N°. 43. Donderdag 7 Januari 1904. 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.



**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*

*wonende te* *wenscht*

*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*

f

den 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Van het Hoofdbestuur:

Op voorstel van het Bestuur van **„Moederland en Kolonien"** zullen voortaan de bekendmakingen, verslagen en mededeelingen dier Vereeniging in het *Koloniaal Weekblad* worden opgenomen.

### II. Van de Afdeeling Breda en Omstreken:

Woensdagavond den **27 Januari 1904** zal de heer **Dr. A. W. Nieuwenhuis** eene lezing houden in het *Zuid-Hollandsch Koffiehuis*, Groote Markt, **Breda** over zijne reis

**„Dwars door Borneo".**

Aanvang **8 ure.**

De leden hebben *gratis* toegang op vertoon van hun diploma, hunne huisgenooten tegen betaling van f 0.25, niet-leden ad f 0.50.

Geen gratis introductie.

Kaarten verkrijgbaar bij de boekhandelaren *P. B. Nieuwenhuis, P. C. C. Peereboom, Van Turnhout* en Naamlooze Vennootschap voorheen *Broese en Co.*

### III. Van Moederland en Kolonien:

Algemeene Vergadering op **Vrijdag 15 Januari 1904** des avonds te acht ure in het **Zuid-Hollandsch Koffiehuis**.

Agenda:

1. Verslag van de Commissie belast met het nazien van de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar.

2. Verslag van de werkzaamheden in het afgeloopen vereenigingsjaar.

3. Voordracht van den heer *G. A. Scherer*, oud lid in den Raad van Nederlandsch-Indië, over: *Eenige middelen tot verbetering van den economischen toestand van den Inlander.*

Enkele Punten van Behandeling:

*a.* Betere irrigatie- en communicatie-middelen, hoewel nuttig en noodig, zullen op zich zelve aan Indië de welvaart niet hergeven; deze moet niet in hoofdzaak van buiten aangebracht, maar door *eigen inspanning* verkregen worden.

*b.* De Inlander moet zoo mogelijk, behalve voldoende *voedingsmiddelen voor zich zelven*, ook voor eigen rekening producten voor de *Europeesche* markt telen.

*c.* Het gehalte van *districts- en dorpshoofden* moet verbeterd worden.

*d.* In elk gewest moet een permanente Commissie tot bevordering van de welvaart onder de Inlanders worden ingesteld.

*Namens het Bestuur*
*de Secretars der Vereeniging:*
J. L. SWART,
*Stephensonstraat* 23.

### IV. Tooneelvoorstelling ten bate der Verpleging van lepralijders in Suriname:

Wij vestigen nog voor het laatst de aandacht er op, dat **Zaterdag 9 Januari** in het *Gebouw van Kunsten en Wetenschappen* in den Haag, des avonds **ten 8 ure,** door de gunstig bekende dilettantenclub, die verleden jaar „'t Poortje" van Van Eeden gaf, zullen worden opgevoerd:

„*Fuweelen Handjes*", blijspel in 3 bedrijven, uit het Fransch van *Labiche*,

en „*De Diplomaat*", blijspel in twee bedrijven, uit het Fransch van *Scribe* en *Delavigne*,

beiden nog niet in het Nederlandsch opgevoerd.

Plaatskaarten zijn nog te krijgen bij de boekhandelaars: *Van Eck*, Vlamingstraat en *Vormer* Princessegracht te 's-Gravenhage en aan het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen, waar Vrijdag en Zaterdag ook plaatsen kunnen worden besproken.

### V. Van de 3e Commissie:

Op onze **Bede om hulp** voor mej. *de W.* werd nog ontvangen:

| | |
|---|---|
| Van de afdeeling Apeldoorn . . . . . . . | f 10.— |
| Van *Z.* den Haag, nog een coupon van . . | 1.23½ |
| Van *M.* id. . . . . . . . . . | 1.50 |
| Van *Y.* id. . . . . . . . . . | 25.00 |
| Te zamen . . | f 37.73½ |
| Totaal in 't vorig blad vermeld . . | 26 23½ |
| Alles te zamen dus . . | f 63.97 |

Wij sluiten onze lijst nog niet en herhalen hetgeen wij in 't vorig nummer hebben geschreven:

Wanneer wij viermaal dit bedrag ontvingen, dan zou het werkelijk voor mej. *d. W.* eene hulp van beteekenis zijn. Wij laten ons echter ook nu nog niet ontmoedigen en hernieuwen onze bede.

Het geldt hier eene arme vrouw, die haar gansche leven in Indië flink heeft moeten werken, zonder iets te kunnen overleggen en die het ongeluk had ernstig ziek te worden, juist toen zij in haren broeder, die stierf, haar eenigen steun verloor.

Te Amsterdam gekomen, werd ze zorgvol verpleegd en herstelde. Zij zoekt werk, maar is nog te zwak en nu geven dokter en verpleegsters omtrent haar de meest gunstige getuigenissen en vragen ons: **Help haar met wat geld tot ze weer op krachten is!**

Er zijn er zoo velen immers, die best eenige guldens kunnen missen welke zij hier zoo goed kunnen besteden, met de zekerheid **een werkelijke weldaad te doen.**

Men late ons en Dr. Staverman, die in No. 40 van ons blad, zoo warm voor haar opkwam, niet te vergeefs vragen. Een paar honderd guldens zijn dan spoedig bij elkander!

Gelden zullen in dank worden ontvangen door:
**Jonkvr. C. M. van Hogendorp,** *Balistraat* 36,
**Mej. M. Maarschalk,** *van Galenstraat* 7,
**G. C. A. de Witt,** *de Perponcherstraat* 93, en
**G. E. V. L. van Zuylen,** *Heerengracht* 7a,
allen in den Haag.

### VI. Van de N. V. „Boeatan":

**De Officieële Opening**

van de permanente tentoonstelling, tevens lokaal voor verkoop- en nabestelling van Oost- en West-Indische Kunstnijverheid en Huisvlijt, in het gebouw *Plaats* 9 te 's-Gravenhage zal op **Zaterdag 9 Januari** des namiddags om 2 ure plaats hebben.

**Leden der Vereeniging „Oost en West",** met door hen geïntroduceerden, worden bij deze tot een bezoek uitgenoodigd, van af *des namiddags ten 3 ure.*

Eerst Maandag 11 Januari v.m. 10 ure zijn de lokalen voor het publiek geopend.

### VII. Van de Redactie:

Wij ontvingen de mededeeling, dat de Nederlandsche Afdeeling der *N.-I. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw* op **Donderdag 14 Januari 1904** *'s avonds ten 8 ure* in het „Zuid Hollandsch Koffiehuis" Groenmarkt, te 's-Gravenhage, eene **Openbare Vergadering** zal houden, waarop door den heer *E. L. Selleger*, technoloog, zal worden ingeleid het onderwerp:

**De Papierfabricatie in Nederlandsch-Indië.**

Introductie voor iedere belangstellende, aan het lokaal. *Toegang vrij.*

## Koninklijk Bezoek.

Hare Majesteit de Koningin had het verlangen te kennen gegeven, de permanente-tentoonstelling tevens verkooplokaal van *Boeatan* te bezoeken, zoodra dit mogelijk was.

Woensdag 6 dezer des voormiddags ten 11 ure, werd dit bezoek gebracht en de Koningin ontvangen door de Presidente, het Eerelid mr. van Lansberge en den Raad van Beheer der Vennootschap.

Gedurende bijna een uur vertoefde Hare Majesteit in de lokalen en liet zich omtrent de verschillende takken van kunstnijverheid in Oost- en West-Indië en de daarvan tentoongestelde producten door de aanwezigen inlichten.

De Koningin deed verscheidene inkoopen, doch gaf de vergunning, de gekochte voorwerpen in het verkooplokaal te laten, tot eenige dagen na de opening der lokalen voor het publiek.

Bij Haar vertrek gaf de Hooge Bezoekster Hare tevredenheid te kennen over hetgeen Zij gezien had, in het bijzonder ook over de artistieke inrichting van het geheel.

Met groote belangstelling vroeg de Koningin naar de nog in te richten monsterkamer van gewone Indische nijverheidsproducten en zeide een nader bezoek toe, zoodra de Raad van Beheer met de inrichting daarvan zou gereed zijn.

## HET JAAR 1903.

Ook 1903 ligt nu dus «neergesabeld in 't nevelzwart verleden», waaruit ons echter hier en daar enkele lichtpunten tegengloren, en dat zelfs op nederlandsch koloniaal gebied, dat zoo men aan de daaromtrent meer en meer in zwang komende pessimistische beschouwingen vertrouwen zou mogen schenken, in diepe duisternis gehuld, als ten onvermijdelijken ondergang gedoemd zou schijnen. We zijn evenwel gelukkig nog zoo ver niet. Dit aan te toonen is *niet* het doel van dit ons schrijven, waarmede slechts beoogd wordt in gedachten een stap terug te doen tot den 1sten Januari van het afgeloopen jaar, om nog eens koloniesgewijze te doorleven de belangrijkste gebeurtenissen in de maanden koloniale geschiedenis, die juist achter ons liggen.

### Nederlandsch Indië.

Op politiek gebied was 1903 voorzeker een der belangrijkste jaren van den lateren tijd. In Atjeh werd de, den 20sten Januari van dat jaar te Koeta Radja plaats gehad hebbende onderwerping van den, door geheel Atjeh erkenden Sultan, Alaoedin Moehamat Dawot Sjah, in de maand September ll. gevolgd door de onderwerping van het invloedrijk sagihoofd der XXII Moekims, Panglima Polém, waardoor aan de oorlogspartij zulk een geduchte slag werd toegebracht, dat de algeheele bevrediging van dit gewest binnen een afzienbaar tijdperk mag worden verwacht als gevolg ook van het beleidvol, doortastend optreden van den gouverneur, luitenant-generaal van Heutsz en zijn, niet minder kranige helpers. In Djambi is de toestand nog alles behalve zuiver, al werd nu onlangs het gewest voor den mijnbouw opengesteld, waarbij zich zooveel gegadigden voordeden dat een loting moest worden gehouden om de rangschikking vast te stellen voor de behandeling der ingekomen aanvragen. Aan de spoedige bevrediging van Djambi mag, gegeven den weinig krijgshaftigen aard der bewoners van dat land, o. i. niet worden getwijfeld. Korintji, dat in den strijd van het naburig Djambi tegen het indisch gouvernement door middellijken steun te verleenen de zijde van dat leenrijk koos, zag zich, na korten doch heldhaftigen tegenstand, genoodzaakt het hoofd in den schoot te leggen. En zoo schrijdt het werk geleidelijk voort, waardoor langzamerhand geheel Sumatra onder ons rechtstreeksch gezag zal worden gebracht.

Op Borneo, waar in de Zuider- en Oosterafdeeling door de onoordeelkundige wijze, waarop

## FEUILLETON.

# AMOK.

geschreven door wijlen
Mevrouw P. A. DE COCK BUNING.

Het woord *Amok* (dolle woede, of in woede op iets of iemand aanvallen) is algemeen bekend en zelfs in Europn begrijpt men, welke vreeselijke beteekenis er aan gegeven moet worden. Hoe weinig er toe noodig is, om van een vredelievend man een amokmaker te maken, daarvan kunnen wij Westerlingen ons echter hoegenaamd geen begrip vormen; ik hoop door het hier volgend verhaal een denkbeeld daarvan te geven.

Een drietal Makassaren uit de afdeeling Maros werden voor eene duistere zaak naar de hoofdplaats Makasser ontboden, om zich voor den officier van justitie te verantwoorden.

Zonder dralen begaven zij zich stadwaarts, aan de oproeping gehoor gevende, en, zeer tot hun genoegen nam de quaestie voor hen eene gunstige wending. Intusschen schenen deze lieden een anderen afloop verwacht te hebben, hun geweten was niet zuiver en van daar, dat zij gedurende hun verblijf te Makasser in eene angstige opgewonden spanning verkeerden. Onderwijl hunne zaak behandeld werd, was hun de woning van den hoofdtolk tot verblijfplaats aangewezen, zij waren daar goed ontvangen geworden en de gastheer had al, wat in zijn vermogen was, aangewend, om hunne terugreis te bespoedigen, waarnaar zij hunkerend uitzagen.

Eindelijk was de dag van hun vertrek aangebroken, zij moesten alleen nog maar even naar het bureau van den gouverneur om hunne passen te halen.

Juist op het oogenblik, dat zij daar aankwamen, trok de hoofdwacht op, die elken morgen om zeven uur afgelost wordt en zich naar het gouvernements-gebouw begaf, waarvan een gedeelte de woning uitmaakte van den gouverneur, terwijl het andere gedeelte tot bureau was ingericht.

Het gouvernementshuis en het fort liggen schuin over elkander even buiten de stad. Op het oogenblik, dat de drie Makassaren het fort passeerden, verliet de nieuwe wacht de vesting. De drie Makassaren waren vreemdelingen, zij waren nog nooit op de hoofdplaats geweest en wisten niet, wat die gewapende macht te beteekenen had. Verontrust door dat vreemde schouwspel, geplaagd door hun slecht geweten, dachten zij dat het om hen te doen was en zagen ze dan ook verscheidene malen achter zich om, uit vrees van onverhoeds gegrepen te zullen worden, maar daar de soldaten steeds op denzelfden afstand van hen verwijderd bleven, waren zij den tolk stilzwijgend gevolgd.

Nu hadden zij het gouvernementshuis bereikt, ook de wacht was aan de plaats van bestemming gekomen.

„In 't geweer!" riep de schildwacht, waarop natuurlijk de gansche troep, die afgelost werd, naar buiten trad. De drie Makassaren, die dit zagen, trokken, zonder een woord te zeggen, hunne krissen en in één oogenblik lag de tolk te zieltogen.

De verschrikte schildwacht velde zijn geweer en stak den moordenaar de bajonet in den buik. De zwaar gewonde viel neer, doch greep met de vrije hand het geweer, duwde de bajonet nog dieper in de wond, doch haalde daardoor ook tevens den soldaat naar zich toe, dien hij nu, zoodra hij hem bereiken kon, de kris in de buik stak.

Intusschen waren de beide anderen geen ledige toeschouwers gebleven; zij hadden zich gelijktijdig omgekeerd, vielen de verblufte soldaten, die achter hen aankwamen, onverhoeds aan, legden er twee neer, drongen door de overigen heen en begaven zich op de vlucht.

Alles was zóó spoedig in zijn werk gegaan, dat er nog geen alarm was geslagen; van daar, dat nog menig onschuldig voorbijganger het slachtoffer werd van hunne verblindheid. Wat hen tegenkwam werd neergelegd. Daar onder was ook eene moeder met een jong kindje aan de borst. Met één steek werd èn het kind èn de moeder doorboord.

De kok van den gouverneur, die zich achter de tralies van de stadspoort trachtte te verbergen, ontving vijftien wonden en toch kwam hij er het beste af, want enkele weken later kon hij geheel genezen weer aan zijne werkzaamheden gaan, terwijl de amokmakers, behalve de twee soldaten, nog elf menschen doodden. Een der amokmakers gelukte het naar het naburige Goa te ontvluchten, de andere moest het met zijn leven boeten. Hij was de stad ingegaan en, daar het gerucht van amok zich reeds verspreid had, werd de onverlaat door een bediende van den kapitein H. met een koppensneller afgemaakt. Een koppensneller is een soort klewang, waarbij groote behendigheid, geoefende en vaste hand noodig zijn, om het juiste oogenblik te treffen en in één slag het hoofd letterlijk van den romp te slaan.

Zoodra hier of daar een amokpartij plaats heeft, wordt door de inlandsche wacht, die het dichtst nabij is, op een gong — een soort van koperen bekken — alarm geslagen. De volgende wacht, die dat hoort, begint ook te slaan en in een oogenblik weten de gansche stad en de naburige plaatsen wat er geschiedt; want even als voor een brand, zoo ook heeft men voor amok een bekend signaal. Een ieder vlucht in huis; deuren en vensters worden gesloten, totdat alles weer rustig is.

Het is zaak om een amokmaker, wanneer men daartoe in de gelegenheid is, aftemaken of te vangen; van daar dat ook een ieder het recht heeft, zoo iemand, zonder vorm van proces, neer te leggen.

Iedere moordenaar is daarom nog geen amokmaker.

Er zijn er, die na zulk een gruweldaad dood bedaard blijven en den voorbijganger geen kwaad doen, wanneer deze maar uit zijn weg blijft en hem niet tracht te grijpen.

Zoo zaten wij eens te Makassar bij den magistraat gezellig bijeen. Wij maakten, zooals men dat in Indië veel doet, in de voorgalerij een partijtje. Amok! Amok! werd er op eens geroepen, we sprongen op, de dames vluchtten in huis en de heeren en bedienden haastten zich om deuren en vensters te sluiten.

Terwijl zij hiermede bezig waren, ging de gastheer op den stoep staan, om bij den eersten den besten voorbijganger te vernemen, wat er gaande was.

In de verte kwam een man doodbedaard aangeloopen. Voor de deur gekomen, bracht hij de gewone groet. „Tabé toea", zeide hij. (Dag mijnheer).

„Wat gebeurt daar verderop?" vroeg hem de magistraat.

En nu vertelde hij, dat een inlander uit jalouzie zijn vrouw en kind had vermoord, waarop de man eenigszins gehaast zijn weg vervolgde.

Eenige oogenblikken later vernamen wij, dat de amokmaker was ontvlucht, hij had zijn weg langs de woning van zijn magistraat genomen. Het was dezelfde man geweest, die hem had toegesproken.

Moeilijk valt het nochtans een amokmaker levend te grijpen. Gewoonlijk verkoopt hij zijn leven zoo duur mogelijk. Heeft hij zich in eene woninig opgesloten, dan kan men bijna verzekerd zijn, hem niet levend in handen te krijgen. Hij zal liever het huis in brand steken en daarbij ellendig omkomen, dan zich over te geven. Is hij echter op straat, dan gelukt het de inlandsche wacht nog wel om hem in een ijzeren vork te vangen.

Deze vork heeft een langen steel, aan het einde waarvan

daar eens ons rechtstreeksch bestuur werd ingevoerd, een toestand van voortdurende onrust was in 't leven geroepen, schijnt de keer ten goede te zijn gekomen door de onderwerping van den pretendent-sultan, Goesti Mohamat Seman, wien, ingevolge de door hem bedongen voorwaarde, werd toegestaan om zich als vergeten burger te Martapoera te vestigen.

Intusschen pakken zich in het hoekje van den indischen archipel, waar de eilanden Bali en Lombok reeds het tooneel waren van verwoeden kamp tusschen den landzaat en den nederlandschen souverein, de onweêrswolken samen, te voorschijn geroepen door de weigering van den radja van Tabanan om, overeenkomstig den uitdrukkelijken wensch der nederlandsch-indische regeering, reeds dadelijk, toen zich onlangs de gelegenheid daartoe voordeed, te breken met het wreede gebruik der weduwenverbranding. Den 1en dezer zou, volgens het den radja gestelde ultimatum, deze hoofdman over omstreeks 15000 weêrbare mannen zijn verontschuldigingen hebben moeten aangeboden voor de onlangs plaats gehad hebbende verbranding van twee der weduwen van zijn voorganger. Laat ons, evenals den 23en December ll. in ons Lagerhuis geschiedde, den wensch uitspreken, dat het zwaard in de, scheede moog' blijven rusten. Men kan het geld waarlijk wel beter gebruiken.

Den 21sten Februari 1903 diende de minister van koloniën aan de Tweede Kamer in de door Z. E. in de maand November van het jaar te voren toegezegde Nota, waarin in algemeene trekken werd aangegeven het *groote* reddingsplan, dat Indië en met name Java voor verdere inzinking zou moeten bewaren. Viel het toen al niet mee, wat Nederland of ten minste de huidige regeering bereid bleek te zijn ten offer te brengen voor het welzijn der, waarlijk niet door eigen schuld in ongunstige financieele omstandigheden verkeerende kolonie, grooter nog was de teleurstelling toen bij de indiening der indische begrooting bekend werd hoe Nederland ook nu weêr op zijn elf en dertigst bleek te zullen te werk gaan.

Men wist nu wel welke offers de regeering in de eerste 5 of 6 jaren aan de kolonie dacht te brengen, maar nog niet hoe het bedrag zou worden besteed. Wel kon gedurende de behandeling der begrooting in de Tweede Kamer het reddingsplan in algemeene trekken worden aangegeven, maar het was nog slechts een ruwe schets, de laatste hand moest er nog aan worden gelegd, en intusschen bepaalde de *redding* zich tot het verleenen van een renteloos voorschot, waarvan het één vierde moet dienen om de kosten te bestrijden voor de voortzetting van den aanleg van verdedigingswerken.

En toch, wanneer we terugdenken aan de November-dagen, toen onze volksvertegenwoorgers zich voor de schoone, doch moeilijke taak zagen gesteld, om mede te werken aan het reddingsplan voor Indië, dringt een lichtstraal tot ons door, getuigende van de, in Nederland ontwaakte erkentenis der noodzakelijkheid om Indië krachtig en afdoende bij te springen, van het besef, dat een koloniale mogendheid niet alleen rechten heeft uit te oefenen, maar ook plichten te vervullen.

Dat geeft ons hoop voor de toekomst, welke o. i. niet zoo duister moet worden ingezien als wel eens wordt voorgesteld, hoewel we onmiddellijk toegeven dat handelen ten opzichte van Indië geboden is, zoowel in het belang der noodlijdende bevolking van sommige streken dier kolonie als ter bereiking van het evenwicht der indische financiën.

De toestand, zooals die op het oogenblik is, verdient werkelijk alle zorg, die daaraan dan ook reeds van regeeringswege wordt gewijd.

Om ons vooreerst tot den toestand der inlandsche bevolking te bepalen zij opgemerkt, dat de »in het jongst Koloniaal Verslag aan economischen achteruitgang toegeschreven toenemende onveiligheid van lijf en goed op Java, ook in het afgeloopen jaar viel waar te nemen, en wel in die mate, dat b. v. in den naasten omtrek der hoofdstad van ons koloniaal rijk het zoover wezen driest het hoofd opstak en tot bijzondere maatregelen noodzaakte, welke wederom voor de zooveelste maal het bewijs leveren, dat de inlandsche politie op Java niet deugt en behoort te worden geréorganiseerd.

Ook de verminderde opbrengst der spoorwegen is geen teeken van welvaart, terwijl het ruimer vloeien van de bron der in- en uitvoerrechten hoogstens kan worden aangehaald ten bewijze dat Java's bevolking in iets betere conditiën verkeert dan ten vorige jare, hetgeen helaas niet veel zeggen wil, daar toen in verscheidene streken op Java en in de buitenbezittingen officieel zoo al geen hongersnood dan toch rijstschaarschte werd geconstateerd.

De europeesche landbouw, de zoo rijke cultures brengen den planters over het geheel slechts weinig voordeel op, terwijl in de suiker, koffie en tabak op tal van plaatsen met verlies gewerkt wordt. Hier moet dus niet het geneesmiddel tegen Java's inzinking gezocht worden. Veeleer zoekt men de remedie in emigratie (nu nog steeds, sedert de, bij gouvernementsbesluit van 30 September 1902 n°. 17 aan den heer H. G. Heyting verstrekte opdracht, commissoriaal), verbetering der irrigatie, en de metamorfose van Java's bevolking uit den agricultuurstaat in den industrieelen staat.

Wat de emigratie betreft zou dunkt ons, de regeering een voorbeeld kunnen nemen aan hetgeen het bestuur der Federated Malay States voor de ontwikkeling van dat protectoraat ook op landbouwgebied doet. Nauwelijks had dat bestuur vernomen dat aan twee, in de Straits Settlements gevestigde maatschappijen was toegestaan om duizend arbeiders op Java aan te werven, toen het, als volmaakt overbodig, *niet* een ambtenaar in commissie benoemde om eens na te gaan of het wel mogelijk zou wezen om ettelijke duizenden Javanen in het uitgestrekte, schaarsch bevolkte doch vruchtbare gebied aan den kost te helpen, maar zich onmiddellijk tot de indische regeering wendde met het verzoek om emigratie van Javanen naar Malakka op groote schaal toe te willen staan. Het kreeg toen ten antwoord dat op dat verzoek telkens als de behoefte zich voordeed kon worden teruggekomen, als wanneer dan c. q daarop, in verband met de nederlandsche belangen in Indië en in Suriname en met die van derden, zou worden gelet. Nog wenscht men dus Java's millioenen te behouden om daarvan voor de ontwikkeling der nog braak liggende gedeelten van het eigen gebied partij te trekken. *Dat men zulks nu evenwel ook doe, is o. i. een alleszins gerechtvaardigde wensch.*

Wat de beide andere geneesmiddelen betreft, zal 1904 ons uitsluitsel moeten geven. in hoeverre de, ook door Boeatan, wat bevordering der industrie aangaat, in het werk gestelde en te stellen pogingen de gewenschte vruchten zullen dragen.

Ende desespereert niet, blijve ook nu nog onze leuze, waarmee wij het nieuwe jaar intreden, dat ons zelfs de decentralisatie-proeven brengen zal.

**Suriname.**

Voor deze kolonie was zeker wel de gewichtigste gebeurtenis in het afgeloopen jaar de, door de Staten-Generaal verleende goedkeuring op den aanleg van den spoorweg van Paramaribo naar Kadjoe, waardoor men het Lawagebied hoopt te ontsluiten, waaromtrent door de, nu onlangs te Paramaribo teruggekeerde exploratie-expeditie von Faber op mijnbouwgebied zeer bevredigende resultaten zouden zijn verkregeu.

De spoorwegaanleg, door de geheele bevolking van Suriname met gejuich begroet, kon na de hooggespannen verwachtingen niet nalaten teleurstellingen in het leven te roepen. Te zeer had bij een groot gedeelte der surinaamsche bevolking de meening veld gewonnen, dat nu de gulden aera zou zijn aangebroken, waarin met weinig werk veel geld zou kunnen worden verdiend. Zij meende in waarheid dat de spoorweg er kwam voor het handjevol menschen in de kolonie en niet voor de kolonie zelve als een geheel.

Toch kunnen wij niet nalaten op te merken dat enkele teleurstellingen zeer wel aan de bewoners der kolonie hadden kunnen worden bespaard. Nu eerst bijv. lezen we dat ten bureele van den dienst der spoorwegen te Paramaribo een circulaire aan den handel betreffende dwarsliggers werd verkrijgbaar gesteld.

Ware het niet wel zoo oordeelkundig geweest om de eischen, waaraan dwarsliggers behooren te voldoen, tijdig in de kolonie bekend te maken, opdat niet, zooals nu geschiedde, lieden, die naar de levering dier liggers wilden mededingen, moesten worden afgescheept met de mededeeling, dat het aangebodene niet deugde wegens een fout in de bewerking?

En nu de spoorweg er eenmaal door is, komen er stemmen opdagen, die twijfel uitdrukken aan de rentabiliteit der onderneming, zoodat in de Tweede Kamer ook reeds de wensch werd gehoord, dat indien de zaak mocht tegenvallen de aanleg onmiddellijk zou worden gestaakt.

Hopen wij dat het daartoe nimmer moge komen, wijl de spoorweg o. i. behalve voor de ontginning van het Lawagebied in aanmerking komt voor de ontwikkeling van den kleinen landbouw, die nu de groote landbouw zulke moeilijke, wellicht fatale tijden beleeft, steeds meer op den voorgrond treedt.

**Curaçao.**

Curaçao toonde in het afgeloopen jaar en op velerlei gebied, dat er een streven is naar vooruitgang. De hoofdfactor voor de flinke ontwikkeling blijft echter nog steeds een vrome wensch.

Curaçao vroeg den 1sten Januari 1903 en vraagt nog steeds om *water!*

---

## Emigratie van Javanen naar de Buitenbezittingen.

*(Aangeboden)*

I.

In den laatsten tijd zijn van verschillende zijden stemmen opgegaan om o. a. door emigratie Java wat lucht te geven, ten einde de overbevolking te loozen en dat eiland op te beuren uit den tegenwoordigen kommerlijken toestand. Men is arm, er is geen koopkracht, men heeft zelfs te weinig om zich behoorlijk te voeden. Er zijn te veel menschen en te weinig middelen van bestaan, zoodat velen niet genoeg voor hun gezin kunnen verdienen.

De Indische Regeering heeft zich een en ander aangetrokken, stelde fondsen beschikbaar en bestudeert de middelen om aan de ellende te gemoet te komen.

Ook bij de behandeling der Indische begrooting voor het afgeloopen jaar 1903 werd in de beide Kamers hierover van gedachten gewisseld en algemeen was men van gevoelen, dat er spoedig wat gedaan moest worden.

Emigratie alleen zou niet voldoende zijn; men wilde de krachtige ontwikkeling der inlandsche nijverheid bevorderen, de irrigatiewerken uitbreiden, zoodat het land meer productief zou worden, landbouwonderricht verstrekken, de bevolking zich zien toeleggen op verbetering van den veestapel, credietbanken voor den landbouw oprichten om den Javaan uit de handen der woekeraars te houden, de vreemde oosterlingen uit het binnenland weren, wat ten zeerste aanbeveling verdient.

In het Indisch Genootschap werd zelfs door den heer Th. F. van Vloten opgeworpen gemeenschaps (suiker)industrie op Java in te voeren.

In de Eerste Kamer werd in het Voorloopig verslag der Indische begrooting voor 1903 betoogd, dat Java een land is, bijna uitsluitend geschikt voor den landbouw, zoodat om deze reden dan ook weinig heil verwacht werd van een krachtig ontwikkelen der ambachtsnijverheid.

Vele leden verklaarden zich voor emigratie naar de Buitenbezittingen, mits dit bij geheele gezinnen uit dezelfde dorpen geschiedde. Op Sumatra, werd gezegd, schijnt de immigratie te gelukken, op Borneo daarentegen niet. Enkele leden echter wilden eerst proeven op kleine schaal nemen. Slaagden deze, dan zou de emigratie in het groot kunnen plaats hebben. Maar zou dit mogelijk zijn uit een financieel oogpunt, werd gevraagd?

De Minister van Koloniën, blijkens de begrootingsdebatten in de Tweede Kamer, was ook van oordeel, dat de emigratie bij geheele gezinnen en dessa's moest geschieden. Doch zou eenigszins tegemoet gekomen worden aan de overbevolking, dan zouden jaarlijks 100000 gezinnen uit Java moeten emigreeren en dit zou niet doenlijk zijn. Men meende dan ook, dat de verbetering der toestanden op Java langs anderen weg moest verkregen worden, hoewel emigratie een der hulpmiddelen zou kunnen zijn.

Hetzelfde oordeel was de heer F. Fokkens in zijn voordracht van 11 November 1902 in het Indisch Genootschap toegedaan; hij verwachtte niet, dat men er in zal slagen om zoovele Javanen naar de Buitenbezittingen te doen verhuizen, dat dit leniging zal brengen in den heerschenden nood. Jaarlijks toch neemt de bevolking op Java toe met 500000 zielen.

Emigratie is dus slechts een bijkomend hulpmiddel.

Ons komt het echter voor, dat met irrigatie, nijverheid, verbeterden landbouw, meerdere veiligheid van bezit, credietbanken voor den kleinen man enz., ook de emigratie op groote schaal naar de Buitenbezittingen zeer beslist als een der hoofdmiddelen moet worden beschouwd om Java afdoend op te heffen uit de heerschende malaise.

Bovendien snijdt het mes dan van twee kanten; Java wordt ontlast en de Buitenbezittingen zullen bevolkt worden met eene nijvere, ordelijke bevolking en tot bloei en ontwikkeling geraken.

Vooral ook om het laatste wordt deze emigratie door ons als iets noodzakelijks beschouwd en moet het zoover komen, dat jaarlijks op de begrooting eene som wordt uitgetrokken om deze aangelegenheid ook ten uitvoer te brengen, en niet bij wijze van proef, maar op ruime schaal.

Om jaarlijks een half millioen zielen van Java te vervoeren, geven wij toe, dat dit voorloopig althans niet mogelijk en later wellicht ook moeilijk zal zijn, doch waarom zou men niet er naar trachten. Er is reeds een begin gemaakt door van het renteloos voorschot door Nederland aan Indië te verstrekken, een gedeelte hiervoor te bestemmen.

Welke zullen de uitgaven zijn voor emigratie op ruime schaal? In zijn werk «Economische studiën en critieken met betrekking tot Java" berekent de Ingenieur J. Homan van der Heide, dat de verhuizing van het jaarlijksche surplus op Java van 400000 zielen (dus de vermeerdering op 100000 menschen minder schattende dan de heer Fokkens) 40 millioen gulden zal kosten. Een zeer zware som om jaarlijks op de begrooting weder te keeren.

De heer P. C. C. Hansen Jr. (Boeka) echter is van oordeel, dat dit bedrag te groot is en becijfert de onkosten op de helft in zijn artikel «Emigratie en Immigratie" in de Groene Amsterdammer van 11 en 18 Januari 1903. Het overbrengen op ruime schaal van Java naar Borneo zou per gezin, bestaande uit man, vrouw en een paar jonge kinderen (wel wat weinig, gegeven de groote vruchtbaarheid der Javanen) stellig niet meer kosten dan *f* 90.—. «Het bouwen hunner woningen, het beplanten der erven en het ontginnen van de bouwgronden kan den landverhuizers gerust zelf worden overgelaten. Bij hunne aankomst moeten de lieden voorloopig echter onder dak gebracht worden, waartoe tijdelijke verblijven vooraf ter plaatse dienen te worden opgericht. Deze loodsen zullen niet veel kosten.

Zaad en plantmateriaal zal het Gouvernement evenwel moeten verstrekken, doch groot behoeft de uitgaaf daarvoor niet te zijn, mits teruggave in natura verlangd, wordt (rijst, djagoeng, cassave enz.), opdat daarmede nieuwe emigranten op hun beurt geholpen kunnen worden.»

(Deze teruggave schijnt wel wat bezwaarlijk, want wat blijft dan als verdienste voor den emigrant over.)

Zoolang niet geoogst is, moeten de emigranten gevoed worden. Verstrekking van rijst van Gouvernementswege is daarbij aan te bevelen.

Behalve de uitgaven voor ploegvee (één span voor vijf gezinnen) en gereedschap, heeft men nog de kosten voor bestuur, geneeskundige hulp en medicijnen en ook eenig Europeesch toezicht voor het maken van dammen en andere waterwerken.

De kostenberekening voor een landverhuizing van 400 gezinnen, bestaande in doorslag uit vier personen, wordt dan volgens den heer Hansen per gezin:

| | | |
|---|---|---|
| Voor keuze van terrein en verschaffing van zaad en plantmateriaal (na aftrek van gedeeltelijke terug-ontvangst in natura) | f | 2.50 |
| Overtocht | » | 90.— |
| Rijstverstrekking gedurende een jaar | » | 30.— |
| Toelage voor toespijs enz. | » | 30.— |
| Gereedschap en verlies op veeverstrekking | » | 7.50 |
| Bestuur (onderdistrictshoofd, opzichter B. O. W. en dokter djawa) | » | 10.— |
| Tijdelijke loodsen en onvoorziene uitgaven | » | 20.— |
| | f | 190.— |

«Het tweede jaar zal aan de landverhuizers geen voedsel of toelage verstrekt behoeven te worden, mits dadelijk na aankomst onverwijld worde overgegaan tot beplanting der erven met padi gogo, djagoeng, cassare en gewassen, zooals lombok, terong, katjang enz.»

Aan tegalbebouwing (ladangs) wordt in de eerste jaren de voorkeur gegeven boven de meer bewerkelijke sawahbouw. Mocht het tweede jaar nog voedselverstrekking noodig zijn, dan zou dit bestreden kunnen worden uit de ruime post onvoorziene uitgaven van het eerste jaar De bestuurskosten keeren terug, dus komt per gezin in het tweede jaar nog f 10.—; zoo wordt de totale raming per gezin in twee jaren f 200.—.

Een eerste proef met 400 gezinnen zal dus te staan komen op f 80000 (laat het een ton zijn), wat niet te veel gevraagd is voor een zoo belangrijken zaak".

Tot zoover de heer Hansen.

Hoe meer volksplantingen er zijn in de Buitenbezittingen, hoe meer ook Javanen uit zich zelf er heen zullen trekken. In het begin is er wat tegenzin, omdat men er zich vreemd zal gevoelen en de Javaan te veel gehecht is aan zijn geboortegrond, maar later weet men in eene omgeving te zullen komen, waar men zich thuis vindt.

Een der factoren voor het slagen der volksverhuizing is, dat de Buitenbezittingen goede verkeersmiddelen krijgen. Zouden spoorwegen zeer gewenscht zijn, de zekerheid, dat de aanleg- en exploitatiekosten te enorm zijn, dan dat de verdiensten er op die eenigszins goed zouden kunnen maken, moeten ons van dit modern vervoermiddel doen afzien. Een oud hoofdambtenaar B. O. W. becijferde ons het bovenstaande zoo duidelijk, dat men voorshands de spoorwegen als een illusie moet beschouwen.

Bepaald noodzakelijk zijn zij dan ook niet. Wanneer er goede karrewegen aangelegd worden, voldoen deze aan de gestelde behoefte van verplaatsing, te meer daar bij den Inlander de Westersche haast nog geen tweede natuur geworden is. De aanleg moet in vrijen arbeid geschieden, waardoor de emigranten wat kunnen verdienen.

Langs deze wegen worden kolonies gesticht en zullen dorpen en ondernemingen ontstaan.

*Nijmegen*, Januari 1904.

K. A. James.
Contr. B. B.

*(Wordt vervolgd).*

---

## Oost-Indische berichten.

Begrafenis van Pangeran Adiwono. De eisch der Regeering inzake Tabanan. Journalistiek. Vereeniging van proefstations voor bergcultures. 's Lands Plantentuin en de vereeniging „Ooftteelt" De opstootjes in Zuid-Ceram. Een boek over de ontwikkeling der suikercultuur in N. I. Een particuliere spaarbank te Djokja. De tentoonstelling van chineesche beeldende kunst. De eerste boot van de Java-China-Japanlijn. Onderzoek van indische vergiften.

**Begrafenis van pangeran Adiwono.** Den 21en November j.l. overleed een broer van den Sultan te Djokja en schoonzoon van wijlen Sultan V, pangeran Adiwono.

De overledene, die stil en in afzondering leefde, bekleedde den titulairen rang van majoor bij den generalen staf, waarom hij ook met militaire honneurs werd begraven.

Het hemelwater viel met bakken uit den hemel, toen de stoet zich in beweging stelde naar Imogiri, vergezeld door de troepen met de muziek tot aan de zuidelijke stadsgrens.

***

**De eisch der Regeering in zake Tabanan.** In de *Jav. Crt* van 4 December lezen wij:

Naar aanleiding van de op 25 October jl. tegen het

---

een stevig ijzer is geklonken in den vorm van een halven langwerpigen hoepel, van binnen aan weerszijden van ijzeren spijkers voorzien, die schuin naar beneden loopen, zoodat zij een soort weerhaken vormen.

Gelukt het de wacht hem daarin te vangen, dan is ontkomen onmogelijk en heeft men hem aanstonds overweldigd.

Is hij eenmaal gevangen, dan wordt hij weer zoo mak als een lam en vraagt men hem dan, waarom hij die moorden heeft gepleegd, dan zal hij met den meesten ernst antwoorden:

„Saja mata gelap. Saja tida taoe apa saja bikin". (Mijn oog was verduisterd. Ik wist niet wat ik deed). V.

**Naschrift van de Redactie.**

Wij ontvingen bijgaande schets ter plaatsing als feuilleton en wij hebben die opgenomen, omdat ze blijkbaar een stuk geschiedenis te aanschouwen geeft, maar toch wenschen wij, wat den aard der beteekenis van het woord *amok* en van de uitdrukking *mata gelap* betreft, eenige indrukken toe te voegen, die een veeljarig verblijf in Oost-Indië bij ons heeft achtergelaten.

Kort geleden, in eene recensie van een ander stuk, dat van een moord uit opgewondenheid vertelde, hebben wij er op gewezen, dat niet juist weergegeven werd, wat er in het gemoed van den amokmaker kan zijn omgegaan, vóór hij zijn bezinning verloor, wat tot gevolg kon hebben, dat men over dien amokmaker een te hard oordeel velt en nu wil het ons voorkomen, dat ditzelfde ook in het verhaal van mevrouw P. A. d. C. B. het geval is. Vooreerst toch is het tot verklaring van het destijds te Macasser gebeurde volstrekt niet noodig, dat de drie mannen uit Maros, *door hun slecht geweten werden geplaagd*, want ook zonder dat, was het gansch natuurlijk, dat zij, opgeroepen om voor den rechter te Macasser te verschijnen, in onrust bleven, zoolang zij niet, naar hun inzien, buiten het bereik waren van den sterken arm der Hollanders. Gegrond op enkele voorvallen uit de geschiedenis, dat die arm vooral bij het volk dat 't minst met de Compenie bekend is, niet immer in den besten reuk staat kunnen wij het ons best voorstellen hoe de Marossers te moede waren, toen zij door de eene wacht gevolgd werden en de andere vóór zich in 't geweer zagen komen. Zij achtten zich in den val gelokt en 't eerste wat bij hen opkwam, was hun leven zoo duur mogelijk te verkoopen. Even als de karbou slechts dan gevaarlijk wordt, als vrees, schrik of smart het dier onzinnig maakt, zóó is dit ook bij den amokmaker en volkomen juist wordt het door mevr. d. C. B. opgemerkt: Als de roes voorbij is, volgt er een volkomen kalmte.

Vertwijfeling en wanhoop, die in Europa tot zelfmoord leiden, maken den inlander soms tot een amokmaker en niet minder de lust om zich over gedaan onrecht te wreken, wanneer hij vermoedt, toch geen recht te zullen krijgen. De voorbeschiktheid van den eenen volksstam is grooter dan die van den anderen, maar het kwaad wordt bij geestelijke ontwikkeling minder en minder en de voorstelling, alsof het zoo lichtelijk voorkomt, als sommige verhalen dit zouden doen vermoeden, is geheel onjuist. De vangvorken, die in ons feuilleton beschreven worden, dienen niet alleen voor amokmakers, maar ook voor roovers, dieven en anderen die voortvluchtig zijn. Gedurende de ruim drie en twintig jaren, die wij in O.-Indië doorbrachten, hebben wij nooit een amokmaker gezien en slechts tweemaal het amoksignaal gehoord. Het is hiermee als met de tijgers en de giftige slangen, welke de baar, die Indië, slechts uit de beschrijvingen kent, telkens denkt te zullen ontmoeten en die hij gedurende een lang verblijf, in 't vrije veld ten minste, dikwijls in het geheel niet te zien krijgt.

E. v. Z.

rbod der Regeering te Tabanan (Bali) plaats gehad bbende weduwenverbranding (zie het bericht dienaan-ande in de *Javasche Courant* van 27 October jl. no. 86) den nieuw opgetreden Radja van het landschap van en naam den 26 November jl. de ernstige ontevreden-id van den Gouverneur Generaal betuigd, onder mede-eling dat voorloopig bezwaar bestaat de vereischte edkeuring op zijn optreden als Radja te verleenen en t van hem verlangd wordt:

e sluiting vóór 1 Jan. 1904 van een contract, waarbij Radja zich zoo wel voor zich als voor zijne opvol-rs verbindt de adat van het mesatia (weduwenver-nding) af te schaffen en nimmer meer te gedoogen, t weduwen, hetzij van een vorst, hetzij van een lid n diens familie, hetzij van wien ook, met het lijk van n echtgenooten worden verbrand;

2e zending van een gezantschap, uit één of meer n de naaste bloedverwanten van den Radja bestaande, n den Gouverneur Generaal verontschuldigingen aan te eden en vergiffenis te vragen, welk gezantschap binnen ne maand na bovenvermelden datum behoort te ver-kken."

Uit Batavia ontving de N. R. Crt. gisteren het bericht, t de Radja van Tabanan zich bereid verklaard heeft, n bij contract de verbintenis aan te gaan tot afschaf-g der weduwenverbranding en reeds een verbod in n geest heeft uitgevaardigd.

***

**Journalistiek.** Als redacteur van de *Semarang Courant* zal optreden de heer H. H. Moreu.

De heer J. G. Doorman houdt met 1 Januari 1904 op t *Tijdschrift van Nijverheid en Landbouw in Neder-ndsch Indië* te redigeeren, terwijl hij tevens zal aftreden secretaris-penningmeester van de nederlandsch indische atschappij van nijverheid en landbouw.

Mr. P. Brooshooft, de redacteur van de *Locomotief*, is ernstig ziek, zoo schrijft *het Soer. Hbl.*

***

**Vereeniging van proefstations voor bergcultures.** In *het Soer. Hbl.* bespreekt de heer V. W. n Gogh, de oprichter en gewezen president van het gemeen syndicaat voor koffie- en bergcultures, de wen-chelijkheid van de stichting van één vereeniging, die proefstations voor kina en cacao, alsmede het toe-mstig proefstation voor koffie zal drijven.

Het blad twijfelt er niet aan of de gezonde wenken n den heer van Gogh zullen ter harte worden genomen de verlangde oprichting bespoedigen.

***

**'s Lands Plantentuin en de vereeniging „Ooftteelt".** Aan *het Bat. Nbl.* ontleenen wij het een ander omtrent het verslag van 's Lands Plantentuin, aaruit blijkt dat deze inrichting door vele betrekkingen n verschillenden aard aan de vereeniging „Ooftteelt" verbonden. Ook wordt de aandacht gevestigd op den ttigen en onmisbaren invloed, welken die instelling or samenwerking met haar op de verbetering der ooft-omen in de kolonie heeft

Wij lezen in het verslag verder dat de buitenzorgsche richting steeds getracht heeft de ooftteelt in N. I. te evorderen, door het op aanvraag toezenden van jonge emplaren van vruchtboomen of wel van zaad. Uit den ard der zaak moesten deze zendingen bij het groote antal andere aanvragen, die voldoening vorderden, in oeveelheid beperkt blijven, terwijl van de andere zijde, en als regel slechts uit zaad gekweekte planten kon staan, daar het helpen aan eene eenigszins belangrijke oeveelheid geslaagde „marcotten" (tjangkokans) veel te eel tijd van het personeel zou hebben gevorderd. ovendien doet men, zooals bekend, beter om als moeder-lanten, voor het ontleenen van marcotten, uitgezochte emplaren te kiezen, uit een grooteren aanplant, waarvan e voortreffelijke eigenschappen met zekerheid bekend zijn.

Aan de desiderata nu, waaraan 's lands plantentuin lleen niet of op te beperkte schaal kon voldoen, voldoet n de samenwerking met de vereeniging „Ooftteelt". Deze toch koopt „tjangkokans" die op verschillende plaatsen, niet al te ver van Buitenzorg verwijderd, ge-maakt zijn en waarborgen geven van goede vruchten te zullen voortbrengen. Die bewortelde marcotten behoeven echter vóór de verzending verzorging en voortkweeking, zonder welke het meerendeel der aldus verkregen jonge planten dood zou aankomen; zelfs bij goede verzorging toch sterven er van sommige soorten nog vrij wat van de bewortelde tjangkokans (met name van „ramboetans" en „kapoelassans").

De coöperatie bestaat nu daarin dat het verkrijgen van een voldoende hoeveelheid goede tjangkokans voor rekening der genoemde vereeniging komt, die ze dan later voor den kostenden prijs aan haar leden doet toe-komen. Het verzorgen en opkweeken der marcotten ge-schiedt in de kweekerijen van 's lands plantentuin, door en onder toezicht van het personeel der inrichting, even-als de daarop volgende verpakking en verzending. Dat een en ander van beteekenis genoeg is om hier ver-melding te verdienen, moge blijken uit het feit dat in het verslagjaar niet minder dan drie duizend verschillende jonge vruchtboomen aldus in onzen botanischen tuin werden verzorgd, verpakt en naar onderscheidene deelen van Ned.-Indië verzonden.

***

**De opstootjes in Zuid-Ceram.** Van af 31 October jl. tot en met 3 dezer werd daadwerkelijk opgetreden tegen de negorij Salwasa Otemmer West-Jamdena, die volhardde bij de weigering om een, wegens een op handelaren van Latoe Dalem [Zuid Jamdena] gepleegden moord, opgelegde boete te voldoen, terwijl de hoofden weiger-achtig bleven hun opwachting te maken.

De uit ongeveer 100 huizen bestaande negorij werd verbrand, waardoor alleen materieele schade werd aan-gericht. Een uitgezette nachtelijke hinderlaag had geen succes. De opzending naar Amboina van de hoofden van eerstgenoemde negorij werd gelast, terwijl hun bovendien wegens verzet tegen het wettig gezag een boete opgelegd werd van f 300 te betalen in goederen, geweren of geld, zes gijzelaars werden medegenomen, terwijl de boete gedeeltelijk werd uitgekeerd aan de beleedigde partij van Latoe Dalem, die er mede genoegen nam. Van 5 tot en met 9 dezer werd te Mitak [Oostkust van Jamdena] verbleven. Onder den invloed van de aanwezigheid der twee oorlogsschepen voldeed Mitak de haar wegens een gepleegden moord op den orang kaja van Tenim [Sjera] opgelegde boete aan de tegenpartij, waarna beide partijen elkander de hand reikten. In den omtrek van Mitak werd door de landingsdivisie gepatrouilleerd en de aan-wezigheid der oorlogsbodems benut om enkele belang-rijke geschillen in behandeling te nemen, die invloed uitoefenden op den oeconomischen toestand van Jamdena.

Aan de hoofden der negorijen van Adamsed werden ne-derlandsche vlaggen uitgereikt, van 10 tot 12 dezer werd de negorij Anloesie (Oostkust van Jamdena) bezocht. We-gens het plegen van verschillende vijandelijkheden buiten het bestuur om en het niet toelaten van den posthouder van Larat tot de behandeling van bestuurszaken, werd haar een boete opgelegd van f 500, te betalen in geld of artikelen van handelswaarde, terwijl zij tevens werd verplicht al de beschikbare geroofde goederen terug te geven. Tot nakoming van de opgelegde verplichting om de boete te voldoen, werden 13 gijzelaars mede-genomen, waaronder 4 hoofden. Het terrein is afge-patrouilleerd en alleen de vaartuigen, waarmede de vijandelijkheden zijn gepleegd, werden vernield. De negorij Arkilo en 4 andere negorijen werden op 12, 13 en 14 dezer bezocht en gezamenlijk beboet met f 2000, te betalen in geld of goederen van handelswaarde, wegens het dooden van een 48 tal lieden in de negorij Atoeboel. Voorts werden 13 stuks olifantstanden aan laatst ge-noemde negorij uitbetaald en werd een 5 tal hoofden van het bestuur der schuldige negorij als gijzelaars mede-genomen. De landingsdivisie vernietigde op haar ex-cursie verschillende vaartuigen die bij het misdrijf waren benut. Bij het embarkement verleende de bevolking hulp en vroeg vergiffenis, die niet gegeven werd. Op 16 dezer betaalden de negorijhoofden van Loeang de hun eveneens wegens het plegen van een moord op vreemde handelaren opgelegde boete in gouden voorwerpen, waar-van de helft voor de familieleden van de verslagenen, nederlandsche vlaggen werden aan de hoofden uitgereikt. Zonder verlies onzerzijds werd het gezag op de Tenim-ber-eilanden weder gevestigd en is het doel van den tocht volkomen bereikt, zoo meldt *het Bat. Nbl*, naar aanleiding van een door de regeering van den resident van Ambon ontvangen telegram van den 25en November jl.

***

**Een particuliere spaarbank te Djokja.** Aan *de Mataram* ontleenen wij het bericht dat te Djokja binnen korten tijd een particuliere spaarbank zal worden opgericht, die hooger rente zal geven dan de rijkspost-spaarbank. Eenige deelneming tot het oprichten moet bereids zijn gevonden.

***

**Een boek over de ontwikkeling der suikercultuur in Ned. Indie.** Het hoofdbestuur van het syndicaat heeft gemeend, ten einde zich op de her-haalde aanvallen op de suikerindustrie beter te kunnen verweren, een boek te moeten laten samenstellen over de ontwikkeling der suikercultuur, met name om den geleidelijken overgang van de gouvermentscultuur, met contracten voor de fabricatie, in de vrije particuliere cultuur in het licht te stellen. Hiermede heeft zich op verzoek belast de gewezen resident van Madioen, Ravens-waay. Aldus werd volgens het *het Soer. Hbl.* op eene vergadering van het syndicaat te Soerabaja medegedeeld.

***

**De tentoonstelling van chineesche beeldende kunst**, door den N. I. Kunstkring georganiseerd op initiatief van den heer V. Zimmerman, is geopend, zooals wij reeds hebben medegedeeld.

De logezaal is herschapen in een chineeschen kunst-tempel.

Rondom zijn de wanden der zaal, anders stemmig wit, behangen met kleurige wandversieringen, bespreukt met rijk geborduurde, alleen voor den ingewijde eenigszins ontcij-ferbare chineesche karakters. Reusachtige lantaarns hangen van de zolderingen af en verhoogen den indruk. Rond-om en in het midden staan ettelijke, mooi bewerkte tafels, standaards, vazen, bronzen kaarshouders. Nissen verbreken de eentonige rechte lijnen en vormen nestjes van allerlei wonderen van chineesche kunst. Een vrien-delijk geleider vertaalde voor ons enkele der gastvrij klinkende opschriften. „Mogen de gasten komen als de wolken!" wenschte een kersroode fries, met groote ver-gulden letters. — „Het geluk is oneindig als de oceaan!" leerde een pendant van de eerste. „De ruimte in deze zaal is als goud en edelsteen!" verkondigde min of meer sfinxachtig een derde. En zoo ging het voort.

Talloos zijn de afbeeldsels van Kwan-Yin, de lieftallige godin der barmhartigheid, wier overgroote vroomheid haar in staat stelt om de pleitbezorgster te zijn voor de, in de hel verdwaalde zielen van minder vrome menschen kinderen. De honden van Fo, de symbolische wachters van den huiselijken haard, zijn ook talrijk vertegenwoor-digd. De Kiling, de neushoorndraak, de vogel feniks, de chineesche draak, Lao-tse, Kong-foetsje en nog tal van andere welbekende figuren en symbolen zijn present. Men vindt ze geborduurd en in brons, op vazen en in friezen gebeeldhouwd, in het wondermooie Pe ting-por-selein, overal en op allerlei wijzen.

Een wondere kunstwereld, die chineesche. Voor wie er een blik in vermag te slaan, is zij als een openbaring van iets nieuws, iets nog niet gekends, en dat toch al zoo oud, zoo eerbiedwaardig is. Men ziet een tipje op-gelicht en een klein gedeelte vertoond van de schatten, die steeds schroomvallig verborgen zijn gehouden achter een muur van exclusivisme; men krijgt inzicht in kunst-opvattingen, zoo geheel verschillend van de onze, van de gangbare. De beeldhouwer belichaamt daar ginds de idee, zonder acht te geven op de juiste vormen van het toegedacht omhulsel; symbool is hoofdzaak, beantwoor-ding aan natuurlijnen bijzaak. Het is, of ook in dit op-zicht, de voorgangers in alles voorgangers zijn geweest van onze nieuwere, europeesche kunstrichting, zij het ook, dat zij gekomen zijn tot het punt van samentreffen langs andere wegen.

En dan die techniek! Daar is een carnéestuk te zien, een voorstelling uitgebeiteld uit steen van drie verschillend getinte steenlagen; een aantal à jour gestoken friezen, misschien dagteekenende uit den tijd der Ming-dynastie, grillig van opvatting, maar wonderfraai van uitvoering. Een bronzen offervat, grootsch en breed van conceptie, gegoten in een tijd, toen het metaalgieten in de westersche landen nog niet gekend werd. Staatsiestoelen van ebben-hout, ingelegd met ivoor. Borduurwerk op zijde, porselein-schildering nabij komende, wonderlijk van kleurenmenge-ling en zonder perspectief, maar kunstig in hooge mate. Gebeeldhouwde olifantstanden, die wonderen zijn van geduld en kunstvaardigheid. Gedreven zilver en nog honderd andere bezienswaardige zaken vindt men er, zoo lezen wij in *de Javabode*, waaraan het vorenstaande is ontleend.

***

**De eerste boot van de Java-China-Japanlijn.** Aan *de Sem. Ct.* ontleenen wij het bericht dat de *Kobe Chronicle* een zeer waardeerend geschreven artikel heeft gewijd aan de „Tjipanas", de eerste boot van boven-genoemde lijn.

Zondag den 1en November kwam het fraaie schip de haven van Kobe binnen en den volgenden dag ontving het druk bezoek en werd menig glas champagne ge-dronken op het welzijn van de nieuwe onderneming.

„Deze nieuwe dienst," zegt het kobesche blad, „zal ongetwijfeld krachtig bijdragen, om het cijfer van neder-landsche goederen, ingevoerd in Japan, sterk te doen vooruit gaan. Eenmaal genoten de Hollanders, die onder de eersten behoorden, welke handel dreven op deze eilanden, hier een soort monopolie, omdat zij de eenige natie waren, die tot den ruilhandel was toegelaten; maar dat was natuurlijk lang voor den tijd, toen Japan in den wereldhandel begon mee te tellen. Sedert die dagen van pionierschap is de nederlandsche ondernemingsgeest min of meer verflauwd en zijn andere volkeren Holland voor-bijgestreefd. Maar de nieuwe onderneming zal kunnen bewijzen, dat wils- en geestkracht nog niet ontbreken, en zeker doen zij dit niet bij de ijverige agenten der stoomvaartlijn, de heeren Ed. L. van Nierop, die reeds maandenlang bezig zijn geweest met het nemen van de voorbereidende maatregelen voor deze, nu reeds zoo uit-gebreide onderneming."

Te Kobe bracht de „Tjipanas" 2000 ton lading aan en had o.a. nog 5000 zakken suiker voor Yokohama in.

***

**Onderzoek van Indische vergiften.** Door den Directeur van O. E. en N. is aan alle residenten op Java en Madura en op de Buitenbezittingen een schrijven gericht, waarbij zij worden uitgenoodigd eene verzameling te maken van inlandsche vergiften en die op te zenden aan den heer Dr. H. Wevers Bettink te Utrecht, verge-zeld van een beschrijving.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

Den 8en December ll. werd de ontwerp-verordening „tot het verplichtend stellen van de vaccinatie voor onderwijzers, schoolgaande kinderen en voor alle andere personen die in de scholen voor lager onderwijs werk-zaam zijn" door de Koloniale Staten te Paramaribo in behandeling genomen.

De heer Nassy, die de plaats van den heer van Praag in de Staten heeft ingenomen, hield bij die gelegenheid zijn maidenspeech, waaruit blijkt dat men dit nieuwe Statenlid als een „wilde" heeft te beschouwen, die zich bij geene partij zal aansluiten doch steeds zich scharen aan de zijde van hen, die de waarachtige belangen van land en volk beoogen. Daarmee kunnen zij, die het in den vervolge niet geheel eens zijn met dit nieuwe lid, het voorloopig stellen.

Wat nu de behandeling in openbare zitting der hier-voren genoemde ontwerp-verordening betreft, bleek dat er in de Staten niet zooveel aan het treefbezwaar tegen de verordening gehecht werd, als men na al hetgeen daarover in de Surinaamsche pers werd te berde gebracht wel moest aannemen. Met 8 tegen 2 stemmen toch werd het amendement Ellis verworpen, waarbij voorgesteld was om ontheffing van vaccine-verplichting wegens treefbe-zwaar te verleenen. De heer Ellis mocht al in stede van „treef" het meer wetenschappelijke „idiosyncrasie" willen stellen, dat hem door den heer Dragten was aan de hand gedaan en deze zelf aan het begrip „treef" wel degelijk reden van bestaan toekennen, het mocht niet baten. De Staten achtten zich niet geroepen om den heer Ellis te volgen. Nog minder sympathie mocht de heer Bergen voor zijn amendement verwerven, strekkende om overal waar bezwaren bestaan vrijstelling van vaccinatie te ver-leenen aan elke school, bijzondere of openbare, welker hoofd of bestuur dat zou aanvragen.

Toen het lid da Costa opmerkte dat na eventueele aanneming van het amendement Bergen men een veror-dening zou hebben, waarvan artikel 1 zou bepalen dat de vaccinatie verplichtend wordt gesteld, terwijl in artikel 3 zou zijn vermeld: wie niet wil die hoeft niet.

De verklaring zelfs van den heer Bergen dat dat juist in de bedoeling lag, vermocht niet hem eenigen steun te doen verwerven en geheel geïsoleerd stond hij daar na de stemming over zijn geesteskind.

Meer strijd werd gevoerd over het, in artikel 3 der ontwerp-verordening neergelegd beginsel, waarbij ten opzichte van den vaccine-dwang, rekening houdende met hetgeen in het nederlandsch vaccine-wetje werd voorgesteld, een uitzondering wordt gemaakt voor de bijzondere scholen.

Den 8en December l.l. staakten zelfs de stemmen, zoodat verwijzing der behandeling van het ontwerp naar een volgende vergadering noodig werd, maar den 10en d.a.v. toen de heer Wilmans, die met de leden van 't Hoogerhuis en Tammenga den 8en afwezig was geweest, de gelederen der vóór-stemmers was komen versterken en de heer Bergen zich anders had bedacht, werd arti-kel 3 en dus ook bedoeld beginsel aangenomen, waarna de geheele verordening met 7 tegen 4 stemmen, die van de heeren Nassy, Bergen, Ellis en Heylidy werd goed-gekeurd.

Op laatstgenoemden datum werd ook de onderwijs-verordening „tot regeling van de ondersteuning aan be-sturen van bijzondere scholen voor lager onderwijs en van de jaarwedden der onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs" aangenomen, na overneming door de vergadering van eenige amendementen van den heer Da Costa, die in dit opzicht gelukkiger was dan zijn medelid Bergen, die achtereenvolgens verschillende amen-dementen, w. o. er èèn was om ook de particuliere scholen te subsidieeren — in het algemeen belang na-tuurlijk — meende te moeten intrekken of er alleen of nagenoeg alleen mee bleef staan.

De heer Bergen schijnt minder gelukkig te zijn in de wijze van verdediging zijner meening, te oordeelen naar de volgende grepen uit het verslag van *Onze West* over de Statenzitting van den 10en December l.l.

„De heer Da Costa zegt dat hij verplicht is te ant-woorden. De heer Bergen heeft gezegd dat wat spreker niet begreep, daarom nog niet onbegrijpelijk ....

*De Voorzitter*: Troost u, ook anderen hebben het niet begrepen.

. . . . . . . . . . . . . . . . .

De heer Bergen vraagt den Voorzitter of hij de op-merking over sprekers onbegrijpelijke redevoeringen officieel heeft uitgesproken, of maar wat gebromd heeft. In 't eerste geval zal spreker de opmerking beantwoorden.

*De Voorzitter:* Wat ik gezegd heb, blijft gezegd. Er zijn er trouwens meer, die er niets van begrepen hebben.

De heer Coutinho heeft ook 't grootste deel niet begrepen.

*De Voorzitter:* De griffiers wisten herhaaldelijk niet wat zij schrijven moesten." . . . . .

***

Betreffende de cacao-productie van Suriname ontleenen wij aan *Onze West* dat de uitvoer in de maand November l.l. 104.254 kilogrammen bedroeg, tegen 31.285 in de-zelfde maand van het vorige jaar. Toch blijft de uitvoer gedurende de elf eerste maanden van dit jaar met een totaal van 2.146.547 kilogrammen met ongeveer 150.000 kilogrammen beneden den uitvoer in het overeenkomstig tijdvak van het jaar 1902, ten bedrage van 2.295.087 kilogrammen.

Als men nagaat, schrijft genoemd blad, dat Saramacca meer produceerde dan verleden jaar en Nickerie een buitengewoon goed jaar heeft (schoon daar evenals in Cottica de krullotenziekte successievelijk zich uitbreidt) dan ligt de slotsom voor de hand, dat inzonderheid de Commewijne- en Suriname-districten dit jaar de lijdende partij zijn. Bovendien moet bij de beoordeeling van bovenstaande cijfers in aanmerking worden genomen dat de kleine landbouw beduidend meer produceerde, in verband met aanplantingen van vroegere jaren, zoodat de groote landbouw, wat cacao betreft, een droevig figuur slaat.

***

Aan een particulier schrijven uit Curaçao ontleent *Onze West* het volgende:

Het blijft maar droog, zoodat men alle lust en energie om te planten verliest. Ik heb dit jaar groote mahonie-houtboomen zien sterven, die 35 jaren geleden geplant waren. Curaçao verloor dit jaar meer dan 40 pCt. van het vee en zeer vele groote boomen zijn gestorven, alles tengevolge van de droogte.

Van de resultaten van prof. Went's onderzoek naar de oorzaak van de ziekte der divi-divi hooren wij nog maar altijd niets. Nu is de heer Rijkers, landbouwkundige uit Nederland gearriveerd. Ik ben benieuwd te zien wat hij doen kan zonder dat het regent. Ik blijf er bij, dat zonder regen landbouw onmogelijk is, al komen er honderd landbouwkundigen uit. Er zou iets gedaan kunnen worden met irrigatie. In plaats van een flinke boormachine uit Amerika te laten komen, verspilt de Nederlandsche Re-geering duizenden aan onnutte zaken, uit onbekendheid met den toestand.

## Uit O.-Indische bladen.

**De verdediging van onze Koloniën.** In de *Javabode* wordt door Si-Aboeh hulde gebracht aan den schrijver van het opstel: **Land- en zeemacht in het verdedigingsstelsel voor Indië**, onlangs in ons Koloniaal Weekblad geplaatst.

Reeds meermalen toonde Si-Aboeh zich, evenals velen, vooral onder de jongeren van het indische officierskorps, een warm voorstander van de stellingen, door den oud luitenant-Kolonel *J. L. Koster* bij verschillende ge-legenheden verkondigd en verdedigd, in zake de ver-dediging van Nederlandsch-Indië. De schrijver noemt de gronden, waarop de heer *K.* de verdediging van onze oost-indische koloniën bepleit, logisch en zijn denkbeelden vruchten van een gezond verstand, hetgeen niet altijd gezegd kan worden van die der vroegere indische strategen.

Hij eindigt zijne beschouwingen, die wij hieronder in haar geheel laten volgen, met de verklaring dat het hem een aangename taak was wederom de verdediger geweest te zijn van de heldere denkbeelden van een hoofdofficier, die zeer ontijdig het leger verliet en dankt den heer Koster voor de wijze, waarop hij hem daartoe in de gelegenheid heeft gesteld. De schrijver hoopt dan ook dat de denkbeelden van den overste Koster eenmaal aan „allerhöchste Stelle" overwogen zullen worden.

En thans het woord aan Si-Aboeh:

„Reeds toen onder den gouverneur-generaal van den Bosch voor de eerste maal een ontwerp voor de verdedi-ging onzer koloniën werd gereed gemaakt, was daarvan de basis: „Van het behoud van Java hangt alles af, dus moet het bezit van dit eiland in de eerste plaats voor het moederland verzekerd blijven", welk axioma sedert en tot den huidigen dag den grondslag vormde van alle verdedi-gingsstelsels, welke werden ontworpen en weer verdwenen.

Eerst in 1895 stond de heer Koster op en verkondigde als onaantastbare waarheid: „De verdediging van Neder-landsch-Indië rust op valsche grondslagen, wanneer zij rust op de verdediging van Java alleen".

Reeds vele malen verdedigden wij in dit blad die stel-ling en haalden daarvoor o.a. in *Indië verdedigd* verschil-lende motieven aan, zoodat wij ons thans ontslagen mogen rekenen van de taak, dit met den heer Koster nogmaals te doen. De onomstootelijke waarheid van den grondregel springt o. i. zóó in het oog, dat het belachelijk zou wezen, haar steeds en steeds weder den volke voor oogen te hou-den, ware het niet dat de teekenen er op wijzen, dat ook in het jongste, voor Nederl.-Indië aangenomen verdedi-gingsstelsel wederom met die grondwaarheid geen rekening werd gehouden.

Zooals de heer Koster terecht zegt, wettigen toch de sommen, op de begrooting voor 1903 uitgetrokken, voor het verzekeren van een veiligen terugtocht aan het, bij Batavia te concentreeren veldleger, voor de inrichting ter verdediging van de hoogvlakte van Bandoeng, enz. de meening, dat men thans wederom van plan is in de ver-dediging van Nederlandsch-Indië een alles overheerschende plaats te doen innemen door de defensie van Java. Heeft de spaansch-amerikaansche oorlog onzen machthebbers dan nog niet geleerd dat de sleutels van Nederlandsch-Indië niet liggen op Java? Wat dit eiland toch is voor onze aziatische bezittingen, was Cuba ten opzichte van de spaansche koloniën in Amerika. En wat baatte het nu aan Spanje of te Havanna, de zetel van zijn bestuur op Cuba, een leger was geconcentreerd van nagenoeg 100.000 man, voor $\frac{4}{5}$ bestaande uit Europeanen? Wat baatte het of die bestuurs-zetel modern versterkt en bewapend was? Het amerikaansche leger deed zelfs geen poging om die plaats te nemen en toch verloor Spanje zijn koloniën toen bij Santiago de Cuba de vloot vernietigd werd.

Al het geld, voor de verdediging van Batavia uitgegeven, voor de versterking van de hoogvlakte van Bandoeng, voor de bezetting der werken, enz. enz. is weggeworpen geld, schreven wij reeds vroeger, want dat geld zal nimmer rente opleveren.

Maar indien niet Java de grondslag mag wezen van het stelsel van verdediging onzer koloniën, doch het geheele eilandenrijk moet worden beschermd, dan kan natuurlijk die taak niet ten deel vallen aan het leger, doch moet zij der vloot worden opgedragen. En aangezien wij nimmer een vloot kunnen bekostigen, welke in staat is, die, welke een sterkte bezit als de groote mogendheden kunnen af-zenden, te slaan — redeneeren de tegenstanders onzer denkbeelden — is men wel verplicht, de verdediging van Indië optedragen aan het leger. Wanneer men dan op den strategischen regel „wie alles verdedigen wil, verdedigt niets", voort redeneert, komt men van zelf weer op Java terecht.

Wel, zouden wij hun willen vragen: wanneer ge uwe soep niet met een gouden lepel kunt eten, probeert ge het dan met een vork te doen?

Wij zullen op deze theorieën niet te ver doorgaan. In *Indië verdedigd* hebben wij reeds het denkbeeld uiteen-gezet, dat onze vloot niet zoo sterk behoeft te zijn, als men in dit opzicht wel meent te moeten eischen. Dat de verdediging der spaansche koloniën de groote kracht der „slapende" vloot heeft doen kennen, want dat Amerika niet zijn gereedliggende transportvloot durfde uit te zenden, hoewel de spaansche scheepsmacht weerloos in Santiago de Cuba lag geblokkeerd, voordat die macht geheel vernietigd was. Daarom bepleitten wij eene krachtige landbevestiging van Soerabaja en, naar wij vernomen nebben, heeft ons pleidooi de aandacht getrokken.

Met den overste Koster houden wij staande, dat al de kosten, welke men voor Indië's verdediging meent te mogen en moeten afzonderen, moeten besteed worden aan versterking der vloot en daaronder verstaan wij eveneens het scheppen van een veilige vluchthaven. Dit laatste achten wij het voornaamste en wij wezen reeds vroeger op de theorieën van Napoleon voor de havenverdediging van Toulon, op de woorden, door Nelson geuit, enz. enz. waarop wij hier niet weder zullen terugkomen.

## ADVERTENTIËN.

**H. W. M. M. BRANS.**
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP — INKOOP
Prima zichtzendingen van uitstekend gewaarborgde postzegels. — 50% met op de prijzen der Gebr. Senf's catalogus.
CAPE OF GOOD HOPE — POSTAGE — ONE SHILLING
GELDERSCHE KADE 12
**ROTTERDAM.**

---

**Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.**
**Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.**
Huishoudelijk Maleisch.

---

Naar O.-Indië terugkeerende families, die eene

**B A B O E**

willen meenemen, die thans in het zuiden van Frankrijk is, kunnen zich onder de letters V. B. adresseeren aan de uitgevers van dit blad.

De baboe kan te *Marseille* of te *Genua* aan boord komen.

---

Wegens vertrek naar Indië tegen zeer billijken prijs ter overname aangeboden een goed onderhouden

***INBOEDEL.***

Dagelijks te bezichtigen, na vooraf belet te hebben gevraagd.

E. KUNST—HEIJNNEMAN.
2e Schuijtstraat 2, Den Haag.

---

***VERSCHENEN:***

**GOEROE BAHASA BĔLANDA**

(Pĕnghĕntar orang jang hĕndak bĕladjar bahasa Bĕlanda) olih R. Akkerman.

Door erin vervatte woordenlijsten, opstellen en sleutel der vertalingen mede aanbevolen voor Nederlanders, die de Maleische taal beoefenen.

☞ Bovenstaand werkje groot 240 bladz. 8°. post, wordt na ontvangst van postwissel ad *f* 2.30 franco toegezonden door den drukker G. HOVENS GRÈVE te *Steenwijk*.

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
**Franklinstraat 92, Den Haag.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**
**Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.**

---

**„SIMPLEX"**
FRANS ERNST.
**Buitenhof 1, 's-Hage.**
**„Sport en Spel"**
**„Schaatsen".**

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**
**voor betaalbaar gestelde**
**COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.**

***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

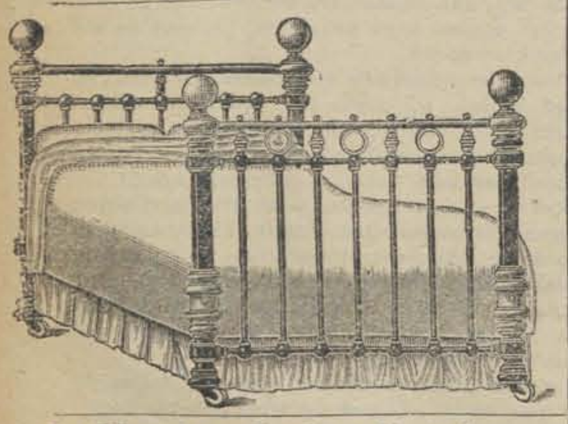
Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

# Th. A. A. SIMONIS

***34 Groenmarkt.***

DEN HAAG over de Prinsestraat.



**Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.**
**in GROOTE KEUZE,**
**BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.**

---

## *Schilderen.*

Eene schilderes met acte M. O. Handteekenen heeft nog eenige uren beschikbaar, tot het geven van **teeken- of schilderessen.**

Atelier Kazernestraat 25,
DEN HAAG.

---

# Pension Büchner.

**Laan van Meerdervoort 189,**
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te bespreken**
**per maand, week en dag.**

---

## NIJMEGEN.

**„UNITAS"**

**Bureau van Administratie.**
**Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.**
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.

Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.

Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap O.-I. L.

**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

---

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**
**Prinsestraat 39,**
's-GRAVENHAGE.

---

# PAUL C. KAISER,

**Prinsestraat 66,**
**Elandstraat 94, Weimarstraat 35,**
**Heerengracht 24,**
levert alle soorten brood, van de BESTE hoedanigheid.

---

## Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoed gn vn iakinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*

A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

## FIGUURZAGEN

is een leerzaam tijdverdrijf.

**Houtsnijden**

is even interessant, doch over het algemeen beoefenen de Dames liever de

**Houtbrandkunst.**

Alle benoodigdheden voor deze schoone liefhebberijen leveren **SINDERAM & Co.,** *Huidenstraat* 28 en 33, Amsterdam.

Vraag prijscouranten s. v. p.

---

**KON. NED. STOOMVERWERIJ**
**Opgericht 1864.**
**J. HOEVELS.**
**ROTTERDAM.**
**CHEMISCHE WASSCHERIJ.**
Franco toezending. — Franco retour.

DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „
B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

---

***B. F. C. DALDERUP,***
**ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat.**

Het beste en voordeeligste adres voor
**BUSGROENTEN,**
**UITGEWOGEN GROENTEN,**
**ZUURKOOL,**
**GEDROOGDE GROENTEN,**
**GEDROOGDE VRUCHTEN,**
**VRUCHTEN IN BLIK,**
**GELD. ROOKWORST.**

---

# R. Glastra.

**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
**in VERHUIZINGEN,**
**MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.**
☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

---

## A G E N T E N.

In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van

**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**

Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.

**Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zutphen.**

---

## „DE KOLENMIJN."

***Vraagt Prijs-Courant.***

EERSTE KWALITEIT
**Engelsche en Belgische Anthraciet en Cokes.**
**N. BOVELANDER voorheen Ph. v. d. Berg.**
**Kantoor: Prins Hendrikstraat 167.**

---

**Koopen of verkoopen, huren en verhuren**
**van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN**

# FALKENBURG en Co.

***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

---

## Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**
**Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.**
**V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).**

---

# Dàt is de vraag

waar, door velen, te weinig op wordt gelet? Ja, zeker óók op 't gehalte der voedingsmiddelen, maar vooral op den aard, op de samenstelling van ons voedsel. Niet in de eerste plaats moeten we vragen, hoeveel voedsel zit er **in**, maar hoeveel voedsel komt er **uit**; dàt is de vraag.

Al was de voedingswaarde van Wittebrood gelijk aan Tarwebrood, dan is 't nog niet 't zelfde. 't Wittebrood, vooral het versche, vormt zich in den mond dadelijk tot een bal, komt niet of half gekauwd in de maag, 't maagsap kan er niet of moeilijk op inwerken, en 't voedsel dat er **in** is, komt er **NIET UIT**.

Het Tarwebrood laat zich gemakkelijk kauwen, komt goed bewerkt in de maag, 't maagsap kan zich flink doen gelden, en al de voedingsbestanddeelen komen tot hun recht, worden door het bloed opgenomen en versterken alzoo ons geheele lichaam. Wilt ge dus 'n voedsel dat werkelijk U geheel ten goede komt, **EET DAN**

**SCHOUTEN's zuiver Tarwebrood.**

***Gezondheid!*** ***Kracht!***

**KAPELLE a. d. IJsel.**

**Dagelijks aan huis bezorgd.** Chemische Contrôle:
**Rott., Den Haag, Dordt** WENNEKER, Mosseltrap 4, Rott.

---

# SNOEREN's Superieur SCHOEISEL

**verkrijgbaar:**
**NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.**
***Maat- en Reparatie-Inrichting.***

---

**J. A. DE GRUIJTER,**
**Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat, Den Haag.**

**GROOTE SORTEERING**
**Vulkachels, Insluithaarden, Calorifers, Salamander Kachels, Gashaarden en Kachels en Tegelkachelplaten.**

---

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
**Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.**
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**

Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

---

## Vereeniging OOST en WEST.

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Eene Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier Dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene baboe wenscht met eene familie naar Indië terug te gaan.

Eene andere baboe, die hetzelfde vraagt, om te Marseille of te Genua aan boord te komen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Eene vrouw van middelbaren leeftijd tot assistentie in eene kleine huishouding.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

# Bijblad

VAN

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

**No. 44,**

**Donderdag 7 Januari 1903.**


Zijn wij het met de grondstellingen van den heer Koster volmaakt eens, dit kan echter niet in allen deele gezegd worden van de regelen, welke die overste aangeeft voor het aandeel, dat het leger in Java's verdediging behoort te bezitten. De heer Koster stelt op den voorgrond, dat men niet vooraf kan zeggen in welk deel van Java de beslissende strijd zal worden gevoerd. Dit meenen wij echter wel met groote kans van zekerheid te kunnen voorspellen en reeds in *Indië verdedigd* legden wij uit waarom de vijand gedwongen zal zijn allereerst onze oorlogshaven te vermeesteren en hoe dus de beslissende strijd om Java zal worden gevoerd in het oostelijk deel van het eiland. Daarom kunnen we ons echter toch wel vereenigen met het voorstel van den overste Koster om de concentratie van het leger eerst uit te voeren als de hoofdaanval des vijands zich teekent, doch we zijn overtuigd dat onze concentratie gericht moet zijn op Soerabaja en niet op Batavia. In ieder geval achten wij onze motieven gewichtig genoeg, dat men er rekening mede behoort te houden en wij veroordeelden reeds vroeger het feit, dat men ons defensie-stelsel geheel baseert op de onderstelling, dat de vijand bij Batavia zal landen en nergens anders.

In het, door ons aangehaalde artikel, voorkomend in *Oost en West*, doet de overste Koster een krachtig en welsprekend beroep op den offensieven geest:

„Wat, zóó zij in gemoede gevraagd", roept de overste uit, „zou den offensieven zin eerder wakker roepen; zes tonnen gouds ten vorigen jare toegestaan voor aankoop van geschut in stellingen om onzen, in oorlogstijd bij Batavia geconcentreerden troepen een veiligen terugtocht naar de binnenlanden te bezorgen, of diezelfde gelden besteed tot aanschaffing van een torpedoboot, die, bij nakend oorlogsgevaar, verdekt opgesteld ergens onder den Java-wal, te nacht of ontijd onverwacht en ongezien te voorschijn komt, om zijn vernielende werking uitteoefenen op het vijandelijk eskader, dat het waagt de vredesblokkade intestellen als inleiding tot den grooten strijd?

Waar blijft de geest, die opwekken moet tot groote daden, als men eerlang ook de millioenen, vereischt om het indische departement van oorlog al dadelijk veilig op te bergen in Bandoeng's kogelvrij bergklimaat, zooals ten vorigen jare in uitzicht werd gesteld, hiervoor liever zal zien besteden, dan voor den bouw van bijv. één pantserkruiser. Van een pantserkruiser, te stationneeren vóór Tandjong-Priok, onder een commandant, bezield met den geest van Bestevaer, met een bemanning als Hollands mannen kloek en reê; gasten, die geen overmacht vreezen, een ongelijken strijd ook durven aan te binden en, als zij eindelijk ondergaan, wegzinken in Prioks havenmond en daarmede aan Neêrlands naam wellicht beteren dienst bewijzen, dan het departement in Bandoeng weggedoken".

Waarlijk, zal men voor dit beroep doof blijven? Het zal toch een eventueelen vijand lang niet onverschillig wezen of hij te doen krijgt met een offensief optredende vloot of met een, ergens weggekropen leger, waarvan aanvoering, organisatie en samenstelling dermate gebrekkig zijn en blijven, dat ze in een ernstigen strijd slechts een treurig schouwspel zal te zien geven. Voor oorlogszuchtige bedoelingen zal een defensief leger nimmer een rem zijn, echter wel een offensieve vloot, hoe klein ook, zelfs een vloot, die gedwongen is zich tijdelijk defensief te gedragen, want men weet niet het oogenblik, waarop het offensief zal worden hervat".

FRITS.

## Van vreemde Koloniën.

### De katoenindustrie in Engelsch-Indië.

In een vorig nummer deelden wij reeds in het kort iets mede omtrent den stand dezer industrie. Heden wenschen wij aan de hand van een rapport van den franschen consul te Bombay, Voisson wat langer bij dit onderwerp te verwijlen.

De, in schijn bloeiende katoen-industrie in Engelsch-Indië, schrijft de heer V., maakt thans om twee redenen een vrij ernstige crisis door: het recht van accijns van 3½ pct. op geweven stoffen en de onzekerheid van den wisselkoers in China, waardoor de verkoop van garens wordt bemoeilijkt. Deze industrie is evenwel van het grootste belang voor het schiereiland daar zij een kapitaal van omstreeks 150 millioen gulden vertegenwoordigt en de 192 spinnerijen voortdurend aan 181,000 arbeiders of werksters werk verschaffen. In 1903 verbruikte zij 1,765,000 balen à 155 kilogrammen katoen. Het centrum der industrie is Bombay.

Met inbegrip van de inlandsche staten heeft de productie aan garens in 1902—1903 576 millioen engelsche ponden bedragen. Van dit totaal werd een hoeveelheid van 248 millioen ponden of 43 pct., ter waarde van omstreeks 70 millioen gulden uitgevoerd en wel naar China, Singapore en andere landen in de verhouding van 93, 3 en 4 pct. Verder heeft Indië in datzelfde jaar 122½ millioen yards katoenen stoffen in verschillende soorten geproduceerd, waarvan een hoeveelheid van 69 millioen yards, ter waarde van omstreeks 11 millioen gulden werd uitgevoerd.

De voornaamste buitenlandsche markten voor geweven stoffen uit Hindoestan, zijn Singapore, Colombo, de Roode zeehavens en de oostkust van Afrika. De Filippijnen leverden vroeger ook een waardevolle markt op, maar de amerikaansche voortbrengselen verdringen er thans alle producten van vreemde herkomst. Wat de Perzische golf betreft, heeft het jongste russisch-persisch verdrag groot nadeel toegebracht aan het engelsch-indisch product.

Men doet pogingen om nieuwe markten te vinden in Turkije en in Afrika. Maar het is vooral de inheemsche markt, die de fabrikanten zouden willen veroveren door een einde te maken of te trachten een einde te maken aan den toevloed van engelsche waren. Om dit doel te bereiken zou het noodig wezen de ruwe grondstof te verbeteren daar de, thans ln Indië geoogste katoen niet kan worden gebruikt voor de vervaardiging van fijne weefsels.

Het accijnsrecht drukt zwaar op de fabrikanten, die bij den verkoop van hunne garens reeds te kampen hebben met de depreciatie van het zilvergeld. Dat recht werd in 1896 ingesteld door de Cotton Duties Act, niet bepaaldelijk met het doel om de inkomsten te vermeerderen; want toen het budget van 1903 een groot overschot opleverde (dat intusschen te danken is aan het verschil tusschen den vasten koers en de zilverwaarde van den roepie), heeft men b.v. de belasting op het zout verlaagd en de grens der door de inkomstenbelasting getroffen inkomsten hooger gesteld, maar het accijnsrecht op geweven goederen van engelsch-indisch maaksel bleef gehandhaafd, daar het uitsluitend ten doel heeft de engelsche fabrikanten van Lancashire te beschermen. De indische fabrikanten zijn dan ook eenparig in hun afkeuring van het denkbeeld om aan goederen van engelsche herkomst differentieele rechten toe te staan. Maar hun tegenstand kan zich slechts tot het uiten van wenschen bepalen, daar het engelsch-indisch gouvernement, al naar het zelf goed dunkt, of al naar het India Office te Londen beschikt, daarmee rekening houdt of niet.

Dat nominaal op 3½ pct. vastgesteld *ad valorem*-recht is in werkelijkheid veel hooger. Het wordt van de totale productie geheven. Alle in Indië uit Engeland ingevoerde geweven goederen zijn vervaardigd van garens van een hooger nummer dan 24. Indië heeft in 1902—1903 123 millioen engelsche ponden geweven goederen geproduceerd. Daar de indische fabrieken niet meer dan 35 millioen ponden garens van hooger nummer dan 24 hebben opgeleverd, hetgeen overeenkomt met 40 millioen ponden geweven stoffen, zou slechts van deze laatste hoeveelheid het recht moeten worden geheven en niet van de totale productie ad 123 millioen ponden. Dat recht drukt zwaarder dan de inkomstenbelasting, wijl het geheven wordt van de productie, onverschillig of de fabrikanten of aandeelhouders het product met winst hebben kunnen verkoopen of niet.

Op het 18e Indisch Nationaal Congres, dat in 1902 te Ahmedabad werd gehouden, is dan ook met algemeene stemmen de volgende motie aangenomen.

„Overwegende dat de indische katoenen goederen slechts weinig concurrentie aandoen aan de van Lancashire ingevoerde waren, en dat het accijnsrecht ad 3½ % een onbillijkheid tegenover de fabrikanten vormt, en strekt om de katoenweef-industrie in Indië te belemmeren, wordt de afschaffing van dit recht gevraagd."

Reeds hebben de indische garens de engelsche grootendeels verdrongen, maar aan geweven goederen voerde Engeland in 1902—1903 nog voor een waarde van ongeveer 230 millioen gulden naar Indië uit.

„Wanneer", merkt de heer Voisson op „de engelsch-indische katoen (*gossypium neglectum*) veredeld werd, zoodat men er garens van een hooger nummer dan 30 van zou kunnen vervaardigen, zouden de katoenweverijen in aantal vermeerderen en de engelsch-indische markt zich langzamerhand geheel losmaken van het moederland. Er bestaat op het oogenblik geen gewichtiger economisch vraagstuk voor Indië dan dit. Wanneer de protectionnisten, die nu in Engeland trachten den toon aan te geven, de logica hunner beginselen ten volle zouden willen en kunnen toepassen, dan zouden zij veeleer trachten om de studie der veredeling van de indische kantoenplant te bemoeilijken dan om die aan te moedigen. De groote handelshuizen te Bombay, die zich met den uitvoer van de, in Indië geoogste katoen belasten, zien die studies met leede oogen aan. Het belang der kolonie staat lijnrecht tegenover dat van het moederland. Maar — er bestaat toch weinig vrees dat men de studies zou bemoeilijken.

De Cotton Growing Association zelfs zal niet bij machte zijn om te verhinderen dat het engelsch product van de indische markt zal worden verdrongen, zoodra men er in geslaagd zal zijn de katoen zelve te verbeteren.

En nu schijnt men er in Indië in te zijn geslaagd om door middel van hybridatie van verschillende soorten een soort te verkrijgen, welke aan het doel beantwoordt.

Men heeft reeds verscheidene werkwaardige hybriden verkregen, waardoor het vraagstuk, wat de cultuur betreft, zoo goed als opgelost is. Rest nu nog het rendement en de qualiteit der katoen te onderzoeken. Maar men kan nu reeds gevoegelijk zeggen dat ook in die opzichten de oplossing gevonden is.

De wijze waarop de hybridatie plaats heeft, is zeer eenvoudig: de bloem van de, te hybrideeren plant wordt microscopisch onderzocht om te zien of zij bevrucht is. Is dat niet het geval dan wordt het stuifmeel zorgvuldig verwijderd en het stuifmeel van de bloem, die voor de hybridatie dienen moet, daarvoor in de plaats op de helmstijltjes overgebracht, nadat deze eerst behoedzaam zijn afgeveegd. Na de bewerking wordt elke bloem tijdelijk door een tullen omhulsel beschermd.

***

**Inboorlingenpolitiek in Algiers** In de zitting van de fransche Kamer van afgevaardigden van den 21en December l.l., die door den gouverneur-generaal van Algiers, Jonnart, als gedelegeerde der regeering, werd bijgewoond, lichtte deze de Kamer behalve over andere onderwerpen, op Algiers betrekking hebbende, ook over het, in hoofde dezes genoemde in:

„De heer Jaurès", sprak de heer Jonnart, is zoo vriendelijk geweest om te willen constateeren dat het fransch bestuur, niettegenstaande zijne gebreken aan de muzelmannen van Algiers stellige waarborgen voor veiligheid en welvaart heeft verleend. De heer Jaurès heeft waarheid gesproken. Het cijfer der inlandsche bevolking is bij elke volkstelling hooger en dat is een zeker teeken dat ook zij deelt in de opkomst van Algiers.

Ziet de spaarzame en werkzame Kabylen. Zij beschikken thans over vrij aanzienlijke kapitalen en telkenmale kan men het bijwonen dat goederen, die na den opstand van 1871 werden geconfisqueerd, tot hoogen prijs worden teruggekocht door de families, in wier bezit die landen zich eertijds bevonden.

Onder de arabische bewoners van het land ziet men ook, dank zij het goede voorbeeld der blanken, verbeteringen aanbrengen in de bewerking hunner velden.

Er bestaat in Algiers een veel te weinig bekende instelling, die der „Sociétés de prévoyance et d'assistance" voor de inboorlingen, welke maatschappijen op het oogenblik beschikken over een kapitaal van 11 millioen franken en over een crediet tot veel hooger bedrag.

Niet alleen worden door deze vereenigingen hongersnooden voorkomen, maar zij leenen ook het noodige zaadkoren, en verstrekken voorschotten voor den aankoop van landbouwwerktuigen en machines; voorts kiezen zij de beste soorten van werktuigen uit en doen daarvan groote bestellingen, waarvoor hun voordeelige conditiën worden toegestaan. In vele gemeenten vindt men 50 tot 100 geperfectionneerde werktuigen, welke door tusschenkomst der vereenigingen aan de inboorlingen werden verschaft.

Voorts stel ik er een eer in om te trachten de oude inheemsche kunst te doen herleven, die op het oogenblik zoo goed als geheel verdwenen is, maar waarvan het bestuur van Algiers verscheidene specimen en enkele modellen voor het onderwijs in een museum vereenigt.

Ik heb rondom mij kostbare lichten ontmoet en onder de stammen en bij de inlandsche hoofden zooveel medewerking ondervonden, dat ik niet wanhoop om de oude industrie weder in het leven te roepen, waaraan de tapijten en fraai gegraveerde koperen stukken waren te danken, benevens het lederwerk, de fijn geciseleerde wapens, welke de arabische beschaving over de heele wereld verspreidde, die oude kunst, welke de wereld liet te niet gaan, te doen herleven door in de voornaamste steden kunstwerkers en werksters op te leiden en die over de doears te verspreiden om er op hunne beurt te onderwijzen.

De moeielijkste taak bestaat daarin de inboorlingen geleidelijk tot ons op te heffen, hen in het groote fransche huisgezin te doen opgaan door hun zedelijk en verstandelijk peil te verhoogen en door de weldaden van een politiek van welwillendheid, edelmoedigheid en goedheid.

Sedert het besluit van 18 October 1892 zijn zeer loffelijke pogingen in het werk gesteld om het lager onderwijs voor de inboorlingen te organiseeren. Terwijl in 1893 138 scholen voor inlanders met 244 klassen bestonden zijn er thans 243 met 504 klassen. Het aantal leerlingen steeg van 12263 in 1892 tot 25921 in 1902.

Deze cijfers zijn welsprekend (doch niet in den zin als door den spreker bedoeld *R. C.*), maar ik moet er tevens bijvoegen dat zij bovenal aantoonen dat wanneer ook een stap voorwaarts is gedaan, nog een lange, zeer lange weg voor ons ligt....

Reeds hebben de financieele delegaties iets gedaan; zij hebben de credieten toegestaan voor de reorganisatie der *medersa's*, waar het hooger onderwijs aan de inboorlingen wordt gegeven. Bovendien heb ik er mij voor gespannen om in de voornaamste centra in de eerste plaats arabische bibliotheken te scheppen, waar de inboorlingen de werken kunnen vinden, die hun lief zijn.

In de laatste jaren zijn muzelmansche weldadigheidsbureaux in het leven geroepen, die veel ellende hebben verlicht. Maar, ik heb mij overtuigd dat de medische hulp van dien kant veel te wenschen laat, weshalve ik besloot tot het nemen van een serie van maatregelen, waarvan de meeste nu reeds in uitvoering zijn.

Er zijn geen hospitalen behalve in de groote centra. Om verschillende redenen komen de inboorlingen daar niet gaarne. Ik heb daarom de oprichting van zeer eenvoudig ingerichte infirmerieën gelast, waar ziekenverplegers zoowel als koks Arabieren zijn. 25 van zulke ziekenzalen zijn reeds in werking; de zieken stroomen er van alle kanten heen en de bevolking vraagt om nog meer van zulke ziekenzalen.

Hierbij dient te worden vermeld dat inlandsche notabelen zich niet er toe bepaalden om mij complimentjes, voor hetgeen ik gedaan had, te maken, maar zich beijverden om een zeker aantal bedden in de ziekeninrichtingen voor hunne rekening te nemen.

Wat de zieken aangaat, wier toestand geen verblijf in de ziekenzaal vereischt, worden hun de zorgen verleend door gratis-consulten in de doears. Geneesheeren bezoeken op bepaalde data de arabische markten en verstrekken op de plaats zelve de noodige medicijnen.

Het is mijn voornemen om voor de vrouwen eveneens ziekenzalen op te richten, evenwel voorgestaan door doctoressen, geholpen door inlandsche ziekenverpleegsters, die na, door eenige jaren dienst aldaar, begrip te hebben gekregen van de antisepsis en eenige kennis op het gebied van bevallingen te hebben vergaard, naar de doears zullen worden gezonden om daar de plaats in te nemen der oude, bijgeloovige schepselen, die er het beroep van vroedvrouw uitoefenen.

Ik denk ook iets voor de oogzieken te doen. Zooals men weet zijn 60 pct. der Arabieren lijdende aan oogziekten. Ik heb den gemeentebestuurders gelast om een vrouw tegen een kleine vergoeding er mee te belasten om elken dag de kleine inlandertjes in de gemeente bij elkaar te roepen en hun de oogen met boorwater uit te wasschen.

Wat het reizen en trekken der inlanders in de kolonie aangaat gelden de volgende beginselen:

Alle inlanders moeten voor het doen van reizen in de kolonie voorzien zijn van een pas. Hiervan zijn uitgezonderd: gewezen officieren, ridders van het Legioen van Eer en inlanders gedecoreerd met de militaire medalje; leden der rechtbanken; ambtenaren en beambten der kolonie, van de departementen en der gemeenten; magistraten enz. der inlandsche justitie, leeraars en onderwijzers, hetzij nog in dienst, hetzij gepensionneerd.

Aan gunstig bekend staande kooplieden zullen reispassen, geldig voor een heel jaar, worden uitgereikt.

## *Boekaankondiging.*

In onze boekaankondiging van het vorig nummer (nº. 42) maakte de zetter en liet de corrector, een nog al opvallende fout staan. Waar wij de aandacht vestigden op het door den heer *R. Akkerman* geschreven leerboek **Goeroe Bahasa Bêlanda,** werd het eerste dezer drie woorden *Goro* gedrukt.

***

Verschenen is ter *Zendingsdrukkerij* te Ermelo en Zeist de 5de jaargang van het **Zendings-Jaarboekje** opgedragen aan Z. Exc. A. W. F. Idenburg, Minister van Koloniën als „een blijk van dankbare waardeering voor het standpunt door Haar ingenomen ten opzichte van den arbeid der zending."

De lezers van het K. W. kennen onze verhouding tot het zendingswerk. Wij waardeeren het vele goede, dat in de laatste tijden, zoowel op het gebied der materieele verzorging en op dat van maatschappelijk werk als in de richting der ontwikkeling van den geest door de zending is verricht. Wat de Zending alzoo doet, vindt men geschetst in het jaarboekje, dat door eenige fraaie photo's versierd wordt. De lezing achten wij voor een ieder nuttig.

***

Vermoedelijk ter bespreking, ontvingen wij eene bij Couvée te 's Gravenhage uitgegeven brochure van *W. S.* getiteld: **„Een onvermoeid stijder voor de belangen van „den Inlander,** tevens bijdrage, tot de kennis der in de „laatste tien jaren gevolgde Koloniale politiek met be„trekking tot de welvaart der Inlandsche bevolking in „Oost-Indië."

De schrijver zegt, dat hij tot zijn in de hoogte steken van den heer F. Fokkens aanleiding vond in een onlangs in de Hollandsche Revue opgenomen artikel van denzelfden aard, het Kamerlid J. T. Cremer betreffende.

Wij hebben hetgeen de heer Fokkens, zoowel in dienst als daarbuiten, voor het werkelijke belang van Oost-Indië deed en waar dit te pas komt nog doet, altijd zeer gewaardeerd en meermalen in ons blad er opgewezen, wanneer wij zulks in het belang der goede zaak achtten, maar het komt ons niet doelmatig voor persoonsverheerlijking op den voorgrond te stellen en wij achten dit zelfs niet in het belang dergenen, die men verheerlijken wil.

De redactie van „De Indische Gids" in haar Januarinummer het vlugschrift besprekende, brengt dit in verband met de artikelen in het Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage, waarin op de gebreken in den arbeid van den tegenwoordigen O.-Indischen landvoogd wordt gewezen en ziet er eene poging in, om den heer F. voor eene soort commissaris-generaalschap aan te bevelen. Wij zouden, als wij iets in die richting van den schrijver wilden veronderstellen, eer denken, dat hij bevreesd is, dat het Ministerie voor den binnenkort vacant komenden Gouverneur-Generaalszetel weder iemand zal bestemmen, die met Indische toestanden volslagen onbekend is en daarom al vast omschrijven wil, uit wat soort menschen men den nieuwen Gouverneur-Generaal moet kiezen.

***

**Multatuliana** is de titel van een boek, uitgegeven door de *Hollandia-drukkerij* te Baarn en geschreven door *Dr. A. S. Kok* en *Louis D. Petit*

Wij hebben met het grootste genoegen kennis gemaakt met dit geschrift, en uren lang hebben wij ons vermeid met het op nieuw naslaan en herlezen van het vele vóór en tegen, dat over dezen genialen baanbreker op het gebied eener eerlijke Koloniale politiek geschreven en geoordeeld is. Voor ons, die Multatuli persoonlijk hebben gekend, en die zijn Max Havelaar, steeds, voor een openbaring en een meesterstuk hebben gehouden, was hetgeen de heer *Kok* verzamelde een herinnering aan de onverbiddelijke waarheid van het onvolkomene in den mensch. Geheel zijn wij het met den schrijver eens, dat zijne aanvulling van het hoogst verdienstelijk bibliographisch overzicht der geschriften van E. Douwes Dekker, van den heer *Petit*, met eene reeks „verspreide en onuitgegeven stukken", waaronder soms harde veroordeelingen, een middel is voor onze jongere tijdgenooten, die Multatuli's werken zullen lezen of gelezen hebben, om zich rekenschap te geven van het raadselachtige in het doen en laten van den zeker buitengewonen man, die door zijn geniale voorstelling der feiten en zijn meesterschap over de taal zulk een machtigen indruk maakte, een indruk echter, die juist door de zelfkanten, welke door tegenstanders van allerlei richting en aard, met wellust werden aangegrepen, spoedig weer in zooverre verging, dat tot nu toe de directe gevolgen voor het zoo aangrijpend geschetste Javaansche huishouden zijn achterwege gebleven.

Nu echter Nederland reeds de eerste stappen heeft gezet op den weg, die tot verandering ten goede leiden zal, en binnen korten tijd plannen tot afdoende verbetering der allertreurigste toestanden in Oost-Indië aan de orde van den dag zullen zijn, nu begroeten wij ook deze *Multatuliana* met warme sympathie.

### NAAMLIJST VAN LEDEN
### toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand December.

| Naam | Woonplaats | Bedrag | |
|---|---|---|---|
| Heer A. S. Schoevers | Amsterdam | f 1.50 | lid |
| Baron F. H. van Verschuer | Arnhem | 2.50 | „ |
| Mevr. der Kinderen | Breda | 1.50 | „ |
| Heer Th. van Lierop | Curaçao | 2.50 | „ |
| „ A. Versluis | „ | 2.50 | „ |
| „ C. L. A. Loonen | „ | 2.50 | „ |
| „ J. H. E. Kaulbach | Djoewana N.-I. | 5.— | „ |
| „ Henri Cesar Beijs | Duisburg a/d Rh. | 2.50 | „ |
| „ R. F. W. Meier | Garoet N.-I. | 6.— | „ |
| Mevr. S. I. Bowles, geb. Henckel | „ | 12.— | „ |
| Heer H. Rud du Mosch | 's-Gravenhage | 1.50 | „ |
| „ F. van Leuwen | „ | 1.50 | „ |
| Mevr. A. Faubel | „ | 1.50 | „ |
| „ M. Schröder, geb. Bezoet de Bie | „ | 1.50 | „ |
| Heer E. Schröder | „ | 1.50 | „ |
| „ Riënts Balt | „ | 1.50 | „ |
| „ J. C. van Eerde | „ | 2.50 | „ |
| Mej. A. H. Jansen | „ | 2.50 | „ |
| Mevr. D. E. C. Hubscher Heyting | „ | 1.50 | „ |
| Heer A. M. J. Maul | „ | 1.50 | „ |
| „ G. L. Kepper | „ | 1.50 | „ |
| „ F. Piekema | „ | 2.50 | „ |
| „ H. E. van Leyden | „ | 1.50 | „ |
| „ H. Th. Brouwer | Leiden | 2.— | „ |
| „ C. van Noort | Koetoardjo N.-I. | 2.50 | „ |
| „ L. G. A. van der Reijden | Kampen | 1.50 | „ |
| „ G. B. ten Burg | „ | 1.50 | „ |
| „ H. L. Wilkens | „ | 1.50 | „ |
| Mr. P. J. G. Brune | „ | 3.— | „ |
| Heer J. M. Boele | „ | 1.50 | „ |
| Mevr. Rollin Couqueque | Meersen, Limburg | 1.50 | „ |
| „ Ledeboer | „ | 1.50 | „ |
| Mej. van Kervel | „ | 1.50 | „ |
| Heer Kempers | „ | 1.50 | „ |
| Mevr. C. J. Duys, geb. Pringle | Nijmegen | 1.50 | „ |
| Heer H. K. E. Pesië | Prinsenhage | 1.— | |
| Mevr. Voesen van Weede | Rotterdam | 5.— | don. |
| Heer C. Olers | Wageningen | 1.50 | lid |
| „ W. B. Prievé | Zutphen | 1.50 | „ |
| „ H. J. Reesink | „ | 1.50 | „ |

Donat., Leden en Abonn, die verhuizen, of het Weekblad niet geregeld ontvangen, wordt verzocht hiervan kennis te geven aan den Administrateur, Laan Copes van Cattenburch 109, den Haag.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. Januari 1904.

J. Th. Gerlings: De hoofdleiding van het spoorwegwezen in Ned.-Indië. — H. N. Kiliaan: Een nieuwe theorie omtrent 't Maleisch besproken. — F. Fokkens: Voortvarendheid der Indische Regeering. — J. E. de M.: Irrigatiewerken in Siam. — Varia: Achterlijke landbouwtoestanden en middelen tot herstel. — Het onderzoek naar de mindere welvaart op Java. — Maandelijksche revue van brochures, enz. — Koloniale literatuur: Het Gajoland en zijne bewoners. — Javaansche en Maleische fabelen. — Nederlandsche Staatsalmanak, enz. Wetenschap en industrie. — S. Kalff: Abraham Patras. — W. C. M.: Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië. — Financieel Overzicht.

Tijdschr. voor Nijverheid en Landb. in N.-I. December 1903.

J. S van Braam: Landbouwkundig domeinbeheer op Java (slot). — C. H. O. M. von Winning: Bijenteelt. — Erfpachter: Ons bouw- en timmerhout op de erfpachtsperceelen. — P. J. van Maanen: Zaadriet G. Z. No. 247. — J. A. Boerrigter: Teak in altijd groene wouden. — Verslag van de Ned.-Ind Maatsch. van Nijverh. en landb. over het jaar 1902. — H. H. Mann: Het ferment in het theeblad en zijne verhouding tot de hoedanigheid der thee. — F. Gueguen: Raadgevingen met betrekking tot de inzameling van plantenparasieten. — Eenige eenvoudige middelen voor het onderzoek van smeeroliën. — Berichten omtrent de Europeesche houtmarkt. — Bericht van den redacteur-secretaris.

De Indische Mercuur. No. 1. 5 Januari 1904.

Kina. — Verslag van het mijnwezen over het 2e kwartaal 1903 (vervolg). — Nieuwe machine voor de bereiding van cacao van Marcus Mason en Co. — Uit consulaire verslagen. — J. B. R.: Noord-Amerikaansche havens van den Atlantischen Oceaan. — Verslagen van Maatschappijen. — Enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 15 Jan. | 29 Jan. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 8 Jan. | 22 Jan. | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 12 Jan. | 26 Jan. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 19 Jan. | 2 Febr. | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 9 Jan. | 23 Jan. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 15 Jan. | 29 Jan. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 18 Jan. | 1 Febr. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 Jan. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 14 Jan. | 31 Jan. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 19 Jan. | 2 Febr. | 11,30 's av. |

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek.
Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIEN.

## P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

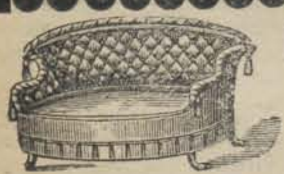



## Th. A. A. SIMONIS
34 GROENMARKT,
**over de Prinsestraat, DEN HAAG.**

***Desinfectie van Vertrekken***
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
**Machinale Stoomzuivering van Bedveeren.**
**Wasschen, opmaken en repareeren van beddegoed.**

## A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van **Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
**Uitgebreide Weverij en Passementfabriek**
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in solieede qualiteit en iedere verlangde kleur.
**CONCURREERENDE PRIJZEN.**



Corsmit Brossois & C°.
Meubelfabriekant
DEN HAAG.

**Compleete Meubileering,**
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand *f* 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
**Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.**
***18, WAGENSTRAAT 18.***

## GIDS
VOOR
## *Repatriëerenden,*
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

## CHICAGO WORKS.
**FABRIEK en MAGAZIJN van LUXE KUNSTVOORWERPEN,**
speciaal voor BLOEMEN en PLANTEN.

**BLOEMENMAGAZIJN.**

**Nieuwste, Elegantste en Goedkoopste** Kerst- en Nieuwjaarsgeschenk in de **Metalen Enveloppen** ingevuld met levende bloemen.

Verschillende maten. Fijnste kleuren.
VRAAG PRIJZEN.
**F. E. KOENRAADS, Newtonstraat 310. Den Haag.**

## C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

## MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELEN.
***Meubileering. Stoffeering. Decoratiën.***
## H. P. MEIJS,
Reinkenstraat 25, Den Haag.
**GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.**

## GEBRS. P. H. CAMINADA,
**Hof- en Rijksleveranciers,**
***Lange Houtstraat 3.***
Specialiteit in
## TOONEELKIJKERS.
**Ruime keuze. Billijke prijzen.**



## Magazijn van Muziekinstrumenten.
**GEBR. KOK (Gevestigd sedert 1884)**
'S-GRAVENHAGE, Gortstraat 17. AMSTERDAM, St. Janstraat 31.
**Speciale inrichting voor het repareeren van alle soorten Strijkinstrumenten.**
**Snaren, Strijkstokken, Étuis, enz. enz.**
☞ **Specialiteit in Strijkstokken:**
A. VIGNERON à Paris en RICH, WEICHOLD Dresden.



## L. v. d. VELDE.
**Hofstraat 17, Den Haag.**
SPECIALITEIT IN
***LUXE KOPERWERK.***
Baden, Geijsers en Gasornamenten
**tegen Concureerenden Prijs.**

## Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'sGRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

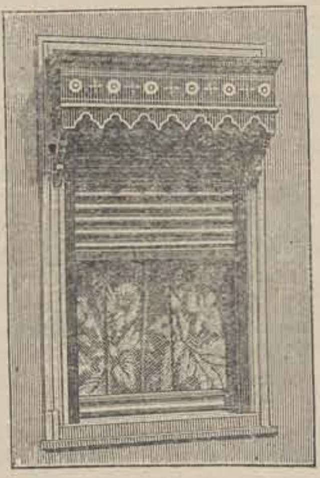
## Firma A. KOKEE.
Nieuwe Havenstraat 46.
**UITZENDING VAN DINERS.**
***f 0.80 - f 1.00.***
Vele Indische recommandatiën.

Abonneert U op de
## Bintang Hindia.
**Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.**
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
**DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.**
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

## Het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
## DE KATOENBAAL
NOORDEINDE 15-17A
***Van af 2 Januari 1904,***
## GROOTE OPRUIMING
van alle mode artikelen tegen zeer verminderde prijzen.

## BRILLANT GASGLOEILICHTKOUSJES
***onovertrefbaar in lichtsterkte.***
ENGLEBERT-COLINET,
**NIEUWE HAVEN 10, Tel. 230. — Filiaal: NOORDEINDE 190a, Tel. 3039.**

## OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.50,** / **voor 10 diners f 12.50.**



## HEINEKEN's
(Oudste) Glazenwasscherij
**Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.**
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

## F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKEPRIJZEN.

## Chaussures Françaises et Americaines
## A. Kogels & Zoon,
*56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage,*
**Steeds voorradig:**
## SCHOEISEL
**speciaal geschikt voor de tropen.**




Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Salak** | 23 Jan. | 4 Febr. | 9 Febr. | 29 Febr. | 2 Maart. |
| **Lawoe** | 6 Febr. | 18 Febr. | 23 „ | 14 Maart | 16 „ |
| **Ardjoeno** | 20 „ | 3 Maart | 8 Maart | 28 „ | 30 „ |
| **Goentoer** * | 5 Maart | 17 „ | 22 „ | 11 April | 13 April |
| **Merapi** | 19 „ | 31 „ | 5 April | 24 „ | 26 „ |
| **Gedé** | 2 April | 14 April | 19 „ | 8 Mei | 10 Mei |
| **Oengaran** | 16 „ | 28 „ | 3 Mei | 22 „ | 24 „ |
| **Sindoro** * | 30 „ | 12 Mei | 17 „ | 5 Juni | 7 Juni |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

N°. 44. Donderdag 14 Januari 1904. 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden te rekenen op den dag der eerste toezending f 1.—

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerenragcht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ..................
*wonende te* .................. *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West” *tegen een jaarlijksche contributie van* f ..........
.................. den .................. 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Van de 3e Commissie:

Voor mej. *de W.* nog ontvangen:

| | |
|---|---|
| Van M. J. en S. G. | f 1.— |
| „ Mej. H. v. S. te Utrecht | „ 2.50 |
| Uit Nijmegen aan postzegels | „ 1.— |
| Op Nieuwjaar van een onbekende | „ 2.50 |
| Van N. N. den Haag | „ 10.— |
| „ E. R. te Rotterdam | „ 1.— |
| „ Mevrouw H. den Haag | „ 10.— |
| „ „ Z. te Leiden | „ 2.50 |
| „ N. N. den Haag | „ 6.— |
| Te zamen | f 36.50 |
| Totaal vorige week | „ 63.97 |
| Te zamen op 13 Januari | f 100.47 |

Wij zullen de in **no. 41 t/m 43** opgenomen **Bede om hulp** nu niet meer herhalen en het ontvangen bedrag, dat zeker nog niet zoo heel groot is, aan de arme herstellende overmaken. Zijn er nog barmhartigen, die tot steun wat over hebben, dan zal dit door den secretaris onzer commissie, den heer *G. C. A. de Witt*, de Perponcherstraat no. 93 den Haag, in dank ontvangen en nog nader aan mej. *de W.* gezonden worden.

Zeer in haar belang zal het zijn, wanneer men met ons meewerkt, om haar een geschikten werkkring te bezorgen b. v. als hulp in een klein gezin.

### II. Van de Redactie:

Van den heer B te M. ontvingen wij een postwissel van f 10.— voor zijn jaarlijksche bijdrage ten behoeve van het Semarangsche hospitaal-fonds. Wij hebben dien geëndosseerd aan den penningmeester van genoemd fonds, den heer *A. I. van der Loeff*, Jan van Nassaustraat 117 den Haag.

De door ons aangekondigde *Tooneelvoorstelling* ten bate van de verpleging der melaatschen in Suriname op 9 Januari jl., trok een vrij volle zaal en liep uitmuntend van stapel. De geldelijke uitkomst vermelden wij later.

### III. Van „Moederland en Koloniën”:

Herinnering aan de *Algemeene Vergadering* op morgen **15 Januari**. Zie de aankondiging **in no. 43**.

### IV. Indisch Genootschap:

Algemeene Vergadering op **Dinsdag 19 Januari** a. s. des avonds ten **8 ure**.

Spreker: de heer *Mr. M. S. Koster*, O. I. ambtenaar met verlof, laatstelijk leeraar aan de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Bandoeng.

Onderwerp: *De opleiding der Inlandsche administratieve en rechterlijke ambtenaren op Java en Madoera.*

Stellingen:

1. De Staat behoort zorg te dragen, dat de aanstaande Inlandsche administratieve en rechterlijke ambtenaren op Java en Madoera eene behoorlijke opleiding ontvangen.
2. Deze opleiding moet den leerlingen in hoofdzaak het volgende doen deelachtig worden:
   a. eenige algemeene ontwikkeling;
   b. grondige kennis der Nederlandsche taal;
   c. kennis en begrip der wettelijke bepalingen, waarmede zij later ambtelijk in aanraking zullen komen.
3. Europeaniseering der leerlingen moet daarbij worden vermeden.
4. De opleidingscholen voor Inlandsche ambtenaren, zooals die georganiseerd zijn bij Gouvernementsbesluit dd. 19 Augustus 1900 no. 11, Bijblad no. 5516, voldoen aan bovenstaande eischen, doch moeten, om het benoodigd aantal administratieve en rechterlijke ambtenaren te kunnen vormen, belangrijk worden uitgebreid.

### V. Van „Boeatan”.

Sedert Maandag 11 Januari is de winkel, tevens permanente tentoonstelling van Indische Kunstnijverheid — **Plaats 9** *Den Haag* — voor het publiek geopend.

Het achterste gedeelte van het lokaal *is als* **theesalon** *ingericht*.

In den winkel zijn te koop de verhandelingen van den heer *J. A. Loeber Jr.* over: „Het Bamboe-ornament der Kajan-Dajaks” en over „Oost-Indisch Vlechtwerk voor export”. De prijs is f 0.50 voor ieder der beide, met fraaie platen versierde, brochures.

Bij de huisbewaarster zijn nog enkele kaarten te krijgen, voor den **Cursus in Zendingsgeschiedenis**, die iederen Maandag namiddag van 3—4 uur in de commissiekamer van *Pulchri Studio* door *Jkvr. H. B. de la Bassecour Caan* wordt gehouden (zie de advertentie in no. 41, van 24 December 1903).

### VI. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

De ondergeteekende, penningmeesteresse der afdeeling, verzoekt den leden vriendelijk hunne contributie klaar te willen leggen, ter voorkoming van onnoodige onkosten en administratie.

M. TEN BOSCH—BOSSCHER.

# Het Jaar 1903.

II.

Wanneer wij, met het oog op de koloniën van andere mogendheden, ons tot enkele grepen bepalende, de gebeurtenissen in het afgeloopen jaar de revue laten passeeren, dan zien we b.v. hoe de engelsche koloniën nog steeds in het teeken van het *empire* staan, dat al duidelijker en duidelijker zich concentreert tot een enkel groepje geldmannen, fabrikanten en mijnmagnaten, die een zoo groot mogelijk deel der wereld aan Engeland willen zien trekken, om dit naar hunne inzichten te kunnen exploiteeren.

Mochten ook al Chamberlains Zollvereins-plannen voor het grooter Engeland iets verleidelijks hebben, den australischen schapenfokker een vaste markt voor zijn *frozen meats* in het moederland beloven, den canadeeschen landbouwer uitzicht geven op het voordeelig plaatsen van zijn graanoogsten, en den Hindoe een overstrooming van zijn land met engelsche katoentjes in uitzicht stellen — ook 'n faveurtje, dat men in Engelsch-Indië moet leeren waardeeren — de, in dit jaar gevallen beslissing in zake het canadeesch-amerikaansch grensgeschil, waarbij door den engelschen commissaris, lord Alverstone, in strijd met de belangen van Canada doch ter wille van moederlandsche belangen, in bijna alle opzichten aan de amerikaansche eischen werd recht gedaan, moet den autonomischen koloniën wel geleerd hebben in hoeverre zij op het stamland van het *empire* kunnen rekenen, waar het de verdediging harer rechten geldt.

Het empire! Wat al stroomen bloeds hebben daarvoor reeds gevloeid en zullen er nog moeten vloeien, voordat het engelsche volk inziet, waartoe het zich in waarheid leent.

Ook in 1903 heeft de engelsche expansie-zucht bloedige offers geëischt. In Somaliland houdt de dolle Moelah zich nog steeds staande, telkenmale den engelschen tegenstander op het onverhoedst geduchte klappen toebrengend, wanneer men hem reeds overwonnen waant, om zich dan weer in de woestenij van zijn land terug te trekken, dat nu eenmaal het ongeluk heeft het achterland te wezen van de haven Berbera, waarheen de Engelschman zoo gaarne den abessynschen in- en uitvoerhandel zich zou willen zien verleggen, nadat de fransche regeering den, nu reeds tot Harrar doorgetrokken Djiboeti-spoorweg tot een nationale onderneming heeft gemaakt.

In het hartje van Afrika waren het de emirs van Kano en Sokoto, die, voor franschen invloed niet onontvankelijk gebleken, ten offer vielen aan de eischen van het *empire*, dat tot elken prijs de verbinding tusschen den Niger en 't Tsjad-meer over fransch grondgebied trachtte te verhinderen, om te beletten de tot standkoming van één groot fransch koloniaal rijk, dat zich van Afrika's noordkust tot den mond van den Congo uitstrekt.

Tevergeefs! Terwijl de engelsch-fransche en engelsch-duitsche commissiën aan den arbeid waren om, ten westen van het Tsjad meer de grenzen vast te stellen tusschen Fransch Soedan, Britsch Nigeria en Kameroen, was het ten koste van de uiterste inspanning gelukt een lijn van putten te voltooien door de Azawa-woestijn, welke de Engelschen zich bij het sluiten der engelsch-fransche overeenkomst van 14 Juni 1898 als onoverkomelijke hinderpaal hadden gedacht op den weg, die het fransche Nigerdal over Zinder met het Tsjad-meer en zoodoende met Fransch Congo zou moeten verbinden. Er moeten zelfs bij het graven van putten sporen van steenkool in die streek gevonden zijn. Steenkool! Reeds denkt men zich het stalen ros, voortsnellend tusschen Niger en Tsjad-meer.

Wanneer we nu nog even hebben gewag gemaakt van den Younghusband-raid in het Tibetsche en van de vechtpartijtjes in de buurt van Aden, — wat Frankrijk aangaat hebben gewezen op de troebelen in het Zuid-Oransche, waaraan de, door generaal O Connor op Figuig afgezonden granaten een einde schijnen te hebben gemaakt, op de onlusten in het achterland van de Ivoorkust en aan den Boven-Congo — en met betrekking tot Duitschland herinnerd aan het vijandig optreden der Ovambos, die men niet aandurft, in het Noorden, en aan den opstand der Bondelzwarts in het Zuiden van Duitsch Zuidwest-Afrika, en, wat dichter in de buurt onzer eigen kolonie, hebben opgemerkt dat de Duitschers er, blijkens de herhaalde moorden op hunne landgenooten op de, tot Nieuw-Guinea behoorende eilanden, nog niet in geslaagd zijn om de inlandsche bevolking aldaar voor zich te winnen — keeren we tot Afrika terug, welk werelddeel op koloniaal gebied een eerste rol vervult.

Daar waren het, in het afgeloopen jaar, de volgende onderwerpen, die het meest de aandacht trokken:

Katoencultuur; spoorweg*plannen*; de beschuldigingen tegen het bestuur van den Congo-staat; en het arbeidersvraagstuk voor de Rand mijnen.

De uitbreiding der katoen-industrie in de Vereenigde Staten, waardoor steeds minder ruwe grondstof uit dat katoen-produceerend land aan de wereldmarkt zal worden gebracht, hebben in Engeland en Frankrijk tot de oprichting van vereenigingen tot bevordering der katoencultuur in de koloniën geleid, terwijl wat Duitschland aangaat het Kolonial Wirtschaftliches Komitee uit den Kolonial Verein zich dat doel voor oogen heeft gesteld.

Het schijnt dat Fransch West-Afrika, de duitsche kolonie Togo, Britsch Nigeria en Lagos zich uitstekend voor de katoen-cultuur leenen, zoodat daarvan de beste resultaten zouden kunnen worden tegemoet gezien, mits goedkooper verkeersmiddelen ten dienste staan dan thans het geval is.

Hierin zal door spoorwegaanleg moeten worden voorzien en, wat dit punt aangaat, komt het ons voor dat daaromtrent ten onzent wel eens overdreven denkbeelden worden gehuldigd.

Op het oogenblik zou men den stand van het spoorwegvraagstuk voor Afrika, met uitzondering van Algiers, Egypte en Zuid-Afrika, waar het spoorwegwezen de eerste ontwikkelingsperiode reeds te boven is, het best kunnen schetsen met de mededeeling, dat men hier en daar onvoltooide stamlijnen aantreft, waarvan de voltooiing nog in studie is terwijl daarnaast grootsche *plannen* bestaan, welker verwezenlijking niet zoo geheel zeker schijnt.

Met name de duitsche koloniën bieden in dit opzicht een weinig aanlokkelijk beeld aan. In Togo zal men nu met den aanleg beginnen van het lijntje Lome—Klein Popo en voor den Kameroen-spoorweg *zou* nu het aanlegkapitaal gevonden zijn. Duitsch Zuidwest Afrika is de eenige, die over meer dan 100 kilometers spoorweg beschikt. Van de plannen om dit Schutzgebiet met Transvaal te verbinden door spoorwegen, wier eindpunten in Pretoria en Johannesburg zouden zijn gelegen, blijkt niets te zullen komen, terwijl Duitsch Oost-Afrika zich op het oogenblik nog slechts in het bezit van het lijntje Tanga—Korogwé mag verheugen, voor welks voortzetting tot Mombo het aangevraagd crediet reeds eenmaal door den duitschen rijksdag werd geweigerd.

Naar aanleiding van de aanneming, den 21en Mei ll. door het engelsch Lagerhuis van de, door het lid voor Yorkshire, sir Herbert Samuel voorgestelde motie, waarbij de engelsche regeering werd verzocht zich met de andere onderteekenaars van de berlijnsche overeenkomst te verstaan om te maken dat aan de, in den Congostaat heerschende misstanden een einde zou worden gemaakt, hebben wij reeds dikwerf genoeg van onze meening doen blijken. Men begint, nu de zaken aan den Congo goed gaan, er in Engeland berouw van te krijgen dat het indertijd het aanbod om de souvereiniteit van den staat op zich te nemen heeft afgeslagen, voordat 't betreffend aanbod aan koning Leopold van België werd gedaan. Dat er misstanden, aan den Congo voorkomen, lijdt o. i. geen twijfel, maar dat het in de andere afrikaansche koloniën, met uitzondering alweer van Algiers en Zuid-Afrika, iets beter zou toegaan dan in den Congostaat meenen we evenzeer te moeten betwijfelen. En dan spreekt ten gunste van dien staat het feit dat de middelen er, meer dan elders, voor de ontwikkeling der hulpbronnen van het land zijn aangewend.

Wat het arbeidersvraagstuk voor de Randmijnen betreft, weet men dat de z.g. Wetgevende raad van Transvaal zich vòòr den invoer van goedkoope, chineesche werkkrachten heeft verklaard, zoodat nu eerlang wellicht met de intensieve exploitatie der Randmijnen kan worden aangevangen, na welker uitputting de Boer dan maar weêr wat van zijn land moet zien te maken, terwijl hij zelf en ook zijn Kaffers het werken intusschen zullen hebben verleerd.

Van Afrika naar Azië overwippende doen we even Madagaskar aan, waar generaal Gallieni in het afgeloopen jaar door bestrijding van het alcoholisme en maatregelen op het gebied der volksgezondheid de menschencultuur trachtte te bevorderen, wijl deze kolonie naast kapitaal, ook meerdere handen noodig heeft om de exploitatie harer hulpbronnen met kracht ter hand te kunnen nemen. De aanleg van den spoorweg van de kust naar Tananarive vorderde in het afgeloopen jaar langzaam maar zeker. De resultaten van het fransch bestuur zijn, in economisch opzicht, nog niet bijzonder schitterend. In Tamatave wordt b.v. erg door den handel geklaagd.

Wat de koloniën van andere mogendheden in Azië aangaat, valt op te merken dat voor de engelsche bezittingen en protectoraten, zelfs voor Britsch Noord-Borneo, vooruitgang kon worden geconstateerd. Het bestuur van Engelsch-Indië kon zich zelfs de weelde veroorloven om den *income-tax* te verlichten en den accijns op zout te verlagen. Hiervoor werd op het jongste Indisch Nationaal Congres hulde gebracht aan het bestuur, niet zonder dat evenwel ook gewezen werd op de onbillijkheid om de verhooging van soldij voor de engelsch-indische troepen, ten bedrage van eenige millioenen guldens, ten laste van de engelsch-indische begrooting te brengen.

Omtrent de vorderingen der katoen-industrie in deze kolonie deelden we nog in ons vorig nummer het een en ander mede.

Indo-China zette het jaar goed in met de tentoonstelling te Hanoi, die eerst in de maand Februari van het vorige jaar werd gesloten na in November te voren te zijn geopend. In 1903 werd voortgegaan met den aanleg van spoorwegen, zoodat in den loop van 1904 de oplevering kon worden tegemoet gezien van de 225 kilometers lange lijn Vietri—Laokay en van de 327 kilometers langs lijn Hanoi—Vinh, welke behooren tot het groote plan, waarvoor in 1900 een bedrag van 200 millioen franken werd geleend. Men vergete echter niet, dat voordien de kolonie slechts over een paar honderd kilometers spoorweg in Cochin-China beschikte. Ook aan waterverdeeling zal men nu in de kolonie gaan beginnen, waar tot nu toe aan dit onderwerp officieel niet de minste aandacht werd geschonken. Op de begrooting van 1904 werd een post van 50000 piasters gebracht om de kosten te dekken voor de instelling eener commissie.

Wat Australië aangaat kunnen we kort zijn. Veel bijzonders leverde dit werelddeel op koloniaal gebied niet op, tenzij men een uitzondering wenscht te zien gemaakt ten opzichte van de overname van Britsch Nieuw-Guinea door den australischen statenbond; het geharrewar tusschen Australiërs en Franschen over de Nieuwe Hebriden; de standjes tusschen de nieuwe en de oude planters van Duitsch Samoa; den hoogst ongunstigen financieelen toestand van Nieuw-Caledonië; en de afschaffing van den Algemeenen Raad der fransche kolonie Tahiti, die gebleken was nog niet rijp voor locaal zelfbestuur te zijn.

Nog is Uncle Sam zoo welwillend om het met de consequentiën der leer van Monroe niet zoo nauw te nemen, zoodat Franschen, Engelschen en Hollanders zich nog mogen verheugen in het rustig bezit van amerikaanschen grond, die, met uitzondering o. a. van het uitgestrekt gebied van

Canada, eigenlijk, met New-Foundland al 'n onafhankelijke staat in wording, in en om de Caraïbische zee is gelegen.

Opmerkelijk is het te zien, hoe b. v. de fransche kolonie Guadeloupe op het oogenblik in benarde omstandigheden verkeert omdat men, niettegenstaande herhaalde waarschuwing, zich uitsluitend tot èène cultuur, die van suiker, bleef bepalen en, nu het hiermee niet langer gaat, radeloos als reddeloos is.

De engelsche koloniën in de buurt weten zich over het geheel er veel beter door heen te slaan. We herinneren slechts aan Jamaica, waar, toen de suiker er niet meer loonend bleek, tot de teelt van vruchten en andere gewassen werd overgegaan. Toch heerscht ook onder engelsch bestuur niet volkomen tevredenheid. Dat bleek uit het water-oproer op Trinidad, waarbij verscheidene dooden en gewonden, tengevolge van het ruwe optreden der politie, zijn gevallen. Eene, door de engelsche regeering ingestelde commissie deed een vervolging instellen tegen verschillende personen op Trinidad, wegens ophitsing tot verzet. De beklaagden werden allen vrijgesproken.

v. H.

## Emigratie van Javanen naar de Buitenbezittingen.

(*Aangeboden*).

II.

Op *Sumatra* heeft men evenals elders op de Buitenbezittingen te weinig menschen, waarom immigratie er heen moet plaats hebben. Wij verklaren nogmaals dat de stroom uit Java later vrijwillig en ook door bemiddeling van particulieren zal plaats hebben, zoodat het Gouvernement dan niet meer alleen behoeft te staan met het leiden dier groote emigratie.

Woeste gronden zijn er volop in Sumatra en het wordt betwijfeld of bij de ontginning er van, men zoo zal te kampen hebben met malaria en beri beri als op *Borneo*. Zeer lezenswaard zijn de opmerkingen hieromtrent van Dr. A. W. Nieuwenhuis, die geinterviewd werd door een medewerker van de Nieuwe Courant (den Haag 29 Nov. 1902, nº. 566). «Zoo verhaalde de heer Nieuwenhuis, dat in het bergland nabij Sandakan (Britsch Noord Borneo) van duizende Javaansche en Chineesche koelies, die daarheen waren gebracht om den grond te ontginnen, bijna geen enkele is teruggekomen: de menschen stierven als ratten. Wordt eenmaal de grond geregeld bebouwd dan vermindert of verdwijnt gaandeweg de malaria; het zijn de «voortrekkers», die het 't zwaarst hebben te verantwoorden». Wat den reiziger verwonderde, was dat in moerassige kuststreken van de tropen de malaria veel minder heerscht dan in berglanden; maar die zijn weder minder geschikt voor den rijstbouw.

De emigratie is echter niet wanhopig. «Volstrekt niet. Immers de wetenschap is genoeg gevorderd om een verblijf in malaria streken draaglijk te maken.» De emigranten moeten voldoende geneesmiddelen, goede woningen en dokters djawa hebben enz enz. «Het schijnt dat men in Britsch Noord Borneo minder scrupuleus is geweest, dan wij van de Nederlandsche regeering mogen verwachten.»

«Voornamelijk inlanders, die van levenswijze veranderen — en dat is bij emigratie moeielijk te vermijden — zijn aan deze ziekte (beri beri) onderhevig, die hen veel erger teistert dan de Europeanen".

Ten slotte de raad: «Vooral uit de niet geirrigeerde streken (van Java) beginne men de emigratie, immers op Borneo wordt niet geirrigeerd".

De heer Nieuwenhuis wilde proeven genomen zien op zeer kleine schaal.

Behalve woeste gronden heeft *Sumatra* echter in de gewesten Atjeh en Sumatra's Westkust uitgestrekte sawahvlakten, die vroeger bewerkt werden, doch thans verwilderd zijn, doordat de bewoners naar elders zijn verhuisd.

Uit Mandailing, Angkola. Natal, Baros, de onafhankelijke Bataklanden (Residentie Tapanoelie) en uit Rau, Loeboeq Sikaping, Taloe (Residentie Padangsche Bovenlanden) zijn duizenden vertrokken naar Deli, Pinang of naar het schiereiland Malaka (Perak enz.).

Behalve wat de gemelde Bataklanden aangaan, waarvandaan men verhuisd is door het ontstaan van gebrek aan boschproducten, ten gevolge van de daar gedreven roofcultuur, en ook om te ontkomen aan het onrustig bestaan dat men er lijdt, bedreigd als men steeds wordt met roof en moord door naburige stammen, kan de volksverhuizing in deze residenties toegeschreven worden aan te drukkende heerendiensten en de gedwongen koffiecultuur. Deze plagen dienen dan ook te verdwijnen en te bejammeren is het dat eene hoofdelijke belasting destijds daarvoor niet in de plaats is getreden.

Door geheerscht hebbende epidemieën en door den oorlog is de Atjeh-vallei voor een flink deel ontvolkt en zou daar thans nog eenige tienduizendtallen gemakkelijk kunnen leven. Uitgestrekte sawahvlakten liggen onbewerkt.

Moeten er proeven worden genomen met emigranten? Op Sumatra bestaan reeds Javanenkolonies in de Lampongs en in Deli. In de gemelde vallei van Groot-Atjeh zijn proeven genomen met kleine Javaansche nederzettingen bestaande uit een acht- tot vijftiental gezinnen.

Eenige Javanen (gewezen militairen, huisjongens, ambachtslieden en ook ontslagen dwangarbeiders) hebben vergunning gekregen om met hunne vrouwen en kinderen buiten de hoofdplaats Koeta Radja te wonen onder de Atjehsche bevolking.

Zij sloten zich groepsgewijze bij elkaar aan. Elke groep bestond uit familieleden en goede vrienden zoodat er harmonie heerschte. Aldus zijn bij de Atjehsche dorpen Merdoeatie, Poengè Babah Djoeroeëng en Ateuë Deah Tanoh kleine Javaansche kampongs ontstaan. Deze Javanen staan allen onder de betrokken Atjehsche kampongshoofden, doch hebben iemand onder hen als hoofdvertegenwoordiger gekozen, die dus hun onderhoofd mag genoemd worden en hunne belangen bepleit. Later wanneer deze nederzettingen zich uitgedijd hebben tot groote kampongs, kunnen zij onder hunne eigen hoofden staan

Ieder gezin heeft een stuk sawah en een erf gekregen, welk laatste beplant wordt met verschillende vruchtboomen en groenten, terwijl in het midden de nette woning staat van Javaansch model

De mannen waren evenals de Atjehers heerendienstplichtig, kregen kampongpassen en werden in alle opzichten als dezen behandeld. Zij waren echter niet onderworpen aan de inheemsche adatrechtspraak.

Ik had het geluk deze proef te mogen leiden en de vele aanvragen van Javanen om te mogen koloniseeren bewezen, dat zij geslaagd kon heeten.

Behalve een middel van bestaan alleen in den lanbouw te zoeken. oefenen verscheidene Javanen ook andere bedrijven uit, en te Olehleh en Koeta Radja heeft men groote Javaansche wijken.

Wanneer nu in Groot-Atjeh eenige duizenden Javanen werden aangevoerd, zou dit zeer bijdragen tot de ontwikkeling van dit vruchtbare doch zoo geteisterde land. Hier zal de emigrant niet geplaagd worden door malaria of beri beri, want de gronden zijn zóó gereed om bewerkt te worden.

Dit is ook het geval in verscheidene streken van Tapanoeli.

De onderafdeeling Baros bevat nog uitgestrekte vlakten die vroeger bewerkt zijn geweest. Ook zijn er die tot sawahs kunnen gemaakt worden, daar water volop te krijgen is Deze vlakten liggen aan de kust; en uit het gebergte, dat slechts eenige kilometers daarvan is verwijderd, vloeien vele beekjes af.

Men zou nederzettingen kunnen stichten te Tapoes Aek Si Tiris tiris, Kampong Tangah, in het Ilirsche en in het Sorkamsche gebied. Eenige duizende Javanen zouden hier voldoende eten vinden.

Voorts bevat Natal uitgestrekte thans verlaten sawahs. Deze afdeeling, die in 1884 nog ruim 20000 inwoners had, zag dit aantal een dozijn jaren later met ruim de helft verminderd. Vele nederzettingen van Niassers langs de kust en van Bataks in het gebergte zijn verlaten. De eersten komen thans nog weinig meer of beter, worden haast niet meer aangevoerd, aangezien het pandelingschap te zeer wordt tegengegaan en de anderen gaan heen om zich aan de heerendiensten te onttrekken. Ingevolge eene instructie van 1854 werden vroeger door het bestuur pogingen gedaan om de verspreide bevolking in kampongs te vereenigen en haar sawahs te laten aanleggen. Dit geschiedde soms met harden dwang, want de Batak voelt zich nog nomadisch, legt gaarne in het gebergte ladangs (droge rijstvelden en tuinen) aan, bouwt een huisje en verlaat na één soms na twee jaar weder deze plek.

Roofbouw dus, en men heeft volop water om sawahs aan te leggen.

Oude thans verlaten sawahs vindt men bij Tagélang (koeria Singkoewang), voorts om de hoofdplaats Natal, bij Djamboer Atjeh (eene oude nederzetting van Atjehers, waar thans hunne vermaleischte nakomelingen wonen) en in het gebergte bij Salibaroe (koeria Natal). Voorts in de districten Tinggabajoe en Batahan: de streken bij Tapoes, Batoe Gadja, Simpang Gambir, Bangko en Moeara Tandjoeng.

Ook de Batang Toroedistricten bevatten ruime vlakten geschikt voor sawah aanleg. Genoemd worden slechts die langs de rivier van dien naam.

Besproken zijn alleen die streken, waar ik geruimen tijd ben geweest, hoewel elders in deze residentie ook grond in overvloed is, zoo niet voor sawah, dan voor tegallan geschikt

In de Padangsche Bovenlanden lagen in 1894 de meeste sawahs bij Loeboeq Sikaping en om Rau braak, en dit zal nog wel het geval zijn. Rau is een ville morte, de bevolking is weg en de bezetting dier plaats is opgeheven, 't moet daar ongezond zijn, dus zou een kolonisatie van Javanen daar geene aanbeveling verdienen. Toch trof ik daar een kleine Javaansche kampong, waarvan de inwoners gewezen militairen of afstammelingen van dezen waren, een bewijs dus dat een Javaan zich zonder dwang ook elders vestigt.

Doch men heeft betere streken. Naar aanleiding van de aan te leggen spoorlijn Padang Pandjang-Ranti, schreef de de Sumatra Bode: «Het opgenomen tracé gaat door *vruchtbare*, doch *dun* bevolkte landstreken; alleen in Ranti wordt geen rijst door de bevolking verbouwd, omdat de Ombilin rivier daar bij bandjir de landstreek geheel overstroomt. De bevolking verbouwt daarom alleen maïs en moet de rijst elders opkoopen: door doelmatige maatregelen ter verzekering van een goeden waterafvoer en bedijking, zal dit euvel waarschijnlijk wel te verhelpen zijn.»

En zoo zullen er nog verscheidene andere streken in dit gewest en elders op Sumatra zijn. In al de gemelde landstreken kunnen Javanen zich vestigen, die de natte rijstcultuur drijven, terwijl natuurlijk voor ladangbouw ook volop gelegenheid bestaat voor emigratie van Javanen, die de droge rijstcultuur beoefenen.

Is het nog bepaald noodig dat er proeven worden genomen? Ons komt het niet noodzakelijk voor, althans in die streken, waar vroeger sawahs waren.

Alleen moet in het begin elke nederzitting niet groot zijn en bestaan uit hoogstens 200 zielen. Wenschelijk zou het zijn wanneer er vele van die kleine kolonies te gelijk werden gesticht. Ook is het onze overtuiging dat emigratie alleen kan slagen, wanneer eenige gezinnen uit één dorp en liefst geheele niet te groote dorpen met hunne hoofden en aanzienlijken zich verplaatsten, zoo dat de emigranten onder familieleden en kennissen en in dezelfde omgeving blijven.

Deze verhuizingen moeten voorbereid en geleid worden door flinke ontwikkelde Javaansche hoofden of ambtenaren. En van dezen zijn er, naar ik vermeen. Urgent is dat elke kolonie geregeld bezocht wordt door eenen doctor djawa. De Buitenbezittingen zijn anders wel misdeeld met deze nuttige menschen.

De emigranten moeten door het Gouvernement te hulp gekomen worden met ploegvee en landbouwwerktuigen en in het begin met rijst, desnoods tegen latere afbetaling.

Men zou bijv. ploegvee en werktuigen aan de kolonie in haar geheel in gebruik kunnen geven en de hoofden er voor verantwoordelijk stellen. Dezen zouden de beurten om ze te benutten onder hunne onderhoorigen kunnen regelen.

Ook moet de kolonie in het eerste jaar of gedurende enkele jaren vrijgesteld blijven van heerenen cultuurdiensten om zich geheel te kunnen ontwikkelen. Kampongdiensten als het onderhoud der kampongwegen enz., worden buitengesloten, vermits zij in het belang der gemeente zelf en niet zwaar zijn.

Van een oud-hoofdambtenaar B.B. vernam ik, dat de proeven in het zuiden van de Preanger Regentschappen genomen met emigranten van Bagelen, die geholpen waren door het Bestuur geslaagd konden heeten, doch toen men ontijdig aan het bezuinigen ging, hield de stroom er heen op en verscheidenen, die naar de Preanger waren getrokken, doch volgens hunne meening ten achter gesteld werden bij degenen, die het jaar te voren waren gekomen, keerden terug en zoo kwam van eene groote emigratie niet veel terecht. Daarom moet hiervoor gewaakt worden. [1])

De uitgaven aan emigratie verbonden zullen groot zijn, doch hiertegen mag niet opgezien worden.

De Javaan geeft waarborgen door zijn karakter, ijver en volgzaamheid, dat men zal slagen. Ook door de geschiedenis is dit bewezen. Trokken, toen de rijken van Modjopahet en Mataram bloeiden, niet duizende Javanen naar de omliggende eilanden? Wijzen de titels der grooten in de Lampongs, in Palembang en in Borneo niet op hunne overheersching? En waren tot zelfs in de Molukken geene Javanen?

De Buitenbezittingen, de zoo braak liggende en op ontginning wachtende prachtlanden, zullen dan tot hun recht komen en bloeien.

En in stede van de huilende gilstooten van den siamang en het somber gebrul des tijgers, zal men hooren het vrolijk geneurie op de dremèns, die teere uit den padistengel gesneden fluitjes, en het regelmatig gestamp in de rijstblokken, begeleid door het gezang der meisjes, en in zoeten doezel zal men luisteren naar de sonore toonen van de gamelan, wegruischende in de verte.

De sombere eenzaamheid van vroeger is verdwenen; te midden van de golvende goudgele padivelden zijn overal dorpjes verrezen, die zich koesteren in de van boven neerschietende stralen van de zon, zengend maar toch heerlijk, droomende van voorspoed en tevredenheid.

Nijmegen, Jan. 1904. K. A. JAMES, Contr B.B.

1) Degenen, die achter bleven, vormen nu een levensvatbare kolonie van ruim 900 zielen (misschien is dit getal grooter). De van bestuurswege verstrekte hulp bestond uit de volgende voorwaarden.

*a.* 5 jaar vrijstelling van landrente.
3 „ „ „ heerendiensten.
3 „ „ „ hoofdgeld.

*b.* Vrij transport.

*c.* Teerkosten gedurende de reis 25 ct. per dag per volwassene en 15 ct. per kind.

*d.* Na aankomst: Een loods voor tijdelijk verblijf of f 2 per hoofd (groot en klein) voor den bouw van een huisje.

*e.* f 2.50 per man voor aankoop van huisraad en gereedschappen.

*f.* Voor niet langer dan 8 maanden maandelijks ½ picol padi (geen beras) per hoofd en 30 cts voor zout per gezin.

*g.* Kwartiermakers, die vooruitgaan, krijgen f 10 reisgeld per hoofd,

(Miss. Rest. Preanger 9 Nov. 1889.)

## Boeatan.

Zaterdag 9 Januari 1904 te 2 ure n m. had de opening plaats van het winkellokaal, Plaats 9 te 's-Gravenhage, de permanente tentoonstelling met verkoop en gelegenheid tot bestelling van Oost- en West-Indische kunstnijverheid en huisvlijt.

Tot het bijwonen der plechtigheid waren uitgenoodigd, de donateurs en aandeelhouders der vennootschap, de commissie tot bevordering der Ned.-Indische nijverheid, kunstnijverheid en huisvlijt, de pers en enkele personen, die tot het goed slagen van Boeatan hadden meegewerkt.

Niettegenstaande storm en regen waren velen opgekomen; ook Z. Ex. de Minister van Koloniën had aan de uitnoodiging gevolg gegeven.

Op verzoek van de presidente der Vereeniging werd eene openingsrede gehouden door den voorzitter van den Raad van Beheer, den heer G. E. V. L. van Zuylen.

Deze gaf een korte geschiedenis der wording van Boeatan, de voorafgegane groep-tentoonstellingen eerst in het gebouw der Vereeniging, destijds op de Heerengracht, later in de Gothische zaal van het Paleis op den Kneuterdijk, daartoe welwillend door H. M. de Koningin afgestaan. Nagenoeg samenvallende met de laatste groeptentoonstelling, die van vechtwerk, had de oprichting der Oost-Indische Vereeniging „Oost en West" plaats, vroeger eene afdeeling der Nederlandsche Vereeniging, doch eene zustervereeniging geworden om te Weltevreden, met subsidie en voorschot van de Indische Regeering eene winkelinrichting te kunnen stichten in denzelfden geest, als er nu eene hier tot stand is gekomen.

Het tot stand komen van het verkooplokaal te Weltevreden was reeds een stap vooruit in de goede richting, maar wilde men voor de producten der Indische kunstnijverheid en huisvlijt (ook die uit West-Indië) in Europa trachten eene markt te openen, dan moesten ook dáár verkooplokalen worden ingericht, waarmede, om te beginnen, in den Haag eene proef moest worden genomen. Om dit te kunnen doen, was echter geld noodig en hoe groot het ledental der Vereeniging „Oost en West" ook zijn moge, de geringe contributie, die het grooter deel der leden betaalt, maakt buitengewone uitgaven ten laste der vereenigingskas onmogelijk. Vandaar het besluit der kunstnijverheids-commissie om te trachten een afzonderlijk kapitaal bij elkaar te brengen.

Dat zij daarin geslaagd is, heeft zij hoofdzakelijk te danken aan haren Eere-voorzitter, den Oud-Gouverneur-Generaal van N.-Indië, Mr. J. W. van Lansberge, die door zijne overtuigende uiteenzetting van het nut, dat zou kunnen worden gesticht, velen wist te bewegen, geldelijken steun te verleenen.

H M. de Koningin toonde ook nu weder Hare sympathie met dit deel van het streven van „Oost en West" en schonk eene belangrijke bijdrage, in het bizonder voor de bevordering der huisvlijt van den inlander bestemd.

Ook H. M. de Koningin Moeder en Z. K. H. de Prins der Nederlanden namen deel; aan schenkingen of inschrijvingen op aandeelen werd ontvangen een bedrag van bijna f 16000.—.

Om te kunnen beginnen, was echter minstens f 20000 noodig. Nu het particulier initiatief reeds ⁴/₅ van dat bedrag had bij elkander gebracht, meende de Minister van Koloniën, dat het op den weg der Regeering lag om het goede streven te steunen en door een subsidie werd het ontbrekende aangevuld.

Aan beide heeren, den heer van Lansberge en den Minister, die aanwezig waren, betuigde spreker den dank zoowel van de Vereeniging als van de duizenden, die hier achter haar staan, eene dankbetuiging, die door applaus van de aanwezigen werd bevestigd.

De Voorzitter van den Raad van Beheer had echter tot plicht nog aan eene derde in het openbaar erkentelijkheid te toonen. De Naamlooze Vennootschap „Boeatan" werd opgericht, bestellingen werden gedaan, een winkellokaal werd gehuurd, maar nu moest dit lokaal op passende wijze worden ingericht; van die inrichting zou zeker een belangrijk deel van het succes afhangen en men richtte het verzoek om te helpen tot mej. *K. van der Har[illegible]* de kunstenares, die, in Oost-Indië geboren, reeds meermalen bewees hoezeer ze op het gebied der Indische kunst te huis is. Toen zij eenmaal had toegestemd het werk op zich te nemen, heeft zij zich met hart en ziel er aan gegeven, dagen er aan gewerkt, soms tot laat in den nacht, maar dan ook met den besten uitslag. Aan haar werd een warm woord van dankbare hulde gebracht.

De aandacht der aanwezigen werd daarna gevestigd op den aard van het te koop aangebodene. Uit dit alles spreekt het natuurlijk gevoel en de kunstzin van den inlander, maar bij enkele soorten van arbeid ontbreekt hun de kennis van enkele onderdeelen der techniek, terwijl op kunstgebied het gevaar bestaat van Europeeschen of anderen vreemden invloed.

De taak van „Boeatan" is dan ook tweeledig: In de eerste plaats moet gestreefd worden naar debiet, maar niet minder groot zal de zorg moeten zijn voor de leiding die de makers nog behoeven. Reeds sedert een paar jaren heeft „Oost en West" getracht het daarheen te leiden dat bevoegde krachten in Oost-Indië, de kunstnijverheidstakken zouden in studie nemen. Wat de vereeniging eigenlijk zou gewild hebben, ging boven haar eigen kracht en gaat ook trouwens boven die van „Boeatan", doch toen onlangs Duitschers eene opdracht gaven aan den teekenaar en etser Nieuwenkamp om in Oost-Indië een kunstreis te doen, heeft „Boeatan" deze gelegenheid aangegrepen en ook voor Nederland zijn hulp ingeroepen.

Ook nog uit een ander oogpunt, zegt spreker, is de taak van „Boeatan" moeielijk. Het kan zijn, dat er te weinig wordt verkocht, doch voor dien bedroevenden stand van zaken is minder gevaar, dan voor te veel verkoop in de eerste tijden, want de geregelde aanvulling der voorraden zal nog geruimen tijd bezwarend blijven. De geringschatting van hetgeen in Indië op nijverheidsgebied gemaakt werd, was oorzaak, dat het getal werkelijk bekwame kunstnijveren met den dag inkromp en nu is er wel herleving gekomen en het vertrouwen van den inlander in de waarde van zijn kunstarbeid weer opgewekt, maar niet in enkele dagen worden kunstenaars gevormd en eerst na tijden, zal er van geregelden uitvoer sprake kunnen zijn. Verandering ten goede is sedert de oprichting van den winkel te Weltevreden echter reeds op te merken. In de Maleische bladen sporen inlanders hun landgenooten aan om den werkelijken kunstarbeid degelijk ter hand te nemen en op het gebied van geciseleerd koperwerk is het aan de laatste bezendingen reeds te zien, dat de leerlingen beter werk leveren, het fraaie van den arbeid uit vroeger tijden meer en meer nabij komende.

Maar niet alleen de kunstnijverheid en de huisvlijt, ook de producten der gewone nijverheid zullen de aandacht van Boeatan trekken en eene monsterkamer zal spoedig ingericht zijn, waar belanghebbenden zullen kunnen zien, welke takken van industrie met voordeel in Oost- en West-Indië zullen kunnen worden beoefend. Met dien omvangrijken arbeid is men evenwel nog niet gereed gekomen.

Zal dit alles echter behoorlijk kunnen worden gedreven met het kleine kapitaal waarmee men begonnen is? Reeds terwijl wij nog aan 't inrichten waren, kwamen er brieven uit binnen- en buitenland om zich voor commissie-handel aan te bevelen, doch daaraan zal men zeker niet kunnen denken, zoolang de derde serie van het kapitaal van f 30,000, waarvan de statuten spreken, nog niet is uitgegeven. Wel werden enkele inschrijvingen daarvoor ontvangen, maar de Raad van Beheer wil eerst door ondervinding zien, of de begonnen onderneming op eene toekomst kan rekenen, vóór hij bepaald komt vragen om meer geld.

Hiermee zijn rede besluitende, verklaart spreker de permanente tentoonstelling van Boeatan voor geopend en spreekt den wensch uit, dat het door de samenwerking van velen tot stand gebrachte werk, mogen strekken tot blijvend voordeel der bevolking van Nederlandsch Oost- en West-Indië.

De aanwezigen namen nu een kijkje in den winkel en het was duidelijk, dat hetgeen zij zagen op allen een zeer gunstigen indruk maakte. De drie op elkander volgende lokalen, vertoonden ieder op zich zelf een typisch en fraai geheel, dat er nog op scheen te winnen doordat de donkere hemel buiten het noodig had gemaakt de fraaie, eigenaardige lampen en lantaarns te ontsteken die door mej. v. d. H. ontworpen, zoo volkomen bij het geheel passen.

In het achterste lokaal, voor theesalon bestemd, werd door jonge dames den bezoekers thee en gebak aangeboden.

Van af 3 ure werd ook door verscheidene leden van „Oost- en West" gebruik gemaakt van de uitnoodiging om na de opening den winkel te komen bezoeken en de volijverige bestuurster van den verkoop, mej. C. Loe[illegible] was reeds den eersten dag druk in de weer om de koopers in te lichten en te bedienen.

## Oost-Indische berichten.

Rijst, tabak en indigo in Midden-Java. Dames employés in de suiker. Niet aangenaam voor suikerplanters. Ontevredenheid onder het personeel der Staatsspoorwegen. De tentoonstelling van chineesche kunst. De sultan van Deli. Inlandsche kunstnijverheid en Europeanen. Geschorsing van den demang van Bekasi. Geen garnizoen meer te Tjilatjap.

**Rijst, tabak en indigo in Midden-Java.** Aan eene particuliere correspondentie van *de Mataram* uit Klaten ontleent het *Bat. Nbl.*, dat de sawahs van de minderen man er tegenwoordig een minder grootschen aanblik geven. De gewassen willen wel groeien en ook de regens komen goed door, maar een kleine vijand, de muis, knaagt aan de jonge planten en wordt in zijn vernielend werk bovendien bijgestaan door de *omo mentek*. Met de tabak gaat het ook al niet naar wensch. Het afsterven van planten houdt steeds aan en of dit nog niet genoeg is, worden ook nog duizenden planten door zware windvlagen, die met hevige regenbuien gepaard gaan, tegen den grond geslagen.

Met de indigobereiding wordt flinke voortgang gemaakt. Wel is de productie in de fabrieken per dag beduidend minder dan verleden jaar, doch dit behoeft volstrekt geen

ongerustheid te baren omdat de planten overvloedig dragen en de verwerking van het blad hierdoor des te langer duren zal. Bovendien zal de qualiteit ruimschoots de mindere quantiteit aanvullen.

***

**Dames-emploijés in de suiker.** In het *Bat. Nbl.* lezen wij dat men op de suikerfabrieken ook al jonge dames schijnt te gaan employeeren; althans er wordt op een dier ondernemingen een jufvrouw gevraagd voor de boekhouding en er moeten reeds een paar bakvischjes zich voor bedoelde betrekking hebben aangemeld.

Een tuinopziener van een der naburige suikerfabrieken had een paar maanden geleden in het huwelijk met een jonge dame, die in het bezit is van eene acte van apothekeres; zij zou van de eigenaren dier fabriek reeds de uitnoodiging hebben ontvangen, om bij de volgende campagne wat toetezien op den chemiker en waarschijnlijk wordt aan haar dat baantje vroeg of laat wel toevertrouwd.

***

**Niet aangenaam voor suikerplanters.** Aan hetzelfde blad ontleenen wij de mededeeling dat in Zuid-Amerika eene nieuwe plant is ontdekt, die een gevaarlijke concurrent, zoowel van het suikerriet als van de suikerbiet kan worden. De plant bevat eene groote hoeveelheid saccharine en suikerdeelen, die er gemakkelijk uit te winnen zijn. De ontdekker is de directeur van het Landbouw-instituut te Ascunsion en volgens de door hem gedane proeven levert de aanplant een suiker, die 20 à 30 maal zoeter is dan die van suikerriet en suikerbiet.

***

**Ontevredenheid onder het personeel der Staatsspoorwegen.** De chef der 4e afdeeling der Staatsspoorwegen is van Bandoeng te Batavia aangekomen, hetgeen in verband moet staan met enkele ingekomen verzoekschriften, waarin de bezwaren, gerezen tegen de afschaffing der overwerkgelden, worden in het licht gesteld en waarin eene betere regeling der dag- en nachtdiensten worden verzocht.

***

**De tentoonstelling van chineesche kunst.** Het *Bat. Nbl.* publiceert een reeks artikelen, door den heer H. Borel voor dat blad geschreven, over de tentoonstelling van chineesche kunst in de loge.

De heer Borel, die in China een studie heeft gemaakt van chineesche kunst, is zeker wel de persoon, die de waarde der tentoonstelling op juisten prijs kan schatten en wiens woord in dezen voor dat blad gezag heeft.

Zoo denkt ook het bestuur van den kunstkring er over, dat den heer Borel uitnoodigde eene uitvoerige beschrijving te geven der tentoonstelling, welke beschrijving geïllustreerd in boekvorm zal verschijnen. Het blad eindigt met de verklaring dat de beschouwingen van den heer Borel er ongetwijfeld toe zullen bijdragen de belangstelling voor chineesche kunst aan te wakkeren en, waar het nog noodig mocht zijn, ook op te wekken.

***

**De Sultan van Deli.** Deze vorst bereidt zich voor naar uit Medan aan *het Bat. Nbl.* wordt geschreven, zijn waardigheid neder te leggen, die dan hoogstwaarschijnlijk zal worden opgedragen aan zijn zoon.

***

**Inlandsche Kunstnijverheid en Europeanen.** In *het Soer. Hbl.* komt een belangwekkend artikel voor onder bovenstaanden titel van de hand van den heer J. W. Broekhuijzen, behelzende een opwekkend betoog tot deelneming, op practische wijze, aan het streven van de vereeniging „Oost en West", waarvan eerstdaags eene afdeeling te Soerabaja zal worden opgericht.

***

**De schorsing van den demang van Bekasi** heeft in de laatste dagen aanleiding gegeven tot allerlei fantasieën, gedeeltelijk gegrond op kennis van enkele feiten, anderdeels haar oorsprong vindende in het welbekende lichaamsdeel, waarop de meeste menschen reeds als kind leeren zuigen, zoo schrijft men in *het Bat. Hbl.* De laatste onthulling maakt de *Javabode*, mededeelend hoe de demang was gesnapt door de inbeslagneming van een bankbiljet van f 25 en een som van f 10, die te voren van een overeengekomen merk waren voorzien. Het *Bat. Nbl.* voegt hierbij, dat de geschorste demang zich door verdachten, prefentief gevangenen, beklaagd van ernstige misdrijven, heeft doen omkoopen en zich bovendien zou hebben schuldig gemaakt aan knevelarij en onwettige heffingen van de bevolking. Het onderzoek is nog in vollen gang.

***

**Geen garnizoen meer te Tjilatjap.** In *de Locomotief* wordt met beslistheid tegengesproken dat het, onlangs door den legercommandant aan de oude benting en de observatiehoogte op het eiland Noesa Kembangan „Banjoe Ngapa", gebracht bezoek betrekking heeft op een nieuw te bouwen benting en het verplaatsen van garnizoen aldaar.

Een correspondent schrijft uit Tjilatjap aan *de Locomotief* dat echter de kustbatterij wel voorzien zal worden van geschut van den nieuweren tijd en deze stukken, die reeds uit Europa onderweg zijn, geplaatst zullen worden onder het toezicht van inlandsche bewakers of politie. Hij acht het ook verstandig ingezien door geen tweede proef te nemen met garnizoens-bezetting daar er jaarlijks nog steeds zoovele gevallen van malaria voorkomen.

## West-Indische Berichten.

De goud-industrie in Suriname heeft in de maand November ll. niet veel opgebracht; maar omstreeks 46 kilogrammen werden in die maand te Paramaribo aangevoerd, waardoor het totaal van het, in 1903 ter hoofdplaats aangevoerde goud op 591993 grammen werd gebracht.

We zijn er nog ver af dat in deze kolonie zoo groote productiën op dit gebied gemaakt worden als in de naburige fransche kolonie het geval is. Maar de Lawa is er nog en de heer von Faber, die den 3en December ll. te Paramaribo terugkeerde, zou op zeer bemoedigende resultaten van zijn eersten tocht kunnen wijzen. De expeditie moet, volgens de *Surinamer*, tot op ongeveer 60 kilometers ten Zuiden van de Gonini zijn doorgedrongen en vandaar verschillende monsters van kwartsen, gesteenten en zand hebben meegebracht, die per eerste bootgelegenheid naar Nederland zouden worden verzonden en dus nu reeds hier of daar aan een deugdelijk onderzoek van experts zullen zijn onderworpen. 't Ware te hopen, dat nu reeds de pessimistische beschouwingen van den heer de Gelder over Suriname afdoende zouden kunnen worden weêrlegd. De heer von Faber zal waarschijnlijk in de maand Augustus as. weder de rimboe intrekken en dan het terrein tusschen Tapanahony en Lawa exploreeren.

Behalve de droogte werken nu ook de menschen meê om den goud-concessionnarissen kleine productiën te bezorgen. Onlangs zijn verscheidene gouddiefstallen door placer-arbeiders aan het licht gekomen.

Men wil het in de goudmijnen op 'n andere manier aanleggen dan tot nu gevolgd werd. De *Surinamer* weet te berichten dat een aantal, van de Inini teruggekeerde gouddelvers aan een concessionnaris van een terrein aan de Boven-Suriname hebben voorgesteld, om groepsgewijze op zijn terrein te werken en de helft van het gevonden goud aan den concessionnaris af te dragen. Het voorstel werd aangenomen en reeds waren 4 groepen, van 6 tot 4 man ieder, naar het placer vertrokken.

***

In de surinaamsche bladen wordt wel eens polemiek gevoerd, dat hoort er zoo bij. We hebben 't nu niet over het onverkwikkelijk politiek-religeus gekibbel tusschen *Onze West* en de *Surinamer*, maar over een artikeltje in de *Surinaamsche Bode*, dat wij om eens 'n ideetje te geven van het zachtmoedig karakter onzer surinaamsche broeders, hieronder laten volgen.

*M. de Red.*!

Door uw' tusschenkomst heb ik kennis kunnen maken met de artikelen van den heer Theodorus P. Krieger, *letterzetter* van beroep, in één der *alhier* verschijnende krantjes aan mijn adres naar aanleiding van mijn zakelijk stukje in uw nr. 97 j.l., waarin ik een en ander opmerkte in 't belang van mijn' Gemeente, de *Hernhuttersche.*

M. de R. Niemand weet 't beter dan U, dat *ik* geen zin heb reclame voor een halfdoode . . . . te maken, daarom verzwijg ik den . . . . je weet 't; niet?

Nu alle grapjes op een kant.

Ik erken gaarne, dat de heer K. een getrouwe bezoeker van die gemeente is — men betitelt hem met den eerenaam van „een verdwaald schaap", — maar 't wil en kan bij mij niet in, dat hij steller van dat hatelijke en onwaarheidlievende stukje is, omdat hij voor een bekrompen en voor een redelijk mensch bekend staat.

Vroom (?) als hij is, kan hij moeielijk volhouden zonder zijn geweten (als dit er nog is) te bezoedelen, dat de geachte Spr. op bedoelden avond niet over *kranten* zou hebben gesproken.

Als hij met zijn Judasgezichtje zat te suffen en te droomen, kan ik niet helpen, maar wakkere *mannen* en *vrouwen* die in de kerk waren, hebben mijn artikel onderschreven en 't Bestuur dier Gemeente mijne opmerking wellicht in gunstige overweging genomen, — dit is voldoende.

*Nou* wat anders!

Zeg ereis herr. K. hebt je *zelf* de woorden:

„Ik eindig met het verzoek aan *Een Gemeentelid*, dat „mocht hij weer schrijven, hij *waarheid* en niet anders dan „*waarheid* moet schrijven, en tevens zijn naam bekend „maken. Dat is mannenwerk. Het in het duister een' ande„ren aanvallen is het werk van den sluipmoordenaar," neergeschreven?

Al zegt ge duizendmaal: „*Ja, ik ben 't!*" nochtans geloof ik 't niet, omdat je te onnoozel (dom) en te zoet voor bent; neen, ik denk dat een *adder* in 't gras zit, -- kijk achter of om je.

„Sluipmoordenaar!" Wat is dat voor een ding; is het 'n caricatuur-mensch, een levend popje uit wiens bast niet anders dan *gal* getapt wordt?

Beste heer K. mijn naam is Vuursteen, en dan? Nu geef ik u een vriendelijken raad:

Als iemand u met galstoffen wil vaccineeren, zeg hem in naam des Heeren:

Neen, lief popje!? ik wil geen giftig werktuig zijn; begrepen?

Ook moet je vroomheid (?) niet zoo ver gaan, om altijd op de barmhartigheid van dien Heer te rekenen, want wat baat 't u de wereld te overwinnen ten koste van uw' ziel.

De Heer zij met U!

***

De Britsch-Indiërs zijn er niet erg op gesteld dat men hun alleen en niet ook den anderen gekleurden immigranten-arbeiders den titel van koelie geeft, zooals valt op te maken uit het volgend, aan *Onze West* ontleend ingezonden stukje van een immigrant, die al merkwaardig goed hollandsch moet hebben geleerd:

„Koelie." Waartoe die naam? Wie heeft ons dien titel vereerd? Heeten wij „koelies" omdat wij onder contract hier zijn gekomen? Maar Javanen en Chineezen dan? Kwamen die niet onder contract? Waarom hen dan bij hun landsnaam genoemd en ons steeds „koelies", ook nadat wij vrij zijn? Die naam is de eenige hinderpaal die velen van ons belet in Suriname te blijven. En zoo zij, die onder contract kwamen koelie genoemd worden, waarom dan ook hun familie? Die heeft daaraan toch geen schuld. Als iemand een dief is, zijn daarom ook zijn bloedverwanten dieven? Als iemand blind is, moeten dan ook zijne bloedverwanten blind zijn? Als iemand in de gevangenis geweest is, moet hij dan steeds gevangene blijven heeten?

Koelie noemde men in vroeger tijd de slaven. Maar die slaven blijven niet altijd slaaf. De Israëlieten waren in Faro's tijd slaven in Egypte. Toen Mozes kwam, werden zij daarvan verlost. Daarna waren zij geen slaven meer, en wie ze zoo noemen is strafschuldig. Zouden de slaven van Suriname die in 1863 vrij werden, zich niet beleedigd achten als men hen nu nog slaaf noemde? Maar wij Britsch Indiërs die nooit slaven waren, worden bij voortduring koelie genoemd.

Vroeger dacht ik, dat men ons koelie bleef noemen zoolang wij arm waren en onaanzienlijken arbeid verrichtten. Maar ik zie dat ook zij die welgesteld zijn geworden, en anderen die als tolk of agenten van politie in Gouvernementsdienst zijn gekomen, den naam van koelie behouden. Gesteld een Britsch Indiër wordt koopman of wat anders, waardoor hij rijkdom vergaart, hij geeft zijn kinderen een goede opvoeding, laat hun grondig onderwijs geven, waardoor zij wellicht later een hooge betrekking, van Rechter of Commissaris bijv. zouden kunnen bekleeden. Toch zullen die genoemd worden koelie-Rechter en koelie-Commissaris, evenals men thans spreekt van koelie-tolk, koelieschoolmeester, koelie-koopman en koelie-politie.

Dat geeft den Britsch Indiërs tegenzin zich blijvend in Suriname te vestigen.

Niet alle Br. Indiers echter vatten dit woord als een beleediging op. De kasten *Tjamar*, *Pasi*, *Moeshur* en andere bekleeden hier, vergeleken bij vroeger, een hooge positie. Voor hen is de benaming van koelie geenszins eene beleediging. Maar zij is dat wel voor de hooge kasten: *Brahman*, *Tjhat aris* en *Muselman.*

Ik stel 3 vragen, om die zelf te beantwoorden: 1e waarom is 't verkeerd ons steeds koelie te noemen? 2e is die benaming voordeelig voor Br. Indië? 3e is zij voordeelig voor Suriname?

Over de eerste vraag zou ik een boekdeel kunnen vullen. Ik merk hier slechts op, dat koelie naar onze opvatting is iemand die geregeld knechtwerk doet, die geen vaste verblijfplaats heeft, die van ieder schoppen en trappen moet kunnen verdragen, die hoegenaamd niets waard is.

De tweede vraag beantwoord ik bevestigend. Als wij niet steeds koelie bleven heeten, zouden velen er niet aan denken terug te keeren naar hun land. Want in Suriname is het beter; epidemiën en hongersnooden komen hier niet voor. Nu gaan velen echter naar hun land terug en nemen de hier vergaarde spaarpenningen mede. Is dat niet in 't voordeel van Britsch Indië?

De derde vraag zal ontkennend beantwoord moeten worden. Suriname is groot. Maar wie zal de wouden vellen, als er geen menschen zijn? Wat is een Regeering, zonder krachtige bevolking? En als de Britsch Indiërs weggaan met hun spaarpenningen, is dat niet in 't nadeel van 't land?

Een ontmoeting heeft mij op de gedachte gebracht het bovenstaande te schrijven. Ik zat voor mijne woning.

Een zwarte man op een fiets kwam aanrijden. „Koelieman geef mij wat water", zeide hij. Het water heb ik hem niet gegeven. Ik had lust ruzie met hem te maken. Ik liet het na uit respect voor de Regeering. Ik was in mijne woning. Hij kwam wat verzoeken. Was er reden mij zoo onbeschoft aan te spreken?

## Cacao-Cultuur in Suriname.

In ons no. 42 van 31 December j. l. namen wij uit de *Nieuwe Surinaamsche Courant* van 15 November over het artikel: „De hart-ader der kolonie."

In verband hiermeê vestigen wij thans de aandacht onzer lezers op hetgeen in het nummer van 6 December j. l., onder het motto: „*Groote landbouw*", over de cacaocultuur wordt gezegd.

Het beste, dunkt ons, om door een ieder goed begrepen te worden, is, dat wij ook ditmaal het geschrevene in zijn geheel weergeven:

„Leefden de eigenaren van cacaoplantages in de kolonie in de zoete hoop, dat het met de krullotenziekte der cacaocultuur wel keeren zou; dat die ziekte, na te hebben uitgetierd, wel van zelve zou ophouden en dus alles in den normalen toestand terugkeeren; — thans gelooven wij, geven zij den moed op.

Helaas, het is ook om den moed er bij te verliezen, zoo treurig is het gesteld met de plantages in Commewijne.

De een na de andere verloopt gaandeweg.

Langzamerhand ziet men 40, 50 tot 80 akkers cacao, die vroeger in volle levenskracht stonden, bloeiden en ruime productie gaven, totaal verwoest worden en afgeschreven, omdat de cacaoboomen sterven, als een prooi der verschrikkelijke krullotenziekte.

Nu is men in den laatsten tijd wel geneigd geweest den eigenaren de schuld te geven van het hun overkomen ongeluk, omdat zij in de dagen van voorspoed niet gedacht hadden een „reservekas" te houden.

Alsof dit zoude helpen bij de thans heerschende ziekte, voor welke niemand een middel weet aan te wenden om haar te bezweeren. . . . Het mag ter vergoelijking van die eigenaren niet verzwegen worden, dat zij, toen de ziekte ernstig werd, niet stil hebben gezeten.

Men kan zich herinneren; dat toen ongeveer twee jaren geleden prof. Went in de kolonie kwam om onderzoek te doen naar die ziekte, hoe hij ontvangen werd. — haast als een Messias — en hoe in een vergadering van de Landbouwvereeniging al die eigenaren homogeen en met geestdrift aan al de eischen, die prof. Went, stelde om een proefstation, — het redmiddel door hem aangegeven — op te richten, voldeden.

En nadat kort daarop op de Begrooting der kolonie een post was uitgetrokken voor dat proefstation enz; vestigde men uiteraard alle hoop daarop en bleef er op wachten.

Wat werd er toen van?

Men wachtte, zòò had men vertrouwen in prof. Went.

Dit vertrouwen woog zoo zwaar, dat toen sommigen der plantage-eigenaren, het wachten moede en onderwijl de cacaocultuur totaal ten ondergang neigde, pogingen deden om Dr. Zenthner van Java hier te krijgen, waartoe zij, tot iederen prijs, wilden bijdragen, — waren er anderen, die hen bestraften: Men moest blijven wachten op het rapport van prof. Went en op het proefstation.

Men wachtte opnieuw.

Maar men wachtte met een beklemd hart, want de krullotenziekte bleef gestadig de cacaocultuur verwoesten.

Toch bleef men wachten, doch, het spreekt van zelf, in een spanning, die geen grenzen kende, in een koortsachtige spanning.

Het moet ook gezegd worden, dat men heel veel verwachtte van het rapport van prof. Went, naardien een geleerde als deze hoogleeraar — die zoo tuk op afkeuring was over hetgeen anderen deden als zich duidelijk liet zien in zijne critieken uitgeoefend op den direct. v. onzen cultuurtuin, op dr. van Cappelle e. a., — wel het bovenste beste *moet* geven.

Thans verschijnt het rapport.

Edoch, de eigenaren van de cacaoplantages zijn er niet verder mede. Het rappor, geeft hun te kennen, en wel met een wetenschappelijke taal beschreven, dat er krullotenziekte heerscht in de cacaovelden van Suriname, meer niet . . . . .

En daarop nu hebben zij twee jaren moeten wachten, inmiddels aanziende, hoe allengskens die krullotenziekte den een na den anderen cacaoboom ten gronde richtte, tot zij thans zulk een schade heeft aangericht, dat men den moed begint te verliezen en vreest, of die plantages wel ooit meer te redden zullen zijn.

***

In ons no. 1184 van 15 November ll. deden wij in een hoofdartikel „De hartader der kolonie" uitkomen, dat het tot de plichten van den Staat behoort, om wetenschappelijke „organen in het leven te roepen," die de techniek van de cacaocultuur kunnen verbeteren, waarbij hij „het recht" hoeft om, ter verkrijging van middelen, een belasting daarvoor uit te schrijven"

Hebben vroegere besturen der kolonie dezen plicht, die op hen rustte, niet begrepen en hebben de Koloniale Staten hun daaraan ook niet herinnerd — twee jaren geleden werd het besef daarvan bij het toenmalige bestuur wakker; toen zou er een proefstation komen, terwijl de belanghebbenden niet ongeneigd waren om ook het hunne tot de kosten bij te dragen.

Reeds twee jaren wacht men te vergeefs daarop.

't Is waar, Dr. Van Hall is per laatste alhier aangekomen boot van de K. W. I. M. in ons midden gekomen om de leiding van het proefstation op zich te nemen.

Zal men echter voor sommige der cacaoplantages niet *te* laat „de put dempen," nu „het kalf reeds verdronken is"?

En hierin is het bestuur der kolonie of de Regeering in het Moederland van schuld niet vrij te pleiten.

Ons dunkt, dubbel en zwaar is de schuld.

Want eerst verzuimde het — in een landbouwkolonie — landbouwonderwijs te doen geven, de elementen van den landbouw, de „hartader der kolonie" wetenschappelijk toe te rusten, opdat de landbouw ook wetenschappelijk kan worden gedreven.

En later, toen er tengevolge van dit verzuim ook geen wetenschappelijke kennis onder de planters kwam en de krullotenziekte uitbrak, men dus geen wapens had om haar te bestrijden en men hulp zocht bij de wetenschap, liet het Bestuur naar die hulp twee jaren lang wachten; — wachten tot de moed geheel is opgegeven.

Al moeten wij nu erkennen, dat met dit schrijven al het gepleegde verzuim nimmer weder goed kan gemaakt worden het is, dunkt ons, toch plicht onzerzijds om er op te wijzen dat het voor de kolonie te loor gaan van vele bloeiende cacaoplantentages, die met hare productie de Maatschappij indirect schraagden, aan het Bestuur der kolonie te wijten is, ook aan de Koloniale Staten, die verzuimd hebben het Bestuur aan zijn plichten te herinneren.

En het is o. i. goed hierop te wijzen met betrekking tot de toekomst.

Want zal de kolonie een proefstation krijgen; — naar onze bescheiden meening, zal deze goede inrichting toch in gebreke blijven algeheel nuttig voor de kolonie te zijn, zoo daarbij geen gelegenheid wordt gegeven om landbouwonderwijs te genieten, indien de geleerde, die met de leiding van het proefstation belast zal zijn, steeds verstoken zal blijven van wetenschappelijken bijstand".

Wat ons vooral treft in de hier overgenomen verwijten, is de schuld, die zoo ten rechte, dunkt ons, aan de „Koloniale Staten wordt gegeven.

Waar toch zooals in Suriname, een begin van zelfbestuur de grondslag der Koloniale instelling vormt, rust in de eerste plaats de verantwoordelijkheid voor den goeden gang van zaken op het lichaam, dat de plaats eener volksvertegenwoordiging vervult. Zal de toekomst van Suriname, zooals wij hopen, de pessimistische voorspelling logenstraffen, die onlangs van den heer J. A. de Gelder uitging, dan moet dit, naar onze meening, in de eerste plaats gebeuren door de energie, die in het land zelf wordt getoond.

## Uit O.-Indische bladen.

**Goud in Atjeh.** Aan *het Bat. Nbl.* ontleenen wij met betrekking tot het onderzoek, van gouvernementswege ingesteld naar de aanwezigheid van goud in Atjeh, naar aanleiding van het verslag van het mijnwezen over het 2e kwartaal, dat op het einde van het vorige kwartaal met het goudonderzoek aan de Wojla-rivier is begonnen. Verder dat de opvoer van het benoodigde materieel tengevolge der aanhoudende regens eenige vertraging heeft ondervonden. Zoowel in het rivierbed als op beide oevers zijn verschillende oude waschplaatsen aangetroffen, enkele waarvan, den tijd der voorbereidende werkzaamheden niet in aanmerking genomen, den ontginner per dag 2 tot 10 dollars aan goud opleverden.

Deze werkplaatsen zijn in het uitsluitend bezit van den ontginner en kunnen in het droge jaargetijde wegens gebrek aan water niet worden bewerkt. In het natte jaargetijde geschiedt dit slechts zoolang totdat voldoende goud is verkregen, om eenigen tijd in de levensbehoeften van den ontginner te voorzien. Deze arbeid is den Atjehers echter te zwaar. Zij houden zich dan ook thans liever bezig met den aanplant van peper die op gemakkelijker wijze goede winsten oplevert.

Met het minder inspannend goudwasschen in de rivier zelf houden zich hoofdzakelijk vrouwen bezig. In den regel is hierbij de opbrengst geringer dan in de bovengenoemde terreinen. Alleen stroomopwaarts van Lantjong zooals bij Djambo, Laboe, ladang Keumala, Ara, Ladioen en Anoë werden goede resultaten verkregen, hetgeen de bevolking van heinde en verre deed toestroomen. Voornamelijk verwaschte men het rivierzand dat tusschen de grootere steenen uitgegraven en zelfs uit grootere diepten opgedoken werd.

Het goud komt hier voor ter grootte van rijstkorrels; ook worden enkele „nuggets" gevonden.

Met gebruikmaking van bij de bevolking verkregen inlichtingen werden de werkzaamheden naar gelang van omstandigheden vervolgd. In de eerste plaats diende nagegaan te worden of de afzettingen op de beide oevers met voordeel op een of andere hydraulische wijze zouden kunnen worden ontgonnen, waarbij tevens de mogelijkheid van het uitbaggeren en verwasschen (dredging) van het rivierzand in het oog moest worden gehouden.

Hiertoe werden op de verschillende plaatsen welke bij den Atjeher in bewerking waren, proefwasschingen gedaan en wel van uit Koeala Bèë stroomopwaarts. Om eenigszins grootere hoeveelheden te kunnen verwasschen, werd gebruik gemaakt van houten goten met wollen dekens bekleed, waarin het zwaardere materieel teruggehouden werd, dat dan later op waschbakken (indangs) werd schoongewasschen om het goud te winnen.

Bij deze proefwasschingen werden uitkomsten verkregen, waaruit blijkt:

1e. dat het goudgehalte zeer afwisselt en

2e. dat de oudere afzettingen aan den benedenstroom goudrijker zijn dan het rivierzand.

Wat aangaat de vraag of materiaal voor een exploitatie op groote schaal aanwezig is, diene het volgende:

Terwijl de proefwasschingen onder toezicht van het opzienerspersoneel geschiedde, werden nog eenige tochten gemaakt naar den bovenloop der Wojla waarvan een tot ladang Keumala, een ander naar Ara, Ladioem en Anöê en verder over Geumpang en Tangsé naar Sigli en werd hierbij een groot gedeelte der Kawaj XII doorkruist. Nabij ladang Keumala werd kalksteen aangetroffen (carbonisch) waarop erruptief gesteente en brecciën. In scheuren en spleten was het goudhoudende zand afgezet, dat op indangs verwasschen werd. Bij Ara, Ladioem en Anöê stonden oudere leien aan en werd in de rivier goud gevonden, terwijl dit volgens berichten ook moet voorkomen tusschen Anöê en Pameuë.

Van Anoê werd de tocht voortgezet langs de Kr. Meugeurintjeng, Kroeëng Langleuë en Aloeë Batée Mérah naar Geumpang. In beide eerstgenoemde rivieren werd een weinig goud gevonden, doch bij de bevolking zijn zij niet als goudrijk bekend.

Te Geumpang werd de Kr. Geupoh, een zijtak der Teunom-rivier, als goudhoudend aangewezen, ofschoon in de Wojla betere resultaten werden verkregen. Het gesteente is hier bijna uitsluitend van eruptieven aard, terwijl ook kalksteen voorkomt b.v. tusschen Geumpang en Tangsé. Te oordeelen naar de berichten, schijnt men zich ook te Tangsé niet met goudwasschen te hebben beziggehouden en werden daarvan ook geen sporen gevonden, zoodat de Kawaj XII haar naam van goudrijk te zijn, blijkbaar hoofdzakelijk aan de Wojla-streek te danken heeft, ofschoon niet over het hoofd mag worden gezien dat ook aan de Boven Meureuboh nabij Beutong en in de Seunagan-rivier goud wordt gevonden.

Voorloopig kan dus het onderzoek tot de Wojla-rivier beperkt blijven en moet worden getracht het goud tot in zijn oorspronkelijke ligplaats op te sporen. Dit kan in deze terreinen alleen met vrucht langs de rivier geschieden en daar deze niet te doorwaden is, werd van af ladang Keumala aangevangen met het kappen van een pad langs de oevers, ten einde het onderzoek te vergemakkelijken.

De minder goede gezindheid der bevolking en enkele kleine kwaadwillige benden vergemakkelijken deze taak niet, daar steeds onder militaire dekking gewerkt en een tusschenbivak te ladang Keumala vastgehouden moet worden, ten einde de opgevoerde vivres op te stapelen en te beschermen.

Ten slotte dient nog te worden vermeld dat een zestal gesteentemonsters als rolstukken in de rivier gevonden op goud werden onderzocht, echter met negatief resultaat.

***

**De Sabangbaai.** In *de Locomotief* vinden wij van

## ADVERTENTIËN.

**Postzegelverzamelaars.**

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.
Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

**Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.**
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.
Huishoudelijk Maleisch.

Wegens vertrek naar Indië tegen zeer billijken prijs ter overname aangeboden een goed onderhouden
***INBOEDEL.***
Dagelijks te bezichtigen, na vooraf belet te hebben gevraagd.
E. Kunst—Heijnneman.
2e Schuijtstraat 2, Den Haag.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
**Franklinstraat 92, Den Haag.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**
**Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.**

**A. SCHARENBERG,**
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
**Thee- en Presenteerbladen,**
**THEESERVIEZEN,**
**Koffiestelletjes, Bouillors,**
enz. enz., enz.
**'s-Gravenhage, Hoogstraat 15**

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:
**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van Broekman en Honders schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

**Th. A. A. SIMONIS**
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



**Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.**
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

**AGUILAR'S**
PORT-, SHERRY, MADEIRA
en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
**Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.**
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

**A. PUTMAN CRAMER,**
Gedipl. Piano-onderwijzeres.
Obrechtstraat 122. Den Haag.

**G. van Poeteren,**
Cand. Notaris te 's-Gravenhage,
Laan van Meerdervoort 134.
Correspondent der
'**s-Gravenhaagsche Maatschappij ter Verzekering tegen Brand- en Zeegevaar, van 1835.**
**Sluit verzekeringen tegen Brand- en Zeegevaar.**

**L. Boellaard,**
oud-leerling van het Amsterdamsche en Leipziger Conservatorium, beveelt zich beleefd aan voor **viool, theorie** en **ensemblelessen** etc. ***Matige condities. Zeer goede referenties.***
Adres REGENTESSELAAN 202.

**FIGUURZAGEN**
is een leerzaam tijdverdrijf.
**Houtsnijden**
is even interessant, doch over het algemeen beoefenen de Dames liever de
**Houtbrandkunst.**
Alle benoodigdheden voor deze schoone liefhebberijen leveren **SINDERAM & Co.**, *Huidenstraat* 28 en 33, Amsterdam.
Vraag prijscouranten s. v. p.

**KON. NED. STOOMVERWERIJ**
Opgericht 1864.
**J. HOEVELS.**
ROTTERDAM.
**CHEMISCHE WASSCHERIJ.**
Franco toezending. Franco retour.
DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „
B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

***B. F. C. DALDERUP,***
ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat.
Het beste en voordeeligste adres voor
**BUSGROENTEN,**
**UITGEWOGEN GROENTEN,**
**ZUURKOOL,**
**GEDROOGDE GROENTEN,**
**GEDROOGDE VRUCHTEN,**
**VRUCHTEN IN BLIK,**
**GELD. ROOKWORST.**

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
'S-GRAVENHAGE.

**PAUL C. KAISER,**
Prinsestraat 66,
Elandstraat 94, Weimarstraat 35,
**Heerengracht 24,**
levert alle soorten brood, van de BESTE hoedanigheid.



Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde
RONDDRAAIENDE Achterlappen,
welke scheefloopen der **HAKKEN** onmogelijk maken.
***MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,***
**Korte Houtstraat 1, Den Haag.**
***Wacht U voor minder kwaliteit namaaksels,***

**BRANDSTOFFENHANDEL**
C. AANDEWIEL,
Hofleverancier.
**'S GRAVENHAGE,** Sumatrastraat 145, Teleph. 1427.
**SCHEVENINGEN,** Badhuisstraat 103, Teleph. 2854.

**BRAND-APPARATEN**
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

**Koopen of verkoopen, huren en verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
**FALKENBURG en Co.**
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

***SIEGEL-PIANINO.***
„Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici."
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van Muziek-Instrumenten,
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

**AGENTEN.**
In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van
**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**
Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.
**Amsterdam, Apeldoorn. Arnhem, Breda. Groningen. Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zutphen.**

**R. Glastra.**
**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
in VERHUIZINGEN,
**MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.**
Manden en Kisten gratis in bruikleen.

**SNOEREN's Superieur SCHOEISEL**
**verkrijgbaar:**
**NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.**
***Maat- en Reparatie-Inrichting.***

**MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELEN.**
***Meubileering. Stoffeering. Decoratiën.***
**H. P. MEIJS,**
Reinkenstraat 25, Den Haag.
**GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.**



**HEINEKEN's**
(Oudste) Glazenwasscherij
**Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek**
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

## Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. de Witt, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Eene Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier Dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene baboe wenscht met eene familie naar Indië terug te gaan.

Eene andere baboe, die hetzelfde vraagt, om te Marseille of te Genua aan boord te komen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Eene vrouw van middelbaren leeftijd tot assistentie in eene kleine huishouding.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

# Bijblad

VAN

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

**No. 44,**

**Donderdag 14 Januari 1904.**


den heer M. Vierhout, die met 1 Januari a. s. zal optreden als hoofdredacteur van dat blad het volgende over Sabang:

„Wat Sabang voorshands belangwekkend maakt, zegt hij, is het tafereel van een haven in wording. De primitieve inrichting tot lossen en laden, open loodsen voor opslag van goederen, het werken 's nachts bij IJlicht, de weg naar het hotel, alles draagt het merk van een vooruitgeschoven post van handel en scheepvaart, die nog een fulldressed station moet worden. Met voortvarendheid streeft de vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang" naar dit doel. De „Oranje" toch had er de zware machines voor een electrische installatie tot het innemen van kolen te lossen. Ook daarbij openbaarde zich Sabang's nog jeugdig leven. De chineesche koelies in de scheepsruimten bleken, op 't zachtst gezegd, nog bitter onervaren. Zij waren liever niet dan wel onder de luiken. Bij aanvang van het werk daalden zij uiterst langzaam langs de steile ladders, als konden zij altoos nog vroeg genoeg beneden komen tusschen de moeilijk te verwerken stukken; maar was het oogenblik der aflossing aangebroken. dan joegen zij elkander Ajo! Ajo! den ladder op! 't Is voor een deel aan deze tekortkoming te wijten, dat de „Oranje" deze eerste maal langer te Sabang moest blijven, dan de gezagvoerder zich had voorgenomen.

De Paketvaart heeft zich te Sabang reeds gerieflijk ingericht; stellig zal ook de „Nederland" er zijn eigen tenten opslaan. Voor een snelle dóórreis naar Sumatra's Noordkust en Deli was zorg gedragen. Op den dag der aankomst van de „Oranje" lag de „Both" gereed om nog denzelfden dag de passagiers voor Koeta-Radja over te brengen en den volgenden dag vertrok de „Janssens" naar de Oostkust. Dat enkele passagiersgoederen, niet vertrouwd met de nieuwigheid, niet zoo vlug medekonden met de „Both," zal aan de wet der inertie van alle stof gelegen hebben, of . . . wellicht ook aan andere omstandigheden.

De Sabang-haven beleeft tot dusver een vrij gelukkige jeugd; de „Oranje" lag er in gezelschap van de „Regentes", de „Bezoekie", de „Both", de „Janssens", twee gouvernements-schepen en een chineesche stoomboot. Men draagt er roem op de vloot van zeven Russische oorlogschepen te herbergen, die te Sabang kolen, water en provisie innamen, en — gelijk wij dezer dagen mededeelden — thans zijn ook de Russische marineschepen Czarewitch en Bajan Sabang binnengeloopen. Men hoopt dat Rusland uit onwil jegens Engeland een vaste klant voor ons zal worden, en dat Duitschland eerlang het voorbeeld zal volgen. Ik vernam ter plaatse, dat den Russen zeer voordeelige voorwaarden waren aangeboden voor kolenladen etc. ten einde, nu dit vischje uitwerpend, later den ganschen kabeljauw te vangen. Mogen we derhalve niet te veel gewicht hechten aan de verschijning der russische slagschepen in Sabang's wateren; de manoeuvre zelve schijnt ons niet kwaad uitgedacht en zal allicht eenig effect naar buiten hebben.

Intusschen, de baai gunstig gelegen, is niet ruim, slechts 1500 M. lang en 900 M. breed. Erkend is, dat zij voor ten hoogste 12 groote schepen plaats biedt, van welke twaalf er dan maar zes aan de steigers zouden kunnen worden gemeerd. En het is de vraag, of bij zulk eene bezetting der baai het manoeuvreeren der schepen bij min gunstig weder niet gevaarlijk zou worden. Wie de hier aangeduide, betrekkelijk geringe capaciteit der nieuwe haven in het oog valt, zal zich waarschijnlijk niet voegen bij hen, die vreezen, dat Engeland, vertoornd, wegens de concurrentie, die wij Singapoer gaan aandoen, het ons lastig zal maken. Als de Sabang-baai vol van schepen lag, die te Singapoer thuis behoorden, zou men er te Singapoer niet veel van bemerken.

Een nieuwe vraag is 't of, met het oog op het engelsche kolenstation Singapoer, de ligging van onze Sabang-haven aan den ingang der straat van Malaka niet de aandacht van andere begeerigen tot dit noordelijkste eiland van onzen archipel zou kunnen trekken. Wijl Sabang nog het hiertoe noodzakelijke produceerende achterland mist om een natuurlijke uitvoerhaven te zijn — de Deli-tabak buiten rekening gelaten — valt een min of meer demonstratief karakter aan het op den voorgrond brengen dezer gelegenheid niet te ontzeggen. De demonstratie zou voorbarig, ergo eenigszins gevaarlijk kunnen zijn. En is overigens, thans aan maritieme belangen denkend, de marine het best gediend met een vrij geïsoleerd kolenstation, waarvan de waarde ganschelijk te loor gaat zoodra de kolen niet onbelemmerd over zee kunnen worden aangevoerd?

Wij willen echter optimistisch over Sabang denken zegt de schrijver. Het moge er in slagen peperhandel tot zich te trekken en de schepen der „Nederland" en de „Paketvaartmaatschappij" voor zich te behouden. De Padangers zullen voortaan de Rotterdamsche Lloyd voor de communicatie met het moederland verkiezen: de „Nederland", die te Sabang voor aansluiting zal zorgen, krijgt allicht een goed deel van al wie uit Deli tot heden de route via Singapoer nam op hare hand. De Paketvaartmaatschappij alleen klaagt, dat haar Sabangboot met haar tijd geen raad zal weten, daar Sabang in den beginne weinig of niets zal hebben te exporteeren.

De *Deli-Courant* heeft de aandacht gevestigd op de mogelijkheid, dat de post der Pakketvaartmaatschappij, na te Sabang Deli-Tabak te hebben gelost, retourvracht zal kunnen vinden door uit Rangoon rijst te halen, rijst voor Atjeh en Deli. Deli alleen heeft, zoolang Sumatra zelf nog niet genoeg produceert, 20,000 zakken rijst per maand noodig. Het denkbeeld is stellig der overweging waard. Voorloopig heeft Sabang slechts de beteekenis van een op den hoofdweg naar Azië uitmuntend gelegen kolen-, water-, dok- en reparatie-station."

FRITS.

## Van vreemde Koloniën.

**Vruchtenexport uit de Antillen.** De heer J. Havelaar schreef in zijn rapport betreffende eene reis door de kolonie Curaçao het volgende:

„Waar echter de meeste vruchtensoorten van Curaçao zich bij de bestaande transporten slecht eigenen voor uitvoer en aan den anderen kant de productie zeker nog niet voldoende is om een geregelden dienst voor vruchtenvervoer in het leven te roepen, zooals o. a. met succes op Jamaica is geschied, waar de vruchtenhandel geschat wordt op £ 500,000 (zes millioen gulden) jaarlijks, heeft een groote aanplant van vruchtboomen zijne gevaarlijke zijde, tenzij men daarbij tijdig bedacht is, op een débouché naar het buitenland of een uitweg daarvoor vindt in den aanmaak van confituren, stroopen, jams, mango-chutney en dergelijke of in het conserveeren van vruchten enz."

Daarbij deed de heer H. mededeeling van een proefzending van mangga's door de, toen nieuw opgerichte Curaçaosche Maatschappij naar de United Fruits Company te Boston in de Vereenigde Staten, welke proefneming blijkens de *Curaçaosche Courant* van 8 Augustus 1902 voor een kist van 50 gewone mangga's netto f 1.10 per kist had opgeleverd.

Is men dus voor onze Antillen reeds doende om te trachten in vruchtenteelt en export een middel van bestaan voor de bevolking te scheppen, ook elders, wat b.v. de fransche Antillen aangaat, wijdt men zijne aandacht aan dit onderwerp.

Aan het verslag van den heer Philippe, wien door den franschen minister van koloniën was opgedragen een studie te maken van den handel in buitenlandsche vruchten in Engeland, ontleenen wij het volgende, betrekking hebbende op den mogelijken export van vruchten van de fransche Antillen naar Engeland:

„Het is de „Royal Mail Steam Packet Co" die de meest belangwekkende inlichtingen verschafte. Bij mijn eerste verblijf te Southampton had ik mij in verbinding gesteld met den vertegenwoordiger dier maatschappij, die mij de eerste aanwijzingen gaf betreffende de inrichting der schepen van de maatschappij en zoo meer. Ik besloot toen mijn terugkeer naar Southampton zoo te regelen, dat die samen zou vallen met de aankomst van een der booten der „Royal Mail Co."

De directeur der maatschappij, de heer Williams, deelde mij mede dat de „Royal Mail", evenals alle overeenkomstige maatschappijen, zich wat het vervoer van vruchten betreft, hoofdzakelijk belast ziet met het transport van ananassen en bananen. De sapotilles (de indische *sawoe manilla*), mangga's, advokaatvruchten, en zoo meer, welke bij wijze van proef ook door tusschenkomst van de afdeeling Landbouw van het fransche ministerie van koloniën in 1900 door de schepen der „Compagnie transatlantique" naar Europa werden overgebracht, worden in Engeland nog te veel als curiositeit beschouwd. Voor het vruchtenvervoer heeft de „Royal Mail" op hare booten, die 18 mijlen loopen, toestellen geplaatst, welke dienen voor luchtververscbing in de ruimen.

De heer Williams is, evenals de importeurs van dit artikel, van meening dat er op de engelsche markt wel plaats is voor de ananas uit de fransche Antillen, indien men zich daar op de cultuur van vroegrijpe soorten toelegt, welke de verzending der vruchten naar Londen gedurende de wintermaanden zou toelaten. Toen ik de mislukte proeven van den ingenieur Lawson aan boord van de „Para" genomen, om de fermentatie der vruchten gedurende het transport tegen te gaan, in herinnering bracht, werd mij meegedeeld, dat de verpakking van de ananas der engelsche Antillen in vaten slechts weinig verliezen zou opleveren. In elk geval moet ik, daar ik zelf heb kunnen constateeren dat er nog al eens tegenvallers voor de importeurs zijn weggelegd, onzen planters den raad geven de wenken ter harte te nemen die de heer Ch. Satis, eenige jaren geleden, in het *Journal Officiel* van Guadeloupe gaf, met betrekking tot de keuze van plantmateriaal en conservatie der vruchten met het oog op het vervoer naar Europa.

Wat den handel in bananen aangaat heb ik (in een voorafgaand deel van het verslag) getracht aan te toonen, hoe de engelsche markt zich gretig van dit artikel meester maakt. Niettegenstaande de hooge vracht, welke voor het traject tusschen de havens onzer Antillen en de engelsche havens wordt gevorderd en die dezelfde is als die, welke op de schepen der Elder-Dempsterlijn voor het traject Kingston (op Jamaica) — Bristol wordt geëischt, zouden onze planters proeven kunnen nemen met den invoer van hun product in Engeland met de schepen der „Royal Mail". Ik raad hun daarbij de wenken op te volgen, die de heer Landes in 1900 met betrekking tot de aan de trossen te besteden zorg gaf. De heer Williams deelde mij nog mede dat vooral moet worden zorg gedragen voor een goede ventilatie in de depots, waar de vruchten vóór de inscheping worden opbewaard".

De heer Philippe geeft dan den heelen tekst van een schrijven van den heer Williams, waaraan wij het volgende ontleenen:

„De vracht bedraagt voor het traject Guadeloupe of Martinique—Southampton voor bananen, $2\frac{1}{2}$ shilling, f 1.50, per gewone tros en voor ananas $3\frac{3}{4}$ shilling, f 2.25, per gewoon vat. De vruchten moeten op kosten der verzenders aan boord worden bezorgd en door consignatarissen te Southampton onder den takel in ontvangst worden genomen. De maatschappij stelt zich niet verantwoordelijk voor den toestand der vruchten, en de vracht moet worden betaald hoe ook de toestand zij, waarin de vruchten aankomen. De installatie voor dit artikel aan boord der schepen van de maatschappij is voor het oogenblik nog beperkt."

Verslaggever deelt dan het een en ander mede betreffende zijne bevindingen op de „Orinoco" van de „Royal Mail", die tijdens zijn verblijf te Southampton aankwam:

„Eene ruimte van 150 tonnen in het ruim — naast de ijskamers waarin het bevroren vleesch uit Amerika wordt overgevoerd — is bestemd voor de tropische vruchten in geperforeerde vaten en kisten van latwerk. In elk vat, waarin de ananas bewaard wordt, zijn omstreeks 30 gaten met een middellijn van circa 3 centimeter geboord. Het latwerk der kisten is van taai hout vervaardigd. Aan beide zijden van de ruimte, waarin de vruchten voor de reis worden opgelegd zijn ventilatoren aangebracht, om er een zoo constant mogelijke temperatuur in te houden.

De stoomer, die om zes uren aankwam, was in den loop van den morgen reeds geheel gelost en des namiddags konden de vruchten reeds met de geventileerde wagens der „South Western Railway" naar Londen worden verzonden om daar den volgenden morgen te kunnen worden verkocht.

De heer Williams verklaarde mij dat zijne maatschappij zich zou beijveren om hare installatiën voor dit speciale vervoer uittebreiden, indien onze Antillen trachten toegang voor haar product op de londensche markt te verkrijgen en deze onderneming zich op eenigszins belangrijke wijze zou ontwikkelen."

* * *

**Guadeloupe.** Omstreeks het einde der vorige maand werden in Frankrijk hoogst alarmeerende berichten ontvangen betreffende den financieelen toestand dezer kolonie en werd, op voorstel van den afgevaardigde voor Guadeloupe, Gérault Richard, het subsidie van het rijk door de Kamer van afgevaardigden al vast met 50000 franken verhoogd, terwijl zij tevens instemde met de benoeming eener commissie, welke middelen zal moeten zoeken om verbetering in den toestand te brengen, die door de *Dépêche Coloniale* als volgt werd geschetst:

„Deze kolonie maakt een vreeselijke crisis door, welke tengevolge heeft dat haar financieele toestand op het oogenblik allercritiekst is. Het bestuur ziet zich voor belangrijke schulden geplaatst, die het uit gebrek aan fondsen of hulpbronnen niet kan betalen. Gouvernementsdienaren, leveranciers, wie faillissement dreigt, vragen tevergeefs om hun geld. Het crediet der kolonie is geschokt, de kooplieden weigeren hunne waren aan het bestuur te leveren, de gouvernementsgebouwen geraken in verval evenals de wegen, terwijl de postdienst elk oogenblik kan worden gestaakt. Het bankroet staat voor de deur en is slechts te voorkomen door onmiddellijke, daadwerkelijke hulp van het moederland."

Waaraan die toestand moet worden toegeschreven? Het blijkt dat men, bij het opmaken der begrootingen, er maar zoo'n beetje een slag in sloeg. De rekening van 1902 sloot b.v. met een tekort van meer dan 300000 gulden niet omdat, zooals in het nu afgeloopen jaar het geval was, de inkomsten beneden de hooge ramingen bleven, maar omdat men op verschillende uitgaven eenvoudig niet gerekend had.

Toen nu 1903 geen verbetering in den stand der suikerindustrie bracht, welke de hoofdbron van inkomsten voor het eiland vormt, trad al spoedig het begin van den *débâcle* in. Het was reeds in de maand Mei van het vorige jaar dat het bestuur der kolonie zich genoodzaakt zag om alle werken te doen staken en maatregelen te nemen, waardoor de bestuursuitgaven tot een minimum werden beperkt. Het dreigend gevaar kon daarmee niet worden afgewend en eindelijk moest wel de Staat ingrijpen.

„Het is noodig", schreef het fransche koloniale blad, „dat de commissie zoo spoedig mogelijk bijeenkome en gedelegeerden naar Guadeloupe zende. Dezen zullen er een bestuur vinden, dat bereid is zooveel mogelijk de veel te hooge uitgaven te verminderen, die op het budget voorkomen en niet evenredig zijn aan de draagkracht der kolonie. De delegatie zal tevens, liever gezegd bovenal, middelen moeten zoeken om de voornaamste industrie van het land, de suikerindustrie er bovenop te helpen, die nu op sterven ligt tengevolge van de lage suikerprijzen, de buitensporige lasten waaronder zij gebukt gaat, en de draconische maatregelen, waaraan zij zich in de drie laatste jaren van de zijde der Bank van Guadeloupe ziet blootgesteld."

Onder de maatregelen, ter bezuiniging aangegeven, wordt b.v. gewezen op de wenschelijkheid om Martinique en Guadeloupe tot èèn gouvernement te vereenigen.

* * *

**Een leening van Cochin-China.** Den 12den December il. nam de Koloniale Raad van Cochin-China het voorstel van den luitenant-gouverneur, Rodier, aan om over te gaan tot het sluiten eener leening van 15,5 millioen franken ten laste der kolonie en ten behoeve van verschillende werken in het belang der algemeene gezondheid ter hoofdplaats Saigon, door deze van goed drinkwater te voorzien, een rioolnet aan te leggen en de plassen in de wijk Boresse droog te maken.

Er is een tijd geweest, dat men te Saigon over het noodige crediet of fondsen beschikte, om daaruit de kosten van een kostbaren stadsschouwburg, die nu alweer met 5 tot 6 millioen frankeu worden aangegeven, en den bouw van een monumentaal stadhuis te kunnen bestrijden, maar die mooie dagen zijn voorbij en op het oogenblik moet er, telken jare, een aardig sommetje uit de koloniale kas bijkomen om het verbroken evenwicht in de stedelijke financiën te herstellen. Saigon kan dus de kosten voor zulke belangrijke werken als de hier bedoelde niet op zich nemen, waarom voorgesteld werd, dat de kolonie zulks zou doen, die er toch ook belang bij heeft dat de toestand ter hoofdplaats zoo weinig mogelijk te wenschen laat. En de kolonie kan het doen. Ziet hier hoe de heer Rodier zich in de toelichting op zijn ontwerp uitliet:

„De rijkdom van Cochin China op landbouwgebied neemt gestadig toe. De kolonie beschikt over uitgestrekte, voor den aanleg van rijstvelden geschikte, nog onbebouwde terreinen, die geleidelijk naar gelang van de toename der inlandsche bevolking door deze in cultuur worden gebracht. De opbrengst van de landrente neemt in gelijke mate gestadig toe. In 1902 bedroeg de handelsomzet der kolonie in het geheel 305 millioen franken, welk bedrag het één-derde vertegenwoordigt van den geheelen handelsomzet der fransche koloniën. In dat zelfde jaar werd aan rijst een hoeveelheid van één millioen tonnen uitgevoerd. Cochin China is de rijkste fransche kolonie."

Het bedrag van 15.5 millioen franken zal op de gewone voorwaarden, $3\frac{1}{2}$ pct. rente en terugbetaling in 25 jaren, aan de „Caisse des Dépôts et Consignations" te Parijs worden gevraagd. Daardoor zal de kolonie zich, gedurende 25 jaren, voor een telkens terugkeerenden post ten bedrage van omstreeks 441000 piasters geplaatst zien. Als waarborg zou een verhooging van de landrente dienen, welke in 1902 1.370.000 piasters opbracht, terwijl den 31en October a. p. de ontvangsten uit dat middel voor de tien eerste maanden van het jaar reeds nagenoeg 1.5 millioen piasters bedroegen. Voor 1904 en volgende jaren kan evenzeer een geleidelijke vermeerdering van de ontvangsten uit dit middel worden verwacht. Bovendien rekent men er op, dat Saigon door het heffen van belastingen voordeel zal trekken van de, aan te leggen werken, wier opbrengst dan in mindering zal komen van het, aan de stad toe te kennen subsidie.

Voor den aanvoer van drinkwater zal een prise d'eau in de Dong-Nai, boven de vallen van Trian, op 48 kilometers afstand van Saigon, worden gelegd.

Onder de bepalingen van het leeningsbesluit komt als artikel 3 het volgende voor:

De werken zullen worden uitgevoerd naar, door den minister van koloniën goed te keuren projecten. De noodige materialen, die niet uit de kolonie zelve kunnen worden betrokken, zullen van fransche herkomst moeten zijn en onder de nationale vlag worden aangevoerd.

* * *

**'n Paar koloniale budgetten.** Italië ziet zich voor zijn kolonie Erythrea voor de noodzakelijkheid geplaatst, om een bedrag van 7.230.800 lires aan uitgaven te bestrijden, waartegenover niet meer dan 2.299.200 lires aan ontvangsten staan, zoodat er een 5 millioentjes bij moeten, als er ten minste niets bijkomt, maar de hulp die Italië aan Engeland verleent door met zijn kruisers te trachten des Mollahs leveranciers van wapens en munitie aan de Italiaansche Somalikust tot andere inzichten te brengen, zal ook nog wel 'n aardig liretje kosten.

Portugal sluit zijn koloniale begrootingen voor het jaar 1903—1904 met een tekort van 258.477.477 reis. Het is alleen de kolonie Mozambique, die het moederland niet voor een nadeelig saldo stelt. Onder de uitgaven ten bedrage van in het geheel 9.312.204 milreis nemen die voor het centraal bestuur in het moederland en de koloniën met een totaal van 2.314.335 en die voor oorlog en marine ten bedrage van 3.750.335 milreis een eerste plaats in.

* * *

**Cooperatieve Suikerfabrikage.** In verband met de, vroeger in ons blad bij herhaling besproken, aanbeveling van den heer van Vloten om op Java te beproeven de suikerfabricage ten bate der gemeenschap te drijven, nemen wij uit het rapport van onzen consul-generaal te Melbourne het volgende bericht over, dat Queensland betreft:

„In vele gevallen hebben de kleine suikerplanters zich „vereenigd en met regeeringshulp fabrieken opgericht, „die op cooperatieven grondslag worden gedreven. De „wetgevende macht, de waarde van dat stelsel inziende, „vaardigde eene wet uit om groepen van kleine grondbezitters in staat te stellen, tegen zekerheidsstelling door „hun land, een voorschot te krijgen voor de oprichting „van eene suikerfabriek. In het geheel zijn dertien inrichtingen en een tram langs deze inrichtingen tot stand „gekomen. De voorschotten, die verstrekt zijn, bedroegen „tot 31 Dec. 1902 £ 553.134.

„De cooperatieve exploitatie had een volkomen succes."

## RECLAMES.



**Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.**

Indisch Militair Tijdschrift. 1903. No. 12.

W. Muurling: Ons toekomstig berggeschut. — L. M. Leyh: De wet op de krijgstucht (slot). — Bodde: Ophelderings- en verkenningsdienst bij de bereden artillerie. — C. H. van Rietschoten: Bespreking eener brigadeoefening te Batavia gehouden (slot). — H. B. Cayaux: Nog eens „Melk in de hospitalen" en wel in het bijzonder: het onderzoek der melk. — Ducimus: Een nieuwe tentransel (met plaat). — Mavors: De herdenking te Batavia van het 75-jarig jubileum der Kon. Militaire Academie. — Enz.

De Indische Mercuur. No. 2. 12 Jan. 1904.

Koloniaal Museum. Prijsvraag 1903: Bijdrage tot de kennis van het gebruik van sirih in Ned. O.-I. — Het ontstaan en de geaardheid van koraalriffen en koraaleilanden. — De nieuwe muntregeling in de Philippijnen en de Straits-Settlements. — Melkmachines in Indië. — De hoogste baan der wereld. — Verslag van het Mijnwezen over het 2e kwartaal 1903 (vervolg). — Uit de oude doos: Eene suikerhistorie (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen. — Enz.

De Gids. Januari 1904.

Prof. A. A. W. Hubrecht: Diepzee-onderzoek in den Indischen Archipel. (Bespreking van) Mevrouw A. Weber-van Bosse: Een jaar aan boord van H. M. Siboga; en G. F. Tydeman: Hydrographic results of the Siboga-expedition.

Tijdschrift voor het Binnenl. Bestuur. Dl. 25 (1903), afl. 5 en 6.

Eerste jaarverslag der Soemedangsche Hulp- Spaar- en Landbouwcredietbank. — H. C. H. de Bie: Beantwoording van de bij Missive van den 1en Gouv. Secretaris van 3 Maart 1903, No. 731 gestelde vraagpunten nopens het landbouwcrediet voor zoover de residentie Preanger-Regentschappen betreft. — J. van Aalst: Korte beschouwing nopens de oorzaken der geringe welvaart op Java. — P. C. de Quant: De proef met tijdelijke koffie-opzichters in de contrôle-afdeeling Tjitjalengka. — C. J. Feith: Nog eens: Inlandsch landbouw-onderwijs en onthouding van bestuursbemoeienis in landbouwaangelegenheden. — W. de Wolff van Westerrode: Het effekt van „leiding en leering" zonder pressie. — P. H. van Andel: Bestuursinmenging of bestuurs-onthouding? C. J. Hasselman: Het gevaar van generaliseeren. Enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 15 Jan. | 29 Jan. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 22 Jan. | 5 Febr. | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 26 Jan. | 9 Febr. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 19 Jan. | 2 Febr. | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 23 Jan. | 6 Febr. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 15 Jan. | 29 Jan. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 18 Jan. | 1 Febr. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 Febr. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 14 Jan. | 31 Jan. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 19 Jan. | 2 Febr. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 1n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av. Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIEN.

# P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

---

„SIMPLEX"

FRANS ERNST,

Buitenhof 1, 's-Hage.

„Sport en Spel"

„Schaatsen".

---

## Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT,

**over de Prinsestraat, DEN HAAG.**

***Desinfectie van Vertrekken***

volgens Prof. Flügge.

STOOMDESINFECTIE

EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.

**Machinale Stoomzuivering van Bedveeren.**

**Wasschen, opmaken en repareeren van beddegoed.**

---

Fournisseurs de la Cour.

## KOK & ZOON,

**Tailleurs,**

**VEENESTRAAT 39,**

La Haye.

**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

## Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche

**Stoom-Meubelfabriek.**

**Magazijnen ter Meubileering.**

Meubelen,

Tapijten, Gordijnstoffen etc

DEN HAAG:

HOOGSTRAAT 16.

**Rotterdam.** **Utrecht.**

---



Corsmit Brossois & C^o.

Meubelfabriekant

DEN HAAG.

**Compleete Meubileering,**

benevens verhuur van Meubilair.

| | | |
|---|---|---|
| Voor Benedenhuis | p. maand | *f* 15.— |
| » Bovenhuis | » | » 20.— |
| » geheel huis | » | » 40.— |

**Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.**

***18, WAGENSTRAAT 18.***

---

GIDS

VOOR

## *Repatriëerenden,*

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**

**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

# C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,

**speciaal aanbevolen aan Indische familie's.**

---

## GEBRS. P. H. CAMINADA,

**Hof- en Rijksleveranciers,**

***Lange Houtstraat 3.***

Specialiteit in

## TOONEELKIJKERS.

**Ruime keuze.** **Billijke prijzen.**

---

## L. v. d. VELDE.

Hofstraat 17, Den Haag.

SPECIALITEIT IN

***LUXE KOPERWERK.***

Baden, Geijsers en Gasornamenten

**tegen Concureerenden Prijs.**

---

## Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**

**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

## F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**

***Nouveaute's voor elk seisoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKEPRIJZEN.

---

## van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.**

| | |
|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** | **3 pct.** |
| **Voor 1 maand** | **3¼ „** |
| **„ 3 maanden** | **3½ „** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

## BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.

**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**

Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES, WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**

Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

---

## „DE KOLENMIJN."

***Vraagt Prijs-Courant.***

EERSTE KWALITEIT

**Engelsche en Belgische Anthraciet en Cokes.**

N. BOVELANDER voorheen Ph. v. d. Berg.

Kantoor: Prins Hendrikstraat 167.

---

## STAAT

voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT

VOOR

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).

**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**

**Prijs 2½ cent,**

---

Het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn

## DE KATOENBAAL

NOORDEINDE 15–17A

***Van af 2 Januari 1904,***

# GROOTE OPRUIMING

van alle mode artikelen tegen zeer verminderde prijzen.

---

## OOST en WEST.

RESTAURANT

***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

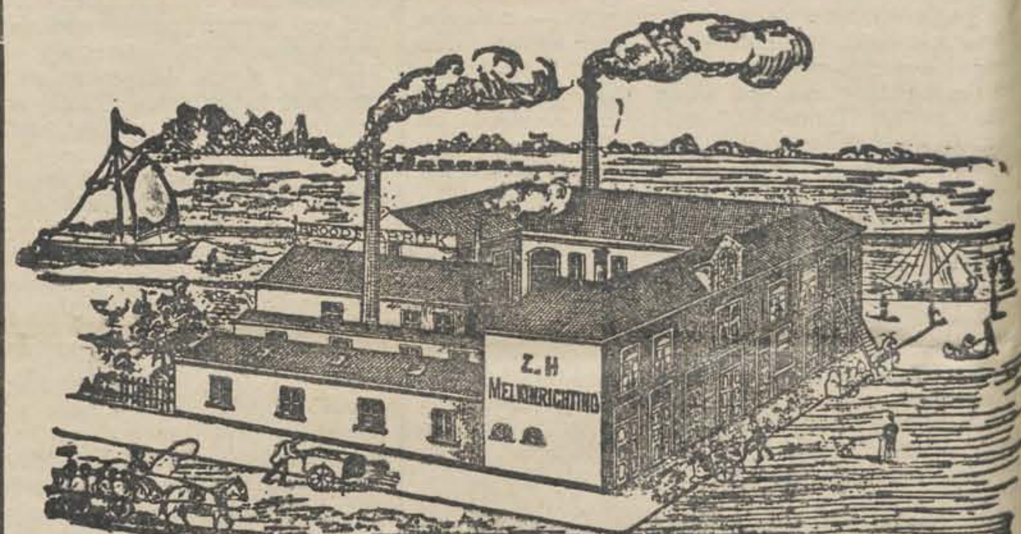
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.50,** **voor 10 diners f 12.50.**

---




---



## De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

**Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,**

heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de

ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

**Speciaal adres voor**

***Zoet Roggebrood en Bruinbrood.***

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

---

Abonneert U op de

## Bintang Hindia.

**Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.**

***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***

**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**

**DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.**

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**

HAAGPOORT 4.

**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

Stoomvaart-Maatschappij

## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"

**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**

in verbinding met de diensten der

**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Salak** | 23 Jan. | 4 Febr. | 9 Febr. | 29 Febr. | 2 Maart |
| **Lawoe** | 6 Febr. | 18 Febr. | 23 „ | 14 Maart | 16 „ |
| **Ardjoeno** | 20 „ | 3 Maart | 8 Maart | 28 „ | 30 „ |
| **Goentoer** * | 5 Maart | 17 „ | 22 „ | 11 April | 13 April |
| **Merapi** | 19 „ | 31 „ | 5 April | 24 „ | 26 „ |
| **Gedé** | 2 April | 14 April | 19 „ | 8 Mei | 10 Mei |
| **Oengaran** | 16 „ | 28 „ | 3 Mei | 22 „ | 24 „ |
| **Sindoro** * | 30 „ | 12 Mei | 17 „ | 5 Juni | 7 Juni |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

N°. 45. Donderdag 21 Januari 1904. 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.



**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerenragcht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ……………………
*wonende te* …………………… *wenscht*
*donateur-trice / lid te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f* ……………
…………… den …………… 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

**I. Van de Afdeeling Leiden:**

Aan de leden van „Oost en West" wordt meegedeeld, dat zij *vrijen toegang* hebben tot de lezing, die door *Dr. H. C. N. Muller*, Oud-consul van den Oranje-Vrijstaat over *Ned. West-Indië en Midden-Amerika* zal worden gehouden in de kleine zaal van het **Volkshuis te Leiden** op **Maandag 25 Januari** 's avonds om **half 8**.

Onze leden zijn uitgenoodigd door *de Studenten-Afdeeling* van het *Algemeen Nederlandsch-Verbond*.

## Nijverheids-Ondernemingen in Oost-Indië.

De Nederlandsche Afdeeling der Ned.-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, heeft reeds sedert jaren gehamerd op het aanbeeld: dat men alle krachten moet inspannen om in Oost-Indië eene eigen, inheemsche nijverheid in het leven te roepen, overal waar dit met eenig voordeel zou kunnen geschieden. Zij hield Donderdag 14 dezer te 's-Gravenhage eene Openbare Vergadering, waarin de heer *E. L. Selleger*, een Nederlandsch technoloog, die geruimen tijd bij de papierfabricatie werkzaam was en thans te Genève een technisch bureau van advies heeft, eene voordracht kwam houden over **Papierfabricatie in Ned.-Indië**. De vergadering was goed bezocht, verscheidene nederlandsche en ook één duitsche papierfabrikant hadden gevolg gegeven aan eene uitnoodiging om aan de besprekingen deel te nemen.

De inleider begon met de eischen aan te geven, noodig om met voordeel de papierfabricatie te drijven: goedkoop materiaal, volop water, niet te dure beweegkracht en goede communicatiewegen, ook voor den afvoer. Daarna gaf hij eene door schetsen toegelichte, korte beschrijving van de wijze, waarop uit lompen, uit vezelstoffen en uit hout papier wordt gemaakt en ging daarna over tot de behandeling der vraag: of papierfabricatie in Oost-Indië een voordeelige zaak zou kunnen worden?

Ten volle bleek het, dat men met geen optimist te doen had. Breed werden de bezwaren door hem uitgemeten en hij waarschuwde tegen het dadelijk op touw zetten eener zaak in het groot. Onderzoekingen in zijn laboratorium op kleine hoeveelheden grondstof hadden hem de overtuiging gegeven, dat zoowel de *ampas* (het overblijfsel van uitgeperst suikerriet), als de rameh en de ananasvezel uitstekend materieel opleveren voor de papierfabricatie en hij had monsters van eene eerste bereiding meegebracht om dit den aanwezigen te toonen.

Zijne conclusie was, dat het nemen eener practische proef op voldoende schaal, het best zou kunnen geschieden, als aanhangsel eener suikerfabriek, die dan in plaats van hare ampas, eene andere brandstof zou gebruiken om het riet te verwerken tot pakpapier. Gedurende een groot deel van het jaar zou men hieraan grondstof genoeg hebben, terwijl men de overige maanden zou kunnen gebruiken om te zien, wat voor goede papiersoorten met voordeel van andere grondstoffen te maken zijn. Op het verzoek van een der aanwezigen, gaf hij eene reeds door hem opgemaakte begrooting van hetgeen hij zou wenschen; daaruit bleek, dat ruim geraamd, *f* 90000 voldoende zouden zijn voor de installatie en dat gerust op een winstcijfer van 10 %, kan gerekend worden.

Wij zullen de becijferingen van den heer *Selleger* hier niet gedetailleerd weergeven, omdat ze, met de gansche voordracht in extenso en met de discussiën binnen kort te vinden zullen zijn in »De Indische Mercuur».

Op een paar punten der bespreking moeten wij echter in het bijzonder de aandacht vestigen, omdat ze het stelsel raken, dat zal moeten worden gevolgd, om de schade te herstellen, die door het jaren lang verzuimen van het productief maken van nijverheidsbronnen in Oost-Indië is te weeg gebracht.

Een eerste punt is de waterquaestie. In bergachtige landen heeft men sedert geruimen tijd, bijna overal begrepen, dat van de waterbeweegkracht een zeer voordeelig gebruik kan worden gemaakt. De heer *Selleger* wees er op, hoe in Duitschland, door opdamming van schijnbaar onbeduidende riviertjes (het maken van zoogenaamde Thalsperre) met betrekkelijk weinig kosten véél is verkregen geworden. Uit de vergadering werd de opmerking gemaakt, dat bij een goed begrip van het groote belang, op Java in dit opzicht veel zou kunnen worden gedaan bij het ontwerpen en uitvoeren van een afgesneden irrigatieplan. Komen de reservoirs tot uitvoering, die voor het opschuren van Oost-moessonwater voor de Bengawan-Djero bestemd zijn en waarvan onlangs sprake was bij het vraagstuk der voltooiing van de Solo-vallei-werken, dan kan er in die richting reeds eene eerste schrede worden gezet. Van de bestaande meren in het gebergte zou trouwens al dadelijk profijt zijn te trekken. Een voorbeeld van ongebruikte waterkracht op groote schaal is zeker wel het meer van Singkarah in de Padangsche bovenlanden, waarvan de Ombiliën-rivier thans zonder eenig nut, in de door ons bedoelde richting, de afvoerweg is.

Een ander punt van veel belang is de vraag: of al hetgeen er te doen valt om het gepleegde verzuim te herstellen, moet geschieden van Regeeringswege, dan wel, of er niet minstens evenveel te wachten is van een krachtig particulier initiatief? De Directeur van het Koloniaal Museum, Dr. Greshoff, die aan het hoofd staat eener zoo nuttig werkzame instelling, door het particulier initiatief in het leven geroepen, brak eene lans voor de Regeeringsalmacht.

Dat er in Indië zoo moeielijk industrie-ondernemingen tot stand komen, zeide hij, was het gevolg van een nog nagenoeg volkomen gebrek aan warenkennis en nu was het alleen de in Oost-Indië oppermachtige Indische Regeering, die hierin verbetering kon brengen. Hij had dit onlangs ook te kennen gegeven, toen er van het invoeren eener rameh-cultuur en rameh-nijverheid in Oost-Indië sprake was en nog altijd was hij de overtuiging toegedaan, dat de invoering dier cultuur en de daaraan verbonden industrie, niet zouden slagen en er geen flinke particuliere ondernemingen zouden tot stand komen, wanneer niet de Regeering vóórging en een flinke som gelds beschikbaar stelde voor het aantoonen van het voordeelige der rameh-cultuur.

Van eene andere meening was de voorzitter der Nijverheids-Afdeeling, die de vergadering had bij elkander geroepen. Dat die afdeeling Regeeringszorg en Regeeringssteun op hoogen prijs stelde, had zij bewezen, zoo merkte hij op, door er reeds geruimen tijd geleden, op aan te dringen, dat practisch ontwikkelde technologen van Regeeringswege zouden worden uitgezonden om zoowel den nijveren Inlander, als den Europeaan op het gebied van warenkennis en wat daaraan voor fabricage verwant is, voor te lichten. Ook zou hij er niets op tegen hebben, wanneer de Regeering in de practijk voorging en bij industrieën, waar twijfel bestaat aan rentabiliteit, de zaak aanpakte door een of meer proeffabrieken op te richten. Maar hij kan niet goedkeuren, en dit zou toch ook de heer Greshoff zeker wel niet hebben bedoeld, dat ook de particulier moest blijven wachten, wanneer de Regeering voor allen aandrang doof bleef of eene proefneming op touw zette, op zoodanige wijze, dat er jaren op het resultaat moest worden gewacht.

Het is, zijns inziens, te betreuren, dat onze kapitalisten bevreesd zijn, hun geld te steken in nationale koloniale ondernemingen en de voorkeur geven aan beursspeculatiën, waardoor ze soms, ten bate van de Noord-Amerikanen, grove verliezen lijden.

Men zal zich zeker niet verwonderen, dat de Redactie van het K. W. geheel staat aan de zijde van den laatst genoemden spreker. Zij vernam dan ook met groot genoegen, dat het Koloniaal Museum in een harer volgende bulletins eene monographie zal geven der volledige studiën van den heer *Selleger* op 't gebied der papierfabricage en hoopt, dat diens voordracht en ijver om voor Indië iets goeds tot stand te brengen, practische gevolgen zullen hebben.

Niet alleen op 't gebied der papierfabricage, maar ook op dat der ceramiek is het onbegrijpelijk, dat er niet meer tot stand komt. Nu weer in 't „Bondsblad" van 12 December 1903 lezen wij, dat een gep. architect, die bij Palembang eene steen- en pannenfabriek heeft, aan het Bestuur van den Indischen Bond vraagt, hem Javaansche pottebakkers te zenden.

Uit zijn brief nemen wij een paar alinea's over:

»Het is jammer, dat op de ambachtscholen geen cursus is voor het vak »Keramiek» om de jongens te leeren pottenbakken, verglazen enz.; ik zou anders verscheidene van die opkomende lui kunnen employeeren; daar de klei hier zoo mooi is en zoo verscheiden, dat er alles van te maken is, zelfs bloemvazen, dus niet alleen gewone bloempoften, maar allerlei andere artikelen voor huissieraad.

Ik mis het noodige kapitaal om geschikte werklui uit Europa te doen komen, en zal 't nu door Uwe tusschenkomst beproeven met gewone pottenbakkers en dus voorloopig maar laag bij den grond blijven.

Hopende U mijn schrijven niet zult deponeeren en mij inderdaad behulpzaam wilt zijn om de Keramiek-industrie hier in Indië te helpen bevorderen, zoodat ik binnen eenigen tijd in staat zal zijn om verscheidene landgenooten aan den kost te helpen. . . . . »

Ook het Bestuur van den Indischen Bond is met ons van meening, dat flinkweg deze nieuwe periode van aanpakken moet worden gesteund, dit blijkt uit hetgeen onder den brief wordt aangeteekend:

»Dit schrijven spreekt voor zich zelf en legt een verblijdend getuigenis af van energie en ontwakenden ondernemingsgeest. Ook dit Bondslid begint niet met duizenden aan voorschot te vragen, zonder nog ooit iets gepresteerd te hebben. Hij wil slechts arbeiders, die daar ter plaatse niet verkrijgbaar zijn.

Het Hoofdbestuur van den Indischen Bond zal zich in verbinding stellen met de Vereeniging »Oost en West», die veel gevoelt, naar men weet, voor het bevorderen van inlandsche industrieën, en met den Controleur J. E. Jasper, den bekenden strijder voor Inlandsche nijverheid en kunst. Het zal wel niet al te moeielijk zijn, den heer (Den Schrijver) aan het door hem verlangde getal werklieden te helpen».

Toch willen wij ten slotte er op wijzen, dat ook naar onze overtuiging door de Regeeringen in Indië en in Nederland veel kan worden gedaan om de ontwakende energie en ondernemingsgeest te steunen. Maar dit wordt zeker door niemand ontkend.

## BOEATAN.

De meeste couranten hebben van de opening onzer permanente tentoonstelling melding gemaakt, veelal met een zeer waardeerend woord en met goede wenschen voor het slagen onzer plannen; wij betuigen hiervoor onzen dank. In enkele bladen vonden wij ook de beoordeeling van het door „Boeatan" te koop aangebodene en tot ons groot genoegen tevens hier en daar opmerkingen van zaakkundigen en belangstellenden, welke wij ons gaarne ten nutte maken.

Vooral zijn wij dankbaar voor opmerkingen, als ze komen van bevoegden kant en daaronder rangschikken wij zonder twijfel die van den medewerker in de rubriek *Kunst* van de *N. R. Ct.*, die in het nummer van Dinsdag 12 Januari (Eerste blad A) bijna eene gansche kolom aan de opening van Boeatan heeft gewijd.

Bij groote waardeering van de meeste zaken, die in den winkel te vinden zijn, treft zijne kritiek het koperwerk, het snijwerk van Japara en het mandenwerk van Singaparna en waar wij zijn kritiek ten deele beamen en de voorzitter van Boeatan er in zijn openingsrede reeds op heeft gewezen, hoezeer de Inlandsche kunstnijverheidswerkman nog leiding behoeft, zouden wij er in het *K. W.* niet op terugkomen, wanneer de geachte kastijder zich niet aan een dwaling had schuldig gemaakt door te denken, dat eene op goede gronden berustende, onpartijdige kritiek, wanneer die van deskundige zijde komt, in wat hij noemt „Indische kringen" zonderling zou worden gewaardeerd!

En hij haalt dan als voorbeeld aan, dat in een Hoofdartikel van het Koloniaal Weekblad de kritiek van *Henri Borel*, die in „De Telegraaf" vertelde, dat het te Weltevreden in de toko van O. en W. geëxposeerde koperwerk voor het *meerendeel uit leelijke, grove voorwerpen bestaat*, met groote woorden is afgeslagen.

Zelf is de Rotterdammer-beoordeelaar echter in zijn kritiek vrij wat zachter gestemd dan H. B. Erkennende, de pittig gele kleur van het koperwerk en het interessante der details van het sierwerk, komt hij in hoofdzaak er tegen op, dat het gieten de stukken te zwaar en te duur maakt en wijst hij er zeer te recht op, dat alles, wat niet zichtbaar is, te ruw en te grof is gelaten. Dergelijke opbouwende kritiek wordt natuurlijk niet alleen hier, maar ook in Indië met dankbaarheid aanvaard.

Wij stemmen geheel in met zijne opmerking, dat het fraaie snijwerk eerst dan goed tot zijn recht zal komen, wanneer de voorwerpen, die er mee versierd zijn, ook als gewoon timmer- en meubelwerk, behoorlijk aan den eisch voldoen.

Waar hij echter het vlechtwerk van Singaparna veroordeelt, omdat de modellen van de voorwerpen voor Europeesch gebruik aangepast zijn en men b.v. portefeuilles van vlechtwerk te koop aanbiedt, kunnen wij niet met hem meegaan. Ook wij wenschen, dat het Indische karakter o. a. in kleur en teekening behouden blijft en hebben evenals hij een voorkeur voor het fijne Preanger mandenwerk in zwart en wit, maar tevens houden wij ons overtuigd, dat export op groote schaal van vlechtwerk eerst dan voordeel zal opleveren, wanneer men voorwerpen maakt, die zich eigenen voor het gebruik in alle werelddeelen.

De smaken verschillen!

Men spare ons echter niet. Liever scherpe kritiek, dan eene goedkeuring uit mededoogen.

Tot het publiek zeggen wij: Kom zelf, ziet! en oordeel.

## Oost-Indische berichten.

Onze Sabangpost. De Straits-dollars. Weder een nieuw dagblad. De Sultansfamilie op Borneo. Pangoengsèn. Semarang. De pupillenschool te Gombong. De Ned.-Indische Spoorwegmaatschappij. Zaak Smith te Djokja. De Tabanankwestie. Tabaksoogst. Onveiligheid te Batavia. Journalistiek.

**Onze Sabangpost.** In *de Deli Ct.* beklaagt men zich dat het nog maar steeds niet vlotten wil met de Sabang-route, waarover een ieder, die enthousiast is voor deze echt nederlandsche zaak, zich bepaald ergert.

Eene tabaksmaatschappij meldt aan dat blad dat hij bericht van de directie ontving, dat de brieven, die met de Sabang-mail van 17 October uit Deli verzonden werden, nog niet in hun bezit waren, toen de brieven, die op 19 October met de Negapatnam-mail verzonden werden en met de duitsche-mail (eveneens op 19 October) er reeds eerder waren.

Zelfs met de fransche mail van 20 October verzonden mailbrieven waren nog eerder in Holland.

Dergelijke voorvallen dienen grondig en afdoende te worden onderzocht besluit de schrijver.

**De Straits-dollars.** De chineesche kamer van koophandel te Penang, die vreest, dat de handelaren in peper in Atjeh er meer voordeel in zullen zien, hun product over Sabang te verschepen, omdat het nu zoo moeilijk is geld te zenden naar de atjehsche havens, heeft aan de regeering der Straits-Settlements vergunning gevraagd voor een millioen der nieuwe Straits-dollars naar Atjeh te mogen uitvoeren.

De *Javabode* vestigt naar aanleiding hiervan de aandacht er op, dat de, door de regeering der Straits-settlements aangenomen, muntpolitiek in de kaart speelt van den gouverneur van Atjeh om den zeer belangrijken atjehschen uitvoerhandel in peper te leiden over Sabang. Dat onze regeering nu dat voordeel krachtig stijve door de maatregelen te steunen, reeds getroffen door de gewestelijke bestuurders van Atjeh en Onderhoorigheden en de Westerafdeeling van Borneo, strekkende om den invoer van alle zilveren dollars, hetzij wettig of onwettig betaalmiddel in de Straits, ten strengste uit hun gebied te weren.

Dan zal het weldra uit zijn met de voordeelen, die de chineesche handelaren op Pinang trokken van den uit- en doorvoerhandel uit Atjeh, welken wij het best zelven kunnen gebruiken, zegt de schrijver; dan zal de grondslag gelegd zijn voor de opkomst van Sabang — waarvoor men ook te Singapore al zeer beangst wordt — en dan zal het noordelijk deel van Sumatra gedwongen worden onze eigen munt tot de zijne te maken.

**Weder een nieuw dagblad.** De chineesche vereeniging „Tiong Hoa Hwe Koan" die zich in het algemeen ten doel stelt hare landgenooten te beschaven en te ontwikkelen, heeft ingezien dat een fatsoenlijk geleid dagblad daarvoor een machtige hefboom is. En zoo heeft zij besloten, lezen wij in *de Javabode*, met ingang van den 1en Januari jl. zulk een orgaan uit te geven, waarvan de bureaux gevestigd zullen zijn in de Binnen-Nieuwpoortstraat te Batavia, in het lokaal, waarin eens Busken Huet zijn *Algemeen dagblad van N. I.* redigeerde. Met dat doel is een naamlooze vennootschap reeds opgericht met een kapitaal van f 120.000 waarvan voorloopig f 40.000

zijn gestort. Het blad meent in deze onderneming de vruchten te zien van het bezoek van den jong-Chinees Kang Yoe Wei.

**De Sultan's familie op Borneo.** Volgens het *Bandjermasinsch Nieuwsblad* zijn aan de sultans-familie de volgende voorwaarden gesteld:

„Goesti Seman en Goesti Arsad moeten zich vóór den 4den Januari 1904 te Poeroek Tjahoe onvoorwaardelijk aanmelden; het verblijf op Borneo is hun toegestaan.

Laten zij den gestelden termijn voorbijgaan, dan zal met krachtige middelen tegen hen worden opgetreden".

Raden Naoen werd aangesteld tot districtshoofd te Poeroek Tjahoe. Drie stoomschepen voeren naar deze plaats om de leden der pergoestian af te halen en naar Bandjermasin over te brengen.

**Pangoengsèn.** Volgens het laatste verslag van deze landbouw-kolonie was er op 1 December j.l. f 1591.42 in kas.

Met ingenomenheid wordt melding gemaakt van de gift der firma Mc Neill & Co. te Semarang, die een kist prachtige lappen katoen en keper zond, waarvan al menig broekje en buisje werd gemaakt en van de zoo vaak betoonde bereidwilligheid van den stationschef van Tajoe.

Verder lezen wij in *de Javabode* dat de aanzienlijke bijdrage uit het kerkfonds te Pati zeer goed te pas komt.

Die gelden, zegt mejuffrouw Jansz, zijn vele jaren geleden te Japara bijeengebracht om er eene europeesche kerk van te bouwen; daar echter het bedrag voor dat doel te klein was, heeft de beheerder van dat fonds goed gevonden haar een derde daarvan te geven voor haar arbeid.

Een gedeelte, dat in de postspaarbank te Pati is gedeponeerd, heeft hij nog te goed. Door deze gelden zal mejuffrouw Jansz zich nog een paar maanden kunnen redden, dan hoopt zij dat de volwassenen in staat zullen zijn voor zich zelven te zorgen.

Voor degenen, die haar eene gift mochten willen zenden, wordt opgemerkt dat haar adres is: Mejuffrouw Jansz, Pangoengsèn, Tajoe, Djoewana.

**Semarang.** Van deze plaats wordt aan *de Javabode* geschreven:

„Allergunstigst onderscheidt zich deze Westmoesson van den voorgaanden. Van cholera, van twijfelachtige gevallen zelfs, geen sprake meer. Wel komt er vrij veel typhus voor, doch over 't algemeen genomen mag de gezondheidstoestand gunstig heeten. De temperatuur is heerlijk koel. Men zou zich in de rustige na-avonden haast in Nederland wanen, wanneer dit lieflijk droombeeld niet snel werd verstoord door de duizendvoudige tegenwoordigheid van gevleugelde helleplaagjes. 't Vreedzaam doorschrijven wordt haast eene onmogelijkheid; de inktpot wordt zoo iets van spartaansche soep, 't tafelkleed is bespikkeld, over 't witte vel kriebelen tientallen kleine pootjes, met even weinig eerbied voor 't reeds beschrevene als voor 't plekje, waar men schrijven gaat. 't Gevolg is een dikke penvol dierlijke aanhangsels, terwijl bij die eindelooze terging een aartsengel zijn geduld zou verliezen.

De vele regens zijn langen tijd met groote matigheid gevallen: dikwijls 's nachts, 's avonds laat, of tijdens de rusturen, welke echter, men vergete het niet, voor zoovelen werkuren blijven.

Wanneer men nagaat de vele millimeters water, zoo gaandeweg neergekomen, dan moet men erkennen dat het met vrij groote kalmte is geschied; nooit werd de regen voor langen tijd stremmend, slechts een paar zware buien met veel wind hadden we, maar dat waren er dan ook flinke.

't Leek heerlijk voor den oogst. Doch, zelfs van 't goede kan men te veel krijgen. Nu staat de onzalige weg van Demak nabij Sajong zoowat een halven meter onder water. Een geestig ambtenaar uit die streek zeide eenmaal, dat het wonder van Demak hierin bestond, dat het water er over de bruggen heenstroomde. Aan zoo iets kon de bevolking wennen, evenals de tram, maar 't kan ook te erg worden. Van ochtend kon ten minste het stoompaard er niet meer tegen op; 't moest worden een troosteloos achteruit duwen om Semarang weer te bereiken, de menschen kregen hun geld terug en hadden wat tijd verloren met heen en weer te rijden in een wagentje."

**De pupillenschool te Gombong.** Zeer waarschijnlijk zal in het begin van 1904 het corps pupillen te Gombong worden opgedoekt. De militaire commandant aldaar is aangeschreven geworden om de door de opheffing overtollig geworden wapens en goederen naar het arsenaal alhier op te zenden.

De pupillenschool te Gombong zal worden herdoopt in militaire school te Gombong, alwaar slechts zullen verblijven de pupillen van af 16 jaar oud, het kader en het noodige onderwijs-personeel.

Door deskundigen wordt de opheffing van de pupillenschool betreurd, omdat uit die school uitstekende militaire opnemers, een goed kader en ervaren schermmeesters voortkwamen, schrijft men in de *Sem. Ct.*

**De Ned.-Ind. Spoorweg-Maatschappij.** Het traject Setjang Parakaän van de lijn Djokdja—Magelang zal in de volgende maand voor het publiek verkeer worden geopend, bericht de *Semarang-Courant*. Met den aanleg van de lijn Magelang—Ambarawa met verbinding Setjang gaat het goed vooruit. Setjang zal het centraal punt zijn van de lijnen Magelang—Parakan en Magelang—Ambarawa, en belooft een drukke plaats te zullen worden.

**Zaak-Smith te Djokja.** Aan *de Locomotief* ontleenen wij het bericht, dat het onderzoek van den inspecteur der financiën Zwager te Djokja reeds een tekort van f 82.000 aan het licht bracht, als gevolg van de malversatiën van den commies Smith. Diens ambtgenoot Maurits is het slachtoffer voor f 2000 en de secretaris van Djokja Canne voor f 600.

Gebleken is o. m.:

De opbrengst van de runderslacht, die dagelijks 50 à 60 gulden bedraagt, werd door Smith niet voor de helft ingeboekt. Bij de inspectie legde hij steeds vervalschte stortingsbewijzen over.

Het kasboek blijkt nimmer vergeleken te zijn. De oorspronkelijke stortingsstaten berustten bij de regenten.

**De Tabanan-kwestie** zal, blijkens *het Bat. Nbl.*, een vreedzaam verloop hebben. De radja zal het ultimatum vermoedelijk aanvaarden en zijn broeder aanwijzen als hoofd van het gezantschap, dat naar Buitenzorg moet gezonden worden.

Ook de radja van Kloengkoeng wil aan den wensch der regeering voldoen ondanks de moeilijkheid waarin zijne positie zal gebracht worden tengevolge van het aandringen van de priesterkaste en der poengawa's om de adat hoog te houden.

**Tabaksoogst.** Naar men aan het *Soer. Hbl.* uit de residentie Bezoeki meldt, is daar dit jaar een kolossale tabaksoogst verkregen. De zoogenaamde vrije cultuur — zooals indertijd door dat blad de tabaksteelt, welke de inlandsche bevolking op eigen gelegenheid en voor eigen risico drijft, aangeduid werd — is hand over hand toegenomen. De madureesche dessamenschen rekenen er op dat de snel groeiende tabak tegen nieuw jaar kan worden geplukt, en happig als zij zijn op contanten, achten zij den aanplant een zeer geschikt middel om dien tegen den tijd van 't pret maken machtig te worden.

De tabaksopkoopers, die vooral de afdeeling Bondowoso „onveilig maken", profiteeren van de omstandigheid dat de inlandsche tabaksboertjes blanke rijksdaalders willen zien en gaan jegens hen op de volgende wijze te werk. Eerst koopen zij de minderwaardige krossok op en weigeren de fijnere bladtabak. Te veel betalen de heeren voor de inferieure soorten niet; daarvoor staat hun roerende solidariteit borg. Maar komen nu de dessamenschen de fijnere kwaliteiten aanbieden, dan wordt hun aangezegd dat de schuren vol zijn, weshalve de bladtabak alleen als krossok kan worden aangenomen en betaald! De boertjes zijn wel gedwongen zich het mes op de keel te laten zetten en met de geboden prijzen genoegen te nemen, wetende dat hun tabak anders op de velden zal gaan rotten.

Deze praktijken — het blad neemt aan dat de voorstelling van den berichtgever juist is — verdienen sterke afkeuring. Wij kunnen het billijken dat de tabakopkoopers zich niet tengevolge van een ongebreidelde concurrentie het vel over de ooren laten halen en de handen in elkaar slaan om het product op te koopen tegen een prijs die een behoorlijke winst laat Maar dit is heel wat anders dan de inlandsche planters te knijpen en hun te onthouden wat hun toekomt. Als de opkoopers gesteld zijn op een fatsoenlijken naam moeten zij van zulke praktijken afzien, zoo lezen wij in de *Sem. Ct.*

**Onveiligheid te Batavia.** Blijkens *het Bat. Nbl* was het de politie reeds sedert weken bekend dat er gerampokt zou worden in het district Pasar Baroe; wáár precies was onbekend. Tal van maatregelen werden getroffen; politierondes en bevolking-patrouilles zorgden voor de veiligheid. Om half één stootte men op een bende van vier man.

De bende loste schoten, die door de ronde beantwoord werden. Het kampongvolk, dat zich gewapend had, hielp de politie de roovers aanvallen. Drie hunner ontvluchtten. Een, die zich als een dolle verdedigde, werd gegrepen. Hij bleek een oude bekende van de justitie te zijn, die vroeger in een rampokpartij betrokken was, maar door den demang van Bekassi wegens gebrek aan bewijs weer losgelaten was. De revolver, die hij bij zich had, werd hem door de politie ontnomen. Hierdoor is aan 't licht gekomen dat de inlandsche wijkmeester van Kebon klapa Romili achter de schermen werkt als hoofd der bende. De man is in arrest gesteld.

**Journalistiek.** De nieuwe redacteur van de *Semarang Courant*, de heer H. H. Moreu, richt in dit blad een woord tot den lezer en geeft eenige algemeene beschouwingen over de richting waarin de *Semarang Courant* zal gestuurd worden.

Zonder twijfel wordt den heer Moreu een gelegenheid geopend om eer te behalen: tot nu toe is de vennootschap die het blad uitgeeft te zwak geweest om het konkurrenzfähig te maken en krachtig te pousseeren. Het leefde kalm voort als een rustig burgermannetje, die het zuinig aanleggend, rondkomt. Aan den heer Moreu nu om, met een ijverigen directeur achter zich en gesteund door het noodige kapitaal, aan dit minder roemruchtig bestaan een einde te maken en het blad een eervolle plaats te bezorgen in de rij der andere persorganen. Zoo schrijft men in het *Soer. Hbl.*

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Het rapport van professor Went heeft, zooals men reeds uit het, in ons vorig nummer uit *de Nieuwe Surin.* overgenomen artikel heeft kunnen afleiden, in de kolonie bittere teleurstelling gewekt. De heer A. A. ter Laag, notaris te Paramaribo en lid van het bestuur der "Vereeniging voor den grooten landbouw", geeft in een ingezonden schrijven aan *Onze West* uiting aan die teleurstelling, welke te grooter was naardien men gemeend had te mogen hopen, dat het resultaat van des professors onderzoekingen betreffende de middelen tot bestrijding der krullotenziekte tot iets *positiefs* zouden leiden, terwijl uit het genoemde rapport blijkt, dat eerst de waarnemingen ter plaatse nog moeten worden voortgezet. "Neen", schrijft de heer t. L., "zeggen de belanghebbenden met den klaren blik van het gezond verstand, *hadden* voortgezet moeten worden" in aansluiting met des heeren Wents onderzoekingen. Dit hadde, meent de heer t. L. op den weg der regeering gelegen, ten deze door prof. Went voorgelicht, tenzij den planters duidelijk ware voorgehouden, dat zij zelven hadden te zorgen voor aanvulling van het materiaal voor 't onderzoek, hetgeen niet geschiedde.

"En", is de conclusie van den heer t. L., "indien de natuur zelve geen uitkomst geeft, zal men spoedig kunnen getuigen: "Terwijl professor Went onderzocht, ging in Suriname de cacao-cultuur ten gronde . Laat ons voor de kolonie hopen dat dit getuigenis, waarin — we zagen het in ons vorig nummer — ook een aanklacht tegen de Koloniale Staten zou zijn opgesloten, nimmer tot zijn recht kome. Er zijn toch te groote belangen voor de kolonie gemoeid met het voortbestaan of den ondergang dier cultuur, waarop misschien te veel is gebouwd, terwijl nog zoovele hulpbronnen te ontwikkelen waren.

Zou het b.v. niet betreurenswaardig zijn, indien *de Surinamer* gelijk had, toen dit blad opmerkte, dat, tengevolge van de slechte bosch-exploitatie, het houtrijk Suriname niet zal kunnen mededingen naar de levering van dwarsliggers voor *zijn* spoorweg. Het *arrata*-hout, dat daartoe uitstekend geschikt zou wezen, wordt niet langs de oevers aangetroffen, zoodat de hooge transportkosten zouden beletten, dat men het, tot den gestelden maximum-prijs van f 1.50 (of f 1.80 voor duurdere houtsoorten in enkele proefvakken) zou kunnen leveren.

De crisis, die de cacao-cultuur en met haar ook eenigermate de kolonie zelve doormaakt, bewijst weêr voor de zooveelste maal hoe gevaarlijk het voor een land is, zich uitsluitend of in hoofdzaak tot ééne cultuur te bepalen. Het is daarom dat voor een kapitaal-arm land als Suriname concessiën als die, welke aan den heer Harken zijn verleend en nu ten behoeve van de heeren Groof en Bray worden voorgesteld, aan "de hartarder der kolonie", den landbouw zullen kunnen ten goede komen, indien het kapitaal elders in voldoende mate willig blijkt, om te kunnen overgaan tot ernstige proefnemingen met de voorgenomen diverse cultures. Laatgenoemde heeren zullen zich een uitgestrektheid van ongeveer 47000 hectaren zien toewijzen om proeven te nemen met de cultuur van vezelproduceerende gewassen. Als ze het dan maar beter treffen dan de, op het engelsch eiland Barbados bij wijze van proef ingevoerde katoen-cultuur, die tengevolge van de groote menigte rupsen reeds zooveel teleurstelling baarde, dat daar velen maar weêr aardappelen in den grond gezet hebben.

Wat den kleinen landbouw aangaat, hopen we dat de schrijver van brieven uit de Commewijne aan *de Surinamer* zich zal hebben vergist, waar hij uit de gezegden der omstreeks 30 Javanen, die al op Johan en Margaretha, onder toezicht van den heer Herbert, gevestigd waren, meende te moeten opmaken, dat ze er weinig idee in hadden om zich op den landbouw toe te leggen. Wat zouden onze bruine broeders dan wel willen beginnen op de gronden, die ze zich hebben laten toewijzen? Moet hun tegenzin — als die bestaat — niet worden toegeschreven aan de keuze der plaats voor deze proefneming? De schrijver geeft toch ook als de meening van een, met het terrein bekenden planter weer, dat bananen (pisang) en koren, dus ook rijst, moeilijk weerstand zullen kunnen bieden aan de, daar heerschende zware winden.

Wanneer we zoo de surinaamsche bladen doorsnuffelen en zoo weinig aantreffen, wat nu werkelijk prettig aandoet, kan 't er bij ons niet in, dat niet ook van dit land heel wat meer ware te maken geweest, indien het Gouvernementshuis te Paramaribo wat meer zulke persoonlijkheden als den huidigen titularis en wijlen Mr. van Asch van Wijck hadde geherbergd.

Het gedenkteeken ter eere van de nagedachtenis van dezen bewindsman zal, ingevolge het, den 21en Dec. ll. door het oprichtings-comité genomen besluit komen te staan in het perk van den vlaggestok voor het Gouvernementshuis, waartoe reeds de vereischte toestemming van den gouverneur werd verkregen. Tevens werd toen het model van 't, door den heer van Wijk hier ter stede te vervaardigen gedenkteeken goedgekeurd. Dit zal bestaan uit een, 1 meter hooge bronzen buste op een hardsteenen voetstuk, 2.25 meter hoog, waarop op gezichtshoogte een bronzen gedenkplaat wordt aangebracht. Onder aan het voetstuk, dat door met bronzen kettingen verbonden hardsteenen paaltjes wordt omgeven, komt een bronzen palmtak.

En deze hulde van een heele kolonie aan de nagedachtenis van een man, waaraan zij grooten dank meent te zijn verschuldigd, kost in het geheel 2500 guldens — de tijden zijn voorbij, toen de amsterdamsche Bocht uit westindisch geld kon worden opgetrokken. Weinig maar uit 'n goed hart!

**Curaçao.** Met den, naar het hoofdeiland dezer kolonie genoemden surinaamschen gouvernements-stoomer werden 48 luitjes van Curaçao, 71 van Aruba en 46 van Bonaire naar Suriname overgevoerd, om daar op de bekende conditiën bij den spoorwegaanleg te worden te werk gesteld. Er waren oorspronkelijk 55 man van Curaçao goedgekeurd en aangenomen, maar toen de "Curaçao" gereed lag om te vertrekken, kwamen er maar 48, bijna allen alsof 't hollandsche lotelingen op weg naar 't garnizoen waren, onder den invloed.

Terwijl aldus de bewoners der benedenwindsche eilanden in Suriname aan den kost zien te komen, gaan die van Sint Martin met honderden tegelijk naar San Domingo om daar werk te zoeken. Van de katoencultuur, waarmee ook in 't nederlandsch gedeelte van Sint Martin proeven worden genomen, schijnt de bevolking niet veel goeds te verwachten.

Aangenaam is het ons aan de *Amigoe* te kunnen ontleenen dat de oogst op Aruba door de overvloedige regens verzekerd is, dat ook op Bonaire flink regen is gevallen, terwijl de bevolking van 't hoofdeiland er nu 'n beetje beter voor staat dan 't vorige jaar, toen er zoo goed als niets van den oogst terecht kwam.

Door het mislukken van den oogst ten vorigen jare moest in den loop van dit jaar heel wat aan voedingsmiddelen ingevoerd worden en 't is daaraan met 't oog op de invoerrechten, dat 't blad 't toeschrijft, dat de opbrengst der middelen zoo meevalt. Alleen wat Curaçao betreft overtroffen de ontvangsten in den loop der eerste elf maanden van 1903 het $\frac{11}{12}$ der raming ad f 429.290 met ruim f 78.000.

Evenals de *Amigoe* geven de andere curaçaosche persorganen blijk van ontstemming over de weinig waardeerende wijze, waarop in de nederlandsche memorie van toelichting over het gehalte der ondergeschikte ambtenaren werd gesproken. De ambtenaren zouden daarover bij den gouverneur willen protesteeren, die naar men weet te berichten zich zou hebben uitgelaten dat zijne woorden in bedoelde memorie niet geheel juist werden weêrgegeven. Intusschengeven de couranten er den gouverneur toch zoo'n beetje van langs, die in den laatsten tijd toch al en vooral met zijn inkomstenbelasting-ontwerp niet bijster gelukkig is geweest. De Koloniale Raad gaf duidelijk te kennen in zijn eindverslag, dat hij ook van het aangebodengewijzigd ontwerp niets wil weten.

Dan had de voorganger van den tegenwoordigen titularis, Mr. Ch. Barge, wien men bij zijn aanstaande komst in de kolonie een serenade wil brengen, het heel wat gemakkelijker gedurende zijn lang en zegenrijk bestuur en toch gingen er de zaken toen niet minder slecht om.

De opening der tentoonstelling, die in Februari zou plaats hebben, wordt uitgesteld.

## Brief van het Bestuur der Vereeniging „Moederland en Koloniën" aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken over HET ETHNOGRAPHISCH MUSEUM TE LEIDEN.

'sGravenhage, 14 Januari 1904.

Het bestuur der Vereeniging „Moederland en Koloniën" nam met de meeste belangstelling kennis van het *Rapport der Commissie van advies betreffende 's Rijks Ethnographisch museum* dd 12 Juni 1903 en de daaruit voortgevloeide stukken.

2. Gedachtig aan de opleiding van vele leden der vereeniging in zake Ethnographie en aan de ambtelijke werkzaamheid, die hare leden met dezen tak van kennis in aanraking bracht, meende het bestuur voornoemd, dat Uwe Excellentie wel met waardeering mede zou willen aanvaarden, dezerzijds, ongevraagd advies, te eerder wellicht, waar Uwe Excellentie geplaatst werd voor de keuze van uit den boezem der Commissie voortgekomen onderling afwijkende adviezen. Daardoor toch is slechts ten halve het doel bereikt, wat met de instelling der Commissie beoogd werd. Uit dien hoofde veroorlooft het Bestuur voornoemd zich de vrijheid om, naar aanleiding van het verhandelde in zijne vergadering op de dagteekening dezer missive, de volgende gezichtspunten alsnog onder de aandacht van Uwe Excellentie te brengen.

3. De beoefenaar der natuurkundige wetenschappen kan slechts voor een deel de gegevens zijner waarneming ontleenen aan hetgeen hem dagelijks als vanzelf door de natuur wordt aangeboden; daarvoor zijn de grenzen van hetgeen gemakkelijk bereikbaar moet beschouwd worden, te eng; ook zal men het bereids ondergegane door opgravingen enz. nog tot het gebied der waarneming willen trekken, ten einde de beoefening der wetenschap te volmaken. Ligt in een en ander reeds eene aanleiding tot het samenstellen van verzamelingen, in de biologische wetenschappen is bovendien van overwegend belang de geleidelijke ontwikkeling der scheppingsverschijnselen voor oogen te hebben, hetgeen evenzeer slechts kan worden bereikt door het aanleggen van wijsgeerig geordende verzamelingen.

4. Op het gebied der *Sociologie* is het dus, als eene uiting van het gemeenschapsleven, niet anders. De archeologie en de ethnographie zijn elementen van hare wetenschap, zoo goed als de ontleedkunde er een van de plant- en dierkunde is. Het verzamelen ook daar heeft geen ander doel dan de feiten ter waarneming onder het dagelijksch bereik van den beoefenaar te brengen en daarop de vergelijkende methode te kunnen toepassen. Zonder haar is wetenschappelijke beoefening buitengesloten. Wel schrijven de heeren *Von Saher* en *Van Hasselt* in hunne afzonderlijke Nota op bl. 67: „Niet op de hoeveelheid komt het aan, doch alleen en uitsluitend op de hoedanigheid"; en ongetwijfeld wat niet van passende hoedanigheid is, moet zelfs in de geringste hoeveelheid nog te veel worden geacht, maar overigens is de hoeveelheid wel degelijk van gewicht; want hoe meer schakels in de keten van het betrekkelijke, hoe hooger de wetenschappelijke beoefening kan rijzen. Ging men naar het oordeel van anderen in die zorg te ver, dan ligt de oorzaak van het meeningsverschil in den regel hieraan, dat men vooral bij eene wordende wetenschap nooit volstrekt zeker zou kunnen zeggen ten aanzien van een bepaald gegeven, of het nog niet eens van nut z[…] kunnen zijn. In dit opzicht zijn de verzamelingen [...] vergelijken met de zorgvollle bewaring van archi[…] stukken, waarin meestal veel is, dat de moeite van h[…] bewaren eigenlijk niet waard zou blijken. Het volmaakt[…] het volstrekte is, bij het streven naar verzamelingen, n[…] te bereiken, en in zoover erkende de Commissie ten rec[…] op bl. 6 van haar rapport, dat van „zulk een idea[…] nooit sprake kan wezen; doch er binnen zekere gren[…] naar te streven, door er zooveel mogelijk de ethnog[…] phische verzameling op breeden voet te grondvest[…] dient wel degelijk de alpha en de omega van de richt[…] in deze te zijn. Trouwens waar de twee genoemde hee[…] zelven op bl. 68 hunne eischen voor een ethnographis[…] museum formuleeren, erkennen zij, gelijk men ook mo[…] verwachten, de eischen van het streven om verband [...] brengen in hetgeen van ethnographische waarde m[…] worden geacht.

5. De sociologische studiën brengen nog een bijz[…] deren drang mede tot verzamelen, dien men bij and[…] wetenschappen, althans niet in dezelfde mate, aantr[…] te weten: het voorzien der tijden, dat de waarneemb[…] daadzaken zullen ophouden tot de bestaande samenlev[…] te behooren. Met de meeste zekerheid is het toch [...] stellen, dat de volken, die men tot de onbeschaafden [...] tot de half beschaafden rekent, weldra niet meer zul[…] bestaan, zooals zij nu in hunne gebruiken en instelling[…] worden waargenomen. Onder de vermenigvuldiging d[…] verkeersmiddelen en de uitbreiding van onze westers[…] beschaving is de aarde een klein terrein geworden, waa[…] lager staande rassen worden teruggedrongen, gewijzig[…] vernietigd. Waar wij dit proces van vervorming als h[…] ware onder onze oogen aanschouwen, is het een d[…] plicht met vlijt en met zorg alles te verzamelen, w[…] ons naar die weldra verdwijnende beschavingen in [...] dachten kan terugvoeren. De *Ethnographie* nam d[…] taak op zich, maar niet ter wille van het groote bela[…] stellend publiek, ook niet ter wille van Kunst en Nijv[…] heid, doch uitsluitend om zichzelve, dat wil zeggen: [...] geen gevaar te loopen het te laat zou blijken, dat [...] bladzijden uit de beschavingsgeschiedenis der aarde v[…] immer zouden verloren gaan. Vandaar mede het g[…] recht der Ethnographie als wetenschap.

6. Wat reeds verloren ging, doch nog gered kon word[…] door opgravingen, enz., brengt de beoefening der o[…] *heidkunde* mede. Waar het rapport der Commissie [...] bl. 8 erkent, dat het Museum van Oudheden te Leid[…] herbergt „Javaansche, Indische en Amerikaansche o[…] heden, wier eigenaardige plaats ontegenzeggelijk in [...] Museum voor Ethnographie is", wordt aan deze ond[…] scheiding tusschen *ethnographie* en *archeologie* niet tek[…] gedaan. Bedoelde oudheden kunnen nog in te re[…] streeksche betrekking met levende of kortelings leve[…] geslachten beschouwd worden; ook hebben dergeli[…] onderscheidingen altijd, vooral op de grenzen iets w[…] keurigs, zóó zeer, dat men, om een paar voorbeelden [...] noemen, nevens de vondsten uit den bloeitijd van [...] Grieksche leven der oudheid, nog gedenkteekenen [...] den dag heeft gebracht, die speciaal *archaïsch* hee[…] nevens de vondsten uit den ouden Christelijken [...] oudere, die onderscheidend als *antiek* worden aa[…] wezen.

7. De hier aangegeven gedachtengang heeft de strekk[…] om er op te wijzen, eensdeels dat oudheidkunde [...] ethnographie te na aan elkander verwant zijn, om [...] te scheiden, gelijk blijkens de bij het Rapport der Co[…] missie overgelegde stukken geopperd is geworden, and[…] deels dat de ethnographie *slechts ter wille van [...] wetenschap* werd beoefend en daaraan dan ook [...] ontstaan van het museum te Leiden te danken is. Z[…] „de oudste", zooals een Duitsch hoogleeraar, blijkens bl[…] der stukken waardeerend herinnert; zij is „van de groo[…] beteekenis voor de geschiedenis der volkenkund[…] Kunst en Nijverheid mogen van de beoefening vrucht[…] trekken, gelijk ze het steeds van de wetenschap do[…] men schaadt het grondbeginsel der instelling — en m[…] kan dat niet zonder schade voor de wetenschap in h[…] geheel — wanneer men ontrouw wordt aan de opvatting[…] die het museum deden geboren worden. Ten tijde o[…] Republiek, verstond men wel én wat nijverheid, én w[…] kunst was, maar in die tijden was er voor een eth[…] graphisch museum geene plaats. Zijn belang trad e[…] aan den dag met de ontwikkeling der Sociologie [...] wetenschap, waarvan, gelijk gezegd, de ethnographie [...] deel uitmaakt; en zoo ook meent ons Bestuur met v[…] komen instemming te moeten onderschrijven, wat [...] Nota van de meerderheid der Commissie op bl. [...] aanteekent, dat met welk oogmerk ook ethnographis[…] musea worden opgericht, men toch nooit heeft te v[…] geten: „dat Ethnographische Musea, waar strenge we[…] schap den toon aangeeft, den voorrang verdienen [...] hebben".

8. De daarin gelegen onderwijzende kracht beho[…] behalve aan den geleerde, tevens in de eerste plaats [...] goede te komen *aan onze aanstaande koloniale ambtena[…]* Zij moeten kennen de ethnographie der landen, waa[…] werkzaam zullen zijn, opdat zij daardoor leeren d[…] ernst van hetgeen waar te nemen valt, de eerbiedig[…] van hetgeen vreemd voorkomt, de toewijding aan [...] land en het volk, waar zij geplaatst worden. Hoe wet[…] schappelijker men deze voorbereiding opvat, des te a[…] trekkelijker worden de lessen, des te dieper dringen [...] zaden van kennis vruchtdragend door, des te groo[…] waarborgen worden er gegeven, dat de leerling [...] heden, eerlang in maatschappelijke afzondering [...] ambtenaar geplaatst, een kundig, zichzelf steeds vorme[…] man zal worden, die vollediger aan zijne hooge ambtelij[…] plichten weet te voldoen. Aan dit streven laat men [...] getwijfeld geen recht wedervaren, wanneer men, overe[…] komstig het advies van eene minderheid der Commis[…] voor den Leidschen hoogleeraar in de Ethnograp[…] enkel eene „onderwijs-collectie" wilde bestemmen. [...] den leeraar breekt men aldus het hooge onderwijs [...] wordt de vraag van den hoogleeraar *M. J. de Go[…]* bl. 9 der hierover uitgegeven brochure volkomen, [...] het oordeel van ons Bestuur, gerechtvaardigd: *of er [...] gruwelijker miskenning mogelijk is.*

9. De zwakke zijde van het door de meerderheid d[…] Commissie voorgestane is ongetwijfeld gelegen in den [...] onvolmaakten stand der sociale beoefening van de Eth[…] graphie als wetenschap; en het zal daaraan wellicht [...] toe te schrijven zijn, dat de Commissie-meerderheid [...] nog noodig moest achten om wederleggend op bl. [...] schrijven: „Eene ethnographische verzameling van Ned[…] landsch-Indië b.v., zelfs al was die nog zoo rijk, [...] zonder de ethnographie der overige volken van de we[…] hare wetenschappelijke waarde zoo goed als geheel [...] liezen. Door eene splitsing van het museum, zóó [...] volkengroepen en werelddeelen uit elkaar vielen, [...] men 's Rijks eigendom baldadig bederven en zich [...] de beschaafde wereld belachelijk maken." Er is [...] geerig inzicht noodig om in den chaos van feiten [...] en in de beoefening methode te brengen. In dien hooge[…] zin is de ethnographie niet verder wetenschap dan [...] men er naar streeft ze daartoe te vormen, zooals, [...] slechts één voorbeeld te noemen, wijlen de hooglee[…] *Wilken* op zulk eene schitterende wijze toonde [...] begrijpen, toen hij nog als controleur bij het Binnenland[…] Bestuur zijne beschouwingen over het Matriarchaat [...] Sumatra publiceerde. Het gemis aan voldoende wet[…] schappelijke grondslagen, het niet genoegzaam we[…] hoe de ethnographische feiten met elkander verb[…]

houden, het incidenteele der uiteenzetting van zóó is het hier, zóó is het daar, maakt de ethnologische werken menigmaal vermoeiend om te lezen, stelt te hooge eischen aan het geheugen om het geleerde voldoende te omvatten, doet de wetenschappelijke waarde van ethnographische musea onderschatten, ondermijnt eindelijk de aantrekkelijkheid der academische lessen. De meest hoog staande werken, als die van 'n Herbert Spencer, kunnen niet geheel dit verwijt over het „als droog zand aan elkander" ontgaan, de waardigste hoogleeraren slaagden er soms daardoor niet in om hunne jonge toehoorders te boeien: een Veth bijvoorbeeld, die er toe kwam om zijn *Borneo's Westerafdeeling* op de colleges *voor te lezen*! evenmin als zijn opvolger Wilken. Het worde dezen verdienstelijken geleerden niet als een verwijt aangerekend; maar 't is, althans voor een deel, een gevolg van hetgeen mede op bl. 62 van de nota der Commissie-meerderheid staat gememoreerd: „De wetenschappelijke behandeling der volkenkunde is eerst eenige weinige tientallen jaren oud, en hoewel in dezen korten tijd een snelle ontwikkelingsgang doorloopen is, ontbreekt toch nog zeer veel, vóór men haar als eene geordende vakwetenschap kan beschouwen."

10. Zoo laat het zich wel verklaren, dat het Leidsch museum geen voldoend gebruik bij de colleges heeft gevonden, waardoor zijn eerste directeur Mr. *Serrurier* zoo teleurstellend het *enfant terrible* van de hem toevertrouwde instelling is geworden; maar tevens zou men mogen vragen of zijn pessimisme over de toekomst van het ethnographisch onderwijs niet eenigermate heeft gerechtvaardigd het oordeel dergenen, door wie hij zich in zijn wetenschappelijk streven miskend achtte. Intusschen zijn met instemming de woorden van dien directeur in herinnering gebracht door den heer *IJzerman* op bl. 82 van diens afwijkend advies en daarin is ook nog bij den aanhef op bl. 73 er de aandacht op gevestigd, dat de Leidsche verzamelingen „tot dusverre van geen belang voor het Universitair onderwijs zijn geweest". *Van geen belang*: hoe echter wil men dat uitmaken, ook waar men toegeeft, dat het gebruik er van op de colleges *beperkt* was? En bovendien schrijft de Commissie-meerderheid op bl. 62 met volkomen recht: „In Nederland zal men toch wel hoog genoeg staan om te begrijpen, dat er eene universitaire studie bestaat ook buiten de colleges, dat het vooral op wetenschappelijk onderzoek aankomt, en dat zelfs toepassingen in de praktijk dat onderzoek achter zich behooren te hebben." Het betrekkelijk laag stadium der ethnographische studiën als wetenschap geeft waarlijk geen recht om aan het onderwijs, als weinig behoevend, den breeden grondslag en den prikkel, dien aanschouwing geeft, te ontnemen. Integendeel, zou men geneigd zijn te zeggen, de voedende krachten, die in de musea gelegen zijn, verzorge men te zorgvuldiger op de plaatsen, waar de studie vooral werd geconcentreerd.

11. Zeer zeker vallen niet licht te tellen de door den heer *IJzerman* op bl. 82 aangehaalde woorden van Mr. *Serrurier*; „Het is genoeg bekend, dat professioneele studie aan de Universiteiten regel is, de vrije studie uitzondering. De ethnographische musea in het buitenland zijn dan ook nergens aan de Universiteit verbonden. Te Oxford en ik meen ook te Upsala heeft men kleine handelscollectiën, casu quo voor de behoeften van het onderwijs; maar de groote verzamelingen bevinden zich te Londen en te Stockholm. Noch te Kopenhagen, noch te Berlijn, noch te Parijs, noch te Dresden, noch te Munchen, noch elders, zoover het mij bekend is, zijn de ethnographische musea hulpmiddelen bij het onderwijs. Ze zijn gevestigd *in de groote centra van verkeer*, omdat ze worden opgevat als een element ter volksopvoeding en omdat ze daar meer onder het bereik zijn van dezulken, die na voltooiing hunner universitaire vorming zich willen wijden aan de studie van den mensch in zijne onderscheidene rassen."

Men kan de feiten als juist aannemen zonder daarom de in de laatste zinsnede gemaakte gevolgtrekkingen als volkomen nauwkeurig of als iets zeggend te onderschrijven. Dat men niet te Oxford, maar wel te Londen; niet te Upsala, maar wel te Stockholm een ethnographisch museum heeft aangelegd, omdat dan de menschen na de voltooiing hunner universitaire vorming, zich beter zouden wijden „aan de studie van den mensch in zijne onderscheidene rassen," spreekt evenmin tot de gedachte, als dat de aanwezigheid van den beroemden plantentuin te Kew bij Londen zou pleiten voor de wenschelijkheid om den fraaien plantentuin te Leiden over te brengen naar 's-Gravenhage of naar Amsterdam. Het is ook trouwens minder de vraag, wat men in zake de keuze van de plaats der vestiging verrichtte, dan wel in hoever die keuze *meer* aan haar doel van wetenschappelijke beoefening zou hebben *beantwoord*, indien de instelling elders gevestigd ware geweest. Bovendien Kopenhagen, Berlijn, Parijs, Dresden, Munchen zijn tevens academiesteden. Hier echter, getuigde de heer Serrurier, zouden, „zoover het mij bekend is", de musea geene hulpmiddelen bij het onderwijs zijn. Des te erger voor het ethnographisch onderwijs, indien het er gegeven wordt, mag men zeggen; doch het is niet aannemelijk, dat hetgeen zich voor de hand bevindt om zijn onderwijs toe te lichten en aantrekkelijk te maken, stelselmatig zou worden gemeden.

12. De heer *IJzerman* wenscht, blijkens bl. 80, „een uitgebreid Ethnographisch museum" te Batavia, waar reeds dat van het *Genootschap van Kunsten en Wetenschappen* bestaat. Aldus breidt zich het veld der besprekingen: *of Leiden zijn museum zal behouden* al verder van Amsterdam en 's-Gravenhage zelfs over zee uit. Men kan intusschen het geopperd denkbeeld op zichzelve genomen van waarde achten, ook wanneer men de pijnlijke gedachte terugdringt, dat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat al het door Nederlandsche zorgen bijeengebrachte en vruchtbaar gemaakte, in tijden van buitenlandsch geweld aan de vaderlandsche studie voor goed kan worden ontroofd. Maar al mocht men zich ook in de richting van een groot ethnographisch museum te Batavia willen bewegen, het geschiede niet ten koste van het Leidsch museum.

13. De hoogleeraar *de Goeje* heeft op bl. 9 zijner aangehaalde brochure een woord gezegd van treffende waarheid: „*Het rijkste museum*", merkt hij zeer ter snede aan, „*evenals het best ingerichte laboratorium, komt eerst tot zijn recht als de geleerde er is, die het weet te gebruiken.*" Een sprekend voorbeeld heeft men hiervan in ons Oost-Indië. Ook plantentuinen zijn musea, zijne werkplaatsen laboratoria. Een buitengewoon man als Dr. *M. Treub* was er noodig om den Nederlandsch-Indischen plantentuin niet slechts wereldberoemdheid te schenken wegens zijn hoog wetenschappelijk standpunt, maar hem ook, zonder dit te schaden, te doen dienen, om de aangehaalde woorden van Mr. Serrurier te gebruiken, „als een element ter volksopvoeding", immers voor de practijk der cultures, voor de welvaart van land en volk. En in onze eigen 's-Gravenhaagsche omgeving ontmoeten wij nog op een ander gebied een gelijk voorbeeld, in zoover de *Koninklijke bibliotheek* eerst onder de leiding van den tegenwoordigen directeur ten volle aan hare bestemming is gaan beantwoorden.

14. Dit punt verdient nog eenige ernstige beschouwing, in verband met hetgeen de Commissie-meerderheid heeft medegedeeld *over het betwistbaar nut van museabezoek in het algemeen.* In haar streven om de waarde der aangevoerde argumenten ter bevordering van het museumbezoek bij eene verplaatsing naar Amsterdam of 's-Gravenhage te verkleinen, heeft zij blijkbaar een standpunt ingenomen, dat ons Bestuur, met hoeveel waardeering ook vervuld voor hetgeen overigens die meerderheid wil, niet zonder eenige wederlegging meent te moeten voorbijgaan. Het is hiermede als met onze openbare archieven. Paleizen worden voor de bewaring opgericht, voor het algemeen, ja, voor zoover men dit wil opvatten, doch eigenlijk voor de als deskundigen gedocumenteerden. Als een karakteristiek voorbeeld strekke het volgende, waarvan de juistheid kan bevestigd worden door den heer *L. Petit*, den verdienstelijken conservator aan de Leidsche universiteitsbibliotheek, die er getuige van is geweest. Een belangstellende, maar goed op de hoogte zijnde leek, wenschte in het Museum van Oudheden te Leiden te beschouwen een troffel enz., die de oude Egyptenaren bij eerste steenlegging hadden aangewend. Speciaal om die stukken begaf hij zich van elders naar Leiden, speciaal daarvoor richtte hij zijne schreden naar het Museum van Oudheden. Ze echter niet kunnende vinden, verzocht hij aanwijzing er van aan den toenmaligen directeur, dien hij er toevallig ontmoette. ZEd. voldeed inderdaad aan het verzoek, maar op zulk eene onwelwillende afmakende wijze, dat het eigenlijk onbetamelijk behoorde te heeten. — Een voorbeeld van anderen aard heldert mede op, hoe weinig de verzamelde zaken ten meesten nutte van een ieder worden aangewend. Tot het door Mr. Serrurier als pakhuis gequalificeerd museum behooren natuurlijk *wajangpoppen*: zij zijn volstrekt geen zeldzaamheden, men kan er zich zooveel in Indië aanschaffen als men verkiest. Zij liggen nu nog onbekeken in latafels opgepropt. Den 11den November van het afgeloopen jaar hield de heer *H. C. Maurenbrecher* te Wageningen, oud-Indisch hoofdambtenaar, eene ten zeerste op prijs gestelde voordracht over het Javaansche schimmenspel de klassieke *Wajang Poerwa* in verband met het oude Hindoe-épos der *Mahabarata*; onder de vele toehoorders waren de jongelui der Landbouwschool, waarvan een deel mede, gelijk men weet, voor Indië bestemd is.

Ter opluistering en toelichting van die voordracht, vooral om ook het aesthetisch element aan te toonen, dat in de eigenaardige profielen der Wajang-poerwa poppen gevonden wordt, en om de zuiver Javaansche kunst dier karakter-uitdrukkende poppen te teekenen, had de spreker goede modellen noodig, die alleen het Ethnographisch museum te Leiden kon verschaffen. Daartoe begaf de heer Maurenbrecher zich half Juni derwaarts. Den Directeur niet aantreffende, werd hij verwezen naar een gebouw, dat echter een verkeerd adres bleek te zijn. Eindelijk kwam hij aan een derde gedeelte Ethnographisch museum en dank zij de vriendelijkheid van een dienstmeisje heeft de bezoeker toen geene vergeefsche reis gemaakt; want ze herinnerde zich weleens gezien te hebben poppen, die geleken op *duivels* en *spoken* en die kon men bereiken door langs een smal, steil, donker trapje naar eene bovenverdieping te gaan, waar inderdaad in een paar houten kasten met platte laden, bestoven, dezelfde stukken lagen, die Mr. Serrurier gebruikt heeft voor zijn f 150 kostend werk over de *Wajang Poerwa*. — Een na deze opneming den Directeur aangeboden verzoek van de Wageningsche afdeeling onzer Vereeniging om 'n 25 ervan voor bedoelde voordracht te mogen erlangen, werd echter afgewezen, wegens *de bepalingen op het beheer der Rijksverzamelingen.* „Ook" werd er aan toegevoegd, „de particuliere resp. stedelijke Musea te Amsterdam en Rotterdam leenen voor zoover mij bekend geen voorwerpen uit."

In een schrijven hierover aan ons Bestuur, deelt de heer Maurenbrecher dan nog mede: „Mijn lezing zou ik naar de snippermand hebben kunnen verwijzen, zoo niet Dr. *Greshoff*, directeur van het Koloniaal Museum te Haarlem, als onze reddende engel was opgetreden. ZEd. maakte geen oogenblik bezwaar. Hij gaf zelfs te kennen „„dat het Koloniaal Museum er naar streeft *zooveel mogelijk behulpzaam* te zijn een *ieder*, die iets verricht wat middellijk of onmiddellijk in 't belang is van onze overzeesche bezittingen."" Dr. Greshoff zond mij in 't geheel meer dan 110 wajangpoppen toe." — Nog werd ter wille van deze voordracht, en omdat het zoo zot scheen het beletten van een nut stichtend gebruik, door den president onzer Vereeniging eene reis naar Leiden gemaakt, om den Directeur tot eene goedgeefsche opvatting over te halen maar het bleef .... Geen denken aan! Een directeur van een museum moet dan ook niet worden een expediteur! En als iedereen maar stukken uit het Museum zou kunnen krijgen? En dan de bepalingen? De verantwoordelijkheid, ja ook die verantwoordelijkheid in het onbewogen leven van een Museumdirecteur! Vraag den Minister! En zij dienen er niet voor! Wil men ze komen kijken, o met plezier, of eigenlijk niet met plezier, want, getuigt de Commissie-meerderheid op bl. 59 van haar rapport: „In alle groote musea heeft men van het talrijk museumbezoek weinig anders dan last, en ieder kenner van musea weet, welk een ontzettend klein percentage dier heeren en dames van het museumbezoek iets meedraagt." Maar men heeft recht te vragen hoe *ieder kenner van musea* dat kàn weten, behalve dan de directeur zelf, voor zoover hij in zijne rustige rust gestoord wordt.

Ziehier nog een ander voorbeeld van het gemis aan streven om het werkelijk belangstellend publiek te gerieven. Te Utrecht is woonachtig een gepensionneerd schout-bij-nacht, die aan een lid van ons bestuur het volgende heeft verhaald.

Hij begaf zich in Juni 1903 naar het stadhuis zijner gemeente om er een in 1603 uitgegeven „Waerachtich verhael van den Staat der Gereformeerda kercke" uit de bibliotheek na te slaan. Hij krijgt het van den geleerden archivaris in handen, doch, na inzage, wenscht hij het tevens voor de bestudeering mee naar huis te hebben. Het is inderdaad dikwerf daarmede als met archiefstukken; voor richtige behandeling heeft men ze noodig op zijn studeerkamer... Neen, dat kon niet, zeldzaam exemplaar en de bepalingen! .... Er was echter nog een exemplaar van twee eeuwen later, nl. van 1801. Ook zeldzaam, zéér zeldzaam exemplaar en de voor eigen kleinheid dekkende bepalingen! — Zoo gaat de belangstellende onverrichter zake terug, maar wendt zich toen den 16n Juni tot den eersten den besten handelaar in oude boeken (Fraenkel te Utrecht) en deze verschaft dat als zoo zeldzaam verklaarde exemplaar van 1801 den volgenden dag voor f 1.25 niet alleen, maar den 4n Juli levert hij op verzoek nog een exemplaar voor f 1!! Zoo zit ook de gierigaard op zijne geldkist, alleen om het *hebben* en om dat hebben in stomme bewondering aan te staren.

Te Batavia heeft men een oud-Hollandsch archief van groote uitgebreidheid. Men kan, of kon althans, daar niet goed werken; bovendien op de uren, dat het Archief open is, zijn ambtenaren en particulieren aan hunne verplichte bezigheden, zoodat behoudens eens eene enkele uitzondering, enkel de archivaris aldaar op een traktement van f 1000 's maands aangewezen is om dat werk van eeuwen te verteren. Aan een belangstellende, die slechts 's avonds om aangegeven reden de archiefstukken kon gebruiken, werd mede pertinent geweigerd ze naar huis mede te nemen. Alzoo, tegenover belangeloos werkzamen, de verantwoordelijkheid, de gouverneur-generaal en de bepalingen op dit gebied!

15. Beter is het dan ook, dat de opgetaste massa's door den tijd vergaan of onbruikbaar worden, dan slechts de geringste kans van gevaar te openen, dat in het streven naar het stichten van zooveel mogelijk nut, het bewaarde in eigen huis en hof door onheilige handen — voor gedocumenteerde geleerden is het altijd wat anders — zoude bezoedeld kunnen worden. Liever dan dat een directeur op een verzoek als van den heer Maurenbrecher zich tot het enorm initiatief vermant om even den Minister te schrijven: sta mij toe aan dit nuttig verzoek gevolg te geven; dan dat beheerders de betrokken autoriteiten op het verkeerde van voor de studie belemmerende bepalingen wijzen; — worden die bepalingen met zekere deftige, bekrompen voorliefde aangewend om in rustige rust geene verantwoordelijkheid te dragen en het gebruik der openbare verzamelingen tot een minimum te beperken. Beter dan bewaarders uit hun voor de wetenschap belangrijk evenwicht te doen brengen door de vragen van Jan en alleman, schijnt het dan ook om van zichzelf te kunnen getuigen: ik schreef zoo en zoo veel, maar nooit, nooit, nooit, heb ik er naar gestreefd om door spontane aanwijzing, leiding, leering, tegemoetkoming, belangstellenden tot waardige en voortgezette kennisneming te prikkelen, en de instelling, waarover ik ben aangesteld, niet slechts te doen zijn eene broeiplaats voor geleerdheid, doch tevens eene voor vruchtdragende, ontwikkelende populariteit. Niet zoozeer inderdaad is het de plaats der vestiging, die deze populariteit beheerscht, doch, gelijk de heer *De Goeje* het uitdrukte, de man, die geroepen is, om de instellingmet zijn geest te bezielen.

16. Wie is in staat, behalve dan de „kenner van musea", den zedelijken, geestelijken, esthetischen invloed van leerredenen, tentoonstellingen, voordrachten, tooneelvoorstellingen, concerten, enz. enz. op zijne juiste waarde te schatten; wie in staat te zeggen: dat zijn de flaneerders, dat zijn de ernstige bezoekers, of andermaal met de eigen woorden van de Nota der Commissie-meerderheid op bl. 60: „Niet de enkele arbeider, die op een vrijen dag eens een museum bezoekt, doch de zwermen van leegloopers, niet weinige ook van hoogeren stand, die in het museum gaan flaneeren, hinderen de ernstige bezoekers." Maar, wat wij wel zien, wat ieder onzer dagelijks kan zien, is bijvoorbeeld, dat als een nieuw schilderstuk voor de ramen der verkoopers staat tentoongesteld, de wandelaars daar ophouden en samenpakken voor de vitrines, om in stille aandacht zich van den indruk des werks rekenschap te geven; dat als in afgesloten tuinen zich fraaie muziek doet hooren, minder bedeelden als het ware tegen de afsluitende ijzeren traliën aanleunen, om er aldus nog eenig genot van te trekken.

17. Maar ook al kan ons Bestuur dus het onderschattend oordeel der Commissie-meerderheid met betrekking tot het museumbezoek geenszins onderschrijven; al gaat het ten deze volgaarne mede met de weerspraak der heeren *Von Saher* en *Van Hasselt*, gericht tegen het denkbeeld eener scheiding tusschen *bonzen* en *plebejers*, namelijk indeeling in eene *Wetenschappelijke verzameling* en eene *Tentoonstelling-afdeeling* voor het publiek (bl. 67); — het standpunt om voor Leiden het ethnographisch museum te behouden, is er nochtans niet minder door gerechtvaardigd. „Als men er de moeite niet voor over heeft", schrijft nog de Commissie-meerderheid op bl. 61, „van Den Haag naar Leiden te gaan, is de ernstige zin om zich te onderrichten, zonder welke het bezoek van een wetenschappelijk museum geheel onvruchtbaar is, zeker niet groot." Maar zóóver behoeft men nog zijne gevolgtrekking ten aanzien van vreemdelingenbezoek niet te maken, dat men speciaal derwaarts zou moeten tijgen in vromen zin om *onderricht* te erlangen, naar de doctrinaire opvatting, die hier wel zal bedoeld zijn. Een gedicht kan men vruchtdragend opslaan, ook al zet men zich niet neder om er poëtischen honing uit te trekken; van eene schilderij kan men genieten, zonder zich eenigszins van het waarom rekenschap te geven; de Catholieke kerk heeft het beste op het gebied van beeldende kunst voor zijne heiligdommen geopend, opdat de menschen, *die niet lezen kunnen*, de goddelijke waarheden zouden leeren *zien* en deze aanschouwers genoten, zonder te weten waarom dat alles zoo mooi was; de ontwikkelingsgeschiedenis der volken neemt men ter hand of onder de oogen — en als men naar een ethnographisch museum gaat, wordt niet anders gedaan — op grond, neem aan, slechts van *nieuwsgierigheid*, maar ook daarin reeds ligt een kiem van ontwikkeling.

18. Het is wel aan te nemen, dat zoo het museum voor Ethnographie van Leiden naar de hoofdplaats of naar de residentie van Nederland werd overgebracht het bezoek zal toenemen; men vergete echter niet, dat er toch altijd voor den vreemdeling redenen blijven om Leiden te bezoeken, en dat hij dan toch ook het te Leiden gehandhaafd Museum onder zijn bereik vindt. De stad als zoodanig met hare klassiek geworden hoogeschool heeft eene historische wereldberoemdheid en het ligt in den aard der menschen, al is men van nature geen *leeglooper* of *flaneerder*, dat men gaarne weleens zijne voeten wil gezet hebben op de plekken, die herinneringen wekken, gelijk mevrouw *De Staël* in hare Italiaansche reis zoo juist heeft opgemerkt. Geen vreemdeling, die *Stockholm* bezoekt, zal er licht toe komen om *Upsala* ter zijde te laten, al is daar voor den gewonen toerist niets bijzonders te zien, geen vreemdeling, eenigszins geschiedkundig onderlegd, zal, naar men mag aannemen, typisch Leiden voorbijgaan, wanneer hij zich reeds in de omgeving bevindt.

19. Het mag inderdaad als een betreurenswaardig verschijnsel beschouwd worden, dat in ons klein vaderland de verdeeldheid, aan het negatieve in protestantisme eigen, het tot zoo vele universiteiten heeft weten te brengen, als er ten onzent bestaan, want in meer dan één opzicht wordt daardoor het streven om ze de grootst mogelijke volkomenheid en een uitgezocht karakter te geven, belemmerd; maar zoolang Nederland, Nederland blijft, dient men het eerbiedwaardig verleden der Leidsche hoogeschool trouw te blijven, door haar, althans binnen de beperkte krachten, waarover te beschikken valt, niets te onthouden, waarop ze in redelijkheid aanspraken maken kan. *Historisch* behoort het Ethnographisch museum te Leiden; dat is een feit, hetwelk door niemand zal worden betwist. Als plaats voor studie op ethnographisch gebied moge dan eene minderheid der Commissie vermeenen, dat het museum elders meer nut zou kunnen stichten, eens aangenomen, dat het juist kan zijn, is dit in ieder geval dan nog slechts eene quaestie van betwistbare maat; doch ook de voorstanders zullen onmogelijk kunnen volhouden, dat een ethnographisch museum eene anomalie zou wezen, waar het gerangschikt blijft onder eene universiteit, met beroemd geworden zetels voor oostersche, oudheid- en volkenkundige wetenschappen.

20. Resumeerende neemt het bestuur der Vereeniging „*Moederland en Koloniën*" de vrijheid, Uwe Excellentie eerbiedig aan te bevelen, dat welke maatregelen ook nuttig gevonden mogen worden om *'s-Gravenhage*, *Amsterdam* of *Batavia* van ethnographica te voorzien, deze voorziening nooit tekort doe aan den eisch, **dat de Leidsche universiteit een harer waardig Ethnographisch museum behoude en daarvoor een in alle opzichten passend gebouw verrijze.**

Het Bestuur voornoemd,

*De Voorzitter*, P. H. van der Kemp.
*De Secretaris*, J. L. Swart.

# Bijenteelt in de tropen.

## Zuid-Amerika-Suriname.

Ten vervolge op mijn vroeger opstel over dit onderwerp in het orgaan van „Oost en West" nog het volgende:

Door mijne verplaatsing van Paramaribo naar een district, waarheen het mij niet mogelijk was om de, in 1903 uit Engelsch Guyana ingevoerde, bijenkoloniën te vervoeren kon de proefneming op dit gebied niet worden voortgezet.

De noodige gereedschappen kon ik evenwel toch bestellen, daar eene kleine som gelds ter mijner beschikking gesteld werd.

Het plan om mij aan de, aan natuurschoon zoo rijke, Tawajari-kreek te vestigen, ging niet door, wegens gebrek aan voldoend werkkapitaal, daar ik, voor de proefneming, òf nonactiviteit moest aanvragen, òf uit den dienst zou moeten gaan.

De heer Boekhoudt, Districts-Commissaris, ried mij zulks ten sterkste af, oordeelde het beter om te beproeven, of ik niet in zijn district Coronie kon geplaatst worden.

Voor de proefneming kende ZEd. Gestr. geen betere plaats, daar juist in dat district reeds veel honing verkregen wordt van de inlandsche bijen, die gekweekt worden op de allerprimitiefste wijze.

Men bemerkt een bijenkolonie in een hollen boom, kapt dat gedeelte er af, waarin men vermoedt dat het nest zit, tracht de bijen in langwerpige smalle kistjes over te brengen (wat meestal gelukt en voor den smaak van den honing ook veel beter is), snijdt met volle maan de eigenaardig gevormde (koelkruik-achtige) cellen open, laat het zoete vocht er uit loopen en bekommert zich verder niet om de dieren.

De honing, op deze wijze verkregen, dien ik te zien en te proeven kreeg bij den leeraar der Moravische Broeder-Gemeente was prachtig goudgeel van kleur, dik vloeibaar, heerlijk van smaak, zonder het prikkelende, dat zoovele personen een afkeer van dit natuurprodukt doet krijgen.

't Was honing van de cocospalmbloemen. Dat stemde dus overeen met hetgeen Morisson zegt: „De cocospalm geeft pollen en een fijnen honing". Verder las ik: „in kleine hoeveelheden het geheele jaar door".

Eenige exemplaren van die prachtige palmensoort zouden dus niet genoeg opleveren voor eene uitgebreide cultuur van de Europeesche bijen.

Maar men moet rekenen, dat in het district ettelijke duizenden van die boomen groeien.

Behalve de exemplaren, die in grooten getale op de erven groeien, loopt er nog een palmen-laan, bijna onafgebroken door, langs den rijweg, die eenige uren lang is, en dus duizenden cocosnootboomen telt met millioenen bloemen aan groote trossen.

Half- en geheel rijpe vruchten ziet men tegelijkertijd met de bloemen aan een boom en dat gaat rusteloos zoo voort.

Waar men in Europa zeggen kan, dat de bijenteelt afhangt van het weer en het bloeien van zekere gewassen, en de opbrengst aan honing en was dus daarmede in nauw verband staat, daar heeft men hier te lande zoo goed als in het geheel niet met die omstandigheden rekening te houden, daar in den grooten regen- of in den grooten drogen-tijd de cocosnootpalm steeds bloemen draagt.

Cheshire zegt in zijn werk „Bees and Bee-keeping": In Chili, waar de Apis mellifica tot huisdier gemaakt is, heeft men het geheele jaar door, de kast gevuld met honing en dit vereischt geen zorg.

Vergelijkt men nu het droge klimaat van het hoog gelegen Chili met dat van het laag liggende Suriname, met zijn meestal vochtig warme lucht, dan lijdt het geen twijfel, of de bijenteelt moet en kan hier even goed, zoo niet beter, gelukken dan ginds.

In Engelsch Guyana, op Trinidad en de andere West-Indische eilanden bestaat eene vrij goed geregelde bijenteelt onder leiding en voorlichting van een Inspecteur, die goed op de hoogte is en dus met raad en daad kan helpen.

Op Cuba, dat veel vooruit gegaan is sedert den tijd, dat de Amerikanen het in bezit namen, bestaat nu eveneens een geregelde bijenteelt, dank zij de energie en voortvarendheid dier lieden, die geholpen worden door de Regeering en gesteund door particulieren, die beschikken over groote geldsommen.

Gebruik makend van hunne practische kennis, van de nieuwste uitvindingen en de beste werktuigen, gereedschappen en hulpmiddelen, weten zij de aan het klimaat gewende, Europeesche bijensoorten te dwingen, om veel honing en was te verzamelen.

Nu is het klimaat van Cuba veel heeter, dan dat van Suriname in den drogen tijd en kennen de bijen aldaar, evenals in Brazilië, in plaats van een winter-rusttijd eene zomerrust, waardoor zij gedwongen zijn om thuis te blijven. Alles verschroeit dan door de hitte, bloeiende gewassen zijn er niet, voedsel kunnen zij niet halen, zij moeten een gedeelte van den voorraad weer gebruiken.

En toch wordt er nu reeds van groote hoeveelheden honing melding gemaakt, die geleverd worden door Europeesche bijen onder leiding der Amerikaansche kweekers.

Op Jamaica staat tegenwoordig de bijenteelt op den hoogsten trap, eene aanzienlijke waarde voortbrengend; dit eiland heeft dan ook reeds eene voorname positie op de honing- en wasmarkt ingenomen; de opbrengst zal nu wel veel minder zijn door de hevige cycloon, die aldaar heeft gewoed en overal schade aanrichtte.

Thans eveneens in het bezit van eene vrij volledige verzameling gereedschappen ter meer gemakkelijke en vluggere uitoefening der bijenteelt, met de bloemen van den cocosnootpalm als bronnen van honing en stuifmeel voor de nijvere bijen, waarbij de verkregen ervaring op het gebied dezer teelt in de tropen, heb ik het volle vertrouwen, dat de zaak ook hier nu met beter gevolg kan worden aangepakt.

Een stuk terrein wordt in orde gemaakt, eenvoudige en goedkoope bijenwoningen vervaardigd, naar het model van de zoogenaamde „Koloniale Kasten", die volgens den catalogus van het 1ste Ned. Bijenpark bij Santpoort en ook volgens mijne ervaring het meest geschikt zijn voor de bijenteelt in de tropen en aldus getracht om aan Suriname, en meer speciaal het eens zoo bloeiende district Coronie, den naam terug te geven van „een land van honing".

Ter gelegener tijd hoop ik, dat de cocospalmhoning ook te zien en te beoordeelen zal zijn op de „Permanente Tentoonstelling" van „Oost en West", opdat ook dit produkt ingang zal vinden op de markt, iets waaraan ik nooit twijfelde, hetgeen een reden is om het opnieuw te beproeven met de bijenteelt in Suriname.

Coronie, Dec. 1903.

H. KONING.

---

## Oost-Indië.

Waar wij ons veel moeite hebben gegeven, om op de bijenteelt, als eene bron van inkomst voor Oost- en West-Indië te wijzen, zal het niemand verwonderen, dat wij met voldoening zien, dat dit pogen vruchten begint te dragen. Ook in Oost-Indië zit men op dit gebied niet stil, ten bewijze waarvan wij overnemen, wat de heer *C. H. O. M. von Winning* schreef in de December-aflevering van het „Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Nederlandsch-Indië":

ADVERTENTIËN.

H.W.M.M. BRANS.
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP — INKOOP
Prima zichtzendingen van uitsluitend gewaarborgd echte postzegels.
50% met ... op de prijzen des Gebr. Senf's catalogus.
CAPE OF GOOD HOPE
GELDERSCHE KADE 12
ROTTERDAM.

**Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om kosteloos advies tot den Hofkapper**

## Justman Jacob

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.**
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.
Huishoudelijk Maleisch.

---

Wegens vertrek naar Indië tegen zeer billijken prijs ter overname aangeboden een goed onderhouden

**INBOEDEL.**

Dagelijks te bezichtigen, na vooraf belet te hebben gevraagd.
E. Kunst—Heijnneman.
2e Schuijtstraat 2, Den Haag.

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92, Den Haag.
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**
Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

---

## Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche
**Stoom-Meubelfabriek.**
**Magazijnen ter Meubileering.**
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. Utrecht.

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
te 's-Gravenhage
is verkrijgbaar:

## AANTEEKENBOEK

voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.

***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van Broekman en Honders schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

## Th. A. A. SIMONIS

***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

## FIGUURZAGEN

is een leerzaam tijdverdrijf.
**Houtsnijden**
is even interessant, doch over het algemeen beoefenen de Dames liever de
**Houtbrandkunst.**
Alle benoodigdheden voor deze schoone liefhebberijen leveren **SINDERAM & Co.**, *Huidenstraat* 28 en 33, Amsterdam.
Vraag prijscouranten s. v. p.

---

***B. F. C. DALDERUP,***
ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat,
Het beste en voordeeligste adres voor
**BUSGROENTEN,**
**UITGEWOGEN GROENTEN,**
**ZUURKOOL,**
**GEDROOGDE GROENTEN,**
**GEDROOGDE VRUCHTEN,**
**VRUCHTEN IN BLIK,**
**GELD. ROOKWORST.**

---

## Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

## PAUL C. KAISER,

Prinsestraat 66,
Elandstraat 94, Weimarstraat 35,
**Heerengracht 24,**
levert alle soorten brood, van de BESTE hoedanigheid.

---

## Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen**, zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:
Generaal Th. J. A. van Zijll de Jong, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. Walland, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

„SIMPLEX"
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".

---

## NIJMEGEN.

„UNITAS"
**Bureau van Administratie.**
Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

---

## Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 189,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te bespreken**
**per maand, week en dag.**

---

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van **Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
**Uitgebreide Weverij en Passementfabriek**
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in solide qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

---

## Schilderen.

Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**
Atelier Kazernestraat 25.

---

## G. van Poeteren,

Cand. Notaris te 's-Gravenhage,
Laan van Meerdervoort 134.

Correspondent der
's-Gravenhaagsche Maatschappij
ter Verzekering tegen
Brand- en Zeegevaar, van 1835.
**Sluit verzekeringen tegen**
**Brand- en Zeegevaar.**

---

***VERSCHENEN:***
GOEROE BAHASA BĔLANDA
(Pĕnghĕntar orang jang hĕndak bĕladjar bahasa Bĕlanda) olih R. Akkerman.
Door erin vervatte woordenlijsten, opstellen en sleutel der vertalingen mede aanbevolen voor Nederlanders, die de Maleische taal beoefenen.
☞ Bovenstaand werkje groot 240 bladz. 8°. post, wordt na ontvangst van postwissel ad *f* 2.80 franco toegezonden door den drukker G. Hovens Greve te *Steenwijk.*

---

## AGUILAR'S

PORT-, SHERRY, MADEIRA
en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

---

## A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

---

Magazijn „HET ANKER",



Veenestraat 49, Den Haag.
Indische Uitrustingen
voor DAMES en HEEREN,
***in alle Prijzen.***

---

Fournisseurs de la Cour.

## KOK & ZOON,

**Tailleurs,**
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

## Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag
TELEPHOON 1447.

**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

---

## AGENTEN.

In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van
**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**
Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.
**Amsterdam, Apeldoorn. Arnhem, Breda. Groningen. Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zutphen.**

---



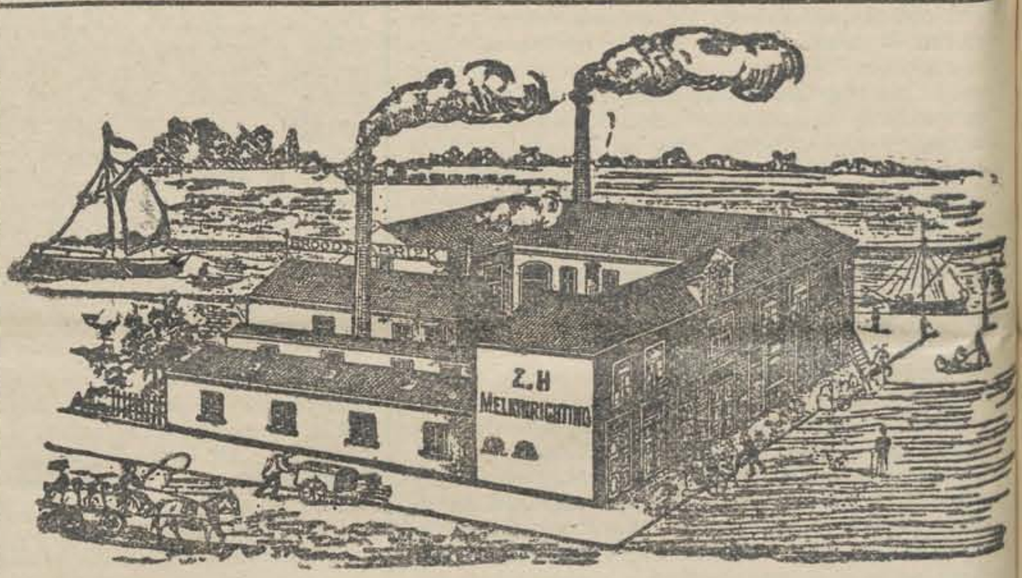
Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde
RONDDRAAIENDE Achterlappen,
welke scheefloopen der **HAKKEN** onmogelijk maken.
***MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,***
**Korte Houtstraat 1, Den Haag.**
☞ ***Wacht U voor minder kwaliteit namaaksels,***

---

## OPRUIMING

van Gas-, Petroleum- en Amerikaansche Vulkachels
***tegen veel verminderde prijzen.***
**ENGLEBERT-COLINET, Filiaal Noordeinde 190a.**
Speciale Inrichting voor Indische Families.

---



## De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

**Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,**
heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit
ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.
**Speciaal adres voor**
***Zoet Roggebrood en Bruinbrood.***
☞ In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

---

## Vereeniging OOST en WEST.

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. de Witt, *de Perponcherstraat n°. 93.*

- Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.
- Eene Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.
- Een bekwame linnennaaister.
- Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.
- Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.
- Vier Dames voor pianolessen.
- Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.
- Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).
- Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).
- Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.
- Eene baboe wenscht met eene familie naar Indië terug te gaan.
- Eene andere baboe, die hetzelfde vraagt, om te Marseille of te Genua aan boord te komen.
- Een Heer voor Corrector aan een drukkerij.
- Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.
- Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
- Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.
- Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
- Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
- Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
- Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
- Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
- Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.
- Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.
- Eene Dame voor Zanglessen.
- Eene vrouw van middelbaren leeftijd voor assistentie in eene kleine huishouding.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

**Bijblad**
VAN
# HET KOLONIAAL WEEKBLAD
No. 45,
**Donderdag 21 Januari 1904.**

»Met genoegen en instemming is door velen gelezen het artikel in dit tijdschrift (Sept.—Oct. 1903) van de hand van den heer *J. G. Doorman* over bijenteelt.

In een tijd, waarin bestrijding van pauperisme en dus het zoeken naar nieuwe bronnen van bestaan aan de orde van den dag is, ja meer en meer eene *question brulante* werd, is deze aanmaning aan de Regeering om een denkelijk lucratief bedrijf te steunen en aan te moedigen, zeer *ad rem*.

Sedert eenige maanden is in de richting, die schrijver bedoelt, werkzaam de boeren-kolonie *Vrijheidslust te Lembang*.

Baarde de poging, om de bijenteelt op flinke schaal te entameeren, aanvangs eene reeks van teleurstellingen, zoo kan echter nu gewezen worden op bepaald succes.

Te *Lembang* ging de zaak eerst absoluut *niet*. De reden moet gezocht worden is gebrek aan bloesems, bloemen en beschaduwd terrein. Daarin moet eerst voorzien worden door aanplanting op groote schaal van daarvoor geschikte bloemen en heesters, waarmede men thans bezig is.

De proeven werden daarom voortgezet hier te *Bandoeng*, op het erf van den Ass.-Resident, die tevens is Voorzitter van het Boeren-Comité. Dit erf is groot, en rijk aan bloemen en schaduw.

Ook hier was het succes aanvangs gering. Het schijnt, dat de indische bij een ander karakter en andere levensvoorwaarden heeft dan die, waaraan de Zuid-Afrikaansche imker gewend was.

Na veel geduld echter en na met grooten ijver den aard der bijen hier te hebben bestudeerd, heeft deze teelt nu wel succes en bestaat er alle kans van welslagen op groote schaal in het ruime park te *Lembang*.

De verkregen honig is van goede kwaliteit.

Voorloopig zijn de proeven nog alleen genomen met de hier menigvuldig voorkomende soort: *apis indica*. Er zal echter ook moeite gedaan worden, om de grootere soort, *apis dorsata*, te verkrijgen, die in deze residentie, alhoewel zeldzaam, moet voorkomen. (Soend. *tawon dowan*).

Op het erf van den Ass.-Resident werden tevens, met het doel die teelt populair te maken, opgesteld observatiekasten, waarin het leven en de arbeid der bijen door iedereen kan waargenomen worden.

De heer *Doorman* stelt voor, in de eerste plaats »onderwijs« in de bijenteelt; wordt dat hier op de verschillende europeesche en inlandsche scholen gegeven, zoo kan het tevens gesteund worden door aanschouwelijke instructie.

Heeft de Regeering er dus oor naar, om in den geest van dat artikel te handelen, en de zaak te steunen, dan zouden de te nemen maatregelen gevoegelijk kunnen aansluiten aan de te Bandoeng reeds gedane stappen — zoodat dan hier zou ontstaan een leerschool en een proefstation voor de bijenteelt in Ned.-Indië«.

R. C.

## Uit O.-Indische bladen.

### Militaire Conduitelijsten.

Si Aboeh behandelt in de *Javabode* het slecht werkend bevorderingsstelsel bij het leger in Ned.-Indië, een stelsel, dat oorzaak was, dat ons leger zich, vooral in den laatsten tijd, moest behelpen met een stel hoofdofficieren, dat de vergelijking met ranggenooten in vreemde legers bij lange niet kan doorstaan. De voornaamste reden dat dit stelsel niet goed werkt moet volgens schrijver gezocht worden in de jaarlijksche conduitelijsten der officieren, die, op de meest onhandige en bureaucratische wijze ingericht, als de bron van deze ellende moeten worden beschouwd.

Na eerst op eenige nadeelen der tegenwoordige beoordeelingswijzen gewezen te hebben, en wel hoofdzakelijk op het groote nadeel dat de keuze van den hoofdofficiersrang in hoofdzaak bij de korpscommandanten berust, waardoor elk begrip van eenheid in die keuze wordt gemist, gaat hij over tot het bespreken van hetgeen volgens hem dient veranderd te worden in de tegenwoordig in werking zijnde voorschriften. Ten einde meer eenheid in de beoordeeling te brengen is het allereerst noodig dat de beantwoording der vraag of de beoordeelde al dan niet geschikt is voor den hoogeren rang uit de jaarlijksche conduitelijsten vervalt. De beantwoording dezer vraag behoort te berusten bij den wapenchef, die, zoodra een officier aan de beurt komt voor bevordering, uit al de jaarlijksche beoordeelingen, gedurende den door hem laatst bekleeden rang uitgebracht, beslist of de beoordeelde al dan niet voor bevordering zal worden voorgedragen. Op deze wijze wordt tevens vermeden, dat een officier, die zijn geheelen diensttijd „niet" of „nog niet" geschikt voor den hoogeren rang heeft gestaan, het laatste jaar van den een of ander goeden kennis, machtigen beschermer of medelijdenden principe-ruiter de zoozeer begeerde geschiktheid verwerft.

Doch om de beslissing op de vraag of een officier al dan niet geschikt voor den hoogeren rang moet worden geacht, voldoende zuiver te verkrijgen, behoort men de zekerheid te hebben dat op de jaarlijksche beoordeelingslijsten geene invloeden werken, die aan de zuiverheid afbreuk zouden kunnen doen. En de menschelijke gemakzucht en vrees voor soesah is daaronder wel een van de machtigste. Het is toch zoo eenvoudig voor een korps-commandant om, indien hij een officier heeft te beoordeelen, de conduite van het vorige jaar, door een zijner voorgangers opgemaakt, maar letterlijk over te kalken. Hij weet dan zeker dat ze „goed" is, d. w. z. dat op den vorm van uit Batavia geen bemerkingen zullen worden gemaakt. En ondanks alle strenge voorschriften en bepalingen daartegen voert de vormendienst, bij de indiening van allerlei schrifturen, in ons leger, nog steeds hoogtij.

Ten einde dit misbruik den kop intedrukken moet worden bepaald, dat de beoordeelingslijst van ieder officier in originali naar de eersthoogere autoriteit dient te worden opgezonden en moet streng worden verboden van het stuk een afschrift aantehouden.

Dit is tevens een middel om het beruchte kasianstelssl den kop intedrukken. Een korps-commandant, die volstrekt niet weet hoe zijn ondergeschikte officieren gesignaleerd staan, zal zich wel tweemaal bedenken alvorens hij een slecht officier uit kasian een abnormaal gunstige of een goed officier, om particuliere redenen, een abnormaal ongunstige beoordeeling zal geven, daar dit natuurlijk te Batavia zal opvallen en hij vooraf niet weet op welke punten hij zich later zal hebben te verantwoorden, hetgeen hij wel weet als hij over de beoordeelingen van de laatste jaren zijner officieren beschikt.

Verder wordt — aangezien men zeker is, in de beoordeelingen van den loop van een zeker aantal jaren een zuiver beeld van handel en wandel van ieder officier te krijgen — het onnoodig dat aan de beoordeelden afschrift wordt gezonden van de ongunstige aanteekeningen in hunne conduites, zoodat memories van rechtvaardiging in den regel achterwege zullen kunnen blijven. Dezen toch zetten veel kwaad bloed en geven aanleiding tot allerlei vinnig geschrijf en veel werk aan de departementen, vooral omdat tegenwoordig bij het leger de stelregel wordt gehuldigd om geen enkele ongunstige aanteekening in de papieren ongemerkt te laten voorbijgaan. Voor abnormale gevallen zal echter de wapenchef het in de hand moeten houden, aan ongunstig beoordeelden een afschrift van de betrekkelijke aanteekeningen te zenden, waarop die heeren zich dan door middel van een memorie van rechtvaardiging kunnen verdedigen.

Het spreekt van zelf dat — mocht eenmaal deze richting bij de conduite-beoordeelingen der officieren worden ingeslagen — in de inrichting der stukken zelven belangrijke wijziging kan worden gebracht. Zoo is het natuurlijk geheel overbodig, in die beoordeelingslijst te vermelden waar de beoordeelde het levenslicht zag en wie zijn vader of moeder zijn, wanneer hij tot officier werd benoemd en wanneer hij bevordering maakte, welke onderscheidingen hem werden toegekend en hoeveel veldtochten door hem werden medegemaakt. Dergelijke wetenswaardigheden — een welkome bron voor allerlei futiele opmerkingen en gezeur — zijn zeer nauwkeurig in het stamboek van ieder officier te vinden en het is onnoodig om ze telken jare weer op te diepen en daarover conciëntieus te rapporteeren.

Ja, ons inziens zou men de ingewikkelde staat met zijn vele kolommen — voor de invulling waarvan een ware doolhof van bepalingen bestaat — kunnen vervangen door een nota, waarin de beoordeelaar moet trachten, karakter en de wijze, waarop de betrokken officier zijn dienst verricht en welke diensten hij zou kunnen presteeren, kort en bondig weer te geven. Die nota's zouden tevens moeten bevatten alle bijzondere gunstige en alle ongunstige voorvallen, welke gedurende den afgetoopen beoordeelingstermijn op rekening van den beoordeelde zouden kunnen worden gebracht.

Afdeelings-commandant en wapenchef geven dan verder door een korte aanteekening op die nota den indruk weer, welke de betrokken officier op hen heeft gemaakt, terwijl alle nota's bij het departement van oorlog in een portefeuille, welke voor ieder officier moet worden aangelegd, worden verzameld, zoodat die verzameling door de hoogste autoriteiten steeds kan worden geraadpleegd.

FRITS.



## Van vreemde Koloniën.

**Arbeiderstoestanden in de Straits-Settlements.** Met 't oog op de omstandigheid dat Malakka in den laatsten tijd op den voorgrond treedt als een der landen, waar het te veel aan arbeidskrachten in sommige gedeelten van Java zich productief gaat maken, komt 't ons niet ondienstig voor het volgende te ontleenen aan het, op het jongste fransche koloniale congres door den franschen consul-generaal te Singapore, graaf de Jouffroy d'Abbans aangeboden verslag betreffende de emigratie der chineesche arbeiders:

Britsch Malaya, dat een engelsche kroonkolonie, de Straits Settlements (waartoe Singapore, Malakka, Penang, de Kerstmis en de Kokos-eilanden behooren) en protectoraten (de gefedereerde maleische staten, Britsch Noord Borneo en Serawak) omvat, is, om het zoo eens uit te drukken, het klassieke terrein voor de stelselmatige immigratie en den invoer van arbeidskrachten. Nergens ter wereld heeft een koloniaal bestuur zich zooveel en met zoo goede uitkomsten laten gelegen liggen aan de aanwerving en de organisatie van den arbeid als hier het geval is.

Toen het er op aan kwam om deze maleische landen te koloniseeren, hebben de Engelschen spoedig ingezien, dat op de bestaande bevolking niet te rekenen viel, om daarmee de hulpbronnen van het land tot ontwikkeling te brengen, de noodige werken aan te leggen en voor het vervoer zorg te dragen.

Welke waren de elementen, waaruit die bevolking was samengesteld? Op het schiereiland Malakka, te midden van het oerwoud, treft men een, op den laagsten trap van ontwikkeling staand oorspronkelijk ras aan, in verschillende stammen verdeeld, als de Sakeys, Samsams, Niaos en Orang Binassoea, die voor elken arbeid behalve het inzamelen van boschproducten ongeschikt en bovendien reeds uitstervende zijn. Er zijn hoogstens nog enkele duizenden hunner in leven, die alleen als specimen op ethnografisch gebied de aandacht verdienen. Langs de kust en in het binnenland, uitsluitend langs de rivieren, hebben de Maleiers zich gevestigd, een ras van arischen oorsprong, strijdlustig maar lui. Eertijds veroveraars en zeeroovers, houden zij zich nu met de vischvangst onledig en ziet men hoogstens een enkelen hunner zich als houthakker een bestaan scheppen.

Zij zijn wat landbouw aangaat in staat om juist 't hoog noodige voor hun onderhoud op te brengen, maar volmaakt ongeschikt voor plantage-arbeid evenals voor het werk in de mijnen.

De heerschende klasse, bestaande uit de regeerende familiën der sultans, radja's of inlandsche hoofden, heeft zich door vermenging met arabisch bloed verbeterd, terwijl ook het contact met Portugeezen, Hollanders, Spanjaarden en Engelschen zijn invloed heeft doen gelden. Maar muzelmannen en polygamen, die ze zijn, belust op het gemakkelijk te behalen genot en veeleer naijverig op het behoud van de eer van het gezag dan verlangend om 't gezag in werkelijkheid uitteoefenen, hebben alle maleische sultans van het schiereiland evenals die der Soenda-eilanden zich tot de min of meer bereidwillige, doch steeds royaal bezoldigde helpers der europeesche heerschers moeten maken. Doch, met uitzondering van Java, waar de Hollanders het krachtstukje hebben uitgehaald, om het maleische ras te vervormen en er millioenen landbouwarbeiders van te maken, is de Maleier overal een onvoldoend, zoo niet onvruchtbaar element van kolonisatie.

Hieruit volgde voor den engelschen kolonisator van zelf de noodzakelijkheid om de immigratie op zoo ruim mogelijke schaal te organiseeren, zoowel wat betreft lieden, die zich blijvend in het land wilden vestigen als wat den invoer van tijdelijke werkkrachten aangaat.

Britsch Malaya is dientengevolge het eenige land, dat zijn poorten wijd open zet voor immigranten van alle rassen. De koloniale wetgever tracht zelfs, zooveel in zijn vermogen is, de tijdelijke elementen in de kolonie of in de protectoraten tot blijvende vestiging over te halen, zonder dwang, maar door een goede behandeling en welgekozen propaganda-middelen.

Het begin der engelsche kolonisatie in deze streken dagteekent van 136 jaren hèr, toen Poeloe Penang en de provincie Wellesley op het vasteland in 1767 door de Engelsche Oost-Indische Compagnie van den sultan van Kedah werden gekocht.

Het was in 1867 dat de Straits Settlements onder het rechtstreeksch toezicht der engelsche Kroon werden gesteld, met een gouverneur aan 't hoofd, bijgestaan door een Uitvoerenden en een Wetgevenden Raad.

De Straits Settlements en de drie hiervoren genoemde protectoraten hebben geheel van elkander gescheiden besturen, wetgevingen en budgetten. Maar de gouverneur van genoemde Kroonkolonie vervult tevens de functiën van Hoogen Commissaris voor Malaya, waardoor een vereeniging van de verschillende deelen wordt verkregen en eenheid van actie, richting en voorschriften verzekerd. Het is van Singapore, het politiek en economisch centrum, dat de beweging tot uitbreiding van en aantrekking tot 't engelsch gezag uitgaat, om zich stelselmatig over alle andere punten te verspreiden. Vandaar ook dat de wetgeving voor de Straits, zooals die door den Wetgevenden Raad te Singapore is uitgewerkt, tot grondslag dient voor de bijzondere voorschriften in de verschillende protectoraten. Het zal daarom voldoende zijn om een overzicht te geven van de in de Straits geldende bepalingen, om zich een oordeel te kunnen vormen over het in die britsche landen gevolgde stelsel van immigratie.

De Wetgevende Raad te Singapore heeft onmiddellijk ingezien dat er in de nabijheid der kolonie drie reservoirs van menschelijke werkkrachten werden gevonden: Engelsch-Indië, China en Java.

Sedert de Raad in 1867 in het leven werd geroepen, heeft hij niet nagelaten om te trachten de beschikbare elementen uit die reservoirs tot de kolonie te trekken, in het belang van de economische ontwikkeling der binnen zijn sfeer gelegen streken.

De ordonnantie van 1882 op de werkcontracten, de z.g.: »Wet betrekking hebbende op dienstcontracten en op de verhouding tusschen werkgevers en arbeiders" is een copie van de engelsche wetgeving in die materie. Zij is van toepassing op alle huurcontracten, en op alle categorieën van geëmployeerden en arbeiders, de Europeanen daaronder begrepen, met dien verstande evenwel dat telkens waar dit noodig wordt geacht voor bijzondere categorieën ook bijzondere voorschriften van toepassing kunnen worden verklaard.

De ordonnantie van 1882 stelt den leeftijd, waarop een contract kan worden aangegaan, op 16 jaar en kent twee soorten van contracten: *mondelinge* met een maand opzeggens en maandelijksche betaling van het overeengekomen loon, en *schriftelijke*, waarbij nog onderscheid wordt gemaakt of bij het aangaan der verbintenis al dan niet voorschot werd bedongen.

Voor contracten buiten de kolonie gesloten is de duur hoogstens 5 jaar. Deze duur wordt voor in de kolonie aangegane verbintenissen tot 3 jaar teruggebracht.

De wetgever geeft zeer gedetailleerd aan welke formaliteiten aan het sluiten van een contract behooren vooraf te gaan, hoe dit moet worden opgesteld, geteekend, wijst op de verplichting om het stuk in de taal van den contractant over te zetten, bepaalt de betalingsvoorwaarden, wat geschiedt ingeval van ongeschiktheid tot werken, en geeft de strafbepalingen aan, welke moeten voorzien in gevallen van onachtzaamheid, dienstweigering, onwettige verwijdering, desertie en van pogingen om arbeiders langs onwettigen weg of voor den vreemde aan te werven.

Voor laatstgenoemde gevallen zijn twee bijzondere ordonnantiën in het leven geroepen:

1. die van 1896 op het *crimping*, waardoor de werkgevers beschermd worden tegen elke poging van oneerlijke concurrenten om zich, ten nadeele hunner buren goedkoope werkkrachten uit de arbeiders dezer laatsten aan te werven;

2. die van 1875 op de werving door vreemdelingen, waarvan de bedoeling is de aanwezige werkkrachten voor de kolonie te behouden en te onttrekken aan eventueele pogingen van de zijde van vreemde landen en koloniën, om die werkkrachten tot zich te trekken.

Onder de beschikkingen van algemeenen aard behooren nog de volgende te worden gerangschikt:

*a.* de ordonnantie van 1867 op de naturalisatie van vreemdelingen, waarbij men het bevolken van 't land wil in de hand werken door gelijkstelling der als gewenscht erkende nieuwe elementen;

*b.* die van 1890 op de ambachtscholen, welke dienen voor de opleiding van opzieners van alle rassen voor den arbeid in en op verschillende ondernemingen;

*c.* die van 1896, op de bescherming der vrouwen en meisjes, welker doel is de vrouwen, inzonderheid onder de chineesche immigranten, te behoeden tegen de prostitutie en haar door het instellen van een tehuis of officieel toevluchtsoord voor te bereiden voor hare taak als huismoeders;

*d.* een andere van 1896 op de verblijven voor inlandsche reizigers. Men beoogt hiermee een wakend oogje te kunnen houden op het reizen en trekken der arbeiders van verschillenden landaard, om dezen te onttrekken aan de valstrikken van niet gepatenteerde kooplieden;

*e.* en tenslotte de ordonnantie van 1889, waarbij de geheime en andere genootschappen onder de Chineezen, Indiërs en andere landaarden werden opgeheven, in dien zin dat nu slechts vereenigingen worden getolereerd, waarop door mededeeling der statuten en van de ledenlijsten en begrootingen benevens door het verbod om oproerige banieren of emblemen te voeren, behoorlijk contrôle kan worden uitgeoefend. Dat dit nu ten opzichte van alle elementen onder de immigranten mogelijk is, was te danken aan de medewerking, die de wetgever in de Straits ondervond van den staf, die in de kolonie belast is met de werving, de verdeeling, de organisatie en het toezicht op de immigranten en den arbeid. Deze tak van bestuur wordt euphemistisch het Chineesch protectoraat geheeten. De protector der Chineezen is tergelijkertijd inspecteur van de immigratie uit Engelsch-Indië en controleur-generaal van allen mogelijken arbeid in de kolonie, met uitzondering van dien aan boord der schepen.

De chef van den dienst houdt verblijf te Singapore, omgeven van een talrijk tolkenpersoneel voor de chineesche, indische en maleische talen en dialecten. Hij wordt te Penang en in Malakka door assistent-proctectors vertegenwoordigd; in de provincie Wellesley door inspecteurs der immigratie; terwijl hij, wat de gefedereerde maleische staten aangaat, in correspondentie is met den, te Koeala Loempoer verblijf houdenden superintendent der immigratie. De protector en zijne assistenten zijn rechters in eersten aanleg met betrekking tot alle geschillen inzake werkcontracten, terwijl ook alle verbintenissen van chineesche, indische, javaansche of andere arbeiders ten hunnen overstaan worden aangegaan. Met de autoriteiten op het gebied van marinezaken en den gezondheidsdienst zijn zij ook de uitvoerders der bijzondere, voor de chineesche, indische en javaansche immigratie in het leven geroepen voorschriften.

Wat in het bijzonder de chineesche arbeiders betreft, bestaan er in de Straits drie ordonnantiën, welke eenigermate het wetboek voor de immigratie en den arbeid van het gele ras daarstellen. Het zijn:

1e de ordonnantie van 1880 op de chineesche immigranten;

2e de ordonnantie van hetzelfde jaar op de bescherming der chineesche immigranten;

3e de ordonnantie van 1891 op de chineesche landbouwarbeiders.

Door deze, zorgvuldig uitgewerkte wetten, legt de wetgever in eenige mate beslag op den emigrant op het oogenblik zelf dat deze tot het aangaan van zijn verbintenis overgaat. De wetgever kent twee categorieën van werklieden: de vrije arbeiders, en de koelies die voorschot hebben ontvangen en wier overtocht door agenten wordt bekostigd. Hij geeft aan hoe de schepen, voor het vervoer van immigranten toegelaten, behooren te zijn ingericht, hoe de koelies behooren te worden gevoed, hoe de ontscheping plaats zal hebben, de contracten worden ingeschreven en de contractkoelies in de voor hen bestemde depots worden toegelaten.

Bij de formaliteiten voor de onderteekening der contracten is op de kleinste kleinigheid gelet om een zoo zuiver mogelijken toestand tusschen werkgevers en arbeiders te scheppen, maar de dienst functionneert toch zoo zeker en zoo verrassend vlug, dat zoowel werkgevers als arbeiders daarover voldaan zijn.

De wetgever heeft, voor een tiental jaren, nog bijzondere voorschriften moeten uitvaardigen met betrekking tot een categorie van koelies, wier aantal sedert tot onverwachte hoogte is aangegroeid: ik bedoel de jinriksha-voerders, ten getale van ongeveer 18000 te Singapore en van 12000 te Penang en in de provincie Wellesley, een heel leger dus, samengesteld uit heterogene elementen, die gevaarlijk worden zoodra zij het werk staken.

De immigratie uit Engelsch Indië is eveneens bij de wet geregeld en wel door een ordonnantie van 1897.

De Wetgevende Raad der kolonie is bij de samenstelling van deze wet zoo mogelijk nog zorgvuldiger te werk gegaan dan bij de regeling van den chineeschen arbeid. Het gold hier Indiërs van Hindoestan, britsche onderdanen, en de welwillende medewerking van het centraal gezag te Calcutta en van de autoriteiten der provincie Madras kon slechts worden verzekerd door aan de, daar gestelde hooge eischen te voldoen. Het schijnt moeilijk te zijn geweest die medewerking te verkrijgen. Herhaaldelijk toch hoorde men gewagen van den geringen ijver van Britsch-Indië om zijn te veel aan uitgehongerde onderdanen naar het engelsch gedeelte van het schiereiland Malakka te doen afvloeien.

De javaansche immigratie kon voor de Straits geen onderwerp van bijzondere wetgeving uitmaken, daar de Javanen nederlandsche onderdanen zijn. Maar de arbeiders van dezen landaard worden hoofdzakelijk uit de Mekkagangers gerecruteerd. De jonge Javanen verkoopen hun diensten voor vijf jaren en wel voor een voorschot, dat zij ter zijde leggen om er de reis naar het graf van den Profeet van te kunnen bekostigen. Zoo is dus Mohamed een niet te versmaden helper bij de werving van werkkrachten voor engelsch gebied. Het vervoer der pelgrims heeft periodiek plaats aan boord van schepen onder engelsche vlag. Het zijn deze echepen, die het onderwerp uitmaken van een ordonnantie van het jaar 1897.

Deze — pilgrimships-ordinance — is hoofdzakelijk het gevolg van de zorgen der gezondheidspolitie. Maar daar zij de verplichting oplegt om de pelgrims in de engelsche havens terug te brengen, verzekert zij met betrekking tot de muzelmansche reizigers, die voorschot ontvingen, de nakoming hunner verplichtingen.

Zoo zijn in grove lijnen de bijzondere voorschriften voor elke categorie van, in de Straits en de naburige protectoraten ingevoerde arbeiders. Deze opsomming zou niet volledig zijn, zoo we geen melding maakten van de wettelijke bepalingen tot onderdrukking van opstootjes onder de, dikwerf lastige, elementen dezer intensieve immigratie.

De wet op de Vereenigingen bevat zeer strenge strafbepalingen, gevangenis en verbanning, die zonder genade op eventueele samenzweerders worden toegepast. Bovendien is een enkel besluit van den »Gouverneur in Rade" voldoende om recidivisten en gevaarlijke of verdachte vreemdelingen uit de kolonie te bannen.

Voorts zijn zeer juist omschreven quarantaine-voorschriften en de ordonnantie van 1897 op de leprozen daar, om de kolonie afdoende waarborgen te verschaffen tegen den invoer van, voor de openbare gezondheid gevaarlijke elementen onder de immigranten.

Welke zijn nu de resultaten van deze immigratie-politiek voor de kolonie en de protectoraten? . . . .

In tachtig jaren tijds heeft Singapore zich tot een stad met een bevolking van 280000 zielen, meerendeels Chineezen, ontwikkeld. Zijn haven, de best ingerichte in het verre Oosten, met een tonnenmaat van de schepen, die er aanleggen, van 13 millioen tonnen, verschaft 10000 chineesche en indische arbeiders den kost.

In de gefedereerde maleische staten is het cijfer der bevolking van 418.509 in 1891 tot 678.596 in 1901 gestegen en het was vooral Perak, dat de grootste vorderingen aanwees. De bevolking van dit staatje nam van 80000 in 1891 tot ruim 325.000 in 1901 toe.

## Indisch-Genootschap.

Dinsdag avond werd door Mr. M. S. Koster de voordracht gehouden, die wij in ons vorig nummer onder de *Mededeelingen* hebben aangekondigd.

Zoowel hetgeen door den inleider werd gezegd als de opmerkingen, die bij de bespreking van het onderwerp werden gemaakt waren voor de toekomst van Java en Madura van het grootste gewicht. Wij hebben geen plaatsruimte genoeg om van een en ander nog in dit nummer een verslag te geven, maar wij doen dit zonder eenigen twijfel in het volgende.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. van het Konink. Ned. Aardr. Gen. 1903. No. 1.

L. C. Westenenk: Simaloer. Bijdrage tot de kennis van dit eiland (met kaart). — Verslag van de Saramacca-expeditie (met kaart). — Litteratuur: Oost-Indische Archipel en Ned. West-Indië.

De Economist. Januari 1904.

Reinier D. Verbeek: Nieuwe mijnwetgeving voor Nederlandsch-Indië. II.

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Januari 1904.

De Java-China- en Japanlijn (met ill.). — Een expeditie naar Centraal-Borneo. — De onderwerping van Panglima Polem (met ill.).

Berichten uit de Zendingswereld. 15 Januari 1904.

Een onderzoekingsreis in het gebied der wilden in de Bataklanden, Sumatra.

De Indische Mercuur. 19 Januari 1904. No. 3.

Verslag omtrent den staat van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg over 1902. — S. Kalff: Eene suikerhistorie (slot). — Koloniaal Museum. — Beknopte aardrijkskundige beschrijving van Suriname, door W. L. Loth. — Indrukken uit Amerika. — Handboek voor Zee-assurantie. — Nederland en Japan. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 29 Jan. | 12 Febr. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 22 Jan. | 5 Febr. | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 26 Jan. | 9 Febr. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 2 Febr. | 16 Febr. | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 23 Jan. | 6 Febr. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 29 Jan. | 12 Febr. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 1 Febr. | 15 Febr. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 Febr. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 31 Jan. | 14 Febr. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 2 Febr. | 16 Febr. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.

Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

N°. 46. Donderdag 28 Januari 1904 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . *f* 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending **f 1.—**

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . *f* 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

**I. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:**

Op Donderdag 11 Februari 's avonds ten 8 ure, zal in het locaal Diligentia, Lange Voorhout 5, den Haag,

**Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis**

eene *voordracht* houden, door enkele lichtbeelden verduidelijkt over:

**Zijne Reizen in Borneo, in 't bizonder die naar de Kênja's.**

Toegang vrij voor de leden van »Oost en West«, huisgenooten van leden betalen f 0.50 voor een plaats in de zaal.

Voor niet-leden entrée f 1.— in de zaal, 10 cents op het balcon.

Plaatsbespreking als naar gewoonte.

## Het Hulde-Album.

Vrijdag den 22sten Januari tegen het middaguur werd het Hulde-Album, op het initiatief van «Oost en West» tot stand gekomen, door de Presidente der Vereeniging in tegenwoordigheid van de Commissie, die met de samenstelling was belast, aan H. M. de Koningin-Moeder overhandigd, met de volgende woorden:

Mevrouw!

Het is voor mij een groote eer Uwe Majesteit bij gelegenheid van het feest, dat heden door het gansche volk wordt gevierd, namens de Vereeniging »Oost en West« een album te mogen aanbieden, waartoe leden en niet-leden uit de verschillende deelen van het Rijk in Europa, Azië en Amerika samen hebben gewerkt om eene blijvende herinnering aan dezen vreugdedag in het leven te roepen.

Ontvang Hooggeachte Vorstin bij onze bede, om dit huldeblijk te willen aanvaarden, de verzekering, die wij gerust durven geven, dat ook de bevolking ginds in Nederlandsch-Oost- en West-Indië dit ook voor haar zoo heugelijk jubilé met geestdrift zal gedenken.

In een afzonderlijken lossen band, die door zijn maaksel een Indisch karakter draagt, hebben wij de oorspronkelijke teekeningen bijeengevoegd, die voor de samenstelling van het album waren afgestaan en ook deze hebben wij het voorrecht Uwe Majesteit aan te bieden.

Koningin Emma, blijkbaar zeer met het huldeblijk ingenomen, betuigde Haren dank, daarbij de verzekering gevende, dat de belangen van Oost- en West-Indië Haar ten zeerste ter harte gaan. Bij het doorbladeren van het album en van de portefeuilles gaf H. M. bij herhaling te kennen, dat zij dezen fraaien arbeid op prijs stelde, er bijvoegende, dat Zij hoopte later alles meer rustig te kunnen bezichtigen en dat ook H. M. de Koningin zeker met genoegen er kennis mede zou maken.

Van de album-commissie waren aanwezig de Haagsche leden en de heeren J. A. van Hamel, notaris en wethouder te Leiden, Mr. D. Fock, lid van de Tweede Kamer uit Rotterdam en de oud-legercommandant in Ned.-Indië, de gep. Luit.-Generaal Th. J. A. van Zyll de Jong, uit Zutphen. H. M. de Koningin-Moeder sprak een vriendelijk woord tot ieder der aanwezigen en bezegelde haren dank met een handdruk aan de presidente.

Van het Hulde-album geven wij voor onze lezers, die het nog niet mochten gezien hebben, hierbij eene korte beschrijving.

De buitenomslag is versierd met een typische wajangkop, door mej. C. van den Hart knap geteekend en draagt tot opschrift: *Aan Koningin Emma, de Vereeniging «Oost en West»*. Op de eerste bladzijde staan de handteekeningen van H. M. de Koningin Wilhelmina en van Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg; op de tweede de opdracht aan de Jubelaris door de Vereeniging «Oost en West» onderteekend door de Presidente en daaronder de handteekening van het eerelid, den Oud-Gouverneur-Generaal van N.-Indië Mr. J. W. van Lansberge; op de derde bladzijde bovenaan die van de Ministers Kuyper en Idenburg en daaronder twee bijdragen van de gezanten van Duitschland en van Turkije; de eerste zond eene teekening van het wrak der, in der tijd, te Scheveningen gestrande bark Henriette, met een waardeerend woord voor de redders der bemanning; de tweede betuigt zijn warme sympathie voor den arbeid onzer Vereeniging.

In hoofdzaak alphabetisch, doch ongetwijfeld met zeer veel goeden smaak gerangschikt, volgen nu vier en veertig bladzijden met geschriften, teekeningen, schetsen, muziekcomposities, Nederlandsche en Maleische gedichten, spreuken en handteekeningen.

Het is bijna niet te doen, om op 't eene in het bizonder de aandacht te vestigen, zonder aan 't andere onrecht te doen; onze beste schilders, teekenaars en etsers zijn vertegenwoordigd en naast hen ook liefhebbers, wier werk gerust gezien mag worden. Menige schets is er, die ons oude bekenden in gedachten terugvoert naar 't schoone Insulinde en hen, die het bekoorlijke tropendeel van Nederland nimmer zagen, moet doen verlangen er een kijkje te gaan nemen.

Onder de muziekstukken is een fragment uit een nog onuitgegeven muziekdrama uit het O.-Indische volksleven door Constant van de Wall en een compositie van Cornelie van Oosterzee uit Rome van het bekende wiegelied: *Nina, Nina, bobo* (slaap kindje slaap).

De litteratuur heeft grootendeels òf op den feestdag, die gevierd werd, of op Oost- of West-Indië betrekking. Van de handteekeningen vermelden wij in het bizonder, die van de prinsen van Assahan met een daarboven geplaatste spreuk; op de vier laatste bladzijden vind men de sympathiebetuiging van ruim een honderdtal leden van «Oost en West» geheel alphabetisch gerangschikt, zoodat mannen en vrouwen, jong en oud, voorname personen en gewone menschen er heel gezellig door elkander staan.

Wilden wij eene meer gedetailleerde beschrijving van het album geven, dan zouden wij daarvoor vellen druks noodig hebben, doch wij hopen er genoeg van te hebben gezegd om onze lezers, die nog geen exemplaren bezitten, te nopen zich er een aan te schaffen. Voor den geringen prijs van f 1.—, krijgen zij een exemplaar, dat keurig door de firma Mouton & Co. uitgevoerd, vooral door den schat van illustraties aan productiekosten zeker den verkoopprijs heeft gekost. Een luxe exemplaar op kunstdrukpapier kan men koopen voor f 2.50.

Om het een of ander toegezonden te krijgen, moet men een briefkaart schrijven of op andere wijze het verzoek doen aan den heer *G. Nypels*, secretaris der commissie, van Swietenstraat 83c, den Haag.

Wij durven te vertrouwen, dat velen onzer leden, een bestelling zullen doen, want daarvan hangt het af, of onze hulde financiëel ten bate zal komen van de stichting «Oranje-Nassau-Oord».

Wij eindigen dit artikel met speciaal melding te maken van de fraaie portefeuilles voor de origineele schetsen en teekeningen, waarvan mej. Nella Boon gracieuselijk het bindwerk op zich nam en smaakvol uitvoerde. De buitenband is bekleed met een fraai Indisch gebatikt doek uit de Vorstenlanden en de binnenzijde is gevoerd met een der zoo mooie Battaksch *Bènang-roesah* weefsels en als sluiting een zestal lussen om glad-koperen knoopen.

## Opleiding der inlandsche ambtenaren voor Java en Madura.

I.

Toen wij in ons vorig nummer van de op 19 Januari in het Indisch Genootschap door *Mr. M. S. Koster* gehouden voordracht, met een kort woord melding maakten, beloofden wij op deze belangrijke bespreking terug te komen, doch al hadden wij dit voornemen niet gehad, dan zouden toch onze lezers van de kennismaking met een der hoofdpunten van het debat niet verstoken zijn gebleven, want de heer *J. Habbema*, oud-inspecteur van het Inlandsch Onderwijs, bood ons een artikel ter plaatsing aan, dat een zeer belangrijk punt van verschil behandelt tusschen zijne meening en die van den inleider, en dat men onder de rubriek «Ingezonden stukken» van dit nummer vinden zal.

Waar wij, meer in het algemeen, de gansche voordracht bespreken willen, beginnen wij met aan den inleider het woord te geven. Deze deed in de eerste plaats, eene uitvoerige beschrijving der geschiedenis van de opleidingsscholen. In 1879 en 1880 werden te Bandoeng, Magelang en Probolingo drie scholen opgericht, die in den beginne niet anders waren dan inrichtingen voor uitgebreid lager onderwijs en waar de inlandsche ambtenaren wel eenigszins, maar toch niet op voldoende wijze voor hunne latere taak werden voorbereid. In 1882 werd eene commissie tot reorganisatie benoemd en verschillende plannen kwamen aan de orde, tot eindelijk in 1900 tot de inrichting der thans bestaande drie hoofdenscholen werd besloten, die met recht dien naam dragen, want bestemd om ook te dienen tot opleiding der zonen van gewone inlanders, wordt echter tot nu toe door deze van die inrichtingen geen gebruik gemaakt.

Iedere opleidings-school heeft een directeur en een aantal leeraren, waaronder één, die docter in de rechtswetenschap moet zijn.

Telkenjare wordt een aspirantenlijst opgemaakt; het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid beslist over de toelating.

Er zijn twee afdeelingen: de eerste met een driejarigen, de tweede met een tweejarigen cursus. De eerste staat wel op zichzelf, maar is toch om zoo te zeggen de voorbereiding tot de tweede, waarin voornamelijk rechtswetenschap en staathuishoudkunde onderwezen worden. De Nederlandsche taal dient bij het onderwijs als voermiddel.

Het spreekt wel vanzelf, dat spreker in bijzonderheden trad, waar het de juridische opleiding betrof.

Hij behandelde verder de vraag, of de opleiding der inlandsche ambtenaren de kosten loonde, die daaraan besteed worden en aarzelde niet om, gelet op de nu reeds opgedane ervaring, die vraag pertinent met «ja» te beantwoorden. Slechts weinige voorstanders vindt thans nog de vroeger wel eens vooropgestelde meening, dat de inlandsche ambtenaar voldoende kennis, ook van het recht en van de wetten, opdoet in zijne langdurige loopbaan. Daarenboven, zoo zeide hij, is eene speciale opleiding onvermijdelijk, wanneer men let op den onafwijsbaren plicht van Nederland, om landskinderen op Java en Madura eene ruimere plaats in het bestuur te geven. Deze eisch wordt geboden, zoowel door de zuinigheid, als door goed staatsbeleid en gerechtigheid!

Maar dan moet ook de inlander intellectueel en moreel worden opgeheven en dat ook dit laatste een gevolg is van de opleiding op de hoofdenscholen, was hem duidelijk geworden uit den omgang met zijn leerlingen.

De quaestie, die daarna behandeld werd, was: of voor den aanstaanden Inlandschen ambtenaar eene nog meer volledige opleiding, het studeeren in Europa niet te verkiezen is? Beslist ontkennend werd hierop door den inleider geadviseerd. Om een goed en degelijk Javaansch ambtenaar te worden, is het verre te verkiezen, dat de aspirant opgroeie te midden der Javaansche maatschappij en hoewel het Nederlandsch de taal is, waarin hij al zijn wetenschap opdoet, moet het streven van de opvoeders in de eerste plaats zijn, hem Javaan te doen blijven, hem niet te Europeaniseeren. Ook daarom achtte spreker het vestigen der scholen in het binnenland beter, dan in of bij de groote steden, terwijl het koele klimaat, het bergland daarvoor verkieslijk doet zijn.

Dat men in het Nederlandsch en niet in het Maleisch of Javaansch les geeft, is in de eerste plaats nuttig, omdat men zeer moeielijk geschikte docenten zou kunnen vinden, die een der beide talen voldoende machtig zijn om daarin goed pakkend onderwijs te kunnen geven en een nadeel is het zeker niet, dat de Inlandsche ambtenaar goed Nederlandsch kent, vooral niet, omdat toch gaandeweg zij, die het voor 't prestige noodig achten, dat de inlander den Europeeschen ambtenaar in het Maleisch of in zijne eigene landstaal aanspreekt, gaandeweg uit het kader verdwijnen.

Dat 't landbouwonderwijs op 't programma der hoofdenscholen werd geschrapt, was geen nadeel meer, nu dit onderwijs veel beter kon worden gegeven aan de in 1903 opgerichte landbouwschool te Buitenzorg, die een driejarigen cursus heeft en tot vorming in die richting van inlandsche bestuurs-ambtenaren dient.

Ook 't onderwijs in de staathuishoudkunde zou inleider van 't programma willen wegnemen, omdat in geen enkel ander vak halve kennis, zoo gevaarlijk is als in dit, terwijl de leerlingen door het beperkte der voorafgegane studie niet ontvankelijk zijn voor degelijk onderwijs in de staathuishoudkunde.

Verder achtte hij het geven van een diploma, na het met goeden uitslag verlaten der eerste afdeeling, eene fout. Slechts zij, die beide afdeelingen met succes achter den rug hebben, zijn voldoende voorbereid om later behoorlijk als Inlandsch hoofd te kunnen optreden, en toch zijn er nu onder de ouders, die, gelet op de voor hen bezwarende uitgaven van het schoolgeld met wat er bij hoort, hunne kinderen van de school nemen, als zij hun diploma A hebben gehaald. Deze komen dan daarenboven twee jaar vroeger als beambte in dienst en hebben in dit opzicht een voorsprong op hun tijdgenooten, die het einddiploma verlangen.

Spreker zou daarom eene bepaling wenschen, dat alleen 't einddiploma recht gaf tot plaatsing, maar dan zou ook het aantal scholen moeten worden uitgebreid, minstens worden verdubbeld.

De vroegere hoofdenscholen van 1878 hebben ongeveer 500 gediplomeerden afgeleverd, die voor een deel als ambtenaar werkzaam zijn. Niet altijd is het oordeel over hunne geschiktheid gunstig, maar het diploma werd dan ook op die scholen bij het einde van den cursus gegeven, ook al had de leerling in bijna alle vakken «onvoldoende». Dit is bij de regeling van 1900 veranderd; slechts hij, die bewijst met vrucht den cursus te hebben doorloopen, krijgt een einddiploma.

Om dit gansche stelsel van opleiding te doen slagen, moeten echter de Europeesche ambtenaren medewerken en o. a. de inlandsche ambtenaren aanmoedigen, door met hen alle zaken in het Nederlandsch te behandelen.

Wordt dit goed begrepen en gedaan, dan voorspelt spreker, dat het onderwijs, zooals hij zich dat voorstelt, rijke vruchten zal dragen, zoodat Nederland in staat zal zijn om tegenover Oost-Indië zijn eersten plicht te vervullen: het voeren van een wijs en rechtvaardig bestuur tegenover de inlandsche bevolking!

Bij de besprekingen der voordracht vroeg de heer *Mr. van Deventer*: of het hoofd der school te Bandoeng ook toezicht hield op den handel en wandel der leerlingen buiten de school. De heer *Habbema* was van meening, dat niet alle inlandsche ambtenaren aan dezelfde eischen van theoretische bekwaamheid behoeven te voldoen. (Zie zijn ingezonden stuk). De heer *Mr. Haze*, een ambtgenoot van den inleider, was het met dezen geheel eens, hij zou bij 't uitreiken van 't einddiploma aan de geslaagde aspiranten een titel of distinctief willen geven, dingen, waarop de Javaan zeer gesteld is. Ook zou de zekerheid van dadelijk een maandelijksche inkomst van f 35 à f 40 te hebben nuttig werken. De heer *Grivel* deelt mede, dat te Probolingo een nieuwe opleidingsschool in aanbouw is. Hij betreurt, dat er geen toelatingsexamen meer voor de hoofdenscholen is en zou wenschen, dat men den inlander, die zulks verlangt, meer algemeen in staat stelde Nederlandsch te leeren. De heer *Benthem v. d. Berg* wijst er op, dat men zich vergist, wanneer men denkt, dat het geleidelijk vervangen van Europeesche ambtenaren door Inlandsche eene bezuiniging zal zijn, want men zal de opgeleide Indische ambtenaren zeker beter moeten betalen, dan men 't de tegenwoordige doet. De voorzitter de heer *Pierson* brak eene lans voor het behoud van de lesuren in de staathuishoudkunde. Het gold hier immers niet een volledig onderwijs in dat vak, maar alleen het verscherpen van het inzicht der leerlingen, waar het de economische vraagstukken betreft, waarmede ze als bestuursambte-

naar noodwendig zullen te doen krijgen. De heer *Mac Neil* was van meening, dat sommige staathuishoudkundige leerstellingen door den inlander moeielijk zullen kunnen worden begrepen, omdat de toestanden in zijn land zoo geheel anders zijn dan elders.

In 't kort beantwoordde de inleider de verschillende sprekers. Het deed hem leed te vernemen, dat men te Probolingo bezig is eene nieuwe opleidingsschool te bouwen, hij geeft voor die scholen den voorkeur aan 't koele hoogland. Het houden van toezicht op de jongelui, ook buiten de school, is niet wel mogelijk; binnen de school wordt daarvoor naar behooren gezorgd. De twee categorieën van ambtenaren van den heer Habbema lijken hem niet. Te Bandoeng bestaat voor de Preanger een toelatingsexamen, de residenten kunnen dit vorderen, maar alleen reeds om de reiskosten, zou hij tegen het voorschrijven van een algemeen toelatingsexamen zijn.

Op het geven van meer gelegenheid tot het aanleeren van Nederlandsch op de inlandsche scholen zal vooreerst wel geen kans zijn, dit zou grootere uitgaven vorderen, dan de toestand der financiën thans toelaat. Een betere bezoldiging der lagere Inlandsche ambtenaren zal zeker noodig worden, maar in den beginne is hunne huishouding niet duur, al zijn zij ook gehuwd. Wat betreft het onderwijs in de staathuishoudkunde heeft spreker geen bedenking, dat de leerlingen enkele economische beschouwingen hooren en hij zou deze willen te pas brengen bij de behandeling van de kennis der wetten, zooals dit door hem ook werd gedaan.

Na deze repliek van den spreker, werd de vergadering gesloten.

## Oost-Indische berichten.

Djambi. Het Semarangsche comité voor ondersteuning van behoeftige en zieke inlanders. Tabak via Sabang. Gebrek aan ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur. Toestanden in Madoera. De Merapi. Kunst- en industrieschool te Buitenzorg. Het leger en indische conserven. Bali. Opiumregie. Vulkaan Raoeng.

**Djambi.** Pangeran Ratoe, die, zich niet meer veilig achtende in zijn gebied, zijn apanage in handen van den resident van Palembang had gesteld en verzocht had te Djambi te mogen verblijven, kwam daar vergezeld van de Ratoe, zijn moeder, de Pangerans Tjokro en Andjang en familieleden den 26en December aan.

Genoemde grooten zijn onder toezicht van den Demang geplaatst en voorloopig geïnstalleerd in een huis naast de woning van Pangeran Wiro Kesoemo te Oelag Kemang, met uitzondering van eenige Radens, waarvoor Pangeran Ratoe niet durft instaan en die op verzoek van dezen zijn aangehouden, totdat nader omtrent hen zal zijn beslist.

Bij Poelou Palig (Tebo) werden door eene patrouille, onder kapitein van Kakum, Ngabe manan en de hadji's Djahal en Abdoelhamid, die als zendeling van Taha de ongeregeldheden in de Tabirstreek hadden aangestookt, onschadelijk gemaakt. Eene poging tot oplichting van Raden Mat Tahir nabij doesoen Boeloe Kasap (Batang Hari) is wederom mislukt.

**Het Semarangsche comité voor ondersteuning van behoeftige en zieke inlanders** hield eene vergadering, waarop werd medegedeeld dat in Maart a.s. Semarang eene inrichting rijk zal zijn voor behoeftige en zieke inlanders met een kapitaal van pl. m. f 30.000.

Wij vreezen, zegt *de Sem. Ct.*, dat er een nul te weinig achter dit bedrag staat en dat het met deze instelling zal gaan zooals met bijna alle philanthropische instellingen in Indië. Zoolang de oprichters aan het hoofd staan en er nog geld is, gaat het, maar de oprichters verdwijnen, de fondsen raken uitgeput en — de begrafenis volgt!

**Tabak via Sabang.** Aan de *Sum. Post* schrijft men dat, ofschoon de etablissementen te Sabang in 't algemeen gezegd mogen worden te voorzien in de eischen, die men aan deze nieuwe haven kan stellen, het aan verschillende personen, die haar bezochten, is opgevallen, dat één punt, en wel een zeer belangrijk punt, niet in het oog is gehouden.

In Belawan heeft men er namelijk zeer terecht, door het aanbrengen van overdekte gangen op de steigers, voor gezorgd, dat de tabak uit den wagon in het schip geladen kon worden, zonder aan de invloeden van het weer te worden blootgesteld.

Dit is te Sabang achterwege gebleven en daardoor blijft de mogelijkheid bestaan, dat bij regen of fellen zonneschijn de tabak bij het vervoer uit den goedang naar de boot aan de nadeelige invloeden wordt onderworpen.

Het is daarom zeer gewenscht, dat de stoomvaartmaatschappij »Nederland« resp. de Sabang-maatschappij spoedig maatregelen neme dien toestand te verbeteren, zoowel in haar eigen belang, als in dat van het te vervoeren product.

**Gebrek aan ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur.** Op last van den Gouverneur-generaal heeft de directeur van **B. B.** een rondschrijven gericht tot de hoofden van gewestelijk bestuur, om bekend te maken dat aan ambtenaren van B. B., met het oog op het groot incomplet, in 1904 geen buitenlandsche verloven zullen worden toegestaan, tenzij in urgente gevallen.

**Toestanden in Madoera.** »Voyageur« schrijft in *het Soer. Hbl.* o. m. dat over het geheel onder de bevolking van Madoera veel armoede heerscht en zulks moet worden toegeschreven aan de slechte qualiteit der gronden, het gebrek aan bevloeiingswater en de totale afwezigheid aan industrie, terwijl de binnenlandsche handel zeer gering is. Volkomen waar, zegt de Soer. correspondent der *Locomotief*, vooral wat het laatste betreft, want het is immers genoegzaam bekend dat, toen de Madoera Stoomtrammaatschappij met den aanleg van haar lijn Kanaal—Bangkallan begon, het daarvoor noodige werkvolk uit Soerabaja, Grissee, Sedajoe enz. moest ontboden worden, dat de Madureezen met gekruiste armen al dat werk aanschouwden (waren de aangeboden loonen misschien te laag?) en dat alleen de vrouwen, eenigen dan te bewegen waren aan de baan te arbeiden, d. w. z. kleine boomen te kappen, struikgewas uitteroeien en ander werk te verrichten.

Later zijn de mannen ook aan den slag gegaan, doch groot is hun aantal nooit geweest.

De grootste armoede heerscht in Soemenap, daar is het met de openbare veiligheid vrij slecht gesteld en daar zelfs hebben nog niet lang geleden verscheidenen brutale rooverijen plaats gehad, nagenoeg op dezelfde wijze als de Rampak- en Ketjoepartijen in Lamongan, Sedajoe Bodjenegoro, enz., n. l. door sterke, zelfs met geweren gewapende benden, van wege den honger.

Volgens anderen weer, zit de verarmde adel achter die rooverijen en veediefstallen.

De door de afschaffing van de panembahans en door het onder rechtstreeks bestuur van het N. I. gouvernement brengen van Madoera, aan lager wal geraakte pangerans en andere grooten, steeds gewoon geweest aan veel geld en een weelderig leven, kunnen ter nauwernood bestaan van de geringe toelage, die zij van de regeering ontvangen en daarom, om n. l. geld machtig te worden voor vrouwen, hanegevechten enz. zouden zij schavuiten wapenen en op roof uitzenden.

**De Merapi.** Eene vrij hevige uitbarsting van den Merapi moet den 27en december j. l. hebben plaats gehad.

Onder zwaar gedreun en gerommel stootte de krater groote massa's gloeiend zand uit en ook zware steenen, die langs de helling van den berg afrolden en hier en daar een rustpunt vonden. Daar deze steenen nog langen tijd zware rookkolommen opwierpen, had het den schijn als of op de helling nieuwe kraters en sulfatoren waren ontstaan, schrijft men in *de Mataram*.

**Kunst- en industrieschool te Buitenzorg.** Deze school, verbonden aan de Ursulinenschool, geeft onderwijs in:

1. Fröbelmethode.
2. Het boekhouden, handelsrecht en handelsrekenen
3. Nuttige en fraaie handwerken.
4. Het teekenen in zijn vollen omgang.
5. Het schilderen naar de natuur en naar voorbeelden.
6. Het boetseeren.
7. Het vervaardigen van kunstbloemen.

De school heeft ten doel jonge dames te bekwamen in verschillende vakken van kunst en industrie en op te leiden tot een akte in vrouwelijke handwerken.

Naast de school van kunst en industrie is opgericht een **mode-cursus** voor meisjes, die zich willen bekwamen in het modevak, zich dus bij voorkeur bepalen tot het vervaardigen van dames- en kindergoed, om later na verkregen vaardigheid in eigen onderhoud te voorzien of desverkiezende aan de inrichting te blijven werken tegen salaris.

De directie van dezen cursus neemt bestellingen aan van dames- en kindertoiletten, van dames- en kinderondergoed, uitzetten, huishoudgoed, enz.

**Het leger en indische conserven.** Men herinnert zich zeker het bericht dat aan den heer van Dalfsen, directeur van de javasche maatschappij tot verduurzaming van levensmiddelen, voor de oprichting van eene tweede fabriek te Bandoeng — een bestaat er reeds te Poerworedjo — een renteloos voorschot van regeeringswege zou worden verleend van f 10.000. De regeering zag het voordeel in van de leverantie van geconserveerde levensmiddelen aan het leger door een hier te lande gevestigde maatschappij.

Naar men thans aan *het Soer. Hbl.* mededeelt, wil het gouvernement echter eenige voorwaarden aan het renteloze voorschot verbinden, nl. dat als waarborg op de bestaande fabriek te Poerworedjo een hypotheek zal worden gevestigd. Deze fabriek is door eene commissie opgenomen; de taxatie mag niet beneden de f 70.000 waarde zijn. Eene beslissing in deze niet onbelangrijke quaestie wordt spoedig verwacht.

**Bali.** Uit Bali verneemt *de Soer. Ct.* dat de verbranding van het lijk van Kloengkoeng's ouden vorst heeft plaats gehad zonder menschenoffer. Ongeveer 5000 personen woonden de plechtigheid bij.

Het bewuste contract is door den Vorst geteekend en het gezantschap van Tabanan moet reeds onder weg zijn naar Buitenzorg.

**Opiumregie.** Zooals bekend is, zijn ter beschikking van den hoofd-inspecteur der opiumregie gesteld twaalf controleurs van het binnenlandsch bestuur, die bij hun kader eigenlijk onmogelijk gemist kunnen worden. De hoofden van gewestelijk bestuur, door de regeering om advies verzocht, verklaarden nagenoeg eenparig dat de werkkring van deze ambtenaren zeer goed vervuld zou kunnen worden door gepensioneerde officieren en andere betrouwbare voormalige landsdienaren, maar de chef van den dienst was hier tegen.

Dezer dagen moet de directeur van financiën van den Gouverneur-Generaal eene missive hebben ontvangen, waarin hem in overweging wordt gegeven deze zaak nog eens in ernstige beschouwing te nemen; eene missive in zulke besliste bewoordingen gesteld, dat men veilig kan aannemen dat het korps controleurs in den loop der volgende maand versterkt zal worden met twaalf leden schrijft men in de *Javabode*.

**Vulkaan Raoeng.** Van den resident van Besoeki is het bericht ontvangen, zegt *de Javabode*, dat door nabij dezen vulkaan wonende personen geluiden als donderslagen zijn gehoord en lichtverschijnselen werden waargenomen, terwijl de berg veel rook uistootte.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Door den gouverneur is aan de Koloniale Staten een ontwerp-verordening ter goedkeuring aangeboden, waarbij bepaald wordt, dat over de jaren 1904 tot en met 1908 van landbouwondernemingen, die een oppervlakte gronds van 25 hectaren of meer in cultuur hebben, eene bijdrage in de uitgaven voor het landbouwproefstation ad f 0.50 's jaars per hectare in cultuur zal worden geheven.

Indertijd, bij het bezoek van professor Went aan de kolonie, hebben de vertegenwoordigers van verreweg het meerendeel der groote landbouwondernemingen zich verbonden tot voormeld doel gedurende 5 jaren genoemd bedrag bij te dragen. Nu, met de voldoening van deze bijdragen in het vooruitzicht, onzes inziens wel wat laat, besloten is tot de oprichting van een proefstation en daarvoor op de begrooting voor het loopende jaar reeds? gelden zijn beschikbaar gesteld, meent de gouverneur dat zekerheid behoort te worden verkregen dat de bijdragen geregeld binnenkomen.

Die zekerheid wordt door de ontworpen verordening geboden, waarbij de beheerders der plantages voor het, door deze verschuldigd bedrag worden aangeslagen.

De vraag is, dunkt ons, gewettigd of de »vertegenwoordigers van verreweg het meerendeel der groote landbouwondernemingen«, toen zij zich tot het vorenstaande verbonden, wel vermoed hebben dat hunne ondernemingen er, wanneer eindelijk tot de oprichting van het gewenschte station zou zijn besloten, zoo slecht voor zouden staan als nu het geval is.

Aan de *Nieuwe Surinaamsche*, die zoo af en toe — 'n enkel keertje maar — 't wel eens met taal en stijl aan den stok heeft kan toch een goede dosis opmerkingsgave niet worden ontzegd, hetgeen o. a. blijkt uit het lesje, dat zij der nederlandsche pers toedient over het volgende bericht, dat in verscheidene der groote nederlandsche bladen — het is ons ontgaan — de ronde moet hebben gedaan:

»Wij vernemen dat de gouverneur van Suriname last heeft gegeven tot uitzending van het pantserschip »de Ruijter« naar San Domingo in verband met de daar uitgebroken revolutie«.

Wat de gouverneur van Suriname met die zaak te maken heeft, mag Joost weten, meent het blad terecht, dat dan der nederlandsche pers den gemoedelijken raad geeft om zich wat beter omtrent den gang van zaken in de kolonie op de hoogte te stellen, waardoor ze zulke flaters voor den vervolge zal kunnen voorkomen, om dan met alle recht van »onze kolonie« te kunnen spreken.

**Curaçao.** Zooals wij in ons vorig overzicht mededeelden werd besloten om de opening der tentoonstelling, die in de maand Februari zou plaats hebben uit te stellen. Het bestuur der »Curacaosche Maatschappij,« waarvan de tentoonstelling uitgaat, heeft blijkbaar en dan terecht gemeend dat het voor een expositie op zoo kleine schaal niet raadzaam zou wezen om, naar het voorbeeld der grootere zusters, zich ongeacheveerd aan de blikken van 't kijklustig publiek te vertoonen. Het uitstel tot in de tweede helft van Mei duidt er echter op, dat het niet dient om nog beter de laatste hand aan alles te kunnen leggen, om dit op zijn voordeeligst te doen uitkomen, maar om te zorgen dat er wat meer dan thans het geval is binnenkomt. De termijn der aangifte van toezendingen is dan ook verlengd tot 31 Maart a.s. en het bestuur hoopt dat nu de regenval in de laatste dagen, de eerste helft van de maand December l.l., was toegenomen nog veel voor de tentoonstelling zou worden opgegeven.

Men weet dat oorspronkelijk de datum voor de opening der tentoonstelling in Februari was gesteld, met het oog op de verwachte komst van de *Prinzessin Louise* met een aantal amerikaansche en andere toeristen ter reede van Willemstad.

De *Amigoe di Curaçao* is er niets rouwig om, dat geen vreemdeling bij *de* tentoonstelling tegenwoordig zal zijn, daar hoeveel schoons en nuttigs er ook moge worden uitgestald, het voor een Amerikaan b.v., verwend door zijn groote winkels en magazijnen, niet veel belangrijks kan zijn.

Een uitzondering maakt 't blad met betrekking tot de kunstindustrie in de kolonie. Het geeft te dien opzichte den raad om in Februari de kunstzaal alleen voor de toeristen ter bezichtiging te stellen, onder de mits dat het bestuur reeds voldoende bijdragen van kunstindustrie mocht hebben ontvangen of toezegging dat de voorwerpen voor Februari gereed zouden zijn. Mocht er door de toeristen iets worden aangekocht, dan zou een zelfde voorwerp weer opnieuw kunnen worden vervaardigd en met de overige inzendingen op de eigenlijke algemeene tentoonstelling een plaatsje kunnen vinden.

Het schijnt in het voornemen van het bestuur der »Curacaosche Maatschappij« te liggen om een permanente tentoonstelling van kunstvoorwerpen ook te Willemstad te organiseeren. Dat kan niet anders dan Boeatan ten goede komen, indien de curaçaosche permanente er bij navrage dan maar niet, geheel tegen het belang der industrieelen, ten behoeve waarvan zij in het leven zal zijn geroepen, op uit is om wat ze zelve niet kwijt kan raken als voor Nederland goed genoeg over te zenden.

Zoo'n permanente kan den inlandschen artiest de gelegenheid bieden om over buurmans werk zijn oog te laten gaan en daarin aanleiding te vinden om, met behoud van 't eigen-ik in zijn werk, zich zelven zooveel te volmaken.

»Governor-Curaçao — alle vrijstellingen invoerrechten ingetrokken behalve die toegestaan bij contract-Hamelberg«. Zoo luidde de inhoud van een telegram dat door den gouverneur van Curaçao van den wd. nederlandschen zaakgelastigde te Caracas werd ontvangen. De Venezuelanen hebben 't heelemaal niet op Curaçao begrepen, nadat dit door de schepen der blokkeerende mogendheden zoo'n beetje als operatie-basis is gebruikt.

Die gezindheid blijkt o. a. ook uit een entrefilet in *El. Pregonero* van Caracas, waarin wordt medegedeeld dat Venezuela maandelijks een zeker aantal bolivars zal bestemmen tot afdoening zijner postschulden aan de schuldeischende mogendheden, met uitzondering van Nederland, Italië en ook van Curaçao, die het meer overeenkomstig hun trots hebben geacht, de schuld aan het oordeel der gemengde commissies te onderwerpen.

En toch zijn er verscheidene Curaçaonaars die zich in het land van Simon Bolivar laten naturaliseeren, maar om dan in venezuelaanschen zeedienst te kunnen treden. De luitjes schijnen evenwel niet te weten dat zij dan ophouden Curaçaonaars te zijn. De wd. nederlandsche zaakgelastigde te Caracas heeft ten minste het bestuur der kolonie verzocht om de ingezetenen op de hoogte te stellen van de gevolgen van naturalisatie in den vreemde.

Ten slotte nog de, door de *Amigoe* geleverde commentaar op oefeningen in het schieten met lichtkogels van het Riffort:

Zeer zeker zullen deze *moderne* oefeningen van den laatsten tijd den soldaten een bewijs zijn dat er niets gespaard wordt om hen te bekwamen in de krijgskunde en tevens zooveel mogelijk afwisseling te brengen in hun leven. Hopen wij dat het ook iets zal bijbrengen om hun *gehalte te releveeren.* (De cursiveering is van ons).

Het releveeren van het gehalte der curaçaosche infanteristen door middel van lichtkogels is misschien nog zoo'n kwaad denkbeeld niet.



## Eenige middelen tot verbetering van den economischen toestand van den Inlander.

*Voordracht gehouden in de Algemeene Vergadering der Vereeniging „Moederland en Koloniën", den 15en Januari 1904 door den heer G. A. Scherer, oud lid in den Raad van Ned.-Indië.*

Ik wensch heden avond uwe aandacht te vragen voor eenige middelen, die m. i. zouden kunnen worden aangewend om den Inlander in beteren economischen toestand te brengen.

Niet dat ik meen een panacée gevonden te hebben, waardoor in een korte spanne tijds zulk eene uitkomst zou worden verkregen, niemand, die maar een oogenblik over dit vraagstuk gedacht heeft, zal dit verwachten, want dat zou even onmogelijk zijn als met den hand aan den hemel te reiken. Welvaart, en meer speciaal het bezit van eenig kapitaal is niet iets wat in zeer korten tijd kan worden bereikt, niet alleen moet men weten het geld te verdienen, men moet het ook weten te bewaren en men moet zijne uitgaven beneden zijne inkomsten doen blijven en dit laatste is iets wat er bij den Inlander moeielijk in wil.

Over het algemeen is hij goedhartig en royaal van aard, en waar het geld betreft heeft hij de allures van een grand-seigneur uit de middeneeuwen. Hij heeft voorts het idée, dat al wat hij leenen kan zuivere winst is, want aan teruggeven denkt hij zoo dadelijk niet, dat is iets van latere zorg. „Komt tijd, komt raad" is zijn devies.

En meent hij verplicht te zijn tot het geven van een feest, b.v. bij geboorte, besnijdenis of huwelijk van een kind, dan treden bovengenoemde karaktertrekken in hun volle kracht aan den dag en zal hij niets onbeproefd laten om zich het noodige geld te verschaffen, hoe schadelijk de voorwaarden ook zijn waarop het verkregen wordt.

Maar ondanks dit alles heerschte er toch een 40-tal jaren geleden in vele streken van Java eene betrekkelijke welvaart en was het algemeen een geijkt gevoelen, der in Indië vertoevende Hollanders, dat een Inlander geene zorgen kende, dat hij tevreden was met zijn rijst en een gedroogd vischje en met een strootje nà, en dat hij van zijne, wel is waar geringe, inkomsten toch nog zooveel kon overhouden, dat hij voor zijne vrouw en kinderen en ook voor hem zelven feestkleederen en sieraden van niet geringe waarde koopen kon.

Dit alles is thans veranderd. Het is van algemeene bekendheid, dat de welvaart in onze Oost-Indische bezittingen verminderd is. Voornamelijk is dit het geval op Java doch ook op de Buitenbezittingen valt dit ve schijnsel op te merken, hoewel misschien in minde mate. Dit behoeft dus niet bewezen te worden, da niemand het tegenspreekt en daar de beraadslagingen de Tweede Kamer bij de vaststelling der Begrooting v Nederlandsch-Indië over het jaar 1904 hebben do zien, dat het Nederlandsche volk zelfs bereid is geld geven om de officieel geconstateerde économische zinking der bevolking tot staan te brengen, en als h kan, in voorspoed te doen verkeeren.

Niet alleen dat men al dadelijk ruim 2 millioen voorschot voor diverse doeleinden heeft gegeven, de R geering heeft beloofd het volgend jaar met een volled program te zullen aankomen om Indië zoo mogelijk doende uit den nood te helpen.

Waaraan is echter die verminderde welvaart toe schrijven? Dat dient men te weten en goed te wet voor men volgens een vast plan hulp gaat verleen Want tast men het kwaad niet aan daar waar het oorsprong neemt, dan loopt men gevaar, dat de aan wende middelen niet of althans niet voldoende zul baten.

De Regeering heeft dit ook ingezien, gelijk blijkt uit voorkomende in de mededeelingen van staatkundigen algemeenen aard van het Koloniaal Verslag over 19 waarin men o. a. leest.

„In verband met den zeer ongunstigen économisch toestand der bevolking in de Residentie Semara is bij G. B. datum 2 Juli 1902, no. 8 eene commis ingesteld van 5 leden onder voorzitterschap van d Resident den Heer P. F. Sijthoff, aan welke is op dragen het opmaken van een grondig rapport omtr de oorzaken, eerste openbaring, ontwikkeling en d tegenwoordigen omvang van de in dat gewest heerschend waters- en voedingsnood, zoomede omtrent het nut de de tot leniging van den nood, beschikbaar gestelde geld gesticht en voorts het indienen van op dat rapport baseerde voorstellen, welke blijvende voorzieningen doel hebben voor die gedeelten der geteisterde strek waar zonder zulke preventieve maatregelen de nood anders dan van chronischen aard kan zijn of word Einde December 1902 heeft de commissie aan hare dracht voldaan. Van het gedrukte rapport worden exe plaren aan de Staten-Generaal toegezonden, hetgeen re is geschied met het algemeen verslag en de gewestel verslagen omtrent de uitkomsten van de in Juni 19 bevolen zoogenaamde pauperisme enquête (zie K. V. 19 bladz. 81), zoomede met het, onder dagteekening 28 Februari 1903, uitgebracht rapport van de in J 1902 benoemde pauperisme-commissie (zie K. V. 19 kolom 203 (204).

Als gevolg van het met den Gouverneur-Generaal pleegd overleg omtrent de wenschelijkheid van een derzoek naar de oorzaken van de mindere welvaart inlandsche bevolking, is bij G. B. datum 15 Oct. 19 no. 31 op Java en Madura, met uitzondering van Vorstenlanden en de particuliere landerijen eene dergel enquete bevolen onder leiding van eene hoofdcomm bestaande uit 11 leden, onder presidium van den Resi van Pekalongan den Heer H. E. Steinmetz, aan we in de eerste plaats is opgedragen een leiddraad same stellen aan de hand waarvan het onderzoek zal mo geschieden door de Hoofden van Gewestelijk Best bijgestaan door de hun ondergeschikte Europeesche Inlandsche ambtenaren en door zoodanige andere a telijke of particuliere personen, als daarvoor naar hu meening in aanmerking komen".

„Den 30 Januari 1903 diende de Hoofdcommissie ontwerp-leiddraad in, die einde Maart aan de Hoof van gewestelijk Bestuur is toegezonden, met verzoek in overleg met de door hen te kiezen personen, die hen de gewestelijke commissies van onderzoek zu uitmaken, na te gaan welke wijzigingen daarin event nog behooren te worden aangebracht".

Aldus het Koloniaal Verslag.

Zeker zal men op deze wijze vrij veel kostbaar m riaal bijeenbrengen, maar toch zijn er op die manier handelen eenige bemerkingen te maken, die ik m niet te mogen achterhouden.

Zijn ook de eerstvermelde commissies vrij spoedig haar rapporten klaar gekomen, de enquête onder p dium van den Resident van Pekalongan Steinmetz wel zoo spoedig niet afloopen.

Het lijkt toch alles behalve bevorderlijk voor spoed, dat de door de commissie vastgestelde ontw leiddraad, nog eerst weêr eens naar Batavia moest wor gezonden, om daar eene wandeling door het Dep ment van Binnenlandsch Bestuur en de Algemeene Se tarie te maken. Wist men het te Batavia beter, dan men daar ook wel dien leiddraad kunnen opmaken direct verzenden, zoo niet dan had de Hoofdcomm dat wel zelfstandig kunnen doen; in beide gevallen men geen twee maanden behooren te verliezen.

En waartoe het dient, dat een door de hoofdcomm vastgestelde leiddraad nog weêr eens door de gew lijke commissiën moet worden gewijzigd, is ten ee male onbegrijpelijk. Hoe zal het mogelijk zijn een in die voorgestelde wijzigingen te brengen, en had heen en weêrzenden niet vermeden kunnen worden d de gewestelijke commissiën vrijheid te geven om, beh het beantwoorden der vragen volgens den leiddr bovendien nog alles mede te deelen wat hun ter lichting noodig scheen? Dat deze vrees niet ongegr is blijkt uit een courantenbericht van enkele weken leden, waarin voorkomt dat de Resident Steinmetz Residenties van Java wil afreizen en met alle gew lijke commissies wil spreken om éénheid in de in dienen rapporten te verkrijgen.

Maar stel nu eens dat de Gewestelijke commis hun rapporten hebben ingediend en dat de Hoofdc missie daaruit, natuurlijk met groot verlies van tijd, résumé heeft gemaakt en hare conclusies getrokken, is daarmee de bevolking nog niet geholpen.

Want het zal een geruimen tijd duren voorda omvangrijke rapporten en stukken bij de bureau Batavia en te Buitenzorg zijn bestudeerd, voor me de noodige conclusies uit heeft getrokken en voor een plan heeft vastgesteld, waarnaar zal worden gehand

En dan moet dat plan met de toelichting naar land worden gezonden en moet het hier in den sm kroes van het Departement van Koloniën en daarn dien van de Tweede Kamer voor dat er eindelijk helpen kan worden begonnen. En waarin zal dat hel dan bestaan? Denkelijk in hoofdzaak in het daarste van irrigatie en communicatiemiddelen, daar dit voornaamste, zoo niet de eenige middelen zijn, waar het nut en de noodzakelijkheid, afdoende op het pa kunnen worden aangetoond, wanneer zij die *voorste* en zij die *beslissen* door zoovele geografische mijlen zoovele bureaux van elkander gescheiden zijn.

Dit moet niet opgevat worden als eene oppositie te het daarstellen van dergelijke werken, integendeel ga wordt erkend dat ze hoogst nuttig en noodzakelijk maar toch geloof ik dat al gaf men den inlander dade 50 millioen voor irrigatie en 50 millioen voor comm catiemiddelen cadeau, er maar weinige personen zul gevonden worden, die meenen dat daarmêe dan een nieuw tijdperk van welvaart voor de inlandsche volking zou aanbreken.

Hier wordt ook niet mêe bedoeld dat het beta door Nederland aan Indië van de som, door Mr. Deventer als eereschuld gequalificeerd, onnoodig zou z

het tegendeel is waar, men zou met zulk een bedrag een massa goed kunnen verrichten. Bedoeld werd alléén dat men er niet eene geheele omkeering van den economischen toestand van Java van verwachten moet, ja zelfs dat de uitwerking van de betaling dier som op de welvaart van den inlander, betrekkelijk niet zeer sterk sprekend zou zijn, wanneer zij alléén aan irrigatie en communicatie middelen werd besteed.

Ik ga nog verder en beweer dat wanneer de ± 600 millioen, die tijdens de batig-slot politiek door Nederland van Indië zijn ontvangen in Indië waren verbleven zonder daar tot werken van algemeen nut te worden aangewend, doch den Inlander in handen gesteld, deze kolossale som de welvaart van den inlander van het huidige oogenblik niet zoo zou hebben verhoogd als men van zulk een belangrijk bedrag zou verwachten, wanneer het stelsel van bestuur hetzelfde ware gebleven.

Waar eene kinderlijke weinig ontwikkelde, eenvoudige bevolking in nauwe aanraking komt met Europeesche handelaren en industrieelen, toegerust met kennis en kapitaal en met Aziatische vreemdelingen als Chinezen en Arabieren dat geboren kooplieden en handelaren zijn, daar moet die bevolking het loodje leggen en gaat haar geld langzaam maar zeker in de zakken der vreemdelingen over.

Dit is alleen te verhinderen, wanneer het bestuur alle pogingen in het werk stelt om het peil van kennis en beschaving van die bevolking op te voeren tot dat van de bedoelde Europesche en Aziatische vreemdelingen, op de wijze zooals dit bv. in Japan geschiedt, dat is o. a. door het bevorderen van het onderwijs op allerlei gebied, door het stichten van vakscholen als anderszins, maar daaraan is door ons Gouvernement weinig gedacht.

Ook heeft men instellingen bestendigd en zaken ingevoerd die het der bevolking zeer moeielijk zoo niet onmogelijk maakten zich uit dien gedrukten toestand op te heffen, ik noem o. a. de verpachtingen van belastingen en van het middel van amfioen, het invoeren en handhaven van gedwongen cultures, waarbij de bevolking niet behoorlijk beloond werd voor het werk dat zij presteerde, en het vorderen van te bezwarende heerendiensten.

Wij geven af op landen als Bali, Lombok en Atjeh en beweren, dat wij daar de beschaving en de welvaart komen invoeren, maar niets is minder waar dan dat. Juist dat wij het land voor ieder open stellen, dat wij het recht voor iedereen gelijk maken en dat wij de veiligheid van personen en goederen handhaven, maakt dat de vreemdelingen met kapitaal en kennis toegerust zich onder de bevolking kunnen vestigen en daar ongestoord hunne zaken kunnen drijven, en wie dan op den duur aan het langste eind trekt behoeft geen betoog.

Van Atjeh weet ik meê te praten en ik kan uit eigen aanschouwing verzekeren, dat toen wij daar kwamen en in de eerste jaren daarna, het een zeer rijk land was met overvloed van kostbare houten huizen en van prachtig vee, met vele visschersvaartuigen, met kostbare vischnetten van 1000 en meer guldens waarde per stuk, met overvloed van gouden en zilveren sieraden en porcelein, met schatten aan wapentuig en munitie en met millioenen aan gemunt geld.

Hoe kwam dat? Eenvoudig omdat de Atjehers geen vreemdelingen in hun land toelieten, tenzij vreemdelingen, die in beschaving en levenswijze en meestal in godsdienst huns gelijken, er niet tegen opzagen zich voor goed in het Atjehsche rijk te vestigen en zich met de bevolking te vermengen.

Deden zij dat niet dan werd er wel een middel gevonden om op een goeden dag, onder het een of ander voorwendsel, den rijk geworden vreemdeling van een misdrijf te beschuldigen en van zijne bijeen verzamelde schatten te ontlasten, gelukkig zoo hij er het leven nog afbracht. Stierf hij een natuurlijken dood, dan stelde de Vorst des lands zich dikwijls tot erfgenaam aan en zoo bleef het geld in het land.

En wilde een vreemde handelaar, gedurende zijn verblijf in een dergelijk land, ongemoeid zijn, dan moest hij een aanzienlijk gedeelte van zijne winst aan den Vorst en zijne rijksgrooten bij wijze van douceur afstaan, zoo niet dan werd hij bij voortduring door een ieder gevexeerd en was hij zijn leven niet zeker.

Niet dat ik zulke praktijken wil verdedigen of door ons Gouvernement zien nagevolgd, ik beweer alleen maar dat op die wijze het geld in het land bleef, dat de contanten, die men voor verkochte producten ontving en de kostbare stoffen, de goud en zilverwerken, die men er voor inruilde in handen van den Atjeher kwamen en bleven en dus den rijkdom van het land verhoogden.

En hoe ziet Atjeh er nu uit. Het land is door den oorlog verwoest en vernield, de veestapel is door het invoeren van vreemd besmet slachtvee nagenoeg geheel uitgestorven; de Radja van Samalanga verzekerde mij indertijd, dat hij alleen ongeveer 10.000 stuks karbouwen en koebeesten had verloren. Schepen, vaartuigen en vischnetten zijn door onze marine nagenoeg totaal vernield, het geld is besteed aan oorlogsbehoeften, die verbruikt of waardeloos geworden zijn.

Wij hebben dus de welvaart van Atjeh ten naastenbij verwoest. Zullen wij die weder doen herleven als wij het volk tot onderwerping hebben gedwongen en het daarin houden? Gedeeltelijk wel, maar in andere opzichten zullen wij dezelfde toestanden krijgen als op Java. Europeesche industrieelen en handelaren, Chineesche en Arabische kooplieden zullen zich op Atjeh vestigen en zullen een groot gedeelte van de winst, die vroeger in Atjeh bleef aan zich trekken en uit het land brengen. De delfstofrijkdom, adres de petroleum in Perlaq, zal hoofdzakelijk den vreemdeling ten goede komen en deze zal er zich mee verrijken, maar het land zal er niet beter van worden, niet omdat die vreemdeling zoo slecht is maar alleen omdat hij vreemdeling is, en het door zijne kennis en kapitaal verkregen geld niet in het land zelf verteert of doet blijven, maar het naar zijn vaderland stuurt om daar er later van te gaan leven. De ambtenaar en de officier doen evenzoo, want het pensioen, waarvan zij later in patria zullen leven, moet door het land, waar zij gearbeid hebben worden opgebracht, terwijl het elders verteerd wordt.

Het absenteïsme is dan ook de worm, die aan de welvaart van Indië en in het algemeen aan die van alle tropische koloniën van Europeesche mogendheden knaagt.

Dit wordt echter door sommigen tegengesproken. Men beweert, dat wanneer de Inlander de schatten, die de bodem van het door hem bewoonde land bevat niet te voorschijn kan brengen; hij er niet door verarmt, wanneer een ander dit doet en de winst elders verteert, maar ik betwijfel of dit juist is. Tegenwoordtg dient elk volk zijn uiterste krachten in te spannen om de concurrentie tegen anderen vol te houden, en kan het niets missen van de factoren, die tot zijne ontwikkeling en zijne welvaart moeten bijdragen. Gebeurt dit wèl, dan moeten de gevolgen ten nadeele van dat volk zich met den tijd openbaren. Ware dit niet zoo, waarom zou dan het absenteïsme in Ierland en in Friesland dezelfde slechte gevolgen hebben als wij in Nederlandsch- en in Britsch-Indië waarnemen?

Het is dan ook de plicht van een Koloniaal Bestuur om de inheemsche bevolking door opvoeding en het oprichten van instellingen van onderwijs van allerlei aard, de gelegenheid te geven zich op te werken tot den ontwikkelingstoestand der besturende natie en zelf te doen en te verdienen, wat thans door den vreemdeling gedaan en verdiend wordt.

Doch die weg is lang en de invloed van bovenvermelde toestanden doet zich dagelijks meer en meer gevoelen, want hoe is het anders mogelijk, dat er geen meerdere welvaart zou heerschen in streken waar Europeesche ondernemingen van landbouw en nijverheid gevestigd zijn? Dat de inlander in die streken een dagloon van 20 cents of daaromtrent kan verdienen, kan hem wel voor verhongeren bewaren, maar toch niet tot welvaart brengen.

Gedeeltelijk kan die invloed worden geneutraliseerd, of liever een gedeelte van den rijkdom, al is het niet het grootste gedeelte, kan in het land blijven, wanneer men zorgt dat de teelt van producten voor de Europeesche markt door den inboorling zelf voor eigen rekening geschiedt, en hij dus de opbrengst van den verkoop ontvangt en niet loonarbeider worde van den Europeeschen groot-landbouw, en wanneer men hem dan tevens, door het oprichten van scholen en instellingen van onderwijs, zoodanig weet te ontwikkelen, dat hij vele ambten en beroepen, die nu door vreemdelingen moeten worden vervuld, zelf kan waarnemen.

Ik heb reeds gezegd, dat ik niet geloof dat men Java zijne welvaart kan hergeven, wanneer men er alléén 100 millioen aan irrigatie en communicatiemiddelen aan ten koste zou willen leggen. De welvaart wordt niet door enkele dergelijke groote middelen van buiten af teweeggebracht. Zij dankt haar ontstaan aan een samenstel van ontelbare en soms telkens veranderende factoren, waarmêe rekening moet worden gehouden, wil men succes van zijn werk hebben. En die factoren schuilen voor een groot deel ook in de personen zelf, die men tot welvaart wil brengen en moeten uit hen zelf worden aan den dag geroepen en door hen zelf worden aangewend.

Daarom geloof ik niet dat eene dergelijke groote commissie als nu is benoemd het aangewezen werktuig is om aan te geven wat gedaan moet worden en om te zorgen dat het gedaan en goed gedaan worde en op dit laatste komt het vooral aan. Die commissie mist de intime en voortdurende aanraking met den inlander, die daar voor in de eerste plaats noodig is. Zij is te weinig elastisch. Wat zij eenmaal heeft voorgesteld zal voor vele jaren als officieel program dienen, waarvan zeer moeielijk zal worden afgeweken.

Het nemen van maatregelen ter bevordering der welvaart, behoeft nu niet altijd geld of veel geld te kosten. Met een weinig en zelfs zonder kosten kan er, voornamelijk op de Buitenbezittingen, waar men eene geringe bevolking en daarentegen overvloed van grond heeft, veel gedaan worden om den inlander tot meerdere welvaart te brengen en ook op Java, voor zoover mijne geringe kennis van dat land reikt, zou in die richting iets en misschien zelfs veel te doen zijn. Men moet daarbij tegen een weinig aansporing of printah-aloes niet opzien, dit is nu eenmaal iets waar de inlander moeielijk buiten kan als het nieuwigheden geldt, ook al zijn die nog zoo in zijn belang.

Leenen en schulden maken tegengaan en planten voor eigen rekening bevorderen kan niet anders dan gunstige gevolgen voor de betrokkenen hebben, en waar zij zelf dikwijls hun eigen belang zoo weinig beseffen of er zoo onverschillig voor zijn mag men in dat opzicht wel een beetje den teugel doen gevoelen.

Als illustratie van wat ik bedoel, wensch ik hier eene episode uit mijn diensttijd als Ass.-Resident meê te deelen. Toen ik in 1885 als zoodanig benoemd werd voor de Ass. Residentie Gorontalo, zooals men weet een onderdeel van Menado, doch zeer ver er van af gelegen en over land zelfs niet te bereiken, vond ik bij aankomst aldaar het volk in zeer deplorabelen toestand. De armoede was bizonder groot, niet in dien zin dat de bewoners niets hadden om zich te voeden, dit was het geval niet, maar geld werd er weinig verdiend, en zoo dit al verdiend werd, moest het grootendeels worden besteed aan het betalen van genomen voorschot.

Zooals men wellicht weet leeft de bevolking daar meerendeels niet van rijst, zooals in de meeste andere streken van Nederl.-Indië, maar van maïs en daar deze op drooge velden en berghellingen, die niet kunnen besproeid worden, geplant wordt en het klimaat er nog al eens hardnekkig droog kan wezen, zoo gebeurt het dikwijls, dat men verscheidene malen per jaar moet planten, en dan dikwijls nog maar even genoeg krijgt om het jaar rond te komen en zelfs dat nog niet eens altijd. Uitvoerwaarde heeft het product niet. In elk geval, er wordt, voor zoover ik weet, niets van uitgevoerd.

Misschien ligt het ook daaraan dat de maïs zeer gemakkelijk door snuitkevertjes en andere insekten wordt aangetast, zoodat, als ik mij wel herinner, de aanwezige voorraad meest in huis in den rook van het haardvuur wordt opgehangen om die insekten er af te houden.

Iets anders van belang produceerde de afdeeling niet, natuurlijk trof men er de overal in Indië bekende en verspreide vruchtboomen aan, waarvan de Kalapa in tamelijk groot aantal.

Het eenige wat Gorontalo in vroegeren tijd had opgeleverd was goud, dat uit de riviertjes gewasschen en hier en daar uit primitieve mijngangen werd verkregen. In den compagniestijd, en ook later tot 1850 toe, werd de door de bevolking verschuldigde hassil (belasting) in goud opgebracht, doch langzamerhand verminderde die opbrengst.

In dat jaar is die omgezet in eene belasting op de huisgezinnen, in den trant van die in de Minahassa, doch het kostte der bevolking steeds ontzaggelijke moeite ook maar een deel dier belasting op te brengen. Er was altijd een zeer aanzienlijk tekort loopende van een derde tot twee derden van den aanslag, Zoo was b.v.

| | | | |
|---|---|---|---|
| in 1870 | de aanslag f 51.000 | de opbrengst | 24.000 |
| „ 1872 | „ 43.000 | „ | 13.000 |
| „ 1873 | „ 35.000 | „ | 18.000 |
| „ 1880 | „ 36.000 | „ | 21.000 |
| „ 1883 | „ 34.000 | „ | 22.000 |

En ondanks alle moeite gelukte het niet daarin eene gunstige verandering te brengen.

In het Koloniaal Verslag van 1870 leest men onder Hoofdstuk J. Gewestelijk Bestuur het volgende.

„Menado. De voorgenomen invoering van 's Gouvernements rechtstreeks gezag in de tot de afdeeling Gorontalo, behoorende rijkjes Gorontalo, Limbotto, Boné, Attinggola en Boalemo is volgens een onlangs genomen beslissing om finantieele redenen tot nader opgeschort. Het voorname bestanddeel der in den aanvang van 1870 voorgedragen bestuurs-organisatie was het volledig bezoldigen ten laste van 's lands kas van het districts-bestuur, zonder dat daartegenover, althans met voldoende zekerheid en binnen een aan te wijzen tijdperk, te rekenen ware op eene evenredige vermeerdering van inkomsten, een eisch die, in 't bijzonder ten opzichte van Gorontalo, niet onbillijk werd bevonden. Uit de Indische stukken toch bleek, dat de bestaande belasting van f 5 voor elk hoofd van een huisgezin veel meer dan thans zou moeten opbrengen, wanneer het inlandsch bestuur bij hare inning behoorlijk te werk ging en niet door allerlei knevelarijen de bevolking verarmde en uitputte."

„Alvorens dus aan het verlangen der radjas en rijksgrooten naar vestiging van 's Gouvernements rechtstreeks gezag in hunne rijkjes gevolg te geven, oordeelde het Opperbestuur het rechtmatig te vorderen, dat zij het Gouvernement daartoe in staat stelden door te zorgen dat eerst de belasting behoorlijk worde opgebracht. zoodat de bestuurskosten vergoed werden en door naar onze denkbeelden te besturen, dus niet te knevelen".

„Aan de Indische Regeering werd derhalve medegedeeld dat de Europeesche ambtenaren, thans reeds in Gorontalo bescheiden, zich tot taak zullen moeten stellen het inlandsch bestuur in die richting te leiden. Naarmate dit met beteren uitslag geschiedt zal te spoediger worden overgegaan tot de invoering van de gewenschte, voor een ordelijke huishouding berekende organisatie."

Kritiek op deze fraaie beslissing van het Opperbestuur zal ik maar niet leveren. Iedereen voelt wel dat hier eene geheele bevolking werd opgeofferd aan den ongemotiveerden angst om een paar guldens op de nieuwe organisatie te zullen moeten toeleggen.

Een mijner voorgangers, de nu nog levende zeer bekende en zeer verdiensteiijke Dr. F. Riedel, had getracht in den treurigen economischen toestand der bevolking verandering te brengen en wel op de volgende wijze. Hij was tot de ervaring gekomen, dat er zich in de uitgestrekte bosschen van Gorontalo zeer waardevolle vindplaatsen van „damar" een soort boomhars bevonden, welke damar voor het vervaardigen van vernissen in Europa zeer gezocht is en tamelijk hooge prijzen, soms wel tot f 30 de picol haalt. Daartoe moet zij echter fossiel zijn, dat is zij moet een zeker aantal jaren, denkelijk honderd of meer, in den grond hebben gelegen en daar dan scheikundige veranderingen hebben ondergaan, die maken, dat de daarvan bereide vernissen spoedig hard worden en niet kleven, wat het vernis van jonge damar in meerdere of mindere mate wel doet.

Hoe komt nu echter die damar in den grond? Dit geschiedt op de volgende wijze. De boomen, die deze waardevolle hars leveren schijnen daarmêe zoodanig vervuld, dat wanneer zij door ouderdom of door een andere oorzaak sterven en omvallen en door bladeren en humus worden bedekt, het hout verteert, doch de in de holten en poriën aanwezige damar zich op elkaar pakt en zich langzamerhand vereenigt tot een lichaam, dat den vorm behoudt van den boom, waarin zij besloten was; doch natuurlijk op kleinere en dunnere schaal.

Blijft de damar te lang in den grond dan verteert en vergaat zij op hare beurt ook weder; zoodat het gemakkelijk te begrijpen is, dat hoewel er veel van die fossiele damar in de bosschen van Gorontalo aanwezig is, de voorraad toch niet als onuitputtelijk kan worden beschouwd.

De Assistent-Resident Riedel nu zag in die damar een middel om de bevolking tot meerdere welvaart te brengen en moedigde op allerlei wijzen het verzamelen en uitvoeren daarvan aan.

Doch wat was hiervan het gevolg? Zoolang de vindplaatsen niet al te ver verwijderd waren en de inzamelaars dus weer tijdig tehuis konden komen was het voordeel grootendeels aan den kant der bevolking. Maar langzamerhand raakten die vindplaatsen uitgeput en moest men zich al verder en verder, ja dagreizen ver, in de bosschen begeven om goede damar te vinden.

Om zelf het noodige voor den tocht te kunnen meênemen, om zijn gezin eenig geld achter te laten was voor den inlander niets eenvoudiger dan van den opkooper, meestal een Chinees of Arabier of een handlanger van een Europeesch handelaar, een voorschot te nemen, dat met de in te leveren damar zou worden verrekend. En nu ziet men van zelf de gevolgen.

Bleef er eerst nog een overschot over voor den verzamelaar; naarmate hij zich verder en verder in de bosschen moest begeven en dus langer wegbleef en meer voorschot noodig had werd het overschot kleiner, om op het laatst slechts een nadeelig saldo over te laten.

Leverde dus de exploitatie voor den inlander geen voordeel meer op, de nadeelen er aan verbonden waren nog grooter, doch kwamen eerst later aan den dag.

Door zijne vele en lange afwezigheid van huis, raakte hij aan een zwervend leven gewend en leerde zich van alle gemakken en geriefelijkheden spenen. Naar zijn huis keek hij niet meer om en naar zijne aanplantingen van vrucht- en andere boomen en naar zijn vee en pluimgedierte evenmin.

Zijn, uit hout en bamboes netjes en goed opgetrokken huis verviel. Hij maakte zich een hutje in het bosch, zijne familie kwam bij hem wonen en zoo was het, dat, toen ik begin 1885 mijne eerste reizen door de afdeeling maakte, ik in kampongs van 100 huizen er geen 10 aantrof, die onderhouden en bewoond waren, terwijl de rest half of geheel tegen den grond aanlag, alsof er een cycloon of aardbeving had gewoed.

De schuld hiervan lag niet bij den heer Riedel. Hij was te verstandig en hij hield te veel van den inlander, om hiervoor geen stokje gestoken te hebben, wanneer hij die treurige gevolgen van de damar exploitatie had gezien. Doch zooals het gaat, hij was overgeplaatst voor deze zich zoo deden gelden, en zijne opvolgers trokken zich van de bevolking weinig of niets aan, dan wel zagen geen kans daarin verandering te brengen.

Hier kwam nog bij dat de Hoofden hoog en laag geen tractement of vaste inkomsten kregen. Behalve dat zij de beschikking hadden over zeer talrijke heerendienstplichtigen, hadden zij recht op $\frac{1}{10}$ van alles wat landbouw, veeteelt en vischvangst den inlander opleverde. Dit werd in natura door de mindere hoofden verzameld en voor een gedeelte aan de hoogere hoofden overgedragen. Hoeveel misbruik van deze instelling werd gemaakt, hoe vexeerend en belemmerend voor handel en verkeer, zal wel niet behoeven te worden aangetoond en toch was het resultaat, dat zelfs de hoogste hoofden een armelijk bestaan leidden.

Ook het Gonvernement kwam bij dezen staat van zaken te kort en was zulks al sinds vele jaren het geval, gelijk u gebleken is uit de zooeven gegeven cijfers en uit de jeremiade van het Koloniaal Verslag over 1870. De pogingen van den heer Riedel hadden op dit gebied ook geen merkbare verbetering te weeggebracht.

In overleg met de in Gorontoalo dienende controleurs, de heeren G. A. Sedee en A. van Senden, wien evenals mij deze staat van zaken ter harte ging, trachtte ik daarin verandering te brengen.

Ik besloot dit te doen, wel na eigen onderzoek en aanschouwing, maar zonder er hoogere autoriteiten, zelfs niet mijn Resident in te kennen, daar ik wel begreep, dat zoo die er in gemengd werden, de bezwaren en tegenwerpingen zoo groot en zoo velen zouden zijn, dat het plan er noodwendig onder begraven zou worden.

De fout, en het is een groote fout, ligt m. i. in dit opzicht bij onze te zeer gecentraliseerde inrichting van bestuur, die maakt dat wil men iets ten nutte of ten voordeele der bevolking tot stand brengen, men dadelijk tegen allerlei bepalingen optornt, die op zichzelf wel heel rationeel zijn, maar die maken, dat alle initiatief verlamt, omdat men opziet tegen den berg geschrijf waar men door heen moet, hetgeen met zooveel tijdverlies gepaard gaat, dat wanneer men ten lange leste dan ook eens zijn zin mocht krijgen, men in den regel al op het punt staat overgeplaatst te worden en wat er van dergelijke plannen terecht komt, wanneer niet de ontwerper, maar iemand anders, die gewoonlijk geheel andere inzichten heeft, ze moet uitvoeren behoef ik u niet te zeggen.

En in het onderhavige geval waren de wijzigingen en veranderingen van zoo ingrijpenden aard, dat niet alleen alle Indische autoriteiten maar zelfs de Staten-Generaal er aan te pas moesten komen, namelijk waar het gold de verandering in de belasting, die van de bevolking zou worden gevorderd.

Maar Gorontalo was ver van Menado en nog verder van Holland. Er kwam slechts eens in de maand een boot van de N. I. Stoomvaart-Mpij., doch die kwam over Menado maar keerde niet over Menado terug, of omgekeerd, zoodat de Resident daar nimmer gebruik van kon maken om Gorontalo te bezoeken; en daar hij ook geen Gouvernementsstoomer bezat, omdat deze op Atjeh gebruikt werden, dreigde er van dien kant voor mij weinig gevaar.

En ik had te Batavia eenigen tijd besteed aan het inzien der omvangrijke correspondentie over de invoering van direct gezag in Gorontalo, waarover men al van 1850 doende was zonder tot een resultaat te kunnen komen. Altijd waren er autoriteiten, die het ontraadden, dan de Ass.-Resident, dan de Resident, dan de Gouverneur-Generaal dan het Opperbestuur. Een staaltje heb ik U zooeven er reeds van doen hooren, ik wil er nog alleen bijvoegen dat de lezing dier stukken mij wee om het hart maakte en ik van stonde aan besloot om, zoo het mij mogelijk bleek, de knoop door te hakken.

Zooals gezegd begon ik om in gezelschap der contrôleurs het geheele land door te trekken, alle kampongs te bezoeken en met alle hoofden en ook met verschillende leden der bevolking over de zaken te spreken en merkte ik al spoedig dat niemand met den tegenwoordigen staat van zaken volkomen tevreden was. De hoogere Hoofden niet, omdat zij ondanks alle moeite en aanmaning toch maar weinig inkomsten kregen, de mindere hoofden niet, omdat zij voortdurend in touw moesten zijn om de tienden der bevolking in te zamelen en aan die hoogere hoofden af te dragen, en de bevolking evenmin daar de kampongs ontvolkt waren en de weinige achterblijvenden dus, door allerlei vorderingen van heerendienst als anderszins, dubbel gekweld werden, terwijl de afwezigen in de bosschen en op de bergen, geen minder treurig bestaan leidden en er toch niet rijk van werden, integendeel hoe langer hoe meer in schuld kwamen bij de opkoopers.

Nadat dit alles goed was opgenomen werd eene zielentelling gehouden, ingericht volgens het model, dat meen ik in der tijd door den Resident Wallandt in Benkoelen de Lampongs en Palembang is ingevoerd, en waardoor men, zonder veel schrijfwerk, nauwkeurig kan zien het aantal huizen waaruit een dorp bestaat, het aantal en den naam der volwassen mannen in elk huis wonende, het aantal vrouwen, het aantal kinderen beneden de 16 jaar, gescheiden in jongens en meisjes, de voornaamste bezittingen der bevolking als vee, rijstvelden, klapperboomen of andere kostbare boomsoorten enz. Ook bleek er uit, wie dorpshoofd en dorpsgeestelijke waren, en wie hunne helpers, zoodat men een kort maar vrij volledig overzicht had van den staat van een dorp; daar ook aanteekening werd gehouden van hen, die wegens ziekte, ouderdom, gebreken enz., van heerendienst of belasting, waren of dienden te worden vrijgesteld.

Zij die met mij in dergelijke streken gediend hebben zullen beseffen welk een inzicht men door dergelijke registers, die elk jaar op nieuw worden gecontroleerd en bijgewerkt, in den maatschappelijken toestand van land en volk krijgt en hoe men, alleen op deze wijze toegerust, met ernst, en zekerheid verandering en verbetering kan aanbrengen.

Er kwamen dan ook bij die volkstelling grappige zaken aan het licht. Zoo waren er kampongs, waar het meerendeel der mannelijke bewoners tot het dorpsbestuur of de dorpsgeestelijkheid behoorde. Niet omdat in die dorpen zooveel te besturen was of omdat de bewoners zoo godsdienstig waren, maar alleen omdat zij op die wijze vrijgesteld waren van belastingen, heerendiensten en andere heffingen. Daar de districtshoofden deze aanstellingen verleenden, kon men zich wel voorstellen hoe weinige hunner vele aangetrouwde familieleden in de lasten der overige bevolking deelden.

Uit die volkstelling konden belangrijke conclusies worden getrokken. Er bleek uit, dat wanneer elk werkbaar man, een behoorlijk getal hoofden en geestelijken uitgezonderd, eene belasting van f 5 betaalde en er geen ongemotiveerde vrijstellingen werden toegelaten, er een bedrag binnen zou komen, waarvan niet alleen de Gouvernementsbelasting ten volle kon worden betaald, maar dat er nog een voldoend bedrag overschoot om behoorlijke bezoldigingen aan de districts- en onderdistrictshoofden uit te keeren. Als ik mij wel herinner beliepen die tractementen voor de districtshoofden of marsaoleh's van f 75 tot f 175 smds er voor de onderdistrictshoofden van f 25 tot f 50. En dan zou er nog een overschot zijn van ± f 5000; namelijk als er geen of slechts een onbeduidende achterstand zou worden geconstateerd.

Alle heerendiensten voor de hoofden te verrichten, en dat waren er niet weinig daar sommigen 20 en meer menschen per dag hadden, alle verplichte leveringen, alle tienden van veld en boomvruchten, van veeteelt, vischvangst en handel in een woord alle belemmeringen en alle vexaties, konden dan met een slag worden afgeschaft.

Aan hoofden en bevolking werd een en ander in talrijke vergaderingen en besprekingen medegedeeld en uitgelegd en hun aangetoond, dat door het aanslaan van allen, die tot nu toe ongemotiveerd vrijstelling hadden genoten, het te innen bedrag ruimschoots voldoende zou zijn om alles te dekken, zoodat tegenvallers nagenoeg niet denkbaar waren, dat het verschil in aanslag tusschen hoofden van huisgezinnen en werkbare mannen niet groot was, daar, bij de vroege huwelijken der Gorontalezen, een ongetrouwd man 16 of 17 jaar eene zeldzaamheid was, zoodat uit dien hoofde arme huisgezinnen niet in slechter conditie kwamen dan vroeger.

Ook werd hun voorgehouden en hierop wensch ik vooral den nadruk te leggen, dat, nu zij van alle banden zouden worden bevrijd, zij het zelf in de hand hadden, zich tot betrekkelijke welvaart, in elk geval tot een zorgenvrij bestaan op te werken, en dat zij daarom ten eersten weer in de kampong moesten gaan wonen, in een eigen huis van behoorlijke afmetingen en van nette inrichting en op goede houten stijlen gebouwd, en niet in een bamboekrot, waarin soms 3 à 4 familiën bij elkaar huisden; dat zij dan bij hun huis den noodigen aanplant van maïs moesten aanleggen, zoodat hun levensonderhoud in gewone omstandigheden verzekerd was; dat zij om aan geld te komen tot betaling der belasting niet meer uitsluitend moesten rekenen op de damar, maar dat elk hunner op zijn erf nabij zijn huis moest aanleggen aanplantingen van gewassen, geschikt voor de Europeesche markt en, goede en kwade jaren door elkaar, een opbrengst leverende van minstens f 25, waarvan dan de belasting van f 5 gemakkelijk kon worden betaald en de resteerende f 20 tot eigen gebruik aangewend.

Als zoodanig gewas werd hun voor alles aangeraden den klapperboom, die eenmaal geplant en vruchtdragend, minstens f 0.50 per boom 's jaars oplevert. Gelijk men weet vereischt deze boom bijna geen onderhoud noch verzorging hoewel een paar maal in het jaar schoonmaken natuurlijk een goeden invloed uitoefent. Zelfs behoeft men de vruchten niet te plukken, daar deze afvallen als zij oud genoeg zijn.

Al wat men nu te doen heeft is de vruchten te verzamelen en te openen en het vruchtvleesch in groote stukken te snijden en dat in de zon te drogen. Het verkregen product, copra genoemd, wordt grif tegen f 7 a f 8 de

ADVERTENTIËN.

## Postzegelverzamelaars.

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.
Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
**Franklinstraat 92, Den Haag.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**
Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

**FIGUURZAGEN**
is een leerzaam tijdverdrijf.
**Houtsnijden**
is even interessant, doch over het algemeen beoefenen de Dames liever de
**Houtbrandkunst.**
Alle benoodigdheden voor deze schoone liefhebberijen leveren **SINDERAM & Co.**, *Huidenstraat* 28 en 33, Amsterdam.
Vraag prijscouranten s. v. p.

**„SIMPLEX"**
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".

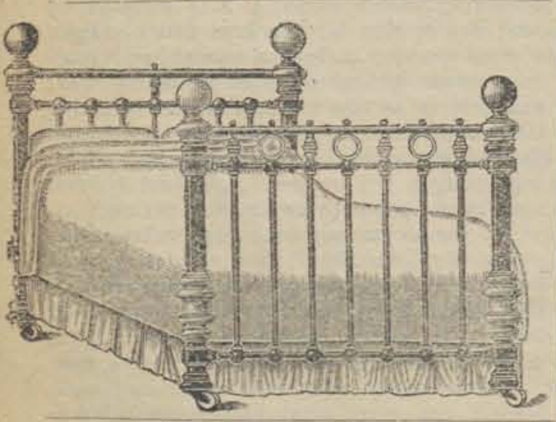
**A. PUTMAN CRAMER,**
Gedipl. Piano-onderwijzeres.
Obrechtstraat 122. Den Haag.

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
te 's-Gravenhage
is verkrijgbaar:
**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
**COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.**
***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover.

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

**Th. A. A. SIMONIS**
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

**Opvoeding.**
Bij eene fam. te 's-Hage, die jaren in Indië was (oud Recht. Hoofdambt.) kunnen **1** of **2 Indische kinderen** worden opgenomen. Uitstekende voeding en verzorging en toezicht op de studie verzekerd.
Brieven fr. letter O, bureau van dit blad.

**L. Boellaard,**
oud-leerling van het Amsterdamsche en Leipziger Conservatorium, beveelt zich beleefd aan voor **viool**, **theorie** en **ensemblelessen** etc. **Matige condiën. Zeer goede referenties.**
Adres REGENTESSELAAN 202.

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

# TE KOOP.
**HEERENHUIS** met Tuin.
Te bezichtigen CONRADKADE 60, 's-Gravenhage.

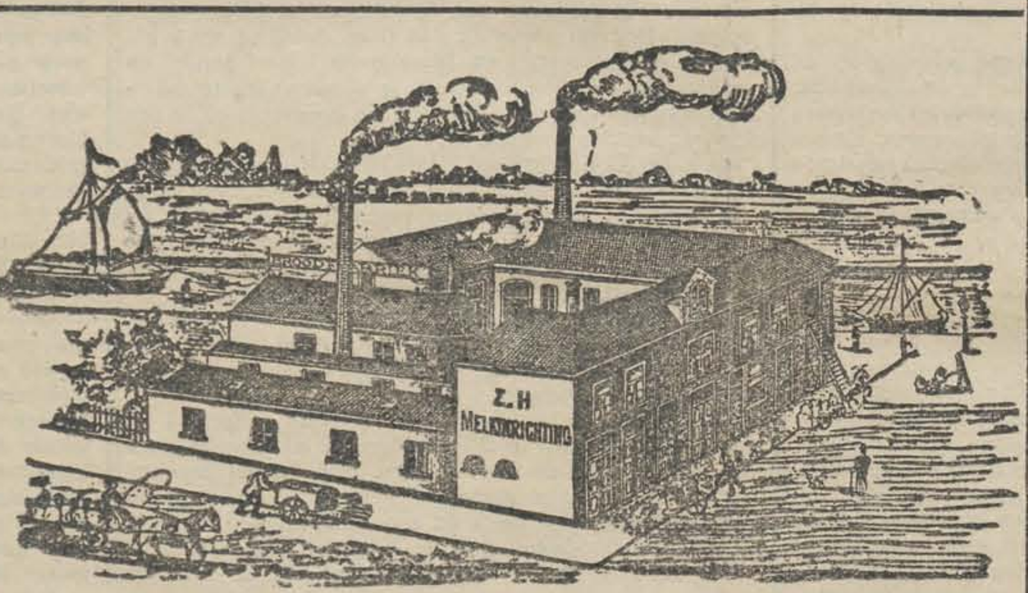
**G. van Poeteren,**
Cand. Notaris te 's-Gravenhage,
Laan van Meerdervoort 134.
Correspondent der
's-Gravenhaagsche Maatschappij
ter Verzekering tegen
Brand- en Zeegevaar, van 1835.
**Sluit verzekeringen tegen**
**Brand- en Zeegevaar.**

**Pension Büchner.**
Laan van Meerdervoort 189,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te bespreken**
**per maand, week en dag.**

J. A. DE GRUIJTER,
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat, Den Haag.
**GROOTE SORTEERING**
Vulkachels, Insluithaarden, Calorifers,
Salamander Kachels, Gashaarden en Kachels en
Tegelkachelplaten.

**„DE KOLENMIJN."**
***Vraagt Prijs-Courant.***
EERSTE KWALITEIT
**Engelsche en Belgische Anthraciet en Cokes.**
N. BOVELANDER voorheen Ph. v. d. Berg.
Kantoor: Prins Hendrikstraat 167.

***SIEGEL-PIANINO.***
„Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici."
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van Muziek-Instrumenten,
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.




**De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,**
**Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,**
heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.
**Speciaal adres voor**
***Zoet Roggebrood en Bruinbrood.***
In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

**AGENTEN.**
In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van
**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**
Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.
**Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zutphen.**

Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde
**RONDDRAAIENDE Achterlappen,**
welke scheefloopen der **HAKKEN** onmogelijk maken.
***MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,***
**Korte Houtstraat 1, Den Haag.**
***Wacht U voor minder kwaliteit namaaksels.***

**OPRUIMING**
van Gas-, Petroleum- en Amerikaansche Vulkachels
***tegen veel verminderde prijzen.***
**ENGLEBERT-COLINET, Filiaal Noordeinde 190a.**
Speciale Inrichting voor Indische Families.

# RAJAH-THEE
de **Nationale Thee** bij uitnemendheid is een product van **Nederlandsch-Indië.**
Overal verkrijgbaar à f1.50, f1.25, f1.— en f 0.80 per pond.
in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.
Luxe-blikken à 2½ ons 75, 60 en 50 cts.
**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

**BRAND-APPARATEN**
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Eene Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier Dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene baboe wenscht met eene familie naar Indië terug te gaan.

Eene andere baboe, die hetzelfde vraagt, om te Marseille of te Genua aan boord te komen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Eene vrouw van middelbaren leeftijd tot assistentie in eene kleine huishouding.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

# Bijblad
VAN
# HET KOLONIAAL WEEKBLAD
**No. 46,**

**Donderdag 28 Januari 1904.**


picol door Chinesche en Europesche handelaren opgekocht.

Het te verrichten werk kon door de vrouw en kinderen van het huisgezin, die nu niets verdienden, worden gedaan en kostte niets. Alles was dus zuivere winst. Alleen had men te zorgen voor behoorlijke bijplant, doch daar de klapperboomen wel 50 jaar en meer oud worden was dit een zaak, die, hoewel er op gelet moest worden, toch niet bizonder presseerde.

Wilde men andere gewassen voor de Europesche markt, waarvan men meer voordeel verwachtte, planten, dan was men daarin vrij, mits men kon aantoonen, dat de aanplant groot genoeg was, en het jaarlijksch product van dien aard, dat men kon verwachten er f 25 van te maken. Daar de grond van Gorontalo meestal laag en onvruchtbaar of steil en steenachtig is, werd de klapperboom aangeraden en aanbevolen; daar deze nagenoeg overal in de lage streken goed groeit, en men slechts een aantal van 50 vruchtdragende klappers behoeft te bezitten om van een inkomst van f 25 's jaars in contanten zoo goed als zeker te zijn.

Voorts werd bij wijze van prentah aloes gelast dat per huisgezin een zeker aantal kippen en waar dit kon, eenden moesten worden gehouden; daar deze beesten hun eten zelf zoeken en niets aan onderhoud kosten, terwijl de eieren, en de beesten zelf een aanzienlijke voedings en marktwaarde vertegenwoordigden.

Voor het aanschaffen van jonge plantklappers en andere gewassen, als die gevraagd werden, werd de hulp van het bestuur toegezegd.

Nadat dit alles in menigvuldige besprekingen aan de bevolking was voorgehouden en uitgelegd en door de hoofden en de bevolking eenparig goedgekeurd en aangenomen, besloot ik met 1 Januari 1886 de nieuwe belastingregeling in te voeren en tevens het wederopbouwen der kampongs met nette huizen, het aanplanten van klapperboomen en het houden van pluimgedierte met kracht door te zetten.

Zulks geschiedde, zonder dat zich ook maar één stem van protest verhief of iemand zich tot den Resident wendde met bezwaren tegen de nieuwe orde van zaken en daar men in die streken met anonyme brieven en klachten zeer spoedig bij de hand is zegt dit heel veel.

Ongelukkig werd ik in Juni 1886 plotseling benoemd tot Ass.-Resident van Deli, maar ofschoon de nieuwe regeling nog slechts 6 maanden gewerkt had kon men toch al van een volledig succes spreken.

De Gouvernements hassil, berekend naar de netto-opbrengst van den aanslag van het vorige jaar n.l. op ± f 29000 was reeds geheel geïnd, een ongehoord feit in de annalen van Gorontalo en bovendien was er reeds zooveel geld meer ontvangen, dat de tractementen der hoofden tot November verzekerd waren, terwijl het geen twijfel leed, dat het resteerende ook grootendeels zou binnenkomen en er na betaling van alles, nog ongeveer f 3000 zou overschieten, die in overleg met de hoofden zouden worden gebruikt voor hulp aan de bevolking tot het bekomen van plantklappers en voor communicatiemiddelen, vooral bruggen, waarvoor het Gouvernement eenvoudig geen geld gaf.

Vele vervallen huizen in de kampongs waren door nieuwe vervangen en daar het bij elkaar hokken van drie en vier familiën in kleine bamboekrotten niet werd toegelaten, verrezen er verscheidene geheel nieuwe kampongs. Het aantal nieuw geplante klapperboomen bedroeg bij mijn vertrek, als ik mij niet bedrieg, reeds meer dan 200.000.

Ik nam bij mijne overplaatsing een afschrift mede van alle noodige stukken en van alle regelingen zooeven beschreven, waaruit duidelijk bleek wat bedoeld en gedaan was en welke resultaten er aanvankelijk reeds verkregen waren en maakte, daarvan voorzien, een generale biecht bij den toenmaligen Directeur van Binnenlandsch Bestuur den heer van Vleuten. Deze hoorde mij welwillend aan, maar zeide na afloop gekscherend dat ik eigenlijk op staanden voet uit 's lands dienst ontslagen moest worden, daar ik in al de attributen mijner superieuren en zelfs in die van de 2e Kamer der Staten-Generaal was getreden. Hij vond de zaak op zichzelf blijkbaar goed, maar achtte het noodig een Inspecteur van Binnenlandsch Bestuur, den heer Heijting, derwaarts te zenden, wiens rapport naar ik later van ter zijde vernam gunstig luidde en die al mijne regelingen onveranderd goedkeurde.

Het eenige wat hij veranderde, en dit was m. i. geen gelukkige greep, was dat hij aan de kamponghoofden, die nu niets anders genoten dan tien procent collecte loon van de hassil, toestond 15 dagdiensten 's jaars van elk hunner onderhoorigen te vorderen. Dit acht ik een groote fout, daar eene dergelijke, dwingende bepaling onder het vroegere régime niet bestond en zij nu ongetwijfeld weer aanleiding geeft tot de knevelarij en het uitputten van de bevolking, 't welk ik met een slag had afgeschaft. Beter ware het geweest elken werkbaren man f 1 meer te laten betalen en dit geld aan de kamponghoofden te geven, dan door een achterdeurtje binnen te laten, hetgeen de voordeur was uitgejaagd.

Het Koloniaal verslag van 1888—1889 uit zich op bladz. 18 over deze zaak als volgt:

In de Gorontaleesche landschappen, waar sedert jaren buiten den rijksbestierder ter hoofdplaats Gorontalo geen radja's of rijksgrooten meer in functie zijn, daar hunne achtereenvolgens opengevallen plaatsen opzettelijk onvervuld waren gelaten, in verband met de nog steeds in beraad gebleven kwestie der invoering van 's Gouvernements rechtstreeks bestuur aldaar is het zelfbestuur dientengevolge in handen gekomen van de „marsaoleh's" of districtshoofden.

Die toestand leidde tot vele misbruiken en in 1885 nam de toenmalige Ass.-Resident het initiatief tot het ontwerpen van verschillende regelingen om aan die misbruiken, waaronder de Gorontaleesche landschappen steeds meer en meer achteruitgingen, een einde te maken.

Die regelingen hadden betrekking op het inwendig bestuur der districten, op verschillende kampongbelangen, op de bewerking van sawah's en tuinen en het onderhoud van wegen, op de heffing van de hassil en van eene geldelijke vergoeding aan de hoofden, op de heerendiensten enz. Nadat de Ass.-Resident en de controleurs zich overtuigd hadden, dat de regelingen de instemming van de groote meerderheid der belanghebbenden wegdroegen, werd op 1 November 1885 eene vergadering van alle hoofden en geestelijken der afdeeling belegd, waarin het noodige werd besproken en op schrift gesteld. In eene den volgenden dag gehouden groote openbare vergadering werden daarop de regelingen afgekondigd en sedert zijn ze overal waar de omstandigheden het toelieten met goed gevolg ten uitvoer gelegd.

Op eene in het voorjaar van 1887 in de Gorontalesche landschappen ondernomen inspectiereis, vond de Resident den algemeenen toestand, onder de werking der gewijzigde orde van zaken, reeds merkbaar verbeterd. Ook verklaarden de hoofden met de ingevoerde veranderingen tevreden te zijn en hare bestendiging te verlangen".

Die Resident was mijn voorganger geweest op Gorontalo en ik zelf was, zooals gezegd, reeds in 't laatst van Juni 1886 van Gorontalo vertrokken, zoodat deze getuigenissen wel geloof verdienen.

Verder vindt men nog in 't Koloniaal verslag van 1889 op bladz. 187 het onderstaande.

„Ingevolge de in 1885 getroffen voorloopige voorzieningen, welke tot voorbereiding moesten dienen van de in Juli 1889 plaats gehad hebbende invoering van Gouvernements rechtstreeksch bestuur in Gorontalo, werd met 1 Januari 1886 de hassil in gemelde landschappen op nieuwen voet geregeld.

Met toepassing van die voorloopige regeling heeft b.v. de aanslag over 1887 bedragen f 55417. Hiervan kwam ten bate van het Gouvernement f 29.350, zoodat bij volledige inning der belasting ter verdeeling onder de districtshoofden, als schadeloosstelling voor het gemis der door hen afgeschafte pantjendiensten en heffingen in natura, moet zijn overgebleven f 26027".

Voor het Gouvernement is het zeker geen slechte speculatie geweest. De bezoldiging der Hoofden bedroeg in den beginne ongeveer f 20.000. Wel is die later eenigszins verhoogd, en zijn er door bezoldiging van schrijvers meerdere kosten op gevallen maar daarentegen steeg de geïnde hassil aanmerkelijk. Uit de Koloniale verslagen der betrekkelijke jaren blijkt dat b. v. bedroegen.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| in 1890 | de aanslag | f 66.000 | de opbrengst | 58.000 |
| 1891 | „ | 69.000 | „ | 70.000 |
| 1894 | „ | 84.000 | „ | 81.000 |
| 1897 | „ | 84.000 | „ | 76 000 |
| 1898 | „ | 86.000 | „ | 86.000 |
| 1899 | „ | 88.000 | „ | 84 000 |
| 1900 | „ | 91.640 | „ | 71.745 |
| 1901 | „ | 91.050 | „ | 71.729 |

Ik heb u dit verhaald om u te doen gevoelen, dat al mogen goede irrigatie en communicatiemiddelen zeer gewenscht zijn om in meer ontwikkelde streken de welvaart des volks te vermeerderen, er bij achterlijke, indolente en dikwijls onder slecht of verkeerd inlandsch bestuur levende inlanders inmenging van het Europeesch Bestuur en zelfs wat zachte dwang noodig is, wil men, ten minste in afzienbaren tijd, resultaten verkrijgen. Niet dat ik zoo'n liefhebber van dwingen ben, ik zou liever zien dat men met leering en leiding hetzelfde doel bereikte, doch weinigen zijn daarvoor maar vatbaar en daarom duurt het te lang.

Bovendien waar het, na de noodige voedingsmiddelen in de eerste plaats, geldt zulke tastbaar voordeelige zaken als het aanplanten van voor de Europeesche markt benoodigde producten, het houden van pluimvee en dergelijke, meen ik dat een weinig prentah aloes niet alleen geen kwaad kan maar zelfs beslist noodig is. Men late den inlander vrij in de keuze van het gewas en in de wijze van aanplant, mits de opbrengst grif verkoopbaar zij en hem ongeveer f 25 per jaar kunne opleveren; rade en helpe hem bij het verkrijgen van bibiet enz. maar eische, dat hij een zekere hoeveelheid als minimum plant.

Wanneer dit algemeen met ernst werd nagestreefd dan zou het er op de buitenbezittingen, waar grond in overvloed is, en elk daarvan feitelijk zooveel nemen kan als hij wil om te beplanten, spoedig geheel anders uitzien.

De handel zou door het beschikbaar komen van meer producten voor de Europeesche markt een grooter vlucht nemen en de bevolking zou spoedig een, in vergelijking van thans, aanmerkelijker staat van welvaart genieten, daar elk gezin zou kunnen rekenen op een vast bedrag aan contanten, verkregen uit producten, waar van de cultuur weinig omslag vereischt.

En zulke cultures zijn er zeker nog genoeg te vinden. Ik noemde reeds de klapper en wil hier ook wijzen op de rameh, waarvoor thans een nieuw procedé is uitgevonden, zoodanig dat de afgestroopte en gedroogde bast tot elke kwantiteit in Indië zal worden opgekocht om dan verder in Holland voor de verwerking te worden gereed gemaakt.

Ook wensch ik nog te vermelden de Katjang tanah. waar men in Europa olie uit maakt en de pinang noot. In de eerste jaren van mijn verblijf op Atjeh kwamen daar jaarlijks 5 á 6 groote driemasters uit Bengalen met Bengaalsche gezagvoerders en bemanning, die de pinangnoten der Atjehers opkochten, en wel in den vorm van rijpe oude pinang, als half rijpe pinang en als half doorgekapte jonge pinang. Deze schepen werden met dat product geheel vol geladen; wat een aanzienlijke waarde representeerde. Het werd in Britsch-Indië gebruikt bij het sirih kauwen en ook bij het verwen en lêerlooien. Waarom hoort men nooit iets van dergelijken handel op Java of op onze andere buitenbezittingen, waar toch ook genoeg pinang groeit. Zou het ook zijn omdat onze bepalingen op de kustvaart den handel der inlanders belemmeren en dooden.

Ook op Java zou met een systeem als hierboven vermeld nog vrij wat te bereiken wezen; hoewel daar het probleem door overbevolking en gebrek aan grond moeielijker wordt. Dat zijn zeker wel de grootste bezwaren, waar men op Java mee te kampen zal hebben. Wanneer de bevolking elk jaar met ± een half millioen toeneemt en nu reeds meer bedraagt per vierkante mijl dan in België, het meest bevolkte land van Europa, terwijl er op industrieel gebied door den inlander, zooal iets dan toch altijd maar een zeer bescheiden dagloon te verdienen valt, en dat niet eens voor velen, daar er eigenlijk maar eene groote industrie, dat is het fabriceeren van suiker, bestaat, dan moet dat spaak loopen even als dit nu al gebeurt in Britsch-Indië, waar met tusschenpoozen van enkele jaren millioenen en millioenen menschen van honger sterven, niet omdat er geen eten is, maar omdat zij geen geld hebben om het te koopen. Wie daaromtrent iets wil lezen, dat hem het hart zal doen ineenkrimpen, neme de artikelen van Pierre Loti in de Revue des Deux mondes van 1 en 15 Januari 1903 bladz. 240 en vlgg:

Hij beschrijft daar hoe honderden en duizenden uit de omliggende streken naar de groote steden stroomden om daar, op straat liggende, den hongerdood te sterven, dikwijls met het hoofd geleund tegen de zakken graan, die op de markt ten verkoop lagen opgestapeld. Alleen het fatalisme en de gedweeheid van den Oosterling, kan eene verklaring van dergelijke toestanden geven, maar waar het ook gebeure, het blijft een schande voor de natie onder wier bestuur zoo iets voorvalt.

En toch vrees ik dat ons in de toekomst iets dergelijks op Java te wachten staat, want gesteld eens dat het mogelijk ware op Java diverse groote industrieën ik spreek niet van handwerk of kunstnijverheid, te vestigen, dan nog zouden daar tientallen van jaren mee gemoeid zijn en in dien tijd zou de bevolking zoo toegenomen zijn, dat toestanden, als nu in Britsch-Indië, ook bij ons alledaagsch zouden kunnen zijn geworden. Wat in de Residentie Samarang verleden en voor verleden jaar gebeurd is geeft daarvan al een voorproefje.

Tegen die overbevolking zouden m. i. alleen twee middelen kunnen worden aangewend, dat is beperking van het kinderental of emigratie op groote schaal. Maar het eerste strijdt tegen de godsdienstige opvattingen van het volk en eene inlandsche vrouw acht het bovendien eene schande als zij geene kinderen heeft, en het tweede kost schatten van geld, dat niet beschikbaar is en vereischt medewerking van het volk, die ook niet gemakkelijk te verkrijgen zal zijn. Toch was dit laatste middel te probeeren, daar wij op Sumatra en Borneo onbewoonde vruchtbare streken hebben, die nog wel eene bevolking vijfmaal grooter dan die van Java zouden kunnen velen, zonder overbevolkt te wezen. Men zou misschien kunnen beginnen met het déporteeren van alle inlandsche paupers naar streken buiten Java, die door hen zouden kunnen worden gekoloniseerd op de wijze als dit in Nederland in Frederiks-oord geschiedt.

(Wordt vervolgd.)

## Opmerkingen en Beschouwingen uit Indië,

AANGEBODEN DOOR

K. H. H. VAN BENNEKOM.

### I.

### De Mentawei Eilanden.

De vreemdeling of de »baar«, op reis naar Indië met een mailboot van de Maatschappij »Nederland« of van de Rotterdamsche Lloyd — thans, helaas, slechts per laatstgenoemde lijn (*)— ziet bij Straat Siberoet de eerste kenteekenen van land, behoorende tot ons schoon Indische-eilandenrijk.

Het zijn de eilanden Siporah en Siberoet, deel uitmakende van de Mentawei-groep.

»Wat zijn dat voor eilanden?« vraagt de nieuweling aan den oudgast . . . . Een schouderophalen zal veelal slechts diens antwoord zijn.

En werkelijk, hoe beschamend ook voor ons, die zoo prat zijn ons de tweede koloniale mogendheid te noemen, een ander antwoord is haast niet te geven. Wij weten nagenoeg niets van deze eilanden, nauwelijks een steenworp-ver van de kust van Sumatra gelegen, en trots onze drie-eeuwen-oude heerschappij over deze gewesten Het is bedroevend, maar waar! Het binnenland? — Terra incognita. De kustlijn?— Ten deele nog met stippels aangegeven. De bevolking?— Slechts de weinige exemplaren, met wie onze ambtenaren op hunne sporadische tochten in aanraking komen, zijn ons oppervlakkig bekend. De taal?— Een vraagteeken.

Ge ziet het, lezers, onze kennis van deze eilanden is niet bijster groot, en het weinige, dat wij weten is, behalve wat von Rosenberg, Maass, e. a. geschreven hebben, hoofdzakelijk afkomstig van inlandsche bron, namelijk van Maleische zeevarenden, die voor rekening van handelaren van den vasten wal van Sumatra met zeilvaartuigen de gemeenschap onderhouden tusschen Padang en enkele kustkampongs op de Mentawei- of Pagei-eilanden, welke laatste benaming bij die zeevarenden meer burgerrecht heeft dan de eerste.

Behalve den *djoeroemoedi* of inlandschen stuurman, heeft elk vaartuig een *djoeroebassa* of tolk. Uit deze inlandsche tolken worden de tusschenpersonen tusschen het Gouvernement en de eilandbewoners gerecruteerd. Over het algemeen staan die tolken op een alles behalve hoog zedelijk peil. Waar eigenbelang en wrok over ondergane of vermeende tekortkomingen belangrijke factoren zijn, ligt het voor de hand, dat op vertolkingen van dergelijke lieden niet te veel gebouwd mag worden. Meer dan waarschijnlijk is het, dat deze, absuluut niet te controleeren, tolken de rechtstreeksche oorzaak zijn geweest van ons *échec*, eenigen tijd geleden.

In dezen toestand zal intusschen eerlang verbetering komen door het zich vestigen te Sikakap van den zendeling Lett. Deze legt zich met veel ijver toe op het aanleeren van het Mentaweisch, waarbij hem de woordenlijst van von Rosenberg als handleiding waarschijnlijk van veel nut zal zijn. In den heer Lett zal het Gouvernement met der tijd een betrouwbaren tolk hebben . . . voor weinig geld. Voor weinig geld! Voorwaar een niet te verwerpen voordeel voor onze huidige kruidenierspolitiek, en dat wij, kruideniers, een dergelijke goedkoop buitenkansje niet versmaden, hebben wij getoond door fluks ook het eiland Engano aan des heeren Letts zorgen op te dragen. De bevolking van dat eiland is namelijk aan het uitsterven, voornamelijk wegens het groote sterftecijfer bij bevallingen. De aanstaande moeder wordt steeds geheel aan haar lot in een primitief hutje overgelaten en niemand, die verder naar haar omkijkt, alvorens zij met den nieuw geborene in het huisgezin wedergekeerd is. De te Sikakap gevestigde zendeling zal daarin voortaan verbetering dienen te brengen. *Mein Fiscus* — o, pardon, ik bedoel: *mein Liebchen — was willst du noch mehr?* Een zendeling, tevens tolk, tevens bestuursambtenaar, tevens geneesheer-verloskundige, en dan bijna nog geld toe! Ik vind het een groot verzuim, dat men nog geen speciale Fiscus-Ridderorde ingesteld heeft om de bezitters van fiscus-breinen te beloonen, die dergelijk geniale-fiscale voorstellen kunnen baren. Me dunkt, dat er genoeg financieele kruideniers . . . . . ik bedoel financieele specialiteiten—hoe kan ik mij toch zoo afschuwelijk verschrijven!- zijn, die voor dusdanige koninklijke onderscheiding in aanmerking komen. Denk maar eens aan hen, die groote landskassen in beheer geven aan schamel betaalde commiezen of klerken, of aan nagenoeg voor de eer dienende, waarnemende kantoorchefs postbeheer met geldelijke verantwoordelijkheid opdragen, of inlanders met hongerloonen, belasten met de innig van in- en uitvoerrechten. Ja, het komt wel eens voor dat groote kasdiefstallen plaats hebben, zooals onlangs weer te Solo, of dat postwaarden zoek raken, of dat de rechercheman zijn onvoldoend betaald oog digtknijpt bij het inklaren, maar wie op dergelijke kleinigheden ziet, is een kniesoor, watblief?

Al schrijvende komen twee gedachten bij mij op, „Da's niet veel", zult ge zeggen. Zeer juist, maar wat het geval nog onaangenamer maakt, is dat zij bovendien met elkander in strijd zijn.

Het eerste denkbeeld, en hiermede doe ik een gooi naar de fiscus-orde, is om het voorstel te doen te Sikakap een tolkantoor te openen. Er zijn verschillende soorten van gezagsvestiging, weet U? De Engelschman doet dat door vlaghijsching en vrijhavens, de Duitscher door invoering van dienstplicht, de Franschman met een caféconcert, de Amerikaan door een zendelingstation met een school, de Spanjaard door het bouwen van een klooster met kerk, wij, Hollanders, doen dat liever door fiscaliteit. Onzen veel zijdigen honorairen ambtenaar zou ook het baantje van ontvanger der in- en uitvoerrechten, buiten bezwaar van den lande kunnen worden opgedragen.

Maar, en dit is mijn tweede gedachte, zou, bij ons op Mentawei gevolgd stelsel, de zuinigheid niet de wijsheid bedriegen? Blijkbaar is geen rekening gehouden met het feit dat de heer L. in dienst staat van zijn genootschap in Duitschland, dat hij buitenlander is, dat hij dus zijn standplaats kan verlaten, zonder dat het Gouvernement er iets aan kan doen. In elk geval in de mogelijkheid groot, dat wij van daag of morgen het weer zonder adviseur-honorair zullen moeten stellen, en dan staat Mentawei weer even ver van ons af als het altijd geweest is. En dat zou toch meer dan jammer zijn, want werkelijk, deze eilanden verdienen in alle opzichten onze aandacht.

Al zijn de kusten nog niet allen opgenomen en in kaart gebracht, toch weten wij dat er prachtige baaien aangetroffen worden, o. a. de Veeckensbaai en de baai van Silabalaba, alwaar de grootste oorlogschepen een veiligen ankergrond vinden.

De bevolking wordt op 15000 tot 25000 zielen geschat. Zij komt in uiterlijk meer overeen met de bewoners van het noordelijk gelegen eiland Nias, dan met de Maleiers van Sumatra. De overlevering zegt ook, dat de stammoeder eene dochter was van een Niasschen radja, welke vorstendochter tezamen met een varken de eenige overlevenden waren van een op het onbewoonde Siberoet gestrand vaartuig. Dochter en varken stapten in het huwelijksbootje, en uit deze vreemdsoortige echtverbindtenis zouden dan de Mentaweiers gesproten zijn. Deze legende is wel kenschetsend voor het lage peil, waarop deze lieden staan. Onze westersche beschaving is dan ook nog niet tot hen doorgedrongen. Kleeding is hun nagenoeg onbekend en bestaat hoofdzakelijk uit een stuk boomschors of katoen om de lendenen geslagen. Lichaam en gelaat zijn gewoonlijk getatoueerd. Hunne wapenen bestaan uit lans en pijl (vergiftigd) en boog, terwijl zij zich op de jacht ook van een blaasroer bedienen. Geld kennen zij niet. Zij drijven uitsluitend ruilhandel, waarbij ijzeren *ladings* en *blioengs* eenigszins de rol van ruilmiddel vervullen. Met landbouw houden zij zich bijna niet, met veeteelt in het geheel niet op. Sago is hun voornaamste voedsel, benevens wat de vischvangst en de jacht hun opleveren.

De voornaamste uitvoerprodukten zijn: *rotting*, *nipabladeren* (voor dekblad van de inlandsche sigaretten) en *damar*, waarvan het eerste verreweg het belangrijkste is. Deze rotting is zeer gewild op de Europeesche en Amerikaansche markten, wegens hare uitstekende eigenschappen. Zij wordt te Padang in den handel gebracht door Maleische kustvaartuigen, toebehoorende aan Chineesche en Maleische handelaren. Vroeger werd de rotting door de Mentaweiers in bundels geleverd aan de landingsplaats dier kustvaartuigen, doch thans zijn de handelaren van den overwal veelal verplicht door eigen volk de rotting, tegen betaling van een zekeren cyns, te laten snijden en vervoeren. Deze handel is niet zonder gevaar, want overvallingen door de eilandbewoners komen veelvuldig voor, en reeds vele Maleiers hebben er het leven bij ingeschoten. Vermeld dient evenwel te worden, dat deze laatsten gewoonlijk zelve de oorzaak zijn van een dergelijk gewelddadig optreden. Zooals boven reeds gezegd zijn de Maleische opvarenden niet altijd van het beste allooi, waardoor bedriegerijen nog al eens voorkomen. De Mentaweiers nemen daarop op hunne manier wraak, waarvan vaak andere vaartuigen het slachtoffer worden, indien de bedrieger, zooals gewoonlijk het geval is, zich tijdig uit de voeten heeft weten te maken.

Dergelijke overvallingen, met doodslag als gevolg, worden meestal niet eens ter kennis van het Bestuur te Padang gebracht, deels, omdat de overlevende Maleiers zich van eigen schuld bewust zijn, maar hoofdzakelijk, omdat zij toch weten, dat het Gouvernement niet bij machte is dergelijke gewelddadigheden te straffen . . . . Wel mogen wij fier zijn op ons prestige als groote koloniale mogendheid!

Ja, wij hebben wel eens een vuist gemaakt, en dat is nog niet lang geleden, en het treurige fiasco, dat wij daar gemaakt hebben, is zeker niet in staat geweest ons prestige bij den inlander te verhoogen. Wat was het geval?

Er waren weer eenige Maleiers vermoord en goederen geroofd, en nu kwam de Regeering tot de overtuiging, dat het toch niet langer aanging om dergelijke daden straffeloos te laten begaan. Er moest maar eens pootig opgetreden worden!

Dat zaakje moest maar eens opgeknapt worden door een ambtenaar van het Binnenlandsch Bestuur met een der o! zoo betrouwbare tolken, als adjudant, of beter nog gezegd, als Hooge Regeeringscommissaris . . . Ik zeide immers reeds, dat zoo'n tolk eigenlijk *de* man is?

Had men nu maar menschen gezonden met brillen op, dan ware het doel misschien bereikt geworden, want een bril is voor den Mentaweier het symbool van alle gezag.

Een mop, die bril, wat? — Neen, toch niet, want een halve eeuw of zoo geleden vestigde zich op een der Mentawei-eilanden een Engelschman met een bril op. Hij dreef aldaar handel, fungeerde zoo wat als geneesheer, waarbij hij spoedig het vertrouwen der bewoners won, zoodat hij in een korten tijd zoo goed als radja was. Die Engelschman met zijn bril moet nog steeds met eerbied in de herinnering voortleven.

Hoe 't ook zij, voor een bril was niet gezorgd, en ook niet voor controle van den tolk, die in opdracht had den geweldenaren eene boete op te leggen en eenige vaderlijke vermaningen toe te dienen. Hoe de man zich van zijn taak kweet, is onbekend, maar wel werd de boete niet betaald en deze bestond slechts uit een paar varkens en eenige kippen, enfin zaken van heel weinig beteekenis, zelfs voor de financieele draagkracht van de kampong in kwestie.

De vraag is gewettigd: of aan de eischen van het Gouvernement ook niet voldaan zou zijn geworden, indien wij een goeden tolk gehad hadden?

Men had A gezegd, maar was o, zoo bevreesd B te zeggen. Wat moest men nu doen, Leiden was voor de zooveelste maal in nood. Het liefst had men de zaak maar blauw-blauw gelaten, maar dat kon men toch met goed fatsoen niet doen. In elk geval liet men veel kostbaren tijd verstrijken, en ik geloof, dat onze Mentaweiers niet eens meer precies wisten, hoe de vork in den steel zat, toen een gouvernementsvaartuig — een dier fiere zeekasteelen, die ons met trotsch doen terugzien naar de tijden van Tromp, de Ruyter en zoovelen anderen — met eene expeditionnaire kolonne aan boord, als een dreigende, gemaliede vuist voor de eilanders zichtbaar werd.

Een ultimatum werd gesteld. Een ultimatum van eenige uren voor een Oostersch volk!

Het verloop is bekend. Onze troepen werden met pijlen beschoten, wat met eenige salvoos beantwoord werd. Eene overhaaste weder-inscheping. Alles in orde gemaakt voor een terugtocht, vóór het invallen van den avond, want die *Wilden* zijn zulke rare lui, weet u? Zij konden het eens in hun hoofd krijgen het voor eene expeditie uitgeruste stoomschip, bij nacht, te beklimmen en af te loopen. En tegen dergelijke eventualiteiten zijn onze gouvernementsstoomers niet opgewassen. Dus maar gauw er vandoor. In der haast een paar prauwtjes bemachtigd — Piet Hein en collegas brachten immers ook wel vijandelijke vloten op! — en dan met zege belâan naar Padang terug!

Victorie werd er aan den wal geroepen, en niet zuinig ook. Maar zou dat aan den Sumatra- of aan den Mentawei-wal geweest zijn?

Op welke wijze had ons dit fiasco bespaard kunnen worden? Ik ben, nòch staatsman, nòch krijgsoverste, maar toch geloof ik, dat met meer politiek beleid en eene betere, zij het dan ook wat duurder, uitgeruste expeditie ons succes volmaakt zou geweest zijn.

Nog is het niet te laat. Men beginne er een bekwaam controleur te vestigen met eene compagnie infanterie, gedetacheerd van het garnizoen te Padang en periodiek afgelost. Verder stelle men ter beschikking van den controleur een gouvernementsstoomer, terwijl een of meer flotilleschepen voor eenige maanden aldaar gestationneerd worden om weerbarstige strandkampongs in bedwang te houden. Men vermijde zooveel mogelijk bloedvergieten, maar bepale zich

*) Ik gebruikte het woord „helaas", omdat door de te kwader ure gesloten overeenkomst met de Regeering, de mailbooten der Maatschappij „Nederland", voortaan Padang niet meer zullen aandoen. Door de nieuwe dienstregeling wordt wel een deel van onze overzeesche bezittingen bevoordeeld (Atjeh), maar ten koste van een ander deel (Sumatra's Westkust), terwijl zij den lande komt te staan op niet minder dan driemaal honderdduizend gulden.

in hoofdzaak om met beleid en geduld de bevolking tot rede te brengen, waarbij gramofoon, draaiorgel, electrisch licht, vuurwerk, luchtballon goede diensten kunnen bewijzen; het zijn groote kinderen, moet men denken, en het beste is hen te imponeeren, zooals men dat kinderen zou doen. Moet ook straf toegepast worden, dan beginne men de vischvangst te beletten. Verder moeten de kusten in kaart worden gebracht, het land opgenomen, land- en waterwegen aangelegd en verbeterd worden.

Het zal zeker eenigen tijd duren, alvorens op die wijze de weerbarstige kampongs gepacificeerd worden, maar met takt en geduld zal men verder komen dan met geweld. De geldelijke gevolgen zullen ook niet bijzonder groot zijn, in elk geval onze kruideniersdraagkracht niet te boven gaan.

Waren de Mentawei-eilanden eene Engelsche bezitting, dan zou zeker onze bovenbedoelde gebrilde, of een andere Engelschman, al lang eene Chartered company opgericht en zich zelf tot Radja uitgeroepen hebben, en de onbekende en onherbergzame eilanden zouden voorzeker eene bloeiende nederzetting zijn.

Chartered companies kennen wij evenwel niet en behoeven wij ook niet te hebben. Het gezag moet in handen blijven van het Gouvernement, en indien eenmaal er een geregeld bestuur gevestigd is en rechtszekerheid verkregen zal zijn, dan zal zich van zelf aldaar wel eene landbouw- tevens handelsvennootschap vestigen om de producten te ontginnen en met een dienst van kleine stoomschepen de gemeenschap onderhouden tusschen de eilanden onderling en met Padang.

Het voornaamste produkt zal voorloopig *rotting* zijn, die nu reeds overvloedig voorkomt en die, door oordeelkundige bijplanting, een onuitputtelijke bron van inkomsten zal opleveren. Als andere voortbrengselen komen in aanmerking: *hout*, dat in groote hoeveelheden en van fraaie hoedanigheid aanwezig is, *damar*, *kokosnoten*, *nipa*, *sago*, enz.

Of wij die nieuwe periode van verlichting en vooruitgang spoedig zullen zien?

Velen betwijfelen het, maar ik ben in dat opzicht meer optimistisch gestemd, want gaandeweg valt op te merken dat wij in Indië onze krenterige politiek verlaten zullen en dat onze huidige bestuurders inzien dat wij met onzen tijd mede moeten gaan, dat het meer dan tijd geworden is om uit onzen indischen dut te ontwaken.

Ja, Indië was ingedut, schuld van het moederland, door alle gezag te willen centraliseeren, door de ingezetenen van Indië, nog steeds als onmondigen te beschouwen.

De wind waait nu gelukkig uit een gunstigeren hoek. Dat hij ook ten goede moge komen aan de zoo zeer en zoo lang verwaarloosde buitenbezittingen, waarvan de Mentawei-eilanden een onderdeel vormen!

October 1903.

NASCHRIFT.

Het bovenstaande schreef ik te Cairo. Toen was mij de zending naar Mentawei van een flotillevaartuig nog niet bekend. Sedert las ik dat de opgelegde boete ten volle betaald is geworden. Of het doel nu bereikt is, n.l. de eilandbewoners te overtuigen dat zij verkeerd doen om hunne medemenschen te vermoorden? Ik betwijfel het. In elk geval is omtrent dit punt geen zekerheid te krijgen, indien onze tolk niet behoorlijk gecontroleerd is geworden. Wie weet op welke arglistige en voor onzen nationalen trots kwetsende wijze hij de als boete betaalde zaken van de bevolking los gekregen heeft.

v. B.

---

Wij hebben dit stuk, hoewel het reeds eenige maanden geleden geschreven werd, toch geplaatst, omdat het de land- en volkenkunde onzer lezers vermeerdert. Even als bij alle ingezonden stukken, blijven echter de denkbeelden en voorstellen geheel voor rekening van den schrijver.

R. C.

## Een moskee te Amsterdam.

Het is Dr. A. A. Fokker, die in een ingezonden stuk in de *Nieuwe Courant* dat denkbeeld bepleit, waarvoor hij o. a. aanvoert, dat thans jonge lieden uit onze bezittingen voor hun opvoeding naar Kaïro gaan, van waar zij dan, niet bepaald als vrienden van ons bestuur en van de Hollanders, naar hun land terugkeeren, hetgeen, daar bewuste jongelieden allen van aanzienlijke afkomst zijn, te meer moet worden betreurd.

De heer F. is overtuigd, dat, indien niet de vrees der inlandsche ouders gewettigd ware, dat hun kinderen bij opvoeding in Nederland door het totaal gemis van een gelegenheid voor het waarnemen hunner godsdienstplichten, als volkomen vrijdenkers, die alle godsdienst van zich afgeschoven hebben, in hun land zouden terugkeeren, met name de Javaan, die niet veel sympathie gevoelt voor al wat Arabisch is, zijn kinderen niet naar Kaïro, maar naar Nederland zou zenden.

Het bedehuis zou te Amsterdam moeten komen, dat volgens den schrijver de beste gelegenheid voor inlandsche jongelui uit Oost-Indië biedt om er hun opvoeding te voltooien. Aan het bedehuis zou een vereenigingslokaal met een voor moslims ingericht restaurant en een clublokaal verbonden moeten worden. De benoodigde fondsen zouden, meent schrijver, spoedig door belanghebbenden zelve bijeengebracht worden. Er schijnt echter bij dezen de vrees te bestaan, welke door den heer F. geenszins gedeeld wordt, dat onze huidige christelijke regeering de oprichting van een moskee in ons land niet zou gedoogen.

Beter een opvoeding, waarbij de voorschriften van den mohamedaanschen godsdienst in acht genomen worden, dan een van volkomen godsdienstloosheid, meent de heer F., die ook nog even in herinnering brengt, dat er in het christelijk Engeland, te Londen, een moskee werd gebouwd.

Wij meenen, dat er niet veel tegen dit denkbeeld zal kunnen worden aangevoerd, welks verwezenlijking er toe zal kunnen bijdragen om de betrekkingen tusschen Oost en West, tusschen den inlander uit onze indische bezittingen en ons land te verbeteren.

Dr. A. A. Fokker heeft o. i. een goed werk gedaan door op dit middel te wijzen.

v. H.

## INGEZONDEN.

### De opleiding van Inlandsche Ambtenaren op Java.

Over de opleidingscholen voor Inlandsche Ambtenaren, de vroegere hoofdenscholen, werd op den 19den Januari jl. in het Indisch Genootschap door den Heer Mr. M. S. Koster, leeraar aan de opleidingschool te Bandoeng, eene hoogst interessante lezing gehouden, getuigende van ernstige studie en groote belangstelling in zijn werk en zijne leerlingen.

Uit de verslagen in dag- en weekbladen heeft de in deze materie belangstellende lezer kennis kunnen nemen van den hoofdinhoud van Mr. Koster's rede.

Daaruit zal hem gebleken zijn, dat de redenaar over het algemeen ingenomen is met den omvang, de richting en de resultaten van het onderwijs op de opleidingscholen en slechts enkele wijzigingen wenschelijk acht.

Aangezien de rede van den Heer K. binnenkort in druk zal verschijnen en de Redactie van het K. W. in het nummer van 21 Januari jl. het voornemen heeft te kennen gegeven om die rede in haar blad te bespreken, zal ik mij hier bepalen tot eene nadere uiteenzetting van het door mij ter vergadering geopperde bezwaar, tegen eene door den spreker gewenschte belangrijke uitbreiding van de opleidingscholen, ten einde eerlang alle aanstaande inlandsche ambtenaren een cursus aan zulk eene school te kunnen doen doorloopen.

De positie en de bezoldiging van de inlandsche ambtenaren van lageren rang, schrijvers, mantri's, zelfs van de adjunct-djaksa's en onderdistrictshoofden is niet van dien aard, dat ontwikkelde jongelieden van goeden huize, die een degelijke, betrekkelijk kostbare opleiding hebben genoten en zich eene ernstige en langdurige studie hebben getroost, daarin een gewenschte toekomst zouden zien.

Gesteld nu dat alle of nagenoeg alle inlandsche ambtenaren gediplomeerden van de opleidingscholen waren, dan zou slechts een klein gedeelte van hen het kunnen brengen tot districtshoofd (wadana), gegeven de verhouding van het aantal dier hoofden tot dat van de ambtenaren van lageren rang.

Als wij kundige en ontwikkelde inlandsche amtbenaren verlangen, dan moeten wij hen een behoorlijke toekomst kunnen verzekeren en dat zal slechts mogelijk zijn, als de lagere rangen toegankelijk blijven voor niet gediplomeerden. Deze zullen dan in de lagere rangen vormen wat men het „blijvend gedeelte" zou kunnen noemen, terwijl de gediplomeerden van de opleidingscholen slechts gedurende betrekkelijk korten tijd in de lagere rangen dienst doen en bij gebleken ijver en geschiktheid voor de hoogere ambten in aanmerking komen.

Daarom komt het mij wenschelijk voor, dat de inlandsche ambtenaren bij het B. B. in twee categoriën of klassen worden verdeeld, een 1e klasse bestaande uit de bezitters van het diploma *B* van de opleidingschool of van een H B S. met 5jarigen cursus en een 2e klasse, waartoe dan alle anderen zouden behooren.

Bij zulk eene regeling zal eene belangrijke uitbreiding van de opleidingscholen niet noodig zijn en voorkomt men dat er een klasse ontstaat van teleurgestelde en dus ontevreden menschen, die niettegenstaande hunne kennis en ontwikkeling, jaren lang en misschien wel hun geheele leven in ondergeschikte betrekkingen werkzaam moeten blijven.

Ook uit een billijkheidsoogpunt schijnt het wenschelijk, jongelieden die niet in de gelegenheid zijn of in de termen vallen om de opleidingscholen te bezoeken, of wier ouders de kosten daarvan niet kunnen dragen, in de gelegenheid te stellen langs anderen weg een bescheiden plaats in het corps inlandsche ambtenaren te veroveren.

Deze behooren echter slechts bij uitzondering, b.v. in geval van buitengewone ijver en geschiktheid of wegens overwegende politieke redenen voor de hoogere rangen in aanmerking te komen.

In zijn repliek verklaarde de heer Koster zich met het denkbeeld van eene verdeeling van de inlandsche ambtenaren in twee categoriën niet te kunnen vereenigen.

De financieele positie van de lagere inlandsche ambtenaren behoorde belangrijk verbeterd te worden, maar hij achtte het wenschelijk, dat alle ambtenaren ook de lagere rangen doorloopen en daarin geruimen tijd werkzaam blijven.

Gelegenheid tot dupliek kon wegens het late uur niet worden gegeven. Was dat het geval geweest, dan zou ik den Heer Koster hebben geantwoord: dat wij rekening hebben te houden met de *bestaande* financieele positie van de lagere inlandsche ambtenaren en niet mogen anticipeeren op eene mogelijke belangrijke verbetering daarvan.

Eerst die verbetering en dan de uitbreiding van de opleidingscholen Men kan wel zeggen, dat die verbetering niet uit kan blijven, maar dat is wel eens meer gezegd van verbeteringen, die ten slotte toch uitbleven.

Tegen de vervulling van de lagere ambten door de gediplomeerden van de opleidingscholen heb ik allerminst bezwaar, maar zooals ik reeds hierboven zeide, dan toch zoo kort mogelijk nl. niet langer dan noodig is om grondig te leeren wat een schrijver en een mantri te doen hebben en om te weten wat men later als chef aan zulke ambtenaren kan opdragen.

Bij eene bezoldiging zooals de schrijvers thans genieten, zijn zij er nog slechter aan toe dan toen zij leerlingen van de opleidingscholen waren.

Zooals de heer v. Benthem v. d. Berg (oud-resident der Preanger-Regentschappen) ter vergadering terecht opmerkte, een inlander die den geheelen vijfjarigen cursus aan eene opleidingschool heeft doorloopen en dus pl. m. 18 jaar oud is, wil, als hij tot schrijver wordt benoemd, in het huwelijk treden en het is niet mogelijk dat een gezin bestaande uit 2 à 3 personen van pl. m. f 20 's maands leeft, wel te verstaan als de man is inlandsch ambtenaar, zijn stand moet ophouden, zich behoorlijk moet kleeden en misschien een rijpaard houden. Het gevolg zal zijn, dat de ouders van zulke ambtenaren, ook al hebben zij het niet breed, hunne zoons moeten bijspringen en dat is dan toch zeker geen gewenschte toestand, die in elk geval niet te lang mag duren.

Maar zelfs indien de financieele positie van de schrijvers en mantri's belangrijk werd verbeterd, dan is dat nog niet voldoende om aan kundige en ontwikkelde inlanders een menschwaardig bestaan te verzekeren. Inlanders zijn even eerzuchtig als wij, zelfs geloof ik dat zij het in dat opzicht nog van ons winnen.

Nu is de positie, vooral van den inlandschen schrijver, verre van schitterend. Hij is niet alleen de secretaris van den wadana of assistent-wadana maar tevens diens factotum, duvelstoejager en de positie van den mantri is al niet veel beter. Het onderscheid bestaat voornamelijk hierin, dat den schrijver alle mogelijke baantjes *in* de districts- of onderdistrictshoofdplaats worden opgedragen en aan den mantri, *daarbuiten*.

Is het nu wel wenschelijk, kundige ontwikkelde inlanders lang in zulke ondergeschikte betrekkingen werkzaam te doen blijven. Waartoe dient dan die kennis en die ontwikkeling, als zij niet in staat zijn zich in veel korter tijd op de hoogte te stellen van hun dienstwerk dan onontwikkelden en wat is dan hunne belooning voor eene langdurige en ernstige studie.

Ik zie niet in waarom wij voor inlanders, bij benoeming en promotie, een geheel anderen weg zouden moeten volgen dan bij Europeanen.

In bijna alle takken van dienst, zoowel in het Moederland als in de koloniën vallen twee categoriën van ambtenaren of officieren te onderscheiden, in verband met voorafgaande studiën en examens: controleurs en posthouders, bureau-ambtenaren met diploma groot- of klein ambtenaarsexamen, luitenants en onderluitenants, ingenieurs en opzichters.

Voor het werk van een inl. schrijver is een hooge trap van kennis en ontwikkeling dan toch zeker geen vereischte en het zal zelfs in het belang zijn van een goede vervulling van de lagere ambten, als men daarvoor heeft een klasse van „blijvers", menschen die door jarenlange werking voor *hun* dienstwerk zeer geschikt kunnen worden.

Voor zulk werk is een hoog peil van kennis en ontwikkeling dikwijls eerder een na- dan een voordeel.

Hoogst bekwame menschen zijn voor administratief detailwerk niet zelden geheel ongeschikt.

Bij het onderzoek naar de wenschelijkheid van alles wat wij voor den inlander willen doen, dienen wij ons te stellen op zijn standpunt en ons dan af te vragen of het inderdaad in *zijn* belang is.

Wie zullen gebaat zijn met eene egalisatie van alle of bijna alle inlandsche ambtenaren, door het bezit van een diploma van een opleidingschool als eisch voor benoembaarheid te stellen? Noch de gediplomeerden, want hunne kansen op bevordering zullen daardoor belangrijk verminderen, noch de niet-gediplomeerden, want aan hen wordt de weg afgesneden om inlandsch ambtenaar te worden.

In elk geval is uitbreiding van de opleidingscholen veel minder noodig, dan b.v. vermeerdering van het aantal inl. lagere scholen op Java en Madoera, waar men thans slechts gemiddeld één gouvernementsschool op elke 100000 zielen telt, betere voorbereiding van de leerlingen der kweekscholen voor de praktijk van het onderwijs door speciale onderwijzers aan de leerscholen (externenscholen) en uitbreiding van het ambachts- en landbouwonderwijs.

J. HABBEMA.

## Uit O.-Indische bladen.

### De toekomst van den handel in Atjeh.

Aan de *Atjeh-brieven* in de *Deli-Ct.*, thans over oeconomische belangen handelende, ontleenen wij het een en ander over den handel van Atjeh in de toekomst, dat in ons weekblad zeker wel eene plaats verdient.

Groot-Atjeh verbonden met de residentie Sumatra's Oostkust door het peperland en naar het tabaksland is de droom der Nederlanders, die zeker wel vervuld zal worden, al moet het bergtraject Seulimoen-Keudé Breue nog aangelegd worden en al is men slechts tot Idi met de exploitatie gevorderd.

De aanlegdienst van de Atjehtram gaat nu reeds naar Bajan over.

Moeielijkheden van financieelen en technischen aard, (o.a. verschil van smal- en breedspoor van Atjehtram en Delilijnen) staan nog te wachten, doch zullen volgens den schrijver wel overwonnen worden. Vooral thans wordt dit een eisch, nu hoogstwaarschijnlijk op een niet ver meer verwijderd tijdstip Tamiang (en ook Singkel op de westkust) bij Atjeh zal getrokken worden.

Dit is vooral gewenscht, omdat de afvoerwegen van de tot Atjeh behoorende Gajo- en Alaslanden door het Tamiangsche voeren. Voorstellen, om Pangkalan Brandan via Koeala Simpang met Langsar te verbinden, zijn reeds in bewerking; Seroeway zou dan in verband met de scheepvaartregeling voor den algemeenen handel gesloten worden, de Langsarbaai zou dan de haven van Tamiang worden.

De handel van Atjeh zal eene toekomst hebben. Waar Penang bij het begin der Atjeh-oorlogen den handel van Oleh-leh tot zich trok en deze plaats, waarheen eertijds door de macht van den Sultan de meeste producten van Atjeh werden gevoerd, als handelsvestiging achteruit deed gaan, daar is thans de beurt aan Sabang en wellicht in de toekomst aan Langsar, om aan Penang een deel van haren doorvoerhandel te ontnemen.

Moge eenmaal alle producten van Sumatra's Oostkust en Atjeh uit nederlandsch-indische havens op de wereldmarkt gebracht worden en ook de invoer in Atjeh rechtstreeks plaats vinden, moge verder de uitvoer dezer gewesten voortdurend vermeerderen en de invoer van vele artikelen verminderen.

Wat dit laatste betreft, wenscht de sehrijver de aandacht te vestigen op den invoer van rijst. Statistische gegevens van de Straits-havens wijzen uit dat in 1902 679.467 picols van dat artikel naar Atjehsche havens zijn verscheept. De voornaamste invoer had plaats in Groot-Atjeh en de afdeelingen Idi, Lhö Seumawé en Tapatoean. (volgens kol. verslag van 1902 resp. 60.000, 70.994, 20.000 en 28.828 pikols.)

Waaraan dit te wijden? Is Atjeh's bodem niet vruchtbaar genoeg, heeft het land geen toekomst of trad tot nu toe het gebruik van het zwaard, meer dan dat van de patjol op den voorgrond?

Zeer zeker is dit laatste het geval, het kon moeilijk anders, de streken, waar de bevolking uitgeweken was, waar de sawahs dikwijls vertrapt en verwaarloosd waren, waar de nog aanwezige bewoners gebrandschat werden door langs trekkende Atjehsche benden, deze streken hebben veel geleden, de rijkdom der bevolking en de waarde van de bouwgronden is achteruitgegaan, de irrigatiewerken zijn veronachtzaamd.

Met de terugkomst dezer vluchtelingen zal de sawahbouw weer alom beginnen, zal de welvaart vooruitgaan.

Zal ze echter voldoende vooruitgaan, zal men in de toekomst de rijstinvoer tot nul gereduceerd zien?

Deze vragen worden door den schrijver met een „vermoedelijk neen" beantwoord. Dit zal het geval niet zijn vermoedelijk, wel zal de Atjeher voldoende rijst voor zich zelf verbouwen, doch niet voor de immigranten, die over 't algemeen geen landbouwers zijn.

Land, geschikt voor sawahbouw, is er voldoende, aan hulp van het bestuur om de afwatering te regelen en te verbeteren, ontbreekt het evenmin, doch waaraan men wel te kort schiet, dat zijn de werkkrachten en deze moeten veranderen. Atjeh is te slecht bevolkt, geheele streken zijn verlaten; in den oorlog en de daarmede in verband staande exodus naar het overwalsche, maar ook in de bekende ondeugden der Atjehers, moeten de oorzaken van den achteruitgang de getalsterkte der inheemsche bevolking gezocht worden.

Immigranten wenscht men om de ledige plaatsen aan te vullen en wel Chineezen als handelaars, als ambachtslieden en als koelies, Javanen (of andere inboorlingen van onzen archipel) voor den sawahbouw en de verschillende cultures, Klingaleezen (Tamils of bewoners van Zuid-Voor-Indië) voor den veeteelt. Laat aan den Atjeher naast zijn rijstbouw het verzamelen van boschproducten, de vischvangst en niet het minst de pepercultuur over en laat daarnaast uitgebreide koloniën van Javanen bloeien, die de thans braakliggende gronden zullen herscheppen in goede sawah's en kampongs, die door den aanplant van klapper-, pinang- en vruchtboomen productief zullen worden. Thans is men reeds in dien geest werkzaam, in de kampongs rondom Kota Radja hebben zich reeds een aantal Javanen gevestigd, zij nemen als de Atjehers aan de heerendiensten deel en worden geheel als inheemsche bevolking behandeld.

Meerdere terreinen worden door verbetering en het aanbrengen van afvoerkanalen voor den sawahbouw bruikbaar gemaakt.

Of de toevloed van Javanen echter voldoende zal zijn, betwijfelt de schrijver, daar Engeland voor zijne koloniën en de protectoraatslanden meerdere faciliteiten en voordeelen geeft en zich, behalve vrije kolonisten, met behulp van de nederlandsche regeering tegen, voor de werklieden zeer gunstige, bepalingen, contractkoelies verschaft.

Naast de oostersche, wenscht men ook westersche immigranten, die, gesteund door financieel krachtige lichamen, den uitvoer zullen trachten te vermeerderen, die uit het land alles zullen trachten te trekken, wat er met eenige mogelijkheid uit te halen valt, die de getah, thans ruw door de Atjehers in de bosschen bijeengegaard, zorgvuldig zullen verzamelen in aangelegde tuinen, die de tabak zullen kweeken, die de cultuur van koffie en specerijen zullen verbeteren, die de bosschen zullen exploiteeren, die nieuwe aanplantingen van nipah en andere goede houtsoorten tot stand zullen brengen, die de mineralen en oliën aan den grond zullen weten te onttrekken.

Enkele cijfers en feiten mogen aantoonen, dat ook in deze reeds een begin is gemaakt.

Het inzamelen van getah, dat zich voornamelijk bepaalde tot de bosschen van de W. kust, van de afd. Meulaboh (in 1902 771 pikols) en Tapa-toean (in 1900 en 1901 uitvoer van pl, m. 1880 en 1520 pikols) en ook van Pedir en Kroeng Raja, wil men in de toekomst ook in de vlakte van Groot Atjeh beproeven. Met een 3000 van Natal afkomstige getahboomen wordt een poging gewaagd.

Dat deze proef ongetwijfeld zal gelukken, daarvoor zijn de goede resultaten in de Federated Malay States verkregen, een waarborg. Op allerlei terreinen, doch vooral op goed gedraineerde alluviale gronden, werden met succes para en rambong-rubberboomen gekweekt. De gutta-parcha is aldaar een monopolie van het gouvernement.

Wat de tabak betreft, de Deli-Atjeh-Tabakmaatschappij heeft een aantal velden in bebouwing in Groot-Atjeh bij Lambaroe en Roempit, doch evenmin als van suikerriet of koffie is er van bepaalde uitvoer sprake. Van koffie werd in 1902 zelfs ruim 500 pikols van de Straits ingevoerd. Jammer dat Poeloe Weh, waar men reeds Liberia-koffie verplantte, niet rijker aan bevolking is. Ook hier ligt veel terrein braak en dit zal niet verbeteren, nu langzamerhand velen van de tijdelijke bewoners, die tijdens den oorlog daarheen uitweken, naar hun land, de XXVI moekims van Groot-Atjeh, terugkeeren.

Ook de peperhandel van dat eiland gaat daardoor achteruit, wat te meer te betreuren is, daar op Weh de beste soort peper verzameld wordt. Naast Deli levert dit eiland de meest gezochte peper van deze gewesten voor de wereldmarkt. Die van Idi, Bajan en Perlak staan hierbij ver achter.

In het geheel werd in 1902 van Sumatra naar Penang verscheept een hoeveelheid van 46825 pikols zwarte en 26 pikols witte peper.

Naast de peper en de getah moeten als de voornaamste uitvoerproducten genoemd worden de pinangnoot (in 1901 en 1902 respect. 126.243 en 118.072 pikols), rotan, matwerk, huiden en copra.

„In Idi zal de bevolking aangespoord worden om copra te winnen", las schrijver onlangs. Waarin bestaat echter dat aanmoedigen; dat aansporen van de bevolking, bestaat dit alleen in de mededeeling van den oeloebalang, dat de controleur het graag ziet of wordt er meer gedaan?

Nogmaals worde de attentie op de Federated Malay States gevestigd en wel op het sultanaat van Perak, waar reeds in 1880 een wet werd uitgevaardigd, waarbij elk Maleier verplicht werd binnen een tijdsverloop van 2 jaar een 50tal klapperboomen rondom zijn woning te planten; dit moest geschieden volgens vaste regels, jonge planten werden tegen matigen prijs door de hoofden verkocht, een algemeen inspecteur met eenige ondergeschikte beambten droeg zorg voor het nakomen dezer voorschriften en voor de verbetering van de klapper-cultuur.

Verder worde nog de aandacht gevestigd op de hout-aankappen in het Bajansche, (de heer Haas verkreeg dezer dagen eene concessie voor een nipa-aanplant in Manjapait), en op den uitvoer van minder belangrijke artikelen als zijde, eetbare vogelnestjes en parelmoerschelpen, dan zou schrijver meenen reeds vrij volledig te zijn geweest, ware het niet, dat de petroleum nog onvermeld bleef. Deze aardolie, die Langsar en Perak reeds tot bloei heeft gebracht, wordt ook in het Lhö Seumawésche aangetroffen en vol verwachting is men aan de Kroeng Barée en Geudoebang werkzaam om dit vocht aan den grond te onttrekken.

Met genoegen werd waargenomen, dat de bevolking van de Kertistreek de troepen, die tot dekking der werkzaamheden dezer dagen naar de Geudoebang macheerden, in versierde meunatha's onder dak bracht. — Dit is een gunstig teeken, want meer nog dan wij, moet de Atjeher met hart en ziel streven naar vooruitgang van zijn land.

Tot slot had schrijver gaarne gunstige rapporten over het goudwasschen aan de Boven Woja in het Meulabohsche medegedeeld; voorloopig zullen deze nog uit blijven, daar men bij het aanleggen van een weg langs die rivier op bijna onoverkomelijke bezwaren — n.l. een kalkgebergte — gestuit is. Door het omleggen van den weg van Lantjong over Balé Goemé naar Ara gaat veel tijd en arbeid verloren.

Gelukkig is de bevolking, die eerst gevlucht was, thans voor een groot deel teruggekeerd en wordt hierdoor de arbeid vereenvoudigd en het leven van den militair veraangenaamd. Dit laatste moge blijken uit onderstaand fragment uit een brief van het bivak Lantjong (aan de Wolja):

„Dagelijks hebben wij aanraking met de hoofden, en drijven wij drukken handel met de bevolking van alle kampongs uit den omtrek in suikerriet, pisang, kippen, atap, ketalla, visch enz. Het is aardig den veranderden toestand hier waar te nemen, waar men vroeger geen sterveling zag, ziet men nu overal Atjehers, heen en weer varende in hunne prauwtjes ter vischvangst, of loopende voorbij het bivak om voor te toonen, dat ze toch werkelijk heelemaal niets bang meer zijn; hoofden, vroeger nooit zichtbaar, komen zich thans bij patrouilles of in het bivak op een wijze van »pas bij de kompenie« met een echt onhandige slungelachtige armbeweging, die een begroeting moet voorstellen, melden en zeker zouden zij mij nog aanspreken met »tabe kompeunie« als ze niet te voren van meer geroutineerden gehoord hadden »toean« te moeten zeggen. Zelfs de karbouwen die vroeger op het zien van militairen wegvluchtten, grazen nu rustig om het bivak heen.

Moge spoedig van geheel Atjeh zulke idyllische, vredeademende beschrijvingen tot ons komen opdat eendrachtelijk door Atjeher en Nederlander kan samengwerkt worden aan het schoone doel »bevordering van welvaart en bloei van Sumatra's Noordpunt", alzoo besluit de schrijver zijn op...

**Twee Gajösche Volkssagen.** Aan *de Deli-Ct.* ontleenen wij het een en ander over *Gajösche Volkssagen* door M. T. V. voor dat blad geschreven waaruit blijkt dat, evenals *het volk*, ook het Gajösche volk zijne sagen en overleveringen heeft, die wat poëzie en fantasie betreft niet behoeven ondertedoen voor sagen van andere volken.

Een land, dat zoo enorm rijk is aan natuurschoon en wonderlijke natuurverschijnselen, levert uit den aard der zaak voldoende stof aan de Gajoërs, om hunne sagen daaraan vast te knoopen en op dat gebied hunne fantasie den vrijen teugel te laten.

Vatbaar als het volk is voor natuurindrukken, heeft het de verklaring van eenige wonderlijke verschijnselen in hun land gezocht in bovennatuurlijke wezens, welke die tooverwerken zouden gewrocht hebben.

Het bovennatuurlijke wezen wordt altijd als handelend en denkend mensch of ander levend wezen op den voorgrond gesteld.

Een klein voorbeeld daarvan haalt de schrijver aan. Tusschen Pinding en Koetö Tingkam ligt in de Pinding rivier een groote rots, de Batoe Berantoh. Die rots heeft den vorm van een springenden bok.

De passage door de Pindingrivier is daar ter plaatse zeer lastig door de vele rotsen en een zware stroomversnelling.

De sage zegt nu, dat die rots vroeger een levende bok was, die zulke rare sprongen in de rivier maakte, als er

sampans aan kwamen, dat hij daardoor de passage onmogelijk maakte, van daar dat men gedwongen was om een hoogen rotsigen oever over te klimmen langs een pad — „temgöh Kambing" geheeten — dat nog bekend is om zijne groote steilte en slechte begaanbaarheid en waarbij men zich aan de wortels van boomen moet vasthouden om niet naar beneden te storten.

De navolgende verhalen geven u nog beteren blik op den gedachtegang van den Gajoër.

I

Men verplaatse zich, alvorens de onderstaande sage te lezen in het Gajoegebied en wel aan de Djèrnérivier bij Koembör. Gaat men van Koembör deze rivier stroomopwaarts, dan merkt men al heel spoedig op, dat de stroom van de Djèrné-rivier hoe langer hoe sneller wordt.

Een kwartier verder bij een kleine ladang, Gégarèng, waar men den stroom moet doorwaden, heeft men bij een waterhoogte van 4 à 5 dM. veel moeite op de been te blijven. Den Gajoër, die u vergezelt vragende hoe dat komt, zal hij u antwoorden, dat u dicht bent bij de „Pintoe Kerbang" de uitgangsopening der natuurlijke tunnel, die de Djèrné-rivier doorloopt door den G. Majan en G. Batoe naar Djamboer Batoe.

Men passeert de Djamboer Batoe, waar de bedding hoe langer hoe rotsiger wordt en ten slotte stuit men tegen enorme rotsgevaarten, waarin het onmogelijk is verder door te dringen.

De rivier, hier zeer smal, stroomt met ontzettende kracht bruisend en wild door al die rotsblokken heen.

Overal oerwoud; vóór ons wordt de gezichtseinder gesloten door den hoogen G. Batoe; de rivier verdwijnt en men kan niet zien waar.

Een huiveringwekkend, geheimzinnig prachtig natuurtafereel: de groote rotsgevaarten, opgestapeld, glad, glibberig en steil, die een elk den weg versperren in de richting stroomopwaarts van de rivier, het sombere oerwoud daar omheen, naar rechts alleen een pad zich slingerend naar boven den G. Batoe op, dat naar Serbadjadi leidt en het donderend geraas van de snelstroomde bruisende, kokende rivier, die geheimzinnig uit het gebergte komt, met prachtig helder water. . . . . .

Hier eindigt de onderaardsche loop van de Djèrnérivier, die begint even stroomafwaarts van Serbadjadi; waar de rivier Soengei Serbadjadi heet.

Dit geheimzinnig natuurverschijnsel, de rivier, die door een berg heenloopt, heeft de Gajoër natuurlijk trachten te verklaren en geen practische oplossing vindende, heeft hij het op fantastische wijze van de overlevering zijner voorvaderen gehoord hoe dat in zijn werk is gegaan.

Na deze inleiding dan de sage, zooals die verteld wordt door Pangoeloe-Kadang van Djèrné, wiens geslacht mede in de sage betrokken is.

Pangoeloe Kandang is een hoofd van aanzien in het gebied van Kedjoeroean-Aboq, doch heeft geen landbezit, is geen landhoofd. Ook de reden daarvan geeft de sage aan.

Teungkoe Ampon Toean, een beroemd oelama uit het Gajoe-gebied. werd op wonderbaarlijke wijze geboren uit het huwelijk van eene Javaansche Koningsdochter met een zekeren Teunkoe Pengalib, wonende te Djèrné.

Terwijl toch die konings-dochter zich baadde in de Djèrné-rivier, raakte haar rechterhand haar navel aan, waarop deze eensklaps zwol en zij een kind baarde, den lateren Teunkoe Ampon Toean.

Toen deze grooter werd, vroeg hij zijnen vader toestemming, om naar Atjeh te gaan ten einde daar opgeleid te worden tot oelama, 't geen zijn vader hem toestond.

Als oelama te Djèrné teruggekeerd zijnde, wilde T. Ampon Toean de ilmoe leeren kennen, welke hem de macht gaf over den dood en het leven der menschen.

Hij gaf dezen wensch te kennen aan zijn vader, die hem aanried naar Java te gaan, daar hij van zijn vrouw wist, dat daar een zeer beroemd kluizenaar woonde, die deze ilmoe kende.

T. Ampon Toean begaf zich op weg en kwam over Deli, alwaar een ander oelama Teunkoe Koeta-Bangoen zich bij hem voegde en met hem medeging.

Ze vonden den kluizenaar dan ook werkelijk en leerden van hem de ilmoe.

Nu nam T. Koeta-Bangoen alleen de terugreis aan, daar T. A. Toean nog een tijdlang bij zijne grootouders wilde vertoeven.

Toen hij eindelijk de terugreis aanvaardde verging het schip waarmede hij vertrokken was. Hij werd evenwel op de kust geworpen en gered.

Nog tweemaal ging hij met een ander schip op reis, maar telkens verging dit, en ook telkens werd hij gered en bereikte behouden de kust.

Ten laatste deed hij de reis op een groot blad (daoen bérah) gezeten en kwam zoo behouden ter hoogte van Deli. Daar gekomen bemerkte hij tot zijn ontsteltenis dat hij de heilige formules der ilmoe van dood en leven vergeten was. Onmiddellijk landde hij en deed onderzoek naar T. K.-Bangoen, doch deze was inmiddels overleden. T. Ampon Toean liet zich zijn graf wijzen en ging daar bidden. Na langen tijd gebeden te hebben verscheen hem de geest van T. Koeta-Bangoen die hem de formules van de ilmoe weder mededeelde.

Toen zette hij zijne reis voort over Tamiang, alwaar hij op verzoek van Radja-Moeda Seutia te Bennaewa-Radja aan land ging. Hij had op Java ook op de viool leeren spelen en toen R. M. Seutia zijn viool zag, vroeg hij hem om daarop wat te spelen, aan welk verzoek T. A. Toean voldeed.

Nauwelijks evenwel begon hij te spelen, of de geheele kampong en hofhouding viel door betoovering in diepen slaap, behalve de dochter van den vorst. Deze verklaarde T. A. Toean zijne liefde en deze nam haar ongemerkt natuurlijk mede naar Djèrné.

Toen de betoovering na het vertrek van T. A. Toean geweken was, merkte R. M. Seutia, al spoedig dat zijne dochter verdwenen was en wist hij ook dat niemand anders dan T. A. Toean haar mede gevoerd kon hebben.

Hij zond de vluchtelingen gezanten achterna om zijn dochter terug te krijgen, maar deze kwamen van Djèrné onverrichter zake terug, daar T. A. Toean de dochter niet meer wenschte terug te geven.

Toen besloot Radja-Moeda Seutia, zelf te gaan; met een groot aantal volgelingen ging hij met sampans de rivier op. Bij zijne nadering vluchtte T. A. Toean met zijne vrouw naar Serbadjadi en bracht, om zijne vervolgers tegen tehouden bij den Djamboer-Batoe de beide oevers der Djèrné-rivier naar elkander toe, zoodat die rivier in een koker liep waardoor de stroom zeer snel werd, te snel om er met sampans tegen op te roeien.

Dit belette R. M. Seutia evenwel niet om de vervolging overland voorttezetten. Om de schande van een gevangenneming te ontgaan maakte T. A. Toean zich toen met zijne geschaakte vrouw van kant door een gouden naald in de duimen te steken. Toen dus R. M. Seutia te Serbadjadi aan kwam, vond hij daar slechts de graven van T. A. Toean en diens echtgenoote (zijne dochter).

De 7en dag na hun overlijden, toen R. M. Seutia, zich naar de graven begaf, vond hij daar een pas geboren kind van het mannelijk geslacht, dat in de linkerhand een weinig padi en in de rechter hand een vogel droeg, de „boeroeng meragi".

Dit kind bracht hij naar Djèrné en den 40en dag na het overlijden van T. A. Toean verscheen dienst geest aan R. M. Seutia, op de plaats, waar nu de kramat van T. A. Toean bestaat. De geest deelde mede dat dit kind het kind was van hem en de dochter van R. M Seutia.

Groot geworden, begaf dit kind zich naar Atjeh, vertelde den sultan daar de wonderlijke geschiedenis zijner ouders en zijner geboorte. Hij kreeg toen van den Sultan een aanstelling als bewaker van de kramat, het heilige graf van Teungkoe Ampòn-Toean nabij Djèrné, met den titel van Pangoeloe-kandang. Zijne nakomelingen vervulden die betrekking tot op den huidigen dag en in hunne speciale bescherming staat de „boeroeng meragi"

(*Wordt vervolgd.*) FRITS.

# Van vreemde Koloniën.

## Onlusten in Duitsch Zuidwest Afrika.

Den 24sten April a.s. zal het twintig jaar geleden zijn, dat de IJzeren Kanselier het volgend telegram aan den duitschen consul te Kaapstad zond:

„Blijkens mededeeling van den heer Luderitz bestaat er bij de autoriteiten der Kaapkolonie twijfel of de, door hem ten noorden van de Oranje-rivier opgerichte kantoren wel door Duitschland zijn erkend. Wil haar officieel doen weten dat de heer Luderitz en zijne nederzettingen onder bescherming der duitsche vlag zijn gesteld."

't Kan verkeeren, zei Brederoo. Niet vroeger dan in 1871 toen, bij de wedergeboorte van het duitsche rijk, er stemmen zich verhieven om te verlangen dat men aan het overwonnen Frankrijk den eisch zou stellen van afstand van zijne koloniën, Algiers, Cochin China en Pondichéry, vond dit denkbeeld noch bij de groote massa van het volk genade noch in officieele kringen, waar op dat oogenblik een duidelijk gevoel van antipathie tegen de koloniale politiek voorzat. Bismarck verwierp uit de hoogte de voorstellen der kleine groep handelslieden en reizigers, die toen reeds het grooter Duitschland voorstonden. „Ik ben niet koloniaal geboren," was zijn gewone antwoord of wel: „Wij Duitschers hebben geen koloniën noodig. Wil men dat wij op die poolsche edelen gelijken, die zich in sabelbont steken, terwijl ze geen hemd op het lijf hebben?" Maar Duitschland had in den tijd van 1871 tot 1884 op economisch gebied reuzenvorderingen gemaakt, zich om bij dezelfde beeldspraak van zoo even te blijven in dat opzicht zoo netjes in de kleeren gestoken, dat het voor 'n man als von Bismarck duidelijk moest zijn dat een flinke pels daarbij niet misplaatst zou wezen.

De erkenning daarvan lag opgesloten in het telegram van den 24en April 1884, dat tevens het aanzijn gaf aan het Schmerzenskind der zoo spontaan zich op den voorgrond dringende duitsche koloniale politiek, aan Duitsch Zuidwest-Afrika, dat evenwel in zijn oorsprong reeds de kiemen borg voor latere verwikkelingen.

Een neurenberger muziekdoos, 200 oude geweren en een bedrag van 2000 marken in ontmunte geldstukken, waren de prijs, dien de heer Luderitz betaalde voor den afstand, door Joseph Frederiks van Bethanië (souverein van Groot-Namaqualand) van een kuststrook, ter breedte van 20 geografische mijlen en zich uitstrekkende van den mond der Oranje-rivier tot den 26en zuidelijken breedtegraad. Den 19en Augustus 1884 kocht de heer Luderitz nog een strook gronds langs de kust tot den 22en breedtegraad van het hoofd Topnaar Piet Haibib en deed toen den 3en April 1885 voor een sommetje van 500000 marken afstand van al zijne rechten, met uitzondering van die op de huizen en kantoren, welke hij te Angra Pequena had doen oprichten, over aan de, den 13en April d. a. v. als rechtspersoon erkende, met een kapitaal van 800000 marken te Berlijn opgerichte „Deutsche Kolonialgesellschaft für Sudwest Afrika."

Het was aan laatstgenoemde maatschappij dat von Bismarck meende het bestuur van het nieuwe Schutzgebiet te kunnen overlaten, maar alras bleek dat daarvan geen sprake kon zijn.

Wel ging de heer Luderitz, thans als gemachtigde der in zijne rechten getreden maatschappij, voort met het sluiten van tractaten, waardoor den 4en Juli 1885 de geheele kust, met uitzondering van de Walvischbaai, van de Oranje-rivier tot de zuidelijke grens van Portugeesch Angola in duitsche handen was gebracht, maar van een eigenlijk bestuur dier landen was zoo goed als geen sprake, terwijl de voornaamste taak van den, door de regeering aangewezen commissaris bleek te bestaan in pogingen tot uitbreiding langs vreedzamen weg van het duitsch gezag in oostelijke richting.

In het jaar 1888 kwam in dien toestand eenige verandering doordien aan de „Gesellschaft für Südwest Afrika" het monopolie der exploitatie van delfstoffen werd toegekend, in de hoop dat de maatschappij hierdoor in staat zou worden gesteld om het bestuur over het protectoraat te aanvaarden.

De maatschappij kon bedoeld monopolie op derden overdragen maar om te voorkomen, dat door derden wederrechtelijk inbreuk werd gemaakt op de, door haar verkregen rechten, zag zij zich wel genoodzaakt een kleine troepenmacht te onderhouden, die hoewel slechts 27 man tellende haar in het eerste jaar op een uitgaaf van 60000 marken kwam te staan.

Eenige engelsche maatschappijen, die opgericht waren met het doel om delfstoffen in Namaqualand en Damaraland te ontginnen, kwam dit toezicht — de maatschappij had daartoe ook een, door de duitsche regeering erkenden Berghauptmann benevens eenige ingenieurs uitgezonden — weinig gelegen. Spoedig werd een engelsch avonturier, Lewis, bereid gevonden om aan de duitsche maatschappij den voet dwars te zetten.

Lewis wist het vertrouwen te verwerven van den koning of opperkapitein van Hereroland en in minder dan geen tijd was het heele land in opstand moesten de Duitschers in allerlei op de Walvisch-baai terugtrekken, daar het natuurlijk niet mogelijk was om met de Schutztruppe van 27 man het hoofd te bieden aan de opstandelingen.

Toen de gewapende macht echter door 50 man onder leiding van kapitein von François was versterkt, gelukte het na eenigen tijd den heer Lewis, die aanspraak maakte op het uitsluitend recht van exploitatie der, in het land aanwezige delfstoffen, tot zwijgen en tot de vlucht te dwingen.

Deze tegenvaller leidde, daar de maatschappij niet bij machte bleek om een voldoend krachtig bestuur in te voeren den 15en Augustus 1889 tot invoering van 't rechtstreeksch gezag in het protectoraat.

Hier was het, na den opstand der Hereros niet rustig gebleven. De Schutztruppe had een aanmerkelijke versterking moeten ondergaan en zich genoodzaakt gezien om 't tegen Hendrik Witbooi, 't hoofd der Nama-Hottentotten op te nemen, welke strijd gedurende lange jaren alle pogingen om het land in exploitatie te brengen verijdelde.

Na Hendrik Witboois onderwerping waren het wederom de Hereros, die van zich lieten hooren. Een, in 1896 onder de Ovahereros, in vereeniging met de stamverwante Ovambandjeroe en met de Khauas-hottentotten, uitgebroken opstand, waaraan de tegenwoordige opperkapitein der Hereros, Samuel Kamaherero, geen deel nam, werd wel is waar spoedig door den, thans nog aan het bestuur zijnden gouverneur, Leutwein, onderdrukt, maar deed toch ten duidelijkste uitkomen op hoe losse schroeven het duitsch gezag in deze streken was gevestigd, het o. i. natuurlijk gevolg der weifelende houding, die de duitsche rijksregeering ten opzichte van het vraagstuk der definitieve bestuursregeling in de protectoraten aannam, eene houding, die tegenover de Papoeas van Nieuw-Guinea en de minder krijgshaftige stammen ter Oostkust van Afrika van niet zoo nadeeligen invloed voor het prestige van den heerscher moest zijn als daar, waar men, zooals in Zuidwest-Afrika 't geval was, te maken had met stammen van een meer intelligent en energiek ras, als o. a. dat der Bantoe-negers, waartoe de Hereros behooren.

De opstand van 1896, die een oogenblik den hoofdzetel van het bestuur, Windhoek, in gevaar bracht, leidde gelijk wij reeds vroeger zagen tot den aanleg van den spoorweg Swakopmund-Windhoek, die van Karibib tot Windhoek door het gebied der Hereros loopt.

Na 1897 heerschte betrekkelijke rust in het protectoraat, doch toen nu onlangs eindelijk een, voor het duitsch nationaal gevoel bevredigende oplossing was gevonden voor den aanleg van den spoorweg naar de Otavi-mijnen, ten behoeve waarvan de South West Africa Company Ld., die zich in 1892 het monopolie voor den aanleg en de exploitatie van spoorwegen in het Schutzgebiet had zien toewijzen, wat die lijn betreft even als ze dat na langdurige onderhandelingen ten opzichte van de lijn Swakopmund-Windhoek ten behoeve der duitsche rijksregeering had gedaan, hare rechten had overgedragen aan de „Otavi Minen-und Eisenbahn Gesellschaft"; toen deze maatschappij, eigenlijk één met de South West Africa Ld." besloot met loslating van het denkbeeld om hare mijnen te verbinden met Port Alexander in de portugeesche bezittingen, over te gaan tot den aanleg eener lijn Swakopmund-Otavi en daaraan reeds een begin van uitvoering gaf, kwamen noodlottige berichten uit de kolonie de illusie van een eindelijk mogelijken bloei van het gewest verstoren.

Van verschillende punten der kolonie kwamen in de laatste maanden van het vorige jaar Jobstijdingen binnen.

Wij herinneren hierbij aan den, naar beweerd werd thans reeds bedwongen opstand der Bondelzwarts in het Zuiden, terwijl in de maand October ll. een, uit Grootfontein, in het Noorden der kolonie, te Windhoek teruggekeerd katholiek zendeling bevestiging bracht van het gerucht, dat de kolonist Paasch en twee andere blanken door de Ovambos zouden zijn vermoord, terwijl nu onlangs, blijkbaar als een gevolg van geruchten omtrent door de Duitschers in het Zuiden geleden nederlagen, waartoe het feit dat luitenant Böttlin met 23 man van de Schutztruppe voor de Bondelzwarts over de engelsche grens had moeten terugtrekken, aanleiding moet hebben gegeven, bericht ontvangen werd van den opstand der Hereros, welke zich inzette met de tijding, dat de vijandelijkheden geopend waren met de vernieling van de spoorbrug bij Osona, op 5 kilometers ten Zuiden van Okahandya, de verblijfplaats van Samuel Kamaherero, gelegen, en met de verbreking der telegrafische gemeenschap tusschen Karibib en Windhoek.

Was het bestuur op deze steeds mogelijke en door sommigen voorziene gebeurtenissen voorbereid? Deze vraag moet ontkennend worden beantwoord.

De troepenmacht, waarover het bestuur kon beschikken bestond nominaal uit 4 veldcompagnieën, een veldbatterij en een bergbatterij. De vier veldcompagnieën waren verdeeld over de garnizoenen Windhoek, Omaroero, Outso en Keetmanshoop. Bovendien waren op verschillende plaatsen kleinere of grootere detachementen voor politiediensten gestationneerd. Het totaal van de Schutztruppe wees 34 troepenofficieren, 8 officieren van gezondheid, 1 paardenarts en 785 onderofficieren en manschappen aan en kon door oproeping der reservisten met 780 man worden versterkt. Omstreeks 1600 man dus voor een gebied, dat het moederland in uitgebreidheid verre overtreft. Daaruit laat zich dan ook verklaren dat de *Deutsche Kolonial Zeitung* in haar nummer van den 12en November ll. zich als volgt naar aanleiding van den moord op den kolonist Paasch uitliet:

„Wanneer het geval van den kolonist Paasch na het ingestelde onderzoek er toe zou leiden, dat door de regeering daarvoor genoegdoening van de Ovambos moet worden geëischt en verkregen, zou het zooals wij er nu vóórstaan wenschelijk zijn, dat het der diplomatie gelukken de zaak zonder den duitschen naam te schaden tot een goed einde te brengen. Want daar wij volstrekt niet toegerust zijn voor een afrekening met de wapens, zouden het duitsche rijk beduidend zwaardere geldelijke offers moeten worden opgelegd dan geleidelijke versterking der Schutztruppe in vroegere jaren zou hebben geëischt. Gelukt het evenwel niet voldoende genoegdoening van de Ovambos voor den moord op een landgenoot te verkrijgen, en zou de regeering voor de ontwijfelbaar hooge financieele offers voor een strafexpeditie terugschrikken dan zou het aanzien van het duitsche rijk onder de Ovambos evenals onder de andere inboorlingen der kolonie een gevoeligen knak krijgen".

In het voorbijgaan zij nog medegedeeld dat de moord op Paasch werd toegeschreven aan ontevredenheid onder de omstreeks 200000 koppen tellende Ovambos over de, tegen hun zin doorgezette oprichting van een zendingsstation aan de Okavango in hun gebied.

Niettegenstaande van bevoegde zijde, met het oog op de onbetrouwbaarheid der inboorlingen en het feit, dat zooals de *Kolonial Zeitung* zich eveneens in bovenaangehaald nummer uitliet „het duitsch gezag nog op geenerlei wijze in zijn gebied voet gevat heeft", herhaaldelijk op versterking der Schutztruppe werd aangedrongen, vonden de anti militairisten gereedelijk oor voor hun betoog, dat zelfs op eindelijke afschaffing in een nabij verschiet van de koloniale wêermacht aanstuurde. Het was het „penny wise and pound fool" dat behalve aan deze zijde onzer grenzen ook elders hartstochtelijke volgers vindt.

Zooals we gezien hebben bewonen de Hereros, met de hun na verwante Ovambandjeroes omstreeks 68000 zielen tellende, het gebied waarin o. a. het gedeelte van den spoorweg tusschen Windhoek en Karibib is gelegen en dat zich in het Oosten in de Kalahari-woestijn verliest, terwijl het ongeveer zoo groot is als het koninkrijk Beieren. De Hereros en Ovambandjeroes behooren tot den stam der Bantoe-negers of Kaffers en hebben steeds in vijandschap met de naburige Nama Hottentotten geleefd, wier hoofd Hendrik Witbooi hun herhaaldelijk veel last veroorzaakte. Zij leggen zich in hoofdzaak op de veeteelt toe, terwijl ook Hereros als arbeiders b.v. te Swakopmund en tot zelfs te Johannesburg worden aangetroffen. In hun eigen land leiden ze veelal een zwervend leven behalve daar waar in elk jaargetijde water en weiden in overvloed voorhanden zijn en zij, ook onder den invloed der zending, zich duurzaam hebben gevestigd.

Hunne hoofden, zij staan onder een opper-kapitein, te Okahandya gevestigd, 4 hoofdkapiteins, resp. te Otjimbingwe, Omaroeroe, Waterberg en Okandjose, en talrijke kapiteins, hebben niet veel bij hen in te brengen, zooals misschien ook uit de omstandigheid, dat de opstand van 1896 plaats had buiten den opperkapitein om, mag worden afgeleid.

Door den huidigen opstand, waaromtrent meer gedetailleerde gegevens betreffende oorzaak en zoo meer nog ontbreken, worden 4 van de 9 gewesten van het protectoraat getroffen, nl. Windhoek met 1315, Omaroeroe met 184, Karibib met 281 en Gobabis, het land der Ovambandjeroes, met 89 blanke inwoners, terwijl ook het gewest Swakopmund met 555 blanke inwoners door den opstand in gevaar gebracht is.

Daar de compagnieën van Keetmanshoop en Windhoek werden gebruikt om de Bondelzwarts tot rede te brengen, waren op het oogenblik van het uitbreken van den opstand der Hereros, met inbegrip van de veldcompagnie van Outso uit het Noorden en de opgeroepen reservisten omstreeks 500 man met één, zegge één stuk geschut en 3 machinegeweren beschikbaar tot bescherming der genoemde districten. Hiervan bevonden zich 100 man te Windhoek, 90 te Okahandija, 70 te Swakopmund en 20 te Karibib, alle aan den spoorweg gelegen, terwijl 30 man Gobabis, 90 man Omaroeroe en 100 Outso bezet hielden.

Uit de ingekomen berichten blijkt dat de opstandelingen het vooral op Okahandija gemunt hadden, zoodat van Windhoek uit te Swakopmund op ontzet der, door een overmacht van Hereros bedreigde plaats, welke de bezetting van Windhoek, zelf in 't nauw gebracht, tevergeefs getracht had te hulp te komen, werd aangedrongen.

Van Swakopmund gingen daarop achtereenvolgens verschillende detachementen reservisten op marsch om over Karibib, Okahandija en andere ernstig bedreigde punten te ontzetten. De colonne, die onder luitenant von Zülow naar Okahandya werd gezonden, heeft die plaats, na eerst te Waldau, eveneens aan den spoorweg, te zijn opgehouden, kunnen bereiken.

Terwijl nu de eene Jobstijding vóór, de andere na te Berlijn de gemoederen in beroering bracht, werd daar onmiddellijk gehandeld. Nadat aan de „Habicht", voor Kaapstad en de „Wolf" voor de kameroensche kust liggende, geseind was naar Swakopmund te stoomen, kon reeds den 21n dezer een sterk detachement, samengesteld uit 500 mariniers, 50 matrozen met 4 machinekanonnen, 200 man spoorwegtroepen, hospitaal- en verplegingspersoneel per „Darmstadt" van Wilhelmshaven in zee steken.

Laat ons hopen dat voor velen de hulp niet te laat komt, die wellicht niet noodig ware geweest, zoo niet ook ten deze zuinigheid de wijsheid had bedrogen.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië. 1904. 1e en 2e afl.

P. H. van der Kemp: De geschiedenis van het Londensch tractaat van 17 Maart 1824 (met Bijlagen) — Mr. Dr. J. C. G. Jonker: Eenige verhalen in talen, gesproken op Sumbawa, Timor en omliggende eilanden. — Dr. H. H. Juynboll: Eenige fabels uit de prozabewerking van de Tantri vergeleken met Indische fabels. — L. C. Westenenk: Simaloersch Woordenlijstje. — Dr. Ph. S. van Ronkel: Een Maleisch gezantschap naar het Tamilland.

De Rijnsche Zending. 1903. No. 4.

De Rijnsche Zending in Ned. Oost-Indië (vervolg en slot). — Statistiek over het geheele werk der Rijnsche Zending in Ned. Oost-Indië. — Nog iets over Pansoer na Pitoe. — Het Ned. Zendingsjaarboekje voor 1904. — Mentawei-eilanden en Engano. — Bericht van den Zendingspost Nahornop, door Lombeck. — Een en ander uit het jaarverslag van den inlandschen predikant Joh. Siregar te Moeara. — Afscheidswoord van Ds. J. P. G. Westhoff als redacteur.

Mededeelingen v. h. Ned. Zendelinggenootschap. Dl. 47 (1903), 4e stuk

J. ten Hove: Het verhaal van Tanod Mololipu. — Alb. C. Kruijt: De litteratuur der Toradja's als leesstof voor de school. — Verslagen aangaande de Zending enz. over het jaar 1902 van Madjawarna, Kediri, Pareredja, Segeran en Swaroe. — J. Bodde: Ferdinand Rantoeng. — J. Hiebink Rooker: Jaarverslag van de kweekschool te Koeranga (Tomohon). — Verslag van het eind-examen van de kweekelingen op de school voor Inl. onderwijzers te Thomohon Koeranga.

De Indische Mercuur. 26 Januari 1904. No. 4.

Nederl. afdeeling der N. I. Maatschappij van Nijverh. en Landb. Verslag der vergadering op 14 Jan. 1904 (voordracht van E. L. Selleger: De papierfabricatie in Nederl.-Indië). — Koloniaal Museum. „Water en Plantengroei" (voordracht van Prof. Dr. Ed. Verschaffelt). — Kina en Kinine. Statistiek van kinabast en kinine. — Uit de geschiedenis der eerste stoomvaart in Nederland. — Soekaboemische Landbouwvereentging. — Mededeelingen van het Ministerie van Buitenl. Zaken aangaande invoer van Suiker in Britisch-Indie. — Bevordering van katoenteelt. — S. Kalff: Uit de oude doos. De Amphioen-Societeyt. I.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 29 Jan. | 12 Febr. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 5 Febr. | 19 Febr. | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 9 Febr. | 23 Febr. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 2 Febr. | 16 Febr. | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 6 Febr. | 20 Febr. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 29 Jan. | 12 Febr. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 1 Febr. | 15 Febr. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St Nazaire. Fr., | | 8 Febr. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 31 Jan. | 14 Febr. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 2 Febr. | 16 Febr. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av.

N°. 47. Donderdag 4 Februari 1904 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels . | - 0.09 |
| » » » 1000 » . | - 0.08 |
| » » » 3000 » . | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

*De ondergeteekende*

*wonende te* *wenscht*

*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van f*

den 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

Op Donderdag 11 Februari 's avonds ten 8 ure, zal in het locaal Diligentia, Lange Voorhout 5, den Haag,

**Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis**

eene *voordracht* houden, door enkele lichtbeelden verduidelijkt over:

**Zijne Reizen in Borneo, in 't bizonder die naar de Kènja's.**

Toegang vrij voor de leden van «Oost en West», huisgenooten van leden betalen f 0.50 voor een plaats in de zaal.

Voor niet-leden entrée f 1.— in de zaal, 10 cents op het balcon.

Plaatsbespreking *Dinsdag, 9 Februari*, voor de leden en hunne huisgenooten.

*Woensdag en Donderdag* van 10—12 en van 1—3 ure voor het publiek.

### II. Van de 3e Commissie:

Voor mej. *d. W.* werd nog ontvangen:

| | |
|---|---|
| Van een ongenoemde, aan postzegels . . . . | f 1.— |
| Van Mevrouw v. H. te Utrecht . . . . . . | - 25.— |
| Te zamen | f 26.— |

Onmiddellijk hebben wij per aangeteekenden brief f 25 aan mej. d. W. gezonden. De rest bewaren wij in de hoop, dat er nog wat bij komt.

Van Dr. A. Staverman, die ons het eerst over den toestand der hulpbehoevende inlichtte, ontvingen wij na de toezending van onzen postwissel van f 100, een brief vol warme dankbetuiging voor de verleende hulp.

Wat ons nu verder 't meeste voldoening zou schenken is, dat wij voor haar eene plaatsing vonden, als hulp in de huishouding in een klein gezin, waar zij geen zwaar werk zou te doen hebben.

### III. Van de commissie tot verspreiding van populaire kennis:

Door den 1sten luitenant der Infanterie **H. Dijkstra**, correspondent onzer vereeniging te **Kampen**, zal daar ter stede, in de bovenzaal van de Societeit «'t Collegie» 's avonds om 8 ure eene *voordracht met lichtbeelden* worden houden over *Padang* en de *Padangsche Bovenlanden*.

## Eenige middelen tot verbetering van den economischen toestand van den Inlander.

(*Vervolg en slot der voordracht van den heer G. A. Scherer in de Vereeniging „Moederland en Koloniën met de daarop in de Veragdering gehouden discussiën*).

Doch om nu weder terug te komen op de te voren door mij vermelde maatregelen tot bevordering der welvaart onder den Inlander, voornamelijk het telen van producten voor de Europesche markt voor eigen rekening wat is daarvoor noodig? Weinig of geen geld, maar wel een voortdurend toezicht van de besturende ambtenaren en van de dorps- en districtshoofden.

Van uit Batavia en van hoogerhand moet dat streven worden bevorderd en aangemoedigd, al kunnen dergelijke maatregelen niet in de details worden voorgeschreven. Deze verschillen weer voor elke afdeeling, voor elk district en voor elke kampong.

Maar zal men zeggen er zijn toch genoeg goede ambtenaren, waarom houden die daaraan niet de hand als die maatregelen zoo eenvoudig en doeltreffend zijn?

Daarvoor bestaan verschillende redenen. Men is door gebrek aan registers, gelijk ik die zoo even beschreef, niet op de hoogte van zijn gebied. Men ziet in een kampong veel klapperboomen of andere gewassen en wat kippen en eenden, maar geeft zich geen rekenschap hoeveel per huisgezin, men wordt er niet telkens aan herinnerd of er iets voor de welvaart te doen valt, er is geen drijvende macht en die hebben de besten van ons wel eens noodig. Men vreest zich moeite op den hals te halen, men durft den aanplant niet gelasten omdat dit feitelijk niet mag. Men vreest dat een opvolger anders zal denken en misschien afbreken of verwaarloozen, waar men zooveel hart voor heeft gehad en dergelijke overwegingen meer.

Wat dus noodig is, zijn niet alleen aanschrijvingen van boven af, die wijzen op hetgeen gedaan kan worden, maar ook vaste commissies in elke Residentie, bestaande uit den besturenden ambtenaar als voorzitter en uit ingezetenen van elken landaard als leden, die geregeld bijeenkomen en bespreken en besluiten wat tot bevordering der welvaart kan geschieden. Deze commissies moeten over fondsen kunnen beschikken, doch bizonder groot behoeven die niet te zijn, ten minste niet in vergelijking van de sommen, die voor irrigatie- en communicatiemiddelen noodig zijn.

Inspecteurs van Binnenlandsch Bestuur, moeten bij hunne inspecties voornamelijk hunne aandacht wijden aan de welvaart en nagaan wat door bedoelde commissies is verricht. De leden der commissies moeten de drijfkracht zijn om goede maatregelen aan te bevelen en voor te staan, de uitvoerders moeten de besturende ambtenaren wezen. Dus „Comité's de Salut Public", al is het niet in den geest van die der Fransche Revolutie.

Wij moeten ook zorgen voor betere inlandsche hoofden. Op Java zijn het de dessahoofden wier gehalte zeer veel te wenschen overlaat, en schijnt het meer dan tijd, dat in de wijze van verkiezing en aanstelling dier hoofden eene radicale verandering plaats hebbe, opdat men krijge eerlijke, fatsoenlijke, vertrouwbare dessahoofden, die behoorlijk lezen, schrijven en rekenen kunnen, menschen die de inlandsche school met vrucht hebben afgeloopen, menschen waarmeê men praten kan, die wat begrijpelijk zijn, die het goede willen en die door hun gedrag en karakter invloed op hunne onderhoorigen hebben. De districts- en onderdistrictshoofden op Java zijn bekwaam en ontwikkeld en behoeven maar meer in de goede richting geleid en ook door de dessahoofden gesteund te worden, om den algemeenen toestand spoedig aanmerkelijk te doen verbeteren.

Dan ook is het aanleggen en aanhouden van bevolkingsregisters op de wijze zooals ik zoo even aan gaf, beslist noodig, en kan dit ook gemakkelijk geschieden, als men als dorpshoofden behoorlijk ontwikkelde personen heeft, die des noods zelf met het aanleggen kunnen worden belast, en in elk geval aanteekening kunnen houden van de voorgekomen veranderingen tot aan de telling van het volgend jaar. Eene jaarlijksche telling toch is m. i. noodzakelijk, wil men eenigszins vertrouwbare resultaten verkrijgen.

Op de buitenbezittingen zijn de toestanden weer anders. Daar is het moreelgehalte der dorpshoofden meest voldoende, maar hun ontwikkeling te gering en ook onder de districtshoofden vindt men er velen, die dom en onontwikkeld zijn en met wie weinig is aan te vangen. Het Gouvernement zou hierin al spoedig eene groote verbetering kunnen brengen door te bepalen dat alleen zij, die met vrucht de inlandsche lagere school hebben doorloopen en de verkregen kundigheden bijgehouden, zoodat zij behoorlijk lezen en schrijven kunnen, tot zoodanig ambt benoembaar zijn en dat zij, die aan een hoofdenschool de opleiding hadden gehad of zich op andere wijze meer kundigheden hadden verworven de voorkeur zouden hebben. Dus alleen maar aangeven wie uitgesloten zouden zijn, de schare der verkiesbaren blijft nog groot genoeg.

Tot nu toe is in deze richting door ons nagenoeg niets gedaan. Wij nemen onder de kamponghoofden aan allerlei dom en soms zelfs werkelijk slecht volk, waarmede niets aan te vangen is, dat niet lezen of schrijven kan en geheel afhankelijk is van den schrijver, terwijl wij er integendeel op moesten werken, dat de klasse der besturenden behoorde tot de beste sujetten der inlandsche maatschappij. En dat is te bereiken, zonder dat het 't Gouvernement maar een cent behoeft te kosten en zonder dat iemands rechten worden ingekort, daar aan de te stellen eischen door iedereen voldaan kan worden.

Wij klagen dat onze inlandsche scholen zoo weinig praktisch nut afwerpen, maar zou dit niet komen, omdat wij geen prijs blijken te stellen op hen, die wat geleerd hebben? Waarom heerscht in Europa onder de jongelui een wedijver, om zich te bekwamen. Alleen omdat de bekwamen en geslaagden zich den weg zien gebaand tot het bekleeden van ambten en betrekkingen in en buiten den dienst, terwijl de minder bekwamen en niet geslaagden zich met het mindere moeten vergenoegen. Zou ditzelfde voor Indië ook niet „mutatis mutandis" opgaan, als men blijk gaf bekwaamheid te verlangen en op prijs te stellen.

Die weinige zorg voor de ontwikkeling der bestuurders of liever laat ons zeggen de totale onverschilligheid voor hun gehalte, treft ook zeer bij het beschouwen van den toestand in de rijkjes met zelfbestuur b.v. ter Oostkust van Sumatra. Niet de minste eischen worden aldaar aan de aanstaande bestuurders dezer rijkjes gesteld. Al konden ze hun handteekening niet zetten, het Gouvernement zou ze aanstellen, als er anders niets op hen te zeggen was. Wel trachten de Residenten hier verbetering in te brengen door de vorsten er op te wijzen dat het toch zoo wenschelijk is hun kinderen wat te laten leeren en gebeurt dat ook wel te hooi en te gras, maar veel heeft het niet om het lijf. Eene zeer gunstige uitzondering maakt Z. H. de Sultan van Asahan Tengkoe Mohamad Hoesin Sjah, die zijn oudsten zoon en zijn jongsten broeder door een Hollandschen Gouverneur heeft laten onderwijzen en Hollandsch heeft leeren spreken en die nu beide jongelui voor een paar jaren naar Holland heeft gestuurd om hier eens rond te zien en zich verder te ontwikkelen onder de zorgvuldige leiding van een bekwaam paedagoog.

Wanneer het Gouvernement aan al die Vorsten liet weten, dat van hunne eventueele opvolgers eene behoorlijke ontwikkeling werd vereischt, en dat zij anders niet zouden worden aangesteld, zou men in dat opzicht spoedig een gunstige verandering waarnemen. De contracten met die vorsten gesloten verzetten zich m. i. niet daartegen. Het ware misschien niet eens noodig een dwingend voorschrift ter zake uit te vaardigen. De wetenschap dat het Gouvernement, ook voor de inlandsche bestuurders, op ontwikkeling gesteld was en daarop bij de aanstelling van een troonsopvolger of nieuwen vorst zou letten, zou al spoedig een radicalen omkeer ten goede bewerken.

Trouwens onze geheele wijze van bestuur ter Oostkust van Sumatra, en bijna overal waar nog inlandsche vorsten met zelfbestuur zijn, beweegt zich m. i. in eene verkeerde richting, die echter van hoogerhand wordt voorgeschreven en doorgedreven. Wij nemen hun door contracten alles uit handen en vervangen hunne inkomsten door eene geldelijke toelage, zoodat langzamerhand alle belangstelling in de welvaart van hun land ophoudt en zij hun tijd in ledigheid of met beuzelingen doorbrengen. Het zou rationeeler en meer in het wezenlijk belang van land en volk zijn, wanneer wij, zooals in de Straits, de inlandsche instellingen zoodanig hervormden, dat de vorst en zijne grooten en ambtenaren medebelanghebbenden bleven en een periodiek te herzien aandeel in de inkomsten des rijks hadden terwijl de rest voor den dienst der openbare werken en de ontwikkeling van land en volk werd aangewend, gelijk dit in een geregelden staat behoort.

Op de Oostkust van Sumatra heeft men b.v. het geval, dat eigenlijk niemand voor wegen of bruggen zorgt, de Vorst niet, omdat hij zegt dat hij geen geld heeft, daar het Gouvernement tegen een vaste schadeloosstelling alles aan zich heeft getrokken en het Gouvernement niet, omdat het land geen direct Gouvernementsgebied is en daarvoor dus geen Gouvernementsgelden kunnen worden uitgegeven.

Het bovenstaande samenvattende kom ik tot de volgende conclusiën.

1°. Hoewel de aanleg van groote irrigatiewerken en van communicatiemiddelen, voornamelijk landwegen, zeker van groot belang is moet daarvan alléén niet alles voor de welvaart van den inlander worden verwacht. Irrigatiewerken zullen voornamelijk den rijstbouw ten goede komen en als zoodanig maken dat er meer rijst geproduceerd wordt, en de Javaan, niet zooals nu, een gedeelte van het jaar maar een enkele maal per dag rijst kan eten en verder zijn gordelriem maar wat toehaalt.

Dit is zeker veel waard, zeer gewenscht en zeer noodzakelijk, maar daar de gewone inlandsche rijst geen uitvoerartikel naar Europa is, vloeit er door die vermeerderde productie van rijst m. i. niet veel meer contant geld in de zakken der producenten, want vermeerderde productie zal de prijzen doen dalen. En bovendien komt dit geld meest uit de zakken hunner rasgenooten, die even arm zijn als zij. Het is dus meer eene verplaatsing dan eene schepping van waarde, die door vermeerderd rijstgewas wordt verkregen, maar zoolang er nog te min rijst geproduceerd wordt, zooals nu het geval is, zal men aan die vermeerdering toch zijne volle aandacht moeten wijden.

Communicatiemiddelen, in de eerste plaats goede wegen, zijn zeker gewenscht, maar om er veel nut van te hebben moeten er producten zijn om langs die goede wegen te worden vervoerd, eerst dan geven zij voordeel; goede wegen zijn zeker nuttig en aangenaam maar maken als zoodanig de bevolking niet rijker. Dat die wegen en ook de spoorwegen de bevolking bepaald armer zouden maken, zooals wel wordt beweerd, kan ik niet aannemen.

Men zal hier te doen hebben met een argument, dat vroeger onder gelijke omstandigheden ook in Europa werd gehoord. Waar men spoorwegen aanlegde verdwenen diligences, trekschuiten, vrachtkarren en dergelijke en het personeel, dat vroeger daarvan leefde, had een harden tijd. Maar men zag ook dat een deel der aldus uit hunne betrekking geraakten bij de nieuwe vervoermiddelen een plaats vonden of wel de oude gebruikten als voedingslijnen voor het groote communicatiemiddel, zoodat ten slotte het getal en het gebruik dier oude vervoermiddelen grooter was dan vroeger, al bedienden zij niet meer dezelfde plaatsen;

2°. Om met vrucht aan de economische verheffing van land en volk te kunnen arbeiden dient men in de eerste plaats zijn economischen toestand zoo goed mogelijk te kennen en men zal wel willen toegeven dat dit tot nu toe niet het geval is. Wat wij weten berust grootendeels op opgaven van inlandsche hoofden en wat die waard zijn weten wij allen wel.

Alleen door het aanleggen en bijhouden van bevolkingsregisters, in den trant als zooeven door mij geschetst, kan men zich de strikt noodige gegevens verschaffen. Dat dit mogelijk is, zelfs met de geringe hulpmiddelen die men in de Buitenbezittingen heeft, bewijst wel het voorbeeld van Palembang, de Lampongs en Benkoelen, waar deze registers, op verschillende tijdstippen ingevoerd, reeds sinds 30 en meer jaren geregeld worden opgemaakt en bijgehouden; en dat met districts- en dorpshoofden waarvan de laatsten maar zelden en de eersten niet allen lezen en schrijven kunnen.

Ook Gorontalo levert daarvoor het bewijs, terwijl ik nog wil vermelden dat door mij ook dergelijke registers in de Padangsche Bovenlanden zijn aangelegd. Door gebruik te maken van het aanwezige personeel liep de telling binnen enkele maanden zonder stoornis ook daar af. Jammer maar dat mijn onmiddellijke chef die telling niet goedvond en staking gelastte toen zij nagenoeg voltooid was. Veel kostbaar materiaal, waarvan men gebruik had kunnen maken bij regeling en afkoop van heeren- en wachtdiensten, wat in de Padangsche bovenlanden dringend noodig is en denkelijk gemakkelijk geschieden kan, werd daardoor waardeloos.

Weet men van elke kampong in zijne afdeeling hoe die er uitziet, wie er wonen en wat de bewoners bezitten, dan zal het voor een ijverig ambtenaar, vooral wanneer er van hoogerhand behoorlijk op gelet wordt, niet moeielijk zijn te bewerken dat elk huisgezin langzamerhand kome in het bezit van waardevolle gewassen voor de Europeesche markt, voornamelijk klapperboomen, maar misschien ook koffie, pinang, damar, getah pertja of caoutchouc-boomen, rameh, katoen of wat dan ook.

Men zal, met die registers in de hand, veel misstanden uit den weg kunnen ruimen en rechtvaardige regelingen ontwerpen, die der bevolking ten goede komen, terwijl men zonder die registers in het duister tast, daar men moet afgaan op de opgaven der hoofden, die er zelf niets van weten en er maar een slag in slaan of wel opzettelijk de waarheid verzwijgen.

Mogen dergelijke registers voor de groote en volkrijke steden der kust misschien meer bezwaar opleveren, voor het binnenland en de landbouwende bevolking zijn zij wel geschikt en wel mogelijk, gelijk meen ik uit het vorenstaande genoegzaam blijkt, en die bevolking heb ik speciaal op het oog, daar zij het is, die geholpen moet worden en die zich zelf moet leeren helpen.

3e. Moet er gezorgd worden voor betere desahoofden op Java en op de buitenbezittingen en in deze laatste behalve deze ook voor betere districts- en onderdistrictshoofden.

Wat Java betreft dient te worden bewerkt dat aan het hoofd der desa's komen eerlijke en bekwame menschen, die door hun onderhoorigen worden gerespecteerd, en niet zoo als nu maar al te veel het geval is domme of slechte individuen, die door omkooping of andere verwerpelijke middelen tot dien post zijn gekozen.

Wil men de verkiezingen voor die desahoofden niet afschaffen, men kan daar vrede meê hebben, maar men kan in elk geval ongewenschte elementen uitsluiten door zekere eischen te stellen van bekwaamheid en van eerlijkheid. Misschien zou het aanbeveling verdienen om als regel aan te nemen, dat bij voorkeur een zoon of nabestaande van een goed desahoofd als diens opvolger zal worden aangesteld, mits hij aan de gestelde eischen voldoe, en de noodige stemmen op zich vereenige.

Men zou dan geslachten of families van dorpsbestuurders kunnen krijgen, mannen van aanzien in hun kring, bij wie zich de tradities van een goed bestuurder te zijn als het ware zouden overerven en waarvan de leden in elk geval door hunne bekendheid met de zaken der gemeente als bestuurders zouden aangewezen zijn.

Op de Buitenbezittingen b.v. in Benkoelen in de Lampongs en Palembang, en zeker ook in vele streken van ons uitgestrekt eilandrijk meer zal voor behoorlijke inkomsten van districts- en onderdistrictshoofden gezorgd moeten worden.

Dit behoeft niet direct uit 's lands kas te geschieden. Men kan zich niet voorstellen welk wezenlijk ernstig bezwaar er tegen zou zijn om in Benkoelen te bepalen dat elk werkbaar man b.v. 50 cents 's jaars voor zijn districtshoofden moet opbrengen. Zulk een maatregel zou het Gouvernement niets kosten en ieder zou er meê zijn gebaat zelfs de gewone kampongbewoner, omdat men hem dan beter zou kunnen beschermen tegen eventueele knevelarijen zijner hoofden, die men nu door de vingers ziet, omdat men begrijpt dat die menschen toch ook leven moeten en uitgaven moeten doen.

En moet men dan ook niet toegeven dat men van een goed en intelligent hoofd dat uit zijne betrekking voordeel heeft meer kan verwachten en vorderen dan van iemand, die men soms maar met veel moeite tot het aannemen van die betrekking kan bewegen?

Is de betrekking aldus begeerlijk gemaakt dan belet ook niets, dat men eischen stelle voor hare vervulling. Dat de titularis de inlandsche school met vrucht heeft afgeloopen en behoorlijk met Holl. karakters kan lezen en schrijven is het minste dat gevraagd moet worden. Voor Sumatra's Westkust, ten minste voor de Padangsche Bovenlanden, zou zelfs een gedeeltelijke opleiding aan de kweekschool voor inl. onderwijzers of aan een aparte hoofdenschool gevraagd kunnen worden of tot aanbeveling kunnen strekken.

In verband hiermee moet er naar gestreefd worden ten minste de lagere betrekkingen in Gouvernements- en andere diensten te doen vervullen voornamelijk door inlanders en moet men trachten onder hen een stand te

scheppen, die iets weet en notie heeft van de kundigheden, die voor het besturen van land en volk onmisbaar zijn. Langzamerhand moet men daarmee verder gaan en ook trachten gewichtiger betrekkingen door hen te laten vervullen.

Zoo zou ik o. a. willen dat er naar gestreefd werd de rechtspraak over Inlanders, ten minste in civiele en in mindere strafzaken en overtredingen geheel in handen van inlanders te brengen in plaats van als nu in handen van gegradueerde Nederlandsche meesters in de rechten als voorzitters en griffiers van landraden en van Residenten en Ass.-Residenten als politierechters.

Dat daarvoor scholen en inrichtingen van opleiding noodig zijn spreekt van zelf, maar misschien zou een gedeelte van het geld dat Nederland voor Indië wil beschikbaar stellen uitstekend kunnen worden aangewend, door op deze wijze aan de verheffing van den inlander te arbeiden.

Om iets te beteekenen op welk gebied ook, bestuur, handel of nijverheid moet men wat hebben geleerd, men moet eenig begrip hebben van de samenstelling der maatschappij of dat begrip ten minste door lezen kunnen verkrijgen; men moet leeren nadenken over wat er in de samenleving omgaat en niet maar er op toeleven als het domme vee. En nu zegt wel Koning Salomo in het Boek de Prediker: „In veel wijsheid is veel verdriet en wie wetenschap vermeerdert, vermeerdert smart", maar dat is nu eenmaal de eisch van den vooruitgang, waaraan niemand zich kan onttrekken, al voelt men maar al te goed dat ook op dien weg het 1000jarig rijk van geluk niet is te bereiken. Een volk dat dien weg niet op wil of kan zal spoedig ondervinden dat het door een ander, dat slimmer en handiger is, zal worden uitgebuit.

4°. Moeten er in elke Residentie permanente commissies worden ingesteld met den Resident als voorzitter, en verder bestaande uit leden van de verschillende klassen der maatschappij.

Deze zouden geregeld vergaderingen moeten houden en zouden dan moeten uitmaken wat er moest en kon gedaan worden om meer welvaart onder de bevolking te verspreiden.

De Resident zou deze maatregelen ten uitvoer moeten brengen, tenzij hij het er niet mee eens was, in welk geval hij de beslissing, bij voorbeeld van den Directeur of den Inspecteur van B. Bestuur zou kunnen inroepen.

Van de vergaderingen dienden notulen te worden gehouden en daarvan een afschrift ingezonden aan den Inspecteur van B. Bestuur. Dit zou ook moeten gebeuren van de voorgenomen nieuwe maatregelen, die uitgevoerd zouden mogen worden wanneer niet b.v. binnen een zekeren tijd, de Inspecteur daartegen bezwaar had geopperd.

De commissie's zouden moeten kunnen beschikken over het geld, dat voor de in te voeren maatregelen somtijds noodig zou kunnen zijn, b.v. voor het aanschaffen van bibiet van klappers en andere bovengenoemde cultuurgewassen, voor het invoeren van bepaalde industrieën als rijststampmolens en waterraderen van eenvoudige constructie, gieterijen en smederijen, potten-, pannen- en steenbakkerijen en al wat de industrie onder een volk kan bevorderen.

Het behoeft geen exorbitant groote som te zijn. Met een betrekkelijk klein bedrag kan men al veel doen als men zorgt dat het uitgegevene blijft een soort van voorschot, dat bij het welslagen van aanplant of industrie wordt terugbetaald. Zoo kan een kleine som veel nut doen als men ze maar steeds laat rouleeren en zullen de te lijden verliezen niet groot wezen.

Wanneer men b.v. elk dier commissies de beschikking gaf over f 100.000 zou dit voor alle gewesten van Nederlandsch Indië 36 in getal bedragen eene som van f 3.600.000. En deze som zou kunnen worden verdeeld over b.v. 5 jaren zoodat jaarlijks hoogstens f 720.000 noodig zou wezen.

Wil men de verrichtingen dier commissie's opdragen aan de adviseerende of medebesturende lichamen, die misschien eerlang in verschillende Residenties zullen worden ingesteld bij de invoering van het plan van decentralisatie, dan is dat uitstekend, doch in afwachting daarvan zou er nu al in die richting gewerkt kunnen worden, daar de decentralisatie wel eens lang op zich zou kunnen doen wachten en men gelijk gezegd met geringe middelen, ten minste op de buitenbezittingen, veel doen kan.

5°. Décentralisatie is nuttig en noodzakelijk. Daardoor kan aan den eenen kant stabiliteit van richting worden verkregen en aan den anderen kant drang tot vooruitgang. Want gemis van die beiden zijn de kenmerken van ons tegenwoordig bestuur. Om nu eens de twee uitersten te nemen bij een nieuwen bestuurder van een gewest. Of hij is een vooruitstrevend en voortvarend man, die aan alles tornt, alles veranderen wil, denkt alles beter te weten dan zijne voorgangers en dienovereenkomstig handelt, of hij is iemand die van rustige rust houdt, liefst niets doet en het goede door zijne voorgangers tot stand gebracht laat vervallen. In beide gevallen heeft men wat de Inlander zoo juist noemt „Lain Toean, Lain Atoeran" en hoe verderfelijk dat telkens wisselen van stelsel is, zal wel niet behoeven te worden aangetoond.

Door décentralisatie, waarbij vooral gedacht wordt aan de instelling van gewestelijke raden zal hierin eene aanmerkelijke verbetering kunnen worden gebracht. De al te voortvarenden en met hun eigen denkbeelden ingenomenen, zullen op heilzame wijze worden geremd en de tragen zullen worden voortgedreven.

6°. Emigratie op groote schaal dient, als dit eenigszins mogelijk is, te worden toegepast. Voor de eerste Kolonisten zal zeker tamelijk veel geld noodig zijn, maar hebben deze zich eenmaal gevestigd en gaat het hun goed dan is het misschien wel mogelijk die vestigingen door toevoer van nieuwe Kolonisten zonder veel kosten uit te breiden.

Men zou b.v. op dezelfde wijze als voor de commissies van welvaart is voorgesteld, het daarheen kunnen leiden, dat de Kolonisten na enkele jaren terug gaven, wat zij gekost hebben en zou men dan die sommen geregeld voor nieuwe Kolonisten kunnen aanwenden. Op die wijze kan men zich voorstellen dat met een betrekkelijk klein bedrag b.v. 5 à 10 millioen over 5 jaren verdeeld heel wat op dit gebied zou kunnen worden uitgevoerd.

Bedelaars en paupers die werken kunnen zou ik naar armen-koloniën willen deporteeren, waar zij aan grond en gereedschappen geholpen zich tot gezeten landbouwers zullen kunnen opwerken. Er moet in die Koloniën een zeker verschil bestaan, zoodanig dat de slechte en onverbeterlijke elementen bij elkaar worden gehouden op het een of ander niet te groot eiland, terwijl aan de ijverigen en goeden langzamerhand de volle vrijheid behoort te worden hergeven en zij zich zullen mogen vestigen in de te koloniseeren streken op Sumatra. Op deze wijze zal men Java in elk geval ontlasten van een massa elementen, die den toestand verergeren en waarbij de liefdadigheid der in Indië aanwezige Europeanen op den duur te kort moet schieten.

Hoewel het door mij medegedeelde voor velen Uwer niet veel nieuws zal bevatten, daar het meeste door anderen in verschillende vormen ook reeds is aanbevolen, zoo heeft het m. i, toch wel eenige waarde, daar enkele der aanbevolen maatregelen reeds door mij met goed gevolg werden toegepast, en omdat er meen ik uit blijkt dat met weinig en soms zelfs zonder kosten op vele plaatsen een aanmerkelijke verbetering in den economischen toestand van den Inlander kan worden teweeggebracht.

Neemt men aan, dat er op Java eene bevolking is van 28.800.000 en op de Buitenbezittingen van 6.500.000 zielen en dat het aantal huisgezinnen $\frac{1}{5}$ daarvan bedraagt, dus voor Java 5.700.000 en voor de Buitenbezittingen 1.300.000 en rekent men verder, dat van Java $\frac{1}{4}$ en van de Buitenbezittingen $\frac{3}{4}$ dier huisgezinnen aan copra of een ander product voor de Europeesche markt, dat door het thuis blijvend gezin kan worden bewerkt, eene som van f 25 's jaars per huisgezin meer dan thans weet te verdienen, dan zou dit alleen reeds bedragen 2.400.000 × f 25 of 60.000.000 gulden.

Dit zou eene vermeerdering van inkomsten zijn, waardoor de koopkracht en de welvaart der bevolking aanmerkelijk zou toenemen en waarbij alle sommen, die Nederland als restitutie, voorschot of hoe ook aan Indië zoude willen geven eenvoudig in het niet zouden verzinken.

En daar moet het heen; de inlander moet zich zelf leeren helpen en redden, wat bij zijne geringe behoeften en bij de ruimte van grond die hij in de meeste streken, tot zijne beschikking heeft best mogelijk is, mits hij in den beginne geleid en gesteund wordt, zoowel door het Europeesch als door het Inlandsch bestuur. In elk geval mag men van dergelijk pogen beter resultaat verwachten dan van het geven van groote sommen in eens als restitutie van vroeger door Nederland uit Indië ontvangen gelden of als voorschot, waarvan ten slotte toch maar weinig in de zakken der inlanders zou te recht komen en nog minder in die zakken zoude blijven.

---

De Voorzitter betuigt aan den Spreker den dank der aanwezigen voor zijne belangrijke rede en wijst er op, dat de Vergadering het genoegen heeft in haar midden te zien den zoon van den Vorst van *Assahan*, aan wien de Spreker zulke rechtmatige hulde van wege zijne verlichte denkbeelden heeft bewezen. Hij spreekt de hoop uit dat *Toekoe Amir* die huldebetuiging aan zijn vader zal overbrengen.

Na eene korte pauze wordt de Vergadering tot het houden van een debat over de gehouden voordracht heropend.

De heer *J. M. Pijnacker Hordijk* kan de meening van Spreker niet deelen, dat de *enquête-commissie*, ingesteld om middelen op te sporen ten einde aan den economischen nood der Inlandsche bevolking te gemoet te komen, zoo omslachtig werkt, daardoor te veel tijd voor hare onderzoekingen noodig heeft, zoodat in de naaste toekomst niet veel heil van haar is te verwachten: Hij blijft die commissie onmisbaar achten. Toch kan reeds dadelijk, in afwachting van de resultaten dier commissie, veel in het belang van den Inlander worden verricht.

Meer dan Spreker schijnt te doen, verwacht de heer *Hordijk* van de uitbreiding en verbetering van *irrigatie-* en *communicatiemiddelen*. Spreker schijnt er niet aan gedacht te hebben, dat ook de *tweede gewassen* veel water behoeven.

Het nut der door Spreker aangeprezen *overjarige gewassen* acht de heer *Hordijk* betrekkelijk en beperkt. Wel gevoelt hij iets voor de *Klapperteelt* in verband met den uitvoer van *Copra*, maar hij vreest, dat bijv. de *pinangcultuur* spoedig minder loonend zou worden door *overproductie*. Ook hebben de *landrente-bepalingen* een ongunstigen invloed op de teelt van overjarige gewassen, daar deze rente moet worden betaald, ook wanneer het gewas nog niets oplevert. Wat het *schoonhouden* der Klappertuinen betreft is de heer *Hordijk* minder optimistisch dan Spreker, en een verdienste van f 25 per gezin en per jaar door de Klappercultuur komt hem maar een sober middel voor om de welvaart der menschen te vermeerderen. De heer *Hordijk* herinnert verder aan een *zeepziederij*, eertijds in het *Djokjasche* opgericht, welker *cocoszeep* niet met de uitheemsche zeep kon concurreeren en die daardoor te gronde ging.

De heer *Hordijk* heeft een meer gunstigen dunk dan Spreker van de *spaarzaamheid* van den Inlander, en dat vooral diens vele *feesten* hem zouden ruïneeren, kan hij niet beamen, want het is toch bekend, dat vele feesten door de talrijke geschenken van de genoodigden den feestgever zelfs nog ten voordeel zijn. Maar de heer *Hordijk* geeft gaarne toe, dat de kosten toch door iemand betaald moeten worden en de vele feesten dus de bevolking op den duur verarmen.

De heer *Hordijk* moet het denkbeeld bestrijden, dat de Inlander binnen afzienbaren tijd voor *de Europeesche markt* op groote schaal zou kunnen produceeren. Der *bevolking* ontbreekt daartoe ten eenemale het benoodigde kapitaal. Wat de *ramehcultuur* betreft, maakt hij er opmerkzaam op, dat die plant een *zeer vetten* bodem noodig heeft, en daardoor in den regel alleen geteeld kan worden aan de oevers van *slibrijke* rivieren, waardoor die cultuur niet anders dan beperkt kan zijn.

De heer *Hordijk* wijst er op, dat de zonen der *Hoofden* tegenwoordig beter onderwezen worden. Er worden in dit opzicht thans hooger eischen gesteld dan voorheen. Zoo is den Djokjaschen Prins, die bestemd is om de opvolger van wijlen den onafhankelijken Prins *Pakoe Alam* te worden, van de zijde der Regeering te kennen gegeven, dat hij alleen dan in aanmerking zal komen, nadat hij eene bevredigende opleiding aan de *Hoogere Burgerschool* en op de *Hoofdenschool* te *Magelang* zal hebben genoten.

Met Sprekers denkbeelden omtrent betere opleiding van de jonge Inlanders in het algemeen kan de heer *Hordijk* zich wel vereenigen. Met name zou hij die wenschen wat betreft de *rechtsspraak* en met voorliefde wordt door hem *Britsch-Indië* aangehaald waar rechtbanken bestaan geheel uit *Inboorlingen* bestaande, en die tot zekere grenzen zelfs over *Europeanen* recht spreken. In alle takken van dienst behooren voorts het streven en het doel te zijn dat de Europeesche ambtenaren door daarvoor geschikte inlanders worden vervangen.

De heer *G. E. V. L. van Zuylen* heeft van Sprekers rede den indruk gekregen, dat de voor te stellen regeeringsmaatregelen tot het op krachtdadige wijze financieele hulp verleenen, eigenlijk door hem niet zoo heel noodzakelijk worden geacht, en zou daarom gaarne duidelijk willen vernemen in hoeverre door den heer *Scherer* aan die te nemen maatregelen waarde wordt gehecht. De heer *v. Zuylen* vermeent verder dat grootere *rijstproductie* verlaging van prijs zal ten gevolge hebben, wat ten goede komt aan een belangrijk deel der bevolking, dat niet van den landbouw leeft en dat steeds grooter zal worden naarmate het ons gelukt ook de nijverheid tot eene flinke bron van inkomst te maken. Bij te weinig rijstproductie moet de ingevoerde rijst toch ook betaald worden.

Over het algemeen acht de heer *v. Zuylen* de waarde van den Inlander als *oeconoom* door den spreker te laag geschat. In zijn betrekking als ingenieur in Indië heeft hij hem in dit opzicht van een beteren kant leeren kennen.

Voorts wijst de heer *van Zuylen* op de middelen in de laatste jaren hier en elders *in de Tropen* aangewend om de inboorlingen ook zonder bemiddeling van den Europeaan, voor de Europeesche markt te doen werken en op hetgeen daarover in het *Koloniaal Weekblad* is geschreven. Met name wordt door hem *Queensland* aangehaald, waar de *suikerietteelt* met goed gevolg coôperatief door de kleine grondeigenaars wordt gedreven.

Wat de *rameh-cultuur* betreft merkt hij op, dat minder vette grond door bemesting is te verbeteren. Deze plant heeft echter in de eerste plaats volop water noodig. Waar geen moessons zijn, moet daarin in den droogen tijd, door irrigatie worden voorzien.

De heer *C. G. van Baerle* vermeent, dat Sprekers gedachtengang zich voornamelijk over de *buitenbezittingen* uitstrekt en niet over *Java*. Hij acht het noodig dit te doen uitkomen, omdat hij anders een verkeerden indruk naar buiten zou vreezen.

Wat de door den heer *Scherer* aanbevolen *registers* betreft, wijst de heer *van Baerle* er op, dat die steeds op *Java* hebben bestaan, tot zij met de intrekking van *de Statistieke opname*, officieel werden opgeheven. Toch bleven zij nog op vele plaatsen aangehouden, en, naar zijne eigene ondervinding, op zeer bevredigende wijze.

Tegen Sprekers beoordeeling van de *hoofden* op *Java*, moet de heer *v. B.* opkomen; die verdienen eene meer gunstige qualificatie. Wat de *desahoofden* betreft, deze waren beter in den ouden tijd, toen de besturende ambtenaren zich nog mochten veroorloven op de verkiezingen invloed uit te oefenen. Sedert aan de vrijheid dier verkiezingen angstig de hand wordt gehouden, is de toestand geheel anders en slechter geworden. Over het algemeen laat de heer *v. Baerle* zich als geen groot voorstander kennen van de regeeringsmaatregelen, waardoor de Javaansche huishouding in den loop der tijden geheel is veranderd; met name betreurt hij *de verarmoeding der hoofden*.

*Invoer van rijst* zal volgens den heer *v. Baerle* steeds blijven plaats hebben, aangezien er streken zijn, waar de bevolking aan *Siameesche rijst* beslist de voorkeur geeft boven de *inheemsche*, welke haar minder „Kenjang" maakt.

De heer *C. J. van Lookeren Campagne* kan *Atjeh* geen gelukkig gekozen voorbeeld vinden, waar spreker wilde laten uitkomen, hoe de bevolking dikwijls verarmt door den invloed van vreemde handelaars en industrieelen. Over het algemeen acht hij het een moeilijk ding uit te maken welke omstandigheden de economische toestanden van een volk verslechterd hebben.

Met Sprekers oordeel, dat *eigen inspanning* de ware factor tot welvaart is, kan hij zich best vereenigen, maar van de energie van den Inlander heeft hij geen hoogen dunk en de *printah aloes* vermogen hier niet veel. Nog onlangs was hij in de gelegenheid dit op te merken in de residentie *Semarang*, waar eene Commissie werkzaam is ter bestrijding van het pauperisme onder de Inlanders. Een der door die Commissie aangeprezen maatregelen was de aanleg van *mestkuilen* bij die woningen ten einde den grond te kunnen bemesten. Wel zeker, de *kuilen* werden gemaakt, soms nog met een *afdakje* er boven, maar nergens zag hij er *mest* in.

Nog een ander voorbeeld: Dezelfde rampspoedige residentie werd bezocht door een den landbouw teisterende *muizenplaag*, in zoo hooge mate dat de jacht op dit ongedierte als het ware een vermakelijke sport was. Welnu, de Inlander ging tot het laatste niet over vóór het Gouvernement voor elke doode muis een cent had uitgeloofd.

De heer *Campagne* liet gedurende zijn verblijf te *Klatten* een *sawah* aanleggen, wèl volgens de inheemsche cultuurwijze, maar waarin al de fouten, die de Javanen uit indolentie, en onverschilligheid maken, werden vermeden. Zij bracht 60 pct. meer op dan de gewone Sawah's der bevolking. De omwonende desalieden zagen het, maar . . . volgden het niet na.

De heer *van Lookeren Campagne* acht dan ook het ware middel: verbetering van het individu zelf door opvoeding en onderwijs, waardoor dit misschien ook zou kunnen worden gebracht tot vermindering van *het groote kindertal*, dat eveneens een machtige factor tot verarming is.

De heer *Pynacker Hordijk* moet nog een lans breken voor de inlanders, die hij in intelligentie niet zooveel lager acht, dan bijv. een *boer* hier te lande. In *Djokja* zag hij de lieden wel *mest* maken, maar zij leverden ze aan de landheeren; soms ging hun ijver hierin zoo ver, dat zij de ingrediënten er van, bijv. *de afgetrokken bladen der indigo* stalen. Spreker acht een der beste middelen om de armoede tegen te gaan: verbetering van de cultuurwijzen, maar daarvoor ontbreken nagenoeg alle middelen; z. i. mag het Gouvernement hiervoor geen geld sparen.

De heer *van Lookeren Campagne* zegt zich genoopt te achten nog even op de ongeloofelijke onverschilligheid van den Javaan terug te komen. Diens *monosoekoe rietvelden* zullen vlak naast die van den Europeeschen planter liggen en drie maal minder opleveren, hoewel hij de Europeesche werkwijze maar voor het navolgen heeft. Vooral waar zijn gronden naast die van Europeanen zijn, herkent men de eerste aan hun slechte bebouwing.

De heer *F. Verstijnen* memoreert dankbaar al, wat de aanwezigen dezen avond van de verschillende sprekers hebben kunnen leeren. Voor hem, speciaal, blijft het een grief, dat, waar in Indië zoovele kostelijke grondstoffen voor allerlei industrieën aanwezig zijn, van regeeringswege zoo weinig gedaan wordt om de menschen aan te moedigen, die te exploiteeren. En er zijn èn hier te lande èn in Indië genoeg geschikte personen, die, met een weinig steun, zulks gaarne zouden willen doen.

De *Voorzitter* acht zich verplicht op te merken in de rede van den heer *Scherer* niets te hebben vernomen, wat een der vorige sprekers, den heer *van Baerle*, tot zulk een krachtig protest aanleiding heeft kunnen geven.

De heer *Scherer*, de verschillende sprekers repliceerende, licht nader toe, wat, naar hij vreesde, wellicht minder goed begrepen werd, en daardoor aanleiding tot misverstand zou kunnen geven. Misschien heeft hij wat weinig nadruk gelegd op *irrigatie* en *communicatiemiddelen*, maar hij bedoelt allerminst de waarde daarvan te verkleinen als middel om de welvaart der Inlandsche bevolking te bevorderen. Gaarne beaamt hij de voordeelen van eene betere *cultuurwijze*, maar hij blijft als een der eerste voorwaarden van welslagen beschouwen, dat de besturende ambtenaren goed op de hoogte zijn van hunne afdeelingen, daarvoor zijn in de eerste plaats noodig *juiste bevolking-registers*. Spreker houdt zich overtuigd, dat reeds dadelijk met weinig geld werkelijke resultaten zouden te verkrijgen zijn, wanneer, gelijk gezegd, er naar gestreefd werd door den Inlander, behalve de noodige voedingsmiddelen voor eigen gebruik, te doen aanplanten producten voor de Europeesche markt, die weinig onderhoud vereischen, en waarvan de bewerking voornamelijk door het te huis blijvend gezin kan worden verricht. Ook heeft hij ten eenemale niet bedoeld een blaam te leggen op de districts- en onderdistrictshoofden op Java, van wie het hem genoeg bekend is, dat zij over het algemeen op een hoogeren trap van beschaving en ontwikkeling staan dan hunne collega's op de buitenbezittingen.

Voor het overige zal het *desideratum* zeker wel zijn en blijven, dat de Inlanders het geld dat met handel en nijverheid te verdienen is, ook zelf verdienen.

De vergadering wordt daarna door den voorzitter gesloten.

# Oost-Indische berichten.

Uitbarsting van den Merapi. De spoorweg Seulimoen-Geudé—Breué. Weder een onderzoek. Heerendiensten. De Boerenkolonie te Lembang. Atjeh. Resident van de Gajoelanden. Treurig. Een indisch intendance-korps. Goesti Arsad. Militaire tandartsen. Geen goeniezakken, maar agilzakken. stenografen-vereeniging D. O. S. E. O. Een ... gevonden. Verloven naar Singapore en Pen... Patentbelasting. Voorschot op tractement. Overstr... mingen. De gepensionneerde luitenant Halke... Vaste stadsgeneesheeren. Opleiding voor de mar... Djambi en Atjeh.

**Uitbarsting van den Merapi**. Volgens een ... Batavia aan *de Telegraaf* geseind bericht zijn bij de ... barsting van den Merapi de huizen en koffietuinen ... Tampir met een zware aschlaag bedekt. Vele huizen ... ingestort. De bevolking van Gemampir is gevlucht.

**De spoorweg Seulimoen—Geudé—Bre...** waarvoor op de begrooting gelden zijn uitgetrokken, ... niet naar het oorspronkelijk gekozen tracé gebouwd wor...

Na de indiening der voorstellen toch, zoo lezen wij ... *het Bat. Nbl.*, raakte men beter bekend met de terrein... steldheid, zoodat een geheel nieuw gemakkelijker te vol... tracé gezocht kon worden. Dit nu is geschied en naar ... nieuwe plannen zal in het begin van het volgend jaar ... aanvang met het werk worden gemaakt. Met de leiding ... werkzaamheden is belast de kapitein der genie Caspers...

**Weder een onderzoek**. Aan de controleurs ... S. O. K. is door den resident opgedragen aan beheer... van ondernemingen in hunne afdeelingen eene circulair... doen toekomen, waarin hun eenige vragen gesteld wor... die in hoofdzaak hierop neerkomen, dat de regeering ... wenscht te vergewissen van den indruk, dien het onder... van Mr. Rhemrev bij de koelies heeft nagelaten en w... de geest is, die thans bij de javaansche en chineesche koe... heerscht, zoo meldt *de Deli Ct.*

**Heerendiensten**. Uit Batavia werd den 4n Jan... jl. aan *de Deli Ct.* geseind, dat met ingang van Januari ... het district Singen Kidoel (Semarang) eene proef zal wor... genomen met den afkoop van heerendiensten tegen f 1... per jaar en per man. Wanneer deze proef gelukt, zal ... systeem over geheel Java worden toegepast.

**De Boerenkolonie te Lembang**. Aan *het v. d. Dag voor N.-I.* ontleenen wij het bericht dat ... alleen dat blad, maar ook de *Java Bode*, na zich persoon... op de hoogte te hebben gesteld, zeer pessimistisch ... gestemd te zijn omtrent het slagen der poging en ... kolonie beiden.

De uitkomst schijnt dat blad in het gelijk te stellen. Na ... zooals men weet, de 19 Boeren zich eerst in tweeën had... verdeeld en twee koloniën hadden gevormd, staat ook in ... helft te Lembang op nieuw eene scheuring voor de d... Het is de oude fout der menschen van Nederlandsch... stam „onuitroeibare tweedracht".

Naar uit volkomen betrouwbare bron uit Bandoeng ... het blad wordt bericht, zullen zich wederom vier mens... van het reeds zoo gedunde hoopje op Vrijheidslust ... scheiden, onder aanvoering van van Ham, om elders ... meet af te beginnen.

De kolonie zal na het vertrek van den heer van ... onder leiding komen van den heer Bothma, zij zal dan ... uit een 4 à 5 menschen bestaan.

**Atjeh**. Uit Kota Radja werd aan *het Bat. N.bl.* ges... dat eene brigade marechaussée onder luitenant Kuiper ... ontmoeting had met de bende onder Toekoe Ra... Titen. Het bendehoofd met zeven volgelingen sneuvel...

Te Segli onderwierpen zich Pang Dioei van de 5 M... kims Montasei, Toekoe Tjoet, zoon van Toekoe R... Montasei, pangima prang Oema Pang Batoeö, de b... laatsten van Aree, met twaalf volgelingen.

Te Pante Lhrong boden Pang Rang met vijf volgelin... hun onderwerping aan.

Toekoe Oebet van Samalanga leverde tot heden 6 k... bijnen in, model '95, 10 achterlaadgeweren, 50 voorl... geweren, 1 revolver en 6 maréchaussée-sabels.

Honderd twee en zestig uitgewekenen der bevolking ... naar hun haardsteden teruggekeerd.

**Resident van de Gajoelanden**. Uit goede b... deelt men aan *het Bat. Nbl.* mede, dat de luitenant-kol... van den generalen staf G. C. E. van Daalen bij keuze ... vorderd zal worden tot kolonel en, met den rang ... resident, belast zal worden met het bestuur over de Ga... landen.

**Treurig**. De resident van Soerabaja heeft zich gen... zaakt gezien, in het belang der veiligheid van perso... een keur uittevaardigen tot tegengang van het misb... van sterke en benevelende dranken door inlanders en ... dezen gelijkgestelden, lezen wij in *de Javabode*.

**Een indisch intendance-korps**. Aan *de Ja... bode* ontleenen wij uit een hoofdartikel van de hand ... A. B. de volgende z. i. eenige rationeele regeling, w... op de navolgende grondslagen berust:

Het korps intendanten vormt een afzonderlijk korps ... een onderdeel van het dienstvak der militaire administr... In de opengevallen plaatsen wordt voorzien door bevo... ring en voor zoover den laagsten (kapiteins) rang betr...

1°. door benoeming van officieren-kwartiermeesters, ... met succes de krijgsschool volgden en overigens alle... geschikt zijn;

2°. door benoeming van officieren-kwartiermakers, ... hoewel niet van de krijgschool afkomstig, door daden ... geschriften, gepaard aan uitstekenden dienstijver, de aand... op zich vestigden en blijken gaven, geschikt te zullen ... voor den intendance-dienst.

Het nummer in de ranglijst wordt bepaald door den da... van het besiuit van benoeming tot kapitein-intendant.

**Goesti Arsad**. In het *Bandjermasinsch Nieuwsblad*, ... in den laatsten tijd verstoken is van de officieuse com... niqués, die men er geregeld in aantrof toen de ... C. A. Kroesen nog resident der Zuider- en Oosterafdee... van Borneo was, vonden wij de mededeeling, dat er, „zo... de toestanden nu zijn", weinig hoop zou bestaan dat ... sultans-familie zich op de gestelde voorwaarden zal on... werpen. Goesti Arsad zou daartoe wel genegen zijn. G... Seman, de pretendent zelf, niet. Bovendien zou de Flo... van haar vergeefschen tocht het bericht hebben medegebr... dat de assistent-resident der doesoen-landen, die de on... handelingen leidde, te Moeara Teweh ziek lag.

Welke de omstandigheden zijn, die den pretendent zou... weerhouden zich te onderwerpen, deelt het blad niet me...

Heden is de termijn daarvoor verstreken.

Morgen verschijnt de *Javasche Courant*, waardoor ... regeering thans uitsluitend spreekt. De gouverneur gene... van der Wijck placht belangrijke mededeelingen, door ... schenkomst der residenten, ter kennis te brengen van ... publiek en hij vond de dagbladen daarvoor een bruikb... voermiddel, zoo schrijft men in *de Javabode*.

**Militaire tandartsen**. Een medewerker van ... *Soer. Hbld.* schrijft dat twee officieren van gezondheid se... eenigen tijd druk bezig zijn, de tanden en kiezen van ... militairen beneden den rang officier te inspecteeren, ... na te gaan of men altemet ook geen militaire tandart... in dienst zou behooren te nemen. Een gunstige conclu... wordt in dezen verwacht en gewenscht, schrijft de corr... pondent.

**Geen goeniezakken maar agilzakken** wor... bij het departement van O. E. en N. beproefd, zegt ... *Javabode*. Deze agilzakken zijn een nieuw product van ... landsche nijverheid uit Djokjokarta.

In het afgeloopen jaar is de rijst voor Banka in zulke zakken verpakt en verscheept, maar de transport-aannemers hadden dientengevolge door spillage een schade geleden van f 4000. Vandaar de valproef, door dat blad beschreven en die krachtig gesproken heeft voor den ouderwetschen goenie-zak. Want toen dezelfde proeven met rijst, in zulk een zak verpakt, herhaald werden, doorstond de oude, beproefde soort den toets met glans.

**De Stenografen-vereeniging „D. O. S. E. O."** (door onderlinge samenwerking en oefening) werd te Batavia op den 1sten Januari opgericht.

Zij stelt zich ten doel:

*a.* de stenografie te verspreiden en bekend te maken in haren meest practischen en doelmatigen vorm;

*b.* een korps stenografen op te richten, dat bij eventueele behoefte aan belanghebbenden, een bekwaam en degelijk stenograaf kan aanbieden. Hij, die lid wenscht te worden van deze vereeniging, kan zich wenden tot een der volgende heeren:

W. J. H. N. van Buuren, L. H. Wijnmalen, L. J. Joon en L. G. E. de Cesuter.

**Een schat gevonden.** Uit Ngandjoek meldt men aan *het Soer. Hbl.*, dat bij het graven van een nieuw kanaal in de dessa Watoedandang een aarden martavaan werd gevonden, die een groote hoeveelheid chineesch geld bevatte. Toen men verder in den grond ging zoeken, kwamen nog goudwerken en diamanten voor den dag. De schat werd gebracht naar de woning van den ingenieur, die met het toezicht op de irrigatiewerken aldaar is belast.

**Verloven naar Singapore en Penang.** De *Javabode* zegt dat, naar verluidt, op voorstel van den legercommandant door de regeering het denkbeeld overwogen wordt om de bepaling in het betrekkelijk Indisch Staatsblad, die ambtenaren en officieren toestaat verlof aan te vragen naar Singapore en Penang, uit te breiden voor de landsdienaren in Palembang en West-Borneo. Het blad meent dat het aanbeveling verdient nog verder te gaan en alle landsdienaren in deze gewesten het voorrecht toe te kennen.

**Patentbelasting.** De *Javabode* bespreekt het voornemen van Minister Idenburg tot verzwaring der niet door de Inlanders opgebrachte belastingen, speciaal de patentbelasting.

Het blad beveelt een progressieve regeling aan en uitbreiding der belasting tot de landsdienaren, zoo burgerlijke als militaire, met dien verstande dat inkomens beneden 150 gulden vrij blijven. Op billijkheidsgronden wordt verder de verlaging der bijdrage voor het weduwen- en weezenfonds van 7 op 5 procent verdedigd.

**Overstroomingen.** De resident van Semarang rapporteert dat tengevolge van de overstroomingen in Grobogan het uitgeplante padizaad in Poerwodadi en Grobogan gedeeltelijk vernield is, nl. 13 en 72 bouws.

**Vaste stadsgeneesheeren.** De *Javabode* is van oordeel dat de aanstelling van vaste stadsgeneesheeren, die geen particuliere praktijk mogen uitoefenen, zeer toe te juichen is. Het blad vreest dat echter een overgangsbepaling noodig zal zijn, omdat het gros der tegenwoordige stadsgeneesheeren hunne particuliere praktijk er niet aan zullen geven en anderen geen cursus in tropische ziekten hebben meegemaakt, tengevolge waarvan de keuze gering is.

Ware het aantal militaire artsen niet beneden de formatie, dan zouden uit dezen de stadsgeneesheeren gerecuteerd moeten worden.

Het blad geeft den raad aan jonge artsen uit Nederland een toelage te geven om den cursus in tropische ziekten te kunnen volgen.

**Voorschot op traktement.** In de *Jav. Ct.* vindt men een gouvernementsbesluit met voorschriften omtrent het verleenen van voorschotten op traktement bij het leger in Nederlandsch-Indië. Deze voorschriften gelden officieren, onderofficieren en de Europeesche ambtenaren, werkzaam op het departement van oorlog.

**De gepensionneerde luitenant Halkema.** Aan *de Javabode* ontleenen wij het bericht dat de gepensionneerde luitenant Halkema, pas benoemd tot archivaris aan het departement van oorlog, deze betrekking heeft verwisseld met die van translateur bij den raad van justitie alhier welke laatste betrekking beter bezoldigd wordt.

**Opleiding voor de marine.** Aan *het Bat Nbl.* ontleenen wij het bericht dat de minister van koloniën naar aanleiding van de gedachtenwisseling over de opleiding voor de marine de vraag aanhangig heeft gemaakt, of het wenschelijk is Indische jongelieden in de gelegenheid te stellen aan de Indische inrichtingen voor middelbaar onderwijs het toelatingsexamen af te leggen voor Nederlandsche inrichtingen tot opleiding van officieren voor de marine.

Men is gedwongen de gelegenheid tot het afleggen van het examen voor leerling-machinist bij de gouvernementsmarine voorloopig in te trekken, daar voor het groote aanbod en de kleine vraag de kans om candidaten te plaatsen weer gering is geworden.

**Djambi en Atjeh.** In Djambi is gesneuveld Pangeran Kerto, terwijl in Atjeh zich onderwierp Toekoe Ben Peukan Meureudoe.

## West-Indische Berichten.

Den 8en Januari ll. is het laatste gedeelte van de Gonini-expeditie te Paramaribo teruggekeerd. De heeren Franssen Herderschee, de Goeje en Versteeg waren met 13 arbeiders achtergebleven om bij Piton Vidal op den franschen oever eenige opmetingen te doen. Het moet dien heeren gelukt zijn het Tumiuc-Humac-gebergte te bereiken, terwijl men op fransch gebied ook Indianen te zien kreeg, menschen van korte, gedrongen gestalte, die niet bijzonder schuw waren en verklaarden al meer witte menschen te hebben gezien. Zij schenen volstrekt niet kwaadaardig, maar voor het geval men hun toorn zou opwekken, ware het geraden op boogschotsafstand uit hun radius te blijven, daar ze verbazend goed met pijl en boog moeten weten om te gaan.

Van belang is ook dat de expeditie de aanwezigheid van stroopers in het zuiden van 't Lawa-gebied heeft kunnen constateeren.

Het bestuur heeft wel besloten om geen concessies meer in dat gebied te verleenen, voordat het behoorlijk is geexploreerd, maar daar storen zich de heeren *bagnards* wat aan. Men moet dien luidjes de tanden laten zien, anders halen ze nog heel 't Lawa-gebied leeg, voordat de spoorweg de concessionarissen daarheen vervoeren kan.

Wat de exploratie aangaat zal die, na door professor van Loon te zijn voorbereid en door den ingenieur von Faber te zijn aangevangen, in den loop van dit jaar op grooter schaal worden voortgezet. Het ware wellicht wenschelijk aan die wetenschappelijke expeditie ook een militaire excursie te verbinden, zooals in de naburige fransche kolonie tegen de vreemde indringers op het placer Dagobert werd afgezonden.

Wat die exploratie opleveren zal? De heer Percival, die den ingenieur von Faber vergezelde, laat zich onzes inziens bij terugkeer te Paramaribo niet al te enthusiast uit. In elk geval moet er die kanten uit een groote hoeveelheid balata te vinden zijn — als de maraudeurs het bij gebrek aan goud maar niet daarop voorzien hebben.

*Onze West* gaf in zijn overzicht der gebeurtenissen in het afgeloopen jaar ook een kiekje op de mijn-industrie en wees er op, hoe met verklaarbare belangstelling de gang van zaken op het placer Gros gevolgd wordt, dat het eerste placer is, waar met aanvankelijk succes de kwarts-exploitatie op groote schaal is ter hand genomen. Omstreeks het midden van de maand Januari zou de ingenieur, die wegens familie-omstandigheden van het placer afwezig geweest is, daar weer teruggekomen zijn, waarna de kwartsvermaling zou worden hervat.

Toch wel een beetje al te gemoedelijk, wat? Daar een placer, waaromtrent men in de hoogste spanning verkeert. Zal het blijken schatten te bergen in zijn schoot of zal 't op den ouden voet blijven voortgaan, nu eens wat meer, dan wat minder, maar nooit genoeg voor een winstgevend bedrijf? En dan een ingenieur, die wegens familie-omstandigheden er 'n paar maandjes tusschen uit trekt, terwijl intusschen het bedrijf gaande gehouden wordt.

Neen, dan bevalt me de gestie van het bestuur, 't huidige wel te verstaan, van onze koloniale onderneming, Suriname geheeten, heel wat beter. De heer Lely houdt er blijkbaar niet van om de zaakjes gaande te houden maar tracht er schot in te krijgen, zoo b.v. waar hij de Vereeniging voor den Grooten Landbouw er voor spande, om na te gaan op welke wijze de vruchtencultuur in de kolonie in dier voege kan worden aangemoedigd, dat uitvoer van surinaamsche vruchten na langeren of korteren tijd mogelijk worde.

Deze vraag werd gedaan naar aanleiding van het voorstel van 't, op Trinidad gevestigde engelsche Symington West-Indian Fruits Syndicate, dat vruchten tot verscheping naar Europa opkoopt en gaarne zijne werkzaamheden tot Suriname wil uitbreiden.

De, den 7en Januari l.l. door de leden der Vereeniging gehouden vergadering besloot om, door welwillende tusschenkomst van den agent der „Royal Mail Steam Packet Co." nadere inlichtingen te vragen betreffende het verkeer, de inrichting der schepen, de gewensche soort vruchten en zoo meer, welke inlichtingen onontbeerlijk zijn alvorens tot definitieve stappen zou kunnen worden overgegaan.

In diezelfde vergadering constateerde de voorzitter een gelukkige wending in den stand der cacao-aanplantingen. Na de felle droogte van den laatsten tijd zijn de krulloten grootendeels afgevallen en nieuwe bleven tot dusver weg. Er bestaat natuurlijk geen waarborg, dat niet weder een ongunstige wending zal komen evenals ten vorigen jare, toen nog in April het uitzicht zeer bemoedigend was, maar kort daarop de ziekten met verdubbelde woede uitbraken. 't Is nu maar te hopen dat de cacao-planters zich niet weer met een wassen neus verblijden.

Geen wassen neus, maar drie honderd guldens bracht het bekroonde antwoord op de uitgeschreven malaria-prijsvraag den heer H. J. M. Schoo, arts te Krommenie op, terwijl jhr. L. C. van Panhuys, te 's Gravenhage, zich een premie ad f 150 zag toegekend voor 't door hem ingezonden antwoord, dat 't bekroonde zeer nabij was.

* * *

Het rapport van des heeren Havelaars reis door de kolonie Curaçao wordt door de *Amigoe* op zeer waardeerende wijze besproken en het blad geeft de volgende tegenstelling tusschen dit verslag en dat van den heer Went:

„Professor Went moest weersproken worden om diens massa onjuistheden. Op den heer Havelaar valt al zeer weinig te zeggen. Zijn oordeelkundig advies vraagt niets dan opvolging. Zijn plannen wachten op uitvoering."

En om ze tot uitvoering te laten komen zal het Curaçaosche blad wel een handje helpen en zoo af en toe een onderwerp bij den kop nemen.

De statistiek betreffende 't gevallen hemelwater gaf al dadelijk stof daartoe.

De *Amigoe* wijst er op, hoe ten vorigen jare bij een regenval van 329 millimeters de oogst geheel mislukte, terwijl in 1903, toen slechts 50 millimeters meer regen is gevallen, het grootste gedeelte van den oogst gered is.

De reden is daarin te vinden, dat in 1903 de regentijd in de maand Augustus tegelijk met den planttijd inviel, terwijl de spaarzame regens, die in de volgende maanden werden waargenomen, voldoende waren om het mais-gewas tot ontwikkeling te brengen.

Het komt er dus op aan om steeds over water te kunnen beschikken in den planttijd, waartoe zoo de regens dan uitblijven het in vergaarkommen of bakken verzamelde water zal kunnen worden gebruikt.

## Uit O.-Indische bladen.

**Twee Gajösche Volkssagen.** (*Vervolg en Slot*).

II

De onderstaande sage is verteld door Tandil Ripin, afkomstig van de kampong Lempè, Gajö Loeös. Zij betreft het ontstaan van het Gajö-gebied met name Linggö. Algemeen neemt men aan, dat Linggö en Seroelö de oudste Gajö stammen zijn.

Vraag men een Gajoër naar zijne afstamming, dan is het antwoord onveranderd dat het Gajo-volk afstamt van de Bataks; dat de eerste stammen Seroelö en Linggö waren en dat het grootste gedeelte van het Gajö-gebied toen nog „laut" (zee of meer) was. Het land is geleidelijk aangegroeid. Het schijnt dus dat het volk al vrij oud is, aannemende althans, dat hetgeen ze beweren omtrent het vroeger zee zijn van het Gajö-gebied waar is. Volgens hun beweren zijn na Linggö de Gajö Loeös en daarna de Gajö Laut bevolkt geworden.

De Sage, die hier volgt, geeft een fantastische geschiedenis te hooren omtrent het ontstaan van Linggö en wel geheel afwijkende van het verhaal, als zouden de Gajoërs afstammen van de Bataks,

De sage heeft waarschijnlijk zijn ontstaan te danken aan het feit, dat de Gajoër, niet wetende hoe zijn land is bevolkt geworden, daarvoor weer een wonderlijke geschiedenis heeft bedacht, die sterk tot de fantasie spreekt.

Ook die sage spreekt van een eiland, dat het begin was van het Gajoland en, weshalve dus de rest bestond uit zee, hetgeen weer merkwaardig overeenkomt met de gewone verklaring, die een Gajoër van zijn afkomst geeft.

Merkwaardig is verder dat het ontstaan van Linggö in verband gebracht wordt met Stamboel, waaronder toch zeer zeker Konstantinopel niet bedoeld kan zijn. Het verhaal wordt er niet waarschijnlijker op.

Het volgt hier:

In Stamboel werd een kind van het mannelijk geslacht geboren in een karbouwenstal onder zeer gelukkige kenteekenen der sterren. Hoe dat kind daar kwam, wist niemand.

Het werd door de veehoeders met zorg verpleegd, doch het ongeluk wilde dat het stierf, — althans dat geloofde men. Het lijkje werd in zee geworpen.

Na langen tijd dreef het lijkje op een eiland in een groote zee aan, en door den schok waarmede het op 't strand geworpen werd, leefde het.

Het kind werd gevoed door de visschen en het merkwaardige van alles was een groote goudvisch, die het speciaal tot speelmakker diende. Wonderlijk was, dat overal, waar het kind de goudvisch spelende achterna liep, er land ontstond en vruchtbaar land en dat dus het eiland zich hoe langer hoe meer uitbreidde.

Op een goeden dag kwam er een schip van Stamboel afkomstig, voorbij, en van boord zag men den schipbreukeling.

Men wilde hem opnemen, doch hij weigerde en vroeg alleen maar om wat eten te zenden. Gevraagd zijnde hoe hij op dat eiland kwam, vertelde de schipbreukeling dat hij dit niet wist, daar hij al van kind af aan op dat eiland was geweest, en hoe dat op wonderlijke wijze was vergroot.

Het schip zette wat eten aan land en zette zijne reis voort naar Stamboel, alwaar de bemanning vertelde van den wonderlijken schipbreukeling. Dit kwam den Sultan van Stamboel ook ter oore en deze gelastte naar dat eiland een kist te brengen en die te geven aan den schipbreukeling.

Het schip kweet zich van zijne opdracht en zette de kist aan land.

Welke moeite echter de schipbreukeling ook deed om haar te openen, 't mocht niet baten.

Wonderlijk evenwel was, dat als hij 's-morgens opstond, er telkens iets voor hem gedaan was. Zoo stond er elken morgen rijst voor hem gekookt. een anderen morgen was er hout verzameld, een derden morgen terrein opengekapt, een een vierde was er geplant voor hem en ten slotte stond er zelfs toen hij opstond, een huis voor hem.

Hij begreep toen, dat de kist die hij van Stamboel gekregen had, een wonderkist was, en hij besloot op een goeden nacht te bespieden, wat er gebeurde.

Hij hield zich dus slapende op een nacht, dat het heldere maneschijn was. En jawel! op een gegeven oogenblik ging de kist open en daar kwam alles uit: menschen mannen en vrouwen, hout, rijst, aanplant enz. enz. en alles ging ijverig aan 't werk.

Toen vloog hij op, en sprong op de kist toe, voordat alles zich kon opbergen.

De betoovering der kist was daardoor afgenomen, en alles wat er zich in bevond werd zijn eigendom, ook het volk.

Zoo ontstond het rijk dat Linggö genoemd werd. De schipbreukeling werd vorst en zijn geslacht, het eerste Gajögeslacht, bestaat nog en zijn land vermenigvuldigde zich door telkens de hun getrouwe goudvisch na te loopen in de zee, die het nu reeds groote eiland omgaf.

**Een antwoord betreffende de defensie-quaestie aan den Luitenant-Kolonel J. L. Koster.** Onder dezen titel wijdt de militaire medewerker van *de Sem. Ct.* eenige zeer waardeerende beschouwingen in dat blad van den 23en December jl. no. 19, naar aanleiding der bezwaren, door genoemd hoofdofficier geopperd tegen de voorgestelde sterkte van de zeemacht in de O.-I. wateren, voor welke als minimum geëischt werden: 6 pantserkruisers, 8 torpedokruisers, 10 hoogzee- en 10 gewone torpedobooten, welke bezwaren alleen van zuiver financieelen aard waren.

In dit hoofdartikel toont schrijver aan, dat zoowel de gelden als de menschen voor zulk eene vloot aanwezig kunnen zijn en komt hij door berekening tot het resultaat, dat de door hem voorgestelde vloot 43 millioen gulden zou kosten.

Dat zou dus het dubbele zijn van hetgeen onze tegenwoordige vloot heeft gekost, maar, daar onze flotille-vaartuigen, zoo terecht door Mac-Leod de indische Cavité-vloot genoemd, dan niet meer noodig zijn, omdat hunne diensten door de torpedokruisers kunnen worden waargenomen en in vele gevallen ook door de scheepjes der gouvernementsmarine, dient de prijs, waarvoor we onze tegenwoordige indische vloot gekocht hebben, met de 6 millioen, die de Cavité-vloot gekost heeft, vermeerderd te worden. Zes torpedobooten en de pantserdek-korvet Sumatra samen op 25 millioen taxeerende, komt hij dus op een eindcijfer van 28.5 millioen.

Daarvoor hebben wij eene vloot zonder eenige waarde; voor de 43 millioen welke de door schrijver voorgestelde vloot zou kosten, hebben we eene scheepsmacht, die met kracht en klem onze rechten zal kunnen verdedigen, *waar deze in den archipel ook bedreigd zullen worden.*

Is het verschil tusschen impotentie en mannelijke, kloeke kracht met 14.5 millioen te duur betaald? vraagt de schrijver. Zou de nederlandsche natie dit niet kunnen betalen, eene natie, waaruit Amerika nog onlangs 200 millioen wist te tappen voor zijn spoorwegbelangen?

Ook de vraag of wij voldoende personeel hebben om de voorgestelde vloot te bemannen, wordt door schrijver met een volmondig „ja" beantwoord.

Schrijver eindigt zijn hoofdartikel met den heer Koster te verklaren, daar, waar deze het niet geheel eens is met het gebruik, dat van die vloot gemaakt kan worden, gaarne met hem daarover te willen debatteeren.

FRITS.



INGEZONDEN.

## De werving voor het leger in Indië.

Het contingent 't welk in 1903 voor het leger in Indië was bepaald, is op lange na niet verkregen. Evenmin zal dat, 't welk voor 1904 wordt verlangd, voltallig worden. Niemand behoeft zich daarover te verwonderen. In Duitschland is zeer groote behoefte aan arbeiders vooral op de boerderijen. Er wordt daar, behalve kost en inwoning, zelfs één gulden daags betaald en er wordt veel moeite gedaan, om uit Nederland werkkrachten te bekomen. Indien dus het Departement van Koloniën de soldij van een soldaat voor Indië niet op een gulden daags brengt, zal het gebrek aan vrijwilligers al grooter en grooter worden. Ook vreemdelingen zullen zich minder aanmelden; in Duitschland zijn geen jonge mannen over, integendeel, en Belgen zullen al even gaarne als Nederlanders, in Duitschland gezien worden om er in het gemis aan werkvolk te voorzien.

Hooge soldij zal tevens het voordeel hebben, dat de soldaat zich gaarne reëngageert; om hem voortdurend te houden tot hij zijn gagement verdiend heeft, behoort ook dit aanmerkelijk te worden verhoogd. De soldij van den soldaat tot basis nemende, kunnen de tractementen van het kader, steeds opklimmende, daarnaar geregeld worden.

Het komt mij voor, dat in een welgeordende maatschappij, alle staats- en gemeentelijke beambten op eene wijze betaald moesten worden, als ik voor de militairen voorstel. Men begint het traktement van den laagsten beambte vasttestellen en klimme langzamerhand, volgens een vast percentage op, tot den hoogsten rang toe.

Indien de laagstbezoldigde dan genoeg ontvangt om van te leven, zullen de hoogeren gewis ook het noodige daarvoor hebben.

Het uitloven van hooge handgelden lokt wel eenige — dikwijls minwaardige-personen, om militair te worden, maar hoe velen hebben daarna berouw en trachten, hetzij door desertie hetzij door slecht gedrag, van hun verband ontslagen te worden.

Zutphen, 31.1.04. K. H. O. VAN BENNEKOM.

ERRATUM.

In het ingezonden stuk van den Heer J. Habbema in ons vorig nummer: „De opleiding van Inlandsche Ambtenaren op Java", komt een zinstorende fout voor. De lezer gelieve het woord „werking" op den 8sten regel v. o., 2e kolom, 2e pag. van het Bijvoegsel, te veranderen in „routine".

## Opleiding Inlandsche Ambtenaren.

*Aan de Redactie van het Koloniaal Weekblad.*

Naar aanleiding van het ingezonden stuk van den Heer J. Habbema, getiteld: „De opleiding van Inlandsche ambtenaren op Java" en voorkomende in no. 46 van dit Weekblad, zij het mij vergund een paar korte opmerkingen te maken, in de eerste plaats tot wegneming van bij genoemden heer, en wellicht ook bij anderen, bestaand misverstand omtrent mijne bedoelingen.

Gelijk zal blijken, wanneer het betrekkelijk nummer der Verhandelingen van het Indisch Genootschap het licht zal hebben gezien, is mijn desideratum slechts dit: dat eerlang alle Regenten, Patihs, Wedana's, Assistent-Wedana's en ambtenaren van het Inlandsch Openbaar Ministerie eene Opleidingschool zullen hebben doorloopen; geenszins, dat dit ook met alle mantri's en schrijvers het geval zal wezen. Wél acht ik het, met het oog op de onmisbare, practische vorming noodig, dat, de gediplomeerden hun loopbaan aanvangen in laatstbedoelde, lagere betrekkingen; zoodoende zal — ik merkte dit bij mijn repliek op — *een deel* van die lagere functies door gediplomeerden vervuld worden, maar toch ook een groot aantal plaatsen beschikbaar blijven voor oud-leerlingen van 1ste klas-Inlandsche lagere scholen en andere, niet-gediplomeerden der opleidingscholen.

De Heer Habbema schijnt in twijfel te trekken, of voor de Adjunct-Djaksa's en de Onderdistrictshoofden het gevolgd hebben der opleidingschool wel noodzakelijk is te achten. M. i. is dit voor hen niet minder noodig, dan voor de Djaksa's en Wedana's. Immers in eerst gemelde betrekkingen moeten in hoofdzaak dezelfde werkzaamheden verricht worden, daarvoor wordt dezelfde kennis en ontwikkeling vereischt, als voor laatstgemelde.

De Adjunct-Djaksa moet even goed als de Djaksa in staat zijn om alle functiën van het Inlandsch O. M. te vervullen; de Assistent-Wedana moet, om ons bij het politioneel-juridische deel van het ambt te bepalen, in zijn ressort evenzeer strafzaken voorloopig kunnen instrueeren, als de Wedana in het door hem rechtstreeks bestuurd onderdistrict.

Toen ik den Heer Jhr. van Benthem van den Bergh toestemde, dat de lagere betrekkingen beter bezoldigd zullen moeten worden, had ik speciaal op het oog de daarin werkzame oud-leerlingen der opleidingscholen. Voor hen, die reeds, voor zoover zij de Landbouwschool volgden, als leerling dier inrichting f 25 's maands uit 's Lands kas ontvingen, is stellig als schrijver van een controleur of wedono — dit zijn m. i. de voor de gediplomeerden meest geschikte, lagere betrekkingen — de daarvoor vastgestelde bezoldiging van f 25 en f 30 te gering; zij zouden in kwaliteit van gediplomeerden der opleidingschool, boven dat tractement een toelage behooren te ontvangen, bijv. van f 25 's maands. Dat is zeker wenschelijk en billijk, en zal aan de schatkist geen exorbitante eischen stellen. Maar ook al mocht de fiscus ons op dit punt voorloopig teleurstellen, het blijft m. i. niettemin, ter wille van de practische vorming der gediplomeerden, noodzakelijk, dat zij eenige jaren in de bewuste lagere rangen dienen.

De Heer Habbema acht uitbreiding der Opleidingsscholen veel minder noodig, dan andere nuttige dingen, bijv. vermeerdering van het aantal Inlandsche lagere scholen op Java en Madoera. Dat is natuurlijk in zeker opzicht een kwestie van appreciatie. Voor mij, die overtuigd ben, dat wij op Java en Madoera vóór alles behoefte hebben aan intellectueel en moreel hoog staande Inlandsche ambtenaren, is het intusschen niet twijfelachtig, dat uitbreiding der opleidingscholen in voege, als in mijn voordracht nader aangeduid, behoort vóór te gaan.

Gaarne ben ik bereid tot verder schriftelijk debat over de zoo belangrijke kwestie der Inlandsche ambtenaarsopleiding; ik zou echter bescheidenlijk in overweging willen geven met de voortzetting daarvan te wachten tot na de verschijning der bewuste Verhandelingen van het Indisch Genootschap.

M. S. KOSTER.

Op grond van de slotoverweging van den geachten inzender, zullen ook wij ons tweede deel van het in een vorig nummer begonnen hoofdartikel, eerst schrijven na het volledig afdrukken van voordracht en discussiën.

*R. C.*

## Nationaal Bureau van Vrouwenarbeid.

Van dit bureau ontvingen wij ter bespreking eene circulaire aan hare plaatselijke comités en hare correspondentschappen gericht, tot aanbeveling der „opleidingsinrichting voor socialen arbeid" te Amsterdam. Wij hebben het daarbijgevoegde geschrift van Mevr. *M. G. Muller—Lulofs*, uit de Gidsaflevering van Nov. j l. overgenomen, met de grootst mogelijke sympathie gelezen. Wij vinden die gelegenheid tot opleiding van ontwikkelde vrouwen voor de praktijk van het maatschappelijk werk eene uitstekende stichting en daarom spijt het ons zooveel te meer, dat ook bij dit sociale werk er volstrekt niet aan is gedacht dat Nederland koloniën en bezittingen heeft in verwijderde werelddeelen en dat, dáár nog meer dan hier in het moederland, het lot der maatschappelijk-zwakken veelzijdige zorg vereischt.

Wij maken die opmerking niet om te critiseeren, maar veeleer in de hoop, dat ze de aandacht zal trekken van het ijverige bestuur der Amsterdamsche school. Wellicht, dat juist de toevoeging eener afdeeling, die op koloniale toestanden het oog heeft, voorkomt dat, even als zulks gebeurd is, de school wegens gebrek aan deelneming tijdelijk buiten werking wordt gesteld.

Ook in andere koloniale staten worden pogingen aangewend om buiten het kamp der kerkgenootschappen, missionarissen te vormen. In Frankrijk werden over de *missions laïques* belangrijke opstellen geschreven. Verder echter is men, voor zooverre ons bekend, ook daar nog niet.

## De toekomst van Suriname.

Lezers, weet ge wat 'n idée fixe is? Dat is me ook 'n vraag, niet waar? Maar toch als alle menschen wisten hoe zoo'n vast denkbeeld, dengene, die er mee behept is, steeds voor de oogen zwevend, den ongelukkige er ten slotte toe brengen kan om den grootst mogelijken onzin uit te kramen of het meest onzinnige te doen of na te laten, ten einde toch maar dat éene ideetje, waarvan de arme meent dat 't heil der wereld afhangt, tot zijn recht te doen komen, ziet ge, dan zou er dikwerf heusch niet zooveel notitie genomen worden van het gepraat en geschrijf van zoovelen, waarvan men maar al te licht aanneemt dat ze werkelijk iets te zeggen hebben.

De heer J. A. de Gelder, teleurgesteld in zijne verwachtingen met betrekking tot de maatschappij, die hij

## ADVERTENTIËN.

H. W. M. M. BRANS.
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP — INKOOP
Prima zichtzendingen van uitsluitend gewaarborgde postzegels.
Op de 50% met reductie op de prijzen des Gebr. Senf's catalogus.
CAPE OF GOOD HOPE
GELDERSCHE KADE 12
ROTTERDAM.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

### Machinale Blikslagerij
VAN
K. VAN SPANCKEREN,
**Stortenbekerstraat No. 26,**
**Van Miereveltstraat 19,**
**DEN HAAG,**
is het goedkoopst adres van
**Blikwerken,**
voor Export en verpakking,
**blank, gelakt en bedrukt.**
Postpakketkistjes voor de Indiën.
**Binnenkisten** (in blik en zink).




Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:
**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

### Th. A. A. SIMONIS
***34 Groenmarkt.***
**DEN HAAG** over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

### G. van Poeteren,
Cand. Notaris te 's-Gravenhage,
Laan van Meerdervoort 134.
Correspondent der
'S-Gravenhaagsche Maatschappij ter Verzekering tegen Brand- en Zeegevaar, van 1835.
**Sluit verzekeringen tegen**
**Brand- en Zeegevaar.**

### AGUILAR'S
PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

### A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

### Zutphen.
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

### Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
'S-GRAVENHAGE.

### A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

### R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
**Franklinstraat 92, Den Haag.**
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**
Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

**Zaterdag a. s. 6 Februari**
**OPENING**
### Nieuwe Vischhandel.
***61 van Swietenstraat 61***
Aanbevelend
Alb. H. LEGEL.

Vraagt de bekende Sauces en — Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

### AGENTEN.
In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van
**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**
Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.
**Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zutphen.**

### Firma A. KOKEE.
Nieuwe Havenstraat 46.
**UITZENDING VAN DINERS.**
***f 0.80 - f 1.00.***
Vele Indische recommandatiën.

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
### FALKENBURG en Co.
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

## Vereeniging „OOST en WEST"
### *Afdeeling 's-Gravenhage.*
**DONDERDAG 11 FEBRUARI,**
's avonds ten 8 ure,
LOCAAL DILIGENTIA Lange Voorhout 5, DEN HAAG.
### Voordracht met Lichtbeelden
DOOR
### Prof. Dr. A. W. NIEUWENHUIS
**uit LEIDEN,**
over zijne Reizen in Borneo
in 't bizonder die naar de Kensa's.

**Toegang vrij** voor de leden van „Oost en West".
Huisgenooten van leden *f* **0.50** voor eene plaats in de Zaal.
Voor **niet-leden** entrée Zaal *f* **1.00**, Balcon *f* **0.10**
**PLAATS BESPREKEN.**
**Dinsdag 9 Februari** voor de leden en hunne huisgenooten.
**Woensdag** en **Donderdag** van 10—12 en van 1—3 ure voor het publiek.

### NIJMEGEN.
„UNITAS"
**Bureau van Administratie.**
Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

### Schilderen.
Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**
Atelier Kazernestraat 25.

**„SIMPLEX"**
FRANS ERNST,
**Buitenhof 1, 's-Hage.**
**„Sport en Spel"**
**„Schaatsen".**

### Allan & Co.
Koninklijke Nederlandsche
**Stoom-Meubelfabriek.**
**Magazijnen ter Meubileering.**
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc.
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
**Rotterdam. Utrecht.**

Fournisseurs de la Cour.
### KOK & ZOON,
**Tailleurs,**
**VEENESTRAAT 39,**
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

### Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings, Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

## RAJAH-THEE
de **Nationale Thee** bij uitnemendheid
is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.
Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond
in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.
Luxe-blikken à 2 1/2 ons 75, 60 en 50 cts.
**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

### BRAND-APPARATEN
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

# Bijblad

VAN

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## No. 47,

**Donderdag 4 Februari 1904.**


...stond, had drie jaren geleden niet veel goeds van ...name te vertellen, schreef eene brochure, die hij al ... tijd in portefeuille hield en kwam er nu onlangs ... voor den dag. De *Nieuwe Courant* heeft in haar ...mer van den 16den Januari ll. natuurlijk tevergeefs ...acht in een artikel, dat onze algeheele instemming ...droeg, den schrijver o. a. te overtuigen van het on...ge der openbaarmaking van zijn geschrift, nu reeds ...oten is om millioenen ten koste te leggen aan de ...komst van een gewest, dat z. i. geen toekomst heeft. ...r is o. i. te veel eer bewezen aan het geschrijf van ...heer de G. en om deze bewering te staven zouden ...kunnen volstaan met de stelselmatige ontleding van ...ingezonden schrijven van dien heer in de *N. C.* van ...22sten Januari ll., waarin hij zelf verklaart dat ...onderwerp een zakelijke bespreking overwaard is en ...door hem, in zijne brochure verkondigde stellingen ...eens uiteenzet en verdedigt. Maar voor een zake...bespreking is voor alles noodig, dat men zijn onder...p ten volle beheerscht en niet zooals de heer de G. ...naar een slag in slaat.

...m een voorbeeld te noemen. „Nimmer", schreef de ...de G., „is tot heden een alluviaal goudveld aangetroffen, ...op groote schaal op loonende wijze kon worden ontgon... Eenige kleine parkets mogen winsten aan een enkel ...culier geleverd hebben, doch overigens was de waarde ...het geproduceerde goud kleiner, dan de uitgaven ...ontginning", en iets verder nog: „De waarde van ...ontgonnen goud was steeds minder dan de uitgaven. ...loonend mijnbedrijf is op grond van het voorgaande ...uriname niet mogelijk gebleken."

...ij stellen hier tegenover het feit, dat de fransche ...mpagnie des mines d'or de la Guyana hollandaise" ...1899—1902 den zuivere winst maakte van resp. ...563, 77,128, 204,491, en 111,138 franken waardoor ...v. in staat was om over 1902 een dividend van 5 ...ent uit te keeren en in datzelfde jaar het maat...ppelijk kapitaal tot 1 millioen franken terug te brengen. ...winsten door de maatschappij behaald zouden veel ...er zijn geweest, zoo niet *behalve* de ontginnings...n ook groote sommen aan het *vervoer* van het ...uct moesten worden besteed.

...e zouden er o. a. op kunnen wijzen dat wat den ...ouw in Suriname betreft, de schrijver in zijn résumé ...den 22sten Januari vergat mee te deelen, dat het ...rig gemis van wetenschappelijke voorlichting niet ...laatste plaats de cacaoplanters in de kolonie moei...dagen doet doorleven, een gemis dat kan worden ...ok wordt verholpen, terwijl wat boschexploitatie aan...de heer de G., die zelf de *N. C.* verweet slechts ...uit hun zinsverband gerukte citaten uit zijne ...ure te hebben besproken, niet kon nalaten om ter ...van dat onzalig ideetje, dat hem nu al drie jaren ...misschien nog langer door 't hoofd spookt, uit een ...gs door den directeur der koloniale spoorwegen in ...me tot den houthandel gerichte circulaire enkele zin...lichten, waarop dan de stelling wordt opgebouwd: ...een land, waar zelfs het kort hout voor dwars...niet verkrijgbaar is, kan nooit gedacht worden ...loonende boschexploitatie, door middel van hout...appingen".

...n de circulaire van den heer Reigersbergh Versluys ...slechts te ontleenen dat omtrent ééne surinaamsche ...oort, het *manbarklak*, hetwelk aanvankelijk scheen ...doen, gebleken is bij het op stapel leggen, dat het ...scheuren onderhevig is, dat zal moeten worden na...n of in dat gebrek evenals ten opzichte van 't ...out geschiedde kan worden voorzien, door 't hout ...den stam te laten sterven, dat betreffende andere ...oorten, die misschien voor 't doel in aanmerking ...n komen, gegevens ontbreken, dat 't evenwel voor ...aanleg van den surinaamschen spoorweg ook op spoed ...omt, de directie voor de af te werken baanvakken ...noodigd materieel aan dwarsliggers steeds bij de hand ...hebben, en dus tot bestelling in den vreemde moet ...aan, den surinaamschen houthandel den mageren ...biedend, dat elders ook een zelfde droeve ervaring ...opgedaan, niet omdat 't hout ontbrak maar omdat ...et de noodige zorg aan besteed was.

...zouden zoo kunnen voortgaan, maar meenen het ...ij te mogen laten, in de hoop, dat onze koloniale ...tuur in den vervolge bewaard moge blijven voor ...minderwaardige stukken als dat, welks vaderschap ...niet velen aan den heer de G. zal worden benijd.

*...maintiendrai, Nassau!*

...vo *Nieuwe Courant*, die deze leuze in herinnering ...t in een tijd, nu, terwijl de nieuwe koers zich heeft ..., Nederland begint te ontwaken en te beseffen, ...et bezit van koloniën als de onze ook offers waard ...taak der regeering om op te bouwen, wat wij lie...vallen, wordt bemoeilijkt, door gelegenheidschrij...n monomanen.

v. H.

## Boekaankondiging.

...het *Koloniaal Museum* te Haarlem werd een paar ...geleden ontvangen No. 29 van het *Bulletin*, ...ber 1903.

...inhoud is: **Het weven in Nederlandsch-...**, van de hand van den heer *J. A. Loebèr Jr.* ...n omslag staat het heuchelijke feit vermeld, dat ...rkje No. 1 is van eene reeks *geïllustreerde be...ingen van Indische Kunstnijverheid.*

...e eerste proeve is zeer zeker uitnemend geslaagd. ...eer J. A. Loebèr heeft, zooals wij dit van hem ...n zijn, met de meest mogelijke zorg en liefde zijn ...werp bestudeerd en behandeld; het bezoeken van ...illende buitenlandsche ethnografische musea, waar...ij dezen zomer door een subsidie van het Ministerie ...Koloniën, in staat werd gesteld, heeft hem daarbij ...tende diensten bewezen.

...een vijftal Hoofdstukken krijgt de lezer achtereen...ns:

...Het materiaal en het spinnen.
...Van spinnen tot weven.
...Het weeftoestel en het weven.
...De weefster en de weefsels.
...Het weven van Banden en Randen.

...arin wordt telkens verwezen naar eene reeks aan...ingen, die het VIe Hoofdstuk vormen, terwijl tot ...t een overzicht wordt gegeven van de speciaal ...het weven in Ned.-Indië bestaande litteratuur.

...alve door enkele kleine teekeningen tusschen den ...wordt het werk verduidelijkt door 21 fraaie platen, ...an het eind zijn saamgevoegd en een bizonder ...ijke afbeelding naar een foto van een paar ikkattende en wevende vrouwen op Roti, bij den aanvang van het boek.

Verscheidene der afbeeldingen en beschrijvingen zullen, zelfs voor hen, die zich met Indische studiën bezig houden, verrassend zijn, terwijl de even origineele als duidelijke opmerkingen en beschouwingen van den schrijver zeker menigeen zullen brengen tot bewonderen, onderzoeken en te boekstellen, wellicht ook tot het toepassen, van velerlei, dat wij Nederlanders ook op dit gebied tot nu toe met betreurenswaardige onverschilligheid voorbij gingen.

Een vergelijking makende tusschen de in Indië gebruikte weeftoestellen zonder en met pedalen, zegt de schrijver, op blz. 34, o. a. zoo terecht:

„Groote voordeelen levert dit toestel (met pedalen) op. Terwijl de vrouw bij de eerste (zonder pedalen) den ophaler moet optrekken, de sabel insteken en daarna roller en liniaal verschuiven om één enkele wisseling te verkrijgen, is hier een enkele druk met den voet voldoende, en de beide handen blijven vrij om de spoel door te steken en met de sabel aan te slaan. Het vermoeiende spannen met het juk valt geheel weg, evenals het telkens opstaan om de twee planken te keeren. Tijd- en krachtbesparing zijn dus in ruime mate aanwezig, en om die reden moet men er zich over verbazen, dat Europeesche dames, die op Java inlandsche weefsters aan het werk zetten, niet reeds lang dit toestel hebben ingevoerd."

De schijnbaar zoo ingewikkelde bewerking van het ikatten der schering, hetgeen b. v. door een eenvoudig verschuiven en afbreken der draden tot zulke fraaie resultaten kan leiden, wordt hier, zelfs voor leeken, zóó begrijpelijk gemaakt, dat wij in het belang der huisvlijt van Java mogen hopen, dat deze methode er meer en meer, onder goede leiding, zal worden toegepast.

In meer dan één opzicht bevelen wij dus de belangstellende lezing van dit werk, met warmte aan.

---

Ter bespreking werd ons toegezonden het bij *Mouton en Co.* te 's-Gravenhage verschenen **Rapport over de Surinaamsche Bosschen** door den heer *A. H. Berkhout* gep. Oost-Indisch houtvester te Wageningen, opgemaakt na zijn onderzoekingsreizen in Augustus 1903. Hij heeft daarbij gevoegd eene overzichtskaart van Nederlandsch-Suriname, benevens eene andere van de omgeving van Paramaribo, waarop zijne reisrouten duidelijk zijn aangegeven.

De steller van het rapport heeft eene lange beschrijving van de door hem gemaakte reizen onnoodig geacht, hij had te veel te zeggen over hetgeen hij had opgemerkt en aangeteekend en dit heeft hij breed flink en onderhoudend weergegeven.

De eerste tachtig bladzijden handelen over den tegenwoordigen toestand, de boschgronden, de bosschen en de voornaamste houtsoorten, die er in groeien, een afzonderlijke paragraaf wordt aan de balata (guttapercha) gewijd, een andere aan de overige boschproducten. De gebrekkige wijze der tegenwoordige bosch-exploitatie wordt in het licht gesteld en duidelijk gemaakt hoe in een land, dat zelf overdaad heeft aan hout van de beste kwaliteit, dit materiaal toch uit het overige deel van Amerika en zelfs uit Europa, tot een belangrijk bedrag aan waarde wordt ingevoerd.

De daarop volgende tien paragrafen behandelen de toekomst, eene practische exploitatie onder een deskundig boschbeheer.

Wij kunnen van den inhoud van het belangrijk rapport geen beter overzicht geven, dan door over te nemen, wat de schrijver zegt in het resumé, dat hieronder woordelijk volgt:

Suriname bezit 14½ millioen H. A. met bosch begroeid staatsdomein.

Noemenswaardig werd op heden van deze uitgestrektheid geprofiteerd, noch door de fiscus, noch door de bevolking, noch door de industrie, noch door den handel, noch door de scheepvaart.

Door een onoordeelkundige exploitatie en een totaal verwaarloozen van alle zorgen voor de toekomst heerscht veeal gebrek aan hout te Paramaribo, zoodat terecht reeds een deel der dwarsleggers voor de in de Kolonie aan te leggen spoorweglijn uit Europa ontboden is.

Ondanks de geringe voordeelen tot nog toe uit de bosschen genoten, heeft men van de gunstigst gelegene te veel geëischt, zoodat deze in de eerste jaren niet voor een rentabele exploitatie in aanmerking kunnen komen.

De aan het tracé van het spoor gelegen bosch-complexen, waaruit wegens gebrek aan afvoerwegen nog niet gekapt kon worden, wachten een gelijk lot, zoo althans het Gouvernement nu niet handelend optreedt.

Al ware het slechts alleen om duurzaam in de behoefte aan hout voor de openbare werken te voorzien, dan reeds ware het geraden een proef te nemen met het invoeren van een boschbeheer in Suriname.

Waar de noodige kennis aangaande houtsoorten, boschtoestanden, enz., ontbreekt en waar een voldoend debouché nog gevormd moet worden, is het raadzaam de proef op bescheiden schaal te nemen.

Heeft men meerdere ervaring opgedaan en is het bewijs geleverd, dat zoowel het heden als de toekomst bij dat beheer gebaat zijn, dan is het tijdstip voor eene flinke uitbreiding aangebroken.

De krachten van het tijdelijk aan te stellen personeel zijn te concentreeren op een kleine oppervlakte en late men voorloopig de rest à l'abandon.

Het is mijne vaste overtuiging dat de proefneming, mits goed geleid, tot succes zal voeren.

En mocht zulks niet het geval zijn, dan nog kan men zich gelaten neerleggen bij de overtuiging, dat men althans een ernstige poging gewaagd heeft, om het uitgestrekte boschbezit in Suriname productief te maken in het belang van de Kolonie en in dat van het algemeen.

Op welke wijze die proef te nemen is, werd aangegeven.

Wil men den aangewezen weg inslaan, dan is het eerste werk de eventueele detacheering van het benoodigde personeel (één houtvester en één aspirant-houtvester) uit Nederlandsch-Oost-Indië voor te bereiden.

# Van vreemde Koloniën.

**Om en bij onze West.** „In Engelsch- en Fransch Guyana zijn spoorwegen gebouwd, in Suriname ontbreekt dat vervoermiddel. Hoewel de spoorwegen in de aangrenzende gewesten niet konden bijdragen, om de welvaart in die streken een stap verder te brengen . . . enz.," lazen we ergens, 't doet er nu minder toe waar. We willen alleen maar zeggen, dat 't een geschrift was, waarin op *zakelijke* wijze werd betoogd, dat Suriname eigenlijk geen oortje en zeker zijn spoorweg niet waard was.

Of er evenwel van die zakelijkheid veel overblijft bij nauwkeurige bestudeering van het geheele betoog, laten we nu daar, en houden ons enkel aan vorenstaand zinnetje vast, om naar aanleiding daarvan op te merken, dat de spoorweg, die aan Fransch Guyana meerdere welvaart schenken moet, *nog moet worden gebouwd*, doch dat die kolonie het zonder den spoorweg al zoo goed kan stellen, dat tengevolge van den goudrijkdom van de, aan ons Lawagebied grenzende 1ninistreek de belastingen zooveel opbrengen, dat de, den 30sten Juni l.l. afgesloten rekening een overschot aanwees van bijna 500.000 franken, hetwelk in de reserve-kas der kolonie werd gestort, die daardoor tot 1.120.000 franken of 120.000 franken boven het gestelde maximum aangroeide.

Wat de goudproductie van Fransch Guyana aangaat zij opgemerkt, dat deze in de jaren 1900—1902 resp. 2356, 4021 en 5376 kilogrammen bedroeg.

Nog altijd wacht men evenwel in die kolonie op den spoorweg, die de centra der goud-industrie met Cayenne zal verbinden. Wel werd reeds in 1901 door den Generalen Raad besloten dat er een spoorweg komen zou en voor den aanleg van de eerste honderd kilometers aan den bekenden ingenieur Levat concessie verleend, maar nog in de zitting van dien raad van den 14en Augustus l.l. moest de gouverneur-adinterim Emile Merwart aan dien raad mededeelen, dat door den heer Levat wijzigingen in de concessie-voorwaarden waren gevraagd, waardoor het hem eerst mogelijk zou worden gemaakt eene maatschappij op te richten, die zich met den aanleg van den spoorweg zou belasten.

Men ziet dus dat het spoorwegvraagstuk voor Fransch Guyana nog geenszins is opgelost, terwijl de kolonie toch dank zij de betrekkelijk groote goudproductie financieel in goeden doen verkeert.

Dat er desniettemin van welvaart in het gewest nog geen sprake is, moet niet aan het gewest zelf, bodem, klimaat, enz. worden geweten, maar aan de wijze, waarop de kolonie wordt beheerd.

Nog in zijn jongste rapport op de koloniale begrooting van dat jaar vroeg de in fransche koloniale kringen welbekende senator voor Oran, Saint Germain, hoe er van ontwikkeling van den handel ter hoofdplaats sprake kon wezen, waar de schepen daar geene enkele faciliteit voor laden en lossen vonden, hetgeen ver uit den wal moet plaats hebben.

En, toen nu onlangs de heer Grodet tot gouverneur der kolonie werd benoemd, herinnerde de heer Merwart bij zijne mededeeling dezer benoeming in den Generalen Raad, hoe de heer Grodet reeds te voren de hoogste waardigheid in Guyana had bekleed, hoe daar toen partijschappen de kolonie verdeelden, hetgeen nu niet meer het geval heette te zijn.

De feiten logenstraften des sprekers woorden weldra, toen de meerderheid van den Generalen Raad niet langer verkoos met den waarnemend-gouverneur samen te werken, hetgeen aanleiding gaf tot een tweegevecht tusschen den heer Merwart en zijn ergsten bestrijder.

Dan vergete men niet dat Fransch Guyana een strafkolonie is, dan is er nog veel meer en om nu eens een kiekje te geven op den toestand in de kolonie dunkt ons het best den laatsten brief van den correspondent der *Depêche Coloniale* te Cayenne hier weer te geven;

„Cayenne", schreef de heer J. Portal den 2den Januari ll. zal een tramway krijgen. De gemeenteraad heeft met een groothandelaar ter plaatse onderhandelingen aangeknoopt, die nu naar Frankrijk gaat om het personeel voor den aanleg te zoeken. De tramway zal van de haven uitgaan en de heele stad doorsnijden tot den boulevard Jubelin, maar er is sprake om den weg te verlengen tot den berg Thabo op 3 kilometers van de stad. Het contract betreffende den aanleg van de lijn is, in den loop van de maand December, door den gouverneur Grodet goedgekeurd.

Tegen 't einde dezer maand wordt de heer du Beaufret hier verwacht, de concessionnaris voor de electrische verlichting van Cayenne.

De commissie van inspectie zet haar onderzoek voort. Na den dienst der douane zijn nu de openbare werken aan de beurt gekomen. Er wordt hier veel gemompeld over den uitslag van het onderzoek. Sommigen beweren dat de vervanging van den chef der douane door een ander aan den minister zou zijn voorgesteld. De dienst der openbare werken zal den inspecteurs ook aanleiding kunnen geven voor bijzondere opmerkingen. Er zou jaarlijks niet minder dan 50000 franken boven de uitgetrokken bedragen aan het personeel zijn ten koste gelegd.

Ook de dienst der kolonisatie zou eenige verrassingen bieden. Men moet daarbij maar geld uitgegeven hebben zonder te letten op de, bij de begrooting goedgekeurde bedragen. Die dienst moet voor 30000 franken bij den handel in het krijt staan.

Eindelijk hebben wij berichten ontvangen betreffende den rechter van instructie en de 70 soldaten, die naar den Boven Mana zijn gegaan, om de vreemde maraudeurs te verjagen, die zich op het placer Dagobert hadden genesteld. De expeditie is na 25 dagen varens ter plaatse aangekomen. Het blijkt dat de troep teekenen van bewonderenswaardigen Ausdauer heeft gegeven. De commandant, de dokter en de rechter van instructie hebben eveneens hun plicht gedaan. Er is niemend achtergebleven en ook niemand naar Mana geëvacueerd. De administrateur van het placer was, evenzeer als de vreemde indringers, verrast door de komst van den rechter en zijn gewapend geleide. Twaalf maraudeurs zijn in hechtenis gesteld.

De *Loire* wordt verwacht met 7 tot 800 dwangarbeiders en gestraften. Men maakt zich hier nu een weinig ongerust over de vermindering van het garnizoen, dat van 2 compagniën tot 150 man is teruggebracht, welk aantal echter bovendien ook nooit geheel aanwezig is. De artillerie van Cayenne is, ingevolge van Parijs uitgegeven last, voor oud-roest verkocht. De gevulde granaten en het kruit moeten in het water worden geworpen. — Cayenne, Saint Laurient du Maroni en de Iles du Salut staan thans bloot aan een coup de main van de zijde der *bagnardo* of vreemde vagebonden, die in grooten getale in het land rondzwerven."

Men ziet uit het vorenstaande dat den onlangs opgetreden nieuwen gouverneur Grodet genoeg te doen staat om orde te brengen in den Augiasstal voordat er aan te denken valt om wat van het hem toevertrouwde gewest te maken met behulp van kolonisatie en immigratie, waartoe gelijk wij te voren reeds mededeelden ook al op het te veel van Java's bevolking wordt gerekend,

In elk geval is het geld er om wat te doen, geld, door de kolonie zelve opgebracht, niettegenstaande de fouten, die aan de bestuursinrichting en de bevolking kleven.

Men had reeds voorgesteld om Senegaleezen aan te werven voor de politiemacht en de maraudeurs in de kolonie daarmee onder den duim te houden; op de luitjes van 't land zelf viel toch geen staat te maken. Dezen zouden, als ze er voordeel in zagen, gemeene zaak maken met de te bestrijden elementen!

Wat Britsch-Guyana aangaat, willen we even opmerken dat de invoerrechten in een tiental jaren geleidelijke vermeerdering ondergingen en in 1901 een totaal van 332.537 £ of 45000 £ = 540000 gulden meer opbrachten dan in 1892.

Aan het jongste verslag ontleenen we verder het volgende:

„De inkomsten bedroegen in het jaar 1902—03 in het geheel 557.351 £, belangrijk meer dan in het jaar te voren, terwijl de uitgaven, ten bedrage van 507.704 £, een aanmerkelijke vermindering aanwezen. Ongeveer 80 pCt. der inkomsten vloeien voort uit het middel der in- en uitvoerrechten en accijnzen. Op het einde van het jaar overschreed het te goed de uitstaande verplichtingen der kolonie met 61.813 £. Het totaal der openbare schuld bedraagt 991.320 £. In het afgeloopen jaar werd voor een waarde van 1.444.084 £ in de kolonie ingevoerd, meer dus dan in de laatste jaren het geval was, maar minder dan het gemiddelde van den invoer in de jaren 1880 tot 1896. De uitvoer wees met een totaal van 1.820.749 £ in vergelijking met het jaar te voren een kleine vermindering aan. Aan den invoer namen o. a. deel Engeland met 50 pCt., de Vereenigde Staten met 30 pCt. en andere engelsche bezittingen met 9 pCt. Wat de artikelen van uitvoer aangaat stond suiker en de bij-producten, rum en melassie, met 70 pCt. nummer één op de lijst, dan volgt goud, dat voor een totaal bedrag van 372.830 £ werd uitgevoerd. De uitvoer van suiker, waarop de welvaart der kolonie berust, nam in het afgeloopen jaar nog verder af en wel tot een bedrag van 1.188.189 £ werd bereikt, terwijl in het tienjarig tijdvak 1880—1890 gemiddeld voor een waarde van twee millioen ponden sterling werd uitgevoerd. „Onze hoop", zoo leest men in het verslag, „is nu op de Brusselsche conventie gevestigd en op de uitsluiting van gepremieerde suiker van de engelsche markt als rechtstreeksch gevolg daarvan." De suikerplanter van Britsch-Guyana is goed toegerust en gereed om zijn voordeel te doen met eenige verbetering der prijzen en „dit van hem te kunnen zeggen is geen geringe lof, wanneer men bedenkt wat hij reeds heeft doorstaan." Intusschen zijn diamant- en goud-industrie de kolonie te hulp gekomen door aan vele personen werk te verschaffen, die de suiker-industrie niet meer kon te werk stellen, terwijl Canada op zich genomen heeft om een groot gedeelte van de suiker der kolonie te nemen. Een andere hoop voor de kolonie is de britsch-indische immigrant, die er zich blijvend vestigt. Er werden in het geheel 202 perceelen domeingrond, in totaal 7706 acres beslaande, voor landbouwdoeleinden uitgegeven en wel voor nagenoeg de helft aan Britsch-Indiërs, die zich gaarne aan den benedenloop der rivieren en kreeken vestigen. *Deze immigranten, oudcontractanten, hebben de rijstcultuur in Britsch-Guyana ingevoerd* en nemen een zeer werkzaam aandeel in de ontwikkeling van den landbouw in de kolonie.

## NAAMLIJST VAN LEDEN
## toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand Januari 1904.

| | | |
|---|---|---|
| Heer Th. J. van Huut | Amsterdam | f 1.50 lid |
| 〃 F. H. van Loghem | Duisburg a/R | 2.50 〃 |
| 〃 Jan Schulte | Duisburg a/R | 2.50 〃 |
| Jhr. E. T. T. H. van Bentheim van den Bergh | 's-Gravenhage | 1.50 〃 |
| Mevr. A. W. Meijer, geb. Vroon | 〃 | 1.50 〃 |
| 〃 T. Anten, geb. van den Mark | 〃 | 1.50 〃 |
| Heer Koks | 〃 | 1.50 〃 |
| Mevr. Koks, geb. van Sorgen | 〃 | 1.50 〃 |
| 〃 K. W. Rueck, geb. Bogaardt | 〃 | 1.50 〃 |
| Heer W. C. Meijer | 〃 | 1.50 〃 |
| Mevr. A. Meijer, geb. Henninge | 〃 | 1.50 〃 |
| Heer J. Bouman | 〃 | 1.50 〃 |
| 〃 J. van Baak | 〃 | 1.50 〃 |
| Mevr. de Wed. J. Haver Droeze, geb. Walewijn | 〃 | 1.50 〃 |
| Heer E. Taylor | Padang | 5.— 〃 |
| 〃 Th. A. C. Comvalius | Paramaribo | 3.— 〃 |
| 〃 H. R. J. J. Thorbecker | Rotterdam | 1.50 〃 |
| 〃 R. Mees | 〃 | 1.50 〃 |
| Mevr. J. den Houter, geb. Goeverneur | 〃 | 1.50 〃 |
| Heer Spaan | Sittard | 1.50 〃 |
| 〃 H. Koning | Suriname | 2.50 〃 |
| 〃 T. Brandsma | Wijk bij Duurstede | 1.50 〃 |
| 〃 C. P. Nijhoff | 〃 | 1.50 〃 |
| 〃 L. Zeiler Snr. | 〃 | 1.50 〃 |
| 〃 G. Lijsen | Zutphen | 2.50 〃 |

Donat., Leden en Abonn., die verhuizen, of het Weekblad niet geregeld ontvangen, wordt verzocht hiervan kennis te geven aan den Administrateur, Laan Copes van Cattenburch 109, den Haag.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. Februari 1904.

Mr. D. Fock: De vervulling van Nederland's plicht jegens Indië. — J. A. van Dorsser: Hulp aan Indië. — A. L. T. A. Nepveu tot Ameyde: De particuliere industrie en de Inlandsche landbouw. — J. Tideman: Een tocht uit Tjamba, de hoofdplaats der onderafdeeling Bergregentschappen van Celebes, door Boni. — Eene wederlegging [over samensmelting van onze officierskorpsen]. — Varia: De Pax Britannica. — Overeenkomst met Batjan. — Maandelijksche revue van Brochures, enz. — Koloniale literatuur: Mr. N. P. v. d. Berg: Uit de dagen der Compagnie, door H. Bosboom. — H. v. Kol: Naar de Antillen en Venezuela. — W. C. M.: Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië.

De Gids. Februari 1904.

G. P. Rouffaer: Nieuwe wegen voor Indische volkenkunde [Bespreking van:] J. A. Loebèr, Timoreesch snijwerk en ornament; en Rapport der Commissie van advies betreffende 's Rijks Ethnogr. Museum.

Tijdschr. van het Bat. Genootschap. Dl. 46 (1903), afl. 6.

Dr. J. Brandes: Verslag van het Internationaal Oriëntalistencongres te Hanoi van 1—6 Dec. 1902. — Bijlage: L. Finot: Note sur l'école français d'Extrême Orient. — Dr. Ph. S. van Ronkel: Tamilwoorden in Maleisch gewaad. — Dr. J. Winkler: Bericht über die Untersuchungsreise nach der Insel Engano, 4—11 April 1903. — Dr. Ph. S. van Ronkel: Een Maleisch telwoord in het Teloegoe?

De Indische Mercuur. 2 Febr. 1904. No. 5.

Dr. C. L. v. d. Burg: Maatregelen tegen Malaria. — Eenige opmerkingen over de cultuur en de bereiding van thee. — Suriname in 1903. — Vereeniging voor den grooten landbouw in Suriname. — Malangsch koffiecongres. — Uitvoer van Java. — Verslagen van Maatschappijen. — Uit de oude doos, door S. Kalff. De Amphioen-Societeit II.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 12 Febr. | 26 Febr. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 5 Febr. | 19 Febr. | 9.15 's av. |
| Genua, Nederland, | 9 Febr. | 23 Febr. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 2 Febr. | 16 Febr. | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 6 Febr. | 20 Febr. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 12 Febr. | 26 Febr. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 1 Febr. | 15 Febr. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 Febr. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 31 Jan. | 14 Febr. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 2 Febr. | 16 Febr. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

ADVERTENTIEN.

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

KON. NED. STOOMVERWERIJ
Opgericht 1864.
**J. HOEVELS.**
ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
Franco toezending. Franco retour.

DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „
B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

---

**Th. A. A. SIMONIS**
34 GROENMARKT,
over de Prinsestraat, DEN HAAG.

*Desinfectie van Vertrekken*
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
Machinale Stoomzuivering
van Bedveeren.
Wasschen, opmaken en repareeren
van beddegoed.

---

**PAUL C. KAISER,**
Prinsestraat 66,
Elandstraat 94, Weimarstraat 35,
**Heerengracht 24,**
levert alle soorten brood, van de
BESTE hoedanigheid.

---

***B. F. C. DALDERUP,***
ATJEHSTRAAT 68–68a–70, hoek Batjanstraat.
Het beste en voordeeligste adres voor
BUSGROENTEN,
UITGEWOGEN GROENTEN,
ZUURKOOL,
GEDROOGDE GROENTEN,
GEDROOGDE VRUCHTEN,
VRUCHTEN IN BLIK,
GELD. ROOKWORST.

---



Corsmit Brossois & Co.
Meubelfabriekant
DEN HAAG.

**Compleete Meubileering,**
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand *f* 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
***18, WAGENSTRAAT 18.***

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**C. HOYNG,**
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

BRANDSTOFFENHANDEL
C. AANDEWIEL,
Hofleverancier.
**'S GRAVENHAGE,** Sumatrastraat 145, Teleph. 1427.
**SCHEVENINGEN,** Badhuisstraat 103, Teleph. 2854.

---

**Nederlandsch Wapenmagazijn**
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM,** Barteljorisstraat 32.
**'s GRAVENHAGE.** Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

**OPRUIMING**
van Gas-, Petroleum- en Amerikaansche Vulkachels
***tegen veel verminderde prijzen.***
**ENGLEBERT-COLINET,** Filiaal Noordeinde 190a.
Speciale Inrichting voor Indische Families.

---

**SNOEREN's**
**Superieur**
**SCHOEISEL**
verkrijgbaar:
NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.
***Maat- en Reparatie-Inrichting.***

---

**R. Glastra.**
**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
in VERHUIZINGEN,
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
☞ Manden en Kisten gratis
in bruikleen.

---

Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde
RONDDRAAIENDE Achterlappen,
welke scheefloopen der **HAKKEN** onmogelijk maken.
***MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,***
Korte Houtstraat 1, Den Haag.
☞ *Wacht U voor minder kwaliteit namaaksels,*

---

J. A. DE GRUIJTER,
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat, Den Haag.
**GROOTE SORTEERING**
Vulkachels, Insluithaarden, Calorifers,
Salamander Kachels, Gashaarden en Kachels en
Tegelkachelplaten.

---

**STAAT**
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
**Prijs 2½ cent,**

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**
***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag**
TELEFOON No. **259.**

---

Het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
**DE KATOENBAAL**
NOORDEINDE 15–17A
**GROOTE OPRUIMING**
van alle
**Mode Artikelen**
***tegen zeer verminderde prijzen.***

---

**OOST en WEST.**

RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.00,** / **voor 10 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---




**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES / WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg, Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

---

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Ardjoeno** | 20 „ | 3 Maart | 8 Maart | 28 „ | 30 „ |
| **Goentoer** * | 5 Maart | 17 „ | 22 „ | 11 April | 13 April |
| **Merapi** | 19 „ | 31 „ | 5 April | 24 „ | 26 „ |
| **Gedé** | 2 April | 14 April | 19 „ | 8 Mei | 10 Mei |
| **Oengaran** | 16 „ | 28 „ | 3 Mei | 22 „ | 24 „ |
| **Sindoro** * | 30 „ | 12 Mei | 17 „ | 5 Juni | 7 Juni |
| **Salak** | 14 Mei | 26 „ | 31 „ | 19 „ | 21 „ |
| **Lawoe** | 28 „ | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Juli |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

N°. 48. Donderdag 11 Februari 1904. 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

**Prijs der advertentiën.**
Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**
**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**


## Mededeelingen.

**I. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:**
H. M. de Koningin en Z. K. H. de Prins der Nederlanden hebben het voornemen te kennen gegeven om de Voordracht bij te wonen, die *Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis* op *Donderdag* 11 Februari, des avonds **ten 8 ure**, in het *lokaal Diligentia* zal houden over: zijne *Reizen in Borneo, in 't bizonder die naar de Kenja's.*
Wij onderschrapten het uur van aanvang en doen daarbij aan onze leden het beleefd verzoek om vóór dat beginuur in de zaal te zijn.

**II. Van het Dagelijksch Bestuur:**
De eenigen tijd geleden gegeven tooneelvoorstelling ten bate der in Suriname verpleegde lepralijders (melaatschen) is in alle opzichten goed geslaagd.
Na aftrek der noodige onkosten, heeft zij een zuiver voordeel van f **571.53½** opgeleverd, welk bedrag ons, namens de tooneelclub door een der medewerkers is ter hand gesteld om het te verdeelen tusschen de inrichtingen, die voor de verpleging zorg dragen. Van de wijze hoe de verdeeling is geschied, geven wij later kennis.
Bij dit bericht van het verkregen resultaat herhalen wij den vroeger reeds gebrachten dank, aan de hoogst bekwame dilettanten, die, al weldoende, aan het Haagsch publiek een hoogst aangenamen avond bezorgden. Ook aan de lieve jonge dames, die zoo welwillend en met zooveel lust en ijver de programma's colporteerden, is een deel der opbrengst te danken.
Naar wij vernemen bestaat er kans, dat in de maand Maart ook te Amsterdam eene liefdadigheidsvoorstelling door dezelfde tooneelclub gegeven zal worden.

**III. Van de Afdeeling Rotterdam:**
*Maandag* **22** *Februari*, des avonds ten **8** ure, in de bovenzaal van het „Nut", *Oppert* 81,

**NAAR CENTRAAL TIMOR.**
Voordracht met lichtbeelden door den
Heer **F. Fokkens,**
*Oud-resident van Timor.*

De leden van „Oost en West" hebben toegang met hunne huisgenooten.
*Entrée* voor *niet-leden f* 0.50.

**IV. Van de Afdeeling Breda en omstreken:**
In den loop van de maand Maart a.s., **op later te vermelden datum**, zal de heer *H. van Kol*, lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, eene lezing houden voor de leden dezer afdeeling over zijn belangrijke **Reis door West-Indië.**
De toegang zal ook voor niet-leden zijn tegen een geringe entrée, gedeeltelijk ten bate der lepralijders in Suriname.

**V. Van het Dagelijksch Bestuur:**
De ondergeteekende verzoekt beleefd de **contributiën** voor het Hoofdbestuur der Vereeniging *„Oost en West"* gereed te willen houden, **opdat daarover per postkwitantie kunne worden beschikt.**

De Penningmeester v/h. Hoofdbestuur,
GONGGRIJP.

**VI. Van de Vereen. „Moederland en Koloniën".**
ALGEMEENE VERGADERING op **Vrijdag 12 Februari 1904**, des avonds te **8** ure in het **Zuid-Hollandsch Koffiehuis.**
Voortzetting van de behandeling van het Koloniaal Programma der Vereeniging.
Aan de orde is:
Hoofdstuk VI Artikel 11 (over de exploitatie van bosschen en mijnen).
Hoofdstuk VII Belastingen.
„ VIII Bestuur
„ IX Leger en Vloot.
„ X Uitbreiding van gebied.
„ XI Indo-Europeanen.
Voor de ingediende amendementen wordt gerefereerd aan het convocatie-biljet van de Vergadering op 18 December a. p.

Namens het Bestuur,
*De Secretaris der Vereeniging*,
J. L. SWART,
Stephensonstraat 23.

**VII. Van het Dagelijksch Bestuur:**
Van de „Commissie tot verspreiding van populaire „kennis omtrent Ned.-Indiën" ontvingen wij het voorstel om aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken een verzoekschrift in te dienen, strekkende tot het nemen van maatregelen, die voor de toekomst gunstig kunnen inwerken op de kennis bij de meerderheid van het Nederlandsche volk, van de land- en volkenkunde der Bezittingen en Koloniën in Oost- en West-Indië.
Aangezien, zoowel de strekking als de inhoud der daarbij ontvangen stukken onze goedkeuring wegdroegen, hebben wij bedoeld rekest doen uitgaan.
Hieronder volgt, zoowel de inhoud van het stuk als die van eene door het lid Berckenkamp bijgevoegde nota:

*Aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken.*

De Vereeniging «Oost en West», die zich tot hoofddoel stelt de belangstelling in Nederlands koloniën en bezittingen, bij het gansche volk, in alle rangen en standen der maatschappij, op te wekken en sedert ettelijke jaren er naar streeft, om door het verspreiden van populaire kennis tot dat doel te geraken, is door hare ervaring tot de overtuiging gekomen, dat de hooge mate van onkunde, waarin de groote meerderheid der Nederlanders verkeert, wat betreft land en volk van Oost- en West-Indië, onmogelijk zal zijn te bestrijden, zonder aanmerkelijke verbeteringen in het onderwijs, dat aan de jeugd en de jongelingschap in de Indische land- en volkenkunde wordt gegeven.
Wat het lager onderwijs betreft, verwijzende naar eene overgelegde nota van haar lid K. F. C. Berckenkamp, oud-onderwijzer in Nederland, doet zij Uwe Excellentie het eerbiedig verzoek;
*eerstens*: Te willen bevorderen, dat bij de examens voor onderwijzer en hoofdonderwijzer, het zwaartepunt van de kennis der aardrijkskunde werkelijk gelegd worde op *Nederland en zijne Koloniën*, zooals het programma dier examens bedoelt en
*ten tweede:* Gelet op die opvatting der exameneischen, aan de Rijksnormaallessen en Rijkskweekscholen onderwijzers te verbinden, speciaal belast met, en volkomen geschikt om onderwijs te geven in de aardrijkskunde en de volkenkunde onzer overzeesche bezittingen en koloniën.
Behalve het bovenstaande, dat over den te leggen grondslag voor de algemeene kennis van de Indische land- en volkenkunde handelt, wenscht de Vereeniging nog onder de aandacht van Uwe Excellentie te brengen, dat ook aan onderscheidene Hoogere Burgerscholen en Gymnasia het onderwijs in die vakken nagenoeg alles te wenschen overlaat. Daaraan is ongetwijfeld toe te schrijven de geringe belangstelling, ook van de geestelijk ontwikkelden in den lande, in het lief en leed onzer overzeesche gewesten.
De oorzaak van dit verschijnsel, acht de Vereeniging voor een groot deel daarin gelegen, dat niet met klem de hand wordt gehouden aan den eisch van gelijke kennis van Nederland en van de Overzeesche deelen van het Rijk, zooals die, blijkens de bij dit rekest gevoegde bijlage II, bij de meeste programma's van examen voor te vervullen betrekkingen of voor hoogere opleiding, in woorden zijn gesteld. Dit schipperen met de gestelde eischen door de examencommissies kan niet anders voortvloeien dan uit de overtuiging harer leden, dat de aspiranten de voorgeschreven kennis niet hebben kunnen opdoen.
Wat onze Vereeniging, in verband met het bovenstaande dan ook bijzonder heeft getroffen, is, dat in een oud koloniën-bezittend land als het onze, aan de Rijksuniversiteiten, de opleiding tot docent in de Aardrijkskunde ten eenenmale wordt gemist, zoodat de wettige bevoegdheid om les te geven in dat vak, wordt toegekend aan Doctoren in de letteren, zonder dat zij eenig bewijs van bekwaamheid daarin behoefden te geven.
Daardoor zijn en worden dikwijls tot het les geven in de aardrijkskunde aan de H. B. scholen en Gymnasia personen benoemd, die, zelfs de noodige vóórstudiën niet hebben gemaakt om een aardrijkskundig werk van eenige beteekenis met vrucht te kunnen lezen, waaruit voortvloeit, dat het onderwijs in de land- en volkenkunde niet anders dan onvruchtbaar kan zijn en derhalve zij, die in belangstelling voor Oost- en West-Indië zouden moeten vóórgaan, van het opdoen der in de eerste plaats daartoe noodige kennis verstoken blijven.
Overtuigd van de sympathie van Uwe Excellentie voor het streven onzer Vereeniging, vooral waar zij op betere kennis der koloniën bij het volk aandringt, nemen wij de vrijheid op al het bovenstaande Hare bijzondere aandacht te vestigen.
Moet, zooals bij alles het geval is, ook hier de grondslag in de eerste plaats goed zijn, zoo geeft toch het thans aanhangig zijnde wetsontwerp tot wijziging der wet op het Hooger Onderwijs ons aanleiding, dit rekest ook te besluiten met een concreet verzoek; namelijk:
*a.* Om tot het geven van onderwijs in de aardrijkskunde aan de H. B. scholen en Gymnasia geen bevoegdheid meer te geven, zonder dat de noodige bewijzen van bekwaamheid daartoe werden geleverd, in dezelfde mate als dit bij alle andere vakken het geval is.
*b.* Tot opleiding van leeraren in de aardrijkskunde aan de Rijksuniversiteiten van Nederland de gelegenheid te openen, zooals die, blijkens de opsomming in het «Geographisches Jahrbuch» van 1901, blz. 425 en volgende, in bijna alle andere landen van Europa bestaat.

't Welk doende,
*Namens het Hoofdbestuur,*
Het Dagelijksch bestuur,
N. VAN ZUYLEN—TROMP, *Presidente.*
G. A. SCHERER, *vice-President.*
G. P. H. H. GONGGRIJP, *Penningmeester.*
L. P. F. SCHIMPF. *Secretaris.*

## FEUILLETON.

### Vòòr vijf en vijftig jaren.
### Uit het officiersleven op Sumatra.

III.

Toen *Athos* met zijn kameraden zijn nieuw huis te *Padang Pandjang* betrok, was het nog lang niet af. Het geld ontbrak om er goede deuren en vensters in te laten maken en die te doen schilderen. Er waren echter twee onvoorziene omstandigheden, die hulp aanbrachten. De eerste was de komst van den officier van gezondheid, *Bal*, die van Singkel kwam en daar een spaarduitje gemaakt had, de tweede was een opstandje in de Benedenlanden, bij *Priaman*. De 3e kompagnie, waartoe *Athos* behoorde, moest onverwijld naar Kajoetanam marcheeren. Daarbij was als le luitenant ingedeeld: *d'Artagnan*. *Athos* en *d'Artagnan* lieten hun teekenwerk liggen en rukten meê uit. Hun kapitein was: *J. C. Oranen*. In het half voltooide huis van Athos trokken nu: dokter *Bal*, *Porthos* en *Aramis*. De dokter zorgde dadelijk, dat het huis verder afgemaakt werd. De opstand in de Benedenlanden werd door *van der Hart* op energieke wijze in de geboorte gesmoord. Majoor *Waleson* rukte van uit *Padang* met 3 kompagniën infanterie en een sectie artillerie. Een kompagnie kwam te *Kijambang*, een te *Loeboe Bassoeng* en een met de artillerie te *Priaman*. De kompagnie van kapitein *Oranen* werd aan die mobiele kolonne toegevoegd en, ter eere van *Oranen* en *d'Artagnan* moet gezegd worden, dat ze de Padangsche troepen de loef afstaken, want, na aankomst der 3e kompagnie, 10e bataljon van *Padang Pandjang* te *Kajoetanam*, ontving *d'Artagnan* bevel door te marcheeren naar *Loeboe Bassoeng*, waar de muiters geplunderd en gemoord hadden en die plaats te bezetten. *d'Artagnan* vond te *Loeboe Bassoeng* veel volk; hij verdreef dat gespuis en achtte het raadzaam verder te marcheeren, zoodat hij 's nachts om 2 uur voor de benting te *Priaman* verscheen. Daarin waren de bewoners van *Priaman* en omstreken gevlucht, behalve de posthouder van *Oelakkan*, *Hakkers*, die niet meer vluchten kon, omdat hij vermoord was. Toen de schildwacht op de benting: »Werda!" riep en *d'Artagnan* antwoordde: »detachement van het 10e bataljon!" was de verbazing van allen in het fort niet gering. Niemand begreep hoe hij dáár kwam vóór de troepen van *Padang*. Maar daarvoor moest men ook *d'Artagnan* zijn! Menig glaasje wijn of bier werden te zijner eere geledigd en *d'Artagnan* liet zich niet onbetuigd. Die arme vent, met zijn vurig temperament, was juist geschikt voor zulk een geforceerden marsch. Helaas! in *Kajoetanam* terugkomende, en in ons logement de familie van den Controleur ziende, die daar kwam overnachten uit vrees voor de opstandelingen, geraakte hij in *extase* over de mooie gezichtjes der dochtertjes van den Controleur. Weldra was er groot rumoer. De vader was beangst voor zijne kinderen tegenover de verliefde blikken en woorden van *d'Artagnan*. Bovendien werd hij beschuldigd 's nachts zonder noodzaak op vluchtende maleiers te hebben doen schieten. Dat alles kwam den militairen kommandant *van der Hart* ter oore; het gevolg was: Verplaatsing naar *Padang Pandjang*. Voor hem, kreeg Kapitein *Oranen*, den 1sten Luitenant *Hess*, een ontwikkeld en goed man, maar die, helaas! verslaafd was aan sterken drank. *Oranen*, een soldaat uit de Padri-oorlogen was onvermoeid en aanhoudend met zijn kompagnie naar alle kanten op marsch, meestal in den een of anderen kampong bivakkeerende. *Athos* was zijn adjudant, die steeds de brieven en rapporten schreef. Eens, om een uur of één 's nachts van een tocht terugkomende — terwijl *Hess* met een klein detachement achtergebleven was — werd deze laatste door onze komst uit zijn slaap gewekt, maar stond zóó waggelend ons te verwelkomen, dat de Kapitein in woede uitbarstte en hem een duchtige schrobering gaf. Gelukkig verbeterde *Hess* zich daarna. Die beterschap duurde echter slechts tot hij Kapitein werd, waarna hij weder in zijn oude kwaal verviel, die hem zijn demissie bezorgd heeft.
Door de flinke maatregelen van *van der Hart* was het oproerige district weldra rustiger dan ooit; de schuldigen werden uitgeleverd; de boeten betaald. Drie maanden bleef de mobiele kolonne in de verschillende plaatsen gelegerd. Wijl alles rustig was, werden de gedetacheerde posten druk bezocht, vooral door *Athos*, die een onvermoeid, vlug paard bezat en dagelijks zijn tournée maakte, zoodat een oude Kapitein te *Kiambang* zeide: »je bent net als de oude dubbeltjes, ik zie je steeds voor m'n oogen»! terwijl een ander te *Loeboe Bassoeng* uitriep, nadat *Athos* daar vertoefd en veel gezongen had: »un jeune homme charmant»! Maar ook aan dit woelige, rustelooze leven kwam een einde. De 3de kompagnie keerde naar *Padang Pandjang* terug; het stortregende toen 's morgens om 5 uur *Kajoetanam* verlaten werd. In het garnizoen komende, werd gemeenschappelijk gedineerd. Om 4 uur 's middags waren de natte kleêren, zoo droog geworden, dat ze aan het lichaam als vast geplakt waren. Intusschen was *Athos'* woning door de goede zorgen van Dr. *Bal* netjes in orde gekomen. Eenige weken bleven de vier vroolijke officieren te samen wonen. *Athos* maakte zijn kaart verder af. Hij was gewaarschuwd, dat de Overste *van der Hart* verlangend was, om iets van zijn werk te zien; daarom had hij reeds bij voorbaat een zeer grooten koker van *bamboe betong* laten maken. Het teekenwerk werd nu en dan afgewisseld door rijtoeren. Zoo was *Athos* op een dag naar *F. de Kock* gereden. Hij had permissie, maar moest 's avonds terugkeeren. Het was echter te *F. de Kock* zoo gezellig, dat hij besloot den volgenden morgen in de vroegte naar huis te rijden. De overste *van der Hart* was naar *F. van der Capellen*; hij zond een extra post naar *Padang Pandjang* om *Athos* te gelasten den volgenden dag met zijn kaart bij hem te komen. Toen die extra post 's avonds aan het huis van *Athos* kwam, was gelukkig *d'Artagnan* daar bij de kameraden. Hij wist dadelijk raad. Hij bestelde drie paarden, die om 5 uur van den volgenden dag bij hem moesten zijn. Op een dezer rossen zette hij dien morgen zijn jongen en beval hem — ventre à terre — naar *F. de Kock* te rijden om *Athos* het bevel van *van der Hart* te overhandigen. Een paard hield hij ter beschikking van *Athos* en een ander zond hij vooruit op de helft van den weg naar *Fort van der Capellen*. *Athos* zat om zeven uur te paard en gebruikte juist voor *Manger's* Toko een *Frühschoppen*, toen de extra-post hem bereikte. Hij zette zijn paard in een flinken draf en was reeds om 9 uur voor zijn huis. Nu snel van kleeding verwisseld, den grooten koker met de kaarten dwars over zijn rug gebonden en een der huurpaarden bestegen. De weg naar *F. van der Capellen* was toen nog een echte bergweg, steeds over uitloopers van den *Merapi* leidende. Om 11 uur werd halfweg bereikt, op het tweede huurpaard geklommen en andermaal en route. Het arme dier was half dood, toen het met zijn berijder om 1 uur *Batoe Sankar* (*F. van der Capellen*) binnen galoppeerde. *Athos* vond *Brinckman* en den adjudant van den overste nog aan de rijsttafel. Hij kon dus nog wat mee peuzelen. Toen hij om twee uur met de kaart bij den overste kwam, loofde deze zijn spoed, hij vond, dat *Athos* bijzonder vlug was geweest om aan zijn last te voldoen. *Athos* lachte natuurlijk in zijn vuistje.
Terwijl *Athos* met zijn kompagnie nog te Kajoetanam was, had de kapitein *Oranen* hem op een mooien dag aangemoedigd om eens naar *Padang Pandjang* te rijden. Hieraan voldeed *Athos* gaarne. Hij vond de kameraden *d'Artagnan*, *Aramis* en *Porthos* bijeen en daarbij den vroolijken Docter *Bal*. Deze een Breda-naar, vroolijk en levenslustig, was een der opgewondensten van het gezelschap. Hij streek langs zijn langen, rossigen baard en begon: »zouden wij niet meugen drinken met volle teugen, zouden wij niet meugen een uurtje vroolijk zijn!» Ja, zeker, riepen allen, wij willen van daag vroolijk zijn. En voort ging het, in gezelschap van den schelen *Pils*, den kastelein, die voor de dranken zorgen moest, naar een koepel, pas op een heuvel opgericht, om dien in te wijden.
Het gevolg dier inwijding was zoo vreeselijk, dat het verhaal daarvan tot later dient te worden uitgesteld. Thans zou het de gemoedelijkheid van dit verhaal bederven. Het wordt dus vooreerst overgeslagen.
Kort nadat de 3de kompagnie weder te *Padang Pandjang* was, kreeg dr. Bal zijne overplaatsing naar Padang. Het huis der drie mousquetaires wordt voortaan slechts door die drie: *Athos*, *Aramis* en *Porthos* bewoond. *Aramis* was de menagemeester. Intusschen had deze laatste zich een bamboezen woning laten bouwen en, ongeveer in Juli 1849, verhuisde hij daarheen. Dat was voor *Athos* en *Porthos* alles behalve aangenaam. Daarom besloten ze zes dagen verlof te

## NOTA van den Heer Berckenkamp.

In alle koloniseerende staten van Europa is in de laatste jaren eene groote belangstelling levendig geworden voor de bezittingen in andere werelddeelen; niet alleen wat handel en verkeer en in het algemeen de verhouding tot het moederland aangaat, doch ook in hooge mate betrekkelijk het economisch leven en de maatschappelijke welvaart der oorspronkelijke bevolkingen.

Mag men dat verschijnsel toejuichen, ten eerste, als kenteeken eener hoogere, meer moreele opvatting van beschaving; ten tweede als blijk, dat meer en meer ingezien wordt, hoezeer van de welvaart der koloniën die van het moederland afhankelijk is, dan is het des te meer betreurenswaardig, te moeten constateeren, dat verreweg het grootste gedeelte van de bevolking van ons vaderland aan die beweging geen deel heeft. Reden tot bezorgheid geeft dit vooral, wanneer men nagaat, van hoe groot belang het bezit der Indiën steeds geweest is, hoeveel waarde aan het behoud der koloniën voor de toekomst moet gehecht worden. De Vereeniging „Oost en West”, die zich in hoofdzaak ten doel stelt: het verspreiden van populaire kennis omtrent onze bezittingen in Azië en Amerika, is bij het nagaan der oorzaken, waaraan bedoeld gemis van belangstelling te wijten is, tot de conclusie gekomen, dat daaronder onwetendheid één der voornaamste is; te meer is dit verschijnsel te betreuren, daar terzelfder tijd algemeen erkend wordt, dat de kennis van zijn vaderland en de koloniën tot de kundigheden behoort, die elk ontwikkeld mensch behoort te bezitten.

Dat ook de Regeering zich op dit laatste standpunt plaatst, valt op te maken uit het feit, dat in de programma's van het meerendeel der van Regeeringswege uitgeschreven examens, voor zooverre zij meer bepaaldelijk ten doel hebben onderzoek naar den ontwikkelingsgraad der candidaten, kennis van onze overzeesche bezittingen uitdrukkelijk is opgenomen.

Des ondanks moet geconstateerd worden, dat die kennis bij het volk òf geheel en al ontbreekt, òf hoogst elementair is.

De schuld hiervan schijnt in de eerste plaats gezocht te moeten worden bij het lager onderwijs, dat in dit opzicht een onvoldoenden grondslag legt voor de ontwikkeling van den toekomstigen staatsburger.

In enkele volksscholen toch, vooral ten platten lande, is zelfs geen wandkaart der koloniën aanwezig, terwijl veelal alle hulpmiddelen tot aanschouwelijk onderwijs ten eenenmale ontbreken. Wel trachten bijzondere instellingen, als het Koloniaal Museum te Haarlem, in die leemte te voorzien door op aanvrage, kosteloos, verzamelingen te verstrekken van voorwerpen uit de Indiën afkomstig, doch uit den aard der zaak kunnen zulke verzamelingen niet zeer omvangrijk zijn, terwijl bovendien, blijkens mededeeling van den Directeur van bovengenoemde instelling, aan ruim het derde gedeelte der bij het Museum ingekomen aanvragen niet kan worden voldaan. Wij meenen, dat waar het zulk een nationaal belang geldt, het verstrekken der leermiddelen door de overheid — hetzij door de Gemeenten of door het Rijk — zou behooren te geschieden aan alle scholen. Doch ook aan inrichtingen van onderwijs, die in dit opzicht in betrekkelijk gunstige conditie verkeeren, komt het leervak, kennis der overzeesche bezittingen, slecht tot zijn recht en bepaalt zich het onderwijs daarin gegeven, bijna uitsluitend tot het doen aanleeren van namen, al dan niet met toevoeging van topografische gegevens.

Van het leven en bedrijf der volken onder ons gezag, van hunne zeden en maaatschappelijke omstandigheden, blijven de leerlingen der volksschool zoo goed als geheel onkundig.

Ook de Commissiën, belast met het afnemen der boven omschreven examens, vergenoegen zich met het vorderen van eenige oppervlakkige, uitsluitend topografische kennis, hetgeen, naar het ons voorkomt, daaraan is toe te schrijven, dat geen der candidaten zou voldoen, indien kundigheden, van anderen aard geëischt werden.

Deze toestand is treurig en zorgwekkend te noemen.

Wij willen niet treden in beschouwingen omtrent de meerdere of mindere wenschelijkheid voor de Regeering, om haar tot hiertoe tegenover het lager onderwijs ingenomen standpunt — het zooveel mogelijk vrij laten van den onderwijzer in de school — te verlaten, hetgeen o. i. ook niet mogelijk zou zijn, zonder ingrijpende wijzigingen in onze onderwijswetgeving.

Wij willen ook niet de wenschelijkheid betoogen van het in het buitenland, met name in Frankrijk, gehuldigde systeem van door de Regeering of de Gemeentebesturen aanbevolen of voorgeschreven schoolboekjes, vooral niet, daar naar onze overtuiging de oorzaak der hier besproken kwaal niet in hoofdzaak te zoeken is in de gebrekkige inrichting der leerboeken.

Deze toch moeten, om voor de volksschool bruikbaar te zijn, voldoen aan de eischen: goed papier, goeden druk, geringen prijs en in verband daarmee beknopt zijn. Bovendien achten wij de stelling juist, dat het leerboek slechts mag zijn: een steun voor het levende woord van den onderwijzer. Doch het is juist dat woord, dat hier te kort schiet.

Het zij verre van ons dit te willen toeschrijven aan onverschilligheid — het betrekkelijk groot getal aanvragen om leermiddelen aan het koloniaal museum — 818 — zou het tegendeel kunnen bewijzen. De oorzaak schijnt veel eer gezocht te moeten worden in onvoldoende opleiding van de onderwijzers.

Wat het onderwijs in aardrijkskunde betreft, is hunne vorming toch opgedragen aan leeraren, die, behoudens een hooge uitzondering wellicht, onbekend zijn met land en volk onzer koloniën.

Zoolang hierin geene verandering gebracht wordt, valt er o. i. niet te hopen op eene grondige verbetering van het onderwijs in de kennis der Nederlandsche koloniën, hetgeen voor de toekomst van ernstige gevolgen zou kunnen zijn.

Waar nu de overgroote meerderheid der onderwijzers hunne opleiding krijgen aan Rijksnormaallessen en Rijkskweekscholen, aan inrichtingen dus, die onder het beheer der landsregeering staan, en waarvan de leeraren door deze benoemd worden, komt ons het voor, dat de Regeering. zonder dat hiertoe eenigerlei wetswijziging zou vereischt worden er toe over zou kunnen gaan, aan bedoelde inrichtingen onderwijzers te verbinden, speciaal belast met onderwijs in de land- en volkenkunde onzer koloniën en die bij gebrek aan docenten, die van dit vak eene speciale studie maakten o. a. gekozen zouden kunnen worden uit dezulke onder de teruggekeerde Nederlandsch-Indische onderwijzers als daartoe genegen en geschikt zijn.

Van een dergelijken maatregel zouden wij veel goeds verwachten. (w. g.) BERCKENKAMP.

## „BOEATAN.”

Voor de leden van „Oost en West” en de abonnés van ons Weekblad, die niet in de gelegenheid zijn onze tentoonstellings- en verkoop-localen, te komen bezichtigen, is het zeker niet onbelangrijk hier een kleine opsomming en een paar korte beschrijvingen te doen volgen van wat er alzoo thans reeds in Plaats 9 den Haag te zien en te krijgen is.

In de eerste plaats dan het door zijne lichtschittering dadelijk in het oog vallende geelkoperwerk, in den vorm van groote en kleine sirihstellen, tempolongs, bokors, gendies, muur-kandelabres en -borden, bloemvazen, sigarenkokers, ketels en deurknoppen, alle meer of minder uitvoerig en fijn geciseleerd, al naar den smaak en de bedrevenheid van den bewerker. Het meerendeel der stukken van ouden datum ontving „Boeatan” door tusschenkomst van Dr. *Kohlbrugge* te Sidoardjo, de nieuw-vervaardigde, veelal echter ook naar oude modellen, door bemiddeling van den heer *J. E. Jasper*, Controleur te Djombang, die, zooals onze lezers weten, de groote verdienste heeft gehad op het Javaansche koperwerk zoodanig de aandacht van het Europeesche publiek in Indië te vestigen, dat het in trek is gekomen en hij daardoor gelegenheid heeft gevonden om onder de bekwame leiding der ouderen de bestaande werkplaatsen te doen dienen tot practische opleiding van de jongere inlandsche werkkrachten.

Toen wij dan ook het aanbod van Dr. Kohlbrugge, om koperwerk voor ons aan te koopen, dankbaar aannamen en daarbij aanmerkten: „ons niet dat van den heer Jasper te sturen” (zie de jongste „Handeling van het Bataviasch Genootschap”), had dit laatste betrekking op het feit, dat wij met den Controleur van Djombang reeds persoonlijk in betrekking stonden en van hem rechtstreeks bezendingen ontvangen.

Wij geven gaarne aan Dr. K. toe, dat het nieuwe koperwerk meestal voor het oudere onderdoet, maar daarom keuren wij toch niet al het door den heer Jasper verrichte af, integendeel zijn wij overtuigd, dat hij reeds véél in het belang van den Javaanschen Kunstnijverheidswerkman heeft gedaan en hopen wij, niet alleen dat hij zal doorgaan op den ingeslagen weg van onderzoek, studie en aanmoediging, maar vertrouwen ook, dat zijn goed voorbeeld door vele zijner college's zal gevolgd worden.

Naast het geelkoper zijn er ook enkele voorwerpen van geslagen roodkoper, *dandangs* en *kendils*, met weer een geheel andere lichttinteling, door regelmatig rondloopende hamerafdrukjes teweeggebracht; de eerste zijn, op een houten voetstukje geplaats om het kantelen te voorkomen, uitstekend voor prullebak te bezigen, terwijl de laatste als bloempotbekleeding zeer goed voldoen.

Andere opvallende artikelen van Java afkomstig zijn: het *snijwerk van Japara*, als doozen, kisten, standaards en schermen; en het *batik werk*. Er zijn bijzonder fraaie hoofddoeken, slendangs, kembens, sarongs en kain-pandjang's, o. a. uit de Vorstenlanden afkomstig en vervaardigd onder dezelfde bekwame leiding, waaraan wij twee jaar geleden de prachtige collectie onzer tentoonstelling in de Witte Zaal van het Paleis op den Kneuterdijk dankten. Ook door de hulp van Dr. Groneman, die wegens zijn langdurig verblijf te Djocja en zijne groote belangstelling voor de Inlandsche kunst, zeker wel als een kenner zal worden aangemerkt, ontving Boeatan eenige goed gelukte batiks en van enkele Hagenaars kreeg zij sarongs in commissie ter verkoop. Dr. G. zond op ons verzoek ook eenige waaiers in den trant der lederen wajangpoppen gesneden en gekleurd.

Op het gebied van weefsels is er eene groote keuze. Behalve een uitgebreide collectie uit de weverij van mevr. Ament te Pekajon, die zich thans ook met ijver toelegt op het volgen van oude Inlandsche patronen, zijn er verschillende slendangs met goud- en zilver-draad doorweven uit de Padangsche bovenlanden, eenvoudigere uit Siloengkan, schittend-rijke van Atjeh, sombere gekleurde slimoets uit de Batak-landen, die echter door smaakvol versierde randen of door lichtgekleurde vakken, als bij de meesterlijke *ragi-doep's* opgevroolijkt worden; fleurig-geïkatte weefsels van Rotti, die, zooals een bezoeker opmerkte, eenigszins aan een fijn smirna-kleed doen denken, en de niet minder smaakvolle, als gevlamde ikat-zijden doeken van Grisé en Bali.

Van vlechtwerk is Boeatan nog niet zoo goed voorzien als zij zou wenschen; wel ontving zij dezer dagen een collectie mooie Makkasaarsche manden van den heer Brugman en heeft zij fraai Borneo's vlechtwerk in bruikleen, ook zijn er reeds allerlei soort sigarenkokers, huishoudelijke artikelen als naaidoozen. messenbakken, brood- en vruchtenschaaltjes en dergelijke uit Singaparna en enkele matjes en mandjes uit andere streken te koop, maar juist in dit opzicht is er een zoo groote verscheidenheid over onzen geheelen archipel, dat daarvan meer en meer toevoer te wachten is, evenals van het aardewerk, dat echter door zijn broosheid zich minder goed tot vervoer op zoo grooten afstand zal leenen.

In de met glas bedekte vitrines kan men een keurige verzameling goud- en zilverwerken zien, o a. de door Henri Borel zoo geroemde koperen gordels en gespen, een prachtige in goud gedreven *pending* en een dito kalkdoos.

Reeds zijn enkele bezendingen tot aanvulling der voorraden ontvangen en zijn er uit verschillende gewesten van Oost-Indië nog tal van voorwerpen van kunstnijverheid te wachten, die reeds op de plaatsen van oorsprong besteld zijn. Voegen wij hierbij, dat volgens een bericht uit Caïro de heer Nieuwenkamp, die voor ons nasporingen en inkoopen doen zal, thans op Java zal zijn aangekomen, dan kunnen wij met gerustheid belangstellenden en koopers blijven aanbevelen onze permanente tentoonstelling, Plaats 9, den Haag, te komen bezoeken.

Van Suriname hebben wij nog slechts weinig, maar nu ons verkooplocaal tot stand is gekomen, zullen wij zeker van daarginder ook wel toezendingen ontvangen, o. a. van de eigenaardige voorwerpen, die er door Indianen en Boschnegers gemaakt worden en die zoozeer in den smaak vielen op de tentoonstelling van Vrouwenarbeid in 1898.

Van de artikelen, die wij eerst van de afdeeling en later van den Gouverneur van Curaçao ontvingen, werd het gouden filigrain werk verkocht. Er is nog eenig kant- en vlechtwerk, benevens eene collectie stroohoeden op onze monsterkamer. Ook van daar denken wij, in verband met de te Willemstad te houden tentoonstelling, binnenkort nieuwen voorraad te mogen krijgen.

---

Toen wij een paar weken geleden, den criticus van de N. R. C. onzen dank betuigden voor zijn goede aanwijzingen en het vertrouwen uitspraken, dat daarvan ook in Indië partij zal worden getrokken, wisten wij niet, dat op zijn artikel in het blad van 12 Januari toe, een vervolg zou komen. Dit tweede gedeelte, in het blad van den volgenden dag, trok eerst later onze aandacht; wij vonden daarin verscheidene opmerkingen, die ons deden zien, dat de schrijver wel ten deele, doch niet geheel op de hoogte was van het onderwerp, dat hij behandelt; wij meenen daarom een goed werk te doen, ook tegenover hen, die de Rotterdammerartikels gelezen hebben, er nog met een paar woorden op terug te komen.

Het is zeer waar, dat het hoogst moeielijk zou blijken, de schade te herstellen, wanneer eenmaal door verkoop van een groot getal minder-waardige artikelen de markt voor Indische sierkunst bedorven was. Doch daarvan is immers geen sprake! Er moeten hier en daar details verbeterd worden en er moet ernstige strijd gevoerd worden tegen de zich te onpas vertoond hebbende en nog vertoonende richting om den Indischen kunstmaak en het huisvlijtwerk te vereuropeeschen. Zoo heel gemakkelijk zal dit kwaad niet te overwinnen zijn, wij geven dit toe, maar dat het, met algemeene samenwerking van belangstellenden op den duur gaan zal, vertrouwen wij vast.

„Boeatan kan er weinig aan doen, mag blij wezen, met het weinigje, dat uit Indië is toegezonden” zegt de criticus, maar hier slaat hij de plank deerlijk mis! Wij laten de appreciatie „het weinige” voor zijn rekening, gelukkig hoorden wij ook milder oordeel, maar hetgeen wij te koop aanbieden, wordt ons niet zóó maar toegezonden, doch door ons gevraagd, met aanwijzing van den aard van 't geen wij gaarne hebben willen. En nu wij iemand in Oost-Indië hebben, die met gevoel voor Indisch mooi, voor ons koopt en bestelt, zal trachten de makers reeds eenige nuttige aanwijzingen te geven, en blijvende, geschikte agenten in de verschillende huisvlijt-centra voor ons te vinden, nu zal Boeatan hopelijk veel invloed ten goede kunnen uitoefenen. De Rotterdammer-criticus moet iemand zijn, die den inlander en vooral den Javaanschen artist al heel weinig kent, om te kunnen denken en schrijven, dat deze voor al te veel soesah bedanken zal, als men hem overtuigend iets aanwij[s] dat hij *beter* doen kan. Was dat werkelijk het karakt[er] van den inboorling van Java, dan zouden wij beter hebb[en] gedaan Boeatan niet op te richten en zou het een do[…] heid zijn van „Oost en West” om er op aan te dringe[n] dat aan onderwijs en ontwikkeling der Inlandsch[e] bevolking al het mogelijke gedaan moet worden.

De Inlander heeft echter met de meeste ander[e] menschen dit gemeen, dat hij gaarne van zijn w[erk] voordeel trekt, liefst in klinkende munt; dit wekt o[ok] zelfs bij den kunstenaar den ijver op, daarom was h[et] inrichten van verkooplocalen te Weltevreden en in d[en] Haag een beter plan, dan het trachten om den i[n]lander aan het werk te krijgen, zonder hem afzet [te] bezorgen.

Ware het juist, zooals de criticus beweert, „d[at] „men een gebied was gaan exploiteeren, welks eige[n]aardigheden *men geheel niet kende!*” Ja! dan zou [er] nog iets voor langer wachten zijn te zeggen gewee[st] maar er zijn gelukkig tal van personen in Indië, die pra[c]tisch de eigenaardigheden der Indische Kunstnijve[r]heid en die van hare beoefenaars wèl kennen. Het [tot] staan der verkooplocalen zal veel aan het licht breng[en] en zeker aanleiding geven tot verschillende zeer g[e]wenschte navorschingen, onderzoekingen en proefn[e]mingen. Ook Oost en West en Boeatan hechten v[eel] waarde aan de studie van het oude, die tot verbeterin[g] voert, maar die hoogst nuttige studiën kunnen be[st] met practisch handelen samengaan.

Waar in de *N. R. Ct.* de zuster geworden, docht[er] van „Oost en West” in Ned.-Indië wordt aangevalle[n] hopen wij ook haar in bescherming te mogen nem[en] want al moge het waar zijn, dat er op haar aa[n]vangswerk het een en ander viel af te dingen, w[ij] kunnen niet anders veronderstellen, dan dat zij o[p] den duur met „Boeatan” dezelfde richting zal volge[n].

Wij zien in haar tentoonstelling-plan te Luik ni[et] zulk een groot gevaar, mits zij zich de raadgeving[en] van hen, die het goede willen, al zijn deze ook w[at] scherp gesteld, toch ten nutte make en een fiin[e] censuur uitoefene op hetgeen ter expositie zal word[en] aangeboden. Doet ze dit, dan zal de f 30,000, die [zij] aan de Indische Regeering vraagt, bij goede exploitat[ie] gemakkelijk uit de opbrengst bij verkoop van [het] ingezondene kunnen worden terugbetaald. Dit is o[ok] immers de bedoeling.

Met een kort woord maakt ook de „Indische Gid[s]” in het Februarinummer melding van de beide arti[ke]len uit de Rotterdammer, die wij vroeger en nu besp[ro]ken hebben en waar de Redactie aan het laatste d[en] titel geeft: „*De toekomst der Indische Kunstnijverhe[id]*” vindt zij, dat het over het algemeen wat somber gekleurd en dat de *daad* van het in werking stelle[n] onzer verkoop-inrichting meer waarde heeft, dan [het] nog onbepaald verschuiven daarvan, met het d[oel] later het volmaakte nabij te komen.

Wij nemen dit oordeel met genoegen over, er b[ij]voegende, dat, zooals wij meenen te hebben aan[ge]toond, het doorhakken van den knoop, de pogin[g] tot volmaking niet behoeft in den weg te staan.

## Het Hulde-Album.

De Album-commissie brengt onder de aandacht v[an] leden en publiek, dat van dit, zoowel door inhoud [als] uitvoering, algemeen zeer gunstig beoordeelde stuk we[gens] gelet op de verzending naar Oost- en West-Indië, n[og] slechts een beperkt aantal exemplaren te verkrijgen [is].

Het kan besteld of gekocht worden in de eerste pla[ats] bij den boekhandel en verder bij den heer *G. Ny[…]* secretaris der commissie, Van Swietenstraat 83c.

Ook in „Boeatan”, Plaats 9 den Haag is het te ko[op]. De prijzen zijn f 2.50 voor een pracht-exemplaar f 1.00 voor een exemplaar op gewoon papier.

## Oost-Indische berichten.

De pandhuisregie. De militaire cantine [te] Semarang. De societeit Concordia te Soerab[aja]. De militaire commandant van Atjeh en Ond[er]hoorigheden. Rijstinvoer. Overgang tot het m[o]homedaansch geloof. Eene nieuwe indeeling v[an] de residentie Ternate. Het station Bata[via]. Afkoop van gardoediensten. De nieuwe inw[en]dige dienst voor de troepenkampementen. […] achterstelling van onderwijzeressen. Links [en] rechts. De primeur. De nieuwe snelvuurkanonn[en]. Uitbreiding van gezag. Het algemeen syndi[caat] van suikerfabrikanten. Aan de verheffing [der] javaansche vrouw. Niet naar Boni. Band[jer]masinsche zaken. Opruiming. De cacaocultu[ur]. De sultan van Deli. De sultan van Lang[kat]. De maharadja van Kapoerthala. Opheffing v[an] gedwongen koffielevering in Cheribon.

**De pandhuisregie.** Bij wijze van proef zal, m[et] ingang van 1 Juli a. s., in het regentschap Koetoar[djo] afd. Poeworedjo der residentie Kedoe, de exploitatie v[an] pandhuizen door het gouvernement in eigen beheer word[en] genomen, terwijl een gouvernementspandhuis zal geves[tigd] zijn op elk der plaatsen Koetoardjo en Poerwodadie (Djen[…]

**De militaire cantine** te Semarang zal word[en] afgebroken, meldt *de Sem. Ct.*

---

vragen en een tocht om den vuurberg (den *Merapi*) te maken.

Deze tocht is er werkelijk een geweest vol van leven en beweging en met een minimum van slaap.

Voor dat de rit begon, versterkten *Athos* en *Porthos* zich flink met wat soldatensoep en brood. Daar de eerste dag niet meêtelde onder het verlof, kon eerst na het rapport, dus om een uur of negen, vertrokken worden. *Porthos* had in den laatsten tijd zooveel rijlessen gehad, dat hij zich uitstekend hield en noch zandruiter werd noch achter bleef. Om 12 uur werd dus te *F. van der Capellen* het gastvrije huis van den kommandant *Brinckman* bereikt. De assistent-resident van *Tanah-Datar* was Netscher, die van de vroolijkheid hield. Bij hem logeerde „de oude *de Bruijn*, controleur te *Sidjoendjoeng* — een type uit den vroegsten tijd. De maleiers noemden hem: toewan kommandoer Api, want hij kon bulderen van belang en was dan vuur en vlam. In zijn hart was hij een goede vent. Hij was een Luikenaar, oud kurassier, zoo een als die ruiters uit den 30jarigen oorlog, van *Mansfeldt* en *Tilly*. Bij *Netscher* werd den eersten dag gedineerd en 's avonds een partijtje gemaakt. Den volgenden dag inviteerde *Brinckman* de heeren ambtenaren bij hem als zijn gasten, terwijl den dag daarop de paarden weder bestegen werden en met *de Bruijn* naar *Boea* werd gereden. *Boea* is vooral merkwaardig door zijn prachtige grot. Om die te bezoeken werd de dag na aankomst bestemd, dus dat was de derde dag van het verlof. Van de grot terugkeerende, was het tijd om te rijsttafelen. De controleur van *Boea*: *Rouffaer* was ook een gezellige man. Hij noodigde de gasten uit er nog een dag aan te knoopen, dan zou men den volgenden dag op wilde zwijnenjacht gaan. En zoo geschiedde. Met een paar bendies werd naar een geschikt terrein gereden en de jacht begon. Het resultaat was dat *de Bruijn* en *Rouffaer* elk een flink zwijn schoten. Daarvan moesten *Athos* en *Porthos* nog meê-eten. Dit maal was oorzaak, dat de beide officieren eerst om een uur of drie te paard konden stijgen en ze hadden een flinken rit voor den boeg. Ze zouden over *Alaban* naar *Paija-Koembo* rijden, zoowat vijf uren gaans. Het afscheid van de vroolijke controleurs was hartelijk en de coup de l'étrier werd niet vergeten. Nu was het: flink doorzetten. Daar ontwaarden de ruiters een weg links; dien moest men hebben, want hun was aanbevolen steeds links te houden. De *Sago* lag voor hen en ze moesten langs dien berg rijden en afdalen om *Alaban* en verder *Paija-Koembo* te bereiken. De weg naar *Alaban* liep echter aan de achterhelling van den *Sago*, terwijl *Athos* en *Porthos*, doordat de berg en zij zelven wellicht wat beneveld waren, thans een weg volgden, die links van den *Sago* liep. Ze hadden een half uur verder moeten rijden, tot ze aan hun linkerhand een tweeden weg, die links afsloeg, ontwaard hadden. Na eenigen tijd doorgedraafd te hebben en op een punt komende, waar zich een prachtig panorama voor hun blikken ontrolde, hield *Athos* eensklaps zijn paard in en zeide: „Ik geloof dat wij verkeerd zijn! De *Sago* is aan onze rechterhand, terwijl wij hem links moesten hebben!” Ook *Porthos* steeg af en toen eenige Maleiers hen naderden, vroeg *Athos* hun, welke kampong daar beneden voor hen lag. Een der voetgangers noemde den naam, waarop *Athos* zeide: „dus in *Tanah Datar?*” Zulks werd door den Maleier bevestigd. *Athos* maakte haastig een schets van het bekoorlijke landschap aan zijn voeten, keek op zijn horloge en riep: „half zes!” Aan terugkeeren is geen denken. We zijn hier op den *Marapalm*, laat ons nu maar eerst doorrijden tot *F. van der Capellen* en van nacht naar *Paya Koembo*.” Daarop werden de rossen weder bestegen en met de meeste snelheid verder gereden, zoodat om half zeven de woning van *Brinckman* weder bereikt was. *Brinckman* was natuurlijk erg verbaasd, zijn logés weder terug te zien. Toen hem alles verteld was, zeide hij: „Komt eerst bij mij eten; ik zal een koelie wegzenden met twee matrassen en een paar kussens naar Tandjong Alam. Om tien uur komt de maan op. Ik zal zien twee paarden voor je te krijgen, dan rijdt je in den maneschijn naar Tandjong Alam, blijft daar in het passantenhuis slapen en je kunt dan morgen heel vroeg naar *Paija Koembo* rijden.” Zoo gezegd, zoo gedaan. Eerst gedineerd, toen naar buiten om gezellig thee te drinken. Onder een prachtig heldere maneschijn bleven zij bijeen tot half elf, toen de door *Netscher* bezorgde rossen bestegen werden.

Er werd stevig doorgegaloppeerd, aan dien gang waren onze maleische paarden gewend. We hadden een paar sterke dieren gekregen; de weg naar *Tandjong Alam* loopt door een prachtig bebouwde streek, vol welvarende kampongs en, al is hij geen kolfbaan, toch is hij niet zeer moeilijk. Tot *Tandjong Alam* is hij steeds stijgende. Zoowat te middernacht kwamen de ruiters daar aan. *Athos* was er meer geweest; hij reed naar het passantenhuis, waar de koelies met de matrassen gevonden werden. Ze stonden buiten en beweerden dat er niemand thuis was. Toen herhaaldelijk op de deur gebonsd werd en niemand verscheen, bleek die bewering waar te zijn. „Het is goddelijk weer” zei *Athos*, „laat ons maar doorrijden”. De Koelies werden teruggezonden, en daarna ging het voort in een der dolste ritten, die men zich bedenken kan. „Wij moeten zoowat 3000 voet naar beneden dalen en het was vroeger een verbazend steile weg” sprak *Athos*, maar onze paarden zijn stevig en kunnen er tegen, daarom; vooruit!” En daarop werd de verbazend steile weg in galop afgelegd. „Die weg is zeker verlegd meende *Athos*, hij schijnt nu niet meer zoo moeilijk te zijn”. De rossen waren zeker gehypnotiseerd, want in één vaart ging het voort, tot dat de groote weg, die van *Fort de Kock* naar *Paya Koembo* voert, bereikt werd. Nu werd even halt gehouden, de inwendige mensch versterkt en de paarden opnieuw in galop gezet. De weg was thans breed en effen en weldra reden onze nachtelijke rustverstoorders, luid zingende het bewoonde gedeelte van *Paya Koembo* binnen. *Athos* was onuitputtelijk in liedjes, vooral Duitsche, waaronder *Posthos* zoo goed mogelijk instemde. Voor het huis van den Luitenant, militairen Kommandant werd stil gehouden, het was drie uur in den morgen, en na herhaald bonzen en roepen, werd de deur geopend.

Hemelsche goedheid waar komen jelui van daan?” was de uitroep van den slaapdronken Kommandant. „Ik ben pas op mijn bed, want er zijn twee gasten uit *F. de Kock* gekomen en ze zijn blijven plakken tot 2 uur. Ik heb geen bed voor jelui schiet je maar op de banken op”. En zoo deden *Athos* en *Posthos*. Ze konden toch nog eenige uren slapen. Om een uur of zeven verscheen de gastheer met eenden-bouillon. Dat smaakte! *Athos* en *Posthos* waren uitgehongerd en ze namen er dan ferme stukken brood bij. Een der *F. de Kockers* scheen een minder goede maag te hebben; hij kon de vette eenden-bouillon niet verdragen. Na verder ontbijt met de onontbeerlijke koffie, werd de plaats afgewandeld, voorts weder het onontbeerlijke partij[tje] gemaakt en daarna gerijsttafeld en eens flink uitgeslap[en]. Het was de vijfde verlofdag der twee mousquetaires; [ze] hadden wel geleefd en veel genoten in die dagen m[aar] weinig geslapen. Nu de vijfde dag moest nog besteed word[en] om wat van de omstreken te zien. En de zesde dag! Ko[n] eerst nog een partijtje maken en na den eten (de rijstta[fel]) kon men altijd nog die zes uren distantie naar *F. de K[ock]* afleggen; dáár in de societeit een uur of wat vertoeven [en] dan huiswaarts keeren. Ruim drie uur was het toen [het] vroolijke paar weder te paard zat en om zes uur reed [het] het kampement te *F. de Kock* gelegen — onder de benting — binnen. Bij een kameraad werd afgestapt en een glas [bier] gedronken. Nu was er nog een lastige plicht te vervu[llen]: de melding bij den militairen Kommandant. Deze was th[ans] de vroegere Kommandant der mobiele kolonel *Wale[…]* die Overste geworden was. Hij had zeker van al de st[reken] patzen der *mousquetaires* gehoord, want de ontvangst w[as] alles behalve cordiaal. „U zijt reeds een dag te laat, u[w] verlof is reeds om”! Neen overste antwoordde *Athos*, „wij moeten heden te *Padang Pandjang* terug zijn.” Dan moogt u zich wel haasten, dank u Heeren!” en m[et] een verlicht hart gingen de twee naar de societeit. De [te] *F. van der Capellen* achtergebleven paarden waren doo[r] *Brinckman* reeds den volgenden dag naar *Paija Koem[bo]* gezonden. Dus *Athos* en *Porthos* bereden weder hun eige[n] rossen. Ze werden om elf uur aan de societeit besteld, e[n] toen werd huiswaarts gereden. „Hoe komen wij in huis” vroeg *Porthos*, nu *Aramis* er niet meer is.” O, antwoordd[e] *Athos*, in de achtergalerij is een venster wat zeer slecht sluit, dat trekken we maar open!” En zoo gebeurde h[et] ook; door het open venster konden de reizigers binnen klimmen; ze spoedden zich naar bed, want het was ruim twee uur en *morpheus* erbarmde zich weldra over hen. Om negen uur meldden zij zich bij den militairen kommandant, een braaf, gemoedelijk man en ze verbaasden hem door het verhaal hunner vroolijke dagen en nachtelijke ritten.

Zutphen, 9 Januari 1904.

ATHOS.

**De societeit Concordia**, eens *de* societeit van Soerabaja, schijnt gedoemd te zijn tot ondergang. Het getal leden is tot 250 geslonken en het gevolg hiervan is, dat de uitgaven niet meer gedekt kunnen worden, zegt *het Soer. Hbl.*

**De militaire commandant van Atjeh en Onderhoorigheden.** Volgens *de Soer. Ct.* doet het gerucht de ronde, dat de kolonel der infanterie J. A. P. Grevers, thans militair commandant van Atjeh, het voornemen moet hebben buitenlandsch verlof aan te vragen wegens een principieel verschil van inzichten met den Gouverneur.

**Rijstinvoer.** De *Padanger Ct.* meldt dat de aanhoudende regens en het dikwerf buiten de oevers treden der Singkelrivier — waardoor groote uitgestrektheden overstroomden — de sawah-aanplantingen gedeeltelijk hebben verwoest. Er zal dus weder heel wat rijst van Penang en Singapore moeten ingevoerd worden, zegt dat blad.

**Overgang tot het mahomedaansche geloof.** Te Bandoeng vertoeven, volgens *de Preangerbode*, eenige geëngageerde militairen, die tot het mahomedaansche geloof zijn overgegaan, omdat zij hun toestand hopeloos achten en hopen door hun nieuwe geloofsgenooten te worden geholpen. Men meent echter dat er wat anders achter steekt, zegt dat blad.

**Eene nieuwe indeeling van de residentie Ternate en Onderhoorigheden** is met ingang van 1 Maart 1904 vastgesteld, en wel in acht afdeelingen.

1°. de afd. Ternate, onder direct bestuur van den resident;

2°. de afd. Batjan, onder een tijdelijken posthouder met standplaats Labocha (eiland Batjan);

3°. de afd. Halmaheira, onder een controleur met standplaats Djilolo en onderverdeeld in twee onderafdeelingen:

*a.* Noord-Halmaheira, onder een controleur;

*b.* Zuid- en Oost-Halmaheira, onder een tijdelijken posthouder te Patani;

4°. de afd. Soela-eilanden, onder een tijdelijken posthouder te Senana;

5°. de afd. Banggaai, onder een tijdelijken posthouder te Banggaai;

6°. de afd. Tomboekoe, bestaande uit de landschappen Tomboekoe en Tomiri, onder een tijdelijken posthouder te Sakitta in Tomboekoe;

7°. de afd. Noord-Nieuw-Guinea, onder een assistent-resident te Manokwari;

8°. De afd. West-Nieuw-Guinea, onder een assistent-resident te Fakfak.

**Het station Batavia** der nederlandsch-indische spoorwegmaatschappij, de oude, overdekte loods met afgeschoten hokjes, zal, naar *het Bat. Nbl.* mededeelt, worden afgebroken, om plaats te maken voor een nieuw, ruimer en aan alle eischen voldoend station. Eene goede verbetering.

**Afkoop van gardoediensten.** De afkoop en de verplichte ronde- en gardoediensten, nu voor elken keer f 0.25 (dus voor ieder heerendienstplichtige f 1 per maand) zal worden verminderd en de gelden zullen voortaan op het residentiekantoor gestort moeten worden, schrijft *het Bat. Nbl.*

**De nieuwe inwendige dienst voor de troepenkampementen** is met 1 Januari jl. in werking getreden. Het avondappel zal één uur later worden gehouden, n.l. te half tien, in plaats van om half negen.

Zoowel aan het kader als de minderen zal het vergund zijn tot twaalf uur 's nachts buiten de kazerne te blijven. De menage zal voortaan gevoerd worden met toepassing van het systeem van vrijen inkoop.

**De achterstelling van onderwijzeressen** bij de nieuwe tractementsregeling vormt, volgens *het Bat. N.bl.*, vrij wel den hoofdschotel van het jongste nummer van *het Onderwijs*. En het blad constateert met genoegen dat de afkeuring over die achteruitstelling onomwonden wordt uitgesproken en sluit zich volkomen aan bij hetgeen verder hieronder gezegd wordt. Het is beslist *onwaar* dat de indische dame niet gevormd zou kunnen worden tot een goed onderwijzeres; dat haar gelijk spreken met de indische schooljeugd de klip zou zijn, waarop haar geschiktheid als onderwijzeres strandt. Bijna zonder uitzondering spreekt ze uitmuntend hollandsch, heeft steeds eene zeer beschaafde uitspraak en is hoogst zelden behept met indische aanwendsels. Neem daarbij in aanmerking dat ze in kennis en beschaving de evenknie der hollandsche dames is, gemakkelijk zich inwerkt in allerlei toestanden, zonder veel moeite onder goede leiding tot een praktisch mensch wordt gevormd en het zal niet moeilijk zijn met eenig goed recht staande te houden dat ze niet tot eene uitmuntende onderwijskracht zou kunnen opgeleid worden.

Dat ze dit niet dadelijk is door het halen der hulpacte alleen wordt gaarne toegestemd, maar dit zelfde geldt ook den jongen onderwijzer. Ook hij heeft zich eerst moeten inwerken in de indische school. Practische leiding hebben ze noodig. Men stelle ze, na het behalen der hulpacte, aan voor den tijd van één, desnoods twee jaar en plaatse haar aan een groote school onder direct toezicht van het hoofd dier inrichting. Dat deze geen tijd zou hebben, om een enkele kweekelinge voort te helpen spreekt de schrijver Jan Soenredam in zijn pleidooi voor de indische onderwijzeressen beslist tegen. Maar, zegt hij, al ontbrak hem de gelegenheid om zich meer bepaald met haar paedagogische vorming bezig te houden, dan nog zou hij zijn onderwijs zóó kunnen inrichten dat de aanstaande onderwijzeres alléén door toezien en luisteren er rijpe vruchten van zou kunnen plukken voor haar volgende praktische werkzaamheid. En dat zijn arbeid op die wijze de school direct ten goede zou komen, valt niet te betwijfelen, bovendien zou onderwijzersnood, zooals thans heerscht, in de toekomst voor goed onmogelijk worden, omdat men steeds eene ruime keus zou kunnen doen uit onze indische dames.

**Links en rechts.** De heer Vierhout aanvaardde de redactie van *de Locomotief* met een intreerede getiteld *Links en rechts*, onder welken titel hij voortaan de *Van Dag tot Dag's* van Mr. P. Brooshooft zal voortzetten.

**De primeur.** Het indische leger is deze maal in een bewapeningsquaestie nu eens voor geweest. Want voor dat in Holland over invoering van snelvuurgeschut gesproken werd, waren voor de koloniën al bestellingen en opdrachten tot proefnemingen gedaan.

Het zal nu echter de quaestie zijn, of we ons met dezen bescheiden voorsprong niet zullen moeten tevreden stellen en of Nederland niet eerder in het definitieve bezit van het geschut zal wezen dan wij, want met de fabrikanten en hun proefvelden naast de deur gaat alles veel vlugger dan wanneer, zooals bij ons, de vuurmonden en hun uitrusting duizenden mijlen over zee moeten worden gezonden en dan nog tot bezwaren aanleiding geven, die eerst na vele, vele maanden kunnen worden uit den weg geruimd zoo schrijft men in *de Locomotief*.

**De nieuwe snelvuurkanonnen.** Te Banjoe-Biroe zijn thans nieuwe snelvuurkanonnen in beproeving.

Het zijn dezelfde kanonnen van Krupp, met glycerinerem, zooals die pas na eene uiterst lange en serieuse proef, bij het Zwitsersche leger zijn ingevoerd.

Zoodra het weder het toelaat zou die bergbatterij een oefeningsmarsch maken naar Semarang, waar zij in het nieuwe kampement te Karang Assem zou overnachten, schrijft *de Locomotief*.

**Uitbreiding van gezag.** Geleidelijk maar gestadig breidt de regeering — en terecht zegt *de Javabode* — haar rechtsmacht over de inlandsche onderdanen in de Vorstenlanden uit. Sedert eenigen tijd zijn daar landraden gevestigd onder rechtskundige voorzitters en nu is, volgens *de Mataram*, door den assistent-resident van Djokjakarta voorgesteld, de vier sultansregenten te dier plaatse te ontheffen van hunne politioneele bevoegdheden en er een afzonderlijk regent aan te stellen om dit werk te verrichten. Zoo zal dan den kleinen man eindelijk eens recht wedervaren!

**Het algemeen syndicaat van suikerfabrikanten** hield den 5den Januari te Djokjakarta eene departements-vergadering, die slechts door een gering aantal leden werd bijgewoond.

Hetgeen vooral opviel in het verslag dezer bijeenkomst, zegt *de Javabode*, is de mededeeling van de bestuurstafel, betreffende de z. g. tuin- of »vliegende» chemikers, die op de fabrieken van de factorij der Ned. Handelmaatschappij goed voldaan moeten hebben en wier taak het is, om het te snijden riet te onderzoeken en te titreeren op sapgehalte.

In de vergadering van het hoofdbestuur te Soerakarta zouden nadere mededeelingen omtrent deze nieuwigheid worden verstrekt.

**Aan de verheffing der javaansche vrouw** wordt, in stilte, meer gewerkt dan men wel denkt, schrijft men in *het Bat. Nbl.*

Slechts zelden toch hoort men van het werk van voorgangsters als bijv. de dochters van den regent van Japara en anderen, werk dat, bij meerdere bekendheid, ongetwijfeld ook nog grootere waardeering zou vinden.

Een goede stap op den weg ter verheffing der javaansche vrouw zal zijn de opening te Bandoeng van een school voor inlandsche meisjes. De school komt onder leiding van twee zeer ontwikkelde inlandsche vrouwen van hooge geboorte. Zij heeft ten doel inlandsche meisjes in te wijden o. a. in de geheimen van het nederlandsch, de gewone vakken van het lager onderwijs, handwerken en andere werkzaamheden voor vrouwen.

Is de oprichting dezer school op zich zelf reeds merkwaardig — als uiting van den tijdgeest verdient zij aller belangstelling en waardeering.

**Niet naar Boni.** De *Soer. Ct.* meldt dat in de buitenzorgsche kringen het gerucht loopt dat het opperbestuur geen goedkeuring heeft willen schenken aan een expeditie naar Boni.

**Bandjermasinsche zaken.** Zoo is dan op nieuw in Borneo's Zuider- en Oosterafdeeling de teerling geworpen; de pretendent-sultan heeft de verwachtingen, dat hij met zijn komst te Bandjermassin de vredespijp zou gaan rooken, beschaamd, zooals wij reeds uit alle couranten hebben ontwaard, en zal, na de verwerping van het hem gestelde ultimatum, weder in de ontoegankelijke bosschen van het Borneosche apenland worden opgejaagd, zegt het *Soer. Hbl.*

**Opruiming.** In den loop van dit jaar zullen verscheidene hoofdofficieren den dienst moeten verlaten.

**De cacaocultuur en de ramboetanboomen.** In het Malangsche zijn sommige planters, die de cacaocultuur hebben aangevat, overgegaan tot den opkoop van ramboetanboomen, die met de cacao en eenige capoelassesoorten voedsterplanten zijn van de cacaomot, de nijdige vijandin van de cacao. Langzamerhand komt het tot samenwerking onder de planters daar het besluit genomen is al de cacao- en ramboetanboomen op een oppervlakte van 78 bij 50 kilometers op te koopen en te doen rooien, om hierdoor langs de ondernemingen eene strook te verkrijgen, vrij van motten dragende ramboetan- en cacacaboomen.

Een nog al uitvoerig request aan den Gouverneur-Generaal, met het verzoek het aanplanten van ramboetan- en cacaoboomen, alsmede de in- en doorvoer van ramboetanvruchten, in de aangeduide streek te verbieden zal zonder twijfel het gewenschte gevolg hebben. Of dit ook met den maatregel der heeren planters het geval zal zijn is een andere vraag zoo schrijft *het Soer. Hbl.*

**De sultan van Deli.** De sultan van Deli moet voornemens zijn te abdiqueeren ten behoeve van zijn zoon, werd vroeger vernomen. Thans meldt het maleische blad *Pertja Timor* dat ten paleize nog niets daarvan bekend is.

**De sultan van Langkat.** Aan de *Deli Ct.* wordt gemeld dat de sultan van Langkat den 12den Januari jl. is overleden.

**De maharadja van Kapoerthala** werd, blijkens *de Locomotief*, te Solo op schitterende wijze in den kraton ontvangen. De vorst werd in gala rijtuigen van het station afgehaald.

Tijdens zijn aanwezigheid in den kraton had de dans der bedajas plaats.

De maharadja bleef één uur de gast van den sultan.

Gisteren hield de britsch-indische vorst een wapenschouwing over des sultans troepen.

Hij vond Java een prachtig land en betuigde dit herhaaldelijk aan zijn gastheeren.

De vorst is zeer spraakzaam en spreekt o.a. vloeiend engelsch en fransch.

De tempel te Prambanan werd bezocht, waarna de maharadja, Djokja voorbijsporend, naar Maos vertrok.

**Opheffing van gedwongen koffielevering in Cheribon.** Bij ordonnantie van 6 Januari j.l. wordt gerekend van 1 Januari j.l. in de residentie Cheribon de verplichte levering aan het nederlandsch-indisch gouvernement van door de inlandsche bevolking geteelde koffie, te zijn opgeheven, zooals in het *Bat. Nbl.* wordt medegedeeld.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De dagbladen hebben reeds in extenso den brief weergegeven, die, de laatste verrichtingen van de Gouini-expeditie behelzende, den 8sten Januari ll. uit Paramaribo door den heer A. Franssen Herderschee aan de Commissie tot wetenschappelijk onderzoek in de koloniën werd afgezonden.

Uit dat schrijven blijkt dat de heeren Franssen, de Goeje en Versteeg den 10den November ll. den tocht naar de Boven Itanie ondernamen. Het overtrekken der vallen bij de samenvloeiing van de Itanie en de Marowijnekreek nam niet minder dan 4 dagen in beslag. Na onderweg een paar dorpen van Roucou-Indianen te hebben aangedaan, waar de reizigers gastvrij werden ontvangen, werd den 30sten Nov. ll., het punt bereikt, van waar de Piton Vidal, door de Indianen Knopamoi (mooie knoop) geheeten, moest worden bestegen.

Van dezen top en van een 9 kilometers ten oosten daarvan gelegen bergtop werden de gewenschte metingen verricht, waarna men den 15den December ll. de terugreis kon aanvaarden. De heer Versteeg, had zich intusschen bij de rivier met verzamelen bezig gehouden en bracht een verzameling van 460 planten, verder wat slangen en insecten, een paar huiden, en een embryologische collectie van 75 stuks van de reis mee.

Op den terugweg werden de Indianendorpen weder aangedaan en daar tegen mesjes, spiegeltjes, enzoovoort een ethnografische verzameling van omstreeks 40 zaken geruild.

De gezondheidstoestand had gedurende den tocht niets te wenschen overgelaten. Te Paramaribo kreeg de heer Franssen echter voor het eerst een flinken koortsaanval, die evenwel spoedig voor de kinine week.

Den 6den Januari bereikte het reisgezelschap Albina, waar toevallig de gouvernementsstoomer »Curaçao« gereed lag, die de expeditie-leden naar Paramaribo overvoerde.

De correspondent van de *Surinamer* in het district Marowijne schreef 6 Januari l.l. omtrent de expeditie bij aankomst te Albina het volgende:

»Het laatste gedeelte van de expeditie-Herderschee is heden morgen hier aangekomen. Tusschen die heeren en hunne arbeiders heeft gedurende de vele maanden een zeer goede verstandhouding geheerscht. De werklieden zijn een en al lof over de heeren, èn over hunne humane behandeling èn over de verbazende werkkracht dezer geleerden. Met de levensmiddelen hun op den tocht verstrekt, waren zij bijzonder tevreden, ook ontbrak het hun op feestdagen niet aan de noodige ververschingen, zelfs konden zij zich de weelde veroorloven nu en dan kosteloos een heerlijke sigaar te rooken. Zij hebben verklaard liever een geheel jaar de zwaarste werkzaamheden onder die heeren te willen verrichten, dan één kwartaal op een der goudplacers door te brengen. De »Curaçao«, die hedenmiddag eerst om half zes gemeerd lag, vertrekt reeds morgen, zoodat ons weinig tijd rest voor correspondentie«.

De heer Franssen en zijne metgezellen, kunnen het met dit, door den van avond- of nachtwerk blijkbaar afkeerigen correspondent, uit den mond hunner arbeiders opgevangen pluimpje dunkt ons nog al stellen. Zelf te kunnen werken is een heerlijke gave, die echter slechts dan in de practijk van 't leven voor 't algemeen vruchten kan afwerpen, indien men, waar noodig, de kunst verstaat, die gave ook op anderen over te dragen, om blijmoedig samen te werken ter bereiking van 't gestelde doel.

De heer van Breen, die wegens gebrek aan een voldoend aantal corjalen, met een aantal arbeiders den tocht naar den Knopamoi niet kon medemaken en huis toe ging, is weer in zijn district Commewijne teruggekeerd, tot groot soulaas van de *NieuweSurinaamsche* en hare commewijnsche correspondenten, die nu weer wat te klagen hebben. De correspondent van de *Surinamer* is beter over den heer v. B. te spreken en gaf laatstelijk een staaltje betreffende dien commissaris ten beste, waaruit zou blijken, dat hij uit zijn militaire loopbaan de noodige menschenkennis in zijn, nu al weer oude nieuwe carrière heeft meêgenomen.

Voor de vestiging op Johan en Margaretha, hadden zich een groot aantal Javaantjes-gegadigden opgedaan, die onmiddellijk de beide handen ophielden om 't voorschot ad 100 gulden op te strijken, en daarvan een tijdje mooi weêr te spelen, het geld te verdobbelen of zoo, en dan weer even arm als te voren, op de hun toegewezen grondjes aan »toewan Allah« de zorg voor hun bestaan over te laten Ze hadden echter buiten den commissaris gerekend, die beter oordeelde het voorschot bij gedeelten uit te betalen, opdat de lieden het werkelijk voor hun onderhoud zouden besteden, totdat hun arbeid op de grondjes hun den kost zou verschaffen. Een aantal liefhebbers dropen, toen ze dat hoorden, af, maar 30 huisgezinnen bleven, en het deed ons genoegen aan bedoeld schrijven te kunnen ontleenen, dat de blijvers groot vertrouwen in den heer v. B. stellen.

Wanneer men 't vertrouwen van den Javaan weet te verwerven is men al een heel eind op weg en zoo zou 't dus toch nog mogelijk wezen dat de pessimistische beschouwingen betreffende 't slagen der Javanen-kolonie op genoemde vestigingsplaats worden beschaamd.

De animo voor den kleinen landbouw is onder de creolen blijkbaar nog al groot. Op de vestigingsplaats Kroonenburg hoopte men omstreeks 't midden der vorige maand met de uitgifte van perceelen gereed te zullen komen, waarbij echter verscheidene creolen nog niet zouden kunnen worden geholpen, zoodat het gouvernement spoedig nog een vestigingsplaats zou moeten inrichten, om aan alle aanvragen te kunnen voldoen.

Omtrent den stand der spoorwegwerken op het einde van het vorige jaar ontleenen we het volgende aan het reeds hiervoren geciteerde blad:

De werkzaamheden tot het openkappen van het tracé voor den weg waren zoo ver gevorderd, dat men in den loop dezer maand daarmede hoopte gereed te zullen komen. Van Post Republiek, waar men in het einde van October in de richting van Onverwacht begon te werken, was men reeds 7½ kilometer gevorderd, terwijl de nog overblijvende 3½ kilometer tot genoemde plaats reeds getraceerd en gedeeltelijk opengekapt was. De open strook, ter breedte van 25 meters, in het bosch door hoog geboomte omzoomd, moet een werkelijk fraaien, indrukwekkenden aanblik opleveren. De Para-bewoners, die daar bij het boschkappen tewerk gesteld werden, hadden 't eerst niet op de, hun voorgeschreven wijze van kappen begrepen. Gewoon als ze waren bij het omhakken der boomen dit op één meter en hooger boven den grond te doen, waren slechts de hooge loonen in staat hen te bewegen om de stammen zoo dicht mogelijk bij den grond om te hakken. De gezondheidstoesand onder de arbeiders liet niets te wenschen over. In de laatste secties D en E heerschte echter wegens de droogte in 't laatst van November en 't begin van December watergebrek, waaraan evenwel de regens in 't laatst van 't jaar een einde maakten.

## De Krulloten.

Een onzer leden, die geruimen tijd in Suriname was, tijdens het gouverneurschap van wijlen den heer Jhr. Mr. T. A. J. van Asch van Wijck, en toen ongeveer 8 maanden in Nickerie en ook eenigen tijd in Albini in de buurt van Fransch Guyana doorbracht, terwijl hij daarenboven, met en zonder genoemden Gouverneur, verscheidene reizen in andere deelen van 't bebouwde binnenland maakte, deelt ons enkele opmerkingen mede, naar aanleiding van de zoo schadelijke krullotenplaag op de cacaoplantages. Hij begint met te zeggen, dat hij geen landbouwer is en derhalve niet de pretentie maakt van aan de planters de les te lezen, maar toch meent hij, met het oog op 't schadelijke der kwaal zijne opmerkingen niet onder de korenmaat te mogen houden.

Wij laten ze hieronder woordelijk volgen:

Zeer sterk heeft mij altijd de groote landbouw geïnteresseerd en ik heb op de verschillende plantages van lieverlede een duidelijk begrip gekregen van de cultuur van cacao, suiker, Liberia- en Suriname-koffie, bananen en cassaves.

Wat mij, als leek, echter steeds verwonderde, was, dat bij al die cultures nimmer gemest werd; men zorgde alleen, zoowel bij den grooten als kleinen landbouw, voor een goede afwatering, d. w. z. dat in de bantima (boezemsloot) en in de zijtrensen (kavelslooten) het water een bepaalden stand behield. Was het boschwater overvloedig, dan werd afgewaterd; was het schaarsch, dan werd het opgehouden, maar steeds zorgde men zorgvuldig, dat geen brak water bij vloed in de plantage drong.

Het ligt nu verre van mijn bedoeling om te gaan beunhazen op tropisch landbouwgebied, maar waar zooveel specialiteiten en vakmannen reeds eenige jaren hopeloos zoeken naar een uitweg, komt mij, telkens als ik het Koloniaal, Weekblad in handen neem, schuchter de vraag op de lippen:

»Zou men het al reeds geprobeerd hebben met doelmatige bemesting?«

Wij weten allen, dat een plant zijn voedsel betrekt uit de lucht en uit den grond; eenmaal moet toch die grond uitgeput raken, als er geen nieuwe voedingstoffen ingebracht worden in den vorm van humus of mest.

In Europa weet men precies, welke meststoffen men voor verschillende gewassen noodig heeft; dat is toch scheikundig ook wel vast te stellen voor tropische cultures. De Surinaamsche bodem aan de kuststreek is zoo zwaar en zoo vruchtbaar, dat onze Zeeuwsche kleibodem er nog bij in het niet zinkt, maar zelfs de rijkste voorraadschuur raakt uitgeput, indien er geen nieuwe toevoer komt en men er voortdurend uit neemt. Wat ik van de krullotenziekte vernomen heb komt in 't kort hierop neer: »aan den stam der boomen en op de wortels groeien weelderig wilde loten, terwijl de vruchten half rijp afvallen«. Dat verschijnsel doet zich ook voor bij onze appel-, pere- en andere vruchtboomen, indien deze niet gemest en niet op tijd gesnoeid worden.

Ik heb in Suriname in het oerbosch dikwijls wilde cacao gezien, maar het vruchtdragend vermogen dezer boomen stond verre achter bij de gecultiveerde boomen. Toen echter, in 1896, werd er nog nergens een klacht over krullotenziekte vernomen, alleen was de marktprijs toenmaals gedrukt door overproductie. Vermoedelijk ligt de oorzaak dieper, en heeft, volgens de geleerden, aan de meergenoemde ziekte wel de een of andere bacterie schuld, maar, ook in dat geval zou een doelmatige mestsoort verbetering kunnen brengen, daar een goed gevoede boom, evenals een goed doorvoed mensch, beter tegen een epidemie bestand is, dan een schraal gevoede lotgenoot.

Dat hier wel degelijk een bacterie rondwaart, zou men mogen veronderstellen uit het feit, dat ongeveer in 1898 plotseling de ziekte op uitgebreide schaal werd waargenomen en voorheen niet. Indien omtrent de ziekteverschijnselen, de uitgebreidheid der ziekte, de middelen van bestrijding die reeds zijn aangewend, de waarnemingen of bij Suriname en Venezuela cacao (2 soorten), of wel het feit, dat de ziekte op oudere en jongere plantages in dezelfde hevigheid woedt, reeds het een en ander door de mannen der praktijk geschreven is, houd ik mij voor die berichten ten zeerste gerecommandeerd.

Zoo niet, zou het dan geen aanbeveling verdienen, dat er in ons orgaan, het een of ander omtrent geschreven werd; wellicht weet een ander lezer met de wetenschap der ziekteverschijnselen in hun vollen omvang bekend, wel raad.

Het ligt ver buiten mijn bedoelingen om te beunhazen op landbouwgebied, zooals ik reeds opmerkte, maar de ontwikkeling van Suriname boezemt mij zooveel belang in, dat ik niet kon nalaten eens naar de pen te grijpen, om u eenige vragen omtrent deze plantenziekte te doen. Ik zou niet gaarne zien, dat mijn naam of wel mijn voorletters in ons orgaan werden opgenomen in verband met deze aangelegenheid, want ik reken mij totaal onbevoegd op dit gebied raadgevingen te publiceeren, waar zoovele vakmenschen het stilzwijgen bewaren.

Het is echter een feit, geloof ik, dat in tegenstelling met het naburige Demerara en Berbice, bij den grooten landbouw in Suriname niet gemest wordt, dat was zoo in 't voorjaar van 1897 en ik heb niet vernomen, dat daarin na dien tijd verandering is gekomen. Het kan, dunkt mij, niet uitblijven, dat bij dezen roofbouw op den langen duur het gewas moet degenereeren.«

## Uit O.-Indische bladen.

1°. **Promotie maken.** Men schrijft aan *de Javabode*, dat in een der jongste algemeene orders voor het leger is bepaald dat officieren van den generalen staf en van den topografischen dienst hunne geschiktheid voor den hoogeren rang voortaan bij den troep zullen moeten halen. De kapiteins zullen minstens één jaar in dien rang, de majoors en luitenant-kolonels in die rangen te zamen, één jaar bij den troep moeten hebben gediend om voor bevordering bij hun wapen in aanmerking te kunnen komen.

Deze bepaling maakt een eind aan den anti-dilluviaanschen toestand, dat menschen van burger in eens hoofdofficier konden worden, zooals we het nog kort geleden hebben kunnen beleven, toen een kapitein tot majoor bij de infanterie werd bevorderd, die, een 20 tal jaren geleden, eenige maanden officier was geweest. Niettegenstaande het verzet van den chef van den topografischen dienst, wien het algemeen legerbelang zoo koud als ijs liet en die de persoonlijke belangen van zijn officieren daar ver boven stelde, heeft de commandant van het leger het oor geleend aan de krachtige vertoogen van den chef van het wapen der infanterie; het wapen, dat door dezen vicieusen toestand het meest of liever uitsluitend benadeeld werd, en bepaald dat bij den troep de geschiktheid voor den hoogeren rang moest worden verdiend.

Het behoeft geen betoog, zegt de schrijver, dat wij de verschijning van deze legerorder met oprechte vreugde begroeten, en hoewel wij den tijd van één jaar, als verplicht verblijf bij den troep, niet bovenmatig lang vinden en nu reeds voorspellen dat weinig heeren, die hun heele leven daarbuiten dienden, er in zullen slagen in dat ééne jaar de geschiktheid te verwerven, toch achten wij de bedoelde regeling een grooten vooruitgang. En vooral een vooruitgang op den weg, die moet worden ingeslagen, wil men eindelijk de persoonlijke belangetjes ondergeschikt maken aan het algemeen legerbelang! Daar hapert thans nog wel wat aan.

2°. **Niet wettelijke regeling der positie van de indische officieren.** Van iemand, die van Batavia terugkeerde en zich daar in handelskringen heeft bewogen, verneemt het blad verder, dat in de maand Dec. niet minder dan 8 hoofd- en heel wat subalterne officieren zich bij de levensverzekering-maatschappij „New-York" moeten hebben verzekerd voor hun pensioen voor het geval Indië aan Nederland ontviel.

Zorg voor de toekomst is zeker niet te misprijzen, maar wel de vrees, het gebrek aan zelfvertrouwen in de kracht van regeering en volk, die uit dezen daad spreken.

De officieren, die tot zulk een handeling overgaan, zien in hun positie niets anders dan het uitoefenen van een vak, dat hun brood geeft. Warme verdedigers van de regeering, die hen jarenlang onderhield — wij willen nu ook de streng materieele zijde eens laten spreken — zal men in hen te vergeefs zoeken. Zij zijn in ieder geval geborgen.

Dat de verzekering geschiedde bij een buitenlandsche maatschappij, maakt de zaak nog hinderlijker.

Wat ter wereld moet men ginds van ons leger, van onze officieren denken, wanneer deze maatregel openbaar wordt? En zij blijft natuurlijk niet geheim.

De secure broekjes, die zich zoo tegen alle eventualiteiten denken te bergen, doen als de koningen, die hun koningsschap verzekeren en verdienden als dezen op staanden voet ontslagen te worden uit een werkkring, die niet voor hen past.

En de zoodanige spreken nog wel van „feu sacré".

Tot zoover de *Soerabaja-Courant*, waaraan wij bovenstaand bericht ontleenen. Wat er in 's hemels naam tegen is, dat de heeren hun pensioen — waarvoor ze meer dan 20 jaren in den regel hebben gewerkt — trachten te verzekeren verklaart *de Javabode* niet te begrijpen. Het is eenvoudig een bewijs dat niemand vertrouwen stelt in den uitslag van een mogelijken strijd om Ned.-Indië, en dat is niet te verwonderen als men nagaat welke maatregelen werden getroffen om vreemd geweld te keeren. Wij toonden reeds zoo dikwerf aan, dat met de mogelijke lakschheid en onverschilligheid ten deze op een verkeerden weg

ADVERTENTIËN.

Postzegelverzamelaars.

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.

H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.

Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.

's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**

KLEEDERMAKERS,

**Franklinstraat 92, Den Haag.**

**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**

van solide stoffen en billijken prijs.

**Atelier voor nette reparatiën.**

Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

---

„SIMPLEX"

FRANS ERNST,

Buitenhof 1, 's-Hage.

„Sport en Spel"

„Schaatsen".

---

**Eduard Pelger,**

MAGAZIJN VAN

HEERENHOEDEN en PELTERIJEN

Prinsestraat 39,

's-GRAVENHAGE.

---

**G. van Poeteren,**

Cand. Notaris te 's-Gravenhage,

Laan van Meerdervoort 134.

Correspondent der

's-Gravenhaagsche Maatschappij ter Verzekering tegen Brand- en Zeegevaar, van 1835.

**Sluit verzekeringen tegen**

**Brand- en Zeegevaar.**

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij

**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**

**te 's-Gravenhage**

is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**

voor betaalbaar gestelde

COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.

***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

**Th. A. A. SIMONIS**

***34 Groenmarkt.***

DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.

in GROOTE KEUZE,

BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

**A. PUTMAN CRAMER,**

Gedipl. Piano-onderwijzeres.

Obrechtstraat 122. Den Haag.

---

**Zaak ter overname.**

Wegens vertrek naar buiten om stil te gaan leven, ter overname aangeboden eene zaak in **Kruideniers-, Grutters-** en **Geldersche waren** en verschill. **aanverwante artikelen,** voor eenen geringen prijs. Droog huis. Huur billijk. Hooge stand. Volkrijke buurt, omtrek Duinoord. Franco brieven a. h. Bureau van dit blad onder No. 65.

---

**OPVOEDING.**

In het gezin van het Hoofd eener Openb. School te *'s-Gravenhage* kunnen **interne leerlingen** geplaatst worden.

Ruime woning met tuin.

Uitstekende referentiën.

Adres bureau van dit blad motto **Opvoeding.**

---

**Zutphen Vooruit.**

**Zutphen**, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen,** enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

**Pension Büchner.**

**Laan van Meerdervoort 198,**

hoek PERPONCHERSTRAAT,

Den Haag.

**Logies te bespreken**

**per maand, week en dag.**

---

Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.

Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.

Huishoudelijk Maleisch.

---

**Ieder lid van OOST en WEST** wordt aangeraden proef te nemen met de **ANTHRACIETH,** waarvan de Analyse hier afgedrukt staat, en welke verkrijgbaar is bij den

BRANDSTOFFENHANDEL

**C. Aandewiel,**

Hofleverancier.

| **'S GRAVENHAGE,** | **SCHEVENINGEN,** |
|---|---|
| Sumatrastraat 145, | Badhuisstraat 103, |
| Teleph. 1427. | Teleph. 2854. |

ANALYSE DER WESTERN VALLEYS

**GROSS HANDS ANTHRACIET:**

| | |
|---|---|
| KOOLSTOF | 92.73 pCt. |
| WATERSTOF | 3.37 „ |
| ZUURSTOF & STIKSTOF | 2.69 „ |
| ZWAVEL | 0.45 „ |
| ASCH | 0.76 „ |
| | 100 pCt. |

---

Eerste Nederlandsche

**Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.**

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---

**RAJAH-THEE**

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid,

is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.

Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond.

in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.

Luxe-blikken à 2 1/2 ons 75, 60 en 50 cts.

**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

---

**MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELEN.**

*Meubileering. Stoffeering. Decoratiën.*

**H. P. MEIJS,**

Reinkenstraat 25, Den Haag.

**GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.**

---

Abonneert U op de

**Bintang Hindia.**

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***

**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**

**DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.**

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",

HAAGPOORT 4.

**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

**OPRUIMING**

van Gas-, Petroleum- en Amerikaansche Vulkachels

***tegen veel verminderde prijzen.***

**ENGLEBERT-COLINET, Filiaal Noordeinde 190a.**

Speciale Inrichting voor Indische Families.

---

Vraagt de bekende Sauces en — Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde

RONDDRAAIENDE Achterlappen,

welke scheefloopen der **HAKKEN** onmogelijk maken.

***MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,***

**Korte Houtstraat 1, Den Haag.**

***Wacht U voor minder kwaliteit namaaksels,***

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**

Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.

V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

---

**BRAND-APPARATEN**

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.

**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**

TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.

**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**

Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

**AGENTEN.**

In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van

**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**

Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.

**Amsterdam, Apeldoorn. Arnhem, Breda. Groningen. Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zutphen.**

---

**van Soest en van der Weijde.**

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.**

| | |
|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** | **3 pct.** |
| **Voor 1 maand** | **3 1/4 „** |
| **„ 3 maanden** | **3 1/2 „** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

Vereeniging OOST en WEST.

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Frandsch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Eene geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

# Bijblad

VAN

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## No. 48,

**Donderdag 11 Februari 1904.**


wordt doorgegaan. De verdediging van Indië is netjes geregeld . . . op papier, doch tegen een vreemden indringer zullen wij doodeenvoudig volkomen machteloos staan. En zoolang de regeering in dit inzicht met blindheid blijft geslagen, kunnen wij allen landsdienaren niet beter raden dan te handelen als de officieren, door de *Soerabaja-Courant* bedoeld. Zij weten nu een adres.

4°. **De katoencultuur in Indië.** In een brief van den heer Th. Mac Gillavry aan de malangsche plantersvereeniging lezen wij over diens bevindingen met de teelt van katoen het volgende:

„Begin Januari van 1903 ontving ik van den heer Eekhout 500 gram katoenzaad cadeau.

Dit zaad omschreef hij als volgt: prima kiemkrachtig egyptisch katoenzaad, gewonnen te Tendoresmi aan de Wijnkoopsbaai uit heesters afkomstig van zaad door de Chartered Bank verkregen uit Egypte, voldoende voor $\frac{1}{4}$ bouw.

Volgens de aanwijzingen van den heer Eekhout werd het voor die aanplant bestemde terrein volkomen schoon gemaakt, geandjird op $5 \times 5$ rijnlandsche voet en werden bij iedere andjir drie zaden uitgelegd.

Het zaad uitgelegd op 10 Januari was einde van die maand reeds boven den grond en reeds in Maart begonnen de planten te bloeien.

De aanplant was zoo gesloten dat tot einde October eenmaal schoonmaken met den patjol, waar tevens blootgekomen wortels werden aangeaard en drie maal djombretten voldoende is geweest om haar schoon te houden.

In den beginne had de aanplant veel last van een rupsje dat in de toppen der takjes boorde. Bij voorkeur gebeurde dat in de takjes waaraan bloemknoppen kwamen.

Langzamerhand verdween dit rupsje en werd vervangen door een groote groene worm en een ontelbaar aantal kleine wormpjes. Die beesten schijnen het op de bloemen en de reeds geslaagde vruchten te hebben voorzien.

Tegen betaling van 20 à 30 stuk voor één cent gaf ik tot nu toe reeds bijna f 7.— uit aan het zoeken van ongedierte en nog is alles zoo vol dat ik uit één bloem minstens 20 beestjes haal.

Daartegenover staat een oogst van 8 K. G. gezuiverd katoen en 12 K. G. pitten.

Door een dergelijk resultaat kom ik tot de conclusie dat de cultuur van katoen hier op Soember Pakel niet is te drijven.

De heer Mac Gillavry oordeelt te haastig. Een eenigszins afdoende uitkomst is door hem niet verkregen, zegt het *Soer. Hbl.*

FRITS.

## De Spoorweg door de Anei-Kloof.

Nu het voor de tweede maal is, dat door een groote bandjir de kolossale brug in de *Anei-Kloof* weggeslagen is, geloof ik, die in de Kloof een zestal maanden doorbracht — al is het zeer lang geleden — toch daaromtrent mijn oordeel te mogen zeggen. Ik weet niet, of de spoorbaan van *Kajoetanam* naar *Padang-Pandjang*, in de Kloof langs den linker- of den rechteroever van de *Anei* loopt, maar ik vermoed, dat die baan, ook na het verlaten der Kloof, de *Anei* een tijdlang blijft volgen. De *Anei-rivier*, die langs den voet van het *Singalang* en *Tendikat* (*Tendikè*) gebergte stroomt, neemt tal van beken uit die bergen op. Die beken worden bij hevige regens ware stortvloeden en de *Anei* wordt daardoor weldra een woeste stroom, die — het is gebleken — verbazende onheilen kan aanrichten. Wanneer ik mijne herinneringen raadpleeg en mij de Kloof met haar steile rotswanden, rivieren en waterstroomen voorstel, zie ik een 300tal meters voorbij de samenvloeiing van de *Batang Singalang* en de *Anei* — altijd in de richting naar *Padang-Pandjang* — een onbeduidend riviertje, dat aan de rechterhand uit het gebergte komt: de *Ayer-Poetie*.

De *Ayer Poetie* ontspringt op den *Merapi*, loopt, na het gebergte verlaten te hebben, steeds als een onbeduidende beek langs sawavelden, beneden langs de oude benting te *Padang Pandjang*, achter de kleine Chineesche kamp naar het gebergte van den *Ambatjang* en verder naar de Kloof. Ik heb het ravijntje van de *Ayer Poeti* meermalen gevolgd tot in de Kloof, waar het witte zwavel-water in de *Anei* valt; het terrein is steeds zacht dalende. Waarschijnlijk is dat ravijn in 1841, toen de overgebleven bezetting van het *reduit* te *Goegoe Malintang* — waar *Schelling*, *Mariën* en *Tononito* zich met de bestormende vijanden in de lucht lieten vliegen — 's nachts daaruit wegtrok, door haar gevolgd en ontmoette zij in de Kloof den kolonel *Michiels* met de troepen van *Padang*. Het komt mij onbegrijpelijk voor, waarom dit ravijn niet is gevolgd, om de spoorbaan uit de Kloof naar de hoogvlakte van *Padang-Pandjang* te leiden.

Van de *Ayer Poeti* is nimmer een belangrijke bandjir te vreezen. Wellicht is een verandering van richting van den spoorweg langs de meergenoemde *Ayer Poetie* ook thans nog mogelijk.

Zutphen, 8 Februari 1904.

K. H. O. VAN BENNEKOM.

## Van vreemde Koloniën.

**Heerschers en overheerschten.** Eigenlijk is de gekozen titel niet goed daar wij het eens wilden hebben over de verhouding in de koloniën van andere natiën tusschen de lieden van het overheerschte en die van 't heerschende ras, welke laatsten gemeenlijk ten zij met gezag bekleed, al even weinig in de melk te brokken of te heerschen hebben — in theorie nl. — als de gekleurde broeder.

In theorie, zeiden we, in de practijk toch hebben ze, zoo al niet rechtstreeks dan toch middellijk een streepje voor, wat dan onder de leuzen van „handhaving van het prestige" en diergelijke meer wordt vergoelijkt of begrijpelijk gemaakt.

Niet lang geleden hebben we gezien, hoe men, nl. de groote „Deutsche Kolonial Verein" doende is om aan het prestige van den blanke in de duitsche koloniën nog wat meer kracht bij te zetten. Men kent de heilige verontwaardiging dier Vereeniging en van haren president over de ongerechtigheden in den Congo-staat, waar ambtenaren gruwelen pleegden en daarvoor gestraft werden, evenals het den grondvester van Duitsch Oost-Afrika, Peters, en het prinsje van Arenberg in Duitsch Zuidwest-Afrika verging. En toch aarzelde de Vereeniging, met deze voorbeelden van schandelijk machtsmisbruik door een hooggeplaatst ambtenaar en door een officier van hooge geboorte in de eigen afrikaansche koloniën voor oogen niet, om voor den blanken kolonist tot zelfs het recht om de lijfstraf toe te passen op te eischen, en waar dit recht reeds werd verleend daarvoor meerdere uitbreiding te verlangen.

L'esclavage est mort, vive l'esclavage, maar dan onder een anderen vorm. Het zouden dan niet meer blank-officieren zijn, die uit neger-ruggen de dividenden kloppen voor de zich elders bij Wijntje en Trijntje verkneuterende kapitalisten, maar pionniers der beschaving, die met de zweep den luien neger in diens eigen belang zouden leeren werken, waarbij dan als van zelf een zoet winstje voor de beschavers zelven af zou vallen.

Welke intusschen de individueele opvatting der kolonisten in de duitsche protectoraten omtrent het hoog houden van hun prestige is, blijkt o i. het best uit de aanleiding, die men voor den opstand onder de Hereros in Duitsch Zuidwest Afrika aangeeft. De *Deutsche Kolonial Zeitung* deelde n.l. mede dat de reden daarvoor gezocht moest worden in de schulden waarin de Hereros moeten steken, tengevolge — dit zegt 't blad er niet bij van hunne transactiën met geldschietende duitsche woekeraars in de kolonie.

Terwijl zich op duitsch koloniaal gebied de reactie, zij 't ook in een modern kleedje gestoken, baan breekt, de reactie, die elken blanken werkgever in de tropen het rietje of de cat-o'-nine-tails in de hand wil geven met een „ransel er maar op los, als de kerels niet werken willen", begint men ook in Frankrijk te meenen, dat 't toch niet goed is om blanken en inboorlingen over ééne kam te scheren en wat voor den één deugdelijk bevonden is, ook goed te achten voor den ander. Een practische toepassing van die meening vindt men in de instelling der repressieve rechtbanken voor inlanders in Algiers, welker instelling in het leven werd geroepen na de moordpartij te Margueritte, waarvoor een honderdtal beschuldigde inboorlingen zich twee jaren na 't gepleegde misdrijf voor 't hof van assizen te Montpellier in Frankrijk in hoogste ressort hadden te verantwoorden. Men begreep o. i. terecht dat 't in zulke gevallen in 't belang van orde en rust, in 't belang ook van het welgezinde deel der inlandsche bevolking niet alleen op een deugdelijke maar ook op een snelle berechting van 't misdrijf aankomt, om te voorkomen dat de lange duur der processen in de oogen der groote massa, door enkele ontevredenen maar al te licht bewerkt, de beteekenis erlange van zwakheid der regeering. En wanneer nu ook de instelling van bedoelde rechtbanken voor het inlandsch gedeelte der bevolking den stempel van minderheid op dat deel drukt, dan kan zulks o. i. geen aanleiding tot afkeuring geven waar men 't er nu toch vrij algemeen over eens is, dat de taak eener koloniale mogendheid in de eerste plaats eene beschavende is, d. i. onder andere het peil der overheerschte rassen op te beuren tot dat, hetwelk het heerschende ras inneemt, eene taak, die naar onze meening langs lijnen van geleidelijkheid behoort te worden ten uitvoer gebracht, en waarbij 't plotseling opdringen van 't gelijkheidsbegrip slechts storend kan werken op den goeden gang van zaken. Wij meenen dan ook dat de richting, waarin thans de fransche koloniale politiek schijnt te zullen worden gestuurd, de ware is. Geen teruggaan tot oude, verderfelijke toestanden, zooals die door duitsche koloniale kringen blijkt te worden voorgestaan, en waarbij de handhaving van het individueel prestige van 't heerschende ras op den voorgrond staat, maar een geleidelijk opbouwen, waarbij dan, zooals we reeds aanduidden, moet worden gebroken met 't, in fransche radicale kringen nog steeds gangbaar, doch in de practijk voor als nog ondeugdelijk gebleken gelijkheidsbeginsel. Men beseft nu in toonaangevende fransche koloniale kringen dat voor dit beginsel nog niet overal plaats is, dat opvoeding daaraan behoort vooraf te gaan. Of nu evenwel het standpunt, waarop men den inboorling wil zien geplaatst, overeenkomt met dat, waarop hij, zooals hij nu is, reeds aanspraak maken kan? Het feit, dat de, ook in ons blad weergegeven circulaire van den „Deutsche Kolonial Verein" in een toonaangevend koloniaal blad als de *Dépêche Coloniale*, zij 't ook niet geheel onverdeelde instemming vond, zou wellicht te denken geven, zoo niet juist in den laatsten tijd verschillende maatregelen in de fransche koloniën, zooals b.v. die, welke door den heer Beau ter bescherming van den inlandschen werkman zoowel als van den blanken werkgever in Indo-China zijn getroffen, er op wezen, dat men er den inlander hooger stelt dan in bedoelde circulaire het geval was.

Wat de engelsche koloniën aangaat, zou men, afgaande op de zelfverheerlijking, bij onze buren van over 't Kanaal zoo uiterst gangbaar, wel moeten aannemen, dat daar voor den inboorling alles op zijn best gaat, hem, zooals een amerikaansche critiek op ons koloniaal beheer te lezen gaf, dààr in tegenstelling met onze koloniën een menschwaardig bestaan werd verzekerd.

't Is waar, uit eigen ervaring teekenen we 't volgende op:

Voor eenige jaren doortrekkende te Singapore vertoevende zagen we, hoe, toen een gezagvoerder, X, bij Johnstons Pier in een riksha stappende, zijn stok ophief om den Chinees, die zijns inziens niet vlug genoeg aantrok, tot meerderen spoed aan te zetten, een inlandsche policeman uit de nabijheid kwam toeschieten met een bevelend: „Don't sir, or else . . . "

Stellen we daar tegenover hoe in ons Indië de politie machteloos schijnt te staan met betrekking tot de mishandelingen, waaraan, om bij een overeenkomstig voorbeeld te blijven de inlandsche dos à dos-voerders zoo dikwerf van de zijde van het publiek bloot staan, dan . . . . blijkt o. i. daaruit alleen, dat de politie in engelsche koloniale havenplaatsen zich beter kan doen gelden dan in onze aziatische bezitting het geval is.

Men zou zich b.v. ten zeerste vergissen, zoo men zou meenen, dat b.v. de rechten van den inlandschen werkman ten opzichte van den blanken werkgever in engelsche koloniën ten volle gewaarborgd zijn.

Wij verwijzen hierbij naar 't voorbeeld van den engelschen directeur eener katoenspinnerij in Tongkin, die bij gelegenheid van een werkstaking onder zijne arbeiders zeide, dat men in Engelsch-Indië dat volkje onmiddellijk tot rede zou weten te brengen; teekenen even aan, dat een engelsch suikerplanter in de provincie Wellesley ons eens, om de moeilijkheden te schetsen, die bestuursambtenaren den planters in den weg kunnen leggen, met wie ze niet op goeden voet staan, 't volgende meedeelde: „Een bengaleesche koelie stond me aan 't einde van een voetpad met een knuppel op te wachten. Ik gaf den kerel geen tijd voor den eersten slag, greep een Decauville-rail en sloeg hem de hersens in, en waarachtig, ik ben voor dien dooden koelie nog bijna in moeilijkheden gekomen, omdat ik 't met den toenmaligen ambtenaar in die buurt niet al te best kon stellen"; herinneren nog eens aan mishandelingen, waaraan koelies op de thee-plantages in Assam bloot stonden, en meenen dan de gevolgtrekking te mogen maken, dat in de engelsche bezittingen, afgescheiden van het vernisje, dat de buitenwereld in de groote steden te zien krijgt, en niettegenstaande goed bedoelde bepalingen, de verhouding tusschen blanken en inboorlingen geenszins is, zooals die behoort te wezen.

Men behoeft om zich van de juistheid dezer conclusie te overtuigen ook slechts, zooals wij 't een tijd lang in de ceylonsche bladen deden, in engelsch-koloniale bladen de verslagen der rechtzittingen te volgen en daarbij te ontwaren hoe de, natuurlijk door engelsche rechters bediende Vrouwe Justitia den sahib steeds beter gezind was dan den inboorling.

Was, zeggen we opzettelijk, omdat daarin kortelings, wat b.v. Engelsch-Indië aangaat, een keer schijnt te zijn gekomen.

Den 13en November ll. wendden zich de voorzitters van de Kamer van koophandel van Bengalen, van de Handelsvereeniging in die provincie en zoo meer uit naam van den handel tot de regeering om zich te beklagen over het feit, dat de inlanders in rechten zouden worden voorgetrokken.

De engelsch-indische regeering heeft nu onlangs op dat adres van antwoord gediend en daarin ontkend, dat den Europeanen ooit onrecht zou zijn geschied, terwijl zij verklaarde, *dat veeleer 't tegenovergestelde kon worden beweerd.* Zij betreurde de uitingen in de pers, welke slechts dienen konden om rassenhaat te kweeken, en voegde daaraan toe dat zij 't zich in 't bijzonder ten plicht stelde om de belangen van hare millioenen onderdanen te beschermen en toe te zien dat allen gelijk recht geschiede.

De *Times* besprak den 4en dezer in een leader dat antwoord en gaf daarbij de volgende behartigenswaardige wenken:

„Rassenhaat is opgewekt. Het past daarom nu aan de engelsche regeering, zoowel als aan de europeesche gemeente om de uiterste zelfbeheersching en gematigdheid aan den dag te leggen. Dezen behooren zich te herinneren dat ons gezag in Indië is gegrondvest op rechtvaardigheid en verdraagzaamheid, en dat een ruwe, moedwillige aanval den goeden naam van het gouvernement schaadt en een gevaarlijk wapen in de handen zijner tegenstanders geeft. De regeering moet niet uit 't oog verliezen, dat de positie van op zich zelf staande Europeanen, alleen te midden van inlanders, dikwerf hoogst moeilijk is en dat hun geduld op een zware proef gesteld wordt door een klasse van inlanders, die in toepassing brengen wat hun door de lager staande organen der inlandsche pers ten opzichte van hunne blanke werkgevers wordt geleerd."

**Britsch Noord-Borneo.** De gouverneur van dit noodlijdend engelsch protectoraat, Birch is plotseling te Londen aangekomen zonder daartoe vooraf zich met de British North Borneo Company te hebben verstaan.

De londensche correspondent van de *N. R. Ct.* schreef den 4en dezer naar aanleiding hiervan 't volgende aan zijn blad:

„Vanmiddag heb ik een kort onderhoud gehad met den heer Cowie, beheerend directeur der *British North Borneo Company*. Ik vreesde evenwel, dat hij mij niets naders zou kunnen mededeelen over de komst en het eigenlijke reisdoel van gouverneur Birch uit Sandakan. Men weet, dat er geruchten liepen, volgens welke gouverneur Birch herwaarts gereisd is om aan de Britsche regeering zekere plannen voor te leggen met de strekking het geheele grondgebied der Compagnie, mitsgaders Sarawak en Laboean door den Staat te laten overnemen. Dienaangaande zou er een ernstige wrijving zijn ontstaan tusschen de Compagnie en hem.

„Neen," zeide mij de heer Cowie, „ik kan u tot mijn spijt niets mededeelen, hetzij om de geruchten, door u bedoeld, te bevestigen of tegen te spreken."

Maar dáárin, alsook in de omstandigheid, dat hij en gouverneur Birch elkander nog niet hebben ontmoet, ligt toch wel eenige zijdelingsche bevestiging van het feit, dat de betrekkingen van laatstgenoemde met de Compagnie niet bepaald van de prettigste geweest zijn in den laatsten tijd. Ook lag hetzelfde opgesloten in 's heeren Cowie's erkenning, dat de overkomst van den gouverneur op diens eigen wensch geschied is, en zeer waarschijnlijk tegen den zin der Compagnie.

Tevens blijft het mogelijk, dat de voorstellen en plannen van Birch nog veel verder gaan dan Borneo, zich namelijk uitstrekken tot zekere gedeelten (eilanden) van Polynesië of de Straits. Men zal zich herinneren, dat hij herhaaldelijk een rol gespeeld heeft in Malakka en Australazië."

**Portugeesche Koloniën.** Carl Singelmann schreef hieromtrent in de *Deutsche Kolonial Zeitung* het volgende:

De *Deutsche Kolonial Zeitung* is gewoon om de gebeurtenissen in niet-duitsche koloniën te bespreken, zoowel om zijn lezers de ontwikkeling dier landen voor oogen te voeren als om daaruit ten behoeve onzer eigen koloniën gevolgtrekkingen te maken. Bij de bespreking van toestanden in portugeesche koloniën komt echter nog iets in aanmerking voor onze bijzondere aandacht. Het kleine lusitaansche koninkrijk met zijn roemvol verleden heeft bij lange na niet genoeg inwoners en beschikt ook niet over voldoende kapitalen om de overgebleven, nog altijd beduidende koloniën zelf tot ontwikkeling te brengen. Het spreekt nu van zelf dat daar, waar 't portugeesch kapitaal tekort schiet, het buitenlandsch kapitaal wordt toegelaten, wanneer het ook even natuurlijk is dat de Portugeezen hun koloniën liefst door middel van eigen kapitalen zouden willen ontwikkelen. De vreemde kapitalen kwamen tot nu toe hoofdzakelijk uit Engeland, Frankrijk en België, en het is wel in de eerste ptaats dat zij zich naar de kolonie Mozambique, ongeveer zoo groot als Duitschland en Italië te zamen, richten en in de tweede plaats naar Angela, ongeveer zoo groot als Duitschland en Oostenrijk-Hongarije te zamen.

Zonder eenigen twijfel zijn ook groote duitsche kapitalen geïnteresseerd bij de ontwikkeling der portugeesche koloniën; nl. wat handel en scheepvaart betreft, maar zulks is niet of slechts in geringe mate het geval met betrekking tot den aanleg van spoorwegen, tot land- en mijnbouwondernemingen in die gewesten, hoewel juist in die richting veel kan worden gedaan om de duitsche belangen te bevorderen.

De uitvoer van Duitschland naar Portugal en zijne koloniën wijst niettegenstaande bemoeilijking door het toltarief zeer aanzienlijke getallen aan: 20 millioen mark naar Portugal en $1\frac{1}{2}$ millioen marken rechtstreeks naar Portugeesch Oost- en een gelijk bedrag naar Portugeesch West-Afrika. Evenzoo is de invoer uit Portugal en zijne koloniën zeer aanzienlijk: 18 millioen marken uit Portugal, $1\frac{1}{2}$ millioen uit Portugeesch Oost- en $6\frac{1}{2}$ millioen uit Portugeesch West-Afrika. In 1902 werden b.v. 845600 kilos caoutchouc en 5418300 kilo's cacao uit die landen in Duitschland ingevoerd. Onder zulke omstandigheden zou men moeten aannemen dat het duitsche kapitaal ondernemingen in de portugeesche koloniën niet in hoofdzaak aan engelsche, fransche en belgische kapitalisten zou overlaten, maar 't is helaas wel zoo. In het algemeen hecht men er in Duitschland weinig beteekenis aan of de geprojecteerde spoorwegen in Zuid-Angola van Lobito-Benguella of van Mossammedes of van Port Alexandre uitgaan, welke richting zij nemen, en of ze met engelsch of met fransch kapitaal worden gebouwd en toch zou men, wegens den invloed, welke deze wegen op het naburig duitsche gebied kunnen uitoefenen, moeten wenschen, dat niet alleen in die spoorwegen maar ook in de land- en mijnbouwondernemingen en het gezonde achterland van Mossamedes duitsch kapitaal werd gestoken. 't Zelfde valt ten opzichte van Oost-Afrika op te merken, waar zoo wij met onzen Kileva-spoorweg naar 't Nyassa meer te laat komen, het verkeer langs den Shiro en Zambesi en de geprojecteerde spoorwegen in Mozambique door 't engelsch kapitaal zal worden afgeleid. De ontwikkeling der portugeesche koloniën is geenszins eene gelijkmatige. In Mozambique b.v. gaat alles vlug in zijn werk en wel te meer naar mate men zuidelijker komt, door den invloed der Beira- en Delago-spoorwegen. De inkomsten van Mozambique stegen van omstreeks 666000 marken (± 400000 gulden) in 1881 tot 2 millioen marken in 1888, tot 7 millioen in 1892 en tot $9\frac{1}{2}$ millioen in 1897, terwijl ze voor het loopende jaar op 12 millioen worden geschat. Het grootste gedeelte der kolonie is, gelijk bekend is, aan drie groote maatschappijen van Mozambique, Zambesi en Nyassa uitgegeven, waarvan de eerste in de eerste jaren telkens $\frac{1}{4}$ millioen marken er bij moest leggen, maar in 1898, 5 jaren na de oprichting reeds een winst van 600000 marken maakte waarvan $7\frac{1}{2}$ pct. dividend kon worden uitgekeerd. Ook 1899 was een goed jaar voor de maatschappij, maar tengevolge van den Transvalkrijg is zij een dividendloos tijdperk ingetreden, waaraan nu wellicht eerst een einde zal komen.

Angola heeft met tegenspoeden te kampen gehad en zag zijn handelsomzet van 30 millioen marken in 1900 tot 21 millioen in 1901 en tot 16 millioen in 1902 terug gaan, wat aan den achteruitgang van caoutchouc- en koffiehandel sen aan de concurrentie van den Congo-staat is toe te schrijven. Zulke tegenspoeden komt men te boven, vooral wanneer te rechter tijd er aan is gedacht, om niet alles op ééne cultuur te zetten. Een prachtig voorbeeld heeft San Thomé gegeven. Hoewel op dit eiland, dat op het einde van de 18e eeuw nog $2\frac{1}{4}$ millioen kilo suiker uitvoerde, deze industrie ten behoeve van Brazilië werd onderdrukt, en in 1842 nog slechts 450 kilo koffie en 330 kilo cacao van daar werden uitgevoerd, bedroeg de export in 1878 toch reeds 1.394000 kilo koffie en 242000 kilo cacao. Sedert werd cacao de hoofdzaak voor het eiland, dat in 1902 voor een waarde van 13 millioen marken, hoofdzakelijk aan cacao uitvoerde.

Wanneer men bedenkt dat de geheele handelsomzet der portugeesche koloniën nu reeds een totaal van 150 millioen marken aanwijst, waarvan slechts, niettegenstaande differentieele rechten, een bedrag van 45 millioen op het rechtstreeksch verkeer tusschen het moederland en de koloniën komt te vallen, waarbij dan nog moet worden in aaanmerking genomen dat het moederland meer als tusschenpersoon optreedt en zorgt voor de overlading der waren te Lissabon, dan zal het duidelijk zijn, dat die toestanden nadere bestudeering wel waard zijn.

In Portugal zal ook steeds meer de overtuiging zich baan breken dat bij de onvoldoendheid der eigen kapitalen, die b.v. ook in het moederland nog plaatsing zouden kunnen vinden tot het aanbrengen van verbeteringen in den landbouw, het ten eenenmale verkeerd is, om aan het buitenlandsch kapitaal moeilijkheden in den weg te leggen door daaraan in eigen belang te bezwarende voorwaarden te stellen. Zulk een bemoeilijking zou stilstand tengevolge hebben en stilstand is achteruitgang.

## *Boekbespreking.*

In het Tijdschrift van het Kon. Nederl. Aardrijkskundig Genootschap besprak *Jhr. L. C. van Panhuys* een uitvoerig artikel van den Pater-Redemptorist *C. van Coll*, ruim dertig jaren missionaris in Suriname, over de Indianen en de Boschnegers van Guyana, dat onder den titel „Gegevens over land en volk van Suriname" in de Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië van het „Koninklijk Instituut" werd opgenomen.

Zij die zich nog herinneren hoe, geleid door eigen studie en aanschouwing, de heer *v. P.* een paar jaren geleden in eene reeks onderhoudende voordrachten voor een ieder, die luisteren en leeren wilde, zoowel te 's Gravenhage als te Haarlem, dezelfde onderwerpen behandelde, die den hoofdinhoud uitmaken van het door hem thans besproken geschrift van den missionaris, zullen het begrijpen dat wij onze lezers aansporen om, als zij daartoe de gelegenheid vinden, het Tijdschrift van het Aardr. Gen. en ook de aangehaalde Bijdragen op te slaan.

Van den heer v. P. ontvingen wij een overdruk van hetgeen hij schreef, die te vinden is op de leestafel in het gebouw Laan van Meerdervoort 195, den Haag, en ook door leden buiten den Haag kan worden aangevraagd.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Januari 1904.

G. de Waal van Anckeveen: Over de vruchtbaarheid van den grond. — P. J. van Maanen: De klei-industrie, in verband tot de hier aanwezige grondstoffen „kaolien" en „veldspaath." — H. J. Kerbert: Aanleg van djaticultures met verstrekking van eetpadi. — C. J. Blume: De hoofdoorzaak van de verwaarloozing van oofteelt op Java. — M. D. Bois: Groententeelt in de tropen. — Berichten omtrent de Europeesche houtmarkt. — Persoverzicht.

Teysmannia, 12e afl. 1903.

J. van Breda de Haan: Zintuigen der plant (vervolg). — H. J. Wigman: Phalaenopsis (Angrek boelan). — Korte Berichten uit 's Lands Plantentuin. — J. C. Koningsberger: Over eenige insecten, schadelijk voor de katoencultuur op Java. — Dr. E. C. Julius Mohr: Nieuwe vormen voor de droogschuur. — Dr. F. W. T. Hunger: Het rupsenzoeken bij de tabak in verband met het later optreden der Mozaiek-ziekte.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 Febr. 1904.

H. F. Hoven: Iets over de opneming van Straat Makasser. — De reis van Hr. Ms. „Java" naar Zuid Nieuw-Guinea.

De Indische Mercuur. 9 Febr. 1904, No. 6.

v. G[orkom]: Landbouwdepartement in Indië. — H. van Cappelle: Het heden en de toekomst van Suriname [bespreking der brochure van J. A. de Gelder] I. — Koloniaal Museum. — Malangsch koffiecongres (vervolg). — Plafond- en wandbekleeding van staal. — Eenige opmerkingen over de cultuur en de bereiding van thee (vervolg). — Een Theemarkt te Batavia, — „Een theemarkt te Batavia", en een verweer, door H. Th. Klaasen. Malangsche vereeniging van koffieplanters. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 12 Febr. | 26 Febr. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 19 Febr. | 4 Mrt. | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 9 Febr. | 23 Febr. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 2 Febr. | 16 Febr. | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 20 Febr. | 5 Mrt. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 12 Febr. | 26 Febr. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 15 Febr. | 29 Febr. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 Febr. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 14 Febr. | 29 Febr. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 16 Febr. | 1 Mrt. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av.

N°. 49. Donderdag 18 Februari 1904. 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4**, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éèns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ..................
*wonende te* .................. *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f* ..........
.................. den .................. 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Van de Afdeeling Rotterdam:

*Maandag* **22** *Februari*, des avonds ten **8** ure, in de bovenzaal van het „Nut", *Oppert* 81,

**NAAR CENTRAAL TIMOR.**

Voordracht met lichtbeelden door den
Heer **F. Fokkens,**
*Oud-resident van Timor.*

De leden van „Oost en West" hebben toegang met hunne huisgenooten.

*Entrée* voor *niet-leden f* 0.50.

### II. Van de Afdeeling Breda en omstreken:

In den loop van de maand Maart a.s., **op later te vermelden datum,** zal de heer *H. van Kol,* lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, eene lezing houden voor de leden dezer afdeeling over zijn belangrijke **Reis door West-Indië.**

De toegang zal ook voor niet-leden zijn tegen een geringe entrée, gedeeltelijk ten bate der lepralijders in Suriname.

### III. Van de Afdeeling Apeldoorn:

Op 12 Februari hield de heer *E. A. H. van der Heide,* oud-Oost-Indisch ambtenaar, thans Directeur van het Schoolmuseum te Amsterdam, onder den titel „Kijkjes op Java", te Apeldoorn de reeds meer in het K W. besproken causerie met lichtbeelden, die steeds in groote mate de belangstelling en de sympathie der aanwezigen opwekt.

De oud-kapitein der mariniers *K. H. Koentze,* secretaris-penningmeester der afdeeling, sprak een kort woord tot inleiding, waarin hij er op wees, hoe de Vereeniging „Oost en West" sedert hare oprichting, haar best doet om de loomheid en onverschilligheid van de meerderheid der Nederlanders, waar het koloniale zaken betreft, te overwinnen. Hij toonde aan, hoe het praatje van velen, „dat zij bij de Koloniën geen belang hebben", een volslagen wanbegrip is, want niet alleen kunnen ook zij iederen dag direct persoonlijk belang in Oost- of West-Indië krijgen, voor de welvaart van ons gansche land is de bloei dier immers wingewesten eene hoofdzaak.

Daargelaten de moreele plicht, zeide de heer Koentze, die op ons rust om te zorgen voor de millioenen menschen daarginder, aan wie wij dure verplichtingen hebben, moeten wij toch niet vergeten, dat grooten en kleinen onder de Mogendheden meer en meer tuk zijn op Koloniale uitbreiding en tot allerlei kuiperijen en opofferingen, soms zelfs tot het erlangen van een eenvoudig kolenstation, in staat zijn.

Laat ons derhalve niet er tegen opzien, afdoende maatregelen te nemen cm het rechtmatig verwijt van verwaarloozing te ontgaan, ook al zal ons dit gedurende eenigen tijd veel geld moeten kosten.

### IV. Van de Afdeeling Nijmegen:

a. *Donderdag 25 Februari*, des avonds ten **8** ure, in de groote zaal van het *Hôtel du Soleil*, Graafsche Straat.

Voordracht met lichtbeelden over Sumatra door
den Heer **G. E. V. L. van Zuylen,**
*Oud-Kolonel der Genie N.-I. leger.*

De leden van „Oost en West" hebben toegang met hunne huisgenooten. *Introducties* worden verstrekt, *naar gelang der plaatsruimte*, door de leden van het bestuur.

Namens het Bestuur,
*De Secretaris,*
Jhr. E. VON BOSE.

b. *Vrijdag*, 26 *Februari*, des namiddags ten **2** ure, in *dezelfde* zaal,

**Gezellige bijeenkomst voor leden.**

Alsdan zullen in de zaal aanwezig zijn verschillende zaken op Indië betrekking hebbende.

Het Bestuur dringt aan op trouwe opkomst, te meer, nu het de mededeeling aan de leden kan richten, dat de Presidente der Vereeniging, Mevrouw N. VAN ZUIJLEN—TROMP, onze bijeenkomst zal bijwonen.

HET BESTUUR.

## Kunstnijverheids- en andere belangen.

Van bevriende zijde werden ons dezer dagen ter kennismaking toegezonden N°. 7 en 8 (Jan. 1904) van het «**Maandblad**, *gewijd aan de belangen van het teekenonderwijs en de Kunstnijverheid in Nederland*», waarin een artikel getiteld: „**Kunst-onderwijs in Ned.-Indië**", van de hand des heeren J. KUIJPER, hoofdleeraar aan de Haagsche Academie van Beeldende Kunsten, dat ons belangrijk genoeg lijkt om er voor de lezers van het «Koloniaal Weekblad» een groot deel van over te nemen, al was 't alleen om het heuchelijke feit, dat in het orgaan eener speciaal *Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs* ook de belangen der *Ned. Indische Kunst* besproken worden, door iemand, die, hoewel nimmer in de tropen geweest zijnde, er toch véél hart voor toont te hebben.

De schrijver begint zijn betoog met:

»In het November-nummer van het Maandblad lezen wij het bericht, dat aan de Wilhelminaschool te Batavia, aan een zestal inlanders, onderwijs zal gegeven worden in het teekenen en zooveel zij verder noodig hebben voor hun vak.

Inlanders, uit verschillende nijverheidscentra nog wel, welke elk afzonderlijk een speciaal karakter van versieringskunst bezitten! Dat bericht, zooals het daar ligt, ziet er zeker heel eenvoudig en vrij optimistich uit. De zaak, waarom het handelt, is echter lang niet zoo eenvoudig.

Zal de idee, die hiervan de grondslag vormt, verwezenlijkt worden, dan zal men op zeer belangrijke moeielijkheden stuiten en het geheele plan zal zeer waarschijnlijk mislukken en op teleurstelling uitloopen. Althans, wanneer men den bekenden weg volgt, d. i. eene proef nemen en daarna omslachtige rapporten indienen en ten slotte de zaak laten, zooals die was, vóór de proef.

Het is juist dit proefnemen, dat mij zoo gevaarlijk en onpraktisch toeschijnt.

Met het stichten van ambachtsscholen, in zooverre het blijft bij timmeren, smeden en verven, kan wellicht tijdelijk en plaatselijk, eenig resultaat verkregen worden, maar met het kunst- of kunst-industrie-onderwijs, schijnt mij die proef niet gewettigd, want: welk Europeesch onderwijzer gevoelt zich voor *dat* soort onderwijs volkomen bekwaam?

Hoe heerlijk en verheven de opdracht ook zou kunnen zijn: om den inlander in zijn eigene en bizondere kunst en in de geschiedenis daarvan te onderwijzen (en dat is toch niet zoo eenvoudig om eens met een proef te beginnen), acht ik dat toch een taak, waarvoor de man nog moet geboren worden.

Wie is er voor die taak, zonder zelfoverschatting, berekend?

Met dat kunstonderwijs zal wel bedoeld zijn: decoratieve of sierkunst. En daarin ligt juist de groote moeielijkheid.

Den inlander met takt en beleid weder terug te voeren naar den eeuwenouden weg, waarlangs overal nog de sporen liggen van eene eerbiedwaardige, inheemsche kunst zijner vaderen, waarvan zoo nu en dan, zoo hier en daar nog wel eens overblijfselen opdoemen, en die, hoewel vergeten en miskend, en door de indolentie van beschaafde overheerschers verwaarloosd, toch nog getuigenis afleggen van een groot verleden, is zeer zeker een schoone taak.

In de opleiding van den teekenleeraar volgens ons thans nog heerschend systeem, geregeld naar de eischen van de wet op het M. O., hebben wij geen voldoenden waarborg, dat de leeraar in het teekenen genoeg ornemanist is, uit neiging, aanleg en studie, om te mogen verwachten, dat hij volkomen op de hoogte is van de geschiedenis van indische kunst in het algemeen, en van die van de »verschillende nijverheids-centra«, in het bizonder.

Eene opleiding volgens de gangbare methode in het teekenen van wandplaten, draadfiguren, blokken en pleister doezelen zal zeer zeker niet het gewenschte resultaat leveren.

Die onderwijzer zal moeten zijn: een man volkomen bekend met de techniek van de vele, zeer uiteenloopende takken van kunstnijverheid, die nog in onze indische bezittingen worden beoefend, een ornemanist, *die blijken heeft gegeven* van met warme belangstelling de plaatselijke sierkunst te hebben bestudeerd, die met de inlandsche bevolking in nauwe aanraking is geweest en van de verschillende werkwijzen een meer dan oppervlakkige studie heeft gemaakt.«

Hij noemt daarna eenige buitenlanders op, de eenige, die z.i. met kennis van zaken over Ned.-Indische Kunstnijverheid hebben geschreven, vergeet de Nederlanders Rouffaer en Loebèr daarbij niet, doch zegt: «*Van een dergelijke studie is mij van Ned.-Indische Kunstenaars tot nu toe niets gebleken,*» en vervolgt:

»Het indische ornement, zooals men dat in onze Ethnografische musea en particuliere verzamelingen kan bewonderen, in allerlei technieken toegepast, waarvan de kennis en waardeering bij ons eerst dagteekent van de laatste jaren, opgewekt door een studie daarvan door *vreemdelingen*, en door de stelselmatige exposities, georganiseerd door de vereeniging »Oost en West" in den Haag, dat eigenaardig schoone ornament, door ritueele symboliek nog indrukwekkender, dat zeer bizondere ornament, vereischt eene langdurige en plaatselijke studie, om daarin met voldoende kennis den inlanders (al zijn het er slechts *zes*), als onderwijzers voor te gaan.

Wanneer die bevoorrechte *zes* inlanders, de vertegenwoordigers waren van een *één* enkelen tak van kunst-ambacht, dan zou *dat* onderwijs reeds zeer veel moeielijkheden meebrengen.

Men zou voor die leerlingen, uit de bestaande Nederlandsche en Buitenlandsche musea en verzamelingen van Ethnografie, eene collectie voorbeelden of voorbeeldige afbeeldingen daarvan moeten bijeenbrengen, die konden gebruikt worden als voorbeelden van eene bijna verloren gegane kunst, om met die gegevens dien enkelen tak van kunstnijverheid weder in 't volle leven terug te roepen of voor geheele uitroeiing te behoeden, maar tevens voor de producten van dien techniek dan een débouché zoeken op de Europeesche markten, *ten voordeele* der vervaardigers; dat mogelijke debiet zou die kunstambachten weer kunnen doen herleven.

Datzelfde zou moeten gebeuren met al de overige takken van indische kunstnijverheid en sierkunst.

Wat de inlandsche kunsthandwerkers noodig hebben, dat is allereerst: goede modellen en voorbeelden van hun eigen kunst uit een tijd, toen hunne kunst nog onbesmet was door Europeesche en anderen invloeden.

Geef hun die in handen en het overige: eene herleving van die superieure sierkunst, zullen de handel, en een oordeelkundige bestelling van voorwerpen wel verrichten, beter en spoediger dan gevaarlijke proefnemingen.

Dat er, jaren geleden, aan een (anderen) leeraar ook zoo iets is opgedragen en dat er zeer waarschijnlijk toen niets van terecht gekomen is, is nog al begrijpelijk.

Dat er op dat gebied, indische kunstvlijt, veel gedaan *kon* worden is ook nog al duidelijk, vooral bij de vereerders van indische versieringskunst.

Maar dat er ook nog veel meer moest worden nagelaten, om die kunst niet te doen verstikken, is ook aan velen bekend.

De waardeering van indische kunst, is overigens niet uitgegaan van *Nederlanders in Indië*, maar veeleer van kunstenaars in het moederland, en van binnen- en buitenlandsche Ethnografen.

Het is toch de gewoonte niet van Nederlanders in onze O.-I. koloniën om zich zoo geheel belangeloos, met de inlanders bezig te houden. De belangstelling voor den inlander lijkt thans groot; zelfs voor zijne Estetische opvoeding wordt gezorgd!

Doch, laat den inlander liever onvervalscht en onbedorven de kunst zijner rasgenooten behouden.

Ontneem hem niet het heiligste, dat hij nog bezit en waarover hij vrijelijk kan beschikken: de kunst zijner

## FEUILLETON.

### Vóór 55 jaren.

Uit het Officiersleven op Sumatra.

IV.

„Auch von Lieb' umgeben
Ist das Soldatenleben,
In Beschutz Frau Venus-Cypria"

*Sie Kamsiah* was een Benkoeleesche schoone. De Secretaris der Padangsche Bovenlanden, nog al een stijf, orthodox man, had haar als menagère genomen en weldra verwekte ze de verwondering en bewondering van iedereen, die evenals zij de passer (markt) bezocht, want ze leek, in haar zijden mantille en met haar goud geborduurde muiltjes op-en-top een *nonna* of *njonja*.

Spoedig vernamen ook de Padang-Pandjangsche Mousquetaires van die wonderbare verschijning. Er werd verhaald, dat ze 's avonds met den secretaris psalmen zong, maar dat ze toch liever fransche liedjes hoorde en daarvan al heel gauw eenige kende en na-neuriede, al verstond zij ze niet. In dien tijd sprak men nog van de grisettes van Paul de Kock of van de latere lorettes; *Sie Kamsiah* werd daarbij vergeleken, bovendien was ze, zoo zeide men, een volleerde amazone. En ze wist te toonen, dat ze voor geen klein geruchtje vervaard was! De Luitenant *v. Hombracht* van de jacht komende, ontmoette de mooie amazone. Hij wilde haar verschrikken of haar attentie opwekken, daarom schoot hij zijn geweer af, toen zij hem voorbij reed. Woedend keerde zij haar paard om, hief haar karwats op en vloog op *van Hombracht* aan, die echter, kalm lachende, bleef staan en daardoor de booze grisette ontwapende.

De drie: *Athos, Aramis* en *Porthos* kregen verlof naar Fort de Kock te rijden. Ze bezochten 's avonds den Secretaris en maakten dus ook kennis met *Sie Kamsiah*, die hen weldra onthaalde op eenige liedjes, waaronder ook maleische. Als jong meisje was ze in Benkoelen meestal aan huis geweest van Europeesche ambtenaren, om daar zoowat diensten te verrichten en een en ander te leeren. Ze had daar werkelijk veel geprofiteerd en wist veel dingen handig te doen. Dat ze lichtzinnig van aard was, bemerkten ook de drie mousquetaires, vooral *Porthos*, die spoedig verbazend op haar gecharmeerd was. Hij kon haar niet meer vergeten en verliet dikwijls, als het donker was, zijn woning om naar F. de Kock te rijden en haar te ontmoeten. Een huis als dat van den Secretaris heeft evenwel steeds wachters: eenige maleiërs en een oppasser. De Secretaris ging 's Zaterdagsavonds naar de Societeit om zijn partijtje te maken. Nu gebeurde het eens, dat *Porthos* op zulk een avond op bezoek was bij *Sie Kamsiah*. Dit werd echter den Secretaris in de Societeit verteld. Hij verontschuldigde zich, en ging naar huis, door twee oppassers vergezeld. Van het daarop volgende tafereel werd later door *Aramis* een teekening gemaakt. Een vertrouweling van *Sie Kamsiah* bonsde op de deur en riep: »Oppas datang!« (oppassers komen).

De verrastte *Porthos* wist niets anders te doen, dan onder het ledikant te kruipen en men kan begrijpen, welk figuur hij maakte, toen hij daar werd gesnapt. De Secretaris vermaande hem gelukkig slechts met een bijbel-spreuk en zoo liep de gevaarlijke ontmoeting met een sisser af.

De Secretaris was natuurlijk zeer geschokt in zijn vertrouwen op *Sie Kamsiah*. Hij had gedacht haar tot een Christin te maken, maar begreep daarvan te moeten afzien. Zij betuigde berouw te hebben, ze had geen kwade bedoeling, toen ze dien officier even binnen liet en beloofde den Secretaris voortaan niemand meer binnen te laten, voordat haar toewan t'huis was. De toewan was tevreden en den volgenden dag, toen er weder bezoek kwam bij den Secretaris, zong zij lustig: »Je suis un enfant gâté, de jolie figure. j'aime les petits pâtés et les confitures« etc.

Zoo verliepen nog eenige maanden. Er verscheen toen te Fort de Kock een vrome priester, in een wit gewaad, met witten turban en gevolg. Het troepje was uit Benkoelen gekomen en had een groot deel van Sumatra bereisd. De priester hield prêeken, die goed bezocht werden. Hij spoorde de menschen aan om te bidden, om rein en deugdzaam te zijn en om met hem naar Mekka te trekken. Veel liefhebbers voor die reis vond hij niet. *Sie Kamsiah* echter, met haar excentriek gestel, luisterde vol geestdrift naar den priester. Hij zag haar, zij bekoorde hem, en door zijn praten en vermaningen werd zij overtuigd, dat ze niet bij een *Kafir* (ongeloovige) behoorde en dat ze goed deed met den priester mede te gaan. Deze wilde niets liever; zijn vrouw was ziek en moest achterblijven, hij vond het heerlijk zulk een mooie plaatsvervangster te krijgen. *Sie Kamsiah* vroeg en kreeg ontslag van den Secretaris en werd de vrouw van den priester.

Deze reisde met haar en zijn gevolg naar Bondjol, Batoe Sangkar en andere beroemde plaatsen uit den Padri-oorlog. *Sie Kamsiah*, eerst belust op die waardeering, begon weldra het goede logies, de lekkere tafel en de vrijheid, die ze vroeger genoot, te betreuren, en te verlangen wat minder vroom te zijn, doch wat aangenamer leven te hebben.

Te Padang-Pandjang was de korpsdienst zoo ingericht, dat heel vroeg werd uitgerukt en de namiddagen vrij waren. Die werden besteed aan rij-oefeningen, waarbij de Kapitein *J. C. Cranen* — oud Kavallerist — kommandeerde, of aan pistool-schietoefeningen in den tuin van onzen vriend, den Controleur *Steijn Parvé*. Na afloop daarvan werd een glas bier gedronken.

Eens dat *Cranen*, dien de *Mousquetaires* gewoonlijk den *Markies* noemden, de drie mousquetaires en *d'Artagnan* onder het gezellige glaasje bier bij *Steijn-Parvé* zaten, verscheen er een zonderlinge optocht voor zijne woning. Een in 't wit gekleede priester, daarachter een insgelijks in een wit gewaad gehulde en gesluierde vrouw en een drietal volgelingen, allen te paard. De priester moest den toewan Kommandoer (gezaghebber) spreken, omdat zijn pas bij het verlaten der Bovenlanden afgeteekend moest worden. Onder het verrichten dier formaliteiten had de priester-echtgenoote eerst gegluurd en daarna haar sluier laten zakken. Eensklaps riep *Porthos*, die het weten kon, het is *Kamsiah*. Deze uitroep werkte als een elektrische schok bij de mousquetaires, maar vooral op *d'Artagnan*, die, steeds afwezig geweest zijnde wegens terrein-opnamen bij *Alahan-Pandjang*, veel van haar gehoord, doch haar nimmer gezien had. Hij snelde, door *Porthos* vergezeld, naar de gesluierde schoone, die zich niet liet afschrikken door de bedreigingen harer bewakers. Zij verklaarde het leven met den priester moede te zijn, niet naar Mekka te willen, maar hier te zullen blijven.

*Steijn-Parvé* teruggekomen, beweerde niet te kunnen toestaan, dat het gezelschap der Mekka-reizigers opgehouden werd en liet ze snel vertrekken. Maar *d'Artagnan* was in eens vurig verliefd geworden, hij overreedde den *Markies* en de kameraden om naar huis te gaan. Onderweg barstte hij uit: »Ik moet *Sie Kamsiah* hebben!« »Wel« zeide de *Markies*, »jullie zijn flinke jongens, rijdt het troepje achterna en verovert de vrouw!« Zoo gezegd, zoo gedaan. Binnen een kwartier zaten de mousquetaires en *d'Artagnan* te paard en draafden ze naar de kloof. Even voorbij *Jotroens* werd de priester met zijn gevolg ingehaald, maar op raad van *Athos* reed men door, omdat in de kloof eenige menschen woonden en de passage nog al druk was. De kloof werd geheel doorgetrokken; buiten op den weg naar *Kajoetanam* was een

vaderen. En vooral, neem geen proeven met hem en zijne kunst, die meestal niet in *zijn* belang zijn.

Den Haag, Nov. 1903. J. KUYPER.

»Onlangs vermeldden de bladen, dat de heer Nieuwenkamp illustrator en xylograaf, door een duitsche commissie wordt uitgezonden naar Ned.-Indië, om opnemingen en (schetsen) te maken. — Toch zeker ook met een niet alledaagsch voornemen. Getuigende al weer, dat de belangstelling voor Ned.-Indische kunst door vreemdelingen, op doeltreffende wijze, wordt benut.«

In beginsel zijn wij het volkomen met dit betoog eens, getuige ons artikel: «*Huisvlijtscholen*» van enkele maanden geleden, waarin wij onze groote ingenomenheid te kennen gaven met 's Ministers voorstel om de inrichting der eerste proefschool te Ngawi geheel over te laten aan den bekwamen en ijverigen Regent, wiens plan was, niet anders dan bedreven *Inlandsche* leerkrachten voor het onderwijs in de verschillende technieken te benutten.

Maar juist in het belang der Indische kunstnijverheid achten wij het nuttig, aan het artikel van den heer J. K. hier en daar een paar kleine aanvullingen toe te voegen, die, naar wij hopen, volledigheidshalve ook door het «Maandblad» zullen worden overgenomen:

Gelukkig is 't met de Nederlanders in Indië niet altijd zóó treurig gesteld, dat zij, zooals de heer K. veronderstelt, niets voelen voor de kunstuitingen der inboorlingen, in wier land zij vertoeven; menig koloniaal tijdschrift en dagblad, — waarvan echter, zooals hier en telkens blijkt, door de Nederlanders in Europa over het algemeen véél te weinig notitie genomen wordt —, kan dit getuigen. Verscheiden goedklinkende Nederlandsche namen, uit vroegeren en tegenwoordigen tijd, zouden op dit gebied naast de door den heer K. aangehaalde te noemen zijn. Verblijdend is 't zeker, dat in Ned.-Indië, waar de Europeanen zich eertijds met geld-verdienen en -overleggen al te zeer bezig schenen te houden om veel aan kunst te denken, thans, tegelijk met een begin ook van een eigen artistiek leven, — waarover Henri Borel in zijne jongste *Telegraaf*-artikelen zoo welsprekend zijne vreugde te kennen geeft, — de belangstelling voor den huisvlijt der Inlanders sterk groeiende is.

Dat er in den aanvang bij de middelen, die aangewend werden en nog zullen worden te baat genomen, ter bevordering van het handwerk der inboorlingen, menige stap in een verkeerde richting zal staan, is niet te verwonderen, maar juist door belangstellende opmerkingen en wenken, als die van den heer J. K. en anderen, zal men op den duur den goeden weg leeren inslaan.

Het was den schrijver zeker nog niet bekend en 't zal hem daarom gewis verheugen dit te vernemen: dat «Oost en West» reeds bezig was zijne wenschen te voorkomen, door het uitgeven van twee boekjes met afbeeldingen, zooals door hem bedoeld.

Als toelichting hierop laten wij volgen een der vele gunstige beoordeelingen, die dezen werkjes van de Nederlandsche pers mochten te beurt vallen; *de Zutfensche Courant* van 9 dezer, schrijft in hare rubriek «Kunsten en Wetenschappen»:

»*Indisch snij- en vlechtwerk.*

De Vereeniging »Oost en West« heeft twee boekjes uitgegeven over Indische kunst. Het eene handelt over het bamboe-ornament der Kajan-Dajaks en het andere over het Indische vlechtwerk op Java.

Beide boekjes geven een reeks afbeeldingen van ornamenten, die op bamboe zijn ingesneden, of in vlechtwerk uitgevoerd. De bedoeling dezer uitgave is tweeledig n.l. ons, Europeanen bekend te maken met hetgeen er in Indië vervaardigd wordt, èn de inlanders aan goede voorbeelden te helpen, ontleend aan voorwerpen door hunne eigene rasgenooten vervaardigd.

Wat dit laatste betreft is het noodig, op te merken, dat verschillende takken van kunstnijverheid winstgevend voor den inlander gemaakt zouden kunnen worden, indien er slechts op de juiste manier werd gewerkt voor export naar Europa, waar al die aardige, kunstvol bewerkte en deels niet dure voorwerpen zeker goeden aftrek zouden vinden.

Aan den anderen kant brengt de »nieuwere beschaving« (laten wij het wegens 't spraakgebruik maar zoo noemen) de Indische kunstnijverheid zóó erg in gevaar, dat het nuttig kan wezen, haar hier in Europa een afzetgebied te verschaffen, wil men haar het voortbestaan gemakkelijk en mogelijk maken.

Want even goed als alle landen der wereld, wordt ook Indië overstroomd met de leelijke producten der goedkoope Europeesche en Amerikaansche z. g. kunstnijverheid, zoodat er hier en daar ernstig gevaar bestaat, dat de zoo mooie Inlandsche kunst het kind van de rekening zal worden. De heer J. A. Loebèr Jr., die den tekst voor deze boekjes geschreven heeft, vermeldt o. a. al, dat op Timor de kunstig besneden bamboe-kokers verdrongen worden door blikken kokertjes, met een spiegeltje er in! Veel kan tot steun en behoud der Indische handwerkkunst bijdragen de oprichting van den Indischen winkel of permamente tentoonstelling en monsterkamer met verkoop en gelegenheid tot nabestelling, der vereeniging »Oost en West«.

En waarlijk, de kunst van de inboorlingen onzer Indische bezittingen, is de moeite waard, die aan het behoud daarvan besteed wordt. Als men b. v. de staaltjes van bamboe-ornamenten ziet, die de heer Loebèr publiceert, dan staat men verstomd en wordt met stille bewondering vervuld voor zooveel zuivere schoonheid, voortgebracht door volken, die wij als »onbeschaafd« gelieven te beschouwen. Er zijn onder dit snijwerk, aangebracht op bijna waardelooze bamboe, kunstwerken zóó treffend schoon, dat ze slechts te vergelijken zijn met het beste, wat onze oude en nieuwe kunstnijverheid hebben voortgebracht. Er zijn een vindingrijkheid, een phantasie, een zuiverheid van uitvoering aan besteed, die slechts tot het domein van de echte kunst behooren.

Welnu, zou het dan niet diep jammer zijn, indien dit alles verloren ging, verdrongen werd door den wansmaak van het Europeesche fabriekswerk?

De *vereeniging »Oost en West«* heeft een goed werk gedaan, door ons deze vraag voor te leggen. Zij had het geluk in den heer Loebèr iemand te vinden, die deze kunst lief heeft en begrijpt, en zij ontzag geen kosten om de beide boekjes netjes uit te rusten.

Moge haar streven succes hebben! dat wenschen wij haar van harte toe.«

Deze beide boekjes, die, als ons streven wordt gewaardeerd, door meerdere zullen worden gevolgd, zijn thans bij iederen boekhandelaar en ook bij «*Boeatan*», *Plaats n°. 9 den Haag*, tegen den geringen prijs van 50 cents per stuk te krijgen, terwijl aan het laatste adres ook afzonderlijke platen, alleen der afbeeldingen, te bekomen zijn voor 2 cent het stuk, speciaal met het oog op ruime verspreiding ook onder de inboorlingwerkers op Java.

Door de oprichting van «Boeatan», onze permanente tentoonstelling en monsterkamer met gelegenheid tot koop en nabestelling, is ook een begin van uitvoering gegeven aan den tweeden wensch van den heer J. K.: «het zoeken van een débouché voor de producten op de Europeesche markten ten voordeele der vervaardigers».

Maar wil dit pogen op den duur succes hebben, dan moet er gerekend kunnen worden op eene toenemende, ernstige belangstelling, zoowel van de Nederlanders in Europa, als in Indië.

Het is niet voldoende, dat er bekwame en welmeenende personen zijn, die uit liefde voor de kunst en voor den hulpbehoevenden inlander, zich alle moeite willen geven, om de te volgen richting aan te wijzen, er moeten tevens verscheidene ondernemende en bevoegde krachten opstaan, die de leiding, vooral ook op commercieel gebied, ieder van een speciale tak van huisvlijt, met kennis van zaken, op zich willen en durven nemen. (Het goede voorbeeld in deze werd alweer reeds gegeven door een *vreemdeling*, den franschman Petit-Jean, wat de zoo uitstekend geslaagde bamboe-talie-hoedenvlechterij te Tangeran betreft). Zij — mogen 't er velen zijn — die hiertoe roeping gevoelen en wellicht in een of ander opzicht raad en steun noodig hebben, zullen bij «Oost en West», die altijd bereid is naar haar vermogen te helpen, niet tevergeefs aankloppen.

Toen H. M. de Koningin vóórging tot het in het leven roepen van «Boeatan», verbond Zij aan Hare gift de voorwaarde: dat die besteed zou worden tot bevordering van den *huisvlijt* der Inlanders.

De «Kroniek» van 10 dezer slaakt in haar artikel: «*Twee Journalisten*», naar aanleiding eener vergelijking tusschen den ouden en den nieuwen redacteur van de Locomotief, Brooshooft en Vierhout, de verzuchting:

»De Javaan zal eraan moeten gelooven, als zoo menig ander volk, zoodra het gelukt, zijn land te industrialiseeren. Dan wacht ook hem de fabriek«.

Wij willen hopen, dat Nederland door droeve eigen ondervindingen geleerd, de Ned.-Indiën langzamerhand zal weten op te voeden tot onafhankelijkheid, langs «wegen van geleidelijkheid», met omzichtige vermijding van de voor de zwakken zoo onnoodig pijnlijk-verlammende en voor de sterkeren dikwijls zoo hartvereeltende verhoudingen en toestanden. Een doeltreffende bevordering der Indische kunstnijverheid lijkt ons een der meest verheffende opvoedingsmiddelen voor beiden.

Ten slotte nog eene aanvulling tot het naschrift bij het artikel van den heer J. K.:

Gelukkig kunnen wij hierbij vermelden, — waarop trouwens reeds meermalen in ons Weekblad de aandacht werd gevestigd —, dat de heer *W. O. J. Nieuwenkamp*, die thans op Java zal zijn aangekomen, ook voor «*Oost en West*» gegevens betreffende de Indische Kunstnijverheid zal verzamelen en inkoopen voor «Boeatan» doen. Wij vertrouwen, dat dit zoo nuttige en noodzakelijke werk dat ook door anderen reeds werd aangevangen, meer en meer zal kunnen worden voortgezet en uitgebreid. N. v. Z.

# In Borneo's Binnenland.

### Bij de Kènjas.

Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis hield Donderdagavond 11 Februari in het gebouw Diligentia in den Haag eene zeer belangrijke voordracht over zijn Borneoreizen.

H. M. de Koningin en Z. K. H. de Prins der Nederlanden, Groot-Hertog van Meckelenburg gaven een blijk van belangstelling door ze van het begin tot het einde bij te wonen. Met het oog ook op de nog steeds onverzwakte pogingen van „Oost en West" om toehoorders te winnen bij de lezingen, die zoowel in den Haag als in de andere afdeelingen worden gehouden, brengen wij in de eerste plaats voor dit bezoek onzen eerbiedigen en hartelijken dank aan de Koningin en haar Doorluchtigen Gemaal.

De zaal was goed gevuld „hoofdzakelijk met tot de „Indische familiën in den Haag behoorende personen", lazen wij in een der plaatselijke bladen, doch wij kunnen gerust de verzekering geven, dat ook buiten de Vorstelijke bezoekers 'tal van belangstellende zoogenaamde niet-Indiërs aanwezig waren. Waar wij echter meer publiek hadden gewenscht was op de galerij; wij hadden om het bezoek daar te bevorderen ditmaal het entree per persoon op *f* 0.10 gesteld, maar dit schijnt nog een te hoog bedrag te zijn, zelfs om de studeerenden en de schooljeugd er toe te brengen iets te komen hooren en zien over Nederlandsch-Oost- en West-Indië, waarvan toch op de scholen zoo weinig geleerd wordt.

En toch was het vooral voor de jongeren zoo nuttig om van den spreker te leeren, hoe men met eene kalme doorzettingskracht en met werkelijke belangstelling in zijn medemensch, er toe komen kan, ook de nog minder ontwikkelde volksstammen daarginder te overtuigen, dat er eene betere moraal is dan die van het koppensnellen.

Op eene groote en duidelijke kaart van Borneo, het grootste eiland van Nederland's Oost-Indischen archipel, 23 maal zoo groot als Nederland, wees spreker, vóór hij zijne lezing begon de reisrouten aan, die hetzij als onderzoekingstocht, of uit een politiek oogpunt, van 1893 tot 1900, dwars door Borneo waren gevolgd en toonde in het bijzonder de ligging der landstreken waarover hij spreken zou.

Het bestek van ons blad laat niet toe de gansche belangrijke verhandeling over te nemen, doch wij żullen trachten het voornaamste en het meest kenschetsende er van op te teekenen.

Reeds in 1894 toen aan Prof. Molengraaff en den voordrager, uit vrees voor hunne veiligheid, niet toegestaan werd om door te trekken naar de Mahakam-stammen, achtte de Resident der Westkust van Borneo dit voor de toekomst toch gewenscht en droeg den heer Nieuwenhuis op om door een verblijf van enkele maanden onder de Kajan-Dajaks, wier hulp men bij het verder gaan in de eerste plaats noodig had, het karakter van het volk te bestudeeren. Hij kreeg toen een goeden indruk van hunne betrouwbaarheid, zoodat hij, toen zij beloofden hem bij hunne stamverwanten in den Boven-Mahakam te brengen, het plan opvatte om dien tocht te maken.

Dit plan kon echter eerst nagenoeg een jaar later worden uitgevoerd. Gesteund door de „Maatschappij tot natuurkundig onderzoek der koloniën", ging hij in het beging van 1896 op reis met nog twee Europeanen en drie Javanen. Na een paar maanden voorbereiding van den tocht, bij de Kajans, gingen in Juli 50 van hen met de expeditie mee, naar de Mahakamstreken. De reis door een onbewoond bergland duurde twee maanden, het verblijf aan den Boven-Mahakam van September 1896 tot April 1897. Men had oorspronkelijk niet gedacht dáár zoo lang te blijven, maar door misgewas was er rijstgebrek en men moest wachten tot een nieuwe oogst hierin had voorzien, want met behulp der Mahakam-stammen moest men verder de rivier af naar de Oostkust.

Men had echter de gelegenheid het volk goed te leeren kennen en eene schets van hun maatschappelijken toestand werd door den spreker gegeven. Zij leven in 14 nederzettingen, die voor elkaar's gemeenschappelijke belangen niets voelen, terwijl in iedere nederzetting zelve, ook de afzonderlijke personen en familiën evenzeer van elkander onafhankelijk zijn. Hieruit vloeien niet alleen onderlinge twisten voort, maar 't gemis aan gezamentlijke actie, maakt hen zwak tegenover invallen van buiten, o. a. van den kant van Serawak. Internationale verwikkelingen zouden hieruit kunnen voortvloeien en om die reden stemde de Indische Regeering toen in met vreedzame annexatie.

Deze eerste wetenschappelijke tocht van den spreker was in Juni 1897 volbracht, maar tien maanden later kreeg Dr. Nieuwenhuis de opdracht om als leider eener commissie op nieuw naar de Mahakamstreken te gaan. Controleur Barth was het tweede lid, Demmeni ging ook nu als photograaf mee en verder een sergeant-opnemer om de Mahakam-rivier in kaart te brengen. Een gewapend geleide van 15 man werd noodig geoordeeld, dat echter ten deele werd gekozen uit personen, die reeds vroeger wetenschappelijke tochten meemaakten en die men tevens zou kunnen gebruiken voor de vele onderzoekingen die men op 't oog had.

In Mei 1898 van Batavia vertrokken, ging men in Augustus van den Boven-Kapoeas naar den Mahakam, waar men niettegenstaande de kuiperijen der kust-Maleiërs, die met leede oogen eene vestiging zagen van 't Nederlandsch gezag in 't Binnenland van Borneo, even goed als vroeger ontvangen werd en ettelijke maanden bleef.

Ook nu was er echter tijd noodig vóór men verder kon, de Bahau's, zooals men de bewoners dier streken noemt, hechten, al evenzeer als onze eigen voorvaderen dit deden, groote waarde aan de voorteekenen en denken er niet aan een onderneming, die zij gewaagd achten, te beginnen, wanneer de voorteekenen niet gunstig zijn. Rechts of links opvliegende vogels, geluiden van dieren in het bosch enz., zijn voor hen aanwijzingen.

Eerst in Juni 1899 was de reis naar de Oostkust volbracht en kwam men te Samarinde, de hoofdplaats van Koetei. De controleur Barth vertrok van dáár naar Batavia om aan de Regeering verslag te doen en nam een groot deel van 't Inlandsch geleide mee, dat geen lust had opnieuw 't binnenland in te gaan.

Dr. Nieuwenhuis had echter 't vaste plan opgevat aan dezen tocht een bezoek aan de Kènja's te verbinden. Reeds vóór zijn vertrek van Batavia had hij daartoe den noodigen voorraad en 't noodige geld naar Samarinde doen zenden en gedurende de 14 dagen, die hij er zelf bleef, vulde hij zijn personeel aan, hetgeen met het oog op de gunstige berichten over land en volk, van de overgebleven indische tochtgenooten niet moeielijk viel.

Dat de uitvoering van zijn voornemen evenwel niet zoo heel gemakkelijk zou zijn, hiervan was hij ove[r]tuigd, maar het gold hier eene zaak van het hoogst[e] gewicht uit een politiek en een zedelijk oogpunt. D[e] Bahau's verlangden naar de vestiging van een Neder[-] landsch bestuursambtenaar in hun midden, en ho[e-] wel zij met de Kènja's niet in goede verstandhoudin[g] leven, beschouwden zij dezen die aan den oorspron[g] van den Kajan (de Apo-Kajan) wonen toch a[ls] hun stamvolk en verlangden naar betere verhoudin[g]. Daarbij kwam nog, dat de Kènja's, groote koppe[n-] snellers en buren van Serawak, door hunne geaardhe[id] bot vierende aan hun strijdlust, de kans opende[n] voor politieke verwikkelingen.

In het voordeel der reisplannen van den spreke[r] was de lust der Bahau's om met het stamla[nd] Apo-Kajan weder op goeden voet te komen en e[en] der invloedrijke Kajan-hoofden, Kwing-Irang, had he[m] dan ook zijn geleide beloofd, maar de angst vo[or] Koetei was een tegenwicht en het duurde lang eer m[en] deze, benevens de vrees voor den invloed der geest[en] te boven was en . . . . voldoende goede voorteeken[en] had ontdekt.

Van dat talmen maakte de ontdekkingsreiziger g[e-] bruik om enkele zijrivieren van de midden-Mahak[am] op te varen en er wetenschappelijke gegevens te ve[r-] zamelen; de opnemer bracht tevens het terrein in kaa[rt].

Een groote steun was het bericht, dat te Oedjon[g] Teho een controleur zou worden gevestigd en [in] Augustus werd eindelijk de reis aanvaard, die [na] ontzachelijke moeielijkheden van allerlei aard, ni[et] het minst bij het overtrekken der waterscheidin[g] van de Mahakam en de Kajan, de reizigers eindel[ijk] in het land van belofte bracht. Dr. Nieuwenhuis h[ad] van de Europeanen nog slechts de photograaf Demme[ni] bij zich; de opnemer had het niet kunnen volhoud[en] en was naar Batavia teruggezonden.

Hoogst belangwekkend waren de beschrijving die [de] spreker gaf van het verblijf onder de Kenja's en de sche[ts] der vergaderingen waarin, na ernstige discussie, eindel[ijk] werd besloten om den steun der beschavende Eur[o-] peanen aan te nemen. Duidelijk bleek het hoe hi[er] de onverstoorbare kalmte van den leider der exped[itie] en het vertrouwen dat hij bij de Kènja's had wet[en] te vestigen den doorslag gaven.

De schets van het Kenja-volk van hun leven[,] karakter en van hunne gebruiken en gewoonten, w[as] niet minder interessant. Zij werd verduidelijkt do[or] eene reeks zeer fraaie lichtbeelden, waaruit o. a. du[i-] delijk bleek hoe bij dit primitieve volk van groot[en] aanleg wat kunstuiting betreft, eene eigene beschavi[ng] niet ontbreekt, die bij eene latere ontwikkeling ve[el] van hen doet verwachten.

Met de grootste belangstelling hebben de hoord[ers] den spreker gevolgd, die een stuk geschiedenis g[af] van de onvermijdelijke uitbreiding van Koloniaal be[zit]. Men moge zooveel redeneeren als men wil, tegen [het] imperialisme, daar is niets tegen te doen. Gelukkig is h[et] wanneer de Regeering de hand kan leggen op man[nen] van kennis, die de energie en het temperament [be-] zitten van dr. Nieuwenhuis, zoo hoog noodig om [de] vreedzame annexatie, met vrucht tot stand te breng[en] en die daarenboven uit het oogpunt van wetensch[ap] zulke belangrijke gegevens weten te verzamelen a[ls] hij heeft gedaan.

## Oost-Indische berichten.

Midden-Borneo. Welvaartcommissie. De mi[li-] taire school te Mr. Cornelis. West-Ceram. Sp[oor-] wegongeluk te Batavia. Particuliere landerij[en]. De vice-president van den raad van Ind[ië]. Tegengesproken. Particuliere landerijen. Pest. Sumatra's Oostkust. Deli en Langkat. Onder [...] rechtstreeksch gezag. Ramp in de Aneikl[...]

**Midden-Borneo.** De *Javasche Courant* geeft [...] nadere uiteenzetting van de gebeurtenissen in Midd[en-] Borneo, waaruit duidelijk blijkt dat het bestuur zich [...] tegenover den pretendent-sultan en later ook tegeno[ver] Arsat c. s. volkomen vrijheid van handelen voorbeh[ield] ingeval de onderwerping niet binnen den bepaalden ter[mijn] werd aangeboden.

De pretendent-sultan zond den 4den te 10 uur 's avo[nds] een gezantschap, eischende dat hem toestemming zou wor[den] gegeven om als tijdelijk verblijf een bovenstrooms het ci[vi]el etablissement gelegen woning, in stede van het voor h[em] gereed gehouden huis te Priok Tjahoe, te betrekken.

Verder verlangde hij dat de assistent-resident daar [...] komen om hem te ontmoeten. Bovendien moest hem [...] gund worden »al« zijn volgelingen, 40 man in getal, [ge-] wapend mee te nemen. Werden deze eischen niet inge[wil-] ligd, dan zag hij van de onderwerping af.

De assistent-resident weigerde de inwilliging.

Te half elf bleek Goesti Arsat met zijn volgelingen te[rug-] gekomen te zijn met de bedoeling zich af te scheiden [van] den pretendent-sultan en zich te onderwerpen. Door [den] assistent-resident werd hij er op gewezen, dat de besliss[ing] der regeering betreffende de vergunning om in Bandjerm[asin] verblijf te houden, alleen van kracht was voor de gehe[ele] pegoestian en dat de nabestaanden van den pretend[ent-] sultan, dus ook Arsat, zich niet anders konden onderwerp[en] — zelfs al geschiedde de onderwerping binnen den ges[tel-] den termijn — dan onvoorwaardelijk.

Aan Arsat werd volkomen vrijheid gegeven alsnog h[een] te gaan. Zoo hij echter volhardde in zijn onderwerpi[ng,] moest deze geschieden zonder eenige voorwaarde of verzo[ek] zijnerzijds.

Deze eisch werd hem herhaaldelijk voorgehouden. Ars[at] antwoordde: »Ja, dat komt overeen met mijn verlange[n«.]

Hij bleef te Poerock Tjahoe, waarna hij den volgend[en] ochtend zijn onderwerping herhaalde en de hoop uitspr[ak] door het gouvernement rechtvaardig te zullen worden [be-] handeld, zoo meldt *het Soer. Hbl.*

**Welvaartcommissie.** De *Javabode* vraagt in [...] correspondentie uit Pekalongan, waarom de resident S[tein-] metz tot president van de mindere welvaartcommissie [be-] noemd is. Daardoor is het hoofd van gewestelijk best[uur] in Pekalongan voortdurend op reis en moet de niet [ge-] makkelijk te besturen residentie worden overgelaten [aan] de zorgen van een jongen assistent-resident. De aanwe[zig-] heid van het broeinest Batang en de oneenigheid tussch[en] de regenten onderling maken er een ervaren bestuursho[ofd] noodig. De correspondent geeft den raad Steinmetz tijde[lijk] te benoemen tot president van de genoemde commis[sie] zonder residentspost, of anders tot regeeringscommissa[ris].

**De militaire school te Mr. Cornelis.** Nu de [...] veel te wenschen overlaat, de militaire academie te Br[eda] al jaren aan gedeeltelijke impotentie sukkelt en de hoo[fd-] cursus te Kampen zoo overvuld is dat de uiterste gre[ns] bereikt is en geld voor uitbreiding der gebouwen en cap[a-] citeit niet aanwezig schijnt te zijn, wordt in het *B[ata-]* *Nieuwsblad* de vraag gesteld, of het geen tijd wordt de [in] 1892 opgeheven militaire school te Meester Cornelis wed[er] te openen. »Alles is daar voorhanden om de affaire in e[en] minimum van tijd op den ouden voet te herstellen, terw[ijl] de leerlingen die nu elk jaar naar Kampen gaan, kunne[n] dienen als eerste stof voor de geheel in Indië op te leid[en] officieren.

Het is natuurlijk niet aangenaam, om op een ruim tie[n] jaren geleden met zooveel aplomb genomen en sedert v[an] officieele zijde altijd heftig verdedigden maatregel te moe[ten]

---

gedeelte van den weg door dicht struikgewas en zwaar woud omgeven. Daar wachtte ons viertal den priester op. Toen hij verscheen, werd hij gegrepen en door *Athos* een eind meegesleurd; *Porthos* en *Aramis* hielden de bewakende volgelingen in bedwang, terwijl *d'Artagnan* zich naar *Sie Kamsiah* spoedde, haar ros deed omdraaien en in galop met haar terugrende naar Padang-Pandjang. De priester was woedend; hij zou zich beklagen; ofschoon *Athos* hem verzekerde, dat *Sie Kamsiah* toch van hem zou wegloopen, dat ze niet bij hem wilde blijven en hij haar wel nimmer zou terugzien. De priester betreurde niet alleen zijn mooie vrouw, maar ook het paard, 't welk hij voor f 40 gekocht had. »Kom« zei *Athos*, »we rijden door naar *Kajoetanam* en gaan bij den Controleur de zaken in orde maken. Daar gekomen, verhaalde *Athos* en zijn twee kameraden, dat *Sie Kamsiah* vrijwillig *d'Artagnan* gevolgd was en dat *d'Artagnan* — die door zijn opnemers-baantje goed bij kas was — den Priester gaarne f 100 wilde geven, als schadeloosstelling voor het paard en de gevluchte *Kamsiah*. Voor alle zekerheid liet de Controleur den priester een bewijs teekenen, dat hij het geld ontvangen had. En daarmede was de zaak afgedaan. *d'Artagnan* verliet een dag na deze gebeurtenis Padang Pandjang, om uit het gedrang te zijn, en ging zijn arbeid te Alahan-Pandjang voltooien. Na eenige maanden kwam hij terug, *Sie Kamsiah* was vroolijker dan ooit. Er was intusschen door den logementhouder-aannemer voor *d'Artagnan* een huis klaar gemaakt. Het was in den tijd, toen de drie mousquetairs nog te zamen woonden, maar het was tevens een tijd van rennen en rossen en dan meestal aanleggen bij *d'Artagnan*. Hij was officieel belast geweest met terrein-opnamen en wegen projecteeren, en nu hij zijn declaratie uitbetaald gekregen had, moest dat geld natuurlijk opgemaakt worden! Er werd dus lustig feest gevierd en *Sie Kamsiah* deed trouw mede. Hoe dikwijls werd er, onder het opheffen en ledigen van een glas champagne gelachen om, en geklonken op den maleischen priester, die nu wellicht vroom lag te bidden aan de *Kaäba* te *Mekka*.

Het bewegelijk leven der Mousquetaires en van *d'Artagnan*, zoomede de avonturen van *Sie Kamsiah* waren niet geheim gebleven. Weldra werd *Athos* eerst naar Fort van der Capellen, toen naar Fort de Kock en eindelijk naar Baros verplaatst. Ook *Aramis* en *Porthos* gingen naar verschillende garnizoenen. *D'Artagnan* alleen gebleven, had allerlei onaangenaamheden: duëls, schulden en meer lastige zaken. Een en ander bezorgde hem zijn ontslag. Hij vertrok naar Europa, natuurlijk zonder *Sie Kamsiah*, en ligt thans begraven in Sebastopol.

Zes jaren later zag *Athos* de schoone te Padang. Zij sprak met hem eenige woorden betreffende zijne trouwplannen Ook daarna hoorde hij niets meer van haar.

Weder verliepen vijf jaren. *Athos*, thans kapitein van den staf, tevens lid in den Raad van Justitie te Padang, ging als Rechter-Commissaris met den Officier van Justitie naar de Bovenlanden. Te Fort van der Capellen werd hun verteld, dat er een diefstal had plaats gehad bij een maleier van aanzien; tevens verhaalde men, dat de vrouw van dien maleier de beruchte *Sie Kamsiah* was. De officier van Justitie, ingelicht omtrent haar lotgevallen, wilde haar gaarne zien. Ofschoon niet bevoegd om van diefstal kennis te nemen, was dit een voorwendsel tot een bezoek en ziedaar *Athos* en zijn reisgenoot in het huis van den maleier en sprekende met *Sie Kamsiah*, die zoowel Psalmen als fransche liedjes vergeten was en geheel het *air* had van een fatsoenlijke vrouw van den lande. De bezoekers hoorden zelfs, dat ze weder vroom geworden was en trouw sembajangde (bad). Daarna vernam *Athos* nooit meer iets van de eenmaal zoo verleidelijke Benkoeleesche *Lorette*.«

Zutphen, 29 Januari 1904. A.

terugkomen, maar het is beter ten halve gekeerd dan ten heele gedwaald. Waar verder zulke groote en gewichtige belangen op het spel staan, moet valsche schaamte in 's hemels naam wijken en de dwaling openlijk erkend worden. Door het bekennen van ongelijk heeft nog niemand zich onteerd en de legercommandant, de Gouverneur-Generaal en de minister van koloniën van heden hebben bovendien niet de minste schuld gehad aan de sluiting van 1892.»

**West-Ceram.** De *Javasche Courant* bericht de oprichting van een nieuwe bestuursafdeeling in West-Ceram.

Het civiel gezag is voorloopig opgedragen aan een luitenant, die optreedt als commandant van den nieuwen post te Piero. De militaire bezetting te Amahei is ingetrokken.

**Spoorwegongeluk te Batavia.** Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij het bericht, dat den 14en Januari jl. op het kruispunt te Bodjong Gedeh een botsing heeft plaats gehad tusschen den sneltrein, die heden morgen van Batavia vertrok, en een stilstaanden boemeltrein. De oorzaak van het ongeval was de volgende: De wisselwachter wierp overeenkomstig de tot 3 Januari geldige, maar sedert gewijzigde regeling, den wissel om toen de sneltrein vlak bij was. De machinist van den boemeltrein trachtte nog achteruit te stoomen. Van den sneltrein bleek de handrem onvoldoende te werken. Niemand bekwam levensgevaarlijk letsel, 3 personen liepen lichte kwetsuren op.

Van de beide locomotieven sprongen de kijkglazen maar de machines zelf leden weinig. Aan de eerste waggons was de schade mede gering; de ruiten gingen stuk. De vier laatste wagens van den boemeltrein echter, »oude krakende rammelkasten», werden geheel versplinterd, terwijl andere onkenbaar en van dak beroofd werden. Ook werd de bodem tegen de wanden opgedrongen en deze laatste uit elkander gedrukt.

De sneltrein had 40 minuten vertraging, de boemeltrein 100 minuten.

**Particuliere landerijen.** De *Javabode* vestigt de aandacht op het artikel van den heer D. Mulder, beheerder van het land Soedimara, handelende over de toestanden op de particuliere landerijen. Het artikel is te groot om hier in zijn geheel opgenomen te worden, daarom wordt enkel de aandacht daarop gevestigd. De heer Mulder, die jarenlang reeds een particulier land beheert en door daden getoond heeft, het belang van zijne opgezetenen te willen, ook wanneer het zijne daarmede niet gemoeid is, heeft recht van meespreken. Het komt ons evenwel voor dat hij minder ver van de andere schrijvers over dit onderwerp in de *Javabode* afstaat dan hij zelf gelooft. In de hoofdzaak toch is hij het met dezen en met de meeste landheeren eens: het bestaan van particuliere landerijen is in een moderne staatsinrichting een onding; zij behooren te worden onteigend met volle schadevergoeding natuurlijk aan de landeigenaren; zoolang de regeering — in dit geval opperbestuur en volksvertegenwoordiging — daarvoor het noodige geld niet kunnen of willen geven, behoort den landeigenaren datgene gewaarborgd te blijven, waarop zij, uit hoofde van hun bezit, rechten kunnen doen gelden.

De rest is bijzaak en eigenlijk geen strijd meer waard.

**De Vice-President van den Raad van Indië.** Het *Bat. Nieuwsblad* verneemt, en het schijnt ditmaal geen los gerucht, dat de vice-president van den raad van Indië, de heer De Meester, in April naar Europa vertrekt, tengevolge van omstandigheden waarover men in ambtelijke kringen zeer gesloten is. Zeker is het dat hij niet om gezondheidsredenen heengaat, en aangezien de heer De Meester geen recht heeft op verlof anders dan wegens ziekte, gaat hij dus met pensioen. Zijn vertrek staat in geen verband tot het aftreden van den landvoogd in September.

**Tegengesproken.** Van het bericht dat hoofd- en subalterne officieren bij de New York Life Insurance hun pensioen verzekerd zouden hebben, voor het geval dat Indie door een andere mogendheid in bezit werd genomen is na onderzoek gebleken geen woord waar te zijn.

Een dergelijke verzekering zou overigens noch door genoemde maatschappij noch door andere aangenomen zijn.

**Pest op de Oostkust van Sumatra.** Gisteren hadden de geneeskundige autoriteiten een dag vol bange emotie. De Tai Cheong was op de ree gekomen en er werd gerapporteerd, dat er pest aan boord van dat vaartuig zou zijn uitgebroken.

De heeren Dr. Maier en Dr. Römer, bijgestaan door den assistent van het Deli Mij. hospitaal, van de Poll, begaven zich daarop aan boord. Men vernam toen, dat een der 500 opvarenden overleden was, doch uit de beschrijving der ziekte-verschijnselen kon niet worden geconstateerd dat hier pest zou zijn voorgekomen.

Een andere koelie echter had een grooten buil in den liek en was overigens ziek en ellendig, weshalve de buil werd geopereerd en de smetstof aan boord mikroskopisch onderzocht. Gelukkig bleek toen dat de man een soort steenpuist had. Niettemin werd nog het bloed van een tweeden zieke onderzocht, die eveneens een zeer ziekelijk, verslapt uiterlijk had. Bij dezen werd febris requerens, (Rückfallsfieber) geconstateerd. Er bestond dus gelukkig geen gevaar en is het aan te nemen, dat de aan boord overledene zieke koelie evenmin aan eene gevaarlijke besmettelijke ziekte is overleden.

Te 3 uur werd het vaartuig weer vrijgelaten en gingen alle opvarenden kort daarop aan land. Zoo lezen wij in de *Deli-Courant*.

**Deli en Langkat.** Naar *de Sum. Post* bericht, zijn de voorbereidende maatregelen getroffen voor een huwelijk tusschen een zoon van den Toengkoe Pangeran Bandahara Hadji Djaätar, van Deli en eene dochter van Toengkoe Pangeran Sjarief, Koesoema di Radja van Langkat, door welk huwelijk de vorstenfamilies van Deli en Langkat voor het eerst aan elkander verbonden zullen worden.

**Onder ons rechtstreeksch gezag.** De *Sumatra-Bode* deelt mede dat de Radjas van Toeko Hoeboeng, Simasopang, Siambalon, Pasariboe Dolak en Pasariboe Tobing in November 1903 met den controleur, van Baros aan het onderhandelen zijn gegaan om zich te stellen onder ons rechtstreeksch bestuur. Het moeten welgestelde Maleiers zijn, die er van overtuigd zijn dat zij onder onze vlag veiliger zullen wezen dan thans nu zij onderling altijd wat te oorlogen hebben.

**Ramp in de Anei-kloof.** Uit Indië is per draad het bericht ontvangen, dat de spoorweggemeenschap van Padang met de Padangsche Bovenlanden reeds weder hersteld is. In de *Sumatra-bode* lazen wij trouwens reeds, dat op herstel van dit verkeer vóór het eind van Februari, gerekend werd.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** We hadden er zoo gaarne verder het zwijgen toe gedaan, maar daar we er ons nu eenmaal toe gezet hebben om in deze rubriek, erg verkort natuurlijk, het voornaamste wêer te geven van hetgeen de West-Indische bladen hebben te vertellen, moeten we het er nu wel over hebben.

Alle paramaribosche bladen bespreken de, helaas maar al te bekende brochure, waarin de toekomst der kolonie wordt afgetakeld en tot zelfs de heer van Reigersberg Versluys heeft het de moeite waard geacht om een deel van zijn kostbaren tijd te besteden voor een, in die bladen opgenomen kort woordje met betrekking tot dat gedeelte der brochure, waarin de technische quaestie van den spoorwegaanleg al op even zakelijke en zaakkundige wijze blijkt te zijn besproken als zulks ten opzichte van het heele onderwerp plaats had.

Zeer *ad rem* schreef de heer V.: »Wanneer men in een dikke brochure eene zaak ernstig wenscht te behandelen, dan heeft men in de eerste plaats zich op de hoogte te stellen van de kwesties, waarover men schrijft.» Maar juist wijl die opmerking in den meest algemeenen zin zoo van pas kan worden geacht voor zooveel wat in die brochure voorkomt, had dunkt ons de paramaribosche pers zich op een humaner standpunt moeten plaatsen door den schrijver der bedoelde brochure niet al te hard te vallen. Ook groote teleurstellingen kunnen bij den, overigens meest gezonden mensch ter wereld aanleiding geven tot ontoerekenbaarheid met betrekking tot datgene, wat momenteel al zijne gedachten beheerscht.

Vergeven, maar vooral vergeten is, dunkt ons, het beste wat ten deze kan worden betracht. Eer we een paar jaartjes verder zijn zal *deze* schrijver der brochure, wanneer hij zich over de ondervonden deceptiën zal hebben weten heen te zetten en — wij nemen aan dat hij eerlijk man is — tot inkeer is gekomen, zeker zelf niet in de laatste plaats zijn onrecht inzien en de, thans door hem ingenomen houding betreuren. 't Is ten minste voor hem zelf te hopen.

Wij twijfelen niet of de kolonie moet, wanneer het bestuur aan goede handen blijft toevertrouwd, er langzamerhand wel weer boven op komen.

Dat er nog 'n tijdje geld bij zal moeten van het moederland is voor de kolonie zelve, in wier eigen belang het moet worden geacht zoo spoedig mogelijk financieel een geheel onafhankelijk standpunt in te kunnen nemen, misschien nog meer te betreuren dan voor het moederland, hetwelk toch in hoofdzaak zoo niet uitsluitend 't aan zijn koloniaal bezit, ook in de West, te danken heeft gehad, dat 't in goeden doen geraakte.

Om nu evenwel bedoeld standpunt te bereiken is 't o. i. goed gezien, dat in de kolonie zelve intusschen naar versterking der middelen wordt gestreefd, zooals in het laatstelijk door den gouverneur aan de Koloniale Staten aangeboden ontwerp tot wijziging der balata-verordening. Daarin toch wordt voorgesteld om naast de bestaande retributie, nog een recht te heffen van 10 centen per in de domaniale bosschen verkregen kilogram balata. Dat recht zal waarschijnlijk een 30000 gulden 's jaars opbrengen, een aardig appeltje voor den dorst als 't op rente-betaling en aflossing van te leenen of geleende gelden aankomt.

Het aangeboden ontwerp dient overigens om te voorzien in aan den dag gekomen gebreken, die aan de bestaande verordening kleefden.

De heer Lely, zooals men weet ten volle overtuigd dat spoorwegaanleg aan de ontwikkeling der kolonie ten goede moet komen, heeft den 18n Januari l.l. der hoofdstad den rug toegekeerd om zich te gaan vergewissen van den stand der werkzaamheden langs 't Pad van Wanica.

Men schijnt, te oordeelen naar 't geen de *Surinamer* wist meê te deelen, al 'n aardig eindje te zijn opgeschoten. Het blad zeide toch, dat spoedig het begin van het leggen der rails kan worden tegemoet gezien. De 45000 uit Nederland aangebrachte dwarsliggers zijn voldoende voor een afstand van 20 kilometers. Men hoopt bij 't werk dan ongeveer 2 kilometers in de week vooruit te komen.

Een spoorweg, die het goud uit het Lawagebied naar Paramaribo vervoert; cacao-plantages zonder krulloten; een kleine landbouwstand, die zijn taak werkelijk ernstig opvat — zouden dat slechts illusiën zijn?

Er is goud te vinden »in de Lawastreek", zeggen de bagnards. »Er is goud", zegt de fransche Compagnie des mines, zei ook de heer Percival, die den heer von Faber op zijn tocht naar de Gonini vergezelde, zegt nu ook de landmeter Samson, die in de streek, tusschen Tapanahony en Gonini, kreeken aantrof, waarin het zand een goudgehalte van een kwart gram per battée aanwees.

En de krulloten trekken er tusschen uit — jammer maar dat nu juist, terwijl men zich in de kolonie over de verdwijning der krulloten begint te verheugen, een correspondent van de *Surinamer* met 't bericht komt aandragen dat er op Domburg nog genoeg van die dingen te vinden zijn op de kleine grondjes, die er vrij verwaarloosd moeten uitzien.

**Curaçao.** De gedenkdag van koningin Emma is op het hoofdeiland, »met meer geestdrift dan het zich liet aanzien» gevierd, zooals we aan de *Amigoe di Curaçao* ontleenen. De gouvernementskantoren waren gesloten en den schoolkinderen was vrij-af gegeven, terwijl een militaire marsch door de stad »tambours, clairons, musique en tête» mede bijdroeg om wat leven in de brouwerij te brengen. De avonds was het echter, altijd volgens de *Amigoe* groot feest. De kapel van de »de Ruijter» gaf een concert in het Paviljoen Wilhelmina ten aanhoore van een massa menschen, die luide toejuichten.

En na het concert had de groote taptoe plaats, die met ommegang door de stad van 8½ tot 10 uren duurde en waaraan ook de musiceerende Jantjes van de »de Ruijter» en van de »Kortenaer» deelnamen.

't Trof toevallig, dat juist op dien dag de »Prinzessin Victoria Luise» met 140 toeristen was aangekomen. 't Schip pavoiseerde spoedig na het binnenkomen in de haven toen 't bekend werd dat 't een nationale feestdag voor de luitjes aan den wal was. Des morgens aangekomen vertrokken de toeristen weer tegen 5 ure 's avonds. Voor de aardigheid vermeldt de *Amigoe* dat een der toeristen zich des ochtends een paar schoenen aan den wal had laten aanmeten en dit des namiddags kant en klaar meê kon nemen voor de verdere reis.

Dat was zeker vlug werk. Vlugger ten minste dan het mogelijk is den Curaçaonaars aan een inkomstenbelasting te helpen, waar ze zich meê kunnen vereenigen.

De Gouverneur en de Koloniale Raad moeten nu evenwel tot een vergelijk zijn gekomen, zoodat omstreeks 't midden der vorige maand kon worden verwacht dat de Raad spoedig zou overgaan tot de openbare behandeling der nieuwe belasting en dus de drinkbeker van een, uit Nederland thuisgestuurde belasting aan de kolonie zal zijn voorbijgegaan.

## Uit O.-Indische bladen.

**De Koffiecultuur.** De *Sem. Ct.* wijdt een hoofdartikel aan den achteruitgang van de koffiecultuur, waaraan wij het een en ander hieronder ontleenen:

Onder de cultures, die de welvaart van Indië bevorderden, stond vroeger de koffiecultuur *vooraan.*

Wat is er echter in de laatste jaren van die mooie cultuur terecht gekomen? vraagt de schrijver.

De koffiebladziekte vermoordde haar en tengevolge van den overvloed van koffie uit Zuid-Amerika daalden de prijzen. De indische schatkist, die vroeger jaren had van 40 millioen winst uit de koffie, kan nu op geen 4 millioen meer rekenen.

De particuliere koffiecultuur, die zoovelen inlanders goed betaalden arbeid schonk, kon zich met de grootste inspanning nog slechts zwakjes op de been houden.

Een erfpachtsperceel in het Malangsche, dat 25 jaren geleden den eigenaar rijk maakte, den inlander werk gaf en prachtige koffie produceerde, ligt thans *woest.* De bessen rottende aan de boomen, van paden bijna geen spoor meer aanwezig, alles bedekt door het weelderige indische onkruid, alles vervallen, verwilderd, vergaan, vernield.

Een kwart millioen ligt daar.

En zoo is 't met tal van perceelen gegaan. Schatten en schatten zijn in de koffie verloren, de bron van welvaart is opgedroogd en een der mooiste cultures van Java is ten onder gegaan.

Koffie heeft geen waarde meer! Er is een tijd geweest, dat de suiker op Java denzelfden weg dreigde uittegaan, maar energie, beleid, verstand, wetenschappelijke voorlichting en tal van verbeteringen hebben de suikercultuur in stand gehouden en haar gemaakt, wat ze nu wéér is. Maar hoe is 't mogelijk dat de koffie geen waarde meer heeft, vraagt de schrijver. Op Semarang wordt toch nog altijd 55 cent voor een katti zeer ordinaire koffie betaald.

In de *Preanger-bode* van 25 December j.l. stond, dat de koffieboonen verrotten aan de boomen, en dat in de groote steden van Holland de arbeidersvrouwen een drankje drinken, dat op koffie gelijkt, als een glas wijnazijn op een bokaal onvervalschten rijnwijn.

De oorzaak daarvan is, zegt de schrijver, dat, niettegenstaande de groote concurrentie, de Javakoffie door de Braziliaansche koffie aangedaan, de prijs van goede koffie nog altijd te duur is, om binnen het bereik te vallen van de arbeiders, die zich dan maar vergenoegen met hun kopje „slabberjoksem", als koffie te genieten en die zich verbazen dat een kopje echte koffie, als hun dat eens een enkele maal wordt aangeboden, zoo overheerlijk is. Van waar die hooge prijzen dan, vraagt de schrijver verder?

Aan den kleinhandel, die scherp concurreert, ligt het zeker niet, zegt hij. Het moet dus hooger gezocht worden en wel bij den groothandel, die de waar op prijs weet te houden. Het zijn dus alweer de kapitalisten, die bij de koffie-malaise de minste schade lijden.

Volgens schrijver's meening hebben echter niet zoozeer de kapitalisten in dezen de schuld, als wel het gebrek aan energie, aan werkkracht, aan volharding en initiatief.

De tijden zijn voorbij, dat iemand in Indië op zijn sloffen geld kan verdienen, tegenwoordig moet er in Indië *hard* gewerkt worden met verstand en toewijding, met lust en ambitie.

Daarna stelt schrijver de vraag hoe de koffiecultuur op Java zoo achteruit is gegaan?

Een uitgeputte bodem, een gedegenereerd gewas?

Maar — de suikercultuur bewijst het — beiden hadden verbeterd kunnen worden. Op de geheele wereld is behoefte aan koffie en koffie heeft *wel* waarde en Java zou *vooraan* kunnen staan in de rij der koffie-produceerende landen, wanneer slechts — zooals de heer van Limburg Stirum en de heer Pijnacker Hordijk bij de kamerdebatten zoo vaak hebben aanbevolen, vooral wordt gelet op de oordeelkundige keuze der te bezigen terreinen. De grond op Java is ontwijfelbaar hier en daar uitgeput, maar de wijze, waarop de bodem — zich zelf helpende middels groene bemesting — zich herstelt, is zeer merkwaardig en kan zeer zeker Java's heerlijke bergstreken weer tot bloei brengen.

Een van de minst bloeiende streken op Java is de afdeeling Demak.

De regent, die aan 't hoofd staat van dit regentschap, is een zeer knap man, een man van groote kennis en activiteit, een weldoener van de bevolking.

Aan energie en activiteit bij het gewestelijk en plaatselijk bestuur heeft het niet ontbroken.

De regeering hielp mild, toen Demak niet meer buiten staatshulp kon.

Maar staatshulp is uit den aard der zaak gewoonlijk palliatief, niet radicaal.

En Demak is tamelijk wel Demak gebleven.

De invoer overtreft verre den uitvoer en, de bevolking is arm, *zeer* arm!

Om Demak er boven op te krijgen, is regeerings hulp niet alleen *urgent*, maar tevens *een welbegrepen staatsbelang.*

De woeker kleeft als een parasiet aan den javaanschen landbouw.

Demak is bij uitnemendheid het land van den randoeboom, het zou caoutchouc kunnen produceeren, het leent zich voor den zoetwaterteelt.

De communicatie met de hoofdstad Semarang als afvoer- en stapelplaats is uitstekend.

Hier en daar zijn door bemiddeling van het bestuur reeds mooie resultaten verkregen.

Demak kan zeer zeker vooruit komen, maar niet zonder hulp.

Bestuursinmenging, zachte dwang, raadgevingen, printah's, heel mooi! maar waar is het geld?

In hoofdzaak zal 't wel liggen aan de boomen.

De koffieboom, uit gedegenereerd plantmaterieel ontsproten, is niet meer opgewassen tegen de ziekten, die hem teisteren.

De weg bij de koffiecultuur in te slaan is dezelfde, welken de suikercultuur insloeg.

Het plantmateriaal behoort uit streken getrokken te worden, die vrij zijn van koffiebladziekte.

Aan den gouvernements-plantentuin, aan de proefstations de eervolle taak om de kwijnende koffiecultuur op te beuren uit haar verval.

Verlost den Javaan van chineesche, arabische en europeesche woekeraars!

Als de regeering niet helpt met voldoende voorschotten, hetzij renteloos, hetzij tegen een zeer matig percent, dan blijft Demak het oude Demak.

FRITS.



**INGEZONDEN.**

## Opleiding van inlandsche Ambtenaren.

Na lezing van de thans in druk verschenen rede van Mr. M. S. Koster en van zijn antwoord (K. W. N°. 47) op mijn artikel (K. W. N°. 46), verwondert het mij, dat de redenaar in zijn repliek verklaarde, zich niet te kunnen vereenigen met mijn denkbeeld om de inlandsche ambtenaren in twee klassen te verdeelen, naar gelang zij al dan niet in het bezit zijn van een diploma B van eene opleidingsschool.

Zoowel uit zijne rede als uit evenbedoeld antwoord blijkt toch, dat de Heer Koster wel degelijk zulk eene verdeeling in klassen op het oog heeft.

Hij acht het nl. wenschelijk aan de gediplomeerde inlandsche schrijvers eene maandelijksche toelage van *f* 25 toe te kennen boven hunne schrijversbezoldiging en de ambten van adjunct-djaksa, assistent-wedana en daarboven, eerlang slechts door gediplomeerden te doen vervullen.

Voor het eerste middel tot positieverbetering der gediplomeerden zal de Heer Koster, naar ik vrees, niet veel aanhangers vinden.

Het kan toch niet wenschelijk zijn een schrijver, omdat hij in het bezit is van een diploma van eene opleidingsschool, dubbel zooveel traktement te geven als een ongediplomeerd collega, die door jarenlange routine voor het werk, dat een schrijver te doen heeft, misschien veel geschikter is dan de pas aangestelde gediplomeerde.

Dat zal onder de niet-gediplomeerde schrijvers zeker ontevredenheid wekken, en terecht.

Bovendien zal zulk een toelage de gediplomeerden toch niet bevredigen, althans niet voor langen tijd. Zij verlangen naar een werkkring van eenige beteekenis, die past bij hun peil van kennis en ontwikkeling en het is ook niet meer dan billijk, dat men jongelieden van dat gehalte met zulke studie- en opleidingsantecedenten, bij gebleken ijver en geschiktheid in veel korter tijd de lagere rangen laat doorloopen, dan onopgeleide ambtenaren van veel geringer kennis en ontwikkeling.

De Heer Koster is van meening, dat eene maandelijksche toelage van *f* 25 aan de gediplomeerde schrijvers, geen exorbitante eischen aan de schatkist zal stellen. Ik moet hierbij echter opmerken, dat zulk een toelage dan ook aan de mantri's zal gegeven moeten worden, anders zal een bevordering tot mantri gepaard gaan met vermindering van traktement, en dat is dan toch zeker niet wenschelijk, te meer daar mantri's genoodzaakt zijn een rijpaard te houden en door hun ambulant dienstwerk meer uitgaven hebben dan schrijvers.

Gesteld nu, dat er na verloop van 4 à 5 jaren een paar honderd gediplomeerde schrijvers en mantri's in dienst zijn, dan zal het totaal van hunne toelagen alleen, ± *f* 60000 's jaars bedragen.

Met genoegen verneem ik, dat des Heeren Koster's desideratum niet verder gaat, dan diplomabezit voor alle adjunct-djaksa's, onder-districtshoofden en hoogere inlandsche ambtenaren en dat hij een groot aantal plaatsen in de lagere betrekkingen van schrijver en mantri beschikbaar wil houden voor oud-leerlingen van inlandsche scholen der 1e klasse en „niet afgestudeerde" leerlingen van de opleidingsscholen.

Ik veroorloof mij echter onder zijne aandacht te brengen, dat het laatste alleen mogelijk zal zijn, als de jaarlijksche aanvulling van gediplomeerden niet te groot is, anders zullen deze, die natuurlijk in de eerste plaats voor eene benoeming in aanmerking behooren te komen, langzamerhand de gediplomeerden moeten verdringen.

Niet dat er bezwaar zou zijn tegen vervulling ook van de lagere ambten, alleen door opgeleide ambtenaren, integendeel, maar dat kan nu eenmaal niet samengaan met een behoorlijke promotie voor de gediplomeerden en het toegankelijk blijven van de lagere rangen voor jongelieden, die niet in de gelegenheid zijn of in de termen vallen om eene opleidingsschool te bezoeken of wier ouders de daaraan verbonden kosten niet kunnen dragen.

De Heer Koster zegt in bovenbedoeld antwoord in het K. W. N°. 47 o.a. het volgende: „De Heer Habbema schijnt in twijfel te trekken, of voor de adjunct-djaksa's en de onderdistrictshoofden het gevolgd hebben der opleidingsschool wel noodzakelijk is te achten." Dat heb ik niet gezegd, maar wel, dat kundige en ontwikkelde inlanders, die zich eene langdurige en betrekkelijk kostbare studie hebben getroost, daarin geen gewenschte toekomst zullen zien. Adjunct-djaksa of onderdistrictshoofd mag voor zulke ambtenaren niet zijn de „bâton de maréchal" en dat zou een dier beide ambten toch voor de meerderheid worden, wanneer alle of de meeste inlandsche ambtenaren in het bezit waren van een diploma van eene opleidingsschool, gegeven de verhouding van het aantal wedana's tot dat der lagere ambtenaren.

Intusschen schijnt het toch ook niet billijk, om den ongediplomeerden *alle* kans te ontnemen om tot een hoogeren rang, dan die van mantri, op te klimmen.

Er kunnen zich en er zullen zich onder de niet-opgeleide ambtenaren personen bevinden, die door meer dan gewone scherpzinnigheid en activiteit het gemis van eene wetenschappelijk opleiding vergoeden en ik zie niet in, waarom men zulke ambtenaren niet tot de hoogere ambten zou kunnen toelaten. Ontneemt men hen alle kans daarop, dan zal dat bovendien op hun plichtsbetrachting en dienstijver zeker een ongunstigen invloed uitoefenen.

Natuurlijk ben ik even als de Heer Koster overtuigd, dat wij op Java en Madoera vóór alles behoefte hebben aan intellectueel en moreel hoog staande inlandsche ambtenaren, maar in die behoefte mag niet te spoedig, te haastig worden voorzien. De gedeeltelijke vervanging van onopgeleide door opgeleide ambtenaren zal zeer geleidelijk moeten geschieden.

Zijn de jaarlijksche aanvullingen van gediplomeerden te groot, dan zullen hunne kansen op bevordering, die nu al verre van schitterend zijn, allertreurigst worden, terwijl de ongediplomeerden onvermijdelijk uit de lagere rangen zullen worden verdrongen.

J. HABBEMA.

## De Alcohol in de Tropen.

Vertaald uit de »Rhein und Ruhrzeitung."

Een militair dokter, die ongeveer 25 jaren in de Nederl. O.-I. bezittingen werkzaam geweest is, heeft onlangs eene interessante beschouwing over den *invloed van den alcohol op de Europeanen in de Tropen*, aan de buitenwereld bekend gemaakt.

Het zich gewennen aan het heete klimaat, berust naar zijne inzichten op eene nieuwe regeling van den bloedsomloop. Het gebruik van alcohol verzwakt het lichaam en verhindert daardoor het zich aan het klimaat gewennen.

Tot het jaar 1898 kreeg ieder Hollandsch soldaat, die in de tropen diende, als deel van zijn rantsoen te velde, 100 cM. (kubiek cM.) sterken drank per dag.

Eerst sedert genoemd jaar bracht de Gouverneur van Atjeh — de door haar oorlogzuchtig woelen, meermalen genoemde noordelijke provincie op Sumatra — deze gift op de helft terug en stelde bovendien in, dat de soldaten het recht hadden in plaats van den drank, het geld hiervoor te verlangen.

Ook den officieren, welke ieder dagelijks aanspraak konden maken op een halve flesch wijn, werd hetzelfde voorgesteld.

Sedert dien tijd heeft zich een groot gedeelte der manschappen, aangespoord door het voorbeeld hunner officieren, geheel aan het gebruik van alcohol onttrokken, en daarna eene *weerstandskracht tegen ziekte en vermoeidheid* aan den dag gelegd, alsook eene stipte gehoorzaamheid aan het hooger gezag, welke vroeger nooit gedurende een der talrijke oorlogen en expedities in Nederl.-Indië op te merken vielen.

Het aantal der ziektegevallen verminderde plotseling, terwijl reeds van af de eerste maanden na intrede der quaestieuse verordening, eene merkbare afname te vermelden viel.

Dr. Fiebig, die over deze toestanden schrijft, spreekt uit eigen ondervinding over het nut der onthouding van alcohol in de tropen.

Terwijl hij zich vroeger, zoolang hij nog alcoholische dranken gebruikte, gedwongen gevoelde 's middags rust te

ADVERTENTIËN.

**H.W.M.M. BRANS.**
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP — INKOOP
Prima zichtzendingen van uitsluitend gewaarborgde postzegels.
50% met reductie op de prijzen des Gebr. Senf's catalogus.
POSTAGE — ONE SHILLING — CAPE OF GOOD HOPE
GELDERSCHE KADE 12
ROTTERDAM.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

**Schilderen.**

Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**
Atelier Kazernestraat 25.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
**Franklinstraat 92, Den Haag.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**
**Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.**

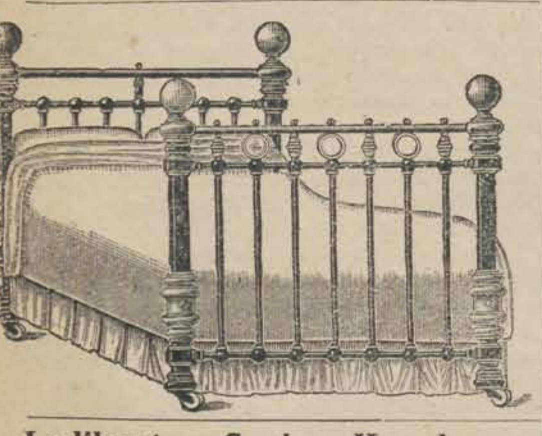
„SIMPLEX"
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

**G. van Poeteren,**
Cand. Notaris te 's-Gravenhage,
Laan van Meerdervoort 134.
Correspondent der
's-Gravenhaagsche Maatschappij ter Verzekering tegen Brand- en Zeegevaar, van 1835.
**Sluit verzekeringen tegen**
**Brand- en Zeegevaar.**

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
**CONCURREERENDE PRIJZEN.**

Th. A. A. SIMONIS
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

**Zaak ter overname.**

Wegens vertrek naar buiten om stil te gaan leven, ter overname aangeboden eene zaak in **Kruideniers-, Grutters-** en **Geldersche waren** en verschill. **aanverwante artikelen,** voor eenen geringen prijs. Droog huis. Huur billijk. Hooge stand. Volkrijke buurt, omtrek Duinoord. Franco brieven a. h. Bureau van dit blad onder No. 65.

OPVOEDING.

In het gezin van het Hoofd eener Openb. School te *'s-Gravenhage* kunnen **interne leerlingen** geplaatst worden.
Ruime woning met tuin.
Uitstekende referentiën.
Adres bureau van dit blad motto **Opvoeding.**

**Zutphen.**

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903,** vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

AGUILAR'S
PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

**OPVOEDING.**

Bij een beschaafde familie, P. G., wonende op een der eerste standen van Nijmegen, kunnen **1** of **2 kinderen geheel** in de huishoudelijke kring worden opgenomen.
Uitstekend aangenaam thuis alsmede toezicht op de studie verzekerd.
Brieven letter A, bureau van dit blad.

TER OVERNAME AANGEBODEN
eenig **meubilair,** geschikt voor Indische families met verlof. Dagelijks te bezichtigen CONRADKADE **60.**

**MEUBELEN.**

Door onverwacht vertrek naar Indië voor billijken prijs ter overname aangeboden **Salon-** en **Eetkamermeubelen,** ongebruikt solied fabrikaat met garantie.
Inlichtingen omtrent prijs en waar te bezichtigen te bekomen bij E. W. FREDERIKS & ZOON te Zutphen.

Machinale Blikslagerij
VAN
K. VAN SPANCKEREN,
**Stortenbekerstraat No. 26,**
**Van Miereveltstraat 19,**
**DEN HAAG,**
is het goedkoopst adres van
**Blikwerken,**
voor Export en verpakking,
**blank, gelakt en bedrukt.**
Postpakketkistjes voor de Indiën.
**Binnenkisten** (in blik en zink).

**NIJMEGEN.**
„UNITAS"
**Bureau van Administratie.**
Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

RAJAH-THEE
de **Nationale Thee** bij uitnemendheid, is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.
Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond.
in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.
Luxe-blikken à $2\frac{1}{2}$ ons 75, 60 en 50 cts.
**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZOON,
**Tailleurs,**
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**




**L. Boellaard,**
oud-leerling van het Amsterdamsche en Leipziger Conservatorium, beveelt zich beleefd aan voor **viool, theorie** en **ensemblelessen** etc. ***Matige condities. Zeer goede referenties.***
Adres REGENTESSELAAN 202.

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

**Allan & Co.**
Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek.
Magazijnen ter Meubileering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc.
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
**Rotterdam. Utrecht**




**Probeert de**
VIBRALINGSCHUTTLE NAAIMACHINE
VAN
v/h. **A. LEWENSTEIN,**
**WAGENSTRAAT 18a, den Haag.**

**J. A. DE GRUIJTER.**
SMID en GASFITTER.
**Aanleg van Electrische Schellen.**
MAGAZIJN VAN
Gaskachels, Gaskronen, Baden, Gasovens, Gascomforen, Haarden, Kachels, Fornuizen,
Geëmailleerde Huishoudelijke Artikelen en Keuken benoodigdheden.
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat,
DEN HAAG.

Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde
RONDDRAAIENDE Achterlappen,
welke scheefloopen der **HAKKEN** onmogelijk maken.
***MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,***
**Korte Houtstraat 1, Den Haag.**
***Wacht U voor minder kwaliteit namaaksels.***

**R. Glastra.**
**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
in VERHUIZINGEN,
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
Manden en Kisten gratis in bruikleen.

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag
TELEPHOON 1447.
**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings, Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

Het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
**DE KATOENBAAL**
NOORDEINDE 15-17A
Met het oog op eventueele opslag der **Dr. LAHMANN's ondergoederen** door voortdurende stijging der prijzen van de Katoenen, wordt de geachte clientèle aangeraden bij tijds het benoodigde voor het a.s. seizoen te bestellen.
**Specialiteit in alle mogelijke CORSETTEN.**
**Papieren Patronen en Voering-Tailles (geheel compleet) naar maat *binnen 24 uur*.**

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf [cut off], ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Frandsch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Eene geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

**Bijblad**
VAN
# HET KOLONIAAL WEEKBLAD
No. 49,
**Donderdag 18 Februari 1904.**

nemen, was dit later overbodig. De middaghitte had geen nadeeligen invloed meer op hem, en kon hij 's namiddags met eenen even helderen geest arbeiden als des morgens.

Vroeger ondervond hij bij iedere bezigheid in de zonnehitte eene zeer spoedige afmatting, die zich nu evenmin meer gelden deed.

Hieruit blijkt duidelijk, dat de ontwenning van alcohol, die in ons klimaat wellicht niet voor iedereen onvoorwaardelijk noodig is, *bij verblijf in de tropen eene dringende eisch wordt*, waaraan zich ieder, die zich niet aan den schadelijken invloed van dat klimaat blootstellen wil, onderwerpen moet.

Het tegendeel, de nadeelige werking van den alcohol, valt helaas ook nu nog meer dan genoeg in de tropische koloniën op te merken. De organen van den bloedsomloop worden daardoor ongeschikt eene bijzondere inspanning te verdragen. Zwakte of verlamming van de hersenen maken de individuen, die sterken drank gebruiken, weldra geheel ongeschikt tot den arbeid.

In het bijzonder in de tropen, doen zich talrijke voorbeelden van slachtoffers van den alcohol voor, die zedelijk schipbreuk lijden en alle energie verloren hebben. Zelfmoorden onder de troepen in Nederlandsch-Indië zijn hoofdzakelijk onder de alcoholisten.

Volgens de navorschingen van Dr. Fiebig is een groot aantal ziekten, waarvan wij hier moeraskoorts, cholera, dysterie, leverziekten, neurasthenie, alsook chirurgische operaties noemen, veel gevaarlijker voor den alcoholist dan voor den onthouder.

De overheid der Nederl.-Koloniën heeft de gewichtigheid der alcohol-quaestie volkomen begrepen en reeds maatregelen getroffen, om op den aangevangen weg vorderingen te maken.

Invloedrijke personen hebben daarbij eene vereeniging gesticht, welke zich ten doel stelt, tot uitbreiding van volkomen onthouding van alcohol mede te werken, en verfrisschingslokalen te doen bouwen, waarin alcohol-vrije dranken verkocht worden.

Ten slotte is nog vermeldingswaardig, dat een groot aantal beteekenende onderzoekingsreizigers e.a., die hunne tochten hoofdzakelijk in de tropen gemaakt hebben, volkomen tegenstanders van den alcohol zijn, of wel geweest zijn; van hen noemen wij hier: Livingstone, Emin-Pascha, Stanley, Graaf Götzen, Generaal Galliéni en Lord Roberts.

WILHELMIEN F. E. BERCKENKAMP.

*Duisburg*, Februari 1904.

## Moederland en Koloniën.

VERSLAG van de Algemeene Vergadering der Vereeniging „**Moederland en Koloniën**", op Vrijdag 15 Februari 1904, des avonds te 8 ure, in het *Zuid-Hollandsch Koffiehuis*.

*Voortzetting der behandeling van het Ontwerp-Koloniaal-Programma der Vereeniging.*

Aan de orde was van hoofdstuk VI de 11e al., luidende: „Ten aanzien van bosschen en mijnen gelde als regel, „dat de Staat, waar hij, om redenen van algemeen belang, „niet zelf de exploitatie ter hand kan nemen, zich in de „met die exploitatie behaalde winst een billijk aandeel „behoort te verzekeren."

Door een der leden, den heer *P. J. van Houten*, was een amendement hierop ingediend, dat na eenige wijziging aldus luidt:

„Ten aanzien van bosschen en mijnen gelde als regel, dat „de Staat de ontginning aan den vrijen ondernemingsgeest „overlate door overeenkomsten tegen pacht of huur en, „waar mogelijk, bovendien een billijk aandeel voor den lande „in de te behalen winsten."

Ten aanzien van dit onderwerp had het bestuur schriftelijke adviezen ontvangen van twee deskundigen.

Het eene was van den heer *A. H. Berkhout*, oud-houtvester in Ned.-Indië, thans leeraar aan de Rijks-landbouwschool te Wageningen, die er op wees, dat naarmate het boschbeheer meer *intensief* wordt, en van de bosschen op den duur de grootst mogelijke opbrengst geëischt wordt, het moeilijker zal vallen *aanleg* en *onderhoud* te scheiden van de *exploitatie*.

Bij een *extensief* beheer kan men groote uitgestrektheden ter exploitatie afstaan aan de particuliere nijverheid. De indienstneming van goed gesalarieerd personeel is alsdan loonend. Is het terrein leeggekapt, dan kan de boschbeheerder, die bij de exploitatie er slechts op te letten had, dat de contractant niet buiten de grenzen van het hem aangewezen perceel kapt, tot beplanting overgaan. Bij dit regime kan moeielijk rekenschap worden gehouden met locale omstandigheden, die een ander wijze van handelen dikwijls wenschelijk maken. Op de eene plaats van het uitgegeven perceel zullen de aanwezige boomen feitelijk nog niet kapbaar zijn. Op een andere plaats is de bodem zoo vruchtbaar, dat men de herplanting overbodig zou kunnen maken. Ook kan men het noodzakelijk dunnen der bosschen bezwaarlijk aan den contractant over laten, daar de belangen van het resteerende gewas dezen volstrekt onverschillig zijn. Behoorlijke voorschriften in deze richting zouden den exploitant te veel in zijn beweging hinderen en eene kostbare contrôle noodig maken.

De heer *Berkhout* besluit hieruit, dat bij een *intensief* beheer, het ideaal waarnaar gestreefd moet worden, aanleg, exploitatie en beheer der bosschen bezwaarlijk aan verschillende personen kunnen worden opgedragen. Waar de bosschen nuttig zijn voor het algemeen welzijn, daar kan de zorg voor de instandhouding er van zeker niet aan de particuliere nijverheid worden opgedragen.

Echter wordt een *intensief* beheer van de djati-bosschen op Java nog slechts bij uitzondering toegepast, en daarom zal men wel niet anders kunnen doen dan op de bekende wijze voortgaan, dat is gebruik maken van de particuliere industrie. De heer *Berkhout* zou het betrokken artikel van het Kol. Programma daarom, wat de exploitatie der bosschen betreft, aldus willen laten luiden:

„De Staat waakt er voor dat, met de instandhouding der bosschen niet alleen fiscale doeleinden worden nagestreefd maar zorgt ook voor een stelselmatige beplanting van de berghellingen ter wille van den rijstbouw in de vlakten. Bij de exploitatie zij men er op bedacht de belangen van handel en nijverheid, zoowel van de Inlanders als van de Europeanen, te bevorderen."

Van een geheel andere meening bleek de heer *W. Buurman van Vreede*, oud Inspecteur van het boschwezen in Ned.-Indië en schrijver van het tweede advies. Van oordeel zijnde, dat het *intensieve* beheer van 's lands bosschen in Ned.-Indië zeer goed kan samengaan met exploitatie door particulieren, acht hij dit laatste wenschelijk. Aan de particuliere nijverheid kan die exploitatie zeer goed worden toevertrouwd, mits vooraf de noodige taxatie van de aanwezige houtmassa's door den houtvester geschiede. Door de heer Buurman worden die regeeringsmaatregelen van de laatste jaren gewraakt welke er toe geleid hebben de inschrijvingen door contractanten schromelijk op te drijven, zoodat die in handen zijn gekomen van Chineezen, die er zich van bedienden om zich in de binnenlanden te vestigen, ter volvoering van hunne bekende, ongure practijken. Ook het export van djati-hout naar Europa heeft door een en ander zeer geleden. Aan de particuliere nijverheid kunnen niet worden overgelaten de instandhouding van bosschen en het reboiseeren van berghellingen evenmin het dunnen van de plantsoenen. Hiervoor moet door den Staat worden gezorgd. Door de heer Buurman wordt ten laatste een middel aangegeven om Chineesche inschrijvers met slechte bedoelingen te weren.

Tot zoover de beide adviezen.

Het amendement van den heer Van Houten, waarmede de Program- Commissie zich niet kon vereenigen gaf aanleiding tot een breede en levendige wisseling van gedachten waarbij, behalve de voorstellers, zich deden hooren de heeren *Fokkens*, *Van de Does de Bey*, *Pynacker Hordijc*, *Mr. van Deventer*, *Van Sandick* en de Voorzitter, die allen min of meer tegen het beginsel van den voorsteller gekant zijn. Het Concept-artikel der Commissie wordt daarna met algemeene stemmen op één na aangenomen.

De heer *Fokkens* geeft in overweging Hoofdstuk VI achter 1 als nog met een nieuw ariikel te verrijken, aldus luidende:

„Voorlichtig en zooveel mogelijk hulp door het bestuur „aan den Inlandschen landbouwer, bij den afzet van zijne „producten".

Het hierin besloten denkbeeld vond geen tegenkanting, maar men achtte het reeds vervat in de paragraaf 1 „Bevordering der ontwikkeling van den landbouw". De toevoeging, in stemming gebracht, werd daarom met drie stemmen vóór verworpen.

Thans kwam aan de beurt Hoofdstuk VII, art. 1, aldus luidend:

„Afschaffing van alle onbetaalde dan wel niet voldoende „betaalde heerendiensten op Java en Madoera, gepaard met „een op geleidelijke inkrimping gerichte regeling van de „desa-diensten aldaar".

De heer *Fokkens* verklaart zich voor de afschaffing van alle heerendiensten.

Mr. van Deventer wijst er op, dat het concept reeds een paar jaren oud is en de onderwerpelijke paragraaf opgesteld werd onder den indruk van de toen juist verschenen brochure van den Ingenieur *Gerst* die in sommige gevallen wel voor eenigen zachten dwang, „printah aloes" was. Sedert zijn de inzichten veranderd en de Commissie kan zich daarom wel met het over de heerendiensten uitgesproken algeheele vonnis vereenigen.

De heer *Pijnacker Hordijk* vraagt hoe men nu in bijzondere gevallen aan de noodige handen zal komen, bijv. bij natuurrampen als andersints, waarop geantwoord wordt, dat de alsdan te eischen diensten geen eigenlijke „heerendiensten" zijn.

Het concept-artikel wordt nu aldus gewijzigd:

„Afschaffing van heerendiensten op Java en Madoera „met gelijktijdige regeling en zooveel mogelijk inkrimping „van de desa-diensten" en daarna met algemeene stemmen aangenomen.

Concept-artikel 2 luidt aldus:

„In de bezittingen buiten Java en Madoera afschaffing „van onbetaalde dan wel niet voldoend betaalde heeren- „diensten, overal waar de inlandsche bevolking in ver- „houding tot haar draagkracht genoegzaam belasting in „geld betaalt of waar, zonder bezwaar, de heerendiensten „door geldelijke belastingen kunnen worden vervangen".

De heer *Fokkers* stelt eene wijziging voor, waarmede de heer *Monod de Froideville* zich geheel kon vereenigen. De heer *Kooreman* sluit zich hierbij aan, maar zoude aan het artikel eene zinsnede wenschen te zien toegevoegd, strekkende om den overdadigen aanleg van wegen op sommige plaatsen in de Buitenbezittingen tegen te gaan.

Het artikel wordt nu aldus gesteld: „In de bezittingen „buiten Java en Madoera streven naar afschaffing van „heerendiensten, waar zulks, in verband met de plaatselijke „toestanden, uitvoerbaar is".

Concept-artikel 3 luidt aldus: „Voor zoover dwangcultuur behouden blijft, behoorlijke betaling van de daartoe verplichte personen."

Op voorstel van den heer Pijnacker Hordijk wordt het artikel aldus gewijzigd:

„Voor zoover dwangcultuur behouden blijft, voldoende „betaling van de daarvoor verrichte diensten."

Concept artikel 4 luidt aldus: „Overname van de belang- „rijke verpachtmiddelen in eigen beheer" wordt omgezet in „Het nemen in eigen beheer van de belangrijke verpachtmiddelen."

Concept artikel 5 en 6 werd zonder discussie met algemeene stemmen aangenomen. Zij luiden aldus:

Art. 5. „Bij de exploitatie van de opiumregie worde „gestreefd naar geleidelijke beperking van het gebruik „van opium."

Art. 6. „Eene regeling der pandhuizen, waarbij winst- „bejag van de schatkist is uitgesloten."

Concept artikel 7 luidt aldus:

„Maatregelen tot heffing der landrente over geheel Java, „naar de beginselen der zoogenaamde Preanger landrente- „regeling, met verlaging evenwel van het daarbij gestelde „minimum percentage."

De heer *Fokkens* kan niet goedkeuren dat het Programma diens Preanger landrenteregeling aldus bijna onvoorwaardelijk aanbeveelt. Z. i. moet het Programma algemeene beginselen vaststellen en niet in bijzonderheden afdalen, vooral waar deze zooals hier aan ernstige bedenkingen onderhevig zijn.

Over de voor- en nadeelen van dat Preangerstelsel ontspint zich een discussie, waaraan deelnemen Mr. *van Deventer*, de heer *Pijnacker Hordijk* en *van der Kemp*.

De heer *Fokkens* zegt ten laatste met het handhaven van het beginsel der Preanger landrenteregeling vrede te kunnen nemen, wanneer het artikel anders gesteld werd, bijv. aldus:

„Maatregelen tot heffing van de landrente over geheel „Java naar de beginselen der zoogenaamde Preanger land- „renteregeling, voor zoover het streven naar de heffing „volgens netto-opbrengst betreft".

Hiermede wordt genoegen genomen doch op voorstel van de heer Pijnacker Hordijk de definitieve redactie van het artikel overgelaten aan de Commissie, die thans van al de licht- en schaduwzijden van het stelsel en van de zienswijze der vergadering heeft kennis genomen, en het artikel zeker daarmede zal doen overeenstemmen.

Art. 8 over de verponding ging zonder discussie en stemming door.

Bij art. 9, handelende over belastingen op *inkomsten* en *winsten*, verklaarde een der aanwezige zulke zwaarwichtige bedenkingen te hebben, dat hij een grondige behandeling wenschelijk achtte, die echter wegens het vergevorderde uur nu niet wel mogelijk scheen.

Besloten werd alzoo dit onderwerp voor eene volgende samenkomst uittestellen, waarna de vergadering werd gesloten.

P. H. VAN DER KEMP, *president*.
J. L. SWART, *secretaris*.

## Van vreemde Koloniën.

**Spoor- en tramwegen in Indo-China.** Op het einde van de vorige maand is de eerste, 70 kilometers lange sectie Saigon-Bienhoa-Anloc van de lijn Saigon-Tanlinh, die Cochin China met 't zuiden van Annam moet verbinden voor het verkeer opengesteld. Laat ons naar aanleiding hiervan eens nagaan hoe 't nu met het spoorwezen in de groote fransche aziatische kolonie is gesteld.

Oude lijnen (dagteekenend van vòòr 't bestuur van den vorigen gouverneur, Paul Doumer) zijn die van:

| | |
|---|---|
| Saigon naar Mytho in Cochin China . . . | 70.8 K.M. |
| Hanoi naar de grens van Kwangsi. . . . | 152.2 „ |
| Nieuwe lijnen zijn die van: | |
| Saigon naar Anloc, in Cochin China . . . | 71 „ |
| Haiphong naar Thanhba, in Tongkin. . . | 200 „ |
| Hanoi naar Thanhhoa, in Tongkin en Annam | 247 „ |
| Totaal . . | 741 K.M. |

De nieuwe lijnen, ter lengte van 518 kilometers maken slechts een gedeelte uit van het spoorwegplan, dat nog onder het bestuur van den heer Doumer werd vastgesteld en hetwelk den aanleg van eenige lijnen, ter lengte van omstreeks 1000 kilometers omvatte. Oorspronkelijk had 't wel in de bedoeling gelegen om maar dadelijk ten opzichte van de, zoo stiefmoederlijk bedeelde kolonie grootscheeps van wal te steken met een plan, voor welks uitvoering de aanleg van ongeveer 2000 kilometers noodig zou zijn geweest, maar de heer Doumer vreesde, misschien niet ten onrechte, door te hooge eischen zijn geheele plan schipbreuk te zullen zien lijden, en zoo kwam het bedoelde plan tot stand, voor welks verdere uitvoering nog de aanleg noodig is van de lijnen:

| | |
|---|---|
| Anloc—Tanlinh . . . . . . . | 61 K.M. |
| Thanhoa—Vinh . . . . . . . | 79 „ |
| Thanhba—Lao Kay . . . . . | 184 „ |
| Tourane—Hué . . . . . . . | 104 „ |
| | 428 K.M. |

Wanneer deze lijnen gereed zullen zijn, wat voor enkele in den loop van dit, voor de andere in den loop van het volgend jaar kan worden verwacht, zal Indo-China over twee jaren minstens over 1170 kilometers spoorweg kunnen beschikken.

Veel is dat nog niet, terwijl bovendien geen sprake kan zijn van een spoorwegnet, daar toch zelfs geen doorloopende verbinding tusschen het Noorden en het Zuiden der kolonie door aanleg van de genoemde lijnen zal zijn tot stand gekomen.

Men zou de indo-chineesche bestaande, of in aanleg zijnde spoorwegen in twee hoofdgroepen kunnen verdeelen, die van Cochin-China en die van Tongkin, met een enkel takje zich in de richting van Annam uitstrekkend, dat langgerekt en smal met een meer dan 1000 kilometers lange kustlijn tusschen Laos en de Chineesche Zee ligt ingesloten.

En toch, hoe gebrekkig nog het spoorwegverkeer in deze kolonie moet worden geheeten, valt nu reeds uit de diensten, die de 620 kilometers spoorweg in Tongkin bewijzen, af te leiden welken invloed de voltooiing van het geheele plan op de economische ontwikkeling van Indo-China moet uitoefenen. Iemand, die in de laatste vier jaren niet in Tongkin was geweest en onlangs daar terugkeerde, schreef toen aan de *Quinzaine Coloniale*.

„Ik sta verbaasd over de verandering, welke hier door de spoorwegen is teweeggebracht. Ik had al gedacht dat het schouwspel der inlandsche activiteit geen verrassingen meer voor mij zou bieden. Maar ik stond verstomd over het vertier dat de 56 treinen, die dagelijks overladen met Annamieten te Hanoi aankomen, er teweeg brengen. Wat zal 't zijn wanneer het net geheel voltooid is, de locomotief Vinh, het groote handelscentrum in Noord-Annam zal hebben bereikt en ons over Lao-Kay tot vòòr de poorten van Yoenan zal brengen".

Dit verschijnsel zal zich ook in andere deelen van Indo-China voordoen zoodra daar de, op het oogenblik nog in aanleg zijnde of ontworpen spoorwegen voor het publiek verkeer zullen kunnen worden opengesteld. Onder de ontworpen lijnen zijn voor de volgende de noodige gelden reeds beschikbaar:

| | |
|---|---|
| Tanlinh—Bin Dinh . . . . . . | 518 K.M. |
| Mytho—Cantho . . . . . . . | 93 „ |
| Hué—Quangtri . . . . . . . | 70 „ |

Zoodra de hiervoren genoemde verbindingen, in 't geheel een afstand van 1851 kilometers beslaande, zullen zijn gereed gekomen, kunnen daarvan eerst ten volle bevredigende inkomsten worden verwacht wanneer de gapingen tusschen Vinh en Quangtri en tusschen Tourane en Binh Dinh zullen zijn aangevuld, verbindingen tusschen de spoorwegen in Annam en 't bevaarbaar gedeelte van de Mekong tot stand zijn gebracht en een secondair net van voedingslijnen zal zijn aangelegd. Laatstgenoemde noodzakelijkheid doet zich vooral in de delta's van Cochin China en Tongkin gevoelen en er komen ook reeds meerdere aanvragen tot het verleenen van concessie voor tramway-aanleg binnen. Zoo b.v. in Cochin-China voor de lijn Go Vap—Hoc Monh, in Annam voor de lijn Tourane—Faifoe, en in Tongkin voor de lijnen: Namdinh—Voban, Thaibinh—Phoeninhgiang, en Phoeninhgiang—Camgiang. Enkele van deze tramways zijn reeds in aanleg. Het bestuur geeft den gebaanden weg over aan de concessionnarissen, die zonder rentegarantie voor hunne rekening moeten nemen de levering van het vast en rollend materieel, het ballasten van den weg, den bouw der stations en de exploitatie.

Afgescheiden nu van 't, wanneer men, zooals met Indo-China 't geval is, financieel in goeden doen verkeert, navolgenswaardig voorbeeld van aanmoediging van het particulier initiatief, kan dunkt ons uit 't vorenstaande slechts worden afgeleid, dat men zich wel wachten moet om generaliseerend op de fransche koloniën te wijzen als voorbeeld voor onze koloniën op 't gebied van spoorwegaanleg. Er ligt b.v. wat Indo-China aangaat nog te veel toekomstmuziek opgesloten in de fransche koloniale spoorwegpolitiek.

**Engeland in Arabië.** De ernstige moeielijkheden die ten vorigen jare tusschen Engeland en Turkije waren gerezen tengevolge van de uitbreiding van het engelsch gebied om Aden, zouden naar men verneemt tengevolge van een overeenkomst tusschen de beide mogendheden uit den weg zijn geruimd.

De bezetting van verschillende punten, waarop de Porte aanspraak maakte, door engelsche troepen van Aden is nu een voldongen feit. Na Dalaa te hebben bezet zijn de engelsche soldaten onlangs Kataba, op ongeveer 130 kilometers ten Noorden van Aden gelegen, binnengetrokken.

Deze vermeestering van turksch gebied in Yemen wijst op het bestaan van een ernstig plan om zich langzamerhand in het binnenland te vestigen. Dit plan zou reeds van genoegzaam wijde strekking zijn, zonder dat de engelsch indische bladen er het ware van zouden hebben meêgedeeld, toen ze eenigen tijd geleden verkondigden dat de engelsche toekomstplannen thans de inbezitneming van heel Arabië zouden kunnen omvatten.

Wanneer de Engelschen het werkelijk daarop voorzien hebben en hun geen ernstiger tegenstand wordt geboden dan zij thans ondervonden, zouden die plannen hun verwezenlijking zeer nabij kunnen zijn.

En als we ons nu eens te binnen brengen wat lord Curzon de indische onderkoning alzoo te Mascate zoowel als te Sjarka en te Koeëit op zijn tochtje langs de arabische havens in de Perzische Golf tot de arabische sjeiks heeft gesproken dan maken we ons niet de minste illusie betreffende de vreedzame engelsche politiek in die streken. Het is nu maar de vraag of de inlandsche bevolking en inzonderheid de nomaden-stammen zich even gemakkelijk als hunne sjeiks zullen laten overtuigen van de noodzakelijkheid om zich onder bescherming van Groot-Brittanje te stellen. Zonder in deze quaestie te willen vooruitloopen, is 't o.i. toch wel geoorloofd er aan te twijfelen, dat zij zich even handelbaar zullen toonen als hunne hoofden. Met 't oog op deze quaestie juist kan worden gewezen op het feit dat in Irak-Arabië; Ben Rasjid, sjeik van Nedzjd, en de verklaarde vijand van Moebarak Sabah, sjeik van Koeëit, een soort volksheld geworden is juist omdat hij aan 't hoofd der partij staat, die Koeëit onder turksche heerschappij wil houden. Bovendien leggen de Bedoeinen van Oman ook al een steeds duidelijker wordenden afkeer van het engelsch gezag aan den dag. De aan incidenten rijke tochten van den engelschen consul te Mascate, Cox, langs de kust van Oman en de, toen door de inlandsche bevolking tegenover hem aangenomen vijandige houding, hebben genoegzaam het bewijs geleverd dat de Bedoeinen niet genegen zijn hunne onafhankelijkheid prijs te geven.

Wat de bewoners van het zuiden van Yemen aangaat, beginnen ook zij in den laatsten tijd hun ware gevoelens ten opzichte van hunne zoogenaamde beschermers niet langer te verbergen. Niet lang geleden heeft de stam der Hoesjebis een engelsch detachement dat in de passen van Djebel Menif patrouilleerde, overvallen. De aanval werd zoo plotseling en zoo krachtig ondernomen, dat de Engelschen haastig moesten terugtrekken, met achterlating van verscheidene dooden op 't gevechtsveld, terwijl ze slechts met moeite hun gewonden konden meenemen, waaronder zich de, door drie kogels getroffen majoor Lloyd Young bevond.

Van Aden werd hierop een uitgelezen troep uitgezonden om de Hoesjebis te tuchtigen. Men kan zich overtuigd houden dat de straf niet malsch zal wezen, daar de Engelschen den Arabieren allen lust zullen willen benemen om hunne aanvallen te hernieuwen.

Hoe 't ook zij, de bevrediging der nieuwe engelsche bezitting in het Zuiden van Yemen zal nog heel wat moeite kosten. Het is zelfs waarschijnlijk dat de rust er eerst zal zijn verzekerd, wanneer de weg van Aden naar Kataba beveiligd wordt door een aantal posten van voldoende sterkte om de nomaden van den omtrek in bedwang te houden.

Er was een tijdje geleden sprake van den aanleg van een spoorweg, die Aden zou verbinden met Dalaa over Lahadzj, Hoesjebi, Koeteibi en Alawi. Van Dalaa zou die weg dan tot Hodeida kunnen worden doorgetrokken. De belangrijke uitgaven, die met den aanleg van deze lijn in een zoo geaccidenteerde landstreek zouden zijn gemoeid, moeten aanleiding hebben gegeven om dit plan te laten varen, dat anders, men kan er zich van overtuigd houden, aan Engelsch-Indië ter uitvoering zou zijn opgedragen met de, in een overeenkomstig opzicht ook ten onzent gangbare overweging, dat het defensiebelang der groote kolonie gebaat is door het behoud van een zoo krachtig mogelijke vestiging aan de Zuidkust van Arabië nabij den ingang der Roode Zee, en dus die kolonie en niet het moederland voor de kosten behoort op te komen, welke de uitvoering van zulke plannen noodig maakt.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Indisch Genootschap. Vergadering van 19 Januari 1904.

De opleiding der Inlandsche administratieve en rechterlijke ambtenaren op Java en Madoera. (Voordracht van Mr. M. S. Koster, met discussie.)

De Indische Mercuur. 16 Februari 1904. No. 7.

Van G(orkom): Kinacultuur. (Bespreking van De kinacultuur door H. P. J. Broekhuyzen). — H. van Cappele: Het heden en de toekomst der kolonie „Suriname". (Bespreking der brochure van J. A. de Gelder.) — De Surinaamsche bosschen, door A. H. Berkhout. — Een en ander over de bewerking van goudplacers, door F. Raaymaakers. — Het weven in Ned.-Indië. (Bulletin Koloniaal Museum, No. 29), door J. A. Loeber Jr. — Brieven uit Suriname. — Algemeen syndicaat van Suikerfabrikanten op Java. — Uit de oude doos, door S. Kalff: Goud-Exploitatie I. — Verslagen, enz.

Maandbericht van het Ned. Zendelinggenootschap. Febr. 1904.

J. Louwerier: Uit het ressort Tomohon. — Posso. 16 afbeeldingen met beschrijving. — Enz.

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereeniging. Febr. 1904.

Het Koninginnefeest te Sidangoli (Halmahera), door Zr. Fortgens-Adriani. — Boeroe. Tifoe. — Bezoekreizen.

Orgaan der Ned. Zendingsvereeniging. Febr. 1904.

B. M. Alkema: Ons inlandsch personeel (met plaat.) — J. Verhoeven: Imbar †.

Geneeskundig Tijdschr. voor N.-I. 1903 afl. 6.

Eenige statistieke gegevens, omtrent besmettelijke ziekten van de buitenbezittingen over het jaar 1902. — Over eenige geneeskrachtige bronnen op Java. — J. F. van der Meer: De verspreiding der anchylostomiasis in den Archipel. — J. Scheltema: Kleine mededeelingen uit de praktijk. — Dr. J. J. Kunst: Over de behandeling van malarialijders met aristochine. — Dr. C. E. Benjamins: Anchylostomum duodale te Semarang en omstreken. — Dr. G. Maurer: De aetiologie van beri-beri en psilosis.

Tijdschrift der Maatschappij van Nijverheid. Februari 1904.

K. H. H. van Bennekom: Eene Indische Kamer van Koophandel in Nederland.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 26 Febr. | 11 Mrt. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 19 Febr. | 4 Mrt. | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 23 Febr. | 8 Mrt. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 1 Mrt. | | 7.45 vm |
| Marseille, Fr. dienst, | 20 Febr. | 5 Mrt. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 26 Febr. | 11 Mrt. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 29 Febr. | | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 Mrt. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 29 Febr. | | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 1 Mrt. | | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av.

ADVERTENTIEN.

N°. 50. Donderdag 25 Februari 1904. 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels . | - 0.09 |
| » » » 1000 » . | - 0.08 |
| » » » 3000 » . | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

### Inhoud van dit nummer.



## Mededeelingen.

### I. Indisch Genootschap.

In de vergadering van 23 Februari hield de heer *A. H. Berkhout*, leeraar te Wageningen, vroeger houtvester in Oost-Indië eene voordracht over de „Surinaamsche bosschen", die in hoofdzaken overeen kwam met zijn, nog kort geleden in het K. W. besproken rapport, naar aanleiding zijner onderzoekingsreis in Suriname uitgegeven.

Op de voordracht volgde een debat tusschen den Spreker en den heer *J. A. de Gelder*, den schrijver der veel gerucht gemaakt hebbende en vrij algemeen veroordeelde brochure: „Het heden en de toekomst der Kolonie Suriname". Deze toonde aan, dat het rapport van den heer Berkhout, als men het goed leest, eigenlijk nog pessimistischer is dan zijne brochure; hij bestreed de ramingen die de heer *B.* had gemaakt voor de kosten van den houtaankap en beweerde op grond van eigen raming dat de M³ hout te Paramaribo geleverd niet zou komen op f 13 maar op f 50. Hij bleef het binnenland moerassig ongezond noemen en voorspelde, dat de Javanen, die men bij den houtaankap zou te werk stellen er bij honderden zouden sterven.

Door den heer B. werd een en ander weerlegd, waarop re- en dupliek volgde. De heer de G. constateerde ten slotte, dat zijne bezwaren tegen de raming B. niet waren weerlegd, gaf echter toe, dat de raming vóóraf zeer moeilijk te maken was, maar dat het best zou blijken wie in het gelijk was, als men tot eene proefneming overging, die ook hij niet ontraadde.

### II. Afdeeling Zuthen e. o.:

GEWONE ALGEMEENE VERGADERING op **Maandag 29 Februari 1904,** des namiddags te **2** uren in de Bovenkoffiekamer der Groote Societeit.

Te behandelen punten:

1. Notulen.
2. Jaarverslag over 1903.
3. Rekening en verantwoording over 1903.
4. Voorstel om ingevolge art. XII der Statuten aan het Hoofdbestuur voor het jaar 1903 ontheffing te vragen van de betaling der vaste bijdrage.
5. Opmaken van twee dubbeltallen voor de benoeming van een lid en van een plaatsvervangend lid van het Hoofdbestuur.
6. Verkiezing van een lid van het afdeelingsbestuur wegens periodieke aftreding van den heer J. Brouérius van Nidek (herkiesbaar).
7. Verkiezing van een afgevaardigde en van een plaatsvervangend afgevaardigde ter Algemeene Vergadering der Vereeniging.

Mededeelingen.

Namens het Bestuur,
*De Secretaris*,
A. WALLAND.

### III. Van de Afdeeling Utrecht en omstreken:

Ondergeteekenden maken bekend dat zij zich beschikbaar stellen *tot het geven van inlichtingen betreffende het plaatsen van kinderen* uit Oost- en West-Indie, die men voor opvoeding en onderwijs naar *Utrecht* wil zenden.

Mevr. J. E. VAN OEVEREN VAN SCHAIK,
Predikheerenkerkhof 14bis.

D. F. ROMEIN, Secr.-Penn.
Wm. Barentszstraat 20bis.

NB. Spreekuur bij voorkeur van 11—12 vm.
Uitgez. Zon- en feestdagen.

## Toewijding aan Indië.

In het Haagsche «Vaderland» van 13, 14 en 15 Februari schreef de heer *P. C. Huyser*, reeds sinds tijden als strijder voor de belangen van O.-Indië zeer bekend, onder den titel, dien ook wij nu hebben gekozen, een stuk, waarin hij zijne gezichtspunten uiteenzet, wat betreft den tegenwoordigen, gedrukten economischen toestand, van Java, en de, naar zijn opvatting, nuttige middelen aangeeft, die tot herstel zullen kunnen leiden. Reeds de verdienste van den schrijver op Koloniaal litterair gebied, zou voor ons eene reden zijn geweest om zijne pennevrucht niet met stilzwijgen voorbij te gaan, doch ook de gewichtige inhoud van het stuk geeft ons aanleiding om het met onze lezers te bespreken.

De heer H. is natuurlijk ook thans nog, geheel wat hij vroeger was, de ervaren cultuurman, die waardevolle, practische aanwijzingen geeft op 't gebied van landbouw en economie. Hij treedt al dadelijk in het strijdperk tegen de Gouvernements-koffiecultuur; wijst op de adviezen, die de Regeering bij herhaling ontving om die verderfelijke wijze van belasting-inning af te schaffen, en toont aan, hoeveel er in vroeger jaren aan Java wel werd ontnomen door, voor een te lagen prijs, den inlander koffie te doen planten, welke met veel winst, grootendeels ten bate van het moederland verkocht werd. Die wanhopige arbeid en daarbij de geheel onbetaalde heerendiensten, hebben alle ambitie bij den Javaan gedood en zeer nadeelig teruggewerkt op allen Javaanschen landbouw, de rijstcultuur inclusis.

Afschaffing van alle heerendiensten en het vervangen van den Gouvernements-Koffie-aanplant door eene vrije cultuur, met recht van verkoop door den producent aan den meest biedende, acht dus de heer H. in de eerste plaats noodig.

Het kan, dunkt ons, niet anders, in den tegenwoordigen tijd, dan dat een ieder dit met den heer H. eens is, al begrijpt men best, dat voor die vermindering van belastingdruk, die eene vermindering van opbrengst en eene belangrijke vermeerdering van uitgaven zal tengevolge hebben, een equivalent moet worden gezocht.

En wie zal niet geheel instemmen met hetgeen de schrijver verder zegt van het opheffen van de massa, het weergeven van een eigen ik aan den dessaman! Dit wordt zoo goed geschetst, dat wij het hieronder geheel overnemen:

„Om Java te releveeren, moet allereerst de Javaansche Dessa-man, de deelgerechtigde in den communaal bezeten grond, de orang tani, de orang kentjeng, uit zijn diepe vernedering worden gereleveerd. Hij moet zich weer gaan voelen als orang kentjeng, als sterke man. Wat van hem is, en wat hij produceert, moet het zijne zijn en blijven; en het Gouvernement moet hem dat bezit waarborgen door zijn rechtsmacht en zijn politie. De Javaan is, in de laatste drie eeuwen, zoodanig plat gedrukt, dat alle veerkracht er uit is. Voor alles is hij onverschillig geworden. Hij heeft de overtuiging gekregen, dat alles, wat hij kans ziet te verkrijgen, hem toch wordt afgenomen. Waartoe dan inspanning?"

Tegenover de alle energie doodende gedwongen-koffiecultuur, wordt de vrije suikercultuur met haar opwekkenden arbeid gesteld, die ook thans nog, nu door de lage suikerprijzen de landheeren geen dividend meer krijgen, toch aan Java nog groote voordeelen bezorgt.

Zijn die lage prijzen een gevolg van overproductie, zooals men beweert? Neen, zegt de heer H.; ze zijn het gevolg van de hooge accijnzen, die van een nuttig voedingsmiddel een duur genotmiddel maken. Maak den sterken drank duur en de suiker goedkoop!

Bij de bespreking der tabakscultuur wijst hij er op, dat deze eigenlijk geen landbouw, maar tuinbouw is, die een voortdurend toezicht vordert, waarbij de planter dus moet kunnen rekenen op een vast personeel. Het zou zeker een domheid zijn de koeliecontracten af te schaffen, omdat er misbruik van wordt gemaakt. Goede en duidelijke voorschriften en streng optreden, zoowel tegen meester als tegen knecht, die ze overtreden, is de hier te volgen weg.

Nog volgt een kort woord over de koffiecultuur en dan komt spreker tot dat gedeelte van zijne causerie, waardoor ons de verplichting werd opgelegd om een woord mee te spreken.

Toen de heer *G. A. Scherer* onlangs zijne zeer belangrijke rede over den Javaan in «Moederland en Koloniën» hield, kregen wij de overtuiging, dat hij, zonder het zelf te willen, den indruk zou maken, dat de eischen van hen, die den dadelijken aanleg van betere en meer irrigatiewerken verlangen, niet al te ernstig moeten worden opgevat, omdat met kleine, veel minder kostbare middelen het doel, de verbetering van den economischen toestand, evenzeer, zoo niet beter, zal worden bereikt. Hoe aangenaam zegt dan ook nu de heer *P. C. Huyser*, iemand te hooren met wiens denkbeelden men sympathiseert. En dan verklaart ook hij wel, «dat irrigatie en communicatiemiddelen nuttig en noodig zijn», doch daarna sprekende van het geven van een wetenschappelijke opleiding aan de Javanen, spiegelt hij den lezer voor, dat onder hun leiding dan ook o. a. de waterwerken kunnen tot stand komen. Moeten ze tot dat verwijderd tijdperk worden verschoven?

Wij hebben tot ons leedwezen. vooral in den laatsten tijd, reeds meer mannen, die het, volgens hun zeggen en ook naar onze overtuiging, goed met Indië meenen, op diezelfde luit hooren tokkelen. Zij beseffen daarbij zeker niet, hoeveel kwaad zij kunnen stichten in deze dagen, nu het moederland zich voorbereidt om 't zinkende Java te redden en om daartoe gedurende eenigen tijd, — tot het er weer boven op is —, krachtig financieel bij te springen.

Wij, die in het *meer* en *geregeld* brengen van water op de velden en het tegengaan van *watersnooden* en *wateroverlast* hoogst noodige middelen zien, om eene grootere en *minder aan rampspoeden blootgestelde* productie van het hoofdvoedingsmiddel te verkrijgen, hebben het nooit doen schijnen zelfs, of het vele andere goede en noodige, dat men met den Javaan voor heeft, — mits men in de eerste plaats maar voor meer water zorgde —, nu zoo'n erge haast niet zou hebben!

Waarom wordt dan ook niet van den anderen kant met een krachtig en duidelijk woord verklaard, dat in Oost-Indië, evengoed als overal elders, *voldoende water* een eerste factor is bij de cultures en dat, nu men niet heeft willen luisteren naar hetgeen de Directeur van Openbare werken, *de Bruijn*, tal van jaren geleden predikte en voorstelde, in dit opzicht Java *zoo ten achteren is gebleven*, dat, zeker met beleid, maar toch vooral ook *met kracht*, die schade moet worden ingehaald.

Wij zijn er zeker van, dat èn *Scherer* èn *Huyser* dit bovenstaande ten volle met ons eens zijn. Maar degenen in ons Vaderland, die, wat betreft de aan Oost Indië te verleenen hulp, het hoogste woord aan de *zuinigheid* en *niet* aan de *wijsheid* willen geven — en er zijn er zóó niet weinigen — zullen, uit hetgeen door onze eigene geestverwanten werd geschreven, de leerrijke (?) les putten: om toch vooral geen geld aan dure irrigatiewerken te verspillen, nu toch, ook door andere, veel eenvoudigere, en minder kostbare, middelen hetzelfde resultaat te verkrijgen is!

Wel schrijft de heer Huijser:

„Arbeid in Indië en zelfverloochening in Nederland, deze zijn de hefboomen, om Java en de Javanen er weer boven op te helpen. Arbeid, geleid door Inlandsche hoofden, gecontroleerd door Europeesche ambtenaren, en, naar den Indischen maatstaf, ruimschoots betaald."

Maar eenige alineas verder lezen wij:

„Juist omdat de Javaan onderworpen en lijdzaam is, is het even gemakkelijk, om hem welvarend te maken, als om hem te verarmen. Als men 't maar goed met hem meent, dan komt alles terecht."

Eene ontboezeming, die des noods, gepast zou hebben in den bloeitijd van 't cultuurstelsel en die voor de afschuivers van 't delgen eener eereschuld, moet zijn om van te watertanden!

Ook waar hij 't voor Indië zoo hoogst schadelijke van 't absenteïsme bespreekt, zijn wij het niet ten allen deele met den heer H. eens. Zijne vergelijking van het verteren in Europa, van het in Indië gewonnen geld of verdiend pensioen — dat trouwens een noodwendig kwaad is, waartegen ook wij geen remedie weten, — met het reisgeld, dat de vreemdelingen in Zwitserland, Italië en Frankrijk brengen, is als die van een emmer water met een enkelen druppel. En waar hij zelf, de gansche kolonie van afstammelingen van Europeanen vergetende, er op wijst, dat Oost-Indië van Nederland eene *bezitting* is, mist hij daarna, onzes inziens, het recht er over te klagen, dat planters en kooplieden niets bij de Regeering dier bezitting hebben in te brengen.

Waar men strijd voert tegen het schadelijke der ambtelijke autocratie, moet men vooral trachten het woord «bezittingen» door een ander te vervangen, dat beter de gewenschte verhouding van het Moederland tot Oost-Indië uitdrukt.

Wij kunnen dit artikel niet besluiten, zonder onze groote ingenomenheid te kennen te geven,

## FEUILLETON.

### Gajösche volkssagen.

*Geschreven voor de Deli Ct.*

III

Dit verhaal geeft weder het ontstaan der vier Gajòvorsten, nadat Linggö reeds bestond en een vorst had met den Batakschen titel van Sibajak.

Voordat de rijken Petiambang en Boeket bestonden en de Gajoërs, die in Linggö woonden, nog heidenen waren evenals de Bataks, leefde er in Menangkabauw (Sumatra's Westkust) te Boeket Djambang een Mohamedaansch schriftgeleerde die Sjeikh Amat heette.

Deze Sjeikh Amat trouwde met een dochter des lands. Toen zijne vrouw zwanger was, vroeg zij haar man om een hert te gaan jagen, daar ze trek in hertenvleesch had. Sjeikh Amat nam een roodharigen hond mee, nam wat eten bij zich en ging 't bosch in. Hij zocht en jaagde, maar kon nergens een hert vinden en daardoor dwaalde hij hoe langer zoo verder weg. Ten slotte kwam hij uitgeput van vermoeienis, bijna zonder kleeren en zonder jachtbuit in een kampong aan een meer (Toba-meer).

Daar werd hij liefderijk opgenomen. Toen hij evenwel bekomen was, wilde hij niet meer naar zijn land terug, dat hij waarschijnlijk toch nooit meer zou terug vinden. Hij bleef dus in dat oord en trouwde daar weder.

Toen ook deze vrouw zwanger was geworden vroeg ook zij haar man om een hert te gaan jagen, daar zij zoo'n trek had in een herteboutje. Sjeikh Amat gehoorzaamde, nam zijn rooden hond weder mede met wat eten en ging weder het bosch in. Ook nu was de jacht hem ongunstig.

Nergens zag hij een hert, en hij wilde toch niet zonder buit terugkeeren. Wederom verdwaalde hij door zijn vele zoeken, liep weer dagen en nachten door, tot hij uitgeput van vermoeienis en zonder eten kwam in een land, aan den voet van 't gebergte, hetwelk Pasei heette.

Ook daar werd hij liefderijk opgenomen en ook daar bleef hij, omdat hij den weg niet wist te vinden.

Hij trouwde ook te Pasei met een dochter des lands en was een tijd lang gelukkig.

Doch toen ook deze derde vrouw van Sjeikh Amat zwanger was, vroeg ze evenals zijn 1e en 2e vrouw, om een hert te gaan jagen, omdat ze hertenvleesch wilde eten.

Weer nam hij zijn rooden hond en eten mede en ging jagen, doch keerde nimmer weer.

Alle nasporingen mochten niet baten, niets werd meer van hem vernomen en tot op den huidigen dag zou men te vergeefs het graf van Sjeikh Amat zoeken: hij is totaal verdwenen.

De drie vrouwen, die hij had gehad, bevielen allen van een zoon.

De zoon van de vrouw van Menangkabauw vroeg, toen hij groot geworden was: „Moeder, waar is toch mijn vader?"

Zijn moeder deelde hem daarop mede dat zij veel van zijn vader had gehouden, dat zij hem op zekeren dag had gevraagd om een hert te gaan jagen, dat hij een rooden hond mee had genomen, doch dat hij sedert niet meer terug was gekomen. Wat er met hem gebeurd was, dat wist zij niet te zeggen. Men had hem gezocht, maar geen spoor gevonden.

„Dan ga ik het doen moeder," zei de zoon.

Ook hij nam een rooden hond mede en ging goed voorzien op pad in de richting, waarin zijn vader destijds geloopen had.

De tweede zoon, van de vrouw, die aan het Toba meer woonde, had intusschen dezelfde vraag aan zijne moeder gedaan.

Ook deze deed haren zoon 't zelfde droevige verhaal.

Ook die zoon ging met een rooden hond en goed voorzien op pad, doch ontmoette aan den rand van 't bosch een vreemdeling ook met een rooden hond. Daar de honden begonnen te vechten, naderden ze elkaar en vroegen wat ze gingen doen en waarheen ze reisden. Die van Menangkabauw (want hij was de vreemdeling dien de 2e zoon ontmoette) zeide, dat zijn vader Sjeikh Amat destijds op jacht was gegaan met een rooden hond en niet was teruggekeerd en dat hij hem ging zoeken. Daarop volgde natuurlijk de kennismaking van de twee broeders, die beloofden elkander te zullen helpen zoeken. En zoo sloegen ze dus gezamenlijk de richting in, die beider vader destijds had ingeslagen (naar Pasei).

Zoo kwamen ook zij na veel omzwervens in de buurt van Pasei.

Daar had intusschen de derde zoon van Sjeikh Amat dezelfde vraag aan zijne moeder gesteld als de twee vorige zoons. Ook hij begaf zich dus op marsch met een rooden hond, doch daar niemand de richting wist, welke zijn vader had ingeslagen, zwierf hij zoo'n beetje rond in 't gebergte.

Zoo ontmoette hij dus zijne twee broers die van het Toba-meer kwamen. Dadelijk begon zijn hond met de twee andere honden te vechten. Een zelfde kennismaking volgde. Nu waren de drie broers dus bijeen.

Na rijp beraad besloten ze hun tocht gezamelijk met hunne drie honden door te zetten in Z. richting en zoo geschiedde.

Na een zwaren tocht kwamen ze eindelijk in een bewoond oord, waar vele karbouwen-kralen waren. Dat was Seroelö.

Ze namen hun intrek, daar het tegen den avond was, in het huis der veehoeders, dat leeg stond, en brachten er den nacht door; zij in en de honden onder het huis.

Een der voorname lieden van Seroelö, droomde dien nacht tot driemaal toe dat het huis op ± 600 M., van zijn woning in brand stond. Hij stuurde er toen een van zijn vertrouwden op af, om te zien of dit werkelijk zoo was. Deze kwam terug en zeide: „neen, maar er zijn drie mannen in, in het rood gekleed en drie roode honden er onder."

Den volgenden morgen werden onze drie broeders dus ontdekt. Men besloot om den sibajak van Linggö van den vondst der vreemdelingen mededeeling te doen. De „orang kaja" van Seroelo, deelde toen tevens zijn droom mede, doch hield den tweeden der broeders achter en verborg hem. Toen dus de Sibajak van Linggö kwam, waren er maar twee broers over.

Hij gaf er een aan den orang-kaja, van Seroelö en een nam hij zelf mee. Zij moesten beiden gedood worden, want uit dien droom voorspelde de Sibajak ongeluk.

De Sibajak van Linggö nam dus den jongste der broe-

met de voorgestelde oprichting van een Departement van Landbouw in Ned.-Indië, doch tevens voegen wij er bij, dat ook hier gevaar schuilt voor de, zoo straks bedoelde, onjuiste opvatting van hen, die denken, dat *alles te recht komt, als men het maar goed met den Javaan meent.*

## Ons rekest aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

In het Haagsche *Vaderland* van 17 Februari j.l. schreef de heer *A. Brandes Sz.*, leeraar in de aardrijkskunde aan een der H. B. S. in den Haag, een protest tegen ons verzoekschrift aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, waarin protestant, doordat hij, blijkbaar, de moeite niet genomen had, dat rekest in zijn geheel te lezen, maar zich had vergenoegd kennis te nemen van het uittreksel door de Nederlandsche Pers er van gegeven, tot de zonderlinge veronderstelling kwam, dat wij niet zouden weten, dat er een examen in de aardrijkskunde bestond voor de leeraren in dat vak bij het M. O.

Het is juist omdat wij dit wel wisten, dat er in ons verzoekschrift staat, dat „aan onderscheidene" H. B. S. en Gymnasia, het onderwijs in de Indische land- en volkenkunde nagenoeg alles te wenschen overlaat en dat wij bij den Minister in ons slotverzoek er op aandrongen om ook van de *Doctoren in de letteren*, die onderwijs geven in de aardrijkskunde, het bewijs te vorderen dat zij er zelf voldoende van weten, om anderen te doceeren."

De voorzitter onzer „Commissie tot verspreiding van populaire kennis omtrent de Ned.-Indiën" zond reeds 18 dezer in bovenstaanden geest een antwoord in het *Vaderland* aan den heer Brandes, met beleefd verzoek aan de Redactie dit in een harer eerstvolgende nummers te willen opnemen. Tot nu toe, 24 Februari, schijnt daarvoor echter geen plaats te zijn gevonden en om die reden maken wij er thans hier melding van. (*)

Wij mogen vertrouwen, dat de Minister en ook de Kamerleden, die allen van het rekest en de nota Berckenkamp een afdruk ontvingen, in de aanbieding niets anders zullen zien, dan eene, door hare statuten aan de Vereeniging „Oost en West" voorgeschreven poging, om alles te doen, wat in haar vermogen is, om de zeker op geen hoog peil staande kennis van het grootste deel der Nederlanders van hunne bezittingen en koloniën in Oost- en West-Indië, voor het toekomstig geslacht te verhoogen en daardoor te verkrijgen, dat gemis aan die kennis, geen reden meer zal zijn voor het gebrek aan belangstelling, dat toch waarlijk duidelijk genoeg blijken moet aan ieder, die onbevooroordeeld waarneemt.

Wij wezen in de beide hierboven genoemde geschriften in de eerste plaats op den onvoldoenden staat van zaken bij het lager onderwijs, waar de grondslag moet worden gelegd, doch wij meenden er niet minder de aandacht op te moeten vestigen, dat ook bij Middelbaar en Hooger onderwijs de Indische land- en volkenkunde meestal niet genoeg tot haar recht komt.

Dat dit zoo is, leerde ons een degelijk onderzoek, dat niet alleen werd ingesteld bij personen, die het onderwijs moeten geven, doch ook bij hen, die het zouden hebben moeten ontvangen.

(*) Werd in het avondblad van 25 Februari opgenomen.

## Oost-Indische berichten.

Een misverstand. Een nieuwe aloon-aloon te Semarang. Journalistiek. De bekende moordaanslag. Lotsverbetering van docters djawa. Geen zin in een ambacht. Nog eens steenkolen op Sumatra. Tanah Datar. Opium aan de Batakkers, Een theemarkt te Batavia. Jobstijdingen uit Java.

**Een misverstand.** Volgens *de Locomotief* spreekt Mr. de Meester persoonlijk het hem toegedacht plan tegen, spoedig met pensioen den dienst te verlaten.

Het misverstand is het gevolg geweest van de omstandigheid dat mr. de Meester en zijn zoon, van beroep viceconsul, dezelfde voornamen hebben.

**Een nieuwe aloon-aloon te Semarang.** Aan hetzelfde blad ontleenen wij het bericht, dat de gestadige vermindering in uitgestrektheid van de oude aloon-aloon — de trambaan, het nieuwe postkantoor en de a.s. stadstuin hebben haar den nekslag gegeven — het wenschelijk heeft gemaakt voor Semarang naar een ander publiek plein om te zien.

De schrijver vernam, dat het bestuur reeds daarin is geslaagd; het zal worden aangelegd op den driesprong, dien de weg van Randoesarie naar Peterongan maakt met het verlengde van Peloran.

Majoor Oei Tiong Ham is genegen daar een lap van 36000 vierk. meters aftestaan. Het nieuwe plein zal *zes* zijden hebben.

**Journalistiek.** Het eerste nummer van *de Indische Landbouw-Courant*, een weekblad, dat in de plaats treedt van *het Archief voor den Landbouw*, verscheen den 7en Januari onder dezelfde redactie, n.l. van den heer Enklaar van Guericke.

**De bekende moordaanslag op het echtpaar Badart.** Het *Nieuws van den dag voor N.-I.* geeft eene andere lezing van dezen moordaanslag. Volgens dit blad draagt de heer Badart alle schuld van het gebeurde, omdat hij den inlander met een palang pintoe (deur-sluitboom) aanviel, deze trok toen eerst zijn mes.

**Lotsverbetering voor docter's djawa.** Naar *de Mataram* verneemt ijvert de directeur van O. E. en N. voor een lotsverbetering van de inlandsche geneeskundigen.

Hun bezoldiging zou verhoogd worden. Dat is zeker noodig want niet alleen dat zij haast allen als een gevolg van hun opleiding, beschaving, enz. als Europeanen leven en met dezen omgang zoeken, maar velen geven — zegt de schrijver — ook veel geld uit voor boeken, tijdschriften en instrumenten, om met den tijd medetegaan.

**Geen zin in een ambacht.** Groot is zeker het aantal armen en behoeftigen hier, zoo schrijft de Soerabajasche correspondent van de *Loc.*, doch er zijn er onder, nog wel krachtige en jonge individuen, die door eigen schuld zonder werk en verdiensten zijn en genadebrood eten. Het is waar dat men de betrekkingen op handels- en andere kantoren niet zoo maar voor het grijpen heeft, maar er is met het een of ander handwerk nog altijd een bord rijst te verdienen. Jongelui melden zich bijv. bij het marine-étublissement aan om emplooi, worden er te werk gesteld, doch een poos later ziet men hen niet meer in die inrichting; de nederlandsch-indische sigarenfabriek stelde om de broodelooze indo's te helpen, de gelegenheid open om daar het sigaren-maken, verpakken, etc. aan te leeren, al dadelijk onder genot van een kleine toelage; aanvankelijk liep het daar storm om plaatsing, doch nu is daar geen enkele Indo aan het werk: de een na de ander verliet de fabriek, want het werk stond hun niet langer aan. De Indo's — geen regel zonder uitzondering natuurlijk — achten het beneden zich om een ambacht aan te te leeren of uit te oefenen: de kantoorkruk is hun ideaal; voor de geringste klerkenvacature komen verscheidene dozijnen sollicitanten opdagen. Men schat het aantal broodelooze Europeanen en Indo's hier op 700, een aardig cijfer en waardoor de groote armoede en de vele vraag naar hulp en steun hierboven bedoeld gereedelijk verklaard worden.

**Nog eens steenkolen op Sumatra.** Het *Bat. Nbl.* wijdt eenige uitvoerige beschouwingen aan de vroeger aangewende pogingen der ambtenaren ter westkust van Sumatra, om de steenkolenvelden in Baros en Singkel op den voorgrond te dringen, welke pogingen echter schipbreuk leden, tengevolge van de vrees om onze exploitatie der Ombilin-kolenvelden afbreuk te doen, naast geldgebrek om de zaak flink aantepakken.

Schrijver is echter van meening dat naast de Ombilinmijnen eene exploitatie der kolenvelden in Baros en Singkel niet slechts loonend kan zijn, maar tevens groote voordeelen opleveren. Men denke slechts in de eerste plaats aan Sabang, in de tweede plaats aan Penang en Singapore en in de derde plaats aan de talrijke havens in den archipel, waar de Ombilinkolen, wegens de veel te hooge vrachten, duurder of nagenoeg even duur uitkomen als engelsche kolen.

Verder verklaart de schrijver o. m. dat er geen bezwaren toch bestaan van politieken aard, noch van wege het koelievraagstuk. Bezwaren van politieken aard zeker niet, althans voor Baros. Bestaan zij voor Singkel wel, dan zijn zij er om weggezuiverd te worden. En wat het koelievraag-stuk betreft, Sumatra, gelijk bekend, is betrekkelijk dun bevolkt en het volk is over 't algemeen lui. Voor een ontginning van de steenkolenvelden in Singkel en Baros zou het koelie-vraagstuk misschien het gewichtigste zijn. Maar tegen over het *beginsel*, dat de exploitatie der steenkolenvelden op Sumatra met kracht moet worden aangevat, is dit vraagstuk van vrijwel ondergeschikt belang. Welke een schoone gelegenheid zou de staat niet hebben, eindigt de schrijver om, als het tot uitvoering der emigratieplannen komt, in die richting het koelie-vraagstuk op te lossen.

**De Afdeeling Tanah Datar** (residentie Padangsche Bovenlanden, gouvernement Sumatra's Westkust), wordt ingevolge staatsblad no. 29 gesplitst in vijf onderafdeelingen te weten:

*a.* Fort van der Capellen, met de larassen Lima Kaum, Padang Ganting, Pager Boejoeng, Soeroeasso, Salimpawang, Rau, Soengei Tarap, Goeroen, Soengei Djamboe, Priangan, Soemanik en Tandjoeng;

*b.* Singkarah, met de larassen Tandjoeng Balik, Singkarah, Soelit Ajer en Saning Bakar, onder een controleur bij het binnenlandsch bestuur met Singkarah als standplaats;

*c.* Lintau en Boea, met de larassen Lintau, Boea, Koemanis en Soempoer, onder een controleur bij het binnenlandsch bestnur met Boea als standplaats;

*d.* Sawah Loento, met de larassen Si Loengkang, Padang Siboesoek en Talawi, onder een controleur bij het binnenlandsch bestuur met Sawah Loento als standplaats;

*e.* Si Djoendjoeng, met de larassen Si Djoendjoeng-VII Kota, Kota Baroe en Loeboe Tarab, onder een controleur bij het binnenlandsch bestuur met Si Djoendjoeng als standplaats.

**Opium aan de Batakkers.** De Gouverneur Generaal, het wenschelijk achtende de vaststelling van de maximumhoeveelheid van het maandelijks aan de bataksche hoofden te verstrekken opium, zoomede van den maximum-prijs, waartegen die verstrekking mag geschieden, aan zich te trekken, heeft bij staatsblad no. 46 de daartoe noodige maatregelen getroffen.

**Over een theemarkt te Batavia.** De bekende firma Rowley, Davies en Co., groothandelaarster in thee te Londen-Mincing Lase, met bijkantoren te Calcutta en Colombo, heeft een vertegenwoordiger naar Batavia gezonden om ook hier een kantoor te openen voor den opkoop van Java-thee. De vertegenwoordiger is hier een dag of vier geleden aangekomen, heeft zich met engelsche voortvarendheid aanstonds aan het werk gezet, is in overleg getreden met verschillende firma's, welke haar tusschenkomst verleenen. tot den afscheep van thee en staat nu klaar om zaken te doen.

Dit is de eerste stap tot de vestiging van een theemarkt te Batavia.

Het is volstrekt niet de bedoeling van Rowley Davies en Co. om den prijs van de Java-thee te drukken of de theefirma's alhier den handel moeilijk te maken. Doch de herhaalde klachten over den omslag, de verschillen in waardebepaling, de onkosten en al de verdere soesah aan de consignatie verbonden, zijn ook tot Londen doorgedrongen en om daaraan tegemoet te komen, om den handel te vergemakkelijken dus, zoo voor de eene als de andere partij, is hier een bijkantoor van de Londensche firma geopend. Het kantoor koopt de thee à contant op en maakt ze hier verder gereed voor de verschillende markten met welke de firma zaken doet; het neemt dus de zorg over voor afscheep, opslag, verkoop op de groote markt e. d., waarvoor planters tot dusver de hulp behoefden van tusschenpersonen.

Het gaat dus met de thee denzelfden weg, dien de suiker reeds lang genomen heeft: het product wordt hier en zonder al te veel tusschenpersonen verhandeld tegen gereed geld.

Wat de Engelsche firma Rowley, Davies en Co. nu doet, had reeds lang gedaan kunnen zijn door Hollandsche firma's. Maar voor de klachten uit Indië bleef men te Amsterdam doof, zooals men daar doof gebleven is voor de klachten van kinaplanters. En nu de opening van een theemarkt alhier ongetwijfeld ook aan den Amstel haar terugslag zal doen gevoelen, zal men ook daar eindelijk wel de noodzakelijkheid gaan inzien om den Javaplanters de voordeelen aan te bieden waarop zij aanspraak mogen maken, zoo lezen wij in het *Soerab. Hbl.*

**Jobstijdingen uit Java.** Aan de *Javabode* ontleenen wij de volgende Jobstijdingen:

1°. Van het gewestelijk bestuur van Cheribon is het bericht ontvangen, dat in het district Loeragoeng, afdeeling Koeningan, de padi-aanplant van 85 bouws sawah hamara door muizen gedeeltelijk is vernield.

2°. De resident van Semarang deelt mede, dat tengevolge van de laatste overstroomingen in het district Bandjaren, afdeeling Japara, nog twee personen en een karbouw door de bandjir werden meegevoerd, terwijl het lijk van een inlandsche vrouw werd opgevischt.

Blijkens nader bericht van dien gewestelijken bestuurder zijn, tengevolge van plaats gehad hebbende bandjirs, verschillende aanplantingen in de districten Tenggeles en Oedaan, afdeeling Koedoes, vernield.

3°. Volgens mededeeling van den resident van Madioen is de padi-bibit van ruim 31 bouws van verschillende desa's in het district Gendingan, afdeeling Ngawi, door muizen vernield, waardoor vermoedelijk verscheidene sawahs, wegens gebrek aan bibit, niet beplant kunnen worden. Ook de kweekbedden voor den padi-aanplant in de onderdistricten Paron, Kedoenggalar en Geneng, district Seprok in genoemde afdeeling, hebben veel van de muizenplaag te lijden gehad. De noodige maatregelen zijn genomen tot tegengang van de plaag.

4°. De resident van Soerabaja deelt mede, dat in den namiddag van den 24sten December 1903 in de desa Ngepoeng, Longkir, afdeeling Lamongan, een inlandsche vrouw en haar kind plotseling met de balébalé, waarop zij zaten, in den grond zakten; twee anderen, om hulp toegeschoten, ondergingen hetzelfde lot. Onderwijl steeg uit het ontstane gat een verstikkende damp. Een der helpers werd bedwelmd, de overigen werden als lijk te voorschijn gehaald, behalve het kind, waarnaar te vergeefs werd gezocht. Het vreemde verschijnsel werd verklaard door de mededeeling van den petinggi dat daar ter plaatse vroeger een put was van 15 el diep, welke allengs werd gedempt met afval en bladeren.

5°. Van den resident van Madoera is de mededeeling ontvangen, dat in den namiddag van den 25sten December 1903 in de desas Djoenganjar-pesisir en Djoenganjargoenoegan, district en afdeeling, Bangkalan, tengevolge van zware rukwinden 70 inlandsche woningen, waaronder enkele met pannen dakbedekking, zijn vernield. In eerstgenoemde desa werden bij die gelegenheid 3 personen zwaar verwond. De materieele schade wordt geschat op f 633.

6°. De resident van Pasoeroean bericht dat in het district Kandangan, afdeeling Loemandjang, sedert eenige dagen een aschregen, afkomstig van den Smeroe, werd waargenomen.



## West-Indische Berichten.

„Naar men zegt, woelt en kookt 't in de planterswereld tengevolge van de aankondiging door den administrateur van financiën, waarbij de beheerders van landbouwondernemingen, met een oppervlakte van 25 hectaren of meer in cultuur, herinnerd worden aan art. 4 der verordening op de geneeskundige belasting. Nu het mag worden toegegeven, dat het voor den planter niet aangenaam is om voor die hectaren grond, waarop slechts een 20tal cacaoboomen in cultuur staan, onder de termen van dit artikel te vallen", schreef de *Surinamer* in haar nummer van den 14den Januari ll., waarop een planter in 't nummer van den 17den d. a. v. o. a. 't navolgende opmerkte:

„De toestand waarin de cacao (cultuur) hier te lande — reeds twee jaren lang — verkeert, is wezenlijk betreurenswaardig, dit weet trouwens een ieder en waar vonden de industrieelen in die cultuur hulp in dezen benarden toestand?

Waar moest het heen, indien het bestuur niet een gedeelte van onze werkkrachten aan den spooraanleg te werk had gesteld?

Wij zijn daarvoor dankbaar, maar helaas daarmede niet voldaan.

Aan de Bank kan men op promesse naar 'n rente van 8 pct. niet geholpen worden; deze geeft aan plantages geen voorschotten meer als zijnde deze een waardeloos iets of iets dat daarmede gelijk gesteld wordt.

Bij particulieren valt aan hulp evenmin te denken daar de meesten zelf of indirect aan de cacao-cultuur door hunne financieele krachten haast vervallen zijn, getuige de verkoopingen, die in alle couranten voortdurend te lezen staan.

Nu heeft de planter twee lange, kommervolle jaren door geworsteld, nu schijnen de zachte regens na 'n felle droogte ten goede te komen aan de cultuur; de verwachtingen zijn niet slecht en de maanden Mei of Juni kunnen wij 'n bevredigenden oogst krijgen. Waarom dan niet de hand geliefd en tot dien tijd nog uitstel aan de belastingschuldigen verleend".

Ongetwijfeld zal deze stem niet die eens roependen in de woestijn gebleken zijn, maar wat ons vooral hierin treft is weder die, reeds meer gehoorde klacht over de Bank welker actie, in tijden toen het den planters vóór den wind ging, dezen de behoefte aan een zuivere landbouwcredietinstelling niet deed inzien, zoodat ze nu plotseling geheel op zich zelven aangewezen voor groote moeielijkheden kwamen te staan.

't Komt ons naar aanleiding van 't vorenstaande niet van belang ontbloot voor wat de president van de Kamer van landbouw op Guadeloupe, waar de suikerplanter er even slecht voor staat als de cacao-boer in Suriname, over landbouwcrediet in het algemeen en over de gestie der Bank van Guadeloupe in het bijzonder had op te merken.

„Hier," zei de heer Etienne Bernard in de zitting van genoemde Kamer van den 21sten December ll., „bestaat grond om zich af te vragen of onze eenige financieele instelling, de Bank, haar plicht heeft vervuld. Gij allen weet even goed als ik, dat in een klein land als het onze, dat alleen van den landbouw leeft, de quaestie van het landbouwcrediet niet alleen een zaak van groot belang is maar voor dit land de vraag van leven of dood in zich sluit. En wat heeft nu de Bank sedert drie jaren gedaan? Zij heeft op overdreven schaal haar voorschotten op de oogst verminderd en de planter zag zich dientengevolge gedwongen om telkens minder aan de bemesting en aan de bewerking der velden ten koste te leggen, tengevolge waarvan als terugslag een reductie in het rendement aan riet en suikergehalte werd geconstateerd. Wat is daarvan 't gevolg geweest? Dat 170000 inwoners zich in hun bestaan bedreigd zien, alle grondbezit snel in waarde vermindert, de handel door een algemeenen stilstand wordt getroffen, de verschillende diensten in het land niet behoorlijk functionneeren en de bronnen van inkomsten al minder en minder leveren. Onder die omstandigheden moet de landbouw wel onder door gaan en daarmeê wellicht het staatsbankroet de ondergang van het land voor de deur staan.

Gij constateert dat de Bank van Guadeloupe een groote fout beging door, zonder reden, de voorschotten in te krimpen. Sommigen beweren dat de Bank aldus handelde, wijl haar verweten was, dat zij vroeger te veel geleend had; maar men moet echter niet vergeten dat de Bank de eenige credietinstelling is, die wij bezaten, wat voor haar gelijk stond met een soort privilege. Zij werd opgericht met het oog op de behoeften van onzen landbouw. 't is dus tot haar dat wij ons hebben te wenden; zij heeft tegenover ons plichten te vervullen, waaraan ze zich niet kan onttrekken, daar zij belangrijke voordeelen trekt uit haar positie van geprivilegeerde bankinstelling. Overigens heeft de Bank juist in den tijd, toen zij er niet tegen op zag om voorschotten op ruime schaal te verstrekken, hare aandeelhouders dividenden van 20 pCt. kunnen uitkeeren, wat ze nu al lang niet meer in staat is te doen. Zij had dus een extra-reserve voor de magere jaren moeten aanleggen. Heeft ze dat niet gedaan dan moet haar gebrek aan voorzorg worden verweten."

't Vorenstaande moge den zoo geplaagden cacao-planter van Suriname ten troost — al is die ook wat erg schraal — strekken, dat 't elders in zijne buurt voor den landbouw, ook al wegens het gemis van een behoorlijk landbouwcrediet, niet alles couleur-de-rose is.

Mogen, wanneer zooals we van harte dien planters toewenschen, nu ook al wellicht binnenkort de donkere wolken weder voorbij gedreven zijn, de krulloten medevoerend in haar vlucht, dat ze dan niet opgeven het misschien wat laat begonnen streven om zich een nuttig en noodig landbouwcrediet te verschaffen. Dat 't daarbij wel noodig zal blijken om geruimen tijd op dat aanbeeld te hameren voordat 't denkbeeld er hier *in* komt, moet hun niet schrikken.

Het onlangs gekozen Statenlid Nassy wil den handel hervormen en begon zijn denkbeelden in de *Surinamer* uiteen te zetten. Nu is er een andere hervormer in dat blad aan 't woord gekomen en 't komt ons voor dat deze, Mercurius, een beetje doorslaat als hij 't volgende schrijft:

„Voor heden wil ik op een ongelijkheid in de wet wijzen die aan de firma Kersten een voorsprong geeft en waardoor aan de andere kooplieden een oneerlijke concurrentie wordt aangedaan. Stel tegenover de firma eene andere met gelijk import — de heer Nassy spreekt van 1 millioen, maar ik zal later bewijzen van meer — met een gelijk import dan. Er is er geene, maar zaken moeten op gezonde grondslagen behandeld en beoordeeld worden.

De winstmaatstaf is 20 pct. dus verdient elk der firma's f 200000. Terwijl de eene firma, in de kolonie woonachtig, aan personeele belasting 3 pct. dus f 6000 betaalt, heeft de andere, in het buitenland gevestigd en die slechts een „vertegenwoordiger" heeft niets meer dan 1.3 pct. van f 3000 dus f 39 uit te geven.....

„Ja, maar f 6000 beteekent niets op f 200000", hoor ik mij tegenvoeren.

Als winst zeker niet, maar beschouw dien voorsprong van f 6000 uit een ander oogpunt: f 6000 vertegenwoordigt à 10 pct. een kapitaal van f 60000. Neem aan, dat bij een import van 1 millioen f 60000 dat deel is, dat omgezet wordt bij het schoenen- hoeden- en stofdepartement

---

ders mede en voerde hem een eind stroomafwaarts van de Dj. Ajer rivier. Daar doodde hij hem aan den rivieroever, zoodat het water rood werd gekleurd. Daarom werd de plaats van den moord S a m a r k i l a n g genoemd: dat beteekent: „r o o d  w a t e r" en tot heden heeft dat landschap dien naam behouden.

De „orang-kaja," die dus 2 broers had, had medelijden en wilde hen niet dooden.

Toen dus Sibajak Linggö kwam en vertelde dat hij den zijne had gedood en hij vroeg of de „orang-kaja" dit ook al had gedaan, zeide deze natuurlijk: „ja", doch begroef gauw een kat en toonde dit graf den Sibajak, dat tot op heden: „djèrèt koetjing" of „graf van de kat" heet en nog bestaat.

De twee broers waren dus gered, en bleven te Seroelö leven. Ze pasten op het vee, maar waren vooral jagers. Ze reisden veel van en naar Telok Seumawê, Pasei en kwamen ook te Atjeh.

Op een goeden avond hadden ze zich daar vermaakt door in de meunasa, waarin ze logeerden, uit stukken hout de beeltenis van een olifant te snijden en hadden dat ding onder aan de trap van het naastbij zijnde huis neergezet.

Den volgenden morgen liep alles te hoop. Niemand had nog zoo'n beeltenis, van zoo'n dier gezien, de sultan zelf werd er bij geroepen. De broeders, die als de makers er van ontdekt werden, werden gevraagd waar ze vandaan kwamen en of in dat land werkelijk zulke beesten waren.

Ze antwoordden dat ze van Singgö kwamen en dat daar werkelijk zulke beesten in 't wild rond liepen.

Daarop gelastte de sultan dat ze naar hun land terug zouden gaan en schreef een brief aan den Sibajak van Linggö waarin stond dat hij gaarne een olifant zou willen hebben en of hij hem er aan kon helpen. Sibajak van Linggö, antwoordde „neen". Dit antwoord brachten de broeders over. Toen vroeg de sultan hen of zij het dan konden. Zij antwoorden: „ja", maar vroegen manschappen om te helpen bij de jacht.

Ze kregen 50 man mede. Met die bende trokken de broeders ter jacht. In de buurt van Landé kregen ze den eersten olifant te zien, doch de Atjehers, die dat groote beest zagen, schrikten zóó, dat ze er van door gingen, zoodat dus de jacht mislukte.

De broeders gingen nu weer terug naar Atjeh en namen een Gajösche pawang gadja van Seroelö mede. Ze deelden hunne avonturen mede. De sultan zeide toen dat hij geen menschen meer gaf; maar dat hij ze goed zou beloonen als ze hem een olifant brachten. De broeders bleven toen nog eenigen tijd op Atjeh om te handelen en stuurden de pawang terug om de olifanten-kudde, die ze bij Landé gezien hadden, te bewaken (meloeöm gadja)

Toen nu ook de broeders teruggingen en onderweg sliepen op den G. Raja (Radja) werd hun in den droom duidelijk gemaakt hoe ze een olifant moesten vangen. Daartoe moesten er kleederen, versierselen, vooral veel muziekinstrumenten, rebana's, gongs enz. voor het beest verzameld worden. Als ze dat op de plaats bij Landé neer legden, zouden ze er een weerloos vangen.

De broeders gingen dit vertellen aan den Sultan van Atjeh en kregen van hem al 't gevraagde mede. Vol vreugde gingen ze nu op marsch naar Seroelö en vandaar naar Landé, alwaar hun pawang zeide, dat de olifanten er nog waren.

Op de in hunnen droom aangegeven plaats legden ze dus klêeren, kralen van koraalsteen (karang), gongs, trommen, tamboerijnen enz. voor den olifant neer.

Weldra kwam dan ook een olifant opdagen, die bij het zien van al dat moois, bleef staan en zich niet verweerde toen de pawang met de broers hem naderden. Ze kleedden het beest aan en behingen hem met alles wat er was. De olifant bleef rustig staan.

Toen de broers vervolgens uit vreugde op de rebana sloegen, ging hij loopen en de broers volgden hem. De olifant begaf zich naar de plaats, waar nu de Gajo Loeös is, alwaar de broers hem om te rusten aan een Galö-boom vastbonden.

Op die plaats ontstond later de kampong Galö en de plek, waar de olifant was vastgebonden, heet nog Toengkalau en bestaat nog.

Vandaar ging de olifant naar Deli en terug over Temiang. Bij het tegenwoordige Koeala-Simpang verloor hij een streng bloed kralen, die landstreek heet nu nog; „Karang."

Vervolgens ging hij de S. Kiri op, waar hij toen zijn touw verloor, dicht bij Kaloel. Die plaats heet nog „Toengkalau tali."

Nu ging het dwars over de bergen naar Atjeh. Bij den G. Raja lieten de twee broers met hun pawang den olifant achter om hem te laten bewonderen door het volk en gingen toen hun opwachting bij den Sultan maken en deelden hem mede, dat aan zijn opdracht was voldaan.

De Sultan liet toen in triomf den olifant voor zich brengen en liet de broeders met eerbewijzen, overladen. Hij riep den Sibajah van Linggö en den orang kaja van Servelö bij zich, nadat de broers tevens hun geschiedenis hadden verteld.

Sibajak v. Linggö werd door den Sultan aangesteld tot Rödjo Linggö, omdat op zijn gebied de olifant gevangen was.

De orang kaja van Seroelö kreeg een gebied aan de Laut Tawar met den titel van Siah Oetama. Een der broers kreeg het andere land aan den Laua Tawar met den titel van Rödjö Boekét.

De pawang bleef onder dezen broeder met den titel van pangoeloe Meloeöm (van meloeëm-gadjah-olifant bewaker.)

De andere broer kreeg het land ten Z. van Linggö, waar de olifant aan den Gölö boom was vastgebonden geweest (dus de Gajo Loeös) met den titel van Radja Petiambang.

Het was de oudste broeder. Daar deze afkomstig was van B. Djombang houdt hiermede de titel van Petiambang verband, (djambang, petiambang).

En zoodoende zijn er sedert dien tijd 4 kedjoeroens geweest in het Gajöland, die allen een tjap en aanstelling kregen van den Sultan van Atjeh.

Tevens werd toen daar de Islam ingevoerd.

FRITS.

De firma Kersten is in de gelegenheid gesteld om de schoenen van f 5 het paar, den hoed van f 2.50 en het laken van f 5 per el respectievelijk te verkoopen voor f 4.50 per paar, f 2.25 per stuk, en f 4.50 per el met dezelfde winst — let wel op — met dezelfde winst als de andere firma en toch 10 pct. minder . . . . .«

Deze Mercurius blijkt te denken dat er alleen in Suriname personeele of dergelijke belastingen bestaan. De principale van de firma Kersten heeft in het land harer vestiging ook 'n deel van hare inkomsten af te staan.

Dat bedoeld deel niet rechtstreeks aan de kolonie ten goede komt is 'n andere quaestie, die zich ook elders voordoet, getuige de enorme winsten, door in Nederland gevestigde ondernemingen in Oost-Indië gemaakt, waarvan de Nederlandsche staat profijt trekt, Indië met een luttel bedrag afschepend.

## Het een en ander over bevordering van Inlandsche Koperindustrie.

Van den schrijver, den controleur *J. E. Jasper* te Djombang, ontvingen wij een overdruk uit het „*Soerabajasch Handelsblad*" van 11 en 12 Januari jl. van zijn artikel met bovenstaanden titel. Hij schreef dit naar aanleiding van den in de notulen van het Bataviaasch Genootschap v. K. en W. opgenomen brief van Dr. *J. H. F. Kohlbrugge*, waarover wij in nº. 48 van ons Weekblad reeds het een en ander hebben gezegd.

Het spijt ons te vernemen, dat de heer Jasper ons verdenkt van „grievend" tegenover hem te zijn opgetreden en dat deze veronderstelling hem aanleiding kon geven, om in minder vleiende bewoordingen over de Vereeniging „Oost en West" in Nederland te schrijven, waaraan hij ten slotte toevoegt: „Alvorens deze vereeniging over het een en ander aan te vallen, zal t. z. t. aan het bestuur om inlichtingen worden verzocht." Het ware wel zoo wijs en kiesch geweest om de uitdrukking: „deze blijkbaar liefhebberende en op een goedkoopje uit zijnde Vereeniging" in de pen te houden, totdat hij het antwoord op die gevraagde inlichtingen had ontvangen; dan zou hij geweten heben, dat ook zijn tweede verdenking geheel onjuist is, want dat wij nimmer een bestelling deden „bij een handelaar, die voor Hollandsch „Oost en West" zoo goedkoop mogelijk koperwerk inslaat op pandvenduties."

Hetgeen de heer Jasper in het zakelijke deel van zijn artikel over de Javaansche koper-industrie schrijft, vinden wij zóó belangrijk, dat wij er gaarne een groot deel ter kennismaking voor onze lezers uit over nemen:

»Om over te gaan tot de beschrijving van den geleidelijken achteruitgang dier industrie, een vijftal jaren geleden door mij geconstateerd, heb ik slechts het volgende fragment over te schrijven uit mijn over technieken van koperbewerking handelend boek, hetwelk bijna gereed is en door 's Rijks Ethnografisch Museum te Leiden zal worden gepubliceerd.

Men zag ze al sinds lang niet meer: de spoelkommen, zwaar en flink van stuk, sober bewerkt met netjes geacheveerde ornamenten; de kwispedoors, hoog en statig, de sirihdoozen van verschillenden vorm, deftig en sierlijk, men zag ze niet meer, en al sinds lang werden ze ook niet meer gemaakt. Een enkele keer trof men zoo'n ouderwetsch ding uit de dagen van nijverheidsbloei nog aan in de woning van een Inlandsch hoofd of als *poesaka* in het bezit van een gegoeden Inlander. Maar het was, of ze langzamerhand voor goed verdwenen uit de werkplaatsen der kopergieters. Dergelijke stukken werden niet meer gegoten; men kon ze immers toch niet kwijt raken; men bepaalde zich tot goedkoope voorwerpen, die gauw van de hand konden gaan. En toch moest nog altijd voorschot worden genomen!

De stukken van vroeger, de mooie, goed afgewerkte stukken, waren langzamerhand in de pandhuizen terechtgekomen, welker beheerders de fraaiste exemplaren in handen kregen voor een kleine beleeningsom, die gewoonlijk nog niet zooveel bedroeg, als hetgeen alleen het metaal waard was.

Bij duizenden, bij tienduizenden werden en worden nog koperen gebruiksvoorwerpen naar de pandhuizen gebracht, waar ze op elkaar worden gestapeld, in bedompte kamers, tegen vochtige muren, of op bestofte, gore zolders.

Kom maar eens in een groot pandhuis ter hoofdplaats, vraag eens de vertrekken te zien, waar men de verpande zaken deponeert; ge zult verbaasd staan over de ontzettende hoeveelheden spoelkommen, kwispedoors, sirihdoozen, presenteerbladen, keteltjes e. d., welke er uit alle streken zijn bijeengebracht. En wanneer de kenner zich even de moeite wil getroosten, om zich te bukken tusschen de chaos van voorwerpen, of op ladders te klimmen, om het een en ander uit een hoogen stapel weg te halen en te bekijken, zal hij zien, dat zoowaar tusschen ordinaire dingen veel kunstvols, veel bijzonders als waardeloos is weggeborgen.

Wat niet wordt ingelost, verkoopt de pachter op publieke vendutie tegen geringe bedragen. Zoo gaan bokor's voor f 1 à 2 weg; zoo worden sirihdoozen, die f 10 à f 12 waard zijn, voor enkele guldens verkocht. Kopergieters komen op deze vendutie, koopen veel, om goedkoop aan het metaal te kunnen komen; slaan de mooiste zaken stuk om metaal te hebben voor de smeltkroezen.

Veel ook kwam terug in handen van de bevolking, die later in geldnood verkeerend, de gekochte stukken weer terugbracht naar de pandhuizen.

Zoo rouleerde het koperwerk, en tegen de pandhuizen en pandvenduties, die fnuikend waren voor de nijverheid, kon de weinig energieke, zoo spoedig tevreden Javaan niet concureeren.

Wat baatte 't hem, of hij een mooi en flink stuk maakte, wanneer hij het toch niet kon verkoopen!? Waarheen hij het bracht, hij kon het toch niet van de hand zetten, ook al eischte hij geen zware winst; wien hij 't ook toonde, steeds werd hem te kennen gegeven, dat zijn waar te duur was en dat hetzelfde tegen zeer veel lagere prijzen te bekomen was op elke pandvendutie.

En dan moest hij dat beamen, en met zijn onverkocht gebleven voorwerp trok hij verder, en met leede oogen zag hij, hoe op een pandvendutie menschen uit zijn eigen kampong, koperwerk kochten tegen onbegrijpelijk lage prijzen.

Hij vatte niet, hoe alles zoo goedkoop verkocht kon worden, en dan ging hij aan het uitrekenen, of hij niet goedkooper kon werken, of hij misschien niet bezuinigen kon op het een en ander.

Zijn instrumenten, zoo eenvoudig, zoo oud reeds, behouden, kostten hem dus geen geld, al moest hij toch ook denken aan den tijd, waarop ze noodzakelijk moesten worden vernieuwd; zijn koper had hij al zoo goedkoop mogelijk verkregen en kon hij onmogelijk met nog meer zink vermengen, dan hij reeds deed; al de dure technieken, als b.v. inleggen met golo, het à jour gieten enz., had hij reeds lang laten varen, en hoe zou hij moeten bezuinigen op zijn ciseleurs, die hij niet vooruit betalen kon, en wien hij telkens beloven moest hen te zullen betalen, als hij nieuw voorschot had ontvangen!?

Zoo kwam hij er eindelijk toe, om goedkoope bokor's te vervaardigen, — en dan nog wel op bestelling —, bokor's van f 30 per kodi (20 stuks), gegoten van vuil, geelrood koper, waarin veel zink is gemengd; bokor's, die door knapen zijn geciseleerd met heel, heel eenvoudige, soms foeieelijke, ongeacheveerde ornamenten. Op één dag leverde de jonge en onbekwame ciseleur 3 à 4 bokor's af, waar een echte artist minstens 5 dagen noodig zou hebben, om op eenzelfde voorwerp een degelijke en nauwkeurig gedetailleerde teekening te tikken. Zoo kwam hij er dus toe om inferieur goed te maken, hij, die vroeger deftige sirihdoozen, sierlijke kwispedoors, statige kandelaars uit zijn werkplaats had zien gaan.

De houten leesten, die hij daarvoor gebruik had, lagen er nu nog, als vergeten; lagen onder de rakken te vergaan, tusschen jarenlang opgehoopt stof.

En toen hij ook met deze inferieure bokor's maar matige winsten behaalde, bedacht hij, dat het toch maar beter was, om voorwerpen te gieten, waarvoor geen ciseleerarbeid noodig was. En zoo werd hij gieter van ruwe, koperen strijkijzers, die niet afgedraaid behoefden te worden, en voor welker afwerking hij alleen enkele vijlen noodig had. Hij hanteerde ze nu zelf, ontsloeg zijn helpers, zijn ciseleurs, toog zelf aan het werk met een broer of een neef van hem. Als hij tijd had, maakte hij zelf de wassen voorvormen; als hij geld had, kocht hij wat houtskool; hij goot zelf, werkte zelf af, ventte zelf zijn waar langs de huizen.

En toen de pandvenduties elkaar met korte tusschenpoozen bleven volgen en bovendien nog goedkoope, in Europa geïmiteerde voorwerpen werden ingevoerd, staakte hij zijn bedrijf, vooral ook, omdat hij het der moeite niet waard achtte om zijn intusschen versleten werktuigen te repareeren, of door nieuwe te vervangen. Zijn werkplaats leek uitgestorven.

De pachters bleven voortgaan met het in circulatie brengen van koperen waar; een gedeelte hiervan versleet door het gebruik, een ander gedeelte werd vernield door de smeltkroezen. De oude kunst ging dus verloren, de nijverheid was diep gezonken.

Circa zes jaren geleden bezocht ik te Soerabaja de werkplaatsen der kopergieters. Er waren verscheidene kampongs, waar heele families dit onderdeel van de kunstnijverheid beoefenden; er waren tal van plaatsen, waar nog vrij goed werk werd afgeleverd. Overal kreeg ik den indruk, dat de bewerking van het koper, plaats hebbend in donkere krotjes van ateliers, die zich soms tot gansche rijen aan weerszijden van de kampongstraat aaneensloten, nog in bloei verkeerde, al vertelde mij toen een Inlandsch hoofd, dat deze kunst vroeger veel meer in de hoofdstad voorkwam, het leek toch, alsof vooralsnog niet behoefde te worden gevreesd, dat zij geheel in verval zou geraken.

Ik herinner me, dat ik, eens een kampong van koperwerkers binnenkomend, het lustige, bezige rumoer hoorde van het werk, een chaos van tikkerige, krasserige, rinkinkende geluidjes, teweeggebracht bij het polijsten en ciseleeren van het metaal.

Hier en daar was het al merkbaar, dat men zijn toevlucht had genomen tot goedkoope werkwijzen, met goedkoop materiaal.

En zoetjes aan werden de werkplaatsen weer herschapen in gewone woonhuizen, gingen ook de laatste instrumenten van de hand, totdat er niets meer over was, dat duiden kon op het kloeke, prettige werk van vroeger.

Twee jaren geleden trof ik in een kampong eenige kopergieters aan, die, om op bestelling een kodi dun-wandige, ruw afgewerkte en haastig-geciseleerde bokor's voor f 10 te kunnen leveren, de als volgt te specificeeren uitgaven hadden te doen:

| | |
|---|---|
| Voor 5 kattie's was 1) ad f 0.30 per kati | f 1.50 |
| Voor het maken van 20 wassen voorvormen — hieronder begrepen het zuiveren, pletten en afdraaien van het was — wordt 1 persoon aangesteld, die voor dezen arbeid 4 dagen noodig heeft en aan loon van den gieter ontvangt ± 0.30 per dag | - 1.20 |
| Voor het bekleven met de dekkende lagen, de z.g. tapellan poetih en ireng is een arbeid van 3 dagen noodig, uit te voeren door 1 persoon, die daarvoor aan loon ontvangt | - 1.— |
| Voor 2 pikoels hout en houtskool | - 1.— |
| Voor 1 pikol klei en 1 pikoel zand | - 0.25 |
| Voor 45 katties koper, welke de gieter zich aanschaft bij Chineesche handelaren in rommelwaar, ad minstens f 0.30 per kattie | - 13.50 |
| Voor 10 katties zink (door den betrokken gieter werd het koper met het zink vermengd in de verhouding van 5: 1) ad f 0.10 | - 1.— |
| Het gieten deed de toekang zelf in ± 1 dag, zoodat hij dus daarvoor geen loon had te betalen. | |
| Voor z.g. ngerok (afschrapen), het vijlen en afdraaien van 1 kodi bokor's werd 1 persoon aangesteld, die ± 6 dagen daaraan bezig was en f 0.20 per afgewerkte bokor ontving. | f 4.— |
| Voor het oppervlakkig ciseleeren werden eenige knapen in dienst genomen. Arbeidstijd ± 3 dagen. Loon f 0.15 per bokor | - 3.— |

Het golo, waarmede de binnenwand dik wordt bekleefd, vóórdat het ciseleeren plaats heeft, behoeft niet telkens te worden aangeschaft, aangezien de gieter dit materiaal telkens, na afwerking van een serie van 20 spoelkommen, nog gebruiken kon. De prijs van deze stof wordt dus van zelf bij bovenstaande berekening niet in aanmerking genomen.

De lezer zal nu vragen: Maar wat verdient dan de kopergieter bij zulk een werkwijze? Het sommetje is nog al gemakkelijk; de ontvangsten bedragen f 30, de uitgaven f 26.45; de winst is dus f 3.55 voor een arbeidstijd van ± 17 dagen. Die winst kan echter tot ± f 5 worden opgevoerd, als de toegang, behalve het gieten, ook andere werkzaamheden op zich neemt, zoo b.v. het afdraaien of het ciseleeren.

Welnu, in zulk een toestand bevond zich de koperindustrie, voordat ik de eerste tentoonstelling organiseerde. De andere Soerabajasche en ook de Gresiksche koperwerkers hadden het niet beter.

Ik herinner me, hoe ik den kopergieter, dien ik bezocht, in een spontaan voelen van de oude kunst, opeens aanried nu degelijke bokor's te maken van hetzelfde ouderwetsche model, dat ik hem toonde.

Ik herinner me ook, hoe hij, neergezeten op den grond, me aankeek, glimlachte en toen uitriep, dat hij het niet kon. Twee dagen later kwam ik weer bij hem, deed hem dezelfde vraag, waarop ik weer hetzelfde antwoord kreeg, en stelde hem voor het toch maar te probeeren. En toen kwam zijn bekentenis: niemand zou dergelijke bokor's van hem willen koopen, of hij moest ze aan mij kunnen kwijtraken; hij moest nieuwe leesten koopen — God, ja, daar had ik heelemaal niet aan gedacht, — hij moest zich fijnere ciseleerinstrumenten aanschaffen; hij moest meer koper gebruiken, hij moest andere ciseleurs in dienst nemen en dat alles kostte geld, en dat bezat hij niet! Hij wilde het wel probeeren, als hij zekerheid had, de bokor's van de hand te kunnen zetten en als hij van mij wat voorschot mocht ontvangen, om grondstof in te slaan!

Er was nog niemand, nog geen enkele Europeaan, die iets bijzonders zag in een bokor of kwispedoor of sirihdoos.«

Dit is wel wat heel boud gesproken!

Wij weten o. a. bij ondervinding, hoe, reeds lang vóór dien, menige Nederlander met recht trotsch was op het kostbaar bezit van een paar kunstig geciseleerde kommen, een statigen kwispeldoor of een smaakvol sirihstel van Javaansch maaksel en model, en dat in 1898, tijdens de tentoonstelling van vrouwenarbeid, die mede de stoot heeft gegeven tot de oprichting van „Oost en West", verscheidene belangstellenden het zéér betreurden, dat de eens zoo zuiver-schoone Ned.-Indische kunstnijverheid in menig opzicht in verval bleek te geraken.

Wij dachten en schreven toen reeds in denzelfden geest als den heer Jasper, die zijn artikel vervolgt met:

»Om nijverheid, die als vergeten in de duisterste hoeken van kampong of dessa was teruggedrongen en op het punt stond voor goed te verdwijnen, op te heffen, te verlevendigen, was voorloopig alleen dit éene noodig: de nijvere moest gelegenheid hebben om flink te verdienen. Wie den Javaan kent, goed kent, wie zijn koperindustrie in die dagen had gezien en bestudeerd, zou onmogelijk anders hebben kunnen oordeelen.

Welnu, ik organiseerde een tentoonstelling. En toen — de eenige keer — heb ik eenige vormen ingevoerd, niet omdat ik ze zoo mooi vond, maar om praktische redenen; omdat ze gebruikt konden worden in de Europeesche huishouding.

Mijn bedoeling was om met het een en ander te toonen, waartoe de Javaansche kopergieter in staat was, en zijn vertrouwen te winnen door hem goede winsten te laten maken. En ziet dit gelukte. Het werd zoetjes aan een mode, om koperwerk te bezitten; de banale Europeesche, Chineesche, Japansche modellen werden opgegeven door zoovele Europeesche bestellers, de nijveren togen aan het werk, verdienden geld, behoefden niet meer op voorschot te arbeiden en herkregen een beetje energie.

Die mode, die evenals alle andere modes eenmaal zal verdwijnen — ik kan constateeren, dat ze nu al veel minder is geworden 1) — is het geweest, welke den kortzichtigen leek hebben toegeschenen als te zijn een ontaarding van kunst. Maar de oude vormen, de oude technieken, zoo b. v. het à jour gieten, het werken met golo, de technieken, die in geen 50 jaren meer te Soerabaja zijn toegepast, heb ik tegelijkertijd doen terugkeeren. De rijzige *adjoek adjoek's* met de *tjloepak*, welke men alleen nog maar in enkele pandhuizen aantrof, ziet men nu, evenals de in verschillenden vorm gegoten *tjèrèt's*, weer in de werkplaatsen der kopergieters; de *blèntjongs* en de *songgarajangs* hebben hun intree weer gedaan; de klompjes van een eeuw geleden, worden in dezelfde naïeve vormen gegoten; de met *golo* belegde voorwerpen zijn weer verschenen, evenzoo de *bokor's rantjangan* de *damar's templek*, de *bambans gendies*, bellen, *tjemongs* en *kedo's*.

Al die dingen vervaardigt men nu naast die modellen, en zullen — dit ligt in mijn streven — blijven bestaan, als de andere met de mode zijn verdwenen. Al dergelijke dingen heb ik eenige maanden geleden op bestelling naar de beide vereenigenen »Oost en West« gezonden, door welke ze nu worden geëxposeerd en verkocht. Dat er onder alle Soerabajasche gieters en ciseleurs echter nog tal van knoeiers zijn, zal ik niemand tegenspreken, evenmin, dat er onder hen nog geen enkelen zijn, die hun klanten gaarne knollen voor citroenen willen verkoopen en b.v. koper leveren, waarin de leek misschien geen spoor zink zou constateeren.

Wetend, dat de kopermode gaandeweg zal verdwijnen — de bewijzen heb ik er nu al van — heb ik de invoering van de Europeesche modellen door bestellers, die de gieters zelf in de kampong opzochten, stil toegelaten, en waarachtig. kon ik constateeren, dat zoo waar de gieters zelf, zoo maar volgens eigen idee, geheel op eigen initiatief, vormen invoerden, door ouderwetsche modellen naar eigen inzicht te wijzigen.

Dat had ik voorzien; dat getuigt van een weer frisch geworden arbeid.

. . . . . . . . . . . . . . . . .

En welke modellen mij door de kopergieters ook werden gebracht om het werk te keuren, steeds heb ik er hun op gewezen nooit andere ciseleermotieven te gebruiken dan Javaansche; steeds heb ik hun gezegd, dat onherroepelijk elk voorwerp zou worden afgekeurd, waarop voortaan een andere teekening voorkwam, dan een zuiver-Javaansche. Zooals gezegd: er zijn nog enkele knoeiers, die echter gaandeweg het voorbeeld volgen van de ernstige, degelijke werkers.

Mijn plan was, om in het jaar 1904 te Soerabaja een soort van modelzaal te stichten, waar alle oude modellen van koperwerk zouden worden bewaard en waar tevens gelegenheid zou kunnen bestaan tot nabestelling.

Deze taak, tegelijk met het doen uitvoeren van vele bestellingen, draag ik gaarne over aan de op te richten afdeeling Soerabaja van de Indische vereeniging »Oost en West,« met welker wakkeren oprichter, den heer Mr. Andrée Wiltens, ik reeds heb afgesproken de adressen te zullen opgeven van personen en plaatsen, bij wie en waar nijverheidsartikelen kunnen worden betrokken voor een eventueel op te richten permanent tentoonstellingslokaal.«

Dit plan juichen wij natuurlijk ten zeerste toe, en de heer Kohlbrugge, in wiens geest het, dunkt ons, geheel valt, zal dit zeker ook doen.

De oprichting dier modelzaal zal de taak van „Boeatan" om bestellingen in Indië te doen, naar wij hopen, zeer vergemakkelijken, want wat bij den aanvang van haar werk het moeielijkst blijkt te zijn, is het vinden van goede kantoren, aan wie de inkoop der verlangde artikelen in de verschillende nijverheidscentra in alle opzichten met gerustheid kan worden toevertrouwd.

Wij eindigen dan ook met het nogmaals uitspreken van den wensch en tevens de hoop, dat meer en meer leden en andere belangstellenden, zoowel in woord als in daad, hun licht zullen laten schijnen over de te volgen wegen tot practische bevordering van de Ned.-Indische kunstnijverheid en huisvlijt.

1) Bij het gieten van een koperen voorwerp van 10 katties is een wassen voorvorm van 1 kattie gewicht noodig. De verhouding is dus 10: 1. De hier bedoelde bokor's wegen elk 2¼ kattie dus samen 45 katties. Dit gewicht aan koper, staat dus, het surplus in aanmerking genomen, ongeveer gelijk met een gewicht aan was van ± 5 katties.

1) Zou dit verblijdend verschijnsel ook niet eenigszins te danken zijn aan de welgemeende waarschuwingen, die zich dadelijk van verschillende kanten lieten hooren? N. v. Z.

## Uit O.-Indische bladen.

**De tempel te Mendoet.** Aan *de Javabode* ontleenen wij de mededeeling, dat door het bataviaasch genootschap van kunsten en wetenschappen is uitgegeven een, door de heeren B. Kersjes, ingenieur der 1e klasse bij den waterstaat en C. den Hamer, inspecteur van het inlandsch onderwijs, met zorg en kennis van zaken, maar zeker niet het minst met voorliefde bewerkte, bouwkundige beschrijving van den Mendoet tempel, zooals die was vóór de restauratie.

Wij lezen verder in dat blad dat, wanneer men van den Boroboedoer-tempel den weg naar Moentilan volgt, men tusschen de diep ingesneden riviertjes Moedal en Ngasinan, op 150 meter van de Ello, den Tjandi Mendoet vindt, in 1834 door resident Hartman ontgraven.

Langs fraaie en nog grootendeels goed bewaard gebleven paneelen met voorstellingen en relief, bereikt men de binnenruimte, bestemd geweest voor de Boeddha-vereering. Op een verhoogden vloer staan drie beelden op voetstukken, nog bijna gaaf en prachtig van uitvoering. Het grootste, dat van zijn voetstuk was afgeleden, is sedert weder op zijn plaats teruggebracht; een werk, dat veel inspanning en hoofdbreken heeft gekost, maar uitmuntend geslaagd is, volgens de mededeeling van Dr. Brandes. De muren, die deze binnenruimte omgeven, zijn 2.80 meter dik en worden omgeven door een uitgebouwde borstweringmuur, die den indruk maakt van groote soliditeit en een der fraaiste onderdeelen genoemd wordt van dezen merkwaardigen tempel. De verdeeling van de wanden beneden de eerste kroonlijst — door horizontale en verticale lijnen — en van de borstweringsmuur is zoo meesterlijk, zegt de heer Kersjes, de teweeggebrachte indruk zoo verrassend, het geheel zoo weinig overladen — integendeel bijna sober behandeld — dat men zonder aarzeling den Mendoet-tempel onder de best geslaagde monumenten van het Hindoetijdperk mag rangschikken.

Om aan de hand van den heer den Hamer de tafereelen aan de muurvlakken en ommegangen, de trap en de fabels, het portaal, het plein, den kleinen tjandi en den bovenbouw te beschouwen, daartoe schiet onze ruimte tekort, zegt de schrijver, maar hij kan de verzoeking niet weerstaan om zijn bestrijding van de fraaie beelden, in de binnenhal, voor een deel over te nemen.

Uit een steenblok van minstens 3 M. hoog heeft de beeldhouwer den Boeddha te voorschijn geroepen met een buitengewoon talent en kunstvaardige behandeling. Het geloof bestuurde zijn hand, gelijk het zijn hart vervulde. De bekoring bij het aanschouwen roept ons voor den geest een tijd van hooge beschaving, een tijdperk van bloei van vóór 1000 jaar.

Dit gedenkteeken van hoogen godsdienstzin wekt door zijne volmaakte geestelijke schoonheid en statigheid van stijl een hooge bewondering; het is een kostbare erfenis in den tempel der vroomheid.

In den hoogsten eenvoud vertoont zich Boeddha, wiens woord als hoogste wet alles samenbindt, verschenen om het booze te overwinnen, rampzaligen te redden en vreugde, geluk en welvaart alom te verspreiden.

Gehuld in het, tot aan de voeten afhangend kleed, een mantel zonder mouwen, den rechterschouder en arm onbedekt latende, zit Boeddha in ernstige beschouwing en overdenking verdiept, den top van den ringvinger van de rechterhand op dien van denzelfden vinger van de linker houdende. De linkerhand is met de palm naar boven gekeerd, terwijl de binnenkant van het tweede lid van den middenvinger dier hand rust tegen den top van den duim er van. De rechterhand vertoont de palm beneden en houdt den pink, den midden en den wijsvinger eenigszins naar boven.

Het hoofd draagt korte krullen van links naar rechts gedraaid en aan het achterhoofd wat grooter dan van voren. Op het midden verheft zich een uitwas of haartop, in omtrek aan de basis 90 cM. De sluitkrul op den top is aanmerkelijk grooter dan de andere, die in 4 rijen concentrisch den uitwas omsluiten, respectievelijk met 6, 12, 16 en 16 krullen.

In het midden van het voorhoofd boven den neuswortel bevindt zich de oerna, een halve bel, waaraan geen krul is te onderkennen. Als lichamelijk kenmerk wordt de oerna steeds aangebracht op dezelfde plaats; slechts enkele malen ontbreekt deze kleine verhevenheid.

De oogleden zijn ten halve gesloten.

De wijsvinger van de linkerhand is gebroken; de breuk toont, dat die vinger gebogen zal zijn geweest.

De duim van de rechterhand is aan het lichaam vast door eene verbinding; de pink van de linkerhand is verbonden met de muis van den duim van de rechterhand, gevende voldoende steunmiddelen onder het bewerken.

De onderrand van het boven- en onderkleed zijn niet versierd. De afhangende voeten rusten met den zool op een deel van het lotuskussen, waarvan nog zichtbaar zijn de zeshoeken als dek der zaaddoos.

Rechts van Boeddha zit op een lotuskussen een wat kleiner, schoon mannenbeeld, 2,4 M.

De rechtervoet rust op een klein ovaal lotuskussen en het linkerbeen is naar binnen gericht, rustende op het groote kussen en wel zoodanig, dat het plat van den voet den binnenkant van de rechterdij raakt, zijnde een geheel andere houding dan bij het Boeddhabeeld, waar de beenen naar beneden afhangen.

Het fraaie, hooge hoofdtooisel eindigt in een knop met vierbladige kelk. Het is een bindsel van koorden, beneden omvat door een rijkversierden band, waarboven een versierde nis met een beeldje 14 cM. op een lotuskussen in de gewone houding, de handen in den schoot, als Amitabba.

Om het voorhoofd prijkt de band met 3 groote en 2 kleinere sieraden, bezet met edelgesteenten. Het haar is naar achteren gestreken, in 3 krullen links en rechts op de schouders nederdalende.

De breede bandelier is op den linkerschouder vastgeknoopt, een slip op de borst en één langer op den rug latende afhangen.

De rechterarm rust met den rug van de geopende hand op de dij, duim en vingers zijn gebroken; van de weinig opgeheven linkerhand raakt de top van den gebogen wijsvinger den duim.

Tegen den anderen wand is als pendant het derde beeld links van Boeddha gezeten, eveneens op een lotuskussen, doch hier met den linkervoet op het ovale kussen, waarvan alleen de stijgende bladeren deel uitmaken van een steen, waaruit het beeld gehouwen is, de dalende bladeren zijn uitgebeiteld in de 3de laag van het piedestal.

De onversierde lichtschijf, eveneens puntig uitloopende, is wat geschonden en reikt wat minder hoog.

Om het voorhoofd is een diadeem met versierselen in driehoekvorm, bij de ooren 28 cM. hoog. Op rechter- en linkerschouder liggen 3 lange haarlokken, de overige dekken den rug.

De oorsieraden schijnen vastgeknepen bij het begin van de lellen. Een halssnoer, binnen en buiten bezet met paarlen, is fraai van lijn.

De rechterhand is opgeheven ter hoogte van den versierden band; de wijsvinger daarvan is afgebroken, doch de vorm wijst op een gebogen stand; middel vinger, ringvinger en pink zijn naar boven gekeerd. Bij den pols is eene verbinding met het lichaam.

Van den top van het hoofdtooisel tot den voetzool op het kleine lotoskussen meet het beeld 2.60 M.

Nu, blijkens het door Dr. Brandes, in zijn lezing van den 4en Augustus, in het Bataviaansch Genootschap medegedeelde, de werkzaamheden tot herstel door de heeren Engel en van der Ham verricht, zoo goed als ten einde zijn gebracht, zal ongetwijfeld de eerwaardige Hindoe-tempel nog meer tot zijn recht zijn gekomen.

Het werk van de heeren Kersjes en den Hamer is door 22 bouwkundige en lichtdrukplaten, in het topografisch etablissement te Batavia vervaardigd, versierd. FRITS.

## Opleiding van Inlandsche Ambtenaren.

Voor een paar korte opmerkingen, mij in de pen gegeven door hetgeen de heer J. Habbema in no. 49 van dit Weekblad onder bovenstaanden titel schreef, kom ik nogmaals een beroep doen op de welwillendheid der Redactie.

Gelijk bij niet schriftelijk voorbereide discussies zoo vaak het geval is, hebben de heer H. en ik ter vergadering van het Indisch Genootschap elkander niet volkomen begrepen; dit blijkt duidelijk bij lezing van het officieel verslag.

De heer H. ging bij zijn rede uit van de min juiste onderstelling, dat mijnerzijds het verlangen was kenbaar gemaakt om in de toekomst *alle of de meeste* Inlandsche ambtenaren een cursus aan de Opleidingschool te doen doorloopen (blz. 25); ik had echter dat desideratum uitsluitend gesteld voor alle *besturende* en *rechterlijke* ambtenaren, dus de Regenten, Patihs, Wedana's, Assistent-Wedana's, Hoofddjaksa's, Djaksa's, Adjunct-Hoofddjaksa's en Adjunct-Djaksa's (blz. 20).

Daarentegen heerschte er bij mij eenig misverstand omtrent de bedoeling van den heer H., toen ik bij mijn repliek verzet aanteekende tegen een verdeeling der ambten in twee kategorieën, alsof mijn geëerde bestrijder het denkbeeld had geopperd, dat sommige ambten slechts door gediplomeerden, andere uitsluitend door ongediplomeerden zouden moeten bekleed worden (blz. 36).

Thans is, naar ik meen, voldoende gebleken, dat wij het over het volgende eens zijn: het diploma behoort een eisch te worden voor evengemelde hoogere betrekkingen, maar de gediplomeerden moeten toch ook eenigen tijd lagere betrekkingen bekleeden ter wille van hun practische vorming.

Zooals ik in K. W. 47 reeds met een enkel woord te kennen gaf, zijn het vooral de betrekkingen van

## ADVERTENTIËN.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 50, Donderdag 25 Februari 1904.

schrijver bij een Controleur of Wedana, welke mij voor die practische vorming geschikt voorkomen. Zoodra de gediplomeerde daarin een voldoende routine en kijk op het werk heeft verkregen, zal een benoeming tot Adjunct-Djaksa of Assistent-Wedana moeten volgen; ik acht het volstrekt niet noodig, dat hij *alle* lagere rangen doorloopt.

De Heer H. heeft bezwaar tegen het verleenen eener toelage aan de gediplomeerden, zoolang zij schrijver zijn; hij vindt dit onbillijk tegenover de niet-gediplomeerde collega's. Mij komt het echter geenszins onbillijk voor, dat de Staat bij het bepalen der remuneratie voor een ambtenaar niet alleen met het oogenblikkelijk gepraesteerde werk, maar ook met de volbrachte studiën en met de toekomst, die den ambtenaar wacht, rekening houdt. Wat ik in dit opzicht voorsta, is trouwens volstrekt geen nieuwigheid. Het ambt van Landraad-griffier op Java en Madoera wordt met f 250.— of 175.— bezoldigd, naarmate de titularis al dan niet gegradueerd is. Ook bij het Inlandsch lager onderwijs is eene analogie te vinden: hoofden van scholen en hulponderwijzers worden volgens Stbl. 1902, no. 53 hooger of lager bezoldigd, naarmate zij al of niet gediplomeerde van een Gouvernements-kweekschool zijn.

Aangenaam was het mij te vernemen, dat de Heer H. de noodzakelijkheid van het gevolgd hebben der Opleidingschool ook voor Adjunct-Djaksa's en Assistent-Wedana's niet ontkent. Dat hij dit wel deed, meende ik te moeten opmaken uit de omstandigheid, dat hij bedoelde ambtenaren naast de schrijvers en mantri's noemde onder de „lagere ambtenaren" (blz. 25 van het Verslag, onderaan, en K. W. 46) in verband met zijn verdere beschouwingen omtrent de twee kategorieën.

Natuurlijk ben ik het met mijn geachten bestrijder volmaakt eens, dat de betrekkingen van Assistent-Wedana en Adjunct-Djaksa voor de gediplomeerden niet de „bâton de maréchal" mogen zijn. Er behoeft evenwel geen vrees te bestaan, dat de meerderheid der gediplomeerden het niet verder zal brengen, ook al laat men in die rangen uitsluitend hen toe. De verhouding toch is niet zóó ongunstig als de heer H. zich blijkbaar voorstelt. Volgens den Reg. Alm. 1903 zijn er op Java en Madoera:

| | |
|---|---|
| Patihs | 73 |
| Districtshoofden | 331 |
| Hoofddjaksa's | 17 |
| Djaksa's | 67 |
| Adjunct-Hoofddjaksa's | 24 |
| Totaal | 512 |

tegenover:

| | |
|---|---|
| Onderdistrictshoofden | 973 |
| Adjunct-Djaksa's | 46 |
| Totaal | 1019 |

Eene verhouding derhalve van 1 : 2, welke nog gunstiger wordt, wanneer men de betrekkingen van Regent en Ondercollecteur meetelt. Ik deed dit niet, omdat Regenten in den regel de gewone promotie niet gevolgd hebben en voor de betrekking van Ondercollecteur m. i. het diploma niet behoeft geëischt te worden, maar dat neemt niet weg, dat gewoonlijk ook deze ambtenaren uit de gediplomeerden zullen gekozen worden. Doch ook bij eene verhouding van 1 : 2 kan men moeilijk volhouden, dat in het gestelde geval de betrekking van Adjunct-Djaksa of Assistent-Wedana voor de meeste gediplomeerden de maarschalkstaf zou zijn.

De vraag eindelijk, of later het diploma voor meergemelde betrekkingen als absolute eisch van benoembaarheid zal moeten gelden, blijf ik bevestigend beantwoorden. Neemt men eenmaal aan, dat het staatsbelang eischt, dat zekere ambtenaren zekere dosis kennis bezitten, dan moeten argumenten, ontleend aan het privaat belang van andere staatsdienaren, die niet in de gelegenheid zijn geweest zich die kennis eigen te maken, daarvoor zwichten, hoe verdienstelijk deze laatsten ook mogen wezen. Wellicht zal den Gouverneur Generaal bevoegdheid tot dispensatie kunnen worden voorbehouden voor zeer bijzondere gevallen, maar als regel zal aan dien eisch moeten worden vastgehouden.

M. S. KOSTER.

## Van vreemde Koloniën.

**De fransche koloniën en de oorlog.** De neutraliteitsverklaring van Frankrijk, die zich een weinig liet wachten, kwam er toch. Is het evenwel in staat om zijne onzijdigheid te handhaven? Is b. v., zoo werd den heer Le Myre de Vilers, oud-zeeofficier en gewezen gouverneur van Cochin-China gevraagd, de toestand der defensie van Indo-China van dien aard, dat er geen sprake kan wezen van het welslagen van een eventueelen coup de main van de zijde van Japan, wanneer dit land zich van een punt aan de kust van Indo-China zou willen meester maken om dit als operatie-basis tegen de russische vloot in te richten?

Het antwoord luidde als volgt:

„Wanneer wij meesters ter zee zijn (waaraan met 't oog op de geringe sterkte der fransche scheepsmacht in die wateren wel geen oogenblik mag worden geloofd. — Vert.), heeft Indo-China niets te vreezen, daar een ontscheping van vijandelijke troepen in die omstandigheden tot de onmogelijkheden behoort. (Een waarheid als 'n koe. — Dez.). Zijn evenwel onze maritieme strijdkrachten onvoldoende om de indo-chineesche kust te beschermen, zullen zij genoodzaakt zijn zich tot voor Saigon terug te trekken, de eenige ankerplaats waar zij tegen een overval beveiligd zijn, dan rijzen ernstige moeilijkheden in betrekking tot de afdoende verdediging der kolonie. Op 't oogenblik telt onze troepenmacht in Indo-China 710 officieren, 10945 Europeanen en 14811 inlanders of in het geheel 26452 man, verdeeld over de verschillende wapens. De kustlijn der kolonie strekt zich over een afstand van 15 breedtegraden of ongeveer 1500 kilometers uit en tusschen Tongkin en Cochin-China bestaat geen gemeenschap over land. De verdediging van die beide deelen der kolonie moet dus voor ieder geheel zelfstandig worden gevoerd, daar er, wanneer in het hier bedoelde geval de overzeesche gemeenschap zal zijn afgebroken, niet aan gedacht kan worden om de bezetting van het eene gewest met die van het andere bij te springen. Tongkin beschikt dan over ongeveer 18000 man en Cochin-China over 10000. Die macht zou tot het dubbele kunnen worden opgevoerd door oproeping onder de wapens van de annamitische reservisten. Maar, men mag ook niet vergeten, dat de 11600 Europeanen, die de kern van 't koloniale leger uitmaken, niet allen valide zijn. Men vindt er altijd een vrij groot aantal zieken onder, die ter wille van de humaniteit naar Frankrijk worden teruggezonden en t. g. t. door anderen vervangen. Is de gemeenschap tusschen de kolonie en het moederland verbroken, dan kan de aflossing niet meer plaats hebben en bij eenigszins langen duur van den oorlog, zou dan de getalsterkte aan Eurepeanen aanmerkelijke vermindering ondergaan.

In hoeverre valt er nu staat te maken op de 28000 inlandsche soldaten en reservisten? Vaderlandsliefde is hier vrij wel uitgesloten. Zoo zijn ze niet aan onze heerschappij gehecht geraakt. Het is dus voor hen zuiver een belangenquaestie, en nu vrees ik dat wij in de laatste jaren, door het opvoeren der belastingen, waardoor alle verbruiksartikelen werden getroffen, de inboorlingen een weinig van ons vervreemd hebben. De jongste voorschriften betreffende 't innen der indirecte belastingen en de strenge maatregelen, die daarbij werden vastgesteld, wijzen er op dat de Annamieten op 't oogenblik een neiging aan den dag leggen tot zekeren tegenstand.

Ik geloof evenwel niet dat er gevaar bestaat voor een aanval op Tongkin, Annam of Saigon, maar het dal van den Mekong, dat jaarlijks 700000 tonnen rijst uit kan voeren, moet wel een zekere aantrekkingskracht uitoefenen op een aziatische mogendheid, wier onderdanen zich hoofdzakelijk met rijst voeden. Om zich van die streek meester te maken zou men langs een der zeven mondingen van den Mekong de rivier met kleine kruisers en kanonneerbooten op kunnen varen. Ten tijde van de verovering van Cochin-China kon een fregat van 50 stukken voor Mytho het anker laten vallen. Schepen met een diepgang tot 14 meters kunnen bij hoogwater de rivier ten allen tijde opvaren, en men vergete niet dat de gezagvoerders der chineesche jonken het water op hun duimpje kennen.

De defensie van Indo-China en in het bijzonder van Neder-Cochin-China biedt ons ernstige moeilijkheden en het is niet met woorden dat we daar verbetering in kunnen brengen."

Ook de bekende heer Chailley-Bert toont zich alles behalve gerust. Hij herinnerde er onlangs aan dat in 1900 een wetsontwerp aan de goedkeuring van het fransche parlement werd onderworpen, waarbij een uitgaaf van 900 millioen franken, waarvan 200 millioen voor de koloniën, werd voorgesteld, ten einde de defensie van het moederland en zijne bezittingen te verzekeren.

Het voornemen bestond het geheele plan in zeven jaren te voltooien. Met het, voor 't fransch nationaal gevoel pijnlijk Fasjoda-incident voor oogen, kwam die termijn den heer Chailley-Bert veel te lang voor: „Laat ons," schreef hij toen „in plaats van de uitgaven over zeven jaren te verdeelen en te rekenen op de koloniale overschotten, tot het uitschrijven eener éénmilliardleening besluiten, om daarmee onze marine en de weërmacht onzer koloniën te versterken."

Hoe staat het nu met het defensief vermogen onzer overzeesche bezittingen, vraagt hij dan, om daarop 't volgend antwoord te geven:

„Wij weten niets met zekerheid. Want, gehoor gevende aan verouderde angstvallige begrippen, houdt de regeering alles zorgvuldig geheim, wat op de nationale defensie betrekking heeft, hetgeen alleen ons Franschen treft, daar de vijand, die er belang bij heeft ingelicht te zijn, voldoende op de hoogte van het onderwerp is. Maar, laat ons, naar hetgeen we er van weten, nagaan hoe we er nu eigenlijk voor staan.

Het defensieplan schijnt, wat Diego-Suarez (het steunpunt der, eventueel in den Indischen Oceaan samen te trekken vloot) betreft, gereed te zijn, dank zij de energie van generaal Gallieni. Maar die haven biedt toch nog steeds geen dokgelegenheid aan onze schepen, die daarvoor naar het engelsche Mauritius moeten gaan (of naar 't duitsche Dar-es-Salam. De V.)

Wat Indo-China aangaat.... meenen wij te mogen aannemen dat het programma nog verre van zijn algeheele voltooiing is.

In West-Afrika zijn de werken (ten behoeve o.a. van Dakar, den zetel van het bestuur) ter nauwernood aangevangen.

In Tunis is Bizerta (de groote oorlogshaven aan de noord-afrikaansche kust), niettegenstaande de belangrijke offers, die het moederland en het regentschap zich daarvoor hebben getroost, niet zoo goed voorzien en uitgerust als het behoorde te zijn. Indien we ons niet vergissen, dan hebben de Russen, onze bondgenooten, nog onlangs ondervonden, dat Bizerta hun niet datgene kon bieden, wat ze van zulk een bekende haven zouden mogen verwachten."

Evenmin als de heeren Le Myre de Vilers en Chailley-Bert schept de militaire medewerker van de *Depêche Coloniale*, de overste Péroz, zich illusiën ten opzichte van het lot van Indo-China, indien het japansch-russisch conflict tot verdere complicatiën aanleiding zou geven.

Aan het slot van een artikel, waarin deze schrijver aantoont dat de maatregelen ter verdediging dier kolonie alles te wenschen overlaten, komt hij zelfs tot de volgende conclusie:

„We staan nu voor 't vraagstuk, waarvoor slechts twee oplossingen mogelijk zijn: of onze strijdkrachten en weermiddelen in Indo-China te verdubbelen, of er in te berusten, dat wanneer de oorlog niet in alle opzichten gunstig voor Rusland afloopt, deze rijke kolonie eerlang in handen der Japanners overgaat."

Marianne begint zich ernstig ongerust te maken, nu ze, evenals elders nog in veel hoogere mate geschiedde, geen rekening heeft gehouden met de teekenen des tijds, die trots al het wereldvrede-gedoe er op wijzen, dat de regel: „wie den vrede wil, bereide zich ten oorlog" nog steeds zijn volle waarde heeft behouden.

**De oorlog uit duitsch-koloniaal oogpunt.** De *Deutsche Kolonial Zeitung* liet zich als volgt uit:

„De politieke wereld is weer een verrassing rijker. Evenals de catastrophe in Peking en de opstand in Zuid-West-Afrika is de japansch-russische oorlog een verrassing. De japansche diplomatie zou een bijzonder pluimpje verdienen, indien 't haar gelukt ware de buitenlandsche vertegenwoordigers te Tokio betreffende den toestand om den tuin te leiden. Dat is intusschen bijna niet aan te nemen en het is veel waarschijnlijker, dat de europeesche regeeringen een optimisme aan den dag hebben gelegd, waarvoor de grond, afgescheiden van de algemeene behoefte aan rust, niet recht duidelijk is, en dat in elk geval oorzaak is geweest, dat het publiek en in het bijzonder de beurzen, met uitzondering van de londensche, werkelijk werden verrast. Wie in de gelegenheid was om zich eenigszins op de hoogte te stellen van de moderne strooming in Japan en van het japansche volkskarakter, zal reeds lang overtuigd zijn geweest, dat de stemming, die onder het japansche volk heerschte tot een conflict met Rusland moest leiden. Reeds geruimen tijd staan Rusland en Japan in Oost-Azië vijandig tegenover elkaar. Sedert evenwel Japan in de rij der beschaafde volkeren is getreden, kon het Ruslands recht op 't doel afgaand optreden in Mandsjoerije niet zonder zelfopoffering verdragen. Japan heeft Korea voor zijne verdere ontwikkeling noodig. Rusland wil het Korea niet gunnen en het moest dus wel tot een breuk komen. Ongetwijfeld hebben de oude, verstandige leiders der japansche politiek getracht zulks te voorkomen; maar ook zij moeten door de stemming onder het volk tot de overtuiging zijn gekomen, dat men handelen moest, wilde men niet den vrede in het land, ja zelfs het bestaan der dynastie in gevaar brengen. In Rusland was men, daar het reeds duurzaam in Mandsjoerije gevestigd was, veel geruster en men moet der russische politiek het getuigenis geven, dat zij niettegenstaande het drijven der oorlogspartij 't hare gedaan heeft om den vrede te bewaren.

Voor het oogenblik schijnt 't dat 't tot een duel tusschen de beide tegenstanders zal beperkt blijven; maar dit kan tot verstrekkende verwikkelingen aanleiding geven, ja een wereldbrand ten gevolge hebben. Twee mogendheden zijn door een verbond met de oorlogvoerende partijen ook in het gedrang gekomen. Beide, Engeland en Frankrijk, vreezen den *casus foederis*, die hun nopen zal den bondgenoot bij te springen. Engeland zou liefst in alle gemoedsrust door hebben kunnen werken aan de economische verovering van het Yangtsedal. Frankrijk heeft in Oost-Azië, met uitzondering van enkele kleine zaken in Zuid-China (de *Kolonial-Zeitung* blijkt niet veel gewicht te hechten aan de fransche spoorwegplannen ten opzichte van Yoenan), op het oogenblik geen belangen en kijkt bij de moeilijkheden, waarin zijn bondgenoot is geraakt, al ware 't alleen maar om de aanzienlijke sommen, die in Frankrijk in russische papieren zijn belegd, met angstigen blik toe. Het is niet uitgesloten dat dit incident tot het einde van het fransch-russische verbond leidt.

Een moeilijk te berekenen factor zijn de Vereenigde Staten van Amerika Deze waren op 't punt zich belangrijke handelsbelangen in Mandsjoerije te verzekeren. Zij werden voortdurend door Rusland gedwarsboomd en door mooie praatjes om den tuin geleid. Zoo iets vergeeft de pientere Yankee zoo licht niet. Door kort voor het uitbreken van den oorlog zich door de oprichting van drie consulaten in Mandsjoerije de open deur te verzekeren en onmiddellijk drie consuls daar als voorposten op te stellen, en door het zenden van een eskader naar Tsjemoelpo, hebben zij getoond, dat daar groote belangen voor hen op 't spel staan.

Van Duitschland zeide men, toen de oorlog nog in een verre toekomst scheen te liggen, dat deze het eigenlijk volkomen onverschillig moest laten. Daartegen is aan te voeren dat sedert Duitschland, niet in de laatste plaats door het geniale initiatief van zijn keizer, zich tot een toonaangevenden staat in de rij der beschaafde volkeren heeft opgewerkt, niets het onverschillig kan laten, wat op de wereld omgaat. Niet onverschillig, maar in den meest beslisten zin neutraal, moet en zal Duitschland in deze quaestie blijven. Niet neutraal in de gewone negatieve beteekenis van „laisser aller", maar in den welbewusten positieven zin, dat men den, voor den oorlog bestaanden toestand wil bewaard zien. Duitschland heeft er geen belang bij, dat Rusland zou worden benadeeld. Tegenover de, in Duitschland van democratische zijde tegen Rusland gerichte beschuldigingen stelle men, wat Duitschland nooit vergeten mag, dat Rusland ons in moeilijke dagen een waardevolle ruggesteun geweest is. Duitschland heeft geen oorlog met gelukkigen uitslag gevoerd, waarbij het niet zeker was door Rusland in den rug gedekt te zijn. Ook de oorlogen van Frederik de Groote namen eerst een gelukkige wending, nadat de koning ten opzichte van Rusland was gerustgesteld. Maar Duitschland heeft er evenmin belang bij, Rusland in Oost-Azië veel krachtiger te zien worden. Ook een verzwakking van Japan zou Duitschland geen voordeel opleveren. Japan moet voor den russischen invloed in Oost-Azië evenzeer een tegenwicht blijven als Rusland dit met betrekking tot den japanschen invloed moet wezen. Overigens behoeft Duitschland ook geen vrees te koesteren voor een zekere versterking van Japan, want de verwezenlijking van den droom van de uitbreiding van oost-aziatische invloeden over de geheele wereld, ligt nog wel in een onafzienbaar verre toekomst. Bovendien zal de oorlog den overwinnaar ook zware wonden slaan. Zoo kan Duitschland, welks handels- en scheepvaartbelangen natuurlijk tengevolge van den oorlog nu reeds hebben te lijden, niet anders dan een spoedig einde verlangen, met zoo gering mogelijke wijzigingen in den stand van het bezit der oorlogvoerenden. De door Duitschland gewenschte handhaving van den *status quo*, heeft vooral betrekking op China, dat gelijk van zelf spreekt nu sterk in 't gedrang komt. Of China zijne, zij 't vrijwillige, zij 't gedwongen neutraliteit zal kunnen handhaven is zeer de vraag. Elke verandering van bezit aldaar, of een zoogenaamde verdeeling kan echter Duitschland op 't oogenblik slechts hoogst ongelegen komen, wijl 't dan genoodzaakt zou zijn tot handelingen, die niet overeen zijn te brengen met zijn huidige politieke doeleinden. Duitschland is dus de meest onzijdige onder de neutralen, en zou eventueel voor de rol van „werkelijk eerlijk makelaar" bij uitstek geschikt zijn, ware 't niet dat bemiddeling in den regel kwaad bloed bij beide partijen zet. Te vreezen en zooveel mogelijk te vermijden is eene bemiddeling van de zijde van Amerika, dat in elk geval een gezouten makelaarsrekening zou indienen.

Directe koloniale belangen zijn, zoolang er nog van geen verdeeling van China sprake is, onzerzijds in dezen strijd niet gemoeid. Maar wij zullen toch goed de oogen moeten openhouden, en hebben hiertoe een goed gelegen uitkijk in onze bezitting, Kiaotsjau."

## Boekbespreking.

In „de Gids" van Februari, schreef de heer *G. P. Rouffaer* onder den titel van **„Nieuwe wegen voor Indische Volkenkunde"** een artikel, waarvan wij de kennismaking onzen lezers ten zeerste aanbevelen.

Na eerst, op de hem eigene, onderhoudende en nauwkeurig gedocumenteerde wijze te hebben aangetoond, hoe in de laatste tijden ook Nederlanders zich verdienstelijk maken op het gebied onzer Oost-Indische Land- en Volkenkunde en de ethnographie, bespreekt hij met groote waardeering den weg door den heer *J. A. Loebèr* ingeslagen, die de litteratuur over Indische volkenkennis onlangs verrijkt heeft met belangrijke geschriften, waartoe diens studie in de ethnographische musea den grondslag legde.

De heer *Rouffaer* noemt dit met recht een *nieuwen weg* en wil dien in ons land voor een ieder zoo gemakkelijk mogelijk maken, door, zoo spoedig als doenlijk, in ons land een *goed* ingericht ethnographisch museum te doen verrijzen, niet speciaal bestemd voor de geleerden, maar ook voor een ruim gebruik door het volk en daarom gelegen *niet* in de betrekkelijk kleine Akademiestad Leiden, maar in de volkrijke hoofdstad Amsterdam.

Nog niet lang geleden namen wij in het K. W. een brief op van het Bestuur der Vereeniging „Moederland en Koloniën", waarin eveneens er op gewezen werd, dat Musea in hoofdzaak moeten dienen voor de volksopvoeding, doch waarin het tot stand komen eener nieuwe inrichting te Leiden, daarentegen geen bezwaar werd geacht.

Wij zijn het meer met den heer Rouffaer eens, maar dan zou, naar onze meening, eene plaatsing van het Museum in den Haag nog meer bevorderlijk zijn voor den nieuwen weg van studie, die hij bedoelt, dan die, te midden van meerendeels weinig vrijen tijd hebbende kooplieden, in het gewezen Amsterdamsche pesthuis.

Finantieele overwegingen zullen echter bij de keuze der plaats veel gewicht in de schaal leggen en nu zouden wij het meest van al betreuren, dat de moeielijkheid der keuze, nog een jarenlang leven verzekerde, niet alleen aan het beruchte pakhuis te Leiden, maar ook aan de van alle kanten bestreden, tegenwoordige opvatting, dat slechts wetenschappelijk onderlegde en toekomstige Hoogeschool-geleerden uit de studie van ethnographica profijt zullen trekken.

***

Kondigden wij eenige weken geleden de uitgave aan van een geïllustreerd Hollandsch boekje „Indische Sagen en Legenden", verzameld door den heer *T. J. Bezemer*, Leeraar aan de Ind. Afdeeling der Landbouwschool te Wageningen, dezer dagen ontvingen wij van den uitgever, Martinus Nijhoff, den Haag, ter bespreking een lijvig boekdeel getiteld: **„Volksdichtung aus Indonesien"**, waarin dezelfde schrijver op veel uitgebreider schaal allerlei Indische overleveringen, dier-fabels en sprookjes op meesterlijke wijze weergeeft.

Zeker zijn wij het met Prof. Dr. H. Kern, die een korte inleiding er bij schreef, volkomen eens, dat er met deze uitgave een goed werk is verricht, daar op die wijze „de in menig opzicht zoo wetenswaardige staaltjes van den geestesarbeid der verschillende stammen van den Indischen Archipel voor een veel wijdere kring van lezers opstaan." En zooals de schrijver zelf zegt: „dient „dit boek als getuigenis in den vreemde, dat de Neder„landers ook op wetenschappelijk gebied, het arbeidsveld „in hunne koloniën niet braak laten liggen, want van bijna al de daar gesproken talen en dialecten, waarvan hier een vijftiental benut werden, zijn reeds woordenlijsten en andere taalkundige studiën gemaakt.

Dit zeer onderhoudend geschreven en bizonder duidelijk gedrukte boek bevat:

I. Javaansche legenden en fabels.
II. Soendaneesche fabels en sprookjes.
III. Een Balineesch Volksgedicht.
IV. Maleische legenden, dier-fabels en sprookjes uit West-Borneo.
V. Bataksche overleveringen en vertellingen.
VI. Twee sagen van den Orang-Seka van Blitoeng.
VII. Dajaksche dier-fabels en legenden van Serawak en Noord-Borneo.
VIII. Sangireesche overleveringen.
IX. Vertellingen en liedjes uit de Minahassa.
X. Vertalingen uit de Gorontalo en Tominitaal.
XI. Uit de Barée-taal der Toradja's.
XII. Boegineesche en Makasaarsche Legenden.
XIII. Vertellingen der Galelareezen.
XIV. Uit het Boeroesch van Masarete.
XV. Fabels en legenden van de inboorlingen van Nieuw-Guinea en de Kei-eilanden.

***

Ook ontvingen wij in dank van den uitgever *P. J. Diehl* te Utrecht, twee romans:

**Het Kind,** door *Louise Stratenus* en
**Fortuinjacht,** door *Mevr. P. A. de Cock Buning-van Hengel.*

Het eerste is bedoeld als een pleidooi voor *Kinderbescherming*, in een romantisch kleed gestoken, dus met het oog op het aanstaande congres van dien naam, zeker *up to date*. Kinderen van „diverse pluimage" worden er in besproken, zoo ook het in Indië geboren kind, dat door de ouders ter opvoeding wordt toevertrouwd aan een familie in Nederland, die het echter niet die liefde en zorg geeft, waaraan het meer dan eenig ander behoefte heeft, zoodat de vader het meisje na enkele jaren weerziende, de smartelijke getuigenis moest afleggen:

„Het kind verliet ons als een lief schepseltje, zoo op„recht, dat het zich nooit achter de minste onwaarheid zou „hebben verscholen; maar wij behandelden het ook met liefde, „al mochten zij niet nalaten te straffen, waar dit noodig „bleek. En nu? Wij hebben een onhandelbaar kind weer„gevonden, dat zelfs onze gehechtheid mistrouwt, en niet „opziet tegen de grootste leugens."

Er valt veel uit dit goed geschreven boek te leeren.

---

„Fortuinjacht" is eene boeiende roman, die geheel op Java speelt en waarin verschillende indische toestanden en verhoudingen zeer juist weergegeven worden.

Om maar één sprekend voorbeeld te noemen, zegt de schrijfster o. a. op blz. 28, van een in Indië geboren en opgevoede vrouw:

„Zij was een *Indische* dame, zooals er gelukkig vele zijn, „wier karakter gevormd was, die het niet aan kennis ont„brak, met een ziel zóó groot, een hart zóó goed, dat menig „meer ontwikkelde Europeesche vrouw wel deed, er een „voorbeeld aan te nemen".

Dit werk van de te vroeg gestorven talentvolle schrijfster zal zeker vele lezers vinden.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Vragen des Tijds. Februari 1904.

Dr. J. H. F. Kohlbrugge: Geneeskundige hulp voor Javanen.

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Februari 1904.

W. W.: Iets over de Chineesche koelie-immigratie van Zuid-China naar Deli (met afb.). — M.: De binnenlanden van het district Nickerie (naar aanleiding van het werk van Dr. A. van Cappelle.

Natuurkundig Tijdschr. voor Ned.-Indië. Deel 63, afl. 3.

Voordracht van M. F. Onnen, over telegrafie zonder draad. — Vulkanische verschijnselen en aardbevingen in den Oost-Indischen Archipel waargenomen, gedurende het jaar 1902. — Overzicht van het aantal aardbevingen sinds 1861 in den Indischen Archipel waargenomen. — H. Kieviet: Beschrijving van een bij-zon, waargenomen ter reede van Amboina. — Uitkomsten van Meteorologische en aardmagnetische waarnemingen te Pasoeroean en Buitenzorg over 1902.

Berichten uit Ned. Oost-Indië van den Sint-Claverbond. 1905. No. 1.

Pr. H. Verbraak: Beschouwingen over Groot-Atjeh en onderhoorigheden. — De scholen der Ursulinen te Weltevreden. — A. Mathijsen: Een reisje naar de Zuidkust van Timor. — Pr. A. van Velsen: Tararara (Minahassa). — Pr. B. Schweitz: Het Ursulinenklooster te Malang. — Pr. L. Jennissen: Uit het leven der heidenen. — Wijlen Pr. A. Asselbergs: Martelaren uit den O. I. Archipel (vervolg).

De Indische Mercur. 23 Februari 1904. N°. 8.

De invloed van vulkanen op de gesteldheid van den bodem (Voordracht van Dr. A. van Bijlert). — Jaarverslag der Gouvernements-kina-onderneming in de Preanger-Regentschappen over 1902. — Wijziging-Balata-verordening in Suriname. — Kalkstikstof, een nieuwe Meststof. — De rentabiliteit van een koffieonderneming op Sumatra's Westkust. — Acacia-cultuur en tannine-productie. — S. Kalff: Uit de oude doos. Goud-Exploitatie (slot).

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 26 Febr. | 11 Mrt. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 4 Mrt. | 18 Mrt. | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 23 Febr. | 8 Mrt. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 1 Mrt. | 15 Mrt. | 7.45 vm |
| Marseille, Fr. dienst, | 5 Mrt. | 19 Mrt. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 26 Febr. | 11 Mrt. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 29 Febr. | 14 Mrt. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St Nazaire. Fr., | | 8 Mrt. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 29 Febr. | 14 Mrt. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 1 Mrt. | 15 Mrt. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

ADVERTENTIEN.

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

KON. NED. STOOMVERWERIJ
Opgericht 1864.
**J. HOEVELS.**
ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
Franco toezending. Franco retour.

DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „
B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

**Th. A. A. SIMONIS**
34 GROENMARKT,
**over de Prinsestraat, DEN HAAG.**

***Desinfectie van Vertrekken***
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
**Machinale Stoomzuivering**
**van Bedveeren.**
Wasschen, opmaken en repareeren
van beddegoed.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
**Franklinstraat 92, Den Haag.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**
Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

***B. F. C. DALDERUP,***
ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat,
Het beste en voordeeligste adres voor
**BUSGROENTEN,**
**UITGEWOGEN GROENTEN,**
**ZUURKOOL,**
**GEDROOGDE GROENTEN,**
**GEDROOGDE VRUCHTEN,**
**VRUCHTEN IN BLIK,**
**GELD. ROOKWORST.**



Corsmit Brossois & Co.
Meubelfabrikant
DEN HAAG.

**Compleete Meubileering,**
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand *f* 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
***18, WAGENSTRAAT 18.***

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

**C. HOYNG,**
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

**Nederlandsch Wapenmagazijn**
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

**SNOEREN's**
**Superieur**
**SCHOEISEL**
verkrijgbaar:
**NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.**
***Maat- en Reparatie-Inrichting.***

**AGENTEN.**
In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van
**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**
Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.
**Apeldoorn, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, en Utrecht.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES / WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**



**De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,**
**Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,**
heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.
**Speciaal adres voor**
***Zoet Roggebrood en Bruinbrood.***
☞ In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

Abonneert U op de
**Bintang Hindia.**
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

Vraagt de bekende Sauces en **FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD** Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

**F. H. BOTHE,**
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

**OOST en WEST.**
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.00,** / **voor 10 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

**BRAND-APPARATEN**
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

**R. Glastra.**
**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
in VERHUIZINGEN,
**MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.**
☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Goentoer** * | 5 Maart | 17 Maart | 22 Maart | 11 April | 13 April |
| **Merapi** | 19 „ | 31 „ | 5 April | 24 „ | 26 „ |
| **Gedé** | 2 April | 14 April | 19 „ | 8 Mei | 10 Mei |
| **Oengaran** | 16 „ | 28 „ | 3 Mei | 22 „ | 24 „ |
| **Sindoro** * | 30 „ | 12 Mei | 17 „ | 5 Juni | 7 Juni |
| **Salak** | 14 Mei | 26 „ | 31 „ | 19 „ | 21 „ |
| **Lawoe** | 28 „ | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Juli |
| **Ardjoeno** | 11 Juni | 23 „ | 28 „ | 17 „ | 19 „ |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Eene geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 51. Donderdag 3 Maart 1904. 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

**Prijs der advertentiën.**

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels . | - 0.09 |
| » » » 1000 » . | - 0.08 |
| » » » 3000 » . | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éëns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ..........
*wonende te* .......... *wensch*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van f* ..........
.......... den .......... 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Van het Dagelijksch Bestuur:

Van het Ministerie van Koloniën werden ter verspreiding ontvangen: 40 afdrukken in 8° van het Hoofdstuk „*Landbouw, boschwezen, veeteelt, mijnwezen, handel en nijverheid*" van het **Koloniaal Verslag** betreffende Nederlandsch-Indië van 1903.

Op het bureau van den Algemeenen Secretaris der Commissiën, 195 *Laan van Meerdervoort*, zijn nog enkele exemplaren beschikbaar voor leden der Vereeniging, die ze dáár kunnen gaan halen of ze schriftelijk aanvragen met bijvoeging van een postzegel van f 0,05.

### II. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

DONDERDAG 10 MAART a.s.
8 *ure 's avonds.*
**Lokaal Diligentia**, Lange Voorhout 5,

**Naar Centraal Timor.**

Voordracht met lichtbeelden door den Hr. **F. Fokkens**,
*gewezen Resident van Timor.*

*Toegang vrij* voor de leden van „Oost en West".

*Huisgenooten van leden* betalen *f* 0.50 voor eene plaats in de Zaal.

*Entrée voor niet-leden* in de Zaal *f* 1.—, op de Galerij *f* 0.10.

*Entréekaarten* zijn verkrijgbaar in het *Lokaal Diligentia* Lange Voorhout 5, in *Boeatan* Plaats 9, in het Lokaal van „Oost en West" Laan van Meerdervoort 195 en bij de Uitgevers van het „Koloniaal Weekblad" Haagpoort 4.

**Plaatsen te bespreken**: *Dinsdag* 8 Maart van 10—12 en van 2—4 ure voor de *leden en hunne huisgenooten*. — *Woensdag* en *Donderdag* 9 en 10 Maart op dezelfde uren, ook voor *niet-leden*.

**N.B.** Wij vestigen er in 't bijzonder de aandacht op, dat de door ons georganiseerde voordrachten **toegankelijk zijn voor het publiek** en dat, om te mogen rekenen op een druk bezoek, **de entréeprijs voor de Galerij zeer laag is gesteld.**

### III. Van de Afdeeling Rotterdam:

Op Maandag 22 Februari trad voor deze afdeeling op de heer F. Fokkens, gewezen Resident van Timor, met een voordracht over dat bij ons nog zoo weinig bekende eiland.

De voordracht werd als gewoonlijk, verduidelijkt door eene landkaart en tal van lichtbeelden.

Spreker begon met de langdurige reis er heen, van uit Soerabaija, eens per maand een boot, dus ook eens per maand een post; schetste verder de gesteldheid van den bodem, den grooten rijkdom aan mineralen, goud, kopererts, enz., en de cultuur van koffie, tabak, katoen en indigo, in het feitelijk aan het Nederlandsch bestuur onderworpen deel van Timor. Bijzonderen nadruk legde hij op de wanverhouding, bestaande tusschen dat deel en de onafhankelijke naburige staatjes, die tot het Nederlandsch grondgebied behooren, en dientengevolge aan ons bij contract verbonden zijn. Sinds lang wordt echter aan dit contract niet meer de hand gehouden; politieke onthouding, ter verkoming van, in de gevolgen kostbare, conflicten, is ons richtsnoer.

Hieruit vloeit voort, dat bedoelde staatjes straffeloos met elkaar oorlog voeren, druk doen aan koppensnellen en de slavernij er inheemsch is. Spreker heeft eenige Roomsch Katholieke missiën bezocht en daarvan uitstekende indrukken gekregen, waarom hij het zeer bejammerde, dat ook de Protestantsche zending zich nog niet op dit eiland gevestigd had. Hij zag in de zending een krachtige bondgenoote der regeering, die door deze dan ook ter dege gesteund moest worden. Beschaving en ontwikkeling kunnen onder de bevolking van Timor aangebracht en verbreid worden, hetgeen, voor zoo ver noodig, door de tegenwoordige geaardheid der bevolking van de aangrenzende eilanden wordt bewezen.

De bevolking van Timor is niet zonder kunstzin, hetgeen al dadelijk blijkt uit snijwerk, pottenbakkerswerk en verschillende weefsels door hen vervaardigd, maar er ontbreekt voldoende leiding en vooral onderwijs.

De taak, die de regeering tegenover de overzeesche bezittingen heeft te vervullen, is dus hier ook nog altijd groot. De spreker vond een aandachtig gehoor en Mr. D. Fock, de afdeelingsvoorzitter, bracht hem namens de aanwezigen dank voor zijne voordracht. *J. v. d. S.*

### IV. Vereeniging „Moederland en Koloniën":

ALGEMEENE VERGADERING
op **Donderdag 3 Maart 1904** in het Koffiehuis „Het Gouden Hoofd" op de Groenmarkt.
*Voortzetting van de behandeling van het Koloniaal Programma der Vereeniging.*

Ofschoon de behandeling gebleven is bij hoofdstuk VII, *Belastingen*, art. 9, zal op deze vergadering in de eerste plaats in discussie worden gebracht hoofdstuk IX, *Leger en Vloot*, daar reeds herhaaldelijk belangstellenden in deze militaire aangelegenheden uitsluitend voor dit hoofdstuk ter vergadering kwamen en onverrichterzake moesten huiswaarts keeren. Alzoo wordt nu de volgorde der behandeling:

IX. Leger en Vloot.
X. Uitbreiding van gebied.
VIII. Bestuur.
XI. Indo-Europeanen.
VII. Belastingen, art. 9.

Wegens de belangrijke quaestiën, die bij hoofdstuk *Leger en Vloot* ter sprake kunnen komen, als:

*a.* het aandeel van de Marine in de verdediging van Indië;
*b.* de aanleg van minstens één oorlogshaven, die werkelijk dien naam verdient;
*c.* of voor de verdediging van Java de voorkeur moet worden gegeven aan versterkingen, dan wel aan een krachtig veldleger?
*d.* het weerbaar maken van de Europeesche en Inlandsche bevolking;
*e.* de samensmelting der officierskorpsen van beide legers,

worden de leden verzocht de aandacht der militaire belangstellenden op deze vergadering te vestigen en hen, voor zoover zij geen lid der Vereeniging zijn, tot bijwoning uit te noodigen.

### V. Nederl. Afdeeling der N.-I. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw.

OPENBARE VERGAD RING
**Woensdag 9 Maart 1904,** 's avonds 8 uur te 's-Gravenhage, Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Zaal No. 5, Groenmarkt.

Onderwerp:

**Nieuwe Mijnwetgeving voor Ned.-Indië.**

„Bespreking van de door de Regeering van Neder-„landsch-Indië gepubliceerde ontwerp-ordonnantiën tot „uitvoering van de voorschriften betreffende de vereischten, waaraan concessionarissen moeten voldoen en betreffende „de heffing van vast recht en cijns".

Inleider: de heer **Reinier D. Verbeek,** Mijningenieur.

*De Secretaris,*
STIBBE.

### VI. Van de Afdeeling „Nijmegen":

Den 25en jl. had de afdeeling „Nijmegen" het voorrecht den heer G. E. V. L. van Zuylen, als spreker over „Sumatra," in haar midden te hebben.

Ik zeg: „de afdeeling, in haar midden", want.... Het was wederom als altijd!

Hoewel de deur was opengezet voor introductie van niet-leden, het openen en dichtdoen van *die* deur heeft geen enkel tochtje in de zaal gebracht.

Bleef de kou, besloten in de gemoederen der onverschillige Nederlanders, dus buiten, daar binnen in de zaal was het warm; een warmte, die zich uitte niet alleen in de ernstige woorden van den voordrager, waar hij sprak over de gezamelijke belangen van Nederland en Nederlandsch-Indië, die nog steeds te weinig gekend worden, maar óók in de sympathie en de uiting daarvan, door de aanwezigen.

Nadat de heer en mevrouw van Zuylen, de presidente van Oost en West, die, op onze uitnoodiging was meegekomen om de afdeeling te bezoeken, door haren voorzitter hartelijk waren verwelkomd en reeds dit woord van welkom door het gemis van toehoorders buiten den ledenkring, het meer intieme karakter dezer bijeenkomst kenschetste, nam de spreker het woord om, als inleiding vóór de te vertoonen lichtbeelden, te wijzen op de schoone toekomst, die ongetwijfeld onder eene goede leiding, voor het eiland Sumatra is weggelegd. Hij toonde aan, hoe de natuur hier, in alle opzichten, met kwistige hand den mensch hare gaven aanbiedt, hoe de bouw van het eiland voor de ontginning der velden, bosschen en mijnschatten bijzonder gunstig is, terwijl commercieel een flink getal zeer bruikbare havens tot uit- en invoer de meest uitmuntende gelegenheid geven en de gemeenschap langs de kust gemakkelijk maken. Zoolang de landengte van *Panama* nog niet is doorgegraven, ligt Sumatra daarenboven op den grooten gemeenschapsweg ter zee, tusschen Europa en Oost-Azië. De haven van *Sabang* zal eene concurrente worden van *Singapore*, die op de laatste plaats ook dit vóór heeft, dat eene doorgraving der tegenover het eiland *Weh* gelegen landengte op het schiereiland *Malakka*, de kortste gemeenschap wordt met China en Japan, voor alles, wat van de Roode Zee komt, of oostelijk daarvan ligt.

Spreker geeft ook een geschiedkundig overzicht van onze verhouding tot het eiland, van het einde van het Napoleontisch tijdperk af, toen op de westkust alleen Padang en enkele kustplaatsen, zonder onderlinge verbinding over land, in ons bezit kwamen. Reeds Koning Willem I had de groote waarde van het eiland begrepen, want hen, die O.-Indië bestuurden, wees hij op het belang om te trachten langzamerhand het gansche eiland onder ons bestuur of gezag te krijgen. Maar ook zonder die aansporing, zou de natuurlijke loop der dingen in koloniale aangelegenheden gevoerd hebben tot den tegenwoordigen stand van zaken, die nagenoeg is, zooals Nederlands eerste Koning dien verlangde. Wel ging de materiëele ontwikkeling van sommige deelen van het eiland in de laatste eeuw natuurlijk vooruit, maar niet in die mate, als dit zou hebben kunnen geschieden, wanneer door ruimere en betere voorziening in de gemeenschapsmiddelen over land en door meerderen ondernemingsgeest der Nederlanders, of mildere bepalingen ten opzichte van het toelaten van door buitenlanders bestuurde ondernemingen, de bevolking ongetwijfeld in sterkere mate in aantal zou zijn toegenomen, want Sumatra, dat drie malen grooter

## FEUILLETON.

### Takitories.

VIII. (*a*)

Takitories houden zich in Suriname dikwijls met verwachtingen bezig. Nieuwe vooruitzichten voor land en volk! Kan het wel anders? Er gebeurt zoo weinig. Het leven is van eenerlei. Het eene jaar en het andere, lijken ze niet precies op elkander, zoodat het bij terugdenken gebeuren kan, dat de dagen der opeenvolgende jaren van eenerlei datum ook precies hetzelfde opleveren en in droogte of regenval niet alleen volmaakt overeenstemmen, doch ook geheel dezelfde bezigheden medebrengen. Wat is natuurlijker daarom, dan een neiging om zich bezig te houden met hetgeen gebeuren kan en bij de geringste aanleiding aan de verbeelding vrij spel te geven.

Men heeft zich in den loop des tijds al met heel wat verwachtingen gevleid. Ik heb niet beleefd, maar toch nog levendig hooren beschrijven, de opgewondenheid, die volgde op de eerste rijke vondsten van gouderts in de bij zeer weinigen bekende bovenlanden. Wij moeten daarvoor een vijf en twintig jaren met onze gedachten terug. In het ten jare 1854 verschenen werk van Jhr. C. A. van Sijpesteyn wordt nog zoo argloos beweerd: »Het nog weinig onderzochte delfstoffelijk rijk zou ook, zoo niet door edele metalen, dan toch door andere voortbrengselen de moeite en de kosten van eene ontginning goedmaken«. Geen gedachte dus toen nog aan de mogelijkheid, dat Suriname een lokaas zou worden voor een groot aantal gelukzoekers. Toen deze gedachte echter eenmaal was gewekt, werkte zij met betooverende kracht op de bevolking, die op eens begon te gelooven, dat de verhalen van den goudberg in de afgelegen wildernissen toch nog waarheid bleken te bevatten. De goudkoorts tastte weldra velen aan. Nijvere burgers gingen hun spaarpenningen besteden aan het doen van prospecties. Goede resultaten hier en daar stijfden de begeerigen in hun voornemen om een goede kans te wagen. Ook waren enkelen bizonder gelukkig. Wij hebben allen de verhalen gehoord: van den man, die zoowat al zijn geld had zien wegslinken bij 't telkens teleurgestelde pogen om het toch zoo zeker verwachte metaal te vinden en zoo goed als geruineerd nog één poging, een laatste, een wanhopige, waagde — de laatste zet op 't speelbord — en, zie, na eenige maanden den zwarten prospecteur bij zich zag binnenkomen, het blinkend gezicht stralend van geluk, om zijn »mazra« te vertellen, dat hij eenige kilo's kostbaar erts had meegebracht; van dien anderen, wiens kostelijke met zorg verdiende spaarpenningen zonder eenig goed gevolg waren besteed, zoodat hij ten langen leste zijn aandeelen in het placèr verkocht, helaas, zooals later bleek, op een tijd, toen reeds voor hem verborgen gehouden vondsten zijn bezitting aanmerkelijk in waarde hadden doen stijgen. Er is in dien tijd en later zeker heel wat verdiend. Doch tegenover die winsten van enkelen, stonden de teleurgestelde verwachtingen van vele anderen.

Er is heel wat leergeld betaald voor en aleer de arbeidzame man vast overtuigd werd, dat de karige opbrengst van zijn ambacht rijker loon was, dan 't geen de goudvelden in den regel opleverden. Er is veel geld aan 't goud verloren. Wie er het beste bij af kwamen, dat zijn vele goudwerkers zelf. Heel wat huisjes en huizen zijn, vooral in de nieuwe wijken van Paramaribo, verrezen van geld, welks herkomst wel bekend was, doch dat langs sluipwegen de bezitters bereikte. Het is wel eens opgemerkt: het goud, dat langs den regelmatigen weg in de zakken der ondernemers vloeide, ging het land uit en de kolonie had er niets aan, doch hetgeen de goudzoekers boven hun meestal niet zeer rijkelijk loon zich wisten toe te eigenen, kwam wel der kolonie ten goede.

Voor een land met een kwijnend leven is die tijd der eerste vondsten van 't edel metaal rijk aan opwinding geweest. De prikkel was ook een zoo sterke. En wij weten bij eigen ondervinding, uit de dagen die we beleefd hebben, dat voorvallen en gebeurtenissen van veel minder groot gewicht, ook wel in staat waren groote verwachtingen op te wekken. Als, wat om de 3—5 jaren in Suriname bijna geregeld pleegt te geschieden, het kanon met 13 schoten de aankomst van een nieuwen gouverneur aan de bevolking vermeldt, is het niet alleen nieuwsgierigheid, die de bevolking naar 't Gouvernementsplein doet samenstroomen. De man, in zijn flonkernieuwen, met goud omzoomden statierok, die daar, na te zijn afgestapt aan den Gouvernementstrap en terwijl de verzengende stralen van de evenaar-zon zijn veel te zwaar pak onbehagelijk koesteren, naar zijn nieuw verblijf stapt, is naar de opvatting van velen de brenger van een nieuwen tijd. Waarschijnlijk is het gerucht hem vooruitgegaan en heeft de een of andere interviewer weten te ontdekken welke bizondere inzichten Z. E. heeft omtrent de middelen ter opheffing van de kolonie. Straks zal hij in de plechtige vergadering der Koloniale Staten niet slechts den eed afleggen, maar ook een redevoering houden om van zijn goede voornemens getuigenis af te leggen. Wij hebben 't ettelijke malen gehoord. »Wacht op mijne daden« is dan wel eens fier gezegd, doch ook wel kwam 't pathétisch element voor den dag en werd de hoop uitgesproken, dat nu eens werkelijks de parel aan de kroon van Nêerlands vorstin zou gaan schitteren met heldere stralen. En nog eens, en nog eens is er gehoopt en voorspeld, dat men een beteren tijd te gemoet ging. Men vestigde de hoop op een persoon en vergeten werd wellicht, dat ook de krachtigste man afhankelijk is van de middelen, die te zijner beschikking staan. Moet men 't ook niet meer in zich zelf zoeken? Edoch, landen hebben dit met individuën gemeen, dat zij nieuwen toevoer van krachten behoeven, dat ze lijden aan verzwakking, die buitengewone maatregelen noodzakelijk maken. Er is ook menige streek in ons dierbaar vaderland, waar jaar in jaar uit, ja eeuw in eeuw uit, alles bij 't oude bleef en 't slakkengangetje ging, totdat oorzaken, niet uit de eigen energie der bevolking, neen, de betere verkeerswegen of iets anders, een omwenteling te weeg brachten.

Verwijt het Suriname niet, dat het telkens zijn hoop bouwt op den zeker veel vermogenden man, die in naam der Koningin het Bestuur komt voeren. Ook niet, dat het haar gaat als in 't sprookje van Blauwbaard en zij naar verschillende hemelstreken om hulp en verruiming uitziet: »Zuster Anna ziet ge nog niets komen«?

Ze meent somtijds het verlossing-aankondigend antwoord te hooren. Wij hebben in Suriname een tijd beleefd — de jaren 1896—99 — toen meer dan ooit de verwachtingen groot waren. Vooreerst offerde Nederland zijn millioenen aan productieve werken. Goede, vruchtbare jaren hadden den cacao-planters althans uitstekende winsten gebracht. Er was wat te doen in het goud; meer dan ooit kwamen er prospecteurs en het gerucht van groote maatschappijen, die zich vormden, in Nederland en vooral in den vreemde, hield aan. Er kwam bij, dat men in 't vaderland blijkbaar meer aandacht begon te wijden aan de vergeten kolonie. Al ging 't van lieverlede, langzaam, de handel kwam toch vooruit, de huurprijzen stegen, er werd gebouwd en daaruit, zoowel als uit andere gegevens, bleek, dat er vooruitgang was.

We hebben daarmede aangename jaren gehad. En behalve al 't genoemde deden zich toen nog andere bij uitstek stoute verwachtingen voor. Laat ik mijn pen doopen in heldere kleuren om het te beschrijven, hoe het toen in Suriname was.

Het kwam alles op eens. Niet langer liepen er alleen geruchten van belangrijke ondernemingen. Wat opgeruimde verwachting was geweest, werd werkelijkheid. De Suriname-Maatschappij werd geboren en bracht met hare grootsche plannen van ontginning en tram-aanleg een groote opgewektheid te weeg. Men sprak van niets anders. Ja toch, want het scheen, dat andere ondernemers, nu de Suriname-heeren uit den hoek waren gekomen en hun plan bijna in veilige haven hadden, de aarzelingen overwonnen. Een groot Britsch Syndicaat streefde de Hollandsche onderneming op zijde en poogde zich van de voorrechten meester te maken, die deze rivale trachtte in haar bezit te krijgen. 't Leek alsof er goud opgehoopt lag en Suriname er maar de hand naar had uit te strekken. Bovendien werd besloten tot een proef met de tabaks-cultuur. Deli-tabak zou in de boven-Suriname op uitgebreide schaal geplant worden. Belangrijk kapitaal was er voor beschikbaar. En aanvankelijk scheen de uitkomst gunstig.

Groote verwachtingen! Wij hadden ze in die dagen. Een bizondere opgewektheid had allen bevangen, van den gouverneur af tot den eenvoudigsten burger, die zoo ver mogelijk van alle ondernemingen afstond. Wij praatten toen

is dan Java, telt naar de laatste volkstelling(schatting) slechts 6 millioen inwoners.

In dit gemis aan voldoende bevolking en aan genoegzaam gemeenschapsmiddelen in het binnenland, zal ten deele worden voorzien, wanneer de reddingsplannen van Java, zooals de tegenwoordige Regeering die voor heeft, tot uitvoering komen, want emigratie van Javanen naar Sumatra en een spoorwegaanleg in het binnenland hebben een voorname plaats op dat program.

Aan verdere maatregelen, speciaal tot ontwikkeling van de Buitenbezittingen, door financieelen steun van het Moederland, kan echter vooreerst niet worden gedacht, want alle krachten zullen noodig zijn om het economisch zinkende Java weder op dreef te brengen.

Spreker hoopt echter, dat alle Nederlanders *spoedig* tot het begrip zullen komen, van hoeveel gewicht de goede oplossing van het koloniaal-maatschappelijk vraagstuk voor Nederland is.

Hij heeft wel eens de opmerking gehoord, dat zij, die geldelijke hulp van Nederland voor Java vragen, over het hoofd zien, dat in Nederland zelf belangrijke sociale vraagstukken aan de orde zijn, die reeds nu veel geld vorderen en dit in volgende jaren zullen blijven doen.

Dit verwijt is echter een onrecht, dat men hem en verscheidene zijner medestanders aandoet. Jaren lang heeft reeds hij aan de goede oplossing der belangrijke maatschappelijke vraagstukken in het moederland meegewerkt en hij doet dit nog, maar wanneer hij telkens en telkens op hetzelfde aanbeeld hamert en het betreurt, dat dit door zoo weinig Nederlanders gehoord of gelezen wordt, dan is het, omdat hij de innige overtuiging heeft **en die overtuiging algemeen zou willen maken,** dat **ook voor de toekomst van Nederland,** van alle aan de orde zijnde sociale vraagstukken **de redding van Java het voornaamste is.**

Waar toch zou het heen, met het Nederlandsche Staats- en particulier budget, wanneer uit slentergeest en gemis aan begrip van de dringende noodzakelijkheid, de aan Java te verleenen hulp te laat kwam en de treurige, best te voorziene gevolgen daarvan niet uitbleven.

Spreker wees er op, dat juist daarom het Koloniaal Weekblad zal blijven aanhouden, totdat de beloofde hulp een feit zal zijn geworden en de van alle staatspartijen gehoorde, welwillende *woorden*, in *daden* zullen zijn omgezet.

Het auditorium dit betoog van spreker hoorende, kreeg de volle overtuiging, dat ons orgaan, door zijne kolommen slechts open te stellen voor de bespreking van koloniale zaken, het verwijt van eenzijdigheid niet treffen kan.

Nederland doen opgaan in Indië; Indië doen gevoelen, dat zijne aderen in Nederland kloppen!

Zietdaar de *leuze* — waarom moet bij zoo iets eenvoudigs, zoo iets natuurlijks, gesproken worden van „*ideaal*" — waardoor „Oost en West" zich ten strijde heeft aangegord.

Deze bedoeling duidelijk te maken, was hier het streven van den heer van Zuylen.

En waar hij dat doel *volkomen* heeft bereikt, door zijne eenvoudige, doch diep gevoelde, door zijne helder populaire woorden, daar speet het ons te meer, dat zijne woorden niet werden aangehoord, door een breede schare van Nederlanders, die zoo veel *moesten* voelen voor Indië, doch nog steeds verstijven in hunne bijna misdadig te noemen onverschilligheid, voor het hun zoo na aan 't harte *moetende* liggen Insulinde.

Hoewel de spreker ons te *hooren* en te *zien* gaf, moet o. i. het zwaartepunt zijner voordracht gevonden worden, in zijn inleidend woord.

Waar overigens, de vertoonde lichtbeelden bij uitstek goed voldeden, en waar wij zoo gaarne zouden zien, dat 't woord van den heer van Zuylen alom werd gehoord, diene dit korte verslag om alle afdeelingsbesturen te wijzen op het groote voorrecht, indien zij van hem de toezegging kunnen krijgen ook bij hen te willen optreden.

En, dit zij, aansluitende aan de diepgevoelde liefde van den spreker voor Indië mijne conclusie. Moge ten slotte zijn „frappez, frappez toujours", door hem zelf reeds jaren in praktijk gebracht, eindelijk worden gehoord door den hardhoorigen Nederlander!

*Eindelijk!*

Laat ons hoopen . . . *niet te laat!*

Dan zal „Oost en West" niet vergeefs hebben gewerkt.

Dan zal de *ziel* van *enkelen*, niet te vergeefs zijn gelegd in het werk van *velen*.

Nijmegen, 27 Febr. 1904.

E. VON BOSE.

## VII. Van „Boeatan."

Op ons verzoek kregen wij van een ambtenaar bij het Binnenlandsch Bestuur op Java eenige modellen van gevlochten sigarenkokers, zooals die in de streek, waar hij geplaatst is, vervaardigd worden. Wij geven hieronder een uittreksel uit den ontvangen geleidebrief:

»In voldoening aan uw verzoek om toezending van eenige modellen der soort sigarenkokers, die speciaal in deze streken vervaardigd worden, verzend ik met deze mail aan uw adres per aangeteekend postpakket 10 stuks »sëlĕpèns«.

Ik heb ze alle genummerd en er den koopprijs op aangegeven.

Aan de in uw schrijven vervatte wenken heb ik zooveel mogelijk gevolg gegeven. Nos. 1 t/m. 6 zijn van een voor Inlandsch gebruik ongewone grootte en fijnheid, terwijl Nos. 1 t/m. 4 bovendien geheel van dubbel omgenaaide randen voorzien zijn, ter voorkoming van het spoedig afrafelen. Deze zijn dan ook zeer sterk.

Nos. 1 en 2 zijn, in tegenstelling met de andere, niet van pandan-blad gevlochten, maar van een fijne grassoort: »roempoet loelangan«; zij vereischen zeer veel arbeid, vandaar dat de prijs vrij hoog is.

Zij zijn echter zeer solide, fijn en buigzaam.

Nos. 7, 8 en 9 zijn van de hier gebruikelijke grootte en van grover pandan-blad gevlochten en kosten dus minder, terwijl No. 10, de grofste, het goedkoopst is. Deze vier laatste soorten heb ik er bijgedaan, omdat zij door hun matigen prijs binnen ieders bereik vallen.

Fijnere sëlĕpèns als Nos. 2 t/m 6 heb ik speciaal moeten laten maken, daar de bevolking ze hier liever niet vlecht, omdat ze door den hoogen prijs geen of weinig afzet hebben.

Vandaar dat de prijs voor de enkele stuks, die ik liet maken, hooger is, dan bij een geregelde afname verwacht kan worden. Ik vlei mij daarom wel, bij een eenigszins belangrijke bestelling, Nos. 1 en 2 te kunnen laten maken voor ¾ van de aangegeven eenheidsprijzen.

Ik behoef u wel niet te zeggen, welk een voordeel de Inlandsche bevolking uit deze industrie zou kunnen trekken, indien zij voor hun product een afzetmarkt kon vinden.

Volgaarne stel ik mij dan ook geheel ter uwer beschikking tot het uitvoeren van eventueele verdere orders, waartoe ik, zoolang ik hier ben, met het grootste genoegen mijne tusschenkomst zal verleenen.«

Wij vestigen op deze toezending van *monsters voor nabestelling* de aandacht van belanghebbenden, in het bijzonder, die van de sigarenverkoopers en galanteriewinkels.

Zoolang zij de gelegenheid nog niet hebben om zelve met de producenten in aanraking te komen, wil *Boeatan* zich gaarne er mee belasten om voor hen bestellingen te doen.

De modellen zijn iederen werkdag van 10—6 ure te zien in ons verkooplocaal **Plaats 9.**

Men wende zich om inlichtingen tot de directrice *Mej. C. Loebèr.*

# Oost-Indische berichten.

Wittekruis-kolonie. — Verpleging in het militair hospitaal te Soerabaja. — Een bedolven Hindoepaleis. — De regent van Pati. — Ziekeninrichtingen voor inlanders. — De koffieoogst in Serdang. — Inlanders naar Europa. — Een goede maatregel. — De Boerenkolonie te Lembang. — Een nieuw dagblad te Batavia. — Ontevredenheid. — Decentralisatie. — Wederom een kranig feit op Atjeh. — De haven van Soerabaja. — Broodfabricage. — Clandestine pandhuizen. — Atjeh. — Merauké. — Vereeniging voor landhuurders te Djokja. — Mentawei-eilanden. — Goesti Arsad. — Zoutbriquetten. — Kabel. — Inspecteur voor het inlandsch onderwijs. — Landrenten. — Tentoonstelling te St. Louis. — Tagog Apoe.

**Wittekruis-kolonie**. Uit een brief van den heer van Emmerik aan *De Locomotief* ontleenen wij omtrent deze nuttige en schoone stichting, dat zij zich nog steeds mag verheugen in de belangstelling van de zijde van het europeesche publiek, welke belangstelling volgens sommigen, w. o. de assistent-resident voor de emigratie, de heer Heyting, nog grooter zou zijn, wanneer de godsdienst er buiten gelaten werd.

De heer van Emmerik geeft dit echter geenszins toe, hetgeen door hem ook te Batavia en te Buitenzorg aan de betrokken hoofdambtenaren is te kennen gegeven.

Hij vestigt voorts de aandacht met klem op de omstandigheid dat, *als de bevolking in de dichtst bevolkte streken op Java niet spoedig gedund wordt door verplaatsingen, misgewassen, sterfte en ellende zullen blijven aan de orde van den dag.*

De inkomsten over het afgeloopen jaar bedragen totaal f 15905,59, de uitgaven bedragen totaal f 14420,01, zoodat er op ultimo December 1903 f 458,58 in kas overbleef.

Hieruit blijkt dat, alle uitgaven ten behoeve der kolonie daaronder begrepen, het onderhoud enz. per hoofd heeft gekost f 0.12 per dag. De gezondheidstoestand was over het algemeen veel gunstiger dan in het jaar te voren en verreweg de meeste verpleegden zijn nu de gevolgen van vroeger gebrek te boven en in staat flink te arbeiden.

Het gemiddeld aantal zieken en zwakken kan gesteld worden op 40. De zieken worden grootendeels verpleegd in de twee ziekenhuizen.

De docter-djawa, die vroeger zulke uitstekende diensten op de kolonie bewees, is overgeplaatst, zoodat de kolonie sedert ettelijke maanden zonder docter is.

De school blijft reden geven tot blijdschap en hoop. Al de grootere kinderen kunnen reeds lezen en schrijven in javaansche en latijnsche karakters, terwijl zij met het oog op hun toekomst als vrije landbouwers, meer en meer geoefend worden in veldarbeid.

Zoodra de fondsen zulks toelaten zal een groote school voor de desakinderen van de omliggende desa's gebouwd worden. Verscheidene loerahs hebben mij, wat het aansporen tot het schoolbezoek betreft, hunne medewerking beloofd.

De zedelijke invloed der kolonie schijnt ook sterk gevoeld te worden in de omliggende desa's. Dit werd o. a. medegedeeld door den assistent-wedono van Getassan, toen deze onlangs met een vijftal loerahs de kolonie bezocht. Eerstgenoemde verklaarde, dat in den drogen moesson van 1902 ruim 100 desabranden in zijn onderdistrict hadden plaats gehad en dat hij gedurende den Oostmoesson van het afgeloopen jaar niet meer dan 28 branden had te rapporteeren.

Behalve medicijnen en eenig voedsel werden door de kolonie ook een 50.000 kapok-plantjes aan de bewoners der omliggende desa's verstrekt. Wij hopen in de toekomst meer in die richting te kunnen doen.

Door de Vereeniging Oost en West werd f 4000 toegestaan ten behoeve van de watervoorziening der kolonie. Er werden voor dit doel reservoirs gemetseld tot het verzamelen van regenwater, zooals dit vroeger te Rembang geschiedde. Op raad van het bestuur is de heer v. E. een steenbakkerij te Salatiga begonnen, zoodat de metselsteenen niet behoeven gekocht te worden. Waarschijnlijk zal die steenbakkerij later eenige winst opleveren ten behoeve der kolonie.

Ook de veestapel begint eenige winst op te leveren.

De paardenfokkerij telt 15 javaansche pikolpaarden, zoodat later geen lastdieren voor het vervoer van produkten zullen behoeven gehuurd te worden.

Met het ploegvee kunnen dagelijks 5 ploegen in beweging worden gehouden.

De kippenfokkerij levert voorloopig nog slechts eieren en eenig vleesch op voor de zieken en zwakken.

De pisangaanplant stelt reeds in staat om nu en dan aan al de zieken en aan al de kinderen deze gezonde vrucht te geven.

De groote rijstoogst zal waarschijnlijk in Februari a. s. aanvangen.

De groote schuur om de te oogsten rijst (gögö) op te bergen is nagenoeg gereed.

Djagoeng en ketella-pohon staan in voldoende hoeveelheid voor het gebruik der kolonie op het veld, en zoo mogelijk zal in den loop van dit jaar een gedeelte van het eerste produkt kunnen verkocht worden.

De aanplant van andere gewassen heeft tot dusver nog geen winst opgebracht. Waarschijnlijk zal dit later wel het geval zijn.

De katoenoogst is zeer onbeduidend geweest, niet voldoende om de katoen met voordeel te verwerken.

De N. I. Spoorwegmaatschappij verleende ook dit jaar vrij vervoer van voor de kolonie bestemde goederen.

Van het geld door middel van de bazaar te Tjandi bijeengebracht, staat nog f 1150 te Semarang in deposito.

**Verpleging in het militair hospitaal te Soerabaja**. De heer R. A. Ezerman, die te Soerabaja vier maanden lang in het militair hospitaal verpleegd werd, heeft daar al de ellenden van zulk een tijd doorgemaakt en zijn oogen goed de kost gegeven. Van zijn ervaringen, zoo lezen wij in *de Sem. Ct.* doet hij een stevig gedocumenteerd boekje open in een hoofdartikel in de *Soerab. Courant* en hij komt dan tot de slotsom dat Dr. Eilerts de Haan gelijk had — wat trouwens sedert door de autoriteiten openlijk erkend is — dat verbetering in de voeding zeer goed mogelijk is tegelijk met belangrijke bezuiniging. Voor de bejegening der patienten door de militaire artsen, ook in den omgang, heeft de heer Ezerman niets dan lof, maar eene heele reeks van feiten geeft hij om te bewijzen dat het oppasserspersoneel voor het grootste deel bestaat uit een bende onbruikbare drinkebroers. Den chef van den geneeskundigen dienst maakt hij daarvan geen verwijt, want hij weet dat deze al heel blij is als hij voor f 40 's maands een niet al te linksch individu als verpleger kan krijgen. Op dit gebied heeft men in het hospitaal te Weltevreden al een groote schrede voorwaarts gezet door het aanstellen van een europeesche hoofdverpleegster op een inkomen van f 100 's maands en over de diensten dezer dame is men zóó tevreden, dat haar onlangs in den vorm van huishuurindemniteit een verhooging werd toegelegd van f 50 's maands. De weg om te geraken tot verbetering is dus aangewezen.

Ten slotte vinden wij in het artikel van den heer Ezerman bevestiging van wat onlangs in de *Java Bode* is gezegd en bewezen: dat de warongs, die in de hospitalen door onderofficieren ten gerieve zg. der patienten 3de klasse worden gehouden, ware woekerzaakjes zijn.

**Een bedolven Hindoepaleis**. Het *Soer. Hbl.* ontving uit betrouwbare bron bericht, zegt de *Java Bode*, dat de ontdekking van een bedolven Hindoepaleis nabij Singosari door den heer E. de Waal, grootendeels humbug is. Er is een natuurlijke grot ontdekt met een paar ruime vertrekken er in, zonder dat vast staat dat men met overblijfselen uit het Hindoe-tijdperk te maken heeft. Vermoedelijk betreft de ontdekking eenige gangen van oude mijnbouw-werken. In enkele dezer gangen vindt men in het padasgesteente eenige figuren gebeiteld.

**De Regent van Pati**, Adipati Ario Tjondro adi Ningrat is 23 Januari in den ouderdom van 72 jaren overleden.

**Ziekenverplegingen voor Inlanders**. De chef van den civiel geneeskundigen dienst heeft den resident van Batavia om een opgave verzocht van de plaatsen, waar ziekeninrichtingen gevestigd en onder welke benaming bekend zijn, hoeveel patienten elke inrichting kan bevat[ten] en onder welke klasse zij behooren te worden gerangsch[ikt], het gemiddeld aantal lijders per dag en daarbij tevens [een] staat te voegen van het personeel in elke inrichting we[rk]zaam, ten einde met die gegevens de Regeering een voor[stel] te kunnen indienen tot betere verdeeling dier inrichtin[gen] in het algemeen en tot het vaststellen eener vaste regel[ing] tot opname van zieken van verschillenden landaard, lezen wij in *het Bat. Nbl.*

**De koffieoogst in Serdang**. Volgens bericht [uit] Serdang, zijn de koffieplanters op het moment weer b[ijzonder] te spreken over de cultuur, waaraan zij hunne krach[ten] wijden; dit is toe te schrijven aan den rijken oogst, die [de] tuinen beloven. De boomen zijn zoo met koffievrucht overladen dat het oogsten er door wordt bemoeielijkt van den lateren oogst zelfs minder vruchten kunnen wor[den] verwacht. Insecten blijven gelukkig weg en de koffiepr[ijzen] zijn ietwat stijgende, zoodat de vooruitzichten beginnen beteren, zoo meldt *de Deli Ct.*

**Inlanders naar Europa**. Het bestuur van groep N. I. van het Algemeene Ned. Verbond maakt [be]kend dat het bericht heeft ontvangen van de scheepsag[e]nt[en] voorheen J. Daendels en Co., dat de stoomvaartmaatscha[ppij] Nederland bereid is aan inlandsche onderwijzers en and[ere] inlanders (misschien ook Chineezen) passage van en [naar] N.-I. voor enkele reis (dus geen retour) te verleenen, te[gen] betaling van f 100 per hoofd.

**Een goede maatregel**. Aan de ambtenaren van [het] B.-B. is bij gouv. besluit toegestaan bij den dagelijkse[n] dienst en op dienstreizen een costuum van witte stof [te] dragen, n.m. een atilla met boord en manchetten en [een] staanden kraag met ambtsknoopen verguld of verzilv[erd], al naar den rang en met mouwversiering van tressen; pet met wit linnen overtrokken en voorzien van eene zw[arte] klep met het rijkswapen.

**De Boerenkolonie te Lembang**. Aan het *Nie[uws] van den dag voor N.-I.* ontleenen wij het bericht dat [de] heer van Ham met de »Koningin Regentes« naar Hol[land] vertrekt, om te Delft zijne studies voor ingenieur voo[rt te] zetten en daarna vermoedelijk in 1905 weder naar I[ndië] terug te keeren.

**Een nieuw dagblad te Batavia.** De *Java[-Bode]* gewaagt van een haar uit Nederland geworden bericht, [dat] wellicht nog in de eerste helft van dit jaar een nieuw g[root] dagblad te Batavia zal worden uitgegeven, waarvan het [be]drijfskapitaal ad 6 ton reeds moet zijn gevonden. Het [blad] zal geschoeid worden op neutralen leest en in formaat, [in]houd en wijze van uitgifte geheel gelijken op *de Telegr[aaf]*.

**Ontevredenheid**. Aan de *Locomotief* wordt [uit] Soerabaja geschreven dat er te Sidho-Ardjo eenig misnoe[gen] schijnt te heerschen onder de bevolking en er gemopp[erd] zou worden over onvoldoende schadeloosstelling voor [de] polowidjo, die een poosje geleden hier en daar op last [van] de negri moest worden uitgeroeid. De schrijver meent [dat] het wel weer het oude liedje zal zijn, m. a. w. dat de kl[eine] man hetgeen hem toekwam waarschijnlijk niet gekregen [zal] hebben door de schuld van anderen.

Verder hoort men er klagen over het feit dat de sui[ker]fabrieken, niettegenstaande haar rietaanplantingen reeds aanzienlijk werden uitgebreid, nog steeds voortgaan met uitbreiding, door aldaar gronden in te huren, zoodat [de] bevolking niet meer over voldoende sawahs beschikt. [Het] is waar ontvangt de kleine man huur voor zijn grond, doch dat geld is in een wip op; de huurpenningen zou[den] niet altijd geregeld uitbetaald worden; de bevolking zou [min] of meer tot dien huur geprest worden door de dorpsbur[ge]meesters, die, voor hun bemoeiingen in casu, van de on[der]nemingen »smeer« zouden krijgen.

**Decentralisatie**. Als vaststaande wordt aangeno[men] dat de invoering der decentralisatie met 1 Januari 1[905] zal plaats hebben.

In *het Bat. Nbl.* vindt men de, bij besluit van 22 Jan[uari] jl. vastgestelde instructie voor den regeeringscommis[saris] voor de decentralisatie, bestaande uit 15 artikelen.

**Wederom een kranig feit**. Een brigade maréch[aus]sée onder commando van den amboneeschen sergeant *W[...]wangko* werd, blijkens een bericht in een der laatst ontva[ngen] *Deli-couranten*, op de grens tusschen Meulaboh en Seuna[m] door 80 Atjehers aangevallen, de bende werd echter te[rug]geslagen en achtervolgd, zij liet daarbij 5 dooden in [onze] handen, terwijl aan onze zijde 2 minderen werden gew[ond]. Terecht hulde aan den amboneeschen aanvoerder, die b[lijk]baar met groote kalmte en beslistheid den aanval der klewangen heeft doorstaan.

De onderwerping van Panglima Den, die zich bij Pangl[ima] Polem heeft aangemeld, is werkelijk een felicitatie waard, [zegt] dat blad, daar hij steeds een der lastigste personaadjes gew[eest] is, die nog vrij veel invloed had. Ook verschillende an[dere] hoofden kwamen in onderwerping.

**De haven van Soerabaja.** Ter beschikking [van] den hoofdingenieur Lamminga zullen spoedig nog 2 i[nge]nieurs worden gesteld voor opnamen tot het kanalise[eren] van de Pegirian-rivier, die geschikt wordt gemaakt voo[r] groote prauwvaart, in het belang van den handel, die la[ngs] die rivier vele pakhuizen heeft.

Van het havenplan-de Jongh komt, volgens de *Soer. [Hbl.]* niets, daar de kosten te hoog zijn.

**Broodfabricage**. Bij het 18e bataljon te Buiten[zorg] zijn, blijkens de *Javabode*, proeven genomen met eene nie[...]

over niets anders. En met meer vertrouwen luisterden wij naar de optimisten, wier grootsche verwachtingen ons wel eens een glimlach hadden ontlokt.

Mijn takitories geven geen zaakkundige uitleggingen en houden zich niet op met een speciale waardeering van de kwesties, die zich in Suriname voordoen. Den belangstellenden lezer eenigszins te orienteeren; hem een kijk te geven in de menschen-maatschappij aldaar en in haar drijven en werken; ziedaar mijn doel. Hoe wij daar leven en praten? Opdat men wellicht eenigszins meer hart zal krijgen voor dat deel van Nederland en gevoelen, dat het de moeite waard is er zich mede bezig te houden.

Wat we toen, in die dagen der groote verwachtingen, hebben gesproken, als we samen wandelden op de frissche uren van den dag, op het Plein of aan den Waterkant, of als we 's avonds op balkon of stoep ons verkwikten aan de heerlijke frischheid? Ik denk met bizondere levendigheid terug aan een avond bij een mijner vrienden, een ondernemend man, een planter, die ook bekend was met tegenspoeden en teleurstellingen. Waarom ik juist bij voorkeur aan dat uurtje op 't balkon, bij 't genot van een schommelstoel en de onmisbare Whiskey-soda terug denk? Omdat de herinnering aan een Surinaamschen schoonen avond er mee vereenigd is. Iemand, die den Surinaamschen avond niet kent, niet kan mee gevoelen, kan moeielijk verstaan wat ik met mijn woorden zoo gaarne zou willen uitdrukken. Welke avonden? Die met maneschijn, zoo helder, dat ons het licht haast hindert, als wij niet in de schaduw gaan of zitten? Ze deden mij vaak denken aan winter-nachten in Europa, de heldere nachten, als de wit bevroren grond het maanlicht terugkaatst en de lucht zoo buitengemeen zuiver is. Dat sterke schijnsel op de witte stofferige wegen, scherp zich afteekenend bij de schaduwen van boomen en huizen; de heldere atmosfeer, waarin men het zachte licht ziet; de geheimzinnige schoonheid van een laan, welker hooge boomen die tooverachtigen glans doorlaten, die den vorm der roerlooze bladeren en takken afteekent op den blanken grond; de witte huizenrijen, wier gevels, in glans badend, veel schooner lijken dan ze bij het daglicht zijn, en dan dat hooge gewelf, waarin hier en daar een groot sterrenbeeld zich nog blijft vertoonen. Schooner nog waren mij de nachten, als de schitterende hemel met de ontelbare sterren en sterrenbeelden, dat bosch van gouden lichten, geen wedijver van 't grooter licht had te vreezen. Dan schijnt er meer rust te zijn in den nacht. Het sterke maanlicht heeft iets, dat overspant; de duister der avonden, brengen ons meer tot ons zelf. Die nacht is toch niet zoo heel duister. Helder genoeg om op te merken de omtrekken der dingen en de donkere massa's van het geboomte, zoo plechtig in hun stilheid.

Nu, als zoo'n avond er is, heeft men 't goed op 't ruime balkon van een vriend en luistert men gaarne naar 't opwekkend woord van een man, die u voorspelt, dat nu de tijd voor Suriname is gekomen. De groote staf der Suriname-Maatschappij was pas in de kolonie aangeland. Wat men ook voor bedenkingen had, evenals mijn gastheer, tegen de groote voordeelen aan die onderneming toegekend, het feit was toch van groote beteekenis. Nu zou een deel van het binnenland worden geopend. Knappe mannen waarborgden goed werk. Maar dat was nog niet het eenige. Wat den opgewekten, zelfs zoo ondernemenden man vooral met groote verwachtingen vervulde, was de aangevangen tabakscultuur. Aan hare resultaten twijfelde hij niet. Hij spiegelde mij voor, hoe 't werk werd aangevat en welk een omvang het zou verkrijgen. De Surinaamsche Deli-tabak was van uitnemende kwaliteit. De grond uitstekend er voor. Dat beloofde wat. De opkomst der kolonie!

Wat kon ik met mijn leekenbegrip dien avond meer doen dan luisteren. Rees niet wel eens een beetje scepticisme? Ik had al zooveel droomen meegedroomd. Maar zulk een opgewektheid van een energieken man is aanstekelijk. En toen ik tegen middernacht, huiswaarts gaande, nog een straatje rondliep, om als naar gewoonte nog eens de blikken op te heffen naar den heerlijken starrenhemel, had ik eigenlijk veel minder aandacht dan anders voor dat groote wonder, dat mij altoos met ontzag vervulde, den Schorpioen, die zijn reuzenstaart slingert in een onmetelijken boog en grooter, machtiger, indrukwekkender is dan alle wereldstelsels waarvan ons oog iets bespeuren kan. Want ik dacht meer aan dit onaanzienlijk plekje grond, waarop wij woonden en werkten en wat de tijden daarvoor zouden aanbrengen. Zou niet misschien die breede watervlakte der trotsche rivier, waarlangs ik ging, weldra wemelen van vracht- en mailbooten? Ik kon 't niet helpen, dat ik voor dit stipje in 't groote heelal meer voelde, dan voor al die groote werelden daarginds. Een mensch is niet als een zandkorrel, die bij den hoop kan zijn met millioenen andere korrels, zonder wortels uit te werpen. Wij hechten ons en voelen voor onze omgeving. En ook deze liefde hoopt vele dingen.

Er is in deze dagen nog al eens gesproken over optimisme van de menschen in Suriname. De heer J. A. de Gelder, in zijne terecht opzienbarende brochure: »*Het heden en de toekomst der kolonie Suriname*" stort daarover zelfs de vol geladen violen zijner verontwaardiging uit. Niet slechts tuchtigt hij aldus de Surinamers zelf, die in de vooringenomendheid voor hun land, uit eigenbelang dus ook, zooals de schrijver uitdrukkelijk zegt, er maar wat op los fantaseeren en zoodanig, dat zelfs beraden menschen, als de heer de Gelder zelf is, door hun waan worden meegesleept. Ook andere, intellectueele personen, staatsdienaren, die allen geheel buiten den handel of industrie stonden, werden groote optimisten, »en dit werden zij reeds enkele weken nà hun binnentreden in de Surinaamsche omgeving.« Dit feit door den schrijver vermeld, is zeker opmerkelijk. De vraag ligt voor de hand, of de kennismaking met Suriname, vooral het werkzaam zijn aldaar, in verschillende betrekkingen, voor de belangen der kolonie, niet voor een deel schuld heeft aan dat, wat de heer de G. ten onrechte geheel stelt op de rekening van een ondoordacht meegaan met ter plaatse heerschende illusiën. Hij zelf kent Suriname niet bij aanschouwing. Slechts uit het oogpunt der door hem vooral op touw gezette en geleide onderneming bezag en beoordeelde hij haar. Niet het land zelf was 't voorwerp zijner liefde, maar zijn maatschappij en de verwachting, misschien eene ook wat overspannene, die hij van haar had.

Wat is de weinig opwekkende loop der dingen geweest? Op die blijde jaren, van welke ik sprak, is groote teleurstelling gevolgd. De verwachtingen door de oprichting der Suriname-maatschappij gewekt, alsmede vele andere voorstellingen van naderenden bloei, zijn, jammerlijk genoeg, gevolgd door zeer groote tegenspoeden, die ik hier [niet] nader behoef te schetsen, omdat zij van algemeene bek[end]heid zijn. De goudindustrie doorleeft een krisis, die [ook] wel anderen, minder pessimistisch dan de heer de G., [het] hoofd doet schudden; de groote landbouw zag na [on]gunstige jaren zeer rampspoedige komen, tengevolge [van] een ziekte in de cacao-boomen, waardoor die cultuur er[nstig] wordt bedreigd; treurige ervaringen, door buitenland[sche] geldschieters opgedaan, schokten het vertrouwen in S[uri]naamsche zaken voor onbepaalden tijd. Ook voorbijga[ande] zeer tijdelijke tegenspoeden, zooals de ziekte die een paar j[aren] geleden in Paramaribo heerschte, kwamen de ongunst [der] tijden vermeerderen.

Slechts één hoop bleef er voor Suriname over. [De] laatste verwachting, waaraan men zich met te meer kr[acht] vasthield, naarmate de tegenwoordige toestand te bede[nke]lijker scheen. De kolonie zou een tram krijgen, een sp[oor]verbinding van het achterland en de goudvelden met [de] hoofdplaats. Wat de Maatschappij Suriname niet dan [met] Regeeringssubsidie wenschte te volbrengen, had de Ne[der]landsche Regeering besloten zelf uit te voeren. Het ja[ren]lang wikken en wegen had eindelijk geleid tot het be[sluit] om, daar de kolonie zonder betere verkeerswegen zeker [niet] tot eenigen bloei van beteekenis zou geraken, de aarzeling te overwinnen. Een groot, een moedig besluit, waar[voor] allen die Suriname liefhebben, den overleden Minister van Asch van Wijk hartelijk dankbaar zijn. En dat te m[eer] wijl hij de uitvoering van het groote plan opdroeg [aan] een man als den ex-Minister van Waterstaat en Ope[nbare] Werken, den heer Lely. Het plan ging er door. De ar[beid] is op gang. En hoe moeielijk ook deze dagen voor [de] kolonie zijn, het vooruitzicht, dat met die onderne[ming] wordt gegeven, houdt den moed er in. Na de ongunst[ige] jaren zullen ook voor den landbouw nog wel weer bet[ere] komen. Reeds doen zich voorteekenen kennen, die wij[zen] op 't afnemen van de cacao-ziekte. En de grondiger [be]oefening van de landbouwtoestanden belooft voor de toekom[st] waarborgen, die den planter ten goede zullen komen.

(*Wordt vervolgd.*)

manier van broodfabricage te velde. Een der ingezetenen, een engelschman, die lang in Australië als cowboy rondzwierf, heeft een manier van broodbakken aan de hand gedaan, zooals men in de rimboe in Australië toepast.

Ieder soldaat krijgt zijn portie meel met water en wat gist en nog andere, den schrijver onbekende, zaken en maakt daaruit het deeg. Dat deeg wordt in een houtkoolvuur geworpen en daarin gaar gebakken. Het op deze wijze verkregen brood is smakelijk, van buiten is het wat zwart door de houtskool, doch daarvoor krabt men het schoon. Dit brood blijft lang goed.

**Clandestine pandhuizen.** Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij het bericht dat het te Bandoeng thans wemelt van clandestine pandhuizen, een dadelijk gevolg van de ingevoerde pandhuisregie, welker tarieven, voornamelijk voor goederen van waarde, als lijfsieraden en andere preciosa, door de bevolking te laag worden bevonden. Die eenvoudige menschen loopen thans echter gevaar dat zij, zonder eenig verhaal blootstaan aan de onzuivere praktijken der clandestine pandhuishouders.

**Atjeh.** De correspondent der *N. R. Ct.* te Batavia seint: »Bij een klewangaanval op de manschappen, die met de dekking van de werken aan een brug in Seunangan belast waren, werd de luitenant der cavalerie de Bruin gewond." (Blijkens het officiersboekje is de gewonde de 1e luitenant der cavalerie C. L. C. de Bruin.)

**Merauké.** De regeering wenscht een succursale van 's Lands Plantentuin op te richten te Merauké. Prof. Treub zal spoedig derwaarts vertrekken, ter voorbereiding.

**Vereeniging van landhuurders te Djokja.** Aan de *Javabode* ontleenen wij het bericht dat op den [illegible] Januari j.l. te Djokja een algemeene vergadering werd gehouden van landhuurders, die slechts door 20 van de 36 stemgerechtigde leden werd bijgewoond. Het oude bestuur werd door hen herkozen, maar de president verklaarde het nieuwe mandaat niet te willen aanvaarden als de vergadering geen motie van vertrouwen uitbracht, die aan het bestuur de overtuiging kon schenken van de goedkeuring van de, tot heden gevolgde en nog te volgen richting.

Daarom was de vergadering in de gelegenheid gesteld, een bestuur te kiezen naar haar hart. Hoewel deze er op aandrong dat het bestuur zijn mandaat zou aanvaarden, verklaarde dit zich alleen bereid, aan te blijven tot eene volgende, over veertien dagen te houden, algemeene vergadering, waarin het dan hoopte dat alle leden aanwezig zouden zijn om eene beslissende verkiezing te houden.

De heer Zeverijn van de Cultuur-maatschappij der Vorstenlanden hield een belangrijke voordracht over den ellendigen toestand, waarin de indigo-, tabak-, koffie- en suikercultuur in Djokdjakarta verkeeren, terwijl zij zwaardere lasten te torsen hebben dan in het naburige Soerakarta.

**Mentawei-eilanden.** Aan hetzelfde blad ontleenen wij het reeds bekende bericht uit *de Sumatrabode* over een tocht van den controleur der ommelanden van Padang naar de Mentawei-eilanden om allerlei, tegen des heeren Maass' *liebenswürdigen Wilden* ingebrachte klachten te onderzoeken. Het laatstgenoemde blad komt nu ook tot de slotsom, zoo vaak verkondigd, dat de eilanders veel minder schuldig zijn dan de brutale maleische prauwvoerders en handelaren. Deze laatsten maken eenvoudig misbruik van den eenvoud der eilanders en van de omstandigheid, dat onder dezen geen flink vertegenwoordiger van het gouvernement is gesteld om hunne rechten te beschermen. Ook daar is dus uitbreiding en bevestiging van ons gezag noodig, zegt *de Javabode*.

**Goesti-Arsad.** Volgens *het Bat. Nbl.* is Goesti Arsad met zijn gevolg nog steeds te Batavia. Het verhoor door den Gouverneur-Generaal heeft nog niet plaats gehad.

**Zoutbriquetten.** Het *Bat. Nieuwsblad* meldt in verband met de zending van den machinist Overbeek naar Europa voor de keuring van machines voor de briquettering van zout, dat deze 2e klasse reist. Verder dat 100 koyangs Indisch zout naar Oostenrijk zullen worden gezonden met het oog op de mogelijkheid dat dit zout minder geschikt is om tot briquetten te worden geperst dan het Oostenrijksche zout.

Ten slotte bericht het blad dat de regeering hare ontstemming heeft te kennen gegeven over het feit, dat de raming der kosten van den bouw der briquettenfabriek te Kalianget overschreden is.

**Kabel.** De kabelsectie Batavia—Tandjong Pandan is geopend. Telegrammen voor Muntok, Pangkalpinang, Tandjong Pandan en Pontianak van en voor kantoren op Sumatra moeten via Palembang en van en voor overige kantoren via Batavia geseind worden.

**Inspecteur voor het inlandsch onderwijs.** Blijkens *de Javabode* heeft minister Idenburg het advies ingewonnen van de Indische regeering over de benoeming van den inspecteur voor het Inlandsch onderwijs te Padang Ophuysen tot hoogleeraar aan de universiteit te Leiden, in de plaats van den aftredenden lector Klinkert. De regeering heeft tegen die benoeming geen bezwaar, evenmin als de heer Ophuysen.

**Landrenten.** Volgens *het Bat. Nbl.* is door den assistent-resident van Krawang voorgesteld om een bedrag van f 27932,93 aan landrente over 1903 af te schrijven. In 1902 werd een bedrag afgeschreven van f 14153.88.

Aan den assistent-resident is de vraag gedaan, wat de oorzaak is dat de velden onbeplant bleven. Een uitvoerig rapport wordt ingewacht.

**Tentoonstelling te St. Louis.** Het *Bat. Nbl.* bericht, dat de kamer van koophandel te Batavia van de Nederlandsche kamer te New-York bericht heeft ontvangen, dat deze voornemens is, gedurende de tentoonstelling te St. Louis haar kantoor tijdelijk over te brengen naar het tentoonstellingsterrein.

Hierdoor zullen de belangen der Nederlandsche koloniale exposanten, waarvan de behartiging haar mocht worden opgedragen, het best gediend worden.

**Tagog Apoe.** Volgens het *Bat. Nieuwsblad*, heeft bij den aanleg der spoorlijn te Tjigatrap een afschuiving van [illegible] klei plaats gehad, waardoor 15 man van een hoogte van 5 meter werden meêgesleurd.

Twaalf man bleven ongedeerd, 3 werden bedolven en onmiddellijk opgegraven. Het bleek dat 1 dood was, 1 zwaar en 1 licht gewond.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De Koloniale Staten hebben hun gedachten laten gaan over de ontwerp-verordeningen, waarbij den heer J. O. Harken, voor de door hem vertegenwoordigde [illegible] den heeren Bray en de Groof, voor eene andere combinatie, zal worden vergund een onderzoek in te stellen naar de geschiktheid van, door hen aangewezen terreinen voor den landbouw in 't algemeen of voor de cultuur van [illegible]planten in 't bijzonder.

Blijkens het Voorloopig Verslag dier Staten hadden dezen meer vertrouwen in de, reeds bekende combinatie-Harken dan in die, waarvoor de heeren Bray en de Groof optreden, want terwijl men het toch alleszins billijk achtte, dat aan de combinatie, waarvoor de heer Harken het verzoek doet, en die indertijd met ernst de tabakscultuur had aangevat, de gelegenheid wordt gegeven op dezelfde terreinen met andere gewassen dan tabak proeven te nemen en hiertoe de vergunning te verkrijgen meende men, met betrekking tot het tweede ontwerp, in het oog te moeten houden »dat, waar gedurende vijf jaren een groote uitgestrektheid land, door het verleenen der vergunning, aan de algemeene mededinging wordt onttrokken en dus voor exploitatie door anderen ontoegankelijk wordt gemaakt, zekerheid, voor zoover dit mogelijk is, gewenscht is dat het onderzoek met ernst zal worden aangevat en dat de combinatie, waarvoor de aanvragers optreden de beschikking heeft over de middelen benoodigd voor het instellen van het onderzoek en het nemen der beoogde proeven.«

Wij achten, in 't algemeen gesproken, deze bedachtzaamheid der Staten niet alleen begrijpelijk maar ook alleszins gerechtvaardigd. Een kolonie, elk land dat men vooruit wil helpen, is niet gediend door 't optreden van beunhazen van allerlei slag, die maar al te dikwerf de plaats innemen, waar anders ernstige lieden zegenrijk zouden kunnen werken.

Suriname heeft ook al reeds op verschillend gebied meer dan zijn deel van het gebeunhaas gehad, dat grootscheeps veelal beginnend met 'n schijntje werkkapitaal maar veel humbug en toekomst-muziek, dikwerf jammerlijk fiasco maakt, hetwelk dan door schelden en afgeven op 't land wordt verhaald, dat zoogenaamd niet gaf wat het beloofde, alsof 't intusschen niet reeds genoeg gestraft was met 't prutswerk van speculanten, die meenen te kunnen oogsten zonder te hebben gezaaid.

't Is daarom wel degelijk zaak om goed uit de oogen te zien, opdat de kolonie niet nogmaals leergeld betale bij het verleenen van uitgebreide vergunningen aan combinatiën, welke daarvoor niet in aanmerking behoorden te worden gebracht.

Hopen we intusschen dat de combinatie-Bray en de Groof, aan 't bestuur voldoende waarborgen oplevere, om haar, met goed vertrouwen op den ernst harer pogingen, de door haar gevraagde vergunning te kunnen verleenen. Suriname heeft mannen noodig, die niet alleen *willen* maar ook *kunnen*, en voor dit laatste is het kapitaal meê een beslissende factor.

Over het algemeen waren de Staten er dus wel voor te vinden om mede te werken tot het tot stand komen der hier bedoelde verordeningen. Men achtte evenwel o. a. den termijn van vijf jaren lang genoeg voor een ernstig onderzoek, terwijl ook in overweging werd gegeven om de groote, hierbij betrokken landcomplexen niet dadelijk in hun geheel ter beschikking der bedoelde combinatiën te stellen, maar geleidelijk naar mate de door haar te nemen proeven zouden vorderen en uitbreiding der te onderzoeken terreinen noodig maken. Voorts werd het denkbeeld van de uitgifte in erfpacht, in stede van die in allodialen eigendom aan de hand gedaan.

Aan den, in het *Gouv. Adv. Blad* gepubliceerden staat van de opbrengst der middelen in het afgeloopen jaar, ontleenen wij dat die f 2.236.394 bedroeg tegen f 2.193.218 in het vorige jaar. Hierbij moet echter niet uit het oog worden verloren, dat onder de middelen voor 1903 een bedrag van ruim f 103.000 voorkomt, verkregen door overschrijving van die, in 1901 door leening ontvangen doch niet voor productieve werken bestede som, waartegenover voor 1902 slechts een, uit gelijke bron voortkomend bedrag van omstreeks f 45.000 staat, zoodat de eigenlijke middelen in het afgeloopen jaar ongeveer hetzelfde hebben opgebracht als in het jaar te voren maar toch iets meer dan voor 1903 was geraamd. Bij de raming der middelen was toch gerekend op een opbrengst van de leening voor productieve werken ad f 189.500, welke achterwege bleef, en de totale opbrengst bleef met een bedrag van ruim f 187.000 beneden de raming.

Onder de middelen, die in 1903 ruimer vloeiden dan in het voorafgaande jaar behooren, wat directe en andere belastingen betreft, de accijns op het binnenlandsch gedistilleerd, de invoerrechten, de belasting op het goud en de zegelrechten, die resp. pl. m. f 11000, f 7000, f 6350 en f 5250 meer opbrachten, terwijl de personeele belasting, het patentrecht, de belasting op de huurwaarde, de geneeskundige belasting, successie- en overgangsrechten en de opbrengst van de gouvernementsscholen voor U. L. O. met bedragen van resp. pl. m. f 2800, f 1350, f 5000, f 15600, f 8800 en f 4300 beneden de, in 1902 ontvangen sommen bleven.

Zooals men reeds weet zouden nu, wat de geneeskundige belasting aangaat, den planters door den fiscus de duimschroeven worden aangelegd, tenzij hun de gelegenheid wordt gegeven om de uitkomst van den eerstvolgenden cacao-oogst af te wachten.

Onder de »inkomsten van onderscheiden aard« valt de aandacht onmiddellijk op het belangrijk hooger cijfer, f 58157, dat in 1903 voor balata-concessiën werd ontvangen tegen slechts f 38873 in 1902. Aan passagegelden op de gouvernementsvaartuigen, bij den dienst der posterijen, en wat mijnconcessiën aangaat, bleven de ontvangsten zoowel beneden die, welke in 1902 werden verkregen als beneden de raming.

Over het geheel kan men, dunkt ons, in aanmerking nemende den treurigen toestand, waarin de belangrijkste cultuur der kolonie in het afgeloopen jaar verkeerde, tevreden zijn met de verkregen uitkomsten, waartoe evenwel het nieuwe leven, dat de tramaanleg in de kolonie bracht, ook wel het zijne zal hebben bijgedragen.

Wat den tramaanleg aangaat viel daarbij een merkwaardig verschijnsel te constateeren. Waarschijnlijk tengevolge van de, tegen de speelwoede in de kolonie genomen maatregelen, hebben zich een twintigtal Chineezen als arbeiders bij dien aanleg verbonden. Als Johnnie nu maar niet het eigenlijk werken heeft verleerd. De Paraneger is, we hebben 't nog onlangs van den heer Berkhout vernomen, vooral bij het boschkappen, hetwelk nu op groote schaal in die buurt moet worden verricht, zeker wel een op prijs te stellen arbeider. Maar, 't schijnt dat men hem nu ook al de overtuiging van eigen onmisbaarheid wil bijbrengen, wat natuurlijk aanleiding geeft tot hoogere eischen van zijn kant. Zoo lezen we in een correspondentie uit Boven-Para aan de *Surin. Bode*, die inzonderheid de belangen van het negerras voorstaat, 't volgende:

»Dezen (de arbeiders uit de stad) verdienen f 1.25 daags, plus kost, medicijn en vrije woning; daarbij hebben zij 4 of 5 personen, die dagelijks voor hun drinkwater zorgen, terwijl het Paravolk voor slechts f 1.50 zonder meer en met eigen gereedschappen moet arbeiden.

In het belang der goede zaak wilde ik het mijne bijdragen, dat de arbeiders zich met f 1.75 tevreden stelden, maar zij komen met zulke mathematische bewijzen voor den dag, die ik niet kan wederleggen. Ze rekenen het zoo uit: f 1.25 voor een dagloon, f 0.50 voor kost, f 0.25 voor gereedschappen, f 0.25 voor inwoning, dus totaal f 2.25 per dag; dan is reiskost niet medegerekend.«

Den Para-arbeider zal zeker wel evenals aan alle arbeiders bij den aanleg vrije geneeskunige behandeling toekomen en wat de mathematische bewijzen voor de billijkheid zijner eischen aangaat, gelooven we daaruit te mogen afleiden, dat 't den luitjes enkel te doen is om binnen zoo kort mogelijken tijd, zooveel mogelijk te verdienen en dan weer een tijdje te kunnen luilakken: 25 cent daags voor gereedschappen of gerekend op 6 werkdagen in de week f 78 in het jaar aan bijlen en schoppen en een gelijk bedrag aan logies, benevens 50 centen daags aan bacoven, mais en bakkeljauw of ander gebruikelijk dagelijksch voedsel; is die eisch werkelijk billijk?

De *Bode* zou beter doen om, opkomende voor den minderen man waar wezenlijke grieven zich voordoen, aan een werk als den tramaanleg, waarvan 't nut voor de heele kolonie zoo duidelijk in 't oog springt geen moeilijkheden in den weg te leggen door voedsel te geven aan overdreven eischen van den neger-arbeider.

Tot de mythen en sagen, welke wel eens omtrent de kolonie worden vernomen, behoort ook die betreffende het moordend klimaat, dat b. v. in 1903 in de districten met een bevolking van omstreeks 40000 zielen en in vereeniging met alle andere oorzaken 777 offers of ruim 19 op de 1000 zielen eischte.

In den laatsten tijd moet volgens *Onze West*, 't in de buurt van de Sarakreek van tijgers wemelen. Op Dieu Merci werden in 1 maand tijds 7 tijgers gedood.

Hetzelfde blad had vernomen dat tegen 1 April een gewijzigde vaartregeling voor de schepen der W.-I. mail zou in werking treden en hoopte dat dan rekening zou worden gehouden met de vaartbeurten der Royal Mail Steam Packet Co. Zooals de lezers zullen weten is onlangs een wetsontwerp ingediend, waardoor een geregelde wekelijksche verbinding tusschen het moederland, Paramaribo en Curaçao, met de schepen van genoemde maatschappijen zal zijn gewaarborgd.



## Uit O.-Indische bladen.

**Atjeh.** Aan de, in de **Deli-Ct.** voorkomende Atjehbrieven ontleenen wij het volgende:

Januari zet zich rustig in, in de Onderhoorigheden gaat men ongestoord voort met patrouilleeren, op Groot Atjeh maakt men zich gereed voor de groote tochten, die nog op het programma staan. In de eerste plaats moet hier genoemd worden de excursie onder overste Van Daalen naar de Gajó-Loees.

Met enkele woorden sprak schrijver reeds vroeger hier over. In de laatste dagen van Januari of begin Februari dacht men te vertrekken met een colonne van 200 man (10 brigades marechaussée van Indrapoeri) en ongeveer evenveel dwangarbeiders. Het doel van den tocht is om meer kennis van de binnenlanden te verzamelen, doch ook om de vijandelijke elementen, die nog steeds in de Gajó-Loees bijeen moeten zijn, een gevoelige les te geven. Om het eerste doel te bereiken nemen een luitenant-opnemer, een mijningenieur en een mantri van 's lands Plantentuin te Buitenzorg aan den tocht deel, voor het 2e doel beschikt men over een vrij groot aantal karabijnen. En dit is begrijpelijk, als men bedenkt, dat men nog slechts eens en toen slechts voor een gedeelte in deze streken is doorgedrongen, (colonne Colijn medio 1902) waarbij men op goed versterkte stellingen op de Boer Intem-Intem gestuit is. Zouden de heeren thans na een afwezigheid van bijna 2 jaar nog niet eens een poging wagen om ons den toegang te beletten.

Het is goed, dat men er ook ditmaal met de »snaphaan pendek" — zoo betitelt de Atjeher de met korte karabijnen bewapende marechaussées — op uitgaat, want daar hebben de djahats het meest respect voor.

En geen wonder, want de infanterie legt het tegen dit Atjhesche keurkorps ongetwijfeld af. 't Is voor de bataljons een treurige bekentenis, die van het hart moet, en dit te meer, omdat men er de infanterie geen verwijt van kan maken.

De veldbataljons leiden een dubbelslachtig bestaan, heden moeten zij bruikbaar zijn om weken en weken achtereen als nomanen-stammen rond te zwerven ter vervolging van een inlandschen vijand, die vlug en handig als een kat op zijn onverwachts verschijnt en verdwijnt, morgen moeten zij, als de B. V. zijne zinnen op onze koloniën gezet heeft, den strijd opnemen tegen de goed geschoolde en bewapende Europeesche troepen. Heden hunkeren zij naar een klewang en een licht, zij het dan ook weinig verdragend, vuurwapen om den plotseling verschijnenden vijand te kunnen staan, morgen behoeven zij een lang- en verdragend geweer om het vuurgevecht tegen den eveneens van repeteerwapens voorzienen tegenstander reeds op grooten afstand op te kunnen nemen.

De marechaussée daarentegen is en blijft op Atjeh, de Atjeher was tot nu toe zijne eenige vijand; karabijn en klewang zijn zijne vertrouwde wapens, practisch en bruikbaar.

Is het niet reeds daarom begrijpelijk, dat de »snaphaan pendek" den Atjeher meer ontzag inboezemt, dan de compagnie Javanen, waarvan de manschappen met moeite hunne zware geweren torsen of de Europeanen, die hoe bruikbaar ook, waar moed en kracht op den voorgrond treden, het afleggen als ze met sober voedsel en zonder behoorlijk onderdak dagen achtereen de vlugge Atjehsche benden moeten opsporen en vervolgen.

Doch een compagnie Amboneezen, een compagnie van het 3e bataljon, van het bataljon met een gedecoreerd vaandel, van het bataljon, dat steeds trotsch is geweest op den bijnaam van »leeuwenbataljon," cijfert gij zulk een compagnie weg, die er zoo martiaal uitziet, als zij uitrukt? Zij zijn vlot, de Amboneezen, gewillig en bruikbaar en met eenige toewijding is er slag in te krijgen en kan men ze voeren, waar men wil, doch deze drie compagnieën, die zoo goed zouden kunnen zijn, dienen tot reserve van het korps marechaussée en dit is de genadeslag voor het 3e bataljon.

Men eischt veel van den marechaussée, hij moet lichamelijk geschikt zijn om de zwaarste diensten te kunnen meemaken, en zijn gedrag moet van dien aard zijn, dat hij zijn taak, die hij dikwijls zonder toezicht en althans zonder den druk van bepalingen en voorschriften moet uitvoeren, naar behooren volbrengt. Terecht wordt er dan ook een eer ingesteld om marechaussée te zijn, voegt men hiernog aan toe, dat de soldij hooger is, dan is het alleszins begrijpelijk, dat elk goed soldaat er naar haakt om de marechaussée's krul op de mouw te dragen. Wat blijft er echter over en wat kan men verwachten van een compagnie, waar voortdurend de kern, het beste en flinkste gedeelte, uitgehaald wordt, terwijl de zwakke en bij de marechaussée niet bruikbaar gevonden manschappen achterblijven?

Met weerzin worden dan ook de bevelen »20 man overgaan bij de mareschassée« ten uitvoergelegd, want men weet maar al te goed, dat de 20 vrijwilligers, die voortreden, de beste der compagniën zijn, die men ongaarne afstaat.

Doch ook de artillerie ondervindt den invloed van dit keurkorps, want sinds er bepaald is, dat ook officieren van andere wapens bij de marechaussées kunnen invallen, dringen bijna alle officieren van de bergbatterij naar voren om ook hun beurt te zien komen.

En geen wonder, sinds de Samalanga-expeditie in begin 1901, vuurde de artillerie slechts bij practische oefeningen met scherp; zij heeft hier dan ook uitgediend en zou met evenveel succes naar Java kunnen terugkeeren. De officieren weten dit maar al te goed en daarom geven zij de voorkeur aan den dienst bij het voetvolk, waar ondervinding en ook eer op te doen is, boven dien bij hun eigen wapen, waar hen slechts exercitiën en kazerne-diensten wachten. Een hunner gaat nu als adjunct met den overste VAN DAALEN mee.

Ook het 3e bataljon bereidt zich op een excursie voor, naar het Meulaboh'sche zooals algemeen gezegd wordt, twee compagniën worden daarvoor intact gehouden, terwijl de beide overigen door kleinere detacheeringen versnipperd worden. Aan de Wojla bij het goud onderzoek vindt men een afdeeling Europeanen en evenzoo bij het wegwerken aan de Glè Taroempas, terwijl een detachement Amboneezen Padang Tidji in de VII moekims vast houdt, om zoodoende de marechaussée beschikbaar te hebben voor patrouilleeren in de Pedir-vallei.

In de VII moekims zelf is, — naar men hoopt voor goed — de rust weergekeerd, sinds het laatste adathoofd, de Imeum van Tadjong, onze zijde gekozen heeft.

Die terugkomst hebben wij te danken aan P. Polém, die zoodoende gezorgd heeft, dat zijn gebied — want de VII moekims behooren tot de XXII moekims, waarvan Polém het sage-hoofd is — geheel in orde kwam. Wij hebben dat hoofd dan ook van heel wat betere zijde leeren kennen dan den pretendent-sultan, die wel een mooi huis bewoont te K. Radja en wel erg Europeesch wil doen o. a. door fiets te rijden en met Nieuwjaar kaartjes aan officieren en ambtenaren rond te sturen, doch die niets in ons belang uitvoert om de Atjeh zaak vooruit te helpen. Opium schuiven, hanengevechten en het afpersen van gelden van zijne goed geloovige ex-onderdanen gaat hem beter af, dan afvallige hoofden tot ons te doen komen.

Doch ook Polem heeft niet altijd succes van zijn streven, want hoeveel moeite hij en T. Hadji Brahim Ndjong zich ook gegeven hebben om T. Ben Peukan tot ons te brengen, 't bleef tot op heden te vergeefs. Reeds den 25 December hield Ben Peukan zich te Didoih op, hij was ongewapend en werd door 5 kawans gevolgd, alles wees er op, dat P. Polem, die reeds een extratrein te zijner beschikking had om hem te halen, geen vergeefschen tocht zou maken. Doch ziet, te ongelegener tijd verscheen een patrouille van Loeeng Poetoe in de kampong en deed Ben Peukan en de zijnen overhaast de vlucht nemen naar het gebergte van Mamprec.

Ook thans echter ontdekte men hem spoedig weer en reeds waren T. Lotan Meureudoe, Ben Pukan's broeder, en T. Gadé Oedjong Rimba een oomzegger van hem, druk in de weer om teekens met hem te wisselen en zoodoende aanraking te krijgen, toen ook hier weer een marechausséepatrouille op zijn onverwachts de vredelievende plannen in de war kwam sturen. En nu is Ben Peukan voorloopig weer zoek en zijn ongeveer 200 man voortdurend in de weer om hem op te sporen.

Een verzoek van hem om de vijandelijkheden voor een viertal dagen te staken werd van de hand gewezen, want terecht gaat men van het denkbeeld uit dat waar gelegenheid is tot briefwisseling, zeer zeker ook volop mogelijkheid is om zich bij de eerste de beste patrouille te melden.

In Pedië moet nu ook eens rust komen en alle krachten worden hiervoor ingespannen, hoewel men niet altijd evenveel succes kan verwachten als bij de ontmoetingen met de bende van T. Raman Titeue; tot driemaal toe stuitte deze 30 man sterke troep op den onzen, die eerst 8, toen 11 en ten slotte het hoofd met nogmaals 8 volgelingen neerlegden, zoodat men hier ook ten volle van vernietiging der bende kan spreken. Minder gelukkig waren 2 brigades maréchaussée, die de schuilplaats van Teungkoe Tjot Plieng, dachten te vinden, wel vond men een uitgestrekte reeds verlaten ladang, doch van den ouden heer, den geestelijken drijver, die veel invloed op het hardnekkig volhouden van het verzet schijnt te hebben, vond men geen spoor.

Men is thans van plan weer eens geruimen tijd Tangsé te bezetten om zoodoende aan de kwaadwilligen, die steeds een goeden aftocht via Beunga en door de kloof van Tangsé vinden, het verblijf in de Pedir-vlakte minder aangemaam te maken. Men stelt zich voor de marechaussée, die Tangsé bezetten, tot aan Pameue en Boven-Meulaboh te laten patrouilleeren.

In Meulaboh en Samalanga is men druk bezig met verhuizen en staat daardoor de actie eenigszins stil, doch indien eenmaal de »Gier," die tot viermaal toe heen en weer moet stoomen om fuseliers van Meulaboh te halen en marechaussées af te zetten, met zijne tochten klaar zal zijn, kan het ageeren met nieuwe ambitie hervat worden. FRITS.

## INGEZONDEN.

### Rijks Ethnographisch Museum.

*Leiden*, 27 Februari 1904.

Hoog Geachte Heer!

Na herhaalde lezing van hetgeen door U is opgenomen in het no. 50 van Uwe Courant, gevoel ik mijverplicht op te merken, voor zoover het de slotclausule betreft, dat de „tegenwoordige opvatting, dat slechts weten- „schappelijk onderlegden of toekomstige Hoogeschool- „geleerden uit de studie van ethnographica profijt mogen „trekken" op geheel en al onjuiste gegevens gebaseerd is, en slechts daaruit voortgesproten kan zijn, dat U zich van het door mij, sedert ik het beheer heb, gevolgde principe, niet voldoende op de hoogte heeft gesteld.

Eene aandachtige lezing mijner laatste jaarverslagen had U reeds anders kunnen doen zien. Het grootste getal van diegenen, die door mij vermeld worden gebruik te hebben gemaakt van het Museum, zijn niet „tegenwoordige of toekomstige Hoogeschoolgeleerden". Wanneer U bijv. Mejuffr. Tonnet, die sedert eenigen tijd tot mijn groot genoegen van het Museum voor hare studiën over de Wajang gebruik maakt, wilt vragen, dan zal die dame zeer zeker bereid zijn, U voor te lichten betreffende de wijze, die door mij als de eenig juiste wordt beschouwd om 's Rijks Ethnographisch Museum vrucht te doen dragen, en diegenen, die op de een of andere wijze daartoe willen medehelpen, in staat te stellen zulks te doen.

Hoogachtend heb ik de eer te zijn,

UEd. Dw. Dr.,

J. D. E. SCHMELTZ.

Bovenstaand schrijven werd door den voorzitter der Redactie-commissie ontvangen van *Dr. J. D. E. Schmeltz*, onder bijvoeging eener door hem geschreven brochure getiteld: *»Fatsoen en Eerlijkheid«*, waarin hij het publiek als rechter oproept tusschen hem, de Redactie van *De Gids* en de heeren *Rouffaer* en *Loebèr*.

In het Gidsartikel, dat wij in ons vorig nummer (50) bespraken, heeft de heer R gezegd, dat Dr. S. den heer L. *»maar al te graag uit het Leidsche Museum geweerd had en hij hem, toen dat niet ging, zooveel mogelijk heeft tegengewerkt.«*

Dr. S. levert in zijn geschrift daartegenover bewijzen, uit zijn correspondentie met den heer L. geput, dat hij voor dezen altijd zeer welwillend is geweest en hem zijne studiën in het Museum gemakkelijk heeft gemaakt, hetgeen ook de heer L. in de aangehaalde brieven getuigt. Na lezing van het artikel van den heer R. in Februari jl., schreef Dr. S. daarom den heer L., om van hem te weten, of hij met de door den heer R. geuitte beschuldiging iets had uit te staan, hem verzoekende die, in dat geval, door bewijzen te staven.

De heer L. antwoordde, dat hij, wanneer hem dit van Regeeringswege werd verzocht, in het belang der toekomstige museumbezoekers bereid was in eene memorie te omschrijven, de wijze waarop Dr. S. gemeend heeft zijn gebruik maken van het Ethnographisch Museum te moeten »bevorderen«.

De redactie van *De Gids* door Dr. S. geïnterpelleerd, verklaarde de verantwoording van hetgeen de heer R. had geschreven aan dezen te moeten overlaten, maar schreef er tevens bij, dat kritieken of protesten tegen in *De Gids* voorkomende beschouwingen in den regel niet door haar worden opgenomen!

Steeds bereid het »hoor en wederhoor« toe te passen, hebben wij den korten inhoud der brochure van Dr. S. hier weêrgegeven. Het geschrift zelf ligt ter lezing op onze leestafel, Laan v. Meerdervoort 195.

Stelt de heer S. er belang in om tot de eindoplossing te geraken, dan kan hij o. i. trachten te verkrijgen, dat den heer L. het officieele verzoek worde gedaan, dat deze noodig vindt, vóór hij zijn verklaring geeft.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 51, Donderdag 3 Maart 1904.

Wat nu betreft het ons gedane verwijt, alsof wij ten onrechte zouden hebben gesproken van de „tegenwoordige opvatting, „dat slechts wetenschappelijk onderlegden of toekomstige „Hoogeschoolgeleerden uit de studie van Ethnographica „profijt mogen trekken", zij het ons vergund, den heer Directeur van het Ethnographisch Museum in herinnering te brengen, hoe, bij het begin der tentoonstellingen van „Oost en West", veldslagen zijn moeten worden gewonnen en ministerieële bevelen moesten worden verkregen, vóór de Directeur ter wille was de Vereeniging te helpen in haar streven om kennis te verspreiden omtrent Indische Kunstnijverheid.

Wij ontkennen niet, dat daarop later eene zekere, zij het toch nog stroeve, welwillendheid is gevolgd, waarvoor wij reeds dankbaar waren.

Met zeer veel genoegen, kregen wij echter, uit hetgeen Dr. S. thans aan onzen voorzitter schrijft, den indruk, dat hij milder in zijne opvatting is geworden.

R. C.

## Eene Oproeping.

Aan

de in *Europa* aanwezige officieren en oud-officieren van het Leger in *Nederlandsch-Indië*, leden van de officiers-Vereeniging tot onderlinge ondersteuning van nagelaten betrekkingen.

*Mijne Heeren,*

In het eerste nummer van het Indisch Militair tijdschrift van 1904, werd op mijn verzoek het ondervolgende opgenomen:

**Voorstel tot wijziging van artikel 31 van het huishoudelijk reglement der officiers-vereeniging tot onderlinge ondersteuning van nagelaten betrekkingen.**

Had vroeger de correspondent voor *Nederland* de bevoegdheid om bij overlijden van een lid in *Europa* de rechthebbenden op uitkeering, zoo spoedig mogelijk in het genot daarvan te stellen, sedert een paar jaren werd hem die bevoegdheid ontnomen.

Het Bestuur wenscht strenge handhaving van artikel 31 hierboven bedoeld, ten gevolge waarvan rechthebbenden nu minstens *twee* maanden op de uitkeering moeten wachten.

Wel kan per draad vergunning tot uitkeering worden gevraagd en verleend, doch ten koste van rechthebbenden, à f 25.— zegge *vijf en twintig gulden.*

De gepensionneerde officieren van het Nederl.-Indische leger zijn op enkele uitzonderingen na niet gefortuneerd.

De meesten leven van het eene kwartaal in het andere en in den regel is de kas na een sterfgeval, door de meerdere uitgaven, die eene ziekte medebrengt, uitgeput.

Was zulks vroeger geen bezwaar, omdat men wist, dat op het overlijden van een lid de uitkeering met den meesten spoed volgde, thans, nu dit niet meer het geval is, wordt het sterfensuur nog verzwaard door de wetenschap, dat het gezin in benarde financieele omstandigheden achterblijft.

De ondersteuning heeft dus niet plaats, als zij 't meest noodig is.

Om hierin verbetering te brengen stelt ondergeteekende voor onderwerpelijk artikel te wijzigen als volgt:

„De betaling der uitkeering in geval van overlijden geschiedt aan rechthebbenden:

a. in *Indië:*
door den secretaris-penningmeester of betrokken correspondent, na bekomen machtiging van het Bestuur;

b. in *Europa:*
door den correspondent in Nederland, na bekomen machtiging van de commissie van toezicht aldaar".

Aangezien ondergeteekende vertrouwt, dat het Bestuur de boven voorgestelde reglementswijziging gaarne zal steunen, verzoekt hij de leden, die het met hem eens zullen zijn, hem hun naamkaartje en adhesie te zenden, ten einde onder overlegging van een lijst van adhesiebetuiging het Bestuur uit te noodigen, een voorstel te doen tot wijziging van artikel 31 van het huishoudelijk reglement in bovenomschreven zin.

's Gravenhage. Het lid

W. F. H. Schoenmaker.

In 't vertrouwen, dat na lezing van boven omschreven voorstel, velen uwer het met mij eens zullen zijn, neem ik beleefd de vrijheid U te verzoeken mij ook uwe adhesie-betuiging ter zake te doen toekomen en het aan uwe kennissen, belanghebbende oud kamaraden e. e. a. mede te deelen.

In afwachting van Uw antwoord en onder voorloopige dankbetuiging, blijf ik,

met de meeste achting

Uw dienstwilligen

's-Gravenhage, SCHOENMAKER.

Maart 1904. gep. kapt. kwart. O.-I. L.

---

De schrijver deed ons het verzoek bovenstaanden open brief op te nemen in ons Weekblad, dat door veel oud-Indiërs gelezen wordt. Hij hoopt, dat dezen de oproeping dan ook verder zullen mededeelen aan belanghebbenden, die geen lid van O. en W. zijn.

Hoewel nu in den regel het opnemen van mededeelingen, op bizondere belangen betrekking hebbende, met het oog op de beperkte ruimte in ons blad, niet ligt op onzen weg, hebben wij gemeend hier eene uitzondering te moeten maken, omdat veel leden in Nederland, van de bedoelde officiers-vereeniging ook leden van O. en W. zijn. R. C.

## Van vreemde Koloniën.

**De lepra-kolonie op Robben-eiland.** „Er is", schreef de heer Hutchinson aan de *Times*, „een andere zaak, die dringend de aandacht van ieder menschlievende vraagt, met betrekking tot de preventieve maatregelen tegen lepra. Het is de vraag of de poging om de ziekte te voorkomen door gedwongen opsluiting van lijders in lepra-gevangenissen, al of niet gerechtvaardigd is. Op het oogenblik bevinden zich op een klein eilandje nabij Kaapstad 500 leprozen in volstrekte, en voor het meerendeel levenslange opsluiting. Ontsnapping is onmogelijk; bezoeken aan de familie worden niet toegestaan, en de bepalingen op de bezoeken van vrienden zijn van dien aard, dat daaraan groote moeilijkheden zijn in den weg gelegd, zoodat voor 't grootste gedeelte der lijders het ontvangen van bezoeken vrijwel uitgesloten is. Het is onmogelijk om de treurige ellende, waarin deze lieden verkeeren, met al te schrille kleuren te schetsen. Hottentotten en Cape-boys, leveren het grootste contingent, maar alle klassen en vele natiën zijn hier vertegenwoordigd. Er zijn welgestelde Boeren-hoevebezitters en enkele zorgvuldig verpleegde kinderen van engelsche afkomst. Een groot aantal lijders zien er niet ziek uit, behalve dat zij de teekenen der lepra-ziekte vertoonen. In de Kaapkolonie is niemand, die de teekenen der ziekte draagt, hij zij inboorling of vreemdeling, veilig. Aan een vreemdeling wordt niet toegestaan om naar zijn vaderland terug te keeren. Hij wordt voor het geheele verdere leven, in wat een lepra-gevangenis moet worden geheeten, opgesloten. Zou het zoo iemand maar kunnen gelukken naar Parijs of Londen te ontkomen, dan zou hij van alle dwang bevrijd zijn. Wij hebben in Europa geen wet op de afzondering van lepra-lijders en, indien de kwaal niet dadelijk zichtbaar is, wat, met de meeste lijders het geval is, dan zouden zij zonder eenige voorzorgsmaatregelen in de maatschappij kunnen opgaan. Noch Londen, noch Parijs zijn in de laatste eeuw ook maar een oogenblik zonder een zeker aantal leprozen geweest, en nooit is er in eenig geval sprake geweest van besmetting. Wanneer 't werkelijk zoo is, als ik gepoogd heb aan te toonen, nl. dat lepra 't gevolg is van het nuttigen van bedorven visch, zou het even billijk wezen om jicht-lijders op te sluiten als de slachtoffers van genoemde ziekte gevangen te zetten. Ik geef toe dat er een onderscheid is, in zooverre dat erkend wordt, dat men zich aan gevaar bloot stelt, door voedsel aan te nemen uit de hand van een lepra-lijder, maar dit gevaar is misschien maar hoogst gering en bestaat alleen bij bijzonder groote zorgeloosheid. In elk geval kan daarop niet worden gewezen tot rechtvaardiging van de, op Robben-eiland geleden ellende. Dat gebeurt trouwens ook niet. Het betoog van het bestuur der Kaap-kolonie en zijne raadgevers komt daarop neer, dat zulke maatregelen noodzakelijk zijn voor de uitroeiing der kwaal, en er hoop bestaat, dat 't doel daarmee zal worden bereikt. Er zijn mijns inziens genoeg bewijzen aan te voeren, om te doen uitkomen dat deze bewering op dwaling berust. Nergens ter wereld heeft afzondering der lijders geleid tot het afnemen der kwaal, en in sommige landen hebben desbetreffende maatregelen gefaald. Niemand, die op de hoogte der feiten is, zal met het afgedane dwaalbegrip komen aandragen, dat zulke maatregelen hebben geleid tot de verdwijning der ziekte uit Engeland en sommige gedeelten van Europa in de Middeleeuwen. Waarschijnlijk is het de ondervinding, welke naar men meent, als gevolg van zulke maatregelen nu in Noorwegen wordt opgedaan, die het bestuur der Kaapkolonie staaft in zijn besluit om de lepra-wet en de lepra-gevangenissen te handhaven. Maar die ondervinding kan op geheel andere wijze worden uitgelegd. Noorwegen doet nu den stap op den weg van den vooruitgang, dien Engeland drie eeuwen geleden deed. De voeding der landbouwers is verbeterd evenals de wijzen om visch te conserveeren. Het aantal dergenen, die de voorkeur geven aan, in staat van ontbinding verkeerende visch, wordt waarschijnlijk telken jare kleiner. In die omstandigheden neemt de lepra af, en intusschen wordt dit verschijnsel op goede rekening van wetten gesteld, die met de uitkomst waarschijnlijk niets te maken hebben. De lepra-wetten voor Noorwegen zijn echter kinderspel vergeleken met die der Kaapkolonie, en ware lepra werkelijk wat men met eenig recht een besmettelijke ziekte zou kunnen noemen, dan zouden de noorsche wetten ten eenenmale onvoldoende zijn om het kwaad te beperken. De toepassing is afhankelijk van plaatselijke inzichten en er wordt geen poging gedaan om allen af te zonderen. Het een derde deel der noorsche leprozen bevindt zich op het oogenblik in het eigen tehuis, waar de zieken jaarlijks door een goedhartig, geneeskundig ambtenaar worden bezocht, die hun de noodzakelijkheid voor oogen houdt om reinheid te betrachten en noch de tafel noch 't bed met gezonden te deelen. Komt het evenwel voor dat een der echtgenooten lijdende is, dan blijft veelal laatst bedoelde raad achterwege. Het is duidelijk, dat indien de kwaal in hooge mate een besmettelijk karakter droeg, zulke water- en melk-maatregelen die nimmer zouden uitroeien en dat het succes, dat sommigen wel daaraan willen toeschrijven, de wreede voorschriften in de Kaapkolonie geenszins rechtvaardigt, terwijl het bovendien met grootere waarschijnlijkheid aan geheel andere invloeden mag worden toegeschreven."

Welke die andere invloeden z. i. zijn, gaf de heer Hutchinson te kennen in een, aan het vorenstaande voorafgaand betoog, waaraan wij het volgende ontleenen:

De visch-hypothese (die in Dr. Hutchinson een warm voorstander vindt), neemt aan, dat ten allen tijde en in alle landen lepra hoofdzakelijk het gevolg was en nog is, van het gebruik van visch in bedorven toestand, of van slecht gezouten visch. Men acht het waarschijnlijk dat de ziekte een gewijzigde vorm van tuberculose is, en dat die vorm intreedt door toedoen van een of ander *virus*, dat soms, maar geenszins dikwijls in zulke visch moet worden aangetroffen.

Voorts wordt aangenomen dat, waar het virus aanwezig is een kleine hoeveelheid visch, voldoende kan zijn om de ziekte in haar volle kracht te voorschijn te roepen, terwijl bij afwezigheid van het virus groote hoeveelheden kunnen worden verorberd, zonder eenig schadelijk gevolg. Het is een soort vergiftiging, die plaats heeft, en geenszins een, aan 'n ongezond dieet toe te schrijven ziektevorm. Allen, die visch eten, welke in bedorven toestand verkeert, worden geacht gevaar te loopen; en degenen, voor wie het bedoelde tot het dagelijksch menu behoort, zijn natuurlijk veel meer dan anderen aan gevaar blootgesteld.

Voor het oogenblik is het bestaan van genoemd virus nog slechts een hypothese, want het is nooit in eenige soort visch aangetroffen. Dat, wanneer de ziekte zich vertoont, een bacil in het lichaam van den lijder aanwezig is, is een feit, dat, oorspronkelijk door Dr. Armauer Hansen, van Bergen, aan 't licht gebracht, nu door alle autoriteiten op medisch gebied wordt aangenomen. 't Is een hoogst belangrijk feit. De bacil heeft een merkwaardige overeenkomst met den tubercel-bacil. Voor zooverre geloofwaardige waarnemingen tot nu toe hebben aangetoond, kan bedoelde bacil niet buiten 't menschelijk lichaam in leven gehouden of gecultiveerd worden, noch kan hij op dieren worden overgebracht. Het is verder zeer waarschijnlijk dat de bacil niet van den een op den ander kan worden overgebracht door aanraking, inademing of zelfs inenting, hetzij toevallig of opzettelijk. Zekere feitein maken 't evenwel zeer waarschijnlijk, dat, wanneer de bacil in de maag van een gezond persoon wordt opgenomen — b. v. door voedsel hetwelk door de handen van een leproos werd besmet — de ziekte daardoor kan worden te voorschijn geroepen. Dit gevaar doet zich echter slechts weinig voor, en dat wel bijna alleen bij zuigelingen, die door leproze moeders worden gezoogd, en bij jonge kinderen, die er toe zouden kunnen komen, om voedsel rechtstreeks uit de handen van een leproos tot zich te nemen. Voor volwassen personen is 't hier bedoeld gevaar slechts gering te achten, tenzij men hoogst zorgeloos is ten opzichte van zijn eten, want de lepra-bacil schijnt geen groote levenskracht te bezitten, en overleeft niet lang de verhuizing uit 't lichaam van zijn gastheer.

't Is misschien nauwelijks noodig om de feiten weer te geven, die het oude geloof aan de verspreiding der lepra door besmetting te niet doen. Het personeel in lepra-gestichten blijft vrij van de ziekte; 't komt zeer zelden voor dat man en vrouw beiden daardoor worden aangetast; en de lijders bewegen zich vrijelijk in landen, waar de lepra niet endemisch is, zonder dat de verbreiding der ziekte daarvan 't gevolg is.

De feiten, schrijft de heer Hutchinson, zijn nu de volgende:

1. In bijna alle landen en alle eeuwen treft men een zeker wantrouwen tegen de visch als voedsel aan;

2. Alles wat tot wederlegging der visch-hypothese is aangevoerd, is onjuist gebleken;

3. Er is voor het voorkomen der ziekte geen andere uitlegging mogelijk voor iemand, die op de hoogte is van de feiten;

4. De theorie der besmettelijkheid van de lepra is opgegeven;

5. In vele streken, waar de ziekte voorkwam, is zij nu geheel verdwenen en dit verschijnsel houdt verband met verbeteringen in den landbouw en het verminderd verbruik van visch als voedsel en niet zelden ook met geloofsverandering;

6. Op 't oogenblik kan worden geconstateerd dat alle streken, waar de ziekte blijft voortbestaan of zich buitengewoon krachtig doet gelden, hetzij centra van vischvangst zijn, hetzij onder den invloed van het roomsch-katholicisme staan;

7. Het succes van roomsch-katholieke missies schijnt uitbreiding van lepra in de hand te werken; hoewel ze in alle andere opzichten mogen hebben bijgedragen tot het welzijn der betrokken gemeenschap;

8. In Engelsch-Indië loopen degenen, die tot de vegetariërs behooren, bijna allen vrij van de ziekte; zij, wie het onverschillig is of ze visch of vleesch eten, leveren reeds een vrij belangrijk contingent aan lijders dier ziekte op, maar de meeste offers maakt deze onder degenen, die vastendagen in acht nemen, waarop visch in stede van vleesch gebruikt wordt;

9. Terwijl in Engelsch-Indië gemiddeld 3 tot 4 lepra-lijders op de 10000 zielen worden aangetroffen, stijgt het aantal leprozen op het eiland Minicoy, waar de bevolking zich met de vischvangst onledig houdt, tot 150, en te Kaligoan, een centrum voor het inzouten van visch, treft men er zelfs 500 aan;

10. Op verschillende plaatsen, zooals in de Kaapkolonie en op de Sandwich-eilanden, volgde het uitbreken der ziekte onmiddellijk, nadat het inzouten van visch er was ingevoerd;

11. In andere streken schrijft de traditie den invoer der ziekte aan katholieke missionarissen toe; en soms zooals b.v. in de Staten van Columbia wordt wel beweerd, dat een priester het eerste slachtoffer was.

12. Het geval van pater Damien was slechts één onder vele, waarin katholieke priesters in streken levende, waar lepra heerschte, en zich voedende met visch uit die streken, zelven door die ziekte werden aangetast.

't Ligt natuurlijk niet in de bedoeling van Dr. H. om aan een of ander geloof als zoodanig de eigenschap toe te dichten, van de menschen min of meer bevattelijk te maken voor eenige ziekte. 't Is dan ook niet tegen hunne kerk maar tegen 't bij de roomsch-katholieken bestaand voorschrift, dat op vastendagen geen vleesch, doch wel visch mag worden genuttigd, dat de heer H. zich keert.

Door bedoeld voorschrift worden toch z. i. kunstmatig vischmarkten in het binnenland in het leven geroepen. Ware 't nu maar, dat daar niet anders dan werkelijk versche, of op behoorlijke wijze bereide, gedroogde of gezouten visch aan den man werd gebracht, dan zou de heer H. zeker wel vrede daarmêe kunnen hebben. Doch, zulks niet het geval zijnde, meent hij, in 't belang der menschheid, te moeten aandringen op: afschaffing der vastendagen bij genoemde kerk, of deze te bewegen, om, naar 't voorbeeld der grieksche kerk, op zulke dagen zoowel 't gebruik van visch, als dat van vleesch te verbieden.

In de *Times* deed ook zekere N. zijn licht over 't onderwerp schijnen, om aan de algemeene beschouwingen van den heer H. meer kracht bij te zetten. N. schreef dan, met betrekking tot het onderwerp, 't volgende aan 't groote City blad:

„Er is geen plaats ter wereld, waar de kwaal zoo sterk verbreid is als te Cumana, in 't noorden van Venezuela. Af en toe worden er zeer groote hoeveelheden visch gevangen, en visch maakt er het hoofdvoedsel der bevolking uit, die zich door de bergen den toevoer van versch rundvleesch ziet afgesneden, terwijl dat in de midden- en westelijke districten van 't land wel beschikbaar is. Zout is in Cumana schaarsch, en visch wordt er op groote schaal in de zon gedroogd. Het klimaat is er heet en bederf treedt daar spoedig in.

Geen huis is er in Cumana, waarin zich niet verscheidene leprozen bevinden. Deze staat van zaken, vindt men niet in 't nabijgelegen dal van de Orinoco, waar 't gebruik van rundvleesch op den voorgrond treedt".

**Het opium-debiet in Tongkin.** Men heeft 't op alle mogelijke manieren beproefd. 't Eerst werd het middel districtsgewijze verpacht, hetgeen uit een financieel oogpunt de beste resultaten opleverde, maar de dienst der Douanes et Régies had er, nadat de pacht eenige jaartjes had gewerkt, niet veel mee op en vond toen wat anders uit, de instelling van den *fermier général*, of generalen pachter, maar dat beviel nog minder en Tongkin moest eenige millioentjes opdokken om zich weer van zijn pachter te ontdoenen en dezen de uitgebreide voorrechten te kunnen ontnemen, die hem waren verleend.

Daarna nam het bestuur der Douanes het debiet onder zijn onmiddellijk toezicht. Men meende den smokkelhandel daarbij tevens te kunnen tegengaan; maar spoedig overkropt met werk, werd 't der directie duidelijk, dat 't geheel hare krachten te boven ging.

Toen kwamen de pachters weer op de proppen en de gevolgen lieten zich niet lang wachten. Er waren districten, waar het middel onder rechtstreeksch toezicht van den dienst der Douanes et Régies 4000 piasters 's maands opbracht, en twee jaren later een bedrag van 10000 piasters 's maands aan pacht werd ontvangen en zulks niettegenstaande de prijs van het opium met 30 pct. was verhoogd.

In den loop van het vorige jaar besloot men weder tot het stelsel van meer rechtstreekschen verkoop door een aantal verkoopers, die het opium onmiddellijk van den dienst der Douanes betrekken, over te gaan. Wat daarvan 't gevolg was wordt als volgt in een schrijven aan de *Dépêche Coloniale* geschetst:

„De oude smokkelaars hebben hun lucratief bedrijf weêr hervat. De vereenigingen, die het opium aan de grens opkoopen en in Tongkin invoeren, hebben zich weder georganiseerd en de konvooien, die het kostbaar heulsap vervoeren, doorloopen de kuststreken als zoovele gewapende benden, die onrust zullen veroorzaken. In verscheidene districten geven de bestuursambtenaren er de voorkeur aan om de oogen te sluiten en bedoelde konvooien voorbij te laten trekken, in stede van tegenover die benden de enkele miliciens stellen, waarover ze kunnen beschikken, en zich aan een zeker échec bloot te stellen."

**Het fransch-siameesch verdrag.** Men weet, dat de fransche minister van buitenlandsche zaken, Delcassé, niet bijster gelukkig was met het, den 7den October 1902 door hem en den siameeschen gevolmachtigde onderteekend verdrag. Telkens en telkens werd de datum, waarop de goedkeuring van het fransche parlement moest zijn goedgekeurd, verschoven, totdat eindelijk nieuwe onderhandelingen tusschen beide regeeringen geopend werden, die den 13den dezer leidden tot de onderteekening van een nieuw verdrag, dat nu binnen vier maanden tijds door 't parlement zal moeten zijn aangenomen.

In artikel 5 van het nieuwe verdrag wordt de ontruiming van Sjantaboen, dat door de fransche troepen in Zuid-Siam wordt bezet gehouden, in uitzicht gesteld, zoodra de, volgens de artikelen 1 en 2 aan Frankrijk toegewezen landstreken te zijner beschikking zijn gesteld en de grens tusschen Indo-China en Siam in de streek tusschen het Groote Meer en de zee definitief zal zijn geregeld.

Voorts ziet Siam af van zijne suzereiniteitsrechten op de, aan den rechteroever van de Mekong gelegen, aan den vorst van Loeang-Prabang (in Laos) toebehoorende landstreken, de districten Kentao en Koetsavadi.

De 25 kilometer-strook aan den rechteroever van de Mekong, waardoor den Siameezen moest worden belet zich op den linkeroever te vestigen, wordt opgeheven, maar daartegenover wordt aan Frankrijk vergund om op verschillende punten aan den rechteroever dier rivier nederzettingen te vestigen.

Voorts worden aan Frankrijk nog verschillende toezeggingen op economisch en politiek gebied gedaan, waarvan het echter o. i. nog te bezien staat of ze van dien aard zijn, dat de fransch-koloniale parlementaire groep daardoor de bittere pil der ontruiming van Sjantaboen zal kunnen verduwen.

## NAAMLIJST VAN LEDEN
### toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand Februari 1904.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Mevr. M. M. I. van der Aa | Amsterdam | f 1.50 | Lid. |
| De Ver. Algem. Belang v. Buurt IJ IJ | " | " 1.50 | " |
| Heer D. A. Schakel | " | " 1.50 | " |
| " W. M. Waal | Apeldoorn | " 1.50 | " |
| Dr. M. C. Cartier van Dissel | Breda | " 1.50 | " |
| Heer W. O. J. Nieuwenkamp | Buitenzorg | " 2.50 | " |
| " G. A. Yssel de Schepper | Deventer | " 1.50 | " |
| " L. C. Westenenk | " | " 1.50 | " |
| " W. P. F. Winckel | 's Gravenhage | " 1.50 | " |
| " G. Oosting | " | " 1.50 | " |
| " Mr. M. S. Koster | " | " 2.50 | " |
| Mej. J. Sluiter | " | " 1.50 | " |
| Heer F. H. Spiering | " | " 1.50 | " |
| " F. Verstijnen | " | " 2.50 | " |
| " C. J. Smulders | " | " 2.50 | " |
| Mej. Nella Boon | " | " 1.50 | " |
| Heer F. Bordewijk | " | " 1.50 | " |
| Mevr. J. G. Yssel de Schepper-v. Baak | " | " 1.50 | " |
| Heer J. Kinderman | " | " 1.50 | " |
| " Ph. Abrahamsson | " | " 1.50 | " |
| " A. J. Terlaak | " | " 1.50 | " |
| Mevr. Terlaak | " | " 1.50 | " |
| Heer M. I. Kollewijn | " | " 1.50 | " |
| Mevr. W. Roëll | " | " 1.50 | " |
| Heer H. F. L. van Hoorn Jansen | " | " 1.50 | " |
| " H. J. E. Wilten | " | " 1.50 | " |
| " P. Zuijderhoff | " | " 2.50 | " |
| Mevr. Kranenburg de Wet | Groningen | " 1.50 | " |
| Heer L. Versluys | Krimpen a/d IJssel | " 1.50 | " |
| " F. B. Crommelin | Leiden | " 1.50 | " |
| " Otto A. Westra | " | " 2.50 | " |
| " S. K. Willing | Oegstgeest | " 2.50 | " |
| " P. R. Adriani | Rotterdam | " 5.— | Don. |
| Mej. C. C. H. Hesselberg | " | " 2.50 | Lid. |
| Heer T. W. Thorbecke | " | " 2.50 | " |
| " J. C. Haentjes | " | " 1.50 | " |
| Mevr. Menges | Scheveningen | " 5.— | " |
| Heer C. L. B. E. Menges | " | " 5.— | " |

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *Weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis* te *geven aan den Administrateur, Laan Copes van Cattenburch* 109, *den Haag.*

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Onze Eeuw. Maart 1904.

E. B. Kielstra: Vrijwillige boedelafstand? [Het denkbeeld van verkoop van Koloniën.]

De Gids. Maart 1904.

J. E. Jasper: Laatste tocht. [Indische schets].

Vragen van den Dag. Maart 1904.

Nieuwe wegen voor Indische volkenkunde (*G. P. Rouffaer.*

De Indische Mercuur. Maart 1904. No. 9.

K. W. Tuinzing: Het kweeken van groenten in de tropen. Naar het Fransch van M. D. Bois. — F. Raaijmaakers: Een en ander over de ontginning van Goudplacers (Slot). — Schatting der Java-suikerproductie, oogst 1904, van de Westhoekfabrieken. — Moet de Deli Tabaks-oogst geplukt of gesneden worden? -- Ontwerp Tariefwet. — Taxatie oogst 1904 der particuliere koffielanden in Oost- en Midden-Java. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 Maart 1904.

De reis van Hr. Ms. „Java" naar Zuid-Nieuw-Guinea, door een zeeofficier (vervolg), (met illustr.).

Teysmannia. Januari 1904.

H. J. Wigman: De Bergtuin van 's Lands Plantentuin te Tjibodas. (Coniferen). — J. van Breda de Haan: Het uitstoelen der rijstplant. — L.: Drijfrijst. — E. C. Julius Mohr: Over sterilisatie van vruchten. — Dr. W. G. Boorsma: Widjen. — W. R. Tromp de Haas: Mededeelingen betreffende de caoutchouc-cultuur. — H. J. Wigman: De Koffie-ontvliesmachine, tevens huller van den heer Th. H. J. Roqué. — Dr. F. W. T. Hunger: Invloed van het verspenen van tabaksbibit. — Dr. E. C. Julius Mohr: Moet de Deli tabaksoogst geplukt of gesneden worden.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 26 Febr. | 11 Mrt. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 4 Mrt. | 18 Mrt. | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 8 Mrt. | 22 Mrt. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 1 Mrt. | 15 Mrt. | 7.45 vm |
| Marseille, Fr. dienst, | 5 Mrt. | 19 Mrt. | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 11 Mrt. | 25 Mrt. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 29 Febr. | 14 Mrt. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 Mrt. | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 29 Febr. | 14 Mrt. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 1 Mrt. | 15 Mrt. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av.

ADVERTENTIEN.

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

KON. NED. STOOMVERWERIJ
Opgericht 1864.
J. HOEVELS.
ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
Franco toezending. Franco retour.
DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „
B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

**Th. A. A. SIMONIS**
34 GROENMARKT,
over de Prinsestraat, DEN HAAG.
*Desinfectie van Vertrekken*
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
Machinale Stoomzuivering
van Bedveeren.
Wasschen, opmaken en repareeren
van beddegoed.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92, Den Haag.
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.
Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

***B. F. C. DALDERUP,***
ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat.
Het beste en voordeeligste adres voor
BUSGROENTEN,
UITGEWOGEN GROENTEN,
ZUURKOOL,
GEDROOGDE GROENTEN,
GEDROOGDE VRUCHTEN,
VRUCHTEN IN BLIK,
GELD. ROOKWORST.

„SIMPLEX"
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".


Corsmit Brossois & Co.
Meubelfabriekant
DEN HAAG.
Compleete Meubileering,
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
***18, WAGENSTRAAT 18.***

GIDS
VOOR
***Repatrieëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
Haagpoort 4.
Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatrieërenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.
Vraag prospectussen voor advertentiën.

# C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden
## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

## Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's GRAVENHAGE. Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

## AGENTEN.
In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van
**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**
Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.
**Apeldoorn, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, en Utrecht.**

Tochtlatten in alle kleuren.
## C. NELCK,
Van Merlenstraat 55, 's-Gravenhage.
Levert en repareert alle
**Salon- en Eetkamer-Ameublementen,**
TAPIJTEN, GORDIJNSTOFFEN,
**Salonversieringen.**
PÊLE-MÊLE (Portret beschutters) in alle stijlen.
Linoleums, Zeilen, Loopers, Matten, enz., enz.
CONCURREERENDE PRIJZEN.
Zie de Etalage.
Tochtlatten in alle kleuren.

## J. A. DE GRUIJTER.
SMID en GASFITTER.
**Aanleg van Electrische Schellen.**
MAGAZIJN VAN
Gaskachels, Gaskronen, Baden, Gasovens, Gascomforen, Haarden, Kachels, Fornuizen,
Geëmailleerde Huishoudelijke Artikelen en Keuken benoodigdheden.
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat,
DEN HAAG.

## Firma A. KOKEE.
Nieuwe Havenstraat 46.
**UITZENDING VAN DINERS.**
***f 0.80 - f 1.00.***
Vele Indische recommandatiën.

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
**Uitgebreide Weverij en Passementfabriek**
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in solieden qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

## NIJMEGEN.
„UNITAS"
**Bureau van Administratie.**
Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

## Allan & Co.
Koninklijke Nederlandsche
**Stoom-Meubelfabriek.**
**Magazijnen ter Meubileering.**
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
**Rotterdam. Utrecht.**

## A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

Vraagt de bekende Sauzen en — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

## OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) / 0.80.
**Diné** f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.00, voor 10 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

# BRAND-APPARATEN
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES / WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg, Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.**

Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Merapi** | 19 Maart | 31 Maart | 5 April | 24 April | 26 April |
| **Gedé** | 2 April | 14 April | 19 „ | 8 Mei | 10 Mei |
| **Oengaran** | 16 „ | 28 „ | 3 Mei | 22 „ | 24 „ |
| **Sindoro** * | 30 „ | 12 Mei | 17 „ | 5 Juni | 7 Juni |
| **Salak** | 14 Mei | 26 „ | 31 „ | 19 „ | 21 „ |
| **Lawoe** | 28 „ | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Juli |
| **Ardjoeno** | 11 Juni | 23 „ | 28 „ | 17 „ | 19 „ |
| **Goentoer** * | 25 „ | 7 Juli | 12 Juli | 31 „ | 2 Aug. |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

# VIJANDEN.
Niemand zal ontkennen dat onze gezondheid voortdurend wordt bedreigd; dat tal van vijanden ons beloeren, gereed iedere zwakke plaats in ons organisme, te vermeesteren.
Wilt ge dan 'n krachtig wapen tot bevestiging van uw gezondheid, tot **vernietiging van wat haar bedreigt?**
## Eet SCHOUTEN'S Zuiver Tarwebrood.
***Gezondheid, Kracht!***
Zend briefkaart:
## C. SCHOUTEN, Kapelle a.d. IJsel.
Dagelijks aan huis bezorgd te
**Rotterdam, Den Haag, Dordrecht.**

## STAAT
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**
**Prijs $2\frac{1}{2}$ cent,**

N°. 52. Donderdag 10 Maart 1904. 3de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Inhoud van dit nummer.**



Kort na het verschijnen van ons vorig nummer overleed op bijna 70jarigen leeftijd de Oud-Gouvern. van Curaçao **N. van den Brandhof**.

Onze Vereeniging en de Afdeeling 's Gravenhage verloren door dit sterfgeval een harer trouwe en sympathieke leden. De heer v. d. B. was lid van verschillende Commissies, en nam o. a. een werkzaam deel aan die voor de samenstelling van het Huldealbum.

Het was nog kort geleden, bij de aanbieding van dit album, toen H. M. de Koningin Moeder tot hem het woord richtte, dat duidelijk uitkwam hoe warm het hart van den Oud-Gouverneur nog klopte voor het land waar hij zijne beste levensjaren doorbracht.

## Mededeelingen.

### I. Van het Dagelijksch Bestuur:

Aan de afdeelingen, die hunne jaarvergadering nog niet hebben uitgeschreven, brengen wij in herinnering, dat dit met het oog op de waarschijnlijk in April te houden Algemeene Vergadering der Vereeniging vóór het einde der maand Maart dient te geschieden. Met het oog op de bij de 6e alinea van art. VII der statuten voorgeschrevene candidatenlijsten voor de vacatures in het Hoofdbestuur geven wij kennis, dat, volgens het opgemaakte rooster, dit jaar zullen aftreden de heeren:

*D. F. Romein* van de Afdeeling *Utrecht*.
*J. Jonker* id. *Arnhem*.
*G. A. Scherer* id. *den Haag* (vice-president).
*Mr. D. Fock* id. *Rotterdam*.
*L. P. F. Schimpf* id. *den Haag* (secretaris).

Zij zijn allen herkiesbaar, doch de heer D. F. Romein heeft verzocht voor eene herbenoeming niet in aanmerking te komen.

### II. Van Boeatan:

Aan aandeelhouders in de Naamlooze Vennootschap „Boeatan" wordt bij deze medegedeeld, dat zij van af heden, bij de firma Scheurleer en Zonen, Spuistraat No. 11, te 's Gravenhage, de kwitantie van de door hen gestorte gelden kunnen inwisselen tegen aandeelen en wel voor iedere f 50.— één aandeel tot hetzelfde bedrag.

DE RAAD VAN BEHEER.

### III. Van de Afdeeling Utrecht:

A. Algemeene Vergadering op VRIJDAG den 18n Maart 1904, des avonds te 8 uur, in „Irene."

Agenda:

1. Voorlezen van notulen en verdere mededeelingen.
2. Het verslag over het jaar 1903.
3. Rekening en Verantwoording over 1903.
4. Kiezen van leden, die zitting moeten nemen in het Hoofdbestuur. Treden af de heeren: *G. A. Scherer*, *D. Fock*, *Schimpff*, *J. Jonker* en *D. F. Romein*; l. g. stelt zich niet herkiesbaar.
5. Kiezen van twee bestuursleden. Aan de beurt van aftreden zijn: Mevr. *B. Eijkman—v. d. Kemp* en de heer *F. E. Luitjes*, beiden herkiesbaar.
6. Het behandelen van de door het bestuur aan de orde gestelde en voor de leden ingekomen voorstellen, w. o. een voorstel om evenals te Nijmegen een „gezelligen kring" onder de leden te organiseeren, en kennisgave van den heer *D. F. Romein*, dat hij als secretaris-penningmeester met ulto. Mei of eerder wenscht af te treden.
7. Het kiezen van twee leden-verificateurs voor het loopende boekjaar.
8. Rondvraag.

HET BESTUUR.

B. Wordt medegedeeld, dat de door het bestuur goedgekeurde rekening en verantwoording over 1903 van af 10 Maart e. k. ter inzage ligt voor de leden bij den secretaris-penningmeester Willem Barendztstraat 20 *bis*, (tusschen 12—1½ en 6—7 u. n.m.).

De Secretaris-Penningmeester,
D. F. ROMEIN.

### IV. Van de Afdeeling Breda en omstreken:

Den **12**n **Maart** 1904, des avonds te **8 ure**, zal het Kamerlid de heer *H. H. van Kol* in „Concordia" eene lezing houden.

Onderwerp: »**Eene reis door West-Indiën en Venezuela**".

De leden hebben met één huisgenoot gratis toegang; voor iedere meerdere huisgenoot moet f 0.25 entrée betaald worden, terwijl niet-leden f 0.50 betalen. De opbrengst strekt voornamelijk ten behoeve der »Lepralijders in Suriname."

Kaarten te bekomen in *Concordia* en bij de boekhandelaren Nieuwenhuijs, Peereboom en Broese.

Leden, die geen toegangskaarten voor zich en één huisgenoot hebben ontvangen, gelieve dit te melden aan den secretaris J. C. VAN REIJN, *Steenweg*, *Prinsenhage*.

### V. Van de Afdeeling Nijmegen:

**Jaarlijksche Algemeene Vergadering**

der leden op DONDERDAG den **10**n Maart 1904, des avonds ten **8** ure, in het GRAND HÔTEL DU SOLEIL, Graafsche Straat.

Punten van behandeling:

*a.* Jaarverslag.
*b.* Geldelijke verantwoording.
*c.* Verkiezing van drie nieuwe Bestuursleden.
*d.* Verkiezing van Leden der Commissie van verificatie der Uitgaven voor het volgende boekjaar.
*e.* Verkiezing van Leden Afgevaardigden ter Algemeene Vergadering.
*f.* Mededeelingen en rondvraag.

Namens het Bestuur,
K. F. CASPERSZ, Voorzitter.
Jhr. C M. E. R. C. VON BOSE,
Secretaris.

### VI. Van de Vereeniging „Moederland en Koloniën".

ALGEMEENE VERGADERING op Donderdag **17** Maart 1904, des avonds te 8 ure, in het Koffiehuis „Het Gouden Hoofd", op de Groenmarkt, te den Haag.

Voortzetting van de behandeling van het Koloniaal Programma der Vereeniging.

Volgorde der behandeling:

IX. Leger en Vloot, artt. 2, 3 en 4.
X. Uitbreiding van gebied.
VIII. Bestuur.
XI. Indo-Europeanen.
VII. Belastingen, art. 9.

Voor de ingediende amendementen wordt gerefereerd naar het convocatie-biljet der laatstvorige Algemeene Vergadering.

Met het oog op stemmen en ook ter betooning van belangstelling in den arbeid der Commissie voor het Programma, wordt ten zeerste eene algemeene trouwe opkomst verzocht.

Namens het Bestuur,
de Secretaris der Vereeniging,
J. L. SWART.

## Het voornaamste Sociale Vraagstuk voor Nederland.

In de Maart-aflevering van *Onze Eeuw* schreef E. B. Kielstra onder den titel «Vrijwillige Boedelafstand?» een artikel, waarin hij de argumenten weerlegt, bij de jongste behandeling der Indische begrooting in de Tweede Kamer door de Sociaal-Democratische staatspartij te berde gebracht, tot betoog der mogelijkheid en wenschelijkheid van haar voorstel, om een deel der O.-Indische buitenbezittingen aan anderen over te doen en met het op die wijze verkregen geld niet alleen Java er weer boven op te brengen, maar ook van de andere dan aan Nederland overblijvende eilanden te maken, wat er met een ruimer budget (en een grooteren nationalen ondernemingsgeest) van gemaakt zou kunnen worden.

Wij zijn het volkomen met den schrijver eens, waar hij zegt, dat het eene verkeerde theorie is, om te trachten dergelijke ingrijpende en, naar het oordeel der voorstellers, goed gemotiveerde voorstellen, na een manifest van verontwaardiging, verder dood te zwijgen. Volgaarne betreden ook wij den ingeslagen weg door aan het artikel in O. E. eenige beschouwingen te wijden.

Laat ons beginnen met te verklaren, dat wij van het volgen van den raad der Sociaal-Democraten op zijn minst genomen, even groote tegenstanders zijn als E. B. K., maar dat er een hemelsbreed verschil bestaat tusschen zijne gronden van bestrijding en de onze; een verschil echter, dat, hoe groot het ook zijn moge, in korte woorden kan geschetst worden.

Hij namelijk is van meening, dat Nederland, vooral in de 19e eeuw, in zijn bestuur over Oost-Indië, in algemeenen zin, niet is te kort geschoten en dat de geschiedenis het duidelijk bewijs heeft geleverd, dat de aan ons land door de traditie opgelegde taak voor ons nimmer te zwaar is gebleken. Hij wil daarom in hoofdzaak op den ouden voet voortgaan en slechts verbeteringen aanbrengen langs den geleidelijken weg.

Wij daarentegen hebben het volste vertrouwen in hetgeen bij de begrootingsdebatten, zoowel door den Minister van Koloniën, als door de leiders der verschillende Staatspartijen is te kennen gegeven. Wij verwachten, dat, *binnen korten tijd* — nog dit jaar meende de heer *Scherer* in zijne onlangs door ons medegedeelde redevoering in M. en K. — voorstellen de volksvertegenwoordiging zullen bereiken, om ingrijpende maatregelen te nemen tot verandering der wijze van bestuur en der opvatting van koloniale plichten, die tot heden werden gevolgd. Hadden wij dat vertrouwen niet, dan zouden wij met een gerust gemoed den raad geven om het door van Kol, Troelstra en anderen geopperde en verdedigde denkbeeld in ernstige overweging te nemen.

Ons wil het trouwens voorkomen, dat het voorstel der socialistische kamerleden door hen niet zou zijn gedaan, wanneer het magere renteloos-voorschot-voorstel van den Minister niet bij velen den indruk had gemaakt, dat er van eene ernstige poging, om in Indië vroegere fouten goed te maken, toch wel niets komen zal. Het was immers de Sociaal-Democratische partij, die er het eerst een, duidelijk en gedetailleerd van het belang van den inlander sprekend, Koloniaal-Program op na hield! En staat van Kol niet in de voorste rij van hen, die arbeiden voor het belang van Nederland als Koloniale mogendheid!

In zijn artikel in «Onze Eeuw» heeft E. B. K. zich veel moeite gegeven om te bestrijden, wat hij noemt «de onderschatting door de voorstellers van het belang, dat Nederland heeft bij het bezit van O. Indië.» Hij heeft statistieken geraadpleegd, die, zooals hij ook zelf zegt, niet altijd even betrouwbaar zijn, maar toch toonen ze in dit geval, genoegzaam aan hoe onze industrie, bij name de Twentsche textielnijverheid harde slagen zou krijgen, als Oost-Indië voor ons verloren ging. Hij toont uit de uitvoerstaten aan, hoe ook onze handel en de werklieden in de handelssteden in zoodanig geval, zware verliezen zouden lijden; hij wijst op de duizenden, die ieder jaar als militair, als ambtenaar of particulier in O. Indië een emplooi vinden; op de belangrijke sommen, die jaarlijks in de Nederlandsche staatskas vloeien, als belasting van in Indië gewonnen kapitalen of van dáár getrokken inkomsten en pensioenen. Hij had er bij kunnen voegen: de millioenen, die, als uit Indië komend geld, door de Oud-Indiërs in Nederland worden in de wandeling gebracht.

Zijn betoog is juist en klemmend, maar hij moet toch evengoed als wij hebben begrepen, dat dit argument van weinige belangrijkheid der

## FEUILLETON.

### Takitories.

VIII. (*b*)

Zoo is de toestand. En daar komt nu de brochure van den heer J. A. de Gelder aan Nederland vertellen, dat het alles vergeefsche moeite, weggooien van geld zou zijn; dat de kolonie niet is te helpen; dat de gedachte aan mijnbouw eene fictie is, een spoor, een tram, eigenlijk ook, dus vrij doelloos, een geldverspilling; dat de groote landbouw, de cacaocultuur incluis, niet loonend zijn kan; dat ook de gerenommeerde Surinaamsche bosschen den handel geen voldoend lokaas aanbieden; dat de kolonie, van welke het in 1682, bij monde der Generale Nederlandsche West-Indische Compagnie heette, dat zij »van zoodanige constitutie en gelegentheid is, dat dezelve in niet veele jaren tot een considerable Colonie van deze Landen ghemaakt zoude kunnen worde" en wier bloei, wier krachtige ontwikkeling van handel en scheepvaart, bewees dat »onze vaderen een goeden blik op haar hadden«, bestemd is een kwijnend leven te blijven lijden en nooit meer dan een lastpost voor het moederland zijn kan.

Wat hebben dan toch die vaderen Nederland een slechten dienst bewezen, trots den goeden blik, dien zij meenden te hebben! Of is het soms, dat de kolonie, die aanvankelijk zoo veel opleverde, door uitbuiting en daarop gevolgde verwaarloozing eindelijk is gaan zinken? Eene degradatie, niet ongelijk aan die eener jeugdige coquette, wier wilde, weelderige schoonheid de begeerte heeft opgewekt en die ten laatste als eene niets waardige wordt ter zijde gezet.

Plaatst de brochure: »Het *heden* en de *toekomst*«, door aanstonds het *verleden* er bij in herinnering te roepen, ons eigenlijk niet voor een raadsel? Voor 't litterarisch effect, dat daardoor wordt verkregen, is het niet onbeduidend, maar aan de kracht van het volgend betoog is 't niet bevorderlijk. Dat de heer de G. op lofwaardige wijze de pen kan voeren, wil ik daarmee volstrekt niet trachten te loochenen. Alleen zij opgemerkt, dat het geschrift zich niet op de hoogte weet te handhaven, waartoe het zich in den aanvang scheen te zullen verheffen. Aan den indruk wordt zeer veel afbreuk gedaan door het herhaaldelijk terugkomen tot 't geen reeds gezegd werd. Zwaartillend, maar ook wat zwaar op de hand! Ik kan niet ontkennen, dat ik onder 't lezen zoo iets dikwijls dacht.

Men heeft den schrijver reeds te woord gestaan. Zaakkundigen, die over de goud-industrie kunnen oordeelen, de Surinaamsche bosschen door aanschouwing kennen, van tram- en spooraanleg alles afweten, van den Surinaamschen landbouw genoeg op de hoogte zijn, hebben de acte van beschuldiging zorgvuldig nagelezen en met klem van redenen betoogd, dat schromelijk werd overdreven. Wij zijn geen zaakkundigen. De »Takitories« zijn er ook niet voor om speciale kennis van een of ander te luchten. Wat indrukken mêedeelen en indrukken wekken, dat is haar doel. En zoo ligt het alleen op haar weg om te zeggen, wat zeker velen, die de kolonie kennen en, zonder juist deskundigen te zijn en ook niet alleszins tot beoordeelen bevoegd, toch wel een oordeel hebben over haar heden en toekomst, na de lezing der brochure eveneens hebben gedacht en uitgesproken. Wat een overdrijving! Wat een eenzijdigheid! Wij, die de kolonie bewoonde met een open oog voor schaduw en licht en dit vooral in haar zoo aantrekkelijk vonden, dat de Hollander daar iets vindt van zijn eigen vaderland, en niet slechts door de taal, die er gesproken wordt, maar ook door heel de maatschappelijke inrichting en den eigenaardigen stempel, die er op alles is afgedrukt, zich in Holland weet, in Tropisch Holland, — wij, die wat voor haar voelen en er een deel in lief hebben van ons Imperium, hooren den heer de G. leukweg spreken over 't verkoopen van Suriname, als iets, dat nog zoo kwaad niet zou zijn, als toch eigenlijk de politieke constellatie het niet verbood. Dat lokt protest uit. Dat doet de pen doopen, als niet gewaakt wordt daartegen, in harde, bijtende kleuren. Hij verwijt den Surinamers hun optimisme, en den bijwoners, tijdelijke, aldaar, dat zij zich tegen dien gevaarlijken bacil niet genoeg beschutten. Maar is het zoo onnatuurlijk, dat wij vragen: wat geeft hem het recht om ook knappe menschen, geen westerlingen, zoo maar als zwakhoofdigen voor te stellen? Is er niet veel meer reden den schrijver tegemoet te voeren: gij zijt ontstemd, teleurstellingen hebben u tegen Suriname ingenomen; gij hebt er genoeg van en hebt den donkeren bril op? Dit is zeker, dat door de brochure een pessimistische ader loopt, een ader komende van een rif, dat andersom als de goudriffen van Suriname, niet ver behoeft gezocht te worden, ja geheel bloot ligt.

En als nu de Surinamers optimisten heeten, en zoovele anderen, die bij en onder hen werken ook, hebben wij de vrijmoedigheid om tot den heer de G. te zeggen: daal eens af van uw hoogen administratieven zetel in den Haag; reis naar Suriname en dat niet alleen, maar leef en werk daar eenigen tijd, met hartelijke belangstelling in land en volk. Beproef zoo, of uw pessimisme steekhoudend is. Wij zouden, kwam het er toe, de resultaten met gerustheid afwachten.

Het is niet onnatuurlijk, dat iemand, die een schoon plan heeft uitgedacht, een groote onderneming op touw gezet en deze als een heilweg heeft aangezien voor een nog achterlijk gebleven, ofschoon rijk geacht deel van 's Lands bezittingen, moet ondervinden, dat gezegd plan in duigen valt. Maar zoo iets is gebeurlijk, zonder dat daarom de betrokken landstreek geacht moet worden als een Sahara, waar alleen de Lebaudy's droomen kunnen van een Keizerrijk. Landen en bevolkingen hebben dit met menschelijke lichamen gemeen, dat zij, hoewel voor cureeren vatbaar, ieder op een eigen manier willen aangepakt worden. Dat is ten opzichte van Suriname door meer dan één vergeten. Medicijnmeesters voor de bedenkelijke geestelijke en economische toestanden genoeg! Welzeker, er is heel wat geneesmiddel uitgedacht en aangeprezen. Maar hoe vaak deed zich het verschijnsel voor, dat wat elders proefhoudend was gebleken op Suriname niet pastte, en dan ten minste eerst was aan te wenden, als 't gewijzigd was naar den eisch der dingen. Staatkundige leuzen, godsdienstige richtingen, sociale stelsels, och, kom er in Suriname niet mee aan, alsof men ze zoo maar kan overnemen. De Hollandsche taal wordt daar gesproken, maar ze is een eigenaardig Hollandsch. De kerkelijke en politieke partijnamen worden er gehoord, maar hebben er een andere beteekenis. Toen in 1888 Mr. M. A. de Savornin Lohman door 't clerikale bewind werd uitgezonden om de kolonie te beheeren, had menigeen heel wat verwachting van de omkeering, die deze antirevolutionair pur sang zou te weeg brengen. Destijds, op denzelfden dag, geloof ik, dat de landvoogd zijn zetel zou innemen, schreef een goed versneden pen in de *Suriuamer*, ongeveer aldus: men zou zich kalm houden — antirevolutie, literale politiek, Nederlandsch conserva-

koloniën voor het Moederland, bij de sprekers der S. D. partij niet bijzonder serieus kan zijn geweest. Zij hebben trouwens niet voorgesteld, dat Nederland zich geheel van zijne koloniën zou ontdoen. Integendeel, zij wenschen de het meest produceerende en het in de naaste toekomst het meeste voordeel belovende eilande voor Nederland te behouden.

Wat zij alleen niet van meening zijn, is, dat de afstand van enkele eilanden aan andere volkeren, ook spoedig voor Nederland het verlies der overige eilanden zou ten gevolge hebben. E. B. K. wijst in zijn artikel op dit, zijns inziens, bestaande gevaar: «wie baas wil blijven in eigen huis», zegt hij, «verkoopt niet een deel der bijgebouwen aan «iemand die, sterker dan hij, morgen zijn vijand «kan zijn en zich dan dáár tot den aanval toerust». Ware niet Engeland reeds onze naaste buurman, zelfs medebezitter van een deel van 't bijgebouw Borneo en hadden wij niet Frankrijk tot buur in achter-Indië, Amerika in de Philippijnen en Australië en Japan niet zoo heel ver af, dan kon het gekozen beeld hout snijden, nu doet het dit o. i. niet. Integendeel zou een sterkere buurman tot schut kunnen dienen, wanneer Aziaten of Australiërs later op de Nederlandsche bezittingen een begeerig oog sloegen.

Ook zijn wij van meening, dat de schrijver van het artikel in *O. E.* aan den onjuisten kant is, waar hij de veronderstelling bestrijdt, dat de eilanden, die men voorstelt te verkoopen, voor een grooter en krachtiger volk, dan wij zijn, eene zoo groote materieele en moreele waarde kunnen hebben, dat die met millioenen en nog eens millioenen zou worden betaald Wij mogen niet veronderstellen, dat E. B. K., te veel verdiept in de historie van het verledene, de geschiedenis der koloniale expansie van de laatste tijden niet trouw zou hebben gevolgd. Hoeveel betaalden de Vereenigde Staten van N.-Amerika niet reeds voor de Philippijnen? Hoeveel honderden millioenen, om van de rest niet te spreken, zal Mantsjoerije, als het ooit veroverd wordt, hebben gekost aan Rusland?

Wij zijn het dan ook volstrekt niet met hem eens, waar hij, aan het slot van zijn artikel beweert, dat het verkoopen van Borneo, Celebes e. a. eilanden ons in materieelen zin geen geldelijk voordeel zou brengen en evenmin, waar hij concludeert, dat dit aan Nederland in moreelen zin den doodsteek zou geven. Waarlijk de energie, die hij ook op koloniaal gebied aan het Nederlandsche volk toekent, zal niet behoeven te verminderen, al zouden slechts Java, Sumatra, Bangka, Billiton, Bali en Lombok te besturen overblijven. Alléén reeds wat op Java te doen valt, zelfs al zou men bevrijd zijn van de geldzorgen, geeft nog werk genoeg voor een zeer energiek volk. En dan de behoorlijke ontwikkeling van het schoone en rijke Sumatra, dat wij wel in den loop der vorige en 't begin dezer eeuw zoo goed als geheel onder ons gezag hebben gebracht, doch waar nog alles te doen valt om de rijke bronnen van welvaart, die het oplevert, te doen dienen tot nut der menschheid.

Ook gelooven wij niet, dat de erkentenis, «dat de steeds aangroeiende erfenis onzer voorvaderen, bij de eischen, die thans aan koloniaal bezit worden gesteld, ons te groot is geworden», in het oog der geheele wereld eene daad zou zijn van *verachtelijke* kleinmoedigheid. In den laatsten tijd toch is er door reizigers van verschillende natiën en door schrijvers van naam, bij herhaling op gewezen, hoe zonde en jammer het is, dat aan de ontwikkeling onzer zoogenaamde buitenbezittingen nagenoeg niets wordt gedaan. De Nederlandsche dagbladpers noemde dit «stemming tegen ons maken» en trok soms nogal opgewonden tegen die buitenlanders te velde. Wij daarentegen hebben steeds, zonder ergernis, op die opmerkingen van buiten gewezen, opdat men er leering uit zou trekken. Wij toch zijn het niet met E. B. K. eens, dat de geschiedenis der laatste eeuw bewijst, hoe de erfenis der vaderen voor ons niet te machtig was en daarlatende, of iedere annexatie en vergrooting van gebied altijd zoo geheel was in het belang der bevolking, zijn wij bevreesd, dat bij den weinigen zin der meerderheid van ons volk om zich met koloniale aangelegenheden en belangen bezig te houden en zich, waar dit noodig blijkt, als koloniale mogendheid opofferingen te getroosten, het moeielijk zal zijn om den ouden sleurgeest van administreeren, in een werkelijk krachtig koloniaal beleid om te zetten.

En toch is *het nemen van een besluit in dit opzicht*, juist het sociale vraagstuk, dat wij aan het hoofd van dit artikel bedoelden.

Wij hebben aan het pogen tot oplossing der in Nederland aanhangige groote maatschappelijke vraagstukken steeds meegearbeid, en kennen er dus den omvang van. De geldquaestie speelt in de meeste een belangrijke rol; de Ministers van Financiën zullen, wil men tot iets bruikbaars geraken, de middelen moeten weten te vinden, om ettelijke millioenen 's jaars meer te doen opbrengen. Dit nu zou veel moeilijker en misschien wel onmogelijk worden, wanneer het onheil ons overkwam: ons gebied buiten Europa te verliezen.

Wil nu Nederland dat, voor ieder klein volk steeds bestaande, gevaar belangrijk verminderen, dan moet ons koloniaal beheer *ten spoedigste* eene belangrijke wending nemen, en zal er gedurende een geruim aantal jaren, financieele steun van het moederland noodig zijn. Het besluit te nemen: of men dit doen wil, primeert de oplossing van alle andere sociale vraagstukken, omdat het daarop van grooten invloed zal zijn. Daarom hebben wij reeds bij verschillende gelegenheden gezegd, en herhalen het ook nu: dat het koloniale vraagstuk, en in de eerste plaats de vraag: hoe zal moeten worden gehandeld, om de *verdere inzinking van Java te voorkomen?* thans voor Nederland *het voornaamste* der sociale vraagstukken is.

Waar nu bespreking van hetgeen in dit opzicht aan Nederland te doen staat een warm hart niet uitsluit, doch in de eerste plaats een koel hoofd vordert, vinden wij het jammer, dat het E. B. K. niet gelukt is, om zich te stellen op het onbevooroordeeld standpunt, dat hij in den aanvang zegt te willen innemen, maar dat hij, in tegendeel, met een chauvinisme, dat op koloniaal gebied ook in enkele organen der Nederlandsche dagbladpers soms opvalt, alles, ook onrijp en groen, bij elkander haalt, om aan te toonen, dat de sociaal-democraten, niet alleen een onwaardig, maar ook een geheel onjuist toegelicht voorstel hebben gedaan.

Wij hebben reeds gewezen op zijne grootspraak: dat Nederland getoond had voor de taak der Regeering over het groote eilandenrijk volkomen berekend te zijn, en willen hem in dit opzicht alleen nog er op wijzen, hoe hij zelf het getal noemt van 400 ingenieurs, die reeds 40 jaren geleden, als men goed had willen doen. voor den arbeid in de Oost, noodig zouden zijn geweest.

Niet serieus gemeend kan zijn betoog zijn tegen de mogelijkheid van immigratie op groote schaal van Javaansche *landbouwers* naar de andere eilanden, wanneer hij de onmogelijkheid daarvan tracht aan te toonen, door te zeggen, dat men voor het *mijnwerk* in de Ombilienkolenvelden ter nauwernood 60 emigranten per maand kan krijgen.

Ook is hij in zijn argumenten niet altijd even gelukkig, waar hij wil aantoonen, dat Nederland tot nu toe nimmer koloniënhandel heeft gedreven.

In 1868, zegt hij, drong Engeland bij ons aan op eene regeling der Siaksche verschillen. In September van dat jaar werd een ontwerp-contract gemaakt, waarbij tegen gelijkstelling der rechten van Nederlandsche en Engelsche onderdanen, wat handel en scheepvaart betreft, ons de vrije hand op Sumatra werd gegeven.

Dat ontwerp-tractaat bleef echter onafgedaan.

In September 1869 doen wij het voorstel aan Engeland om Nederlandsch Guinea op Afrika's kust van ons over te nemen.

Daarna werd in 1871 het Sumatra-tractaat afgedaan naar onzen wensch.

Ergo, zegt E. B. K., had onze afstand van de kust van Guinea met dit laatste tractaat niets te maken!

Om zulk eene conclusie in ernst neer te schrijven, moet men al zeer naïf denken over den loop van diplomatieke onderhandelingen!

Wij stemmen ten volle toe, dat die afstand van de kust van Guinea aan Engeland in het belang was van de inlandsche negerbevolking, maar dat was de vraag niet. Wij herinneren ons best, hoe in dien tijd enthousiaste vaderlanders Nederlands kleinmoedigheid luide hebben afgekeurd.

Wij zelf misschien wel, want wij kunnen ons gevoel en onze overtuiging in het opzicht van koloniën-verkoop niet beter doen begrijpen, dan door de volgende parabel:

Van zijne beroemde voorzaten had een welgesteld man goederen geerfd, op grooten afstand van zijne woonplaats gelegen, een voorvaderlijk slot, met prachtige akkers omgeven, waarop eene nijvere en aan hem cijnsbare bevolking woonde. Rondom dat slot vele bosschen en bergen met verschillende nog onontgonnen producten.

Zijne voorvaders hadden van die bezittingen, zoo lang het ging, zoo veel als mogelijk voordeelen getrokken, maar niet gelet op onderhoud en verbetering, noch op de belangen der cijnsbaren, zoodat wel het familievermogen steeds was vermeerderd, maar het kasteel vervallen en de akkers uitgeput waren, terwijl de omgevende buitenbezittingen nog altijd moesten ontgonnen worden.

De eigenaar begreep echter, dat die toestand niet langer zoo kon voortduren; hij zou in opspraak komen en wellicht op grond van wetten van beheer, die in den laatsten tijd algemeen waren aangenomen, uit zijne bezittingen worden gezet.

Wat stond hem nu te doen?

Wanneer hij tijdelijk eenige zijner inkomsten wilde besteden, misschien zelfs van zijn kapitaal een deel gebruiken, ten bate zijner bezittingen, dan zou hij alles weer kunnen in orde brengen en, ten koste van eigen bekrimping, kasteel en akkers weer in orde brengen, de cijnsplichtigen het hunne geven en uit de daardoor te verkrijgen voordeelen later ook bosschen en mijnen ontginnen. In de verre toekomst mocht hij dan wellicht ook op eigen meerdere welvaart rekenen, maar zeker zou hij zoodoende met eere de erfenis zijner voorvaderen besturen en zijn goeden naam handhaven.

Niets doen en de verwaarloozing doen voortduren mocht hij in geen geval. Hij zou dan, tot zijn schade en schande, de bezittingen zien onteigenen en in andere handen overgaan.

Er was echter nog een middel: Hij wist zeker, dat er liefhebbers waren om zijne uitgestrekte bosschen en bergen van hem te koopen. Liefhebbers, die de middelen en den lust hadden ze te ontginnen en tot ontwikkeling te brengen in hun eigen voordeel en dat der landzaten, zoodat ook de bewoners dier buitenbezittingen in betere conditie zouden geraken.

Met de koopsom kon hij dan zijn kasteel herstellen en de directe omgeving er van weder productief en welvarend maken, zonder uit eigen zak een penning er aan ten koste te leggen. Maar . . . de prachtige bezitting, die hij geerfd had en die zijn vader en zijn grootvader zelfs nog hadden uitgebreid, in de hoop en het vertrouwen, dat hunne kinderen en kindskinderen er steeds eigenaars van zouden blijven, zou daardoor worden geschonden en hij zou het moeten aanzien, dat vreemden de meesters werden van zijn vroegere schatplichtigen.

Die gedachte kon hij niet verdragen. Dan liever zich tijdelijk bekrimpen en een deel van zijn kapitaal besteden. Wanneer dan later zijne afstammelingen geëerd en vermogend zouden zijn onder de edelen, van inborst, dan zouden zij met groote vereering aan hem terugdenken en het oogenblik zegenen, waarop hij den ridderlijken weg had gekozen!

## Vereeniging „Moederland en Koloniën".

**Verslag van de Algemeene Vergadering dezer Vereeniging op Donderdag 3 Maart 1904 des avonds te 8 ure in het Koffiehuis „Het Gouden Hoofd" te 's-Gravenhage.**

De Voorzitter opent de vergadering. De Heer *Bosboom*, het woord voerende namens de commissie voor het ontwerpen van het Koloniaal Programma der Vereeniging, deelt mede, dat de commissie voorstelt uit art. 1 van Hoofdstuk IX te schrappen de slotwoorden: „*met een eigen officierskorps*". De commissie is namelijk van oordeel, dat de quaestie van de samensmelting der officierskorpsen van beide legers, alhoewel zeer goed vatbaar om in deze vereeniging te worden besproken, van te ingrijpenden en omvattenden aard is, om te gelijk met de overige onderdeelen van het programma te kunnen worden behandeld. De vergadering schenkt hieraan hare goedkeuring.

In de ingekomen amendementen en in de in het convocatiebiljet aangegeven voorname punten, welke ter sprake zouden kunnen worden gebracht, vindt de heer *Bosboom* aanleiding om eenigszins uitvoerig de denkbeelden der commissie te ontvouwen over de defensie van Indië te water en te land, waarbij blijkt, dat men veelzins samen gaat met de beginselen van den gep. luit.-kolonel *Koster*, uit wiens bekende geschriften zelfs enkele gedeelten worden aangehaald. Wat de oorlogs-haven betreft, is men van oordeel, dat het geen zin heeft aan *Soerabaja* meer aandacht te schenken, dan tot nu gedaan werd, maar dat eene bevestiging van *Batavia* en *Semarang*, vooral de eerste plaats, ook zeer gewenscht is.

Daarna wordt het woord verleend aan den heer *Mac Leod*, die de weglating bepleit van de woorden „*met snelvarende, niet overgroote schepen*", welke een ongewenschte beperking opleggen aan het programma, dat in zoo algemeen mogelijk termen dient te worden gesteld. Ter loops deelt de heer *Mac Leod* mede, weinig ingenomen te zijn met onze 6 kruisers, welke men *overgroot* zouden kunnen noemen, omdat zij te veel geld kosten, te groote bemanning noodig hebben en te veel kolen verbruiken voor de diensten, die men er van verwachten kan, terwijl zij aan den anderen kant toch te weinig gevechtswaarde hebben.

De heer *Mac Leod* acht het mogelijk, zelfs niet waarschijnlijk, dat de beperktheid onzer middelen zal noodzaken om bij een aanval op de koloniën o[ns te] bepalen tot het inspannen van alle krachten om [Java] te behouden. Maar daarom behoeft zulks in het [Pro]gramma niet tot regel te worden gemaakt. De w[ijze] waarop de verdediging zal moeten worden gevoerd, hoort te worden overgelaten aan den tijd, de omstan[dig]heden en het beleid der regeering. Uit dezen hoo[fde] kan spreker zich niet vereenigen met het amendem[ent] van den heer *de Greve.*

De Indische Militaire Marine wordt door den h[eer] *Mac Leod* een *administratief onding* geacht, dat [zijn] ontstaan alleen te danken heeft aan financieele sp[aar]vondigheden. De verdeeling van de Indische schee[p]macht in twee deelen, het Auxiliair Eskader en de [In]dische Militaire Marine heeft steeds veel kwaads gew[rocht] en moet dus worden afgeschaft; de vloot behoort, zoo[wel] administratief als militair, één onverdeeld geheel u[it te] maken.

In verband met een en ander werden door den h[eer] *Mac Leod* eenige amendementen voorgesteld.

Wat de oorlogshavens betreft, betoogde de heer *M[ac] Leod*, ook aan de hand van de ondervinding, die [thans] weer in den Russisch—Japanschen oorlog opge[daan] wordt, dat die niet kunnen gemist worden. *Soera[baja]* kan op dit oogenblik een oorlogshaven genoemd wor[den,] afgescheiden van hare militaire waarde. *Tandjong P[riok]* acht hij niet wel vatbaar om versterkt te worden. *Tjila[tjap]* zoude door hare natuurlijke gesteldheid zeer in aanm[er]king daarvoor kunnen komen.

De heer *de Greve* acht het Koloniaal Program[ma,] wat betreft de zeemacht, te gedetailleerd, en hij m[erkt] op, dat vele marinespecialiteiten voorstanders zijn [van] *meer krachtige vechtschepen* met *matige snelheid*, [wat] heel iets anders is dan het desideratum der commis[sie.] Bij de verdediging moet naar een doel, een bereik[baar] doel, worden gestreefd, en te vergeefs heeft Spreker [in] het Programma eene omschrijving daarvan en [van] wat daarbij van zee- en landmacht moet worden [ver]langd, gezocht. De heer *de Greve* vermeent, dat [bij] onze beperkte middelen, dat doel der verdediging slechts *één* der groote eilanden kan zijn, en [hij] na eene omstandige vergelijking van de economi[sche] waarde van de Buitenbezittingen met die van Java, de conclusie, dat dit laatste het eiland *moet* zijn, welks verdediging al onze krachten geconcentreerd hooren te worden, aangezien dat *alléén* voor ons nog bloeiende kolonie zoude kunnen vormen, terwijl Buitenbezittingen zonder Java voor ons land vrij *een groote lastpost* zouden zijn.

De heer *Koster* acht het eveneens niet wensche[lijk] om in het Programma de uitbreiding der zeemacht [in] bijzonderheden aan te geven en kan zich ook niet [ver]eenigen met de uitdrukking „een *voldoend* sterk leger". Hij geeft daarom in overweging art. 1 aldus te le[zen:] „Bevordering van de weerbaarheid van Ned.-Indië, „namelijk door te streven naar verhooging van het „vermogen ter zee en verder door het instandho[uden] „van een leger met een sterkte, als gevorderd voor „handhaving van ons gezag binnen ons gebied".

Het amendement van den heer *Koster* wordt bestr[eden] door de Heeren *de Greve*, *Mac Leod* en *Kern*, w[elke] laatste een uitvoerig betoog houdt om te bewijzen, [dat] aan de Marine nooit de gewichtige rol bij de defe[nsie] kan worden toegedacht, welke de heer *Koster* zich [voor]stelt. De heeren repliceerende, zegt de heer *Koster*, [dat] de door hem aangegeven grondslag voor de sterkte [van] het Indisch leger een tegenwicht vormt tegen de [uit]eenloopende inzichten van elkander opvolgende [auto]riteiten. Met het oog op de grens aan eenige uitbrei[ding] der weermacht, nu reeds door den huidigen toestand [der] finantiën gesteld, is z. i. er zelfs niets tegen te zeg[gen,] dat uitgemaakt worde, dat in de eischen, die eene e[ven]tueele aanranding van buiten aan de weermacht [stelt,] moet worden voorzien met de thans bestaande org[ani]satie. Op welke gronden van zedelijken of ethisch[en] aard, vraagt de heer *Koster*, kan het mogelijk [zijn] te bewijzen, dat het een onafwijsbare staatsplicht [is] om nog meer geld uit te geven voor het keeren [van] vreemd geweld in Indië, terwijl onze financieele [en] personeele krachten nu reeds blijken ontoereikend [te] zijn voor de vervulling van onze dagelijksche [taak] daar te lande?

Thans wordt het woord gevraagd door den heer *Ke[mpe],* die van meening is, dat de verdediging van Indië [in] hoofdzaak moet worden gevoerd door eene kracht[ige] vloot, voor welker bouw eene leening moet worden [ge]sloten van desnoods honderd millioen gulden, w[elker] noodzakelijkheid hij zich voorstelt in den breede [aan] te toonen. Als de Voorzitter echter opmerkt, dat spr[eker] zich zal moeten tevreden stellen, dat de vergadering [in] het algemeen met zijne meening is bekend gewo[rden,] maar dat de beschikbare tijd en de wenschelijkheid om [het] programma af te handelen, niet toelaten zoo diep [in] technische bijzonderheden af te dalen, ziet de [heer] *Kempe* van zijn voornemen af.

De heer *Nijpels* waardeert het in de vorige spre[kers,] dat zij afgeronde gedachten omtrent Indië's verdedi[ging] hebben gegeven, maar mist zulks in het Concept-Pro[gramma.] Over het algemeen kan hij zich het best v[er]eenigen met de denkbeelden van den heer *de Gr[eve],* maar hij wenscht nog een ander gezichtspunt te open[en,] waaruit z. i. de zaak bekeken moet worden. Hij ha[alt] de geschiedenis der laatste oorlogen aan om te betoog[en,] dat de strijd overal eerst dan volstreden werd geac[ht,] wanneer de regeering tot capituleeren was gedwonge[n.] Daarom ligt de sleutel van Indië in den zak van [den] Gouverneur-Generaal. Die autoriteit moet zoo lang moge[lijk] uit de handen van den vijand worden gehouden

---

tisme of modernisme, het laat de menschen hier koud. En zoo heel onjuist was dat niet gezien. De Surinamer — ik bedoel nu de mensch daar — heeft zijn eigen kijk op de dingen. Hij stelt in kwesties belang — als ze zijn land en deszelfs ontwikkeling raken. Zoo is het dus ook niet vreemd reeds, dat de groote plannen der Suriname-maatschappij in Suriname zelf allengs teleurstelling begonnen op te wekken. Maar evenmin is het een wonderlijke loop van zaken te achten, dat de ondernemers zelf begonnen in te zien, dat zij, in de verte, zich met hun exploitatie-plannen wel wat hadden verrekend.

Het is over de groote verwachting van die maatschappij en van haar verdienstelijken directeur, dat ik een woord zeggen wil. Of men een spoor maakt en niet liever een tram, of de goudexploitatie zoo verbijsterend weinig opbracht, dan wel, zooals anderen uitrekenen, den geringen omvang der terreinen in aanmerking genomen, zoo heel ontmoedigend niet was, of de cacao-cultuur niet veel kans op groote winsten geeft, zooals zelfs beweerd wordt, dan wel, zooals jarenlange bekendheid met plantages en planters ons niet onduidelijk te verstaan gaf, soms jaren achtereen rijke oogsten oplevert; of 't Surinaamsche hout al of niet op de wereldhoutmarkt een plaats zal veroveren, wij laten het buiten bespreking. Wij richten ons echter tegen de theorie, dat die kolonie aan de ondernemers, en zij zijn uit den aard der zaak extranii, meest allen ten minste, groote voordeelen heeft te verschaffen of anders voor geenerlei exploitatie vatbaar moet geacht worden en als nietswaardige, zoo niet verkocht, dan toch als geldende bezitting voor Nederland niet meer in aanmerking kan komen. Als een land niets opbrengt, geen hulpbronnen heeft, geen kans aanbiedt voor eenige industrie of cultuur, dat men dan het lot betreurt zulk een territoir als het zijne te moeten beschouwen, is natuurlijk. Maar dat men het belang, de groote voordeelen van groot-industrie en groot-exploitatie zóó voorop plaatst, en dat vrij wel alleen in 't oog valt, is van een koloniaal standpunt, is ook van een nationaal standpunt bezien, uiterst bedenkelijk. Men legt geen tram aan, als er niet mee te verdienen valt, zal de heer de G. zeggen. Maar is deze veroordeeld, als de *groote* verwachtingen omtrent goud-riffen en goud-aders niet voor verwezenlijking vatbaar zijn?

Gesteld eens, dat Suriname het goudland bleek te zijn, waarvoor men 't uitgaf en ongeëvenaarde schatten uit die verre oerwouden gingen vloeien en terecht kwamen in de zakken van Europeesche en Amerikaansche aandeelhouders, zou dat dan op zich zelf voor kolonie en moederland zoo heilrijk zijn?

Maar als omgekeerd eens blijken moest, dat de goudindustrieelen gelijk hebben gehad, die ook vroeger wel hebben geoordeeld, dat de geologische gesteldheid van den bodem eene exploitatie op groote en zeer kostbare schaal minder loonend maakt dan eene, die met goedkoopere middelen op bescheidener winsten uitgaat — en dat een zoodanige ook niet tot de illusies behoort, heeft menige goudzoeker ondervonden en leert ook, dunkt mij, wat de heer de G. van Grand-Placer zegt — zou dat dan bewijzen, dat eene tram-onderneming niet in 't belang der kolonie is? Ook de bosschen van Suriname kunnen hun producten geven — zoo leert de heer Berkhout. Ook aan de kans om de binnenlanden tot ontginning te brengen en er den ondernemingsgeest heen te lokken, wordt nog niet getwijfeld — zooals de thans gevraagde concessies bewijzen. De kleine landbouw moge nog in zijn begin zijn, dat hij zich uitbreidt, hebben de laatste 10 jaren bewezen.

Hoe iemand na jaren van onderzoek, ingesteld door ingenieurs en geologen, over 't achterland van Suriname en ook over de kolonie in 't algemeen oordeelen kan, leert het jaarverslag der Maatschappij Suriname zelve over het jaar 1899 op de meest bemoedigende wijze. «Onze West» heeft niet te onpas aan dat thans vooral merkwaardige geschrift herinnerd.

In de brochure is de pessimist aan 't woord, welnu, dat dringt anderen om hun optimisme aan een toetsing te onderwerpen en wat er dan van overschiet helder en bemoedigend te plaatsen tegenover de sombere beelden door den scepticus geteekend. En verheugen wij ons, dat de Nederlandsche Regeering, door liefde, van hen die in de Kolonie waren, daartoe aangespoord, na vóór en tégen rijpelijk te hebben overwogen, geoordeeld heeft, dat men, ook in dubiis, waar het 't bestaan van een belangrijke en een zoo vruchtbare bezitting geldt, zich, zoo eenigszins mogelijk, moet voegen bij hen, die zeiden geloof te hebben in Suriname.

Als men, na eenige absentie, van den kant der zee de soms doodsche reede van Paramaribo nadert, mag men met den kapitein, vroeger eens genoemd, denken: «een goed oud stadje», het is, voelt men dan levendig, een stil oud stadje. Vooral wanneer men dan nog onder den indruk mocht zijn van 't nabijgelegen Demerara. Toch, als die indruk is voorbijgedreven en men in staat is geweest meer binnenwaarts te gaan en langs de prachtige rivieren, zoowel als op de cultures in hun nabijheid, weer te ontdekken, welk een land het is, dan komt het aangename gevoel terug [en] men zegt: hoe schoon en rijk is toch Suriname. W[at een] land als 't eens toenam in bevolking, in ondernemingen, in bewoonde oorden!

«Als eens!» De gedachte rijst soms met vroolijk ver[trouwen,] dat het zoo worden zal. Nog niet vele jaren ge[leden] riep iemand, die opgetogen was over de goede vooruitzichten, aan wier verwezenlijking hij zelf meewerkte, bij 't zien op de nog niet zoo heel drukke rivier bij [de] stad, uit: «Over 10 jaren ligt de ree hier vol schepen [en] is de geheele Waterkant, zoover 't oog reikt, een reeks [van] kantoren en steigers!»

't Is nog ver af, dat verschiet. Toch is de toestand be[ter] dan vroeger. Paramaribo, het verkeer, langs de rivier [en] over zee, de handel, de maatschappij, nù of zooals 't e[r] 20 jaar geleden was, dat geeft een groot verschil te ont[dekken.] Is dus het heden niet zoo ten eenenmale ontmoe[digend,] wie denkt ook niet en mag niet denken aan [de] toekomst? Eene kolonie, zoo goed gelegen, die met toenemend sneller verkeer, zoo veel dichter aan Europa maar ook — dat ook niet te vergeten — aan de Noord-Amerikaansche havens komt, wekt niet zonder reden ver[]wachtingen op. De Nederlandsche Regeering heeft zeker met het heden en de naaste toekomst te doen, maar [zij] heeft ook zeker nog verder gezien. Hoe zou 't ook ander[s] kunnen? Wat de *vruchtbare* landen in de Tropen kunnen worden, wordt allengs meer vermoed. En Suriname is een dier landen. Zoo goed als een. Misschien, van meer waarde dan zelfs de vroede vaderen hebben kunnen denken.

TROPICUS.

Deze eisch primeert al het andere en daaraan kan slechts worden voldaan door een sterk *veldleger*.

Heeft spreker zelf zijne conclusie in deze zaak gemaakt, hij kan zich voorstellen, dat onderscheidene leden der vereeniging, vooral de niet-militairen, niet in hetzelfde geval verkeeren, dat de overtuiging van velen niet genoeg gevestigd is om eene verantwoorde stem te kunnen uitbrengen. Daarom stelt hij voor, dat aan allen de gelegenheid zal worden geschonken om de zaak nog eens kalm te overwegen, waartoe de heer *Nijpels* de volgende motie voordraagt:

„De Vergadering, gehoord de zeer uiteenloopende „adviezen van art. 1 van Hoofdstuk IX van het Kolo„niaal Programma, verzoekt het Bestuur die adviezen „in druk aan de leden ter nadere overweging te doen „toekomen, om in eene volgende vergadering tot stem„ming ter zake over te gaan".

Dit voorstel ontmoet ernstige tegenkanting en geeft aanleiding tot eene discussie, waaraan wordt deelgenomen door de heeren *Bosboom*, *Mr. van Deventer*, *van Sandick*, *Kempe* en *Ruitenbach*, welke laatste heer een contramotie voorstelt, die tot doel heeft art. 1 eenvoudig te doen luiden:

„Bevordering van de weerbaarheid met inachtneming „van onze financieele krachten".

De heer *Bosboom* deelt namens de commissie mede, dat deze zeer ingenomen is met de grondgedachte der motie van den heer *Ruitenbach* en die tot grondslag voor eene nieuwe redactie van art. 1 wil maken.

De Voorzitter brengt daarop de motie van den heer *Nijpels* in stemming, welke met 21 stemmen tegen en 3 voor verworpen wordt. Het amendement van den heer *de Greve* ondergaat hetzelfde lot met 18 stemmen tegen, 5 voor, terwijl een lid buiten stemming blijft.

*Mr. van Deventer* deelt daarop mede, dat de commissie voorstelt art. 1 aldus te doen luiden:

„Bevordering der weerbaarheid van Ned.-Indië, zoowel „door uitbreiding van de vloot, als door het instand„houden van een uitmuntend geoefend leger, een en „ander met inachtneming van onze financieele draag„kracht".

Aldus gewijzigd wordt het artikel na eenige discussie en nadat wijzigingen, door de heeren *de Greve* en *Kempe* voorgesteld, met groote meerderheid zijn verworpen, met drie stemmen tegen, aangenomen.

De heer *Mac Leod* vraagt, of de toelichtingen ook worden bediscussieerd. *Mr. van Deventer* en de Voorzitter antwoorden hierop, dat de bedoeling is, het programma na zijne voltooiing met geheel nieuwe toelichtingen te verrijken, waarin de in de vergaderingen uitgebrachte beschouwingen zooveel mogelijk tot hun recht zullen komen.

De Voorzitter geeft vervolgens het woord aan de heer *Thomas*, die eene rede houdt, om te betoogen, dat de positie der machinisten van de Marine, zoo tot schade van de personen zelve als van het Rijk, zeer te wenschen overlaat, en dringt er op aan, dat in het Programma op de wenschelijkheid van een verbetering zal worden gewezen.

De Voorzitter wijst er op, dat, waar in het Programma alle details zoo zorgvuldig zijn weggesnoeid, het geen zin kan hebben om deze grief daarin op te nemen, maar vraagt, of de commissie bezwaar heeft er in de Toelichtingen melding van te maken. De heer *van Deventer* antwoordt, dat de commissie gaarne bereid is om in die Toelichtingen op afdoende verbetering van den betreurenswaardigen toestand der machinisten aan te dringen.

Het woord „*betreurenswaardig*" geeft den heer *Mac Leod* aanleiding om de commissie aan te bevelen, wel ter dege vooraf te onderzoeken, of die toestand zoo betreurenswaardig is. Hem komen de klachten zeer overdreven voor; het korps machinisten streeft er sinds 25 jaren naar om voor alle leden van het korps den officiersrang te verwerven en z.i. bestaan er geldige redenen voor om aan dien wensch geen gehoor te geven.

De heer *van Deventer* antwoordt, dat de uitdrukking „betreurenswaardig" haren oorsprong vindt in de voorstelling van den heer *Thomas* en dat de commissie zeker een onderzoek zal instellen.

De Voorzitter merkt op, dat, waar zoolang en met zooveel tenaciteit geklaagd wordt, het den schijn heeft, dat daarvoor wel eenige grond bestaat.

De Voorzitter sluit hierop wegens het late uur, de vergadering.

De Voorzitter der Vereeniging,
P. H. van der Kemp.

De Secretaris,
J. L. Swart.

## Oost-Indische berichten.

Sumatra-caoutchouc op de europeesche markt. — Toch een conflict. — Goeni als stof voor kleederen. — De Boven Doeson. — Atjeh. — Overstrooming. — Het nieuwe landbouwdepartement. — Irrigatiewerken. — Dr. Snouck Hurgronje. — De boerenkolonie te Tjisaroea. — Tasik Melaja. — Ombiliënkolen. — Belastingen. — Panggoengsèn. — Engano. — Nieuwe spoorwagens.

**Sumatra-caoutchouc op de europeesche markt.** Aan *de Sum. Post* ontleent *de Locomotief* het bericht dat de heer A. Runge van Deli Moeda, van wiens verdiensten ten opzichte van den invoer der caoutchouccultuur ter Oostkust van Sumatra, reeds meer gewag is gemaakt, voor korten tijd zijn eerste product, bestaande in twee centenaars Ficus-caoutchouc van de onderneming Boeloe, naar de europeesche markt gezonden heeft en uit Hamburg onlangs telegraphisch bericht ontving dat deze verkocht zijn voor 8,60 Mark per KG. Met dit eerste succes van zijn jarenlangen arbeid wordt de heer Runge geluk gewenscht, want een succes mag het zeker genoemd worden, dat, op het oogenblik, nu juist de marktprijzen der caoutchouc betrekkelijk laag zijn — in de laatste paar maanden zijn ze met 10 à 15 pct. gedaald — zulk een prijs voor Ficus-caoutchouc is behaald.

De beste bestaande caoutchouc is de Para-caoutchouc en zelfs deze staat tegenwoordig niet veel hooger.

Wel is waar, zegt de schrijver, is de hoeveelheid daar geoogste caoutchouc nu nog klein, maar dat wordt op den duur, wanneer de aanplant ouder wordt, natuurlijk steeds beter en uit de nu gemaakte prijs is te voorzien, dat mettertijd de cultuur van caoutchouc van Sumatra een zeer belangrijke plaats op de europeesche markt zal kunnen innemen.

**Toch een conflict.** Uit Djokja schrijft men aan het *Bat. Hbl.* dat de waarnemende Pakoe Alam, Pangeran Sosraningrat, die zonder voorkennis van den resident, naar Buitenzorg is vertrokken, niet zooals beweerd werd omdat het tractement van zijn zoon was verlaagd, maar om bij den Gouverneur-Generaal zijn goed recht te bepleiten, waar hij in vele opzichten ter zake van de belangen van het Pakoe-alamsche huis met den resident van meening verschilt. De Gouverneur-Generaal heeft echter geweigerd hem te ontvangen, en hem doen weten dat hij zijn grieven door tusschenkomst van den resident van Djokja tegemoet zag.

**Goeni als stof voor kleederen.** De nijvere bevolking van Singaparna in de Preanger, reeds bekend door haar vlechtwerk, in den vorm van koffers, manden enz. in den handel gebracht, heeft weder iets nieuws gevonden op het gebied van inlandsche nijverheid. Zij is er in geslaagd van de bekende goeni, als grondstof veel voor zakken gebruikt, een stevig weefsel te maken, fijn bewerkt, dat er op eenigen afstand uitziet als de bekende chineesche stof *soetra darvas*, waarvan de soendaneesche kleermaker heel handig jassen voor zijn landgenooten vervaardigt, heel wat sterker dan de goedkoope valsche linnen en tricostoffen, die uit Europa veelal hun weg naar de binnenlanden vinden, zoo lezen wij in het *Bat. Nbl.*

**De Boven Doesoen.** De *Negara* van Poeroek Tjahoe is te Bandjermassin terug. Deze heeft geen bijzonder gunstige berichten gebracht. De vijand houdt zich op het oogenblik stil. Ook de militairen doen hetzelfde, zij maken geen verkenningen of excursies. Of wij den pretendant sultan, Mahomed Seman nog in onze handen bekomen? Er is weinig hoop daarop zegt de schrijver in de *Soer. Ct.* Hij heeft zich voor het moment voor goed terug getrokken in de bosschen van Borneo en men denkt dat wanneer de berichten over Goesti Arsad naar boven doorgedrongen zijn, de vijand op nieuw zal beginnen den strijd te voeren.

**Atjeh.** Tegen een vijandelijke bende, die zich versterkt had in de benting Bakobako nabij Gampong Samoti Groempang-doea, op de grens van Peusangan, rukte kapitein Later uit Pantehlhon op en vermeesterde de versterking.

De vijand liet 79 dooden, 9 achterladers, 33 voorladers, 1 donderbus en vele blanke wapens en munitie in onze handen.

De Atjeh-correspondent van *het Bat. Nbl.* meldt dat de artillerie aldaar spoedig naar Java zal worden teruggezonden.

De troepenmacht die onder leiding van den luitenant-kolonel G. C. E. van Daalen, een excursie gaat ondernemen naar de Gajoe- en Alaslanden, vertrok 6 Februari aan boord van drie gouvernements-stoomschepen naar Lho Seumaweh om van daar, door Peusangan, naar het gebied van het groote meer te marcheeren.

In Tangse meldden zich de voornaamste panglima van den gevangen genomen oeleëbalang en daarna geleidelijk een paar honderd uitgewekenen.

**Overstrooming.** Een telegram uit Djokja dato 6 Februari aan *het Soer. Hbl.* meldt, dat, na twee dagen van zware regens in het zuiden dezer residentie, verschillende rivieren buiten de oevers zijn getreden.

Bij een persoonlijk bezoek aan de geteisterde streek bleek het dat honderden bouws, met suikerriet beplant, overstroomd zijn, terwijl mede eenige kampongs zijn weggeslagen.

De schade valt nog niet bij benadering op te geven.

Er zijn vele menschen verdronken.

Het regent nog steeds door. Indien er niet spoedig verandering komt, is de schade niet te overzien.

**Het nieuwe Landbouwdepartement** zal op dezelfde leest als dat in Amerika geschoeid worden, van welker werking professor Treub zich persoonlijk op de hoogte gesteld heeft.

**Irrigatiewerken.** *Het Soer. Hbl.* deelt mede dat aan den ingenieur Weijs — bekend o. a. door den aanleg der Soerabaiasche waterleiding — door de Regeering is opgedragen het maken van eene rondreis over Java, om verslag uit te brengen over de irrigatiewerken.

**Dr. Snouck Hurgronje.** Aan *het Soer. Hbl.* ontleenen wij het bericht dat, omdat beweerd werd dat de gouverneur-generaal Dr. Snouck Hurgronje had opgedragen voorloopig overleg te plegen met Goesti Arsad en de andere Borneosche grooten, de *Javabode* Dr. Snouck Hurgronje heeft geinterviewd, die zeide dat voorzoover hem bekend de gouverneur-generaal nooit het plan had gehad overleg te plegen met deze goestis, die geen rang of beteekenis hadden, welke hun recht hierop gaven. En waarom zou overleg moeten gepleegd worden? De goestis zijn hier gekomen, vrijwillig en volkomen bewust dat de regeering het recht had hen hierheen te zenden. Van weglokken, als wel beweerd is, is geen sprake.

In zijn kwaliteit van adviseur der regeering had Dr. Snouck Hurgronje eenige malen met hen gesproken en hen gevraagd, of zij iets konden meedeelen van de plannen van Goesti Saman. Zij antwoordden, dat de Inlandsche potentaten in den regel geen vertrouwelingen maken van de hen omgevende personen. Zij weten doorgaans zelf niet wat zij willen. Dit is afhankelijk van de omstandigheden. Door de omgeving worden zij vaak gebruikt als schild en vaak heerschen zij slechts in schijn, beheerscht als zij worden door de omstandigheden.

**De Boeren-Kolonie te Tjisaroea.** Naar uit Bandoeng aan *het Bat. Nbld.* wordt medegedeeld, heeft de boeren-kolonie te Tjisaroea een vrij belangrijke uitbreiding van grond ondergaan. Reeds eenigen tijd geleden was door Hirschland aan het comité te Bandoeng verzocht om meerderen grond af te staan in de eerste plaats noodig voor weideveld voor het vee, in de tweede voor beplanting, daar de tot heden bezette 5 bouws reeds geheel zijn omgeploegd en bebouwd.

Het antwoord van het comité liet echter op zich wachten en met hun vee geen raad wetend, lieten de boeren de dieren in de omringende gouvernementskoffietuinen grazen. Daarvan werd door den koffieopzichter aan den assistent-resident rapport uitgebracht en het gevolg was dat aan de kolonie vergund werd 25 bouws afgeschreven koffietuinen in bezit te nemen.

De boeren moeten thans ook druk bezig zijn de boompjes te vellen en het hout op de markt te brengen.

**Tasikmelaja.** Uit Tasikmelaja wordt aan het *Bat. Nbl.* geschreven dat dit plaatsje in den laatsten tijd nog al is vooruitgegaan, nu er steeds meer Europeanen komen wonen. Velen hunner beoefenen den kleinen landbouw, en planten vooral katjang tjina, welke zij tegen goede prijzen, tegenwoordig f 4.50 per picol, van de hand zetten. Dit product vindt plaatselijk gretig afnemers die er katjang-olie van maken. Ook djarak-pitten worden hier veel door Chineezen opgekocht, die ze te Batavia met goede winst verkoopen.

De batikkunst wordt hier tegenwoordig door bijna iedere inlandsche vrouw beoefend. Een paar jaar geleden was dit nog uitzondering en hoe men hier in deze kunst in korten tijd gevorderd is, moge blijken uit den ruimen afzet van het weefsel dat met de kain karet van Batavia in vinnige concurrentie is getreden. De tasikmelajasche kains, bijzonderlijk die in de werkplaatsen van mevrouw Löder gemaakt, zijn zeer gewild; de laatste, naar haar genoemd, wedijveren in deugdzaamheid en schoonheid met de bekende solosche weefsels; de soendaneesche vrouwen hebben ze zelfs liever.

**Ombilienkolen.** Bij de regeering is nog in overweging het denkbeeld om het transport van ombilienkolen van de Emmahaven naar de depots in den archipel in eigen beheer te nemen.

Het departement van O. E. en N. kreeg 6 maanden uitstel om hieromtrent te dienen van consideratie en advies.

**Belastingen.** De *Javasche Courant* bevat een wijziging van de personeele belasting en de invoering van een rijwielbelasting.

De personeele belasting bedraagt voortaan 5 pct. van de jaarlijksche huurwaarde, 2 pct. van de waarde van het meubilair en de rijtuigen en f 6 per paard voor de eerste 2, f 8 voor het derde paard, f 10 voor het vierde, f 12 voor het vijfde en f 15 voor het zesde paard. Voor rijwielen wordt f 3 per stuk en per jaar betaald.

Deze nieuwe regeling gaat in met 1 Januari 1904.

**Panggoengsèn.** Minister Idenburg heeft afgewezen het verzoek om finantieelen steun voor uitzending van den zendeling Bakker, die mejuffrouw Jansz te Panggoengsèn, als hulp ter zijde zou staan, lezen wij in *de Sem. Crt.*

**Engano.** De bevolking van Engano, het eiland ter Westkust van Sumatra, sterft, zooals men weet, langzamerhand uit. Verschillende maatregelen zijn overwogen om de ontvolking tegen te gaan en men is het er nu over eens dat het beste zal zijn de bevolking nieuwe krachten toe te voegen door immigratie van Javanen.

Is de schrijver goed ingelicht, dan zal reeds spoedig hiertoe worden overgegaan en zullen in hoofdzaak javaansche christenen worden uitverkoren om Nederlandsch-Indië een nieuw ras Engano-ërs te bezorgen.

**Nieuwe spoorwagens.** Men was onlangs in de gelegenheid een der drie nieuwe personenwagens te zien, die spoedig in dienst worden gesteld. De wagen maakt een goeden indruk en de compartimenten eerste en tweede klasse zijn keurig net en gemakkelijk ingericht. In het compartiment eerste klasse zijn acht plaatsen. Het is door een deur, die naar beide zijden open gaat, in twee deelen verdeeld.

Voor het gebruiken van rijsttafel of wat anders is een tafeltje aangebracht, dat, zoodra het eten is afgeloopen, gemakkelijk kan weggenomen worden.

Het tweede klasse compartiment, ook met een deur, die naar beide zijden opengaat, geeft plaats aan twaalf personen.

Boven aan de banken en stoelen zijn thans zachte kussens aangebracht, overtrokken met leder.

Voor doelmatige ventilatie, ook naar boven, is gezorgd, terwijl in de beide compartimenten in de zoldering een gelegenheid is aangebracht voor de plaatsing van een lamp.

De W. C. en de toiletkamer zijn over elkander aangebracht.

Het geheel ziet er keurig netjes uit, zegt de *Preangerbode*.



## West-Indische Berichten.

**Curaçao.** De Koloniale Raad heeft het ontwerp-verordening op de inkomstenbelasting aangenomen, maar niet dan met de noodige wijzigingen. De zitting, van den 3den Februari ll., waarin de beraadslagingen werden geopend, werd door den voltalligen Raad bijgewoond.

Nadat mededeeling was gedaan dat een ontwerp-verordening was ingekomen betreffende de oprichting van een postspaarbank voor de kolonie, welk ontwerp op de afdeelingen werd geëndosseerd, had de Raad nog eerst drie tweetallen opgemaakt ter voorziening in de vacatures-Maduro, Gaerste en Curiel, welke heeren aan de beurt van aftreden waren. De drie aftredende leden werden allen met algemeene stemmen als eerste candidaten gekozen, terwijl als tweede candidaten respectievelijk de heeren A. Correa, C. Perret Gentil, en J. van Lier Ez. op het lijstje werden geplaatst.

Daarna begonnen de algemeene beraadslagingen over in hoofde genoemd ontwerp.

De eerste spreker, de heer C. Statius Muller, had wel iets op het ontwerp aan te merken, maar kon er in komen dat een inkomstenbelasting werd ingevoerd.

De volgende spreker, My. C. Henriquez, was echter al heel slecht over het ontwerp te spreken. Door het lange wachten had hij al gehoopt dat van uitstel afstel zou komen, maar 't mocht niet zoo wezen. Het voorstel, door den Raad aan het bestuur gedaan om het ontwerp in te trekken werd niet ingewilligd. Er werden wel veel veranderingen ingebracht, maar het principe eener inkomstenbelasting bleef behouden. Spreker voelde veel meer voor een hoofdelijken omslag, die hem beter passend aan curaçaosche toestanden leek. Dit bezwaar werd door den naasten spreker, J. B. Gorsira ondervangen, die meende dat, na de door het bestuur in het ontwerp gemaakte wijzigingen, de *naam* der inkomstenbelasting was behouden gebleven, maar de Raad nu in *werkelijkheid* met een voorgestelden hoofdelijken omslag te maken had.

Zooals gezegd werd het ontwerp met eenige wijzigingen door den Raad aangenomen, zoodat Curaçao zich nu in een inkomstenbelasting of hoofdelijken omslag al naar men het noemen wil mag verheugen.

Misschien zullen nu ook de middelen kunnen worden gevonden om de kolonie aan een goede politie te helpen, waaraan ze naar 't schijnt wel behoefte heeft. Zoo schreef de *Wekker* van den 13den Februari l.l. het volgende:

„Is er werkelijk niets te doen om het gemeene straatvolk er van te houden, woorden uit te braken, die den onaandoenlijksten mensch van schaamte en verontwaardiging doen blozen. Nu dat het stadsdistrict hoe langer hoe meer overstroomd wordt met onbeschaafde en ploertige lui uit de buitendistricten . . . . ., is het onzes inziens wel noodig om de straatpolitie te verscherpen, ten einde te verhinderen, dat bedoelde lui, die zich een heelen tijd nog verbeelden buiten op de velden te zijn, zich in de stad als wilden en barbaren gedragen. Er dienen bij tijds maatregelen te worden getroffen, om paal en perk aan het kwaad te stellen, dat dreigt onmetelijke verhoudingen aan te nemen. De politie behoort met bruikbare elemententen te worden versterkt, met manschappen, die, waar dit noodig is, zelfstandig en oordeelkundig kunnen optreden en zich niet belachelijk maken door hun weifelen en „niet weten wat te doen."

En ook niet door afwezigheid schitteren, zouden we naar aanleiding van een bericht in de *Amigoe* over Aruba willen toevoegen aan het vorenstaande, waaruit we meenen te moeten afleiden dat 't op Curaçao krek andersom gesteld is als bij ons. Hier beweert men dat het onvervalscht, eerlijk, zedelijk buitenvolk door die beroerde stadsmenschen wordt bedorven, op Curaçao zouden 't volgens de *Wekker* juist de buitenliên zijn, van wie de stadslui rare manieren kunnen leeren.

Om nu op 't bericht van de *Amigoe* terug te komen. Aan de Noord op Aruba was een goelet gestrand en nu schijnen enkele Noordmannen, gebruik makende van den geringen spoed der plaatselijke politie om zich te vertoonen waar zij behoort optetreden, zoo'n beetje aan het rampassen te zijn gegaan. Twaalf huisvaders zitten nu deswege in den nor. Een goede politie behoort evenwel niet alleen repressief te werk te gaan. Daar moet dus op Aruba heel wat weening en knersing der tanden geweest zijn van berouw en spijt over het gepleegde gesnoode bedrijf.

Op Curaçao waren in het begin van de maand Februari ll. ook een aantal luitjes in zak en asch over een bericht in de officieele *Curaçaosche Courant*, die wist meê te deelen dat de, in de kolonie tehuis behoorende schoener „Venus" op de reis naar Santo Domingo zou zijn vergaan. Voor zooverre bekend was, waren eenigen der opvarenden gered en bevonden dezen zich op Jamaica, in de buurt van welk eiland de ramp zou hebben plaats gehad. Een bericht, door het telegraafkantoor openbaar gemaakt, meldde dat, volgens een op Santo Domingo uitkomend blad, niet alle hoop met betrekking tot de „Venus" moest worden opgegeven, daar een stoomschip gezien was in de richting van de plaats, waar de schoener zich moest bevinden.

De *Vrijmoedige* van den 11en Februari ll. meldt nu dat, blijkens een, van den nederlandschen consul te Kirgston ontvangen telegram, de „Venus" te Savanalamar was binnengesleept met neergevallen masten en in flarden gescheurde zeilen. Volgens bericht van den kapitein was de lading onbeschadigd.

Zoo had men zich, dus gelukkig onnoodig, ongerust gemaakt voor het lot der opvarenden van den schoener. Voor velen op Curaçao gaf dit een ware verlichting, want niet weinigen hadden familiebetrekkingen aan boord, van wie meer dan één de kostwinner van het gezin was.

Laten we hopen dat de *Amigoe* zich ook onnoodig ongerust maakt, waar ze aan de opgave van den regenval, die in Januari 78 millimeter bedroeg, de volgende beschouwing vastknoopt:

„Dit is derhalve buitengewoon veel. Wat de eerste droogte doorstaan kon, is door de opvolgende, aanhoudende regens flink opgeschoten, zoodat hier en daar een goede oogst te verwachten is.

Nu de regentijd weer zoo goed als voorbij is, mogen we wel op een anderen vijand van onze mais wijzen; de wormen namelijk.

Indien de bestrijding hiervan buiten het ressort van den heer Rijkens valt, zal deze landbouwkundige toch beter dan iemand anders den inspecteur, Dr. van Hall, die ook over Curaçao is aangesteld, zaakkundig kunnen inlichten. Zoo dit geschiedt laat men dan ook niet vergeten de aandacht van den inspecteur te vestigen op de ziekte der dividivi; in de benedendistricten sterven de boomen bij massa's."

## Opleiding van Inlandsche Ambtenaren.

Het antwoord van Mr. M. S. Koster (K. W. no. 50) op de door mij ingebrachte bezwaren tegen eene belangrijke uitbreiding van de opleidingscholen (K. W. no. 46 en no. 49), geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen:

De omstandigheid, dat de bezoldiging der landraad-griffiers f 250 en f 175 's maands bedraagt, naar gelang zij al dan niet gegradueerd zijn, neemt mijn bezwaar tegen eene ongelijke bezoldiging van de opgeleide en niet-opgeleide inlandsche schrijvers (en mantri's) niet weg.

Het in dienst nemen van ongegradueerde landraad-griffiers is óf een zuinigheidsmaatregel, óf een gevolg van gebrek aan gegradueerden.

Om een dezer of om beide redenen heeft men ongegradueerde, dus eigenlijk onbevoegde, personen tot griffier benoemd op bijna $\frac{3}{4}$ van de bezoldiging der gegradueerde titularissen, terwijl de heer Koster naast de inlandsche schrijvers, voor wie een diploma van eene opleidingschool geen vereischte is, gediplomeerde schrijvers wil stellen met een verdubbelde bezoldiging.

Het laatste „geval" is niet alleen veel erger, maar ook heel anders dan het eerste.

Wat aangaat de door den heer Koster te berde gebrachte ongelijke bezoldiging van de inlandsche onderwijzers, naar gelang zij al dan niet aan eene kweekschool zijn opgeleid, ook dat is niet ter zake dienende.

Met het oprichten der kweekscholen werd beoogd, het opleiden van jongelieden tot onderwijzer, hoofd eener gouvernementsschool en aanvankelijk werden dan ook de in het eindexamen geslaagde kweekelingen onmiddellijk aan het hoofd eener school gesteld.

Toen echter na eenige jaren alle scholen voorzien waren van opgeleide hoofden en het aantal inlandsche scholen op Java gedurende 20 jaren nagenoeg stationnair bleef, was er voor de ex-leerlingen der kweekscholen slechts plaats als tijdelijk hulponderwijzer (candidaat-onderwijzer.)

Aangezien elk jaar weer een nieuwe stroom van zulke candidaat-onderwijzers over de scholen op Java te verdeelen viel en de jeugdige schoolhoofden in de eerste 25 jaren niet aan heengaan dachten, werd het vooruitzicht op promotie voor de candidaat-onderwijzers hoe langer hoe slechter.

Dat daarom kleine periodieke traktementsverhoogingen werden toegekend aan de candidaat-onderwijzers, die wegens plaatsgebrek niet konden worden benoemd tot hoofd eener school, waarvoor zij aan de kweekschool waren opgeleid, kan bezwaarlijk dienst doen als antecedent voor de door den heer Koster gewenschte, verhoogde bezoldiging van de gediplomeerde schrijvers, voor wie wél een uitweg is naar een hoogeren rang, wel te verstaan, wanneer men door te grooten toevoer van gediplomeerden in de lagere rangen, de promotiekansen niet te slecht maakt.

Het komt mij voor, dat juist de geschiedenis van de candidaat-onderwijzers als waarschuwing kan dienen voor de gevolgen van eene belangrijke uitbreiding der opleidingscholen.

Als de kweekscholen van af hare oprichting niet meer onderwijzers hadden afgeleverd dan thans, dan zou het niet mogelijk zijn geworden, dat opgeleide onderwijzers gedurende 10 en meer jaren als hulponderwijzer dienst moesten doen op eene bezoldiging van f 20—f 30 's maands.

Beperking van het aantal kweekelingen zou niet alleen in het belang zijn geweest van de opgeleide onderwijzers, maar ook van het onderwijs, want teleurstelling en ontmoediging zijn doodelijk voor ijver en ambitie, en wij hebben niet alleen kundige, maar ook met lust en ijver dienende ambtenaren noodig.

Wat de verhouding van het aantal onderdistrictshoofden en adjunct-djaksa's tot dat der hoogere inlandsche ambtenaren betreft (nl. als 2:1), merk ik op, dat bij de beoordeeling van deze schijnbaar vrij gunstige verhouding niet mag worden vergeten, dat de inlandsche ambtenaar eerst na 30 jaren dienst recht heeft op pensioen en dat hij zelden vrijwillig den dienst verlaat, zoodat diensttijden van 40 en meer jaren lang niet zeldzaam zijn.

Bovendien is te verwachten, dat de gemiddelde leeftijd van de wadana's en hoogere ambtenaren over eenige jaren lager zal zijn dan thans, nl. wanneer de opgeleide ambtenaren niet te lang in de lagere rangen (schrijver en mantri) blijven dienen, wat ook de Heer Koster wenschelijk acht.

Dat dientengevolge het aantal mutatiën in de hoogere rangen kleiner zal worden, dus ook de kans op promotie voor de lagere ambtenaren geringer, is duidelijk.

In elk geval zou aan eene belangrijke uitbreiding van de opleidingscholen behooren vooraf te gaan, een statistisch onderzoek naar het jaarlijksch verlies aan wadana's en hoogere ambtenaren, door overlijden, pensionneering als anderszins.

Dat cijfer zou als basis kunnen dienen voor de vaststelling van de jaarlijksche aanvullingen van de opleidingscholen, mits men daarbij in aanmerking nam, hetgeen zooeven omtrent eene te verwachten verjonging van de ambtenaren in de hoogere rangen werd opgemerkt.

Natuurlijk zullen er nog wel andere factoren zijn, waarmee rekening valt te houden, maar in ieder geval zal moeten worden nagegaan, voor zoover dat mogelijk is, wat de gevolgen zouden zijn voor de promotiekansen van de opgeleide ambtenaren in de lagere rangen, van eene jaarlijksche aanvulling van ± 60 opgeleide ambtenaren, niet gedurende enkele, maar gedurende tien, twintig jaren.

De uitsluiting verdedigend van onopgeleide ambtenaren van de ambten hooger dan die van schrijver en mantri, zegt de heer Koster o. a. het volgende: „Neemt men eenmaal aan, dat het staatsbelang eischt, dat zekere ambtenaren zekere do is kennis bezitten, dan moeten argumenten, ontleend aan het privaat belang van andere staatsdienaren, die niet in de gelegenheid zijn geweest zich die kennis eigen te maken, daarvoor zwichten, hoe verdienstelijk deze laatsten ook mogen wezen."

Hieromtrent veroorloof ik mij op te merken, dat het verwerven van de voor een inlandsch ambtenaar vereischte kennis ook buiten de opleidingscholen niet onmogelijk is en dat bovendien een onopgeleid ambtenaar zijne tekortkoming

ADVERTENTIËN.

# Postzegelverzamelaars.

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.

H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.

Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

## TE HUUR

een **Heerenhuis met Tuin,** gelegen op het mooiste gedeelte der Wilhelminastraat te *Ginneken*, bevattende beneden 2 Kamers en Suite, groote Serre, Keuken, Kelder en Bij-schuurtje; boven 2 ruime Kamers en 2 Cabinetten, verder een groote Logeerkamer, Meidenkamer en Zolder.

Overname der huur vanaf heden tot 1 Mei 1905 voor **f 375.**

Inlichtingen te bekomen bij H. J. PAUL, Arts, *Ginneken*.

## Opvoeding.

Bij een fam. te 's-Hage (Oud-Recht. Ambt.), vroeger jaren in Indië geweest, kunnen **1** of **2 Ind. kinderen** worden opgenomen.

Uitstekende voeding en verzorging en toezicht op de studie verzekerd.

Brieven fr. lett. O bureau v. d. blad.

## OPVOEDING.

Bij een beschaafde familie, P. G., wonende in een der mooiste dorpen van de Provincie UTRECHT, kunnen **1 of 2 kinderen geheel in de huiselijke kring worden opgenomen.**

Aangenaam tehuis wordt verzekerd als ook toezicht op de studie.

Brieven fr. lett. G bureau v. d. blad.

## 1ste Klasse Pension

met uitstekende Referentiën,

Groot Hertoginnelaan 106.

Apartementen disponibel.

## Nijmegen.

VAN HOUWENINGEN & Co.

**Bottendaal** bij Station.

Bureau Woninggidsen. Opgericht 1893.

**Gratis toezending.**

Belasten zich tegen vast tarief met het **huren, verhuren; koopen** en **verkoopen** van Villa's, Heerenhuizen, enz.

## Firma H. G. J. L. MEIJNERS.

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.

's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

## TE HUUR, dadelijk ter aanv.

een **gem. benedenhuis,** van Brakelstraat No. 74, voor f 40 per maand inbegrip huishuur;

een **gem. bovenhuis,** met 1 of 15 April, de Perponcherstraat No. 73, f 60 per maand;

een **gem. bovenhuis**, met 1 Mei, van Brakelstraat No. 70, f 60 per maand;

een **ongem. benedenhuis,** Schuijtstraat No. 75, f 300 per jaar, ook **gemeubeld** te huur, direct te aanvaarden.

Inlichtingen te bekomen bij A. MOJET, **van Brakelstraat 68.**

## Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN

HEERENHOEDEN en PELTERIJEN

Prinsestraat 39,

's-GRAVENHAGE.

## Th. A. A. SIMONIS

***34 Groenmarkt.***

DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.

in GROOTE KEUZE,

BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

# Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,

hoek PERPONCHERSTRAAT,

Den Haag.

**Logies te bespreken**

**per maand, week en dag.**

## Zutphen Vooruit.

Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen**, enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

# VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN

***binnen de stad,***

van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.

**J. J. MESKER,**

**Casuariestraat 13, - Den Haag.**

TELEFOON No. **259.**

# van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.**

| | |
|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** . . . . . . . . . . | **3 pct.** |
| **Voor 1 maand** . . . . . . . . . . | **3½ „** |
| **„ 3 maanden** . . . . . . . . . . | **3½ „** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**

van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

# FALKENBURG en Co.

***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***

DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

**Toezending Woninggids gratis.**

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

Eerste Nederlandsche

# Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

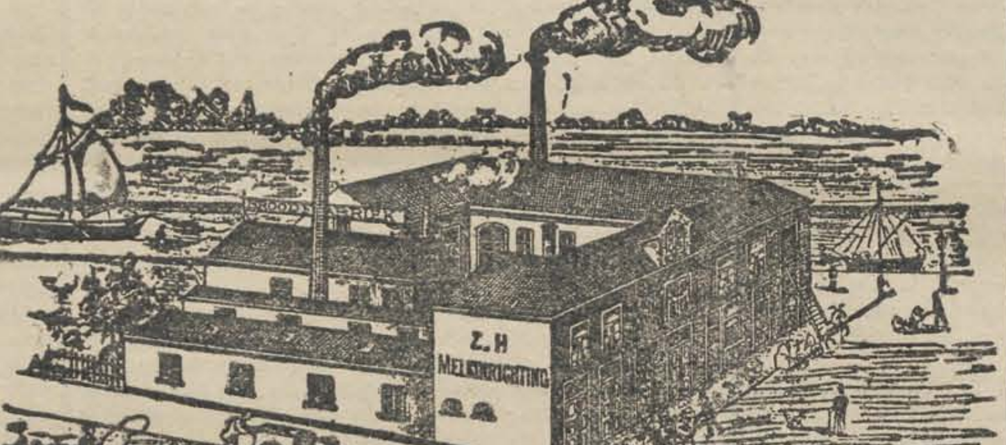
Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**



# De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

**Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,**

heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

**Speciaal adres voor**

***Zoet Roggebrood en Bruinbrood.***

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

# VENNOOT.

Steller dezes, oud-Indischman, in den Haag een flinke winstgevende Industrieele zaak drijvende, wenscht voor verdere uitbreiding in relatie te komen met iemand, die bereid is als STILLE of MEDEWERKEND VENNOOT op te treden.

Benoodigd kapitaal p. m. 25 à 30 mille, gewaarborgd door goederen, met vaste jaarlijksche rente en aandeel in de winst.

Tusschenpersonen komen niet in aanmerking.

Brieven franco onder motto „VENNOOT" aan het bur. v. d. blad.

## Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.

Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.

V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

**Ieder Lid van OOST en WEST** wordt aangeraden proef te nemen met de **ANTHRACIETH,** waarvan de Analyse hier afgedrukt staat, en welke verkrijgbaar is bij den

## BRANDSTOFFENHANDEL

## C. Aandewiel,

Hofleverancier.

**'S GRAVENHAGE,** Sumatrastraat 145, Teleph. 1427.

**SCHEVENINGEN,** Badhuisstraat 103, Teleph. 2854.

ANALYSE DER WESTERN VALLEYS

**GROSS HANDS ANTHRACIET:**

| | |
|---|---|
| KOOLSTOF . . . . . . . . . . | 92.73 pCt. |
| WATERSTOF , . . . . . . . . . | 3.37 „ |
| ZUURSTOF & STIKSTOF. . . . . . | 2.69 „ |
| ZWAVEL . . . . . . . . . . | 0.45 „ |
| ASCH . . . . . . . . . . | 0.76 „ |
| | 100.00 pCt. |

## OOST en WEST.

RESTAURANT

***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.

Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.

Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.

Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.

**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.00, voor 10 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.



# HEINEKEN's

(Oudste) Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**

**Utrecht, Potterstraat 20.**

Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

# RAJAH-THEE

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid, is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.

Overal verkrijgbaar à f1.50, f1.25, f1.— en f0.80 per pond in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.

Luxe-blikken à 2½ ons 75, 60 en 50 cts.

**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

# R. Glastra.

**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**

in VERHUIZINGEN,

MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.

Manden en Kisten gratis in bruikleen.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 52, Donderdag 10 Maart 1904.

kennis, ruimschoots kan vergoeden door groote intelligentie, activiteit en bruikbaarheid.

Natuurlijk doet die mogelijkheid niets af aan de waarde van een goede opleiding, maar als wij ook in onze maatschappij niet zelden zien, dat onopgeleide menschen van uitstekenden aanleg, door ijverige studie en werkzaamheid het zoo ver brengen, dat zij alleszins bekwaam worden voor gewichtige ambten, waarvoor zij niet zijn opgeleid, of voorgangers worden in een vak van wetenschap, dat hen nooit gedoceerd, dan dienen wij er ons voor te wachten, al te exclusief te zijn en de geschiktheid voor de vervulling van de hoogere ambten door inlanders, uitsluitend afhankelijk te stellen van eene opleiding, die dan toch niet meer kan doen dan voorbereiden.

Daarom kan ik mij nog maar niet vereenigen met het denkbeeld van den heer Koster, om niet opgeleide inlandsche ambtenaren uit te sluiten van de vervulling van ambten, hooger dan mantri, behoudens *zeer bijzondere* gevallen, al acht ik het billijk, dat, bij de vervulling van vacatures, de gediplomeerden voorgaan, en wenschelijk, dat in den regel slechts deze tot de bekleeding van laatstbedoelde ambten worden toegelaten, doch met niet te zeldzame uitzonderingen voor uitstekende, niet gediplomeerde ambtenaren.

J. HABBEMA.

# Moederland en Koloniën.

## Verslag over de werkzaamheden van het derde vereenigingsjaar 1903.

In de Openbare Algemeene Vergadering van 15 Januari 1904 werd door den *Voorzitter*, den heer P. H. VAN DER KEMP, het volgend verslag uitgebracht:

*M.M. H.H.!*

De werkzaamheden van dit jaar werden den 22sten Januari 1903 ingeleid met eene voordracht van den heer F. FOKKENS over: *het ontwerp van wet tot decentralisatie van het Bestuur in Ned.-Indië en wat daarmede verband staat.* Men vindt deze lezing met de daaruit voortgevloeide gedachtenwisseling opgenomen onder No. V van het orgaan der Vereeniging 3e jaar: 1902—1903.

Op het einde van het jaar, namelijk dd. 11 November 1903, hield Dr. HENDRIK MULLER eene door lichtbeelden opgeluisterde voordracht over indrukken, opgedaan van een bezoek aan *Noord-Amerika, Mexico, Curaçao en Suriname.*

De algemeene vergaderingen van 11 Maart, 1 en 29 April en 18 December 1903 werden hoofdzakelijk gewijd aan de behandeling van het *Koloniaal Programma*, welk stuk met toelichting is opgenomen onder No. VII van het orgaan der Vereeniging 2e jaar 1901—1902.

De vergadering van 11 Maart werd mede gewijd aan de door Mr. C. TH. VAN DEVENTER voorgestelde motie, luidende:

„De Vereeniging *Moederland en Koloniën*, dankbaar voor de erkenning, uitgesproken in de Nota „van den Minister van Koloniën, dd. 21 Februari jl., „*dat het Moederland tegenover de Koloniën eene* „*zedelijke roeping te vervullen heeft, en dat, als* „*Indië nood lijdt, het moederland naar vermogen* „*van eigen kracht behoort hulp te verleenen*, doch „niet voldaan door de wijze, waarop, blijkens genoemde Nota, naar Ministers oordeel, aan die „erkenning practisch gevolg zou kunnen worden „gegeven

spreekt den wensch uit, dat, bij behandeling van het *Ontwerp tot wijziging der Indische Comptabiliteitswet* door de Volksvertegenwoordiging bij de Regeering worde aangedrongen op *een meer volledige kwijting van Nederland's plicht tegenover Indië*, in het bijzonder door overneming voor rekening van het moederland van de leeningen, waarmede in 1883 en 1898 Indië werd belast."

Deze motie werd met algemeene stemmen, op twee na, aangenomen.

De *wijziging in de Comptabiliteitswet*, welke tot deze motie had aanleiding gegeven, werd den dag na onze vergadering van 11 Maart in de Tweede Kamer der Staten-Generaal behandeld. Dank zij de welwillendheid van den Griffier der Kamer, konden hare leden nog tijdig, voor de debatten een aanvang namen, van den uitspraak der Vereeniging kennis ontvangen

In onze vergadering van 11 November 1903 werd besloten:

1°. Eene bijdrage te leveren aan het fonds voor een gedenksteen te Arnhem, gewijd aan de nagedachtenis van den luitenant-generaal K. VAN DER HEIJDEN.

2°. Eene betuiging van hulde te doen toekomen aan den luitenant-generaal J. B. VAN HEUTSZ, naar aanleiding van den gunstigen uitslag der krijgsverrichtingen in Atjeh.

Met de redactie van de sub 2 bedoelde oorkonde belastten zich welwillend de heeren BLOK en HOYNCK VAN PAPENDRECHT, zoomede mevrouw de weduwe KUNST, waarna het Bestuur den heer RINK de bewerking der oorkonde opdroeg, die daaraan op zéér verdienstelijke wijze voldeed. De inhoud van het stuk, dat den 19den December 1903 aan Generaal VAN HEUTSZ werd gezonden, luidde aldus:

Aan Zijne Excellentie Luitenant-Generaal,
JOANNES BENEDICTUS VAN HEUTSZ,

Civiel en Militair Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden, Adjudant in buitengewonen dienst, Adjudant-Generaal van Hare Majesteit de Koningin, met den rang van Groot-Officier der Kroon, Grootkruis der Militaire Willemsorde, enz. enz.

De Vereeniging Moederland en Koloniën, gevestigd te 's-Gravenhage en gewijd aan de behartiging van de belangen der Nederlandsche bezittingen in Oost en West;

geheel instemmende met Uwer Excellenties, van zeldzame geestkracht getuigend actief, humaan en beleidvol optreden in Noord-Sumatra en met de wijze, waarop door Uwe Excellentie daarbij van de diensten van Leger en Vloot, die in heldhaftigheid en plichtsbetrachting hebben gewedijverd, is gebruik gemaakt;

betuigt Uwe Excellentie en allen die U daarbij hebben ter zijde gestaan, daarvoor hare, eerbiedige hulde en spreekt den innigen wensch uit, dat de reeds aanvankelijk verkregen schitterende uitkomsten mogen worden bekroond door den steeds meer en meer toenemenden bloei en de vermeerderende welvaart van het gewest, waarin door U zoovele jaren met onverdroten ijver en nooit verflauwende geestdrift is gearbeid en dat het Uwer Excellentie gegeven moge zijn Uwe zware taak te volbrengen tot heil van Insulinde, ten zegen van het moederland en tot eigen voldoening als de schitterendste belooning voor onbezweken plichtsbetrachting, onbegrensde vaderlandsliefde, onwankelbare trouw en volharding.

Deze huldebetuiging is een uitvloeisel van de opdracht der leden van gemelde Vereeniging in hare algemeene vergadering van 11 November 1903, zijnde gewest hare eerste algemeene vergadering van het vereenigingsjaar 1903—1904.

*'s-Gravenhage*, 11 December 1903.

Het Bestuur der Vereeniging voorn.

(*Volgen de handteekeningen van al de bestuursleden*).

Met voldoening kan wijders nog in herinnering gebracht worden het door onze Vereeniging genomen initiatief om haar medelid R. A. VAN SANDICK tot lid van den Gemeenteraad te dezer plaatse in den aanvang des jaars verkozen te zien. De pogingen in medio van dat jaar om een van onze andere leden evenzeer in dien Raad te doen verkiezen, slaagden daarentegen niet; evenmin ons streven in April om eene vacature te Alkmaar voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal door eene Indische specialiteit te doen innemen.

Moge dit overzicht U de overtuiging geven, dat hier ter plaatse de Vereeniging ook in het afgeloopen jaar met ernst gestreefd heeft aan het doel harer oprichting te beantwoorden, met groote waardeering moet hier tevens melding gemaakt worden van de toewijding der te *Wageningen* gevestigde afdeeling onzer Vereeniging, die er ook een goed terrein van werkzaamheid heeft door de aanwezigheid van de *Indische afdeeling der Rijkslandbouwschool.* Onder de aldaar gehouden lezingen, vallen in herinnering te brengen:

den 11 Februari eene van den heer P. J. KOOREMAN, over *den omgang met inlanders en hunne hoofden op de buitenbezittingen*;

den 11den Maart eene van den heer H. C. PRINSEN GEERLIGS, over *de suikerindustrie op Java*, door lichtbeelden verduidelijkt;

den 11den November eene van den heer H. C. MAURENBRECHER, over *de Wajang Poerwa, Javaansch tooneelspel, in verband met het oude Hindoe-epos, de Mahabarata*, met wajangfiguren verduidelijkt;

terwijl Uw Voorzitter den 9den October sprak over *Dipa Negara, beoordeeld door Inlandsche en Europeesche schrijvers.*

De groote waardeering, die de heeren lezers te Wageningen mochten ondervinden, zij eene aansporing voor menig ander, om in de daar gevestigde afdeeling op te treden.

Wij mogen dit verslag niet besluiten zonder met een woord van warme erkentenis te gedenken den te Wageningen afgetreden voorzitter, den heer F. J. POTTER, den oprichter der afdeeling, den man, die zooveel voor haren bloei heeft gedaan. Door vertrek naar elders zag hij zich verplicht zijn ontslag te nemen.

Intusschen was de afdeeling zoo gelukkig tot voorzitter te krijgen, den heer P. W. STORT, in wien de heer Potter een waardig opvolger heeft erlangd.

Voor de opgave
*De Secretaris der Vereeniging voorn.*
J. L. SWART.

# Van vreemde Koloniën.

**Steenkolen in Britsch-Indië.** De russisch-japansche oorlog heeft de aandacht gevestigd op de hulpbronnen, waarover onze koloniën en die van andere mogendheden in Azië kunnen beschikken.

Voordat 't conflict een ernstige wending nam werd o. a. reeds in een indisch blad gewezen op 't voordeeltje dat onze nieuwe haven Sabang zou kunnen behalen door de levering van steenkolen aan de oorlogvoerende partijen. Het blad scheen niet in te zien dat koopmannetje spelen wel eens een aardig duitje opbrengt in allerhande zaakjes, waaraan 'n luchtje is, maar dat 'n degelijk koopman zich vóór iedere onderneming van eenig belang afvraagt of het te behalen voordeel opweegt tegen het risico. Op Atjeh, waar sedert eenige jaren, zoolang als de tegenwoordige gouverneur het zaakje bestiert, de wind uit den practischen hoek waait, blijkt men, af te gaan op 't schrijven van een Atjeh-correspondent aan een der plaatselijke bladen, een beteren kijk op de zaken te hebben en niet genegen, om te groote steenkolen-voorraden op Sabang aan te leggen, om niet, ter wille van 'n luttel voordeeltje, de neutraliteit in gevaar te brengen. Dat is 'n veel gezondere opvatting dan die van 't *penny-wise-pound-fool*, dat nog altijd in Nederland gangbare munt is, getuige de, onlangs ook in nederlandsche bladen aan den dag gelegde roerende bezorgdheid over de mogelijkheid, dat er op Sabang geen steenkolen genoeg zouden zijn voor oorlogsleverantie. Hoezeer we 't in de normale tijden, die achter ons liggen, toejuichten dat 't Andreas-kruis zich steeds meer in de Sabang-baai vertoonde, thans achten wij 't, met 't oog op de afgekondigde stricte neutraliteit wenschelijk, dat de oorlogsschepen van beide oorlogvoerende partijen onze havens en dus ook Sabang mijden, en dit zal ongetwijfeld 't geval wezen, indien we den steenkolenvoorraad op Poeloe Weh beperken tot hetgeen voor 't gewone verbruik en voor onze marine noodzakelijk is.

Engeland, dat door zijn meesterschap ter zee 't niet zoo nauw met de bepalingen voor neutralen behoeft te nemen, zal wellicht ten behoeve van zijn vriend en bondgenoot, zoo de Rijzende Zon zich in meer zuidelijke wateren ging vertoonen om de russische Armada tegen de maand Juni a. s. op te wachten, er niet tegen op zien om met de kolen-leverantie een zoet winstje te maken. Steenkolen heeft 't genoeg, niet alleen in de mijnen van Cardiff en in het cenrrum aan de Tyne maar ook in zijn reusachtig indisch rijk.

Engelsch-Indië neemt met Japan onder de steenkolen-produceerende landen in Azië eene eerste plaats in, Maar wat, in vergelijking met andere koloniën en ons Indië ten voorbeeld, in het voordeel van 't land van Ganges en Indus spreekt, zijn de groote vorderingen, die de steenkolen-industrie daar heeft gemaakt.

Japan leverde in 1903 7.430.000 tonnen steenkolen op, terwijl Engelsch-Indië in 1902 reeds 7.434.000 tonnen opbracht, waarbij nog moet worden opgemerkt dat de qnaliteit van laatsbedoeld product die van het japansche overtrof.

In 1880 had Indië weinig meer dan 1 millioen tonnen opgebracht en 15 jaren later was de productie reeds 3½ maal zoo groot.

De engelsch-indische steenkolen worden in terreinen gevonden, die tot den jurasvorm behooren en zelfs krijthoudend zijn. Vele mijnen liggen geheel open aan het oppervlak van den bodem; de daarvan afkomstige steenkolen bevatten weinig ontvlambare gassen.

De voornaamste mijnen vindt men in Bengalen waar men niet minder dan 26 maatschappijen telt, die te zamen negen tienden van de totale productie der kolonie opleveren. Er worden ook mijnen gevonden in Kasjmier, in Beloedsjitan, terwijl een belangrijke mijn wordt aangetroffen te Singareni in de staten van den Nizam van Haiderabad, niet ver van de groote ijzermijnen in de Centrale Provinciën, welke mijn jaarlijks een half millioen tonnen oplevert.

Er zijn in de geheele kolonie 113.500 arbeiders in de steenkolenmijnen, terwijl de waarde van de totale opbrengst, die ter plaatse van de mijnen omstreeks 18 millioen gulden bedraagt, tot ruim 65 millioen gulden in de havens van aankomst stijgt.

De steenkool is dus wel de kostbaarste delfstof, waarop 't land kan bogen, en erlangt des te meer waarde in een tijd, nu de engelsch-indische industrie een groote vlucht begint te nemen en men vooral de metaal-industrie tracht te bevorderen.

De snelle toename der productie van de mijnen aldaar zal tengevolge hebben, dat het buitenlandsch product er al meer en meer zal worden uitgesloten. De invoer nam dan ook geleidelijk af en bedroeg in 1902 nog slechts 258000 tonnen.

De katoen-industrie van Bombay gebruikt al meer en meer steenkolen, die zij uit Calcutta betrekt. Van de 670000 tonnen, die Bombay in 1902 invoerde, kwamen 496000 uit Bengalen.

Engelsch-Indië begint ook reeds een voorname plaats in te nemen onder de steenkolen-leveranciers voor de groote havens in Azië. Het voorziet nu reeds de ceylonsche havens en weldra zal de indische steenkool te Singapore, Aden, Durban en op Mauritius nummer één zijn. De uitvoer bedroeg in 1902 431000 tonnen.

De toekomst van de engelsch-indische steenkool hangt hoofdzakelijk af van de verbetering der verkeersmiddelen en verlaging der vrachtprijzen, die thans nog buitensporig hoog zijn. Zoo kost de steenkool, die te Calcutta slechts 5,5 tot 6 gulden waard is, aan de kade te Bombay 10 tot 11 gulden. De transportkosten doen den prijs dus tusschen beide indische havens nagenoeg verdubbelen. Het is noodig dat in dezen toestand verandering komt om aan de steenkolen-extractie van Engelsch-Indië haar volle uitbreiding te kunnen geven.

Dat de steenkool-industrie dier kolonie, niettegenstaande de aangegeven belemmerende factoren, zich toch tot het huidig standpunt heeft ontwikkeld, getuigt zeker wel van haar groote levenskracht.

**Engelsche zieke verlofgangers.** We hebben er vroeger in dit blad al eens op gewezen dat o. i. de, voor zieke verlofgangers uit onze koloniën geldende bepalingen, waardoor dezen, na het geneeskundig onderzoek, hetwelk tot het verleenen van verlof leidde, tot 't oogenblik, waarop zij, wanneer het verlof nagenoeg verstreken is, ter keuring voor de geneeskundige commissie moeten verschijnen, vrij wel geheel aan zich zelven overgelaten zijn, behoorden te worden aangevuld in dien zin, dat eenige waarborg wordt verkregen, in 't belang zoowel van de koloniale kas als van hen zelven, dat het voor herstel van gezondheid toegekend verlof werkelijk aan dat doel dienstbaar wordt gemaakt. In Engeland is het Colonial Office met betrekking tot een deel zijner ambtenaren blijkbaar ook die meening toegedaan en gaat 't zelfs nog verder, zooals hierna blijken zal.

't Komt veelvuldig voor dat personen na terugkeer uit de tropen in Europa weder een aanval krijgen van de kwaal, die zij onder de keerkringen hebben opgeloopen. De lijder zelf moge den aard van zijne ziekte zeer goed inzien, de geneesheer, tot wien hij zich in het moederland wendt, zal dikwerf met betrekking tot diagnose en behandeling der ziekte met de handen in het haar te staan. Tengevolge daarvan ziet men dan ook dikwijls den zieke er toe overgaan om te trachten zich zelven te cureeren en daardoor nog verder van streek te helpen.

Het *Journal of Tropical Medicine* deelde nu onlangs mede, dat 't Colonial Office, 't engelsch ministerie van koloniën besloten heeft om de volgende voorschriften uit te vaardigen, welke dienen moeten om een einde te maken aan den onbevredigenden staat van zaken, welke met name ten opzichte van de ambtenaren in West-Afrika moet worden geconstateerd.

Elk ambtenaar in de west-afrikaansche koloniën, die hetzij om reden van verlof, hetzij uit hoofde van andere redenen, naar Europa wenscht terug te keeren, zal zich voor zijn vertrek moeten voorzien van een certificaat van den kolonialen geneesheer, betreffende den staat zijner gezondheid. Ingeval de ambtenaar niet volkomen gezond is, zal het certificaat opgaven behelzen betreffende zijne kwaal en een aanwijzing met 't oog op de, door den zieke bij zijn aankomst in Engeland in acht te nemen voorschriften. Het certificaat en de daarbij gevoegde opmerkingen zullen aan den gouverneur worden ter hand gesteld en door dezen aan den minister gezonden onder mededeeling eventueel van den duur van het verlof.

Bij aankomst in Engeland zal de zieke de voorschriften van den plaatselijken geneesheer volgen en daarvan kennis geven aan den geneeskundigen dienst van het departement van koloniën.

Voor 't geval een ambtenaar, die in goeden welstand uit de kolonie vertrok, bij aankomst in Engeland ziek wordt, zal het Colonial Office daarmeê in kennis moeten worden gesteld. Zoolang de zieke niet is hersteld, zal elke veertien dagen door den behandelenden geneesheer een verslag betreffende zijn toestand aan het Colonial Office moeten worden ingediend.

Mocht voor den ambtenaar verlenging van verlof tot herstel van gezondheid noodig blijken, dan zal hem zijn tractement niet meer worden uitbetaald, indien hij vorenstaande voorschriften niet heeft opgevolgd.

Moge de laatste bepaling, het onthouden eventueel van zijn tractement aan een zieke, op een oogenblik dus wanneer hij, zij 't ook door eigen onachtzaamheid, juist daaraan 't meest behoefte heeft, wel wat heel draconisch lijken, de bedoeling zal wel wezen om juist door die gestrengheid hare toepassing zoo goed als ondenkbaar te maken.

**Epidemiën in de fransche koloniën in 1902.** Aan de, door den chef van den geneeskundigen dienst bij 't fransche departement van koloniën, den heer Kermorgant aan de Académie de médecine gedane desbetreffende mededeelingen ontleenen wij 't volgende:

Onder de ziekten, die de hevigste epidemiën veroorzaakten moeten worden gerangschikt de gele koorts, de cholera en de pest.

De gele koorts heeft van den 20en Februari tot den len October 1902 in Fransch Guyana geheerscht en 115 sterfgevallen veroorzaakt; van den 19en Juli tot den 20en Augustus van genoemd jaar eischte zij aan de Ivoorkust 13 slachtoffers op 15 gevallen; terwijl in de oude territoriën van Fransch Soedan van 1 October 1902 tot 1 Februari 1903 10 sterfgevallen waren geconstateerd tegenover 14 door die ziekte aangetasten.

De cholera heeft in Fransch Voor-Indië en in Indo-China gewoed. Het was vooral in Laos dat zij tal van slachtoffers maakte. Op een bevolking van omstreeks 155000 zielen werden 3567 sterfgevallen aan die ziekte geteld.

De pest vertoonde zich sporadisch in Tongkin, maar bezocht de haven Majunga aan de westkust van Madagaskar, waar zij van den 19en Mei tot den 17en Juli 1902 141 sterfgevallen op 191 waargenomen gevallen van die ziekte veroorzaakte.

Voorts werd waargenomen dat de typheuze koortsen al meer en meer vasten voet in de koloniën beginnen te krijgen, dat de tuberculose steeds grootere verwoestingen aanricht onder de inheemsche bevolking,en de lepra zich steeds meer uitbreidt, zoodat ernstige maatregelen tegen die ziekte meer dan noodig blijken, *wil men verhoeden dat zij op het moederland overslaat.*

Zou deze waarschuwing ook niet door ons, meer nog dan tot nu toe het geval was dienen te worden behartigd met betrekking tot den omvang, die genoemde kwaal in Oost en West onzer bezittingen dreigt aan te nemen?

En nu we 't toch over dit lugubere onderwerp van tropische ziekten hebben, meenen wij onder de aandacht van wie 't aangaat te moeten brengen, dat onlangs in een correspondentie uit Tongkin aan de *Dépêche Coloniale* werd medegedeeld, dat de pest, die in 1903 te Hanoi tal van slachtoffers maakte, daar sluimerde doch langzaam voortwoekerde om, zooals verwacht werd, in het voorjaar met vernieuwde hevigheid uit te breken.

Wel werden tal van voorschriften uitgevaardigd, maar de toepassing stuit af op de indolentie der inlandsche bevolking, die er geen been in ziet om in tijden van epidemieën zelfs naast de lijken der huisgenooten, die als slachtoffers vielen, te blijven huizen.

Er bestaat een neiging om aan het interkoloniaal verkeer tusschen Indo-China en ons Indië meerdere uitbreiding te geven — de voorgenomen kabellegging tusschen Saigon en Pontianak, dat nu met Bangka en Billiton sedert den 27en Januari ll. reeds telegrafisch met Batavia is verbonden en het, door den gouverneur-generaal van Indo-China, Beau in Augustus ll. te berde gebrachte plan om Batavia door de booten der Messageries Maritimes in het rechtstreeksch verkeer tusschen Saigon en Australië op te nemen, mogen ten bewijze daarvan worden aangevoerd — en moge een grooter verkeer, als 't niet enkel dienstig is om in de gevolgen van mislukte rijstoogsten op Java te voorzien, zeker voordeelen voor onze kolonie afwerpen, oppassen is daar ongetwijfeld de boodschap, wanneer men kans heeft daar meê zulk een onguren gast als de pest binnen te halen.

**Een koloniale cursus voor topographie te Antwerpen.** De heer Bech, hoofdleeraar aan de school voor zeevaart te Antwerpen heeft onlangs aan den minister van nijverheid en arbeid een memorie ingediend, waarin hij het volgende opmerkte:

„Herhaaldelijk is het voorgekomen, dat jongelieden, die ik als leerlingen heb gehad en die nu, in den Congostaat als handelsgeëmployeerden of gezagvoerders van stoomschepen werkzaam zijn, zich tot mij wendden om inlichtingen, hoe zij de lengte en breedte van een plaats zouden kunnen bepalen, het tracé van een weg opnemen en zoo meer. Hoe nuttig zou het voor de vermeerdering der aardrijkskundige kennis van den Congo-staat zijn, indien men zich de medewerking kon verzekeren van in de kolonie werkzame lieden, in staat om met eenige nauwkeurigheid een kaart samen te stellen Hoe zouden de nu vage gegevens, die men omtrent zekere gedeelten van dat gebied heeft, in nauwkeurigheid winnen, zoo zij door kaarten werden aangevuld. En wat voor den Congo-staat waar is, is 't ook voor Perzië en China, waar de activiteit onzer landgenooten zich begint te doen gevoelen."

De instelling voor den koophandel te Antwerpen heeft zich ook reeds, gesteund door 't Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap te Antwerpen, tot genoemden minister gewend om machtiging tot oprichting van een cursus voor koloniale topographie.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. Maart 1904.

Boeka: De Hoofden op Java. Een Studie. — F. Fokkens: Een waarborg tegen verrassing door gebrek of hongersnood. — G. C. A. van Dijk: De Sandelhout en de paardenfokkerij in Ned.-Indië. — Varia: Wetsontwerp betreffende de oprichting van een Departement van Landbouw in Ned.-Indië. — De heer Dadabhai Naojor. — Voorbereiding der inlijving van Tidore, Batjan en Ternate bij het tolgebied. — Koloniale Literatuur: Kiekjes op Java door G. Stoll. — Multatuliana, door Dr. A. S. Kok en L. D. Petit. — Het weven in Ned.-Indië, door J. A. Loeber jr. — Het Jubileum der Koningin-Moeder. — Wetenschap en Industrie: Export van bevroren producten uit Victoria. — Sumatra-tabak. — Het vrijhandelstelsel, de handelsbalans en de welvaart. — De Ned. Kamer van Koophandel voor Australasië. — W. C. M. Maandel. Bibliographie van Oost- en West-Indië.

Tijdschr. voor het Binnenlandsch Bestuur. Jan. en Febr. 1904.

G. F. K. van Huls: de „loemboeng-desa" in de residenti Cheribon. — Ch. E. Bodemeyer: Een irrigatie-praatje. — C. Lulofs: Wegen-onderhoud op Java en op de Buitenbezittingen. — J. C. Bedding: Proefnemingen ter bestrijding van de Walang-sangit-plaag. — H. Carpentier Alting.: Bestuursonthouding of Bestuursbemoeienis. — A. L. Wawo-Runtu: Landbouwcredietbanken tn de Minahassa. — Eerste Jaarverslag van de Blitarsche Hulp-, Spaar- en Landbouwcredietrank — Boekbeoordeeling: Studiën en Beschouwingen van Boeka. — Mondelinge behandeling van de Ind. begrooting voor 1904 (Dep. B. B.). — Varia: Delegatie van de bevoegdheden van den vendumeester bij verkoop van inboedels van vertrekkende ambtenaren. — Verstrekking van Gouv. wapenen en patronen aan ambt. BB. — Flottielje-vaartuigen der Indische Militaire Marine. — Tekst van het rapport van de Commissie ter voorbereiding van de aanwijzing in 1903 van candidaat-Ambtenaren voor den Indischen administratieven dienst. — Het derde levensjaar der demonstratievelden. — Buitenlandsch verlof aan Inlandsche ambtenaren.

De Indische Mercuur. 8 Maart 1904. no. 10.

Indisch Genootschap. Verslag der lezing van den heer A. H. Berkhout over de Surinaamsche Bosschen. — J. Lely: Iets over de Amerikaansche rietsuiker-industrie; ook in verband met de oprichting eener suikerrafinaderij op Java. — Kina en Kinine. — Suikerproductie van de in Midden-Java gelegen suikerfabrieken. — Id. van de in den Oosthoek gelegene. — De Rentabiliteit van eene Koffieonderneming op Sumatra's Westkust. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 11 Mrt. | 25 Mrt. | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 18 Mrt. | 1 April | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 8 Mrt. | 22 Mrt. | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 15 Mrt. | 29 Mrt. | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 19 Mrt. | 2 April | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 11 Mrt. | 25 Mrt. | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 14 Mrt. | 28 Mrt. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Mrt. | 8 April | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 14 Mrt. | 31 Mrt. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 15 Mrt. | 29 Mrt. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 vm.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Sonthampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av.

ADVERTENTIËN.

# P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

KON. NED. STOOMVERWERIJ

Opgericht 1864.

**J. HOEVELS.**

ROTTERDAM.

Franco toezending. CHEMISCHE WASSCHERIJ. Franco retour.

DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
B. STRAUB, Frederikstraat 10, " "
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

**Th. A. A. SIMONIS**

34 GROENMARKT,

over de Prinsestraat, DEN HAAG.

***Desinfectie van Vertrekken***

volgens Prof. Flügge.

STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.

Machinale Stoomzuivering
van Bedveeren.

Wasschen, opmaken en repareeren
van beddegoed.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**

KLEEDERMAKERS,

Frankenstraat 92, Den Haag.

**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**

van solide stoffen en billijken prijs.

**Atelier voor nette reparatiën.**

Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

***B. F. C. DALDERUP,***

ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat,

Het beste en voordeeligste adres voor

**BUSGROENTEN,
UITGEWOGEN GROENTEN,
ZUURKOOL,
GEDROOGDE GROENTEN,
GEDROOGDE VRUCHTEN,
VRUCHTEN IN BLIK,
GELD. ROOKWORST.**

„SIMPLEX"

FRANS ERNST,

Buitenhof 1, 's-Hage.

„Sport en Spel"
„Schaatsen".



Corsmit Brossois & Co.
Meubelfabriekant
DEN HAAG.

**Compleete Meubileering,**
benevens verhuur van Meubilair.

Voor Benedenhuis p. maand *f* 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—

Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.

***18, WAGENSTRAAT 18.***

GIDS
VOOR

***Repatriëerenden,***

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"

**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

# C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

# Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

## Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

## VERHUIZINGEN

(onder garantie)

DOOR GEHEEL EUROPA EN IN DE STAD.

**Bergplaats voor Inboedels.**

Commissie en Expeditie. Douane - formaliteiten.




J. MUEZERIE & ZOON,

**Wagenstraat 186, DEN HAAG. Telefoon No. 994.**

## AGENTEN.

In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van

**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**

Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.

**Apeldoorn, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam en Utrecht.**

# VIJANDEN.

Niemand zal ontkennen dat onze gezondheid voortdurend wordt bedreigd; dat tal van vijanden ons beloeren, gereed iedere zwakke plaats in ons organisme, te vermeesteren.

Wilt ge dan 'n krachtig wapen tot bevestiging van uw gezondheid, tot **vernietiging van wat haar bedreigt?**

## Eet SCHOUTEN'S Zuiver Tarwebrood.

***Gezondheid, Kracht!***

Zend briefkaart:

## C. SCHOUTEN, Kapelle a.d. IJsel.

Dagelijks aan huis bezorgd te

**Rotterdam, Den Haag, Dordrecht.**

MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELEN.

***Meubileering. Stoffeering. Decoratiën.***

## H. P. MEIJS,

Reinkenstraat 25, Den Haag.

**GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.**

Abonneert U op de

# Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***

**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**

HAAGPOORT 4.

**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

Vraagt de bekende Sauces en **Uw Leverancier** Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

# F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN

***Nouveauté's voor elk seisoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.




**Probeert de**

VIBRALINGSCHUTTLE NAAIMACHINE

VAN

## v/h. A. LEWENSTEIN,

**WAGENSTRAAT 18a, den Haag.**

Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde

RONDDRAAIENDE Achterlappen,

welke scheefloopen der **HAKKEN** onmogelijk maken

***MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,***

**Korte Houtstraat 1, Den Haag.**

***Wacht U voor minder kwaliteit namaaksels.***

## BRAND-APPARATEN

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.

**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**

TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.

**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**

Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**

Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES
WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**

Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg, Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apotheken.**

Stoomvaart-Maatschappij

## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Merapi** | 19 Maart | 31 Maart | 5 April | 24 April | 26 April |
| **Gedé** | 2 April | 14 April | 19 „ | 8 Mei | 10 Mei |
| **Oengaran** | 16 „ | 28 „ | 3 Mei | 22 „ | 24 „ |
| **Sindoro *** | 30 „ | 12 Mei | 17 „ | 5 Juni | 7 Juni |
| **Salak** | 14 Mei | 26 „ | 31 „ | 19 „ | 21 „ |
| **Lawoe** | 28 „ | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Juli |
| **Ardjoeno** | 11 Juni | 23 „ | 28 „ | 17 „ | 19 „ |
| **Goentoer *** | 25 „ | 7 Juli | 12 Juli | 31 „ | 2 Aug. |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

# Firma Englebert-Colinet

Nieuwe Haven 10, Noordeinde 190a.

Hoofdagenten RUDGE WHITWORTHCYCLES.

**OPRUIMING van Motors F N en Adler-Rijwielen.**

## AANKONDIGING.

Door de Vereeniging „OOST en WEST" werden uitgegeven en in den handel gebracht twee boekjes, geschreven en fraai geïllustreerd, door den heer J. A. LOEBÈR Jr.

Zij dragen tot titel:

**Bamboe-Ornament der Kajan Dajaks,**

met **een en twintig** illustraties in twee kleuren,

en

**Het Indische Vlechtwerk voor Export,**

met **zes en dertig** afbeeldingen.

De boekjes zijn verkrijgbaar bij alle boekhandelaren voor den prijs van ***50 cents*** en bij

**De Uitgevers-Mpij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**

**Haagpoort 4, Den Haag.**

**N°. 1.** **Donderdag 17 Maart 1904.** **4de Jaargang.**

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ..................
*wonende te* .................. *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* **„Oost en West"** *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f* ..........
.................. den .................. 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

ALGEMEENE VERGADERING op Woensdag 30 Maart 1904, des avonds ten 7¼ ure, in Diligentia, Lange Voorhout 5.

Agenda.

1. Jaarverslag.
2. Bestuursverkiezing.
3. Rekening en Verantwoording van de Penningmeesteres.
4. Stellen van candidaten voor het Hoofdbestuur.
5. Kiezen van afgevaardigden voor de Algemeene Vergadering.
6. Rondvraag en sluiting.

Na afloop der Vergadering om **8½ ure**, Openbare Voordracht door het Kamerlid *H. van Kol* **over zijne reis door West-Indië en Venezuela**.

Entree voor niet-leden in de zaal *f* 0,25 op het balcon *f* 0.10.

### II. Van de Afdeeling Breda:

Zaterdagavond 12 Maart jl. hield de Heer *H. H. van Kol*, lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, eene lezing voor deze afdeeling over zijn reis door de West-Indiën en Venezuela.

Op zijne gewone welsprekende wijze schetste Z.H.Edel-Gestrenge land en volk, niet alleen van heden, maar ook van het verleden.

De natuurrampen, waaraan deze heerlijke landen zijn blootgesteld, werden met schrille kleuren geschilderd evenals de rampen, die door de menschheid sedert eeuwen daaraan zijn toegebracht.

Het is alsof er een vloek op die landen rust welke in zoovele opzichten door de natuur de meest begunstigde zijn. Vuurspuwende bergen, orkanen, lepra, oorlog, revolutiën, myriaden van giftige insecten, niets werd vergeten, waartegenover stond een oorspronkelijk zachtaardige bevolking vol kunstzin, een vruchtbaar klimaat en rijke delfstoffen.

Dat de tegenwoordige bewoners van Venezuela menige veer hebben gelaten, zal iedereen begrijpen die slechts eenigszins met den toestand aldaar bekend is.

Ook over de afstammelingen der vroegere negerslaven werd veel gezegd, en daar zij de toekomstige bevolking schijnen te zullen worden dier landen, werd met drang gewezen op de noodzakelijkheid hen te beschaven en te veredelen, iets wat men voor hunne voorouders niet noodzakelijk had geacht, waarom op ons de plicht rust tekortkomingen van vroeger te verbeteren.

Het doel, dat het Bestuur der afd. Breda zich had voorgesteld, om de overschietende gelden te doen strekken ten bate der lepralijders in Suriname werd niet bereikt, daar de onkosten meer bedroegen dan de entrées; toch is deze avond weer voordeelig geweest voor de vereeniging; niet alleen werd van velen de kennis der koloniën vermeerderd, maar dank zij den geachten spreker traden weer veel nieuwe leden toe.

### III. Nederl. Afdeeling der N. I. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw:

OPENBARE VERGADERING

**Vrijdag 25 Maart 1904**, 's avonds 8 ure te *'s Gravenhage*, in een der localen van het *Zuid-Hollandsch Koffiehuis* op de Groenmarkt.

Onderwerp: *Vervolg der Voordracht over de Nieuwe Mijnwetgeving voor Ned.-Indië.*

**2. Regeling van de heffing van het vast recht en de cijns van de bruto-opbrengst van Mijnconcessiën.**

Inleider: de heer *Reinier D. Verbeek*, Mijningenieur.

Introductie aan het lokaal.

*De Secretaris*,
S. STIBBE.

### IV. Van de Vereeniging „Moederland en Koloniën":

ALGEMEENE VERGADERING op Donderdag **17** Maart 1904, des avonds te 8 ure, in het Koffiehuis „Het Gouden Hoofd", op de Groenmarkt, te den Haag.

Voortzetting van de behandeling van het Koloniaal Programma der Vereeniging.

Volgorde der behandeling:

IX. Leger en Vloot, artt. 2, 3 en 4.
X. Uitbreiding van gebied.
VIII. Bestuur.
XI. Indo-Europeanen.
VII. Belastingen, art. 9.

Voor de ingediende amendementen wordt gerefereerd naar het convocatie-biljet der laatstvorige Algemeene Vergadering.

Met het oog op stemmen en ook ter betooning van belangstelling in den arbeid der Commissie voor het Programma, wordt ten zeerste eene algemeene trouwe opkomst verzocht.

Namens het Bestuur,
de Secretaris der Vereeniging,
J. L. SWART.

## Bij het begin van den 4en jaargang.

Kondigden wij, bij het begin van onzen derden jaargang aan, dat het vóór dien tijd gegeven critisch Weekoverzicht der voornaamste gebeurtenissen in Europa zou achterwege blijven; thans bij het begin van den vierden jaargang hebben wij het voorrecht meê te deelen, dat met het opnemen van een dergelijk overzicht, dat echter met het vroegere, eenigszins van aard zal verschillen, weder eene proef zal worden genomen.

Welwillend werd ons door belangstellenden eenige malen de opmerking gemaakt, dat wij aan hetgeen buiten onzen kring in Nederland over Indische aangelegenheden geschreven werd, niet genoeg aandacht schonken, doch wij durven gerust de verzekering geven, dat onze redactie ook in dit opzicht niet in gebreke bleef. Bij de beperkte ruimte, die een weekblad aanbiedt, moesten wij echter een middel zoeken om ook onze lezers van het voornaamste wat er gedaan, gezegd en geschreven was, zooveel mogelijk op de hoogte te houden en dit middel meenen wij nu te hebben gevonden.

Iedere week zal in korte woorden worden saâmgevat, wat met betrekking tot koloniale zaken en toestanden in onze naaste omgeving voorvalt of geschreven werd. Een overzicht dus, ook van de koloniale litteratuur der Nederlandsche dagbladpers.

Eene andere belangrijke mededeeling, die wij te doen hebben, is, dat de abonnementsprijs van het «Koloniaal Weekblad» wordt verminderd tot f 1.50 per jaar. Die prijsvermindering is een gevolg van den wensch om, ook buiten den kring onzer leden, het getal lezers zooveel mogelijk uit te breiden. Wel worden thans reeds iedere week ongeveer 3500 exemplaren gedrukt en verspreid, doch gelet op het doel, waarmee de Vereeniging het blad uitgeeft, is dit nog verre van voldoende.

Onze uitgevers ondervonden echter bij hun streven, om het getal abonnementen te vermeerderen, het bezwaar waarop men telkens wees, dat leden der Vereeniging, die het blad gratis en franco te huis krijgen, minder betaalden, dan de abonnés, die daarenboven niet deelen in alle verdere voordeelen van het lidmaatschap der Vereeniging.

Het Hoofdbestuur heeft daarom besloten deze financiëele ongelijkheid weg te nemen en den abonnementsprijs te verlagen tot hetzelfde bedrag als de minimum-contributie voor het lidmaatschap.

Over de gewenschte medewerking in Nederland, zoowel in den kring der leden als een enkele maal daarbuiten, heeft de redactie niet te klagen, deze verlicht haren arbeid. Slechts zelden echter worden uit Oost- of West-Indië directe mededeelingen ontvangen en toch zou dit, wij hebben het ook vroeger reeds gezegd, in allen deele goed doen, zoowel hier als ginds. Wij hebben thans 543 leden en abonnés, die geregeld het Weekblad ontvangen in Oost-Indië, 96 in Suriname en Curaçao, en zeker zal dit aantal gestadig toenemen, want meer en meer zal men inzien, hoe een gemeenschappelijk Orgaan een der beste middelen is tot het vormen van een hechten band tusschen de verschillende deelen van Nederland in Europa en in de tropen.

Wij trachtten zooals reeds werd medegedeeld, te vergeefs met onze vroegere Afdeeling, thans zelfstandige zuster-vereeniging te Weltevreden, eene regeling te treffen, waardoor al hare leden van zelf recht zouden hebben op het Koloniaal Weekblad, maar het feit, dat de beide vereenigingen financieel geheel gescheiden blijven, is toch voor de leden der Indische Vereeniging geen bezwaar om lezers, liefst ook medewerkers, van ons Blad te blijven of te worden, voor den luttelen prijs van f 2.50 's jaars.

## Week-Overzicht.

Den 8sten dezer had te 's Gravenhage de uitwisseling plaats der ratificatiën van de, den 13den Augustus 1902 aldaar geteekende overeenkomst, betreffende de invoerrechten op, uit de nederlandsche koloniën afkomstige producten in Frankrijk en de fransche koloniën en op, uit laatstgenoemde landen afkomstige producten in de nederlandsche koloniën.

Aan het, dezer dagen verschenen Voorloopig Verslag over het wetsontwerp tot verhooging der begrooting van Nederlandsch-Indië voor 't loopende jaar, ten behoeve van de oprichting van een landbouw-departement in Indië, ontleenen wij, dat, terwijl door verscheidene leden bezwaren daartegen werden aangevoerd, deze door zeer vele leden niet werden gedeeld.

Deze laatsten gronden hun ingenomenheid met het ontwerp op het feit, dat, waar het vaststaat, dat bestuursbemoeiing met den landbouw niet mag ontbreken en dat in het belang der bevolking een zoogenaamde *«paksa aloes»* of zachte dwang met betrekking tot de wijze, waarop de landbouw wordt uitgeoefend, niet kan worden gemist, die bestuursbemoeiing nu zal kunnen uitgaan van mannen, die zoowel wetenschappelijk als practisch met den indischen landbouw bekend zijn.

Ook wij begroeten met instemming dit voorstel, strekkende om, zooals de heer van Gorkom 't zoo juist in no. 6 van den loopenden jaargang van de *Indische Mercuur* uiteenzette, de logische consequentie der, bij voortduring aan 's Lands Plantentuin te Buitenzorg gegeven uitbreiding te aanvaarden. Langs den, door de regeering in het aangeboden voorstel belichaamden weg, kan zeer zeker, het meeste profijt getrokken worden uit den nuttigen arbeid van genoemde instelling en hare afdeelingen. Dit wettigt, onzes inziens, reeds de, aan den voorgestelden maatregel verbonden meerdere uitgaven.

Wij meenen evenwel te moeten waarschuwen tegen overdreven verwachtingen, welke van dien maatregel met betrekking tot den inlandschen landbouw mochten worden gekoesterd. Men zal den *wong tani* door zachten dwang er toe brengen om zijn bedrijf op de meest rationeele wijze te beoefenen! Dat is heel makkelijk gezegd, maar niet zoo gedaan. Wat wij daartoe in de eerste plaats zouden noodig hebben, missen wij. Om van zoodanige *parentahs* succes te mogen verwachten, zouden we de medewerking behoeven van, in de oogen des volks, met werkelijk gezag bekleede lieden van het land, die hun volk, in zijn eigen belang, zouden weten te leiden en vóór te gaan.

Maar «man kann's probiren» met 't inlandsch beambten personeel, waarover we thans op Java kunnen beschikken en intusschen kan 't nieuwe departement toch zoo krachtig mogelijk ten algemeenen nutte werkzaam zijn.

Het voorstel zal dan ook wel door niemand worden aangemerkt, als *het* reddingsplan voor Java en zijne bewoners, maar als een maatregel van goede voorzorg om het raderwerk nog eens ter dege na te zien en te verbeteren, voordat de machines in beweging worden gezet, die Java zullen moeten opbeuren uit den toestand van inzinking, waarin het op het oogenblik verkeert.

Er is een koninklijk besluit verschenen, waarbij zijn geregeld de vervolging van en het verhaal op landsdienaren in Nederlandsch-Indië, die den lande, middellijk of onmiddellijk, door eenige onrechtmatige handeling of door het nalaten van de zorg, waartoe zij gehouden waren, schade hebben toegebracht. Voor verdere bijzonderheden verwijzen wij naar de *Staatscourant* no. 60, waarin het besluit is opgenomen.

In den laatsten tijd is het voorgekomen, dat nederlandsche juristen voor den bureaudienst in Indië werden uitgezonden. De minister van koloniën heeft 't nu noodig geoordeeld in een schrijven van den 2en dezer aan de rechtsgeleerde faculteit te Leiden, er op te wijzen, dat zoodanige uitzending tot de uitzonderingen behoort en niets afdoet aan de eischen van benoembaarheid tot rechterlijk ambtenaar in Indië, terwijl de hier bedoelde uitgezondenen hen, die zich voor rechterlijk ambtenaar in Indië wenschen te bekwamen, geenszins voor eventueele plaatsing in den weg staan. Bovendien werd in dat schrijven meêgedeeld, dat voortaan telken jare zal worden bekend gemaakt, op hoeveel plaatsen bij de rechterlijke macht in Indië minstens kan worden gerekend, waarvoor in de beide volgende jaren uitzending zal kunnen plaats hebben. Zoo zal dus in Juni a. s. behalve het aantal van hen, die in dit jaar kunnen worden uitgezonden, ook worden bekend gesteld, hoeveel ambtenaren op zijn minst in 1905 en 1906 zullen zijn uit te zenden, en wordt zoodoende de onzekerheid weggenomen, welke tot nu toe bij den aanvang der studiën omtrent de kansen op eventueele uitzending bestond.

Wat de, in de afgeloopen week gehouden voordrachten op koloniaal gebied betreft, zij even stilgestaan bij de, door heer F. Fokkens in Diligentia te den Haag gehouden causerie over Centraal-Timor en de bespreking van de Indische mijnwet, welke in een vergadering van de nederlandsche afdeeling van de Nederlandsch-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw door den heer Reinier D. Verbeek werd ingeleid.

De heer Fokkens, die als oud-resident van Timor, op de hoogte moet worden geacht van den toestand, zooals die was, toen hij zich daar bevond, had van «darkest» Timor uit een oogpunt van ontwikkeling der bevolking, van beschaving en zoo meer niet veel goeds te vertellen. Slavernij en menschenroof komen in het binnenland nog voor, en de toestand is in dit opzicht, naar spreker ervoer, niet zoo gunstig als 't gouvernement meent. Intusschen zouden, naar uit Buitenzorg aan *'t Bat. Nbl.* werd bericht, binnenkort de landschappen Tefrai, Pasi en Nita op Timor voor den mijnbouw opengesteld worden. Als dat dan maar niet spaak loopt met de heeren koppensnellers in gindsche streken!

Wat de bespreking van de Indische Mijnwet aangaat, onderschrijven we gaarne de conclusie van den inleider: over te gaan tot volkomen gelijkstelling van Nederlanders en vreemdelingen, en de regeering in overweging te geven om de uitvoering van artikel 4 der bedoelde wet en de daarmeê verband houdende ordonnantiën uit te stellen.

«Voor hen, die van de groote mogendheden ergere dingen vreezen, weet ik, evenals in 1870 en 76 slechts één goeden raad: werkt meê tot de meest vrijzinnige staatkunde jegens den handel van alle volkeren op Nederlandsch-Indië! Daarin, niet in vestingen en legers en vloten, die wij nimmer op de sterkte van den ondersteld vijand kunnen brengen, ligt een wezenlijke waarborg voor 't rustig voortleven van den nederlandschen staat, schreef P. de Waal in 1879.

Ook tegen het buitenlandsch kapitaal, dat bovendien onmisbaar is voor de ontsluiting van ons groot koloniaal rijk, nu Nederland liever zijn spaarduitjes aan fictieve amerikaansche spoorwegen en diergelijke zoek maakt, dan er, op hoop van zegen, 'n kansje mêe te wagen in de eigen koloniën, ligt een vrijzinnige staatkunde op onzen weg. Zonder deze kunnen we in den treure blijven wachten op een degelijke ontwikkeling der mijn-industrie in Indië.

De Eastern Extension Telegraph Co. heeft in de afgeloopen week al bitter weinig aan de nederlandsche bladen verdiend. De bataviasche correspondenten zijn blijkbaar tot inkeer gekomen na hun sensationnele berichtjes in verband met den oorlog in de wereld gestuurd, omtrent ongerustheid in de kolonie, aangevangen mobilisatie en zoo meer.

Alsof men hier niet precies weet over welke geringe macht wij in Indië beschikken, als 't op een zich meten met een der groote zeemogendheden zou aankomen. Een of meer dier notendopjes, waaruit onze vloot in vergelijking met andere marines, is samengesteld, meer of minder in onze indische eilandenwereld, zullen 't 'm niet doen, waar het een krachtige aanval geldt; dat zal men ginds toch ook wel begrijpen.

't Eenige, wat ons ten deze overblijft is, als de nood aan den man komt, ons zoo kordaat mogelijk te houden, doch tevens een schietgebedje te doen, dat deze drinkbeker aan ons voorbijga en we met den roesemoes in het Oosten niets te maken krijgen.

Goede tijding was 't, die de telegraaf den aandeelhouders in de maatschappij «Redjang Lebong» bracht. Op de vergadering, die jl. Dinsdag te Batavia werd gehouden, zou de uitkeering van een dividend ad f 20 per aandeel en f 21.20 per obligatie worden voorgesteld.

De directie van «Redjang Lebong» heeft dus als goede eerste de eindpaal bereikt op den langen weg van «hangen und bangen» der indische goud-industrie,

De telegraaf bracht ook nog 't bericht van de Februari-productiën van enkele goudmijn-maatschappijen. Die van «Ketahoen» onder dezelfde directie als «Redjang Lebong» werd op 33000 gulden geraamd, die van «Redjang Lebong» weer evenals in Januari op 116000 gulden, en die van de «Nederlandsch-Indische» (poor old fellow!) op 24000 gulden.

Uit de West kwam 't bericht, dat op de concessies Gros, waar gelijk men weet, voor 't eerst in Suriname op eenigszins groote zaal de rif-exploitatie werd ter hand genomen en de molen in Februari voor 't eerst goed in werking was, in de maand 5000 gram goud door den molen werd verkregen. Bovendien werden 3000 gram met wasschen gewonnen, zoodat de totale opbrengst een waarde van ongeveer 12000 gulden vertegenwoordigde tegen een van c.a. 4375 gulden in de maand te voren, toen men zich nog tot wasschen moest bepalen.

De nederlandsche bladen hebben 't in de afgeloopen week zóó volhandig gehad met tariefwetbesprekingen, hooger-onderwijs-debat, een ruzietje in de krant van onzen Premier met een hooggeleerde, en zoo voort, dat er niet veel tijd overschoot om zich anders dan in de vaste rubrieken van O. en W. I. berichten met de koloniën te bemoeien.

We kunnen dus ditmaal kort zijn.

In het avondblad van het *Algemeen Handelsblad* van den 9en dezer geeft de heer Boissevain blijk van zijn ingenomenheid met de hooge onderscheiding, welke zijn vriend en medewerker op indisch gebied, den heer E. B. Kielstra, van de zijde van den Senaat der Leidsche Universiteit ten deel viel, door zijne benoeming tot doctor honoris causa in de nederlandsche letterkunde, waarvan het bericht den heer Kielstra op den 6en dezer, zijn 60en verjaardag gewerd. Moge 't Dr. Kielstra gegeven zijn nog vele jaren zijn welversneden pen te hanteeren.

In hetzelfde nummer van genoemd blad wordt de afschaffing der heerendiensten op Java naar aanleiding van een tijdschrift-artikel van den heer Hasselman ter sprake gebracht.

De heer H. meende nl. dat zij, die op afschaffing der heerendiensten op Java aandringen, zooals Mr. C. Th. van Deventer in het *Sociaal Weekblad* van 14 Oct. ll., en wier meening ook door 't *Handelsblad* wordt gedeeld, weinig rekening gehouden wordt met 't feit, dat in den loop der jaren reeds een groot gedeelte van de vroeger gevorderde heerendiensten werd afgeschaft, zoodat de javaan nu hoogstens 10 tot 12 dagdiensten 's jaars presteert tegen heel vroeger 52.

Het *Handelsblad* stelt hiertegenover, dat er reeds meer dan eens op gewezen is, dat er geen juiste grens getrokken is tusschen heerendiensten en desa-diensten, terwijl 't dan uitwijst, dat in 1872 29.6 millioen dagdiensten gevorderd werden, tegen 17.3 millioen thans, plus 3 millioen gulden hoofdgeld, gelijkstaande met 12 millioen dagdiensten.

Waar blijft dan de vermindering, die merkbaren invloed zoude moeten hebben op den economischen toestand der bevolking? vraagt 't blad. Maar is Java's bevolking in die 30 jaren dan soms stationair gebleven, vragen wij, en is niet de afschaffing der heerendiensten in de eerste plaats een voordeel, omdat onbetaalde arbeid, zonder twijfel leidt tot lanterfanten. Deze opmerkingen nemen evenwel niet weg, dat wij 't volmaakt met 't blad en met Mr. van Deventer eens zijn, dat afschaffing van heerendiensten moet plaats hebben, als vermindering en niet door verplaatsing van den last.

In het *Nieuws van den Dag* van den 10en dezer wordt in een ingezonden stukje er op gewezen, hoe door verlaging van port, met name voor drukwerken, de belangstelling in Indië voor alles, wat op Nederland betrekking heeft, zou kunnen worden verhoogd. Daar we in 't algemeen hooge posttarieven voor 'n onding houden, gaan we gaarne met den schrijver mêe, al meenen we, dat 't nog meer noodig is om een goed middeltje te vinden om de belangstelling in 't moederland voor de kolonie op te wekken, dan het omgekeerde.

Aan de kunstkroniek van de *Nieuwe Courant* van den 7en dezer en aan No. 10 (Maart 1904) van het *Maandblad der Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs* ontleenen we met genoegen, dat het werk onzer Vereeniging om voor de kunstnijverheid in de koloniën de belangstelling van het moederland op te wekken al meer en meer wordt gewaardeerd.

## Oost-Indische berichten.

De eerste sigarenfabriek op de Oostkust. Pakoe Alam. Een huwelijk te Djokja. Atjeh. Weder een ongeluk. Overleden. Concessiejagerij. Landbouwdepartement. De heer Nieuwenkamp. Vergrooting der opslagruimte aan het tolkantoor Semarang. 113 sollicitanten. Nieuwe Gouverneur-Generaal. Strafgevangenis te Tjimahi. Telefoondienst. Een gezondheidsetablissement in de bergen. Djambi. Een compliment voor Java. Tractementsverhooging.

**De eerste sigarenfabriek op de Oostkust.** Aan *de Deli-Ct.* ontleenen wij het bericht, dat, wat reeds geruimen tijd in de lucht gezweefd heeft, nu dan toch tot stand is gekomen.

Er is nl. op Poeloe-Brayan een sigarenfabriekje opgericht onder directie van een Europeaan, den heer Soutendam. Reeds is deze industrie eenigen tijd aan het werk en rooken o. a. de inlanders, die min of meer in goeden doen zijn, dit nieuwe product van Delischen bodem met smaak, en zetten daarbij een gezicht als een van de Tom-Brownsche Markertjes, die hij met voorliefde dampende afbeeldt.

En wat nu de zaak in 't algemeen betreft. Men heeft al zoo vaak over het vóór- en nadeel van sigarenfabrieken gesproken, dat het vrijwel bekend mag heeten wat »men« — d. i. de planterswereld — er tegen kan hebben.

De planters n.l. vreezen, dat de aanwezigheid van een dergelijke fabriek het stelen van tabak door allerlei tusschenpersonen in de hand zal werken.

We willen niet zeggen, dat dit onmogelijk is, maar wanneer een dergelijke fabriek nu eens voorloopig voldoende derdehandsche tabak opkoopt, om daarmee sigaren te produceeren, is het toch niet aan te nemen dat zoo'n inrichting tabak zal opkoopen van twijfelachtige herkomst — immers, dan zou men al spoedig de handen ineenslaan, om zoo'n inrichting het leven onmogelijk te maken.

Echter — de zaak bestaat nu en hiermee wordt bewaarheid, wat wij eenigen tijd geleden opmerkten naar aanleiding van de plannen van de firma Hüttenbach om een groote sigarenfabriek op te richten.

Men zeide toen, in antwoord op de bezwaren, tegen die oprichting door planters te berde gebracht: »Vandaag of morgen begint er een ander mee«.

En het is toch in elk geval beter dat eene groote soliede firma als de firma Hüttenbach met eenige maatschappijen contracteert, dan dat er een kleinere industrie ontstaat, want — en dat lijkt den schrijver in elk geval geen nadeel voor de tabaksmarkt — een zeer groote sigaren- en tabakfabriek zou allicht een flink bestaan hebben hier te kuste en een deel van de minderwaardige tabak van de Amsterdamsche markt houden. Ten slotte is de oprichting van industrieele inrichtingen, waarbij de inlander zijn brood wint, een factor die ten gunste van de oprichting van dergelijke instellingen pleit, zoodat er tegen een sigarenfabriek niet zulke enorme bezwaren bestaan, mits alles bona fide in zijn werk gaat, zegt de schrijver.

**Pakoe Alam.** *De Locomotief* bericht dat de, aan de hoogere burgerschool te Semarang studeerende, door de regeering aangewezen prins Pakoe Alam Soerardjo telegrafisch door resident Couperus naar Djokjakarta werd opgeroepen. Hij maakte met zijn oom, Noto di Redjo, zijne opwachting bij dien gewestelijken bestuurder. Hoewel dat onderhoud geheim heette, is toch uitgelekt dat aan Soerardjo werd medegedeeld dat hij spoedig zijne verheffing tot Pakoe Alam kan tegemoet zien, waarmede de regeering hoopte een einde te maken aan den tweespalt in het vorstelijke huis.

Sosroningrat en diens blinde broeder, Soerianingrat, hebben zich uitgelaten, voor zich de helft der pakoe alamsche gronden te zullen opeischen, wijl zij wettige kinderen zijn van wijlen den vorigen Pakoe Alam en Soerardjo slechts een kleinzoon.

**Een huwelijk te Djokja.** Naar de *N. Vorstenl.* vernam, zullen in de eerste helft van Maart in het huwelijk treden: R. Adjeng Saparian, oudste dochter van Goesti Pangeran Boemi Noto, broeder van Z. H. den sultan en Raden Loerah Mangkoe di Medjo, zoon van wijlen Ratoe Anom, zuster van Z. H. den Sultan.

**Atjeh.** Uit Kota Radja berichtte men aan *de Javabode*, dat in Pidië zich onderwierp Habib Oesen Lameuë met drie andere bendehoofden en 40 volgelingen.

Vier brigades marechaussees onder den 1en luitenant der artillerie O. L. Brewer gingen van Padang Tidji over Tangse, Geumpang, Beutong en Meulaboh naar Seunagan.

**Weder een ongeluk.** Uit Djokdjakarta wordt aan *de Locomotief* geseind, dat nabij de dessa Senowo het zuidelijk deel van de Goenoeng Gamping — een bekende kalkrots — over een oppervlakte van 10.000 $M^2$ ongeveer 1 meter is gezakt. Uit breede scheuren stijgt rook op. Bij tusschenpoozen wordt een onderaardsch gerommel vernomen.

**Overleden.** De verbannen pangeran Harjo Soerjeng Lago van Solo is te Menado overleden.

**Concessiejacht.** Door den directeur van onderwijs is voorgesteld om voortaan aan ambtenaren te verbieden deel te nemen aan concessie-aanvragen.

**Landbouwdepartement.** Het *Nieuws van den Dag* beweert dat de Indische regeering in 't geheel niet gekend is in de zake de oprichting van het landbouwdepartement in Indië. De zaak zou bedisseld zijn tusschen minister Idenburg en professor Treub.

**De heer Nieuwenkamp.** De N. Indische Kunstkring zal eerlang een tentoonstelling inrichten van studieschetsen van den heer Nieuwenkamp die een 2e reis door Indië maakt.

**Vergrooting der opslagruimte aan het tolkantoor te Semarang.** Aan *de Sem. Ct.* ontleenen wij het bericht, dat in Maart te Semarang de hoofdinspecteur van de in- en uitvoerrechten en accijnzen verwacht wordt, om met den resident en vertegenwoordigers van den handel te confereeren over de wenschelijkheid der vergrooting van de opslagruimte aan het tolkantoor. Verder zal de toestand van de Semarangsche rivier, het havenkanaal en den Grooten Boom worden nagegaan.

Tot de bijeenkomst, die op 22 Maart zal worden gehouden, zijn o. a. uitgenoodigd de Handelsvereeniging, de kamer van koophandel, de directeuren der prauw- en stoombootveeren en de controleur der in- en uitvoerrechten.

**113 sollicitanten.** Niet minder dan 113 personen hebben gesolliciteerd naar een betrekking bij de te Modjokorto ingevoerde pandhuisregie.

**Nieuwe Gouverneur-generaal.** Hoewel generaal van Heutsz zich niet geschikt acht voor het hooge ambt van gouverneur generaal van N. Indië en hij moede is van den zwaren dienst in Atjeh, bestaat toch de kans dat de generaal die betrekking zal aanvaaren, indien hem die door de Koningin wordt aangeboden, wat echter tot nog toe niet is geschied.

De *Java-bode* betoogt de wenschelijkheid van een benoeming tot G. G. van den gouverneur van Atjeh.

**Strafgevangenis te Tjimahi.** De gepensionneerde kapitein van het Indische leger Kerkhof is benoemd tot directeur der strafgevangenis te Tjimahi.

**Telefoondienst.** Het *Bat. Nieuwsblad* meldt dat de chef van het wapen der genie een schrijven heeft gericht aan de telefoonmaatschappijen te Batavia, inhoudende het verzoek om tegen maandelijksche vergoeding van f 25 — onderoffieren der genie op te leiden voor den telefoondienst.

De Intercommunale Telefoonmaatschappij zal vermoedelijk niet in dit voorstel treden.

**Een gezondheids-etablissement in de bergen.** Aan *de Sem. Ct.* ontleenen wij het bericht dat eindelijk Midden-Java óók een heusch gezondheidsetablissement in de bergen zal krijgen. Dr. Schülein moet onder Grabak op de hellingen van den Merbaboe een mooi plekje hebben uitgezocht om daar zoo'n inrichting te bouwen. Hij is daar met een ingenieur heen geweest om het terrein nader op te nemen. Bij Grabak zou dan een halte komen van de N. I. tram en de reizigers behoefden dan geen vermoeienden tocht per tandoe of te paard meer te ondernemen om in dit kuroord af te stappen. 't Zal stellig een geduchte concurrent worden van het hotel „Merbaboe" van den heer Leverkühn zegt de schrijver. Een herstellingsoord kan slechts bloeien, wanneer er geneeskundige hulp in de onmiddelijke nabijheid is. En als Dr. Schülein nu zelf als directeur der nieuwe inrichting optreedt heeft hij veel meer kans van slagen.

Midden Java heeft behoefte aan zoo'n instelling, want Tosari en de Preanger zijn wel wat ver.

Dus, Semarangers en andere bewoners van de heete kuststreken nog, een jaartje geduld en de tram Willem 1 — Magelang brengt u langs den tandradbaan naar boven, naar een heerlijk land, van grootsch natuurschoon in een klimaat van Riviera, zoo besluit de schrijver.

**Djambi.** Twee zoons van den radja van Koetabesar betuigden den colonnecommandant te Telok-Kajoepoetih de goede gezindheid van hun vader, die geen bezwaar had tegen een troepenbeweging op zijn gebied. Verder waarborgt hij den bestuursambtenaren veiligheid van persoon en goederen.

**Een compliment voor Java.** Aan *de Locomotief* ontleenen wij het bericht dat de heer Clark, van het departement van handel en landbouw te Washington, thans over Java reist om de koelie-quaestie met betrekking tot het fabriekswezen te bestudeeren. De heer Clark vond dat Java in dat opzicht uitmunt; wij zijn benieuwd zijn verslag te lezen!

**Tractementsverhooging.** Uit hetzelfde blad vernemen wij dat bij het departement van Justitie het voorstel in bewerking is om de tractementen der landraads-griffiers met f 25 te verhoogen.

## Centraal-Timor.

Donderdag 10 Maart trad in eene openbare vergadering der afdeeling 's-Gravenhage als spreker op, de gewezen resident van Timor en Onderhoorigheden, de O.-I. Hoofdambtenaar *F. Fokkens* met eene door lichtbeelden verduidelijkte voordracht over *Centraal-Timor*, die hij kort te voren ook te Rotterdam had gehouden en waarvan de Secretaresse der afdeeling R. in ons blad reeds het een en ander heeft meêgedeeld.

Ook in den Haag werd de lezing van den heer F. met de meeste belangstelling aangehoord en zij verdiende dit zeker ten volle, waar de gewezen bestuurder van het gewest, al beschrijvende, deed uitkomen, hoe weinig door Nederland nog tot beschaving en ontwikkeling in die streek is gedaan. Duidelijk bleek uit zijne mededeelingen, dat het gouvernement over die zoogenaamd onderworpen vorsten niets te zeggen heeft, zoodat zij niet alleen ongestraft de gruwelijkste straffen toepassen, maar er rond voor uitkomen, dat zij ook zelfs dood onschuldige familieleden van den veroordeelde doen doodknuppelen om tegen weerwraak gewaarborgd te zijn. En toch zijn diezelfde menschen, die zich op 't koppensnellen verhoovaardigen, ook voor zachtere gevoelens volstrekt niet onvatbaar, terwijl hunne kunstnijverheid aantoont, dat zij op den weg der ontwikkeling gemakkelijk vorderingen zouden maken.

Opvallend was de tegenstelling tusschen ons deel van Timor en dat van Portugal, toen de heer F. eene beschrijving gaf van eene reis, die hij met zijn echtgenoote maakte om de katholieke missie te Lahoeroes te bezoeken en — na een persoonlijken tocht, om moeielijkheden ontstaan bij de grensmeting, uit den weg te ruimen — van Lahoeroes noordwaarts op, over de grenzen naar het Portugeesche fort Batoegedé, waar men weer embarkeerde voor de terugreis naar Koepang. Aan onzen kant bijna geen wegen, doch hier en daar diep ingesneden voetpaden, na een regenbui in kleine rivieren veranderd, aan den anderen behoorlijke wegen en eene loonende koffiecultuur, niet met *dubbelen druk*, zooals bij ons, zeide spreker, doch alléén met verplichten aanplant, terwijl van de uitgevoerde koffie een recht wordt geheven.

Men behoeft zich, wanneer men van een bevoegd beoordeelaar zulk eene reisbeschrijving hoort, niet te verwonderen en het aan vijandschap tegen Nederland toe te schrijven, dat vreemde reizigers over ons beheer op de buitenbezittingen ongunstig oordeelen, doch wel komt de vraag op: of dien achterlijken stand van zaken, misschien aan onze achtereenvolgende bestuursambtenaren heeft gelegen? Gerust kan men die vraag echter ontkennend beantwoorden, want eene politiek van onthouding wordt hen van Gouvernementswege voorgeschreven. Bemoeienis met het onderworpen (?) binnenland en het te druk bezoeken daarvan, kan den Resident eene afkeuring uit Batavia en Buitenzorg kosten!

Aan het slot zijner rede gekomen, zeide spreker, dat deze toestand niet zoo blijven mocht. Naast de Regeering kunnen missie en zending veel tot beschaving bijbrengen en let men op hetgeen reeds door hen hier en elders werd gedaan, dan verdient dit werk Regeeringssteun.

Maar ook van Regeeringswege zelf is een ander optreden noodig. De tijd is voorbij, zeide hij, dat men er alleen koloniaal bezit op nahield tot eigen voordeel of tot het hebben van een uitgestrekt grondgebied; krachtig zal voortaan de hand aan den ploeg moeten worden geslagen tot het ontwikkelen en beschaven van de volkeren, over wie Nederland, zich zelf tot voogd heeft gesteld.

Er is echter hoop voor de toekomst! H. M. de Koningin, Z. K. H. de Prins der Nederlanden en H. M. de Koningin Moeder toonen groote belangstelling in alles, wat onze koloniën en haar talrijke bevolking betreft.

De Minister van Koloniën heeft reeds getoond in de richting van meer ingrijpen der staatszorg het beste te willen.

En ook bij het Nederlandsche publiek is de sympathie voor koloniale aangelegendheden aanwakkerende ..... dank zij vooral de ijverige bemoeiingen der Vereeniging „Oost en West", voegde hij er bij; eene verklaring, die door de vereeniging zeker zeer zal worden op prijs gesteld en die wij in dit verslag opnemen, omdat ze, voor de velen, die nog niet als lid tot onze vereeniging zijn toegetreden, eene aansporing kan zijn om, door dit wel te doen, eene volksbeweging te steunen, die niet alleen het heil beoogt van verafwonende millioenen medemenschen, doch tegelijkertijd het welbegrepen belang van ons eigen gewaardeerd en geliefd Vaderland, dat in oppervlak klein is, doch groot, door zijn uitgebreid Koloniaal bezit.

## Uit het Verslag der jaarvergadering van de Afdeeling Nijmegen.

De geringe opkomst der afdeelingsleden, gaf aanleiding tot de hierondervolgende ontboezeming:

En, wanneer zelfs leden van »Oost en West« onverschillig zijn omtrent ons streven, hoe weinig verwachting is er dan te koesteren van den Nederlander in 't algemeen en van onze jeugd in 't bizonder, die in de ouderen het voorbeeld missen, integendeel, in hunne onverschilligheid omtrent *ons Indië* gestijfd wordt.

Tot dat.......

Ach! zóóver wordt niet gedacht! Niet gedacht?

De ouderen denken *misschien* wel, maar zij worden zeker beheerscht door de gedachte: »Het zal onzen tijd 't wel uithouden, *wij hebben* geprofiteerd van de voordeelen, die *ons* Indië afwerpt, en zij, die *na* ons komen, moeten maar....

Zeker! die *na* ons komen!

Maar.... die *na* ons komen, zijn onze kinderen, onze jongeren!

En wij, kortzichtigen, wij schijnen mede te willen werken aan het toekomstige bedroevende feit, dat *ons* Indië, niet meer *het* Indië van *onze* jongeren zal zijn.

Gelukkig zijn er nog enkelen, die, dat spook voor oogen ziende, hun waarschuwende stem doen hooren; die nog beproeven willen belangstelling voor onze koloniën op te wekken, zoo niet bij de ouderen — waar dit onmogelijk schijnt —, dan toch bij de jeugd.

Een der leden wees er dan ook op, van hoeveel nut het wezen zoude, indien in het Koloniaal Weekblad eene rubriek kon geopend worden, uitsluitend bestemd voor onze jeugd, om haar op bevattelijke, populaire wijze de belangen, die zij nog in Indië te vinden.... te verdedigen heeft, voor oogen te houden.

Het denkbeeld om in het „Koloniaal Weekblad" eene rubriek te openen, uitsluitend bestemd voor onze jeugd is zeker aanlokkelijk, doch er zijn twee bezwaren: Eerstens de beperkte ruimte, doch vooral de onzekerheid om voor zulk eene hoogst belangrijke rubriek steeds voldoende bijdragen te hebben. Het bevattelijk en tevens onderhoudend schrijven voor de jeugd is lang niet ieders werk. Dit ondervond onze commissie tot verspreiding van populaire kennis, die reeds sedert jaren haar best doet om het getal goede boekjes omtrent land en volk van de Indiën te vergrooten.

Ook hierin is echter in den laatsten tijd vooruitgang te bespeuren. Zoo ontvingen wij enkele dagen geleden ter recensie no. 32 van *Nellie's Volkskinderbibliotheek*, bevattende onder den titel *Jong Java's lief en leed*, drie verhalen voor kinderen van 10—15 jaar, geschreven door *M. C. Kooy—van Zeggelen*, terwijl een onzer leden, met de commissie in overleg trad, tot het uitgeven eener geregelde serie leesboekjes over Oost-Indische land- en volkenkunde.

In onze Rubriek „Boekbespreking" zullen wij het hierbovengenoemd werkje en ook alle anderen van denzelfden aard, die men ons hopelijk zal toezenden, voor zooverre ze dit naar onze meening verdienen onder de aandacht brengen van de leiders van jong Nederland.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De Koloniale Staten hebben nog altijd genoeg te doen. Straks staat wegens de vroegere indiening van de begrooting voor 1905 de behandeling van dat onderwerp voor de deur. Intusschen hebben de Staten van 9 tot 16 Februari ll. weer 't noodige afgedaan. In de zitting van den 9en werden de verordening tot regeling van het bijdragen in de uitgaven voor het landbouwproefstation door de landbouwondernemingen en die, houdende bepalingen betreffende onteigening ten algemeenen nutte behandeld en aangenomen, de eerste met algemeene stemmen op één, die van den heer Nassy, na en de tweede met algemeene stemmen, na aanneming van eene reeks, ter aanvulling van leemten door de heeren da Costa en Coutinho voorgestelde amendementen.

Mocht bij de bespreking van de voorgestelde verordening op de bijdragen aan het landbouwproefstation nog eens 't volle licht vallen op den ongunstigen toestand, waarin de meeste plantages verkeeren — zij *kunnen* op dit oogenblik niet bijdragen. De lasten dienen thans zooveel mogelijk verlicht, maar geenszins nog verzwaard te worden, meende de heer Nassy — de onteigeningsverordening gaf aanleiding tot meer opgewekte discussie.

De noodzakelijkheid dezer verordening, gaf de gedelegeerde van 't gouvernement, Mr. Hofstede Crull o. a. te kennen, wijst er op dat de kolonie haren ondergang niet zoo nabij is, als van verschillende zijden in den laatsten tijd getracht wordt aan te toonen. »Dat zal«, voegde de gedelegeerde daaraan toe »trouwens blijken uit cijfers, die de Staten weldra zullen bereiken«.

In de zitting van den 16en Februari ll. werden ook de verordeningen, waarbij den combinatiën-Harken en Bray-de Groof vergunning wordt verleend om, op door haar aangevraagde terreinen een onderzoek in te stellen naar de geschiktheid voor den landbouw in 't algemeen, resp. voor de cultuur van vezelplanten, aangenomen. Slechts één lid, de heer Tammenga, bleef zich krachtig verzetten tegen het vastleggen in eene hand voor den tijd van 5 jaren van een zoo groote uitgestrektheid, als aan de combinatie-Harken nu is toegewezen.

Wij voelen zeer veel voor het, door den heer T. en anderen geopperde bezwaar, doch meenen dat hier van toepassing is: Quand on n'a pas ce que l'on aime, il faut aimer ce que l'on a.

Suriname kan en moet vooruit geholpen worden en waar staan er nu zoo vóór, dat aan allen, die aan 't bestuur voldoende waarborgen bieden, dat 't hun ernst is om daartoe krachtig mede te werken, de gelegenheid tot medewerking moet worden opengesteld.

Met allen eerbied echter voor 't hypnotisme en zijn wetenschappelijke en verdere overtuigde adepten, meenen we ten zeerste te mogen betwijfelen, dat dit iets ten goede voor de kolonie zou kunnen uitwerken, vooral niet als 't daarbij toegaat als den 7en Februari l.l. in het Logebouw 't geval was.

Aan een zekeren Atherly, een gouddelver, die o. a. te Dieu Merci pochte op zijne hypnotische gaven, welke hem de beste vindplaatsen van goud zouden doen ontdekken, terwijl hij in werkelijkheid minder goud vond dan zijn kameraden, was toestemming verleend om een hypnotische séance te houden.

De séance liep op 'n kloppartij tusschen de rustbewaarders en 't bedrogen publiek uit, welke soort publieke vermakelijkheid 't beter ware tot Saramacca- en Ladesmastraten en dergelijke buurten te beperken.

Dààr zijn 't de gouddelvers en zoo meer, die nog al eens tot handtastelijkheden overgaan, waarbij de politie 't natuurlijk moet bezuren.

Op de plantages zijn 't veelal de Britsch-Indiërs, die zij onderling, 't zij tegen hun javaansche mede-arbeiders en ook zoo af en toe tegen hunne chefs de handen uitsteken. Van het Staten-lid, den heer Morren vernamen we reeds, toen deze niet lang geleden in Europa vertoefde, hier ter stede een lezing hield, dat omgekeerd de behandeling der arbeiders op de plantages weinig te wenschen liet, zoodat klapzaken tegen administrateurs en zoo daar gelukkig zelden voorkomen.

Den 6en Februari ll. kwam echter zoo'n zaakje voor tegen den directeur van Alliance, Mearns, een Schot van geboorte, die van zijn vorig verblijf in 't naburig Demerara de eigenaardige gewoonte moet hebben overgehouden, er nog al eens op los te ranselen onder zijn werkvolk.

De kantonrechter had hem tot een boete van f ... veroordeeld, omdat hij een arbeider, die hem met een houwer opwachtte, na den man zijn houwer te hebben ontnomen, zou hebben afgeranseld. Van dit vonnis ging veroordeelde in hooger beroep, bewerende uit noodweer te hebben gehandeld Hij werd tot f 10 boete en de kosten veroordeeld.

Te oordeelen naar het verslag, dat *Onze West* van de betrekkelijke rechtzitting gaf, schijnt men den heer M. op het juiste oogenblik ter verantwoording te hebben geroepen en zou deze daartoe te voren genoeg aanleiding hebben gegeven. In elk geval zal 't dien een lesje zijn, dat in deze hollandsche kolonie de humaniteit niet alleen in theorie maar ook in de practijk behoort te worden betracht.

Nu we toch weer bij de plantages zijn beland, kunnen we niet nalaten in verband met 't geen al zoo over cacao te doen is geweest te wijzen op 't oordeel van een Planter, die in *Onze West* 't volgende opmerkt:

»In een open brief aan Prof. Went maakt een lid van 't bestuur van de Surin. Planters-Vereeniging (doch niet uit naam van alle *planters*, leden dier Vereeniging) de opmerking: »Zoowel het slechtst onderhouden als de best onderhouden plantage heeft in dezelfde mate te lijden van de heerschende ziekte, aan 't onderhoud ligt het dus niet«. Aan 't onderhoud ligt 't wel. Allen, groot en klein, hebben dezelfde fout begaan. De natuur is ... kracht en wreekt zich thans. Een voornaam iets werd uit het oog verloren, nl. de zorg voor een goede bodem-structuur. Wat hieronder verstaan wordt? Men leze het, aan duidelijkheid niets te wenschen overlatend artikel in de *W. I. Mercuur* no. 16 (21 April 1903) van den heer W. ... Leembruggen: »Eene oude zaak in herinnering gebracht.«

Na nog even het schaduw-vraagstuk en dat der bemesting te hebben aangestipt, besluit deze planter aldus:

»(Het is) ook niet (mijne bedoeling) om critiek uit te oefenen op een tot heden gevolgd systeem, dit was goed zoolang het tegendeel niet bleek. Maar het gaat niet aan om van een uitgebroken ziekteverschijnsel te zeggen: er is niets tegen te doen« of »aan 't onderhoud onzer cultivaties ligt 't niet«. Oorzaken hebben nog steeds gevolgen.

**Curaçao.** Op Sint Eustatius ontbreekt een geneesheer en in een schrijven van genoemd eiland aan de *Amigoe di Curaçao* wordt er op gewezen, hoe noodig daar toch geneeskundige hulp is, met 't oog ook op de omstandigheid dat zich daar een leprozen-asyl voor de nederlandsche bovenwindsche eilanden bevindt. Terecht wordt er de aandacht op gevestigd dat juist voor deze, ten doode opgeschreven ongelukkigen medische hulp zooveel kan bijdragen om onnoemlijk lijden te verzachten.

De correspondent besluit zijn schrijven aldus:

»Tot welke dwaze redeneeringen 'n ongezonde (in mijn opinie 'n irrationeele, ja immoreele) toestand soms leidt, 't volgende:

Maak oproer, zei 'n Eustatiaan, die nog al bij de pinken is, dan krijg je 'n garnizoen van 30 mannetjes en dan krijg je meteen 'n dokter, want het leven van een stuk of ... soldaatjes is in het oog van het gouvernement vrij wat kostbaarder dan dat van 'n goeie 1400 hollandsche onderdanen.

Ik werd boos en zeide dat het gouvernement spoedig toonen zal, dat zulk een redmiddel niet noodig is.

De dokter zal er toch wel komen en spoedig ook... zullen zien! antwoordde de rakker.«

Moge Eustatius niet te lang op zijn geneesheer wachten, ook zonder dat 't zijn toevlucht neme tot een zoo radicaal redmiddel als waarvan hiervoren sprake is.

't Gaat 'n goed gangetje met de financiën der kolonie.

Onlangs werden de staten der middelen en inkomsten over 1903 voor de benedenwindsche eilanden openbaar gemaakt.

»Opmerkelijk is het«, schreef de *Amigoe* met 't oog op Curaçao, »dat, wat de belastingen betreft alle inkomsten de raming verre overtreffen, uitgezonderd de rijtuigbelasting, welke 90 gulden minder opbracht. Aan invoerrechten werd bijna de helft meer ontvangen. Geraamd op f 80.000 brachten zij f 111.357.86½ op.«

Voor de beide andere benedenwindsche eilanden der kolonie Bonaire en Aruba, werd ook een saldo boven de raming geconstateerd, zoodat de middelen der kolonie in 't geheel misschien een ton meer zullen hebben opgebracht dan geraamd was.

Moge dit voor de regeering 'n spoorslag te meer wezen om het reddingswerk serieus ter hand te nemen en daardoor de stemmen te doen verstommen, die zooals onlangs nog een correspondentie van het *Dagblad* van verkoopplannen gewagen, die onze regeering zouden weerhouden om ... aan de kolonie ten laste te leggen.

Alsof, indien zulke plannen werkelijk bestonden het ... in het belang van den huidigen bezitter ware om zijn bezitting in een zoo goed mogelijken toestand te brengen, om er dan zooveel meer voor te kunnen vragen.

## Hoe kan Suriname worden geholpen?

Toen we in het Avondblad van de *Telegraaf* van den 21en Februari ll. vorenstaand opschrift boven een artikel van de hand van den heer J. Hendrik van Balen lazen, waren we wel benieuwd te weten welke lading deze vlag dekte. 't Is waar, de West-Indische koloniale literatuur van de laatste jaren, heeft niet nagelaten ons ietwat sceptisch te stemmen ten opzichte van de vele raadslieden, die zich opdeden, maar voor wier eerlijke bedoelingen we niet altijd zouden durven instaan. Maar we weten dat de heer v. B. 't werkelijk goed meent met onze West en daarom wilden we nu toch ook wel eens van hem 't antwoord op de, in hoofde dezes genoemde vraag vernemen. We bekennen gulweg dat 't niet mêeviel wat ons voorgezet werd.

De schrijver begint met te betoogen dat, nu we Suriname al bijna twee en een halve eeuw in ons bezit hebben, toch wel mag worden verondersteld dat we iets van de kolonie weten.

„En toch, 't is zoo gek" meent Schr., doen we precies als of wij die kolonie pas verworven hebben. Wij zenden namelijk expedities uit; de eene is nog niet terug of de andere steekt weer van wal.

Dat maakt wel eenigszins den indruk alsof men in zijn eigen huis niet thuis is.

Wat is nu toch het doel van die expedities?

Ik meen den bal niet ver mis te slaan, als ik geloof, dat het voornamelijk het natuurkundig onderzoek betreft; want het is toch zeker niet aan te nemen, dat men nog altijd, of liever opnieuw, naar het geheimzinnige goudland, het dorado zoeken zal.

Wat het binnenland van Suriname betreft, waren we vóór de expedities van den nieuweren tijd, vrijwel bekend daarmede. Wij wisten, dat het een echt tropische natuur is, ondoordringbaar oerwoud, onbevaarbare rivieren, zwampen of moerassen, afgewisseld met savanna's. Wij weten dat het verblijf in het binnenland niet zeer gezond is, dat het verkeer er moeilijk, vermoeiend en kostbaar is enz., enz.

Of nu de vermeerdering van de kennis van dat binnenland, hoezeer ook gewenscht uit een wetenschappelijk oogpunt, in de eerste plaats het middel is om de kolonie vooruit te brengen, meen ik, met alle bescheidenheid te mogen betwijfelen.

Het middel om Suriname op te heffen, het eenige middel, is volgens mijne meening (en ik sta daarin niet alleen) de bevolking te vergrooten door toevoer van eene nijvere Nederlandsche bevolking, die, Suriname als haar nieuw vaderland beschouwend, zich daar vestigt en uitbreidt en daardoor de welvaart van het land vermeerdert."

*Bescheidenheit ist eine Zier*, maar hier was ze o. i. overbodig daar wel niemand anders zal hebben vermoed dat de expeditiën, die op initiatief van drie wetenschappelijke vereenigingen, gesteund door het gouvernement, werden uitgezonden, als middel bedoeld waren om Suriname vooruit te brengen.

Zelfs de, eerlang tot exploratie van 't Lawa-gebied door het bestuur uit te zenden expeditie, welke dus met de opsporing der hulpbronnen van die streek zal worden belast, mag, niettegenstaande het economisch doel, hetwelk zij zal nastreven, niet worden aangemerkt als middel om de kolonie op te heffen, maar slechts als hulpe om, bij welslagen, tot het middel der ontsluiting van het Lawagebied te geraken.

En waar nu vanwege de regeering werkelijk tal van middelen worden aangegrepen of overwogen — we herinneren hier nog bovendien aan den onderhanden genomen tram-aanleg, de bevordering van immigratie en van den kleinen landbouw, aan het zij 't ook ter elfder ure ten bate van den grooten landbouw op te richten proefstation, de waarschijnlijk te verwachten invoering eener rationeele bosch-exploitatie — getuigt 't wel van groote oppervlakkigheid waar de Schr. 't voorstelt, alsof de vermeerdering van de kennis van het binnenland het eenige ware, waaraan de regeering op 't oogenblik hare aandacht wijdt.

En wat nu het, door den heer van Balen aangegeven middel, de kolonisatie van Europeanen in Suriname aangaat, kan 't, dunkt ons, geen kwaad om tegenover het optimisme van den Schr. de beschouwingen te stellen, die een surinaamsch blad naar aanleiding van de behandeling der betrekkelijke begrooting in de Tweede Kamer juist over het onderhavige onderwerp ten beste gaf.

„Onze overtuiging, schrijft de *Surinamer*, dat de klimatologische bezwaren de kolonisatie door Europeanen uitdrukkelijk verbieden, is ongeschokt gebleven. Al zouden de gronden, voor europeesche landbouwers bestemd, nog zoo deugdelijk zijn voorbereid, dan zoude toch het klimaat een onoverkomelijk bezwaar opleveren voor de gezondheid en het leven zelfs der Europeanen, die zich hier op den landbouw zouden willen toeleggen."

Na in uitzicht te hebben gesteld om zoo noodig vorengenoemd bezwaar nog eens in den breede te bespreken, stelt het blad de vraag of de kleine landbouw voor Europeanen in de kolonie wel een bron van zoo niet overvloedige dan toch genoegzame inkomsten kan zijn. Het antwoord, dat de *Surinamer* op die vraag geeft, luidt niet zeer bemoedigend:

„Reeds nu, schrijft 't blad, klagen onze weinige europeesche kolonisten steen en been, dat de concurrentie der britsch-indische kolonisten de voordeelen van landbouw en veeteelt tot een zeer gering cijfer terugbrengt. De koelie, die schier geen behoefte kent en daarbij een noest arbeider is, brengt voor lagere prijzen zijne vruchten aan de markt, en vindt daarin toch een genoegzame bron van inkomsten, welke voor een Europeaan verre van voldoende zijn om slechts op zeer bescheiden wijze door het leven te komen.

En die toestand zal niet verbeteren, maar integendeel verergeren door het steeds aanwassende getal Britsch-Indiërs, die zich op den kleinen landbouw toeleggen; waardoor noodzakelijk de markt zal overstroomd worden van landbouwproducten van elke soort.

Naast het klimatologisch bezwaar, dat tegen kolonisatie der Europeanen bestaat, is in de laatste jaren dus nog een ander bezwaar verrezen, nl. het economische.

Een waarschuwend woord is derhalve zeer van pas."

De aanvoer van nieuwe britsch-indische immigranten kan zeer zeker stop gezet worden, maar er zijn er reeds eenige duizenden Hindoes en wanneer dezen allen of grootendeels zich eerlang tot kleine landbouwers zullen hebben opgewerkt, zou het zeker noodig wezen, wil men dat eventueele europeesche kolonisten aan de concurrentie dier Hindoes 't hoofd zouden kunnen bieden, dat de eersten de laatsten numeriek zoo niet overtreffen, dan toch nabijkomen. Gaat men evenwel na dat de heer v. B. zelf de kosten van uitzending van 20 europeesche gezinnen (stel 100 hoofden) op 67000 gulden begroot dan kan men op zijn vingers narekenen hoeveel millioenen in betrekkelijk korten tijd zouden moeten worden uitgegeven om het bestaan van de europeesche kolonie te midden van de massa kleine landbouwers van andere rassen te verzekeren. We nemen dan nog aan dat de paramaribosche markt voor landbouwproducten zoo maar dadelijk een groote mate van absorbtie-vermogen aan den dag legt. Mag daarop echter wel worden gerekend?

Hoe verleidelijk ook ons de mogelijkheid schijnt, Suriname in een, hoofdzakelijk door lieden van ons ras bewoonde kolonie om te tooveren, meenen we hier slechts te doen hebben met een illusie, die op bittere ontgoocheling en groot geldelijk nadeel moet uitloopen.

### INGEZONDEN.

## Regeeringsbeleid.

Amsterdam, 12 Maart 1904.

*Geachte Redacteur.*

Met veel belangstelling en sympathie nam ik kennis van het artikel in het Koloniaal Weekblad van 10 dezer, getiteld: „Het voornaamste Sociale vraagstuk voor Nederland". Ik ben het volkomen met den Schrijver eens dat er op dit oogenblik geen dringender vraagstuk is dan het nemen van ingrijpende maatregelen tot wijziging van ons koloniaal beheer.

Wie zooals ik, meer dan een halve eeuw als besturend ambtenaar op de Buitenbezittingen heeft doorgebracht en daarbij goed uit zijn oogen gekeken, beseft ten volle hoe slecht de boel ginds marcheert en de mededeelingen van den heer Scherer, in zijn onlangs gehouden redevoering in eene vergadering van Moederland en Koloniën, betreffende zijn optreden als Assistent-Resident van Gorontalo, hebben zonneklaar aangetoond dat de fout in het regeerstelsel zelve schuilt.

Aan voorstellen van bestuurshoofden tot het aanbrengen van verbeteringen heeft het toch nimmer ontbroken maar hebben deze, na jaren lang heen en weêr geschrijf tusschen den buitenpost waar zij zetelen en de Regeering te Buitenzorg, ten slotte eindelijk de Ministerstafels bereikt, dan is er veelal juist een ander partij aan het bewind gekomen, die in een nieuwen koers stuurt en worden de stukken, waarover bergen papier zijn vuil gemaakt, eenvoudig ter zijde gelegd om alles weder te laten zooals het was. Ook komt het voor dat de een of andere volksvertegenwoordiger, die in Indië particuliere relaties bezit en personeele belangen stelt boven het algemeen belang, een spaak in het wiel steekt en door een amendement alles in de war stuurt. Daar zouden voorbeelden van zijn bijtebrengen. Men verleene daarom aan de Indische Regeering meer zelfstandigheid.

Dit kan geschieden door den Raad van Indie te hervormen, met eenige particuliere leden uit te breiden en tot een Regeeringscollege te verheffen dat met der daad regeerbevoegdheid bezit en verantwoordelijkheid draagt. Met den Gouverneur-Generaal blijve dit college het rechtstreeks beheer voeren over Java, Madura, Bali en Lombok. Overigens verdeele men de Buitenbezittingen in vier zelfstandige Gouvernementen: 1e Het Gouvernement van Sumatra omvattende het geheele eiland Sumatra met daar toe behoorende eilanden de Residentiën Riouw en Bangka en de afdeeling Billiton; 2e Het Gouvernement van Borneo omvattende de Zuider- en Ooster-afdeeling en de Wester-afdeeling van dat eiland met daartoe behoorende eilanden; 3e Het Gouvernement van Celebes met daartoe behoorende eilanden de Banggaai en Soela-groepen zoomede de kleine Soenda- en Zuid Wester-eilanden behalve Bali en Lombok; 4e Het Gouvernement der Molukken omvattende geheele tegenwoordige Residentie Ternate en Onderhoorigheden, behalve de afdeelingen Banggai en Soela, met Boeroe, de Ceramgroep en Bandagroepen, de Zuid-Ooster-Kei en Aroe-eilanden.

De gouvermenteele besturen staan onder het algemeen toezicht van de Regeering te Buitenzorg, ook in verband met de voorgenomen decentralisatie der gewestelijke en plaatselijke besturen is het thans het juiste oogenblik om die hervormingen tot stand te brengen en dan tevens afdoende regelingen te treffen voor de organisatie van onze contrôle op het beheer der zelfbesturende landschappen. Die contrôle laat toch thans alles te wenschen over, er bestaat geen eenheid van richting en er is geen doel aangewezen, waar naar wij streven willen. Alles is integendeel afhankelijk van toevallige omstandigheden en incidenten, zooals deze zich nu en dan voordoen. Om maar iets te noemen heeft het Opperbestuur nog nimmer eene beslissing genomen over de vraag of wij de Inlandsche zelfbestuurders in de toekomst zullen opleiden tot werkelijke bestuurders onder onze contrôle, dan of wij hen geleidelijk zullen verdringen en hunne landschappen onder rechtstreeks bestuur brengen. Is die vraag eenmaal zooals het behoort in eerst genoemden zin beslist, dan valt er ten deze voor ons veel te leeren uit de wijze waarop de Engelschen in de Straits Settlements-toezicht en contrôle uitoefenen op het bestuur der Maleische vorsten.

Over een en ander zou zeker nog veel te zeggen zijn maar mijne gezondheid laat thans niet toe mij diep in dergelijke quaesties te begeven. Wilt daarom met het bovenstaande voor ditmaal volstaan.

Amsterdam. Dr. D. W. Horst,
Oud-Resident van Ternate en Ond.

## Kunstonderwijs in Ned.-Indië.

Toen ik voldeed aan het verzoek van een lid de Redactie van het „Maandblad voor Teekenonderwijs", om eens iets te zeggen van het bericht, hetwelk reeds in de Hollandsche bladen gestaan had over „*Onderwijs* aan een zestal inlanders te Batavia". (Het hoofd „Kunstonderwijs in Ned.-Indië" was niet van mij, doch van de Redactie) vermoedde ik niet, dat mijn entrefilet aanleiding zou geven tot een artikel over hetzelfde onderwerp van den Heer Kuyper, Hoofdleeraar aan de Haagsche teekenacademie, waarin de maatregel der Indische regeering wordt afgebroken en de „*Nederlanders in Indië*" het nog al eens moeten ontgelden.

Ik wist, bij het lezen van het oorspronkelijke bericht, evenmin iets van den bedoelden maatregel af, als vermoedelijk de Heer K. Ik was dus zoo voorzichtig mogelijk met commentaar en meldde in een begeleidenden brief aan de Redactie, *dat ik na mijn terugkeer in Indië de zaak nader zou onderzoeken en er meer over schrijven.*

De Heer K. begint met mijn *artikeltje „verkort, doch verkeerd"* weer te geven, noemt *het* daarna *eenvoudig en optimistisch* en zegt dan, dat de *zaak, waarom het handelt*, lang niet *zoo* eenvoudig is (dat *zoo* beteekent natuurlijk: *als in mijn bericht was voorgesteld*). Omdat mijn artikel er, *volgens den Heer K.*, eenvoudig en optimistisch uitziet, zou dit *de zaak eenvoudig voorstellen.* Het logische der redeneering van den Heer K. is, dunkt me, ver te zoeken en de vorige alinea moge hem de overtuiging schenken, dat hij gedwaald heeft. Met wat optimisme zal men bij het voorstaan eener nieuwe zaak, die goed is, meermalen verder komen, dan door alles met een zwarten bril te bekijken.

„Ik schreef niet", zooals de Heer K. beweerde „*dat aan de Wilhelminaschool te Batavia, aan een zestal inlanders, onderwijs zal worden gegeven in het teekenen en zooveel zij verder noodig hebben voor hun vak*", doch „*dat de leeraar in het teekenen aan de Koningin Wilhelminaschool te Batavia, J. Z. van Dijck, belast was met geven van onderwijs aan een zestal inlanders*" en ik knoopte daaraan *mijn eigen* vermoeden vast, dat de Hr. v. D. *de menschen moest leeren, zooveel ze noodig hebben in hun vak.* Beter ware het geweest, wanneer ik, inplaats van het woord „*zooveel*" gebruikt had de beide woorden „*dingen die*," want dat was toch mijne bedoeling. De Heer v. Dijck is teekenleeraar, doch daarom behoeven de zes menschen nog niet „*aan de Wilhelminaschool een opleiding in onderwijs te ontvangen volgens de gangbare methode in het teekenen van wandplaten, draadfiguren, blokken en pleisterdoezelen.*" Tusschen twee haakjes zij de heer K. gerust, dat het Teekenonderwijs aan de middelbare scholen in Ned.-Indië *niet alleen is* eene opleiding en onderwijs als hij bedoelt. Bovendien blijkt uit het programma der Haagsche teekenacademie, dat men zich aldaar óók „*schuldig maakt*" aan het teekenen naar wandplaten enz., zelfs aan den cursus in het *ornament* en voor de *Kunstnijverheid*; al wil ik hiermede niet beweren, dat de zes leerlingen van den Heer v. D. onderwijs in die richting noodig hebben.

Sommige leeraren aan middelbare teeken- en schilderscholen hebben vaak de loffelijke(?) gewoonte om de teekenleeraren van Hoogere Burgerscholen „schoolmeesters" te noemen, terwijl ze zich zelf artist achten. Volgens hen is de H.B.S. leeraar niet geschikt voor een taak op kunstgebied. De acten $M^1$, $M^2$ (en O) „*geven geen voldoenden waarborg, dat de leeraar in het teekenen genoeg ornemanist is enz.*" Wie zal het tegenspreken? Zelfs het leeraarschap, ja het Hoofdleeraarschap aan eene teeken- en schilderschool geeft dien waarborg nog niet! Men wil de zaak echter wel eens omkeeren en juist de bezitters van één of meer dier acten de noodige kunstwikkeling ontzeggen, terwijl de z. g. *artiesten zonder die acte* per sé bekwaam genoeg zijn.

Geen enkel examen geeft een *waarborg* van ontwikkeling, vooral niet als dit, *zooals toch ook wel eens geschiedt*, afgenomen wordt door menschen, die, ja! uit den aard van hunnen werkkring geschikt moesten zijn, doch die *blijken gaven* niet te kunnen examineeren.

De strekking van mijn artikeltje was, er de aandacht op te vestigen, dat onder den tegenwoordigen Directeur *althans iets* voor *ambachts- en kunstnijverheidsonderwijs aan inlanders* begint gedaan te worden. *Waar, bij eene bevolking van meer dan* 30 *millioen zielen in Indië, de regeering tot heden nog bijna niets deed voor dat onderwijs, worden in Nederland met zijn vijf millioen inwoners jaarlijks honderdduizenden, uit de Staatskas er aan besteed*; ik uitte de hoop, dat deze proefneming *de eerste schrede mocht zijn op een weg, die leidt tot de oprichting van die scholen voor Inlanders.* Me dunkt, dat ik me moeielijk voorzichtiger had kunnen uitdrukken en dus de zaak lang nog niet als beklonken of eenvoudig beschouwde.

Dat het proefnemen zoo gevaarlijk en onpractisch is, als de heer K. meent, beaam ik niet. De heer K. wil toch zeker niet, zonder voorafgaande proeven en onderzoek, maar dadelijk eene dergelijke belangrijke zaak op het getouw zetten, na enkel de ONgevraagde adviezen te hebben geraadpleegd van „menschen in Holland," al weten die van de Indische maatschappij alleen maar iets af van „hooren zeggen" of uit boeken.

Met het oog op het kunst- of kunstnijverheids-onderwijs schijnt den heer K. de proef niet gewettigd. Over het al of niet gewettigde kan de heer K. echter, evenmin als ik, thans reeds oordeelen, omdat we niet weten, hoe de officieele opdracht aan den heer v. D. luidt. Eenig onderricht in de geschiedenis der Oostersche versieringskunst en het wijzen op de hoofdzaken der aesthetica, „die in alle kunstperioden en bij alle volkeren dezelfde zijn," komt o. a. zeker den inlandschen kunstenaar nooit te onpas.

Niemand heeft beweerd en ook ik zou het niet gaarne doen, dat de *Europeesche onderwijzer* de geschikte man zou zijn voor het kunst-onderwijs en op den duur evenmin voor ambachtsonderwijs aan den inlander. Toch zouden er inlandsche artiesten en bekwame ambachtslieden tot onderwijzer opgekweekt moeten worden en daartoe zou een Nederlander in Indië, die in Holland arbeidde en aldaar en in het buitenland goed uit zijne oogen keek, heel wat kunnen medewerken. Iemand uit Nederland, die de Indische Maatschappij evenmin als de taal van 't land kent, zou daartoe volkomen ongeschikt zijn.

Al is den Heer K. tot nog toe niets bekend van eene studie van Ned. Ind. kunstenaars, die (*aan hem*) blijken gaven van grondige studie en levendige belangstelling en vereering van de Indische decoratieve kunst, durf ik hem toch wel verzekeren, dat er aldaar wel degelijk menschen zijn, die op verschillend artistiek gebied iets praesteeren en daaronder staan de teekenleeraren der middelbare scholen zeker niet achteraan.

De Heer K. bewijst den lezers van het Maandblad, die nog geen studie maakten van de Indische versieringskunst een dienst, door eenige Duitsche en Hollandsche geschriften op dat gebied op te geven, welke voor die studie veel waarde hebben. Die opgave had nog aanmerkelijk uitgebreid kunnen worden met werken in de Hollandsche, Fransche, Duitsche en Engelsche talen. „*Dat er geen Nederlanders in Indië waren en zijn, die blijken gaven van grondige studie en levende belangstelling en vereering van de Indische decoratieve kunst*", spreek ik tegen.

De Heeren *Groeneveldt*, *IJzerman*, *Dr. Groneman*, *Dr. Brandes* en *Leydie Melville*, die zulke belangrijke zaken over Indische, (grootendeels Boeddhistische) kunst publiceerden, zijn, of waren, *Nederlanders in Indië.* Het is van vele Nederlanders in Indië eene goede gewoonte om voor hunne gedane studiën geen reclame te maken, voordat ze bepaalde resultaten hebben bereikt.

Er wordt in Indië hard gewerkt. Als men het aantal werkuren van Nederlandsche betrekkingen vergelijkt met dat van vele gelijksoortige Indische, blijkt, dat aldaar aanmerkelijk meer uren arbeid per week wordt verricht dan in Holland en zulk onder alle bezwaren van een tropisch klimaat. Dat er dan nog menschen gevonden worden, die zich in hunne vrije uren aan ernstige studie op Kunstgebied wijden en zelfs nog Hollandsche Kunstbelangen dienen, moest geapprecieërd en niet verzwegen worden. De belangstelling in Kunst wordt onder de Nederlanders in Indië steeds grooter; het ledental aldaar der (Nederlandsche) vereeniging tot bevordering van Beeldende Kunsten groeide in weinige jaren aan tot ± $\frac{1}{5}$ der leden dier vereeniging en ook een Nederlandsch-Indische Kunstkring werd opgericht.

Ik ding niets af op de verdiensten van „*Oost en West*" en van *vreemdelingen*, om het Indische ornament *in Europa* bekend te maken. Opdat voor de productie der techniek een débouché gevonden worde „*ten voordeele der vervaardigers*" is bemoeiïng der Indische regeering en van „Nederlanders in Indië" noodig, want anders komen de voordeelen toch weer terecht in de zakken van Chineezen, Arabieren, en ook wel van enkele Europeanen. Daartoe is echter *samenwerking noodig* van *Nederlanders in Indië* met *Nederlanders in Nederland* en moeten de laatsten niet beginnen met af te geven op de eersten en hen als onmondig te beschouwen.

Waar in Nederland het ambacht en de Kunstnijverheid in de laatste 25 jaren belangrijk zijn vooruitgegaan, *vooral ook ten gevolge van het oprichten van Kunst-nijverheid- en Ambachtsscholen op Nederlandschen voet geschoeid*, daar meen ik *dat ook de Indische Kunstnijverheid en de ambachten aldaar zullen worden bevorderd door dergelijke inrichtingen, maar deze dan geheel ingericht naar de behoeften van den inlander.*

De zes inlanders naar Batavia op te roepen en ze aldus in de gelegenheid te stellen de mooie kunstvoorwerpen in het museum aldaar te bestudeeren, kan ik niet anders noemen, dan eene gelukkige gedachte. Men had nog verder kunnen gaan en doen zooals de heer K. b.v. zegt, n. l. een of meer collectiën voorbeelden of schoone afbeeldingen bijeenbrengen, maar er is, *en dit deed ik herhaaldelijk uitkomen*, althans *iets gedaan* en dat verheugt mij.

„*Niets zou verderfelijker zijn dan de Indische kunst haar „eigenaardig karakter te doen verliezen door ongewenschten „Europeeschen invloed. Ze behoude haar krachtig karakter, en „worde niet bedorven door den invloed van slappe Westersche „kunst.*" Dit ben ik geheel met den heer K. eens, doch die hebbe zooveel vertrouwen in de ontwikkeling van „Nederlanders in Indië", dat ook zij dien dwaalweg wel zullen weten te vermijden.

Publicatie is altijd goed en geeft aanleiding tot gepaste kritiek. Daarom drukte ik de hoop uit, dat de resultaten der proefneming publiek gemaakt zullen worden; eerst daarna kunnen we beoordeelen, hoe de heer v. D. zijne zeer zeker uiterst moeilijke taak heeft opgevat en uitgevoerd. *Zoo noodig* zal ik eventueel mijn critiek niet achterwege laten, doch het gaat niet aan, *een arbeid, die nog bijna geheel gedaan moet worden*, al vast af te breken.

Wat zorgt men toch hier in Holland *geheel belangeloos* voor het welzijn van den Inlander! Doch elke poging om iets goeds te doen door *Nederlanders in Indië*, als uit eigenbelang voortgekomen voor te stellen, is toch niet erg mooi van een *Nederlander in Nederland.* Ik heb trouwens in mijn verloftijd alweer meermalen opgemerkt, dat men hier in Holland vaak niet alles belangeloos doet, wat men er voor wil laten doorgaan.

Ik eindig met den hartgrondigen wensch te herhalen: *dat er van Gouvernementswege eerlang meer zal gedaan worden dan tot heden, om de ambachten en de kunstnijverheid onder de inlanders te releveeren en dat er in een niet te ver verwijderd verschiet ambachts- en kunstnijverheidsonderwijs vóór en dóór inlanders zal opdoemen.* Ongelukkig zijn de financiën van onze koloniën, door de belangelooze zorg van de „*Nederlanders in Nederland*" voor de honderden millioenen, die als batige saldo's van de Indische naar de Nederlandsche schatkist verhuisden, thans van dien aard, dat er voorloopig wel niet veel zal kunnen worden gedaan! Doch die Nederlanders zullen er wel voor zorgen, dat Indië er ook weer in dien zin bovenop komt! „*Er is voor Nederland nog iets schoons te verrichten aan gene zijde van den Oceaan*"!

G. J. A. Gokkel.

Amsterdam, Februari 1904.

### RECLAMES.



### Oorlogsgevaar.

Van een onzer leden ontvingen wij ter opname het onder volgende, ontleend aan een particulier schrijven uit Sabang, dd. 22 Februari j.l.:

. . . . Het eenige, waaraan op 't oogenblik hier op Sabang wordt gedacht, is natuurlijk de oorlog tusschen Rusland en Japan. Zooals u misschien weet, komen de Russische oorlogschepen hier altijd kolen halen, en zoo wordt er nu nog een heel eskader verwacht. 1) Maar de kolen zijn verkocht, ten minste voor een groot deel, en zoo is de regeering naar 't schijnt bevreesd, dat ze 't ons lastig zullen maken. Daarom worden we nu beschermd door vier groote oorlogschepen, vier kleine en drie torpedobooten, die allemaal in de baai liggen, afgetuigd, de sloepen op strand, en klaar om binnen vijf minuten te vechten. U begrijpt wat een genoegen voor de lui aan boord; den heelen dag liggen ze zonder tenten in de brandende zon; niemand mag naar den wal.

Dan hebben we hier nog drie compagnieën soldaten van Atjeh, en de heele bergartillerie. Langs de geheele baai zijn loopgraven gemaakt, en naast de societeit, die juist op een mooi punt ligt, en er anders zoo vreedzaam uitzag, staan nu links en rechts kanonnen, met de bommen erbij.

Zoo zie je aan den wal, niets dan militairen den heelen dag sjouwen met planken en platen en mandjes met aarde, als of Holland zelf aan 't oorlogvoeren was. En 't mooiste van de grap is nog, dat waarschijnlijk de volgende week alle dames van Sabang weg moeten, naar Atjeh. Dat is nu de omgekeerde wereld, want vroeger mochten ze niet op Atjeh komen.

Maar ondertusschen gelooft iedereen, dat er toch eigenlijk niets zal gebeuren, en 't is maar te hopen ook.

1) Dat het Russische eskader, boven bedoeld, van Djiboeti weer naar de Oostzee is teruggekeerd, kon toen te Sabang nog niet bekend zijn. R. C.

## Uit O.-Indische bladen.

**A. Ned.-Ind. Kunstkring.** Hieronder laten wij volgen het „Verslag der Jury omtrent de inzendingen op eene door den Nederlandsch-Indischen Kunstkring uitgeschreven prijsvraag."

Tot onderwerp der prijsvraag was gekozen een ontwerp voor een waaier, te gebruiken door eene dame.

In het geheel werden 12 inzendingen ontvangen; een niet zeer bevredigend resultaat, indien in aanmerking wordt genomen het bijzonder aantrekkelijk onderwerp der prijsvraag. Van de zijde van den Nederlandsch-Indischen Kunstkring was er bovendien naar gestreefd om algemeene deelneming zooveel mogelijk aan te moedigen door het uitloven van drie prijzen en gelegenheid te laten om bij inzendingen op de prijsvraag gebruik te maken van alle takken van kunstnijverheid, zooals schilder-, teeken-, graveerkunst, houtbewerking, kunstnaaldwerk, schildpad, het groepeeren van vederen, enz.

Gerangschikt naar den aard dezer uitingen van kunstnijverheid en der gebezigde stoffen, werden de volgende inzendingen ontvangen: 3 waaiers van beschilderde zijde, satijn of gaas, 2 van geborduurd satijn, 3 van gebatikte zijde, deels met borduursel, 2 van kunstnaaldwerk (applicatie-kantwerk op zijde en kantwerk met beschilderde vakken), 1 van uitgeslagen en beschilderd leder en 1 van beschilderde boombast. Bij slechts 3 waaiers was van specifiek indische motieven gebruik gemaakt.

Enkele inzendingen voldeden niet aan den eersten eisch der prijsvraag dat de ontwerpen oorspronkelijk moeten zijn. Ontworpen met bloemenmotieven, in weergave overeenkomende met de alom bekende Vonga-voorbeelden, moesten daarom ter zijde worden gelegd. In een ontwerp met indische wajangfiguren was men in gebreke gebleven, die figuren voor het doel te styleeren. De waaier van gespleten boomschors, een curiosum, was zoo broos van materiaal, dat ze niet beantwoordde aan den eersten eisch, welke de Jury aan de ontwerpen stellen moest, namelijk geschiktheid voor het gewone gebruik.

Bij de beslissing omtrent de bekroningen is de Jury er van uitgegaan, dat de eerste prijs, eene som van fl. 100.—, alleen ten deel mocht vallen aan eene inzending, die in ontwerp en uitvoering aan alle eischen voldoet en meer

ADVERTENTIËN.

H. W. M. M. BRANS.
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP — INKOOP
Prima zichtzendingen van uitsluitend gewaarborgde postzegels — 50% met op de prijzen der Gebr. Senf's catalogus.
CAPE OF GOOD HOPE
GELDERSCHE KADE 12
ROTTERDAM.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

## OPVOEDING.

Bij een beschaafde fam., P. G., wonende op een der eerste standen van NIJMEGEN, kunnen **1 of 2 kinderen geheel in de huish. kring worden opgenomen.** Uitstekend en aangenaam thuis, alsmede toezicht op de studie verzekerd.
Brieven letter A bureau van dit blad.

## Opvoeding.

Bij een fam. te 's-Hage (Oud-Recht. Ambt.), vroeger jaren in Indië geweest, kunnen **1** of **2 Ind. kinderen** worden opgenomen.
Uitstekende voeding en verzorging en toezicht op de studie verzekerd.
Brieven fr. lett. O bureau v. d. blad.

## OPVOEDING.

Bij een beschaafde familie, P. G., wonende in een der mooiste dorpen van de Provincie UTRECHT, kunnen **1 of 2 kinderen geheel in de huiselijke kring worden opgenomen.**
Aangenaam tehuis wordt verzekerd als ook toezicht op de studie.
Brieven fr. lett. G bureau v. d. blad.

## 1ste Klasse Pension

met uitstekende Referentiën,
Groot Hertoginnelaan 106.
Apartementen disponibel.

## Nijmegen.

VAN HOUWENINGEN & Co.
**Bottendaal** bij Station.
Bureau Woninggidsen. Opgericht 1893.
**Gratis toezending.**
Belasten zich tegen vast tarief met het **huren, verhuren; koopen** en **verkoopen** van Villa's, Heerenhuizen, enz.

## TE HUUR, dadelijk ter aanv.

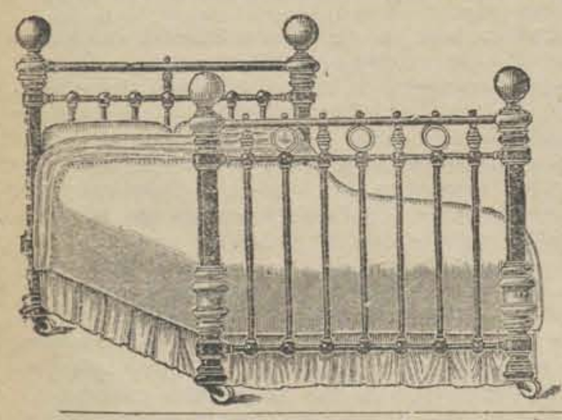
een **gem. benedenhuis**, van Brakelstraat No. 74, voor f 40 per maand inbegrip huishuur;
een **gem. bovenhuis**, met 1 of 15 April, de Perponcherstraat No. 73, f 60 per maand;
een **gem. bovenhuis**, met 1 Mei, van Brakelstraat No. 70, f 60 per maand;
een **ongem. benedenhuis**, Schuijtstraat No. 75, f 300 per jaar, ook **gemeubeld** te huur, direct te aanvaarden.
Inlichtingen te bekomen bij A. MOJET. **van Brakelstraat 68.**

## Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

## Th. A. A. SIMONIS

**34 Groenmarkt.**
DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.
Huishoudelijk Maleisch.

## Schilderen.

Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**
Atelier Kazernestraat 25.

## AGUILAR'S

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

## Machinale Blikslagerij

VAN
K. VAN SPANCKEREN,
**Stortenbekerstraat No. 26,**
**Van Miereveltstraat 19,**
**DEN HAAG,**
is het goedkoopst adres van
**Blikwerken,**
voor Export en verpakking,
**blank, gelakt en bedrukt.**
Postpakketkistjes voor de Indiën.
**Binnenkisten** (in blik en zink).

Fournisseurs de la Cour.

## KOK & ZOON,

**Tailleurs,**
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

## A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

## A. A. KNUIJVER & ZONEN,

Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van **Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in solide qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

## STENOGRAPHIE.

Onderwijs in de **Nederlandsche, Fransche, Duitsche** en **Engelsche** Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY". Prijs *f* 36 per cursus.
Cath. W. ECK,
**1e Schuijtstraat 28. Den Haag.**

## Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:
Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

## NIJMEGEN.

„UNITAS"
**Bureau van Administratie.**
Hypotheken, Assurantiës, Vaste Goederen.
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale", Tel. Interc. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

## OP REIS.

**HAAGSCHE**
KOFFERFABRIEK.
***Passage 53-57,***
DEN HAAG, Telefoon 1597.
***Noordblaak 93,***
ROTTERDAM, Telefoon 3424.
Nieuwste, Lichte en Solide
**KOFFERS zijn**
LOHENGRIN-KOFFERS
LOHENGRIN-KOFFERS
LOHENGRIN-KOFFERS
LOHENGRIN-KOFFERS
LOHENGRIN-KOFFERS
**VOORDEELIG IN PRIJS.**
**Deze KOFFERS zijn alléén in onze Magazijnen voorradig in elke atmeting.**
***Eigen fabrikaat.***




## F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

# Vereeniging „OOST en WEST"

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

ALGEMEENE VERGADERING
**op Woensdag 30 Maart**
's avonds ten 7¼ ure,
Locaal DILIGENTIA, Lange Voorhout 5, DEN HAAG.
**Na afloop der Vergadering om 8½ uur:**
**Openbare Voordracht**
door het Kamerlid,
**H. van KOL,**
***over zijne reis door West-Indië en Venezuela.***
**Toegang vrij** voor de leden van „Oost en West".
Voor **niet-leden** entrée Zaal *f* **0.25**, op de Galerij *f* **0.10**
Entréekaarten zijn verkrijgbaar in het *Lokaal Diligentia* Lange Voorhout 5, in *Boeatan* Plaats 9, in het Locaal van «Oost en West» Laan van Meerdervoort 193 en bij de Uitgevers van het «Koloniaal Weekblad» Haagpoort 4.

## VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN

***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag**
**TELEFOON No. 259.**

## Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings, Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

## RAJAH-THEE

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid,
is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.
Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond
in pakken à 4, 2, 1 en ½ ons.
Luxe-blikken à 2½ ons 75, 60 en 50 cts.
**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

## Maison OSKAM.

Magazijn van Geimporteerde Sigaren
DEN HAAG. Hoofdkantoor Hoogstraat 27 Teleph. 2405
**Filiale Witte de Withstraat 14.**
***Voor Rotterdam: Soetensteeg 7a.***
Grootste export voor Indiën.
Zeer doelmatige blikverpakking, gave overkomst gegarandeerd.
Vraag voor Uwe 3 cts sigaren **Oskam's doktertjes, Maxim** en **El Comercio.**
200 stuks franco verzending door geheel Nederland.

| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
|---|---|
| IJZEREN KOFFERS. IJZEREN KOFFERS. IJZEREN KOFFERS. IJZEREN KOFFERS. IJZEREN KOFFERS. IJZEREN KOFFERS. IJZEREN KOFFERS. IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. LEEREN KOFFERS. LEEREN KOFFERS. LEEREN KOFFERS. LEEREN KOFFERS. LEEREN KOFFERS. LEEREN KOFFERS. LEEREN KOFFERS. |
| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
| HANDKOFFERS. HANDKOFFERS. HANDKOFFERS. HANDKOFFERS. Van af f 3.— tot f 60.—. | RIETEN KOFFERS. RIETEN KOFFERS. RIETEN KOFFERS. RIETEN KOFFERS. LICHT. — SOLIDE. 70 pCt. vrachtbesparing. |

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

dan gewone kunstwaarde bezit. Hieraan beantwoordde geen der inzendingen en de Jury meent daarom de toekenning der hoogste bekroning te moeten ontraden.

De tweede prijs, eene som van fl. 30.—, zal naar het oordeel der jury moeten ten deel vallen aan de inzending onder het motto »Mei«. Bij dit ontwerp valt in de wijze van voorstelling en groepeering veel te loven, maar is de uitvoering niet vrij gebleven van gebreken, als: gemis in wijking van het verschiet, te scherpe omlijning van de vrouwenfiguur op den voorgrond en te effacieve behandeling van de onderdeelen dier figuur.

Voor den volgenden prijs komen twee inzendingen, naar het oordeel der Jury met nagenoeg evenveel recht in aanmerking: een ontwerp onder het motto »Kunst, handel en nijverheid«, als eene proeve van fijn kantwerk met beschilderde medaljons, bevattende goed geslaagde en vrij oorspronkelijke voorstellingen van (indische) Kunst, Handel en Nijverheid, en het ontwerp onder het motto »Helianthus", waarin niet alleen het met smaak uitgevoerde en gestyleerde bloemenmotief maar ook de sobere, door batik verkregen kleurschakeering te roemen valt.

De Jury zou ongaarne een van deze twee inzendingen onbeloond zien en zij vindt daarom vrijheid het Bestuur van den Kunstkring in overweging te geven om — ook met het oog op het uitvallen der hoogste bekroning — den derden prijs door twee prijzen van elk fl. 25.— te vervangen en die aan de hier aangewezen ontwerpen toe te kennen.

Eene teleurstelling was het, dat onder de inzendingen slechts twee ontwerpen van inlandsche kunstnijverheid werden aangetroffen en dat beide niet aan de eischen konden beantwoorden. Het waaier-ontwerp van uitgeslagen en beschilderd leder stond ver beneden de fraaie exemplaren, die van dergelijk kunstambacht bestaan en kon daarom niet voor bekroning in aanmerking komen. Toch verdient de deelneming van onze inlandsche kunstnijveren in deze prijsvraag op zich zelf ten zeerste aanmoediging en steun. Om hieraan bevordelijk te zijn, meent de Jury aan het Bestuur van den Kunstkring in overweging te moeten geven, zijne bemiddeling te verleenen tot aankoop der beide waaiers van inlandsch maaksel voor het verkooplokaal der Nederlandsch-Indische Vereeniging »Oost en West«.

De Jury besloot na rijpelijk over de ingekomen teekeningen te hebben nagedacht, den eersten prijs niet toe te kennen. Mevrouw Teillers te Weltevreden verwierf met twee harer inzendingen den tweeden en den derden prijs. Een extra derde prijs werd voorts toegekend aan Mevr. B. Weijerman te Weltevreden.

**B. Drijfrijst.** In verschillende mededeelingen, zoo schrijft L. in de jongste aflevering van *Teysmannia*, wordt gehandeld over »drijfrijst«, als een bijzondere soort padi. Hij mocht ondervinden dat gewone sawah padi (van de harige soort) zich zonder moeite adopteert aan verschillende levensomstandigheden en al naarmate deze veranderen, gewone sawah padi oplevert of een soort drijfrijst wordt.

Indertijd wilde hij nieuwe sawahs aanleggen in een streek, waar deze wijze van rijstcultuur niet bestond en verzocht een handelaar te Batavia haar goed zaaizaad te bezorgen van een snel rijpende soort.

Dientengevolge ontving hij padi van een harige soort, welke volgens mededeeling aan zijn eisch beantwoordde.

Een naburig inlandsch landbouwer vroeg hem er een weinig van te geven, daar hij gaarne met sawah padi een proef wilde nemen.

Herhaaldelijk toch had hij ondervonden dat de rijstoogst altijd geheel mislukte, wanneer hij de gewone padi der droge velden [aldaar wordt uitsluitend met de droge rijstcultuur gedreven] in de zeer vette moerassige gronden zaaide en de regens dan ietwat vroeg invielen, zoodat die laag gelegen velden spoedig overstroomd worden.

Hij deelde hem een paar bossen mede, die hij uitzaaide op een bijzonder vet, doch zeer laag gelegen stuk grond; hij verheugde zich reeds op de resultaten, toen hij den weligen wasdom opmerkte.

Spoedig evenwel veranderde zijn vreugde in schrik, daar hij bemerkte dat de waterstand langzaam aan hooger werd en meende dat al zijn moeite vergeefs zou zijn, en het plantsoen, evenals vroeger hem zoo vaak was overkomen, door het water zou vernield worden.

Groot was zijn verbazing, toen de padi, niettegenstaande het water bleef wassen, toch niet te gronde ging, en ten slotte een mooien oogst opleverde.

Dit merkwaardige resultaat deelde hij schrijver mede en toonde tevens een bos padistengels, welke gemiddeld drie meter lang waren geworden.

Intusschen had hij zijn sawahs laten beplanten, doch vertoonde de padi aldaar, die goed ontwikkelde, volstrekt niets abnormaals, wat lengtegroei betreft.

Blijkbaar dat deze padisoort zich gemakkelijk kan aanpassen aan de uitwendige omstandigheden en als moerasplant gelijk met het langzaam stijgende water is medegegroeid; dat was trouwens te verwachten bij een amphibieachtige plantensoort als de rijst, die zoowel in droge gronden, als in moerassen kan leven.

Zulke planten hebben immers de eigenschap, om door overmatigen lengtegroei bij wassend water steeds het hoofd boven water te houden, d. w. z. de voor het leven meest essentieele deelen, nl. de top en de bladeren boven den waterspiegel te doen blijven.

Het ontstaan van talrijke wortels aan de knoopen is bij alle grassoorten (waartoe de padi behoort) een gewoon verschijnsel.

Het komt schrijver voor dat de padi-soorten met korten rijptijd en vooral de harige soorten, overal, waar tijdelijk verdronken gronden voorkomen, tot drijfrijst kunnen worden veranderd,

Het zou wellicht aanbeveling verdienen, in dit opzicht proeven te nemen.

**C. Katoencultuur.** De katoencultuur hier te lande verkeert, althans op de erfpachtspercelen, nog in het experimenteele stadium. Er zal nog heel wat geld aan proefnemingen moeten uitgegeven worden, vóór en aleer eenige zekerheid van succes zal verkregen zijn.

Eigenaardige ervaringen worden door onze dilettant-katoenplanters opgedaan. Zoo hooren wij, zegt 't *Soer. Hbl.* van een cultuurman op den Raoen, die vier eenjarige katoenvariëteiten naast eikaar aanplantte en de ervaring opdeed dat één er van driemaal zooveel product opleverde als de andere gemiddeld, terwijl toch de planten in dezelfde agronomische omstandigheden verkeeren. Hieruit zou men geneigd zijn te concludeeren dat de keuze der voor elk land geschikte variëteit van zeer groot belang is.

FRITS.

## Van Vreemde Koloniën.

**Opstanden in Duitsch-Afrika.** De Duitschers zijn in den laatsten tijd verre van gelukkig. Na den opstand der Bondelzwarts in het zuiden van Duitsch Zuidwest-Afrika, kwam die der Hereros in het centrum der kolonie, welke 't noodig maakte om 1700 man versterkingstroepen derwaarts te zenden, ten einde de rust te herstellen. Dat zal mogelijk niet te veel tijd kosten maar langer zullen zich de naweeën van den opstand in economisch opzicht doen gevoelen. Vele kolonisten zijn gevallen, tal van hoeven vernield, het werk van jaren vernietigd.

Nu begint 't ook in Kameroen voor de Duitschers te spannen, van waar eenige weken geleden 't bericht kwam dat de commandant van Ossidinge, graaf von Pückler-Limpurg was vermoord. Nadere bijzonderheden werden niet vermeld.

Uit telegrammen, die weinige dagen geleden van officieele zoowel als particuliere zijde werden ontvangen, valt nu af te leiden, dat graaf von Pückler gevallen is op een straf-expeditie in Basjo en dat na de vernietiging zijner colonne het geheele gebied aan de Cross-rivier is opgestaan, zoo lezen we in de *Deutsche Kolonial Zeitung* van den 10en dezer. De geëmployeerden der „Noordwest-Kameroen-Maatschappij" Küster, Schoof, Schmidt en Compère zijn vermoord, de factorijen Basjo, Badje, Abokoem en Mamse, de post Ossidinge en het tolstation verwoest of verbrand. Tegelijk wordt meêgedeeld, dat voor de bestraffing der opstandelingen de voorbereidende maatregelen worden getroffen en dat de eerste, onder bevel van luitenant Nitschmann tot ontzet uitgezonden colonne, zonder door den vijand te zijn aangevallen, reeds te Nssanakang was aangekomen.

Kolonel Müller zou den 5en dezer met de hoofdmacht volgen, terwijl kapitein Langheld met een peleton den weg naar Bali beveiligde. Ten zuiden van de Cross-rivier moet alles rustig wezen, de overige geëmployeerden der genoemde maatschappij zouden zich in veiligheid hebben weten stellen. Als oorzaak van den opstand wordt opgegeven, dat graaf Pückler tegen den uitdrukkelijken wensch der „Noordwest-Kameroen Maatschappij" tegen de inboorlingen zou zijn opgetreden om dezen voor een gering vergrijp tegen den eigendom te bestraffen. Tot zoover gaan de telegrafische mededeelingen.

Het laatste bericht over het ontstaan van den opstand klinkt, naar 't duitsch koloniaal blad meent, zoowel wat den vorm, waarin het is ingekleed, als wat den inhoud betreft, onwaarschijnlijk. Graaf von Pückler stond algemeen bekend als een beleidvol, bezadigd ambtenaar, die niet wegens een kleinigheid tot een tuchtiging op groote schaal zou overgaan. Veel waarschijnlijker is 't, dat de voorvallen in 't gebied der Arios en Ibibios in Zuid-Nigeria, waardoor de Engelschen tot belangrijke machtsontwikkeling werden genoodzaakt, een terugslag op de, onder duitsche heerschappij staande stammen hebben ten gevolge gehad, ten gevolge waarvan slechts een geringe aanleiding noodig was om de vlam van den opstand te doen uitslaan.

Het, door den opstand getroffen gebied ligt in de oerwoud-streek aan beide oevers van de Cross-rivier, in de onmiddellijke nabijheid van de engelsche grens. Het wordt hoofdzakelijk door Eksus, Keakas, Bokis en Anjangs bewoond, waarvan de beide eerstgenoemde stammen als oorlogszuchtig bekend staan, terwijl ze zich slechts noode in de duitsche overheersching schikten. In 1899 overvielen zij de, met vreedzame bedoelingen in hun gebied doorgedrongen colonne van luitenant van Queiss, welke daarbij vernietigd werd. Kapitein von Besser, wien de bestraffing der moordenaars werd opgedragen, bedwong hen eerst na hevigen tegenstand te hebben ondervonden, terwijl de volledige onderwerping eerst volgde na oprichting van een post te Nssakpe. In 1901 werd deze post door kapitein Glauning naar Ossidinge verplaatst, terwijl te Nssanakang tusschen beide reeds genoemde plaatsen, aan de Cross-rivier gelegen, een tolstation werd opgericht. Te Nssakpe bleef sedert slechts een kleine tol-post gevestigd.

Van de Bokis is niets en van de Anjangs, door kapitein Ramsay slechts dat bekend, dat zij 't meest leugenachtig en gemeen dievenpak uitmaken, dat hij ooit op zijn vele reizen in Afrika heeft aangetroffen.

In 1903 verving de gouverneur het militair door een civiel bestuur en werd graaf von Pückler met de leiding van het nieuwe station belast.

Graaf von Pückler ondernam in April van 't vorige jaar een tocht naar het zuidelijk gebied der Anjangs, om voeling met hen te verkrijgen en de lieden te bewegen in rechtstreeksch verkeer te komen met de factorijen aan de Cross-rivier. Na beëindiging van zijn tocht schilderde graaf von Pückler de bewoners van 't door hem bezocht gebied in zijn rapport af als volkomen goedaardige luitjes, wien niet anders te verwijten viel dan een ongelooflijke vrees voor Europeanen en soldaten.

De jongste voorvallen hebben intusschen bewezen dat graaf von Pückler den oorlogszuchtigen aanleg der Anjangs heeft onderschat en dat hij als slachtoffer van die dwaling is gevallen (Basjo ligt in 't gebied der Anjangs).

Het geheele stroomgebied van de Cross-rivier is betrekkelijk dun bevolkt en in verband daarmede ook slechts weinig bebouwd. Een uitzondering daarop maakt 't land der Keakas. Hier vindt men dorp aan dorp. De hoeven liggen om de gehuchten verspreid en breiden zich over 't heele gebied uit, zoodat slechts hier en daar enkele boschpartijen en stroken oerwoud zijn blijven staan, welke aan 't land het voorkomen van een groot park geven.

Het gebied van de Cross-rivier is voor den handel hoogst gunstig gelegen, daar de rivier, de eenige in Kameroen, waarlangs goederenvervoer over grootere afstanden mogelijk is, tot de uitmonding van de Bali in den regentijd voor stoomschepen bevaarbaar is. De stroomversnellingen op de engelsche grens leveren in dezen tijd voor de schepen geen bezwaar op. Het gevolg van deze gunstige ligging is dan ook geweest, dat binnen weinige jaren aan de Cross-rivier een aantal factorijen werden opgericht, waardoor zich daar een druk handelsverkeer ontwikkelde. In weinige dagen is nu een deel dezer factorijen en daarmee 't werk van jaren vernietigd. Er blijft nu nog slechts te hopen, dat de opstand tot het land van oorsprong beperkt blijft; hoewel de mededeeling in 't officieele telegram: „Kapitein Langheld beveiligt met een peleton den Bali-weg" er op schijnt te wijzen, dat voor het bestuur de mogelijkheid van uitbreiding van den opstand niet uitgesloten is.

**Een nieuwe strafkolonie?** De redacteur van de *Deutsche Kolonial Zeitung*, H. Seidel, breekt in dit blad een lans voor de oprichting eener strafkolonie op de Mariannen. Nu reeds heeft de duitsche bestuurder van dezen archipel een der eilanden, Sarigan, gelegen tusschen Pagan en Saipan ingericht tot strafplaats voor de gevangenen der kolonie. Onder toezicht van twee wakers moeten de lieden daar op het veld arbeiden, zoodat de kolonie nog vruchten plukt van hun werk, terwijl overal elders in de beschaafde wereld dure gevangenissen voor de misdadigers worden gebouwd, welke laatsten op staatskosten moeten worden gevoed en gekleed. Dit geeft den heer S. aanleiding om het vraagstuk der deportatie van de misdadigers in het moederland aan de orde te brengen. In de verschillende parlementen heeft men dit, meent hij, met zekeren schroom ontweken, daar een oplossing in positieven zin allicht den nimbus van genegenheid voor 't volk en humaniteit zou kunnen vernietigen.

Wij, schrijft S., voelen ons daardoor nog te meer aangespoord om aan te dringen op de oprichting van strafkoloniën. Wij bevelen geen Duivelseiland aan, geen Cayenne, geen Nieuw-Caledonië, waar gevaren van het klimaat of van de zijde van oorlogszuchtige inboorlingen het leven der gedeporteerden bedreigt. Wij hebben geen onzer koloniën in tropisch Afrika op 't oog, zelfs niet eens Zuidwest-Afrika, waarvoor Dr. Bruck zoo krachtig het woord heeft gevoerd. Ook meenen wij dat onze melanesische bezittingen daarvoor niet in aanmerking komen, evenmin als de Peluw-, Karolinen- en Marschall-eilanden, hoewel hier 't een of andere eiland misschien toch wel geschikt mag wezen voor de opname van strafkolonisten. Maar over 't geheel zouden we toch niet willen ingaan op de voorstellen van kapitein Prager, daar de koraalvorm dier eilanden niettegenstaande de vele voordeelen, welke zij bieden, onzes inziens de aanwezigheid van een voldoende uitgestrektheid bouwland uitsluit, terwijl op vele eilanden de drinkwatervoorziening zeer veel bezwaren oplevert. Op de Mariannen is van deze gebreken niets te ontdekken. Zij hebben een zacht, door de zeewinden getemperd klimaat; zij herbergen geen menscheneters, zijn grootendeels nagenoeg onbewoond, en men vindt er genoeg onbeheerd land, dat velerlei producten kan voortbrengen, waarvoor de afnemers altijd te vinden zijn. Zij liggen verder zoo eenzaam te midden van den oceaan, dat aan ontvluchting der gevangenen niet te denken valt. De wachtdienst kan dus met een minimum aan personeel en kosten worden verricht. Het zou wel eens mogen worden overwogen om de Mariannen als strafkolonie voor onze misdadigers in aanmerking te nemen.

Er is indertijd sprake geweest om de Mariannen met vrije duitsche kolonisten te bevolken. Een Duitscher, Costenoble, heeft zich ook reeds met zijne familie op het eiland Saipan gevestigd en 't moet hem daar goed gaan. De nakomers laten zich echter wachten en 't, in de *Kolonial Zeitung* geopperde plan, om nu maar een strafkolonie van de Mariannen te maken, schijnt er op te wijzen, dat men zich van een uitbreiding der nederzetting van duitsche landbouwers niet veel voorstelt, al is de bestuurder, Fritz, dier eilanden een groot voorstander daarvan.

Voor 't oogenblik laten ook 't duitsche kapitaal en de handel van 't moederland, zich weinig aan deze eigen bezitting gelegen liggen. De Japanners des te meer. Zij hebben den copra-handel bijna geheel aan zich getrokken, maar versmaden ook andere zaken niet, zooals vruchten en slachtvee, welke zij als proviand voor hunne schepen noodig hebben. Het verkeer tusschen de Mariannen en Yokohama heeft uitsluitend plaats door middel van japansche zeilschepen, die ook voor ongeveer een jaar voor het overbrengen van de mail zorgden.

Van de duitsche Mariannen komen voor de nederzetting van blanken in aanmerking, Saipan, op welk eiland echter rekening moet worden gehouden met de eischen voor de omstreeks 1800 zielen tellende inheemsche bevolking, het 130 vierkante kilometers beslaande Tinian, waar men slechts 50 menschen maar 6 tot 700 verwilderde runderen, en duizenden wilde zwijnen, eenden, hoenders en duiven als inwoners aantreft, Rota, ongeveer 114 vierkante kilometers groot, met slechts 480 inwoners en tal van overblijfselen van een overoude beschaving, en Pagan, 97 vierkante kilometers groot, dat op 't oogenblik tegen een som van 8000 marken 's jaars aan de Pagan-maatschappij verpacht is, waarvan de deelhebbers een Japanner en drie Chamorros (inboorlingen) zijn.

Zou 't niet veeleer op den weg der duitsche regeering liggen om te trachten de bevolking dier eilanden, naar 't voorbeeld dat generaal Gallieni op Madagaskar gaf, tot nieuw leven te brengen dan om haar nog verder te vergiftigen en ten doode te doemen door toezending van het eigen uitschot?

**Bestrijding der malaria.** Velen onzer lezers zullen wel bij dag de Bitter-Meeren zijn overgestoken en dan Ismailia hebben zien liggen, een klomp groen, een vriendelijke oase te midden van de dorre zandvlakten, waaruit aan den ingang van het Suez-kanaal het paleis oprijst, dat de khedive Ismail-Pasja aan keizerin Eugenie aanbood bij gelegenheid van de opening van het Suez-kanaal.

Weinigen zullen bij den aanblik van Ismailia hebben vermoed, dat onder dat groen de dood rondwaarde en talrijke offers eischte onder de ongeveer 9000 inwoners, waarvan 2000 Europeanen, van het stadje, eens tijdens den aanleg van het kanaal een wereldstad gelijk.

In een, onlangs te Liverpool gehouden vergadering van groothandelaren, voorgezeten door Alfred Jones, den bekenden liverpoolschen reeder, heeft professor Boyce verslag gedaan van zijne bevindingen, met betrekking tot de resultaten van de maatregelen tot bestrijding der malaria, welke de Suez-Kanaalmaatschappij naar de aanwijzingen van den bekenden majoor Ross had getroffen.

Dat zoodanige maatregelen niet overbodig waren, blijkt uit 't feit dat te Ismailia ongeveer 2000 gevallen van malaria 's jaars voorkwamen.

Majoor Ross werkte een plan uit, bestaande in het dempen van de moerassen en waterplassen in de stad en haar naasten omtrek. Dat plan is in zijn geheel uitgewerkt. Er werden twee brigades opgericht voor het aanbrengen van petroleum op de oppervlakte der stilstaande wateren en voor de droogmaking der plassen. De gevolgen zijn werkelijk verrassend geweest Het aantal gevallen van malaria daalde van 2000 tot 200, waarbij nog moet worden opgemerkt dat zich daarbij geen nieuwe gevallen voordeden, maar slechts van recidive sprake was. Sterfgevallen tengevolge van malaria telde men onder de Europeanen geen enkel, terwijl van de inboorlingen slechts 4 aan de gevolgen dier ziekte overleden tegen 30 in het jaar te voren.

Professor Boyce, maakte uit hetgeen hij te Ismailia had waargenomen de gevolgtrekking dat overal waar bij de autoriteiten en de ingezetenen de ernstige wil voorzit om zich door passende maatregelen van de malaria te bevrijden, dit met weinig kosten kan worden verkregen. Dat nu in de engelsche koloniën het particulier initiatief de eerste schrede doe, dan zal meent hij het bestuur niet nalaten zijn steun te verleenen.

Na professor Boyce, nam majoor Ross 't woord om nog eens uit te weiden over de, te Ismailia verkregen resultaten. Hij bracht in herinnering dat hij, vijf jaren geleden, dezelfde maatregelen, als die daar met zoo goeden uitslag werden getroffen, voor Sierra Leone had voorgesteld. Niettegenstaande den, door den gouverneur Mac Gregor verleenden steun was in die kolonie weinig aan de uitvoering van het programma gedaan. Men stelde er toen evenmin als nu veel van voor. De, te Ismailia opgedane ondervinding heeft de doelmatigheid der gevolgde methode bewezen en men kan nu de autoriteiten van alle koloniën in de tropen daarop wijzen, om te verlangen dat daar evenzoo worde gehandeld. De strijd tegen de malaria is in Engeland op den achtergrond geraakt, men moet dien weder opnemen. Liverpool heeft vooraan gestaan, waar 't gold de oorzaken en de richtige behandeling van tropische ziekten te ontdekken, maar Frankrijk en de Vereenigde Staten nemen nu de eerste plaats in, met betrekking tot het in toepassing brengen van de te Liverpool verkregen uitkomsten. In Engelsch-Indië doen zich jaarlijks 300.000 gevallen van malaria voor. Majoor Ross hoopt dit cijfer tot het een derde te brengen, indien men de gepaste middelen in Hindostan aanwendt. Minister Brodick had hem ook reeds opgedragen om een rapport over deze quaestie in te dienen.

De heer Irvine, wien ook 't woord gegeven werd, deelde mede dat hij langen tijd in Afrika had vertoefd, daar elf aanvallen van malaria had doorstaan hoewel er ter plaatse, waar hij vertoefde geen enkele muskiet te bekennen viel. Majoor Ross had hem evenwel meêgedeeld, dat de zandvlieg daar de kiemen der ziekte overbracht.

Als Dr. Ellinger van Tegal met zijn nieuwe malariatheorie nu ook eens 'n woordje ter vergadering had kunnen meêspreken.

## Katoencultuur.

In eene circulaire, waarin nadrukkelijk er op gewezen werd, hoe andere Koloniale Staten, bij name Engeland, Frankrijk en Duitschland, ons ver vooruit zijn in het bevorderen der katoencultuur in hunne tropische bezittingen, gaven de heeren *Gelderman* uit Oldenzaal, *Blijdenstein* uit Enschedé en *de Monchy* uit Hengelo kennis, dat er Dinsdag 15 Maart j.l. in het Beursgebouw van laatstgenoemde plaats, om 3½ ure n. m. eene samenkomst van belanghebbenden en belangstellenden zou zijn.

Ons correspondeerend lid te Enschedé *Dr. A. Borgman* was door ongesteldheid verhinderd die vergadering bij te wonen. Wij danken echter aan de welwillendheid van den heer R. de Monchy Jr. uit Hengelo het ondervolgende korte verslag:

De belangstelling was zeer groot. Alle voorname textielindustrieelen hier uit de buurt waren tegenwoordig, terwijl ook van buiten af, vele fabrikanten ter vergadering waren gekomen en ook eenige cultuurmannen, die studie van de katoenplant hebben gemaakt, door aanwezigheid, hunne belangstelling toonden. Het comité bestond uit de heeren Gelderman, Blijdenstein en ondergeteekende; aan den heer Blijdenstein werd verzocht de vergadering te presideeren.

De heer Gelderman had verschillende monsters van katoen uit Egyptisch en Amerikaansch zaad, in onze koloniën geteeld, ter vergadering medegebracht, die alle bewijzen leverden, dat de katoencultuur in onze overzeesche bezittingen zeer veel kans van slagen heeft. In eene zeer interessante redevoering gaf de heer Gelderman eene nauwkeurige beschrijving van elk monster, uit welk zaad het betrokken was en in welke streken van Indië geteeld.

Nadat nog eenige der aanwezigen interessante mededeelingen deden over de cultuur, werd na eenige discussie de volgende motie van den heer H. J. H. Gelderman door de vergadering aangenomen:

»De vergadering van belanghebbenden bij de katoencultuur gehouden te Hengelo 15 Maart 1904, verzoekt het Comité zich in verbinding te stellen met de Nederl. Regeering, om te overwegen welke stappen genomen kunnen worden tot bevordering der katoenteelt in de Nederlandsche koloniën, en verklaart zich zoo noodig bereid tot finantieelen en moreele steun.«

Het voorloopig Comité werd definitief benoemd tot bestuur.

Den heer Gelderman werd namens de vergadering dank gebracht voor al de moeite die hij zich in deze gegeven heeft en de vergadering hierna gesloten.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Februari 1904.

G. J. van Kooten: Zijdeteelt in Nederlandsch-Indië. — Dr. P. Anema: Thomas slakkenmeel. — W. G. Leembruggen: Weide en hooiland. — R. Schlechter: Nieuwe, caoutchouc levende boomen. — Kinine als geneesmiddel tegen runderpest. — Goed gewicht. — Geld- en wisselmarkt, vracht en assurantie. — Productieprijzen in Januari 1904. — Europeesche houtmarkt. — Persoverzicht.

De Indische Mercuur. 15 Maart 1904. No. 11.

Jaarverslag over 1903 van de Nederl. Afdeeling der Nederl.-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw. — Suriname in 1902. — Der dreissigjährige Petroleumkrieg. Eine handelswissenschaftliche Studie von Dr. Frhr. v. Brackel. — Ned. Afd. der N.-I. Mij. van Nijverh. en Landb. [Voordracht van den heer Reinier D. Verbeek over de Indische Mijnwet]. — Het heden en de toekomst van Suriname (Ingezonden door J. A. de Gelder). — Mislukte regeling van kinabast-import. — Curaçao in 1902. — Bericht omtrent de Gouv.-kinaonderneming over het 3e kwartaal 1903. — Vereeniging van Djokjasche landhuurders: — Het motorrijtuig op de onderneming. — Katoenteelt in West-Indië. — Acacia-Cultuur en tannine-productie. — Verslagen, enz.

Maandbericht van het Nederl. Zendeling-genootschap. Maart 1904.

Alb. C. Kruijt: De litteratuur der Toradja's als leesstof voor de school.

Orgaan der Nederl. Zendingsvereeniging. Maart 1904.

L. Tiemersma: Onze nieuwe post Batavia. — Dez: Hoe de Chineezen hunne afgestorven voorouders vereeren (vervolg).

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereeniging. Maart 1904.

Nieuw-Guinea: Doreh. Reisverslag van Br. van Hasselt Jr. naar Meos-War.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 25 Mrt. | 8 April | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 18 Mrt. | 1 April | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 22 Mrt. | 5 April | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 15 Mrt. | 29 Mrt. | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 19 Mrt. | 2 April | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 25 Mrt. | 8 April | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 14 Mrt. | 28 Mrt. | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 April | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 14 Mrt. | 31 Mrt. | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 15 Mrt. | 29 Mrt. | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

## Mededeeling.

Van de Afdeeling Leiden.

**GEWONE ALGEMEENE VERGADERING**

op Zaterdag 19 Maart 1904, 's middags te 4 uren,

in het NUTSGEBOUW (Steenschuur).

ADVERTENTIEN.

N°. 2. Donderdag 24 Maart 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éèns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Van den Administrateur.

Wie van de leden kan **inlichtingen** geven omtrent de tegenwoordige **adressen** van onderstaande personen, wier Weekbladen als onbestelbaar bij ons terugkomen.

De heer *J. F. B. Regensburg*, Delft Koornmarkt 25.
" " *J. G. Snethlage*, Batavia, (*thans Nederland*).
" " *W. H. de Greve*, Amsterdam Weteringplantsoen 14.
Mevr. de *Wed. P. Hoogesteger*, geb. *Gortmans*, Delft Noordeinde 31.

### II. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

ALGEMEENE VERGADERING op Woensdag **30** Maart 1904, des avonds ten $7\frac{1}{2}$ ure, in Diligentia, Lange Voorhout 5.

Agenda.

1. Jaarverslag.
2. Bestuursverkiezing.
3. Rekening en Verantwoording van de Penningmeesteres.
4. Stellen van candidaten voor het Hoofdbestuur.
5. Kiezen van afgevaardigden voor de Algemeene Vergadering.
6. Rondvraag en sluiting.

Na afloop der Vergadering om **$8\frac{1}{2}$ ure**, Openbare Voordracht door het Kamerlid *H. van Kol* **over zijne reis door West-Indië en Venezuela.**

**Entree** voor niet-leden in de **zaal** *f* 0,25 op het **balcon** *f* 0,10.

### III. Nederl. Afdeeling der N. I. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw:

OPENBARE VERGADERING

**Vrijdag 25 Maart 1904**, 's avonds 8 ure te *'s-Gravenhage*, in een der localen van het *Zuid-Hollandsch Koffiehuis* op de Groenmarkt.

Onderwerp: *Vervolg der Voordracht over de Nieuwe Mijnwetgeving voor Ned-Indië.*

**2. Regeling van de heffing van het vast recht en de cijns van de bruto-opbrengst van Mijnconcessiën.**

Inleider: de heer *Reinier D. Verbeek*, Mijningenieur.
Introductie aan het lokaal.

*De Secretaris,*
S. STIBBE.

### IV. Van het Dagelijksch Bestuur.

De opbrengst der ten bate der verpleegde Melaatschen in Suriname gehouden tooneelvoorstelling is gelijkelijk verdeeld tusschen de beide particuliere instellingen, welke zich aan die verpleging wijden.

Een bedrag van f 285.75 is door bemiddeling der Surinaamsche Bank afgedragen aan den WelEerwaarden heer *Schweigman* te Amsterdam, vertegenwoordiger van de Katholieke stichting en een even groot bedrag aan *Ds. Ph. Begemann*, West-Indisch Predikant, penningmeester van het comité voor de Protestantsche Melaatschen-Verpleging.

Van beide kanten werd eene warme dankbetuiging ontvangen voor de ontvangst van een zoo belangrijke gift.

### V. Van de Redactie-Commissie:

Wij ontvingen voor de kolonie te Pangoengsèn van Mej. *Jansz* eene bijdrage van f 5 van den heer K. A. J., die wij per eerste mail aan haar zullen overmaken.

In onze Oost-Indische berichten deelen wij, zoowel van haar nuttig werk, als van den stand van zaken in de Witte-Kruiskolonie, van den heer van Emmerik, geregeld het noodige mee, zonder er telkens bij te voegen, dat zij, die zich geroepen voelen om aan dit heilzame streven, om den verarmden inlander, door arbeid weder, op de been te brengen, steun te verleenen, ons steeds bereid zullen vinden, hetgeen zij daarvoor bestemmen, in ontvangst te nemen, te verantwoorden en over te maken.

De gift van K. A. J. geeft ons gereede aanleiding, om den arbeid dier kloeke pioniers, die welvaart en beschaving bevorderen, op nieuw bij een ieder aan te bevelen.

### VI. Van de Afdeeling Breda:

Woensdagavond 30 *Maart* 1904, te 8 *ure*, zal **Jonkvr. F. A. von Schmidt auf Altenstadt,** een lezing houden, opgeluisterd met lichtbeelden, over hare **reis door Korea**, waarin een schets zal gegeven worden van land, volk, zeden en gewoonten, met eenige woorden over de politieke verhouding tot *Rusland* en *Japan* tot slot.

Leden met één huisgenoot gratis toegang, meerdere huisgenooten f 0.25. Niet-leden f 0.50.

Kaarten te bekomen in Concordia, waar de lezing zal gehouden worden.

Maandag 28 Maart des namiddags ten 2 uren **Algemeene Vergadering**, in de bovenzaal van het *Zuid-Hollandsch Koffiehuis*, Groote Markt, Breda.

Agenda:

*a.* Jaarverslag.
*b.* Geldelijke Rekening.
*c.* Verkiezing van twee bestuursleden.
*d.* Rondvraag.

NB. De geldelijke afrekening, bedoeld sub *b*, ligt ter inzage ten huize van den Penningmeester *J. C. van Reijn*, Bredasche Steenweg A 377 A.

## Week-Overzicht.

In het vorig nummer van dit blad werd reeds een verslag opgenomen van de, den 15n dezer te Hengelo gehouden vergadering van belangstellenden in en belanghebbenden bij een oplossing van het vraagstuk ter bevordering van de katoencultuur in onze oost- en west-indische bezittingen. Ter aanvulling van bedoeld verslag ontleenen wij nog aan het, door de dagbladen gegeven résumé, dat de oorspronkelijk door den heer Gelderman uit Oldenzaal voorgestelde motie beoogde: de wenschelijkheid uit te spreken tot oprichting eener vereeniging tot aanmoediging van den katoenaanplant in onze oost en west-indische bezittingen, in het belang der katoennijverheid en van de koloniën, terwijl daarbij tevens het Comité zou zijn uitgenoodigd om de, voor die oprichting noodige stappen te doen en zich met de regeering in verbinding te stellen.

Op vertoog van den heer van Heek, die een fiasco aan de op te richten vereeniging voorspelde, werd de motie gewijzigd, zooals die, blijkens het in 't vorig nummer opgenomen verslag, door de vergadering werd aangenomen.

't Is o. i. misschien jammer, dat de motie niet in haar oorspronkelijken vorm de toestemming der vergadering kon wegdragen. Door zulk een vereeniging zou, naar 't voorbeeld van de British Cotton Growing Association, de Association Cotonnière Française en het Deutsch Kolonial Wirtschaftliches Komitee, mogelijk reeds dadelijk de hand aan den ploeg kunnen worden geslagen, om, zoo niet de anderen in te halen, dan toch dezen nabij te streven.

Maar er zal nu toch *iets* gebeuren en dit reeds stemt ons tot dankbaarheid voor de koloniën, waar iedere nieuwe of uitbreiding eener bestaande cultuur de kans op het brengen van nieuw leven zal vergrooten.

In Juli—Augustus van dit jaar zal te Haarlem een Nederlandsche Weverij-tentoonstelling worden gehouden, waarop ook een keuzeverzameling zal te zien zijn van de mooiste nederlandsch-indische weefsels.

De *Nieuwe Rott. Cour.*, in haar nummer van den 16en dezer (Tweede Blad B) het voorloopig verslag over het ontwerp tot oprichting van een departement van algemeen bestuur voor de aangelegenheden van den landbouw in Indië, besprekende, zegt de, door haar den 11en Februari ll. tegen dat ontwerp aangevoerde bedenkingen, in bedoeld stuk wel te zien weersproken, maar niet weërlegd.

Zoo vreest 't blad, dat een geleerde, die aan het hoofd geplaatst blijft van een der belangrijkste wetenschappelijke instellingen der wereld, niet tevens gemaakt kan worden, chef van een bestuurs-departement, zonder dat òf de eene, òf de andere taak daaronder lijden moet; dat, juist 't hoofdzakelijk technisch karakter, dat 't op te richten departement zal kenmerken, aan de behartiging van het economisch gedeelte der agrarische vraagstukken zal schaden; en dat botsingen van het landbouw-departement met bestuursambtenaren niet uit zullen blijven, voor al welke tegenwerpingen de *Nieuwe Rott.* aan het voorloopig Verslag geen afdoend antwoord heeft kunnen ontleenen.

Zij vindt hierin dan ook geen aanleiding om haar betoog te hervatten, maar ziet zich daartoe door andere redenen gedrongen.

In de eerste plaats voelt ze zich geroepen om — bij wijze van waarschuwing zeker — te wijzen op de gemakkelijkheid der Kamer, die geen indische uitgaven weigert. En de omstandigheid, dat de tegenwoordige minister, met zijne kamermeerderheid achter zich, minder dan één zijner voorgangers — (alsof te voren ook niet reeds Kamermeerderheden de leiders blindelings volgden) — zulk een weigering zou behoeven te duchten, noopt haar te meer om argumenten, die zij in haar eerste betoog ongebruikt liet, niet achterwege te laten.

Het in de maand September ll. bij de firma Kolff, te Batavia verschenen vlugschrift van den houtvester J. S. van Braam: *Een landbouwdepartement in Indië* en de, door dien auteur in de *Locomotief* van 8 Januari ll. nader daaromtrent gegeven uiteenzetting zijn de bronnen, waaruit het blad zijn nieuwe argumenten put.

Het is niet de wetenschap, hoe de productiefactoren tot zijn grootste voordeel aan te wenden, meer kennis dus van de bedrijfstechniek, waaraan de javaansche landbouwer in de eerste plaats behoefte heeft. Men behoort hem grootere bedrijfszelfstandigheid, bedrijfsvrijheid te geven, dus een einde trachten te maken aan den toestand, dat »de javaansche landbouwer meer gebonden is in zijn bedrijf dan de europeesche boer in de 18e eeuw.« Eerst dàn, meent de heer v. B., heeft hij iets aan de wetenschap, hoe ze aan te wenden, aan de kennis dus van de bedrijfstechniek.

Van de parentah aloes voorziet de *N. R.* ook, afgescheiden nog van politieke gebeurlijkheden, die het blad blijkt te duchten, niet veel heil. De heer v. B. vreest zelfs, dat men den inlandschen landbouwer daarmee stellig zijn ondergang zou te gemoet voeren.

Als tegenhanger van het, door haar als onrijp veroordeelde regeeringsplan, geeft 't blad dan, zonder het voor hare verantwoording te nemen, wijl ze 't denkbeeld nog niet heeft doordacht, het volgend plan weer, dat door den heer v. B. in vorengenoemd *Locomotief*-nummer werd neêrgelegd:

»Men bereide binnen een klein, maar afgesloten deel van Java de mogelijkheid tot verbetering van de techniek voor, door dáár de agrarisch-economische hervormingen, juridisch aangepast aan de Javaansche toestanden, ten volle door te voeren, om van daaruit te groeien over het geheele eiland. Men richte daartoe een kleine economische afdeeling aan het departement van binnenlandsch bestuur in, of wijzige de inspectie der cultures in vereeniging met het wordende landbouw-crediet, dat anders óók een failure zal blijken... De »leiding, leering en aanmoediging« zal eerst daarna blijken geen holle klank, geen phrase meer te zijn.«

De *N. R.* wil echter aan 's Lands Plantentuin de middelen niet onthouden, om in ruimer mate dan tot dusver, tot voorlichting van den inlandschen zoowel als van den europeeschen landbouw op Java werkzaam te zijn, en evenmin aan den directeur dier wetenschappelijke inrichting den rang en het inkomen misgunnen van een departementschef.

Wij ontkennen niet dat met de bezwaren van het blad rekening moet worden gehouden, maar zijn van meening dat het die zelf te zwaar weegt.

De aanrakingen van het nieuwe landbouwdepartement met de inlandsche landbouwers kunnen, gegeven den, in dit opzicht bescheiden opzet voor zulk een gewichtigen maatregel, uiteraard niet van grooten omvang wezen. Langs lijnen van geleidelijkheid, voorgeschreven ook juist door den passieven tegenstand, die als gevolg der tradities van de zijde der bevolking, ook waar men haar welzijn beoogt, is te wachten, en door alle verdere bezwaren, die het op zijn weg ontmoet, zal het zich in zijn taak moeten inwerken om, wanneer de eerste lijdensjaren achter den rug zijn, geheel berekend voor die taak, daaraan met verzekerd succes zijne zorgen te wijden.

Tegenover dat plan nu, dat iets van blijvenden aard beoogt, kent 't blad verdienste toe aan het voorstel van den heer v. B. Gesteld, dat dit eens belichaamd wierd, een economische afdeeling aan het departement van B. B. toegevoegd, de inspectie der cultures gewijzigd en de noodige hervormingen in het bewuste kleine deel van Java tot stand gekomen, zoodat ze van daaruit over het geheele eiland kunnen groeien, dan zal voor dezen groei toch leiding noodig blijken, aan bedoelde afdeeling uitbreiding moeten worden gegeven. En dan zal men juist op een oogenblik, wanneer van de bestaande instellingen kracht moet uitgaan, tot de ontdekking komen, dat de directeur van B. B. dezen nieuwen last niet kan torsen, een nieuw departement noodig is en de goede gang van zaken door allerlei administratieve beslommeringen wordt verstoord.

De kosten kunnen bij 't blad geen gewicht in de schaal leggen, daar wat het aan 's Lands Plantentuin en zijn directeur wel gunnen wil en wat dan nog noodig zal blijken om het beoogde doel na te streven, en het thans door de regeering aangevraagd crediet elkander niet veel ontloopen zullen.

Het viel ons ook op, dat in het betoog der *N. R.* van den directeur van het, te creëeren departement sprake was als van een, uit zijn werkkring gerukt geleerde. Dat zal zeker bedoeld wezen met 'n blik op de toekomst, daar 't toch wel bekend mag worden ondersteld, dat de huidige eminente directeur van 's Lands Plantentuin van de onderhavige materie een speciale studie heeft gemaakt.

Er is in dit blad en o. i. om zeer gegronde redenen niet veel te doen geweest over de brochure van den heer de Gelder, welker èènige verdienste uit een oogpunt van algemeen belang slechts negatief was en daarin bestond dat zij menschen, die ook maar eenige flauwe notie hadden van den werkelijken toestand in Suriname, tal van aangrijpingspunten bood om van hunne wetenschap tegen zooveel onkunde te doen blijken.

Der brochure is in dit blad reeds 't recht wedervaren, waarop zij alleszins aanspraken kon doen gelden en toch meenen we daar nog even op terug te moeten komen om een denkbeeld te geven van den betoogtrant van den schrijver, die nu in het nummer van de *Indische Mercuur* van den 15n dezer als de vermoorde onschuld poseert, naar aanleiding van de bespreking zijner brochure in een vorig nummer van dat weekblad door Dr. van Cappelle, die nog wel, wat hij thans zal betreuren, zoo vriendelijk geweest was om 't onbillijk te heeten, indien men een geschrift, waarvan ook hij aantoonde dat 't ten duidelijkste bewees dat de schrijver zich niet de minste moeite getroost had om zich van 't onderhavige, zoo belangrijke onderwerp op de hoogte te stellen, een oppervlakkige jeremiade zou noemen.

De heer d. G. gaf dan in zijne brochure, aan dat èn groote landbouw, èn mijnindustrie, èn bosch-exploitatie z. i. in Suriname geen toekomst hadden. Voor deze stellingen werden argumenten aangevoerd, welker weerlegging al zeer gemakkelijk viel, zoo gemakkelijk zelfs dat sommigen zijner bestrijders 't zich ten plicht rekenden om ook een blik te werpen op de keerzijde der medaille, waarmeê ze dan in de kaart speelden van dezen strijder à outrance, die er gretig gebruik van maakt.

Van de door den heer de G. daarbij gevolgde tactiek de volgende staaltjes:

In het, door hem zelf in de *Nieuwe Cour.* van 22 Januari ll. gegeven résumé van zijne brochure voerde de heer d. G. b. v. als argument tegen de bestaanbaarheid eener loonende goud-industrie in Suriname o. a. het volgende aan:

»Eenige kleine pockets mogen winsten aan een enkel particulier geleverd hebben, doch overigens was de waarde van het geproduceerde goud kleiner, dan de uitgaven voor de ontginning«.

In dit blad o. a. werd ter weêrlegging van dit argument gewezen op de, door de fransche Compagnie des mines d'or in 't Lawagebied gemaakte winsten, om de oppervlakkigheid van dezen schrijver aan te toonen, die nu geheel vergeet, welke onwaarheid hij ten bewijze zijner stelling neêrschreef, om zich op te maken tot een weerlegging zijnerzijds, waaruit zoo mogelijk nog grooter onkunde en oppervlakkigheid doorstraalt, gelijk uit 't volgend merkwaardig citaat, ontleend aan de *Ind. Mercuur* van den 15en dezer blijke moge.

»De zoogenaamde schitterende resultaten der exploitatie van dit reusachtige placer (der Compagnie des mines d'or) hebben niet belet, dat de beheerders verplicht waren, om het kapitaal der vennootschap tot de helft te reduceeren, en bovendien om het overgroote deel van de concessie te abandonneeren, omdat de betaling van den cijns te bezwarend was. Niettegenstaande de bovenbedoelde gedwongen finantieele hervormingen, die voorzeker niet op voorspoed wijzen, spreekt men van de winsten, welke de maatschappij heeft gemaakt; zelfs las ik eenige maanden geleden in een onzer dagbladen, dat zij gedurende jaren flinke dividenden heeft uitbetaald. De waarheid is, dat zij over 1902, en nimmer te voren, over het gereduceerde kapitaal een dividend van 5 percent heeft uitgekeerd. De geheele productie van deze Surinaamsche glorie bedraagt ongeveer 300 K. G. per jaar. Indien de heer van Cappelle de *Nederlandsche Beurscourant* volgt, zal hij gelezen hebben dat Oost-indische ondernemingen, *wier waarden verre beneden pari genoteerd zijn*, een kwantum goud produceeren, dat aanzienlijk grooter is dan dat der fransche onderneming. Een jaarlijksche opbrengst aan goud van 300 K. G, is voor een groote onderneming dermate onbeduidend, dat van een winstgevend bedrijf geen sprake kan zijn.«

Wij vragen ons af, of de heer d. G. zelf wel de *Ned. Beurscourant*, (de *Ned. Financier* misschien?) volgt, daar dit blad toch ook geen oost-indische ondernemingen zal weten aan te wijzen, die een hooger kwantum goud dan dat der fransche onderneming ad 300 K. G., ter waarde van ± 450000 gulden produceeren, en wier waarden toch verre beneden pari staan.

De soerabajasche correspondent van de *N. R. C.*, die zich de moeite getroostte, hetgeen de heer d. G. ook had kunnen doen, indien 't hem werkelijk te doen ware om achter de waarheid te komen, om de maandelijksche productie-cijfers der voornaamste maatschappijen over 1903 te totaliseeren, komt tot de volgende conclusie:

»Redjang Lebong« f 1.710.000, »Soemalata« f 540.000, »Ketahoen« f 344.000, »Ned. Ind. Mijnb.« f 294.000, »Totok« f 234.000 en »Kahajan« f 210.000.

*De eenige indische ondernemingen, die een hooger productiecijfer behaalden* dan de »Compagnie des mines d'or«, zijn dus »Redjang Lebong« en »Soemalata« en 't is voor ons iets nieuws dat de waarden dezer maatschappijen, waarvan de eerste onlangs 20 pct. dividend uitkeerde, *verre* beneden pari zouden staan. Soemalata's haalden zelfs in de nu afgeloopen week tot $83\frac{7}{8}$ pct., terwijl de heer de G. ons een genoegen zou doen met aan te geven, waar Redjang Lebongs, al was 't maar een paar percentjes beneden pari, te krijgen zijn.

*Verre* beneden pari, scheurpapier bijna gelijk, staan b.v. de Mijnbouwtjes, wat met de tegenwoordige exploitatie, die op de mijn zelf, bij *veel lagere productie* dan die der »Compagnie des mines d'or«, een maandelijksch saldo van ongeveer 8000 gulden oplevert, niet het geval zou zijn, indien de Maatschappij niet den last te torsen had van een verwaterd kapitaal.

Indien de heer d. G. nu ook, in stede van voor zijn doel klakkeloos over te nemen wat hij hier of daar gelezen heeft, *werkelijk* de geschiedenis der fransche »Compagnie des mines d'or« had nagegaan, hetgeen hij voorgeeft te hebben gedaan, dan zou hij aan het jaarverslag dier maatschappij over 1902 hebben kunnen ontleenen, dat de reductie van 't maatschappelijk kapitaal een vrijwillige maatregel was, waartoe de beheerders de, van 1899—1902 gemaakte winst ad ± 250.000

gulden gebruikten, in stede van, zooals anderen zouden hebben gedaan, met speculatieve oogmerken, die som ten volle voor het uitkeeren van dividenden te besteden. De aandeelen der Maatschappij blijven dan ook ter parijsche beurs constant met 75 genoteerd, wat zoolang 't bedrijf niet loonender kan worden gemaakt een zuivere côte moet worden genoemd.

Wij kennen de waarde der terreinen dier maatschappij niet, maar begrijpen dat nu in Fransch Guyana sprake is van den aanleg van spoorwegen, in Suriname daarmeê een aanvang werd gemaakt, het in 't belang van aandeelhouders is om de zaken slechts gaande te houden en geen uitbreiding te geven aan de exploitatie, waarmeê weer hooge transportkosten en risico verbonden zijn. Of weet de heer d. G. soms ook niet dat in het begin van het vorige jaar de productie van een halve maand van dit placer in de vallen van de Marowijne verloren ging?

Is het vorenstaande afdoende om de eerlijkheid of de bevoegdheid van dezen strijder in het juiste licht te stellen? Zoo niet dan kunnen we nog op 'n andere zijner practijken wijzen.

Nogmaals brengt de heer d. G. in het *Mercuur*-artikel als argument tegen de mogelijkheid eener loonende boschexploitatie een onjuiste conclusie uit een circulaire van den Directeur der koloniale spoorwegen in Suriname te pas.

Deze technicus deelde in zijne tot den houthandel in de kolonie gerichte circulaire mede, dat ten gevolge van onoordeelkundige bosch-exploitatie oogenblikkelijk geen dwarsliggers uit de kolonie zelve konden worden betrokken, dat proeven dienden te worden genomen om uit te wijzen of daartoe eenige surinaamsche houtsoort in aanmerking kon komen, dat 't bij den aanleg van dezen »chemin de fer de pénétration« in de eerste plaats op spoed aankwam en de uitslag van proeven dus niet kon worden afgewacht, zoodat de directie moest overgaan tot het bestellen van eene eerste bezending dwarsliggers uit Europa, ten einde over een voldoenden voorraad te kunnen beschikken om geen stagnatie in de werkzaamheden voor den aanleg te duchten. De heer van R. V. noemt zelfs eenige houtsoorten op, die z. i. voor het nemen van de, door hem bedoelde proeven in aanmerking komen. En 't is toch deze circulaire, welke den heer d. G. — die, men moet maar brutaal wezen, in elk zijner omvangrijke artikelen van zijn verlangen naar een eerlijk debat doet blijken — aanleiding geeft tot de volgende minstens hoogst voorbarige opmerking:

»Is het mogelijk, dat een bosch, dat zelfs geene bruikbare dwarsleggers kan opleveren, ooit voor een loonende exploitatie in aanmerking mag komen?«

Mag ik 't, wat dit en komende geschriften van denzelfden schrijver aangaat, hierbij laten? Of moet ik nog even op de weder, zeer omvangrijke beschouwingen van d. G. over 't rapport Berkhout in de *Avondpost* wijzen, om naar aanleiding daarvan op te merken, dat *een eerlijk* criticus het voor en tegen eener zaak weegt, om eerst dan de conclusie te trekken, terwijl al wie slechts een eenzijdige voorstelling van iets geeft, hetzij ten goede of ten kwade, de verdenking niet kan ontgaan, dat bijbedoelingen bij hem de hoofdrol spelen. Al wie zich slechts tot afbreken zet, jammere echter niet, zooals d. G. dat in de *Mercuur* doet, wijl hem zijn eigen wapens worden voorgehouden om aan te toonen, hoezeer zijne autoriteit op 't door hem betreden gebied, eene geüsurpeerde is en dus te dien aanzien geen gewicht in de schaal kan leggen.

Hoelang, vragen we ons af, zal het d. G. vergund wezen om met zijn onverantwoordelijk geschrijf de pers onveilig te maken, voordat deze, dit werk op zijn juiste waarde schattend, zich geheel van hem afkeert?

De *Nieuwe Courant* vraagt, naar aanleiding van een artikel in de *Lochemsche Courant* van den 9en dezer, waarin melding werd gemaakt van het tragisch geval dat de te Lochem wonende vader van een, te Padang aan buiktyphus overleden officier van den dood zijns zoons kennis bekwam door als »onbestelbaar wegens overlijden« terugontvangen poststukken, in haar Avondblad van den 19en dezer of het niet wenschelijk ware, althans in geval van overlijden, niet te zien op de hoogere kosten en de namen van ambtenaren en militairen telegrafisch over te zenden. Thans heeft dit slechts plaats ten opzichte van alle militairen, die op een expeditie sneuvelen of worden verwond, en van slachtoffers, al of niet ambtenaar en militair, van bijzondere rampen. De *N. C.* merkt op dat 't een zonderling iets is, dat aan het departement niet op ieder oogenblik zekerheid is te bekomen of een, in staatsdienst zijnd persoon nog tot de levenden behoort. Ook in de, niet zeldzame gevallen dat de plaats van overlijden niet aangesloten is aan het telegraafnet?

De *Telegraaf* gaf een uittreksel uit een artikel van het *Nederlandsche Zeewezen* over Sabang, waaraan wij ontleenen dat deze haven in het afgeloopen jaar door 201 stoomschepen werd bezocht, w. o. 1 duitsch, 18 russische en 2 italiaansche oorlogschepen, 32 engelsche schepen, 1 fransch, 1 noorsch en 146 vaartuigen onder nederlandsche vlag.

Aan een schrijven van Henri Borel uit Singapore aan de *Telegraaf* ontleenen wij, dat de »Noord Brabant« en de »Utrecht« op haar weg naar Sabang om daar onze neutraliteit te helpen handhaven, te Singapore groote consternatie teweeg brachten. Waren die voorbij stoomende kruisers Russen of Japanners? vroeg men zich op de Esplanade af.

Een paar artikelen in het *Alg. Hbl.* en in de *Nieuwe Cour.* worden op goede rekening voor het volgend nummer gesteld.

## Vereeniging „Moederland en Koloniën".

### Verslag van de Algemeene Vergadering dezer Vereeniging op Donderdag 17 Maart 1904 des avonds te 8 ure in het Koffiehuis „Het Gouden Hoofd" te 's-Gravenhage.

De Voorzitter opent de vergadering. Bij de behandeling van de notulen der vorige vergadering, waarvoor verwezen wordt naar het verslag in het Weekblad „*Oost en West*" dd. 10 Maart jl., wordt voorlezing gedaan van eene rectificatie door de Programma-Commissie in dat verslag wenschelijk geacht. Zij luidt als volgt:

*a.* De commissie heeft er vooral nadruk op gelegd, dat de *militaire* eischen niet groot kunnen zijn met het oog op de dringende economische belangen van Indië en de ontwikkeling van land en volk, waarvoor niet toereikend geld is te vinden;

*b.* De commissie heeft *niet* onmiddellijk voorgesteld de woorden „*met een eigen officierskorps*" te schrappen, maar heeft *wel* verzocht voorshands de discussiën over art. 1 te voeren, zonder de quaestie van het officierskorps aan te voeren ten einde de besprekingen niet te ingewikkeld te doen zijn, terwijl bedoeld punt zou kunnen worden behandeld geheel afgescheiden van de andere beginselen in art. 1 vast te stellen.

*c.* Eerst later, nadat was overeen gekomen, dat art. 1 slechts beginselen van *politieken* aard zou bevatten, en dat niet getreden zou worden in discussies van zuiver *militairen* aard, heeft de commissie afgezien van het handhaven der bovenbedoelde bewoordingen, die een meening uitdrukken, waarover meer eigenaardig in een *militaire* vereeniging moet worden beslist, al zijn er ook tevens algemeene belangen mede gemoeid, waarover een ieder oordeelen kan.

*d.* Van een bevestiging van *Semarang* is in het geheel niet gesproken; alleen is van de zijde der commissie opgemerkt, dat één oorlogshaven, bijv. *Soerabaja*, als te ver liggende van de grenzen van ons eilandenrijk, toch geheel onvoldoende zoude zijn, maar dat aan de verdediging van de dokken te *Poeloe-Weh*, *Tandjong-Priok* en *Soerabaja* toch wel gedacht zou moeten worden.

Hierna wordt door den voorzitter mede gedeeld, dat hij zich voor ongeveer drie maanden naar het buitenland zal begeven en het presidium gedurende dien tijd zal worden waargenomen door den heer *Jhr. v. d. Does de Bye*, onder-voorzitter.

Het woord wordt gegeven aan den heer *Kempe*, die zegt, dat vele militairen in en buiten de vereeniging teleurgesteld zijn door de wijze waarop in de vorige vergadering het eerste gedeelte van de militaire paragraaf is behandeld geworden. Hij en de heer *de Greve* kunnen zich niet vereenigen met de motie *Ruitenbach*, waardoor alle krijgskundige belangen van quaestieuzen aard zijn ter zijde gesteld, en geven daarom de volgende motie in overweging:

De vergadering verklaart dat de vereeniging zich behoort uit te spreken over de volgende punten:

1°. of de *geheele* kolonie dan wel een (welk) *gedeelte* daarvan zal behooren te worden verdedigd.

2°. Welk aandeel in die verdediging door de *landmacht*, geholpen, door de marine, dan wel door de *marine*, geholpen door de landmacht, zal worden genomen.

3°. of de zeehavens door *forten* dan wel door de *schepen* moeten worden verdedigd.

De heer *Kempe* zegt, dat het hier er om gaat de Kolonie te verdedigen of *niet*, dat *halve* maatregelen niets dan geld verspillen zijn. Hij hoopt dat de Vereeniging voortaan geen gelegenheid zal laten voorbijgaan om zich in alle militaire aangelegenheden te doen hooren en daarbij zoo geprononceerd mogelijk zal optreden.

Door *Mr. Stibbe* wordt namens de Commissie te kennen gegeven, dat deze zich wel met de motie *Kempe* zou kunnen vereenigen, wanneer het woord „*verklaart*" wierde gelezen „*acht het wenschelijk.*" Na eene korte discussie waarin zich ook de heeren *de Greve* en *Ruitenbach* doen hooren, brengt de voorzitter in stemming de motie, door de Commissie geamendeerd, aldus luidende:

De Vereeniging acht het wenschelijk dat de Vergadering zich uitspreke over de volgende punten:

1e, 2e, 3e als door de heer *Kempe* voorgesteld. Zij wordt met 17 tegen 4 stemmen aangenomen, waardoor de motie van den heer *Kempe* niet meer in stemming behoeft te worden gebracht. De Voorzitter had te voren namens het Bestuur te kennen gegeven, dat, men zich verzekerd kon houden, dat het Bestuur, bij aanneming van deze motie, de daarin vervatte opdracht zoo loyaal mogelijk zoude uitvoeren zich daarvan niet met een *velleïteit* zoude afmaken.

De heer *Koster* geeft den heeren *Kempe* en *de Greve* in overweging de door hen gestelde vraagpunten zoo spoedig mogelijk in eene vergadering onzer Vereeniging in te leiden, waarop de Voorzitter opmerkt, dat dit bezwaarlijk zoo vlug kan plaats hebben omreden Commissie en Bestuur zich hebben voorgenomen het Koloniaal Programma thans zoo spoedig mogelijk af te werken.

De heer *Koster* stelt daarop voor dat de zaak in de *Vereeniging t. b. v. d. Krijgswetenschap* worde gebracht, maar de heer *Kempe* geeft er de voorkeur aan daarvoor onze eigene Vereeniging, maar dan in het volgend seizoen, te bestemmen.

De Voorzitter brengt thans aan de orde art. 2, luidende: „Aanmoediging van het in militairen dienst treden door „in Ned.-Indië geboren personen, Europeanen en inlan- „ders inzonderheid, door allen zonder onderscheid de „gelegenheid te openen om, bij gebleken geschikt- en „bekwaamheid, op te klimmen tot den officiersrang".

Naar aanleiding van eene opmerking van den heer *Ruitenbach* zegt de heer *Bosboom* namens de Commissie, dat alle uitlatingen in de Toelichtingen, betrekking hebbende op de fusie der officierskorpsen behooren te vervallen. Het zwaartepunt van dit artikel ligt in de vraag of Indië weder eene *eigene* inrichting ter opleiding van officieren zal hebben; deze quaestie behoort overeenkomstig het in de vorige vergadering aangenomen beginsel, in het Programma zelf niet te worden uitgemaakt maar zij zou in de Toelichtingen eenvoudig objectief kunnen worden behandeld op de wijze als met de door den heer *Thomas* ingeleide zaak van de machinisten zal geschieden. In verband met eene opmerking van den heer *Mac Leod*, dat de Vergadering zich reeds de vorige maal voor de opneming van dergelijke beschouwingen in de Toelichtingen heeft verklaard, vereenigt de vergadering zich met het denkbeeld des heeren *Bosboom.*

Door den heer *Kempe* wordt gewraakt, dat in dit artikel in het geheel niet van eene aanmoediging van *Indo's* en *Inlanders* om in *scheepsdienst* te treden, wordt gesproken, aangezien men toch aanneemt, dat, wanneer alleen over „*militairen dienst*" gesproken wordt, bijna uitsluitend aan de *landmacht* gedacht wordt, hetgeen door den heer *Mac Leod* beaamd wordt.

Over de door den heer *Kempe* gewenschte uitbreiding van het artikel ontspint zich eene discussie, welke de Commissie aanleiding geeft om bij monde van *Mr. Stibbe* een nieuw en wel gesplitst artikel voor te stellen, aldus luidende:

Aanmoediging van het in militairen dienst treden, zoowel bij de zee- als bij de landmacht, door in Nederl.-Indië geboren personen, Europeanen en Inlanders. Opening van de gelegenheid voor Inlanders om bij gebleken geschikt- en bekwaamheid, op te klimmen tot den officiersrang bij de landmacht.

Aldus gewijzigd wordt het met algemeene stemmen aangenomen.

Thans komt art. 3 in behandeling, luidende:

„Opheffing der schutterijen in haar tegenwoordigen „vorm met uitbreiding der Europeesche politiemacht op „de voornaamste hoofdplaatsen."

De heer *de Greve* zegt dat iedereen wel zal toegeven dat de Indische schutterijen, althans die op Java, zeer impopulair zijn en dat haar bruikbaarheid zeer gering is. Tegen de opheffing er van zou dan ook geen bezwaar bestaan, mits iets anders, iets beters in de plaats worde gegeven met het oog op de versterking van onze weerkracht, zoowel tot het handhaven van *de inwendige rust* als tegen *een aanval van buiten.* Het behoeft wel geen betoog dat zulks niet zal worden verkregen met het versterken van de Europeesche politiemacht.

De Commissie spreekt niet duidelijk uit, wat zij in de plaats van de schutterijen wil stellen. Stelt zij zich eene compensatie voor door de vrijwillige beoefening van den wapenhandel, welke in art. 4 wordt aangemoedigd en bevorderd?

Zoo ja, dan acht de heer *de Greve* daarmede een vicieus beginsel in het Programma neergelegd. Gaat men allen *oefen-* en *weerplicht* afschaffen, die met het schutterijstelsel nog eenigermate bestond, dan zal het geheel aan den *goeden wil* der Europeesche ingezetenen zijn overgelaten of zij tot de handhaving van ons gezag bij opstand of oorlog, al dan niet willen bijdragen. En bestaat die goede wil, dan zullen, bij gebrek aan oefening, die troepen van vrijwilligers voor de verdediging niet veel waarde hebben.

Wat in de plaats van de op te heffen schutterijen zoude kunnen komen, is door Spr. ontvouwd in eene vergadering van *de Vereeniging t. b. v. d. krijgswetenschap* in den jare 1902. Hij stelde toen voor een algemeenen weer- en dienstplicht voor de Europeesche ingezetenen met zeer korten diensttijd, in den geest van het *Zwitsersche* stelsel van legervorming. In vele details zal dat stelsel uit den aard der zaak voor *Indië* wijziging behoeven. Met de tegenwoordige schutterijen rust de weerplicht thans alleen op de bevolking der 5 voornaamste plaatsen, met het *Zwitsersche* stelsel zal die druk over alle Europeesche ingezetenen van Indië verdeeld worden. Spreker berekent dat het een versterking van het leger met 6000 man zoude aanbrengen.

Ten slotte geeft Spr. nog twee factoren aan welke in het voordeel komen van een in Indië, volgens zijne denkbeelden te vormen militie:

1°. het hoogere gemiddelde intellectueele peil van deze Indische militie boven de *Zwitsersche*, welke voor een groot deel uit den arbeiders- en boerenstand wordt gerecruteerd;

2°. de grooten tijd welke in Indië zal verloopen tusschen de mobilisatie en het uitbreiden van de vijandelijkheden.

Aan de hand der geschiedenis van de laatste jaren, met name van den huidigen oorlog tusschen *Rusland* en *Japan*, betoogt Spreker, dat men in Indië normaliter een paar maanden den tijd zal hebben, terwijl een leger, als het *Zwitsersche*, bijna onmiddellijk gevechtsvaardig moet zijn. Een stelsel, dat dáár voldoet, zal zulks nog te meer bij ons doen.

De heer *Koster* acht elke poging om de sterkte van het Indisch leger te verhoogen, lofwaardig en heeft uit dien hoofde met waardeering kennis genomen van de denkbeelden van den heer *de Greve.* Maar hij betwijfelt of het wel mogelijk zal zijn een weerplicht als de *Zwitsersche* in onze kolonie in te voeren. De militieplicht in het Moederland eischt van alle 144 leden der mannelijke bevolking 1 milicien terwijl in Indië op elke 10 man 1 dienstplichtige zou komen.

De heer *de Greve* doet uit komen, dat, welk oordeel men ook moge hebben over de waarde van een met het *Zwitsersche* stelsel verkregen leger, het een uitgemaakte zaak is dat het vermindering van druk te weeg brengt.

De heer *Bosboom* wijst er in de eerste plaats op dat er iets onbillijks in is, terwijl het Moederland nog geen algemeenen dienstplicht heeft, dien in Indië in te voeren

Hij heeft echter met belangstelling kennis genomen van de denkbeelden van den heer *de Greve.* Zij komen in hoofdzaak op het volgende neer:

Verplicht onderwijs in de gymnastiek op alle scholen; oefening in den wapenhandel voor de jongelieden van 17—19 jaar; een recrutendienst in het leger gedurende 1½ maand; ten slotte herhalingsoefeningen gedurende 16 dagen in het jaar, twee achtereenvolgende jaren lang.

Spreker wijst er op, dat men dien recrutendienst en die herhalingsoefeningen wil doen houden in den zoogenaamde *slappen tijd*, maar men moge weten, dat die slappe tijden voor een groot deel der Europeanen in Indië, met name voor die in de culturen werkzaam, nimmer bestaan.

Voorts merkt Spr. op dat onder de Europeanen in Indië een zeer groot deel behoort tot de ambtenaren, die niet onder den weerplicht kunnen vallen; en verder dat volgens een statistiek van Mr. Brooshooft onder de 51000 Europeanen, ongeveer 40000 halfbloeds en daar van de helft tot de economisch zwakkeren behooren, zoodat een groot deel van der weerplicht juist op die arme lieden zou drukken.

Spr. vermeent dat men in Zwitserland tot dien weerplicht is gekomen door de daar allerwege bestaande vrijwillige oefening in den wapenhandel om te zetten in een weerplicht. Hij erkent evenwel, dat, tegelijk met het opheffen der schutterijen iets anders daarvoor in de plaats moet worden gesteld en verklaart dat de comm. dan ook bereid is den weerplicht voor de Nederlandsche ingezetenen in haar propramma op te nemen; zoodat wordt voorgesteld het artikel te doen luiden:

„Opheffing der schutterijen in haar tegenwoordigen „vorm met gelijktijdige invoering van weerplicht voor „alle Nederlandsche ingezetenen en uitbreiding der „Europeesche politiemacht op de voornaamste hoofdplaatsen."

De heer *de Greve* wijst er op, dat het in zijn stelsel ligt de *besturende* ambtenaren vrij te laten en dat van de andere ambtenaren de oudere, in den regel de hoogere, ook van zelve vrijkomen. Overigens bestrijdt hij de meening van de heer *Bosboom* omtrent de wijze waarop in *Zwitserland* de weerplicht is tot stand gekomen.

De voorzitter vraagt of het niet wenschelijk is de zinsnede „met uitbreiding van de Europeesche politiemacht op de voornaamste hoofdplaatsen" te doen vervallen, hetgeen wordt beaamd door de heer *Ruitenbach*, die er op wijst dat de quaestie der politie reeds in Hoofdstuk V is afgehandeld. Door den heer *Bosboom* wordt geantwoord dat met de politie in Hoofdstuk V hoofdzakelijk die dienst in de binnenlanden bedoeld wordt. De schutterij in Indië heeft steeds nagenoeg uitsluitend gediend voor de handhaving van orde en rust op de hoofdplaatsen, en een opheffing er van brengt de noodzakelijkheid mede om juist daar een equivalent te scheppen.

Nadat *Mr. Stibbe* die vooral opkomt tegen de uitdrukking „*eerste plicht*" en de heer *Koster*, die niet zou wenschen dat speciaal het Zwitsersche stelsel werd aanbevolen, de voorstellen van den heer *de Greve* nader hebben besproken, wijst de heer *van Sandick* niettemin op het groote gewicht daarvan en zegt namens de commissie toe, dat daaraan in de Toelichtingen alle aandacht zal worden geschonken, die zij zoo ruimschoots verdienen. De heer *de Greve* verklaart daarop zich bij de redactie van de commissie te willen nederleggen.

De weinige militaire waarde door *Mr. Stibbe* verwacht van de Indische weerplichtigen, volgens het *Zwitsersch* stelsel gevormd, doet den heer *Mac Leod* er op wijzen dat voor zulke troepen die naast het leger hebben te strijden, goed schieten toch het voornaamste blijft, wat zij niet in het leger behoeven te leeren. Voorts vraagt Spr. wat er moet worden van de schutterijen in de Buitenbezittingen, bijv. die te *Ambon*, welke naar zijne meening wel eenige waarde hebben. De heer *Bosboom* komt aan dit bezwaar te gemoet door te beloven dat op de mogelijke wenschelijkheid van het behoud dezer schutterijen in de Toelichtingen zal worden gewezen.

Het artikel wordt daarna zooals de commissie het ten slotte gewijzigd heeft, met algemeene stemmen aangenomen.

Art. 4. „Aanmoediging en bevordering van de vrijwillige oefening in den wapenhandel" wordt goedgekeurd, nadat zijn bijgevoegd de woorden „door de Europeesche ingezetenen".

Door den heer *Bosboom* wordt thans een van den heer *Nijpels* ontvangen schrijven voorgelezen, waarin dat lid, zijn leedwezen betuigende, van niet op deze vergadering te kunnen verschijnen, er op wijst, dat de vaststelling van art. 7 van Hoofdstuk V van het Koloniaal Programma aan de vereeniging de verplichting oplegt om nu ook mede te werken tot de instandkoming van een aan de eischen der Indische oorlogsvoering beantwoordende *transporttrein.* De heer *Bosboom* zegt naar aanleiding daarvan dat op bladz. 148 onder punt 7 der toelichtingen reeds van het inrichten van een transporttrein is melding gemaakt, doch dat in de toelichtingen op de militaire paragraaf daarnaar nog nader zal worden verwezen.

Thans wordt een begin gemaakt met de behandeling van Hoofdstuk X, *Uitbreiding van Gebied*, waarop een ingrijpend amendement is voorgesteld door den heer *P. J. van Houten.*

De heer *Kempe* verklaart zich tegen het amendement en haalt de geschiedenis van onze nederzetting in *Nieuw-Guinea* aan om het verderflijke van de zoo dikwijls voorkomende zucht naar uitbreiding van gebied aan te toonen.

Door *Mr. Stibbe* wordt namens de Commissie eveneveneens het amendement bestreden. Wenscht men toch mede te gaan, dan zou het voldoende zijn om in het artikel van de commissie het woord „*geoorloofd*" te vervangen door „*gewenscht*". Het overige van het amendement past niet in het kader van de Hoofdbeginselen van het Programma. Maar waar haalt Nederland de groote vermeerdering van ambtenaren en troepen van daan om alle streken waar wij slechts schijngezag uitoefenen, onder ons rechtstreeksch bestuur te brengen?

De heer *van Houten* houdt eene uitvoerige rede om zijne meening te verdedigen. Hij acht de vrees, dat Nederland met zijne Koloniën te veel hooi op zijn vork neemt, overdreven, ongegrond. Men drijft die vrees tegenwoordig zoo ver, dat er zelfs stemmen opgaan om ons van een gedeelte onzer Koloniën te ontdoen. Spreker wijst op *Engeland* en *België*, welker koloniaal gebied dat van het Moederland respect. 66 en 77 malen overtreffen, terwijl die verhouding bij ons land pas 56 : 1 is. Men zou weldaden kunnen bewijzen aan de bevolking van zoovele streken, die nog steeds onder het slecht bewind van hunne inlandsche vorsten zuchten.

De heer *van Geusau* steunt het betoog van den heer *van Houten*. Spreker wijst op hem persoonlijk bekende streken op de oostkust van *Sumatra*, de westkust van *Borneo*, waar allerlei kleine potentaten heerschen, niet eens gesproten uit de landskinderen, maar nazaten van zeeroovers, die zich indertijd geweldddadig van die troonen meester maakten, waar de bevolking er naar hunkert onder ons bestuur te komen.

Terwijl de heer *de Greve* zich bij de heeren *van Houten* en *van Geusau* aansluit, verklaren de heeren *van Sandick*, *Koster* en *Bosboom* zich tegen het amendement. De heer *Bosboom* vreest, dat, wanneer de ambtenaren zich op eenigszins groote schaal de uitbreiding van gebied tot plicht gaan maken, wij binnen korten tijd voor tal van conflicten zullen komen te staan, die de grootste moeilijkheden zullen berokkenen, waartegen wij niet zullen zijn opgewassen.

Het amendement, in stemming gebracht, wordt met 9 tegen 8 stemmen aangenomen.

Daarna wordt de vergadering gesloten.

*De Ondervoorzitter der Vereeniging,*
Jhr. J. v. d. Does de Bije.
*De Secretaris,*
J. L. Swart.

## Oost-Indische berichten.

**Atjeh.** Te Pantan Leubeu onderwierp zich Teungkoe Moeda Itam van Lho Nibong met 50 volgelingen. Zijne geweren werden gehaald.

**Nieuwe inlandsche scholen.** Bij ordonnantie opgenomen in de *Java Cour.* is bepaald dat zal worden geopend: A. een openbare inlandsche school voor lager onderwijs der eerste klasse te: Trenggalek (Kediri), Patjitan (Madioen), Karanganjer (Kedoe) en Pamekasan (Madoera).

B. een openbare inlandsche school voor lager onderwijs der tweede klasse te: Tjiomas (Bantam), Djatibarang (Cheribon), Bandjar (Preanger Regentschappen), Wates (Djokjakarta), Djodjogan (Rembang), Tjangkir (Soerabaia), Poerwosari en Toempang (Pasoeroean), Ketapang (Madoera).

C. een tweede openbare inlandsche school voor lager onderwijs der tweede klasse te Klaten (Soerakarta), en Salatiga (Semarang).

**De Soekaboemische Landbouwvereeniging** zal eene algemeene vergadering houden te Bandoeng ter bespreking van de belemmeringen in het bedrijf.

**De traktementsverhooging voor residenten.** Bij besluit van 14 Februari 1904 n°. 36 (Staatsblad n°. 133) is krachtens koninklijke machtiging met intrekking van alle daarmede strijdige bepalingen de bezoldiging van alle residenten op de bezittingen buiten Java en Madoera, gerekend van 1 Januari 1904, vastgesteld op f 1250 per maand.

**Bandjermasin.** Het *Soer. Hbl.* ontving een telegram uit Bandjermasin, berichtende dat den 19en Februari van daar een detachement militairen naar Tewa, boven Kahajan, vertrekt om daar voorloopig een maand te blijven.

Men vreest een inval van de benden van den pretendent-sultan in Kahajan in welke streek, ook een groot aantal vijandig gezinde Amoentaiers zich ophouden. Bovendien worden 150 voorlaadgeweren verzonden, om uittereiken aan de ons goedgezinde bevolking.

In verband met dit bericht verdient de aandacht het volgende berichtje in het *Bandjermasinsch Nieuwsblad*, door ons ontleend aan de *Javabode:*

»Van onzen berichtgever aan de Kahajan hebben wij vernomen, dat een tachtigtal gewapende volgelingen van den pretendent-sultan de Kapoeas-rivier afzakken. Zij hebben den weg door de soengei Mendaoen genomen, die in de Kapoeas uitloopt. Men kan op die hoogte zeer gemakkelijk van de eene rivier tot de andere komen daar de bovenloop der Mendaoen niet ver verwijderd is van dien eener soengei, die in de Barito uitloopt. Slechts een korten afstand behoeven de opstandelingen te voet afteleggen. Het is ons niet bekend, welk doel de »brandals« hebben met dezen tocht; wij veronderstellen echter dat ze uitgaan om zich voedsel te verschaffen van de kampongbewoners aan de Boven Kapoeas, daar ze naar de Oostkust langs de Mahakam-rivier geen verbinding kunnen onderhouden en het verkeer met de Doesoen afgesloten is. In ieder geval zijn de kampongbewoners in de Kapoeas voorbereid, want er staan daar sedert langen tijd reeds wachtposten en pas is nu de *Ban Liong Hwat* naar Kwala Kapoeas gestoomd, om den assistent-resident der Dajaklanden aan boord te nemen, die, in vereeniging met eenige distriktshoofden, ter plaatse waar zulks dient, de noodige instructien zal geven, ten einde de Kapoeas vrij te houden."

Het krachteloos gemodder door onbevoegden in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo gaat voort, niettegenstaande alle welgemeende waarschuwingen aan de regeering van deskundige zijde.

**Alluvia.** Het *Bat. Nieuwsblad* ontving uit Singapore een brief van Skene, (den zoogenaamden deskundige, die voor het Alluvia-Syndicaat naar de terreinen van Alluvia geweest is), waarin deze zegt dat de machinerieën, waarmede genoemd syndicaat proeven heeft genomen, niet in orde waren. Anders zou men goede resultaten verkregen hebben.

Alluvia is volgens hem een zeer rijke mijn.

**De resident van Sumatra 's Oostkust,** Schaap, zal, blijkens *de Javabode* met verlof te Batavia komen ten einde door den rechter-commissaris gehoord te worden in de zaak van den administrateur van St. Cyr, beschuldigd van koeliemishandelingen.

**De strijd over den peperhandel van Atjeh.** Wij lezen in het *Soer-Hbl* dat de kamer van koophandel te Penang indertijd, gelijk men weet, aan het bestuur van de Straits Settlements heeft verzocht, den uitvoer naar Atjeh toe te laten van een millioen Straitsdollars. Men hoopte op die wijze tegemoet te komen aan de moeielijkheden, waarin de peperhandelaren verkeerden, door het verbod van invoer van oude dollars in ons gebied en van uitvoer van nieuwe dollars uit de Straits. Zoodoende dacht men ook den peperhandel van Atjeh voor Penang te zullen behouden.

De regeering van de Straits heeft het verzoek van de Penangsche kamer van koophandel gedeeltelijk ingewilligd door den uitvoer toe te staan van een half millioen dollars, in hoeveelheden van honderdduizend stuks per maand.

**Buitengewoone politiediensten.** Aan den resident van Bezoeki is blijkens een besluit in de *Javasche Courant* de bevoegdheid verleend om in ernstige gevallen zoo noodig tot beveiliging van personen en goederen den bijstand van de bevolking te vorderen in den vorm van buitengewone gemeentelijke politiediensten, mits beperkt binnen het gebied der dessa.

**Sabang.** De Kapitein H. Colijn, is belast met het civiel en militair gezag te Sabang.

**Moord.** Den 20sten Februari j. l. is de ziekenverpleger van der Ven vermoord. De daders zijn nog onbekend, maar men verdenkt twee Europeanen.

**Onregelmatigheden.** Blijkens *de Javabode* zijn bij de Handelsvereeniging Amsterdam, onregelmatigheden ontdekt. Sedert geruimen tijd is diefstal gepleegd van provisiën, ten bedrage van over de duizend gulden. Inlandsch personeel, dat van het feit verdacht wordt, is in hechtenis gesteld.

**Gevolgen der bandjirs.** Ten gevolge van bandjirs zijn in het district Tenggeles van de afdeeling Koedoes, 716 bouws sawah overstroomd, waarvan 20 bouws met padi beplant, zijn vernield.

**Een oude bekende overleden.** Onlangs overleed te Koedoes, de gepensionneerde ondercollecteur, gewezen 2e luitenant bij de Infanterie, versierd met de Militaire Willemsorde 4e klasse, Raden Broto adiwidjojo, ook genaamd »Kimplo« in den ouderdom van ongeveer 66 jaren.

**Pareltelt.** Eenige maanden geleden werd bij de firma Bauch een doosje met parels van een bepaalde grootte, zorgvuldig weggesloten in een kast en nu pas te voorschijn gehaald. Tot groote vreugde van de eigenares was het aantal parels vermeerderd met een vijftigtal kleine-e, juist geschikt voor ringen.

Wij hebben de kleine pareltjes gezien, zegt de *Pr.-B.*, die niet aanwezig waren, toen het doosje met parels, naar men ons met den meesten nadruk verzekerde, werd opgeborgen. Een dame op Garoet houdt er zulk een buitengewone parelteelt op na en legt, om het aantal te vermeerderen, de parels gedurende geruimen tijd in rijst.

**Magazijnsdienst bij de Artillerie, Genie en Militaire Administratie.** Bij koninklijk besluit, afgekondigd bij indisch staatsblad no 132 is vastgesteld dat in de opengevallen officiersplaatsen bij den magazijnsdienst der artillerie, der genie en der militare administratie wordt voorzien:

in den regel door bevordering van magazijnmeesters of voor zooveel het wapen der genie betreft ook van militaire architecten en opzichters der eerste klasse— van hetzelfde wapen of dienstvak en

bij uitzondering door overplaatsing—met of zonder bevordering—, van daartoe genegen officieren van het eigenlijke wapen of dienstvak.

**Meer Landraadvoorzitters.** Men schrijft aan het *Soer. Hbl.* uit Buitenzorg dat bij de regeering het voornemen bestaat het aantal landraadvoorzitters op Sumatra met twee te vermeerderen en wel met standplaatsen te Padang Pandjang en Pajakombo. Elk dezer rechtsgeleerde heeren zal een vier- of vijftal landraden hebben te presideeren en daarvoor zal hem een afzonderlijken griffier (voor alle in zijn ressort te zamen) worden gegeven. Tot dusver werden de klerken van assistent-residenten en controleurs met grifferswerk belast. Het was dringend noodig dat hierin verandering werd gebracht, zegt de schrijver.

De maatregel verdient ook uit een juridisch oogpunt toejuiching.

**Revaccinatie.** Onlangs heeft een vergadering plaats gehad van den geneeskundigen raad, onder anderen bijgewoond door den dirigeerend officier van gezondheid 1e klasse Marcus, de doctoren Godefroy, Papelard, Noordhoek Hegt, Kiewit de Jonge en den controleur van de politie, den heer Johan.

Naar *de Javabode* verneemt, is besloten aan de regeering voortestellen, maatregelen te nemen, dat de revaccinatie in de kampongs der residentie Batavia voortaan op doeltreffender wijze kunne plaats hebben. De thans geldende bepalingen werken niet afdoende; er zal meer pressie en overreding dienen te worden aangewend, om de in- en herinenting meer algemeen te doen geschieden dan thans.

**Ter voorkoming van vexatiën** Van particuliere zijde zijn plannen aanhangig gemaakt voor de oprichting van verblijfgelegenheden te Batavia voor contractkoelies om vexatiën te voorkomen van de zijde der koeliewervers, wanneer dezen voor hun logies zorgen.

De politie steunt het plan, doch stelt eenige voorwaarden, zoo meldt de *Javabode*.

**Overleden.** De heer J. Kieffer, redacteur van de Bintang Betawi, is overleden.

**Een vondst van Archæologische waarde** deed volgens den malangschen correspondent van de *Loc.* niet lang geleden de heer Lydie Melvil, toen hij in een der kampongs in de buurt van Singgosari een steen ontdekte, waarop de doodsakte gebeiteld staat van een der laatste koningen uit het rijk, dat hier in het pasoeroeansche gevestigd was, vóórdat de Islam hier zegevierde. Deze vorst, na zijn dood Siwa Boedha geheeten, — omdat hij begraven werd tusschen de plaatsen, waar de goden Siwa en Boedha vereerd werden — is in 1214 (inlandsche jaartelling) met zijn geheele hofhouding vermoord geworden. De begrafenisplechtigheden, die volgens de leer van Boedha moeten verricht zijn, alvorens de ziel de gewenschte rust kan genieten, werden voor dezen vorst eerst met groote statie verricht onder zijn tweeden opvolger en in 1273 liet de rijksbestierder Gadjah-Madi ter nagedachtenis aan Siwah Boedha, die bij zijn leven een geheel anderen naam droeg, welke de schrijver echter ontgaan is, bovengenoemden steen vervaardigen, waardoor Gadjah-Madi tevens zijn naam voor goed aan de vergetelheid ontrukte. Men zoekt nu naar de plaats, waar de steen oorspronkelijk geplaatst geweest is, dus naar de begraafplaats van Siwa Boedha, zegt het *Bat. Nbl.*

**De Bezoekische rietbrandenquaestie.** Wij vernemen dat het bestuur van het departement Bezoeki van het Algemeen Syndicaat van suikerfabrieken, 't welk onlangs door den Gouverneur-Generaal werd ontvangen, zeer minzaam ontvangen werd. Z. E. bleek zeer goed op de hoogte van de zaak en verklaarde te weten, dat niet de suikerfabrikanten schuld dragen aan de rietbranden, maar in hoofdzaak het bestuur. Hoe de landvoogd zich hierover uitliet, zullen wij discretelijk verzwijgen, maar alleen nog vermelden dat hij de heeren zijn vollen steun toezegde, schrijft men in het *Soer. Hbl.*

**Wees- en boedelkamers.** De presidenten van de wees- en boedelkamers zijn aangeschreven om in het vervolg bij het doen van voordrachten behalve op geschiktheid, te letten op het bezit van het diploma van grootnotaris, kleinnotaris en boekhouder, welke laatste categorieën de voorkeur zullen genieten, zoo lezen wij in *het Bat. Nbl.*

**Vendumeesters.** Door den resident van de Preanger Regentschappen is voorgesteld vendumeesters aan te stellen te Bandoeng, Soemedang, Soekaboemi en Tjiandjoer, waar deze betrekkingen thans worden waargenomen door de notarissen.

**Deli.** Het *Bat. Nbl.* bericht dat de raad van justitie besliste dat 32 Inlandsche contractanten van ondernemingen in Deli gehoord zullen worden door mr. Rhemrev, naar aanleiding van een door hen ingediende klacht, terwijl de genoemde officier van justitie als regeeringscommissaris in Deli was.

**Uitbreiding van den Staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust.** Door den hoofdingenieur, chef van de exploitatie van den Staatsspoorweg ter Westkust van Sumatra, zijn nu de noodige voorstellen ingediend voor de uitbreiding van den spoorweg met de lijnen van Solok over Soebang naar Boekit—Poetoes en van het Ombilinkolenveld naar Fort van der Capellen, schrijft *het Bat. Nbl.*

Het verder ontworpen lijntje van het Ombilin-kolenveld naar Fort van de Capellen zal, meent het blad, moeten dienen om de ontginning mogelijk te maken van de meer noordelijk gelegen kolenvelden.

Wordt hiertoe eenmaal overgegaan, dan zal de tweede afvoerweg van Solok naar Emmahaven des te meer blijken in de behoefte te voorzien.

**Paarden.** Volgens *de Javabode* zijn uit Bombay twee honderd Arabische paarden voor de cavalerie aangevoerd.

De goedgekeurde paarden zijn voor f 650 het stuk aangenomen.

Het zijn prachtige hengsten.

**Neutraliteit.** Ook te Padang worden maatregelen genomen om de neutraliteit te verzekeren. Veldwerken langs den weg naar Soengei Beramas worden door militairen in orde gebracht, schrijft *het Soer. Hbl.*

**Stand der voedingsmiddelen op Java en Madoera.** Het maandrapport over de maand December geeft, wat den stand van het rijstgewas te velde betreft, geen reden tot bezorgdheid. De kwalificaties varieeren tusschen gunstig en over het algemeen bevredigend. Hier en daar waren voor een enkele dessa de vooruitzichten minder rooskleurig. De stand van andere gewassen was eveneens goed, behalve in enkele districten van de afdeeling Japara. In de afdeeling Grobogan waren 4844 bouws en in de afdeeling Koedoes 1300 bouws vernield, terwijl in Pati de djagoengplant vrijwel geheel vernield is. In Toeban had de djagoengaanplant geleden van de vele regens. Door dezelfde oorzaak mislukten dergelijke aanplantingen op sawah's en rawa's in het district Karanggeneng en het district Goenoeng Kendeng van de residentie Soerabaja. Op de vraag of er bij de hoofden en bevolking eenige bezorgdheid heerscht omtrent de naaste toekomst, valt in verband met den toekomstigen oogst, wat Batavia betreft, nog niets te zeggen. De minder goede uitslag van den laatsten oogst doet velen een moeilijken tijd doorleven. De economische toestand van de afdeeling Grobogan vereischt nog steeds de meeste zorg en oplettendheid van het bestuur. Houden de regens aan, dan kan de toestand ongunstig worden. Vrees voor gebrek aan levensmiddelen bestaat niet.

In het district Oendaän (afdeeling Koedoes) hangt de toestand der bevolking geheel af van bandjirs en regenval. Op het oogenblik zegt het rapport, is er over het algemeen geen reden tot bezorgdheid zelfs in de onder de meest ongunstige omstandigheden verkeerende dessa's is van schaarschte aan voedingsmiddelen geen sprake.

**Een aardschuiving.** Een aardschuiving heeft plaats gehad tusschen Tjitrap en Rangkas Betoeng.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De *Surinamer* van den 21en Februari ll. gaf den volgenden behartenswaardigen wenk:

»Al wie orde en zedelijkheid ter harte gaan, zal met vreugde geconstateerd hebben, dat het aantal huwelijken in de kolonie steeds toenemend is.

En wie daarbij zich nog interesseert voor kolonisatie, zal het als een werkelijk succes beschouwen dat men in het Gouvernementsblad — rubriek huwelijken — zoovele britsch-indische en nederlandsch-indische namen leest. 't Is een teeken, dat velen niet langer »immigranten« doch »burgers« willen zijn.

Voorzeker, het bestuur en de respectieve ambtenaren stellen alles in het werk om het sluiten van huwelijken, in 't bijzonder voor vreemdelingen, te vergemakkelijken. Maar toch is nog niet alles gedaan om dezen »burgers« en hunnen nazaten die stelling in onze maatschappij te bezorgen, welke hun — onzes bedunkens — rechtens toekomt. Zij zijn en blijven personen, familiën, geslachten zonder »van«, m. a. w. nog altijd, althans eenigermate, buiten de samenleving gesloten en minder bevoorrecht dan personen buiten echt geboren.

Zou het nu niet dienstig en niet doenlijk zijn deze laatste wettelijke uitsluiting of officieele ten achterstelling te doen vervallen en te bepalen, dat aan *immigranten, alsook aan Indianen en Boschnegers, bij het aangaan van een burgerlijk huwelijk het voorrecht gegeven of de plicht worde opgelegd in overleg met den ambtenaar van den burgerlijken stand een familienaam te kiezen en voortaan te voeren?*

Wanneer hier niet ten spoedigste een décret à la Napoléon wordt uitgevaardigd, zullen wij weldra in de registers van Kerk en Staat eene complicatie vinden, die in zake van huwelijksbeletselen en erfrecht elk onderzoek schier onmogelijk maakt.«

't Is ons aangenaam in de *Surinamer* de erkentenis te lezen, die in vorenstaande regelen ligt opgesloten, dat ook in het burgerlijk huwelijk eene opvoedende kracht gelegen is, inzonderheid voor eene maatschappij in wording, als die welke men in Suriname aantreft. Wij hopen dan ook dat deze wenk van het blad, waardoor het getoond heeft een open oog te hebben voor zoo gewichtige factoren voor den gang van zaken in eenige maatschappij, als orde en zedelijkheid zijn, ernstig ter harte worde genomen door de bevoegde autoriteiten.

Een anderen goeden wenk, maar nu tot de bewoners der kolonie, met name de afstammelingen der negers gericht, troffen we in de *Surinaamsche Bode* aan, waar dit blad in zijn nummer de volgende verzuchting slaakt en opwekt tot beterschap:

»De toestand op politiek en sociaal gebied moest jammerlijk worden; omdat het volk altijd Gods water over Gods akker liet stroomen; omdat het niet zelfstandig optrad, daar het zich aan den leiband van anderen, die wat in de melk te brokken hadden, bizonder gelukkig gevoelde.... Ware het niet dat de meerderheid der nakomelingen van die vrijgemaakten, thans burgers in de uitgebreidste beteekenis van het woord, zóó zorgeloos en doelloos leefden, dan konden zij onder welke moeilijke omstandigheden ook, nu voldoende kennis hebben opgedaan, om gewicht in de schaal te kunnen leggen. Daar wij inderdaad niet voor *re* maar voor *evolutie* zijn, meenen we het verbroken evenwicht in onze maatschappij te herstellen door 't volk, zoo men wil de negers, op te voeden, op zijn gebreken te wijzen, geschikt voor de samenleving te maken en het uit zijn doodslaap wakker te schudden.«

Met genoegen constateerden we ook in hetzelfde nummer van het blad, waarin 't vorenstaande voorkomt, dat 't meent niet op zijn weg te liggen om aan overdreven eischen van het volk voedsel te geven, inzonderheid niet waar 't een werk van zoo algemeen nut voor de kolonie betreft, als de aanleg van den spoorweg moet worden geacht.

Uit bedoeld nummer blijkt ons toch, dat 't blad zijn Para-correspondent, die de overdreven eischen der Paranegers voor het werk bij den spoorweg-aanleg scheen te billijken, op de vingers heeft getikt.

**Curaçao.** De *Amigoe di Curaçao* weet meê te deelen dat Dr. van Hall, de inspecteur van den landbouw in West-Indië tijdens de tentoonstelling op Curaçao zal wezen en een lezing houden. Het blad geeft nu der »Curaçaosche Maatschappij den raad om eenige takjes der, door de vernielende ziekte aangetaste divi-divi, naar Suriname op te zenden, opdat de heer van Hall ook in staat zij daaromtrent inlichtingen te geven en een geneesmiddel aan te wijzen.

Wij vreezen dat 't niet zoo gauw in zijn werk zal gaan om diagnose en het gepaste middel voor de hier bedoelde ziekte vast te stellen. Men bedenke eens hoeveel hoofdbrekens de bestrijding der krullotenziekte in Suriname den deskundigen kost. Een onderzoek in loco en proeven aldaar zullen wel noodig zijn, voordat het middel zal kunnen worden gevonden.

Den 21en Februari l.l., ontleenen we aan *de Wekker*, bezocht het duitsche stoomjacht »Prinzessin Victoria Louisa« wederom de haven, ditmaal met 206 toeristen aan boord, die, kort na hunne aankomst, de stad en omstreken, hetzij te voet, hetzij per rijtuig bezochten, om te bezichtigen wat te zien is. Met hunne draagbare photographie-toestellen namen eenigen hunner kiekjes. Des namiddags vertrok het jacht naar Kingston op Jamaica.

Tot de uitstapjes in den omtrek van de stad zal zeker ook wel een tochtje naar de plantage »Groot St. Joris« behooren, wier beheerder in de *Amigoe* adverteert, dat het geëerd publiek van Curaçao en de vreemdelingen, die het eiland bezoeken, genoemde plantage mogen bezichtigen en daarop den dag doorbrengen, mits zij gebruik maken van de rijtuigen eener, door hem aangewezen stalhouderij tegen een vast tarief, waarvoor men dan het recht verkrijgt in het landhuis te verblijven, in de plantage te wandelen en een bad te nemen in het groot reservoir. Indien de bezoekers dit verlangen kunnen zij op de plantage ontbijten of lunchen tegen een eveneens vastgesteld tarief.

Groot Sint Joris wordt dus zooveel als 'n »Vergnügungsetablissement«. Te oordeelen naar hetgeen de heer J. Havelaar in zijn rapport over de kolonie Curaçao over deze plantage meêdeelde mag zij echter ook als zoodanig gezien worden.

Aan de *Vrijmoedige* van den 25en Februari l.l. ontleenen we het volgende:

»In antwoord op een verzoekschrift dd. 21 Januari l.l. door den heer D. H. Salas c. s. gericht aan den gouverneur der kolonie, strekkende »om het daarheen te willen leiden, dat de Telegraafmaatschappij alhier genoodzaakt worde tot nakoming van de, door haar met het bestuur dezer kolonie aangegane overeenkomst«, heeft Z. H. Ed. G. »overwegende, dat niet is gebleken, dat het contract, op 31 December 1885 aangegaan tusschen de »Compagnie des Câbles Télégraphiques« eenerzijds en dit gouvernement anderzijds, door eerstgenoemde partij niet is nagekomen, bij beschikking van 18 dezer goedgevonden requestranten te kennen te geven, dat er geen termen bestaan, om hun verzoek in te willigen. Bij eene afzonderlijke missive deelt de heer gouverneur den requestranten mede, dat aangezien het Z. H. E. G. gebleken is, dat voormeld contract aan het publiek alhier onbekend is, het ter administratie van financiën voor belangstellenden ter inzage zal liggen. Uit het vorenstaande blijkt dus, dat er eene vrij ondoordachte overeenkomst met bovengenoemde fransche maatschappij is gesloten, waarbij de kolonie in ruiling de twijfelachtige eer, op eene zeer onvoldoende wijze telegrafisch verbonden te zijn met andere landen, de aanzienlijke som van f 45000 als inkomst aan die maatschappij waarborgt! Dit is waarlijk bedroevend, vooral wanneer men zich herinnert, dat, terwijl de onderhandelingen ter verkrijging van de concessie voor die maatschappij ten einde liepen, of haar beslag hadden gekregen, eene andere maatschappij veel gunstiger voorwaarden ter erlanging der concessie aanbood, en zelfs zooveel per geseind woord betalen wilde!«

## Eene Vlechtwerk-Tentoonstelling.

Met zeer veel belangstelling bezichtigden wij onlangs de kleine, maar goed gerangschikte en daardoor zeer leerrijke tentoonstelling van Oost-Indisch vlechtwerk, die gehouden wordt in het Museum voor Land- en Volkenkunde en Maritiem Museum „*Prins Hendrik*" op de Willemskade te *Rotterdam*, en gedurende deze maand nog dagelijks (behalve Maandags) van 10—4 uur te zien is, tegen 5 cents entrée. Wij raden dan ook allen, die er toe in de gelegenheid zijn, warm aan om een kijkje te gaan nemen.

De heer J. A. Loebèr Jr. stelde hiervoor een beschrijvenden catalogus samen, waarvan wij de inleiding, met enkele opmerkingen van onzen kant, in een volgend Weekblad denken weer te geven, daar deze, vooral ook voor onze in Indië wonende leden, die mede willen helpen de Inlandsche vlechtkunst te bevorderen, menige nuttige wenk bevat.

Ook het overige deel van dit, zich in den laatsten tijd zeer uitbreidend en goed beheerd Museum is een bezoek ten volle waard; er is heel veel moois en merkwaardigs te zien, dat op oordeelkundige wijze, in bizonder doelmatig ingerichte kasten wordt ten toon gesteld; bij ieder voorwerp is een etiquet, met uitvoerige beschrijving en meestal een foto, het gebruik er van toelichtend, en naast iederen kast kaarten en platen betreffende de streken van herkomst, zoodat 't ook voor oningewijde bezoekers, zonder catalogus, een genotvolle studie is om door die zalen te wandelen en hun oogen den kost te geven.

N. v. Z.

## Congres voor Kinderbescherming.

Wij ontvingen het programma van het congres tot Kinderbescherming, dat van 6—9 April in den Haag zal worden gehouden.

Het is verdeeld in drie afdeelingen:

In de 1e wordt gehandeld over: *weezen, half-weezen, onechte en verwaarloosde kinderen in onze samenleving;*

in de 2e *over: de opvoeding en verzorging van het kind* en

in de 3e *over: het kind en den arbeid.*

De presidente van „Oost en West" heeft als zoodanig zitting in de congres-bureaux der eerste en tweede afdeeling, terwijl over de toestanden, wat de opvoeding en verzorging van kind in O.-I. betreft, op Donderdag voormiddag 7 April zal worden gesproken door *Dr. R. A. J. Snethlage*, oud-dir.-off. van gezondheid en op Vrijdag 8 April 's namiddags, door den heer *P. C. C. Hansen Jr.* (*Boeka*).

Wij bevelen het congres in de belangstelling onzer lezers aan.

## Uit O.-Indische bladen.

### Militaire Wielrijders voor Atjeh.

Binnenkort zal volgens het *Bat. Nbl.* een klein detachement militaire wielrijders naar Atjeh vertrekken om aldaar dienst te doen tot het bewaken van de spoorbaan.

Indertijd was door den gouverneur van Atjeh, luitenant-generaal J. B. van Heutsz, tot het legerbestuur het verzoek gericht om van de afdeeling militaire wielrijders te Batavia een twaalftal manschappen naar Atjeh te zenden, ten einde daar beproefd te worden omtrent hun bruikbaarheid tot het verrichten van bewakingsdiensten aan de spoorbaan op Atjeh's Noord- en Oostkust.

Tot dit doel werden bijzonderlijk daarvoor ingerichte spoorwegrijwielen uit Europa besteld. Deze machines zijn nu aangekomen en laatstleden Zaterdag was 't *B. Nbl.* in de gelegenheid de spoorfietsen in werking te zien.

Daar de spoorwijdte dezer rijwielen niet gedoogde dat daarmede op een der lijnen van den Staatsspoorweg of van de Nederlandsch Indische Spoorwegmaatschappij werd gereden, was op het emplacement der genie-werkplaatsen aan het Koningsplein, van oud Decauville-materieel een lijntje gelegd, waarover het proefrijden, zij het ook onder minder gunstige omstandigheden, kon plaats vinden.

Verscheidene autoriteiten, waaronder de legercommandant, de chef van den generalen staf, de administrateur van de Nederlandsch-Ind. Spoorwegmaatschappij woonden den proefrit bij en betuigden hun ingenomenheid met het nette en solide voorkomen en den lichten en geruischloozen gang dezer spoorbaan-rijwielen.

Drie dezer machines zijn ingericht om elk door vier man te worden bereden, terwijl het vierde rijwiel voorzien is van een voorbank, waarop twee personen — lijn inspecteurs b.v. — kunnen plaats nemen en hetwelk door twee bedieningsmanschappen moet worden voortgetrapt.

De vier wielen waarop de spoorfiets rust, zijn voorzien van velgen van de gewone spoorwiel-constructie, conisch verloopende wielbanden voorzien van flenzen, doch zijn overigens geheel als het wiel van een gewone fiets ingericht en zijn overtrokken met sterke, massieve caoutchoucbanden. De voorassen zijn vast, de achterassen draaien met de wielen mede; deze achterassen worden geheel in buizen opgesloten; door middel van verplaatstbare potten, voorzien van kogelleggers, is het mogelijk om de wrijving der deelen onderling tot een minimum te reduceeren. Op de achteras zijn twee trommen aangebracht, waarover twee uiterst krachtige bandremmen werken.

Iedere berijder bedient zijn eigen stel trappers, kettingwielen en kettingen, welker drijfinrichting samengesteld is zooals bij de gewone tandem.

Bij eenige oefening laten de machines zich even snel voorwaarts als achterwaarts trappen. De remwerking is zoodanig dat het rijwiel zelfs bij groote snelheid onmiddellijk tot stilstand gebracht en achteruit getrapt kan worden. Ofschoon de machine zoo licht is dat zij door de bediening onmiddellijk van de rails kan worden gelicht, is dit achteruittrappen een groot voordeel bij het plotseling ontmoeten van treinen, b. v. op een spoorbrug, daar dan gewoonlijk voor afstijgen geen plaats is en men door het terugtrappen het gevaar voor een botsing aanmerkelijk kan verminderen.

De aan de rijwielen aangebrachte stuurstangen zijn uit den aard der zaak niet draaibaar en dienen ook meer beschouwd te worden als steunstangen. Overigens hebben de bereiders de vrije beschikking over hun handen en kunnen van hun vuurwapens gebruik maken. De voorste wielrijders hebben hun geweer dan ook gewoonlijk in de houding van vaardig en zijn hierdoor in staat vuur af te geven op doelen, die zich plotseling op of in de nabijheid van de baan mochten voordoen. De gelijkmatige beweging der spoorbaanrijwielen zal betrekkelijk slechts weinig invloed uitoefenen op de juistheid van het schot.

Behalve met de spoorfietsen, worden de voor Atjeh bestemde wielrijders nog uitgerust met gewone rijwielen, ten einde hun vaardigheid in het wielrijden te onderhouden en om ook buiten de spoorbaan te kunnen worden aangewend. Wanneer het bijvoorbeeld eens voor mocht komen dat een vijandige bende gesignaleerd is op een afstand van 40 à 50 kilometer van het troepenbivak, dan kunnen de wielrijders op hun fietsen onmiddellijk in de richting waar de bende zich ophoudt, vertrekken, op een geschikte plaats hun rijwielen achterlaten en zoo noodig onder de hoede stellen van een of ander Atjehsch hoofd om verder geheel als lichte infanterie- of marechaussee-patrouille op te treden. Op deze wijze zou trouwens van het rijwiel een vrij uitgebreid gebruik gemaakt kunnen worden en kunnen de nog immer bestaande vijandelijke benden verrast worden op het oogenblik dat zij elke militaire macht nog mijlen en mijlen ver wanen.

Wat de spoorbaanrijwielen betreft, het komt ons voor dat hiervan een ruimer gebruik gemaakt zou kunnen worden, zoowel op militair gebied als voor particulier gebruik. Vooral zouden zij met vrucht toegepast kunnen worden in streken waar militaire operatiën plaats vinden en waar het wegennet nog in een zoodanig stadium verkeert, dat de opvoer van krijgsbenoodigheden langs de pas aangelegde colonne-wegen, slechts langzaam en met groote bezwaren kan geschieden. Wanneer over den colonne-weg een licht Decauvillebaantje gelegd wordt, dan kan door middel van spoorfietsen in het transport worden voorzien. Een spoorfiets, door twee man bediend, kan gemakkelijk een last van ongeveer 150 kilogram vervoeren met een gemiddelde snelheid van 8-9 kilometer in het uur, gedurende een werkdag van 6-8 uur. Een ieder die gezien heeft hoe traag een militair transport zich in den regel beweegt, zal moeten toestemmen dat een transport als hierboven bedoeld, een aanzienlijke besparing in tijd, werkkrachten en geld op de etappelijnen tengevolge zal hebben.

Op landelijke ondernemingen, waar van het vervoer over Decauvillebanen een ruim gebruik gemaakt wordt, zijn deze spoorbaanrijwielen de aangewezen vervoermiddelen voor administrateurs enz. Het onderhoud is weinig kostbaar en elke koelie is na korten oefeningstijd in staat het voertuig voort te bewegen met een snelheid, gelijkstaande aan die welke met paarden tractie te verkrijgen is.

FRITS.

## Van Vreemde Koloniën.

**Uittreksels uit het antwoord van den Congo-Staat op 't rapport-Casement.** In de zitting van 't Lagerhuis van den 11en Maart 1903, deelde de minister van buitenlandsche zaken, lord Cranborne mede, dat er geen aanleiding was om aan te nemen, dat de slavernij door de autoriteiten van den Congo-Staat werd toegelaten, maar dat de regeering wel kennis had bekomen van gevallen van wreedheid en verdrukking, waaromtrent gelijkluidende berichten van de engelsche consulaire agenten zouden zijn ingekomen. Aan het, bij schrijven van den 14en Maart d. a. v., door den Congo-Staat gedaan verzoek om opgave der, door bedoelde agenten gemelde feiten werd geen gevolg gegeven. Lord Lansdowne deelde den 8en Augustus l.l. mede, dat inlichtingen betreffende beweerde feiten van mishandeling van inboorlingen en het bestaan van handelsmonopoliën in engelsche consulaire berichten waren vervat. De indruk moest dus wel worden teweeggebracht dat de engelsche regeering zich toen in het bezit bevond van afdoende inlichtingen van de zijde harer consulaire vertegenwoordigers. En toch werd de zending van consul Casement

## ADVERTENTIËN.

**Postzegelverzamelaars.**

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.

H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.

Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

**L. Boellaard,**

oud-leerling van het Amsterdamsche en Leipziger Conservatorium, beveelt zich beleefd aan voor **viool, theorie** en **ensemblelessen** etc. **Matige condities**. **Zeer goede referenties.**

Adres REGENTESSELAAN 202.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

TELEF. 83.

Bericht van ontvangst der nieuwe

VOORJAARS- EN ZOMERSTOFFEN.

***SACHS & Co.,***

**Lange Poten 2-4,**

***DEN HAAG.***

De ateliers onzer Kleermakerij staan onder leiding van een bekwaam Weener Coupeur.

---

**Zutphen Vooruit.**

Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige**, **niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel**, **Concerten**, **Opera's**, **Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium**, **H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs**, **Meisjesschool**, **Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen**, **Taalcursussen**, **Kookschool**, **Rijksnormaallessen**, enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

**van Soest en van der Weijde.**

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.**

| | |
|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** | **3 pct.** |
| **Voor 1 maand** | **$3^1/_4$ „** |
| **„ 3 maanden** | **$3^1/_2$ „** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.

'**s-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.**

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**

van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

**FALKENBURG en Co.**

***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***

DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

**Toezending Woninggids gratis.**

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden

---

**Pension Büchner.**

**Laan van Meerdervoort 198,**

hoek PERPONCHERSTRAAT,

Den Haag.

**Logies te bespreken**

**per maand, week en dag.**

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---





**Probeert de**

**VIBRALINGSCHUTTLE NAAIMACHINE**

VAN

**v/h. A. LEWENSTEIN,**

**WAGENSTRAAT 18a, den Haag.**

---

**Voor gezondheid bij een boer.**

In eene gezonde streek (Betuwe) wordt bij een grooten heerenboer **Kost** en **Inwoning** aangeboden voor een Heer of Dame, tegen billijke voorwaarden.

Brieven fr. onder Motto **Inwoning,** aan het Bureau van dit Blad.

---

Eerste Nederlandsche

**Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.**

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---

**Eduard Pelger,**

MAGAZIJN VAN

**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**

Prinsestraat 39,

's-GRAVENHAGE.

---

**Th. A. A. SIMONIS**

***34 Groenmarkt.***

DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.

in GROOTE KEUZE,

BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

**F. H. BOTHE,**

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**

***Nouveauté's voor elk seisoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---



**HEINEKEN's**

(Oudste) Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**

**Utrecht, Potterstraat 20.**

**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

---

**Vereeniging „OOST en WEST"**

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

ALGEMEENE VERGADERING

**op Woensdag 30 Maart**

'savonds ten $7^1/_4$ ure,

Locaal DILIGENTIA, Lange Voorhout 5, DEN HAAG.

**Na afloop der Vergadering om $8^1/_2$ uur:**

**Openbare Voordracht**

door het Kamerlid,

**H. van KOL,**

***over zijne reis door West-Indië en Venezuela.***

**Toegang vrij** voor de leden van „Oost en West".

Voor **niet-leden** entrée Zaal *f* **0.25**, op de Galerij *f* **0.10**.

Entréekaarten zijn verkrijgbaar in het *Lokaal Diligentia* Lange Voorhout 5, in *Boeatan* Plaats 9, in het Locaal van «Oost en West» Laan van Meerdervoort 198 en bij de Uitgevers van het «Koloniaal Weekblad» Haagpoort 4.

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**

***binnen de stad,***

van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland

**J. J. MESKER,**

**Casuariestraat 13, - Den Haag**

TELEFOON No. **259.**

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag

TELEPHOON 1447.

**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**

Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.

V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

---

**RAJAH-THEE**

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid,

is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.

Overal verkrijgbaar à f1.50, f1.25, f1.— en f0.80 per pond

in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.

Luxe-blikken à $2^1/_2$ ons 75, 60 en 50 cts.

**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

---

**Maison OSKAM.**

**Magazijn van Geimporteerde Sigaren**

DEN HAAG. Hoofdkantoor Hoogstraat 27 Teleph. 2403.

**Filiale Witte de Withstraat 14.**

***Voor Rotterdam: Soetensteeg 7a.***

Grootste export voor Indiën.

Zeer doelmatige blikverpakking, gave overkomst gegarandeerd.

Vraag voor Uwe 3 cts sigaren **Oskam's doktertjes, Maxim** en **El Comercio.**

200 stuks franco verzending door geheel Nederland.

---

TRADING Co. LATE

**Perry & Co.**

6, Hoogstraat 6.

IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE

**Perry & Co.**

6, Hoogstraat 6.

LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE

**Perry & Co.**

6, Hoogstraat 6.

HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.

**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE

**Perry & Co.**

6, Hoogstraat 6.

RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.

**70 pCt. vrachtbesparing.**

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 2, Donderdag 24 Maart 1904.

van Boma naar den Boven-Congo nog noodig geacht. Hieruit valt af te leiden dat de mededeeling van den 8en Augustus l.l. wel wat voorbarig is geweest. Het witboek (Africa no. 1 1904) bevat dan ook niet, tot leedwezen van den Congo-Staat, die vroegere consulaire berichten, welke des te belangrijker moeten worden geacht, wijl zij zouden stammen uit een tijd, toen de campagne tegen den staat nog niet was op touw gezet.

Het rapport van den heer Casement geeft aan dat het bevolkingscijfer op enkele door hem bezochte punten achteruit gaat. Hij zegt niet, hoe hij aan de vergelijkende cijfers voor 1887 en 1903 is gekomen. Men vraagt zich af hoe hij 't laatste cijfer tijdens zijn vluchtige bezoeken heeft kunnen vaststellen. Op welke gronden b. v. steunt hij zijne verklaring, dat de bevolking van de oevers van het Mantumba-meer met 60 tot 70 percent *schijnt* te zijn achteruitgegaan? Voor F. verklaart hij, dat alle dorpen in die buurt te zamen niet meer dan 500 zielen tellen, terwijl hij eenige regels verder schrijft dat er niet meer dan 240 menschen te vinden zijn. Dat zijn maar kleinigheden, maar ze doen onmiddellijk zien, welke waarde men moet toekennen aan zekere opmerkingen van den consul. Overigens is het ongelukkiglijk maar al te waar, dat de bevolking daar vermindert doch niet ten gevolge van verdrukking of buitensporigheden van de zijde van het bestuur, maar door de slaapziekte, die overal in Midden-Afrika de bevolking decimeert.

In den, door Casement zelf aangehaalden brief van den zendeling Whitehead, stelt deze de helft der sterfgevallen in het oevergebied van zijn district op rekening van die ziekte. Monseigneur van Ronslé, apostolisch vicaris van Belgisch Congo, heeft nog onlangs aangetoond welke verwoestingen deze plaag onder de volkeren aanricht, die door haar worden bezocht, waarbij hij o. a. ook de ontzettende verliezen aan menschenlevens citeerde, welke dientengevolge in het engelsche Oeganda waren te betreuren. Voegt men bij deze hoofdoorzaak der ontvolking van den Congo, de pokkenepidemiën, de gemakkelijkheid voor de inboorlingen om zich te verplaatsen, de onmogelijkheid voor de verschillende stammen om zich op sterkte te houden door aankoop van slaven dan laat zich daaruit de achteruitgang in getalsterkte verklaren, welke door consul Casement en de zendelingen in zekere streken werd waargenomen, zonder dat zulks het noodzakelijk gevolg van een stelsel van verdrukking behoeft te wezen.

De consul somt gevallen op, waarvan hij overigens erkent de redenen niet te kennen, van een exodus van inboorlingen van den Congo-staat naar den franschen oever. Het is niet duidelijk, waarom dien staat een verwijt gemaakt wordt van dit verschijnsel, dat reeds door een engelsch zendeling, Bentley, in zijn *Pioneering on the Congo* is opgemerkt en verklaard. Bentley schrijft het aan oorzaken toe, die niets te maken hebben met de, door de agenten van den Staat toegepaste middelen om de inboorlingen aan het werk te zetten, noch met afpersingen, waaraan dezen zijn blootgesteld."

Het rapport weidt in den breede uit over de belasting der inboorlingen. Hij constateert dat de inboorlingen genoodzaakt worden om arbeid te leveren voor verschillende doeleinden. Hier moeten zij versche levensmiddelen opbrengen voor de verschillende posten, dáár deelnemen aan openbare werken, zooals den aanleg van een steiger te Bolok of het onderhoud van de telegraaflijn naar F., elders weêr wordt de arbeid geëischt in den vorm van inzameling der producten op domaniale gronden.

De Staat handhaaft de wettigheid dezer belastingen en zegt in dat opzicht hetzelfde denkbeeld te zijn toegedaan als de engelsche regeering, die in haar memorandum van den 11en Februari jl. verklaart, dat de nijverheid en de ontwikkeling der engelsche koloniën en protectoraten aantoonen, dat de regeering steeds de noodzakelijkheid heeft erkend om de inboorlingen te doen bijdragen tot de algemeene lasten en hen tot werken te nopen.

De Staat zegt eveneens met de engelsche regeering in te stemmen dat zoo uit dien hoofde wordt gefaald, wat 't is waar zich in alle koloniën voordoet, hervormingen noodig zijn, om daaraan een einde te maken en de bestuurseischen in juiste overeenstemming te brengen met de ware belangen der inboorlingen. Maar de Staat behoudt zich voor zulks te doen, zonder pressie van buiten of vreemde inmenging, die zijn souvereine rechten zouden raken.

En wat de gevallen van verminking bij het innen der belastingen, waarop Casement den nadruk legde, betreft? Hieraan ga een opmerking vooraf.

Of hij 't gewild heeft of niet, de heer Casement is den volkeren verschenen als iemand, die aan alle ware of vermeende grieven der inboorlingen een einde zou maken, en zijne, met de campagne tegen den Staat samenvallende tegenwoordigheid, te La Lulonga, in een streek, waar sedert geruimen tijd de invloed der (engelsche) protestantsche zendelingen is gevestigd, moest in de oogen der inboorlingen wel een bijzondere beteekenis erlangen. Buiten de agenten van den Staat om, zonder hunne medewerking of zonder dat zij iets daartegen verrichtten, heeft hij zijne onderzoekingen ingesteld, bijgestaan door engelsche zendelingen. De inboorlingen konden wel niet anders dan een tegenstander van de gevestigde macht in hem zien.

Ten bewijze hiervan slechts dit. Toen de consul te Bonginda vertoefde, riepen de, aan den oever verzamelde inboorlingen den voorbijvarenden agenten der: „La Lulonga-Maatschappij" toe: „Jelui macht is uit. De Engelschen alleen blijven! Sterft, jelui anderen". Een engelsch zendeling bekende, met betrekking op dit voorval, dat de negers zich in 't hoofd gezet hadden, dat het met het inoogsten van caouthouc zou zijn gedaan, ten gevolge van dit bezoek van den consul.

Het was te Bonginda, dat inboorlingen van het nabijgelegen dorp Bossunguma den consul kwamen berichten, dat een waker van de „La Lulonga-Maatschappij", Kelengo, den knaap Epondo zou hebben verminkt. De consul begaf zich, vergezeld van de zendelingen Armstrong en Danielson, naar genoemd dorp, waar hij den knaap Epondo voor zich ontbood. Deze en ook verscheidene inboorlingen, die door den consul werden gehoord, wezen Kelengo aan als den man, die den knaap zou hebben verminkt. Sommigen beweerden zelven ooggetuige van deze mishandeling te zijn geweest. Kelengo moest voor den plaatselijken agent van meergemelde maatschappij te Bossunguma toezicht houden, dat de inboorlingen er werkelijk caoutchouc inzamelden. De heer Casement, die zich de functie van rechter van instructie aanmatigde, maakte een proces-verbaal op van alle, tegen Kelengo ingebrachte beschuldigingen, waarvoor hij drie dagen noodig had, waarna hij, niettegenstaande Kelengo alles bleef ontkennen, wat men hem ten laste legde — hij zou nog vrouwen in ketens hebben doen slaan, eenden en een hond gestolen hebben — ten aanhoore der verzamelde menigte een soort vonnis wees door te verklaren, dat Kelengo een zware straf verdiende wegens zijn wreede en onwettige handelingen. Den 10en September vervoegde hij zich met den knaap Epondo tot den postcommandant van Coquilhatville en den 12en d. a. v. zond hij een „persoonlijk, particulier" schrijven aan den gouverneur-generaal, waarin hij o. a. het hier geciteerde geval aanhaalde om „het stelsel van uitbuiting, dat slechts door een arbitrair en onwettig gebruik van macht kan slagen" te veroordeelen.

De substituut van den staatsprocureur, Gennaro Bosco, werd belast met het instellen van een onderzoek in deze aangelegenheid. Dit onderzoek bracht aan het licht dat Epondo op de wilde-zwijnenjacht door een wild zwijn in de hand was gebeten, terwijl het door een lans verwonde dier hem ook nog andere wonden had toegebracht, waarvan hij de litteekens liet zien. De wond aan de hand was tot verettering overgegaan, hetgeen tot het verlies van dit lichaamsdeel leidde.

Op de vraag, waarom hij Kelengo valschelijk had beschuldigd, antwoordde de knaap, dat een der oudsten van het dorp, Momaketa, hem zulks bevolen had.

De engelsche zendeling, Faris, te Bolengi, ten overstaan van wien Epondo eigener beweging zijn beschuldiging tegen Kelengo had ingetrokken, stelde den 17en October l.l. hiervan een verklaring op, welke hij den commandant van Coquilhatville deed toekomen.

En het was toch naar aanleiding van dit geval, dat de heer Casement in zijn brief aan den gouverneur-generaal van den Congo schreef: „Toen ik den 10en dezer den commandant Stevens van Coquilhatville sprak, met den verminkten knaap Epondo voor ons ten bewijze van den betreurenswaardigen staat van zaken, dien ik afkeurde, zeide ik hem: „Ik beschuldig geen bepaald individu, ik beschuldig een stelsel".

Het was ook op dit geval, hetwelk hij zelf onderzocht had, dat Casement zich meende te mogen beroepen voor zijne conclusie, om alles voor waar aan te moeten nemen, wat hij elders uit den mond der inboorlingen opving, ook zonder de comedie van eigen nader onderzoek

„Wij zouden", zoo luidt 't in 't antwoord van den Congostaat, „zelven de maat overschrijden, zoo we, uit hetgeen voorafging, de conclusie trokken om alle door den consul opgeteekende inlichtingen van inboorlingen te verwerpen. Maar er blijkt genoegzaam uit, dat op zulke gegevens geen gevestigd oordeel kan worden verkregen, en dat die inlichtingen een minutieus en onpartijdig onderzoek vereischen".

De Staat betreurt het, dat in het hem toegezonden uittreksel van het rapport van den consul ten opzichte van andere gevallen van beweerde verminking door agenten van den Staat of van eenige Maatschappij alle aanwijzing van tijd, plaats en namen ontbreekt, welke toch noodig is voor een ernstig onderzoek, weshalve aangedrongen wordt op toezending van den volledigen tekst van het rapport.

Geprotesteerd wordt tegen het verspreiden in Engeland van photographieën, zooals die van Epondo en van een kannibaal „omringd van de schedels zijner slachtoffers", waarbij in een engelsch tijdschrift de bijschrijving voorkomt: „Op de origineele photographie was de kannibaal naakt. De artiest heeft hem decent gemaakt, door hem de borst te bedekken met de Ster van den Congo, thans voor de christenen aldaar het symbool van het kannibalisme". Men zou met gelijk recht het bestuur van Oeganda een smet kunnen aanwrijven door photographieën te verspreiden, die de verminkingen wêergeven, waarvan Dr. Castellani in zijn rapport van den 12en December 1902 zegt, dat „'t in de omstreken van Entebba, de hoofdplaats, niet moeilijk valt om er inboorlingen aan te treffen, zonder neus, zonder ooren, enz."

Casement heeft deze tegenwerping voorzien en in zijn rapport verklaard, dat de, door hem geciteerde gevallen van mishandeling, uitsluitend te wijten waren, aan het optreden van soldaten, die er geen geheim van maakten dat zij slechts aan den last van hunne superieuren voldeden.

De heer Casement heeft 17 dagen aan het meer van Mantumba vertoefd, dat, 25 tot 30 mijlen lang en 12 tot 15 mijlen breed, door dichte bosschen is omringd. Hij heeft zich nooit van de oevers verwijderd en toch weet hij al zooveel van de zeden der nog wilde stammen in die buurt, dat verminking van de zijde der inboorlingen zelven, in hunne onderlinge twisten, als iets onmolijks wordt voorgesteld.

Opmerking verdient dat de heer Casement geen enkel geval van wreedheid constateert op het concessie-terrein der anglo-belgische maatschappij, waaraan toch ook die uitgebreide concessiën werden verleend, welke als hoogst rampzalig voor de inboorlingen door hem worden afgekeurd.

Is de toestand, waarin de inlandsche bevolking verkeert, werkelijk zoo treurig als de heer Casement dien afschildert? Nog tot April 1903, in welke maand de heer Herbert Samuel zijn bekende motie in het Lagerhuis indiende, zoekt men te vergeefs in het maandschrift der engelsche zendelingen in de buurt van Lulonga, Bonginda en Baringa, waar de toestand nu zoo treurig moet wezen, naar dienovereenkomstige opmerkingen. Integendeel geeft *Regions Beyond* tot genoemd tijdstip als de meening dier zendelingen weer, dat zij zich gelukkig mogen achten wegens de daadwerkelijke sympathie, die zij van de zijde van ambtenaren en handelsagenten ondervonden, terwijl wordt gewezen op de faciliteiten, die de aanleg van wegen voor hen met zich bracht, op de verdwijning der slavernij, de dichtheid der bevolking, het aangroeiend getal hunner leerlingen „dank zij den Staat, die gelast heeft dat de kinderen naar de school moeten worden gezonden."

Hier tegenover stelt de heer Casement zijn rapport, waarin 't wemelt van: „Er is mij verteld", „Zij zeiden", „Men heeft beweerd", „ik heb het niet kunnen nagaan", enz.

De consul schijnt niet te weten dat het de arbeid is, die de inboorlingen-belasting in den Congo-staat uitmaakt, welke belastingvorm niet alleen gerechtvaardigd is wegens de opvoedende kracht, die er in schuilt, maar ook wel eens de eenig mogelijke is, waar de inboorling over geen geld beschikt. Zoo ziet men dat op de 56.700 hutten in Noordoost-Rodesia, 19,653 de belasting betalen in arbeid en 4938 in voortbrengselen in natura.

Er wordt over gevallen dat deze arbeidsbelasting op particuliere maatschappijen wordt overgedragen, wier agenten zich dan aan misbruiken zouden schuldig maken. Dit zal door den Staat worden onderzocht om, zoo noodig, daartegen maatregelen te treffen.

Het innen der belastingen stuit wel eens op onwil en verzet van de zijde der bevolking, maar wordt dit verschijnsel, dat den consul in den Congo opviel niet elders, b. v. in Rodesië evenzeer opgemerkt?

Na te hebben medegedeeld dat op het onderwerp zal worden teruggekomen na afloop van het, door de locale autoriteiten ingestelde onderzoek besluit 't antwoord van den Congostaat aldus:

„Het zal opgevallen zijn dat het bestuur, om niet den schijn op zich te laden dat het 't debat op andere wegen zou willen leiden, de quaestie niet heeft aangeroerd van de hoogst ongebruikelijke wijze van optreden van zijner britsche Majesteits consul op vreemd gebied.

Het zal niet ontgaan hoezeer de rol, welke de consul vervulde door het instellen van onderzoeken, het voor zich doen verschijnen van inboorlingen, het als ware hij daartoe bevoegd ondervragen dier lieden, en het wijzen van een soort vonnissen over de beschuldigden, buiten het kader van zijn consulaire bevoegdheden valt.

„De grieven der inboorlingen zijn hier te lande openbaar gemaakt door...., die eene petitie aan den Koning heeft overgebracht, waarin verzocht wordt om vermindering der buitensporige belastingen en verzachting der drukkende wetten, waarover zij zich beklagen". Deze regelen zijn ontleend aan het Verslag over 1903 van de „Britisch and Foreign Anti-Slavery Society" en de inboorlingen, waarvan sprake is, zijn de bewoners der Fidsji-eilanden. Dit Verslag gaat als volgt voort: „De zaak is bij 't Lagerhuis aanhangig gemaakt. De grieven zijn voornamelijk gericht tegen den gedwongen arbeid aan de wegen, en tegen dwang ook in andere opzichten, welke feitelijk met slavernij gelijk staat; inboorlingen zijn op last van de magistraten zonder dat een vonnis daaraan voorafging, gegeeseld, en worden om de minste kleinigheid in de gevangenis geworpen. Petitiën, in handen van den minister van koloniën gesteld, werden niet in overweging genomen. De heer Chamberlein heeft, toen hem in 't Lagerhuis betreffende deze zaak vragen werden gesteld, zijn twijfel aan de waarheid der ontvangen inlichtingen uitgedrukt, maar heeft verklaard, dat de nieuw benoemde gouverneur, een onderzoek heeft doen instellen naar den algemeenen toestand op de Fidsji-eilanden, waarbij deze zaak ter dege zal worden onderzocht."

Deze conclusie is ook de onze met betrekking tot het verslag van den heer Casement."

## Boekbespreking.

Van de Uitgevers *Masereeuw en Bouten* te Rotterdam, ontvingen wij ter beoordeeling twee deeltjes van de reeds bij hare geboorte door ons met groote ingenomenheid begroete **Volks-Kinderbibliotheek** van *Nellie*; een er van is getiteld: „*Jong Holland's Lief en Leed*" en bevat een uitgezochte verzameling allerliefste vertellingen voor kinderen van 7—11 jaar, door verschillende kindervrienden geschreven, het andere heet: „**Jong Java's Lief en Leed**", door *M. C. Kooij—van Zeggelen.*

Over dit laatste bundeltje uiten wij in ons Weekblad een woord van opgetogen vreugde, daar het een begin van vervulling is van het door „Oost en West" gekoesterd verlangen naar goedkoope boekjes met eenvoudige, kleine kinderverhalen, die bij de Nederlandsche jeugd liefde voor Oost- en West-Indië zouden kunnen opwekken en aanwakkeren. De drie verhalen: „*Pa Kromo*", „*Rama*" en „*Een Dessajongen*" zijn hiervoor bij uitstek geschikt. Wij kunnen ons gevoelen er over niet beter uitdrukken, dan *Nellie* dit doet in hare *Inleiding*:

„En wanneer komt er in je Bibliotheek nu eens een boekje over Java?" werd mij reeds meermalen gevraagd. En mijn antwoord was: „Zoodra één van de drie, die 't mij beloofden, zijn woord houdt."

Welnu, de eerste dier drie was Mevrouw Kooy-van Zeggelen, wier allerliefst verhaaltje „Rama" velen uwer uit Ons Blaadje reeds bekend is. Zoodra ik dat verhaaltje van haar kreeg, begreep ik, dat ik juist van hàar nog enkele dingetjes mocht verwachten, zooals ik ze gaarne voor mijn bibliotheek heb: verhalen gegrond op werkelijkheid, waaruit mijn vriendjes en vriendinnetjes in Holland kunnen leeren, hoe het Javaansche kind is, hoe dat kind van ander ras, andere huidskleur, ander geloof, andere opvoeding, toch ook zijn eigen zieleleven heeft, zijn lief en leed, zijn hopen en vreezen, zijn willen en streven, — en zijn vriendschap en liefde; en *hoe dicht* het, wat dat alles betreft, eigenlijk staat bij het Hollandsche kind. Zulke lieve hartjes als Marto en Rama, zulke kleine ridders als Ming, hebben we hier óók; en die zijn het juist, die heel veel van dàt soort Javaansche kinderen zullen gaan houden. En één ding hoop ik, — of neen, *ik weet het*: Als onze blanke Marto's, Ming's en Rama's ooit in Indië komen, om er een groot deel van hun leven te slijten, dan zullen ze onder de bruine menschen gaan zoeken tot ze er de Marto's, Ming's en Rama's vinden, die Mevrouw Kooij hen leerde liefhebben. Met die edele kinderen van het bruine ras zullen ze vriendschap sluiten, en met hen samenwerken aan de opvoeding der anderen; om der wille van die zeldzaam goeden zullen ze geduld hebben met de fouten en zwakheden der anderen. Want nòch onder bruinen, nòch onder blanken zijn zulke naturen *regel*, al zijn ze volstrekt niet zeldzaam. Noch de Javaansche, noch de Hollandsche kinderwereld bestaat uit louter lieve hartjes en kleine ridders. Maar bestaan doen ze, en waar ze elkander ontmoeten en liefkrijgen, daar doen ze elkander oneindig veel goeds, en daar maakt de bruine den blanke, en de blanke den bruine tot een edeler mensch."

Aandoenlijk is het verhaal van den ouden, trouwen *toekang sapil*, (koeien-hoeder), wien zijn dagelijksch werk zóó lief geworden is, dat hij niet dan met een bloedend hart, wegens ouderdomsgebreken, er afscheid van zou kunnen nemen; en van *Marto*, zijn kleindochtertje, het lieve ijdeltuitje, dat om anderen te helpen, toch hare sieraden, waarop zij zoo bizonder trotsch is, te gelde maakt. Boeiend en zeer leerzaam tevens is de geschiedenis van *Rama*, het eenvoudige dessakind, dat, verblind door de pracht eener Europeesche huishouding, haar tehuis verlaat, om als speelmakkertje van een Hollandsch meisje te ondervinden, dat zij in hare eigene, eenvoudige omgeving veel gelukkiger was. Het allerliefst is de levensbeschrijving van *Ming*, den leergierigen dessajongen, die ofschoon hij een arm Javaantje was, later in Europa een knap gestudeerd man werd. „Het belangrijkste van zijn leven is natuurlijk het begin", zegt Mevrouw Kooij, „en daarom juist wil ik U vertellen, hoe het kwam, dat hij naar school ging, en zoo den eersten voetstap zette op den weg der wetenschap". Al gezellig verhalend van *Ming's* wederwaardigheden, geeft zij den lezer menig duidelijk kijkje op verschillende eigenaardigheden in de levenswijze, den gedachtengang, en den arbeid der Inlanders, en op de mooie Indische natuur; zoo o. a. op de laatste bladzijden, waar zij de rijstoogst beschrijft, en eindigt met een ontboezeming, waarvan wij hopen, dat zij over niet al te langen tijd voor vele Javanen-kinderen van toepassing zal mogen zijn:

„Nu is de oogsttijd daar! De regens zijn overgegaan, de lucht is van een teer blauw. Gretig hebben de kleine rijstplantjes het vocht gedronken, dat de drijvende wolken naar beneden zonden, en ze zijn gegroeid, gegroeid tot ze groote halmen werden. Velden vol halmen, die zwaar zijn van de rijst, die hun hoofdjes buigen, als wilden ze de zon groeten, de heerlijk stralende zon, die door de wolken is gebroken!.... En de zon kust ze en warmt ze, dan worden ze geel, goudgeel. Nu liggen ze daar, de gele velden onder het stralende zonlicht! De menschen moeten komen om ze te plukken! Mannen, vrouwen, kinderen, alles moet helpen om den heerlijken oogst binnen te halen. In de kampongs wacht men geen dag langer, allen trekken uit. De mannen, die anders wel eens lui liggen op hun slaapbank; de kleine kindertjes om moeders grooten hoed te dragen; allen, allen gaan — alleen de heele oudjes blijven achter.

*Pa Kassan*, het oude mannetje, wil zijn karbouw naar de *sawah* brengen; er vallen altijd eenige halmen naast de plukkende vrouwen; die eten de buffels graag, en hij wil zijn karbouw laten smullen vandaag, en laten plassen in de vochtige landen. Met zijn bevende, oude handen heeft hij het touw losgemaakt, waarmeê de buffel vast ligt; nu trekt hij uit al zijn macht, maar de karbouw wil niet; hij brengt zijn dommen, grooten kop naar voren en kijkt in de lucht, alsof hij zeggen wil: „Trek maar, je krijgt mij niet van de plaats!" en terwijl *Pa Kassan* trekt, gaan langs hem heen al de kampong-bewoners in druk gepraat, allen naar het veld, naar buiten, waar de oogst wacht. „Kan je niet vooruit, *Pa Kassan?*" roept een lachend vrouwtje; en de anderen kijken allen om. „Aai hem eens, *Pa Kassan*," roepen ze, maar allen gaan door, niemand helpt. *Pa Kassan* is wanhopig. Hebben z'n oude handen dan zoo weinig kracht meer? Maar nu roept een vroolijke jongensstem: „Zal ik het doen, *Pa Kassan*?"

„Jij *Ming*?"

„Ja! geef maar hier!" En terwijl hij z'n bruine handjes op den glimmenden, breeden buffelrug legt, springt hij met een zwaai van zijn dunne beentjes er boven op.

„Hurrrt, hurrrt," roept hij, met z'n dijen den buffel aandrijvend. „vooruit!" en daar gaat het. Langzaam verzet het beest zijn zwaren poot, dan den ander en begint te loopen. „Waarheen?" vraagt *Ming*. „Naar de *sawah!*"

„Naar de *sawah*, mijnheer Buffel!" roep *Ming* vroolijk; en de groote buffel, gehoorzaam aan den kleinen jongen, stapt voort. Daar zit hij als een koning, zoo hoog, zoo vrij, zoo heerlijk; de weg ligt voor hem open, en in de verte zijn de goudgele rijstvelden. „De oogst wacht, *Ming*, de heerlijke oogst; rep je, help met je kleine handjes ijverig om ze binnen te halen, de hooge halmen! En dan daarna? Wat zal jij doen als de vrouwen in de kampong de rijst stampen, als de korrels uit de volle aren vallen?" (De Regent had hem beloofd, dat hij dan naar school zou mogen gaan.) „Je buffel trapt met z'n zware pooten in de modder, ze zuigen er haast in vast, maar jij drijft hem voort. Dwars door 't veld ga je nu, waar de menschen rijst plukken en de zon schitterend neergloeit; de karbouw snuift de lucht op met z'n wijde, roode neusgaten en jou oogen lachen: Ming, je bent een kleine koning boven op je reuzenbeest!

Als de oogst gedaan is, dan begint er een nieuw leven voor je. Een leven in àndere velden, in àndere lucht, in ànder licht. Kijk dan, als nu, maar flink om je heen van je hooger standpunt; adem dan, zooals nu, met diepe teugen de lucht in van het heldere denken; kijk dan, als nu, de zon der waarheid recht in het aangezicht, — en je wordt een zegen voor je volk, als je blijft, wat je nu bent: een lieve, trouwhartige Ming!"

Thans besluiten wij met den wensch, dat velen dit mooie kinderboek zullen koopen, (het kost ingenaaid slechts f 0.30; keurig gebonden en met drie uitstekende illustraties versierd f 0.60, en het is behalve bij de uitgevers, bij iederen boekhandelaar te verkrijgen; in *Breda* ook bij den heer *Vollaerts*, concierge der Societeit Concordia, (bij wie ook andere deeltjes dezer bibliotheek te bekomen zijn), om het, na het zelf eerst gelezen te hebben, ten geschenke te geven aan eigen kroost, of aan kleine vriendjes of vriendinnetjes, die er zeker erg blij mee zullen zijn.

N. v. Z.

**„Is Sabang gezond?"** luidt de titel van een, ons ter inzage gezonden vlugschrift van de hand van *Dr. J. Groneman*. Zij, die de vestiging in 1898 van ons etablissement op Poeloe Weh hebben meegemaakt of bijgewoond, zullen zich nog herinneren, hoe Sabang bekend stond als een malaria nest van de eerste soort.

Dr. Groneman, die in de maand September van het vorige jaar Sabang bezocht bevond toen, dat de malaria daar nog steeds heerschte. Naar zijne meening, die wij deelen, kan en moet daar verandering in komen, in het belang van den bloei van deze, onze nieuwe haven, waarvoor een zoo belangrijke rol kan zijn weggelegd bij de ontwikkeling van ons atjehsch wingewest. Dr. G. wijst er op, dat Poeloe Weh een golvend bergland, zonder eigenlijke laagvlakten, zonder moerassen of stroomlooze poelen, waar de lucht voortdurend door zuivere, kiemvrije zeewinden wordt bewogen en gereinigd, wel gezond moet zijn, zoolang er geen smettelijkestoffen ingevoerd en geen broedplaatsen voor ziektekiemen of voor de, die kiemen overbrengende, insekten geschept of geduld worden.

Dr. G. pleit dus voor den strijd tegen de *anopheles*, zooals die, gelijk we in ons vorig nummer weergaven, met succes door de Suez-kanaal maatschappij te Ismailia werd aangebonden.

De schrijver wijst in een naschrift op de meening van enkele medici, dat de anopheles niet de eenige, zelfs niet de voornaamste oorzaak van malaria-infectie zou zijn. De mogelijkheid van 't eerste ontkent hij niet, 't andere betwijfelt hij, wijl anders twee feiten onverklaarbaar worden: 1. dat het afweren van die muggen door gazen deuren en ramen en buitenshuis door sluiers en handschoenen in de campagne bij Rome de daar heerschende endemieën zoo afdoende bedwongen heeft, en 2. dat die plasmodiën of bacillen nog nooit elders dan in 't bloed van malarialijders en in de ingewanden van die muggen gevonden zijn.

De, te Ismailia verkregen resultaten, waar door bestrijding der *anopheles* het aantal ziektegevallen, in één jaar tijds, van 2000 tot 200 daalde, wettigen o. i. dezen twijfel van den Schr., die ongetwijfeld een nuttig werk verrichtte, door, ten aanzien van Sabang de aandacht op deze materie te vestigen.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap. 1904. Afl. 2.

J. Homan van der Heide: Aanteekeningen betreffende het kratermeer op den Kloet in verband met de uitbarsting op 23 Mei 1901 (met platen). — A. J. van Stockum: Verslag van de Saramacca-expeditie (vervolg; met kaart en illustraties). — J. W. IJzerman: Mededeelingen omtrent eene ontworpen expeditie naar de Binnenlanden van Nieuw-Guinea (met kaart). — J. F. Niermeijer: Over de expeditie-Wichmann in Nieuw-Guinea. — Onderwijs in de Aardrijkskunde [*Uit het Kol. Weekblad*]. Red: Goninie-expeditie (Suriname). Litteratuur overzicht O.-I. Archipel.

Teysmannia. 1904. Afl. 2.

H. J. Wigman: De Bergtuin van 's Lands Plantentuin te Tjibodas II Eucalyptus. — J. van Breda de Haan: Een bezoek aan den Jardin d'Agriculture Coloniale te Nogent sur Marne. — L.: Zaad of Ent. — W. R. Tromp de Haas: Mededeelingen betreffende de caoutchouc-cultuur III. Over de cultuur van Ficus Elastica. — E. C. Julius Mohr: Over tabaksasch als meststof. — Dez: Over beslag op Deli-tabak. — Invoer van planten, vruchten, groenten, enz. in Hawaï.

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Maart 1904.

J. J. D: Een en ander over de gouvernements-marine in Oost-Indië. — R. A. Beekhout: Schetsen van Java's Zuidkust in woord en beeld. „Het Bajah-Kolenveld. — De reis van H. M. „Java" naar Nieuw-Guinea (vervolg en slot). — Sabang als kolenstation.

De Indische Mercuur. 22 Maart 1904, No. 12.

Teelt van Sandelhout in Ned.-Indië. — Welt-Zuckerindustrie und Intern. und Kolon. Recht. — La nouvelle Législation des Sucres. — De cacaocultuur in Suriname, door F. W. Morren. — Soekaboemische Landbouwvereeniging. — Mijnwezen in N. O. I. — Afd. Hoogere Land- en Boschbouwschool der Rijkslandbouwschool. — Melk in poedervorm. — Ned. Afd. der N. I. Mij. van Nijverh. en Landb. — Het rupsenzoeken bij de tabak in verband met het later optreden der mozaiekziekte, door F. W. T. Hunger.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 25 Mrt. | 8 April | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 1 April | 15 April | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 5 April | 19 April | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 29 Mrt. | 12 April | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 2 April | 16 April | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 25 Mrt. | 8 April | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 28 Mrt. | 11 April | 9.45 's av. |

ADVERTENTIEN.

## P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

DEN HAAG.

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

---

KON. NED. STOOMVERWERIJ

Opgericht 1864.

## J. HOEVELS.

ROTTERDAM.

CHEMISCHE WASSCHERIJ.

Franco toezending. Franco retour.

DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „
B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

---

## Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT,

**over de Prinsestraat, DEN HAAG.**

***Desinfectie van Vertrekken***

volgens Prof. Flügge.

STOOMDESINFECTIE

EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.

Machinale Stoomzuivering van Bedveeren.

Wasschen, opmaken en repareeren van beddegoed.

---

## R. E. J. Zieck en Zoon,

KLEEDERMAKERS,

**Franklinstraat 92, Den Haag.**

**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**

van solide stoffen en billijken prijs.

**Atelier voor nette reparatiën.**

Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

---

## *B. F. C. DALDERUP,*

ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat.

Het beste en voordeeligste adres voor

**BUSGROENTEN,**
**UITGEWOGEN GROENTEN,**
**ZUURKOOL,**
**GEDROOGDE GROENTEN,**
**GEDROOGDE VRUCHTEN,**
**VRUCHTEN IN BLIK,**
**GELD. ROOKWORST.**

---

**„SIMPLEX"**

FRANS ERNST,

**Buitenhof 1, 's-Hage.**

„Sport en Spel"
„Schaatsen".

---



Corsmit Brossois & Co.

Meubelfabrikant

DEN HAAG.

Compleete Meubileering,

benevens verhuur van Meubilair.

Voor Benedenhuis p. maand *f* 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—

Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.

***18, WAGENSTRAAT 18.***

---

GIDS

VOOR

## *Repatriëerenden,*

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**

**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

## C. HOYNG,

### Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

## Voor de Paschen

**ontvangen:**

Groote keuze PAASCHARTIKELEN in Cartonnagen en Surprisen.

**Chocolade** en conserve **Eieren** en figuren, **Chocolade** met vloeibare **Crême** in verschillende grootten en diverse smaken.

CHOCOLADE en BONBONS,

Suchard, Marquis, Lindt, Cailler, Courtois, Frey, „Gala" Peter, Bensdorp, Droste en Blooker.

HOPJES VAN NIEUWERKERK.

Veuve A. WIJNMAN. Den Haag. Noordeinde 7.

**Lid van Oost en West.**

---

## MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELEN.

***Meubileering.*** ***Stoffeering.*** ***Decoratiën.***

## H. P. MEIJS,

Reinkenstraat 25, Den Haag.

**GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.**

---

## Toko Betawie

## *Koningin Emmakade 55, 's Hage.*

OPGERICHT IN 1880.

Specialiteit in Indische ingredienten voor de rijsttafel.

**Met elke mailboot directe aanvoer van:**

Versche kruiden: Laos, Djae, Temoe Koentji en Koenjiet.

**Ketan, ketanmeel, rijst** en **rijstmeel** van Indramajoe, **Gandaria asien** en **atjar gandaria.**

**Mooie geele Mie, Goela aren en klappa.**

**Dengdeng Menjangan, Ikan pedah, sepat** en andere soorten.

**Kroepoek kerbo** en **oedang, Kriepiek Malinjoe, Geconfijte assam, Assamkoekjes, Telor Asien** enz.

Dagelijksch versche **dodols**, **wadjies** en **sambals.**

☞ Van de door ons in den handel gebrachte **Sambal Oelik,** verkochten wij gepasseerde jaar meer dan 3000 fleschjes.

Gespecificeerde prijscouranten op aanvraag.

Ledige **stopflesschen** te koop à f 0.15 per stuk.

---

## AGENTEN.

In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van

**HET KOLONIAAL WEEKBLAD.**

Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.

**Apeldoorn, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, en Utrecht.**

---

## Nederlandsch Wapenmagazijn

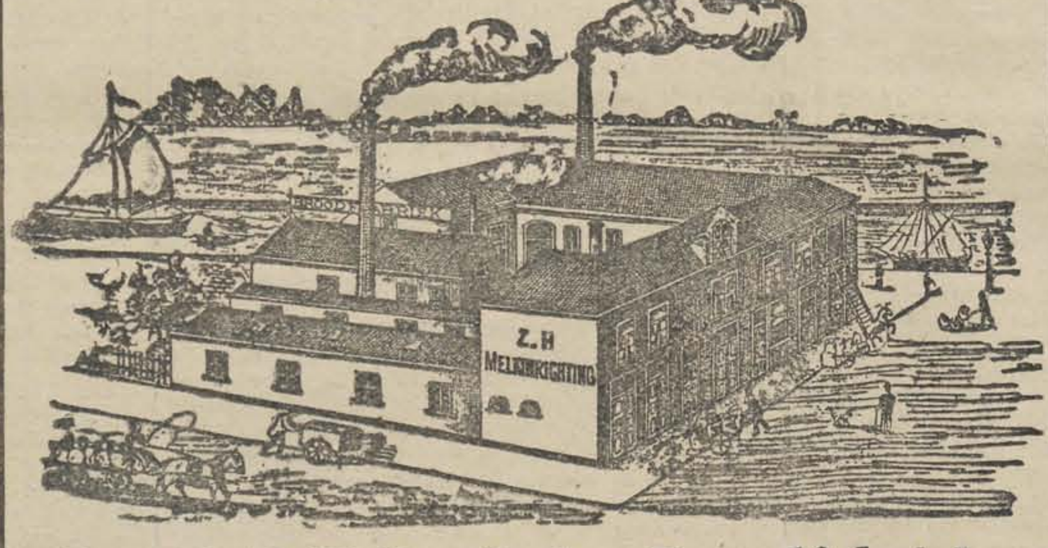
voorheen S. DE JAGER,

**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**

**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---




## De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

**Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,**

heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

**Speciaal adres voor**

## *Zoet Roggebrood en Bruinbrood.*

☞ In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

---

Vraagt de bekende Sauzen en — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

## R. Glastra.

## 5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.

in VERHUIZINGEN,

MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.

☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

---

Stoomvaart-Maatschappij

## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Gedé** | 2 April | 14 April | 19 April | 8 Mei | 10 Mei |
| **Oengaran** | 16 „ | 28 „ | 3 Mei | 22 „ | 24 „ |
| **Sindoro** * | 30 „ | 12 Mei | 17 „ | 5 Juni | 7 Juni |
| **Salak** | 14 Mei | 26 „ | 31 „ | 19 „ | 21 „ |
| **Lawoe** | 28 „ | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Juli |
| **Ardjoeno** | 11 Juni | 23 „ | 28 „ | 17 „ | 19 „ |
| **Goentoer** * | 25 „ | 7 Juli | 12 Juli | 31 „ | 2 Aug. |
| **Merapi** | 9 Juli | 21 „ | 26 „ | 14 Aug. | 16 „ |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

---

## BRAND-APPARATEN

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.

**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**

TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.

**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**

Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

## BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.

**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**

Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

OASCARA-PASTILLES
WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**

Zie aanbevelingen Nederl. **Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

---

## OOST en WEST.

RESTAURANT

***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.

Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.

Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.

Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.

**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.00, voor 10 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

## Vereeniging OOST en WEST.

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een baboe die naar Indië wenscht terug te keeren. Zij spreekt ook Engelsch.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Zes Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.


De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 3. Donderdag 31 Maart 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. ƒ 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**
Per regel . . . . . . . ƒ 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.
Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Congres voor Kinderbescherming.

Stellingen van de sprekers op Indisch gebied:

Dr. R. A. I. SNETHLAGE. (Donderdag 7 April morgenzitting).

I. Ook voor Indië, verdient de verpleging van weezen in het gezin, de voorkeur boven weeshuisverpleging.

II. De bijzondere levensomstandigheden dáár, maken de toepassing daarvan, in het algemeen zeer moeilijk.

III. De wijze waarop de heer v. d. Steur daarin voorziet, houdt het midden tusschen weeshuisverpleging en verpleging in het gezin, en is gebleken voor Indië de meest practische oplossing der quaestie te zijn.

De heer P. C. C. HANSEN (Boeka). Vrijdag 8 April (middagzitting).

I. Nederland dient zich ernstig bezig te houden met de oplossing van het vraagstuk: Hoe een einde te maken aan de barbaarsche toestanden, welke in sommige deelen van Oost-Indië heerschen, opdat het jongere geslacht aldaar een meer menschwaardig bestaan deelachtig worde en zoodoende tot een hooger zedelijk peil gerake.

II. Slechts een afzonderlijk inlandsch onderwijs (lager, middelbaar en hooger), geheel afgescheiden van het Europeesch onderwijs, zal in staat zijn, den inlander te geven wat hij behoeft.

III. In de dèsa moet voor een karakter-opvoedend, eenvoudig onderricht gezorgd worden, vrij van Mohamedaansche invloeden, en aanpassend aan de bestemming dier jeugd.

IV. Ten einde moreele verwaarloozing en afdwaling tegen te gaan, moet in de eerste plaats aandacht gewijd worden aan de misstanden en slechte invloeden, die bij kinderen en volwassenen op Java een teruggaan in menschwaarde veroorzaken en in wijden cirkel het volkskarakter ondermijnen.

Te houden van 6—9 April in „de Vereeniging" Willemstr. Den Haag.

### II. Van de Afdeeling Amsterdam:

Op Donderdag **7 April** des avonds ten **8 ure** zal de gewezen Resident **F. Fokkens** in de *groote zaal* van het **American Hotel** op het Leidsche plein over **Centraal-Timor** eene **openbare** voordracht houden, die door lichtbeelden zal worden verduidelijkt.

Het bestuur rekent op eene *trouwe opkomst der leden* en druk bezoek van het publiek.

Het doel der lezingen en voordrachten, die voor „Oost en West" worden gehouden is immers verspreiding van kennis omtrent Oost- en West-Indië *in den ruimsten kring.*

Mr. H. SMEENGE, *Voorzitter.*
P. F. VAN GENDRINGEN, *fd. Secretaris.*

### III. Van „Boeatan."

Aangezien nog verscheidene aandeelen in de Naamlooze Vennootschap niet bij de firma *Scheurleer en Zonen, den Haag*, zijn afgehaald of opgevraagd, herhalen wij de mededeeling, dat die aandeelen, tegen overlegging der kwitantie van *de betaalde* gelden, bij genoemde firma, *Spuistraat* 11, kunnen worden ingewisseld.

**De Raad van Beheer.**

## Trouw en Grootmoedigheid.

Aanleiding tot dit artikel vonden wij in het lezen van de «Indische Kroniek» van *J. F. Q.* in het dagblad *De Tijd* van 9 Maart j.l.

Wij lezen die goed geschreven kroniek altijd met veel belangstelling, al komt het dan ook dikwijls voor, dat wij, evenals dit ook thans het geval is, in de beoordeeling van den aard der feiten met den kroniekschrijver aanmerkelijk van meening verschillen.

Hij verhaalt ditmaal, onder meer, dat bij den Inlandschen Ceremoniemeester te Batavia, belast met het ontvangen der Inlandsche Vorsten, die de hoofdstad bezoeken, hoewel zeer hoffelijk behandeld, toch als gevangenen zijn geïnterneerd: drie familieleden van den pretendent-sultan van Bandjermasin, die in plaats van, zooals men gehoopt en verwacht had, zich te onderwerpen, in verzet is gebleven. Van de wijze, hoe die drie voorname Bandjereezen onze gevangenen zijn geworden, geeft hij daarna eene schets, die te denken geeft.

Tijdens ons verblijf in Oost-Indië, waar wij behalve op Java, ook op Sumatra en Borneo geruimen tijd doorbrachten en aan veroverings- of tuchtigingstochten deelnamen, heeft het ons dikwijls gehinderd, wanneer wij merkten, hoe gering het vertrouwen was van de niet aan het Nederlandsch gezag onderworpen voorname inlandsche vorsten en hoofden, — zelfs al waren zij zoogenaamd met den overheerscher bevriend, — in de loyaliteit van diens beloften en bedoelingen. Meermalen waren wij trouwens getuige van de feiten, die van dit weinige vertrouwen, dat reeds uit den tijd der Oost-Indische Compagnie dateert, de oorzaak zijn.

Een enkel voorbeeld daarvan willen wij hier mededeelen, omdat het ons door het verhaal van den Indischen kroniekschrijver van *De Tijd* werd in herinnering gebracht.

Het was in het laatst van den effectieven Bandjereeschen oorlog, nu ongeveer een veertigtal jaren geleden, dat wij, terugkeerende van eene inspectiereis, met den Gouvernementsstoomer Tjenrana de Barito-rivier afzakten en te *Marabahan* voor de *benting* (het fort) moesten aanleggen om een inlandschen arrestant aan boord te nemen.

Zelden zagen wij een zoo flinken kop met kalm uitdagenden blik, getuigende van een rustig besef van eigenwaarde, als dien van dezen Bandjerees. Wij kregen bij wijlen den indruk, dat hij ons met eene soort medelijden aankeek.

Wat was 's mans geschiedenis?

Zij werd ons door den hem begeleidenden politieambtenaar verteld als volgt:

De Kampong *Bekoempai*, vlak bij het fort te *Marabahan* gelegen, was niet erg betrouwbaar. Daarin woonden verscheidene inlandsche gezinnen, die op de hand waren der in de Boven-Tewehstreek huizende afstammelingen der onttroonde en weerspannige Sultansfamilie. Door een paar kreken, die van achter de kampong voerden naar in de Kapoeas uitkomende rivierarmen, was de gemeenschap met de Boven-Teweh nagenoeg onbelemmerd en er werd zelfs beweerd, dat de Sultanstelgen zich niet ontzagen hun vrienden in *Bekoempai* van tijd tot tijd een bezoek te brengen.

Tot de vrienden, waar de vorstenkinderen huisvesting vonden, behoorde niettegenstaande hij het gouvernement trouw had beloofd, ook onze gevangene en dit was den controleur van *Bekoempai*, tevens commandant van het fort, bekend geworden. Hij had dan ook reeds lang het plan, misschien wel de opdracht, om den man te arresteeren, maar achtte het niet geraden om dit te gaan doen in kampong *Bekoempai*. Hij liet daarom den schuldige weten, dat hij, voor hem en zijn familie belangrijke zaken met hem te bespreken had, wist hem te doen overhalen om vertrouwen te schenken en in 't fort te komen, doch nauwelijks was de argelooze de ophaalbrug over, of hij was geknipt en kon zich klaar maken voor de reis naar *Bandjermasin*, waarop, zoo vertelde men aan boord, minstens eene verbanning naar Java zou volgen.

Nu geven wij volstrekt niet de verzekering, dat het bovenstaande verhaal van het tegenover onzen gevangene gepleegde bedrog volkomen juist was, maar aan boord van de Tjenrana ging het zóó van mond tot mond *en het werd door iedereen geloofd*; daar komt het op aan.

De schadelijke invloed, die dergelijke evenementen met de daaraan verbonden geschiedenissen achterlaten, trof ons onmiddellijk en ze kwam ons ook dadelijk weer in de gedachten, toen wij lazen, wat in *De Tijd* gezegd wordt van het gevangen zijn te Batavia (Weltevreden) van de Bandjereesche familieleden van den tegenwoordigen pretendent-sultan, die zich van hem hebben afgescheiden en zich aan het Nederlandsche gezag hebben onderworpen.

Om onze bedenkingen goed te doen begrijpen, zullen wij het gedeelte, dat over de ontvoerden handelt, uit de Indische Kroniek van J. F. Q. overnemen:

„Het eigenlijke verzet in de landen achter onze militaire vestiging te Poeroek Tjahoe ging uit van een pretendent naar het vroegere sultanaat van Bandjermasin en diens volgelingen, in het algemeen gezamenlijk onder den naam van Pegoestian aangeduid, wegens den titel van Goesti, door de leden der sultansfamilie gevoerd. Doch naast deze groep van vijanden, die eigenlijk hoofdzakelijk uit uitgewekenen der benedenlanden bestond, hadden wij te rekenen met de eigenlijke zonen van het land, die hun voornaamsten vertegenwoordiger hadden in een zekeren Naoen, het hoofd der familie Soerapati. Deze inlandsche voorganger heeft sedert eenigen tijd zijn aarzelende houding laten varen en is door het gouvernement tot districtshoofd aangesteld, zoodat althans in dit opzicht de toestand zuiverder is geworden, wanneer men ten minste dergelijke exemplaren van het menschdom kan vertrouwen.

Ook de pegoestian schenen zich daarop te willen onderwerpen, en hun werd na langdurige onderhandeling als uiterste termijn, waarbinnen zij enkele, voor hun gunstige voorwaarden zouden kunnen bedingen, de 4e Januari van dit jaar aangewezen. Daarna zou slechts onvoorwaardelijke overgave worden aanvaard.

Wederom is in deze aangelegenheid gebleken, met welk een eigenaardige soort van menschen wij in onze bruine broeders te doen hebben. Op den vierden Januari verscheen de pretendent-Sultan met een gevolg van veertig gewapende inlanders in de nabijheid van Poeroek Tjahoe, waar de assistent-resident der Boven-Doesoen, de heer Hesselaar, persoonlijk tot zijn ontvangst was aangekomen. Doch daar begon het gezanik. Mijnheer de pretendent had geen zin om binnen onze vestiging te komen, evenmin om door zijn volgelingen de wapens te doen afleggen, nog minder om per eerste gelegenheid naar Bandjermasin te gaan. Hij zou liever voorloopig een woning op eenigen afstand betrekken, en dáár kon dan de vertegenwoordiger van ons gouvernement bij hem komen. Hier kwam natuurlijk niets van in, en de onderwerping bleef uit, zonder dat men er achter kwam, wat de pretendent eigenlijk wel bij Poeroek Tjahoe was komen doen, daar hij toch wel te voren had kunnen voorzien, dat aan zijn dwaze verlangens niet zou worden toegegeven.

In den laten avond van denzelfden dag meldden zich een drietal prinsen van het sultansgeslacht met enkele volgelingen bij den assistent-resident met de mededeeling, dat zij zich van den pretendent afscheidden en onafhankelijk van hem hunne onderwerping aanboden. Hun werd toen duidelijk meegedeeld, dat de gunstige voorwaarden onzerzijds alléén werden ingewilligd bij onderwerping van den pretendent zelf, mits vóór 's nachts twaalf uur, en dat in elk ander geval slechts onvoorwaardelijke overgave werd aanvaard, doch dat zij zich nog tot genoemd middernachtelijk uur in volle vrijheid bevonden, om zich te verwijderen.

Van deze vrijheid maakten de heeren geen gebruik. Den volgenden ochtend bevonden zij zich nog binnen onze vestiging en kon dus worden aangenomen, dat zij zich met vol bewustzijn onvoorwaardelijk hadden overgegeven. Zij kregen toen den last zich in te schepen op het stoomschip *Barito*, ten einde daarmede de reis langs de rivier van denzelfden naam naar Bandjermasin te aanvaarden. Toen echter kwam opnieuw de inlandsche aard van talmen en zeuren voor den dag: de heeren hadden hun vrouwen niet meegebracht en hadden weinig zin om zonder deze dames, of althans zonder afscheid daarvan te nemen, op reis te gaan. Wijselijk werd hiervan geen notitie genomen, en spoedig daarna waren de drie prinsen onder stoom, vergezeld door een ons getrouw inlandsch hoofd als tolk, en overigens onder zoodanig goede bewaking, dat aan ontsnappen niet viel te denken.

Op de gewestelijke hoofdplaats werd het gezelschap op last van den resident onmiddellijk overgescheept op Harer Majesteits flottille-vaartuig *Flores*, om verder naar Batavia te worden getransporteerd. Men vertelt, dat, toen de voornaamste der prinsen vernam, dat hij Borneo moest verlaten, zijn gelaat zulk eene mate van drift verried, dat, als hij een wapen in zijn nabijheid had gehad, er waarschijnlijk ongelukken zouden zijn gebeurd. Prettige lui, om mee om te gaan, die inlanders! Eerst een gezanik zonder einde, dan zich onvoorwaardelijk overgeven en vervolgens kwaad worden, indien niet precies alles zóó wordt geschikt, als dat in hun kraam te pas komt. En dan wordt nog in een deel van de indische pers net gedaan, alsof hier eigenlijk van gouvernementswege niet royaal was gehandeld, terwijl toch overmaat van royaliteit onzerzijds al heel licht door dergelijke prinselijke proleten met het gemeenste verraad zou worden beloond. Had men hun de toestemming gegeven om op Borneo te blijven, dan had men alle kans gehad, dat zij zich op een goeden dag wederom met de sultanspartij in contact hadden gesteld, en misschien onrust hadden gestookt in het thans rustige gedeelte van ons gebied. Beter zal het dan ook zijn, de heeren voorloopig ergens in het binnenland van Java te interneeren; het verdient dan ongetwijfeld aanbeveling, hunne echtgenooten zoo spoedig mogelijk in de gelegenheid te stellen om desgewenscht ook naar Java te verhuizen."

Wij nemen aan, dat des kroniekschrijvers verhaal in hoofdzaak met de officieele waarheid overeenstemt doch al moge er hier en daar een klein verschil zijn, zeker is het, dat hij de geschiedenis geeft, zooals ze van mond tot mond gaat. Daaruit volgt nu immers duidelijk, dat de sultansvrienden niet hebben te kennen gegeven, dat zij zich, „onvoorwaardelijk" wilden onderwerpen, maar door hun blijven tot na middernacht aanleiding gaven, die onderwerping te veronderstellen

Toen zij nu den volgenden morgen protesteerden om gevankelijk naar Bandjermasin te worden vervoerd en, misschien wel als voorwendsel, te kennen gaven, dat zij hun vrouwen wilden meenemen, zou, naar onze opvatting, het hooge standpunt van het Nederlandsch gezag ten volle zijn in het oog gehouden, wanneer men hen de vrije keus had gegeven: terug te gaan naar de partij van verzet, of wel de gevolgen hunner onvoorwaardelijke onderwerping te aanvaarden.

Men deed dit echter niet, doch, „onder zoodanig goede bewaking, dat aan ontsnappen niet niet viel te denken", werden zij naar de gewestelijke hoofdplaats gebracht en dàär, op last van den Resident, onmiddellijk overgescheept op een flotille-vaartuig, om naar Batavia te worden getransporteerd. Dat zij geen reden meenden te hebben, zóó iets te verwachten en het als eene verraderlijke ontvoering beschouwden, volgt uit het gezegde, dat de oudste hunner, als hij een wapen had bij de hand gehad, gevaarlijk zou zijn geworden.

Moet men nu verwonderd zijn, als in een deel der inlandsche pers of in de Europeesche pers zelfs, de opmerking wordt gemaakt: dat hier van Gouvernementswege niet «royaal» gehandeld is.

Zou het niet veel meer getuigd hebben van de grootmoedigheid en tevens van de kracht van den overheerscher, wanneer door deze reeds dadelijk aan den boven-Barito was gezegd: „haalt uwe vrouwen en komt terug als gij bij uw voornemen blijft om U *onvoorwaardelijk* te onderwerpen," of, — nu dit niet gedaan was, — wanneer de Resident, vóór de inscheping op de *Flores*, had verklaard: dat een enkele partijganger meer in het kamp van den pretendent, onze Regeering vrij onverschillig was en dat dus, ook nu nog, de onderworpenen, als vrije mannen, naar dat kamp konden terugkeeren, zoo zij daaraan de voorkeur mochten geven.

Vooral immers in de Zuid- en Ooster-Afdeeling van Borneo heeft het gemis aan vertrouwen in den overheerscher bij de vorstentelgen tot veel bloedvergieten en veel onrecht aanleiding gegeven. Had, vóór de vervallenverklaring van het Sultansrijk, de wettige troonopvolger, Hidajat, in hetgeen hem werd gezegd en beloofd volkomen vertrouwen kunnen stellen, dan zou hij, die door het volk vereerd en bemind was, na de komst van kolonel Andresen eene andere houding hebben aangenomen en zonder twijfel de aangewezen man zijn geworden om als Sultan van Bandjermasin, langs vredelievenden weg de orde in dat rijk te herstellen en zou niet ook nu nog, bijna een halve eeuw later, oorlog moeten worden gevoerd tegen hen, die als afstammelingen van vroegere sultans, rechtmatig aanspraak meenen te mogen maken op den troon hunner vaderen.

Ook persoonlijk had echter Hidajat meermalen ondervonden, hoe weinig er soms op een gegeven woord te rekenen viel.

In de «Encyclopaedie van Ned.-Indië", eerste deel blz. 96, kan men het ondervolgende daaromtrent lezen:

«Na den dood van den Sultan Adam in 1857, «werd Praboe Anom (zoon van Adam en een «der pretendenten voor de opvolging), op verzoek «van den nieuwen Sultan, Tamdjid Illah, door «soldaten te Martapoera opgezocht, maar wist te «ontkomen. Door tusschenkomst van Hidajat «teruggebracht, werd Praboe Anam, *tegen de af-«spraak in*, door den Resident gevangen genomen «en naar Java opgezonden. Hidajat, verzocht toen «vergeefs zijn ontslag als Rijksbestierder».(*)

Wij hebben Bandjermasin gekend korten tijd, nadat ook Hidajat-Oellah, de wettige, door zijn grootvader aangewezen, troonopvolger naar Java was overgevoerd. Zijn volk had hem, ook na zijne verbanning, in hooge vereering gehouden om het edelaardige en grootmoedige van zijn karakter.

In onze koloniale geschiedenis staat hij bekend als de weifelmoedige. Zou van die weifelmoedigheid het weinige vertrouwen in het Nederlandsche woord niet de hoofdoorzaak zijn geweest?

Een eerlijke en edelhartige politiek, getuigende van het bewustzijn van kracht, maakt op den Oosterling een vrij wat beteren indruk dan geslepenheid en sluwe verrassing, die tot zijn eigene kleine middelen behooren.

Wij hebben deze stelling steeds verkondigd, ook toen wij nog in Indië waren, en tot onze vreugde kunnen wij verklaren, dat wij haar ook meermalen met succes door de machthebbenden zagen toepassen.

*Zij zou echter een zóó vast Regeeringsbeginsel moeten worden*, zóó dat iedere civiele- of militaire ambtenaar, die als gezagvoerend optreedt, er innig van ware doordrongen, want er zal nog heel wat toe noodig zijn om bij den inlander het wantrouwen weg te nemen, dat de tradities van vroeger dagen, van af den tijd der O.-Indische Compagnie, bij hem hebben doen wortelen.

(*) Zie ook E. B. Kielstra: De ondergang van het Bandjermasinsche Rijk, in de Indische Gids van 1891, blz. 1370 en volgende.

## Week-Overzicht.

In het Avondblad van de *Nieuwe Courant* van den 21sten dezer wordt het wetsontwerp betreffende het den 28/30 Januari ll., ter wijziging van 't bestaande, door den minister van waterstaat, handel en nijverheid met den „Koninklijken Westindischen Maildienst" aangegane contract, besproken, waarbij het blad, in de hoop, dat zij in ons Lagerhuis weerklank zullen vinden en een punt van bespreking, die voor de toekomst beteekenis kan krijgen, zullen uitmaken, twee vragen stelt.

Met verwijzing naar de, bij het gewijzigd, zoowel als bij het bestaand contract, voorgeschreven termijnen, waarbinnen de reizen moeten worden afgelegd: — Amsterdam-Paramaribo, 19 etmalen; Paramaribo-Curaçao, 15 etmalen, met inbegrip van los- en ligdagen te Paramaribo, na aankomst uit Amsterdam; Curaçao-Paramaribo, 15 etmalen; Para-

maribo-Hâvre, 19 etmalen; Hâvre-Amsterdam, 4 etmalen, met inbegrip van los- en ligdagen te Hâvre — stelt het blad de vraag of één snellere verbinding niet dienen kan om den band tusschen het moederland en de betrekkelijke koloniën nauwer toe te halen, wijl dan steeds meer van nationale verbindingslijnen kan worden gebruik gemaakt.

Zijn tweede vraag betreft de mogelijkheid al of niet, dat in de toekomst de nederlandsche west-indische maildienst tot een wekelijkschen worde uitgebreid. Het wijst daarbij op het streven van engelsche en duitsche concurrenten om te trachten een sneller (of drukker?) verkeer te bewerkstelligen. Men overlegge, om tot verdere daden te komen: zoo besluit 't blad zijn ons sympathiek betoog.

Het *Alg. Handelsbl.*, in zijn nummer van den 9en dezer aantoonende dat het aantal dagdiensten in 1872 in heerendienst gevorderd ongeveer gelijk staat met dat, wat met inbegrip van het in dagdiensten omgezet hoofdgeld, thans van de bevolking wordt geëischt, vroeg naar aanleiding daarvan waar dan de elders geciteerde vermindering te zoeken was, die merkbaren invloed zou kunnen hebben op den economischen toestand der bevolking.

We veroorloofden ons in ons nummer van den 17den dezer de vraag, of de bevolking van Java dan stationair gebleven was, waarin stilzwijgend de opmerking lag opgesloten, dat dit niet het geval geweest is, welke opmerking door het *Handelsbl.* onjuist genoemd wordt.

Ten bewijze voor deze stelling voert 't blad aan: *a.* dat de heerendienst niet een zuivere belasting in arbeid is en het aantal dagdiensten dus ook niet met de vermeerdering der bevolking moet toenemen; *b.* dat verschillende omstandigheden als b.v. aanleg van spoor- en tramwegen in het hier bedoelde tijdvak juist tot vermindering van het aantal dagdiensten aanleiding had moeten geven.

We zouden hier tegenover kunnen stellen dat aanleg van spoorwegen niet alleen voorziet in *bestaande* verkeersbehoeften maar ook evenals vermeerdering der bevolking *nieuw verkeer schept*, hetgeen dan, wat de spoorwegen aangaat indien daarin niet door de noodige voedingslijnen, die op Java ontbreken, wordt voorzien, noodzakelijk tot uitbreiding van het wegenstelsel met hare gevolgen voor heerendienstplichtigen aanleiding moet geven.

Maar we dwalen, aan de hand van 't *Handelsbl.*, van ons chapiter af. Wat we met onze geïncrimineerde opmerking beoogden was de vraag te stellen, of niet bij de beoordeeling van den druk van een zekere hoeveelheid arbeid op de bevolking, rekening moet worden gehouden met het zielental, of bij een gelijk aantal dagdiensten de 28 millioen Javanen van heden er in economisch opzicht niet veel beter voor staan dan de 16 millioen van voor dertig jaar?

— Het deed ons genoegen in de bladen eene oproeping der regeering te lezen van gegadigden voor de betrekking van gouvernements-geneesheer op het eiland Sint Eustatius, waar, zooals in de west-indische rubriek van een vorig nummer van dit blad aan de curaçaosche bladen werd ontleend, aan geneeskundige hulp groote behoefte bestaat. Men zal daaruit kunnen afleiden, dat de regeering de werkelijke belangen der kolonie niet uit 't oog verliest. 't Is enkel maar jammer, dat, naar 't schijnt, de publieke opinie in de kolonie zich met zulke zaken moet bemoeien voordat tot handelen wordt overgegaan.

Van regeeringsdaden hier met betrekking tot de koloniën valt overigens, voor zooverre zij bekend werden, ook deze week niets bijzonders te vermelden.

Van voordrachten en vergaderingen op koloniaal gebied zij vermeld, dat de heer Reinier D. Verbeek den 25sten dezer in een openbare vergadering van de Nederlandsche afdeeling van de Ned. Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw zijne inleiding van de bespreking der nieuwe mijnwetgeving voor Nederlandsch-Indië voortzette. Het gold daarbij de behandeling van de, door de indische regeering openbaar gemaakte ontwerp-ordonnantiën tot invoering van de voorschriften betreffende de heffing van vast recht en cijns. De inleider kwam tot de conclusie dat hij meende te moeten betreuren, dat de minister heeft toegegeven aan den drang om voor Nederlandsch-Indië eene mijnbelasting vast te stellen, welke Indië tot het meest zwaar belaste land zal maken. In het waarachtig belang van Indië achtte spreker, het wenschelijk om enkele, niet te fiscale bestaande bepalingen te behouden en alleen die bepalingen der nieuwe mijnwet in te voeren, waarvan Indië z. i. zoo groote behoefte heeft. Een eenvoudig koninklijk besluit zou daartoe voldoende zijn en inmiddels zou men bedaard kunnen overwegen hetgeen verder voor Indië noodig is.

Om den overzicht-schrijver het verwijt te besparen, dat hij over alles en nog wat wil praten, zullen we hiertoe het zwijgen doen, doch hem enkel de vraag stellen, of er dan nog niet ruimte van tijd in overvloed geweest is voor bedaarde overweging?

Een heel ander onderwerp was het, dat een kring van belangstelllenden, vooral dames en ook eenige soldaten van het nederlandsche leger den 24en dezer in het lokaal «Eensgezindheid» te Amsterdam vereenigde.

In de bijeenkomst sprak Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman over christelijk-militaire tehuizen in Indië, waarvan de goede en nuttige werking hem uit eigen aanschouwing gebleken was. Het doel van den avond was om voor de stichting van zulk een tehuis te Soerabaja de belangstelling en den steun in te roepen van de «Vereeniging voor Evangelisatie onder de militairen in Nederlandsch-Indië», welker afdeeling Amsterdam deze bijeenkomst had uitgeschreven. Spreker gaf er nog, de tot voor korten tijd «ongeloovige» indische dominees van langs, door wier optreden de protestantsche kerk in Indië gevaar zou loopen door de katholieke kerk te worden verdrongen. De heer Akkerman, godsdienstleeraar met verlof, die zich na terugkeer in Indië met de leiding van het, op te richten tehuis zou willen belasten, trad ook als spreker op, waarbij hij o. a. het concubinaat in de kazerne als schadelijker dan de sterke drank veroordeelde. Menschen, die het soldatenleven in Indië van nabij hebben beschouwd, zullen deze meening niet lichtelijk onderschrijven.

Aan de *N. R. C.* ontleenen we het bericht dat het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, meer dan tot nu toe reeds het geval was, met het houden van lezingen en voordrachten wil gaan werken, om de belangstelling voor zijn, vooral op koloniaal gebied zoo nuttig streven op te wekken. Rotterdam komt daartoe het eerst aan de beurt, waar aan Jvr. von Schmidt auf Altenstadt de bekende reizigster-schrijfster, het eerst het woord wordt gegeven om over Korea te spreken. Moge het Genootschap succes hebben van zijn pogen — de koloniën zullen daarbij zeker niet worden vergeten.

Aan het *Alg. Handelsblad* werd uit Batavia geseind dat de vice-president van den Raad van Indië, Mr. de Meester, wegens ziekte is afgetreden. Een werkzaam man komt daardoor aan het hoogste indisch regeeringscollege te ontvallen.

Voorts werd aan dat blad geseind, dat door onoordeelkundige mededeeling der bepalingen tot handhaving der neutraliteit aan de bevolking, verscheidene Chineezen en inlanders met medeneming hunner preciosa zich in het binnenland in veiligheid hebben gesteld.

Is de betrokken autoriteit de eenig schuldige ten deze? vragen we ons af en moet die heilige vrees voor het nakend gevaar niet ook ten deele gesteld worden op rekening van de overigens begrijpelijke belangstelling in den loop van zaken, door de pers aan den dag gelegd, welke wel in staat was om toch aan uitteraard vreesachtige luitjes kippenvel te bezorgen:

Verdere nieuwtjes van nabij bepalen zich tot die op economisch gebied, zooals het maar niet willen lukken der voorgestelde fusie van de tabaksmaatschappijen Sakoeda en andere tot ééne groote maatschappij, wegens onvoldoende opkomst van aandeelhouders, in de uitgeschreven vergaderingen.

Nu begint ook de dividenden-stroom los te komen, waarvan er sommige zijn, om van te watertanden, al moet b. v. de Deli-Maatschappij, haar aandeelhouders met *maar* 30 percent afschepen. *) De Perlak-petroleum-maatschappij, kan 26 percent aan de houders van aandeelen A uitkeeren, en 3 aan houders van aandeelen B, die dan ook op 't einde der vorige week slechts 58 en nog wat genoteerd stonden.

Aan de *Nieuwe Arnhemsche Courant* ontleenen we:

de hoofdredacteur van de *N. Arnh. Ct.* zal den 5en April voor de rechtbank te Arnhem terecht staan, als beschuldigd de eer en den goeden naam te hebben aangerand van dr. H. van Cappelle te 's-Gravenhage, luidende de zinsnede der ten laste legging, voorkomende in een artikel getiteld: „Wetenschap of Goud": Ik beschuldig dr. H. van Cappelle zoowel H. M. de Koningin als den minister van koloniën misleid te hebben omtrent het doel zijner expeditie. Immers had dr. van Cappelle meegedeeld dat het doel zoo niet geheel, dan toch gedeeltelijk was, een onderzoek in te stellen naar den goudrijkdom van terreinnen aan de Nickerie, en niet uitsluitend in 't belang der wetenschap, dan zouden zeker noch de Koningin, noch de Minister daaraan hunnen zedelijken en financieelen steun hebben verleend; de laatste althans niet het noodlijdende Suriname met de kosten hebben durven bezwaren."

Als getuige is o. a. door den officier van justitie gedagvaard de oud-minister van koloniën de heer J. T. Cremer.

Dinsdag avond 29 dezer hield *Mr. C. Th. van Deventer* in de Vereeniging «Hou en Trouw» te Amsterdam eene voordracht over «de Suiker-industrie op Java en de Inlandsche bevolking».

De Spreker wees zoowel op de voordeelen als op de nadeelen, die de genoemde Industrie den inlander brengt. In de praktijk bedraagt de uitgestrektheid der gronden, die middellijk of onmiddellijk bij den rietbouw zijn betrokken, nagenoeg 40 % der totale oppervlakte van de bevloeibare gronden in de gouvernementslanden!

En dit zijn de beste gronden, want het voorschotstelsel heeft voor den inlander veel aanlokkelijks en niettegenstaande de bestuursmaatregelen tegen de niet geoorloofde pressie, die door lagere en hoogere hoofden bij den verhuur van gronden soms uitgeoefend wordt, blijft toch deze ook nog van invloed. De minder goede gronden blijven dus voor de rijstcultuur over.

Spreker becijferde, dat hetgeen den inlander uit de suikercultuur ten goede komt niet voldoende is en gaf toch toe dat deze de suikercultuur niet zou kunnen missen.

Verdringen mag ze de volkscultuur echter niet, daarvoor moet de Regeering zorg dragen, en om dadelijk iets te noemen eene behoorlijk beschreven en trouw opgevolgde regeling der waterverdeeling in het leven roepen. Waarom vindt het geen algemeene toepassing dat, zooals enkele malen is gebeurt, de suikerfabrikant zijn deel krijgt in de kosten, die voor de verbetering der bevloeiing ten bate zijner fabriek noodig is.

De nooden van Java besprekende wees de heer v. D. opnieuw op het feit, dat volksopvoeding, speciaal betere opvoeding van de zonen der voornaamste Javanen (waarom niet liever de het meest intelligent blijkende Javanen?) in dit opzicht zeker van gunstigen invloed zal zijn.

Hij besloot zijne rede niet, zonder er nog eens krachtig aan te herinneren, dat om te kunnen doen, wat tot herstel hoog noodig is, Nederland echter in de eerste plaats zal moeten besluiten om zijne *eereschuld* aan O.-Indië in te lossen.

Op denzelfden avond hield in het «Indisch Genootschap» te 's-Gravenhage *Dr. Th. J. van Buuren* eene voordracht over «Nieuwe zoutdebiteering in onze Oost-Indische Koloniën».

Zeer belangrijke bijzonderheden werden door den spreker hierover meegedeeld, terwijl ook later bij de bespreking nog door hem op een paar gestelde vragen werd geantwoord. Het is echter niet mogelijk in het kort bestek van een weekoverzicht van de veel cijfers bevattende rede een duidelijk overzicht te geven, Wij zullen er dus in het volgend nummer in een speciaal aan het onderwerp gewijd artikel op terugkomen.

*) Amsterdam—Deli en Rotterdam—Deli geven resp. 41 en 5½ percent.

## „Boeatan."

Sedert onze laatste mededeeling omtrent onze permanente tentoonstelling, tevens locaal voor verkoop en nabestelling van Ned-Indische kunstnijverheid en huisvlijt, Plaats 9, te 's-Gravenhage, zijn daar weder eenige bezendingen uit Oost-Indië ontvangen en kregen wij berichten van nog meerdere, die reeds onderweg zijn; o. a. ook eene uit Suriname.

Van Sumatra's Westkust kwam zilver-filigrain-werk, van den besten werker uit Kota-Gedang b.v. een model-Sumatraansch huis en eene Balei, (Volksvergaderzaal); ook de bekende, fraaie zijden doeken van Siloenkang in de Padangsche Bovenlanden, met gouddraad doorweven, waarvan de meer eenvoudige echter tot voor iedere beurs bereikbare prijzen kunnen worden verkocht. Van Atjeh prachtig donker-gekleurde zijden weefsels en ook goudsmidswerk (broches en knoopen), dat door zijn eigenaardig karakter en fijne bewerking uitmunt.

Echte batiks zijn er ontvangen uit de Preanger en van Madura; sarongs, maar ook hoofddoeken, die als tafel-, buffet- of kanapé-loopers mooi dienst kunnen doen; naast de aanwezige pracht-exemplaren van kain-pandjang's uit Solo, die natuurlijk vrij hoog in prijs zijn, vormt dit eenvoudiger en van zelf billijker batikwerk een gewenschte variatie.

Het Javaansche, gegoten en gegraveerde koperwerk is zeer in trek, en juist ook hiervan krijgen wij periodiek nieuwen aanvoer, waaruit duidelijk blijkt, dat de over minder goed afwerken gemaakte opmerkingen vrucht dragen, en dat de smakelooze navolging van geheel Europeesche modellen weinig meer voorkomt.

Met dankbaarheid hebben wij het bezoek te vermelden, dat H. M. de Koningin-Moeder onlangs aan onze lokalen heeft gebracht. Alles werd met de meeste belangstelling door de Vorstin bezichtigd en wij mochten ons verheugen in den aankoop van verscheidene zaken van verschillenden aard en in de bestelling van andere, waarvan wij slechts een enkel exemplaar als model in voorraad hadden.

Zeer erkentelijk zijn wij ook voor een hernieuwd bewijs van belangstelling in ons streven van de zijde van den Gouverneur-Generaal van N. I., die aan den Eere-Voorzitter, Mr. J. W. van Lansberge, voor „Boeatan" een gift van f 300.— toezond.

Waar wij nu reeds gedurende de wintermaanden over het getal koopers en bezoekers niet te klagen hebben, durven wij veronderstellen, dat het aanstaande zomerseizoen ons nog meer reden zal geven tot tevredenheid.

Toch roept „Boeatan" van allen, die haar pogen een nationaal en een goed werk achten, met warmte hulp en medewerking in, opdat zij met hare betrekkelijk beperkte middelen niet den duren reclame-stroom zal behoeven te volgen, die de geest des tijds schijnt te zijn. Zij heeft natuurlijk in hooge mate noodig, dat belangstellenden van haren arbeid dikwijls spreken, en telkens hunne vrienden en bekenden aansporen om aan **Plaats 9** een bezoek te brengen. Men late zich niet terughouden, door het idee, dat van de bezoekers zou verwacht worden, dat ze ook dadelijk koopers moeten zijn. Ons locaal is immers in de eerste plaats ook eene **tentoonstelling** en juist om dit karakter zooveel mogelijk aan te toonen, hebben wij er een **theesalon** aan verbonden.

In het zoo gezellige, typisch gemeubelde achterlokaal, tevens een deel der tentoonstelling, kan men iederen namiddag van 3 tot 6 uur — behalve des Zondags — onder het genot van een geurig kopje Rajah-thee, met het een of ander Indisch gebak, uitrusten van de wandeling, en van gedachten wisselen over het tentoongestelde of wat er nog aan ontbreekt. De Raad van Beheer houdt zich ten zeerste aanbevolen voor wenken, opmerkingen en raadgevingen der bezoekers, welke desgewenscht door de in het locaal aanwezige, en de gasten gaarne inlichtend rondleidende Directrice, Mej. Loebèr, zullen worden genoteerd en overgebracht.

Bij herhaling blijkt het, dat de nieuwe inrichting **Plaats 9**, voor velen nog eene openbaring is en ook hier is dus onze aansporing: **Zegt het voort!**

## Oost-Indische berichten.

**Onderworpen bataksche streken.** Aan *de Deli-Ct.* ontleenen wij het bericht, dat de streken in de bataksche landen, die in onderwerping zijn gekomen, genaamd zijn «de Sipitoe Koeta», waartoe ook Bar Djahee behoort en gelegen zijn in de Karaulanden, ten zuiden van de Dolok Baros, alsmede de geheele Lima Koeta, behoorende tot de Timoerlanden, welke aan elkander en ten zuidoosten aan het zoo juist eveneens onderworpen Poerba-gebied aan het Tobameer grenzen.

**Wederom een expeditie.** De expeditie naar de kampong, welke de brutale roof van de vrouw uit het Boven-Langkatsche gepleegd heeft, gaat vermoedelijk via Lau Boentoe en Tj. Beringin, om ten slotte ten zuiden van Boven Langkat het gebied te betreden, waar de ongeregeldheden tusschen de bataksche stammen te wachten zijn en bovenbedoelde kampong is gelegen. Het vertrek der expeditie kan spoedig worden tegemoet gezien, zegt *de Deli-Ct.*

**De overstrooming te Batavia.** De overstrooming heeft in de lagere wijken en de omstreken van Batavia meer schade aangericht dan wel gedacht werd. Vele inlanders hebben vee verloren, tal van minder solide woningen zijn thans geheel bouwvallig geworden, op enkele plaatsen zelfs ingestort: huisraad en voedsel is bedorven, kortom het ziet er voor velen troosteloos uit.

Op Blandongan stortte onder meer een huis in, waarin drie personen sliepen; een hunner die zwaar gewond werd, werd naar het stadsverband overgebracht.

Tal van vischvijvers, waarin thans, met het oog op het aanstaande chineesche nieuwjaar, meer visch dan ooit aanwezig was, zijn overgeloopen, waardoor de met zooveel zorg gekweekte bandeng overal is weg gezwommen, zoo meldt het *Bat. Nbl.*

**Tariefontwerp.** Aan *de Javabode* ontleenen wij het bericht dat het nieuwe tariefontwerp een meerdere opbrengst van negen millioen gulden geeft. De verhoogingen betreffen hoofdzakelijk weelde-artikelen en genotmiddelen. Granen, meel, koffie en suiker zijn onbelast. Tabak, ongefabriceerd, wordt getroffen met een recht van een rijksdaalder per 100 kilogram. Thee 25 gulden per 100 kilogram. Manufacturen 10 percent ad valorum.

De regeering krijgt de bevoegdheid tot het heffen van differentieele rechten als tegenwicht tegen buitenlandsche protectie.

**Koeliewerving.** Het *Bat. Nbl.* meldt dat, werden er in vorige jaren slechts eenmaal in het jaar zeshonderd koelies naar Suriname gezonden, te beginnen met 1 April a. s. elke maand een transport van honderd koelies daarheen zal vertrekken. De werving voor Suriname gaat in den laatsten tijd veel beter en vlugger dan die voor Deli, Benkoelen of Djambi. Dit wordt daaraan toegeschreven dat er veel meer koelies van Suriname terugkeeren dan van de drie genoemde plaatsen te zamen, terwijl de meesten hunner nog een aardig spaarpotje medebrengen, zich later weder engageeren en ook bloedverwanten, vrienden of kennissen daartoe overhalen.

— Door de amerikaansche regeering is aan de onze het verzoek gedaan vijfduizend vrije koelies op Java te mogen aanwerven voor de particuliere ondernemingen in de nabijheid van Manilla.

**Overleden.** De regent van Patjitan, Raden Toemoenggoeng Marto Adi Winoto, is op 27 Februari j.l. overleden.

**Visch-industrie te Batavia.** Op initiatief van een ondernemend ingezetene is een maatschappij in wording, ten doel hebbend een visch-industrie in Indië in het leven te raepen, geheel op europeesche leest geschoeid. Deze visch-industrie zal omvatten in de eerste plaats een uitgebreiden handel in versche visch, waarvoor een groote vischmarkt zal moeten worden opgericht. Op deze vischmarkt, welke met de tegenwoordige Passer Ikan slechts den naam gemeen zal hebben, zal voornamelijk versche zeevisch, daarvoor bijzonderlijk door een stoombootje in dagelijkschen dienst aangebracht, ten verkoop bij opbod aangeboden worden.

Aan de markt zal verbonden worden een vischconservefabriek waarvoor natuurlijk wederom noodig zal zijn een ijsfabriek met voldoende capaciteit om in de behoefte te voorzien, welke naar men hoopt na de opening van de Padalarang-lijn vooral in de binnenlanden zeer groot zal zijn. Behalve de gewone vischconserven uit Europa toegevoerd, zal versche visch ingevroren in blokken ijs, of hermetisch afgesloten en bevroren, in metalen bussen, over geheel Java en zelfs daarbuiten kunnen worden verzonden.

Zooals gezegd, is de maatschappij in wording, wel zijn de menschen het reeds geheel eens en is reeds een bestuur met directie en commissarissen gekozen, de gronden bij Tandjong Priok voor markt en fabrieken zijn aangevraagd en verkregen, gebouwen etc. in teekening gebracht, maar voorshands wil men aan de zaak niet verder ruchtbaarheid geven.

Het maatschappelijk kapitaal zal in aandeelen van f 100 worden geplaatst, heel wat aandeelen aan toonder zijn reeds nu geplaatst, zoo lezen wij in het *Bat. Nbl.*

**Semarang.** De eigenaren van de huizen aan het Paradeplein hebben geprotesteerd tegen het bouwen van een kantoor van de Javasche Bank op het plein, omdat door het benemen van alle uitzicht die huizen aanmerkelijk in waarde zullen dalen, meldt *de Locomotief.*

Eenige verbouwingen wijzen op voorbereidende maatregelen met het doel de losgelegenheid aan den boom aanmerkelijk te verbeteren.

**Ontvangers voor de Hacilheffing.** Bij het departement van financien is in bewerking een voorstel tot in dienststelling van afzonderlijke ontvangers voor de hacilheffing in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden. Die betrekkingen [zeven in getal] worden thans waargenomen door de verificateurs der vierde klasse bij de in- en uitvoerrechten en accijnzen, welke ambtenaren thans bij hun corps werden gevoerd à la suite.

**De werving van Timoreezen.** Sprekend van het besluit der Regeering om Timoreezen gelijk te stellen met Amboneezen en aldus de werving van Timoreezen van het leger te bevorderen, schreef *het Bat. Nbl.* dezer dagen dat de werving van Amboneezen te wenschen laat.

Dit laatste is onjuist, zegt de schrijver thans.

De bepaling van de gelijkstelling is gemaakt, omdat men in den laatsten tijd zoo bedroevend slechte resultaten ziet van de werving van Europeanen èn omdat men de Javanen als van geen of ten minste zeer weinig waarde tegenover een europeeschen [en ook tegenover den inlandschen vijand] zooveel als mogelijk is uit het leger wil weren.

Daarom moet dus de werving èn van Amboineezen èn van Timoreezen, beide zeer goede stammen uit een militair oogpunt, zoo hoog mogelijk worden opgevoerd.

Wat den Javaan betreft, men twijfelt in het leger algemeen aan de groote waarde van de gemengde compagnie, waardoor volgens de voorstanders de waarde van den Javaan zoozeer zou toenemen dat deze gelijk zou staan met die van den Amboinees en zoekt dus ook daarom zijn heil in het verbeteren van de werving onder de krijgshaftige inlandsche volkstammen.

Wat de werving van Europeanen aangaat, zooals men weet kan men het benoodigd aantal voor de invulling niet eens meer verkrijgen en de Regeering in Nederland heeft verklaard, dat een hooger handgeld die werving niet blijvend zou verbeteren, lettende op de pogingen, welke men daartoe vroeger reeds heeft aangewend. Dit lijkt niet erg logisch: De pogingen, vroeger gedaan, liepen toch steeds slechts over enkele jaren. In de eerste dier jaren werden veel meer vrijwilligers aangeworven; daarna daalde dat getal weder, doch dit is zeer natuurlijk, daar op actie altijd reactie moet volgen. Het is de vraag welk het normale cijfer der werving zou zijn geworden bij hooger handgeld, zoo eindigt de schrijver zijn opstel in *het Bat. Nbl.*

**Bandjermasin.** De aanhangers van de Pegoestian hebben onder de bewoners van de Boven-Kapoeas hulp gezocht en gevonden.

Evenals de Pegoestian in de boven-Doesson een grens gesteld heeft, zoo hebben thans ook de partijgangers van den sultan aan de boven-Kapoeas een lijn getrokken welke door onze troepen niet mag worden overschreden zonder vijandelijkheden uit te lokken.

Tevens is onder de aanhangers van den sultan een verbod uitgevaardigd, waarbij hun verboden wordt diezelfde grens in de richting van het gouvernementsgebied te overschrijden.

**Het sanatorium Tosari.** Aan *de Java-Ct.* ontleenen wij de statuten dezer naamlooze vennootschap, gevestigd te Soerabaja.

De vennootschap heeft ten doel de overname en voortzetting der exploitatie van het sanatorium Tosari en van het daaraan verbonden acclimatisatie-station te Poespo.

Het kapitiaal der vennootschap bedraagt f 300.000 verdeeld in driehonderd aandeelen, elk groot f 1000.

Voor de eerste maal wordt benoemd tot directeur: dokter van Barmen het Loo en tot commissarissen: de heeren T. B. A. Faubel en dokter Koch.

**Herman Gentis.** *De Locomotief* deelt mede dat aan Herman Gentis celstraf is opgelegd, wegens het schrijven en het buiten de gevangenis smokkelen van een drietal brieven aan iemand te Batavia, met wien hij vroeger gelieerd was.

In die brieven legde de schrijver zijn plannen tot ontvluchting uit de gevangenis te Semarang bloot, terwijl hij daarin verder het verzoek deed, hem bij die vlucht behulpzaam te zijn.

De persoon, aan wien deze brieven gericht waren, overhandigde deze aan den directeur van Justitie, die een streng onderzoek gelastte.

Tot dusver leverde het onderzoek niets op.

**Gevolgen der overstrooming.** De padie welke in het Tangeransche en Tjelintjinsche te veld stond, toen onlangs een buitengewone watervloed alles blank zette, is door de overstrooming voor een groot deel verloren gegaan. Hoewel de bevolking vreest de oostmousson haar zal overvallen, zij toch begonnen een nieuwe aanplant in den grond te brengen.

**Excelsior.** Nu het blijkt dat de deelneming van Nederlandsch Indië op de wereldtentoonstelling te St. Louis niet bijzonder groot is, is het ten minste een troost dat het reclame-Album van Excelsior met een tiental exemplaren aldaar ten gerieve van de vele bezoekers op de drukst bezocht wordende gedeelten zal worden gedeponeerd, zegt *de Preangerbode.*

Ook vernam hij met genoegen dat de genoemde maatschappij de dankbetuigingen ontving van H. M. Koningin Wilhelmina en van den Koning van Siam voor de aan H. M. M. aangeboden luxe-exemplaren,

**Over de Tentoonstelling van Tjankokans te Demak** heeft de *Sem Ct.* een uitvoerig verslag waarin onder meer gezegd wordt dat er behalve de plm. [...] warongtentjes, op den aloon-aloon verschillende andere eetvermakelijkheden, een draaimolen, een kinematograaf, een tent met acrobaten enz. een plaats vonden. Dat men slechts voetje voor voetje vooruit kon komen, spreekt van zelf, *zegt het Bat. Nbl.*, waaraan dit is ontleend.

De jaarmarkt voor tjangkokans, welker gelijktijdig [...] stellen als zeer juist met de bodobesar ook aan den regent van Demak te danken is, was druk bezocht, zegt het blad en vervolgt:

Tot heden 3 uur werden er voor plm. 650 gld. inkoopen gedaan; daaruit kan men het aantal bezoekers dus eenigszins beoordeelen als men weet dat vele plantjes voor f 0,[...] per stuk worden verkocht.

De correspondent van de *Sem. Ct.* schat het aantal bezoekers ongeveer 40.000.

Dat het totaal bezoekers nog grooter wordt is duidelijk als men weet dat de feesten nog twee dagen aanhouden. De orde werd op de tentoonstelling niettegenstaande de drukte voorbeeldig gehandhaafd. De kunst van den regent om het zijn gasten zoo aangenaam mogelijk te maken kwam opnieuw duidelijk uit. Deze regent is de . . . gastheer . . . niet alleen, doch toonde opnieuw de belangen van den inlander met hart en ziel vòòr te staan. Jammer dat een bandjir, tengevolge van een breuk in den dijk langs de Kali Koutrak bij de desa Bedôdô vele plekken op de aloon-aloon in modderpartijen had herschapen."

**Raden Toemenggoeng Achmad Djajadiningrat**, regent van Serang heeft het voornemen naar Europa te gaan om er een jaar te blijven.

Deze kundige inlandsche ambtenaar, oud leerling van het gymnasium Willem III waar hij den geheelen cursus der afdeeling A. doorliep, zou reeds vier jaren geleden naar Nederland vertrokken zijn, ware niet één dag voor de inscheping zijn vader, de oude regent, plotseling overleden. Raden Achmad heeft nog oudere broeders die toen reeds in 's lands dienst waren en meende dat één hunner wel tot opvolger van den vader zou worden aangesteld zoodat de reis naar Europa slechts een paar maanden zou verschoven worden. De Regeering beschikte echter anders; de jonge man hoewel pas één maand van school, werd tot de regentswaardigheid geroepen en de keuze bleek een goede te zijn, zegt *het Bat. Nbl.*

**Vervanging van het Civiel Bestuur in eenige Onder-afdeelingen op Atjeh.** Door den gouverneur van Atjeh en onderhoorigheden is het voorstel gedaan om over de onderafdeeling buiten de sagi's (Oeleë Lueue) en de onderafdeeling XXV moekims en de zuidelijke nederzettingen (Lhò Nga) officieren met het civiel bestuur te belasten, evenals reeds geschied is over Lam Njong, Indrapoeri, Seulimeum, Padang Tidji en Sabang, allen behoorende tot de onderafdeeling Koeta Radja en voorwerken.

De in Oeleë Lueue en Lho Nga geplaatste controleurs komen dan ter beschikking van het binnenlandsch bestuur en zullen het tekort aan ambtenaren elders kunnen aanvullen.

**Hoe men paupers kweekt.** Een gegageerd europeesch militair die in de laatste jaren letterlijk vagebondeerde, vertrok dezer dagen naar Europa en liet zijne twee kinderen geheel onverzorgd te Djokja achter.

Reeds te Batavia zijnde ontving de op het punt van

vertrek staande vader een brief van een kameraad, houdende de vraag wat er met die twee achtergelaten kinderen moest worden aangevangen. Per briefkaart luidde het antwoord: »wel die kinderen zijn natuurlijk voor van der Steur«.

Of de heer van der Steur er plaats voor heeft, hierover bekommerde de vader zich niet en de pastoor, of anders de dominé, zou wel voor reisgeld naar Magelang zorgen, zoo schrijft *de Mataram*.

**Nog meer scholen voor inlanders**. Door de Regeering is den residenten op Java en Madura opgedragen in hun gewest te doen onderzoeken of in de assistent residentiën, waar van gouvernementswege nog geen scholen voor inlanders zijn opgericht, het belang der bevolking de oprichting van scholen noodig maakt en zoo ja, om daarbij het vermoedelijk aantal leerlingen op te geven, met afzonderlijke vermelding of deze bestaan uit zonen of dochters van inlandsche hoofden.

**Het nieuwe Post- en Telegraafkantoor te Semarang** zal in den loop der volgende maand geheel voltooid zijn; het oude postkantoor zal in Mei a.s. in het nieuwe gebouw worden overgebracht. Door de betrokken autoriteiten zal getracht worden het oude postkantoor nog dit jaar te restaureeren en geschikt te maken voor het kantoor.

**Suiker**. De suikermarkt is volgens het *Soer. Hbl.* veel vaster geworden:

De volgende afdoeningen worden aan het blad bericht: »Eergisteren werden 30.000 picols verkocht, nl. 20 000 picols nrs. 12 tot 14 afkomstig van Padjarakan voor f 5; koopster de firma Fraser Eaton en Co., te 10.000 picol's nrs. 17 en hooger van Modjoagoeng voor f 5½ koopers Chineezen. Heden kocht de firma Fraser Eaton en Co. 40.000 picols nrs. 12 en hooger van Baron en Koedjonmanis voor f 5⅛ den picol."

De prijs is dus 1⅛ gerezen.

Sommige verkoopers willen niet tot dezen prijs loslaten.

— Naar men ons mededeelt zijn thans op levering uit den aanstaanden suikeroogst 2.300.000 picols verkocht.

**Midden-Borneo**. Het *Bandjerm. Nbl.* schrijft dat volgens de nieuwste berichten uit de Midden-Kapoeas daar op het oogenblik geen gevaar bestaat, dat onlusten zullen uitbreken. Volgens geruchten moet Batoer, nadat hij vernomen had, hoe de gezindheid der bevolking in de Kapoeas is, het geraden geacht hebben, zich voorzichtig terug te trekken. Zeker zal de maatregel, door het bestuur genomen, met een detachement soldaten naar de Boven-Kahajan te zenden een goede, de rust verzekerende, uitwerking hebben. De twijfelachtige elementen uit het Amoentaische enz., die daar boven tijdelijk zich ophouden, zullen niet gemakkelijk tot eenige actie overgaan, zoolang ze weten dat de militaire macht hen bedreigt al vraagt ook de Pegoestian dat ze zich op haar kant mochten stellen.

**De Merapi**. Aan een particulier schrijven uit Klaten verneemt *het Bat. Nbl.* dat de bij de jongste uitbarsting van den Merapi gewonde inlanders vooruit gaan; die arme menschen zullen wel spoedig naar hun desa's terugkeeren, als die nog te vinden zijn.

De Merapi is nu rustig, men wil hopen dat het zoo zal blijven, zegt de schrijver.

**Cultuurzaken**. Aan eene correspondentie uit Bodja in *de Locomotief* blijkt dat het vorig jaar voor de koffieplanters een bevredigend jaar is geweest. Het land Klein-Getas b. v., een der beste koffie-ondernemingen, heeft plm. 500 picols boven de schatting gemaakt. Haar productie bedroeg alles bij elkaar, Liberia- en Javakoffie, 5500 picols. Ook de onderneming Kalimas mag tevreden wezen. Maakte zij een jaar of drie geleden, met een aanplant van plm. 1200 bouws, niet meer dan 1000 à 1200 picols, de productie van het vorig jaar bedroeg een kleine 1500 picols.

De gouvernementskoffie-ondernemingen daarentegen, b. v. de tuinen van de dessa Kedongpani, zien er alles behalve fleurig uit. De meeste boomen, alle javakoffie, staan het kwijnen nabij. Wel wordt door het onderdistrictshoofd en de betrokken loerahs veel zorg aan die tuinen besteed, maar de grond is voor de javakoffie-plantjes blijkbaar niet meer geschikt. Trouwens de productie van de javakoffie zal binnen een niet al te langen tijd op Bodja tot het verledene behooren.

**Binnenlandsch bestuur**. 1. In de residentie Oostkust van Sumatra is definitief in dienst gesteld, ten behoeve van de behandeling der bataksche aangelegenheden in de doesoen der afdeeling Deli, een controleur en ten behoeve van de afdeeling Langkat een aspirant controleur bij het binnenlandsch-bestuur op de bezittingen buiten Java en Madoera, elk op de aan zijn betrekking verbonden inkomsten en verdere wettige voordeelen.

2. bij voorgenoemden controleur zal definitief in dienst gesteld worden een inlandsche tolk tevens schrijver op eene bezoldiging van f 40 per maand en onder genot van een daggeld van f 1,— voor reiskosten wegens alle door hem ondernomen dienstreizen.

**Vereischt opheldering** Men meldt het volgende aan de *Sumatra Post*, waarvoor haar berichtgever beweert te kunnen instaan:

„Den 14 den Febr. j.l., is de, in Tamiang gelegerde troep naar de Gajoe- en Alas-landen vertrokken. Een dag of drie daarna viel de europeesche fuselier Linssen (alg. stb. no. 56429) uit, daar hij den troep niet meer kon volgen. Door den colonne-commandant werd geen kader aangewezen om den fuselier huiswaarts te begeleiden en hij bleef dus geheel aan zijn lot overgelaten achter. Een dag of vijf later werd te Kwala Simpang het lijk van den fuselier opgevischt. Hoe deze verdronken is, bleef onopgehelderd,"

**Palembang**. I. Twee patrouilles onder luitenants Ketting en Bartelds bereikten 18 dezer ladang verblijfplaatsen Pangeran Dipo nabij doesoen Djlan aan de soengei Rengajan (Soemai-gebied). Patrouille Ketting stuitte op tegenstand, waarbij gesneuveld europeesch fuselier Vermiers, alg. stb. no. 45759 en licht gewond europeesch fuselier van Gool, alg. stb. no. 52375/3718; verliezen vijand onbekend. Patrouille Bartelds verraste op ladang bij Moeara zes gewapenden, die met achterlating van een doode, vijf voorlaadgeweren en een lans op de vlucht gingen. Bedoelde patrouilles schijnen thans Pangeran Dipo op het spoor. Op het bivak in Rantau Benar (Toengkal) werden in nacht van 19 op 20 Febr. acht schoten gelost, waardoor twee amboneesche minderen werden gewond.

II. 24 Febr. werd bende Raden Mat Tahir aan Soengei Sigam (linkerzijtak Boelian-rivier) overvallen door mobiele sectie onder adjudant-onderofficier Mussiq. Van bende sneuvelden Depati Aliasin van Kertopati en twee lieden van de Batang Hari, wier namen onbekend. Zwaar gewond vielen in onze handen Raden Bahrin (onlangs uit Beneden Merangin verdreven) en echtgenoote Raden Achmad. Verder nog gevangen genomen twee zoontjes van Raden Mat Tahir.

Anderen wisten te ontkomen. Onzerzijds geen verliezen. Buit twee repeteergeweren model '95, twee beaumont-geweren, een achterlaad jachtgeweer, tien voorlaad-geweren, een model revolver, twee pistolen, veel patronen model '95 en andere oorlogsbehoeften.

**Sumatra's westkust**. Toeankoe Kota Besar heeft Bodor-Alam opwachting gemaakt bij controleur en detachements-commandant en na gepleegd overleg met de, zijne suprematie erkennende, hoofden op 20 dezer te Loeboe Gadang zijn onderwerping aan ons gezag aangeboden.

---

## West-Indische Berichten.

**Suriname**. De gouverneur der kolonie heeft aan de Koloniale Staten de begrooting voor 1905 ter goedkeuring voorgelegd, welke een totaal van f 4.307.851,095 aan uitgaven en een van f 3.744.536,23 aan inkomsten aanwijst, zoodat voor 1905 op een subsidie van het Rijk ad f563.214,865 wordt gerekend, d. i. f 37.832,28 meer dan voor het loopende jaar werd toegestaan.

»Nu door het tot stand komen van de wet van den 23en Juli 1903 (Staatsblad n°. 216, Gouvernementsblad n°. 29) houdende spoorwegaanleg en exploitatie van het Lawagebied in Suriname door het gouvernement en overneming van de rechten en verplichtingen der Maatschappij Suriname, de aanleg en exploitatie, van gouvernementswege van een spoorweg in Suriname een voldongen feit is geworden, zijn de financiën der kolonie een keerpunt genaderd, van waar het nuttig kan zijn een terugblik op het verleden te werpen«, merkt gouverneur Lely op in § 1 van de Memorie van Toelichting op de ingediende begrooting.

Dien terugblik op het verleden erlangt men door raadpleging van een viertal staten en twee grafische voorstellingen, als bijlagen der Memorie aan de Koloniale Staten aangeboden. Het was ongetwijfeld hierop, dat de procureur-generaal als gedelegeerde van het gouvernement doelde bij de beraadslaging over de onteigeningsverordening, toen hij den Staten meedeelde dat dezen spoedig gegevens zouden bereiken, waaruit viel af te leiden dat de kolonie er werkelijk niet zoo slecht voorstaat als wel eens wordt beweerd.

Aan de, in bedoelde bijlagen verstrekte gegevens, die naar 's Gouverneurs meening, welke vrij algemeen zal worden gedeeld, er op wijst dat de kololonie gedurende de laatste 25 jaren gestadig, zij het ook langzaam, is vooruitgegaan, ontleenen wij [illegible]. dat de waarde van den invoer in de kolonie van het tijdvak 1878—1882 tot het tijdvak 1898—1902 van 4061 mille tot 6250 mille is gestegen en die van den uitvoer van 3256 mille tot 5150 mille, welke cijfers te meer waarde verkrijgen, wijl daaronder, wat den invoer betreft, niet begrepen is de waarde van de, door het gouvernement ten behoeve van den kolonialen dienst, met inbegrip van land- en zeemacht, ingevoerde goederen.

Dat ons land zijn aandeel had in den geconstateerden vooruitgang op het gebied der handelsbeweging van de kolonie moge blijken uit 't feit dat in opgemelde tijdruimte de gemiddelde jaarlijksche waarde van den invoer uit Nederland in Suriname van 1468 tot 3187 mille steeg en die van den uitvoer naar Nederland van 713 tot 1674 mille.

Wanneer men nu de verschillende posten, die op den staat der uitgaven voorkomen, nader beschouwt dan blijkt wel ten duidelijkste daaruit het karakter, dat aan deze begrooting ten grondslag ligt, het ernstige streven om Suriname vooruit te helpen en in den langzamen vooruitgang, die in de laatste 25 jaren viel waar te nemen, wat meer schot te brengen.

De nieuw benoemde inspecteur van den landbouw begint zich te roeren: aan den cultuurtuin moet meer uitbreiding worden gegeven tot het nemen van proeven met verschillende cultures, die van de kolonie van belang zijn of kunnen worden. Op de plantages zullen proeven genomen worden met bemesting. De, ten behoeve van den Cultuurtuin meer aangevraagde 15000 gulden zullen o. i. ruimschoots hunne rente opbrengen.

Met 't oog op den kleinen landbouw, waaraan allengskens in de kolonie steeds meer aandacht wordt gevestigd, treffen we de volgende posten op de begrooting aan: f 3150 voor uitzending en bezoldiging van twee, liefst gehuwde javaansche assistent-wedono's, waaraan nu op Johan en Margaretha een aanvang is gemaakt met de poging om de javaansche immigranten tot blijvende vestiging in de kolonie te bewegen, behoefte bestaat; f 4000 voor aanleg en onderhoud van vestigingsplaatsen; f 56500 voor de voortgezette uitvoering van het plan voor het geschikt maken van terreinen langs den spoorweg voor den kleinen landbouw; en last not least f 363.056,23 voor den aanleg van den Drambranderspolder en de inpoldering der terreinen langs het kanaal van Saramacca en de Wanica, voor welk laatste werk eerlang eene verordening bij de Koloniale Staten zou worden ingediend.

Voorts worden in 1905 voor den spoorwegaanleg en voor de exploitatie van het Lawagebied resp. 1 millioen en 100000 gulden noodig geacht. De sectie Paramaribo—Post Republiek die nu onderhanden is, zal vermoedelijk in den loop van het volgend jaar in exploitatie kunnen worden genomen.

Uit een oogpunt van urgentie zijn zeker ook de beide posten gerechtvaardigd, die tot een gezamenlijk bedrag van ongeveer een ton gouds moeten dienen om de uitvoering van het plan voor verbetering van de afwatering ter hoofdplaats voort te zetten en te trachten Paramaribo van goed drinkwater te voorzien. Voor dit laatste doeleinde zal een boortoestel moeten worden aangeschaft en een boormeester worden uitgezonden.

**Curaçao**. Ook voor deze kolonie werd de begrooting voor het volgend jaar reeds opgemaakt en bij den Kolonialen Raad ingediend. Het eindcijfer der ontvangsten werd, rekening houdend met een van het middel der nieuwe inkomstenbelasting te verwachten opbrengst ad f 18000 op f 515.490,71 gesteld, terwijl de uitgaven op f 810.316,40 worden begroot, zoodat het, door 't moederland bij te passen nadeelig verschil f 294.825,69 of f 2,805,61 minder beloopt dan hetgeen voor het loopend jaar geraamd werd.

De *Amigoe di Curaçao* geeft, naar aanleiding van deze begrooting hare vrees te kennen, dat de raming der inkomsten te voorzichtig is geschied, *ten nadeele* van Curaçao.

Ter verduidelijking dezer uitspraak merkt 't blad het volgende op:

»Of men de inkomsten te hoog of te laag taxeert, dunkt ons vrijwel hetzelfde, in beide gevallen is de raming *niet juist*. *Zuivere* raming is ondoenlijk, dit begrijpen wij, maar het kan toch zooveel mogelijk *benaderend* geschieden. Als de raming te hoog gaat, is Holland de dupe en moet meer betalen dan was toegestaan. Bij te lage raming wordt echter onze noodlijdende kolonie het slachtoffer. Wat is nu het slimste? Moeten wij nog noodlijdender worden afgeschilderd dan we al zijn? Mag er meer gevraagd worden dan we behoeven? Zal onze waarde daardoor niet dalen en Hollands oordeel over ons telkens minder gunstig worden?«

Wij meenen dat, daar waar o. i. vast staat dat de tegenwoordige toestand van de kolonie van voorbijgaanden aard moet worden geacht, zoodat wanneer maar de, door meer bevoegden dan wij noodig geachte maatregelen om dààraan te gemoet te komen worden genomen, verbetering op den duur niet kan uitblijven, er geen vrees behoeft te bestaan, dat in het moederland de meening overheerschend zal worden, dat er nooit iets meer van de kolonie zal zijn terecht te brengen, die het niettegenstaande gereedelijk gebrachte offers door de zorgeloosheid van vorige verantwoordelijke besturen haar ondergang nabij heeft gevoerd.

Dat het zoover is kunnen komen, moet echter ook niet in de laatste plaats geweten worden aan de kolonie zelve, waar nu nog niettegenstaande de wrange vruchten van het verleden, vorige besturen nog steeds op de sympathie kunnen rekenen van enkele zijden in de kolonie, die hun steun verleenden tijdens hun zorgeloos beheer.

Curaçao verkeert in een overgangsstadium, waarin beide schuldigen, zoowel kolonie als moederland, hun beste beentje moeten voorzetten en open kaart met elkander spelen.

Van de zijde der kolonie geen leunen op rijkssubsidie en het daarnaar inrichten harer begrootingen, maar ook geen valsche schaamte om bij het moederland aan te kloppen, voor wat werkelijk noodig is voor hare economische ontwikkeling. Van de zijde van het moederland de ernstige wil om met offervaardige hand te herstellen, wat het heeft laten vervallen.

Afgescheiden nu van de begrooting, die nader dient te worden beschouwd, kunnen we ons niet verhelen, dat in laatstgenoemd opzicht twee feiten in onderling verband ons pijnlijk troffen: de meerdere opbrengst der invoerrechten in 1903 ad *f* 38000 en de overschijding der raming van uitgaven met ongeveer de helft van dat bedrag, voor het verleenen van den zoo noodigen steun aan de noodlijdende bevolking, beide een gevolg van het mislukken van den oogst in de kolonie.

---



## De Nieuwe Mijnwet.

Vrijdag avond den 26 Maart hield de heer *Reinier D. Verbeek* in eene Openbare Vergadering uitgeschreven door de Ned. Afdeeling der Ind. Mij van Nijverheid en Landbouw zijne tweede voordracht over de ontwerp-ordonnantiën tot invoering van enkele hoofdonderdeelen der nieuwe mijnwet (K. B. van 29 Juli 1899 n°. 29), in Oost-Indië, opgemaakt en in druk verspreid, om belanghebbenden en belangstellenden in de gelegenheid te stellen hunne beschouwingen er over kenbaar te maken.

Had de heer R. D. V. in eene eerste lezing duidelijk gemaakt, hoe onjuist en met hoeveel belemmering de bepalingen zouden werken die de wet voorschrijft om het vreemde kapitaal en vooral den invloed van vreemden bij exploratie en het exploiteeren van mijnontginningen te weren, thans toonde hij aan hoe de bij de wet bepaalde cijns van 4 % van de bruto-opbrengst, eene belasting was hooger dan ze in eenig ander land ter wereld werd gevonden, eene bepaling die volkomen in strijd is met het motief voor de invoering der nieuwe mijnwet aangegeven: de bevordering der mijn-industrie.

De concept-ordonnantiën besprekende en waardeerende de in Indië in het werk gestelde pogingen om, met de Pruissische mijnwetten als leidraad, voorschriften te maken, die bruikbaar zouden zijn, wees hij niettemin op ernstige gebreken, die in de praktijk inmenging in het bedrijf van den concessionaris zouden ten gevolge hebben en derhalve aanleiding zouden geven tot eindelooze verschillen en tot nadeel van het reeds te zwaar belaste bedrijf.

Onze beperkte ruimte, die reeds reden gaf om de eerste voordracht met stilzwijgen voorbij te gaan, verplicht ons ook nu, om uit de zeer belangrijke rede van den Spreker, slechts het een en ander aan te stippen. Zij die er meer van willen weten kunnen alles in extenso vinden in de Indische Mercuur.

Aan het slot van zijn betoog, gaf de heer R. D. V. te kennen, dat hij in het ernstige belang van Indië hoopte, dat van de nieuwe mijnwet alleen die bepalingen zouden worden ingevoerd, die werkelijk voor de ontwikkeling van het mijnbedrijf bevordelijk zijn en men inmiddels, wat de door hem besproken punten betreft, nog eens rijpelijk zou overwegen, wat in het werkelijk belang is, zoowel van het moederland als van zijne Oostersche bezittingen.

Een warm applaus was de dank aan den redenaar en er ontspon zich eene belangrijke discussie.

Door een der aanwezigen werd betoogd, dat cijns van de netto-opbrengst eene doelmatiger belasting zou zijn dan die van de bruto-opbrengst, terwijl een ander beide vormen van belasting afkeurde en als eenige zuivere, eerlijke en niet schadelijke betaling aangaf een cijns van de netto-winst door de ondernemingen gemaakt. De voorzitter wees op het gevaar van terugkeer tot de zeker hoogst belangrijke discussiën, die aan de officieele behandeling der mijnwet waren voorafgegaan, doch die uren en uren en tal van vergaderingen hadden in beslag genomen. Hij gaf in overweging zich te beperken tot de concept-ordonnanciën, die door den inleider waren besproken en de voorstellen, die door dezen waren gedaan.

Uit den boezem der Vergadering werd evenwel eene motie voorgesteld, die ten doel had om aan de Regeering te verzoeken de nieuwe mijnwet niet te doen invoeren doch de bestaande voorschriften op het gebied van mijnontgining in O.-Indië te bestendigen totdat, door eene herziening, de grootste gebreken der wet van 1899 zouden zijn weggenomen.

Met dit voorstel kon de inleider zich echter niet vereenigen, het zou 't doel, dat hij zich met zijn voordrachten stelde voorbijstreven. Er zijn in de, nu bijna vijf jaar geleden, uitgevaardigde mijnwet, zeide hij, verscheidene bepalingen, wier invoering eene groote verbetering van den bestaanden toestand zal zijn en den weg tot de spoedige invoering daarvan, zou hij niet afgesneden willen zien, hetgeen toch het geval zou worden, wanneer de voorgestelde motie werd aangenomen en de Regeering daarop regard zou slaan.

Inleider achtte het een veel beteren weg wanneer aan eene door de Vergadering te benoemen commissie werd opgedragen om in den geest van hetgeen in de beide zittingen besproken werd een vertoog tot de Regeering te richten, maar dan *zoo spoedig mogelijk* voordat de concept-ordonnanciën, die thans besproken waren geworden, als voorschrift zouden zijn uitgevaardigd.

Bij hem sloot ook de Voorzitter zich aan en na eenig debat werd het besluit genomen, dat de openbare vergadering, in den geest als door inleider bedoeld een verzoek zou richten tot het Bestuur der Afdeeling die haar bij elkander riep.

Door de aanwezige Bestuursleden der Nederlandsche Afdeeling van de Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw werd, staande de Vergadering, die opdracht aangenomen en op nieuw aan den inleider dank betuigd voor den belangrijken arbeid, die hij zich had getroost, naar men hoopte, ten voordeele van Oost-Indië en van Nederland.

---

## Uit O.-Indische bladen.

**Het bad Krakal**. Aan *het Geneeskundig Tijdschrift voor N. I.*, Jg. 1903, wordt het volgende ontleend over het bad Krakal.

»Onder de bronnen in Ned.-Indië nemen de bronnen van Krakal in de afdeeling Keboemen de eerste plaats in. Krakal ligt negen palen ten Noord-Oosten van Keboemen, aan het einde van een goed onderhouden rijweg. De bron ontspringt in een nauw, vlak dal, dat in het oosten open is. Zij is door sawahs omringd.

Er is een houten badhuis gebouwd, dat aan bescheiden eischen voldoet. In de nabijheid zijn een pasangrahan en een hotel.

Een geneesheer is aan de inrichting niet verbonden, maar het, door den dirigeerenden apotheker der 1e klasse Polak gehouden, onderzoek heeft aangetoond, dat het water 1186 gram vaste bestanddeelen per liter bevat, hoofdzakelijk natrium chloride en calcium-chloride.

Hieruit blijkt, dat deze bron meer tot de thermen, waarin echter veel chloor-calcium voorkomt, dan tot de zoute bronnen behoort te worden gerekend.

De gunstige werking van het water op verschillende kwalen, zoowel inwendig als uitwendig aangewend, is meermalen door geneesheeren geconstateerd.

Zoo herstellen rheumatiek en jicht er voortreffelijk en heeft het water een goeden invloed op neuralgieën, verlammingen en bij zenuwzwakte, voornamelijk door de hooge temperatuur (40° C). Ook tegen eczema, intertigo, framboesia en andere huidziekten wordt het aanbevolen.

Dr. Künert beveelt het inwendig gebruik aan tegen bloedophooping in de ingewanden, ook tegen haemorrhoiden (volgens Baumgarten), bij chronische maag- en darmcatarrh, bij verstopping, baarmoederziekten, vooral parametritus (volgens Baumgarten), verder bij scrophuloso, jicht en ook bij catarrh der luchtwegen, eventueel met inhalatie der dampen. Om zijn gehalte aan chloorcalcium verdient het aanbeveling bij blaasziekten en rhachitis.«

Mag vroeger het badhuis aan bescheiden eischen hebben voldaan, dit is sinds eenige jaren door gebrek aan onderhoud niet meer het geval; het geheele gebouw ziet er met de gescheurde badkuipen, donkere kamers en zwart geteerde wanden onoogelijk en onzindelijk uit.

Om hierin verbetering te brengen hebben de ondergeteekenden zich tot een commissie vereenigd, met het doel gelden voor den bouw van een geheel nieuw badhuis te verzamelen. Een project is reeds door een bouwkundige opgemaakt. Komt dit tot stand, dan zal het badhuis behalve een ruime gelegenheid voor arme Inlanders, drie badkamers voor Europeanen, twee voor Inlandsche hoofden en drie voor Chineezen tellen.

Een som van f 5000 is daarvoor noodig.

Oogenschijnlijk een groot bedrag, dat echter al spoedig bij elkaar kan zijn, als slechts ieder, die het nut van een behoorlijke geëxploiteerde geneeskrachtige bron op Java inziet, iets bijdraagt.

Beleefd noodigen wij daartoe alle ingezetenen van Java uit.

Keboemen, 19 Februari 1904.

G. F. van Wijk, Assistent-Resident, President.
Dr. D. Bakker, Missionair-predikant, Secretaris.
Dr. J. Scheurer, Zendeling arts te Djokja, } Leden.
Raden Adipati Aroeng Binang, Regent van Keboemen, } Leden.
Liem Kee Goan, Luit. Chinees te Keboemen, } Leden.

**Commando over de stelling Soerabaja**. In zijn laatste Kroniek vertelt de redacteur van de *Soerab. Courant* dat te Soerabaja maatregelen zijn getroffen om de kustbatterijen van Semauiboeng en Kedoeng Tjowak te doen bezetten door schepelingen van de koninklijke nederlandsche marine, die vrij komen door het buiten dienst stellen van flottieljevaartuigen. Dit lag van den aanvang af reeds in de bedoeling en men zal moeten erkennen dat deze regeling zeer oordeelkundig is. De geoefendheid der marine in de bediening van het zware geschut is bijzonder groot en men treft onder de matrozen richters aan, zooals die bij de landmacht niet zijn te vinden. En vooral bij kustbatterijen, waar geschoten moet worden op doelen, waarop onze Jantjes speciaal zijn geoefend, is het dus rationeel, dat zij en geen land-artilleristen de stukken zullen bedienen.

»In onze eenige oorlogshaven zullen — in tijd van oorlog — de marine en de landmacht eendrachtig moeten samenwerken voor de verdediging. Maar — zegt Mr. Schimmel — aangezien wij Nederlanders zijn en op onze rechten staan als een kraanvogel op zijn eene been, komt de vrees op dat daardoor wrijving tusschen de autoriteiten zou kunnen geboren worden.«

Hiervoor zou werkelijk gevaar bestaan, indien de kwestie van het commando niet reeds in vredestijd ware geregeld. Daarvan is niets openbaar gemaakt, maar de redacteur der *Soerabaja Courant* veronderstelt dat met die bevelvoering belast zal worden de kolonel-commandant in de 3e militaire afdeeling van Java en hij bepleit de aanwijzing van een generaal voor dat commando, ten einde alle wrijving te voorkomen.

Nu zou dit inderdaad de goede oplossing zijn, indien het waar mocht wezen dat de afdeelings-commandant in oorlogstijd met de verdediging van Soerabaja zou worden belast, maar wij wagen het daaraan te twijfelen. Bij Soerabaja toch ligt het zwaartepunt in de maritieme belangen, terwijl ook de verdediging aan de zeezijde van Soerabaja verreweg veel belangrijker is dan die aan de landzijde. Daarom zou — naar de meening van den schrijver — een marine officier met het bevel over de zee- en landmacht te Soerabaja moeten worden belast.

Men ziet dit trouwens overal elders. Ook in Nederland wordt het commando over de stelling van den Helder door een vlagofficier van de marine gevoerd, hoewel de kustbatterijen door de landmacht worden bediend.

Zoo ook de stelling van de monden van de Maas en het Haringvliet.

Schrijver zou het zelfs volstrekt niet onlogisch vinden, indien met het gewichtige bevel over de stelling Soerabaja werd belast de commandant der zeemacht in eigen persoon, aangezien deze toch in tijd van oorlog te Batavia zelfs niets te doen zou hebben. Het zou z. i. de beste oplossing wezen, mocht de kwestie nog een oplossing behoeven; hetgeen we meenden dat niet het geval is.

**De regent van Tjandjoer** herdenkt den 24en Augustus 1904 den dag, dat hij 40 jaren geleden tot regent dezer afdeeling werd benoemd.

Raden Adipati Aria Prawira di Redja begon zijn ambtelijke loopbaan als schrijver bij den resident der Preanger-regentschappen Jhr. H. C. van der Wijck, den vader van den lateren landvoogd.

Onder zijn bestuur heerschten orden en veiligheid, geen hongersnood teisterde de onder zijne hoede staande bevolking, de kleine man was er, wat men noemt, seneng.

De europeesche landbouw nam in zijne afdeeling eene hooge vlucht en ook bij de de europeesche landheeren was en is deze regent een zeer gezien persoon, al zorgde hij er steeds voor dat de kleine man nimmer in zijne belangen benadeeld werd.

Den 28en Maart 1879 werd hem door de regeering de titel van Adipati toegekend als belooning voor de langdurige en trouwe diensten, door hem aan den lande bewezen en meer in het bijzonder voor zijn ijverige medewerking bij de invoering van de reorganisatie van het bestuur in den Preanger en voor den ijver, door hem aan den dag gelegd bij de behartiging van de belangen der rijst- en der gouvernements-koffiecultuur.

Toen Tjandjoer ongeveer 35 jaren geleden door eene zware aardbeving werd geteisterd, en o. a. de hoofd pengoeloe en tal van personen onder de neerstortende gebouwen omkwamen, toonde onze regent, dat hij zijne tegenwoordigheid van geest nimmer verloor.

Hij lenigde zooveel mogelijk de ellende, door deze natuurramp ontstaan, sprong zelf vaak financieel bij en wist door zijn rustig optreden de ontstelde gemoederen weder tot kalmte te brengen.

De regentswoning en de missigit werden toen geheel vernield.

**ADVERTENTIËN.**

H.W.M.M. BRANS.
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP — INKOOP
Prima zichtzendingen van uitsluitend gewaarborgde postzegels.
50% met reductie op de prijzen des Gebr. Senf's catalogus.
GELDERSCHE KADE 12
ROTTERDAM.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**STENOGRAPHIE.**

Onderwijs in de **Nederlandsche, Fransche, Duitsche** en **Engelsche** Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY". Prijs *f* 36 per cursus.

Cath. W. ECK,
**1e Schuijtstraat 28. Den Haag.**

---

Mevrouw DOUWES DEKKER, ± 27 Juli via Marseille in Holland komende, zoekt voor hare

**BABOE,**

vrij van zeeziekte, **zeer geschikt** bij kinderen en goed kunnende naaien, **plaatsing** bij een familie, die omstreeks dien tijd naar Indië vertrekt.

Zich voor inlichtingen te wenden tot Mevr. JOLLES—HALBERTSMA, te *Assen*.
Maart 1904.

---

**Sanitas Mannenhulp.**

Pillen van Prof. Dr. Spencer herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**

Pillen van Dr. Mortin pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**

zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**

nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f2.50** enkel, **f5.—** dubbel.
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**Voor gezondheid bij een boer.**

In eene gezonde streek (Betuwe) wordt bij een grooten heerenboer **Kost** en **Inwoning** aangeboden voor een Heer of Dame, tegen billijke voorwaarden.

Brieven fr. onder Motto **Inwoning**, aan het Bureau van dit Blad.

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**

***binnen de stad,***

van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.

**J. J. MESKER,**

**Casuariestraat 13, - Den Haag.**

TELEFOON No. **259.**

---

TELEF. 83.

Bericht van ontvangst der nieuwe

VOORJAARS- EN ZOMERSTOFFEN.

***SACHS & Co.,***
**Lange Poten 2-4,**
***DEN HAAG.***

De ateliers onzer Kleermakerij staan onder leiding van een bekwaam Weener Coupeur.

---

**Eduard Pelger,**

MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
'S-GRAVENHAGE.

---

**Schilderen.**

Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**

Atelier Kazernestraat 25.

---

**Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.**
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.
Huishoudelijk Maleisch.

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**

Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

---

**RAJAH-THEE**

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid, is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.

Overal verkrijgbaar à f1.50, f1.25, f1.— en f 0.80 per pond. in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.

Luxe-blikken à 2 1/2 ons 75, 60 en 50 cts.

**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

---

**AGUILAR'S**

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**

**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.

**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.

Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.

**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**

*Interc. Telephoon 264.*

---

**Maison OSKAM.**

Magazijn van Geimporteerde Sigaren
DEN HAAG. Hoofdkantoor Hoogstraat 27 Teleph. 2403.
**Filiale Witte de Withstraat 14.**
***Voor Rotterdam: Soetensteeg 7a.***

Grootste export voor Indiën.

Zeer doelmatige blikverpakking, gave overkomst gegarandeerd.
Vraag voor Uwe 3 cts sigaren **Oskam's doktertjes, Maxima** en **El Comercio.**

200 stuks franco verzending door geheel Nederland.

---

**Zutphen.**

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen**, zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Deskundig toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

**Voor de Paschen**

**ontvangen:**

Groote keuze PAASCHARTIKELEN in Cartonnagen en Surprisen.

**Chocolade** en conserve **Eieren** en figuren, **Chocolade** met vloeibare **Crême** in verschillende grootten en diverse smaken.

CHOCOLADE en BONBONS,

Suchard, Marquis, Lindt, Cailler, Courtois, Frey, „Gala" Peter, Bensdorp, Droste en Blooker.

HOPJES VAN NIEUWERKERK.

Veuve A. WIJNMAN. Den Haag. Noordeinde 7.

**Lid van Oost en West.**

---

| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
|---|---|
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |

| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
|---|---|
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| | LICHT. — SOLIDE. |
| **Van af f 3.— tot f 60.—.** | **70 pCt. vrachtbesparing.** |

---

**Th. A. A. SIMONIS**

34 GROENMARKT,
**over de Prinsestraat, DEN HAAG.**

***Desinfectie van Vertrekken***
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
**Machinale Stoomzuivering van Bedveeren.**
**Wasschen, opmaken en repareeren van beddegoed.**

---

**BOEATAN.**

Plaats 9, Den Haag.

Van af **3 ure 's middags** kunnen de bezoekers van onze Tentoonstelling, tevens Verkooplocaal, in de daartoe ingerichte Achterzaal van den winkel **Thee** en **Indisch Gebak** krijgen.

De Thee is van het **RAJA-AGENTSCHAP** der **PARAKAN-SALAK-THEEMAATSCHAPPIJ.**

---




**Probeert de**

**VIBRATING SCHUTTLE NAAIMACHINE**

VAN

**v/h. A. LEWENSTEIN,**

**WAGENSTRAAT 18a, den Haag.**

---

**Firma A. KOKEE.**

Nieuwe Havenstraat 46.

**UITZENDING VAN DINERS.**

***f 0.80 - f 1.00.***

Vele Indische recommandatiën.

---

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**

Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van **Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**

**Uitgebreide Weverij en Passementfabriek**
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

---

**F. H. BOTHE,**

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**

***Nouveaute's voor elk seisoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

**Onze beroemde Santal Parelen**

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**

**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

N°. 4. Donderdag 7 April 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éêns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ……………………
*wonende te* …………………… *wensch*t
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van* f ……
…………… den …………… 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

**I. Van de Afdeeling Zutphen:**

VOORDRACHT met LICHTBEELDEN,
op **Maandag 11 April 1904,** des avonds om **8** uren, in de Bovenzaal der Groote Societeit.

Spreker: de heer E. A. H. van der Heide, van Amsterdam.

Onderwerp: Kijkjes op Java.

Donateurs en Leden der Afdeeling hebben vrijen toegang met één huisgenoot; meerdere huisgenooten tegen betaling van 25 cent.

*De Secretaris,*
A. WALLAND.

**II. Van de Afdeeling Breda en Omstreken:**

Woensdagavond 30 Maart j.l. trad voor de leden der Afdeeling Breda en omstreken op Jonkvrouwe A. von Schmidt auf Altenstadt met eene causerie over Korea. In zuiver nederlandsch met een glasheldere stem uitgesproken boeide zij de leden met een schets van land en volk, zeden en gewoonten, hare rede besluitende met eenige woorden over den politieken toestand in het verre Oosten, waar Korea als bufferstaat ligt tusschen op dit oogenblik oorlogvoerende mogendheden, de hoop uitsprekende dit land van „Morgenkalmte", zooals de bewoners het noemen, spoedig de zegeningen van vrede en beschaving moge deelachtig worden.

De rede werd zeer aardig door lichtbeelden opgeluisterd en verduidelijkt.

De aanwezigen waren zeer voldaan, blijkende uit een langdurig applaus.

De plaatselijke bladen zijn vol lof.

## Belangstelling in onze Vereeniging en haar Orgaan.

Onze medewerker, die voor het overnemen der Oost-Indische berichten uit de met iedere mail aankomende Indische bladen zorgt en iedere week heel wat heeft na te lezen om zijn keuze te doen, heeft in 't vorig nummer eene vergissing begaan, door eene bespreking in den *Java-Bode* van 't Nederlandsche tariefwet-ontwerp, voor eene ontwerp-wijziging van de Indische tarieven te houden en ze als een nieuwtje aan de lezers van *'t Koloniaal Weekblad* mee te deelen.

Wij beschouwen het als een bewijs van groote belangstelling in ons blad, dat het Haagsche „Vaderland" dadelijk den blunder heeft ontdekt, en in zijn nummer van 2 April er naar aanleiding daarvan, op wijst, dat ons werk niet altijd zonder fouten is. Ook ons was natuurlijk de vergissing opgevallen en, zelfs zonder de beminnelijke terechtwijzing, zouden wij onze lezers in het nummer van heden er op hebben attent gemaakt.

Nog meer stellen wij echter op prijs den vorm van belangstelling van het „Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage", ondervonden. Eveneens in zijn nummer van 2 April, nam het uit ons Weekblad over, wat wij schreven van „Boeatan". Na eene opsomming van al het nieuwe, dat in ons tentoonstellings- en verkooplokaal, Plaats 9, Den Haag, te vinden is, riepen wij in dat artikel de hulp en medewerking in „van allen, die ons pogen om de kunstnijverheid en huisvlijt van den Indischen Inlander aan de markt te brengen, een goed nationaal werk achten", om aan dat werk bekendheid te geven.

Onzen bijzonderen dank aan het „Dagblad" dus voor de waardeering van ons streven en voor den steun, op die manier verleend aan de nijveren in Oost- en West-Indië.

## INKRIMPING.

In de April-aflevering van «De Nieuwe Tijd» zet de heer *H. van Kol* nog eens breedvoerig uiteen, waarom de Sociaal-Democratische Staatspartij eene inkrimping van Nederlands Koloniaal gebied in Oost-Indië noodzakelijk acht en toont hij duidelijk aan, dat niemand in Europa het aan dit betrekkelijk kleine rijk als eene schande zal aanrekenen, wanneer het, in het belang zijner overheerschte landen, vrijwillig overging tot het verminderen zijner verantwoordelijkheid.

In een hoofdartikel van 10 Maart j.l. hebben wij, onder den titel «*Het voornaamste sociale vraagstuk voor Nederland*» ten volle ingestemd met *E. B. Kielstra*, waar deze in «Onze Eeuw» te kennen gaf, dat het ernstige voorstel der Sociaal-Democraten niet met stilzwijgen mocht worden voorbijgegaan.

Wij hebben toen de meening uitgesproken, dat het voorstel niet zou zijn gedaan, wanneer het vertrouwen in den ernstigen wil van Regeering en Volksvertegenwoordiging om Indië afdoende te hulp te komen, niet bij de S. D. P. door de feiten ware weggenomen.

En hoewel nu de heer van Kol niet rechtstreeks zegt, dat onze indruk de juiste was, staat er toch in het door hem kortelings geschreven stuk zeer veel, dat dien indruk bij ons heeft versterkt.

Zoo lezen wij op blz. 249:

»Eindelijk zal men er toe overgaan om te onderzoeken, niet wat Indië, doch wat Java noodig heeft; nu het kalf verdronken is, wil men den put gaan dempen, door onze hebzucht en oneerlijk financieel beheer gegraven. Doch als men dat »reddings-plan« met onbekrompen geest zal hebben ontworpen, zal dan Nederland in staat zijn en genegen om aan die behoeften te voldoen? Ik vrees met groote vreeze. Sedert 13 Maart 1903, mijn motie, ten doel hebbende een oneerlijken rentepost te doen vervallen van de Indische begrooting, met 58 tegen 14 stemmen, werd verworpen, geloof ik niet meer aan de eerlijkheid der bedoelingen van de meerderheid van het Nederlandsche Parlement. En dat vooral niet, nu een afdoende hulp slechts door een bijdrage van honderden millioenen aan Java kan worden verschaft. Men zal wat schipperen, beknibbelen, veel beloven en weinig geven, doch alle schulden van ons wanbeheer uitwisschen, zàl men niet en kàn men niet.«

En op blz. 252:

»Zonder een goed gevulde schatkist en eene gulle hand, zijn ingrijpende verbeteringen op geestelijk en stoffelijk gebied in onze koloniën onmogelijk, en Nederlands behoudzucht is daarom *een nog erger hinderpaal* (wij cursiveeren) voor economischen vooruitgang, dan zijn geringe financieele draagkracht. Dertig millioen in 5 á 6 jaren, alleen als *voorschot* verleend, is even machteloos, als een druppel water op een gloeienden steen, om de verdere inzinking van Java te voorkomen, en aan de Buitenbezittingen de de vereischte levenssappen te kunnen toevoeren. Zelfs wanneer men de millioenen voor een behoorlijke defensie van onzen uitgebreiden Archipel buiten beschouwing laat, kan men gerust aannemen, dat een behoorlijk beheer onzer Buitenbezittingen even goed als de opheffing van Java, de uitgave van eenige millioenen zou noodig maken.«

Bij zijn wantrouwen in Nederlands oprecht verlangen, om alles te doen, wat het kan, tot herstel van het econimisch evenwicht op Java en tot ontwikkeling der achterlijke en verwaarloosde Buitenbezittingen, heeft zich in den laatsten tijd blijkbaar bij v. K. de overtuiging gevoegd, dat, ook zelfs bij den vasten wil om voor Oost-Indië alles te doen, wat noodig zal zijn, dit zou liggen boven de krachten van ons kleine Rijk en van zijn vijf millioen inwoners.

Het is in dit opzicht, dat wij met de koloniale specialiteit der S. D. A. P. van meening verschillen. Waren wij, even als hij, overtuigd, dat alle particuliere industrie en landbouw uit den booze zijn, omdat ze de bevolking verarmen, en dat dus mijnbouw, landbouw en wat dies meer zij, gedreven moeten worden door den Staat, dan zouden ook wij de taak voor Nederland te zwaar achten en in onze parabel van Maart (n°. 52) aan den welgestelden, doch niet voldoend intelligenten man, den raad hebben gegeven eerlijke en gemoedelijke ontginners te zoeken voor zijne slecht beheerde bosschen en mijnbezittingen, om met de voordeelen, die hij zou kunnen bedingen, zijn kasteel en de nabij gelegen akkers in orde te brengen.

Wij zijn echter, door de ondervinding geleerd, volstrekt niet de meening toegedaan, dat exploitatie door den Staat te verkiezen is, waar men gegadigden kan vinden, die voor eigen rekening — derhalve, het egoïsme van den doorslag-mensch in aanmerking genomen, met meer ijver en zorg — de ontginning willen ter hand nemen en bereid zijn om van hunne winsten een billijk deel af te staan aan den Staat. En wanneer het een feit zou blijven, dat onze eigen landgenooten liever in Americanen speculeeren, dan hun geld te gebruiken met kans op winstgevende ondernemingen, die de rijke landouwen daarginder tot hun recht deden komen, dan zouden wij met de meeste gerustheid de, nu half gesloten poorten, openzetten voor den vreemdeling met zijn kapitaal en zijn grooteren ondernemingsgeest.

Wij zijn volstrekt niet blind voor hetgeen men «drainage» noemt en voor de nadeelen, die dit aan de van buiten tot ontwikkeling gebrachte streken veroorzaakt, doch datzelfde nadeel bestond en bestaat immers ook voor alle andere landen, zóó lang tot er kapitaal genoeg in 't eigen land gevonden wordt om het buitenlandsche kapitaal weg te dringen. De heer v. K. wenscht in de eerste plaats te letten op het belang der eigen inboorlingen van de koloniën en bezittingen en wij gaan hierin volkomen met hem mee, maar wanneer hij dat belang gewaarborgd acht door staatsindustrie en staatslandbouw, dan zal hij dit toch zeker niet bevorderen, door de eilanden, die wij naar zijne schatting te veel hebben, b.v. aan de Duitschers over te doen.

Van het nadeel sprekende, dat de drainage door 't vreemde kapitaal teweeg brengt, zegt de heer van Kol in «*Het Volk*» van 26 Maart j.l.:

Voor een meer intensieven landbouw, voor het ontstaan eener inlandsche industrie, mist de Javaan het geld, en niemand kan voorzien, vanwaar hij dat ooit zal krijgen. Eene zwaar drukkende landrente ontneemt hem de vruchten van zijn arbeid, en wordt uitsluitend beperkt door zijn onvermogen om meer te betalen; zij handhaaft hem op de grens der armoede. Om zijne belastingen te kunnen storten, valt hij dan ook in handen van woekeraars, die hem het vel over de ooren trekken en hem steeds meer zijn grondbezit ontnemen.

Maar het is immers zijne en onze bedoeling, dat te zwaar drukkende landrente overal, waar ze thans bestaat, tot eene billijke belasting moet worden teruggebracht, dat door verbeterde irrigatie en rationeeler cultuur, door het scheppen van inheemsche nijverheid en door het zoeken van markten voor de kunstnijverheid, de kans om meer geld te verdienen voor den doorslag-Javaan zal worden vergroot, terwijl de woekeraars door het ontstaan van credietbanken uit de dessa zullen worden verdreven.

Waarom zou het dan niet, nog in een afzienbaar tijdperk, mogelijk worden, dat meerdere Javanen kapitaal genoeg vergaarden om aan het hoofd te komen van kleine, goed gedreven landbouw- of nijverheidsondernemingen of om, in coöperatie, zelfs grootere ondernemingen tot stand te brengen?

## FEUILLETON.

## Vóór 55 jaren.

### Uit het Officiersleven op Sumatra.

IV.

Als de wijn is in den man,
Is de wijsheid in de kan.

De inwijding van den nieuwen koepel te Padang Pandjang, op een heuvel van waar een mooi uitzicht was, had voor *Dr. Bal* en *Athos* minder aangename gevolgen. Nadat boven op den koepel een vlag — wit en rood, de laatste kleur door wijn aangebracht — geplaatst was en de gemoederen zeer opgewonden waren, werd in eens gezegd: »Van avond is er gecostumeerd bal in de societeit te Fort de Kock!« — »Wie gaat er heen?« *Athos*, *Porthos* en *Dr. Bal* waren bereid. »We zullen ons maar wat zonderling toetakelen, dan zal niemand ons kennen; de dokter spreekt Engelsch, ik Duitsch«, zei *Athos*. »Om zes uur werd weggereden; *Porthos* mankeerde nog op 't appèl; hij deed een dutje. Jammer dat het begon te regenen en de avonturiers dus nat en beslikt te Fort de Kock aankwamen. De majoor *Tuoran* was daar Kommandant. Hij was een in den Java-oorlog officier geworden troupier. In zijn jeugd in een circus geweest zijnde, was hij een uitstekend ruiter en thans een buitengewoon exerceer- en drilmeester, zoodat het bataljon onder zijn bevel een geoefendheid verkregen had, die bewonderenswaardig was en door den uit Nederland gezonden Generaal *von Gagern*, die, een jaar of drie geleden, ook Sumatra bezocht, zeer geroemd werd. Ongelukkigerwijze had de Majoor *Tuoran* alle eigenschappen van den troupier behouden; hij was alles behalve vormelijk, en was meer gevreesd dan bemind. Zijn adjudant, wiens voornamen met *J. L.* begonnen, was zijn slaafsche onderdanige dienaar; men noemde hem een *mouchard* en gaf hem een bijnaam, uit twee woorden bestaande, die insgelijks met *J. L.* aanvingen.

Te Fort de Kock vernamen de zoogenaamde gecostumeerden dat het bal niet door ging. »Dan toch maar naar de Soos om een potteke Leuves te drinken« meende de dokter. Het ongeluk wilde dat daar de luitenant-adjudant, tevens secretaris der sociëteit *J. L.* was. De dokter was zeer vroolijk en gestikuleerde wat erg; daardoor sloeg hij een glas van een knaapje, (kleine tafel) waarop nog meer glazen en flesschen stonden. »Als jullie hier de boel komt breken, dan kan je wel wegblijven!« krijschte *J. L.* — »Wat, wil jij daarop aanmerking maken? *J. L.!*« — en meteen schopte de dokter het knaapje omver. Dit scheen aanstekelijk; weldra was de sociëteit het tooneel van verbazende verwoesting. Juist kwam ook nog de achtergebleven *Porthos* aan; hij mengde zich in den baldadigen vernielings-waanzin. Wat niet door de bedienden gered werd, bleef niet ongedeerd; zelfs het biljart werd omgekeerd. — (Den volgenden dag waren twintig soldaten noodig om het weder overeind te zetten). *J. L.* was verdwenen en naar zijn chef gegaan. Toen er niet veel meer te vernielen was verscheen eensklaps de majoor, van top tot teen in uniform met een patroelje van een onderofficier en vier flinke flankeurs. De adjudant — op en top een flauwe vent — hield zich achterbaks en *Porthos* maakte zich uit de voeten. De majoor gelastte: »brengt de heeren in arrest«! Fataal oogenblik! Weldra daalde de zonderlinge troep den berg af en naderde het kampement. »Werda!« riep een schildwacht. Het humoristische antwoord van den dokter, die de voorste arrestant was, luidde: »Twee gemeene kerels, maar de derde loopt er achter!« Dit gezegde en de later nog geuitte woorden van den praatzieken dokter, als: »Ben jij nou die fatsoenlijken majoor? Ga dan maar naar je fatsoenlijk land!« en nog eenige losse phrases, deden, hoe jammerlijk ook de toestand was, den tweeden arrestant toch lachen.

Intusschen was de adjudant vooruitgesneld en had twee ledige kamertjes in het hospitaal besteld. Hier mochten de arrestanten verder den nacht passeeren. Wat er in die kamers was, valt niet te zeggen; iets geschikt om op te zitten of te liggen, was het niet!...

Den volgenden morgen om 5 uren hoorden de arrestanten het bataljon afmarcheeren; om 6 uur kwam de officier van piket hen verlossen en hun den raad geven om maar spoedig naar Padang Pandjang terug te keeren. Hieraan zou met graagte voldaan zijn, maar het kostuum was ontoonbaar geworden. Bij een kameraad ging *Athos*, bij zijn collega de dokter, om zich te baden en te verkleeden. De kameraad van *Athos* was echter klein van stuk en toen *Athos* van hem kleederen had aangetrokken zag hij er allerzotst uit. Maar toch werd, al was alles veel te kort en te klein het paard bestegen en zonder dien verwenschten *toko van Manger* en den trek in een potteke Leuves van den dokter, zouden de ongelukkige bal-costumégangers nog zonder erger in Padang Pandjang teruggekomen zijn. Het noodlot had het evenwel anders beschikt. *Athos* zat reeds te paard en de dokter wilde juist opstijgen toen er een oppasser verscheen met het gezegde »Toewan besar panggil.« Het meest gevreesde was dus gebeurd. De ijzeren overste *van der Hart*, waarnemend Gouverneur en kommandant van Sumatras Westkust, was te Fort te Kock; hij had rapport van de gebeurtenissen ontvangen en wilde de boosdoeners persoonlijk zien en spreken.

Voor den overste *van der Hart* had iedereen ontzag; het is dus begrijpelijk met welke gewaarwordingen *Athos* de residentiewoning betrad. Het moet een zonderlinge indruk gemaakt hebben, zelfs op den ijzeren Overste, tevens Resident, de twee vreemd uitgedoschte avonturiers te zien. Hij verklaarde later, bijna te hebben moeten lachen, toen hij *Athos* in zijn veel te korte kleeren ontwaarde. »Had u verlof?« was zijn eerste vraag aan *Athos*. »Neen, overste« antwoordde deze, ofschoon hij wèl verlof had, want de kapitein *Cranen* had hem zelfs aangespoord om naar Padang Padjang te rijden, maar *Athos* wist dat de kapitein geen verlof mocht geven. »Dan zijt u eigenlijk deserteur.« En tot den docter: »Uw reputatie van Singkel, had mij wel zulk een buitensporigheid van u doen verwachten, maar van u niet« — tot Athos. »Ik zal u naar Padang Pandjang doen geleiden en uw straffen bepalen, thans dank ik u.« — Weldra kwam er een 1e Luitenant, die de arrestanten zou vergezellen naar Padang Pandjang. *Athos* schreef schielijk een briefje aan zijn kapitein, hem meldende wat er gebeurd was en verzond dit epistel met een koelie. De kapitein maakte daarop melding in zijn vijfdaagsch rapport aan den Kommandant der mobiele kolonne: »De 2e luitenant *Athos* vermist.« — Zoo eindigde de ongelukkige tocht naar een *Bal Costumé*. Het eenige voordeel 't welk *Athos* trok van zijn geforceerd 14 daags t'huis blijven was: het bestudeeren van de vijf deelen der krijgsgeschiedenis door *v. Löben Sels* en het onwrikbare idee dat *Athos* daaruit putte: twee grondbeginselen bevattende; nl.: *een volk is onoverwinnelijk wanneer alle mannen, daartoe in staat, met hart en ziel willen medewerken tot 's lands verdediging*, dus waar *algemeene dienstplicht* bestaat, en: *plaatsvervanging in het leger is een schandelijk misbruik*. Aan deze grondbeginselen is *Athos* steeds trouw gebleven; hij voegt er bij: moge eenmaal bij het nederlandsche volk de overtuiging wortel schieten, dat de vervulling van den militairen dienstplicht een *eer* moet zijn en dat het een *straf* en een *schande* moet zijn, om van die *eer* te worden uitgesloten.

ATHOS.

Zutphen, 25.2.04.

Of het geld, dat noodig is, wordt gegeven of voorgeschoten door het moederland, dan wel of het de opbrengst is van eene verkochte buitenbezitting zal toch wel niets afdoen tot het nuttige effect, dat van dit geld kan worden getrokken.

Moest het er met de toekomst van den Javaan zóó somber blijven uitzien, als v. K. dit schildert, dan zou ook zijn inkrimpingsvoorstel geen redding brengen.

Voor de buitenbezittingen staat dit vraagstuk nog veel gunstiger, omdat er minder bevolking en de loonstandaard dus hooger is en dit zeker nog in meerdere mate zal worden, wanneer cultuur- en industriëele ondernemingen er naar meer handenarbeid vragen. Door het maken van voorschriften, die, zonder den ontginner te schaden, toch den inlandschen en ook den geimporteerden werkman beschermen, kan dààr al dadelijk voor het ontstaan van een beteren economischen toestand worden gezorgd.

Wij willen gaarne aannemen, dat v. K. in zijn plan van 20 November 1903 de Indische nooden niet heeft overschat, want ook wij houden van eene ruime begrooting bij het op touw zetten van iedere onderneming, maar wij wenschen er tevens de aandacht op te vestigen, dat een belangrijk deel der gelden, die noodig zijn om leniging en verbetering aan te brengen, in handen zullen komen van de Inlandsche bevolking en zoodoende dus al dadelijk bijdragen om de welvaart van den inlander te vergrooten.

De heer v K. heeft ons dan ook niet kunnen overtuigen, dat de schoone taak, die voor Nederland in Oost-Azië is weggelegd, bij een flink aanpakken, eene oprechte erkentenis van vroegere dwalingen, een met gulle hand tasten in de staatskas en een meewerken door 't particulier kapitaal, voor ons land te zwaar zou zijn.

Maar wij zijn het wel met hem eens, dat eerst flink en rondweg moet worden uitgemaakt welke van de twee meeningen de juiste is. De tijd van voorbereiding en bespreking heeft lang genoeg geduurd. Er is langzamerhand een overvloed gekomen van fraaie programma's der staatspartijen, van betuiging van Ministerieelen goeden wil en daarop terugslaande gemoedelijke en veel belovende redevoeringen van Kamerleden.

Er moeten nu eindelijk spijkers met koppen worden geslagen Men moet duidelijk samenvoegen alles, wat er gedaan moet worden, om een toestand in het leven te roepen, zooals de thans internationaal aangenomen wijze van beheer van buitenlandsche bezittingen en koloniën dien vordert. Men moet daarna vaststellen in welke mate en volgorde de invoering dier verbeteringen geschieden zal en welke uitgaven voor het moederland daaraan in de eerstvolgende jaren zullen verbonden zijn. En daarna moeten Regeering en volksvertegenwoordiging, namens het achter hen staande volk en door de adhaesie van dit volk gesteund, de verklaring afleggen en de verzekering geven, dat ze dit «nationaal-koloniaal-program» aanvaarden.

Mocht dan *onverhoopt* blijken, dat de taak werkelijk te zwaar is of door het meerendeel te zwaar wordt geacht, zoo is het ons advies om niet te schipperen of hàlf werk te doen, maar om in die mate tot de inkrimping over te gaan als ze door de eischen geboden en door de omstandigheden uitvoerbaar wordt. Want op ééne zaak, dient bij het aannemen van een stelsel van inkrimping ernstig te worden gelet; het geldt niet alleen de vraag, of andere natiën zullen worden gevonden, die onder voordeelige voorwaarden, zoowel voor 't land en volk, dat wij overdoen, als voor onzen eigen staat, gegadigden zullen zijn, maar wel degelijke nog eene andere, niet minder belangrijke: Of wij ook de instemming zullen erlangen van de belanghebbenden buitenaf, die sterker zijn dan wij en er dus uit de transactie geen verwikkelingen kunnen voortvloeien, die wellicht het materieel voordeel, dat wij kunnen trekken, geheel zouden wegnemen.

Dit heeft ook v. K. in zijn artikel in «De Nieuwe Tijd" aangestipt (blz. 258) en hij wenscht daarom dan ook alleen het *principe* der inkrimping aangenomen te zien.

Zeer zouden wij het zeker betreuren, wanneer door machteloosheid of door de moedelooze stemming van de meerderheid van het Nederlandsche volk, de aanneming van dit beginsel van inkrimping noodig werd. Persoonlijk zou het ons daarbij grieven, wanneer ons land daardoor tegenover Europa, Amerika en Oost-Azië zoud erkennen, dat de schotel te machtig was geworden. Wij zijn het echter met v. K. geheel eens, dat niemand die erkentenis en de daaruit voortvloeiende inkrimping, als ze uit rijpe overweging en onmogelijkheid om anders te doen, was voortgesproten, Nederland als eene schanddaad zou aanrekenen.

## Week-Overzicht.

Eindelijk is dan eenig bericht ontvangen van de colonne van Daalen, die in het begin van de maand Februari ll. den tocht naar de Gajoe- en Alaslanden ondernam, terwijl omstreeks het midden dier maand van Tamiang uit eene colonne, ter sterkte van 8 officieren en 200 bajonetten haar tegemoet gezonden werd, daar afgaande op het verzet, waarop indertijd Colijn bij zijn tocht in die streken stiet, kon worden verwacht, dat de Gajoes den onzen het voortdringen, zooveel in hun vermogen was zouden bemoeilijken, hetgeen dan ook wel blijkt uit het volgende door de *Telegraaf* uit Koetaradja ontvangen bericht:

„Colonne van Daalen vond in Gajoe Loears alle gampongs zwaar versterkt. In Reurenbotoa, Pasir, Pepareggoip en Kota Lintang sneuvelden 541 vijanden. Wij drie dooden, twintig gewonden. Licht luitenants Winter, Ebbink, Christoffel. Pendeng-colonne aangetroffen. Excursie voortgezet."

De *Telegraaf* teekende bij dit bericht o. a. aan, dat de plaatsnamen gedeeltelijk verminkt schijnen te zijn overgekomen. Naast, den eerbied, dien dat handjevol menschen ons afdwingt door zijn tocht dwars door het onbekende, doch ons vijandig gezinde Atjehsche binnenland, voelen we toch iets, ook zonder dat we ooit tot de ziekelijke philantropie onzer dagen werden aangetrokken, in ons als medelijden met die arme duivels, die daar nu weer, meer dan 500 het leven moesten laten. Hopen wij dat 't daarbij blijven moge. Er wacht onzen troepen op Atjeh toch nog zooveel bloedvergieten, niettegenstaande de eindelijke bevrediging van het heele gewest reeds in een nabij verschiet is te ontdekken.

Zijn de Gajoes tot rede gebracht, dan, men weet 't, is Meulaboh aan de beurt, waar de partij van het verzet nog hare laatste groote troeven in de oude atjehsche onderhoorigheden uitspeelt. Ware het russisch-japansch gekrakeel niet tusschen beide gekomen dan zouden een paar amboineesche compagnieën het zaakje ter Westkust moeten hebben helpen opknappen. Nu werd kapitein Campioni, die reeds in het Tapa-toeansche zijn sporen op dit gebied verdiende, er met een divisie marechaussee voorgezet. Ook hier werden nu onlangs weer klappen uitgedeeld. Naar in de afgeloopen week aan de *N. R. C.* werd geseind, is in het Seunagansche een gevecht geleverd, dat den vijand meer dan 50 dooden, ons evenwel ook belangrijke verliezen aan dooden en gewonden berokkende, onder welke laatsten zich ook kapitein Campioni bevond, maar gelukkig slechts licht gewond.

Het wetsontwerp op de wijziging der bestaande tarieven maakt nog altijd een dankbaar onderwerp van bespreking uit. Van koloniaal standpunt bekeken is het vooral de strijd tegen de voorgestelde verhooging der rechten op tabak van f 0.70 tot f 2.50 per 100 kilogram, welke onze aandacht verdient.

In eene, den 29en Maart ll. te Rotterdam gehouden vergadering van belanghebbenden bij den tabakshandel werd het onderwerp door den heer C. Kolff ingeleid. Aan hetgeen die spreker toen aantoonde valt te ontleenen, welke groote belangen hier voor Nederland op het spel staan. De betrekkelijk lage rechten op tabak in ons land hebben de markt voor dit artikel hierheen verlegd, in andere opzichten voor Holland doen behouden blijven. Van 1877 tot 1902 steeg de invoer van tabak in ons land van 40,5 tot 81,7 millioen kilogrammen. In laatstgenoemd jaar werden hier uit Java, Sumatra en Borneo resp. 337,000, 238,000 en 15,000 pakken tabak aangevoerd, ter waarde resp. van 12,5, 31,—, en ruim 1,5 millioen gulden. Een groot gedeelte van die tabak wordt hier voor buitenlandsche consumptie bewerkt en brengt hier dus ook weer meer geld onder de menschen. Te betreuren zou het zeker voor het moederland zijn, indien de voorgestelde verhooging tot wet verheven tot de gevreesde gevolgen zou leiden. En ook onzen tabakkers in Indië kan het niet onverschillig zijn, waar zij hun product aan den man zullen moeten brengen. De wind, die in den laatsten tijd al krachtiger en krachtiger voor 't heele wereldrond uit den protectionistischen hoek begint te blazen, brengt hem, die zijn product in het buitenland moet slijten, gemeenlijk geen voordeel aan.

Zonder ons nu in den tariefstrijd te mengen sta men ons toe den wensch te uiten in het belang van moederland en koloniën, dat Holland zijn tabaksmarkt behoude.

In de jongste algemeene vergadering van het „Nederlandsch Schoolmuseum" werden door den directeur E. A. H. van der Heide eenige opmerkingen ten beste gegeven over het europeesch lager onderwijs in Indië, waarbij geruimen tijd werd stilgestaan bij het tegenwoordig heerschend gebrek aan onderwijspersoneel in Indië en de oorzaken, die daartoe hebben geleid. Als oorzaken worden door spreker genoemd 1 het grooter sterftecijfer dan in vorige jaren, 2 verkeerde beraming van benoodigd personeel, 3 detacheering van lager onderwijs-personeel bij het middelbaar onderwijs, 4 mindere animo van onderwijzers hier te lande om naar Indië te gaan.

Spreker liet zich hierbij ontvallen dat men in indische onderwijskringen zich verontwaardigd toonde over de uitzending van minderwaardige onderwijskrachten, nu geen voldoend aanvullingspersoneel kon worden gevonden, dat ten volle aan de gestelde eischen voldeed.

In een ingezonden schrijven in de *N. R. C.* van den 2en dezer kwam de, ter beschikking van het gouvernement gestelde onderwijzer J. L. Ch. Guiot tegen de voorstelling op, als ware de volwaardigheid der jonge leerkrachten in het bezit der hoofdacte gelegen.

De heer v. d. H. brak in genoemde vergadering nog een lans voor het verleenen van den voorrang aan de engelsche of duitsche talen boven het fransch als leervak; terwijl hij zich liet kennen als tegenstander van de toelating van jeugdige inlanders op de lagere scholen. Spreker meende dan ook de indische onderwijzers te moeten condoleeren wegens het besluit van het gouvernement om inlandsche knapen tot een getal van 60 op de lagere scholen toe te laten, waaromtrent de ouders in uitzicht stellen dat de jongelui zich voor dokter-djawa willen bekwamen.

In de Zondag-middag-zitting van het 10e Congres der Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, dat des ochtends door den voorzitter, H. Polak, was geopend kwam ook het denkbeeld van den verkoop van een deel onzer bezittingen ter sprake, waartegen uit den boezem der partij was aangevoerd hoe een sociaal-democraat een voorstel tot verkoop van een natie of een deel eener natie kan doen. De voorzitter merkte, gelijk wij in het Congres-Verslag van de *Nieuwe Cour.* lazen, op dat de commissie voor koloniale aangelegenheden nog niet gereed is, zoodat het congres zich pas definitief zal kunnen uitspreken, wanneer dat wel het geval is. Intusschen werd, na eenige oppositie, den heer van Kol het woord gegeven, om uiteen te zetten, hoe het voorstel tot verkoop van een deel onzer koloniën in de wereld was gekomen.

Op de begrooting voor 1904 prijkte voor 't eerst een post: Hulp uit de schatkist aan Indië. Wij hebben ontzettende schuld aan onze koloniën en als we willen beginnen die terug te betalen, zal dat onmogelijk blijken. Op Java wordt honger geleden, de buitenbezittingen zijn verwaarloosd en 't ontbreekt ons aan de macht om den toestand beter te maken. Waar het voorstel tot verkoop ligt in de lijn der sociaal-democratie, waar het is anti-imperialistisch, waar dat voorstel bedoeld wordt in het belang der inboorlingen, brengt de vraag van Amsterdam een glimlach op de lippen. Want de bedoeling is niet, dat de verkoop ons ten goede zou komen, neen, de bedoeling is dat wij een deel der koloniën zouden kunnen afstaan onder beding van verbetering van toestanden voor de inboorlingen, terwijl het moederland dan beter in staat zou wezen om te zorgen voor de rest. De S. D. A. P. heeft geen beginsel verkondigd tot heden in deze materie, maar straks op het Internationale Congres zal het onderwerp in den breede behandeld worden. Het bezit van koloniën zal wel niet te vermijden zijn, ook in de toekomst niet, want er is afzetgebied noodig. Met het oog op de inlandsche vorsten zou teruggtrekken niet gaan. Het eenig doel van koloniaal bezit moet zijn: opleiding der inlandsche volken tot zelfbeheer.

Het *Alg. Hbl.* heeft in de afgeloopen week drie onderwerpen op koloniaal gebied bij den kop gehad om daar nog eens speciaal zijn oordeel over meê te deelen.

Primo: de kosten van den Atjeh-oorlog, die door het blad in totaal op omstreeks 280 millioen gulden worden geraamd, in tegenstelling met de som van 800 millioen gulden, die daarvoor wel eens werd opgegeven. Het blad beijvert zich echter op te merken dat de werkelijk door Indië gebrachte offers toch reeds een groot bedrag uitmaken, inzonderheid wanneer men daarbij in aanmerking neemt dat die reusachtige som geheel betaald werd uit de jaarlijksche inkomsten van Indië, waardoor natuurlijk veel moest achterwege blijven, wat voor de ontwikkeling der kolonie noodig was. Deze fout maakt het Nederland ten plicht om de kolonie te steunen en wederom dringt het blad er op aan, dat het moederland voorloopig althans afzie van het betalen van den rentepost ad f 3½ millioen, die het niet *toekomt*. Om het moederland een deel der kosten van den Atjeh-oorlog te laten dragen, acht het blad niet in het belang der kolonie. Indië moet zelf zijn oorlogen bekostigen om zelf de vruchten te kunnen plukken. Natuurlijk moet Bangka daarbij weer dienst doen om te doen uitkomen, hoe Indië ook wel eens een profijtje uit de veroveringsoorlogen in den archipel trekt. Maar ging men eens aan het optellen wat zooal door Indië is ten koste gelegd voor oorlogen, waartoe Nederland zich verplicht zag, enkel en alleen om zijn prestige te handhaven, en stelde men dàn daartegenover de, voor Indië daaruit voortgesproten voordeelen, dan zou men wel eens tot andere gevolgtrekkingen kunnen komen dan het aangehaalde blad.

Secundo, gaf het optreden van den assistent-resident van Bandoeng voor en na een vechtpartij tusschen Chineezen, zooals het indisch *Nieuws v. d. Dag* zich daaromtrent uitliet, het *Handelsbl.* den 29en Maart ll. aanleiding tot de opmerking dat men te Bandoeng wel zal doen, de welwillendheid tegenover zijne medemenschen: ruziemakende Chineezen of geen ruziemakende ambtenaren, niet te overdrijven.

Wat moet het oordeel zijn, vraagt het blad, over een ambtenaar, hoofd der politie, hulpofficier van justitie, die *niets* doet om zulke vechtpartijen, waarbij gewonden vielen, te voorkomen? Het is wel een aardige illustratie op het advies van de *Indische Gids*, om de ongeschikte dessahoofden niet lastig te vallen, maar eerst de politie te verbeteren. Alsof de goede gang der politie niet in de eerste plaats van hare hoofden afhangt!

Tertio kreeg den 2en dezer de inlandsche landbouw op Java een beurt in een artikel, waarin het blad zich op uitlatingen van den bekenden indischen publicist Stoll in zijn *Kiekjes op Java*, en op de uitspraak van den directeur van 's Lands Plantentuin, den aangewezen bestuurder van het nieuw te creëeren landbouwdepartement, professor Treub, beroept voor zijn pleit tegen rechtstreeksche bemoeienis met den inlandschen landbouw. Zij doet niet alleen den lust van den inlandschen landbouwer verflauwen, maar zij *kan* z. i. leiden tot ondermijning van den eerbied, aan ons gezag verschuldigd. Het meent dan ten slotte:

Laat ons dus niet ongeduldig worden, en bedenken dat voor alle blijvende wijziging in volksbegrippen tijd noodig is.

Een andere quaestie is natuurlijk of, zonder ingrijpen in de détails, niet veel door het bestuur kan worden verordend zonder last voor de bevolking en tot haar blijvend nut. Toen de latere generaal Van der Heijden als kapitein, waarnemend adsistent-resident in Zuid-Borneo, gelastte dat elk huisgezin kippen houden moest, legde hij den grond voor den verbazenden uitvoer van eieren, die thans nog altijd van Bandjermasin naar Soerabaja plaats vindt en voor de bevolking een bron van welvaart is.

Maar dat is iets anders dan bemoeienis met dingen die de inlander zelfs soms beter meent te weten.

## Oost-Indische berichten.

**Merauké.** Aan *de Javabode* ontleenen wij het bericht dat *het Soer. Hbl.* weer een reeks brieven uit Merauké heeft, loopende van den 5en tot den 18en Februari, van toon zoo somber als de wanhoop zelf. Het tweejarig bestaan van onze vestiging ging in droeve stilte voorbij. En geen wonder, zegt de schrijver.

Tegen het advies in van de genie-officieren en van de geneeskundige commissie heeft men de meeste huizen van Europeanen en Chineezen gebouwd op laaggelegen kleigrond; een storm uit het Noordwesten dreef nu het zeewater diep landwaarts in, met het gevolg dat de meesten dier huizen zware schade leden, ook het postkantoor en de weg, die er heen leidt en dat van de bezittingen der bewoners zoo goed als niets gered is kunnen worden. Een vijftigtal dwangarbeiders deden ijverig werk om het „groote huis" tegen het geweld van den oceaan te beschermen, aan hulp aan de andere ingezetenen dacht niemand; ja toch, de militaire commandant kon de ellende niet langer aanzien en bood ongevraagd de hulp zijner soldaten aan, zoo kon ten minste een europeesche dame met haar zuigeling, die in het kraambed dreigde te verdrinken, op den zandrug gered worden.

Toezicht op de, tot de zwaarste straffen veroordeelde, dwangarbeiders schijnt ternauwernood te worden uitgeoefend. Opium zou, het ostentatieve openslaan van alle ingevoerde colli ten spijt, openlijk in een kit bij het strand worden geschoven. En het snellen en opvreten van menschen zou nog steeds ongestraft worden beoefend. En om dit tegen te gaan, in het belang der beschaving en tot handhaving van ons gezag, werd Merauké gevestigd. Zou die uitvoerige briefschrijver met al zijn, met name genoemde getuigen dat allemaal durven jokken? vraagt de schrijver.

**Het onderzoek naar de mindere welvaart** der inlandsche bevolking schijnt nu eindelijk en ten langen leste uit de phase van voorbereiding te zullen komen in het stadium van werkelijk onderzoek, — binnen niet al te langen tijd wel te verstaan.

Zooals men weet, is de hoofdcommissie tot dusver nog niet verder gekomen dan tot de samenstelling van een ontwerp-leiddraad, welke, met de zevenhonderd vragen van allerlei aard, aan de residenten is gezonden ter bestudeering, terwijl eenige maanden geleden de voorzitter gemachtigd werd met de verschillende residenten in persoonlijke gedachtenwisseling te treden over het ontwerp.

Hoever die besprekingen gevorderd zijn, weten wij niet, maar vast staat dat de hoofdcommissie plotseling is te zamen geroepen voor een vergadering op 14 dezer, alhier te houden en op welke vergadering belangrijke onderwerpen zullen behandeld worden.

Eenige druk uit Nederland om wat meer haast te maken met de zaak, moet aan deze bijeenroeping der hoofdcommissie niet vreemd zijn.

Zoo lezen wij in het *Bat. Nbl.*

**Atjeh.** Colonne van Daalen vond in Gajoe-Loeas alle kampongs versterkt; in Reureu, Botoa, Pasir, Pepar, Eggoip en Kota Lintang zijn 541 vijanden gesneuveld. Aan onze zijde bedroeg het verlies drie dooden en vijf-en-twintig gewonden; licht gewond zijn de luitenants Winter, Ebbink en Christoffel.

De excursie wordt voortgezet.

Bij het aanleggen van een weg in Peusangan werd de europeesche sergeant Geys, stamboeknummer 36810, door een der atjehsche wegwerkers met een parang niet levensgevaarlijk gewond.

Bij dezelfde gelegenheid werden één inlandsch korporaal en één dwangarbeider levensgevaarlijk gewond.

De aanvallers ontkwamen en namen het geweer van den gewonden sergeant mede.

**Cultures in het Djombangsche.** De djombangsche correspondent van de *Loc.* schrijft dat de suikerfabrieken hier en in de omstreken zachtjes aanstalten beginnen te maken voor de a.s. campagne, doch voor Juni wel niet met malen zullen beginnen. Er wordt veel gesproken over prachtige oogsten in Ao. Po. gemaakt, doch schrijver kan niet vinden dat de djombangsche ondernemingen zulke schitterende resultaten hebben gehad, Ngelom bijv. maakte in 1902 een productie van ruim 96,000 pics. en in Ao. Po. slechts 86,600 pics., Djombang in 1902 meer dan 100,000 pics., verleden jaar minder; Peterongan voor verleden jaar 92457 pics., in Ao. Po. slechts 74,052 pics.; Ploso in 1902 circa 85,000 pics., verleden jaar niet meer dan ongeveer 75,000 pics., Kaliwoengoe in 1902 ruim 98000 pics in 1903 een kleine 1000 pics. meer. Beter ging het Blimbing want in Ao. Po. maakte ze p.m. 15,000 pics. meer dan in 1902; Soemobito circa 12,000 pics. meer, terwijl Tjoekir in Ao. Po. bijna 106,000 pics. produceerde tegen 104,715 in 1902. Een paar fabrieken hadden nog al eens mankement aan de machinerieën, waardoor soms dagen lang werd gestopt en bedoelde ondernemingen dan ook eerst laat met malen gereed kwamen.

Men wil het hier ook eens met de tabak probeeren, of n.l. de gronden zich leenen voor die cultuur; een klei[n] proefaanplant moet uitmaken of men hier meer tabak [...] cultiveeren en of de sigarenfabriek die men hier wens[cht] op te richten, tot stand komt. Verder spreekt men [...] het openen van een groote toko door een soerabajasch[e] firma; waarlijk Djombang heeft grootsche plannen.

**Bandjermasin.** Te Kasintoe sneuvelde den 29[...] Februari de demang Sylvanus, districtshoofd te Tewae.

Twee dagen later werd licht gewond Djihi, een gouv[er]nementsspion.

**Algemeen Nederlandsch Verbond.** Na lan[g]durige voorbereiding is gisteren, van wege de afdeeli[ng] Batavia der Groep Nederlandsch-Indië van het Algeme[en] Nederlandsch Verbond, een hollandsche cursus voor inl[an]ders geopend. De opening geschiedde door den voorzitt[er] der afdeeling, den resident, met een toespraak waar[in] hij de leerlingen aanspoorde tot flinke studie.

De cursus telt nu reeds veertig leerlingen, magangs [en] andere inlandsche jongelieden, en is verdeeld in twee kl[as]sen: één van leerlingen die al wat Hollandsch kennen, [de] andere van leerlingen die van meet af aan beginnen. [De] lessen worden driemaal in de week gegeven in het loc[aal] der zevende school; onderwijzers zijn de heeren Th. J. [...] Hilgers en H. L. Milius; gevolgd wordt de nieuwe ta[al]cursus voor inlanders, samengesteld door de heeren B. [...] Visscher en Th. J. A. Hilgers.

Als een «daad», in de goede richting, juicht het *Bat. N[bl.]* de opening van dezen cursus hartelijk toe.

**Hoorn-, Been-, Schildpad-, Schelp- en Paa[r]lemoerbewerking.** Het *Bat. Nbl.* ontving een o[ver]druk van een artikel van de hand van den controle[ur] J. E. Jasper, opgenomen in het tijdschrift van het Ba[t.] Genootschap van Kunsten en Wetenschappen getitel[d] *Inlandsche methoden van Hoorn-, Been-, Schildpad-, Sche[lp-] en Paarlemoerbewerking.*

De gegevens voor dit artikel, opnieuw bewijs gev[end] van de groote belangstelling van dezen bestuursambtena[ar] voor de huisvlijt der inlandsche bevolking, werden do[or] hem verzameld in kampong Boeboettan, in de buurt v[an] Soerabaja.

**Petronella-Hospitaal.** De hoofdverpleegster, m[ej.] Kuijper van het Petronella-Hospitaal te Djokja, zal eerla[ng] wegens gezondheidsredenen repatrieeren.

**Teleurstelling.** De Resident van Djokjakarta de[elt] mede, dat, tengevolge van eene overstrooming in de a[f]deeling Koelonprogo, de padi aanplantingen van ± [...] bouws sawah in het regentschap Adikarto (Pakoealam[sch] gebied) onder water zijn gezet, waardoor het gewas groot[en]deels als verloren moet worden beschouwd.

**Veepest.** Volgens mededeeling van den resident v[an] Palembang is in de kampong Kasang ter hoofdplaats Dj[am]bi, van de gelijknamige afdeeling van zijn gewest, veep[est] geconstateerd, terwijl, volgens mededeeling van den resid[ent] van Pekalongan, de in de onderdistricten Pesanjangan [en] Doekoehtoeri van het district Adiwerna der afdeeli[ng] Tegal van zijn gewest geheerscht hebbende besmettel[ijke] ziekte onder de paarden en buffels geweken is.

**Journalistiek** Het *Bat. Nbl.* deelt mede, dat [de] Heer W. F. M. van Schaïk, vroeger redacteur aan het [...] *Dagblad*, en laatstelijk aan de *Haagsche Courant* verbon[den] benoemd is tot redacteur van de *Preangerbode*.

**De particuliere koffie-industrie ter Sum[a]tra's Westkust** heeft 't in de laatste jaren wel ha[rd] te verantwoorden. Zoo verneemt nu weêr de *Sum. bode*, d[at] de oogst van dit jaar ver beneden de raming zal blijve[n].

In het begin hadden de in bloei staande boomen e[en] zeer gunstig aanzien, maar de uiterst zware regens ge[du]rende de maanden November, December en Januari ll. he[b]ben den bloei, welke zich in dit voorjaar moest zett[en] zoowel van de koffie-ondernemingen op den Talang als v[an] die op den Barisan grootendeels vernietigd. Voorwaar g[een] bemoedigend vooruitzicht en onze koffie-ondernemin[gen] zullen dit jaar een harden dobber hebben. Er zal natuur[lijk] weêr geducht bezuinigd worden, maar of zulks, op [den] duur, te ver gedreven, de juiste weg zal blijken te z[ijn] blijft de vraag en tegen de elementen is 't nu eenm[aal] kwaad vechten, zegt de schrijver.

**Katoen-cultuur.** De resident van Semarang is [ge]machtigd om te beschikken over een bedrag van ten hoog[ste] f 8000 tot het verleenen van voorschotten aan de daarvo[or] in aanmerking komende leden der inlandsche bevolking [in] de afdeeling Demak, ten einde de katoencultuur in die [af]deeling te verbeteren en uit te breiden.

**Hospitaalvoeding.** De dir. officier v. gez. 2e kla[sse] dr. Olivier, de officier v. gez. 1e klasse Eille[...] de Haan en de kapitein-intendant Roeder zijn in commis[sie] benoemd, tot het indienen van voorstellen ter verbeter[ing] van de voeding in de hospitalen.

**Mr. Th. H. de Meester.** Het gerucht dat de vi[ce]president van den raad van Nederl. Indië, Mr. Th. H. [de] Meester, nog dit jaar voorgoed naar Nederland zal ter[ug]keeren, duikt weer op. Het voornemen zou alleen verdag[d] zijn tot de maand Augustus, in ieder geval dus nog v[óór] het aftreden van den gouverneur-generaal.

**Geheime opdracht.** De *Soerab. Courant* deelt me[de] dat aan Raden Djaja Koesoema, het gewezen districtsho[ofd] der boven-Doesoen, die Goesti Arsad en zijne lotgenoo[ten] naar Batavia vergezelde, een geheime opdracht van de [Re]geering zou zijn verleend.

**Midden-Borneo.** Volgens een telegram van den [re]sident der Zuider en Oosterafdeeling van Borneo van [...] dezer heeft Batoer (een der volgelingen van den pretend[ent] sultan) met ongeveer honderd man een inval gedaan in [...] ven Kapoeas en aldaar te Kasindoe ons districtshoofd Ra[den] Johannes met andere hoofden en volgelingen ingesloten. [...] ontzet en tot verdrijving der kwaadwilligen werden [...] officier en dertig man gezonden.

**Landbouwcredietbanken in de Preanger.** Eerstdaags, zoo schrijft het *Bat. Nbl.* zal de invoering v[an] landbouwcredietbanken in alle afdeelingen der Preanger [een] feit zijn. De beheerders dezer instellingen, europeesche a[mb]tenaren, zullen, behalve door het verdere inlandsch pe[rso]neel der banken zelf, bijgestaan worden door inlandsche agenten, met voldoende salaris en recht op reis- en verbl[ijf]kosten, die als tusschenpersonen zullen optreden tusschen de banken en den kleinen man, die voorschot noodig heeft. Als borgstelling voor het genoten voorschot zal dienen [de] z.gn. *tanggoeng renteng*, d.i. de onderlinge borgstelling o[nder] de desa-bewoners.

**De Garebeg-Besar te Djokja.** Onder begunsti[]ging van prachtig weer, dat slechts een oogenblikje d[oor] regen dreigde verduisterd te worden, hebben Zaterdag [de] gewone plechtigheden van Garebeg Besar plaats gehad [op] *de Mataram*.

Korten tijd, nadat de resident met gevolg door Z. H. den sultan in den Stingil was ontvangen, defileerden [de] troepen in hun rijk verscheiden en immer veelkleurig[e] kleederdracht, terwijl ook het schoeisel merkwaardige varia[tie] te aanschouwen gaf. Nadat alle manschappen van het [...] met langzamen en soms heel zonderlingen pas (naar m[en] mededeelde, tengevolge van de maat der muziek), op [de] aloon-aloon waren gekomen, volgden massa's spijzen, w[elke] van beduidende hoeveelheden als torens waren opgestape[ld]. Hier achter volgden eenige inlandsche dignitarissen.

Ten slotte kwamen twee olifanten hulde aan Z. H. de[n] sultan brengen, door op eenigen afstand voor den kra[ton] de knieën te buigen.

Op den met honderden vlaggen en vlaggetjes getooi[de] aloon-aloon waren duizenden menschen te zamen gestroo[md] die allen met belangstelling de plechtigheden aanschouwde[n].

Ten 12 ure waren de plechtigheden afgeloopen en werde[n] de in den missigit verdeelde spijzen naar de verschillen[de] europeesche en inlandsche bestuursambtenaren gebracht.

**19e compagnie artillerie.** Eerstdaags zullen de detachementen artillerie uit Palembang, Pontianak en Bandjermasin te Batavia aankomen om alhier tot een 19e compagnie vereenigd te worden, meldt *het Bat. Nbl.*

**Goesti Arsad.** Betreffende Goesti Arsad is nog niets beslist. De tolk, die hem vergezelde, gaat naar Bandjermasin terug.

In het aansluiten van de Boven Kapoeassers bij den pretendent-sultan ziet men niets verontrustends en beschouwt het als een waarschijnlijk gevolg van de oneenigheid met Soerapati, tengevolge waarvan de pretendent-sultan de menschen aan de Kapoeas opgewekt heeft tot huldebetoon.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Men zal moeten toegeven dat het al of niet slagen der poging van het bestuur om de immigranten in het algemeen en de Javanen in het bijzonder tot blijvende vestiging te bewegen en daarbij de immigratie der lieden van laatstgenoemden landaard te bevorderen voor de kolonie van het grootste gewicht is.

Het was daarom met leedwezen, dat wij in ons nummer van den 21en Januari ll. kennis namen van het schrijven van den Commewijne-correspondent van de *Surinamer*, die omtrent de, op Johan en Margaretha aangevangen proef met de vestiging van Javanen zich ietwat pessimistisch uitliet en toen te hopen, dat die correspondent zich b.v. ten opzichte van den wil der luitjes om aan het werk te gaan, zou hebben vergist. Wij stelden daarbij tevens de vraag of de aanvankelijke tegenzin dier lieden wellicht zijn oorsprong kon hebben in de keuze der vestigingsplaats, waaromtrent wel eens minder gunstig in de surinaamsche bladen en ook door bedoelden correspondent aan de hand van een planter, die het weten kon, was gesproken.

Sedert kwamen meer bemoedigende berichten binnen omtrent de aanvankelijke resultaten der bedoelde proef, en de, door gouverneur Lely op de begrooting voor 1905 gebrachte post voor de uitzending van twee assistent-wedono's wijst er op, dat deze bestuursman gegronde hoop meent te mogen koesteren, dat het op Johan en Margaretha gegeven voorbeeld op eenigszins belangrijke schaal navolging zal vinden onder de javaansche immigranten in de kolonie, terwijl we aan Indische bladen mochten ontleenen, dat de eertijds wel eens op Java als zielverkooperij uitgekreten en op, wegens Java's dreigende overbevolking en hare gevolgen, onverantwoordelijke wijze tegengewerkte emigratie van Javanen naar Suriname, daar nog al in den smaak begint te vallen, zoodat de nakomers niet uit zullen blijven.

Hoewel nu de feiten ons reeds hebben gerustgesteld omtrent den goeden wil van het eerste factuurtje javaansche kleine landbouwers, meenen we toch nog den commewijnschen correspondent van genoemd surinaamsch blad het woord te moeten geven, om ons in te lichten omtrent de oorzaken van de aanvankelijk minder gunstige verschijnselen, die zich bij de proef voordeden, zoowel als omtrent de geschiktheid van Johan en Margaretha als vestigingsplaats.

Aan een schrijven uit Commewijne in de *Surinamer* van den 6en Maart ll. ontleenen we dan het volgende:

»De eerste javaansche landbouwers op bedoelde vestigingsplaats geleken wel in hun doen en laten op een veld met overvloedig onkruid tusschen de weinige goede en bruikbare gewassen. De speelzucht voerde den boventoon; de onwil om het land te beplanten en zich te vestigen scheen onoverwinnelijk; het verlangen om dadelijk het retourpassagegeld in handen te krijgen scheen alles in duigen te doen storten. Daarbij kwam nog dat een handeldrijvende mandoer zijne landgenooten uitzoog en hen aan zich trachtte te binden. Dit alles waren geen kleinigheden, welke overwonnen moesten worden. Suriname draagt reeds, meestal ten onrechte, een slechten naam — en toch is het mislukken zooveler ondernemingen niet aan het land te wijten.

Intusschen keerde de afwezige districts-commissaris van Breen op zijn standplaats terug, en deze mocht de moeilijkheden, naar het schijnt, doen verdwijnen want de handeldrijvende mandoer met zijn aanhang ging naar den tramaanleg. De andere Javanen begonnen toen hunne perceelen te bebouwen. De perceelen van de 6 vlijtigsten staan goed in koren, en één landbouwer heeft al rijst tusschen het koren gezaaid, om zoodra het koren geoogst is, dadelijk rijst te krijgen. Enkelen ontvingen dezer dagen wat handgeld van het gouvernement, dat zal de overigen aanmoedigen om vlijtig te werken.

De keuze der plaats is niet slecht, daar gronden met zwaar hout den Javanen niet zouden aanstaan en de proef dan daarbij wellicht tot mislukking zou leiden. Wat de aldaar heerschende winden aangaat, ook dit bezwaar kan overwonnen worden, daar die winden slechts in de nabijheid van den achterpolder gevoeld worden: door het aanplanten van boomen voorkomt men later het omwaaien der bananen (pisang). Het is toch gebleken, dat het koren van een Britsch-Indiër, als proef geplant in de onmiddellijke nabijheid, er buitengewoon flink uitziet.

De oudste der in de kolonie ingevoerde Javanen krijgen nu ook neiging tot den landbouw. De toestand zal dus spoedig beteren.«

Zoo zij het, voegen we aan deze, tot onze geruststelling neergeschreven opmerkingen toe, onzerzijds nog even in 't midden brengend, dat naar ons leekenverstand het voorbeeld van den landbouwer, die op de open plekken tusschen het koren rijst uitzaaide, geen navolging verdient. Men heeft toch over het algemeen reeds te veel gevergd van den bodem van het, in cultuur gebracht gedeelte der kolonie.

Met betrekking tot den kleinen landbouw komt ons de wenk nog al opmerkelijk voor, die vervat is in de nummers van 28 Februari en 6 Maart ll. van de *Nieuwe Surinaamsche Courant.*

Dit blad wil dan dat men voor de vele werkeloozen, die nu doelloos ter hoofdplaats rondslenteren, een vestigingsplaats in de nabijheid van Paramaribo inrichte, waar deze lieden dan des daags zouden kunnen werken om des avonds naar de stad terug te keeren, totdat de vruchten van hun arbeid hun in staat zouden stellen om op eigen grond een woning op te trekken.

Daar deze, in te richten vestigingsplaats zou moeten dienen als toevluchtsoord voor gewezen plantage-opzichters en directeuren, winkelbedienden enzoovoort zonder werk, vreezen we dat het daaraan te besteden geld weggegooid zou blijken.

Het pauperisme onder de heerschende klassen te bezweeren door den lieden de gelegenheid te openen zich door handenarbeid een eerlijk bestaan te verzekeren, is reeds elders te vergeefs beproefd.

Aan de Memorie van toelichting op de onlangs ingediende begrooting voor 1905 ontleenen we met het oog op den kleinen landbouw het volgende betreffende de vestigingsplaatsen.

Behalve de uitbreiding van Domburg en de vestigingsplaats Hecht en Sterk werden in 1903 de aangekochte plantages Johan en Margaretha en Kroonenburg c. a. onder handen genomen.

Op Johan en Margaretha is ongeveer de helft voor Javanen gereserveerd en de andere helft in 126 perceelen aan creolen en britsch-indische immigranten uitgegeven. Kroonenburg met de daarbij behoorende plantages Rijnberk, Schaapstede en Goede Vriendschap, levert ongeveer 504 perceelen op, die spoedig allen zullen zijn uitgegeven, terwijl dan nog vele aanvragen onafgedaan zullen blijven.

Van het, voor de Javanen op Johan en Margaretha aangewezen gedeelte is een deel bestemd voor aanleg van rijstvelden; terwijl verder 89 perceelen overblijven, waarvoor zich bereids 42 gegadigden hebben aangemeld, die sinds eenigen tijd bij den aanleg zijn werkzaam geweest.

Ter aanmoediging van de vestiging van deze nederlandsch-indische immigranten zijn voor hen eenvoudige woningen gebouwd, waarvoor een kleine huur wordt gevorderd. Ook de aanleg der rijstvelden, wat aan- en afvoerleiding betreft, geschiedt van gouvernementswege.

In den loop van dit jaar zullen nog 288 of 338 perceelen aan den kleinen landbouw kunnen worden uitgegeven op nieuwe vestigingsplaatsen en op de terreinen langs den spoorweg, hetgeen, gerekend naar de behoeften, zeker voor 1905 een vrij groot aantal aanvragen onbevredigd zou laten.

Zooals wij echter reeds aan de ingediende begrooting ontleenden, bestaat het voornemen om door geschiktmaking voor uitgifte van de landerijen langs het kanaal van Saramacca en de Wanica, ook daar gelegenheid te bieden tot vestiging op groote schaal.

**Curaçao.** In den laatsten tijd doet zich bij het bestuur het lofwaardig streven voor om te breken met de geheimzinnigheid, die ten opzichte van verschillende, de belangen der kolonie rakende zaken werd betracht. Men kan daaruit eensdeels ontwaren, hoe men vroeger wel wat al te lichtvaardiglijk verbintenissen van langen duur voor de kolonie aanging, zonder zich voldoenden waarborg te verzekeren voor de richtige behartiging harer belangen, zooals met het contract met de fransche kabelmaatschappij het geval was, anderdeels hoe ook 't huidig bestuur er nog op moet worden gewezen, dat er toch nog wel iets is, wat aan zijn blik ontsnapt, met betrekking tot de nakoming van zekere concessie-bepalingen.

In de, in 1887 aan L. B. Smith verleende, in 1900 aan de naamlooze vennootschap »Handel- en Industrie-maatschappij Curaçao« overgedragen concessie, tot het daarstellen van gemeenschap tusschen Willemstad en Otrabanda, door middel van een pontonbrug over de Sint Annahaven, werd in artikel 17 bepaald, dat dagelijks, van zonsopgang tot zonsondergang, door de zorg van den concessionaris, bij de brug geschikte vervoermiddelen gereed moeten liggen, om, wanneer de brug geopend is, de personen, die zich van de eene naar de andere zijde wenschen te begeven en het sluiten der brug niet willen afwachten, over te voeren.

»Van vervoermiddelen, zooals bedoeld in het aangehaald artikel, is evenwel geen spoor te ontdekken, en dikwijls gebeurt het, dat men een half uur in de zon moet staan blaken, om op het sluiten der brug te wachten«, schreef *de Wekker*, die terecht meent dat beide contracteerende partijen en dus ook concessionarissen, zich aan de omschreven verplichtingen hebben te houden, waarop evenwel van bestuurswege ook toezicht moet worden geoefend.

## RECLAMES.



## Nederlandsch-Indisch Vlechtwerk.

„Het Indisch vlechtwerk is één van de vele producten „van Indische nijverheid, dat eerst in de laatste jaren „meerdere aandacht is gaan trekken. Een belangstelling, „die het ten volle verdient!" zoo begint de heer J. A. Loebèr Jr. den catalogus voor de Vlechtwerk-Tentoonstelling van het museum „Prins Hendrik" te Rotterdam, waaruit wij in aansluiting met Boeatan's doel hier een en ander wenschen over te nemen en te bespreken.

Voor hen, die in 1902 onze Tentoonstelling van vlechtwerk in de Gothische Paleis-zaal met aandacht bekeken en met den daarbij behoorenden catalogus vergeleken hebben, zullen wij thans wel eens in herhalingen treden, doch aannemende, dat hun aantal zeker niet groot was en juist *zij* genoeg belang in de zaak zullen stellen, om er nog eens hunne gedachten over te laten gaan, er ook met anderen over te spreken en naar Indië over te schrijven, kan ons dit niet van ons plan weerhouden, te meer omdat wij hopen, dat vooral ook onze in de Oost en in West wonende lezers bizonderen aandacht aan dit artikeltje zullen willen schenken. Want heeft „De Nieuwe Courant" geen gelijk, waar zij naar aanleiding dierzelfde tentoonstelling in haar „Kunstkroniek" van 7 Maart jl. schrijft:

»Indien daaraan niet ten volle de aandacht is geschonken, die zij verdiende, dan moet dit worden geweten aan de nieuwheid van het streven om belangstelling te krijgen voor een zóó onbeteekenend beschouwd onderwerp, als de kunst van vlechten. Dat aan die matten uit Oost- of West-Indië, dat aan die honderdlei gevlochten kokers, dozen, hoeden, manden, mantels etc. etc. wat zéér bijzonders te zien was, dat geloofde het publiek zoo in eens maar niet. Doch, langzamerhand zal men wel leeren begrijpen:

1o. wat dadelijk praktisch nut het hebben kan, dat men hier te lande smaak krijgt in Indisch vlechtwerk, dat gebruikt en dus bestelt, waardoor de bekwaamheid van den inlander kan worden behouden en een zoo hoognoodige bron van inkomsten voor hem opnieuw kan beginnen te vloeien; 2o. wat wij kunnen hebben aan de weetgierige beschouwing van de ornamentatie der mooie soorten van O.- en W.-Indisch vlechtwerk, waaruit inderdaad voor vlakversiering nog wel 't een en ander valt te leeren. De kunst is in verval geraakt; dit moet gezegd, want er is misschien nog tijd haar weer tot bloei te brengen, indien van hier uit maar genoeg belangstelling wordt betoond en dan op de meest verstandige manier."

Ook de Rotterdamsche vlechtwerk-tentoonstelling werd, evenals de onze, in drie deelen gescheiden:

I. **Materiaal en Bewerking.**
II. **Het Gebruiks-vlechtwerk.**
III. **Het versierde vlechtwerk.**

Omtrent punt I vertelt ons de heer Loebèr:

»In de indische plantenwereld vindt de inlander tal van geschikte grondstoffen. De breede bladeren van verschillende palmen, waaronder vooral de lontar-palm een eerste plaats inneemt, de lange en smalle bladeren van den pandan-heester, de stengels van bamboe en rotan, benevens enkele bies- en varensoorten zijn wel de meest gebruikelijke.

Het drogen van dit materiaal vereischt allereerst veel zorg. De palmbladeren worden, om een stok gewikkeld, in de felle zon gedroogd, om zoodoende het krimpen te voorkomen en als dit geschied is, heeft het blad een heldergele kleur verkregen. Pandanbladeren en mendoeng-biezen ondergaan een ingewikkelder bewerking van koken, uitspoelen in water en drogen; bij het laatstgenoemde materiaal weet de Javaan door die bewerking het ruwe van de bies te verwijderen, een zachten, zijdeachtigen glans te verkrijgen.

Rotan wordt in vieren gespleten en daarna in fijne of grove reepen verdeeld. Doch bij de bamboe weet de inlander de verschillende lagen, waaruit de stengel bestaat, van elkaar te scheiden en hij verkrijgt zoo de dunne reepen, waarin men het harde bamboe-materieel moeielijk zal kunnen herkennen.

Die reepen worden op de gewenschte breedte gebracht met een eenvoudig toestelletje van mesjes in hout gestoken, een enkele maal nog eens extra glad gemaakt en dan kan aan het vlechten begonnen, en uit een aantal losse reepen een hecht kruisverband vervaardigd worden.

Bij kleine voorwerpen geschiedt dit uit de losse hand, bij grootere, als matten, gebruikt men zooals in Bagelèn, een vlechtbank, binnen welker latten de reepen vastgehouden worden, of men verbindt de reepen met een touwtje zooals op Borneo. Bij mandewerk begint men bij den bodem en bouwt zoo het mandje op.

De meest gewone vlechtslag is de enkelvoudige, één op, één neer en deze kan recht of schuin toegepast worden, mannelijk of vrouwelijk, zooals de vlechters in Bagelèn zeggen. Door het verspringen van vlechtslagen (bijv. 1 op, 2 neer, enz.) ontwikkelt zich een eenvoudige wisseling, regelmatig uitgespreid, terwijl door het nemen van bepaalde schikkingen een min of meer uitvoerig ornament kan ontstaan.

Bij reepen van dezelfde kleur valt zulks weinig in het oog en daarom neemt men veelal bij mooier werk een schering van reepen in natuurkleur en een inslag van gekleurde strooken.

Het op deze manier te vormen vlechtwerk-ornament is wel het mooiste, maar tevens het moeielijkste. Bij mandewerk en ook bij enkele matten maakt men gebruik van een surrogaat, vlecht eerst het blanke werk en voegt hierna kleurige strooken in, die de eigenlijke versiering aanbrengen: het supplementair vlechten, dat, evenals het eerste, vrijwel algemeen in den Archipel is.

Dit kleuren van het vlecht-materiaal is een lastige zaak. Het harde vezel-materiaal blijft voor de meeste plantaardige verfstoffen ongevoelig en vandaar, dat er slechts weinige kleuren in te vinden zijn; voornamelijk rood, zwart en bruin. Palmbladeren, in het oostelijk deel veel gebruikt, leenen zich iets beter tot bewerking en daarom vindt men er soms geel, groen en blauw in vertegenwoordigd.

De Balinees helpt zich hierbij op rationeele wijze door de bamboe-reepen gewoonweg te bestrijken met roode, geele of zwarte lijmverf.

Alle inlanders behelpen zich tegenwoordig met Europeesche anilinekleuren, die als verfmiddel meer geschikt zijn; doch de keuze [1]) der kleuren laat zeer veel te wenschen over.

Een van de typen van Indisch vlechtwerk, dat wel het meest de aandacht trekt, is het open vlechtwerk. De mat is hierbij in schuine richting gevlochten met enkelvoudigen slag en hierdoor wordt op enkele plaatsen het kruisverband verbroken, en worden de doorgesneden strookjes omgevouwen en teruggeslagen. Vierkante openingen in kruisvorm worden aldus gevormd en deze met kleine ruimte er tusschen naast elkaar geplaatst, vormen een aardig »kantwerk,« dat smaakvol de mat vermooit.

Het meeste komt dit open vlechtwerk voor op matten en tasschen van Sumatra en wel van Atjeh tot Bengkoelen en de Lampong's. Krawang of bekrawang [2]) heet het hier en het wordt ter meerdere verfraaiing [3]) met rood of blauw katoen en koperblad onderlegd.

Het open vlechtwerk schijnt algemeener te zijn dan men bij den eersten oogopslag wel denken zou. Onder de voorwerpen door Dr. A. W. Nieuwenhuis van de Kajan-Dajak's meegebracht, bevinden zich enkele grove matten, ook weer met dit open werk versierd. Dit zijn antieke stukken, bij den eeredienst in gebruik, wat volgens Dr. Nieuwenhuis op hoogen ouderdom wijst. [4]) Op Zuid-Celebes komt het, volgens exemplaren in het Rijks Ethnographisch Museum te Leiden, eveneens voor en wel in de typische hangers en huisversieringen, die op Sumatra indertijd reeds de aandacht getrokken hebben. Verder op Oost-Timor, blijkens eenige matten in het Museum für Völkerkunde te Berlijn en een doosje op deze tentoonstelling. De regenmantel van Halmaheira toont aan de kanten hetzelfde opengewerkte vlechtsel.

Een heel andere versieringswijze is die, welke veelvuldig in Bengkoelen en de Lampong's wordt aangetroffen. Het mandewerk wordt gemaakt van blanke reepen, doch zóó bewerkt, dat de schering uit gladde strooken bestaat, de inslag uit ruwe (die van de binnenzijde van de bamboe of rotan). Na het vlechten wordt het geheel ingesmeerd met een aftreksel van oeba-bast en deze donkerbruine verfstof hecht alleen op de ruwe strooken, zoodat de teekening zeer scherp zichtbaar wordt.

Ook wat deze versiering betreft, brengt deze tentoonstelling een verrassing. Een aantal manden, door den zendeling Alb. Kruijt uit Poso (Centraal-Celebes) overgezonden, zijn alle op deze wijze bewerkt.«

Van punt II:

»Op allerlei gebied wordt het vlechtwerk in het inlandsch leven toegepast. Het begint al bij de woning, waar de vakken tusschen de palen met vlechtwerk worden gevuld, luchtige en sterke wanden vormend. Dan als kleeding! Hoofddeksels van gevlochten materiaal, waarvan de breede toedoeng het bekendste is, de rotan-strijdmuts der Dajak's het eigenaardigste, de telanga der Rotineezen het sierlijkste. Ook historische fragmenten treft men daaronder aan; de hier aanwezige hoeden uit Java herinneren sterk aan de oude helmen der 16e eeuw.

De gevlochten mat wordt als echte koker (saroeng) op de Aroe-eilanden gedragen. Als sieraden treft men weer op verschillende plaatsen gevlochten ringen en banden aan. Op steenachtigen bodem dienen gevlochten sandalen op Java en Savoe als voetbescherming. Zit- en slaapmatten weder als zitplaats of legerstede. In de inlandsche keuken is de koekoesan, een puntvormige mand om rijst te stoomen, vrijwel algemeen. Daarnevens zeven, scheppers van vlechtwerk en ronde of platte manden om het eten op te dienen.

Allerlei doozen en manden dienen om kleederen en snuisterijen te bewaren en bij het sirih-pinang-kauwen zijn tal van mandjes en bakjes in gebruik,

Buitenshuis dient het vlechtwerk weer om wanden van buffelkarren te vormen of voor draagmanden. De visscher vlecht allerlei fuiken en manden, de woudbewoner zijne manden om boschprodukten te verzamelen en de scheede voor zijn mes.«

Van de hieronder gerangschikte voorwerpen trok bizonder onzen aandacht: *een groote mat van de Batak's*, afkomstig uit *Si-Pirok*, die, doordat de schering bestaat uit breede reepen boombast en de inslag uit gespleten rotan, aan lenigheid een groote soliditeit paart en dus ook voor vloerbedekking in Europa geschikt zou zijn. Wel zal de boombast op den duur wat donkerder van kleur worden, doch dit zal aan het uiterlijk van het geheel niet schaden.

Als keukengereedschap, in den vorm van doozen en schalen tot praktische, luchtige droging of berging van kruiden, van manden voor bloemen, vruchten, eieren enz., van fijne en soliede zeefjes, is het Indische vlechtwerk met recht gewild en hoopt Boeatan op den duur uit verschillende streken ruimen toevoer te ontvangen, opdat deze artikelen, waarmede menige Inlander een aardig duitje kan verdienen, hier en ook buiten Nederland, meer en meer bekend zullen worden. Daar deze voorwerpen van opeenvolgende, in elkander passende grootte (z.g. netjes) gemaakt kunnen worden, en zij niet veel wegen, behoeven ook de vervoerkosten niet hoog te zijn.

Van punt III:

»Gedeeltelijk behoort het onder III gerangschikte onder het voorgaande. Want ook dit is bestemd om gebruikt te worden! Het luxe-ding uit Europa kent de inlander in zijn omgeving niet en alleen, als hij in meerdere aanraking met onze gewoonten is gekomen, koopt de meergegoede op venduties voorwerpen, die voor hem alleen de aantrekkelijkheid van het vreemde bezitten.

Dat deze reeks van voorwerpen in een afzonderlijke groep is geplaatst, daarvan is de meerdere verzorging de oorzaak, die er tevens op wijst, hoe de inlander bepaalde voorwerpen of voor bepaalde gelegenheden bestemde artikelen met zorg versiert. De gewone slaapmat laat men zooals ze is, brengt er hoogstens een katoenen rand aan, doch de matten bij feestelijke gelegenheden gebruikt, worden door hunne bewerking bepaalde sieraden. Keukengereedschap wordt blank gelaten, maar de manden, die in de woning een blijvende plaats hebben, worden versierd bewerkt.«

Op het gebied van het Indische zou er door ondernemende handelaars, die de Inlandsche werkers eenigszins weten te leiden, heel wat loonends voor export in de verschillende vlechtcentra, te ondernemen zijn!

Een goed begin tot bevordering der industrie werd gemaakt door een ijverig bestuursambtenaar, die ons eenige monsters toezond van werkelijk fraaie, doelmatige en soliede sigarenkokers, welke door de Inlanders van zijn gewest in grooten getale tegen billijken prijs kunnen worden gemaakt, mits ...... zij uit Nederland of elders daartoe geregeld de noodige bestellingen krijgen. Zooals reeds in een vorig no. van dit blad werd medegedeeld, liggen deze kokers dagelijks van 10—6 uur in Boeatan, Plaats 9 den Haag, ter bezichtiging van belanghebbenden, die van de daar aanwezige directrice alle mogelijke inlichtingen er over kunnen krijgen.

Zouden niet de mannelijke leden van „Oost en West," door ieder hun sigarenhandelaar hierop attent te maken, mede willen werken tot bereiking van het doel?

Wat matten betreft, zoowel voor vloer, wand, als stoelbekleeding, trachtten wij door uitvoerige artikelen in ons Weekblad, die later vereenigd werden tot eene brochure: „*Het Indisch Vlechtwerk voor Export*", met 36 bizonder fraaie afbeeldingen van verschillende vlecht-motieven, door J. A. Loebèr beschreven, den weg te wijzen. [1]) Dat die echter nog niet zoo heel gemakkelijk is in te slaan, blijkt uit een hieronder volgend schrijven, dat wij onlangs dienaangaande ontvingen van den belangstellenden heer H., controleur te Bawean:

»Ik heb geen enkele Baweansche kunnen vinden, die kans zag te werken naar één der door het Koloniaal Weekblad aangegeven patronen. In de kunst van vlechten met doorloopenden inslag toch hebben de vrouwen en meisjes op dit eiland het nog niet ver gebracht. Dit getuigen de 25 matten van verschillende motieven den Controleur J. E. Jasper indertijd toegezonden. Bovendien is het haar eene onmogelijkheid om iets nieuws op het gebied van mattenvlechten voort te brengen naar eene teekening. Alles moet haar aanschouwelijk worden voorgesteld.

M. i. de eenige weg om haar tot intelligente mattenvlechters te maken, is dat van wege uwe vereeniging een bekwaam vlechter naar Bawean worde gezonden, die de Baweansche zal moeten brengen uit de sleur om alleen te vlechten wat haar moeder of grootmoeder heeft gedaan d. i. de eenvoudigste patronen met doorloopenden inslag, de meer ingewikkelde door insteking middels een stopnaald.

Het spreekt van zelf, dat door deze insteking de op de matten aangebrachte figuren licht losraken en deze matten derhalve niet gewild zijn.

Vandaar dat een belangrijk deel der bevolking haar middel van bestaan vindt niet in het vlechten van gekleurde, doch van eenvoudige witte matten, die in een belangrijk deel van den Indischen Archipel bekend zijn wegens haar hechtheid, omdat aan de voorbereiding der pandanreepen véél zorg wordt besteed. Wanneer dus eenmaal de Baweansche in het *anjam tros* (= troes, d. i. vlechten met doorloopenden inslag) bedreven is en het »*anjam sòsòòttan*« (= insteking) voorgoed vaarwel heeft gezegd, ben ik er van overtuigd, dat het mattenvlechten een zéér rijke bron van inkomsten zal worden voor de bewoners van dit eiland, daar de voorraad materiaal, de *pandan-doeri*, om zoo te zeggen onuitputtelijk is.«

Natuurlijk werden door den Raad van Beheer van „Boeatan" dadelijk maatregelen genomen om, in overleg met de Indische Regeering en de zustervereeniging te Batavia, een bekwaam vlechter (zoowel te *Indihiang* in de Preanger-Regentschappen, als te *Moentilan*, om bij Java te blijven, wordt met doorloopend gekleurden inslag gevlochten) naar Bawean gezonden te krijgen. Ook werden onze van witte en zwarte papier- reepen gevlochten matjes, die ter reproductie gediend hebben, aan den heer H. ten gebruike gestuurd, daar deze door de naar-teekening-werken onbedrevene Inlanders zeker gemakkelijker na te volgen zijn, dan de afbeeldingen. Nu er van verschillende kanten vraag is naar dergelijke matten voor het moderne huisraad, twijfelen wij niet, of zij zullen op den duur veel aftrek vinden.

Bereikt deze brochure haar doel, — waaraan wij niet twijfelen, nu o.a. onlangs ook door een zeer bekwaam O.-I. hoofdambtenaar zelf het voorstel werd gedaan om door zijne bemiddeling het voornaamste van den inhoud te doen vertalen in een der meest gebruikelijke Alfoersche dialecten, ten bate van de in het vlechten zoo bekwame Ternatanen, — dan hopen wij haar door meerdere in den zelfden geest te doen volgen, b.v. door een met duidelijke afbeeldingen en beschrijvingen van de bestaande fraaie versierings-wijzen voor het vlechtwerk in den eigenaardigen ster-slag, dien de Maleiër „*anjam gila*" noemt en dat zich bizonder goed eigent voor allerlei doozen, die, wanneer zij b.v. bij suikerbakkers en chocolade-fabrikanten in zwang kwamen, een verbazend groot debiet zouden krijgen. Ook als leiddraad voor het West-Indische vlechtwerk, dat natuurlijk zijne eigene motieven heeft, zou een afzonderlijk boekje uit te geven zijn.

Op het gebied van Indisch vlechtwerk zijn de artikelen, die ook voor de Europeesche markt reeds geschikt of met eenige leiding daarvoor te maken zijn, al heel uitgebreid, zoowel in aantal als in verscheidenheid, want zoowel in Ned. Oost- als West-Indië wordt in bijna iedere streek dit handwerk beoefend en wel telkens op eigenaardige wijze, al naar gelang van den aard van het meest inheemsch daartoe geschikte materiaal en van den graad van versierings-bedrevenheid der inwoners.

Om aan de hand van den Rotterdamschen Catalogus maar enkele voorbeelden te noemen: De *mandwerk-industrie te Singaparna* waarvan de heer Loebèr zegt „Technisch staat dit werk zeer hoog en vooral de oude exemplaren bezitten een charme, die helaas! in latere jaren door gebruik van Europeesche modellen geheel verloren is gegaan. Hoewel dit werk sinds jaren aan onze landgenooten bekend is, zelfs in Batavia langs de huizen gevent wordt, is van deze hoog-interessante industrie niets noemenswaardigs in de koloniale literatuur bekend." En werd nimmer eene ernstige poging aangewend, om haar weder in het oude, goede spoor terug te brengen, voegen wij hieraan toe. Van twee bizonder fraaie, zeer verzorgde mandjes, op de Rotterdamsche tentoonstelling aanwezig, een sierlijk korfje met deksel tot berging van naai-

1) En ook het aanbrengen want, hoe spoedig verschieten die felle tinten! N. v. Z.

2) Not. Bat. Gen. XL. 1902, blz. XIII, van de Gajo-landen.

3) Voor het Europeesche oog wel wat heel bont. N. v. Z.

4) Centraal-Borneo, 1900, I, blz. 126.

1) *Deze brochure* en *ook* die over *bambosornament* zijn in „Boeatan" voor *f* 0.50 te koop. Zij zijn ook in den boekhandel.

# ADVERTENTIËN.

**Postzegelverzamelaars.** Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.
Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

---

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** Meyrïgnac syst. Dr. DUPREZ te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden prijs **f 5.**—.
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

TELEF. 88.

Bericht van ontvangst der nieuwe
VOORJAARS- EN ZOMERSTOFFEN.
**SACHS & Co.,**
**Lange Poten 2-4,**
**DEN HAAG.**

De ateliers onzer Kleermakerij staan onder leiding van een bekwaam Weener Coupeur.

---

# RAJAH-THEE

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid,
is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.
Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond.
in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.
Luxe-blikken à 2½ ons 75, 60 en 50 cts.
**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

---

**J. A. DE GRUIJTER.**
SMID en GASFITTER.
**Aanleg van Electrische Schellen.**
MAGAZIJN VAN
Gaskachels, Gaskronen, Baden, Gasovens, Gascomforen,
Haarden, Kachels, Fornuizen,
Geëmailleerde Huishoudelijke Artikelen en Keuken benoodigdheden.
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat,
DEN HAAG.

---

**BOEATAN.**
Plaats 9, Den Haag.
Van af **3 ure 's middags** kunnen de bezoekers van onze Tentoonstelling, tevens Verkooplocaal, in de daartoe ingerichte Achterzaal van den winkel **Thee** en **Indisch Gebak** krijgen.
De Thee is van het **RAJA-AGENTSCHAP** der **PARAKAN-SALAK-THEEMAATSCHAPPIJ.**

---



**HEINEKEN's**
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

---

**Onze beroemde Santal Parelen**
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

Mevrouw DOUWES DEKKER, ± 27 Juli via Marseille in Holland komende, zoekt voor hare
**BABOE,**
vrij van zeeziekte, **zeer geschikt** bij kinderen en goed kunnende naaien, **plaatsing** bij een familie, die omstreeks dien tijd naar Indië vertrekt.
Zich voor inlichtingen te wenden tot Mevr. JOLLES—HALBERTSMA, te *Assen*.
Maart 1904.

---

**Vriendelijk Tehuis.**
Bij een gehuwd medicus, te Amsterdam een huis met tuin op goeden stand bewonende, bestaat gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van 1 of 2 kinderen.** Brieven onder letters U.A. aan SCHELTEMA & HOLKEMA's Adv Bureau, *Amsterdam*.

---

**V. A. CUYPERS Jr.**
Schoeisel naar maat.
OBRECHTSTRAAT 54,
'S-GRAVENHAGE.

---

**Voor gezondheid bij een boer.**
In eene gezonde streek (Betuwe) wordt bij een grooten heerenboer **Kost en Inwoning** aangeboden voor een Heer of Dame, tegen billijke voorwaarden.
Brieven fr. onder Motto **Inwoning**, aan het Bureau van dit Blad.

---

**Th. A. A. SIMONIS**
34 GROENMARKT,
over de Prinsestraat, DEN HAAG.
***Desinfectie van Vertrekken***
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
Machinale Stoomzuivering van Bedveeren.
Wasschen, opmaken en repareeren van beddegoed.

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

**Zutphen Vooruit.**
**Zutphen**, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.
De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen**, enz.
M. M. F. LUPPES, Voorzitter.
M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

| Sanitas Mannenhulp. | Sanitas Vrouwenhulp. |
| --- | --- |
| Pillen van Prof. Dr. Spencer herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen. Prijs per flacon Drie Gulden. Prospectus fr. tegen inzending van 10 c. | Pillen van Dr. Mortin pijnstillend, herstellen den normalen toestand. Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij |

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc 1976

---

# VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN
***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag.**
TELEFOON No. **259.**

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
**Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.**
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings Bombaij's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie **20 cts.** de 5 ons (tijdelijk), Gerasple Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertrefbaar).

---

**van Soest en van der Weijde.**
Lange Voorhout 23. — Den Haag.
**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.**

| | |
| --- | --- |
| **Met 1 dag opzegging** | 2 pct. |
| **Voor 1 maand** | 2¾ „ |
| **„ 3 maanden** | 3 „ |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
| --- | --- |
| IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS. |
| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
| HANDKOFFERS.<br>HANDKOFFERS.<br>HANDKOFFERS.<br>HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS.<br>RIETEN KOFFERS.<br>RIETEN KOFFERS.<br>RIETEN KOFFERS.<br>LICHT. — SOLIDE. |
| **Van af f 3.— tot f 60.—.** | **70 pCt. vrachtbesparing.** |

---




**Probeert de**
VIBRATING SCHUTTLE NAAIMACHINE
VAN
**v/h. A. LEWENSTEIN,**
**WAGENSTRAAT 18a, den Haag.**

---

**F. H. BOTHE,**
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

gereedschap geschikt en het ander een zeer mooie, staande sigarenkoker, beide van geringd vlechtwerk in zwart met versieringsfiguren in ongekleurd, fijn-gespleten rotan, lieten wij goedgeslaagde foto's maken, welke wij op aanvrage gaarne aan belangstellenden, ook in Indië, ter kennismaking en navolging toe willen zenden. *Smaakvol versierde bidmatjes*, zooals die in verschillende streken vervaardigd worden, en allerlei eigenaardige „*toedoengs*" (hoofddeksels) zijn bij Europeanen en Amerikanen als wandversiering in gangen en kamers zéér gewild; maar ook eenvoudige, zachte, effen „*tikers*" (matten), kunnen heerlijk dienst doen als een frisch kleed op de rustbank en in warme zomerdagen op bedden in plaats van de moltondeken onder het laken.

Ieder belangstellende is zeker in staat, uit eigen ondervinding deze reeks voorbeelden aan te vullen. Ook op dit gebied houden „Boeatan" en ondergeteekende zich voor nuttige wenken en raadgevingen warm aanbevolen.

N. van Zuylen—Tromp
7a Heerengracht, den Haag.

## INGEZONDEN.

### Belasting in arbeid.

*Geachte Redactie!*

Een paar weken geleden werd door U in de rubriek „Van Vreemde Koloniën" het verweer opgenomen van den Belgischen Congostaat tegen de beschuldigingen van Engelsche zijde, dat het bestuur over de inlanders van dien staat was onbillijk en wreed. Ik heb dit met heel veel genoegen gelezen, vooral dat gedeelte, waar de Engelschen in mora worden gesteld, door de aanhaling van wat in het parlement was gezegd over 't eigen koloniaal beheer van Albion.

Er was echter een deel in 't betoog, dat mij nog al Tartuffe-achtig voorkwam; de bewering namelijk, dat voor een volk, wat niet aan werken gewoon is, gedwongen arbeid als belasting, een opvoedend karakter zou hebben!

Waarschijnlijk was dit ook de redeneering onzer voorvaderen van de O. I. Compagnie toen zij de heerendiensten invoerden, en ook van hunne opvolgers, de Nederlandsche Bestuurders, die na Raffles kwamen, toen zij bij de door dezen ingevoerde landrente nog de verplichte belasting in arbeid der O I. Compagnie — de heerendiensten — voegden.

Ik neem aan, dat onder zeer bijzondere omstandigheden, gedwongen arbeid, zonder loon, *onvermijdelijk* is, doch dan dient men dat abnormale tijdperk zoo kort mogelijk te doen duren.

Het kan zelfs voor langeren tijd ten bate der gemeenschap noodig zijn om zeker soort arbeid waarvoor men niet genoeg vrijwilligers kan krijgen, gedwongen te doen plaats hebben, maar dan tegen eene billijke betaling. Te vergeefs zoek ik echter naar de opvoedende en ontwikkelende kracht voor menschen die niet van werken houden, van het hun opdragen van gedwongen werk, waarvoor ze geen betaling krijgen!

Op het Internationaal Congres van Koloniale Sociologie in 1900 te Parijs, vond de belasting in arbeid (la corvée) onder de Gouverneurs en Ambtenaren van de Fransche Buitenbezittingen nog al voorstanders. Ze is zulk een makkelijke manier om voor weinig geld (schijnbaar goedkoop dus) groote, soms zelfs nuttige openbare werken tot stand te brengen.

Toch beseften de meesten van die voorstanders zelf, dat ook uit een economisch oogpunt de „corvée" een fout is, omdat de man, die gedwongen moet arbeiden en dan nog zonder loon er bij, waar hij maar kan zal lanterfanten en zeker niet de helft uitvoert van den gewonen behoorlijk betaalden daglooner en geen kwart van den flink beloonden taakwerker. Waar bij belasting in arbeid taakwerk mogelijk is, kan dat uit een economisch oogpunt, nog een correctief zijn, maar bij de meeste groote openbare werken is onbetaald taakwerk ook al van geen nut, omdat de menschen van heinde en verre opgekomen op grooten afstand zijn van hun woonplaats en dus winst aan eigen tijd ook al geen winst voor hen wordt.

Doet men het recht op onbetaalden arbeid van den inlander aan particuliere maatschappijen over, zooals in den Congostaat het geval schijnt te zijn, dan wordt het kwaad nog erger. Uit den bloeitijd van de gouvernements-suiker contracten bestaan daarvan in onze koloniale geschiedenis ook nog wel sprekende voorbeelden. Zelfs de thans nog soms in zwang zijnden, zachten dwang (prentah aloes in 't maleisch) tot slecht betaalden arbeid is eene politiek economische fout, die het vertrouwen van het volk in zijn regeerders schokt en het brengt tot een algemeenen staat van lijdelijkheid, die eigen ontwikkeling in den weg staat.

Dit laatste sluit geheel aan bij 't geen ik zeide over de slechte politieke economie van belasting in arbeid en ik dacht daaraan dadelijk toen ik las wat „Planter" in het „Bondsblad" van 5 Maart schreef over „de oorzaken „van den achteruitgang, van den Javaan en de middelen „om dien te stuiten". Het is wel de moeite waard voor dengene, die aan de verbeterde koloniale politiek meedoet, om dat stuk in zijn geheel te lezen. Ik neem er alleen dit uit over, dat „Planter" in den tegenwoordigen staat van zaken op Java, ook van gedwongen arbeid een voorstander is. Naar zijn meening is onder ons stelsel van harden en zachten dwang, de Javaan zoo lui geworden, dat het aanstaande Departement van Landbouw, na *eerst alle onbetaalde heerendiensten te hebben afgeschaft* hem homeopatisch zal moeten behandelen en met krachtigen dwang naar zijn eigen sawahs brengen om die te beplanten zooals het behoort.

Ik geloof echter, dat „Planter" zich daarin vergist. Als eerst alle misbruiken en knoeierijen met 't irrigatiewater zullen zijn afgeschaft en de Javaan de overtuiging krijgt, dat het der Regeering ernst is om te zorgen, dat ook den kleine man zijn volle rechten worden gegeven, dan zal hij best zich zelf redden om tot welvaart te komen.

Javanen zijn toch immers Javanen! En als ze handwerkslui worden en een fatsoenlijk loon te huis kunnen brengen, dan zijn ze niet te lui om zonder dwang te werken voor de welvaart van hun gezin. Ik weet dit bij ondervinding, als uitvoerder van publieke werken in Oost-Indië.

Aan u, geachte redactie, mijn dank voor de plaatsruimte.

5 April 1904. A. B. C.

## Van Vreemde Koloniën.

**De fransche kabelmaatschappij in de Antillen.** Zooals bekend mag worden ondersteld is het de „Compagnie Française des câbles télégraphiques", die niet alleen Curaçao maar ook de fransche Antillen geenszins naar den eisch bedient. De maatschappij staat er nu evenwel zoo voor, dat ze geen kans ziet om de noodige fondsen te bekomen om haar net te herstellen, zich een derde kabelschip aan te schaffen en dan nog over een voldoende reserve te beschikken.

Bij den 28en Maart 1901 tusschen genoemde maatschappij en de fransche regeering gesloten overeenkomst, werd aan laatstgenoemde de gelegenheid geopend om de, voor de veiligheid en de ontwikkeling der koloniën noodig geachte onderzeesche kabels aan te leggen, waartegenover aan genoemde maatschappij een rente-waarborg werd verzekerd ter vervanging van den, haar te voren verleenden waarborg van ontvangsten, tot een bedrag van 1 millioen franken, voor den kabel van Nieuw-Caledonië en haar trans-atlantischen kabel.

Niettegenstaande dit wezenlijk voordeel is de maatschappij er sedert 1901 niet op vooruitgegaan. De catastrophe van Saint Pierre en de herhaalde verbrekingen, die daarvan het gevolg waren, en andere onderbrekingen in de Antillen en op de kust van Zuid-Amerika hebben ten gevolge gehad, dat de inkomsten bedenkelijk verminderden, terwijl de uitgaven daarentegen stegen door de vruchtelooze pogingen om den Martinique-kabel te herstellen.

De fransche regeering heeft nu besloten om de maatschappij te hulp te komen. De fransche begrootingscommissie heeft zich een wetsontwerp zien voorleggen, ter goedkeuring van een aanvullings-overeenkomst tusschen de regeering en bedoelde maatschappij.

Deze aanvulling beoogt:

1°. voor de obligatiën, welker uitgifte in artikel 1 der bestaande overeenkomst was toegestaan, een rentewaarborg door den staat te verzekeren, ten einde de maatschappij in staat te stellen aan geld te komen, wat haar nu niet mogelijk is;

2°. het maatschappelijk kapitaal van 8 tot 15 millioen franken uit te breiden.

Onze west-indische vrienden zullen zeker met genoegen kennis nemen van dit besluit der fransche regeering. Het is nu maar te hopen dat de ratificatie der gesloten overeenkomst door het parlement zich niet te lang laat wachten.

**Britsch-Indië.** We ontleenen aan de *N. R. C.* dat volgens een bericht aan de *Times* het, met ultimo Maart jl. geëindigde dienstjaar voor de schatkist van Britsch-Indië een voordeelig saldo van pl. m. 32.5 millioen gulden heeft opgeleverd. Als een verblijdend teeken beschouwt de berichtgever niet alleen het feit dat de grondbelasting meer heeft opgebracht dan de raming, hieruit afleidende dat de gevolgen van den hongersnood geweken zijn, maar ook dat de opbrengst der spoorwegen de raming met meer dan 13 millioen gulden heeft overtroffen. In de begrooting van Britsch-Indië voor 1904/1905 is een bedrag van 96 millioen gulden uitgetrokken voor de spoorwegen, waarvan een groot gedeelte bestemd is ter dekking van kapitaalbehoeften van reeds geopende lijnen, van behoeften aan rollend materieel door de ontwikkeling der bestaande spoorwegen vereischt. Vervolgens worden middelen verstrekt aan lijnen in aanbouw, waarbij de voorrang is gegeven aan lijnen, die aangelegd worden door maatschappijen boven lijnen, die door den staat aangelegd worden. En ten slotte is het overschietende bedrag — ruim 7 millioen gulden — bestemd voor den aanleg van nieuwe lijnen.

Mogen deze millioenencijfers, in positieven zin te pas gebracht, op den toestand der belangrijkste engelsche kolonie een gunstig licht doen vallen, minder gunstig moeten de berichten stemmen welke over het toenemend verloop der pestziekte binnen komen.

In de week, die den 19en Maart ll. eindigde werden in Britsch-Indië niet minder dan 40,527 sterfgevallen aan die ziekte geteld en wederom zijn het dezelfde streken, waar enkele jaren geleden de hongerdood onder de rampzalige bevolking rondwaarde, die nu het grootste contingent aan slachtoffers van de pest stellen. Wederom zijn het de Pendjab, Centraal-Indië en de provincie Bombay, die het zwaarst door deze plaag worden getroffen, welke daar een, maar al te vruchtbaar veld vindt onder de hongerende bevolking. Uit de meerdere opbrengst der grondbelasting te besluiten, dat de gevolgen van den hongersnood zouden zijn geweken, is toch wel wat al te stout in een kolonie, waar toen die hongersnood het hevigst had gewoed een directeur van financiën zich voor het bestuur, in zijne eerste daarop volgende millioenenrede, er op liet voorstaan dat niettegenstaande de geleden ellende de grondbelasting toch vrij wel binnengekomen was.

Bepaald ergerlijk is het, dat de engelsch-indische regeering zich niet ernstiger er op toelegt om de havenstad Bombay, waar nu ook de amerikaansche consul twee leden van zijn huisgezin door de ziekte zag aangetast, gezonder te maken. Van die plaats breidt zich de ziekte telkenjare uit na er in de pesthaarden, de vunzige holen, waarin de havenarbeiders daar opgehoopt wonen, zorgvuldig te zijn bewaard.

't Is alsof er een afspraak ware tusschen Britsch- en Nederlandsch-Indië om de eerste havenplaatsen in die koloniën tot de meest ongezonde plaatsen te doen behooren.

**Indo-China—Java.** Wij hebben te voren reeds in deze rubriek mededeeling gedaan van bestaande plannen om o. a. de directe australische lijn der Messageries Maritimes te doen vervallen en daarvoor een lijn in de plaats te stellen, die Noemea op Nieuw Caledonië en Sydney over Java met Saigon zou verbinden.

Het comité voor koophandel en nijverheid in Indo-China heeft ten vorigen jare een enquête geopend ten opzichte van de wijzigingen, die in den postdienst der booten van de „Compagnie des Messageries Maritimes" zouden zijn te brengen. Het heeft zich daartoe tot verschillende, daarbij geinteresseerde fransche kamers van koophandel en fransche consuls gewend, en uit de binnengekomen antwoorden zijne conclusiën getrokken.

Tegen het advies van de kamers van koophandel te Noemea en Sydney meent het comité dat de rechtstreeksche australische lijn gerustelijk kan worden opgegeven, zonder dat de fransche handel er onder zal hebben te leiden. Het voert daartoe eenige statistieke gegevens aan, waaruit blijkt dat voor 't vervoer der meeste goederen tusschen Frankrijk, Australië en Nieuw Caledonië geen gebruik gemaakt wordt van de booten der genoemde maatschappij. In 1902 bedroeg de waarde van uitvoer van Nieuw Caledonië naar Frankrijk 8,800000 franken, voor 80 pct. bestaande uit mineralen, die met zeilschepen werden overgebracht. In datzelfde jaar werd uit Frankrijk in het geheel voor een waarde van 10 millioen franken in de kolonie ingevoerd. Deze matige cijfers rechtvaardigen, naar het inzicht van het comité, geenszins den jaarlijks op de begrooting drukkenden last van 3,107,936 franken voor de instandhouding der australische lijn, die zelfs niet eens de belanghebbenden kan bevredigen wegens te hooge vracht-eischen en onregelmatigheid van den dienst.

Het comité heeft daarom gemeend uit te moeten zien naar een, voor de nationale zaak beter gebruik van het bedrag van 3 millioen franken, dat nu speciaal voor de rechtstreeksche australische lijn wordt besteed. Het ziet een oplossing in deze quaestie in een nieuwen dienst op het Verre Oosten met een zijlijn van Saigon naar Noemea, wier booten te Singapore met de groote mailstoomers moeten samentreffen en Java zullen aandoen, om van dit eiland rechtstreeks naar Noemea te gaan en vervolgens Brisbane en Sydney aan te doen.

Voor de Nieuw-Caledoniërs zou de voorgestelde route een verkorting van den reisduur met twee tot drie dagen opleveren, terwijl Nieuw-Caledonië alsdan zich ook door tusschenkomst der zusterkolonie Indo-China de aanwerving van chineesche arbeidskrachten zou kunnen verzekeren voor de exploitatie zijner mijnen (Tusschen haakjes zij opgemerkt dat men nu al in Indo-China zelf begint te klagen, dat de chineesche arbeidskrachten voor die kolonie uitblijven en haar voor den neus weggevangen worden door engelsche agenten voor de Straits en de wervers voor Deli.)

De nieuwe zijlijn zou naar het oordeel van het Comité aan de Messageries Maritimes geen windeieren leggen, daar die maatschappij voor het goederenvervoer zou kunnen rekenen op de nu reeds belangrijke handelsbetrekkingen tusschen Indo-China en Java, de Straits Settlements en Australië en op die, welke tusschen Caledonië en Java, de Straits, Indo-China en het Verre Oosten zullen kunnen worden in het leven geroepen.

Wat de hoofdlijnen betreft, stelt het Comité voor om voor beide Saigon in het rechtstreeksch verkeer op te nemen, het aandoen van Bombay te doen vervallen en Sjanghai als eindpunt aan te nemen voor de route der mailbooten. De „Messageries Maritimes," „Chargeurs Réunis" en „Est Asiatique français" zullen in 1905 over 15 groote laadbooten, elke van 6 tot 8000 tonnen beschikken, om de zorg voor 't fransche ruilverkeer in de oost-aziatische wateren naar behooren te behartigen.

**Britsch Noord-Borneo.** Het is niet veel wat de „British North Borneo Company" van dit engelsch protectoraat heeft gemaakt, waar zij tot tot nu toe slechts magere resultaten behaalde, wijl zij nog steeds meent dat 't bestuur van zulk een gewest best geheel van het moederland uit kan plaats hebben. De gouverneur, die in de kolonie zelve een oogje in 't zeil moet houden, heeft zoo goed als niets in de melk te brokken en moet maar naar de pijpen van den heer Cowie en verdere directeuren der „Company" dansen wil hij zich niet een minder prettig „de laan uit!" naar 't hoofd geslingerd zien. En zoo blijft 't maar altijd sukkelen in Britsch Noord Borneo. En toch moet 't land zelf de grootsche verwachtingen, waarvan de feestreden van den heer Cowie aan de jaarlijksche banketten der Maatschappij doen blijken, ten volle wettigen.

Het brusselsch *Musée Commercial* deelde omtrent het protectoraat 't een en ander meê, waaraan we het volgende ontleenen:

Velen zijn er rijk geworden, enkel door het exploiteeren van klappertuinen. Het product levert een goede winst op en er is veel navraag naar te Singapore en in China.

Ook met den plaatselijken opkoop van de, door de inboorlingen ingezamelde caouthouc, die er van uitstekende qualiteit is, moeten goede zaken worden gemaakt. Men zou daarbij tevens bamboe en rotan en verder alle boschproducten, die op groote schaal worden uitgevoerd, van de inboorlingen kunnen inkoopen.

Dan kan er de bosch-exploitatie met voordeel ter hand worden genomen. De bosschen zijn er overvloedig voorzien van goede houtsoorten. De planken, die er vervaardigd worden, vinden gereedelijk koopers in de kolonie zelve, zoowel als te Singapore, te Manilla en langs de geheele chineesche kust. Er is op het oogenblik maar één groote houtzaagmolen in het land, die dan ook goede zaken maakt, wat overigens van de meeste ondernemingen aldaar moet gezegd kunnen worden. De bodem is er uiterst vruchtbaar en brengt alles met een groot rendement voort.

De *Musée Commercial* somt nog een twintigtal in het protectoraat gevestigde ondernemingen op, welk aantal evenwel in vergelijking met de uitgestrektheid van het gebied al heel weinig zeggen wil.

We begrijpen dan ook ten volle, dat het *Alg. Handelsbl.* het onlangs niet kon nalaten om op te komen tegen het geschrijf in de *British North Borneo Herald*, die eerst onlangs kennis schijnt te hebben bekomen van de helaas! in 's lands vergaderzaal geuite verkooptheoriën, en onder het opschriftje: „Hollandsch Borneo te koop" aan Engeland den raad gaf, zich als gegadigde op te geven. Het engelsch kapitaal zou dan wel die groote uitgestrektheden, welke wij thans braak laten liggen, tot ontwikkeling brengen. Men zou toch zoo zeggen, dat het engelsch kapitaal al vast zou kunnen beginnen om het engelsch gedeelte van Borneo tot ontwikkeling te brengen, wat, Serawak uitgesloten, nu nog geenszins kan worden beweerd te zijn geschied.

**Arbeidsidylle.** Betreffende Duitsch Oost-Afrika in de buurt van den post Songea worden — in een artikel in de *Deutsche Kolonial Zeitung* over Oengoni — de arbeiderstoestanden voor eventueele planters vrij gunstig geheeten. Het loon bedraagt daar toch volle drie roepijen, of nog geen rijksdaalder per man en per maand. Aanleg van een spoorweg zou zeker leiden tot verhooging van den loonstandaard, en de inboorlingen, ten gevolge van grootere verdiensten, onafhankelijker maken. Maar voorloopig zijn nog altijd tegen opgemeld loon, op den post Songea, voor europeesche planters, zoogenaamde belastingarbeiders verkrijgbaar, dat zijn luitjes, die liever hun belasting in arbeid dan in baar geld of in natura opbrengen. Volgens mêedeeling van John Booth, een Engelschman, die sedert langen tijd in die buurt gevestigd is, moet men op die manier te allen tijde zeker zijn, over het gewenschte aantal arbeiders te kunnen beschikken. Voor deserteurs worden plaatsvervangers gesteld. Er zal dus daar geen gebrek aan arbeiders voorkomen, zoolang de hutbelasting blijft bestaan. Op de zendingsstations moeten de werkkrachten nog billijker te krijgen zijn — straks komt men nog ergens tot de ontdekking dat de negers voor de eer om voor een europeeschen meester te mogen werken nog extra moeten betalen — maar, heet het in 't door ons aangehaald artikel, daarvoor kunnen zij van de menschen niet zooveel verlangen als een planter of kolonist van zijn werklieden moet eischen.

Hadden we ongelijk, toen we indertijd, naar aanleiding van het optreden van den president der „Deutsche Kolonial Gesellschaft" hertog Johann Albrecht van Mecklenburg, die instemmend met de engelsche lastercampagne van Schloss Willigrad aan het Schweriner-Meer zijn banvloek over den Congostaat uitsprak, beter deed met eens in het eigen koloniale huis „Umschau" te houden en daar de noodige verbeteringen met evenveel vuur voor te staan, als door hem ter bescherming van de bevolking van den Congo werd aan den dag gelegd.

Zooals onze lezers wel reeds aan de dagbladen zullen hebben ontleend, is de kapitein Burrows, die met zijne onthullingen van in den Congo door ambtenaren van den staat bedreven wreedheden den grond legde voor de engelsche laster-campagne, zelf door een engelsch gerechtshof als lasteraar ontmaskerd, die voor zijne beschuldigingen geen enkel bewijs kon aanvoeren.

De heer Casement, dien de engelsche regeering bij voorbaat zeker maar vast uitzond om een nieuwe acte van beschuldiging in elkaar te schroeven, was voorzichtiger dan Burrows door te verklaren: „ik beschuldig geen individu, ik klaag een stelsel aan", wel wetende dat „een stelsel" hem niet bij zijn vestje kan pakken.

Laten we dit voorzichtig voorbeeld volgen en geen personen aanklagen, maar het stelsel van „ausbeuten" op de kaak stellen, dat blijkbaar in Duitsch Oost-Afrika de lakens uitgeeft.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. April 1904.

Mr. F. D. E. van Ossenbruggen: Ethnologisch-juridische Beschouwingen over Chineesch Erfrecht. — Boeka: De Hoofden op Java. Een studie (slot). — H. N. Kiliaan: Secondaire stammen in 't Javaansch. — Overzicht van het rapport der Britsch-Indische Irrigatie-Commissie. — Varia: De „Koningin-Emma" Stichting in Ned.-Indië. — Aandeel van de Indische schatkist in de winst van Indische ondernemingen. — Veertien jaar onder de Atjehers. — Maandel. Revue van Brochures, enz. — Koloniale literatuur: Volksdichtung aus Indonesien. — Atjehsche tolk. — De taalvormen van het Javaansch. — The policy and administration of the Dutch in Java. — Wetenschap en Industrie: Britsch-Indië en protectionisme. — Nieuwe irrigatieplannen in Egypte. — Verklaring van eenige Mongoolsche geographische namen. — N. Mac Leod: De Oost-Indische Compagnie op Sumatra in de 17e eeuw. — W. C. M.: Maandel. Bibliographie voor Oost- en West-Indië. — Financieel Overzicht.

De Nieuwe Tijd. Sociaal democratisch Maandschr. April 1904.

H. van Kol: Inkrimping onzer Koloniën.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 April 1904.

R. A. Eekhout: Schetsen van Java's Zuidkust in woord en beeld. „Het Bajah Kolenveld" II.

De Indische Mercuur. 5 April 1904. No 14

Nieuwe Mijnwetgeving voor Ned.-Indië (Ned. Afd. der Ned. Ind. Mij. van Nijverh. en Landb.) [Vervolg der voordracht van den heer R. D. Verbeek]. — De Koffiecultuur in Centraal-Amerika I. — Nieuwe zoutdebiteering in onze Oost-Indische Koloniën (Voordr. van Dr. Th. J. van Buuren in 't Ind. Genootschap). — Soekaboemische Landbouw-vereeniging. — Bataviasche Landbouw-vereeniging. — Bestrijding van de voorgestelde verhooging van invoerrechten op tabak. — De Suiker-industrie op Java en de inlandsche bevolking (Voordracht van Mr. C. Th. van Deventer in „Hou en Trou"). Verslag van het Mijnwezen over het 3e kwartaal 1903. (vervolg). Verslagen van Maatschappijen enz.

## NAAMLIJST VAN LEDEN
### toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand Maart 1904.

| | Naam | Woonplaats | Bedrag | |
|---|---|---|---|---|
| Heer | J. Visser | Amsterdam | f 1.50 | Lid. |
| „ | H. A. Fischer | Arnhem | „ 1.50 | „ |
| „ | W. Holthuizen | Breda | „ 1.50 | „ |
| „ | F. Vriens (Teteringen) | „ | „ 2.50 | „ |
| „ | J. Ledeboer | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | F. H. Schlüsser | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | W. C. Hoogkamer | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | A. H. de Balbian Verster (Teteringen) | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | F. J. Fuchs | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | J. M. v. Heek (Prinsenhage) | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | M. Knappert | 's Gravenhage | „ 1.50 | „ |
| „ | H. W. Brugmans | „ | „ 1.50 | „ |
| Mevr. | Storm de Grave | „ | „ 1.50 | „ |
| Heer | J. H. A. Albrecht | „ | „ 1.50 | „ |
| Mej. | Varkevisser | „ | „ 1.50 | „ |
| Heer | W. J. Stok | „ | „ 1 50 | „ |
| „ | J. A. van der Zijl | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | Pieper Baars | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | J. C. J. van Bemmel | „ | „ 1.50 | „ |
| Mevr. | B. C. von Schmidt auf Altenstadt geb. van Zijp | „ | „ 1.50 | „ |
| Heer | R. Boele | „ | „ 2.50 | „ |
| Mej. | A. Tauffmann | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | J. Timmer | „ | „ 1.50 | „ |
| Heer | J. A. H. Reiziger (Voorburg) | „ | „ 1.60 | „ |
| „ | M. C. van Rouveroy van Nieuwaal | „ | „ 2.50 | „ |
| „ | J. A. Gratama | Kampen | „ 1 50 | „ |
| „ | W. E. Asbeck Brusse | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | N. J. Kooiman | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | P. F. Beuth | Nijmegen | „ 2.50 | „ |
| „ | O. van Bennekom | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | D. J. Hinrichs | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | P. F. Harting | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | W. Allirol | „ | „ 1.50 | „ |
| Mej. | L. 's Jacob | Rotterdam | „ 2.50 | „ |
| Mevr. | A. v. Herwerden Steffens | „ | „ 1.50 | „ |
| Heer | F. Schaag | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | G. van der Schroeff | Suriname | „ 2.50 | „ |
| „ | L. van der Velde | Utrecht | „ 1.50 | „ |
| Jhr. | Th. v. Rheineck Leyssius | „ | „ 1.50 | „ |
| Heer | M. Betting | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | F. Weehuijzen | „ | „ 1.50 | „ |
| Prof. | Dr. F. E. Daubanton | „ | „ 1.50 | „ |
| Heer | W. A. Beck | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | N. van der Hoef | Zutphen | „ 1.50 | „ |
| „ | G. J. Hamer | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | H. L. Hamer | „ | „ 1.50 | „ |
| „ | K. M. Houtaar | „ | „ 1.50 | „ |
| Mevr. | de Wed. A. W. Douwe | „ | „ 1.50 | „ |
| Heer | K. L. A. Hellwig | Timor Koepang | „ 2.50 | „ |

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *Weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis* te *geven aan den Administrateur, Laan Copes van Cattenburch* 109, *den Haag.*

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 8 April | 22 April | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | | 29 April | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | | 19 April | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 12 April | 26 April | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | | 16 April | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 8 April | 22 April | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 11 April | 25 April | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St Nazaire. Fr., | 8 April | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 14 April | | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 12 April | 26 April | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.

Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av.

ADVERTENTIEN.

Magazijn „HET ANKER", Veenestraat 49, Den Haag.



Indische Uitrustingen voor DAMES en HEEREN, *in alle Prijzen.*

„SIMPLEX"
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".

---

Vraagt de bekende Sauces en Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

# VERHUIZINGEN
(onder garantie)
DOOR GEHEEL EUROPA EN IN DE STAD.
**Bergplaats voor Inboedels.**

*Commissie en Expeditie.*




*Douane - formaliteiten.*

J. MUEZERIE & ZOON,
**Wagenstraat 186, DEN HAAG. Telefoon No. 994.**

---

Koopen of verkoopen, huren en verhuren
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

# FALKENBURG en Co.

***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden

---



Corsmit Brossois & Co.
Meubelfabriekant
DEN HAAG.

Compleete Meubileering,
benevens verhuur van Meubilair.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Voor Benedenhuis | p. maand | | *f* 15.— |
| » Bovenhuis | » | » | 20.— |
| » geheel huis | » | » | 40.— |

Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
***18, WAGENSTRAAT 18.***

---

**R. E. J. Zieck en Zoon**
KLEEDERMAKERS,
**Franklinstraat 92, Den Haag**
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**
Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

---

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN,
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

# HAAGSCHE KOFFERFABRIEK

Passage 53-55-57, Den Haag.
**Telefoon 1597.**

Noord Blaak 93, Rotterdam.
**Telefoon 3424.**

Grootste gesorteerde Magazijnen in Nederland
**van**
KOFFERS, TASSCHEN, LEDERWAREN, REISNECESSAIRES,
**enz. enz.**

## Echte Rieten Koffers

met 5 jaar schriftelijke garantie,
**70 pCt.** vrachtbesparing.
Deze zijn de **lichtste, soliedste** en **goedkoopste.**
Onze **wereldberoemde echte RIETEN KOFFERS** zijn sinds jaren aan het **Nederlandsche hof** en bij **duizenden families** met **tevredenheid in gebruik.**

## Lohengrin Koffers

zijn de **beste, nieuwste:** elegante, lichte en solide **nagemaakte** Rieten Koffers,
**zeer voordeelig** in prijs,
en worden met garantie geleverd.
**ALLÉÉN in onze Magazijnen voorradig.**

Gepantserde MAIL- en HUTKOFFERS
**in alle afmetingen.**

EIGEN FABRIKAAT.

---

# S. SPIJER & Co.

Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten, Horloges, enz.
Specialiteit in Oud-Hollandsch Zilver.
Groote sorteering Tafelzilver.
Uitgebreide collectie in gouden Trouw- en Verlovingsringen.
**Ateliers voor het zetten van Diamanten enz.**
Spuistraat 26, Passage 59, Schoolstraat
***'s-GRAVENHAGE.***

---

MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELEN.
*Meubileering. Stoffeering. Decoratie.*
**H. P. MEIJS,**
Reinkenstraat 25, Den Haag.
**GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.**

---

# Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

Stoomvaart-Maatschappij
# „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Oengaran** ........ | 16 April | 28 April | 3 Mei | 22 Mei | 24 Mei |
| **Sindoro** * ........ | 30 „ | 12 Mei | 17 „ | 5 Juni | 7 Ju |
| **Salak** ........ | 14 Mei | 26 „ | 31 „ | 19 „ | 21 |
| **Lawoe** ........ | 28 „ | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Ju |
| **Ardjoeno** ........ | 11 Juni | 23 „ | 28 „ | 17 „ | 19 |
| **Goentoer** * ........ | 25 „ | 7 Juli | 12 Juli | 31 „ | 2 A |
| **Merapi** ........ | 9 Juli | 21 „ | 26 „ | 14 Aug. | 16 |
| **Gedé** ........ | 23 „ | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 „ | 30 |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

---

***B. F. C. DALDERUP,***
ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat,
Het beste en voordeeligste adres voor
BUSGROENTEN,
UITGEWOGEN GROENTEN,
ZUURKOOL,
GEDROOGDE GROENTEN,
GEDROOGDE VRUCHTEN,
VRUCHTEN IN BLIK,
GELD. ROOKWORST.

---

Th. A. A. SIMONIS
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

# C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

Eerste Nederlandsche
Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**
**Directeuren:**
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.
***Adjunct-Directeur:*** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.
Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.
Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---

# R. Glastra.
## 5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG,
in VERHUIZINGEN,
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

---

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES / WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg, Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apotheken.**

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

**N°. 5.** **Donderdag 14 April 1904.** **4de Jaargang.**

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb,** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* **„Oost en West"** *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Het aan H. M. Koningin Emma aangeboden hulde-album.

Voor zoover thans reeds over het resultaat geoordeeld kan worden, zal door de commissie van „Oost en West", welke belast is geweest met de samenstelling van het aan Koningin Emma aan te bieden Hulde-album, ongeveer 326 gulden afgedragen worden ten bate van H. M.'s stichting Oranje-Nassau Oord.

Is dit bedrag op zich zelf beschouwd niet aanzienlijk, men moet daarbij in aanmerking nemen dat het hier niet in de eerste plaats gold eene finantieele bijdrage te krijgen, zooals bij het organiseeren van fancy-fair, tooneelvoorstelling, enz., maar dat hoofdzakelijk beoogd werd aan de Hooge Jubilaresse, namens de vereeniging „Oost en West", een aandenken te geven, dat zou spreken van Oost- en West-Indië, een geschenk dat uiterlijk en innerlijk waardig zou zijn om aan eene Vorstin aangeboden te worden. Dit doel nu hopen wij ten volle te hebben bereikt. Het album bevat een groot aantal bijdragen, speciaal daarvoor afgestaan, door onze voornaamste schilders, letterkundigen, staatslieden en musici. H. M. de Koningin en Z. K. H. de Prins der Nederlanden plaatsten er Hgsdz. handteekening in; het geeft zeer belangrijke stukken van Indische oudgasten en ambtenaren, naast andere van Indiërs zelf, het geeft veel over de koloniën in Azië en in Amerika.

Dit alles, door de firma Mouton & Co. tot een keurig stuk werk vereenigd, terwijl mej. Boon de origineelen in een fraaie portefeuille samen vatte, vormde inderdaad een passend geschenk, door H. M. dan ook met blijkbare voldoening aanvaard, terwijl door de later in den handel gebrachte albums de naam onzer vereeniging weder in ruimer kring bekend werd, en nu bovendien nog circa f 325 voor Oranje-Nassau Oord afgedragen zal kunnen worden.

Toch komt 't ons voor dat die som nog wel eenigszins voor verhooging vatbaar is. Er zijn eenige albums over, die wij nog gaarne voor het goede doel vruchtdragend zouden willen maken, vóórdat met de algemeene commissie voor het huldebetoon afgerekend wordt. De leden, die nog mee wenschen te werken om Oranje-Nassau Oord te steunen, willen wij daartoe in staat stellen, door de pracht-exemplaren der hulde-albums, thans beschikbaar te stellen voor f 1.50, de gewone exemplaren voor f 0.75. Dit geldt *alleen voor leden en voor abonnés op het Koloniaal Weekblad;* voor anderen blijft de prijs respectievelijk f 2.50 en f 1.—.

Bestellingen moeten gericht worden aan den heer *G. Nijpels*, van Swietenstraat 83a, den Haag.

De Commissie.

### II. Van het Dagelijksch Bestuur:

A. **Jaarlijksche Algemeene Vergadering der Vereeniging** op **Maandag 25 April a.s.** des n m. te **3 ure** in het **American-Hotel** op het Leidsche plein te **Amsterdam.**

**Agenda:**

1°. Mededeeling der werkzaamheden van het Bestuur in het afgeloopen jaar en van den toestand der Vereeniging (Jaarverslag).

2°. Rekening en verantwoording over het beheer van de geldmiddelen der Vereeniging. (Volgens art. 10 van het huish. regl. zullen de geverificeerde rekening en verantwoording van den penningmeester van af Maandag 18 April tot en met Zaterdag 23 April van des v.m. tot 's namiddags 5 ure ter inzage liggen op het Bureau van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging, Plaats 9 te 's Gravenhage).

3°. Verkiezing van *zeven* leden voor het Hoofdbestuur. waaronder *één* lid voor Leiden en *één* voor Zutphen. De *vijf* andere in de plaats van de heeren *D. F. Romein* uit Utrecht, *J. Jonker* uit Arnhem, *G. A. Scherer* uit den Haag, *Mr. D. Fock* uit Rotterdam en *L. P. F. Schimpf* uit den Haag. Van deze stelt alleen de heer *Romein*, die tevens 2e secretaris is, zich wegens drukke bezigheden niet herkiesbaar.

(De kandidatenlijsten zullen in het volgende nummer van het Koloniaal Weekblad worden bekend gemaakt).

4° Benoeming der commissie, belast met het onderzoek der Rekening en Verantwoording van het Hoofdbestuur over het loopende jaar.

5°. Voorstel van het Hoofdbestuur om de 1e alinea van art. 9 van het *Huishoudelijk Reglement* te wijzigen, en voortaan te lezen als volgt:

„Het Dagelijksch Bestuur, waartoe, in afwachting eener „definitieve vermeerdering bij wijziging der Statuten, „thans ook de Vice-President zal behooren, vergadert in „den regel enz. . . . .

en om in verband hiermede de 4e en 5de alinea te vervangen door eene 4e luidende:

„De besluiten van het Dagelijksch Bestuur worden genomen bij meerderheid van stemmen. Staken de stemmen „dan geeft die van den president den doorslag."

*Toelichting.* Dit voorstel wordt gedaan ingevolge een in de vorige Algemeene Vergadering genomen besluit.

6°. Verslag van het beheer der obligatie-leening en de exploitatie van het Gebouw, Laan van Meerdervoort 195 te 's Gravenhage.

7°. De afdeeling *Groningen* voortaan te noemen *Groningen en omstreken.*

*Toelichting.* Dit houdt verband met leden buiten Groningen, die zich bij die Afdeeling hebben aangesloten.

8°. Contract met den drukker en uitgever van het Koloniaal Weekblad en Redactiekosten.

*Toelichting.* Het Dagelijksch Bestuur deed pogingen om een voordeeliger contract te krijgen dan het thans bestaande, hetgeen noodig zal zijn, wil men het bestaan van ons blad voor goed verzekeren.

Voor de kosten der Redactie is opnieuw een crediet van f 1000 noodig.

9°. Voorstel der Afdeeling Groningen om speciale publieke lezingen, door het geheele land te doen houden, ten einde de belangstelling in onze kolonie Suriname te bevorderen en de middelen aan te geven op welke wijze Nederlanders dáár een goed bestaan kunnen vinden.

*Toelichting.* De afdeeling *G* is van meening, dat dit voorstel van zooveel gewicht is, dat er redenen zouden kunnen bestaan voor Z. E. den Minister van Koloniën om tot het doen houden dier lezingen van Regeeringswege eene bijdrage te verleenen.

**B. Hoofdbestuursvergadering**

**des voormiddags te 11 ure** op den zelfden dag en terzelfder plaatse als de Algemeene Vergadering.

**Agenda:**

Voorafgaande bespreking van de punten, die in de Algemeene Vergadering zullen worden behandeld.

### III. Van de Afdeeling Rotterdam:

Voordracht met lichtbeelden door Jonkvr. A. von Schmidt auf Altenstadt over hare **reis door Korea:** op **Zaterdag 16 April 1904,** des avonds **8 uur,** in de *Groote Zaal* van het **„Nut"** *Oppert* 81.

*Toegang vrij* voor leden met twee huisgenooten, *niet-leden* f 0.50.

### IV. Van de Vereeniging „Moederland en Koloniën":

Algemeene Vergadering op **Vrijdag 15 April 1904,** des avonds te **8** ure in het **Zuid-Hollandsch Koffiehuis** op de Groenmarkt.

Voortzetting en zoo mogelijk beëindiging van de behandeling van het Koloniaal Programma der Vereeniging.

Volgorde der behandeling: VII. Belastingen, art. 9. VIII. Bestuur. IX. Indo-Europeanen.

Voor de ingediende amendementen wordt gerefereerd aan het convocatie-biljet voor de Algemeene Vergadering op 3 Maart 1904.

Namens het Bestuur
*De Secretaris der Vereeniging*
J. L. Swart,
den Haag Stephensonstraat 23.

## HET CONGRES VOOR KINDERBESCHERMING.

Zeer druk bezocht en belangrijk door hetgeen er werd verhandeld, was het te 's Gravenhage van 6—9 April jl. gehouden Congres voor Kinderbescherming.

Wij zijn groote voorstanders van congressen. Uit den aard hunner samenstelling, die in den regel van het stelsel van vrije toetreding uitgaat, kunnen er geen besluiten genomen worden of zelfs wenschen gesteld, die directen invloed uitoefenen en men heeft zich zeker daarom, ook bij dit congres van stemming over de voorgestelde conclusiën onthouden. Goed geleid dienen de congressen echter om personen met, dikwijls lijnrecht tegenover elkander staande meeningen, doch die hetzelfde goed doel beoogen, tot toenadering, soms zelfs tot samenwerking te brengen. Men maakt er kennis en sluit er vriendschap met vakgenooten en geestverwanten, terwijl men in tegenstanders het goede leert waardeeren.

Ook van 6—9 April is dit ongetwijfeld het geval geweest. Meermalen hebben wij uitingen gehoord, die daarvan het ondubbelzinnig bewijs gaven.

Voor de Vereeniging «Oost en West» was dit congres in het bijzonder van belang omdat ook aan de bescherming van het indische kind eene plaats was ingeruimd. Maar al te zelden wordt er, bij bespreking van onderwerpen van algemeen nut en ook bij vertegenwoordiging op internationale congressen, door Nederland aan gedacht, dat het [illegible] heeft [illegible] en koloniën in andere werelddeelen. De tentoonstelling van vrouwenarbeid in 1898, waaraan congressen waren verbonden, maakte daarop eene loffelijke uitzondering, die ook thans weder op het door vrouwen georganiseerd congres te 's Hage haren weerklank vond.

Twee sprekers over het indische kind waren ingeschreven *Dr. R. S. I Snethlage* en de heer *P. C. C. Hansen*, die onder den pseudoniem *Boeka* in de litteratuur over Indië geen onbekende is. Wij hebben de door beiden op den voorgrond geplaatste stellingen reeds in ons vorig nummer afgedrukt. Thans zullen wij ze, ook in verband met hetgeen over hetzelfde onderwerp, met betrekking tot het Nederlandsche kind, in Europa, door andere sprekers werd gezegd, nader in beschouwing nemen.

De afdeeling waarin *Dr. Snethlage* spreken zou had tot uithangbord: «*Verschillende wijze van verzorging van weezen, halfweezen en verwaarloosde kinderen.*» Vóór hem voerden het woord *Ds. H. Pierson*, Directeur der Heldringgestichten en *Ds. A. L. Th. v. d. Ven*, predikant te Eindhoven.

Met warmte werd door den eersten de opleiding der weezen, halfweezen en verwaarloosde kinderen in gestichten aanbevolen en hoewel hij ook op de nadeelen der opleiding in de grootere gestichten het licht liet vallen bepleitte hij toch de voordeelen van deze boven de kleinere. Tot de nadeelen van deze laatste, rekende hij vooral de moeielijkheid om goede opvoeders te vinden, omdat van hunne individualiteit bij de kleine inrichtingen alles afhangt. Ook het gevaar van de samenleving van goede en slechte elementen in 't zelfde bestek is bij de kleine weezeninrichtingen ernstiger.

Aan de verpleging in de gezinnen moet, ook volgens *Ds. P.*, de voorkeur worden gegeven, wanneer men overtuigd is een goed huishouden daarvoor gevonden te hebben, maar dit laatste kan men gerust een witten raaf noemen.

Wat veelal de oorzaak is, dat men geen gezinnen kan vinden, waaraan de verpleging met gerustheid kan worden toevertrouwd, werd door *Ds. v. d. Ven* uiteengezet. Men betaalt niet genoeg, dit toonde hij aan door statistieken. Bij hem was verpleging in het *huisgezin* zonder eenigen twijfel de beste, mits men aan de keuze der pleegouders de grootst mogelijke zorg wijdde. Overwegingen van geldelijk voordeel en van gemakzucht, moesten bij dit zoeken geheel op zij worden gezet.

*Dr. Snethlage*, die nu zou hebben moeten spreken, was niet aanwezig, hij had zich in de raming van tijd vergist en kwam eerst ter vergadering na afloop van het op de inleiding gevolgd debat.

Zijne stellingen heeft hij dus niet kunnen toelichten en de lof, die ongetwijfeld daarbij aan het werk van *van der Steur* zou zijn te beurt gevallen, bleef in de vergaderzaal onverkondigd.

Niet alleen daarom echter hebben wij de afwezigheid van den inleider betreurd; gaarne zouden wij uit zijn mond ook den lof gehoord hebben van de meeste der bestaande weezeninrichtingen voor de afstammelingen van de Europeanen in Oost-Indië. Wij ontvangen geregeld de verslagen, zoowel van het Parapattan gesticht te Batavia als van het Jongensweeshuis te Soerabaja en telkens constateeren wij daaruit, dat die inrichtingen nuttigen arbeid verrichten. Nu is bij de discussiën op het congres wel de opmerking gemaakt, dat de eigen verslagen der instellingen niet altijd de beste bronnen zijn, om over het gestichte nut te oordeelen, maar ook van buiten af hoorden wij niet alleen over de beide door ons genoemde, maar ook over de andere weeshuizen steeds gunstig oordeelen.

Het schoone van het werk, dat *van der Steur* doet, ligt voor ons dan ook vooral, in zijn opnemen en terechtbrengen van de verwaarloosde half-Europeanen en half-Inlanders, die hij, door ze te ontwikkelen, en tot handwerkslui op te leiden, tot bruikbare staatsburgers vormt. Kennen wij echter de inrichting goed, dan is er, lettende op hetgeen door *Ds. Pierson* werd gezegd omtrent de beheerders van kleine gestichten, alle reden om te vreezen, dat het moeielijk zal zijn vader van der Steur te vervangen, als hij aan zijne stichting mocht komen te ontvallen!

Zijn werk wordt nu reeds, ook door de Regeering gesteund, doch het schijnt ons van zulk een groot nut toe, dat uitbreiding en bevestiging van de toekomst, voor den Staat van belang zal zijn.

Van het Inlandsche kind onzer Oost-Indische eilanden komt, wat de weezenverzorging betreft, niets voor in de stellingen van *Dr. Snethlage* en dit zeker om de goede reden dat onder de gewone omstandigheden iedere familie, iedere kampong of iedere dessa voor eigen weezen of half weezen zorg draagt. Gedurende de moeielijke jaren, die Java heeft doorleefd en bij de aan hongersnood grenzende armoede, die ook thans nog niet overal geweken is, waren er echter ook op dien regel uitzonderingen. Mej. *Jansz* te Pangoengsĕn en vooral *Van Emmerik* in zijne Witte-Kruiskolonie, hebben tal van onverzorgde Javaansche kinderen opgenomen en zorgvuldig verpleegd en opgevoed.

Onder de rubriek *Het kind en de school* behoorde, hetgeen de heer *P. C. C. Hansen* zou zeggen. De eerste inleider was hier de heer *Kl. de Vries* uit Amsterdam, die in eene zeer welsprekende rede wees op de betrekkelijk geringe opvoedende kracht, die, bij de thans nog vrij algemeen gevolgde richting, van het schoolonderwijs uitgaat, hetgeen hij vooral betreurde omdat, naar zijne overtuiging, de goede en lichamelijke opvoeding, die in vroeger jaren in het huisgezin werd gegeven, thans veelal wordt gemist.

Hij wenschte daarom, dat in dit tekort der huiselijke opvoeding van het kind voorzien werd, niet alleen om aan het thans opkomend geslacht eene gelukkige jeugd te schenken, maar ook om ze voor lateren leeftijd maatschappelijk en zedelijk zoo sterk te maken, dat in de toekomst het huisgezin weder zal kunnen voldoen aan de voorwaarden, die voor eene goede lichamelijke en zedelijke opvoeding van de kinderen zoo onmisbaar zijn.

Wat hij daartoe noodig achtte?

In de eerste plaats herziening van de leerstof om ze van overlading vrij te maken, vooral ook door de invoering van het meer en meer veldwinnend beginsel, dat handenarbeid op de school een element der opvoeding is.

Verder behoorlijke voeding en kleeding en ook schoolbaden, kleine klassen, schoolartsen, speelplaatsen, gymnastiek, schooltuinen, wandelingen, reisjes, kunst in de school, vakantiekolonies en uitwisseling van kinderen van stad en land.

Van overheidswege moeten worden opgericht of worde de oprichting bevorderd van scholen voor achterlijke kinderen (lichamelijk, geestelijk of zedelijk-defecten).

Op die later in het debat, door niemand, in hoofdzaken, weersproken hooge maar, ook onzes inziens, billijke eischen, volgde hetgeen de heer *Hansen* te openbaren had over het onderwijs aan de Inlandsche kinderen in Ned.-Indië.

Welk eene tegenstelling!

Gemis aan ieder onderwijs, tot het meest elementaire toe, had hij te constateeren voor het grooter deel onzer buitenste buitenbezittingen. Dáár, naar onze westersche opvatting, ook geen de minste zedelijke vorming, de jongens groeien er op om koppensnellers te worden.

En al heerschen ook op tal van andere plaatsen zachtere zeden, zoo is het toch, bij het totale gemis van Regeeringszorg zelfs op Java b. v., te verwonderen dat het volk in karakter nog betrekkelijk hoog is blijven staan; dit is te wijten aan de opvoeding in 't gezin. Treurig is het echter met de geestelijke ont-

wikkeling der kinderen in de dessa gesteld. Zij leeren hoogstens het letterschrift hunner taal en het opdreunen van zinnen uit den Koran.

Het is eene onafwijsbare eisch voor de Indische Regeering, om dien toestand zoo spoedig als doenlijk te verbeteren, maar daartoe is geld noodig en bij den berooiden toestand der Indische financiën, zal van uit Nederland de stoot moeten uitgaan.

De geheele voordracht van den heer H. zal in het uit te geven congresverslag worden opgenomen en wij zullen ze dan daaruit, later voor onze lezers overnemen. Zijne stellingen kennen ze reeds.

Zijne rede, die zonder eenige overdrijving, duidelijk den bestaanden toestand en de door den spreker gestelde eischen tot verbetering daarvan, aangaf, werd blijkbaar met groote belangstelling aangehoord, eene belangstelling echter, die wellicht even groot zou zijn geweest, wanneer een bekwaam spreker was komen wijzen op achterlijke toestanden in andere ver verwijderde deelen der wereld.

Het debat liep dan ook uitsluitend over de Nederlandsche belangen, die door den eersten inleider waren bepleit. En toen ten slotte uit den Indischen hoek, dank werd betuigd aan de regelings-commissie voor het niet-vergeten van het Indische kind en de wensch uitgesproken, dat dit congres de strooming zou versterken, die zich bij het Nederlandsche volk openbaart om krachtig Indië te hulp te komen, was het merkbaar, dat de meerderheid der congresleden, geheel vervuld door het vele wat in Nederland zelf nog voor het kind te doen overblijft, niet tot het besef kwam dat ook de verbetering der nog zeer achterlijke toestanden in Indië, minstens een even groot Nederlandsch belang is.

Wij desespereeren echter niet. Langzaam gaat *zeker!* Zoo is ten minste 't spreekwoord.

## Week-Overzicht.

Den 6en dezer werd te Parijs het arbitrageverdrag tusschen Nederland en Frankrijk door den franschen minister van buitenlandsche zaken en den nederlandschen gezant onderteekend. De *Matin* wees er op dat deze overeenkomst van groote beteekenis voor de toekomst kan zijn, met 't oog op de belangrijke nederlandsch-indische bezittingen, die zich op den weg naar de fransche koloniën in Indo-China bevinden.

Dienzelfden dag had alhier de onderteekening plaats van de overeenkomst tusschen Frankrijk en Nederland, met betrekking tot den aanleg van den kabel Saigon-Pontianak, welke ons Indië in rechtstreeksche telegrafische gemeenschap met die fransche koloniën zal stellen.

De minister van koloniën heeft gediend van antwoord op het, door de Tweede Kamer uitgebracht Voorloopig Verslag op de wijziging der indische begrooting over het loopend jaar, ten behoeve van de oprichting van een landbouwdepartement. Wij ontleenen aan de Memorie van antwoord, dat de minister opkomt tegen de bewering dat het in Indië tot dusverre aan belangstelling in het landbouw-[illegible]

Opmerkelijk is, naar aanleiding van die bewering het volgend aan de *Times*, die toch waarlijk niet aan overwaardeering van de Hollanders kan gezegd worden te lijden, van den 4en Januari ll. ontleend citaat:

»Het hollandsch gouvernement geeft jaarlijks groote sommen uit voor de ontwikkeling, door wetenschappelijk onderzoek, van de hulpbronnen van Java en andere hollandsche koloniën.«

Voorts ontleenen wij aan genoemde memorie, dat de voorgestelde organisatie tot in details overeenstemt met de, uit Indië ontvangen voorstellen.

Het nieuwe contract met den Koninklijken Westindischen maildienst vond, blijkens het uitgebracht Voorloopig Verslag, algemeene goedkeuring. Sommige leden wenschten zelfs uitbreiding van den dienst, maar daartegenover stelden verscheidene leden de verklaring, dat zij beslist bezwaar zouden hebben tegen een wekelijkschen nederlandschen west-indischen maildienst, als te kostbaar voor beide partijen, zonder evenredig nut.

Van het atjehsch oorlogsterrein werd telegrafisch bericht ontvangen van den dood van kapitein M. Campioni, tengevolge van zijne verwonding bij een treffen in het Seunagansche, waaromtrent in ons vorig overzicht reeds 't een en ander aan de dagbladpers werd ontleend. Wij rectificeeren nog door de mededeeling, dat in de ontvangen berichten slechts sprake was van gewonden onzerzijds. Kapitein Campioni is nu toch gevallen; welk verlies daardoor wordt geleden meenen wij het best te kunnen weergeven door de volgende aanhaling uit een Atjeh-correspondentie aan de *Nieuwe Courant*:

»En in het Melaboesche beantwoordt Campioni dusdanig aan de verwachtingen op grond van zijn Tapa-Toeansche campagne gekoesterd, dat het daar wel geen jaar meer zal duren, of alle twijfelachtige elementen zullen hebben moeten kiezen of deelen. Weliswaar is in het Seunagansche de 1e luitenant der cavalerie C. L. C. de Bruin zeer ernstig gewond; maar hoe betreurenswaardig dit voorval op zichzelf ook moge zijn, zoo moet toch erkend worden, dat de actie hier veel minder offers eischt, dan met grond mocht worden verwacht.«

De verwachtingen hebben zich nu helaas toch bewaarheid, want de dood van een man als Campioni, weegt in deze tijden van krachtige actie zwaar.

Van de colonne van Daalen is bericht ontvangen dat deze, vereenigd met de colonne Creutz, den tocht door den Gajoe-Loeas en de Bataklanden tot Taroetoeng voortzet. De gewonde luitenants Ebbink, Winter en Christoffel blijven bij de colonne, tot versterking waarvan, zooals aan de *N. R. C.* geseind werd, twee brigades marechaussee met de kapiteins Stolk en de Boer waren gezonden. Twee brigades? Zou dat geen vergissing wezen? Twee kapiteins met veertig karabijnen. De verliezen aan gewonde officieren bij de colonne, werden in de luitenantsrangen geleden.

Omtrent het persdiliet, waarvoor de hoofdredacteur der *Nieuwe Arnh. Cour.*, H. Pyttersen, beschuldigd de eer en den goeden naam van Dr. H. van Cappelle, alhier, in een hoofdartikel, getiteld: »Wetenschap of Goud«, te hebben aangerand, voor de arnhemsche rechtbank ter verantwoording werd geroepen, ontleenen wij aan het in de *N. R. C.* van den 6en dezer gegeven verslag der rechtzitting het volgende:

De heer Pyttersen constateerde, dat de wijziging in het plan der expeditie is aangebracht, in strijd met het verlangen der regeering. Deze wenschte een onderzoek van het gebied der Nickerie, en nadat steun van de zijde van financiers verzekerd was, werd het plan gewijzigd en de Coppename en in opgenomen.

Belangrijk was, ook naar aanleiding van de, door beklaagde in zijne repliek op het pleit van den advocaat van Dr. v. C. gedane opmerking, dat getracht wordt het commercieele karakter van de expeditie weg te moffelen, het getuigenis van den oud-minister van koloniën, Cremer, die zeide dat in de stukken steeds gesproken wordt van onderzoekingsreis, maar hij herinnerde zich, dat oorspronkelijk bedoeld was een wetenschappelijke onderzoekingsreis. Hij zeide ook geen bezwaar gemaakt te hebben, toen dr. van Cappelle kwam verzoeken, commercieele onderzoeking aan de wetenschappelijke te mogen verbinden, en dat hij nooit gedacht heeft aan misleiding van dr. van Cappelle. Uitdrukkelijk werd bepaald, dat alle rapporten moesten uitgebracht worden aan de regeering en dus gemeengoed zouden worden. De heer van Cappelle had over het commercieele onderzoek reeds met den gouverneur van Suriname gesproken vóór de indiening der begrooting, waarop het rijkssubsidie van f 6000 voorkwam.

De officier van justitie requireerde tegen beklaagde wegens smaadschrift een boete van f 50 subs. 25 dagen. Bovendien vroeg de advocaat van Dr. v. Cappelle voor zijn client, dat het de rechtbank mocht behagen dezen toe te staan zich civiele partij te stellen.

De uitspraak nu jl. Dinsdag luidde: vrijspraak van den beklaagde en ontzegging aan Dr. v. C. van den eisch zich civiele partij te mogen stellen.

»In een druk bezochte vergadering van de afdeeling Amsterdam der vereeniging »Oost en West« trad gisteravond in het American Hotel als spreker op de heer F. Fokkens oud-resident van Timor met het onderwerp: »Naar het land der Koppensnellers«, zoo lezen we in het *Algem. Handelsbl.* van den 8en dezer.

Een druk bezochte vergadering! 't Deed ons goed zulks te lezen, zoowel met 't oog op den spreker en zijn belangwekkende voordracht, als op de afdeeling, die daardoor blijk gaf dat 't haar ernst is om er wat meer *spirit* in te brengen. Goed voorgaan doet goed volgen.

Den 9en dezer werd in een vergadering van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap door den heer Delprat mededeeling gedaan van twee tochten in Midden Celebes, door den ingenieur R. Verbeek in opdracht van de Petroleum-Maatschappij Moeara Enim ondernomen. De eerste tocht duurde van den 4en December 1903 tot 6 Januari van dit jaar en voerde den onderzoeker van Tomboekoe over zee naar Wosso, Sobosssi, Ondelean, vàn daar terug naar Toekala en vervolgens naar de golf van Tomori en terug naar Tomboekoe. Op de verschillende plaatsen werden tochten naar 't binnenland ondernomen, waarbij 't den heer V. bleek, dat de bevolking van de geheele door hem bereisde kuststreek veel te lijden had van de jaarlijksche sneltochten der Toewanna Alfoeren. Den 10en Januari werd een nieuwe tocht aangevangen, met het doel het Toe Ennen-meer te bezoeken. Dit meer bleek niet te bestaan maar in de berichten, die er van gewaagden, verwisseld te zijn met het Towoeti-meer, dat door den heer V. van Tomboekoe uit werd bezocht, waarna de reiziger over 't gebergte naar de golf van Boni trok en te Worau aangekomen, vandaar per prauw naar Paloppo ging.

In deze vergadering werd meêgedeeld dat de 1ste luitenant van den topographischen dienst in Ned.-Indië A. Franssen Herderschee, de luit. ter zee 2e klasse C. H. de Goeje, die de derde expeditie in Suriname leidden, dit ook de vierde zullen doen, en de heer G. M. Versteeg weder als geneesheer zal mede gaan.

De leiders der Nieuw-Guinea-expeditie zijn reeds naar Indië vertrokken.

Op het, nu afgeloopen Congres voor kinderbescherming, hier ter stede gehouden, waren ook met 't oog op Indië twee inleiders ingeschreven, Een schitterde door afwezigheid toen hij aan 't woord zou komen. De ander, de heer P. C. C. Hansen (Boeka) bracht 't er beter af. Spreker wenschte dat Nederland zich ernstig zou bezig houden met de oplossing van het vraagstuk hoe een einde te maken aan de barbaarsche toestanden welke in sommige deelen van Oost-Indië, Midden-Celebes, Centr.-Timor, Centraal-Borneo heerschen, opdat het jongere geslacht aldaar een meer menschwaardig bestaan deelachtig worde en zoodoende tot een hooger zedelijk peil gerake. Z. i. zal op de hoofdplaatsen slechts een afzonderlijk inlandsch onderwijs (lager, middelbaar en hooger) geheel afgescheiden van het europeesch onderwijs in staat zijn den inlander te geven wat hij behoeft. In de dessa moet van regeeringswege voor een karakteropvoedend, eenvoudig onderricht gezorgd worden, vrij van mohamedaansche invloeden en aanpassend aan de bestemming dier jeugd. Ten einde moreele verwaarloozing en afdwaling van kinderen van huisbedienden in de arme inlandsche stadswijken of fabrieken en landbouwondernemingen tegen te gaan, moet in de eerste plaats aandacht gewijd worden aan de misstanden en slechte invloeden, die bij kinderen en volwassenen op Java een teruggang in menschwaarde veroorzaken, en in wijden cirkel het volkskarakter ondermijnen. Een goede politie en rechtspraak dient ingevoerd, het drankgebruik dient uitgeroeid.

Het drankgebruik? Wordt hier niet de opiumvloek bedoeld?

De heer G. E. V. L. van Zuylen bracht in diezelfde zitting van het Congres het Comité voor het Congres den dank van alle vrienden van de Indische kinderen, dat op dit Congres hun belangen ook waren besproken. Spr. drong er op aan, dat de strooming krachtig worde om in den toestand van het inlandsch onderwijs verbetering te brengen.

Eerst een vervolg en slot door de mededeeling dat de heer van der Heide, directeur van het »Nederlandsch Schoolmuseum«, en een onzer ijverige amsterdamsche medeleden, het op de jongste vergadering van genoemd »Museum« niet over de, nieuw uitgezonden onderwijzers had, toen hij van minderwaardig personeel sprak, waarover men in Indië zoo verontwaardigd was, maar dat daarmeê bedoeld werd personeel, dat in Indië weêr in dienst was gesteld, nadat 't reeds geruimen tijd buiten het onderwijs had gestaan. De heer Guiot verklaarde zich in de *N. R. C.* dankbaar doch niet voldaan, daar hij nog altijd van den heer v. d. H. een openlijke bewijsvoering verlangt voor de stelling, dat de hoofdacte een waarborg oplevert voor practische geschiktheid van het personeel. Punctum est.

Nu eventjes in de Parkstraat bij het *Vaderland* aangewipt, dat door het *Volk* op de vingers getikt werd wegens zijn bericht van de oprichting of zoo iets van een sociaal-democratische studieclub in Indië. Dat bericht wordt door het sociaal-democratisch blad onjuist genoemd. Er is onlangs alleen sprake geweest, dat pogingen in Indië zullen worden gedaan om medewerking voor de studieclub dier partij in Nederland te verkrijgen. Zullen we nu eerstdaags in de indische bladen de advertentie te lezen krijgen: »Commissionairs in koloniën gevraagd«?

»Inkrimping van koloniaal bezit« luidt de titel van een artikel in het *Alg. Hbl.* van den 5en dezer, waarin het ook in dit blad besproken opstel van den heer H. van Kol in de *Nieuwe Tijd* aan critiek wordt onderworpen,

»Wij blijven vertrouwen«, schreef het *Hbl.* »dat, bij allen aandrang om een deel onzer koloniën van de hand te doen, de groote meerderheid van het nederlandsche volk zal antwoorden: dàt nooit.« Zoo zij het.

Laat ons tevens daaraan den wensch vastknoopen dat de groote meerderheid van het nederlandsche volk zich dan ook bereid toone om van de koloniën te maken wat ze worden kunnen. Maar om die meerderheid daartoe te bewegen is het niet voldoende de nationale hebzucht optewekken, doch is het ook niet minder verkeerd gezien om door overdreven voorstellingen den indruk te wekken, als zou er van Indië eigenlijk niets meer te maken wezen dan ten koste van zoo zware offers, dat er haast niet aan te denken valt om er aan te beginnen. Italië en de Italianen hebben er wel veel ellendiger voor gestaan dan Java en de Javanen en toch beginnen de eersten er al aardig boven op te krabbelen door geleidelijke, normale, geen *broeikas*-ontwikkeling. Dat men eerst Neerlands volk het vertrouwen schenke, dat herstel van gepleegd onrecht binnen zijn bereik valt, wat 't werd ook in dit blad reeds betoogd, werkelijk 't geval *is*, en we twijfelen niet, of het reddingswerk zal met kracht kunnen en worden ter hand genomen.

De van dag tot dag schrijver van genoemd blad waarschuwt in het nummer van den 6den dezer, met 't oog op 't in dezen tijd weer opduikend protectionisme vooral tegen deszelfs toepassing op de koloniën.

»Als onze protectionisten thans, tot bevordering van de nationale nijverheid, wilden gaan eischen dat weder differentieele tarieven in Indië werden ingevoerd, dan moeten zij waarlijk in de eerste plaats de geschiedenis raadplegen.

Zij zullen dan vernemen, dat ons land jarenlang op zeer gespannen voet met Engeland heeft verkeerd, zóó zelfs, dat herhaaldelijk oorlogsgevaar dreigde, en dat alléén omdat wij in Indië, door ons differentieel tarief, stelselmatig de Britsche handelsbelangen benadeelden.

In dien tijd werden er op Java dan ook vestingen gebouwd, die 25 millioen gulden aan geld en onnoemelijk veel heerendienst gevorderd hebben! Dit was noodig omdat men steeds te vreezen, had een oorlog voor het behoud onzer koloniën te moeten voeren. Het beste middel om onze Oost tegen buitenlandsche vijanden te verdedigen, is eene vrijzinnige handelspolitiek!«

In hetzelfde nummer nog een betoog tegen het *Bat. Nbl.*, dat Indië met zijn handjevol leerlingenmateriaal voor hoogere burgerscholen nog niet rijp is voor een universiteit, en een, onder het opschrift »Begrootingen en rekeningen« hameren, op het oude aanbeeld: den rentepost. Moge de aanhouder ook hier winnen of ten minste aan Indië een equivalent bezorgen.

Van het *Hbl.* zouden wij wel even bij de *Standaard* kunnen aankloppen om te vragen of de koloniën van Ons Program geschrapt zijn, want in al die weken troffen we niets dan hoogst onbenullige variaatjes uit de koloniale bladen, als bij toeval een uitknipsel, waar werkelijk wat in stond, en verder een schrijven uit de West, dat naar niets leek, aan.

De *Groene* heeft weer eens aan P. C. C. Hansen gastvrijheid verleend, nu voor een opstel tegen het voorstel tot oprichting van een landbouwdepartement in Indië. »Eene Verrassing«, noemt Boeka dit voorstel, dat zijne goedkeuring niet kon verwerven. Aan het slot van zijn betoog, dat vooral tegen het al te wetenschappelijk karakter van het personeel gericht is, waaraan oprichting en leiding van het nieuwe departement zouden zijn toevertrouwd, merkt Schr. het volgende op:

»Waarlijk het ware beter eerst 's Lands Plantentuin eens te hervormen, te splitsen in: een kleine, zuiver wetenschappelijke afdeeling onder leiding van onzen beroemden prof. Treub, belast met verbreiden van Holland's wetenschappelijken roep, en daarom door Holland betaald; en een hoofdafdeeling geheel ingericht voor den landbouw etc. waar elke onpraktische geest als verderfelijk wordt bestreden, gelijk in Amerika, en waar geen plaats is voor elementen die bevordering van de welvaart der bevolking als bijzaak behandelen.

De oprichting van een departement in den thans voorgestelden vorm zou een stap in verkeerde richting wezen, en vele jaren een belemmering daarstellen voor een doeltreffenden steun aan den inlandschen landbouw. Daarom zij een beroep geoorloofd op den praktischen zin van allen die in deze te beslissen hebben, opdat dit vermoedelijk met een verleidelijk zuidenwindje in deze noordelijke beemden aangeland wetsontwerp nimmer tot wet worde.«

Men weet reeds dat wij hopen dat zulks 't geval moge zijn.

In de *Nieuwe Cour.* een ingezonden stukje, voorkomende in het ochtendnummer van den 9en dezer, waarin H. een herziening der tractementsregeling ten behoeve van de indische luitenants bepleit.

## Oost-Indische berichten.

**De Afdeeling Soerabaja van de Vereeniging Oost en West**. Te Soerabaja zijn sedert eenigen tijd pogingen in het werk gesteld om een afdeeling dier vereeniging op te richten. Een voorloopig comité, bestaande uit de heeren Mens Fiers Smeding, voorzitter; Van der Ent, secretaris; den assistent-resident Arends; den regent van Grissee, den controleur Jasper en de heeren Van Hattum en Bienfait, leden, spande zich voor de zaak en mocht van verschillende zijden toezeggingen van steun erlangen.

Om te bewijzen dat op het gebied van kunstnijverheid te Soerabaja nog al wat gepresteerd werd in den legendarischen, goeden, ouden tijd, herinnerde de voorzitter o. m. de aanwezigen slechts op het stuk van sarongs en kaïns aan de zoogenaamde kaïns Franquemont.

Het soerabajasche koperwerk heeft zelfs in onze buitenbezittingen nog heden zoo'n goeden naam dat onlangs de Pasir-en Tanah-Boemboelanden in Borneo een van zijn rijksgrooten hierheen zond om twee honderd koperen presenteerbladen te bestellen.

Nu nog worden uit Java's westhoek van hier besteld kammen, gespen en andere voorwerpen uit schildpad en paarlemoer vervaardigd, die elders aftrek vinden.

De grisseesche tjindés zijn van oudsher vermaard.

De lederen wajangfiguren met hoornen handvatsels genieten een zekere beroemdheid; de wijk Boeboetan hier ter plaatse is bekend om de handswerklieden, die hoorn en been op kunstige wijze bearbeiden.

De inlandsche kunstenaars moeten echter geleid worden en daartoe kan door velen worden bijgedragen.

Daarvoor was noodig, meende de voorzitter, dat men bij oude indische families ging zoeken naar werkelijk schoone modellen van typisch inlandsche vormen en lijnen, welke dan aan »Oost en West« in bruikleen moesten afgestaan worden tot namaak.

Indien op deze wijze weder smaakvolle indische kunstvoorwerpen in de mode komen dan zal het europeesche surrogaat, waarmede men zich thans bij gebrek aan beter behelpt, wel langzamerhand weder verdwijnen.

**Landkolonie Pangoengsen**. De directrice, Mejuffrouw Jansz, verklaart, ontrent deze kolonie voor noodlijdende inlanders, dat zij in de afgeloopen maanden Januari en Februari veel heeft moeten uitgeven aan reparaties. Daar zij geen djatihout van het gouvernement kan bekomen en niet zooveel geld heeft om het te koopen, moet alles van wildhout en bamboe gemaakt worden. En juist hierbij spelen de witte mieren zulke leelijke parten, waardoor ontzaglijk veel geld aan reparaties verloren gaat.

| | |
|---|---|
| Saldo 31 Dec. 1903 | f 1336,645 |
| Ontvangsten | f 526.30 |
| Totaal | f 1862,945 |
| Uitgaven: | f 741,25 |
| Saldo 29 Febr. 1904. | f 1121,695 |

**De Koeteische Prins,** Pangeran Mangkoe Negoro van Koetei, die voor particuliere aangelegenheden zich sedert eenige weken te Soerabaja bevindt en van plan was om dat verblijf geruimen tijd te verlengen, heeft van den resident van Bandjermasin een wenk gekregen om spoedig naar zijn standplaats terug te keeren. Hij vertrekt dientengevolge spoedig naar Koetei. Het schijnt dat in het achterland van Koetei (Doesoenlanden) eenige onrust onstaan is, waarschijnlijk in verband met de activiteit van sultan Seman en dat de pangeran, die zeer bevriend is met ons gouvernement, zijn invloed op de bevolking moet aanwenden, om de rust te herstellen. Zijn verblijf te Soerabaja heeft den kleinhandel geen windeieren gelegd, hij en zijn gevolg deden vrij groote inkoopen, schrijft *de Soer. Ct.*

**Atjeh**. In Tangse (Pedir) kwam zich bij luitenant Darlang melden Toekoe Moeda Rhoo uit het Polimgeslacht met eenige volgelingen. Luitenant Charbon nam Toekoe Moehamad Tonah Abi gevangen.

**De Vierde Bergbatteij,** welke eerstdaags van Atjeh te Batavia zal aankomen, zal naar het *Bat. Nbl.* verneemt, in haar geheel te Batoe Djadjar in garnizoen komen. Het peleton cavalerie van het vierde veldeskadron te Kota Radja, dat eveneens naar Java overgaat, zal rechtstreeks naar Salatiga vertrekken, zoodat na aankomst op die plaats, na overnummering, twee compleete veldeskadrons, het eerste en het tweede, behalve het depot-eskadron in garnizoen zullen zijn; het linkerhalf eerste veldeskadron te Soerabaja wordt administratief samengevoegd met het op Kota Radja achterblijvende peleton en zal dus voortaan linkerhalf vierde veldeskadron heeten.

**Moordperkara.** De *Sumatrabode* bericht dat de zaakwaarnemer Chatelin en de gegageerde onderofficier Harreveld in hechtenis zijn genomen in verband met het noodlottig uiteinde van den ziekenverpleger Van Veen.

**Lijn Padalarang Krawang**. Onlangs zijn te Tandjong Priok aangebracht 140 groote colli ijzeren bruggedeelten, bestemd voor den aanleg van bovengenoemde lijn.

Helaas echter alweder een vertraging in de voltooiing van deze lijn, doch nu ligt de schuld geheel aan Holland, zegt de schrijver in het *Bat. Nbl.*

Een brug van dertig meter, waarvan de constructie hier keurig en in details op papier is gebracht, is uit Holland aangekomen, na door het technisch hoofdbureau ginds gekeurd en gewogen te zijn, te licht bevonden. Te licht in de werkelijke beteekenis van het woord en geen klein beetje ook, het gewicht is n.b. twee derde te gering.

De ingenieurs van den aanleg zitten met het onbruikbare ding opgescheept; zij danken er hartelijk voor er zelfs een proefrit over te laten doen en er zal dus wel een nieuwe brug moeten worden besteld waardoor het werk weder vele maanden vertraagd wordt. De onkosten bedragen ongeveer vijf mille, wie zal die betalen?

Schr. kan verder mededeelen dat de ingeneur van der Waarden te Bandong het project voor het centraalstation te Passer Senen onder handen en bijna gereed heeft.

**Kweekschool voor inlandsche Onderwijzers te Fort de Kock**. *Bij Stbl.* 152 is bepaald ten aanzien van de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Fort de Kock, dat bij wijze van proef, die kweekschool zal bestaan uit een eerste of voorbereidingsafdeeling met een cursus van twee jaren en een tweede of vakafdeeling met een cursus van vier jaren en ook onderwijs wordt gegeven in de nederlandsche taal en die taal, naar gelang de vorderingen der leerlingen het toelaten, als voermiddel wordt gebezigd bij het onderwijs in de verschillende vakken, voorzoover die daartoe geschikt zijn:

Verder is bepaald dat met betrekking tot de aan de kweekschool en haar onderwijs gegeven uitbreiding, de toelating van nieuwe leerlingen en de invoering van het Nederlandsch als leervak en als voermiddel in de verschillende klassen der school door den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid wordt geregeld.

In verband met deze regeling wordt bepaald dat het onderwijzend personeel der kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Fort de Kock tijdelijk wordt vermeerderd met twee europeesche hulponderwijzers op de voor dien rang organiek vastgestelde bezoldiging en verdere wettige voordeelen.

**Cultures in de Vorstenlanden**. Men schrijft uit Klaten aan *Mataram* dat eindelijk de tabakkers weer een beetje beter te spreken zijn, de laatste dagen ziet men nog al eens een employé naar de kotta komen. Het moet dan ook wel.

Naar men hoort en wel uit zeer betrouwbare bron, hebben er afdoeningen van tabak in Europa plaats gehad van f 1.29 en f 0.68 per ½ K.G., waarlijk voorloopig prachtige prijzen voor Vorstenlanden-tabak.

De suiker is ook weder iets vooruit gegaan en als nu de indigo ook koopers vindt, dan kunnen waarschijnlijk nog eenige employés aan blijven die de vorige week aanzegging van ontslag hebben gekregen wegens bezuiniging.

**Suikerafdoeningen**. Onlangs werden volgens opgave van de makelaars Henn & Co. afgedaan 5000 pic. van de s. f. Pandaän nummers 18/19 tot f 5.97 aan den makelaar Franc en 10.000 pic. van Pleret en 5000 picols van Pengkol nummer 12 en hooger tot f $5\frac{1}{4}$ aan de firma Fraser Eaton. 15000 pic. van de s. f. Kabat nummers 15 en hooger tot f $5\frac{3}{8}$ aan dezelfde firma. Aldus de *Soer. Crt.*

Verder nog 1000 pic. van de s. f. Pandaän superieur voor f 7.— aan een Chinees; 10.000 pic. van de s. f. Paijangan nummers 12/14 tot $5\frac{1}{4}$ aan de firma Fraser Eaton en 5000 picols idem van de s. f. Soedhono tot denzelfden prijs aan dezelfde koopers.

Op heden werden nog verkocht 5000 pic. van de s. f. Modjopangoong nummers 16 en hooger tot f $5\frac{3}{4}$ koopers Chinees.

Het *Soer. Hbl.* zegt omtrent de suikerafdoeningen te Soerabaja:

Gisteren werden door de firma Fraser Eaton en Co. van Pleret 10.000 picols en van Pengkol 5000 picols nr. 12 tot 14 gekocht voor f $5\frac{1}{2}$; van Kabat 15000 picols nr. 15 en hooger voor f $5\frac{3}{8}$.

Van Pandaän werden 5000 picols nr. 18 en 19 aan den makelaar Franc afgedaan voor f 5.97.

De firma Fraser Eaton en Co. heeft verscheidene aanbiedingen gedaan, die voor verkoopers van de hand gewezen werden.

**Gedroogde visch**. De proef om met zoutmengsel van kleine vischsoorten als selar, petek, djoewi en lajoer ikan gereh (gedroogde visch) te verkrijgen mag aangenomen worden als te zijn goed gelukt. De behandeling en de bereiding is als volgt: Nadat de visch gevangen is, wordt zij zonder schoonmaak gedurende 24 uur in het mengsel gelegd. Daarna wordt zij afgewasschen om het zand en asch te verwijderen, vervolgens gedroogd. Alsdan is zij gereed voor de consumptie. De hoedanigheid van de op zulke wijze bereide visch heeft geheel denzelfden smaak als die, welke met zuiver zout is behandeld geworden. Geheel anders is het evenwel met de pedho (gezouten visch) die verkregen wordt van de ikan lajang. Deze soort werd tien dagen en tien nachten aan het zoutmengsel blootgesteld; de visch werd in een ton gedaan, waarin laagsgewijze eerst visch, daarna het mengsel werd gedaan. Bij de daarop volgende wassching bleef de visch niet in haar geheel, doch viel uit elkander (wrak). De wassching moet echter geschieden, want zij kan niet nagelaten worden, daar de visch vol zand en asch oneetbaar zou zijn. Ook kan het overblijvende water, dit is onder den naam van ketjappedho bekend, niet meer gebruikt worden van wege de hoeveelheid zand. Het voldoet ook niet tot het maken van blenjik (tot balletjes gekneede visch met zout) en trasie. Over het algemeen kan echter gezegd en aangenomen worden dat het zoutmengsel zeer goed voldoet, doch voor andere soort van bereiding niet geschikt is. Hoogstens mag de hoeveelheid zand bedragen een half petroleumblik per kojang zout, daar anders de visch een te zanderigen smaak verkrijgt, zoo lezen wij in *de Sem. Crt.*

**Bandjermasin**. De opstandelingen, ongeveer zestig man sterk, zijn den 27en Februari j. l. ook langs de Kwantanrivier afgezakt.

Raden Moeda met zijn getrouwen is waarschijnlijk ingesloten, evenals raden Johannes.

Twee detachementen zijn den 9en Maart van Mandomai vertrokken.

Het eene onder luitenant Rooseboom naar de Kapoeas, het andere onder luitenants Kramers en Hoeke naar Kahajan.

Verscheidene bewoners van de Kahajan-streek uit Tewang, Padjangan, Tampang en Miri hebben zich bij de sultans-partij aangesloten.

Verscheidene bewoners van Pangkok en andere kampongs zijn met hun kroost naar het bosch gevlucht, om zich aan het gevaar medegenomen te worden, en dan te moeten vechten tegen het gouvernement of den sultan, te onttrekken.

Te Tewah Kahajan houden zich ongeveer achthonderd Amoentaiers op meldt de schrijver.

**Meerdaagsche oefeningen**. De compagnie militaire wielrijders zal een tocht naar de Wijnkoopsbaai ondernemen, die een week zal duren, zegt het *Bat. Nbl.*

Aan de aanstaande meerdaagsche oefeningen te Tjimahi zal worden deelgenomen door cavalerie, veld artillerie en het bataviasche wielrijderscorps.

**Een flink verdiende belooning.** Een ieder, die weet wie Schout Hinne te Batavia is, zal met genoegen vernemen dat zijn tractement met f 100 per maand verhoogd en alzoo gebracht is op f 350 's maands, terwijl nader zal worden beslist of hem de rang van hoofdschout zal worden verleend.

**De Javasche Bank**. De bekende Koopmans van Boeckeren is in hechtenis gesteld.

De agent der Javasche Bank, van wien hij onlangs geld trachtte los te krijgen middels een valsch telegram, onderteekend Dinger, trad met den resident in overleg tot voorkoming van roof door verrassing.

Op kosten der bank zullen drie met revolvers gewapende Madoneesche politiedienaren worden aangesteld om de bank dagelijks te bewaken.

**Leger contra Binnenlandsch Bestuur in Djambi.** Het *Bat. Nbl.* verneemt, in aansluiting met hetgeen vroeger al over deze quaestie is medegedeeld, van zeerst zekere zijde, dat het legerbestuur het lang niet altijd eens is geweest met den gang van zaken en den loop van de operatiën in het djambische en dat generaal de Bruyn even vóór zijn overlijden den last had gegeven, in een nota zijn oordeel en bedenkingen over de krijgsverrichtingen en het politiek optreden in het rijk van Djambi samen te vatten.

Die nota is, als we wel zijn ingelicht, door den interimairen legercommandant aan de Regeering te Buitenzorg voorgezonden, maar heeft daar alles behalve instemming kunnen vinden ja, zij moet zelfs een minder gunstige opinie over den samensteller hebben doen opvatten en van invloed op diens verdere loopbaan zijn geweest.

**Von Karacson**. De raad van justitie deed uitspraak in de zaak van de Mijnbouwmaatschappij Atjeh contra Von Karacson en verwierp de opgeworpen excepties. Beslist werd dat de heer Ellwanger de wettige directeur is, bevoegd tot herroeping van de volmacht, aan Von Karacson gegeven, en tot het eischen van verantwoording. Von Karacson werd veroordeeld binnen 8 dagen verantwoording af te leggen. Goedgekeurd werd de beslaglegging op 100.000 gulden aan aandeelen.

**Opiumpacht ter Sumatra's Westkust.** Het uitsluitend recht tot het verkoopen van opium in het klein in dit gewest is na de mislukte heraanbesteding thans toegekend aan den tegenwoordigen pachter tot een nader te bepalen termijn in 1903 tegen een pachtsom van f 11000 per maand.

De tegenwoordige pachtschat bedraagt f 20.000 per maand, zoodat het gouvernement tot de invoering der regie f 9000 per maand zal moeten derven. Zeker geen kleinigheid, die een weinig spoed bij de voorbereiding der regie in dit gewest wenschelijk maakt zegt de *Sum. bode.*

**Pontianak.** De klapperoliefabriek van den heer Hemmes is geheel afgebrand. De oorzaak is onbekend.

**Een goede maatregel**. Een der landheeren van Tandjie heeft aan de opgezetenen van het land voorgesteld de padie dit jaar niet, als zoo dikwijls gebeurt, dadelijk en tegen minderen prijs van de hand te doen. Zij kunnen de in bossen samengebonden padie op het landhuis bezorgen, deze wordt daar dan door het volk van den landheer kosteloos opgeborgen en gedroogd. Elken dag kunnen de eigenaren naar gelang van de behoefte hun padi komen halen en willen zij er geld voor uitbetaald hebben dan is de landheer genegen de padi geheel of gedeeltelijk over te nemen tegen marktprijs. Deze maatregel is door den landheer genomen ter voorkoming van gebrek aan voedingsmiddelen dikwijls reeds kort na den oogsttijd, zoo schrijft het *Bat. Nbl.*

**Officieel.** Benoemd tot regent van Pati de patih van Salatiga Raden Prawiro Werdojo.

**Station te Weltevreden**. Het voorstel tot uitbreiding van het station te Weltevreden is niet aangenomen. Het centraalstation zal komen te Senen; tusschen Senen en Kemajoran zullen de perrons bereikbaar zijn door een tunnel.

**Wielrijdersbond**. De grondslag tot den Wielrijdersbond werd gisteren gelegd, schrijft het *Bat. Nbl.*

**Sabang**. De Atjeh-correspont der *Deli-Courant* schrijft over Sabang aan dat blad dat voorloopig de oorlog dit voordeel heeft opgeleverd, dat het aan de genie gelukt is, om Sabang en Koetaradja telefonisch te verbinden met behulp van den onderzeeschen telegraafkabel. Gedurende de uren, dat de telegraafkantoren gesloten zijn, is de woning van den gouverneur rechtstreeks in verbinding met die van den civielen gezaghebber te Sabang door telefoondraden, die met den kabel in aansluiting zijn gebracht. Nachtdienst voor de postkantoren wordt hierdoor overbodig, terwijl thans zonder tusschenkomst van een centraal-telefoonstation, voortdurend gemeenschap gehouden kan worden.

**Eene expeditie?** Men bericht aan het *N. v. d. D. voor N. I.* dat op de vloot het gerucht de ronde doet als zou, bij een eventueele expeditie tegen Kloenkloeng, het algemeen commando over de zeemacht worden opgedragen aan den kapitein ter zee A. C. van Waarden, commandant der Java-divisie.

Schrijver deelt dit »nieuwtje« mede zooals men het hem gaf. Van eene ophanden zijnde expeditie tegen Kloenkoeng is hem voorloopig nog niets bekend.

**Vereenvoudiging Ceremonieel**. Naar men aan *Mataram* weet te verzekeren is bij den resident alhier van de regeering een schrijven ontvangen om inlichtingen over de wenschelijkheid van eene wijziging tot vereenvoudiging van het bestaande ceremonieel bij de ontvangst van den Gouverneur-Generaal.

**Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten te Djokja.** Uit Djokja schrijft men aan het *Soerabajasch Hbl.* dat de algemeene vergadering van de Afdeeling Djokja van het Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten, slechts matig bezocht was en een zeer kalm verloop had. De belangrijkste punten, waarover uitvoerige besprekingen plaats vonden, waren eerstens de hooge tarieven voor suikervervoer op de tramwegen in deze residentie. Door het bestuur van het Syndicaat zijn pogingen aangewend om verlaging te verkrijgen; de N. I. spoorwegmaatschappij is voor zoover zij bij machte is, mede te werken, bereid de fabrikanten hierin tegemoet te komen; echter zal de beslissing van den raad van beheer in Holland afhangen. Men zal een rekest indienen bij genoemden raad van beheer en dan dienen af te wachten of de pogingen om verlaging met succes bekroond zullen worden.

Daar het huishoudelijk reglement van de afdeeling Djokja onvolledig is gebleken, zal een herziening plaats hebben, waarvoor een drietal fabrikanten werden uitgenoodigd die zich bereid verklaarden hiervoor moeite te doen.

Nog kwam ter sprake de eeuwigdurende grief inzake het onderwicht bij de suikerpakking, en dit naar aanleiding van een schrijven van de Cultuurmaatschappij der Vorstenlanden over de verpakking in zakken en het bepalen van het onderwicht. Men klaagt steeds over het veelvuldig constateeren van onderwicht te Samarang, nadat toch alles zoo nauwgezet mogelijk op de fabrieken wordt verpakt en gewogen en men acht de voorwaarden van de Cultuurmaatschappij onvoordeelig voor de fabrikanten, zoodat een voorstel aanhangig is om het hoofdbestuur van het Algemeen Syndicaat in deze kwestie te mengen om tot een schappelijk vergelijk te komen.

Aan het *Weekblad voor Machinisten* werd een subsidie toegezegd, daar het blad aan inhoud wint, doch finantieel niet al te best staat. Om hieraan tegemoet te komen achtte men het noodig het blad geldelijken steun te verleenen.

Voorts wilde men trachten vereenigingen van landbouwkundigen op te richten, waarbij de reeds bestaande vereeniging van machinisten zich dan zoude aansluiten opdat zoodoende de wederzijdsche belangen beter behartigd kunnen worden.

## RECLAMES.



# West-Indische Berichten.

**Suriname.** De groote landbouw was bij de verzending der laatste van Suriname ontvangen bladen aan de orde gesteld.

In *Onze West* van den 12n Maart lezen we naar aanleiding van de cacao-crisis in de kolonie het volgend betoog om het bestuur te bewegen den planters te hulp te komen of in elk geval kleur te bekennen.

## De cacao-crisis.

Wij hebben gewacht op de handelingen van de vergadering der koloniale Staten van 9 Februari om in 't bijzonder de aandacht te vestigen op hetgeen in die vergadering is opgemerkt omtrent de cacao-crisis. De heer Curiel — met wiens betoog de heer Morren en Getken zich in hoofdzaak konden vereenigen — heeft bij die gelegenheid aangedrongen op maatregelen van Bestuurswege, om een fataal verloop van de crisis te voorkomen.

Inderdaad, er moet hulp komen — en spoedig ook — wil een catastrophe worden vermeden. Er dient niet meer gesproken, niet meer afgewacht, er dient gehandeld te worden.

In het stadium waarin de crisis is gekomen, valt van particuliere zijde op geen hulp meer te rekenen. Alleen de Staat kan hier uitkomst geven. Een gift wordt niet gevraagd, slecht tijdelijke hulp om de ondernemingen gedurende de crisis staande te houden. Er zijn aanwijzingen die de hoop voeden dat de plaag welke de cacao teistert van tijdelijken aard zal zijn. Over een week hopen wij cijfers betreffende de cacao-productie te publiceeren, waaruit blijkt dat in het district Saramacca, op enkele uitzonderingen na, alle plantages het afgeloopen jaar meer product verkregen dan in 1902. Dit tastbaar bewijs van vooruitgang doet vermoeden, dat van Saramacca uit, waar de plaag het eerst haar intrede deed, ook het herstel zal aanvangen. Men beweert ook, dat de inspecteur van den Landbouw den toestand geenzins hopeloos acht, mits over de noodige middelen kan worden beschikt.

Wanneer alle krachten worden ingespannen om de opbrengst der plantages te verhoogen (ook door bijcultures en invoering van nieuwe cultures) kan het, dunkt ons, bij de deskundige voorlichting waarover thans in de kolonie wordt beschikt, een quaestie van hoogstens enkele jaren zijn om de plantages opnieuw rendabel te maken.

En nu komt het ons alleszins verantwoord voor, dat van Staatswege eene koloniale leening worde gegarandeerd, om aan de tegenwoordige crisis het hoofd te bieden. Die leening behoeft niet groot te zijn om de cacao-cultuur eenige jaren drijvend te houden en voor ondergang te behoeden. Uit een rationeel oogpunt is zulk een leening geheel gerechtvaardigd. Van den Staat wordt slechts gevraagd een voorschot om gedurende een te bepalen tijd rente voor die leening te betalen. En rente, én aflossing kunnen later op de plantages worden verhaald, zoo noodig in den vorm van belasting op het verkregen product.

Wij erkennen, dat aan eene dergelijke leening risico voor den Staat is verbonden. Tegenover die mogelijkheid staat echter de zekerheid van enorme derving van inkomsten door de kolon. kas, zoo de cacao-cultuur ten onder gaat.

Doch hoe 't zij, het is meer dan tijd dat aan den toestand van twijfel een einde kome. Geslingerd tusschen hoop en vrees, schijnt zich van de planters een betreurenswaardige apathie meester te maken. Velen weten niet wat hun te doen staat. Het Bestuur kan helpen daaraan een einde te maken, door klaar en duidelijk uiteen te zetten welk standpunt het in deze inneemt.

Het blad verwijst dan naar de, door den heer Curiel in de zitting der Koloniale Staten van den 9n Februari gehouden rede, waarvan de heer C. zoo vriendelijk was ons een afdruk te doen toekomen. Wij ontleenen daaraan, dat de heer Curiel de behandeling der verordening tot vaststelling der bepalingen op de bijdragen van plantages in de kosten van het landbouwproefstation, instemde met het doel dezer verordening, wijl de planters zich daartoe te voren hadden verplicht en het gouvernement niet aarzelde om daaraan, benevens aan de uitzending van den, aan die inrichting verbonden wetenschappelijken staf, voor dit jaar een bedrag van f 38500 ten koste te leggen.

Wij wenschte echter van deze gelegenheid gebruik te maken om op den benarden toestand der cacao cultuur te wijzen, welke hulp van het gouvernement dringend noodig maakte om die cultuur voor ondergang te behoeden. Reeds den 22n November 1902 wendde de »Vereeniging voor den grooten landbouw« zich tot den gouverneur, om dezen op den toestand der cacao-ondernemingen en op den financieelen nood van een steeds grooter wordend aantal plantages te wijzen. Zij verzocht voor die ondernemingen hulp bij wijze van leening aan de plantage-eigenaren, b. v. door arbeidsloonen voor te schieten tegen rente en met hypotheekverband op de ondernemingen. Op dit adres heeft de gouverneur, die voor en na dien tijd steeds blijken van groote belangstelling heeft gegeven, officieus doen weten, dat in een zaak als deze niet gemakkelijk een regeling zal kunnen gemaakt worden, als door de vereeniging gewenscht.

Het beroep der planters op mannen van de wetenschap om hun, na onderzoek in loco, van advies te dienen bij de bestrijding van krulloten en andere ziekten bleef ook vruchteloos, en steeds meer gingen nu, ook door gebrek aan arbeiders, die men niet langer kon aanhouden en uit financieele onmacht grootendeels aan het gouvernement moest afstaan voor den arbeid aan de publieke werken, de plantages in waarde achteruit.

Spreker drong bij den gedelegeerde van het gouvernement ter Statenzitting aan, dat de gouverneur alsnog zijn aandacht zou willen blijven wijden aan 't adres der vereeniging, terwijl hij, in afwachting daarvan vroeg vermindering der geneeskundige belasting op de plantages tot de helft en zoo mogelijk ook vrijstelling van de betaling van hoofdgeld voor de arbeiders, zoolang de opbrengsten der plantages zoo treurig blijven als ze nu zijn.

De gedelegeerde van het gouvernement, de heer van Wieringen, gaf in antwoord op deze rede van den heer Curiel te kennen, dat hij met genoegen de dankbaarheid aan het bestuur betoond had vernomen, zoodat met gerustheid de bijdragen konden worden gevorderd. Dat de toestand ongunstig is, beaamde het bestuur ten volle. Hulp was gevraagd en die was gegeven zooveel het bestuur meende te moeten verleenen. Door het tewerk stellen van arbeiders aan de publieke werken, zijn verschillende ondernemingen ontlast. Het bestuur erkende echter, dat aan het ontnemen van werkkrachten bezwaren verbonden zijn, die het bestuur vooruit heeft gezien, en welker naweeën nog lang gevoeld zullen worden. De »Vereeniging voor den Grooten Landbouw« had ook geld ter leen gevraagd onder hypotheek. Dit verzoek was nog in overweging en er was toen moeilijk antwoord op te geven. Het verleenen van directe financieele hulp is een moeilijk punt. Men weet het begin maar kent het einde niet. Wat de voorgestelde wijziging in de geneeskundige belasting betreft zou gedelegeerde, die indien zulks ernstig verlangd werd onder de aandacht van den gouverneur brengen. Wat het hoofdgeld betreft, werd opgemerkt dat dit niet aan de koloniale kas, maar het immigratiefonds ten goede komt, waarvoor 't ook noodig blijkt.

Uit het vorenstaande bleek dus, dat het den 22en November 1903 door de »Vereeniging van den grooten landbouw« den gouverneur aangeboden adres om hulp den 9en Februari ll. voor het bestuur nog steeds een punt van overweging uitmaakte. De door *Onze West* voor den grooten landbouw geuite wensch dat het bestuur kleur bekenne, komt ons dan ook niet onbillijk voor.

In verband met deze quaestie moet echter niet uit 't oog verloren worden dat de beslissing voor het bestuur door de Surinamers zelven niet gemakkelijk gemaakt wordt.

Zoo treffen we b. v. in *Onze West* van den 9en Maart ll. van zekeren X, blijkbaar zelf een planter, naar aanleiding van het, in een vorig nummer van ons blad opgenomen artikel over krulloten, de volgende vragen aan:

»Zijn de cacaoplanters wel diep overtuigd van den ernst van den toestand? Ook dit jaar zijn de krulloten weer gekomen. Over eenige maanden als de oogst moet worden binnengehaald, zal deze weer stellig door de versteening gedecimeerd worden. En wat dan? Verscheidene plantages zullen het geen jaar op deze manier meer kunnen uithouden.

Wat zullen al degenen, die van de cacao moeten leven, aanvangen als de plantages te niet gaan? Wat zal Suriname zonder cacao-plantages zijn? Er moet wat op gevonden worden, misschien is er nog redding mogelijk. Hoe staat het met de pogingen om den vruchtenhandel in het leven te roepen? Is er dan geen andere cultuur te vinden? Planters slaat de handen ineen, denkt er aan dat »Eendracht maakt macht«.

Ziet ge die vraag naar vruchtenhandel, naar nieuwe cultures voor plantages, die er zoo aan toe zijn, dat ze 't op de gewone manier geen jaar meer kunnen uithouden, is wel wat zonderling, maar toch zal, zoolang er zulke stemmen nog opgaan, de vraag zich aan het bestuur voordoen: »Kunnen de planters zich niet door eigen kracht er weder boven op helpen?«

De beantwoording dier vraag is voor ons hier natuurlijk absoluut onmogelijk, maar we kunnen ons wel voorstellen, dat zoolang het bestuur meent en in die meening gestaafd wordt, dat de planters zelven door samenwerking in staat zijn om met succes aan den toestand het hoofd te bieden, er van bestuurswege geaarzeld wordt om helpend in te grijpen, want niets werkt zoo demoraliseerend als juist de hulpe, waar die niet bepaald noodig is.

# De oorzaken van den achteruitgang van den Javaan en de middelen om dien te stuiten.

In een ingezonden stuk van A. B. C. in ons vorig nummer, worden wij min of meer ter verantwoording geroepen, wat betreft ons oordeel over den opvoedenden invloed, die voor primitieve en niet aan arbeid gewone volkeren gelegen zou zijn in het hun als belasting opleggen van gedwongen arbeid zonder loon.

Wij moeten A. B. C. de opmerking maken, dat onder de vrij primitieve volkstammen, waarmede wij hebben kennis gemaakt, er geen enkele gevonden werd te lui om den arbeid te verrichten, die noodig was voor hun levensonderhoud of tot het zich verschaften van de weelde en de genoegens, die zij hadden leeren kennen en op prijs stellen. Dit zal denkelijk ook wel bij de negerbevolking van Midden-Afrika het geval zijn. Zijn de levensbehoeften en de levensvoorwaarden van een volk zoo eenvoudig dat zij met weinig werk daarin voorzien kunnen, dan is het best te begrijpen, dat zij een rustig en genoegelijk samenzitten verkiezen boven den in den regel niet zeer beminnelijken tien- of meeruurschen werkdag.

Wil men nu echter zoo'n primitief land mee doen dienen tot de vervulling der hoogere levensbehoeften van de beschaafde landen, dan gaat men het ontwikkelen en om maar eens iets te noemen, er moet om te beginnen een goed stelsel van gemeenschapswegen worden gemaakt. Dat zal men uit vrijen wil van die oorspronkelijke bewoners zeker niet gedaan krijgen en meer of minder zachte dwang wordt dan noodig om ze aan 't werk te zetten. Dit kan nu zijn: werk zonder eenig loon, dan wel met eene belooning b. v. in levensmiddelen. Met A. B. C. stemmen wij in, dat taakwerk aanbeveling verdient. Zoo spoedig mogelijk echter trachtte men te geraken tot behoorlijk beloonden vrijen arbeid, hetgeen eerst zal kunnen geschieden zoodra een vast ruilmiddel is ingevoerd, terwijl de aanraking met de meer behoeften kennende rasssen aan het primitieve volk spoedig ook die behoeften leert kennen en door het verlangen naar het bezit, daarvan voldoende den lust tot arbeiden prikkelt. In een tropisch klimaat blijft eenige meerdere rust echter steeds behoefte, men kan dit reeds in het zuiden van Europa zien beginnen.

A. B. C. haalt zijn stuk het een en ander aan, uit hetgeen *Planter* in het „Bondsblad" schrijft over den achteruitgang van den Javaan en de middelen om dien te stuiten. Ook ons is die reeks artikelen in het Bondsblad opgevallen en hoewel wij 't nu niet in alles met *Planter* eens zijn, vinden wij toch hetgeen hij schreef, de moeite van 't lezen overwaard. Slechts weinigen onder onze leden kennen 't „Bondsblad" en daarom zullen wij de beschouwingen van P. in ons weekblad overnemen.

### I.

Om den toestand van een landbouwend volk te kunnen beoordeelen, is het noodig, dat de bestuur-ambtenaar door eigen waarneming op de hoogte komt van zijn nooddruften. Om zulks te kunnen doen, moet hij:

I. zijne opleiding in die richting genoten hebben:

II. de taal volkomen machtig zijn, zoodat hij niet afhangt van den inlandschen ambtenaar, die nu dikwerf voor tolk moet spelen en wiens belang wel eens meebrengt om toestanden anders voor te stellen dan zij zijn;

III. tijd beschikbaar, en behoorlijk onderlegd personeel hebben.

Laat ons eens zien, of de doorsnee-ambtenaar aan deze eischen voldoet vervolgt hij.

Van opleiding van den landbouw is geen sprake. Een enkel controleur mag na zijn benoeming tot ambtenaar een speciale studie van rijst- of koffie-cultuur gemaakt hebben, van een geheele ontwikkeling in die richting van alle ambtenaren zal wel nooit gehoord worden. Eenmaal in functie, wordt hij te zeer in beslag genomen door administratie, commissies, rapporten en diverse bij-baantjes, dan dat hij er tijd voor zou kunnen vinden. In 't kort, de controleur brengt zijn tijd in hoofdzaak aan de schrijftafel door. Duidelijk springt hierbij in 't oog, dat ambtenaren B. B., opgeleid in de bestaande onderwijs- inrichtingen, niet de aangewezen personen zijn om voldoende contrôle uit te oefenen op het landbouwbedrijf, dat op een aanstaand bankroet wijst, uit zijn vervallen toestand op te heffen.

Wat betreft punt II, is het algemeen bekend, dat het met de kennis van de Javaansche taal bij de meeste ambtenaren treurig gesteld is. De geleerdheid, als student opgedaan, is spoedig vergeten, om reden hij in de practijk daar niets aan heeft in den omgang met den dessaman en met de weinigen, waarmee hij zich met boekenjavaansch zou kunnen onderhouden, dat zijn de priaji's, spreekt hij maleisch.

De dessaman kent geen boekenjavaansch en alzoo geen taal, waarbij in de uitspraak door Europeanen zoo gruwelijk gezondigd wordt tegen accent, tonatie, rusten enz.

De Javaan is heel spoedig in de war (bingoeng). Om een voorbeeld te noemen: laat een Europeaan en een Javaan, die beiden de taal goed meester zijn, tot een dessaman praten; de Javaan zal altijd eerder begrepen worden. De reden hiervan is, dat alles, wat een Europeaan zegt, met een zeker wantrouwen wordt aangehoord. Voegt men daarbij de schuwheid van een Javaan in tegenwoordigheid van een blanda, dan is naar zijn bescheiden meening de oorzaak gevonden, dat wij dikwijls door Javanen niet direct begrepen worden.

Hoe de toestand wordt, wanneer de Europeaan-ambtenaar den dessaman in boekenjavaansch aanspreekt, gezeten te midden van een stoet van hooge en lagere goden, kan men zich denken.

De angst voor perkara vergroot zijn wantrouwen, zoodat hij nog geslotener is en 't weinigje, dat hij van de redevoering begrepen heeft, verkeerd opvat. Over het deel der ambtenaren, dat zelfs het boekenjavaansch vergeten is, zal hij liever zwijgen.

Besprekingen in 't algemeen belang worden hierdoor bemoeilijkt, daar de ambtenaar zelden persoonlijk tot den dessaman het woord richt, of door hem wordt aangesproken.

Wat het derde punt betreft, kan schrijver kort zijn. Hierboven toonde hij reeds aan, dat de controleur geen tijd heeft, en zijn ondergeschikt personeel verkeert in denzelfden toestand als hijzelf, d. w. z. landbouwkennis nihil.

De reorganisatie heeft de ambtenaren nog meer overkropt. Hij gelooft niet dat die besnoeiing op tractementen door combinaties van twee geheel uiteenloopende betrekkingen, waardoor enkele luttele duizenden uitgespaard worden, opweegt tegen het nadeel van onvoldoend toezicht op het toch reeds zoo in verval zijnde landbouwbedrijf.

Helder springen hiermee de gebreken in het oog, die ons bestuurstelsel aankleven.

Met een stel bestuursambtenaren, dat niet berekend is voor zijn taak door onvoldoende opleiding, is een halve eeuw voortgesukkeld, totdat de gronden uitgeput zijn, de veestapel achteruitgegaan is, bronnen zijn uitgedroogd door ontwouding, te laat maatregelen zijn genomen tegen overbevolking, waartegen door emigratie op Java zelf heel goed gewaakt had kunnen worden, van den prachtigen plantentuin te Buitenzorg te laat gebruik is gemaakt om er van te maken een landbouw-departement, zooals alle landen dat hebben, enz. enz., allemaal nalatigheden, die hun oorzaak vinden in de reorganisatie, in de bezuinigingswoede van hoogerhand, en in 't gebrek aan moed van hoofd-ambtenaren om voorstellen te doen in 't belang van den Javaan, en daarvoor te strijden, uit angst dat het hun in hunne promotie zal benadeelen.

Dat tot nu toe geen complicaties zijn voor gevallen, tengevolge van dien algemeenen achteruitgang, moet in de eerste plaats toegeschreven worden aan den onderworpen aard van den inlander, voorts aan de energie, waarmee het jongere deel van onze ambtenaren B. B. opkomt voor de belangen van den kleinen man. Deze pogingen om iets goeds tot stand te brengen moeten weliswaar onze achting afdwingen, doch wat geeft die inspanning, wanneer al die arbeid niet kan leiden tot de hoofdzaak, n.l. de opheffing van den inlandschen landbouw.

Schrijver wil stap voor stap de oorzaken beschrijven, die den Javaan hebben gebracht tot het verval waarin hij nu verkeert, en trachten de middelen aan te geven, die hierin verandering zouden kunnen brengen.

Bij elk landbouwend volk treden, bij de beoordeeling van zijn welvaart, eenige voorname factoren op den voorgrond, zooals: de toestand van den bodem, de watervoorziening, de in gebruik zijnde bemesting, de grondbewerking, enz. Laat ons tot recht begrip van hetgeen volgen zal, eerst eens nagaan, hoe in den regel dessa's ontstaan. Met stilzwijgen gaan we den tijd voorbij, toen Java nog geen overbevolking had, toen iedere dessaman gronden in overvloed en water te veel had. Meestal dankt een nieuw dessa haar ontstaan aan het feit, dat de gronden van de moederdessa uitgeput zijn of door vermeerdering van bevolking (nakomelingen) niet kunnen voorzien in de behoefte van de dessa, waarop dan door een of meer dessalieden besloten wordt om een eind verder het binnenland of 't gebergte in te gaan, daar gronden te ontginnen en een dessa te stichten, die dan meestal onder den naam van doekoean onder den loerah of petinggi van de moederdessa blijft ressorteeren. Niet vreemd is het dat een dessa 2 à 3 dergelijke doekoeans onder zich heeft. Deze nieuwe nederzetters stonden vroeger buiten eenige contrôle. Was de grond goed in hunne nieuwe omgeving, dan werd een groot stuk ontgonnen, één- of tweemaal met gogoh, en daarna met djagoeng beplant, waarna naar een nieuw stuk omgezien werd. Hiermede werd voortgegaan, tot in die doekoean elkeen eenige bouws poesakagronden bezat, die om de vier á vijf jaar beplant werden.

De bebouwing bij eerste ontginnig bestaat alleen uit 't omkappen van het oerwoud, het verbranden van de gevelde boomen en struiken om in den gunstigen tijd de gogoh in den grond te zetten. In de humuslaag ontwikkelt die gogoh zich prachtig, en een mooie oogst, gevolgd door een nog mooieren djagoeng-oogst, is het loon voor de moeite van den ontginner. Het eenigste, dat onze landman dan nog te doen heeft, is. wanneer de gogoh gaat emping, een goeboek te bouwen om daarin een toevlucht te kunnen zoeken bij het bewaken van zijn product. Als hij dit dan nog, staande op 't veld, verkoopt, dan heeft zijn geheele moeite bestaan in het vellen der boomen en het zaaien, en toch is de oogst rijkelijk.

Die manier van planten levert veel voordeel op, zoolang er versche gronden bestaan, want, wat doet onze dessaman? Als de grond heeft gegeven wat hij moest geven, houdt de belangstelling van den eigenaar daarin op; hij verlaat dien: en zoekt een ander stuk op. Van bemesting, van het aanleggen van galengans, om het afspoelen van de humus te voorkomen, geen sprake. Waarom ook? Deugt de grond niet meer, wat belet hem, nog verder te trekken, nog hooger op?

Zoo ziet men in den loop der tijden een menigte stnkken grond voorkomen, pas eenige malen bewerkt en door de

## ADVERTENTIËN.




## Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*

A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

**Een Koffieplanter**, 35 jaar oud, van goede getuigschriften voorzien, grondig bekend met Java- en Liberiakoffie-cultuur en vele bijcultures, sprekende Javaansch, Madoereesch Soendaneesch en Maleisch, uitstekend met werkvolk kunnende omgaan, 15 jaar in de cultuur werkzaam geweest, zoekt

**PLAATSING.**

Tuinonderhoud f 10.— per bouw, gegarandeerd goed. Specialiteit in het herstellen van achterlijke en verwaarloosde ondernemingen. Brieven onder motto „*Café*" worden ingewacht vóór 1 Mei a. s. aan het Bureau van dit blad.

## Sanitas Mannenhulp.

**Pillen van Prof. Dr. Spencer**

herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

## Sanitas Vrouwenhulp.

**Pillen van Dr. Mortin**

pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976

## VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN

***binnen de stad,***

**van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland**

**J. J. MESKER,**

**Casuariestraat 13, - Den Haag.**

TELEFOON No. **259.**

## Alle Hygienische Artikelen N.M.

zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**

nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.

Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.

**„De nieuwe breukband"** Meyrignac syst. Dr. DUPREZ te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden prijs **f 5.**—.

Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

## Vriendelijk Tehuis.

Bij een gehuwd medicus, te Amsterdam een huis met tuin op goeden stand bewonende, bestaat gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van 1 of 2 kinderen.** Brieven onder letters U.A. aan SCHELTEMA & HOLKEMA'S Adv Bureau, *Amsterdam.*

## Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

**Ontvangen van de Javasche Conservenfabriek**

***te POERWOREDJO:***

**EEND in gelei** . . . per blik **f 2.—**
**KIP in gelei** . . . . „ „ „ **2.—**
**KUIKEN in gelei** . . „ „ „ **1.30**

**SAMBALLANS, BOEMBOE'S, ATJARS etc.**

GEBROKEN MIE per half Kilo f 0.20.

## S. SPIJER & Co.

**Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten, Horloges, enz.**

Specialiteit in Oud-Hollandsch Zilver.

Groote sorteering Tafelzilver.

**Uitgebreide collectie in gouden Trouw- en Verlovingsringen.**

**Ateliers voor het zetten van Diamanten enz.**

Spuistraat 26, Passage 59, Schoolstraat 7,

***'s-GRAVENHAGE.***

## V. A. CUYPERS Jr.

**Schoeisel naar maat.**

OBRECHTSTRAAT 54,

'S-GRAVENHAGE.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

## Voor gezondheid bij een boer.

In eene gezonde streek (Betuwe) wordt bij een grooten heerenboer **Kost** en **Inwoning** aangeboden voor een Heer of Dame, tegen billijke voorwaarden.

Brieven fr. onder Motto **Inwoning,** aan het Bureau van dit Blad.

## Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**

**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

**Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.**

**Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.**

Huishoudelijk Maleisch.

## OUDE en INDISCHE BRILLANTEN

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

TELEF. 83.

Bericht van ontvangst der nieuwe

VOORJAARS- EN ZOMERSTOFFEN.

***SACHS & Co.,***

**Lange Poten 2-4,**

***DEN HAAG.***

De ateliers onzer Kleermakerij staan onder leiding van een bekwaam Weener Coupeur.

| TRADING Co. LATE<br>**Perry & Co.**<br>6, Hoogstraat 6.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS.<br>IJZEREN KOFFERS. | TRADING Co. LATE<br>**Perry & Co.**<br>6, Hoogstraat 6.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS.<br>LEEREN KOFFERS. |
|---|---|
| TRADING Co. LATE<br>**Perry & Co.**<br>6, Hoogstraat 6.<br>HANDKOFFERS.<br>HANDKOFFERS.<br>HANDKOFFERS.<br>HANDKOFFERS.<br>**Van af f 3.— tot f 60.—.** | TRADING Co. LATE<br>**Perry & Co.**<br>6, Hoogstraat 6.<br>RIETEN KOFFERS.<br>RIETEN KOFFERS.<br>RIETEN KOFFERS.<br>RIETEN KOFFERS.<br>LICHT. — SOLIDE.<br>**70 pCt. vrachtbesparing.** |

## AGUILAR'S

**PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,**

**zijn alom bekend.**

**Hoofdkantoor:**

Heerengracht 3, Den Haag.

**Bijkantoor:**

BATAVIA, B. DE BAS & Co.

**Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.**

**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**

*Interc. Telephoon 264.*

## RAJAH-THEE

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid, is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.

Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond.

in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.

Luxe-blikken à 2 1/2 ons 75, 60 en 50 cts.

**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**




## Probeert de

**VIBRATING SCHUTTLE NAAIMACHINE**

VAN

**v/h. A. LEWENSTEIN,**

**WAGENSTRAAT 18a, den Haag.**

## Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT,

**over de Prinsestraat, DEN HAAG.**

***Desinfectie van Vertrekken***

volgens Prof. Flügge.

STOOMDESINFECTIE EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.

Machinale Stoomzuivering van Bedveeren.

**Wasschen, opmaken en repareeren van beddegoed.**

## Bedden- en Meubelmagazijn

**„WILLEM BLOK",**

**voorheen WAGENSTRAAT 33, thans**

***SPUI 10.***

Groote sorteering ENG. LEDIKANTEN, MATRASSEN, WOLLEN DEKENS, KARPETTEN, SPIEGELS, enz. enz.

Opmaken van BEDDEN en MATRASSEN,

**tegen de billijkste prijzen.**

## F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**

***Nouveaute's voor elk seisoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

## P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

## Onze beroemde Santal Parelen

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

## Zwakte, Onmacht, Uitputting,

**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.

Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 5, Donderdag 14 April 1904.


westmoussonregens van hun humeslaag ontbloot, zonder waarde voor een appel en een ei te koop aanbieden door den eigenaar.

Een halve eeuw lang is die verwoesting van gronden doorgegaan, tot dat de voorraad versche gronden uitgeput was.

Zoo'n dessa heeft alles neergehakt, tot dat zij aan het ressort van een andere dessa komt, van de strook, waarin niet gekapt mag worden met het oog op de watervoorziening. De gronden van zoo'n dessa zijn door eigen schuld achteruitgegaan, niet opgemerkt door den Europeeschen ambtenaar, die zijn leven slijt aan de lessenaar, en oogluikend toegestaan door den inlandschen ambtenaar, wiens schrijvers- en magangspersoneel voordeel trekt uit elke ontginning, die hun aangebracht wordt.

Was dezelfde landbouwer niet in de gelegenheid geweest op deze wijze zijn eigen ongeluk te bereiden, dan had de nood hem bij uitbreiding van het zielental gedwongen, nu de bestaande gronden beter te bebouwen, wilde hij blijven bestaan. Zoo ziet men, dat de rijke natuur de oorzaak is geweest, dat de landbouwer tot nog toe in staat is geweest om met weinig werken te kunnen leven en lui worden. Doch, wat is gebeurd als noodzakelijk gevolg van de ontwouding: eene aanzienlijke vermindering van water, en hiermede komen wij op het tweede gevolg van den roofbouw, en de tweede reden van den achteruitgang van de welvaart.

Door het branden van geheele bergruggen bodja angons is het weinigje struikgewas, dat de ontginner heeft laten staan, ook verdwenen. Het gevolg van dit alles is, dat bronnen opgedroogd, of sterk in capaciteit verminderd zijn. Zonder water geen landbouw! Vermindert de capaciteit, dan is daarvan het natuurlijk gevolg dat minder gronden in bewerking gebracht kunnen worden voor de tweede gewassen en voor de zaadbeddingen. Erg gemakkelijk zal het iedereen vallen om plekken te vinden, waarvan de ouden van dagen van een dessa u kunnen zeggen: „Mijnheer, dertig jaar geleden was hier een bron en nu is zij opgedroogd; of met het water van deze bron bewerkten wij dertig jaar geleden honderd bouws sawah en nu nauwelijks tien bouws, terwijl de rest op de regens moet wachten”.

De bevolking breidt zich reusachtig uit, en deze toename kan geen gelijken tred houden met uitbreiding van goede bouwgronden, om reden de nog beschikbare gesloten zijn voor de watervoorziening, en de reeds bestaande door verregaande verwaarloozing uitgeput zijn.

Ziedaar naar zijn beste overtuiging de hoofdoorzaak van den achteruitgang van den Javaan. Om uitgeputte gronden uit hun verval op te heffen, zijn twee factoren noodig, n.l. eene oordeelkundige bemesting en eene uitmuntende irrigatie, terwijl eene behoorlijke bewerking van den grond ook veel van invloed is. Heel lastig zal het wezen, om den uitgeputten grond door bemesting in waarde te doen stijgen, daar die bewerking niet tot de adat van den Javaan behoort. Het conservatisme van den Javaan komt nergens sterker uit dan bij de beoefening van den landbouw. Schrijver kent districten, b. v. het district Ngawen, afd. Blora, res. Rembang, waar dessa's zijn, die met goed gevolg hun sawahs bemesten. De klètong wordt bewaard in kuilen, en in de maand September of October daaruit gehaald en in hoopjes op de sawah gebracht, daarop uitgespreid en omgeploegd, dus ongeveer juist zooals dit overal in Europa geschiedt. Natuurlijk niet zoo consequent doorgezet, slordiger, doch een begin is er, een begin, dat de Javaan zijn eigen belang inziet.

Bij de invoering van dezen maatregel zal men op vele bezwaren stuiten.

Tot de voornaamste behoort zeer zeker de vorm van grondbezit. Immers, erfelijk individueel grondbezit is uitzondering, terwijl men overal aantreft communaal grondbezit met periodieke verwisseling. Voor de bemesting komt in hoofdzaak in aanmerking de klètong, gemengd met afval, bladeren, enz. De hooge waarde van deze mest zit in hare nawerking. De inlander zal dus weinig voor deze bemesting voelen, daar tegen den tijd, dat de mest begint te werken, de grond in andere handen zal zijn overgegaan. Om dit bezwaar uit den weg te ruimen, kan men twee wegen bewandelen: ten 1e. kan de bezitsvorm blijven, zooals zij nu is, doch men eische een stipte nakoming van de voorschriften omtrent bemesting; ten 2e. kan men het communaal bezit met periodieke verwisseling (norowito bagian) omzetten in communiaal bezit met vaste rechten (norowito matok).

Men make de bepaling, dat de vette gronden zwaarder belast worden dan de uitgeputte.

Van de bemesting kan men alleen eenig heil verwachten, wanneer zij consequent wordt doorgezet, en hiervoor is in de eerste plaats noodig de invloed van het dessahoofd. Deze particularis ziet natuurlijk in de verste verte het nut niet in van zoo'n maatregel. De man begrijpt zeer goed, dat er nu voor hem een tijdperk van veel soesah zal aanbreken, daar dagelijksche contrôle noodig is. Met onwillige honden is het slecht hazen vangen, zegt het spreekwoord, en daar waar de petinggi onschendbaar is, is er van de bevolking niet veel te verwachten. Van zelf komen we op deze wijze op de inl. ambtenaren.

Een flinke wedono weet daar wel raad op. Hij maakt een inspectie door de dessa en waarschuwt den petinggi, over eenige weken terug te zullen komen en dan de mest op de velden te willen aantreffen. Komt hij dan op den vastgestelden datum inspecteeren, en is aan de bemesting nog niets gedaan, dan kan een standje, waarbij het voorgeslacht van delinquent een groote rol speelt, en 's mans op eene hoogst onaangename wijze kennis heeft gemaakt met de karwarts van den verbolgen priaji, dikwijls wonderen doen. Om tot zoo'n maatregel over te gaan, is het zeer noodig, dat de ambtenaar niet bij zijn ondergeschikten in het krijt staat. Ten einde dit te voorkomen, geve men de ambtenaren een inkomen, evenredig aan zijne uitgaven.

Welbekend is het, dat een wedono of ass. wedono onmogelijk rond kan komen van zijn tractement. Waar komt het resteerende, dat hij noodig heeft, vandaan? Het zou ons te ver voeren van het onderwerp hier een relaas te geven van alle ongerechtigdheden, die in den lande door in soesah verkeerende priajis gepleegd worden. Hij acht het voldoende hier het bestaan van die informaliteiten te constateeren en de aandacht er op te vestigen, dat het grootste gedeelte der obscure wijze verkregen inkomsten afkomstig is van petinggis. En ziedaar wij zijn aan het kardinale euvel van ons bestuur op Java: een immoreele betaling van diensten heeft ten gevolg, dat ambtenaren altijd hun toevlucht moeten zoeken bij hun ondergeschikten.

Hierdoor is het baantje van petinggi een luxe-baantje geworden, waarbij de candidaat den stelregel volgt van stoppen en nog eens stoppen, waardoor de priaji elken invloed op hem verliest. Onnoodig is het hierbij tevoegen, dat de kleine man op zijn beurt gevild wordt.

De meeste klachten tegen den petinggi worden daarom in den doofpot gestopt, van daar het steeds meer en meer voorkomend verschijnsel, dat de bevolking en masse naar den controleur trekt, wanneer zij een klacht tegen een petinggi heeft, wel wetende, bij den inlandschen ambtenaar geen gehoor te zullen vinden. Zoo is het gouvernement oorzaak, dat door onvoldoende betaling van het inlandsche ambtenaarscorps elke maatregel genomen voor het wel en wee van den Javaan weinig uitkomsten zal opleveren, zoolang de verhouding van de machthebbende en de dienende niet is geworden een geheel correcte, n. l. een uitoefening van gezag gebaseerd op prestige. Elke verandering of verbetering in 't belang van den kleinen man zal gemakkelijk in te voeren zijn. Het eerste werk van ons bestuur moge dus zijn eene verbetering van het lot der priajis. Strenge maatregelen moeten genomen worden tegen de meer en meer in zwang komende gewoonte van regents-vrouwen, die er op staan dat de vrouwen van priajis op tractementsdag in den kaboepaten hun heele of halve tractement gaan verdobbelen.

Eene goede betaling kan vorderen eene strenge plichtsbetrachting. Elke verandering of verbetering in 't belang van den kleinen man zal dan gemakkelijk in te voeren zijn.

Nu is het onbegonnen werk!

Schrijver eindigt dit gedeelte van zijn opstel met den raad, om door een commissie, die het volle vertrouwen van den ambtenaar geniet, de grootte van het tractement te doen bepalen, waarbij men als maatstaf moet nemen, een voldoende bezoldiging, en als vergoeding daarvan een trouwe plichtsbetrachting. Elke consideratie voor tekortkomingen van familieleden van regenten etc. is een misdaad tegen den dessaman. Volg den adat, help den priaji (in hoofdzaak regent) zijn zorgen te verlichten door plaatsing van familieleden, die anders op zijn dak zouden komen, doch help alleen, als de betrokkene die hulp verdient. Zoodra hij ophoudt te zijn een goed ambtenaar, worde hij zonder aanzien des persoons ontslagen of gedegradeerd.

*(Wordt vervolgd.)*

## Van Vreemde Koloniën.

**De engelsch-fransche overeenkomst.** 't Is er dan toch eindelijk van gekomen, nadat gezaghebbende stemmen op koloniaal gebied van weerszijden hadden te kennen gegeven, tot hoever de partijen gaan konden om tot een vergelijk te komen. Den 8en dezer werd te Londen de overeenkomst, waarbij de fransch-engelsche geschillen op koloniaal gebied uit de wereld geholpen worden, door den franschen gezant Cambon en den engelschen minister van buitenlandsche zaken, lord Lansdowne onderteekend. Daags tevoren had de gezant, Cambon, den franschen minister van buitenlandsche zaken Delcassé, telegrafisch verwittigd, dat men het, op één punt na, eens geworden was. De gezant stelde met betrekking tot dat punt eene nieuwe redactie voor, onder mededeeling dat, zoo geen tegenorder mocht worden ontvangen, hij deze redactie in de aanhangige overeenkomst zou doen opnemen. Daar een tegenorder uitbleef, deed de heer Cambon, zooals door hem was aangegeven.

De overeenkomst bestaat uit: een verdrag met betrekking tot het zoogenaamde French-shore op New-Foundland, en tot de grensregeling tusschen de fransche en engelsche bezittingen in West-Afrika, welk verdrag door lord Lansdowne en den heer Cambon zal worden onderteekend; een verklaring, die betrekking heeft op Egypte en Marokko; benevens een drietal verklaringen, waarbij de geschillen worden uit den weg geruimd, die zich ten opzichte van Siam, Madagaskar en de Nieuwe Hebriden voordeden.

Wat nu de verschillende onderdeelen der overeenkomst aangaat, zij het volgende opgemerkt ten opzichte van:

1. New-Foundland.

Het geharrewar tusschen Engeland en Frankrijk ten aanzien van het „French Shore”, was 't gevolg van de bepalingen van den vrede van Utrecht en van dien van Versailles, waarbij den franschen visschers met uitsluiting van anderen het recht werd verleend, om in de territoriale wateren langs de westkust van het eiland, begrepen tusschen kaap Ray en kaap Sint-Johannes, de vischvangst te beoefenen en voor het drogen van den kabeljauw gebruik te maken van de kust, die op die manier voor de bewoners van het eiland zelven gesloten werd. Zulk een toestand werd bij de toename van de bevolking van New-Foundland, die in den loop der tijden van 4000 tot 200000 zielen steeg, al meer en meer ondraaglijk, zoodat de kolonie er op bedacht was om door tegenmaatregelen te trachten aan dien toestand een einde te maken. Zoo werd door de Bait-Bill van 1886 op het eiland de verkoop aan vreemdelingen van aas voor de vischvangst verboden. Verder deed zich nog eene nieuwe moeielijkheid voor, om den toestand ingewikkelder te maken, toen op het „French Shore” inrichtingen voor het inmaken van zeekreeften verrezen. De zeekreeft is geen visch, werd van engelsche zijde beweerd.

Een modus vivendi, telken jare hernieuwd, bestendigde sedert 1890 dezen precairen staat van zaken. Hiervoor zal nu het volgende in de plaats komen:

Frankrijk laat zijn rechten op het „French Shore”, d. i. het recht om er visch te bereiden en te drogen, los, maar behoudt voor zijne visschers het recht om langs dat gedeelte der kust ter vischvangst, ook ter kreeftenvangst te gaan, terwijl de Bait-Bill er buiten werking werd gesteld, zoodat de fransche visschers zich daar van aas zullen kunnen voorzien. Bovendien zal door een commissie van engelsche en fransche zeeofficieren worden uitgemaakt of en zoo ja, welke schadeloosstelling moet worden uitgekeerd aan fransche onderdanen, wier belangen door de nieuwe regeling van zaken worden geschaad. Van de uitspraak dier commissie zal beroep mogelijk zijn op een, door het haagsche Hof van Arbitrage aan te wijzen scheidsrechter.

2. West-Afrika.

Frankrijk zal zich voor zijne inschikkelijkheid ten aanzien van het „French Shore” in West-Afrika op ruime schaal beloond zien.

Een blik op de kaart is voldoende om te doen zien hoe in den loop der laatste twintig jaren in Noord- en West-Afrika een reusachtig fransch koloniaal rijk is ontstaan, dat van de Middellandsche zee tot aan den Congo reikt. De samenhang tusschen de verschillende deelen van dat rijk is evenwel nog niet bijster groot. Het droombeeld van den Transsaharien is nog steeds niet verwezenlijkt. Wel breidt zich van Algiers uit het rechtstreeksch fransch gezag steeds verder naar het Zuiden uit en zal de verbinding tusschen Algiers en Fransch Soedang eerlang tot stand zijn gekomen, maar voor de verbinding tusschen Fransch West-Afrika en Fransch Congo schenen, tengevolge van de, voor Frankrijk hoogst onvoordeelige, den 14den Juni 1898 met Engeland getroffen grensregeling onoverkomelijke hindernissen in den weg te staan. Die grensregeling maakte toch een verbinding tusschen den Niger in West-Afrika en het Tsjadmeer in Fransch-Congo over fransch gebied nagenoeg onmogelijk, tengevolge van de, daarbij door te trekken woestijnen.

Engeland wil nu de grensregeling van 1898 nog eens herzien en aan Frankrijk een gedeelte van het rijk Sokoto afstaan, waardoor aan de fransche provincie Zinder haar natuurlijke grenzen worden verzekerd en de weg tusschen Niger en Tsjad-meer door een vruchtbare landstreek kan worden aangelegd.

In de tweede plaats staat Engeland de Los- of Looseilanden, op nog geen 5 kilometers van de hoofdstad Conakry van Fransch Guinea verwijderd, aan Frankrijk af. Die eilanden waren in 1826 door de engelsche admiraliteit in bezit genomen, die er verder ook steeds zeer veel belang in stelde, en dat niet zonder reden. Zij waren in engelsche handen een machtig wapen voor een eventueel engelsch-fransch gewapend conflict, nadat ze eerst den handelaren uit het engelsch Sierra Leone goede diensten hadden bewezen voor het opslaan hunner waren, die ze aan de, van Foeta Djallon en van den Boven Niger komende karavanen verkochten. Sedert de oprichting en de ontwikkeling van Conakry, ging de handel der Los-eilanden achteruit, zoodat die op het oogenblik niets meer beteekent, wat echter niets afdoet aan de strategische waarde van den archipel. De afstand hiervan door Engeland is dan ook voor Frankrijk een niet te versmaden cadeautje.

Maar, nog meer heeft Engeland over voor eene oplossing der French Shore-quaestie. In hetzelfde jaar 1898, toen Frankrijk zich, wat de grensregeling in de buurt van het Tsjad-meer aangaat, door de engelsche diplomatie bij den neus liet nemen, werden ook de grenzen der engelsche kolonie Gambia vastgesteld. Daarbij werd bepaald dat aan Engeland een strook toekwam, die zich in alle richtingen tot op 10 kilometers afstand van 't bevaarbaar gedeelte van de Gambia uitstrekt. Dientengevolge lag er, tusschen de fransche bezittingen aan de Boven-Gambia en 't punt tot waar de rivier bevaarbaar is, een 10 kilometers breede, aan Engeland toebehoorende strook. Door den afstand van Garbaterda en 't omliggend gebied aan het bevaarbaar gedeelte van de Gambia, komt Engeland aan Frankrijk tegemoet, dat nu zijn zeeschepen langs genoemde rivier rechtstreeks naar fransch gebied kan doorzenden.

3. Egypte en Marokko.

In den politieken toestand der beide landen wordt door de engelsch-fransche enterne geen verandering gebracht. De khedive mag nog steeds in naam zijn land blijven bestieren, waar de Engelschman intusschen de lakens uitgeeft, 't zij gezegd tot heil van land en volk, terwijl de sultan van Marokko ook zoogenaamd baas in zijn rijk blijft. Alleen legt Frankrijk zich nu bij de bezetting van Egypte door de Engelschen neer, terwijl Engeland van zijn kant aan Frankrijk 't recht toekent om te waken over de rust in Marokko en om aan 't marokkaansch bestuur den steun te verleenen, waaraan 't behoefte mocht hebben voor de noodige hervormingen op verschillend gebied

Wat Egypte betreft is de overeenkomst hoofdzakelijk van financieelen aard. Egypte en zijn engelsche raadslieden wenschten in het bezit te komen van de uit de conversie der egyptische schuld van 1890 voortspruitende besparingen. Frankrijk wilde daar niets van weten on zoo stapelden zich sedert 1890 millioenen op millioenen, totdat nu een bedrag van omstreeks 70 millioen gulden bij elkaar is. Het bestuur van Egypte krijgt nu de vrije beschikking over dit bedrag. Het zag ook zijn wensch inwilligen met betrekking tot het onderpand voor de staatsschulden. Tot nu waren verschillende inkomsten enz. bestemd als onderpand voor de richtige nakoming der, op het land rustende verplichtingen. Frankrijk stemt er in toe dat de grondbelasting voortaan alleen als waarborg strekke, wat, terwijl het onderpand meer dan voldoende is voor de schuldeischers, voor Egypte minder lastig is, dan wanneer het voor hetzelfde doeleinde de belastingen van vier provinciën, de douane-inkomsten en de spoorwegopbrengsten moet reserveeren, zooals tot nu het geval was. In ruil voor deze inschikkelijkheid erlangt Frankrijk belangrijke financieele voordeelen. De egyptische schuld bestaat uit: de geunifieerde schuld, aflosbaar in een tijdperk, dat in het jaar 1941 eindigt; de gepriviligeerde 3½ pct. leening van 1890 (niet aflosbaar voor den 15en Juli 1905); de 4 pct. schuld van de Daira-Sanieh van 1890 (niet in te lossen voor den 15en October 1905); hypothecaire obligatiën ten laste der domeinen van 1878 (niet voor 1908 in te lossen); de gewaarborgde schuld van 1885. Zooals de zaken voor de jongste engelsch-fransche entente stonden en nu nog in afwachting harer bekrachtiging staan, zouden de egyptische schulden, te beginnen met het volgend jaar, geleidelijk kunnen beginnen te verdwijnen en daarmee de voornaamste waarborg voor het internationaal toezicht en het niet geheel te loor gaan van den franschen invloed aan de boorden van den Nijl. Bedoelde entente geeft nu voor de aflossing dier schulden verschillende termijnen aan, waardoor b. v. de fransche houders van geunifieerde-schuldbewijzen er met meer dan 60 millioen franken voordeeliger uitkomen dan bij een onmiddellijke aflossing het geval zou wezen.

Voorts treedt Engeland toe tot de Conventie van 1888, waarbij de neutraliteit van en de vrije doortocht door het Suez-kanaal werden gewaarborgd. Tot nu had Engeland zulks steeds geweigerd. Zijn toestemming op dit oogenblik is van het meest belang, daar Japan bij de conferentie van 1888 niet was vertegenwoordigd en Rusland wel en daartoe is toegetreden.

Wat Marokko aangaat verbindt de engelsche regeering zich om aan Frankrijk niets in den weg te leggen bij zijn vreedzaam voortdringen in genoemd rijk. Beide regeeringen nemen op zich om gedurende dertig jaren de vrijheid van den handel te handhaven en er voor te waken dat geen versterkingen aan de kust worden opgericht. Het behoeft niet te worden gezegd dat de integriteit van het marokkaansche rijk en het voortbestaan van 't huidig zelfbestuur door beide partijen worden gewaarborgd. Frankrijk zal slechts zijn invloed in de plaats stellen van de verschillende elkander vijandige invloeden, welke zich ginds deden gevoelen. Het zal zijn hulpbronnen ter beschikking van den sultan stellen ten behoeve van de hervorming van zijn land. De Keizer van den Sahara begint nu leelijk in het gedrang te komen, daar met 't tot stand komen dezer entente Marokko, al spoedig in dezelfde verhouding tot Frankrijk zal komen te staan, als het regentschap Tunis, al zal 't wel 'n tijdje duren voordat men er officieel als van 'n regentschap overzal spreken. Maar in elk geval wordt de fransche invloed in dien hoek van Afrika zóó groot, dat de heer Lebaudy nu zijn matten wel zal kunnen rollen, als hij 't niet wijselijk alreeds gedaan heeft.

4. Siam.

Wat is er al niet te doen geweest tusschen Engeland en Frankrijk over dezen bufferstaat, die het voorrecht heeft tusschen de engelsche en fransche bezittingen in Achter-Indië te zijn gelegen. Aan weerszijden vraatzuchtige monsters bereid om 't hapje naar binnen te slaan maar bang toch 'n beetje voor elkaâr telkens eventjes de tanden slaand in de taart, opkijkend dan weêr met nijdig gebrom. Maar Siam legde er toch 't loodje bij, getuige het voortdringen der Engelschen in de maleische staatjes onder siameesche heerschappij, getuige ook de afstand van een deel van zijn grondgebied aan den rechteroever van de Mekong aan Frankrijk, waartoe het zich bij het onlangs onderteekend verdrag genoodzaakt voelde over te gaan.

De onderlinge naijver tusschen Johnny en Marianne trad evenwel niet alleen te voorschijn daar, waar 't zij Engeland, 't zij Frankrijk in de betrekkelijke grensgebieden zich voordeelen trachtten te bedingen, maar ook ten opzichte van het gebied, waarvan bij de Conventie van 1896 tusschen Engeland en Frankrijk gesloten, de neutraliteit gewaarborgd was, en dat het stroomgebied van de Petsjaboerie, Meiklong, Menam, en Bangpakong en hunne zijrivieren omvat, benevens de kuststrook gelegen tusschen Moeong Bang Tapan en Moeong Pasé, benevens de streek begrepen tusschen de engelsch-siameesche grens, de Mekong en de oostelijke grens van het stroomgebied van de Meing. Ten opzichte van dat gebied, waren beide contracteerende partijen bovendien overeengekomen, welke overeenkomst echter herhaaldelijk werd geschonden, dat zij er ten behoeve van zich zelve of van de betrekkelijke onderdanen geen voordeelen zouden trachten te verwerven, welke niet aan beide partijen gemeen waren.

De belangrijkste vraag echter, welke zich naar aanleiding van de conventie van 1896 voordeed was wel of daarbij aan Frankrijk ten Oosten van bedoeld gebied en aan Engeland ten Westen daarvan volle vrijheid van handelen werd gelaten, onder het voorbehoud, dat niet getornd zou worden aan den ten opzichte van gebieds-uitbreiding der betrokken landen en koloniën bestaanden toestand. In Frankrijk was men geneigd de conventie aldus uitteleggen, maar lord Salisbury gaf tot tweemalen toe te kennen dat de engelsche regeering er niet zoo over dacht.

Bij de jongste entente wordt de fransche opvatting gehuldigd en kunnen John Bull en Marianne nu naar staphorstsche manier de siameesche koek beginnen op te peuzelen. Als ze voordat ze tot Bangkok komen 't maar niet weer oneens zijn geworden.

5. Madagaskar.

Engeland ziet officieel af van verder verzet tegen de, door Frankrijk voor deze kolonie ingestelde douane-politiek.

6. Nieuwe Hebriden.

De vraag: fransch of australisch? wordt bij deze overeenkomst niet beantwoord. Men heeft er zich toe bepaald om de instelling eener commissie aan te nemen, die zich zal hebben bezig te houden met de geschillen over grondbezit in dien archipel.

## Bureau voor Handelsinlichtingen te Amsterdam.

Het Koloniaal Museum te Haarlem stelt gedurende het tweede kwartaal van dit jaar in de Museumkamer van het Bureau voor Handelsinlichtingen (Damrak, hoek Oudebrugsteeg) te Amsterdam ter bezichtiging de navolgende artikelen, om die bijzonder onder de aandacht van belanghebbenden te brengen:

1. Tabak uit Deli.
2. Maté, ook genaamd, Paraguay Thee.
3. Java-kina. De grootste pijp kinabast, die op de wereldmarkt is voorgekomen.
4. Vervalschte peper.
5. Katoen van St. Eustatius (N. West-Indië.)
6. Katoen uit Ned. Oost-Indië.
7. Soeari noten. -- In Suriname *bokkenoten* genoemd.
8. Insecten-was. — Uit Japan.
9. Aloë's van Curaçao, Bonaire en Aruba.
10. De Anti-lepra plant.
11. Voedingsmiddelen uit W.-Indië.
12. Nieuwe aetherische oliën van Java.

In het „Algemeen Nederlandsch Exportblad” van 13—20 April, waaruit wij deze opgave overnemen, zijn omtrent alle hierbovenstaande uitstallingen gedetailleerde omschrijvingen te vinden.

In aansluiting met No. 12, is ook de vorige inzending van oliën der fabriek „Odorata”, waaronder bijv. zeer goede Java citronella-olie, cananga-olie, patchouly-olie, nog te Amsterdam uitgestald. Op verzoek der aldaar gevestigde „Fabrique der parfums artificiels” (A. Maschmeyer & Co.) is aan dezen industrieel gelegenheid gegeven, naast de *natuurlijke* oliën ook eenige nieuwe *kunstmatige* oliën voor parfumerie-doeleinden uit te stallen: men kan beide thans vergelijken.

Een volgend 12-tal zaken komt met 1 Juli a. s. aan de beurt. De Directeur van het Koloniaal Museum zal zich beijveren deze kleine, voor ieder kosteloos toegankelijke exposities, in de onmiddellijke nabijheid der Amsterdamsche Beurs, actueel en zoo nuttig mogelijk te doen zijn, en hij houdt zich daartoe aanbevolen voor medewerking, in 't bijzonder van planters en kooplieden in de overzeesche gewesten, alsmede van de Nederl, consulaten.

De Directeur van het Koloniaal Museum, Dr. M. Greshoff, is des Woensdags van 11½—1 uur voor een ieder te spreken in het Bureau voor Handelsinlichtingen.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 12 April 1907, N°. 15.

Van Gorkum: Dertig jaren Kinamarkt in woord en beeld, door C. H. O. M. von Winning. — Koloniaal Museum. — Nieuwe mijnwetgeving in Ned.-Indië (vervolg der voordracht van den heer R. D. Verbeek). — De koffie-cultuur in Centraal-Amerika (vervolg). — L. B. J. Coca. — Cacao-crisis in Suriname. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Elseviers Maandschrift. April 1904.

Sawa Loento, door E. C. (met afbeeldingen).

Tijdschrift voor Binnenlandsch Bestunr. Maart 1904.

C. J. Hasselman: Hongersnooden in Britsch-Indië en de lessen die wij daaruit kunnen trekken (overgenomen uit „de Indische Gids”). — H. F. Damsté: Bestuurscontinuïteit. — Mas Ngabehi Dwidjosewojo: Over het geven van feesten en bijdragen hiertoe en de daartegen te treffen maatregelen. — C. J. Hasselman: Vastlegging en bijhouding van Java's economischen toestand. — Mondelinge behandeling van de Indische Begrooting voor 1904 (Dep. van B. B). — Varia: De Landrente-overpeinzingen van het Algemeen Handelsblad. — Het uitstoelen der rijstplant. — Onze rechtspraak, hoofdoorzaak van de verwaarloozing van ooftteelt op Java.

Natuurkundig Tijdschrift van Ned.-Indië. 4e afl. 1907/04.

Dr. W. van Bemmelen: The daily Field of Magnetic Disturbance. — G. A. A. D. van der Sande: Aanteekening omtrent de weersgesteldheid op Meto Debie (Humboldtsbaai, Nieuw-Guinea). — Windrichting te Merauke volgens uurwaarnemingen verricht gedurende de maanden Febr.—Juli 1902. — Dr. Ch. M. van Deventer: Over de Hydrostatika van Archimedes. — Verslag van de voordracht over Nieuw-Guinea gehouden door Prof. Wichmann in de bestuursverg. van 30 Sept. 1903. Enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 22 April | 6 Mei | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 29 April | 13 Mei | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 19 April | 3 Mei | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 26 April | 10 Mei | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 16 April | 30 April | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 22 April | 6 Mei | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 25 April | 9 Mei | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Mei | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 20 April | 4 Mei | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 26 April | 10 Mei | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Sonthampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

## Vereeniging OOST en WEST.

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een baboe die naar Indië wenscht terug te keeren. Zij spreekt ook Engelsch.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Zes Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 6. Donderdag 21 April 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ....................
*wonende te* .................... *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f* ..........
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



Met leedwezen vernemen wij, dat de Oud-Resident van Ternate en onderhoorigheden, **Dr. D. W. Horst**, in den ouderdom van 58 jaren, op 10 April jl. te Amsterdam overleden is.

Onze Vereeniging verliest in hem een ijverig lid; Boeatan een warm voorstander van de bevordering der O. Indische Kunstnijverheid.

## Mededeelingen.

### I. Van het Dagelijksch Bestuur:

A. **Jaarlijksche Algemeene Vergadering der Vereeniging** op **Maandag 25 April a.s.** des n.m. te **3 ure** in het **American-Hotel** op het Leidsche plein te **Amsterdam.**

**Agenda:**

1°. Mededeeling der werkzaamheden van het Bestuur in het afgeloopen jaar en van den toestand der Vereeniging (Jaarverslag).

2°. Rekening en verantwoording over het beheer van de geldmiddelen der Vereeniging. (Volgens art. 10 van het huish. regl. zullen de geverificeerde rekening en verantwoording van den penningmeester van af Maandag 18 April tot en met Zaterdag 23 April van des v.m. tot 's namiddags 5 ure ter inzage liggen op het Bureau van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging, Plaats 9 te 's Gravenhage).

3°. Verkiezing van *zeven* leden voor het Hoofdbestuur. waaronder *één* lid voor Leiden en *één* voor Zutphen. De vijf andere in de plaats van de heeren *D. F. Romein* uit Utrecht, *J. Jonker* uit Arnhem, *G. A. Scherer* uit den Haag, *Mr. D. Fock* uit Rotterdam en *L. P. F. Schimpf* uit den Haag. Van deze stelt alleen de heer *Romein*, die tevens 2e secretaris is, zich wegens drukke bezigheden niet herkiesbaar.

(De kandidatenlijst opgemaakt naar de van de Afdeelingen ontvangene opgaven, volgt aan het slot).

4°. Benoeming der commissie, belast met het onderzoek der Rekening en Verantwoording van het Hoofdbestuur over het loopende jaar.

5°. Voorstel van het Hoofdbestuur om de 1e alinea van art. 9 van het *Huishoudelijk Reglement* te wijzigen, en voortaan te lezen als volgt:

»Het Dagelijksch Bestuur, waartoe, in afwachting eener »definitieve vermeerdering bij wijziging der Statuten, »thans ook de Vice-President zal behooren, vergadert in »den regel enz. . . . .

en om in verband hiermede de 4e en 5de alinea te vervangen door eene 4e luidende:

»De besluiten van het Dagelijksch Bestuur worden genomen bij meerderheid van stemmen. Staken de stemmen »dan geeft die van den president den doorslag.»

*Toelichting*. Dit voorstel wordt gedaan ingevolge een in de vorige Algemeene Vergadering genomen besluit.

6°. Verslag van het beheer der obligatie-leening en de exploitatie van het Gebouw, Laan van Meerdervoort 195 te 's Gravenhage.

7°. De afdeeling *Groningen* voortaan te noemen *Groningen en omstreken*.

*Toelichting*. Dit houdt verband met leden buiten Groningen, die zich bij die Afdeeling hebben aangesloten.

8°. Contract met den drukker en uitgever van het Koloniaal Weekblad en Redactiekosten.

*Toelichting*. Het Dagelijksch Bestuur deed pogingen om een voordeeliger contract te krijgen dan het thans bestaande, hetgeen noodig zal zijn, wil men het bestaan van ons blad voor goed verzekeren.

Voor de kosten der Redactie is opnieuw een crediet van f 1000 noodig.

9°. Voorstel der Afdeeling Groningen om speciale publieke lezingen, door het geheele land te doen houden, ten einde de belangstelling in onze kolonie Suriname te bevorderen en de middelen aan te geven op welke wijze Nederlanders dáár een goed bestaan kunnen vinden.

*Toelichting*. De afdeeling *G* is van meening, dat dit voorstel van zooveel gewicht is, dat er redenen zouden kunnen bestaan voor Z. E. den Minister van Koloniën om tot het doen houden dier lezingen van Regeeringswege eene bijdrage te verleenen.

**NB.** Van de Afdeeling Amsterdam kwam nog het voorstel om in de Alg. Vergadering te bespreken:

De mogelijkheid om in Amsterdam een filiaal van „Boeatan" te krijgen en de gelegenheid om op zich zelf of in eene bestaande Restauratie een rijsttafel te openen.

### Candidaten voor de verkiezing der Hoofdbestuursleden:

**Voor Den Haag**, (2 leden).

G. A. Scherer, (aftredend lid, herkiesbaar).
L. P. F. Schimpf, idem.
J. G. L. Ducker.
J. Habbema.
W. van der Zijl.
Mej. J. G. Tromp.
Mr. G. van Slooten.
Mevr. M. Tersteeg Pronk.
„ M. J. Hijmans van Anrooy—Voswinkel Dorselen.
Mej. H. W. van Baak.
George Kepper.

**Utrecht**, (1 lid).

Mevr. J. van Oeveren—van Schaick.
„ J. W. Weusman—Luitjes.
Prof. Dr. F. A. F. C. Went.
Dr. L. C. van der Burg,
Mevr. B. Eykman—v. d. Kemp.

**Leiden**, (1 lid).

J. A. van Hamel.
Prof. Mr. J. E. Heeres.
G. G. van Buttingha Wichers.
G. G. van der Kaade.

**Breda** (1 lid).

F. P. L van Driel (uitvallend lid, herkiesbaar.)
J. C. van Reyn.

**Zutphen** (1 lid).

Th. J. A. van Zyll de Jong.
F. J. D. Noordhoek Hegt.
J. A. A. In't Velt.
J. Brouerius van Nidek.
A. Walland.
C. P. J. van Baarda.

**Arnhem** (1 lid).

J. Jonker (uitvallend lid, herkiesbaar).
P. J. Avis.
F. J. F. A. Liefrinck.
H. Allan.

**Rotterdam** (1 lid).

Mr. D. Fock, (uitvallend lid, herkiesbaar).
Mej. J. van der Schuyt.
Jhr. mr. J. L. W. C. van Weiler.
A. P. W. van Meurs.

**B. Hoofdbestuursvergadering**

**des voormiddags te 11 ure** op denzelfden dag en terzelfder plaatse als de Algemeene Vergadering.

**Agenda:**

Voorafgaande bespreking van de punten, die in de Algemeene Vergadering zullen worden behandeld.

## II. Aan alle leden en belangstellenden:

Het Dagelijksch Bestuur vestigt er in 't bijzonder de aandacht op, dat **alle leden der Vereeniging toegang hebben tot de**

**Algemeene Vergadering,**

die op **Maandag 25 April**, des n. m. **ten 3 ure** zal plaats hebben in het **American Hôtel, Leidsche plein**, te **Amsterdam** en dat zij, niet alleen, volgens onze statuten, het recht hebben om aan de besprekingen en discussiën deel te nemen, maar dat het Hoofdbestuur er juist véél prijs op zal stellen, om van de leden eventueel op- of aanmerkingen in het belang der Vereeniging te mogen vernemen.

Na afloop der Vergadering zal er gelegenheid zijn om gemeenschappelijk te dineeren. Men kan zich daartoe op den dag der Vergadering opgeven aan den Secretaris van het Hoofdbestuur.

Om, vooral voor de buiten Amsterdam wonende leden, de reis naar de hoofdstad nog loonender te maken, zal in verband met de onlangs door den heer F. Fokkens met zooveel succes gehouden voordrachten over Timor, eveneens op denzelfden dag en terzelfder plaatse van **1 tot 6 uur n. m.**, *met vrijen toegang voor iedereen*,

**een tentoonstelling van Timorsche Kunstnijverheid-voorwerpen**

worden gehouden, die door verschillende particulieren en door de Mpij. „Boeatan" welwillend daartoe werden afgestaan. Zij, die op dat eiland geweest zijn, onze groep-tentoonstellingen in den Haag bezochten, of b.v. kennis hebben genomen van J. A. Loebèr's geïllustreerd werk: „*Timoreesch snijwerk en Ornament*", verleden jaar door het Instituut van Taal- Land- en Volkenkunde van Ned. Indië uitgegeven, weten hoeveel moois de Inlanders daar kunnen voortbrengen, op het gebied zoowel van snij-, als van weef- en vlechtwerk; zij zullen zeker niet verzuimen a. s. Maandag een kijkje te komen nemen in het American hôtel en hunne vrienden en kennissen aan te sporen hetzelfde te doen. Eenige leden onzer commissie tot bevordering der Indische nijverheid en huisvlijt, hebben gaarne op zich genomen de belangstellende bezoekers op deze tentoonstelling rond te leiden en desgewenscht zooveel mogelijk in te lichten.

### III. Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht: Voordracht door Mr. W. Scheuer.

Van de Afd. den Haag der *Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht* werd voor de leden van *Oost en West* eene uitnoodiging ontvangen tot het bijwonen van de **Openbare Vergadering**, die plaats zal hebben op **Vrijdag 29 April**, des avonds ten **8 ure precies**, in de Zaal **Concordia** op het *Alexandersplein*, den Haag.

In die Vergadering zal *Mr. W. Scheuer* spreken over: **Den Maatschappelijken- en rechtstoestand der Vrouw in Ned.-Indië**. De inleiding wordt gevolgd door een vrij debat.

Het verheugt ons, dat de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht het goede voorbeeld geeft aan de Nederlandsche Kiesvereenigingen, door in hare samenkomsten een onderwerp van Indisch belang aan de orde te stellen. Wij hopen dan ook, dat de leden van „Oost en West" van de uitnoodiging een ruim gebruik zullen maken. *Mr. W. Scheuer* is als schrijver bekend door zijn werk over „Het grondbezit in de Germaansche Mark en de Javasche Dessa" en zijn pas verschenen boek: „Het personenrecht voor de Inlanders op Java en Madoera".

Eene entreekaart is voor onze leden niet noodig, daartoe kan het vertoonen van dit nummer van het Koloniaal Weekblad dienen.

## Inkrimping.

Uit een paar opmerkingen, die wij mondeling en schriftelijk ontvingen, is het ons gebleken, dat hetgeen wij over het inkrimpingsvoorstel van Van Kol schreven, door enkele onzer lezers niet geheel juist is begrepen geworden en dat er daaronder zelfs zijn geweest, die gedacht hebben, dat ook wij twijfelden aan de macht en de kracht van het Nederlandsche volk om, *als het dit ernstig wil*, geleidelijk, ook zonder eenige inkrimping, alles te doen, wat voor de wederopkomst van Java en voor de behoorlijke ontwikkeling der Buitenbezittingen noodig is.

De parabel, waarmede wij ons eerste opstel «Het voornaamste Sociale Vraag voor Nederland," in no. 52 van den vorigen jaargang hebben besloten, was anders o.i. duidelijk en sprekend genoeg en in ons artikel in no. 4 van 7 April j. l., dat tot titel draagt, hetgeen wij hierboven schreven, hebben wij nogmaals doen uitkomen, dat wij met de koloniale specialiteit der S. D. A. P. volkomen van meening verschillen, waar deze veronderstelt, dat het zou liggen boven de krachten van ons klein Rijk en zijne vijf millioen inwoners: om voor Oost-Indië alles te doen, wat noodig is.

Onze schuld is het echter niet, dat het sedert jaren praten over voortdurenden achteruitgang op Java en over eene eereschuld van Nederland, terwijl er niets anders gedaan werd dan het gelasten van een langwijlig onderzoek, bij ons de vrees heeft doen ontstaan voor den invloed van schrijvers en persorganen, die den eenen dag den mond vol hebben over de in Indië bestaande nooden en het noodzakelijke om ten spoedigste hulp te bieden, terwijl ze den anderen dag betoogen, dat het toch nog zoo erg niet is en dat Nederland al reeds een halve eeuw en meer heeft getoond, dat het voor zijne taak in Azië volkomen berekend is. Wij zijn bevreesd, dat door dien invloed, een groot deel van het volk niet tot het besef kwam of zal komen, dat alleen flink, dadelijk en onbekrompen handelen — een nieuwen koers dus — de bezittingen in Azië en derhalve ook het koloniale-Nederland redden kan.

Ons eenig streven was dan ook, om de Nederlanders te doordringen van den grooten ernst van den actuëelen toestand en zijne bestuurders aan te sporen om aan wikken en wegen, zoo spoedig mogelijk een eind te maken.

Een onzer vrienden schreef ons:

«Ik ben 't volmaakt met u eens, dat door«tastende maatregelen moeten worden getroffen «om Indië weder er boven op te kunnen helpen, «maar ben evenzeer overtuigd, dat hiertoe noodig «is, dat de publieke opinie in Nederland zich daar«vóór moet verklaren, welk resultaat m. i. niet «kan worden bereikt, wanneer men overdrijvende, «en het goede, dat ons bestuur in *Indië* in ver«gelijking met andere koloniën, *niettegenstaande «zijn ernstige tekortkomingen* (wij cursiveeren) «heeft gewrocht, over het hoofd ziende, den toe«stand m. i. ten onrechte zóó schetst, alsof daar«door verkoop van een deel onzer bezittingen «zich als 't ware aan ons opdringt.»

En dan eenige regels verder:

«Indië moet geholpen worden, maar door Neder«land, en ligt het nu op den weg onzer Vereeniging «om in 't zog van den heer van Kol varend, die «zelfs eens erkende, dat overdrijving hem niet «vreemd was, moedeloosheid te zaaien, waar «frissche moed, 't oog slechts op de toekomst «gericht, in de allereerste plaats noodig is om 't «doel te bereiken?»

Wij gaan met dien edeldenkenden vriend, waar hij tot kracht en opgewektheid aanspoort, volkomen accoord, maar kunnen volstrekt niet begrijpen, hoe hij er toe kwam, uit hetgeen in 't Koloniaal Weekblad werd geschreven, aan 't zaaien van moedeloosheid te denken. Het gansche werk van «Oost en West» moet hem blijk genoeg zijn, dat van die Vereeniging slechts de aansporing kan uitgaan om, meer en meer, krachtig en opgewekt aan het brengen van voorspoed in de koloniën te arbeiden.

Wij hebben in het K. W. den heer v. K. verdedigd tegen de verwijtingen en de plaatsing aan den schandpaal, die hij als man van kennis en van ijverige toewijding aan de belangen van zijn land, zeker niet verdient, al ziet hij dan ook sommige zaken anders in dan wij.

In plaats echter van in zijn zog te varen, hebben wij juist onze geestverwanten willen aansporen, het bewijs te leveren, dat wij inkrimping niet noodig hebben, in geen enkel opzicht hulp behoeven, omdat, naar wij hopen, de energie van het oude Nederland nog steeds, zij het dan ook smeulend, voortleeft in het tegenwoordige geslacht!

## Week-Overzicht.

De commissie ter voorbereiding voor de aanwijzing in 1904 van candidaat-ambtenaren voor den indischen dienst is nu zelf aangewezen en bestaat uit de heeren G. W. W. C. baron van Hoëvell, voorzitter, Dr. H. Kern, J. M. L. Keuller, J. Mullemeister en Dr. F. L. Rutgers leden en M. G. D. Klaasen, secretaris.

De Kamer van koophandel en fabrieken te Oldenzaal heeft, naar aanleiding van een, van den minister van waterstaat, handel en nijverheid ontvangen schrijven betreffende den ongunstigen toestand der britsche katoennijverheid, aan dien minister een adres gericht, waarin zij er op wijst, dat 't ook voor de nederlandsche katoennijverheid van 't grootste belang is, dat uitbreiding aan de katoencultuur worde gegeven. Nu is onlangs een comité van twentsche fabrikanten op audientie geweest bij den minister van koloniën, om bij dezen aan te dringen, dat stappen zouden worden gedaan in de, door de »British Cotton Growing Association« ingeslagen richting, om de katoencultuur in onze koloniën te bevorderen. De minister, hoewel sympathie betuigende en in het algemeen ondersteuning toezeggende, bleek, vooral naar aanleiding van een stuk over katoencultuur in Indië, dat in den 14en jaargang van *Teysmannia* voorkomt, de meening te zijn toegedaan, dat de gronden op Java minder geschikt zouden wezen om goede katoen te verbouwen. Met 't oog hierop wordt in genoemd adres het volgende opgemerkt:

»Naar wij van het comité vernemen, betreft dit artikel vooral de katoencultuur op Java ongeveer 40 jaar geleden en dat sedert op dat gebied veel ondervinding is opgedaan en het succes vooral afhangt van de keuze van zaad, planting enz.

Het comité heeft van verschillende katoenaanplantingen der laatste jaren op Java monsters ontvangen, die veelal gelijkstaan met de amerikaansche katoen en er worden in verschillende residenties belangrijke proeven genomen; in het regentschap Demak b. v. zou de cultuur thans reeds 2½ millioen kilogr. ongezuiverde katoen beloopen. Er ontbreken daar echter egrineermachines en persen. Op Sumatra en Borneo moeten eveneens geschikte gronden aanwezig zijn; de daarvan verkregen katoen overtreft volgens ontvangen monsters dikwerf de amerikaansche katoen in kwaliteit.

Op de eilanden van West-Indië, zooals St. Eustatius en St. Martin, zoomede in Suriname is het bekend, dat de katoenplant prachtig gedijt; daar is het succes geheel zeker, doch er ontbreekt kapitaal en door het geven van voorschot

onder behoorlijk toezicht der Regeering, zou daar een heerlijk resultaat kunnen verkregen worden, tot grooten zegen van de bevolking."

Onder de 12 artikelen, die gedurende het tweede kwartaal van dit jaar door 't Koloniaal Museum in de museumkamer van het Bureau voor handelsinlichtingen te Amsterdam ter bezichtiging zijn gesteld, om 1 Juli a.s. voor een volgend 12-tal zaken plaats te maken, behooren, zooals reeds uit ons vorig N°. bleek, monsters katoen van Sint Eustatius en uit Nederlandsch-Indië.

Moge van Sint Eustatius voor de katoencultuur op onze west-indische eilanden de victorie beginnen; wat Nederlandsch-Indië aangaat, schijnt die rol te zijn weggelegd voor Demak, welks regent zich voor de zaak spande en een pikoel gezuiverde katoen ter beoordeeling naar Europa zond, waarop het volgend resultaat werd verkregen:

„Het monster Java-katoen, ons ter beoordeeling voorgelegd, is een zeer bruikwaardig product en verre te verkiezen boven hetgeen wij tot nog toe van Java zagen. Op 't oogenblik zouden wij daaraan een waarde toekennen van 28 cts. per ½ K.G., dat is ruim f 30 per picol. Door een onzer bekende spinners in behandeling genomen, was zijn ervaring, dat het product zeer goed voldeed."

Dat de katoen-cultuur reeds in Nederlandsch-Indië wordt beoefend, is bekend, doch op welke kleine schaal het zijn product op de wereldmarkt brengt, blijkt wel uit de volgende gegevens, door zijn bataviaschen correspondent aan het *Alg. Hbl.* verstrekt:

„De uitvoer van katoen (ruwe) uit Ned. O.-Indië in 1902 was als volgt:

van Palembang 2063 tons naar Singapore.
„ Bali 428 „ „ „
„ Lombok 214 „ „ „
„ Java 2636 „ „ Hongkong en Japan.

De gegevens van 1903 zijn nog niet bekend; alleen dat de uitvoer van Java was 2698 tons in 1903 tegen 2636 in 1902, dus vrijwel stationnair."

In een nota, naar aanleiding van het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer op de voorgestelde wijziging in het contract met den Koninklijken West-Indischen Maildienst, zegt de minister van waterstaat, handel en nijverheid, dat hij van het denkbeeld van een wekelijksche vaste vaart volstrekt niet afkeerig is. De uitvoering van het denkbeeld zal echter zeer belangrijke uitgaven medebrengen. Niettemin zal de minister het bij de directie der Vennootschap en zijn ambtgenoot van koloniën aanhangig maken.

In antwoord op de vraag, waarom in het contract een bepaling wordt gemist als is opgenomen in de overeenkomst voor de bediening van de paketvaart in den Nederlandsch-Indischen Archipel en in die voor het onderhouden van een geregelden stoomvaartdienst tusschen Java, China en Japan, betreffende het eventueel van gouvernementswege in huur of in eigendom overnemen van stoomschepen, wijst de minister er op, dat het onderwerp van bedoelde overeenkomsten zich beperkt tot de vrachtvaart, terwijl bij het contract met den *West-Indischen Maildienst* het postvervoer op den voorgrond staat. In de mailcontracten met de *Nederland* en de *Rotterdamsche Lloyd*, is bedoelde bepaling evenmin opgenomen.

In een uitnemend gesteld artikel „Onnoodige Moedeloosheid" treedt de *Nieuwe Courant* in haar avondnummers van den 12en en 13en dezer te velde tegen het denkbeeld van inkrimping van ons koloniaal bezit, door den heer van Kol den 20en November l.l. aan de hand gedaan „na ernstige overwegingen met zijne partijgenooten", van wie echter op het jongste congres der S. D. A. P. o. a. Mr. Mendels opmerkte, dat lang niet alle afdeelingen der partij het over 't voorstel eens zijn, en ook 't Kamerlid Mr. Troelstra constateerde, dat de Kamerfractie geen voorstel tot verkoop van koloniaal bezit heeft gedaan, dat dit alleen het denkbeeld is van den heer van Kol, meer niet.

Het blad geeft zich de moeite het denkbeeld te analyseeren en komt dan tot de volgende conclusie:

„Neen! De grond voor het denkbeeld van inkrimping zit in iets ander: in de mogelijkheid om het overblijvende te brengen tot grooteren bloei. Het eene deel ter zijde zetten ten bate van het andere en — ten bate van Nederland. Want ten slotte kan Nederland er bij winnen, omdat — ging het plannetje door, zoo mooi als Van Kol en anderen hopen — Nederland geen hulp meer zoude behoeven te praesteeren."

Het knoopt dan aan die conclusie deze beschouwing vast:

„En hier komen wij weder op het cardinale punt. Is Nederland niet in staat voldoende hulp te bieden, waar Indië dit noodig heeft? Die vraag is nog nooit voldoende onder de oogen gezien. Nog nooit heeft de krachtmeting plaats gevonden en zonder deze kent men zijn kracht niet. Wel heeft deze regeering luide *gesproken*, maar klein heeft zij *gehandeld*, den schijn stellende voor het wezen. Beloofd is echter nieuwe overweging, wat gedaan moet en kan worden. De mogelijkheid bestaat dus, dat straks een plan voor den dag komt, waarbij de krachtmeting kan plaats vinden, waarbij zal kunnen worden gezien, of Nederland zich zal *kunnen* getroosten zijn aandeel in de offers, die noodig zijn. Aan de draag*kracht* van Nederland twijfelen *wij* niet. En aan den *wil* om te dragen? Laat ons aller streven daarop gericht zijn, om het Nederlandsche volk te overtuigen van het groote belang waarom het gaat: het belang niet alleen van ons Indië, maar ook van Nederland. Laat ons de wankelmoedigheid zooveel men kan aan kant zetten en bij het moeilijke werk met blijden moed mêehelpen. Dit is de eenige weg, om op te wekken het Nederlandsche volk, indien het noodig mocht zijn, om den *wil* te hebben tot het dragen der lasten, die noodig zullen blijken."

Ook het *Alg. Hbl.* komt in het nummer van den 14en dezer op tegen het denkbeeld, dat Nederland niet bij machte zou zijn om zijn koloniaal bezit tot ontwikkeling te brengen.

„Neen, het is niet waar, dat onze krachten in Indie nauwelijks toereikende zijn om alles in status quo te houden. Men zou dat veeleer gezegd kunnen hebben in de eerste helft der negentiende eeuw, en toch was onze kracht toen groot genoeg om den Java-oorlog tot een goed einde te brengen, geheel Sumatra's Westkust te onderwerpen en onder rechtstreeksch bestuur te brengen, in verschillende buitenbezittingen onzen invloed belangrijk te doen toenemen. . . . . Naarmate onze bemoeiingen zich uitbreiden, nemen ook onze krachten toe. Dàt heeft de ervaring in Indië bewezen. En wie ons zegt: wij zijn te zwak, wij moeten een deel onzer koloniën afstaan aan Duitschland op de voorwaarde, dat dit ons het rustig bezit van het overblijvende deel waarborgt, dien antwoorden wij met de woorden, den 1en Maart 1880 door den grooten graaf Moltke in den Duitschen Rijksdag gesproken: *Nur in der eigenen Kraft ruht das Schicksal jeder Nation.*"

Wij begroeten deze stemmen met ingenomenheid, daar toch de regeering, indien 't haar werkelijk ernst is, om de verdere ontwikkeling van ons koloniaal bezit met kracht ter hand te nemen, hierin steun zal vinden om dien weg met frisschen moed in te slaan.

Het nieuw te creëeren landbouwdepartement gaf nog aanleiding tot een derde artikel in de *Nieuwe Rott. Cour.* over dit onderwerp.

Het blad schrijft er nooit aan te hebben getwijfeld, dat het betrekkelijk ontwerp zijn ontstaan uitsluitend te danken heeft aan het initiatief der indische regeering en de voorgedragen organisatie tot in de details overeenstemt met de, uit Indië ontvangen voorstellen. Het deelt mede, dat sommigen in Indië zich zelfs verwonderd hebben, dat het nieuwe departement niet tegelijk met de begrooting voor 1904 in werking is getreden.

Aan de hand van aanhalingen uit Verslagen omtrent 's Lands Plantentuin te Buitenzorg, komt de *N. R. C.* dan tot eene overeenkomstige conclusie als de heer van Gorkom in de *Indische Mercuur*, nl. dat het ontwerp zijn ontstaan dankt aan de steeds grootere uitbreiding, die, wat betreft hare bemoeiingen op landbouwgebied, in den meest algemeenen zin des woords, aan deze wetenschappelijke instelling is gegeven.

„Onze bloemlezing zou haar doel missen, wanneer zij niet den indruk maakte, dat de botanische inrichting te Buitenzorg, onder de energieke leiding van den aan haar hoofd geplaatsten geleerde, gaandeweg geworden is een instrument tot bevordering der volkswelvaart in den meest algemeenen zin. Wat natuurlijker nu, dan dat bij dien natuuronderzoeker, getuige van den stijgenden oeconomischen nood der onstuimig aangroeiende bevolking, tot leniging waarvan in alle richtingen naar middelen wordt uitgezien, de overtuiging zich vestigde, dat in uitbreiding der tot zijne beschikking gestelde, altijd nog gebrekkige hulpmiddelen, de weg te vinden was om meer rechtstreeks het doel te bereiken? Wat ook meer verklaarbaar, dan dat bij hem en zijne medewerkers het besef ontwaakte, dat, indien hun wetenschappelijke werkzaamheid het karakter kreeg van een staatszorg, die de hoogste volksbelangen tot onderwerp had, het niet meer dan billijk en noodzakelijk was, haar tot eene zelfstandige staatsinstelling te verheffen?"

Het blad handhaaft evenwel zijne bedenkingen tegen het ontwerp, welke wij t. z. t. reeds hebben mêegedeeld. De in de Memorie van Antwoord gedane mededeeling, — met betrekking op, uit administratief oogpunt geopperde bezwaren — dat het de bedoeling is, te zorgen voor een bij uitstek bekwamen secretaris, geeft het aanleiding de hoop uit te spreken, dat de botsingen met bestuursambtenaren welke het vreest, dat niet zullen uitblijven „niet reeds een voorspel zullen hebben in wrijving tusschen den departementschef en diens bij uitstek bekwamen secretaris."

Spijkers op laag water zoeken!

Wij gaven indertijd als onze meening weer, dat professor Treub juist de man moet worden geacht, om in dit overgangsstadium de zorg voor de bevordering van den inlandschen landbouw op zich te nemen, en vinden deze meening weer in de jongste correspondentie uit Batavia aan het *Alg. Hbl.*, waarin te lezen staat:

„Want niettegenstaande zijn 14 ridderorden, heeft prof. Treub getoond, wat energie en ambitie kunnen tot stand brengen en dat in den geleerden botanicus steekt een talent van organiseeren en practisch werken, die toegewenscht mag worden aan alle directeuren van binnenlandsch bestuur.

De kans is daarom groot, dat het nieuwe departement onder zijn leiding zal worden: een kracht ten goede in het logge, langzame staatswerktuig onzer koloniën".

Wij hopen echter, dat het betrekkelijk ontwerp niet, gelijk in de bedoeling schijnt te liggen, tegelijk met eenige andere wetsontwerpen vóór de gewijzigde Drankwet zal worden afgeraffeld. Het verdient rijpe overweging en kan daarbij o. i. den toets der critiek doorstaan.

Evenals in Engeland, uit den boezem der aan het roer zijnde partijen, stemmen opgingen tegen de fiscale politiek, welke de regeering wenscht te volgen, kan de heer Harte nu ook op dissidenten wijzen.

*De Nederlander* verleende gastvrijheid aan den heer H. J. Meerkamp van Embden voor een pleit tegen de verhooging der tabaksbelasting. De heer v. E. schrijft te hebben vernomen, dat nu reeds een gedelegeerde van groote duitsche huizen tracht de planters op Java te bewegen om weder een proef te gaan nemen met de Bremer-markt.

Voorts is tabak bij ons een grondstof voor een nijverheid, zooals in geen ander land bestaat, en de welvaart en bloei onzer koloniën, als voornaamste producenten, zijn er zoo nauw bij betrokken, dat het inderdaad ondenkbaar is, dat zulke belangen op het spel gezet kunnen worden; het zou blijken niets minder dan een ramp te zijn.

Alles te zamen genomen — aldus eindigt de heer Meerkamp van Embden — moet het ieder duidelijk zijn, dat ons land met zijne koloniën omtrent tabak in eene geheel eenige positie verkeert, dat eene rechtenverhooging hoogst gevaarlijk zou zijn en de opbrengst daarvan in de verte niet zou kunnen opwegen tegen de nadeelen, die op allerlei gebied daarvan het onvermijdelijk gevolg zullen zijn.

*De Nederlander* deelt o. a. mede, dat ook meerderen, tot oordeelen bevoegd, in haar eigen kring, niet vóór de verhooging der tabaksbelasting zijn.

## Vereeniging „Moederland en Koloniën".

(*Verslag van de Algemeene Vergadering op Vrijdag 15 April* 1904, *des avonds te* 8 *ure, in het* Zuid-Hollandsch Koffiehuis *te* 's Gravenhage).

De Vergadering wordt gepresideerd door *Jhr. J. P. J. van der Does de Bije*, onder-voorzitter.

De Voorzitter opent de Vergadering.

Na eenige discussie ten aanzien van het convocatiebiljet, waarop, door een misverstand, Artikel 2 van Hoofdstuk X niet voorkwam, dat ten onrechte als in de vorige vergadering aangenomen was beschouwd, wordt voorlezing gedaan van een brief van Luitenant-Generaal *van Heutsz*, luidende als volgt:

„Koeta-Radja, den 5den Maart 1904.

„Aan
het Bestuur der Vereeniging „Moederland en Koloniën" te 's Gravenhage.

„Aan het bestuur en de leden van de vereeniging „Moederland en Koloniën" betuigt ondergeteekende zijn diepgevoelden dank voor de dezer dagen ontvangen, in zulke vleiende bewoordingen gestelde huldebetuiging, welke de leden dier vereeniging in hare eerste algemeene vergadering van het vereenigingsjaar 1903—1904 hebben goedgevonden ondergeteekende te doen komen in een prachtig bewerkte oorkonde, en zulks als blijk van waardeering voor al hetgeen door hem, met behulp van leger en vloot, ambtenaren, enz., in de laatste jaren op *Noord-Sumatra* reeds is tot stand gebracht.

„Met den innigen wensch uwer Vereeniging, dat het reeds verkregene moge worden bekroond door den steeds meer en meer toenemenden bloei en de vermeerderde welvaart van het gewest *Atjeh en Onderhoorigheden*, stemmen ondergeteekende en allen, die hem ter zijde staan, hartgrondig in.

„De Luit-generaal, adjudant-generaal van H. M. de Koningin, civiel en militair gouverneur van *Atjeh en Onderhoorigheden*, (*w. g.*) J. B. VAN HEUTSZ".

De discussie over het Koloniaal Programma, door den Voorzitter geopend zijnde, leest *Mr. van Deventer* de volgende verklaring der *Programma-Commissie* voor.

„De Commissie voor het ontwerpen van een Koloniaal Programma voor de Vereeniging „Moederland en Koloniën", — ofschoon van oordeel dat Art. I van Hoofdstuk X, zooals dit, op voorstel van den heer *P. J. van Houten*, in de vergadering van 17 Maart jl. is vastgesteld, in strijd is met den geest van het door die Commissie samengesteld ontwerp — verklaart zich niettemin bereid aan de werkzaamheden tot vaststelling van het programma te blijven deelnemen, met uitdrukkelijk voorbehoud evenwel van het oordeel van de individueele leden der Commissie, of het programma, zooals het ten slotte aan de Vereeniging zal worden voorgesteld, voor deze leden aannemelijk zal blijken".

De Voorzitter brengt thans in behandeling Art. 2 Hoofdstuk X, dat door het amendement van den heer *van Houten* aldus zou komen te luiden:

„Gewelddadige uitbreiding is geoorloofd in alle gevallen, waarin door onthouding gevaar zou ontstaan voor de rust in *Ned.-Indie*, onrechtvaardige toestanden zouden worden bestendigd of Nederlands souverein gezag zou worden bedreigd".

Was de Commissie aanvankelijk niet ongenegen de door den heer *van Houten* in haar redactie van dit artikel aangebrachte verandering toe te laten, na de toelichting door dien heer in deze vergadering gegeven, komt die wijziging haar niet meer zoo onschuldig voor, maar als van gevaarlijke, *imperialistische* strekking, om welke reden zij de aanneming ontraadt. Aan de zijde der Commissie schaart zich de heer *Kempe*, aan die van den heer *van Houten* de heeren *Verstijnen* en *Nypels*. De laatstgenoemde heer vermeent, dat er misverstand bestaat, waar hier aan imperialisme gedacht wordt: Wij *breiden* ons *gebied* niet *uit*, maar *bevestigen* alleen *onze macht* in streken, die door de geheele wereld erkend worden als tot ons gebied te behooren, en waar *Mr. van Deventer* op *Atjeh* wijst, dat, tot ontzaglijk nadeel aan de economische ontwikkeling onzer koloniën, 500 millioen gekost heeft, betoogt spreker, dat dit laatste alleen aan onze verkeerde krijgskundige politiek is te wijten geweest.

De heer *Fokkens* vindt in zijn Indische ondervinding, met name op *Timor*, aanleiding om aan het woord „*onrechtvaardige*" op den 3den regel van het oorspronkelijk artikel de toevoeging voor te stellen van „*en niet met onze begrippen van beschaving overeenkomende.*"

Na eenige discussie worden de amendementen in stemming gebracht; dat van den heer *van Houten* wordt met 5 stemmen vóór, dat van den heer *Fokkens* eveneens met 5 stemmen vóór verworpen. Het ongewijzigde artikel wordt daarna met 5 stemmen tegen aangenomen.

Thans is aan de beurt art. 9 van Hoofdstuk VII Belastingen.

De Voorzitter vermeent, dat minder wenschelijk is, in dit artikel eenige bronnen van belasting aan te duiden, omdat daardoor de schijn ontstaat, dat hetgeen niet wordt opgenoemd van de progressie behoort te worden uitgezonderd. Met de progressie kan hij zich zeer goed vereenigen, maar dan moet de draagkracht goed geregeld worden en ook gelet worden op het verschil in levensstandaard tusschen de Europeesche bewoners van *Java* en die van de *Buitenbezittingen*. In verband hiermede wordt door hem eene nieuwe redactie voorgesteld, aldus luidende:

„Het is wenschelijk, dat de belastingen van alle „inkomsten boven zeker minimum worden geheven „volgens een progressieve schaal, in overeenstemming „met de draagkracht van de belastingplichtigen en „naar gelang van de plaats hunner inwoning."

Na ruggespraak met zijn medecommissieleden deelt de heer *Mr. Stibbe* mede, dat de Commissie genoegen neemt met deze gewijzigde redactie, mits de laatste regel daarvan worde geschrapt.

Na eenige discussie, waaraan de heer *Verstijnen*, *Fokkens* en *van Houten* deel nemen, wordt het gewijzigde artikel met weglating van de woorden „*en naar gelang van de plaats hunner inwoning*" met algemeene stemmen aangenomen.

Hoofdstuk VIII. Bestuur. Nadat de heeren *Nypels* en *van Houten* kleine toevoegingen en wijzigingen hebben voorgesteld, welke de adhaesie der Vergadering niet verwierven, worden beide artikels van dit hoofdstuk zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Hoofdstuk IX Indo-Europeanen.

De heer *van Houten* had een amendement op dit hoofdstuk aangeboden, maar zegt daarvan geen voorstel te willen maken, in het vertrouwen, dat de Commie aan zijn bedenkingen wel te gemoet zal willen komen. *Mr. van Deventer* deelt namens de Commissie mede, dat dit inderdaad het geval is, en dat deze voorstelt op den tweeden regel te spreken van „*minvermogende Indo-Europeanen.*"

De heer *Kempe* betoogt de wenschelijkheid om dit hoofdstuk te splitsen, de artikelen 1 en 2 te brengen onder de rubriek „*Onderwijs*" en de artikelen 3, 4 en 5 te hervormen tot een nieuw hoofdstuk onder den titel van „*Armenzorg.*" Dit denkbeeld kan de goedkeuring der vergadering niet verwerven.

De heer *Nypels* kan zich met den titel van het hoofdstuk niet vereenigen, welke hij zoude wenschen te veranderen in „*Bestrijding van het Pauperisme*" Het voorstel hiertoe wordt met 7 stemmen vóór verworpen.

Nadat de titel volgens het Ontwerp-Programma is goedgekeurd, wordt art. 1, met de bekende toevoeging van wege de redactie-commissie, met algemeene stemmen aangenomen.

Art. 2. De heer *Ruitenbach* wijst op een leemte, wat betreft het *herhalingsonderwijs*. Wordt met algemeen stemmen goedgekeurd, dat het artikel zal luiden:

„Uitbreiding der gelegenheid tot het ontvangen van „voorbereidend en van herhalings-onderwijs."

Art. 3. De heer *Kempe* stelt voor dit aldus te lezen:

„Verbetering der armenzorg door ruime tegemoet„koming en steun aan particuliere weldadigheid, maar „in de eerste plaats door rechtstreeksche overheids„bemoeiing."

Het denkbeeld, in deze afwijkende redactie vervat, kan de goedkeuring der Vergadering niet verwerven. Eene ampliatie, door de heer *v. d. Zijl* voorgesteld, den eisch inhoudende, dat de besturen van de particuliere weldadigheidsvereenigingen aan de Regeering opening zullen doen van hunne boeken, wordt eveneens niet aangenomen.

Dit artikel, benevens 4 en 5, werden daarna met algemeene stemmen aangenomen.

Ten slotte komt in behandeling het nieuwe Hoofdstuk XII, Kunsten en Wetenschappen, waarvan de toevoeging aan het programma is voorgesteld door de Heer *van Houten.*

De heer *van Deventer* deelt namens de commissie mede, dat deze den heer *van Houten* dankbaar is voor deze verrijking van het programma, maar dat zij in overweging geeft art. 4 weg te laten.

De heer *van Houten* wijst op het uitroeien van geheele dier- en planten soorten, bijv. de paradijs vogels in het oostelijk deel van den Archipel, hoe Engelschen en Duitschers in hunne koloniën daaraan paal en perk hebben gesteld, en hoe dit ook in ons gebied wenschelijk is, en handhaaft zijn voorstel hiertoe.

Art. 1, wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Art. 2. De heer *Nypels* wijst op zooveel Indische archieven die belangrijke gegevens voor de geschiedvorsching bevatten, maar dikwijls slecht verzorgd en niet zelden op onoordeelkundige wijze worden opgeruimd. Hij adviseert daarom, dat dit punt aan het artikel worde toegevoegd.

*Mr. Stibbe* deelt namens de commissie mede, dat deze hiertegen geen bezwaar heeft, maar voorstelt van de wenschelijkheid tot het bewaren en onderhouden van archieven, welke daarvoor in aanmerking komen, een nieuw artikel te maken. Aldus met een nieuw artikel 2a verrijkt, wordt art. 2 aangenomen.

Naar aanleiding van de opmerking van den heer *Ruitenbach*, dat onder de *fraaie kunsten* ook moeten worden begrepen die, waarmede de Europeesche ingezetenen hun leven veredelen en veraangenamen, wordt voorgesteld art. 3 om te zetten en aldus te doen luiden:

„3. Het steunen en aanmoedigen van de fraaie „kunsten en van de inheemsche kunstnijverheid."

Art. 4. Alhoewel de heer *van Houten* van meening is, dat het op den weg der Regeering ligt „*natuurschoon*" te beschermen, wordt door hem van dit pun afgezien, waartegen de Commissie bedenking had. He overige gedeelte van dit punt werd algemeen te generaliseerend gevonden. Het artikel aldus gewijzigd:

„Bescherming van de inheemsche dieren- en plante „wereld, voor zoover niet schadelijk, tegen de ve nielzucht van den mensch".

Wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Nadat de heer *Fokkens* nog de *slavernij* heeft aa gevoerd, die in zoovele deelen van den archipel blijven voortbestaan, zonder dat daarvan in het Pr gramma gerept wordt, maar van de behandeli hiervan afziet, is de behandeling van het Kolonia Programma afgeloopen.

De Voorzitter betuigt aan de *Programma-Commissie* den dank der leden van de vereeniging voor de arbeid, aan de samenstelling en verdere behandeli van het Programma besteed, en voor de welwillen heid, waarmede zij, bij de bespreking van de versch lende onderdeelen, aan de wenschen en bedenkinge der aanwezigen is tegemoet gekomen. Hij spree den wensch uit, dat de Regeering aan de in de Vereeniging geuite *wenschen* al de aandacht mog schenken, die zij zoo ruimschoots verdienen, en h houdt zich overtuigd, dat, wanneer alsdan die wensche in *daden* worden omgezet, zulks aan het Moederla en zijne Koloniën in hooge mate ten goede zal kome en dus de werkzaamheden der Vereeniging rijke vruc ten zullen dragen.

De heer *Nypels* maakt zich tot tolk van de lede om van hun kant dank te betuigen aan de Commissi die het Programma ontwierp, en aan het Bestu met zijn Voorzitter voor de verdere behandeling de leiding der besprekingen.

Daarna wordt de Vergadering gesloten.

J. P. J. VAN DER DOES DE BI
*Onder-Voorzitter.*

J. L. SWART,
*Secretaris.*

## Oost-Indische berichten.

**Atjeh.** Volgens een telegram van den gouverneur v Atjeh van 18 Maart aan de Regeering, is de europeesch fuselier Fischer, algemeen stamboek no. 39287 bij het ov trekken van de Peusanganrivier verdronken.

Blijkens een telegram van den legercommandant v 19 Maart is te Moeara Tebo door een val in eigen sab licht gewond luitenant Prey.

**Djambi.** Van den resident van Palembang is, blijkens *Java Ct.*, het volgende telegram ontvangen, dato 16 Maart j.l.

Pangeran Praboe gaf mij heden zijn, het grootste de der benedenlanden omvattende, Apanagebied over, en ov handigde mij de hem door Tana geschonken *Sigindje*, h rijkssieraad verbonden aan het sultansgezag. Mede ontv ik van den Pangeran Ratoe de *Sindjamendjaja*, het rij sieraad verbonden aan het Pangeran Ratoeschap.

Van welk belang deze mededeeling is, behoeven wij ze niet meer uiteen te zetten, zegt het *Bat. N.bl.*

**De „Mindere Welvaart".** De hoofdcommissie vo het onderzoek naar de mindere welvaart der inlandsch bevolking, sedert den 14en Maart bijeen, vergadert ieder dag, niet slechts in verband met de vaststelling van d leiddraad voor het onderzoek, maar ook ter bespreking v de verschillende vraagstukken, welke in verband met h onderzoek van zelf in overweging komen.

De schrijver in het *Bat. N.bl.* kan op goed gezag med deelen, dat de vrees, zoowel hier als in Nederland uitg sproken, als zou het onderzoek de kapstok worden, waara alle goede voornemens om den Javaan te hulp te kome worden opgehangen, ongegrond is. Van de zijde der co missie moet toch nadrukkelijk op den voorgrond gest zijn, dat het onderzoek in geenen deele wordt opgevat, te moeten strekken ter voorlichting der regeering v onmiddellijke maatregelen, in het belang van den inland te nemen, en waarvoor het renteloos voorschot uit Nederla zou zijn te bestemmen. De commissie wenscht haar arbe later haar voorstellen, geheel los te maken van het teg woordige; nu het onderzoek op zoo breeden grondslag ontworpen, kan daarvan geen dadelijk voordeel word verwacht; dus behoort het onderzoek geenerlei invlo uitteoefenen op de hulp, die de regeering, op grond van haar reeds ten dienste staande gegevens, zou willen verlee ter voorziening in de bestaande behoeften.

Wat niet belet, dat de commissie, zoodra eenig onderde van het onderzoek is afgeloopen, daarvan de regeeri verslag, c. q. met de noodige voorstellen, kan doen.

Men kan er eenigszins vrede mee hebben, dat het o slachtig en tijdroovend onderzoek wordt voortgezet, nu h geheel los wordt gemaakt van in de naaste toekomst nemen maatregelen.

**Rampen en teleurstellingen.** De resident van Am boina deelt mede, dat in den voormiddag van 16 Februari j. te Amahei eenige lichte horizontale schokken van aardbevi werden waargenomen, gepaard met onderaardsch geromm

Van den resident van Besoeki is het bericht ontvange dat in den namiddag van 2 dezer in de dessa Soekowo district Soekokerto, afdeeling Djember, tengevolge van herig winden 11 inlandsche woningen, 7 keukens, 3 bedehuize en 3 padischuren zijn ingestort, terwijl eenige langs d wegen en op de erven staande boomen zijn ontworteld e beschadigd. De materiëele schade wordt geschat op f 270

Persoonlijke ongelukken zijn niet voorgekomen.

Van den resident van Semarang is de mededeeling ont vangen, dat door bandjir in de rivieren, ontspringende o het Moeriagebergte, gedurende het tijdvak van 19—20 Fe bruari j.l. van een 7 tal dessa's in het onderdistrict Kali woengoe, district en afdeeling Koedoes, zijn overstroomd 258 woonerven, 128 huizen en 427 bouws sawah, zoomede 343 en 42 bouws padi en suikerriet-aanplantingen.

Van den padi-aanplant is het gewas van 162 bouws door den bandjir vernield.

In genoemde afdeeling werden eveneens door hooge waterstand in de Kali Serang, gedurende het tijdvak van den 20en tot den 25en dier maand, onder water gezet 1513 erven, 1388 huizen en 9625½ bouws sawah, waaronder 185 bouws beplant met padi; van de overstroomde velden ging het padigewas van 582 bouws verloren.

**Subsidiën aan Militaire Tehuizen.** Aan de militaire tehuizen te Koeta Radja, Fort de Kock, Padang Pandjang, Padang, Batavia, Buitenzorg, Tjimahi, Magelang Willem I, Soerakarta, Soerabaja, Malang en Amboina zijn voor het jaar 1904 respectievelijk de volgende subsidiën toegekend:

f 3120, f 360, f 360, f 360, f 1200, f 300, f 1000, f 360, f 540, f 360, f 1000, f 1000 en f 300.

**Suiker.** Uit Madioen wordt aan *het Soer. H.bl.* ge schreven dat de stand van het riet gunstig is; iets minder regen zou door eenige ondernemingen misschien gewenscht worden, doch het meerendeel is zeer tevreden over de regenval. Toch zal het zaak zijn om den maaltijd zoo vroeg mogelijk te beginnen. Wil men in deze residentie een hoog rendement maken, dan dient er vroeg en vlug te worden gemalen, desnoods met opoffering van een tiende procent suiker minder in de ampas, zegt de schrijver.

Het roodrot breidt zich hier n.l. telken jare in toenemende mate uit en wanneer de fabriek niet zoodanig is ingericht, dat de maalcapaciteit voldoende is om het aangetaste riet vlug te verwerken, dan keldert het rendement al zeer spoedig met 0,1 pct. Het is zelfs mogelijk, dat in één maand een tuin 2 pct. achteruitgaat.

Vooral gronden, waarop weinig slib wordt afgezet, schijnen niet op te leveren, dat vatbaar is voor de genoemde ziekte. Men zal dus goed doen, vooral die tuinen in het oog te houden; doen zich ziekte-verschijnselen voor, dan is onverwijld vermalen een eisch.

**De reis van den directeur van O. E. en N.** Uit Bandoeng schrijft men omtrent deze reis aan *het Bat. Nbl.* dat de directeur van *O., E.* en *N.* vergezeld door den inspecteur van het inlandsch onderwijs, den Hamer en den heer Hoekman, zijn dienstreis in het belang der inlandsche nijverheid heeft aangevangen. Wij lezen verder in het blad, dat hij met den sneltrein te Bandoeng aankwam en in het hotel Homan afstapte. Alle assistent-residenten, controleurs, regenten en wedana's van de Preanger-regentschappen waren opgeroepen om deel te nemen aan de conferentie, welke in den vooravond in de keboepaten van onzen regent gehouden zouden worden.

Vooraf werd een tentoonstelling van inlandsche nijverheid bezocht. Voor zoover er nog tijd was, had men kunstvoorwerpen en artikelen van handenarbeid, in de Preanger vervaardigd, in de keboepaten verzameld, terwijl de verschillende toekangs met hun handwerk bezig waren. Men kon er o. a. zien batiken, weven, vlechten, pottenbakken en snijwerk in hout, been en ivoor zien verrichten. De tentoongestelde voorwerpen waren de bezichtiging volkomen waard en wekten ook meer dan gewone belangstelling bij de bezoekers. Vooral de wapens en krissen van den bekenden wapensmid van Tjikeroe, Kartamadja, trokken de aandacht.

De directeur werd door den resident rondgeleid.

Tegen half acht vereenigden zich alle ambtenaren in de receptiezaal van den regent, waar de conferentie door den directeur zelf geleid werd.

De eerste vraag, welke gesteld werd, was: »Hoe kunnen we het toegestane crediet van *drie millioen*, over vijf à zes jaar verdeeld te besteden, op de meest practische wijze aanwenden«. De directeur stelde voor deze som op een bankinstelling te deponeeren, zoodat verder men zonder bemoeienis van 's lands kas ten allen tijde vrije beschikking over het kapitaal zou hebben. Algemeen vond men dit de beste wijze van handelen.

Op deze vergadering, die slechts een goed uur duurde en Zondagmorgen voortgezet zal worden, werd niets definitiefs besloten. Men bracht verschillende punten onder de aandacht der vergadering, renteloos voorschot geven aan handwerkslieden, het gratis verschaffen van werktuigen om een ambacht uit te oefenen, oprichten van een soort ambachtsschool voor inlanders, waar zij vakonderwijs zouden genieten enz.

De assistent van Bandoeng stelde voor het plaatselijk museum uit te breiden met een verkooplocaal, waar de inlandsche ambachtslieden hun gemaakte voorwerpen konden étalleeren en verkoopen, zoodat ze niet de geheele kotta behoefden door te wandelen. Tevens ried hij jaarmarkten aan en zag hierin voor den afzet groot nut.

Het voorstel, om ook neringdoenden voorschot te verstrekken, viel in minder goede aarde, daar ten eerste de aanvraag enorm zou zijn, terwijl een goede controle bijna onmogelijk zou blijken te zijn.

De heer van Delden wilde een commissie van ambtenaren ter controle eener richtige administratie der gelden en tevens te Bandoeng, als hoofdplaats en centrum der residentie, een soort Centraal-station voor de inlandsche nijverheid, zoowel als opleidingsplaats voor de vakken als voor verkoopplaats.

Anderen gaven in overweging om de twee reeds bestaande hulpbanken voor inlanders, n. l. te Garoet en te Soemedang, financieel te steunen. Hieraan werden belangrijke debatten gewijd, zonder dat men echter tot een resultaat kwam.

Met het oog op het vergevorderde uur stelde de directeur voor de vergadering den volgenden ochtend te negen ure voort te zetten. Hij werd met alle aanwezigen uitgenoodigd vóór die vergadering het plaatselijk museum van kunstnijverheid met een bezoek te willen vereeren.

Dit museum, stichting van de vereeniging Bandoengs Nut, vindt men achter het zoutpakhuis. Door de bemoeiingen van den ijverigen secretaris hiervan, den heer R. Brons Middel, zag het museum en de tentoongestelde voorwerpen er keurig uit.

Bijna allen hadden gehoor gegeven aan de uitnoodiging, zoodat het kleine museum te klein bleek voor de bezoekers.

Tegen negen uur reed men weder weg om een Zondagmorgen te besteden aan de voortzetting der vergadering, waarvan wij later c. q. verder verslag hopen uit te brengen.

**Huisvlijt-Tentoonstelling.** In den loop der maand Augustus a.s. zal door de afdeeling Semarang van den N.I. Bond van oud-onderoff. gehouden worden een tentoonstelling van huiselijken arbeid, waarop door beschermers, donateurs en leden kunnen worden geëxposeerd door henzelf of door leden van hun gezin vervaardigde voorwerpen van huiselijken arbeid, b.v. schilder- en teekenwerk, naai-, borduur-, vlecht- of houtsnijwerk enz. enz.

Het doel, dat men met deze tentoonstelling beoogt, is in hoofdzaak aanmoediging van de huisvlijt, zegt *de Locomotief*.

**Bevordering van Inlandsche Nijverheid.** De bestuursambtenaren in de afdeelingen der residentie Semarang zijn terstond na de ontvangst der missive van den directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid betreffende het onderzoek naar de middelen, waardoor de inlandsche nijverheid zal kunnen worden bevorderd, aangespoord voorwerpen van inlandsche nijverheid en industrie te verzamelen en hierheen te zenden. Met deze inzendingen zal dan eerstdaags in de Kaboepaten een tentoonstelling worden georganiseerd, ten einde den directeur van het departement, den heer Abendanon, in staat te stellen tot een overzicht van den handenarbeid der inlandsche bevolking van deze residentie en van de industrieele vermogens die nog bij haar sluimeren, zoo schrijft men in *de Locomotief*.

**Heerendiensten.** De eigenaren, administrateurs of beheerders van landelijke ondernemingen in de afdeeling Meester-Cornelis, Tangerang, Becassie en Krawang zijn door het bestuur uitgenoodigd, opgaven in te zenden van het aantal heerendienstplichtigen en het werk, dat hun wordt opgedragen. Ook wordt prijs gesteld op de mededeeling of en waarin de bevolking wordt tegemoet gekomen in de uitoefening van den landbouw.

**Irrigatiewerken.** Door den Directeur der B. O. W. is machtiging verleend tot het doen van opnemingen in het belang van de oostmoessons-bevloeiing in de afdeeling Kendal, waarvan de kosten zijn geraamd op f 1090; zullende het werk bestaan in onderzoek naar de mogelijkheid van het aftappen van water uit de Kali Dodri tot voeding van de leiding Giling en Kali Bloekar.

**Vergiftiging.** Mevrouw *R.* wonende op Pintoe Besi, is gisterenavond overleden, vermoedelijk tengevolge van het gebruik van vergiftigde melk, haar toegediend door een Madoereesche baboe. Deze wordt verdacht de vergiftiging gepleegd te hebben en is in arrest gesteld. Ook de huisgenooten, die eveneens van de melk gebruikten en de hond, die de weggeworpen melk oplikte, hadden last van brakingen.

Het onderzoek is voor den geneesheer uiterst moeilijk, daar de melk is weggeworpen.

Door de justitie en politie wordt ijverig onderzoek gedaan, zegt het *Bat. Nbl.*

**Luitenant Delgorge.** Men meldt aan de *Sum. post* dat luitenant Delgorge een paar dagen geleden aan een groot gevaar is ontsnapt bij de expeditie in de Gajoelanden. Op het onverwachts werd hij overvallen door twee Atjehers, die hem zeker niet heelhuids hadden laten gaan, ware het niet dat hij nog juist bijtijds een geweer uit de hand van een fuselier had kunnen rukken, waarmede het hem gelukte zijn beide belagers neder te leggen.

**Zuid- en Oosterafdeeling van Borneo.** In het Bandjireesche Nieuwsblad en trouwens ook in verscheidene andere Indische bladen lezen wij berichten op het zich langzamerhand uitbreiden van den aanhang des pretendent-sultans, wiens onderwerping men onlangs heeft geweigerd, omdat men niet wilde toegeven aan de door hem gevorderde formaliteiten en gestelde eischen, wat zijne woonplaats betreft. Reeds ruim eene maand geleden werd in Oost-Indië blijkbaar gevreesd, dat dit zich als eene olievlek uitbreidend en met aanvallen op onze zendingsposten gepaard gaand verzet tot ernstige moeilijkheden aanleiding zou geven.

Uit een enkele dagen geleden door de Nieuwe Rotterdamsche Courant van haren Correspondent in Indië ontvangen telegram blijkt, dat die donkere voorspellingen zijn bewaarheid geworden en dat in plaats van eene onderwerping, die de toestand in de Z. en O. Afd. van Borneo zou hebben kunnen brengen tot eene blijvende pacificatie, thans de ongeveer vijftig jaar geleden ontstoken oorlogsfakkel op nieuw met kracht zal ontbranden.

Met belangstelling zien wij nadere, meer gedetailleerde mailberichten te gemoet.

**Een nieuwe stoomvaartverbinding.** Zooals wij reeds vroeger hebben medegedeeld, bestond 't voornemen om het vaarplan der booten van de Messageries Maritimes te wijzigen en in stede van de lijn Colombo-Sydney-Noemea eene lijn Saigon-Singapore-Java-Brisbane-Sydney-Noemea te stellen.

De *Dépêche Coloniale* weet mee te deelen, dat de nieuwe lijn reeds in de maand September a. s., zal worden bevaren. Vier snelvarende paketbooten en twaalf cargo-booten zullen daarop dienst doen. De laatste categorie van schepen zal ook worden ingericht voor het vervoer van tweede, derde en vierde klasse reizigers.

**Natte Ampasovens, systeem Buskop.** Naar het *Soer. Hbl.* hoort, hebben de natte ampasovens, systeem Buskop, bij voortduring veel succes. De attesten van verschillende administrateurs, die van de vinding des heeren Buskop gebruik maakten, luiden onverdeeld gunstig, wat verklaart dat opnieuw eenige fabrieken besloten hebben het bedoelde systeem toe te passen.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De Koloniale Staten hadden pas het kluifje van de begrooting voor 1905 zich zien voorzetten toen alweer een nieuwe lijvige verordening bij hen werd ingediend. Deze betrof algemeene bepalingen van politie. In zijne Memorie van toelichting merkte de gouverneur onder meer het volgende op.

Bij zijn optreden vond hij eene verordening als deze nagenoeg gereed. Daarin waren evenwel voorschriften in zake drinkwaterberging opgenomen, die nu weggelaten werden, in verband met de voorgenomen artesische boringen. Ook moest een kleine omwerking van het ontwerp plaats vinden in verband met de verordening van 1903 betreffende de vaststelling van een uitbreidingsplan voor Paramaribo. Overigens werd het ontwerp nagenoeg geheel door den gouverneur overgenomen. Het bevat 5 afdeelingen: algemeene bepalingen van politie, bouwpolitie, vuilnisdienst, strafbepalingen en slotbepalingen.

De eerste afdeeling bevat de in de verouderde publicatie van 19 November 1828 vervatte en nog van belang geachte bepalingen.

De tweede afdeeling behandelt de bouwpolitie, waarvan de uitvoering zal worden verzekerd door, in navolging van hetgeen in Nederlandsch-Indië geschiedt, daartoe een rooimeester aan te wijzen, die ondergeschikt wordt gemaakt aan den chef van het bouwdepartement.

Als nieuwe bepalingen wordt de aandacht gevestigd op: de bepalingen betreffende beerputten, de bepalingen betreffende afwatering der erven, de minimum-afmetingen van nieuw te maken woningen, de voorafgaande keuring voordat nieuwe woningen betrokken mogen worden, de afkeuring van voor bewoning ongeschikt geachte woningen, de bepalingen omtrent stallen en veevervoer, enz., terwijl ter bescherming van de wegen de verplichting wordt opgelegd om de woningen aan de straatzijde van goten te voorzien en het laten afloopen van het water der erven op de wegen verboden wordt.

Dan is er nog een ontwerp-verordening houdende wijziging der grenzen van de districten Beneden-Commewijne, Boven-Commewijne en Cottica, en eene tot nadere wijziging van de verordening van 5 Maart 1872 betreffende het recht van zegel. Laatstgenoemde wijziging beoogt de toevoeging eener bepaling, die als volgt zal luiden:

»In alle gevallen waarin eene betaling het voldoen eener vordering op de koloniale kas betreft, zal het zegelrecht op de koloniale quitantie, indien dit verschuldigd is, door den schuldeischer worden gedragen«.

Den 22en Maart ll. zouden de verkiezingen plaats hebben van 5 leden der Koloniale Staten. De 5 aftredende leden zijn de heeren Mr. Heylidy, K. M. Bergen, J. Da Costa, D. Coutinho en J. A. Dragten, van wie eerstgenoemde zich niet herkiesbaar stelde. Behalve de vier andere aftredende leden werden per advertentie in de bladen nog als candidaten gesteld de heeren S. Bueno-Bibaz, die voor de eer bedankte, F. W. Hensen, R. A. P. C. O'Ferrall, Mr. C. F. Schoch en Th. J. F. Valois Smith.

Laatstgenoemde heeft in een Open Brief, in zijn blad, de *Surinaamsche Bode*, tot de kiezers gericht, gelukkig verklaard dat hij het candidaatschap aanvaardt:

»Suriname is mijn ik; volkswelvaart mijn leven; Nederland mijn beschermengel en eer mijn troon. Of dit in den smaak van lieden met een enge levensopvatting valt, is me onverschillig, daar ik zeer vooruitstrevend ben«, schreef de heer Valois Smith, die voorzeker menig eerzaam kiezer door deze verklaring een zucht van verruiming zal hebben doen slaken.

In ons nummer van 25 Februari ll. ontleenden we aan de surinaamsche bladen het geschrijf over verval van den handel en de wegen, die tot verbetering van den toestand door zekeren Jack Mercurius in de *Surinamer* werden aangegeven.

We worden nu, naar aanleiding van hetgeen wij toen schreven door dien Mercurius ter verantwording geroepen in de *Surinamer* van den 20en Maart ll., in welk blad hij ons verwijt dat wij een polititiek zouden volgen, waarin strikte eerlijkheid en partijdigheid niet de grondtoon is.

We wenschen te kennen te geven dat het ons niet te doen is, om hiermeê een antecedent te stellen voor toekomstige polemiek met correspondenten of van schrijvers van ingezonden stukken in de surinaamsche bladen.

Het in de *Surinamer* uit ons blad overgenomen citaat is verminkt weergegeven. Een paar woorden min of meer kunnen aan den zin een heel andere beteekenis geven.

Waar het ons juist te doen is om tegenover het kerkelijk-politiek geharrewar in de kolonie een zooveel mogelijk onzijdig standpunt in te nemen, geven wij dezen handelsgeneesheer, die ons partijdigheid verwijt, bedektelijk een wenk, dat al moge de kolonie door de vestiging der principale van de firma Kersten in het buitenland eenige inkomsten derven, zulks *middellijk* wordt vergoed door de diensten, die de evangelische broedergemeente, zeker niet minder dan andere, financieel door het bestuur meer bevoorrechte genootschappen, aan de kolonie heeft bewezen en nog bewijst. Uit een handelsoogpunt gaven wij te kennen dat het voor een handelaar vrijwel op 't zelfde neerkomt of hij te Paramaribo alleen 1000 gulden b. v. aan belasting heeft op te brengen, dan wel 1000 te Paramaribo en b. v. in Duitschland te zamen. De hollandsche guldens en de in die munt omgezette duitsche marken wegen op 'n budget even zwaar.

**Curaçao.** Op de begrooting voor 1905 is een memoriepost uitgetrokken voor kosten in verband met de detacheering naar Nederland van ondergeschikte ambtenaren.

De *Amigoe di Curaçao* merkte, naar aanleiding hiervan o. m. het volgende op:

Het consult is afgeloopen, de diagnose opgemaakt.

Kan echter nu met juistheid het gebrek waaraan onze ambtenaren lijden met name genoemd worden?

De toelichting op de tegenwoordige begrooting verraadt het geheim der geleerden. Er is een gebrek, een leelijk ook; maar hoe het nu eigenlijk heet, en wat er aan te doen? 't Is den heeren zelf nog niet duidelijk. »Aangezien bij de bewerking van deze begrooting nog niet bekend was — welke ambtenaren van de opengestelde gelegenheid gebruik zouden maken.«

Vooreerst, welke ambtenaren zijn niet voldoende wetenschappelijk ontwikkeld?

Volgens Prof. Went: de hoogere ambtenaren,« waarmede voornamelijk de »gezaghebbers« bedoeld werden.

Volgens den Gouverneur, »het ondergeschikt ambtenaarspersoneel.«

Volgens den Minister: Hiervoor zullen misschien ook verlofgangers in aanmerking kunnen komen.«

Het ondergeschikt ambtenaarspersoneel gaat niet op verlof. Hun traktement draagt niet zoo ver, dat zij Holland kunnen bereiken. Zoo heel ondergeschikt kunnen die ongeschikte ambtenaren dus niet zijn.

Men schijnt derhalve iets te *willen* zeggen, maar het niet te *durven*.

Wat dan wel de ziekte is, waaraan die onbekenden lijden?

— Ruimtevrees, — zoo ge wilt »gebrek aan ruimte van blik, aan wetenschappelijke ontwikkeling en daardoor gemis van *volledige* geschiktheid voor *enkele* betrekkingen.«

Hoe nu, de genezing te bewerken? Op twee manieren.

1o. Curaçaosche ambtenaren in Nederland detacheeren op eene wijze, die ten goede kan komen aan hunne latere dienstvervulling.«

2o. »Ambtenaren, die toonen de noodige capaciteiten te bezitten voor zooveel noodig de gelegenheden (geven) om in (Nederland) hun blik te verruimen.«

Het recept is niet zeer duidelijk geschreven, maar wij begrijpen er toch dit uit, dat er *twee* geneesmiddelen moeten worden bereid, berekend naar het verschillend stadium der ziekte.

Detacheering in Holland voor het ondergeschikt ambtenaarspersoneel; gelegenheid om den blik te verruimen voor de hoogere ambtenaren, die reeds de noodige capaciteiten bezitten.

Wat het eerste betreft, het detacheeren, dit dunkt ons niet wel mogelijk, als er ten minste werkelijk *ambtenaren* bedoeld worden en niet *jongelingen* die neiging gevoelen voor den ambtenaarsstand.

In het tweede geval, indien er eigenlijk slechts sprake is van *jongelieden* voordat zij ambtenaar worden, zouden wij liever spreken van *opleiding*, en dit schijnt ons onder bepaalde voorwaarden praktisch uitvoerbaar en hoogst nuttig.

Hoe toch zal deze detacheering geschieden?

Stel eens het geval, dat een der hoogere ambtenaren, de mindere beambten missen daartoe de gelegenheid, met verlof naar Holland gaat. Zoo'n persoon heeft natuurlijk recht op een jaar *vacantie* tot herstel zijner gezondheid.

In dit jaar van verlof kan de Minister hem dus moeilijk een betrekking opdragen. Na dit geheele of ander half jaar wordt hem aangezegd nog langer te blijven. Wie onderhoudt hem en zijn plaatsvervanger, wie zorgt voor zijn familie, zoo hij met vrouw en kinderen naar Holland kwam? Wordt zijn traktement betaald door Holland waarvoor hij werkt of door Curaçao? Of moet onze kolonie soms leergeld betalen? en naar welken maatstaf zal zijn salaris geregeld worden. Zal hij gelijk staan met de hollandsche ambtenaren met wie hij samenwerkt, of het traktement van hooger beambte blijven genieten, terwijl hij natuurlijk ondergeschikt werk moet verrichten.

Zal deze scheeve verhouding de samenwerking en lust tot arbeiden niet onmogelijk maken?

Waar zal men hem plaatsen? In een betrekking, die ten goede kan komen aan zijn latere dienstvervulling, zegt de Minister. Maar in onze kolonie doorloopen de beambten *alle* betrekkingen, daarin bestaat hun promotie. Iemand die dus in één ambt bekwaam wordt, deugt niet voor Curaçao. Niet in zijn ambt waarvoor hij is afgericht, omdat dit te weinig betaalt voor nederlandsche opleiding en, nu verdere promotie wordt buitengesloten, ook den prikkel tot ijver en toewijding mist, niet voor andere betrekkingen, omdat hij door zijn detacheering naar Holland te éénzijdig is opgevoed. Of zou het bijv. een toekomstig gezaghebber zooveel voordeel brengen, dat hij een of twee jaar in Nederland aan de posterijen is verbonden geweest?

En aan dezen tak van dienst zullen toch de meeste gedetacheerden verbonden moeten worden.

Wat zal den Curaçaonaar op een hollandsche secretarie uitvoeren, of aan de griffie?

Voor deze betrekkingen wordt immers een opleiding vereischt, en een kennis van bijzondere hollandsche toestanden die niet gevorderd mag worden van onze ambtenaren en hun ook vrijwel overbodig is.

Zoolang de traktementen hier niet verhoogd worden, zal *speciale* opleiding in Holland niet uitvoerbaar wezen. Nu kunnen sommige betrekkingen minder gesalariceerd worden, omdat er verhooging te verkrijgen is bij promotie tot andere.

Over het onmogelijke voorstel van detacheering van indische controleurs hebben we vroeger reeds gesproken.

*Algemeene* opleiding dan. Hiervoor valt wel iets te zeggen. Maar dan is er natuurlijk geen sprake meer van de hoogere of zelfs niet van ondergeschikte ambtenaren op verlof, deze maatregel kan alleen worden toegepast op jongelingen die neiging gevoelen tot den ambtenaarsstand. Zij konden na hier de gewone scholen te hebben doorloopen nog een bijzondere opleiding genieten voor administratieve werkzaamheden, hetzij hier die gelegenheid geopend mocht worden, hetzij dat er studiebeurzen gesticht werden voor administratieve opleiding in Holland.

## De Indo in het Leger.

Als steun ter voorkoming van pauperisme, wordt door de Pauperisme-commissie o. m. het leger genoemd, „niet zoozeer — zooals ze mededeelt — als débouché voor honderden jongelieden onder de meest behoeftigen, maar door de gelegenheid, welke de militaire dienst aanbiedt, om na reëngagement met een wel is waar niet ruime, doch blijvende ondersteuning de gelederen te verlaten, zoodat, vooral bij de sobere levenswijze van den Indo-Europeaan, gebrek althans hem niet onvermijdelijk behoeft te wachten."

Terecht voegt de commissie hieraan toe: „of in deze richting nog werkelijk noemenswaardige maatregelen zijn te nemen, mag betwijfeld worden."

Naar het ons voorkomt, draait het geheele pauperismevraagstuk om één groote zaak: *gebrek aan goeden wil bij den Indo.* Zoolang die goede wil niet bestaat, is het den moriaan gewasschen naar middelen te zinnen om den Indo materieel op te heffen.

Ziehier een klein staaltje van onwil, welke wij uit de Locomotief van ongeveer een maand geleden — het juiste nummer is ons ontgaan — citeeren;

*Leegloopers, alias Paupers.* Op een wandeling langs de steegjes van Karangbidara kan men zich overtuigen van het groot aantal jongelieden tusschen de 15 en 18 jaren die geen bestaan hebben. Met gelapte, verkleurde en aan flarden gescheurde kleeren kan men ze bijna elken dag tusschen half 6 en 9 uur in den vooravond op de brugleuningen zien zitten, zich vermakend met zingen, fluiten en strootjes rooken. De meerderheid is slechts kort of nimmer op school geweest, drukt zich dan ook het liefst in het Maleisch uit, daar tusschen nu en dan een Hollandsch woord voegend. In hun woordenkeus zijn zij vaak zoo onkiesch dat een dragonder er van zou blozen. Vraagt men belangstellend naar hun toestand dan verneemt men unanieme klachten over de ellende en armoede die zij lijden. Op een vraag waarom zij niet naar een betrekking zoeken, krijgt men steeds tot antwoord: van den een »kan niet toelis meneer«, een tweede »tida bisa dapet« en een derde »isterniet njang help« enz. enz.

Als hun gezegd wordt dat hier de vereeniging »Soeria Soemirat« bestaat, waar zij dadelijk, al is het tegen een laag begin-loon, werk kunnen vinden, zeggen zij kortweg: »wil niet!« De reden van die weigering verzwijgen zij liever. Wat er van de jongens, enkelen zelfs flink gebouwd en tot zwaren arbeid geschikt, moet worden, is ons een raadsel; konden zij maar overgehaald worden om in militairen dienst te gaan; het leger kan zulke lichamelijk flink ontwikkelde jongens best gebruiken.

Juist zoo, het leger kan zulke jongens best gebruiken, maar ook buiten het leger is meer dan voldoende gelegenheid een eerlijk stuk brood te verdienen, mits de Indo zich maar heen zette over valsche begrippen van het Europeaanschap c. a. „prestige" en „beschaving". Wij schreven al zoo dikwijls, Indië is geen luilekkerland, waar iemand de gebraden duiven in den mond vliegen. Ziekelijke philantropie kan slechts het kwaad in de hand werken, niet wegnemen.

Om dienst te nemen in het leger wordt geen algebra of latijn vereischt. Het hoopje Indo's, die zonder betrekking zijn, zouden allen in het leger kunnen worden opgenomen, indien zij dit slechts wenschten en bij het leger zouden zij zonder eenigen twijfel het beter hebben, dan zij, in verband met hunne ontwikkeling in eene burgerlijke betrekking, ooit bereiken kunnen: voeding, verpleging en huisvesting, de drie factoren van het materieele leven, zijn in de kazernes ongetwijfeld beter dan die in de arme wijken.

Ware de verwezenlijking van dit éëne denkbeeld van de pauperisme-commissie slechts mogelijk, van indo-pauperisme zou geen sprake meer zijn. En het is juist deze categorie van indo's, die geholpen moet worden, doch die wars is van elke hulp, welke naast rechten, verplichtingen schept. De ijzeren tucht in het leger, mishaagt deze lieden, die liever vrij in de kampongs ronddolen, zonder werk en zonder eenig uitzicht op lotsverbetering, dan zich onderwerpen aan de reglementen en bepalingen van het leger dat hun werk verschaft en vaderlijk voor hen zorgt, met een goede toekomst voor hen bij goede plichtsbetrachting. De vrijheids-ideeën zitten bij deze indo's te diep, dan dat wij er wijziging van verwachten zonder *moreele* hulp.

In zooverre zijn wij dan ook van oordeel, dat bij het tijdelijke der verbintenis voor het leger en de vele minder gunstige invloeden in de kazerne, het voordeel van het dienstnemen in het leger over het algemeen twijfelachtig is, maar voor de bedoelde categorie van indo's kan, in vergelijk met hun gewone ongebonden leefwijze, een dienstverband niet anders dan heilzaam op den pauper werken. Materieel gaat hij vooruit en moreel werkt in zekere mate de tucht. Hij leert gehoorzamen, zich inbinden, iets uitvoeren voor den kost en het loon, zich beheerschen en is het alleen, dat dit door zijn dienst in het leger wordt bereikt, dan is naar het ons voorkomt, reeds *veel* bereikt. Verkeerde karaktervorming wordt gewijzigd en gevestigd op, zoo niet hechte, dan toch betere grondslagen.

Nochtans in het leger zijn vele indo's. Ten tijde van generaal Pfeiffer in 1884 bedroeg hun aantal 2.8 pct. en ten tijde van generaal Vetter in 1897 4.2 pct. der geheele indo-bevolking. Het cijfer is in vergelijk van de numerieke sterkte in Europeesche legers, welke op 1 tot 3.8 pct. van de geheele bevolking wijst, zeker niet onbelangrijk te noemen. Dit feit getuigt eenerzijds, dat in algemeenen zin, de indo niet afkeerig is van het dienst nemen, anderzijds dat van aanvoer van indo's naar het leger wel heil is te verwachten. Wij moeten evenwel tot recht begrip der zaak even opmerken, dat onder de indo's verschillende klassen voorkomen, waarop wij in dit weekblad (*de Java-Post*) reeds meermalen de aandacht vestigden en dat het daarom niet aangaat bij de beoordeeling hunner geschiktheid ze alle over één en denzelfden kam te scheren. Van versterking van het leger door het dienstnemen van de zoogenaamde paupers verwachten wij weinig of niets, daarentegen zijn wij van oordeel, dat het maximum van indo's in het leger verre van bereikt is. Het toenemend aantal indo's in het leger van af 1859, toen deze kwestie voor het eerst werd aangeroerd, is hiervoer eene vingerwijzing. Wel is waar mag met generaal Vetter worden aangenomen, dat het voornaamste contingent indo's in het leger, door de kazerne's wordt geleverd, m. a. w. de indo-soldaten van militaire vaders afstammen, doch ook buiten die categorie indo's zijn er velen, die in het leger dienen, en lust hebben tot dienen, ook al behooren zij niet tot de paupers. Eigent het karakter der paupers zich niet voor de militaire tucht, de andere catagorie indo's bezitten wel degelijk militaire eigenschappen en deugden. Generaal Vetter was over den indo-militair slecht te spreken, doch dit kwam omdat hij te veel generaliseerde en weinig onderscheid wist te maken tusschen de twee groepen van indo's welke ieder ook in het leger vertegenwoordigd zijn. De generaals van Swieten, de Neve en Pfeiffer waren overtuigd van de goede militaire eigenschappen van den indo, zij moedigden de werving van hen aan en trachten tevens eene oplossing te vinden van het vraagstuk, op welke wijze de goede eigenschappen konden worden onderhouden en bevorderd. Generaal van Swieten was voor afzondering van het indo-element in het leger. In verband hiermede werd in 1861 te Kedong-Kebo (Poerworedjo) een proef genomen. Een der compagniën van het aldaar in garnizoen liggende 8e bataillon diende tot opname van alle indo-jongelingen. Ondanks alles wat werd gedaan om de proef te doen slagen, mislukte zij geheel. De uitkomsten wezen er op, dat de gemaakte afzondering totale afscheiding veroorzaakte tusschen Europeaan en Indo, dientengevolge elken band van kameraadschap tusschen hen verbrak, ja, tot een bepaald vijandige houding oversloeg, die elke samenwerking van Europeaan met indo haast onmogelijk maakte. Bij dit alles ging de Indo intellectueel en moreel achteruit. Het leven van den indo wisselde af tusschen dat in de kazerne en de kampongs. In Europeesche gezelschappen zag men ze niet meer.

## ADVERTENTIËN.

**Postzegelverzamelaars.**

Vraagt mijn **RECLAME CATALOGUS** (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.

H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.

Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

---

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**

zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**

nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.

Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.

**„De nieuwe breukband"** Meyrïgnac syst. Dr. DUPREZ te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden prijs **f 5.**—.

Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

# S. SPIJER & Co.

**Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten, Horloges, enz.**

Specialiteit in Oud-Hollandsch Zilver.

Groote sorteering Tafelzilver.

**Uitgebreide collectie in gouden Trouw- en Verlovingsringen.**

**Ateliers voor het zetten van Diamanten enz.**

Spuistraat 26, Passage 59, Schoolstraat 7,

***'s-GRAVENHAGE.***

---

# Maison OSKAM.

**Magazijn van Geimporteerde Sigaren**

DEN HAAG. Hoofdkantoor Hoogstraat 27 Teleph. 2403.

**Filiale Witte de Withstraat 14.**

***Voor Rotterdam: Soetensteeg 7a.***

Grootste export voor Indiën.

Zeer doelmatige blikverpakking, gave overkomst gegarandeerd.

Vraag voor Uwe 3 cts sigaren **Oskam's doktertjes**, **Maxima** en **El Comercio.**

200 stuks franco verzending door geheel Nederland.

---




zijn de elegantste, nieuwste, **lichtste, soliedste en goedkoopste** van alle nagemaakte soorten RIETEN KOFFERS en worden met garantie geleverd.

***Eenig adres voor Lohengrin Koffers:***

**Haagsche Kofferfabriek,**

Passage 53-57, DEN HAAG. Telefoon 1597.

Noordblaak 93, ROTTERDAM. Telefoon 3424.

Grootste gesorteerde Magazijnen in Nederland van

**Koffers, Tasschen en Lederwaren.**

---

# RAJAH-THEE

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid, is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.

Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond.

in pakken á 4, 2, 1 en 1/2 ons.

Luxe-blikken à 2½ ons 75, 60 en 50 cts.

**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

---

**Onze beroemde Santal Parelen**

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche

**Crediet-vereeniging en Depositokas**

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons**. **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas**.

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië**.

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Een Koffieplanter**, 35 jaar oud, van goede getuigschriften voorzien, grondig bekend met Java- en Liberiakoffie-cultuur en vele bijcultures, sprekende Javaansch, Madoereesch Soendaneesch en Maleisch, uitstekend met werkvolk kunnende omgaan, 15 jaar in de cultuur werkzaam geweest, zoekt

**PLAATSING.**

Tuinonderhoud f 10.— per bouw, gegarandeerd goed. Specialiteit in het herstellen van achterlijke en verwaarloosde ondernemingen. Brieven onder motto „*Café*" worden ingewacht vóór 1 Mei a. s. aan het Bureau van dit blad.

---

**Vriendelijk Tehuis.**

Bij een gehuwd medicus, te Amsterdam een huis met tuin op goeden stand bewonende, bestaat gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van 1 of 2 kinderen.** Brieven onder letters U.A. aan SCHELTEMA & HOLKEMA'S Adv Bureau, *Amsterdam.*

---

**V. A. CUYPERS Jr.**

**Schoeisel naar maat.**

OBRECHTSTRAAT 54,

'S-GRAVENHAGE.

---

**Voor gezondheid bij een boer.**

In eene gezonde streek (Betuwe) wordt bij een grooten heerenboer **Kost en Inwoning** aangeboden voor een Heer of Dame, tegen billijke voorwaarden.

Brieven fr. onder Motto **Inwoning**, aan het Bureau van dit Blad.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

**Zutphen Vooruit.**

**Zutphen**, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen**, enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

**Th. A. A. SIMONIS**

34 GROENMARKT,

**over de Prinsestraat, DEN HAAG.**

***Desinfectie van Vertrekken***

volgens Prof. Flügge.

STOOMDESINFECTIE EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.

Machinale Stoomzuivering van Bedveeren.

**Wasschen, opmaken en repareeren van beddegoed.**

---

**Sanitas Mannenhulp.**

Pillen van Prof. Dr. Spencer

herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.

Prijs per flacon Drie Gulden.

Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**

Pillen van Dr. Mortin

pijnstillend, herstellen den normalen toestand.

Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *s-Gravenhage.*

**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag

TELEPHOON 1447.

**Ontvangen van de Javasche Conservenfabriek**

***te POERWOREDJO:***

**EEND in gelei** . . . per blik f 2.—

**KIP in gelei** . . . . „ „ „ 2.—

**KUIKEN in gelei** . . „ „ „ 1.30

**SAMBALLANS, BOEMBOE'S, ATJARS etc.**

GEBROKEN MIE per half Kilo f 0.20.

---

**Tentoonstelling te Amsterdam**

VAN

**Timorsche Kunstnijverheid-voorwerpen**

MAANDAG 25 APRIL a.s. van 1 tot 6 ure n.m.

IN HET

**American Hotel**

OP HET LEIDSCHE PLEIN.

**TOEGANG VRIJ**, zoowel voor leden als niet-leden.

Het Bestuur van „OOST en WEST"

---

**TOKO BETAWIE**

***Emmakade 55,***

VERWACHT:

**Indische Pompelmoezen, versche Ketella's.**

VERSCHE KRUIDEN direct uit de Preanger:

**Dodol doerian, Dodol mangis, Dodol zuurzak, Dodol tapé.**

Versche GROENE TJABÉ's.

***Gestampte gez. Spaansche Peper*** in de bekende flacons à *f* 0.5

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**

***binnen de stad,***

van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland

**J. J. MESKER,**

**Casuariestraat 13, - Den Haag**

TELEFOON No. **259.**

---

**F. H. BOTHE,**

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN**

***Nouveaute's voor elk seisoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

**Nederlandsch Wapenmagazijn**

voorheen S. DE JAGER,

**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**

**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**

**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.

Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

Er zijn er die de mislukking der proef toeschrijven aan de fout om één en hetzelfde bataillon te bestemmen tot opname van twee compagnieën van Europeanen en Indo's tegelijk en liever hadden gezien, dat de indo-compagnie ergens anders ware geplaatst, waar geen Europeesche militairen waren gevestigd; het is mogelijk dat de vijandschap tusschen Indo en Europeaan hierdoor achterwege zou zijn gebleven, doch dan zou men ook dit stelsel consequent hebben moeten volhouden, dewijl elk samenzijn van Indo- en Europeesche compagniën noodzakelijk, en veel spoediger tot botsing aanleiding zouden hebben gegeven. Hoe dit slecht te rijmen is met troepenbeweging en militaire expedities, zal wel geene nadere toelichting behoeven.

De vereeniging van Indo's in afzonderlijke compagniën als mislukt beschouwende, bleef er niet anders over dan het stelsel van vermenging van Europeanen en kleurlingen in de gelederen toe te passen. Ook dit stelsel is in de practijk niet gebleken het juiste te zijn. De geschiktheid van de indo tot militair lijdt er ernstig onder. De goede elementen niet te na gesproken, bestaat er tusschen Indo en Europeaan in de kazerne te groot verschil in levensopvatting, in denkwijze, in behoeften en neigingen. Dit verschil is oorzaak, dat hij zich niet gemakkelijk bij den Europeaan aansluit. doch de gemeenschappelijke omgang heft, zoo niet geheel, dan toch ten deele het rassenverschil op, brengt het terug tot bepaalde verhoudingen. In zooverre is dus het huidig stelsel verre te verkiezen boven dat van afzondering en geen ander afdoend stelsel bekend zijnde, valt er niets anders te doen, dan te roeien met de riemen, die men heeft. Schikt de betere groep der Indo's zich, al is het ook met tegenzin, in de omstandigheden, waarin zij zijn verplaatst, heel anders is dit het geval met de groep, die wij hier boven onder de zoogenaamde paupers rangschikten. Opgeblazen door eigenwaan en trots is deze Indo de tegenvoeter van den ruwen, maar toch natuurlijk goedhartigen Europeeschen fuselier. Twee categorieën van krijgsmakkers, die elkaar absoluut niet begrijpen. De rassenhaat treedt bij deze groep Indo's geprononceerd op. Waar zij door de militaire tucht gedwongen worden tot gehoorzamen trachten zij zich daarvan in den aanvang vaak te onttrekken door lijdelijk verzet. Gelukt ook dit lijdelijk verzet niet, dan vervallen zij van kwaad tot erger, onhandelbare, tevens diep beklagenswaardige wezens die eigenlijk nooit bij het leger hadden moeten dienen.

De betere groep van Indo's zal steeds een aanwinst voor het leger blijven. Door den driejarigen omgang met den Europeaan maakt hij zich spoediger zijn behoeften en gewoonten eigen, gevoelt hij zich in den waren zin des woord *meer Europeaan*, eigenschappen, die hem later in de burgersamenleving gemakkelijk zijn weg doen vinden. De laatstelijk genomen maatregel, om driejarige engagementen met f 90 premie toe te staan, zal ongetwijfeld zijn behoud voor het leger aanmerkelijk doen stijgen. Te bejammeren blijft het evenwel, hoe betrekkelijk weinig Indo's ambitie genoeg hebben het verband van 12 jaar uit te dienen om het gagement te halen. Na het reëngagement voor de eerste maal, verlaat de Indo veelal het leger om zijn geluk in het burgerlijke te beproeven. Het moet gezegd, dat zijn kans van slagen in den regel vrij wat grooter is, dan wanneer hij niet in het leger had gediend. Een groot percent onder hen dankt feitelijk aan den militairen dienst zijn succes in het burgerlijke en voorbeelden zijn er genoeg aan te wijzen, dat zij op slot van rekening het verder brengen dan landgenooten, die de pen boven het geweer verkozen.

Zooals is gezegd, wordt het grootste contingent indo's voor het leger geleverd door het leger zelf. De vrijgevige bepalingen, die omtrent hunne kostelooze opleiding tot militair door het gouvernement in het leven zijn geroepen, hebben er niet weinig toe medegewerkt, dat vele kinderen, die anders zonder eenigen twijfel tot vagebonden zouden opgroeien, een aanwinst bleken te zijn voor het leger. Nochtans mag men niet te optimistisch ten deze oordeelen. Er zijn er ook, die ondanks militaire opleiding beslist niets voelen voor den militairen dienst en zoo gauw hun verband om is, het leger verlaten om er nooit weer bij terug te keeren. Deze gevallen zijn evenwel geen regel, integendeel worden bij de verschillende wapens vele indo's aangetroffen, die vroeger militair pupil geweest zijnde, uitmunten door flink en goed gedrag en veel toewijding voor den militairen dienst toonen.

Het stelsel van opleiding is dus verre van veroordeeld, vooral niet, nu in de laatste jaren in die opleiding zooveel verbetering is gekomen. De soldatenkinderen worden van hun 6e tot hun 12e jaar tot een bepaald maximum aantal bij de verschillende inrichtingen van liefdadigheid ondergebracht, een maatregel die niet anders dan gunstig kan werken op de karaktervorming der kinderen. Thans is men doende de leeftijdsgrens der kinderen. waarop zij de inrichtingen van liefdadigheid moeten verlaten, van 12 op 14 jaar te brengen, een verbeterde bepaling, welke toejuiching verdient. Is hiermede reeds alles bereikt? Wij meenen van neen. De verdere opleiding van de pupillen aan de militaire inrichting te Gombong laat weinig te wenschen over. Wij zijn zoo vrij alle mogelijke verhalen die de ronde doen over gebrek aan toezicht etc. bepaald tegen te spreken. De militairen, die met het toezicht en de opvoeding der kinderen te Gombong zijn belast, hebben inderdaad aanspraak op meer waardeering dan de „men's" hun willen toekennen. De „men's" zien gewoonlijk over het hoofd, dat de leeftijd van 14, 15 en 16 jaar, vooral bij de vroegrijpe Indische kinderen, de lastigste jaren zijn voor de opvoeding. Hard- noch zachtheid werken soms iets uit om den jongeling tot rede te brengen, ondanks het beste toezicht en de strengste tucht doet hij wel eens dingen, welke zeer af te keuren zijn. Wij vinden het daarom dwaas de opvoeders daarvan een verwijt te maken, minder aan de *opvoeding* dan wel aan de *omgeving* wijten wij in hoofdzaak de slechte handelingen van sommige pupillen. Wij vreezen niet voor tegenspraak, wanneer wij beweren, dat de Indische omgeving in dit opzicht veel slechter is, dan de Hollandsche, althans in de lummeljaren der kinderen.

Bij ons is daarom het denkbeeld opgekomen of het niet zooveel beter zou zijn de pupillen, indien zij de liefdadigheidsinrichtingen verlaten, direct naar Nederland te zenden, om daar in een der militare inrichtingen hunne verdere opleiding te ontvangen. De pupillenschool te Gombong zou dan kunnen worden opgeheven en het daardoor vrijkomend geld worden besteed aan de opleiding in Nederland. Zooveel duurder, met inbegrip der overtochtsgelden, zal dit wel niet zijn.

Onder de vele voordeelen, die eene dergelijke opleiding heeft, is zeker niet het minst dat de jongelieden meer vertrouwd geraken met de Hollandsche omgeving, zich de behoeften en neigingen der Hollanders gemakkelijker eigen kunnen maken om op deze wijze zich meer Hollander te gevoelen. Ons dunkt dat zoo iemand later in Indië in een gemengde compagnie geplaatst, zich beter in zijn lot zal schikken, dan thans, over het algemeen genomen, het geval is. Het voornaamste bezwaar tegen vermenging van Indo's en Europeanen in de gelederen zou hierdoor komen te vervallen. Europeanen en Indo's zouden zich in werkelijkheid meer één gevoelen, wat de intensieve kracht van het leger zou verhoogen. De gelegenheid in Nederland, om zich in alle richtingen te ontwikkelen, waartoe men zich het meest geroepen acht, is tevens een niet geringe factor in de opleiding.

En zoo verwachten wij van die opleiding, zoowel voor de jongelieden zelve als voor het leger het meeste succes. Wij zouden zelfs verder willen gaan en in overweging geven de opleiding van militair pupil niet alleen open te stellen voor soldatenkinderen, maar ook kinderen buiten het leger tot een vooraf bepaald maximum en onder dezelfde waarborgen als voor de tegenwoordige pupillen zijn vastgesteld. Wij twijfelen niet, of deze maatregel zou een toevloed van indo's naar het leger lokken, in beiderlei belang.

W. H. B.

Wij hebben bovenstaand stuk, dat het eerst in de *Java-Post* verscheen, overgenomen uit het «Bondsblad» van 12 Maart j.l.: het geeft eene goede schets van den aard van het Pauperisme onder de Indo-Europeanen en behandelt daarbij een vraagstuk, waarvoor wij in vroeger jaren meermalen de aandacht van de Regeering hebben gevraagd. In onze militaire loopbaan in Oost-Indië deden wij de ondervinding op, dat de Indo-Europeaan, in doorslag, een uitmuntend soldaat is, vooral te velde. Bij de groote moeielijkheid om in Nederland het getal Europeanen voor het Indische leger noodig, aan te vullen, wezen wij daarom middelen aan, die, naar onze overtuiging, het leger, den Staat en den Indo zouden ten goede komen.

Uit het onderschrift, dat de Hoofdredacteur van het Bondsblad op het artikel van W. H. B. deed volgen, nemen wij in de eerste plaats enkele alinea's over, die wij volkomen juist gezien achten en die vooral merkwaardig zijn omdat ze van het orgaan van den Indischen Bond uitgaan. Zij luiden als volgt:

«Wij wenschen vóór alles op den voorgrond te stellen, dat men de beteekenis van het Pauperisme onder Europeanen en hiergeborenen, uit een sociaal oogpunt wel wat overschat. De armoede onder de Inlandsche bevolking is vrij wat ernstiger en vraagt heel wat meer aandacht en studie; de gevolgen daarvan zullen voor de Inlanders in de eerste plaats, maar ook, en tengevolge daarvan voor de Europeanen veel noodlottiger zijn dan het Pauperisme, in de meer beperkte beteekenis die daaraan gewoonlijk wordt gehecht.

Er zijn eerstens veel minder Paupers dan men denkt en de uitdrukking: «honderden jongelieden onder de meest behoeftigen» is stellig overdreven.

En .... die het zijn, blijven het helaas heel dikwijls uit vrijen wil, of uit gebrek aan wil, zooals W. H. B. helder in het licht stelt. Het Pauperisme is veelal niet anders dan een chronisch straatslijpen, gevolg van verwaarloozing in de jeugd, onvoldoend onderwijs en als zijdelings gevolg daarvan luiheid en degeneratie.»

De Redactie van het B. B. is het verder geheel eens met W. H. B. dat voor de nietsdoende straatslijpers een gedwongen cursus in het leger allernuttigst zou zijn. Waar in Nederland menschen zonder middel van bestaan naar bedelaarsgestichten en werkinrichtingen worden gezonden zullen voor Indië best bepalingen kunnen worden gemaakt om de jeugdige baliekluivers soldaat te maken en bij een vredesgarnizoen in te deelen.

Veel zal echter in den regel, het leger aan zulke tot dienen gedwongen soldaten niet hebben, terwijl voor de Indo's van beter allooi, die wél goede, degelijke soldaten worden dezelfde reden geldt, die ook in Europa de werving in den weg staat; men bedankt, er voor om zich voor 12 centen per dag, te laten doodschieten!»

Waarom werd nimmer gedaan, wat door ons werd aangeraden en waartegen wij toch nooit ernstige bedenkingen zagen inbrengen? Waarom aan oud-gedienden geen recht toegekend om, bij gebleken geschiktheid, bij voorkeur tot lands-burgerlijke betrekkingen te worden benoemd? Nog steeds hebben wij de overtuiging, dat die maatregel in alle opzichten gunstig zal werken, want de vroeger gediend hebbende beambten zullen de defensie ten goede komen.

Wij zoeken echter in den militairen dienst en in het ambtenaar of schrijver zijn, volstrekt niet het eenige heil voor de Indo-Europeanen, en wat ons dan ook zeer heeft verwonderd, is de meening van den Redacteur van het Bondsblad, dat het verrichten van handenarbeid door den Europeaan, Nederlands prestige zou schaden en de overheersching van den Europeaan over den inlander in gevaar brengen. Sedert hoeveel jaren houdt men er genie-werklieden op na? Waren niet enkele zeer verdienstelijke zendelingen tevens handwerkslieden? Wij hebben te Padang een paar flinke zoons van een Hoofdofficier gekend, die smid van hun ambacht waren en een druk beklante smederij hadden; gerust kunnen wij verzekeren, dat zij bij de inlanders meer gezien waren, dan het gros der bureauklerken.

Ten slotte nog een enkel woord over het door W. H. B. aangegeven denkbeeld om de pupillen tot betere vorming als soldaat naar Europa te zenden. Wij vinden het nut daarvan te problematisch om aan het voorstel onze stem te geven, zonder dat er een kostenraming bij is.

## Van Vreemde Koloniën.

**Exploitatie van balata in Fransch Guyana.**

Er is den laatsten tijd zoo dikwerf sprake geweest van balata als toekomstige bron van welvaart al of niet voor Suriname, dat wij het niet ondienstig achten om te dien opzichte eens 'n kijkje te nemen bij de fransche buren.

Zooals men weet is Fransch-Guyana in hoofdzaak 'n strafkolonie, met dien verstande evenwel dat er ook vrije kolonisten zijn. De gestraften worden hier en daarmeê bezig gehouden, zoo nu en dan ook ten behoeve van den aanleg van belangrijke publieke werken ter beschikking van 't bestuur gesteld, zoo in den geest als met de dwangarbeiders in Indië plaats heeft.

Zoo was dan aan de Coswijne, in Beneden-Marowijne, sedert het midden van 't jaar 1900 een kamp van gestraften, die daar voor de exploitatie van balata werden gebezigd, nadat in de jaren 1898 en 1899 bij de exploitatie dier streek gebleken was, dat zij rijk aan bolletrie-boomen is, welke de balata opleveren.

De exploitatie kon eerst in het begin van 1901 een aanvang nemen en leverde, tengevolge van de moeielijkheden van het drassige terrein ten Westen van het kamp, dat voor de exploitatie 't eerst aan de beurt kwam, nauwelijks 4 tonnen balata in 1901 op. Hierbij moet ook niet uit 't oog verloren worden dat de gestraften nieuwelingen in 't vak waren, die dus van balata-exploitatie geen zier verstonden toen ze daarvoor werden aangewezen.

In 1901 had de exploratie der bosschen ten Noorden van het kamp plaats, waarheen in 1902 de exploitatie werd geleid met een gemiddelde sterkte van 21 gestraften. Men verkreeg toen daarmeê een productie van 6116 kilogrammen. In het vorige jaar werden 16 gestraften gebezigd voor de exploitatie der bosschen ten Noorden en ten Zuiden van het kamp. De productie bedroeg toen 5300 kilogrammen balata.

Dit resultaat was vooral te danken aan den, met de exploitatie belasten opzichter, die zich geen knollen voor citroenen liet verkoopen, en het ingezameld product, zooals dit door de arbeiders werd ingeleverd, eerst onderzocht, om te zien of ze er geen water aan hadden toegevoegd, om zoo des te eer hun dagtaak achter den rug te hebben.

Voor dat onderzoek worden eenige kubieke centimeters van de gomhoudende vloeistof in een glas met twee of drie druppels van een vrij sterke zeepoplossing vermengd. Door het mengsel te schudden, wordt oogenblikkelijk de stremming verkregen, zoodat er, na het verwijderen van de gestremde massa, niet anders overblijft dan hetgeen aan de gom aan waterdeelen werd toegevoegd.

Het kamp aan de Coswijne is nu onlangs opgebroken en verplaatst naar de naburige duinstrook, die de savannen van de zee scheidt en waar de aanwezigheid van belangrijke hoeveelheden bolletrie-boomen werd geconstateerd.

De streken, die nu verlaten zijn, zullen over drie of vier jaren opnieuw geëxploiteerd worden, als wanneer de boomen hun rijkdom aan balata weder zullen hebben herkregen.

Het kan zijn nut hebben hier aan te geven, hoe bij deze gouvernements-exploitatie met gestraften wordt te werk gegaan.

Tijdelijke kampementen worden hier en daar in het te exploiteeren terrein opgeslagen, zooveel mogelijk aan den oever van een kreek, waarlangs communicatie met het centrale kamp kan worden verkregen. Kan aan laatstgenoemde voorwaarde niet worden voldaan dan worden wegen gekapt voor het verkeer in de, te exploiteeren streek, zoowel als voor de verbinding tusschen het centrale kamp en de tijdelijke kampementen.

In deze kampementen bevinden zich de, met het inzamelen van balata belaste gestraften. Iedere arbeider is voorzien van een grof linnen zak, die bij de eerste aanraking net de balata-melk ondoordringbaar wordt gemaakt, en van een ransel, waarin hij zijne gereedschappen bergt: een hamer, een kapmes, een krabber en een guds.

De boomen worden op de plaats der te maken insnijdingen eerst gezuiverd d. i. ontdaan van mos en parasieten, die aan de zuiverheid van het product afbreuk zouden kunnen doen.

Er worden nu in den boom schuine insnijdingen gemaakt, wier aantal afhangt van de dikte en de ontwikkeling van den boom en die door een overlangsche insnijding met elkander verbonden worden, waaruit de melk afvloeit. Onder aan deze insnijding slaat men een houten of metalen plaatje in, dat als afvoergoot dienst doet en waarlangs de balata rechtstreeks kan afvloeien in het, daartoe tevoren door den arbeider aan den voet van den boom geplaatste vaatwerk.

Daar de insnijdingen op een zekere hoogte moeten worden gemaakt, zijn de arbeiders voorzien van een, op het terrein door henzelven vervaardigden ladder, waarvan de sporten door middel van buigzame lianen aan de stijlen zijn verbonden.

Men moet bij de insnijdingen er voor waken het spint niet te raken, wijl anders de cicatrisatie der aldus geslagen wonden niet zou tot stand kunnen komen, hetgeen aan den boom groote schade zou teweeg brengen en dientengevolge ook aan de verdere productie.

De opgevangen balata wordt in de linnen zakken overgegoten, die de arbeiders dan, wanneer ze 's avonds in het kamp terugkeeren, ledigen in een vat, dat de kampchef dagelijks per korjaal naar het centrale kamp laat overbrengen. Daar wordt de balata in vaten opbewaard, totdat de fermentatie geheel heeft opgehouden, wat twee tot drie maanden duren kan, gedurende welken tijd men de melk voortdurend moet roeren om de luchtbellen er uit te verwijderen, die bij de latere stolling aanleiding zouden geven tot het voorkomen van holten in de gommassa.

Is de fermentatie geheel voorbij, dan wordt de massa overgebracht in houten bakken van ongeveer 8 centimeter diep en 70 tot 80 centimeters lang en breed. Deze bakken worden buiten op daartoe ingerichte stellaadjes geplaatst en zijn, elk, van een plaatijzeren of zinken kap voorzien, om de balata te beschutten tegen den regen zoowel als tegen de stralen van een, al te brandend zonnetje.

De, aan de lucht blootgestelde oppervlakten stollen gewoonlijk na 24 of hoogstens 2 maal 24 uren. Men snijdt dan de verharde gedeelten uit en laat ze met den, nog zachten kant naar boven verder drogen. Men krijgt op die manier heel mooi uitziende gomplakken.

Er blijven natuurlijk aan de bakken en vaten, waarin de gom bij de fermentatie werd opbewaard, nog enkele gomdeelen achter. Deze worden uitgeschrapt, zacht gemaakt en in plakken of brooden van min of meer belangrijke dikte gevormd, die ten onrechte uithoofde van het verschil in kleur voor een heel ander en minderwaardig product dan de op vorengenoemde wijze verkregen plakken zouden kunnen worden aangemerkt.

**Arbeid in de tropen.** Aan een opstel van den heer Alleyne Ireland over dit onderwerp in de *Times* ontleenen wij het volgende:

In Britsch Guyana is het stelsel een van schriftelijke overeenkomst tusschen beide partijen, en de wet ziet er op toe dat elke partij hare verplichtingen tegenover de andere nakomt. Het stelsel heeft uitstekend gewerkt, maar tegenover de groote voordeelen, die het den planter, den koelie en der kolonie in het algemeen biedt, staan de belangrijke uitgaven voor zijne handhaving. De koelie komt in Britsch Guyana aan op een vóór zijn vertrek uit Indië onderteekend contract, waarbij hij zich voor een zekeren tijd tot werken verbindt, en bij zijn aankomst geeft het bestuur hem eenvoudig over aan zijn werkgever. De laatste is gewaarborgd tegen het derven van den arbeid van zijn koelie, door een bepaling in de wet, waarbij een boete van omstreeks 120 gulden wordt bedreigd tegen elk en een iegelijk, die zijn buurmans koelie van dezen zou zien af te troggelen, terwijl voor elken dag, dat een aldus geronselde koelie voor zijn nieuwen werkgever zou hebben gearbeid nog eens extra 5 gulden moet worden nêergelegd. In de Straits Settlements wordt de koelie op kosten van den planter ingevoerd, op belofte dat hij bij aankomst in de kolonie een contract zal aangaan. 't Is waar dat indien hij weigert zijne belofte na te komen, hij zich aan het opleggen van een boete of straf blootstelt; maar om zoo iemand in hechtenis te krijgen kost tijd en geld, en intusschen moet de planter 't zonder zijn arbeider stellen. Er is een bepaling getroffen, volgens welke de koelies, die van een plantage deserteeren, waarop zij zich bij bij contract verbonden hadden te zullen blijven, kunnen worden gestraft, maar de menschen, die hen daartoe mogelijk zouden hebben verlokt, loopen vrij. 't Zal nu wel duidelijk wezen, dat terwijl de planter in Britsch Guyana geen uitgaven hoegenaamd heeft te maken, totdat de koelie zich feitelijk onder contract op zijne ondernemingen bevindt, de planter van de Straits zich de moeite en de kosten mag getroosten voor den invoer van een koelie, om dan toch nog diens arbeid voor zich te zien verloren gaan.

Het is misschien overbodig hieraan toe te voegen dat in de Straits zoowel als in Guyana de belangen van de koelies zorgvuldig door het bestuur worden gewaarborgd en dat zij volkomen tegen mishandeling van de zijde hunner werkgevers beschermd zijn.

Een ander stelsel voor den invoer van engelsch-indische arbeidskrachten in de Straits is gevormd naar 't voorbeeld van Ceylon. Het hoofdkenmerk van dit stelsel is dat de planter onderhandelt met een inlandschen *kangani* of werver tevens ploegbaas, maar geen contract sluit met den koelie zelven. Een kangani wordt naar Indië gezonden met opdracht om een zeker aantal arbeiders aan te werven, waarvoor de planter hem de noodige voorschotten ter hand stelt. Bij terugkomst worden de kangani en zijn ploeg door den planter in dienst genomen op, door hen overeen te komen voorwaarden. Het is een stelsel van vrijen arbeid, in tegenstelling van 't contract-arbeidstelsel. Terwijl bij het laatste de bescherming van den koelie een punt van bestuurszorg uitmaakt, is bij het eerste die bescherming te zoeken in 't feit dat geen kangani of planter zich de weelde kan veroorloven om hetzij in de kolonie, hetzij in de werfdistricten een minder goeden naam te hebben, waar de scherpe concurrentie tusschen werkgevers den koelie ruimte van keuze laat.

Zooverre uit gesprekken met werkgevers in de Straits-Settlements valt op te maken, bestaat een groote mate van ontevredenheid onder de werkgevers met betrekking op de plaatselijke arbeidstoestanden. Men schijnt over 't algemeen te meenen dat indien het bestuur op zich zou willen nemen om alle arbeiders, die het voor openbare werken noodig heeft, in te voeren en ophield met op de open arbeidsmarkt tegen de planters te concurreeren, dezen ten behoeve van de eigen behoefte aan arbeidskrachten de vereischte schikkingen zouden kunnen treffen voor den invoer der benoodigde arbeiders.

Om dit artikel te besluiten, meent schrijver nog iets te moeten opmerken, naar aanleiding van de tegenstrijdige denkbeelden over het arbeidsvraagstuk in de tropen.

In Engeland en in Amerika zijn velen gekant tegen het gebruik van contract-arbeiders in de tropen. Het hoofdargument is dat er geen behoefte aan is, daar de inboorlingen kunnen worden opgeleid tot het besef van de waarde van den arbeid, of tot het zich scheppen van nieuwe behoeften, voor welker vervulling het noodig is blijvend aan het werk te gaan. Toen bewezen werd dat de ondervinding de onjuistheid dezer conclusiën had aangetoond, werd de oude kreet aangeheven, dat contract-arbeid slechts een fatsoenlijke naam voor slavernij is.

Het moet worden erkend dat onder een zwak bestuur of waar er geen gewetensvolle ambtenaren van het binnenlandsch bestuur worden gevonden, contract-arbeid door het bestaan van misstanden eenige overeenkomst met slavernij kan hebben; maar, waar men een krachtig bestuur heeft, een goede immigratiewet en een deugdelijk korps ambtenaren om de bepalingen er van te doen nakomen, is de contract-arbeider meer verzekerd van het genot van alle hem toekomende rechten en voorrechten, dan wanneer hij niet vrijwillig een contract met zijn werkgever had aangegaan. Misschien is de krachtigste aanval die op het stelsel van den contract-arbeid werd gedaan wel die geweest, welke door Sir George William Des Voeux werd ondernomen, toen hij als magistraat in Britsch Guyana vertoefde. Die aanval leidde tot de instelling van een commissie van onderzoek, en indien iemand er belang in stelt om te weten, hoe de meest heftige aanval, waaraan de contract-arbeid in de tropen is blootgesteld geweest, leidde tot een volkomen falen om de ernstige beschuldigingen te bewijzen, die den planters, den magistraten en bestuursambtenaren voor de voeten werden geworpen, hij leze het verslag der Des Voeux Commissie van 1870, dat op ongeveer 1600 bladzijden over dit hoogst belangrijk onderwerp handelt.

1600 Bladzijden! 't Is geen peulenschilletje.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Indisch Militair Tijdschrift 1904. N°. 3.

J. B. Snepvangers: Kort overzicht betreffende de samenstelling en de verveelvuldiging van topografische kaarten in Ned.-Indië (vervolg en slot). — C. H. van Rietschoten: Een en ander naar aanleiding van de bespreking eener brigade-oefening, enz. — Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog? XI. — W. B. Oort: Sabang en de havens aan de straat van Malaka. — J. H. Dibbetz: De expeditie naar Tamiang 1893 (vervolg en slot), (met platen). — v. E.: De opleiding, hoogere vorming enz. van den Russischen en den Japanschen officier. — B.: De Russisch-Japansche oorlog (met Bijlagen). — Kooy: Indië weerbaar. Een inleiding.

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 April 1904.

H. T. Hoven: Iets over de opneming van Straat Makasser (vervolg). — R. A. Eekhout: Schetsen van Java's Zuidkust in woord en beeld. «Het Bajah Kolenveld» III.

Verslagen der Marine-Vereeniging.
Jaarg. 1903—04. N°. 2.

W. J. Cohen Stuart: Indische Marinezaken.

Marineblad. Jaarg. 1903/04. Afl. 8.

J. M. W. Kuyl: Eene studie over de Nederl. weerkracht ter zee. — Tp.: De nieuwe kabelverbindingen in Ned. Oost-Indië. — Dr. J. A. Portengen: Het Marine-hospitaalschip «Pilips van Marnix» gedurende de tweede Atjeh-expeditie.

Mededeelingen van het Ned. Zendelinggen.
1904. 1e Stuk.

J. Fortgens: Van Sidangoli naar Iboe (met kaartje en afb.). — S. Luinenburg: Javaansche verhalen. — Bespreking van onderscheidene woorden van gewicht bij Evangelieprediking en onderwijs in 't Karo-Bataksch. — 4e Vergadering der Jav. Voorgangers in de Oost-Java missie, gehouden te Swaroe (Malang) 5 en 6 Jan. 1904.

De Indische Mercuur. 19 April 1904. N°. 16.

van Gorkom: Dertig jaren Kinamarkt, in woord en beeld, door C. H. O. M. von Winning (vervolg en slot). — Het Departement Djokja van het Alg. Syndicaat van Suikerfabrikanten. — Proefstation voor Suikerriet in West-Java «Kagok», — Katoenproeven in den Oosthoek. — Dr. C. L. van den Burg: Malaria. Aanwijzingen ter voorkoming en behandeling, enz. – Ramehcultuur en de Rameh-Union. — Over het openmaken der cacaokolven (Het breken der cacao). — Uitvoer van Java. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 22 April | 6 Mei | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 29 April | 13 Mei | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 3 Mei | 17 Mei | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 26 April | 10 Mei | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 30 April | 14 Mei | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 22 April | 6 Mei | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 25 April | 9 Mei | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Mei | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 20 April | 4 Mei | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 26 April | 10 Mei | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 7. Donderdag 28 April 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.– 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éénsschenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West” *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## De Jaarlijksche Vergadering.

Op 25 April had te Amsterdam in het *American-hotel* de Jaarlijksche, Algemeene Vergadering der Vereeniging plaats.

Alle afdeelingen waren vertegenwoordigd, behalve Nijmegen, Curaçao en Parijs. Verscheidene leden der afdeeling Amsterdam woonden de vergadering bij.

De presidente begon met hare voldoening uit te spreken, dat deze Jaarlijksche Algemeene Vergadering in de Hoofdstad des lands werd gehouden, omdat dit een gevolg was van het weder opleven der Amsterdamsche afdeeling.

De Secretaris, de heer L P. F. Schimpf, las, vóór hij aan de notulen der jaarvergadering van 1903 begon, eerst die van de vergadering van 3 Mei 1899, toen, nu *vijf jaar geleden* de Vereeniging definitief werd opgericht. Hij bracht daarop en in verband hiermede hulde aan de Presidente, Mevrouw N. van Zuylen—Tromp, die tot het oprichten der Vereeniging het initiatief nam en aan wier ijver en geestkracht, het hoofdzakelijk te danken is, dat «Oost en West» levensvatbaarheid heeft getoond en steeds in bloei toeneemt. Door algemeene toejuiching, stemde de Vergadering hiermee ten volle in.

De notulen van 1903 werden daarop gelezen en zonder bemerkingen gearresteerd.

Het *vijfde* Jaarverslag, dat wij, zoo mogelijk nog in dit nummer, maar anders toch zeker in het volgende, zullen opnemen, werd daarna gelezen en zonder eenige opmerkingen goedgekeurd.

Door de, het vorige jaar benoemde, commissie werd daarna, bij monde van den heer W. van der Zijl, rapport uitgebracht over het beheer der geldmiddelen, en voorgesteld om, aangezien de rekening juist was bevonden het Hoofdbestuur te déchargeeren en den penningmeester dank te betuigen. Conform werd besloten.

Ook de voorstellen door de commissie gedaan om in de boeking der bijdragen van de afdeelingen meer regelmaat te brengen en nog enkele andere wijzigingen in te voeren, die het nazien der rekening gemakkelijk zullen maken, werden aangenomen, terwijl de Presidente, namens het Hoofdbestuur, de verklaring gaf, dat voor eene volgende jaarvergadering ook eene raming van ontvangsten en uitgaven voor het volgende jaar, zou worden bijgevoegd.

Bij de nu volgende verkiezing van Hoofdbestuursleden werden herkozen: de heeren *Mr. D. Fock* uit Rotterdam, *J. Jonker* uit Arnhem, benevens *G. A. Scherer* en *L. P. F. Schimpf* te den Haag, terwijl werden gekozen Mevrouw *J. van Oeveren-van Schaik* te Utrecht, Prof. *Mr. J. A. Heeres* te Leiden en de Oud-Luit.-Generaal *Th. J. A. Zijll de Jong* te Zutphen.

De ter vergadering aanwezigen verklaarden de benoeming aan te nemen en aan Mevr. *van Oeveren* en Mr. *Heeres* zou schriftelijk daarvan worden kennis gegeven.

Dezelfde leden, die over het vorige jaar de rekening en verantwoording van het Hoofdbestuur hadden nagezien, de heeren *Huygen de Raat, van Zuylen* en *van der Zijl*, werden opnieuw benoemd voor het nazien der rekening over het loopende jaar.

Het voorstel van het Hoofdbestuur om ook aan den vice-president stem te geven in het *Dagelijksch Bestuur* werd aangenomen.

Rapport werd daarna uitgebracht over het beheer der vroeger gesloten obligatieleening van f 5000 en het daarover, en over den gang van zaken in Laan van Meerdervoort 195 den Haag, door Mevr. *M. ten Bosch—Bosscher* gevoerd beheer. Dit, in allen deele gunstig luidende rapport, besluitende met het voorstel om aan Mevrouw *M. ten Bosch—Bosscher* dank te betuigen, werd door de vergadering met applaus begroet.

Werd besloten om de afdeeling *Groningen* voortaan te noemen *Groningen en ommelanden.*

Het voorstel der Afdeeling *Groningen* om door het geheele land, speciale publieke lezingen te doen houden over Suriname waarin zou worden aangegeven op welke wijze de Nederlanders in die kolonie een goed bestaan kunnen vinden, werd mondeling toegelicht door den afgevaardigde der afdeeling, den heer *J. H. Scholtens Jr.* Hij wees er op, dat hier in het bijzonder bedoeld werd het landbouwbedrijf, hebbende de ondervinding bewezen, dat dit bedrijf met goed gevolg door Europeesche boeren in West-Indië kan worden uitgeoefend. De afdeeling Groningen meende, dat dit niet genoeg den volke in Nederland kon worden verkondigd en dat de Minister van Koloniën ongetwijfeld aan pogingen daartoe den steun der Regeering zou verleenen.

Het Hoofdbestuurslid, de heer *W. van Esveld*, directeur der Surinaamsche Bank te Amsterdam, sprak namens Suriname dank uit, dat de afdeeling Groningen in deze Vergadering de belangen der kolonie had ter sprake gebracht. Hij was het volkomen met den spreker eens, dat de welstand der nog aanwezige afstammelingen van de boeren-emigranten, het beste bewijs had geleverd voor de kans op succes der vestiging van Europeesche landbouwers in Suriname, maar in verband met de uitvoering van waterstaatswerken in 't belang van den landbouw en van hetgeen de in Suriname gevormde commissie zou doen en voorstellen, achtte hij het beter om met het houden van de bedoelde publieke lezingen nog te wachten en het voorstel aan te houden.

Na instemming hiermede van den vertegenwoordiger uit Groningen, nam de Vergadering dienovereenkomstig het besluit.

Alsnu kwam ter sprake het voorstel van de Afdeeling Amsterdam om te trachten daar ter plaatse eene afdeeling van «Boeatan” te krijgen en er eene gelegenheid te vestigen om hetzij op zichzelf, hetzij in eene bestaande restauratie eene rijsttafel te openen.

Door het Hoofdbestuur werd opgemerkt, dat beide plannen door de Vergadering zeker met vreugde waren vernomen, maar dat ze meer behoorden tot den werkkring der afdeeling zelve, dan tot dien van de Algemeene Vergadering.

Namens Amsterdam werd dit, wat de rijsttafel betreft, ten volle toegestemd door den heer v. d. Heide, maar wat het ves tigen eener afdeeling «van Boeatan» aangaat, moest hij uit hetgeen de Presidente had gezegd, opmaken dat, de Naamlooze Vennootschap, die toch een uitvloeisel was van «Oost en West», nu geheel onafhankelijk stond tegenover de Vereeniging.

De Voorzitter van den Raad van Beheer van «Boeätan», de heer *van Zuylen*, kreeg daarop het woord en verklaarde dat, hoewel de door den spreker veronderstelde onafhankelijkheid, volgens de wet zeker bestaat, de Vennootschap echter haren oorsprong niet zal verloochenen, doch medewerken, zooveel als zij kan, om de afdeelingen, die de kunstnijverheid wenschen te bevorderen, daarin behulpzaam te zijn. Even goed, als men thans reeds zijn best deed om een filiaal in Parijs te krijgen, nog meer zelfs, zal B. alles doen, wat eenigszins mogelijk is, om Amsterdam aan een filiaal te helpen. Twee zaken waren daartoe echter noodig:

Eerstens, moest men nog meer op dreef komen, wat de geregelde aanvulling van den winkelvoorraad betreft. Sedert enkele maanden is men pas aan den gang en meer ondervinding moet nog worden opgedaan.

Tweedens, is er meer geld noodig! Van het geraamde kapitaal van f 30000 is nog slechts ruim f 20000 bij elkander gebracht. De derde serie van f 10000 moet nog worden uitgegeven. Met de hulp der Afdeeling, zou dit nu moeten geschieden en is men daarin geslaagd, dan zou, zoo meende spreker, er gerust op kunnen worden gerekend, dat er, binnen dit en een jaar, een filiaal van «Boeätan» te Amsterdam gevestigd is.

De behandeling van dit punt, was hiermede afgeloopen.

Alvorens nu zou worden overgegaan tot de bespreking van het contract met den drukker van het Koloniaal Weekblad, dat tot het slot der Vergadering was aangehouden, kreeg *Mr. Smeenge*, President der Afdeeling Amsterdam, het woord en bedankte in warme termen het Hoofdbestuur en de Presidente, dat zij na eene eerste opflikkering van leven in de Afdeeling der Hoofdstad, dadelijk er toe waren overgegaan om de jaarlijksche algemeene vergadering in Amsterdam te houden. Hij was overtuigd, dat dit bewijs van waardering zou worden op prijs gesteld en gaf de verzekering, dat door hem en zijn medebestuurders alles zou worden in het werk gesteld om de Afdeeling tot bloei te brengen. Gemakkelijk achtte hij die taak niet, want in eene stad als Amsterdam, met eene op grooten afstand uit elkaar wonende bevolking, is b v. het houden van goed bezochte samenkomsten heel moeielijk. Toch houdt hij zich overtuigd dat, gelet op doel en strekking der Vereeniging, op den duur die moeielijkheden zullen overwonnen worden.

Met blijkbare instemming werd de rede van Mr. Smeenge door de Vergadering aangehoord en een der aanwezigen dit te kennen gevende, waagde het tot aanvulling er nog op te wijzen, dat juist in Amsterdam, waar zooveel groote en kleine koloniale belangen bestaan en waar een belangrijk deel der gemaakte fortuinen, uit Oost en West afkomstig is, de Vereeniging veel medewerking zou moeten ondervinden, zoodat na verloop van tijd, niet meer de afdeeling den Haag, maar wel de afdeeling Amsterdam, haar de grootste kracht zal moeten schenken.

Bij de bespreking der belangen van het Koloniaal Weekblad, werd in de eerste plaats goedgekeurd, dat door het Hoofdbestuur opnieuw, als maximum, een bedrag van f 1000 was ter beschikking gesteld tot het bestrijden der kosten van de redactie.

Daarna had over de verdere belangen van het Weekblad eene wisseling van gedachten plaats, waaruit in alle opzichten bleek, dat het orgaan wordt geacht eene onmisbaar werktuig te zijn bij het pogen om het doel der Vereeniging te bereiken en dat ook de uitgever in de toekomst van het blad een zoodanig vertrouwen heeft, dat hij, binnen een niet te lang tijdsverloop, aan het Hoofdbestuur een contract zal kunnen voorstellen met voor de Vereeniging voordeeliger voorwaarden.

Vóór het sluiten der vergadering deed de Presidente de rondvraag: of ook nog iemand in het belang der Vereeniging het een en ander had in het midden te brengen? De afgevaardigde van Utrecht vroeg en verkreeg daarop eenige inlichtingen omtrent de door die Afdeeling, naar hare meening, te laat ontvangen uitnoodigingen tot het verkrijgen van medewerking voor het Huldealbum en tot het bijwonen der opening van Boeätan.

## FEUILLETON.

### Erratum.

**Bij no. III van: „Voor 55 jaren.”**

«La memoire est une belle chose» Athos werd door zijn geheugen tijdelijk gefopt. Niet in Loeboe-Bassoeng was geplunderd en gemoord, maar in Soengei-Sahrie. Daarheen trok d' Artagnan.

### Een troepen-revue van den Njegus-Njegesi van Aethiopië.

Volgens ARNOLD SAATEL.

De 2den Maart 1903 was een feestdag voor Aethiopië; zijn Beheerscher, «de Koning der Koningen»: Menelik II vierde toen een overwinningsfeest ter eere van den veldslag bij Adoea. Het is bekend, hoe de Italianen in onbezonnen overmoed tegen den Aethiopischen Vorst oprukten, dien zij sedert 1889, het jaar, waarin het handelsverdrag van Utschalli gesloten werd, niet genoeg hadden weten te vleien. Ten einde hun eenigszins verbleekten militairen-roem weder op te frisschen, scheen hun het gebied van den zwarten Koning juist geschikt. In den slag van Adoea, den 1 Maart 1896, werden de Italianen door den Aethiopischen Vorst zoo totaal verslagen, dat zij vooreerst wel geen vingers meer zullen uitsteken naar het veelbegeerde «Afrikaansche Zwitserland.»

Op dien 2den Maart had Keizer Menelik het lot der Erytreeische Kolonie en haar bewoners, even als het leven der vele gevangenen, in handen. Men sprak van hem vóór den oorlog als van den «Vorst der Barbaren.» Door wijze edelmoedigheid heeft de Keizer echter zijn lasteraars beschaamd. Terwijl bij vroegere oorlogen van de Aethiopische vorsten, het barbaarsche gebruik bestond, om de gevangenen te verminken, wist de Keizer dit nu tegenover de Italianen te verhinderen. Zij werden integendeel — behalve de enkele treurige gevallen, die in de opwinding van den strijd plaats hadden — zoo goed behandeld, dat zij, daarover vol lof waren. De overwinnaar nam geen stuk gronds af van de verslagen vijanden, doch liet alleen de oude grenzen weder vaststellen; hij schudde echter het hem op onverantwoordelijke wijze opgelegde juk van het «Beschermheerschap» af, hetwelk Italië hem door een dubbelzinnige uitlegging der woorden van het verdrag had opgelegd.

Aethiopië vierde dus op den 2den Maart 1903 zijn zegefeest, ter nagedachtenis van deze gebeurtenissen. Wie echter daarin het voornemen des Keizers zien zou willen, om de Europeanen door de ontvouwing van zulk een geweldige macht, zooals ze hier plaats had, een noli me tangere toeteroepen, die heeft Menelik miskend. Nog aan den avond vóór de groote revue zond de Keizer een schrijven aan de met hun troepen in Abis-Abeba verzamelde Ras, waarbij hij hun aanbeval aan het Leger te verkondigen, dat deze feesten geen oude grieven tegen de Europeanen in het leven roepen zouden, doch een dankfeest moeten zijn ter eere van God, die de overwinning had verleend.

De schrijver dezes was juist in de hoofdstad en getuige van den merkwaardigen dag.

Reeds midden Februari waren de onder-koningen — de zoogenaamde Ras — met hun strijdkrachten in de Residentie Abis-Abeba (de nieuwe bloem) binnengerukt. De uitgestrekte weilanden en de hen omringende hoogten waren met duizenden tenten bedekt. Niet minder dan 60.000 man stonden voor de wapenschouwing gereed. Al deze krijgers kregen dagelijks voedsel in het Koninklijk paleis. Het *menu* is zonder afwisseling en bestaat altoos uit tief en berberi (brood en pepersaus) en rauw rundvleesch; te drinken krijgen ze honingwijn (méde) en op de eenvoudigste wijze gebrouwen bier.

Bij 5000 te gelijk werden de soldaten in de eetzaal geleid, terwijl de overigen op de Paleis-binnenplaats geduldig hun beurt afwachtten. Verscheidene slaven-muziek-korpsen zorgden voor afwisseling. Zij blazen en slaan van 's morgens tot 's avonds onvermoeid in dezelfde maat en wordt de dorst bij die 40° R. te groot, dan verfrisschen zij zich door een dronk uit het bekken der fontein, die in het midden der plaats staat.

Aan de zuidelijke helling der hoogte, waarop zijn paleis staat, had de Keizer een terrein uitgezocht, 't welk voor de revue uitstekend geschikt was. Voor een, wel 50 meter lange, met een tentdak voorziene tribune, strekt zich een vlakte uit, ongeveer 300 meter breed, die begrensd is door een zachtglooiende heuvelrij. Onder de tent was de troon des Keizers opgericht. Rechts van hem zaten de gezanten der groote mogendheden — alleen Duitschland is niet vertegenwoordigd — en groepjes van de hier gevestigde Europeanen, links de Abessynische ambtenaren. De honneurs nam de Eerste Minister Ilg waar; hij voert den titel van Bidwadet, d. i. vertrouwde des Keizers. De klank der tuba verkondigt de nadering van den Heerscher. Te midden van zijn lijfwacht, rijdende op een rijk uitgedost muildier, verschijnt de Keizer. Trots blikt zijn oog over de omgeving en staart in het rond. Af en toe houdt hij stil, een bevel gevend en bliksemsnel vliegen ruiters naar alle richtingen, om het over te brengen. De Keizer draagt een prachtig gewaad van witte zijde, rijk met goud bestikt, waarover, als een Dolman, een Opperkleed van purperkleurig fluweel hangt, dat insgelijks met goudstikkerij en de versierselen der Keizerlijke waardigheid versierd is. Een groote hoed uit licht gouddraad geweven, bedekt zijn hoofd.

Toen de Keizer de tribune betrad, werd hij door ons Europeanen met buigingen en uitroepen begroet. Vriendelijk lachend, dankte hij daarvoor en besteeg den troon, terwijl de Aethiopische grooten trachtten te naderen, ten einde een stukje van het Keizerlijke gewaad te grijpen en te kussen. En nu begon het schouwspel, dat in zijn pracht moeielijk te schilderen is. Ik heb bijna alle Europeesche heerschers in hun grootsten glans gezien en ook hoe Oostersche Vorsten de schitterende pracht hunner macht ten toon stellen, nooit heb ik echter een tafereel gezien, zoo schilderachtig schoon en van zulk een tooverachtig kleurenspel, als deze Leger-parade van den Abessynischen despoot. In den stralenden glans der zon, stort van uit het Westen het bonte leger der Aethiopische krijgers. Vooraan wilde ruiters op prachtige paarden, als een lawine stormt die massa vooruit en is in een oogenblik vóór den Keizer. Leeuwen- en panther-vellen fladderen om de in kostbare zijde gekleede, zwarte gestalten; hun gouden schilden flikkeren en de lansen fonkelen in het zonnelicht. Vol geestdrift groeten de zwarte zonen der woestijn — meestal behoorende tot de wilde Galla's — hun meester, en duizendmaal plant zich de echo hunner kreten van afdeeling tot afdeeling voort, terwijl ze voorbij trekken. Daarop nadert

Door de ontvangen inlichtingen volkomen tevreden gesteld, gaf de gedelegeerde van Utrecht de verzekering, dat alleen belangstelling in alles, wat de Vereeniging tot stand brengt, er toe had geleid de vragen te doen.

Met eene dankbetuiging voor de trouwe opkomst, werd daarna de vergadering door de Presidente gesloten.

Bij gelegenheid der jaarlijksche samenkomst en in verband met de kort geleden door den heer *F. Fokkens* te Amsterdam gehouden voordracht, was in eene zaal naast de vergaderzaal door de Commissie tot bevordering van Kunstnijverheid en Huisvlijt gearrangeerd eene

**Tentoonstelling van in de Residentie Timor en Onderhoorigheden vervaardigd werk.**

Van af 1 tot 6 ure namiddag werd die tentoonstelling zeer druk bezocht. Enkele dames, leden der commissie, hadden zich belast met de uitstalling en met het geven van inlichtingen aan de bezoekers.

De voorwerpen waren afgestaan door de heeren *Fokkens* en *Bosman* te 's-Gravenhage en Mevrouw *Jonker* te Amsterdam, aangevuld door weefsels uit het verkooplocaal van «Boeatan».

Na afloop van vergadering en tentoonstelling werd de welbestede dag besloten door een gemeenschappelijk diner in het American-Hotel waaraan ook door eenige Bestuursleden van de afdeeling Amsterdam werd deelgenomen.

Dezelfde geest van eensgezindheid, die in de Vergadering en op de tentoonstelling het samenzijn van Hoofdbestuur en leden had gekenmerkt, was ook de grondtoon bij den afscheidsmaaltijd. Natuurlijk werden enkele toosten uitgebracht. Tot inleiding van den dronk, die door hem gesteld werd, vertelde de Voorzitter der Amsterdamsche Afdeeling, in eenvoudige, pakkende woorden, hoe hij, geboortig uit eene provincie, die langen tijd in de verdrukking was, zich als van zelf door «*Oost en West*» aangetrokken voelde om mee te arbeiden tot verbetering der toestanden in Nederlandsch Oost- en West-Indië.

# Week-Overzicht.

Toen de *Nieuwe Rott.* onlangs het bericht ontving van den opstand in de Boven-Kapoeas en Kahajan-landen, bevreemdde 't ons, dat geen der andere groote bladen eenig bericht daaromtrent had ontvangen, zoodat wij voor ons vorig overzicht nog 'n oogenblikje wachtten om naar nadere berichten uit te kijken, maar toen 't *Alg. Handelsbl.* eindelijk ook een nagenoeg gelijkluidend bericht uit Batavia had, zonden wij een aanvullingsblad naar den zetter, die het evenwel afwees, omdat reeds onder de O.-Indische Berichten melding was gemaakt van het telegram.

De *Nieuwe Cour.* had 't, naar aanleiding van dit opstandsbericht over de geheimzinnigheid der regeering, die met hare communiqués komt aandragen, wanneer 't nieuwtje er al lang af is. Ook wij meenen, dat men van het Plein heel wat meer zou kunnen doen om de belangstelling in de koloniën op te wekken en gaande te houden, dan tot nu toe geschiedt, en zulks te meer, nu van de heele nederlandsche pers er slechts twee bladen zijn, wier correspondenten niet op 'n paar gulden behoeven te zien om zoo'n belangrijk bericht als het onderhavige over te seinen.

In dit geval ware eene officieele of officieuze mededeeling aan de pers niet misplaatst geweest. Of zou men op 't Plein nog niets vernomen hebben?

Behalve vorengenoemd bericht bereikte het *Alg. Hbl.* ook nog de telegrafische mededeeling, dat de commissie belast met het ontwerpen van spoorwegen voor Zuid-Sumatra, met haar rapport voor den dag gekomen is, waarin een plan wordt voorgesteld, dat in een tijdverloop van 22 jaren zou moeten worden afgewerkt.

Naar aanleiding van de Memorie van Antwoord op het voorloopig verslag betreffende het ingediende wetsontwerp tot oprichting van een departement van landbouw in Nederlandsch-Indië verklaarde de commissie van rapporteurs met waardeering te hebben vernomen, dat het wetsontwerp zijn ontstaan uitsluitend dankt aan het initiatief der Indische regeering en dat de voorgedragen organisatie tot in de details overeenstemt met de uit Indië ontvangen voorstellen. Zij stelt het evenwel op den hoogsten prijs, indien de minister alsnog zou kunnen besluiten om de Indische adviezen, in het bijzonder onder andere de adviezen van den hoofdinspecteur van het Boschwezen, van den directeur van de gouvernements-kina-onderneming in de residentie Preanger Regentschappen en van den hoofdinspecteur voor de cultures, aan de Kamer over te leggen.

De ingenieur 1ste klasse van den Waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië P. Grinwis Plaat, laatstelijk chef van aanleg van de lijn Padalarang—Krawang der Staatsspoorwegen op Java, thans met verlof wegens ziekte in Europa, heeft — naar *De Ingeniear* meldt — wegens gezondheids redenen bedankt voor de uitnoodiging, tot hem gericht, door den minister van Koloniën om op te treden als tijdelijk chef van het bouwdepartement in de kolonie Suriname, ter tijdelijke vervanging van den hoofdingenieur van den Waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië: D. H. Havelaar.

We hadden ons al, naar aanleiding van die uitnoodiging hoofdschuddend afgevraagd, of 't der regeering werkelijk er om te doen was, om eene erkende surinaamsche specialiteit uit de verte voor 't hoofd te stooten. Wist ze dan niet, dat de heer Plaat ook al geen genade kon vinden in de oogen van die specialiteit?

De *Nieuwe Courant* deed in haar nummer van den 18en dezer ook haar licht schijnen over het ontworpen indisch landbouwdepartement. Zij gaat van de onderstelling uit, dat het der indische regeering er om te doen is om een harer verdienstelijkste ondergeschikten, den directeur van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg, te verheffen door aan dien tuin een hoogeren — in sommiger oogen althans hoogeren — titel, dien van Departement van Algemeen Bestuur voor . . . . . enz., te verleenen, en acht zulks eene bedenkelijke bevordering.

Het blad zou zich echter niet beslist durven kanten tegen de instelling van een dergelijk departement, indien de indische regeering zelf daarvan het nut inziet. Onder één mits — dat dan daarvan niet als criterium werd aangenomen: zijn behartiging van vraagstukken alleen van landbouw*wetenschappelijken* aard. Blijft de roeping der te scheppen inrichting daartoe beperkt, dan is het voldoende als zij leeft een niet eigen, zelfstandig leven, maar een leven ondergeschikt aan het departement van binnenlandsch bestuur. Alleen wanneer zij een werkkring verkrijgt, ruimer, van groote beteekenis, een werkkring, die raakt de belangen van den landbouw en niet enkele, en wel de minst om hulp vragende (zooals thans wordt voorgesteld), zou zij rang en titel van departement waardig zijn, meent de *Nieuwe Courant.*

Wat het daaronder verstaat. Wij verleenen de *Nieuwe* wederom het woord: „Voor den inlandschen landbouwer zit niet alles vast, heusch niet, aan landbouwwetenschappelijke vragen; veel meer aan vragen van agrarische wetgeving, veel meer aan vragen van krediet. Geef hem de meest wijze lessen over wetenschappelijken landbouw, zend landbouwleeraars, richt proefstations op, of hoe dit alles mag heeten, doe wat ge wilt, het zal voor de meesten steenen zijn voor brood, indien hem het noodige kapitaal — hoe gering dit dan ook moge zijn — ontbreekt; indien hij de vrijheid van beweging, noodig voor zijn bedrijf, mist tengevolge van een een agrarische politiek, welke hem (men denke aan het dessa-verband) die vrijheid niet of onvoldoende gunt; indien hem verder de heerendiensten . . . . Men ziet, er is nog meer dan vragen van landbouwwetenschappelijken aard!

Al wat nu met de agrarische wetgeving en met het landbouwkrediet verband houdt, blijft bij binnenlandsch bestuur, en zoo worden de behartiging der landbouwbelangen uit elkaâr gerukt, meer dan ooit het geval is geweest. De indische landbouw, de spil waarom alles draait . . . . uitstekend gezegd. Daarom is een landbouwdepartement noodig... wij willen erin berusten. Maar dan ook werkelijk aan de landbouwbelangen gegeven, wat hun toekomt: een regeling in één krachtige hand van al, wat raakt hun leven. Niet de meest vitale belangen bij binnenlandsch bestuur en voor minder gewichtige een nieuw departement."

Hetzelfde blad vraagt, hoe het nu staat met de duitsch-nederlandsche overeenkomst betreffende telegraafkabelverbindingen in Oost-Azië? Over enkele maanden zal het al drie jaren geleden zijn, dat de bedoelde overeenkomst gesloten werd, en wanneer men nu eindelijk eens met het leggen van de kabels denkt te beginnen, hoort men maar niet; ja, zelfs van de oprichting van de duitsch-nederlandsche maatschappij, die volgens de overeenkomst de kabelverbindingen moet aanleggen en exploiteeren, heeft men nog niets gehoord of gezien.

Zou het thans niet tijd worden, dat men eenig licht omtrent deze zaak verspreidde?, vraagt de *Nieuwe.*

In het *Algemeen Handelsblad* kwamen ter sprake den 20en dezer, de dessa-verkiezingen, waarbij het zijn oude conclusie herhaalt, dat het bestaande stelsel behoort te worden verlaten als logisch gevolg van het, sedert vele jaren door tal van ambtenaren geconstateerd feit, dat bij dat stelsel alle waarborg ontbreekt, dat het dorpshoofd inderdaad geschikt is voor zijn ambt; den 21en besprak het de Chineezen-vrees naar aanleiding van de weigering van den resident te Bandoeng, om aan ondernemers in de Preanger toe te staan om chineesche ambachtslieden op de ondernemingen in dienst te stellen, welke weigering het blad aan ongemotiveerde Chineezen-vrees toeschrijft, waarbij het dan nog er over valt, dat een heele categorie van ingezetenen, nl. de Chineezen, bij elke wisseling van bestuurshoofd nooit weet wat haar boven het hoofd hangt; den 23en handelde het over Soemba, naar aanleiding van een artikel in de *Indische Gids* van de hand van kapitein G. C. A. Dijk, die daar tijdelijk als civielgezaghebber is geplaatst geweest en in de Maart-aflevering van genoemd tijdschrift een boekje open doet over de gruwelen, waaraan de hoofden op dat eiland zich tegenover hunne onderdanen schuldig maken.

Wij geven het *Handelsbl.* nu het woord:

„Neen, driemaal neen, wij mogen dergelijke toestanden niet laten voortduren! Wij moeten daar, op Soemba, onzen beschavenden invloed doen gelden; niet, omdat „de buitenlandsche pers" daaruit ten onzen nadeele munt zou slaan, maar omdat wij, voor ons eigen gevoel, ons niet onverschillig mogen toonen.

Wij herhalen, wat wij reeds meermalen zeiden: het is geen imperialisme, als wij ons aan Soemba wat meer laten gelegen liggen; wij doen dat niet om er voordeel uit te trekken of om den kring onzer bemoeiingen wijder te maken, maar eenvoudig omdat, nu Soemba ons eenmaal toebehoort, het onze plicht is. En... wanneer onzerzijds die plicht wordt verwaarloosd, is „de buitenlandsche pers" dan niet ten volle in haar recht als zij ons onze onverschilligheid verwijt? Van onmacht kan toch kwalijk reden zijn, zoowel Atjeh als Lombok hebben in de laatste jaren getoond, dat wij in een landje als Soemba, half zoo groot als Nederland, onzen wil wel zouden kunnen doen eerbiedigen.

Maar, niet gelijk in Atjeh en op Lombok, zou wapengeweld hier de beslissing behoeven te brengen. De hoofdzaak is, dat de Regeering daarginds een man plaatst, die de ontwikkeling en beschaving van het eiland beschouwt, en kan beschouwen, als zijn levensdoel.

Dat is het ongelukkige in Indië, dat, wanneer ergens een ambtenaar de zaken goed aanvat, hij met bevordering heengaat en groot gevaar loopt, zijn werk door zijne opvolgers vernietigd te zien. Dat was ook op Soemba het geval: de naam van Roos, den lateren resident van Timor, is daar nog niet vergeten, maar zijne opvolgers volgden zijne voetstappen niet; de Regeering werd zuinig en verving de ambtenaren door beambten.... Kwam er later alweder eens iemand, die bezield was met „heilig vuur", — na korten tijd werd hij weder overgeplaatst.

Wij meenen, dat in dergelijke streken de allerbeste ambtenaren noodig zijn, en dat men hen daar zoolang mogelijk moet behouden, althans zoolang zij tot onder de jongeren een school gevormd hebben en zeker kunnen zijn, dat hun werk wordt voortgezet, — gelijk Van Heutsz in Atjeh deed. De controleur, die op Soemba wordt geplaatst, moet weten, dat hij daar ook adsistent-resident, des noods resident kan worden, wanneer hij de tevredenheid der Regeering verwerft door zijn beleid; zelfs, dat hij dan groote kans heeft, spoediger bevorderd te worden dan zijne tijdgenooten.

Doch het is, integendeel, maar al te dikwijls voorgekomen, dat men op dergelijke „buitenposten" personen plaatste, die elders tamelijk onbruikbaar waren... En dan wordt het aanzien van ons bestuur niet verhoogd; zij doen meer kwaad dan hunne goede voorgangers goed deden!"

# Oost-Indische berichten.

**Atjeh.** Op 4 April heeft de colonne van Daalen de zwaar versterkte kampong Badak stormerderhand vermeesterd. Van den vijand werden 122 gedood, 15 gevangen genomen en 46 geweren buit gemaakt. Aan onze zijde sneuvelden 5 minderen en werden 22 minderen gewond.

Het bovenstaande werd door den correspondent der *N.R.Ct.* te Batavia geseind.

**Met pensioen.** Aan *het Bat. Nbl.* ontleenen wij het bericht, dat de hoofdinspecteur der cultures H. J. W. van Lawick van Pabst het verzoek heeft ingediend om eervol ontslag uit 's lands dienst.

**Journalistiek.** De heer G. M. Nieuwenhuis zal als mede-redacteur optreden van *het Bat. Nbl.*

**Het Bataviaansch Effectenblad.** *Het Bat. Nbl.* meldt, dat het eerste nummer van *Het Bativiaansch Effectenblad* van de makelaarsfirma Wiechert en der Kinderen is verschenen. Het blad dankt zijn verschijning aan een geschil, gerezen tusschen een der firmanten van genoemde firma en de Vereeniging voor den Effectenhandel over de redactie van het door die vereeniging uitgegeven blad, in welk geschil ook de andere firmant werd betrokken.

**Semarang vergroot.** Vroeger werd door ons reeds meegedeeld, dat het landraadsgebouw bestemd is voor eene nieuwe cantine, omdat het terrein van de oude cantine voor f 300.000 het eigendom is geworden van de Samarang—Joana Stoomtram-Maatschappij, thans meldt *de Locomotief,* dat een der gebouwen van het gemeentelijk kleedingmagazijn tot landraadszaal zal worden ingericht. Het arsenaal zal in December naar Bandoeng worden overgebracht en zullen de gebouwen door de genie worden geoccupeerd. Voor den bouw van de nieuwe weeskamer, het oude postkantoor, is f 20.000 toegestaan en voor de verbouwing van het kantoor der in- en uitvoerrechten f 10.000.

**Een hondenbelasting.** Een aangename! verrassing brengt *de Java Ct.* in den vorm van een concept-ordonnantie tot invoering eener hondenbelasting, met een daarbij behoorende nota van toelichting.

De openbaarmaking dezer bescheiden—zegt *het Bat. Nbl.*— heeft natuurlijk ten doel: bespreking der ontworpen bepalingen. c. q. critiek, uit te lokken.

**Een nieuwe begraafplaats voor Europeanen te Batavia** is reeds lang een dringende eisch voor Java's voornaamste stad.

Het bestaande kerkhof is reeds meer dan vol, zoodat men zich verwondert, dat deze aangelegenheid niet reeds lang de aandacht heeft getrokken van het bestuur en van den geneeskundigen raad. De schrijver over deze zaak in *het Bat. Nbl.* wijst dan ook met klem op de nadeelige gevolgen van eene bestendiging van dezen toestand en dringt er op aan c. q. omtezien naar een terrein ver genoeg uit de bewoonde buurt.

**Gouvernements-koffie-cultuur.** De proef, in zake de bereiding der gouvernements-koffie door het gouvernement zelf, zal het volgende jaar ook tot de Preanger-Regentschappen uitgebreid worden, meldt de *Loc.*

Het plan is om gedurende 1904 de noodige gebouwen op te richten en deze van de machines te voorzien, om dan in 1905 met de bereiding te beginnen. Van gouvernementswege is reeds bepaald, dat te Bandoeng een hoofd-établissement zal opgericht worden, terwijl in den omtrek van die plaats, te midden der koffietuinen, niet minder dan acht hulp-établissementen zullen verrijzen.

**De vrouwen van Besi-Besi.** Naar wij aan hetzelfde blad ontleenen, zijn de vrouwen uit het Boven-Langkatsche, die te Besi-Besi gevangen gehouden werden, thans, nadat andermaal een maleisch hoofd als afgezant van het gouvernement naar de recalcitrante kampong is geweest, uitgeleverd geworden.

**De colonne van Daalen.** De *Deli Ct.* ontving eenige berichten omtrent de zich nog steeds diep in het binnenland bevindende colonne van Daalen, welke berichten echter onder voorbehoud door den schrijver worden medegedeeld.

De colonne van Daalen is, zooals men weet, van af de kust door Peusangan naar den Laut Tawar getrokken, daarbij het vroeger reeds verkende pad volgend. Daarna was het plan om steeds Z. O. gaande, door de landen van Rödjö Linggö op den Boer ni Intem Intem aan te trekken.

Volgens de berichten bovenbedoeld nu, die afkomstig zijn van een Gajoeër en te Kwala Simpang aangebracht, heeft de overste van Daalen vermoedelijk op weg naar den Boer ni Intem Intem de versterkingen der Gajoeërs ontmoet.

De troep moet betrekkelijk nog al ernstige verliezen hebben geleden, doordien vele rotssteenen op haar zijn neergegooid. Daarna zou de trein aangevallen zijn en deze vrijwel uit elkaar geslagen.

Hoe dit ook zij, de colonne schijnt er zich kranig door heen te hebben geslagen en daarna zou — alweer volgens geruchten van Gajoesche zijde — de troep geretireerd zijn en de zware versterkingen op den Boer ni Intem Intem zijn omgetrokken en vervolgens het gebied der Gajoe Loeös zijn binnengerukt. Denkelijk is de tegenstand op de hooge waterscheiding geconcentreerd geweest, is het doortrekken van de Gajoe Loeös betrekkelijk zonder groote moeielijkheden afgeloopen en zou de overste, volgens op 25 dezer te Kwala Simpang ontvangen gerucht, te Pasir zitten.

Dit Pasir ligt op 3 dagmarschen afstand van Oreng, en van Oreng tot Pendeng bedraagt de afstand één zware dagmarsch. Op dat moment is er dus vermoedelijk reeds voeling tusschen de beide colonnes geweest, daar het bericht op 25 Maart van Pendeng te Kwala Simpang aangebracht is en de ontmoeting dus den 26 of 27n heeft kunnen plaats hebben.

De verbinding tusschen Pendeng en het op 4 dagmarschen van Oreng gelegen Pasir zal denkelijk geen moeielijkheden meer hebben, zoodra de Gajoeërs weten, dat de colonne van Daalen hen in den rug bedreigt. De verbindingsweg Kw.-Simpang naar Pendeng gaat via de Simpang-Kanan, via Simpang Djerné (waar een post van 25 man ligt), langs Woi ni Tampor tot Blang Tawar, een ladang nabij Tangkahan (waar wederom een post van 40 man ligt). Van Tangkahan loopt de verbindingslijn via Dj. Kala Pendeng op Listen en van daar Westwaarts naar Pendeng (waar 15[illegible] man in bivak gelegerd zijn.)

Het gevecht der Kw.-Simpang kolonne werd geleverd bij Trangön (Söndöron) een soort karbouwen-weiplaats in een vallei gelegen, zuidelijk van Pendeng en dus niet bij Pendeng, zooals dat blad vroeger heeft gemeld, terwijl bij het bovengenoemde Oreng en Gadjah versterkingen werden gevonden en de kleine kolonne terugkeerde naar Simpang, denkelijk wijl de overste van Daalen toen nog niet in de buurt was.

Pendeng zelf is dan ook niet onmiddellijk te bereiken; men moet, na de Tempor-rivier verlaten te hebben, twee hooge bergruggen over, eerst den Kwala Pendengberg; dan komt men aan de samenvloeiing van de Pendeng en Listen rivier, welke men volgt tot Listen en daarna trekt men den Gamboel over. Men stijgt eerst 976 meter, daalt dan af en klimt vervolgens 1296 meter, alvorens te Pendeng te zijn.

De overste van Daalen stelde zich voor, reeds einde Februari in de Gajoe Loeös binnen te rukken; dit is blijkbaar veel later geschied, zoodat er nog geen voeling met de Pendeng colonne mogelijk was en deze den vollen druk van een deel van den tegenstand had te ontvangen.

Thans zullen we binnenkort kunnen vernemen, of de colonne van Daalen van uit Pasir via Oreng veilig naar Pendeng zal kunnen doortrekken, — het was zeker zijn oorspronkelijk plan niet, doch mogelijk dat hij het thans ter loops doet om meteen de invaliden tot daar te b[illegible] geleiden. Ook heeft het niet in 't plan gelegen naar Serbödja[illegible] te gaan.

Hoe nu de verdere tocht zal afloopen, moet afhankelijk gesteld worden van den toestand, waarin zich de troep bevindt. Het plan was om door het gebied van Petiomban, Betoe Mhoelön en de verdere Alas-landen in het Boven-Langkatsche te deboucheeren.

**Eene patrouille naar Serbödjawie.** Op het moment bevinden zich te Kwala Simpang 50 man uit Baj[illegible] onder luit. Doornbos van Edi, die naar Serbödjadi o[illegible] rukten op 26 Maart, ter opsporing van een 80 man sterke bende onder Toekoe Ben en Si Alim, die zich te Boen[illegible] (4 uur gaans van Serbödjadi) zou ophouden.

**Brand te Riouw.** Een groote brand heeft 450 hui[illegible] te Sangarang bij Riouw verwoest. Vijf menschen zijn ged[illegible] en tal van personen gewond.

Van Tandjong Pinang werd medische hulp verstrekt, maar de brandweer was niet in staat om den brand te blusschen. Maleiers van Pemangkat maakten van de ge[illegible]legenheid gebruik om te plunderen. Verscheidene hun[illegible] zijn gearresteerd.

**Opkoop en bereiding van het eigen koffieproduct.** De *Javabode* bericht, dat de heer Maron[illegible] juist was ingelicht, toen hij in de vergadering der Soekaboemische landbouwvereeniging over de oprichting van een gouvernements-etablissement in de nabijheid van Bandoeng tot opkoop en bereiding van het eigen koffieproduct spr[illegible] De zaak is een vaststaand feit; de gelden zijn reeds t[illegible]gestaan, nadat de proef te Ngebel als geslaagd w[illegible] beschouwd.

**Overval van de controleurswoning te Ser[illegible]wai.** Nopens dezen overval seinde de resident der Oostkust van Sumatra, dat hij werd gepleegd door zeven Atjehers van de Serang djampa-streek en van het gebied van Soe[illegible] Moeda. Vijf der daders, waaronder de hoofdaanlegger, Skoep, zijn gearresteerd en hebben reeds bekend. De t[illegible] gestolen Beaumontgeweren zijn teruggevonden.

Als aanleiding tot den overval wordt door de gearresteerden roofzucht opgegeven.

In de controleurs woning werd niets vernield en slechts een vijftal messen vermist. De zaak komt den resident voor ge[illegible] politieke beteekenis te hebben.

**P. L. M. de Bruijn Prince.** Aan *de Mataram* wo[illegible] medegedeeld, dat ook het lid van den Raad van Indië bovengenoemd, in Sept. a. s., buitenlandsch verlof zou v[illegible] zoeken. De *Javabode* weet echter te vertellen, dat de h[illegible] de B. P. deze gewesten niet vóór de 2e helft van het v[illegible]gende jaar verlaat.

**Atjeh.** Eene afdeeling marechaussee onder den 1ste luitenant der artillerie O. L. Brewer, kwam 16 Maart te Meulaboh aan, na eenige dagen in Bentong gepatrouilleerd te hebben; tijdens dezen tocht werden in 't geheel [illegible] vijanden neergelegd.

In Teunom-Panga onderwierpen zich T. Ali Pasei Tam[illegible] met eenige volgelingen en T. Gampong Pisang met [illegible] panglimas en talrijke volgelingen. De laatstgenoemde leverde voorloopig eenige vuurwapens in, w. o. 3 karabijnen M.

**Vrijspraak.** De *Locomotief* meldt, dat de raad [illegible] justitie den beklaagde Moll, directeur van de Hand[illegible]vereeniging Moll, vrij heeft gesproken van de beschuldiging van te hebben overtreden het opiumreglement.

**Strafzaak Hoorn.** De zittingen in deze strafzaak betreffende onregelmatigheden in zake koeliewerving, w[illegible] den dagelijks voortgezet.

Duidelijk blijkt uit alles, dat vele lagere inlandsche ambtenaren en beambten zich hebben laten betalen voor [illegible] uitreiken van passen. Op sommige plaatsen kost een [illegible] tien gulden, welk bedrag even als alle andere onkosten op het voorschot aan de contractkoelies wordt verhaald.

**Gymnasium Willem III.** Het gouvernement [illegible] geen beslissimg nemen, ten opzichte van het voorstel v[illegible] den directeur van dit gymnasium, dr. Onnen, tot wijziging van het besluit van 17 Febr. 1902 n°. 21, betreffende [illegible] voorloopige toelating van jongelieden tot de hoogere burgerscholen. Het admissie-examen zal dus op denzelfden v[illegible] als verleden jaar worden afgenomen.

**Bandjermasin.** Aan het plaatselijk blad van dien naam ontleent de *Javabode* het bericht, dat de opstandelingen in de Boven-Doeson te Soengei Manjarong eene benteng hebben opgeworpen, waarin zij hunne vrouwen in veiligheid hebben gebracht.

Ook de controleur van Tewak (Kahajan) heeft om zijn woning eene stevige palissadeering laten maken.

Een krachtig optreden wordt hoogst gewenscht geacht. De assistent-resident der Boven-Doesonstreken, de [illegible] Hesselaar, die een tweejarig verlof wegens ziekte naar Europa heeft gekregen, zal worden vervangen door den assistent-resident van Weert, van Barabei.

Dat deze ambtenaar bij keuze is bevorderd en derhalve buitengewoon voor zijn taak berekend schijnt te worden ge[illegible]acht, doet veel voor de toekomst verwachten.

**Decentralisatie.** Aan het *N. v. d. D. voor N.* [illegible] ontleenen wij het bericht, dat in het ontwerp van decentralisatie van bestuur geen sprake is van het kiezen der bu[illegible]gerij van de leden van den gemeenteraad. Het geheele ontwerp komt neer op het treffen van hoogere belastingen die buiten de gemeente om worden aangewend.

Het gemeentebestuur wordt met 1 Januari 1905 ingevoerd en wel te Batavia en niet te Soekaboemi. Misschien wordt de afdeeling Mr. Cornelis bij Batavia getrokken.

De lokale werken voor Batavia worden geschat op f 2700[illegible] 's jaars, op te brengen door nieuwe belastingen, waarin o[illegible] ambtenaren zullen worden aangeslagen. Ze zal een progressieve gemeentebelasting zijn, waartoe de gemeentenaren in klassen zullen worden verdeeld.

Bij wijze van proef zal de regeering de leden van den gemeenteraad benoemen; het plan is dat de raad zal bestaan uit 25 personen, waaronder 4 oosterlingen.

Het ontwerp zal tegelijk met de indische begrooting van 1905 worden ingediend.

De gemeenteraad met den resident als voorzitter houdt slechts bijeenkomsten om de begrooting vasttestellen. De raad beslist over het onderhoud en den aanleg van wegen, pleinen, riolen, bruggen, slachthuizen, loodsen, schouwburgen, begraafplaatsen, straatreiniging, straatverlichting, brand[illegible]

---

het voetvolk in kolonnen, die de geheele breedte der vlakte beslaan, gelijk een machtige golf der zee, onophoudelijk voorwaarts rollende en steeds grooter wordende. Schaar op schaar rukt verder, terwijl de op elkaar kletterende wapens, de rammelende schilden en de zegezangen, de wilden strijders zelven en de aanschouwers in geestvervoering brengen. Nu en dan verlaat een der krijgers de massa, om zich vóór de tribune ter aarde te storten en hulde te brengen aan den „Koning der Koningen" door de aarde te kussen. Deze blijft echter rustig zitten op zijn met purper-fluweel bekleeden troon; slechts nu en dan stralen zijn oogen van innerlijke tevredenheid en trots, gepaard met een goedige uitdrukking.

Vele uren duurde de voorbij-marsch der geweldige legerscharen. Van een Europeesch standpunt, lijkt ons deze armee ongedisciplineerd en zonder taktiek, eene omstandigheid, waardoor de Italianen ze onderschatten. De kracht der Aethiopiers berust echter in hun beweeglijkheid en op de weinige behoeften, die de man heeft. Bij de eigenaardigheid huns lands, zijn dat eigenschappen, die hen onoverwinlijk maken. Zij zijn nooit te pakken als men ze hebben wil, plotseling echter overstroomen ze de velden met woeste snelheid; daardoor laten ze Europeesche troepen geen tijd, om zich te ontwikkelen.

Toen de laatste troepen voorbijgetrokken waren, stond de Keizer op, om het leger nog eens persoonlijk voorbij zijn gasten te doen defileeren. Dat was het glanspunt van het feest. In de verte hoorde men den doffen knal van een kanonschot en spoedig daarop zag men de legerscharen zich ten tweeden male in beweging stellen. De vuurmonden der artillerie op de omringende hoogten deden saluutschoten en uit duizenden geweren knetterde het vuur. De Njegus van verre reeds kenbaar door het roode zonnescherm boven zijn hoofd, reed vóór zijn lijfwacht. Op hem volgden de Ras, de Rijks-grooten en de fantastisch-wilde gestalten der galla-hoofden. Vervolgens het leger, in looppas, zingende en de geweren afschietende. De zon schittert op de schilden, de met metaal versierde hoofdtooisels en op de wapens. Daartusschen fladderen de witte Shama's der soldaten, de bonte, zijden doeken, als turbans om het hoofd gewonden, de kleurige luipaard-vellen, die van de schouders afhangen, daarbij de gouden, zilveren, fluweelen, zijden versiersels en de trillende struisvederen op veler hoofden. Dit alles vormt een kleuren-symphonie van betooverende schoonheid. En de Keizer! Het paard, dat hij berijdt, met prachtige stoffen behangen; Hij in een wit Atlas-gewaad, waarover een met goud omzoomden purper kleurigen mantel, het voorhoofd versierd met een band van leeuwenmanen geweven, doorvlochten met goud, en vol afhangende gouden kettinkjes, het doet denken aan een Ridder uit de middeleeuwen.

Na zijn armee voorbij gevoerd te hebben, bestijgt de Keizer weder zijn troon, onder voortdurend kanongebulder en geweervuur. Priesters bewierooken hun Heer; de Rijksgrooten brengen hem op Oostersche wijze hun hulde. Vervolgens komen zangers en zangeressen — gelijk onze oude Barden — den lof bezingen van den „Koning der Koningen".

Aldus eindigt het Aethiopische Zege-feest. Wij willen hopen, dat de krijgshaftige scharen, die ons heden een beeld hunner kracht gaven, nimmer weder gelegenheid zullen vinden, om hun land tegen Europeesche begeerigheid, met de wapenen te moeten beschermen.

*Z.* 21-1-04. Naverteld door Athos.

weer, schutterij, exploitatie tramwegen, geleidingen voor electrische verlichting, electrische krachtsoverbrenging, telefoon en politie.

**Overleden.** Blijkens een telegram uit Batavia aan het *Hbl.* is de oud-resident Faes aldaar overleden.

**Eervol ontslagen.** Bij K. B. is aan W. J. M. Michielsen, lid van den Raad van N. I., op zijn verzoek, met ingang van 4 Juli 1904, eervol ontslag verleend uit 's lands dienst, onder dankbetuiging voor de langdurige en trouwe diensten door hem aan den lande bewezen.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De verkiezingen voor vijf leden van de Koloniale Staten hebben plaats gehad. Zooals men weet had Mr. Heylidy, aftredend lid, zich niet weder herkiesbaar gesteld. Van de vier overige aftredende leden mochten de heeren J. A. Dragten, D. Coutinho en J. da Costa het genoegen smaken met een groote meerderheid weder naar de Koloniale Staten te worden afgevaardigd.

De heer K. H. Rergen, aftredend lid, bleef met ruim 70 stemmen achter bij den heer F. W. Hensen, die met 266 stemmen zijne plaats zal innemen, terwijl Mr. C. F. Schoch in stede van Mr. Heylidy werd gekozen.

Het Voorloopig Verslag der Koloniale Staten op het ontwerp tot wijziging der balata-verordening is verschenen. Vrij algemeen bleek men de meening te zijn toegedaan dat het geen aanbeveling verdiende om reeds voor het loopend seizoen de bepaling in werking te doen treden op het heffen van retributie naar de verkregen balata, wijl o. a. daarop voor de loopende contracten niet was gerekend. Daarom werd aan het bestuur in overweging gegeven om die bepaling niet voor 1 Januari 1905 van kracht te verklaren.

Men meende verder o. a. dat de bepaling, volgens welke het onderzoek naar het voorkomen van bolletrie-boomen zal kunnen worden geweigerd aan aanvragers, van wie 't als vaststaand kan worden beschouwd, dat zij niet in staat zouden zijn om de gelden voor het onderzoek te verstrekken, aanleiding zou kunnen geven tot ongemotiveerde toepassing en bevoorrechting van den een boven den ander. Er worden immers reeds in het ontwerp aan houders van vergunningen verplichtingen opgelegd, welker niet nakoming op hen de straf van toepassing maakt van intrekking der vergunning en dat was volgens sommige leden voldoende. Alsof door 't daarop te laten aankomen niet toch ook het gespeculeer van beunhaasjes in de hand werd gewerkt.

Voorts werd de vraag gesteld waarom gewezen britsch-indische en javaansche contractanten niet ook bij goud- en balata-industrie mochten worden tewerk gesteld.

Het geschrijf tegen de firma Kersten is er zeker niet vreemd aan geweest dat hare principale, de Evangelische Broedergemeente, heeft aangevraagd dat haar een hooger subsidie worde uitgekeerd dan tot nu toe het geval was. Terwijl zooals reeds in de *Nieuwe Sur. Cour.* was uiteengezet die gemeente in Suriname het grootste aantal leden telt was zij met haar 3000 gulden subsidie er 't slechtst aan toe. Door den gouverneur is nu aan de Koloniale Staten, een wijziging der begrooting voor 1905 voorgesteld in dier voege dat aan de gemeente een subsidie van 16000 gulden zal worden toegekend.

Met de cacao-plantages gaat 't een treurig gangetje. We ontleenen aan de west-indische bladen dat reeds drie plantages te koop werden aangeboden, terwijl twee andere wellicht spoedig zullen volgen.

J. H. bepleit in *Onze West* nog eens hulpverstrekking van de zijde van het bestuur aan de noodlijdende cacaolanden. Of het baten zal? Moet de groote landbouw ten onder gaan?

Van drie andere plantages, Montrésor, Nieuwe Grond en Morgenster is het verzoek binnengekomen om hunne arbeiders ten behoeve van de publieke werken te mogen afstaan. Twee dier plantages maakten ten vorigen jare nog een redelijk product, ten minste te oordeelen naar het, door *Onze West* gepubliceerde productie-staatje.

Heeft men echter zijne arbeiders aan het bestuur afgestaan dan is men nog niet zeker, ze niet op een goeden dag weder thuis gestuurd te krijgen. Dit moet ten opzichte van een aantal britsch-indische immigranten in overweging zijn, die aan het kanaal bij Tout-lui-faut te werk gesteld werden en nog al lastig schijnen.

Er komen eerstdaags weer een tweehonderd britsch-indische immigranten van Marienburg los, waar men hen niet opnieuw tot een contract wil toelaten. Overigens was de vraag naar javaansche immigranten op de suikerlanden gering, men gaf aan Britsch-Indiërs de voorkeur.

Er is sprake van den aankoop van nog een land, Livorno, voor den kleinen landbouw. De *Surinamer* is over dat plannetje niet al te best te spreken en wijst op een vroeger door een commissie uitgebracht minder gunstig rapport over die plantage. De Britsch-Indiërs loopen intusschen al weer storm om zich grondjes op de, nog aan te koopen plantage, te doen toewijzen.

De perceelen van Johan en Margaretha zijn nu reeds alle aan Javanen en Britsch-Indiërs toegewezen, zoodat de verwachting dat het voor Javanen gereserveerde deel wel vol zou loopen zich heeft bewaarheid.

Omtrent den spoorwegaanleg ontleenen we nog aan de *Surinamer*, dat de rails in het begin van deze maand van Beekhuizen tot ongeveer 8,5 kilometer in de richting van het pad van Wanica gelegd waren.

De directeur der koloniale spoorwegen, Jhr. van Reigersberg Versluys, is den 25en Maart l.l. van een tochtje naar Kadjoe te Paramaribo teruggekeerd. De reis gold de verkenning van het tracé, zooals dit reeds voor de Maatschappij Suriname was vastgesteld. Dit tracé bleek over het geheel goed. Enkele wijzigingen werden echter noodig geoordeeld. Een onderzoek of de Mindrineti-vallei niet kon worden omtrokken, leverde een negatief resultaat op. Ten zuiden van het placer de Jong werden evenwel buiten verwachting savannes aangetroffen, waarheen het tracé zal worden verlegd, wijl daardoor besparing aan aanleg- en onderhoudskosten wordt verkregen.

Het plan van de door de stad aan te leggen spoorlijn moet door den gouverneur als volgt zijn vastgesteld.

Vaillantsplein — Heiligenweg — Waterkant — Saramaccastraat — Zwartenhovenbrugstraat met het verlengstuk voorbij Molenpad en over de Dominé-kreek.

In verband hiermede zal naast de steenen brug over de Steenbakkersgracht een ijzeren brug worden aangelegd terwijl de groote steenen brug over de Drambrandergracht zal worden afgebroken, om plaats te maken voor een platte.

Voor het geval dat deze lijn niet voldoende mocht wezen, zou een tweede lijn worden aangelegd van het Vaillantsplein langs de Dominé-straat en de Zwartenhovenbrugstraat, waar zij met de eerste zou samenvallen.

Omtrent de exploitatie van het Lawa-gebied ontleenen we aan de bladen dat de mijn-ingenieur A. J. Gruttelink den 5en dezer vergezeld van den landmeter E. Samson, 1ste opzichter en 30 arbeiders naar het district Marowijne zouden vertrekken voor een tocht, die vier maanden zou duren.

*Onze West*, die b. v. vernomen had dat tengevolge van de slechte weersgesteldheid de Compagnie des mines d'or haast geen boschnegers kon krijgen voor het transport langs de Marowijne, ried om de expeditie tot een meer gelegen tijdstip uit te stellen. Wij lazen niet of de raad in goede aarde is gevallen of niet.

„Of er goud gestolen wordt!" lezen we aan 't hoofd van ece artikeltje in de rechtzaalrubriek van dat blad, waarin dan wordt medegedeeld dat terecht staan en zullen terecht staan lieden, die enkel van het placer Gros een hoeveelheid van 2201 gram goud stalen, hetgeen een klein gedeelte moet worden geacht van de totale hoeveelheid van op dit ééne placer gestolen goud.

We ontleenen verder aan hetzelfde blad het volgende omtrent een onderzoek naar goud op Dieu Merci:

„Dezer dagen werd een expeditie opgezonden naar 't placer Dieu Merci aan de Sarakreek. Het doel was een onderzoek in te stellen naar alluviaal goud en in 't bijzonder naar de aanwezigheid van kwarts. Wij waren in de gelegenheid een en ander van dit onderzoek, dat wel interressant was, te vernemen.

Men weet dat op dit placer herhaaldelijk prachtige vondsten zijn gedaan. O. a. van zware stukken gedegen goud. Het placer ligt trouwens in een streek die de bewijzen geleverd heeft rijk goudhoudend te zijn. Op kwartsgebied is echter aan de Sarakreek nog weinig gedaan. Verklaarbaar trouwens, daar het opvoeren van machineriën tot dusver met vrijwel onoverkomelijke bezwaren gepaard zou zijn gegaan. Daarin zal door den spoorweg naar Kadjoe verandering komen, zoodat de kwarts-rijkdommen in het gebied van de Sarakreek over enkele jaren van actueel belang zullen zijn.

Op Dieu Merci, waar het hierbedoeld onderzoek werd ingesteld, komen tallooze uitkroppen van kwartsgangen voor. Het goudgehalte van dit kwarts, voorzoover onderzocht, is buitengewoon hoog. Twee kllogram erts fijn gestampt, leverde 34 gram zuiver goud op. Elders werd op een diepte van enkele voeten een goudgehalte geconstateerd overeenkomende met een gehalte van 35 gram per ton erts. Uit het onderzoek leidde men af, dat de bergen op het placer grootendeels bestaan uit nestenriffen, waarven vele goudhoudend en die op hun beurt ingesloten zijn door goudhoudend diabas, andere door graniet en dioriet. Het diabas is aan de oppervlakte verweerd, doch op betrekkelijk geringe diepte nog in nagenoeg oorspronkelijken staat. Zware blokken en veel verbrokkeld graniet, vooral in de ravijnen, toonen het granietgebied hier aan.

Op de berghellingen worden ook losse kwartsen aangetroffen, soms van 5 à 6 ton gewicht. Sommige dezer blokken vallen bij een enkelen hamerslag uiteen. De bewerking daarentegen van het vaste gesteente, vereischt de rotsdril en den moker.

De dikte van de kwartsgangen en de vrij aanzienlijke lengte waarover zij aan den bovengrond kunnen worden gevolgd, doen vertrouwen stellen in hun continuïteit. Ettelijke kwartsmonsters werden verzameld, die nader chemisch zullen worden onderzocht.

Wat het alluviaal goud aangaat, aan den bergvoet werden battés gewasschen van 50 ct. waarde, een feit dat voor zichzelf spreekt. Overal waar de schop in den grond werd gezet werd goud aangetroffen.

Zulk een placer behoorde onder deskundige leiding op degelijke wijze te kunnen worden aangevat. Alluviale hydraulische exploitatie en machinale kwartsbewerking zouden hier hand aan hand kunnen gaan".

## Vervolg der oorzaken van den achteruitgang van den Javaan en de middelen om dien te stuiten.

### II.

(*Uit het Bondsblad*).

### De dessa-irrigatie.

Met het onmiddellijk toezicht hierop is belast de mantri oeloe-oeloe. Zijne opleiding bestaat in het teekenen, op 't kantoor van den ingenieur en als het zijn tijd is, d. i. als hij familie is van een hoogen oom, dan wordt hij tijdelijk mantri. Van landbouw heeft hij niet het minste begrip, Zoo'n mantrie heeft voor veel te zorgen, zooals: voor de leidingen op de erven van Ass. Resident en Regent, (hoofdbezigheid, vooral als de respectievelijke echtgenooten van bovengenoemde titularissen nog al zwaar op de hand zijn) voor de passerleidingen voor de dammen en dessa-waterkeeringen, slokans, enz. te veel om op te noemen. Voorts moet hij dikwijls mee op inspectie met den ambtenaar voor de cultures; moet dikwijls verre tochten afleggen naar naburige districten om te confereeren met zijne collega's over water; wordt elken dag eenige malen geroepen bij den controleur; wordt in commissies benoemd, zooals raad Kaboepaten enz., verschijnt dikwijls als getuige voor de rol in aanhalingen van water-diefstallen, vooral in een suikerstreek, enz. enz.; in één woord: die man heeft zooveel aan zijn hoofd, dat het een onmogelijkheid voor hem is om bij zijne vele zorgen te denken aan hetgeen eigenlijk zijn vak is, n. l. den kleinen man van water te voorzien. Ook hier bedriegt dus weer de zuinigheid de wijsheid. In elk district heeft men een, zegge één mantri-oeloe, die in den regel eenige jaren noodig heeft voordat hij overal in zijn ressort één keer geweest is. Hij heeft zooveel heeren te dienen, dat het hem niet mogelijk is, alles af te doen, wat hem opgedragen is; het gevolg hiervan is dat hij begint met de printahs op te volgen van hem, die het hardste schreeuwt en daar de kleine man heelemaal niet schreeuwt, volgt, hieruit duidelijk, dat op zijn belang bijna niet gelet wordt. Dit is niet de schuld van den mantri, doch van onze bestuursorganisatie.

Wat gebeurt met het water? Het recht van den sterkste, d. i. hier van den machtigste, speelt in de watervoorziening een groote rol. Toestanden b. v. van petinggis, die in de oostmoesson sawahs aanleggen, en daarom al het water gebruiken, terwijl de kleine man nauwelijks water heeft om zijn polowidjo te begieten, liggen voor het grijpen. Als schrijvers overtuiging staat dan ook vast, dat een tweede sawah-bewerking slecht werken moet, in de eerste plaats voor den grond, die wisselbouw noodig heeft, en ten tweede omdat de dessa-politie over het water beschikt en er zoodoende voor den kleinen man niets overblijft. Hij kan zich dan ook niet voorstellen hoe 't mogelijk is, dat er nog ambtenaren B. B. gevonden worden, die voorstanders zijn van de 2e sawah-bewerking in waterarme streken. Wel aardig moet het voor een jeugdig ambtenaar zijn, om te influenceeren op een petinggi tot het laten slagen van een 2e sawah-bewerking, doch als hij op de hoogte was van de praktijken bij zoo'n gelegenheid, dan zou hij zoo'n toestand nooit in 't leven roepen. Ga naar een waterarme streek in de oostmoesson, zoek daar een sawah op, bebouwd met padi en vraag van wie die is, dan zult gij onveranderlijk ten antwoord krijgen: pettinggi, kamitoewa of petengan. Tevergeefs zult gij dan ook naar polowidjo uitzien, want daarvoor is geen water.

Hetzelfde wat in elke dessa in 't klein geschiedt, heeft in 't hoogland in 't groot plaats. Geen grooter waterverspilling dan daar, waar iedere petinggi of andere waardigheids-bekleeder vrij wel uit 't bereik van den mantri-oeloe, dammen aanlegt of verbreekt, 2 maal 's jaars sawahs bewerkt, en meestal het overtollige water in een djoerang gooit, waar het zich versnippert; ja zelfs zijn er gevallen, dat het op een stuk sawah uitloopt, waar het, zonder eenig nut aan te brengen, door den grond opgezogen wordt. Schr. heeft gevallen gezien van bewoners uit die bergen, die beweerden, geheele leidingen en dammen als hun persoonlijk eigendom (poesaka) te bezitten, en die hun diensten aanboden aan fabrieken of andere dessa's om die hun van water te voorzien. Een sterker voorbeeld van willekeurige beschikking over water door machtigen dier dessa's is wel niet denkbaar. Waar is de man, die zorgen moet, dat het overtollige water langs goed onderhouden leidingen door onderlinge dessa's geoccupeerd kan worden? Die man kan zich met zulke futiliteiten niet bemoeien, omdat hij voor de No. 100 van den regent, enz. moet zorgen. De plaats van den mantri-oeloe is dus niet in de kotta, maar in de bergen, bij 't begin van 't kwaad, waar hij zorgen moet, dat spaarzaam met het water wordt omgegaan en het overtollige naar beneden komt. Men ontneme hem allen arbeid, die geen betrekking heeft op dessa-irrigatie en zijn hoofdzorg zal dan wezen om er voor te waken, dat het water niet alleen door de machtigen gebruikt wordt, doch dat ook de kleine man zijn deel krijgt, en de dessa's door een oordeelkundige waterverschaffing om beurten in de gelegenheid gesteld worden hunnen aanplant te bewateren. Alle adertjesleidingen moeten afgeschaft worden en de waterrechten van elke dessa stelle men vast. Wanneer nu geschillen ontstaan over water, is het voor den betrokken ambtenaar onmogelijk om een beslissing te nemen, daar waterrechten nergens omschreven staan. Ons eerste werk moet dus zijn het corps mantri's oeloe-oeloe te vergrooten, b. v. elk district twee, waarvan een in 't hoogland en een in 't laagland verblijf houdt. Alle leidingen worden onder toezicht in heerendienst onderhouden en niet, zooals nu gebeurt, tegen het invallen der regens een weinig uitgediept door eenige dessa-lieden. Men bepale voor eens en voor al op hoeveel water en op welken tijd elke dessa recht heeft; men schaffe de tweede sawahbewerking af, en stelle daarvoor in de plaats: doelmatigen aanplant van polowidjo. Hierbij zij men voorzichtig. Als eene geheele afdeeling djagoeng gaat planten, of in 't algemeen éénzelfde product, zal de marktwaarde zoodanig dalen, dat de opbrengst dikwijls de onkosten niet kan dekken. Men verdeele, bij de bepaling, welk product geplant zal worden, de diverse districten in plantkringen, zoodat het eene district b. v. plant djagoeng, het andere ketella, een derde lombok, enz.

Men vorme een apart corps mantri's oeloe-oeloe, die men b. v. te Buitenzorg opleidt voor den landbouw, zoodat zij als deskundigen kunnen optreden, wanneer zij moeten beslissen, welke aanplant veel en welke weinig water noodig heeft, en in welke periode van den groei zulks het geval is. Hierdoor wordt voorkomen, dat b. v. een jonge djagoeng-aanplant, die dagelijks water noodig heeft, evenveel water krijgt, als een oude aanplant, die gerust vier à vijf dagen er buiten kan. In elke afdeeling stelle men een ambtenaar aan, met den titel van assistent-wedono, die de dessa-irrigatie van de geheele afdeeling onder zich heeft; hij worde bij keuze aangesteld uit de mantri's-oeloe. Van veel belang is het, dat hij de gesteldheid van den bodem op een prikje kent, dus geen mantri-oeloe van Madioen als ambtenaar over plaatsen naar Japara, alleen omdat hij een neef is van den regent. De ambtenaar staat voortdurend in verbinding (telefonisch) met alle mantri's-oeloe in zijne afdeeling, zoodat, bij bandjirs of droogte, de leiding in één hand berust. Deze ambtenaar staat natuurlijk onmiddellijk onder den ingenieur en zijn *eenige* bezigheid *moet* zijn: het controleeren der mantri's oeloe.

Is de watervoorziening in orde, dan kan veel goed gemaakt worden, wanneer de rijstoogst mocht mislukken. Goed geslaagde polowidjo brengt dikwijls meer op, dan uitgeputte sawahs aan rijst kunnen afleveren. Is de irrigatie in orde, dan zullen verscheidene dessa's hunne zaadbeddingen (pinians) met bronwater kunnen aanleggen. In de maanden September en October worden alle leidingen door de mantris goed nagezien, daar elke planter bij ondervinding weet: hoe schooner de leiding, hoe vlugger het water stroomt, hoe meer pinians men van dat water kan aanleggen. Met hetzelfde water, waarmee nu één pinian wordt aangelegd, zullen dan minstens drie zaadbeddingen aangemaakt kunnen worden. Zoo moet getracht worden de pinians onafhankelijk te maken van den regenval. Dit is een hoofdvoorwaarde voor het slagen van de rustcultuur en alleen te bereiken door eene goede irrigatie. De tijdelijke dammen, die elk jaar ten koste van veel arbeid en materiaal door de bevolking worden aangelegd, vervange men door definitieve. Hierdoor wordt voorkomen, dat door 't wegslaan van de tijdelijke dammen door bandjirs, sawah's soms 10 à 14 dagen moeten wachten op water, wat bij jongen aanplant de oorzaak kan worden voor het afsterven der padi.

Daar waar fabrieken zijn, moeten deze bijdragen in de kosten van aanleg en onderhoud. Met een beetje stuurmanskuust is deze maatregel heel goed door te voeren. De bevolking zorgt b. v. voor de werkkrachten en de fabriek voor het materiaal. Waar geen ondernemingen zijn, zou m. i. graag ieder een kleinigheid bijdragen om van de soesah van die tijdelijke dammen af te zijn. Laat ons aannemen, dat een 20 tal dessa's profijt van zoo'n dam heeft, dan zou misschien f 0.25 per hoofd voldoende zijn om de def. dammen te onderhouden. Alleen bij groote beschadigingen zou dan de bevolking moeten uitkomen. Was bemesten voor den grond een hooge eisch, niet minder noodzakelijk is eene goede dessa-irrigatie. Hiervoor is noodig: ontheffing van allen arbeid van den mantri oeloe-oeloe, die niet in verband staat met de irrigatie. Door hunne landbouwkundige opleidingen zijn zij ook de aangewezen personen om toezicht te houden op de bewerking der gronden, waarop schr. later zal terugkomen. De uitbreiding van dit ambtenaarscorps zal zooveel niet kosten, want een mantri heeft een begintraktement van f 30.—. Met woekerrente krijgt de staat dit kapitaal terug, door de toename van de welvaart onder zijne onderdanen.

*De grondbewerking.*

Toont schrijver hierboven aan, dat de tegenwoordige ambtenaar B. B. de persoon niet is om toezicht te houden op den landbouw, hieronder wil hij trachten aan te toonen, op welke wijze daarin voorzien kan worden. Hierbij keert hij terug tot den mantri-oeloe, die immers zijne opleiding in die richting gehad heeft. Bovendien moet de watervoorziening en het toezicht op den landbouw in één hand berusten. De ambtenaren v/d. cultures vereenige men dus tot een apart corps met landbouwkundige opleiding. Aan het hoofd van dit departement plaatse men een flinke persoonlijkheid, die in de eerste plaats 't javaansche volkskarakter, de taal en de zeden en gewoonten volkomen kent. Dus s. v. p. geen dokter in de plantkunde, zoo van de schoolbanken, omdat hij o zoo goed de latijnsche benamingen van de div. gewassen kent. In de eerste plaats moet die man zijn: indoloog en in de 2e pas dokter in de plantkunde. In elke residentie plaatse men één inspecteur voor de cultures, onmiddellijk onder den Hoofdinspecteur; van welke één in Oost-, één in Midden- en één in West-Java. In elke afdeeling plaatse men een controleur v. d. cultures, die met den ingenieur confereert over de watervoorziening. Van deze titularissen moet in elke residentie één aanwezig zijn, speciaal voor de dessa-irrigatie.

De controleur heeft onder zijne bevelen de bovengenoemde mantri's oeloe en bovendien nog den ambtenaar-depothouder v. d. zaadpadi met de mantri's magazijn-meester (mantri goedang), waarover later. Deze controleur moet physiek geschikt zijn, daar hij voor een groot deel van de maand op tournée is. Nu hebben wij een behoorlijken staf, die controle kan uitoefenen en die is hoog noodig. Een volk, dat door zijne petinggi's naar de sawah gedreven moet worden om die te bewerken, heeft getoond zijn eigen belang niet in te willen zien; kan daarom niet op eigen beenen staan en heeft harde meesters noodig om het aan zijn plicht te herinneren. Vroeger was de angst voor den petinggi zoo groot, dat eene kleine opwekking om te werken voldoende was om aan den gang te gaan. Het dessahoofd wist den *luien* Javaan wel te vinden. Hij regeerde met de karwats, doch laat hij dit nu eens probeeren? Juist die luie elementen zijn nu een bron van veel zorg van den dorpsvader. Deze onverlaten spelen in den regel vliegende-procureur en, te lui om te werken, zijn zij er steeds op uit om van elke onregelmatigheid partij te trekken. Als er geen perkara's zijn, dan worden ze gemaakt. In hare overdreven zorg voor den kleinen man, heeft de regeering zijn troetelkind over het paard getild. De angst, dat een der dessa-schavuiten eens loon naar werken zou krijgen in den vorm van een flink pak rammel, heeft de vaderlijke zorg zoo uitgebreid, dat iedere dessaman nu als 't ware in een glazen kastje staat. De particulier moet zich laten hoonen, de burgervader heeft geen macht meer over zijne gemeente, de ambtenaar is huiverig om zelfs een dessaman hard aan te spreken; de Eur. ambtenaar wordt voor den gek gehouden enz. Als al deze ongerechtigdheden nu maar één goede zijde hadden, nl. dat de welvaart er op vooruitgegaan was, dan zou die moederlijke zorg toch nog voor iets nuttigs zijn geweest. Wat blijkt nu? De dessaman is brutaal geworden en lui. Dit is dan ook de reden, dat de bewerking der sawah dikwijls zoo wanhopig slecht is. Laat ons eerst nagaan, hoe die bewerking moet zijn en dan oordeelen, of door het meerendeel zoo gehandeld wordt.

Met de eerste regens in October moet de sawah omgeploegd worden. Deze sawah ligt meestal al een 8 à 9 maanden braak en is zoo hard als een steen. Een eerste eisch is dus, dat de grond tijd heeft om uit te zuren. Het gevolg van de eerste omploeging is dan gewoonlijk, dat de harde bovenkorst eenigszins wordt gebroken door de primitieve ploeg. De zon kan doordringen en een begin van uitzuring volgt. Bij den volgenden regen gebeurt het ploegen nog eens, doch nu dieper en zoo blijft de omgewoelde grond liggen, goed blootgesteld aan de vruchtbaarheid aanbrengende zonnestralen, totdat de regens invallen of irrigatie-water aangebracht kan worden. Daarop volgt de natte omploeging, gevolgd door egging en de grond is plantklaar.

Hoe gebeurt het planten in den regel? Van de voorbewerking geen sprake; de harde korst moet door gestadige regens veranderen in een modderpoel, dan worden fluks karbouwen gehuurd, eenmaal omgeploegd (want elke dag langer kost meer huur) en daarna geplant. De grond heeft niet uit kunnen zuren, doch is van een harden korst een modderpoel geworden. Voegt men daarbij slechte bibit, duur gekocht (een amat geleend, na den oogst drie terug) dan kan elkeen begrijpen, dat de productie niet meevalt. De landbouwer is in den Javaan achteruitgegaan, zeide schr. reeds hierboven, en hierin moet met alle beschikbare middelen voorzien worden. De Javaan moet inzien, dat het niet aangaat om het gouvernement voor zich te laten zorgen, doch hij moet leeren zelf de handen uit de mouw te steken en begrijpen, dat de tijd voorbij is, dat hij een stuk boschgrond om te kappen heeft, om weer versche gronden te krijgen, die hij slapende kan bewerken.

Gelukkig zijn er nog uitzonderingen, vooral onder het oudere geslacht, dat nog gewend is aan de tucht van vroegere jaren en geen aansporing noodig heeft om te werken voor vrouw en kinderen. Als ook deze gestorven zijn en alleen de jongere generatie overblijft, opgevoed in luiheid, procureursstreken en de regeering beschouwende als de pijp-kaneel, waaraan hij naar hartelust zuigen kan, wordt de toestand nog ellendiger. Des te bedroevender is dat voor ons, omdat wij zelf de oorzaak er van zijn. Wij hebben gehaald, geplukt, gezogen tot er niets meer te zuigen is. Wij hebben den Javaan heerendiensten laten verrichten, die de schatkist millioenen uitspaarden, doch daarmee al zooveel van den man gevergd, dat ons de moed ontbreekt om heerendiensten van hem te vorderen, die broodnoodig zijn voor 't volkbestaan, o. a. zooals ik hierboven aantoonde met het onderhoud der dessa-leidingen. Nu is de tijd aangebroken, dat wij den Javaan vrijstellen van alle heerendiensten en hem daarentegen dwingen om zijn belang in te zien, om hem te dwingen oordeelkundig te werken voor zijne vrouw en kinderen en zoo mogelijk tot welvaart te geraken. Er uit met het ouderwetsche idee van den doorsnee-Javaan: „als ik te eten heb, (veel na den oogst en weinig, op hongerlijden af, daarna) één of 2 stel kleeren per jaar en wat over voor slametan's, huwelijken, besnijdenissen enz., dan heb ik genoeg!" Een volk, dat zoo redeneert, kan niet welvarend worden en wil de regeering het zulks toch maken, dan moet zij beginnen met vaste hand de hervormingen aan te pakken. In de eerste plaats de rijstcultuur, doch daaraan ook tijd geven door afschaffing der heerendiensten. Alle schijnheilige maatregelen tot bevoorrechting van de enkele schoften in de dessa's tegen priaji's, dessahoofden en industrie late men varen. De doorsnee-javaan is: een goed kind, maar vooral een k i n d, waarop het spreekwoord van de vinger en de hand voortreffelijk van toepassing is. De regeering heeft tot nog toe alleen den dessaman g e d w o n g e n om diensten te presteeren, die de schatkist ten goede komen, nu dwinge zij den dessaman met ij z e r e n hand om alles te verrichten, waardoor hij zelf 't directe voordeel trekt. Zoolang deze overtuiging niet in alle ambtenaren vast doorgedrongen is, zal opheffing uit het verval onmogelijk blijken.

Behalve dus bemesting en eene goede dessa-irrigatie krijgen we een derde voorwaarde: eene doelmatige bewerking van den grond. Hiermede stappen wij van dit deel van ons opstel af en gaan wij een volgenden keer over tot de van gouvernementswege verschaffing van bibit.

(*Wordt vervolgd.*)

## INGEZONDEN.

## Een Oostersche Sherlock Holmes.

*Vrij vertaald uit het Maleisch.*

Sjech Mazni, een leerling van Imam Sjafei, verhaalt het volgende:

Op zekeren avond bij helderen maneschijn ging ik met den Imam wandelen en na de wandeling begaven wij ons naar de moskee. Op het door de maan helder verlichte voorplein zagen wij een aantal menschen liggen slapen.

Terwijl wij bij een hoek van de moskee zaten te praten, kwam een man haastig het plein oploopen, bekeek met aandacht de gezichten der slapenden en wilde zich toen weer verwijderen.

„Weet gij, wat die man hier komt doen? vroeg de Imam, Neen, antwoorde ik, hoe zou ik dat weten.

„Die man heeft een slaaf", zeide Iman Sjafei, „die weggeloopen is en die slaaf is een Abyssiniër, die blind is aan het linkeroog en op dit oogenblik in de gevangenis zit. Ga hem maar eens vragen, wat hij hier komt zoeken".

Ik deed dat en de man antwoordde: „O Sjech, ik zoek een gedroschte slaaf, een Abyssiniër", Daarop vroeg ik hem: „Waaraan is die slaaf van u te herkennen"?

De man antwoordde: „hij is blind aan het linkeroog".

„Dan zit hij in de gevangenis", zeide ik tot hem, „laten wij maar eens samen gaan kijken".

En inderdaad, wij vonden hem in de gevangenis.

Ik keerde toen weer naar de moskee terug, zette mij bij

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD No. 7, Donderdag 28 April 1904.

den Imam neder en zéide tot hem: »O Imam, door welke bovennatuurlijke macht zijt gij dat alles te weten gekomen?«.

»Wel Mazni«, antwoordde de Imam, »dat is heel eenvoudig«.

»Ik begreep, dat die man een weggeloopen slaaf zocht, omdat hij zoo haastig binnenkwam en ik veronderstelde, dat die slaaf een Abyssiniër is, omdat hij alleen keek naar de gezichten van de zwarte menschen«.

»Dat die slaaf aan het linkeroog blind is, leidde ik af uit de omstandigheid, dat de eigenaar alleen keek naar den linkerkant van de gezichten der slapende Abyssiniërs, en dat die slaaf in de gevangenis zat, was wel te verwachten. Immers de Profeet — God zegene en behoede hem — heeft zelf gezegd: »Voorwaar ik zeg u, als een Abyssiniër honger heeft, dan steelt hij en als hij verzadigd is, dan zoekt hij het gezelschap van de vrouwen«.

»Nu kon ik veilig aannemen, dat hij na weggeloopen te zijn, honger kreeg; hij heeft toen moeten stelen, is gesnapt en in de gevangenis gezet«.

B.

## JENEVER OF OPIUM.

*Geachte Redactie,*

Toen een paar weken geleden uw medewerker, die het Weekoverzicht schrijft, de rede besprak, die de heer Hansen (Boeka) bij het Congres voor Kinderbescherming heeft gehouden, kwam hij tot de veronderstelling, dat deze zich vergiste, toen hij sprak van misbruik van sterken drank door den Indischen Inlander en eigenlijk opiummisbruik bedoelde. Die medewerker, wiens Weekbericht ik altijd met genoegen lees, maakte hier toch eene niet gegronde opmerking; zeker ook omdat hij niet had gelezen, wat Boeka ter zake drankmisbruik door den Inlander schreef in „De Indische Gids".

Ik heb in O. Indië nog al goed rondgekeken en ook ik ben van meening, dat het, meer dan nuttig, gebruik maken van sterken drank door de Inlanders in O.-Indië hand over hand toeneemt en waar nu de Regeering terecht het opium-misbruik bestrijdt — meer in theorie dan in praktijk, zeggen sommigen — is het zeker ook haar plicht, om alles te doen, wat in haar vermogen is, om het gebruik van alcohol niet alleen te beperken, naar dit zeer schadelijk vergif buiten dessa en kampong te houden. In de groote steden zal er niet veel aan te doen zijn, het is daar een schadelijk deel van de Westersche beschaving!

Van Westersche beschaving in een Oostersch land ben ik anders niet zoo'n groot vijand als Boeka toen op 't Congres was en als hij dit trouwens ook toonde te zijn in zijn artikelen over de Inlandsche Hoofden op Java, dat eveneens in „De Indische Gids" voorkomt.

Wanneer hij er zich in dat stuk zoo over verheugt, dat de Regeering het verzoek van Raden Adjeng Kartini en Roekmini om naar Nederland te gaan, heeft afgewezen, is hij er ook zeker tegen, dat ontwikkelde Inlanders tot het volbrengen hunner studiën naar Europa komen.

Zou Japan in dien korten tijd geworden zijn, wat het nu is, als de voormannen op het gebied der ontwikkeling niet naar Europa waren gegaan voor hunne vorming en studie?

Mag ik voor deze opmerkingen in uw, meer en meer gelezen, blad een plaatsje verzoeken.

Uw Dw.
v. P.

### Vooruitgang in Britsch-Indië.

*Aan de Redactie van 't Kol. Weekblad,*

Wanneer ik, vooral in de laatste tijden, iets lees over den minder voordeeligen toestand in Ned. Oost-Indië, dan staat er altijd als eene soort troost bij: dat het in Engelsch-Indië niets beter gaat dan bij ons. Hoe is dit nu te rijmen met het ondervolgende, korte bericht over den vooruitgang van dat land, dat ik in de Nieuwe Rotterdammer van 22 April heb gevonden:

»**Financiën in Britsch-Indië.**

Aan hetgeen de Times vermeldt uit de begrootingsrede van Lord Curzon, 30 Maart jl. gehouden, ontleenen wij het volgende:

In de vijf jaren, dat Lord Curzon onder-koning is geweest, zijn de inkomsten van Britsch-Indië gestegen van £ 68½ tot £ 83 millioen; gedurende vijf jaren is er een reeks van batige overschotten geweest, van gemiddeld £ 3,000,000 per jaar; het crediet van het land is derhalve gestegen, hetgeen blijkt uit den koers, waartegen de roepeileeningen nu kunnen worden uitgegeven; de spoorwegen, wier lengte is vermeerderd met 4650 mijlen, en nu 27,150 mijlen bedraagt, hebben gemiddeld een batig saldo opgeleverd van £ 466,000, en in het laatste jaar een netto-inkomen van £ 855,000; de gemiddelde netto-inkomsten, uit de irrigatie verkregen, bedroegen £ 823,000.

De invoer van goud en zilver, welke in het tijkvak 1894—99 eene waarde van £ 25 millioen vertegenwoordigde, is tot £ 46 milloen in de laatste vijf jaren gestegen. Het saldo te goed der inleggers bij de spaarbanken, dat in 1870 £ 1,000,000 bedroeg, bedraagt nu meer dan £ 7½ millioen, waarvan 9/10 gedeelte toebehoort aan Indiërs, terwijl de particuliere deposito's bij de verschillende banken in Indië in dezelfde periode zijn toegenomen van £ 6,600,000 tot £ 28,500,000.«

I. I. G.

## Van Vreemde Koloniën.

**Katoencultuur in de engelsche koloniën.** Nu eindelijk ook ten onzent bevordering der katoencultuur in de koloniën ernstig ter hand schijnt te zullen worden genomen, is 't wellicht niet ondienstig eens na te gaan, wat voorshands de resultaten zijn van de, door de „Britisch Cotton Growing Association", met name in Britsch West-Afrika op touw gezette ondernemingen.

De *West-African Mail* gaf onlangs een overzicht van de door genoemde Vereeniging uit verschillende deelen der afrikaansche kust ontvangen rapporten, waaraan wij 't volgende ontleenen:

De heer Hoffmann, de door de Vereeniging naar Lagos gezonden deskundige, schreef o. a., dat men in de kolonie algemeen belang begint te stellen in de katoencultuur, welke nu reeds een uitgestrektheid van 20,000 acres in beslag neemt. Wat de arbeidskrachten aangaat, gaf de heer Hoffmann te kennen, dat die in voldoende mate zijn te vinden. „Gij kunt, schreef hij, op alle krachten rekenen, waarover gij voor uwe aanplantingen wenscht te beschikken, mannen, vrouwen en kinderen. Allen houden van het engelsche geld en vragen niet anders, dan te werken om het te kunnen verdienen."

Uit Sierra Leona meldde de heer Shelby-Neely eveneens, dat hij nog nooit zulke arbeidzame lieden en zulke geschikte arbeiders had aangetroffen, als onder de luitjes, die nu onder zijne bevelen aan het werk waren. Hij had een terrein ter grootte van 10.000 acres nabij den spoorweg naar Mayambo gehuurd en daar de werkzaamheden aangevangen met 400 inlanders. Later had hij nog 50 inlanders aangenomen, maar 't toen door gebrek aan katoenzaad daarbij moeten laten. De inboorlingen begonnen hem ook 't, op den eigen grond geteelde product te verkoopen, de opbrengst waarvan door hen voor de aanschaffing van uit Europa aangevoerde artikelen wordt besteed, zoodat 't mes van twee kanten snijdt.

De katoen van Sierra Leona laat zich in drie soorten verdeelen: — de bruine kortvezelige katoen — de crême kleurige katoen, die op het egyptisch product gelijkt, maar wat grof, doch sterk en van goede lengte is — de zuivere witte katoen, waarvan de aanplant door de Vereeniging ter hand genomen is.

De heer Neely heeft de opdracht om alle katoen op te koopen, die de inboorlingen bij hem brengen. Dit is wel de manier om den aanplant door de lieden zelven te bevorderen. Zooals inboorlingen den heer Neely verzekerden, was de vrees, dat ze met den oogst zouden blijven zitten niet in de laatste plaats oorzaak geweest, dat er nog zoo weinig katoen verbouwd werd.

Aan de Goudkust zijn, volgens den expert Fisher, nog te groote bezwaren aan 't vervoer verbonden om er aan te kunnen denken, daar de katoencultuur op eenigszins uitgebreide schaal te beoefenen. Werkkrachten waren er anders genoeg te krijgen.

Voor Zuid-Nigeria werd de ambtenaar James ter beschikking van de Vereeniging gesteld om een proef met de katoencultuur te nemen in de vlakten van Sabo. De proef zou over een uitgestrektheid van 32000 acres worden genomen. De bodemgesteldheid moet er, volgens verklaringen van den expert der Vereeniging, zich uitstekend voor die cultuur leenen.

De heer James vertrok den 2den dezer uit Liverpool, aan boord van de „Nigeria" met twee engelsche pachters uit Kent en Cheshire, terwijl tegen het einde dezer maand een zeker aantal katoenplanters uit de Vereenigde Staten naar Nigeria zouden vertrekken. Dit alles gaat uit van de British Cotton Growing Association, die den heer James nog met een zeker aantal ploegen, andere landbouwgereedschappen en een 6tal ezels heeft opgeknapt, terwijl hij op de Kanarische eilanden nog twintig ossen en muildieren voor het werk in de velden moet opkoopen.

Terwijl de engelsche katoennijverheid aldus doende is, om zich in West-Afrika een nieuwe voorraadschuur te scheppen, geeft de bestaande katoencultuur in een ander deel van 't uitgestrekte Empire, met name in Britsch-Indië, alle reden tot tevredenheid. De oogst 1903—1904 wordt op 2.874 893 balen elk van 400 ponden geschat, hetgeen overeenkomt met een hoeveelheid van ongeveer 479.150 tonnen of omstreeks 3.785 tonnen meer, dan de oogst van het jaar te voren bedroeg, toen reeds 150.000 tonnen meer waren binnengekomen dan het gemiddelde in de vijf voorafgaande jaren aanwees.

Engelsch-Indië heeft, wat katoen-uitvoer aangaat, in het jaar 1903 een heelen sprong gemaakt. Terwijl in de periodes, April tot en met 31 December 1899 tot en met 1902 de uitvoer gemiddeld omstreeks 135000 tonnen bedroeg, werden in de laatste 9 maanden van het jaar 1903 niet minder dan 247000 tonnen uitgevoerd.

Ook voor dit jaar moet voor de gelijknamige periode een hoeveelheid van 250000 tonnen ten behoeve van den export gereed liggen en daar nu Japan, anders een groot afnemer van engelsch-indische katoen, op 't oogenblik aan iets anders te denken heeft, dan aan 't fabriceeren van katoentjes, zal er ook voor de europeesche katoennijverheid nog wel wat overschieten, doch niet te geef. De prijzen, die in het laatste kwartaal van 1903 te Bombay gemiddeld om de 239 roepijen per *kandy* van 784 ponden of ongeveer 25 centen het pond liepen, leggen een neiging tot stijgen aan den dag.

**Gedroogde bananen of pisang.** Wel niet héél lang, maar toch nog 'n tijdje, voordat de vertegenwoordiger van een engelsch syndicaat den Surinamers moest komen vertellen, dat er tegenwoordig met vruchtenexport in sommige koloniën goed geld te verdienen valt, had men daarover in de fransche koloniën reeds zijn gedachten laten gaan, tot nu evenwel met negatief of wel nagenoeg zonder succes. Dat neemt echter niet weg, dat er uit de daar of ten behoeve daarvan in 't moederland genomen proeven, nog wel iets voor anderen te leeren valt.

Zoo werden in den Jardin Colonial te Nogent in Frankrijk proeven genomen met het drogen van bananen. Sedert eenige maanden worden van de kust van Guinea bananen gezonden naar de parijsche markt. Daar die kust slechts een viertiendaagsche geregelde verbinding met het moederland heeft, zouden alle vruchten, die tusschen twee vertrekdagen rijp worden, verloren zijn, daar het plaatselijk verbruik niet in staat is zoo groote hoeveelheden te consumeeren. Zulk een productie-verlies zou al te zwaar wegen op de algemeene onkosten eener geregelde aanplanting. Men heeft er toen over gedacht, of 't niet mogelijk ware de vruchten, die niet voor uitvoer in aanmerking konden komen, wijl ze niet op het juiste oogenblik beschikbaar zijn, te drogen evenals dit met vijgen, pruimen en andere vruchten geschiedt.

De proeven in den Jardin Colonial hebben die mogeheid aangetoond. Van een zending bananen van de kust van Guinea werd een hoeveelheid van 20,5 kilogrammen, die geschild 13,37 kilogrammen aan vrucht opleverden, voor de proef bestemd.

De drooginrichtingen waren van de types Mayfarth en Waas. Voor elk der types werden 5 kilogrammen aan vrucht aan de proef onderworpen.

Het type Mayfarth leverde 1,5 kilogram, dat van Waas 1.38 kilogram of resp. 30 en 27,6 percent aan gedroogde vruchten op.

Het verkregen product zag er zeer goed uit, de banaan neemt een ietwat grijze kleur aan en de suiker, welke de vrucht bevatte, vormt aan de oppervlakte een ietwat stroopachtig laagje. De smaak is aangenaam en indien het drogen langzaam genoeg plaats heeft, behoudt de vrucht haar aroma.

Een tweede proef met het toestel van Waas had ten doel om zoo zuiver mogelijk, zoowel rendement aan product, als verbruik aan brandstof en duur van de bewerking te bepalen.

Het drogen geschiedde daarbij zoo langzaam mogelijk om alle caramelvorming der suikerbestanddeelen te voorkomen, en leverde 20,9 pct. aan gedroogde vruchten op van de geschilde hoeveelheid.

Het verbruik aan brandstof bedroeg 15,62 kilogrammen en de duur van het drogings-proces 11 uren. Deze duur is niet lang, wanneer men in aanmerking neemt, dat voor het drogen van pruimen een duur van 16 tot 18 uren wordt vereischt.

Het klein-model toestel van Waas kan in één keer 55 kilogrammen geschilde bananen drogen. Er bestaan echter grootere modellen, die belangrijke hoeveelheden in eens kunnen verwerken.

Deze proeven leidden dan tot het volgend resultaat: Een tros met een gemiddeld gewicht van 20 kilogrammen levert 3 kilogrammen gedroogde vrucht op, waarvan de waarde geschat wordt op 1 frank het kilogram, zoodat voor elken tros een zeer redelijken prijs kan worden gemaakt.

Deze proeven zullen aan de kust van Guinea met de verschillende, daar voorkomende bananensoorten worden voortgezet en intusschen worden pogingen in het werk gesteld om den handel willig te maken om het product aan te nemen.

Zou ook voor onze koloniën niet iets in die richting kunnen worden gedaan of met kracht aangepakt?

**Spoorwegen in Afrika.** Wanneer Frankrijk ook de eerste europeesche mogendheid was, die op afrikaanschen bodem een spoorweg aanlegde, moet toch worden geconstateerd dat het sedert weinig vorderingen heeft gemaakt.

Engeland staat op het oogenblik vooraan in de rij der landen, die de rails in dienst stellen van de ontwikkeling van het zwarte werelddeel.

Op het oogenblik zijn omstreeks 21,000 kilometers spoorweg in Afrika in exploitatie, verdeeld als volgt over de verschillende landen en koloniën:

| | | |
|---|---|---|
| Egypte | 4,646 | kilometers. |
| Congostaat | 398 | „ |
| Duitsche koloniën | 244 | „ |
| Engelsche „ | 9,747 | „ |
| Fransche „ | 5,167 | „ |
| Italiaansche „ | 28 | „ |
| Portugeesche „ | 943 | „ |

Bij de beoordeeling van het aandeel, dat de verschillende landen aan de spoorwegen voor de ontwikkeling hunner bezittingen toekennen, dient evenwel niet uit het oog te worden verloren dat het grootste gedeelte der spoorwegen in engelsche koloniën te vinden is in Zuid-Afrika en langs de strategische Kaap-Cairo-lijn, met hare vertakking langs de Oeganda-baan. De Kaap-Cairo-lijn is nog wel niet geheel gereed, er ontbreekt tusschen Rhodesia en Kartoem nog 'n heel stukje aan, maar 't plan schijnt toch niet zoo onuitvoerbaar te wezen, als wel eens is verondersteld.

Toch rijst de vraag of Engeland niet verstandiger zou doen met, in dit opzicht, zich meer aan zijn westafrikaansche bezittingen te laten gelegen liggen, waar het verkeerswezen herhaaldelijk in engelsche koloniale kringen zelve aanleiding tot, naar 't schijnt meer dan gerechtvaardigd mopperen gaf, zoo b. v. waar langs het strategisch lijntje, dat de hoofdplaats van Asjanti, Koemassie, met de kust verbindt, een exorbitant hoog tarief in werking is om de dure aanlegkosten er uit te halen.

Dat alles echter in West-Afrika nog al te wenschen overlaat, weten we ook reeds van een imperialist van het zuiverst water, den heer Morel, directeur van de *West-African Mail* die in zijn „West-Afrikaansche vraagstukken" over die kust een boekje open deed en b. v. op 't voorbeeld van de Franschen in die buurt, met uitzondering van Fransch-Congo (alles wat van den Congo is, is voor dezen publicist des duivels) wees. De stommerik stelt nu evenwel niet voor om, daar waar zijn landgenooten de zaken zoo treurig laten liggen 't bordje „te koop" aan te slaan, maar je proeft er toch weer den imperialist uit, om naar 't voorbeeld van anderen, zelf te trachten er iets van te maken.

**Een onbedachtzaam woord.** Men weet dat er onlangs in de bovenstreken van Fransch-Guyana wat aan 't handje geweest is tusschen maraudeurs, die eenvoudig op de terreinen van concessionarissen van goudmijnen voor eigen rekening aan het goudwinnen gingen en de gendarmes, die op hen afgezonden werden, het hazenpad deden kiezen. Wat konden dan ook zoo'n paar gendarmes uitvoeren tegen 'n 150 welgewapende kerels, die niets te verliezen hadden? Sedert is er een patrouille op afgezonden, die ettelijke maraudeurs mee naar de hoofdplaats heeft genomen, waar sommigen hunner, tot groot soulaas van de talrijke vrienden onder de bevolking, reeds wêer op vrije voeten zijn gesteld; anderen schijnen er evenwel niet zoo goed af te zullen komen.

In dit stadium van deze aangelegenheid komt 't ons minstens onbedachtzaam van de zijde van den gouverneur, Grodet, voor om zoo openlijk partij te kiezen voor elementen, die zich tegen de bestaande orde van zaken verzetten, als deze dignitaris deed in zijne openingsrede van de zitting van den Conseil Général van Fransch Guyana op den 17en Maart ll.

Die zitting was o. a gewijd aan de bespreking van, in de bestaande mijnwetgeving van 1881 aan te brengen wijzigingen. De gouverneur merkte naar aanleiding daarvan op:

„De nieuwe voorschriften moeten den *vinder* beschermen, den man, die een nieuwe bron van rijkdom ontdekt. Het gaat niet meer aan om toe te laten, dat de kapitalist, die van zijn goudconcessie geen gebruik maakt of de exploitatie op de hem toegewezen terreinen tot een minimum beperkt, door het betalen van een kleine belasting zich het recht kan voorbehouden van het uitsluitend genot van een groote oppervlakte gronds, en dus doende dat genot kan ontzeggen aan den bonafide-vinder, die op een niet of onvolkomen begrensd concessieterrein een ontdekking doet. Ik geloof zulke denkbeelden te kunnen uiten zonder gevaar te loopen voor revolutionnair te worden uitgemaakt. Voor ieder eerlijk man die het welmeent met de werkende burgers, is het duidelijk, dat de *ontdekker* in de mijn-industrie evenzeer behoort te worden beschermd als op het gebied van den industrieelen eigendom."

Is het daarvoor, vraagt terecht een inzender in de *Dépêche Coloniale*, dat concessionarissen, die geheel volgens de bestaande voorschriften in het bezit hunner concessiën zijn gekomen zich uitgaven hebben getroost aan pachtschat, om nu zij langzamerhand niet zonder de noodige offers het vaderlandsch kapitaal hebben weten te bewegen om zich beschikbaar te stellen voor de ontginning der concessie-terreinen, de kans te loopen, dat gewezen arbeiders op de terreinen zelve, waar zij te werk gesteld waren, zich als ontdekkers opwerpen.

't Komt ons voor, dat de heer Grodet een gevaarlijk spel speelt, waarvan de terugslag wel eens in onze kolonie zou kunnen worden gevoeld, waar de mijnindustrie toch al met zoo groote bezwaren heeft te kampen.

De volgende opmerkingen in het aangehaald artikel in de *Depêche* komen ons ook voor Suriname niet onbelangrijk voor:

„Beter ingelicht zou de heer Grodet weten, dat de maraudeur het gewonnen goud altijd aan een gewetenlooze tusschenhand zal verkoopen, die het uit de kolonie smokkelt om 't recht van 216 franken per kilogram goud te ontduiken, dat concessionarissen steeds hebben betaald. Iedereen weet dat Barbados, Santa Lucia, Martinique en Guadeloupe inlandsch goud uitvoeren, maar niemand heeft gehoord of gezien, dat er ook maar één gram goud op die eilanden werd ontdekt."

**Irrigatie in Tongkin.** Nadat tot nu toe in Indo-China al zeer weinig aan irrigatiewerken was gedaan, het weinige, wat tot nu toe geschiedde, hoofdzakelijk aan 't particulier initiatief was te danken, is men thans in Tongkin begonnen hieraan ernstige aandacht te wijden. In den loop van dit jaar worden daar belangrijke werken in verschillende streken van het delta-gebied ondernomen.

In het district Hanam, in de buurt van Phu-ly is men bezig een kanaal te graven, voor het droogleggen van die heele streek. Door het afdammen van verschillende rivier-monden zullen in het district Phu-lien 50,000 hectaren voor den rijstbouw gewonnen worden. In het delta-gebied vlak aan de kust zullen dijken met een stelsel van doorlaten komen, waardoor de zee buiten gehouden wordt en in den regentijd het rivierwater naar de velden kan worden geleid.

Deze werken worden in heerendienst uitgevoerd, waartoe naar men uit Hanoi meldt, de bevolking zich gaarne leent.

## Boekbespreking.

Van het Kon. Zoölogisch en Anthropologisch-Ethnographisch Museum te Dresden ontving onze Vereeniging een zeer belangrijk geschenk, bestaande in twee door dat Museum uitgegeven boekwerken.

Het eerste is Deel XIV der publikaties van het Ethnographisch Museum te Dresden en bevat een artikel van *Dr. A. B. Meyer* en *Dr. O. Richter*, dat zij noemden: *Celebes I* en dat eene beschrijving is met uitmuntend uitgevoerde platen van de verzameling door de heeren *Dr. Paul* en *Dr. Fritz Sarasin*, gemaakt bij hunne reizen in de jaren 1893—96. Daarbij is gevoegd een aanhangsel over den aard der ornamentiek van Celebes met eene afzonderlijke plaat en eene zeer gedetailleerde en zorgvuldige toelichting.

Het geheele boek telt 140 folio-bladzijden met 17 afbeeldingen in den texst en daarenboven 29 platen en eene kaart van het eiland. Deze is gevolgd naar het ontwerp eener orographische kaart in 1901 door de heeren Sarasin uitgegeven, maar waarop eene tweede kaart ligt op doorschijnend papier met rood gedrukt, bevattende de namen der verschillende gewesten en van de daar wonende stammen, naar bronnen door het Museum geraadpleegd. Voor Midden-Celebes werden gevolgd de opgaven in de werken van *N. Adriani* en *A. C. Kruyt*, die zooals de voorrede zegt, zich door de nauwkeurige studie van de ethnographie en de taal van dit deel van het eiland, blijvende verdienste hebben verworven.

Aan het slot van de *Voorrede* wordt in de volgende woorden een uitleg gegeven van den naam Celebes I:

„Wij gaven aan onzen arbeid den naam van *Celebes I*, „omdat wij later onder den titel *Celebes II* de be„schrijving hopen te geven van de uit ongeveer 1200 „exemplaren bestaande „Dresdener-Celebes Verzame„ling". Eerst wanneer dan ook nog de ethnographische „verzamelingen gedurende de tweede onderzoekings„reis der heeren Sarasin (1901—1903) verzameld, zullen „zijn bekend geworden, zal het wellicht mogelijk zijn, „de grondslagen eener Ethnographie van Celebes te „onderwerpen.

„Dit nu reeds te doen, zou ons voorbarig schijnen, „omdat er in het beeld, dat men zich uit de bestaande „beschrijvingen van de bevolking van het groote eiland „vormen kon, nog te veel onbeslist zou blijven".

„Celebes I" is na ernstige en veelzijdige studie samengesteld. Ook onze tentoonstellingen en hetgeen in het „Koloniaal Weekblad" daarover werd geschreven heeft daartoe gediend. Het boek is dan ook in de eerste plaats bestemd voor de studie, maar het is daarbij zoo eenvoudig van vorm en zoo duidelijk zoowel door den manier van beschrijven als door de fraaie platen, dat het ook voor gewone menschen een aangenaam leesboek kan genoemd worden.

Het tweede boekwerk is niet een groote beredeneerde catalogus zooals het eerste, maar bevat verschillende opstellen van dezelfde twee Museumdirecteuren. Het is no. 6 van de *Verhandelingen en berichten*, die door het genoemde Museum te Dresden geregeld worden uitgegeven.

Hoewel meer van een ethnografiisch oogpunt uitgaande, zijn toch de meeste dezer geschriften ook bij de studie der O. Indische Kunstnijverheid van groot belang en onze Vereeniging is dus grooten dank verschuldigd aan het Dresdener-Museum-Bestuur en in de eerste plaats aan *Dr. O. Richter*, een onzer ijverige leden en een warm voorstander van ons kunstnijverheidswerk.

De door ons hier besproken boeken waarop wij nog meer in het bijzonder, denken terug te komen, zullen op de leestafel in „Laan van Meerdervoort 195" te vinden zijn.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Teysmannia. 1904. 3e afl.

H. J. Wigman: De Bergtuin van 's Lands Plantentuin te Tjibodas III. — C. J. W. Heijl: Enten en vormen van Vruchtboomen in Europa en Indië. — J. van Breda de Haan: Maïscultuur in Noord Italië. — L.: Zaad of Ent (slot). — Periodiek loofverlies van tropische boomen. — Te dure verkoop van bestrijdingsmiddelen tegen plantenziekten. — W. R. Tromp de Haas: Jute-cultuur.

Tijdschr. van het Kon. Inst. van Ingenieurs. Afd. Ned.-Indië. 1903—1904. 1e afl.

L. H. Slinkers en E. H. Karsten: De werken tot bevloeiing der Tjiheavlakte in de Res. Preanger Regentschappen (met platen en kaarten).

De Rijnsche zending. 1904. No. 1.

Een woord van den nieuwe Redacteur. — Laban, de Bataksche Bijbelcolperteur. — Het begin van den zendingsarbeid in de Timorlanden. — Iets over muziek en zang op het terrein der zending. — Verslag der 17e Alg. Ned. Zendingsconferentie. — Fanfarekorps te Pansoer na pitoe.

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereeniging. April 1904.

Nieuw-Guinea. Mansinam. — Verslag van de laatste 3 maanden 1903. — Roon. Verslag van het werk van den goeroe aldaar, uit het Noefoorsch vertaald door Br. van Balen. — Doreh. Eerste indrukken.

Cultura. Uitgave van de Ver. van Oud-leerlingen der Rijkslandbouwschool. Maart en April 1904.

F. A. von Stürler. Het voortkweeken der cultuurgewassen in N. O.-Indië (met illustr.)

De Indische Mercuur. 26 April 1904. No. 17.

Voorstellen tot wijziging der mailroutes van de Messageries Maritimes. — Het koffiebereidingsétablissement »Ngebel.« — Over »Beslag« op Deli-tabak. — Cacao-productie van Suriname. — Uit consulaire Verslagen: Penang. (hierin Handel met Ned.-Indië enz.). — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 6 Mei | 20 Mei | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 29 April | 13 Mei | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 3 Mei | 17 Mei | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 10 Mei | 24 Mei | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 30 April | 14 Mei | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 6 Mei | 20 Mei | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 9 Mei | 23 Mei | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Mei | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 4 Mei | 18 Mei | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 10 Mei | 24 Mei | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

ADVERTENTIEN.

**STENOGRAPHIE.**

Onderwijs in de **Nederlandsche, Fransche, Duitsche** en **Engelsche** Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY". Prijs *f* 36 per cursus.

Cath. W. ECK,
**1e Schuijtstraat 28. Den Haag.**

---

**Schilderen.**

Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**

Atelier Kazernestraat 25.

---

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**

**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

---

**WIELRIJDERS.**

Voor u koopt een
***Rijwiel of Banden,***
bezoekt eerst **Prinsegracht No. 4.**
Nieuwe Rijwielen van *f* 40 tot *f* 100.
Gebruikte „ „ „ 20 „ „ 40.
Met Freewheel *f* 5 en *f* 10 meer.
Echte Contin. Buit.-band *f* 6.— } 1 jaar garantie.
„ „ Bin.-band „ 2.50 }
Dunlop *f* 0.25 meer.
Moffelen en Nickelen *f* 10.—.

---



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
A partir de MAI 1904
la Maison sera transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

---

**„SIMPLEX"**
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".

---

**Th. A. A. SIMONIS**
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



**Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.**
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

**A. SCHARENBERG,**
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
**Thee- en Presenteerbladen,**
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
**'s-Gravenhage, Hoogstraat 45**

---



Corsmit Brossois & Co
Meubelfabriekant
DEN HAAG.

**Compleete Meubileering,**
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand *f* 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
***18, WAGENSTRAAT 18.***

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**Fournisseurs de la Cour.**
**KOK & ZOON,**
**Tailleurs,**
**VEENESTRAAT 39,**
La Haye.

**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.
Huishoudelijk Maleisch.

---




---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**D. L. VAN DER VAART,**
**Witte-de-Withstraat, hoek Helmerstraat.**

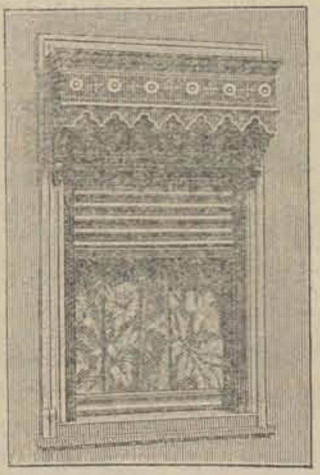
**Prijscourant van Kalfsvleesch:**

| | | | |
|---|---|---|---|
| Schijf zonder been | f 0.60 per 5 ons | Gehakt | f 0.50 per 5 ons |
| Borst „ „ | - 0.50 „ „ „ | Lappen | - 0.55 „ „ |
| Poulet | - 0.50 „ „ „ | Fricandeau | - 0.65 „ „ |
| Carbonade | - 0.50 „ „ „ | | |

Vraag s. v. p. uitgebreide Prijscourant van Rund- en Kalfsvleesch.
**DES ZONDAGS GESLOTEN.**

---

**HEINEKEN's**



(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

---

Vraagt de bekende Sauces en Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**

Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg, Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

---

TELEF. 83.

Bericht van ontvangst der nieuwe
VOORJAARS- EN
ZOMERSTOFFEN.
***SACHS & Co.,***
**Lange Poten 2-4,**
***DEN HAAG.***

De ateliers onzer Kleermakerij staan onder leiding van een bekwaam Weener Coupeur.

---

**Bedden- en Meubelmagazijn**
**„WILLEM BLOK"**
**voorheen WAGENSTRAAT 33, thans**
***SPUI 10.***

**Groote sorteering ENG. LEDIKANTEN, MATRASSEN, WOLLEN DEKENS, KARPETTEN, SPIEGELS, enz. enz.**

Opmaken van BEDDEN en MATRASSEN,
**tegen de billijkste prijzen.**

---

**C. HOYNG,**
**Den Haag. — Utrecht.**
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
**speciaal aanbevolen aan Indische familie's.**

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
|---|---|
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |

| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
|---|---|
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| | LICHT. — SOLIDE. |
| **Van af f 3.— tot f 60.—.** | **70 pCt. vrachtbesparing.** |

---

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Salak** | 14 Mei | 26 Mei | 31 Mei | 19 Juni | 21 Juni |
| **Lawoe** | 28 „ | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Juli |
| **Ardjoeno** | 11 Juni | 23 „ | 28 „ | 17 „ | 19 „ |
| **Goentoer*** | 25 „ | 7 Juli | 12 Juli | 31 „ | 2 Aug. |
| **Merapi** | 9 Juli | 21 „ | 26 „ | 14 Aug. | 16 „ |
| **Gedé** | 23 „ | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 „ | 30 „ |
| **Oengaran** | 6 Aug. | 18 „ | 23 „ | 11 Sept. | 13 Sept. |
| **Sindoro*** | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 „ |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 8. Donderdag 5 Mei 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**
rij aan huis of franco per post
binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
oor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
fzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels . | - 0.09 |
| » » » 1000 » . | - 0.08 |
| » » » 3000 » . | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

I. **Van de Redactie-Commissie.**

De Voorzitter onzer Commissie zal gedurende de maand Mei en de eerste helft van Juni afwezig zijn.

## Onjuiste Kritiek.

Het is wel jammer, dat «Blanda» meestal zijn pen in alsem doopt en soms, door de daaruit voortvloeiende zucht tot bitterheid vervoerd, in zijn kritiek scheeve conclusiën trekt. De opmerkingen, die hij in «De Controleur» maakt over Indische zaken en koloniale politiek, in den regel de overweging zeer waard, verliezen daardoor veel van den invloed ten goede, die ze anders zouden kunnen hebben.

In het nummer van 30 April heeft hij zich o. m. met het K. W. bezig gehouden. Ook dit blad, zegt hij, heeft zich «druk gemaakt» over 't voorstel tot inkrimping van Nederlands bezit in O.-Azië. En niettegenstaande wij Kielstra's argumenten in «Onze Eeuw» hebben bestreden en aantoonden, dat er niets schandelijks en niets onuitvoerbaars in 't voorstel van Kol gelegen was, doch dit integendeel ernstige overwegingen zou verdienen, zoodra het zou blijken, dat Nederland zich voor onmachtig houdt om voor Oost-Indië flink alles te doen, wat er te doen is, doet Blanda alsof wij volgelingen waren van «Onze Eeuw» en 't Handelsblad. Op grond zijner, met de onze volkomen in strijd zijnde, overtuiging, dat Nederland O.-Indië niet zal willen of kunnen helpen spreekt hij dan de hoop uit, dat wij nog wel van *Kielstra* naar *van Kol* zullen overloopen!

Wij laten dit alles voor hetgeen het is, doch gaarne weerleggen wij het daarop volgende werkelijk serieuse argument, tegen onze stelling, dat inkrimping van 't koloniaal gebied niet noodig zal zijn, wanneer Nederland de geldelijke middelen aanwijst om in den economischen toestand verbetering te brengen, zijn koloniale politiek verruimt en ernstig de hand aan den ploeg slaat.

Wij hadden in ons artikel van 7 April geschreven:

«Of het geld, dat noodig is, wordt gegeven of voorgeschoten door het moederland, dan wel of het de opbrengst is van eene verkochte buitenbezitting, zal toch wel niets afdoen tot het nuttige effect, dat van dit geld kan worden getrokken.»

Blanda wijst er nu op, dat dit wel een verschil geeft, en betoogt dit als volgt:

«Maar dit zal nog al een verschil geven, zouden wij meenen. In 't eerste geval moet de hulp worden versnipperd over de enorme koloniale gebiedsuitgestrektheid en komt zij dus weer als een druppel water neer op een gloeiende plaat wanneer men tenminste niet op den ouden voet voortgaat en de grootste deelen der koloniën als misdeelden blijft behandelen. In 't tweede geval vallen de verkochte (of afgestane) deelen af en bepaalt de hulp zich slechts tot de rest. 't Is zoo waar de kern der strijdvraag.»

Neemt men aan, dat alle eilanden van onzen O. I. Archipel te gelijk en met den meest mogelijken spoed tot ontwikkeling moeten worden gebracht en dat men daarbij alleen op *staatsaanleg* en *staatsexploitatie* van al het noodige rekent, dan is de uit de wiskunde getrokken opmerking van Blanda volkomen juist.

Maar wanneer men dezelfde eischen toepast op de naar het stelsel van Kol—Blanda, ingekrompen bezittingen dan zal dit er eveneens toe leiden, dat men aan financiëele krachten te kort schiet.

Zeer duidelijk hebben wij echter reeds in ons artikel van 7 April gezegd, dat particuliere landbouw, particuliere industrie, particuliere mijnbouw en zelfs ook particuliere concessiën voor spoor- en tramwegen, voor ons niet uit den booze zijn, mits de Staat in de eerste plaats wake voor de belangen van den inlander en in de tweede plaats ook matig, maar voldoende, voor den fiscus zorge. Wanneer men daarbij dan ruim en flink de praktijk der «open deur» voor het vreemd kapitaal toepast, dan is het onze vaste overtuiging, dat de meeste buitenbezittingen voor hunne krachtige ontwikkeling zich zelf zullen kunnen bedruipen. Volkomen onnoodig zal het daardoor worden, dat wij met een deel van ons bezit bij andere Staten ter markt komen, hetgeen toch, hoe het ook zij, en zooals Blanda het zelf wel voelt, op den overheerschten inlander geen gunstigen invloed zou maken.

In hetzelfde «Controleur»-artikel volgt op de inkrimpings-bemoeienis een schimpscheut op hetgeen men te Sabang deed om de handhaving onzer neutraliteit mogelijk te maken en wordt, dit «Spielerei» genoemd!

Het spreekt van zelf, dat de middelen, die Nederland kan aanwenden om zijne onzijdigheid te doen eerbiedigen, beneden het peil blijven van hetgeen een machtiger volk doen kan en dat in ernst niemand zal geloofd hebben aan de onneembaarheid der versterkte positie, die men op Poeloe Weh in orde bracht.

Het handhaven der neutraliteit is echter plicht en als de middelen, die men tot zijn beschikking heeft daartoe zijn aangewend, zal reeds dit anderen terughouden van het inbreuk maken op de regelen van het volkenrecht.

En mochten die regelen toch worden geschonden, dan zal met eere worden gesproken van degenen, die, niet zwichtten vóór ze, tot den laatsten man zich verzettend, door de overmacht werden overweldigd.

Schande! en misschien schade! zou er zonder twijfel uit voortvloeien voor den overweldiger.

Men geloove gerust, dat dit vooraf wordt overwogen en spotte dus niet met hetgeen gedaan werd.

Dat de een of andere persman er onbekookt over schrijft en zich aan dwazen bluf schuldig maakt is van weinig beteekenis.

Of was het misschien Blanda's doel om aan te toonen, dat voor de goede verdediging onzer O. I. bezittingen meer en beter zou kunnen gedaan worden?

## Panama.

Korten tijd geleden verscheen van de hand van *Dr. H. Blink* in de „Indische Mercuur" een artikel over de voltooiing van het Panama-kanaal, dat wij met belangstelling gelezen hebben, al waren wij het ook niet in alle deelen met hem eens, wat betreft de waarde, die de doorvaart in Centraal-Amerika tusschen den Atlantischen Oceaan en de Stille Zuidzee voor het wereldverkeer hebben zal. En hoewel ook wij ons geen overdreven voorstelling maken van de *directe* voordeelen, die onze West-Indische Koloniën daaruit zullen trekken, achten wij toch dien wereldhandelsweg voor de ontwikkeling van geheel midden-Amerika en derhalve ook van Suriname, Curaçao en de andere Ned. W. Indische eilanden van zulk een groot gewicht, dat wij van het Panamakanaal ook in het Koloniaal Weekblad wêer 't een en ander gaan vertellen.

Voor onze Oost-Indische bezittingen zal de nieuwe groote waterweg uit een economisch oogpunt alleen in zooverre van gewicht zijn, dat daardoor kans bestaat op eene herleving van de zeilvaart. Uit een politiek oogpunt kan de doorgraving echter zeer belangrijke gevolgen hebben, omdat in de Stille Zuidzee daardoor de invloed van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, die de bestuurders en feitelijk de bezitters van het kanaal worden, merkbaar zal vermeerderen.

Uit een economisch oogpunt zou het zeer gewenscht zijn, dat, even als te Suez, een met de beide zeespiegels overal in wateroppervlak gelijkblijvend kanaal eenen vrijen en niet door sluizen bemoeielijkten doorgang verschafte, want het doorvoervermogen van een open kanaal is zoo goed als onbeperkt, terwijl een sluizenkanaal ieder etmaal, slechts een bepaald aantal schepen kan doorlaten. Bij een ruim gebruik, in de toekomst van den nieuwen handelsweg bestaat dus de mogelijkheid, dat over 40 of 50 jaar b. v. het doorvoervermogen van een sluizenkanaal zou te kort schieten.

Bovenstaande overwegingen, deden reeds op het congres van 1879 te Parijs besluiten om, niettegenstaande de hooger geraamde kosten, aan een open kanaal de voorkeur te geven en van dit plan werd eerst afgezien, toen het geld voor de voltooiing, aan de „Société du Canal Interocéanique" begon te ontbreken en daarenboven ook de tijd om het te voltooien, binnen den door de concessie bepaalden termijn, te kort schoot.

Na de liquidatie der genoemde maatschappij werd er in 1889 eene commissie benoemd om de mogelijkheid van het tot stand komen van het Panama-kanaal te bestudeeren en deze kwam tot de conclusie, dat, *als commerciëele onderneming* het graven van een open kanaal eene zeer slechte speculatie zou zijn, doch dat, *uit een oogpunt van algemeen belang*, dit zeer zeker was te betreuren. Bij eene uitvoering van het werk met den steun der Regeeringen, die bij het tot stand komen der doorvaart groote belangen hebben, wat men voor de uitvoering van zulk een groot werk den meest rationeelen weg achtte zou het daarom zaak zijn vóór men een sluizenkanaal ging maken, eerst te onderzoeken, of het oude denkbeeld van het open kanaal niet uitvoerbaar zou zijn.

Men kent de verdere geschiedenis. Het langs diplomatieken weg tot stand brengen eener coalitie van de belanghebbenden om een volkomen neutraal kanaal te bouwen, mislukte en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, het groote economisch en politiek belang er van inziende, om een kanaal te hebben, waarover men geheel baas zou zijn, wisten door een voordeelig bod aan Parijs en het wederrechtelijk op zij zetten van Columbia, zich van de kanaal-concessie meester te maken en zullen nu voor staatsrekening het werk voltooien.

Besloten is tot nu toe om een sluizenkanaal te maken, maar in de eerste paar jaren is er gelukkig nog werk genoeg te doen, dat ook voor het open kanaal kan dienen. Er blijft dus *voor het algemeen belang* kans bestaan, dat eene machtige en practische natie, zooals de Vereenigde Staten over het algemeen toonen te zijn, inziet, dat de mogelijkheid van het open kanaal éérst volledig moet worden onderzocht vóór men het het betere op zij zet om het minder goede te maken.

Met het oog hierop heeft de „*Association Internationale de la Marine*" op het congres, dat van 22 tot 28 Mei te Lissabon zal worden gehouden, de voltooiing van het Panamakanaal aan de orde gesteld en aan een der warme verdedigers van het open-kanaalplan opgedragen, om het onderwerp dáár in te leiden.

## Vijfde Jaarverslag.

Het is ons eene voldoening dit jaarverslag te kunnen beginnen met de verklaring, dat de teekenen des tijds aantoonen, hoe onze Vereeniging meer en meer de sympathie wegdraagt van de op koloniaal gebied meest humanitair denkende Nederlanders, want Uw hoofdbestuur mocht van verschillende kanten de bewijzen ontvangen, dat het doel van «*Oost en West*» — den genegenheidsband tusschen Nederland en de Nederlandsch-Indiën te versterken — langzamerhand beter wordt begrepen en daardoor haar streven steeds meer wordt op prijs gesteld. — En toch is de vermeerdering van het getal donateurs en leden, gedurende den afgeloopen jaarkring, naar onze meening, niet hiermede in overeenstemming.

Het **ledental**, met inbegrip van donateurs, bedroeg in April 1903 het cijfer van 1877. Thans zijn er 2753. Eene vermeerdering dus van 876. Wil echter ons streven voor de Koloniën, en daardoor ook voor het Moederland, van blijvend nut zijn, dan moeten op den duur zeker de grootste helft der Nederlanders hier en in de Indiën zich bij onze Vereeniging aansluiten.

Waaraan zou die thans slechts langzame vermeerdering van ons ledental te wijten zijn?

In de eerste en voornaamste plaats zeker wel aan den over het algemeen zoo lakonieken aard van onze landgenooten, die zoo rustig kunnen aanzien, dat een *ander* zich véél moeite getroost, om een doel te bereiken, waarvan ook zij het goede best inzien en op prijs stellen, zonder zich echter gedrongen te voelen, een klein deel van eigen tijd of geld te offeren, om tot de bevordering er van mede te helpen. Meermalen komt het voor, dat personen, met wie wij over de Vereeniging spreken, zelve hunne verwondering te kennen geven, dat zij niet reeds eerder als lid zijn toegetreden. En ware datzelfde lakonisme ook niet de eigenschap van een groot deel onzer, dikwijls schijnbaar het meest van het nut onzer instelling overtuigde leden, dan zou de persoonlijke propaganda, waarop wij steeds zoo ernstig hebben aangedrongen, «*Oost en West*» ongetwijfeld nog krachtiger doen vooruitgaan.

Ook ons verzoek in het vorig jaarverslag aan de leden gedaan, om, waar dit zonder bezwaar kon, hun **contributie-cijfer te verhoogen**, vond niet genoeg weerklank. Wij kunnen dit alleen daaraan toeschrijven, dat het niet ernstig is in overweging genomen. Wat toch beteekent voor de meesten eene verhooging van b.v. 2 centen per week, hetgeen toch reeds als gemiddelde verhooging voor de kas der Vereeniging eene vermeerdering van f 2500 der jaarlijksche inkomsten zou zijn.

Zonder bepaald ongunstig genoemd te kunnen worden, is toch de **financieele toestand**, zoowel van de Vereeniging als van de meeste harer Afdeelingen verre van schitterend en veel, van hetgeen in verband met artikel IV onzer statuten (de wegen waarlangs de Vereeniging haar doel tracht te bereiken) hoogst nuttig zou zijn, moet worden achterwege gelaten of kan niet dan met soms schadelijke zuinigheid worden uitgevoerd, omdat de zoo noodige geldelijke middelen ontbreken. Wanneer onze leden dit euvel goed onder de oogen zien, dan zullen zeker velen genegen zijn het te verhelpen, door hetzij hunne contributie te verhoogen, hetzij hun best te doen nieuwe leden te winnen.

Het Koloniaal Weekblad alléén kost voor hen, die geen lid zijn, bij abonnement, reeds *f* 1.50 's jaars. De leden die allen dit blad gratis toegezonden krijgen, hebben bovendien als voordeelen: vrijen toegang tot voordrachten en tentoonstellingen en vrij gebruik van eene gezellige en ruim van Indische lectuur voorziene leestafel te den Haag in het gebouw Laan van Meerdervoort en te Amsterdam Rokin 60, door de firma J. H. de Bussy, welwillend beschikbaar gesteld, terwijl de Afdeeling Utrecht ook begonnen is eene Indische bibliotheek aan te leggen.

Een der belangrijkste posten op onze uitgavenlijst is **Het Koloniaal Weekblad**. Gelukkig kunnen wij hierbij verklaren, dat het, als Orgaan der Vereeniging, om de leden steeds op de hoogte te houden van hetgeen er in «Oost en West» omgaat, uitstekend aan zijne bestemming voldoet en dat het daarenboven als Koloniaal Nieuwsblad en Weekschrift een wassend aantal trouwe lezers heeft, ook in Oost- en West-Indië. Een enkele maal wordt ons nog wel de opmerking gemaakt, dat toch de gewone Nederlandsche dagbladen geregeld Indische berichten en koloniale beschouwingen opnemen en dat het voor de lezers in Indië grootendeels oud nieuws is. Ons antwoord hierop is echter: wordt niet hetgeen over Indië in de groote pers geschreven wordt overgeslagen door de meeste der gewone dagbladlezers, terwijl wij zeker kunnen zijn, dat 't dengenen, die «Het Koloniaal Weekblad» ter hand nemen, speciaal te doen is, omtrent het wel en wee onzer Indiën te worden ingelicht. En is 't voor onze leden in de tropen niet dubbel veel waard, geregeld op de hoogte te blijven van ons doen en laten hier te lande opzichtens Indië, waarbij zij buitendien veel invloed ten goede op den gang van zaken zouden kunnen uitoefenen, door juiste inlichtingen en duidelijker beschrijvingen in te zenden, welke altijd dankbaar zullen worden opgenomen?

Behalve de mededeelingen onzer verschillende besturen en commissiën, waaronder die van «Boeatan», wat betreft de Indische Kunstnijverheid, bevat ons blad dan ook geregeld goedgestelde hootdartikelen aan de belangrijkste koloniale vraagstukken van den dag gewijd, een kort overzicht van hetgeen wekelijks in de Nederlandsche pers omtrent de Indiën verhandeld wordt, en een rubriek «Uit Vreemde Koloniën», die ter vergelijking met het «bij ons» uiterst nuttig kan zijn. Verder een op Indische toestanden betrekking hebbend feuilleton, ingezonden stukken, inhoudsopgave van verhandelingen over Indië in de tijdschriften, bespreking van nieuw uitgekomen boeken op Indisch gebied, opgave der vertrekkende mails uit Nederland, benevens een paar bladzijden advertentiën, van wier nuttigheid in een weekblad voor repatrieerenden en voor verlofgangers zeker iedereen wel overtuigd is.

In het algemeen heeft de Redactie van «Het Koloniaal Weekblad» geen reden tot klagen over gebrek aan medewerking ook van de leden der Vereeniging, maar toch zou zij in het belang der goede zaak die wij voorstaan, wenschen, dat zij nog meer medewerkers en belangstellenden ook in Oost- en West-Indië kreeg. Meermalen hooren wij van buiten af opmerkingen, die gemaakt zijn

over het een of ander, dat in ons Weekblad werd behandeld en dan was steeds ons antwoord, dat het inzenden dier opmerkingen aan de Redactie, ter plaatsing en c. q. ter beantwoording, het nut van ons Orgaan niet anders dan verhoogen kan. Mocht het voorkomen, dat opmerkingen en geschriften, voor Oost- of West-Indië van actueel belang, aan de redactie zijn ontsnapt, dan is het, naar onze meening, de plicht van de leden der vereeniging op die punten in ons blad de aandacht te vestigen. De correspondenten en afdeelingsbesturen zouden b.v. een goed werk doen met geregeld op Indisch gebied in de Provinciale bladen verschijnende artikelen uit te knippen en te zenden aan de redactie-commissie, die natuurlijk onmogelijk *alle* couranten nalezen kan.

Het houden van populaire **voordrachten en lezingen** in het afgeloopen winterseizoen, geschiedde, even als het vorige jaar, in de meeste afdeelingen der Vereeniging en de ondervinding werd opgedaan, dat, hoewel nog niet in zoo groote mate, als dit gewenscht zou zijn, toch de belangstelling van het publiek in verhandelingen en voordrachten over Indië begint toe te nemen.

De Afdeeling 's-Gravenhage had het voorrecht, dat H. M. de Koningin en Z. K. H. de Prins der Nederlanden, Groot-Hertog van Mecklenburg een der door haar georganiseerde voordrachten kwamen bijwonen. Het kan niet anders of dit voorbeeld door het Koninklijke Huis gegeven, moet ons streven om belangstelling voor Indië bij het geheele Nederlandsche volk te wekken, bevorderen.

Een verschijnsel, dat zich in den laatsten tijd meer voordoet dan vroeger, is dat andere vereenigingen, die in het winterzeizoen lezingen houden, daarvoor ook koloniale onderwerpen kiezen. Men behoeft wel niet te vragen of wij dit toejuichen! Het denkbeld van concurrentie komt in dit opzicht al evenmin bij ons op als in eenig ander. Wij begroeten altijd met groote vreugde iederen goeden stap, die ook door anderen gedaan wordt, om Moederland en Koloniën tot elkander te brengen.

In ons vorig jaarverslag gaven wij te kennen, dat het de voor de hand liggende taak onzer Commissie tot verspreiding van populaire kennis omtrent de Ned.-Indiën, zou zijn, om bij de Regeering aan te kloppen, ten einde bij het onderwijs door den Staat gegeven, ook dat der **land- en volkenkunde van Oost- en West-Indië** tot zijn recht te doen komen. De commissie heeft die taak volbracht, door het Hoofdbestuur in staat te stellen aan den Minister van Binnenlandsche Zaken een verzoekschrift aan te bieden, dat in *Het Koloniaal Weekblad* van 11 Februari 1904, 3e Jaargang n°. 48 werd afgedrukt en dat wij als bijlage A aan dit verslag toevoegen.

Van dit adres werden afschriften gezonden aan Z. E den Minister van Koloniën, aan de leden der Eerste en Tweede Kamer van de Staten-Generaal en aan die van den Raad van State.

De Nederlandsche Dagbladpers heeft van het aanbieden van dit stuk over het algemeen slechts met een kort woord melding gemaakt. In het Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap werd het in zijn geheel overgenomen en betuigde de Redactie hare instemming met den inhoud.

Zal de Regeering in ons vertoog en het naar aanleiding daarvan gedane verzoekschrift aanleiding vinden om verbeteringen in te voeren? Wij weten het niet, maar ook in dit opzicht zullen wij blijven aanhouden, tot men ons gaat gelooven.

Onze «Commissie tot bevordering der Neder-«landsch-Indische Kunstnijverheid en Huisvlijt» zag hare inspanning bekroond door de opening van het Tentoonstellings- en Verkooplokaal van «**Boeatan**» in een zeer gunstig gelegen gebouw, op de **Plaats n°. 9**, te 's-Gravenhage. Voor de openingsplechtigheid op 9 Januari j.l. waren ondanks het slechte weder, tal van belangstellenden opgekomen en daaronder ook Z. E de Minister van Koloniën. Enkele dagen vóór die opening bracht H. M. de Koningin een bezoek aan «Boeatan» en deed belangrijke inkoopen. Korten tijd daarna gaf ook H. M. de Koningin-Moeder opnieuw een bewijs van warme belangstelling.

De Raad van Beheer der Vennootschap heeft zeer zeker een moeielijke taak op zich genomen, doch met vertrouwen kan de toekomst worden tegemoet gezien, waar tal van te waardeeren krachten samenwerken om het doel, dat wij ons voorstellen, te bereiken. Een der zalen van het, onder leiding der bekwame Indische artiste, mej. C. van der Hart, smaakvol versierde winkellokaal, werd tot theesalon met gelegenheid tot gebruik van Indisch gebak, ingericht, teneinde meerdere bezoekers te trekken, die dan op hun gemak alles kunnen bezichtigen en over het geziene van gedachten wisselen.

De Directrice, die iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 6 ure n.m. in het verkooplocaal aanwezig is, zal gaarne alle haar medegedeelde opmerkingen en wenken noteeren en die aan den Raad van Beheer overbrengen.

Uit Oost- en West-Indië ontvangt Boeatan van verschillende kanten veel hulp, en sinds eenige maanden is de, als bekwaam etser en teekenaar bekende, heer W. O. Nieuwenkamp, gedurende eene reis die hij door Oost-Indië maakt, bezig met onderzoekingen en inkoopen te doen.

Geeft het streven tot verheffing van kunstnijverheid en huisvlijt aan de Vennootschap reeds drukken arbeid, nog moeielijker zal de taak zijn van den Raad van Beheer, waar ook het bevorderen der gewone nijverheid tot zijn program behoort. In die richting vindt hij echter belangrijken steun, zoowel in de *Ned. Afdeeling der Indische Maatschappij van Nijverheid* als in het *Koloniaal Museum* met zijn ijverigen Directeur, *Dr. Greshoff*, die van uit het Museum nu ook eene zeer doelmatige en fraaie monsterkamer heeft geopend in het *Gebouw voor Handelsinlichtingen te Amsterdam.*

Trouwens ook met alle andere **Vereenigingen en Instellingen, die in het belang van Oost- en West-Indië werkzaam zijn**, onderhoudt onze Vereeniging de beste verstandhouding; nog onlangs, toen het Bestuur dier Vereeniging ons daartoe het verzoek deed, hebben wij de kolommen van het Koloniaal Weekblad beschikbaar gesteld voor de publicatiën der Vereeniging **Moederland en Koloniën**.

In het Buitenland zijn wij in geregelde correspondentie met *het Koninklijk Anthropologisch en Ethnographisch Museum* te Dresden en aan het *Kaiser Wilhelm-Museum* te Krefeld beloofden wij medewerking voor een in den loop van 1904 te houden tentoonstelling.

Hier te lande is het onze ijverige afdeeling Zutphen, die, tijdens de jaarvergadering, in hare stad, van het Ned. Onderwijzersgenootschap in de laatste dagen der maand Juli 1904, eene tentoonstelling van Indische Kunstnijverheid wil arrangeeren. Wij juichen dit plan in het bijzonder toe met het oog op de gelegenheid, die er voor gekozen is, want nog lang niet genoeg ondervindt «Oost en West» de medewerking van hen, die bij de Nederlandsche jeugd den grondslag moeten leggen van het later weten en handelen. De ontvangst der onderwijzers met eene tentoonstelling, die de aandacht op Oost- en West-Indië vestigt, is eene goede gedachte.

Het **aantal Afdeelingen** onzer Vereeniging is in den loop van dit jaar met twee vermeerderd, n.l. met die te Leiden en te Zutphen, zoodat het thans dertien bedraagt, nl.:

Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Breda, 's-Gravenhage, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht, Zutphen, Curaçao en Parijs.

Van deze is de eerste, die jarenlang sluimerend bleef, thans gelukkig tot een nieuw leven ontwaakt, de beide laatste echter zijn nog niet tot actie kunnen komen.

Behalve de voordrachten met en zonder lichtbeelden door de verschillende Afdeelingen gehouden, heeft Nijmegen ook nog gezellige namiddagsamenkomsten van de leden georganiseerd, waar de belangen der Vereeniging worden besproken, terwijl boeken, foto's en plaatwerken op Oost- West-Indië betrekking hebbend, ter bezichtiging worden saamgebracht.

In meer dan één afdeeling werden door het Bestuur inlichtingen verstrekt aan personen die zich in de stad of hare omstreken kwamen vestigen. Te 's-Gravenhage is het geven van zoodanige inlichtingen en ook van die omtrent de huisvesting en verzorging van kinderen of jongelieden, die voor opvoeding en onderwijs in Nederland komen, aan speciale commissies opgedragen, die hare werkzaamheden met nauwgezetheid vervullen. Eene derde commissie van de afdeeling 's-Gravenhage, die Indiërs en hunne kinderen zoo zij dit noodig hebben, helpt met het vinden van arbeid mag zich in vooruitgang verheugen doordat haar streven meer en meer de aandacht trekt ook van de werkgevers en zij dus dikwijls in staat is, het steeds vrij groot getal aspiranten den weg te wijzen.

De algemeene secretaris van die verschillende commissiën, de heer G. C. A. de Wit houdt iederen werkdag van 10—12 en van 2—4 zitting op het kantoor in de Laan van Meerdervoort 195 te 's-Gravenhage, in welk huis ook de leestafel en de Indische restauratie te vinden zijn, die als gevolg der gesloten geldleening konden worden opgericht. Het gansche beheer hiervan is thans aan ons medelid Mevr. M. ten Bosch—Bosscher opgedragen. Hoe zij zich van die taak kwijt, blijkt uit het rapport, eener tot opname benoemde commissie, dat als bijlage B bij het verslag is gevoegd.

Het **aantal correspondenten** nam niet toe, wel tellen wij thans reeds vertegenwoordigers te: *Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Baarn, Brielle, Bussum, Deventer, Doetichem, Dordrecht, Enschedé, Haarlem, Harderwijk Hengelo, Hoogezand, Kampen, Krapwolde, Maastricht, Meersen, Roermond, Sliedrecht, Tiel, Wageningen en Wijk bij Duurstede*, doch wij hopen dat hunne gelederen in den loop van 1904 belangrijk zullen worden versterkt, doordat onze leden hunne kennissen op andere plaatsen zullen willen opwekken, tot het aanvaarden van het correspondentschap der Vereeniging en dan het resultaat aan den secretaris van het Hoofdbestuur mededeelen.

Een belangrijke gebeurtenis in het afgeloopen Vereenigingsjaar was het aanbieden van een **Huldealbum** aan Hare Majesteit Koningin Emma, bij het zilveren jubileum van Haar komst in Nederland. Door veel medewerking, zoowel in den boezem der Vereeniging als daarbuiten ondervonden, mocht het der commissie, die zich met de regeling heeft belast, gelukken een waardig herinneringsgeschenk, waarin verscheidene bijdragen op Indisch gebied, tot stand te brengen, dat door de Hooge Jubilarisse met blijkbaar groote ingenomenheid werd ontvangen en waarvan de reproductiën in een drieduizendtal exemplaren zeker ook het hare zullen bijdragen tot opwekking van belangstelling in Ned.-Indië.

Het verzamelen van gelden ten bate der hulpbehoevenden in Indië werd ook in het afgeloopen jaar voortgezet.

Gelukkig maakte de eenigszins verbeterde toestand op Midden-Java het niet bepaald noodig om ons «fonds voor den noodlijdenden Javaan» waarvan wij zoowel in Indië als hier eene geringe reserve hielden, dadelijk te versterken. Toch werden nog enkele kleine giften ontvangen, zoowel voor van Emmeriks Witte-kruiskolonie als voor de landbouwkolonie van Juffr. Jansz te Panggoengsen. Beide deze weldadige inrichtingen, ten deele ook door onze medewerking in het leven geroepen, bleven zegenrijk werken voor de armsten onder de armen terwijl het «Semarang-Comité voor zieke en behoeftige inlanders» waarmee wij, zooveel als in ons vermogen is, samenwerkten, ter hoofdplaats Semarang twee groote loodsen heeft doen bouwen van te zamen 2000 M². oppervlak, waarin van Maart van dit jaar af, onder de leiding van officieren van het Heilsleger, met de verpleging van behoeftige Javanen kon worden begonnen. Te Poerwodadi, hoofdplaats der afdeeling Grobogan, werd een huis gehuurd, waar door Dr. van der Ley een hospitaal werd ingericht, dat in December 1903, reeds diende tot de verpleging van 40 lijders.

West-Indië werd in dit opzicht niet door ons vergeten. Dezelfde vereeniging van Haagsche dilettanten die vroeger ten bate der Javanen eene zoo uitmuntend geslaagde voorstelling gaf, verheugde ons nu met eene nieuwe niet minder goede uitvoering van twee tooneelstukken, ten bate der lepralijders (melaatschen) in Suriname. Het vrij belangrijke bedrag als batig saldo ontvangen werd door onze vereeniging tusschen de Protestantsche en de Katholieke Gestichten tot verpleging dier lijders, gelijkelijk verdeeld.

Ten slotte nog een enkel woord over onze verhouding tot onze afstammelinge, de Indische Vereeniging «Oost en West» later onze zuster geworden.

Die verhouding is vriendschappelijk doch niet zóó eendrachtig en samenwerkend als in het belang van het zoo geheel overeenstemmend doel van beide vereenigingen, wel gewenscht zou zijn.

Wij schrijven dit daaraan toe, dat onze Bataviasche zuster zich nagenoeg uitsluitend heeft gewijd aan de bevordering der kunstnijverheid en het ook uit dat oogpunt zelfs niet van belang acht, onze hulp of onze meening te vragen.

Wij kunnen echter van onzen kant de verzekering geven, dat wij steeds zullen blijven trachten nimmer iets te verzuimen dat er toe zou kunnen bijdragen, ons beider werk, zooveel als mogelijk, te doen strekken tot voordeel van Indië en daardoor van zelf ook tot heil van het Moederland.

Het Hoofdbestuur:

| | |
|---|---|
| Den Haag. | N. van Zuylen—Tromp, *Presidente.* |
| | G.P.H.H. Gonggrijp, *Penningmeester.* |
| | L. P. F. Schimpf, *Secretaris.* |
| | M. Ten Bosch—Bosscher. |
| | M. Tersteeg—Pronk. G. A. Scherer. |
| Utrecht. | W. Weusman—Luitjes. |
| | J. van Oeveren—van Schaik. |
| Arnhem. | J. Jonker. E. A. H. van der Heide. |
| | J. A. van Zijp. |
| Nijmegen. | K. F. Caspersz |
| | Jhr. C. M. E. R. C. von Bose. |
| Rotterdam. | Mr. D. Fock. A. P. W. van Meurs. |
| | Mej. J. van der Schuyt. |
| Groningen. | Jkvr. C. de Went Alberda v. Ekenstein. |
| | H. B. van Rhijn. |
| Breda. | F. P. L. van Driel. J. C. van Reijn. |
| Leiden. | Mr. J. A. Heeres. |
| Zutphen. | Th. J. A. van Zijll de Jong. |

# Week-Overzicht.

Ter wille van de volledigheid zij eerst nog meêgedeeld dat, waaraan wel niemand zal hebben getwijfeld, het nieuwe contract met den Koninklijk Westindischen Maildienst den 21en April ll. — we verzuimden 't de vorige maal te melden — door de Tweede Kamer werd goedgekeurd.

De Minister van koloniën heeft op het Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de voorgestelde verhooging der begrooting voor dit jaar ten behoeve van een indisch landbouwdepartement in een nota aan de Tweede Kamer te kennen gegeven, dat hij gaarne bereid is alle gewenschte inlichtingen te verstrekken, echter niet te kunnen treden in de verlangde overlegging der over deze aangelegenheid handelende indische adviezen. De volksvertegenwoordiging heeft naar zijne meening alleen met den minister en niet met den ambtenaar in Indië te doen.

In hoever het door den directeur van binnenlandsch bestuur aan de indische regeering uitgebrachte advies gegrond is op adviezen van de onder zijn departement ressorteerende, in het Verslag genoemde hoofdambtenaren, t.w. de hoofdinspecteur van het boschwezen, de directeur der gouvernements-kina-onderneming en de hoofdinspecteur der cultures, zou de minister niet kunnen zeggen. Veel aanleiding om advies aan deze hoofdambtenaren te vragen was er, althans wat de beide eerstgenoemden betreft, zeker niet. Immers in de positie van hoofdinspecteur van het boschwezen komt geen verandering en in die van den directeur der gouvernements-kina-onderneming geen andere wijziging dan deze, dat de resident der Preanger regentschappen niet langer de tusschenschakel zal zijn in zijn verhouding tot den departementschef, waaronder hij ressorteert.

Zou de bataviasche briefschrijver van het *Alg. Hbl.* 't niet bij het rechte eind hebben, waar hij de in Indië tegen het ontwerp gevoerde oppositie niet in de laatste plaats op rekening stelt van het feit, dat niet alle autoriteiten en autoriteitjes ten deze zijn gekend?

Op het einde van dit jaar houdt de, bij de wet van 6 December 1898 (Staatsblad n°. 261) bekrachtigde overeenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij ter zake van den verkoop van oost-indische gouvernementsproducten hier te lande, op van kracht te zijn. In de maand Maart jl. is een nieuwe overeenkomst getroffen, die, met uitzondering van een kleine redactiewijziging, van denzelfden inhoud is als de bestaande, waarin verandering te brengen voor de regeering geen reden bestaat. Een wetsontwerp, dat tot bekrachtiging der nieuwe overeenkomst moet dienen werd aan de Tweede Kamer aangeboden.

In den loop van dit jaar kunnen 26 jongelieden worden aangewezen als candidaat-indisch ambtenaar.

Wat het adres van het bestuur der Nederl. afdeeling van de Ned. Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw aan den minister van koloniën, betreffende den mijnbouw in Nederlandsch Indië aangaat, verwijzen wij naar hetgeen hiervoren daaromtrent werd meegedeeld.

Toen in de algemeene vergadering van den Vrijzinnig Democratischen Bond van den 11en Januari 1902 het algemeen werkprogram werd vastgesteld, werd de wensch uitgesproken dat een commissie zou worden benoemd met de opdracht, om het aangenomen beginsel der landsverdediging nader uit te werken.

Die commissie nu, waartoe de heeren Mr. F. A. Engen, G. C. A. Fabius, resp. 1e luitenant-adjudant en kapitein der infanterie, J. P. van Rossum, gep. kapitein ter zee, J. C. Swaving, gep. majoor der artillerie, en Mr. H. J. Tasman, kwam als, door hare samenstelling volkomen tot beoordeelen bevoegd?, voor onze koloniën tot de conclusie, dat de taak der zeemacht eene ondergeschikte moet zijn en de verdediging te land hoofdzaak is.

In de aanstaande algemeene vergadering van den Bond op den 28sten dezer komt de defensieparagraaf van het werkprogram in behandeling.

Aan vergaderingen in den loop dezer week weer geen gebrek.

In de vergadering van de „Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap" op Vrijdag jl. sprak de luitenant-kolonel der artillerie van het indisch leger Giel over het onderwerp: De artillerie tegen den inlandschen vijand.

Spreker verdedigde een achttal stellingen, die in het kort hierop neerkwamen, dat hij voor den strijd tegen den inlandschen vijand de invoering van een licht sawahkanon bepleitte.

Dat denkbeeld, waarbij op den voorgrond gesteld werd, dat de indische artillerie-bewapening, met het oog op eventueele aanvallen van buiten, even deugdelijk als elders, waar ook, behoorde te wezen, vond niet onverdeelden bijval.

Dienzelfden avond trad Mr. Scheuer, laatstelijk voorzitter van den landraad te Probolinggo, voor de „Vereeniging voor vrouwenkiesrecht" als spreker op met het onderwerp: De maatschappelijke en rechtstoestand der vrouw in Nederlandsch-Indië.

Spreker bepaalde zich bij zijne bespreking uitsluitend tot den toestand der inlandsche vrouw. Het doel zijner belangwekkende voordracht was den indruk te vestigen, dat de inlandsche vrouw volstrekt niet is te beschouwen als een slavin of lastdier, dat mishandelingen heeft te verduren; haar toestand kan, meent hij, zeer goed de vergelijking met die harer europeesche zuster doorstaan.

Nu, de laatste heeft 't veelal niet al te best en dus zou zoo'n met succes doorstane vergelijking nog niet veel zeggen.

Den 26sten April ll., gaf de heer H. van Kol, voor eene goed bezochte vergadering van de federatie van Amsterdamsche afdeelingen der Soc. Dem. Arb. Partij een verhaal van zijn trekken door Oost- en West-Indië.

Men schreef hierover aan de *Nieuwe Cour.* het volgende:

Bij Java waar spr. 16 jaar woonde, stond hij langer stil. In dit rijke land, dat achteruitholt, wordt thans honger geleden. De geheele handel bedraagt op Java niet meer dan f 10 per hoofd per jaar tegen f 710 in Nederland en de totale productie beloopt het luttele bedrag van f 9 per inwoner per jaar. Spr. brengt dan zijn gehoor onder den indruk van zijn woorden, waar hij de ellende schetst die op Java, dat zooveel schatten aan Nederland bracht, door hem werd aanschouwd.

De ellende, die spr. op het eiland Bonaire in de West aanschouwde, was zoo mogelijk nog van heviger aard dan op Java. Door spr.'s tusschenkomst, zond de Regeering tot leniging van den honger f 10,000. Zoo gaat spr. voort van eiland tot eiland, van plaats tot plaats, die hij bezocht in onze Koloniën zijn bevindingen te schetsen, daarbij voorts niet nalatende den vinger te leggen op de wondeplekken die hij daar z. i. aanschouwde, hier en daar een greep doende uit de ongunstige sociaal-economische toestanden in Insulinde en de schuld daarvan aan de Nederlandsche Regeering en het kapitalisme wijtende:

De *Standaard* deelde mede, dat de heer van Kol ook nog zou hebben gezegd dat zijn denkbeeld om ons van een deel onzer koloniën te ontdoen ten onzent al meer en meer veld won.

't Is mogelijk! is alles wat 't ministerieele blad daarop heeft te zeggen, dat nu eindelijk ook eens met 'n eigen ideetje op koloniaal gebied komt aandragen en welk 'n idee!

Den 30en April ll. had de 14e algemeene jaarvergadering van de Vereeniging Moed, Beleid en Trouw plaats.

In deze vergadering werd goedgekeurd, dat een adres aan de Koningin zal worden aangeboden, waarin het volgende wordt verzocht:

„*a.* de riddersoldij, die volgens de wet wordt toegekend aan de militairen beneden den rang van officier, benoemd wordende tot ridder der M. W. O., bij hun bevordering tot een hoogeren militairen graad te doen overeenkomen met het voor dien graad uitgetrokken bedrag;

*b.* deze Vereeniging van regeeringswege te steunen, ten einde haar in staat te stellen, meer afdoende dan thans het geval kan zijn, onderstand te verleenen aan weduwen en weezen van ridders, derhalve toekenning van een jaarlijksche subsidie, teneinde de bedoelde nagelaten betrekkingen in bepaalde gevallen meer afdoende te ondersteunen dan thans wegens beperktheid der geldmiddelen binnen haar bereik ligt".

Des avonds van denzelfden dag, deelde de heer A. Franssen Herderschee, leider der derde Suriname-expeditie, in een ledenvergadering van het Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap 't een en ander mee over de Gonini-expeditie, waarvan onze lezers t. z. t. de verslagen wel in de dagbladen zullen hebben gevolgd.

Spada, kassi anggor poef! We hooren ze 't al roepen in Harmonie te Batavia en elders de concessiejagers van Djambi na ontvangst van het bericht, dat den 29en April ll. door de indische regeering naar hier werd overgeseind en waarin de dood van sultan Taha bij een overvalling zijner schuilplaats aan de Boven-Batanghari werd vermeld.

Het sneuvelen van dezen onverzoenlijken en toch bij zoo menige gelegenheid, voordat 't tot een uitbarsting kwam, ridderlijken vijand van ons gezag, zal zeer zeker ten gevolge hebben dat de tegenstand, dien onze troepen nu nog in Djambi ondervinden, tot het verleden zal behooren, als waarneer dan het kapitalisme zijn intocht in Djambi kan houden, laat ons hopen tot heil van land en volk en van de koloniale kas.

Maar die tragische dood roept ons de verschijning dier krachtige figuur voor den geest, zooals Dr. Snouck Hurgronje ons die eens schetste, en nevens eerbied voor den gevallene, die moedig den strijd tegen de overmacht durfde bestaan en dien tot 't einde volhield, welt spijt in ons op dat we niet het uiterste in het werk stelden om deze flinke persoonlijkheid op onze hand te krijgen, in plaats van den nieteling, dien wij in zijne plaats op Djambi's troon stelden.

Degelijke krachten uit de inlandsche maatschappij hebben wij juist noodig, nu vooral, om met hen te kunnen arbeiden aan den opbouw van ons koloniaal rijk in de buitenbezittingen.

Sedert 1 April jl. schrijft *'t Alg. H.bl.* is voor de werving der vreemdelingen eene nieuwe regeling getroffen. Personen van vreemde nationaliteit kunnen zich aan de grenzen aanmelden. Burgemeesters, commissarissen van politie, marechaussee's, garnizoenscommandanten enz., hebben machtiging ze op kosten van het rijk naar Harderwijk op te zenden, waar zij aan het station door een duitsch sprekend burger worden afgehaald, naar de kazerne gebracht en aldaar opgenomen, gevoed enz. Worden zij den volgenden dag afgekeurd, reizen ze zonder geleide naar hunne woonplaats terug, alweer op kosten van het rijk, al was het tot Rusland. Goedgekeurde mannen blijven in de kazerne, worden van kleeding, voeding, zakgeld voorzien, evenals de gewone soldaten, totdat de papieren in orde zijn en zij definitief kunnen worden aangenomen. Eenigen van dezen zijn reeds in de kazerne. Dagelijks komen vreemdelingen doch velen worden afgekeurd.

De *Nieuwe Cour.* van den 2en dezer schreef het volgende betreffende de duitsch-nederlandsche overeenkomst voor telegraafkabelverbindingen in Azië:

„Wij deelden onlangs mede, dat de heer Sydow, onder-secretaris van Staat van den Duitsche post- en telegraafdienst, in het hotel Den Ouden Doelen was afgestapt. Nader vernemen wij, dat, tegelijk met den heer S., daar ook gelogeerd waren de geheimraad Köhler, afdeelingschef in het duitsche rijksministerie der posterijen en telegrafie, en de Kommerzienrath Emile Guilleaume, hoofd der firma Felten en Guilleaume te Mühlheim am Rhein.

Zooals bekend is, heeft de firma Felten en Guilleaume te zamen met den kapitein van het oost-indische leger Le Roy de voorloopige concessie van Duitschland en Nederland gekregen voor de uitvoering van het duitsch-nederlandsche kabelplan in Azië.

Uit de omstandigheid, dat men de heeren Sydow, Köhler, Guilleaume en Le Roy te zamen met den heer Collette, hoofdingenieur van de nederlandsche rijkstelegraaf, verscheidene dagen achtereen zich naar het departement van koloniën heeft zien begeven en dat zij daar herhaaldelijk lange conferenties, niet alleen des voor- en namiddags, maar ook des avonds, hebben gehouden, moet men opmaken, dat die heeren ernstig bezig zijn geweest om nadere regelingen tot uitvoering van het duitsch-nederlandsche kabelplan te treffen."

# Oost-Indische Mijnwet.

Het ondervolgende rekest werd door den Voorzitter van de daarin genoemde Afdeeling Z. E. den Minister van Koloniën persoonlijk aangeboden.

*Aan*
*Z. E. den Minister van Koloniën.*

Geeft eerbiedig te kennen,

Het Bestuur van de „Nederlandsche Afdeeling der Nederlandsch-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw."

Dat, op initiatief van het Bestuur onzer Afdeeling, op den 9den en 25sten Maart j.l., te 's Gravenhage twee Openbare Vergaderingen werden gehouden, ter bespreking van de door de Regeering van Nederlandsch-Indië gepubliceerde en door Uwer Excellentie's departement aan de afdeeling toegezonden ontwerp-voorschriften, tot uitvoering van het Koninklijk Besluit van 29 Juli 1899, n°. 29 (Ind. Stsbld 1899 n°. 297), houdende de vereischten waaraan concessionarissen moeten voldoen, alsmede de regeling van de betaling van vast recht en cijns bij den mijnbouw;

dat aan het slot van de gehouden vergaderingen en nadat beide hierboven genoemde onderwerpen op die Vergaderingen behandeld zijn geworden, aan het Bestuur onzer Afdeeling de opdracht werd gegeven, om de Regeering in kennis te stellen van den inhoud der gehouden besprekingen en van de daarbij tot uitdrukking gekomen wenschen;

dat, wat het eerste gedeelte van die opdracht betreft, het Bestuur gelooft, te mogen verwijzen naar het Uwer Excellentie hierbij aangeboden verslag van de beide vergaderingen;

dat het Bestuur onzer afdeeling als resultaat der gehouden discussies, het algemeen tot uitdrukking gekomen gevoelen aldus meent te mogen formuleeren:

*A.*) dat het in het welbegrepen belang, zoowel van de mijnbouw-industrie in Nederlandsch-Indie in het bijzonder, als dat van Nederland en zijne Oost-Indische bezittingen in het algemeen, dringend wenschelijk is om de in het Koninkl. Besluit van 29 Juli 1899 No. 29 (Indisch Stsbld. 1899 No. 297) behandelde onderwerpen niet in de bestaande mijnverorderingen op te nemen en genoemd Koninklijk Besluit dus in te trekken, om de in het verslag der gehouden vergaderingen nader ontvouwde redenen;

*B.*) dat daarentegen het zeer gewenscht zou wezen, om zonder verwijl in de thans van kracht zijnde mijnverordeningen die nieuwe beginselen van de nu bereids sedert vijf jaren tot stand gekomen Indische Mijnwet optenemen, welke als eene werkelijke verbetering te beschouwen zijn, waaraan de mijnbouw-industrie in Nederlandsch-Indië voor hare ontwikkeling behoefte heeft en waarvan de opname in de thans bestaande mijnverordening al dadelijk bij Koninklijk Besluit zou kunnen geschieden, zonder dat het noodig zou wezen daaraan uitvoerige uitvoerings-bepalingen te verbinden;

dat hierbij wel de vraag gerezen is of dat mogelijk zou zijn, maar dat het bovenaangehaalde K. B. van 29 Juli 1899 doet zien, dat de Regeering de vraag bevestigend beantwoordt, zoodat het bestuur heeft gemeend haar ter zijde te mogen stellen.

Ten aanzien van punt *B* meent het bestuur er op te mogen wijzen, dat in de Memorie van Toelichting in het ontwerp van de Indische Mijnwet als de voornaamste gebreken van de bestaande mijn-verordeningen de volgende werden vermeld:

1°. dat nergens bepaald is wat onder de uitdrukking „mijnontginning" verstaan wordt en welke delfstoffen onder het bereik van het Koninklijk besluit van 2 September 1873 n°. 13 (Ind. Stsbld n°. 217*a*) vallen;

2°. dat de voorkeur voor het verkrijgen van concessie is toegekend aan den aanvrager, die tevens eigenaar van- of inlandsch rechthebbende op den grond is. Daardoor moet voor den opspoorder onzekerheid ontstaan of hij, bij gunstigen uitslag zijner onderzoekingen, wel vast de vruchten daarvan zal plukken, en of de kosten en moeite, die hij zich getroost heeft, ten slotte niet ten goede zullen komen aan anderen. Beter is het, overeenkomstig de Pruisische mijnwet van 24 Juni 1865, dengene die, krachtens verkregen vergunning, mijnbouwkundige opsporingen verricht en het gezochte mineraal gevonden heeft, aanspraak te verzekeren op de ontginning, mits hij aan de overige te stellen eischen voldoe;

3°. dat de aanvrager, alvorens hem concessie kan worden verleend, de mogelijkheid zal moeten aantoonen om de opgespoorde delfstofafzetting met voordeel te ontginnen. Aangezien het dikwijls hoogst moeilijk, zoo niet ondoenlijk, is a priori de voordeelige ontginbaarheid eener delfstofafzetting aan te toonen, zag de Regeering, wilde zij niet het gevaar loopen eene misschien voordeelige onderneming tegen te houden, zich genoodzaakt nagenoeg met iedere aantooning genoegen te nemen:

4°. dat de aanvrager moet aantoonen de noodige middelen te bezitten voor de ontginning der opgespoorde delfstofafzetting. Voor de Regeering is het niet gemakkelijk zich daarvan te overtuigen; tot dusver kon dan ook geen maatstaf daarvoor worden aanggeven. De moeilijkheid wordt nog daardoor vergroot, dat zij, die de ontginbare delfstofafzettingen opsporen, in den regel niet zelf over voldoende kapitaal beschikken om de behoorlijke ontginning daarvan te kunnen bewerkstelligen. Zij moeten dan trachten de noodige gelden van anderen te verkrijgen; maar het kapitaal is natuurlijk huiverig zich te begeven in eene zaak, die nog in het stadium van voorbereiding is en waarvoor nog geen concessie verleend werd. Daar men echter geen concessie kan verkrijgen alvorens te hebben aangetoond, dat men de noodige middelen heeft, beweegt men zich in een vicieusen cirkel, en werd de Regeering meer dan eens genoodzaakt uitstel te verleenen aan concessie-aanvragers, die het vereischte kapitaal nog niet konden bijeen brengen;

5°. dat de aanvrager om concessie eene kaart van het ontginningsterrein moet overleggen op de schaal van 1 : 3000. Vooral in Nederlandsch-Indië, waar veelal groote terreinen worden aangevraagd, kan men het vervaardigen van zulk eene kaart onmogelijk eischen. Om tot het verleenen van concessie over te kunnen gaan had de Regeering dan ook bereids de noodzakelijkheid ingezien dispensatie te verleenen en zich met eene kaart op kleinere schaal te vergenoegen.

6°. dat de wijze, waarop de betaling van cijns aan het Gouvernement geregeld is, bezwaar oplevert. Aangezien het aan de Indische Regeering is overgelaten, om bij het verleenen van concessiën den cijns te bepalen op 3 à 10 percent van de zuivere opbrengst, verkeeren zij, die zich aanzienlijke offers getroosten voor het doen van mijnbouwkundige opsporingen, steeds in het onzekere omtrent de financieele voorwaarden, waarop hun het recht van ontginning der opgespoorde vindplaatsen zal worden toegekend. Zij staan bloot aan de kans, dat veel meer van hen zal worden gevorderd dan zij meenen te kunnen betalen;"

Het hierboven sub 5°. bedoelde is een gebrek van de tot uitvoering van het Konínkl. Besluit van 3 September 1873 N°. 13 (Ind. Stsblad 1873 N°. 217*a*) in Nederlandsch-Indië uitgevaardigde ordonnantie van 7 Mei 1874 (Ind. Stbld N°. 128) en zou dus ook in Nederlandsch-Indië zelf gemakkelijk uit den weg kunnen worden geruimd:

Het sub 6°. bedoelde, kan blijkens het Uwer Excellentie hierbij aangeboden Verslag van het in de door het Bestuur onzer Afdeeling, den 23sten Maart j.l., gehouden Openbare Vergadering verhandelde, niet geacht worden door de Indische Mijnwet te zijn opgelost, maar is, wel bezien, nog zeer belangrijk vergroot. Het scheen daarom der Vergadering toe dat, niettegenstaande de algemeen erkende gebreken, die aan de tegenwoordige regeling kleven, deze, in het belang van de industrie en van het land, nog oneindig te verkiezen is boven die van de nieuwe Indische Mijnwet, vooral wanneer ze door den Gouverneur-Generaal in billijkheid en niet slechts uit een fiscaal oogpunt, wordt toegepast;

Daarentegen zouden de hierboven sub 1o. tot en met 4o. bedoelde gebreken gemakkelijk op te heffen zijn door een Koninklijk besluit, hetwelk dan in de plaats zou komen van dat van den 29 Juli 1899 no. 29 (Ind. Stsbld. 1899 no. 297) en hetwelk bepalingen zou moeten bevatten, overeenkomende met de artikelen 1, 5, 13 en 28 van de nieuwe Indische Mijnwet, terwijl de artikelen 12, 15, 16, 17 (alinea's 3 en 4) en 18 van het Koninklijk Besluit van 2 September 1873 No. 13 (Ind. Stsbld. 1873 no. 217*a*) daarbij zouden moeten worden ingetrokken;

*C.*) dat ten slotte ook de meening tot uitdrukking kwam, dat de nieuwe Indische Mijnwet nog andere gebreken bevat, dan die welke naar aanleiding van de voorschriften van het Koninklijk Besluit van 29 Juli 1899 no. 29 (Ind. Stsbld. 1899 no. 297) besproken werden en dat het daarom ten zeerste gewenscht voorkwam, dat die nieuwe Indische Mijnwet niet in werking zal treden, alvorens aan een nauwkeurige herziening onderworpen te zijn.

Hetwelk doende:

*Namens het Bestuur:*
*De Voorzitter:*
G. E. V. L. VAN ZUYLEN.
*De Secretaris:*
S. STIBBE.

's-Gravenhage, April 1904.



# Oost-Indische berichten.

**Atjeh.** Uit Batàvia wordt aan *het Hbl.* geseind, dat de colonne van Daalen het zwaar versterkte kampong-complex Tjantoe Kontoeng Gol stormenderhand heeft genomen. De vijand verloor 190 dooden. Onzerzijds werden gewond de stafkapiteins J. Stolk en de Boer, kapitein de Graaf en de luitenants H. T. Aukes en M. T. Velsing, benevens 38 minderen. Gesneuveld zijn zeven man. Er is aanvulling van troepen gezonden.

Van den gouverneur van Atjeh, is onder dagteekening van 2 April het volgend telegram ontvangen:

Colonne Van Daalen marcheerde 29 Februari van Isaq over Djagong en de waterscheiding naar Klah, Klowang en Rerōbö Toa, waar eerste verzet. Alle kampongs in Gajoe Loeös versterkt. Nam daarna Paser, Pepareq Göip en het kampongcomplex Koeto Lintang, waartoe ook Penampakan behoort. Te Rerōbö bleven 13, te Paser 50, in Perareq 310 en in kampongcomplex Koeto Lintang 168 dooden in onze handen. Onzerzijds 3 dooden en 50 gewonden, w. o. licht gewond de luitenants Winter, Ebbink en Christoffel. Gewonden via Peudeng naar Koeala Simpang gezonden, worden per *Albatros* naar Koeta-Radja vervoerd. Peudengcolonne door overste Van Daalen aangetrokken met aanvulling munitiën en vivres. Excursie wordt daarna voortgezet.

**Decentralisatie**. Als Batavia een gemeenteraad krijgt, zal met inbegrip van de straatverlichting een bedrag van f 325,000 aan de gemeente worden overgedragen. De schutterij en de politie blijven zaken van regeeringszorg.

**Djambi**. De Sultan Taha is, bij eene overvalling aan de Boven-Batanghari gesneuveld.

**Zoutonderzoek.** Blijkens *de Locomotief* wordt door den geneeskundigen dienst te Semarang een onderzoek ingesteld van eenige monsters zout, afkomstig uit de zoutwellen te Djono, Koewoe en Grobogan en zout in briquettenvorm, afkomstig van de fabrieken te Kalianget en zulks met het oog op de al of niet geschiktheid voor industriëele doeleinden.

**Borneo**. Het *Soer. H.bl.* ontving een telegram uit Bandjermasin, meldende dat een gedeelte van het detachement onder bevel van luitenant Kramer — een patrouille onder sergeant Meijer — een versterking in Boven Kapoeas overviel. De vijand liet 15 dooden en gewonden in onze handen en leed bij zijn vlucht over de rivier nog enkele verliezen. Onzerzijds is de europeesche korporaal Oosterhout gesneuveld.

**Uniformwijziging**. Een wijziging der uniformen bij het leger in Ned.-Indië bepaalt dat voor de subalterne officieren van het korps militaire paardenartsen de kraag der atilla geheel van ponceaurood laken is; de officieren en adjudant-officieren van den trein de uniform dragen van het wapen, waarvan zij afkomstig zijn en het personeel van den trein, beneden den graad van adjudant-onderofficier, de uniform draagt van het wapen der artillerie.

**Militaire wielrijders naar Pelaboean Ratoe**. Een gedeelte van het te Weltevreden in garnizoen liggende militaire wielrijderskorps, vergezeld van drie bij het hoofdbureau van den genoemden staf gedetacheerde officieren, heeft een zes-daagschen tocht gemaakt naar de Pelaboean Ratoe.

Den eersten dag werd tot Buitenzorg gereden langs den bekenden grooten weg, die in vrij goeden staat verkeerde. Den tweeden dag werd te Tjibadak halt gehouden na, evenals den vorigen dag 43 K. M. ongeveer te hebben gefietst. Den derden dag werd langs een gedeeltelijk zeer geaccidenteerden weg Pelaboean Ratoe bereikt en eene verkenning in den omtrek verricht. Den 6en dag was het korps weer terug te Batavia, na 280 K. M. grootendeels in bergterrein te hebben afgelegd.

**Zijde-cultuur**. In verband met de resultaten, met deze cultuur door den heer Lie Kim Liong in het Tangerangsche verkregen, vestigt het *Bat. Nbl.* de aandacht op een bij de boekhandelaren G. Kolff en Co. te Noordwijk voorhanden boekwerk, waarvan de titel luidt: *A monograph of the Silk fabrics of Bengal, bij N. S. Mukerja of the Bengal Provincial Civil Service, author of the Handbook of Sericulture and Handbook of Agriculture,* in 1903 te Calcutta verschenen en tegen den prijs van 7 sh. 6 p. daar verkrijgbaar gesteld.

Dit boekwerk bevat 146 dicht bedrukte pagina's engelsche tekst met tal van zwarte houtsneden, voorstellende weefgetouwen, spendels, werktuigen enz. zoomede een 20tal prachtig in kleuren uitgevoerde platen van zijden weefsels.

**Tjilatjap op nieuw versterkt.** Nu wordt ook Tjilatjap weder versterkt, schrijft men aan *de Locomotief.* Er moesten met spoed ten minste patronen voor snelvuurkanonnen en houwitsers daarheen gezonden worden; een batterij werd er opgesteld, te bewaken door een detachement uit Gombong, terwijl zoo noodig een Compagnie artillerie daarheen gedirigeerd zou worden.

**Bevordering der inlandsche nijverheid**. In de *Javabode* vindt men de circulaire door den directeur van O. E. en N. aan de hoofden van gewestelijk bestuur verzonden, ter inleiding der conferentiën om de middelen te bespreken tot opheffing der inlandsche nijverheid.

Daarin erkent de schrijver de eerlijke bedoeling, zoowel van het opperbestuur als van den directeur, om den inlander die in den landbouw alleen geen voldoeming meer kan vinden voor zijne behoeften, vooruit te helpen.

Als voorbeelden uit de vele takken van bedrijf, welke aan eene bespreking zijn te onderwerpen, worden de volgende in de circulaire vermeld:

Aanmoediging van de *zeevisscherij* en de bereiding van gedroogde visch;

Verstrekking van hulp voor den aanmaak en aankoop van *prauwen, netten* en andere *benoodigdheden*;

Verstrekking van *zout* tot inmaak tegen lagere prijzen dan voor het gewone gebruik;

Het oprichten van doelmatig ingerichte *vischmarkten*;

Bewerking van *vezelstoffen*, o. a. kokosvezels, kokosmatten, kleedingstukken, zakken, touw enz. Hierbij te overwegen de verstrekking van eenvoudige machines, voor zoover handenarbeid niet voldoende loonend is;

*Weverijen*; het vervaardigen van gordijnen, portières en andere zaken, waardoor ook het behangersvak voor den inlander geopend wordt; vervaardiging van verbandmiddelen, als watten, verbandkatoen en gaas;

*Vlechtwerk*, van rotan, bamboe, agel, palmbladeren enz., ook ter vervaardiging van meubelen, manden, zakken, matten enz.

*Lederbewerking*, naast schoenmakerijen, ook fijne artikelen als geslagen leder.

*Bereiding van huiden*, o. a. van tijgers, slangen en krokodillen en vervaardiging van artikelen daarvan;

*Zadelmakerijen*,

*Houtbewerking*,

*Meubelmakerijen*,

*Vervaardiging van rij- en voertuigen*;

*Timmerwerken en bouwwerken*;

*Metselen en verven*;

*Bakken van steenen, pannen, bloempotten en keukengerei*;

*Vervaardiging van cementtegels*;

*Bewerking van marmer, wadas en andere steensoorten*, zoowel in 't groot voor vloer- en muurbedekking als tot vervaardiging van siervoorwerpen;

*Kalkbranderijen*;

*Bewerking van hoorn, schildpad, paarlemoer, schelpen, been*;

*Bereiding van aetherische oliën en parfums*;

*Eveneens andere oliën*, o. a. van kapok- en djarakpitten: machineoliën;

*Bereiding van jams, vruchtensappen, geconserveerde vruchten*;

*Bewerking van metalen*: ijzer, koper, zilver, goud, tin;

*Fabrieksnijverheid* op kleine schaal behoeft niet uitgesloten te zijn;

*IJzer- en kopergieterijen*, rijstpelmolens, kleine drukkerijen, vervaardiging van drukletters, papierfabrieken, zeepfabrieken;

*IJs- en mineraalwaterfabrieken*;

*Meelbereiding* (cassave, pisang, rijst, arrowroot);

*Lithographie, photographie*;

*Vervaardiging van wapens en werktuigen*, ook voor leger en vloot; *kinderspeelgoed en snuisterijen; weelde-artikelen, snijwerk in hout, metaal* enz.;

Voorts dient overwogen te worden op welke wijze de gewone *winkelnering* meer in handen te brengen zou zijn van de inlandsche bevolking.

Ook of er mogelijkheid bestaat den inlander te doen deelnemen aan de *uitbestedingen* voor transporten en leveringen.

Bepaaldelijk zal in het oog te houden zijn het aanwijzen van bepaalde afzetwegen voor de producten van nijverheid, zoowel in als buiten Ned.-Indië. Uitvoer naar Europa is voor vele artikelen zeer wel mogelijk.

De circulaire eindigt als volgt:

„Hierbij zal vooral te letten zijn op hetgeen het meest in den smaak valt, doch zooveel mogelijk met behoud van een bijzonder indisch karakter.

De vereenigingen Oost en West en Boeatan, zoowel hier te lande als in het moederland, zullen hierbij zeker gaarne, waar noodig, hare medewerking verleenen. Het zal een punt van bespreking moeten uitmaken op welke wijze deze ware te verleenen om goede resultaten te verkrijgen.

Van veel nut voor den afzet kunnen zijn het houden van jaarmarkten, op kleine schaal in de gewesten van herkomst, op breederen grondslag te Batavia, Semarang en Soerabaja.

Waar rechtstreeksche financieele steun noodig blijkt, zal zijn te overwegen hoe deze is te verleenen en welke contrôle daarbij noodig is.

Indirecte steun, b.v. door verstrekking van vakonderricht behoeft allerminst uitgesloten te zijn. Indien b.v. bekwame en geschikte ambachtslieden er toe zouden zijn te brengen om leerlingen om zich heen te verzamelen, die, na opleiding, elk in hun eigen omgeving de verkregen kennis verder verbreiden, zou dit zeker ondersteuning verdienen.

Ik meen UHEdG. met het vorenstaande een, zij het nog zeer onvolledig, overzicht te hebben gegeven van de wijze, waarop m. i. tot een gunstigen uitslag te geraken is.

Met vertrouwen roep ik de krachtige medewerking in van u, de onder u dienende ambtenaren en andere belangstellenden, door u tot de bijeenkomsten uit te noodigen, om, waar door het moederland op onbekrompen wijze de gelegenheid wordt geschonken, het belang der inlandsche nijverheid te bevorderen, daarvan op de meest vruchtdragende wijze partij te trekken."

**Verstrekking van zoutzure chinine**. De regeering heeft den directeur van O. E. en N. opgedragen een voorstel in te dienen voor een proefneming met de verstrekking, van regeeringswege, van zoutzure chinine aan de bevolking en wel tegen den marktprijs, dien de regeering voor haar product ontvangt, verhoogd met de comprimatiekosten. De regeering verwacht dat het nieuwe procédé heilzaam zal werken op de kinacultuur.

De verkoop zal dan geschieden aan de postkantoren, de opiumverkoopplaatsen, de pandhuizen en de tolkantoren om het geneesmiddel binnen het bereik der bevolking te brengen.

**Gegradueerde voorzitters**. De landraden te Benkoelen, Pontianak en Banjoemas krijgen, blijkens *het Bat. Nbl.*, gegradueerde voorzitters.

**Vaccinatie**. Binnenkort zal, in samenwerking met den geneeskundigen dienst en de inrichting voor de Koepokinenting te Batavia, een aanvang worden gemaakt met de vaccinatie en revaccinatie van de geheele inlandsche bevolking van Batavia, ter afdoende bestrijding van de pokken, welke er sedert verleden jaar heerschen en waarvan nog ongeveer dagelijks 7 gevallen voorkomen.

**Papavercultuur**. Het denkbeeld om in Indië een aanplanting van papaver in het leven te roepen heeft weinig kans van slagen. De hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumrégie, en de directeur van financiën hebben ongunstig geadviseerd. Thans wordt het advies van professor Treub ingewacht. Mocht dit ongunstig luiden, dan zijn de kansen van slagen gering, zegt de *Javabode*, omdat het niet aannemelijk is dat het opperbestuur het denkbeeld zal doordrijven tegen de adviezen uit Indië.

**Rijcursus**. Te Fort de Kock heeft de luitenant Romswinckel geheel belangeloos een rijcursus voor inl. hoofden geopend. De resultaten zijn goed; de hoofden toonen flinke terreinruiters te zijn en hebben begrip van kaartenlezen. Zij worden geacht geschiktheid te bezitten om opgeleid te worden voor den ordonnancendienst. Aan het legerbestuur is voorgesteld den leider f 25 subsidie per maand te geven. De oefeningen zouden ook in andere garnizoenen worden gehouden door officieren der bereden wapens.

**Jachtcommando's**. Thans zijn de volgende jachtcommando's samengesteld: één te Benkoelen, twee te Padangpandjang, twee te Fort de Kock, één te Padang Sidempoean, één te Tebing Tinggi en één te Telok Betong.

**Wering Chineezen**. De resident heeft het besluit tot wering der Chineezen op de ondernemingen in de Preanger ingetrokken.

**Soerakarta**. In den nacht van 28 Maart werd een brutale poging tot inbraak gedaan in het residentiekantoor aldaar, blijkbaar met het doel om 's lands kas te bestelen.

De inbrekers zijn waarschijnlijk op het dak van het bureau van den translateur geklommen en hebben van daar uit de vliering van het residentiekantoor weten te bereiken.

In het plafond der geldkamer zaagden zij een gat, maar werden toen gestoord, waarop zij vluchtten. Er werd ten minste niets vermist.

# West-Indische Berichten.

**Curaçao**. We ontleenen aan de *Amigoe di Curaçao* betreffende de ontwerp-begrooting voor 1905 voor deze kolonie o. a. het volgende:

Voor het vervoer van brievenmalen van de drie bovenwindsche eilanden zal bij de, nieuw te treffen regeling de boot van Saba, die de, van die plaats afkomstige en voor St. Kitts bestemde correspondentie op St. Eustatius aanbrengt, in het vervolg naar St. Kitts doorvaren na eerst de mail van St. Eustatius aan boord te hebben genomen. De boot van St. Martin zal alleen de mail van dat eiland vervoeren, maar toch eenmaal 's weeks St. Eustatius aandoen.

Er werd een memoriepost uitgetrokken voor de kosten van opmeting en in kaart brengen van het domein.

De *Amigoe* blijft aandringen op het opmeten en in kaart brengen der domeinen. Nu weet niemand, die een stukje grond van het gouvernement zou willen huren, tot hoever de domeinen zich uitstrekken, welke gedeelten er van verkocht of verhuurd en welke nog beschikbaar zijn. Overigens meent 't blad, dat er niet veel bouwgrond meer beschikbaar is, wel kale rotsgronden, waar niets groeit en nimmer iets groeien zal. Het zal echter noodig wezen om alles goed en zuiver in kaart te brengen, voordat men eventueel met het aanleggen van groote dammen voor de watervoorziening zou willen beginnen.

Voor uitgaven in het belang der cultures wordt f 10,000 uitgetrokken en een memoriepost voor verbetering van het visschers-bedrijf, terwijl voor ten uitvoerlegging van plannen tot waterverschaffing in het bijzonder in den vorm van damaanleg op een uitgave van minstens f 10,000 moet worden gerekend.

Men weet, schreef de *Amigoe*, dat er voor dit jaar reeds f 10,000 beschikbaar zijn gesteld voor den nieuwen ingenieur, die aan het hoofd komt van het departement van openbare werken, na eerst Duitschland, Oostenrijk en België te hebben bezocht om practische ervaringen op te doen van grondboringen. De waterquaestie krijgt dus haar beslag in deze jaren.

Hoe noodig dat is blijkt nu weer uit de gegevens van den regenval gedurende de maand Maart. Deze, in ons land gemeenlijk bij uitstek waterrijke maand bracht den Curaçaonaars in het geheel slechts 3½ millimeter op. April zette echter in dit opzicht krachtig in. Men wist te vertellen dat op de beide eerste dagen dier maand in de benedendistricten niet minder dan 100 millimeter water zou zijn gevallen — om voor een klein gedeelte aan den dorstigen bodem ten goede te komen maar overigens de zee te voeden en op weg daarheen nog hier en daar de rots blank te schuren.

Wat heeft die waterquaestie voor Curaçao toch 'n voeten in de aard. Men zou zoo nu en dan toch gaan gelooven dat er de ware lust om te helpen niet in zit.

Waarom toch dat getalm en getreuzel door aanwijzing van een ingenieur, die niet op de hoogte van grondboringen is en zich daarmee eerst in het buitenland moet vertrouwd maken, om dan aan het plannen maken en nemen van proeven te gaan.

Maar, die ingenieur is tevens de aangewezen man om als directeur van openbare werken op te treden en kan er dan tegelijk de waterverschaffing voor het eiland bij waar nemen. Men krijgt dan *misschien* goedkoop, maar bijna zeker half werk.

Arme wageningsche landbouwschool!

Niet genoeg dat onze Premier in een nijdige bui zich over die school een even nijdig woord, dat hij feitelijk niet verantwoorden kan, liet ontvallen, neemt men dien uitval nog waarachtig au sérieux.

Zooals onze *Amigoe*, die met het oog op de oproeping van curaçaosche jongelui om te dingen naar de twee voor deze kolonie bestemde studiebeurzen aan genoemde school, naar aanleiding van 's ministers weinig doordacht woord opmerkte:

„Zou het echter wel practisch wezen curaçaosche jongelieden een opleiding te geven in Wageningen? Dicht bij zijn er betere gelegenheden, meer berekend voor onze toestanden. Wageningen schijnt nu juist niet zulk een buitengewoon goede school te wezen, als men verneemt, wat minister Kuyper op 4 Maart in de Tweede Kamer zeide."

Wat Dr. Kuyper zei, zullen we nu maar laten voor wat 't was, en wat die dicht bije, meer voor curaçaosche toestanden berekende gelegenheden aangaat, meenen we dat daar uit nationaliteitsoogpunt wel iets tegen te zeggen valt, tenzij dat 't er nog eens toe komen kan, om het in cultuurzaken zoo grootscheeps aan te leggen, dat hetzij te Paramaribo, hetzij te Willemstad, hetzij op beide plaatsen cursussen aan locale cultuur-tuinen voor onze west-indische jongelui kunnen worden opengesteld.

We beamen echter met de *Amigoe* ten volle dat f 500 voor twee studie-beurzen, niet bepaalt wat men noemt, 'n royale tegemoetkoming is, maar de reis heen en terug nog extra door de aldus begunstigde jongelui, dat is door hunne ouders en voogden moet worden bekostigd.

Omtrent de curaçaosche tentoonstelling vernemen we dat de gouverneur den gezaghebbers op de eilanden heeft verzocht om alles, wat van daar wordt ingezonden, eerst locaal te exposeeren, zoodat zij die de algemeene tentoonstelling te Willemstad niet kunnen bijwonen, toch in de gelegenheid zullen worden gesteld om eens te zien. wat in eigen omgeving al zoo wordt vervaardigd en daarmee zijn voordeel te doen.

Terwijl men in Suriname op 't laatste nippertje er aan dacht om iets te doen, met 't oog op het huldigingsfeest voor de Koningin-Moeder, was men op Curaçao reeds lang doende om den bedoelden dag feestelijk te herdenken. Er is dan toen ook feest gevierd, maar bovendien werd een feestgave bijeengebracht, die ten bedrage van f 951,75 door H. M. bestemd werd voor de melaatschen in de kolonie. Aan het gesticht op Curaçao wordt nu f 519,50 en aan dat op St. Eustatius f 432.35 uitgekeerd.

Nu we toch bij St. Eustatius zijn terecht gekomen, dat naar we hopen niet al te lang op zijn geneesheer zal moeten wachten, dien men nu voor het eiland tracht te vinden, ontleenen we aan de St. Eustatiaansche Ditjes en Datjes in de *Amigoe*, het volgende betreffende een bezoek van de „Kortenaer" aan St. Eustatius:

De Kortenaer liet Zaterdag-ochtend 12 Febr. zijn reuzenanker op onze ree ratelen. Alomme wapper-klapperde de driekleur omhoog. Boven op het klif een menschendrom zwart en wit met open monden en sterk gesticuleerende armen. Aan de bay, de spes Eustatiana buiteldansend, porters met gespierden kuit door het water ploeterend, tuk op buit, havemeester met gewichtig gezicht, snorbijtend, zwartgejast, op de golven dansend in lichtgrijzend gouvernementsboot. Twee heeren in 't wit springen aan land. Geen sabel, da's 'n tegenvaller. Men zigzagt hijgend het stijlen bergpad op, nauwelijks boven of Dr. Portengen, dat is die een met ze'n ronden kurkhoed, is reeds in functie, geconsulteerd in 'n ernstig geval van ..... enfin dat komt

## ADVERTENTIËN.

**Postzegelverzamelaars.** Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden. H. W. M. M. BRANS, Rotterdam. Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

---

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** Meyrignac syst. Dr. DUPREZ te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden prijs **f 5.**—.
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**„SIMPLEX"**
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".

---

**Hotel „ORANJEPARK"**
***Apeldoorn.***
Familie-Hotel en Pension 1ste Rang. Prachtig gelegen. Bijzondere condition voor familiën die den winter geheel of gedeeltelijk overblijven.

---

**Vriendelijk Tehuis.**
Bij een gehuwd medicus, te Amsterdam een huis met tuin op goeden stand bewonende, bestaat gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van 1 of 2 kinderen.** Brieven onder letters U.A. aan SCHELTEMA & HOLKEMA's Adv Bureau, *Amsterdam*.

---

# van Soest en van der Weijde.
Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.**

| | |
|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** | **2 pct.** |
| **Voor 1 maand** | **2¹/₄ „** |
| **„ 3 maanden** | **3 „** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

Eerste Nederlandsche
## Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.
**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.
Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.
Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---

## Firma A. KOKEE.
Nieuwe Havenstraat 46.
**UITZENDING VAN DINERS.**
***f 0.80 - f 1.00.***
Vele Indische recommandatiën.

---

Wie veel **Naamkaartjes** noodig heeft richte zich tot de
**Boekdrukkerij van R. M. SMITS te Middelburg.**
De prijs is ***60 cents*** per ***100*** stuks in etui, fraai ivoor karton, keurige letter.
FRANCO Toezending. Monsters op Aanvraag.

---

# RAJAH-THEE
de **Nationale Thee** bij uitnemendheid,
is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.
**Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond.**
**in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.**
Luxe-blikken à 2¹/₂ ons 75, 60 en 50 cts.
**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

---

## Onze beroemde Santal Parelen
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche
## Crediet-vereeniging en Depositokas
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

**Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.**

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons**. **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas**.
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

Door vertrek van twee meisjes, bestaat bij de dames MELCHIOR, **Zijlvest 15 HAARLEM**, gelegenheid tot opname in 't gezin en geheele verzorging van twee **schoolgaande kinderen.**

---

**Gevraagd**
eene BABOE voor een kindje van 2 jaar bij eene familie die in September a.s. naar Java vertrekt. Zonder goede getuigen onnoodig zich aan te melden.
Brieven aan het bureau van dit blad onder No. 49.

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

**Voor gezondheid bij een boer.**
In eene gezonde streek (Betuwe) wordt bij een grooten heerenboer **Kost** en **Inwoning** aangeboden voor een Heer of Dame, tegen billijke voorwaarden.
Brieven fr. onder Motto **Inwoning**, aan het Bureau van dit Blad.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

**V. A. CUYPERS Jr.**
**Schoeisel naar maat.**
OBRECHTSTRAAT 54,
'S-GRAVENHAGE.

---

**Th. A. A. SIMONIS**
34 GROENMARKT,
over de Prinsestraat, DEN HAAG.

***Desinfectie van Vertrekken***
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
**Machinale Stoomzuivering van Bedveeren.**
**Wasschen, opmaken en repareeren van beddegoed.**

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen. Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc 1976

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
**van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN**
# FALKENBURG en Co.
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

---

# S. SPIJER & Co.
**Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten, Horloges, enz.**
Specialiteit in Oud-Hollandsch Zilver.
Groote sorteering Tafelzilver.
**Uitgebreide collectie in gouden Trouw- en Verlovingsringen.**
**Ateliers voor het zetten van Diamanten enz.**
Spuistraat 26, Passage 59, Schoolstraat 7,
***'s-GRAVENHAGE.***

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**Ontvangen van de Javasche Conservenfabriek**
***te POERWOREDJO:***

| | |
|---|---|
| **EEND in gelei** | **per blik f 2.—** |
| **KIP in gelei** | **„ „ 2.—** |
| **KUIKEN in gelei** | **„ „ 1.30** |

**SAMBALLANS, BOEMBOE'S, ATJARS etc.**
GEBROKEN MIE per half Kilo f 0.20.

---

# VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN
***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag.**
TELEFOON No. **259.**

---

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

## Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

er minder op aan. Maar verbeeldt U, 'n paar uurtjes later wordt ook Dr. van Trotsenburg op ons zwartzandig strand geworpen. Twee doctores tegelijk op St. Eustatius, ongehoord feit, ongekende weelde, waard om met gouden letteren in de eerbiedwaardige kronijk van St. Eustatins te worden geboekstaafd, vereeuwigd voor het verre nageslacht. En van dat oogenblik af begon de stroom van zieken te vloeien, eerst zachtkens kabbelend, later bruisend als 'n niet te weerhouden, onstuimige banjir.

Dinsdagochtend vertrok het oorlogsschip naar St. Kitts en St. Martin, en ik geloof niet, dat ik heel ver bezijden de waarheid ben met de veronderstelling, dat dr. Portenger 'n zucht van verlichting slaakte, toen hij weer goed en wel heelhuids aan boord van den Kortenaer was.

Dr. Trotsenburg bleef nu alleen achter. In het (ja denkt maar niet zoo min van onze rots) »openbaar ministerie« had Hij zijn tenten opgeslagen. De trouwe goedlachsche, immer goedgemutste ziekenoppasser Hendriks functioneerde als apotheker. Diezelfde muren die weleer niets anders vernamen dan de strenge stem van den officier van justitie of te wel het bedremmeld schuldbewust gestotter van den wetsovertreder, hoorden nu met verwondering vreemde klanken, dokters sonore stem ondervragend, adviseerend, moed gevend, of wel het pijnlijk gesteun van kleinzeerige kiespijnlijders. En in het middaguur in het schroeiend tropisch zonnetje zag men de dokter met korte driftige passen zich door het stadje haasten. Hier gaf ie 'n jaap, daar trok ie 'n kies, weer ergens anders voelde ie 'n pols of verbond 'n lang verwaarloosden wond. Een ander maal weer zag men hem te paard naar het Lazaretto rijden, wind, zon en regen trotseerend.

Wilt ge eenige cijfers? In die dagen behandelde hij (om nu nog geen eens van Dr. Portengen te spreken) 'n 180 patiënten, waarvan velen een of tweemaal terugkeerden, en trok hij met buitengewone handigheid 'n goede 70 kiezen en tanden. Mij dunkt, deze cijfers spreken. Is 't wonder, dat 't volk hem hier op handen droeg, dat arm en rijk, jong en oud, bij zijn vertrek bloemen aanbracht, manden vol, dat men hem op een der avonden 'n bescheiden serenade bracht en kinderen, den laatsten dag, de twee doctoren bezongen met hun onschuldige stemmetjes:

»The doctors are present
»Bow happy we are
»God bless the doctors
The doctors of the »Kortenaer«.

**Suriname**. De *Surin. Bode* zal in een later nummer van dat, waarin we onze aanteekeningen maakten bij een onoordeelkundig schrijven van zijn Part.-correspondent opgemerkt hebben, dat wij reeds met genoegen hebben geconstateerd, dat de uit dat schrijven sprekende geest blijkbaar ook hare goedkeuring niet had mogen wegdragen, hetgeen op te merken viel uit verdere mededeelingen van dien correspondent.

Zij houde ons evenwel ten goede dat waar wij het noodig achten onze opmerkingen te maken, we voor onze meening willen uitkomen, met gehoudenheid natuurlijk, waaraan we ook gehoor gaven, om die meening te wijzigen, zoodra daar aanleiding toe wordt gegeven.

Ten zeerste bevreemdde 't *ons* door de *Bode* te hooren betwijfelen of we wel iets voor het negerras in Suriname gevoelen.

't Doel en 't streven van onze Vereeniging en dus ook van onze redactie moest, dunkt ons, voldoende aan de *Bode* bekend zijn, om aan zulk een twijfel geene uiting te geven, daar we onzerzijds daartoe niet de minste aanleiding gaven.

## Eene Oost-Indische Marine.

In het „Sociaal Weekblad" van 30 April vinden wij het ontwerp van een Defensie-paragraaf voor het werkprogram van den Vrijzinnig-Democratischen Bond, dat ons terugvoert naar het jaar 1901, toen de *ontwerp-legerwetten* van den Minister *Eland* aan de orde waren en wij van uit de ziekenkamer eene brochure in de wereld zonden, om dit *half*-werk op defensie-gebied te bestrijden en aan te toonen, dat alleen een *volksleger* voor Nederlands verdediging een maximum-weerkracht zou opleveren, terwijl die instelling gepaard aan eene inkrimping der Marine en aan de oprichting van één enkel Ministerie voor de nationale defensie nog eene bezuiniging op de staatsbegrooting zou zijn.

Wij vinden diezelfde beginselen volkomen terug in de thans bij de V. D in behandeling komende ontwerp-paragraaf en het eenige hoofdpunt, waarin verschil van meening bestaat, is in de inrichting van de maritieme defensie van Ned. O.-Indië.

Wij hadden toen aangegeven en zijn ook nu nog van meening, dat de zeemacht, die dienen moet om in O.-Indië ons gezag te handhaven en die bezitting z. q. te helpen verdedigen tegen eenen inval van buiten, geheel van de Nederlandsche Marine behoort te zijn afgescheiden. Eene *Indische* Marine dus, evenals wij ook een Indisch leger hebben.

Of de taak der Zeemacht, evenals dit in het Moederland ongetwijfeld het geval is, ook in O.-Indië een ondergeschikte moet zijn, zouden wij niet in het program eener politieke vereeniging willen uitgemaakt zien. In een eilandenrijk, met ook voor kleine zeer snel zich bewegende schepen bevaarbare zeeën, kan uit den aard der zaak en met de tegenwoordig bestaande maritieme vernielingsmiddelen, de defensie te water beteekenis hebben, hoewel de latere hardnekkige verdediging te land de basis van het defensieplan moet zijn.

Waar wij echter ook hier weder den nadruk op leggen, is, dat, juist in verband met de weinig kostbare formatie, die de Marine in Nederland zal vorderen, eene afzonderlijke Indische Marine, geheel voor hare taak in den tropischen archipel berekend, meer aan het doel zal beantwoorden en minder kosten zal, terwijl daarenboven de recruteering van het groote deel van het personeel in Indië zelf, ons ook in dit opzicht zal brengen tot den normalen staat van zaken, die voor den goeden economischen toestand van ieder land een vereischte is.

Wij spreken de hoop uit, dat de hoofdmannen van den vrijzinnigen bond, hetgeen wij hier neerschrijven ernstig zullen willen overwegen en dat zulks tot een wijziging van de concept-paragraaf aanleiding moge geven.

## Voordracht van Mr. Scheuer.

Zooals wij in ons no. 6 van 21 April hebben aangekondigd had *Mr. Scheuer* rechterlijk ambtenaar in N. O. I., thans met verlof hier te lande en door zijne geschriften bekend als man van studie, wat de huishouding en het karakter der Inlandsche bevolking betreft, Vrijdag 29 dezer een openbare voordracht, die door de „Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht" was op touw gezet en tot de bijwoning waarvan de leden van „Oost en West" speciaal waren uitgenoodigd.

Bij het openen der Vergadering sprak de presidente van Vrouwenkiesrecht hare voldoening uit, dat aan die uitnoodiging door zoovelen was gevolg gegeven. Zij vroeg vervolgens aan de niet-leden van hare Vereeniging de vergunning om speciaal tot hare medeleden een enkel woord te mogen richten en wees er toen o. a. op hoe de vrouwen, die kiesrecht verlangden ook het bewijs moesten geven dit recht waard te zijn, door zich niet alleen ijverig te bemoeien met kinderbescherming, bestrijding van drankmisbruik en andere belangen, die meer speciaal den levensweg der vrouw raken, maar ook op de bres te staan wanneer er voor andere staatsbelangen propaganda wordt gemaakt of daarover besprekingen gehouden. Als voorbeeld haalde zij aan, dat in eene hoogst belangrijke openbare voordracht, waarin op meesterlijke wijze het door de Regeering aangeboden ontwerp-tariefwet werd gecritiseerd, slechts ééne vrouw aanwezig was. Zij was overtuigd, dat dit ontbreken van belangstelling, van den kant der vrouwen een argument zou worden tegen het vrouwenkiesrecht.

Mocht dit zoo zijn, hadden wij willen zeggen, leg dan „Oost en West" op den anderen kant der schaal. In die Vereeniging gaan vrouwen en mannen eendrachtig samen in den arbeid tot bevordering van een der grootste Staatsbelangen: De welvaart van de koloniën en de bezittingen van het Rijk buiten Europa!

Wij hebben gemeend de toen, uit discretie als gast, achterwege gehouden opmerking in het belang onzer gastvrouw hier te mogen neerschrijven.

Na hare korte inleiding gaf de presidente het woord aan mr. Scheuer, die zoowel uit eigen aanteekeningen als door het voorlezen van geschriften van anderen eene belangwekkende schets gaf van den maatschappelijken en den rechtstoestand der vrouw in de verschillende deelen van onzen archipel.

Die toestand is in den regel lang niet zoo beklagenswaard als velen zich dit voorstellen, zoo luidde de conclusie van spreker. Er zijn zelfs gewesten, waar men gansch Europa vooruit is en waar men een uitgebreid vrouwenkiesrecht heeft. Er zijn er echter ook andere, waar de vrouw nog geheel als bezitting van den man wordt aangemerkt.

Eene korte discussie besloot de voordracht.

## Van Vreemde Koloniën.

**Vooruitgang in Britsch-Indië?** J. J. G. stelde ons in ons vorig nummer de volgende vraag:

Wanneer ik, vooral in de laatste tijden, iets lees over den minder voordeeligen toestand in Nederlandsch-Oost-Indië, dan staat er altijd als eene soort troost bij, dat het in Engelsch-Indië niets beter gaat dan bij ons. Hoe is dit nu te rijmen met het ondervolgende, korte bericht over den vooruitgang van dat land, dat ik in de *Nieuwe Rotterdammer* van 22 April heb gevonden."

Dat kort bericht bevatte dan als bewijzen voor den vooruitgang van Britsch-Indië de volgende gegevens:

1. Stijging der inkomsten van 68½ tot 83 millioen ponden sterling.

2. Een reeks van batige overschotten van gemiddeld 3 millioen ponden sterling per jaar, gedurende de vijf jaren van lord Curzons bewind.

3. Stijging van 'slands crediet, hetgeen blijkt uit den koers, waartegen de roepieleeningen nu kunnen worden uitgegeven.

4. Uitbreiding van het spoorwegnet in vijf jaren tijds met 4650 mijlen tot 27150 mijlen, die in vorengenoemd vijfjarig tijdvak gemiddeld een batig saldo van 466000 en in het laatste jaar een netto-inkomen van 855000 ponden sterling hebben opgeleverd.

5. Gemiddelde netto-inkomsten, uit de irrigatie verkregen, ad 823000 ponden sterling.

6. Stijging van den invoer van goud en zilver tot 46 millioen ponden sterling in de laatste vijf jaren tegen 25 millioen in het voorafgaand vijfjarig tijdvak.

7. Toeneming van het saldo te goed der inleggers bij de spaarbanken van 1 millioen in 1870 tot 7¼ millioen ponden sterling, waarvan 9/10 aan Indiërs toebehoort.

8. Toeneming der particuliere depositos bij de verschillende banken in Indië in meergemeld tijdvak van 6,6 tot 28,5 millioen ponden sterling.

Laat ons meêdeelen dat de *Times*, waaraan de *N. R. C.* het vorenstaand bericht ontleende, aan het lijstje nog het volgende gegeven toevoegde, hetwelk aan het City-blad, zoowel uit politiek als economisch oogpunt, nog meer dan het overige, stof tot tevredenheid gaf:

9. Vermeerdering van, door de kolonie uitgegeven schuldbewijzen in handen van Indiërs van 13¼ tot 33¾ millioen ponden sterling.

Alvorens tot beantwoording van de, ons door den inzender gestelde vraag over te gaan, in zooverre dat in een kort bestek mogelijk is, wenschen wij op te merken, dat wij ons overtuigd houden, dat het niet in schrijvers bedoeling heeft gelegen, van *dit* blad te getuigen, dat het bijwijze van *troost* op te kortkomingen van anderen zou hebben gewezen, om daardoor eigen te kortkomingen op den achtergrond te dringen of zooals wij ergens lazen „ons achter Engeland of achter eenige andere mogendheid, lijdende aan koloniale grootheidswaanzin en chronischen landhonger te verschuilen."

't Zal J. J. G. wel niet ontgaan zijn, dat er in „den laatsten tijd vooral" sprake is geweest van de wenschelijkheid om ons van een deel van ons koloniaal bezit te ontdoen om de rest des te beter tot ontwikkeling te kunnen brengen en aan het afgestane deel een snellere ontwikkeling te waarborgen, dan men meent dat 't ons mogelijk zoude wezen daar tot haar recht te doen komen.

Dit denkbeeld, dat wij vooral in het stadium waarin onze koloniale politiek thans verkeert zoowel voor Nederland als voor de koloniën zelve hoogst verderfelijk achten, leidt er echter „vooral in den laatsten tijd" als van zelf toe, dat men nagaat, hoe dan onze landzaten in die landen, waarvan we ons zouden moeten ontdoen, 't zouden kunnen hebben onder 't bestuur eener andere mogendheid.

Welke die mogendheid zou moeten wezen?

De Vereenigde Staten, wier dienaren niets afkeerig bleken van een zoo afdoend beschavingsmiddel als de „waterkuur", in ruime mate op de Filippijnen toegepast? Duitschland, dat reeds jaarlijks 20 millioenen aan zijn Schutzgebiete ten koste legt, zonder er iets behoorlijks van te kunnen maken? Frankrijk dan, dat met de ontwikkeling van zijn west-afrikaansch koloniaal rijk, van Madagaskar en Indo-China reeds de handen vol heeft? Engeland wellicht?

't Is in dit opzicht niet in handelsemporia, als Penang, Singapore en Hongkong, dat we Engeland moeten gadeslaan in zijne koloniale politiek, ook niet in die koloniën, waar 't blanke ras den boventoon voert en zijne energie rechtstreeks in den dienst der ontwikkeling dier landen kan stellen. Maar 't zijn de eigenlijke bezittingen, zooals Britsch-Indiè, waar men John Bull's arbeid en de resultaten die hij daarvan verkreeg, behoort na te gaan.

1. Die resultaten moeten wel bevredigend zijn, met het oog op de hiervoren opgegeven cijfers?

Cijfers hebben wanneer niet de meest stricte eerlijkheid in acht genomen wordt bij de bevoordeeling van een toestand slechts weinig en voor den onpartijdigen criticus veelal zelfs een negatieve waarde. De Engelschen hebben er 'n handje van om met cijfers te goochelen, vooral waar 't, zooals hier er op aankomt, om het imperialisme, dat in lord Curzon een zijner vurigste aanhangers vindt, te verheerlijken op een oogenblik, nu 't aan dezen onderkoning verleend mandaat ten einde spoedt.

Men sla er eens de West-afrikaansche vraagstukken van den jingo Morel op na, om het antwoord te vinden op de vraag of vermeerdering van inkomsten steeds op vooruitgang wijst.

„Een zonderlinge theorie is nu op economisch gebied in de mode. Hoe hooger de inkomsten van eene bepaalde engelsche west-afrikaansche kolonie zijn, des te welvarender moet zij wezen: men vergeet geheel de uitwerking van elke verhooging van belasting op den algemeenen handel, die dientengevolge in belangrijkheid afneemt en zich naar de naburige vreemde kolonie verplaatst. Wordt b. v. in een zeker jaar voor eene of andere kolonie in West-Afrika bevonden dat er, door vermeerdering der belastingen, een 10000 ponden sterling meer zijn binnengekomen, dan legt men in officieelle kringen buitensporige vreugde aan den dag; men past er wel voor op om te zeggen in welke mate de handel achteruitging, of wel men geeft hiervoor een heel anderen uitleg. Het feit dat de inkomsten zijn vermeerderd, wordt gehouden voor het positief bewijs van groote welvarendheid en wijs bestuur."

Men zal ons tegenwerpen dat wat Britsch-Indië betreft de vermeerdering van inkomsten in de laatste vijf jaren niet aan belastingverhooging of vermeerdering kan worden toegeschreven, wijl toen juist, voor het eerst sedert twintig jaren, vermindering in dat opzicht viel te constateeren. Maar, where's a will, there's a way? en moest de toestand geflatteerd worden, dan heeft lord Curzon er ook wel raad op geweten om met de mode mee te gaan, zonder dat men 't zijn eigen veeren nu maar zoo dadelijk kan aanzien dat er geleend of valsch spul bij is.

En dan nog: voor een land met 300 millioen immers is het thans bereikt totaal-cijfer aan ontvangsten van 896 millioen gulden toch nog niet zoo bijzonder hoog, dat er van bepaalden vooruitgang in den hier bedoelden vergelijkenden zin sprake kan zijn,

2. Overschotten zijn zeer zeker duidelijk sprekende teekenen van vooruitgang indien het werkelijk overschotten zijn, verkregen nadat aan alle eenigermate billijke eischen voor een goeden gang van zaken werd voldaan.

Ook Nederlandsch-Indië heeft een tijd van overschotten gekend en toch was dat een tijd van stilstand voor onze kolonie, omdat hieraan ter wille juist dier overschotten het noodige voor hare ontwikkeling werd onthouden.

En, zoo vragen we ons af, hoe is 't nu te rijmen dat lord Curzon, terugziende op het vijfjarig tijdvak, hetwelk weldra achter hem zal liggen, thans met ophef spreken kan van een reeks batige overschotten van gemiddeld 3 millioen ponden sterling per jaar, terwijl toch gedurende de eerste jaren van zijn bestuur het land door hongersnooden werd geteisterd, die hetzij rechtstreeks, hetzij middellijk, door den weg voor epidemiën te banen, millioenen Hindoes ten grave hebben gesleept, zonder dat noch het moederland noch de koloniale kas er toe konden overgaan om afdoende maatregelen te treffen, om de ellende in het land te keeren.

Ten einde zich een denkbeeld te kunnen maken van den omvang, dien gebrek en ellende onder de lagere klassen van de inlandsche bevolking van Engelsch-Indië hebben gekregen, zij er hier nog eens op gewezen, dat de gegevens der jongste volkstelling hebben aangetoond, dat in het tienjarig tijdvak 1891—1900 de bevolking der kolonie, emigratie niet meêgerekend, met 10 millioen zielen minder is toegenomen dan gemiddeld in de laatst voorafgaande tienjarige periodes het geval was geweest. Die 10 millioenen zijn gevallen zonder dat engelsche regeering of engelsch-indisch gouvernement ernstige stappen deden om het kwaad te stuiten.

Was 't niet lady Curzon zelve, eene Amerikaansche van geboorte, die niet te vergeefs een beroep deed op hare landgenooten, om den nood van 1900 te helpen lenigen, toen het gouvernement en het moederland in gebreke bleven om, op afdoende wijze daarin te voorzien.

Zulke gegevens, hoewel ze een veel juisteren blik op den werkelijken toestand zouden verschaffen, mist men natuurlijk in een rede die tot zelfverheffing strekken moest.

Typisch ware 't zeker geweest zoo lord Curzon b.v. had meêgedeeld hoe men trots hongersnood en ziekten toch op zoo groote inkomsten kon wijzen. Hij had dan de woorden kunnen weêrgeven, gesproken door den directeur van financiën van Engelsch-Indië bij de behandeling der begrooting 1901—1902 in den Wetgevenden Raad, gesproken *na* den grooten hongersnood van 1900.

„Met voldoening zij hier gewag gemaakt van het feit, dat niettegenstaande de ellende, die in het afgeloopen jaar in de kolonie heerschte, de landrente zoo goed als in haar geheel is binnengekomen."

Die woorden brachten in Engelsch Indië een storm van verontwaardiging in de pers te weeg; maar de oorlog in Zuid-Afrika hield aller aandacht te zeer bezig om den indruk dier cynische uiting van langen duur te doen zijn. De onderkoning gaf te kennen dat den fiscus zou worden opgedragen niet zoo streng meer op te treden in tijden van nood en het ontwaakt geweten der openbare meening liet zich daarmeê sussen.

Maar het *overschot* was er, en daar wordt nu weer met voldoening op gewezen. Is dat antecedent er naar om in engelsch-indische overschotten een bewijs van vooruitgang te zien.

Engelsch-Indië heeft niet als Nederlandsch-Indië zijn, in Chineezen en Arabieren verpersoonlijkte bloedzuigers, maar het heeft toch zijn bloedzuigers, getuige de *boenija's* of geldschieters, ook van indische afkomst zoo goed als de bevolking zelve, die in alle dorpen ten platte lande worden gevonden en slechts geleidelijk zich door landbouwcrediet-instellingen zullen laten verdringen.

Niemand zal ontkennen dat er in Nederlandsch-Indië nog in de laatste tientallen van jaren behalve door Europeanen ook door Chineezen en Arabieren schatten zijn verdiend. Wanneer men nu voor Chineezen en Arabieren wat Engelsch-Indië aangaat, Parsees en andere Engelsch-Indiërs in de plaats stelt, dan is vorenstaande uitspraak ook voor Engelsch-Indië van toepassing. Maar de groote massa van het volk is in beide koloniën in datzelfde tijdvak in welvaart achteruit gegaan.

De britsch-indische emigranten, die het eerst uit Madras, verder ook uit Bengalen en Bombay, bij duizenden en duizenden in een jaar naar den vreemde of naar de assamsche theetuinen trekken, om hun levensonderhoud te verdienen, zijn als afstammelingen van kleine grondbezitters, door tegenspoed en woekeraars van hunnen eigendom ontzet, toch waarlijk niet door den materieelen vooruitgang van hun land genoodzaakt om 't brood van den vreemdeling te eten.

En, terwijl men b. v. van Java kan zeggen, dat het onder nederlandsch bestuur nog aan 150 zielen op den vierkanten kilometer volop te eten gaf, — een volk, dat *underfed* is, zou zich niet zoo hebben kunnen voortplanten als dat met de Javanen het geval geweest is en nog is — ziet men den Britsch-Indiër aan de vruchtbare vlakten van Indus en Ganges den rug toekeeren, wanneer daar nauwelijks 60 zielen op den vierkanten kilometer worden aangetroffen.

Het saldo te goed der Indiërs-inleggers bij de spaarbanken en de particuliere deposito's bij de verschillende banken in Engelsch-Indië kunnen dan ook o. i. niet dienen als maatstaf voor den vooruitgang der kolonie in het algemeen, doch slechts als zoodanig worden aangelegd, ter beoordeeling van de meerdere welvaart onder enkele *klassen* of *kasten* der inlandsche bevolking, verkregen ten koste van de welvaart der honderden millioenen *rajots*.

Lord Curzon en ook de *Times* doen natuurlijk het zwijgen over de honderdduizenden Hindoes, die nu reeds als koelies over een groot deel van den aardbol verspreid zijn, omdat door 't bestuur in hun land niet in voldoende mate rekening werd gehouden met de eischen van den landbouw.

En wat het vermeerderd crediet van Engelsch-Indië aangaat: het land is rijk, waarom zou men geen vertrouwen in zijn toekomst hebben, *nu evenals in Nederlandsch-Indië voor die kolonie betere dagen schijnen te zijn weggelegd, waarin meer rekening zal worden gehouden met de belangen der kolonie zelve, door verbetering der irrigatie, agrarische wetgeving en landbouwcreditinstellingen?*

4. Hoe de spoorwegen van Engelsch-Indië in een pleit voor den vooruitgang dier kolonie kunnen worden te pas gebracht is ons een raadsel. We herinneren ons nog hoe een drie jaartjes geleden in de Engelsch-Indische pers een triomfkreet werd aangeheven, wijl de dienst der spoorwegen toen voor 't eerst een batig saldo had afgeworpen.

De Engelsch-Indische spoorwegen zijn dan ook niet in hoofdzaak als verkeerswegen en bevorderaars der ontwikkeling van de kolonie aangelegd, maar als strategische lijnen voor het bezettingsleger met het oog op 't voortdurend dreigend gevaar aan de noordwestelijke grenzen.

Men stelle eens deze cijfers tegenover elkaar: 27150 mijlen spoorweg in Engelsch-Indië leverden in het laatste jaar een netto-inkomen op van ruim 10 millioen, 1938 mijlen staatsspoorweg in Nederlandsch-Indië brachten in 1902 te zamen reeds 5.307,000 gulden directe voordeelen op.

En, terwijl men voor onze koloniën aandringt op staatsaanleg en niet anders dan staatsaanleg, geeft lord Curzon in zijne jongste begrootingsrede te kennen, dat voor Engelsch-Indie de tijd gekomen is, om de uitbreiding van zijn spoorwegnet, met rendeerende lijnen dan wellicht, aan het particulier kapitaal onder contrôle van het bestuur toe te vertrouwen.

„Mogen wij 't hierbij laten? Doel dezes is niet om bij wijze van *troost* er op te wijzen, dat elders de toestand evenzeer zoo niet meer dan onder ons beheer te wenschen laat, maar om aan te geven dat wat wij elders aanschouwen, niemand 't recht geeft te beweren dat anderen beter dan wij in staat zouden zijn onze koloniën naar den eisch te beheeren, wanneer daartoe bij ons slechts de ernstige wil bestaat. Dien wil te wekken, zij 't streven van ieder, die 't welmeent met Nederland en zijne koloniën, wat het eerste betreft opdat het zich blijmoedig, tot verhooging van eigen roem, van zijne schuld kunne kwijten."

### NAAMLIJST VAN LEDEN
### toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand April 1904.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Heer J. G. Mey | Amsterdam | f 1.50 | lid |
| „ L. van der Velde | „ | 1.50 | „ |
| „ W. C. Schiltman | „ | 1.50 | „ |
| „ R. Berckenhauer | „ | 2.50 | „ |
| „ H. A. van der Steenstraaten | „ | 5.— | don. |
| „ Joh. de Veer | „ | 1.50 | lid |
| „ C. J. A. Gokkel | „ | 2.50 | „ |
| „ C. D. Post | Arnhem | 1,50 | „ |
| „ H. J. van der Kooy (Teteringen) | Breda | 1.50 | „ |
| Mevr. A. van der Lee, geb. van Oppen | 's-Gravenhage | 1.50 | „ |
| Heer O. E. A. Thomas | „ | 1.50 | „ |
| „ L. la Fontaine | „ | 1.50 | „ |
| „ G. E. Meurs | Suriname | 2.50 | „ |
| „ Kruseman Aretz | Utrecht | 1.50 | „ |
| „ H. Niehaus | Zutphen | 1.50 | „ |
| „ J. F. A. J. van Kempen | „ | 1.50 | „ |

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *Weekblad niet geregeld mochten ontvangen* wordt verzocht hiervan *kennis* te *geven aan den Administrateur. Laan Copes van Cattenburch* 109, *den Haag.*

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Vragen van den Dag. Mei 1904.

Dr. H. Blink: Het Indisch Genootschap. 1854—1904. Het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië. 1851—1904. Een blik op de ontwikkeling der kennis van en der belangstelling in de Nederlandsche Koloniën (met plaat).

De Indische Gids. Mei 1904.

R. A. Kern: Landbouwkrediet op Java. — Mr. F. D. E. van Ossenbruggen: Ethnologisch-juridische Beschouwingen over Chineesch erfrecht (slot). — A. H. Berkhout: De Gouvernements-caoutchouc-aanplantingen in Britsch-Indië. — Overzicht van het rapport der Britsch-Indische Irrigatie-Commissie. II. — *Varia*: Ontwerp voor eene bezoldigde plattelands-politie op Java. — De Duitschers in Zuid-West-Afrika. — Latere berichten omtrent den Hedjaz-spoorweg. — De engelsche expeditie naar Tibet. — Maandel. Revue van Brochures, etc. — *Koloniale literatuur:* Bespreking van: Gewetenswroeging; Indische Roman. — Jong Java's lief en leed. — *Wetenschap* en *Industrie:* Zijdeteelt in Ned.-Indië — De Builenpest. — Katoen-Cultuur in Ned.-Indië. — N. Mac Leod: De O. I. Compagnie op Sumatra in de 17e eeuw (Vervolg). — W. C. M.: Maandel. Bibliographie voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 3 Mei 1904. No. 18.

Ned. Afd. van de N. I. Mij. van N. en Landb. Rekest aan den Min. van Kol. in zake nieuwe mijnwetgeving. — Een landbouwinstituut voor Sumatra's Westkust, door H. van Warmelo. — Soekaboemische Landbouwvereeniging. — Het request van de suikerfabrikanten in de res. Bezoeki in zake rietbranden. — Physiologische onderzoekingen over Delitabak, door Dr. Hunger. — Uitvoer van Java. — Uit consulaire Verslagen: Penang (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 6 Mei | 20 Mei | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 29 April | 13 Mei | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 3 Mei | 17 Mei | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 10 Mei | 24 Mei | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 30 April | 14 Mei | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 6 Mei | 20 Mei | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 9 Mei | 23 Mei | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Mei | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 4 Mei | 18 Mei | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 10 Mei | 24 Mei | 5.05 mid. |

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

Nº. 9. Vrijdag 13 Mei 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers . . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels . | - 0.09 |
| » » » 1000 » . | - 0.08 |
| » » » 3000 » . | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*

*wonende te* *wenscht*

*donateur-trice* / *lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f

den 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Van het Dagelijksch Bestuur:

Bij het afdrukken van het **Jaarverslag** in nº. 8 van het K. W. waren de namen van de Hoofdbestuursleden, die dit Verslag hebben onderteekend, geheel onjuist opgegeven. Zij hadden moeten zijn;

| | |
|---|---|
| Mr. H. Smeenge . . . . . . . . | Amsterdam. |
| W. van Esveld. . . . . . . . . | Amsterdam. |
| J. Jonker . . . . . . . . . . | Arnhem. |
| Mevr. A. van Hengst—Haus. . . . . | Apeldoorn. |
| F. P. L. van Driel. . . . . . . . | Breda. |
| Mevr. N. van Zuijlen—Tromp, *Presidente.* | Den Haag. |
| G. P. H. H. Gonggrijp, *Penningmeester* . | Den Haag. |
| L. P. F. Schimpf, *Secretaris* . . . . . | Den Haag. |
| G. A. Scherer, *Vice-President* . . . . | Den Haag. |
| Mevr. M. ten Bosch—Bosscher . . . . | Den Haag. |
| J. L. Pierson . . . . . . . . . | Nijmegen. |
| Mr. D. Fock . . . . . . . . . | Rotterdam. |
| D. F. Romein 2e *Secretaris* . . . . . | Utrecht. |

### II. Van de Administratie:

De administrateur van ons blad, de heer VAN DER ZIJL, is verhuisd naar de **Riouwstraat 212**.

## „BOEATAN".

Zooals reeds in ons Jaarverslag vermeld werd, is 't «Boeatan», ons tentoonstellings- en verkooplocaal, in de eerste vier maanden van zijn bestaan naar wensch gegaan. Door zijn gunstige ligging en doelmatige inrichting, mag 't zich, als nieuwigheid, in de belangstelling van het publiek verheugen; voor het mooie étalage-raam staan dikwijls vele kijkers van allerlei slag, waaronder verscheidene, voor wie de meeste dier Indische werkstukken zoovele openbaringen zijn; menigeen treedt dan binnen om er meer van te zien en te hooren, om het een of ander, dat hem aantrekt, te koopen, of om eene op ondervinding gegronde aanwijzing of opmerking ten beste te geven.

Het doel ook van dit onderdeel van «Oost en West»: *te onderzoeken op welke wijze de Ned.-Indische huisvlijt, kunstnijverheid en industrie het best, ten bate van den Inlander ginds, bevorderd kan worden*, zal zoodoende, naar wij hopen, door algemeene samenwerking, langzamerhand bereikt worden, vooral nu ook uit Indië zelf van verschillende kanten meer en meer bewijzen komen van sympathie en medearbeid, van behoefte aan gedachtenwisseling en gemeenschappelijk overleg, want dit zijn de wegen, die tot het doel moeten leiden. Zoo kregen wij dezer dagen, door belangstellende tusschenkomst eener bekende weldoenster, uit Suriname proefjes van allerlei nijverheid en huisvlijt in hare omgeving vervaardigd; uit Oost-Indië o.a. van den Regent van Grissee, een volledig stel stalen, met prijsopgaven, van de *tjindens* en *tongkets*, welke in zijn gewest worden geweven, en die ook voor Europeesche doeleinden uitstekend te gebruiken zijn; uit Djokja ontvingen wij van bevriende zijde monsters van fraai batikwerk, door een Inlandsche vrouw van hooge geboorte, die er goed van op de hoogte is, uitgezocht, en proeven van lederwerk, vervaardigd door bekwame *wajong-koelit*-snijders en -schilders, onder toezicht eener niet alleen in positie, maar ook in ontwikkeling en smaak hoogstaande Europeesche dame; van de Sangi-eilanden verscheidene stukken van het bekende, mooie *kofo*-weefsel, doosjes met smaakvolle kralen-versiering, strooken van fijn *krawangan*-werk en ook drie kisten met zuivere *arrowroot*, onder zorgvuldige leiding van de volijverige toezendster bereid; eene proeve van bamboe-meubelen uit Magelang, van vlechtwerk en *krawangan* uit Billiton, zelfs van weefsels uit Lettie, door bemiddeling van een belangstellend Inlandsch vaccinateur. Ook is de eerste bezending aangekomen, door den heer *W. O. J. Nieuwenkamp*, op zijn reis door Java voor ons uitgezocht en opgekocht. Hij schrijft ons 15 Maart j. l. uit Soerabaja: «Morgen vertrek ik naar Bali en begint mijn eigenlijke reis pas. «Ik hoop van daar veel mooi's te kunnen zenden.». — Ik heb reeds veel belangrijks gezien en zal dat alles nader beschrijven, o. a. batikken te Batavia, weven te Buitenzorg, pottenbakken te Plered, hoedenmaken en pottenbakken, te Tangerang". Heerlijk studie-materiaal zal dat alles zijn!

Ook kleine groeptentoonstellingen, zooals die verleden week te Amsterdam door ons gehouden van Timoreesch weef-, snij- en vlechtwerk, zijn op zich zelf zeer nuttige studiën in het belang van ons streven. Niet alleen, dat zij zullen medewerken om den Nederlanders het mooie van de Indische kunst te leeren zien en begrijpen, maar de commissie-leden, die de bezoekers rondleiden en hen op het een en ander attent maken, hooren daarbij dikwijls zeer juiste opmerkingen en aanwijzingen, die ons werk ten goede kunnen komen, terwijl zij dan tevens ongezocht in de gelegenheid zijn, om het publiek beter in te lichten omtrent hetgeen «Oost en West» beoogt.

En dat dit niet overbodig is, blijkt telkens, o. a. onlangs weder uit hetgeen in het Alg. Handelsblad (avondblad van 11 en 23 April j. l.) onder de rubriek: «Van Week tot Week» door den Part Corr. uit Batavia, geschreven werd waarop wij hier, ofschoon het in hoofdzaak onze Indische Zustervereeniging geldt, toch, in het belang van ons gemeenschappelijk streven, de aandacht wenschen te vestigen. De aanvang daarvan luidt:

„Er worden handen vol geld uitgegeven [1]) om den inlander wat meer te laten verdienen, een uiterst nobel streven; jammer maar, dat het middel om daartoe te geraken niet altijd juist gekozen is. Het middel, hier bedoeld, is het aanmoedigen zijner kunstnijverheid door hem financieel te steunen en hetgeen hij vervaardigt aan den man te brengen, om dan in staat te zijn hem nieuwe opdrachten te geven. Een vereeniging, gelijk de Nederlandsche, „Oost en West" geheeten, leidt de kunstenaars en treedt als bemiddelaarster tusschen dezen en den kooper op, door den laatste in de gelegenheid te stellen op de permanente tentoonstelling, door haar in het leven geroepen, met de producten van inlandsche kunstnijverheid kennis te maken. Met inderdaad groote volharding wordt door genoemde vereeniging naar bereiking van dit doel getracht; hun, die tijd en hulp tot instandhouding van deze verleenen, komt dan ook slechts groote lof toe. Toch is dit steunen der inlandsche kunstnijverheid desondanks oorzaak geworden van het aanmaken van — algemeen gesproken — zulk uiterst bedroevend materiaal, dat er inderdaad in de geheele uitstalling van „Oost en West" nagenoeg geen stuk te vinden is, dat, van inlandsch standpunt beschouwd, gezwegen nog van westersch, op den naam van kunstproduct aanspraak mag maken. Wel ziet de zaal door de wijze, waarop de voorwerpen geëxposeerd worden, er vooral bij kunstlicht zeer aardig uit, maar het geëxposeerde is, op den keper bekeken, uiterst inferieur. Hoe dit komt, laat zich gereedelijk verklaren. Kennis van de inlandsche kunst ontbreekt bij de leiding; ieder voorwerp, dat op den eersten aanblik „wel aardig doet", wordt onmiddellijk tot kunstvoorwerp verheven, zonder dat men zich verder rekenschap vermag te geven, of het ook zoodanig is. De leepe inlander vat dit zeer goed en wie kan hem dat kwalijk nemen? Hij pentert er maar op los en maakt dozijn-gewijs zijn, zoowel van vorm als opvatting, onbeholpen scheppingen aan."

Dit is o. i. een geheel averechtsche voorstelling. Gaan wij het ontstaan van «Oost en West» in Nederland, nu vijf jaar geleden, na, dan zien wij, dat verschillende personen, die hart hadden voor de Indische kunst en er ook studie van maakten, zich bij de Vereeniging aansloten en een afzonderlijke commissie vormden, die zich ten doel stelde: te trachten de Indische Kunstnijverheid op te heffen uit haar verval, dat o. a. op de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid weer zoo bedroevend duidelijk was aan het licht gekomen.

Dat er op de permanente tentoonstelling te Batavia, ook naar den smaak van den Handelsblad-correspondent, zooveel inferieurs ligt, is dus niet, zooals hij 't voorstelt, de schuld van »Oost en West", maar juist het feit, dat er in de laatste tijden zooveel minderwaardigs door de Inlanders werd vervaardigd, was een der redenen tot oprichting der Vereeniging, met het doel, om het, door verkeerden, hoewel meestal onwillekeurigen, Europeeschen invloed, bedorvene in algemeene samenwerking, langs verschillende wegen, zoetjes aan weer in het rechte spoor te brengen. Dat hiertoe heel wat studie, overleg en vooral ook geduld en standvastigheid vereischt worden, daarvan zijn onze commissieleden en zeker ook de leden van het bestuur der Indische Vereeniging, wier volharding door den correspondent zoo geroemd wordt, wel het best overtuigd.

Deze correspondent schijnt te meenen, dat „Oost en West" alles, wat zij in haar verkooplokaal een plaats geeft, als een „kunstvoorwerp" beschouwt. Ware hij beter ingelicht, dan zou hij weten, dat bijna het tegendeel het geval is, nl. hoe „Oost en West" dadelijk had willen beginnen met op ieder stuk, dat zij als «kunstvoorwerp" meende te mogen beschouwen, het stempel der vereeniging te zetten, maar hoe zij toen de ondervinding opdeed, dat daartoe de tijd nog niet gekomen is, omdat zoo weinige der nieuwaangemaakte voorwerpen er voor in aanmerking konden komen. Juist door het in de goede richting aanmoedigen der arbeiders en door het blootstellen hunner thans nog dikwijls onvolmaakte werkstukken aan gezonde critiek, ook van de bezoekers harer verkooplocalen, hoopt „Oost en West" zoowel de kennis als de beoefening van de Inlandsche kunst bij Europeanen en Inlanders te vermeerderen en te verbeteren.

Geheel vergetende, dat «Oost en West» niet alleen de Inlandsche werkers, maar ook — wat misschien nog meer noodig is — het op Indisch gebied bitter weinig ontwikkelde Nederlandsch publiek, zoowel door middel der groepententoonstellingen met hare beredeneerde catalogi, als door Het Koloniaal Weekblad en andere geschriften, steeds heeft gewezen op het superieure in de oude Inlandsche kunst, gaat die correspondent verder voort:

„Nu zou men verwacht hebben, dat met het pogen om de inlandsche kunstnijverheid op te heffen in de eerste plaats tegelijk getracht zou zijn de daartoe noodige algemeene ontwikkeling den kunstenaar bij te brengen. Iets is in die richting geschied, doch op absoluut verkeerde wijze. Instede van hem voor te houden het zoo uiterst superieure werk, dat door zijn voorzaten werd gemaakt, heeft men hem Chineesche en zelfs Europeesche modellen verstrekt, die door hem

[1]) Toch zeker niet door de Vereenigingen „Oost en West", die zoowel in Europa als in Indië slechts over een zeer beperkt werkkapitaal te beschikken hebben.

## FEUILLETON.

### Audiëntie van den opperkoopman te Nangasaki Hendrik Dijkman bij den keizer van Japan te Jedo op den 6n April 1701.

Het opperhoofd van het Nederlandsche handelsetablissement te *Nangasaki* behoorde ieder jaar eene reis naar Jedo te maken, ten einde hulde aan den Keizer te brengen, zoomede geschenken aan te bieden.

De in 's Rijks archief zich bevindende *dagregisters* houden o. a. ook van die bezoeken zeer nauwkeurig aanteekening en zoo leest men bijvoorbeeld op den datum van 6 April 1701 het volgende over de audiëntie aan den opperkoopman Hendrik Dijkman verleend:

„Tegen den middag werd hij door een der gouverneurs van Nangasaki „uijt de vertoufzaal gehaalt en door dezelve voor de majesteit ter audientie gebragt, aldaar na de Japanse wijze op knie en ellebogen nederleggende, zoo wiert door een van de heeren overluyt geroepen, *hollande capitein*, waarop mijn hooft tot de grond nederbukte, waarmede 't compliment van begroeting gedaan en de schenkage overgelevert was; van daar vertrok ik na de vertoufzaal, alwaar van de nederlanders, en alle die daar present waren met de audientie geluk gewenscht wierden, kort daar aan kwame beide heere commissarisse en de nangasakkize gouvern. mij aldaar ook van gelijke met de erlangde audientie filiciteeren en belasten, dat wij nog niet moeste vertrekken, maar zo lang wagten tot dat ze vernome hadden off Zijn Majesteijt ons nog nader bij hem wilde laten houden; het duurde niet lang daaraan of die heere kwame 't opperhoofdt benevens de verdere nederlanders afhalen, geleide ons een groot stuk weegs door verschillende vertrekken heen tot in een gaanderijtie.

Hier werd men naar rang en ouderdom van jaren opgesteld en van daar geleid door een der gouverneurs van Nangasaki en den oppertolk van Decima naar het vertrek van Zijne Majesteit, alwaar ter regte zijde, ongevaar twee matten van ons de Keijser achter een jalosijmat zat, waar nevens digt aan dº matten verschillende papen, die met roode en groote zyde rokken gekleed waren; nevens voorz. papen sat 's Keizers minjon den ordinair rijx*raad* Jannogi Sauwade Wano Ci Sa en nog een jongheer, wiens naam ons onbekent is; nevens ons, en digt aan voorsz. heere zat de gouverneur Itsino Ci Sa en den oppertolk Tokbebe, zonder dat er imand meer inde zaal was, als regt tegen ons over daar eenige groote dames, agter de jalosij matten waren; wy daar nedergeseten zynde, wiert door gen. ryxraad Wano Ci Sa belast, dat onze mantels zoude afleggen, over end staan, en wat wandelen, 't welk door myn Ed. aan de gouverneur Itsino Ci Sa werd gesegt, die belaste dat weder aan de oppertolk om te vertalen, 't geen nagekomen en gedaan wierd; kort daar aan wiert er gevraagt off ymant van ons dansen kost, daarop geantwoord van neen, over zulx wierd ons deswegen daar toe ook niet meer gevraagt, maar wel dat den opperchirurgyn Willem Wagemans en den boekhouder Willem de Man, eens zoude zingen, 'twelk in zulk geval een onfatsoenelyk versoek was, maar om 't respekt van zulken magtigen Keijzer niet te beledigen, dorsten niet te reviseeren, soo is door beyde voorn. zulx gedaan; vordens wert haar gelast dat se malcandere op zijn Hollands int' verbij gaan eens zoude groeten, als mede wedanig de nederlanders, wanneer imant op een verre reys gaat, van malcandere afscheit neme; deze vigieren verthoont hebbende wert er gevraagt of er geen van ons japans kost spreken, daar op gedient van neen, egter schenen ze daar mede niet voldaan te wesen, maar waren begeerig japanse taal van ons te hooren en gerecommandeert vry moedig uijt te spreeken, hetgene dat w' konden, al waar't maar een woord of twee; daarop wiert int Japans door den Chirurgijn Willem Wagemans gesegt *Chia Jazaoent*, dat in 't duijts is gesegt: geeft thee; daarover wierd gelaggen en ook aanstonds thee gebragt en gerecommandeert te zitten; verders wiert er een borretie met muisjes en divers een landsbancquet voorzien om te eeten, ieder voorgezet; onder 't drinken van de thee en 't nuttigen vant bancquet wiert 't opperhooft gevraagt off in hollant en batavia de huyse van steen worden gebouwdt, en off dezelve bij lijden van aartbevingen niet instorte, mitsgaders de ver-heyt van de lande, voornamentlijk hoe veel mijlen dat holland van batavia en batavia van japan was meer dergelijke vragen gedaan; dit alles na waarheyt beantwoort hebbende, werd 't opperhooft nog gevraagd om wat reden een paruijk nodig; daar op diende, genoodzaakt was om de pijn int hoofd, vermits zonder die, de kouw niet kost verdwijnen; egter was zijn Majesteyt begerig mijn eens zonder deselve te zien; daar op de paruijk afnemende, seyde de Keyser mooyer zonder als met de paruyk verthoone; (1) ten laatste wert den chirurgyn Wagemans gelast, dat hij eens verthoonen zoude, hoe dat een kapiteyn in zee, wanneer met de viand slaags is, in die fury commandeert, als ook mede hoedanig onse natie, wanneer 't een van haar slave verkurne heeft, daarover bekeven en bestraft wert, mitsgaders, gevraagt, hoe lang de Europeaanse vrouwe zwanger gaan, en op wat wyse de kinderen nog kleyn zijnde, gedragen werden, en dergelijk malle vrage meer, daar wij zelven beschaamt waren; egter wiert door meer genoemde Wagemans die apenrij, zo veel als hij kost nagebost en die figuren na zijn kennis verbeeld, waarmede schene contentement te hebben gegeven en ons afscheyt kregen. Wij buiten de zaal komende vonden de twee heere commissarise der vreemdelinge en de gouverneur Totomina Ci Sa, die daar tot onze wederkomst ware blyven wagten, om ons weder na buyten te gelyden."

De Keizer zond een heer hen na om het gezantschap de voornaamste vertrekken van het paleis te laten zien, bestaande in zulk een groot aantal „dat we byna daarin verdwaalde".

Vervolgens kwam men weer in de wachtzaal terug, alwaar het Opperhoofd door de aanwezigen werd geluk gewenscht met de groote eer, die Zyne Majesteit hem had aangedaan, door na de audientie nog in diens gewoon vertrek ontvangen te zyn, „maar wat mij aangaad, kan het voor geen een nog reputatieze zaak extueere, dat zulke grooten Keyser zyn tyt passeert met zulke geringe slegte vrage, en andere malligheden te laten doen, als ons afgevordert is, dat zyn selve schaamt en meer belaggelyk als voor deftig gehoude kan werden; het is niet te beseffen, dat zulken grooten vorst in zulke of diergelyken beuselarye vermaak kan scheppen, of ten ware dat Zyn Majestteyt zulks ten gevallen van de grote dames heeft gedaan, die agter de jalosy-matten zaten en 't apespel aansagen."

Na een klein half uur in de wachtzaal verbleven te zyn, verliet men het paleis, om by de ryksraden de geschenken en het „compliment van begroeting" te brengen. Door de secretarissen ontvangen, kreeg het opperhoofd overal by de heeren belet, „die volgens haar voorgeven by den Keyser waren". Zoo kwam onze vertegenwoordiger eerst in den avond by kaarslicht in zyn logement terug „vermoeijt van bukken en kruypen".

(1) In 1703 was opperhoofd *Gideon Tant*. Deze schrijft ad 5 April 1704, toen hij een bezoek bracht bij den stadhouder te Jedo, „dat ik mijn kante das eens zoude willen afdoen om binnen aan de juffers, als daartoe begeerig sijnde, verthoond te werden; maar also bedagt was, dit accorderende, dat dan tot meerder malligheden zouden gevergt werden, zoo liet my daarover met beleefthijt excuseere, seggende, het geen gewoonte was, wij ons meer dan voor een persoon quamen te ontkleeden, 't welk haar nieuwsgierighijt te meer scheen op te wekken, also er voorts op gevraagd wierdt, wie dat waare? daarop ten antwoorde liete dienen, onse vrouwen, waarop dat we binnen eens hertig hoorden laghen. En waaren daarmede voorts vergenoegt."

uit den aard der zaak niet begrepen werden en dus tot de vervaardiging van ondingen aanleiding moesten geven. Een Hollandsch teekenaar van naam zal thans zelf zijn hulp verleenen, doch 't blijft vergeefs.

Wil men hier iets bereiken, dan moet men het heilloos sturen in westersche richting onmiddellijk ter zijde zetten en aanvangen met een grondige studie van het inlandsch ornament — gelijk dit bijv. door Loebèr zoo uitstekend voor Timor gedaan werd — om, als men eerst zelf zal weten welke richting moet ingeslagen worden, den inlander te leiden. Er wordt te veel geld uitgegeven, dan dat het bij een »Spielerei«, gelijk tot nog toe, blijven mag. Zal inderdaad iets bereikt kunnen worden, dan blijve de zaak niet in handen van eenige liefhebbers, doch worde Regeeringsbemoeienis. Zooals zij thans wordt aangevat, streeft men het doel voorbij en is de geheele opzet, met hoeveel ijver en toewijding ook begonnen, ten doode gedoemd. Zij zou den inlander dan meer na- dan voordeel opleveren; want is de tijd van bestellingen voorbij, doordat de winkeldochters van »Oost en West« te veel in aantal worden, dan is voor hem een bron van inkomsten, die tijdelijk gevloeid heeft, gesloten en voor ander werk staan zijn handen dan verkeerd. En dit zou hoogst te bejammeren zijn. Er is een begin gemaakt, dus volharden nu, doch — met alle hulde aan hen, die het initiatief namen en deden wat in hun vermogen was — op deugdelijken grondslag gewerkt. Nu kan dit nog: later zal het allicht niet meer mogelijk zijn.«

Wordt hier met den Hollandschen teekenaar van naam de heer W. O. J. Nieuwenkamp bedoeld, dan slaat die Bat. Correspondent ook daarbij de plank geheel mis, want, zooals onze leden en de trouwe lezers van ons Blad weten, is het den heer N. om precies hetzelfde te doen als onzen gewaardeerden anderen medewerker op Indisch kunstnijverheid-gebied: den heer J. A. Loebèr Jr., die door den corr. zoo wordt geprezen Van «Spielerei» kan dus bij «Oost en West» hier noch ginds sprake zijn, al gaat in den beginne natuurlijk alles nog niet zóó vlot, als men zelf wel zou wenschen en van harte hopen wij, dat steeds meer dergelijke «liefhebbers», ook zonder dat zij daartoe eene bezoldigde aanstelling van regeeringswege krijgen, zich zoowel in Europa als in Indië zullen wijden aan deze ernstige zaak, waarvoor wij gezamelijk ijveren; dan zullen de Indische kunstenaars en nijveren op den duur niet dan puike waar afleveren, omdat zij zelve hun arbeid weer leeren liefhebben, ook doordat het meerendeel der koopers het goede werk van het minderwaardige heeft leeren onderscheiden en dan natuurlijk voor zuivere Indische kunst flinke sommen gelds over zal hebben.

Dat de regeering het streven van «Oost en West» steunt, bewijzen de subsidies aan de beide vereenigingen gegeven, alsook eene, die den heer Loebér in staat stelde om in buitenlandsche musea zijne onderzoekings-studiën aan te vullen en niet het minst de proef tot oprichting van Inlandsche huisvlijtscholen, nog dit jaar door den Regent van Ngawi te nemen. Had onze vereeniging echter niet reeds 5 jaar geleden tot dit een en ander den stoot gegeven, en bleef zij niet krachtig in de ingeslagen richting voortsturen, dan ware het «allicht te laat geweest», want zooals de correspondent terecht opmerkt:

»Nog zijn de nijverheids-centra niet geheel verdwenen, doch zij kwijnen uit gebrek aan behoorlijken afzet, en die is niet gemakkelijk te vinden. Vóór dat de aanmaak in massa in de hand gewerkt wordt, dient eerst zekerheid verkregen te zijn, dat voor het product ook aftrek is en deze zekerheid bestaat allerminst.«

Maar daarna keurt hij de hulp, die «Oost en West» ook in deze wil verleenen, af, met de woorden:

zij behoorde zich van zoo iets te onthouden; dit is taak van onze voormannen van den handel, die zeker wel geneigd zullen bevonden worden de zaak te steunen, zoo die practisch wordt aangepakt.

Daartegenover stellen wij echter de vraag: Waarom hebben die voormannen van den handel dan niet reeds sedert lang deze zaak aangepakt? Hadden zij dit doeltreffend gedaan, dan ware het vervullen dezer moeitevolle taak aan onze Vereeniging bespaard gebleven. En waarom scharen zich diezelfde voormannen nu niet met ijver aan de zijde van « Oost en West ». die iederen practischen raad van bevoegde zijde steeds dankbaar aanneemt en wil helpen ten uitvoer brengen? De veelgeroemde, kranige heer L. Jeanpetit is een Franschman! De Nederlandsche regeering en Nederlandsche kooplieden ondernemen niet licht een zaak, waarvan de levensvatbaarheid niet van te voren met winstcijfers is bewezen. «Oost en West» wil zich nu, als een deel harer taak, beijveren om te trachten van verschillende takken van Indische kunst-nijverheid, huisvlijt en industrie op den duur dit bewijs te leveren!

In zijn tweede stuk bespreekt de Handelsbl.-correspondent o. a. ook de onderzoekings- en besprekings-reis van den heer Abendanon, Directeur van O. E. en N., tevens bestuurslid der Ind. Ver. «Oost en West», op sterk afkeurende wijze. Reeds dikwijls werd het gezegd: Het is Ned.-Indië's ongeluk, dat meestentijds al, wat in zijn belang door den een wordt opgezet, door een ander die nimmer aan opbouwen dacht, zoo spoedig mogelijk wordt afgebroken. Gelukkig zijn er ook fundamenten, die tegen zulk sloopingswerk bestand blijken.

In zijn maandelijksche Revue schrijft «De Indische Gids» van Mei onder het hoofd *Overdreven Regeeringsbemoeienis*: «Wanneer de zaken in de een of andere richting niet goed gaan, [1]) daar denkt men altijd dat zulks zou te verhelpen zijn als van Regeeringswege, maar het meest volmaakte toezicht werd geleverd of de leiding in handen werd genomen. Wij meenen, dat men zich door zoo te redereeren begeeft op een verkeerden weg en het gouvernement eene alwetendheid en almacht toeschrijft, die het niet bezitten kan, en niet behoort te hebben om gezond particulier initiatief niet te dooden».

Eigenaardig is, dat waar deze correspondent eerst Regeerings-bemoeienis het eenige noodige vindt, hij elders naar aanleiding van de reis van den heer A. schrijft:

1) Dat wil hier zeggen dat de Hbl.-correspondent *meent* dat 't niet goed zou gaan.

»Dat er ernstige pogingen gedaan worden om de inlandsche industrie op te heffen en te steunen, wie zal het laken; er mag echter niet, gelijk geschiedt, naar het scheppen van nieuwe industrieën gestreefd worden, zoo iets is niet de taak van den staat, maar van den particulier.«

Of slaat het eene alleen op *de kunst* en het ander uitsluitend op *de nijverheid?* Maar zoo ja, waar is dan hier de juiste grens tusschen deze beide en wie zal die bepalen?

Naar onze meening is eensgezinde samenwerking van Regeering, belangstellende particulieren en belanghebbenden handel, de zekerste en beste manier om zoowel kunst als nijverheid te bevorderen.

Wij laten oordeelvellingen als: «Kennis van de Inlandsche kunst ontbreekt bij de leiding»; «Indië's «Oost en West» telt geen enkele deskundige onder hare bestuursleden»; «een departementchef, die uit den aard der zaak geen deskundige is»; «dat er geen rekening gehouden wordt met de uitkomsten, die de Nederlandsche Koloniale tentoonstellingen hebben opgeleverd», enz. enz., geheel voor rekening van den schrijver, maar wij voelen ons gedrongen deze bespreking niet te eindigen, zonder de opmerking: dat dergelijke alleen afbrekende critiek, als van dezen correspondent, de zaak, die toch ook hij schijnt te willen voorstaan, niet anders dan kwaad kan doen, omdat het meerendeel der dagbladlezers in deze aangelegenheid niet zoo ingewijd zijn als de medewerkende leden van «Oost en West», om tot de conclusie te kunnen komen:

**De beste stuurlui staan aan wal.**

## Eene Conférencière over Java.

Den 13en Maart ll. hield de koloniale vereeniging te Rouaan eene bijeenkomst, waarin aan Mevrouw Massieu, de «illustre exploratrice» noemt E. B. haar in de *Dépêche Coloniale* van den 16en d. a. v., het woord werd gegeven om verslag te doen van een, onlangs naar Nederlandsch-Indië ondernomen reis.

We laten hier het in de *Dépêche* opgenomen verslag van deze lezing volgen:

«Het is eerst het land, dat met meesterlijke hand ons voor oogen wordt gevoerd. Batavia is een der meest schilderachtige steden, met zijn lange breede, overschaduwde lanen, met zijn rijke woonhuizen met waranda's er voor en om zoo te zeggen te midden van groen en bloemen verdwijnend. Overal in de omstreken is de plantengroei krachtig ontwikkeld, maar het is in den Plantentuin te Buitenzorg, waarvan de roep door heel de wereld gaat, dat de reiziger het meest getroffen wordt door de reusachtige hoogte der boomen en door den rijkdom van het bloemenrijk.

Omtrent de zeden en gewoonten der Javanen gaf mevrouw Massieu belangwekkende bijzonderheden. Het verhaal van een groote lyrische en dramatische voorstelling en van een ontvangst bij den keizer te Soerakarta vielen zeer in den smaak van het publiek.

Maar wat het opmerkelijkst is op Java, dat is de wijze waarop de Hollanders het land besturen en 't in exploitatie brengen. Het bestuur wordt gevoerd door tusschenkomst van erfelijke inlandsche hoofden, die men zorgvuldig heeft gehandhaafd. Maar naast den javaanschen regent vindt men steeds een hollandschen resident. De resident noemt zich broeder van den regent, maar hij is in werkelijkheid een oudere broeder, die door den jongere wordt gehoorzaamd, zonder dat deze iets in te brengen heeft. Overigens zijn de betrekkingen tusschen heerschers en overheerschten hartelijk. De Javanen zijn zachtmoedig van aard en schijnen tevreden met hun lot.

De Hollanders hebben werkelijk de traditiën van den inboorling weten te eerbiedigen; het is waar dat de Javaan, wat godsdienstige gebruiken aangaat, niet fanatiek is, want hij heeft om zoo te zeggen geen godsdienst en geen tempel.

Eveneens waren er, toen de Hollanders hier hunne heerschappij vestigden, geen scholen; op het oogenblik is het aantal scholen nog zeer beperkt. Zij 't ook dat de Hollander den Javaan beschermt, hij tracht niet dezen in maatschappelijken zin op te heffen; doch een meer vrijzinnige aera is nu aangebroken.

Door het stelsel der gedwongen cultures hebben de Javanen geleerd te arbeiden. Dat een weinig harde stelsel heeft overigens de snelle aangroeiing der bevolking niet tegengewerkt, zijnde die bevolking in den loop van één eeuw van 3 tot 25 millioen zielen toegenomen. Het land is bovendien buitengemeen welvarend. Overal treft men weelderige plantages aan.

De Hollanders hebben de groote kunst bezeten om de inlandsche zaken uit inlandsch oogpunt te beschouwen, het gebruik van de taal van het land te bewaren en aldus hunne heerschappij te verzachten. Zij hebben zich voorzichtig getoond en zetten langzaam, maar zeker, hun schoonen kolonialen arbeid voort . . . »

Ten zij, zouden wij aan het vorenstaande nog willen toevoegen; de kleinmoedige stemmen, die zich nu juist beginnen te verheffen, nu we op een keerpunt in onze koloniale politiek staan, van waar de weg ter overwinning leiden moet, zoo we dien slechts inslaan eensgezind en met den krachtigen wil om te slagen, ten zij, zeggen we, die kleinmoedige stemmen doel treffen en het Nederlandsche volk de valsche overtuiging weten te schenken, dat er nog zoo hopeloos veel te doen is, dat er haast niet aan te denken valt, om te trachten het doel — de welvaart onzer koloniën en bezittingen en van hare bewoners, te bereiken.

Dat onze Vereeniging er toe moge bijdragen om te voorkomen, dat zulk een mismoedige stemming om zich henen grijpe, is zeker wel ons wensch, dien velen met ons zullen deelen.

v. H.

## Week-Overzicht.

De *Avondpost* vernam uit ten volle vertrouwbare bron dat de gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië, W. Rooseboom, in October van dit jaar naar Nederland zal terugkeeren. Men weet dat 't *Bat. Nbl.* reeds ettelijke maanden geleden een dergelijk bericht bevatte.

Het telegram dat in ons vorig nummer in de rubriek Oostindische Berichten uit het *Alg. Hbl.* werd overgenomen, betreffende den tocht van overste van Daalen in de Gajoe-Loeös, en waarin gemeld wordt dat onzerzijds een verlies van niet minder dan 7 gesneuvelden en 43 gewonden, w. o. maar eventjes 3 kapiteins en 2 luitenants, doet de vraag rijzen of de, aan de kleine colonne verleende opdracht, wel uitvoerbaar zal blijken. Op een aanvangssterkte van 240 karabijnen en 100 bajonetten van de Pendeng-colonne zijn toch nu reeds omstreeks 150 der onzen gewond of gesneuveld. Wel is waar staan hiertegenover 900 gesneuvelde Gajoes, maar die zijn onmiddellijk wel weer aangevuld, getuige de hardnekkige tegenstand, dien de colonne telkens weer op een nieuw punt ondervindt. Het zal, dunkt ons, zaak wezen om een flinke reserve bij de hand te houden. Laat ons intusschen er het beste van hopen — deze zaak is m. i. in goede handen.

Bij onlangs genomen koninklijk besluit is het eereteeken voor belangrijke krijgsverrichtingen ook toegekend aan allen die tusschen 29 Mei en 18 September 1903 hebben deelgenomen aan de krijgsverrichtingen tegen het landschap Korintji, zullende de hun deswege uit te reiken gesp het opschrift dragen: „Korintji 1903".

Het comité van belanghebbenden en -stellenden in de katoenindustrie in Nederland zal eerstdaags eene vergadering houden om de grondslagen vast te stellen, waarop eene vereeniging van belanghebbende katoenfabrikanten kan worden opgericht. De *Nieuwe Cour.* wist zelfs te berichten, dat die vergadering in den loop der vorige week zou worden gehouden. Tot nu, Maandag-morgen, vonden we evenwel niets daaromtrent vermeld.

't Schijnt niet gemakkelijk te wezen om 't zaakje aan den gang te krijgen. De regeering meent, m. i. te recht, dat 't particulier initiatief behoort voor te gaan, in welk geval zij de desbetreffende pogingen zal steunen, terwijl het comité den wensch moet hebben te kennen gegeven, dat de regeering de zaak zal aanpakken, gesteund door belanghebbende fabrikanten.

Wanneer 't dezen werkelijk ernst is, om steun te verleenen, en daaraan valt toch zeker niet te twijfelen, komt ons hunne houding in deze aangelegenheid ietwat onverklaarbaar voor. In Duitschland, Engeland en Frankrijk was het 't particulier initiatief, dat de leiding op zich nam; waarom moet ten onzent zich de staat daar nu weer meê belasten?

Juist in deze aangelegenheid, waar zooveel aankomt op degelijk deskundig advies, ook van practici, moest men er op bedacht zijn om den staat er zooveel mogelijk buiten te houden. Doet men dat niet, dan loopt men de kans dat de eene of andere knappe kop, die voor zoo iets als geknipt schijnt, voor een paar jaartjes naar Amerika, Egypte en wie weet waar nog meer wordt gestuurd, om den katoenaanplant te bestudeeren, voor dat men flink aan 't katoen bouwen gaat. En intusschen zouden dan de katoenspinnerijen, zonder katoen om te spinnen, al lang op de flesch kunnen zijn geraakt.

Self help! zij de leuze onzer katoennijveren, met dien verstande dat de steun, dien de regeering aan hunne, door deskundige hand te laten leiden, proeven, zal willen verleenen, met dankbaarheid kan worden aanvaard.

Steun eischt ook 't werk van den heer van der Steur te Magelang, waaromtrent in dit blad ook al wel het noodige is te doen geweest. Op verschillende plaatsen in ons land zullen openlucht-samenkomsten worden gehouden, zooals b. v. op Hemelvaartsdag in de societeit de Harmonie te Rotterdam, terwijl op 2den Pinksterdag onder de leuze „Een Nationaal Belang" voor hetzelfde doel een meeting is belegd op het landgoed Port Natal bij Assen. Bij beide gelegenheden zal de heer J. P. Schouten het woord voeren over den arbeid van den heer van der Steur „Een nationaal belang?" Zou die leuze soms door *de Tijd* zijn bedacht bij wijze van amende honorable?

Volgens het *Nbl. v. Ned.* is het vertrek van het Brondgeest-ensemble naar Indië thans definitief bepaald op begin Juni. Aan de onderneming zullen verbonden zijn de dames: S. Brondgeest—De Vries, Van Beem, Mulder—Roelofsen en mej. Betsy Beckman; de heeren Brondgeest, M. van Beem, Chr. Carst, A. E. Greynders, L. de Vriendt, L. Vervoorn en C. van Hees. Hoogstwaarschijnlijk zullen er ook nog eenige mindere krachten door den heer Brondgeest geëngageerd worden.

In verschillende bladen werd naar aanleiding van den jongsten eere-avond van den heer Brondgeest met waardeering geschreven over hetgeen hij op tooneelgebied in Rotterdam heeft gepresteerd, terwijl de Rotterdammers hem niet onduidelijk te kennen gaven, dat ze hem een goede en voorspoedige reis naar het Oosten doch zich zelven zijn spoedigen terugkeer in de Maasstad toewenschten.

In het *Pharmaceutisch Weekblad* 1904 No. 8 had de directeur van het Koloniaal Museum, Dr. M. Greshoff, de aandacht van den procureur-generaal te Batavia gevestigd op het feit, dat, te oordeelen naar het verslag der gouvernements-kinaonderneming over 1902, de indische regeering medewerkt tot het in den handel brengen van chinine Ed. II, welke niet voldoet aan de eischen der Nederlandsche Pharmacopoea.

De heer van Gorkom teekende naar aanleiding hiervan in de *Indische Mercuur* van den 19en April l.l. aan, dat de procureur generaal vermoedelijk wel verzachtende, zoo niet geheel verschoonende omstandigheden tegen Dr. Greshoff's requisitoir zou weten te pleiten. Zoo deelde de heer v. G. o. a. meê dat alleen de nederlandsche en duitsche pharmacopoën de hooge eischen van zuiverheid Ed. III zouden stellen, terwijl andere landen, als Amerika, Engeland en Italië zich contenteeren met een kinine, die in Ed. II aan de vroegere eischen voldoen.

Dr. G. kwam hierop in het *Mercuur*-nummer van den 3en dezer terug en maakte daarbij o. a. de kantteekening dat naar hij meende niet alleen Nederland en Duitschland zuivere kinine als geneesmiddel eischen, doch dit vrijwel in alle nieuwere pharmacopoën het geval is.

„Zoo is het geen geheim, schreef Dr. G., dat èn in Japan én in Italië ernstig bezwaar is gemaakt tegen de groote onreinheid der bandoengsche kinine. Ik heb t. a. p. betoogd dat alle animositeit tegen die fabriek mij vreemd is, het feit harer oprichting heb ik zelfs een weldaad voor de Java-kinaplanters geacht. Maar zij mag de regeering niet mengen in haar trucs . . . .
„Het wordt hoog tijd, dat aan dat gegoochel en geknoei met kinine Ed. II in Nederland en in Indië eens een eind komt" verklaarde mij onlangs een geacht pharmaceut. Niet onredelijk mag dus het verlangen genoemd worden dat ten minste het gouvernement te dien opzichte de handen rein zal weten te houden."

Onder het hoofd „Ministerieel stilzwijgen" kapittelt de *Nieuwe Cour.* van den 6en dezer den minister van koloniën over diens weigering om de indische adviezen in zake het nieuw op te richten landbouw-departement, in het bijzonder onder andere die van den hoofdinspecteur van het boschwezen, van den directeur van de gouvernementskina-onderneming in de Preanger en van den hoofdinspecteur voor de cultures, aan de Kamer over te leggen.

De *Nieuwe* merkte naar aanleiding van die weigering, gegrond op het standpunt van den minister dat de Kamer met hem en niet met de ambtenaren in Indië te maken heeft, het volgende op:

„Men vraagt immers inzage in adviezen, die — gesteld zij zijn uitgebracht — toch bouwstof hebben geleverd, in negatieven of positieven zin, tot het ontwerp. Ware het doel van een regeering, haar zin door te drijven, ware het doel van haar bestaan *Rechthaberei*, de zaak zou anders staan. Maar zij wil immers gemeen overleg tusschen haar en de Volksvertegenwoordiging! Waartoe dan dit stilzwijgen, maar vooral, waartoe het omkleed met mooie frases? Frases, die minstens evenveel van slecht bemantelde zwakte, als van zelfbewuste sterkte kunnen getuigen."

Wij weten niet of de *Nieuwe* zich hier niet tot tolk maakt van Rechthabers in Indië, die zich gepasseerd achten omdat men hen niet heeft gekend in een aangelegenheid waar ze *misschien* ook wel iets over hadden kunnen zeggen en nu vierkant tegen de krib gaan staan:

„Jelui hebt me niet gekend. Nou goed. Maar gemakkelijk zal 't je niet worden gemaakt om dat zaakje door te zetten."

Geheel accoord gaan we met de *Nieuwe*, waar deze nu ze 't toch over ministerieel stilzwijgen had, daaraan 't volgende vastknoopte:

„Nu wij het toch over stilzwijgen hebben, moet ons nog iets anders uit de pen. Wat is toch de reden dat de Regeering nooit iets bekend maakt van de natuurlijk door haar ontvangen berichten uit b. v. de Gajo-landen, uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo? Vergissen wij ons niet [1]) dan heeft zij wel gepubliceerd indertijd het succes in Korintji; maar de zoo gewichtige gebeurtenissen in de Gajo-landen moet de Nederlander maar uit zijn couranten halen. Gelukkig, dat dit dan ook kan. Maar als nu eens geen draadberichten voor de pers ons land bereikten, zouden wij weken nadat de gebeurtenissen voorvallen, pas weten, dat honderden vijanden zijn gedood, dat tientallen der onzen zijn gewond, verscheidene gesneuveld. En dit nog wel, terwijl men toch niet zal gedacht hebben, dat de colonne Van Daalen *zooveel* tegenstand zou ontmoeten! Is het wenschen van officieel licht in deze belangrijke aangelegenheden misschien óók onbescheiden?"

Het *Handelsbl.* had 't deze week, 6 Mei, over „Uitvoer uit de Buitenbezittingen", naar aanleiding van 's heeren van Kol's uitlating in zijn artikel in de April aflevering van *De Nieuwe Tijd*:

„Waar het Europeesche kapitaal doordrong, wist het zelf groote voordeelen te behalen, kwam er verbetering in de bestuursmiddelen en de toestanden, doch de inheemsche landbouw bleef er op den allerlaagsten trap. Behalve wat peper, voornamelijk uit Atjeh, beperkte de uitvoer zich tot eenige boschproducten tot eene waarde van ternauwernood 5 millioen gulden, of 7 pCt. van den gemiddelden uitvoer van het 21 maal kleinere Ceylon".

Het blad toont dan aan, dat volgens de officieele uitvoercijfers van 1902, die beneden de werkelijkheid blijven, omdat zij slechts betrekking hebben op uitvoer buiten Nederlandsch-Indië en dus al wat van de buitenbezittingen naar Java wordt vervoerd niet wordt meêgerekend, de uitvoer in 1902 van alle buitenbezittingen 81,437,490 gulden bedroeg. Trekt men nu hier een bedrag van ongeveer 26 millioen gulden af voor Deli-tabak, Sumatra-petroleum en Billiton-tin (voor Singapore-export) dan blijft er nog een bedrag van f 55 millioen gulden, hetgeen toch iets meer is dan „wat peper en eenige boschproducten ter waarde van ternauwernood 5 millioen gulden".

1) De *Nieuwe* had zich hiervan dunkt ons gemakkelijk kunnen overtuigen, door er haar bundel op na te slaan. De schr.

## Oost-Indische berichten.

**De Directeur van Onderwijs te Djokja.** De heer Abendanon, directeur van onderwijs, kwam in gezelschap van zijn secretaris, den heer Hoekman, onlangs te Djokja, met het doel besprekingen te houden ter bevordering van inlandsche nijverheid.

De eerste bijeenkomst had plaats in de woning van den Rijksbestuurder, waar, door de goede zorgen van het bestuur een kleine tentoonstelling gearrangeerd was, bestaande uit voorwerpen in dit gewest vervaardigd, terwijl men tevens eenige inlandsche werklieden aan den arbeid kon zien. Ook had de resident uit zijn eigen verzameling zilver en koperwerk ter bezichtiging gezonden, benevens voorwerpen uit leer gemaakt, in den geest van de bekende wajangpoppen. Alles werd met de meeste belangstelling bezichtigd, waarna de vergadering geopend werd, die bijgewoond werd door de ambtenaren van B. B. en een aantal particulieren.

De verschillende takken van industrie werden opgesomd en besproken, terwijl verschillende nieuwe wegen werden opgenoemd, waarvan de voor- en nadeelen overwogen werden.

De tweede vergadering was slechts matig bezocht, slechts enkele ingezetenen namen er aan deel.

Men had het thans meer in 't bijzonder over het vinden van nieuwe bronnen ter bevordering van de nijverheid; als zoodanig werden genoemd: de vischvangst aan het zuidstrand, waarvan tot dusverre weinig of niet geprofiteerd wordt. Toch moet het aanleggen van vijvers daar loonend zijn, want naar allen schijn is de voorraad visch groot; men heeft alleen veel moeite met het vangen er van tengevolge van de zware branding. Middelen om de vangst te vergemakkelijken zijn dus aan te bevelen.

Vervolgens kwamen aan de orde: het conserveeren van vruchten, waarbij dan wel in de eerste plaats in aanmerking komt het zich toeleggen op de veredeling van het ooft, waarvan hier tot nog toe weinig werk gemaakt wordt. Dan de vezelbereiding voor inlandsche weefsels; men verwacht hiervan echter weinig resultaat, daar deze industrie alleen kan worden uitgebreid als er uitvoer naar elders is, wat niet loonend zou zijn door de hooge transportkosten. Verder volgens bereiding van meel uit cassave en dergelijke; ook hierbij stuit men op velerlei bezwaren. Het zwaarste wegen telkens de groote vervoerkosten; algemeen is dan ook als een hoofdpunt aangenomen dat verlaging van tarief voor het transport noodzakelijk is, zal eenige industrie zich in dit gewest kunnen ontwikkelen.

De directeur begaf zich daarna, vergezeld van den resident en eenige heeren, naar de cartonnage-fabriek, waar hun de geheele inrichting en werkwijze werd getoond, waarna zij zich naar het atelier van den photograaf Cephas begaven.

Op de laatste bijeenkomst kwamen nog eenige nieuwe punten ter sprake, bijv. de olie-bereiding en de odeurs die daar gemaakt worden; ook de inlandsche obats en kruiden; van beide artikelen verzocht de heer Abendanon proeven te mogen ontvangen. Ten slotte, wat wel een voor-

naam punt mag heeten, de klapperteelt, waarbij men zachten dwang wenscht te zien toegepast. Hiervoor zou dan een som van de regeering noodig zijn om voorschot te geven aan de planters.

**Solo**. Naar wij vernemen, zullen dezer dagen twee kinderen van Z. H. den Soesoehoenan van Solo naar Europa vertrekken, om hunne opvoeding te voltooien. Een kratondokter, die thans in Nederland verblijf houdt, is naar hier overgekomen em de kinderen af te halen, terwijl de kinderen gedurende hun opvoeding in Nederland ook ten huize van dezen geneesheer zullen verblijven.

**Atjeh**. Blijkens een bericht uit Kota Radja van 12 April aan de *Deli-Ct.* overviel de luitenant der marechaussee Darlang in het Geumpangsche een schuilplaats van djahats. Toekoe Brahim, Montasie en nog twee hoofden met zestien volgelingen zijn gesneuveld.

De kapitein van de marechaussee P. A. A. Heldens is belast met het bestuur over de afdeeling Meulaboh met den titel van civiel gezaghebber.

Bij het uitstappen uit den trein te Djaman in Pidië werd de sergeant Hofman stamb. nr. 57572, door een rentjongsteek licht gewond, de aanrander werd neergelegd.

In kampong Goendoeë in Pidië werd uit twee huizen op onze troepen gevuurd. De huizen werden omsingeld; de volgelingen van den pangandak sneuvelden; vele wapens werden buitgemaakt.

In Blang Pidië en Meulaboh vielen acht vijanden.

**Comité voor kolonisatie te Bandoeng**. De *Java-Bode* keurt den zelfgenoegzamen toon af in het verslag over 1903 van het comité voor kolonisatie en landbouw te Bandoeng en zegt dat het pnbliek recht heeft op kritiek, wat het comité ontkent.

Het publiek toch bracht 8000 gulden op, waarvan de enige vrucht is de kolonie Vrijheidslust, die nagenoeg ter ziele is. Zeker is het dat de persoonlijke bemoeienis van het comité een der oorzaken van dien ondergang is.

De nieuwe kolonie „Generaal de Wet" schijnt reden tot tevredenheid te geven. Zij bestaat uit 9 leden.

**Ziekeninrichtingen**. Aan de regeering is het voorstel gedaan om de bepalingen te wijzigen betreffende het bestuur en het personeel der zieken-inrichtingen buiten de drie hoofdplaatsen van Java.

Die wijzigingen bestaan in vermeerdering van het personeel met een dokter djawa, aan wien Europeesche zieken-oppassers toegevoegd zullen worden.

**De bevolking benadeeld**. Uit Krawang komen klachten bij de *Java-Bode* in over het bezigen van niet geijkte maten door Chineezen, die padi van de bevolking opkoopen. Geen enkele van die maten, zou bijna gewaarmerkt zijn, tengevolge waarvan de bevolking voortdurend benadeeld wordt.

Het is jammer dat juist nu de inspecteur van het ijkwezen door eene ernstige ziekte verhinderd is zijn functiën waar te nemen en dat er eigenlijk niemand is, bevoegd om ze tijdelijk waar te nemen, zegt het blad.

**Merauke**. Het *Soer. Hbl.* heeft alweer een noodkreet van ettelijke kolommen lang uit Merauke. In den nacht van den 24en op den 25en Februari werden de particuliere bewoners van het modderpaleis bezocht door springvloed uit zee, zoodat alles onder water liep. De militairen en ambtenaren, die op den hoogeren zandrug wonen, bleven van deze bezoeking vrij; alleen het rijpaard van den militairen kommandant, een flinke Australiër, werd gedood door een door den stormwind onvergeworpen woudreus. De staljongen kwam onder het arme dier terecht, maar werd er, slechts weinig gekneusd, onder vandaan gehaald.

Den 12en Maart kwam de gouvernements stoomer *Lombok* terug van den tocht de rivier op, die den 29en Februari was aangevangen. De rivier werd opgevaren tot de Manggoe, een zijtak van den hoofdstroom en deze zijtak werd nog drie dagen opgestoomd door een zeebarkas met een sloep op sleep. Behalve de controleur en de 15 medegenomen politieoppassers gingen nog bijna even zooveel matrozen, gewapend met geweren, tot meerdere dekking mede.

De heer Wigman, hortulanus van 's lands Plantentuin heeft drie dagen te Merauke vertoefd; op een daarvan maakte hij met den assistent-resident een tochtje de rivier op. Een flink rapport over dezen nauwgezetten onderzoekingstocht zal nu eerstdaags wel worden ingediend.

**Dr. Treub.** Het *Bat. Nieuwsblad* meldt dat dr. Treub een korte dienstreis over Java maakt in het belang van het aanstaande landbouwdepartement.

**Rechtswezen Sumatra's Westkust**. Onder nadere goedkeuring is bepaald dat dáár, waar niet genoeg inlandsche hoofden beschikbaar zijn voor een behoorlijke samenstelling van het gerecht, ook inlanders van aanzien voor het lidmaatschap kunnen worden aangewezen.

**Semarang.** Heden herdacht de hulponderwijzeres W. F. L. de Roos hare tienjarige werkzaamheid aan de eerste openbare, gemengde lagere school B. alhier. Het lokaal was feestelijk versierd en de jubilarisse genoot opmerkelijk veel belangstelling zoowel van de schoolcommissie als van hare collegas en van de ouders harer leerlingen en oudleerlingen. Als herinnering aan dezen dag werd haar een prachtig gouden horloge met ketting aangeboden met hartelijke en van sympathie getuigende toespraken van den resident, den hoofdonderwijzer Wegenaar en den predikant Verhoeff.

**Onder rechtstreeksch bestuur.** Op het departement is een voorstel van den resident van Sumatra's Westkust in behandeling, om overeenkomstig de wenschen van de hoofden der bevolking eenige onafhankelijke Bataksche landschappen onder rechtstreeksch bestuur te brengen.

De landschappen grenzen aan de hoogvlakte van Toba en zullen met de onderafdeeling Toba Silindoeng tot één onderafdeeling vereenigd worden.

**Djokjakarta**. Vroeger had men te Djokjakarta een afdeeling van den indischen bond, die later in een Djokjabond is herschapen. Ook van dezen bond is niets terecht gekomen. De Djokja-bond is in eene algemeene vergadering van weinige leden begraven, nadat het bestuur zich in zijn geheel niet verkiesbaar had gesteld.

**Gouvernementslijders**. Door de regeering is bepaald dat landsdienaren, die gedurende een, hun wegens ziekte verleend, binnenlandsch verlof aanspraak hebben om als gouvernementslijders der 1e afdeeling in de, van gouvernementswege gesubsidieerde gezondheids-etablissementen te worden opgenomen, doch wegens plaatsgebrek niet of niet dadelijk gebruik kunnen maken van een der plaatsen, waarover het gouvernement bij die etablissementen te beschikken heeft, over den tijd, gedurende welken zij als particulier lijder in die etablissementen of, voor zoover het verlof is verleend naar Soekaboemi, in het Victoria-hotel of hotel Pinoem aldaar, op een plaats als gouvernementslijder hebben moeten wachten, eene tegemoetkoming in de kosten van hunne verpleging ontvangen ten bedrage van:

a. voor burgerlijke landsdienaren, waaronder ook te begrijpen, die ressorteerende onder het departement van oorlog, genietende een traktement van:

| | | |
|---|---|---|
| f 500 tot en met f 999 's maands. | f 1 | per dag. |
| " 300 " " " " 499 " | " 2 | " " |
| " 299 of minder " | " 2.50 | " " |

b. voor officieren met den rang van luitenant-kolonel en van majoor en beneden dien rang, voor zoover hun traktement méér dan f 499 's maands bedraagt, f 1 per dag; behoudens de evengemelde uitzondering voor officieren met den rang van kapitein, f 2 per dag;

voor officieren met den rang van luitenant en voor den kapelmeester der stafmuziek f 2.50 per dag.

**Conflict tusschen het Hooggerechtshof en den directeur van justitie**. In de *Javabode* wijst iemand er op dat in 1881 een beschikking is getroffen door den gouverneur-generaal van Lansberge, naar aanleiding van een toen onstaan conflict tusschen den procureur-generaal en den directeur van justitie.

In deze beschikking werd de laatste geheel onbevoegd verklaard om de rechterlijke ambtenaren als ondergeschikten te beschouwen, zoodat in het huidige conflict tusschen Hooggerechtshof en directeur van justitie slechts het Hof in het gelijk kan worden gesteld.

**De Directeur van O. E. en N**, die zich gaandeweg oplost in de kwaliteit van directeur van nijverheid, zooals het *Soer. Hbl* zich uitdrukt, nadert Soerabaja, waar hij in overeenstemming met de beteekenis zijner missie zal worden ontvangen. Een groot aantal dragers van het gezag is reeds opgeroepen om hun licht te laten schijnen in eene, in de Kaboepaten te houden, vergadering. Blijkens het *Nieuws van den Dag van N. I.* heeft de reis van den heer Abendanon ook ten doel maatregelen te bespreken in het belang der katoenindustrie en der textielnijverheid.

De technische leeraar van de Koningin Wilhelmina-school heeft een uitgewerkt plan gereed, dat nu getoetst wordt aan plaatselijke toestanden.

De regeering zal in industrieele ondernemingen voorgaan en later die overlaten aan het particulier initiatief.

**De quaestie met Besi-besi**. Naar de *Deli-Ct.* verneemt, zijn, nadat de vrouwen uit Boven-Langkat „uitgeleverd" waren, door het gewestelijk bestuur van de Oostkust den Batakschen pangoeloe boeten opgelegd tot een bedrag van $ 920, wegens het zich begeven op ons gebied en zijn verdere houding tegenover het bestuur.

Deze boeten zijn thans eveneens betaald geworden.

**Nieuw-Guinea**. Blijkens het *Bat. Nbl.* heeft de resident van Ternate voorgesteld Nieuw-Guinea open te stellen voor den particulieren mijnbouw, nadat de rechten van den sultan van Tidore zullen zijn afgekocht.

**Schoolspaarbanken**. Bij de regeering is het plan in overweging om, ter bevordering van den spaarzin der Inlanders, schoolspaarbanken op de Inlandsche scholen op te richten.

**Vervalsching**. De zoo gunstig bekende en gezochte Pajakoemboeh-tabak, waarvan het grootste gedeelte naar Java verscheept en daar verwerkt en verhandeld wordt was men reeds geruimen tijd bezig daar te vervalschen door bijmenging met Java-tabak van veel mindere kwaliteit. Reeds herhaaldelijk waren daarover klachten ingekomen, doch zonder dat het mocht gelukken de daders, zoomede de plaats van het bedrog te weten te komen; nu moet uit het onderzoek gebleken zijn, dat bedoelde tabak van hier in zuiveren, onvermengden staat afgescheept werd, zoodat het bedrog nergens anders dan op Java door kleinere chineesche verkoopers gepleegd moet zijn.

Nu komt het bericht dat te Soekaboemi 15 balen zoogenaamde Pajakoemboeh-tabak moet achterhaald zijn, welke bij opening slechts zeer gewone Javatabak van Kedoe bleken te zijn.

De *Sumatrabode*, waaraan dit bericht is ontleend, is benieuwd te vernemen op welke wijze de laatste afzender der tabak zich zal kunnen verantwoorden, te meer daar de verpakking vrij wel is nagebootst.

**Verwoestingen door bandjirs.** Volgens het bericht aan de *Padanger* zijn aan den communicatieweg Tapan—Koto Limau Saring door de hevige bandjirs belangrijke verwoestingen aangericht, o. a. zijn 2 groote hangbruggen over de Tapanrivier totaal vernield.

In verband hiermede is 5 April met den gouvernementsstoomer Condor een vijftal geniewerklieden van hier naar Indrapoera vertrokken, teneinde onder het toezicht van den mede daarheen gaanden opzichter der genie tweede klasse Dubois te werk gesteld te worden aan de herstelling van de verbinding tusschen Indrapoera en Korintji.

**Aankoop zaadpadi**. De resident van Samarang is gemachtigd om boven de reeds toegestane sommen tot gezamenlijk bedrag van f 115,000, alsnog te beschikken over een som van f 80,000, voor den aankoop van de beste soorten padizaad, ter verstrekking aan de daarvoor in aanmerking komende landbouwende inlandsche bevolking in de afdeeling Demak. De regeering heeft den wensch uitgesproken dat ook de inlandsche ambtenaren en speciaal de regent van genoemde afdeeling al hun invloed zullen aanwenden om het daarheen te leiden, dat, wanneer de betere soorten een paar achtereenvolgende jaren in die streken zijn geteeld, de bevolking op den ingeslagen weg voortgaat en zorg draagt voor het blijven bezigen van goede zaadpadi.

**De rietbrandquaestie**. Een buitengewoon belangrijke bijdrage tot de kennis van het rietbrandeneuvel vindt men in de April-aflevering van het *Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur*, van de hand van den assistent-resident J. L. van Gennep, den aanstaanden resident van Bezoeki.

In het derde blad treft men het eerste gedeelte van deze belangrijke publicatie aan.

De conclusies, waartoe de heer Van Gennep komt, verdienen door de anti-suikermenschen niet alleen gelezen, maar letter voor letter gespeld, zegt het *Soer. Hbl.*

**Rijstgewas te velde**. Omtrent den stand van het rijstgewas te velde, meldt het rapport over Februari ll., het volgende voor de residenties:

Bantam: bevredigend.

In het district Kolelet van de afdeeling Pandeglang mislukten door overstroomingen 186 bouws met padi beplant. Verder werden in die afdeeling 3 bouws door de hama bè èng aangetast.

Batavia: Over het algemeen gunstig.

In de geheele afdeeling Krawang trad de muizenplaag op; in 2 dessa's van het district Orangdan werd daardoor de aanplant van ± 5 bouws padi vernield.

Cheribon: Over het algemeen gunstig.

In enkele districten der afdeeling Indramajoe werden de velden en de padikweekbedden tengevolge van hooge waterstanden overstroomd, terwijl in het district Loeragoeng (Koeningan) de padiaanplant van 26½ bouw gedeeltelijk door muizen werd vernield.

Pekalongan: Over het algemeen goed.

In het onderdistrict Bodjong (afdeeling Pekalongan) hebben de aanplantingen veel te lijden van de bandjirs.

Van de velden in het district Maribaja (afdeeling Tegal) werden 468½ bouw door muizen aangetast; die van de contrôle-afdeeling Protjot (afdeeling Tegal) en van de afdeeling Brebes door muizen of door hama merah.

In het district Batang kwam hier en daar hama mentik in den padi-aanplant voor.

In het district Pemalang en in de afdeelingen Brebes en Tegal werden eenige aanplantingen door muizen en door hama merah aangetast.

Banjoemas: Over het algemeen minder gunstig, tengevolge van ziekte in het gewas en muizenplaag.

In de afdeelingen Banjoemas en Tjilatjap werden respectievelijk 1483 en 523 bouws padi-aanplant vernield. Ook werden in de afdeelingen Banjoemas, Poerwokerto, Poerbolinggo en Tjilatjap hier en daar ziekten in het padigewas als omo merah, omo postih, omo klinting, omo ketoeploek omo mendek geconstateerd.

Rembang: Over het algemeen bevredigend.

Door den geringen regenval had de aanplant in enkele dessa's van de contrôle-afdeeling Panolan Blora gebrek aan water en in de afdeelingen Blora, Toeban en Bodjonegoro bleven daardoor respectievelijk 389, 310 en 1904 bouws sawahs onbeplant.

Op de vraag aan hoofden en bevolking of er, — met het oog op den stand of den oogst van het rijstgewas — eenige bezorgdheid omtrent de naaste toekomst bestaat, wordt geantwoord:

Ja, in de contrôle-afdeeling Krawang, alwaar een zevental dessa's in het district Rengasdengklok gebrek aan regen hebben gehad, zoodat het grootste deel der sawahs onbeplant moeten blijven.

De economische toestand van de afdeeling Grobogan, is reeds veel verbeterd, doch vereischt nog steeds de meeste zorg van de zijde van het bestuur. Houden de regens nog 2 maanden aan, dan bestaat er nergens vrees voor gebrek aan voedingsmiddelen, maar anders wel.

**Eene uitbarsting**. Blijkens een telegraphisch bericht uit Menado heeft nabij Tagulandang een eruptie plaats gehad. Er zijn veel klapperboomen vernield, maar overigens is de schade gering. Menschenlevens zijn er niet te betreuren. Het gouvernement verleende hulp.



## West-Indische Berichten.

Aan het Voorloopig Verslag der Koloniale Staten op de ingediende begrooting voor 1905 ontleenen wij, wat de algemeene beschouwingen betreft, het volgende:

Betreffende de noodlijdende cacaocultuur werd de vraag of niet het algemeen belang vordert, dat de kolonie, teneinde het te niet gaan van deze voorname industrie af te wenden, de cacao-ondernemingen, door het verleenen van geldelijke hulp tegemoet komt, door eenige leden beslist bevestigend beantwoord. Deze leden wezen op de krachtdadige hulp, door Groot-Brittanje aan zijne west-indische koloniën verleend om de noodlijdende suikerplantages tegen ondergang te behoeden en meenden dat, zoolang naar het oordeel van den inspecteur van den landbouw vertrouwen op behoud van de cacaocultuur reden van bestaan had, door de kolonie al hetgeen binnen haar bereik viel moet worden aangewend, om tot het behoud daarvan mede te werken. Zij stelden daarom voor aan eene commissie van deskundigen, door het bestuur aan te wijzen, het onderzoek op te dragen of de toestand van cacao-ondernemingen, die geldelijke hulp behoeven en aanvragen, van dien aard is dat zij daarvoor in aanmerking komen en op welke wijze onder hypothecair verband op de plantage, tegen een billijke rente, geldelijken bijstand door de kolonie zou kunnen worden verleend om de ondernemingen in staat te stellen de hoog noodige uitgaven te bestrijden. Hierbij werd verwezen naar hetgeen door het statenlid Curiel den 9en Februari ll. betreffende deze aangelegenheid werd in het midden gebracht, waarvan wij onlangs melding maakten.

Andere leden beaamden het groote belang, dat voor de kolonie aan het behoud der cacao-cultuur is verbonden, maar meenden dat wel terdege behoorde te worden onderzocht, of de bestaande cacao-plantages door geldelijke hulp te behouden zijn en hoever die hulp zal moeten worden uitgestrekt.

In verband ook met den ongunstigen toestand der cacaocultuur, waardoor wederom aan het licht is gekomen, hoe gevaarlijk het is zich bij ééne cultuur te bepalen, zoodat de algemeene welvaart van het gewest als het ware daarmeê staat of valt, werd aangedrongen om de eerstvolgende landbouwtentoonstelling nièt, ingevolge de bestaande regeling in 1906 maar in 1905 te houden, en daartoe een post in de begrooting op te nemen. Die tentoonstelling zal dan kunnen dienen om meerdere kennis te verbreiden betreffende één of meerjarige gewassen, die geschikt kunnen zijn voor land- en tuinbouw.

Een statenlid, de heer Libertador Ellis dan zeker, die voor dat denkbeeld in zijn blad, de *Nieuwe Sur. Cour.* ijverde, beval met warmte de oprichting van een departement van landbouw aan, in den zin als nu voor Nederlandsch Indië werd voorgesteld.

De andere leden namen tegenover dit voorstel een overeenkomstig standpunt in, als dat 't welk de *Nieuwe Rotterdamsche* tot het zijne maakte, in zake de creatie van een indisch landbouwdepartement. Te vroeg en daarmee basta!

Omtrent de bosch-exploitatie zeide men, met ingenomenheid te hebben gezien, dat een crediet van f 25000, noodig voor de voortzetting in 1905 van de voorbereiding van een regeling van het boschbeheer in Suriname in de begrooting is opgenomen. Maar men kon niet nalaten het te betreuren, dat de heer A. H. Berkhout niet meer tijd te zijner beschikking heeft gehad dan het geval is geweest, tengevolge waarvan zijn onderzoek zich niet over meer gedeelten der kolonie heeft kunnen uitstrekken.

Men weet het, *Onze West* wees er reeds dadelijk na verschijning van het rapport-Berkhout op, dat deze deskundige van de surinaamsche bosschen slechts dat gedeelte heeft gezien, dat door eeuwenlangen roofbouw nagenoeg uitgeput en geheel verjammerd is, zoodat de waarheidgetrouwe schets van hetgeen hij zag wel in tegenstrijd scheen met zijne conclusie, dat een proef, alleszins aan te bevelen was. *Scheen*, zeggen wij, omdat de conclusie o. i. niet op den toestand der bosschen in de nabijheid van Paramaribo werd opgebouwd maar op de waarschijnlijkheid, dat de toestand elders, waar menschenhand natuur nog niet zoo ruw had verkracht beter moest wezen.

In het voorloopig verslag wordt dan ook meêgedeeld dat volgens inlichtingen b.v. bij het ontbosschen van een gedeelte van het terrein, bestemd voor den spoorweg naar Post-Republiek, gebleken zou zijn dat het bosch aldaar een niet onaanzienlijken voorraad kostbaar bouw- en timmerhout bevat, waarvan de exploitatie loonend zal zijn door den spoorweg, die er door wordt aangelegd. Nu reeds zou het gevelde hout een niet geringe waarde vertegenwoordigen en derhalve een zoet winstje voor de koloniale kas kunnen opleveren.

Wat de afdeelingen betreft werd o. a. opnieuw aangedrongen op vermeerdering van het getal leden van het Hof van justitie van drie tot vier. Men heeft er al meer op gewezen dat door dat beperkte aantal leden de behandeling van zaken met tijdelijke leden of leden-plaatsvervangers regel zou worden. En nu is de toestand dan ook zoo, dat sedert 1 December ll. de instructie in strafzaken moet gehouden worden door een lid-plaatsvervanger, Mr. C. F. Schoch, die als directeur-president van de surinaamsche bank toch waarlijk reeds genoeg te doen heeft.

Met betrekking op immigratie en kolonisatie laat het Verslag zich ietwat pessimistisch uit over den opzet der proef met javaansche kleine landbouwers. Eenige leden meenden dat velen der Javanen, aan wie op Johan en Margaretha perceelen werden afgestaan, zouden blijken geen geschikte elementen daarvoor te zijn. Men schreef dit toe aan het feit dat iedereen, die zich opgaf, maar werd aangenomen zonder een onderzoek naar de antecedenten te doen. Ook meenden sommige leden dat het op Johan en Margaretha voor den aanleg van rijstvelden gereserveerde terrein, voor dit doel minder geschikt is, tengevolge van het daar veelvuldig voorkomend, moeilijk uit te roeien Paragras. Men gaf het bestuur daarom in overweging om een ander terrein voor het nemen van een proef met de rijstcultuur aan te wijzen.

Men had 't in den laatsten tijd in de kolonie ook nog al druk over de wenschelijkheid al of niet, om een school voor meer uitgebreid lager onderwijs uitsluitend voor meisjes in het leven te roepen. Een Statenlid beval dit denkbeeld bij het afdeelingsonderzoek aan, maar de groote meerderheid zijner collega's viel dit lid niet bij.

Omtrent het bouwdepartement gaf men den wensch te kennen dat een betere waterweg, ter verbinding van Coppename en Saramacca, in het belang vooral van de balata-industrie in het coppenamesche zou worden tot stand gebracht. Hiervoor werd een bedrag van *f* 10.000 voldoende geacht. En dan wenschte men wel te weten, hoe het nu stond met de quaestie van de electrische verlichting van Paramaribo, waarvoor de betrekkelijke post ten vorigen jare door den minister van koloniën van de ontwerp-begrooting werd afgevoerd, omdat hij 't gewenscht achtte, een onderzoek te doen instellen naar de rentabiliteit van het werk.

Ten slotte zij nog meêgedeeld dat door een lid, dat het belang van de binnenlandsche industrie verdedigde in overweging werd gegeven het invoerrecht op gemaakte kleeren, schoenen, meubelen en dergelijke belangrijk te verhoogen, maar daar wilde de meerderheid, die geen al te hoogen dunk bleek te hebben van de binnenlandsche nijverheid niet van weten. Weg met het protectionisme, leve de vrijhandel is daar de leuze, zoodat de heer Harte als hij met de Koloniale Staten moest arbeiden in stede van met de Kamers heel gemodereerd zijn tariefplannen aan kant zou kunnen zetten.

Onder de inkomsten der kolonie kwam in 1903 nog een bedrag van *f* 6254.30 aan invoerrecht op suiker voor. Veel is dat niet, maar in evenredigheid met de ingevoerde hoeveelheid suiker toch nog te veel, volgens de brusselsche suikerconventie. Het voor Suriname bestaande recht van *f* 10 per 100 KG. ingevoerde suiker, maakt het surinaamsch product, ingevolge de bepalingen dier conventie, tot premie-genietende suiker, waarvan in de landen, die de overeenkomst hebben getroffen of tot die overeenkomst zijn toegetreden, een speciaal recht wordt geheven, terwijl invoer voor de engelsche markt geheel voor haar zou zijn uitgesloten.

Om deze surprise aan de surinaamsche suiker, die toch al moeilijke tijden beleeft, te besparen heeft de gouverneur Lely aan de Koloniale Staten een ontwerp-verordening ingediend, tot verlaging van het invoerrecht op suiker van *f* 10 per 100 KG. op of beneden een bedrag van 6 franken (± *f* 2.85) per 100 KG. geraffineerd en op of beneden een bedrag van 5,5 frank (± *f* 2.61) per 100 KG. van alle andere suikersoorten; waardoor de surinaamsche suiker niet meer 't verwijt kan treffen, dat zij door middel van een premie ten koste van andere mooi weer tracht te spelen.

Er is haast bij, zei de gouverneur in zijn memorie van toelichting op het ontwerp tot de Staten, die zeker wel niet zullen nalaten om aan het verzoek om spoedige afdoening te voldoen.

## Van Vreemde Koloniën.

**De koloniale pers in Frankrijk en in de koloniën**. In den loop dezer maand zal het fransch koloniaal congres van 1904 worden gehouden. De heer Charles Lemire, van wiens hand in de *Dépêche Coloniale* zeer lezenswaardige opstellen op fransch koloniaal gebied verschijnen, zal den 28en dezer aan het bureau der IIe sectie van genoemd congres, die aan de koloniale pers zal zijn gewijd, een rapport over het in hoofde dezes genoemde onderwerp aanbieden.

Wij nemen van dit rapport 't volgende over uit de *Dépêche Coloniale*, waarin het nu reeds in extenso werd opgenomen:

*Evolutie der koloniale pers.* Evenals dat met de natiën het geval was, die op koloniaal gebied uitbreiding zochten en feitelijk zoowel als in geestelijk opzicht eene evolutie zagen tot stand komen, heeft de pers, het noodzakelijk orgaan en een der werktuigen voor die uitbreiding, verschillende phasen doorleefd, moeilijk eerst, maar steeds nuttig, voordat zij tot de evolutie geraakte, die thans gelukkig hare vervulling nabij is; zij heeft dus een geschiedenis. Wij zullen die niet schrijven, om ons niet op te houden met wat in het verleden ligt. Wij willen bovenal het heden en de toekomst beschouwen en de rol aanwijzen, die voortaan voor haar is weggelegd.

*Categorieën van koloniale organen.* De organen, die zich met koloniale onderwerpen bezig houden, zijn in vier categorieën te verdeelen: 1e de bladen in de koloniën; 2e de koloniale bladen in Frankrijk uitgegeven; 3e de maandelijksche bulletins der Aardrijkskundige en koloniale genootschappen, de revues; 4e de parijsche en provinciale bladen, die zich met de koloniale vraagstukken bezig houden.

ad 1o. Men heeft wel eens gezegd dat de Spanjaarden in de koloniën begonnen met een kerk te bouwen, de Engelschen met een bank, terwijl de Franschen vòòr alles voor een café zorgden. Men zou wat de laatsten betreft er nog aan toe kunnen voegen, dat zij ook nimmer vergaten een blad op te richten. De oudere zoowel als de nieuwe koloniën zijn in dit opzicht niet te kort geschoten. Er zijn er zelfs te veel bladen. Het is niet om er hun hier een verwijt van te maken, maar het moet toch worden gezegd dat de klip niet is kunnen omzeild om er locale blaadjes van te maken, die hunne kolommen met locale polemieken vullen. Velen zijn maar al te dikwijls tegen personen te velde getrokken, waarbij zij het locaal gezag veel te scherp aanvielen, waardoor zij het gezag der bestuurders schaadden, zonder dat ze begrepen, dat het voortdurend op een zelfde aanbeeld hameren en de onbillijke of beleedigende toon hunner aanvallen nog veel meer de waarde van hunne geschriften dan het prestige van het bestuur en van den franschen naam verminderden.

Waarom niet het voorbeeld der engelsche publicisten gevolgd?

Er zijn in Engelsch Indië bladen, die door Engelschen, en andere, die door inlanders geredigeerd worden. Het behoeft niet te worden gezegd, dat de engelsche publicisten als regel hebben aangenomen, om nimmer den persoon van het hoofd van den staat, noch dien van zijn vertegenwoordiger in de kolonie aan te vallen. Wij zouden eveneens moeten doen. Bovendien onthouden de engelsche redacteurs zich zorgvuldig van critiek op of afkeuring van de handelingen der openbare macht. Zij laten dat over aan de inlandsche bladen. Zonder nu zoover te gaan, is het zeker dat verscheidene bladen in de koloniën er op zouden vooruitgaan, zoo ze in hunne opmerkingen wat meer gematigd en minder scherp waren.

Voegt men daar nog bij dat deze bladen geruimen tijd na hunne verschijning in Frankrijk komen, hier weinig abonnés hebben, slechts door enkelen gelezen worden, en met de moederlandsche bladen niet anders dan in ruilverband staan, dan zal men begrijpen dat zij in Frankrijk slechts weinig kunnen uitwerken.

Wat de koloniën betreft zou de uitwerking veel grooter kunnen zijn, indien de hiervoren aangegeven verbeteringen werden aangenomen en vooral indien hun inlichtingendienst met betrekking tot Frankrijk, de andere koloniën in het buitenland wat minder gebrekkig was. De koloniën geven jaarlijks belangrijke sommen voor dien dienst uit. En hoe wordt die uitgevoerd?

't Is genoeg wanneer men de, in de bladen opgenomen telegrammen leest. Men vindt er, bijvoorbeeld, ernstige en niets beduidende berichten dooreengemengd, zooals:

ADVERTENTIËN.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 9, Vrijdag 13 Mei 1904.

„Het voor de verdediging van Indo-China aangevraagd crediet is toegestaan. — De koning van België heeft te Parijs een automobiel gekocht, . . enz.”

Het geneesmiddel zou te vinden zijn in een koloniaal informatie-bureau, waarvan we hieronder zullen spreken.

ad 2e. Sedert vijf en twintig jaren bestaan er koloniale bladen in Frankrijk. Zij zaten goed in elkaar. De inlichtingen werden uit goede bronnen geput. Hunne opmerkingen waren juist en helderziend. En toch ontbrak er iets aan, zij predikten voor bekeerden. Zij werden niet anders dan door ingewijden gelezen.

Het kleine aantal lezers maakte het bezwaarlijk de exploitatiekosten er uit te halen, die in omgekeerde reden met het aantal abonnementen stegen. Voorts konden zij hun taak niet vervullen door om de veertien dagen of wekelijks te verschijnen. Zij moesten tot een dagelijksche uitgave overgaan, om aan de nieuwe behoeften te voldoen. Daarbij deden zich de volgende moeilijkheden op. In de eerste plaats kostte het moeite om de noodige fondsen bijeen te krijgen en een voldoend aantal abonné's aan te werven; terwijl in de tweede plaats de noodzakelijkheid om zich tot het gebied der koloniale onderwerpen, met uitsluiting van het allerlei, theater-, sport-, beurs- en modenieuws, te bepalen geen gering te schatten bezwaar opleverde. Bovendien brachten de buitensporige eischen van den fiscus er het hunne toe bij om het dezen bladen moeilijk te maken hun abonnentental in de koloniën uit te breiden. En nu stelt men zich weer voor om de uitgevers van periodieke geschriften door een patentbelasting te treffen.

Al deze bezwaren hebben echter niet kunnen beletten dat verscheidene belangrijke koloniale persorganen zich van weekbladen tot dagbladen hebben opgewerkt.

ad 3. Er bestonden ook koloniale revues en bulletins der talrijke aardrijkskundige en andere genootschappen, die werden opgericht. De kosten dezer uitgaven werden door de contributiën der leden gedekt. Maar deze uitgaven zijn maandelijksche. De feiten werden dus eerst geruimen tijd, nadat ze voorvielen, meêgedeeld. Het publiek had behoefte om sneller ingelicht te worden. Wanneer de feiten in het openbaar moeten worden besproken, is het noodzakelijk dat het oordeel daaromtrent gevestigd is. Deze wetenschappelijke organen konden niet voldoen aan den eisch, om het dagelijksch nieuws op koloniaal gebied te leveren. Van daar de noodzakelijkheid om afgescheiden daarvan een dagelijksche koloniale pers in het leven te roepen. De poging is moedig en met succes gewaagd. De koloniale organen zijn zelfs tot groote geïllustreerde bladen geworden.

ad 4. De fransche dagbladen, te Parijs en in de provinciën, hebben geruimen tijd een onwillige houding tegenover alles, wat op de koloniën betrekking had, aangenomen. Zelfs toen de koloniale expansie als aanloopje diende voor de politieke partijen, durfden zij zich niet in het gedrang te wagen. Er bestonden genoeg redenen voor die houding: het publiek moest niets van die quaestiën hebben. Het was er bang voor. Toen ik er met welberaden dagblad-directeuren over sprak, antwoordden ze mij: „Wat er aan te doen? Wanneer de lezer een koloniale rubriek ziet, slaat hij die over en zegt zelfs ook wel zijn abonnement op”.

„Dat komt, hervatte ik, omdat gij hem ongenietbaren kost voorzet. Dien het hem smakelijk voor, dan zal hij het verslinden, het verteren en er den smaak van beet krijgen.”

*Opvoedende rol der pers.* Men begreep toen, dat er een heele opvoeding noodig was en wel in de eerste plaats die der publicisten zelven, van wie de opvoedende kracht voor de lezers en daarmeê ook voor het jonge geslacht moest uitgaan.

Weinige onzer groote dagbladen beschikten over deskundig personeel. De gewone redacteurs moesten er niets van hebben, omdat ze zoo weinig van de zaak zelve wisten. Zij waren bang zich te vergissen, Miquelon voor een persoon aan te zien en een antwoord te geven als die afgevaardigde, die toen er van de engelsche plannen ten opzichte van Mascate sprake was zeide: „Laten wij ons niet in de macedonische aangelegenheden mengen.”

Sedert nu ongeveer tien jaren zijn koloniale deskundigen aan de groote dagbladen verbonden en hebben zij de taak op zich genomen, om de lezers op te voeden voor de koloniale idee. De directeuren hebben correspondenten naar onze koloniën en naar verschillende punten van den aardbol gezonden. Het bestuur van Indo-China en het ministerie van koloniën hebben, door het verleenen van subsidiën, aan ongeveer vijftig publicisten en leden der jury van de tentoonstelling te Hanoi het reizen en het verblijf in het Verre Oosten gemakkelijk gemaakt. De chineesche oorlogen hebben sedert 1894 tal van ingenieurs, officieren, ambtenaren en kunstenaars hierheen getrokken. Indo-China verleent jaarlijks gastvrijheid aan tooneel- en opera-gezelschappen. Dat was 't zonder twijfel, wat Marcel Prévost in April 1903 inspireerde, toen hij schreef dat het de vrouwen waren, die in Frankrijk propaganda maakten voor den smaak voor de koloniën.

Dan hebben zich in de Kamer en in den Staat koloniale groepen gevormd. Commissiën werden in het parlement ingesteld voor de buitenlandsche en koloniale aangelegenheden. Groote leeningen werden uitgeschreven. De economische periode deed hare intrede; overal eischte men het tot ontwikkeling brengen onzer bezittingen, in Indo-China, West-Afrika en op Madagaskar. De koloniale belangen verkregen een politiek, economisch en financieel karakter en smolten samen met de fransche belangen. Van af dat oogenblik moest men met talrijke belanghebbenden rekening houden en was het zaak den pas te versnellen.

Dat was te meer noodig omdat in het fransche parlement ongelukkig genoeg 't geen gebruik is om, zooals in het engelsch parlement, telkens als de feiten er toe leiden den betreffenden minister om inlichtingen te vragen. De fransche regeering blijft dus stom en opent den mond tot spreken slechts ééns in het jaar en dan nog laat, in algemeene en ongenietbare bewoordingen, bij gelegenheid van de begrootingsdiscussiën. Men ziet dus dat de rol der pers een overheerschende en dagelijksche behoort te zijn. Nu zij voorzien is van een staf van deskundigen, zou zij wat minder plaatsruimte moeten afstaan aan al die dagelijksche berichten over wedrennen en sport, theaters, groote en kleine salons, en aan hare voornaamste rubrieken over Frankrijk en den vreemde, er eene moeten toevoegen over de fransche koloniën.

De evolutie heeft een aanvang genomen en vele organen hebben met den sleur gebroken, zoo te Parijs als in de provincie, en zoowel groote dagbladen als de zoogenaamde kleine, die echter op een groote oplaag kunnen wijzen. Dat is een teeken ten bewijze, dat de dagbladen de belangrijkheid beginnen in te zien van de nationale en koloniale rol, die voor hen is weggelegd.

*Belangrijkheid van de rol der koloniale pers.* Het is niet voldoende om de feiten te vermelden. Men behoort ze te commenteeren om de openbare meening voor te lichten. Het laat geen twijfel, dat indien de groote pers deze schoone rol had begrepen en de noodige voorlichting had kunnen verschaffen, zij de openbare meening zou hebben wakker geschud tegen het prijsgeven van Egypte in 1882 en ten opzichte van nog zooveel meer.

*Samenwerking.* De verdediging der fransche belangen vereischt dus dat de groote bladen in het moederland meer dan tot dusver het geval was samenwerken met de bladen in de koloniën en aan de, hierop betrekking hebbende quaestiën hun steun verleenen.

*Een koloniaal persbureau.* Wij weten wel dat in Frankrijk al van speciale organen op koloniaal gebied zijn opgericht, de publicatiën van het Office Colonial, van de Union Coloniale, van aardrijkskundige en koloniale genootschappen, revues en bulletins van Afrika, Azië en Madagaskar. Al deze geschriften richten zich tot het groote publiek, doch niet tot het volk. Het volk, de natie, dat zijn de departementen, dat zijn de 30,000 gemeenten. Wie bedient nu die gemeenten? Dat is de moederlandsche pers.

In de koloniën ontvangt men de bladen om de veertien dagen. Het is moeilijk om zoo maar dadelijk uit een heel paket uit te visschen wat wel en wat niet van belang is voor de kolonie. De Engelschen, altijd practisch, hebben al lang gezorgd voor speciale uitgaven voor elk deel der wereld. Die uitgaven worden even voor het vertrek van de mail geredigeerd en dan als Outward Mail of Homeward Mail naar de betreffende kolonie of naar het moederland gezonden. Op die wijze blijven moederland en koloniën op de hoogte van alles, waarin zij belang stellen zonder onnoodig tijdverlies te veroorzaken.

Het is dus m. i. noodig dat te Parijs, met vertakkingen in de groote havenplaatsen, een Koloniaal Persbureau of Speciaal agentschap voor koloniale informatiën worde opgericht.

Honderden provinciale bladen zijn bereid om de berichten en inlichtingen op te nemen, die hun door dat bureau zouden worden verschaft. Die inlichtingen moeten worden verkregen uit de bladen in de koloniën en door middel van door het bureau aan te wijzen correspondenten. Een dagelijksche fransche telegraafdienst zou in het leven moeten worden geroepen, waarvan de kosten door de koloniale en de fransche pers zouden worden gedragen, gesubsidieerd door de koloniën.

Voor deze organisatie zou 't tot een overeenstemming moeten komen om over de wegen en middelen te beraadslagen. Het koloniaal congres van 1904 zou er het voorstel toe doen en dat aan alle persvereenigingen en aan alle fransche koloniale besturen aanbieden. De steun van het ministerie van koloniën zal wel niet te vergeefs worden ingeroepen voor een ontwerp, waarvan de uitvoering zoowel aan de koloniën als aan het moederland zou ten goede komen.

---

## Vervolg der oorzaken van den achteruitgang van den Javaan en de middelen om dien te stuiten.

### Bibit.

Naast een slechte bewerking van den bodem en een totaal gemis van deskundig toezicht, is het gebruik van slechte bibit een van de groote oorzaken van het mislukken van den rijstoogst. Zooals ieder weet, verkoopt de Javaan na den oogst zijn padi en denkt er niet aan om wat te reserveeren voor zaadpadi. Is het opnieuw tijd geworden voor het aanleggen van de pinians, dan gaat hij pas pikeren, hoe hij aan bibit moet komen. Kan hij op ondernemingen in de buurt werken, dan doet hij dit voor eenige dagen, tot dat hij voldoende voor dit doel bijeengegaard heeft. Kan dit niet, of heeft hij er geen lust in, dan komt hij bij rijke dessagenooten, Chineezen, Arabieren, enz. ook wel terecht, b. v. 1 amat leenen en 3 amat na den oogst terug; dat is dus 300 pct. in 5 maanden, of 720 pct. 's jaars. Voor dat hij die bibit krijgt, gaat er met remboeken lange tijd heen, en als hij eindelijk slaagt op welke wijze dan ook, is de beste tijd van pinians aanleggen voorbij. Dit is ook een hoofdoorzaak van het mislukken van de cultuur. Er is maar één maatregel, die uitkomst in dezen kan geven, d. i. de verstrekking van bibit moet een zorg worden der regeering.

Het fiasco van de bank van beleening te . . . . gemaakt, heeft aangetoond, dat wij die richting niet op moeten. Geen enkele Javaan zal zijn padi beleenen tegen f 1.25 de pikol als hij die in de Chineesche kamp verkoopen kan tegen f 1.50. Wanneer zullen wij den Javaan leeren kennen? Zoo'n bank van leening met een Europeaan aan 't hoofd is te kakoe voor den dessaman. Hij kruipt liever in een vunzig krot van een handlanger van den Littnan (luitenant-Chinees, om zijn padi staande op het veld te verkoopen. Wij moeten dus een maatregel nemen, die hem niet uit zijn millieu rukt, waarbij hij seneng blijft en niet angstig wordt, of voor de deur blijft staan met dien dommen lach, die verlegenheid beteekent en die na een lange besluiteloosheid eindigt met een „ora ènak, hang, noeleh wai.”

Deze trek van onrust kan men, mijns inziens, maar op éóne wijze verdrijven en dat is door verstrekking van bibit en massa. Voor alles is geld noodig, en dit wordt op de volgende wijze verkregen: Het gouvernement koopt eerste soort zaadpadi op, b.v. voor f 1.50 de pikol, en verkoopt die aan de bevolking voor f 2.—, dan is het toch nog 270 % goedkooper dat bij diverse woekeraars. Van de winst op die padi wordt in elk district gebouwd een flinke goedang, die geadministreerd wordt door een mantri goedang op een flink tractement. Deze schuren staan onder toezicht van een ambtenaar, b. v. in elke afdeeling één.

Is de tijd van zaaien daar, dan wordt een geheele dessa opgeroepen om bibit te ontvangen. Zonder uitzondering moet elke dessaman, al is hij nog zoo rijk, die bibit aannemen. Ieder ontvangt een quantum, evenredig aan de uitgestrektheid van zijne sawahs. De dessa-politie in 't bijzonder, en de geheele dessa in 't algemeen, is verantwoordelijk (tangoeng rèntèng) voor de richtige teruggave van het geleende. Doordat alle voor elkaar verantwoordelijk blijven, en niemand graag belast wordt met teruggave van iets, dat een ander opgemaakt heeft, geeft deze atoeran de meeste zekerheid, dat het geleende terug wordt gegeven.

De uitreiking van die bibit geschiede zoo eenvoudig mogelijk in tegenwoordigheid van den wedono, door den mantri-goedang, volgens den dessastaat van het district. Natuurlijk zullen zich dadelijk, na ontvangst van de padi, alle mogelijke kwade practijken voordoen. Hier is het een petinggi, die van ieder een deel der padi eischt, daar brengt een desaman zijn aandeel bij John Chinaman of in de kit, doch daar zijn dingen, die men niet kan voorkomen. Men bepale, dat ieder die niet op tijd zijn kweekbeddingen geplant heeft, een zware straf, b.v. drie maanden krakal, krijgt. Degeen die zijn plicht doet, zal wel nooit voor zoo'n feit gestraft worden; en voor den bangsat, die zich stoort aan God noch gebod, is het noodig, dat hem voor eens en voor altijd geleerd worde, dat hij werken moet, om zijn gezin te onderhouden. De winst, die op de padi gemaakt wordt, is ruim voldoende, om alle uitgaven te dekken. Men neme om te beginnen een proef in één district in elke residentie, en bij slagen breidt men dien maatregel uit over de geheele afdeeling, en gelukt ook die proef, dan voert men haar in over de geheele residentie. De ambtenaar-magazijnmeester controleert de mantris goedang.

De padihandel, met zaakkennis gedreven, is zoo winstgevend, dat van een verlies nooit sprake kan zijn.

### De Veestapel.

De achteruitgang v/d. veestapel op Java is reeds door zooveel pennen beschreven, dat schijver daarover niet wil uitweiden. Laat ons echter de oorzaak nagaan van den vreeselijken omvang, dien de ziekte plotseling kan aannemen en de gevolgen van zoo'n ramp blootleggen. De hoofdoorzaak dat veeziekte zich in korten tijd zoo kan uitbreiden is, dat de Javaan, uit vrees voor afmaking van zijn beest, de ziekte voor het bestuur verzwijgt. Men schaffe dus het afmaken van zieke ploegbeesten af, stelle daar voor in de plaats het observeeren van de bewuste dieren in daarvoor bestemde loodsen. Daar wordt het gemedicineerd en zoo 't geval ongeneeslijk is, laat 't dan zijn natuurlijken dood sterven. Sterft zoo'n beest, geef den eigenaar voorschot om een nieuw beest te kunnen koopen, doch men straffe dan ook voorbeeldeloos streng, wanneer het geval verzwegen wordt.

Bij invoering van dezen maatregel, heeft men alle kans dat 't eerste geval gerapporteerd wordt, terwijl dat nu nooit wordt gedaan. Nu krijgt de Eur. ambtenaar eerst kennis van veeziekte, als die al overal verspreid is.

De hoofdoorzaak, o. a. de hongersnood, van de laatste groote ellenden van Grobogan was een te late voorziening in het gebrek aan ploegvee. Daaruit zien wij dat hongersnood niet zelden het gevolg is van veeziekte. En dat is ook heel natuurlijk. Geen ploegvee, geen of slechte sawahbewerking. Van daar het groote belang, gelegen in de contrôle van zieke beesten. Daarvoor zijn noodig inl. veeartsen, in elk district één, die niet anders te doen hebben dan dagelijksche tochten door de dessa's te maken en inspectie te houden over alle verdachte gevallen die zij opmerkten. Elke petinggi, die een geval van veeziekte in zijne dessa verzwijgt, worde ontslagen.

Den inlandschen veearts geve men eene goede opleiding, bijv: op de dokter-djawa-school, zoodat hij gewone ziektegevallen onder het volk in de dessa kan behandelen. Bij hem worden medicijnen gedeponeerd, zoodat elke dessaman wete, dat hij daar gratis terecht komt. Zijn hoofdwerk is den veestapel te controleeren en verder de behandeling van eenvoudige ziekten onder de bevolking. Nu moet de dessaman naar den wedona om medicijnen en daar heeft hij een broertje aan dood.

Men geve de inl. veeartsen een redelijk tractement, anders verkoopen zij de medicijnen. Voorzeker zal de aanstelling van zooveel veeartsen groote kosten met zich sleepen, doch als men nagaat, dat op die wijze zoo goed als zeker veeziekte wordt voorkomen en bovendien de Javaan niet geheel verstoken is van geneeskundige behandeling en medicijnen, dan is het wel de moeite waard om uit te rekenen of deze maatregel niet goedkooper is, dan de padjeq van geheele districten te schenken, voorschot te geven aan geteisterde afdeelingen na veeziekte enz. Als men deze bedragen over de laatste 10 jaar eens optelde, dan zou daarvan zeer zeker een uitstekend ingericht korps veeartsen van gemaakt kunnen worden, en men is nog in 't voordeel.

Nog een enkel woord over de opleiding van den Eur. veearts. Waar moet die man kennis van karbouwen opgedaan hebben? In Nederland? De meeste bekennen dan ook gulweg hun onkunde, wat betreft bestrijding van ziekten onder de karbouwen. Zooals met alle speciale betrekkingen in Indië, hebben de veeartsen een kolossale particuliere praktijk, waarmee zij schatten verdienen, terwijl zij het doel waarvoor zij bestaan, de contrôle van den veestapel van den Javaan, over het hoofd zien, omdat zij er geen tijd voor hebben. Het korps is te klein. Rembang en Djapara bijv. hebben één, zegge één veearts. Vertel dat eens in Holland, dat over een uitgestrektheid van vijf provincien bijv. slechts een veearts is, dan gelooven zij U niet. Is het te verwonderen dat veeziekte zulke zware klappen aan den veestapel kan toebrengen?

De veearts moet in Indië eerst een cursus doorloopen voor Indische ziekten. Waarom hier geen opleiding van veearts? Dan krijgt men met taal vertrouwde personen die even wetenschappelijk opgeleid kunnen worden als in Europa.

Geen goed corps Eur.- en Inl. veeartsen, geen beperking van veeziekte tot eenige gevallen, en als gevolg hiervan: achteruitgang van den veestapel wat beteekent: een knak voor den landbouw en het begin van hongersnood.

Tot veredeling van het ras deponeere men in elke dessa een prachtige dekstier. Elke dessaman mag hiervan gebruik maken. De petinggi is belast met het onderhond, en mag geen dekkosten in rekening brengen. Dit worde in den beginne op koempoelans herhaaldelijk meegedeeld. Door tentoonstelling wekke men de belangstelling van de bevolking op, en men love flinke prijzen uit voor de mooiste exemplaren, door dekking verkregen.

In den beginne zal men veel moeite hebben om den Inlander een begrip te geven van het groote belang van goed fokmateriaal, doch de Preanger heeft bewezen, dat met goeden wil veel tot stand te brengen is.

Hiermee heeft schrijver de voornaamste oorzaken van het verval van het Javaansche volk weergegeven, en de middelen aan de hand gedaan om hierin verandering te brengen.

Tot goed begrip van de zaak zal hij hieronder nog een kort overzicht geven van de voornaamste punten.

1. De organisatie van ons B. B. moet een algeheele verandering ondergaan. Het landbouwbedrijf moet onder een landbouw-departement komen en alle ambtenaren, die hierbij ingedeeld worden, ontvangen een landbouwkundige opleiding. Als eerste eisch stelle men voor deze categorie: kennis van de taal.

De opleiding in de landbouw-klasse hebbe alleen plaats te Buitenzorg aan de landbouwschool.

2. Strenge maatregelen neme men tegen roofbouw.

3. Flink neme men de bemesting ter hand. Onder geen enkel motief geve men vrijstelling hiervan.

4. De inl. ambtenaren B. B. geve men een voldoend inkomen en men steune hen zooveel mogelijk met plaatsing hunner familieleden, mits deze het ten volle waard zijn. De opleiding hunner zonen worde een staatszorg en geschiede kosteloos. Niemand kome voor eenige betrekking in aanmerking, indien hij niet een diploma van de hierbovenbedoelde opleidingsschool kan overleggen. Hierdoor wordt voorkomen, dat b.v. de zoon van een regent, die niet heeft willen deugen, van magang aangesteld wordt tot asistent-wedono, waardoor het lot van duizenden in handen zou komen van een aristocratischen bandiet.

5. Groote zorg worde besteed aan de reboiseering van kaalgebrande en verwoeste bergruggen. In alle djoerangs plante men bamboe. Door een en ander trachte men de bronnen een grooter capaciteit te geven.

6. Door oprichting van een bekwaam corps mantries-oeloe, make men de dessa-irrigatie volmaakt.

7. De overbevolking in een streek were men door een practische verplaatsing van geheele dessa's naar tot nu toe onbewoonde streken.

8. Zoo noodig voere men overal in het communaal bezit met vaste rechten op den grond (norowito matok.)

9. Men zette den kleinen man niet meer in een glazen kastje, en verge van hem, dat hij hard werke; doch wake er ook voor, dat hij daarvan zelf de vruchten plukt.

10. De waterrechten van elke dessa stelle men vast in het Staatsblad.

11. De Oostmoesson-sawahbewerking schaffe men af, en een doelmatige aanplant van polowidjo moet met kracht ter hand genomen worden.

12. De regeering bepale dat elke onderneming, gedreven op gehuurde gronden, haar eigen ressort heeft, waardoor strijd om gronden en water met al den aankleve van dien tot de onmogelijkheid behoore. Een minimum huurschat, door de onderneming te betalen, worde vastgesteld.

(*Slot volgt.*)

---

## Boekbeoordeeling.

Wij ontvingen van de Zendingsdrukkerij te Ermelo ter bespreking een, naar het duitsch van Dr. Med. R. Fisch bewerkte populaire beschrijving van „Malaria (met) aanwijzingen ter voorkoming en behandeling.”

Gaarne sluiten we ons, na lezing van het boekje, bij het inleidend woord van den heer J. F. Blom van Geel, arts te Utrecht, aan, waar deze het volgende opmerkt:

„De vertaler deed, geloof ik, een goed werk .... De malaria toch, zooals die in vele streken der aarde, maar vooral in de tropen voorkomt en daar vele slachtoffers maakt, omdat men haar oorsprong en haar wezen niet kende of verkeerd beschouwde, deze malaria heeft zich in den laatsten tijd in zoo'n geheel ander licht aan ons voorgedaan, wat betreft ontstaan, ontwikkeling en besmettelijkheid, dat daardoor als van zelf een andere en betere wijze van bestrijding en voorkoming noodzakelijk werd.” Dit alles wordt in dit boekje eenvoudig en duidelijk uit een gezet, zoodat het verstaan kan worden door den ontwikkelden leek, niet-medicus, want het is geschreven, zooals op 't titelblad van 't oorspronkelijk werkje staat, voor zendelingen, kooplieden en beambten.

Den inhoud moeten wij, met leekenverstand, natuurlijk geheel voor rekening van schrijver en vertaler laten, waar b. v. voor de preventieve behandeling met kinine een geheel andere theorie wordt gehuldigd, dan door Ross en andere specialiteiten op dit gebied wordt voorgestaan.

Dr. Fisch stelt hiervoor den regel dat in malariastreken ter voorkoming van malaria enz. ter vermijding van het uitbreken der zwartwaterkoorts na een *ruimere* toediening van kinine, ieder volwassene, als het eenigszins mogelijk is ook elke vrouw, minstens om de 12 dagen één gram kinine in eens moet innemen. Hij is echter tevens overtuigd, dat men hetzelfde bereikt door om de 4 dagen 0,8 gram kinine te gebruiken.

Of dit boekje nu nog, b. v. voor West-Indië, aan een bepaalde behoefte voldoet meenen wij te mogen betwijfelen, waar reeds door het surinaamsch bestuur een prijsvraag werd uitgeschreven voor een populaire verhandeling over de malaria en de prijs toegekend aan onze zaansche malaria-specialiteit.

Wat we echter in dit boekje missen dat voor de volledigheid niet had mogen ontbreken, is het een en ander over voeding en leefregelen in het algemeen, waardoor de tijdelijke en ook vaste bewoners van tropische landen zich minder bevattelijk voor daar voorkomende ziekten en dus ook voor malaria kunnen maken.

---

Van den redacteur van de Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië, ontvingen wij onderstaand bericht met verzoek om plaatsing in ons blad. In het belang van den nuttigen arbeid voegen wij eene aansporing aan onze lezers daarbij om tot het vervolledigen van dit standaardwerk voor O. Indië mede te werken.

Eene opmerking die voor de hand ligt is te maken op den titel. Wij zouden *Encyclopaedie van Ned. Oost-Indie* daarvoor beter vinden.

### Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië.

„Zoowel in het voorbericht tot het eerste als in dat van het tweede deel der Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië, heeft de redactie aan de gebruikers van het werk toezending verzocht van aanvullingen en verbeteringen, om deze eene plaats te geven in het supplement. Dankbaar erkennende dat door sommigen aan dit verzoek welwillend voldaan is, vindt de redactie, nu het werk zijne voltooiing begint te naderen, aanleiding om nogmaals te vragen aan allen die in de Encyclopaedie belang stellen, in en buiten Nederlandsch-Indië, om toezending van al zulke opmerkingen die den inhoud kunnen verbeteren en aanvullen. „Alleen door zulk eene algemeene medewerking — schreef prof. van der Lith bij het verschijnen van deel II — kan de Encyclopaedie worden wat zij behoort te wezen, en naderen tot het ideaal waarnaar de redactie ernstig streefde, maar dat bij een eerste bewerking eener zoo omvangrijke stof onmogelijk geheel bereikt kan worden.”

JOH. F. SNELLEMAN.

Rotterdam, Willemskade 26.

---

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

**Tijdschrift voor het Binnenl. Bestuur. April 1904.**

J. L. van Gennep: De rietbranden in de afdeeling Kraksaän en hunne oorzaken. — Behandeling van wegen met teeroplossing. — Tweede jaarverslag van de Vereeniging Soekapoera Hulp-, Spaar- en Landbouwcredietbank. — Mondelinge behandeling van de Indische begrooting voor 1904. Departement van Binnenlandsch Bestuur, [vervolg]. — Varia: Java's inzinking door C. J. Hasselman. — Bestuurscontinuïteit. — Maïscultuur in Noord-Italië.

**Tijdschr. van het Bat. Genootschap. 1904. Afl 1 en 2.**

J. E. Jasper: Inlandsche methoden van hoorn-, been-, schildpad-, schelp- en paarlemoerbewerking (met platen en figuren). — H. D. H. Bosboom: Een buitenverblijf of „thuyn” nabij Batavia in de 18e eeuw. — J. H. Bissink: Het pepadonwezen en zijne attributen in verband met de oude staatkundige indeeling in marga's en het huwelijks- en erfrecht in de afdeeling Toelang Bawang der Lampongsche districten. — P. E. Moolenburgh: Extract uit een verslag der Noord-Nieuw-Guinea-expeditie. — Dr. Ph. S. van Ronkel: Over de herkomst van enkele Arabische bastaardwoorden in het Maleisch.

**Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Maart 1904.**

Practische middelen ter verhooging van het productief vermogen onzer riet- en tabaksvelden, door Practicus. — J. E. Jasper: Indische planten met geneeskrachtige eigenschappen. — G. J. Dammers: Tabak onder Schaduw. — C. H. O. M. von Winning: Dertig jaren kina-markt in woord en beeld. — De accountant. — Productieprijzen in Februari 1904. — Geld- en wisselmarkt, vracht en assurantie. — Europeesche houtmarkt. — Pers-overzicht.

---

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 20 Mei | 3 Juni | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 13 Mei | 27 Mei | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 17 Mei | 31 Mei | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 20 Mei | 7 Juni | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 14 Mei | 28 Mei | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 20 Mei | 3 Juni | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 23 Mei | 6 Juni | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Mei | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 17 Mei | 31 Mei | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 24 Mei | 7 Juni | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.
(Teneriffe.)

Sonthampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av

ADVERTENTIEN.

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

# P. Happel Jr.
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

# WIELRIJDERS.

Voor u koopt een
***Rijwiel of Banden,***
bezoekt eerst **Prinsegracht No. 4.**
Nieuwe Rijwielen van *f* 40 tot *f* 100.
Gebruikte „ „ „ 20 „ „ 40.
Met Freewheel *f* 5 en *f* 10 meer.
Echte Contin. Buit.-band *f* 6.— } 1 jaar
„ „ Bin.-band „ 2.50 } garantie.
Dunlop *f* 0.25 meer.
Moffelen en Nickelen *f* 10.—.



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
A partir de MAI 1904
la Maison sera transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
**Gedempte Raamstraat 11-12,**
'S-GRAVENHAGE.

***Ned. Fabriek van***
**Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.**
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
**Uitgebreide Weverij en Passementfabriek**
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
**CONCURREERENDE PRIJZEN.**

# Th. A. A. SIMONIS
***34 Groenmarkt.***
**DEN HAAG** over de Prinsestraat.



**Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.**
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

# Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

Fournisseurs de la Cour.
# KOK & ZOON,
**Tailleurs,**
**VEENESTRAAT 39,**
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

# A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
**Thee- en Presenteerbladen,**
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
**'s-Gravenhage, Hoogstraat 15**

# NIJMEGEN.
„UNITAS"
**Bureau van Administratie.**
Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

**Prijs per jaargang *f 4.-.* Los nummer franco na inzending van *f 0.50.***

Wie veel **Naamkaartjes** noodig heeft richte zich tot de
**Boekdrukkerij van R. M. SMITS te Middelburg.**
De prijs is ***60 cents*** per ***100*** stuks in etui, fraai ivoor karton, keurige letter.
FRANCO Toezending. Monsters op Aanvraag.

TELEF. 83.
Bericht van ontvangst der nieuwe
VOORJAARS- EN
ZOMERSTOFFEN.
***SACHS & Co.,***
**Lange Poten 2-4,**
***DEN HAAG.***
De ateliers onzer Kleermakerij staan onder leiding van een bekwaam Weener Coupeur.

# C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
**Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden**

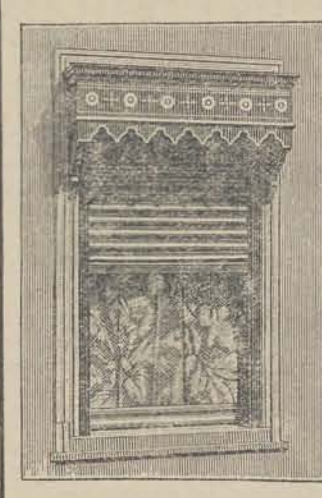
# Echt Chineesche Thee,
**speciaal aanbevolen aan Indische familie's.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**



# HEINEKEN's
**(Oudste) Glazenwasscherij**
**Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.**
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

# Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seizoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

# RAJAH-THEE
de **Nationale Thee** bij uitnemendheid, is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.
**Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond.**
in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.
Luxe-blikken à 2 1/2 ons 75, 60 en 50 cts.
**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

**Vraagt** **Uw Leverancier**
**de bekende** **Groenten, Soepen,**
**Sauces en** **Zuren van de Firma**
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

# S. SPIJER & Co.
**Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten, Horloges, enz.**
**Specialiteit in Oud-Hollandsch Zilver.**
Groote sorteering Tafelzilver.
**Uitgebreide collectie in gouden Trouw- en Verlovingsringen.**
**Ateliers voor het zetten van Diamanten enz.**
**Spuistraat 26, Passage 59, Schoolstraat 7,**
***'s-GRAVENHAGE.***

Stoomvaart-Maatschappij
# „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Lawoe** | 28 Mei | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Juli |
| **Ardjoeno** | 11 Juni | 23 „ | 28 „ | 17 „ | 19 „ |
| **Goentoer *** | 25 „ | 7 Juli | 12 Juli | 31 „ | 2 Aug. |
| **Merapi** | 9 Juli | 21 „ | 26 „ | 14 Aug. | 16 „ |
| **Gedé** | 23 „ | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 „ | 30 „ |
| **Oengaran** | 6 Aug. | 18 „ | 23 „ | 11 Sept. | 13 Sept. |
| **Sindoro *** | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 „ |
| **Salak** | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 Oct. |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 10. Donderdag 19 Mei 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

### Inhoud van dit nummer.



## Mededeelingen.

I. **Van de Afdeeling Utrecht en omstreken:**

A. Ondergeteekenden maken bekend dat zij zich beschikbaar stellen *tot het geven van inlichtingen betreffende het plaatsen van kinderen* uit Oost- en West-Indië, die men voor opvoeding en onderwijs naar *Utrecht* wil zenden.

Mevr. J. E. van Oeveren van Schaik,
Predikheerenkerkhof 14bis.
D. F. Romein Secr.-penm.
Wm. Barentstraat 20bis

NB. Spreekuur bij voorkeur van 11—12 v.m. Uitgez. Zon- en feestdagen.

B. Voor de leden is ter lezing aangeschaft: „Reisgids „voor Nederlandsch-Indië, samengesteld op uitnoodiging „der Koninkl. Pakketvaart-Maatschappij, door Dr. J. „F. van Bemmelen en G. B. Hooijer, herzien door „Otto Knaap."

(Beleefde verwijzing naar no. 8 van het Kol. Weekblad 2e jaarg.)

Het Bestuur.

Met 't oog op 't aftreden van ondergeteekende als secretaris-penningmeester tegen ulto dezer maand, wordt medegedeeld dat vóór 31 Mei a.s. over de nog verschuldigde contributiën van het loopende jaar zal worden beschikt.

De Secretaris-penningmeester
D. F. Romein.

Ondervolgende leden wordt beleefd verzocht mij vóór 25 Mei a.s. hun juiste adres te willen opgeven.

J. W. Th. Lichtenbelt.
A. A. Th. Sedee.
O. L. E. Rood.

De Secr.-penningm.
D. F. Romein.

**ERRATUM.**

In het stuk Boeatan van ons vorig nummer werd aan den bekenden Tangerangschen *Petit-Jean* ten onrechte de naam van *L. Jeanpetit* gegeven.

## Het keerpunt.

(*Ingezonden.*)

I.

Het was tijdens de zitting der Tweede Kamer ter behandeling van de indische begrooting voor 1903 dat het Kamerlid, de heer H. van Kol, er op wees dat het keerpunt in onze koloniale politiek was gekomen, waarna in tegenstelling met de baatzucht van voorheen aan de ethica het woord zou worden verleend.

Ook wij hebben toen met vreugde begroet de woorden van den minister van koloniën, waar deze in den loop dier zitting er aan herinnerde, dat het bezit van koloniën naast rechten ook plichten met zich brengt. Hoopvol hebben we toen afgewacht, wat deze regeering den bezittingen in Azië, aan Curaçao bieden zou om, beter dan thans helaas het geval is den strijd om het bestaan te kunnen voeren, den weg der ontwikkeling te betreden, zoolang voor die gewesten afgesloten door hen, die vóór ons waren. Teleurgesteld waren we toen bleek tot hoever deze regeering meende te kunnen gaan en o. i. gerechte twijfel maakte zich van ons meester niet aan den goeden wil, den ernst van onzen minister, maar aan diens overtuiging van bij het grootsche werk, dat hij zoo gaarne zou helpen tot stand brengen, te kunnen rekenen op den steun, de medewerking van heel Neerlands volk, aan den steun van hen, die met hem geroepen zijn de lotgevallen van dit land en zijne koloniën te bestieren.

Daar zagen we dan op het keerpunt de regeering staan, weêrhouden door partij-politiek, die het eigen belang boven dat van het algemeen stelt, aarzelend om flink weg den eenig mogelijken weg in te slaan, welke tot de welvaart der koloniën leiden moet en ons het behoud dier schoone bezittingen verzekeren, haar en ons ten zegen.

Toen kwam de 20e November 1903 in het land en in 's lands Vergaderzaal werden de woorden vernomen, alras naar alle vier windstreken verspreid en, gretig opgevangen, ten eigen bate gecommentarieerd door al wat op Neerlands bezittingen aast.

«Laten wij daarom in principe aannemen, dat er geen bezwaar zou bestaan ons te ontdoen van een deel onzer buitenbezittingen en dat in ruil van geldelijke en andere voordeelen om daardoor Java en Sumatra te redden.»

We stonden een oogenblik of we 't te Keulen hoorden donderen. Hij, van Kol, de sociaaldemocraat, voorstellende om ons in ruil o. a. van geldelijke voordeelen, te ontdoen van een deel onzer buitenbezittingen, d. i. om ons in kernachtige *Volk*staal uit te drukken, landen en volkeren aan den meestbiedende te verschacheren, hij, de man, die mee een der voorsten was onder degenen, aan wier ijveren het te danken is dat we nu eindelijk zoover gekomen waren, dat het licht, moeizaam ontstoken reeds flauwtjes glimde ook dit schijnsel in gevaar brengend van zachtkens weer te versterven.

We hebben toen getwijfeld, dat 't den spreker ernst zou wezen met het door hem geopperde denkbeeld, we meenden zijne woorden te moeten toeschrijven aan zijn sanguinisch temperament, in opstand gekomen tegen de onbevredigende maatregelen, tot welke de in uitzicht gestelde hulp zich ontpopte: maar er is nu geen twijfel meer mogelijk.

De jongste partijdag der S. D. A. P. heeft ons geleerd dat het den heer van Kol met zijn inkrimpingsvoorstel bittere ernst was niet alleen maar dat hij ook, zeker om er meerdere propaganda voor te kunnen maken, het in een voor de partij aannemelijker kleed heeft weten te steken. Want, niettegenstaande het hiervoren aan de Handelingen geciteerde voorstel de uitkomst van rijp beraad met zijne partijgenooten heette, niettegenstaande ook den 23n November ll. nog *verkoop* van een deel onzer bezittingen hem voor oogen zweefde, blijkende uit de volgende aanhaling: «De heer Pijnacker Hordijk vroeg mij, welke som denkt gij voor die eilanden te krijgen? Die vraag is natuurlijk niet te beantwoorden ....», vernam men onlangs van den heer van Kol, dat verkoop was uitgesloten, doch afstand onder zekere voorwaarden ten behoeve van de bevolking der af te stane deelen werd beoogd.

Ten zeerste meenen wij het optreden van den heer van Kol in den laatsten tijd te moeten betreuren, dat, gegeven zijne autoriteit op koloniaal gebied, slechts aanleiding kan geven tot het verloren gaan van veel wat tot nu toe reeds werd verkregen. Hoe bv het voorstel, den 20n November in de Tweede Kamer ter sprake gebracht, en waarbij geldelijke voordeelen uit den afstand van een deel onzer bezittingen noodig geacht werden, om Java en Sumatra te *redden*, te rijmen met zijn jongste uitlatingen?

Deze en soortgelijke vragen kunnen niet nalaten ontnuchterend te werken op hen, en dat zijn er velen, ook en wellicht grootendeels onder niet partijgenooten, die in den heer van Kol op koloniaal gebied onvoorwaardelijk geloofden en hem gevolgd hebben op zijn moeilijken weg, dankbaar voor hetgeen hij in het belang der koloniën heeft weten te bewerken, hij een der eersten in de rij der strijders, waar 't gold in de bres te staan voor de verdediging harer belangen, hij een der eersten om op te wekken tot belangstelling in die landen, wier lot aan onze handen werd toevertrouwd. En nu?

Inkrimping! Inkrimping, wijl van deze regeering gebleken is, dat zij, de eerste toch die van hulp sprak, niet bereid bleek om het renpaard te bestijgen, en als eenige in het veld de baan der ethica af te jagen. Maar rennen is in dit opzicht hoogst verkeerd, minstens even verkeerd als de krabbengang. En het is niet een enkele regeering of partij, waar de koloniën 't van hebben moeten, maar van heel 't volk, en nu de belangstelling van ons volk in de koloniën zich begint uit te spreken en alle krachten moeten worden ingespannen om ook zijn wil te wekken, waarvoor elke regeering, hoezeer ook door partij-belang bezeten, ten slotte buigen *moet*, klinkt luide 't wachtwoord, werkend als een koud stortbad, geheel onverwachts, na langen, moeilijken tocht: Inkrimping!

Inkrimping! Maar is 't dan zoo zeker, dat den bewoners der landen, waarvoor, zoodra er van *geleidelijke*, geen broeikas-ontwikkeling sprake is, het bordje: «Hier wonen landzaten» wordt aangeslagen, onder andere overheersching een betere toekomst wacht dan onder ons bestuur, wanneer het ons werkelijk ernst wordt om ons aan die bezittingen te laten gelegen liggen, waarvoor nu alle teekenen spreken, terwijl voor hare ontwikkeling de zoo hoog noodige factor reeds aanwezig is? De buitenbezittingen zijn rijk.

«Ook ik heb daarop gewezen, maar zij bleken dat niet te zijn voor ons. Wat hebben wij in de paar honderd jaren, dat wij ze bezitten, gedaan?» vroeg de heer van Kol bij de indische-begrootingsdiscussie van het vorige jaar.

Maar bestaat er dan geen koloniale geschiedenis meer, vragen wij, die uitwijst dat al onze bezittingen in het begin der vorige eeuw, door verovering, onder engelsch bestuur zijn gekomen, het hollandsch prestige daar een geduchten knauw heeft gekregen, zoodat in tal van streken alles weer van voren af aan moest worden opgezet onder veel ongunstiger omstandigheden dan het weleer en veelal langs den weg van tractaten kon geschieden?

Inkrimping! Er is veel daarover te doen geweest en ook veel onvruchtbaar werk daarvoor verricht. We hebben hier het oog b.v. op de serie artikelen van den kolonialen medewerker van het *Alg. Hbl.*, waarin op niet onverdienstelijke wijze daghelder wordt aangetoond, aan welke overdrijving de Altmeister der inkrimpingstheorie zich schuldig maakt om zijne theorie ingang te doen vinden, door het verkleinen van ons werk in de koloniën en met name in de buitenbezittingen. Artikelen, die hoe nuttig ook om een verkeerden indruk weg te nemen, ons geen stap verder brengen. We hebben hier ook een antagonist van dien medewerker, den schrijver van de artikelen over de koloniën in de *Controleur* op het oog, die voordurend bewijzen levert voor de stelling, dat critiek o zoo gemakkelijk is.

Een ieder, die 'n beetje aan schrijven heeft gedaan, weet, dat 't niet zoo'n heksenwerk is om zich in stemming te brengen, vooral als het 'n onderwerp betreft, dat zich wijl om maar iets te noemen humaniteit er bij te pas kan worden gebracht uitstekend daartoe leent. Wel, nu eens als Jupiter tonnans bliksemschichten werpend in het rond, dan weer als huilebalk vermomd het stokpaardje berijdend, héla houp! héla houp! Dat moet pakken! Probeert het maar eens, wie er lust toe gevoelt. Ons ontbreekt die lust. We voelen ons meer tot de kunst van opbouwen aangetrokken. Maar ze is zoo moeilijk, zoo moeilijk en zoo heelemaal geen dankbare taak. Je hebt nog kans om als je 'n steentje verkeerd legt uitgelachen te worden op den koop toe, voor al je moeite.

Inkrimping! — 't Is nu genoeg geweest! — Ge hebt gelijk, we zijn er zelven meer dan beu van, omdat we overtuigd zijn, dat wanneer de wil er maar is, ook de weg zal worden gevonden om even goed, zoo niet beter dan eenig ander volk ter wereld, van onze koloniën te maken wat zij behooren te zijn. — Oeff, wat 'n snoeverij! Dat was zoo'n bliksemschicht, maar ze deert niet, 't is maar chineesch vuurwerk.

Doe wel en zie niet om! zij nu de leuze. Hij, die op een keerpunt van zijn leven staat en den weg ten goede wil betreden, doch aan den rand van het hellend vlak, waarlangs hij half bewust, half onbewust is opgekrabbeld, nog even blijft staan voor een terugblik op het verleden, is veelal reeds ten halve verloren, hetzij dat 't oude hem machtig aantrekt, holderdebolder, kopje over, naar beneden, hetzij dat moedeloosheid hem bevangt voor den langen, moeilijken weg, die voor hem ligt, en hij zich neêrlegt op den vlakken grond, zoo even bereikt:

Inkrimping! Voor 't laatst, heusch. X.

## Multatuli.

Kort vóór ons vertrek uit het vaderland lazen wij in eene «*Penkras*» uit Oost-Indië, bij eene verheerlijking van Eduard Douwes Dekker als letterkundige, eene veroordeeling van zijn optreden in Lebak, welke zich o. i. bevreemdend nauw aansluit bij de vergoelijking van het stelsel der exploitatie van den Inlander door de almacht zijner Inlandsche Hoofden, eene strooming, die wij ook in enkele andere geschriften van den laatsten tijd ontmoetten en die ons deed denken aan de zelfgenoegzaamheid, welke *Money* door zijn boek «*How to manage a colony*» bij velen in het lage land tusschen de Noordzee en de Dollard opwekte. Sedert die loftuiting schijnt het meerendeel der Nederlanders zoo overtuigd van de onverdeelde bewondering, die iedere vreemdeling van ons Koloniaal stelsel moet hebben, dat elke afkeuring of aanmerking van uit het buitenland beschouwd wordt als een poging uit den politieken hoek om stemming te maken tegen ons kleine vaderland met zijne groote koloniën.

Waar wij nu het standpunt innemen van, bij waardeering van het goede, ook de fouten van ons koloniaal beheer niet te verbloemen, maar ze aan te wijzen, opdat men ze verbetere, ligt 't op onzen weg er hier aan te herinneren, hoe de «Max Havelaar» eene openbaring was, die wat *des Pudels Kern* betreft, moeilijk tegenspraak kan vinden. Wij waren dan ook erg nieuwsgierig, toen wij in «*L'Humanité*» een dagblad dat onder de politieke leiding van *Jean Jaurès* sedert korten tijd hier uitgegeven wordt, met groote letters «Multatuli» lazen boven een artikel op de eerste bladzijde, onderteekend *Henry de Jouvenel*. Wij wilden weten, wat die Franschman (misschien is 't een pseudoniem) te schrijven heeft over onze koloniale politiek en toen wij zijn artikel gelezen hadden, dachten wij, dat het onzen lezers niet onverschillig zou zijn er kennis mee te maken, al zijn er kleine misvattingen in, die zich echter van zelf aanwijzen.

Wij geven het, zoo trouw mogelijk vertaald, hieronder weer:

In 1856 zagen de ambtenaren B. B. op Java opeens een recht geaard man in hun midden als uit de lucht vallen, toen Eduard Douwes Dekker tot assistent-resident te Lebak benoemd werd.

Dat is toch waarlijk op zijn zes-en-dertigste jaar een aardige promotie, zei men in zijn omgeving.

Toch zag Dekker er niet tevreden uit. Hij liep rond met stug gelaat, doordringend strakkijkende oogen en blijkbaar met eene slechts moeielijk bedwongen hem steeds bij blijvende woede in de ziel. Zijne collega's kregen het land aan hem. En dit werd hoe langer hoe erger, toen het gerucht ging dat 's nachts, als de overheid in rustigen slaap gedompeld was, de arme inboorlingen, die gedurende den dag onbarmhartig waren onderdrukt, geranseld of bestolen, uit verschillende streken van het gewest door het struikgewas ongezien naar Dekker's woning slopen, waar zij zeker waren medelijden en beloften tot hulp te vinden.

Voorwaar een prachtig voorbeeld dat die Dekker gaf!

Maar de verontwaardiging steeg ten top, toen deze assistent-resident zich vermeette aan den resident mede te deelen, op hoe schandelijke wijze de Inlandsche Regent zijne onderdanen dagelijks uitzoog. Waar dorst dat lastig heer zich mee bemoeien? Wist hij dan niet dat diezelfde Regent de eer genoot den Hollandschen Resident aan Inlandsche vrouwen te helpen? Dit was immers een bizonder groote dienst bewezen aan de beschaving! Wat wilde die zedenmeester nu nog meer?

Natuurlijk luisterde de Resident niet naar Dekker en toen deze zoo koppig was om in plaats van een eerbiedig stilzwijgen te bewaren, zich tot den Gouverneur-Generaal te wenden, werd hij uit zijn betrekking ontheven, als een les tot eerbiediging der overheid.

Dekker nam daarop fier zijn ontslag en vertrok naar Holland, hetgeen het Indische gouvernement zeer verheugde.

Deze geheele geschiedenis scheen in vergetelheid begraven, totdat in 1860, dus vier jaren later, een boek uitkwam met den titel: *Max Havelaar*, dat alles haarfijn openbaar maakte. Het werk was geteekend: *Multatuli*, hetgeen zeggen wil: „Ik heb er veel onder geleden."

Duizenderlei koloniale gruwelen, werden door hem opgehaald, zooals zij hem te binnen schoten, in dat onsamenhangend geschrift, terwijl hij op sarcastische wijze vluchtig en zonder regelmaat beschrijft: een aantal schijnheilige geestelijken, oneerlijke kooplieden, gewetenlooze bestuurders en nietswaardige ministers. Achter pseudonymen als Max Havelaar en Multatuli kon voor de lontruikende Indisch-gasten Dekker echter niet lang schuil gaan. Zij, die hem herkenden, trachtten hem te vernietigen door hem een godloochenaar; het bederf voor de jeugd, te noemen. Multatuli liet allen praten. Toen begon men zijn schrijver's talent af te breken.

Ja, ja, stemde Multatuli in, het is een vreemd boek, zonder regelmaat, op effect geschreven, in slechten stijl door een onervaren schrijver, zonder talent, zonder systeem, dat geef ik alles toe!

Maar....... *de Javaan wordt uitgezogen*!

En de Max Havelaar eindigde met eene bedreiging:

Dit boek is slechts eene inleiding.

Multatuli hield woord, hij schreef nog veel meer, alles

in den geest van zijn eerste werk.

Door zijn verblijf in de koloniën en hetgeen hij daar zag, had zich zijn geest gevormd. Daar, te midden van allerlei slag menschen, die nog al eens met elkander in botsing kwamen, had hij menige ziel leeren doorgronden.

De veroveraars ontdaan van wereldsche vormen, vertoonen zich daar in al hun zelfzucht, trachten niet meer hun hebzucht te verbergen, en begeerig om hun eigenbelang zooveel mogelijk te bevorderen, onderdrukken zij het volk, dat zij konden opvoeden. In stede van het uit zijne onkunde op te heffen, weten zij juist deze te gebruiken om zichzelve met een aureool van heiligheid te omgeven, het volk eerbied en inkomsten af te persen, de wetenschap als een misdaad te doen beschouwen en leugens zoo voor te stellen dat zij als waarheden worden aangenomen, de voortreffelijkheid van enkele menschenrassen en den voorrang van enkele families daaruit als een onomstootelijk feit te doen aannemen en dit alles *beschaving* te noemen. Multatuli was op Java in dit stelsel ingewijd geworden, doch in stede van die wetenschap ten eigen bate te benutten, heeft hij haar gebruikt om de misstanden openbaar te maken, op zulk een duidelijke wijze en in zulk een onstuimigen stijl, dat alle schuldigen onwillekeurig door de waarheid er van getroffen werden. Men leze hierover de merkwaardige vertaling van Alexander Cohen zijner eigenaardige *Minnebrieven* in 1861 verschenen. Multatuli heeft aan het Oosten zijn talent in het gebruik van parabels ontleend. Iedere onrechtmatigheid heeft hij in eene gelijkenis weten te beschrijven en alle eindigen zij met het eentonig refrein: „En dit alles is tot op den huidigen dag zoo gebleven!"

Heeft Multatuli veel bijgedragen tot de verbetering en den vooruitgang der menschheid?

Men zou er aan kunnen twijfelen, zoo weinig opbouwend is hij in zijne uitingen, zelfs in de zeven dikke deelen *Ideeën*, die tusschen 1862 en 1877 werden uitgegeven, onder het grootsche motto: „Een zaaier ging uit om te zaaien".

Hij was bovenal bevreesd voor het euvel: van de eene dwaling in eene andere te vervallen, en bleef daardoor alleen afbreker. Zijn standvastigheid aan dit stelsel deed soms zijn oordeel onjuist schijnen en bracht menige nuttige poging tot weldoen aan het wankelen.

Maar toch heeft hij eene schoone toekomst helpen bevorderen, want hij heeft meer dwalingen vernietigd dan hij waarheden heeft in gevaar gebracht. Is het niet eene natuurwet dat zij, die willen trachten van den ouden boom van het sociale leven de doode takken van vooroordeel en dwaling weg te snoeien, onder den hiertoe noodzakelijken arbeid, van tijd tot tijd eene jonge loot moeten raken en mee afsnijden, soms ook het levenssap der nieuwe takken schenden.

Toen deze vertaling, met hetgeen er aan vooraf gaat, gereed was, ontvingen wij het *Koloniaal Weekblad* van 13 dezer en lazen daarin hetgeen v. H. schrijft over de voordracht van *Mme Massieu* te *Rouaan*.

Deze *conférencière* geeft als zoovelen vóór haar de indrukken weer, die zij gedurende haar reis niet dan zeer vluchtig kan hebben opgedaan, terwijl zij daarbij toelichtingen ter plaatse ontving van enkele personen, die natuurlijk aan eene vreemdelinge niet het naadje van de kous hebben gewezen en die zij naar eigen ondervinding en oordeel wijzigde. Zoo o. a. hare opmerking, dat de gedwongen cultures de Javanen zouden hebben leeren arbeiden!!

Hare loftuitingen over ons koloniaal beheer zijn wel ver beneden die van *Money* gebleven; zij wees, zooals uit het verslag van de *Dépêche Coloniale* blijkt, ook op menige wonde plek, er bijvoegend, dat thans echter een meer vrijzinnige area is aangebroken, maar toch zou de sluitzin, waaraan ook v. H. zijne eindbeschouwing vastknoopt: «..... zij zetten langzaam maar zeker hun schoonen kolonialen arbeid voort.....» aan de voor onze Indiën dikwijls zoo noodlottig gebleken zelfvoldaanheid der Nederlanders alweer voedsel kunnen geven. Wij leden van «*Oost en West*» en lezers van «*Het Koloniaal Weekblad*» behooren echter tot degenen, die diep overtuigd zijn, dat er aan dat *schoone* van onzen arbeid op koloniaal gebied nog wel wat ontbreekt en die zich daarom tot taak hebben gesteld, te trachten al meer en meer onzer landgenooten deze overtuiging te doen deelen, opdat niet alleen een krachtige, eensgezinde *wil*, maar vooral doortastende *daden*, gepaard aan de daarvoor vereischte geldelijke opofferingen zullen bewijzen, dat 't Nederland heilige ernst is, ook zijne koloniën zoo spoedig mogelijk tot welvaart te willen brengen.

Volkomen met *v. H.* instemmende, dat het op den weg onzer Vereeniging ligt, helder te doen uitkomen, dat zoodoende de arbeid, die voor Nederland op koloniaal gebied is weggelegd, niet boven zijne krachten gaat, is het toch goed er bij gelegenheden als deze, telkens aan te herinneren, dat de zoo dringend noodige krachtsinspanning, ook de *finantieele*, niet te lang op zich moet laten wachten.

„*De Indische Gids*" van Mei het artikel van van Kol in *De Nieuwe Tijd* besprekende, komt de redactie van dat tijdschrift o. a. tot het besluit, dat voor de verbetering der toestanden in Ned. Oost-Indië het geld geen hoofdzaak is, maar het vormen van goede bestuurders *het eenige noodige* is. Wij gelooven best, dat dit door de *Gids*-redactie uitstekend wordt bedoeld, maar zij weet even goed als wij, dat ook in het verledene tal van bekwame bestuurders verbeteringen hebben willen invoeren, die echter steeds op het *er is geen geld* zijn afgestuit.

Parijs, 16 Mei 1904. N. v. Z.

## Week-Overzicht.

Den 17en dezer hebben onder het voorzitterschap van hertog Johan Albrecht zu Mecklenburg de zittingen van het Institut Colonial International een aanvang genomen.

Aan de orde van den dag zijn gesteld o. a. het referaat van J. Chailley Bert over wetgeving in de koloniën, Paul de Valroger over mijnbouwwetgeving in de koloniën, J. W. Post over irrigatie in de koloniën, Froidevaux over onderricht in koloniale vraagstukken, Dr. Scharlach over belegging en organisatie van het kapitaal in de koloniën, Chatard over de financieele betrekkjngen tusschen moederland en koloniën, L. Bodio over emigratie.

Op het rapport van den heer J. W. Post, Membre associé van het Instituut, zal in ons volgend nummer doch op eene andere plaats worden teruggekomen.

De afgeloopen week heeft aan de Madoera Stoomtram-maatschappij, wier directie in haar verslag over het afgeloopen jaar reeds over de mogelijkheid van liquidatie sprak, voor het geval medewerking van obligatiehouders uitbleef om tot reorganisatie te komen, de waarschijnlijkheid eener reorganisatie gebracht daar in de jaarlijksche algemeene vergadering van aandeelhouders van den 13en dezer kon worden meëgedeeld dat er omtrent een desbetreffend plan reeds tot overeenstemming werd gekomen met de Obligatie-houders-belangen-vereeniging en met preferente crediteuren.

Den 12en dezer had te Rotterdam de 43e zendingsdag van de Nederlandsche zendingsvereeniging plaats. De zendeling B. M. Alkema hield daarbij een referaat over het onderwerp: „Geestelijke stroomingen op Java, in verband met de zending."

Aan de *Nieuwe Rotterd.*, die een vrij uitvoerig verslag hiervan gaf, ontleenen wij dat spreker in zijn besluit tot de volgende stellingen kwam:

Het Christendom is voor den Javaan meer geschikt dan de Islam.

Het verschil in vrucht op het zendingswerk is niet gelegen in verschil van methode, naar in de meerdere of mindere doorwerking van den Islam op het zendingterrein.

De zending moet van elke geestelijke beweging kennis nemen.

De opvatting van inlanders van het Christendom als ilmoe is te verwerpen en hoogst nadeelig.

De prediking moet de verkondiging van de zoenverdienste van Christus tot inhoud hebben.

Zonder concentratie van den arbeid is geen overwinning van het Christendom te verwachten.

Waar de zending onder de Mohammedanen werkt, mogen de Chineezen niet vergeten worden.

In de *Amsterdammer* van den 15en dezer een behartigenswaardige wenk, naar aanleiding van de staatkundige rede, onlangs voor de kiesvereeniging Vooruitgang te Amsterdam gehouden door een der gros-bonnets onder de koloniale specialiteiten der liberale partij, het Kamerlid Cremer, die wat betreft de tekortkomingen van het christelijk kabinet uit christelijk oogpunt beschouwd, slechts volgens het door het *Handelsbl.* gegeven verslag wist te releveeren op specifiek koloniaal gebied het uitblijven van een rechtsregeling voor de inlandsche Christenen.

De *Amsterdammer* schrijft dan, na mededeeling van hetgeen omtrent het, door Mr. Rhemrev in Deli gehouden onderzoek heet te zijn uitgelekt, het volgende:

„Wij zullen bij deze gelegenheid niet verder over het koeliestelsel handelen, maar wij herhalen: de heer Cremer had niet mogen vergeten, hoe de tegenwoordige minister althans zijn aandacht aan dit hemeltergend kwaad wijdt; en indien de oud-minister het zijn recht oordeelde zijn opvolger iets te verwijten, had hij dan niet zijn leedwezen moeten betuigen, dat deze allerbelangrijkste en spoedeischende zaak, de hervorming van het koeliestelsel, nog zoo weinig gevorderd was?

Want zij is en blijft eene van de hoogste urgentie. Een *kleine* staat met rijk koloniaal bezit, omringd door zoo vele groote staten die daarop naijverig zijn, kan niet straffeloos de wetten der menschelijkheid schenden, gelijk bij de thans vigeerende koelie-ordonnanties zoo lang reeds geschiedt, al zoude ook een groote mogendheid als opvolgster zich aan gelijk cynisme schuldig maken; en deze urgentie komt nog te duidelijker uit, nu het steeds meer blijkt, dat de Aziatische volkeren een leidsman zullen krijgen, die hen machtig kan maken tot wraak. Maar ook, indien dit niet zoo ware, welk man van eer, van hooger eer nog dan die voortspruit uit het kerkelijk leven, mag toestanden laten voortduren, die als vlekken kleven op zijn beschavingsmantel?"

Het artikel verliest echter veel van zijn waarde door de overdrijving, welke spreekt uit de slotwoorden:

„Tienduizenden menschen in Indië leven onder een gereglementeerd uitbuitingssysteem, zoo goed als zonder bescherming. Voor den dood en de verkwijning onder onrecht en onmenschelijkheid, van zoo velen, zijn wij mede aansprakelijk".

De koelie-ordonnantie beschermt den arbeider wel degelijk, indien slechts de hand gehouden wordt aan de nakoming der bepalingen van het contract. Hierop den nadruk te leggen, die nakoming te eischen is dunkt ons, vrij wat beter dan zich te keeren tegen een stelsel dat ook elders in landen, waar de werkkrachten voor het in cultuur brengen van den bodem, het eenig proefhoudende is gebleken.

In het avondnummer van den 13en dezer bespreekt het *Alg. Hbl.* de uitkomst der opiumregie op Java, ten bewijze dat het verbruik van opium onder het nieuwe régime gestadig afneemt.

Het blad doet de volgende opmerking aan zijn betoog voorafgaan;

„Wij gelooven niet, dat *alleen* de wijze waarop het opium wordt verkocht, hoe veel beter de tegenwoordige ook zij in vergelijk met de pacht die schuivers kweekte, de oorzaak is van de vermindering van het opiumgebruik; de veranderde houding der Regeering en hare ambtenaren, die thans toonen dat gebruik af te keuren, de grootere ontwikkeling der inlandsche hoofden, hebben, naar het ons voorkomt, eene heilzame verandering in de opvattingen des volks ten gevolge. Gelijk hier te lande het gebruik van sterken drank in de laatste jaren bepaald is afgenomen, daalde op Java ook reeds onder de pacht het opiumgebruik."

Het blad is o. i. geslaagd om het bewijs te leveren, waardoor de volgende conclusie wordt gerechtvaardigd:

„Niet voor hen, die slechts dadelijk voordeel voor de schatkist beoogen, maar voor hen die het oog vestigen op de volksbelangen, heeft, dunkt ons, de opiumregie nu reeds het pleit gewonnen."

„Geen dwang" luidt de titel van een artikel in hetzelfde blad, waarin dit zich richt tegen een conclusie, onlangs genomen in het *Tijdschrift voor het binnenlandsch bestuur* door den heer de Wolff van Westerrode en ten faveure van zekere pressie bij leiding en leering der inlandsche bevolking. Geen opdringen van nieuwigheden, maar overreding *door voorbeeld*, is de leuze van het blad, waarvoor zeker wel iets te zeggen valt, maar waarmeê we toch niet zoo geheel kunnen instemmen. We komen daar in dit blad later nog wel eens op terug.

Onder Beurtregeling richt 't blad zich, eenigszins aansluitende bij het vorenstaande met de *Indische Gids* tegen artikel 2 der ordonnantie Indisch Staatsblad 1903 n°. 269, waarbij wordt te kennen gegeven wat verstaan wordt onder beurtregeling; „eene regeling van den watertoevoer uit de leiding (in het demaksche) naar elk der vakken, waarin het bevloeiingswater is verdeeld en de *vaststelling voor elk dier vakken van de tijdstippen, waarop respectievelijk met bewerking van den grond, uitzaaiing en uitplanting een aanvang kan worden gemaakt.*

Die vaderlijke zorg gaat, dunkt 't blad, alle grenzen te buiten, terwijl het dan in zijne conclusie over de voorgenomen oprichting van een indisch landbouwdepartement komt te spreken:

„De inlandsche landbouw behoort thans tot het Departement van Binnenlandsch Bestuur, en er schijnt, althans bij sommige publicisten, nog al bezwaar te bestaan hem aan de leiding van dat departement te onttrekken, en voor deze eene meer wetenschappelijke in de plaats te stellen.

Ons komt het voor, dat het hoog tijd wordt, ten aanzien van dien inlandschen landbouw eene andere richting in te slaan. Het meer en meer veldwinnende stelsel van vaderlijke albemoeiing kan onmogelijk tot het gewenschte doel voeren; voor dat stelsel dient wel een ander in de plaats te komen.

En wanneer, onder den invloed van het departement van landbouw" de leiding een ander karakter aanneemt, dan zullen wij ons over zijne oprichting ten zeerste verheugen."

Naar aanleiding van een artikel in de *Nieuwe Courant* over het bekende *ministerieele stilzwijgen*, in zake het landbouwdepartement-ontwerp, veroorloofden wij ons in ons vorig weekoverzicht de mogelijkheid uit te spreken, dat het blad zich ten deze de tolk maakte van en nog te veel luisterde naar Rechthaber in Indië, die nu eenmaal gehoord willen worden. Er is in die departement's-quaestie in de indische bladen veel stemming gemaakt tegen het ontwerp. We herinneren hier aan de, ook in onze Oost-Indische Berichten van den 17en Maart ll. opgenomen bewering van het indisch *Nieuws van den Dag*, dat de indische regeering in deze aangelegenheid in het geheel niet zou zijn gekend. En juist dat stemming maken moest o. i. tot meerdere voorzichtigheid aansporen dan de *Nieuwe* reeds aan den dag legde. Hierop te wijzen was 't eenig doel onzer opmerking.

Blijkens een entrefilet in de *Nieuwe Courant* van 16 dezer meent het blad evenwel, waarom is ons niet recht verklaarbaar, dat wij twijfelden aan zijn zelfstandig oordeel over het ontwerp *zelf*. Zoo we het daarmee een genoegen kunnen doen, aarzelen we niet te verklaren, dat zulk een twijfel onzerzijds nimmer heeft bestaan, allerminst na kennisneming van zijn desbetreffend artikel, voorkomende in het nummer van den 18en April ll. en waarvan in ons overzicht van den 28en d. a. v. goede nota werd genomen.

Het blad is *ons* evenwel een rectificatie schuldig, die het, we twijfelen er geenszins aan, ons niet zal onthouden. Het maakte nl. vorenstaande bewering van het *Nieuws v. d. Dag*, in ons résumé uit indische bladen, met vermelding van bron, opgenomen, tot de onze. Dat gaat toch niet aan? Waar zou dat toe leiden?

## Oost-Indische berichten.

**De reis van den directeur van O. E. en N.** Te Soerabaja heeft de vergadering, in het vorig blad bedoeld, plaats gehad. Veel is er, volgens den soerabajaschen correspondent van *de Locomotief* gesproken, echter zonder resultaat. Op het punt: wat eigenlijk inlandsche kunstnijverheid is, waren de gevoelens verdeeld.

De schrijver is van oordeel dat men echter inlandsche kunstnijverheid, die nijverheid, die zich openbaart in het maken van kunstvoorwerpen door inlanders naar zuiver inlandsche motieven, weinig meer vindt. Ziet maar eens de sarongs en kains, een bekend product uit de Vorstenlanden en in Europa overal zeer gewild.

De slechte smaak heeft zich meester gemaakt van de hier wonende europeesche dames, die dat artikel volgens hun teekeningen doen aanmaken. Het is tegenwoordig zeldzaam een gebatikte sarong of kain te ontmoeten, waarvan de teekeningen zuiver indisch gestyleerd zijn en toch zijn er zulke prachtige modellen onder de antieke stukken, die door de inlandsche grooten als goud worden bewaard, zegt hij.

En zoo is het met alles: het gedreven koperwerk haalt niet meer bij dat van vroeger; de hoornen voorwerpen zijn alle gemaakt naar europeesche modellen, nergens hier iets orgineels specifiek indisch!

Schr. gelooft dat de schuld van dat alles ligt in de weinige koopkracht van de bevolking, tengevolge van de slechte tijden; trouwens ook de Europeanen zijn er schuld aan. B. v. men vindt over het algemeen, de goeden niet te na gesproken, als patroon voor een sarong een bloemteekening niet ongelijk aan bont behangselpapier op het oogenblik mooier dan de strenge teekening van vroeger jaren. Het tegenwoordige maaksel is goedkooper natuurlijk, omdat men niet meer kan, of wil betalen en omdat het aanbod zich naar de vraag regelt:

Meubilair wordt „massenhaft" door Chineezen gemaakt, ook al volgens europeesch model. Waar ziet men in Indië een kamer, laat staan een huis, geheel gemeubeld in indischen of chineeschen stijl? Nergens; het is te duur, want mooi werk moet betaald worden en dat kan of wil men hier niet meer.

De eenige methode om de kunstnijverheid te doen bloeien is zooals Oost en West doet, een permanente tentoonstelling te openen en daar de producten van kunst beschikbaar te stellen. Maar dan moet ook alles geweerd worden, wat zelfs maar zweemt naar europeesch model. Dan zal men zien, waartoe de inlander nog in staat is en dan zal het zeker tengevolge van het vermeerderde vreemdelingenverkeer in den laatsten tijd, bestellingen regenen, want in Europa heeft men nog oog voor het schoone, oorspronkelijke en daar is men niet bang grof geld te geven voor iets werkelijk moois.

Er zal te Soerabaja ook een permanente tentoonstelling gehouden worden, waar men, naar de op die tentoonstelling geëtaleerde artikelen, zijn bestellingen kan doen. Wordt nu bijzonder de hand er aangehouden dat slechts absoluut inlandsch maaksel, buiten den invloed van europeesche modellen, wordt verkrijgbaar gesteld, dan zal men een stap in de goede richting doen en men zal op een grooten omzet kunnen rekenen, al stelt men dan ook de prijzen hooger.

Over de nijverheid in het algemeen zijn de gevoelens ook verdeeld. Alles wil men zoo goedkoop mogelijk hebben; steenen, pennen, zadels, leder, pottebakkerswaren, etc. etc. met het gevolg dat alles slecht wordt, want goede waar, en dus duurder, is nagenoeg onverkoopbaar.

**Het verblijf te Semarang.** Na Soerabaja kreeg Semarang een bezoek van den directeur.

De op de aloon aloon tentoongestelde voortbrengselen der inlandsche nijverheid werden door den directeur en den resident het eerst bezocht. Veel zaaks was het niet zegt de *Javabode*.

De afdeelingen Demak en Grobogan toonden leege vakken. Het beste figuur maakten nog de afdeelingen Semarang en Salatiga.

Daarna werd in de kaboepaten eene vergadering gehouden, waarin tegenwoordig waren alle assistent-residenten, regenten en controleurs, zoomede veertig particulieren uit dit gewest. Er werd in deze eerste bijeenkomst druk gepraat over het bakken van potten en steenen, maar zeer verward en onvruchtbaar.

De directeur zette zeer duidelijk uiteen dat het geenszins de bedoeling der regeering was, europeesche ondernemers aan geld te helpen, maar uitsluitend den inlander en dan nog in het bijzonder den werkman. Zij wil nieuw leven trachten te wekken bij den inlander en vereenigingen in het leven roepen onder leiding der regenten, die den kleinen man zullen steunen met kapitaal, met hulpmiddelen voor zijn arbeid en met deskundige leiding.

In het algemeen was de vergadering van oordeel, dat Javanen niet geschikt zijn om als leiders optetreden van welke industrie ook. Het denkbeeld om vakscholen voor hen opterichten, vond maar weinig instemming.

Verder confereerde de directeur met de Kamer van koophandel.

Over 't algemeen kenmerkten zich de overige vergaderingen door een korte, opgewekte, vruchtbare discussie, waarbij de directeur telkens blijk gaf van onbetwistbare zaakkennis.

In de eindvergadering kwamen de hulpmiddelen tot opbeuring van de zeevischvangst ter sprake. De assistent-residenten en regenten dienden van advies. Door den directeur werd aangeraden, aan de bevolking volledig uitgeruste vischprauwen te leveren, op afbetalingen; mitsdien werden de assistent-residenten uitgenoodigd, schriftelijk en met spoed voorstellen te willen indienen betreffende het aantal voor elke afdeeling benoodigde prauwen en de daarvoor vereischte kosten.

Door den directeur en den heer J. Bley, administrateur van Selokaton, werden verschillende soorten vezelstoffen ter tafel gebracht. De heer Abendanon was voor machinale bewerking; de heer Bley er tegen. Eerstgenoemde stelde in uitzicht de versterking van europeesche en klingaleesche instructeurs, eenvoudige machines en gouvernementshulp voor het voorloopig aan de markt brengen der producten.

De inrichting van een goed pasarstelsel stuit af op de groote kosten van aankoop van grond. De regent van Demak was voor pasar-malems met tentoonstellingen en aanmoedigingsprijzen. De directeur geloofde, dat een som van f 1000 voor dit onderdeel voldoende zou zijn.

Aan de bevordering van de batik-industrie kunnen de regenten zelven veel doen, meende de directeur. De assistent-resident Gonggryp geloofde, dat meer moest worden overgelaten aan het particulier initiatief. De heer Moreu zag alleen een toekomst in opleiding van de jeugd en verwachtte in de eerste jaren weinig zichtbaar resultaat van de, door de regeering, voorgestelde maatregelen. Hij zou als eerste schrede in de goede richting wenschen aan te bevelen, om inlanders toetelaten op de gouvernements- of gesubsidieerde technische- en vakscholen, bij voorkeur gratis. Hij vreesde, dat een inlandsche handelsschool concurrentie zou aandoen aan de Indo-Europeanen.

De directeur wenschte ingelicht te worden omtrent het al of niet geradene om inlandsche meisjes toetelaten tot de kook- en naaischool. Mejuffrouw Bosch achtte dit wenschelijk en maakte gebruik van de gelegenheid om het noodzakelijke van een gouvernements-subsidie aan de semarangsche inrichting in het licht te stellen. De directeur verklaarde dat hij, ofschoon persoonlijk niet tegen het leenen van zoodanig subsidie, thans te dien opzichte geen beslissing kon nemen. Hij daukte de aanwezigen voor hun tegenwoordigheid en medewerking.

Daarop is de directeur van hier naar Pekalongan vertrokken.

**Bandjermassin**. Aan *de Locomotief* ontleenen wij het bericht dat het vierde detachement, sterk 1 onderofficier en 20 minderen den 29n Maart naar Toembang Koeatan vertrokken is, de plaats die bezet was door het det. Roosebo[om], welk detachement, op verzoek van het det. Kramers (Ka-Sintoe), verderop zou trekken om mogelijk terugtrekkende benden op te vangen. Te Ka-Sintoe was n.l. bericht gekomen dat Batoer, het hoofd van de grootste bende aan de bevolking een feest (op Atjeh chandoeri genaamd) zou geven, waar dan ieder zooveel mogelijk tegen ons zou worden opgeruid. Die feestvierenden wilden Kramers overvallen om dan een goeden slag te slaan en de vluchtenden door Roosebo[om] doen opvangen.

Over enkele dagen vertrekt andermaal een detachement militairen, sterk 50 man, onder den kapitein T. K[...] naar de boven-Kapoeas.

De geheele boven-Kapoeas en boven-Kahajan zijn in opstand gekomen.

De assistent-resident L. F. Hoeke kwam met spoed [...] heen om bovenstaande versterking te halen.

De geheele mobiele colonne van Bandjermasin zal dan in actie zijn.

Blijkens *het Bandj. Nieuwsblad* heeft men te Ka-Sintoe reeds eerder met de brandals te doen gekregen. In den nacht van den 24n op den 25n Maart toch heeft een detachement soldaten van 80 bajonetten, geleid door een twintigtal inlanders, zich door het bosch heen gewerkt naar Hoerong Takalet, een kampong stroomopwaarts van Kasintoe. [...] Hoerong Takalet verdeelden zich de optrekkenden. De eene helft bleef aan den overkant der rivier wachten, terwijl de andere helft de kampong naderde. De achtergelaten helft der troepen kreeg spoedig eenige rangkangs in zicht, [...] met gewapende menschen, die het plan hadden een aanval te Kasintoe te brengen of wel het te bestoken.

In een oogenblik waren de rangkang's leeg gesch[oten]. Er moeten bij die gelegenheid minstens 15 man gedood [zijn]. De andere helft kreeg, toen ze Hoeroeng Takalet zag, [...] wat te doen. Een negental gewapende mannen kwam [uit] een huis. Ze begaven zich op de batang, waar op het [...] schoten werd. Volgens sommigen zijn van de negen man [...] ontvlucht, terwijl anderen slechts van een, die ontkomen [...] gewag maken. Aan onzen kant sneuvelde een europ[eesch] korporaal. Of hij bij de eerste of tweede helft van het detachement was, blijkt uit de berichten niet. De kampong Hoerong Takalet werd verbrand. Hebben onze troepen eenige keeren het geluk den opstandelingen zulk een [ge]voeligen slag toe te kunnen dienen, dan is de Ka[poeas] spoedig van de opruiende elementen gezuiverd, meent [het] blad.

Te Poeroek Tjahoe begint het ook weder levendig te worden; ten minste de Selatan (een gouv. stoomertje, dat de verbinding met M. Teweh onderhoudt) werd daar beschoten.

Heden vertrekt de Flores daarheen, doch of die Poeroek Tjahoe zal bereiken, staat nog te bezien, daar de water[stand] afwisselend hoog en laag, doch meestal laag is.

**Een nieuw weekblad voor Indië**. Met 1 [...] a. s. zal te Soerabaja een nieuw weekblad verschijnen, onder hoofdredactie van den redacteur van het *Soer. Hbld.* [Het] *Weekblad voor Indië* zal zich zooveel mogelijk bewegen op belletristisch terrein en er overigens naar streven voor [de] gezinnen hier te lande een welkome gast te worden.

Tal van personen, die getoond hebben de pen vaardig te hanteeren en literairen aanleg te bezitten, zijn reeds ge[zocht] ten behoeve eener geregelde medewerking; sommigen hebben zich al bereid verklaard.

Ten einde ook in andere richting een poging te doen om het sluimerend letterkundig leven hier te lande [op te] wekken, zal een prijsvraag worden uitgeschreven voor de beste schets van een bepaalden omvang, waarvoor een eerste prijs van 200 gulden zal worden uitgeloofd, naast p[rijzen] van geringer bedrag. De mededingers moeten in Nederlandsch-Indië wonen; algemeen bekende literatoren worden van [de] competitie uitgesloten. Door middel van advertentien in de groote indische bladen zal aan deze prijsvraag de noodige bekendheid worden gegeven; inmiddels zijn nu reeds te[n] het bureau van het *Soer. Hbd.* nadere inlichtingen te krijgen.

De druk van het weekblad zal worden verzorgd door de firma E. Fuhri en Co.

**Djarakolie**. In de districten Paraän en Tjan[...] (afd. Temanggoeng) wordt nu reeds door de bevolking veel djarakolie vervaardigd, terwijl het bestuur die industrie aanmoedigt, zoodat uitbreiding daarvan kan worden [ver]wacht.

De assistent-resident dezer afdeeling verzocht aan het bestuur der djokjasche landbouwersvereeniging zijn [mede]werking om zooveel mogelijk bekend te maken dat een [...] gewenschte toestand zou geboren worden, indien [de] Chineezen, die thans als opkoopers fungeeren van ge[noemde] oliesoort en daarmede groote winsten maken, als tusschen[personen] personen tusschen de inlandsche producenten en [ver]bruikers kon doen verdwijnen. Mogelijk is dit te be[werk]stelligen door de verbruikers in direct contact met de [pro]ducenten te brengen, terwijl reeds veel gewonnen zou [zijn] indien men de chineesche opkoopers kon doen vervangen door inlandsche, aan wie dan echter, wegens gebrek aan eigen fondsen, door de verbruikers voorschotten zouden moeten worden verleend.

Wij hopen dat deze pogingen van den heer Castens [met] succes zullen worden bekroond.

**Hoenderpark en veeteelt**. Naar men aan de *Deli-Ct.* meldt is de heer C. Nill, administrateur van het „syndicaat voor veeteelt en hoenderpark" op Toerang[...] [be]gonnen met de uitvoering zijner uitmuntende plannen. [Hij] is reeds druk bezig de gebouwen op te trekken en zal [...] weldoen met den teelt van schapen en hoenders te beginnen. Aan teelt van ander hoornvee kan voorloopig niet ge[dacht] worden, daar de tijden daartoe vermoedelijk op het oogenblik niet gunstig zijn.

Het streven van deze jonge onderneming kan niet anders dan ten zeerste worden toegejuicht, daar de kolonist in [deze] streken werkelijk eene behoefte heeft, die door het o[n]vloedigst aanbod van *z.g. ajams* niet kan worden bevredigd.

**Sabang**. De *Java-Bode* meldt dat de Albatros te Sabang is ingericht als hospitaalschip. Het schip vertoont een groene streep op eene roode kruisvlag; de ziekenboeg is [...] vol met malarialijders,

**Houtaankap**. Het *Bat. Nieuwsblad* meldt dat

Handelmaatschappij het financieel beheer van de houtaankapmaatschappij Petjindilan te Soerabaja zal voeren en de zaak finantieel steunen. De heer Köhler zou directeur blijven.

**Pauperisme-bestrijding**. De *Java-Bode* meldt, dat de resident van Batavia het plan heeft om toevluchtshuizen te stichten voor tijdelijk werklooze Indo's, in navolging van het Leger des Heils, dat toevluchtshuizen heeft in de Europeesche centra's. Ook zullen arbeidsbeurzen worden opgericht.

Een commissie zal voortdurend op de hoogte blijven van de open komende betrekkingen en er streng voor waken dat die huizen geen vast logies worden voor paupers, waarvoor de bestaande liefdadige instellingen blijven zorgen. De resident hield gisteren de eerste conferentie met verschillende personen. Een commissie is gevormd voor nadere uitwerking der plannen. Later zal in de dagbladen een beroep op het publiek worden gedaan.

**Inlanders bij de rechterlijke macht**. Naar aanleiding van de aanwezigheid op het gymnasium Willem III van een inlandsch jongmensch, dat geschikt en genegen is om te studeeren voor een plaatsing bij de rechterlijke macht, is bij de regeering aanhangig gemaakt de vraag of inlanders ook benoembaar zijn bij rechterlijke macht. De regeering heeft daaromtrent het advies ingewonnen van het departement van justitie, van het hooggerechtshof en van dr. Snouck Hurgronje,

**Celebes**. Aan het *Soer. Hbld.* ontleenen wij het bericht dat de resident Brugman, 1o. gecommiteerde voor inlandsche zaken, den eersten April van zijn reis is teruggekeerd. Het is hem echter helaas niet mogen gelukken aan zijn opdracht te voldoen.

Zooals bekend behoort de Tomini Bocht tot de residentie Menado.

De bondgenootstaat Loewoe heeft intusschen nog eenige rechten op een deel daarvan in het rijk der Toradja's en Loewoe nu ressorteert onder het gouvernement van Celebes, zoodat telkens verwikkelingen komen. De resident Brugman, vergezeld van den kapitein van Waasdijk (dezen laatste was opgedragen verkenningen te doen) is naar Paré Paré gegaan en van daar dwars door Celebes heen naar Loewoe getrokken, ten einde te trachten de vorstin van Loewoe te bewegen haar rechten op het Tomini-gebied prijs te geven. De assistent-resident titulair Engelenberg had zich in Paloppo bij hem gevoegd.

Niet alleen dat de vorstin deze hooge gouvernementsdienaren niet zelf ontving, doch haar broer zond, maar deze behandelde hen vrij onbeleefd, zoodat de zending moest mislukken.

**Landbouw-credietbanken**. Daar het particuliere kapitaal voor alsnog niet bij machte of willig is om aan de behoefte onder de inlandsche landbouwende bevolking, wat een goed en goedkoop crediet betreft, op voldoende wijze tegemoet te komen, zal het er dus wel toe moeten komen, dat de Staat het zoo hoog noodige kapitaal zal verstrekken voor de op coöperatieven grondslag werkende landbouwcredietbanken.

Ten vorigen jare is door de Indische Regeering daarom overwogen of niet middelerwijl aan de groote behoefte aan landbouwcrediet zou kunnen worden tegemoet gekomen door de in de postspaarbank belegde gelden onder strenge en solide voorwaarden voor dat doel aan te wenden. De aan de belegging door de postspaarbank te stellen eischen van soliditeit en onmiddellijke opzegbaarheid, leveren immers geen bezwaar daartegen op, indien het verstrekken van landbouwcrediet uit de gelden van de bank slechts geschiedt onder de noodige waarborgen aangaande de soliditeit der belegging en niet alle gelden dezer instelling, doch slechts een bepaald gedeelte, bijv. $\frac{1}{3}$ voor dat doel aangewend wordt. Op die wijze zal het in Indië bespaarde geld vruchtbaar kunnen worden gemaakt aan de ontwikkeling van Indië's hulpbronnen, en niet langer, gelijk thans het geval is, een groot gedeelte van de spaargelden naar Holland ter belegging worden gezonden.

Naar de Javabode thans uit den Haag verneemt gaat het opperbestuur, aan welks oordeel de Indische Regeering het voorstel onderwiep, daarmede geheel accoord, zoodat de uitvoering daarvan weldra kan worden tegemoet gezien.

## West-Indische Berichten.

**Curaçao**. De, aan het oordeel van den Kolonialen Raad onderworpen begrooting voor 1905, kon niet in alle opzichten de goedkeuring van het plenum van dat bestuurslichaam wegdragen. Hoewel 's *Wekker's* hartewensch: „En Curaçao's ingezetenen .... enz." nog steeds op zijne vervulling laat wachten en de leden van den Kolonialen Raad bij voorkomende vacaturen op diens voordracht van regeeringswege worden aangewezen, zitten er blijkbaar niet enkel jaknikkers in bedoeld college. Er viel daarin zelfs, zeker naar aanleiding van 's ministers uitlating tegen het leunen der kolonie op moederlandsche bijdragen, een vrij sterke strooming waar te nemen tegen de aangroeiende uitgaven, welke voor 1905 met een bedrag van f 41.393,46 hooger geraamd werden dan voor 1903 het geval was.

Vele leden meenden, blijkens het Voorloopig Verslag op de betrekkelijke ontwerp-verordening, dat de Raad alleen die uitgaven behoort goed te keuren, welke hoogst noodzakelijk zijn en waarvoor men des noods bereid zou wezen om zich de heffing van opcenten te laten welgevallen. Het steeds aangroeiend staatssubsidie zit dezen leden dwars in de maag.

De Memorie van antwoord op dat Verslag is dan ook als het ware één overtuigingsstuk voor deze vroede mannen, om waar het moederland zich bij monde van den minister van koloniën bereid heeft verklaard bijzondere uitgaven, welke dienen moeten of kunnen om de kolonie uit haar verval op te beuren, in goedgunstige overweging te nemen, deze tegemoetkomende houding niet af te wijzen.

De gouverneur rekende den Raad voor dat in totaal voor verschillende posten van de aanhangige begrooting een meerder bedrag van f 50.848,46 werd aangevraagd, waarvan het grootste deel òf uitgaven voor eens betreft òf tot de bij uitstek productieve uitgaven moet worden gerekend. Tegen deze in totaal meerdere raming staan mindere ramingen tot de som van f 9.455.

Onder het meerdere treffen we bedragen aan van f 10000 ter bestrijding van uitgaven voor waterverschaffing, f 2500 voor cultures, f 100 voor bijenteelt op St. Eustatius, f 7155 voor openbare werken, f 3000 voor brievenvervoer, f 7101,39 voor openbaar en bijzonder onderwijs, f 6395 voor tractementsverhooging, bezoldigingen enz., f 3150 voor de postspaarbank, f 3450 voor het districts- en wijkbeheer, f 500 voor wageningsche beurzen, f 1925 voor krankzinnigenverpleging en f 4054,75 voor verschillende andere posten.

Een enkele blik is voldoende om op te merken dat het met de werkelijk productieve werken ook in 1905 zoo'n vaart niet zal loopen.

't Schijnt dat het bestuur der kolonie nu weer alle heil van de doorgraving der landengte van Panama verwacht.

„Al schaart men zich niet aan de zijde van hen, die zich gouden bergen voorspiegelen als gevolg van de doorgraving, men zal toch willen toegeven, dat de herleving van Colon en Panama en de groote scheepvaartbeweging op niet verren afstand van onze eilanden niet zullen nalaten op welke wijze en in welke mate dan ook Curaçao met zijn, bij uitstek gunstig gelegen, veilige haven ten goede te komen."

Hoewel we de laatste zullen zijn om de mogelijkheid weg te cijferen, dat nog eens betere tijden voor den Curaçaoschen handel zullen aanbreken, vooral wanneer de, door den gouverneur in uitzicht gestelde hernieuwde pogingen om tot verbetering der handelsbetrekkingen met Venezuela te geraken, met succes bekroond worden, zou het, dunkt ons, verstandiger wezen die mogelijkheid als volmaakt toevallige bate voor memorie in het credit der kolonie te boeken. Dan zou ook meer dan nu reeds het geval was aandacht geschonken zijn aan het landbouwvraagstuk en de allesbeheerschende waterquaestie.

Wij blijven de meening toegedaan dat voor deze quaestie een goede oplossing denkbaar is, welke dan voor de kolonie en den landbouw een blijvende bron van bestaan kan opleveren. Heeft de landbouw-deskundige Rijkens niet onlangs op het proefveldje zeer bevredigende uitkomsten verkregen met de, in de kolonie zoozeer veronachtzaamde grondbewerking?

Laten we nu de begrooting verder rusten en constateeren we nog even betreffende deze kolonie dat het bedrag, hetwelk in de drie eerste maanden van dit jaar aan inkomsten op het hoofdeiland binnenkwam ook vrij bevredigend moet worden geheeten. Aan belastingen kwam wel is waar zoowat *f* 1500 minder binnen dan het éénvierde van de raming aangeeft, maar de inkomsten van onderscheiden aard brachten daarentegen ruim *f* 14000 meer op, nl. *f* 39.618,60, w.o. evenwel een bedrag van *f* 11.765,46 is begrepen als uitkeering in eens van de Curaçaosche hypotheekbank.

**Suriname**. Ook de inkomsten van deze kolonie hebben in de twee eerste maanden van dit jaar het een-zesde van de raming overtroffen en wel met een bedrag van omstreeks *f* 4500, wat nl. de gewone inkomsten betreft, welke een totaal van *f* 367,301,92$\frac{1}{2}$ aanwezen tegen *f* 337.426,58$\frac{1}{2}$ in de maanden Januari en Februari van het vorige jaar, terwijl het een-zesde van de raming voor dit jaar een totaal uitmaakt van *f* 362.813,51.

Wat de middelen aangaat waren het o. a. de invoerrechten en balata-concessiën, die met *f* 16.000 en ± *f* 26.000 boven het een zesde der raming het mindere moesten aanvullen dat den fiscus uit personeele-, patent-, huurwaarde-, goud- en geneeskundige belastingen toevloeide.

Wat de geneeskundige belasting betreft vernam *Onze West* dat veel geklaagd wordt over de wijze, waarop bij de inning de bepaling van de oppervlakte in cultuur plaats vindt. Terwijl van sommige plantages de verklaring dat een deel der cultivatie door de heerschende ziekten afgeschreven moest worden, wordt aanvaard, verlangt men van andere plantages dat zij belasting betalen ook voor cacaovelden, die tengevolge der heerschende ziekte zijn opgegeven. Dat noemt het blad terecht onbillijk, terwijl het als een merkwaardigheid vermeldt, dat naar aanleiding van klachten, uit den mond van den administrateur van financiën vernomen werd, dat al zou op eene plantage nog slechts één wachter aanwezig zijn (al zou er dus hoegenaamd niet gewerkt worden) de geneeskundige belasting toch zou worden geheven.

Dat is andere koek dan de steun, waarom voor de noodlijdende cacao-cultuur zoo herhaaldelijk doch tot nu toe te vergeefs bij het bestuur werd aangeklopt. Heeft die administrateur zich werkelijk aldus uitgelaten en zou hij daarmeê de meening van het bestuur in deze aangelegenheid hebben weêrgeven? We kunnen 't haast niet gelooven.

Gelijk bekend is, is men thans in de kolonie doende om zich wat meer dan tot dusverre op andere cultures toe te leggen dan die van cacao, welke haar nu zoo smadelijk in den steek laat.

Op dat gebied beweegt zich de circulaire van den directeur van den cultuurtuin, waarin deze tot plantage-houders het verzoek richtte om toezending van bewortelde stekken van een aantal surinaamsche vruchtboomen en vruchtdragende planten van de beste soorten, ten einde die in den tuin aan te kweeken.

Zooals men weet is reeds een bezending vruchten uit Suriname naar Europa verzonden en kan waarschijnlijk de vruchten-export uit die kolonie nog wel belangrijke afmetingen aannemen. Ware het daar niet zaak om ook eens een proef te nemen met het drogen van bananen?

Ook de vezel-cultuur wordt blijkens de aan de heeren de Groof en Bray verleende concessie niet uit 't oog verloren, terwijl, wat men nu in de kolonie op dat gebied reeds aantreft, hoop geeft dat men in die richting niet te vergeefs zal werken.

Der redactie van *Onze West* werd onlangs een groot aantal vezelmonsters voorgelegd, afkomstig van verschillende surinaamsche planten, waarbij vezels werden aangetroffen van twee tot drie meters lengte. Men is voornemens die vezels naar Nederland op te zenden, om er hier belangstelling voor te wekken.

De expeditie-Gruttelink, belast met het voortzetten van de exploratie van het Lawa-gebied is op den bepaalden datum vertrokken. Op faciliteiten van de zijde der Boschnegers, die inzien dat hun transport-monopolie ernstig bedreigd wordt door de belangstelling voor de streek hunner inwoning, zal deze expeditie wel niet hebben te rekenen.

## RECLAMES.



## Slot der oorzaken van den achteruitgang van den Javaan en de middelen om dien te stuiten.

13. De tijdelijke waterkeeringen vervange men door definitive.

14. De grondbewerking, het zaaien het onderhoud van den aanplant, de oogst, enz. geschiede onder deskundig toezicht.

15. Verschaffing van bibit door de regeering. en in verband daarmee de oprichting van goedangs, enz.

16. Strenge strafbepalingen voere men in tegen luiheid onverschilligheid, en niet nakomen van bevelen, wanneer, die in hun eigen belang gegeven worden.

17. Afschaffing van alle heerendiensten. Het onderhoud der wegen regele men als volgt: Vóór de afschaffing der heerendiensten laat men de wegen door de bevolking uitstekend in orde brengen; daarna geve men die wegen over aan een aannemer voor 't onderhoud.

18. Men were Chineezen, Arabieren en al zulk gebroedsel uit de dessa.

19. Opheffing uit 't verval. waarin de veestapel verkeert, door aanschaffing van fokbeesten, aanstelling van geschikt personeel als hulpveeartsen, enz., geen afmaaksysteem van zieke beesten, en spoedige hulp na veeziekte van gouvernementswege.

Den oplettenden lezer zal 't opgevallen zijn, dat bij deze beschouwingen twee punten op den voorgrond treden:

1e. dat schrijver bij de middelen ter bestrijding van het pauperisme uitgegaan is van den eisch om met de verbeteringen van boven af aan te beginnen; d. w. z. het lot van den priaji te verbeteren.

2e. heeft hij gezwegen over de slechte practijken in gebruik bij dessaverkiezingen, verdeeling van gemeentegronden. de pantjèndiensten, de offers, door het dessabestuur geëischt, zooals bij huwelijken, geboorten, verkoop en verhuur van gronden, verkoop van vee, enz. Hij heeft daarover gezwegen, niet omdat hij de schande voor ons niet inziet om een geheele dessa door een bende schurken te laten afzetten, doch er is over dit punt al zooveel en zoo goed geschreven, dat zijne opmerkingen daarover oude kost zouden zijn, zegt de schrijver, hij kan dus volstaan met aan te dringen op:

1e. Aanstelling van een petinggi door den resident, op voordracht van den wedono, buiten keuze van de bevolking. De wedono worde onherroepelijk ontslagen, wanneer bewezen kan worden, dat hij een gift heeft aangenomen, zooals nu gebruikelijk is. Deze bewijzen kunnen heel goed geleverd worden, wanneer de Europeesche ambtenaar het vertrouwen der bevolking bezit en de taal volkomen machtig is, om het onderzoek zelf te kunnen leiden. Hierdoor wordt voorkomen, dat een schurk petinggi wordt, omdat hij hooge en lage goden gesmeerd heeft.

2e. de dessapolitie worde bezoldigd, en prachtige gronden, die nu in hun uitsluitend bezit zijn, worden over de geheele dessa verdeeld.

3e. Afschaffing van pantjèndiensten.

4e. Voorkoming, dat een dessabestuur bestaat als volgt:

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| kamitoewa's, | broeders | v. | d. | pettinggi. |
| tjarik | zoon | „ | „ | „ |
| petengans | ooms | „ | „ | „ |
| kebajans | neven | „ | „ | „ |
| modin | oom | „ | „ | „ |

Arme dessaman!

De aanstelling en 't ontslag van deze titularissen moeten een voortdurende zorg uitmaken van het Europeesch bestuur, waardoor wordt voorkomen, dat de petinggi elken polietieman, die hem niet steunt in zijn schurkenstreken, ontslaat zooals nu gebeurt.

De macht van den petinggi zal weliswaar hierdoor een weinig geknakt worden, doch men straffe ook voorbeeldeloos elken dessaman, die de bevelen van de dessa-politie niet onmiddellijk opvolgt.

5e. Elk lid van het dessabestuur, dat zich schuldig maakt aan afzetting van de bevolking, en daarvan ontslagen wordt, verbanne men voor den tijd van tien jaar uit de dessa, en plaatse hem onder 't onmiddelijk toezicht van den wedono in een dessa, vlak bij het district. Blijft hij ook hier den schurk uithangen, dan verbanne men hem naar de buitenbezittingen. Hierdoor krijgt men een opruiming onder de bandieten, die men in hoofdzaak moet zoeken onder het dessabestuur. De scheiding van hun geboortegrond zal zoo'n groote straf zijn, dat na enkele slechten die na dezen maatregel nog onder het dessabestuur te vinden zijn, wel zalig zullen oppassen hun vingers niet te branden.

6e. Door spionnen trachte men te weten te komen, welke overeenkomsten door dessabewoners gesloten zijn met Chineezen, Arabieren en dergelijk gebroed. Men love een premie uit op het bewijzen van zoo'n toestand. Beide partijen worden niet alleen gestraft, doch alle gevolgen, welke uit die transactie voortspruiten, worden nietig verklaard.

7e. Men eindige met Chineezen contractant te maken van het Gouvernement, waardoor zij zich overal in het binnenland nestelen, met opium hun werkvolk betalen, door een immoreel voorschotten-stelsel gedaan weten te krijgen, dat de bevolking voor een hongerloon hare diensten aanbiedt; de te velde staande oogst met opium en voorschotten, enz. opkoopen. Om dit alles te kunnen doen, leggen zij den Inl. ambtenaren het zwijgen op door een maandelijksche toelage, die zoo welkom is. Het gevolg hiervan is, dat zoo'n geheele streek langzamerhand in welvaart achteruitgaat. Schijnbaar gaat alles zijn ouden gang, doch in werkelijkheid is de glimlachende, onderdanige Baba onbeperkt heerscher over de geheele streek.

Schr. eindigt zijn opstel met de hoop, dat al het onvolledige daarin door vrienden van den dessaman, evenals hij strijders voor het welzijn van den Javaan, worde aangevuld. Naar beste weten heeft schrijver getracht te wijzen op misstanden. De vorm, waarin hij zulks gedaan heeft, moge te wenschen overlaten, zijne bedoeling is daarom niet minder goed zegt hij. Hij heeft getracht om alles wat hij gedurende zijn veeljarigen omgang met den Javaan gezien en ondervonden heeft, zoo beknopt en volledig mogelijk weer te geven. Hij deed zulks uit liefde voor het volk, waarmee hij jaren lang gewerkt heeft en dat hem hielp zijn brood te verdienen.

Schr. is tot de slotsom gekomen dat de dessaman een goed kind is, volkomen waard om gesteund en geholpen te worden.

Doch ook kwam hij tot de ontdekking van vele misstanden, die hij zonder onderscheid des persoons, heeft blootgelegd.

## Museum voor land- en volkenkunde te Rotterdam.

Wij ontvingen het twinstigste jaarverslag van de Commissie van toezicht op het Museum voor land- en volkenkunde en het Maritiem Museum Prins Hendrik te Rotterdam.

Aan den inhoud gaat een geslaagde reproductie vooraf, van de verzamelingen van het museum, welke op de noordkust van Nederlandsch Nieuw Guinea betrekking hebben; korwars of zielebeeldjes en andere beelden, zonder ziel; veelsoortige sieraden van schelp; schorten van kasuaris-vederen maar ook van kralen; dolken van menschen- en van vogelbeenderen en zoo voort.

Met dankbaarheid wordt in het verslag gewag gemaakt van de hulp, die de heeren Dr. J. D. E. Schmeltz te Leiden en Dr. Osw. Richter te Dresden verleenden bij het determineeren van voorwerpen van twijfelachtige herkomst. De heeren F. A. Liefrinck, oud-resident van Bali en Lombok en J. A. Meerwaldt te Utrecht verstrekten inlichtingen, de eerste betreffende de collectiën van Bali en Lombok, de laatste ten opzichte van de Batak-voorwerpen.

Merkbaar doet zich de eisch naar meer ruimte gevoelen, nu de verzamelingen van het museum zich steeds meer uitbreiden.

Onder de schenkingen, waarmee het in het afgeloopen jaar verrijkt werd, neemt eene groote verzameling, 412 stuks, van voorwerpen meerendeels van Mondombe in Zuidwest-Afrika maar ook uit andere streken van dat werelddeel afkomstig, uit de nalatenschap van wijlen den heer Hendrik Muller Szn. eene eerste plaats in. Deze voorwerpen werden, voor zooverre zij op Mondombe betrekking hebben, door professor Veth aan den overledene afgestaan, voor diens steun aan de expeditie van zijn zoon Daniël Veth verleend, welke laatste den 19en Mei 1885 op een afstand van vier of vijf dagmarschen van Benguella overleed.

Wat de belangstelling van het publiek in deze stichting aangaat, viel nog steeds aanmerkelijke vermeerdering bij vroeger te constateeren, gelijk uit de volgende bezoekcijfers voor de jaren 1900 – 1903 blijkt: 9094, 11612, 19813 en 18981. Dat 1904 het voorbeeld van zijn voorlaatsten voorganger volge, zij het museum van harte toegewenscht, want, we citeeren uit het verslag: „Der Volken-Kunde," zegt de heer Rouffaer in zijn *Gids*artikel, „is meer dan iets anders in staat de nieuwsgierigheid, de verwondering, de opmerkzaamheid en straks den dorst tot leeren kennen, tot weten, gaande te maken bij een volk."

En ons volk, dat met zijn verleden zooveel *moest* weten, heeft toch nog zoo'n immense behoefte aan meerdere kennis van wat buiten dat plekje gronds, tusschen Eems en Schelde, al zoo te koop is.

## De Surinaamsche Bank.

Aan het verslag dezer financieele instelling over het afgeloopen boekjaar, ons toegezonden en uitgebracht in de algemeene vergadering van aandeelhouders van den 14en dezer ontleenen wij het volgende:

Het totaal der disconteeringen bedroeg f 4,570,273.63 tegen f 4,991,909.54 in 1902, waarvan aan nieuwe stukken f 1,112,274.59, tegen f 1,567,718.29 in 1902 en geprolongeerd f 3,457,999.04 tegen f 3,424,129.25 in 1902, waaruit blijkt dat de geprolongeerde som 75$\frac{2}{3}$ pct. bedraagt van het totaal, tegen 68,59 pct. in 1902. Aan promessen en ander handelspapier was op 31 December in portefeuille f 698,679.59 en gemiddeld stond uit f 766,393.72 tegen f 792,734.79 in 1902.

Op 1 Januari stond uit aan Beleeningen f 49,400 in 8 acten; in den loop van 1903 werd beleend in 29 posten f 140,200, totaal in 37 acten f 189,600 waarop werden afgelost 28 acten f 157,575 zoodat op 31 December overbleef in 9 acten f 32,025.

Op 31 December stond uit in 205 acten f 287,950.48 aan hypotheek tegen f 282,256.32 in 1902.

Te Paramaribo en hier werd aan intrest geboekt f 121,598,76$\frac{1}{2}$ en aan Wisselagio's, Commissie enz. f 44,072.97$\frac{1}{2}$.

Het onverdeeld saldo van 1902, hierbij te voegen, is f 910.30$\frac{1}{2}$, bruto winst f 167,577.04$\frac{1}{2}$.

Trekt men hiervan af:

De algemeene onkosten te Paramaribo en hier f 63,668.69, afschrijving gebouw en mobilair Amsterdam f 2,500, ongeregelde en dubieuse vorderingen, reserve f 20,373.20, pensioenfonds f 4,620, effectenrekening, koersverlies f 77.98$\frac{1}{2}$, assurantierekening, nadeeling saldo f 416.99, te zamen f 91,656,86$\frac{1}{2}$, dan blijft voor netto-winst f 75,920.18.

Het dividend werd vastgesteld op 9 pct.

Een onverdeeld saldo ad f 724.49 wordt op nieuwe rekening gebracht.

### De Militaire Wielrijders in Atjeh.

Volgens uit Atjeh ontvangen berichten zijn de militaire wielrijders welke van de afdeeling te Batavia naar Atjeh zijn gedetacheerd, tot groote tevredenheid der betrokken autoriteiten aan het werk. Zooals men zich zal herinneren, werden eenigen tijd geleden twaalf militaire wielrijders, behalve met hun gewone rijwielen, nog uitgerust met vier spoorbaanrijwielen, naar Atjeh gezonden, om daar langs den spoorweg, voornamelijk het gedeelte door de Pidië-streek voerende, politiediensten te verrichten; een beschrijving van de spoorbaanrijwielen hebben wij vroeger reeds gegeven. De bedoeling was om gedurende den nacht den spoorweg door de spoorbaanrijwielen te doen berijden, ten einde zooveel mogelijk tegen te gaan dat door kwaadwilligen beschadigingen aan den nieuw aangelegden ijzeren weg, zouden worden veroorzaakt.

Sedert den 14en Maart is de z.g. „spoorbaanbrigade" in het bivak te Loeëng Poetoe, alwaar de tweede compagnie van het veertiende bataillon infanterie is gelegerd, onder dak gebracht en al dadelijk werd door den civielen gezaghebber te Sigli, den majoor van der Maaten, een afdeeling van twintig marechaussée aan de wielrijder-afdeeling toegevoegd. Uit deze nieuwe afdeeling werden toen twee brigades gevormd, elk ter sterkte van zes wielrijders en tien marechaussée om op de verschillende baanvakken bewakingsdiensten te verrichten. Zoodra des nachts hinderlagen gelegd moeten worden, gaan de beide brigades, uit, zooveel mogelijk onder één commando vereenigd.

De „spoorbaanbrigade" is in subsistentie opgenomen bij het veertiende bataillon infanterie en wordt daar gevoerd als een zelfstandige afdeeling onder den naam van mobiele groep. Hierdoor komen de manschappen der „spoorbaanbrigade" in een voordeelige positie, daar zij nu in voeding, verpleging en betaling het meest de marechaussée nabij komen.

Elken avond moeten de wielrijders er op uit en wel van zeven uur 's avonds tot zes uur in den volgenden morgen. De dienst is dus voor de manschappen zeer zwaar, zoodat het dan ook een punt van overweging uitmaakt om het detachement wielrijders te versterken. Den geheelen nacht moet de „spoorbaanbrigade" in beweging blijven en voortdurend rijden de spoorbaanrijwielen heen en weder, om de Atjesche wachtposten te controleeren en om tegen te gaan dat kwaadwilligen aan de baan gaan peuteren. Het behoeft dus geen nader betoog dat er op deze wijze zeer veel van de krachten van het personeel en van de deugdzaamheid van het materieel wordt gevergd. Een dubbel stel spoorbaanrijwielen voor het doel, waarvoor zij thans worden gebezigd, kan waarlijk geen overbodige weelde worden genoemd, zegt de schrijver van het artikel in het *Bat. Nbld*, waaraan dit overzicht is ontleend.

Is hij goed ingelicht, dan zou de civiele gezaghebber in Pidië een ruime uitzending van wielrijders wenschen om, partij trekkende van hun groote mate van bewegelijkheid, geheel Pidië met groote snelheid af te kunnen patrouilleeren tot in de verste uithoeken van deze groote vlakte; zouden dan in betrekkelijk korten tijd wielrijders-patrouilles gezonden kunnen worden welke dan verder, zoo noodig, in het bedekt terrein als marechaussée-patrouille kunnen optreden, om den vijand tot ook in zijn geheimste schuilhoeken te kunnen opzoeken.

Elken nacht dus gaan de wielrijders op het pad. De bewaking van het traject Sigli—Meureudoe is hun voorloopig aangewezen. Een telefoontoestel is op een der spoorbaanrijwielen bevestigd en dient om gekoppeld te kunnen worden aan de telefoonlijn, welke langs den spoorweg is aangelegd om in geval van nood, — het kon voorkomen dat er bij een ontmoeting met den vijand verscheidene dooden of gewonden zijn gevallen — telefoongemeenschap te verkrijgen met Sigli of met Samalangan ten einde een extra-trein te ontbieden.

Verder is één der spoorbaanrijwielen er op ingericht om de baan te verlichten. Twee flinke acetyleenlantaarns zijn zoodanig op dit rijwiel aangebracht, dat naar behoefte twee sterke lichtbundels vooruit op de spoorbaan geworpen kunnen worden. Dit rijwiel wordt bezet door vier man waarvan twee trappen en twee scherp naar alle zijden uitzien; tevens dient deze spoorbaanfiets tot spits van de drie daarachter volgende waarop nog twaalf wielrijders zijn ingedeeld.

## Een verzoekschrift.

Door de met verlof hier te lande aanwezige controleurs bij het B. B. in N. I. is een verzoekschrift gericht tot Z. E. den Minister van Koloniën, waarvan de strekking is, de periodieke tractementsverhoogingen van de assistent-residenten in stede van om de 3 jaar telkens na 2 jaar toe te kennen, waardoor die ambtenaren in plaats van. zooals thans, na 11 jaren dienst in dien rang, reeds na 8 jaren recht kunnen doen gelden op het volle aan dien rang verbonden pensioen en verder om de bepaling in te trekken, waardoor minstens 5 jaren gediend moet worden in een betrekking, waaraan meer dan 1000 gulden maandelijksch traktement verbonden is, om het volle pensioen over dat traktement te kunnon verkrijgen, en terug te keeren tot den vroegeren toestand, waarbij het pensioen berekend werd over het hoogste gedurende 2 jaar genoten tractement.

## ADVERTENTIËN.

**Postzegelverzamelaars.** Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.
Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

---

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** Meyrignac syst. Dr. DUPREZ te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden prijs **f 5.**—.
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Degelijk Tehuis.**
Bij gehuwd medicus, flinke woning te Rotterdam bewonende, bestaat gelegenheid tot opvoeding en verzorging van een of twee Kinderen. Brieven onder motto Degelijk Tehuis, bij den Uitgever van dit blad.

---

**Voor gezondheid bij een boer.**
In eene gezonde streek (Betuwe) wordt bij een grooten heerenboer **Kost** en **Inwoning** aangeboden voor een Heer of Dame, tegen billijke voorwaarden.
Brieven fr. onder Motto **Inwoning**, aan het Bureau van dit Blad.

---

**Zutphen Vooruit.**
**Zutphen**, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.
De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen**, enz.
M. M. F. LUPPES, Voorzitter.
M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

**INBOEDEL**
ter overneming aangeboden wegens vertrek naar het Buitenland.
Brieven **Sweelinckplein 29.**

---

Door vertrek van twee meisjes, bestaat bij de dames MELCHIOR, **Zijlvest 15 HAARLEM**, gelegenheid tot opname in 't gezin en geheele verzorging van twee **schoolgaande kinderen.**

---

**Verhuisd**
van AMSTEL 340 naar
TESSELSCHADESTRAAT 5 Amsterdam.
Inrichting Physische Therapie voor Dames.
alle werkdagen spreekuur 1—3.
G. C. EIKMAN,
**VROUWENARTS.**

---

Haagsche Uitgevers-Maatschappij
„het Gemeenschappelijk Belang".

Jaarlijksche Algemeene Vergadering van aandeelhouders op **Vrijdag den 27 Mei 1904**, des namiddags ten twee ure, ten kantore der Vennootschap, Haagpoort n°. 4, alwaar de voorstellen en punten van behandeling, alsmede de balans en winst- en verliesrekening van heden op alle werkdagen van des voormiddags 9 tot des namiddags 3 ure voor de aandeelhouders ter lezing liggen.
De aandeelhouders worden herinnerd aan art. 47 der Statuten.
's-GRAVENHAGE, 13 Mei 1904.
De Directeuren.

---

**Gevestigd**
G. J. T. DE KOK
Leeraar in de Gymnastiek M. O.
Heilgymnast en Masseur.
**Uitsluitend** voor **mannelijke** patiënten.
MIN- en ONVERMOGENDEN gratis behandeling.
CONRADKADE 43.

---

**R. Glastra.**
**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
in VERHUIZINGEN,
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
Manden en Kisten gratis in bruikleen.

---

**van Soest en van der Weijde.**
Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.**

| | |
|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** . . . . . . . . | **2 pct.** |
| **Voor 1 maand** . . . . . . . . | **2½ „** |
| **„ 3 maanden** . . . . . . . . | **3 „** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

**Onze beroemde Santal Parelen**
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas**.
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

***Scheveningen.***
Pension „HUIS-TER-DUIN",
**SEINPOSTDUIN 54.**
Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.
Voor deftige familiën nog appartementen beschikbaar, tot 15 Juli tegen verminderde prijzen.

---

Leeraar M O. handteekenen, geeft teeken- en schildercursus tegen ***f 25*** en ***f 50*** 's jaars
**eene les per week.**
W. J. ISING.
OBRECHTSTRAAT 182.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam; N. Heerengracht 9.**

---

**Vriendelijk Tehuis.**
Bij een gehuwd medicus, te Amsterdam een huis met tuin op goeden stand bewonende, bestaat gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van 1 of 2 kinderen.** Brieven onder letters U.A. aan SCHELTEMA & HOLKEMA's Adv Bureau, *Amsterdam.*

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.**—
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor,
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

Hotel „ORANJEPARK"
***Apeldoorn.***
Familie-Hotel en Pension 1ste Rang. Prachtig gelegen. Bijzondere condities voor familiën die den winter geheel of gedeeltelijk overblijven.

---

GIDS
VOOR
***Repatrieërenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatrieërenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas. Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen*; P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

***Restaurant Des Indes.***
**Conradkade 57, is verplaatst naar**
Prins Hendrikplein 4,
geopend van 10 uur voorm. tot 10 uur namid.
Iederen dag gelegenheid tot het verkrijgen van volledige rijsttafel en plats du jour.
Gedurende de verbouwing restaurant eerste etage.
***PIEPER BAARS.***

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Ontvangen van de Javasche Conservenfabriek
***te POERWOREDJO:***

| | | |
|---|---|---|
| **EEND in gelei** . . . | per blik | **f 2.—** |
| **KIP in gelei** . . . . | „ „ | **„ 2.—** |
| **KUIKEN in gelei** . . . | „ „ | **„ 1.30** |

**SAMBALLANS, BOEMBOE'S, ATJARS etc.**
GEBROKEN MIE per half Kilo f 0.20.

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**
***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag**
TELEFOON No. **259.**

---

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

Vraagt **de bekende Sauces en** — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — Uw Leverancier **Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**
***TIELEMAN & DROS, Leiden.***

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 10, Donderdag 19 Mei 1904.

De bedoeling van dit verzoek is de ambtenaren niet te noodzaken ter wille van hun pensioen te blijven doordienen, vaak tot schade van het door hen bekleede ambt en om zoo doende verbetering te brengen in de zoo langzame promotie bij het binnenlansch bestuur, waardoor het mogelijk zal worden dat meer ambtenaren nog in het bezit van hun volle werkkracht, worden geplaatst in de hoogere rangen, waarvan de goede energieke vervulling van zoo grooten invloed is op het wel en wee onzer koloniën.

Wat de financieele zijde van deze aangelegenheid betreft, werd overtuigend aangetoond, dat in verband met de 3e klasse controleurs op *f* 300, *f* 400 en *f* 500 's maands, de uitgaven voor den lande niet grooter, doch eerder kleiner zullen zijn, om reden door de vluggere promotie voor den rang van assistent-resident het aantal controleurs op *f* 500 's maands, welke bezolding nl. 15 jaren na eerste indiensttreding wordt verkregen, aanmerkelijk zal verminderen tegen een vermeerdering van het aantal controleurs op *f* 300 's maands.

In het belang eener vluggere promotie en betere positieregeling betuigen ook wij gaarne onze instemming met dit verzoek, dat, zoo wij hopen, ook bij de Indische regeering gunstig moge worden ontvangen.

## Van Vreemde Koloniën.

### Mijnwetgeving.

Onlangs verscheen van de serie publicatiën betreffende de mijnwetgeving in de verschillende koloniën, welke door het Internationaal Koloniaal Instituut worden uitgegeven, het derde deel.

Nadat, in de beide vorige deelen een overzicht is gegeven van de mijnwetgeving in de nederlandsche, fransche en engelsche koloniën, wordt in dit deel het genoemde onderwerp behandeld ten opzichte van de duitsche bezittingen, den Congostaat, Canada, Kaapland en Natal.

We zullen ons bepalen tot een kort résumé van hetgeen in dit opzicht omtrent de duitsche bezittingen en den Congostaat wordt meêgedeeld.

In den aanvang werd de, in Pruisen bestaande mijnwetgeving van toepassing verklaard op de duitsche koloniën, totdat een latere wet aan den Keizer het recht overdroeg, om bij ordonnantie deze materie te regelen. Het eerst deed zich de behoefte aan zulk een regeling gevoelen in Duitsch Zuidwest-Afrika, waar wegens de ontdekking van diamantmijnen in het naburig Engelsch Griqualand grootsche verwachtingen op mijnbouwgebied werden gekoesterd.

Het is de ordonnantie van 15 Augustus 1889, welke thans voor die kolonie van kracht is, in zooverre daar nog iets van kracht gelaten is door de, er den baas spelende Hereros. Bedoelde ordonnantie bevat de bepalingen betreffende mijnbouwconcessiën, welke onderzoek naar het voorkomen of exploitatie van de volgende delfstoffen beoogen:

1. Edelgesteenten;
2. Edele metalen (goud, zilver, platina);
3. Zwavelhoudende mineralen of andere delfstoffen, welke tot de vervaardiging van aluin, vitriool of salpeter kunnen dienen;
4. Loodertsen;
5. Steenkolen.

Maatschappijen, die niet in de kolonie gevestigd zijn, moeten een gevolmachtigde aanstellen voor de leiding der exploitatie.

Mijnbouwkundig onderzoek naar de aanwezigheid van de hiervoren genoemde delfstoffen kan slechts plaats hebben in de, door de mijnbouw-autoriteit daartoe aangewezen streken. De vergunning tot het instellen van zulk een onderzoek wordt verleend in den vorm van een certificaat, op grond waarvan houder zich in de districten, waarvoor het werd afgegeven, een stuk gronds kan reserveeren van 2 kilometer middellijn, met het recht om dit terrein tegen een ander in hetzelfde district te verwisselen, terwijl het hem tevens vrij staat om, onder beding van schadeloosstelling der eigenaars, twee hectaren gronds te benutten voor het oprichten van de noodige gebouwen en als weidegrond voor zijn beesten. De eene cirkel mag niet over een gedeelte van een anderen cirkel vallen, zoodat de paal, die het midden van een gereserveerd terrein aanwijst, minstens 2 kilometers verwijderd moet blijven van den omtrek van buurmans cirkel. Deze voorgeschreven cirkelvorm levert het bezwaar op, dat dientengevolge vrij uitgestrekte terreinen, begrepen tusschen het stelsel van elkaar rakende cirkels van eventueele exploitatie zijn uitgesloten.

De ordonnantie maakt met betrekking op de exploitatie onderscheid naar gelang het edelgesteenten of edele metalen dan wel andere mineralen betreft.

Hij, die een terrein ontdekt, waarin edelgesteenten of edele metalen worden aangetroffen, moet om de voordeelen, welke die vondst hem kan bieden, deelachtig te worden, onmiddellijk de mijnbouwautoriteit daarmee in kennis stellen. Deze verklaart, indien de aangevangen exploitatie hem voor uitbreiding vatbaar voorkomt, de aangewezen terreinen voor officieele exploitatie-districten. In elk dier districten wordt dan een mijnbouwraad benoemd.

De vinder heeft recht op een *claim*, vrij van lasten, ter plaatse waar hij het edel metaal of edelgesteenten vond. Hij kan zich echter ook twee andere claims doen toewijzen. De eigenaar van den grond kan zijnerzijds ook een of twee, naar mate van de uitgestrektheid van zijn bezit, extractie-velden eischen. Wat de, niet aan den vinder of den eigenaar van den bodem gedane concessiën aangaat, worden deze toegewezen in volgorde van de ingekomen aanvragen. De concessiën worden voor een duur van vijf tot twintig jaren verleend en kunnen worden hernieuwd.

Wanneer het andere mineralen dan edelgesteenten of die, welke edele metalen bevatten, betreft, dan is het exploitatieveld veel uitgebreider en moet de vinder, wil hij de hem geboden voordeelen niet zien teloor gaan, binnen den tijd van dertig dagen van zijne bevinding kennis geven.

Worden beide soorten van mineralen in hetzelfde terrein aangetroffen, dan wordt gehandeld als voor de niet kostbare mineralen is voorgeschreven. Voor afgifte en overdracht van de vergunning tot het instellen van mijnbouwkundig onderzoek, voor vaststelling en overdracht van het mijnbezit, en voor de vergunning tot exploitatie worden eveneens rechten geheven.

Wordt de concessie verleend voor terreinen, waarop particulieren of inlandsche hoofden eigendomsrechten kunnen doen gelden, dan ontvangen dezen de helft van het bedrag der concessie-rechten.

De mijnbouwautoriteit staat onder het toezicht van den keizerlijken commissaris of gouverneur der kolonie.

Wat Kameroen en Togo aangaat zijn het de gouverneurs, die alle rechten uitoefenen, welke volgens de pruisische wetgeving aan de mijnbouw-autoriteit zijn toegekend. Van de beslissing van den gouverneur kan men in beroep gaan bij den rijkskanselier. De voorschriften betreffende het mijnbouwkundig onderzoek zijn dezelfde als die voor Zuidwest-Afrika. Voor de exploitatie van mijnen zijn nog geen bijzondere bepalingen getroffen.

Voor Nieuw Guinea, Kiaotsjau en Samoa is het voorloopig aan den Rijkskanselier en de betrokken gouverneurs gelaten om in dit opzicht de noodige regelingen te treffen.

In Duitsch Oost-Afrika is de ordonnantie van 8 October 1898 van kracht. Daarbij is bepaald dat concessiën kunnen worden verleend voor de ontginning van edelgesteenten, metalen, steenkool, ligniet, graphiet en mica.

Het staat den inboorlingen vrij, om in kleine hoeveelheden en voor eigen rekening ijzer, koper en graphiet te winnen. De rijkskanselier kan ten behoeve van de kroon of van den fiscus zekere, door hem aan te wijzen terreinen reserveeren, met het oog op het winnen van delfstoffen. Met uitzondering van die terreinen staat voor den houder van een vergunning tot mijnbouwkundig onderzoek de geheele kolonie open, behalve nog de kustplaatsen Tanga, Pangani, Bagamoyo, Dar-es-Salam, Kilwa en Lindi en den naasten omtrek van zwavel- en zouthoudende bronnen. Het onderzoekingsterrein moet den vorm van een rechthoek hebben, met zijden van 200 en 600 meters lengte, wanneer het edele, en van 600 en 1200 meters lengte, wanneer het gewone metalen betreft. Voor exploitatie-velden zijn geen bepaalde afmetingen aangegeven. Alleen is voorgeschreven de vorm van een rechthoek, vijf maal zoo lang als breed. De concessiehouders betalen $3/4$ percent van de waarde van het geëxtraheeerd product, boven een belasting op het concesie-terrein.

Men ziet uit het voorgaande, dat slechts in twee duitsche koloniën, Oost-Afrika en Zuidwest-Afrika, een eigenlijke mijnwetgeving bestaat.

In den Congo-staat wordt het beginsel gehuldigd dat alle producten uit het delfstoffenrijk het eigendom van den staat uitmaken. Voor de ontginning is een concessie noodig, die voor een duur van negen en negentig jaren wordt verleend. De concessionnaris is geen eigenaar van de mijn, die hij exploiteert. Na afloop van den termijn, waarvoor hem de exploitatie werd gegund, treedt de staat in zijne rechten en vervalt aan den staat niet alleen het bezit van de mijn maar ook dat van het bedrijfsmaterieel.

Concessiën worden verleend voor de ontginning van:

1°. delfstoffen, die eenig metaal in loonende hoeveelheid bevatten;

2°. delfstoffen, die in loonende hoeveelheid zwavel of phosphor bevatten;

3°. steenkolen en diergelijke substantiën;

4°. bergzout, metaalzouten en zouthoudende bronnen;

5°. diamant en edelgesteenten.

Het onderzoek naar het voorkomen van delfstoffen kan slechts plaats hebben in, daartoe bij decreet aangewezen districten, en tegen betaling van een zeker recht.

Hij, die een mijn ontdekt, geniet de voorkeur voor de toewijzing der concessie voor die mijn.

De concessie wordt bij decreet verleend en het desbetreffend certificaat wordt uitgereikt na betaling van een vast recht van 2500 franken boven en behalve het bedrag van 10 franken per hectare, wanneer het edele metalen betreft, en van 5 franken per hectare, wanneer de exploitatie van andere delfstoffen wordt beoogd.

Bovendien is de concessionaris gehouden vijf percent van de gemaakte netto-winst aftedragen, voor welken cijns evenwel ook een abonnement kan worden aangegaan. Dit neemt echter niet weg dat voor elk afzonderlijk geval bij het besluit, waarbij de concessie wordt verleend, bijzondere voorwaarden kunnen worden bedongen.

Geen concessie kan worden verleend voor een uitgestrektheid van meer dan 10000 hectaren.

Voor zoover bekend heeft de Congo-staat nog slechts drie mijnconcessiën verleend:

1°. Aan de Katanya-Maatschappij, op grond van de haar verleende concessie, die haar niet alleen het bezit van den grond toekende doch ook het mijnrecht toestond;

2°. De Mayumbe-Spoorwegmaatschappij;

3°. De Maatschappij, die zich den aanleg van spoorwegen in Opper-Congo naar de groote afrikaansche meeren ten doel stelt.

**Wat Duitschland deed in het belang der katoencultuur.** Nu ten onzent regeering en belanghebbenden ieder voor zich den ander de eer wil laten om het initiatief te nemen, om de katoencultuur in onze koloniën aan te moedigen, kan het wellicht geen kwaad eens na te gaan, hoe die zaak door onze oostelijke buren werd aangepakt, hoe het op het oogenblik met de katoencultuur en hare uitbreiding in de duitsche koloniën is gesteld.

In Duitschland was het 't »Kolonial-Wirtschaftliche Komitee«, van de »Deutsche Kolonial Gesellschaft«, dat zich aan de spits der beweging stelde en gesteund door de regeering, de textiel-industrie en bijdragen, verkregen uit eene, ten behoeve der koloniën op touw gezette loterij, van wal stak. In hoeverre het zich van zijne vrijwillige taak kweet, valt o. i. het beste op te maken uit een rapport van den amerikaanschen consul-generaal te Berlijn, Frank H. Mason, over de duitsche ondernemingen, ter bevordering van de katoen-cultuur in de koloniën. De heer Mason merkt daarin op, »dat de weloverlegde, deskundige en stelselmatige actie van het »Kolonial Wirtschaftliche Komitee« tot het in het leven roepen van een uitgebreide katoencultuur in de duitsche koloniën moet worden erkend«, terwijl hij, met het oog ook op die actie aan het slot van zijn verslag tot de volgende conclusie komt: »Er mogen nog jaren voorbij gaan, voordat de europeesche kruistocht voor katoencultuur in de koloniën zijn doel ten volle heeft bereikt, maar — het moge ons aangenaam zijn of niet — de dag zal komen, waarop de katoen van onze zuidelijke staten buiten het gebied der Vereenigde Staten niet meer de alleenheerschappij zal voeren.«

Het is vooral op de kolonie Togo aan de westafrikaansche kust, dat het Comité zijne aandacht heeft gevestigd, zonder evenwel de andere koloniën uit het oog te verliezen.

In Togo en in Duitsch Oost Afrika, waar nu de katoencultuur reeds op vrij belangrijke schaal wordt gedreven, is eene inspectie voor die cultuur ingesteld, welker leden b. v. wat Togo aangaat niet alleen gedurende plant- en oogsttijden de kolonie bereizen, om de planters en inboorlingen, die zich aan de katoencultuur wijden, met hun raad ter zijde te staan, maar ook uitstapjes moeten maken naar de naburige engelsche en fransche koloniën, om te zien hoe 't dààr, in vergelijking met Togo, met de katoencultuur is gesteld.

Onder het toezicht der inspectie staan in laatstgenoemde kolonie het proefstation voor de katoencultuur te Tove in het district Misahöhe en de nieuwe school voor katoenbouw te Noeatsjee in het district Atakpame, welke school geleid wordt door drie amerikaansche kleurlingen. Te Noeatsjee wordt een groot aantal, meer intelligente inboorlingen gevormd om als leermeesters op te treden in de streken, waar ze van daan komen.

De hoogste voor Togo-katoen ter Bremer-beurs bereikte taxatie was, voor een product, dat als »fully good middling« werd aangemerkt, 75 pfennige (45 cent) per half kilogram. De oogst van dit jaar wordt op omstreeks 100,000 kilogrammen geschat. Daar in den loop van dit jaar een vijfmaal grootere oppervlakte met katoen werd bebouwd dan ten vorigen jare, hoopt men voor 1905 op een oogst van 500,000 kilogrammen te kunnen rekenen.

Tot aansporing voor verdere uitbreiding der katoencultuur zal op het einde van dit jaar te Palime een katoententoonstelling worden gehouden, waarvoor aan inlandsche gemeenten, plantages, zendingstations en zelfstandige inlandsche katoenboeren prijzen zijn uitgeloofd voor de grootste hoeveelheden en de beste soorten verbouwde katoen. Ook wordt vergoeding verleend voor het vervoer van, voor uitvoer bestemde katoen naar de kust. Jaarlijks heeft eene conferentie van geinteresseerden bij de cultuur plaats, waarin van gedachten gewisseld wordt over de, in onderscheidene districten opgedane ondervinding en te nemen maatregelen in het belang der cultuur.

Daar voor de cultuur van een stapel-artikel als katoen goedkope en deugdelijke vervoermiddelen een eerste levensvoorwaarde uitmaken, werd door het Comité, ook namens o. a. 200 Kamers van koophandel, aan den Duitschen Rijksdag het verzoek gericht om het wetsontwerp aan te nemen, waarbij aan de kolonie Togo zal worden toegestaan een leening van 8 millioen marken te sluiten voor den aanleg van den spoorweg Lome-Palime.

In de maand Augustus van dit jaar zal de patholoog Dr. Walter Busse naar Togo vertrekken, om in overleg met de katoen-inspectie maatregelen te beramen tegen insekten als anderszins, die de katoen bedreigen.

De katoen van Duitsch Oost-Afrika, waar voor deze campagne 1000 hectaren met katoen werden beplant, werd nog beter beoordeeld dan Togo katoen. Voor eerstgenoemd product bedroeg de taxatie ter Bremer-beurs van 90 tot 150 pfennige (54 tot 63 cent) per half kilogram.

Terwijl voor Togo de individueele inlandsche cultuur op den voorgrond treedt, zijn het in Duitsch Oost-Afrika de genomen proeven met den aanplant van katoen in het groot, die door het toekennen van premiën en voorschotten, levering van zaad en persen moeten worden ondersteund.

Ook ten behoeve van Oost-Afrika sprong het Comité voor spoorwegaanleg in de bres door aan te dringen bij den Rijksdag om de middelen voor den spoorweg Dar-es-Salam — Mrogoro te bewilligen. Verder laat het Comité de streek tusschen Kilwa en het Nyassa-meer bestudeeren in economisch opzicht, met het oog op eventueelen aanleg van een spoorweg tusschen beide punten.

Aan het Nyassa-meer en in het landschap Nera aan het Victoria-Nyanza worden nu ook reeds uitgebreide proeven met den katoenbouw als inboorlingen-cultuur zoowel als op plantages genomen. De Nera-katoen vindt langs den engelschen Oeganda-spoorweg via Mombassa den weg naar de engelsche markt.

Zoodra de quaestie der verkeersmiddelen voor deze kolonie in bevredigenden zin zal zijn opgelost, schijnt de katoencultuur hier een goede toekomst tegemoet te zullen gaan. Terrein is er genoeg. Alleen in het Roefidji-gebied moeten 700,000 hectaren goed katoenland worden gevonden. Hier zal wellicht de, over 150 kilometers bevaarbare Roefidji een goeden afvoerweg vormen. Het Comité laat daarnaar een onderzoek instellen. In dit gebied zal ook een katoenbouwschool worden opgericht, om inlandsche leermeesters te kweeken.

Ook in Kameroen en op Nieuw-Guinea worden proeven met de katoencultuur genomen.

Een, niet te onderschatten steun voor het streven van het Comité, was de toezegging van de Woermann-Linie voor Togo, en van de Deutsche Ost-Afrika-Linie en de firma Wm. O, Swald en Co. voor Oost-Afrika om voorloopig de, uit die koloniën afkomstige katoen vrachtvrij naar Duitschland over te voeren.

## Boekbespreking.

### De Melaatschen in Suriname en hunne verpleging.

Wij ontvingen van het Centraal-Comité ter behartiging der belangen van de „Protestantsche Vereeniging ter verpleging van lepralijders in de kolonie Suriname", speciaal in Nederland, een door het comité uitgegeven brochure, onder bovenstaanden titel van de hand van zijnen onder-voorzitter, den heer H. H. Zaalberg te Amsterdam, bij de firma G. C. Visser alhier in het licht is verschenen.

De schrijver heeft o. i. volkomen zijn doel bereikt, getuigenis te geven van „een zeer loffelijk werk, met zooveel toewijding door barmhartige broeders en zusters reeds in Bethesda volbracht en dat nog zooveel zegen belooft aan de bevolking van Suriname."

In de geschiedenis van het ontstaan van het protestantsch asyl, Bethesda, welke voorafgaat aan de bladzijden, met alleszins verklaarbare en gerechtvaardigde ingenomenheid gewijd aan de menschlievende instelling, voert de schrijver ons het rijk binnen van jammer en onnoemelijk lijden, waar slechts dienende menschenliefde hulp bieden kan.

Zooals bekend is, woedt de vreeselijke lepra-ziekte in onze zuid-amerikaansche kolonie in die mate, dat telkenmale de vraag is gerezen of niet afdoende maatregelen kunnen worden getroffen, om aan hare verbreiding paal en perk te stellen. Voor den schrijver staat het vast, dat het heden de straf is voor het verleden, toen het schoone Suriname in den slaventijd een hel was voor duizenden medemenschen, die in verwaarloozing, dierlijk leven, ellende van lichaam en ziel, als het ware een kweekbodem vormden voor de kiemen der zoozeer gevreesde kwaal, waaraan naar schatting thans nog omstreeks 500, of 70 op elke 10000 inwoners der kolonie lijden.

Wat nu de quaestie der maatregelen tegen de verbreiding der ziekte aangaat, staat men voor de vraag, welke richting moet worden ingeslagen, nu men het over twee hoofdpunten, besmetting en erfelijkheid, niet eens is.

Schrijver brengt de strenge maatregelen in herinnering, voorgeschreven bij gouvernements-publicatie van 7 September 1830, *Gouvernementsblad* No. 13, waarbij de ongelukkigen uit het maatschappelijk leven werden uitgestooten, eertijds met het schrikbeeld Batavia voor oogen, zoo zij 't waagden hun gedwongen afzondering te verbreken. Dat die maatregelen de uitwerking missen, die men er zich van had voorgesteld, heeft in Suriname de uitkomst bewezen. Het waarom? ligt voor den schrijver in het volgende: „Geene hulp voor de zieken, geen werk van de overheid kan voor hen beteekenen wat het beteekenen moet, indien niet eerst *goede verpleging* is te bekomen van mannen en vrouwen, die door barmhartigheid worden gedreven. Geene plannen ter bestrijding van de kwaal, althans voor zoover isoleering daartoe behoort, zonder goede asyls, niet alleen voor de zoogoed als vagebondeerende ellendigen, voor de Lazarussen aan de poort, maar ook voor de nog meer deerniswaardigen, die hun gelukkig leven in den familiekring op eens zagen verstoord. Asyls, maar verschillende naar de uiteenloopende eischen, uit ongelijkheid van stand en van opvoeding voortvloeiende."

Hierin ligt ook het leidend beginsel opgesloten, dat aan de oprichting van Bethesda den stoot gaf, toen het groote plan, reeds onder gouverneur de Savornin Lohman ontworpen, om een roomsch-katholiek gesticht te openen, waarin ook volgens contract alle zieken zouden worden opgenomen, die van staatswege tot isoleering werden verwezen, niet kon worden verwezenlijkt, omdat het den katholieken niet mogelijk was aan verpleegden van andere gezindten de vrije uitoefening van hun godsdienst te waarborgen.

Op het oogenblik vindt men in de kolonie: Groot-Chatillon, de bestuursinrichting, hoeveel beter ook dan Batavia toch „eene bewaarplaats meer dan een gesticht", waarheen de armen gaan, die geen heenkomen hebben, en de overtreders der afzonderingsverordening, die door de geneeskundige commissie voor opzending geacht worden in aanmerking te komen; de roomsch-katholieke Gerardus-Majella-stichting met „een groot aantal zieken, wonende in een betrekkelijk beknopte ruimte en zeker voortreffelijk verzorgd door liefdezusters", en het protestantsch asyl Bethesda.

Wie omtrent dit laatste wenscht te worden ingelicht, raden wij de lezing van het geschrift van den heer Zaalberg aan, dat we gaarne in veler handen zagen om op te wekken voor een liefdewerk bij uitnemendheid als in Bethesda wordt geboden, waar plaats is voor elk geloof niet alleen, maar ook voor elke geloofs*uiting*.

Wellicht dat de heer Z. dan ook nog eens, ten opzichte van de liefdezusters, die zich op Bethesda aan de verpleging der zieken wijden, de voldoening mag smaken om zijne verklaring van heden: — Duitsche dames natuurlijk — te kunnen wijzigen in, voor het nationaal gevoel, meer vleienden zin, naar het door de katholieken gegeven voorbeeld.

**Trois lettres ouvertes.** De lezers van het *Vaderland* zullen zich de polemiek herinneren, gevoerd tusschen den heer F. G. A. van Delden, oud-consul der Nederlanden te Djeddah en den heer dr. Frédéric Borel te Saint Nazaire, naar aanleiding van enkele uitlatingen van laatstgenoemde in zijn, door de „Académie et la Faculté de Médecine" te Parijs bekroonde *Etude d'Hygiène Internationale*.

Eerstgenoemde richtte een drietal open brieven aan het adres van den heer Borel over de volgende onderwerpen: de hospitalen en barakken te Djeddah; de rooverijen in Hedjaz; en het drinkwater te Djeddah. Op de beide eerste brieven diende de heer Borel van antwoord in een schrijven, opgenomen in het *Vaderland* van den 15en April ll.

Deze correspondentie verscheen in brochure vorm bij de 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij, voorheen Gebr. Giunta d'Albani alhier.

De heer van Delden toonde dan in zijn beide eerste brieven aan dat de schrijver der *Etude* zich aan een onbillijkheid tegenover de Turksche Regeering schuldig maakte, door eene onjuiste appreciatie van de, door deze in 1902 genomen maatregelen van barakkenbouw te Djeddah en van het verplegingspersoneel aldaar tijdens de jongste groote cholera-epidemie, en door die regeering te verwijten dat zij de rooverijen in Hedjaz zou dulden.

In zijn antwoord hierop gaf de heer Borel als zijne meening te kennen, dat de bouw van een permanent-hospitaal te Djeddah dringend noodig is om het herhaaldelijk dreigend gevaar voor besmetting van Europa af te wenden, totwelk doeleinde z. i. een tijdelijk uit barakken, zelfs goede, bestaand hospitaal niet voldoende kan worden geacht. En wat de roof- en moordpartijen langs den weg van Djeddah naar Mekka betreft, wijst de heer Borel op een, onlangs in de bladen verspreid bericht over den moord op circa 4000 pelgrims en de onvoldoende maatregelen van bescherming, door de Turksche regeering genomen.

In zijn laatsten open brief, bepleit de heer van Delden, die daarbij aangeeft hoe slecht de Turksche Regeering gediend werd bij de uitvoering van het werkelijk goede, door haar beoogd, het boren van artesische putten te Djeddah van regeeringswege om deze, met recht van exploitatie tegen een vooraf te bepalen matigen prijs van het drinkwater, af te staan aan de eigenaars der groote waterreservoirs, onder gehoudenheid die reservoirs te vernietigen, met het oog op het groote gevaar voor de openbare gezondheid, hetwelk het daar vergaarde en verontreinigde water oplevert.

**De liberale partij en uitbreiding van het kiezerscorps,** luidt de titel van een opstel, dat van de hand van den heer Nypels in de jongste aflevering van *Vragen van den Dag* verscheen en waarvan de schrijver ons een afdruk deed geworden. Schrijver stelt het standpunt, dat de liberale partij z. i. in de hier bedoelde aangelegenheid behoort in te nemen, in een vijftal stellingen uiteen, welker verdediging hem aanleiding gaf tot een hoogst belangwekkend en doorwrocht betoog. Voor ons, dus op koloniaal terrein, is slechts de vijfde der stellingen van belang, luidende als volgt:

„Zal zij de liberale partij eenmaal grondwetsherziening vragen voor de verdere uitbreiding van het kiesrecht in democratischen zin, dan zal zij tevens voorstellen de belemmeringen weg te nemen, welke in de tegenwoordige grondwet bestaan tegen vertegenwoordiging der koloniën, volgens keuze der ingezetenen van de koloniën".

Wij komen op deze stelling en hare verdediging door den schrijver in een volgend nummer terug.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. van het Kon. Aardr. Gen. 1904 No. 3.

J. S. A. van Dissel: Landreis van Fakfak naar Sekar (met kaart).

Elseviers Geïllustr. Maandschr. Mei 1904.

E. C. Abendanon: Sawa Loento (II, met illustr.).

De Tijdspiegel. Mei 1904.

H. H. Zaalberg: De melaatschen in Suriname en hunne verpleging.

Indisch Genootschap. Vergadering van 29 Maart 1904.

Dr. Th. van Buuren: Nieuwe zoutdebiteering in onze Oost-Indische koloniën.

De Indische Mercuur. 10 Mei 1904 No. 19.

A. H. Berkhout: De Surinaamsche bosschen. — Rapport over de cultuur van den Para rubberboom. — M. Greshoff: Bespreking van De voeding in Ned.-Indië door Dr. C. L. van der Burg. — De Kamer van Koophandel en fabrieken te Rotterdam en het ontwerp tarief van Invoerrechten. — Soekaboemische Landbouw vereeniging. — Maïs. — Tabak onder schaduw. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Id. 17 Mei 1904 No. 20.

Jan Boissevain † ( met portret). — Koloniaal Museum. — De rietbranden in de afdeeling Kraksaän en hunne oorzaken. — Malangsche vereeniging van koffieplanters. — Rapport over de cultuur van den Para rubberboom (vervolg). — Soekaboemische Landbouwvereeniging. — Kina en Kinine. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 20 Mei | 3 Juni | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 27 Mei | 10 Juni | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 31 Mei | 14 Juni | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 20 Mei | 7 Juni | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 28 Mei | 11 Juni | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 20 Mei | 3 Juni | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 23 Mei | 6 Juni | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Mei | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 31 Mei | 14 Juni | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 24 Mei | 7 Juni | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.

Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av

ADVERTENTIEN.

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

# P. Happel Jr.
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs
**Atelier voor nette reparatiën.**

**EN GROS. EN DETAIL.**
**WIJNHANDEL**
J. H. ZUIJDERDUIJN,
**Beeklaan** hoek **Daguerrestraat,**
Den Haag.
**Port, Bordeau en Sherry,**
zeer fijne Tafelwijn,
**à f 0.55 per fl.**

„SIMPLEX"
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
A partir de MAI 1904
la Maison sera transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

**Th. A. A. SIMONIS**
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



**Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.**
in GROOTE KEUZE,
**BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.**

# RAJAH-THEE

de **Nationale Thee** bij uitnemendheid,
is een product van NEDERLANDSCH-INDIË.
Overal verkrijgbaar à f 1.50, f 1.25, f 1.— en f 0.80 per pond.
in pakken à 4, 2, 1 en 1/2 ons.
Luxe-blikken à 2½ ons 75, 60 en 50 cts.
**RAJAH-THEE wordt des namiddags geschonken in den winkel van „Boeatan" Plaats.**

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
# FALKENBURG en Co.
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

Eerste Nederlandsche
**Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.**

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**
**Directeuren:**
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.
**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.
Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.
Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.
**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

TELEF. 83.
Bericht van ontvangst der nieuwe
VOORJAARS- EN
ZOMERSTOFFEN.
***SACHS & Co.,***
**Lange Poten 2-4,**
***DEN HAAG.***
De ateliers onzer Kleermakerij staan onder leiding van een bekwaam Weener Coupeur.

# C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
**Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden**

# Echt Chineesche Thee,
**speciaal aanbevolen aan Indische familie's.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

# „AU CORSET GRACIEUX."



**Van Duren & Copper,**
***Den Haag.***
Spuistraat 16a. Piet Heinstraat 107.
**Telephoon No. 3334. Telephoon No. 1723.**
**UTRECHT. AMSTERDAM.**
Grootste Corsetzaak in Nederland.
**Ruimst geassorteerde Magazijnen zoowel in midden- als fijnere genres.**

# Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Kortewe[g], Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.**

# S. SPIJER & Co.
**Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten, Horloges, en[z.]**
**Specialiteit in Oud-Hollandsch Zilver.**
Groote sorteering Tafelzilver.
**Uitgebreide collectie in gouden Trouw- en Verlovingsringen**
**Ateliers voor het zetten van Diamanten enz.**
**Spuistraat 26, Passage 59, Schoolstraat 7,**
***'s-GRAVENHAGE.***

Stoomvaart-Maatschappij
# „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Lawoe** | 28 Mei | 9 Juni | 14 Juni | 3 Juli | 5 Juli |
| **Ardjoeno** | 11 Juni | 23 „ | 28 „ | 17 „ | 19 „ |
| **Goentoer** * | 25 „ | 7 Juli | 12 Juli | 31 „ | 2 Aug. |
| **Merapi** | 9 Juli | 21 „ | 26 „ | 14 Aug. | 16 „ |
| **Gedé** | 23 „ | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 „ | 30 „ |
| **Oengaran** | 6 Aug. | 18 „ | 23 „ | 11 Sept. | 13 Sept. |
| **Sindoro** * | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 „ |
| **Salak** | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 Oct. |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een baboe die naar Indië wenscht terug te keeren. Zij spreekt ook Engelsch.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Zes Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenografe, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

Nº. 11. Donderdag 26 Mei 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

...aan huis of franco per post
...nenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
...oor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
...zonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.


Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*

*wonende te* *wenscht*

*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van f*

den 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Irrigatie in Nederlandsch-Indië.

Aan het, door den heer J. W. Post, oud-ingenieur der Staatsspoorwegen op Java, membre associé van het Koloniaal Internationaal Instituut in de vergadering van die instelling te Wiesbaden op den 17den dezer over in hoofde genoemd onderwerp uitgebracht rapport, door den schrijver welwillend ter beschikking onzer redactie gesteld, ontleenen wij, onder dankbetuiging voor die toezending, het volgende:

Na in een korte inleiding er op te hebben gewezen dat irrigatie in Nederlandsch-Indië slechts op Java en Bali op groote schaal wordt toegepast, terwijl ook enkele toepassingen op Sumatra en in de Minahassa worden aangetroffen, gaat de schrijver over tot een beschouwing van de irrigatie op Java, in verband hoofdzakelijk met de cultuur van rijst, die het hoofdvoedsel der bevolking uitmaakt.

Onder irrigatie verstaat men: het vasthouden van het water om dit op gewilde tijdstippen te kunnen aanvoeren; het water op rationeele wijze over de te irrigeeren velden te verdeelen; en het overtollige water na gebruik af te voeren; waarbij dan nog in vele gevallen noodig is de terreinen tegen overstroomingen te beschermen, welke het te velde staand gewas en de velden kunnen vernielen.

In het algemeen heeft irrigatie ten doel: den oogst te waarborgen tegen onregelmatigen regenval; de opbrengst te vermeerderen door den groei van de plant te bevorderen; de cultuur van goede qualiteit rijst mogelijk te maken op terreinen, die niet geirrigeerd slechts minderwaardig product voortbrengen; den zaaitijd, den tijd voor het bewerken der velden en dien voor den oogst onathankelijk te maken van het invallen van den regentijd, hetgeen een doelmatiger gebruik mogelijk maakt van het water, van de arbeidskrachten en van het ploegvee; en alluviale afzettingen over de velden te verspreiden, waardoor in vele gevallen bemesting achterwege blijft.

Verschillende omstandigheden, als overstroomingen, aschregen, muizenplaag, enz. kunnen een ongunstigen invloed op den oogst uitoefenen, doch mislukt de oogst over groote uitgestrektheden, dan is voor die ramp bijna altijd de oorzaak te vinden in de afwezigheid van irrigatie.

De eilanden Java en Madoera beslaan een oppervlakte van ruim 13 millioen hectaren. Hiervan is ongeveer het zesde deel of 2,3 millioen hectaren in cultuur gebracht, waarvan 2,015,000 hectaren voor de rijstcultuur. Van laatstgenoemde oppervlakte worden 1,243,000 hectaren ingenomen door geirrigeerde rijstvelden, 738,000 door velden, afhankelijk van regenval, 34,000 door velden in moerasstreken.

Omtrent de practische resultaten der irrigatie geven een aantal tabellen, die bij het rapport gevoegd zijn uitsluitsel. Wij ontleenen daaraan o. a. het volgende.

De oogst mislukte in het tijdvak 1885—1896 op gemiddeld 3½ pct. der geirrigeerde rijstvelden, 10.1 pct. der niet-geirrigeerde rijstvelden, en 13.7 pct. der moerassige rijstlanden op Java.

Opmerkelijk was, wat deze laatste categorie betrof, dat voor het tijdvak 1891—1896, niettegenstaande op gemiddeld 18.1 pct. dier velden in het soerabajasche de oogst verloren ging, de gemiddelde opbrengst er van, ad 33.7 pikol padi per bouw van 0.7 hectare, in die residentie, het gemiddeld productiecijfer der geirrigeerde velden, ad 29.2 pikol in de overige residentiën van Java, met uitzondering van Rembang en de Vorstenlanden verre overtrof.

Het gemiddeld productie-cijfer der niet geirrigeerde velden wisselt voor het tijdvak 1891—1896 af van 16.6 pikol in het soerabajasche, tot 16.3 pikol in het rembangsche, en 18.9 pikol in de overige residentiën, met uitzondering van de Vorstenlanden.

Gedurende den tijd van 17 jaren in het bagelénsche gedane waarnemingen in 89 desa's brachten verder aan het licht, dat het gemiddeld productiecijfer der geirrigeerde velden dat der tegalvelden met 55 pct. overtrof.

Zooals men weet, of ten minste de meesten onzer lezers zullen weten, wordt de rijst eerst op bibit-velden uitgezaaid, waarna de zaailingen 45 tot 60 dagen later op de velden worden uitgezet, terwijl de oogsttijd van drie tot vier maanden na het uitzetten der plantjes intreedt.

Zoowel in den zaaitijd als voor het uitzetten der plantjes moeten de velden worden bewerkt, waartoe over water moet kunnen worden beschikt, wat zoo men op de regens moest wachten, gesteld al dat deze regelmatig invielen, zou leiden tot een gelijktijdig in cultuur brengen van alle velden, waardoor men arbeidskrachten zou te kort schieten, terwijl bij opvolgende waterverschaffing door irrigatie, de geinteresseerden bij de cultuur elkander onderling hulp kunnen verleenen, waardoor besparing aan arbeidskrachten wordt verkregen en ook meerdere waarborg voor deugdelijke bewerking der velden, dan elders uit vrees b.v. dat de regens na het uitzetten der rijstplantjes plotseling zouden kunnen uitblijven.

De rijst heeft om goed te slagen in verschillende groei-periodes nu eens meer, dan eens minder water noodig. Ook hierin kan slechts door irrigatie worden voorzien.

Gemiddeld wordt voor de rijstcultuur op Java voor het tijdvak noodig om de plant tot haar vollen groei te brengen, een hoeveelheid water noodig geacht van 1.43 liter per seconde en per bouw.

Die hoeveelheid wisselt natuurlijk voor verschillende terreinen en naar gelang van omstandigheden af.

Heeft de rijst ook al behoefte aan water, waarbij van het irrigatiewater nog kan worden gezegd, dat het bevruchtend werkt door de substantiën, die het medevoert en op de velden achterlaat, te veel water op een tijdstip dat de plant daaraan geen behoefte heeft, is ook niet goed en geeft aanleiding tot een bepaalde ziekte in het gewas.

Men weet niet veel meer van wat in het Hindoetijdperk op Java aan irrigatie-werken is tot stand gebracht, maar zooveel is zeker dat men er ook toen zijn aandacht aan wijdde.

De Javaan heeft altijd blijken gegeven van het water partij te kunnen trekken voor den landbouw. Maar de werken, die hij daartoe aanlegde, waren van primitieven aard, zoodat zij aan vernieling bloot stonden, waar ook de gebezigde materialen niet van duurzamen aard waren en hem het technisch inzicht ontbrak, die bij den aanleg van zulke werken behoort voor te zitten. Bovendien gaf het onderhoud aanleiding tot tijdroovenden arbeid, terwijl waterverspilling niet uitbleef.

Geleidelijk kwam men tot het inzicht, dat in dezen toestand verandering moest komen.

De bemoeiingen van het europeesch bestuur dagteekenen reeds uit de tijden der Oost-Indische Compagnie. Van 1750 tot 1780 werden in den omtrek van Batavia twee kanalen gegraven, die hun water ontleenden aan de Tji Liwong en Tji Dani en aanvankelijk ook voor de scheepvaart, nu nog slechts voor de irrigatie, dienen.

Nadat in 1818 de dienst van den Waterstaat in Indië was opgericht, begon het bestuur langzaam aan zijn aandacht aan het irrigatie-vraagstuk te geven. Veel werd in de eerste helft der vorige eeuw daaraan niet ten koste gelegd. De werken werden op inlandsche manier aangelegd in heerendienst en hoofdzakelijk met plaatselijke middelen.

In de tweede helft der 19e eeuw begon men van meer duurzame middelen gebruik te maken en van de toepassing der europeesche techniek. In het tijdperk 1850 tot 1860 valt de aanleg der belangrijke werken van Glapan en Lengkong.

Maar het was toen toch nog een tijd van tasten en voorloopige oplossingen zonder een bepaald plan. Men vergenoegde zich met de voornaamste werken tot stand te brengen en dan zoo langzamerhand de noodig gebleken verbeteringen te maken. Deze stelselloosheid, het gevolg van het gemis der noodige kennis van de gesteldheid van het terrein in het algemeen, gaf dikwerf aanleiding tot kostbare wijzigingen of aanvullingen; de resultaten beantwoordden niet aan de offers, die men ten deze bracht.

Voor de werken in het demaksche werden dan ook in 1873 de noodige voor studiën gemaakt. Het is vooral sedert 1885 dat men dien weg voor goed is ingeslagen.

In 1885 gaf het nieuwe voorschrift voor den dienst der openbare werken aanleiding tot de oprichting van speciale irrigatie-afdeelingen. Men stelde zich voor om in de eerste plaats aandacht te schenken aan de verbetering van gebrekkige irrigatie-kanalen, dan aan de irrigatie van terreinen, afhankelijk van den regenval en gelegen in dichtbevolkte streken, en eindelijk aan de irrigatie van niet-ontgonnen streken, om de overbevolkte streken van het te veel aan monden te ontlasten.

Er valt, zooals uit hetgeen hier vooraf gaat reeds zal zijn gebleken, een onderscheid te maken ten opzichte van de wijzen, waarop de sawahs op Java worden geirrigeerd. Men heeft er nl.:

A. irrigatie-stelsels, die geheel door den waterstaat zijn ontworpen en uitgevoerd.

B. inlandsche irrigatie-stelsels, waarin door den aanleg van permanente werken verbeteringen zijn aangebracht.

C. inlandsche irrigatie-stelsels, die ongeveer 227 hoofdkanalen en 443 inlandsche dammen omvatten.

In beginsel is aangenomen dat het bestuur over de, onder B. en C. genoemde, werken geleidelijk van de handen der bestuursambtenaren in die van het technisch personeel van den waterstaat zal overgaan.

Wat de bronnen aangaat, waaraan de irrigatiestelsels het noodige water ontleenen, valt op te merken, dat daartoe behalve de rivieren vijvers en reservoirs dienen, welke voor dat doel door de inlandsche bevolking expresselijk werden aangelegd.

Als een voorbeeld, hoe zoo'n irrigatie-stelsel A. in elkaar zit, kan een kort overzicht dienen van de werken voor de Tjihea-vallei in de Preanger-regentschappen, waarbij groote moeielijkheden moesten worden overwonnen.

De Tjihea vallei, gelegen tusschen de Tji-Taroem en Tji-Sokan, heeft een oppervlakte van slechts 7850 hectaren, waarvan 5950 irrigabel zijn. Het is dus een stelsel van geringe afmeting, dat men hier aantreft, dat evenwel onze belangstelling wekt door de verscheidenheid en het aantal kunstwerken; er zijn er, met inbegrip van de bruggen, 78 over een totale lengte van 17 kilometers, waarvan de beide uiteinden een verschil in hoogte van 63 meters aanwijzen. Deze werken zijn aangelegd om onontgonnen streken voor den landbouw te winnen.

Daar de vlakte 25 meters hooger ligt dan het bed van de rivier, is men 4½ kilometers stroomopwaarts moeten gaan om den dam voor de prise d'eau in de Tji-Sokan te leggen. Het debiet van deze rivier verschilt van 4 tot 2000 kubieke meters per seconde en bedraagt in den drogen tijd gemiddeld 7 tot 8 kubieke meters per seconde. De prise d'eau heeft twee doorlaten met valdeuren van 1½ meter en het hoofdkanaal is geprofileerd voor een debiet van 8 tot 12 kubieke meters.

Drie tunnels van 404,405 en 126 meters lengte waren noodig om het water in het hoofdkanaal naar den voet van het gebergte te voeren, waar langs het verder zijn weg vervolgt.

Er zijn 82 vallen in het kanaal van 0.8 tot 2 meters hoogte, waarvan de scheidingsmuren in steen zijn opgetrokken met rechthoekige openingen, die door balken kunnen worden afgesloten. Boven deze dammen bevinden zich de prises d'eau voor de secondaire en tertiaire leidingen, voor zooverre deze laatste, die het water over de velden moeten verdeelen, het water rechtstreeks aan het hoofdkanaal onttrekken. Een gedeelte van het kanaal bestaat uit gemetselde waterloopen. Er is er een van 300 meters lengte met 16 meters niveauverschil tusschen de beide uiteinden.

Het hoofdkanaal kruist verscheidene beeken, waarvan de voornaamste door middel van aquaducten worden overgetrokken, terwijl de andere door siphons onder het kanaal door worden geleid. Elders wordt het kanaal zelf door middel van een siphon onder de Tji Pangawaren door geleid.

Tengevolge van de groote terreinbezwaren heeft de aanleg van de Tjihea-werken ongeveer 160 gulden per geirrigeerde hectare gekost, tegenover een gemiddelde van omstreeks 115 gulden per hectare voor nieuwere werken van eenig belang uit den laatsten tijd.

Waterverdeeling, zoowel als onderhoud der werken moeten niet, gelijk dikwerf geschiedde, aan den inlander worden overgelaten, wat ten opzichte van het eerste, aanleiding tot misbruiken kan geven, doch onder toezicht van technisch personeel van den waterstaat gesteld.

Sedert 1888 is het bestuur doordrongen van de noodzakelijkheid om het irrigatie-vraagstuk in zijn geheel onder de oogen te zien. Te dien einde is Java verdeeld in 15 irrigatie-afdeelingen, die elk het stroomgebied van een of meer der belangrijkste rivieren omvat.

In 1892 werd de, sedert 1888 bij wijze van proef bestaande irrigatie-brigade voor het Serajoedal, definitief ingesteld, in 1901 gevolgd door die van de Brantas-rivier, en weldra door die van de Serang, in 1892 bij wijze van proef ingesteld.

Het personeel van het Brantas-district b.v. bestaat uit 1 ingenieur 1e of 2e klasse als chef, 3 ingenieurs 2e of 3e klasse of adspirant-ingenieurs, 11 europeesche conducteurs 1e, 2e of 3e klasse, 30 inlandsche opzichters. De geheele oppervlakte van het Brantas-district beslaat 15630 vierkante kilometers, waarvan 353000 hectaren in cultuur zijn gebracht, w. o. 230000 als sawahs (geirrigeerde rijstvelden), d.i. het een vijfde van het totale aantal hectaren aan sawahs op Java. De bevolking bedraagt 4 millioen zielen d. i. 256 hoofden per vierkanten kilometer tegen 149 in Nederland en 200 in België.

De kosten voor de irrigatie bedragen in dit district jaarlijks ongeveer f 230.000, waarbij dan nog voor het onderhoud over 1 millioen dagtaken in heerendienst kan worden beschikt.

Uit het vorenstaande valt af te leiden dat er op irrigatie-gebied nog veel te doen valt.

«In dit opzicht» merkt de heer Post in zijn slotwoord op «kan gezegd worden, dat men zich gedurende vele jaren wat al te energisch heeft gekant tegen de uitgaven voor irrigatie.... Alles doet veronderstellen dat het vertrouwen der Kamers is teruggekeerd en dat het moederland de jaarlijksche credieten zal verhoogen en weldra Java en de andere eilanden van den archipel toerusten met vele irrigatiewerken, welke noodzakelijk zijn voor de economische ontwikkeling dier landen.»

Met den wensch dat dit zoo moge zijn besluiten wij dit, uitteraard onvolledig overzicht van het hoogst belangwekkend verslag van den rapporteur.

## Week-Overzicht.

Het Voorloopig Verslag op het slot der indische rekening van 1900 is verschenen. We ontleenen daaraan het volgende:

Bij hoofdstuk II (middelen en inkomsten in Ned.-Indië) werd gevraagd of door den staat voldoende toezicht wordt uitgeoefend op het beheer der wees- en boedelkamers. De toelichting toch gaf niet den indruk dat althans het beheer der weeskamer op Batavia op lof wegens nauwkeurigheid aanspraak mag doen gelden.

Men vreesde dat de mindere opbrengst der exploitatie van het opiummiddel in eigen beheer, bedragende *f* 361,684, wel voor een goed deel aan den sluikhandel moet worden geweten.

Gevraagd werd of het niet mogelijk is door gestrenge toepassing en zoo noodig door scherpere bepalingen er voor te zorgen dat voor het vervolg de belasting spoediger worde voldaan, meer in het bijzonder op Celebes en Ternate. Als er iets aan te doen is, zal de indische fiscus daar wel voor zorgen, laat men zich dààrover hier maar niet ongerust maken.

Men achtte de sommen, toegelegd aan den heer D. F. W. van Rees en den hem toegevoegden controleur 1e klasse S. de Graaf, wegens het behandelen van aangelegenheden, betreffende verschillende onderdeelen der bestaande agrarische wetgeving, tot een totaal van *f* 19,179,75, buitengewoon hoog. — Wij ook!

Men vreesde dat bij de uitgaven voor reis- en verblijfkosten, alsmede tegemoetkoming aan rijboden langs de Soerabaja- en de Porrongrivier, waarvoor aanvankelijk was uitgetrokken *f* 260,000, verhoogd tot *f* 263,500, welk be-

drag echter nog met *f* 15,187.65½ werd overschreden, een gepaste zuinigheid niet altijd voldoende in het oog is gehouden. — Idem.

De aandacht werd gevestigd op het groote bedrag waarvoor het opium op den staat van restant-ontvangsten en onaangezuiverde vorderingen voorkomt. Wegens pacht was deswege bij het einde van 1900 nog verschuldigd *f* 5,845,999.36, wegens verstrekking van opium aan de pachters *f* 677,841.04½, samen dus ruim 6½ millioen gulden. Bestaat er eenige kans dat deze vorderingen, waarvan jaarlijks slechts een naar verhouding zeer klein gedeelte wordt betaald, mettertijd nog zullen kunnen worden geïnd of zullen zij — evenals met eene dergelijke vordering, ad *f* 318,344.48½, dagteekenende uit 1863, thans geschiedde — na verloop van jaren moeten worden afgeschreven? Of 't tijd werd een eind te maken aan de opiumpacht, die zelfs het geleverde opium schuldig bleef en toch land en volk uitzoog.

Door de opheffing van de Indische Instelling te Delft, ingevolge Raadsbesluit van 25 Juli 1900, heeft de daartoe behoord hebbende ethnographische verzameling voor die gemeente veel van haar belang verloren. Burg. en Weth. stellen nu aan den Raad voor die verzameling voor zoover zij aan de gemeente behoort, van de hand te doen.

Indien de Raad daartoe besluit, dan wordt in overweging gegeven Burg. en Weth. te machtigen de voorwerpen, welke de voormalige Instelling door schenking had verkregen, ter beschikking te stellen van de schenkers, voor zoover dezen nog te vinden zijn en teruggaaf wenschen.

In andere landen zouden gemeenten, we weten niet wat, er voor geven om er een ethnographische verzameling op na te houden van voorwerpen, die betrekking hebben op de koloniën. Hier komt de breng-breng! er bij te pas.

In de den 19en dezer alhier gehouden vergadering van de Vrijzinnig-Democratische Kiesvereeniging kwam o. a. de ontwerp-defensieparagraaf van het werkprogram van den Bond ter sprake.

Deze paragraaf werd goedgekeurd, doch geamendeerd met betrekking op de koloniën overeenkomstig het, daartoe door den heer Dijkman aangegeven, denkbeeld, die eene speciale indische militaire marine wenschte, op den voet van het nederlandsch-indisch leger geschoeid, met vrije passagekosten voor wettige vrouw en kinderen.

Dit denkbeeld werd reeds eenige malen in ons blad aanbevolen, zoodat we niet anders kunnen zeggen dan dat we dit besluit der vergadering toejuichen. Wanneer de vergadering van den Bond nu Zaterdag a. s. het amendement ook nog overneemt, zijn we weer 'n stapje verder.

Den 18den dezer aanvaardde de heer Ch. A. van Ophuysen het hoogleeraarsambt in de faculteit der letteren en wijsbegeerte aan de rijks-universiteit te Leiden met een rede over »Het maleische volksdicht.«

Naar aanleiding van de, daarover in de dagbladen verschenen, verslagen moet die rede hoogelijk interessant zijn geweest, maar we zien er geen kans toe om daar in een beknopt overzichtje niet te veel en toch ook niet te weinig van te zeggen. We wenschen dus te volstaan met een enkel citaat: »Worden bij de Westersche volkeren *bloemen* gebezigd om als tolken tusschen geliefden te dienen, de Bataksche jonge lieden en meisjes gebruiken *bladeren*. Hebben *bloemen* voor ons een beteekenis, wellicht reeds eeuwen geleden vastgesteld, maar in geen verband met haar namen, met de *bladeren* is het een ander geval. Op zichzelf hebben ze geen beteekenis, hun naam echter geeft min of meer gewijzigd het bedoelde woord aan, rijmt daarop. Zendt een jongeling aan een meisje de bladeren van de sitarak, hadoengdoeng, sitata, sitangis, podom-podom en pahoe, dan weet zij dat zijn minnebrief luidt:

»Na onze scheiding val ik niet in slaap, dan na eerst geweend te hebben.« Sitarak toch rijmt op marsarak (scheiden) hadoengdoeng op doeng (reeds, nà) sitata op hita (wij) sitangis op tangis (weenen) podom-podom op modom (slapen) pahoe op doe (ik). Ook andere voorwerpen kralen, belletjes, enz. doen dikwerf dienst voor een minnebrief.«

Gaat 't hier bij de minnebrieven ook zoo toe?

Friezen zijn koppig, wordt beweerd. Nu zullen wel niet alle luitjes uit 't land der straas en maas die eigenschap bezitten, maar Dr. Kielstra schijnt niet tot de uitzonderingen te willen behooren. Waar hij zich in 't *Handelsblad* alle mogelijke moeite getroost om van Kol te overtuigen van diens betreurenswaardige dwaling van den laatsten tijd, acht de heer K. het niet dan billijk om er ook stokpaardjes op na te houden.

Dat bleek ons weer in de vergadering van »Hou en Trouw« van den 16en dezer, waarin de heer K. uiteenzette wat hij onzen plicht in Indië achtte. We zullen 't hier nu niet verder over hebben, daar het artikel van den heer K. in *Onze Eeuw* voorkomende en handelende over de inkrimpingstheorie, t. g. t. in dit blad reeds werd besproken.

Ook nu weder bracht de heer K. op eene desbetreffende vraag tegen de javaansche emigratie op groote schaal de volgende, deels onwaar gebleken, deels absurde argumenten te pas: »De Javanen zijn nu eenmaal zoozeer gehecht aan hun land, dat zij zeer ongaarne emigreeren. Naar Deli worden betrekkelijk slechts zeer weinig koelies geronseld en bekend is de ondervinding in de Ombilin-kolenvelden, waar hooge loonen worden betaald en men niettemin slechts weinig vrije Javanen heeft kunnen krijgen. Nu moge de heer Van Kol in de Kamer hebben voorgesteld om voor emigratie in 't groot 15 millioen uit te trekken, men kan evengoed een daalder voteeren. Ze willen nu eenmaal niet de Javaantjes«.

We zouden ook op dit stokpaardje van den heer K. niet terugkomen, daar bij de bespreking van het bedoelde *Eeuw*-artikel ook reeds gewezen werd op het zonderling Oembilin-argument. Alsof de geringe animo van den javaanschen *landbouwer* om in de *mijnen* op Sumatra te gaan werken als maatstaf kan worden aangelegd voor zijn lust om zich elders als landbouwer te vestigen, mits hij wete dat 't hem daar goed gaat!

Sedert is echter het rapport van onzen consul te Penang bekend geworden, dat den heer K. toch ook wel onder de oogen zal zijn gekomen.

De heer J. J. Hulskamp schreef dan o. a. het volgende: »Opmerkenswaardig is, dat in de laatste 5 jaren, tal van Javanen en Banjereezen zich als onafhankelijke kolonisten in het schiereiland Malakka gevestigd hebben. Eene groote nederzetting bevindt zich thans ten zuiden der Perak-rivier, waar ruim 1000 zoodanige kolonisten leven. De vraag naar land is in de laatste maanden zoodanig toegenomen, dat het met de uitgifte belaste kantoor al het werk bijna niet kan afdoen en de district-officier van Lower-Perak zich genoodzaakt zag javaansche en banjereesche tolken en schrijvers in dienst te nemen."

't Is waar dat de heer H. mededeelt dat onze inlanders na korter of langer tijd met hun spaarpenningen naar het vaderland terugkeeren, maar 't is zeer de vraag, of indien de toestand zich daar geconsolideerd heeft tot 't bestaan van een Klein Java, zulks nog wel 't geval zal zijn.

Het *Vaderland* is over het, nieuw op te richten landbouwdepartement goed te spreken. Doch evenals de *Nieuwe* meende dat het ontwerp niet ver genoeg ging door landbouwcrediet en agrarische wetgeving niet onder het nieuwe dak te brengen, oordeelt men in de Parkstraat, dat irrigatie 'n zaak is, waar 't nieuwe departement mee te maken moet hebben:

»Daardoor zullen dan de departementen van binnenlandsch bestuur en van burgerlijke openbare werken ontlast worden van een deel waarvan zij geen verstand hebben en de ingenieurs, die de werken als ambtenaren der B. O. W. zullen blijven aanleggen, zullen aan de voorlichting van het departement van landbouw te danken hebben, dat het gebazel over slibbezwaar en schraal irrigatiewater eerst langs deskundige landbouwkundige ooren gaat, voor het aan de groote klok wordt gehangen.

Om het practisch nut voor Java's irrigatiezaak, wanneer het departement van landbouw zich die aantrekt, zou men reeds alleen tot een departement van landbouw kunnen besluiten.«

Moet het landbouw-departement dan ook soms voor het onderhoud der irrigatie-werken zorgen benevens voor de uitvoering der waterverdeeling? Zou, door toevoeging van landbouw-technische adviseurs aan de chefs der irrigatie-afdeelingen het bezwaar van het blad niet ondervangen worden?

Origineel en spijkers met koppen slaande is wat het blad over de *parentah aloes* in het midden brengt:

»Indertijd beweerde men in Indië dat ieder Europeaan daar meesprak en verstand meende te hebben van paarden, en den waterstaat; maar erger was het, dat elk ambtenaar van binnenlandsch bestuur, europeesch of inlandsch, officieel verstand moest hebben van landbouwzaken, er ten minste zooveel dagelijksche officieele bemoeienis mee heeft, alsof hij krachtens zijn opleiding er verstand van had. Welnu, niet de printah aloes, de zachte dwang is voor den inlander het hatelijkst, maar wel de kant, vanwaar de zachte dwang komt in landbouwzaken: van een volkomen ondeskundig korps. En de beste onder de ambtenaren B. B. voelen dit zeer goed. Dit groote bezwaar voor den inlander te verbeteren is voor ons de ideëele zijde van het nieuwe Instituut: het technische, deskundige landbouwdepartement.«

## Oost-Indische berichten.

**Drukpers-reglement**. Het *Bat. Nieuwsblad* bericht dat de directeur van justitie bezig is aan een ontwerp tot herziening van het drukpers-reglement, in afwachting van de invoering van het nieuwe strafwetboek voor Europeanen, waarop in de eerste jaren vermoedelijk geen uitzicht is.

**De bestorming van Badag**. Zooals reeds bekend is werd den 4en April de door de Gajoeërs zwaar versterkte benting van kampong Badag stormenderhand genomen. Aan de *Deli Ct.* ontleenen wij nog de mededeeling dat wij 16 gevangenen hebben gemaakt, terwijl 122 dooden en 46 gewonden in onze handen bleven.

Onder de hoofden werden de beide oudste Radja's Boekit herkend.

Onzerzijds zijn gesneuveld 5 minderen, waarbij de sergeant van der Maele. Onbeduidend gewond de luitenants Watrin en Christoffel en de sergeant Ruiter en Dorst.

Deze doen echter dienst en voorts 22 minderen, waarvan een levensgevaarlijk.

De kampongs Batjang, Leube, Tangor, Perteq en Pending en een gedeelte der bevolking van Boekit en Kota Lintang meldden zich bij den colonnecommandant van Daalen.

Dit bericht spreekt voor zich zelf. Het beteekent de volledige zegepraal onzer troepen over de Gajoe Loeös.

Vooral dient vermelding dat de beide radja's Boekit, zijnde de ontwerpers en leiders van het verzet, zijn omgekomen, waarmede dus vermoedelijk het geheele verzet gebroken en te niet gedaan is.

Als gevolg van dit sneuvelen is ook te beschouwen het feit dat de diverse hoofden van kampong-complexen hunne onderwerping zijn komen aanbieden. Alles wijst er op dat zich het laatste verzet in deze zwaar versterkte positie had saamgetrokken.

**Opvoer van verbandstoffen**. Bij den geneeskundigen dienst is telegrafisch het verzoek ontvangen om onverwijld verbandmiddelen te willen zenden naar de Gajoe Loeös voor de gewonden. Uit de cijfers bleek reeds dat de vermeestering van de stelling niet dan na zwaar en hardnekkig gevecht heeft kunnen plaats grijpen.

**De soerabajasche Hulpbank.** Het *Soer. Hbl.* meldt dat de soerabajasche Hulpbank voor ruim twintig duizend gulden is opgelicht.

Eenige maanden geleden werden preciosa's tot een bedrag van f 22900 in pand gegeven, na gekeurd te zijn door het bestuurslid der bank, den heer Jasper. Toen de rente onbetaald bleef en de inbrengers niet te bereiken waren, kreeg men achterdocht. Thans is ontdekt dat de juweelen valsch zijn. De schadepost zal moeten worden afgeschreven uit het reservefonds, dat toevallig zijn maximum bereikt heeft, namelijk f 30000. De soliditeit der bank is om deze reden niet geschokt.

**Het Boeren Comite te Bandoeng**, dat het zoo schitterend afgelegd heeft en van welks jaarverslag in de indische pers geen stuk heel is gebleven, heeft zich middels het residentiekantoor toch nog eens per circulaire tot de ingezetenen dezer plaats gewend om geld voor Bothma en consorten in te zamelen. Op deze lijst is hier begrijpelijkerwijze voor geen cent geteekend. Zooals voorspeld is door het *Bat. Nbl.*

**Een excursie van uit Taroetoeng**. Onder dagteekening van 6 April jl. werd aan de *Pad.* uit Taroetoeng medegedeeld; dat er eindelijk weer eens voor de militairen, gelegerd in het stille Taroetoeng en in het nog doodscher Lagoe Boti, een verandering komt. Heden vertrok van uit Taroetoeng een detachement militairen, allen in marschtenue, ter sterkte van 1 kapitein-commandant (H. J. Hillebrandt), 1 luitenant (tweede luitenant H. Scheurleer), 3 europesche, 2 inlandsche onderofficieren, benevens 50 mindere militairen, waaraan toegevoegd de officier van gezondheid tweede klasse J. S. Hollander met 1 ziekenverpleger, naar Lagoe Boti uitgeleide gedaan door de garnizoens kapel. De resident van Tapanoeli, die de colonne zal vergezellen, had zich reeds den 5en t. v. naar Lagoe Boti begeven. Op laatstgenoemde plaats zal zich nog een detachement van 1 officier en 15 minderen van het garnizoen aldaar, bij bovenvermelde colonne voegen en gezamenlijk zal dan een excursie gemaakt worden naar Manik Manoek aan het Tobameer. De bewoners dier streken, onafhankelijk van het gouvernement, hebben namelijk uit naburige, op gouvernements gebied gelegen, kampong kinderen geroofd en deze smakelijk opgepeuzeld. De hun daarvoor opgelegde geldboete is niet betaald geworden en ook is geen gevolg gegeven aan een door den controleur gedane oproeping om voor hem te verschijnen en rekenschap af te leggen over hun gepleegde euveldaden. Er zit dus niets anders op dan de heeren menscheneters zelf te gaan opzoeken en zoo noodig een flinke tuchtiging toe te dienen, ofschoon schrijver wel gelooft dat de spaanders niet talrijk zullen zijn, welke zullen vliegen.

**Tosari-Telogosarie**. Men weet dat sedert Mei jl. de beide berghotels te Tosari en Telogosarie zijn gekomen in één naamlooze vennootschap, waarvan directeur-geneesheer is dr. van Barmen het Loo.

Hoewel het klimaat gezond en de geneesheer-directeur jong en krachtig van gestel is, schijnen beide elkander toch niet best te verdragen. Er zijn daar nu reeds veranderingen op til. Dr. van Barmen het Loo, zoo luidt het verhaal, is zoo ziek dat hij naar Djokja moet worden getransporteerd en dan naar Europa zal vertrekken om wellicht nimmer in Ned. Indië terug te keeren.

Inmiddels wordt een geneesheer-directeur gezocht, die de betrekking wil overnemen. Tijdelijk heeft dr. van Nes van Pasoeroean die taak op zich genomen.

Of het vertrek van dr. Barmen het Loo nu wel zoo dringend noodig is van wege zijn gezondheid is een open vraag. Wellicht gelden hier nog andere redenen die zwaarder wegen. Dat hij verstandig handelt, is vrij zeker.

De subsidie is voor het etablissement een levenskwestie en die zal behouden blijven, zegt de *Soer. Ct.*

**Verdeeling van bevloeiingswater.** De Gouverneur-Generaal het noodig achtende de publicatie van 21 December 1854 (Staatsblad no. 95) te wijzigen, straf te bedreigen tegen overtredingen van door de hoofden van geweestelijk bestuur vastgestelde of nader vast te stellen regelingen op het gebruik en de verdeeling van het water uit water- en uit bevloeiingswerken van openbaar nut en om tevens aan de met de uitvoering of het beheer van die werken belaste ambtenaren en beambten van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken de bevoegdheid toe te kennen tot opsporing van bedoelde overtredingen en van genoemde publicatie, heeft een keur vastgesteld tegen het beschadigen van water- en van bevloeiingswerken van openbaar nut, waarbij alle beschadigingen zijn verboden, terwijl overtredingen gestraft worden met een geldboete van een tot zestig gulden.

Tot het opsporen der overtredingen, bedoeld in artikel twee dezer ordonnantie en van overtredingen van het verbod in artikel 1 der publicatie van 21 December 1854 (Staatsblad no. 95) zijn mede bevoegd:

De ambtenaren van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken, belast met de uitvoering of het beheer van water- en van bevloeiingswerken van openbaar nut, ieder binnen zijn ressort, zoomede het hun voor de uitoefening dier taak toegevoegd europeesch en inlandsch personeel.

**De Directeur van O. E. en N.** heeft tijdens zijn bezoek aan de tentoonstelling te Semarang op het erf van de kaboepaten vele goederen en voorwerpen aangekocht voor de vereeniging Oost en West.

Ook vele andere bezoekers deden inkoopen en zullen de eigenaren daardoor goede zaken gemaakt hebben, schrijft de *Sem. Ct.*

**Vacantiekolonies.** Blijkens het tweede jaarverslag van de vereeniging »Vacantiekolonies in West-Java« neemt het aantal contribueerende leden van die vereeniging voortdurend af. Het is van 616 tot 212 gedaald en in verband daarmede verminderden de bijdragen van f 299.10 per maand tot f 183.80.

Aan jaar-contributies werden verder nog f 213 ontvangen en ten slotte nog belangrijke giften in natura. Bij een beroep op de milddadigheid der ingezetenen ten voordeele van een permanent kinder-sanatorium werd slechts f 2500 bijeengekregen, terwijl minsten f 10.000 noodig is, van dat plan komt dus voorloopig nog niets. Uitgezonden werden verleden jaar 80 kinderen uit Batavia, 10 uit Buitenzorg en 2 van Tasikmalaja, moeielijk was het geleiders voor de kolonie te vinden; bij de onderwijzers bestond er niet veel animo voor, wat den bestuurderen schijnt te verbazen. Daar de vereeniging, door gebrek aan middelen niet op den ingeslagen weg kan voortgaan, zal dit jaar alleen steun worden verleend aan onderwijzers of andere geschikte personen, die de vorming en begeleiding van een kolonie op zich nemen willen.

**Kapitein M. J. J. B. H. Campioni.** »Wat baat het berekeningen te maken voor de toekomst; één greep des doods en de meest hoopvolle verwachtingen zijn vernietigd.«

Zoo ving de kolonel Grevers aan bij de geopende groeve, waarin heden morgen het stoffelijk overschot werd bijgezet van den aan zijn in Seunagan bekomen wonden overleden kapitein Campioni.

Campioni behoorde tot die mannen, die geen bevrediging kunnen vinden in de naastbij liggende plichtjes van hun beroep; hij was een man die werk zocht en gewerkt heeft, zoolang het dag was; die alle hem geschonken gaven en krachten tot op het uiterste gespannen heeft aangewend bij de uitvoering van de hem opgedragen taak; een man die zonder falen het woord heeft betracht:

»Wat uw hand vindt om te doen doet dat uit al uw macht!«

En daarom was hij een man die ver boven de middelmaat uitstak. En wie hem goed kende, voelde dat als een door niets te schokken krachtige overtuiging.

Moedig als niet velen, beleidvol en volhardend als weinigen werd zijn veerkracht en werklust door niemand overtroffen.

Aan die gaven paarde hij een scherp verstand en helder oordeel, zoodat men met recht de grootste verwachtingen van hem koesteren mocht.

Zijn heengaan is een verlies voor ons leger en niet minder voor de Atjehzaak, die zijn onverdeelde toewijding had.

Wat dit sterven voor zijn weduwe beteekent, het werd ons aan de groeve in roerende woorden herinnerd en zeker daar wordt het zwaarste leed geleden.

Maar toch mag hier ook de kameraad herdacht de trouwe en riddelijke vriend.

Beter dan met dit woord van generaal van Heutsz kan men het niet zeggen.

In hooge mate loyaal, ja van een ridderlijkheid, die aan het uitsterven schijnt, was hij roerend trouw voor zijn vrienden. Wellicht rekende hij er niet velen tot de zoodanigen, maar wie zijn vriendschap hadden, konden er op bouwen als op een rots.

En als dienaar van den lande èn als krijgsmakker én vriend mag ook van hem getuigd wat eens van een van Nederland's grootste zonen werd gezegd: »Hij was een man van grooten bedrijve, arbeidzaamheid en beleid; ja singulier in alles.«

**Nijverheids-vergadering**. De assistent-resident van Pati verzoekt de *Loc.* nog het volgende omtrent het door hem ter vergadering in het belang zijner afdeeling ter tafel gebrachte mede te deelen.

Ten behoeve der zeevisscherij aan de noordkust van Djoeana en Tajoe is voorgesteld, òf kostelooze afstand van hout voor prauwaanmaak òf, wat later besloten is, voorschot te verstrekken aan de visschers. Daarmede moet dan ook gepaard gaan het oprichten van vischhallen of vischmarkten te Joana en Tajoe en andere in plaatsen langs de kusten van de strandafdeelingen. Voorts is voor Pati gevraagd verbeterde buffelmolens voor de suikerrietcultuur der inlandsche bevolking in de districten, waar geen europeesche suikerindustrie bestaat en de aandacht gevestigd op den vrij belangrijken handel in inl. suiker in die streken. De inlandsche markt zou daarmede zeer gebaat zijn en het artikel later ook misschien een artikel van export kunnen worden. Voorts bestreed de assistent-resident, den heer Bley in zijn meening dat de inlandsche rietvelden vol sereh of andere ziekte zouden zijn en een bron van infectie voor de europeesche suikerrietcultuur zouden of kunnen worden door het feit aan te halen dat een suikeronderneming datzelfde riet inkoopt voor haar fabriek.

Verder is de aandacht gevestigd op de minjak klènteng of kapokolie, die in Pati vooral veel gewonnen wordt, maar met zulke primitieve toestellen, dat op dat gebied veel te doen valt. Dat de bevolking daar zin voor heeft, blijkt uit de omstandigheid dat zij in de bedoelde streek dag en nacht daarmede bezig is. Betere toestellen, zoo mogelijk van europeesch maaksel, zijn dus zeer gewenscht.

**Tramwegen in de Preanger.** Naar men de *Preangerbode* bericht, bestaan er plannen tot het aanleggen van een spoor van Tjiandjoer langs de onderdistricten Tjibeagoeng Tjikalong en Mande, die in aansluiting komen bij de halte Pleret met de lijn Padalarang—Krawang. De bedoeling van dezen nieuwen aanleg is den Tjiandjoerreezen de gelegenheid te verschaffen alzoo ook in korten tijd Batavia te kunnen bereiken.

**Brand te Pladjoe.** Te Bandoeng is het bericht ontvangen dat den 18en April te Pladjoe (Palembang) vier tanks, gevuld met creosine en petroleum, in de lucht zijn gevlogen.

De brand duurde voort tot den volgenden mogen.

Vrouwen en kinderen vluchtten op de schepen; inlanders vluchtten de rimboe in.

Een boormeester, een assistent-scheikundige, twee inlanders en vier Chineezen zijn gedood.

**Semarang**. De stadsgeneesheer de Vogel heeft zijn betrekking onder de nieuwe voorwaarden slechts onder protest aangenomen. De tweede stadsgeneesheer Wilkens neemt de voorwaarden niet aan, doch vraagt geen ontslag met het oog op de contributies voor het weduwen en weezenfonds. Volgens een der artikelen der nieuwe voorwaarden toch mogen eervol ontslagenen wel, zij die ontslag vragen niet verder aan het fonds deelnemen.

**Ziekte in de padie**. Volgens te Semarang van den assistent-resident van Pati ontvangen bericht zijn door de beloekbambang-, soendep- en lodohziekten ruim 1853 bouw padie-aanplantingen aangetast in de districten Pati Tjengkalsewoe en Djoewana. Niet alleen in de afdeelingen Demak en Pati wordt de padieaanplant door ziekten aangetast, maar ook in het Kendalsche komen ze voor. In de desa Bringin 2 palen van het onderdistrict Toegoe gelegen, zijn groote uitgestrektheden van die aanplantingen door veldmuizen vernield, terwijl in de desa Ngalian de òmô mentèk werd geconstateerd. Op de omliggende plaatsen daarentegen staat het gewas prachtig en zal de bevolking met ultimo dezer reeds een aanvang maken met het snijden, schrijft *de Locomotief*.

**Valsche koeliepassen**. De raad van Justitie sprak heden den beklaagde Hornung, beschuldigd van het gebruik van valsche koeliepassen, vrij en gelastte zijn onmiddellijke invrijheidstelling.

De vrijspraak is gegrond op de onbetrouwbaarheid der voornaamste getuigen, van Spall en Soemawidjojo.

**Tot Commandant van de Militrailleurcompagnie** is benoemd de kapitein G. J. Velds, in de plaats van den kapitein E. den Dooren de Jong, die overgeplaatst is bij den generalen staf. Men is te Meester-Cornelis druk in de weer de nieuwe kazerne voor de mitrailleur-compagnie spoedig in orde te hebben.

**Petroleum in Medan?** Op het erf van den heer Van Langen, op den Kesawan, heeft zich op een morgen een eigenaardig geval voorgedaan.

's-Morgens vroeg werd zooals gewoonlijk de mandibak gevuld uit den put op het erf. Als altijd was het water prachtig helder.

Een half uur later, toen een bediende water wilde scheppen om rijst te wasschen, haalde zij echter tot haar niet geringe verbazing in plaats van water ruwe petroleum op. De heer van Langen, wien het geval aanstonds werd medegedeeld, liet verder scheppen en voortdurend kwam maar een vettige, teerachtige, dun vloeibare, naar petroleum ruikende massa die blijkbaar in vrij dikke laag op het water dreef, naar boven. Een groote ton was in een oogenblik met de vloeistof gevuld.

Wat de oorzaak van dit verschijnsel is, valt voorloopig niet te zeggen; een nader onderzoek zal dit aan het licht moeten brengen schrijft de *Sum. Post.*

**De staat van zaken in de Kapoeas** toont weinig, wat ons met goede hoop voor een spoedige afdoening vervult. Het is derhalve zeer te wenschen dat meer kracht ontwikkeld wordt. Met de thans te velde zijnde macht zal het waarschijnlijk niet mogelijk zijn de oproerige elementen afdoende te bestrijden. Had men overal wegen, velden en kampongs dan had de zaak geen bezwaar. Maar in dat oerwoud, dat lastige schuilplaatsen in zoo groote menigte aanbiedt, is het vreeslijk, lastig den vijand die overal en nergens te huis is, na te zetten. Wildernissen en duisternis zijn de dekking, waarvan de vijand een doelmatig gebruik maakt. De hier aangebrachte, licht gewonde inlandsche fuselier werd dan ook bij nachtelijk donker, te Kwatan, door een kogel geraakt zoo lezen wij in *het Bandj. Nbl.*

**Nachtelijke oefening**. Door de bataljons van Weltevreden en Meester-Cornelis zijn nu ook nachtelijke oefeningen gehouden tot het bezetten der forten, waartoe de garnizoenen gealarmeerd werden.

**Uit de Bataklanden**. In de maand Januari jl. werd het bestuur van Tapanoeli door den gouverneur van Sumatra's Westkust gemachtigd om de bataksche landschappen Mardin, Boetar—Boetar en Si Regar, gelegen op het schiereiland Si Gaol aan het Tobameer, wegens het vermoorden van een gouvernements-onderdaan en het plegen van zeeroof gepaard met moord binnen het rechtstreeksch gouvernements-gebied een boete en een vergoeding op te leggen.

Aangezien binnen den gestelden termijn geen betaling plaats had, werd besloten een excursie naar genoemde landschappen te ondernemen, daarvan zou tevens een tocht naar het landschap Si Manindo (schiereiland Samosir) worden verbonden tot onderzoek van door het hoofd van Dolok Sariboe (Tipoloengoen) tegen genoemd landschap ingebrachte klachten.

Aan een terzake van die excursie van den gouverneur van Sumatra's Westkust onder dagteekening van 20 dezer ontvangen telegram wordt thans in de *Jav. Ct.* van heden het volgende ontleend:

Volgens een den 20en dezer uit Taroetoeng verzonden telegram van den resident van Tapanoeli was deze den vorigen dag te Balige teruggekeerd. De aan Mardin, Boetar-Boetar en Si Regar op Si Gaol opgelegde vergoeding en boete, totaal 1300 spaansche matten, waren door de schuldige landschappen geheel betaald; de hoofden drongen hierbij ernstig aan op direct gouvernementsbestuur.

Den 10en dezer werd via Grontoeng, Si Tomoele en Ambarita gestoomd naar Si Manindo (Manindong) en aldaar den 13 aangekomen. De tegen dit landschap ingebrachte klachten bleken geheel ongegrond.

Van de gelegenheid werd door den resident gebruik gemaakt om Samosir van af Lontoeg tot Poesoek Boekit te pacificeeren, het bleek de wensch van alle hoofden om onder direct gouvernements-bestuur te komen, mits hun gebied wordt gebracht onder de Westkust. De troepen zouden den 21en naar hun garnizoen terugkeeren.

**De brigadeoefening** welke onlangs op het terrein ten oosten van Mr. Cornelis en Salemba plaats had, gaf ampele stof tot bespreking, omdat bij deze manoeuvre wederom ten duidelijkste bleek, welke gebreken er aan dergelijke vredesoefeningen aankleven en hoe de leiding er voortdurend op bedacht moet zijn deze euvelen tot zoo gering mogelijke afmetingen terug te brengen.

Het algemeen denkbeeld dat aan deze oefening ten grondslag lag, was:

Een oostelijke partij is na een reeks van voor haar gunstig verloopende gevechten doorgedrongen tot Klender (± 4 KM. ten oosten van Meester Cornelis). Een westelijke

partij is teruggeslagen en bevindt zich thans met haar hoofdmacht ten noord-westen van Weltevreden. De commandant der oostelijke partij besluit in den vroegen morgen een verkenning in westelijke en noord-westelijke richting te doen maken en draagt daartoe aan den commandant van een detachement ter sterkte van één bataillon infanterie, een afdeeling militaire wielrijders, een peloton cavalerie en een veldbatterij van vier stukken benevens hulpdiensten op, om in westelijke richting voort te rukken, mogelijk oprukkende troepen der tegenpartij terug te werpen, als het kon tot over de Tjiliwong en de overgangen over deze rivier te bezetten.

De westelijke partij, van haar kant, had op dienzelfden morgen een detachement ter sterkte van twee bataillons infanterie, 3 pelotons cavalerie, een veldbatterij van vier stukken en hulpdiensten, in oostelijke richting afgezonden om eens te gaan verkennen, waar de oostelijke partij was gebleven en om de bruggen over de Tjiliwong te bezetten en vast te houden.

Commandant van de oostelijke partij was de majoor der infanterie J. H. Hartmann, de commandant van de westelijke partij was de majoor der infanterie A. L. Statius Muller, terwijl de leiding van het geheel berustte in handen van den kolonel afdeelingscommandant J. W. Stoutjesdijk.

Voor de oorlogstoestand intrad bevonden zich de hoofdmachten der beide partijen op ongeveer 2000 meter van elkander. Deze afstand is veel te kort, want zoodra de oefening begint, zitten de verkennende afdeelingen in zulk een geval al dadelijk op elkander en komt er van een behoorlijken verkenningsdienst feitelijk niets terecht, omdat de voor dien dienst aangewezen afdeelingen elkander slechts zeer plaatselijk vasthouden en van af het begin van de oefening — welk tijdstip door de verkenningen welke daarin moeten worden uitgevoerd van zulk een groot belang is voor de partijcommandanten — gedeeltelijk neutraliseeren. Zoo gebeurde het ook hier. Nauwelijks was de staat van rust opgeheven of de beide verkennende detachementen der twee partijen zaten elkander in de haren.

Van de oostelijke partij waren de wielrijders met den verkenningsdienst in het westen belast en, zooals reeds gemeld werd, nauwelijks hadden de wielrijders-patrouilles hun opdrachten gekregen en was de cavalerie van de westelijke partij in beweging gesteld of de voeling werd verkregen en feitelijk konden de beide verkenningsafdeelingen niet meer van elkander los komen. Zoo iets ziet men nu bij bijna alle manoeuvres voorkomen en hierdoor gaat in de eerste plaats alles verloren, wat ook maar eenigszins de practijk nabij komt en de verkenners zelf kunnen weinig leerzaams uit deze schijngevechtshandelingen putten.

Eindelijk was het echter aan eenige zelfstandig uitgezonden kleine verkenningspatrouilles van de oostelijke partij gelukt om eenige gegevens te verkrijgen, omtrent de sterkte en de marschrichting van den tegenstander, alsmede van de plaats waar diens gros zich ophield.

De gevolgtrekking, die de commandant der oostelijke partij uit deze gegevens trok, was dat hij verstandig zou handelen door een verdedigende stelling in te nemen, aangezien hij, behalve in front, door een zeer aanzienlijke troepenmacht op zijn flank en op zijn terugtochtslijn werd bedreigd. Veel viel er niet in te brengen tegen deze redeneering, omdat zij gebaseerd was op een natuurlijk uitvloeisel van de omstandigheden. De leider greep nu echter in en kondigde den partij-commandant aan dat hij voor zijn terugtochtsweg niet bezorgd behoefde te wezen, aangezien hij op zijn linkervleugel voldoende was beschermd. Hierin vond toen de partijcommandant — die van deze omstandigheid eigenlijk reeds op de hoogte gesteld had moeten worden vóór hij afmarcheerde — aanleiding zijn plan te wijzigen en, voortrukkend door het bedekte terrein, den tegenstander aan te vallen in diens flank en zoo mogelijk achter de Tjiliwong te werpen.

De commandant der westelijke partij had voor zichzelf een dergelijke, even logische conclusie getrokken als zijn tegenstander. Ook hier was het denkbeeld gerezen: met de hoofdmacht oprukken door het bedekte terrein en met een kleiner gedeelte stelling nemen om 's vijands uitbreken te voorkomen.

De beide hoofdmachten stieten dus in het bedekte terrein op elkander en aangezien de westelijke partij sterker was, werd de oostelijke tot den terugtocht verplicht en werd deze in werkelijk zeer goede orde volbracht.

Bij deze oefening was voor den commandant der oostelijke partij geen aangename, noch gemakkelijke taak weggelegd. Persoonlijk vrijwel onbekend in het zeer bedekte en moeilijke manoeuvreterrein vol doodloopende wegen en diepe moddersawah's had hij bovendien een bataillon onder zijn bevelen, waarbij geen enkele kapitein was ingedeeld. Een luitenant was feitelijk bataillons-commandant, terwijl twee der compagnies-commandanten samen juist vier maanden dienst als officier hadden. Het gevolg was dat de partijcommandant meer aandacht aan de détail-uitvoering van zijn bevelen moest schenken dan dienstig was voor den goeden gang van zaken. De partijcommandanten moeten een ontvangen blik over het geheel kunnen behouden.

**Zaak Bosman.** Den 27en April begon de raad van Justitie met de behandeling der zaak van A. W. Bosman, chef der exploitatie van de Solosche Tramwegmij. beschuldigd f 13687.48 ten nadeele van genoemde maatschappij verduisterd en ten eigen bate aangewend te hebben. Er zijn 31 getuigen te hooren. Beklaagde erkent een tekort van f 11400 te hebben gehad, doch ontkent het geld te hebben verduisterd.

**Gezondheidstoestand enz.** De *Java Ct.* bevat mededeelingen nopens den gezondheidstoestand, de weersgesteldheid, den landbouw enz. in het gouvernement van Sumatra's Westkust over de maand Januari 1904. Het *Bat. Nbl.* stipt daaruit het volgende aan:

In de Padangsche Benedenlanden en Bovenlanden kwamen gevallen van buikloop voor. In Ajer-Hadjie en Tapan (Painan) werden waterpokken en mazelen onder de kinderen geconstateerd, waaraan te Tapan vele kinderen stierven. In de onderafdeelingen Groot- en Klein-Mandheling (Tapanoeli) kwam behalve koortsen, vrij veel gevallen van buikziekte, keelontsteking en kinkhoest voor.

In eenige larassen der onderafdeeling Pajakoemboeh kwamen onder de paarden enkele gevallen van keellijden voor. In de afdeeling Padang Lawas stierven 13 paarden aan surra, terwijl te Pargaroetan (Angkola) 5 dieren als verdacht aan die ziekte te lijden werden afgezonderd.

In de padangsche Benedenlanden was de stand van de padie over het algemeen goed: hier en daar werd zij reeds geoogst. In de padangsche Bovenlanden werd met de werkzaamheden op de sawahs begonnen. In Batipoe en 10 Kota's werden eenige sawahs door bandjirs onder water gezet en de aanplant vernield. Voedingsmiddelen waren, behalve in enkele negorijen der padangsche Bovenlanden, zoomede in sommige deelen der afdeeling Padang Lawas, overal in voldoende mate voorhanden.

**De reorganisatie van den dienst der Militaire Administratie**, waarover wij vroeger een en ander mededeelden, heeft haar beslag gekregen en zal spoedig worden afgekondigd. De nieuwe formatie der militaire administratie en der militaire paardenartsen is goedgekeurd.

De paardenarts Hoogkamer krijgt den titel van majoor.

**Leidsche Zeevaartschool.** De werving van inlandsche jongens voor de leidsche zeevaartschool is niet geslaagd. Er waren genoeg liefhebbers, doch dezen werden wegens de strenge keuringsvoorschriften afgewezen.

**Roomsch-Katholiek weeshuis te Semarang.** Naar de *Semarang Courant* mededeelt heeft de Gouverneur-Generaal zich niet kunnen vereenigen met het gunstig advies van den resident van Semarang op het request ingediend door het bestuur van het Roomsch-Katholiek weeshuis aldaar, waarbij dit terugkomt op 't afgeslagen verzoek om een renteloos voorschot van f 50000 ten behoeve van de verbouwing van genoemd gesticht.

Volgens raming der B. O. W. zouden de verbouwingskosten op circa f 100.000 gesteld moeten worden om aan redelijke eischen te kunnen voldoen. Daar nu het weeshuis uit de in 1903 gehouden loterij reeds een bate van plm. f 70.000 getrokken heeft, geeft de Gouverneur-Generaal er de voorkeur aan, boven een toe te kennen voorschot, om aan het weeshuis een vierde aandeel toe te kennen van de in dit jaar toe te stane loterij van f 500.000. Deze zal het gesticht een zuivere bate van plm. f 30.0000 opleveren. Zoodoende is het R. K. Weeshuis wel niet direct aan contanten geholpen, maar 't zal het bestuur niet moeilijk vallen, om in verband met de van Regeeringswege gedane toezegging, al dadelijk de noodige gelden op te nemen.

**Een beweging tegen de sarong en kabaja.** Te Koeala Loempoer op het schiereiland Malakka heeft men een Chineesche literaire en debatingclub. In een stormachtige vergadering, onlangs gehouden, werd de volgende motie aangenomen. „De literaire en debatingclub van Koeala Loempoer kan zich niet vereenigen met de kleederdracht der (Chineesche) dames in de Straits." Een zekere heer Tsjon Tay betoogde in een gloeiende philippica dat de kabaja een ongracieus ding en de sarong een onbehoorlijk kleedingstuk was. Daar was maar een kleederdracht die de Chineesche vrouw sierde n.l. de nationale. Enkelen die schuchter opmerkten dat de gewraakte kleedingstukken toch nog niet zoo onaardig stonden, dit voor hadden dat zij bijzonder praktisch waren en, last not least, met gratie door de Engelsche dames werden gedragen, werden totaal overstemd door de tegenstanders.

**Bibliothecaris bij het Departement van Oorlog.** Het *Bat. Nieuwsblad* zegt, dat aan het nieuwe besluit onlangs in de *Javasche Courant* afgekondigd, strekkende tot openstelling der betrekking van bibliothecaris bij het departement van oorlog ook voor dames, niet vreemd is de aanbeveling van zeer hooge zijde van zekere dame.

**De directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid,** Mr. J. H. Abendanon, wordt van zijne reis langs de noordkust van Java te Batavia terug verwacht, om daarna weder naar Serang te vertrekken ter voltooiing zijner opdracht in het belang der inlandsche nijverheid.

**Handelsvereeniging Soerabaja.** In het *Soerab. Handelsblad* vinden wij de volgende algemeene beschouwingen, ontleend aan het verslag van de Handelsvereeniging te Soerabaja over 1903. „Onze taak wederom opvattend, een overzicht te geven van den handel, vervullen wij die met te meer genoegen, omdat wij thans in staat zijn, op eene belangrijke verbetering in den algemeenen toestand te wijzen. In tegenstelling met dien gedurende de beide onmiddellijk voorafgaande jaren, is die bepaald gunstig te noemen, en laten de vooruitzichten in de naaste toekomst zich niet onbemoedigend aanzien. Wij willen daarmede geenszins beweren dat de schade, in de jaren 1901 en 1902 geleden, reeds geheel hersteld zou zijn, doch de verlevendiging van den handel in het begin van ons verslagjaar ingetreden is duidelijk merkbaar en staat in direct verband met den, zich langzamerhand verbeterenden economischen toestand van de bevolking in het binnenland van den Oosthoek.

De rijstoogst is over het algemeen goed geslaagd en het beschot zoo ruim geweest, dat zelfs nu nog de voorraad niet is uitgeput, terwijl zelfs rijst naar West-Java in belangrijke hoeveelheden is uitgevoerd geworden. De invoer van rijst uit andere landen bleef dan ook tot de eerste maanden van het jaar beperkt en bedroeg nog niet het 1/3 gedeelte van het in 1902 ingevoerde quantum.

De suikercultuur beleefde ook weder betere tijden, de koffielanden leverden een, over het algemeen bevredigenden oogst, en de cultures, door de bevolking gedreven, met uitzondering wellicht van tabak in enkele streken van Kediri, Malang en Rembang, leverden tengevolge van de vrij normale weergesteldheid, over het algemeen gunstige resultaten.

Onze import-handel ondervond daarvan in de eerste plaats de terugwerking: de afzet was dooreen genomen goed, terwijl zij voor belangrijke verliezen door stagnatie onder de tweedehands-handelaren verschoond bleef. Wel kwamen gedurende de eerste maanden, als laatste uitvloeisel van de voorbijgegane malaise, nog enkele faillissementen onder hen voor, doch deze bleven gelukkig van geringe beteekenis in vergelijking met die van de beide voorafgaande jaren.

Ofschoon de bedragen der passiva in vergelijking met de activa der gestagneerde tweedehands-handelaren nog vrij belangrijk schijnen, zijn zij tegenover de verliezen, door den handel in 1901 en 1902 geleden, van weinig beteekenis. Volgens eene specificatie beliep het bedrag der

| | |
|---|---|
| passiva | f 1.055,844.09 |
| waarvan na aftrek van de bedragen der daarentegen aangeboden akkoorden | „ 195,672,55 |
| een bedrag van | f 860,171,54 |

als verloren moet worden beschouwd.

Faillissementen onder de europeesche handelaren kwamen niet voor.

Uit een en ander blijkt, dat de verbetering van den algemeenen toestand is ingetreden en wij thans weder met meer vertrouwen de toekomst kunnen tegemoet zien."

**Raad van Indie.** Volgens het *Nieuws v. d. Dag van Ned. Indië* zullen de oud-resident van Bali en Lombok Liefrinck en de directeur van financiën Baumann de twee opengekomen plaatsen in den Raad van Indië bezetten (vacatures De Meester en Michielsen).

De Bruijn Prince wordt genoemd als aanstaande vice-president van den Raad van Indië.

De inspecteur van financiën wordt doodgeverfd als de aanstaande directeur van financiën. Blijkens *het Bat. Nbld.* echter worden de resident van Batavia, Bakhuizen van den Brink en Baumann genoemd, terwijl het lid in den Raad de Bruijn Prince het plan heeft opgevat heen te gaan, wanneer de keuze van vice-president op een outsider mocht vallen.

Het aftreden van den hoofdinspecteur van Lawick heeft als gevolg het aftreden van den resident van Semarang Sijthoff, die slechts daarop heeft gewacht om zijn triomf te vieren met betrekking tot de hongersnood-historie von 1901.

**Werkstaking.** De leerlingen der opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren hebben, omdat zij meenen redenen tot ontevredenheid te hebben, moedwillig de school verlaten. Die der eerste, tweede en derde klasse zijn heengegaan, gevolgd door die der vierde en vijfde klasse. De sleutels der kamers hebben zij medegenomen.

**Djambi.** Op aanwijzing van een doesoen-hoofd werd Raden Seman, jongere broeder van Pangeran Poespo, verrast en, nadat hij drie Amboineesche fuseliers had verwond, met twee volgelingen onschadelijk gemaakt; buit gemaakt een Winchester repeteerkarabijn, blanke wapens en veel munitie. Pangeran Poespo is reeds sedert eenigen tijd naar de Batang Hari uitgeweken.

**Atjeh.** De 1e luitenant der artillerie O. L. Brewer patrouilleerde van den 31en Maart tot den 12en April met drie brigades maréchaussée door Seunagan. Hij legde 24 vijanden neer en maakte hunne wapens buit, waaronder een den 26en Maart verloren geraakte karabijn M. '95.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Aan de Memorie van antwoord op het voorloopig verslag, dat de Koloniale Staten van Suriname over de aangeboden begrooting voor 1905 hebben uitgebracht, ontleenen wij het volgende:

Met betrekking tot de, voor de noodlijdende cacaoplantages gevraagde hulp, gaf de gouverneur te kennen dat het hem ondoenlijk voorkwam, daartoe over te gaan. In de eerste plaats wijst hij op de onzekerheid hoe lang die hulp zal moeten worden verleend en op het groote risico, dat aan het ter leen geven van gelden aan de cacaoplanters is verbonden.

Eene ondersteuning als verlangd acht hij een sprong in 't duister (een gevleugeld woord voor Suriname in den laatsten tijd), daar ook geen zekerheid bestaat dat de ondernemingen daardoor werkelijk gered zouden worden.

Ten aanzien van de verwijzing naar hetgeen Engeland deed ten behoeve van de noodlijdende suiker-industrie in de west-indische bezittingen, werd opgemerkt, dat de West-India Royal Commission in 1897 het verleenen van geldelijken steun had ontraden, waartoe evenwel in 1902 toch door de engelsche regeering werd overgegaan, omdat van de brusselsche conventie een blijvende verbetering ten opzichte van de suiker-industrie werd verwacht. Zulk een blijvende verbetering staat voor de cacao-cultuur eerst na verdwijning der krulloten-ziekte te wachten, d. i. in een nog onzekere toekomst.

Zou hiermeê het doodvonnis over den grooten landbouw wat de cacao-cultuur betreft, geveld zijn? De gouverneur verklaarde zich bereid een wijziging der geneeskundige belasting op meer billijken grondslag te overwegen. Maar staan de cacao-boeren er zoo slecht voor, als 't ons hier wel moet voorkomen, dan zal die, wel wat late billijkheid helaas! niet veel baten.

Voor een, in 1905 te houden landbouw-tentoonstelling zijn, ter bestrijding der kosten en premiën, alsnog bedragen van f 3000 en f 1500 op de begrooting gebracht.

Zooals we indertijd mededeelden moest, om voor den aanleg van den spoorweg onmiddellijk op een voldoenden voorraad dwarsliggers te kunnen rekenen voor een geregelde voortzetting van den arbeid, eene groote factuur uit Europa besteld worden. Sedert is evenwel bij het boschkappen voor den spoorwegaanleg vanaf Koffiedjompo tot 7 kilometers verder eene niet onbelangrijke hoeveelheid bouwhout, grootendeels bijlhout en arrata aangetroffen, dat ten deele plaatselijk verbruikt wordt voor kokers en telefoonpalen, overigens verwerkt wordt, voornamelijk tot *dwarsliggers*, telefoonpalen en singels, welke voor gebruik elders op den spoorweg zijn bestemd.

Van Para tot Republiek zal echter niet veel meer te halen zijn, langs het tracé van den spoorweg, wijl dat zeer dicht nabij de vroegere ossenwagen-wegen loopt en veelal door in den zwaren regentijd overstroomde terreinen, waardoor het steeds mogelijk was daar hout vandaan te transporteeren en er dan ook sedert het midden der vorige eeuw het meeste hout, dat marktwaarde heeft, is gekapt.

Waar de nieuwe rechterlijke organisatie nog slechts gedurende vier maanden in werking is, acht de gouverneur het tijdstip nog niet gekomen, om daarover een oordeel te kunnen vellen, en meent hij zich reeds om die reden daarvan te moeten onthouden. Het hof zal het dus voorloopig met drie leden mitsgaders plaatsvervangers moeten stellen.

Naar aanleiding van de vraag of het niet mogelijk was bij de uitgifte van terreinen voor de goud- of balata-industrie eenige meerdere zekerheid te geven voor de ligging der perceelen, deed de gouverneur mededeeling van een, in het begin van Maart jl. door eene desbetreffende, in 1902 door den gouverneur ingestelde commissie uitgebracht rapport.

Ten aanzien van de proef met javaansche kolonisten op Johan en Margaretha werd de vrees van eenige leden, dat velen der Javanen, aan wie perceelen zijn afgestaan, zouden blijken geen geschikte elementen te zijn, nog niet door de ondervinding bevestigd en daarom niet door het bestuur gedeeld. Men had 't niet noodig geoordeeld onderzoek te doen naar de antecedenten van hen, die zich aanmeldden, zoowel omdat zoo min mogelijk moeilijkheden aan deze eerste proef moeten worden in den weg gelegd, en het toch altijd mogelijk is de minder geschikte elementen te verwijderen, alsook omdat de beoordeeling van een contractant als plantage-arbeider, niet altijd de juiste maatstaf is voor zijn eventueele geschiktheid als vrije landbouwer. Van het voorkomen van Para-gras op de, voor rijstcultuur gereserveerde terreinen verwacht het bestuur geen te groote bezwaren.

Voor de aanstelling van een wandelleeraar ten behoeve van den kleinen landbouw is op de begrooting voor 1905 nog een bedrag van *f* 2500 uitgetrokken. Voor deze betrekking zal men zich echter tot het moederland moeten wenden voor de uitzending van een jong landbouwkundige, bekwaam voor dergelijk werk, maar die uit den aard der zaak niet dadelijk berekend zal zijn voor de hem toegedachte taak, door gebrek aan kennis van locale toestanden, welke hij zich na verblijf van eenigen tijd in de kolonie zal hebben kunnen verwerven. Wanneer hij in dien tijd nu maar niet ziek wordt en recht op verlof krijgt, zal hij zich geleidelijk kunnen vormen tot een raadgever van de kleine landbouwers, om te arbeiden in denzelfden geest als de „travelling instructors" der engelsche west-indische bezittingen, terwijl in het ongunstige geval van ziekte en verlof, die titel op hem van toepassing kan blijven.

Bij de personen met wie op Groot-Chatillon een proef wordt genomen met den anti-lepra-heester (één Europeaan, één Surinamer en één Javaan) meent men eenige verandering ten goede te hebben waargenomen. Een besliste uitspraak kan nog niet worden gedaan. Het rapport van de commissie tot onderzoek naar de ziekte der melaatschheid, betreffende de maatregelen ter voorkoming van besmetting door lepra, is onlangs ontvangen en maakt nog een punt van overweging uit, evenals het, ten opzichte van de Gerardus-Majella-stichting in te nemen standpunt.

In het Voorloopig Verslag was, zooals wij reeds geruimen tijd te voren deden, de aandacht gevestigd op het groote aantal levenloos geborenen in de kolonie, hetwelk wij een, uit moreel oogpunt, veeg teeken achtten. Met genoegen constateeren wij dat door het bestuur overwogen wordt wat in dezen kan worden gedaan, alsook met betrekking op de groote sterfte onder de kinderen beneden het eerste levensjaar.

Met de Koloniale Staten erkent de gouverneur het nut van het maken eener doorsnijding tusschen de Saramacca en de Coesewijne. In October 1903 werd dan ook eene opneming verricht, welke als de meest geschikte oplossing aangeeft, het gebruik maken van de Oranjekreek vallende in de Coesewijne en graven van een, aan deze aansluitende open vaart naar de Saramacca. Het daarvoor noodige bedrag wordt echter niet op f 10000, het in het Voorloopig Verslag voor de verbinding der beide rivieren genoemde cijfer, geschat, maar op f 71,400, w. o. pl. m. f 28000 voor twee graafkanen, die echter na afloop van het werk ook elders in de kolonie nuttig dienst kunnen doen. De vele noodzakelijke uitgaven, op deze begrooting uitgetrokken, leidden er evenwel toe om voor de beoogde verbinding der beide rivieren ditmaal geen post aan te vragen.

Van den gouverneur is geen toezegging te wachten om in het belang van de binnenlandsche industrie beschermende rechten in het leven te roepen.

## Uit Oost-Indische Bladen.

**Vorderingen der emigratie-plannen.** In de *Javabode* komt een opstel voor van de hand van den heer **C. L.** over de vorderingen, die de assistent-resident Heijting, als z. g. emigratie-commissaris, heeft gemaakt met zijn plaatselijk onderzoek in de buitenbezittingen waar terreinen, die voor de emigratie van javaansche gezinnen eventueel in aanmerking konden komen.

Daar niet iedereen dat blad leest, wenschen wij om der belangrijkheid wille die beschouwingen ook in ons blad op te nemen en geven daartoe het woord aan den schrijver.

In de maand Augustus van het vorige jaar ving die ambtenaar, na een bezoek aan de residentie Palembang gebracht te hebben, zijn onderzoek aan in de padangsche Boven- en Benedenlanden. Zijn aandacht viel hier voornamelijk op de streek van Sumatra's Westkust tusschen Tikoe en Sasak gelegen, vormend het noordelijk deel der afdeeling Priaman en het zuidelijk deel der afdeeling Loeboe Sikaping (respectievelijk der onderafdeelingen Loeboe Basoeng en Taloe).

In zijn schrijven van den 19 den September 1903, gericht aan den gouverneur van Sumatra's Westkust, roemde de assistent-resident in commissie deze terreinen als zeer voor het beoogde doel geschikt en gaf kennis van zijn voornemen, die terreinen officieel voor de emigratie aantevragen.

Bij zijne pogingen om in de omgeving van Sawah Loento een landbouwkolonie te vestigen, van waaruit later vrije arbeiders voor de kolenmijnen te betrekken zouden zijn, slaagde hij niet wegens ongeschiktheid van het terrein.

Wie bekend is met de dorre, onherbergzame omgeving van Sawah Loento, zal deze uitkomst geenszins bevreemden.

Wel jammer, dat de natuur hier niet wat meer heeft meegewerkt: een volkrijke javaansche landbouwkolonie zou op den duur wellicht de oplossing van het arbeidersvraagstuk te Sawah Loento blijken te zijn. Als dwangarbeider toch heeft de javaan bewezen voor den mijnarbeider de noodige geschiktheid te bezitten; in een complex javaansche kampongs in de omgeving der mijnen, zou zeker langzamerhand een mijnbouwbevolking ontstaan. Nu dit niet kan, moeten we onze hoop vestigen op de pogingen, in het werk gesteld door het mijnbestuur om, door middel van den bouw van contractanten-kampongs, het den vrijen mijnkoelies zóó huiselijk te maken, dat zij zich tot contractvernieuwing en eindelijk tot blijvende vestiging zullen laten overhalen.

Intusschen, op groote resultaten schijnt men bij die pogingen nog niet te kunnen wijzen, maar de tijd kan verbetering brengen: we moeten het hebben van de komende geslachten, bij de mijnen geboren en getogen, wie geen geïdealiseerde kampong-herinneringen naar de Heimath terugtrekken.

De emigratie-commissarris had na zijn onderzoek ter Westkust een bezoek aan de zuidsumatraansche gewesten Benkoelen en de Lampongs op zijn programma en uitte als zijn meening (missive ddo. 31 December 1903), dat de, in de padangsche Boven- en Benedenlanden geschikt bevonden terreinen eerst voor de emigratie in aanmerking moeten komen, wanneer dichter bij Java gelegen sumatraansche gewesten zijn voorafgegaan. Desniettemin waren de bovenbedoelde kustvlakte en de onderafdeelingen Loeboe Basoeng en Taloe gebleken, zich zoozeer voor een emigratieproef aantebevelen, dat de gouverneur van Sumatra's Westkust werd uitgenoodigd, de grenzen vasttestellen van een aaneengesloten terrein, eventueel aan de emigranten aftestaan, noordelijk van den grooten weg van Loeboe Basoeng naar Tikoe, zooveel mogelijk landwaarts in en tot tegen de hellingen op van den Talaman (Ophir).

Dit terrein verdient, met betrekking tot het beoogde doel, eenige nadere beschouwing ten volle.

Dit geheele gebied, metend van Tikoe tot Sasak ± 40 palen lang en 10 tot 20 palen diep, is, behoudens eenige strandkampongs, nagenoeg onbewoond. Geen maleische enclaves dus straks te midden eener javaansche kolonie, die maar aanleiding zouden geven tot geharrewar en wellicht erger. Aan den anderen kant heeft dit terrein het groote voordeel, dat het geheel omsloten is door welvarend, bewoond gebied: in het zuiden een van de groote wegen, die de padangsche Bovenlanden met de Benedenlanden verbindt, de reeds genoemde weg Fort de Kock—Manindjau—Loeboe Basoeng—Tikoe—Priaman, behalve de laatste zes palen voor Tikoe, voerend door welvarend bevolkt land.

De onderafdeeling Loeboe Basoeng, en het volgende kan, mutatis mutandis, ook voor Taloe gelden, bezit, hoewel in beteekenis en zielental snel vooruitgaande, nog een overvloed van onbewoond terrein, dat de bevolking in langen tijd niet voor eigen uitbreiding zal behoeven. Hiertoe behoort in de eerste plaats de moerasvlakte ten noorden van den transportweg, die Loeboe Basoeng met Tikoe verbindt. De Antokkan, uitwatering van het meer Manindjau, en de beide Masang-rivieren voorzien de streek overvloedig van water, dat bij gebrekkigen afvoer het land in een drassige rimboevlakte heeft herschapen, waaruit de Boekit Masang en Boekit Antokkan, een paar steile heuveltoppen, opsteken. Naar binnen loopt het land op naar het randgebergte om het meer van Manindjau en de Ophir-hellingen, meest prachtige grond met een rijke humus-laag voorzien en gemakkelijk te bevloeien, welk hooger terrein echter in de onderafdeeling Loeboe Basoeng beter voor expansie der inheemsche bevolking dient bewaard.

In het Taloesche daarentegen schijnt de bevolking meer aan de moerassige kuststrook, waaruit ze veel rotan wint, welke daarin zelfs door haar wordt uitgezaaid, dan aan de vruchtbare Ophir-hellingen te hechten en de daaraan grenzende vlakte. Waar de totaal uitgestrektheid voor een te nemen proef meer dan voldoende blijft, kan hier dus een dubbele proef genomen worden, met moeras en met hooger gelegen terrein.

Tikoe zelf is een bloeiende visscherskampong met een druk bezochte pasar en voor de Westkust goede reede. Over de zandige kuststrook, die het bedoelde emigratie-terrein van de kust scheidt, is een karreweg in aanleg, die noordwaarts nabij de kampong Laboean ten naastebij de grens van Loeboe Basoeng bereikt.

# ADVERTENTIËN.

H.W.M.M. BRANS.
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP — INKOOP
Prima zichtzendingen van uitsluitend gewaarborgde postzegels.
50% met reductie op de prijzen des Gebr. Senf's catalogus.
GELDERSCHE KADE 12
ROTTERDAM.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

***Degelijk Tehuis.***

Bij gehuwd medicus, flinke woning te Rotterdam bewonende, bestaat gelegenheid tot opvoeding en verzorging van een of twee Kinderen. Brieven onder motto Degelijk Tehuis, bij den Uitgever van dit blad.

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons**. **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas**.

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië**.

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**

zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**

nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** Meyrignac syst. Dr. DUPREZ te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden prijs **f 5.—**.
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**TOKO BETAWI,**
Emmakade 55, Den Haag.

**In voorraad**
**onze overheerlijke Siropen.**
Tamarinde, Vanille, Rozen, Gember, Ananas en Serbot.

Sambal oelik à f 0.55 p. flacon.

Dagelijks versche Lomboks.

---

**Restaurant Des Indes.**

**Conradkade 57, is verplaatst naar**

Prins Hendrikplein 4,

geopend van 10 uur voorm. tot 10 uur namid.

Iederen dag gelegenheid tot het verkrijgen van volledige rijsttafel en plats du jour.

Gedurende de verbouwing restaurant eerste etage.

***PIEPER BAARS.***

---

**J. W. v. EDE v. d. PALS.**

***Tollenstraat 130.*** ***Den Haag.*** ***Telephoon No. 1853.***

BEHANGERIJ. STOFFEERDERIJ.

**Inrichting ter Meubileering van Huizen.**

Bekende **Astral** of **Imperial** Axminster. f 3.10 p. meter.

FRANCO verzending. Concurreerende Prijzen,

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

---

**Schilderen.**

Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**

Atelier Kazernestraat 25.

---

Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.
Huishoudelijk Maleisch.

---

**STENOGRAPHIE.**

Onderwijs in de **Nederlandsche, Fransche, Duitsche** en **Engelsche** Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY". Prijs *f* 36 per cursus.

Cath. W. ECK,
**1e Schuijtstraat 28. Den Haag.**

---

**Scheveningen.**

Pension „HUIS-TER-DUIN",

**SEINPOSTDUIN 54.**

Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.

Voor deftige families nog appartementen beschikbaar, tot 15 Juli tegen verminderde prijzen.

---

Ontvangen van de Javasche Conservenfabriek

***te POERWOREDJO:***

| | | |
|---|---|---|
| **EEND in gelei** | per blik | f 2.— |
| **KIP in gelei** | „ „ | „ 2.— |
| **KUIKEN in gelei** | „ „ | „ 1.30 |

**SAMBALLANS, BOEMBOE'S, ATJARS etc.**

GEBROKEN MIE per half Kilo f 0.20.

---

**Gemeub. en ongemeub.**

**Boven- en Benedenwoningen**

**te huur**, staande aan de Schuijtstraat, de Perponcherstraat en v. Brakelstraat. Te bevragen bij A. MOJET, v. Brakelstraat 68, Den Haag.

---

Hotel „ORANJEPARK"

***Apeldoorn.***

Familie-Hotel en Pension 1ste Rang. Prachtig gelegen. Bijzondere conditiën voor familiën die den winter geheel of gedeeltelijk overblijven.

---

Leeraar M. O. handteekenen, geeft teeken- en schildercursus tegen ***f 25*** en ***f 50*** 's jaars

**eene les per week.**

W. J. ISING.
OBRECHTSTRAAT 182.

---

**GEVESTIGD:**

Dr. A. N. van Praag,

**Huidarts.**

Prins Hendrikstraat 23, Den Haag.

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**

***binnen de stad,***

van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.

**J. J. MESKER,**

**Casuariestraat 13, - Den Haag.**

TELEFOON No. **259.**

---

**Voor gezondheid bij een boer.**

In eene gezonde streek (Betuwe) wordt bij een grooten heerenboer **Kost** en **Inwoning** aangeboden voor een Heer of Dame, tegen billijke voorwaarden.

Brieven fr. onder Motto **Inwoning**, aan het Bureau van dit Blad.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam,** **N. Heerengracht 9.**

---

***PENSION***

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

Gemeubileerde Apartementen te huur

met of zonder pension,

**per maand, per week of per dag.**

---

**Vriendelijk Tehuis.**

Bij een gehuwd medicus, te Amsterdam een huis met tuin op goeden stand bewonende, bestaat gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van 1 of 2 kinderen.** Brieven onder letters U.A. aan SCHELTEMA & HOLKEMA'S Adv Bureau, *Amsterdam.*

---

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.

***Nouveaute's voor elk seisoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

**Zutphen.**

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*

A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

**AGUILAR'S**

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,

**zijn alom bekend.**

**Hoofdkantoor:**

Heerengracht 3, Den Haag.

**Bijkantoor:**

BATAVIA, B. DE BAS & Co.

Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.

**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**

*Interc. Telephoon 264.*

---

***MEDICINALE COGNAC.***

2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.

Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.

Eenig Importeur voor Nederland.

**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.–.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.

's-Gravenhage, Hoogstraat 15

---

Fournisseurs de la Cour.

KOK & ZOON,

**Tailleurs,**

VEENESTRAAT 39,

La Haye.

**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

**Verhuisd**

van AMSTEL 340 naar

TESSELSCHADESTRAAT 5 Amsterdam.

Inrichting Physische Therapie voor Dames.

alle werkdagen spreekuur 1—3.

G. C. EIKMAN,

**VROUWENARTS.**

---

**Vraagt** Uw Leverancier

**de bekende** **Groenten, Soepen,**

**Sauzen en** **Zuren van de Firma**

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

Onze beroemde Santal Parelen

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30**. **Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**Gevestigd**

G. J. T. DE KOK

Leeraar in de Gymnastiek M. O.

Heilgymnast en Masseur.

**Uitsluitend** voor **mannelijke** patiënten.

MIN- en ONVERMOGENDEN gratis behandeling.

CONRADKADE 43.

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**

**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.—** per flacon; **f 2.10** franco p. p.

Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 11, Donderdag 26 Mei 1904.

De controleur van Taloe werkt van uit Sasak, mede een volkrijk visschersdorp, dezen strandweg tegemoet.

Een veel bereden karreweg verbindt Sasak met het binnenland (Taloe en Loeboe Sikapang). Zoo is het emigratieterrein hoewel zelf onbewoond, voorzien van reeden, wegen en markten; de emigranten, de hand geheel vrij hebbend in het toegewezen gebied, zullen zich er niet van God en menschen verlaten gevoelen, maar al wat ze noodig hebben, gemakkelijk en nabij kunnen betrekken van reeds gevestigde markten, en bestaande afvoerwegen vinden voor hun overproductie in de toekomst.

Het terrein zal alleen met eenige kampongwegen doorsneden moeten worden en het is geheel met een beschaafde, gevestigde inlandsche maatschappij verbonden.

Alsof de natuur deze plek grond voor het beoogde doel had geformeerd, vinden we ten zuiden van den genoemden weg naar Tikoe, die van af paal 6 voor die plaats, zooals we zeiden, niet bewoond is, een hoog terrein, waar de immigranten, voor zoover Loeboe Basoeng betreft, een gezonde woonplaats zullen vinden. Aan de overzijde van den weg begint de moerasvlakte, waarin de sawahs zullen worden aangelegd. Die vlakte, waaraan de Maleiers zich nog niet gewaagd hebben voor de sawah-cultuur, moet voor javanen gemakkelijk zijn te ontginnen, ten minste de commissaris zocht speciaal naar zulk terrein, met welks bewerking de Zuid-Bagaleners, waarmee hij zich voorstelde de eerste emigratie-proeven te nemen, geheel vertrouwd zijn.

Moerasland heeft dit voor boven hoog terrein, dat de, zwaren arbeid vorderende terrasseering achterwege kan blijven, terwijl meestal na den schoonmaak met geringe moeite waterloozing en eenige bevloeiïng mogelijkt blijkt. Ten slotte is de padi een waterplant, die op Java ook in permanente rawahs wordt uitgezaaid en daarin zoo niet door toevloed van water verdronken, een goed beschot levert (vgl. het opstel over rawah-padi van den controleur Houtman in het tijdschrift *Teysmannia* 14e jaargang, afl.8).

Blijft dus om van het, voor de immigratie geschikt geachte, terrein den afstand te verkrijgen der bevolking. Afstand van nooit ontgonnen grond? En we hebben een domein-verklaring, Staatsblad 1874 no. 94 *f*, waarbij alle woeste gronden in de gouvernementslanden op Sumatra verklaard worden te behooren tot het staatsdomein, voor zoover daarop door leden der inheemsche bevolking geen, aan het ontginningsrecht ontleende rechten worden uitgeoefend. Ja maar volgens de kenners van land en volk is die domeinverklaring in strijd met de maleische volksinstellingen en durft men haar daarom niet toepassen, terwijl ook artikel 7 van hetzelfde Staatsblad getuigt van een hinken op twee gedachten, het erkennen naast het souvereiniteits-beginsel van een zeker mede-beschikkingsrecht der bevolking.

Luidens de volksinstellingen, zou er in de menangkabausche landen geen grond zijn, die res nullius is, behalve vellicht eenige kleine stukken, op de kaart meest aangeduid met namen als Paprangan en Pilobang, kampplaatsen, waar de, vóór onze komst in deze landen, zoo veelvuldig aan de orde zijnde prang hadat werd uitgestreden. In overoude tijden hebben de negeriën allen beschikbaren grond verdeeld, elk hun invloedssfeer vastgesteld voor eventueele uitbreiding van hun bebouwd oppervlak. Waar die reserve redelijke grenzen niet overschrijdt, hebben we deze adatinstelling te eerbiedigen en te waardeeren als een verstandigen, doordachten maatregel, waaraan het maleische volksrecht zoo rijk is en zou een ruw hiertegen in gaan, een consequente doorvoering van de domein-verklaring zou wezen, zeker niet getuigen van wijs beleid maar waar we negeriën van amper 100 zielen aanspraak zien maken, met uitsluiting van ieder ander, op honderden vierkante kilometers oerwoud, als o.a. langs de Oostgrens der Padangsche Bovenlanden geen zeldzaamheid is, daar dient een glimlach het eenig antwoord te zijn op zoo ongemotiveerde prententiën en heeft een verstandig bestuur zijn veto te stellen aan die veel geprezen volksinstellingen, waar die de grenzen van billijkheid en rechtvaardigheid overschrijden, waar een eerbiediging à outrance een ernstige belemmering zou vormen voor de ontwikkeling van land en volk, voor de bevordering van het algemeen belang.

Stelt u voor, dat b.v. indertijd de voorgenomen kolenontginning te Sawah Loento niet had kunnen doorgaan, wanneer de hoofden van een paar ellendige negorijen: Kolok en Koebang, in den afstand van het noodige terrein niet hadden willen berusten.

Ik moet hier billijkheidshalve aan toevoegen, dat met tact en geduld van de maleische volkshoofden, wanneer men hen kent in hunne volle waardigheid, blijmoedig het oor leent aan hunne breedsprakigheid, veel gedaan is te krijgen, maar een andere teekenende eigenschap van het maleische ras, zijn gierigheid en onbeschaamde veeleischendheid, kunnen de taak der beraadslaging toch tot een uiterst moeilijke maken.

Het was dan ook al diep in den nacht, toen de controleur van Loeboe Basoeng den 29sten Februari jl. de vergadering te Tikoe over afstand van het emigratie-terrein ophief, zonder nog geheel het beoogde doel te hebben bereikt.

De hoofden van Tikoe, die met hunne komponggenooten hun bestaan voornamelijk op zee vinden, deden gereedelijk afstand van de, voor hen geheel onnutte moerassen, maar enkele, twee van de twintig hoofden der meer binnenwaarts gelegen negeri Menggoppo (laras Tikoe), bleven bezwaar hebben tegen den afstand van een strook hoog maar onbebouwd terrein ten zuiden van den weg naar Tikoe, benoodigd voor den aanleg van emigranten-kampongs, omdat zij vermeenden daar persoonlijk eenige rechten te hebben, misschien wel den eigendom van een wilden vruchtboom of dergelijke voordeelige bezitting ter wille waarvan brutaal weg wordt geëischt, dat het emigratieplan zich wijzige en, zoo dat niet mogelijk is, afspringe.

Intusschen, ook met deze enkele halstarrigen zal men het wel klaren, desnoods met klinkende argumenten, hoewel een mensch zijn bloed wel eens karnemelk voelt worden bij zooveel koppigheid en baatzucht zij het van enkelen, maar die dan toch ook deel uitmaken van een volk, dat in de nederl.-indische regeering een bestuur heeft, als het nooit meer krijgt; een regeering, die het bederft als een zwakke moeder haar kind, met milde hand voorziende in zijn nooden, zonder daartegenover een billijke bijdrage in de bestuurlasten te vorderen.

Tegenover den grondafstand staan ook niet alleen algemeene belangen, die van het welzijn van Java en Sumatra, maar groote, plaatselijke voordeelen voor de inheemsche bevolking mede; deze toch krijgt voor een lap van haar onbruikbaren grond een nijvere bevolking van eenige duizenden zielen in haar midden, die in den beginne al het noodige van uit de omgeving moet betrekken, straks door uitbreiding moerassen zal hebben herschapen in produceerend bouwland, die belangrijk zal bijdragen tot de vermeerdering van handel en verkeer. Kleine nadeelen als b.v. de kans dat zich onder de immigranten enkele min gewenschte elementen bevinden, kunnen daar niet tegen opwegen, vooral niet, waar voor deze streken een volks-vermeerdering niet beteekent een verscherping van den strijd om het bestaan, wel een verlichting daarvan door vermeerderde productie, een versterking van de arbeidskracht, om de, hier nog in zoo grooten getale braakliggende natuurschatten te ontginnen.

Het overbrengen der emigranten naar Sasak en Tikoe zal iets duurder zijn dan dat naar de Lampongs, maar hoeveel grooter is de kans op slagen hier, waar den settlers een uitgestrekt terrein geboden wordt te midden van welvarend genormaliseerd land, dan waar zij worden afgezet ergens in een wildernis, waar wegen, markten, een heele maatschappij van onderop moet worden opgebouwd, waar ziekten de gelederen zullen dunnen, de sombere nabuurschap van het oerwoud gevoelens van heimwee wekken: het groote gevaar, dat in de eerste plaats moet worden vermeden.

Ik ken de Lampongs niet bij eigen aanschouwing, maar beschrijvingen van hen, die in dit ongezonde gewest verbleven, hebben mij deze sombere beschouwingen in de pen gegeven.

Aan het slagen van de emigratie-proef is zoo ontzettend veel gelegen. Het moge al geen afdoend middel zijn om Java van zijn overbevolking te ontlasten, voor een verplaatsing toch van 600.000 menschen 's jaars worden andere krachten, vooral financieele, vereischt dan die, waarover de indische regeering beschikt, voor Sumatra kan een stelselmatig doorgevoerde Javanen-immigratie de hulpe blijken, die dit rijke eiland behoeft om spoedig de kostbaarste bezitting te worden van den archipel, die Java in vruchtbaarheid en welvaren verre kan overtreffen; een land, dat, eenmaal bewoond en genormaliseerd, in stede van eischen te stellen aan het algemeen budget, in alle eigen behoeften kan voorzien en wellicht nog een overschot geven, waardoor het ons mogelijk zal zijn, ook onze oostelijke bezittingen tot iets meer te maken dan nominaal bezit, als.... de groote slokkers ons daartoe den tijd zullen laten.

Het is daarom zoo gewenscht, niet alleen dat we ten deze handelen, maar dat we snel handelen. Gelukkig dat de emigratie-commissie dit groote voor heeft boven andere commissies, dat ze bestaat uit slechts één man en, naar men zegt, een voortvarend man.

## Van Vreemde Koloniën.

**Ontwikkeling der nijverheid in Engelsch-Indië.** Over het in hoofde dezes genoemde onderwerp lezen we in de Aprilaflevering van het tijdschrift *East and West* het volgende:

Het behoeft wel niet meer te worden gezegd dat Engelsch-Indië bijna geheel een agricultuur-staat geworden is. Zijn voornaamst bedrijf, men zou haast kunnen zeggen, zijn eenig bedrijf is thans de landbouw. Landbouw is aangemoedigd door groote irrigatie-werken en spoorwegen. Groote uitgestrektheden onbebouwd land zijn in cultuur gebracht, terwijl intusschen de inlandsche takken van nijverheid achteruitgingen. Millioenen wevers en ambachtslieden werden gedwongen om de voorvaderlijke ambachten op te geven door de concurrentie van, in het buitenland vervaardigde artikelen, en moesten toen in den landbouw een zuur stukje brood trachten te verdienen. Het land voert zijn ruwe grondstoffen uit en ontvangt daarvoor in ruil fabriekswerk voor dagelijksch gebruik. Een land zoo hulpeloos en zoo ten eenenmale onbekwaam om artikelen, voor dagelijksch gebruik in elk huishouden, te vervaardigen moet wel steeds dieper en dieper in armoede en hulpeloosheid wegzinken. Niemand kan beweren dat het artistiek talent of lust om aan te pakken onder de Indiërs ontbreekt. Er mogen takken van kunstnijverheid uitgestorven zijn, toch is er nog een dosis latente bekwaamheid in de afstammelingen van kunstenaren uit vervlogen tijden, die slechts behoort te worden gekweekt en te voorschijn gebracht. Getuige de herstelling van oudheidkundige gedenkteekenen door geheel Indië, onder het oppertoezicht van het oudheidkundig departement, de hooge graad van bekwaamheid welke door de houtsnijders en beeldhouwers van Mysore wordt aan den dag gelegd, en de vaardigheid in repoussé en émailwerk op metaal in Mysore, Tandjore en andere deelen van Zuid-Indië. Het weder opleven van de huisnijverheid over het geheele land, gedeeltelijk geholpen door besparing van arbeid opleverende machines, is het hoofdmiddel om Indië uit zijn armoede op te beuren. Dat Indië arm is in volstrekten zoowel als relatieven zin ontkent niemand en arm zal 't blijven, totdat de tijd komt waarin ten minste enkele ruwe grondstoffen tot voorwerpen voor dagelijksch gebruik in 't land zelf zullen worden verwerkt,

Hoe kunnen de oude inlandsche industrieën tot nieuw leven opgewekt worden en nieuwe aangemoedigd? Daar heeft men b.v. het opnemen van het onderwijs in teekenen, modelleeren in klei, sloyd, en handenarbeid, in het leerplan der lagere en middelbare scholen. De groote moeilijkheid bestaat hierin, geschikte onderwijzers voor die vakken te vinden, benevens het geld om hen behoorlijk te bezoldigen en de noodige middelen voor het onderwijs ter beschikking te stellen. Normaalscholen kunnen in dat opzicht veel ten goede uitwerken met betrekking op de opleiding van onderwijzers. Een ander middel om tot vorenstaand doel te geraken is de oprichting van een groot aantal industriescholen, welke hetzij opleiding verschaffen tot de gewone ambachten als die van timmerman, smid, rotanvlechter, wagenmaker en metselaar, zooals dat het geval is op de scholen, welke de zendingen hoofdzakelijk voor de Christen-gemeenten onderhouden, hetzij streven om uitstervende industrieën weer te doen opleven in de stad of *taloek*, waar zij worden aangetroffen, dan wel strekken om bestaande industrieën te verbeteren en den arbeider een hoogeren graad van bekwaamheid en vaardigheid te geven, of om nieuwe en nuttige takken van nijverheid, te voren onbekend, in te voeren en populair te maken. De technische school te Madoera b.v. heeft er veel toe bij gedragen om niet alleen de van oudsher bekend staande houtsnijkunst aldaar meer populair te maken, maar ook om deze in qualiteit te doen vooruitgaan. De aluminium-industrie, die door de pogingen van den heer Chatterton aan de school voor Kunstonderwijs te Madras bij de bevolking ingang vond, kan als voorbeeld aangehaald worden, hoe een nieuwe industrie in het leven kan worden geroepen. Het pannenbakken, dat nu hoofdzakelijk beperkt is tot de Westkust, kan zonder veel moeite in andere plaatsen worden ingevoerd, waar de daartoe vereischte kleisoorten zijn te vinden. Takken van nijverheid als het vervaardigen van knoopen, borstels, kammen, brilmontures, en zelfs van klokken en horloges, kunnen eveneens door middel van industrie-scholen worden onderwezen en nieuw ngevoerd.

Naast de hoogere industrie-scholen moet worden melding gemaakt van weefscholen en scholen voor de zijde-cultuur. Het Victoria Jubilee Technical Institute te Bombay leidt jongelieden op voor de textiel-nijverheid, maar bij het onderwijs wordt slechts rekening gehouden met door stoom of andere mechanische krachten gedreven getouwen, terwijl toch, van de twaalf millioen ambachtslieden in Indië, niet minder dan vijf millioen met handgetouwen werken. Dit aantal wevers vertegenwoordigt slechts een deel van de weversbevolking van voorheen, die in den arbeid met handgetouwen een bestaan vond, totdat de concurrentie van stukgoed uit den vreemde velen dwong om tot den landbouw hun toevlucht te nemen. Wat al zoo nog met de handgetouwen kan worden vervaardigd, heeft de jongste tentoonstelling te Madras op afdoende wijze aangetoond. Die artikelen, door handenarbeid verkregen, worden door de Indiërs nog steeds op prijs gesteld, die er de voorkeur aan geven boven het fabriekswerk. De heer Havell, superintendent van de School voor Kunsten te Calcutta heeft geheel belangelooze proeven genomen om het lot der wevers in Indië te verbeteren. Hij bepleit de toevoeging van den *fly-shuttle* (vliegspoel?) aan het gewone handgetouw, waardoor de dagelijksche verdiensten van den wever gemakkelijk kunnen worden verdubbeld. Wanneer nu ook nog enkele andere verbeteringen in de techniek van het bedrijf konden opgenomen worden, zou de met het handgetouw verkregen productie in *die* mate toenemen, dat de handwever zich tegenover het fabrieksbedrijf zou kunnen staande houden. De verbetering der handgetouwen en in het algemeen van het bedrijf der wevers, die zich daarvan bedienen, is met kracht aangevat buiten de provincie Bengalen, in Sjolapoer, Bijapoer en Madras, alsook in Mysore, waar onlangs de oprichting van vier scholen is goedgekeurd, waar onderricht gegeven wordt in het gebruik van den *fly shuttle*.

In Mysore zou, naar men beweert, de zijdecultuur het eerst ingevoerd zijn door Tippoe Sultan. De moerbeziënboom gedijt goed op de hoogvlakte van Mysore en de inlandsche zijdewormen geven van vier tot vijf oogsten van cocons in een jaar, wanneer er geen ziekte in de eitjes komt. Het aanwijzen en de vernietiging der aangetaste eitjes, voordat de oogst er door wordt besmet, is zoowat het voornaamste, dat een districts-commissie of het gouvernement aan hulp kan bieden aan de zijde-industrie. Er zijn in de naburige gewesten van de provincie Madras verschillende gedeelten, waar de moerbeziënboom evenzeer gedijen kan als in Mysore.

De heer Tata, een Britsch-Indiër, heeft gedurende de laatste jaren menschlievende pogingen in het werk gesteld om de zijde van Mysore te verbeteren, die blijkbaar een groote toekomst voor zich heeft. Op een, hem toebehoorend proefstation zijn italiaansche en japansche boomen geplant, wier meerderheid boven het inlandsch gewas werd aangetoond. De wormen worden gekweekt en de zijde gewonden op japansche wijze en met japansche werktuigen. De uitslag was tot zooverre, dat de meest bemoedigende beoordeelingen uit Europa en Amerika binnenkwamen over zijde-monsters, afkomstig van het proefstation. Terwijl de inlandsche kweekers zoowat f 4,64 voor het pond zijde maken, bracht het product van dat station in Europa ongeveer f 10,20 het pond op. En de mogelijkheid om de Mysore-zijde nog verder te verbeteren is volstrekt niet uitgesloten.

De zijde-industrie en de weef-industrie zijn beide uitermate geschikt om tehuis te worden beoefend. De zijde-industrie is als geknipt voor de vrouwelijke leden van des *rajots* huisgezin, terwijl de landbouwer den slappen tijd en overigens steeds gedurende een paar uurtjes van den dag zich aan het weefgetouw kan zetten. Weef-scholen en scholen voor de zijde-cultuur zouden aanmerkelijke verbetering in het lot van een groot gedeelte van de indische bevolking ten gevolge hebben.

De wetenschappelijke opleiding, welke de leerlingen op de kunstscholen ontvangen, heeft tot dusver weinig rechtstreeksch gevolg gehad, wat de opkomst van nieuwe en de ontwikkeling van oude industrieën betreft. Wat Indië op het oogenblik in de eerste plaats noodig heeft, is onderricht in de methoden van wetenschappelijk onderzoek. Een goed onderlegd chemicus kan zich op wel honderd verschillende manieren nuttig maken, door het oplossen van vraagstukken zoowel op industrieel gebied als op dat van den landbouw. De heer Tata heeft voor een instelling voor wetenschappelijk onderzoek een bedrag van bijna twee en een half millioen gulden beschikbaar gesteld.

Voor verbeteringen in den landbouw zouden demonstratievelden van onberekenbaar nut zijn, terwijl de kosten zoo laag zouden wezen dat ze uit de districtskassen kunnen worden bestreden. Deze velden of hoeven kunnen dienst doen als landbouwscholen voor het jonge geslacht en dit onderricht verschaffen in de beste landbouw-methodes, terwijl de volwassen *rajots* zich daar zouden kunnen overtuigen van de resultaten der verbeterde landbouw-methodes. Bovendien zou men er met verbeterde landbouw-machines en gereedschappen kunnen werken, om de omwonende bevolking in de gelegenheid te stellen met het geziene haar voordeel te doen. Practische landbouw zou ook op alle normaalscholen kunnen worden onderwezen, zoodat de daarvan afkomstige onderwijzers in staat zouden zijn de *rajots* in de plaats hunner inwoning voor te lichten.

Zoo zou de natie zich zelve helpen. Groote, dure fabrieken schijnen op het oogenblik wegens gebrek aan kapitaal voor Indië, met uitzondering van groote steden als Bombay, Calcutta en Cawnpore, niet te zijn weggelegd. De redding van Indië schijnt hoofdzakelijk af te hangen van het slagen van huisindustrieën, waarvoor weinig kapitaal vereischt wordt, en die, laat ons hopen, zeer in de hand gewerkt zullen worden, indien een goedkoope beweegkracht als de electriciteit bereikbaar wordt gemaakt in begunstigde plaatsen.

In een land, dat beslist arm is, zou in het gebrek aan kapitaal voor de huisindustrieën moeten worden voorzien voor zoover mogelijk door coöperatieve credietvereenigingen. De aandacht op het oogenblik door de regeering geschonken aan de oprichting van coöperatieve vereenigingen in den omtrek der groote steden en op het platte land zal in dit opzicht ook veel ten goede kunnen uitwerken. De toekomst van Indië op industrieel gebied hangt ook van het op zich zelf vertrouwen, de voortvarendheid en volharding van het volk onder de leiding van het gouvernement en van vaderlandslievende voormannen der inlandsche maatschappij.

**Het fransch koloniale leger.** Aan de gegevens der begrooting voor de fransche koloniën voor het volgend jaar, ontleenen wij dat behalve de 18 à 20000 man koloniale infanterie en artillerie, die in het moederland garnizoen houden, voor de verschillende koloniën de volgende bezettingstroepen zijn uitgetrokken:

*Annam en Tongkin*: regiment artillerie, 1 compagnie artilleriewerklieden, 1 compagnie pontonniers, het 9e en 10e regiment koloniale infanterie, 1 regiment van het vreemdenlegioen, 4 regimenten tongkineesche tirailleurs, 1 bataljon chineesche tirailleurs, 1 escadron annamitische chasseurs. Totaal 580 officieren, 8443 europeesche en 13580 inlandsche minderen. Onder het totaal is een depot van discipline ad. 108 man begrepen.

*Cochinchina*: 1 regiment artillerie, 1 compagnie artillerie-werklieden, 1 compagnie pontonniers, het 11e en 12e regiment koloniale infanterie, 2 regimenten annamitische tirailleurs en 1 bataljon tirailleurs van Kambodja. Totaal 302 officieren, 5226 europeesche en 5571 inlandsche minderen.

*Madagaskar*: 1 detachement artillerie, het 13e regiment koloniale infanterie, 1 regiment senegaleesche tirailleurs en 2 regimenten malgassische tirailleurs. Totaal 255 officieren (w. o. 16 inlandsche), 2077 europeesche en 6143 inlandsche minderen.

*Diego Suarez* (de hoofdplaats dezer kleine kolonie wordt ingericht als steunpunt voor de vloot in den indischen oceaan): 1 regiment artillerie, 1 compagnie artillerie-werklieden, 1 detachement van het 13e regiment koloniale infanterie, 1 bataljon senegaleesche tirailleurs, 1 regiment malgassische tirailleurs, en een depot van discipline ad 61 man. Totaal 141 officieren (w. o. 4 inlandsche), 1496 europeesche en 2869 inlandsche minderen.

*Réunion*: 1 bataljon infanterie: 13 officieren en 346 europeesche minderen.

*West-Afrika*: 1 regiment artillerie, 1 bataljon koloniale infanterie, het 1e en het 2e regiment senegaleesche tirailleurs, het regiment tirailleurs van de Ivoorkust, het bataljon tirailleurs van Zinder, het 1e en het 2e escadron senegaleesche spahis en een compagnie van discipline. Totaal 358 officieren (w. o. 48 inlandsche), 2072 europeesche en 7214 inlandsche minderen.

*Fransch Congo*: 1 batterij artillerie, 1 regiment inlandsche infanterie en 1 escadron cavalerie. Totaal 49 officieren (w. o. 8 inlandsche), 164 europeesche en 1497 inlandsche minderen.

*Martinique*: een afdeeling artillerie en 1 bataljon koloniale infanterie. Totaal 40 officieren en 758 europeesche minderen.

*Fransch Guyana*: 1 compagnie koloniale infanterie = 4 officieren en 168 europeesche minderen.

*Guadeloupe*: 1 compagnie koloniale infanterie: 4 officieren en 139 europeesche minderen.

*St. Pierre et Miquelon*: 6 europeesche minderen.

*Tahiti*: een detachement koloniale infanterie: 2 officieren en 40 minderen.

De kosten voor het onderhoud van het totaal-generaal dezer bezettingstroepen ad 1773 officieren (w. o. 76 inlandsche), 21516 europeesche en 36874 inlandsche minderen worden in hoofdzaak door het moederland gedragen.

**Nog eens de katoencultuur.** Nu men toch nog aan het beramen is over de middelen om deze cultuur in onze koloniën in te voeren of uit te breiden, kan het zijn nut hebben te weten hoe men hierover in Engeland nl. bij de British Coton Growing Association denkt.

Deze Vereeniging is tot de conclusie gekomen, dat opkoop tot elken prijs, desnoods voorloopig met verlies, het eenige middel is om den katoenteelt als volkscultuur in de west-afrikaansche koloniën ingang te doen vinden. Zij is eerst begonnen om te trachten den inboorlingen nieuwe plantwijzen op te dringen, alvorens de cultuur populair te hebben gemaakt, doch is spoedig daarvan teruggekomen, na ontvangst ook van de rapporten der, door haar naar Sierra Leona, de Goudkust en Nigeria gezonden deskundigen. Dezen verklaarden unaniem dat het in de eerste plaats noodig is om de geheele inlandsche productie op te koopen. Het toeval wil nu dat de bezendingen katoen, die van de west-afrikaansche kust te Liverpool aankomen verbazend meêvallen, zoodat al dadelijk voor dat product een prijs van ongeveer 44 cent het engelsch pond werd bedongen.

Maar 't kan ook in den eersten tijd tegenvallen en dan zijn, om op die wijze de katoen-cultuur te bevorderen, aanvankelijk vrij aanzienlijke bedragen noodig.

Voor Fransch Soedan, waar de katoen-cultuur inheemsch is, doch uitbreiding en verbetering behoeft, wordt die opkoop à tout prix ook noodig geacht, maar de »Association Cotonnière Française" schijnt er niet al te best voor te staan De deelneming van belanghebbenden als katoenfabrikanten, reederijen en handelshuizen, die betrekkingen met West-Afrika onderhouden, moet nog al te wenschen laten.

Moge ten onzent de stoot van Hengelo gegeven tot eendrachtig en krachtig samengaan leiden, waardoor reeds het succes ten halve zou zijn verzekerd.

Hooger dan de gewone ambachtscholen staan polytechnische instellingen als de kunstscholen in de hoofdsteden der provinciën, het Kala Bhavan te Baroda en het Victoria Jubilee Technical Institute te Bombay. Hier kan men behalve onderricht in de gewone ambachten ook een hoogst artistieke opleiding ontvangen in repoussé-werk, graveeren, het vervaardigen van ijzeren ornamenten, huisversiering, schilderen, calico-druk en dergelijke kunsten, die ontwikkeling van den artistieken aanleg vereischen.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Militaire Gids. Mei 1904.

Neêrlands Zeemacht (Het heden en de toekomst): De zeemacht in Oost-Indië. — G. Graafland: Silhouetten van ons onder [= Indisch] leger.

Het Nederlandsche Zeewezen 3e jaarg. 1 Mei 1904.

P. C. Coops: Nederlandsch-Indische Zeekaarten. — G.: de Aroe-eilanden (met ill.) — Iets over de werkzaamheden van het Gouvernements-bebakeningsvaartuig »Cheribon" in Nederlandsch-Indië.

Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1903/04. Afl. 6 en 7.

N. Mac Leod: Samenwerking tusschen zee- en landmacht, zoowel in vredes- als in oorlogstijd (Voordracht). — R. G. Doorman: De Strategie in Nederlandsch-Indië. Eerste stuk.

De Indische Mercuur. 24 Mei 1904. No. 21.

Voordrachten over het eiland Nieuw Guinea, op 13 Mei 1904, in de Maatschappij ter Bevordering van het Natuurk. onderzoek der Nederlandsche Koloniën. — Soekaboemische landbouw-vereeniging. — Rapport over de Cultuur van den Para rubberboom (vervolg). — Het oordeel in Holland omtrent de afwerking van koffie met de machine Roqué. — Jute-cultuur (vervolg). — Koloniaal Museum (vervolg). — Uit Consulaire Verslagen. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Teysmania, 1904, Afl. 4.

H. J. Wigman: Anthuriums. — J. van Breda de Haan: Proeven van immunisatie van planten tegen ziekten. — H. J. Wigman: Renanthera-soorten (gemakkelijk te kweeken orchideeën). — J. Pit: De cultuur van Rameh. — W. R. Tromp de Haas: Behaalde prijzen van den eersten aan de markt gebrachten Java-Pararubberoogst. — Id.: Uitkomsten van de in 1903 verrichte aftappingsproeven met Hevea Brasiliensis in den Cultuurtuin te Tjikeumeuh verkregen. — A. W. Nanninga: Besmetting van theetuinen. — Enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 3 Juni | 17 Juni | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 27 Mei | 10 Juni | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 31 Mei | 14 Juni | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 20 Mei | 7 Juni | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 28 Mei | 11 Juni | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 3 Juni | 17 Juni | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 6 Juni | 20 Juni | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Juni | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 31 Mei | 14 Juni | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 7 Juni | 21 Juni | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av

ADVERTENTIEN.



Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10—12** en van **2—4** inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Com... den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een Heer voor Corrector aan eene dru...

Vier Dames voor waarnemen van een ... houden.

Twee Dames om met eene familie op ... te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Du... Fransch en Engelsch spreekt, hebben ... gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor ... bewaarders, adm. betrekking, geldincasse...

Twee gew. O.-I. ambt. voor administr... betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handw...

Twee jonge Meisjes om als kinderju... mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van ... zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor ... betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 12. Donderdag 2 Juni 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* ........ *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f ........
........ den ........ 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Nieuwe zoutdebiteering in Indië.

Belofte maakt schuld. 't Is altijd aangenaam om een schuld te vereffenen, 't geeft je «so etwas Gehobenes», in figuurlijken zoowel als in letterlijken zin. Dat laatste moge den hou-wat-je-hebt-mensch weêmoedig stemmen, voor mededeelzamen als wij, bestaat die weemoedsfactor niet en zulks te meer niet, waar het hier een bespreking betreft van een hoogst interessante lezing, die wel is waar reeds twee maanden geleden in het Indisch Genootschap alhier werd gehouden, doch waarvan het uitvoerig verslag ons eerst onlangs bereikte, terwijl het onderwerp in die korte spanne tijds niets van zijne actualiteit heeft verloren.

Dr. Th. van Buuren had 't dan den 29n Maart j.l. in een vergadering van het Indisch Genootschap over het in hoofde dezes genoemde onderwerp, waarbij hij o. a. het volgende mededeelde: De oorsprong van het zoutmonopolie in Indië is te vinden in een octrooi, door den gouverneur-generaal van der Lijn, in het jaar van den vrede van Munster aan den Chinees Conjonck verleend, waarbij dezen het uitsluitend recht van aanmaak van zout in de nabijheid van Batavia werd toegekend. Daarmee was de grondslag gelegd voor het zoutmonopolie, doch tevens voor een schadelijken uitwas, de zoutpacht, waaraan Raffles wel tijdens het engelsch tusschenbestuur tijdelijk een einde maakte, maar die na de restauratie van het nederlandsch gezag weder in eere werd hersteld, totdat na 1847 de zoutaanmaak en ook de debiteering door het bestuur in eigen beheer werd genomen. In 1859 werd het bestaan van het monopolie bedreigd, doordien zich bij de behandeling van de indische tariefwet in de Tweede Kamer stemmen verhieven voor afschaffing van het monopolie en zijne vervanging door invoerrechten en accijnzen. Twintig jaren lang hield deze bedreiging aan, totdat gouverneur-generaal van Lansberge in 1879 ronduit verklaarde, dat hij in bedoelde opheffing en vervanging een ramp voor de bevolking zag. Dit protest viel in goede aarde bij minister van Goltstein, die zich overtuigd verklaarde en van verdere behandeling dezer quaestie afzag. Toen dus nu het voortbestaan van het monopolie verzekerd was, kon de hand geslagen worden aan de codificatie van alle besluiten, ordonnantiën en reglementen, die op aanmaak, debiet enzoovoort, enzoovoort van het zout betrekking hadden. Het resultaat was de zoutordonnantie van 1882, inhoudende de «Bepalingen tot het verzekeren van het zoutmonopolie», welke de grondslag van het monopolie in Indië vormt.

Wat de resultaten van het monopolie betreft, nu bovengenoemde ordonnantie ongeveer een kwart eeuw in werking is, valt te constateeren, dat het officieel zoutdebiet, hetwelk beneden het werkelijk verbruik blijft, sedert 1882 steeds toenam en wel in 20 jaar tijds van 29,776 tot 39,595 kojangs op Java (behalve de Vorstenlanden, waar echter eerlang ook het monopolie zal kunnen worden ingevoerd door verkregen overeenstemming met beide Vorstenbesturen) en van 6483 tot 7355 kojangs in de buitenbezittingen.

Tegenover de, uit het vermeerderd debiet voortvloeiende financieele voordeelen staan nu de verplichtingen, welke het bezit van het monopolie tegenover de bevolking medebrengt. Die verplichtingen zijn: overheidszorg, dat er steeds voldoende voorraad aanwezig zij; zorg voor voldoende gelegenheid voor den inlander om zich het benoodigde zout te kunnen aanschaffen en ten laatste zorg om den inlander ook aan *goedkoop* zout te helpen. Aan deze laatste zorg werd, naar het den heer v. B. voorkwam, nooit met ernst gedacht.

Wat de zorg voor voldoenden voorraad aangaat, is het maar de quaestie om aan voldoenden aanmaak de hand te houden. In verband hiermede wijst de heer v. B. op misstanden in de zoutlanden Soemenep, Boender en Sampang, waar de algemeene zoutaanmaak is gecentraliceerd. Daar, en vooral in Soemenep, zouden geheel andere menschen met de profijten der zoutwinning strijken dan de officieel, als zoodanig ingeschreven inlandsche pan-eigenaars.

Op de zorg voor voldoende gelegenheid om het zout aan den man te brengen, valt nog wat af te dingen, zoodat er te veel tusschenpersonen noodig zijn, voordat de inlander in de desa zich van zout kan voorzien. En op dien langen weg bleef onder het oude debiet-stelsel met de zoutverkooppakhuizen heel wat hangen. 't Begon al met de 4 pct. spillage.

Het was het streven naar middelen tot beperking der toegestane spillages, hetwelk tot de nieuwe debiteering leidde. Nadat door den inspecteur van het ijkwezen, wijlen den heer Venema, het middel der weging in stede van meting bij het zoutbeheer was aan de hand gedaan, waardoor slechts 1/2 instede van 4 percent zou moeten worden toegestaan, werd door den heer Schmalhausen in 1887 het denkbeeld aan de hand gedaan om het zout in afgepaste hoeveelheid te verpakken in houten of blikken busjes. Dit denkbeeld, verder uitgewerkt, leidde tot invoering van het brikketstelsel, waarvoor minister Bergsma in 1896 bij de behandeling der indische begrooting niet te vergeefs bij de Staten-Generaal aanklopte, om hunne instemming te verkrijgen voor een op groote schaal te nemen proef.

In het eind van 1897 konden de eerste maatregelen in Indië worden genomen om te Kali-Anget, het oostelijk eindpunt van Madoera, een proeffabriek te bouwen, waarin de plannen der verpakking ten uitvoer zouden worden gsbracht.

Deze fabriek, de eerste zoutbriketteeringfabriek van dergelijken omvang, in 1898 gebouwd, trad in de eerste dagen van '99 in werking en in Mei van dat jaar kan met de debiteering van verpakt zout in de afdeeling Soemenep en daarbij behoorende eilanden, als eerste proefgebied aangewezen, een aanvang gemaakt.

Terwijl bij het debiet, in de zoutverkooppakhuizen de minimum hoeveelheid, welke de inlander kon koopen, $\frac{1}{32}$ pikol, ter waarde van 21 centen bedroeg, is bij de nieuwe verkoopwijze die hoeveelheid op $\frac{1}{4}$ katti, ter waarde van 2 centen gesteld. De katti-briketten zijn daartoe van onderen en van boven van kruisgleuven voorzien, waardoor ze gemakkelijk met behulp van een zakmes kunnen worden verdeeld.

Na de afdeeling Soemenep, kwamen de residentiën Pasoeroean en Besoeki en de overige afdeelingen van Madoera voor de invoering van briketzout aan de beurt.

De invoering in die residenties geschiedde eerst in Januari 1901. Dit uitstel had zijn grond in twijfel, of de verpakking wel aan de eischen voor opbewaring en transport voldeed. Er moesten proeven genomen worden, welke evenwel zòò bevredigende uitkomsten opleverden, dat de indische regeering geen bezwaar zag om bij besluit van den 19den October 1900 het proefgebied uit te breiden over de vorengenoemde residentiën en afdeelingen.

Hier zijn naast de bestaande zoutverkooppakhuizen op alle hoofdplaatsen van districten en onderdistricten, waar geen zoutpakhuis was, zoo mogelijk in of anders nabij de woning van het districts- of onderdistrictshoofd, afsluitbare bergplaatsen voor de zoutpaketten, 20 briketten per paket opgericht. Het beheer en de verkoop van het zout werd, onder toezicht dier hoofden opgedragen aan den districts- of onderdistrictsschrijver, die daarvoor 20 cents per verkochte pikol behoudens eene verzekerde minimumbelooning van f 15 's maands zou ontvangen, van welke vorstelijke remuneratie op eigen kosten in zoo noodige hulp bij den verkoop moet worden voorzien. In elk geval heeft men aldus voorkomen het scheppen van een korps inlandsche ambtenaren, waaraan toch geen behoorlijke toekomst was te verzekeren. De schrijvers nemen nu het zoutdebiet bij hun eigenlijk baantje waar.

De aanvankelijk gunstige resultaten, die echter niet bestendigd bleven, waarover hieronder meer, leidden op het eind van 1901 de indische regeering er toe den minister van koloniën het voorstel te doen, om bij de begrooting van 1902 rekening te willen houden met invoering van het brikettenstelsel in het geheele monopoliegebied. Aan dit voorstel werd gevolg gegeven en de beide Kamers sanctionneerden de algemeene invoering en stonden de aangevraagde fondsen toe voor de uitbreiding van de proeffabriek te Kali-anget en voor den bouw van nog twee fabrieken, respectievelijk voor de zoutlanden Boender en Sampang. De capaciteit van eerstgenoemde fabriek moet worden opgevoerd tot 22,000 kojangs per jaar, terwijl die van de fabrieken te Boender en Sampang resp. 12000 en 16000 kojang's zal bedragen. Het tijdstip, waarop deze inrichtingen in volle werking zullen wezen, moet voor die te Kali-Anget in het begin van 1905, voor die te Boender op het eind van dat jaar, en voor die te Sampang in 1906 worden gesteld, waardoor ten slotte een geleidelijke uitbreiding van het briketstelsel in de overige residentiën van Java (Madioen, Kediri en Soerabaja zijn ook reeds van briketzout voorzien en in 2 dier residentiën is op dit oogenblik de nieuwe debiteering ingevoerd of staat zij op het punt in werking te treden) en in de buitenbezittingen, voor zoover het monopolie daar van toepassing is.

Wat de resultaten van de nieuwe debiteering betreft, gaven de verbruikcijfers van de laatste twee jaren voor de residentie Madoera geen reden tot tevredenheid, waartegenover echter staat dat die voor Pasoeroean en voornamelijk die van Besoeki spreken van meer vertrouwen in den goeden gang. De sterke daling van het debiet in de residentie Madoera over de jaren 1901 en 1902 maar vooral in laatstgenoemd jaar, volgens de Koloniale Verslagen over die jaren toe te schrijven aan invoer van los zout uit Soerabaja, resp. aan invoer van los zout uit naburige gewesten en vermoedelijk ook aan clandestienen aanmaak van zout, moet wat 1902 aangaat naar de meening van den heer v. B. worden geweten aan de minder gunstige economische toestanden in dat jaar.

En wat de eindresultaten betreft komt de heer v. B. tot de conclusie:

«dat alle redenen bestaan om het voorgespiegeld te behalen saldo ten bedrage van ruim $3\frac{1}{2}$ ton te mogen verwachten zoodra in *alle* residenties van Java de nieuwe debiteering zal zijn ingevoerd".

Naar zijne overtuiging zal die vermeerdering van opbrengst van het zoutmonopolie zeker te verkrijgen zijn bij uitbreiding van het debiet door invoering van het verpakt stelsel in de Buitenbezittingen. Mocht de Indische Regeering er toe overgaan om bij die invoering dezelfde beginselen, die bij de invoering op Java voorzaten, toe te passen, nl. het zout zoo dicht mogelijk bij den kleinen man te brengen tegen

## FEUILLETON.

### Japansche humor.

(In graphische voorstellingen.)

Men zal van dien humor hooren, misschien alreeds tijdens den oorlog, maar zeker *daarna*, hoe de strijd tegen den russischen kolos ook moge afloopen. Want de zeer eigenaardige japansche humor verloochent zich nooit. Eigenaardig is de vroolijke spotternij van den Japanner, omdat zij getuigd van zóó groote naïveteit, dat de westerling niet altijd kan uitmaken of er in de eene of andere voorstelling van den Japanner opzettelijke humor schuilt of dat wij maar humoristisch vinden, wat hij heel ernstiglijk geeft als zijn opvatting van de dingen.

Kenschetsend in deze zijn de graphische voorstellingen der Japanners van hun geluksgoden, die wij in hoofdzaak als genotsgoden mogen beschouwen. Zeer familiaar en nogal eens vrijpostig wordt daarmeê gesold, naar wij zullen zien, ook reeds in de afbeelding dier goden is wat lachwekkends. 't Zevental goden, van wie geluk en genot wordt afgesmeekt, heet Shitsji-Fukujen. De stoute teekenaar Kiosai (geboren. 1831) laat hen in een omnibus plaats nemen! Met moeite wordt de slanke godin Daj-Ben-tzal-ten er in [illegible]. Toch is deze niets minder dan de personificatie der planeet Venus, godin van 't nadenken, heerscheres over de aardsche goden, en geeft zij macht, lang leven, roem en verstand. Zij moet ook zeer muzikaal zijn, want godin Benten wordt met een luit afgebeeld en in rijke kleedij, zij is heel gracieus.

Gemoedelijk gaan die geluksgoden met elkander om. Tosjiuwa laat hen samen een zeiltochtje ondernemen; Sadahide brengt hen samen in een theater, waar zij lustig een kop sake (brandewijn) drinken, de edele Benten niet uitgezonderd. Zij maakt muziek voor de heeren. Op een andere prent zien wij haar Jurojin door luitspel zóó in vervoering brengen, dat de gebrilde geluksgod er een lied bij gaat zingen, 't welk hij van een handschrift afleest. En de kenners van japansche prentkunst zullen deze voorbeelden door vele andere staaltjes kunnen aanvullen.

Een tweede geluksgod is Bisja-montin, afgebeeld in volle wapenrusting. Hij is de hemelkoning van het noorden (elke windstreek heeft er één) en geeft rijkdom en bescherming tegen dieven. Matig schijnt hij niet te wezen, want men ziet hem nogal eens afgebeeld als drinkebroer.

Vaker voorgesteld wordt Dajkoko, vorst van 't plantenrijk, beschermheer der vegetariërs, ook door krijgers geëerd en heerscher over 84000 engelen. Hij heeft dikwijls een rammelaar in de hand. Als hij daarmeê rammelt, vliegen de schatten in 't rond. Hij is inderdaad een der meest geliefde huisgoden, die altijd een plaatsje op 't miniatuur huisaltaar vindt. Een paar zakken rijst dienen hem tot zitplaats. Overmatig welgedaan ziet hij er uit. Maar soms moet hij onhandelbaar wezen. Een modern teekenaar beeldt hem af, terwijl hij op de minst voegzame manier te kennen geeft niets te willen doen voor een armen smeekeling, wiens laatste kleedingstuk door een schuldeischer van 't lichaam wordt gerukt.

Jorojin geeft een lang leven; desgelijks de groothoofdige Fukurokuju, de god, dien men wel 't allermeest op prenten en porselein vindt afgebeeld; want hij is uiterst populair en laat al een eeuw of wat ongestraft met zich sollen. Ge herkent hem dadelijk, want zijn hoofd is de helft van zijn romp en hij wordt altijd afgebeeld met een der dieren, welke volgens de overlevering in Japan een fabelachtige reeks van jaren kunnen tellen, hert, kraanvogel of ooievaar en schilpad. Jurojin heeft doorgaans een schilpad, Fukurokuju is voorts kenbaar aan zijn geweldige ooren, teeken van wijsheid en goddelijkheid. Hij is den kindervriend bij uitnemendheid en ge ziet hem uitgelaten vroolijk met kleine Japannertjes dartelen of een gezelschapsspel met hen doen. In de mooie collectie der firma Kleitkamp, in 't haarlemsch kunstnijverheids-museum kunt ge hem zien met een touw om zijn schedel. Aan het koord trekken lustig eenige kinderen. Dat is een variatie op hun Kubigurispel, waarbij gewoonlijk twee kinderen of menschen om 't hardst aan een lusvormig koord trekken.

Hij houdt dol van een grapje en vindt het niet beneden zijn waardigheid zijn groot hoofd te gebruiken om er een uit te halen, b. v. het door de ramen te steken — ge weet, dat de vensters van japansche woningen papieren ruitjes hebben! — van iemand, die juist bezig is Zaterdagavond te houden. Men ziet hem, allermalst toegetakeld met zijn collega Jurojin een grotesken dans uitvoeren en . . . . . wat minder te pas komt, ten prooi aan wat hij haarpijn zou noemen, als hij maar een begroeiden schedel had! Dat hij vaak zijn hoofd stoot en ongelukken aanricht op het huisaltaar, dat steeds een mooie plaats voor hem heeft, kan men denken; maar hij stelt dat reusachtige hoofd ook goedig ter beschikking van een der andere goden, wanneer ze eens samen op reis zijn. Zijn vriend Daikoku mag er dan op gaan zitten en heeft van al dien schedelberg een mooi gezicht op het landschap.

Hotei is de god der tevredenheid, van de goede luim en de menschenkennis, die hij door veel rondzwerven heeft opgedaan. Ook is hij een groot vriend van kinderen en ook de god der vriendelijke mededeelzaamheid. Hotei heeft zoo'n vriendelijk gezicht, dat men hem een eereplaats geeft vóóraan op 't huis-altaar om den gasten te laten zien hoe vriendelijk een ieder in de woning wordt ontvangen.

Maar Hotei heeft zijn gebreken als de anderen. Hij is al te weinig bezorgd voor zijn uiterlijk. Zooals Diogenes in een ton huisde, leeft Hotei vaak in een zak en zoo'n zak is dan alles wat hij aan heeft. Hij is ongewasschen, ongeschoren en zijn baard is erg leelijk geplant, zoo bij groezelige boschjes! Een geliefkoosde aardigheid van Hotei is zich in zijn zak te laten voorttrekken door de lieve jeugd, die voor plassen en modderpoelen niet immer uit den weg gaat met het geweldige vrachtje. Hotei komt dan met zijn vreeselijk dik bovenlijf uit den zak en kijkt met welgevallen naar z'n naakt, vet lichaam. Een walgelijke vertooning! *) Ge kent wel die potten van japansch aardewerk of porselein, waarvan het deksel bestaat uit het dikke bovenlijf van een grijnzenden leelijkert met een stoppelbaard om de bolle wangen, een platten neus en een mond als de sleuf van een brievenbus, terwijl 't ondergedeelte uit een halfronde vaas bestaat? Die dingen worden in 't grof druk nagemaakt. In de meeste gevallen ziet men daarop den geluksgod Hotei. Met geen der anderen wordt zóó erg gesold.

*) De beroemde Hokusai (1760—1849) heeft Hotei afgebeeld, de jeugd vermakend door zijn vet bovenlichaam te laten zien, waarop hij een masker heeft geschilderd!

den uniformen prijs van f 8 per pikol, dan zal het zeer raadzaam zijn bij de keuze der debietplaatsen goed rekening te houden met de transportkosten van het verpakt zout daarheen. Die transportkosten vermeerderd met de beheerkosten zullen een zeker limiet niet mogen overschrijden — een limiet, aangegeven door het verschil tusschen de werkelijke prijsverhooging van het zout en de zelfkosten der verpakking — tenzij de Regeering aanleiding heeft om zich in de Buitenbezittingen hier en daar tevreden te stellen met een minder revenu van haar monopolie.

Het is voorts nog zijne overtuiging dat indien de nieuwe zoutdebiteering in onze Oost-Indische koloniën geheel zal zijn ingevoerd:

primo, een eind gemaakt zal zijn aan alle malversaties die onder het oude régime in het geheele monopoliegebied ongestraft konden plaats hebben;

secundo, dat met dat stelsel pas aan de bevolking een voldoende gelegenheid is gegeven om zich van het benoodigde zout te voorzien met den Gouvernementeelen waarborg dat zij thans «waar» naar «geld» ontvangt;

tertio, dat wat de inkomsten van het monopolie betreft de *zekerheid* bestaat dat deze *niet* minder behoeven te zijn dan die welke bij het oude stelsel werden verkregen, daarbij de *waarschijnlijkheid* zeer groot is dat die inkomsten zullen vermeerderen.

Met de, ook door den heer v. B. uitgesproken hoop, dat die vermeerdering — in verband met, als wij de zaken ginds beter aanpakken dan tot nu toe het geval is, te verwachten gunstige economische toestanden in onze koloniën — eenmaal nog zal kunnen leiden tot vermindering van den zoutprijs, besluiten wij dit overzicht, onder aanhaling van nog één sprekend-citaat:

Het officieel zoutverbruik per hoofd geeft een minimaal-cijfer zooals nergens ter wereld gevonden wordt, terwijl de inlanders, zooals bekend is, toch verbazende liefhebbers van zout zijn.

# Week-Overzicht.

Door de, te Amsterdam en Rotterdam gevestigde comités ter bestrijding eener verhoogde tabaksbelasting is een adres aan de Tweede Kamer gericht, waarin uiteengezet wordt dat de maatregel, die zulke hoogst nadeelige gevolgen kan na zich sleepen voor de nederlandsche tabaksmarkt, de stoomvaartmaatschappijen, die een geregelde vaart op Indië onderhouden, en de indische tabakcultuur in het geheel slechts een meerdere bate van 1½ tot 2 tonnen gouds aan de schatkist zou opleveren.

Het adres besluit aldus:

„Met vertrouwen wachten wij dan ook uw antwoord af op de vraag: Zou het niet roekeloos zijn een bloeienden tak van handel van een der weinige stapelartikelen, waarop Nederland kan bogen, die met de daaraan verbonden nijverheid en scheepvaart aan duizenden gezinnen brood verschaft en welvaart in den lande op zoovele wijzen bevordert, voor het betrekkelijk kleine bedrag dat de schatkist er aanvankelijk rechtstreeks meer uit kan ontvangen, te belemmeren of ernstig te benadeelen?”

Heb je al gehoord van den hadji-opstand? Die vraag zal in den loop dezer week al wel ettelijke malen in de indische kolonie alhier zijn gesteld, naar aanleiding van het bericht in de bladen, straks bevestigd door het officieel communiqué van den 28en Mei ll., dat ruim 100 fanatieken daags tevoren benoorden Sidoardjo oproer maakten, hetwelk door militairen gedempt werd, waarbij 72 oproerlingen gedood en 12 gearresteerd werden. In de kampongs in de buurt was het rustig.

Aan de *Nieuwe Courant* werd uit Batavia het volgende geseind:

„Zestig opstandelingen te Sidoardjo hebben de patrouille van luitenant Holdt (Holle?) aangevallen. Alle zestig werden neergeschoten. Het huis van den hoofdaanlegger werd omsingeld en de hoofdaanlegger afgemaakt. Veertig der rebellen werden gevangengenomen.”

En nader het volgende:

„De opstand is gedempt. De resident waagde een poging om de oproerlingen toe te spreken; hij werd aangegrepen en in het kanaal geworpen, waarbij hij een beenwonde bekwam. De soldaten vuurden daarop, met het reeds gemelde gevolg. Overigens is de bevolking rustig en gaat alles zijn gewonen gang. Het opstootje is geheel plaatselijk.”

Men moge het uit philantropisch oogpunt betreuren dat nu weer zooveel menschenlevens verloren gingen, en zich afvragen of het niet minder bloedig had kunnen toegaan; waar 't hier een element betrof, dat als parasieten op de inlandsche maatschappij terend, steeds een bron van gevaar oplevert voor 't behoud van orde en rust, meenen wij dat een gevoelige les niet schaden kan.

Zoolang de groote pers zich niet vollediger uit Indië laat inlichten en de regeering te dien opzichte weinig mededeelzaam is, doen wij o. i. het best de indische bladen af te wachten om de reden voor dit betreurenswaardig verschijnsel te vernemen. 't Blijft anders maar gissen en men komt dan soms tot zoo vèr gezochte conclusiën.

Ontevredenheid naar aanleiding van weinige behartiging der economische belangen van de bevolking is echter ten deze o. i. uitgesloten, wijl de streek, waarin het oproer uitbrak, het sidoardjosche, tot de eerste behoorde, waar door den aanleg van de werken van Lengkong de bestuursbemoeienis in 't belang van den inlandschen landbouw zich krachtig uitsprak.

Een zonderling bericht bevat een correspondentie uit Ternate, waaraan de *Nieuwe Rott.* van den 27en Mei ll. in de gelegenheid werd gesteld, het een en ander te ontleenen, waaruit niet meer of minder volgen zou, dan dat een aantal tidoreesche vrouwen en mannen, die blijkbaar wegens mishandeling uit den kraton van den sultan van Tidore waren weggeloopen en naar Ternate gevlucht, waar zij met vele anderen hunner landgenooten de bescherming van het bestuur inriepen, op last van dat bestuur met geweld door de politie zouden zijn opgepakt en onder geleide van den controleur naar Tidore teruggevoerd.

Voorts bevat die correspondentie het verhaal van een opstand in Tidore, door de kleine lijfwacht van den sultan in bloed gesmoord, en van een daarop van bestuurswege ingesteld onderzoek.

Waar we de meening zijn toegedaan, dat, inzonderheid wat de buitenbezittingen betreft, voor de ontwikkeling dier landen, medewerking van een krachtig inlandsch zelfbestuur een hoogst gewichtige factor zou blijken, wederinstelling zoo mogelijk, bij aanwezigheid van geschikte elementen, van diergelijke hulpkrachten zelfs behoort te worden nagestreefd in streken, waar maar al te spoedig zonder de consequentien te kunnen aanvaarden het inlandsch zelfbestuur voor ons rechtstreeksch gezag moest wijken, is het tevens ons oordeel, dat onzerzijds met kracht tegen uitspattingen van het inlandsch zelfbestuur behoort te worden gewaakt.

De regeering, wie onlangs door den resident van Termate werd voorgesteld om, na afkoop der mijnrechten van den sultan van Tidore op een gedeelte van Nieuw-Guinea, dit gebied voor den mijnbouw open te stellen, zal o. i. goed doen een ernstig onderzoek te doen instellen naar de gemelde feiten, niet om wat rechtens aan den tidoreeschen zelfbestuurder toekomt dezen te onthouden, maar om na te gaan of in zijne plaats niet een ander behoort te worden gesteld, aan wien het geld beter zou zijn besteed, in het belang van land en volk.

Maar eerst en vooraf dient zekerheid te worden verkregen van de waarheid al of niet der door de *Nieuwe Rott.* aan het licht gebrachte feiten.

Jongstleden Maandag werd in het gebouw van het „Instituut voor taal-, land- en volkenkunde in Nederlandsch-Indie” alhier, door het „Indisch Genootschap” in zijn jaarvergadering het gouden jubileum van zijn bestaan herdacht.

In de, bij afwezigheid door ziekte van den voorzitter van het genootschap Mr. N. G. Pierson, door den heer Dr. E. B. Kielstra voorgezeten vergadering, viel dezen de aangename taak ten deel om, door den minister van kolonien daartoe gemachtigd en uitgenoodigd, den heer G. H. van Soest, den eenig overgeblevene van de 28 mannen, die in 1854 het genootschap oprichtten, de insigniën der Orde van Oranje-Nassau uit te reiken, zijnde de heer v. S. bij koninklijk besluit van den 26en Mei ll. benoemd tot officier in genoemde Orde.

Eene andere benoeming in die Orde, die van den heer H. R. H. Chapman, voorzitter der „Curacaosche Maatschappij tot bevordering van landbouw, enz.,” zal zeker niet nalaten in de kolonie Curaçao voldoening te weeg te brengen, waar men het streven van genoemde maatschappij naar waarde weet te schatten. Deze benoeming valt samen met het tijdstip, waarop de eerste tentoonstelling te Willemstad moet plaats hebben, waartoe door de „Curacaosche Maatschappij” het initiatief werd genomen.

Den 1en dezer is de Tapanahony-expeditie onder leiding van den heer Franssen Herderschee, vergezeld van zijn vorige tochtgenooten Versteeg en de Goeje naar Paramaribo onder stoom gegaan.

Op het gebied van mijnbouw, waarvan we 't toch voor de ontwikkeling der buitenbezittingen mee in hoofdzaak moeten hebben, is het in den laatsten tijd, wat de goudindustrie aangaat, zoo'n beetje misère ouverte, vooral nu de extracties van Redjang Lebong zoo tegenvallen, 9087 onsen goud in de eerste vier maanden van dit jaar tegen 10509 in het vorige. De hoop is, wat deze maatschappij betreft, thans op het tweede niveau gevestigd. Moge die hoop in vervulling gaan, want met de tegenwoordige productie zal wel niet op 'n dividend van 20 pct. als over 1903 kunnen worden gerekend en toch hebben we zoo'n maatschappij, die er 'n beetje goed voorstaat, noodig om het verloren vertrouwen te herwinnen voor den indischen mijnbouw, die door al het gebeunhaas bij zen geboorte al leelijk in de versukkeling is geraakt, terwijl 't toch, we zijn er van overtuigd, zoo heel anders had kunnen loopen.

In de jl. Zaterdag gehouden jaarvergadering van het *Koloniaal Museum* te Haarlem werd tot voorzitter in de plaats van den afgetreden heer W. P. Groeneveld, gekozen de heer P. J. van Houten, te 's-Gravenhage.

Inzake de Sirih-prijsvraag werd nog geen beslissing genomen. Uit het *Van Eedenfonds* is een bedrag van f 250 toegekend aan ds. Van Hall te Paramaribo voor de instelling van een botanisch onderzoek bij gelegenheid van den spoorwegaanleg in Suriname.

Daarna hield dr. Hendrik Muller een voordracht over zijn reisherinneringen aan Curaçao en Suriname.

In de Zaterdag ll. gehouden vergadering van den Vrijzinnig Democratischen Bond werd, gelijk bekend, de defensieparagraaf van het werkprogram aan de orde gesteld.

Na een uitvoerige discussie, die door den gepensionneerden kapitein ter zee, J. P. van Rossum, werd ingeleid met een pleidooi voor een krachtige marine in Indië, die den vijand in volle zee kan opzoeken en daar bestrijden, en waarbij o. a. professor Treub en Mr. van Deventer in de bres sprongen voor een specifiek indische marine, werd eene motie van Mr. Limburg met algemeene stemmen aangenomen, waarbij in overweging werd gegeven de landmacht-paragraaf in strekking en hoofdzaak goed te keuren en ze op een volgende vergadering in details te behandelen, doch de commissie voor de samenstelling dier paragraaf uit te noodigen het gedeelte, dat betrekking heeft op de zeemacht nader in studie te nemen.

Die commissie ziet zich, zooals de 1e luitenant Mr. van Engen, reeds had opgemerkt vóór de aanneming dier motie, hierdoor in een moeilijk parket geplaatst, wijl de commissie nog niet weet of men een afzonderlijke marine voor moederland en eene voor koloniën noodig acht, dan wel een gecombineerde marine. Die moeilijkheid is te grooter wijl de commissie zelve 't daaromtrent niet geheel eens was, doch toegevende aan het voorstel van den heer van Rossum, het denkbeeld eener gecombineerde marine aan te nemen voor haar plan, dat echter uitgewerkt zoo weinig in den smaak van hare marine-specialiteit viel, dat deze zich in de vergadering uitliet, nog eerder meê te gaan met de inkrimpingsidee dan met dit ontwerp voor de verdediging ter zee.

Aan een ingezonden schrijven aan de *Ind. Mercuur* van den 24en Mei ll., waarin de heer H. van Kol de suikerfabrikanten onder handen neemt, die zich in een request aan den gouverneur-generaal uitdrukkingen aan zijn, van Kols adres, hadden veroorloofd, welke den toets eener gezonde critiek niet kunnen doorstaan, onleenen we het volgende:

„Een vijand van de particuliere industrie ben ik niet; ik acht haar een onmisbare schakel in de economische evolutie van Java, dat van den agricultuur-staat naar de industrieele periode moet overgaan. Wèl sta ik vijandig tegenover de vele misbruiken die haar aankleven en die ik alsdan nader — gesteund door belangrijke gegevens — zal aantoonen. Tevens zal het van nu af aan mijn streven zijn, door het uitlokken eener regeerings-enquête over een en ander het volle daglicht te doen schijnen. Of de heeren fabrikanten dit pogen wel door een request zullen steunen, meen ik ernstig te mogen betwijfelen.”

Waarom toch „van nu af aan”? 't Geeft zóó toch den indruk van een persoonlijke wraakoefening, die we van den heer v. K. allerminst meenen te mogen verwachten.

En wat 'n regeerings-enquête betreft — accoord, onder één conditie en die is, dat daarbij oordeelkundig wordt te werk gegaan. Wanneer men zoo'n zaak aanpakt als in den aanvang op Deli geschiedde, waar 'n samengeraapt zootje spionnen, die van Delische toestanden niets meer afwisten dan de regeeringscommissaris zelf, materiaal moesten verzamelen voor het onderzoek en dat natuurlijk ter wille van eigen belang en voordeel trachtten te fabriceeren, zouden niet alleen zelfs, n'en déplaise den heer van Gennep, de kraksaänsche fabrikanten tot duivels in menschengedaante worden gemetamorphoseerd, doch zou aan 'n schakel, waarvan de onmisbaarheid nu toch vrij wel bij iedereen vaststaat, getornd worden op een wijze, die vernietigend werken zou.

Het *Algemeen Handelsblad* kwam 24 Mei ll. bij bespreking van een artikel van den controleur J. H. Hissink in het *Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap* over de tegenwoordige en vroegere toestanden in de Lampongsche districten, waar o. a. afschaffing van het oude marga-bestuur om zijne misbruiken geleid heeft tot het ontbreken van een goeden schakel tusschen het europeesch bestuur en de kamponghoofden; het tegengaan van de verheffing tot den *papadan* tot een anderen uitweg voor de lampongsche ijdelheid: de bedevaart, die het geld uit het land doet vloeien, tot de volgende conclusie:

„Uit een en ander blijkt, dat de, door het ingrijpen van het Europeesch bestuur aan eene inlandsche bevolking opgedrongen „hervormingen” wel degelijk hare ernstige schaduwzijde hebben; dat er belangrijke fouten worden begaan, omdat men met de gevolgen der nieuwe regelingen onvoldoende rekening kan houden.

Wij hebben, willen wij inderdaad een goed bestuur voeren, ontwikkelde inlandsche hoofden noodig, die een goed deel kunnen overnemen van de taak, thans op de schouders der Europeesche ambtenaren gelegd, en deze ambtenaren moeten zich, vooral wat de huishoudelijke aangelegenheden des volks betreft, meer beschouwen als leiders en raadgevers dan als „in de plaats tredenden van vroegere sultans.”

In de *Nieuwe Courant* van jl. Zaterdag komen twee ingezonden stukken voor.

In een daarvan, slaat Infanterist voor, om de nieuw model geweren en karabijnen van het indische leger, over te doen aan het nederlandsche leger, ten behoeve van de bewapening der, hier te lande op te richten 4de divisie, om dan voor het, tot dit doeleinde beschikbaar gesteld crediet aan te wenden voor de bewapening der indische infanterie met een vuurwapen, dat geheel aan de indische eischen voldoet. Welk vuurwapen dit zou moeten zijn, kan de inzender echter nu niet beschrijven, evenmin als de voordeelen, die het zou bieden.

De heer H. N. Bennebroek Evertsz. bepleit verbetering der positie van het korps ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, waartoe hij de eer heeft te behooren.

# Oost-Indische berichten.

## De actie in de Alas-Landen.

De correspondent van de N. Ct. te Batavia seint omtrent den schitterenden tocht van de colonne-Van Daalen door de Alas-landen;

De versterkte kampong Penossan is vermeesterd. Van den vijand zijn 275 man gesneuveld, waaronder de voornaamste hoofden. Aan onze zijde werden 5 minderen gedood; niet levensgevaarlijk gewond de officieren Scheepens, Christoffel en Ebbink en voorts 27 man van de Amboineesche en inlandsche marechaussee.

**De hadji-opstand.** Zooals reeds in alle bladen vermeld werd, ontving het departement van koloniën het van 28 Mei jl. gedagteekende draadbericht van den Gouverneur-generaal dat ruim honderd fanatieken op den 27en Mei jl. benoorden Sidoardjo oproer gemaakt hebben, dat door militairen werd gedempt. Gedood werden 72 oproerlingen en gearresteerd 12, terwijl de kampongs thans alle rustig zijn.

Naar uit Batavia aan *het Hbl.* werd geseind, waren militairen naar Gedangan (residentie Soerabaja) en Sepandjang gezonden tot beteugeling van een hadji-opstand aldaar. Vrouwen en kinderen hadden de vlucht genomen, terwijl de assistent-resident en de regent zich gewapend hadden begeven naar de suikerfabriek Sroeni. De correspondent van *de N. Ct.* te Batavia seinde dat 60 opstandelingen te Sidoardjo de patrouille van luitenant Hoedt hadden aangevallen. Alle zestig werden neergeschoten. Het huis van den hoofdaanlegger werd omsingeld en de hoofdaanlegger afgemaakt, terwijl 40 rebellen werden gevangen genomen.

Nader seinde die correspondent dat de opstand gedempt is. Toen de resident een poging waagde om de oproerlingen toe te spreken, werd hij aangegrepen en in het kanaal geworpen, waarbij hij een beenwonde bekwam. De soldaten vuurden daarop met het reeds bekende gevolg. Overigens is de bevolking rustig en gaat alles zijn gewonen gang. Het opstootje is geheel plaatselijk.

**Palembang.** Het bericht dat sultan Taha is gevallen onder het zwaard van den overheerscher is overal met gejuich ontvangen, want daarmede is, zegt *de Java-Bode*, een eind gemaakt aan de legende zijner onkwetstbaarheid. Nader meldt dat blad dat Taha is gesneuveld bij een ontmoeting met eene patrouille onder luitenant Badings, die hem eindelijk had weten uit te vinden.

Met Taha Safa Oedin is de regeering een lastig element kwijtgeraakt, dat haar reeds sedert 1855 dwars in de maag zat. Hij was het, die Nazar Oedin opvolgde als sultan van Djambi maar weigerde een contract te sluiten met het gouvernement. Dat hij de hand zou hebben gehad in het lastig vallen der Sumatra-expeditie in 1877—1878, aan den moord in de societeit in 1885 en aan den aanslag op den postcommandont in 1895 wordt wel vermoed, maar is niet bewezen. Met zijn val bestaat er thans kans dat dit deel van Sumatra voor goed tot rust zal zijn gebracht.

**Inlandsche nijverheid.** Onder leiding van den resident van Batavia heeft ten stadhuize een bijeenkomst plaats gehad van de ambtenaren in dit gewest en enkelen, bij den inlandschen handel en nijverheid betrokken, particulieren, om met den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid te overleggen over de wijze, waarop ook in dit gewest de inlandsche nijverheid het best zou kunnen worden vooruit geholpen door het renteloos voorschot van het moederland.

In afwijking van de, op andere plaatsen gevolgde, gewoonte was hier de pers niet vertegenwoordigd, althans niet uitgenoodigd. Toch is bekend geworden dat alle assistent-residenten en controleurs, alsmede de aspirant controleur van Meester Cornelis, tegenwoordig waren, benevens de regent van Krawang, de inlandsche commandanten van Batavia, Tanabahang, de demangs van Tjabang Boengin, Tangerang en Blaradja, en eenige loerahs van Pakis en van de Tjiliwong- en Pamanoekanlanden.

Ter bijwoning uitgenoodigd waren voorts het bestuur van Oost en West, de heeren E. G. Taylor, hoofdagent van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij, de heeren Quant, Kreeman en van Dijck, leeraren aan de Koningin Wilhelminaschool, Ingram, ambtenaar van het openbaar ministerie bij het residentiegerecht, Verloop, gewezen assistent-resident van Kendal, die zich zeer interesseert voor het vak der visscherij, Isasca, italiaansch consul hier ter stede, Petit, hoedenfabrikant te Tangerang, alsmede de dames van Motman van Buitenzorg en Ament van Tandjong-Oost, die zich op het gebied van weverij en batikkerij veel bewogen hebben. Sapi-i en Hadji Mohamad Djamin, zadel- en schoenmakers daar ter stede, behoorden ook tot de bijeengeroepenen.

Verder deelt de *Mataram* mede dat, in afwachting van hetgeen de nederlandsche regeering voor deze residentie beschikbaar zal stellen ter bevordering van de welvaart der inlanders en wel hoofdzakelijk door opheffing van de inlandsche nijverheid, Z. H. de Sultan van Djokjakarta reeds een flinke som voor dit zelfde doel heeft geschonken.

Met deze gelden zal men thans beginnen, datgene ten uitvoer te leggen, wat door eenige ten residentiehuize uitgenoodigde belangstellende heeren besloten is.

Op die bijeenkomst werd de wenschelijkheid betoogd, althans voorloopig, slechts proeven op kleine schaal te nemen om verbetering in de oeconomische positie der inlandsche bevolking te brengen, terwijl later bij gebleken succes in de een of andere richting meer kan worden gedaan. Zoolang de te nemen maatregelen nog niet proefhoudend zijn gebleken, en dus slechts als pogingen aangemerkt moeten worden, is zuinigheid een eerste eisch.

Op die bijeenkomst van Zaterdag dan is besloten proeven te nemen, om van de zijdeachtige sterke Widoeri-vezels (genomen van de vrucht zelf) draad te spinnen en vervolgens te weven. Men maakt zich geen illusies, dat de aldus verkregen goederen zeer goedkoop zullen zijn, doch om dit nader te kunnen beoordeelen, zullen door Dr. Scheube proeven worden genomen in het door hem beheerde Petronella-hospitaal.

Verder zullen pogingen in het werk worden gesteld tot het verkrijgen van goede bloemkweekerijen, terwijl bij welslagen dan ook een bloemenpasser zal worden opgericht.

Vervolgens zal men trachten de batikvrouwen meer tot zelfstandige arbeidsters te maken, terwijl men ook een inlander, die zeer goed op de hoogte blijkt te zijn van de photographie, krachtig steunen wil.

**Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.** Tabasar, een medewerker van het *Soerab. Handelsblad*, geeft de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, die blijk geeft van den toestand in dat gewest iets beter op de hoogte te zijn dan de hoofdsteller van het *Batav. Nieuwsblad*, schr...

---

Maar als hij voor asceet in den zak speelt, doet hij dat om zijn vijand te bespotten. Dat is Daruma, de aartsmopperaar en scepticus met een nijdig gezicht. Hij heeft zich de oogleden afgesneden om niet in slaap te vallen bij het verrichten zijner godsdienstplichten. Men houdt niet van hem.

Ebisu Sama (de glimlachende) is een zeegod en wordt meestal met een visch afgebeeld. Men vindt hem op de huisaltharen in miniatuur, want hij is ook al de uitdeeler van rijkdommen. Hij en Daikoku (zie boven) zijn meestal samen te vinden. 't Zijn dan ook tweelinggoden, de een van het plantenrijk, de ander van de zee en ieder hunner kan speciale gaven verspreiden, die óf door den landbouw óf door vischvangst en zeevaart worden verkregen.

In vereeniging zijn de zeven geluksgoden zeker al vier eeuwen geleden afgebeeld (door een schilder uit de vermaarde Kano-school), waarschijnlijk echter al vroeger, te oordeelen naar den aard der voorstelling van deze godengroep, waarmede, naar wij zagen, een modern kunstenaar Kiosai zoo op zijn Offenbachs durft sollen.

Behalve deze voorstellingen van de geluksgoden, die men op allerlei teekeningen, prenten, aardewerk, porselein enz. uit Japan vindt, zijn zeer populair geworden de Otsuye, (prenten van den schilder Otsu) wiens typen men sedert de 17e eeuw veelvuldig ziet nagemaakt en die ieder Japanner wat goed bekend zijn. Van deze figuren ziet men het meest de gratievolle prinses Tuijnohime met breedgeranden strooien hoed op en een glycine twijg in de hand of op den schouder, den reus Benkei, den god Tukuroku, vazallen, valkeniers, een dondergod etc. Maar wij houden ons ditmaal slechts op in 't hooge godengezelschap. Daarom nemen wij nog notitie van een godin, die niet bij de geluksgoden behoort, maar nochthans zeer algemeen wordt vereerd en die ge zeker tal van keeren hebt afgebeeld gezien. Ik bedoel Okame of Usume, wier vriendelijk rond kopje vaak prijkt op bloemenhouders tegen den wand, gordelknoopen etc. etc. Zij heeft een bolrond, ondeugend lachend gelaat met platten neus, een onderkin, den mond geopend als een half cirkeltje. Wel een beetje vulgair is deze godin. Maar de Japanners danken haar den zonneschijn. Ge moet weten dat de zon zich eens, heel boos, had verscholen in een huis en door niemand daar uit was te krijgen. Geweld baatte niet; scherts evenmin. De Japanners waren teneinde raad. Toen kwam Okame en ging voor de deur zoo grappig dansen, dat de zon eventjes door een kier kwam kijken, waarom de menschen toch zoo'n pleizier hadden, niettegenstaande er door de duisternis zulk een groot leed over 't land was gekomen. En daar deed Okame toch zoo'n sprong, hè! Ze wipte, voorover bukkend, als een kikvorsch rond en vertoonde in de richting van de deur op een kiertje wat ronds en blanks tusschen de ruischende kleurige zij van haar kleed. Netjes was 't gebaar niet, maar men lachte er zich slap om. Men vertelde aan de zongodin dat de aarde een even vroolijk stralende godin had gekregen als zij zelf. De zon wou kijken en een sterke god trok haar de schuilplaats uit. Sedert wordt Okame's beeldtenis vooral op nieuwjaar druk vertoond. Van de Olympische godenwereld wordt erger meêgedeeld, maar oneerbiediger en dwazer godinneverhaal zoekt men in elke mythologie tevergeefs.

De japansche hel gelijkt veel op die van een Breughel en een Dante. Zij is bevolkt door dezelfde monsters en dezelfde straffen worden er met veel animo toegepast door dezelfde kwelduivels. Aan 't hoofd van het helsche rijk staat een koning verwant aan den Yama der Indiërs. De Japanners hebben van Yama gemaakt Emma. Vorst Emma wordt gediend door Mirume en Kagugana, d. i. Het Ziende Oog en De Ruikende Neus, die alle kwaad op de wereld zien en ruiken. Bij 't voorstellen van al die hellebewoners hebben de japansche kunstenaars heerlijk hun lust in 't fantaseeren van grotesken kunnen botvieren. Men heeft wel eens van die japansche monsters gezien, waarvan het eigenaardige is dat het abnormale zich zoo prachtig logisch uit het normale ontwikkelt. Maakt b. v. een Japanner een visch met pooten, rustend op zijn staart, gelijk er in aardewerk een te zien is in de genoemde collectie, welke zich tijdelijk in 't haarlemsch kunstnijverheidsmuseum bevindt, dan zijn die groteske pooten zoo volmaakt organisch geconstrueerd, dat men 't gedrochtelijke als zoodanig verwerpt.

De japansche duivels hebben bokspooten en geen staart. Ik herinner hier even aan 't feit, dat de japansche apen ook haast geen staart hebben, omdat er tusschen de duivels van sommige volken en de apen wel eenig verband is te veronderstellen.

Weêrduivel is de dondergod, Kaminari Sami, die bliksems maakt met een staaf en donders met tamboerijnen. Als het inslaat, is dit doordat hij zich op de wereld laat vallen, en vele ondeugende teekenaars laten hem de gevolgen van dien val duchtig voelen, terwijl schade en schrik, die hij aanricht, vaak op allerkomickste wijze voorgesteld zijn. Nu eens tuimelt hij in een badkuip, waar zich een heer gemaal juist liet afschrobben door zijn gade, dan weêr ploft hij neêr op een welvoorzien tafeltje etc. etc. etc. Alle denkbare malligheden zijn voorzien.

De tweede weêrduivel is Futen, de windduivel. Hij heeft wind in een blaas en ledigt die vaak op de onhebbelijkste manier. Liever dan er de ellende van te laten zien, beelden de Japanners de schalksche aanvallen van den duivel af, die het in 't verre Oosten al even zeer als bij ons land voorzien heeft op regen en zonneschermen, de lange gewaden der preutsche dametjes en de brillen en hoeden van oudachtige stumperdjes ..... Men kent het genie der ondeugende fransche teekenaars van Coupsvent. De japansche broeder doet in gewaagdheid en zeer zeker niet in geest voor hen onder. Men heeft zeker wel eens van die alleraardigste prenten gezien, vol fantasie, getuigend van evenveel superieur teekentalent als nauwkeurigheid in waarneming en weergave, waarop 't dolle plaagspel van den windduivel is afgebeeld, waar hij op lange bruggen over snelstroomende wateren de menschen te pakken neemt!

En dan zijn er nog de draken, en dan de hemelbewoners, de nevelvalk, de meteoorkop.... Maar met dit geringe volkje houden we ons thans niet op, misschien wel een volgende maal, indien er plaats voor is.

Ik heb u even willen laten zien hoe de humoristische Japanner zich verhoudt tot zijn goden, die toch bij millioenen nog in hooge eere zijn.

Hij spot; maar niet beleedigend, althans niet voor zijn gevoel. Kinderlijk joviaal en vertrouwelijk solt hij met de populairste goden, die hij toch met groot ceremonieel nadert en zelfs op zijn huisaltaar pleegt te eeren.

N. V. L.

daarover het volgende, wat ongeveer in dezelfde lijn valt van hetgeen zoowel door dit blad als door zijn deskundige medewerkers steeds gezegd is:

»Thans echter is het zoover gekomen, dat we weldra gedwongen zullen zijn optetreden en dat op een zoodanige schaal dat een Djambi-expeditie daarbij in het niet verzinkt. Gelukt het niet aan de, in de Boven-Kajahan ageerende, mobiele colonne, den vijand een zeer zwaren slag toe te brengen — en de kans daarop is te gering, gegeven de uitgestrektheid van het terrein en de tactiek der achterwaartsche concentratie der opstandelingen — dan is wiskundig zeker te voorspellen dat de opstand ook in de benedenstreken, met name in de dicht bevolkte afdeelingen Kendangan en Amoentai, waar de fanatieke bevolking ons haat met innigen haat, zal uitbreken en staat een herhaling der gebeurtenissen der jaren 1859—62 te wachten. De geheele bevolking in het gewest heeft nu eenmaal een dunk van onze treurige zwakheid en impotentie gekregen, die haar meer dan overmoedig maakt. De tijden van vóór het bestuur van resident Kroesen, toen een Europeaan in het binnenland geregeld bespuwd en uitgescholden werd voor »andjing blanda" zijn teruggekeerd. Slechts een geringe aanleiding is noodig en overal zal de opstand oplaaien met al de gruwelen, die aan een oorlog met een zoo fanatieke bloeddorstige bevolking annex zijn."

Tabasar beveelt aan uit Centraal Borneo, zoolang daar de rust nog niet hersteld is, alle maleische handelaren en reizigers uit de benedenstreken te weren. Het is toch reeds lang bekend, zegt hij, dat de opstandelingen — of zoo men wil de sultanspartij — altijd hun grootsten steun hebben gevonden in Marabahan en Amoentai, van waar uit „vreedzame" kooplieden, vrome hadjis, ongestoord hun wapenen, kruit, rijst, worst, tabak, enz. naar de bovenstreken vervoerden, hetzij langs de Barito, hetzij over Long-Iram aan de Boven-Mahakam.

De resident van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo seinde den 30en April ll. dat in Doesoen bij eene beschieting van het korps pradjoerits tijdens den terugkeer van arbeid aan weg Poeroek-Tja-hoe Moeara Teweh, een europeesch sergeant-instructeur is gesneuveld en een pandjoerit tevens gevaarlijk is gewond.

Voorts werd in Kapoeas door eene patrouille met hulpbende uit Kasintoe in den nacht van den 16den op den 17den April een kleine vijandelijke versterking genomen. Onzerzijds geen verliezen. Vijand vier dooden, waaronder bendehoofd uit Doesoen, twee gewonden; buitgemaakt 2 geweren, 1 donderbus, blanke wapens, vijf prauwen, brieven en amuletten.

**Suikerzaken**. Aan het *Soer. Hbl.* ontleenen wij het bericht dat de rietaanplantingen door de veelvuldige regens, die in April gevallen zijn, goed zijn bijgekomen; het riet is echter belangrijk korter gebleven dan verleden jaar, waar tegenover staat dat de uitstoelingen grooter zijn. Over het algemeen wordt een goede oogst verwacht.

Vooral in West-Java is dit het geval. Verscheidene fabrieken in Pekalongan zijn reeds aan het malen: Tjomal, Sragen, Bandjardawa, Wonopringo, Tirto en Kalimati hebben de campagne reeds begonnen. De rietproductie is zeer goed met bijzonder mooie sappen; vooral op Bandjardawa, die 13 procent maakt.

In Cheribon is alleen Nieuw Tersana begonnen; de andere fabrieken wachten op beter weer. De aanplantingen staan ook daar zeer goed. De mooiste is van de suikerfabriek Djatipiring, toebehoorende aan den luitenant der Chineezen Kwee Keng Liem, met een chineeschen administrateur.

Zaadrietsoorten werden in Pekalongan en Cheribon voor het oogstjaar 1903—1904 in belangrijke hoeveelheid aangeplant, vooral G. Z. n°. 247. Aan uitbreiding van deze nummersoort wordt echter niet gedacht; eerder zullen de fabrikanten de aanplantingen hiervan inkrimpen, daar sereh, zij het sporadisch, vrijwel overal voorkomt, zelfs in de bibittuinen van Tjomal.

In de aanplantingen van Wonopringo komt, eveneens sporadisch, een kwaadaardige zeefvatenziekte voor. Deze onderneming importeerde de bibit van eene fabriek in Sidoardjo, waar verleden jaar op enkele ondernemingen — op Sroenie in hevige mate — de zeefvatenziekte voorkwam.

Op de productie van dit jaar heeft het euvel nog geen invloed.

**Mijnbouwmaatschappij „Kahajan".** Het *Soer. H.blad* deelt mede dat, naar aanleiding van het zorgwekkend nieuws uit Centraal-Borneo, de directie van de mijnbouwmaatschappij »Kahajan« zich telegrafisch tot den landvoogd heeft gewend, met verzoek om hulp en bescherming te verleenen.

De directie wees in haar verzoek op den hachelijken toestand, waarin de onderneming verkeert.

**Het oordeel van Mr. N. P. van den Berg over het nieuwe landbouw-departement**. „Ik heb eerbied, zeide Mr. van den Berg, voor wat Treub aandurft en in het belang van Java hoop ik dat hij slaagt. Hij aanvaardt een moeilijke taak, waarin hem verbazend veel tegenwerking wacht, vooral latente tegenwerking van het binnenlandsch bestuur, dat op Java zoo oppermachtig is. De opvoeding van den inlandschen landbouwer en zijn economische opheffing zijn door ons bestuur maar al te zeer verwaarloosd geworden en werd er op gewezen dan werden heeren ambtenaren kregelig en eerst recht kribbig. Zij alleen kenden den Javaan en niet-ambtenaren deden beter zich niet met hem te bemoeien. Wat Dr. Treub thans gaat ondernemen is de voortzetting van wat Karel Holle steeds voor den geest heeft gestaan en waarvoor hij gestreden heeft tot zijn laatsten snik."

Met deze aanmoedigingen kunnen de voorstanders tevreden zijn, zegt *de Deli Ct.*, waaraan het nevenstaande is ontleend.

**N. I. mijnbouwmaatschappij**. Het jaarverslag der nederlandsch-indische mijnbouwmaatschappij is verschenen. Het bevat het rapport van professor Klockman, in overeenstemming waarmede het bestuur de begrooting voor de verdere exploitatie en casu quo gelijktijdige exploratie heeft opgemaakt. De kosten der exploitatie worden geschat op 2 ton in 1½ jaar, welke het bestuur zich voorstelt met de bestaande installatie geheel of grootendeels, terug te verdienen,

Volgens de becijfering van den heer J. Dinger daarentegen is een som van 920,000 gulden noodig. De vordering der obligatiehouders bedraagt slechts 68.052 gulden, welk bedrag natuurlijk niet aan het werkkapitaal mag worden onttrokken. De heer Dinger stelt voor nog een hypotheek te nemen op de concessie Palehleh, wier waarde op de balans is aangenomen op 3.165.978 gulden.

Verder constateert de heer Dinger dat het pand niet in waarde is achteruitgegaan. Van roofbouw is volgens hem geen sprake. De werkwijze komt de toekomst ten goede en biedt een aanknoopingspunt voor de beste wijze, waarop later de exploitatie kan worden ter hand genomen.

Het feit dat men langer dan een jaar doende is om een afdoende regeling te treffen, behoeft z. i. niet te ontmoedigen.

**Atjeh.** De europeesche sergeant der marechaussee Cruys, alg. stamb. no. 43101, deel uitmakende van een dekkingstroep, die in het Peureumeusche (Meulaboh) de arbeiders, die aldaar een weg aanlegden, beschermde, is door een rentjongsteek gedood. De aanrander werd neergelegd.

**Soerakarta**. Door den rijksbestierder van het imperium Soerakarta is het volgend besluit uitgegeven:

Indien in gevallen van roof, in vereeniging en met geweld gepleegd, als door ketjoes, kroijok en dergelijke, iemand den roovers zoodanig tegenstand biedt dat dit leidt tot opvatting van een hunner, zij het ook dat deze bij de worsteling wordt gewond of gedood, dan zal daarvan geen gerechtszaak (perkara) het gevolg zijn. Zelfs zal ik dengene, die hem gewond of gedood heeft, een belooning schenken.

Is hij geschikt voor abdi-dalem, dan zal ik hem een ambt geven naar zijne geschiktheid; is hij voor abdi-dalem niet geschikt, dan zal hij een belooning krijgen van 200 gulden.

Wordt hij zelf bij de worsteling door een roover gewond, zoodat hij tot werken onbekwaam wordt, dan zal ik hem medicijnen geven tot hij zal genezen zijn, en gedurende den heelen duur zijner ziekte, zal ik voor zijn onderhoud zorg dragen.

Wordt hij bij de worsteling gedood, dan zal de belooning aan zijne betrekkingen worden ter hand gesteld.

**De Petroleumindustrie in Palembang** schijnt, te oordeelen naar een aan *het Soer. Hbld.* ontvangen correspondentie, met eenigen tegenpoed te kampen te hebben. De krachtige pogingen door verschillende petroleummaatschappijen in het werk gesteld, om haar olieproductie te vergrooten of voor vermindering te behoeden, blijven meestal zonder succes. Zoo moet de olieproductie der Moesi Ilir Maatschappij zichtbaar aan het dalen zijn en laat zich de toekomst van haar olieveld te Pangadang verre van rooskleurig aanzien: spuitende bronnen houden opeens op te vloeien. De maatschappij begint boringen te doen op Belani (Rawas). Goed succes zij haar toegewenscht. Naar verluidt, moet het in die streek niet geheel veilig zijn. De Djambiërs brengen er de gemoederen in onrust, te meer daar een tijd het praatje rondliep, dat een luitenant met 33 man de belhamels van het verzet opjoeg om ze te Belani in zijn macht te kunnen krijgen. Een controleur had zich met een aantal pradjoerits reeds te Balani geposteerd, doch de Djambiërs bleven weg.

Ook de de Moeara Enim maatschappij zou in productie achteruitgaan. Zij zal haar geluk nog eens beproeven te Babat.

**Cartonnage fabriek te Djokja**. In een brief uit Jogja aan het *N. v. d. Dag* in Ned. Indië lezen wij dat de aldaar bestaande cartonnage fabriek Twente heel goed werk aflevert en de aldaar gemaakte doozen in prijs en maaksel met het gewone europeesche fabrikaat best kunnen wedijveren. De fabriek is erg primitief ingericht, in een klein huis in een kleine straat, doch krijgt voortdurend meer klanten, zoodat er dagelijks een vijftigtal menschen aan den arbeid zijn. Het eigenlijk doozen maken geschiedt door vrouwen en het is wonderlijk om te zien hoe velen er den slag van beet hebben. De fabriek maakt weinig reclame, waardoor zij nog niet zoo algemeen bekend is, nog niet de belangstelling ondervindt welke zij verdient.

**Maatschappij „de Vlijt".** Over de Maatschappij „de Vlijt" te Semarang, de oude en gunstig bekende handel in machinerieën, wordt van bevoegde zijde gemeld, dat zij hare zaken zoodanig gaat uitbreiden dat hiervoor grootere ruimten benoodigd zullen zijn.

Op hare terreinen aan Zeestrand, even voorbij de ateliers van Harris & Co., zijn reeds twee kolossale pakhuizen verrezen, terwijl er nog twee worden bijgebouwd. Deze gebouwen zullen onderling en met de kali door rails worden verbonden, hetwelk gewenscht bleek door de groote hoeveelheden te importeeren goederen. Dit zal een groote besparing geven van tijd en kosten, wat weder ten goede komt van afnemers. Ook flinke kantoren zijn in aanbouw, zoodat met primo Augustus de magazijnen voor ijzer, machineriën, spoorwegmateriaal en electriciteitsbenoodigheden met de kantoren geconcentreerd zijn op één plaats, hetwelk natuurlijk ten voordeele komt van accurate uitvoering der herstellingen.

Wij vertrouwen dat deze maatschappij een goede toekomst tegemoet gaat, schrijft *de Vorstenlanden.*

**Een nieuwe ramp**. Van den resident van Pekalongan is het bericht ontvangen, dat in de inrichting voor het bereiden van kapok op de onderneming Siloewah—Sawangan, district Soebak, afdeeling Pekalongan, door onvoorzichtigheid brand is ontstaan, waardoor, behalve de gebouwen, 100 balen kapok, 80 pikols kapokpitten en 300 goenie-zakken een prooi der vlammen zijn geworden. De schade, die door verzekering is gedekt, wordt geschat op f 10.000 à f 13.000. Persoonlijke ongelukken zijn niet voorgekomen.

**Werkstaking op de opleidingsschool**. De leerlingen der opleidingsschool zijn teruggekeerd en werd het onderwijs hervat. Het geschil is bijgelegd.

**Een protest tegen het z. g. decentralisatie-ontwerp van den regeeringscommissaris, O. van der Wijck**. Door het bestuurslid van de afdeeling Meester Cornelis, E. F. E. Douwes Dekker, is op de bestuurs-vergadering dier afdeeling, van den 4en April ll., het ondervolgende voorstel ter tafel gebracht.

Dat voorstel is door de aanwezige bestuursleden aanvaard; het concept daarvan is met een begeleidend schrijven het H. B. aangeboden, en luidt als volgt.

Voorstel — Douwes Dekker,

houdende protest tegen het z. g. decentralisatie-ontwerp van den regeeringscommissaris O. van der Wijck, strekkende tot aanbieding van een request door de ingezetenen van Nederlandsch-Indië aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, om bedoeld ontwerp als zoodanig te verwerpen, dan wel te wijzigen.

Het voorstel wordt in *het Bondsblad* van 30 April j.l. nader toegelicht.



## West-Indische Berichten.

**Curaçao**. Den 4den Mei ll. had de openbare zitting van de Koloniale Raad plaats, waarin de ontwerp-begrooting voor 1905 werd behandeld. Het ontwerp werd goedgekeurd nadat de nieuwe posten voor een nieuwe indeeling der buitendistricten, voor het detacheeren naar Nederland van ondergeschikte ambtenaren, voor kosten ter voorkoming van verontreiniging van het Waaigat en het Rifwater, en voor kosten van aanbouw van een steiger op Sint Eustatius door den Raad verworpen waren.

Ook tegen de uitgaven voor den landbouw in de kolonie werd, volgens het, in de *Wekker* opgenomen verslag der zitting, gesproken en wel door het raadslid Gaerste, die de meening is toegedaan, dat het resultaat van al die duizenden guldens, welke nu reeds voor verbetering van den landbouw worden uitgegeven en men nog voornemens is, er voor te besteden, nihil zal zijn. Eerst voor water gezorgd en dan pas beginnen te denken op welke wijze het doelmatig voor den landbouw kan worden benuttigd.

Is het noodig te zeggen, dat wij het niet eens zijn met den geachten spreker? Wel wat zijn pleit voor waterverschaffing betreft, doch niet waar hij de, nu op landbouwgebied te nemen proeven wil zien uitstellen tot het tijdstip, waarop de water-quaestie een alleszins bevredigende oplossing zal hebben gevonden. Beide zaken behooren hand aan hand te gaan, opdat zoodra bedoeld tijdstip dáár is, men zich niet behoeft af te vragen, wat zullen we nu op landbouwgebied beginnen, maar de curaçaosche landbouwer wete, wat zijn bedrijf hem in normale omstandigheden bieden kan.

Maar dat het er op na houden van dure landbouwdeskundigen een paskwil zoude wezen, zoo de regeering de quaestie der waterverschaffing niet ernstiger denkt aan te pakken, dan ze tot nu toe deed, kijk, als de heer G. dat bedoelde te zeggen, dan zal er wel niemand veel daartegen hebben in te brengen, we zouden haast durven beweren, zelfs de heeren van Hall en Rijkens niet.

Wat de, door den Raad verworpen nieuwe posten aangaat, komt ons de verwerping van den post voor een steiger op Sint Eustatius al hoogst onbillijk voor. Evenals voor alle andere, in het Voorloopig Verslag door den Raad ernstig bedreigde posten, zette de Gouverneur in zijne Memorie van antwoord ook ten deze zijn beste beentje voor en merkte de heer de Jong van Beek en Donk, na de noodzakelijkheid van een steiger als aanlegplaats voor genoemd eiland te hebben aangetoond op, dat tegenover de uitgaven in eens voor den aanleg de ontvangsten wegens het te heffen steigergeld zouden staan, dat z. i. deze uitgaven tot die categorie behooren, tot het mogelijk maken waarvan de Minister van Koloniën den steun van het moederland heeft toegezegd. 't Mocht niet baten. Weg er mee, oordeelde de Raad, die zich daarmeê zeker niet op algemeen-koloniaal standpunt plaatste.

Voor de verbeteringen in Waaigat en Rifwater had de gouverneur zelfs een schetskaartje laten vervaardigen en dat bij de Memorie van antwoord gevoegd. De Raad, blijkbaar van oordeel dat het hier slechts een halven maatregel gold, besloot tot schrapping van dezen post, hoewel de gouverneur in uitzicht gesteld had, dat de maatregel niet alleen tot verbetering in een nagenoeg onhoudbaren toestand zou leiden doch ook tot vermindering van de jaarlijks terugkeerende kosten van baggering.

Wat de detacheering van ondergeschikte ambtenaren naar Nederland betreft, verwijzen wij naar het oordeel van de *Amigoe*, naar aanleiding van de Memorie van antwoord uitgesproken:

»Het komt ons voldoende voor, wanneer bij eventuëel verlof de hoofdambtenaren eens flink uit hun oogen kijken, wanneer zij in Holland komen om de moderne verbeteringen en nieuwe inrichting van administratie ook toe te passen op onze kantoren, voor zoo verre dat noodzakelijk is *in het belang van Curaçao*. Elders werd de administratie verbeterd, omdat ook handel, scheepvaart en industrie toenam. Zoolang dit laatste hier nog niet het geval is, behoeft de administratie der kolonie niet gewijzigd op moderne wijze; wat hierdoor zal toenemen is **het deficit.**«

Wij kunnen niet nalaten als onze meening voorop te stellen dat de verwerping der, door den gouverneur zoo krachtig verdedigde posten door den Raad uitsluitend moet worden geweten aan diepgaande ontstemming van dat lichaam.

En hoe kan het ook anders, daar men de Curaçaonaars maar steeds op 'n droogje laat zitten? Geeft Curaçao, geeft den heeren water, Excellentie, is o. i. de beste raad, dien men den minister van koloniën kan geven, wil deze dat de kolonie zelve en hare van bestuurswege aangenomen vertegenwoordigers op hoop van zegen krachtig medewerken aan het regeneratie-werk.

**Suriname**. Aan het, ons toegezonden verslag van de ambachtsschool te Paramaribo ontleenen wij het volgende:

Terwijl bij den aanvang van den cursus 1902—1903 24 leerlingen en 32 toehoorders ingeschreven waren, gingen deze cijfers in den loop van het jaar, wijl er velen vertrokken en slechts weinigen bij kwamen, tot resp. 18 en 13 terug.

Er wordt in het verslag geklaagd over de geringe zorg, bij leerlingen en toehoorders, voor een regelmatig volgen der lessen, blijkende uit de absentie-cijfers.

In den aanvang van het jaar 1903 aanvaardde de gouverneur het, hem aangeboden beschermheerschap der school, onder toezegging van een jaarlijksche bijdrage van f 50, welke deze nuttige instelling best gebruiken kan, daar de vrijwillige bijdragen aan het minderen zijn — f 1359.50 in 1903 tegenover f 1390.50 in 1902, waarbij dan nog moet worden opgemerkt dat onder eerstgemeld bedrag eene extra gift van f 200 van den heer M. S. van Praag, bij diens vertrek uit de kolonie, is begrepen.

Den 20en October van het vorige jaar kwam de nieuwe directeur, de heer Chr. J. Booms in de kolonie aan, op wieuw voor de toekomst der school hooge verwachtingen gebouwd worden. De eenheid in leiding zal dan ook aan de resultaten der school ten goede komen, waarover het bestuur, wat het afgeloopen jaar betreft, geen reden had zijne voldoening te kennen te geven, hoewel het zich nog gelukkig acht het afgeloopen jaar te zijn doorgekomen, zonder dat de goede zaak het spoor geheel bijster werd.

De school mag zich, wat het onderricht aangaat, in aangroeiende belangstelling van het publiek verheugen, zooals blijkt uit het grooter aantal toehoorders — 37 — waarmeé de cursus 1903—1904 is begonnen.

Bij het eindverslag van de Koloniale Staten op de begrooting voor 1905 is door de ondervoorzitter, den heer Gefken, een amendement voorgesteld, strekkende om art. 52 van het ontwerp te verhoogen met *f* 12,000, voor het toekennen van tractement aan 8 geestelijken van den tweeden rang van de roomsch-katholieke gemeente à *f* 1500. Waarom niet? Den Evangelischen wil men wel vermeerdering van subsidie toekennen. Wel is waar gold als zeer plausible reden daarom dat die gemeente wat subsidie aangaat, in tegenstelling met andere, een weinig stiefmoederlijk bedeeld was, maar wat is er tegen om, wanneer aan het verlangen van den heer G. zal zijn voldaan, ook de Broedergemeente een extraatje toe te kennen, ter wille van de billijkheid, en zoo maar voort... de kolonie is er goed voor, Suriname heeft immers geld genoeg?

Omtrent den spoorwegaanleg ontleenen wij aan de *Surin. Bode* van 20 April ll. het volgende:

»Er zijn plus minus 1700 arbeiders, w. o. ongeveer 400 inboorlingen, werkzaam bij den spoorwegaanleg, onder wie een zeer goede geest heerscht, die door het optreden van den spoorweg-directeur wordt gekweekt en onderhouden. Met het aanleggen der rails is men zoo flink gevorderd, dat wij nu met zekerheid kunnen zeggen, dat men zoowat tegen begin Juli 20 en tegen begin Augustus 30 K.M. achter den rug zal hebben."

Met het inpolderen van de terreinen langs den spoorweg voor den kleinen landbouw zal, volgens de *Surinamer*, een aanvang worden gemaakt, zoodra men met de werkzaamheden van het kanaal van Tout luit faut — waarmee men reeds goed vordert — zal gereed zijn. Dat zij met die terreinen zal blijven zitten, behoeft de kolonie niet te vreezen. Het regent aanvragen van Britsch-Indiërs en inboorlingen der kolonie om toewijzing van perceelen, zoodat er al reeds véél meer binnengekomen dan noodig is om de nieuwe vestigingsplaats Livorno te bevolken.

## Uit Oost-Indische bladen.

### De geleidelijke onderwerping en ontwikkeling van Sumatra.

De overste van Daalen heeft een reusachtig brok terra incognito op de kaart van Sumatra gemaakt tot een landstreek, die, zij het ook niet *onderworpen*, in elk geval nu *bekend* mag heeten; de eerste stappen tot onderwerping zijn gedaan, zooals de *Deli.-Ct.*, waaraan deze beschouwingen zijn ontleend, zich uitdrukt. Die tocht is te groot geweest, om dadelijk te mogen veronderstellen, dat, zelfs maar in het eerste gedeelte daarvan, de resultaten direct van blijvenden aard zouden zijn. Na Atjeh zullen weldra de Alaslanden en dan ook, hoopt het blad, de meer beruchte dan gevaarlijke Pak-Paks volgen, de Alaslanden moeten een zwaar bevolkt, rijk en nijver complex zijn, terwijl de bevolking er ruim van de opbrengsten van het land leeft. De wateren, die, zooals meestal op plaatsen waar het klimaat koel is in tropische landen en hoogvlakten, de gelegenheid geven tot het kweeken van visch, wemelen er van het »schubbig watervolck", evenals in de Gajoë Loeos, de Rokan streek, het djambische en Korintji. Er is een levendige ruilhandel tusschen de bevolking onderling, die aan den ouden tijd doet denken, zoodat deze kolonie op zich zelf, ook zich zelf kan in stand houden.

De Pak-Paklanden zijn reeds vroeger door Europeanen betreden; naar luid van mondeling meegedeelde berichten zijn er vier maal Europeanen in geweest, waarbij eenmaal de toegang geweigerd werd, de overige keeren is in dat oponthoud in die streken berust.

Die Pak-Paklanden zijn een broeinest van ongerechtigheden, er wordt nog met graagte 'n vijandig hoofd à la fourchette genuttigd, mits 't jongmensch malsch is en ook oude pères nobles schijnen nu en dan te worden opgepeuzeld. Niet alleen dat het goed is, dat aan dergelijke monsterachtige toestanden een eind wordt gemaakt, maar er heerscht daar zoowel als in de Alaslanden nog slavernij in den ergsten graad, waarbij het pandelingschap, hetwelk hier nog in de lage landen bestaat, een idylle zou mogen heeten.

Bij de Pak-Paks, evenals bij de woeste Batakstammen tot de Oostkust van Sumatra of tot de Westkust behoorend, is het oorlogje maken en spelen nog steeds 'n amusement, dat niet licht van het programma zal geschrapt worden.

Daarom wordt ook ook van ganscher harte een tocht voor de Pak-Paklanden toegejuicht. Generaal van Heutsz schijnt dit ook te willen doen, daar volgens geruchten, niet meer Boven-Langkat, maar Taroentoeng het eindpunt zal worden van den tocht. Dit bergcomplex, verwarde knoop van ruggen en kegels, is beruchter dan het verdient. De Pak-Pakkers zullen zoo goed als geen tegenstand bieden en ergo zal de tocht van den overste van Daalen daar een geduchten schrik verspreiden, waarvan eveneens door ons met spoed moet worden geprofiteerd.

Wanneer wij den blik nog eenmaal slaan naar het noorden, alvorens ons met de zuidelijker gelegen grensgedeelten van onze uitgebreide Oostkust-Residentie bezig te houden, dan zien wij, dat sinds 1900 ook op de noordkust van Atjeh groote veranderingen hebben plaats gehad.

De geheele Paseistreek, vroeger vrijwel 'n brandpunt van ongerechtigheden, is successievelijk onder handen genomen, het perlaksche, het bajansche, Langar en Modjopait, hebben succescievelijk een geciviliseerd karakter gekregen.

Langsar staat nu vast als punt voor 'n exporthaven. Kwala Simpang is mede 'n vast punt voor onzen spoorweg, (die nog dit jaar tot Tj. Poera naar Berandan noord-westelijk gaat), en zoo kwam Tamiang weldra onder den invloed van de actie in Atjeh.

Verder ligt 't in het plan der regeering om alle baloengoensche rijkjes te vereenigen onder een controleur en dezen te belasten met het bestuur over Dolok en Poerba en verder hem op te dragen de bemoeienis voor de aanraking met de Karo-Bataks.

Administratief zou dan het sibaloengoensche, d. w. z. Siantar, Tanah-Djawa, Panei en de Rajalanden, daaronder gebracht kunnen worden.

Men zegt verder dat de aanbieding tot onderwerping aan het nederlandsch gezag van de Sipitoe Kota en Silima Kota door het gew. bestuur van dit gewest aan de regeering spoedig te verwachten is en wederom hopen wij dat ook dit zal worden aangenomen, evenals de onderwerping van de navolgende landschappen, die op de nominatie staan:

Soekapiring.
Teloekoeroen,
de XII Kota.

Immers ook deze schijnen geneigd, nu ze eenmaal weten dat de ned. regeering thans ooren begint te krijgen naar zulke voorstellen, hunne onderwerping aan te bieden.

Wanneer wij eenmaal zoo ver zijn dat Soekapiring, Teloekoeroen en de XII Kota zich onderworpen hebben, breekt de tijd aan om ook dat complex, administratief blijvende onder den door ons gedachten assistent-resident voor de batakzaken, te brengen onder het direct bestuur van een controleur, die dan op het centrale en welvarende Kaban-Djahé zou kunnen zetelen.

Wat die 12 Kota betreft, de invloed van Papalita is daar thans sterker dan vroeger gevestigd. Men herinnert zich dat de Batakkers indertijd het opbouwen van het huis van den zendeling Guillaume hebben belet. Thans zou de kampong Batoe Karang zich daar tegen wéér willen oponeeren: Intusschen zal dat verzet wel zoo'n vaart niet loopen, nu Papalita in de 12 Kota zijn bondgenooten heeft en beloofd heeft den zendeling en de plaats, waar diens beddeke staat, te zullen beschermen.

Als dit woelinkje dan ook voorbij zal zijn, wordt er, zoodra de toekomstige controleur op Kabon-Djahé zetelt en de zendelingen door de politie-oppassers vervangen zijn, geen stoornis van ernstigen aard meer in die buurt verwacht. Gaan wij thans weer een paar dagreizen meer zuid-oostelijk, om te zien hoe het daar staat.

Mede onder het zelfde assistent-residentieschap zouden dus, zooals reeds betoogd, in de zuid-oostelijker gelegen landen van de enorme residentie de Oostkust van Sumatra weer een dier wondermiddelen kunnen worden neer gezet, die voldoende schijnen om ontzachelijke brokken te brengen onder geregeld bestuur en dat wondermiddel bestaat simpel en alleen uit 'n controleur en 6 man »oppas« . . . . een deugdzaam, maar natuurlijk geen snel middel.

Deze landen (Siantar, Tanah Djawa Panei, de Raja landen) zouden dus onder een aparten controleur voor de Bataklanden moeten komen, dáár ze van uit de kust moeielijk door een en denzelfden controleur kunnen worden bestuurd, die bovendien nog die lage landen in orde moet houden.

Spoedig moge derhalve een voorstel ingediend worden, om dien toekomstigen ambtenaar te benoemen en hem tot standplaats een centraal punt als b.v. Siantar aan te wijzen.

En mogelijk worden reeds, ten einde dit voor te bereiden, thans de bemoeiingen in dit gebied uitgestrekt, opdat tegen dien tijd de inlandsche bestuursaangelegenheden zoo »trang« en duidelijk mogelijk zijn geworden.

Wanneer dit alles nu tot stand is gekomen, is de bestuursinvloed alvast op drie plaatsen geldend gemaakt. De assistent-resident zetele te Poerba, dicht bij 't Toba meer, de eene controleur te Kebon Djabé, de tweede te Siantar.

Het lijdt geen twijfel of dit zal zoowel op de nog niet onderworpen landen op den westelijken grens der hoogvlakte als op het nog zuid-oostelijker gedeelte van onze Oostkust-doesoen met hare nog onafhankelijke staatjes, een beslisten invloed uitoefenen.

Om dien invloed een krachtigen steun te verleenen is nog een ander middel tot opening van deze hooge streken gebezigd, n.l. wegaanleg.

Primo heeft reeds de aanleg van den spoorweg tot Deli Toewa en de zoo juist gereed gekomen lijn naar Bangoen Poerba, waar de heer Westenberg thans woont, invloed op de gemeenschap tusschen de Bataklanden en de kust.

De destijds, (toen Petani nog open was) bestaande weg via Petani—Bandar Bahroe, de verrukkelijke stijg, vroeger reeds beschreven, werkte het verkeer der Batakkers met onze laagvlakte niet onbelangrijk in de hand.

En zoo is elke weg, die behoorlijk achterland heeft en een natuurlijken afvoer wordt voor 't hoogland, 'n natuurlijk

## ADVERTENTIËN.

**Postzegelverzamelaars.** Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
**H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.**
Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

---

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.
**„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.**

---

**GEVESTIGD:**
**Dr. A. N. van Praag,**
**Huidarts.**
**Prins Hendrikstraat 23, Den Haag.**

---

Bij eene familie te AMSTERDAM, met twee meisjes, 13 en 14 jaar, bestaat gelegenheid tot **opname van een of twee meisjes in den huiselijken kring.**
Referentiën aanwezig.
Brieven fr. onder No. 81, aan het bureau van dit blad.

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

**Schoonmaak.**
WITTEN.
**Plafonds** f 1.00—1.25.
**Keukens** f 0.75—1.10.
Van ouds bekend.
**REIJERSE en TIMMERMAN,**
Hobbemastraat 216, Den Haag.

---

**„Pension L. SMISSAERT"**
**Reinkenstraat 46,**
'S-GRAVENHAGE.

---

**Demoiselle Française,**
R. P., de bonne famille, cherche place près d'enfants; Partirait aux Indes.
Initiales B. E., **Rhienderstein,** Brummen.

---

**Te Huur**
een **gem. Bovenhuis**, de Perponcherstraat 73, voor den tijd van twee maanden of langer, voor f 50 per maand inbegrip huishuur.
Adres VAN BRAKELSTRAAT 68.

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

---

**J. A. DE GRUIJTER.**
**SMID en GASFITTER.**
**Aanleg van Electrische Schellen.**
MAGAZIJN VAN
Gaskachels, Gaskronen, Baden, Gasovens, Gascomforen, Haarden, Kachels, Fornuizen,
Geëmailleerde Huishoudelijke Artikelen en Keuken benoodigdheden.
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat,
DEN HAAG.

---

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
**Prijs per jaargang *f 4.-.* Los nummer franco na inzending van *f 0.50.***

---

**Onze beroemde Santal Parelen**
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30.** **Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
**„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.**

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

**Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.**

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons**. **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas**.
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Hotel „ORANJEPARK"**
***Apeldoorn.***
Familie-Hotel en Pension 1ste Rang. Prachtig gelegen. Bijzondere conditiën voor familiën die den winter geheel of gedeeltelijk overblijven.

---

***PENSION***
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

**Zutphen Vooruit.**
**Zutphen**, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.
De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidsschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen**, enz.
M. M. F. LUPPES, Voorzitter.
M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fiesschen f 7.—,
**12 fiesschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

**Verhuisd**
van AMSTEL 340 naar
TESSELSCHADESTRAAT 5 Amsterdam.
Inrichting Physische Therapie voor Dames.
alle werkdagen spreekuur 1—3.
G. C. EIKMAN,
**VROUWENARTS.**

---

**Gevestigd**
G. J. T. DE KOK
Leeraar in de Gymnastiek M. O.
Heilgymnast en Masseur.
**Uitsluitend** voor **mannelijke** patiënten.
MIN- en ONVERMOGENDEN
gratis behandeling.
CONRADKADE 43.

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

**„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.**

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

***Restaurant Des Indes.***
**Conradkade 57, is verplaatst naar**
Prins Hendrikplein 4,
geopend van 10 uur voorm. tot 10 uur namid.
Iederen dag gelegenheid tot het verkrijgen van volledige rijsttafel en plats du jour.
Gedurende de verbouwing restaurant eerste etage.
***PIEPER BAARS.***

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
**ONTVANGEN per s.s. „Ardjoeno":**
**Versche Kruiden.** Laos Djahé-Temoe Lawah etc., Goela aren, Mie, Soe-oen, Kroepoek, Ketjap Benteng, Roode visch, Klapperolie, Eend, Kip, Kuiken in Gelei (*Poerworedjo*), Sambalans, Boentjis assien, Boemboe, Guava's, Geraspte Klapper, Lombok.

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**
***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag.**
TELEFOON No. **259.**

---

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
**FALKENBURG en Co.**
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

---

**J. W. v. EDE v. d. PALS,**
***Tollenstraat 130. Den Haag. Telephoon No. 1853.***
BEHANGERIJ. STOFFEERDERIJ.
**Inrichting ter Meubileering van Huizen.**
Bekende **Astral** of **Imperial** Axminster. f 3.10 p. meter.
FRANCO verzending. Concurreerende Prijzen,

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
**„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.**

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 12, Donderdag 2 Juni 1904.

en gemakkelijker pad voor 't opvoeren van visch, zout enz. van uit de lage landen door de keten van het randgebergte—, hetwelk onze laagvlakten op zulk een bij uitstek strategisch gunstige wijze afsluit, — voor de bergbewoners 'n weldaad.

Helaas is de weg over Sibolangit—Bandar Bahroe thans in vervallenden staat (waarover zoo aanstonds meer). Intusschen is nu voor dit jaar fl 75,000 aangevraagd voor een weg van Bangoen Poerba tot aan het vlak bij het Toba meer liggende Poerba, loopende door den Boeaja-pas.

Het zij ons vergund hierbij ter loops aan te teekenen, dat wij indertijd hebben hooren vertellen, dat de keuze van dien weg is geschied en aan dezen de voorkeur boven dien van Bandar Bahroe zou zijn gegeven, wijl de weg naar Poerba door geheel onder ons bestuur staand terrein zou loopen en dat wij die overweging nu juist niet zeer gewichtig achtten, wijl dit toch waarlijk voor den Bandar Bahroe-weg niet meer dan 'n questie van tijd, vide enkele jaren, mag heeten.

Hoe dit ook zij, de Boewaja pas is 'n mooie pas en de Bandar Bahroe-pas is óók zoo mooi gelegen, dat we haast in de verleiding zouden komen om zoowel den eenen als den anderen op het verlanglijstje te zetten van onze wegen.

En waarom niet, ten slotte?

Nu zou er voor ons 'n veel meer doorslaande reden van bestaan zijn voor den weg door den Boewajapas. Deze leidt n.l. direct van af de later door ons gedachte standplaats van den assistent-resident (te Poerba) naar de naastbij zijnde spoorlijn of langs die lijn.

En ook indien de spoorweg niet via B. Poerba doch via Tebing Tinggi zal komen, blijft de rechtstreeksche rijweg naar Poerba de door de Batak-bevolking, die niet van lange omwegen houdt, te prefereeren hoofdader van het verkeer met de lage landen.

Bovendien vormt die weg een aanknoopingspunt voor den in later jaren door de hoogvlakte aan te leggen grooten verkeersweg, die eenmaal in Z. O. richting verder zal moeten loopen, dwars door de lengteas van Sumatra en zich baan brekend door de atjehsche hoogvlakten door de Gajoe-Loeös, de Alaslanden, langs het Toba meer, door de zuidelijke streken van de Oostkust tot in en door het djambische. Dit worde eenmaal de groote postweg door de gezondste, de welvarendste streken van deze schoone bezitting.

Dit zijn toekomstdroomen voor — over 50, misschien 80 jaren . . . immers voorloopig moeten wij ons bepalen tot het promoveeren van geitenpaadjes tot hoogstens paardenpaden voor colonnegebruik.

De weg door den Boewajapas, hetzij deze later al dan niet een spoorweg worde, komt dus tot stand en wat den weg naar Bandar Bahroe betreft, deze »mag« niet komen te vervallen. Zij moeten beide op het programma blijven staan.

Gesteld de heer Tiele zou den weg naar zijn schepping: het gezondheids-etablissement, zelf of met behulp van de Amst. Deli Cie. aanleggen en voltooien willen, hetgeen ons niet zoo vreemd zou voorkomen voor iemand van zijn Ausdauer, dan zou de weg, met behulp van belanghebbenden tot een zeker bedrag kunnen worden gesteund en de regeering met een kleine garantie over b.v. 10 jaren van die belanghebbenden het onderhoud van dezen weg kunnen overnemen.

Waarlijk het zou, wanneer eenmaal de nu nog min of meer zwevende plannen om de hoogvlakte der Karo-Bataks te irrigeeren (middels prises d'eau op de tusschen de kleine beekravijntjes gelegen, vlakke, hoogere gedeelten) wel de moeite loonen, dat er tusschen dat punt bij den Tjinkenpas en den Boewajapas twee behoorlijke afvoerwegen komen, twee op zulk een uitgestrekt gebied.

Want veel passen zijn er niet door deze bergstreek en het achterland dat in 't Boven-Langkatsche aan Atjeh en ten zuiden aan het Tapanoelische en de afdeeling Bengkalis grenst, de voornaamsten zijn de Tebing-Tinggipas, de Boewaja, de Liang, de Negara, de Tjenken en de Sepoelodoewapas.

Voor het openen van dit achterland worden dus de twee wegen via Bandar en Bahroe en B. Poerba geen luxe, doch vereischte, in elk geval een behoefte, en als eenmaal koffie en rijst van de hoogvlakte geexporteerd wordt, zijn ze zeer zeker noodig.

Uit 'n strategisch oogpant hebben die beide wegen eveneens een belangrijke waarde en ten slotte zou de Bandar Bahroe weg, indien deze eenmaal door het rijk kon worden overgenomen, de geheele delische en langkatsche landen en door de spoorverbinding met het Zuid-Oosten van het gewest ook die streken in het bereik brengen van een gezond en geneeskrachtig sanatorium, waarvan later ook het zuid-oostelijk deel van Atjeh zal kunnen gebruik maken.

Wij hebben door de thans tot stand gekomen onderwerping van Dolok en Poerba, in verband met de korten tijd geleden aangenomen onderwerping van de uitgestrekte Bataklanden (het achterland van Serdang, Padang en Bedagei) een tweede vrij groot gewest tot ons gebied gebracht en sedert korten tijd is zooals reeds gezegd tot de afdeeling Batoe Bahara gevoegd een ander zeer aanzienlijk complex, (Kota Pinang, Panei en Bila en Poelau Kantan behoorden reeds tot ons gebied). Ook in die streken wordt dus thans de driekleur erkend en ook daar breidde zich in de jaren 1902 en 1903 ons gezag snel uit, eenvoudig omdat men de handen uit de mouw stak.

Vandaar dat thans krachtig gestreefd wordt naar meerdere bemoeienis in dat gebied. De krachtiger politiek sinds het repatrieeren van resident van der Steenstraten ten opzichte der Batakkers gevolgd, waardoor dus de ideën van controleur Westenberg een gewilliger oor begonnen te vinden, hebben reeds geleid tot een klein verschil over het mijn en dijn in het zuidelijker gebied.

Zooals reeds herhaaldelijk werd beweerd wenschen de Batakkers zelf niets liever dan zich aan te sluiten aan ons gouvernement en is ook dat een reden, die pleiten zou voor de plaatsing van een Batak controleur in Si Antar in de afdeeling van dien naam.

Ook dit geschiede niet over eenige jaren, doch spoedig! Immers de vrucht is rijp in heel den boomgaard, het is thans een gunstige tijd, na de zware actie in Atjeh, waarvan de roem nagalmt tot Padang en verder.

Indien wij n.l. mogen aannemen, dat de tocht van den overste van Daalen door de Alaslanden eindigt in de permanente bezetting van die streek met zoowel dáár als in de Gajoe Loeös een [vaste controleurpost (voorloopig een militair gezaghebber) dan zal, wanneer de overste door de Singkelsche achterlanden trekt, (die reeds gedeeltelijk onderworpen zijn) en tevens door de Pak-Paklanden, wederom een kolossale lap terrein gepacificeerd worden en misschien geheel onder gouvernements gezag komen.

Wat van Atjeh uit geschiedt, moet gesteund worden, elders moet er mee saamgewerkt, van den wapenroem van v. Daalen geprofiteerd worden.

Of dit wat de Alaslanden betreft gelukken zal door een eerste expeditie, zal te bezien staan en is niet zoo direct aan te nemen, maar de betoovering van het met vette, breed uitgedrukte letters op de kaart staande »onafhankelijke Bataklanden" wordt dan toch vrijwel verbroken. Van uit de westkust kunnen de resultaten daar ter plaatse denkelijk spoedig worden vastgelegd.

Immers het achterland van Baros en Singkel wordt door dezen tocht nogmaals flink verkend en gaat men dwars door deze reeds vrij goed bekende, hoewel nog in naam slechts onafhankelijke landen die aan de bloeinde Toba-afdeeling grenzen, welke met Silindoeng en Tapanoeli reeds tot ons gebied behooren.

De tocht van den overste v. Daalen moge wellicht niet onmiddellijk leiden tot een algeheele onderwerping van de Alaslanden er is veel kans dat het onafhankelijke achterland van Baros en Singkel ('n groote lap in vergelijk met het benauwde kleine kuststrookje dat we daar het onze mogen noemen) gezamentlijk met de Pak-Paklanden hierdoor tot algeheele onderwerping uit vrijen wil worden gebracht, indien het den overste al niet moge gelukken dit en passant in 'n plechtigen koempoelan klaar te spelen, want dan was de zaak dadelijk in orde.

In elk geval is daar vermoedelijk weinig verzet te wachten en zullen latere patrouilles via de Simpang Kiri en van Baros uit wellicht niet eens meer noodig zijn. Zoo ja echter, dan dienen ook hier de resultaten van den tocht door een na-expeditie te worden vastgelegd.

Doch valt dit alles mede, dan is nu ook dáár de tijd aangebroken om in de Boven-Baros-streek een controleur te plaatsen, zoodra de onderwerping een feit is geworden. Over het algemeen is de stemming in de berglanden op het moment gunstig voor dergelijke plannen en van die gunstige stemming dient gebruik gemaakt te worden.

Uit het achterland van Baros komt de expeditie dan te Taroentoeng, aan, waar onze militaire post gelegen is, die met de post te Lagoe Boti, nabij het welvarende Baligé in connectie staat en later een druk verkeer tusschen Poerba en Lagoe Boti belooft in 't leven te roepen.

Gelukt dus de tocht Van Daalen in dezen zin, dan blijft er van de onafhankelijke streken rondom het Toba meer niet veel meer over dan het kleine westelijke complex op de hoogvlakte der Karo, het eiland Samosir en het achterland van Asahan, (de lanschappen Ail, Sigaol — Oeloe, Maranti Oeloe Hoewaloe, Na-Tinggi en de Habinsaran landstreek) een complex van betrekkelijk geringe beteekenis, daar het door onze wegverbinding via Tandjong Balei uit naar Baligé (een reeds getraceerden weg) geheel van ons afhankelijk wordt. Dit gedeelte van den arbeid ligt meer op den weg van de westkust-autoriteiten.

De Laboean Batoesche-eilanden van onze residentie grenzen direct aan de Padang Lawasstreek van de residentie Tapanoeli en komen wij dan aan de resteerende stukjes onafhankelijk gebied, de onafhankelijke Rokan-streek grenzende aan Bengkalis en een tweede complex grenzend aan de Padangsche Bovenlanden, Indragiri en Djambische.

Alvorens daarover in nadere bijzonderheden te treden, vestigt schrijver de aandacht nog een oogenblik op de streken, die nabij het Toba meer gelegen zijn.

(*Wordt vervolgd.*)

## Van Vreemde Koloniën.

### Het grondbezit in de Fransche koloniën.

Aan de studie over vorengenoemd onderwerp, die de heer Maurice Hamelin aan de tweede sectie van het fransch koloniaal congres heeft aangeboden, hetwelk van den 28n Mei tot den 6n dezer te Parijs zitting houdt, ontleenen wij het volgende:

Nadat men geruimen tijd in de fransche koloniën alle quaestiën, welke betrekking hebben op het vraagstuk van het grondbezit, had verwaarloosd, is men er eerst in den laatsten tijd toe overgegaan om te onderzoeken, wat het koloniaal domein uitmaakt en de regelen vast te stellen voor de overdracht aan derden van het domaniaal bezit. Op het oogenblik weet de kolonist in de meeste koloniën, waar hij zich aan te houden heeft, voor het geval hij zich domaniale gronden wil zien toewijzen, terwijl hij zich gemakkelijk op de hoogte kan stellen van den te volgen weg.

Maar de andere zijde van het vraagstuk, die welke betrekking heeft op de transactiën tusschen inboorlingen en de europeesche kolonisten, is niet onder de oogen gezien en ook niet tot het onderwerp van een algemeene regeling gemaakt. Dat laat zich begrijpen, eensdeels omdat in sommige koloniën, als de fransche Antillen en Réunion, geen inheemsche bevolking meer wordt aangetroffen, of, zooals in Fransch Guyana het geval is, in zeer geringen getale en dat nog wel in streken, waar de europeesche kolonist nog niet is doorgedrongen, anderdeels omdat voor bedoelde transactiën het groote bezwaar zich voordoet van de onzekerheid der rechten van den inboorling op het bezit, hetzij individueel, hetzij communaal, van den grond.

Behalve dit bezwaar, hetwelk nader beschouwd daarop neerkomt dat de europeesche kolonist, wanneer hij door aankoop als anderszins het inlandsch grondbezit in zijne handen zou kunnen doen overgaan, slechts vage rechten verwerft, geeft de heer Hamelin nog het volgende aan, als pleitende tegen de vrijheid voor den inboorling om zich van zijn bezit ten behoeve van den europeeschen kolonist te ontdoen:

De inboorling komt allicht door een voordeelig aanbod in verzoeking om den grond te vervreemden, waaraan hij zijn bestaan ontleent. Hij betreurt dan later zijn gebrek aan inzicht, zou het gebeurde wel weer ongedaan willen maken, hetgeen ten slotte tot onlusten en zelfs tot opstand leiden kan.

De staat trekt bij dit alles mee aan het kortste eind, daar teleurstelling onder de kolonisten en ontevredenheid onder de inheemsche bevolking de ontwikkeling der betrokken kolonie belemmeren.

Het eerste wat dan ook bij de inbezitname van een min of meer bevolkt land te doen staat, is het particulier bezit van den inboorling onder rechtstreeksch toezicht van den staat, te stellen, die hetzij de vervreemding van dat bezit kan verbieden, hetzij daarvoor de noodig geachte voorwaarden vaststellen.

In dit opzicht vindt men een merkwaardig voorbeeld in de verklaring van den gouverneur van Nieuw-Caledonië van den 20sten Jannari 1855, aldus luidende:

Overwegende, dat in beginsel vaststaat, dat voor het geval een zeemogendheid zich meester maakt van een land, dat nog niet door een beschaafde natie werd in bezit genomen en uitsluitend aan wilde volkstammen toebehoort, die inbezitname alle, tevoren door particulieren met inboorlingen van het land gesloten contracten nietig maakt, dat bijgevolg de hoofden en inboorlingen van Nieuw-Caledonië en de daartoe behoorende eilanden nimmer het recht gehad hebben, noch kunnen hebben, om over den, door hen hetzij gemeenschappelijk, hetzij individueel bezeten grond of een gedeelte er van te beschikken door verkoop, vuil, vrijwilligen afstand of eenige andere wijze van overdracht ten behoeve van lieden, die geen deel uitmaken van hun stam noch tot de oorspronkelijke bevolking van vorengenoemd gebied behooren,

Gelast:

Overeenkomstig de bevelen, die hem uit naam van Zijne Majesteit den Keizer werden gegeven, door den minister van marine en koloniën geen andere bezittitels op den grond van Nieuw-Caledonië en onderhoorigheden te erkennen dan die, welke door de regeering van Zijne Majesteit door tusschenkomst van zijn vertegenwoordiger op deze eilanden zullen zijn verstrekt, zijnde van nul en geener waarde de contracten, welke met de hoofden en inboorlingen mochten zijn gesloten, de aankoopen of voorgewende aankoopen, schenkingen of overdrachten van welken aard ook, wordende deze hierbij voor den vervolge verboden.

Het gouvernement behoudt zich het uitsluitend recht voor van aankoop der, door de inboorlingen bewoonde terreinen, en den eigendom als domaniaal bezit van alle, nog niet bewoonde terreinen en van de bosschen, die zij omvatten. Het gouvernement alleen kan die terreinen aan kolonisten afstaan, hetzij door verkoop, kosteloozen afstand als anderszins en op voorwaarden, die nader zullen worden vastgesteld."

Deze verklaring is vooral daarom belangrijk, omdat zij er zich niet toe bepaalde de souvereiniteit van den overheerscher te proclameeren, maar ook de heele kolonie tot domein maakte, door den inboorlingen te verbieden om op welke wijze ook den, hun toebehoorenden grond te vervreemden.

Men heeft wel eens gezegd, dat Nieuw-Caledonië een uitzonderingsgeval was, omdat het eiland voor strafkolonie bestemd was, waar men uit dien hoofde de vrije emigratie niet wilde aanmoedigen.

In elk geval zijn er, dank zij de verklaring van 1855 in Nieuw-Caledonië nimmer contracten gesloten tusschen kolonisten en inboorlingen. Voor de laatsten werden terreinen gereserveerd, waaraan indien het bestuur zulks noodig achtte voor kolonisatie-doeleinden de noodige gronden voor dit doel werden onttrokken — zonder eenige schadevergoeding evenwel aan de inboorlingen daarvoor toe te kennen, hetgeen in tegenspraak was met opgemelde verklaring, waarin het denkbeeld van aankoop werd vooropgesteld. Commissiën werden belast met de taak om geschikte terreinen voor kolonisatie-doeleinden uit te zoeken en gingen daarbij op de meest onoordeelkundige en ruwe wijze te werk, door niet in het minst rekening te houden met de gewoonten der Kanakken en b.v. zich niet te storen aan den reuk van heiligheid (*taboe*) waarin sommige plaatsen stonden en aan den eerbied dien de inboorlingen voor de graven hunner voorvaderen koesteren. 't Eenig goede in deze was, dat het plaatselijk bestuur zorg droeg om iederen inboorling in het bezit van minstens 3 hectaren gronds te laten.

De wetenschap van het voorafgaande vooropstellende is wel eenigszins overbodig, de mededeeling van den heer Hamelin, dat het wel eens noodig is gebleken om te laten onderzoeken of de inboorlingen niet waren tekort gedaan door het werk dier commissiën.

Met betrekking op Nieuw-Caledonië valt nog op te merken, dat bij besluit van den 27en October 1884 werd vastgesteld dat openvallende terreinen, die zich in handen van inboorlingen bevonden, aan den Staat terugvallen.

In Fransch Voor-Indië behoorde, voor de komst der Franschen, de grond aan de inlandsche vorsten en de houders der gronden, die daarvoor belasting opbrachten, hadden slechts het voortdurend vruchtgebruik van den bodem. Zij konden dit recht vervreemden of overdragen; doch wanbetaling van de verschuldigde rente stelde hen bloot aan uitzetting. Het recht van vruchtgebruik werd bij ordonnantie van den 7en juni 1828 door het fransch bestuur erkend, doch bij decreet van 16 Januari 1854 veranderd in een werkelijk bezitrecht met omzetting der rente in een belasting. Er zijn er evenwel nog eenige houders van gronden, die eertijds door de inlandsche vorsten aan concessionarissen als anderszins zijn toegewezen. De, daarvoor verschuldigde rente wordt niet door den staat geind, gelijk bij de beslissing van den Raad van State van den 20en Maart 1896 is uitgemaakt. Bij besluit van den 19en April 1856 is voorgeschreven dat alle gevallen van grondverkoop, ook die voor Indiërs onderling, in de bureaux der domeinen moeten worden ingeschreven.

Uit het voorafgaande volgt dat in Fransch Voor-Indië, zoowel als op de fransche Antillen, in Guyana en op Réunion, het particulier grondbezit wel verzekerd is en gemakkelijk kan worden overgedragen of verkocht.

Wat Indo-China aangaat, zijn het alleen Cochin-China en Tongkin, waar Europeanen grond van de inlanders kunnen koopen, onder beding evenwel dat het bezitrecht van den verkooper tevoren aan het onderzoek der fransche autoriteit werd onderworpen. Ook in Annam, Kambodja en Laos is het wel is waar den Europeanen vergund grond van inlanders te koopen, maar het bezitrecht van den inboorling is er zoo onzeker, dat het minder raadzaam is om van de vergunning gebruik te maken. In elk geval is wat Annam aangaat, voor dergelijke transactiën de toestemming van den resident noodig. Deze bepaling werd, bij circulaire van den 11en September 1890 in het leven geroepen. uithoofde van de vele, door kolonisten uitsluitend met speculatieve doeleinden met het oog op, ten behoeve van belangrijke werken in de naaste toekomst te wachten onteigeningen met inboorlingen gesloten transactiën. Bij besluit van den 10en April 1891 is voor Annam de vergunning in het leven geroepen om de gemeente-gronden voor een duur van drie jaren te verhuren, op voorwaarde van de eenparige toestemming der ingezetenen en van inschrijving van het huurcontract.

In Senegal moet, volgens hetgeen de heer Hamelin daaromtrent in dit verband opmerkt, ook hoofdzakelijk ten gevolge van speculatieve bij-oogmerken een europeesch particulier grondbezit in het leven geroepen zijn, waarvan de waarde minstens twijfelachtig moet worden geheeten. De raad van generaal Faidherbe »gegeven in zijn besluit van den 11en Maart 1865, aan de europeesche kolonisten om hunne rechten op den grond te verzekeren, door zich een franschen eigendomstitel te verwerven, werd in den wind geslagen. Overigens geldt voor deze kolonie de verklaring van 1 Januari 1860, waarbij de fransche staat in de plaats van den *brak* of *damel* is getreden en den inboorlingen slechts 't vruchtgebruik van den grond is toegekend. De hierboven bedoelde transactien wijzen er echter op, dat aan deze bepaling niet afdoende de hand gehouden werd.

In Fransch Congo is bij besluit van den 28en Maart 1899 de registratie toegelaten van aan Europeanen of daarmeê gelijkgestelden toebehoorend grondbezit. Bij overdracht van zulk bezit door den inboorling kan dus de Europeaan of daarmeê gelijkgestelde het aldus verworvene door registratie zeker stellen. Concessionarissen van domeingronden zijn gehouden de rechten te eerbiedigen van de inboorlingen op de, aan dezen toebehoorende gronden in de concessieterreinen.

Voor Dahomey werd bij besluit van generaal Dodds van den 23en December 1892 bepaald, dat elk Europeaan of inboorling, die aanspraak maakte op grondbezit in de kolonie, zijn recht binnen de zes maanden aan het oordeel van het bestuur moest onderwerpen, met bepaling, dat reeds dadelijk alle niet opgeëischte terreinen deel zouden uitmaken van het koloniaal domein. Aan dit besluit werd ook al niet de hand gehouden. Europeanen kunnen ook hier intusschen inlandsch grondbezit door koop als anderszins aan zich trekken, waarbij voor eigen zekerheid de tusschenkomst van het bestuur moet worden ingeroepen.

Op Madagaskar is de regeling van het grondbezit hoogst gecompliceerd. Bij de Hovas werd de koningin als eigenares van den grond beschouwd, met die restrictie dat er naast de *menabe* of, aan den souverein toebehoorende gronden ook terreinen waren, waarop een *vodivona*, een soort opperleen, rustte. Terwijl nu, vóór de fransche overheersching, een verbod bestond op den verkoop van gronden door inboorlingen aan Europeanen, is bij decreet van den 16den Juli 1897 het stelsel van registratie ingevoerd, waardoor het dezen, na de opheffing van bedoeld verbod, mogelijk gemaakt is om het, van inboorlingen verworven grondbezit, te behouden. Wat het inlandsch grondbezit aangaat, treft men er communaal naast individueel bezit.

In Algiers heeft de quaestie van het grondbezit heel wat moeite en hoofdbrekens gekost. Men vond er in 1830 zulk een weinig geregelden toestand, dat het veelal moeielijk was uit te maken wie, in eenig geval, de eigenlijke rechthebbenden waren, tenzij dat men zich vergenoegde met het formulier- »De grond behoort aan God, en aan zijn vertegenwoordiger, den sultan.« Het collectief vond men zoowat overal en hier en daar ook 't individueel bezit, dat evenwel dikwijls op hoogst twijfelachtige rechtstitels berustte en bijna nooit behoorlijk afgebakend was.

Het bestuur, dat de kolonisatie in de hand wilde werken, stelde zich ten taak het grondbezit in het leven te roepen en dit te consolideeren. door den kooper te beschermen tegen eventueele uitzetting. Bij ordonnantie van den 1sten October 1844 werden alle verkoopen van onroerend goed, zelfs die van, volgens het mahomedaansch recht aldaar onvervreemdbare goederen aan Europeanen, onaantastbaar verklaard. Diezelfde ordonnantie kende ook den kooper het recht toe om zich civiele partij te stellen tot vermindering van den koopprijs, indien de verkooper den omvang van zijn bezit met een derde of meer te hoog had aangegeven.

Ook in Algiers is men, evenals zulks o. a. ook op Nieuw-Zeeland ten opzichte van de Maoris geschiedde, een tijd lang doende geweest om het inlandsche grondbezit te beperken tot de, voor hunne behoeften op het gebied van landbouw en veeteelt noodige terreinen en al hetgeen er overschoot aan den Staat toe te kennen. Het Senatus-Consult van den 22sten Apri en het decreet van den 22sten Mei 1863 maakten aan dit onrecht een einde, door aan de stammen het onbetwistbaar recht te hergeven op den grond, die hun van oudsher had toebehoord. Maar het bezitrecht gaat ook in deze kolonie gepaard met het recht van vervreemding, terwijl nu nog onlangs de contractueele overdrachten van onroerende goederen onder bescherming van de fransche wet zijn gesteld.

Neen, Marianna moge op ander gebied, b. v. door den bouw van inlandsche hospitalen te Hanoi en elders, het oprichten van maternités en zoo meer een goed voorbeeld geven, wat het inlandsch grondbezit en hetgeen daarmeê annex is betreft, is zij de ware zuster niet.

### NAAMLIJST VAN LEDEN

### toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand Mei 1904.

| Naam | Woonplaats | Bedrag | |
|---|---|---|---|
| Heer J. Kluver | Apeldoorn | f 1.50 | lid |
| 〃 J. J. Dumas | Arnhem | 2.50 | 〃 |
| Mr. J. W. van Groningen | Deventer | 1.50 | 〃 |
| Heer R. Schuiling | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 A. A. Doyer | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 W. F. Paehlig | 's-Gravenhage | 1.50 | 〃 |
| Mevr. S. Teding van Berkhout, geb. Lafontaine | 〃 | 1.50 | 〃 |
| Mevr. G. Handel, geb. Holtheijer | 〃 | 1.50 | 〃 |
| Heer P. van Assen | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 Dr. G. I. M. Coolhaas | 〃 | 2.50 | 〃 |
| 〃 H. I. L. Homburg | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 Dr. C. R. M. Homburg | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 Boeland van Ruyven | 〃 (Voorb.) | 1.50 | 〃 |
| 〃 G. Lottering | 〃 (Voorb.) | 1.50 | 〃 |
| 〃 M. J. Robijns | 〃 (Voorb.) | 1.50 | 〃 |
| Mevr. M. van Berkel | 〃 | 1.50 | 〃 |
| Heer F. R. Scherius | 〃 | 3.00 | 〃 |
| 〃 A. E. Holle | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 Dr. A. N. van Praag | 〃 | 1.50 | 〃 |
| Mej. A. Metzelaar | Nieuwediep | 2.00 | 〃 |
| Heer Joh. A. van Os | Nijmegen | 1.50 | 〃 |
| 〃 H. F. Damste | Tjamba (Celebes) | 5.00 | 〃 |
| 〃 C. Schaak | Teteringen(Breda) | 1.50 | 〃 |
| 〃 J. J. van Leeuwen | Utrecht | 1.50 | 〃 |
| 〃 Mr. J. A. Esche | Weltevreden | 2.50 | 〃 |

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *Weekblad niet geregeld mochten ontvangen* wordt verzocht hiervan *kennis* te *geven aan den Administrateur, Riouwstraat* 212, *den Haag.*

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Indisch Militair Tijdschr. No. 4 1904.

B. H. Fransen Herderschée: Onze strijd in de Boven-Doesoen (Centraal Borneo); vervolg — v. E. De opleiding, hoogere vorming enz. van den Russischen en den Japanschen officier (vervolg). — G.: Een en ander naar aanleiding van de bespreking eener brigade-oefening enz., door C. H. van Rietschoten (vervolg). — v. d. B.: Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog? XII. — R.: Het verkennen van artilleriestellingen en de opmarsch daarheen. — C.: Twee vragen bij de a. s. reorganisatie der bereden artillerie. — J. M. Baretta: De Russisch-Japansche oorlog (vervolg). — *Boekbeoordeeling*: Bamboe ornament der Kajan-Dajaks; en: Het Indische vlechtwerk voor export, door J. A. Loebèr Jr. — *Voor de practijk*: Brans: Vivresindemniteit een gunst? — Van Hasselt: Verwisseling van voorwerpen van kleeding en uitrusting. *Bijlage N°. 11*: Beknopt verslag van de Commissie van Proefneming met den Peijerschen Bakoven.

Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië. 7e Reeks, 2e dl., afl. 3 en 4.

M. J. van Baarda: Het Lòda'sch, in vergelijking met het Galela'sch dialect op Halmahera, gevolgd door Lòda'sche teksten en verhalen. — Jan ten Hove: Een Minahassisch verhaal met aanteekeningen. — M. L. Schadee: Bijdrage tot de kennis van den Godsdienst der Dajaks van Landak en Tajan (vervolg). — Mededeelingen betreffende het landschap Panei en het Rajah-gebied, behoorende tot de Residentie Oostkust van Sumatra (met kaart). — Mededeelingen betreffende de Atjehsche onderhoorigheden. — R. A. Kern: Soendasche Bezwerings-formules. — Jhr. L. C. v. Panhuys: Indian words in the dutch language and in use at Dutch-Guiana. — Dez: Ways of paying in the New Netherlands, at Dutch Guyana and in the former dutch colonies of British Guyana. — Dez: About the ornamentation in use by savage tribes in Dutch Guyana and its meaning. — Dez: A claim for the discovery of the court of Guiana by the dutch. — J. A. Loebèr Jr.: Verslag eener studiereis (in buitenlandsche Musea). — G. W. W. C. Baron van Hoëvell: Sri Padoeka.

De Indische Mercuur. 31 Mei 1904. No. 22.

Java-suiker op de Hongkong-markt. — E. J. Bartelink: Vluchtige blikken in het verledene en het heden, van hier en daar. — C. Meissner: Die Kautschukfrage. — Behaalde prijzen van den eersten aan de markt gebrachte Java-Pararubberoogst. — De Resultaten der Siboga-Expeditie. — Bestrijding der verhoogde Tabaksbelasting. — Kedirische Landbouwvereeniging. — Handels-Vereeniging te Soerabaja. — Cultures in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 3 Juni | 17 Juni | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 10 Juni | 24 Juni | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 14 Juni | 28 Juni | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 7 Juni | 21 Juni | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 11 Juni | 25 Juni | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 3 Juni | 17 Juni | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 6 Juni | 20 Juni | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Juni | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 14 Juni | 28 Juni | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 7 Juni | 21 Juni | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 13. Donderdag 9 Juni 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Bij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contribueeren of een som in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*

*wonende te* ______ *wenscht*

*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f ______

______ den ______ 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Het Internationaal Koloniaal Instituut

Den 17den Mei ll. heeft het Internationaal Koloniaal Instituut zijn achtste zitting te Wiesbaden gehouden. Er waren 33 leden tegenwoordig, meerendeels Duitschers, w. o. in de eerste plaats hertog Johann Albrecht van Mecklenburg, die voor deze zitting den voorzitterszetel innam. Van de aanwezige Nederlanders worden in het, in de *Quinzaine Coloniale* verschenen, verslag der zitting de namen van de heeren Pierson, Pijnacker Hordijk, Post en van Deventer genoemd, terwijl onder de fransche deelnemers natuurlijk de heer Chailley-Bert niet ontbrak.

De onderwerpen, die aan de orde van den dag waren gesteld, waren de volgende:

1. eene passende wetgeving voor de koloniën;
2. het beheer der mijnen;
3. irrigatie;
4. de organisatie van het kapitaal voor de koloniën;
5. opvoeding;
6. emigratie.

Aan hetgeen genoemd fransch blad en de *Deutsche Kolonial Zeitung* over de gevoerde discussiën schrijft waarbij niet alle onderwerpen en enkele slechts gedeeltelijk ter sprake werden gebracht, mededeelen ontleenen wij het volgende:

Voor de quaestie der mijnwetgeving was de heer Paul de Valroger uit Parijs rapporteur. Een discussie sloot zich bij zijne voordracht aan, waarbij hij onder andere de volgende stellingen op den voorgrond stelde:

1. De exploitatie der mijnen in de koloniën is nuttig voor den ontwikkelingsgang der koloniën.

2. Het is bepaald noodig dat de koloniën een mijnwetgeving hebben, geheel afgescheiden van die van het moederland. Die wetgeving moet rekening houden met den geologischen toestand, met de vraag of de kolonie dient voor kolonisatie- dan wel voor exploitatie-doeleinden, en met den rechtstoestand van den bodem (domeingrond of particulier bezit.)

3. Het profijt van deze wetgeving moet, in beginsel, aan de inboorlingen worden onthouden, maar men moet hen vrijelijk zekere oppervlakkige afzettingen laten ontginnen volgens hunne primitieve werkwijzen. De exploitatie der mijnen moet niet uitsluitend aan onderdanen der heerschende natie in de kolonie worden toegestaan. Zij moet den ambtenaren worden verboden.

4. De Staat moet zich niet het recht van het onderzoek naar en van de exploitatie van delfstoffen voorbehouden.

5. Het mijnbezit moet afgescheiden zijn van dat van den bovengrond.

Omtrent de discussiën ontleenen wij aan de *Deutsche Kolonial Zeitung*, dat de, in punt 4 tegen alle staatsexplotatie op mijnbouwgebied, gerichte stelling van den rapporteur ook de instemming van den heer Chailley Bert wegdroeg. Daarentegen gaf Dr. Koebner als zijne meening te kennen, dat staatsexploitatie ten minste gedeeltelijk van de, in de koloniën aanwezige, delfstoffen onder zekere voorwaarden zeer doelmatig kon zijn. Hij betoogde, dat zulk een aandeel van den staat, in het bijzonder wat de steenkolenexploitatie betreft, niet alleen om financieele redenen, maar ook vooral uit sociaal-politiek oogpunt aan te bevelen is, om een abnormale prijsverhooging, die juist in de koloniën hoogst schadelijk zou kunnen werken, tegen te gaan. Overigens behoorde z. i. de mijnwetgeving in de koloniën niet uitsluitend van het standpunt der productie, maar ook van dat der consumenten te worden bekeken. Mr. N. G. Pierson stemde met den vorigen spreker in en wees op de gunstige ervaring, die met de staatsexploitatie in Nederlandsch-Indië was opgedaan. Ook het lid van den duitschen Rijksdag, prins Arenberg, wees op de noodzakelijkheid om de sociaal politieke overwegingen bij de koloniale mijnwetgeving in het oog te houden.

Er werd besloten om deze quaestie in de zitting van het volgend jaar nog eens ampel te bespreken, evenals het irrigatievraagstuk, nadat men het noodige materiaal uit de verschillende koloniale landen zou hebben bijeengebracht.

Ten volgenden jare komt dan ook aan de orde de aanvulling van de ambtenaarskorpsen in de koloniën, welk onderwerp door den heer Pijnacker Hordijk zal worden ingeleid, en het verleenen van crediet aan inboorlingen, ten opzichte waarvan de inleiding aan den heer Zimmermann is toevertrouwd.

Een vrij uitvoerige discussie volgde op het, door Dr. Scharlach ingeleide onderwerp: de organisatie van het kapitaal ten behoeve van de koloniën.

Dr. Scharlach is in duitsch-koloniale kringen, vooral op financieel gebied, een zeer bekende figuur. Van beroep advocaat te Hamburg is de heer Scharlach langzamerhand koloniale specialiteit geworden. Directeur of lid van den raad van beheer van elf koloniale maatschappijen, w. o. de «Gesellschaft Süd-Kamerun» en de «South-West Africa Company Ld.» niet de minst belangrijke zijn, werd zijn naam een jaar of vier geleden dikwerf genoemd, naar aanleiding van een polemiek over het, aan den Staat toe te kennen aandeel in de winsten van koloniale maatschappijen. De polemiek liet aan heftigheid niets te wenschen over en Dr. Scharlach kreeg er in de *Deutsche Kolonial Zeitung* geducht van langs, vooral van de zijde van zijn toenmaligen grootsten antagonist, Dr. Passarge. Onder andere werd aan Dr. Scharlach verweten dat hij voor zijne maatschappijen nagenoeg uitsluitend steun zocht bij het buitenlandsch kapitaal: de Zuid-Kameroen Maatschappij is bijna overwegend belgisch en de «South West Africa Ld," is veeleer een engelsche dan een duitsche maatschappij.

En toch de heer Scharlach merkte, in zijne inleiding van het door hem behandelde onderwerp op, te hebben waargenomen, dat Frankrijk en Duitschland in Zuid-Afrika kapitalen hadden belegd tot een totaal bedrag van weinig minder dan 2 milliard franken. Hij betreurde dat die beide natiën, in stede van zulke groote bedragen aan de ontwikkeling der hulpbronnen van de eigen koloniën te hebben besteed, haar geld in engelsche zaken staken, die aan hare controle ontsnapten. De reden van dat verschijnsel zocht hij in de meerdere reclame, die de Engelschen voor hunne zaken wisten te maken en bovenal in hunne wetgeving op de Vereenigingen, welke de uitgifte toelaat van aandeelen ter waarde van 1 pond sterling tot zelfs van 1 shilling. Hierdoor wordt 't den kleinen man mogelijk gemaakt deel te nemen in de koloniale zaken, tengevolge waarvan deze op meerdere populariteit van de zijde van het volk kunnen bogen. Hij beval dus den Franschen zoowel als den Duitschers aan om de des betreffende wetten te wijzigen en de uitgifte van aandeelen, zooal niet van 1 shilling of 1 mark, dan toch van 1 pond sterling te veroorloven.

Zoet gefluit van den vogelaar — 't schijnt of 't is wel zeker dat de duitsch-afrikaansche maatschappijen, waarbij de heer S. geïnteresseerd is, geld noodig hebben, zou men kunnen opmerken bij de lezing van vorenstaand résumé, ontleend aan de *Quinzaine Coloniale*.

De *Deutsche Kolonial Zeitung* geeft eene daarvan eenigszins afwijkende lezing, die neerkwam op het verkondigen der meening van den heer S., dat voor eene werkelijk populaire koloniale beweging een ideale belangstelling in de koloniën niet voldoende is, maar dat men hiertoe de deelname in koloniale ondernemingen in wijde kringen in het moederland moest openstellen. De kleine kapitalen, die in loterijen en buitenlandsche papieren worden belegd en wat laatstgenoemde betreft veelal verloren gaan, zouden aan de eigen koloniën moeten ten goede komen.

Er is, dunkt ons, voor dat denkbeeld van den heer Scharlach, waardoor hij eeniger mate het hiervoren genoemd verwijt van antinationaal optreden ontzenuwde, wel iets te zeggen.

Toch mocht zijn denkbeeld de instemming der vergadering niet wegdragen. Zijne conclusie werd achtereenvolgens bestreden door prins Arenberg, den belgischen kolonel Thijs (zijn medebestuurder van de «Süd-Kamerun») en de heeren Vohsen, Zimmermann en Chailley Bert met argumenten, welke volgens de *Quinzaine Koloniale* in het kort hierop neerkwamen:

»Met den tegenwoordigen toestand in de fransche en duitsche koloniën voor oogen, zou het hoogst onvoorzichtig wezen om zich tot de kleine spaarders te wenden. De koloniale ondernemingen staan op nog te weinig vasten grondslag en zijn gemeenlijk, nog te weinig bestudeerd om iets anders dan de groote kapitalen tot zich te trekken, die zonder schade voor de koloniale zaak een verliesje kunnen velen. Teleurstellingen ten deze van de kleine spaarders zouden aanleiding geven tot klachten, welke aan de zaak afbreuk zouden doen.

De beste propaganda, die voorzichtige en verlichte kolonialen kunnen maken, bestaat in een aandachtige studie van de zaken, die zich voordoen, te trachten slechts goede zaken te maken en daarmeê zooveel geld te verdienen als mogelijk is, en in het land het, alsdan gerechtvaardigd, denkbeeld te verspreiden, dat de koloniale zaken vruchtdragend zijn, zoodat zelfs eerlang het kleine kapitaal het kan wagen om daaraan deel te nemen."

En intusschen late men de drainage ten behoeve van gewetenlooze vreemde speculanten en een heirleger van effecten-commissionairtjes en pseudo-bankiertjes kalm op haar beloop? vragen we ons af met de slotopmerking, dat het denkbeeld van den heer. S. onzes inziens voor nederlandsche toestanden, zoowel hier als in de koloniën, een nadere overweging alleszins verdient.

## Week-Overzicht.

In den loop der verslagweek werd het wetsontwerp betreffende de oprichting van een nieuw landbouwdepartement aan de orde gesteld.

Donderdag voerde de heer van Kol daarover het woord, daags d. a. v. traden de heeren Pijnacker Hordijk, Fock en Cremer als pro-redenaars in het strijdperk terwijl gisteren de minister van koloniën aan het woord zou komen.

Voor ditmaal moeten wij ons bepalen tot het verhandelde in de zittingen van Donderdag en Vrijdag ll., hetgeen ons de overtuiging bijbracht dat het pleit voor het nieuwe landbouwdepartement reeds was gewonnen. Waar vier indische specialiteiten, allen behoorende tot de politieke minderheid in het vertegenwoordigend lichaam over het onderwerp het woord voerden, en drie hunner zich voor het ontwerp verklaarden daar moest dunkt ons, gegeven de volgzaamheid der Kamermeerderheid wel geringe twijfel bestaan aan de mogelijkheid van een échec.

Onverklaarbaar is dan ook o. i. de uitlating van den Kamer-overzicht-schrijver van *de Nieuwe Courant*, waar deze in het ochtendnummer van zijn blad van den 4den dezer schrijft:

„Deze beraadslaging bij brokjes wordt a. s. Woensdag voortgezet; de kansen van aanneming van dit zeer twijfelachtige wetsontwerp kunnen er niet anders dan wèl bij varen".

## FEUILLETON.

### DWAZE VOORKEUR

DOOR VEHA.

't Is een schoone Zondagmorgen en 't uitgestrekte Koningsplein ligt daar rustig en verlaten, als uitrustend van de vermoeienissen der week met iets feestelijks over zich, als ware 't blijde eindelijk eens verlost te zijn van 't voortdurend getrappel van menschen en paardenvoeten, van hoorn en trompetgeschal en van 't geknetter der losse patronen dat somwijlen ter opluistering van 't militaire schouwspel hier de lucht vervult. De eerste zonnestralen hebben de ochtendnevelen verjaagd, maar gelijk de schoone slaapster bij 't ontwaken een vochtige glans in de oogen schittert, zoo zien wij daar nu als met diamanten bezaaid de uitgebreide vlakte voor ons liggen, elke halm, elk grasprietje zich toonend met een traan van den scheidenden nacht, tranen ras weggevaagd door den lachenden morgen.

In de lommerijke alleeën, die de vlakte omzoomen, ziet men talrijke wandelaars zich bewegen, de heeren in gewone dagelijksche kleeding, de dames, voorzooverre de gehuwden betreft, in sarong en kabaja, de jonge meisjes in lichte morgentoiletjes, allen genietend van de koele frissche morgenlucht, helaas slechts zoo kort van duur en weldra plaats makend voor een verzengende, drukkende hitte, die dan allen de luchtige van alle zijden open woonhuizen weder doet opzoeken.

Op de ruime erven rondom de heerlijke verblijven van de zoogenaamde aristocratie van Batavia is 't intusschen ook levendig geworden. Hier verzorgt de vrouw des huizes haar bloemen, haar palmen, orchideeën en crotons, terwijl ginds de heer des huizes kalm staat toe te kijken, hoe de staljongen zijn rijpaard in den grond bederft, door het aan de longe allerlei kunststukjes te laten uitvoeren. Verderop weder vermaakt zich een aantal kinderen door tegen 't strenge verbod van papa en mama een aanslag te wagen op een paar manggaboomen, welker onrijpe vruchten hun begeerlijkheid hebben opgewekt — de jeugd blijft zich overal gelijk.

„Ha! ha! ha!" Een vroolijke meisjeslach, waarin onmiddellijk een geheel koor instemt, doet ons onze wandeling staken, om te trachten de reden voor deze plotselinge uitbarsting van vroolijkheid te ontdekken.

Aan den zoom van een grasveld langs den weg voor eene der woningen gelegen staat een groepje dames en heeren, die zich blijkbaar kostelijk vermaken, terwijl in 't midden van 't veld een in 't wit gekleede jonge man achterover op den grond ligt, 't einde van een tennisnet, dat hij even tevoren zeker te sterk gespannen had en dat daardoor losgerukt was, daarbij in de hand houdend.

In een ommezien is de gevallene weder op de been en zich tot de andere heeren van 't gezelschap richtend, roept hij dezen op eenigszins geërgerden toon toe:

„Als jelui uitgelachen hebt, kunnen jullie me misschien wel helpen 't net weêr op te zetten."

Onmiddellijk schieten een paar jongelui bereidvaardig toe, om 't andere eind van 't net weder op zijn plaats terug te brengen en stevig te verankeren, terwijl uit de groep der overblijvenden een jonge dame op den spreker toetreedt en, hem quasi helpend, vraagt:

„Je bent toch niet boos?"

„Boos? Aangenaam is anders dan uitgelachen te worden, wanneer men zijn best doet en zich uitslooft voor de anderen."

„Nu ja, maar 't was toch zoo grappig. Als 't een ander overkomen was, had je ook zeker meegelachen.

„Best mogelijk", spreekt de jonge man met een hevigen ruk aan de scheerlijn, die hij nu uit gaat zetten.

„Hallo!" roept men hem van de overzijde toe. „Moet 't net weer omver?" Gelukkig doorstaat dit echter den vernieuwden aanslag en:

„Wat heb je toch van daag?" vraagt de spreekster van zoo even weder op slechts voor hem hoorbaren toon." Een booze bui?"

„Is je aan mijn stemming werkelijk zooveel gelegen?" luidt de wedervraag — ironisch, een weinig gerekt.

„Nu natuurlijk. Mij interesseert alles, wat mijn vrienden betreft."

„Vrienden," spreekt de jonge man, schamper lachend voor zich uit, den nadruk op den meervoudsvorm leggend, en vraagt dan haastig, als krijgt hij plotseling een inval. „Jeanne, wil je 't werkelijk goed maken, dat je zooeven 't sein gegeven hebt voor de anderen om mij uit te lachen?"

„Als wat je van mijn verlangt, in mijn bereik ligt."

„O ja, geef mij die roos, die je in 't haar gestoken hebt."

De toegesprokene bloost even, doch met een lach haar verlegenheid bedwingend, spreekt zij dan:

„Quelle idée. Wat wou je met die roos beginnen? Wit past toch niet op wit," hierbij op zijn kleeding wijzend, om daarop op veranderden toon voort te gaan. „Maar alles is nu klaar, wij kunnen met 't spel beginnen, de anderen wachten al. Kom mede."

En, blijde aan 't gesprek aldus een einde te kunnen maken, verwijdert zij zich haastig in de richting van 't gezelschap, nageoogd door den jongen man, die quasi nog 't een en ander aan den stand van 't net verbetert, om dan langzaam eveneens zich bij 't gezelschap te voegen.

't Is een vroolijk levenslustig troepje, dat wij hier voor de woning van den koopman De Jonghe vereenigd vinden; de Jonghe nam als een der voornaamste handelaren een eerste plaats in de Bataviaasche wereld in en was om zijn gastvrijheid bekend en bemind, van welke gastvrijheid ruimschoots gebruik werd gemaakt en zulks te meer door de aanwezigheid van een tweetal dochters, die met de ouders om strijd trachtten het den gasten zoo aangenaam mogelijk te maken.

Een der beide dochters des huizes kennen wij reeds — 't is de jonge dame, die wij zoo even met Jeanne hoorden aanspreken, een prachtige levendige verschijning, met gitzwart haar, donkere oogen, een fijn gesneden profiel, een keurige taille. — Kortom eene schoonheid, die zich echter harer aantrekkelijkheden zeer wel bewust is — maar welke schoone vrouw is dat niet?

Haar oudere zuster is in alle opzichten geheel van haar verschillend. 't Is gindsche blondine, niet mooi maar met een vriendelijk gezichtje, doch bespeuren wij een ietwat lijdenden, droefgeestigen trek op haar gelaat, welke wel haar grond mag vinden in een gebrek, dat ons nu opvalt, als zij van haar stoeltje opstaat om den jongen man aan te spreken, die even tevoren door zijn val den lachlust van 't gezelschap opgewekt heeft. Hinkend als alle manken op den onwillig voor zich uitstarenden gast toetredend, hooren wij haar de vraag harer zuster herhalen.

Wordt vervolgd.)

Ware het, dat die kansen gevaar liepen dan zou de regeering toch waarlijk niet tot eene behandeling overgaan, welke aan bestaande en eventueele tegenstanders volop de gelegenheid bood, om uit het verhandelde stof tot nieuwe argumenten te putten.

Wij zijn 't, ten deze ten volle eens met de *Standaard* waar deze, naar aanleiding van hetgeen de heeren Cremer, Fock en Pijnacker Hordijk in het midden brachten, het volgende opmerkte:

»Ons dunkt dat het oordeel van deze drie in indische zaken zeker niet minder bevoegde mannen dan de heer van Kol... wel gewicht in de schaal mag leggen, zoodat de minister van koloniën.. een gemakkelijke taak zal hebben bij de verdediging van dit, alleen door den heer van Kol aangevallen wetsontwerp.«

Aangevallen ja, en hoe? Wij laten hier de *Nieuwe Rotterdamsche* aan het woord, voor wie, gegeven haar standpunt in deze quaestie, de bestrijding van het ontwerp door den heer van Kol, ook koren op den molen moest zijn:

»Jammer, dat gister de heer Van Kol zijn zaakrijken aanval heeft gemeend te moeten opsieren met eenige minder heusche opmerkingen aan het adres van den man, die als het aanstaand hoofd van dat departement is aangewezen. Daarmede heeft hij zijn pleidooi zeker verzwakt, en de debatten worden er door afgeleid naar een punt, dat met het eigenlijk onderwerp slechts in zeer ver verwijderd verband staat.«

Een zaakrijke aanval? Is die definitie juist? En is hetgeen de drie vorengenoemde proredenaars tegen den aanval en vóór het ontwerp in het midden brachten, werkelijk van dien aard geweest, dat daarin aanleiding kan worden gevonden om met het rotterdamsch orgaan tot de volgende conclusie te komen:

»Hetgeen zij zaakrijk in het midden brachten kwam ons overigens niet zeer overtuigend voor. In hoofdzaak worden zij bij hunne beschouwingen geleid door goed vertrouwen. Goed vertrouwen op de juiste inzichten van het Indisch Gouvernement, van hetwelk het voorstel afkomstig is; goed vertrouwen op de medewerking, die door de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur zal worden verleend; goed vertrouwen ook in de practische kennis van de mannen, die de leiding van het departement op zich zullen nemen. Voor degenen, die, op grond van kennis van de Indische toestanden en verhoudingen, daar anders over denken, heeft dit betoog natuurlijk weinig waarde.«

Gaan wij nu eens na wat er zoo al gesproken is. De heer van Kol is warm voorstander van de verbetering der landbouw- en economische toestanden van de inlandsche bevolking doch ernstig tegenstander van de inrichting van een zelfstandig landbouwdepartement in Nederlandsch Indië.

Waarom?

Men is nog te zeer ten achter in de kennis der landbouwtoestanden. 's Lands Plantentuin, de kern van het nieuw op te richten departement, heeft zich niet genoeg aan de cultures laten gelegen zijn. Die instelling moet nu in die richting een gewichtige rol vervullen bij de wetenschappelijke onderzoekingen. Daartoe kan een afzonderlijke afdeeling bij een bestaand departement volstaan. De weigering om mededeeling te doen van ingekomen adviezen, maakt dat men zich tot gissingen moet bepalen, omdat men voor een geheel nieuwe zaak staat. Een rationeele indeeling ontbreekt, door welke indeeling de belangen van den landbouw beter zullen worden behartigd dan door het knutselwerk bij het scheppen van een nieuw departement. Alle landbouwaangelegenheden moeten samengebracht worden, maar juist dit zal niet gebeuren, de meest vitale belangen van den inlandschen landbouw zullen bij binnenlandsch bestuur blijven. Diep ingrijpende hervormingen (landbouwcrediet enz.) zullen moeten voorafgaan voordat men met vrucht zal kunnen werken aan de oprichting van een nieuw landbouwdepartement, een gewezen houtvester zegt dat ook. Professor G. J. Mulder zegt dat het te creëeren departement te theoretisch zal zijn. Botsingen zullen ontstaan tusschen verschillende departementen. De zaak kost geld. Men beweert dat professor Treub heerschzuchtig is, een eigenschap doodend voor elk initiatief, dat bij hem het wetenschappelijk element meer domineert dan practische behandeling van zaken, dat hij meer gelet heeft op reclame tegenover het buitenland dan op de practische landbouwbelangen van den inlander. De europeesche landbouw alleen zal baat vinden bij het, in 't leven te roepen dure departement. De toestanden zijn nog niet rijp voor zulk een zelfstandig bestuurslichaam. Wat noodig is, is vermindering van lasten, betere verzekering van het grondbezit, verbetering van de cultures, geldelijke steun tot bevordering van landbouw, veeteelt en visscherijen. Inmiddels zal men het departement rationeel kunnen organiseeren. Dan zal men althans iets gedaan hebben voor de verbetering van den indischen landbouw.

Aan hetgeen de heer Pijnacker Hordijk opmerkte, ontleenen wij dat deze juist met het oog op de voordeelen, die de europeesche landbouw uit de voorlichting van 's Lands Plantentuin trok, met alle recht meent te mogen verwachten, dat hare voorlichting ook aan den inlandschen landbouw zal ten goede komen, ten opzichte waarvan het tot dusver aan een stelselmatige, oordeelkundige verbetering ontbrak. Professor Treub heeft zich in de laatste jaren gestadig laten gelegen liggen aan de cultuur-aangelegenheden van den inlander, zoodat verwacht kan worden dat wanneer hem de middelen worden verstrekt, om daaraan door 's Lands Plantentuin volle aandacht te doen wijden, zulks zal geschieden. Deskundige *leiding* kan slechts uitgaan van een zelfstandig departement en niet van een afdeeling, zooals door den heer van Kol wordt voorgestaan, niettegenstaande deze toch ook zoodanige leiding noodig oordeelt. Van zulk een leiding kan ook, onder zekere voorwaarden, de zachte dwang uitgaan, die, door ondeskundigen van het binnenlandsch bestuur toegepast, zoo dikwerf den inlandschen landbouw hebben geschaad.

Ook de heer Fock verklaarde van het nieuwe departement de zoo noodige bekwame deskundige leiding te verwachten. Hoe was 't daarmee tot nu gesteld? De bevolking kon en mocht niet aan eigen inzicht worden overgelaten, en de instructiën aan de regenten en ambtenaren van het binnenlandsch bestuur waren daarop gericht. Maar de voorschriften mogen niet enkel op papier bestaan; zij zijn bestemd om nageleefd en op behoorlijke wijze toegepast te worden. En van waar komt die onvolledige toepassing? Uit de omstandigheid dat de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur geen landbouwdeskundigen zijn. Daarom behoeven zij de voorlichting en leiding van een zelfstandig orgaan, dat de noodige aanwijzingen en instructien geeft. Daarom is spr. een warm voorstander van een zelfstandig landbouwdepartement. Daarentegen wil de heer van Kol een afzonderlijke afdeeling bij B. B. Daarmede echter zou men het doel niet bereiken. Tot dusver had men allerlei tegenstrijdige instructiën, die elkander kruisten en waarin het hoofd van B. B. geen harmonie kon brengen. Dat vermag alleen een zelfstandig orgaan, terwijl een technische afdeeling slechts tot noodeloozen administratieven omslag zou leiden.

En waar de heer van Kol zich in zijn zaakrijk betoog op autoriteiten op dit gebied als b.v. een gewezen houtvester beriep, zagen we den heer Fock daartegenover het oordeel van Mr. N. P. van den Berg stellen, die zich in alle opzichten gunstig over het ontwerp uitliet.

Uit het betoog van den heer Cremer stippen we aan de hand van het Kamerverslag van de *Nieuwe Rott.* het volgende aan: »Hij kan zich niet voorstellen dat een goede behartiging der landbouwbelangen zonder wetenschappelijke leiding zou kunnen geschieden. Hij ziet dan ook in het nieuwe departement de logische ontwikkeling van het stelsel dat wij in de laatste jaren hebben nagestreefd, en een middel om den geest van routine te doen verdwijnen uit het ambtenaarskorps. Wij moeten niet beginnen met allerlei onderdeelen te regelen, zooals b.v. het landbouwcrediet. Wij moeten beginnen met de deskundige leiding in het leven te roepen en deze zal er stuur in brengen. De quaestie der kosten behoeft ons niet terug te houden; trouwens, wij zullen naar evenredigheid de inkomsten van het Indisch budget zien stijgen. Daarvan hebben wij menig voorbeeld gezien; het blijkt o. a. uit de jongste verslagen van de stoomtrammaatschappijen op Java, die alle in optimistischen toon gesteld zijn omtrent het vervoer van producten.

Men zal uit het vorenstaande, waarbij wij, gegeven onze reeds te voren geuite instemming met den, door de regeering voorgestelden maatregel, ter wille van de onpartijdigheid ietwat langer verwijlden bij de argumenten van den heer van Kol dan misschien noodig was, wel hebben afgeleid, dat 't bij deze vier sprekers vaststond, dat er iets moest worden gedaan in de, door de regeering in het ontwerp aangegeven richting. De strijd bepaalde zich dus eigenlijk tot die ééne vraag: Moet, wat men wenscht belichaamd worden in een, aan een bestaand departement toe te voegen afdeeling of in een zelfstandig departement?

De zaakrijkheid bij de beantwoording van deze ééne vraag laat, dunkt ons, in het betoog van den heer van Kol wel wat te wenschen over.

Aan het verslag van het onderzoek in de afdeelingen der Tweede Kamer van het wetsontwerp tot bekrachtiging der overeenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij ontleenen wij, dat daarbij de vraag gesteld werd of het niet beter ware het zoogenaamde consignatiestelsel op te heffen en den verkoop der gouvernementsproducten voortaan geheel in Indië te doen plaats vinden. Zoo er goede redenen zijn om deze vraag in ontkennenden zin te beantwoorden en vast te houden aan het stelsel om de producten grootendeels hier te lande te verkoopen, kan deze andere gewichtige quaestie worden opgeworpen, of de bemoeiingen met het vervoer der producten uit Indië en de verkoop hier te lande, niet voordeeliger rechtstreeks vanwege de Regeering, zooveel noodig bijgestaan door met den handel bekende deskundigen, zouden kunnen worden verricht. Ontmoet ook dit denkbeeld bezwaar, dan kan in de derde plaats worden gevraagd, waarom juist de *Ned. Handelmaatschappij* als commissionair moet worden aangesteld en niet de aanwijzing van een commissionnair zal geschieden na vrije concurrentie van de vereenigingen of personen, die daartoe de noodige soliditeit of geschiktheid bezitten en op gunstige voorwaarden zich met de taak willen belasten.

We zijn benieuwd het antwoord van de Regeering op dezen aanval op de oude, beproefde bondgenoote te vernemen, die zich intusschen tevreden kan stellen met de wetenschap, dat er ook nog andere leden waren, die de zaak maar liever wilden laten zooals 't was en zij nu door de regeering werd voorgesteld.

»De den achttienden Mei versterkte kampong Tampeng, in de Gajoelanden, is na vijf uur vechten genomen. Gewond werden 3 luitenants, dertig minderen en 5 dwangarbeiders. De vijand liet 176 dooden, waaronder hoofden. Luitenant J. H. Harbord is overleden. De tocht naar de Alaslanden wacht op aankomst van eenige hoofden."

Aldus een bericht in het *Alg. Hbl.* van den 4en dezer. Blijkbaar heeft men hier te doen met een onjuiste oplossing van het telegram-puzzle, waarvoor de redactiën zich somwijlen gesteld zien en moet hier gelezen worden dat den 18en Mei jl. de kampong Tampeng is genomen.

Overigens halen we hierbij aan, wat de *Nieuwe Cour.* naar aanleiding van vorenstaand bericht opmerkt:

»Bovenstaand telegram vermeldende, meenen wij hieraan te moeten toevoegen onze meening (welke ook is die van het *N. v. d. D.*), dat dit een vertraagd bericht moet zijn. Het telegram in ons Avondblad van 31 Mei j.l. maakte melding van het resultaat der bestorming van de kampong Penossan in de Alaslanden, terwijl het telegram van het *Hbl.* den tocht naar de Alaslanden nog als een aanstaande gebeurtenis voorstelt."

Och! och! Wat hebben de financieele rubriek-redacteurs van onze groote bladen zich in de vingers gesneden met al dat geschrijf over den strijd tusschen »Shell« en »Standard Oil«, waarover de indische petroleum-mannen zich maar niet ongerust behoefden te maken, omdat die tot Engeland beperkt bleef, en waarvan, indien een correspondent van het *Handelsbl.* goed is ingelicht, in het geheel geen sprake is en kon zijn, omdat het bedrijf van de »Shell«, o. a. met de »Koninklijke« en »Moeara Enim« gelieerd, van geheel anderen aard is dan dat der »Standard Oil«, als hoofdzakelijk zich op transportgebied bewegend.

## HOLLOWAY-PILLEN.

Behalve deze, als universeel-middel aanbevolen en meermalen met succes gebruikte, pillen — wellicht door autosuggestie —, werd het woord ook in moreelen zin gebezigd. Zoo herinner ik mij zeer goed, het boekje, getiteld: *Holloway. Pillen voor een jong officier*, een boekje dat behartigingswaardige raadgevingen en wenken voor den pas aangestelden 2en luitenant bevatte. Heden ten dage is het vraagstuk: Hoe den armen Javaan te helpen, aan de orde, terwijl in Nederland, ja in alle landen van Europa, de sociale vraagstukken aanhoudend besproken en beschreven worden. Bij allen vooruitgang op maatschappelijk gebied, blijft een ziekte-proces voortwoekeren, een barbaarsch overblijfsel uit vroegere tijden van despotisme, volks-uitzuiging en rassenhaat, n.l.: *de belastingen!* Belastingen onder velerlei vormen en benamingen, allen even hinderlijk voor het vrije verkeer en voor de ontwikkeling en verbetering van handels-, landbouw- en industrieele ondernemingen, alle even hatelijk en aanleiding gevende tot inquisitie-achtige onderzoekingen en vexatiën, tot leugenachtige verklaringen, tot ontduiken van wetten en bepalingen, tot overtredingen, misdrijven en bevolking van gevangenissen, ja tot alles wat onaangenaam, ruw en vijandig is. Vergis ik mij niet, dan was reeds onze leeraar en leidsman *Jezus de Nazarener* tegen »tollenaars en schriftgeleerden", tegen afpersingen en gewetensdwang. In stede van beter, schijnt in alle landen de belasting-kanker te verergeren. De Regeeringen hebben steeds meer geld noodig. Het getal ambtenaren wordt aanhoudend grooter. Er worden hoe langer hoe meer wetten gesmeed; het aantal overtreders vermeerdert in gelijke mate.

Hoe heerlijk zou het zijn, indien in alle landen de leuze werd toegepast: *Vrijhandel!* Vrij verkeer over alle grenzen, vrije productie (*), vrije beschikking over het verdiende geld. Geen belastingen! Het korps ambtenaren zou dan grootendeels kunnen verdwijnen. — Terwijl in Frankrijk, in het midden der 19e eeuw, onder de boeren- en arbeidersstanden in de provinciën de grootste ellende heerschte, door de hooge belastingen en afpersingen van velerlei aard, was er een klein, onafhankelijk Prinsdom: »La Dombe", eigendom van *la grande Mademoiselle*, dochter van Gaston van Orléans, waar welvaren en weelde algemeen waren, omdat er geen belastingen geheven werden. De inwoners waren allen goed gevoed en gekleed; er bestond geen armoede. Eerst in 1782 werd het Prinsdom ingelijfd bij Frankrijk en uitgezogen als de andere provinciën. — Zouden er Holloway-pillen bestaan tegen het verouderde systeem van belastingen?

Een Maleische zedeleer-stelling luidt: De Godheid, die de aarde schiep, blijft daarvan de eigenaar; de mensch bearbeidt en verbetert den grond; de menschen vereenigen zich tot een gemeente. De gemeente is de natuurlijke samenvoeging van gezinnen tot bevordering van welvaart en kracht. De ontgonnen woeste gronden worden door de gemeente in bezit genomen; zij is, als het ware, de pachter der Godheid. De bewoners der gemeente zijn de vruchtgebruikers van den grond. — Is dit niet een schoon idée? De gemeenten beschouwen zich — daartoe door de Godheid geïnspireerd —, als tijdelijke bezitters van alle gronden. Zij geven die in erfpacht of huur aan de inwoners. Deze planten en bouwen er op wat zij willen en trekken daarvan de voordeelen. De betaalde pachtsommen en huren zijn voldoende om hun gemeente rijk te maken en in staat te stellen, om alles wat nuttig, noodig, heilzaam en aangenaam is, te bekostigen. Bovendien kunnen de gemeenten een gedeelte van hun inkomen — b.v. een vierde — aan de Staats-Regeering afstaan. Belastingen van personen, inkomen en bedrijven vervallen dan geheel, terwijl die van invoer slechts geheven worden van giftige of schadelijke producten en gevaarlijke voorwerpen. Nijdige grenswachters en brutale smokkelaars zullen dan insgelijks verdwijnen. Verbroedering van alle volken zou, door minder belemmering aan de grenzen, zeker veel bevorderd worden.

Ten einde echter de Holloway-pillen naar behooren te doen werken zou een Internationaal Comité van algemeen welzijn onmisbaar zijn. Misschien is het denkbeeld waardig om ter overweging te worden gegeven aan het Hof van Arbitrage.

ATHOS.

Z., 7 Juni 1904.

(*) Niet van opium, sterke dranken, spiritus en andere schadelijke zaken.

## Oost-Indische berichten.

**De colonne van Daalen.** Volgens berichten uit Kwala Simpang schijnt de overste van Daalen Gajoe Loeös niet los te laten alvorens er alle verzet is gebroken.

Er stond nog een flink versterkte kampong op het programma, die aan de beurt was om aangevallen te worden. Volgens een telegram uit Batavia aan het *Hbl.* is de op 18 Mei jl. versterkte kampong Tampeng in de Gajoelanden na een gevecht van vijf uur genomen. Met betrekking tot dit bericht wordt verwezen naar het weekoverzicht.

Gewond werden drie luitenants, dertig minderen en vijf dwangarbeiders. De vijand liet honderd zes en zeventig dooden, waaronder hoofden.

Luitenant J. H. Harbord is overleden.

**Atjeh.** Toekoe Moehamat van Tawah Aboe (XXIII Moekims) kwam met 30 volgelingen zich aanmelden.

**Bandjermasin.** Vroeger werd reeds medegedeeld dat 60 militairen naar Kasintoe zouden vertrekken. Wij lezen nu in het *Soer. Hbl.* dat het vertrek telkens werd uitgesteld omdat er geen tambangans te krijgen zijn. De eigenaars van deze vaartuigen hebben het beter geoordeeld uit de buurt van Bandjermasin te blijven, uit vrees van door het gouvernement geprest te worden om naar de streek van verzet te vertrekken. De militairen zullen nu door den hekwieler Negara zoo ver mogelijk, wellicht tot de plaats van bestemming gebracht worden.

Van de verrichtingen in den Boven-Doesoen hoort men weinig; er wordt niet meer geschoten door de Dajaks en onze troepen hebben zonder bemoeilijkt te zijn in de eerste helft van April over Toembang Sireen het zoozeer begeerde Belawan bereikt.

Het civiel bestuur had er nu eenmaal op gezet om Belawan te bezichtigen. Twee jaar geleden werd reeds opgemerkt dat die groote stad, dat gewichtige punt, waar de pegoestian zich zou hebben opgeschoten, bij nader inzien zou blijken te zijn één groot dajaksch huis en nog wel verlaten: en dit is uitgekomen. Toen is het groote voordeel van dezen tocht daarin gelegen dat er kennis van die streken door verworven is. Dat de Dajaks niet gevuurd en dus niemand doodgeschoten hebben (want in den regel schieten ze raak) is wellicht te wijten aan hun vertrek naar de Boven-Kahajan.

Een andere zaak van belang is dat de nieuw opgetreden assistent-resident te Moeara Teweh niet met zich spelen laat, zooals zijn voorganger en de afsluiting der Barito door middel van een concentenstelsel niet alleen op papier maar inderdaad wil. Of dat nu van eenig nut zal wezen in een land dat doorsneden is van onbekende paden en rivieren, is de vraag.

**De Koninklijke naar de Gajoelanden.** Naar de *Deli Ct.* verneemt gaat er binnenkort een gezelschap onder leiding van de heeren Dr. Hirschi en Dr. Rueff, beiden geologen, naar de Gajoelanden, ten einde daar opnemingen voor boringen te verrichten.

**De Opstand in Centraal-Borneo.** Door het marine-etablissement te Soerabaja zijn twee stukken snelvuurgeschut van 3.7 cM. met munitie naar Bandjermasin verscheept om daar aan het civiel bestuur te worden afgestaan. De Sumbawa, thans te Soerabaja, heeft orders gekregen om naar Bandjermasin te vertrekken en de Flores af te lossen die te Soerabaja komt dokken, waarna deze bodem zoo spoedig mogelijk zal terugkeeren.

**Een Marine-Kazerne in Pasoeroean.** Naar wij vernemen is een officier van gezondheid der marine naar het pasoeroeansche gezonden, om daar een geschikt en malaria-vrij terrein te zoeken voor de oprichting van een kazerne voor de marine.

**Een bierfabriek te Batavia.** Volgens het *Bat. Nbl.* bestaat er eenige kans dat te Batavia een bierfabriek zal verrijzen. Een industrieel aldaar heeft het verzoek reeds gedaan om vergunning voor de oprichting van een bier- en ijsfabriek nabij Petodjo aan de Krekotrivier.

Van bestuurswege wordt eerst een onderzoek ingesteld naar de bezwaren, die de bewoners tegen de oprichting zouden kunnen hebben.

**Zoölogische verzameling.** Aan 's lands plantentuin te Buitenzorg is sedert kort verbonden en voor het publiek opengesteld een zoölogische verzameling, welke de aandacht verdient van allen die in het dierenleven van dezen archipel belangstellen.

Vooral onze gevederde vrienden, de vogels, zijn hier ruim vertegenwoordigd. Opgesteld in staande glazen kasten zijn ze alle goed zichtbaar, terwijl hun namen, de wetenschappelijke en, voor zoover bekend ook de inlandsche namen, van elke soort zijn aangegeven, naast een landkaartje waarop door aanbrenging van kleur de verspreiding aanschouwelijk is voorgesteld.

Verder meldt het *Bat. Nbl.* dat de tentoongestelde preparaten van de vijanden van het suikerriet, de koffie, de thee, de cacao, maïs, indigo, en van vruchtboomen en houtsoorten hoogst belangrijk zijn. Aan deze afdeeling van de verzameling is zeel zorg besteed. Ook de *holothuriën*, de *tripang*, over welk onderwerp eerstdaags een studie van dr. Koningsberger in de serie *Mededeelingen uit 's Lands Plantentuin* zal verschijnen, zijn hier goed vertegenwoordigd.

**Oplichting.** Het *Soer. Hbl.* meldt dat bij nader onderzoek der beleende preciosa gebleken is dat de Soerabajasche Hulpbank is opgelicht niet voor circa f 30.000, zooals men aanvankelijk dacht, maar voor circa f 42.000.

**Boeren van Lembang.** In het midden dezer maand zullen Uijs en een der heeren Hefer door den heer A. N. Binkhuizen in de Christelijke Landbouw Kolonie »Gambang-Kedoe", in de afdeeling Temangoeng (Kedoe), worden opgenomen. Door tusschenkomst van het te Bandoeng gevormde comité, dat zich in hun belang constitueerde, is het gelukt, van den heer Binkhuizen, die zich zeer voor hen interesseert, gedaan te krijgen, dat zij van voren af aan bij hem beginnen, waarvoor hij hun den grond der kolonie voorloopig in bruikleen afstaat.

**Bandoeng.** De Preanger-Wedloopsocieteit heeft na lange beraadslaging, de wenschelijkheid erkend tot oprichting eener hoofdvereeniging met vaststelling van een uniform wedrenreglement.

Tot afgevaardigden voor de vergadering met het permanent comité voor de remonte, werden benoemd de heeren Mulder en Baron Taets van Amerongen, die gemachtigd werden al wat wenschelijk is te doen om dat doel te bereiken met zooveel mogelijk behoud der zelfstandigheid van de wedloopsocieteit.

**Cultures.** Aan de *Locomotief* wordt, naar aanleiding eener correspondentie uit Loemadjang, het bericht ontleend dat het jaar 1904 in alle opzichten een gunstig jaar belooft te worden voor de cultures, uitgezonderd voor de koffie. Hoewel de oost-moesson voor de deur staat, barst er zoo nu en dan een malsch buitje los, wat vooral voor de tabak prachtig is. 1903 met zijn mooie prijzen heeft menige tabaksonderneming een aardige winst bezorgd en zoo ook dit jaar de prijzen loonend blijven, hebben een paar ondernemers het plan gemaakt om een uitstapje naar het moederland te maken.

De suikerfabrieken in Probolinggo en Kraksaän zijn bijna alle aan het malen. Voor de fabrieken in Loemadjang is dit echter eerst vastgesteld op medio Juni in verband met de nog te verwachten regens. Loemadjang toch staat bekend door zijn grooten regenval.

**Voor de Vischzouterijen.** Door de bevolking van de desa's Moro, Mergolindoek en Pasoeroegan in de afdeeling Demak, aan wien kort geleden een hoeveelheid van 108 picols zout vermengd met 15½ blok asch per kojang werd verstrekt, is daarmede een proef genomen in de aldaar bestaande vischzouterijen.

Deze proef is volgens de algemeene bevinding goed geslaagd, wat aangaat het maken van gerèh. Voor het maken van blenjiek, trasi en pedô is dit gedénutareerd zout echter niet geschikt, daar bij het conserveeren daarmede een gedeelte van de asch in het geconserveerde achterblijft en de kleur daardoor donkerder wordt dan bij het gebruik van onvermengd zout, zoodat men bevreesd is dat het daarmede verkregen product onverkoopbaar zal zijn. Daar de verstrekte hoeveelheid van 108 picols verbruikt is, is op verzoek der bevolking van genoemde desa, door het bestuur het noodige verricht voor de verstrekking van 220 picols zout tegen verminderden prijs en in onvermengden staat, zoo lezen wij in de *Locomotief*.

**Een nieuwigheid op militair gebied.** De *Javabode* deelt mede, dat met een der laatste booten uit Nederland een nieuw snufje op militair gebied is uitgekomen, n.l. een zoogenaamde verlichtingswagen of veldprojecteur. Dit is het allernieuwste wat op dit gebied bestaat; zelfs vele europeesche legers verheugen zich nog niet eens in het bezit van zulk eene verlichtingsmachine. Als nu de B. V. komt, kan men hem behoorlijk in het zonnetje zetten. — Het eigenaardige van het geval is echter dat voorzoover het blad bekend is, het legerbestuur het interessante voorwerp niet heeft aangevraagd, schrijft het *Soer. Hbl.*

**Cursus voor inlandsche teekenonderwijzers.** Onlangs was men in de gelegenheid de teekeningen te bezichtigen van de leerlingen van genoemden cursus, in het gebouw der Wilhelmina school. Deze cursus is een stichting van den heer C. den Hamer, inspecteur van het inlandsch onderwijs en staat onder leiding van den heer J. Z. van Dijck, leeraar aan de Wilhelmina school. Het doel van dezen cursus is, inlandsche jongelieden voor teekenonderwijzer op te leiden, teneinde hen later in de gelegenheid te stellen onderwijzer te worden aan de kweekscholen en hoofdenscholen in het binnenland.

De inlander, zoo zei de heer van Dijck, houdt zich te veel vast aan de traditie, hij kent niet anders dan de vormen van zijn voorouders, die ze weer van de oude Brahmanen hebben overgenomen. Zelf vormen, scheppen naar de natuur, kan de inlander niet en dwingt men hem daartoe, dan komt er van zijn werk niets terecht, Daarom moet hij onder bekwaam toezicht in die richting worden geleid; en dat stelt de heer van Dijck zich met dezen cursus ten doel.

Elke kweekschool of hoofden-school mag een leerling naar dezen cursus zenden, zoodat ook thans weer vijf leerlingen aan het onderwijs deelnemen, dezen zijn: Djajadiredja uit Bandoeng; Atnodjo en Soemoh Redjo, uit Midden-Java; J. W. Kindanjan, uit de Minahassa, en E. P. Pattipeilohy uit Ambon. De cursus duurt twee jaar.

Tien maanden zijn deze leerlingen aan het werk; de resultaten van hun arbeid waren gisteren in de Wilhelmina school te zien. Wanneer men de verschillende ten toongestelde werkstukken aanschouwt, dan staat men niet alleen versteld van het groot aantal teekeningen, die de leerlingen in den afgeloopen tijd hebben vervaardigd, maar ook van de buitenhewone vorderingen, welke zij in dien korten tijd hebben gemaakt.

Er wordt op deze school geteekend naar de natuur en naar het model. Vooral wordt veel aandacht gewijd aan de vorming van eigen initiatief. Wordt b.v. de eene maal een blad naar de natuur geteekend, dan wordt den volgenden keer opgegeven naar dit model een motief te ontwerpen voor een batik-ornament. En zoo hebben wij vele ontwerpen gezien, die zeer de aandacht waard waren, zoo schrijft het *Bat. Nbl.*

**Militaire strafzaken.** Alle militaire strafzaken in de militaire commandementen Palembang, Banka en Riouw voorkomende en tot de kennisneming van den krijgsraad behoorende, zullen voortaan door den krijgsraad te Batavia worden afgedaan.

**Zaak Smith.** Het onderzoek in de zaak Smith te Djokdja duurt voort en is thans een andere phase ingetreden, daar nu blijkt dat Smith een medeplichtige had.

**Emigratie naar Sumatra.** Het *Bat. Nieuwsblad* ontleent aan het *Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N.-Indië*, dat de uitkomst van de in Zuid-Sumatra verrichte verkenningen is, dat een ruw ontwerp is gemaakt voor den aanleg van een spoorweg van Telok Betong naar Benkoelen en Palembang over Moeara Enim en Tebing Tinggie, met een lengte aan hoofdspoor van 922 en aan secundair spoor van 433 kilometer, in 21 jaren gereed te maken. Het ontwerp raamt de kosten enkel van den aanleg op 945 millioen gulden, niet medegerekend dus de gelden voor de dekking der jaarlijksche tekorten die in den eersten tijd van de exploitatie ontstaan zullen. Hier boven komen nog de kosten voor het overbrengen van Javanen naar de Buitenbezittingen.

De Kamer van Koophandel te Batavia heeft een gunstig advies uitgebracht betreffende een loterij, groot 500.000 gulden, gedeeltelijk ten bate van Oost en West, gedeeltelijk van de *Bintang Hindia*.

Tegen beide denkbeelden verzet zich het *Nieuws van den Dag* ten sterkste.

**Mindere welvaart.** Naar *het N. v. d. D. voor N. I.* verneemt zal, zoodra de welvaartcommissie en subcommissie eenige resultaten hebben verkregen en gegevens hebben verzameld omtrent de oorzaken van den voortdurenden achteruitgang van Java's volkswelvaart, de resident van Pekalongan, Steinmetz, voorzitter van de commissie, van zijn ambten worden ontheven, waarna hem zal worden opgedragen te zamen met een hem toe te voegen secretaris, een practisch uitvoerbaar ontwerp samen te stellen, aangevende de middelen welke kunnen worden gebezigd tot stuiting van de verdere »inzinking".

**De Chineezen-quaestie in de Preanger.** De resident heeft nog niet afgezien van zijn voornemen om de bepalingen betreffende het wonen van Chineezen streng toe te passen.

# West-Indische Berichten.

**Suriname.** Met den grooten landbouw ziet het er in de kolonie treurig uit. Dat is het refrein op de verschillende wijzen, die èn van de zijde van het bestuur èn van de zijde van belangstellenden en belanghebbenden aangeheven werden bij dit, voor de kolonie zoo gewichtig onderwerp.

Wel wees de gouverneur in zijne rede ter opening van het nieuwe zittingjaar der Koloniale Staten als op een lichtpunt op de omstandigheid, dat sommige suikerondernemingen met winst hebben gewerkt, terwijl nog eens ten overvloede der surinaamsche suikerindustrie de conventie en hare, voor die industrie te verwachten heilzame gevolgen werden voorgehouden, maar het bestuurshoofd kon met betrekking tot de cacao-cultuur, eens *de* cultuur bij uitnemendheid in de kolonie, slechts opmerken, dat het groote belang, hetwelk die cultuur voor Suriname heeft, het gebiedend noodzakelijk maakt om krachtige pogingen in het werk te stellen, om door wetenschappelijk onderzoek de middelen tot bestrijding der heerschende ziekte te vinden.

Dat men nu eindelijk!! kan beschikken over de noodige wetenschappelijke krachten voor dat onderzoek zoowel als voor het nemen van proeven met betrekking op de cultuur van andere stapelproducten, geeft zeker aanleiding tot dankbaarheid, maar zal de groote landbouw, zoonals die zich in Suriname geleidelijk met beperkte middelen had ontwikkeld, daarmeê gebaat zijn? Wij vreezen met groote vreeze.

Bij de openbare behandeling der begrooting voor 1905 is door de heeren F. C. Gefken en F. C. Curiel bij de algemeene beraadslagingen betoogd, dat de toestand der cacao-cultuur wel is waar zorgelijk, doch niet hopeloos is, mits krachtige maatregelen worden getroffen om haar door geldelijken bijstand op de been te houden.

Hoe zouden de ondernemingen dan door het gouvernement moeten worden geholpen?

Het, door den heer Curiel in de zitting der Koloniale Staten van den 2en Mei ll. op die vraag gegeven antwoord, luidt als volgt:

„De hulp besta in een crediet-hypotheek op de plantage en in het verstrekken van voorschotten alleen aan de ondernemingen, die dit noodig hebben, niet in een bedrag ineens, maar b. v. tot een maximum van f 100 's weeks, gedurende den tijd, dat men geen product heeft, ten einde het hoogst noodige te doen, zooals de loozing in orde te houden, de cacaoboomen te bevrijden van torren, rupsen en andere schadelijke insecten, het droge hout uit te dragen en te verbranden en het plantsoen te bevrijden van al te hoog wied."

Zoo zullen de plantages met een betrekkelijk gering aantal arbeiders aan den gang kunnen worden gehouden en naar sprekers overtuiging behouden blijven. Aan een, aldus te verstrekken hulp is voor het bestuur groot risico verbonden. Dit gaf de heer Curiel toe, die echter daarop uiteenzette, welk gevaar de kolonie bedreigt, indien de ondernemingen ten onder gaan.

In de Statenzitting van den 11en Juli 1902 toonde de heer C. reeds aan, dat door de immigranten, uitsluitend ten behoeve van den grooten landbouw in de kolonie aangevoerd, aan invoerrecht jaarlijks gemiddeld f 10 per hoofd wordt bijgedragen, wat met een aantal van 23000 immigranten op een totaal van f 230000 neerkomt. Voorts is door de komst dier immigranten de opbrengst van den post passagegelden in de laatste jaren enorm gestegen, het vertier toegenomen, terwijl de handel daarvan voordeel heeft getrokken, en de kolonie in die immigranten na afloop van hun contracttijd nijvere kolonisten heeft gekregen, die der kolonie van veel voordeel zijn.

„Moet, vroeg de heer C. nu, dan dit alles in eens worden afgebroken met te zeggen dat de toestand zoo precair is, dat de kolonie de risico van de voorschotten aan landbouwondernemingen niet loopen mag? Of is het geen risico dat in de laatste jaren tonnen en tonnen worden toegestaan ten behoeve van den kleinen landbouw, waartoe wij allen zoo gaarne medewerken?"

Ongetwijfeld mogen o. i. de diensten, door den grooten landbouw aan de kolonie bewezen, door het bestuur niet worden onderschat. En de argumentatie van de heeren Curiel en Gefken, welke laatste ter genoemde Statenzitting ook op de groote verantwoordelijkheid van het bestuur wees om geen hulp te verleenen aan een zoo moeilijk en langzaam verkregen stapelproduct, was wel in staat om het bestuur tot nadenken te stemmen en aan het onderwerp de noodige aandacht te wijden. Onzerzijds blijve echter de opmerking niet achterwege, dat het risico, verbonden aan de geschiktmaking van terreinen voor den kleinen landbouw, waaraan in de laatste jaren tonnen en tonnen zijn ten koste gelegd, niet hetzelfde is, als dat hetwelk de kolonie zou loopen door het steunen van eene bepaalde cultuur aan welker voortbestaan en wedergeboorte door sommigen in de kolonie, ook belangstellenden in haren grooten landbouw, nu reeds in ernst wordt getwijfeld. Wij verwijzen hier naar het artikel van den heer A. A. ter Laag in het nummer van *Onze West* van den 14en Mei ll., waarin ten opzichte van die cultuur o. a. het volgende wordt opgemerkt:

„Dat men zich niet langer vergenoege met de kleine kans op verbetering van den toestand, waarop de gang van de cacao-cultivaties in het Saramacca-district eenige hoop schijnt te geven. Schijnt, want de verbetering is niet algemeen en de hoeveelheid product is nog maar bedroevend klein. Bovendien, herhaling van slimmere aanvallen behoort tot de zeer gebeurlijke mogelijkheden en elders bekende, hier nog niet geziene vijanden der cacao-cultuur kunnen óók Suriname bereiken, in één woord de noodzakelijkheid van nieuwe cultures spreekt gebiedend, zelfs al zouden krulloten met hun treurigen aanhang als bij tooverslag vandaag of morgen verdwijnen."

De grondjes voor den kleinen landbouw behouden hunne waarde, wijl zij, zoolang de animo onder de daarvoor geschikte elementen in de kolonie groot genoeg blijft om zich als kleine landbouwers te vestigen, hunne rente zullen opbrengen. De grondjes behouden hunne waarde, voorwaardelijk natuurlijk, maar de ondernemingen dan toch ook?

Wat ons in het betoog van den heer Curiel het meeste aantrok, was dan ook de, door hem vooropgestelde kans dat een, door het bestuur te aanvaarden risico, zou leiden tot het behoud der *landbouw-ondernemingen*, een behoud waarvan voor de kolonie zeer veel afhangt.

Suriname heeft reeds een dure les betaald met eene monocultuur, de cultuur van suiker, waartoe het evenals de west-indische eilanden en koloniën van andere natiën zich aangetrokken voelde, door de eertijds daaruit te behalen winsten, om op zekeren dag ruw te worden wakker geschud. Het heeft sedert wederom zoo goed als alles op éene kaart gezet, de cacao-cultuur en dat zelfs zonder dat planters of bestuur de mogelijkheid voor oogen hielden, dat de les van gisteren zich heden zou kunnen herhalen.

Het pleit van den heer C., voor zoover dit betreft den *grooten landbouw* en de door dezen aan de kolonie bewezen en nog te bewijzen diensten, is o. i. gewonnen. Ook wij meenen dat bestuurshulp niet achterwege kan blijven en als het ware de moreele consequentie moet worden geacht van de tekortkoming van bestuurswege, door het zoolang achterwege blijven van de wetenschappelijke voorlichting, toen deze eenmaal aan de planters zoo goed als voorgespiegeld was, eene tekortkoming welke niet kan worden weggemoffeld door verwijzing naar hetgeen, waarin de planters zelven in werkelijkheid te kort geschoten zijn.

Bestuurshulp, zelfs klinkende, achten wij noodig en gewettigd om den, voor de kolonie zoo belangrijken grooten landbouw in het leven te houden onder waarborg van meer deugdzame gronden, (zouden b.v. onderlinge voorschotbanken in Suriname niet alle reden van bestaan hebben gehad?) maar voor bestuurshulp enkel tot instandhouding eener monocultuur kunnen wij niet veel gevoelen.

Voor heden wenschen wij te volstaan met het volgende te ontleenen aan het hiervoren genoemd artikel van den heer A. A. ter Laag:

„Zoowel de regeering als de naastbetrokkenen bij grooten en kleinen landbouw zullen overtuigd zijn, dat het van het grootste belang is hoe eer hoe beter nieuwe uitvoerproducten te scheppen, opdat het gestoorde evenwicht in de handelsbalans worde hersteld, opdat de bijna gestaakte invoer van immigranten zijn gang hervatten kan, opdat Suriname ontkome aan het gevaar van één groot bankroet.

Allerlei plannen voor uitkomst in den nood zijn er geopperd, er wordt gehoopt op vruchtenhandel; op bescheiden schaal is men begonnen aan rubbercultuur, proeven op kleine schaal zijn genomen met katoen en rijst, veel wordt verwacht van de ramehcultuur. De rubbercultuur, voor de toekomst wellicht de meestbelovende, telt, als toekomstmuziek, voor ons vraagstuk niet mede. Er moet dus een keuze gedaan worden, maar ondertusschen verloopt de tijd met het zoeken naar den weg.

In den vruchtenhandel zijn zoovele factoren buiten ons bereik gelegen, afhankelijk als men daarbij is van stoomvaartmaatschappijen en vreemde markten.

Met de katoencultuur schijnen de aanvankelijke proeven in de naburige Engelsche kolonie niet te best geslaagd. Zeer veel hangt daarbij blijkbaar af van geregelde seizoenen, die juist over de geheele West-Indiën vrijwel aan de kook zijn en misschien de grootste bron van de tegenwoordige ellende. Wij weten dat in vroegere jaren de katoen in Suriname met succes verbouwd werd, maar ook dat zij vele vijanden bezit in de insectenwereld, welke in Suriname rijk vertegenwoordigd is.

Van rameh weten wij nog zoo goed als niets. Markten onbekend, eveneens de eischen en behoeften van deze.

Rijst- en pinda (aardnoten) zijn mogelijk producten, die voor de toekomst iets beloven; we beschikken over te weinig gegevens voor de cultuur dier gewassen en alle proeven kosten geld, waaraan uit den aard der zaak juist groot gebrek heerscht.

Vruchtenhandel, katoen- en ramehcultuur schijnen, voor zoover zich thans laat voorzien, in de naaste toekomst uitkomst te kunnen geven.

Reeds weten wij dat er pogingen worden gedaan om in Europa nieuwe markten voor tropische vruchten te creeeren, ook van de zijde der stoomvaartmaatschappijen is de aandacht hierop gevestigd.

Europa, waar de katoenindustrie zwaar gebukt gaat onder gebrek aan grondstof, zoekt naar wegen om de katoenproductie uit te breiden; ook in Nederland vereenigden zich daartoe de belanghebbenden bij die industrie. Moet men nu wachten tot men naar Suriname komt, of den langen weg der schriftelijke informatie opgaan? Of zouden de omstandigheden ook van dien aard zijn, dat de passieve rol, af te wachten de dingen die komen zullen, moet verwisseld worden met een actieve rol van tegemoet gaan?

Zouden in Suriname niet een paar menschen gevonden worden, in staat door persoonlijke behandeling bovenbedoeld wordingsproces aanmerkelijk te bekorten. Zou het niet ernstig overweging verdienen:

1o. een man te zenden naar Jamaïca (denkbeeld afkomstig van den inspecteur van den landbouw Dr. van Hall) het eiland dat zijn opkomst dankte aan den vruchtenhandel op New-York, om zich daar persoonlijk op de hoogte te stellen van alles wat den vruchtenhandel betreft, zoowel cultuur als verpakking en verscheping;

2o. een man te zenden naar Europa om de kapitalisten, die uitbreiding zoeken der katoenproductie inlichtingen te geven over hier, voor hen van belang, van hen inlichtingen te vragen voor de producenten van belang, om vooral niet te vergeten met hen te overleggen of ramehcultuur niet kan samenbrengen de belangen van fabrikanten en producenten.

Het verkieslijke van persoonlijke onderhandeling boven schriftelijke gedachtenwisseling, zal ieder inzien. Het zou daardoor wellicht mogelijk zijn nog in dit jaar een proef in 't groot te nemen met den aanplant, waardoor een jaar gewonnen zou zijn. Wat een jaar bestendiging van den tegenwoordigen gang van zaken beteekent is bij benadering te bepalen.

Het uitzenden van die 2 personen kan geen schatten kosten. De voormalige land- en tuinbouwvereeniging bezit omstreeks f 900.—. Niemand zal in ernst bezwaar kunnen hebben om de, voorloopig daaraan gegeven bestemming voor het van Eedenfonds, te veranderen ter wille van zooveel urgenter belang; de Vereeniging voor den grooten landbouw zal de paar honderd gulden, die zij in kas heeft, ongetwijfeld tot den laatsten cent daarvoor willen offeren; van particuliere zijden mag bij de slechte tijden niet veel, maar wel iets verwacht worden en wellicht zullen ook door het Gouvernement, indien het van deze stappen eenig heil verwacht, termen gevonden worden bij te dragen.

Zelfs den meest verstokten optimist ten aanzien van de cacaocultuur, moeten maatregelen in de aangegeven richting noodzakelijk voorkomen. Het geldt hier niet het een òf het ander, integendeel, elke nieuwe cultuur kan helpen om cacaovelden, die men heeft, te behouden, om het ziekteverloop tot mogelijke beterschap toe, door te maken.

# Uit Oost-Indische Bladen.

**Vervolg der geleidelijke onderwerping en ontwikkeling van Sumatra.** Naar aanleiding van de bekende vredelievende botsing tusschen de Oost- en Westkustsche aanrakingen met de z.g. onafhankelijke bevolking — incident Siantar — zijn thans onderhandelingen geopend over de vraag, waartoe het schiereiland Samosir (in het Tobameer) te rekenen zal zijn.

De schrijver van deze beschouwingen acht, met het oog op den verren afstand van onze bestuurs- en militaire posten, het beter dat Samosir tot de Westkust zal worden gerekend en zoo dit geschiedt, dan zal het vermoedelijk wel komen onder de afdeeling Toba met Baligé als hoofdzetel en Lagoe Boti als militaire post, welke laatste dan door eene tijdelijke versterking — als operatiebasis — als aangewezen zou zijn om Samosir het rooven, branden en plunderen eens wat af te leeren.

Samosir worde dan weldra een zelfstandige afdeeling met een controleur aan het hoofd.

De daadwerkelijke bemoeienis tot regeling der grenzen grijpt in elkaar, er komen punten van aanraking tusschen de Oost- en Westkust van Sumatra, zooals er reeds eene dergelijke gezonde quaestie is blootgelegd in het Noorden, waar Atjeh en de generaal van Heutsz begonnen zijn aan te dringen op betere en krachtiger regeling van de tamiangsche zaken.

Wij hebben — zegt schrijver — vooral rekening te houden met de toekomstige meest geschikte, meest centraal gelegen punten voor de vestiging van controleurs voor de bataksche aangelegenheden, waarbij het geen overweging verdient wegaanleg, indeeling van landschappen en vestiging van bestuurders afhankelijk te maken van de *momenteele* gezindheid van de bevolking.

Een controleur toch kan c. q. verplaatst worden, een weg daarentegen dient voor de toekomst aangelegd en mede met 't oog op die toekomstige wegen zullen de standplaatsen der bestuurs-ambtenaren gekozen dienen te worden. Dit wegennet zij het richtsnoer voor de vestiging van het militaire en de uitbreiding van het civiele gezag.

Immers is het hoogland van Sumatra eerder voorbestemd om eerst in verre toekomst middels een centrale wegenketen de groote verbindingen tusschen Noord en Zuid te doen aansluiten dan een spoorweg, recht toe recht aan, naar het Zuiden dit zal doen. Het uitgeven van millioenen voor sumatraansche spoorwegen is in de oogen van den schrijver vrijwel een dwaalbegrip.

Een groote aaneengesloten spoorlijn wordt tegengewerkt door de enorm breede, zwaar banjirende rivieren van de oostelijke kust, door de schier-onbevolktheid dier kust, door de tallooze goedkoope afvoerwaterwegen naar die kust, door de gesteldheid van het bergland van de Westkust, hetwelk evenzeer een beletsel is voor een spoorwegsysteem in de richting van de lengteas van het eiland en ten slotte door het geldgebrek en de weinige animo, die bestaat voor niet per se rentegevende koloniale ondernemingen.

Aangenomen dat de wegen via Sibolangit-Bandar Bahroe en via Bangoen Poerba naar Poerba eenmaal werkelijkheid zijn geworden, dan moet, voorloopig met het doel van colonne-weg en pad, waar langs de bestuursambtenaren hun tournées kunnen doen en geheel loopende door de centrale vruchtbare, deels volkrijkste, steeds door de gezondste streken, een verbinding in N. W Z. O. richting gezocht worden tusschen de meest geschikte weg- en spoorweg secties, die steeds vischgraatgewijze van uit de oostelijke en westelijke laaglanden het centrale bergland van Sumatra zullen binnendringen.

Het naastbij liggende doel van die tusschenwegen moge ook eenigszins verband houden met de latere groote centrale verkeersader, die schrijver zich verstout heeft te denken; toch zal voorloopig het hoofddoel moeten blijven: de verbinding middels niet al te kostbare rijpaden van de opvoerwegen onderling. Dit opent een verschiet voor later op te richten spoorlijnen, vooral op de westelijke kust.

Aangeteekend zij tevens, dat de gemakshalve „centrale weg" genoemde groote verkeersader, die later voor interimmigranten op Sumatra zelve de aangewezen heirweg zal kunnen worden, natuurlijk niet precies recht toe, recht aan kan gedacht worden, doch zich vermoedelijk reeds in Atjeh zal splitsen en in de oostelijke landen reeds een vork zal vormen. Aan de eene zijde de spoorbaan via Brandan naar Medan-Tebing Tinggi, anderzijds de heirbaan, gaande via den L. Tawar en de Gajoelanden zuidelijk van het Toba meer door het Silindoengsche en de Padangsche Bovenlanden over Padang Sidempoean en Mandeling Loeboe Sikaping Padang, Koerintji en Benkoelen naar de Lampongs. Mogelijk zullen spoor- en tramwegen in later jaren de noord oostelijke kust zoover binnen 's lands volgen als met het oog op de enorme breedte der rivieren en bevolkingsdichtheid mogelijk en wenschelijk is. Een oosterspoor of trambaan, — gesteld, dat die er ooit zal komen — zal reeds spoedig met zijlijntjes op de hoofdrichting moeten worden aangelegd en moge al Laboean Roekoe en Laboean Batoe, om van Bengkalis maar niet eens te spreken, eenmaal door dergelijke vorkvormige lijntjes aan een hoofdlijn worden getrokken (zooals bv. de Langsar baai aan de Noord-Atjehsche tram zal worden gebracht), dan zal toch de kust in het riouwsche en palembangsche een enorme hoeveelheid bezwaren opleveren voor een spoorweg, zoodat in de eerste jaren wegen-aanleg door het gezondste en volkrijkste deel van Sumatra wel hoofdzaak zal blijven. En voor die wegen dient reeds nu verband gezocht. De bergpassen ter Noord-Oostkust zullen als voedingswegen voor de latere spoorlijnen dienen.

Tot die later mogelijk aan te leggen spoorwegen wordt gerekend een mogelijke aansluiting van de Deli Sp.-Mij. van Poerba over Lagoe Boti naar de westkustlijnen, eerder nog een doortrekking van uit Pajacombo naar Siak of Indragiri tot afvoer van mijnbouwproducten. En eerst in verre toekomst een verbindingsstreven tusschen Telok Betong, Palembang, Moeara Enim en Benkoelen aansluiting zoekend met de Westkustspoorwegen.

De landschappen in Centraal Sumatra zullen kleinere of grootere op zich zelf staande verbindingen moeten verkrijgen, die de gebieden rechts en links van de bergpassen verbinden. Het is zelfs niet onmogelijk dat een tweede binnenlandsche oostelijke postweg de latere scheepvaart op de oostkustsche rivieren zal moeten bevorderen.

Een dergelijke verbinding zal op de Karo-hoogvlakte kunnen geschieden, wanneer het bestaande project werkelijkheid wordt en de weg van Bandar Bahroe met dien van Bangoen Poerba-Poerba verbonden wordt door een binnenweg van Kabon Djahe naar Poerba.

En die weg zal reeds aansluiting vinden!

Reeds is een rijweg van Laboean Roekoe uitgaande, voor de helft gereed.

Deze loopt over Perdanganan Pertemoea naar Pematang Tanah Djawa en naar Pematang Si Antar, welk gedeelte reeds bijna gereed is, terwijl een tweede sectie ontworpen is van uit Si Antar naar Panai en via Pematang Rajah (juist ten zuiden van den Dolok Sunbolon.) Van af die plaats loopen verscheidene wegjes naar den doesoen van Padang Bedagei, terwijl ook een druk verkeer via Panai en Si Antar met het Tobameer-kustgebied plaats heeft. Van Pematang Rajah kan dan een weg naar Poerba worden doorgetrokken, terwijl van Si Antar uit (misschien over Si Polha en door het binnen kort in te lijven Si Gaol gebied) een tweede verbindingsweg kan worden tot stand gebracht, aansluitende, op den grooten weg, die onze militaire post te Lagoe Boti met Tandj. Balei op de Oostkust verbindt, waardoor met geringe kosten een beter verkeer geschapen wordt langs de noordzijde van het Toba meer.

De wegen, die in 1903 en op het moment in de afdeeling Batoe Bahara worden uitgezet en aangelegd, de weg Bang. Poerba-Poerba en die over Pandar Bahroe zijn de beginpunten van dit werk, hetwelk de schrijver zich veroorloofde verder te denken dan de werkelijkheid der ontwerpen gaat, maar daarom volstrekt geen illussie is, immers gelukt de tocht van Daalen, dan is het in ons belang ons niet langer blind te staren op het groote brok terra incognita, doch zoo spoedig mogelijk het succes te doen volgen door bestuursvestiging en wegaanleg, zij het ook slechts daar waar het voor de colonnes noodig is en aangelegd naar een maatstaf, die niet hooger eischen stelt dan een behoorlijk rijpad.

Hoe verder wij zuidwaarts en tevens oostwaarts voortgaan, hoe minder de Oostkust van Sumatra bevolkt en ontgonnen is en tevens hoe breeder en waterrijker het kustgebied, terwijl tevens de bergketen smaller wordt. Een deel van deze kust is bij uitstek ongunstig voor spoorwegen wegens de vervaarlijke breedte van stroomen als de Kamparrivier, en het land zelf is op voor dit doel ongunstige wijze verdeeld in moerassig en slechts even boven peil gelegen terrein.

Van af den Sei Rokan tot aan den Sei Kampar is de kust van af de zee tot bijna aan het gebergte als bezaaid met moerassen, aloers, warnetten van kreekjes en beekjes,

## Alle Hygienische Artikelen N.M.

zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

## Fransche Breukbanden zonder Veer

nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f2.50** enkel, **f5.—** dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f5.—** dubbel **f10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

## Transport-Maatschappij DUINOORD

**Bergplaats voor Inboedels 2800 M□.**




N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

## POLISSEN

van de Eerste Ned. M^ij. tot verzekering van

**Risico in Loterijen**

zijn voor de

**trekking der 376e Staatsloterij**

reeds **nu** verkrijgbaar bij den

Hoofdgevolmachtigde N. ELKAN,

**Amsteldijk 18, Amsterdam,**

bij wien INLICHTINGEN en PROSPECTI

GRATIS verkrijgbaar zijn.

SOLIEDE en WERKZAME AGENTEN gevraagd tegen HOOGE PROVISIE.

## OOST en WEST.

RESTAURANT

***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** / **voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

## J. W. v. EDE v. d. PALS,

***Tollenstraat 130.*** ***Den Haag.*** ***Telephoon No. 1853.***

BEHANGERIJ. STOFFEERDERIJ.

**Inrichting ter Meubileering van Huizen.**

Bekende **Astral** of **Imperial** Axminster. f 3.10 p. meter.

FRANCO verzending. Concurreerende Prijzen,

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

## Onze beroemde Santal Parelen

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

## 's-Gravenhaagsche Crediet-vereeniging en Depositokas

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas.**
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

## Complete Meubeleering

van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

## Middelbare school voor Handel en Administratie.

Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.
**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.
**Een-jarige vervolgcursus voor akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

## MEDICINALE COGNAC.

2 liter f 3. — of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

## TOKO BETAWI,

Emmakade 55, Den Haag.
**In voorraad**
**onze overheerlijke Siropen.**
Tamarinde, Vanille, Rozen, Gember, Ananas en Serbat.
Sambal oelik à f 0.55 p.flacon.
Dagelijks versche Lomboks.

## Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:
Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

## NIJMEGEN.

„UNITAS"
**Bureau van Administratie.**
Hypotheken, Assurantiën, Vaste Goederen.
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

| Sanitas Mannenhulp. | Sanitas Vrouwenhulp. |
|---|---|
| Pillen van Prof. Dr. Spencer herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen. Prijs per flacon Drie Gulden. Prospectus fr. tegen inzending van 10 c. | Pillen van Dr. Mortin pijnstillend, herstellen den normalen toestand. Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij |

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

## „Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

## OP REIS

## LOHENGRIN-KOFFERS

zijn de **elegantste, nieuwste, lichtste, soliedste** en **goedkoopste** van alle nagemaakte soorten RIETEN KOFFERS en worden met garantie geleverd.

***Eenig adres voor Lohengrin Koffers:***

**Haagsche Kofferfabriek,**

Passage 53-57, DEN HAAG. Telefoon 1597.
Noordblaak 93, ROTTERDAM. Telefoon 3424.

Grootst gesorteerde Magazijnen in Nederland van
Koffers, Tasschen en Lederwaren.

## Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**ONTVANGEN** per s.s „Ardjoeno":
**Versche Kruiden.** Laos Djahé-Temoe Lawah etc., Goela aren, Mie, Soe-oen, Kroepoek, Ketjap Benteng, Roode visch, Klapperolie, Eend, Kip, Kuiken in Gelei (*Poerworedjo*), Sambalans, Boentjis assien, Boemboe, Guava's, Geraspte Klapper, Lombok.

## VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN

***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag.**
TELEFOON No. **259.**

## C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.

## Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

## Zwakte, Onmacht, Uitputting,

**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.—** per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

meren en poelen, die den aanleg zelfs van gewone wegen moeielijk zouden maken.

Het indragirische land is weliswaar doorsnede van talrijke rivieren doch niet zoo ontzettend waterrijk, een breede strook van de djambische zeekust is daarentegen weer ongeschikt voor wegenaanleg en het palembangsche is wederom zeer waterrijk.

Deze streken bevatten daarentegen tal van stukken, die wegens de vlakke gesteldheid van den bodem, gepaard aan de waterrijkheid, wegens de onbeduidendheid der kreekjes en den betrekkelijk verren afstand der bergen en de groote afvoer-capaciteit der rivieren, als aangewezen zijn voor volksnederzettingen en irrigatie van moerasstreken middels kleine, weinig kostbare werken, die geen kapitale leidingswerken van ingenieurs noodzakelijk maken.

Deze oostelijke kuststreek is, wat de residentie Oostkust van Sumatra betreft, geheel onder ons gezag. En deze vredestoestand zet zich voort in Indragiri (behoorende tot de residentie Riouw). Het kustland van Djambi — en verder het palembangsche en de Lampongs zijn geheel gepacificeerd en rustig voornamelijk.

Wat het binnenland betreft, hetwelk administratief tot de oostkustsche residentien behoort, daar zijn wij nog niet zoo ver gevorderd. Daarin liggen nog hiaten, die op de kaart prijken met de hinderlijke woorden.

„onafhankelijke landen.”

Over deze moge hier eveneens een beschouwing volgen.

In de nabijheid van het zuidelijk deel onzer groote residentie Oostkust van Sumatra bevinden zich nog twee zulke complexen, die als onafhankelijk te boek staan, doch feitelijk reeds lang invloed van onze bemoeienis behoorden te hebben ondervonden.

Ook daaraan wordt meer de aandacht gevestigd.

Het eerste dier twee complexen is de z.g. Rokanstreek, een streek, welke een vroeger wingewest was van de westkustsche vorsten, (die in het padangsche zetelden) en daarna de aanraking met de Westkust min of meer heeft verloren en zijn producten voor een groot deel langs de Rokanrivier is gaan afvoeren. Ook deze streek is vruchtbaar en vischrijk laagland, doch niet sterk bevolkt.

De oorspronkelijke bewoners van Sumatra ziet men haast nergens in grooten getale nederzettingen scheppen in het lage land, waarin wij uit gebrek aan macht ons steeds hebben opgeschoten.

Deze zg. Rokanstreek bestaat uit de landschappen Tamboesai (met Kepenoean), Kota Lama, Kota Intan en Rambah benevens Rokan en grenst aan de afdeelingen Laboean Batoe en Bengkalis en ten zuiden aan het tapanoelische en het gouvernement Sumatra's Westkust.

Wat deze Rokanstreek betreft, zij is weliswaar onafhankelijk, maar toch zijn ook daar niet alle inwoners van de diverse landschappen over één kam te scheren. Er zijn ook daar teekenen, die er op wijzen, dat duurzame aanraking met het nederlandsch gezag gewenscht wordt.

Ook daar is de stemming van verscheidene hoofden gunstig ten opzichte van een algeheele onderwerping sinds men ziet, dat de compenie en de door de compenie gezonden magistraat niets anders wenschen dan de welvaart in de streek te bevorderen, zonder daarom direct aan belasting innen en profiteeren te denken. De zetel van den controleur is te Loeboeq Bandahara in de IV Kota gevestigd, welk landschap met de L Kota van de Westkust en de onder resident SCHAAP (toen op de Westkust geplaatst) tot ons gebied gebrachte V Kota, vele relaties heeft.

Tot voor eenige jaren heerschte er, (waarschijnlijk als gevolg van het feit, dat de macht der vorsten van de westkust zich niet meer tot in deze maleische wingewesten gelden deed) in de Rokanstreken een ware anarchie.

Ook thans, nu er een controleur zit (met een dekking die o. i. niet te sterk is) een toestand, die nog verre van geregeld is.

De arbeid van dezen ambtenaar is in hoofdzaak tweeledig.

Het vertrouwen der bevolking wordt nl. gewonnen en het verkeer bevorderd door het aanleggen van wegen en overigens worden onder het oplossen van allerlei perkara's door de rechthebbenden hunne vermeende of werkelijke rechten opgespoord en deze rechten onderzocht.

De controleur heeft daar dus de zelfde taak, die in dergelijke onafhankelijke streken ook voor zijn collega's elders is weggelegd.

Het wegennet, al bestaan die wegen voorloopig slechts uit behoorlijke rijpaden, is reeds een flink stuk gevorderd en evenzoo zijn reeds de aanspraken op de diverse rechten en titels geregeld in:

de IV Kota.
Rambah en
Kota Intan, als ook in Koento-Dares Salam.

Thans wordt nog getracht in de noordelijke en noordwestelijke landschappen (op de Stemfoort-atlas genaamd Rantau Kasei en Kependoewan) doch feitelijk genaamd Tamboesei, regeling te brengen.

Dit nu gelukt tot nu toe niet.

Ja wij vreezen zelfs, dat de met zooveel moeite verkregen gunstige stemming in de overige landschappen van de Rokanstreek wel weer eens zou kunnen verloren gaan en daarom zou het alweer passen in het systeem om hier niet langer te talmen, doch den onwilligen pangoeloe eenvoudig middels een weinig militair machtsvertoon tot rede te brengen.

Dit kan van uit de Oostkust, maar misschien nog gemakkelijker dan van uit de bovengenoemde V Kota plaats hebben. Moge de resident daartoe overgaan.

In overweging moet daarbij genomen worden, dat de ambtenaar te L. Bandahara gevestigd daar feitelijk zoo goed als onbeschermd zit, in geval de bevolking van Kota Intan, Rambah en Rokan met de bende van Tamboesei, die vroeg of laat geweld zal gebruiken, gemeene zaak maakt. Ergo, waar door te groote lankmoedigheid veel zwaar en moeielijk werk zou kunnen worden te niet gedaan, moeten de troepen gebruikt en eenige soldaten naar den grooten heer van Tamboesei gezonden worden om dat heer naar Medan te brengen en 'm daar op te bergen tot in de geheele Rokanstreek rust en orde heerschen en de aldaar wapperende driekleur in dit deel van ons gebied door de bevolking erkend wordt.

Dit heerschap wordt zoetjes aan gevaarlijk, dat wil zeggen, laat men hem zijn gang gaan, dan is het onloochenbaar dat zijn macht zich uitbreidt, en dit mag niet geduld worden met het oog op de daar reeds in de buurt verworven voordeelen en de gunstige stemming onder een deel der bevolking voor definitieve onderwerping.

Ten bewijze zou kunnen dienen wat schrijver nog onlangs vernam n.l. dat de hoofden van Kepanoean aan dezen vriend Abidin of sulthan Dzainal Abidin, zooals hij zich bescheidenlijk noemt, de onderwerping aan diens gezag reeds zouden hebben aangeboden.

Deze man, dien, zooals men zich wellicht uit een vroeger door ons overgenomen bericht uit de Java-bode zal herinneren, wij in der tijd te vergeefs gepoogd hebben op te lichten toen hij uit Singapore kwam, heeft daar vandaan thans ook zijn vrouw uit laten komen en ook de oplichting van haar is ons mislukt. Dit element nu gevoelt zich — 't spreekt van zelf — niet gouvernements-gezind, doch stookt in die buurt en speelt er koninkje.

Een ander, werkelijk hoofd, de Orang-Kaja Indera, is de machts-aanmatiging van sinjeur Abidin moede en wil zich in het siaksche gaan vestigen of heeft er zich al gevestigd. Ergo is dit geval een mooi goudgeel rijp appeltje, dat hoe eer hoe beter met de bajonet dient te worden geoogst.

Het laatste der aan de residentie Oostkust van Sumatra grenzende onafhankelijke rijkjes of liever gezegd complexen is de Goenoeng Sahilang streek, bestaande uit het eigenlijke Goenoeng Sahilang, Rantau Sibajang en Rantau Sinjinji.

(Wordt vervolgd.)

## Panama-Kanaal.

De voorzitter onzer Redactie-Commissie, de heer G. E. V. L. van Zuylen, die de zittingen bijwoonde van het, onlangs te Lissabon gehouden Internationaal Maritiem Congres mocht den 25en Mei ll., blijkens het Congres-verslag in de *Depêche Coloniale*, het genoegen smaken dat eene, door hem na uitvoerige toelichting voorgestelde motie, strekkende om den wensch te uiten, dat de regeering der Vereenigde Staten geen definitief plan vaststelle voor het Panama-Kanaal, alvorens de mogelijkheid van den aanleg van een kanaal à niveau aan nauwgezette studie te hebben onderworpen, met algemeene stemmen werd aangenomen. De amerikaansche gedelegeerde, Roy Campbell Smith, nam op zich om dezen wensch van het Congres ter kennisse zijner regeering te brengen.

## Van Vreemde Koloniën.

**Kromo op Tahiti?** Onze Javaantjes beginnen zoo langzamerhand cosmopolieten te worden, doch worden ze niet overal gelijkelijk op prijs gesteld. In Suriname b.v. zouden, volgens een der laatstelijk aangebrachte *Surinamer*'s, de javaansche contractanten op de suikerstaten nog al last veroorzaken, maar 't schijnt, af te gaan op alles wat men daaromtrent leest, dan ook 'n schunnig zootje te wezen, hetwelk de grootvorstin dier landen enzoovoort op onze kolonie in de West endoseert. In tegenstelling nu met het oordeel der surinaamsche suikermannen is dat van de planters in de, ons Indië van het Oosten omringende koloniën, over het algemeen gunstig.

De gefedereerde maleische staten op Malakka, de Filippijnen en Nieuw-Caledonië vragen er om en nu laatstelijk verneemt men, dat het bestuur van Tahiti er op uit is, om te Buitenzorg aan te kloppen voor de vergunning om eenige honderden javaansche contractanten voor die kolonie aan te werven.

Tahiti is, zooals men weten zal, het hoofdeiland van den Gezelschaps-Archipel, die met de Tocamotoe-eilanden, ten vorigen jare door een orkaan geteisterd, de Eilanden beneden den wind, de Toeboeai en Raivavae-groepen, het eiland Rapia, de Gambier-eilanden; Roeroetoe en Rimatara, en de Marquezas de kolonie der fransche nederzettingen uitmaken.

De kolonie wordt bestuurd door een gouverneur, wien een Raad van Bestuur is toegevoegd, terwijl nog ten vorigen jare een Generale Raad van 11 leden, door verkiezing aangewezen, in functie was, doch in den loop van 1903 werd ontbonden, omdat het bleek dat het lichaam niet besefte, waartoe het diende: de vertegenwoordiging der belangen van de *geheele* kolonie. Die belangen werden ondergeschikt gemaakt aan de zuiver plaatselijke belangen der hoofdstad Papeete, en wijl dat niet opging en het onoverkomelijke bezwaren in had om ook de belangen van andere eilanden in den Raad te doen vertegenwoordigen, werd deze huis toe gezonden met 'n briefje van ontslag,

Tahiti met de hoofdstad Papeete beslaat een oppervlakte van 600 vierkante engelsche mijlen, is dus nog iets grooter dan de provincie Utrecht, doch telt een bevolking van slechts ruim 10000 zielen, waarvan nagenoeg de helft ter hoofdplaats is gevestigd, die ongeveer 2500 Franschen binnen hare muren herbergt.

Het eiland is bergachtig met een vruchtbare kuststrook, waar de kokosnoot, bananen en oranjeappels, suikerriet en vanille worden geteeld. Tot den uitvoer van het eiland, die in 1901 in het geheel een waarde van 3.767.745 franken vertegenwoordigde, droegen o. a. hoofdzakelijk bij coprah, voor een waarde van 950.900 franken en vanille voor een waarde van 1.097830 franken.

Een jaar of vijf geleden werd er op het eiland ook nog een vrij belangrijke hoeveelheid katoen verbouwd, maar uit gebrek aan werkkrachten vervallen vele vroegere tuinen, die eertijds groote winsten aan de eigenaars opleverden, terwijl ook de vanille-cultuur om die zelfde reden sterk achteruitgaat. Wat nu 't bestuur ook deed om de inboorlingen aan te moedigen om met name de katoen-cultuur ter hand te nemen, 't mocht niet baten. De inboorling van Tahiti is niet arbeidzaam. Hij vindt in het gebergte volop voedsel, dat voor hem hoofdzakelijk uit vruchten van het land bestaat, en koningin Pomaré schijnt niet de persoonlijkheid te wezen, om hare onderdanen tot werken aan te sporen.

Dat gebrek aan werkkrachten, een factor, die de ontwikkeling der hulpbronnen van het land in den weg staat, deed het bestuur om zich heen zien en het klopte om inlichtingen bij het bestuur der zusterkolonie te Noeméa op Nieuw Caledonië aan. Deze inlichtingen ontvangen, bleek daaruit dat de javaansche immigranten op nieuw Caledonië hadden getoond uitstekende werklieden te zijn, gehoorzaam, matig en intelligent.

Het bestuur van Tahiti stelt zich nu voor om, door tusschenkomst van den franschen consul te Batavia te trachten vergunning te bekomen, voor de aanwerving van eenige honderden immigranten. Men hoopt dat deze vergunning niet zal uitblijven en dat dan het voorbeeld van Kromo den inboorling van Tahiti zal bewegen, om zich aan zijne dolce far niente te onttrekken en op zijne beurt de gronden te bebouwen, die hem in eigendom toebehooren, doch die hij braak laat liggen.

Het klimaat van Tahiti moet gezond zijn, daarvoor spreekt ook het betrekkelijk groote aantal Europeanen, die zich op het eiland hebben gevestigd, benevens het feit, dat van officieele zijde pogingen in het werk gesteld zijn om fransche kolonisten als landbouwers derwaarts te trekken. Worden nu, ten genoege der buitenzorgsche regeering, voldoende waarborgen verstrekt voor eene goede behandeling der immigranten, dan zouden wij ons niet kunnen voorstellen, welke bezwaren nog zouden kunnen worden te berde gebracht tegen inwilliging van het, nu wellicht reeds te Buitenzorg overgebracht verzoek van het bestuur der kolonie Tahiti.

**De handel van Engelsch-Indië.** Volgens den onlangs openbaar gemaakte statistieke gegevens, bedroeg de totale waarde van den handel dezer kolonie over het, den 31sten Maart 1903 geeindigde dienstjaar 1902—1903 omstreeks 2192 millioen gulden, waarvan 982 millioen op den invoer en 1210 millioen op den uitvoer vallen.

Aan de toelichting, welke de directeur-generaal, Robertson, aan een vergelijking dezer cijfers en de daarbij behoorende detail-opgaven met die van de beide voorafgaande jaren toegevoegd ontleenen wij het volgende:

Wanneer men nagaat welke snelle vorderingen de beide vorige dienstjaren aanwezen, niettegenstaande de verontrustende verschijnselen, welke door het mislukken van den oogst op zoovele plaatsen in 1899 werd te voorschijn geroepen, dan zou men zich moeten verbazen dat nu, na twee goede oogstjaren de invoer is achteruitgegaan. Maar het lag niet in den natuurlijken gang van zaken dat de invoer zoo snel toenam, niettegenstaande de uitvoer in de jaren 1899—1900 en 1900—1901 bij vroeger op vermindering wees. En zelfs in het daarop volgend jaar, toen de uitvoerhandel zich hersteld had en dientengevolge voorwaarden schiep voor meerderen invoer, was de materieele welvaart der bevolking niet zoozeer toegenomen, dat zich alleen daardoor een vermeerderden invoer ad 43 millioen gulden, waarvan 25.5 millioen alleen aan katoenen goederen werd ingevoerd dan in het jaar te voren is dan ook niet iets, waarover men zich heeft te verwonderen. Anderzijds kan niet worden ontkend, dat het voortduren der pest-epidemie in de groote distributie-centra heeft bijgedragen, om de ontwikkeling van den handel te belemmeren. Dezelfde oorzaken schijnen invloed te hebben gehad op den invoer van wollen goederen, die bij het jaar te voren achteruitgang met 29 percent aanwees. Onder de andere artikelen, waarvan de invoer verminderde vallen te noemen: suiker, petroleum, ruwe zijde, machinerien, werktuigen en zout. Hoewel de suikerhandel achteruitging, was de waarde van den invoer toch bijzonder groot, wanneer men rekening houdt met de nagenoeg volkomen uitsluiting gedurende drie-vierden van het dienstjaar van de oostenrijksche en duitsche suikers, tengevolge van de heffing eener surtaxe op die suikers. Wat de pretroleum aangaat, laat zich de vermindering verklaren door het aanwezig zijn van belangrijke voorraden."

Wat den uitvoer betreft deelt de heer Robertson o.a. het volgende mee:

„De katoen-oogst was overvloedig en de uitvoer van dit artikel belangrijk; bovendien heeft men een belangrijke vermeerdering in den uitvoer van ruwe wol, plantaardige oliën, leder en huiden kunnen constateeren.

Het jaar was overigens niet in alle opzichten gunstig. Ware dit wel het geval geweest, dan zou het uitvoercijfer veel hooger geweest zijn. Zoo is, tengevolge van minder goeden oogst, de waarde van den uitvoer van de jute lager geweest dan in het jaar te voren, niettegenstaande aanmerkelijke prijsverhooging. Prijsverlaging is oorzaak geweest dat de waarde van den uitvoer van opium belangrijk lager was, terwijl zij tevens bewerkte dat de uitvoerwaarden van indigo en opium tot het laagste punt daalden, hetwelk zij ooit te voren aanwezen. De vooruitzichten voor den theehandel zijn voor het loopend dienstjaar veel beter en die voor de indigo minder slecht, die in het verslagjaar veel te lijden had van ongunstige, atmosferische invloeden.

**Een papierfabriek in Indo-China.** Men zal zich wel herinneren, dat omtrent Indo-China wel eens te berde werd gebracht, dat het zuiver een ambtenaarskolonie is. Nu zullen wij de laatste zijn, om die kolonie aan ons koloniaal bewind in alle opzichten ten voorbeeld te stellen, want dan zouden we, b.v. wat irrigatie betreft, een halve eeuw terug moeten gaan, of te Batavia en te Soerabaja uit de koloniale middelen schouwburgen laten oprichten, die, ten koste van een half millioen gulden ieder, zouden kunnen gezien worden, beter ten minste dan het vrij onaanzienlijk gebouwtje in de bataviasche comedie-buurt. Maar, uit industrieel oogpunt volgen de Franschen het voorbeeld van hun tangerangschen landgenoot, door aan te pakken. Katoen- en lucifers-fabrieken vindt men er al, en nu zal er ook eerlang een papierfabriek verrijzen en wel te Dap-cau, op 33 kilometers afstand van Hanoi, de hoofdstad van Tongkin.

Een commissie, waarvan verschillende oud-tongkingasten deel uitmaken, is te Parijs doende voor dit doel een maatschappij op te richten, met een kapitaal van omstreeks 600000 gulden.

De invoer van papier in de kolonie bedroeg in 1901 ongeveer 6 millioen kilogrammen ter waarde van ongeveer 2½ millioen, terwijl de, met gebrekkige middelen bewerkstelligde papier-fabricage een totaal-product oplevert van circa 1,5 millioen kilogrammen, ter waarde van omstreeks 450000 gulden.

Waar het papier van vreemden oorsprong, bij den invoer, door een recht van 13 franken per 100 kilogrammen wordt getroffen, laat het geen twijfel, dat een fabriek in die kolonie zelve belangrijk in het voordeel zal zijn tegenover de buitenlandsche producenten.

**Katoen-cultuur in Mozambique.** De Portugeezen zijn in de laatste jaren doende om hunne afrikaansche koloniën tot ontwikkeling te brengen en hebben hiertoe het middel aangegrepen, dat ook door de Duitschers in Kameroen en Zuidwest-Afrika werd toegepast, doch in uitgebreide kringen zoo strenge afkeuring vond, dat de koloniale afdeeling van het ministerie van buitenlandsche zaken te Berlijn het zich liet gezegd zijn, en het uitgeven van reusachtige concessiën aan enkele maatschappijen staakte. Men was in Duitschland niet gediend van dien maatregel, waardoor vreemde kapitalisten wat al te veel in Michel's koloniën zouden in de melk te brokken hebben. Waar Portugal zelf, aan de boorden van den Tang reeds onder den plak van het buitenlandsch kapitaal zit, golden voor de nakomelingen van Hendrik den Zeevaarder en zijne kloeke gezellen, zulke kleingeestige overwegingen natuurlijk niet.

Tot de maatschappijen, die Portugal's afrikaansche bezittingen tot ontwikkeling moeten brengen, neemt de Mozambique-maatschappij eene eerste plaats in, en het moet gezegd worden, dat ze hare taak, natuurlijk ook in haar eigen belang, ernstig opvat, zooals moet worden afgeleid uit een, den 31en Mei ll. uit Beira gezonden telegram, de mededeeling bevattende, dat de ten vorigen jare door haar aangevangen proeven met betrekking op de katoen-cultuur met goeden uitslag zijn bekroond. Het is nu tot zekergeid geworden dat het klimaat en de bodem van Mozambique zich bij uitstek leenen voor den teelt van langvezelige katoen van de beste qualiteit. Uitgestrekte terreinen langs de kust, ter breedte van honderd kilometers, zullen onmiddellijk in cultuur worden gebracht. De nabijheid van uitvoerhavens levert alle faciliteiten op voor het vervoer en arbeidskrachten zijn er in overvloed voorhanden. Reeds heeft een transvaalsch consortium bij die maatschappij om een tweedehands-concessie voor een uitgestrektheid van 20000 acres (8000 hectaren) ten behoeve van de katoen-cultuur aangezocht.

**Een taalpraatje.** De Duitschers zijn de, ten onzent gedurende lange jaren als hoogst verderfelijke afgekeurde meening toegedaan, dat in de koloniën de taal van het moederland behoort te worden geleerd en gesproken. Nu is den katholieken zendelingen wel eens, naar 't blijkt ten onrechte verweten, dat zij in de kolonie Togo zich in het geheel niet of ten minste weinig aan de verbreiding van de kennis der duitsche taal lieten gelegen liggen. Er is daarover toen heel wat geschrijf, over en weer, tusschen katholieke en protestantsche zendelingen in de *Kolonial Zeitung* geweest, waarbij ieder der partijen zich het leeuwenaandeel toekende in de behartiging van het nationaal belang bij uitnemendheid.

Naar aanleiding van dat twistgeschrijf zeker en met het oog op de omstandigheid, dat ook naar het duitsche volksgeloof bonte koeien gevlekt zijn, werd nu onlangs voor de, indertijd aangevallen Steyler-missie o.a. het volgende aan de *Deutsche Kolonial Zeitung* geschreven.

„Met het oog op den in dit blad uitgesproken wensch zij hier meegedeeld, dat de katholieke Steyler-missie in Duitsch Nieuw Guinea, sedert jaren er naar streeft om onder de Papoea-stammen, bij wie in enkele streken elk dorp zich van een, voor de naburige dorpen onverstaanbaar dialect bedient, het duitsch als eenheidstaal in te voeren. De leerlingen der twee oudere stations Toemleo en Monumbo zijn al zoover gevorderd, dat het duitsch als voertaal voor het onderricht kan worden gebezigd."

Ziet ge, toen we dat lazen, benijdden wij die gelukkige Duitschers dat ze het op Nieuw Guinea zoo goed getroffen hadden, dat er zoo'n intelligent slag van menschen wordt gevonden, die het in intelligentie verre wonnen van onze Maleiers, Javanen en zoo meer. Want, heeft men niet ten onzent reeds hier en daar moeten breken met het ingevoerd gebruik der nederlandsche taal als voertaal?

Pientere luitjes toch, die duitsche Papoeatjes, of zouden de Steyler-missionarissen pientender zijn dan onze inlandsch-onderwijs-specialiteiten? Maar . . . . !! Nee, nee, we hebben niets gevraagd, heusch niet. De duitsche Papoeas zijn onmiskenbaar knappe bollen. Waren alle onze inlanders toch maar Papoeas.

**De huid van den beer.** 't Is nu al 'n paar weken geleden, dat 'n zekere Dr. Reinecke in de *Deutsche Kolonial Zeitung* de vraag stelde, wat men met de Hereros in Duitsch Zuidwest Afrika moest beginnen, zoodra de opstand zou zijn onderdrukt. Hij wist er wel raad op. In Duitsch Samoa b.v. zijn geen handen genoeg om den grond te bebouwen, daar de Samoaners zich niet in het minst tot den arbeid voelen aangetrokken en men er de Chineezen liefst buiten houdt, wijl dezen als geel-menschen door de luitjes van Samoa, die zich ook in een gele huidskleur mogen verheugen, en wel met name door de vrouwtjes met open armen worden ontvangen, zoodat er het gele gevaar op die manier van twee kanten dreigt.

Stuurt de Hereros als arbeiders naar de duitsche Zuidzee-koloniën, beval dr. Reinecke onder aanvoering van de volgende gronden aan:

1. Voor hen zelven zal de deportatie onder hunne stamgenooten als straf worden erkend.

2. In de Zuidzee-koloniën zullen de inlanders in deze deportatie een rechtvaardige bestraffing van oproerige onderdanen van het rijk zien en daarin Duitschlands macht erkennen.

3. Het aantal en de macht der Hereros worden daardoor verzwakt. Men kan de meest bedenkelijke elementen zonder meer en zonder het humaniteitsgevoel hunner vrienden te kwetsen, onschadelijk maken en de pacificatie der kolonie bevorderen.

4. De gedeporteerde Hereros worden aan een nieuwe levenswijze gewend, aan gehoorzaamheid en vrees voor hunne meesters, en kunnen, wanneer deze opvoeding (sic) succes heeft, tot hun stam terugkeeren en daar niet anders dan 'n gunstigen invloed uitoefenen.

5. De plantages krijgen op die manier goedkoope werkkrachten. Het door de regeering te bepalen arbeidsloon — boven de kosten van het onderhoud — wordt ter beschikking van het koloniaal bestuur gesteld en slechts, wanneer daartoe aanleiding bestaat, bij wijze van bijzondere tevredenheid als belooning aan de arbeiders uitgekeerd.

Dr. R. bevat bovendien aan om er geen gras over te laten groeien, maar de eerste gevangen genomen Hereros al dadelijk naar Swakopmund en vandaar met de eerste de beste gelegenheid naar het toekomstig schouwtooneel van hun nieuw, arbeidzaam leven over te voeren.

En zulke theorieën worden onweersproken in de *Deutsche Kolonial Zeitng* verkondigd, het orgaan van de *Deutsche Koloniaal Gesellschaft*, wier president in zake den Congostaat van zoo hoog-edele gevoelens voor den medemensch, al is hij ook een Congo-neger, blijken gaf. Maar Hereros zijn geen Congo-negers, evenmin als de Dajaks en Alfoeren dit zijn, die sommigen onzer, zonder eenige gewetenswroeging, aan het duitsche koloniaal geknutsel in handen zouden willen spelen.

## RECLAMES.



### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids, Juni 1904.

F. A. Liefrinck: Landrenteregeling in Nederlandsch-Indië. — Overzicht van het rapport der Britsch-Indische Irrigatie-Commissie (Slot). — J. van Dissel: Landreis van Fak-Fak naar Sekár (West-Nieuw-Guinea). — Maandel. Revue van brochures, enz. — Koloniale Literatuur: Mr. W. Boekhoudt: Het personenrecht voor de inlanders op Java en Madoera door Mr. W. Ph. Scheuer. — Dr. H. J. Kessler: De voeding in Ned.-Indië, door Dr. C. L. van der Burg. — Wetenschap en Industrie: Het Muntstelsel in de Straits-Settlements en de dollarquaestie op Sumatra. — W. C. M.: Maandel. bibliographie voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. April 1904.

L. Th. M. Iets over de „pangonans” of weidegronden op Java. — P. J. van Maanen: Wijze van régéneratie onzer koffieplantsoenen. — Indicus: Indische spoorwegen en nog wat. — Een snoepreisje naar het naburige Ceylon. — W. G. Leembruggen: Katjang pandjang. — Dez: Eene aanbevelenswaardige wijze van vermenigvuldiging van Ficus elastica — Hoe het er uitziet op een suikerfabriek in Egypte. — Pioneer: De houthandel in Burma. — Europeesche houtmarkt. — Productieprijzen in Maart en April 1904, enz.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 Juni 1904.

De Koninklijke Paketvaart-Maatschappij en een Indische Zeevaartschool, door J. P. Koster. — v. C.: Het Koppensnellen bij de Dajaks van Borneo. — Iets over het Gouvernementstoomschip „Arend”.

De Indische Mercuur. 7 Juni 1904. N°. 23.

A. H. Berkhout: Caoutchouc-leverende lianen uit den Congostaat. — P. Asbeek Brusse: De Java Kinaplanters en de Amsterdamsche kinamarkt. — Over zee van Amsterdam naar Nederlandsch-Indië. — Uit consulaire verslagen, enz.

### Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 3 Juni | 17 Juni | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 10 Juni | 24 Juni | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 14 Juni | 28 Juni | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 7 Juni | 21 Juni | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 11 Juni | 25 Juni | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 3 Juni | 17 Juni | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 6 Juni | 20 Juni | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | 8 Juni | | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 14 Juni | 28 Juni | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 7 Jnni | 21 Juni | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

## ADVERTENTIEN.




De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 14. Vrijdag 17 Juni 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*

*wonende te* *wenscht*

*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f

den 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Landbouw-bescherming.

We behoeven 't haast wel niet te zeggen, dat we met onze koloniale politiek heden ten dage, meer dan ooit te voren nog, in het teeken van den landbouw staan. Landbouw-crisis in Suriname, landbouw-proeven op Curaçao, landbouw-departement in de Oost en als de *Nieuwe Surin. Cour.* haar zin kreeg ook in Suriname — alsof 't kind zen waterhoofd niet al groot genoeg ware! Kortom, wanneer we nu met 'n landbouwpraatje voor den dag komen zal men daaraan zekere actualiteit niet kunnen ontzeggen. Ter zake nu.

Hoewel van het, door den officier van justitie bij den raad van justitie te Batavia uitgebracht rapport van zijn onderzoek, inzake de behandeling der koelies op de ondernemingen ter Sumatra's Oostkust, slechts dit tot de openbaarheid is doorgedrongen dat het, in algemeenen zin, niet gunstig voor de delische planters zou luiden, zullen en zijn hieraan reeds conclusiën vastgeknoopt, als zoude de, door zekeren publicist gegeven voorstelling den algemeenen toestand in het delische volkomen juist typeeren, als zoude slechts één roep kunnen gaan over de snoodheid van den delischen planter en het deerniswaardig lot van alle delische contractanten, van allen zonder onderscheid.

Nu op het rapport van Mr. Rhemrev, hoewel 't niet aan de openbaarheid is prijs gegeven, reeds werd vooruitgeloopen, meenen we dat 't geen kwaad kan, om ter wille van de onpartijdigheid ook eens te hooren, wat de delische planters naar aanleiding van het, ten hunnent gehouden onderzoek hebben in het midden te brengen.

In de dagbladen werd reeds, in het eind der vorige maand, een extract uit de notulen der, op 13 April jl. te Medan gehouden 39e algemeene vergadering van de Delische Plantersvereeniging uit de *Sumatra Post* overgenomen Het zou te veel van onze plaatsruimte eischen om bedoeld extract in zijn geheel weer te geven. Wij meenen dan ook te kunnen volstaan met betrekking tot de feiten, waarover het onderzoek liep, op te merken, dat dit verslag ons in onze meening heeft versterkt, dat er veel overdrijving is geweest, bij de, tegen de delische planters gerichte beschuldigingen, doch dat er toch nog veel ontbreekt aan de bescherming, waarop de delische arbeider evenals ieder ander werknemer ter wereld ontegenzeggelijk recht heeft.

We hopen en zijn zelfs overtuigd, dat de actie ten deze door de regeering aan den dag gelegd, niet nalaten zal om misbruiken weg te nemen en in dat opzicht de delische lucht te zuiveren. Den werknemer zal de, zoo noodige bescherming niet worden onthouden, maar men hoede zich daarbij om niet in een ander uiterste te vervallen, men wake dat het «voor den werkgever, die te goedertrouw is, mogelijk blijve zijn bedrijf ongestoord voort te zetten».

De landbouw, de particuliere landbouw, die de kapitalen in het land trekt, welke voor de economische ontwikkeling der kolonie zoo hoog noodig zijn, heeft plichten maar ook rechten, en tot die rechten behoort voorzeker, dat men het bedrijf niet onmogelijk maakt. En in dit opzicht bevat, dunkt ons, bedoeld extract een aanklacht, waarop wij niet kunnen nalaten nog even de aandacht te vestigen. We lezen daar toch:

«Het allereerst meende het comité zich in verbinding te moeten stellen met den heer Rhemrev, toen na het bekende onderzoek, gehouden te St. Cyr, de Javanen dier onderneming juichende en tandakkende, over een der naburige ondernemingen kwamen geloopen en het daar aanwezige werkvolk in opruiende woorden toespraken.

Zooals later bleek, hadden zij den regeeringscommissaris verkeerd begrepen, doch was het toch wel wat gevaarlijk dit zoo door te laten gaan in een land, waar zoo weinig politie is als hier in dit gewest.

De heer Rhemrev, hiervan op de hoogte gebracht, gaf zelf te kennen gaarne met het comité over het verder te houden onderzoek te willen raadplegen; hetgeen geschiedde en werd er besloten dat voor het vervolg bij een dergelijk onderzoek altijd een vertegenwoordiger der planters aanwezig zou zijn. Waar toch tot nu toe in hoofdzaak de geregelde zorg voor rust en orde wegens gebrek aan politie buiten de hoofdplaatsen aan planters wordt overgelaten, meenden wij erop te mogen wijzen dat het niet aanging hen nu in dezen er geheel buiten te houden.

Intusschen had de heer Rhemrev overal spionnen rondgezonden teneinde informaties in te winnen.

Die lieden: Javanen, Maleiers, Chineezen, een Japanner, gedeeltelijk van uit de Straits afkomstig, bleken echter voor het grootste deel voor hun taak niet berekend; gingen dikwijls verder dan hun opdracht luidde en werden dan ten laatste ook door den heer Rhemrev ontslagen, die daarna besloot het onderzoek op die wijze te laten varen en zichzelf persoonlijk op de ondernemingen te begeven, teneinde eventueele klachten te hooren.»

Is hiermeê de ware toedracht der zaak geschetst dan zal men moeten toegeven, dat er van geluk mag gesproken worden, dat zulk onoordeelkundig optreden niet tot de meest schromelijke gevolgen heeft aanleiding gegeven, terwijl waar deze uitbleven of slechts sporadisch werden waargenomen, zulks onzes inziens in het voordeel der delische planters en van de wijze van behandeling hunner werklieden in het algemeen mag worden uitgelegd.

Men denke nu niet dat wij in de onoordeelkundige *leiding* van het onderzoek een bewijskracht meenen te zien tot ontzenuwing van de resultaten van dat onderzoek. Het staat onomstootelijk vast, dat dit feiten aan het licht heeft gebracht, die in een geordende maatschappij niet op hun plaats mogen worden geacht en zelfs wat enkele gevallen betreft met kracht behooren te worden onderdrukt; het heeft ook het licht doen vallen op toestanden, die verbetering eischen en waarin nu ook zeker verbetering zal komen. Maar waar wij tegen opkomen is, dat om de fouten van enkelen te ontdekken, het bestaan eener geheele gemeenschap in gevaar wordt gebracht, welker nut uit economisch oogpunt wel door niemand zal worden ontkend.

Geeft den werknemer de bescherming, waarop hij recht heeft, maar onthoudt die ook aan den werkgever, vooral in de koloniën niet, waar hij een factor uitmaakt, zonder welken aan de ontwikkeling dier gewesten niet te denken valt.

Landbouw-bescherming sta bij onze bestuurderen op den voorgrond en dat wel een rationeele bescherming, die arbeider en planter beiden waarborgt wat hun toekomt. Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, we erkennen zulks ten volle, doch meenen dat uitersten, zoowel in de eene als in de andere richting in elk geval moeten worden afgekeurd en kunnen worden vermeden.

Een groote stap in de goede richting zou, ten deze, van de planters zelven kunnen uitgaan. Het moet voor de goede elementen onder dezen, evenzeer als voor ieder ander weldenkende in eigen kring, iets stuitends wezen om in hun beroep lieden aan te treffen, die hun stand in discrediet brengen. De organisatie der Plantersvereenigingen zou o. i. daarop kunnen ingericht worden, om schurftigen en zwakken den weg der beterschap te wijzen of hen uit de gemeenschap te stooten, welke zij ontsieren. Zulk een uitgestootene is dan voldoende gesignaleerd om het wakend oog der gestelde macht tot zich te trekken

Ware zulk een geest van ware collegialiteit in de delische planters levendig geweest, de verrassing van St. Cyr, die voor onderscheidenen hunner in de onmiddellijke omgeving daarvan geen verrassing kan geweest zijn, hadde niet zulk een pijnlijk opzien gewekt als nu het geval was.

## Week-Overzicht.

Het feit van de week was de aanneming met 70 tegen 10 stemmen door de tweede Kamer van het ontwerp van wet, waarbij de oprichting van een landbouw-departement in Nederlandsch-Indië wordt bevolen. 't Zou ons genoegen moeten doen dat het regeeringsvoorstel, dat in tegenstelling met de gevoelens, die een groot gedeelte der nederlandsche en koloniale pers daartegenover aan den dag legde, onze volle sympathie wegdroeg omdat wij er het beste voor den inlandschen landbouw van verwachten, zoo algemeen de instemming van ons Lagerhuis mocht verwerven, hetwelk daarvoor dan ook eene bonne marque zou verdienen, als het niet nog daags vóór den uitslag der stemming zoo duidelijk had doen blijken, dat die »indische zaken" het eigenlijk de koude kleêren niet raken. En zoo staan we dus met een »dankbaar, maar niet voldaan" voor het besluit der Tweede Kamer, om ten opzichte van Indië een maatregel te treffen, waarvan het heil kan afhangen van millioenen en millioenen onzer nijvere landbouwers onder den evenaar.

Het feit, dat er gisteren voor acht dagen toen de beslissing hierover stond te wachten meer dan de helft van het aantal afgevaardigden op het appèl ontbrak, spreekt duidelijk genoeg ten bewijze voor de stelling, dat er nog menig jaartje moet verloopen, voordat het vertegenwoordigend lichaam en bloc het gewicht der koloniën voor het moederland inziet.

Opmerkelijk was ten opzichte van dit verschijnsel het feit, dat de onverschilligheid over de verschillende partijen zoo ongeveer naar evenredigheid verdeeld was. Van de sociaal-democraten ontbraken er o. a. vier, hetgeen het orgaan dier partij niet kon verhinderen om de opmerking te plaatsen: »Voor het uitzuigen van Indië hebben de heeren meer belangstelling dan voor het besturen er van," waarvoor het dan ook door de *Nederlander* op de vingers werd getikt.

Wat ons betreft ligt de, reeds lang te voren gemaakte gevolgtrekking voor de hand, dat de koloniën het niet van de eene of andere partij in het land moeten hebben, maar van de samenwerking van allen van welke kleur of richting ook, die het wel meenen met onze koloniën en de volkeren, die aan onze hoede zijn toevertrouwd, waarbij dan als ideaal voor den geest zweve, dat de koloniale idee eens gemeen goed worde, te hoog geschat door allen om haar voor partij-propaganda-doeleinden te bezigen.

Maar om op ons landbouw-departement terug te komen. Nu acht dagen geleden werd het ontwerp aangenomen, nadat de minister van koloniën er o.i. ten volle in geslaagd was, om de weinig steekhoudende argumenten van den eenigen contra-redenaar, den heer van Kol te weêrleggen, die, hoezeer wij ook veel beamen van wat deze afgevaardigde over de tekortkomingen van het bestuur ten opzichte van den

---

# FEUILLETON.

## DWAZE VOORKEUR

DOOR VEHA.

II.

»Wat scheelt er aan van daag, Van der Steen? Zoo'n norsch gezicht zijn wij niet van je gewend.»

»Ach niets Nelly. Ik heb van nacht een beetje minder goed geslapen dan anders, ziedaar alles,» antwoordt Van der Steen zijn mond tot een glimlach plooiend.

»Kom, kom, maak dat anderen wijs, dat is een uitvlucht voor oude heertjes, die zelfs van dezen ook nog maar voorwaardelijk aanneembaar is. Kom, laten we samen een eindje oploopen, de anderen zijn bezig uit te maken, wie voor 't spel 't eerst aan de beurt komen. Dat kunnen ze ook zonder ons wel doen.»

Eenigszins onwillig geeft Van der Steen aan deze vriendelijke uitnoodiging gehoor. Zoodra zij echter op eenigen afstand der anderen zijn gekomen blijft Nelly eensklaps staan:

»Ik weet wel wat er aan hapert,» spreekt zij. »Je bent niet tevreden met Jeanne en om je de waarheid te zeggen, ik ook niet.»

Verrast kijkt Van der Steen de spreekster aan, die daarop voortgaat.

»Ik heb goed gezien niet waar? Sedert Mr. Mac Donald bij ons aan huis komt ben je niet meer dezelfde van vroeger. Ik deel je antipathie tegen dien Engelschman, doch sta ik met mijn gevoelen vrij wel alleen tegenover de heele familie. Papa, mama en ook Jeanne zijn ontzettend met hem ingenomen, de laatste geloof ik meer, omdat Mac Donald bij de meeste dames hier op de plaats zoo gezien is en zij hem daarom in de rij harer aanbidders wil trachten te lokken. Maar,» spreekster zet hierbij een ernstig gezicht, »Jij als oude kennis der familie staat mij wel toe, deze vraag te stellen. Je gevoelens voor Jeanne dateeren niet van vandaag of gisteren, waarom heb je nooit met haar gesproken.»

Een oogenblik kijkt haar toehoorder haar aan, als bevreemd zijn geheim, dat hij zoo goed verborgen waande, aldus verraden te zien; dan spreekt hij aarzelend:

„Ja, ach, wat zal ik je zeggen. Ik meende uit al haar doen en laten op te merken, dat ik zoo goed als zeker van haar was.»

„Je zoudt je wel eens kunnen vergissen.» spreekt Nelly ernstig. »In elk geval raad ik je uit je oogen te kijken en een goede gelegenheid niet voorbij te laten gaan. Je vindt 't mogelijk vreemd, dat ik zoo spreek? Maar ik zou je ronduit gezegd veel liever als schoonbroer willen begroeten dan dien Engelschman met zijn onhebbelijke manieren. O! daar roepen ze ons al. Denk eens na, over wat ik je gezegd heb.»

En zoo vlug, als dit der manke mogelijk is, keert zij tot de anderen terug, terwijl Van der Steen haar langzamer volgt:

»Ja, Nelly heeft gelijk," mompelt hij, »ik zal nog vandaag met Jeanne spreken.»

»Kom Van der Steen, vlug wat,» roept deze hem toe. »Je bent bij de eerste partij, de anderen wachten al,» en als hij naderbij gekomen is, vraagt ze hem zachtkens: »Wat voor ernstige zaken heb je met Nelly te bespreken gehad?»

»Ernstige zaken? 't Was niets bizonders, we spraken over 't aanstaand bal in Concordia. Maar — ik ben zeker je partner bij dezen set?»

»Neen — ik ben uitgevallen,» is 't, op aarzelenden toon gegeven antwoord.

»Dat is niet waar Jeanne. Je hebt je zelf uit laten vallen, omdat Mac Donald nog niet hier is, al is 'm 't uur van onze samenkomst duidelijk bekend gemaakt werd en hij als nieuw lid der club wel beter op zijn tijd passen kon, al was 't alleen maar uit beleefdheid tegenover de dames. Maar voor zoo'n vreemden snoeshaan gelden de regelen van de wellevendheid niet; ze kunnen nog zoo onbeschoft zijn en toch op de toegevendheid van onze dames rekenen....»

»Maar je vergist je,» valt Jeanne hem in de rede, »'t is volstrekt niet om hem, dat ik me heb laten uitvallen.»

»Zie je wel, dat ik gelijk had, dat 't je eigen wil geweest is. En zeg me nu niet, dat die Engelschman daar niet bij in 't spel is.»

De jonge dame, die bespeurt, dat zij zich versproken heeft, wordt rood en wil tegenwerpingen maken, doch:

»Ach, bespaar je die moeite. Denk je, dat ik niet begrepen heb, waarvoor die roos in je haar dient, die — 't moet gezegd worden — je werkelijk flatteert?» spreekt Van der Steen op bijtenden toon.

Een nog hooger rood kleurt de wangen der toegesprokene, zij maakt een beweging als om 't hoofd in den nek te werpen, maar een blik op 't gezelschap, dat de beiden reeds gadeslaat, doet haar zich bedwingen.

»Je laat je partnerin wachten. Past dat iemand, die tegenover anderen, op 't punt van vormen, zoo streng in zijn oordeel is?»

Een bits antwoord ligt hem op de lippen, als een tik op zijn arm hem doet omkijken.

»Wel mijnheer Van der Steen, hoe lang moeten we op u wachten? Is u mijn partnerschap misschien niet welgevallig?» vroeg een aardig blond kopje lachend, doch toch op ietwat spijtigen toon.

»Maar juffrouw De Bruin, hoe kan u zoo iets denken?» luidt zijn wedervraag, gemaakt vroolijk. »Excuseer mij, hier ben ik al.» Met een paar sprongen zijn plaats in de court innemend is hij weldra schijnbaar geheel in 't spel opgegaan, zonder verder naar Jeanne om te zien, die hem eenige oogenblikken blijft nastaren, met iets van een opkomend berouw in haar oogen. Een onwillig, nijdig hoofdschudden maakt echter spoedig een einde aan alle berouw en weldra hoort men weder haar helderen lach boven alles uit in 't groepje jongelieden, die zich op tuinstoeltjes in de schaduw van een djeroekboom met praten en schertsen den tijd verdrijven, totdat hun beurt zal gekomen zijn, om de spelers af te lossen.

't Gaat daar in dien kring een poosje vroolijk toe; dan schijnt den jongelieden iets te ontbreken, als plotseling 't gesprek staakt — de naam Mac Donald is genoemd.

»Jeanne, begrijp jij, waarom hij niet komt?» zoo vraagt een der dames aan de jongste dochter des huizes. »Hij heeft ons toch gisteren vast beloofd te komen?»

Doch Jeanne begrijpt er evenmin iets van en 't gezelschap verdiept zich nu in gissingen, hoe de interessante persoonlijkheid van den Engelschman kan verhinderd zijn zijne belofte na te komen, als plotseling een bijna unaniem: »Ah!» getuigt van blijdschap bij 't zien van den langverwachte. O! wij Hollanders zijn zoo dankbaar voor elk teeken van toenadering — zij dit ook nederbuigend vriendelijk — van den vreemdeling.

Langs den weg komt in woeste vaart een ruiter aangereden, die voor 't erf van den heer de Jonghe zijn paard pareert, om dan vlug af te springen en 't dier bij den teugel leidend zich naar 't gezelschap onder den djeroekboom te spoeden, dat uit begrijpelijken eerbied voor den vreemdeling natuurlijk van de stoelen is opgestaan. Nelly's tot de anderen gerichte vermaning om te blijven zitten vindt toch geen gehoor.

Nadat een bediende 't paard van hem overgenomen heeft, begroet de nieuwaangekomene 't gezelschap — gelijk van zelf spreekt in zijn moedertaal. De Engelschman in onze koloniën leert niet onze taal om ons te kunnen verstaan en zoo zijn geld te verdienen, doch wij leeren Engelsch om hem te verstaan en hem dus zijn geld te laten verdienen — nobel, niet waar?

(Wordt vervolgd.)

(Door een abuis heeft de gewijzigde en gecorrigeerde proef de vorige maal onze uitgevers niet bereikt.)

inlandschen landbouw in het midden bracht, in zijn wijdloopigheid eene conclusie trok, die lijnrecht tegenover zijne stelling stond, welke hij met zooveel vuur, gelijk we ook nu weêr daukbaar erkennen, verdedigde, de stelling dat er iets degelijks voor den inlandschen landbouw moet geschieden, en waarvoor dan de door hem gevonden oplossing luidde: „Algeheele reorganisatie der departementen en in afwachting daarvan voorloopig een afdeeling voor landbouwtechniek bij B. B.”

De minister zeide de bevordering der inlandsche landbouwtechniek aan den kapstok eener algeheele reorganisatie te willen ophangen, en meende, we herhalen, o.i. terecht, dat het doel slechts door een zelfstandig departement kan worden nagestreefd en bereikt.

Dat bij het nieuwe departement vooralsnog verschillende onderwerpen, nauw aan den landbouw verwant, die echter op het oogenblik elders in studie, reeds in voorbereiding of in uitvoering genomen zijn, achten we alleszins juist gezien, doch voegen wij hieraan toe, dat geleidelijk, zoodra de geregelde gang van zaken, ten opzichte b.v. van landbouwcrediet, is verkregen, en het op te richten departement zich in de taak, waarvoor het speciaal in het leven wordt geroepen, heeft ingewerkt, die onderwerpen aan het departement behooren te worden getrokken.

En nu nog een kleine opmerking, typeerend de belangstelling van sommige hoofdorganen der vaderlandsche pers in deze aangelegenheid. Een kameroverzicht-schrijver bekende gulweg geen verstand te hebben van koloniale zaken, een royale bekentenis, die we echter hoogst betreurenswaardig meenen te mogen noemen, waar ze werd afgelegd door een publicist, die voor een der grootere bladen in ons land de in 's Lands vergaderzaal behandelde stof, waartoe toch ook de koloniale onderwerpen behooren, voor de lezers van het blad moet verwerken, om hun een duidelijk inzicht ten opzichte van het verhandelde te geven. Voor enkele bladen, die constant van emigratie instede van irrigatie spreken, is blijkbaar dit laatste begrip en wat daarvan voor onze koloniën vastzit iets geheel nieuws. In één blad, het doet er niet welk, is 't niet?, wordt zelfs van emigratie-werken gesproken.

Ook om de curiositeitswille, nemen we uit de *Groene* met betrekking op het hiervoren behandelde onderwerp als nabetrachting de volgende poging van J. F. N. op om een welwillende verklaring te vinden voor het, aan professor Treub toegekende streven naar de oprichting van een landbouwdepartement in Indië:

„De meeste menschen zijn alleen idealist in hunne jeugd, en velen hunner beschouwen met een beetje wantrouwen de weinigen, die altijd geestdriftig blijven. Maar dat iemand, die op later jaren niet zooveel idealisme meer toonde, plotseling, na de middaghoogte van 't leven, in een tweede jeugd zou kunnen treden, dat lijkt hun ongelooflijk. Toch komt dat verschijnsel voor, en niet bij de minst belangrijke mannen. Zij komen er toe, de rekening van hun leven op te maken, zijn — al meenden ze, met Goethe, redelijk wat bereikt te hebben — toch niet geheel tevreden, en willen nog wat nieuws. Ze willen den berg op, die naast den akker van hun arbeid staat, en wanneer ze zijn hellingen niet meer ontginnen mogen, ze willen althans een zoo hoog punt bereiken, dat ze anderen een gansch nieuw uitzicht toonen kunnen en een pad dat misschien naar den top brengt.

Ik ken den juisten leeftijd niet van Treub van den Plantentuin (de Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië is pas bij Thee), maar die schijnt toch bij 't gesteld geval zoo ongeveer te passen. Beroemd als geleerde, als organisator vermaard, om zijn doorzettingskracht bekend, zal hij wel de gebreken van zijn deugden bezitten. Maar dat die gebreken thans, bij dit nieuwe plan, hem zouden gaan leiden en beheerschen, mag niet maar zoo worden aangenomen van wien zooveel tot stand bracht. Als Treub wil, kan uit dit landbouw-departement veel goeds komen voor den Javaan. Algemeen vragen de Javanen-vrienden: maar te drommel, waarom heeft hij dan niet eerder gewild? Waarom heeft de Plantentuin zooveel meer gedaan voor de Europeesche-markt-cultures dan voor de inlandsche? Ja, waarom? Dit zal zijn biograaf later hebben na te sporen (liefst nog niet die der Encyclopaedie). [1]) Maar mag het wantrouwen, in die vraag gelegen, zoo ver gaan van den superieuren man de gelegenheid te onthouden, goed te maken wat hij tot dusver verzuimde? Waarlijk, Indie is niet bepaald zóó rijk aan krachtige figuren, dat men niet een proef zou willen wagen met wat hier geboden wordt.

Waaronder niet letterlijk verstaan zij, dat deze nieuwe afdeeling op proef dient te worden ingesteld. Op proef is in Indië reeds al te veel, en dat jaren getoond heeft onmisbaar te zijn.”

In een nota van antwoord op het Verslag der Tweede Kamer over het wetsontwerp tot bekrachtiging der overeenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij, deelde de minister van koloniën naar aanleiding van, in genoemd verslag gestelde vragen mede, dat eerst wanneer mocht besloten worden tot het nemen van een proef met den verkoop van gouvernementstin in Indië (waarvan bij de behandeling der laatste indische begrootingen sprake is geweest) en die proef mocht slagen, de vraag aan de orde zou kunnen worden gesteld of nu al het gouvernementstin en ook al de gouvernementskoffie moeten worden verkocht. Mocht het antwoord op die vraag bevestigend luiden, dan zou dus met het consignatiestelsel grootendeels moeten worden gebroken, grootendeels, wijl de verkoop van gouvernementskinabast in Indië vooralsnog ongeraden schijnt. In rechtstreeksche bemoeiing van de regeering met vervoer der producten uit Indië en verkoop in Nederland, zag de minister geen voordeel voor de koloniale schatkist. Voorts acht de minister dat 't bezwaarlijk zou gaan op dezelfde voorwaarden een anderen commissionair te vinden dan genoemde Maatschappij, die voor de hier bedoelde taak sedert jaren is ingericht en geheel daarmee vertrouwd.

Eenigen tijd geleden deed het gerucht in de bladen de ronde, dat het ethnografisch museum, behoorende bij de gewezen Indische instelling te Delft door het gemeentebestuur aldaar, waarschijnlijk met bestemming naar het buitenland zou worden verkocht. Berlijn werd toen zelfs reeds genoemd. De *Nieuwe Cour.* weet nu meê te deelen, dat de „Vereeniging voor de stichting van een Museum voor Land en Volkenkunde” te Amsterdam tot het bestuur der oude prinsenstad het verzoek heeft gericht, om geen maatregelen in vorenbedoelde richting te nemen, alvorens de quaestie van het Rijks-ethnografisch Museum is opgelost, waaromtrent eerlang een besluit van de regeering zou zijn te wachten. De Vereeniging wees er nog eens op, dat zij onder haar berusting heeft de voorwerpen, afkomstig van de koloniale inzendingen op de Parijsche Wereldtentoonstelling van 1900, en dat haar doel is, deze in vele opzichten merkwaardige schatten blijvend tot leering en nut van het Nederlandsche volk ten toon te stellen. Zij tracht daarom de stichting te verkrijgen van een aan dezen eisch beantwoordend Ethnografisch Museum; daarin kunnen deze voorwerpen, vermeerderd met hetgeen van andere zijde verkregen en toegezegd werd, een veilige en aan het wetenschappelijk gebruik ten goede komende plaats vinden. Komt een dergelijk museum tot stand, dan zal plaatsing daarin van de Delftsche verzameling niet alleen het reeds bestaande materiaal aan belangrijkheid doen winnen, doch tevens bedoelde verzameling beter dan thans tot haar recht doen komen.

De vereeniging drukt ten slotte in haar schrijven de overtuiging uit, dat het in alle opzichten verkieslijker is, de met zooveel zaakkennis bijeengebrachte verzameling binnen de eigen landpalen te houden en verplaatsing naar het buitenland te voorkomen.

De decentralisatie is *en marche*, schreef onlangs de *Java-Bode*, maar wat meer zegt: de eerste indische gemeenteraad is al in wording. We hebben hier nu al een oud-gast, baron Sweerts de Landas Wyborgh als burgervader gekregen, en de zorg om den gemeenteraad om te krijgen, neemt onze politieke zustervereeniging wel op zich. Wer weiss wie bald, zeggen we met den ouden artillerie-hoofdman over honderd van Hackländer. En als we dan zoo ver zijn, zou de regeering dan maar niet zoo stilletjes, zonder dat iemand 't merkt, de eerste proef met 'n indischen gemeenteraad hier in 't Haagje nemen? We maken toch met die, zoo openlijk aangekondigde proef met 'n gemeenteraad te Batavia, waar zoo'n instelling al lang met succes is ingevoerd in de voornaamste steden der nabijgelegen fransche en engelsche koloniën zoo 'n dwaas figuur?

Den 9en dezer stond de heer H. Pyttersen, hoofdredacteur van de *Nieuwe Arnh. Cour.* in hooger beroep terecht voor het gerechtshof te Arnhem wegens de bekende aanklacht van Dr. H. van Cappelle, waarvan de rechtbank te Arnhem beklaagde had vrijgesproken. De advokaat-generaal vroeg ook nu vrijspraak, daar hij in het woord „misleiden”, door den heer P. in een tegen Dr. v. C. gericht, openbaar gemaakt geschrift gebezigd, geen beleediging vindt.

De luit. ter zee 2e kl. J. J. de Vries, die 11 dezer per stoomschip *Ardjoeno* naar Oost-Indië vertrok, zal in Augustus a. s. deelnemen aan een expeditie naar Nieuw-Guinea, die door het Aardrijkskundig Genootschap wordt uitgezonden onder leiding van den gewezen luit. ter zee H. Posthumus Meyes, welke laatste intusschen reeds te Merauke is aangekomen om de expeditie voor te bereiden.

Het petroleum-verslag, dat Maandag jl. in de bladen de ronde deed, zal menigen Koninklijke, die voor ze'n papiertjes zoo om en bij vijfmaal de nominale waarde betaalde en door al 't contra-gemineer zich 't hart in de schoenen voelde zinken, weer hebben doen herademen.

„De risico's, bij die aan slechte kansen onderhevig bedrijf, (zijn) tot een minimum teruggebracht, terwijl de positie zoowel financieel als technisch krachtiger geworden is”, deelde de directie in haar jaarverslag mee, en in de algemeene vergadering van den 29en dezer zal ze wel in staat wezen, om wie dan nog mocht versagen 't hoofd recht te zetten.

Belangrijke opstellen op specifiek koloniaal gebied zochten we ook ditmaal te vergeefs in de, ons ten dienste staande bladen. Een terechtwijzing van het *Alg. Hbl.* aan het adres van de *Tijd*, waarin een schrijver in het nummer van dat blad van den 5en dezer zich over de financieele voorlichting in Indië door van hier uit, speciaal met dat doel uitgezonden ambtenaren minder gunstig en zelfs smalend uitliet.

Omtrent den, door de *Tijd* aangevallen heer de Meester, wiens zending het blad mislukt heet, merkt het *Hbl.* het volgende op:

„Het is onze bedoeling niet, den handschoen voor den heer de Meester op te nemen. Hij werd, als financieel specialiteit, hoog gewaardeerd door de ministers Sprenger van Eyk en Pierson, in deze, meenen wij, tot oordeelen wel bekwaam. En wat zijn werk in Indië betreft, — niemand kan de verdiensten of den invloed van elk lid van den Raad van Indië uit de verte beoordeelen; maar wij weten wel, dat de vorige en tegenwoordige Gouverneur-Generaal den arbeid van den heer d. M. hoog hebben gewaardeerd — de heer Cremer heeft als minister dat in de Kamer verklaard — en dat de afschaffing der slachtpacht, thans de aangevangen afschaffing der pandhuispacht minder ver zouden zijn gevorderd wanneer de heer d. M. de Indische tradities omtrent het „gemak” van het pachtstelsel niet had bestreden.

Maar een juist oordeel te vellen over zijne verdiensten of tekortkomingen, dat vermogen alleen de Gouverneur-Generaal en de andere leden van den Indischen Regeeringsraad.”

De *Tijd*schrijver merkte met betrekking tot de zending van tienen, waarvan ook de heer Rovers deel uitmaakte, het volgende op:

„Reeds jaren lang werd het gebrekkige in de financieele verantwoording in Indië gevoeld. In 1879 werden van uit Nederland uitgezonden tien hoofdambtenaren van het nederlandsche ministerie van financiën, waaronder mannen van gezag en jarenlange ervaring. Tegelijk met, of als wegbereider voor die commissie was naar Indië vertrokken de hoofdinspecteur Motké....

Die tien practische hoofdambtenaren kwamen in Batavia aan en daar liet men hen... niets doen; naar men zegt wilde men hen op wachtgeld stellen....

Men kon de heeren toch niet altijd laten leegloopen, hun werden van lieverlede eenige betrekkingen opgedragen; de heer Motké ving zijne reizen aan.”

Het *Handelsblad* toonde de onjuistheid dezer opmerking aan. De hoofdambtenaren waren geenszins allen hoofdambtenaren. De hoofdinspecteur (inspecteur-generaal) Motké kwam reeds in 1872 als hoofd eener financieele commissie, waarvan ook de heer Sprenger van Eyk deel uitmaakte, in Indië aan. En dat die tien, waarvan eigenlijk sprake was, wel degelijk diensten hebben bewezen, die men in Indië wist te waardeeren, blijkt genoegzaam uit 't feit, dat binnen 't jaar na hunne aankomst, 4 hunner zich reeds met belangrijke functiën bekleed zagen.

## Oost-Indische berichten.

**Het nieuwe postkantoor** te Semarang wordt den 15n Juni in gebruik genomen. Aangezien het gouvernement geen gelden voor een inwijdingsfeest beschikbaar heeft gesteld en het personeel deze belangrijke gebeurtenis niet onopgemerkt wil voorbij laten gaan, zal het op eigen kosten den overgang van het oude naar het nieuwe kantoor met een klein feestje vieren.

**Voor de behoeftige inlanders.** De resident van Semarang is gemachtigd om te beschikken over een som van f 1700 voor het overnemen van de gebouwen, uitmakende de uit de moskees te Koedoes opgerichte inrichting voor zieke en behoeftige inlanders met den daarbij behoorenden grond, zullende in de bestemming dier inrichting geen verandering komen, schrijft *de Locomotief*.

**Bali.** Uit Soerabaja schrijft men aan *de Locomotief* dat een scheepskapitein, die van een reis langs de kusten van het eiland Bali terug kwam, verteld had van een hooggeplaatsten balischen bezoeker van het stoomschip, toen hij in de ruime baai van Benoewa, gelegen om de zuidkust van Bali en behoorende tot het rijk Balibadoeng aankwam, vernomen te hebben dat een invloedrijke hadji van boegineeschen oorsprong, die hoogloopende twisten met den vorst van Balibadoeng had, door dezen veroordeeld werd tot den dood door verdrinking in zee. Dit vonnis werd tot nu toe opgeschorst omdat de vorst eene wraakneming van de talrijke boegineesche nederzettingen aan de kust vreesde. Buitendien heeft de hadji voornoemd, blijkbaar iemand van veel invloed in die streken, last gegeven om eenige bakens met nederlandsche vlaggetjes, die daar aan het strand door de in die baai tijdelijk vertoevende oorlogschep en geplaatst waren, weg te halen.

Een klacht, door de commandanten der oorlogsschepen bij den vorst van Balibadoeng ingediend, had geen gevolg, omdat de hadji door de gevreesde Boegineezen in bescherming werd genomen.

De berichtgever was van meening dat verwikkelingen niet zullen uitblijven, wanneer de regeering niet krachtig optreedt.

**Suikerprijzen.** De suikerprijzen zijn in het soerabaja'sche steeds stijgende; onlangs werden 400.000 picols muscavado tot den prijs van f 6 afgedaan. Optimisten vertellen dat binnenkort voor dien prijs niet meer verkocht zal worden. Te Soerabaja komt in een der plaatselijke bladen zelfs een advertentie voor, waarbij voor een suikerfabriek een eerste geëmploijeerde wordt gevraagd, uitstekend op de hoogte van fabrikatie en aanplant, op een salaris van f 400 's maands en 1 percent van de winst, die toch zeker ± f 7000 zal bedragen.

Wel een bewijs dat de suikerfabrikanten een beteren tijd tegemoet gaan.

Ook met de tabak in het djembersche gaat het voorspoedig; enkele kleinere ondernemingen hebben reeds afgepakt en goede prijzen gemaakt; de grootere zijn reeds begonnen met tabak te verzenden, met goede hoop op de toekomst.

Met de koffie-cultuur blijft het echter treurig gesteld, hoewel enkelen beweren dat spoedig betere tijden zullen aanbreken.

**Een gegronde klacht.** Uit een binnenplaatsje schrijft men aan het *N. v. d. Dag voor N.-Indië* dat de wijze, waarop het doel van het Algemeen Nederlandsch Verbond door verschillende bestuursleden van subcommissies wordt nagestreefd, aanleiding heeft gegeven tot een gegronde klacht. Schrijver heeft het oog op de verbroedering door gemeenschappelijke taal en verbreiding van het nederlandsch onder de inlanders.

De assistent-resident hield eenigen tijd geleden een conferentie, welke ten doel had, uiteenzetting der plannen, en bespreking der middelen welke ten spoedigste resultaten zouden opleveren. De notabelen van het stadje waren op die conferentie genoodigd, ook enkele menschen, die men meent te mogen noemen: „Javanen-vrienden”, en ook een luitenant-Chinees die geen hollandsch kent. Daarentegen heeft men een tweetal inlandsche hoofden, die het eindexamen der H. B. S. met 5-jarigen cursus hebben afgelegd, gepasseerd; waarom?

Wilde de assistent-resident niet confereeren met deze beide hoofden, die getoond hebben door hun opleiding te voelen in de door den Bond gewenschte richting, die zich de westersche begrippen hebben eigen gemaakt? Waarom die negatie, te meer opvallend door de uitnoodiging van een luitenant-Chinees die de hollandsche taal niet kent?

Begrijpelijk is het, dat de beide ontwikkelde inlanders en anderen met hen voor het A. N. V. verloren zijn; dat zij voorzeker geen medewerking zullen verleenen, niet zullen opwekken, noch door voorbeeld, tot een streven als door het verbond gewenscht. Het tegendeel is waar.

**Vrijspraak Mr. Schimmel.** De raad van justitie sprak heden Mr. Schimmel, hoofdredacteur van de *Soer. Ct.* vrij, die terecht stond wegens een persdelict in zake het sidhoardjosche conflict, met veroordeeling van het land in de kosten.

**Zaak Goedhuijs.** Gisteren werd door den raad van Justitie een aanvang gemaakt met de behandeling van de zaak Goedhuijs, gewezen klerk op het ass. residentiekantoor te Manondjaja, beschuldigd van vervalsching van vendueregisters en verduistering van gelden. Heden werd de behandeling voortgezet.

Goedhuijs was vroeger onderofficier en werd toen ook ter zake van verduistering veroordeeld tot een jaar militaire detentie.

Beklaagde bekende nagenoeg alles wat hem ten laste wordt gelegd, doch voegde daarbij, gehandeld te hebben op last of met medeweten van den ass. resident Hendrikx, die thans in Europa is.

**Planters-klachten.** De planters van Selangor vergaderden onlangs en bespraken de partijdige behandeling die zij van het gouvernement ondervinden, dat hen tot groote uitgaven verplicht bij het importeeren van werkkrachten. Zij wezen op de groote tegenstelling in de houding van het gouvernement tegenover de opium en spelenpachten.

Een motie werd aangenomen, waarbij de vergadering het besluit nam een verzoekschrift tot de regeering te richten met het verzoek een commissie te benoemen om hun zaak te onderzoeken.

**Rampen en ongelukken.** Van den resident van Kedoe is het bericht ontvangen dat in de afdeeling Poerworedjo, tengevolge van hevige regens en daardoor ontstane bandjirs, schade is toegebracht aan dijken, leidingen, wegen en aanplantingen. Vooral in het regentschap Koewardjo is veel beschadigd. Voorts zijn in eenige dessa's van Bajan pl. m. 65 bouws met padi beplante sawah's en 58 bouws tegals met veldgewassen door slib bedolven, waardoor de aanplant geheel verloren is. Verder is in het district Tjangkrep het linker landhoofd van de nieuwe brug Kemanoekan zwaar beschadigd, waardoor de passage is gestremd.

In het onderdistrict Tebel, district Gedangan, van de afdeeling Sidhoardjo, is ± 75 bouws padiaanplant door de z.g. tepakziekte aangetast.

**Atjeh.** Onder dagteekening van 11 Mei seinde de civiele en militaire gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden dat de patrouille, onder luitenant Donner, in Beneden Keurentoë, de schuilplaats der volgelingen van Toekoe di Bareet heeft overvallen.

De vijand liet 15 dooden in onze handen met 5 beaumont, 1 winchester, 7 voorladers, munitie en blanke wapens. Wij hadden geen verliezen. Bij het overtrekken van een rivier verdronk een europeesch fuselier.

**Fusie van het nederlandsche en het N.-I. Officierskorps.** In het *Bat. Nieuwsblad* worden een paar kolommen aan dit onderwerp gewijd onder den titel „Het laatste nieuws op het gebied van toenadering tusschen het Ned.- en het Ned. Ind. leger.” Het laatste nieuws is evenwel oud. Er wordt een middel gezocht om tot juiste verhoudingen te geraken en misstanden weg te nemen die het gevolg waren van wederzijdsche detacheeringen; in de eerste plaats dus moet de promotie in de subalterne rangen worden geregeld en het nieuwste snufje bestaat daarin dat na vier jaren dienst als officier de tweede luitenant eerste, en na twaalf jaren een eerste luitenant kapitein wordt. Als deze maatregel wordt toegepast dan zal het aantal overcomplete kapiteins zeer groot worden; maar daarvoor is een ander recept nl. bij vele compagniën zullen dan tweede kapiteins zijn, met minder tractement dan de eerste kapiteins.

Tot zoover het *Bat. Nbl.*

De quaestie der fusie wordt hoe langer hoe moeilijker voornamelijk nu de regeering er in de laatste jaren zoo op aangedrongen heeft de taalstudie te bevorderen. Die studie wordt met premiën van f 500 en f 800 per inlandsche taal bevorderd; wat heeft men aan officieren, die zich op talen hebben toegelegd, om als indisch officier beter te voldoen als zij naar Europa gezonden worden. Indië heeft op alle gebied, dus ook op militair, menschen noodig die niet alleen uit nieuwsgierigheid of om hunne positie te verbeteren uitkomen, maar dat ook doen uit liefde voor dit land.

Wij gaan hiermede volkomen accoord met het *Soer. Hbl.*

**Eene voorspelling.** Het *Bataviaasch Nieuwsblad* voorspelt dat generaal Van der Wijck, ingeval generaal Van Heutsz tot landvoogd benoemd mocht worden, gehandhaafd zal worden als gouverneur van Atjeh ten einde den legercommandant Boetje, die in Maart 1905 denkt heen te gaan, op te volgen.

Dan zou er gelegenheid zijn overste Van Daalen tot gouverneur van Atjeh te benoemen.

**Generaal van Heutsz,** die gedoorverfd wordt als de toekomstige gouverneur-generaal, is den 13en Juni naar Nederland vertrokken.

**Uit Pankalan Brandan** werd aan het *Bat. Nbl.* op 16 Mei per draad bericht dat het bivak bij Belanglawan is opgeheven.

Bij de terugkomst der bezetting van Simpangdjone naar Kwala Simpang sloeg door de bandjir een sampan om waardoor 5 militairen en 1 dwangarbeider verdronken en geweren verloren gingen.

**Het peperland Atjeh.** In den Atjeh-brief in de *Deli Courant* van 6 Mei wordt een en ander van de peper verteld. Na te hebben vermeld dat de afdeeling Poelo Bajeh goed vooruit gaat omdat de rijksten en voornaamsten zich bij het bestuur hadden gemeld, vervolgt de schrijver:

„Onder hen is T. Gampong Pisang, wel eens de pepervorst van Panga genoemd, die jaren lang het verzet kon volhouden, omdat men hem niet trof in zijn zwakke zijde n.l. de opbrengst van zijne uitgestrekte pepertuinen. Lang was hij met zijn bende, die altijd volop geld had, de schrik in het gebied tusschen Panga en Wojla, tot dat men beslag ging leggen op zijn peper en dat wel voor een bedrag van f 25000. Toen meldde hij zich en zal wel niet meer over loopen, uit vrees voor zijne bezittingen.

De tuinen van Panga en Teunom zullen nu weer beroemd worden als vroeger; nu, het werd de hoogste tijd, want er was — en is nog — groot gebrek aan werkkrachten en dit hoewel men slechts 3 man noodig heeft voor het onderhoud van 1000 boomen.

De pepercultuur, de uitvoer van het artikel via Sabang, het toeleggen op de bereiding van witte peper zijn alternatieve zaken, die nauw verband houden met de opkomst van Atjeh en zijn reeds daarom onze aandacht over en over waardig.

Gelukt het om den peperhandel vooruit te krijgen en de voordeelen grootendeels aan de Straits-haven te onttrekken, dan doen wij weer een stap in de goede richting. Toe te juichen is het dan ook, dat de atjehsche handelsmaatschappij op Kota-Radja, zal beginnen met de bereiding van witte peper, doch hiertoe behoorde moed, omdat men tot nog toe beweerde, dat slechts een trust van 5 Chineesche firma's te Penang in staat was om de daaraan verbonden werkzaamheden naar behooren te laten verrichten.”

Dat de bereiding van witte peper van belang is mag uit enkele statistische gegevens blijken. In 1902 werden te Penang ingevoerd 70718 pikols zwarte en slechts 101 pikols witte peper, de uitvoer bedroeg in datzelfde jaar respectievelijk 72380 en 29706 pikols, zoo schrijft het *Soer. Hbl.* waaraan het vorenstaande is ontleend.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

Den 10en Mei ll. werd, gelijk we reeds mededeelden, het nieuwe zittingsjaar der Koloniale Staten te Paramaribo geopend. De openingsrede van den gouverneur behelsde, behoudens een vluchtig overzicht van den economischen toestand der kolonie de mededeeling, dat in den loop van dit zittingjaar de medewerking der Staten zou worden geroepen voor het in het leven roepen van verordeningen, die betrekking zullen hebben op maatregelen tegen verspreiding der lepra, wijziging van het arbeidscontract, inpoldering van landerijen voor den kleinen landbouw, regeling van het oogstverband, en richtige heffing der invoerrechten.

Deze rede, zoowel als de gedachtenwisseling bij de behandeling der begrooting, gaven *Onze West* aanleiding tot de volgende ontboezeming:

„Voorzeker, juichen ook wij de maatregelen toe, die genomen worden in 't belang van de oeconomische ontwikkeling der kolonie. De groote werken, die wij aan den huidigen gouverneur danken — hierbij hebben wij in 't bijzonder op 't oog den spoorwegaanleg, de exploratie van het Lawagebied en de voorgenomen proeven tot boschexploitatie — kunnen niet anders op den duur dan goede vruchten dragen. Het bedrag daaraan besteed, is onzes inziens volkomen verantwoord. Maar wat ons met bange zorg vervult, is dat het bestuur niet volkomen het gevaar schijnt in te zien, dat ons in den landbouw, de raison d'être der kolonie, bedreigt. De cacaocrisis heeft een phase bereikt, die geen talmen, geen afwachten meer gedoogt. Weet men wel, dat de cacaoproductie dit jaar tot dusver geen zesde gedeelte bedraagt van de productie in het overeenkomstig tijdperk in het vorige jaar, en dat ook de kleine landbouw thans een beduidenden achteruitgang in de productie aantoont?”

Het blad dringt bij zijn, op het vorenstaande gegeven toelichting er op aan, dat onmiddellijk krachtige maatregelen worden genomen om de invoering van nieuwe cultures te bevorderen. Dat hierbij finantieele steun van het bestuur niet achterwege kan blijven, waartoe we in ons vorig overzicht meenden te moeten concludeeren, geeft ook *Onze West* blijkbaar te kennen, waar zij bij de opmerking dat „onder de gegeven omstandigheden alleen buitengewone uitgaven voor productieve doeleinden geoorloofd zijn, als hare meening vooropstelde, dat de steun, die 't moederland bereid is aan de kolonie te geven, uitsluitend dient te worden aangewend, om met vereende krachten te trachten de kolonie in economischen zin er boven op te brengen.

Ze waarschuwde o.a. daarbij tegen het opdrijven der ambtenaarstractementen. Dit laatste is een verschijnsel, wat aan de koloniale pers over het algemeen niet zoo geheel onschuldig is, waar zij eenerzijds het algemeen belang bepleitende, anderzijds dikwerf maar al te ras bereid gevonden werd om, ten behoeve van dezen of genen ambtenaar of van een bepaalde categorie van ambtenaren voet te geven aan de o. i. verderfelijke meening, dat plichtsbetrachting zonder meer recht geeft op extra-belooning.

Dit zoo even tusschen haakjes. Om nu op den landbouw terug te komen, zij nog opgemerkt, dat 't wel geen betoog behoeft, dat ook aan den kleinen landbouwer de nieuwe wegen behooren te worden geëffend, nu ook dezen het cacao-karretje van den gebaanden weg in de modder heeft gebracht, waarin hij met kar en al dreigt te verzinken.

Gaf *Onze West* aan de hand van de productiecijfers een duidelijk beeld van den treurigen toestand van de cacaocultuur, reeds bij de behandeling der begrooting was door den heer Curiel in de Staten-zitting van den 3en Mei ll. door een sprekend cijfer genoemd, toen hij tegenover de, door den waarnemend agent-generaal voor de immigratie gedane opgave van 608, door de plantages ten behoeve van de openbare werken afgestane arbeiders de werkelijkheid stelde, die aantoonde dat minstens 1700 mannelijke immigranten (wier vrouwen ook niet op de plantages blijven werken) aan openbare werken arbeiden, die anders op de cacao-plantages werkzaam zouden zijn, terwijl bovendien eenige suiker-ondernemingen een belangrijke hoeveelheid arbeiders van genoemde plantages hebben overgenomen.

Mogen regeering hier en bestuur te Paramaribo de geschikte middelen vinden om in dezen toestand verbetering

---

1) Slaat de jongste Handelingen op, raden we J. F. N., om den biograaf het wachten te helpen besparen.

te brengen. Men bedenke dat niet alleen kortzichtigheid der planters maar ook de tekortkoming van het bestuur, door niet met den meesten spoed te trachten de, in uitzicht gestelde wetenschappelijke voorlichting ter beschikking van de bedreigde cacao-cultuur te stellen, meê oorzaak is van den huidigen, benarden toestand.

Kom — wat verpoozing nu kan geen kwaad en wenden we den blik naar den spoorwegaanleg, die, mits andere factoren voor de economische ontwikkeling der kolonie naar behooren behartigd worden, zooveel tot den bloei van Suriname zal kunnen bijdragen.

Aan het overzicht van den stand van den aanleg, door den directeur der spoorwegen, als gedelegeerde van het bestuur, in de Staten-zitting van den 3en Mei ll. gegeven, ontleenen wij het volgende:

Het tracé, waarbij in hoofdzaak de hoofdrichting van het, door de Maatschappij Suriname, onder haren voor de kolonie zoo uiterst verdienstelijken voorzitter, de Gelder, ontworpene zal worden gevolgd, loopt van Paramaribo over Post Republiek naar een, nog nader vast te stellen landingspunt aan de Saramacca tusschen Maäbo en Paradijs en voorts door het Mindrinetie-gebied naar de Suriname-rivier nabij Kadjoe. Nadat het meerendeel van den technischen staf begin September ll. in de kolonie was aangekomen, werd zoo spoedig mogelijk, zoowel met het oog op het naderend regenseizoen als om noodlijdende plantages van hare arbeiders te ontlasten, met de uitvoering van het werk begonnen. Begin October waren 200 arbeiders tewerk gesteld; hun aantal steeg successievelijk tot 500 in begin November en tot 1000 in begin December, terwijl sedert Januari jl. gemiddeld 1800 tot 2000 personen aan en voor den spoorweg werkzaam zijn. Het spoor lag in het begin van Mei jl. tot het einde van het Wanica-pad, d. i. over een lengte van 12 kilometers van af de Dominékreek bij Beekhuizen. Begin Juli wordt verwacht dat nog 10 kilometers verder gereed zullen zijn. In Augustus zal Onverwacht worden bereikt; de afstand is dan 27 kilometers. Tusschen Onverwacht en Post Republiek liggen baangedeelten, voor het gereedmaken waarvan op den drogen tijd moet worden gewacht. Twee maanden na het invallen daarvan, zal ook daar de baan gereed zijn — het spoorleggen vordert betrekkelijk snel, 600 meters per dag. Einde 1904 zullen 49 kilometers spoorweg, 8 kilometers voorbij Post Republiek, waarschijnlijk gereed zijn, als wanneer ook met de exploitatie tot Republiek een aanvang zal worden gemaakt. Tot 't besluit om niet eerder daartoe over te gaan, ten opzichte van het reeds afgewerkte gedeelte van den weg, heeft de overweging geleid, dat partieele exploitatie belemmerend zou werken op den opvoer van de materialen voor den spoorweg zelf en voor het afwerken.

In de goud-productie der kolonie komt nog altijd geen schot. Het lang verwachte vleugje zal waarschijnlijk eerst komen, wanneer met de exploitatie *en gros* van het, aan het Fransch Inini naverwante Lawa-gebied zal kunnen worden begonnen, terwijl zulks ten opzichte van de, langs den in aanleg zijnden spoorweg gelegen placers reeds eerder kan worden tegemoet gezien. In de vier eerste maanden van dit jaar bedroeg de totale aanvoer van goud te Paramaribo 165000 grammen en volgens de rekening van Bartjes zou dus de productie van het heele jaar beneden die van 1903 ad 682 kilogrammen blijven, maar we zijn er nog niet, de natte maanden moeten nog komen. Van het placer der Saramacca Co. was den 16den Mei ll. te Paramaribo een pépite van 222 gram gewicht, ter waarde van f 300 te zien, die bij het goudwasschen in een longtom gevonden was. Behoorden zulke vondsten tot de dagelijksche gebeurtenissen dan zou die maatschappij er beter voor staan, dan thans het geval is. Er schijnt echter kans te bestaan dat ze weer werkkapitaal krijgt om de geregelde exploitatie, die een tijd lang zoo goed als gestaakt bleef, voort te zetten.

Ten slotte nog het bericht, dat eenige ter fine van onderzoek naar Amsterdam opgezonden, van Mindrineti afkomstige steentjes werkelijk, zooals men hoopte, diamanten bleken te zijn. Straks verrijst op Mindrinetie nog een tweede Kimberley, maar dan zonder een de Beers, asjeblieft! Van zoo'n maatschappij moet Suriname zelve 't al evenmin hebben als van het beunhazentroepje, in algemeenen zin gesproken, waarmee 't nu op mijnbouwgebied zoo goed als van den wal in de sloot werd geholpen.

## Jaarverslag van het Koloniaal Museum.

Als Bulletin n°. 30 ontvingen wij het **Jaarverslag over 1903** van het **Koloniaal Museum** met de tabel der *Samenstelling van Indische Voedingsmiddelen.*

Zeer belangrijk zijn de mededeelingen, die dit verslag ten beste geeft en ten duidelijkste blijkt er opnieuw uit, hoe nuttig het werk van het K. M. is en hoe degelijk door den directeur en zijne medewerkers wordt gearbeid. Bijna 80 bladzijden zijn b.v. gewijd aan inlichtingen en correspondentie over koloniale belangen in het algemeen, cultuur, boschproducten, delfstoffen, enz. enz. Wij kunnen aan een ieder, die in Oost- en West-Indië belang stelt aanbevelen om ze na te lezen, of datgene wat hem bijzonder ter harte gaat er in op te zoeken.

Wij vonden er o. a. in, dat de Indische Regeering, op advies van den Directeur van 's Lands plantentuin, het besluit nam om zich niet in te laten met proeven op het gebied der rameh-cultuur en de bereiding van den rameh-vezel. Zooals onzen lezers bekend is, blijven ook wij, evenals de Directeur van het K. M., vertrouwen, dat de rameh aan Oost-Indië en bij name aan die gedeelten waar het gansche jaar door vrij regelmatig regen valt, nog groote voordeelen zal opleveren, zoodra men namelijk er in geslaagd zal zijn het middel te vinden om de spinbare vezel op goedkooper wijze dan dit thans geschiedt en zonder chemische bereiding uit de stengels af te scheiden. Reeds meer dan een jaar geleden, meenden wij, na lang zoeken, dit middel gevonden te hebben, maar door het plotseling overlijden van den uitvinder, kwam er eene kink in den kabel, die wij nog altijd bezig zijn te ontwarren. Wij stellen, wat de cultuur betreft, ten volle vertrouwen in de, ons onlangs op nieuw gegeven, verzekeringen van den heer *Ch. Rivière*, directeur van den proeftuin te Algiers, dat de aanplant geen geheimenissen oplevert en dat volop water en goede bemesting de hoofdvoorwaarden zijn voor eene ruime productie.

Zeer belangrijk in het jaarverslag is ook hetgeen op blz. 74 t/m 79 voorkomt omtrent de nuttige geschriften op het gebied van Indische Nijverheid en Kunstnijverheid, die door het K. M. werden uitgegeven of die nog in bewerking zijn. Met groote belangstelling zien wij de aangekondigde uitgave te gemoet van *„Het Bamboe-werk in den Indischen Archipel"* en van de *„Indische Vezelstudie"*, die door den technoloog Selleger te Genève wordt bewerkt.

Curieus vinden wij de mededeeling op blz. 75—76, dat op het verzoek van den Directeur aan de Tweede Kamer om zich voor hare bibliotheek de Museumuitgaven aan te schaffen, het antwoord kwam, dat de Kamer-commissie daartoe geen voldoende termen had gevonden.

Het peil van belangstelling in Indië bij onze volksvertegenwoordigers schijnt dus nog niet gestegen.

Wat niet in het jaarverslag staat, doch door ons uit de dagbladen werd vernomen, is dat de heer W. P. Groeneveldt, voorzitter der commissie van beheer, die om gezondheidsredenen den hamer neerlegde, werd vervangen door den heer P. J. van Houten te 's-Gravenhage. Wij die den heer v. H. reeds jaren lang steeds ijverig werkzaam zagen, waar hij meende de belangen van Indië te kunnen bevorderen, juichen die keuze ten zeerste toe.

In dezelfde vergadering van 28 Mei j.l., waarin de heer v. H. gekozen werd, schreef de Raad van het Museum eene nieuwe **Prijsvraag** uit.

*De Gouden Medaille* of de waarde van f 150 (een honderd vijftig gulden) werd uitgeloofd voor de beste **Handleiding voor de fruitteelt in Nederlandsch Oost- en West-Indië.**

Deze handleiding zal ook dienen te bevatten wenken voor de veredeling der aldaar inheemsche en gekweekte vruchten, hetzij in het algemeen, dan wel voor een of meer bepaalde soorten.

Aan alle verdienstelijke beantwoordingen zullen zilveren of bronzen medailles worden toegekend. De met goud bekroonde handleiding, zoomede die, waaraan eene onderscheiding in zilver of brons is toegekend, worden het eigendom van het Museum, behoudens de bepalingen, in het tweede gedeelte der bij de prijsvraag gevoegde toelichtingen vervat.

Antwoorden, in de nederlandsche, maleische of javaansche taal, in te zenden vóór of op 31 December 1905 aan den Directeur van genoemd Museum, die bereid is nadere inlichtingen te geven.

## INGEZONDEN.

## Twee loftiederen.

*Waarde Redactie!*

Meestal lees ik met pleizier de penkrassen van den gewezen luitenant Clockener Brousson. Soms slaat hij wel wat door, maar wien gebeurt dat niet, als men praat of schrijft. Over het algemeen houd ik dan ook de penkrassen, in de richting van de koloniale opvoeding van het Nederlandsche Volk, voor een nuttig werk.

In no. LXIII maakt de heer C. B. het echter, wat doorslaan betreft, een beetje al te kras! Daarin toch staat duidelijk te lezen, dat, vóór de komst van den Gouverneur-Generaal Rooseboom in O.-Indië, de officieren van het Indische leger geen van allen iets van de krijgskunst verstonden. Wel waren er enkele luitenants van het Nederlandsche leger gedetacheerd, die de onbenulligheid, met het oog op den B. V. met vreeze aanzagen .... maar gelukkig kwam R.! Hij wijzigde taktiek en reglementen, bekeerde de achterlijke stumpers, ging zelf mee op verkenning, liet forten bouwen en gaf een ieder behoorlijke instructies voor de verdediging tegen den B. V. — Lieb vaterland kanst ruhig sein!

Nu wil ik gaarne gelooven, dat het op de regeling der defensiequaestie in O.-Indië van gunstigen invloed is geweest, dat er een oud-soldaat tot Gouverneur-Generaal werd benoemd, maar ik acht mij verplicht de partij op te nemen van het door den Penkrasser met één enkelen streek voor nul verklaarde oud-officierskorps van het Oost-Indische leger.

Noodig is het wellicht niet, maar toch breng ik in herinnering, hoe b.v. tijdens het verlof in Nederland, menig oud-Indiër er ook in vroeger tijd, op heeft gewezen, dat ons O.-Indisch klein leger een superieur uitgerust en geoefend leger moet zijn om aan zijn roeping te kunnen beantwoorden.

Een niet onaardige tegenhanger van bovenstaand loflied is het artikel over den repatriëerenden heer mr. Th. de Meester, dat door het Amsterdamsche *Nieuws van den Dag* voor een deel wordt overgenomen uit het eerste nummer van het te Soerabaja verschijnende *Weekblad voor Indië*. Let wel! dat het niet in mij opkomt er aan te twijfelen, dat de heer d. M. voor O.-Indië, een trouw en eerlijk zijn plicht vervullend ambtenaar is geweest en ik daarop in de verste verte niets heb af te dingen. Maar ik heb er in beginsel tegen, dat men het telkens noodig vindt personen, die het totaal aan kennis van O.-Indië ontbreekt, met terzijdestelling van bekwame en hoogst verdienstelijke mannen, die zich geheel aan den dienst in Indië wijdden, tot de hoogste betrekkingen in de kolonie te roepen.

In het vrij lange geschrift, dat in het „Nieuws van den Dag" voorkomt, is niets anders te vinden, dan de zeer uitgebreide beschrijving der carrière van den heer de M. in Nederland, met de verzekering, dat hij ook in Indië groote werkzaamheid heeft ontwikkeld!

Als buitengewone verdienste wordt vermeld, dat hij daarenboven nog tijd vond om werkzaam te zijn als . . . . president van het centraal-comité van het Roode Kruis en van het college van curatoren van het gymnasium Willem III.

Hadde men in 1898, buiten den kring der Indische ambtenaren en officieren om, een man kunnen vinden, die de afdoende middelen kon aanwijzen om den, toen reeds merkbaar wordenden, economischen achteruitgang van Java te stuiten, wie zou de benoeming van dien man tot den hoogsten rang zelfs, niet hebben gewaardeerd!

Men spare ons echter voor extra lofredenen, wanneer bij het heengaan, slechts van ijver en trouwe plichtsbetrachting te spreken valt.

Uw trouwe lezer
X.

## Uit Oost-Indische Bladen.

### De geleidelijke onderwerping en ontwikkeling van Sumatra.

(*Slot.*)

Deze streek, op de Stemfoort-Atlas aangeduid met de namen Loedai, Pangkalau Kepas, Pangkalan Sarai, Rantau Sibajang, Rantau Sinjinjih en Pangkalan Indaroeng, wordt begrensd ten noorden door de zuidelijkste punt van onze residentie, anderzijds door de Padangsche Bovenlanden en ten Oosten door Indragiri en Palembang. Wat het zuidelijkste deel van deze onafhankelijke landen betreft (genaamd het Bat. Hari district, dit vindt natuurlijken afvoer naar het Oosten langs de beide voedingsstroomen, die de Sei Tjenako vormen, en staat anderzijds in druk verkeer met het djambische (Tebo) en de padangsche bovenlanden.

Het is voor zoover Schr. weet niet met zekerheid bekend op welke wijze deze onafhankelijke streek begrensd wordt.

Het djambische achterland heet geheel onderworpen, maar toch is de Tebostreek en het Boengö bergcomplex, die daar feitelijk toebehooren, nog slechts in naam gepacificeerd.

Daar staat tegenover dat in deze geheele Goeneng Sahilangstreek (een lap haast zoo groot als Indragiri) verscheidene landschapjes min of meer geneigd zijn om zich aan ons bestuur te onderwerpen.

Reeds eenmaal is n.l. de assistent-resident van Bengkalis daar heen getrokken, ten einde te trachten de rechthebbende hoofden te onderscheiden van de pangoeloes die slechts vermeende aanspraken op die landschappen bezaten.

De toen reeds gevoerde onderhandelingen over de onderwerping van ca. twee derden der gezamentlijke rijkjes, n.l. Goenoeng Sahilang, Rantau Sibajang en Rantau Sinjinji, kon toen echter helaas geen voortgang hebben, wijl weliswaar de onderwerping van eenige streken per brief werd aangeboden door een man uit die landen, doch dit bleek een indringer te zijn, die zich (naar wij meenen te weten) met behulp van gedroste dwangarbeiders een gezag had aangematigd dat hem absoluut niet toekwam, weshalve hij dan ook door de hoofden der andere landschappen niet erkend werd.

Deze heer noemt zich Sulthan Abdoel Madjid (Tengkoe Koening).

Ergo moest men onverrichter zake terug keeren. Nadien is er intusschen een macht van 600 man uit die streken bijeen gebracht, nadat een zekere Toean Gadis, 'n nazaat van het aloude vorstengeslacht van Menangkebo, wonende op Pagaroejong (nabij Padang) eenvoudig per brief den wensch heeft te kennen gegeven, dat de indringer zou worden verdreven hetgeen onder aanvoering van Jan Toean Besar ook gelukte. Dit is eenigen tijd geleden geschied en de atmosfeer is thans weer gezuiverd.

Waar wij ongevraagd en zonder beloften onzerzijds het divide et impera (het laatste nog als toekomstmuziek bedoeld) konden toepassen, zonder ons er verder in te mengen, was dit een buitenkansje.

Doch thans wil het ons toeschijnen, dat nu ook deze vrucht rijp begint te worden en een geel tintje krijgt, dat we niet uit het oog moeten verliezen.

De omstandigheden zijn ons gunstig en het zou aanbeveling verdienen om thans wederom den assistent resident van Bengkalis als gezant van het nederlandsch gezag te dirigeeren naar die streken, ten einde de onderhandelingen met de nu overgebleven rechtmatige hoofden te hervatten, welke onderhandelingen thans een kans van slagen bieden, die niet mag verloren gaan.

Ook hier zijn momenteel de omstandigheden te gunstig om er geen tijdig gebruik van te maken en kunnen vermoedelijk de Goenoeng Sahilang, Rantau Sibajang en Rantau Sinjinji streken zonder dat er een schot behoeft te vallen, onder ons gezag worden gebracht.

De vestiging van een controleur over die streken, staande onder het administratief gezag van den assistent resident van Bengkalis, mag dan weldra niet anders dan een quaestie van tijd worden en diens standplaats zou, wilden we voorzichtig zijn — voorloopig in een der belangrijkste plaatsen en niet al te ver van de samenvloeiing der B. si. Njini en B. si Bajang kunnen gezocht worden.

Een te zuidelijke vestiging toch lijkt op het oog ongewenscht, wijl wij daar in de buurt komen van het laatste broeinest van ongerechtigheden, daar waar de toga zich voorloopig nog wel door den degen zal moeten laten voorafgaan.

Wat daaraan grenst, n.l. de aan het tot onderwerping geneigde Rantau Sinjinjische gebied van Tanah Darat, is nog niet tot onderwerping geneigd, de daarvan ten zuiden grenzende Koeatan-districten zijn ons vrijwel vijandig, wat Loeboeq Ramo betreft moet schrijver zijne onkunde bekennen, van si Goentoer weet hij dat de streek ons niet vijandig is, doch vroeger niet tot onderwerping geneigd was en ook Padang Lawas ons op z'n zachtst gesproken niet goedgezind is.

Deze streken grenzen n.l. aan de reeds door ons bezochte en in alle hoeken doorkruiste Oeloe Djambi, Tebo en Boengo berglanden en Tabir, waar de invloed van den ex-sultan Taha, hoewel we in 't naburige Koerintji en de Tiga Halei Kain reeds gevestigd zijn, nog niet geheel gebroken is.

De onderwerping dier streken zal, wanneer de politieke bemoeienis hier mocht falen voorzeker niet al te veel moeite kunnen kosten, door er eens wat militairen heen te zenden die er eerder 'n kouden neus, dan 'n warme pantalon van zullen mede terug brengen.

Dit echter is een reden te meer, om deze onafwijsbare taak der naaste toekomst, ook met het oog op het behoud van de resultaten der Djambi- en Koerintji-expedities, te verlichten door alvast datgene onder ons gezag te brengen, wat daarvoor thans rijp geacht mag worden en hierboven nader is omschreven.

Maar toch zou ook hier het atjehsche régime, het vestigen van een controleur, gesteund door 'n flinke bezetting en zoo „dicht mogelijk" op het nog vijandelijke land geschoven, ons alweer beter lijken . . . . en veel tijd en geld besparen in de toekomst.

* * *

In het aan het padangsche grenzende complex van onafhankelijke rijkjes, waarmede wij van de Oostkust uit nog weinig bemoeienis hadden, doch waarmede men van uit de Padangsche Bovenlanden reeds eenige voeling heeft verkregen, is de toestand wel is waar nog geheel ongeregeld en anarchistisch maar toch zijn ook daar landschappen die eveneens reeds te kennen gaven onder ons bestuur te willen komen.

Wat Padang Tarab, de IV Kota betreft, verkeert men als schrijver wel ingelicht is nog in het onzekere, doch reeds zijn er voldoende redenen om aan te nemen, dat Poelau Poendjoeng, Kota Besar en het uitgestrekte Soengoi Koenit zeer geneigd zijn om onder ons bestuur te mogen komen.

Indien men zich daarvoor eenige moeite getroostte zoude het ook hier zaak zijn niet te lang met het afsluiten van die onderhandelingen te wachten, wijl wij door dit zoo spoedig mogelijk te doen, alsnog profiteeren kunnen van de uitwerking van onze jongste Djambi- en Korintji-expedities.

Ziedaar de laatste vruchten, die 'n geel tintje vertoonen.

Wat ten zuiden van deze laatste gordiaansche knoop ligt, is als overrijpe vrucht in den loop der tijden reeds geplukt deels in vroeger dagen veroverd, deels gevallen uit eigen zwaarte.

Ook dat is een systeem, maar het kost tijd, baart onophoudelijk zorgen en moeielijkheden en kan niet altijd worden toegepast.

Conclusie.

Wij nemen aan dat het in staatkundigen zin moeielijk te verdedigen is, dat een koloniale mogendheid zich bij internationale overeenkomst een land ziet toebedeeld of in 't bezit daarvan ziet bevestigd en dan de in de binnenlanden bestaande, min of meer onbeheerde, nog niet tot erkenning van ons gezag geneigde rijkjes beschouwt en noemt als onafhankelijke landen.

Maar met ter zijde stelling van de vraag of die zienswijze hier verder dient te worden opgelost aan de hand van de wetten der staatkundige souvereiniteit, willen wij liever deze theoriën-discussie prijsgeven voor de nuchtere werkelijkheid, die ons leert, dat de tijd dringt om ons wat de binnenlandsche aangelegenheden betreft eene zuivere atmosfeer te scheppen, daar wij dit binnenland dienen te openen, tot welvaart te brengen, de bevolking te maken tot onze bondgenooten in de defensie van ons koloniaal bezit en deze vruchtbare landen op te heffen uit hun indolentie en te maken tot landen met een levendig ruil- en handelsverkeer, die mede zullen moeten werken tot de verwezenlijking van onze denkbeelden omtrent weg- en spooraanleg en kanalisatie, ontginning en in cultuur-brenging van groote en rijke gewesten.

Daartoe is het noodig dat wij:

De politieke aanraking, leidende tot onderwerping, krachtig voortzetten.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD No. 14, Vrijdag 17 Juni 1904.

De zich onafhankelijk wanende en ons gezag weerstrevende werkelijke of zich als zoodanig geusurpeerd hebbende hoofden, waar noodig, zoo snel en afdoend mogelijk, middels militaire hulp onder ons gezag brengen. Dan kan in tien misschien in vijf jaren tijds de onderwerping van Sumatra een voldongen feit zijn geworden.

En het is daartoe wellicht onnoodig om andere streken van ons koloniaal bezit van troepen te ontblooten, het kan met de z.g. »eigen middelen« geschieden, mits men daartoe zoowel de civiele als de militaire krachten, beiden, in gebruik stelt en er samenwerking ontstaat tusschen de daarbij betrokken residenties, wat nu nog wel eens te wenschen overlaat, — samenwerking ook tusschen toga en degen.

Deze beiden behooren niet twee systemen te vertegenwoordigen, doch één!

Met deze stappen tot onderwerping kan de geleidelijke ontwikkeling van Sumatra hand aan hand gaan, wanneer de aanleg van wegen daarmede gelijken tred houdt. Dit mes snijdt derhalve aan twee kanten, men kweekt vertrouwen in ons bestuur, het brengt ons waar we wezen moeten en opent het land voor de latere ontwikkeling onder het bestuur van ons N. Indisch gouvernement.

**De verbetering van den economischen toestand.** In de *Loc.* van 14 en 15 April komt een hoofdartikel voor onder vorenstaanden titel en geteekend G. B. (toll). De schrijver bespreekt hierin de reis van den directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid en na er op te hebben gewezen dat een bloeiende nijverheid, een krachtige hefboom is tot verhooging der volkswelvaart, voegt hij hieraan toe: »Hoeveel rijst wordt niet van Saigon en Siam geïmporteerd? (Import min export = 80,000.000 K. G.) Hoeveel gezouten visch komt niet uit Siam? (voor een waarde van ± f 7,000,000). De kleeren, die de inlander draagt, zijn voor 7/8 van buiten afkomstig.

»Eerst in de laaste jaren brandt hij petroleum uit zijn eigen land, maar verkregen door vreemd kapitaal.

»En daar tegenover staat een zeer kleine omzet aan export-artikelen.

»Handel en scheepvaart nemen toe; wij weten echter in hoe ver slechts de Javaan bij den export is betrokken, terwijl hij de grootste verbruiker is der importartikelen.

Dit is een aderlating, die al jaren en jaren voortduurt; is het dan wonder dat de patiënt al zwakker wordt? Gaan niet terecht stemmen op, die spreken van een economischen achteruitgang van Java? Wij verblijden ons dat nu die stemmen het oor der regeering hebben bereikt. Ernstig stelt zij zich voor dien achteruitgang tegen te houden, doch welke middelen wil zij daartoe aannemen?

In de eerste plaats door Java los te maken van den landbouw en naast dit bestaansmiddel een volksnijverheid te scheppen en zoo mogelijk tot bloei te brengen.

Schrijver vraagt zich echter af of de nijverheid het uitgangspunt moet zijn; of het niet wenschelijk, ja noodzakelijk is, de bronnen van bestaan eerst milder te doen vloeien en eerst daarna, als de patient in krachten is toegenomen en meer weerstandsvermogen heeft gekregen, bij de gebruikte medicijnen andere te voegen die hem, als reconvalescent, maar ook eerst dan, spoediger geheel op de been kunnen helpen.

»Er moet nog veel in den Javaan veranderen, wil hij in de nijverheid ook een middel van bestaan kunnen maken. Men zou beginnen met zijn ondernemingsgeest op te wekken, beter gezegd, men zou dien geest in hem moeten kunnen planten, want hij bezit dien niet.

»Behalve de verbetering van het ras, is ook de vermeerdering van den veestapel waard om overdacht te worden.«

Na er nog op te hebben gewezen dat het aanmoedigen en steunen van de vischvangst als een bedrijf dat zoo goed als alleen staat in het verschaffen van vleeschvoeding aan dagelijks millioenen, ook een krachtige hefboom moet zijn, om dat volk uit zijn verval op te beuren, besluit de schrijver zijn eerste artikel met de woorden: »Ook in dit opzicht is niets van het particulier kapitaal te verwachten; de regeering zal dus het initiatief moeten nemen, zij zal, overal waar zulks noodig zal blijken, visscherijbanken moeten oprichten. Wat van de landbouwcredietbanken werd gezegd, geldt ook voor de visscherijbanken; men pakke de zaak in eens flink aan; beginnen met te geringe krachten zou tot mislukking kunnen leiden.«

In het tweede artikel wijdt de schrijver uit over het doel en de werking van een visscherijbank, zooals hij die zich voorstelt, en zegt dan: een visscherijbank behoeft volstrekt geen philantropische instelling te zijn; het daarin gestoken geld zal, tegen weinig risico, bij een zorgvuldig beheer zelfs een aardige rente afwerpen.

Vervolgens staat hij stil bij de bespreking van den inlandschen landbouw: »Mijn stelling blijft dus: eerst landbouw en visscherij tot bloei brengen en daarna een inlandsche nijverheid in het leven roepen.«

En komt dan tot de volgende conclusie:

»Wanneer door intensiever grondbewerking, zaadselectie, invoer van zaden van uitmuntende gewassen etc., etc. de 3 millioen baoes sawah en 1 millioen baoes tegallan en een bloeiende visscherij in de levensbehoeften van het volk kunnen voorzien, zoodat voor Java niet meer voor ongeveer 1½ millioen aan rijst en circa 7 millioen aan siameesche visch wordt ingevoerd, zal de bevolking zich behoeften gaan scheppen ook buiten die van nooddruft, waaraan de nijverheid moet voldoen. Dan zal niet meer, zooals thans bijna regel is, elk individu voorwerpen van dagelijksch gebruik maken, omdat hij dan de kracht bezit ze te koopen. Er zal dan als van zelf een nijverheid ontstaan, gebaseerd op die verdere behoefte, dus op een grondslag rusten die hecht is.

Het *Bondsblad*, waaraan deze beschouwingen zijn ontleend, besluit dan ook zijn opstel met er op te wijzen, dat een kenner van Indie, als de heer G. Stoll, het op alle hoofdpunten eens is met zijne beschouwingen over »Opheffing der inlandsche nijverheid,« ook in ons Koloniaal Weekblad onlangs in extenso overgenomen.

## Van Vreemde Koloniën.

**De Deutsche Kolonial gesellschaft,** heeft van den 20en tot den 28en Mei ll. hare algemeene vergadering gehouden, waarin de volgende besluiten werden genomen:

Bij het koloniaal bestuur wordt aangedrongen op de oprichting van een voldoend aantal scholen voor inboorlingen en Europeanen in de koloniën.

Het Kolonial Wirtschaftliches Komitee uit de vereeniging zal een bijdrage van 96000 mark, in drie jaarlijksche termijnen af te dragen, storten ten behoeve van een industrieele onderneming, die in Duitsch-Nieuw-Guinea voor de exploitatie van caoutchouc en getah pertja zal worden in het leven geroepen.

Een bijdrage van 30000 mark in drie jaarlijksche termijnen af te dragen, zal den heer Dr. Herman-Meijer worden ter hand gesteld tot aanmoediging van zijn kolonisatiearbeid in het zuiden van Brazilië, waar reeds verschillende duitsche koloniën worden aangetroffen.

De vergadering dringt aan op wijziging in de voorschriften op het verleenen van concessiën, zoowel om de kolonisatie in de hand te werken als om speculanten te weren. Zij heeft echter het voorstel van de hand gewezen, strekkende om wat de »Deutsche Kolonialgesellschaft für Deutsch Südwest Afrika«, de vroeger oppermachtige maatschappij in die kolonie, betreft tot liquidatie over te gaan en wat er tengevolge daarvan bij de »Deutsche Kolonialgesellschaft« mocht binnen komen te gebruiken ter aanmoediging van de kolonisten.

De vergadering steunt een motie, in te dienen bij den Rijkskanselier en strekkende om de, in Duitschland geldende wettelijke voorschriften op de arbeiderspensioenen ook in de koloniën van toepassing te doen verklaren.

Het comité uit de Vereeniging ontving de opdracht om met alle, ten dienste staande middelen het zijne bij te brengen tot de vermeerdering en verbetering der duitsche vloot en om bij den Rijksdag aan te dringen op aanneming van de beide, op spoorwegaanleg in Oost-Afrika en Togo betrekking hebbende wetsontwerpen.

Met het oog op de onlusten in Duitsch Zuidwest Afrika heeft de vergadering aan den Rijkskanselier hare meening ten opzichte der oproerlingen na het dempen van den opstand te volgen gedragslijn als volgt uiteengezet.

De goederen en het vee der Hereros moeten worden verbeurd verklaard om daaruit de kolonisten en het rijk schadeloos te stellen, wat dit laatste betreft onder voorbehoud dat de gronden, waarover het aldus de beschikking krijgt niet aan maatschappijen van onroerende goederen, maar aan kolonisten zullen worden toegewezen.

De leiders van den opstand moeten streng bestraft worden. De Hereros behooren te worden ontwapend en hun stamverband opgelost, terwijl zij individueel dan zullen worden genoodzaakt hun levensonderhoud te vinden in den arbeid aan de wegen en spoorwegen, in de mijnen, enzoovoort.

Voor de kolonie moet een sterk bezettingskorps in het leven worden geroepen.

Wat het door den Rijksdag geopend crediet van 2 millioen marken betreft, waaruit aan de slachtoffers van den opstand in Duitsch Zuidwest Afrika voorschotten en bijstand zullen worden verleend, is de Gesellschaft de meening toegedaan, dat die som ten eenenmale onvoldoende is. Zij acht het den plicht en in het belang van het rijk om den kolonisten alle verliezen te vergoeden, die zij tengevolge van den opstand mochten hebben geleden.

Met betrekking tot Marokko, waar zooals men weet de duitsche handel vrij groote belangen heeft, was men in verscheidene afdeelingen der Vereeniging het eens geworden over de volgende motie:

»De vergadering wordt uitgenoodigd om tot den Rijkskanselier het navolgend verzoek te richten: Met het oog op den, door de fransch-engelsche overeenkomst in Marokko onverwacht in het leven geroepen toestand, oordeelt de »Deutsche Kolonial Gesellschaft« het noodig dat de regeering maatregelen neme ter verkrijging 1e. van een waarborg voor handelsvrijheid en van de politieke en economische rechten der, in Marokko gevestigde Duitschers voor den tijd, gedurende welken het voortbestaan van den huidigen toestand is verzekerd; 2e. in het geval van wijziging in dien toestand ten behoeve van Frankrijk, van minstens gelijkwaardige rechten, die evenredig zijn aan de belangrijkheid der duitsch-economische belangen in het land, de behoeften der vloot aan steunpunten, en de behoeften aan emigratievelden voor de duitsche natie.«

Deze motie werd met algemeene stemmen door de vergadering aangenomen.

Of er ooit door de regeering op zal worden geantwoord, is zeer de vraag. Hoogst waarschijnlijk zal zij hetzelfde lot ondergaan als die motie, welke ten vorige jaren door de algemeene vergadering werd aangenomen, ter aanbieding aan de regeering, en waarin aangedrongen werd op een samengaan met de engelsche regeering, in zake de verdeeling van den Congo-staat, want hierop komt gelijk men weet de heele bekende actie van engelsche zijde neêr. Toen nu in de jongste algemeene vergadering der vereeniging de vraag gesteld werd, welk antwoord de Rijkskanselier op de Congo-motie had gegeven, moest worden meêgedeeld dat tot nu toe geen antwoord daarop was ontvangen.

**Fransch protectionnisme.** In een zitting, die de parlementaire commissie voor buitenlandsche zaken uit de Kamer van afgevaardigden den 7en dezer hield, werd door den heer Aspe-Fleurimont gerapporteerd over de »maatregelen, welke behooren te worden genomen om den rechtstreekschen invoer der fransch-afrikaansche koloniale producten in het moederland te bevorderen.«

Het rapport luidde als volgt:

»De oplossing van dit, in alle opzichten hoogst ingewikkeld vraagstuk is, naar men weet, ondergeschikt aan tal van bijzondere voorwaarden, op het gebied van scheepvaart, crediet en zoo voort. In elk geval kan men zich wel voorstellen dat een der middelen, om tot het doel te geraken, te vinden is in een stelsel van bevoorrechting, waarvan bij den uitvoer uit de koloniën die producten zouden genieten, welke, zoo noodig onder nationale vlag, van het land van herkomst rechtstreeks naar het moederland worden overgevoerd. Het voorbeeld van hetgeen, aldus doende, ten opzichte van de rijst uit Indo-China werd verkregen, is in dit opzicht hoogst leerzaam, en men kan er zeker van zijn dat de uitslag even gunstig zou wezen voor het meerendeel der fransch-afrikaansche producten: caoutchouc, aardnoten, sesamzaad, oliën enzoovoort.

Men zou een uitvoerrecht van alle producten heffen b.v. van 10 percent, waarvan echter de helft zou worden gerestitueerd aan diè producten, die rechtstreeks in Frankrijk zouden worden ingevoerd. De voornaamste voordeelen zouden de volgende zijn: *a.* de, in de fransche koloniën gevestigde buitenlandsche huizen zouden er op die manier van zelf toe worden gebracht om, ter wille van het voordeel der rechtstreeksche verzending, naar Frankrijk uit te voeren; *b.* de fransche scheepvaart-ondernemingen zouden op meerdere ontvangsten kunnen rekenen door vermeerdering van vracht, en uit die meerdere ontvangsten de kosten kunnen bestrijden voor verbetering van den dienst; *c.* der fransche industrie zou de mogelijkheid worden geopend van meerdere zekerheid om zich in het eigen land van de noodige grondstoffen te kunnen voorzien, en om zich geleidelijk te onttrekken aan de ondergeschiktheid, welke haar thans door de buitenlandsche markten te Liverpool, Antwerpen, Rotterdam en Hamburg is opgelegd. De markten der koloniale ruwe grondstoffen zouden dus, van zelve, achtereenvolgens in Frankrijk in het leven worden geroepen, en zoowel het moederland als de koloniën zouden daarbij hun voordeel doen."

Eene motie, waarin het in het vorenstaande neergelegde denkbeeld was belichaamd, werd met algemeene stemmen aangenomen.

Terwijl nu hier een meêgaande meerderheid wellicht bereid zal worden bevonden om ter wille van luttel gewin het bestaan eener *wereld*markt, die van tabak, in gevaar te brengen, de kip te slachten om de gouden eieren, die ze levend slechts kon voortbrengen, ziet men hoe in Frankrijk, zij 't ook langs 'n weg, die niet de onze kan zijn, getracht wordt dáár *locale* markten van koloniale producten in het leven te roepen, overtuigd als men is van het voordeel, dat van markten van zóó beperkten omvang reeds is te verwachten.

**Het heden en de toekomst der portugeesche koloniën.** De heer Carl Singelmann schreef over dit onderwerp het volgende in de *Deutsche Kolonialzeitung*:

Terwijl de portugeesche koloniale litteratuur over het algemeen in het buitenland weinig bekend is, zoodat hare waarde dikwerf onderschat wordt en hare bijdragen tot uitbreiding der kennis van de werkelijke toestanden in de portugeesche koloniën veeltijds verloren gaan, bestaan er ook enkele geschriften van portugeesche schrijvers, die wel verdienen te worden gelezen door een ieder, die den »doyen der koloniseerende volkeren« volgt in zijn pogingen om het nog zeer waardevolle overblijfsel van zijn eertijds zoo beduidend koloniaal bezit te behouden. In het buitenland heeft zich de meening gevormd, dat Portugal *op den duur* niet in staat zal zijn, om zijn koloniaal bezit ongerept te bewaren, en deze meening lag aan de duitsch-engelsche overeenkomst, waarbij de eventueele portugeesche nalatenschap werd verdeeld, ten grondslag. Zonder eenigen twijfel was de schikking met zijn buitenlandsche schuldeischers een gevaarlijke klip voor Portugal, want, waren Engelands handen niet in Transvaal gebonden geweest, dan zouden waarschijnlijk niet, zooals thans in werkelijkheid plaats had, een paar honderd millioen marken schulden aan Portugal eenvoudig zijn kwijtgescholden, maar zou daarvoor een schadeloosstelling in portugeesch koloniaal bezit zijn geëischt. Dat werkelijk zulk een strooming bestond, die reeds eenige jaren te voren de portugeesche koloniale quaestie tot oplossing wilde brengen, blijkt uit een, te Besançon in het licht verschenen brochure van den franschen inspecteur van financiën, Louis Lhomme, die deze onlangs als lid van het Comité van fransche schuldeischers heeft openbaar gemaakt en waarin hij, die ook lid is van het bestuur der portugeesche spoorwegen en goed kenner van portugeesche toestanden, als zijne meening te kennen geeft, dat het portugeesche koloniale budget te zwaar op het moederland drukt, daardoor financieele moeilijkheden in het leven roept en dat Portugal daarom spoedig de, voor het land ontbeerlijke en lastige koloniën zou moeten van de hand zetten.

Het was naar aanleiding van dit geschrift, dat een bekend portugeesch koloniaal-politicus, Augusto Ribeiro, zijn brochure »Le présent et l'avenir des colonies portugaises", schreef, waarin hij trachtte aan te toonen, dat de portugeesche koloniën volstrekt geen lastpost voor het moederland uitmaken, dat zij zich op gunstige wijze verder ontwikkelen en dat er geen aanleiding bestaat, waarom Portugal zich zij 't ook ten deele, van zijne koloniën zou ontdoen.

De schrijver begint met er op te wijzen, dat de eerste scholen, de eerste missiën, de eerste doorzoekingsreizen, de eerste meteorologische stations, de eerste handelsétappen, de eerste intensieve cultuur-proeven met tropische planten van de laatste eeuw aan Portugal te danken waren. Een blik op de ontwikkeling van het spoorwegwezen in de portugeesche koloniën gedurende de laatste twintig jaren, geeft, met het 6000 kilometers lange telegraafnet een denkbeeld van den, door Portugal geleverden arbeid. Het koloniaal budget 1903/1904 wijst op een totaal van 60 millioen franken aan gewone inkomsten, 46⅔ millioen franken aan gewone uitgaven en 4½ millioen aan buitengewone uitgaven. Zelfs in het dienstjaar 1901/1902 zouden, niettegenstaande de crisis in Angola, tengevolge van opstanden, en in Mozambique, tengevolge van den zuid-afrikaanschen oorlog, de in de koloniën bewerkstelligde inkomsten het totaal van 38.800.000 franken hebben aangewezen. De handelsbeweging der portugeesche koloniën vertegenwoordigt reeds een waarde van meer dan 300 millioen franken en de wederuitvoer uit de haven van Lissabon van caoutchouc, koffie, cacao, was, en zoovoort wijst een totaal aan van 70 millioen franken. In 1903 kwamen 31 koloniale maatschappijen met een kapitaal van in het geheel 264 millioen franken als in het handelsregister ingeschreven voor. Hiervan had de, in 1899 met een kapitaal van 10 millioen franken opgerichte Koloniale landbouwmaatschappij voor San Thomé en Principe in 1902 en 1903 12 percent dividend uitgekeerd. De totale uitvoer van San Thomé, een der bloeiendste, zoo niet de eenig bloeiende portugeesche bezitting, bedraagt nu reeds 25½ millioen franken, waarvan den staat zoowat 3 *millioen* als inkomsten toevloeien. De handelsbeweging van Lorenzo Marques alleen vertegenwoordigt reeds een waarde van 138 millioen franken, en die van geheel Mozambique eene van rond 160 millioen franken (waarvan echter 88 millioen op rekening van het transito-verkeer moeten worden gesteld). De inkomsten van Mozambique bedragen in het geheel 24 millioen franken. In Angola, welke kolonie den last van een hoogst ongunstig contract betreffende den Loanda-Ambaca-spoorweg heeft te dragen, wees de handelsbeweging van 1900 nog een totaal van 64 millioen franken aan, waarvan 10 *millioen* aan den staat ten goede komen.

Ribeiro bespreekt dan nog Portugeesch Guinea, de Capverdische eilanden, Portugeesch Indië, Macao en Timor, en komt dan tot het besluit, dat het den heer Lhomme moeilijk moet vallen aan te geven, welke kolonie zou moeten worden van de hand gedaan.

De heer Singelmann meent dat Portugal veel aan zijne koloniën heeft te danken en in de toekomst daaraan nog veel te danken zal hebben. Of echter een deel van zijn koloniaal bezit niet te eeniger tijd zal moeten dienen, om den financieelen toestand van het moederland in 't reine te brengen, daarover, zegt hij, zijn de meeningen niet alleen in het buitenland, maar ook in Portugal verdeeld. Niet uit zich zelve kunnen de portugeesche koloniën in gevaarlijk vaarwater geraken, maar haar voortbestaan als zoodanig of hare inkrimping hangen van den toestand in het moederland af.

## Boekbespreking.

Eenigen tijd geleden werd ons ter bespreking aangeboden: »**Het Personenrecht voor de Inlanders op Java en Madoera.** *Proeve van Codificatie* door Mr. W. Ph. Scheuer, laatstelijk Voorzitter van den landraad te Probolingo.«

Met bovenvermelde proeve van Codificatie is, naar het ons voorkomt, door den schrijver een verdienstelijk werk verricht.

Voor de Inlandsche bevolking van Ned. Indië gelden, wat het burgerlijk recht betreft, grootendeels nog haar godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken, waarnaar — behoudens enkele daarin bij algemeene verordeningen gebrachte wijzigingen, door toepasselijkverklaring van gedeelten der voor de Europeanen geldende wetgeving en de gevallen waarin Inlanders zich vrijwillig aan het voor de Europeanen vastgestelde recht onderworpen hebben — zoowel door den Europeeschen als door den Inlandschen rechter in de bij de wet aangewezen rechtsgedingen recht gesproken moet worden, voor zoover die wetten, instellingen en gebruiken niet in strijd zijn met algemeen erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid.

Het voornamelijk in art. 75 van het Regeeringsreglement van N. I. te lezen voorschrift van den wetgever, tot toepassing van die godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken, is gemakkelijker te geven dan uitgevoerd.

De wetgever heeft terecht begrepen niet uitsluitend aan de godsdienstige wetten rechtskracht te kunnen verleenen, maar ook het in Ned.-Indië vooral gezaghebbend gewoonterecht te moeten erkennen. De eigenlijk gezegde Inlanders op Java en Madoera, waarop het werk van Mr. Scheuer alleen betrekking heeft, voor het grootste deel Mohammedanen, mogen den Islam hebben aangenomen; toch heeft deze de daar bestaande zeden en gewoonten niet geheel kunnen verdringen en naar de adat in veel opzichten zich moeten voegen.

Nu is het van algemeene bekendheid dat de *adat* in het eene gedeelte van Java in menig opzicht van die in een ander gedeelte verschilt, dat niet alleen reeds een beletsel is voor een gewenschte eenheid van recht, maar ook de rechtspraak zeer bemoeilijkt vooral indien de gedingvoerende partijen niet op dezelfde plaats gevestigd zijn.

Is het voor den rechter niet gemakkelijk zich de noodige kennis te verwerven van het onbeschreven gewoonterecht van den Inlander, hij is geenszins voldoende gebaat door de adviezen van hoofdpanghoeloes of met gelijksoortige functiën belaste personen, welke hij volgens art. 7 van het Reglement der Rechterlijke Organisatie in N. I. in de daarbij bepaalde gevallen moet inwinnen.

Dat er dan ook van eenheid en zekerheid in de rechtspraak bij de toepassing van het bovengemeld wettelijk voorschrift weinig spraak is of kan zijn, is duidelijk door den schrijver uiteengezet in de Inleiding welke het 1e hoofdstuk van zijn werk uitmaakt.

Reeds op dien grond verdient elk streven om daarin verbetering te brengen waardeering. Het komt ons voor, dat Mr. Scheuer met zijn proeve van codificatie van het personenrecht voor de Inlanders geacht mag worden in de door hem aangewende poging geslaagd te zijn en zijn werk den wetgever voor Ned.-Indië, die de noodzakelijkheid van zulk een codificatie te eeniger tijd wel zal inzien, tot uitnemende voorlichting zal kunnen strekken.

Het 2e hoofdstuk bevat het ontwerp, waarbij de schrijver, gelijk verwacht mocht worden, de indeeling van het Burgerlijk Wetboek voor Europeanen gevolgd heeft.

Aan elken Titel is een toelichting der verschillende bepalingen toegevoegd; de Titels welke de belangrijkste rechtsonderwerpen en instellingen behandelen, worden voorafgegaan door een uitvoerige mededeeling en bespreking van de op Java en Madoera daaromtrent heerschende opvattingen en de praktijk, gegrond op hetgeen daarover in de geschriften van de bekende deskundigen gevonden wordt. Belangstelling verdienen vooral die inleidingen van den schrijver op den 4en tot den 10en Titel, handelende over *het huwelijk, de rechten en verplichtingen der echtgenooten, het huwelijksgoederenrecht, huwelijksvoorwaarden, de giften ter zake des huwelijks bedongen, de ontbinding des huwelijks* en *het vaderschap en de afstamming der kinderen.*

Blijkens de toelichting heeft hij niet geschroomd in het ontwerp meermalen af te wijken van de zoogenaamde godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken, waarnaar zooals boven gemeld is, volgens den wil van den wetgever, recht gesproken moet worden voor zoover zij niet in strijd zijn met algemeen erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid.

De vraag is bij ons gerezen of de schrijver van de uit de laatstgemelde woorden der wet voortvloeiende bevoegdheid tot afwijken, niet een te ruim gebruik gemaakt en de daarin tevens gelegen grens wel behoorlijk in het oog gehouden heeft. Het ligt niet op onzen weg om dit in bijzonderheden na te gaan, zulks ligt meer op dien der Ned.-Indische rechtsgeleerden, aan wie wij de kennismaking met dit werk van Mr. Scheuer ten zeerste meenen te mogen aanbevelen.

**Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.**

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. Mei 1904.

Raden Mas Toemenggoeng Ario Koesoemo di Poetro: Bestuursonthouding of (en) bestuursbemoeienis. — H Altmann: De afkoop der heerendiensten voor de verzameling van verhardingsmateriaal in de afdeeling Indramajoe. — C. J. Hasselman: Bestuursbemoeienis, Principe en Praktijk. — Mondelinge behandeling van de Indische begrooting voor 1904 (slot). — Varia: Memorie van Toelichting op het wetsontwerp tot oprichting van een Landbouw-departement in Ned.-Indië. — P. J. F. van Heutsz: Bestuursinmenging of bestuursonthouding. — C. J. H. De heerendienstoverpeinzingen van het Alg. Handelsblad. — Java's Welvaart.

De Nieuwe Tijd. Sociaaldemocr. Maandschr. Juni 1904.

R. Mauve: Verkwanselde koloniën.

Maandbericht van het Ned. Zendel. gen. Juni 1904.

S. Luinenburg: Verslag van den werkkring Paree-rĕdjâ over 1903. — D. Louwerier: Idem van Swaroe. — De Algemeene Vergadering, enz.

Orgaan der Ned. Zendingsvereeniging. Juni 1904.

J. H. Blinde: De ziekenbehandeling te Bandoeng. — L. Tiemersma: Gezegende Paaschdagen in het Bantamsche. — J. Verhoeven: »Bijbel-Zondag« te Tjidĕrĕs.

Berichten der Utrechtsche Zendingsvereeniging. Mei 1904.

J. Fortgens: Onder de Tobaru van het landschap Ibu (Halmahera).

De Indische Mercuur. 14 Juni 1904. No. 24.

Koloniaal Museum te Haarlem. **Prijsvraag voor het jaar 1905 Onderwerp: »Handleiding voor de fruitteelt in de Nederlandsche koloniën".** (Dr. H. P. N. Muller:) Reisherinneringen aan Curaçao en Suriname. — W. G. Leembruggen: Een aanbevelenswaardige wijze van vermenigvuldiging van Ficus Elastica. — Dr. W. R. Tromp de Haas: Uitkomsten van de in 1903 verrichte aftappingsproeven met hevea brasiliensis in den cultuurtuin te Tjikeumeuh verkregen. — Kamer van koophandel en Nijverheid te Makassar. -- De met suikeriet beplante oppervlakte van Java. — Rapport over de cultuur van den Para Rubberboom (vervolg). — Vergadering van het Departement Soerabaja van het Alg. Suikersyndicaat. — Een Amerikaan (Cl. Day) over de Hollandsche politiek op Java. — Koloniaal Museum. — Uitvoer van Java. — Verslagen, enz.

## Correspondentie.

Het door A. de B. te K. ingezondene zal in het volgend nummer worden geplaatst.

Wegens late aankomst der O.-Mail verschijnt ons blad ditmaal eerst *Vrijdag*.

## Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Amsterdam, Nederl., | 17 Juni | 1 Juli | 11.30 's av. |
| Rotterdam, Lloyd, | 24 Juni | 8 Juli | 11.30 's av. |
| Genua, Nederland, | 28 Juni | 12 Juli | 9.15 's av. |

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

| | | | |
|---|---|---|---|
| Marseille, Lloyd, | 21 Juni | 5 Juli | 7.45 vm. |
| Marseille, Fr. dienst, | 25 Juni | 9 Juli | 7.45 vm. |
| Brindisi, Eng. dienst, | 17 Juni | 1 Juli | 1.—mid. |
| Napels, Duits. dienst, | 20 Juni | 4 Juli | 9.45 's av. |

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

| | | | |
|---|---|---|---|
| St. Nazaire. Fr., | | 8 Juli | 7.45 vm. |
| Amsterdam, Nederl., | 28 Juni | 12 Juli | 11.20 's av. |
| Southampton, Eng., | 21 Juni | 5 Juli | 5.05 mid. |

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.

Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.

Liverpool. Elke nMaandag 7.20 's av

**ADVERTENTIEN.**

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenu Auber
**geopend NOVEMBER—JULI.**
H. W. G. Rooseboom -- H. E. van Blommestein.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

# P. Happel Jr.
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

**„SIMPLEX"**
FRANS ERNST,
**Buitenhof 1, 's-Hage.**
**„Sport en Spel"**
**„Schaatsen".**

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
**DU TRAVAIL de PARIS et LION**
*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
**LA HAYE.**



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
***Nouveaute's voor elk seizoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

# R. Glastra.
**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
**in VERHUIZINGEN,**
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

TELEF. 83.

Bericht van ontvangst der nieuwe
VOORJAARS- EN ZOMERSTOFFEN.
***SACHS & Co.,***
**Lange Poten 2-4,**
***DEN HAAG.***

De ateliers onzer Kleermakerij staan onder leiding van een bekwaam Weener Coupeur.

# Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis**, **Dr. Romeyn**, **Prof. Korteweg** **Dr. Lingbeek**, **Dr. v. d. Capellen**, enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

# S. SPIJER & Co.
**Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten, Horloges, enz.**
**Specialiteit in Oud-Hollandsch Zilver.**
Groote sorteering Tafelzilver.
**Uitgebreide collectie in gouden Trouw- en Verlovingsringen.**
**Ateliers voor het zetten van Diamanten enz.**
**Spuistraat 26, Passage 59, Schoolstraat 7,**
***'s-GRAVENHAGE.***

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
**LICHT. — SOLIDE.**
**70 pCt. vrachtbesparing.**

**Vraagt de bekende SauCen en**

FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD

**Uw Leverancier Groenten, Soepen Zuren van de Firma**

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

Stoomvaart-Maatschappij
# „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Bat[avia] 190[4] |
|---|---|---|---|---|---|
| **Goentoer** * | 25 Juni | 7 Juli | 12 Juli | 31 Juli | 2 |
| **Merapi** | 9 Juli | 21 „ | 26 „ | 14 Aug. | 16 |
| **Gedé** | 23 „ | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 „ | 30 |
| **Oengaran** | 6 Aug. | 18 „ | 23 „ | 11 Sept. | 13 |
| **Sindoro** * | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 |
| **Salak** | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 |
| **Lawoe** | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

# Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

# OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** / **voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden**, zoowel ten gerieve der leden, als ontvangen van bestellingen.

# van Soest en van der Weijden
Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen geld op prolongatie en à deposito.**

**Met 1 dag opzegging** . . . . . . . . . . **2 pct.**
**Voor 1 maand** . . . . . . . . . . **$2^3/_4$ „**
**„ 3 maanden** . . . . . . . . . . **3 „**

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN**

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Com. den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een Heer voor Corrector aan eene dr[ukkerij].

Vier Dames voor waarnemen van ee[n] ... houden.

Twee Dames om met eene familie ... te gaan; waarvan de éene Hollandsch, D... Fransch en Engelsch spreekt, hebben ... gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor ... bewaarders, adm. betrekking, geldincasse...

Twee gew. O.-I. ambt. voor admini[stratieve] betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne hand[werken].

Twee jonge Meisjes om als kinderju[ffrouw] mede naar Indië te gaan.

Eene Dame voor het verplegen van zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor ... betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 15. Donderdag 23 Juni 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. ƒ 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . . . . ƒ 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### Congres voor Kinderbescherming.

Het Stenografisch Verslag van het Congres voor Kinderbescherming — waaraan ook onze Vereeniging deelnam — wordt gedrukt en zal verkrijgbaar gesteld worden bij W. Versluys, uitgever te Amsterdam. De prijs voor dit zeer omvangrijke werk (minstens 30 vel druks) zal ƒ 1,50 zijn. Door inteekening zijn een vrij groot aantal exemplaren geplaatst; niet genoeg echter om de kosten aan de uitgave verbonden te dekken. Deze kosten moeten dus gedekt worden uit de opbrengst van het Congres, terwijl die opbrengst anders gebruikt zou worden ten bate van Kinderbescherming. Het is daarom wenschelijk, dat er nog velen zich opgeven om een exemplaar te ontvangen, te meer, omdat de winst op het Verslag — indien die er mocht zijn — ook grootendeels aan eene Congrescommissie ten bate van *het kind* wordt uitgekeerd.

*Namens de Commissie*
A. F. VAN DORP—VERDAM.

## Irrigatie.

Men maakte ons de opmerking, dat wij in ons no. 11 wel hebben besproken hetgeen door den heer W. Post in het Internationaal Koloniaal Instituut over de irrigatie in Ned.-O. Indië is te berde gebracht, maar dat wij achterwege lieten, wat door hem als inleiding werd gezegd in de zitting van 18 Mei jl. te Wiesbaden.

Die opmerking is in zooverre juist, dat wij het algemeen overzicht, dat de heer P. toen gaf van de beduidenis der irrigatiewerken in verschillende tropische en sub-tropische landen niet ter sprake brachten, omdat wij zelf als overtuigde irrigatievoorstanders niet vermoedden, dat er omtrent het nut voor den landbouw van volop water, zonder overdaad en met behoorlijke loozing, bij iemand twijfel kon bestaan en omdat wij in ons blad reeds zoo bij herhaling, ook uit den vreemde, voorbeelden aanhaalden — niet om te overtuigen, maar om aan te sporen — dat wij vreesden, dat men 't ons als een stokpaardje zou gaan aanrekenen.

Nu echter van den kant onzer lezers zelf de vraag naar «meer» komt, zijn wij dadelijk bereid daaraan te voldoen. Wij zullen bij ons verslag der voordracht en onze beschouwingen daarover als leidraad nemen, hetgeen de heer R. A. van Sandick, die de vergadering van het «*Institut Colonial International*» bijwoonde, schreef in no. 22 van 28 Mei, van het weekblad «*De Ingenieur*».

Het eerst sprak de heer P. van de irrigatie in het voor zijne bevloeiingen zoo bekende Italië, waar oud-directeur van openbare werken, H de Bruyn, in hoofdzaak zijne studiën maakte, vóór hij optrad als voorvechter eener irrigatie op ruime schaal voor Java, wenschen vormende en voorstellen doende, nu bijna eene halve eeuw geleden, die door penningwijsheid der bestuurders nimmer tot hun recht kwamen. Of P. ook nog de aandacht heeft gevestigd op de jongste werken in Italië, waarbij door afdamming in de bergstreek, het irrigatie-water als beweegkracht wordt gebruikt, is in het verslag niet vermeld.

Daarna komt Spanje aan de beurt en wordt melding gemaakt van de deugdelijke bepalingen omtrent waterverdeeling in dat land, reeds in de 13de eeuw ingevoerd. Grinwis Plaat en de Zwitsersche Prof. Brunhes schreven over de irrigatie in Spanje. Het werk van laatstgenoemden is ons niet bekend, maar in een, in het spaansch geschreven werk van wijlen den ingenieur A. de Laurado hebben wij gevonden, dat voor het meerendeel der vlakten, de irrigatie wordt verkregen door het afdammen der valleien en het op die wijze vormen van groote waterreservoirs, een stelsel, dat ook bij het regulariseeren der bergstroomen in Zuid- en Midden-Frankrijk veelvuldig in gebruik is.

In Algiers en Tunis hebben de Franschen door de artesische boringen en de uit bronnen gevoede leidingen, te midden der dorre en woestijnachtige streken vruchtbare oasen in het leven geroepen, hetgeen zooals de heer P. te recht opmerkte de vreedzame annexatie van Algiers door de Franschen machtig heeft in de hand gewerkt.

Geruimen tijd werd door spreker stilgestaan bij de prachtige irrigatiewerken, die in de laatste tijden in den boven-Nijl werden uitgevoerd. De sluis van Assoean, die het laatst werd aangelegd, is op 965 K. M. boven Caïro, bij den eersten waterval. De stuwhoogte is 20 M. en de dam is 2 K. M. lang. Er ontstaat daardoor eene reservoir, dat een milliard $M^3$ water ophoudt en dat gelegenheid geeft tot voordeelige bebouwing van 650000 Hektaren. Het werk was begroot op 19 millioen gulden, doch de moeielijkheid van fundeering was grooter, dan men had verwacht, zoodat de uitvoering 31 millioen gulden heeft gekost. Dit heeft echter niet afgeschrikt, want in het begin van dit jaar stelde de bekende Engelsche irrigatie-ingenieur, Sir William Willcocks, voor om het meer Moeris bij Fajoem, dat eeuwen geleden diende voor de bevloeiing van een deel van Neder-Egypte, op nieuw daarvoor geschikt te maken, terwijl nog andere plannen bestaan om in den boven-Nijl, in de streek der groote Equatoriale meren en zelfs in die van den Abyssinischen Nijl, stuwen te bouwen.

Sir Willcocks heeft ook een zending gehad naar Zuid-Afrika om irrigatie-ontwerpen te maken, terwijl de irrigatie van de Duitsche kolonie in Zuid-West-Afrika het onderwerp was eener uitvoerige studie van Prof. Rehbock, van de technische hoogeschool te Carlsruhe. Hij stelde voor om door afsluitende dammen in de valleien der bovenrivieren (zoogenaamde Thalsperre) vergaarbekkens te maken.

In Klein-Azië is de vroeger, op groote schaal bestaande, meer primitieve irrigatie door afvoerwerktuigen en kanalen, in onbruik geraakt. De Nederlandsche ingenieur J. H. M. Waldorp maakt er thans een ontwerp voor de irrigatie der vlakte van Konia.

In Centraal-Azië werden de in oertijden bestaande, uitgebreide irrigatiewerken door de horden van Djengis-Khan vernield, maar de Russen doen pogingen om door herstelling der irrigatiën en herbebossching der bergtoppen, het dor geworden land weer vruchtbaar te maken.

China was sedert overoude tijden, dank zij zijn alluviale gronden en machtige stroomen een land van bloeienden landbouw. Er was een tijd zeide de heer P., dat het land doorploegd werd door irrigatie- en scheepvaartkanalen, maar noch over dit land, noch over bevloeiingen in Japan had hij gegevens kunnen vinden. Wij herinneren ons eene boeiende rede van den destijds zeer bekenden, chineeschen kolonel Tcheng-Ki-Tong op het «*congrès de l'utilisation des eaux*» in 1889 te Parijs, waarin uit het oogpunt van cijfers voor den ingenieur wel niet veel gegevens voorkwamen, doch waaruit duidelijk bleek, hoe ten algemeenen nutte, in onbetaalden arbeid, door het gansche volk kolossale aarden dammen waren aangelegd om groote reservoirs te vormen, waaruit door een, op dezelfde wijze uitgevoerd, stelsel van kanalen nagenoeg over het geheele rijk eene voor den landbouw voldoende irrigatie was verkregen. De voordracht van T. K. T. deed ons denken aan denzelfden toestand, die vóór den aanval van Djengis-Khan in Centraal Azië bestond, worden die aardewerken niet regelmatig verzorgd door eene talrijke landbouwende bevolking, dan blijft er na eenigen tijd niet veel van over.

Ditzelfde was ongetwijfeld ook het geval met de vergaarkommen, die door de Inlandsche vorsten op Ceylon werden aangelegd, waarvan nu slechts enkele sporen meer zijn te vinden. Het Engelsche bewind is begonnen met sommige dezer werken te herstellen.

Wat Engelsch-Indië betreft, verwees de heer P. naar het vele daarover geschrevene, in het bizonder naar het *Report of the Indian Irrigation commission* van 1903 en het *Report of the Indian famine commissioners* er den nadruk op leggende, dat uit dit laatste duidelijk blijkt, hoe er eene verhouding, in omgekeerde rede, bestaat tusschen hongersnood en degelijke irrigatie.

In Siam is het de Indische ingenieur J. Homan v. d. Heide, door zijn geschriften over Java's economischen toestand wel bekend, die in plaats van irrigatie- en draineerplannen voor Midden-Java, voor de irrigatie en de draineering van het benedendeel der Menang-vallei projecten heeft gemaakt, op last van den Siamschen Minister van Landbouw uitgegeven.

Ook in Tonkin en in Australië is de irrigatie aan de orde.

In Peru worden de oude irrigatiewerken der Incas weder ter hand genomen om aan de provincie Trumbey haar vroegere vruchtbaarheid terug te geven.

Wat Curaçao en de overige Nederlandsche Antillen betreft, schreef de ingenieur D. H. Havelaar een rapport over bronnen, putten, inundatiën, dijken, dammen, boringen en herbebossching, dat door het departement van koloniën is uitgegeven.

In Mexico vond Ferdinand Cortez reeds irrigatiën door de Azteken gemaakt, terwijl in Noord-Amerika de Mormonen Utah irrigeerden en in het Westersche vruchtenland kostbare werken worden toegepast, die dikwijls aan iederen boom zijn eigen waterpijp geven.

Het rapport van den heer Post over de irrigatie in Ned.Indië (zie ons n°. 11) en zijn met onze commentaren hierboven in het kort teruggegeven, inleidend woord, deden het Instituut besluiten om het irrigatievraagstuk ook voor de volgende jaarvergadering aan de orde te houden.

Prof. Rehbock uit Carlsrühe, dien wij reeds noemden, wees bij de discussie op de groote beteekenis der irrigatie, omdat reeds onder de tegenwoordige levensomstandigheden, de behoorlijke voeding van het menschental, alleen door de toepassing van kunstmatige bevloeiing bij den landbouw mogelijk is, hetgeen bij toename der bevolking natuurlijk in klimmende mate het geval zal zijn.

Van het grootste gewicht was het echter naar zijne meening, dat de goede oplossing van het vraagstuk niet gegrond werd op ervaringen in eenige weinige landen opgedaan, omdat de middelen tot vermeerdering van de opbrengst door irrigatie zeer verschillend zijn, b.v. in landen tusschen de tropen en in landen daarboven en daarbeneden gelegen (sub-tropen). Gewichtige gegevens zouden, dacht hij, verkregen kunnen worden uit het westen der Vereenigde Staten van Noord-Amerika, waar alle denkbare wijzen van irrigatie zijn toegepast en irrigatie- werken volgens de meest uiteenloopende systemen zijn uitgevoerd.

Hiermede instemmende besloot de Vergadering dan ook: aan de leden van het Instituut, die onderdanen zijn van mogendheden, waar irrigatie bestaat, in het moederland of in de koloniën, om speciale overzichten te verschaffen met teksten van wetten en reglementen.

De heer Post bleef rapporteur ook voor de Jaarvergadering in 1905.

De heer R. A. v. S. eindigt het artikel in «*de Ingenieur*», dat ons tot leidraad diende, met de volgende woorden:

> Wij verheugen ons zeer over dit besluit van het »Institut Colonial International«.
>
> Uit de zitting te Wiesbaden bleek wel, hoe groot de beteekenis is, die aan irrigatie, als factor van welvaart in de tropen en sub-tropen *moet* worden toegekend. Het geheele Institut bestaat, zooals bleek uit de stemming, uit mannen die een — in onze oogen trouwens zeer gezond — irrigatie-fanatisme bezitten.
>
> Ziehier nu een *communis opinio* uitgesproken in het buitenland, door koloniale specialiteiten van allerlei nationaliteit, een opinie die dus wel eenige waarde moet hebben, waarmede in alle geval rekening moet worden gehouden door hen die de irrigatiezaak op Java zoo gaarne afbreken.

Met dit slotwoord stemmen wij gaarne in, doch voegen er nog bij, dat onzes inziens de enkele afbrekers minder schadelijk zijn, dan het groot getal loomen in den lande, die best inzien, dat wij het aan 't rechte end hadden, toen in Mei 1902 door drie Indische Vereenigingen aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal een rekest werd ingediend, houdende verzoek *om den spoedigen aanleg te bevorderen van alle bevloeiings- en waterkeeringswerken, die in het belang van den landbouw op Java zoo dringend noodig zijn.* In afwachting van rapporten omtrent de aan te wenden middelen tot verbetering van den economischen toestand, wordt echter zelfs aan de *voorbereiding* der uitvoering van een degelijk algemeen irrigatieplan niet gedacht.

Wat prof. Rehbock heeft gezegd is koren op den molen der afwachters. *Eerst goed onderzoeken wat de beste stelsels zijn.* Maar als men die beste stelsels heeft ontdekt, kan immers het voorbereidingswerk ook gereed zijn, mits een voldoend getal bekwame ingenieurs van stonde af aan worde aan 't werk gezet tot het maken van ontwerpen. In de plaats daarvan arbeiden onze O.-Indische waterstaats-ingenieurs in Siam, in Suriname of elders.

De verdienstelijke voordracht van den heer Post kan de loomen tot nadenken en wellicht de Regeering tot handelen brengen. Nederland en Java zullen hem dan veel dank verschuldigd zijn.

## „Boeatan" en Ned.-Indische Kunstnijverheid.

In „*De Groene*" van 12 dezer doet R. W. P. Jr. een goed werk met de aandacht der talrijke lezers van dat weekblad te vestigen op de beide aantrekkelijke werkjes van den heer J. A. Loebèr Jr.: „*Het Bamboeornament der Kajan-Dajaks*" en *Het „Indisch vlechtwerk voor export*", uitgegeven door de Mpij. „*Boeatan*", en met tegelijker tijd nog eens het streven onzer Vereeniging duidelijk te maken in de waardeerende woorden:

> »Met genoegen herinneren wij ons de Tentoonstellingen door »Oost en West« georganiseerd, die als overtuigende bewijzen waren, dat ondanks den Europeeschen invloed het gevoel voor schoon nog levend was gebleven onder de bevolking van onzen Archipel.
>
> Werd de belangstelling op deze wijze door de Vereeniging »Oost en West« voor de Indische kunst voorbereid, zij achtte hare taak hiermede volstrekt niet afgedaan. Er moest nu een markt voor de Kunst- en Nijverheidsprodukten uit de Koloniën gevonden worden, en zij opende om die voorwerpen verkrijgbaar te stellen een winkel (»Boeatan« genaamd). . . . . . . . . . . . . .
>
> Waar de Javaan van natuur echter eenigszins geneigd is tot navolging van wat door de Europeanen als Kunst? zijn land wordt binnengevoerd, daar moest men er tevens op bedacht zijn, hem er op te wijzen, dat slechts datgene, wat zuiver het karakter behouden had, in aanmerking kwam. Waar in enkele districten de schoonheid van vroeger voor een groot deel verloren gegaan is, daar zullen oude modellen, teekeningen naar goede voorwerpen ter hulp geroepen moeten worden.
>
> Zoo beoogt »Oost en West« dus eigenlijk een tweeledig doel: ons te doen zien, wat de Inlander vermag, en hemzelf te toonen, dat zijn goed werk geapprecieerd wordt, dat er koopers voor te vinden zijn, waardoor de huisvlijt en kunstnijverheid in Indië, die langen tijd stil onder het volk hebben voortgeleefd en langzaam dreigden ten onder te gaan, weder tot bloei en tot een tak van welvaart zullen worden.
>
> De beide (*fraai geïllustreerde*) uitgaafjes (*bij iederen boekhandelaar en in »Boeatan«, Plaats 9, den Haag voor ƒ 0.50 't stuk te krijgen*), waarvan wij de titels hierboven plaatsten, zijn dan ook deels om te doen zien het schoone in het Indische ornament, deels om den weg aan te geven, op welke wijze Indische voortbrengselen hier een afzet kunnen vinden. . . . . . . . . . . . . . . .
>
> In een aanhangsel van het eerste werkje geeft de heer Loebèr aan, hoe bamboe een uitstekend materiaal is voor bloemversiering. Bekend is het gebruik, dat de Japanner tot dit doel van den bamboestengel maakt en waar bloemenmandjes nu niet steeds door schoonheid uitmunten, daar zouden dergelijke bamboekokers met inkepingen of uitgezaagde gedeelten een aanwinst voor menigen bloemenwinkel zijn. Hier ligt dus een terrein open, waar de Inlander met een hem bekende techniek, in een hem bekend materiaal, zijne gaven kan ten toon spreiden.
>
> Behalve deze bamboe-bewerking is er een andere tak van kunstindustrie in Indië inheemsch, die, eenigszins voor Europa bruikbaar gemaakt, zeker succes belooft. Waar de Japansche mat voor vloer en wandbekleeding meer en meer ingang vindt, daar zou het vlechtwerk uit onze koloniën hierbij niet achter behoeven te staan. Het vlechten is evenals het weven eene bewerking bij den inlander bekend en door alle tijden heen reeds beoefend, slechts een meer aanpassen aan het Europeesch gebruik zou noodig zijn. Ook een meerdere kleurenafwisseling zou de schoonheid verhoogen, al kan men met de grondkleur en rood en zwart al zeer veel bereiken. En ten slotte eene collectie voorbeelden, gebaseerd op bestaande versieringen, verband houdende met de bestemming, die men in Europa van dit vlechtwerk maakt. De heer Loebèr geeft hiertoe eenige onder versierders bekende en gebruikelijke regels voor verdeeling en verhouding, daar dit zeker het voornaamste is, waar eene goede versiering op berust en voorts een aantal motieven voor geruit vlechtwerk, randen, vlakvullingen, stoelmatjes, alle navlechtingen van bestaande specimen uit verschillende verzamelingen.
>
> . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .
>
> Wat de verscheidenheid van kleuren betreft, hiermede werden reeds door „Oost en West" met een Duitsche firma proeven genomen, daar plantenverf vooral op het harde materiaal als rotan en bamboe niet genoeg inwerkt. Met ook dezen technischen steun dus van Europa, en de aangeboren smaak, schoonheidszin (en handigheid) van den Inlander, zal er ongetwijfeld wel iets te bereiken zijn, en zien we reeds verlangend naar de resultaten hiervan uit."

Van harte hopen wij, vooral ook in het belang van Indië, dat R. W. P. Jr. niet al te lang op de bevrediging van zijn verlangen, dat zeker door velen gedeeld wordt, zal behoeven te wachten.

Van een leien dakje is 't met deze pogingen van „Oost en West" tot nu toe nog niet gegaan, maar in den laatsten tijd begint er toch wat meer kijk op te komen, vooral nu men zich in Indië zelf — en dat is natuurlijk het voornaamste — meer en meer ernstig en systematisch gaat toeleggen op het doen herbloeien van de Inlandsche huisvlijt. De jongste verkenningsreizen van den Directeur van O. E. en N., die zelf altijd heeft getoond een warm hart voor Indische kunst en handwerk te hebben, zullen zeker ook veel ten goede uitwerken, want niet alleen, dat er daardoor nog eens met nadruk de algemeene aandacht op gevestigd

wordt, maar de wisseling van gedachten tusschen ambtenaren en andere belangstellenden zal ongetwijfeld ook tot handelen aanzetten. Van bevriende zijde werden ons de Soerabaja-Couranten van 12 en 13 April jl. toegezonden, waarin uitvoerige verslagen betreffende de daar gehouden Tentoonstelling (waarbij ook het door den heer J. E. Jasper verzamelde vlechtwerk door hem beschreven in N°. 2 van „*Het Weekblad voor Indië*") en de Conferenties met den heer Abendanon in zake opheffing van de Inlandsche nijverheid. Het lezen dier verschillende, dikwijls geheel tegenstrijdige opvattingen bracht ons in herinnering hetgeen in „De Controleur" van 11 dezer zoo juist werd opgemerkt:

»Wij zijn te zeer gewend, alles wat over een Indische zaak wordt gezegd, al of niet door een specialiteit, na korter of langer tijd te zien tegengesproken -- al of niet door een specialiteit — . . . . . . . . . . . .

en versterkte bij ons de meening, die wij reeds vroeger in dit weekblad mededeelden, dat, op het gebied van huisvlijt-bevordering, de proef, waartoe de Regeering den Regent van Ngawi in staat stelt, zeker wel het meeste kans van slagen zal hebben. Daarnaast kunnen echter ook commissies van deskundigen en belangstellenden, b. v. in den vorm van Afdeelingen van „Oost en West", die o. a. jaarmarkten (*Passermalem's*), en permanente tentoonstellingen met verkoop tot stand helpen brengen, veel nut doen, want zooals het verslag zegt:

»Het museum te Batavia heeft vele uniek fraaie specimen op allerlei gebied, doch is niet in een nijverheidscentrum gelegen.

Het zou aanbeveling verdienen in elk nijverheidscentrum een modelzaal op te richten, welke zoo kompleet mogelijk de beste specimen van eenig gebied zal moeten vereenigen, en voor ieder Inlander gratis open staat; men zal dan verbaasd staan over voortbrengselen van kunstnijverheid, waarvan nu zelfs nog weinigen het bestaan vermoeden.«

En het slot luidt:

»De Resident verzoekt den H.H. Assistent-Residenten om spoedig voor iedere afdeeling eene begrooting te willen opmaken, van het totale bedrag van den financieelen steun, welke ieder hunner voor zijn afdeeling wenschelijk acht, om de Indische industrie er weer op heffen« —

De Directeur wenscht thans te vernemen: of de afdeeling Soerabaia van de vereeniging »Oost en West", genegen is tot het bekende doel mede te werken — ?

De heer Mens Fiers Smeding, president dier afdeeling, verklaart, dat deze daartoe gaarne zal medewerken. Dat echter die afd. hoegenaamd geen fondsen bezit en in de eerste plaats noodig heeft een lokaliteit op een zoo gunstig mogelijk punt ter hoofdplaats Soerabaia gelegen, waar de produkten van Indische kunstnijverheid permanent kunnen worden geëtaleerd en voor het publiek gelegenheid zal bestaan om, naar die standmonsters, bestellingen te doen. Hij geeft in overweging daarvoor te benutten een uitstekend gelegen Gouvernementsterrein, namelijk een gedeelte van het onbenutte terrein van de H. B. S. tegenover Kautz, te beginnen met den hoek. De tram gaat daar gelukkig niet meer vlak langs, alle personen, die van en naar den trein en naar de reede gaan, moeten dat punt passeeren, het is vlak bij 't centrum van verschillende kampongs, waar allerlei kunstindustrieën worden uitgeoefend, gelegen; de ligging is uniek. Volgens hem zou een hoekgebouw aldaar, 6 M. breed en 20 M. diep, waarschijnlijk *f* 5000 kosten en de inrichting daarvan *f* 1000. De grond zal natuurlijk door de Regeering voor het goede doel wel kosteloos worden afgestaan. Dit geld zou echter in eens en spoedig moeten verstrekt worden.—

De heer Jasper stelt voor, dat van Regeeringswege boeken zullen gemaakt worden en gemakkelijk verkrijgbaar gesteld, waarin de batik- en vlechtmotieven in kleuren worden weergegeven. Hij toont eene prachtige proeve daarvan, door een élève-mantrie van het kadaster te Pasoeroean vervaardigd. Zoo'n man zou à la suite van zijn kader, op een verhoogd salaris, aan hem kunnen worden toegevoegd en ongetwijfeld van zeer veel nut kunnen zijn."

Deze laatste opmerking brengt ons weer terug tot ons uitgangspunt: de beide (als proefneming) door „Boeatan" uitgegeven werkjes. Wij zouden die ter kennismaking, beoordeeling en zoo mogelijk *toepassing*, naar verschillende personen in de nijverheids-centra. Van de meesten mochten wij nog geen antwoord hierop ontvangen; dat van den Controleur te Bawean deelden wij vroeger in ons weekblad reeds mede; uit Moentilan kregen wij nagenoeg hetzelfde bericht: dat de Inlanders er niet in staat zijn naar afbeeldingen te vlechten. Wanneer nu, onze in papier nagevlochten matjes (de orgineelen der cliché's) die wij naar Bawean opzonden, daar goede diensten bewezen hebben, kan men ze ook in het Bagalensche voor hetzelfde doel benutten. Uit de Preanger vernamen wij dezer dagen van bevoegde zijde: „De *tikars* (matten), zoowel die van bamboevezels te Indihiang, als die van pandan-reepen te Tjimahi vertoonen slechts zeer eenvoudige, weinig oorspronkelijke motieven, de meeste zijn van elders overgenomen. De menschen zijn echter zeer bevattelijk en bedreven in het navlechten. Verleden jaar werd aan enkele der beste vlechtsters opgedragen te werken naar haar verstrekte, gedrukte afbeeldingen, wat al spoedig tot goede resultaten leidde." Van daar hopen wij over niet al te langen tijd, door welwillende bemiddeling ter plaatse, de ons bedoelde exemplaren, als monsters voor de Europeesche markt, te kunnen betrekken.

Aan de verwezenlijking van het bamboe-werk-denkbeeld wanhopen wij ook nog niet, ofschoon wij hieromtrent nog geenerlei verblijdend bericht mochten ontvangen. Als men maar eens wilde beginnen, met uit daarvoor geschikte stukken bamboe verschillende vormen van bloemhouders te doen snijden en ons die toe te zenden: de versiering zal langzamerhand van zelf wel volgen.

Ook op het gebied van mandjes-vlechten valt met succes voor Europa te werken. Op een onlangs ondernomen buitenlandsche reis waren wij in de gelegenheid het oordeel in te winnen van de beheerster eener groote Parijsche confiserie-zaak, omtrent een ons als monster gezonden rest (eene in afmeingen gelijkmatig toenemende reeks) van eenvoudige *anjam-gila*-mandjes Deze was er zoozeer mede ingenomen, dat zij er dadelijk een duizendtal van wenschte in te slaan voor de *étrennes* (de in Frankrijk heerschende gewoonte om elkander op nieuwjaarsdag geschenken te geven, veelal in den vorm van sierlijke doozen of mandjes met bonbons gevuld). Wij moesten haar echter antwoorden, dat wij voor de eerstvolgende feestdagen nog wel niet in staat zouden zijn aan haar verlangen te voldoen, doch dat wij de beste hoop koesteren voor een volgend jaar. Nu waren deze doosjes wel aardig van vorm, doch bijna niet versierd, hetgeen toch zonder veel moeite zou kunnen geschieden. De heer Loebèr schrijft in zijn „*Verslag eener studiereis*", afgedrukt in het pas verschenen deel LVI van de *Bijdragen* van het Koninklijk Inst. v. Taal-, Land- en Volkenkunde v. N.-I. betreffende zijn bezoek aan het *Museum f. Völkerkunde* te Berlijn:

»Eveneens in grooten getale waren er manden van pandanblad gevlochten in het anjam-gila, het stervormig vlechtwerk. Dit komt vrij verspreid in den Archipel voor, meestal blank gehouden.

Slechts een enkele maal ontmoette ik een eenvoudige versiering, verkregen door het invlechten van kleurige draden. Hier op Timor, zoowel Oost- als West-, is met dit invlechten bijzonder gewerkt en rijke ornamentaties zijn aldus verkregen. Veelvoudige patronen vertoonden deze collectie, zoodat dit anjam-gila van Timor in ornamentrijkdom bijna met het Dajaksche gelijkgesteld mag worden.

Een nieuwe bijdrage dus tot der zelden vermoeden rijkdom van Timor op kunstnijverheidsgebied. Wetenschappelijk belangrijk, en niet minder op praktisch gebied.«

Een paar weken geleden te Lissabon zijnde, konden wij hetzelfde bewonderen in het zoo doelmatig ingerichte Koloniale Museum van Portugal's „*Société de Géografie*" en waren zoo gelukkig van de fraaiste exemplaren uit deze talrijke verzameling Timor-doozen goedgelukte foto's te doen vervaardigen, die, naar wij hopen, ook in de vlecht-centra onzer koloniën als voorbeelden dienst zullen kunnen doen.

Wat in Portugal nog bijzonder onze aandacht trok was het zeer smaakvolle en soliede filigrain werk, dat als huisvlijt in de omstreken van Porto gemaakt wordt. Zouden de Padangsche kunstenaars oorspronkelijk dit handwerk van onze voorgangers, de Portugeezen, hebben geleerd, dan zijn zij over het algemeen thans bij hunne vroegere onderwijzers ten achter geraakt. Zoo zagen wij o.a. het filigrain na voltooiing verguld — ter vermijding van de leelijke zwarte aanslag van het zilver, die van dit fijne goedje zoo moeilijk te verwijderen is — zeer practisch toegepast, als een geornamenteerd netwerk, om kristallen vaasjes en bakjes; zeker ook iets zeer navolgenswaardigs.

En het kantwerk! Zoowel het ragfijne uit Madeira afkomstig, als dat van Penich, een soort *torchon*, dat ook in Palembang vervaardigd wordt en de speciaal Lissabonsche, een *point duchesse* van eigenaardige kleur en teekening. Ook op dit gebied zou in ons Indië nog heel wat te doen zijn.

Dat er onder de inboorlingen van de Ned. Indische koloniën velen zijn met een aangeboren goeden smaak en een reeds bewonderenswaardige vaardigheid in het vak, dat zij beoefenen (die met een weinig deskundige, technische leiding zeker gemakkelijk nog te vermeerderen zou zijn), bewijzen wel het meerendeel der voorwerpen, welke „Boeatan" thans gestadig, bijna met iedere mail, zoowel uit de West als uit de Oost, aangevoerd krijgt. De laatste factuur bestaat uit een aantal Semarangsche *gongs*, beroemd om hun bizonder fraaien klank.

Onlangs ontvingen wij b.v. van de Sangir- en Talauteilanden behalve de gekleurde koffo-weefsels, die zoo mooi zijn tot bekleeding van meubels (zie de leunstoelen in „Boeatan's" étalage) en bij wijze van lambriseering langs den wand, ook de fijnere, effen kwaliteiten, die bizonder geschikt zijn om tot blouses en vooral tot dames-onderrokken te worden verwerkt, daar het bij een minimum van gewicht een maximum van soliditeit en natuurlijke veerkracht bezit, in tegenstelling met dunne katoen en zijde, die in het gebruik zoo spoedig slijten en slap neerhangen. Uit diezelfde streken kwamen ook allerlei doozen, zeer smaakvol met gekleurde glaskoralen bekleed. Voor leeken op dit gebied lijkt de prijs misschien wat hoog, maar als men daarbij in aanmerking neemt welk een verbazend peuterwerk het rangschikken en aaneenrijgen moet zijn, dan worden zij waarlijk niet te duur betaald. Daar men ons schreef, dat de daarvoor geschikte koralen er thans moeilijk meer te krijgen zijn, hebben wij ons in verbinding gesteld met fabrikanten (helaas buitenlandsche), om die daarheen te importeeren. Te Parijs kwamen koralen-versieringen op dames-kleeding juist weer in de mode!

„Boeatan" is van weefsels uit verschillende streken van den Archipel goed voorzien (in de étalage ziet men als tafelkleedjes een Atjehsche zijden idja en een hoofddoek, en als achterwand eenige sombere Batak-doeken in volle kleurenpracht prijken), alsook van het mooie *Krawangan*-werk in zakdoekjes, loopers en strooken, en van echte batiks, zoowel de rijke vorstenlandsche, als de meer eenvoudige. Vergeet men daarbij het bekende geel en rood koper-, leder-, houtsnij-, vlecht- en aarde-werk niet, dat in groote verscheidenheid van vorm en teekening aanwezig is, dan loont het zeker de moeite om eens een kijkje in Plaats 9 te komen nemen, waar men tusschen 3—6 uur desgewenscht ook kan uitrusten onder het genot van een met zorg bereid kopje thee en een stukje Indisch gebak.

N. v. Z.

## Week-Overzicht.

ERRATUM. — In ons vorig Weekoverzicht heeft de zetter, door weglating van het woordje „niet", aan minister Idenburg een kapstok-plannetje toegedicht, hetwelk hij juist in den tegenstander laakte.

De verkiezingsweek met haar brouhaha van verkiezingsspeeches en mooi doen, opzitten en pootjes geven voor en lekker maken van de kiezers, en schelden en afgeven op de tegenstanders over en weêr, ligt achter ons, zonder dat ze ons, zij 't ook maar de minste krachtsinspanning heeft gekost. Daar de koloniale politiek niet tot de gewichtige vraagstukken behoorde, waarom de strijd werd gevoerd, konden we gerust buiten het gedrang blijven en toekijken — niet zonder belangstelling evenwel. Want van de beantwoording der vraag van den dag, of we nu voorloopig braaf christelijk zouden blijven geregeerd, hing 't toch af, of de bestuurder van een mohamedaansch millioenenvolk al dan niet de, nauwelijks aangevatte teugels van het bewind weer aan andere handen zou moeten toevertrouwen, die mogelijk den armen, zooveel geplaagden kolonialen rossinant bij 't van hand veranderen natuurlijk weer 'n andere richting zou doen inslaan.

Daar we van den tegenwoordigen kolonialen bestuursman nog steeds 't beste blijven hopen, meenen wij 't voor de koloniën een geluk te moeten achten, dat er voorloopig niet naar 'n vervanger uit het kamp der ongeloovigen behoeft te worden omgezien, zoodat we van koloniaal standpunt de, in de vorige week gevallen beslissing van harte toejuigen, hoezeer ook . . . . maar neen, de politiek blijve hier buiten spel.

Dat de grenslijn, waarbinnen we ons aldus kunnen bewegen, niet volkomen duidelijk en scherp te trekken valt, we erkennen zulks gaarne. De tariefstrijd, aangebonden zoogenaamd voor maatregelen van sociale wetgeving, maar die straks den aap uit de mouw zal doen te voorschijn komen, gaat toch ook de koloniën en met name vooral de tabakkers aan. En uit de hurrie van het tam-tam! en tsieng en boem! en boem, boem, boem! voor liberaal, socialist of clericaal (of moeten we nu zeggen christelijk?) drong een toon tot ons door, die ons deed vragen, of de regeeringspartijen wel doordrongen zijn van het besef, dat Groot-Nederland een, bij uitstek mohamedaansch land is, waarvan het christelijk deel maar 'n petieterig stukje uitmaakt.

In de anti-liberale meeting van den 14n dezer, in het feestlokaal de Vereeniging gehouden, zei Dr. D. A. P. N. Koolen van Utrecht toch woordelijk het volgende:

»Onder dit kabinet zal men het niet zien gebeuren dat, met *behulp* der regeering eener christelijke natie, moskeeën worden gebouwd voor de mohamedanen.«

Zekere v. W. had verstaan, dat dr. K. gesproken had van *goedkeuring* der regeering en viel hem daarover in de *Nieuwe Cour.* van den 16n dezer aan, waarop de aangevallene rectificeerend de hiervoren gegeven uitspraak als de zijne weergaf.

Maar goedkeuring of behulp, 't is in dit opzicht zoo goed als koekoek! één zang! De uitlating blijft getuigen van weinig politiek doorzicht, en brengt ons onwillekeurig de schoone kersteningsdagen van Cortez en Pizarro in herinnering, toen men ook geen rekening meende te moeten houden met de godsdienstige gevoelens der autochtone volkeren in de koloniën, en er 'n ongelukkig misproduct van maakte. Maar de tijden zijn voorbij, toen de overheerschende volkeren zich vierkant tegenover den godsdienst konden stellen, die de inheemsche bevolking der koloniën belijdt, en niemand, die, we zijn er van overtuigd, nimmer meer de waarheid dier stelling beaamt dan de tegenwoordige bewindsman, aan wien de zorg voor millioenen en millioenen mohamedanen is toevertrouwd.

't Schijnt, dat minister Idenburg nu al weêr een gelukkigen inval heeft gekregen, die trouwens in de gegeven omstandigheden zich als van zelf opdringt. De buitenzorgsche zetel komt eerstdaags door terugkeer naar het vaderland van gouverneur-generaal Rooseboom open, en zooals in de rubriek Oost-Indische Berichten reeds aan de *Deli-Courant* werd ontleend, zou luitenant-generaal van Heutsz, de pacificator van Atjeh, reeds door minister Idenburg ontboden, zich op weg naar patria bevinden om de aanvaarding der rooseboomsche nalatenschap ampel te bespreken.

Mocht dit bericht algeheele waarheid bevatten, en de voorziening in de buitenzorgsche vacature van die bespreking het onmiddellijk gevolg zijn, dan zou o. i. werkelijk een gelukkige keuze door de benoeming van luitenant-generaal van Heutsz tot gouverneur-generaal worden gedaan. Want we zijn het met de *Nieuwe Courant* eens, waar deze in haar nummer van den 20n dezer, met het oog op die eventueele benoeming, betreffende den titularis het volgende opmerkt:

»Dat hij, als hij gouverneur-generaal wordt, niet alleen besturen maar ook regeeren zal, 's mans verleden laat daaromtrent o. i. geen twijfel over. Laat hij zich een benoeming aannemen, dan zal hij worden de leider onzer koloniale staatkunde, men zij er zeker van. Hierin kan een gevaar schuilen en wel dit, dat hij door zijn gezonde onafhankelijkheidszucht in botsing komt met zijn »chef", den minister van Koloniën. Natuurlijk is dit niet te denken, zoolang de heer Idenburg aan 't roer blijft, want de beide hooggeplaatste mannen, die sympathie voor elkaar gevoelen, zullen wel precies weten waar het op staat, als de heer van Heutsz zich bereid verklaart, het gouverneur-generaalschap te aanvaarden. En gebeurt dit, dan behoeft alweder er niet aan getwijfeld te worden, dat hij zijn voorwaarden in 's Lands belang zóo zal stellen, dat hem in ruime mate de materieele en moreele middelen worden geschonken, om te kunnen doen wat hij meent dat Indië noodig heeft.

Wij staan bij een kruisweg. Wordt aan van Heutsz de richting overgelaten, wij twijfelen niet, of zij zal de goede zijn.

Want hij is een superieur, een geniaal, een hoogstaand mensch.

Met het oog op de aanstaande komst van generaal van Heutsz in patria, werd in een ingezonden schrijven in het *Alg. Handelsblad* van den 16n dezer de vraag gesteld, of het niet op den weg ligt van het nederlandsche volk om den wakkeren aanvoerder en beleidvollen bestuursman ter Sumatra's Noordpunt een luisterrijke ontvangst te bereiden.

De *Nieuwe Courant* neemt dit denkbeeld in haar evengenoemd nummer over, om het met warmte te bepleiten.

Ook wij meenen, dat de aankomst in patria van den man die den grondslag heeft gelegd voor onze duurzame vestiging in Atjeh en voor de ontwikkeling van dat gewest niet onopgemerkt mag voorbijgaan. Doch meenen wij tevens, dat daarbij rekening zal moeten worden gehouden met de zakelijkheid zijner reis herwaarts en met het feit, dat nu juist de grootsche pacificatie-arbeid in eene nieuwe phase is getreden, dat de Gajoe-colonne hare taak nog niet teneinde heeft volbracht, en dies b v: bruyante betoogingen, hoe welgemeend ook, dezen aanvoerder, die met zijn werk en met zijn troepen mêeleeft, niet welgevallig kunnen zijn.

Bij de Tweede Kamer is ingediend een wetsontwerp tot goedkeuring van eene overeenkomst met de Fransche regeering, betreffende tot stand te brengen kabelverbindingen.

Hieruit blijkt dat de fransche regeering bij deze overeenkomst op zich neemt binnen 15 maanden na hare ratificatie, door middel van een onderzeeschen kabel de voorgenomen telegraafverbinding tot stand te brengen tusschen Saigon en de Westkust van Borneo, welke in onze rubriek Vreemde Koloniën reeds werd besproken. Geldelijke verplichtingen voor het rijk (feitelijk ten laste van de indische geldmiddelen komende), brengt de overeenkomst alleen dan mede, als de fransche regeering den kabel van staatswege mocht aanleggen, daar in dat geval het in onze territoriale wateren liggende gedeelte van den kabel ons eigendom moet zijn. In dat geval zal onzerzijds ook te zorgen zijn voor de verbinding tusschen het landingspunt en het telegraafkantoor, en zal de exploitatie van den kabel op nederlandsch territoir door den ned.-indischen telegraafdienst geschieden.

Schenkt de overeenkomst aan Ned.-Indië in de naaste toekomst een nieuwe telegraafverbinding met China en via China met Europa, zij strekt verder om de fransche regeering behulpzaam te zijn in haar streven om een zooveel mogelijk rechtstreeksche telegraafverbinding tusschen hare aziatische en afrikaansche bezittingen en het moederland tot stand te brengen, die, over Nederlandsch-Indië gelegd, ook ons een nieuwe verbinding met Europa openen zal en tevens aan de opbrengst van den indischen telegraafdienst ten goede zal komen. Deze medewerking wordt in de overeenkomst verzekerd door de toezegging van landingsrecht voor kabels van Java uitgaande in de richting van den Indischen Oceaan en naar Saigon, dat derhalve alsdan door twee kabels direct met Java verbonden zal zijn.

In een der artikelen is o. a. bepaald, dat geen algemeene uitzonderingsgrond een uit het onderhavig verdrag voortvloeiend geschil aan de beslechting door het permanente hof van arbitrage onttrekt.

't Behoeft haast wel niet nog eens te worden herhaald dat deze verbinding, zoowel als die tusschen Menado en Shanghai via Goeam, voor welke laatste nu eindelijk de oprichting eener maatschappij, die zich met den aanleg en de exploitatie zal belasten, tot stand gekomen is, aan het interkoloniaal verkeer tusschen onze Oost en de omringende koloniën van andere natiën zal ten goede komen.

De Kamer van koophandel te Enschedé heeft zich nu ook tot den minister van koloniën gewend, met het verzoek om de katoencultuur in de koloniën te willen bevorderen. Zal er dan nooit iets van onze katoen-industrieelen zelven uitgaan? Ligt het niet, met het voorbeeld van de engelsche collega's voor oogen, veeleer op hun weg om zelven de hand aan den ploeg te slaan en daarbij op steun der regeering aan te dringen, dan om in een aangelegenheid, die hun eigen belang zoo nauw raakt, te trachten de regeering er maar weêr voor te spannen? Het particulier initiatief, mits zelfbewust en krachtig, werkt noodzakelijk spoediger iets van belang uit, dan het, uitteraard steeds langzame, gouvernementieele raderwerk.

Dr. van Capelle heeft tot nu toe niet veel succes gehad van zijne aanklacht tegen den hoofdredacteur van de *Nieuwe Arnhemsche*, daar het arnhemsche hof het vrijsprekend vonnis, over den heer Pyttersen geveld, heeft bevestigd, gelijk na het requisitoir van den advokaat-generaal ook wel niet anders te verwachten was. De heer v. C. kan zich echter troosten met het getuigenis van den oud-minister Cremer, dat hem van den blaam zuivert, die, in voor het doel welgekozen woorden, zoo'n beetje à la »j'accuse« van Zola, maar wat voorzichtiger door den hoofdredacteur van de *Nieuwe Arnhemsche* op hem was gelegd.

De commissie van het Koloniaal Museum te Haarlem heeft een prijsvraag uitgeschreven, voor de beste handleiding voor fruitteelt in Oost- of West-Indië. De antwoorden, die voor of op 31 December 1905 moeten zijn ingekomen kunnen gesteld zijn in de nederlandsche, maleische of javaansche taal.

»Loon naar werk« plaatst het *Alg. Hbl.* boven een artikeltje, waarin het aandringt op wijziging in de bestaande voorschriften op de betalingen bij verlof, ontslag of overlijden van ambtenaren in Oost-Indië. Het toont o. a. de onbillijkheid aan dat de man, die b. v. op 3 October een betrekking aanvaardt pas van 1 November af tractement ontvangt, terwijl iemand, wien met ingang van 3 October verlof naar Nederland of, pensioen wordt verleend, nog zijn volle tractement over de maand October ontvangt.

»Daar is, dunkt ons,« schrijft het blad, »maar één middel om aan alle onbillijkheid een einde te maken, n. l. dat de betalingen aanvangen *op den dag*, waarop de ambtenaar zijn betrekking aanvaardt, en eindigen op den dag, waarop hij die nederlegt.«

In een artikel »Java's Welvaart«, schrijft het *Alg. Hbl.* niet te kunnen instemmen met de pessimisten, die beweren, dat zij (de welvaart van den Javaan) op den duur achteruitgaat, en de geregelde toeneming der bevolking — elders als een bewijs van vooruitgang beschouwd! — als de oorzaak van dien beweerden achteruitgang aanwijzen.«

Dat is nu toch weêr een redeneering, die naar niets lijkt. Het spreekwoord, niet in den letterlijken zin op te vatten, alsjeblieft, dat vele varkens de spoeling dun maken kan den *Handelsblad*-schrijver toch niet onbekend zijn evenmin als het feit, dat de overbevolking in sommige gedeelten van Midden-Java, door de zorgloosheid van de wongtanie steeds aangroeiende, oorzaak is van de geleidelijke uitputting der rijstvelden, waaraan met 't oog juist op de toeneming der bevolking de zoo noodige periodieke rust-tijden moeten worden onthouden. Wanneer een schrale boer maar kinderen fabriceert, dan slaan we de handen niet in elkaar: »Wel, wel, wat gaat die kerel vooruit!« maar schudden we 't hoofd, vragen ons af: »Wat moet daarvan terecht komen?« en helpen we, als we kunnen den man om het factuurtje op z'n pootjes de wereld in te loodsen.

Toeneming der bevolking *kan* op vooruitgang wijzen indien de andere factor voor den vooruitgang, vermeerdering van hulpbronnen, aanwezig is. Doch waar, zooals op Java, de vermeerdering van hulpbronnen in de verste verte niet gelijken tred hield met de toename der bevolking, *moet* deze tot algemeene verarming leiden, en de rampen die reeds een deel van Java hebben getroffen, moeten o. i. als voorboden worden beschouwd van het tijdstip, waarop de grens zal zijn bereikt, waarachter de ellende van het een volk ons tegengrijnst. Die te voorkomen is onze plicht en we constateeren met genoegen, dat het *Handelsblad* dit zonder het zelf in te zien, blijkbaar ook gevoelt, waar het ten slotte het volgende opmerkt:

»Eene andere vraag is intusschen, of wij wel genoeg hebben gedaan om de welvaart der bevolking blijvend te *vermeerderen*; en op die vraag zouden wij niet gaarne bevestigend antwoorden. Wij hebben te lang toegelaten, dat pachters het volk exploiteerden, wij hebben te lang nagelaten, een dam op te werpen tegen den woeker; wij hebben te weinig gedaan om, door doeltreffende leiding en door verbetering der bevloeiingen, de productie van den bodem te verhoogen; wij hebben vrij onverschillig aangezien, dat het dessabestuur werd toevertrouwd aan ondergeschikte personen; en zoo voorts, en zoo voorts. . . .

Daar is nog veel te doen; veel, wat meer toewijding dan geld kost, veel ook dat de beurs moet doen openen opdat Java worde een werkelijk welvarend land, »wat het nooit is geweest«.

*Maar het doel mag niet zijn; »verdere inzinking te voorkomen en dus den toestand ongeveer te houden op het peil der laatste jaren* (*) — wèl: algemeene verhooging, op duurzame wijze, van de welvaart der Javanen. Wij gelooven niet, dat de bereiking van dit doel boven onze krachten gaat.«

(*) De cursiveering is van ons.

## Oost-Indische berichten.

**Borneo.** Volgens het *Soer. Hbld.* is luitenant van Vrijhoef bij Toembang Koeasan gesneuveld, bij gelegenheid dat een vivres-transport op weg naar Moeara Tewe Priok Tjahoe door een vijandelijke bende werd aangevallen.

De dekking moet gevlucht zijn.

**Spoorwegen in Zuid-Sumatra.** Aan de *Sem.* ontleenen wij het bericht dat door den ingenieur der staatsspoorwegen, den heer K. I. A. Ligtvoet, op last van den gouverneur-generaal een rapport is ingediend, betreffende een terreinverkenning noodig tot 't opmaken van een algemeen spoor- en tramwegplan in Zuid-Sumatra.

Het plan is de hoofdplaatsen Telokbetoeng, Palembang en Bengkoelen te verbinden en zou de hoofdlijn gaan van Telokbetoeng tot Banten, alwaar de lijn zich in tweeën splitst in Noord-Oostelijke richting naar Palembang en in Zuid-Westelijke richting naar Tebingtinggi. Daar heeft op nieuw een splitsing plaats: een tak in Noordelijke richting naar Ma. Bliti en een in Westelijke richting naar Bengkoelen.

De voornaamste zijlijnen zouden wezen die van Banten naar Ma. Doewa, van Ma. Enim over Lahat naar Talang-padang en van Tg. Karang, in de nabijheid van Telokbetoeng naar Gg. Trang dus in Westelijke richting.

Van Ma. Doewa wordt de zijlijn doorgetrokken naar Bending Agoeng aan 't Ranaumeer.

Een blik op de kaart en 'n eenigszins aandachtige beschouwing van de hoofd- en zijlijnen doen zien dat dit een grootsch stuk werk is.

**Het tekort aan bestuursambtenaren.** Bij de regeering is een wijziging in behandeling der administratieve indeeling van eenige residentiën op Java.

De bedoeling is een vermindering te bewerken der onderafdeelingen en een vermeerdering van districten en onderdistricten, waardoor controleurs en aspirant-controleurs voor den dienst beschikbaar zullen komen tot dekking van het tekort aan bestuursambtenaren.

**Een visschershaven met vischhal te Batavia.** In de laatste jaren is meer en meer, ook in Nederland, de overtuiging doorgedrongen, zegt de heer Verloop G. N. in het *Soer. Hbl.*, dat het gewenscht is de ontwikkeling van het zeevisscherij-bedrijf zoo krachtig mogelijk te steunen en dat de aanleg van doelmatig ingerichte en uitstekende visscherijhavens een van de meest werkzame middelen is, die niet slechts helpen wat de uitoefening van het visschersbedrijf betreft en het visch-handelbedrijf economischer dus loonender maken, maar ook krachtig medewerken tot bevordering van den bloei van dien handel, daar immers het afzetgebied door een snel en goedkoop vervoer wordt vergroot en dientengevolge het visschersbedrijf eerst recht lucratief wordt gemaakt.

Schrijver wijst op Engeland als een der eerste landen waar dit werd ingezien en waar zulks duidelijk aan het licht is getreden.

Middels eenige cijfers, aangevende de opbrengst der aangevoerde visch in Engeland en Schotland vóór en na de opening der visschershaven met vischhal en eene vergelijking dier cijfers met de opbrengst vóór en na de opening der visschershaven IJmuiden, toont hij aan dat de beweging in die plaatsen, welke nog geen goed ingerichte visschershaven met vischhal en spoorwegverbinding bezitten, stationnair blijft, ja in Nederland zelfs achteruitgaat, terwijl de gelukkige bezitsters daarvan met reuzenschreden vooruitgaan.

Te Batavia zal volgens door schrijver gemaakte berekeningen aan versche visch (buiten Bandong) worden aangevoerd per maand *f* 50.000 tot en met *f* 150.000, stel gemiddeld *f* 100.000 's maands of *f* 1.200.000 's jaars.

**Verbetering van den veestapel op Java.** In de *Indische Landbouw-Courant* bespreekt de redacteur, de heer Enklaar van Guericke, het verslag der discussiën over het boven genoemde onderwerp in eene vergadering van het Departement Soerabaja van het Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten.

Die discussiën ontsponnen zich na eene voordracht van den heer G. Schat, gouvernementsveearts te Soerabaja, „over een mogelijke verbetering van den veestapel in Oost-Java en den steun die daaraan van wege de suikercultuur kan worden gegeven."

In het kort weergegeven zegt de heer E. v. G., zeiden de fabrikanten in hun request van 24 Oct. 1901: 1e. dat de toestand van Java's veestapel geleidelijk ongunstiger wordt; 2e. dat bij dien veestapel vele belangen betrokken zijn en in groote mate die van de suikerindustrie; 3e. dat de ongunstige toestand van den veestapel op Java wordt verergerd, doordat de veefokkerij zich in een hoogst primitieven staat bevindt; 4e. dat krachtig trek- en ploegvee voor de oecomische ontwikkeling onmisbaar is; 5e. dat dit gebied van Staatszorg op Java bijna nog geheel braak ligt en daaraan nog bijna alles moet worden gedaan.

Na nog verder uitgeweid te hebben over het stationneeren van edele dekstieren, hetgeen hij een nutteloos geldvermorsen noemt, en andere oorzaken, die een verbetering van den veestapel in den weg staan, besluit de heer v. G. met te verklaren dat de suikerfabrikanten en het gouvernement wel degelijk iets zouden kunnen doen, als zij dit ernstig wilden, om de veestapels uit den staat van verval op te heffen.

**Tripangvisscherij.** De mededeelingen van 's lands Plantentuin, LXXI bevat een studie van Dr. J. C. Koningsberger over tripang en tripangvisscherij in Nederl.-Indië, geschreven in opdracht der regeering, die niet zonder reden haar aandacht heeft geschonken aan een bedrijf, uitgeoefend door een moeilijk te schatten, maar stellig groot aantal onderdanen.

De opdracht luidde om zoo volledig mogelijke inlichtingen te verstrekken omtrent al hetgeen tot dusver bekend is geworden omtrent de eigenschappen en levensvoorwaarden van de tripang en den pareloester en wat de tripang betreft, meer in het bijzonder op welke diepte der zee zij voorkomt.

Na een wetenschappelijke, door platen toegelichte beschouwing der tripangsoorten en een omschrijving van de wijze hoe en de plaatsen waar naar tripang pleegt gevischt te worden, komt de schrijver tot de slotbeschouwing dat, alhoewel de kennis van de levensgeschiedenis der tripangsoorten nog zoo goed als onbekend is en alleen zou kunnen worden geleerd door langdurige en nauwgezette onderzoekingen aan zee, toch als waarschijnlijk kan worden aangenomen, dat het bedrijf der tripangvisscherij, zooals het thans wordt uitgeoefend, geen ernstig gevaar oplevert voor het voortbestaan van een of meer der soorten.

## West-Indische Berichten.

**Curaçao.** We ontleenen met genoegen aan de curaçaosche bladen, dat de eerste koloniale tentoonstelling, welke door het initiatief van de „Curaçaosche Maatschappij tot bevordering van landbouw, enz.", van den 23en tot den 25en Mei ll. ter hoofdplaats der kolonie kon worden gehouden, een waar succes mocht worden geheeten.

In de omstandigheden, waarin de kolonie op het oogenblik verkeert, ware toch een failure van deze, met zooveel zorg voorbereide poging om uit zich zelve naar „beter" te streven, hoogst bedenkelijk geweest, wijl zij maar al te zeer zou hebben getuigd van gebrek aan zelfvertrouwen, toch, naast oordeelkundigen steun van het moederland, zoo hoog noodig ter bereiking van het beoogde doel, verbetering van den bestaanden toestand.

Heel gerust was men, nog kort voor de opening der tentoonstelling niet, maar toen de commissies voor voorbereiding haren arbeid aanvingen, kwamen ook de inzendingen: „Langzaam kwamen de artikelen druppelsgewijze aan, allengskens ging het sneller en sneller, totdat het ten laatste een breede stroom werd, bijna niet te leiden, zoodat overstrooming dreigde", schreef de *Amigoe di Curaçao*, welk blad verder een uitvoerig verslag van de tentoonstelling leverde. *Wekker* en *Vrijmoedige* stemmen eendrachtig met de *Amigoe* in, waar 't geldt den lof te zingen der expositie en van hen, die haar hielpen tot stand komen.

Overeenkomstig het programma werd den 23en Mei ll. de tentoonstelling geopend door den gouverneur, Jhr. de Jong van Beek en Donk. Zij omvatte artikelen, betrekking hebbende op landbouw, industrie, en handenarbeid, zoutwinning en visscherij, klein- en pluimvee, terwijl den eersten dag nog groot vee werd tentoongesteld en den tweeden dag bloemen, sierplanten, vruchten en zuivel konden worden bezichtigd.

Hippische sport, lintendans en ringsteken te paard, door twaalf heeren van de Curaçaosche Jockeyclub en een harddraverij op Pietermaai, muziekuitvoeringen en een, door eenige dilettanten gegeven soirée variée zetten aan het geheel nog wat meer levendigheid bij, zoodat het daar in de Hendrikschool en op de aangrenzende terreinen, waar de tentoonstelling werd gehouden, die dagen recht gezellig moet zijn toegegaan.

Op een telegram van hulde en dankbaarheid aan onze Koningin, de Koningin-Moeder, en den Prins Gemaal, beschermheer der „Curaçaosche Maatschappij", op den openingsdag door den gouverneur, namens die Maatschappij en de aanwezigen verzonden, werd, dank zij de vlugge bediening, die men in de West van de Compagnie française des câbles télégraphiques nu eenmaal gewend is, den 26en het antwoord van de Koningin ontvangen, dat reeds den 24en tevoren uit het Loo was verzonden.

Het bericht van de benoeming van den waarnemenden voorzitter der Curaçaosche Maatschappij, H. H. R. Chapman, tot ridder in de orde van Oranje-Nassau werd, gelijk wij reeds verwachtten, met voldoening in de kolonie ontvangen. De „Curaçaosche" heeft de kolonie werkelijk een goeden dienst bewezen, waardoor, zooals de gouverneur in zijne openingsrede aanduidde, een uitgangspunt zal zijn verkregen voor „later ongetwijfeld te houden wedstrijden van bijzonderen aard, kleine tentoonstellingen op meer begrensd gebied, tot intensieve ontwikkeling van speciale takken van landbouw, veeteelt of nijverheid, enz."

Om kort te gaan, wij wenschen Curaçao geluk met den goeden uitslag harer eerste tentoonstelling, opdat de verwachte uitkomsten ook werkelijk zullen worden verkregen.

Daartoe is echter nog wat meer noodig, maar, de reeds geruimen tijd in voorbereiding zijnde maatregelen tot waterverschaffing, waarvan de gouverneur gewaagde in zijne rede, waarmeê hij het nieuwe zittingjaar voor den Kolonialen Raad opende, en de wetenschappelijke voorlichting op landbouwgebied, waarin de kolonie zich nu mag verheugen, zullen er ook het noodige toe bij brengen, om naast andere beweegkrachten, speciaal den landbouw in de kolonie te bevorderen, waaraan ook de quaestie der voedergewassen voor het vee annex is, en waarmeê dus de veeteelt vrijwel staat ot valt.

Den 26en Mei ll. heeft de inspecteur van den landbouw voor West-Indië, Dr. van Hall, een vergadering van planters te Willemstad bijgewoond, waarin hij verklaarde het verzoek der Curaçaosche Maatschappij om een lezing te houden, niet te hebben aangenomen, omdat hij meende eerst beter op de hoogte der toestanden te moeten wezen. Hij zeide dat de samenkomst was bijeengeroepen om van de planters te leeren en inlichtingen in te winnen. Met dit al gaf hij, volgens de *Amigoe* toch vele nuttige wenken, die zeker hoop geven op meer en vollediger voorlichting, zoodra deze geleerde zich op de hoogte der toestanden zal hebben gesteld.

Laat nu ook, als een gevolg van de gehouden tentoonstelling en van de getroffen en in uitzicht gestelde bestuursmaatregelen, de toekomst, wat betreft de hulpbronnen voor de algemeene welvaart, waaraan de „Curaçaosche Maatschappij" in het bijzonder hare aandacht wijdt, zich thans hoopvoller aanzien, niet zoo blijkt dit het geval te zijn met den handel, waaraan Curaçao jaren van voorspoed te danken had.

Wel werden in de Memorie van Toelichting van den gouverneur op de begrooting voor het volgend jaar hernieuwde pogingen in uitzicht gesteld om tot verbetering der handelsbetrekkingen met Venezuela te geraken, maar 't schijnt dat de pogingen hebben gefaald.

In de *Amigoe di Curaçao* van den 28en Mei ll. lezen we toch het volgende:

„De havens van Cindad Bolivar, La Vela de Coro, Tucaras en Cristobal Colon zijn weder opengesteld, — maar de 30 pct. additioneele rechten ook toepasselijk verklaard op goederen overgescheept op de Antillen. Dat is een doodsteek voor onzen handel, thans zoo goed als onmogelijk gemaakt. Zal Nederland nu nog de vriendschappelijke betrekkingen met Venezuela kunnen onderhouden en Curaçao nog langer politietoezicht uit moeten oefenen op het invoeren van wapenen? Zou er geen middel bestaan eens ietwat krachtiger op te treden?"

Wij betreuren het voor den curaçaoschen handel, dat het onzer diplomatie evenmin als die van andere, op de Antillen gevestigde natiën is mogen gelukken om president Castro te overtuigen van de wenschelijkheid om de buitenlandsche distributiehavens voor zijn land in het leven te houden, en hem te nopen af te zien van zijn plannen om het rechtstreeksch handelsverkeer tusschen de venezuelaansche havens en de landen van herkomst te bevorderen, maar wij betwijfelen het, dat hieraan langs anderen weg dan dien der diplomatieke overreding en door het onderhouden van vriendschappelijke betrekkingen zou te veranderen vallen, tenzij dat men macht tegenover recht ging stellen, een weg, die nimmer door de eerlijkheid gewezen wordt en voor een klein land als het onze, zelfs groote gevaren oplevert.

Mocht het onzer diplomatie thans nog gelukken voordeeliger voorwaarden voor den curaçaoschen handel te bedingen, niemand, die zich daarover meer zal verheugen dan wij, maar, op den duur, zullen zoowel Curaçao als Trinidad zich moeten schikken in het feit, dat Venezuela zijne goederen rechtstreeks uit de landen van herkomst betrekt.

Met deze zekerheid voor oogen is 't dan ook, dat wij meenen, dat voor Curaçao in de allereerste plaats moet worden gestreefd naar de ontwikkeling der hulpbronnen in het land zelf.

In geen geval meenen we dat smokkelhandel een duurzame bron van welvaart moet worden geacht, ja meer nog als deprecieerend werkend overal behoort te worden tegengegaan en zeker niet te rangschikken valt onder de gebruikelijke represaille-maatregelen tegen rigoureuze protectie.

## Ooftteelt in O.- en W.-Indië.

In ons vorig nummer van Vrijdag 17 Juni hebben wij de aandacht gevestigd op de belangrijke prijsvraag, die dit jaar door het Koloniaal Museum werd uitgeschreven. Wij hadden toen echter geen plaats meer om ook de *toelichtingen* te doen volgen, die de Museum-commissie geeft bij het publiceeren der prijsvraag. Wij laten ze thans hieronder volgen:

I.

„Herhaaldelijk en ten rechte is er in woord en geschrift op gewezen, hoe de teelt van inheemsche of ingevoerde vruchtensoorten in onze koloniën tot dusverre onvoldoende, en op zeer gebrekkige wijze, geschiedt, en hoe goede uitkomsten bijna uitsluitend aan de vruchtbare natuur en het gunstige klimaat te danken zijn.

Een groot gedeelte trouwens van de in de koloniën aanwezige Europeanen, behoort tot den militairen en den ambtenaars stand; de talrijke veranderingen, waaraan deze door overplaatsing, verlof, ontslag, enz., onderhevig is, rangschikt deze catagorie van inwoners tot de z.g. vlottende bevolking. Bij de wetenschap, dat — vooral bij het Indisch officierskorps — het verblijf op eene plaats van korten duur is, kan men gewoonlijk niet verwachten, dat vruchtboomen zorgvuldig onderhouden en gekweekt zullen worden.

Deze oorzaak, welke tot verwaarloozing van Indische vruchtboomen aanleiding geeft, bestaat echter bij den Europeeschen planter in veel geringer mate, en bij de inlanders niet.

Het is daarom, dat men op deze prijsvraag ook gaarne antwoorden in het maleisch en javaansch zal ontvangen en de Commissie er grooten prijs op stelt, dat deze prijsvraag ter kennis van de inlandsche bevolking gebracht worde.

Er wordt immers algemeen erkend, dat de fruitteelt in de koloniën, zoowel voor vermeerderd verbruik binnenslands als voor conserveering en uitvoer, voor Inlanders en Europeanen een niet onbelangrijke tak van bedrijf en een bron van inkomsten zou kunnen zijn, indien men zich daarop ernstig wilde toeleggen, en zich vooral ook aan de veredeling van de vele thans reeds zoo kostelijke tropische vruchten wilde wijden.

Terwijl voor Nederlandsch West-Indië te dezen opzichte nog alles te doen blijft, zijn voor Oost-Indië ernstige en deugdelijke pogingen, om in den thans bestaanden toestand verbetering aan te brengen, in de jongste jaren gedaan door de te Buitenzorg gevestigde vereeniging „Ooftteelt", die den 14en October 1898 te Malang werd opgericht tijdens het toen aldaar gehouden congres van koffieplanters. Deze vereeniging heeft zich gedurende haar vijfjarig bestaan beijverd, het zich voorgesteld werkplan uit te voeren door het vestigen van afdeelingen in verschillende Indische plaatsen, door den aanleg van proeftuinen, het houden van bijeenkomsten en tentoonstellingen, het invoeren of helpen verspreiden van nieuwe soorten en goede variëteiten van vruchten enz. In de door haar uitgegeven jaarboekjes zijn, behalve verslagen omtrent den toestand en de verrichtingen van de vereeniging en hare afdeelingen, ook eenige opstellen of mededeelingen aan te treffen op ooftteeltkundig gebied.

Zulke mededeelingen zijn mede verspreid te vinden in het maandblad „Teysmannia", gelijk vroeger in het destijds door Dr. van Nooten geredigeerde „Tijdschrift voor Land- en Tuinbouw in Ned.-Indië", voorts in de „Verslagen van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg", in het „Tijdschrift der Ned.-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw", en in verschillende andere Indische tijdschriften; terwijl nu en dan ook ingezonden opstellen over vruchtenteelt voorkomen in de nieuwsbladen.

Met waardeering van hetgeen, blijkens het boven aangehaalde, reeds in Oost-Indië geschiedde, is de Commissie van het Koloniaal Museum echter van oordeel, dat er nog behoefte bestaat aan een goed handboekje, bepaaldelijk gewijd aan de fruitteelt in onze koloniën, waarin — al zal zulk een eerste proeve waarschijnlijk noch volledig, noch volmaakt zijn — de belangstellende, die zich op zijn woonerf, of meer in het groot, aan de kweeking van tropische vruchten wil wijden, een aantal doeltreffende voorschriften en nuttige wenken ontvangt, zoowel algemeen geldend als ten aanzien van eenig vruchtgewas in het bijzonder, nopens keuze en voorbereiding van het terrein, het uitzaaien of uitplanten der gewassen, onderhoud, bemesting, snoeien, bestrijding van ziekten en natuurlijke vijanden enz., kortom, een degelijk geschrift, dat hem tot vraagbaak en leiddraad zal kunnen dienen. Het boekje: „De Groententuin", handleiding voor de cultuur van Europeesche groenten in Nederlandsch-Indië, door E. J. Voute (bij G. Kolff & Co., Batavia), kan in vele opzichten als voorbeeld dienen van hetgeen men zich voorstelt.

Aangezien wellicht niet terstond van één hand eene beantwoording te verwachten is, die alle of de meeste der zoo veelsoortige koloniale ooftgewassen omvat, zullen ook geschriften, welke slechts eenige soorten, eene bepaalde afdeeling, of ook ééne soort grondig behandelen, voor het doel welkom zijn, en in aanmerking voor bekroning komen. Met het oog op hun bijzonder, van ander ooft geheel afwijkend karakter, wenscht men echter, dat de teelt van klappers (*Cocos*) en van andere palmvruchten, bij deze prijsvraag buiten beschouwing gelaten worde.

Voorts zij opgemerkt, dat, alhoewel berichten en voorschriften betreffende het voor export gereed maken en conserveeren van vruchten en het bereiden van conserven, op prijs zullen worden gesteld, de Commissie gemeend heeft deze tak van bedrijf in de prijsvraag niet uitdrukkelijk te moeten noemen.

II.

Ten opzichte van de wijze van uitgave eener Handleiding voor de fruitteelt in de Nederlandsche koloniën, kan thans alleen nog slechts worden opgemerkt, dat naast eene afzonderlijke publicatie van eene of meer der best gekeurde Oost- en West-Indische antwoorden, en bij eene ruime beantwoording dezer prijsvraag misschien aanleiding zal zijn tot de gezamenlijke uitgave der met goud, zilver of brons bekroonde antwoorden, in den vorm van een handboek voor de tropische fruitteelt en vruchtenkennis. De voordeelen, die wellicht uit eene dergelijke publicatie der ingekomen antwoorden mochten kunnen voortvloeien, zullen zooveel doenlijk den schrijvers ten goede komen. Wanneer de Commissie van het Koloniaal Museum de uitgave niet kan tot stand brengen, worden de niet ter perse gaande opstellen, na de beoordeeling en de publicatie van het jury-verslag, weder ter beschikking der schrijvers gesteld. De Commissie zal voor eene goede vertolking der antwoorden, die in de hierboven genoemde inlandsche talen gesteld zijn, zorgen, en wil c.q. ook de uitgave eener prijsverhandeling in dezelfde talen overwegen.

De antwoorden mogen den naam van den schrijver dragen; indien deze echter voorloopig onbekend verlangt te blijven, moet de bijdrage gemerkt zijn met een motto of teeken, en vergezeld gaan van een gesloten couvert met een zelfde motto of teeken op de buitenzijde, en dat eene opgave van den naam en de woonplaats des schrijvers bevat. Bij bekroning of toekenning eener onderscheiding worden deze couverten geopend, terwijl de overige antwoorden gedurende een jaar na de uitspraak teruggevraagd kunnen worden. Verlangt een inzender, dat bij de ev. publicatie zijner bijdrage de naam van den schrijver niet vermeld worde, dan moet zulks blijken uit het naambriefje."

## Uit Oost-Indische Bladen.

**Ned. Ind. Spoorwegmaatschappij.** Het *Bat. Nbld.* meldt dat de spoorlijn Batavia—Buitenzorg van de N.-I. spoorwegmaatschappij door den Staat zal worden overgenomen.

Volgens de concessie-voorwaarden moet voor de overname 25 maal de gemiddelde waarde, berekend over de vijf gunstigste jaren van de zeven aan de overname voorafgaande jaren, betaald worden.

Ook moet de opzegging geschieden in het jaar voorafgaande aan den ingang van den laatsten termijn van tien jaren.

In 1903 werd de opzegging gedaan.

Wegens de toekomstige concurrentie, volgende uit de exploitatie der lijn Pandalarang—Krawang in 1906, zullen de laatste 7 jaren minder gunstige resulatten opleveren.

Het achterland van Batavia met de reeds bestaande spoorwegen is echter zoo uitgebreid en goed bevolkt, dat genoemd bedrag in een tiental jaren zeer goed kan worden opgevoerd tot 10 millioen gulden 's jaars, alleen aan versche visch, maar dan moet de regeering niet opzien tegen het uitgeven van eenige tonnen gouds en Batavia van een visschershaven met vischhal voorzien, die niet onderdoet voor die van IJmuiden, terwijl de spoorweggelegenheden en aansluitingen niet mogen achterstaan bij die van Grimsby, welke plaats niet alleen aan de visschershaven c. a. hare opkomst dankt, maar ook veel profijt heeft getrokken van de uitstekende maatregelen, die de verschillende spoorwegmaatschappijen in 't belang van een snel vervoer hebben getroffen.

Terwijl de visscherij in een haven eene veilige en zoo gemakkelijk mogelijke ligplaats verlangt te vinden, verder nabij die haven de noodige inrichtingen om haar visch vlug te lossen en te verkoopen, wenscht de handel in de gelegenheid gesteld te worden zich in korten tijd een juist oordeel te vormen over hetgeen aangevoerd wordt, bovendien een spoedig afloopenden verkoop, en last not least, gemak bij de verzending van de aangekochte waar.

Voor een groot deel gaan die belangen samen; wordt het den visscher gemakkelijk gemaakt, dan neemt het gebruik van de haven toe, dan wordt er meer visch aangevoerd en ontvangt de koopman dus meer materiaal voor zijn bedrijf. Wordt de handel flink geholpen, dan neemt met den kooplust het aantal koopers toe en wordt de kans, dat de visscher eene goede betaling voor zijn visch ontvangt, waarvan weder uitbreiding der vloot het gevolg is, grooter.

Daartoe is in de allereerste plaats noodig medewerking van de verschillende spoor- en trammaatschappijen.

Gelukkig is in dezen de staat wel de voornaamste transporteur en hangt 't slechts, althans in vele gevallen, van hem af de andere maatschappijen te noodzaken hem te volgen, willen zij niet de voordeelen van het transport geheel verliezen.

De staat zorgt dus voor een directe verbinding van de visschershaven met het station Batavia; laat speciale vischwaggons aanmaken die niet alleen geschikt zijn om volle ladingen doch ook om kleine kavelingen op te nemen, opdat de kooper van slechts één kaveling ad f 5 even goed in de gelegenheid gesteld wordt dat partijtje spoedig, gemakkelijk en vooral goedkoop te vervoeren, als de grootere koopers. Daardoor belet men het vormen van een „ring" van kooplieden die het doel, met de visschershaven beoogd, zouden kunnen verijdelen.

Het vertrek der treinen van die verbindingslijn (visschershaven naar station Batavia) moet zoodanig geregeld worden, dat elke trein directe aansluiting heeft met *alle* treinen, welke niet alleen van het station Batavia, doch ook van de stations der ned.-indische spoorwegmaatschappijen te Batavia en Weltevreden vertrekken. De stoom- en electrische trammaatschappijen moeten 's ochtends en tegen den middag om 2 uur een exprès-vischtrein laten loopen van Batavia tot Meester Cornelis en des noods wegens het langer oponthoud onderweg een of twee personentreinen laten vervallen.

Indien de ochtendtrein heel in de vroegte vertrekt zal dit van dien trein niet behoeven, terwijl tusschen twee en drie uur het loopen van een of twee treinen minder het rijdend publiek al zeer weinig zal hinderen.

Dat beide trammaatschappijen daarbij aansluiting moeten hebben met het station Batavia en ook exprès-wagons daarvoor moeten bestemmen, die door de staatsspoor naar de visschershaven en terug worden gebracht, behoeft, volgens schrijver, geen nader betoog en is duidelijk genoeg.

Verder moet voor het vervoer van visch in 't algemeen een bijzonder laag tarief worden toegepast en wel in plaats van het thans geldende coëfficient-stelsel een vast tarief per kring en per wagonlading en per 10 kilo moeten vastgesteld worden. Onder den eersten kring laten zich rangschikken de baanvakken: Bantamlijn; Batavia—Poerwakarta, en Batavia—Buitenzorg.

Onder den tweeden kring: Poerwakarta—Tjibatoe—Garoet—Buitenzorg.

Onder den derden kring: Garoet—Tjibasoe—Maos.

Onder den vierden kring: Maos—Djokjakarta.

Het tarief dier kringen zal niet hooger moeten zijn dan:

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1e kring | per wagonlading | f 40; | per 10 kilo | = 12 cents. |
| 2e " | " " | - 50; | " " " | = 15 " |
| 3e " | " " | - 55; | " " " | = 20 " |
| 4e " | " " | - 60; | " " " | = 25 " |

Het kringenstelsel acht schrijver noodzakelijk, om den inlander, den grootsten vischverbruiker, in staat te stellen die te koopen.

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**GEVESTIGD:**
**Dr. A. N. van Praag,**
**Huidarts.**
**Prins Hendrikstraat 23, Den Haag.**

---

**Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.**
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.
Huishoudelijk Maleisch.

---

**STENOGRAPHIE.**
Onderwijs in de **Nederlandsche, Fransche, Duitsche** en **Engelsche** Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY".
Prijs *f* 36 per cursus.
Cath. W. ECK,
**1e Schuijtstraat 28. Den Haag.**

---

**„Pension L. SMISSAERT"**
**Reinkenstraat 46,**
'S-GRAVENHAGE.

---

**NIJMEGEN.**
**„UNITAS"**
**Bureau van Administratie.**
Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.
***Valkhof 3,***
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.
Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.
Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.
**Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd**

---

**MEDICINALE COGNAC.**
2 liter f 3.— of 6 fesschen f 7.—,
**12 flesschen f 14.**—
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

**PENSION**
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

**Alléén voor Heeren**
**f 5.15.**
Restant partijtjes lichte, fijne **Havana Sigaren**, 100 als proef *f* 5.15, fr. *Hollandsche Sigarenfabriek*, 87 Achterburgwal, Amsterd.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

**Velp b. Arnhem.**
Pension NEDERHAGEN
a. d. gr. straatweg onm. b. d. bosschen, prachtig gelegen voor repatrieerenden en rustbehoevenden. Gedurende de wintermaanden of bij langdurig verblijf zeer billijke conditiën. Badkamer beschikbaar.
Aanbevelend
VAN HERPEN.

---

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

**Schilderen.**
Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**
Atelier Kazernestraat 25.

---

Bij een weduwe uit den netten stand te ROTTERDAM is gelegenheid voor **kost en inwoning** voor meisjes die de Industrieschool of andere inrichtingen van onderwijs wenschen te bezoeken. Inlichtingen te bekomen bij
Mej. A. DUKER,
*Directrice der Industrieschool.*
Franco brieven onder letters A. L., bureau *Nieuwe Rott Courant.*

---

Fraai Gemeubileerde
**Zit- en Slaapkamers,** 1e en 2e étage te huur zonder, doch zoo noodig ook met Pension.
Te bezichtigen NOORDEINDE 105a 's Gravenhage.

---

Fournisseurs de la Cour.
**KOK & ZOON,**
**Tailleurs,**
**VEENESTRAAT 39,**
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

**A. SCHARENBERG,**
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
**Thee- en Presenteerbladen,**
**THEESERVIEZEN,**
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
**'s-Gravenhage, Hoogstraat 15**

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
Prijs per jaargang **f 4.-.** Los nummer franco na inzending van **f 0.50.**

---

**Onze beroemde Santal Parelen**
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**
Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.
Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas.**
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Complete Meubeleering**
van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.
**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.
**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

**Zutphen.**
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:
Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

**AGUILAR'S**
**PORT-, SHERRY, MADEIRA**
**en fijne TAFELWIJNEN,**
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
**Heerengracht 3, Den Haag.**
**Bijkantoor:**
**BATAVIA, B. DE BAS & Co.**
**Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.**
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

---




---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**„Arnhem"** **Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

# Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

---

**Instituut „De Oorsprong" Baarn.**
Opleiding voor den **handel** voor **4e kl. H. B.-S.** en 3e kl. Gymn. en daarmede gelijkstaande **examens.**
Prospectus, examenresultaten en verdere inlichtingen worden gaarne toegezonden door den Directeur
***W. MARIS.***

---

Het bestuur der Vereeniging
**„Moederland en Koloniën"**
beveelt voor het lidmaatschap der Provinciale Staten van ZUID-HOLLAND ten zeerste aan den heer
**J. L. v. d. TOORN,**
niet alleen met het oog op zijne groote verdiensten en geschiktheid, maar ook omdat die oud-Indisch ambtenaar in bedoelde Staten zal kunnen medewerken dat de Eerste Kamer der Staten-Generaal eene zoo hoog noodige versterking erlange aan ervarenen op koloniaal gebied.
***Dat daarom geen oud-Indisch ingezetene zich bij de herstemming op 28 dezer onthoude.***
Het bestuur der Vereeniging,
P. H. VAN DER KEMP, *Voorzitter.*
J. L. SWART, *Secretaris.*

---

**Lambert Watereus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
**ONTVANGEN per s.s. „Ardjoeno":**
**Versche Kruiden.** Laos Djahé-Temoe Lawah etc., Goela aren, Mie, Soe-oen, Kroepoek, Ketjap Benteng, Roode visch, Klapperolie, Eend, Kip, Kuiken in Gelei (*Poerworedjo*), Sambalans, Boentjis assien, Boemboe, Guava's, Geraspte Klapper, Lombok.

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**
***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag.**
**TELEFOON No. 259.**

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 15, Donderdag 23 Juni 1904.

De staat zal bij dit vrijgevige en gunstige tarief geen schade lijden. De millioenen kilogrammen visch, welke vervoerd zullen worden en het daarmede gepaard gaande grooter personenverkeer en vertier zullen tengevolge hebben dat de verlaagde vrachten voordeel brengen.

Na den vischhandel een goedkoop, vlug en geregeld vervoer te hebben gegeven, moet er voor gezorgd worden, dat gemakkelijk en vlug de gekookte waar kan worden verpakt en verzonden en hier heeft de staat het afleveringslokaal achter de vischhal maar zoodanig in te richten, dat het aan alle daaraan gestelde eischen voldoet.

Het oude havenkanaal met de daarbij behoorende gebouwen van den ouden Grooten Boom zijn, volgens schrijver, daarvoor uitnemend geschikt; die oude inrichting is met hare macht van hooge lokalen een gelegenheid, die met weinig geld in een visschershaven, resp. vischhal en wat hierbij behoort, veranderd kan worden, zóó dat zij met de beste visschershavens van Europa kan wedijveren.

**Het rapport van den heer Ligtvoet** in zake het algemeen spoor- en tramwegplan voor Sumatra toont, blijkens een opstel in *de Sem. C.* aan dat van af Telok Betong een lijn langs den voet van het gebergte zal moeten loopen in noordwestelijke richting over Kota Boemi, Kota Negara, Banten, Batoe Radja, Moeara Enim naar Tebing tingi. Van Banten als scheidingspunt zal een lijn, de vlakte tusschen de Komering en de Ogan volgend, naar Palembang voeren.

Te Tebingtinggi splitst de spoorweg zich weer in tweeën, namelijk in een lijn, die in westelijke richting naar Kepahiang gaat, over 't Boekit Barisan loopt en te Bengkoelen eindigt; de andere lijn gaat in noordelijke richting voorloopig slechts tot Moeara Bliti, dat te beschouwen is als 't beginpunt van de voortzetting naar Midden-Sumatra.

Onder de secundaire lijnen zijn de voornaamste: 1o. van Tandjongkarang (Telokbetong) door de vruchtbare Waillimastreek naar goenoeng Trang; 2o. van Banten naar 't Ranoemeer; 3o. van Moeara Enim naar de Pagelaramstreek met aansluiting aan de hoofdlijn bij Tandjong Eran; 4o. van Tebingtinggi over Ma Bliti naar Tandjoeng, waar de Moesi bevaarbaar wordt; 5o. van Kepahiang naar Pasar Tjoeroep, loopende door 'n zeer welvarend land.

Een derde gedeelte van 't in kaart gebracht terrein is bergland en wordt doorsneden door het Boekit Barisan. Van 't laagland is een derde rivier-delta geheel vlak en laag en in den westmoesson vaak overstroomd.

Een groot deel van den grond is nog bedekt met maagdelijk bosch.

Bij 'n oppervlakte van 3500 vk. geogr. mijlen telt Zuid Sumatra 'n bevolking van ruim 1,100000 of 317 menschen per vk. mijl, d. i. zoowat een veertigste deel van de gemiddelde bevolking op Java.

Omtrent den volksaard merkt de heer Ligtvoet o. m. het volgende op:

„Bij eene oppervlakkige beschouwing komt de westerling tot de slotsom dat de maleier zeer lui is; hij vermoeit zich zoo min mogelijk en alleen wanneer het hoog noodig is, zelfs voor zijn eigen gemak heeft hij niets over.

Dit is echter eene eigenschap van alle oostersche volken, die haar grond vindt in de heerschende gewoonte, volgens welke de ouden van dagen onderhouden worden door hunne kinderen of familieleden; hierdoor mist de maleier den prikkel om meer te werken dan noodig is voor de behoeften van het dagelijksche leven en verricht hij zoo min mogelijk arbeid.

Eerst wanneer bijzondere omstandigheden hem noodzaken geld te verdienen, tijgt de maleier aan den arbeid; zoo bijv. belastingen, huwelijken, vernieuwing van een bouwvallig huis enz.

Evenals dit op Java en elders het geval is, verandert deze aard langzamerhand, wanneer de maleier in aanraking komt met meer ontwikkelden en daardoor meer behoeften leert kennen.

Rijst is het hoofdvoedsel van den Sumatraan en aan cultures treft men aan koffie, tabak, gambir, benzoë, kapok en in de Lampongs peper. In die streken vindt men de beste getah, die echter steeds zeldzamer wordt, daar de maleiers de boomen niet tappen, maar vellen.

De handel is in Zuid-Sumatra geconcentreerd op eenige plaatsen in het binnenland, kalangans, waar de tusschenhand zit en op de hoofdplaatsen.

De nijverheid is hier en daar vrij aanzienlijk in de residentie Palembang.

Er zijn slechts weinig landbouw-ondernemingen, hoewel de grond uitstekend vruchtbaar is, doch de moeielijkheid om aan werkvolk te komen is te groot om eene onderneming loonend te doen zijn.

Palembang heeft drie petroleum-maatschappijen en Bengkoelen de mijn-exploitaties Lebong Donok en Soelit.

Is het doel van het geprojecteerde spoorwegnet blijkbaar om het binnenland in gemeenschap te brengen met de kustplaatsen, die dan de uit- en invoerhavens worden, in het plan is tevens opgenomen de verbetering van de havenplaatsen en van de vaarwaters.

Met uitzondering van Palembang, waar het verkeer voor een groot deel over water gaat, zijn de wegen in Zuid-Sumatra onvoldoende en slecht.

In veel zal, volgens schrijver, de spoor kunnen voorzien.

Achter het rapport van den heer Ligtvoet vinden wij een uitvoerige nota van het departement van B. O. W.

Ook in deze nota wordt o. m. gewezen op de bezwaren, welke de waterwegen in den Oost-moesson opleveren en op den zeer gebrekkigen toestand, waarin de landwegen over 't geheel verkeeren.

De totale lengte van 't spoorwegnet bedraagt:

| | |
|---|---|
| voor de hoofdlijnen | 922 KM. |
| voor de zijlijnen | 433 KM. |
| Totaal | 1355 KM. |

De Heer Ligtvoet kwam tot 'n totaalkosten van 70 mill, waaronder niet de lijn, Banten-Palembang, 12 mill. begrepen was. Volgens den Heer L zou 't dus zijn 82 mill., volgens 't Departement 94.5 mill.

Van uit Bengkoelen en Telokbetong zal tegelijk worden begonnen. Het plan neemt 'n tijdperk van 21 jaar aan; er is dus gemiddeld 4.5 mille noodig per jaar.

Uit de gewone middelen zal dit bedrag natuurlijk niet te bestrijden zijn en zal men een leening moeten sluiten op rekening van Indië.

Omtrent mogelijke rentabiliteit doen zoowel 't verslag als de nota gissingen, doch wat valt omtrent de mogelijke exploitatiewinsten nu nog met zekerheid te zeggen?

Is het spoorwegplan in Zuid-Sumatra goed dan wel af te keuren?

Wij weten dat de residenties Palembang, Bengkoelen en de Lampongs een gebied vormen van bijna 1½ maal dat van Java, dat de grond over het geheel maagdelijke bodem is, uitstekend vruchtbaar en voor alle cultures geschikt, dat de grond hoogstwaarschijnlijk rijk is aan waardevolle mineralen, om maar eens te nemen Redjang-Donok en Moeara-Enim. Maar het is ook bekend dat de bevolking zeer dun gezaaid is, dat er hier en daar mijlen in 't rond geen sterveling woont en dat de Maleier in die streken elk initiatief, elken prikkel tot arbeid mist; dat hij aan niets behoeften heeft dan wat zijn grond hem op de meest makkelijke wijze verschaft.

Aan zichzelf overgelaten *blijft* Sumatra ontwijfelbaar nog eeuwen, wat 't is; doch zal Indië zich een schuldenlast van honderd millioen op de schouders laden ter wille van een betrekkelijk gering aantal onverschillige, luie, aan betere verbindingswegen voor zichzelf blijkbaar absoluut geen behoefte voelende Maleiers?

Zal men Java — want daar komt 't meeste geld toch van daan — opnieuw belasten met een schuld van 100 mill., terwijl de irrigatie van Java om hulp smeekt en kermt en dat voor een spoorwegnet, hetwelk, als het van de inheemsche bevolking daar ginds moet komen, uit een rentabiliteits-oogpunt een volstrekte faillure zal blijken te zijn?

Dit zou, volgens schrijver, eene dwaasheid wezen, waartegen met klem dient geprotesteerd.

Maar het spoorwegplan staat tevens in verband met kolonisatie en immigratie van Java's overvloedige bevolking naar de vruchtbare streken van Zuid-Sumatra.

En daarom verandert schrijver's appreciatie van het plan geheel.

Zonder spoorwegen in Zuid-Sumatra geen kolonisatie en zonder kolonisatie geen spoorwegen, aldus eindigt de nota van den directeur van B. O. W.



## Van Vreemde Koloniën.

**Een spoorwegpraatje.** Zooals wij reeds te voren hebben meêgedeeld bestaan zoowel bij de Franschen als bij de Engelschen grootsche spoorwegplannen ten opzichte van hunne bezittingen in West-Afrika. In naburige koloniën, het engelsch Lagos en het fransche Dahomey, ziet men als het ware een wedstrijd, wie der mededingers het eerst het stroomgebied van den Niger zal bereiken. Dat gebied van den machtigsten west-afrikaanschen stroom is ook wat andere spoorwegplannen in die streken betreft het eindpunt, waarnaar ten slotte overal gestreefd wordt.

De Niger, voor het grootste gedeelte van zijn loop een fransch-koloniale rivier, betreedt ten Noordwesten van Ilo het engelsch Nigeria-gebied en stort zich met een aantal monden in Zuid-Nigeria in den Atlantischen Oceaan.

Het is dit gedeelte, dat voor de engelsche bezittingen alleen in aanmerking komt voor 't tot stand brengen van een rechtstreeksche gemeenschap tusschen Nigerdal en Oceaan en het is de spoorweg, die van Lagos tot Ibadan reeds gereed gekomen, tot den Niger zal worden doorgetrokken, welke met dit doel werd geprojecteerd.

Aan fransche zijde bestonden drie plannen voor het tot stand brengen van een betere gemeenschap tusschen het Nigerdal en de zee, en wel (1) de verbinding tusschen Senegal en Niger in de kolonie Senegambië en Niger, welke deel uitmaakt van het gouvernement van West-Afrika, waartoe ook Fransch Guinea, waar (2) de spoorweg Konakry-Koeroessa, en Dahomey, waar (3) de lijn Oeidah-Abomey-Niger gedeeltelijk gereed, in aanleg of in studie is, behooren.

De verbinding tusschen Senegal en Niger is nu onlangs gereed gekomen. Den 19en Mei ll. is de eerste trein van Kayes aan den Senegal te Bammako aan den Niger aangekomen. De spoorwegwijdte van de lijn bedraagt 1 meter; voor dwarsliggers heeft men met het oog op de spoedige vernieling van het hout door termieten zijn toevlucht tot metaal moeten nemen.

Men hoopt de lijn, die nog tot Koelikoeroe, 50 kilometers van Bammako stroomopwaarts aan den Niger, zal worden doorgetrokken, met het aanbreken van den regentijd in exploitatie te kunnen nemen.

De afstand Kayes-Bammako bedraagt 500 kilometers, welke per trein in twee dagen tijds zullen worden afgelegd.

Eene verbinding tusschen Kayes en de haven Dakar over Thiès is reeds geprojecteerd.

Een vierde spoorweg in Fransch West-Afrika, die als „chemin-de-fer de pénétration” het Niger-gebied tot einddoel heeft, is de lijn, die van Abidjean op de Ivoor-kust voorloopig tot het, aan goud rijk geachte maar nog steeds niet geheel gepacificeerd Baoulé-gebied werd geprojecteerd.

Omtrent den aanleg van dezen spoorweg wordt door den correspondent van de *Temps* te Bingerville o. a. het volgende geschreven:

„Overal hoort men de negers, Dahomeyers, Kroelieden, Senegaleezen en zoovoort bij het werken aan den aanleg zingen. Sedert den 1en Januari hebben zij ongeveer 55000 kubieke meters grond verzet. Deze 1200 arbeiders van verschillende rassen werken met de meeste opgeruimdheid, zoodat gemiddeld per maand 3 kilometers aarden baan gereed komen. Men hoopt dit jaar 25 kilometers gereed te maken in stede van 16, waarop oorspronkelijk gerekend was”.

Heel vlug schijnen die zingende negers toch niet te vorderen, wanneer men daartegenover stelt, dat het vooral hunne op zuid-amerikaanschen bodem overgeplante rasgenooten zijn, die met den spoorweg Paramaribo—Kadjoe zoo ver opschieten, dat op het einde van dit jaar, vijftien maanden dus nadat de eerste spade voor den aanleg in den grond gestoken werd, waarschijnlijk 43 kilometers in exploitatie zullen kunnen worden genomen en bovendien nog 7 kilometers gereed zullen zijn.

Behalve in West-Afrika zijn de Franschen ook doende, gelijk men weet, om op Madagaskar en in Indo-China de economische ontwikkeling door spoorweg-aanleg een handje te helpen.

Op Madagaskar hebben zij, evenals zoo dikwijls ten onzent geschiedde, de ondervinding opgedaan, dat de uitgaven de ramingen overschrijden.

Aan de kolonie werd bij de wet van 14 April 1900 door het fransche parlement toestemming verleend, tot het aangaan eener spoorwegleening, ten bedrage van 60 millioen franken, voor den aanleg van een spoorweg van Brickaville naar Tananarive.

Toen ten vorigen jare reeds 39 millioen franken waren verwerkt, bleek dat nog slechts een klein gedeelte van den spoorweg was voltooid. Bij decreet van den 29en Juli 1903 werd evenwel toegestaan het restant-bedrag van de 60 millioen-leening op te nemen, ad 21 millioen franken, welk bedrag zou moeten dienen voor de afwerking van de in aanleg zijnde sectie Brickaville-Mangoro en voor den geheelen aanleg van de 2de sectie Mangoro-Tananarive. Nu zijn echter de 8 millioen franken voor de sectie Brickaville—Mangoro ook al weer schoon op en werd vast 31 Maart ll. bij voorbaat, een wetsontwerp bij de Kamer van afgevaardigden ingediend, strekkende om de kolonie te machtigen een supplementoire leening ad 15 millioen franken te sluiten, voor de sectie Mangoro—Tananarive, terwijl nu onlangs, 11 dezer, bij decreet van den president der fransche republiek, op voorstel van den minister van koloniën, werd besloten de kolonie te machtigen om van het oorspronkelijk voor de sectie Mangoro-Tananarive bestemd bedrag van 13 millioen franken, 6 millioen te gebruiken voor nog te doene betalingen, in verband met den aanleg der sectie Brickaville-Mangoro, voor het *onderhoud* van werken op het weggedeelte Ambavaniasy—Analamazaotra, voor den bouw van een station aan het weggedeelte Analamazaotra—Mangoro, en voor het afwerken van het gedeelte Brickaville—Ambavaniasy, van het eerste gedeelte der lijn dus.

We gelooven niet, dat men met zulke voorstellen en cijfers bij onze secure Kamers zou moeten aankomen. De Solowerken zijn er ten bewijze, dat men liever ettelijke millioenen laat verloren gaan, dan de consequentiën van tegenvallers op raming-gebied te aanvaarden.

In Frankrijk, waar de koloniale politiek op het oogenblik meer de algemeene aandacht trekt dan b.v. bij de germaansche buren en ook in het landje, ten Noorden van de Schelde, het geval is, zal men wel successievelijk het werkelijk benoodigde, om Madagaskar's hoofdstad aan haar eerste spoorwegverbinding te helpen, toestaan, maar afgaande op het vorenstaande, gelooven we, dat er nog aardig wat bij de oorspronkelijk toegestane 60 millioen franken zal moeten zijn toegevoegd, voordat de eerste locomotief van Brickaville het station te Tananarive binnen stoomt.

In Tongkin werd den 1en Mei ll. de sectie Viétri-Yen Bay van de lijn Haiphong—Lao Kay, die de chineesche provincie Yoenan voor het fransche handelsverkeer moet openen, voor het verkeer opengesteld, zoodat de rails nu weer 83 kilometers verder tot de chineesche grens zijn genaderd. De aanleg der lijn geschiedt van staatswege, terwijl de exploitatie door de „Compagnie des chemins de fer de l'Indo-Chine et du Yunnan" wordt bezorgd.

Wat de actie der Duitschers op spoorweg gebied in de koloniën aangaat, valt te wijzen op den Sjantoeng-spoorweg, die uitgaande van de kolonie Kiaotsjau tot Tsinanfoe reikt, met een zijtak naar de Posjan-vallei. Den 1en dezer werd deze spoorlijn voor het verkeer opengesteld. Er is in den laatsten tijd met koortsachtige haast aan gewerkt, om binnen den, bij de concessie gestelden termijn gereed te zijn. Den 1en Juni 1902 werd het gedeelte van de lijn tot Weihsien opengesteld voor het verkeer en juist twee jaren later kon dit reeds voor de geheele lijn tot Tsinanfoe plaats hebben.

Wat de duitsch-afrikaansche spoorwegplannen aangaat, werd het crediet voor den bouw van een spoorweg van Dar-es-Salam naar Mrogoro door den Rijksdag in tweede lezing toegestaan, zoodat deze quaestie, die nu al bijna zoolang hangende is als de duitsche vlag in Dar-es-Salam waait, eerlang hare oplossing zal vinden.

**Een Engelschman over den Congo-staat:** Zooals onze lezers zich wellicht herinneren zullen, heeft lord Cromer, gehoorzaam aan het, van Engeland uitgegeven wachtwoord: „Verdeeling van den Congo-staat” indertijd, na een vluchtig bezoek aan de engelsche posten aan den Boven-Nijl zich weinig waardeerend, ja zelfs in hooge mate afkeurend uitgelaten over het belgisch bestuur in de, aan den Congo-staat voor den duur van koning Leopolds leven in pacht afgestane Lado-enclave. Dit oordeel gaf geheel het tegenovergestelde weer van wat b.v. de leden der expeditie Bourg de Bozas van die streken wisten te vertellen. Doch dat waren Franschen en men zal ook wel weten, dat een der klachten, die men in Engeland tegen den Congo-staat inbrengt, ook van engelsche zijde tegen het beheer van Fransch Congo worden aangeheven. Men zou dus de Franschen in dit opzicht als pleiters in een, hun zelven betreffende zaak kunnen aanmerken. Dat geldt echter natuurlijk niet voor de Engelschen, die er belang bij hebben, dat men hun bestuurders niet voor de voeten kan werpen, dat zij een heele laster campagne op touw zetten, om zich met eens anders goed te verrijken, nadat die andere zijn eigendom tot een waardevol bezit had gemaakt. En toch is 't nu weer een Engelschman, een engelsch officier, James J. Harrison, die, in de *Times* nog wel, den handschoen voor den Congo-staat opneemt. Het schrijven is te lang om het in zijn geheel weêr te geven en we zullen ons dus tot enkele aanhalingen moeten bepalen.

„Lord Cromer", schrijft de heer Harrison, „stelt den vreedzamen, geregelden toestand en het vertrouwen der inlandsche stammen onder engelsch beheer, tegenover den staat van zaken op belgisch gebied; en toch werd, weinige maanden na zijn bezoek, aan den Bahr el Ghazel een heele engelsche colonne in de pan gehakt, en stond er in de jachtverordening, die ten vorigen jare werd uitgevaardigd, dat „de geheele linkeroever van den Nijl voor jachtsport-liefhebbers op het oogenblik is gesloten wegens den toestand van onrust onder de inboorlingen." Sedert mijn terugkeer in Engeland las ik, dat nog een andere engelsche colonne, er van de inboorlingen geducht van langs gekregen heeft. Gedurende mijn gansche verblijf in den Congo, zwierf ik, geheel alleen, rond, bracht een bezoek aan 50 verschillende stammen en honderde dorpen, in den regel gewapend met een camera, een paraplui en zoo nu en dan een geweer, om voor mijn verzameling wat te schieten. Toch had ik geen onaangename ontmoetingen; integendeel, ik werd er veel vriendelijker ontvangen, dan ik op mijn jachtexcursiën onder engelsch-afrikaansche inboorlingen gewoon was”.

De heer Harrison ontleedt dan ook de, door lord Cromer, vooropgezette stelling, dat de geringheid der bevolking op den rechter- (belgischen) oever van den Nijl moet worden toegeschreven aan de slechte behandeling door de Belgen. „Trekt door de, gedurende vier maanden van 't jaar waterlooze streek, die zich aan die zijde langs den Nijl uitstrekt, het binnenland in en ge zult er dorpen in overvloed vinden, gaf de heer H. te kennen, die dan nog opmerkt: „De menschen, die zich vroeger aan den oever vestigden zijn er verjaagd door de invallen der Derwisjen langs de waterwegen”.

Men vindt geen inboorlingen in de onmiddellijke nabijheid der belgische posten, schreef lord Cromer.

Dat komt, stelt de heer Harrison hier tegenover, omdat men in den Congo zoo verstandig is om geen vestiging van inboorlingen in de nabijheid der posten toe te laten. De Engelschen volgen dit voorbeeld aan Afrika's westkust, en de gevolgen blijven niet uit: het aantal ziektegevallen is er 75 percent minder dan daar, waar men zulks wel toelaat.

Ten slotte nog deze, ietwat lange aanhaling:

„Gedurende mijne reis moet ik over de 1200 dragers in mijn dienst gehad hebben. Ik kan slechts verklaren dat ik nog nooit te voren een meer opgewekt volkje heb ontmoet. Ik had nooit den minsten last met hen, hoewel ik soms dagmarschen van 30 tot 40 mijlen van hen verlangde. Hoe dikwijls dacht ik dan aan de doorgestane ellende in Britsch Centraal Afrika, waar ik steeds in de onzekerheid verkeerde of mijn dragers zich niet des nachts uit de voeten zouden maken, al liet ik ze ook maar tien mijlen op een dag loopen. Waren alle verhalen van slechte behandeling en wanbetaling waar geweest, zouden de luitjes dan zoo gereedelijk zich bij mij hebben aangemeld als met deze dragers 't geval was? Menig nachtelijk uur heb ik met hen verbabbeld over het land, de gewoonten en hunne grieven. Ik bevond, wat is natuurlijker, dat er twee of drie ambtenaren waren, over wie de lieden minder goed te spreken waren (zonder twijfel ben ik, na onze lange marschen, ook op de zwarte lijst gezet), maar, anderzijds, spraken zij van vele ambtenaren als van hun „blanke vaders”. En wat de wijze betreft, waarop de Belgen het land gepacificeerd hebben, die is eenvoudigweg bewonderenswaardig. De posten bestaan nu alle uit goed gebouwde steenen huizen, en binnen weinige maanden zullen de meeste kazernes eveneens zoo zijn ingericht. Uitstekende wegen verbinden vele dier posten, terwijl alle soorten van vruchten en groenten er worden verbouwd, en ook rundvee en schapen in verschillende deelen voor den teelt worden ingevoerd. Hoewel ik reeds te Khartoem van verscheidenen onzer officieren, die aan de grens gestationneerd geweest waren, vernomen had, hoe goed de Lado-enclave werd beheerd, stond ik toch verbaasd over de, daar gemaakte vorderingen”.

De heer Harrison spreekt ten slotte nog ten overvloede zijn bewondering uit voor den uitstekenden arbeid van zoovelen, waaronder met name genoemde officieren, die dag aan dag hard werken, om dat uitgestrekte gebied voor de beschaving te openen.

Zoo'n verdediger weegt ontegenzeggelijk wel op tegen een aanvaller als de consul Casement, een handelaar, die er zelf belang bij heeft, dat de Congo-staat ophoudt te bestaan, om menschen, die geen steek tot de ontwikkeling van het land bijbrachten, in de gelegenheid te stellen, zich ten koste van den inboorling te verrijken. Of daarbij het werk van den staat dreigt te niet gaan, of op zijn minst tot stilstand te komen, wat kan dat het ploertig zootje schelen, dat, tuk op winstbejag, met vroom gehuichel een regeering, doch laat ons hopen niet een heel volk, ten tweede male tot een dier onrechtvaardige handelingen weet op te zetten, die als schandvlekken door eeuwen heen op de natie, die zich daaraan schuldig maakt, blijven rusten.

## Boekbespreking.

Wij hebben indertijd de partij van den heer H. van Kol opgenomen, toen hem van verschillende kanten het Chauvinistische verwijt werd toegeworpen, dat het een schande was, voor te stellen om een deel onzer bezittingen buiten Europa aan anderen over te doen, met het doel dan de rest beter te kunnen beheeren. Wij hebben er toen, bestrijdende een artikel van dr. Kielstra in *Onze Eeuw*, met een enkel woord op gewezen, dat ook vroeger door Nederland meermalen ruil en overdracht had plaats gehad.

In de *Nieuwe Tijd* van Juni (no. 6) wordt, met aanhaling van de geschiedkundige bronnen, door den heer R. Mauve aangetoond, niet alleen dat ons land bij herhaling in afstand en ruil van koloniën, ook met beding van geldelijke vergoeding was betrokken, maar dat ook andere koloniale staten, meermalen en nog in de laatste jaren zonder blikken of blozen handel in overzeesche bezittingen hebben gedreven.

Wij houden ons overtuigd, dat dr. M., evenmin als wij, het stelsel goedkeurt om een land, dat men veroverd heeft of bezit, zonder op de belangen der bevolking te letten, aan een ander over te doen. Hij heeft dan ook niet getracht te bewijzen, dat het goed is, maar alleen dat men het doet.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

**Indisch Militair Tijdschrift 1904. No. 5.**

In Memoriam, J. A. W. Weustmann, en M. J. J. B. H. Campioni. — J. H. A. van de Water: Korte aanteekeningen betreffende het schoeisel der infanterie bij eenige legers. — E. P. M: Het infanterie geweer. — H. C: Kan het tegenwoordige bergkanon tegen den inlandschen vijand behouden blijven? P. H. Hekkema: De afstandsrit Salatiga, enz. in Dec. 1903. — W. B. Oort: Een schietoefening te Sabang. — 3e. Balans van het Wed. en Weezenfonds v/d. off. v/d. landmacht in N. I. — J. M. Baretta: De Russisch-Japansche oorlog (vervolg). — Kooy: Tijgerjacht en jachtcommando's. — enz.

**Teysmannia. 1904. Afl. 5.**

H. J. Wigman: De bergtuin van 's Lands Plantentuin te Tjibodas IV. — W. R. Tromp de Haas: Onze hedendaagsche kennis van het caoutchouc en zijn voorkomen in de natuur. — H. J. Wigman: Nymphaea's (waterlelies) met blauwe bloemen. — H. B. Cayaux: Een weermiddel tegen mieren. — A. W. Nanninga: Bemesting van Theetuinen (vervolg). — J. C. Koningsberger: De landbouwschool van 's lands Plantentuin te Buitenzorg.

**De Indische Mercuur. 21 Juni 1904. No. 25**

C. H. O. M. van Winning: Dertig jaren Kinamarkt in Woord en Beeld. Met Naschrift van Van Gorkum. — Rapport over de cultuur van den Para Rubberboom (Hevea Brasiliensis), door S. Arden (vervolg en slot). — Koloniaal Museum (vervolg). — Invoer van sigaren te Smyrna. — Ramehcultuur in Suriname. — Verslagen van Maatschappijen. — Uit consulaire verslagen, enz.

**Lichtstralen. 1904, afl. 2/3.**

R. Freudenberg: onder de Bataks op West-Sumatra (met platen).

**Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Juni 1904.**

H. T. Hoven: Iets over de opneming van Straat Makasser (met illustraties).

**Vragen des Tijds. Juni 1904.**

Dr. J. H. F. Kohlbrugge: Het gebrek aan geneesheeren in Ned.-Indië.

## Correspondentie.

Naar aanleiding van besprekingen, na de laatste Algemeene Vergadering te Amsterdam, vervangen wij het bericht der mailsluitingen aan het Haagsche Postkantoor door eene lijst van vertrokken en aangekomen passagiers uit en naar O.- en W.-Indië.

Het feuilleton van den heer A. d. B. uit Kampen moet op nieuw liggen blijven tot een volgend nummer.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

Passagierslijst van het ss. Prinses Sophie, vertrokken van Amsterdam naar Batavia den 18n Juni 1904.

Van Amsterdam: Th. Sorgdrager, echtg. en 3 kind., mej. B. Ubens, I. L. Loubéle en echtg., W. F. Sonnemann.

Te Genua zullen zich inschepen: J. A. Toens, G. B. Feekes, L. Kreischer, echtg. en 3 kind., mej. L. H. Asbeek Brusse, mej. C. G. Timmerman, W. A. Beek, echtg. en 3 kind., C. J. L. Ankersmit, H. F. Oldendorff, P. J. Egbers, echtg. en kind, mevr. M, J. Winnen—van der Kaay, D. Tollenaar Dzn., M. Eernstman, J. E. Evers, H. Witkamp.

Naar Genua: P. van Leeuwen Boonkamp en echtg., mr. D. van Houten, N. J. Boon.

Passagierslijst van het ss. Merapi, kapt. U. Udema, aangekomen te Marseille 15 Juni:

G. A. Plats, echtg. en 3 kind., H. C. T. Vangers, echtg. en 2 kind., Chas. Olden en echtg., D. van Teyens, echtg. en 2 kind., B. B. Borghardt, echtg. en 3 kind., Th. C. M. Hanegraat en echtg., mej. C. A. Berends, mevr. wed. P. G. L. Weber, geb. van Oostveen, mevr. D. Correljé, H. Cenardens von Grancy, mej. C. d'Ancona, 4 kind. van E. D. van Lennep, W. C. Schalkwijk, jongeheer W. van der Star, I. Th. Geelhoed, C. Conings, Sech Achmat bin Abdul rachmat Badjenet, Sech Said bin Abdul rachmat Badjenet, schepelingen van het ss. Rochussen der Kon. Paketvaart-Mij., benevens Hr. Ms. troepen en schepelingen.

Te Padang embarkeerden: mevr. wed. A. M. E. Neys, geb. Velsink, C. W. Neys, echtg. en 2 kind., benevens Hr. Ms. onderofficieren en minderen.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandais
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

---

## P. Happel Jr.
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**„SIMPLEX"**
FRANS ERNST,
**Buitenhof 1, 's-Hage.**
**„Sport en Spel"**
**„Schaatsen".**

---

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
**DU TRAVAIL de PARIS et LION**
*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
**LA HAYE.**



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

---

## GIDS
VOOR
## *Repatriëerenden,*
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**
Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.
Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in solIede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

---

**EN GROS.** **EN DETAIL.**
**WIJNHANDEL**
J. H. ZUIJDERDUIJN,
**Beeklaan** hoek **Daguerrestraat,**
Den Haag.
**Port, Bordeau en Sherry,**
zeer fijne Tafelwijn,
**à f 0.55 per fl.**

---

## Pension Büchner.
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te bespreken**
**per maand, week en dag.**

---

## F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN**
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

## Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

---

## Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
**TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.**
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

## C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
**Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden**

---

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

**J. W. v. EDE v. d. PALS,**
***Tollenstraat 130. Den Haag. Telephoon No. 1853.***
BEHANGERIJ. STOFFEERDERIJ.
**Inrichting ter Meubileering van Huizen.**
Bekende **Astral** of **Imperial** Axminster. f 3.10 p. meter.
FRANCO verzending. Concurreerende Prijzen,

---

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES }
WONDEROLIE-PASTILLES } **zeer aangename laxeermiddelen.**
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.**

---

# OPRUIMING.
Door GROOTE UITBREIDING onzer fabriek
**NIEUWE HAVEN 10 en 10a,**
wordt de zich aldaar bevindende groote voorraad Goederen, bestaande in diverse soorten **Gas-Ornamenten** en **Stylekronen, Sanitaire Artikelen,** als: IJskasten, Baden Geijers, Closets etc., **Verlichtings-** en **Verwarmings-Artikelen,** in ons Filiaal
**Noordeinde 190a en Nieuwe Haven 10 en 10a**
***met 25 pCt. korting opgeruimd.***
Telef. 230 en 3039. **ENGLEBERT COLINET.**
Speciale Inrichting voor Indische Familien.

---

**Vraagt** Uw Leverancier
**de bekende** **Groenten, Soepen,**
**Sauces en** **Zuren van de Firma**
FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD
***TIELEMAN & DROS, Leiden.***

---

Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

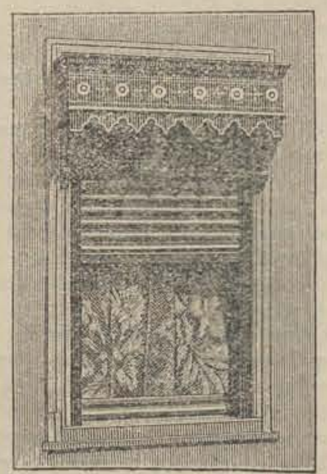
| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Merapi** . . . . . . . . . . | 9 Juli | 21 Juli | 26 Juli | 14 Aug. | 16 Aug. |
| **Gedé** . . . . . . . . . . | 23 „ | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 „ | 30 „ |
| **Oengaran** . . . . . . . . | 6 Aug. | 18 „ | 23 „ | 11 Sept. | 13 Sept. |
| **Sindoro** * . . . . . . . . | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 „ |
| **Salak** . . . . . . . . . . | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 Oct. |
| **Lawoe** . . . . . . . . . . | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 „ |
| **Ardjoeno** . . . . . . . . | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 Nov. |
| **Goentoer** * . . . . . . . . | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

## OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) f 0.80.
**Diné** f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---



## HEINEKEN's
**(Oudste) Glazenwasscherij**
**Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek**
**Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.**
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

---

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Baboe die zoo spoedig mogelijk naar Indië wenscht terug te keeren.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 16. | Donderdag 30 Juni 1904. | 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Bij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels | - 0.09 |
| » » » 1000 » | - 0.08 |
| » » » 3000 » | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ..................
*wonende te* .................. *wensclht*
*donateur-trice / lid te worden der Vereeniging* **„Oost en West"** *tegen een jaarlijksche contributie van f* ..........
.......... den .......... 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Geen overschatting maar ook geen onderschatting.

Toen den 28sten Mei ll. alhier, bij officieel communiqué, bekend gemaakt werd, dat daags te voren een oproerige beweging in het Sidhoardjosche op bloedige wijze was onderdrukt, werd in ons Weekoverzicht van den 2en dezer opgemerkt, dat het zaak was de Indische bladen af te wachten, om de reden voor dit betreurenswaardig verschijnsel te vernemen. En, terwijl nu de mail, welke ons uitsluitsel zou moeten geven, al spoedig kon worden te gemoet gezien, kwam het draadbericht over spanning in het Djokjasche en de vrees, dat men hier te doen zou hebben met eene beweging, welke hare vertakkingen over geheel Java zou hebben uitgespreid, de luitjes, die zich, na de gemakkelijke en meest afdoende wijze, waarop de sidhoardjosche oproerlingen waren bedwongen, alwéér op één oor hadden gelegd, uit den zoeten dommel porren om . . . eventjes op te kijken en zich, met 'n: «och, 't zal ook nu zoo'n vaart niet loopen», weer ter ruste te leggen.

Dien indruk maakte op ons een artikeltje, in het *Algemeen Handelsblad* van 25 dezer, onder het hoofd: «De rust op Java», en geplaatst na 't, in dat nummer voorkomend bericht over de, in het Djokjasche ontdekte beweging.

De schrijver keert zich in dat artikel eerst tegen de zwartgallige voorstelling van den toestand op Java in de amsterdamsche correspondentie van een paar duitsche bladen van den 24sten Mei ll., waarin naar aanleiding van het voorgevallene in het Sidhoardjosche, zoo'n beetje werd geborduurd over het gevaar van een algemeenen opstand op Java, over den invloed van het panislamisme, over een paar turksche bladen, die een jaar of zes geleden schreven in ons vijandigen geest, het dreigend gevaar van de zijde van Arabieren en hadji's en zoo meer, kortom alle de reeds bekende factoren worden opgesomd, welke vereenigd, n'en déplaise den *Handelsblad*schrijver, wel degelijk een gevaar voor ons bestuur kunnen opleveren, wanneer . . . . ., doch daarover straks.

Eerst willen we eens vernemen, wat die schrijver als zijne meening over den toestand vooropstelt. Men hoore:

„Wij hebben er voorloopig slechts dit van te zeggen: ons gezag op Java is zoo goed gevestigd, dat *elke* ruststoring, vele tientallen van jaren lang, onmiddellijk kon worden onderdrukt. En toch staan daar tegenover de 28 millioen Javanen, niet meer dan 14.000 soldaten: één op de tweeduizend. In welken Europeeschen staat zou men bij dergelijke verhouding voortdurend den toestand meester zijn?

Wanneer het waar was, dat de Javanen ons zoo haatten en voortdurend door de Arabieren en de hadji's werden opgeruid, gelijk in bovenbedoelde bladen wordt gezegd, zou het beschikbaar aantal troepen — voor een goed deel zelf Javanen! — al lang volstrekt onvoldoende gebleken zijn. Maar dat is zoo weinig het geval, dat onze autoriteiten er nooit tegen op hebben gezien de troepensterkte op Java te verminderen, wanneer dat voor krijgsverrichtingen buiten Java noodig was!

Ons komt het voor, dat hieruit eene andere gevolgtrekking te maken is, die de pessimisten in het ongelijk stelt."

*Ons* doet zulk eene optimistische opvatting denken aan het feit, dat de kruik soms lang te water kan gaan, vóór ze breekt. Wij zijn van meening, dat wel degelijk een samenhang tusschen de beide, zoo kort op elkaâr volgende teekenen van onrust dient te worden gezocht en dat, wordt die samenhang gevonden, de gevolgtrekking moet worden gemaakt, dat de ontevredenheid onder Java's bevolking, waartoe, — de aandachtige *Handelsblad*lezer zal dit uit zijn eigen blad wel hebben geput —, alleszins aanleiding werd gegeven, wassende is.

En, voor wie in de indische geschiedenis geen onbekende is, behoeft het wel geen betoog, dat waar ontevredenheid het hoofd opsteekt, de hiervoren genoemde, in de duitsche bladen opgesomde, factoren, allengs vrij spel krijgen om hun heilloozen invloed uit te oefenen.

Of we door die enkele symptomen van onruststokerij nu plotseling het hoofd verloren en den toestand zoo duister mogelijk inzien? Neen, wij gelooven niet aan een algemeenen opstand, wij gelooven, dat nog de meerderheid van het javaansche volk, ondanks alles wat voorafging, en met de hoop, die het voor de toekomst werd gegeven, vertrouwend tot het gezag, tot de hoofden en het bestuur opziet, verwachtende, dat men het opheffe tot het peil, waarop het, arbeidzaam en een der vruchtbaarste landen der wereld bewonende, aanspraak kan doen gelden.

Neen, we luiden de alarmklok niet, naar aanleiding van die enkele feiten, die nog slechts vaag per draad tot ons kwamen overwaaien. Maar we willen toch niet nalaten er op te wijzen, dat uit die berichten de gevolgtrekking dient te worden gemaakt, dat, zoo we niet spoedig de handen aan den ploeg slaan, en onze woorden in daden omzetten, meer ernstige gebeurtenissen, dan die, welke zich thans voordeden, zouden kunnen volgen.

Dat bij de gedachte aan wat komen kan, de eerste blik zich naar de bajonetten richt, die in tijd van nood het bestuur moeten schragen, zij 't ook met vreedzame overwegingen, is vrij logisch in den overheerscher. Maar, we willen immers niet alleen overheerschers zijn, maar ook leidslieden van een millioenenvolk, welks toekomst verzekerd is, maar waaromtrent het slechts de vraag is, of wij het die toekomst zullen openen, dan wel, of die taak het werk van andere handen dan de onze worden zal. En, niet waar? Wij *kunnen* en wij *willen* die taak op ons nemen.

En waar we ons tot die taak willen zetten, behoort eerst vooraf, waar mogelijk, datgene te worden uit den weg geruimd, wat het welslagen van ons pogen in de waagschaal kan stellen, behoort aan het overgroote, welgezinde deel van Java's bevolking een houvast te worden gegeven, waaraan het zich kan hechten om niet te worden meêgesleept door de woeligen, die, gebruik makende van den, op het volk lastenden economischen druk, rondwaren en door de massa heen, hier en daar het hoofd reeds opsteken.

Zonder al te veel gewicht te hechten aan de teekenen van den stijgenden geest van onrust in den laatsten tijd, meenen we daaraan toch niet de beteekenis van een memento te kunnen ontzeggen, daaruit te moeten leeren, dat de tijd van talmen nu voorbij is en daden moeten spreken van onze goede bedoelingen.

Met goede bedoelingen alleen komen we niet ver. Met daden, waarvan ook in dit Weekblad reeds genoeg werd gesproken om daarop nu niet meer terug te komen, toone men aan Java's volk, dat het ons ernst is. Men voorkome op die wijze herhalingen van hetgeen men onlangs zag gebeuren, want deze schaden aan den evolutiearbeid, waartoe we wel reeds hebben besloten, doch zonder nog de handen uit de mouw te steken.

Geen overschatting dus, maar ook geen onderschatting, opdat we den toestand behoorlijk onder de oogen zien, om onheilen te voorkomen, nadeelig niet alleen voor Nederland, maar zeker ook voor het Oostersche millioenenvolk, waarvoor de zorg ons een heiligen plicht is.

## De Opvoeding der Javaansche Vrouw.

In de Mei-Aflevering van „*East en West*", het Engelsch-Indische tijdschrift, dat denzelfden naam draagt als onze Vereeniging en waaruit wij voor de lezers van „Het Koloniaal Weekblad", wel eens meer het een en ander hebben aangehaald, staat een pittig geschreven stukje van C. E. Haldenstein, getiteld: „*Social Life for Women in India*", dat ons in menig opzicht denken doet aan gelijksoortige toestanden en verhoudingen van Inlandsche en Europeesche vrouwen op Java.

H. begint met ons te vertellen, hoe een beminnelijke Engelsche dame, die hij in Indië kende, haar best had gedaan om eene vriendschappelijke verhouding in het leven te roepen tusschen de Engelsche en de Inlandsche vrouwen harer woonplaats, door haar huis iederen dinsdag voor allen open te stellen. Den eersten keer maakten beiden ruim van hare uitnoodiging gebruik, doch de tweede week en daarop volgenden kwamen alleen de Engelschen. De Inlandsche vrouwen waren bij hun eerste bezoek reeds zóó afgeschrikt, dat zij geen lust hadden terug te komen. Hij zegt: dat komt, omdat zij toen het gevoel hadden gehad slechts *toeschouwers* te zijn geweest en geen *deelgenooten* van het feest. Om in een gezelschap op zijn plaats te zijn, moet men zich gewaardeerd weten. De Engelsche vrouw beseft niet genoeg, dat zij bij hare Indische zusters even bewonderenswaardige eigenschappen, — al zijn die niet dezelfde — kan aantreffen, als bij hare landgenooten. De Inlandsche vrouw is kinderlijk natuurlijk en toch ook verlegen, doordat zij bijzonder gevoelig is. Kinderlijke natuurlijkheid wordt door ons niet altijd als een deugd beschouwd — ten onrechte — want, zonder overdrijving, kan 't nimmer kwaad, dat iemand zijn gevoelens en aandoeningen toont. Menschen, die hunne gevoelens weten te verbergen, zijn misschien de gemakkelijksten, maar zeker niet de aantrekkelijksten in den omgang. Ook denkt eene Engelsche maar al te licht, dat de Indische vrouw niet veel weet, omdat zij niet veel gelezen heeft, maar zij vergeet daarbij, dat men niet noodzakelijk alleen wetenschap kan opdoen door den spiegel van een andermans geest, of alleen de stemmen der natuur verstaan met behulp van een door menschenhanden vervaardigden oorhoorn. De Indische heeft dit laatste instrument zeker niet noodig: in haar bloemrijke taal ligt wel de innigste natuurbewondering besloten.

De Engelsche vronw vergeet dikwijls, dat zij eene vreemdeling is in Indië, dat zij dus moet trachten zich met de eigenschappen van dat land te vereenzelvigen.

Ik twijfel er aan, of haar dit laatste wel ooit gelukken zal; in ieder geval zal 't haar heel wat tijd en moeite kosten. Waarom gaat zij niet bij hare Iddische zuster in de leer, b.v. wat de kennis der inheemsche taal en der volkslegenden betreft, en waarom werkt zij niet met haar samen op liefdadigheidsgebied?

Als zij zich eene eenvoudige, oprecht weetgierige leerlinge van de Indische betoont, dan zullen beiden na eenigen tijd zich waarschijnlijk zóó tot elkander aangetrokken voelen, dat de Indische ook ongenood ten bezoek zal komen, omdat zij voelt, dat men haar waardeert en noodig heeft, want dan zal zij het gemis aan zelfvertrouwen en aan een rechtmatig gevoel van eigenwaarde, welke de hoofdoorzaken waren van haar vroeger weg-blijven, overwonnen hebben. En dan zullen de onderlinge gedachtenwisselingen, zoowel haar zelve, als hare gastvrouw ten beste komen, want zij zullen elkander aanvullen en onwillekeurig zal op den duur de eene de goede eigenschappen van de andere overnemen; de beste manier van wederzijdsche opvoeding."

Deze uiteenzetting bracht ons ook in herinnering: een deel van *Boeka's* studie, „De Hoofden op Java", in het April-nummer van „De Indische Gids", waarop wij nog altijd een antwoord schuldig zijn, om den handschoen op te nemen, zoowel voor de dochters van den Regent van Japara, als voor „Het Koloniaal Weekblad", die daarin beiden, — o. i. ten onrechte —, worden aangevallen.

Waar B. begint met:

„De dochters van den Regent van Japara vormden eenigen tijd het onderwerp van berichten en beschouwingen; Hollandsche opstellen en brieven van hen, vol van geestdrift tintelende uitdrukkingen werden gepubliceerd; kortom aan belangstelling ontbrak het niet. Over het algemeen moet men in Holland, vooral door gezegden als voorkomen in den brief, gepubliceerd in het *Koloniaal Weekblad* van 25 December 1902, den indruk hebben gekregen, dat de inlandsche vrouw tot dusver een verwaarloosd, diep ongelukkig schepsel is, en de vrouwen en dochters der Hoofden voor het meerendeel hun leven slijten in een betreurenswaardige ledigheid en totale onverschilligheid voor het lot van den kleinen man.

Het bevreemdt daarom, dat zich geen enkele stem verhief, om dit dwaalbegrip den kop in te drukken."

daar zijn wij geneigd te vragen: Zou de reden van dit stilzwijgen niet kunnen zijn, dat bij niemand anders dit dwaalbegrip in 't hoofd is gekomen?

De trouwe lezers van „Het Koloniaal Weekblad" kunnen althans den door B. bedoelden indruk niet gekregen hebben, want zij maakten ook kennis met de reeks beschrijvingen omtrent den maatschappelijken en rechts-toestand der Inlandsche vrouw in de verschillende deelen van onzen Archipel, zooals die ons door zeer betrouwbare deskundigen uit de betreffende streken waren toegezonden en achtereenvolgens als feuilleton in een vorigen jaargang van ons weekblad werden afgedrukt.

En dat wij het in hoofdzaak eens zijn met B's be-

## FEUILLETON.

### De laatste „von Rednitz",

't Is zes uur in den morgen.

Het perron van het station is vol menschen, daar de trein dadelijk zal vertrekken, de trein, die u in één dag zal brengen van de „Koningin van het Oosten", Batavia, naar Maos, waar men het zeegeruisch hoort, dat geheimzinnig fluistert van „Khjai Lavang Kidoel", de schoone en gevaarlijke godin van het Zuiderstrand.

Europeanen in witte kleeding, Chineezen in hun eigenaardige kleederdracht, Inlanders met kleurige baadjes, dwarrelen door elkander, een ieder tracht een plaatsje in de reeds vóór zijnden trein te bemachtigen.

Een transport militairen, sterk twee man en hun commandant, gekleed in het schilderachtig marschtenue, de witte slobkousen, de kapot en bandoulière, den helmhoed op het hoofd, in volle wapenrusting, komt martiaal aanstappen en voert in hun midden, een jong soldaat mede, een der velen, die in de strafgevangenis voor hunne misslagen moeten boeten.

De Inlanders en Chineezen wijken voor de gevreesde „serdadoe's" en weldra hebben ook zij een plaatsje in een waggon veroverd.

De trein zet zich in beweging en voort gaat het, vliegend langs sawahs en klappertuinen, langs kampongs en koffieaanplantingen, het bergland in; daar verheft zich de „Gedeh", schitterend door het zonlicht, de hellingen lijken als met groen fluweel bekleed.

De trein stopt: „Buitenzorg", het lustoord — waarin „de groote Heer", de vertegenwoordiger van de verhevene „Maharadja" van het lage land aan de zee, woont; voort gaat de „kareta api", de vuurwagen, weer, de schoone Preanger in.

In den waggon zit, omgeven door zijne makkers, de gevangene; beschouwt men dezen aandachtig, dan wijzen de fijne, aristocratische trekken, de goed onderhouden knevel, uit, dat hij vroeger meer geweest is en dat hier het koloniale uniform, één dier ongelukkigen dekt, die op de levenszee verongelukt zijn.

Hij heft het hoofd op, blikt naar buiten en aanschouwt het grootsche natuurtafereel. Tranen komen in zijne oogen, want de bergen ziende, denkt hij aan zijn geliefde „Heimath".

Heel zijn verleden gaat hem voorbij, de zorgelooze jeugd, gesleten bij eene tante, die hem opvoedde, daar hij wees was; het heerlijke zomerhuis met zijn vijvers; toen de leertijd, eerst bij den dorpsschoolmeester, daarna op de cadettenschool. En hij ziet zich nog als cadet, vroolijk en opgewekt, trotsch thuiskomend met de vacantie's; daarna het officier worden, zijn entrée in die voor hem geheel nieuwe wereld. Maar toen, toen kwam de verleiding, die verleiding, welke hem, met zijn hartstochtelijk karakter, ten val had gebracht; hij deed mee, speelde grof en leefde vèr boven zijne middelen.

Tante sprong bij, hij ging door, tot . . . . . hij moest vluchten en gedwongen was het leger te verlaten.

Nu stond hij alleen, geheel alleen, daar Tante de handen van hem had afgetrokken. Hij had wel eens gehoord, van het leger, dat Holland in zijne Koloniën heeft, en voort ging hij naar Harderwijk, waar hij teekende als vrijwilliger voor den tijd van zes jaren. In Indië zou hij een nieuw leven beginnen en trachten een beter mensch te worden.

Maar, o God, dat noodlot! Nu ziet hij een tooneel op de binnenplaats der kazerne, vele andere soldaten worden met hem gecommandeerd tot het verrichten van een corvee. Hij talmt wat, daar buldert de sergeant hem met een vloek toe: „Slof, al ben jij ook duizend maal officier geweest en van adel, hier ben je gewoon koloniaal hoor, pak aan", en geeft hem het vuilste werk.

Toen begon weer het hartstochtelijke bloed der „von Rednitzen" te werken, het kookte in hem; hij, de gewezen officier, kon zich niet meer bedwingen en gaf den „ploert" een vuistslag in het gelaat.

De krijgsraad had hem, „onder verzachtende omstandigheden" veroordeeld, maar toch hij moest naar de gevangenis, hij, deze eenmaal zoo „schneidiger Leutnant", de laatste telg uit het oud--adellijke geslacht „von Rednitz".

Zijn gelaat is thans doodsbleek, 't is, of er in zijn binnenste een hevige strijd wordt gevoerd, de trein rijdt zachtjes, zoo dadelijk zal men eene brug over moeten, de witte bogen zijn reeds zichtbaar.

Onder de brug bevindt zich een diep ravijn, en heel beneden, kronkelt als een zilveren slang, eene heldere kali, waarin vele rotsblokken liggen, overblijfselen van vroegere uitbarstingen.

De trein is op de brug; op eens staat hij op, geeft een' vreeselijken kreet, zoodat zijne bewakers als vastgenagelde blijven zitten; één sprong, en hij verdwijnt in de diepte.

Den volgenden avond las men in een der dagbladen het bericht:

In het district „Soemberwoelong" vonden badende inlanders in de „kali Djoelima" het verminkte lijk van een' Europeesch militair.

Het was de laatste „von Rednitz".

A. DE BRACONIER.

schouwingen over de Westersche beschavings-vormen is ook reeds uit menig artikel van het Kol. Weekblad glashelder gebleken, maar waar hij schrijft:

„In een der gepubliceerde brieven schreef de oudste dochter van den Regent van Japara: „Wij zijn innig, innig overtuigd, dat zoolang de Javaansche vrouw geen deel neemt aan het beschavingswerk, aan de opvoeding van haar volk, die zegenrijke arbeid niet krachtig genoeg zal kunnen vorderen, hoevéle nobele blanken ook er al hun liefde, hun energie aan wijden.

Over die vele „nobele blanken" zal hier maar gezwegen worden, doch niet krachtig genoeg kan worden opgekomen tegen de miskenning van het goede, door de Javaansche vrouw gesticht, welke uit deze woorden spreekt, en alleen verontschuldiging kan vinden in de veronderstelling, dat de schrijfster door al haar Westersche studiën en ideeën geheel in beslag genomen werd."

daar staan wij lijnrecht tegenover hem, want wij zijn er heilig van overtuigd, dat hier van geen miskenning sprake kan geweest zijn, maar alleen van een hoogst ernstig streven, geheel in den geest van hetgeen B. zelf eenige regels verder schrijft:

„Ontegenzeggelijk zijn er vrouwen van Hoofden, vooral van lagere Hoofden, die zich weinig bekreunen om het welzijn der bevolking, en haar tijd in ledigheid of erger doorbrengen. Hartstochtelijke dobbelaarsters worden onder haar gevonden, en al is verleiding van Chineeschen kant hieraan dikwijls niet vreemd, zoo blijft het een feit, dat zulke vrouwen een hoogst verderfelijken invloed uitoefenen, soms in uitgebreiden kring.

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

Natuurlijk is ook aan de opvoeding der aanstaande vrouwen van Hoofden nog wel het een en ander te verbeteren. Zoo ware het wenschelijk haar eenige meerdere algemeene ontwikkeling aan te brengen, hetgeen hare blik zou verruimen, waardoor zij minder gevaar loopen, te vervallen in slechte gewoonten, en het peil van vele huishoudens aanzienlijk zou stijgen. Op verhoudingen en toestanden in de onmiddellijke omgeving der Hoofden valt wel eens het een en ander aan te merken, zelfs al kijkt men door een Oosterschen bril.

Maar die aan te brengen verbetering moet zich bepalen tot een vervolmaken der Oostersche opvoeding, en mag nimmer ontaarden in een verdringen van die nuttige opvoeding door een opleiding op Westerschen leest, welke — de volle gevangenissen in Holland bewijzen dit — al evenmin een middel is tegen alle kwalen, bovendien misplaatst voor vrouwen van Oostersche Hoofden, en die een scheidsmuur zou optrekken tusschen haar en de bevolking. Men leere die meisjes wat ze noodig hebben in hun omstandigheden, en niet wat sommigen in Holland wel aardig zouden vinden dat zij wisten."

En wij zijn 't dan ook *niet* met hem eens, waar hij zijn vreugde te kennen geeft, dat de Indische Regeering zich niet liet overhalen, gevolg te geven aan den door sommigen geuiten wensch om de dochters van den Regent van Japara op hare kosten naar Holland te laten komen studeeren, noch waar hij meent, dat dit een beginsel zou betreffen en dat de Regeering, aan de dochters van één Regent een toelage gevende, die niet zou kunnen weigeren aan dochters van andere Regenten. Het zou hier o. i. een *uitzonderingsgeval* gegolden hebben, tegenover twee, niet alleen en voornamelijk uit een Oostersch, maar ook uit een Westersch oogpunt reeds zeer ontwikkelde en talentvolle — maar onbemiddelde — meisjes, die de roeping in zich voelden een opvoedings-school — geheel op hoogstaand *Oosterschen* leest — voor dochters van Inlandsche hoofden te stichten en te leiden, en die, alvorens deze hoogst moeielijke levenstaak op zich te nemen, behoefte gevoelden niet alleen om van nabij kennis te maken met de verschillende wijzen, waarop in Europa de jeugd wordt opgevoed, maar ook om persoonlijk raad en hulp daarbij in te winnen van belangstellende Nederlandsche vrouwen, met wie zij reeds veel over hare denkbeelden hadden gecorrespondeerd.

Hoewel haar natuurlijk hier in Europa, en vermoedelijk ook daarna bij terugkomst in haar vaderland, heel wat moeielijkheden en teleurstellingen — zoo groot, dat zij er misschien niet tegen bestand zouden gebleken zijn — zouden hebben gewacht, die thans voor haar bespaard zijn gebleven, moeten wij het toch betreuren, dat deze hare plannen in het belang van de Javaansche Maatschappij niet tot uitvoering zijn kunnen komen.

Daar het in haar karakter ligt voor anderer welzijn te willen arbeiden, zullen zij echter ook in hare tegenwoordige levens-omstandigheden doen wat zij kunnen, om aan hare roeping te voldoen, en mogen wij, belangstellenden, haar onze waardeering en aanmoediging daarbij niet onthouden, want om hier met „East and West" Tennyson's woorden aan te halen:

*And East and West, without a breath,*
*Mixt their dim lights, like Life and Death,*
*To broaden into boundless day.*

N. v. Z.

# Week-Overzicht.

De aanstaande komst van luitenant-generaal van Heutsz in patria heeft, niettegenstaande de verkiezingsdrukte, niet kunnen nalaten de belangstelling van velen in den lande, ook in niet-koloniale kringen, te wekken voor deze kranige figuur, waaraan o.a. de *Nieuwe Courant* reeds hare kolommen wijdde en nu, door den van-dag-tot-dag-schrijver van het *Alg. Hbl.* in het nummer van den 26en dezer, den welverdienden lof wordt toegezwaaid: „Groot als krijgsman . . . grooter nog als staatsman."

„Wat ons betreft, zoo besluit de schrijver, wij zien in van Heutsz het evenbeeld der mannen, die den nederlandschen naam in Indië groot hebben gemaakt. Wij herinnerden dezer dagen reeds aan Michiels; meer nog doet van Heutsz denken aan Coen en aan diens woorden *„Siet en considereert wot eene goede courage vermagh . . . . meester sal hij zijn die de cloeckste is"*.

Dat is door van Heutsz bewezen; wij zijn trots op dien Nederlander en brengen hem eerbiedig onze hulde!

Heel het volk pare zich aan den dank, dien H.M. de Koningin, Ministers en Staten-Generaal den *pacificator* brengen zullen.

Tweemaal bedankte hij voor het legercommando, omdat hij meende in Atjeh nuttiger te kunnen zijn.

Aan geen krijgsman, die te gelijk staatsman is, kan groot gezag in Indië met geruster hart worden toevertrouwd.

En als wij den generaal eeren, eeren wij tevens het wakker Indisch leger, dat hem in staat stelde te overwinnen en ons gezag te doen eerbiedigen tot zegen der bevolking van Noord-Sumatra."

Het *Handelsblad* ziet dus blijkbaar ook in generaal van Heutsz den aanstaanden gouverneur-generaal. Aan het Plein blijft men echter natuurlijk zoo gesloten als 'n bus, zoodat de *Nieuwe Cour.* dan ook wist te vermelden, dat betreffende de aanstaande komst van den generaal niet anders te zeggen viel, dan dat deze voor dienst opgeroepen was. Nu, dat wisten we ook al uit de indische bladen.

De *Telegraaf* had zelfs 'n anderen candidaat voor het gouverneur-generaalschap ontdekt, nl. den burgemeester onzer hoofdstad, den heer van Leeuwen, met wien de minister van koloniën een langdurig onderhoud ten amsterdamschen stadhuize zou hebben gehad. Maar nu komt de *Nieuwe* deze Sint-Nicolaas-surprise bederven met de mededeeling, dat minister Idenburg de vorige week heel niet van zijn departement is weg geweest!

Blijft dus voorloopig als pers-candidaat, dien ook wij „groot gezag in Indië met gerust hart" zouden zien toevertrouwd, de generaal van Heutz, wien men nu eerlang 'n hartelijke ontvangst in de residentie zal bereiden.

Van 'n officieele ontvangst van regeeringswege moest natuurlijk, nu de heer van Heutz, „voor dienst opgeroepen" werd, worden afgezien. Dat de minister van koloniën evenwel den verdienstelijken opperofficier en bewindsman bij aankomst alhier zal gaan verwelkomen en begroeten, spreekt ook als het ware van zelf.

Van de zijde der ingezetenen is nu reeds een comité van ontvangst in wording, aan welks hoofd de oud-minister van oorlog, luitenant-generaal Kool, staat, terwijl naar verluidt, vele stadgenooten ter eere van den gast de vlag zullen uitsteken.

Als 't nu toch 'n beetje al te rumoerig wordt naar den zin van den heer van Heutz, dat deze zich dan trooste met de overweging, dat 't hier geen opgeschroefde beweging zal zijn, maar dat de hem te brengen hulde uit 't hart van het volk komt, dat al moge het voor de koloniën weinig gevoelen, dezen genialen zoon in zijn arbeid in gindsche verre gewesten weet te eeren.

Intusschen is de adjudant van den generaal, kapitein Colijn al wel reeds bij zijne familie te Haarlemmermeer aangekomen, waar de brave dorpers zich zeker niet onbetuigd zullen hebben gelaten bij de ontvangst van dezen hoogst verdienstelijken jongen man, wiens aandeel in het pacificatiewerk van zijn chef bij onze lezers genoegzaam bekend moet worden geacht, zonder dat we daarop nog eens de aandacht behoeven te vestigen.

Van de Gajoe-colonne werd deze week weder eens bericht ontvangen van een, in de Alas-landen behaald succes, waar een kampong Rehrek of Reket door haar werd ingenomen. Volgens spionnenbericht leed de vijand een verlies van 670 dooden. De *Nieuwe Rott.* teekende hierbij aan.

„Daar het aantal bij het gescinde gevecht neergelegde vijanden niet op eigen telling berust, doch op mededeelingen van spionnen, bestaat er nog hoop, dat het succes der Hollandsche wapens op minder bloedige wijze is bevochten."

Onnoodig te zeggen, dat we ons bij dezen wensch aansluiten. Wanneer men al de, door de Gajoes en Alasbewoners op dezen tocht geleden verliezen, bij elkaar optelt, dan komt men tot een hoogst bedenkelijk cijfer, waarvoor we slechts troost kunnen putten uit de overweging, dat waar gevochten wordt ook spaanders vliegen en dat, blijkens de atjeh-correspondentiën in de bladen, de colonne-commandant er steeds op uit was, om den tegenstander den terugtochtsweg niet af te snijden. Velen moeten dan ook steeds van de geboden gelegenheid om te ontkomen, hebben gebruik gemaakt, maar door de fanatieke *kern*, die dan overbleef, werd dan steeds weerstand geboden tot laatsten man, vrouw of kind.

Moge boven de graven der gevallenen eerlang een welvarend gewest zich ontsluiten.

Van Borneo kwam het draadbericht, dat de expeditie van den controleur van Walcheren naar Apokajan geslaagd is en dat deze ambtenaar behouden te Longiram is aangekomen.

De, door het *Alg. Hbl.* na gedane navraag bij professor Nieuwenhuys te Leiden op dit bericht gegeven toelichting is ons niet recht duidelijk. De tocht van den controleur v. W., met 50 man zou ten doel hebben om serawaksche bemoeiingen *tegen te gaan*. Moet hier niet *te voorkomen* worden gelezen. Voor zooverre ons bekend was, ten minste tot voor korten tijd, de verhouding tusschen ons bestuur en dat van radja Brooke van vriendschappelijken aard. Alleen werd van serawaksche zijde nog al eens geklaagd over den overlast, dien men daar van onze Dajaks ondervond. Meer waarschijnlijk komt 't *ons* dus voor, dat de tocht van den heer v. W. ten doel had om onze Dajaks tot rede te brengen en aldus te verhinderen, dat te eeniger tijd de Serawakkers zich zelven recht zouden verschaffen.

Waar we zeer benieuwd naar zijn is, of de heer v. W. nu ook eene even belangrijke verzameling ethnografica zal meebrengen, als 'n andere welgeslaagde Dajak-expeditie in die buurt, dit heeft gedaan.

Ziezoo, eindelijk gaat men den goeden weg op. 't Is of we 't in de snuiven hadden dat zoo iets op komst was, toen we in ons vorig Weekoverzicht te kennen gaven, dat het op den weg van belanghebbenden hier te lande in uitbreiding der katoencultuur in de eigen koloniën lag, de handen in een te slaan en het voorloopig werk der British Cotton Growing Association te volgen.

Door het Comité ter bevordering der katoencultuur in onze koloniën, dat op de hengeloosche vergadering van den 15n Maart ll. tot definitief bestuur werd benoemd, wordt thans voorgesteld een vereeniging op te richten, die wettelijk geconstatueerd is en waarvan ieder die in het streven dezer vereeniging belang stelt, lid zal kunnen worden tegen een jaarlijksche contributie van bijvoorbeeld f 10.

In 't kort zal het doel dezer vereeniging zijn:

Invloed te oefenen op en medewerking te verleenen aan allen, die deze cultuur wenschen te bevorderen en verder de belangstelling der Regeering levendig te houden door mededeeling van alles wat kan strekken tot ontwikkeling van den katoenaanplant in onze Koloniën.

Ter bespreking dezer aangelegenheid noodigde het comité belanghebbenden in den meest uitgebreiden zin uit tot bijwoning eener vergadering op Donderdag 7 Juli a.s., in het Beursgebouw te Hengelo, 's namiddags te 3.45 uur.

Het comité voornoemd bestaat uit de heeren D. Gelderman te Oldenzaal, W. J. Blijdenstein te Enschedé en R. A. de Monchy Jr. te Hengelo.

Onnoodig te zeggen, dat wij dit voorstel van het comité van harte toejuichen. Ware den 15n Maart ll. in dezen geest besloten, zooals oorspronkelijk voorgesteld werd, dan zouden we nu al 'n eindje verder op streek zijn geweest. Maar, beter laat, dan nooit.

Redjang Lebong heeft zich onze opmerking ter harte genomen en komt nu met 'n Mei-productie op de proppen — nee maar, 'n opperbeste hoor. 2953 Onsen goud en 14900 onsen zilver, ter waarde van 166.000 gulden, dat is zelfs meer nog dan wat de beste maand in 1903, de Juni-maand, opleverde.

De indische mijnbouw gaat nooit verloren! Wie geeft er wat voor 'n paar . . . . O nee, da's waar als scheerpapier verbruikt. Jammer, hè? Maar dat komt 'r van, als je je door die contra-mineurs en diergelijke luitjes van streek laat helpen.

Weet je, wat de moeite voor 'n cijferaar zou loonen? 't Is nu dividenden-tijd. Wanneer men nu eens van de indische ondernemingen, hier te lande gevestigd, die dividend uitkeeren, en dat zijn er zoo eenige, uitrekende welke bedragen aan aandeelhouders ten goede komen, de millioentjes van de Nederlandsche Handelmaatschappij en van de Koninklijke niet te vergeten, dan zou men tot 'n aardig sommetje komen, waarvan ons landje nu mooi weêr speelt, terwijl het toch nog „zou 'k, zou 'k niet?" aarzelt, om flink in de beurs te tasten om te zorgen, dat wat is blijft, de kip door goed voêr en deugdelijke behandeling in staat gesteld worde, om de gouden eieren te blijven leggen, waar deze, zelfs zonder dat het beestje wordt geslacht, op den duur moeten uitblijven.

Gouden bergen, droomt zich wel het Brondgeest-ensemble, dat jongstleden Zaterdag, ter sterkte van veertien personen, tot het maken van een tournee door Java met de „Goentoer" naar het land van den Ooster-Indiaan vertrok.

Het waagstuk is groot. Moge den kunstenaars geen harde teleurstelling wachten.

Omtrent het draadbericht over de beweging in het djokjasche hebben we elders onze meening uitgesproken. De *Telegraaf* zoekt in haar jongste Zondagsnummer de reden voor dat verschijnsel van onrust hoofdzakelijk in de mystiek.

„Maar zeer zeker is in hoofdzaak de reden voor een mogelijkheid van dergelijke gebeurtenissen als thans gemeld worden te zoeken in de volslagen onkunde omtrent en de onsympathieke houding jegens de inlandsche mystiek en het Oostersch godsdienstig streven, die de Regeering en hare ambtenaren (een enkele en bovenal met name een Snouck Hurgronje uitgezonderd) kenmerken, en die niet zullen nalaten zoolang zij regeeren, steeds en steeds weer wrange vruchten van samenzwering, fanatisme en verzet in hun nasleep te voeren.

De menschelijke natuur wil vrij zijn, ook die van den Oosterling; door verbod en tegenwerking van alle mysticisme en godsdienstig ideaal — hoezeer deze zich ook dikwijls in onzuivere vormen voordoen — worden deze in geheimzinnige en duistere banen gedrongen, waar zij zich ongezien blijven ontwikkelen, om zich te juister tijd eensklaps en des te heviger te openbaren."

Onze ambtenaren laten het zich gezegd zijn. Een weinig meer gevoel voor mystiek, en Java blijft ons.

In bedoeld stukje was ook sprake, als een der mogelijke oorzaken, van een, door een *kjahi* geleide soort van Christianiseering. Beweerd werd, schreef het blad, dat laatstgenoemde beweging 7000 à 10000 man omvatte. Dit getal imponeerde het zóó, dat het hierop aan het hoofd van zijn artikel nog eens den nadruk legde. Als het nu maar niet omver rolt van schrik, wanneer we het mededeelen, te meenen, ergens in een zendelingsblad te hebben gelezen, dat sinjeur Zadrach of zoo iets al wel op 60000 volgelingen zou kunnen wijzen.

# Oost-Indische berichten.

**Goesti Arsad.** De regeering heeft eindelijk eene beslissing genomen in zake Goesti Arsad, het borneosche hoofd, en zijn twee volgelingen, die zich onvoorwaardelijk onderwerpen. Goesti Arsad krijgt eene maandelijksche toelage van f 300, Antoeng Doerachman van f 100 en Atjil van f 25.

Aan de toelage is, blijkens *het Bat. Nbl.* geen andere voorwaarden verbonden, dan dat zij zich niet meer in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo mogen vestigen.

**Wederom een ongeluk bij Pladjoe.** Maakten wij onlangs melding van een ramp, welke plaats had met de petroleumtanks der Moeara Enimmaatschappij bij Pladjoe, in het Palembangsche, thans wordt een nieuw ongeluk van daar gemeld. Den 8sten Mei brak er namelijk een brand uit, waarbij weder menschenlevens verloren gingen.

Door de groote pijpleiding, die van de olievelden naar de fabriek loopt, werd zware benzine gepompt naar de pompstations voor brandstof, bij welke gelegenheid een lek is ontstaan.

Een der kamponglieden, die van alle kanten kwamen aanloopen om de olie op te vangen, had de onvoorzichtigheid een strootje aantesteken, met 't gevolg dat alles in lichte laaie stond, daar de grond als 't ware met benzine gedrenkt was. Vijf inlanders kwamen in de vlammen om en vier kregen hevige brandwonden.

**Makasser.** Aan 't *Soer. Hbl.* ontleenen wij het bericht dat de resident Brugman, vergezeld van den kapitein gewestelijk adjudant, naar Paré Paré is vertrokken, ten einde tegenwoordig te zijn bij de installatie van den nieuwen radja van Sidering. De vorigen titularis is onlangs overleden en naar men verneemt heerscht er in dat land oneenigheid over de plaats, waar het lijk moet worden ter aarde besteld.

De uitvoer van handelsartikelen naar Ambon is den laatsten tijd ontzettend groot. Met 1 Juni zou aldaar de vrijhaven worden opgeheven. Alle artikelen, welke dus na dien tijd zwaar belast worden, zooals zout, lucifers enz. worden nu nog in groote hoeveelheden door de aldaar aanwezige handelaren opgeslagen. Langzamerhand zal men daar ook wel zoo 'n opeenhooping van goederen en waren krijgen, vreest de berichtgever uit Makasser.

**Hadji-opstand te Sidoardjo.** De speciale correspondent van *het Soer. Hbl.*, naar het terrein van den opstand gezonden, meldde uit Soerabaja dat een detachement van 50 man onder kapitein C. H. Hoedt en den luitenant S. Garnade, vergezeld door den resident, 's middags om 3 uur te Gedangan is aangekomen, opgewacht door den assistent-resident Smulders, controleur Frölich en eenige gewapende Europeanen, die als gids dienden.

Dadelijk werd afgemarcheerd langs het bevloeiingskanaal naar de naburige kampong, waar opstandelingen in het wit gekleed werden opgemerkt op een brug over het kanaal.

Op tweehonderd meter van de brug gekomen kwamen de opstandelingen de militairen rustig tegemoet. Op vijftig meter van den troep begonnen zij te tandakken.

De resident die met den regent en kapitein Hoedt vóór de troepen liep en de opstandelingen wilde toespreken, werd door hem aangegrepen en in het kanaal geworpen.

De assistent-resident Smulders en anderen sprongen hem na. Een worsteling in het kanaal ontstond tusschen de ambtenaren en opstandelingen, welke laatsten door de militairen werden nedergeschoten, waarna de resident weder op het droge werd getrokken.

Inmiddels kwamen in dichte drommen de opstandelingen aan, waarop de troep eenige salvo's gaf. Binnen tien seconden was de weg overdekt met 29 lijken. Verscheidene menschen zijn omgekomen die over het kanaal wilden vluchten. De rest ontkwam, waaronder de hoofdaanlegger, hadji Kozan Moekmin.

De wedono van Gedangan was te voren door de opstandelingen losgelaten en verklaarde dat de beweging alleen gericht was tegen de Europeanen.

Volgens nadere berichten is de resident van Soerabaja vrij ernstig aan het been gewond, toen hij in het water met een der oproerlingen worstelde. Heden morgen werd de heer Lange in een draagstoel naar zijn woning vervoerd.

De wedono van Gedangan blijkt slechts kort in handen der oproerlingen te zijn geweest; hij wist zich los te rukken, doch zijn oppasser werd doodelijk gewond.

De aanlegger van het oproer, hadjie Kozan Moekmim, is bij Sepandjang door daar gestationneerde militairen doodgeschoten, toen hij zich niet wilde overgeven.

Verder werden 34 kwaadwilligen opgevat.

Het bleek het *Soer. Hbld.* dat reeds eenige dagen geleden verschillende assistent residenten in het gewest Soerabaja door berichten uit Kertosono werden gewaarschuwd dat de *prang sabil* zou worden uitgeroepen.

Het *Soer. Hbl.* valt den assistent resident van Sidoardjo hard over zijn laksheid om den resident te waarschuwen.

Opmerkelijk is het feit dat de geschorschte wedono van Boelang met den gerebeg moeloed verlof vroeg en kreeg om naar zijn oud district te gaan.

Verder is een brief gevonden, waarin tot de *prang sabil* werd opgewekt.

Inmiddels is de bevolking rustig en gaat den gewonen gang. Op de suikerfabriek Watoetoelis wordt heden het maalfeest gevierd; elders werkt de bevolking op sawahs en riettuinen en bezoekt de passars.

Onder de suikerfabrikanten heerscht groote ontevredenheid dat de assistent-resident van Sidoardjo hen niet gewaarschuwd heeft.

Het vermoeden dat de resident van Soerabaja een kogelwond had gekregen wordt bevestigd. De wond was zeer pijnlijk; de resident werd in de ziekeninrichting te Ngemplak verpleegd.

Het blijkt verder dat de wapens der oproerlingen vergiftigd waren, zoodat de resident groot gevaar heeft geloopen in de worsteling met zijn aanvallers doodelijk te worden getroffen.

Een correspondent van het *Soer. Hbl.* heeft uitgevorscht dat onder de oproerlingen vier mandoers waren van de fabriek Sroenie en achttien karrevoerders der fabriek Waroe. Op laatstbedoelde fabriek was men Zaterdagnacht beducht voor weerwraak, omdat alle achttien nedergeschoten zijn.

Een gewonde oproerling, door den correspondent ondervraagd over beweegreden tot zijn meedoen, antwoordde dat zijn zoon meedeed en hij dus wel volgen moest.

Algemeen is men van oordeel dat de oproerige beweging enkel het gevolg was van fanatieke opzweeping en geen verband houdt met de economische toestanden die in de afdeeling Sidoardjo gunstig zijn.

Uit Bangkalan op Madoera ontving het *Soer. Hbl.* een belangrijk schrijven, waarin gezegd wordt dat ruim een maand geleden door den oud-overste der barisans, raden Ario Majangkoro, per post een brief werd ontvangen uit Djokja in het Arabisch geschreven en geteekend anaknja sultan Djokja. Den brief niet kunnende lezen, vroeg de overste uitleg aan een der in de nabijheid wonende Santri's die hem meedeelde dat zijn hulp werd ingeroepen voor het welslagen van een in de maand Moeloed op Java te houden *prang sabil* tegen de kafirs.

De overste begaf zich met den brief naar het hoofd van plaatselijk bestuur.

Zoo wijst alles op eene wijdvertakte beweging.

Nader werd bekend dat 's nachts te Modjarie in de afdeeling Modjokerto, een inlander in het costuum der opstandelingen werd gevat. Overigens was daar alles rustig. Met 't oog op de pasar legi over eenige dagen is men op zijn hoede.

Onder het publiek meent men algemeen dat het doel van den opstand zou zijn het oude rijk van Madjapahit te herstellen. Vandaar het bestaan van een wijdvertakt eedgenootschap. Ook uit het onderzoek naar de herkomst der gevangen oproerlingen is gebleken dat de beweging niet plaatselijk was. Vele gevangenen waren afkomstig uit andere residenties. De bevolking wees hen dan ook gewillig aan.

Totaal zijn 33 menschen gedood, 27 gewond en 75 gevangen.

Het *Bat. Nbl.* acht 't niet gewaagd de conclusie te trekken dat het europeesch bestuur blijkbaar tot enkele dagen voor het gebeurde onkundig werd gehouden van een beweging waarvan het op de hoogte had behooren te zijn en dat het toen de waarschuwing kwam, niet vermocht door te tasten om een uitbarsting te voorkomen. Het inlandsche bestuur had toch zeker deze kenteekenen behooren op te merken.

Het blad dringt dan ook met klem aan op een onderzoek opdat volle licht over de zaak worde verspeid.

**Hadji's en hun invloed.** De *Sem. Ct.* meldt dat in het district Godong, afdeeling Poerwodadi, een hadji rondzwerft, die den inlanders geld afperst, om zijn zoon in staat te stellen de reis naar Mekka te maken.

Het blad acht het hoog tijd den inlander tegen den invloed dier „heilige mannen" te beschermen. In dergelijke gevallen dient met meer gestrengheid tegen hen te worden opgetreden zegt het blad.

**Verbetering van den veestapel.** Uit Kraksaän verneemt *het Soer. Hbl.* dat de gouvernements-veearts Sch. begonnen is met het voorbereiden van het stationneeren van dekstieren, volgens de denkbeelden, onlangs op de te Soerabaja gehouden vergadering ontwikkeld. De proefneming zal, dank den gullen steun van het bestuur, tot de gewenschte resultaten leiden.

**Bandjermasin.** In het Kendangansche en Rautansche heerscht groote ontevredenheid over de heerendiensten.

Een honderd man kwam onlangs te voet naar Bandjermasin om zich bij den resident te beklagen.

De bevolking begint haat te voelen voor dezen resident daar hij hen steeds naar den Ronggo verwijst en hen niet te woord staat, zooals zijn voorganger deed. Een Ronggo is het hoofd van de bevolking en adviseur van de regeering maar niet altijd een betrouwbaar persoon. De bevolking haat hem zegt de berichtgever uit Bandjermasin aan de *Soer. Ct.*

**Bevordering van de welvaart der Inlanders.** Ten huize van den resident te Djokja had onlangs een samenkomst plaats van eenige daartoe uitgenoodigde heeren ten einde enkele zaken te bespreken, in verband met de pogingen, die men wil aanwenden, om de welvaart der inlanders te bevorderen. Het eerste voorname punt van bespreking was de bevordering van de ooftteelt. De resident deelde mede dat hij door bemiddeling van de vereeniging „Ooftteelt" reeds een 1000tal diverse boomen uit Buitenzorg heeft laten komen, die daar bij p. m. honderd personen zijn geplaatst.

De opmerking werd gemaakt dat de inlandsche bevolking weinig profijt van een goede en doelmatige ooftteelt zou trekken, wijl de apanagehouders dikwijls de fijne vruchten voor zich zelf opvorderen. Doch hierop werd terecht geantwoord dat, al mocht dit het geval zijn met de niet ingehuurde gronden, dit op de ingehuurde gronden niet zal geschieden, wijl de administrateurs tot een dergelijke praktijk niet zullen overgaan.

Het onderzoek naar de batikindustrie, in zooverre als men in dezen tak van nijverheid aan verschillende zelfstandige arbeidsters een bestaan wil verschaffen, belooft nog niet veel voor de toekomst, daar de winsten gering zijn en de risico voor geheel onbemiddelde menschen vrij groot is. Het onderzoek zal intusschen worden voortgezet.

Hierna kwam de vlechtindustrie ter sprake. Naar aanleiding van een artikel over dit onderwerp van den heer Jasper in het *Weekblad voor Indië* heeft de resident zich tot hem gewend met verzoek zijn van bijna geheel Ned.-Indië bijeengebrachte verzameling hier te willen exposeeren. Aan dit verzoek is de controleur Jasper gaarne bereid te voldoen.

Tegen het voorstel deze tentoonstelling te houden van 10 tot en met 17 Juli werden geen ernstige bezwaren ingebracht.

De entrées zullen zeer laag worden gesteld, $2\frac{1}{2}$ cent voor inlanders, 10 centen voor chineezen en 25 centen voor Europeanen. Het doel is niet met deze expositie eenige winst te maken, maar belangstelling voor deze industrie en zoo mogelijk ook eenige navolging op te wekken.

Een zeer voornaam punt van bespreking ter vergadering was het geven van voorschotten op te veld staande padi onder oogstverband. De heer J. van Delden die deze quaestie voor Djokja had geëntameerd, zei dat van afzonderlijke landbouwkredietbanken in Djokja niet veel heil zou te wachten zijn, wijl het grondbezit of liever de gebruiksgrond van den inlandschen landbouwer hier zeer klein is en de betrokken perceeltjes dikwijls ver van elkander liggen.

Hij meende echter dat in deze richting wel iets zou kunnen worden gedaan wanneer de te Djokja op te richten gouvernements pandhuizen tevens bevoegd zouden zijn voorschotten op het te veld staande gewas te geven onder oogstverband.

*De Mataram*, waaraan bovenstaand verslag is ontleend, voegt hieraan nog toe dat deze bijeenkomsten ten huize van den resident zijn te beschouwen als een gevolg van de vergadering die onlangs door den heer Abendanon den directeur van O. E. en N. is te zamen geroepen.

**Flores.** Het *Soer. Hbl.* verneemt dat ongeregeldheden zijn uitgebroken op het eiland Flores. Het flotillevaartuig „Mataram" is 1 Juni daarheen vertrokken.

**De soesoehoenan van Solo** zal niet de gast zijn van den gouverneur-generaal, zooals aanvankelijk gemeld werd, zegt de *Javabode*.

**Expeditie van Walcheren.** Blijkens een draadbericht van den correspondent van *het Hbl.* is de expeditie van Walcheren naar Apokajan geslaagd. Zij is behouden te Longiram aangekomen.

**De soesoehoenan van Solo.** Uit Soerakarta wordt

[Aan] de *Locomotief* geschreven dat de soesoehoenan vermoedelijk in de 2de helft van de maand een bezoek zal gaan brengen aan den gouverneur-generaal, zijn officieelen grootvader.

Hij zal te Semarang twee dagen blijven, om met een boot der Paketvaartmaatschappij naar Batavia te vertrekken. Aldaar aangekomen, vindt de vorst het paleis van het Koningsplein ter zijner beschikking gesteld, waarin hij een dag of tien verblijven zal. Van Batavia gaat de reis naar Buitenzorg, waar hij den gouverneur-generaal zijn hulde gaat brengen.

De gouverneur-generaal heeft hem afgeraden een uitstapje naar Soerabaja te maken en hem uitgenoodigd liever West-Java een bezoek te brengen.

**Staatsspoorwegen.** De *Soerabaja Courant* weet te vertellen van verbeteringen, die bij de staatsspoorwegen op til zijn.

Onlangs heeft men een proeftrein laten loopen, waarvan de machine met residu gestookt werd. Dit is de eerste proef van dien aard. Bij de Goendih-tram gebruikt men al geruimen tijd deze brandstof, behalve op het zijlijntje naar Grissee, waar nog hout gestookt wordt.

De proef met residu moet goed geslaagd zijn.

Ook is men bezig geweest om proeven te nemen om met zwaardere treingewichten te rijden. Tot nu toe mochten de sneltreinen slechts 145 ton trekken, om op hun normale snelheid te blijven.

Aangezien evenwel eerstdaags de postrijtuigen in gebruik zullen worden gesteld, zou men, het tegenwoordige treingewicht handhavende, voor het alternatief staan: of wel het aantal personenrijtuigen te verminderen, òf den trein van dubbele tractie te voorzien. Vandaar dan ook deze proef, die wel verscheidene dagen zal duren.

**De storm op Deli.** Dinsdag den 10den Mei heeft over Deli een noodweer gewoed gelijk de welbekende oudste ingezetenen nog nooit hadden bijgewoond. De electrische ontladingen waren niet van de lucht, verklaart *De Sumatrapost*, en waren van eene ongekende hevigheid. Het was niet alleen de bliksem, die vele verstoringen veroorzaakte, ook de wind heeft daartoe zeer veel bijgedragen, door zware boomen te breken en te ontwortelen, zoodat zij op het geleidingsnet der electrische centrale vielen en de draden contact maakten.

Van de gymnastiekloods der militairen op het kazerneterrein is één wand geheel en een andere gedeeltelijk weggeslagen.

Op de esplanade tegenover het Medan-Hôtel zijn verscheidene groote boomen naar beneden gekomen, in hun val den geheelen bundel draden van de telefoon meesleurend.

**Het passenstelsel.** De *Javasche Courant* bevat gouvernements-besluiten, betreffende wijzigingen en aanvullingen, wenschelijk geacht om tegemoet te komen aan de bezwaren, die voortvloeien uit het thans geldende passenstelsel. De residenten der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, van Palembang en van Menado zullen dientengevolge voortaan bevoegd zijn aan eigenaren of beheerders van in dat gewest gevestigde ondernemingen van land- en mijnbouw, — waaronder ook begrepen het doen van mijnbouwkundige onderzoekingen en opsporingen, — alsmede van ondernemingen bedoeld in de ordonnantie van den 31sten Januari 1902 (Staatsblad no. 86) zooals zij is gewijzigd bij die van den [..]sten Mei 1902 (Staatsblad no. 211), tot wederopzeggens machtiging te verleenen, om aan personen, tot de inlandsche of met deze gelijkgestelde bevolking behoorende, die op hunne ondernemingen werkzaam zijn, verlofbrieven uit te reiken, volgens een door genoemd bestuurshoofd vast te stellen model. Die verlofbrieven worden geacht de binnenlandsche reispassen te vervangen in alle gevallen, waarin die passen volgens deze ordonnantie voor reizen hetzij noodig zijn, hetzij aangevraagd kunnen worden; met dien verstande evenwel, dat voor reizen over zee naar plaatsen buiten het gewest geen verlofbrieven kunnen worden uitgereikt.

**Atjeh.** De 1e luitenant der infanterie A. A. de Leau overviel met een patrouille in boven-Sawang de schuilplaats van Pang Adan. Deze sneuvelde met zeven volgelingen en twee vrouwen. Vijf kinderen werden gevangen genomen. Buitgemaakt werden zes achterlaad- en evenveel voorlaadgeweren.

De 1e luitenant der infanterie J. J. Donner overviel in [..]en-Teupin de bende van Pang Lateh. Vijf vijanden lieten het leven, terwijl één geweer model '95, één achterlaad- en één voorlaadgeweer buit werden gemaakt.

De 1e luitenants der marechaussees O. L. Brewer en J. C. Vastenou maakten patrouilles in Seumagam en boven-Meulaboh. Respectievelijk vielen gedurende deze tochten een-en-twintig en veertien vijanden met hunne wapens in onze handen.

Eene marechaussee-patrouille onder sergeant Provoost overviel in de heuvels bij Lala in het Pediësche een kleine bende, welke zeven dooden in onze handen liet. Onder de gesneuvelden behoorde het bendehoofd Pang Polem. Vier achterlaadgeweren, een revolver en eenige blanke wapens werden buitgemaakt.

In het heuvelterrein ten zuiden van den Tjot Ramboetan, in de Tiro-streek, overviel dezelfde onderofficier met zijn patrouille de bende van A. Tjot Tjit aan een drukken Tjitjim, waarvan eveneens zeven dooden in onze handen vielen. Tot deze behoorde onder meer A. Oebet Aron. Onzerzijds werden geen verliezen geleden.

**Fanatieke woelingen.** In de suikerfabriek Poendong in Djokja zijn drie opstandelingen gevangen genomen, w. o. een heilig verklaarde knaap.

De correspondent van de *N. Crt.* ontving ook een telegram over eene ontdekte godsdienstige beweging te Djokdja. Ook daar schijnen fanatici begonnen te zijn den heiligen oorlog te prediken.

Men vreest zelfs dat de beweging vertakkingen heeft over geheel Java en vermoedelijk verband houdt met het jongste oproertje te Sidoardjo.

**De expeditie naar het Sneeuwgebergte.** De kaptein der genie E. I. Rochemont is officieel aangewezen, om deel te nemen aan de expeditie naar het Sneeuwgebergte van Nieuw-Guinea.

**Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.** Naar *het Bandj. Nbl.* verneemt is de *Negara* op de terugreis naar hier boven Toembang Kwatan bij kampong Rahong vastgeloopen op een zandbank.

De controleur van Vuuren moet opgerukt zijn naar Manjarong, waar de vijand echter was verdwenen. Deze moet verder opgerukt zijn en Mohamad Seman wordt gezegd naar den Doesoen teruggekeerd te zijn, d. w. z. hij is dus achterwaarts geconcentreerd.

Do *Barito* werd een uur boven Poeroek Tjahoe te Tandjoeng Djaän door den vijand een half uur lang flink beschoten met geweren en kanonnen.

De schoten richtten geen schade aan, alleen aan de stuurboordzijde van de *Barito* drong een vijandelijke kogel door een 9 Mm. stalen plaat. De vijand was nog zoo beleefd onze vrienden van te voren te waarschuwen dat hij aldaar zijn kanonnen had opgesteld en dadelijk zou vuren, zoodra de boot naderde.

Nader verneemt *het Bandj. Nbl* dat, dank zij de groote openhartigheid van onze zijde, de vijanden in den bovenloop der Kapoeas-rivier bij tijds bericht hebben ontvangen van de tegen hen beraamde plannen; zij hebben tijdig hun voordeel hiermede gedaan en niet eens op den heer van Vuuren, laat staan op den heer Hoeke gewacht, ze zijn vroegtijdig gevlucht. Het plan van den heer Hoeke is dus gewoon onuitvoerbaar.

Uit den Doesson kwam een brief, geschreven door een een bevrienden inlander, waaruit blijkt dat op den 10den Mei de patrouille — naar het schijnt de menschen uit Koetei — slaags geweest zijn met de opstandelingen. Van de Koeteiërs, zoo schrijft onze verslaggever, werd er een gewond en twee van hen zijn verdwenen. Dat bericht wordt gezegd van den 10den, des namiddags te Poeroek Tjahoe aangebracht te zijn en wel met bijvoeging dat de strijd nog voortduurde. Als plaats der gebeurtenis wordt een zijtak der soengei Manawing genoemd.

**Atjeh.** Zooals reeds door de meeste bladen is medegedeeld is Rehrek in de Alas-landen door den overste van Daalen genomen. Volgens spionnenberichten had de vijand niet minder dan 670 dooden. Onze verliezen zijn nog onbekend.

Radia Pader vluchtte naar de Bataklanden.

**Inzouten van zeevisch.** Door den heer G. N. Verloop is het verzoek gedaan om hem gratis zout te verstrekken voor de bewerkstelliging eener door hem te nemen proef voor het inzouten van zeevisch.

**De Raad van Indië.** Het *Bat. Nbl.* is in staat medetedeelen dat voor eene benoeming in den raad van Indië zijn voorgedragen de heeren F. A. Liefrink, hoofdambtenaar op nonactiviteit, laatstelijk resident van Bali en Lombok, H. I. A. M. Baumann, directeur van financiën en mr. C. B. Nederburgh, algemeene secretaris.

Hoewel niet strikt noodig, wijl de voordracht slechts twee namen behoeft te bevatten, is mr. Nederburgh er op gebracht *pour acquit de conscience*, als een der personen die op een benoeming aanspraak kunnen doen gelden. Mr. Nederburgh wenscht bovendien af te treden; hij heeft reeds vierentwintig dienstjaren, evenals zijn voorganger mr. Heringa en kan dus recht doen gelden op vol pensioen, terwijl ten slotte zijn benoeming in den raad van Indië zou afstuiten op het bezwaar dat er het rechtsgeleerd element reeds door twee personen in den raad vertegenwoordigd is.

Nader verneemt het blad dat de heer mr. S. J. Lagerwey de meeste kans heeft om benoemd te worden tot vicepresident van den raad.

**Een geschenk voor de Koningin.** De nederlandsch-indische houtaankapmaatschappij heeft den regent van Japara een prachtig stuk djatihout ten geschenke aangeboden, dat de volgende buitengewone afmetingen heeft: lengte 260 c. m., breedt 149 c. m. en dikte 18 c. m.

De regent, die, zooals bekend, zeer ijvert voor de in Japara tot groote hoogte gebrachte houtsnijkunst, heeft het geschenk aanvaard en is, volgens *de Locomotief*, van plan het mooie gave hout tot een kunststuk te laten bewerken, dat aan de Koningin zal worden aangeboden.

**Uit het leger in de koeliewerving.** Aan den gepensionneerden majoor P. Wiersma is tot wederopzeggens vergunning verleend tot het werven van inlanders in Nederlandsch-Indië voor het verrichten van arbeid in Suriname.

**Pandhuizen in eigen beheer.** Aan den resident van Batavia is opgedragen naar geschikte gebouwen om te zien, bestemd voor de aanstaande door het gouvernement in eigen beheer te houden pandhuizen.

**De Gajo-landen.** Aan een brief van een officier, die aan den tocht in de Gajo-landen heeft deelgenomen, ontleent *het Bat. Nbl.* de mededeeling, dat die landstreek behoort tot een der schoonste, zoo niet is de schoonste van geheel Sumatra. Deze officier geeft een opgewonden beschrijving van het klimaat en de natuur van de door de Gajoes bewoonde streken. Een alleraangenaamste, frissche temperatuur, zeer koele nachten, fraaie, zachtgolvende hoogvlakten, indrukwekkende waterpartijen en trotsche berggezichten wisselen elkander af en het zou niet onmogelijk zijn dat, ook gelet op de buitengewone vruchtbaarheid van den grond, de inlijving van dit landschap een der belangrijkste en gelukkigste uitvloeisels van den Atjeh-oorlog zal blijken.

**Tandjong Poera bedreigd door Atjehers.** Uit Tandjong Poera schrijft men aan *de Deli-Ct.* dat het gerucht, als zouden de Atjehers Tandjong Poera gaan afloopen, om hun makkers uit de gevangenis te verlossen, eenigen grond van waarheid schijnt te bevatten.

Z. H. de sultan van Langkat heeft de opdracht gekregen zijn rijk te verdedigen, waarna de sultan eene patrouille uitzond in de richting van Batang-Serangan. Acht Atjehers gingen op de vlucht, terwijl op de wegen rentjoes werden gevonden. Volgens geruchten zouden 400 man van plan zijn daarheen te gaan.

**Hondenbelasting.** Het *Bat. Nbl.* deelt mede dat de invoering der belasting op honden in Augustus a. s. wordt verwacht.

**Toelating van Chineezen.** De hoofden van plaatselijk en gewestelijk bestuur zijn uitgenoodigd advies uit te brengen over de vraag, of het wenschelijk is de voorwaarden waarop Chineezen in Ned. Ind. worden toegelaten te verscherpen en daaraan toe te voegen de bepaling dat elke Chinees, alvorens zich naar Indië in te schepen, bij den betrokken consul het bewijs moet overleggen dat hij bij aankomst terstond een betrekking, waarmee hij in zijn levensonderhoud kan voorzien, kan vinden, dan wel het kostende voor zijn passage bij eventueele terugzending naar Singapoer moet storten, zullende hij, na zes maanden verblijf in Indië niet geslaagd zijnde in het zoeken van een broodwinning, onverwijld worden terug gezonden.

**Verlof aan officieren.** Het legerbestuur heeft als tijdelijken maatregel om de weigering van verlof aan officieren, waarop zij wegens 10 jarigen dienst recht hebben, te verzachten, voorgesteld aan officieren. die meer dan 12 jaren onafgebroken hebben gediend, het gevraagde verlof toetestaan.

**Kapitein Colijn.** Hetzelfde blad meende tevens te weten dat de kapitein Colijn zal worden benoemd tot assistent-resident der Gajo-landen en militair gezaghebber over de troepen van de Gajolanden, het Singkelsche en Kwala Simpangsche binnenland. Bravo! roept het blad.

**Overgave van bestuur.** Den 20en Mei had de overgave plaats van het bestuur over de afdeeling Batavia van den naar Buitenzorg overgeplaatsten assistent-resident Einthoven aan zijn vervanger Valette. Het personeel bood zijn vertrekkenden chef een groot keurig uitgevoerd portret van hem zelf als souvenir aan.

**Overste van Daalen.** Men seint den 27en Mei privé uit Kota Radja aan *de Deli Ct.*, dat de generaal van Heutz in September een boot overblijft in Atjeh en van Daalen dan een kort verlof naar Nederland zal krijgen.

**Geen inkomstenbelasting.** Het oude denkbeeld der toepasselijk verklaring van de patentbelasting ook op de door ambtenaren en officieren genoten, inkomsten, zal naar men aan *het Bat. Nbl.* verzekert, *nu* evenmin als *de vorige maal*, toen het in overweging werd genomen, tot uitvoering komen. Het verzet gaat ditmaal uit van den regeeringscommissaris voor de decentralisatie, Jhr. O. van der Wijck, op grond hoofdzakelijk dat met de invoering der decentralisatie en in 't bijzonder van de gemeentelijke instellingen, van zelf reeds verhoogde belastingen zouden komen. Werd aan de invoering dezer gemeentelijke belastingen nu reeds te voren het bezwaar eener progressieve inkomstenbelasting in den weg gelegd, dan zouden van zelf de gemeentelijke heffingen beperkt moeten worden en dientengevolge zou de goede werking der gemeentelijke instellingen gevaar kunnen loopen. Dit bezwaar van den heer van der Wijck vond, volgens onzen zegsman, zoowel bij den gouverneur-generaal als bij den raad van Indië weerklank en daarop grondt men de meening dat van de progressieve inkomstenbelasting niets komt.

**De afschuiving van den Padangberg.** Sprekende over deze afschuiving en het feit dat elke regenbui er het nare toe bijbrengt om de afschuiving in de hand te werken, terwijl het in de rivier terecht komen van groote massa's aarde en steenen voor Padang allernoodlottigst zou kunnen worden, zegt de *Sumatrabode*, dat het wellicht aanbeveling zou verdienen om het gedeelte van den berg, dat neiging vertoont tot loslaten, te beplanten met een plant die, evenals het helmkruid in de hollandsche duinen het zand, de aarde in den vasten greep harer wortels zou vasthouden en aan de onderliggende, vaster laag zou hechten. Een zoodanige plant is, gelooft het blad, te vinden in enkele bamboesoorten, waarvan het meest geschikt voor het doel, wel zal blijken te zijn de hier welbekende haoer tjina, die spoedig den grond met haar wortels doorweeft en zeer goed een voortdurend korthouden op 1 M. b. v., verdraagt, waardoor het voordeel verkregen wordt, dat de plant niet door haar eigen gewicht het den wortels moeilijk maakt de verlangde uitwerking te produceeren.

**Een diefstal** werd onlangs weer gepleegd in de bazar Eigen Hulp, waar een glazen kast werd geopend en geheel leeggestolen. De dieven maakten 45 horloges buit, w. o. 9 gouden ter waarde van duizend gulden.

**Woekerende Ambtenaren.** Aan de algemeene Rekenkamer werd hedenmorgen een aanvang gemaakt met het onderzoek van den woekerhandel, door een der ambtenaren van het college sedert eenigen tijd gedreven. Bedoelde ambtenaar is nu met verlof. Bij het onderzoek bleek dat zoowel het europeesch als inlandsch personeel bij hem terecht kon om geld te leenen tegen het bagatel van 20, zegge twintig pct. per maand.

Treurig!

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Den 9en Mei 1899 werd eene ontwerp-verordening op de inkomstenbelasting aan de Koloniale staten ter goedkeuring aangeboden, doch waren van dien kant daaromtrent in het betrekkelijk voorloopig verslag verschillende opmerkingen en bedenkingen in het midden gebracht, welke aanleiding gaven om het ontwerp geheel om te werken, waarmêe men thans reeds, bijna binnen de vijf jaar dus, is gereed gekomen, zoodat nu onlangs eene nieuwe ontwerp-verordening den Staten wederom ter goedkeuring kon worden aangeboden.

De strekking van dit ontwerp is om, onder den naam van inkomstenbelasting, eene belasting te heffen:

A. 1o. van ieder die in den loop van het belastingjaar in de kolonie zijn hoofdverblijf heeft;

2o. van ieder die er gedurende een belastingjaar meer dan 4 maanden verblijf houdt.

B. van in de kolonie gevestigde stichtingen, die een bedrijf of beroep uitoefenen, van in de kolonie gevestigde vennootschappen, coöperatieve of andere vereenigingen, en onderlinge verzekeringmaatschappijen.

C. van buiten de kolonie wonende personen en buiten de kolonie gevestigde vennootschappen, vereenigingen en stichtingen, die in de kolonie persoonlijk of door een vertegenwoordiger of gemachtigde een bedrijf of beroep uitoefenen; het aangaan van overeenkomsten tot brand-, zee-, levens- of andere verzekeringen hieronder begrepen.

Voor hen, die in de kolonie hun hoofdverblijf hebben of aldaar verblijf houden, wordt een progressieve belasting voorgesteld, gaande van 1 percent voor een belastbaar inkomen van meer dan f 600 en minder dan f 1400 tot 3.2 percent voor een inkomen van f 20000 en hooger.

De belasting van de, hierboven onder letter C genoemde personen en lichamen wordt geheven van de, in de kolonie gemaakte jaarlijksche winst of belooning, opgevat en berekend volgens de bepalingen, geldende voor in de kolonie verblijfhoudenden. Met afwijking hiervan zal voor brand-, levens-, zee- of andere verzekeringen de belasting geheven worden van veertig ten honderd van het, in het vorige boekjaar aan premiën of kapitaal van in de kolonie gevestigden ontvangen bedrag, na aftrek der courtages, provisiën of rabatten, welke in mindering van dat bedrag komen. De belasting bedraagt twee gulden vijftig cent voor elke geheele som van honderd gulden belastbaar inkomen.

De gouverneur deelt dus, zooals ook in de Memorie van toelichting werd uiteengezet, niet de vrees van enkele Statenleden, dat door het heffen eener belasting vreemde kapitalen zouden worden afgeschrikt, zich voor ondernemingen in de kolonie te leenen. De belasting wordt toch niet geheven, zoolang geen winst gemaakt wordt.

Jammer maar dat er op het oogenblik nog zoo weinig winsten in de kolonie worden gemaaktt Maar 't kan verkeeren.

Intusschen laat 't buitenlandsch kapitaal zich niet onbetuigd b. v. met betrekking op den nieuwen koers, dien men den landbouw wil doen inslaan. Reeds zijn volgens de *Surinamer* 60 kisten met machineriën voor den amerikaan Whiters, te Paramaribo aangekomen. Deze Yankee is er als de kippetjes bij, nu men 't in de kolonie met de vezelcultuur gaat probeeren, en zal maar alvast een vezelfabriek gaan opzetten.

En dan die Maatschappij, ook al uit 't land van Uncle Sam, die volgens *Onze West* eenige ingenieurs naar Suriname gaat uitzenden met het vaste voornemen om, als die vakmannen gunstig omtrent den goudrijkdom van Suriname rapporteeren, »to invest any amount of money«, geld dus, tot 'n onbepaald bedrag in de goud-industrie te steken. Tot nu toe waren die bedragen maar al te zeer beperkt, en was, zoodra men met het werken zou beginnen, het werkkapitaal veelal schoon opgegaan aan emissie-kosten en zwendel.

Moge de inkomstenbelasting voor Suriname eenmaal nog een groote bron van inkomsten worden. Voorloopig zal er echter niet veel mêe te behalen zijn.

De groote landbouw? Een vezel- en andere cultures in wording; met de suiker gaat 't zoo zoo, maar de cacao-cultuur is in nood. Den 30en Mei ll. werd, blijkens de *Surinamer*, Mariënbosch, een onderneming, die een waarde vertegenwoordigt van 4½ ton goud, verkocht voor den spotprijs van f 9100 aan een consortium van tien ingezetenen der kolonie. 't Is bijna te geef, zooals indertijd op Java een koffieplantage met overname van achterstalligen pachtschat door den eigenaar voor een kistje fijne sigaren werd aangeboden.

De mijnbouw? 't Is alleen de Compagnie des mines d'or, naar wij meenen, die op winsten wijzen kan. Op de Concessies Gros, waar men rifbouw en ertsverwerking ter hand zou nemen, schijnt men zich nu maar weer tot goudwasschen te bepalen met een rendement voor de maand Mei ll. van 5400 grammen goud. Met een jaarlijksche opbrengst van 60 kilogrammen goud komt men niet ver, zeker niet tot winstverdeeling.

De balata-industrieelen beginnen nu ook al te klagen met name in het Nickerische, waar hun arbeiders, meerendeels Demerarianen, zich met het ingezameld product over de Corantijn op engelsch gebied uit de voeten maken.

En de handel? Daar schijnt toch 'n beetje schot in te komen, niettegenstaande herhaald geklaag. Aan het officieel overzicht van de opbrengst der middelen over de vier eerste maanden van dit jaar ontleenen we toch, dat aan invoerrechten een bedrag van f 407.578 werd ontvangen d. i. ongeveer f 16.000 meer dan het ⅓ van de raming over het heele jaar en circa f 5500 meer dan in het overeenkomstig tijdvak van het vorig jaar.

Geklaag? Het komt nu zoowat van alle kanten. Ook den hollandschen boeren, afstammelingen der kolonisten in de omstreken van Paramaribo, gaat het al lang niet voor den wind en de *Surinamer* doet een goed woordje voor hen, die nu, wel wat laat misschien, het »vereenigt U« in toepassing gaan brengen en besloten tot oprichting eener »Nederlandsche Boerenvereeniging in Suriname.«

Genoemd blad acht het veel urgenter de terreinen dier lieden op loozing te brengen, dan met de werkzaamheden aan te vangen voor de inpoldering van terreinen langs de Saramacca-rivier en de Wanica, waartoe in de laatste dagen van Mei een ontwerp-verordening aan de Koloniale Staten werd aangeboden.

## Van Vreemde Koloniën.

**Het fransch-koloniaal Congres.** Onlangs is te Parijs de jaarlijksche bijeenkomst van het fransch koloniaal Congres gehouden, waarbij verschillende zaken ter sprake werden gebracht en een heel verlangenslijstje opgemaakt werd. Niet minder dan 92 wenschen werden geformuleerd en aangenomen. Die alle hier weer te geven zou ons te ver voeren. We willen ons dan ook bepalen tot het aanstippen der voornaamste, welke te kennen nuttig kan wezen, daar men hieruit kan afleiden in welke richting de fransche koloniale politiek wordt gedreven.

Het Congres was in 16 sectiën verdeeld.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 16, Donderdag 30 Juni 1904.

In de eerste sectie werd de algemeene inrichting van het koloniaal beheer besproken en kwam men o.a. tot de volgende conclusiën:

In de koloniën behoort het bestuur al zijn krachten aan te wenden voor de economische ontwikkeling dier gewesten, ten behoeve ook van de fransche kolonisten. Om het beoogde doel te bereiken, zal het noodig wezen om aan het, aan inboorlingen te geven onderricht bovenal het karakter van vakonderwijs te geven.

Er zij te Parijs voor elke groep van koloniën een raadgevende Koloniale Raad, die geregeld moet worden geraadpleegd over alle, in te voeren hervormingen, en voor twee derden zou moeten zijn samengesteld uit leden die in de koloniën hebben vertoefd.

In de tweede sectie, die aan wetgeving en rechtspraak was gewijd, kwam men tot de conclusie dat het noodig was een koloniale grondwet in het leven te roepen, zijnde het senatus consult van den 3en Mei 1854, het eenig organieke stuk betreffende de koloniën, niet als zoodanig te beschouwen. De rapporteur in deze sectie, Mr. Delmont, kon geen instemming verkrijgen voor de, door hem aanbevolen assimilatieplannen.

Verder bleek, dat men het eens was over de wenschelijkheid om vervreemding van onroerend bezit tusschen inboorlingen en kolonisten niet te verbieden, maar die onder toezicht van het locaal bestuur mogelijk te maken, terwijl wijders de rechtstoestand van erkende en niet-erkende kinderen van gemengd bloed geacht werd verbetering te eischen.

Ten opzichte van de economische belangen, die in de derde sectie ter sprake kwamen, werd o. a. de wensch geuit, dat alle faciliteiten zouden worden verleend voor het rechtstreeksch goederenverkeer tusschen het moederland en de koloniën en omgekeerd.

Het tariefstelsel, in de vierde sectie besproken, gaf aanleiding tot den wensch, dat niet dan met de uiterste omzichtigheid tot de tarieven toevlucht zou worden genomen om de betrekkingen tusschen het moederland en de koloniën te regelen, en dat men er wel op bedacht zou zijn, om het particulier initiatief aan te moedigen voor de economische ontwikkeling der koloniën.

In de vijfde sectie (transportmiddelen en verkeer) werd de wenschelijkheid betoogd, dat de regeering onmiddellijk onder haar toezicht een wedstrijd voor fransche industrieelen zou uitschrijven, om het beste stelsel van draadlooze telegrafie uit de verschillende stelsels te leeren onderkennen. Den ondernemers zou dan moeten worden toegestaan om op de fransche kust en in de koloniën posten op te richten om er proeven met hunne stelsels te nemen.

De zesde sectie (bevolking, emigratie en arbeid) gaf ook al niet veel stof tot belangrijke wenschen. Men hoopte, dat het bestuur van Indo-China maatregelen zou nemen, om te voorkomen dat kinderen van Chineezen en inlandsche vrouwen buiten de kolonie zouden worden gebracht, dat men voornamelijk in Laos met zijn geringe bevolking, chineesche landbouwers in het land zou halen, en dat de vestiging van oud-militairen als kolonisten in de hand zou worden gewerkt.

De zevende sectie (koloniale hygiene en geneeskunde) kon daarentegen op niet minder dan dertien wenschen bogen, die o. a. betrekking hadden op bestudeering van de slaapziekte en op maatregelen tegen de gele koorts, de pokken, malaria, cholera en beri-beri.

Ter bestrijding van de pokken in Indo-China b. v. acht men het wenschelijk om de ambulante vaccinatie te wijzigen in eene, uitgaande van verschillende centra. Indo-China zou dan in een aantal vaccinatie-districten moeten worden verdeeld, in elk waarvan een inlandsch vaccinateur zou zijn gehouden om voorgeschreven tournees door het district te maken, bij welk voorschrift moet vooropstaan om het den inboorlingen zoo gemakkelijk mogelijk te maken den vaccinateur te bereiken. In de scholen, in de verschillende administratieve diensten, en in het algemeen in de omgeving van Europeanen zouden slechts lieden mogen worden toegelaten, die gevaccineerd zijn. Alle immigranten van gekleurd ras zouden, bij aankomst in de kolonie moeten worden gevaccineerd. De inlandsche vaccinateurs, tegen wier omkoopbaarheid (zeker wat betreft het ten onrechte uitreiken van attesten) strenge maatregelen moeten worden getroffen, behooren onder toezicht van europeesche geneesheeren te worden gesteld, die hen onverwacht moeten komen controleeren.

Als maatregel tegen de beri-beri en ter verbetering van den gezondheidstoestand in de gevangenissen, stelde men o. a. voor, dat bij den bouw van een nieuwe gevangenis een geneesheer zou worden toegevoegd aan de commissie, die met het opmaken van het plan wordt belast. Voorts zal, zooveel mogelijk afwisseling moeten worden gebracht in het, aan de gevangenen uit te reiken voedsel, terwijl dezen met arbeid moeten worden onledig gehouden, waarvan de voortbrengselen tevens gedeeltelijk kunnen worden benut, om uit den verkoop een deel der kosten van onderhoud en toezicht te bestrijden.

Met het oog op cholera-epidemiën in Indo-China acht men het noodig om bij het begin der groote land- en waterwegen, gezondheidsstations op te richten, waaraan een lazaret verbonden is tot opname van zieken en voor de desinfectie van kleederen, handelsgoederen, sampans en roeibooten, die men besmet acht.

Voorts wordt de instelling van een cursus voor tropische ziekten te Hanoï gewenscht, waaraan ieder, nieuw in Indo-China aangekomen officier van gezondheid de lessen zou moeten volgen.

Bij de achtste sectie (onderwijs en koloniale propaganda) sprak men den wensch uit, dat wat de boeken betreft, die telken jare als schoolprijzen worden uitgedeeld, meer dan tot nu toe het geval was een groote plaats zal worden ingeruimd aan geïllustreerde werken op koloniaal gebied.

Voorts werd de wenschelijkheid betoogd van de oprichting van een koloniaal museum in elke gemeente, welk museum dan ten gebruike van alle scholen en van alle vereenigingen van oud-leerlingen in die gemeente behoorde te worden opengesteld.

De negende sectie (belangen der koloniën met het oog op buitenlandsche betrekkingen) kunnen we, met haar zes wenschen gevoegelijk overslaan, om dan weer even stil te staan bij den vijf en vijftigsten wensch, in de tiende sectie (muntquaestie) geuit.

Het congres was van oordeel dat de fransche regeering om het belang, hetwelk zij bij het welslagen der onderhandelingen heeft, waardoor de piaster-koers in Indo-China meer stabiel zal worden gemaakt, harerzijds zich tot de chineesche regeering wende, en zoo noodig deel uitmake van het internationaal consortium, dat voor de instelling van een gezond muntstelsel in China noodig zal wezen.

In de elfde sectie (koloniale pers en dienst der posterijen) kwam men o.a. tot de volgende wenschen:

Alle voorwerpen van 't postverkeer tusschen Frankrijk en de koloniën, in het bijzonder de dagbladen en andere periodieke geschriften, worden aan hetzeltde tarief onderworpen, als dat, hetwelk voor den binnenlandschen postdienst in het moederland geldt.

Postquitantiën en zendingen tegen rembours worden in het dienstverkeer tusschen Frankrijk en de voornaamste zijner koloniën opgenomen.

Het zou wenschelijk zijn voor de fransche koloniën een interkoloniale postunie in het leven te roepen.

Telegrafische postwissels worden in het verkeer der koloniën met het buitenland toegelaten.

De regeering treffe de uitgevers van periodieke geschriften niet door een patentrecht.

Een dagelijksche inlichtingendienst worde door de zorgen van het Persbureau van het Ministerie van Koloniën georganiseerd, waardoor behalve de officieele publicaties, bulletins, rapporten en statistieken, talrijke en zoo uitgebreid mogelijke extracten uit de, bij het ministerie ingekomen economische verslagen, aan de pers worden meêgedeeld.

In de twaalfde sectie (koloniale landbouw) werd aangedrongen op onmiddellijke afschaffing van het invoerrecht op thee, cacao en koffie uit de fransche koloniën door het parlement voor den tijd van twintig jaren, in afwachting van een spoedig gewenschte beslissing in zake de, door het congres onder de aandacht der regeering gebrachte, noodig geachte vermindering der invoerrechten op, uit de fransche koloniën afkomstige producten.

Dan meende het Congres, dat de koloniale besturen een onderscheid moeten maken tusschen voortbrengselen van den landbouw en de natuurlijke voortbrengselen van het land, waarvan de eerste, ter wille van de ontwikkeling van den, voor de kolonie zoo nuttigen landbouw van uitvoerrechten behooren te worden vrijgesteld.

Maatregelen zullen moeten worden getroffen om den aanplant van caoutchouc leverende planten te bevorderen, ten einde de uitroeiing daarvan te voorkomen.

De dertiende sectie (aardrijkskunde en exploratiën) leverde o. a. de volgende wenschen op:

In elk der groote fransche koloniën worde een dienst van het mijnwezen in het leven geroepen, onafhankelijk van den dienst der openbare werken.

In de verschillende fransche koloniën worde aan, daartoe geschikte ambtenaren opgedragen om een practischen Gids samen te stellen, waaruit reizigers, die hetzij voor onderzoekingen, hetzij voor hun pleizier een tochtje door de kolonie willen maken, de noodige aanwijzingen kunnen putten.

In de veertiende sectie (onderling hulpbetoon en koloniale pensioenen) werden o. a. een aantal, door het Nationaal Congres van onderling hulpbetoon te Nantes aangenomen wenschen overgenomen, waarin van zulk hulpbetoon in den meest uitgebreiden zin des woords, ook met betrekking op de inboorlingen, sprake is.

O. a. wil men, dat te Parijs een federatie van alle fransch-koloniale vereenigingen voor onderling hulpbetoon tot stand kome, die dan een zedelijken band tusschen die vereenigingen zou daarstellen, zonder aan dezer zelfstandigheid iets te kort te doen. Een bondskas ter verzekering van pensioenen en een kosteloos inlichtingenkantoor voor werkzoekenden in de koloniën zouden aan die instelling moeten worden verbonden.

Het verhandelde in de vijftiende sectie (algemeene hygiëne en interkoloniale prophylaxie) gaf wederom aanleiding tot een groot aantal wenschen, niet minder dan negentien, waarvan wij de volgende aanstippen:

De pelgrimstocht naar Mekka worde, evenals zulks door andere groote mohamedaansche mogendheden voor hare onderdanen geschiedt, aan de inboorlingen van Algiers en Tunis toegestaan. Er behooren evenwel in den Hedjaz maatregelen van voorzorg te worden getroffen onder het toezicht van een internationale commissie van muzelmansche geneesheeren, waarvan de leden door de belanghebbende mogendheden worden aangewezen.

In de fransche koloniën worde de immigratie van leprozen geweigerd. Zekere categoriën van beroepen, waaronder die welke op de voeding betrekking hebben, worden aan lijders aan die ziekte in de koloniën verboden, terwijl wijders hunne afzondering en bewaking der dorpen van leprozen door het Congres werd gewenscht.

Ter voorkoming van geslachtsziekten, met name onder de oorlogsmatrozen en militairen in de koloniën, beveelt het Congres de oprichting van Militaire Tehuizen aan, waar den lieden gezonde en eerzame afleiding wordt geboden, die hen van veel kwaads weêrhouden.

De benoeming van geneesheeren in administratieve betrekkingen in de koloniën worde in overweging genomen.

Het Congres hoopte dat de koloniale besturen de noodige maatregelen zoude treffen om een, zoo groot mogelijk aantal inlandsche geneeskundigen in de gelegenheid te stellen om het Congres van 1905 bij te wonen, door hun zoo noodig ook de reis- en verblijfkosten te vergoeden.

Men voede de Annamieten in hygienischen zin op, o. a. door den inlandschen hoofden van districten, waar merkbare vooruitgang in den hygienischen toestand is waar te nemen, belooningen toe te kennen; door vermeerdering van het aantal inlandsche hospitalen; en door oprichting van kraamvrouwen-gestichten naar het voorbeeld der, te Cholon reeds bestaande inrichting.

Men moedige de geneesheeren in Indo-China door alle mogelijke middelen aan tot het bestudeeren der annamitische taal.

Het beroep van inlandsche vroedvrouw (*bamoe*) worde in Indo-China gereglementeerd.

Politie-maatregelen behooren te worden genomen in Algiers om de vorderingen der hondsdolheid tegen te gaan.

Opmerkelijk is, na doorlezing van het lijvig verlangenslijstje van dit Congres, de geringe aandacht, die aan een groot gedeelte der fransche koloniën en de, daar heerschende toestanden werd geschonken. Met name werden slechts Algiers, Tunis en Indo-China genoemd, terwijl ook Madagaskar even een beurt kreeg, waar van inlandsche geneeskundigen sprake was. Het zijn deze koloniën dan ook, die den trots der Franschen uitmaken, hoewel die trots, wat Madagaskar betreft, voorloopig nog 'n weinig misplaatst is, en een der Reclus, als fransch inkrimpings-profeet, reeds met het voorstel kwam aandragen om niet alleen de Antillen en de eilandjes in Australië maar ook Indo-China prijs te geven en zich op koloniaal gebied tot Afrika te bepalen, waar Fransch-West-Afrika bv. de hoop der koloniale Franschen uitmaakt als het land der toekomst.

**Een orkaan in Cochin-China.** Den 1en Mei ll. heeft een orkaan, vergezeld van een vloedgolf, een gedeelte van de kolonie verwoest. De provinciën Giadinh, Cholon, Gocong, Baria, Kaap Saint Jacques, Mytho, Tanan en Bentre zijn in het bijzonder daardoor getroffen. Vele duizenden inboorlingen zijn omgekomen, meerendeels verdronken. De materiale schade is aanzienlijk. De boomen, de woningen, de met rijst geladen jonken, de rijstvoorraden in de dorpen, niets heeft de orkaan gespaard. Men schat de, moeilijk onder cijfers te brengen verliezen op vele millioenen piasters.

Den 16en Mei ll. kwam de Koloniale Raad, naar aanleiding van dit onheil te Saigon bijeen, en de daarbij door gouverneur Rodier gehouden toespraak komt ons leerzaam genoeg voor, om daaraan voor hen, die in Indo-China nog steeds niet veel meer dan een ambtenaarskolonie meenen te mogen zien, het een en ander te ontleenen.

Na het onheil en den omvang van de ramp in herinnering te hebben gebracht, zei de heer Rodier dan 't volgende:

„Toch zal Cochin-China geen beroep doen op het moederland, geen reservekas aanspreken, en geen inteekenbiljetten zullen rondgaan. Cochin-China stelt er een eer in, om in alle omstandigheden voor zich zelve te zorgen. Het vraagt in ruil daarvoor slechts eene zaak: dat men zijne rechten eerbiedige en het de beschikking late over de middelen, die het rechtens toekomen.

*Onmiddellijk en zonder mijne instructiën af te wachten, hebben de bestuurders der zwaarst getroffen provinciën het initiatief genomen om levensmiddelen en kleederen uit te reiken onder de lieden, die tengevolge van den tyfoon oogenblikkelijk zich van alles beroofd zagen.* Uitstel van betaling der belasting en vermindering der belasting zullen, naarmate der billijkheid worden toegestaan; zaadpadi zal overal gratis worden verstrekt. Voorts zal het locaal bestuur *leeningen van goed bij kas zijnde dorpen aan de zwaarst bezochte dorpen* in de hand werken.

Cochin-China is arbeidzaam, en arbeid en tijd zullen er het hunne toe bijbrengen om de sporen van deze ramp uit te wisschen."

## RECLAMES.



## Boekbespreking.

Eenige weken geleden verscheen bij den uitgever *L. J. Veen* te Amsterdam, een Indische roman van **Boeka**, getiteld **„Pahkasinum"**. Wij ontvingen dit boek ter recensie, toen wij op 't punt waren naar 't Buitenland op reis te gaan en namen het mee als lectuur in den spoortrein en in onze snipperuren. Van de reis terug, deelen wij gaarne den indruk mee, dien het op ons heeft gemaakt.

Tot de lectuur, die in hoofdzaak door den vorm bekoort, kan dit geesteskind van *Boeka* niet gerekend worden. De schrijver wordt te zeer gestuurd door den drang: in het belang van den Inlander de misstanden, zooals hij die op Java heeft opgemerkt, bloot te leggen en er zijne geneesmiddelen voor aan te geven, om vóór alles te kunnen streven naar letterkundig mooi in hetgeen hij voortbrengt. Want al zijn in *Pahkasinum* de politieke en economische stellingen weggelaten, die het lezen zijner romans voor den doorsnee-mensch een zwaar werk maakten, men ziet ze toch ook in dit laatste boek tusschen de regels door en de schrijver zegt trouwens zelf in zijn „woord vooraf" zeer duidelijk, dat ook dit in litterairen vorm gekleede boek tehuis behoort in de reeks zijner politiek-economische vertoogen over ons Koloniaal beheer.

Uit het standpunt nu van de vereeniging „Oost en West", wier streven het is om de oogen van zoovelen mogelijk harer landgenooten te openen voor de belangen van die deelen van Nederland, welke tusschen de tropen zijn gelegen, vinden wij dit jammer, want daardoor zal, vreezen wij, *Pahkasinum* niet zóó in den smaak vallen van het Nederlandsche publiek, dat ook degenen, die nog niet bijster veel belangstellen in Nederlandsch-Indië, er met graagte naar zullen grijpen en al lezende warm worden.

Zij echter, die werkelijk voor Indië voelen, mogen dit boek niet ongelezen laten en dan zal het doel, waartoe, naar wij meenen, *Boeka* schrijft, zeker ook wel bereikt worden, want degenen die invloed kunnen uitoefenen op de verbetering van de toestanden, door hem beschreven, zullen ongetwijfeld overwegen en onderzoeken, om daarna — ook soms de hand in eigen boezem stekend — tot handelen te worden geleid.

Er werd vooral in den laatsten tijd, nog al eens geredetwist over het meerdere of mindere materieele voordeel, dat de particuliere ondernemingen den inlander aanbrengen en van beide kanten werden dan bewijsgronden aangehaald, het overdenken overwaard. Nimmer echter, hebben wij hooren tegenspreken, dat op het gros der particuliere ondernemingen, het moreel gehalte van den inlander, die er werkzaam is, groot gevaar loopt achteruit te gaan. Dit is trouwens geen kwaal van recenten datum; het zal ruim dertig jaar geleden zijn, dat wij een groot werk in vrijen arbeid moesten uitvoeren en daarvoor veel daglooners noodig hadden. Koeliewervers werden uitgezonden en wij kregen dan ook werkvolk, maar 't bleef een of twee dagen en toen zaten wij bijna zonder. Er was maar één middel om dit te verbeteren zei de hoofdmandoor, de politie moest buiten de koelieloodsen worden gehouden. Dit deden de particuliere ondernemers op de koffielanden in de buurt ook en de menschen gingen dáár dan liever omdat zij er vrij konden dobbelen.

Het euvel bestaat echter niet alleen in Nederlands koloniën en bezittingen. Op een Internationaal Congres, van koloniale sociologie, dat wij bijwoonden, werd van verschillende kanten er op gewezen. Tegen het overheerschers gezag der Europeesche kolonisten (ondernemers), zoo zeide men, waren de inlandsche politie en de inlandsche hoofden niet opgewassen, zoodat de inlandsche opgezetenen en arbeiders der particuliere landerijen en ondernemingen voor een groot deel werden onttrokken aan den invloed der spel, drank en wat dies meer zij, controleerende wetten. De wetenschap van dat buiten toezicht staan, bevorderde den lust om werk op de ondernemingen te zoeken en maakte de werving goedkooper, soms zelfs het dagloon lager.

Het congres, waarvan de leden voor een deel dit euvel door aanschouwing kenden, was toen van meening, dat het in de eerste plaats op den weg der Regeeringen ligt om dien ongezonden toestand te doen ophouden. Evenwel zouden ook de plantersvereenigingen, het kwaad inziende, dat op die wijze werd gesticht, door het zich onderling verstaan en het zich onderling verbinden van de cultuurmannen en fabrikanten, om aan het inlandsche gezag geen belemmering in den weg te leggen, de taak der Regeeringen kunnen vergemakkelijken.

**Het nieuwe weekblad voor Indië.** Het *Weekblad voor Indië*, in no. 10 van ons *Koloniaal Weekblad*, onder de Oost-Indische berichten aangekondigd, is den 1en Mei voor 't eerst verschenen en bevatte de volgende opstellen: *Ter inleiding* van M. van Geuns; *Het mercantilisme in de litteratuur* van M. van Geuns; *Een galerij van bekende tijdgenooten in Indië* door Delphinus; *Wanhoopsdaad* door J. E. Jasper; *Overzicht van de Indische pers* en een *telegraphisch overzicht der gebeurtenissen in Europa*.

Aan het hoofd komen de navolgende namen van medewerkers voor: Henri Borel, dr, R. Boersma, mr. J. A. van der Chijs, dr. Ch. M. van Deventer, dr. J. Groneman, J. E. Jasper, Otto Knaap, H. H. van Kol, mevrouw van Kol, dr. J. C. Koningsbergen, mevrouw B. Kunst—Meeter, Anna de Savornin Lohman, dr. A. J. A. Prange, F. H. P. Prick van Welij, A, de Priesster, D. A. Rinkes, G. Stoll, J. H. F. van de Wall, H. J. Wigman, F. H. K. Zaalberg en anderen.

In zijn inleidend woord geeft de Hoofdredacteur de heer M. van Geuns, de reden aan waarom het Weekblad werd gesticht. Gemis aan kunstleven is een der grieven tegen het verblijf in Indië en dit geldt vooral de litteraire kunst. Men schrijft er veel.... over zaken en leest er veel, maar alles bont door elkaar en zonder onderscheid te maken. Een aparte Nederlandsch-Indische litteratuur van beteekenis bestaat er niet.

De heer v. G. wijt dit niet aan 't gemis van voor litterairen arbeid geschikte krachten, maar eenvoudig daaraan, dat de schrijvers niet zouden weten, waar ze met hun arbeid heen zouden moeten, want de dagbladen acht hij ongeschikt om zuiver litterair werk op te nemen en een litterair weekschrift was er nog niet. Dit gemis is van de nieuwe uitgave de oorsprong en de ondervinding zal nu moeten leeren of de diagnose der litteratuurachterlijkheid juist is en het toegepast geneesmiddel helpen kan.

Er is natuurlijk geen sprake van om uit de drie eerste nummers, die wij thans bezitten ook, maar eenigszins over de levensvatbaarheid te oordeelen en wij bepalen er ons dan ook toe te verklaren, dat wij met genoegen hebben gelezen en daarenboven uit hetgeen de controleur J. E. Jasper in het tweede nummer schrijft over de *tentoonstelling van vlechtwerk uit den Indischen Archipel* te Soerabaja leering hebben getrokken. *Nieuw leven* van Dr. Broersma in datzelfde no. 2 is eene bevestiging van het inleidend woord van den Hoofdredacteur. Deze geeft zelf, onder den titel *Het gele gevaar* belangrijke beschouwingen over hetgeen Europa van de Mongolen te wachten heeft.

Het derde nummer bevat de volgende opstellen:

*Zelfkennis* door M. van Geuns; *Eerste levensvormen* door Dr. J. Groneman; eene levensschets van J. Faes, met portret; twee vertellingen, *De tiwah* (lijkfeest der Wajaks) en *Loterijwaanzin*, door „Ernst" en Edward van Ghert waarop, evenals dit ook in de beide eerste nummers het geval was, dan volgen het overzicht van de indische pers en eenige mededeelingen onder het hoofd correspondentie.

Wij hopen en vermoeden, dat de blijken van waardeering en instemming, die de Hoofdredacteur in Indië reeds van verschillende zijden mocht ontvangen de voorboden zijn van een lang en vruchtbaar bestaan van *het Indische litteraire Weekblad*. Waar wij daartoe kunnen meewerken zullen wij, zoolang het geschrift onze sympathie heeft, niet in gebreke blijven zulks steeds te doen. Wij vreezen echter dat de abonnementsprijs van *f* 12.— 's jaars een beletsel zal zijn om in Nederland veel inteekenaars te krijgen.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

### De Indische Gids. Juli 1904.

J. Habbema: Het politiek- en ecomisch belang van onderwijs aan de inlandsche bevolking van Ned.-Indië. — Boeka: Geneeskundige hulp voor Inlanders. — Moekhbir: Brieven uit den zetel van het Khalifaat. VI: Van het hof van den Khalief-Sultan — F. C. Hekmeijer: De ontwerpen tot regeling van het privaatrecht voor de Inlandsche bevolking in de Minahassa. — Dr. J. G. H. Gunning: Een nieuwe Soendaneesche spraakkunst, van S. Coolsma. — Varia: Particuliere landerijen en de openbare veiligheid in de residentie Batavia. — Sri Padoeka. — Maandel. Revue van Brochures, enz. — Koloniale literatuur: „Pah Kasinum", door Boeka; door Wong Tani. — Warm bloed door Mevr. E. Overduyn-Heyligers. — Over zee van Amsterdam naar Ned.-Indië, door Dr. J. Groneman. — Wetenschap en Industrie: Madagascar. — De economische toestand van Java in 1903, blijkens de verslagen van eenige Stoomtram-Maatschappijen. — „Onzichtbare uitvoeren" en „eenzijdige goedereninvoer". — W. C. Muller: Maandel. Bibliographie voor Oost- en West-Indië.

### De Indische Mercuur. 28 Juni 1904. No. 25.

Van Gorkum: Een kijk op den socialen en economischen toestand van den Javaan. I. — Kamer van Koophandel te Amsterdam en het Ontwerp-tariefwet. — W. R. Tromp de Haas: Onze hedendaagsche kennis van het caoutchouc en zijn voorkomen in de natuur. — Wijziging der Balata-verordening in Suriname. — Cultuur van tropische- en sub-tropische gewassen. — Batavische Landbouw-Vereeniging. — Iets over Java-Maïs. — Bevordering der katoencultuur in de Koloniën. — Koloniaal Museum (vervolg.) — Uit consulaire Verslagen, enz.

*Bijvoegsel*: Samenstelling van Indische voedingsmiddelen, naar onderzoekingen onder leiding van Dr. M. Greshoff verricht door W. H. Bloemendaal.

### Geneeskundig Tijdschr. voor Ned.-Indië. 1904. Afl. 2.

N. F. Lim: Een geval van paratyphus. — G. W. Kiewit de Jonge: De aetiologie der tropische dysenterie. — Dr. A. A. F. M. Deutmann: Over de serotherapie van den tetanus. — Dr. J. Noordhoek Hegt: 13e Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en 9e Jaarverslag van het Instituut-Pasteur te Weltevreden over 1903.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

Passagiers van het stoomschip *Goentoer*, kapt. H. le Clercq, vertrokken van Rotterdam naar Ned.-Indië, den 25n Juni en den 26n Juni te Southampton gearriveerd.

C. Kruys; J. van Hengel; mevr. L. Kroonder—Zijlstra*; mej. T. Zijlstra*; mej. S. U. van Stenis; mej. R. L. van Stenis; A. J. van Zon en echtg.; L. Krijgsman en echtg.*; mevr. W. Petersen—Kroesen*; M. B. Adler*; mevr. F. M. A. L. Geul—Benedic*; J. J. W. H. van Toorn*; J. M. Coops, echtg. en kind*; G. Radersma*; mevr. G. P. L. van Houtum—v. d. Hoop*; J. Voûte*; mevr. M. Tuyl Schuitemaker—Ten Hope en 3 kind.*; K. Akkerman, echtg. en 3 kind.*; L. K. Hamakers en echtg.*; I. H. Veder**; mevr. v. Hoboken—Veder**; mej. M. v. Hoboken**; J. D. Bryan*; B. van de Water*; D. K. Boele*; E. Smit Siebenga*; mej. A. Theveny*; mevr. C. E. Hagemeyer—Van Keller*; mevr. A. Kortenbroek—De Bres; C. C. M. van Hees; J. F. Karemaker; L. Vervoorn; George Gill†; W. C. Teunissen; D. H. Brondgeest en echtg.; J. C. J. Moorman*; J. Karreman*; A. Grijnders; H. Houtman; J. Slijkerman; P. Bosman; J. P. de Wit; L. de Vriendt en echtg.; D. T. van Esvelt en echtgt.; C. Carst en echtg.; mevr. A. Roelofsen; B. de Vries; C. Schrier; K. R. Sibrandi; D. Hopman; mej. B. Beekman; dr. K. W. Dietel***; mevr. C. C. Lawson; Q. Peman Kakebeeke; A. Peman Kakebeeke; mej. M. Haspels; F. J. R. Bakker*; B. E. A. Jacques, echtg. en kind; mej. J. de la Mar; H. Muller; C. Andeweg; L. Glückmann*; E. T. Bailey.

Benevens een transport der Kon. Ned. Marine sterk 8 onderofficieren en 106 mindere schepelingen.

* Embarkeeren te Marseille.
† Embarkeert te Southampton.
** Debarkeeren te Southampton.
*** Debarkeeren te Marseille.

Passagiers van het stoomschip *Koningin Regentes*, vertrokken van Batavia naar Amsterdam den 26n Mei en den 22n Juni te Genua gearriveerd:

Te Genua hebben zich ontscheept: mr. J. F. de Lussanet de la Sablonière; P. A. Biegman, echtg. en 3 dochters; mevr. wed. M. E. M. J. Sterrenburg—Scharré en 2 kind.; mevr. C. S. van Hall—De Bode en 2 kind.; mevr. P. J. Pilaar—Van Benthem Jutting en 2 kind.; mej. W. L. Storm van Leeuwen: mevr. M. C. E. Mooyen—Beekman; B. Klasens, echtg. en kind; mej. A. Mesman; mevr. T. Hissink—De Haan en 2 kind.; mevr. A. C. E. Vermeulen en dochter; T. H. van Haeften, echtg. en 2 kind.; C. A. de Munnick, echtg. en 3 kind.; A. Schultz en echtg.; ds. A. Steehouwer, echtg. en 3 dochters; mevr. wed. B. W. M. Hess—Juck en 2 dochters; J. F. E. Willemsz.; J. Peters, echtg. en 3 kind.; J. H. Castens; H. F. Hesselaar, echtg. en 2 dochters; P. van Dijk; J. H. Stork; G. R. van Nauta Lemke; H. L. C. Petri; H. Colijn, echtg. en 3 kind.; W. J. F. J. de Wal; C. C. de Jongh, echtg. en 3 kind.; H. E. Ritzaw; C. E. V. Sundberg; G. P. Wortel; B. Niessen; M. B. J. Boudery; L. J. F. Habedanck: H. M. Watkins.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen: assistent-resident P. J. F. van Heutz en echtg.; J. J. Stoops; G. Haamers; W. A. Bredewoud; P. H. Kampmeinert; G. H. P. Ferrari; H. Skoor; W. Eckhart; J. Amelsbeek; 18 Chineesche boorlieden bestemd voor Suriname.

Benevens Hr. Ms. troepen en schepelingen.

ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
*Franklinstraat 92*
en
*Jan van Riebeekstraat 56,*
DEN HAAG.
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

**„SIMPLEX”**
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel”
„Schaatsen”.

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION
*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
LA HAYE.



**MARIE DERWEL**
Jacob v. d. Doesstraat 36
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”**
**Haagpoort 4.**
Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java” „
Hôtel „Ort” „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.
**Vraag prospectussen voor advertentiën.**

# van Soest en van der Weijde.
Lange Voorhout 23. — Den Haag.
**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

| | | |
|---|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** | 2 | pct. |
| **Voor 1 maand** | $2^1/_4$ | „ |
| **„ 3 maanden** | 3 | „ |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

Eerste Nederlandsche
## Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.
**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**
**Directeuren:**
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.
**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.
Sluit Levensverzekeringen in alle vormen; Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.
Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.
Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.
**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

# C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
**Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden**
# Echt Chineesche Thee,
**speciaal aanbevolen aan Indische familie's.**

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seizoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

**Koopen of verkoopen, huren en verhuren**
**van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN**
# FALKENBURG en Co.
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES
WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.**

**Vraagt de bekende Sauces en**
FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD
**Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
**Prijs per jaargang *f* 4.–. Los nummer franco na inzending van *f* 0.50.**

# R. Glastra.
**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
in VERHUIZINGEN,
**MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.**
☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

**OOST en WEST.**
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
* Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00, voor 12 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

# Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij
# „ROTTERDAMSCHE LLOYD”
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Merapi** | 9 Juli | 21 Juli | 26 Juli | 14 Aug. | 16 Aug. |
| **Gedé** | 23 „ | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 „ | 30 „ |
| **Oengaran** | 6 Aug. | 18 „ | 23 „ | 11 Sept. | 13 Sept. |
| **Sindoro *** | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 „ |
| **Salak** | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 Oct. |
| **Lawoe** | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 „ |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 Nov. |
| **Goentoer *** | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat nº. 16.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben voor gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 17. Donderdag 7 Juli 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*

*wonende te* *wenscht*

*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f

den 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Generaal J. B. VAN HEUTSZ,

In ons weekoverzicht gaven wij bij herhaling te kennen, hoe ook wij ten volle instemmen met de hulde, die het Nederlandsche volk zal brengen aan den man, die door zijn militair en politiek beleid den ruim dertig jaren durenden Atjehoorlog nabij zijn einde heeft gebracht en, naar wij hopen en vertrouwen, binnen kort, door het verkrijgen van eene blijvende pacificatie de kroon zal zetten op zijn werk.

Het moge ons als mensch verdrieten, wanneer wij uit de telegrammen vernemen, hoeveel offers de laatste onderwerpingstocht van overste van Daalen aan den dapperen vijand kostte, uit een staatkundig oogpunt werd ongetwijfeld die tocht noodzakelijk geoordeeld, want de goede zorgen voor het welzijn der bewoners van het veroverde land hebben steeds de handelingen van den Opperbevelhebber-Gouverneur gekenmerkt en wij kunnen ons gerust overtuigd houden, dat het ook hem ter harte gaat, dat zelfs vrouwen en kinderen zich ten doode wijdden om de vrijheid te verdedigen, die zij een geluk en een recht achtten.

Wat ons bij dezen blijden intocht vooral verheugt, is de nagenoeg algemeene sympathie, die het welkom! aan van Heutsz, bij iedereen heeft gevonden. Ook de Presidente van «Oost en West» heeft, met instemming van het dagelijksch bestuur der Vereeniging, in het ontvangst-comité zitting genomen.

Maandag 11 Juli wordt de Generaal aan het Hollandsche Spoorstation door een deel van het comité ontvangen en naar het Hôtel des Indes geleid, waar de voorzitter, de Luitenant-Generaal A. Kool hem onzen heilwensch brengen zal.

Nog denzelfden dag om 3 ure n.m. zal in de concertzaal van den Dierentuin, de algemeene huldebetuiging plaats hebben.

## Het „Vaderland" over Koloniale ondernemingen.

In ons nummer van den 9en Juni j.l. gaven wij, aan de hand van twee buitenlandsche koloniale bladen, een kort overzicht van het verhandelde in de jongste, te Wiesbaden gehouden zitting van het Koloniaal Internationaal Instituut, en vestigden daarbij de bijzondere aandacht op het door Dr. Scharlach ingeleide onderwerp: de «organisatie van het kapitaal ten behoeve van de koloniën.»

Dr. Scharlach verdedigde de meening, dat voor eene werkelijk populaire koloniale beweging, alleen ideale belangstelling in koloniale zaken onvoldoende is, maar dat men daartoe ook het kleine kapitaal gelegenheid moet geven om aan koloniale ondernemingen deel te nemen. Dit vond echter in de vergadering eene nagenoeg algemeene bestrijding. Men meende, dat daartoe aan koloniale ondernemingen te veel risico verbonden is en J. Chailley-Bert, die lid van het Instituut is en tevens redacteur van de *Quinzaine Coloniale* besloot zijn oordeel over de plaats gehad hebbende discussie, met de volgende reeds 9 Juni door ons aangehaalde alineas:

«Met den tegenwoordigen toestand in de fransche «en duitsche koloniën voor oogen, zou het hoogst «onvoorzichtig wezen, om zich tot de kleine «spaarders te wenden. De koloniale ondernemingen «staan op nog te weinig vasten grondslag en zijn «gemeenlijk nog te weinig bestudeerd, om iets «anders dan de groote kapitalen tot zich te trekken, «die zonder schade voor de koloniale zaak een «verliesje kunnen velen. Teleurstellingen ten deze «van de kleine spaarders zouden aanleiding geven «tot klachten, welke aan de zaak afbreuk zouden «doen.

«De beste propaganda, die voorzichtige en ver«lichte kolonialen kunnen maken, bestaat in eene «aandachtige studie van de zaken, die zich voor«doen; te trachten slechts goede zaken te maken «en daarmee zooveel geld te verdienen als mogelijk «is, en in het land het alsdan gerechtvaardigd «denkbeeld te verspreiden, dat de koloniale zaken «vruchtdragend zijn, zoodat zelfs eerlang het kleine «kapitaal het kan wagen daaraan deel te nemen».

Ook op ons had de rede van Dr. S. het allereerst den indruk gemaakt, dat ze als lokaas moest dienen voor de duitsche klein-kapitalisten, hetgeen wij dan ook duidelijk deden uitkomen, doch wij meenden tevens, dat voor de nederlandsche evenals voor de engelsche koloniën, waar tal van goede, rentegevende ondernemingen het moederland verrijken, de toestand anders is. Ook dit had Chailley-Bert, die beide koloniën kent, best begrepen, toen hij alleen van den twijfelachtigen staat der zaken in de fransche en duitsche koloniën sprak.

Wij eindigden daarom ons artikel van 9 Juni met de slotopmerking, *dat het denkbeeld van Dr. S, onzes inziens voor nederlandsche toestanden, zoowel hier als in de koloniën, eene nadere overweging alleszins verdient.*

Die slotopmerking vond het eerst weerklank, bij het *Vaderland*. In een redactie-artikel van 30 Juni (Avondblad A van 1 Juli), getiteld «Kapitaal en Koloniën» werden wij onder handen genomen, omdat wij *sympathie betuigden* met het lievelingsdenkbeeld van Dr. Scharlach en maakte het blad ten slotte de niet zeer vriendelijke opmerking, dat «het Koloniaal Weekblad» nu juist niet de beste honig heeft gezogen uit de buitenlandsche bloemen, die zij (het) meende te mogen plukken in den tuin van het «Institut Colonial International».

Wat nu bedoeld werd met dat bloempjes plukken in den tuin van het I. C. I. is ons niet recht duidelijk. Iedere week kan men in onze rubriek «Van vreemde Koloniën» bloempjes vinden, die wij ter wille onzer lezers en tot leering van ons volk, plukken in de tuinen van koloniale geschriften en vereenigingen van allerlei aard en hoewel wij nu het meermalen genoemd Koloniaal Instituut voor een zeer nuttige instelling houden, vooral nu het in de laatste jaren, wat minder geheimzinnig is geworden, hebben wij er nooit aan gedacht, dat het er een gereserveerden tuin op na hield.

En nu de kwaliteit van den honig?

Evenals het «Vaderland» hebben wij er immers op gewezen, dat het zoet gefluit van den vogelaar om kapitaal te krijgen voor dubieuze ondernemingen onze aandacht niet was ontgaan en met C. B. zijn wij het volkomen eens, dat alle ondernemingen en dus ook de koloniale goed moeten worden bestudeerd en men trachten moet slechts goede zaken ter markt te brengen. Maar wij zijn toch ook met Dr. S. overtuigd, dat het volk, zooals het thans denkt — de groote menigte — eerst dan ernstig zich de koloniale zaken zal gaan aantrekken, als het ook *direct* geldelijk belang bij den voorspoed der koloniën heeft. De waarheid van die stelling ligt helaas! voor de hand en ze werd ons practisch bevestigd bij de propaganda, die wij, nu en dan, maakten voor de vereeniging «Oost en West».

Meermalen toch werd ons gevraagd, of wij aan de Vereeniging niet konden verbinden het exploiteeren van winstgevende ondernemingen met kleine aandeelen, door hare leden in 't leven geroepen. Voor 't idealistische der koloniale beweging, die wij op 't oog hebben, voelde men wel iets, maar niet genoeg om er tijd en geld aan te geven. Iets anders zou het zijn, wanneer wij ook aan het kleine kapitaal een deel konden bezorgen der groote voordeelen, die thans in de zakken vloeien van suikerlords, petroleummannen en tabakskoningen.

«Er zou kans zijn om 't geld te verliezen, ook in de beste ondernemingen, dat wist men wel, wij behoefden het niet te zeggen, maar bestond die kans dan niet overal, zelfs naast de deur in Nederland? Van waar kwam een deel van het geld, dat aan Amerikaansche fondsen werd verloren? Hoe menig klein kapitaaltje, zelfs van werkman of employé, werd verzwolgen, door financieele schijngrootheidjes in patria, die van daag, door den baanderheer uit te hangen, het vertrouwen winnen en soms morgen achter de tralies zitten, om na te denken over het vergankelijke van 't aardsche goed.

Veel secuurder was het om zijn geld te steken in een goed beheerde vennootschap in Indië, waarover men betere controle had.»

Zooals de redactie van *het Vaderland* zal kunnen opmerken, een gansch andere gedachtengang dan de hare. Het lag natuurlijk niet op den weg van Oost en West om zich te bewegen in de richting, die ons toen werd aangewezen, doch dit alles kwam ons dadelijk weer in de herinnering bij het lezen der redevoering van Dr. S., en wij betreurden op nieuw de door onze natie in Amerikaansche sporen verspeelde millioenen, die zoo uitstekend hadden kunnen dienen voor de ontginning van het slechts op meer kapitaal en werkkracht wachtende Sumatra.

«Wij gelooven niet» zegt *Het Vaderland*, van Nederland sprekende, «dat er één volk is, zelfs «niet het Britsche, dat in verhouding zooveel «geld belegd heeft in Koloniale ondernemingen, «gelegen in eigen Koloniën». In welke verhouding zouden wij willen vragen? En al ware deze stelling, ook de uitgestrektheid der koloniën in aanmerking genomen, eene volkomen juiste, dan zou dit immers toch geen reden zijn om het plaatsen van nog meer geld, in goeden uitslag gevende of belovende, koloniale ondernemingen te ontraden.

Maar *het Vaderland* heeft andere motieven om tegen kolonialen ondernemingsgeest, het volk te waarschuwen, luister:

«Waar men de belangstelling verhonderdvou«digt door middel van eene honderdvoudigen «zwendel, ten koste der kleine beurzen, daar «verwerpen wij ten eenemale het practische middel «van Dr. Scharlach.»

En niet tevreden met deze prachtige vergelijking, zegt het iets verder, of laat het kolonel Thijs te Wiesbaden zeggen: «Elke zaak in de «kolonie is moeielijk, omdat ze ver weg is. Ze is «altijd gevaarlijk, omdat men moet afgaan op het «oordeel van anderen en *omdat het oordeel, het «karakter en het geweten van scherpziende en verstan«dige Europeanen, zich in de kolonie wijzigt, naar het «klimaat en de omgeving*».!!

Zonderlinge ontboezeming in een Nederlandsch blad, aan den vooravond van den intocht van Generaal van Heutsz!

Heeft de heer Thijs, zich een dergelijk oordeel over den tropischen invloed veroorloofd, dan blijve dit zijne zaak en passe hij het, des gewild, op de Congomannen toe. Wij zouden in dat geval, echter *het Vaderland* willen in overweging geven om ook in het belang der rechtvaardigheid, zulke met betrekking tot ons Oost- en West-Indië schandelijk domme en schadelijke beweringen, nimmermeer te herhalen, zonder ernstig protest er tegen aan te teekenen.

Zeer zeker is het eene waarheid, dat in nog maagdelijke streken, — *des pays nouveaux* zooals de Franschen ze noemen, — nagenoeg geen enkele eerste onderneming tot stand komt en tot bloei geraakt zonder moeilijkheden, zonder geduld, zonder hardnekkig volhouden, zonder energie! — Maar gelukkig bezitten zij, die Indische ondernemingen moeten besturen in den regel het karakter, dat die eigenschappen vertoont. Bedoelen wij nu op grond van hetgeen wij aanvoerden, al dadelijk klakkeloos aan te raden, om bij het oprichten van *iedere* Indische onderneming, door

## FEUILLETON.

### DWAZE VOORKEUR.

DOOR VEHA.

III.

Vervolg van No. 14.

Wij hebben nu de gelegenheid, om, terwijl de, hem nog onbekende leden der club aan hem voorgesteld worden, den nieuw aangekomene op te nemen. 't Is een jong man met innemend gelaat, waarop evenwel bij deze voorstelling een hoogst onverschillige trek duidelijk waarneembaar is. In zijn wit en blauw gestreept, nauwaansluitend flanellen costuum, de jockey-pet nonchalant op 't donkere haar gedrukt, met zijn baardeloos gezicht, de lederen rijkappen nauw om 't been aangesloten, maakt hij blijkbaar op de aanwezige dames een gunstigen indruk, te oordeelen naar de vriendelijke blikken, die dezen op hem werpen — 't geen der oudste dochter des huizes weêr aanleiding geeft even spotlachend haar mond te vertrekken.

De voorstelling eenmaal afgeloopen, wendt Mac Donald zich tot Jeanne, om deze een compliment te maken over haar uiterlijk, waarover zij zich natuurlijk zeer gevleid betoont. Dan verwaardigt hij zich zelfs nog, voor zijn late komst eene verontschuldiging uit te brengen, die daarop neerkomt, dat hij zich wat langer, dan met de gemaakte afspraak overeenkwam, in 't gezelschap eener erkende bataviasche beauté en van haar echtgenoot heeft opgehouden — eigenlijk dus geen verontschuldiging voor de hier aanwezige dames, maar Jeanne glimlacht toch zichtbaar bevredigd, na zijn voor een Engelschman werkelijk zeer lang betoog.

„En ik zal 't genoegen mogen hebben uw partner te zijn bij den volgenden set?" vraagt Max Donald daarop.

„Gaarne," antwoordt Jeanne met een zijdelingschen blik naar 't tennisveld, doch de oogen van Van der Steen doordringend op zich gevestigd ziende, wendt zij ras met 'n onwillige beweging 't hoofd af, waardoor de in 't haar gestoken witte roos op den grond valt. Schielijk bukt de Engelschman daarnaar en de bloem oprapend, biedt hij die Jeanne wederom aan, met een variatie op 't oude thema van „die Rose der Rose."

Wederom ziet Jeanne, hoe Van der Steen haar scherp gadeslaat. Ergernis over deze voortdurende bespieding maakt zich van haar meester en daaraan is 't dan ook alleen toe te schrijven, dat zij Mac Donald verzoekt de bloem te behouden, zoo deze hem bevalt.

Met een vriendelijke buiging steekt de aldus bevoorrechte zich de roos in 't knoopsgat, doch in 't zelfde oogenblik reeds heeft Jeanne berouw van haar handeling, bedenkende hoe zij Van der Steen geweigerd heeft, wat zij nu ongevraagd aan een vreemde schonk.

„Maar mijnheer Van der Steen!" klinkt 't verwijtend uit den mond van juffrouw De Bruin, terwijl deze op spijtigen toon daarop volgen laat: „Nu hebben we toch den set verloren."

De terechtgewezene, die op 't laatst meer oog voor 't samentreffen van Jeanne met Mac Donald heeft gehad dan voor 't spel dienstig was geweest, heeft nu nog de kroon op zijn werk gezet, door in zijn drift over de, aan laatstgenoemde bewezen gunst een gemakkelijken bal te missen, wat natuurlijk onvergeeflijk moet worden geheeten in de oogen zijner partnerin. Hij mompelt iets, wat op een verontschuldiging gelijken moet, 't geen echter niet verhinderen kan, dat zijn medespeelster, hoogelijk ontstemd en mokkend, zich van hem afwendt.

Hij heeft spoedig weêr zijn zelfbeheersching terug gekregen en begeeft zich nu langzaam in de richting der algemeene rustplaats, als Jeanne, die bij de volgende partij spelers behoort, op hem toetreedt en met een gevoel van schuld, dat zij echter niet wil laten blijken, hem op onbevangen toon vraagt:

„'t Was immers toch maar voor de grap, dat je me om die roos vroeg?"

Een oogenblik staart hij de spreekster in de oogen, die plots hem dan duidelijk 't onuitgesproken berouw kenbaar maken; één enkel woord van pas en beiden zouden elkander hebben begrepen, doch de mensch is nu eenmaal een zonderling wezen, een mengelmoes van allerlei tegenstrijdigheden.

„Natuurlijk," lacht hij schamper. „Anders ware mejuffrouw wel zoo vriendelijk geweest, mij eerder deze gunst te bewijzen, dan een, men weet niet van waar, aangewaaiden vreemdeling, die zich niet geneert om zich in een bestoft rijcostuum te introduceeren. 't Schijnt echter, dat dit over 't algemeen geen aanstoot geeft en ik wil dus niet de eenige exceptie uitmaken. Maar," zoo onderbreekt hij zichzelf op koelen toon. „Je laat je partner wachten. Jeanne, dat is niet aardig van je, hem nu zoo te laten smachten, na 'm kort te voren zoo te hebben bevoorrecht."

't Berouw is intusschen alweêr uit de oogen der toegesprokene verdwenen; eene seconde glanzen die nog vochtig, maar een knippen met de oogleden weerhoudt den traan van spijt en woede, en met een kort lachje keert zij zich van hem af:

„Je hebt gelijk, adieu!"

De schouders ophalend even, als trekt hij zich haar zoo gereedelijk ingaan op zijn woorden in 't minst niet aan, stapt hij met gemaakte onverschilligheid verder. Ziende hoe Nelly wederom mines maakt om zich bij hem te voegen, schrijdt hij snel op zijn partnerin juffrouw De Bruin toe — hij begrijpt toch zeer wel, dat Nelly — een en al goedheid — voor wie Jeanne's opvallend gedrag niet verborgen kon zijn gebleven, een verzoening wenscht tot stand te brengen. Zijn stemming is echter verre van verzoeningsgezind en laat zich 't best samenvatten in de gedachte, die hem nu door 't hoofd speelt: „Wat kan 't mij ook eigenlijk schelen? Laat zij zich dien Engelschman voor de voeten gooien. Tusschen ons is de zaak afgedaan."

Een oogenblik later is hij in een interessant gelegenheidsgesprek met zijn voormalige partnerin gewikkeld, dat aan

het uitgeven van aandeelen van een gering bedrag, ook voor de kleine luyden de poort tot meedoen open te zetten en dezen er toe aan te zetten hun spaarpenningen bij voorkeur in Indische ondernemingen te steken? Volstrekt niet!

Wij blijven den raad geven: het denkbeeld van den heer Dr. S. in ernstige overweging te nemen. Er zijn tal van zaken in O.-Indië, zóó veilig, dat wij ook aan de minder gegoeden het voordeel zouden willen verschaffen er aan deel te nemen. En wat de ondernemingen betreft, die bij kans op groote winst ook dien van mislukking opleveren, houde men in het oog, dat de algemeene neiging is om zooveel mogelijk winst te maken van het geld, dat men bezit, en dat bij het pogen daartoe, waaghalzerij *niet kan* worden buitengesloten Zou het, als dit waar is, niet onzinnig zijn om de waaghalzen hun geld te doen verliezen in 't buitenland, waar het in eigen bezit tot voordeel van moederland en kolonie nut stichten kan.

Waar wij aan het begin staan van een tijdperk van kolonialen arbeid, dat niet alleen van de Regeering en den Staat, maar ook van particuliere zijde, krachtige geldelijke medewerking zal vorderen, is het dunkt ons niet goed gezien om lichtvaardig de O.-Indische ,ondernemers en ondernemingen in discrediet te brengen, zooals dit door *Het Vaderland* werd gedaan.

## Week-Overzicht.

Beginnende met datgene, waarvan nu wel de geheele indische kolonie in patria en met haar ook tal van goede vaderlanders zijn vervuld, zij even in het kort geresumeerd, hoe de ontvangst van generaal van Heutsz bij zijn tijdelijken terugkeer in het vaderland is geregeld, voorzooverre dat uit de bladen blijkt.

Van Nijmegen komende zal de Generaal den 11en dezer te Rotterdam worden opgewacht door afgevaardigden van het sub-comité, dat Z. E. den welkomstgroet bieden zal, als tolk van heel het Nederlandsche volk.

Reeds leven we in gedachten mede de grootsche hulde, die den man zal worden gebracht, aan wien het vaderland en Indië zooveel dank verschuldigd zijn, voor de schitterende wijze, waarop hij het mandaat vervulde, dat in een gelukkig oogenblik hem in Atjeh werd toevertrouwd.

Opwachting aan het station van aankomst, huldiging door zeker tal van vereenigingen, die zich met hare vaandels langs de met vlaggen versierde huizenrijen zullen hebben geschaard, toejuichingen van een geestdriftvolle menigte, huldiging door het hoofdcomité van ontvangst, ontvangst ten raadhuize, matinée in den Dierentuin en feestmaal bij den minister van koloniën . . . . deze dag zal voor den wakkeren aanvoerder en bewindsman een onvergetelijke blijven en, mocht wat wij verwachten en hopen zich bewaarheiden en een nog grootscher taak in onze koloniën voor hem zijn weggelegd, hem de overtuiging moeten schenken, dat het, hem te verleenen mandaat in ruime kringen met voldoening aan zijne handen zal zien toevertrouwd worden.

Wij meenen aan deze ontvangst, waaraan straks ook de hoofdstad hoopt te kunnen deelnemen, in de gegeven omstandigheden, geen anderen uitleg te kunnen geven en begroeten dien met vreugde, waaraan zeker niets afdoet onze, meê door het in de pers gecommentarieerde dienstkarakter van 's generaals reis, ingegeven wenk.

*Het Volk* ontving van het Internationaal Socialistisch Bureau ter openbaarmaking een ontwerp-besluit, dat dezen zomer aan het Internationaal Socialistisch Congres te Amsterdam zal worden voorgelegd. Ter toelichting is een, door den afgevaardigde van Kol bewerkt rapport bijgevoegd, dat als leiddraad bij de besprekingen zal dienen.

In bedoeld ontwerp-besluit wordt het bezit van koloniën door „de nieuwe behoeften, die zich zullen doen gevoelen na de zegepraal, de economische bevrijding der arbeidersklasse, zelfs onder het socialistisch regime der toekomst" noodzakelijk geacht. Daartoe moet het huidig kapitalistisch regime zorgen te houden, wat het heeft, doch zich niet schuldig maken aan „voortdurende expansie, zoowel ten einde nieuw afzetgebied te openen voor hun producten, als om terreinen te vinden voor gemakkelijke vermeerdering hunner kapitalen."

De koloniën moeten blijkbaar slechts dienen om zekere grondstoffen en tropische producten te leveren, onontbeerlijk voor de industrie en de behoeften der menschheid, en dat wel, zoolang de moderne landen zich niet door ruil die producten kunnen verschaffen.

Komen we met die „behoeften der menschheid" onder het socialistisch régime niet weer terug tot de oude kapitalistische afzetgebieden?

Deze en tal van vragen, waarop de toelichting van den heer van Kol ons zeker wel uitsluitsel zou geven, zoo die ons ten dienste stond, doen zich bij de ontleding van dit ontwerp voor.

Het onderwerp is natuurlijk ook te omvangrijk om daaraan in een overzicht de noodige aandacht te wijden. Volstaan wij dus met op dezen voorlooper van den socialistische heilstaat de aandacht te vestigen.

Het bestuur van het *Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap* heeft bericht ontvangen, dat de heer Posthumus Meijes, die den 5den April, ter verdere voorbereiding van den verkenningstocht naar het Sneeuwgebergte, van Soerabaja naar Merauke vertrok, op Java is teruggekeerd.

De heer Posthumus Meijes roemt den krachtigen steun, dien hij van de zijde der regeering en van alle autoriteiten, met welke hij in aanraking kwam, mocht ondervinden. Hij zal zijn waarnemingen langs de kust in September aan boord van de *Flamingo* kunnen beginnen, terwijl dan de kapitein der genie De Rochemont, de mijningenieur Moerman, de controleur Seyde Kok en dokter Koch het binnenland zullen intrekken. De beide laatsten zouden reeds in Juni naar de zuidwestkust terugkeeren, om daar inlichtingen in te winnen, en betrekkingen aan te knoopen, die voor de expeditie van belang zijn.

Een opmerkelijk staaltje van de belangstelling van een groot vaderlandsch persorgaan in koloniale aangelegenheden!

De *Nieuwe Rott.* kreeg het eerst het bericht van den overval van onze nederzetting te Singkel, waarschijnlijk door Gajoes, die voor de colonne van Daalen waren teruggeweken. Het telegram kwam verminkt over en werd in dien vorm in genoemd blad opgenomen, zonder dat 't het de moeite waard achtte te onderzoeken, waar toch dat Sinte Kal kon zijn gelegen, waarvan in het telegram sprake was. Van de amsterdamsche Pijpenmarkt kwam een lesje voor het rotterdamsche blad, daar het *Nieuws van den Dag* zich niet tot het berustend: „het telegram moet o. i. verminkt zijn overgekomen" van de *Telegraaf* meende te mogen neerleggen, maar aan het snuffelen ging in indischen Regeeringsalmanak en officiersboekje, en achter de waarheid kwam.

Hadde het telegram een gevecht om een of ander hoekje van Mantsjoerije gegolden, och wat zou er dan gesnuffeld zijn, met, wanneer men het niet op de kaart had kunnen vinden, een verontschuldiging tegenover de lezers.

Maar zoo'n indisch telegram! Wel, wat zal je daar veel drukte om maken!

Typisch is ook, nu we het toch over 'n dergelijk onderwerp hebben, het feit, dat bij overname van de circulaire van het hengeloosch Comité in alle bladen stond te lezen: „een afschrift van eenige zeer interessante brieven uit Suriname (van den districts-commissaris van Nickerie en van den gezaghebber van Sint Eustatius)." Men heeft in de west-indische eilandenwereld ongetwijfeld nog al last van vulkanische werkingen, maar deze hebben toch Sint-Eustatius nog niet tot in Suriname overgewerkt. Kom, nu niet zoo fitterig! Och ja, 't is toch eigenlijk ook wel wat veel gevergd, van nederlandsche redactiën te eischen, dat zij ten minste eenige notie hebben van de geografische gesteldheid en administratieve indeeling onzer koloniën.

Nadat, in *Onze West* was aangekondigd, dat men in de maand Januari op de placers der Concessies Gros met de ertsverwerking een begin zou maken, viel het op, dat slechts eenmaal omtrent molen-productie werd gerapporteerd. Verder heette het steeds: zooveel met wasschen gewonnen. Het schijnt, dat financieele redenen in het spel waren. Den 29en Juni ll., werd toch in de algemeene vergadering der Maatschappij mededeeling gedaan van de verzekerde tot stand koming van een voorschot-syndicaat, ten behoeve van de verwerking van het placer-erts.

Het blijkt, dat onze goede stad den Haag nog al wat aan belastingpenningen te vorderen heeft van indische hoofdambtenaren, die, na gedurende hun verloftijd van de genoegens van het Haagje te hebben geprofiteerd, als debiteuren voor vrij groote bedragen naar Indië terugkeerden. De heer Vas Dias bond in de gemeenteraadszitting van jl. Donderdag de kat den bel aan, en wou er het dagelijksch bestuur voor gespannen zien, om door tusschenkomst van het ministerie van koloniën het verschuldigde alsnog geïnd te krijgen. Dat hebben we al gedaan, luidde 't antwoord, maar 't heeft ons niet veel gebaat.

Hopen we, dat de schuldenaren zich alsnog zullen bezinnen.

Naar aanleiding van het voor de ontvangst van generaal van Heutsz vastgestelde programma merkte de *Arnh. Cour.* het volgende op:

„Op dit programma wordt, stellig tot veler leedwezen, een zeer belangrijk, zoo niet zelfs het belangrijkste punt gemist: de ontvangst van den generaal door H. M. de Koningin, opdat de held en pacificator van Atjeh ook uit den mond van het Hoofd van den Staat de hem toekomende hulde en waardeering zou kunnen vernemen.

Vele oprechte en warme vaderlanders zullen ongetwijfeld de gedachte niet kunnen onderdrukken, dat uit nederlandsch oogpunt de aankomst van generaal Heutsz in de residentie, waarheen hij door de nederlandsche regeering werd opgeroepen, in belang en beteekenis 't verre wint van de blijde inkomste van den Groothertog van Mecklenburg-Schwerin met zijne jonge gemalin in zijne hoofdstad."

De *Arnhemsche* verliest o. i. uit het oog, dat de ontvangst geene *officieele* is, waarbij de aanwezigheid van het hoofd van den staat zeer zeker noode zou worden gemist. Dat Hare Majesteit, tijdelijk afwezig op een zeker lang te voren aangezegd familie-bezoek, het intusschen niet aan blijken van hulde en waardeering zal laten ontbreken, ook na terugkomst op het Loo op den 15n dezer, daaraan behoeft gelooven wij niet te worden getwijfeld.

„Liever niet incidenteel" plaatst de *Nieuwe* aan het hoofd van een artikel in haar avondnummer van den 28en Juni ll., waarin zij, naar aanleiding van de, over het ingediende ontwerp van wet tot bekrachtiging van de overeenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij gewisselde stukken, waarbij door enkele leden het consignatiestelsel-vraagstuk werd te berde gebracht, o. a. het volgende opmerkte:

„Nu de Minister van Koloniën zich nog bevindt in een stadium van onderzoek, zoowel ten aanzien van dit punt als ten aanzien van zoovele andere (waar blijven b. v. de plannen van hulpverstrekking, voor de regeling der ambtenaarsopleiding, voor die van den rechtstoestand der inlandsche Christenen, enz. enz. enz.?) nu de Minister nog aan het broeden is op deze en dergelijke eieren, komt het ons niet gewenscht voor, thans bij de behandeling van dit wetsontwerp, en dus incidenteel, de consignatie-stelsel-quaestie principieel te behandelen."

Zij hoopt echter, dat nu geen nationale tijd besteed zal worden aan een thans onvruchtbaar debat over het bedoelde stelsel. Geheel iets anders is het bij de aanstaande indische begrootingsdebatten. Dan mag den minister wel eens gevraagd worden, hoever dit en andere broedeieren heen zijn.

Wij hopen, dat intusschen van sommige dezer de kuikentjes toch al wel zullen zijn te voorschijn gekomen, om al dat gevraag onnoodig te maken.

In het jongste Maandagnummer komt het *Handelsblad* over „Geld voor spoor- en tramwegen in Indië" te spreken.

Het betoogt dan eerst, naar aanleiding van de verzuchting van het *Bat. Nieuwsbl.*, dat er geen kapitaal kan worden verkregen voor verleende concessie van stoomtramwegen, omdat „het nederlandsch kapitaal, voor een groot deel in Indië verdiend, liever een uitweg zoekt buiten Indië", dat er, wegens de, in de laatste jaren in indische ondernemingen geleden verliezen, wel eenige aanleiding bestaat voor het nederlandsch kapitaal om zich huiverig te betoonen. En wat speciaal het „geld voor stoomtramwegen aangaat, merkte het op, dat waar deze zelfs in dichtbevolkte streken, slechts teleurstelling brachten, het duidelijk, is dat voor dergelijke ondernemingen in minder bewoonde terreinen thans geen geld beschikbaar is.

Het spoorwegplan voor Zuid-Sumatra vindt ook geen genade bij het blad:

„Hoe aanlokkelijk deze zaak in sommige opzichten ook moge wezen: men opent immers de gelegenheid om uitgestrekte terreinen te bevolken en in cultuur te brengen; de ontwikkeling van geheel Zuid-Sumatra zou krachtig worden bevorderd, — in den tegenwoordigen financieelen toestand van Indië is, meenen wij, aan de verwezenlijking niet te denken."

Het zou veel liever zien, dat het mogelijke gedaan wordt om de uitgestrekte terreinen te bevolken en in cultuur te brengen, die nog in de Preanger beschikbaar zijn, en voor dergelijk werk op de buitenbezittingen een in financieelen zin gunstiger tijd worde afgewacht.

„Het klinkt wel fraai, als men uitroept: daar is nu eens een flinke daad te verrichten; wees nu eens niet kleinzielig, maak geen bezwaren, laat de geldquaestie niet wegen . . . Maar aldus zou men de indische financiën, op dit oogenblik toch al moeilijk in evenwicht te houden, ten slotte hopeloos in de war te sturen, wat zeker niet in het belang van Indië wezen zou."

## De Preanger landrente-regeling

door F. FOKKENS,
*O.-I. Hoofdambtenaar.*

I.

Naar aanleiding van de in de vergadering van het Indisch Genootschap van den 20sten October 1903 door den voorzitter, Mr. N. G. Pierson, gehouden voordracht over het verslag der Indian Famine commission van 1901 bracht ik in de vergadering dier vereeniging van 29 December de landrente zooals, die op *Java* geheven wordt, ter sprake, in het bijzonder ter beantwoording der vraag, of de heffing dier belasting ook, en zoo ja in hoeverre, zou hebben kunnen bijdragen tot den ongunstigen toestand, waarin de welvaart der Inlandsche bevolking op dat eiland thans verkeert. Ik zeide:

„Met uitzondering van de Preanger-Regentschappen wordt de heffing der landrente op Java beheerscht door de regeling van 1872 en berusten de tegenwoordige aanslagen op cijfers, die gedeeltelijk verkregen zijn door gewijzigde toepassing dier regeling, gedeeltelijk door het volgen van het vóórdien bestaand hebbend admodiatiestelsel, en die daarna tot tweemalen toe op willekeurige, onsystematische wijze verandering hebben ondergaan.

De regeling van 1872, zooals zij bij verschillende latere ordonnanties is gewijzigd, komt in 't kort op het volgende neer:

De gronden, waarop zakelijke rechten worden uitgeoefend, en die niet vallen onder de bepalingen omtrent de verponding, worden verdeeld in 10 klassen naar den grondslag hunner gemiddelde bruto-opbrengst per bouw in de laatste 3 jaren vóór den aanslag. De laagste klasse omvat de gronden van meer dan 10 tot en met 20 gulden gemiddelde bruto-opbrengst, de hoogste die van meer dan f 100. Het bedrag der landrente is in de laagste klasse f 2, in de hoogste f 20 per bouw, telkens met f 2 opklimmende, gemiddeld dus 20 pCt. van de bruto-opbrengst.

De aanslag geschiedt, behalve in de Preanger-Regentschappen, op het land Bloeboer en in het district Gandasolie (Krawang), dessa'sgewijze met repartitie onder toezicht van controleur en districtshoofd. In genoemde streken heeft de aanslag *individueel* plaats en ontvangt elke belastingschuldige een door den controleur gewaarmerkt aanslagbiljet.

Voor gronden, die het geheele jaar onbeplant zijn gebleven, wordt afschrijving verleend, evenzoo bij deugdelijk geconstateerd misgewas en bij het bestaan van andere buitengewone en gewichtige redenen.

Woonerven tot eene uitgestrektheid van ¼ baoe zijn van de belasting vrijgesteld, evenzoo de gronden, welker gemiddelde jaarlijksche bruto-opbrengst niet meer dan f 10 bedraagt en nieuw ontgonnen sawahs gedurende de eerste drie oogstjaren.

De aanslagcijfers volgens deze regeling, kort na hare invoering verkregen, bleken spoedig onjuist te zijn, voornamelijk, omdat de regeling was toegepast, vóórdat men een behoorlijk onderzoek had ingesteld naar de uitgestrektheid en de productiviteit der velden, zoomede naar de marktprijzen. In de meeste gewesten vergenoegde men zich daarom met de oude, meestal door admodiatie verkregen belastingcijfers onveranderd te laten en de factoren, noodig om volgens de nieuwe regeling tot die cijfers te komen, daaruit af te leiden. Men werkte dus omgekeerd, maakte leggers en registers alleen ten genoege van Batavia, doch liet de toestand blijven precies zooals die was.

In andere gewesten, waar men over meerdere gegevens had te beschikken, volgde men de regeling op, doch schrikte spoedig terug voor de groote verhoogingen, die de belasting dientengevolge moest ondergaan. Die verhoogingen werden volgens voorschrift over vijf jaren verdeeld, doch reeds na het 2de jaar werd gerapporteerd, dat men niet verder gaan kon. Hetzelfde had plaats met de verhooging tengevolge van meerder bevonden uitgestrektheid; ook de inning daarvan moest men na 1 à 2 jaar staken.

Bij de regeling was bepaald, dat de aanslag voor vijf jaar zou worden vastgesteld. Na ommekomst van het eerste vijfjarig tijdvak besloot de Regeering de aanslagen voor volgende jaren te laten, zooals die toen waren en inmiddels een onderzoek te doen instellen naar de factoren, noodig voor elke landrenteregeling, n.l. naar de uitgestrektheid, de productiviteit der gronden en naar de marktprijzen.

Het berucht geworden onderzoek onder leiding van dr. Sollewijn Gelpke had toen plaats.

De uitkomsten daarvan waren: opdrijving der landrente, waarvan de aanslag gebaseerd was op gegevens, die spoedig bleken onvoldoende en grootendeels foutief te zijn. De landrente steeg van 1879 tot en met 1886 met f 1.597.000, nl. van f 18.953.000 tot f 20.550.000

Toen het den ambtenaren bleek, dat de uitkomst van het geheele onderzoek, of, juister gezegd, het doel, niet veel meer was dan opdrijving der landrente, ging er een storm van verontwaardiging onder hen op, die tengevolge had, dat de Regeering in 1886 het doodvonnis over de zaak uitsprak.

Zij gaf den residenten de vrije hand om naar eigen inzichten verbetering in de aanslagen te brengen, welke verbetering ten doel behoorde te hebben een meer billijke belasting en geenszins opdrijving, terwijl zij gebood handhaving van den individueelen aanslag, waar deze bestond.

Nu kwam de reactie.

Was eenige jaren te voren, vooral [illegible] genoegen gezien, dat het onderzoek n[illegible] een nieuwe landrente-ordonnantie tevens [illegible] maakt worden aan eene verhooging dier belasting, [illegible] ontstond een algemeene drang, niet het minst van uit het moederland, om vermindering in den aanslag te brengen.

Zooals het meer in zulke gevallen voorkomt, men verviel van het eene uiterste in het andere.

Herziening van den aanslag was noodig; op vele plaatsen toch had men de belasting bespottelijk opgedreven, terwijl de draagkracht der bevolking er niet op verbeterd was.

Had die herziening dan ook plaats gevonden volgens een bepaald plan, na behoorlijk voorafgaand onderzoek, dan ware er niets tegen te zeggen geweest; men verminderde echter maar in het wilde weg, met het gevolg, dat de grondslagen der landrente, door den hoofdinspecteur dr. Sollewijn Gelpke reeds willekeurig veranderd, thans zoodanig werden aangetast, dat er ten slotte in vele residentiën van een eenigszins op waarheid gegronden aanslag niets over bleef. Er waren zelfs ambtenaren, die tot verlaging der *factoren* van den aanslag overgingen, niettegenstaande zij overtuigd waren, dat deze vrij wel met de werkelijkheid overeen kwamen.

Volgens het koloniaal verslag van 1892 kwam dan ook in de Preanger aan het licht, dat de daar bestaande aanslag elken redelijken grondslag miste, zooals ook elders was gebleken.

Was de bruto-landrente onder het systeem Gelpke opgedreven met f 1.597.000, van 1886 tot en met 1890 werd zij verminderd met bijna 4 millioen. Zij daalde van f 20.550.000 tot f 16.756.000.

De op de hier beschreven wijze verkregen landrente-aanslagen gelden nog voor geheel Java, met uitzondering van de Preanger-Regentschappen.

Niemand zal het verwonderen, dat ik in dessa's, ten aanzien waarvan het kohier van den controleur aanwees een aanslag van den bouwgrond (sawahs, tegalans, erven en tuinen door elkâar) van 10 pCt. der bruto productie, bij een nauwkeurig onderzoek bevond, dat sawahbezitters feitelijk betaalden 80 pCt. en hooger. De bevolking had het belasten der erven, die hoog waren berekend, onbillijk gevonden en de geheele aanslag, met uitzondering van een gering deel voor de tegalans, op de sawahs gebracht, die maar een kleine uitgestrektheid besloegen. In andere dessa's vond ik vele sawahs braak liggen, waarvan mij door de bezitters als reden werd opgegeven, dat de belasting hooger was, dan hetgeen de velden konden opbrengen.

Voor Java met uitzondering van de Preanger, kan men derhalve vrij wel met zekerheid zeggen, dat de heffing der landrente voor een deel heeft bijgedragen tot den economischen achteruitgang, die daar helaas sedert jaren te constateeren valt.

De Preanger heb ik uitgezonderd, omdat daar sedert 1896 de landrente geheven wordt volgens een nieuwe regeling, waaraan een kadastraal onderzoek, of liever: een onderzoek gedeeltelijk door kadasterambtenaren gehouden, ten grondslag ligt, welk onderzoek op overig Java is voortgezet met het doel om ook daar te zijner tijd die regeling in te voeren.

Bedoeld onderzoek dateert van 1889. De metingen worden verricht door het kadaster, sedert den laatsten tijd bij wijze van proef, meen ik, ook door de topografische opname.

Gemeten worden perceelen sawahs, en perceelen niet-sawahs, d. z. tegalans, hoema's, erven, tuinen, nipahbosschen en vischvijvers.

Onder perceel wordt verstaan: een complex grond van nagenoeg dezelfde productiviteit.

Aanvankelijk maakte men kleine kadastrale perceelen, die in denzelfden cultuurtoestand verkeerden en nagenoeg gelijke vruchtbaarheid bezaten. Men zag echter spoedig in, dat het meten van zulke kleine perceelen te tijdroovend en te duur was en maakte ze daarom van lieverlede grooter, natuurlijk ten koste van de nagenoeg gelijke productiviteit.

De meting der perceelen geldt voor een duur van 10 jaar. In dien tijd heeft er geen bijhouding plaats. Na 10 jaar wordt hermeten.

Naar gelang harer productiviteit worden de sawah-perceelen binnen elk district, in overleg met de betrokken hoofden en bevolking, door onderlinge vergelijking, tot groepen vereenigd.

De gemiddelde opbrengst per baoe wordt voor elk dier

---

de gewone zouteloosheid niets te wenschen overlaat. Verontschuldigingen van zijn kant aangeboden, eerst beslist verworpen, daarna in een steeds vleiender kleed gehuld, hebben ten slotte 't gewenscht, en gewone succes — voor vleitaal is de vrouw niet doof en dra vergeeft zij den snoodsten spelbederver.

Een Zondagmorgen duurt ook in Batavia niet eeuwig en zoo is weldra voor onze jongelieden, onder spel en gezelligen kout 't uur van scheiden gekomen.

Mac Donald is, de les indachtig, dat de hooge gasten 't laatst verschijnen en 't eerst vertrekken, degene, die 't sein tot opstappen geeft, door aan Jeanne te verzoeken, zijn paard voor te laten brengen. Weldra galoppeert hij weêr weg, na een bizonder beminnelijken groet voor het geheele gezelschap, dat met de, ons reeds bekende uitzonderingen eerst zijn bewondering voor 't paard zonder ruiter te kennen geeft, dan ruiter en paard nastaart, als hadden ze nimmer te voren zoo iets volkomens gezien.

Achtereenvolgens vertrekken nu ook de anderen, totdat alleen Van der Steen met de beide zusters overgebleven is.

„Kom, ga je mee naar binnen," vraagt Nelly den jongen man, op wiens gelaat duidelijk te lezen staat, dat hij 't nog niet geheel met zich zelf eens is, terwijl hij een zijdelingschen blik werpt op Jeanne, die zich nu echter snel afwendt, als wijdde zij geheel haar aandacht aan 't wegruimen van 't net en 't verzamelen der, hier en ginds verspreid liggende rackets en ballen door de bedienden.

„Ga je mee naar binnen Van der Steen?" herhaalt Nelly nu haar vraag, denkende niet gehoord te zijn.

Nog aarzelt de toegesprokene met zijn antwoord, doch Jeanne kijkt niet naar hem om, en plotseling een besluit nemend, wendt hij zich dan tot de oudere zuster:

„Pardon Nelly, je pa en moe zijn nog niet tehuis, is 't wel?"

Op 't ontkennend antwoord zijner toehoorster gaat hij voort. „Wil je me dan excuseeren voor vandaag? Je weet, hoe me de Zondagmiddagen bij jelui lief geworden zijn; je begrijpt dus, dat 't me spijt, nu daarvan af te moeten zien, maar ik heb 'n massa werk van 't Departement meêgenomen en vanavond wou ik de receptie van de familie Coertzen bijwonen, — ik was daar al een heelen tijd niet meer."

„Natuurlijk, die mooie mevrouw Coertzen gaat vóór ons," valt Jeanne hier bits in, daardoor het bewijs leverend, dat zij, ook met afgewend hoofd, toch scherp toegeluisterd heeft.

Van der Steen keert zich naar haar; een antwoord ligt hem op de lippen, toch weerhoudt hij dit en op haar toetredend, spreekt hij dan, slechts voor haar hoorbaar:

„Neen Jeanne, dat is het niet, maar men heeft me heden getoond, dat ik me vergist heb en daarom ga ik heen."

Is 't, dat hem nu weêr Jeanne's coquetteeren met den Engelschman voor den geest komt, waarom de aandoening, die zich een oogenblik van hem heeft meester gemaakt, plotseling verdwijnt, om voor een ijzige koelheid plaats te maken? Met een hoffelijke buiging van de jongere zuster afscheid nemend, reikt hij hierop Nelly vriendelijk de hand, om zich dan met rassche schreden zonder nog eenmaal om te zien, te verwijderen.

Nelly staart den heengaande een oogenblik droef hoofdschuddend na, dan keert zij zich tot haar zuster, die echter wederom met afgewend gelaat geheel oog schijnt te zijn voor 't werk der bedienden. Toch meent Nelly te weten, wat in Jeanne's hart omgaat en zacht op haar toetredend legt ze haar een hand op den schouder, waardoor zij bij Jeanne's verrast omkijken in een paar vochtig glanzende oogen blikt.

„Wat heb je gedaan, Jeanne?" vraagt zij en voegt dan op den toon van zacht verwijt daaraan toe: „'t was je eigen schuld".

Een oogenblik schijnt 't, als wil de aldus terechtgewezene bij de oudere zuster raad en troost zoeken, doch ook maar een enkel oogenblik, dan zien we haar weder 't zwartgelokte hoofd schudden en in den nek werpen.

„Ik begrijp niet wat je bedoelt Nelly", spreekt zij koel, zonder een zweem van aandoening.

„Kom, zusje, doe je geen geweld aan en laat je beter ik toch spreken. Ik zie dat je gehuild hebt, omdat . . nu ja, omdat je door 't coquetteeren met dien Engelschman Van der Steen hebt verjaagd".

Een trotsch lachje krult Jeanne's lippen:

„Ik huilen? Om Van der Steen nog wel? Ha! ha? Laat 'm gerust heengaan en wegblijven als 't 'm aangenaam is. Ik zal 'm niet tegenhouden. Wat verbeeldt die jongen zich wel? Zoo'n eenvoudig, dood gewoon commiesje bij B. B.! Ha! ha! Je doet me lachen, Nelly".

„Een dood gewoon commiesje? Foei, Jeanne, Van der Steen is nog jong en kan niet dadelijk als resident of raad van Indië beginnen, maar hij heeft de toekomst voor zich. En dan — is er een tijd geweest, waarin dat commiesje je volstrekt niet onwelgevallig was . . ."

„Och, ik vond 'm 'n aardige jongen, zoolang hij geen pretenties had, maar nu . . . ."

„Een aardige jongen? Niets meer Jeanne? Doordringend ziet spreekster hierbij de andere aan, die nu verlegen 't hoofd afwendt.

„Zusje! Zusje!" klinkt 't vermanend uit Nelly's mond. „Je bent op 'n gevaarlijken weg. Gooi niet 't zekere goed weg wat je hebt, om 't onzekere na te jagen. Wat heb je in dien Engelschman gezien, wat weet je bijvoorbeeld van z'n verleden. . . "

„Hij heeft een heel mooie betrekking," valt Jeanne haar zuster in de rede

„Een goed gesalarieerde betrekking, wil je zeggen. Foei, komt 't bij ons op die enkele guldens aan? Is de persoon niet de hoofdzaak!"

„Ach Nelly, antwoordt de in 't nauw gebrachte op ongeduldigen toon. „Wees toch niet zoo vervelend".

En boos, werkelijk heel boos over de haar geworden terechtwijzing, waartegen zij in 't geheel niets weet in te brengen, gaat Jeanne haar zuster voor naar 't achtergelegen huis.

Langzaam strompelend volgt het gebrekkige, vroegoude meisje, hoofdschuddend, droef mompelend iets voor zich uit.

„Arme Max", meenen wij te hooren.

(Wordt vervolgd.)

groepen bepaald naar de uitkomsten verkregen van proefsneden, met inachtneming van plaatselijk in te winnen inlichtingen.

Vaste proefvelden worden aangewezen en de productie ervan bepaald niet door ervaren taxateurs, maar door jonge ambtenaren ter beschikking, die pas in dienst zijn gekomen.

Een der belangrijkste factoren der heffing, niet minder belangrijk dan de bepaling der uitgestrektheid, geschiedt daardoor op minder deugdelijke wijze, waarom van kadastralen grondslag der landrente bij de nieuwe regeling voorzeker geen sprake mag zijn.

De aanslag der sawahs bedraagt 8—20 pCt. van de belastbare opbrengst na aftrek van 10 pikols padie per baoe. Hij geschiedt dessa's-gewijze, waarbij rekening gehouden wordt met den economischen toestand, ten behoeve waarvan districtmonografieën worden opgemaakt (de vroeger opgemaakte dessamonografieën heeft men, als te tijdroovend, laten varen).

De repartitie van den aanslag van het personeel over de daarin voorkomende individueele grondstukken geschiedt zooveel mogelijk door de belastingschuldigen zelven, zoo noodig voorgelicht en geholpen door de bestuursambtenaren. De volgens de regeling van 1872 in de Preanger bestaan hebbende individueele aanslag is derhalve geconverteerd in een repartitie van den aanslag van het blok (perceel).

De aanslag der niet-sawahs bedraagt *f* 0.25 tot *f* 20 per baoe en geschiedt door vergelijking der perceelen dezer gronden, waarvan alleen de uitgestrektheid, doch geen opbrengst geconstateerd is, met dichtbij gelegen perceelen sawahs, zoowel ten aanzien hunner waarde als ten aanzien der op te brengen belasting. Hoe moeilijk het moet wezen de perceelen niet-sawahs (waarvan één perceel b.v. kan bestaan uit tegalans, erven en tuinen) op deze wijze met eenige juistheid aan te slaan, zal voor een ieder begrijpelijk zijn.

Voor sawahs wordt remissie van landrente verleend bij misgewas en onbeplant blijven, voor de andere gronden niet.

Dit geeft aan de regeling een dubbel karakter. Voor de sawahs is zij eene belasting op het product, voor de niet-sawahs op den grond.

Ook werkt zij daardoor drukkender dan de regeling van 1872. Volgens deze toch werden van *alle* gronden, ook van hoema's, afschrijving van landrente verleend voor onbeplant blijven en bij misgewas.

Deze meerdere druk kan aanleiding geven tot armoede en vermindering van welvaart. Een inlander, die door ziekte als anderszins, zijn velden onbeplant heeft moeten laten of zijn oogst ziet mislukken, derft nu niet alleen zijn middel van bestaan, maar moet bovendien nog daarvoor boeten door belastingbetaling. Daar hij geen oogst heeft, is hij verplicht geld op te nemen en valt in handen van woekeraars. Eenmaal in hun handen, komt hij er niet gemakkelijk weer uit, zonder verlies van het grootste deel zijner bezittingen.

Ook het niet vrijstellen van belasting voor erven met minder uitgestrektheid dan ¼ baoe en van gronden, die minder productiewaarde hebben dan f 10 per baoe, maakt de nieuwe regeling fiscaler dan die van 1872.

Een en ander wijst op gebreken, die de nieuwe landrenteregeling aankleven, welke gebreken ongetwijfeld aanleiding zouden hebben gegeven tot het inbrengen van bezwaren van de zijde der plaatselijke ambtenaren, bijaldien zij door hen ware ingevoerd. Dat de eerste toepassing door het personeel van het landrenteonderzoek en niet door de plaatselijke ambtenaren heeft plaats gevonden, is dan ook te betreuren,

De conclusie, waartoe het hier besprokene mij brengt is: dat de heffing der landrente op Java volgens de oude regeling ongetwijfeld heeft bijgedragen tot den achteruitgang van de welvaart der inlandsche bevolking en dat ook de nieuwe regeling in de Preanger, hoeveel goeds deze heeft, door de gebreken, die haar aankleven, daartoe kan hebben medegewerkt.»

In de Juni-aflevering van „De Indische Gids" van dit jaar bespreekt de heer F. A. Liefrinck in een artikel, getiteld „Landrenteregeling in Ned.-Indië", het in genoemde vergaderingen over landrente te berde gebrachte en tracht het door mij opgemerkte aangaande de gebreken, die m.i. der Preanger landrenteregeling aankleven, te wederleggen, in het bijzonder wat betreft het niet vrijstellen van belasting bij misgewas en onbeplant blijven van niet-sawahs (droge gronden).

Ten aanzien hiervan begint schr. met de mededeeling, dat bij de landrenteregeling in Bombay geen voorzieningen zijn getroffen voor ontheffingen en verminderingen bij onbeplant blijven en misgewas, en dat hiertegen in Britsch-Indië van verschillende zijde hevige oppositie is ontstaan. Inlandsche beoordeelaars hadden reeds lang luide beweerd, dat veel ellende over de bevolking gebracht werd door het gemis van buigzaamheid der landrente, daarmede o.m. bedoelende, dat geen rekening gehouden werd met de omstandigheden der individueele landbouwers en de door hen ondervonden tegenspoeden. Maar zij bleven niet alleen staan. Ook van Engelsche zijde werd door meerderen hetzelfde betoogd, waarbij ten slotte ook de twee laatst ingestelde hongersnoodcommissies zich zijn komen aansluiten. Door dien algemeenen aandrang zijn de theoretische bezwaren op zijde gedrongen. Sedert kort zijn de districtsambtenaren in Bombay gemachtigd geworden om in minder goede jaren een stelsel van kortingen toe te passen, dat verband houdt met hunne verwachtingen omtrent den oogst. Het is nu alleen nog maar een machtiging, doch die beschouwd wordt als een eerste belangrijke stap om te komen tot het door velen verlangde imperatief voorschrift dat de Preanger-regeling ook bevat.

Zij doet dat echter, laat de heer L. hierop volgen, *alleen* ten opzichte van de *sawah's*; van de *droge gronden* (niet-sawah's) wordt slechts afschrijving verleend in bijzondere gevallen ([1]) en op dit laatste is door den heer Fokkens ter vergadering van 29 Dec. ongunstige kritiek uitgeoefend.

Nu zou men meenen, dat schr. het met mijne kritiek in deze geheel eens is, want door geene afschrijving voor misgewas en onbeplant blijven ten aanzien van niet-sawahs te verleenen, wordt geen rekening gehouden met de omstandigheden van een groot aantal individueele landbouwers en de door hen ondervonden tegenspoeden, hetgeen juist in de Bombay-landrenteregeling is veroordeeld geworden, met welke veroordeeling de heer L. het blijkbaar geheel eens is.

Doch neen, de heer Liefrinck meent mijne kritiek te moeten bestrijden, niet op grond, dat ik in het ongelijk zou zijn met te beweren, dat het onthouden aan de bezitters van droge gronden van het hun bij de regeling van 1872 toegestane privilege om evenals de sawahbezitters vrijdom van belasting te genieten bij misgewas en onbeplant blijven, drukkend werkt en van fiskaler geest getuigt, maar op grond, dat die onthouding geen gevolgen van beteekenis kan hebben, wijl de droge gronden, de niet-sawahs, onder de bouwvelden een ondergeschikte plaats innemen en het totaal der daarvoor betaalde belasting miniem is met betrekking tot de hoofdsom.

(1) De heer L. bedoelt hier de bepaling, dat bij het bestaan van andere buitengewone en gewichtige redenen dan misgewas geheele of gedeeltelijke vrijstelling van landrente wordt verleend door den Gouv.-Generaal, eene bepaling, die van de landrenteregeling van 1872 is overgenomen.

Reeds dadelijk blijkt hieruit, dat het standpunt, door den heer L. ingenomen, een geheel ander is dan het mijne. Hij beziet de zaak van den kant van den fiscus en neemt slechts de belastingcijfers „en gros", de *totaal*sommen in beschouwing, terwijl ik haar bezie van de zijde der belastingschuldigen, voor wien het natuurlijk onverschillig is, of de soort hunner bouwgronden al òf niet veelvuldig voorkomt en of de door hen op te brengen belasting een grooter of kleiner deel van de het totaal bedrag der landrente uitmaakt. Daardoor is het ook te verklaren, dat hij overdrijving meent te moeten zoeken in mijne bewering: dat deze meerdere druk aanleiding kan geven tot armoede en vermindering van welvaart. Dat een Inlander, die belasting moet betalen, terwijl hij geen oogst heeft, genoodzaakt is geld op te nemen en dan in handen moet vallen van woekeraars, omdat hij nergens anders geld kan krijgen, en dat hij, eenmaal in hun handen, daaruit niet dan met verlies van een groot deel zijner bezittingen kan komen, zelfs waar de aanvankelijk geleende som miniem was, is toch een feit, dat na het onderzoek van den economischen toestand der vreemde Oosterlingen in 1898/00 bezwaarlijk te ontkennen valt. ([1]) Het is dan ook geen overdrijving, maar treurige waarheid. De Regeering heeft dit ingezien en juist daarom heeft zij besloten tot de invoering van landbouwcredietbanken.

Nu hangt het maar af van het aantal individuen, dat in dien toestand verkeert, of deze meerdere druk op den individueelen belastingschuldige ook kan bijdragen tot het ongunstig worden van de welvaart van een geheele streek en, zooals wij straks zullen zien, is dat aantal, wat de Preanger betreft, daartoe ongetwijfeld van genoegzame beteekenis.

De tegenwoordige ongunstige economische omstandigheden in aanmerking genomen, is het standpunt, van waar de heer L. de zaak beziet, naar mijne bescheidene meening, minder juist. Daar de welvaart der bevolking achteruitgaande is en de Regeering op middelen zint om verdere inzinking te voorkomen, moet niet alles „en masse" beschouwd worden, vooral niet indien het eene belasting geldt; uit het voorbeeld, door mij in de vergadering van het Indisch Genootschap aangehaald, kan men zien, welke groote vergissingen daarbij mogelijk zijn.

Op alles, wat de bevolking betreft, moet thans meer dan ooit gelet worden, ook op zaken, die in gewone omstandigheden misschien zouden kunnen worden voorbijgegaan, en er moet niet tegenop gezien worden, den Indischen fiscus evengoed zijn offer te laten brengen, als de Nederlandsche schatkist.

Nu meent schr. wel op grond van eenige algemeene beschouwingen, die voor een groot deel ook op vele streken van overig Java van toepassing zijn, dat het te betwijfelen valt, of de welvaart der Inlandsche bevolking in de Preanger is achteruitgegaan, doch waar de Regeering bij herhaling geconstateerd heeft, dat het met den economischen toestand der bevolking op Java en Madoera treurig gesteld is en zij daarbij geen uitzondering heeft gemaakt voor de Preanger, en de Minister van Koloniën het spoedig nemen van krachtige maatregelen noodzakelijk acht om *verdere inzinking* der welvaart te keeren, is die twijfel niet dadelijk aanneembaar. Bij het onderzoek naar de verplichte diensten der Inlandsche bevolking in 1889 t/m 1893 werd het peil der welvaart in de Preanger nu niet zoo bijzonder hoog bevonden; vooral in de Zuiderdistricten, *waar de meeste droge gronden voorkomen, en dus de niet-vrijstelling voor misgewas en onbeplant blijven het drukkendst werkt,* was dat peil laag, en de omstandigheden zijn er sedert niet naar geweest om te mogen onderstellen, dat hierin verbetering is gekomen.

Schrijver zegt omtrent die welvaart, „dat voorloopig wel mag worden aangenomen, dat Barbertje nog leeft", doch hij zal mij toegeven, dat het leven alleen niet voldoende is en er nog wel iets meer mag geëischt worden.

1) De inlandsche rechtbanken kunnen er mede van getuigen.

(*Wordt vervolgd.*)

## Oost-Indische berichten.

**Atjeh**. De *N. R. Ct.* ontving per draad uit Batavia het bericht, dat de overste van Daalen op 20 Juni Likat heeft bestormd.

De vijand liet 432 dooden achter, waaronder 124 vrouwen en 88 kinderen.

Het aantal gewonden bedroeg 54, het aantal gevangenen 17; er werden 87 geweren buitgemaakt.

Ongevaarlijk gewond werden overste van Daalen, luitenant Watrin, de sergeants Wondt en Belling, 13 minderen en 1 dwangarbeider.

Op 23 Juni werd Langatbars bestormd.

De vijand vocht fanatiek en deed verscheidene klewang-aanvallen.

Hij liet 654 dooden achter, waaronder 186 vrouwen en 130 kinderen. Het aantal gewonden bedroeg 49, het aantal gevangenen 28; er werden 24 geweren en 3 lilla's buitgemaakt.

Ongevaarlijk gewond werden kapitein De Graaf, 22 minderen en 6 dwangarbeiders.

De hoofden melden zich aan. De bevolking keert van de Westkust terug.

Pakpak en Boven-Singkel blijken vijandig.

In Pidië doodde luitenant Verschuir de bendehoofden Pangandah en Toekoe Moeda Njadaod.

**Verlaagde spoorvrachten**. Naar aanleiding van het verzoek der «mindere welvaart-commissie» zullen de spoortarieven op de staatsspoorwegen voor inlandsche artikelen worden verlaagd.

**Uit Kendal**. Van iemand, die onlangs de reis naar Pekalongan maakte, verneemt de *Locomotief* welk een zegen de stoomtram voor de landstreken in het Kendalsche is.

Plellen, waar de omstreken eertijds berucht waren wegens het groote aantal tijgers, dat men daar aantrof, bezit thans niet minder dan zes dessa's. Voor de tabakscultuur schijnen de gronden zich daar goed te leenen, waarom de bevolking daaraan ook de meeste zorg besteedt.

**Een vischmarkt met vischhal te Batavia**. Naar men aan *het Soer. Hbl.* mededeelt, is de resident van Batavia zeer geporteerd voor het onlangs door den heer G. N. Verloop ontwikkeld denkbeeld, om Batavia met een vischmarkt en een vischhal te begiftigen. De heer Bakhuizen van den Brink zou voornemens zijn de zaak bij de regeering voor te brengen.

**De redactie van het Indisch Militair Tijdschrift**. Het *Bat. Nbl.* deelt mede dat de redactie van het Indisch Militair Tijdschrift van kapitein Tückermann, die benoemd is tot leeraar aan de hoogere krijgsschool, is overgegaan op den majoor van den staf Michielsen en den kapitein der infanterie Den Dooren de Jongh.

**Houtaankap-maatschappij Wijsman**. Het *Bat. Nbl.* weet te vertellen dat de directeur der B. O. W. aan de bovengenoemde maatschappij heeft toegestaan hare schuld aan het land, groot *f* 17.000, met een rijksdaalder per maand af te betalen.

**Gepensionneerde majoor Wiersma**. Met leedwezen heeft *de Locomotief* vernomen, dat deze verdienstelijke hoofdofficier den 30sten Mei j.l. een aanval van beroerte heeft gehad. De patiënt werd ter verpleging in het militair hospitaal opgenomen.

**Semarang's Comité voor zieke en behoeftige inlanders**. Het dagelijksch bestuur van dit comité deelde aan *de Locomotief* mede dat den 1sten Juni het verplegingsgesticht te Boegangan voor de opneming van zieke en behoeftige inlanders zou worden opengesteld.

Aangezien aan het uiterlijk der gebouwen nog een laatste hand moet worden gelegd, zal eene officiëele inwijding van het nieuwe gesticht eerst later plaats vinden.

Al dadelijk zullen al vast ruim 50 zieken, die tot heden in het kettingkwartier werden verpleegd, te Boegangan onder dak komen.

Het gesticht beantwoordt in menig opzicht beter aan het doel dan men ooit heeft durven hopen. In het open terrein achter de gebouwen zijn twee groote langwerpig vierkante vischvijvers aangelegd. Deze vijvers zullen met de visch der Trombo-soort bevolkt worden, die zooals bekend, de muskieten-plaag helpt bestrijden, daar zij tuk is op de larven der muskieten. Deze maatregel, waarvan men zich veel succès belooft, dankt het comité aan het initiatief van Dr. Benjamins, die de leiding der geneeskundige behandeling en verzorging der zieke patiënten op zich neemt.

Het gebouwen-complex omvat twee ruime zalen voor 200 verpleegden, de eene is voor de mannelijke, de andere voor de vrouwelijke zieken en behoeftigen bestemd. Tusschen deze beide zalen zijn de kwartieren voor directie, verplegers en verpleegsters opgetrokken en deze zijn onderling verbonden door de open hoofdpoort, die toegankelijk is van den weg naar het schijfschietterrein. Achter deze hoofdgebouwen vindt men de gewone bijgebouwen, met keukens, badkamers enz., maar ook twee hospitalen, operatiekamer, medicijnenkamer en wat daarbij behoort. Rechts van de hoofdpoort richt dr. Benjamins in een der lokalen eene polikliniek in. De gebouwen en het omliggend terrein worden met gaslampen en gaslantaarns verlicht; verder zijn er twee diepe waterputten voor de reiniging der gebouwen en een hoog reservoir, van waaruit het water onder zekeren druk in buizen tot binnen de gebouwen wordt geleid, zoodat het dagelijksch reinigingswerk slechts weinig tijd zal vorderen.

Het gesticht is, zooals men weet, gebouwd onder leiding van Raden Mas Soenaryo, aan wiens practischen zin men nu een uitnemend resultaat dankt.

**De aanval te Singkel.** Blijkens een regeeringstelegram, reeds in alle bladen bekend gemaakt, overviel eene kleine bende Gajoes, vermoedelijk voor de colonne van overste van Daalen uitgeweken, te Singkel de europeesche ingezetenen en wandelende militairen. Gedood werden een kind en een europeesch fuselier; gewond drie militairen, een ingezetene en drie dames. De bende, waarvan drie werden neergelegd, is verdwenen. De bevolking is goedgezind.

**Opstand op Flores**. Het berghoofd Tekka is, zooals uit Batavia aan *de Deli Ct.* van Juni jl. werd geseind, opgestaan tegen Radja Sikka.

Op de noordkust van Flores zijn de ongeregeldheden in vollen gang.

Verscheidene kampongs zijn reeds geplunderd en verbrand, ook de pastorie te Kotting.

Waarheen de pastoor IJsseldijk en broeder de Groot gevlucht zijn was toen nog niet bekend.

De plaats Maumerie is in staat van tegenweer gebracht.

**Colonne van Daalen**. De zwaar versterkte kampong Tampĕng, waarover reeds in ons blad van 9 Juni j.l. werd geschreven, werd den 18n Mei jl. na een gevecht van 5 uren stormenderhand genomen.

Onder de dooden is herkend de ex-Kedjoeroean van Pitiambang Aman Djané en de Kedjoeroean Damel uit het Alasgebied met 18 Alassers. De vijand liet 176 dooden, w.o. 51 vrouwen en kinderen, op het gevechtsterrein achter. Wij maakten 4 gevangenen; 114 geweren en een revolver werden buitgemaakt. Onbeduidend gewond werden de luitenants Watrin, van Braam, Morris en Christoffel en 29 minderen benevens 5 dwangarbeiders; gesneuveld een mindere.

Zoowel Penossan als Tampeng liggen nog midden in het bevolkte deel der Gajo Loeös, het eerste dicht bij Peprarek het laatste bij de reeds vroeger genomen kampong Doeren en beide zuidelijk van den grooten weg naar Tripa.

Tampeng moet ontzettend zwaar versperd zijn geweest en wel met levende bamboedoeri tot een breedte van 6—15 meter. Het transport met 61 zieken en gewonden marcheerde 25 Mei af. Onderweg bezweek de luitenant Harbord aan typhus; hij werd te Pèndèng door zijn kameraden begraven.

**Medan.** Aan de *Deli Ct.* ontleenen wij het bericht dat binnenkort het medansche garnizoen (vermoedelijk versterkt met eenige troepen van Java, (naar men zegt c.a. 150 man) naar de Alaslanden zal vertrekken, ten einde aldaar de hand te reiken aan de colonne van Daalen. Dus ongeveer dezelfde taak als de Pèndèng-colonne voor de Gajoe Loeös werd opgedragen.

Waarschijnlijk gaat de colonne dan over Bindjey en door het westelijkste deel van de Karo-hoogvlakte naar de Alaslanden, een tocht, die op zichzelf een dag of 8 kan duren.

Het blad brengt hulde aan den tocht van den overste van Daalen, die eenig is in de Nederlandsch-Indische krijgsgeschiedenis; een dergelijken reusachtigen marsch vinden we nergens opgeteekend in de analen van het nederlandsch-indische leger, zegt de schrijver.

Oorspronkelijk met slechts 200 man uitgetrokken, trok de colonne steeds vechtende door de zware terreinen, benteng na benteng nemende. Intusschen kreeg de troep tot twee maal toe versterking van 40 man, zoodat er 280 man afwisselend in het gevecht waren, voordat de 150 man van de Pèndèng colonne de zoo gewenschte verversching kwam brengen.

Van die 280 + 150 man, die er later bij kwamen zijn niet minder dan 174 man gewond, benevens 13 officieren!

Bovendien zijn 21 man gesneuveld. Te zamen dus een 208 dooden en gewonden, dus, in aanmerking genomen dat telkens slechts een deel van den troep in 't gevecht was, een dikke 50 pct.

Te verwonderen is dit niet, wanneer men nagaat welk een fanatiek en heldhaftig verzet de Gajoe Loeöers hebben geboden.

Is de tocht van den overste van Daalen eenig in de krijgsgeschiedenis, eenig en zonder voorbeeld is ook het prachtig verzet van het Gajoesche volk, waaraan het blad en ook wij gaarne hulde brengen.

**De prang sabil.** Uit Batavia werd aan *het Nbl.* gemeld dat te Djokja een dweepzieke hadji is gearresteerd, die veel volgelingen had, die hij voor een heiligen oorlog voorbereidde.

**Paarden- en veeteelt**. De europeesche ambtenaren van het binnenlandsch bestuur zijn aangeschreven om de inlandsche ambtenaren in hun gewest of afdeeling uitte-noodigen meer zorg te besteden aan de paarden- en veeteelt.

**Zieke ambtenaren**. Het denkbeeld is in overweging om de geneesheeren op de hoofdplaatsen te belasten met het constateeren van de reden voor dienstverzuim van ambtenaren.

**Dames 3e Commies bij den post- en telegraafdienst**. De regeering heeft machtiging gegeven om, bij wijze van proef, vijf dames-klerken bij den Post- en Telegraafdienst toetelaten tot het examen voor 3den commies.

**Landhuur in Djokja**. Met machtiging van den sultan van Djokja, in overeenstemming met den resident, maakt de patih van den sultan in *Mataram* bekend, dat de sultan heeft goedgevonden, dat bij overdracht aan anderen van huurrechten op gronden van ondernemingen geen bektigelden meer verschuldigd zijn aan den apanagehouder.

**Een belangrijk besluit.** Een ordonnantie is vastgesteld, strekkende om in streken, waar, ingevolge de uitvoering van groote irrigatiewerken, belangrijke wijzigingen in het bevloeiingswezen en daarmede in de plaatselijke omstandigheden en verhoudingen zijn te verwachten, de regelmatige ontwikkeling van den nieuwen toestand te bevorderen door zooveel mogelijk de particuliere landbouwnijverheid tijdelijk aldaar te weren.

**Zoutmonopolie op Sumatra**. Aan den directeur van O. E. en N. is opgedragen voorstellen intedienen tot invoering van het zoutmonopolie in Tapanoeli en de residentie Oostkust van Sumatra.

**De Soesoehoenan van Solo**. Uit geloofwaardige bron verneemt *de Locomotief* dat de Soesoehoenan naar Batavia gaat om persoonlijk afscheid van den landvoogd te nemen en van de gelegenheid wil profiteeren om zijn tweeden zoon uit een bijvrouw voor te dragen tot kroonprins, omdat het blijkbaar niet wenschelijk wordt geacht den oudsten zoon, getrouwd met een dochter van den rijkbestuurder, als troonsopvolger te erkennen, wijl bij eventueele troonbestijging de verhouding tusschen Soesoehoenan schoonzoon tot schoonvader-rijksbestuurder niet strookt met de belangen van het rijk.

**Uit de Boven-Kapoeas**. De berichten uit den Boven-Kapoeas enz. komen zoo schaars, dat het *Bandjerm. Nblad* aanneemt dat de zaak daar is geëindigd. Het schijnt werkelijk dat de schrik er zoodanig ingevaren is dat van verzet der Dajaks haast geen sprake meer kan zijn. Iets anders is, wat ze zullen doen nadat de militaire macht zich teruggetrokken heeft. Misschien komen ze dan weder uit hun schuilplaatsen, om op de een of andere wijze hun slag te slaan.

Naar aan het blad medegedeeld werd, zou de Overste met 50 man, Zaterdag per «Otto» naar boven gaan.

Of de beraamde tocht naar den Doessson, waaraan de assistent-resident Hoeke en Raden Johannes zullen deelnemen, met de reis van den Overste in verband staat, is nog niet bekend.

**Een kleine paniek.** Op valsche en alarmeerende geruchten zijn de europeesche ingezetenen van de wijken Kalianjar en Plampitan, waar betrekkelijk veel hadjies en santries wonen, naar de meer bevolkte wijken van de stad Soerabaja getrokken. Door de politie wordt steeds scherp gelet op de gangen van hadjies en goeroes van pesantrens.

**Tin ter westkust van Sumatra**. In een correspondentie uit de Lima Kota aan *de Sum. bode* las *het Bat. Nbl.* dat daar een Amerikaan, M. B. Benson, zich onverwacht bij den controleur te Bangkinang kwam melden met verzoek een kijkje te gaan nemen in de Kamparstreek, ten einde zich op de hoogte te stellen van de wijze van tin-exploitatie aldaar.

Vergezeld van den controleur toog hij naar Sibalimbing, met dat gevolg dat hij — de deskundige Amerikaan — de wijze van winning alles behalve prees, daar toch volgens hem de als waardeloos weggeworpen aarde nog evenveel tin bevatte, als de inlanders er reeds hadden uitgehaald, m. a. w. + 50 pct. van het tin blijft onbenut.

Deskundige leiding was niet te ontberen en zou daardoor de productie verdubbeld kunnen worden. Hij bewees dit door nawassching van de reeds door de inlanders uitgewasschen aarde en zandmassa.

Dank zij deze wenken, bestaat er thans kans dat de tinwinning in die streek nu ernstiger ter hand zal worden genomen.

De gouverneur van Sumatra's westkust heeft n.l. voorgesteld den ingenieur bij het mijnwezen J. de Koning Knijff of diens collega R. J. Boers ter zijner beschikking te stellen om een onderzoek te doen naar de mogelijkheid eener exploitatie op ruime schaal van de tinvelden bij Balimbang.

**Kota Radja**. Den 4den Juni werden bij een klewangaanval aan de Kroeëng Neuang in Boven-Seunangan op de colonne onder kapitein Tolhuijs een Amboneesch marechaussee en 3 dwangarbeiders gedood; gewond tien minderen en 6 dwangarbeiders. De verliezen van den vijand zijn nog niet bekend.

Bij een klewangaanval in den nacht van 3 op 4 Juni op het bivak aan de Kroeng Tjoet, boven Sennangan, betrokken door eene patrouille onder luitenant van der Zee, sneuvelden een europeesch onderofficier, een inlandsch marechaussee en een dwangarbeider, gewond werden een onderofficier en zeven minderen, alsmede een dwangarbeider. De vijand liet elf dooden met wapens in onze handen.

Bij een huizen-onderzoek in kampong Ilot Pedië werden drie minderen gewond, terwijl de vijand vier dooden, twee donderbussen en blanke wapens liet liggen.

**Nog eens de troebelen op Flores**. Aan hetgeen door ons reeds is medegedeeld omtrent de troebelen op Flores kan nog worden toegevoegd, dat, blijkens het regeeringstelegram van Timor, in de *Jav. Ct.* bekend gemaakt, het landschap Sikka, ressorteerende onder het hoofd Tikka, in verzet is gekomen tegen den radja van Sikka, omdat deze niet toestond Tikka eigener autoriteit oorlog zou voeren tegen andere hoofden.

Den 19en Mei meldde Noerak, hoofd van Nele, den posthouder dat Tikka hem dwong zich bij hem aan te sluiten, en toen hieraan geen gevolg werd gegeven, Nele werd verbrand en geplunderd. De zendeling van den radja van Nele werd onthoofd gevonden.

Volgens Noerak en anderen gaven de zware belastingen door den radja geëischt ook aanleiding tot het verzet.

Den 20en berichtte de posthouder dat ook andere kampongs waren verbrand en gedwongen met Tikka gemeene zaak te maken.

Deze rebel is ook te Kotting geweest om de hoofden van daar te dwingen zijn partij te kiezen; deze waren echter voor hem gevlucht. Toen trachtte hij den pastoor Yseldijk te intimideeren, doch trok af op de vertoogen van den geestelijke.

In den namiddag van den 20en kwam Tikka, met 100 man, waarvan 50 geweerdragenden, te Maumerie; de bevolking vluchtte naar de pastorie. Tikka verklaarde naar Noerak te zoeken, doch deze was niet meer daar. Hij nam toen een dreigende houding aan tegen den pastoor, maar trok weer af op diens bedreiging.

**Multatuliana**. Het *Bat. Nbl.* publiceert eene nieuwe bijdrage tot de geschiedenis van Multatuli, een tot dusver onbekend gebleven indisch gouv.-besluit van 1856, waaruit het goed recht van Max Havelaar duidelijk blijkt. Het besluit wordt gevolgd door een kabinets-rescript van Fransen van de Putte, waarin deze het indisch regeeringsbeleid ter zake sterk gispt.

**Decentralisatie**. Aan het *Soer. Hbl.* wordt het bericht ontleend, dat de regeerings-commissaris voor de decentralisatie zich onlangs tot de hoofden van gewestelijke besturen op Java heeft gewend met een circulaire, waarin den heeren gevraagd wordt, welke plaatsen zij voor de invoering der decentralisatie in aanmerking kunnen brengen.

O. m. komt in de circulaire het navolgende voor:

«Het ligt in de bedoeling, dat de gemeenteraden zullen worden voorgezeten door het hoofd van plaatselijk bestuur; dat zij zullen zijn samengesteld uit Europeanen of daarmede gelijkgestelden. Inlanders en een of meer vreemde Oosterlingen, waar deze laatsten in eenigszins belangrijk getal op duurzame wijze gevestigd zijn; dat hun leden aanvankelijk door de regeering zullen worden benoemd en dat deze voor de grootste helft zullen bestaan uit europeesche en inlandsche landsdienaren, dat hun werkkring voorloopig zal zijn de plaatselijke wetgeving, het beheer van de stedelijke openbare werken, de brandweer, de algemeene begraafplaatsen, en waar van landswege daarvoor thans uitgaven worden gedaan, de straatverlichting en de drinkwatervoorziening; dat zij andere stedelijke behoeften, waarin van landswege niet wordt voorzien, tot hun werkkring kunnen trekken; dat die werkkring geleidelijk zal worden uitgebreid tot alle stedelijke belangen, die thans van regeeringswege behartigd worden, en eindelijk dat de raden de belangen hunner ge-

meente zullen kunnen voorstaan niet alleen bij de regeering, maar ook bij het gewestelijk bestuur."

**Tocht van Daalen.** Aan de laatste ontvangen *Deli-Ct.* ontleenen wij het bericht dat, na vermeestering van Tampèng, Rema zich heeft overgegeven.

In de Alaslanden wordt verzet verwacht te Tandjong Batoe, M'Boelan, Bambel en Likat.

Van Daalen verzocht den militairen commandant van Sumatra's Oostkust de zieken en c. q. gewonden tegen 20 Juni met een transport af te halen te Biaq Moeli in het Alas-gebied.

Den resident te Medan werd verzocht assistent-resident Westenberg ter beschikking te stellen voor eventueele aanraking met de Karobataks.

**Alweder een rampas-partij te Mr. Cornelis.** Den 5en Juni hebben acht roovers gerampast bij een chineeschen waronghouder te Mr. Cornelis. Zij stalen geld, juweelen en kleeren, ter waarde van ca. 220 gulden. De hoofddader en een medeplichtige zijn gevat.

**P. Jansz.** De *Locomotief* deelt mede, dat 6 Juni jl. deze bekende zendeling-leeraar in den ouderdom van 83 jaren te Koedoes is overleden. De overledene was 51 jaren in Indië werkzaam. In 1894 vestigde hij zich te Soerakarta in het belang van de vertaling van den bijbel in de javaansche taal. Sinds 1902 woonde hij te Pati.

**Commando Sumatra's Westkust.** Benoemd tot commandant van deze afdeeling de kolonel C. A. van Loenen.

**Diederik Baltzerdt** schrijft uit Singapore het een en ander over zijne reis daarheen als tweede klasse-passagier op de "Wilhelmina". De reden, waarom hij niet in de eerste klasse de reis maakte, was zijn verlangen om met eigen oogen te zien of het inderdaad mogelijk zou zijn om bijv. subalterne officieren, onderwijzers en daarmede gelijkstaanden in rang in 't vervolg te doen reizen in de 2e klasse, hoofdofficieren en hoofdambtenaren in de 1e klasse.

Twee vragen stelde hij zich ter beantwoording;

I. Zouden zij aan boord in de 2e klasse op hunne plaats zijn? en

II. Zouden aan hunne billijke eischen en aanspraken, wat betreft voeding en verpleging, voldaan worden?

Schrijver acht het wel een weinig vreemd dat een onderwijzer der derde klasse in dezelfde klasse reist als de directeur van Onderwijs of een Raad van Indië, dat een tweede-luitenant dezelfde aanspraken maakt en heeft als gouvernements-passagier als de chef van zijn wapen of de legercommandant, terwijl hoofdmachinisten der marine, opzichters van den waterstaat tweede klasse moeten reizen met al de beweerde onaangenaamheden, daaraan verbonden.

Op grond nu van eigen ervaring wordt de eerste vraag door hem ontkennend, de tweede bevestigend beantwoord. Voeding, verpleging en behandeling laten aan boord van de "Wilhelmina" *niets* te wenschen over. En voor menschen van den leeftijd en den maatschappelijken stand van aspirant-controleur, onderwijzer en luitenant zijn die in alle mogelijke opzichten voldoende en meer dan voldoende.

Maar of zij daar aan boord op hunne plaats zijn, is eene andere vraag, waarop beslist ontkennend moet worden geantwoord. Officieren en dames van officieren, onderwijzers met hunne echtgenooten en kinderen behooren volgens schrijver *niet* in de tweede klasse thuis.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** In het eindverslag betreffende de gewijzigde balata-verordening bleven de Staten hun standpunt handhaven, dat wel is waar eene retributie, berekend naar het verkregen product, de meest billijke moest worden geacht, doch dat thans de tijd niet gekomen was om een recht van 10 cent per kilogram product van eene industrie te eischen, die juist door de aanmerkelijke prijsverlaging op de europeesche en amerikaansche markten, tengevolge van belangrijke Venezuela-aanvoeren, er minder goed voorstaat, waaraan we nog moeten toevoegen, dat ook de bescherming dier industrie, met name in het Nickerische blijkbaar te wenschen laat.

Het bestuur blijft nu evenwel ook op het eenmaal ingenomen standpunt staan, niet overtuigd door het ernstige, tegen zijn voorstel aangevoerde bezwaar. Of het verstandig is om eene industrie in opkomst zwaar te belasten, meenen wij te moeten betwijfelen.

Veel beter dan de balata-, sloeg de nieuwe polder-verordening bij de Staten aan, die in hun eindverslag daarop van hun groote ingenomenheid met het ontwerp deden blijken.

Het bestuur staat nu echter wellicht op het gebied van grondjes-verpachting een concurrent te wachten. De *Nieuwe Surin.* meldt toch dat het consortium, hetwelk voor een appel en een ei eigenaar werd van de plantage Mariënbosch, het nog niet eens is, of het zelf zal gaan boeren, dan wel het land in perceelen aan kleine landbouwers verhuren.

Een 150 Britsch-Indiërs zullen eerlang weêr naar de boorden van den Ganges, of waar ze anders in die buurt tehuis hooren, terugkeeren. Die moeten dus als adspirant-kleine landbouwers worden afgeschreven, maar in November a. s., wordt er weer een 200 man sterk transport van daar verwacht, terwijl een transport Javanen, 170 volwassenen met nakomelingschap, in Augustus in de kolonie moet aankomen. De nieuwe immigranten zijn, 't behoeft wel niet te worden gezegd, allen bestemd voor suikerstaten.

Wat de cacao-cultuur betreft, werd de toestand nog eens in groote trekken en toch duidelijk uiteengezet in de vergadering van de Vereeniging voor den grooten landbouw van den 2den Juni ll. De voorzitter, de heer Curiel, die alle hoop op financieelen bestuurssteun aan de noodlijdende cacao-plantages blijkt te hebben opgegeven, gaf te kennen dat de huidige crisis een financieele is. Zelfs zij, die aan het behoud der cacao-cultuur wanhopen, stellen voorop dat gebrek aan kapitaal de oorzaak van den ondergang zal zijn. De inspecteur voor den landbouw, Dr. van Hall had den heer Curiel in een onderhoud, voor zijn vertrek naar Curaçao, verzekerd den toestand geenszins hopeloos te achten, zoo het mocht gelukken een middel te vinden om de versteening der cacaovruchten tegen te gaan. Het krullotenverschijnsel op zich zelf, achtte de inspecteur niet zoo bijzonder gevaarlijk. Op verschillende plantages, met name genoemd en alle min of meer geisoleerd staande, moest, volgens den heer C., de algemeene toestand alweêr tamelijk bevredigend zijn.

Dat men onder die omstandigheden niet overgaat tot het loslaten der cacao-cultuur, en de vergadering zelfs van instemming deed blijken met een, door den heer ter Laag geopperd en door het bestuur der Vereeniging tot een punt van overweging gemaakt plan, tot het doen uitschrijven van een prijsvraag in Europa, van bij voorbeeld een ton gouds voor het aangeven van een practische bestrijding der overheerschende cacao-ziekte, laat zich begrijpen, terwijl dit ons tevens hoop geeft, dat het den grooten landbouw toch nog gelukken moge, zij het ook helaas niet zonder er eenige veeren bij te laten deze ernstige tijden te boven te komen, eene hoop, waarin we nog worden versterkt, nu uit het, in *Onze West* gegeven verslag van deze vergadering ten duidelijkste blijkt, dat men zich het gevaar bewust is, hetwelk aan eene mono-cultuur, de nog steeds vrij belangrijke surinaamsche suiker-cultuur niet te na gesproken, voor de kolonie is verbonden.

Zoowel aan de bacove-cultuur als aan den aanplant van katoen werd in de vergadering de noodige aandacht gewijd.

Wat de eerste aangaat werd besloten het bestuur der kolonie te verzoeken om een der koloniale stoomers naar Jamaica te zenden, teneinde een scheepslading van de gewilde bacove-soort naar de kolonie over te brengen.

En wat de katoen-cultuur aangaat, deed de aanwezigheid ter vergadering van een vertegenwoordiger van het hengeloosche Comité, den heer Bruin, ten onrechte reeds de hoop ontstaan, dat deze de blijde boodschap kwam brengen, dat de nederlandsche katoen-industrie werkdadig de cultuur der, in deze tijden zoo kostbare vezelplant wilde aanmoedigen. Men is hier immers nog zoo ver niet. Moge echter den 7en dezer een blijde boodschap ook den surinaamschen planters verkondigen, dat de nederlandsche industrie eindelijk en ten slotte besloten heeft, den weg te volgen, die haar reeds te voren door eenigen harer voormannen werd gewezen, haar en den koloniën ten goede.

Met het oog op de voorgenomen invoering der katoen-cultuur in Suriname, en naar aanleiding van de opmerking van den heer Gonggrijp, dat als de katoen er maar eenmaal is, opkoopers wel overal zullen worden gevonden, zouden we kunnen wijzen op een bericht in de *Deutsche Kolonial Zeitung*, volgens hetwelk in Argentinië, waar men op een juister gekozen oogenblik het smeden van het ijzer heeft ter hand genomen, vertegenwoordigers van engelsche, fransche en spaansche fabrikanten het land bereizen, om er nieuwe koopen af te sluiten, terwijl b. v. in het district Reconquista de, op 4000 tonnen van pitten gezuiverd product geschatte oogst nu al voor vier achtereenvolgende jaren is verkocht.

"Gloort de dageraad?" vraagt *Onze West*. Wij hopen het van harte voor Suriname, maar willen hieraan nog den wensch toevoegen, dat van overheidswege, alles wat in haar bereik is, gedaan worde om den geest van veerkracht bij den grooten landbouw, die der *Nieuwe Surin.* theorie ten spijt niettegenstaande evolutie maar niet sterven wil, aan te moedigen, dat b. v. uit de omstandigheid, dat men ter vergadering van den 2den Juni niet weten wilde van eene petitie in zake de cacao-crisis aan de Koningin, en dat men nog een ton gouds voor een prijsvraag zou kunnen uitschrijven, nog afgeleid worde, dat bestuurshulp overbodig is.

Er zullen er onder de surinaamsche ondernemingen zeker wel zijn, die bouwend op eigen kracht zich zelve er weder bovenop zouden kunnen werken, maar het geheel? Mariënbosch! En het bestuur vergete niet, de heer Curiel herinnerde er ter genoemde vergadering nog even aan, dat het uit de hulp aan de planters door overname van werkvolk, zelf een voordeeltje trok, in den vorm van goedkoope werkkrachten, die het anders zelf had moeten aanvoeren.

**Curaçao.** Wij verschillen ten opzichte van den, door president Castro ten behoeve van het rechtstreeksch handelsverkeer tusschen de landen van herkomst en de venezuelaansche havens, getroffen en voor den handel op de Antillen hoogst nadeeligen maatregel, van meening met alle curaçaosche bladen, die éénstemmig aandringen op door de nederlandsche regeering in deze aangelegenheid te doene stappen van onvriendschappelijken aard.

Zoo wordt er op gewezen, dat de gouverneur van Trinidad reeds een ernstig vertoog ter verdere doorzending aan den engelschen zaakgelastigde te Caracas zou hebben gericht, terwijl *El Siglo XX* weet mede te deelen, dat indertijd gouverneur Barge, wien nu juist, blijkens een schrijven uit Curaçao aan de *Nieuwe Rott. Cour.*, na afloop zijner scheidsrechtelijke zending, zoowel van amerikaansche als van venezuelaansche zijde blijken van waardeering mochten ten deel vallen, den toenmaligen president Andrade, die Curaçao met een dergelijken slag bedreigde als waardoor het nu getroffen is, tot inkeer zou hebben gebracht, door de ondershandsche waarschuwing, dat een eventueel decreet in bedoelden zin de arsenalen van Curaçao zou open zetten.

Wat Trinidad betreft, werd reeds meermalen tegen de beschermende venezuelaansche politiek protest aangeteekend, zonder dat zulks baatte, en waar president Castro, niettegenstaande het, voor zijn land toch nog altijd hoogst onaangenaam duitsch-engelsch avontuur, niet schroomde ook een engelsche kolonie door zijne politiek te treffen, zouden we niet weten, hoe ons land hem tot inkeer zou kunnen brengen anders dan door diplomatiek beleid, tenzij we, steunende op het kleine beetje meer macht ter zee, tot een maatregel onze toevlucht zouden nemen, die, al mocht gouverneur Barge daarmeê eens gedreigd hebben, wat we nog betwijfelen, zeker niet door de nederlandsche regeering kan noch mag worden gesanctionneerd.

## Van Vreemde Koloniën.

**Duitsch-afrikaansche spoorwegen.** We hebben 't al meer over dit onderwerp gehad en komen nu hierop slechts terug, omdat nu onlangs door den duitschen Rijksdag de wetsontwerpen werden goedgekeurd, die betrekking hadden op den aanleg van twee spoorwegen in duitsch-afrikaansche koloniën, van de lijn Lome—Palime in de kolonie Togo en van de lijn Dar-es-Salam—Mrogoro in Duitsch Oost Afrika.

't Heeft heel wat voeten in de aard gehad voordat het zoover gekomen is, dat den 16en Juni ll. beide wetsontwerpen in derde lezing werden aangenomen. De aanleg van de Togo-lijn was wel al zoo goed als verzekerd, hetgeen evenwel niet van de lijn Dar-es-Salam—Mrogoro kan worden gezegd, die al 'n heele lijdensgeschiedenis achter den rug heeft, voordat nog de eerste spade in den grond gestoken is.

Ongeveer vijftien jaren is 't nu al geleden, dat men in de vergaderingen der "Deutsche Kolonial Gesellschaft" over het nut van een lijn begon te spreken, die heel Oost-Afrika van het Oosten naar het Westen zou doorsnijden. De groote opstand der Arabieren in 1888 bracht genoemd plan op den achtergrond, vanwaar het echter in 1899 weêr werd te voorschijn gehaald, in zooverre dat een beiersch consortium werd opgericht, hetwelk zich ten doel stelde om het tracé te bestudeeren van een lijn, die de haven Bagamojo met de hoofdstad Dar-es-Salam, het eveneens aan de kust gelegen uitgangspunt der aan te leggen lijn naar het binnenland zou verbinden. Dit liep op niets uit en twee jaren lang hoorde men weer niets van het plan, totdat in Maart 1901 in eene, door de eens souvereine "Deutsche Ostafrikanische Gesellschaft" belegde vergadering van Afrika-kenners de wenschelijkheid werd uitgesproken van den aanleg van een centralen spoorweg in bedoelde kolonie. Er werd toen echter aan den aanleg van den Oesambara-spoorweg den voorrang verleend, omdat men vreesde voor den centralen spoorweg het kapitaal niet in voldoende mate tot deelname te kunnen bewegen, zonder rentewaarborg van den Staat, die toen evenwel daar niets van weten wilde.

Om de regeering te overtuigen dat het plan zeer wel uitvoerbaar was, zond men den genie-luitenant Schlobach naar Oost-Afrika met opdracht om het terrein tot Mafisi zorgvuldig te bestudeeren. Op het einde van het jaar 1894 was intusschen door den directeur van koloniën, de "Deutsche Bank" en de "Ostafrikanische Gesellschaft" eene overeenkomst geteekend, waarbij partijen zich verbonden om ieder een bedrag van 100.000 marken ter beschikking te stellen voor de voorbereidende werkzaamheden. De minister van financiën von Miquel, en de rijkskanselier, prins von Hohenlohe, verklaarden zich zelfs bereid om den gewenschten waarborg te verleenen. Onmiddellijk werd een Comité voor den centralen spoorweg in Duitsch Oost-Afrika ingesteld, waarvan de heer Oechelhauser president werd.

Men hoopte al eerlang het streven met succes bekroond te zien, toen moeilijkheden zich begonnen voor te doen. In de eerste plaats waren de leden van het Comité het onderling niet eens over de vraag of de spoorweg van Dar-es-Salam of van Tanga zou moeten uitgaan. Terwijl nu sommigen wilden dat men een spoorlijn zou aanleggen van Tanga naar het Victoria-Nyanza, om de Engelschen daar vòòr te zijn, schaarden anderen zich aan de zijde van Dr. Oechelhauser, die aanleg voorstond van een lijn, welke Dar-es-Salam met Tabora zou verbinden, vanwaar dan twee zijlijnen, de eene naar het Victoria—Nyanza, de andere naar het Tanganyika-meer zou gaan. Ten slotte was het dit plan, dat de meeste stemmen op zich vereenigde. Alles wees er op dat spoedig tot de uitvoering zou kunnen worden overgegaan en zulks te meer, wijl luitenant Schlobach de beste inlichtingen overlegde omtrent kosten van aanleg en verwachtingen van de lijn. Men ging zich al aan gedetailleerde berekeningen wagen. Zoo zou b.v. de aanleg per kilometer op hoogstens 33000 marken komen te staan. Deze en andere schattingen kwamen der regeering ietwat fantastisch voor, waarom ze in Augustus 1896 den wensch te kennen gaf, dat luitenant Schlobach wederom naar Afrika zou vertrekken om zich meer nauwkeurige inlichtingen te verschaffen. Maar, in de maand October van datzelfde jaar trad de heer Kayser, die het plan goed gezind was, als directeur van koloniën af, en werd vervangen door baron von Richthofen, die meer gevoelde voor de lijn Tanga—Victoria Nyanza. Achttien maanden gingen voorbij zonder dat men iets verder kwam. Maar in 1898 werd de heer von Buchka tot onder-staatssecretaris voor de koloniale aangelegenheden benoemd. Men verwachtte veel goeds voor het spoorwegplan van dezen nieuweling in koloniale zaken. De Koloniale Raad stelde der regeering voor aan de kolonie een subsidie van twee millioen marken te verleenen om met den aanleg te kunnen beginnen. Doch de heer von Buchka, ook niet graag over één-nacht ijs gaande, bepaalde er zich voorzichtigheidshalve toe, om den Rijksdag een crediet van 100000 marken ter bewilliging voor te leggen, welk crediet zou moeten dienen om het tracé Dar-es-Salam—Mrogoro te bestudeeren. De Rijksdag verwees het voorstel naar de budget-commissie, die het verwierp. De woede in den lande in koloniale kringen was groot, en generaal von Liebert nam zijn ontslag als gouverneur van Duitsch Oost-Afrika. Ten einde de gemoederen der voorstanders van het spoorwegplan tot bedaren te brengen en hun te doen inzien, dat er voor de regeering slechts van uitstel, niet van afstel sprake kon zijn, werd den kolonel der genie Gerding opgedragen, zich naar Oost-Afrika te begeven en een uitvoerig rapport in deze aangelegenheid op te stellen. In de maand Juni van het jaar 1900 namen de zaken een andere wending. De heer von Buchka, die zich wat al te royaal betoond had bij het verleenen van land-concessiën in Kameroen, was bij den keizer in ongenade gevallen, en werd, twee maanden later, door Dr. Stuebel, vervangen, wiens bevoegdheid op koloniaal gebied algemeen erkend werd. Den 6den November 1900 schreef de heer Stuebel, in antwoord op de aanbieding van een bedrag van 100,000 marken, ten behoeve van de voorbereidende werkzaamheden aan den spoorweg, aan de "Deutsche Kolonial Gesellschaft" onder dankbetuiging voor het aanbod, hetwelk hij niet kon aanvaarden, dat spoorweg-aanleg ook hem voor Duitsch Oost-Afrika hoogst noodzakelijk voorkwam. In het voorjaar 1901 had de heer Stuebel reeds een ontwerp gereed, waarbij den Rijksdag de bewilliging van een crediet ten bedrage van 2 millioen marken zou worden voorgelegd, maar op het laatste oogenblik bedacht hij zich, vreezende voor een échec. Hij overlegde toen met de "Deutsche Bank", werd het hiermede eens over de oprichting van een Maatschappij, die zich met den aanleg zou belasten, en vroeg hierop aan den Rijksdag slechts om een rentewaarborg te verzekeren over een kapitaal van 24 millioen marken. Dit voorstel gaf den 24sten April 1901 aanleiding tot een uitvoerig debat in den Rijksdag, waarbij de directeur van koloniën, de minister van buitenlandsche zaken en van financiën, tot zelfs de rijkskanselier achtereenvolgens het voorstel verdedigden. De Rijksdag verwees de crediet-aanvrage naar de budget-commisie, die het voorstel aanhield tot Maart 1902 en het ten slotte met 13 tegen 10 stemmen aannam. Toen zij er nu meê voor den Rijksdag kwam, verwees deze het voorstel naar de Commissie, onder voorgeven, dat de financieele toestand van het rijk zich verslimmerd had. De Commissie bracht verschillende wijzigingen in het ontwerp, doch op het oogenblik dat het definitief aan het parlement zou worden voorgelegd, trok de regeering het voorstel weder in, met de verklaring dat zij het in de herfstzitting van 1902 zou indienen. Het werd echter 1903 en wel ver in dat jaar, voordat zij aan haar voornemen gevolg gaf, dat nu eindelijk de goedkeuring van den Rijksdag mocht verwerven, die het voorstel betreffende de lijn Dar-es-Salam—Mrogoro met 149 tegen 83 stemmen aannam. Opmerkelijk is, dat terwijl volgens Pierre Decharme's *Les chemins de fer dans les colonies allemandes*, den 24en April 1901 vrijzinnigen en sociaal-democraten, met name o. a. Richter en Bebel, vóór het regeeringsontwerp het woord voerden, nu de afgevaardigde Richter tegen het ontwerp te velde trok met een vuur en met argumenten, die den pro-redenaar, graaf Arnim, aanleiding gaven tot de opmerking: "'t Is toch wel komiek, wanneer we in 1904 zien, dat partijen, die den vooruitgang huldigen, verklaren: in den strijd tusschen lastwagen en locomotief, geven wij voor de ontwikkeling van het verkeer aan den lastwagen de voorkeur."

Gedurende de discussiën werden door een afgevaardigde, dr. Südekum, de landconcessiën ter sprake gebracht, die aan de spoorwegmaatschappij zullen worden verleend.

Aan het werk van den heer Decharme ontleenen we, dat voor elken kilometer aangelegde lijn, de Maatschappij, die zich met den aanleg belast, het recht heeft om 2000 hectaren grond uit te kiezen uit de domaniale terreinen langs den, spoorweg, met dien verstande, dat zij bij de keuze binnen den afstand van 100 kilometers aan weerszijden van den weg moet blijven. De keuze moet bloksgewijze geschieden, waarbij tusschen ieder blok een open ruimte van minstens gelijk oppervlak moet worden gelaten. Der Maatschappij wordt gedurende 15 jaren het recht gelaten om wat ze uitkoos tegen andere terreinen in de aangewezen strook te verwisselen. Bovendien zal de Maatschappij gedurende 15 jaren het recht hebben om voor elken kilometer aangelegde lijn een oppervlakte van 500 hectaren, tot een totaal van 115000 hectaren, voor mijn-exploitatie te verlangen. Bovendien zal de Maatschappij gedurende de vijf eerste jaren niets aan mijnrechten hebben te betalen, doch te beginnen met het zesde jaar aan de algemeene bepalingen daaromtrent onderworpen zijn. Zij wordt gedurende vijf en twintig jaren bovendien vrijgesteld van alle grondlasten.

Wat het maatschappelijk kapitaal betreft, was dit op 24 millioen marken vastgesteld, rekening houdende met smal spooraanleg, dat is met een spoorwijdte van 0.75 meter. De aanlegkosten werden bij deze wijdte op circa 75000 mark per kilometer geraamd. Wijl nu de Rijksdag echter zich voor het 1 meter breede spoor verklaarde, zullen naar graaf Arnim opmerkte per kilometer lijn 10000 marken meer aanlegkapitaal worden vereischt, dus voor de 225 kilometer van de heele lijn 2¼ millioen marken meer noodig zijn, waarvoor nu ook 3 percent rente werd gewaarborgd.

**Fransch-koloniale inkrimping.** Inkrimping is eigenlijk het rechte woord niet voor het plannetje, dat de heer Onésime Reclus in een onlangs uitgekomen werk: *Lâchons l'Asie, prenons l'Afrique* ontvouwt. Men zou veeleer van koloniale concentratie moeten spreken, waar het toch in de bedoeling van den schrijver ligt, om het koloniaal gebied der fransche republiek tot het zwarte werelddeel te beperken, met de noodige afronding van haar huidig bezit.

"Laten we de fransche Antillen met Guyana er bij, toch prijs geven en niet wachten tot Uncle Sam ons die bezittingen, zonder er eenige vergoeding voor te geven, afneemt. Laat ons afzien van het bezit van al die eilandjes en eilanden in de Zuidzee: Tahiti, de Markiezen, Nieuw-Caledonië...: dat alles ligt veel te ver en het minste eilandje in onze buurt heeft veel meer waarde voor ons dan al die eilandgroepen aan den anderen kant van de wereld," predikt Reclus zijn landgenooten voor.

Met Indo-China, waar hij erkent dat de Franschen werkelijk reeds veel hebben tot stand gebracht, zit hij een oogenblik te houden, voordat hij het als ballast uit het fransche koloniale schuitje werpt.

Maar Indo-China komt hem voor niet bestemd te zijn, deel uit te maken van het Groote Frankrijk der toekomst, waarvan hij droomt. De Franschen zullen er niet in slagen de gelen tot zich te trekken, die integendeel zich wel aan de fransche overheersching zullen weten te onttrekken, met medewerking van europeesche natiën, die aan Frankrijk de oupprematie in Azië zullen betwisten.

O! roept de schrijver uit, wanneer men zich toch, gebruik makend van het psychologisch moment, zich met Duitschland had weten te verstaan, toen Engeland aan Zuid-Afrika de handen vol had.

Volgens den schrijver ware het dan met onze onafhankelijkheid en die van België gedaan geweest, België met den Congostaat aan Frankrijk en Nederland met zijn "pares der zee" aan Duitschland toegewezen. Dat iedereen wete dat wij de aangewezen erfgenamen dier eervolle natiën zijn, niet op dit oogenblik, door moord, maar in een onbepaalde toekomst, wanneer Holland en België krachtens eigen innerlijken drang zich het eene tot Duitschland, het laatste tot Frankrijk zullen voelen aangetrokken."

Ter verzekering van het eilandbezit in den Indischen Oceaan, zou dan Indo-China aan Duitschland kunnen worden afgestaan, terwijl Duitschland dan wel Kameroen en Togo of Oost-Afrika zou willen missen en op den koop toe eens vriendschappelijk de elzas-lotharingsche quaestie met Frankrijk bespreken, om die tot een goed einde te brengen.

Frankrijk heeft echter de goede gelegenheid laten voorbijgaan, om aldus dit zaakje te regelen en nu moet het maar zien op een andere manier van Indo-China af te komen, tegen billijke vergoeding.

De toekomst van het koloniale Frankrijk ligt voor dezen schrijver in Afrika. Al het andere acht hij maar ballast.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Mei 1904.

De gevolgen eener ontwouding van het eiland Noesa Kembangan, afdeeling Tjilatjap, residentie Banjoemas. — J. Haga: Bereiding van verbandartikelen in Ned.-Indië. — H. 's Jacob: Een woord over het beheer van bevloeiingsafdeelingen. — Het ketelvraagstuk met het oog op electrische centralisatie. — De toekomst der suikermarkt in 1904. — L. L. A. Maurenbrecher: Kina en kinine. — Geld- en wisselmarkt, vracht en assurantie. — Productenmarkt en productenprijzen in Mei 1904. — Europeesche houtmarkt. — Persoverzicht.

Indisch Militair Tijdschrift. 1904. No. 6.

L. G.: Over infanterie-opleiding. — Kooy: Tijgerjacht en jachtcommando's (slot). — v. d. B.: Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog? XIII. — Maatschappelijke verplichtingen. — Felix: Beschouwingen over "Fluitsignalen en wenken bij de vechtwijze tegen den Atjehschen vijand in het jaar 1903, door R. B. M. de Wijs." — U.: Taalzuivering of purisme. Open brief, met een antwoord van de Redactie. — B.: Voorstellen naar aanleiding van de gehouden veldoefeningen en meerdaagsche oefeningen. — J. M. Baretta: De Russisch-Japansche oorlog (vervolg). — G.: Beoordeeling van de Java-oorlog van 1825—30, door P. J. F. Louw, 3e deel. — d. G.: Drossen van Javaansche militairen, enz.

De Indische Mercuur. 5 Juli 1904. No. 37.

Koloniaal Museum. — Nogmaals iets over mais. — De suikerproductie van Java in de campagne 1903. — Soerabajasche boycotquaestie. — Vereeniging voor den grooten landbouw. — Katoencultuur in Suriname. — Koloniaal Museum (uit het jaarverslag). — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## NAAMLIJST VAN LEDEN toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand Juni 1904.

| Naam | Woonplaats | Bijdrage | |
|---|---|---|---|
| Heer J. J. Lans | 's-Gravenhage | f 5.— | Lid. |
| Mevr. Lans geb. Brunsveld v. Hulten | " | 5.— | " |
| Heer J. P. W. Meijer | " | 2.50 | " |
| Mej. L. Smissaert | " | 1.50 | " |
| Heer W. J. van Gorkom | " | 2.50 | " |
| Mevr. W. H. G. Herklots geb. v. Deun | " | 2.50 | " |
| Heer S. Hissink | " | 1.50 | " |
| Mevr. A. A. van der Willigen | " | 1.50 | " |
| " D. F. Battaerd geb. Int'velt | " | 1.50 | " |
| Heer G. A. Platt | " | 1.50 | " |
| Mevr. de Wed. Wiggers v. Kerchem | Leiden | 4.— | " |
| " I. Tholozan | Nice | 2.50 | " |
| Heer P. W. J. van der Schoot | Nijmegen | 1.50 | " |
| " C. Kloos | Rotterdam | 1.50 | " |
| " J. Musly | " | 2.50 | " |
| Mevr. L. J. G. Buijs geb. v. Everdingen | Scheveningen | 2.50 | " |
| Heer U. E. van Dijk | Utrecht | 1,50 | " |
| Mevr. L. Nissen Philipson geb. Radersma | Yokohama | 2.50 | " |

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *Weekblad niet geregeld mochten ontvangen* wordt verzocht hiervan *kennis* te *geven aan den Administrateur, Riouwstraat* 219, *den Haag.*

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

Passagierslijst van het ss. Koningin Wilhelmina, vertrokken 2 Juli 1904 van Amsterdam naar Batavia.

Te Amsterdam scheepten zich in:

Mej. W. H. van Zijll de Jong, mej. D. L. Udo de Haes, J. H. E. Cobet en echtg., mej. A. W. Dudok van Heel, mej. J. J. Ch. Hissink, mej. E. Ploom, H. Harbord en echtg., J. J. Kimmel, echtg. en 2 kinderen, mej. E. J. Malmberg, D. Davidson, W. N. Swart, J. Luiks.

Te Genua zullen zich inschepen:

H. E. Driessen, C. Kepper, F. L. van Ravenswaay, F. C. Nienaber en echtg., H. J. Smit, W. H. R. Ahmeier, B. Frangenheim, J. van Rijn van Alkemade, J. O. A. Lochmann van Bennekom, echtg. en kind, mej. A. Gokkel, ds. L. Netelenbos, echtg. en kind en mej. I. Zuidema, D. M. Kan en echtg., H. Stheeman, C. Cox, mej. A. Bregman, L. Gorris.

Naar Genua:

Mr. K. M. Phaff, jhr. mr. P. J. van Beijma, jonkvr. S. S. van Beijma, mr. J. G. Vogel en echtg., W. M. Gasman, J. H. F. Bas, mr. J. Kappeijne van de Copello, echtg., kind en kinderjuffrouw, mr. W. R. P. baron van Motz van Enghuizen, mevr. E. Windust, mevr. C. Perk, I. J. F. Verdonck.

ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom — H. E. van Blommestein.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**„SIMPLEX"**
FRANS ERNST,
**Buitenhof 1, 's-Hage.**
**„Sport en Spel"**
**„Schaatsen".**

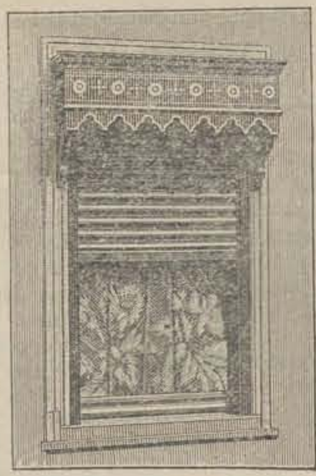
---

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
**DU TRAVAIL de PARIS et LION**
*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
**LA HAYE.**



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

---



# HEINEKEN's
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

---

## Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---




---

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

---

Fournisseurs de la Cour.
**KOK & ZOON,**
**Tailleurs,**
**VEENESTRAAT 39,**
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

**Pension Büchner.**
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te bespreken**
**maand, week en per dag.**

---

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

---

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg**
**Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.**

---

# BOEATAN.
***Permanente Tentoonstelling***
en
***Verkoop van Indische Kunstnijverheid en Huisvlijt***
PLAATS 9, DEN HAAG.
Vrij entrée.
**Open op werkdagen van 10 tot 6 ure.**

Pas ontvangen: een keurig bamboe **Serre-Ameublement; Vorstenlandsche Batiks** behalve **Sarongs, Kain-pandjang, Kembens** en **Hoofddoeken** — beide laatsten zeer geschikt voor piano-loopers en tafelkleedjes — ook kleinere stukken voor kussentjes, kleedjes, boekomslagen enz. Verder **prachtige doeken uit de Bataklanden.**

Steeds voorradig: **geciseleerd geel en geslagen rood koper, hout-** en **bamboe-snijwerk, koffoweefsels, Atjeh-doeken** en andere **zijden** en **katoenen Weefsels** ook van de Padangsche bovenlanden en uit de bekende werkplaats te **Pekajon.**

Een **boudoir-ameublement met koffo bekleed,** andere meubels in Indischen stijl, **Wajangpoppen, Vlechtwerk** en **Kralenarbeid, Indiaansch** en **Boschnegersch aardewerk,** en **Vlechtwerk** uit West-Indie, **ingemaakte Vruchten** en **Zuren** van Suriname enz. enz.

***Photo's van Ned-Indië.***
Thee, Tamarinde-limonade of Tintjao met Indisch gebak: van 3 tot 6 ure.

---

# C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
**Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.**
**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

**Vraagt** **Uw Leverancier**
**de bekende** **Groenten, Soepen,**
**Sauces en** **Zuren van de Firma**
FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

# OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot ontvangen van bestellingen.

---

**Nederlandsch Wapenmagazijn**
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Gedé** | 23 Juli | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 Aug. | 30 Aug. |
| **Oengaran** | 6 Aug. | 18 „ | 23 „ | 11 Sept. | 13 Sept. |
| **Sindoro** * | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 „ |
| **Salak** | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 Oct. |
| **Lawoe** | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 „ |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 Nov. |
| **Goentoer** * | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 1 Dec. |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 18. Vrijdag 15 Juli 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.



**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## De blijde intocht van Generaal J. B. van Heutsz.

Begunstigd door het mooiste zomerweer, dat men zich denken kan, had j.l. Maandag de intocht van den Luitenant-Generaal J. B. van Heutsz in de Koninklijke Residentie plaats. 's Morgens vroeg van Nijmegen vertrokken, onderweg op verschillende plaatsen hartelijk begroet en te Rotterdam verwelkomd door enkele oude vrienden uit Indië, die hen waren tegemoet gereisd en waarbij zich uit de Haagsche burgerij Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel had aangesloten, kwamen de heer en mevrouw van Heutsz met hunne kinderen tegen half twaalf in den Haag, waar zij op het perron vóór de Koninklijke wachtkamer werden opgewacht door eenige familieleden, den Minister van Koloniën, afgezanten van Z. K. H. den Prins der Nederlanden en van H. M. de Koningin Moeder, door den Commissaris der Koningin in Zuid-Holland, den Wnd Burgemeester, door enkele vrienden en goede bekenden benevens door een deel der Haagsche Commissie van ontvangst, onder voorzitterschap van den oud Gouverneur-Generaal Jhr. C. van der Wijck, die in opdracht had van wege de commissie het eerste woord van waardeering te spreken tot den verdienstelijken Nederlandschen veldheer en staatsman, die den, tot groot nadeel van Atjeh en Nederland, sedert meer dan dertig jaren durenden oorlog, door een krachtig militair beleid en een verstandig politiek overleg zoover heeft weten te brengen, dat het nu nog slechts van het goed inzicht der Regeering afhangt, of het vroeger machtige en rijke Atjeh, onder de suprematie van Nederland, een welvarend deel zal worden van het ten slotte geheel onder onze leiding gebrachte eiland Sumatra.

Aan Mevrouw van Heutsz, werd door eene der damesleden van het comité een prachtig bouquet aangeboden.

Van het station ging men in een elftal open rijtuigen naar het «Hotel des Indes", waar in een paar groote zalen alle leden van het ontvangst-comité waren bij elkaar gekomen,

Op den weg naar het hotel kon het den Generaal blijken, hoe het feest van den dag algemeene belangstelling opwekte. Op het stationsplein stonden eenige Vereenigingen met hunne banieren en in de straten reed men langs dubbele rijen juichende toeschouwers, terwijl van tal van huizen de nationale driekleur wapperde. Bij het hotel stond een gedeelte der Haagsche schooljeugd met nationale en oranje vlaggen wuivende.

De Haagsche korpskommandanten hadden hunne muziekkorpsen ter beschikking van de feestcommissie gesteld. Aan het station waren de Grenadiers en de Artillerie, terwijl de Huzaren met de nationale liederen de aankomst van den stoet in het hotel begroetten.

Toen de generaal en mevrouw van Heutsz zich op het balkon van het hotel vertoonden, klonk er een luid: leve van Heutsz! uit de volksgroep, die daar bij elkander was.

Daarna werden de generaal en zijne echtgenoote in de groote zaal van het hotel binnengeleid en het eerst toegesproken door den luit.-gen. Dumonceau, chef van het Militaire Huis van H. M. de Koningin, die den welkomstgroet der in Mecklenburg vertoevende Vorstin overbracht en te kennen gaf, dat H. M. spoedig na terugkeer in het vaderland, den generaal zou ontvangen, waarop v. H. zijn dank betuigde en den afgezant verzocht de tolk zijner eerbiedige hulde te willen zijn.

Het woord was nu aan generaal Kool, den voorzitter van de commissie, die in eene korte, krachtige en gevoelvolle rede duidelijk beschreef, waarom het Nederlandsche volk aan den Atjeh-overwinnaar hulde bracht en daarbij ook vooral er op wees, dat die hulde ook mevrouw van Heutsz betrof, want niet alléén heeft de sterkste man om grootsche dingen te kunnen doen, steeds den zedelijken en materiëelen steun der vrouw noodig, maar op Atjeh was de echtgenoote van den opperbevelhebber, dit is overbekend, tevens de verzorgster van de droeven, die achterbleven, wanneer de sikkel des doods, het jeugdige leven afsneed van den een of anderen in dienst van het vaderland snevenden krijger.

Een driewerf leve van Heutsz! volgde op de welkomst-speech, de eerewijn werd aangeboden en iedereen vond toen gelegenheid persoonlijk den generaal te complimenteeren of zich aan hem en zijne echtgenoote te doen voorstellen.

Luid klonk daarop het gepaste antwoord van den gevierde. Met dankbaarheid den lof aan zijne echtgenoote aanvaardende, bracht hij, als een rechtgeaard veldoverste, het vele goede, dat men van hem zelf had gezegd, over op zijne krijgskameraden in Atjeh, die blijkens pas ontvangen telegrammen nog steeds moedig en beleidvol den strijd voeren, noodig om de volslagen onderwerping van den vijand te verkrijgen. Wat zou hij in het belang van het vaderland hebben kunnen tot stand brengen, wanneer hij niet bevel had gevoerd over een heldenschaar, klein in getal, maar groot van karakter!

Niet alleen aan hem en aan het leger was het Nederlandsche volk echter dank verschuldigd, maar meer nog misschien aan de Regeeringen in Nederland en in Indië, die het hebben aangedurfd in Atjeh het stelsel van afwachten te verlaten en gehoor te geven aan den drang tot krachtig optreden.

Luide bravo's volgden hierop. Andere sprekers, die nog het woord hadden willen voeren om hun gevoel te uiten, zagen daarvan af, omdat zij begrepen, dat der familie *Van Heutsz* nog heel wat drukte wachtte en een enkel uur rust dus zeer welkom zou zijn.

Na den middagdisch stonden, behalve de officieele ontvangst ten stadhuize, nog eenige bezoeken op 't program, zoodat het ruim half vier was, in plaats van 3 uur, toen de Generaal en zijn vrouw, de concert-zaal van den Dierentuin binnentraden om op nieuw bewijzen van hulde aan te hooren. Mr. Patijn, de commissaris van H. M. de Koningin in Z.-Holland, hier sprekende als voorzitter der sub-commissie voor de matinée, richtte een kort en pakkend woord tot Generaal en Mevrouw Van Heutsz om dank te betuigen, dat zij na al de reeds doorstane vermoeienissen, zich ook nog aan deze huldebetuiging hadden willen onderwerpen en Dr. E. B. Kielstra beklom daarop het spreekgestoelte tot het houden der feestrede.

Spreker begon met zijn verontschuldiging te maken, dat geen hooger geplaatst man en beter redenaar de taak vervulde, die hem was opgedragen, maar hij had steeds met zooveel belangstelling gevolgd alles, wat Van Heutsz schreef en wat hij later deed, en zijne bewondering voor krijgsman en staatsman was daarbij, steeds toenemende, zoo groot geworden, dat hij, toen de president der huldecommissie hem uitnoodigde om het woord te voeren, de gelegenheid niet wilde laten voorbijgaan om van zijne gevoelens te getuigen.

Nader uitwerkende hetgeen ettelijke dagen te voren in 't Algemeen Handelsblad te lezen was, vergeleek de feestredenaar ons treuzelen en weifelen op Ajteh met den treurigen stand van zaken bij de O.-Indische Compagnie in het begin der 17e eeuw, en Joannes Benedictus van Heutsz, die in 1893 een krachtig vertoog schreef om toch op Atjeh niet langer te dralen en te tobben, met Jan Pieterszoon Coen, die drie eeuwen geleden aan zijne meesters de les las en hen tot daden wist aan te sporen.

Toch duurde het nog tot 1898 vóór aan den toenmaligen kolonel van Heutsz, die als het ware «door geheel Indië met den vinger daartoe werd aangewezen», de militaire en staatkundige leiding op Atjeh werd toevertrouwd en nog veel langer zou dit misschien geduurd hebben, wanneer niet de afval van Toekoe Oemar in 1896 de oogen, ook van de meest kortzichtigen, had geopend voor het diep treurige van het, ruim tien jaren te voren, betrekken der zoogenaamde geconcentreerde stelling. Dit geschiedde in een tijdperk, zeide Dr. K., waarop wij thans met schaamte terugzien!

Toen van Heutsz in 1893 zijn brochure schreef, schetste hij den man die noodig zou zijn om den toestand te redden, als iemand van karakter en groote individualiteit, tevens begaafd met een helder verstand, een juisten blik en snelheid van beraad; beleidvol troepenaanvoerder, zoowel als krachtig bestuurder; een man, die onverzettelijk en onwrikbaar op het doel afgaat.

Welnu: de civiel- en militair gouverneur v. H. heeft volkomen bewezen zulk een man te zijn, want niet alleen wist hij door de kracht der wapenen alles te bedwingen, wat zich tegen hem verzette, en bracht hij eerst den Pretendent-Sultan en daarna Panglima-Polim tot onderwerping, maar door zijne humane wijze van oorlog voeren, zijn politiek beleid en de zorg voor de industrie en de maatschappelijke ontwikkeling van het door hem veroverde land, maakte hij het mogelijk om, na het einde van het verzet, tot eene blijvende pacificatie te geraken.

Wij hebben van Dr. Kielstra's rede slechts de hoofdpunten aangehaald, evenals wij dit ook gedaan hebben met hetgeen door andere sprekers werd gezegd. Hij besloot met een: *lang leve de Generaal van Heutsz* hetgeen algemeen weerklank vond en gevolgd werd door het staande aangehoord «Wilhelmus.»

Generaal v. H. beklom nu het podium om den feestredenaar en het publiek te bedanken. Hij had in den regel, zooals hij zeide, weinig moeite om zijn zenuwen in bedwang te houden, maar wat hij thans ondervond, werd hem bijna te machtig. Toch bleek het, dat hij ook in dit opzicht overwinnaar bleef, want kort en duidelijk, zooals de krijgsman dit gewoon is, gaf hij zijn gedachten en gevoelens te kennen.

Alle buitengewone toestanden, zoo was zijne overtuiging, roepen de mannen te voorschijn, noodig om te beheerschen. In de eerste helft der 17e eeuw verscheen Jan Pz. Coen; na de Lombok-ramp en bij het gevaar, dat door den afval van Toekoe-Djohan te Atjeh dreigde, waren het de flinke besluiten tot handelen van den Gouverneur-Generaal van der Wijck, die den toestand hebben gered. De, door dezen aangestelde, civiel en militair Gouverneur van Atjeh had slechts uit te voeren wat de Regeering verlangde en met het devies voor oogen van Neêrlands wapen en van dat van ons Vorstenhuis: «*ik zal handhaven*,» had hij getracht zijne taak te volvoeren.

Ook nu wees de Generaal er op, dat de roem van den veldheer het eigendom is zijner trouwe medestrijders. Dankbaar was hij voor de hulde hem gebracht door het Nederlandsche volk, omdat ze overging op hen, die ook thans nog vol opoffering den strijd voortzetten, tot het doel bereikt zal zijn.

«Voor Vorstin en Vaderland» is hunne leuze en daarom stelde hij voor, ook deze huldebetuiging over te brengen aan de draagster van het hoogste gezag en dit te doen met een driemaal herhaald:

# FEUILLETON.

## DWAZE VOORKEUR.

DOOR VEHA.

IV.

Vervolg van No. 17.

»Is 't je niet te koud, Jane? Zal ik een shawl voor je halen?»

»Neen, Dick, blijf bij me«.

»My love.«

»My dear.«

Dit interessante gesprek wordt door een paartje gevoerd, dat op 't voorerf van een huis in Gang Scott na 't avondeten zich 't genot van een wandelingetje verschaft, bij 't twijfelachtig licht van een op den weg brandende gaspit.

De lezer zal wel reeds begrepen hebben wie deze beide personen zijn. Nelly de Jonghe heeft in den familieraad de nederlaag geleden, toen weinige weken na Mac Donald's introductie, de Engelschman met een aanzoek om de hand der jongere dochter voor den dag kwam. Het voorzichtige meisje, ziende, dat de kans voor haar beschermeling verkeken was, had daarop geraden, om, alvorens de verloving publiek werd, ten minste een onderzoek in te stellen naar de waarheid van Mac Donalds beweringen omtrent zijn verleden en familieomstandigheden. Te vergeefs. De beide hoofdpersonen drongen op een spoedige verloving en wenschten ook den engagementstijd tot een minimum beperkt te zien. Jeanne noemde de, door Nelly geopperde bedenkingen een nietswaardige verdachtmaking van den geliefden man, en papa en hierdoor ook mama, ten zeerste ingenomen met den schoonzoon in spe, gaven onverwijld hun toestemming en haalden slechts de schouders op over de, door Nelly gemaakte zwarigheden.

»Die arme Nel«, had De Jonghe tot zijn vrouw gezegd: »'t arme kind ziet door haar gebrek van alles alleen den donkeren kant. Mogelijk is ze wel jarloersch op Jeanne. Arm kind."

En de ouders verdubbelden hun liefdebewijzen voor de »arme gebrekkige« en maakten deze daardoor slechts ongeduldig en korzelig, wijl Nelly instinctmatig alras begreep, wat tot de over-liefderijke houding harer ouders aanleiding had gegeven. Zij zweeg dus verder en zoo stond niets meer het overijld huwelijk van Jeanne met 't enfant chéri der Bataviaasche dameswereld in den weg. Halsoverkop werden de toebereidselen gemaakt, en werd 't huwelijk voltrokken, als vreesde men nog op 't laatste oogenblik zich deze schitterende partij door de naijverige schoonen van Insulinde's hoofdstad afhandig te zien maken.

Ze zijn nu reeds een paar maanden getrouwd en hebben, na hun huwelijksreisje in de Preangerbovenlanden, hun intrek genomen in een huis in Gang Scott, dat door Jeanne met verfijnde wreedheid gekozen is, om den voormaligen ontrouwen aanbidder, die in de naastgelegen woning een paviljoen betrokken heeft, te laten zien, hoe gelukkig zij is, daardoor 't bewijs leverend, dat deze aanbidder haar nog in geenen deele onverschillig geworden is. Mogelijk heeft zij ook wel gedacht, Van der Steen hierdoor een onaangename verrassing te bereiden en hem te dwingen, van woning te veranderen, doch heeft zij zich hierin vergist. De jonge man, hoogst ernstig geworden in de laatste maanden, is in zijn paviljoen gebleven en gaat kalm zijns weegs, de enkele malen, wanneer hij 't jonge echtpaar in de nabijheid zijner woning ontmoet, vriendelijk groetend hen voorbijgaand. Hij heeft zelfs een bezoek bij de Mac Donalds afgelegd en is daarop vertrokken, zonder dat Jeanne een zweem van teleurstelling op zijn gelaat heeft kunnen ontdekken. Dat is een bittere druppel geweest in den beker der zoete wrake voor 't jonge vrouwtje, doch in den roes der, haar nieuwe liefde dacht zij voor deze teleurstelling alras vergetelheid te zullen vinden. Dwaze harten, die vermeenen door een surrogaat datgene te kunnen vervangen, wat in 't menschelijk leven, afgescheiden van alle zinsbegoocheling, 't schoonste en edelste is.

Ze zijn nu reeds eenige maanden getrouwd en zelfs Nelly heeft zich bij den toestand neergelegd, als zij ziet, hoe de jonge echtgenoot haar zuster als op handen draagt en de verpersoonlijkte oplettendheid en voorkomendheid blijft. —

»Wat heb je Jane?« vraagt Mac Donald vriendelijk, nadat beiden eenige malen zwijgend en dicht tegen elkaar gedrongen om 't ruime grasveld op 't voorerf zijn gewandeld, als hij bemerkt, hoe een van haar uitgaande zenuwachtige rilling zich aan hem mededeelt.

»Ik weet 't niet,« antwoordt zijn vrouwtje. »Een beetje koorts misschien.«

»Neen, 't zal te koud voor je geweest zijn. Waarom heb je 't me niet dadelijk gezegd. Laten we maar naar binnen gaan. Wil je?«

»Ja, Dick.«

De echtelieden verdwijnen nu in de voorgalerij hunner woning, onbewust dat van achter een steenen pilaar in 't naastbijgelegen paviljoen twee oogen hen voortdurend gevolgd zijn. Als de Mac Donalds in de duisternis der voorgalerij aan 't oog van den bespieder onttrokken zijn, dan slaakt deze een diepen zucht:

»Wat te doen?« mompelt hij.

't Was dien middag geweest en 't uur van bureausluiten daar, toen zijn chef hem omtrent een, ter teekening voorgelegd stuk om ophelderingen bij zich ontbood.

Deze ophelderingen gegeven zijnde, wilde hij zich juist verwijderen, toen een bode een brief van het departement van justitie binnenbracht. Van der Land, de bureauchef, opende 't schrijven. »O weêr iets van 't British Consulate General«, mompelde hij om daarna den brief op zijn schrijftafel te werpen. »Die sinjeur kan wel tot morgen wachten,« sprak hij en ging toen door, met den stapel voor hem liggende brieven en circulaires één voor één van zijn handteekening te voorzien.

»Ach, Van der Steen«, riep hij zijn ondergeschikte na, die reeds den deurknop in de hand had. »Neem jij dien brief mee, kijk 'm 'ns in en als, gelijk ik wel denken zou, 't weer niets bizonders is, leg hem dan bij de onafgedane stukken.«

Van der Steen keerde op zijn schreden terug, nam den brief van zijn chef in ontvangst, opende 't couvert en ontvouwde 't schrijven, waarbij een portret op den grond viel. Hij bemerkte dit evenwel niet en begon te lezen.

Na volbrachte lezing sprak hij tot zijn nog steeds schrijvenden chef:

»Och, een verzoek om opsporing van een zekeren John Stevens, die noch bij 't Consulaat-Generaal, noch bij eenig ander Britsch consulaat in Indië ingeschreven is.«

»Natuurlijk wêer een of andere vuile perkara. Die Engelschen sturen ons hun schuim toe en dan moeten wij 't vuil maar weer uitzoeken. Nu, de man zal van van daag tot

Leve Koningin Wilhelmina!

Met gejubel werd hieraan gevolg gegeven. Toen men eindelijk weer tot kalmte kwam, bracht de Grenadiersmuziek eene hulde aan Generaal Van Heutsz ten gehoore, door den directeur Bouwman gecomponeerd, waarvoor hij met een handdruk dank ontving.

Nog enkele andere muziekstukken werden uitgevoerd en tegen half vijf ging men uit elkander, overtuigd, dat de dag goed was besteed.

# Week-Overzicht.

Gelijk te verwachten was, heeft de residentie zich niet onbetuigd gelaten bij de grootsche hulde, door het nederlandsche volk, eigener beweging, aan luitenant-generaal van Heutsz gebracht, bij diens tijdelijken terugkeer in het vaderland.

Het is ons natuurlijk niet mogelijk om in een kort bestek, als waarover wij beschikken, weer te geven alles, wat in de korte spanne tijds, sedert generaal van Heutsz den vaderlandschen bodem weer betrad, zich heeft afgespeeld, voorvallen, getuigende van nationalen trots op dezen landgenoot, van vertrouwen in den man, die geheel opgaande in de, hem opgelegde taak, in Atjeh, — die dertig jaren lang reeds op ons koloniaal beheer in Azië lastende nachtmerrie —, den grondsteen legde voor onze duurzame vestiging, eene schoone toekomst opende voor dat rijk, doch, tengevolge van eeuwenlange, binnenlandsche twisten, verwaarloosd gewest.

Ook de pers bleef niet achterwege in de zoo welverdiende hulde. Het *Vaderland* vooral heeft zich door een extra-van-Heutsz-nummer bijzonder onderscheiden. En wat de dagelijksche pers ons in deze dagen te lezen gaf, versterkt ons in de overtuiging, dat zoo voor generaal van Heutsz de eerlang openvallende buitenzorgsche zetel zal zijn weggelegd, het vertrouwen niet alleen van onze Souvereine en Hare raadslieden, maar van heel een volk zijn deel zal zijn. Zelden zal, naar onze overtuiging, een vertrouwen zoo goed geplaatst zijn.

Nadat de Tweede Kamer de, tusschen de regeering en de Nederlandsche Handelmaatschappij gesloten overeenkomst had bekrachtigd, heeft de Eerste Kamer dit staatsstuk onderzocht, waarbij de vraag gesteld werd: hoe 't toch komt, dat, terwijl een particulier te Amsterdam voor veemkosten enz. slechts 18 cents per 100 kilogrammen (bruto) koffie heeft te betalen, der regeering zulks op 69 cents per 100 kilogrammen komt te staan, hetgeen op een 100000 pikols een verschil van omstreeks 30000 gulden geeft. De minister heeft in zijn antwoord op het Voorloopig Verslag dat verschil toegelicht.

Minder gemakkelijk heeft ons Hoogerhuis het den minister gemaakt met betrekking op het voorgestelde nieuwe landbouw-departement in Indië. Vele leden onthielden zich vooralsnog een antwoord te geven op de vraag: of de vorm, welke de regeering koos voor de, door haar voorgestelde en algemeen toegejuichte meerdere belangstelling in den inlandschen landbouw, de juiste moet worden geacht? Een lid betoogde, dat de taak, welke de regeering aan het nieuwe departement wilde zien toevertrouwd, hem juist als geknipt voorkwam om daarmee een afdeeling van B. B. te belasten.

Van de Gajoe-Alas-colonne kwamen wederom berichten van door haar behaald succes, ten koste van helaas noodige(?) talrijke menschenoffers.

Zooals men weet, lag het oorspronkelijk in de bedoeling, om den tocht tot Taroetoeng ter Sumatra's Westkust voort te zetten. Sedert kwam, naar het ons voorkwam, een wijziging in het plan, welke de colonne naar Sumatra's Oostkust als einddoel zou voeren.

Er moet dan ook, volgens de delische bladen, reeds een colonne onder het bevel van kapitein Wilhelm, ter sterkte van 150 bajonetten en 50 karabijnen, uit Medan zijn opgerukt, om aan de colonne van Daalen de hand te reiken.

Voor eenige dagen ontving nu de *Nieuwe Rott. Cour.* het telegrafisch bericht, dat een compagnie, gecommandeerd door kapitein Schansleh, uit Padang naar het, onlangs door een bende Gajoes overvallen Singkel was vertrokken, om langs de Simpang Kiri de colonne van Daalen tegemoet te trekken.

Waarschijnlijk zal dus de aanvoerder met de, hem gezonden versterking zich krachtig genoeg geacht hebben, om het oorspronkelijk plan ten uitvoer te brengen, hetgeen aan het herstel van de, in de bovenstreken van Singkel door het optreden der Gajoes aldaar gestoorde rust slechts kan ten goede komen.

De zevende Juli bracht ons en ongetwijfeld ook den voormannen van de beweging voor bevordering der katoencultuur in onze koloniën door belangstellenden en belanghebbenden in den lande, een zekere teleurstelling, toen aan de oproeping ter bijwoning van de vergadering te Hengelo slechts een vijf en twintigtal personen hadden gehoor gegeven. 't Gold hier toch meê het eigenbelang van zoovelen in den lande, hetwelk nu juist toevallig samengaat met dat onzer koloniën, waar thans tengevolge van deceptiën, hier met koffie en indigo, daar met cacao of divi-divi, uitgezien wordt naar nieuwe cultures. Maar wat er aan te doen? We mogen nog blij wezen, dat, zij 't ook ter elfder ure, besloten werd tot oprichting eener »Vereeniging ter bevordering van de katoencultuur in de koloniën«, waarvan voor de eerste maal als bestuursleden zullen fungeeren: de heeren Blijdenstein, voorzitter, D. Gelderman, Waller, ten Cate en mr. R. A. de Monchy, secretaris.

Aan het, in de *Nieuwe Crt.* gegeven verslag der vergadering, waarop dit besluit genomen werd, ontleenen wij, dat, zeker, behalve de ter vergadering aanwezigen of daar vertegenwoordigde lichamen, nog ruim een dozijn physieke personen, à f 10, en firma's, naamlooze vennootschappen en zoo meer à f 20, schriftelijk als leden zijn toegetreden. Wij troffen onder de laatste wel de maatschappij Nederland, maar noch Rotterdamsche Lloyd, noch Koninklijk Westindischen Maildienst aan. En zoo zullen anderen ook nog wel velen op de ledenlijst missen, wier eigenbelang d.o. toch medebrengt deze beweging te steunen.

De eerste stap is nu gedaan en in zoover is al veel gewonnen. De jonge vereeniging zij het beste toegewenscht — een groot aantal leden en een ruime kas, dit laatste vooral, daar zonder over de noodige middelen te kunnen beschikken in de, door haar gewenschte richting niet veel te doen valt. Blijven echter onze nederlandsche belanghebbenden in gebreke in die richting krachtig te werken, dan bestaat de kans, dat het buitenlandsch kapitaal zich voor de zaak in onze koloniën spant, die in dat geval ten deze geenerlei verplichting aan moederlandsche geïnteresseerden zouden hebben.

**Uit de pers.** »De toestanden op Java« (Ingezonden): *Nieuwe Courant* van 7 Juli. »Het réveil van het Oosten«: *Nieuwe Cour.* van 9 Juli. »Grondhuur op Java«: *Amsterdammer* van 10 Juli. »De desaverkiezingen«: *Alg. Hbl.* van 5 Juli. »De sterkte van het indisch leger«: *Alg. Hbl.* van 6 Juli. Een hoogst belangrijke correspondentie in de *Standaard* van 10 Juli.

De vier eerste, hiervoren aangehaalde artikelen hebben alle betrekking op den huidigen toestand op Java, die in het eerstgenoemde ingezonden stuk van den assistent-resident van Heutsz, een broeder van den gevierden generaal, als bepaald zorgwekkend wordt afgeschilderd. De heer v. H. neemt als oorzaak voor de jongste teekenen van onrust op Java noch het fanatisme, noch min gunstige economische toestanden aan, doch wijt die aan het bestaan van een partij van verzet. Hij beroept zich daarbij op een artikel van Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt in het *Weekblad voor N. I.*, welke laatste evenwel in de *Java Bode* te kennen gaf, dat de desbetreffende passage buiten zijn weten in zijn stuk was ingelascht.

De heer van H. besluit zijne opmerkingen met de volgende zinsnede:

»Een kwart-eeuw verblijf in de binnenlanden van Java en vooral mijn jongste drie-jarig streven in de residentie Madioen, hebben ook mij overtuigd, dat wij hoofden en bevolking zoovele moreele wapenen in handen hebben gegeven en zóózeer hebben gegriefd, dat een scherpziende en kundige regeering, gesteund door een flink en loyaal bestuur, noodig zijn geworden, willen wij Java voor ons behouden."

Wij zijn het, wat dit laatste betreft, volmaakt met den heer v. H. eens.

In het *Réveil van het Oosten* (waarom nu toch dat fransche réveil?) worden de opstootjes in het sidhoardjosche en de teekenen van onrust in het djokjasche geacht uitingen te zijn van het verschijnsel: dat het Oosten ontwaakt.

»En welke middelen«, vraagt 't blad, »bezitten wij, om het verschijnsel — niet te bestrijden, maar te leiden in ongevaarlijke banen."

»Het antwoord«, gaat 't dan voort, »ligt o. i. reeds gedeeltelijk in wat wij zeiden: niet het verschijnsel *bestrijden*. Treden wij met vijandige houding er tegen op, het zal ons op den duur verpletteren, men twijfele er niet aan. Gaan wij het leiden, door te erkennen, dat het óók een bestaansrecht heeft, naast de Westersche denkbeelden en begrippen, dan nemen wij de gevaarlijke kanten zoo veel mogelijk weg en kan het verschijnsel zich uiten, zonder dat het gevaar voor ont behoeft mee te brengen.

Maar bovenal: tracht te zorgen, dat het verschijnsel niet vindt een bodem, bruikbaar voor propaganda. Het is een steeds terugkeerend iets, dat propaganda, gericht op omkeering van het bestaande, een vruchtbaren bodem vindt in ontevredenheid van een deel des volks. Tevredenheid der bevolking ontneemt propagandisten hun kracht."

Juist, tevredenheid der bevolking, we zijn dit met den heer v. H en de *Nieuwe* eens, dat is het doel, waarnaar in de eerste plaats moet worden gestreefd.

Eén der redenen, die tot ontevredenheid op Java aanleiding gaven en nog steeds geven is de, door P. C. C. Hansen in het, in de jongste *Amsterdammer* onder het hoofd »Nadere toelichting" verschenen eerste gedeelte van een opstel, aangaande huur van gronden door suiker of indigo-fabrikanten. De heer H. merkt hierin o. a. het volgende op:

»Gaat men bovendien na, hoe de inlander door het verhuren van zijn grond aan Europeesche en Chineesche suiker- of indigo-fabrikanten economisch achteruit gaat, én het directe geldelijk nadeel, het groote indirecte buiten beschouwing gelaten, voor hem per oogstjaar geschat wordt door den controleur S. Cohen Fzn. op minstens 20 gulden per bouw, door den ingenieur Homan van der Heide op 120 gulden per bouw en door den Assistent-Resident P. J. F. van Heutsz op 70 gulden per bouw, welke laatste taxatie ook ongeveer de onze is, dan mag, nu de achteruitgang in welvaart van den Javaan tot onderzoek noopt, wel eens ernstig nagegaan: of een absoluut verbod van grondhuur, in het belang der bevolking, soms plicht is?"

Wij zijn benieuwd naar het slot van H.'s nadere toelichting.

Het *Algem. Handelsbl.* maakt zich verdienstelijk door het berijden van twee stokpaardjes waarvan het eerste heusch mag gezien worden, namelijk; afschaffing van heerendiensten. Het tweede bedoelt de afschaffing van de desa-verkiezingen. Over dit laatste onderwerp kwam het blad in zijn nummer van den 6en dezer te spreken, naar aanleiding van het feit, dat het een medestander had ontdekt in zijn alleszins gerechtvaardigden strijd tegen het door Raffles aan den Javaan gegeven recht, *zooals dit thans wordt uitgeoefend.* Op het oogenblik toch wordt, maar al te veelvuldig de functie van desa-hoofd vervuld door lieden, die daarvan ten eigen bate misbruik maken en dikwerf diefjesmaat zijn van het geboefte in hun buurt.

Wanneer het *Handelsblad* nu ook maar tot de conclusie komen kon, dat waar dergelijke misstanden voorkomen en nu reeds ongeveer een eeuw lang onder ons gezag hebben bestaan, de economische toestand der bevolking daardoor noodzakelijk moet zijn achteruitgegaan en werkelijk *is* achteruitgegaan, doortastende maatregelen moeten worden genomen, niet alleen om de fouten weg te nemen, die aan ons bestuur kleven, maar ook om te herstellen zooveel mogelijk, wat door onze middellijke schuld is bedorven, wanneer het tot de erkentenis kwam, dat voor zulke maatregelen niet alleen of hoofdzakelijk onze goede wil noodig is, maar we daarbij tevens flink in den zak moeten tasten, om de kolonie de consequentiën dier maatregelen te kunnen doen aanvaarden, kijk, dan zouden we niet aarzelen het blad eene goedkeuring toe te kennen voor zijn werkelijk rustelooze bemoeiingen.

Heel logisch is overigens ook wat het blad, in een artikel over de sterkte van ons indisch leger opmerkt:

»Het leger zoo klein mogelijk, maar dan ook zoo goed mogelijk, dat zij de leus van ieder, die het met Indië goed meent, maar geen opdrijving van personeel, waardoor andere belangen zwaar zouden lijden.«

Dat artikel is gericht tegen een, in het *Bat. Nbl.* overgenomen schrijven van den bekenden Atjeh-schetser, J. P. Schoemaker, die meende, dat het indisch leger veel te klein was en thans een 7000 man minder zou tellen, dan in 1849 (noodig geoordeeld werd, zal de heer S. bedoeld hebben). Het *Hbl.* toonde aan, dat het leger thans 12000 man meer telt, dan in 1849.

En nu, tot dessert, een hoogst gewichtige mededeeling: Een eigen bataviasche correspondentie heeft de amsterdamsche Warmoesstraat bereikt en prijkt nu in de *Standaard.*

Maar wanneer ge nu denkt, dat in die correspondentie een aanvulling te vinden is voor de begrijpelijke redactionneele onverschilligheid voor de gewone koloniale huis- of tuinvragen van den dag, waaraan *Tijd* en liberale bladen hun kostbaren tijd en plaatsruimte vermorsen, dan hebt ge 't glad mis. Neen, in dit schrijven vinden we de eerste indrukken van een *totok*, die in toko-voorgalerijen, »spada« roept; het laantje met kamers ter weerzijden achter het hoofdgebouw van het Java-hotel met een lange Amsterdamsche gracht vergelijkt, en ten slotte het vooruitzicht opent op bespreking van meer ernstige onderwerpen, kerkelijke zaken en de *allerzonderlingste* dagbladen. Dat belooft nog 's wat, hè?

We kunnen niet nalaten, de *Standaard*, met deze aanwinst van harte geluk te wenschen.

## De Preanger landrente-regeling

door F. FOKKENS,

*O.-I. Hoofdambtenaar.*

II.

Maar zelfs bezien van het standpunt, door den heer Liefrinck ingenomen, valt op zijne bestrijding mijner kritiek veel af te dingen.

Hij beweert, dat de droge gronden in de Preanger onder de bouwvelden een ondergeschikte plaats innemen en het totaal der daarvoor betaalde belasting miniem is met betrekking tot de hoofdsom. Hij licht echter zijne bewering niet met cijfers toe, hetgeen wel jammer is, omdat die cijfers hier te lande niet alle te produceeren zijn en zij voorzeker een eigenaardigen kijk op de zaak zouden geven, tenminste te oordeelen naar de enkele gegevens uit de Koloniale Verslagen te putten.

Zoo leert ons het laatste Koloniaal Verslag, dat, wat de Preanger betreft, in de landrente zijn aangeslagen 717938 bouws voor vast aangeslagen en 4359 bouws niet voor vast aangeslagen (z. g. wisselvallig beplante) gronden, totaal 722297 bouws, en dat daarvan de uitgestrektheid sawahs 323294 bouws en die der droge gronden 399003 bouws bedragen.

*De droge gronden zijn dus wat uitgestrektheid aangaat verre in de meerderheid.* (*)

Het bedrag aan landrente van zulk een groote hoeveelheid gronden zal ook wel niet bepaald mimiem zijn te noemen, terwijl het ongetwijfeld beduidend aantal bezitters ervan bezwaarlijk reden zal kunnen geven om, evenals schr. doet, ontkennend te beantwoorden de door hem gestelde vraag: „Is het nu werkelijk een ernstig bezwaar, dat voor de droge gronden geen vrijstelling wordt verleend wegens misgewas en onbeplant blijven?

De ontkennende beantwoording dezer vraag grondt schr. mede op de moeielijkheid om de tuinen te onderscheiden van tegalvelden, wijl de beplanting vaak in elkaar loopt, en op de wenschelijkheid om de hoema's, d. z. de wisselvallige velden, binnen enge grenzen te beperken en de menschen door een lichte belastingvordering er van terug te houden op groote uitgestrektheden langer beslag te leggen, dan noodig is.

De eerstbedoelde moeielijkheid schijnt echter niet zoo groot te zijn, als de heer L. meent, want blijkens den landrentestaat in het Koloniaal Verslag van 1902 zijn de kadaster-ambtenaren in de Preanger er toch in geslaagd de splitsing der droge gronden in tegalvelden en boomgaarden te bewerkstelligen en de uitgestrektheid van elke rubriek te constateeren. Overigens heeft het hier door schr. aangevoerde slechts betrekking op eene uitgestrektheid van 13 953 bouws (9594 bouws boomgaarden en 4359 bouws hoema's). Omtrent de overblijvende 385 050 bouws droge gronden geeft schr. geen andere uitlegging betreffende de reden, die hem er toe gebracht heeft bovengenoemde vraag ontkennend te beantwoorden, dan dat de ordonnantie toch voorziet in het geval, dat bijzondere omstandigheden afschrijving van belasting wenschelijk mochten maken.

Schr. bedoelt hiermede de uit de regeling van 1872 overgenomen bepaling, dat om buitengewone redenen geheele of gedeeltelijke vrijstelling van landrente kan worden verleend door den Gouverneur-Generaal. Deze bepaling wordt echter alleen in toepassing gebracht bij groote algemeene rampen en heeft geen betrekking op het telken jare voorkomend misgewas en onbeplant blijven. Voorzag zij werkelijk voldoende in de onderwerpelijke zaak, dan zou er ook geen grond bestaan om bovendien speciaal voor de sawahs vrijstelling toe te staan bij onbeplant blijven en misgewas. Het beroep van schr. op die bepaling om zijn ontkennende beantwoording van meergenoemde vraag ten opzichte van het meerendeel der droge gronden te motiveeren, komt mij dan ook minder gelukkig voor. (**)

Omtrent den aanslag der droge gronden van f 0.25 tot f 20, zegt schr., dat in het binnenland de belasting over het algemeen zeer laag is. Cijfers worden hierbij echter niet gegeven. Alleen deelt de heer L. mede, dat een informatie in de buurt van Soekaboemi hem deed vernemen, dat de *hoema's* voor 't meerendeel zijn aangeslagen voor f 0.25 per bouw van 7096 vierkante meters.

Zulk een aanslag is zeker bijzonder laag, maar een informatie in de buurt van één der negen afdeelingshoofdplaatsen geeft nog geen waarborg voor den over 't algemeen lagen aanslag van de 4359 bouws hoema's in het geheele gewest en nog minder voor de 394 644 bouws andere droge gronden. De heer L. zal zeker de eerste zijn om dat te erkennen.

Verder meent de heer L. dat ik, naast het noemen der bepalingen in de nieuwe landrenteregeling, welke van fiscaler geest getuigen dan de overeenkomstige in de regeling van 1872, niet onvermeld had mogen laten dat ten aanzien van hoofdzaken de nieuwe voorschriften juist zooveel milder zijn dan de vroegere.

Dit verwijt komt mij niet geheel gegrond voor. Ik heb gezegd, dat de nieuwe regeling veel goeds heeft en heb de oude zoowel als de nieuwe bepalingen alle genoemd, zoodat een ieder over het verschil kon oordeelen.

Toelichting mijnerzijds ware echter wenschelijk geweest om te doen uitkomen, dat onderlinge vergelijking van de hoofdbepalingen der beide regelingen omtrent de mildheid der nieuwe regeling een onjuist, overdreven denkbeeld geeft. De toepassing der hoofdbepalingen der regeling van 1872 is toch anders, veel milder, geweest dan hetgeen zij voorschreven, en daarop komt het natuurlijk aan. Moest de heffing zijn 20 pct. van de bruto opbrengst, in de praktijk werd niet meer geheven dan gemiddeld 10 pct. De mildheid der hoofdbepalingen van de nieuwe regeling kan dus alleen aangetoond worden door voor de verschillende districten in het gewest den nieuwen aanslag per bouw te vergelijken met de heffing per bouw in de jaren voorafgaande aan de invoering der Preangerregeling.

Door goed bedoeld samenwerken van allen zal de landrentezaak ook verder het best gediend zijn en eindelijk ophouden een kwestie te zijn, meent de heer L.

Dat ben ik geheel met hem eens, mits onder dat samenwerken niet verstaan wordt het sluiten der oogen voor de gebreken, die der regeling aankleven, gebreken welke ten nadeele zijn der Inlandsche bevolking, drukkend en onbillijk werken, want daarmede zou de goede zaak in het algemeen, en de landrentezaak in het bijzonder, zeker het slechtst gediend zijn.

Juist waar de regeling voor overig Java nog een *proef*regeling is, is het in haar belang, dat op de wonde plekken wordt gewezen, dat men haar tracht gezuiverd te krijgen van de fouten, die zij bevat.

Het in 't oog houden van en het opkomen voor de belangen der belastingschuldigen kan in casu dan ook slechts als een goed bedoeld samenwerken worden beschouwd, en mijne bedoeling is geen andere geweest.

Ongetwijfeld is het waar wat de heer L. zegt, dat degenen, wier werkkring in Indië ligt en die werkelijk ernstig arbeiden er nog voor onbepaalden tijd volop de gelegenheid zullen vinden om ander nuttig werk te verrichten, maar nuttiger werk dan te trachten de bevolking te ontlasten van drukkende fiskale bepalingen, kan onder de tegenwoordige economische omstandigheden m. i. bezwaarlijk worden verricht, temeer waar het tevens in zich bevat het voorkomen, dat wanneer millioenen zullen zijn uitgegeven en jaren arbeids verricht, het gaan zal als met de Bombay landrenteregeling, *dat hevige oppositie zal ontstaan tegen het niet treffen van voorzieningen (voor alle bouwgronden voor ontheffingen en verminderingen bij misgewas en onbeplant blijven, waardoor niet genoegzaam rekening wordt gehouden met de omstandigheden der individueele landbouwers en de door hen ondervonden tegenspoeden hetgeen veel ellende over de bevolking brengt.*

Waar schr. dan ook meent, dat bij betere overdenking ik waarschijnlijk dat gedeelte mijner conclusie achterwege zou hebben gelaten, waarin gezegd wordt dat de nieuwe regeling der landrente in de Preanger kan hebben bijgedragen tot den achteruitgang van de welvaart der Inlandsche bevolking, vergist hij zich. Mijne bezwaren waren goed doordacht. Reeds in mijne in 1896 bij Scheltema en Holkema uitgekomen brochure, getiteld: „Landrenteonderzoek op Java", heb ik ze besproken, terwijl ik daarin een methode aangaf waarbij zij werden ondervangen, en het betoog van schr., hij houde mij dit ten goede, heeft mij nog niet kunnen overtuigen, dat ik het zoo mis had.

Het moge misschien waar zijn, dat het tijdsverloop van 1897 tot nu toe voor de gebreken, die aan de Preangerregeling kleven, te kort is geweest om het *veel* te hebben doen bijdragen tot den achteruitgang

---

morgen wel niet uit Indië wegloopen, als hij hier is. Neem den brief mee,« sprak mijnheer Van der Land, blijkbaar, in tegenstelling met de Bataviasche wereld, geen Engelschenvriend. »Ho, Van der Steen, daar ligt nog een portret, dat zal wel bij den brief hooren.«

Van der Steen keek den brief nog eens in, vond daar de aanteekening »portrait included,« en met een »Jawel mijnheer« raapte hij 't portret op en begaf zich naar zijn bureau. Daar gekomen begon hij zijn schrijftafel te ordenen en bij den hem eigen zin voor orde en regelmaat kwam 't laatst ontvangen schrijven ook 't laatst aan de beurt, om in een der vele loketten en laadjes een plaats te vinden. Wederom viel daarbij 't portret uit den brief en op de schrijftafel, zoodat de beeltenis boven kwam te liggen. Van der Steen bukte zich daarnaar, doch plotseling trad hij onsteld terug, om in 't volgend oogenblik met zenuwachtige haast naar 't voorwerp te grijpen, dat hem zoozeer had doen ontstellen en dat meer van nabij te bekijken. »Onmogelijk! Onmogelijk,« mompelde hij. »En toch! 't zelfde gezicht, alleen die baard weg en.... Maar neen, deze hier heeft licht haar. Vreemd! Anders 't zelfde type, diezelfde oogopslag. Neen 't kan onmogelijk waar zijn, 't zou te verschrikkelijk wezen. Is Mac Donald niet een goed vriend van den consul-generaal en zou deze hem dan ook niet uit 't portret herkend hebben, wanneer de gelijkenis zoo groot is? Is het niet de ijverzucht, die eene zoo zware verdenking doet opkomen?«

Zoo peinsde de jonge man en de slotsom van deze overpeinzingen was, dat hij bij 't verlaten van zijn bureau het conterfeitsel van den door 't Consulaat gezochten Engelschman bij zich stak.

Onrustig loopt Van der Steen voor zijn woning heen en weer en telkens en telkenmale weêr, stelt hij zich dezelfde vraag: »wat te doen?« zonder tot een besluit te kunnen komen. Den ganschen langen avond heeft hij op middelen gepeinsd, om klaarheid in deze zaak te verkrijgen, zonder zich zelf belachelijk te maken, wanneer zijn vermoedens ongegrond blijken te zijn, en zonder onverschillige derden in de zaak te moeien.

Maar hoe hij ook pijnst, hij ziet geen uitweg, zonder recht op 't doel af te gaan.

Een langzaam langs den weg voortsjokkende dos-à-dos doet hem eindelijk een besluit nemen.

»Sado!«

't Vehikel staat stil en eenige seconden later voert hem dit naar 't Koningsplein, naar 't huis van den heer De Jonghe. Om geen opzien te baren in het late avonduur dankt hij 't voertuig reeds op den weg af, om daarna te voet 't erf op te wandelen.

In de voorgalerij gekomen, hoort hij eindelijk op zijn herhaald geroep van »Spada!« voetstappen naderen en weldra staat hij voor den heer des huizes, die hem begroet met een verwonderd:

»Hé, van der Steen, jij hier en dat zoo laat? Is er wat bijzonders?«

»Ja mijnheer, ik moet u noodzakelijk even spreken. Maar hebt u geen licht bij de hand?"

»Zeker, zeker, achter, als de tegenwoordigheid der dames je niet hindert?«

»Neen, ik wilde u liever alleen spreken«.

»God! God! wat doe je gewichtig. Je maakt me werkelijk nieuwsgierig«, spreekt De Jonghe op luchtigen, schertsenden toon, om dan een lucifer aan te strijken en in de binnengalerij 't gaslicht te ontsteken.

»Heb je nu licht genoeg?« vraagt hij op denzelfden toon, doch een blik op het bleeke gelaat van zijn bezoeker doet hem plotseling ontstellen. »Wat heb je Van der Steen. Is je iets ernstigs overkomen?«

Een oogenblik aarzelt de toegesprokene, dan haalt hij 't ons reeds bekende portret te voorschijn.

»Kent u dien heer, mijnheer De Jonghe?«

De Jonghe neemt 't hem aangeboden portret aan, bekijkt 't bij de lamp.

»Wel zeker, dat is Mac Donald. Hoe kom je daaraan? En is dat alles waarom je zoo ernstig kijkt? Oh ik begrijp 't al, 't zal zeker een zoogenaamd slachtoffer zijn, dat zich revancheeren wil en jou daartoe de meest geschikte tusschenpersoon vond.«

Van der Steen voelt zich 't bloed naar het hoofd stijgen bij deze onkiesche toespeling op 't verleden, doch hij bedwingt zich.

»Is u wel zeker, dat dit Mac Donald voorstellen moet? Deze jonge man is blond en draagt een baard. . . . .«

»Nu ja, dat kan men naar willekeur veranderen,« valt de heer des huizes hem in de rede. »Mac Donald heeft zelf aan Jeanne verteld, dat hij vroeger een baard droeg en dat hij zijn haren verwt, omdat de natuurlijke roodblonde kleur hem niet bevalt. Nu, Jeanne geeft hem daarin volkomen gelijk en ik ook. Maar ik begrijp niet, wat je met dit alles bedoelt.«

Van der Steen zwijgt eene wijle, onthutst over de bevestiging van een deel zijner vermoedens, dan vraagt hij eensklaps:

»Mijnheer, is u nooit iets bijzonders van Mac Donald opgevallen?«

»Wat beteekent die vraag nu?« valt De Jonghe geërgerd uit. »Je komt hier toch niet als rechter van instructie in mijn huis.«

»Ik bezweer u, blijft toch kalm, mijnheer. De zaak is te ernstig. 't Geluk en de goede naam van uw dochter zijn er meê gemoeid.«

De ernstige toon, waarop deze woorden worden geuit, doet de Jonghe's ergernis geheel verdwijnen en vreeselijke angst teekent zich op zijn gelaat af, als hij met beide handen Van der Steen bij den arm vat.

»'t Geluk en de goede naam van mijn kind? Van der Steen, je weet meer dan je zeggen wilt. Ik bid je spreek toch op. Bedenk, dat Jeanne mijn lieveling altijd was. Wat is er gebeurd? Spreek toch.«

Op dit oogenblik wordt de deur der binnengalerij geopend en een blond meisjeshoofd komt te voorschijn. 't Is Nelly, die zeker komt kijken, waar haar vader zoo lang blijft. Ziende, dat er bezoek is, wil zij zich schielijk, in sarong en kabaja, gelijk zij is, terugtrekken, als zij in den bezoeker Van der Steen herkent. Voor dezen goeden bekende zich niet behoevende te geneeren blijft zij dus staan en ziet nu de ontstelde gezichten der beide heeren.

»Wat is er pa? Wat kijkt u allebei zoo ernstig? Is er iets bizonders gebeurd? Is er wat met Mac Donald gebeurd?« vraagt zij, ook verschrikt.

Deze vraag, op dit oogenblik en uit dien mond, doet haar vader huiveren; doch onmiddellijk zich herstellend, zendt hij haar weg met de geruststellende mededeeling, dat de te bespreken zaak op heel iets anders betrekking heeft.

(Wordt vervolgd).

der welvaart van de Inlandsche bevolking, dit neemt echter niet weg, dat zij er toe kunnen hebben meêgewerkt en dat zij een euvel daarstellen, dat telken jare grooter wordt, waarom *spoedige* voorziening gewenscht is, niet minder dan *voorzorg*, dat de in te voeren landrente-regeling op overig Java er van bevrijd blijve.

den Haag, Juni 1904.

(*) Alhoewel voor het *meerendeel* der bouwgronden in de Preanger geen afschrijving van landrente wordt gegeven bij misgewas en onbeplant blijven, zegt schrijver (blz. 843): "Ondergeschikte punten latende rusten, blijft over ten "aanzien van nog een voorname aangelegenheid de regelingen "(Bombay en Preangerlandrente-regeling) met elkaar te ver"gelijken, namelijk deze, hoe met de landrente gehandeld "wordt, als bouwgronden onbeplant blijven, dan wel het "gewas daarop geheel of gedeeltelijk mislukt en hoe, wanneer "door andere oorzaken, de betaling van het volle bedrag "voor de landbouwers te bezwarend is geworden.

"Wat betreft de tijden, toen het Inlandsch bestuur nog "oppermachtig was, kon van deze aangelegenheid van Bombay "en de Preangerregentschappen vrij wel hetzelfde getuigd "worden, namelijk dat de landsheer deelde in de kansen van "de landbouwers. Slaagde de oogst goed, dan vorderde hij "een flink aandeel voor zich op, maar hij verminderde direct "zijn eischen, als de oogst tegenviel, waarbij voor elke land"bouwer afzonderlijk de zaak bekeken werd. In de Preanger"regentschappen is ook bij de nieuwe regeling in hoofdzaak "dezelfde opvatting gehuldigd, op grond van de overweging, "dat de maatschappelijke toestand van de betrokken bevol"king en de eischen, die haar in zake landrentebetaling "gesteld moeten worden, nog niet gedoogen, daarin veel "verandering te brengen."

(**) De heer L. verkeert in dwaling, waar hij meent, dat mijne kritiek in deze in 't bijzonder sloeg op de "hoema's". Zij strekte zich vrij duidelijk uit over *alle* droge gronden. Zeide ik, dat volgens de regeling van 1852, van alle gronden, *ook van hoema's*, afschrijving van landrente verleend werd voor onbeplant blijven en misgewas, daar had dit "ook", de bedoeling van "zelfs ook".

## Oost-Indische berichten.

**Atjeh.** De kapitein Schanzleh, zooals reeds in ons weekoverzicht werd medegedeeld, is met een compagnie infanterie van Padang naar Singkel vertrokken, om aan den bovenloop der Simpang Kiri verband te zoeken met de colonne van Daalen.

**Aquasi Boachie** is, blijkens een draadbericht van 10 Juli aan de *N. Ct.*, overleden.

Aan dat blad ontleenen wij o.m. dat deze voormalige ashantijnsche prins een tamelijk hoogen leeftijd moet bereikt hebben. Hij werd indertijd, toen de Nederlanders nog in het bezit waren van de kust van Guinea, als knaap naar Holland overgebracht, waar hij, onder het protectoraat en op kosten van Koning Willem III, te Delft eerst op de kostschool van Mook, later onder den heer van Nerum, met succes examen deed voor de delftsche academie, waar hij voor mijningenieur ging studeeren.

Na volbrenging van zijn studien verlangde hij zeer naar zijn land terug te keeren. Maar aan de Westkust aangekomen, bleek 't hem spoedig, dat hij daar, wegens zijn westersche denkbeelden, geen persona grata meer was. Aan het hof van Dahomey stelde men hem voor de keus om zich weer geheel in te richten en te schikken naar de adat des lands. Aquasi Boachie kon daartoe echter niet besluiten en keerde zoo spoedig mogelijk land en familie den rug toe. Sedert had hij zich voor goed op Java gevestigd en daar jaren lang den lande gediend.

**Over de plannen van Dr. Jansen, J. T. Cremer e. a.** Aan de *Deli Ct.* ontleenen wij het bericht van een bestaand groot plan, waarmede millioenen zijn gemoeid en dat in hoofdzaak uitgaat van het particulier initiatief der heeren hierboven genoemd. Men wil tweeërlei cultuur, n. l. op daartoe geschikte bergplateau's door Batakkers en op ongebruikte gronden tusschen het tabaksland en wel op gronden van de maatschappijen, waarmede die heeren in connextie staan, als de Deli-maatschappij, de Senembah-maatschappij en de Medan-Tabakmaatschappij. Dus slechts in zekeren zin met medewerking van die maatschappijen zullen op groote schaal sawah's worden aangelegd, niet met het doel om daardoor meer tabaksoogsten van die gronden te verkrijgen, maar om op die velden koelies te laten wonen en rijst te verbouwen, zonder verband bijna, maar gebonden door eene korte voorloopige overeenkomst.

Het plan is dus niet in de eerste plaats om sawah's te scheppen tot verbouwing van voedsel voor de koelies, maar voornamelijk om voor het doen uitkomen van menschen op deze sawa'hs eene vaste bevolking te scheppen voor een geregelde voedselproductie, die daar tevens een geheel vrije arbeidersbevolking zal kunnen vormen.

Het spreekt van zelf — en dit is dan ook niet meer dan billijk zegt dat blad — dat de tabaksmaatschappijen, daarvoor niet hunne puike gronden zullen bestemmen, maar de voor irrigatie geschikte en voor tabak minder geschikte terreinen. Het plan uit Nederland, door den heer E. Tweer medegebracht en hier uit te voeren, is om de immigranten daarheen te doen trekken uit Java op kosten der meergenoemde heeren.

Hoe die plannen nu verder zijn, is het blad nog onbekend. Vermoedelijk geschiedt dit zonder voorschot en indien de regeling getroffen wordt zooals het blad zich voorstelt, is zulks dan ook vermoedelijk niet noodig en kan met een paar gulden reispenning volstaan worden.

Zij zullen de immigranten alsdan verplichten tot het verrichten van dien arbeid, die noodig is om het land in den beginne te irrigeeren en zelf hunne woningen te bouwen van de materialen die hun zullen worden verstrekt.

Vermoedelijk zal hun dan ook zaadpadi en ook zaden voor vruchtboomen en tweede gewassen voor éénmaal worden verstrekt. Hiermede zal dan alle verder verband ophouden en blijven zij dus vrije werklieden, die slechts de verplichting hebben — feitelijk slechts een moreele — om den grond, die hun ter bebouwing is aangewezen — en die het blad wederom op hoogstens 2 bouws zou willen gesteld zien per gezin — behoorlijk te bewerken. Schrijver zegt 2 bouws en niet 4, omdat sawah niet met ladang-grond kan vergeleken worden.

De heeren Dr. Jansen en Cremer willen, meent de *Deli Crt.*, daarvoor alleen een deel van den oogst ontvangen als pacht in het eerste jaar, iets wat minder een verband dan een weldadige maatregel kan genoemd worden, die hen uit de handen van woekeraars zal houden.

Wel is waar zullen hier eveneens excepties bij voorkomen, maar de regeering zou dezen overgang tot vrijen arbeid op initiatief van particulieren krachtig kunnen steunen, door voor dergelijke particuliere kolonies *eveneens* de bepaling te maken, dat zich geen andere dan javaansche opwonenden op die landen mogen nederzetten, evenals dit bij de regeeringsimmigranten-vestiging door den schrijver als desideratum werd gesteld.

Wanneer nu de mannen, die dit plan hebben ontworpen, allen schijn van een drijven naar geleidelijken overgang tot het stichten van particuliere landen weten te vermijden, brengt het blad volgaarne hulde aan deze bevredigende, uitmuntende en voor den arbeider eene verbetering inhoudende benadering van de oplossing van het arbeiders-vraagstuk op meer ethischen voet geschoeid.

Schrijver gaat verder de mogelijkheid na van het welslagen dezer onderneming en komt dan tot het besluit dat het wel mogelijk is, wanneer de arbeider na afloop van het eerste jaar, mits hij aan de hem gestelde eischen van behoorlijk werk hebbe voldaan, eigenaar werd van de door hem ontgonnen 1½ à 2 bouws.

Daartoe is slechts noodig dat het oogsttribuut door hem aan de maatschappij te voldoen, worde gestipuleerd in de bepalingen van regeeringswege ten opzichte van dergelijke arbeiders-immigranten-kolonies noodzakelijkerwijze vast te stellen.

Ten einde er voor te waken dat die vrije arbeiders gouv. onderdanen zijn en uit den groep van velerlei tributen blijven, zouden die arbeiders gedurende 3 dagen per jaar (waarde gelijk fl. 1.50 = hasil tanah prijs voor 1½ bouw) aan de wegen op concessie kunnen werken, welk equivalent door de maatschappij voor den controleur zou kunnen worden betaald. De belasting zou aan het gouv. moeten worden betaald en voor die gezamentlijke nederzettingen een hoofd der Javanen op gouv. kosten kunnen worden aangesteld, die voor de inning zorgde. De regeering zij toch overtuigd, dat hierdoor geen particularisme en geen heerendienst ontstaat.

Men is voor die dingen beducht en terecht, maar men begrijpe dat zonder deze of een dergelijke regeling de schoone plannen der beide stichters per se schipbreuk zullen lijden. Goed vertrouwen is hier n o o d i g!

Na overlijden van den immigrant zou dan de grond moeten kunnen overgaan aan de familie, naastbestaanden of erven van den opwonenden Javaan, met recht tot verkoop dus, doch ook dit zou weer beperkt moeten worden tot verkoop aan J a v a n e n, overigens blijve de grond onvervreemdbaar.

Weliswaar maakt dit een nieuwe regeling van den eigendom der gronden noodzakelijk, doch de landsvorsten zullen daar toe wel moeten medewerken.

Hebben zij er bezwaar tegen, dan blijve de regeling bij de maatschappij met dien verstande, dat den immigrant, na in het eerste jaar aan zijn verplichtingen te hebben voldaan vergund wordt het land te beschouwen als zijn eigendom tot expiratie van het landscontract der maatschappij.

Doch dan is de tijd aangebroken voor de regeering om het land in quaestie definitief toe te wijzen aan de opwonende Javanen en hen te doen b l ij v e n regeeringsonderdanen, onverschillig of het land opnieuw aan Europeanen wordt uitgegeven. Immers geschiedt dit niet, en kunnen de opgezetenen niet onder ons B. B. worden gesteld, dan zoude dit jammer zijn van de plannen, die nu in wording zijn.

Wanneer een nieuwe vorst aan de regeering komt zou deze een dergelijke regeling bij nieuw op te maken contract moeten bekrachtigen, en eerst daarna zijn erkenning door de regeering moeten volgen.

Op die wijze geregeld, wordt nooit een precedent voor b l ij v e n d e n heerendienst van beteekenis (als in het eerste jaar) geschapen, noch kunnen op die wijze particuliere landerijen ontstaan, wat uit den booze zou zijn.

Op die wijze wordt tevens een blijvende arbeidersbevolking in het land gebracht die altijd, in tijd van misoogst of tegenslag of zelfs als regel als arbeidsvolk op de ondernemingen werk kan vinden en vooral later, als bevestigde gouvernements onderdanen zal bijdragen tot de inkomsten van het rijk.

**Flores.** Uit Batavia werd aan *de Deli-Ct.* geseind dat blijkens *het Soer. Hbl.* bij de aankomst van resident Heckler op het eiland Flores 34 kampongs zijn opgestaan. Resident Heckler en controleur Helwig vielen met 83 prajoerits de kampongs aan, waarop de vijand vluchtte.

Den 5 en Juni werd een tocht naar het gebergte gemaakt met een landingsdivisie van "Mataram" en 300 man hulptroepen.

Het hoofd Tekka onderwierp zich met vele andere hoofden. Het verzet in het gebergte is gebroken. Aan de zuidkust alleen is nog verzet te wachten.

**Sidhoardjo.** De directeur van binnenlandsch bestuur, de heer D. van Rees, zou, volgens *de Javabode* naar Soerabaja gaan, om het reeds aangevangen onderzoek in zake de Sidhoardjo-troebelen in persoon te leiden.

**Gebrek aan dokgelegenheid te Sabang.** Aan *de Deli-Ct.* ontleenen wij het bericht dat van de "Gelderland" en de "Utrecht", welke eenige dagen geleden in de straat van Aroes Lampoejang op een rots stoomden, de "Gelderland" te Singapore is aangekomen voor reparatie. De onkosten worden op f 200.000 geschat. De "Utrecht" ligt nog voor Sabang. Uit dit geval blijkt weer hoe noodig het is dat Sabang een eerste klas dok krijgt. De ontwikkeling van de nieuwe haven te Sabang zal door gebrek aan dokgelegenheid voor groote schepen zeer worden belemmerd zegt dat blad.

**Noodweer.** Aan *de Java-Ct.* ontleenen wij het bericht van den resident van Pasoeroean, dat op 24 Mei ten gevolge van hevige regens in de bergstreken van het district Paiton der afdeeling Kraksaän en daardoor ontstane overstrooming in de kali Kressèk de dammen in de desa's Gasal, Klampoeng, Asemmanis, Batohsakah en Boekol geheel zijn weggeslagen. Vele dijken en dammen elders werden eveneens door den bandjir zwaar beschadigd en de omliggende sawah's overstroomd.

Ook in de afd. Loemadjang zijn vele verwoestingen aangericht. Een gedeelte van den dijk der Besoek-Tompe werd ter lengte van pl. m. 40 meter bij de desa Labroek beoosten den heerendienstweg weggeslagen, waardoor het water zich een weg baande naar de spoorbaan, die tusschen de halten Labroek en Tempeh op verschillende plaatsen is doorgebroken; de heerendienstweg werd hier en daar zwaar beschadigd. Verschillende bouws sawah, waarop nog padi stond, zoomede bouws tegalan, beplant met tabak en andere gewassen, werden met zand bedekt, zoodat van den aanplant vermoedelijk niet veel terecht zal komen.

De Besoek-Semoet ontlastte zich gedeeltelijk in de kali Doerek en vernielde daardoor het aquaduct bij de desa Pasirian terwijl zij bovendien in haar benedenloop een nieuwe rivier vormde door uitschuring van den bodem tot eene diepte van plm. 5 meter en ter breedte van c. a. 15 meter.

**Atjeh.** Aan de *Deli Ct.* van den 15en Juni ontleenen wij het bericht dat dien dag per eersten trein naar Kwala zijn vertrokken kapitein Wilhelm, luitenant Remmert en de controleur van Bindjeij, met een detachement soldaten en 30 gestraften, om de geheele bagage der expeditie voor de Alaslanden over te brengen. Deze bagage gaat door naar Namoe Tongan en wacht daar op de troepen, die morgen vertrekken.

Het vertrek zou plaats hebben met een extra-trein naar Kwala op den 16 en Juni.

De gew. commandant en zijn adjudant gaan mee tot Namoe Tongan.

Na aankomst te Kwala wordt de marsch direct aangevangen naar Namoe Tongan, een tocht van vijf uur. Den tweeden dag begint de eigenlijke tocht met dragers en wagens.

Het doel van den tocht, Likat en Biaq Moeli, rekende men in zeven dagen te bereiken.

Waarschijnlijk zouden zij de colonne van Daalen er reeds vinden.

De expeditie bestaat uit 42 europeesche en 108 inlandsche soldaten onder kapitein Wilhelm en 2 brigades marechaussee onder luitenant Draaijer.

**Onrust te Djember.** De *Soer. Ct.* meldt dat het te Djember eenige dagen voor het Moeloedfeest ook lang niet rustig was en het daar zeker ook tot een oproer zou zijn gekomen, indien te Gedangan niet zoo krachtig ware opgetreden.

**Een Congres van houtvesters.** Naar *het Soer. Hbl.* verneemt zou te Soerabaja ter plaatse een congres van houtvesters uit Oost-Java worden gehouden. Dit is iets geheel nieuws. Het initiatief is uitgegaan van den inspecteur van het boschwezen aldaar, de heer E. Tobi, die zijn woning ter beschikking gesteld heeft van de congressisten, vermoedelijk twaalf in getal.

Er zullen wetenschappelijke en practische voordrachten worden gehouden, die zeker den dienst van het boschwezen indirect ten goede zullen komen.

**Van de journalistiek in de zeevisscherij.** De heer G. Stoll, mederedacteur van de *Locomotief*, heeft, naar *het Bat Nbl.* verneemt, bij de regeering een uitvoerige memorie ingediend, waarin hij de wenschelijkheid aantoont der oprichting eener visscherijbank om de inlandsche visschers uit de handen van woekeraars te houden en het visschersbedrijf op te beuren.

De heer Stoll wenscht zich belast te zien met de voorbereidende werkzaamheden, later met de leiding der bank.

**Generaal van Heutsz.** De *Locomotief* heeft uit goede bron vernomen dat generaal van Heutsz is opgeroepen met bestemming optetreden als luitenant-gouverneur-generaal over Sumatra. Alweder eene nieuwe gissing, die wij laten voor rekening van den uitvinder.

**Soerabaja haven-commissie.** Deze commissie zou 24 Juni voor de tweede maal vergaderen, om de uitkomsten te overwegen, neergelegd in een resumé, dat thans aan de Kamer van Koophandel ter fine van advies is aangeboden.

Vermoedelijk zullen thans personen uit den handel in de commissie worden benoemd.

**De gestrafte Arabieren.** De Arabieren van het particuliere land Indramajoe-west, die geweigerd hebben heerendiensten te verrichten, werden ter politierol gestraft met *f* 3 boete, subs. 1 dag gevangenis. De gestraften hebben zich thans, na eerder een request te hebben gepresenteerd, telegraphisch tot den gouverneur-generaal gewend.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Zoo af en toe wordt men er aan herinnerd, hoe veel er nog in de kolonie ontbreekt op het gebied eener gezonde wetgeving. Herhaaldelijk zag men o.a. in de surinaamsche bladen gewag maken van het lage peil waarop wat zedelijkheid betreft, breede lagen der mindere klassen ter hoofdplaats rustten. Een deugdelijke politie-wetgeving en een uitstekend korps om aan de bepalingen er van de hand te houden zijn ongetwijfeld in de eerste plaats noodig. Beide factoren schijnen geruimen tijd een weinig veronachtzaamd te zijn. Dit blijkt o. a. wat den eersten factor betreft uit de memorie van toelichting op een, onlangs den Staten voorgestelde wijziging in het reglement van politie. In die memorie wordt toch o. a. opgemerkt:

"Het aantal tapperijen te Paramaribo neemt in den laatsten tijd op onrustbarende wijze toe, vooral in de Saramaccastraat en de daaraan grenzende straten, waar zij in niet geringe mate de, dàar zoo herhaaldelijk voorkomende rustverstoringen in de hand werken. Zoolang men evenwel bij het openen eener tapperij volstaan kan met eene eenvoudige mededeeling aan de politie, dat men dit heeft gedaan, is weinig daartegen te doen."

Gelukkig zal nu in dezen, voor ons, met een zoo hoogzedelijke drankwet begiftigd land, beschamenden toestand, in zijne kolonie eerlang verandering komen.

De Staten zullen met deze wijziging wel meêgaan evenals ze het den 14n Juni ll. deden met de voorgestelde inpoldering van de terreinen langs het Saramacca kanaal en de Wanica, dit laatste evenwel niet zonder dat de heer Curiel een hartig woordje in het midden bracht tegen den z. i. verkeerden weg, door 't bestuur ingeslagen, door aan den kleinen landbouw meer zorg te besteden dan aan den grooten, terwijl het te vreezen is dat door het verloop van een deel van den grooten landbouw het menschenmateriaal zal komen te ontbreken, waaruit de pachters der grondjes worden gerecruteerd.

Met de Javanen als kleine landbouwers schijnt 't maar niet te willen vlotten.

Uit Commewijne, in welk district de proef met Javanen op Johan en Margaretha wordt genomen, werd toch den 13en Juni ll. aan de *Surinamer* geschreven, dat er nog slechts ongeveer 12 gezinnen overgebleven waren, die *tegen belooning* rijst willen planten. Nu men hierin bewilligd heeft, zullen ze er een begin meê maken, voegde de correspondent aan die mededeeling toe.

Wat hebben we toch in de eigen koloniën 'n gesukkel met javaansche emigranten, terwijl uit het onlangs openbaar gemaakt verslag van onzen consulairen vertegenwoordiger te Penang bleek, dat op Malakka Kromo als pionnier van den landbouw alleszins voldoet. We zouden misschien maar 't beste doen met bij den engelschen resident der Federated States op Malakka aan te kloppen om inlichtingen, hoe men 't toch moet aanleggen, om van den Javaan buiten zijn land een zelfstandig landbouwer te maken.

Beter dan met die Javanen-proef, die echter, het Staten lid Morren wees er reeds bij de begrootingsdiscussiën op, uithoofde van het gebrekkige beschikbare menschenmateriaal niet als afdoende mag worden beschouwd bij eerste mislukking, schiet men met den spoorweg-aanleg op.

De redacteur van *Onze West* heeft nu al zijn eerste spoorreisje in de kolonie achter den rug en gaf in het nummer van den 15en Juni ll. van dat blad een uitvoerige beschrijving van den stand van het werk, waaruit blijkt dat de spoorbaan reeds tot Koffie Djompo, gerekend van Beekhuizen, in gebruik is gesteld voor den opvoer van materialen, enzoovoort — elken morgen vertrekt er een werktrein naar boven. Men hoopte in deze maand de baan van Koffie Djompo tot Onverwacht af te kunnen werken, zoodat dan de treinen over ruim drie vierden van het traject Paramaribo-Republiek zouden kunnen loopen. De lijn zal echter eerst voor het verkeer worden opengesteld, wanneer zij over laatstgenoemd traject, geheel gereed is gekomen, wat, wegens 't feit, dat men voor een gedeelte, tusschen Onverwacht en Republiek, op den drogen tijd moet wachten, zoo tegen het einde van dit jaar kan worden tegemoet gezien.

Uit het relaas in *Onze West* van den tocht, per trein naar Koffie Djompo en verder te voet naar Onverwacht en zoo terug naar Paramaribo, stippen we even het volgende aan:

"De telefoon is aangelegd tot Koffie Djompo. De palen staan echter reeds vele kilometers voorbij die plaats. Het hout voor de telefoonpalen wordt gevonden in 't bosch langs de spoorbaan. Het harde arrata-hout wordt grootendeels daarvoor gebruikt; men heeft echter ook een proef genomen met onderscheidene andere bekende en onbekende houtsoorten. Ook wordt met het hout, dat langs de baan wordt aangetroffen, een proef genomen om dwarsliggers te maken. Vele duizende dwarsliggers van bijlhout lagen langs den weg opgestapeld, bewerkt door Para-bewoners ad 50 cent per stuk. Ook met dwarsliggers van andere inlandsche houtsoorten wordt een proef genomen. Men weet dat in het bosch langs de baan ook het hout gevonden is voor de talrijke doorlaten in den spoorweg, zoomede voor het bouwen der kampen, waarvan sommige met walaba-singels gedekt zijn."

Uit het vorenstaande blijkt o. i. afdoende, dat 't minstens hoogst voorbarig moest worden geacht, zooals wij t. z. t. reeds opmerkten, om bosch-exploitatie in Suriname te veroordeelen, op grond van de overweging, dat de surinaamsche bosschen niet eens de dwarsliggers voor den spoorweg konden leveren, zoodat een *eerste* groote bestelling in Europa moest worden geplaatst. De waarheid is, dat men het surinaamsche hout in dat opzicht nog niet voldoende kende, zoodat nu nog, nadat reeds een heel stuk weg in gereedheid is gebracht, de proefnemingen worden voortgezet. Bovendien blijkt ook, dat de, in die streken door roofbouw mishandelde bosschen toch nog genoeg waardevol hout opleveren voor verschillende andere doeleinden.

Eene opmerking kunnen wij echter niet achterwege laten. We vragen ons nl. af, of de aanschaffing van "vele duizende dwarsliggers van bijlhout" uitsluitend voor proefnemingen niet wat kostbaar is?

Betreffende de, in Suriname in wording zijnde katoencultuur ontleenen we aan *Onze West*, dat ook in de districten Saramacca en Coronie een toenemende belangstelling in die cultuur betoond wordt. In Saramacca werd of worden door particulieren proeven genomen en wordt van gouvernementswege de invoer der cultuur bevorderd, terwijl in Coronie van bestuurswege kosteloos zaad zal worden verschaft, evenals dat in Nickerie geschiedde, terwijl het bestuur bovendien in Coronie kleine premiën zal uitloven voor de beste aanplantingen, een stelsel dat in de engelsche koloniën steeds met succes gevolgd is.

**Curaçao.** Ook in de kolonie Curaçao blijkt men het ernstig met de bevordering der katoen-cultuur te gaan meenen.

Het voornemen bestaat toch bij het gouvernement om zich zaad te verschaffen van eenige goede katoensoorten en dit kosteloos, doch op bepaalde voorwaarden aan beoefenaars van grooten en van kleinen landbouw te verstrekken.

Waarschijnlijk zal dit in de maand September a s. kunnen plaats vinden.

De planter, aan wien zaad verstrekt is, moet zich o. a. verbinden, een stuk grond met katoen te beplanten, naar verhouding van de, door hem op zijne aanvrage verkregen hoeveelheid katoenzaad. Deze verhouding is zòò dat voor de beplanting van 1 hectare 12 kilogrammen zaad verstrekt worden.

De uitzaaiïng moet plaats vinden voor 15 December 1904.

Het gouvernement is bereid aan planters, die slechts over een kleine oppervlakte gronds beschikken, een stuk grond voor katoenaanplant er bij in huur te geven, onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat het voor geen ander doel gebruikt worde dan voor katoenaanplant onder de gestelde voorwaarden.

Het gouvernement looft voorts drie prijzen uit van *f* 100 ieder, voor dengene, die: 1⁰. het beste product katoen inzendt (niet minder dan 25 kilogrammen); 2⁰. het best gecultiveerde veld bezit; 3⁰. het beste overzicht geeft van de ervaringen, door hem opgedaan aangaande de katoenteelt, bevattende wenken voor toekomstige katoenteelt op Curaçao.

Door den inspecteur van den landbouw in West-Indië zal binnenkort een bulletin uitgegeven worden, bevattende inlichtingen over katoenteelt en wat daaraan verbonden is, terwijl van gouvernementswege zal gezorgd worden voor een "cotton-gin" en een katoenpers.

Beter laat dan nooit, merken we naar aanleiding van dit goede bestuursvoornemen op. En nu nog voor water gezorgd, voegen we daaraan toe, terwijl o. i. ook wel eens zou kunnen worden overwogen of, indien de katoencultuur slaagt, het niet zaak is 't product in de kolonie zelve te verwerken, hetzij gedeeltelijk, hetzij geheel.

## Uit Oost-Indische Bladen.

**Hondsdolheid.** In het verslag van het instituut Pasteur te Weltevreden over 1903 vinden wij medegedeeld dat in dat jaar zich 97 europeanen en 225 inlanders onder behandeling stelden. Uit een opgave van de herkomst dezer patiënten blijkt, dat het geheele eiland Java, de gouvernementen van Celebes en van Atjeh, de residentie Menado Sumatra's Westkust, Padangsche Bovenlanden, Tapanoeli, Sumatra's Oostkust en Banka en Billiton met rabies (hondsdolheid) geinfecteerd zijn. Van de 300 patiënten, die in 1903 geheel of gedeeltelijk behandeld werden, stierven 11 personen allen gedurende en binnen 30 dagen na het begin der behandeling. Sterfgevallen na de behandeling kwamen niet voor. De dood volgde meestal één, soms twee dagen na de eerste verschijnselen der ziekte. De 11 gestorven patiënten waren allen inlanders; van de 91 behandelde europeanen stierf geen een, een opvallend verschil dus in de totale mortaliteit van europeanen en inlanders. Dit is geen toeval, maar ook in vroegere jaren gebleken. Van de 905 sedert 1895 antirabisch behandelde europeanen stierven slechts 6, van 1433 inlandsche patiënten 37 personen.

Het blijkt verder dat de overledenen zijn te rangschikken in personen met hoofdwonden, en die wegens wonden aan armen en beenen worden opgenomen en (uit buitenbezittingen) zeer laat onder behandeling kwamen. Van de personen op Java, die met beetwonden aan armen of beenen werden behandeld, stierf geen enkele.

Het bovenstaande moge voor enkelen, die zich, vies genoeg, door honden lieten likken, een wenk zijn om, als zij deze overdreven hartelijkheid van hun trouwen viervoeter niet geheel willen keeren, het beest toch nimmer in de gelegenheid stellen met zijn snoet bij het menschelijk gelaat te komen. Het gevaar van een beet in het gezicht, waarbij de dikwijls zeer korte tijd tusschen den beet en het uitbreken van de ziekte in al haar ellende de behandeling veelal doet mislukken, mag niet over het hoofd worden gezien, vooral niet bij kinderen, die "zoo lief met Carotje of Pucky spelen."

Zoo schrijft de *Javabode*, en een ieder doe hiermede zijn profijt.

**Solo.** Den 18en Mei had in de Kota alhier een ketjoe partij plaats bij een welgesteld Javaan. De waker werd gewond. Aan geld en goederen werd voor eene waarde van f 600 geroofd.

**Ondernemingen gesloten.** Naar de *Sumatrabode* verneemt zullen de koffieondernemingen Loeboek Salasih van de Barissan-cultuurmaatschappij en Kota Zuijdewijn van de nederlandsche handelmaatschappij eerstdaags gesloten worden.

**Een landbouw-proefstation op Sumatra's Westkust.** Eenigen tijd geleden hield Dr. Z. Kamerling in de Handelsvereeniging te Padang eene interessante lezing over de mogelijkheid om op Sumatra's Westkust eene inrichting tot stand te brengen, voor landbouw-advies, -onderzoek en -onderricht, een proefstation dus. Bij vergelijking verheugt Sumatra's Westkust zich in meerdere welvaart dan het grootste gedeelte van Java. De woningen zijn beter, de kleeding is meer kostbaar, de bevolking draagt gouden en zilveren sieraden en besteedt soms veel geld aan slamatans

## ADVERTENTIËN.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD No. 18, Vrijdag 15 Juli 1904.

en andere feesten.

Dit wordt toegeschreven aan de minder talrijke bevolking, in vergelijking met Java, waar overbevolking haar druk doet gevoelen.

De grond op Sumatra is nog lang niet zoo uitgeput als een deel van den bodem van Java en vereischt minder intensieven arbeid en ten slotte komt de bevolking vooral in de Bovenlanden veel minder met Europeanen, Arabieren en Chineezen in aanraking en blijft het geld meer in het land.

Toch valt te constateeren, dat de volkswelvaart ook op Sumatra's Westkust eer vermindert dan vermeerdert en de landbouwtoestanden vereischen evenals op Java dringend verbetering.

Invoer van rijst is nog altijd noodig, de gouvernements-koffiecultuur gaat met reuzenschreden achteruit, de particuliere cultuur verheugt zich geenszins in een grooten bloei en dit niet als een gevolg van, de cultuur drukkende, lage prijzen doch wel door de geringe productie. Andere europeesche landbouw-industrie vindt men in Sumatra's Westkust bijna niet.

Van inlandsche cultures zijn alleen die van klappers en cassia van belang; gambier en tabak konden van veel meer beteekenis zijn. Notemuskaat, suikerriet, kapok, cacao e. d. g. worden bijna niet aangeplant en rotting, damar en benzoë — belangrijke producten van uitvoer — zijn boschproducten en komen als cultuurgewassen in 't geheel niet in aanmerking.

Hoewel de westkust al meer dan 80 jaar onder ons rechtstreeksch bestuur staat, is veel nog een braakliggend veld.

De oorzaak van dit alles zoekt Dr. Kamerling, zooals wij in de *Sem. Ct.* lezen, waaraan dit opstel is ontleend, uit den aard der zaak niet in de onvruchtbaarheid van den bodem, noch in gebrek aan geschikte, bebouwbare gronden. De bevolking woont bij voorkeur op terreinen, die overvloed van irrigatiewater, met 't oog op de sawah-bewerking, bezitten en de rest ligt voor een groot deel woest. De Sumatraan in die streken heeft geen gebrek aan werklust en initiatief, doet in dit opzicht voor den Javaan althans niet onder, doch de Maleier is onwetend, heeft geen begrip van bemesting, van den landbouw op zijn voordeeligst gedreven en doet geen goede keuze in de gewassen, die gecultiveerd kunnen worden.

Dat groote uitgestrektheden gronds daardoor zeer schaars bevolkt zijn is 'n ongunstige omstandigheid, doch zouden door goed geleide immigratie van uit Java aanzienlijk verbeterd kunnen worden.

De Heer Kamerling ziet veel heil in 'n goed ingericht proefstation op Sumatra's Westkust ter verbetering van de agrarische toestanden, zoowel in 't voordeel van den Europeaan, als in dat van den inlander.

Daarna wordt een blik geslagen op de verschillende proefstations, die men op Java aantreft, na, op gezag van Dr. Kamerling, over proefstations in 't algemeen te hebben uitgewijd.

De vooruitgang der cacao-cultuur wordt toegeschreven aan het proefstation voor die cultuur te Salatiga, onder leiding van Dr. Zehnter.

Op 't oogenblik zijn plannen in behandeling om eene combinatie tot stand te brengen van het Algemeen Syndicaat voor koffie en andere bergcultures met het kinaproefstation en het cacaoproefstation.

Op die wijze zou men dan één groot proefstation krijgen voor alle bergcultures. De proefstations hebben ontegenzeggelijk veel nut gesticht en zijn een zegen geweest voor de door Europeanen gedreven cultures.

Wij zullen thans nagaan wat Dr. K. onder een proefstation verstaat en wat hij in 't midden brengt omtrent de oprichting van zulk eene instelling op Sumatra's Westkust.

Het doel van 'n dergelijk instituut zou dus zijn bevordering van den landbouw en de landbouw-nijverheid op Sumatra's Westkust, waardoor zoowel de belangen van de Europeanen als die van de Inlanders gebaat werden.

De heer Kamerling drukt de werkkring van 'n proefstation op Sumatra meer precies aldus uit:

a. Adviezen en voor zoover noodig nieuwe onderzoekingen omtrent de oorzaken van de ziekten en plagen, die de cultuurgewassen teisteren en adviezen omtrent de mogelijkheid van een bestrijding van deze;

b. Adviezen en voor zoover noodig nieuwe onderzoekingen omtrent de gunstigste groeivoorwaarden van de gewassen, die in cultuur zijn, en voor cultuur in aanmerking komen;

c. Adviezen en voor zoover noodig nieuwe onderzoekingen omtrent de rationeelste wijze van bereiding der verkregen landbouwproducten;

d. Aanmoediging van de cultuur van nieuwe of weinig bekende maar voor de cultuur op Sumatra's Westkust geschikte cultuurgewassen, door verstrekking van zaaizaad en demonstratie;

e. Verspreiding van kennis omtrent landbouw in het algemeen en omtrent de cultuur van de voor de kust geschikte cultuurgewassen in het bijzonder, door schooltuinen, demonstratie-velden, voordrachten, populaire geschriften enz.

De heer Kamerling verbindt aan zijn denkbeeld van proefstation ook tevens 't denkbeeld van landbouw-onderwijs aan den Inlander, 'n denkbeeld, dat in hooge mate toejuiching verdient. Evenals op Java zal ook de Sumatraan niet afkeerig blijken van onderricht, als 't op goede wijze gegeven wordt en in een niet te verre toekomst resultaten oplevert.

Men zou dit doel niet alleen kunnen bereiken door demonstratie-velden, zijnde eigenlijk aanschouwelijk landbouw-onderwijs, maar tevens door direct onderricht aan den inlander in 't landbouwbedrijf.

Een landbouwschool voor inlanders aan 't proefstation verbonden, zou den Sumatraan, wien 't niet aan intellect ontbreekt, uitnemend ten goede komen.

Zou 'n proefstation op Sumatra door de hooge kosten wellicht op onoverkomelijke bezwaren stuiten?

Dr. Kamerling schat de onkosten op f 15000 per jaar. Het werkplan voor de eerste drie jaar zou dan in hoofdzaken omvatten:

1. Onderzoekingen omtrent de oorzaken van den achteruitgang der koffiecultuur en omtrent de middelen om deze cultuur weder tot bloei te brengen.

2. Adviezen en voor zoover noodig nieuwe onderzoekingen omtrent de ziekten en plagen en de gunstigste groeivoorwaarden van verschillende andere voor de kust belangrijke cultuurgewassen, zooals: rijst, klappers, notemuskaat, enz.

3. Proeven omtrent den invoer van nieuwe en weinig bekende cultuurgewassen, zooals: katoen, andere vezelstoffen, inlandsche suikercultuur voor de chineesche markt, oliezaden, cacao, vanille, spaansche peper, enz. enz.

4. Aanmoediging tot oprichting en eventueel leiding van schooltuinen en demonstratietuinen voor de inlandsche bevolking, ongeveer in den geest zooals dit tegenwoordig op groote schaal op Ceylon geschiedt.

5. Publicatie van kleine bulletins, waarin in het kort en populair, cultuur, bereiding, ziekten en plagen van verschillende, voor de kust belangrijke, cultuurgewassen behandeld worden, ongeveer op de wijze zooals dit tegenwoordig in de Bulletins van de Imperial Department of Agriculture op Jamaica geschiedt. Deze bulletins zouden in het hollandsch en in het maleisch uitgegeven moeten worden, zooals indertijd ook door *Holle* populaire landbouwgeschriften in het hollandsch en soendaneesch zijn uitgegeven en zooals ook bijv. een methode der Boorderbestrijding (in het suikerriet) door *Zehnter*, in het hollandsch en in het javaansch is gepubliceerd.

6. Publicatie van de resultaten der verrichte onderzoekingen.

Er zijn nu nog vijftien particuliere koffie-ondernemingen op Sumatra's Westkust met 'n jaarlijksche productie van 6000 à 10000 pikol, 'n waarde vertegenwoordigende van gemiddeld 4 ton.

Eene contributie van 2 pct. over dit bedrag zou f 8000 opleveren. Stelt men als bijdragen van de handelsfirma's op Padang f 4000 en als bijdragen van firma's buiten Sumatra f 3000, dan komt men al vrij spoedig tot de vereischte f 15000.

En het geld zou zijn, dat — blijkens de resultaten op Java — het tienvoudige als rente opbracht, althans zou *kunnen* opbrengen. En indien het gouvernement een subsidie van een gelijk bedrag, dus van f 15000, schonk, onder voorwaarden dat aan het instituut een tweejarige cursus in landbouwkunde gegeven zou worden, aansluitende aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers, dan was het bestaan van het proefstation in de toekomst verzekerd Sumatra's Westkust blijft nog altijd het land bij uitnemendheid voor de productie van superieure koffie en vooral nu men vermoedelijk weder aan den aanvang van een periode van stijgende prijzen staat, kwam het Dr. K. voor dat aandeelhouders, directies en planters de handen inéén moeten slaan om van de particuliere koffiecultuur te behouden, wat er van te behouden is en daarvan te maken wat er van gemaakt kan worden.

Wanneer het tot nog toe onafhankelijke gebied in Midden-Sumatra onder rechtstreeksch gezag gebracht zal zijn, is het nog slechts een kwestie van tijd, om het wegennet van de Bovenlanden aan te sluiten aan de groote rivieren van de Oostkust, die tot op betrekkelijk korten afstand van de tegenwoordige grenzen bevaarbaar zijn.

De binnenlanden van Midden-Sumatra zullen dan zoowel van de West- als van de Oostkust uit gemakkelijk toegankelijk worden en eene goede toekomst te gemoet gaan, zij 't ook niet voor koffiecultuur, waarvoor de hoogte misschien niet voldoende is, dan toch wel voor andere groote cultures.

Men spreekt zoo vaak van Sumatra als van het land der toekomst, maar wat is er gedurende de eeuw, dat Sumatra's Westkust onder ons rechtstreeksch bestuur stond, voor die heerlijke padangsche boven- en benedenlanden gedaan?

Niets, of althans heel weinig!

Is Sumatra's Westkust niet het land voor immigratie uit Java bij uitnemendheid.

Dat het plan van Dr. Kamerling bij verwezenlijking een eerste stap moge zijn op den weg naar meerderen bloei en grootere ontwikkeling van Sumatra's schoonste en vruchtbaarste gewesten! zoo besluit de schrijver zijn belangrijk hoofdartikel in de *Sem. Ct.*

**Bataviasche landbouwvereeniging.** Den 20en Mei werd te Buitenzorg eene vergadering gehouden van de bataviasche landbouwvereeniging. De voorzitter, de heer van Houtman, wijdde eerst een hartelijk woord aan de nagedachtenis van het overleden eerelid, J. Faes, en deelde daarbij mede, dat op een request van de vereeniging, ingediend aan den gouverneur-generaal over de veiligheid in de residentie Batavia, een antwoord inkwam van de regeering, waarin deze beloofde, zooveel mogelijk aan de wenschen der vereeniging te zullen tegemoet komen.

Het voorstel om in den vervolge afstand te doen van het aandeel in de overwinst der bataviasche landbouw-credietbank werd met algemeene stemmen aangenomen; eveneens het voorstel om dat aandeel over 1903 ook aan de landbouwcredietbank af te staan.

Ten slotte werd de brochure van mr. de Veer ter sprake gebracht, waarbij de voorzitter eenige opmerkingen maakte. De inhoud, zoo zei de spreker, is grootendeels gewijd aan een critiek op het request van de bataviasche landbouwvereeniging aan den gouverneur-generaal. De voorzitter wijst er op, dat het niet in hoofdzaak het particulier landbezit is, dat de onveiligheid in de hand werkt, ook niet de primitieve staat van het politiewezen, maar het moreel van het politie-personeel en niet alleen van dat, hetwelk bezoldigd wordt door de landheeren, maar ook dat, vanwege het gouvernement in dienst gesteld. De hoofden van plaatselijk bestuur moeten meer gebruik maken van hun bevoegdheid om akten van aanstelling in te trekken, wanneer er van ongeschiktheid sprake is.

Spreker acht in het algemeen weinig nut te verwachten van den maatregel, door mr. de Veer aanbevolen: n.l. de algemeene hoofden door het gouvernement te doen benoemen. Wat de contrôle op de politie betreft, die zou spreker gaarne zien opgedragen aan hooge ambtenaren met den rang van patih. Men dient echter op iedere afdeeling minstens een europeesch politie-ambtenaar met de contrôle te belasten, en daarvoor zouden dan wellicht gepensionneerde officieren geschikt zijn. De rechtspraak is zeker ook niet zooals die moet zijn; ten eerste is zij te omslachtig en ten tweede komt het maar al te vaak voor, dat een inlander die schuldig is, wordt vrijgesproken, omdat het gevorderde wettig bewijs ontbreekt, hetgeen den man aanmoedigt op den ingeslagen weg voort te gaan.

De brochure van mr. de Veer gaf ook anderen aanwezigen aanleiding tot enkele opmerkingen. De heer Westpalm van Hoorn zeide: met veel belangstelling het werk van mr. de Veer te hebben gelezen en men kan er, naar sprekers oordeel, niet genoeg licht op laten vallen. Toch is er veel in het werkje, waarop aanmerking kan worden gemaakt. Men hoede zich tenminste, zegt spreker, voor aanstelling van europeesche schouten, commissarissen van politie enz., zooals mr. de Veer wenscht; dat zou beslist een groote fout zijn, omdat het geharrewar en de meeningsverschillen tusschen europeesche en inlandsche ambtenaren dan niet te overzien zouden zijn.

De voorzitter zegt nogmaals, dat de particuliere landerijen niet de oorzaak zijn der onveiligheid; die onveiligheid wordt in hoofdzaak aangetroffen in de nabijheid der groote steden, omdat men hier, evenals in Europa, het kwaad heeft, dat de plattelandsbewoners naar de steden trekken.

Verschillende sprekers voeren hierna nog het woord en blijken allen de overtuiging van den voorzitter te deelen.

De voorzitter sluit hierop de vergadering met een woord van dank aan de aanwezigen.

## Van Vreemde Koloniën.

**Een noodlijdende fransch-koloniale industrie.** Zooals men wel weten zal, heeft de suikerindustrie zich op de fransche Antillen kunnen staande houden, zoodat zij op Guadeloupe en Martinique nagenoeg de eenige bron van inkomsten uitmaakte. In de laatste jaren heeft die industrie daar echter met groote bezwaren te kampen gehad, welke haar ten slotte, evenals de surinaamsche cacao-cultuur, wegens gebrek aan kapitaal met den ondergang bedreigen. De fransche regeering is nu voornemens, die industrie middellijk te hulp te komen door haar gemakkelijker crediet te verschaffen, waartoe nu onlangs door de fransche ministers van koloniën en van financiën een ontwerp van wet is opgesteld, eene wijziging beoogende in de statuten der Koloniale Banken.

De, daarop gegeven memorie van toelichting leert ons, welke de beoogde wijziging is.

De statuten der fransche Koloniale Banken, vastgesteld, respectievelijk gewijzigd bij de wetten van den 11n Juli 1851, den 24n Juni 1874 en den 13n December 1901 machtigen die credietinstellingen om aan planters voorschotten te verleenen, tot een maximum evenwel van een derde der waarde van den, voor bedoelde voorschotten verpanden oogst.

Deze verhouding moge oorspronkelijk voldoende geweest zijn om de planters van suikerriet in staat te stellen hunne aanplantingen te onderhouden, enkel met den steun der locale Bank, sedert is door de prijsverlaging van het product, de toestand aanmerkelijk gewijzigd en hebben de planters elders naar crediet moeten uitzien, dat hun onder bezwarende voorwaarden werd verleend, zoodat zij onder een ernstigen druk gebogen gingen.

De toepassing der conventie van Brussel, welke aan bedoelde industrie in de fransche koloniën hare premiën ontnam, heeft de crisis nog verscherpt, zoodat zelfs het voortbestaan dier nijverheid in de betreffende fransche koloniën wordt bedreigd, tenzij men haar de middelen verschaffe, om zich door het overgangstijdperk tusschen oud en nieuw heen te werken.

»En, zoo luidt het in de memorie van toelichting, »de toekomst eener industrie, die aan talrijke werklieden het levensonderhoud verzekert, moet het voorwerp der goede zorgen van het bestuur uitmaken.«

Met het oog daarop wordt nu voorgesteld om eventueel aan de koloniale Banken een, door de kolonie te stellen waarborg te verschaffen voor, aan planters boven het, in de bestaande statuten aangegeven maximum te verstrekken credieten.

In het betrekkelijk artikel 13 der bestaande statuten wordt nu voorgesteld de 5e alinea als volgt te lezen:

»Het één derde van de waarde van den oogst, tenzij de kolonie op zich neme om der Bank borg te staan voor elk verlies, dat voor haar zou kunnen voortspruiten uit het verleenen van hoogere credieten, zullende in geen geval het bedrag daarvan vier vijfden van de waarde van den oogst kunnen overtreffen. De terugbetaling dezer suppletoire voorschotten moet binnen een termijn van vijf jaren geschieden.«

Op te merken valt, dat dit voorstel heftig bestreden wordt door den radicalen afgevaardigde voor Guadeloupe, Gerville-Réache, die in tegenstelling met zijn collega voor diezelfde kolonie, Gérault Richard, daarin een niet te billijken bevoorrechting van het kapitalisme ten nadeele van de koloniale kas ziet.

Het schijnt, te oordeelen naar hetgeen de *Dépêche Coloniale* in deze aangelegenheid opmerkt, dat de heer Gerville de, ook elders wel eens vooropgestelde theorie is toegedaan, dat de evolutie op Guadeloupe eischt, dat de tegenwoordige plantagehouders naar den kelder moeten gaan. Dat dientengevolge 't gevaar dreigt, dat drie vierden der fabrieken op dat eiland zullen moeten stoppen en 40000 arbeiders aan den dijk gezet worden, schijnt bij dezen evolutionist niet al te zwaar te wegen.

Zoowel in de fransche, als in de engelsche west-indische bezittingen, ziet men dus nu van overheidswege hulp bieden aan de, met ondergang bedreigde suikerindustrie; in de engelsche bezittingen door een, niet zonder politiek bijoogmerk: het tegengaan van het verder verloop der blanke bevolking, — door het parlement verleend subsidie; in de fransche door de koloniale besturen te machtigen om, in voorkomende gevallen, ter beoordeeling van den koloniälen wetgever, noodlijdende planters met hun crediet bij te staan.

In nederlandsch Suriname moet de cacao-cultuur zich zelve maar helpen. Of het verstandig is, in deze alles aan de evolutie over te laten, zonder die in de gewenschte richting te leiden? Het moederland deed reeds veel door eenige millioenen in de surinaamsche spoorwegonderneming te steken, zou het niet zijn werk kunnen vervolledigen door den surinaamschen grooten landbouw voor den ondergang te behoeden, indachtig aan hetgeen de engelsche buren deden en de fransche voornemens zijn te doen?

**De toestand in Sokoto.** 't Is al weer 'n heelen tijd geleden, dat we 't over dit rijk in Midden Afrika hadden, hetwelk, door een, op eigen houtje door generaal sir Frederick Lugard daartegen ondernomen expeditie, bij het groote engelsche empire werd gevoegd. Sedert schijnen werkelijk groote verbeteringen in den toestand van dat rijk tot stand te zijn gekomen. Heele streken, die vroeger geheel ontvolkt waren, als operatie-tooneel van elkaar voortdurend beoorlogende stammen, geraken nu weêr bevolkt, daar de gewezen bewoners geleidelijk uit hun schuilhoeken terugkeeren. In de omstreken der hoofdstad Sokoto worden de oude karavaanwegen door de inlandsche hoofden opgeknapt en verbreed, terwijl het oude bed van de Sokoto-rivier over een afstand van 60 mijlen is uitgegraven, zoodat men nu weer voor 't eerst in den regentijd van den Niger de Sokoto tot de hoofdplaats kan opvaren.

Aan Reuters agentschap wordt meêgedeeld, dat de luitjes van Sokoto op den duur goede afnemers zullen worden van de engelsche katoentjes.

De, tot nu toe verkregen goede resultaten van het engelsche gezag in die streken, worden toegeschreven aan het besef der nieuwe onderdanen, dat de Engelschen niet van plan zijn zich met hun godsdienst in te laten of het inlandsch bestuur aan kant te zetten, met dien verstande evenwel, dat het nu uit moet wezen met slavenjachten en slavenhandel. Ook de inlandsche rechtspraak is behouden, behalve dat foltering en verminking van veroordeelden verboden zijn, terwijl doodvonnissen in sommige gevallen niet dan na het engelsch fiat executie kunnen worden ten uitvoer gelegd.

De engelsche resident, aan wien dus de belangen van een twintig millioenen volk zijn toevertrouwd, is op een mijl afstands van Sokoto gevestigd, waar zich ook een fort bevindt met een garnizoen van 120 man van het Northern Nigeria Regiment, negers dus, onder het bevel van drie of vier officieren.

Komt er in onze indische bezittingen eens mee aan, om met zoo'n handjevol menschen de luitjes in toom te houden.

Op den voorgrond moet dan ook steeds staan de overheerschten te overtuigen, dat wij het goed met hen meenen niet alleen, maar ook dat we niet gekomen zijn om al het oude, waaraan ze hechten, af te breken om er onze, op westersche leest geschoeide instellingen voor in de plaats te stellen, welke die volken in een toestand brengen als dien van een kneuterboer, dien men het stadssalonleven zou opdringen.

**Katoencultuur.** De *Deutsch Ostafrikanische Zeitung* heeft aan zekeren heer Eiffe, deelgenoot van een hamburgsche firma van dien naam, die na zeven jaren een vorig bezoek aan Duitsch Oost Afrika had herhaald, gevraagd zijn oordeel te mogen vernemen over den toestand in, en de vooruitzichten voor die kolonie.

Dat oordeel luidde nog al gunstig, vooral wat betreft den kleinen landbouw en wel met name in de streek, die door den Oesambara-spoorweg wordt doorsneden.

Hij had 't ook over de katoen-cultuur, waaraan men sedert eenigen tijd in die kolonie aandacht schenkt, en merkte daarbij het volgende op:

»Met groote belangstelling heb ik de aanplantingen van katoen in oogenschouw genomen, maar ook hier heet het: »haast u langzaam.« Ik heb met eerste autoriteiten in Egypte gesproken en ook zij waarschuwen voor proefnemingen op te groote schaal. De egyptische katoen wordt, gelijk bekend, door middel van bevloeiing geteeld, zij moet dus bij ons onder heel andere voorwaarden worden gewonnen. Er werd den nadruk op gelegd, dat het noodig zal wezen, uit de egyptische katoen eene speciaal oost-afrikaansche te telen, waarvoor natuurlijk jaren noodig zijn. Dan zal men in de eerste plaats moeten zorgen om bevloeiing mogelijk te maken, en het uitzaaien zoo regelen, dat bloei en oogsttijd in het droge jaargetijde vallen. In plaats van uitsluitend buitenlandsche katoen-experten in de kolonie te laten komen, of wel, ter aanvulling van dezen maatregel, zou het misschien gewenscht zijn om bekwame en betrouwbare deskundigen uit de kolonie voor rekening der regeering een studiereis naar Egypte en Noord-Amerika te laten maken, wijl zij toch het best in staat zijn te beoordeelen, wat in onze kolonie met het oog op klimatologische toestanden en gesteldheid van den bodem mogelijk is."

Wij meenen, met het oog op de groote belangstelling, die thans voor de katoen-cultuur is opgewekt, dezen wenk van den heer Eiffe te moeten weêrgeven, maar voegen daaraan toe, dat het ons, met het oog op reeds verkregen uitkomsten, waaraan we toch, n'en déplaise den heer Waller ter jongste hengeloosche conferentie, de noodige waarde toekennen, wel wat twijfelachtig voorkomt, dat er jaren zouden gemoeid gaan, voordat van een eigenlijke katoencultuur in daartoe nieuw aangewezen streken sprake zou kunnen zijn.

**Ambtenaars-opleiding.** Dezelfde heer Eiffe gaf in zijn schrijven aan bovengenoemd blad iets over ambtenaars-opleiding ten beste, waarover hij de volgende inzichten verkondigde:

»Nu zou ik nog gaarne op een punt wijzen, waarop niet genoeg de aandacht kan worden gevestigd en dat is: de zoo noodige handelskennis voor alle, aan de ontwikkeling der kolonie werkzame personen, ambtenaren, planters en officieren, want voor allen is 't toch in de eerste plaats de taak om productie van het land en den handel te bevorderen en te beschermen. Om dit met succes te kunnen doen, is het noodig te kunnen beoordeelen tot hoeverre productie en afzet kunnen worden opgevoerd. Met genoegen heb ik intusschen ontwaard, hoe (in Duitsch Oost Afrika) het bureaucratisme op den achtergrond is gedrongen en de geheele bestuursmachine vereenvoudigd en hoe intensief en spaarzaam — dikwijls wat al te zeer — gewerkt wordt. Men legt zich thans werkelijk in hoofdzaak toe op de economische ontwikkeling der kolonie, en met het oog hierop worden aan de verschillende bestuursfactoren op economisch gebied eischen gesteld, waaraan niet zoo maar kan worden voldaan en die natuurlijk leergeld kosten; men bedenke slechts, dat de districtsbesturen zelve den landbouw beoefenen, de »Schutztruppe« wegen aanlegt, de dienst der koloniale vaartuigen zaken doet (aan vrachten, dokgelden, scheepsbouw, enz). Zoolang dus niet in een algemeene handelskennis voor alle koloniale ambtenaren — zooals b.v. in Holland het geval is (?) — is voorzien, zou het wellicht aanbeveling verdienen, dat de regeering die ambtenaren aanmoedigt, om hun verlof te benutten om een kijkje te nemen in vreemde koloniën. Daar zouden zij aan groote, duitsche handelshuizen moeten worden toegevoegd; ik denk bijvoorbeeld aan Singapore, vanwaar ze dan een snoepreisje naar Bangkok zouden kunnen maken, om daar de geheimen der rijst- en theecultuur af te kijken, aan Batavia, Colombo, Manilla, Calcutta, Bombay en Durban.«

Zou iets in dien geest ook voor onze koloniale ambtenaren, niettegenstaande de, door den heer Eiffe hun toegekende algemeene handelskennis, niet aanbeveling verdienen, of ten minste in overweging kunnen worden genomen, om den zoo gewenschten ruimen blik niet tot de kennis der vaderlandsche academie-stads-manieren te beperken, maar dan over een veld te laten gaan, waar werkelijk iets te leeren valt?

**De inlandsche militie in Indo-China.** De gouverneur-generaal Beau heeft den minister van koloniën, Doumergue, voorgesteld om het voortbestaan der inlandsche militie in de kolonie bij de wet te verzekeren. Men maakt zich daar niet weinig bezorgd over het, zoo op den voorgrond treden van het japansche rijk en vreest, dat dat wel eens lust zou gevoelen, om zich in de plaats der republiek in Achter-Indië te stellen. Aan het fransche parlement zijn voorstellen gedaan voor uitbreiding van de maritieme defensiemiddelen der kolonie; voor de kustverdediging zijn de noodige gelden reeds bewilligd, en op de begrooting voor 1905 is het crediet uitgetrokken voor uitbreiding der europeesche troepenmacht in de kolonie.

Met het oog op mogelijke verwikkelingen in de toekomst, zou men dus nu wel vast willen kunnen rekenen op de inlandsche militie in Indo-China, ter sterkte van omstreeks 10.000 man, die, met name in Tongkin, bij het bestrijden der piraten en het onderdrukken van talrijke opstootjes herhaaldelijk goede diensten hebben bewezen.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

### Tijdschrift voor het Binnenl. Bestuur. Juni 1904.

Desiderata (Bezoldiging van Residenten en andere hooge Indische landsdienaren-, pensioenregeling-, promotiekansen-, werkkring en positie der bestuursambtenaren, enz., enz.) door Ch. E. Bodemeijer. — Het request ingediend aan den Min. van Kol. door de met verlof in Nederland aanwezige ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur. — Het voorstel van den Controleur van Affelen van Saemsfoort door P. C. C. Hansen Jr. — Koki, Wongso en verlofsweigeringen door H. T. D. — De rottingstraf in Landsgevangenissen door v. S. — Artikel 237 en 238 van het strafwetboek voor Inlanders in Ned.-Indië door v. S. — Een Billijk verzoek door B. B. — Ingezonden stuk. Het Handelsblad over B. Bs. ambtenaren, met naschrift van den Redacteur. — Varia: Zijn spoorwegen in Indië bevorderlijk aan de volkswelvaart?

### De Indische Mercuur. 12 Juli 1904. no. 28.

Een kijk op den socialen en economischen toestand van den Javaan door van Gorkom (vervolg). — Een proefstation voor koffie- en andere bergcultures. Een nieuwe poging. — De keuring van stoomketels. De vorming van gomsoorten door P. van der Wielen. — Kina en Kinine. Statistiek van kinabast en kinine, door L. L. A. Maurenbrecher. — Een eigenaardige ampasstooter-constructie, door J. van Moll. — Kamer van koophandel en fabrieken te Amsterdam. — Gaat Redjang Lebong vooruit of achteruit? Koloniaal Museum. (vervolg) — Boycot in het koffievak. — Verslag van het Mijnwezen over het 4e kwartaal 1903. Banka Menado. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

### Vragen des Tijds Juli/Aug. 1904.

Reorganisatie van het bestuur in Ned.-Indië, door Pruys van der Hoeven, oud-gouverneur van Atjeh.

### De Tijdspiegel Juli 1904.

S. Kalff: Cornelis Speelman (Oud-Gouv. Generaal van Ned.-Indië).

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

Passagiers van het stoomschip Merapi, kapt. U. Udema, van Rotterdam naar Ned.-Indië: C. M. A. Quack, Ch. Hissink, A. M. Kostermans en echtg.* A. C. Deenik*, D. de Jongh*. mej. C. A. de Jongh*, mevr. H. Hooft—Labouchère en 3 kind.**, P. Visser*, D. Purmer*, A. de Jong*, W. C. Gort, W. H. Welter, G. J. L. D. M. Ridder de van der Schueren, H. F. Dummer, L. de Graaf, M. Duveen, benevens een detachement suppletietroepen sterk 4 onderofficieren en 30 mindere militairen.

* Embarkeeren te Marseille.
** Naar Southampton.

## ADVERTENTIEN.

**Wageningen**

Gelegenheid tot **huisvesting** van schoolgaande kinderen of leerlingen der Landbouwschool en H. B. S. met 5jarigen cursus. Hulp bij studie. Bad in huis.

Mevr. Wed. BAKKER, GOTELING VINNIS.

**Dijkstraat No. 15.**

**den Haag**

Pension Koninginnegracht 47

**geopend geheele jaar.**

H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**

Pension Hollandaise

VILLA NINE.

Avenue Auber

**geopend NOVEMBER—JUNI.**

H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**

Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,

***F. TIJMSTRA.***

**R. E. J. Zieck en Zoon,**

KLEEDERMAKERS,

***Franklinstraat 92***

en

***Jan van Riebeekstraat 56,***

**DEN HAAG.**

**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**

van solide stoffen en billijken prijs.

**Atelier voor nette reparatiën.**

**P. Happel Jr.**

CUISINIER.

**v. Kinsbergenstraat 85d,**

**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

**„SIMPLEX"**

FRANS ERNST,

**Buitenhof 1, 's-Hage.**

**„Sport en Spel"**

**„Schaatsen".**

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues

**aux Expositions**

**DU TRAVAIL de PARIS et LION**

*Marie Derwel,*

**Corsets sur Mesure**

**LA HAYE.**



***MARIE DERWEL***

**Jacob v. d. Doesstraat 36**

la Maison est transferée

**Anna Paulownastraat 45.**

Eerste Nederlandsche

**Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.**

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**ijk antoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, RUSSEL, SOERAAJA en PARAMARIO.**

**van Soest en van der Weijde.**

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

**Met 1 dag opzegging . . . . . . . . . 2 pct.**
**Voor 1 maand . . . . . . . . . . . . $2^3/_4$ „**
**„ 3 maanden . . . . . . . . . . . . 3 „**

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

**C. HOYNG,**

**Den Haag. — Utrecht.**

**Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden**

**Echt Chineesche Thee,**

**speciaal aanbevolen aan Indische familie's.**

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**

van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

**FALKENBURG en Co.**

***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***

DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

**Toezending Woninggids gratis.**

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

**F. H. BOTHE,**

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**

***Nouveauté's voor elk seisoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
**6, Hoogstraat 6.**
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
**6, Hoogstraat 6.**
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
**6, Hoogstraat 6.**
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
**6, Hoogstraat 6.**
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**

Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**

Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.**

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.**

**Firma A. KOKEE.**

Nieuwe Havenstraat 46.

**UITZENDING VAN DINERS**

***f 0.80 - f 1.00.***

Vele Indische recommandatiën.

**R. Glastra.**

**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**

in VERHUIZINGEN,

**MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.**

☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

**Weekblad voor Indië**

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch

**Weekblad voor Indië,**

onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.

**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**

Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

**Transport-Maatschappij DUINOORD**

**Bergplaats voor Inboedels 2800 M□**




**N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.**

Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

**Prijs per jaargang *f 4.-.* Los nummer franco na inzending van *f 0.50.***

**Nederlandsch Wapenmagazijn**

voorheen S. DE JAGER,

**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**

**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij

**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**

**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**

in verbinding met de diensten der

**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Gedé** | 23 Juli | 4 Aug. | 9 Aug. | 28 Aug. | 30 Aug. |
| **Oengaran** | 6 Aug. | 18 „ | 23 „ | 11 Sept. | 13 Sept. |
| **Sindoro** * | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 „ |
| **Salak** | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 Oct. |
| **Lawoe** | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 „ |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 Nov. |
| **Goentoer** * | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 1 Dec. |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

**N°. 19.** **Donderdag 21 Juli 1904.** **4de Jaargang.**

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.



**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**
**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)**

**Inhoud van dit nummer.**



## J. B. van Heutsz Gouverneur-Generaal.

Het *Algemeen Handelsblad* heeft uit goede bron vernomen, dat de benoeming van den luitenant-generaal *J. B. van Heutsz* tot Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië in de eerstvolgende Staatscourant komt en dat de nieuwbenoemde met het stoomschip «Oranje» van de Mtij. Nederland, naar Batavia zal vertrekken.

Kapitein *H. Colijn*, die de reis meemaakt, zou te Sabang aan wal gaan om in plaats van overste *van Daalen* belast te worden met de verdere pacificatie der Gajoe- en Alaslanden, waardoor *van Daalen* ter beschikking komt van den generaal-majoor, *Jhr. van der Wijck*, die voor één jaar tot Gouverneur van Atjeh zou benoemd worden.

Wij deelen dit laatste onder voorbehoud mede, omdat wij den vorm eener zoodanige Gouverneurs-benoeming niet goed begrijpen.

## Inlandsch Onderwijs in Ned.-Indië.

In «De Indische Gids» van Juli komt een artikel voor van den oud-Inspecteur van het Inlandsch Onderwijs in Ned.-Indië, *J. Habbema*, getiteld: «Het politiek en economisch belang «van onderwijs aan de inlandsche bevolking «van Ned.-Indië.» De schrijver zond ons een overdruk, vermoedelijk omdat hij onze bijzondere belangstelling kent, voor het door hem behandelde onderwerp, en tevens omdat hij gaarne zou zien, dat, hetgeen hij, in Indië's belang, onder de oogen bracht van de Indische-Gids-lezers ook in ruimer kring zou worden besproken.

Te gereeder wordt die aanwijzing door ons gevolgd, omdat wij, hoewel in den grondslag met het artikel van den heer *H.* instemmend, toch in enkele voorname punten met hem van meening verschillen.

De heer *H.* begint met de bedenkingen te weerleggen van de velen, die er nog aan twijfelen, of het geven van onderwijs, ook aan den minderen inlander, wel is in diens economisch, en in 's overheerschers politiek belang.

Hij toont duidelijk aan, dat juist het geven van onderwijs aan slechts enkelen, zooals dit nu plaats heeft, eene cathegorie van meer onderwezen inlanders voortbrengt, die zich voor den veldarbeid of een ambacht te goed achten, en daarom een schrijversbaantje naloopen, dat zij niet altijd naar hun zin krijgen kunnen, zoodat er malcontenten overblijven. Dit kwaad zal geheel verdwijnen, zegt hij te recht, wanneer het onderwijs meer algemeen wordt.

Het financiëel vèrstrekkende van dit zijn betoog inziende, begint hij echter al dadelijk zelf er op af te dingen en oppert de stelling: dat onderwijs wel dringend en dadelijk noodig is voor den *Javaan*, die beter gewapend moet zijn in den strijd om het bestaan, doch niet zoozeer dadelijk nog voor vele andere volkeren van onzen Indischen archipel, die «door inzameling van boschproducten, jacht, visscherij en «primitieven landbouw op de uitgestrekte terreinen, waarover zij kunnen beschikken, in zekeren «zin gemakkelijk in hunne geringe, nog niet door «beschaving toegenomen, behoeften kunnen voorzien».

Dan weder, voelende aan hoevelen door die opvatting zou worden te kort gedaan, haalt hij aan, hoe anders Prof. A. W. Nieuwenhuis hierover denkt, die in de rede, bij zijn optreden als hoogleeraar gehouden, er op wees, hoezeer b. v. ook de Dajak behoefte heeft aan onderwijs, om tot betere ontwikkeling te geraken.

Wanneer men echter dadelijk het stelsel van volkomenheid wil bereiken, dat de heer *H.* beoogt, en op alle scholen slechts gediplomeerde onderwijzers wil gebruiken, op een groot aantal Gouvernements Kweekscholen gevormd, dan zal de invoering van zijn onderwijsstelsel veel geld en ook veel tijd kosten, zoodat men wel verplicht zal zijn Dajaks, Bataks, Papoea's en alle andere inlanders der buitenbezittingen *nog jaren lang op meer algemeen onderwijs te doen wachten.*

Hier is het belangrijkste punt van verschil tusschen ons en den heer *H. Wij* zijn van meening, dat den inlander in hoofdzaak ontbreekt: de kennis van lezen, schrijven en rekenen, met het daaraan vast te knoopen landbouw-, vak-, en ambachtsonderwijs; *hij* acht het schoolonderwijs voor den inlander tevens noodig voor diens zedelijke vorming en om hem logisch te leeren denken. Men begrijpe ons hierbij goed: wij zijn volstrekt geen tegenstanders van het stelsel der goed begrepen samenwerking van de school en het gezin om het kind tot een in de samenleving bruikbaar mensch op te voeden, maar in de eerste plaats schrijven wij reeds opbouwende kracht aan het schoolonderwijs toe, al leert de jeugd er niet veel meer dan lezen *en begrijpen*, schrijven en rekenen, en dan ook, staan wij aan den kant van Boeka, waar deze veel gunstiger denkt over de opvoeding van het Inlandsche kind in het gezin, dan *H.* dit doet.

Wij gronden deze laatste opvatting op een dagelijkschen omgang met den inlandschen werkman, gedurende tal van jaren, en tevens ook op het dikwijls door ons vernomen oordeel van anderen. Nog slechts kort geleden, was er een aardig staaltje van het resultaat der inlandsche opvoeding te lezen in de «Bintang Hindia»: Een naar Indië verplaatst Amsterdamsch onderwijzer, geeft in brieven aan een collega de indrukken weer van zijn leven en bedrijf op Java en als hij daarbij spreekt van het onderwijs, dat hij moet geven aan eene klasse Javaansche kinderen, roemt hij hunne gehoorzaamheid, ordelijkheid en aandacht voor de les; 'n Amsterdamsche klas zou daar 'n puntje aan kunnen zuigen, zegt hij!

Van het standpunt uitgaande, dat de, van de leiding in de school, tot nu toe, verstoken Oosterschen inlander, moreel niet lager staat dan de westerling, die schoolonderwijs genoot, en dat hij vooral in logisch denken bij dezen niet ten achteren is, zouden wij dus niet op al die, in Rijkskweekscholen opgeleide onderwijzers willen wachten om onderricht in lezen, schrijven en rekenen te geven, maar gerust ook ongediplomeerde helpers aan 't werk durven zetten, wanneer deze de noodige kennis bezitten en van nature paedagogisch talent aan den dag leggen.

Wij zijn met *H.* overtuigd, dat onderwijs aan den Inlander dringend werk is, maar niet, zooals wij reeds zeiden, om hem logisch te leeren denken, want daarin staat hij heusch ook nu bij zijne gelijken van anderen landaard niet ten achteren, maar om hem het middel te bezorgen tot verder leeren, waarvoor hij zeer vatbaar is en dat den gewonen man in staat moet stellen een goed landbouwer en een flink loon verdienend ambachts- of vakman te worden. En juist omdat wij meenen, dat landbouwonderwijs en ambachts- en vakonderricht zoo voornaam zijn, wenschen wij het daartoe voorbereidend lager onderwijs zeer zeker *voldoende*, maar dan tevens in den *minst kostbaren* vorm, waardoor verbreiding op ruime schaal mogelijk wordt.

*H.* steelt ons hart door in zijn artikel er nog eens op te wijzen, dat de inlander van Oost-Indië, onder gelijke omstandigheden, niet luier is dan zij, die hem soms luiheid verwijten, maar het viel ons tegen, dat hij, met den grooten hoop mee, spilzucht en zorgeloosheid aanhaalt, als een der speciale gebreken van den Oost-Indiër. Wij brengen in herinnering eene voordracht, enkele jaren geleden door Dr. Kohlbrugge in de Ned. Afd. der Ind. Mij. van Nijverheid en Landbouw gehouden, waarin met voorbeelden werd aangetoond, dat ook onze inlanders sparen kunnen, zoodra zij zeker weten, dat zij door in allen deele gewaarborgde veiligheid, zonder gevaar bezitters kunnen worden en dit ook blijven. Wij vergeten bij het beoordeelen van het economisch denken van den inlander, bij name van den Javaan, maar al te dikwijls, dat dit zich onder den Nederlandschen invloed van ettelijke eeuwen gevormd heeft tot hetgeen wij er thans van waarnemen.

Volkomen zijn wij het met *H.* eens, dat het verplicht aanleeren van de Nederlandsche taal op de Inlandsche lagere scholen een zuiver verlies van tijd zou zijn en wij zouden dan ook het maleisch, de algemeene handelstaal van den O. I. archipel, nu al dadelijk willen gebruikt zien, als het voermiddel tot het verkrijgen van de eenvoudige landbouw-, ambachts- en vakkennis, die het gros van het volk zoo noodig heeft.

Zoolang in die landstaal nog geen werken van hooger wetenschappelijken aard op verschillend gebied bestaan, dient door hen, die verder willen, eene taal te worden aangeleerd, die goede studie mogelijk maakt, en daartoe kan en moet in de eerste plaats het Nederlandsch worden dienstig gemaakt, omdat Nederlandsche leeraren en professoren de leiding zullen krijgen op de te stichten middelbare en hoogere scholen en omdat ook wij het voor het Inlandsch hoofd en voor den Inlander, in hooge staats- of particuliere betrekkingen, een vereischte achten, dat hij, in dagelijksch contact met de Nederlanders komende, van de Europeesche talen in de eerste plaats het Nederlandsch spreke.

Om onderwijsverbetering te kunnen invoeren, zooals H. en zooals ook wij die bedoelen, is echter in de eerste plaats een ruimer jaarlijksch budget noodig; het behoort tot Nederland's eereschuld om ook de daarvoor noodige uitgaven mogelijk te maken.

En al ware zulks niet een plicht, aangewezen door ons eigen gevoel van recht en billijkheid; al mocht de algemeene overtuiging bij het volk niet krachtig genoeg zijn, om ons tot het vervullen van dien plicht te doen besluiten, dan weten zij, die lezen en overdenken, best, ook al had Clive Day in zijn «The policy and administration of the Dutch in Java» er niet aan herinnerd, dat ook voor het behoud van goede internationale verhoudingen, het behoorlijk onderwijs doen geven aan den inlander, niet langer door Nederland kan worden nagelaten.

Toen dit artikel reeds geschreven was, hadden wij het voorrecht een in ons Oostersch land belangstellend Nederlander te ontmoeten, die nog korten tijd geleden te Padang woonde. Hij bevestigde in de eerste plaats onze overtuiging, dat meer algemeen onderwijs, ook voor de buitenbezittingen eene dringende behoefte is. Op de hoofdplaats Padang waren meer dan 500 inlandsche kinderen, die te vergeefs om plaatsing op eene Gouvts. Inlandsche school vroegen. Die kinderen komen

# FEUILLETON.

## DWAZE VOORKEUR.

DOOR VEHA.

V.

Vervolg van No. 18.

Als Nelly is heengegaan, dringt hij bij zijn bezoeker er op aan, zich toch nader te verklaren.

Weder aarzelt de jonge man; men ziet, hoe 't hem moeite kost de woorden te vinden, dan echter treedt hij op de tafel toe, waar nog 't portret ligt, dat hij heeft mêegebracht.

„Mijnheer, U kan niet weten, wat ik in dit oogenblik gevoel," spreekt hij luide, om dan op doffen, somberen toon voort te gaan: „De man van dit portret heet John Stevens en wordt vervolgd. Deze man is nog in Engeland gehuwd en heeft voor eenige jaren zijn vrouw verlaten, met medeneming van haar geld."

Sprakeloos van ontzetting, ziet De Jonghe den spreker aan, dan zwellen de aderen van zijn voorhoofd, zijn vuisten ballen zich, een oogenblik schijnt 't, als wil hij zich op den jongen man werpen, die echter, hoewel bleek en bevend van aandoening, moedig den blik van den ouden man doorstaat.

„Van der Steen . . . . je liegt," valt De Jonghe eensklaps uit.

Weder stijgt den aldus beleedigde 't bloed naar 't hoofd, doch bedwingt hij zich. Is die man niet haàr vader?

„Ik wou, dat ik 'n leugenaar was, voor u. . . . . voor Jeanne, mijnheer."

Als bij tooverslag verandert bij deze woorden de houding van den ouden heer. Zijn trekken ontspannen zich, een vaalbleek verspreidt zich over 't gansche gelaat, zijn armen hangen slap en, als uitgeput van vermoeienis, laat hij zich met gesloten oogen in een stoel neêrglijden.

„Oh God, als 't waar was," prevelt hij, 't gezicht in de handen verbergend. „God! God! heb mêelij met mijn arm, arm kind."

Van der Steen begrijpt 't pijnigend zelfverwijt van den vader, die op lichtvaardige wijze over de toekomst van zijn kind beschikt had. Vol meewaren nadert hij den gebroken man:

„Kom mijnheer, nog is er geen zekerheid! Nog kunnen onze vermoedens bloot vermoedens blijken te zijn."

Hoopvol ziet De Jonghe een wijle den spreker aan, dan betrekt wederom zijn gelaat en dof vraagt hij:

„Geloof je dat zelf wel?"

Des vaders blik ontwijkend, laat Van der Steen een niets beduidend: „Ik hoop 't," hooren.

Na een oogenblik stilzwijgens, heft De Jonghe 't hoofd weder op en ongeduldig op de stoelleuning trommelend vraagt hij, als tot zich zelf sprekend:

„Hoe zekerheid te krijgen?", dan zich weder tot zijn bezoeker wendend, „Van der Steen begrijp je mijn positie niet? Ik kan 't haast niet gelooven en toch", op 't portret wijzend: „dat is Mac Donald, trek voor trek."

„Mijnheer," spreekt Van der Steen, „U begrijpt, dat ik den heelen dag over de zaak heb nagedacht. Eén ding is mij niet recht duidelijk. Ik heb wel eens gehoord, dat u met Mac Donald's familie correspondeerde?"

„Zeker," antwoordt De Jonghe, om dan, als gaat hem een licht op, daarop te laten volgen. „Dat ik daaraan niet gedacht heb. Domoor, die ik was, om op een portretgelijkenis maar dadelijk mijn schoonzoon te verdenken. Maar dat is jou schuld, Van der Steen, met al je geheimzinnigheden."

„Mijnheer," spreekt Van der Steen, die zich door de hem geworden terechtwijzing hoogst pijnlijk getroffen voelt, „U begrijpt, dat mij als goed vriend veel daaraan gelegen zou zijn, dat mijn vrees ongegrond mocht blijken. . . . . ."

„Die vrees is al een beleediging voor ons huis," valt de ander hem hooghartig in de rede.

„Bedenk u wel mijnheer, dat deze portretgelijkenis ook anderen kan opvallen, dat genoemde Stevens voor eenige maanden door een bekende zijner vrouw bij 't vertrek van een der P en O booten te Tandjong Priok gezien is, hij dus waarschijnlijk in Batavia verblijf houdt of heeft gehouden en hier dus zal worden gezocht."

„Men zal zijne recherches wel niet tot mijn huis of dat van mijn schoonzoon uitstrekken," spreekt de oude heer, trotsch 't hoofd in den nek werpend.

„Dat weet ik nog zoo niet," wil Van der Steen zeggen, doch behoudt hij deze woorden voor zich en opstaande zegt hij dan, te hebben gemeend, naar aanleiding van 't heden bij 't Departement ingekomen schrijven, zijn kennissen te moeten waarschuwen, om tijdig tegen mogelijken overlast hun maatregelen te kunnen treffen.

„Ik dank je," valt de Jonghe ijzig koel in. „Die waarschuwing was tegelijk overbodig en een beleediging voor ons. Heb je soms nog iets anders?"

De laatste woorden en de toon, waarop zij geuit werden, laten Van der Steen geen twijfel omtrent de bedoeling van den vrager. Hij gevoelt zich gekwetst en beleedigd. Nog is hij in geenen deele van Mac Donald's onschuld overtuigd en de woorden liggen hem op de lippen: „Pas op, mijnheer, familiebrieven zijn geen officieele bescheiden en kunnen wel eens nagemaakt blijken te zijn." Hij bedwingt zich echter en met een vormelijke buiging afscheid nemend, wil hij reeds met een: „Neen mijnheer", weggaan, als de Jonghe, die 't nog maar niet verkroppen kan, dat hij een oogenblik aan Mac Donalds schuld geloofd en zich zoo zwak getoond heeft, hem nog even staande houdt met een:

„Wat ik u raden mag, is, in den vervolge wat voorzichtiger te zijn, alvorens den goeden naam van een eerlijk man aan te randen."

Dit doet den jongen man zijn bezadigdheid geheel verliezen en plotseling barst hij uit:

„Mijnheer, nog is het laatste woord in deze zaak niet gesproken, nog staat 't te bezien, of de alom geachte heer De Jonghe niet op te lichtvaardige wijze de toekomst van zijn dochter aan een weggeloopen vreemdeling heeft toevertrouwd."

Tegelijk zich omwendend, wit van toorn en opgewondenheid, gaat de jonge man heen, niet achtend op den heer des huizes, die sprakeloos van woede over 't gehoorde, hijgend naar lucht, niet bij machte een woord te uiten, de vuisten gebald en aan alle leden bevend, zich aan de tafel vastklampt.

„Papa, wat is er toch gebeurd?" vraagt Nelly angstig de hand haars vaders grijpend, doch de Jonghe antwoordt niet. Hij kampt zichtbaar nog met zich zelf om zijn woede, waaraan hij dreigt te verstikken, tot bedaren te brengen. Eindelijk komt er lucht:

„Die brutale kwajongen," barst hij uit, „Ik zal 't hem betaald zetten — zoo'n beleediging mij in 't gezicht te durven zeggen — Nelly — die kwajongen — die Van der Steen — zet geen voet meer in mijn huis — begrepen?"

Verschrikt ziet 't meisje den vertoornden man aan.

„Maar waarom, papa?" Een duidelijk waarneembare angst spreekt uit deze enkele woorden, doch De Jonghe let niet daarop en antwoordt slechts kortaf:

„Dat doet er niet toe. 't Zij je genoeg, dat tusschen ons en dien ellendigen kwaadspreker alles uit is. Die jongen mag blij zijn, als ik, om geen schandaal uit te lokken, hem niet voor de rechtbank daag."

Langzaam heeft de oude heer zijn kalmte wêer herwonnen, doch is hij nog te zeer met zijn gedachten vervuld om op te merken, hoe Nelly, 't hoofd afwendend, een traan uit de oogen pinkt.

„Kom Nel," spreekt De Jonghe eindelijk, „Laten we maar weer naar achteren gaan, ik moet de krant nog uitlezen, die ik voor dien jongen neer heb moeten leggen," en haar voorgaande, wil hij zich verwijderen, als Nelly, die, zuinig huismoedertje als zij is, 't licht in de binnengalerij wil uitdraaien, plotseling verrast uitroept:

„Hé pa, hoe komt u aan dit portret van Mac Donald? Dat heb ik vroeger nog nooit gezien."

Met een uitroep van ergernis keert De Jonghe weder terug en met een: „Zoo heeft die — die jongen dat hier laten liggen?", steekt hij het portret in den borstzak van zijn huisjas.

„Hoe kom je er bij te zeggen, dat dit Mac Donald's portret is?" vraagt hij verontwaardigd.

Verwonderd kijkt Nelly haar vader met haar sprekende oogen een oogenblik vragend aan.

„Maar papa, de gelijkenis is toch frappant," spreekt zij dan.

„Geen spoor van te bekennen," meent de Jonghe nu schouderophalend, geheel tegen zijne vroegere verklaring in; „'t Portret stelt heel iemand anders voor."

natuurlijk terecht bij den goeroe (moslimschen leeraar, die ze hoofdzakelijk den kinderen gedeelten uit den Koran leert opdreunen).

Doch ook om Nederlandsch te leeren bestaat er ter hoofdplaats van Sumatra's Westkust, veel aandrang bij het volk, dat echter niets anders vindt dan een paar zeer inferieure, particuliere scholen. Goed onderwijs wordt echter in het Engelsch gegeven door het hoofd eener Engelsche missie en waar het den inlander eenvoudig te doen is om tot verdere ontwikkeling eene vreemde taal te kennen, zijn er velen, hij dacht zeventig of tachtig, die zich, bij gebrek aan goed onderwijs in het Nederlandsch, nu maar met het Engelsch behelpen.

Dit een en ander per gouverno aan hen, die met passen en meten den tijd verslijten!

# Week-Overzicht.

Op parlementair gebied bracht de week ons den 15en dezer de goedkeuring door de Eerste Kamer, zonder hoofdelijke stemming, van de, tusschen de regeering en de Nederlandsche Handelmaatschappij gesloten overeenkomst, nadat de minister verklaard had eene specificatie der, door de regeering aan die Maatschappij te vergoeden zoogenaamde onsplitsbare onkosten ter beschikking van belangstellende Kamerleden te stellen.

Daarna kwam het indisch landbouwdepartement in behandeling, dat met 26 tegen 2 stemmen (nagenoeg de helft onzer senatoren ontbrak dus op het appèl) zich een plaatsje in de indische bestuursinrichting verzekerd zag, niet zonder dat evenwel een krachtige aanval op het aangeboden ontwerp was voorafgegaan van de zijde van niet minder dan den oud-gouverneur generaal Jhr. van der Wijck. Deze, het Kamer-lid, waarvan in ons vorig overzicht met betrekking op hetzelfde onderwerp sprake was, werkte zijn denkbeeld, dat een afdeeling van B.B. veel beter aan het doel zou beantwoorden, nader uit, waarbij hij nog den nadruk legde op het feit, dat bestuursambtenaren in landbouwzaken zich zouden moeten gedragen naar aanwijzingen van lager, op de ambtelijke ladder geplaatste landbouw-titularissen.

„Dat geschiedt nu ook al in zoo menig ander opzicht", merkte de minister in zijn antwoord op.

„Des te meer reden om er niet nog meer bij te doen", repliceerde de heer van der Wijck, die het overigens niet op 'n stemming schijnt te hebben willen laten aankomen, maar toen de heer Stork daarom vroeg, met dezen tegen het voorgestelde ontwerp stemde.

Indië heeft nu dus zijn landbouw-departement. Moge dit ten volle beantwoorden aan het doel, waarmede het werd opgericht.

Behalve de hulde aan luitenant-generaal van Heutsz, aan wien ook het *Volk* vermeende een woord van waardeering voor zijn arbeid in Atjeh niet te mogen onthouden, hier en in andere plaatsen van ons land en ook in hoogste instantie gebracht, is men nu ook doende, om den gevierden opperofficier een nationaal huldeblijk aan te bieden, hetwelk bestaan zou in een, aan het Instructiebataljon te Kampen, waar de generaal zijn eerste militaire opleiding ontving, aan te bieden schilderij, de vermeestering van Batoe Ilië op 3 Februari 1901 voorstellende, en een Generaal van Heutsz-fonds, ter tegemoetkoming in de kosten van opvoeding en onderricht voor kinderen van in Indië gevallen mindere militairen. Aan het hoofd van het Comité, dat zich de tot standkoming van dit huldeblijk ten doel stelt, vinden we de namen van den heer Solkesz te Amsterdam en van den luitenant-generaal Snijders.

Verder zal den heer van Heutsz nog in de volle kracht van zijn leven de eer te beurt vallen, dat een gedenksteen de woning in de oude drentsche veste zal aanduiden, waar hij geboren werd. De Eerste Kamerleden uit de noordelijke provinciën namen hiertoe het initiatief.

Den 12n dezer werd de jaarvergadering voor 1904 van het „Nederl. Zend. Genootschap" te Rotterdam geopend.

We ontleenen aan het daarbij verhandelde, dat de wenschelijkheid werd uitgesproken om een zendeling af te vaardigen naar het landschap Bolaäng Monggondou in Noord-Celebes. Waar de zending in die streken ongetwijfeld veel goeds heeft uitgewerkt, we herinneren hier aan de Minahassa, zal uitbreiding van haar werkkring daar het land slechts ten goede kunnen komen.

Hoogst belangrijk evenwel achten wij de aanstelling van de eerste zendelinge-arts, mejuffrouw dr. Pijsel, die te Modjowarno op Java hare diensten gaat wijden aan de inlandsche lijdende menschheid.

Er begint zich in de hollandsche vrouwenwereld een drang te openbaren om in dien geest werkzaam te zijn. Behalve mejuffrouw Pijsel, die gelijk gezegd voor Modjowarna bestemd is, zullen voor het genootschap nog de dames Schoeg en de Ruyter, als zendeling-diaconessen, naar de Minahassa vertrekken.

Ter vergadering van den „Gereformeerden Zendingsbond", den 14en dezer te Utrecht gehouden, zette het Kamerlid Duymaer van Twist zijne denkbeelden uiteen betreffende het, door de regeering ten opzichte van de zending in te nemen standpunt. Hij wenscht dan volkomen vrijheid voor ieder om zending te drijven, waartoe z. i. noodig zouden wezen opheffing of wijziging van de artt. 123, 109 en 129 van het Regeeringsreglement voor Nederlandsch Indië, welke aan de christianiseering van den inlander hindernissen in den weg legden.

**Uit de pers.** Ons optreden in de Gajoe en Alaslanden. *N. R. C.* van 13 Juli en *Belang en Recht* van 15 Juli. — Grondhuur en voorschotten op Java. *Amsterdammer* van 17 Juli. — Sociaal-economische toestanden op Java. *Ind. Mercuur* van 12 Juli. — Tidore. *Alg. Hbl.* van 14 Juli. — Hoog spel. *Alg. Hbl.* van 14 Juli. — Blanda aan het woord. *Controleur* van 16 Juli.

Het vorengenoemd Rotterdamsch orgaan bevat in zijn nummer van den 13en dezer een ingezonden schrijven, waarin naar aanleiding van de berichten over de ontzettende verliezen, door den tegenstander in de Alas-landen geleden, het volgende wordt opgemerkt:

„En nu het groote aantal vrouwen en kinderen, dat in naam der beschaving werd neergelegd. Het is mijn heilige overtuiging dat hieraan niets te doen is geweest. Waarachtig, onze Indische officieren staan in beschaving en moreel te hoog, dan dat zij niet alles zouden gedaan hebben om het bloed van vrouwen en kinderen te sparen; maar de oorlogsnoodzaak eischt vaak de ergste dingen. Uit particuliere, maar hoogst betrouwbare mededeelingen is gebleken, dat men herhaaldelijk heeft getracht vrouwen en kinderen te bewegen niet aan den strijd deel te nemen, doch steeds te vergeefs. En wat nog meer zegt: de mannen verschuilen zich achter hunne vrouwen en kinderen, die ze voorop plaatsen. Niet aan dat kranige troepje, dat daar ginds weer wonderen van onversaagdheid te aanschouwen heeft gegeven, ligt de schuld, maar aan onze tegenstanders, die, op een voor ons Westerlingen onbegrijpelijke manier, vrouw en kroost misbruiken. Gelooft men niet, wat hier werd neergeschreven, laat men dan een onderzoek eischen, en het zal zonder twijfel onmiddellijk gehouden worden. De eer van geen enkel lid van het Indische leger loopt gevaar. Dit is mijne heilige overtuiging, gegrond op feiten voor zoover die bekend werden."

Dit oordeel uit de Rotterdammer zou als voorloopig antwoord kunnen dienen op de, nog al ernstige beschuldiging van „afschuwelijke menschenslachting, als naspel op de pacificatie van Atjeh", zooals het gebeurde in de Gajoe en Alaslanden in *Belang en Recht* van 15 Juli wordt genoemd.

De mailbladen, waarin de per telegram ontvangen berichten moeten worden bevestigd en waarin de plaats gehad hebbende feiten worden omschreven, zullen als nader antwoord moeten dienen.

In de jongste *Groene* komt het slot van Boeka's nadere toelichting voor. De heer Hansen komt dan tot de conclusie dat afschaffing van de grondhuur ernstige overweging verdient:

„Daargelaten, dat op Java door opkoop wel genoegzaam grondstof te bekomen zal wezen, indien den landbouwer een behoorlijke prijs voor zijn produkt gegeven wordt, en in andere landen op die risico vele bietsuiker-, jam-, en andere fabrieken werden gebouwd en geïnstalleerd, vraagt men in verband met bovenstaande theorie (over de bestaanbaarheid der europeesche industrie) onwillekeurig: in hoeverre de grondhuur de verlangde zekerheid wèl geeft? Of de inlander verhuurt geheel vrijwillig zijn grond, en dan blijft voor den fabrikant de mogelijkheid bestaan dat de inlanders op zeker oogenblik weigeren opnieuw te verhuren; òf de grondhuur is slechts in naam vrijwillig, doch inderdaad door een samenwerken van verschillende faktoren een dwangjuk, waar de Javaan eenmaal onder, weinig kans heeft van vrij te komen. Slechts in het laatste geval verschaft ze de industrie het beoogde voordeel, doch dermate ten koste van den Javaan, dat de Regeering geen oogenblik zou mogen aarzelen, over te gaan tot een verbod tegen grondhuur aan die zoo'n werking uitoefende."

Ook het voorschottenstelsel behoort z. i. te worden herzien in den volgenden geest.

„Bij ordonnantie zal vastgesteld moeten worden een eenvoudige vorm van overeenkomst, bevattende, behalve de erkenning van de ontvangst van het voorschot, de verplichting van den voorschotnemer om aan den vermelden schuldeischer: 1°. een zekere hoeveelheid van zijn produkten, of 2°. de opbrengst van een bepaalde oppervlakte van zijn akker of erf, binnen een te noemen tijd af te staan; met, in het eerste geval, de uitdrukkelijke vermelding, dat telkens als de levering der overeengekomen hoeveelheid door misoogst en dergelijke nader te noemen oorzaken niet geschieden kan, de verplichting daartoe wordt opgeschort tot den volgenden oogst, zonder dat den schuldenaar eenige rente of andere vergoeding berekend mag worden.

Zaak zal het bovendien zijn, door een praktische maatregel of contrôle te voorkomen dat de gewetenlooze woekeraar, die het hem toekomende wèl of gedeeltelijk ontving, later nogmaals delging vordert met het schuldbewijs in handen, dat hij den inlander bij de levering gemakkelijk kan wijsmaken verloren te hebben".

Begrijpelijkerwijze viel, in verband met het vorenstaande het denkbeeld, aangegeven in de vergadering van het *Ind. Genootschap* van 29 Dec. ll., om ten behoeve vooral van de suikerfabrieken, het vervreemden van den bovengrond der inlanders aan niet-inlanders in den vervolge toe te staan, bij den heer H. niet in goede aarde, die naar aanleiding daarvan het volgende opmerkte:

„Hoe weinig dit voorstel rekening houdt met het belang der bevolking, en hoe dit daarbij geheel wordt opgeofferd aan het winstbejag van enkele Europeesche en Chineesche groot-industrieelen, blijkt dadelijk, wanneer men in aanmerking neemt, dat voor elke suikerfabriek, op die wijze begunstigd, ongeveer duizend inlandsche landbouwers tegen een handvol geld hun bouwgrond en daarmede hun middel van bestaan zouden verliezen, waardoor hun, als die kooppenningen verbruikt zijn, niets anders zou resten dan werk te bedelen bij de fabriek, al is het tegen hongerloonen, of eenvoudig met hun gezin den hongerdood te sterven."

In de *Indische Mercuur* van den 12en dezer komt het vervolg en slot voor van een, door den heer van Gorkom in het nummer van den 28en Juni te voren aangevangen kijk op den socialen en economischen toestand van den Javaan.

Aan het slot van een voorafgaande historische schets merkt de schrijver het volgende op:

„Heeft men stemmen vernomen, die 't doen voorkomen als ware de taak van een goed beheer der overzeesche gewesten voor Nederland te zwaar geworden. hiervan kan geen sprake zijn, indien door degelijk onderwijs e. a. m. het intellectueel peil der inboorlingen gereleveerd wordt en gebruik gemaakt van de voortreffelijke gaven en krachten der beschaafde, goed onderlegde inlandsche grooten, die voor de meeste betrekkingen waarlijk niet bij hun europeesche broeders achter behoeven te staan. Is men zoover gekomen, dat gelijk recht voor allen wordt gehuldigd, dan zal men zich ook niet meer te verontrusten hebben over het duurzaam behoud der oostersche gewesten. Wat vroegere geslachten misdaan hebben, tekort schoten, het heeft nut noch zin, daarop nu nog gestaäg te wijzen. Recriminaties maken 't verleden niet anders; het komt er nu op aan samen te werken tot zooveel mogelijke delging van oude schuld, daarbij met rede en overleg te handelen en niet andermaal te bederven, door overdrijving b.v., die teveel in eens omver haalt en slechts tot een bedenkelijke verwarring zou leiden."

De heer v. G. verwacht van de nieuwe richting, met betrekking op den inlandschen landbouw ingeslagen, landbouwcredietinstellingen, technische voorlichting, enzoovoort veel ten goede, maar komt daarbij ook tot de slotsom dat het „een onafwijsbare eisch meer en meer (zal) worden, den inboorling ook op andere banen te leiden en te steunen, waar en voorzoover hij reeds goede proeven van kunstvaardigheid in onderscheiden bedrijven gaf."

In zijn nummer van den 14en dezer komt het *Alg. Hbl.* over het voorgevallene in de residentie Ternate met vluchtelingen van Tidore bevestigen, tot eene conclusie eenigszins verschillend van de onze in ons overzicht van den 2en Juni no. 12. Het blad schrijft dan:

„Wanneer de verhouding van vorst en volk ons juist is geschetst („de Sultan heeft het van het begin af nooit met zijn volk kunnen vinden"), dan zou afschaffing van het geheele Sultanaat — een onbeteekenend Sultanaat trouwens — al zeer weinig moeite kosten, maar, integendeel, door de bevolking met toejuiching worden ontvangen. Tegenover haar *hebben wij niet het recht*, een dwingeland te handhaven.

Voor- of nadeel zouden *wij* bij zoodanigen veranderden toestand niet hebben, maar wij zouden, hem in het leven roepende, slechts onzen plicht doen. Bescherming van de inlandsche bevolking tegen willekeur *van wien ook*, is immers een der eerste plichten van den Gouverneur-Generaal?"

Gelet op de rechten, die ook vorsten hebben, zouden wij willen zien: of de Sultan ook door een, na hem rechthebbenden op den troon, die een eerlijk en billijk bestuurder zou willen zijn, kan vervangen worden. Eerst wanneer dit onmogelijk blijkt, zou er o.i. sprake kunnen zijn, van de afschaffing van het Sultanaat.

Hoog spel, acht het *Alg. Hbl.* het, indien de klacht in het *Soer. Hbl.* waarheid bevat, dat nl. in de afdeeling Panaroekan de ambtenaren bijzonder onwelwillend gestemd zijn tegen de europeesche suikerindustrie en de bevolking als het ware daartegen opzetten. Het blad schreef dan:

„Men moge het prijzen of laken, zoo schreef mr. N. P. van den Berg meermalen, maar het is nu eenmaal zoo: de suiker-industrie is een der hoofdfactoren van Java's welvaart.

En nu men zich, met meer of minder bezorgdheid, in ieder geval ernstig de vraag stelt wat gedaan kan worden om die welvaart op hooger peil te brengen, — nu zou het geduld worden dat een assistent-resident in zijne afdeeling de suikerindustrie trachtte onmogelijk te maken?

„Dan, kunnen wij wel zeggen, moet er toch veel ontbreken aan het toezicht, over zulk een ambtenaar uitgeoefend. Waken tegen misbruiken is uitmuntend, maar de bevolking stelselmatig opstoken tegen de industrie is in alle opzichten dom. Men zal nooit een welvarend Java krijgen als niet de landbouw, in al zijn vertakkingen, bloeit!

„Hopen wij dus ten slotte maar dat in het *Soer. Hbl.* de zaken verkeerd voorgesteld worden, en . . . dat er nergens op Java een ambtenaar is, die handelt zooals dien van Panaroekan wordt ten laste gelegd!"

Hopen wij tevens, zouden wij er willen bijvoegen, dat de weinige sympathie welke de ambtenaren in de afdeeling Panaroekan voor de suikerindustrie schijnen te hebben, niet haren oorsprong vindt in handelingen der planters-fabrikanten tegenover de inlandsche bevolking. Volkomen stemmen wij in met het oordeel van mr. N. P. van den Berg over het economisch nut voor Java van de suikerindustrie, want wij weten, dat ook hij aan het beschermen dier industrie de voorwaarde verbindt, dat ze niet tot nadeel van den minderen man mag leiden.

Op den, hem eigen gekuischten toon is Blanda in de jongste *Controleur* aan 't woord, om ons te lijf te gaan, wijl wij 't waagden te onderstaan in ons overzicht van den 30en Juni ll. te voorspellen, dat de aan generaal van Heutsz te brengen hulde geen opgeschroefde beweging zou zijn, maar eene, die voortkwam uit 't hart van het volk.

Wanneer we o. a. nagaan, hoe sedert persstemmen van alle kleur en richting — zeer enkele uitgezonderd — zich als om strijd beijverden, om van hulde en waardeering te doen blijken, hoe b.v. ook tal van gemeenteraden zich daartoe opmaakten, daar kunnen we slechts medelijden gevoelen met hen, die zich op eigen voetstuk, dat zij zichzelven zetten, blindturend op de slechtigheden van deze verdorven wereld, ook in deze opwelling van geestdrift, die zij niet kunnen deelen, slechts comedie zien.

„Maar wat ge daar opnoemdet, is niet heel 't volk!" Dat weten we, zonder Blanda, ook wel.

Doch, evenzeer als men met alle recht kan zeggen dat Bismarck voortleeft in 't hart der duitsche natie — hoewel men niet lang geleden kon lezen, hoe tal van onder de wapens geroepen duitsche Michels van 't leven en het werk van den IJzeren Kanselier geen flauw begrip hadden — zoo kunnen we ook hier, na al wat we zagen, lazen en hoorden, spreken van: een hulde, gekomen uit 't hart van 't volk, al sloten ook enkelen, en daaronder Blanda, zich niet daarbij aan.

# Des Poedels Kern.

In een artikel (zie ons no. 10 van 19 Mei jl.), dat over Multatuli handelde, schreef N. v. Z., dat de „Max Havelaar" voor het Nederlandsche volk eene openbaring was, die wat „*des Pudels Kern*" betreft moeielijk tegenspraak kon vinden. Tegenspraak, die hout snijdt, werd natuurlijk bedoeld, want bestrijders van het goed recht der handeling van Douwes Dekker tegenover den regent van Lebak en lofzangers op het zoo ingenieuse regeerstelsel, door middel van tegenover den inlander nagenoeg oppermachtige inlandsche hoofden, waren er genoeg.

Volkomen instemmende met hetgeen N. v. Z. schreef was het dan ook voor ons eene voldoening, te lezen dat de niet-officieele wereld een Kabinetsschrijven van wijlen den Minister van Koloniën I. D. Fransen van de Putte had ontdekt, gedateerd 8 Nov. 1864, waarin deze, door een ieder zoo met recht gewaardeerde, Indische Staatsman zijne bevreemding te kennen gaf over de overwegingen, die er den Gouverneur-Generaal C. F. Pahud toe hadden geleid om bij besluit van 11 December 1856 no. 17 eene beschikking te nemen gunstig voor den regent van Lebak, tegenover de beschuldigingen door den gewezen assistent-resident van Lebak, Douwes Dekker, tegen dit Inlandsch hoofd ingebracht.

De Minister schreef, betreffende die overwegingen de beide ondervolgende, zeer merkwaardige alinea's:

„Hierbij toch schijnt onderscheiding te worden gemaakt tusschen *knevelarijen en „zoogenaamde knevelarijen"*, die wel als ongeoorloofde handelingen worden voorgesteld, maar toch verschoonbaar geacht, *omdat* de inlandsche hoofden het ongeoorloofde daarvan niet inzien, en schier alle regenten op Java zich daaraan schuldig maken.

*Het zal wel overbodig zijn Uwer Excellentie te doen opmerken, dat zoodanige, toegevende beoordeeling, ten koste en nadeele der Inlandsche bevolking, door mij* IN GEENEN DEELE *wordt beaamd. En ik meen te kunnen vertrouwen, dat Uwe Excellentie bij onverhoopte herhaling van een dergelijke geval zich door andere beschouwingen zoude laten leiden".*

Ook deze Kabinetsbrief heeft echter blijkbaar het lot ondergaan van zoo veel andere aanschrijvingen, die te gemoede gegeven om toch het goede te betrachten, die met een „notificatie" er op worden weggelegd in het vertrouwen, dat de briefschrijver, in het gareel van den gewonen sleur, zijne edele en goede opwellingen wel zal vergeten.

Zeker! wij zeggen het met de Indische bladen: het is jammer, dat aan den Lebak-lijder het recht niet is wedervaren, om des Ministers gunstigen dunk over de *Kern* zijner zaak te hebben mogen kennen, maar zonder bijoogmerken recht doen, waar men ziet, dat vroeger onrecht werd gepleegd, is eene niet alledaagsche deugd, vooral zeldzaam bij Regeeringen. Maar is het echter onzes inziens nog te betreuren, dat thans, veertig jaren na die aanschrijving, een op-nieuw wijzen op de daarin neergelegde beginselen niet overbodig zou zijn.

Immers, nog slechts kort geleden, kon men in een openbaar geschrift het volgende lezen:

„Volgens de heerschende begrippen van de bevolking maakt een regent volstrekt geen misbruik van gezag „door het onwettig beschikken over den arbeid zijner onderhoorigen" (die zich, tusschen twee haakjes, als zijn onderdanen beschouwen); knevelt hij 't volk in geenen deele „door het vorderen van opbrengsten in natura, zonder of tegen willekeurig vastgestelde, onvoldoende betalingen . . . . .

Waarop die schrijver dan laat volgen, dat men een ziekelijk gemoed als Douwes Dekker moest hebben om zich te ergeren aan dergelijke oneerlijke praktijken die immers ook nu nog in vollen fleur zijn.

Is het, wanneer dit laatste waarheid is, wel te verwonderen, dat, zooals wij dit in ons hoofdartikel van heden opmerkten: de Javaan er niet aan hecht om door spaarzaamheid bezitter te worden?

---

„Maar pa. . . ."

„Houd je mond," valt de Jonghe uit, zoodat Nelly, aan dezen toon niet gewend, verschrikt zwijgt en de lamp uitdoovend haar vader volgt naar de achtergalerij, waar in een hoekje, om een groote staande lamp, 't kleine huisgezin zich elken avond, wanneer er geen gasten zijn, vereenigt, — de heer des huizes de courant lezend, mama hakend of breiend en Nelly verdiept in de lectuur van den nieuwsten roman.

Bij De Jonghe's binnenkomen kijkt zijn vrouw van haar haakwerk even op.

„Was Van der Steen hier?" vraagt zij, zich reeds weder over haar werk buigend. „Had hij iets bijzonders te vertellen?"

„Neen," luidt 't antwoord kortaf op luiden toon gegeven; de oude dame heeft 't geluk of 't ongeluk ietwat doof te zijn en ook nu dus niets gehoord, wat hare rust verstoren kan.

Zij vraagt niet verder — ze weet bij ervaring, dat zoo De Jonghe haar iets zeggen wil, hij dit uit eigen beweging zal doen. Ze is niet voor raadsvrouw van een man in de wieg gelegd — al die perkara's maken haar maar zenuwachtig en zonder eenig hartzeer heeft ze dan ook ontwaard, dat, waar De Jonghe vrouwelijken raad wenschte in te winnen, hij veeleer zijn oudste dochter in 't vertrouwen nam, toen deze de kinderjaren achter zich had. De Jonghe van zijn kant had, na in den aanvang van hun huwelijksleven vergeefs daartegen te hebben gestreden, zich neergelegd bij enkele eigenaardigheden van zijn vrouw, als onder andere haar nagenoeg onverzadelijke snoepzucht, haar voorliefde voor allerhande inlandsche lekkernijen, waardoor des voormiddags hun erf geregeld belegerd werd door inlandsche sate- en kwee-kweeverkoopers, bami-Chineezen en dergelijk slag van lieden. „'t Lijkt hier wel een kampong," had hij in den beginne dikwerf spijtig opgemerkt, maar daar 't resultaat van deze opmerking onveranderlijk 't zelfde bleef, dat namelijk zijn jonge vrouw, om hem te bekeeren, trachtte hem ook van die heerlijkheden op te dringen, zoo had hij eindelijk, 't nutteloose inziende van zijn streven, er 't zwijgen toe gedaan.

Zoo leven deze beide lieden gelukkig en tevreden naast elkander verder. „Wat De Jonghe doet is welgedaan," is de leuze zijner vrouw, zoolang namelijk woorden en handelingen niet in botsing komen met haar gewoonten en eigenaardigheden. Dan verzet zij zich wel niet, doch tracht, gelijk wij gezien hebben, hem op hare wijze tot hare inzichten over te halen. „Wat de Jonghe doet is welgedaan" en zoo heeft ze ook zonder aarzelen den, door hem — ditmaal zonder Nelly te raadplegen — uitverkoren schoonzoon aangenomen. Zoo bedwingt ze ook thans haar nieuwsgierigheid — 't late bezoek van Van der Steen is haar toch door Nelly meegedeeld. — „Als De Jonghe spreken wil, zal hij 't uit zich zelf wel doen, als hij niet spreken wil, zullen daartoe wel gegronde redenen voorhanden zijn."

De heer des huizes heeft intusschen de onderbroken lectuur van zijn lijfblad — de Javabode — wederom hervat en is weldra schijnbaar geheel in deze bezigheid opgegaan. 't Ontgaat evenwel Nelly geenszins bij de zijdelingsche blikken, die zij telkenmale op haar vader werpt, hoe hij, anders zulk een nauwgezet lezer, onrustig van de eene kolom op de andere overspringt, nu eens ten derden male 't hoofd bestudeert, om in 't volgend oogenblik reeds bij den staart te belanden. Een poosje heeft zulks geduurd, als zij dan ook plotseling haar vader ziet opspringen met een: „Daar moet een eind aan komen," terwijl hij, onmiddellijk daarop, Nelly opdraagt den koetsier te gelasten, om „zoo vlug mogelijk" in te spannen.

Als Nelly, na aan de ontvangen last te hebben voldaan, terugkeert, dan ziet ze haar vader reeds tot uitgaan gereed onrustig met groote stappen in de achtergalerij heen en weer loopen, nageoogd door zijn vrouw, die, na op een „Ga je uit, De Jonghe?" slechts een lakonisch „Ja" tot antwoord te hebben gekregen, zich nu toch eindelijk ook een weinig ongerust maakt. Ze waagt 't echter niet, verder te vragen „Als De Jonghe . . . enzoovoorts" zoo blijft ook zelfs thans nog haar logische gedachtengang.

Nelly kan 't echter niet heel lang uithouden en op haar vader toetredend, vat ze hem smeekend bij den arm.

„Papa, ziet u niet, hoe we ons zoo ongerust maken? Zeg u toch wat er is gebeurd? Is er iets met Mac Donald voorgevallen?"

„Hel en duivel," valt De Jonghe geërgerd uit, „bemoei je toch met je eigen zaken." 't Volgend oogenblik, als hij de vriendelijke blauwe oogen van zijn kind met een uitdrukking van droef verwijt op zich gericht zag, heeft hij reeds weder spijt van ruwen uitval.

„Nel," spreekt hij dan, „'t is niets bijzonders, hoor. Ellendige kwaadsprekerij, die ik nu den kop ga indrukken. Je gelooft toch niets slechts van Mac Donald?"

De toegesprokene huivert bij deze vraag.

„Zeg Nel," vervolgt haar vader angstig, „je gelooft toch ook, dat Mac Donald een gentleman is en tot geen laagheid in staat zoude zijn?"

Nelly ontwijkt zijn angstigen blik. „Ik hoopt 't", fluistert zij.

Huiverend trekt hij haar tot zich en sluit hij haar dan vast in zijn armen. „Ja Nel, laat ons hopen. Hopen! Hopen! Bij God, waarom geen zekerheid."

In 't volgend oogenblik laat hij haar los en ijlt naar voren, waar de koetsier door zweepgeknal te kennen geeft gereed te zijn voor den laten tocht.

In mevrouw's boudoir in 't huis der Mac Donalds brandt nog altijd licht.

Een aardig vriendelijk vertrek — een snoepje. De witte wanden nagenoeg geheel bedekt met smaakvolle groepeeringen van waaiers, Makart bouquetten, draperieën van sarongs uit de verschillende windstreken van den Archipel, Japansche borden — in een hoek bij 't raam een dames schrijftafeltje, overladen met allerlei snuisterijen, zoodat natuurlijk voor schrijven zoo goed als geen plaats meer over is, en gekroond met de bustes van Neerlands werkelijk bevallige Koninginne en de zoogenaamde Gracious Queen — tempo dahoeloe niet waar? — in 't midden een tafeltje met marmeren blad en waarlijk kunstig gebeeldhouwde voeten, daarboven een lamp, de kap verdwijnend in een wolk van rose mousseline, naast de tafel in een langen Singaporestoel lang uitgestrekt echter 't schoonste uit 't gransche vertrek — 't mooie jonge vrouwtje — en aan 't hoofdeinde op een tabouret de jeugdige echtgenoot, met 't laatste nummer der Tit Bits in de hand, trachtend zijner wederhelft de beteekenis der zwaarwichtige Engelsche geestigheden bij te brengen. Jeanne vindt deze ontegenzeggelijk hoogst leerrijke en nuttige wijze van tijddooden maar half aangenaam, gelijk valt op te maken uit de vele onderdrukte geeuwen waartoe zij zich den tijd ten nutte maakt, wanneer hij, hardop lezend in de lectuur verdiept is van een of andere passage, die zoo vertaald en begrepen natuurlijk alleen voor een Engelschman so very, very funny is.

Geen wonder dan ook, dat wanneer een wagen 't erf komt oprijden en in de voorgalerij 't geroep van „Spada" zich doet hooren, Jeanne's oor zulks onmiddellijk opvangt, waarop zij den roepende aan zijn stem herkennend, van haar stoel opspringt met een:

„Daar is papa, zeker iets bizonders gebeurd."

Geen seconde later ijlt zij naar de voorgalerij, om haar vader met een stroom van vragen te overstelpen naar de reden zijner late komst. Mac Donald legt het exemplaar der Tit Bits uit de hand en volgt zijn vrouw, doch het wat langzamer. Deze verstoring zijner interessante lectuur en van 't aangenaam tête à tête met zijn vrouw komt hem blijkbaar hoogst ongelegen. Als hij in de voorgalerij is gekomen wacht Jeanne hem reeds op met een ietwat angstig: „Papa wil je even alleen spreken, hij doet zoo geheimzinnig." Mac Donald vermeenende dat eenig handelsbericht — het is juist een mail aangekomen — zijn schoonvader aldus uit zijn gewone plooi heeft doen komen, verzoekt daarop de Jonghe hem naar zijn study te volgen, waar hij licht zal maken, aan Jeanne overlatend, zich weder naar haar kamer te begeven.

De beide heeren zijn tegenover elkander in 't kleine vertrek aan de tafel gezeten, waarop de gastheer, niettegenstaande zijn schoonvader daarvoor bedankt heeft, de whisky *and soda* heeft doen aanrukken.

De eerste oogenblikken gaan in een eentonig stilzwijgen voorbij, nadat Mac Donald op zijn onbevangen vraag, of wellicht ernstige berichten uit Europa zijn ontvangen, op beteekenisvollen toon uitgesproken: „ja hoogst ernstige berichten," ten antwoord heeft gekregen.

(Wordt vervolgd).

Wij weten zeer goed, dat het getal degelijke Inlandsche hoofdambtenaren, die het met wijlen den Minister F. v. d. P. volkomen eens zijn en die de belangen der Inlandsche bevolking, ook zelfs tegenover de Nederlandsche Regeering bepleiten en behartigen, met den dag toeneemt. Maar er zijn er ook nog overgebleven, — dit moeten ook wij toegeven — die hun plicht opvatten, zooals in 1854 de Regent van Lebak het deed.

Wil Nederland werkelijk alles doen, wat noodig is, om den economischen toestand op Java te verbeteren en de zoogenaamde Buitenbezittingen tot hun recht te brengen, dan drage de Regeering aan alle bestuurshoofden op, om den zin van het Kabinetsschrijven van den Minister van Koloniën dd. 8 Nov. 1864 in hun hart te griffen en in toepassing te brengen.



## Oost-Indische berichten.

**De colonne van Daalen.** Blijkens een telegram uit Batavia aan *het Nbl.* is de colonne van Daalen te Taroentoeng aangekomen.

Taroentoeng is de hoofdplaats van de afdeeling Toba en Silindoeng der residentie Tapanoeli en is telegrafisch met het telegraafkantoor te Siboga verbonden, terwijl een druk begaan paardenpad van Taroentoeng over tal van bergruggen en door de zoogenaamde Battak-vallei naar Siboga voert.

De colonne zal nu naar Siboga marcheeren en daar 21 dezer embarkeeren, om over zee naar Koeta Radja te worden gebracht.

De tocht van van Daalen is dus hiermede geëindigd.

**Vischvangst te Djoewana.** Waarschijnlijk door de bekendwording van het voornemen der regeering om te Djoewana de visschers te voorzien van visschers-prauwen ter bevordering van de welvaart der inlandsche bevolking, doen de visschers buitengewoon hun best, schrijft men uit die plaats aan de *Sem. Crt.*, zoodat men tegenwoordig op passardagen volop visch kan krijgen. Levert dit een bewijs dat de inlanders voortdurend moeten worden aangespoord om hun eigen belangen te behartigen, aan den anderen kant valt daaruit toch ook op te maken dat Djoewana's reede rijk genoeg is aan visch om bovenbedoeld voornemen ten uitvoer te brengen. De schrijver merkt verder op dat de concurrentie in den kapokhandel toeneemt en veel goeds belooft aan den kleinen man.

**Terug van Namoe Tongan.** De gewestelijke militaire commandant Luit.-Kolonel Bleckman en zijn adjudant zijn 17 Juni jl. van Namoe Tangan teruggekeerd.

**Bestuur van Atjeh.** Bij wijze van tijdelijken maatregel, tegen intrekking van twee, der voor het gouvernement Atjeh en onderhoorigheben toegestane adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur, is de formatie van het bureaupersoneel in dat gewest ten behoeve van elk der onderafdeelingen Pidië, Lho Seumawe, Idi, Bajan, Poelo Raja, Meulaboh en Tapa Toean der afdeeling onderhoorigheden van Atjeh, uitgebreid met een europeeschen klerk op eene bezoldiging van *f* 100 's maands, ieder voor de onderafdeelingen Pidië en Lho Seumawe, en van *f* 80 's maands ieder voor de overige der genoemde onderafdeelingen.

**Colonne van Daalen.** Aan de *Deli Ct.* ontleenen wij het bericht dat de batakspion van den controleur van Bindjeij den 21en Juni is aangekomen en vertelde dat de colonne van Daalen, den 15en Juni Kota Reh, 8 kilometer noordelijk van Biaq Moeli, heeft genomen. De vijand verloor 670 dooden, waarbij veel vrouwen en kinderen, zooals reeds bekend is.

De versterkte kampongs Bambel, Djahas en Poeloe Blimbing zouden verlaten zijn.

De zoon van den Kedjoeroean van Batoe Mboelon heeft zich met den radja van Brakan gemeld. Radja Basja, de oudste broeder van eerstgenoemde, is naar de Bataklanden uitgeweken. Blijkens een draadbericht uit Batavia aan *de N. R. Ct.*, rapporteerde overste van Daalen dat de houding van de West-Karo-Bataks en van Pak Pak vriendschappelijk, maar die der Toba-Bataks beslist vijandig is.

**De Medan-Colonne.** De Medan-colonne bereikte via Si Moelap en over den top van den berg Tabandar den 19den Juni Kota Tjiq aan den voet van den berg Temanggoe. Dien middag ontwrichtte dr. Van Andel zijn knie; het geval liet zich niet ernstig aanzien. Den 20sten is hij echter naar Medan teruggegaan.

Onze verliezen zijn onbekend.

**De weduwe van Toekoe Oemar.** Mag men de berichten omtrent Tjoet Nja Din gelooven, zoo schrijft de Atjeh-correspondent van de »Sumatra-Bode«, dan zou de weduwe van wijlen Djohan Pahalawan alias T. Oemar, den man, die zoo'n grooten invloed op de Atjeh-aangelegenheden uitoefende tijdens het Deijkerhof-bestuur, als een vagabonde immer rondzwerven, en er nog niet toe kunnen besluiten een vaste schuilplaats te zoeken, sinds de colonne Brewer haar beide huizen verbrandde. Goede berichten omtrent haar werden ontvangen door de vrouw van wijlen T. Aroen, nu met een Atjeher gehuwd, die te Babah Kroeëng Mangi woont. Zij Tjoet Nja Din schijnt wel de gelijk de kwade genius in de bovenstreken en wakkert 't verzet aan, zoowel in boven-Seunagan als boven-Meulaboh. Dit optreden, heeft niet zoozeer plaats uit haat tegenover 't Gouvernement, dan wel uit zucht tot zelfbehoud. Zij is van meening, dat onze troepen, zoo maar flink stand wordt gehouden, niet zullen doordringen in de bovenstreken.

Een rustig wonen onder onze hoede zou haar evenwel veel aangenamer zijn, schoon het feit, dat haar door gebrek aan contanten vele getrouwen ontvallen, voor zoover de afvalligen daaronder ten minste waren te rangschikken, daartoe wel aanleiding zal geven. Ook bij haar geldt dus 't bekende: geen geld, geen Zwitsers. Onder degenen, die zich nog steeds aan hare zijde blijven scharen, behooren Panglima laoet Ali en Panglima Gomba. Ook op de beide zoons van T. Meurah Poetih Seunagan moet zij eveneens veel invloed hebben, terwijl T Ben Peuremeue door het huwelijk zijner dochter met Keumangan als van zelf in den bond is opgenomen.

Welke beweegredenen Tjoet Nja Din er toe brachten om een huwelijk tot stand te brengen tusschen Tjoet Maligoi, de dochter van den Panglima Sagei der XXV Moekims, met T. Bidin, is nog niet recht duidelijk, doch zal wel verband houden met ophanden zijnde plannen.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Den 23n Juni ll. hehben de Koloniale Staten de voorgestelde wijzigingen in de balata-verordening in behandeling genomen. Zooals reeds uit de te voren gewisselde stukken was gebleken, bestond er op eenige punten verschil van meening tusschen bestuur en Staten.

Bij de algemeene beraadslaging over het ontwerp werd door het lid Dragten betwijfeld of het nu wel 't juiste oogenblik moest worden geacht, om de balata-industrieelen door een retributie van 10 cent per kilogram te treffen. De toestand der balata-industrie was z. i. oogenblikkelijk geenszins zoo rooskleurig om een dergelijken maatregel te wettigen. Die meening werd echter, zoowel van de regeeringstafel, door den gedelegeerde, van Wieringen, als door medeleden van den heer Dragten bestreden.

*Onze West* merkte naar aanleiding hiervan 't volgende op:

»In 't midden latend, wie gelijk heeft, de optimisten of pessimisten, lijkt het ons niet zonder bedenking dat in eene vergadering *de but en blanc* (wordt hier onbezonnen of zonder overleg bedoeld?) wordt uitgemaakt, dat de toestand der industrie rooskleurig genoeg is om eene retributie van 10 cent per kilogram nu en voortaan te kunnen dragen. Zou het niet raadzamer zijn, een amendement op te nemen, in den geest als door den heer Coutinho werd voorgesteld, om die heffing tot zekere hoogte facultatief te stellen?"

Dat het betreffende ontwerp nog de noodige wijzigingen door de Staten moet hebben ondergaan, blijkt reeds uit het verslag der eerste, aan de behandeling gewijde zitting.

Meermalen reeds werd gewezen op het treurige feit, dat tal van kinderen in de kolonie van onderwijs verstoken moeten blijven door gebrek aan goede communicatie te land.

In de *Surinamer* van den 26n Juni ll. wordt op ditzelfde aambeeld gehamerd, naar aanleiding van een desbetreffende correspondentie uit het Beneden-Saramaccasche.

Het blad knoopt hieraan de volgende opmerking vast:

»Wij zijn zoo vrij deze zaak nogmaals onder de oogen van het bestuur te brengen. De communicatie-wegen, welke vroeger prachtig in orde waren, maar nu jammerlijk verwaarloosd zijn, kunnen met geringe kosten hersteld worden. De bevolking zou ook, volgens ons verstrekte inlichtingen, volgaarne medewerken, indien van gouvernementswege een aanvang met de verbetering der communicatie gemaakt werd. Moge dan aan den, zoo stoffelijken als geestelijken nood van het Saramacca-district worden tegemoet gekomen."

Hetzelfde blad laat zich nog al bemoedigend uit voor de cacao-cultuur, en merkt met het oog daarop 't volgende op:

»Naar wij vernemen, begint een nieuw leven in de cacao-velden, welke tengevolge der krullotenziekte zoo zwaar geteisterd werden. Op nagenoeg alle plantages in Saramacca constateeren de planters, dat de krulloten belangrijk verminderd zijn. De boomen beginnen zich te verkwikken, ofschoon er nog weinige vruchten aan zijn."

Intusschen zijn nu weêr de aanhoudende rware regens, waardoor de jonge spenen en vruchten zwart worden, oorzaak dat men geen voordeeligen cacao-pluk verwacht.

De leden der Tapanahony-expeditie zijn te Paramaribo aangekomen, maar konden vooralsnog den tocht ter verkenning van de brongebieden van Tapanahony- en Suriname-rivieren niet aanvangen, daar tengevolge alweêr van de zware regens, de Marowijne zeer hoog staat en de boschnegers niet gevonden kunnen worden om vrachten te vervoeren. De expeditie zou dan in het begin van Juli op marsch gaan. Eenige opzichters en ongeveer 30 arbeiders zouden worden opgezonden.

De scheidsrechterlijke uitspraak van den koning van Italië in de grensquaestie tusschen Engeland en Brazilië gaf *Onze West* aanleiding tot de volgende beschouwing:

»Deze uitspraak is niet zonder beteekenis, ook voor onze kolonie. In verband met de regeling van de grens tusschen Hollandsch- en Engelsch Guyana, kan het ons niet onverschillig zijn hoe de arbitrale uitspraak van den koning van Italië luidt. Op de engelsche kaarten wordt de Coronie aangegeven als de voortzetting van de grensrivier, de Corantijn. Volgens opname van den reiziger Barrington Brown is echter de New-River de feitelijke voortzetting van de Corantijn, waardoor een uitgestrekte landstreek binnen de nederlandsche grenzen zou vallen. Nu is de vraag, heeft de koning van Italië in zijn uitspraak met die quaestie rekening gehouden, of, de engelsche kaarten volgende, de Coronie als grensrivier aangenomen? Wel is waar is onder het vorig ministerie een nota gezonden aan de engelsche regeering, waarin de nederlandsche regeering verklaart, dat zij zich alle rechten voorbehoudt, onafhankelijk van de uitspraak van derden. Maar die verklaring is natuurlijk niet voldoende. Er is nu alle aanleiding om deze zaak opnieuw ter hand te nemen en een oranjeboek in 't licht te geven omtrent de, ter zake gevoerde onderhandelingen.«

**Curacao.** Naar aanleiding van het, door het bestuur meêgedeelde voornemen om de katoencultuur in de kolonie te bevorderen, schreef de *Amigoe di Curaçao* den 18en Juni ll. het volgende:

»Wil deze cultuur dus werkelijk een cultuur voor de kolonie worden en algemeen beoefend, dan moet er geld wezen en voorschotten gegeven worden, reeds nu voor de eerste proefneming. De »Curaçaosche Maatschappij« zou een weldaad bewijzen aan de kolonie als zij hieromtrent zekerheid kon verkrijgen, bij de regeering of bij het twentsche Comité, anders vreezen wij maar al te zeer, dat ook dit schoone plan weêr in duigen zal vallen. De gouverneur vraagt echter opgave van terreinen en aanvrage van zaad vóór 15 Juli. De Bovenwindsche eilanden zullen zeker reeds vroeger een bekendmaking ontvangen hebben, want als de »Gouverneur van den Brandhof« opnieuw daarheen reist om deze bekendmaking over te brengen, zal de tijd voor de opgaven aldaar wel wat kort wezen. Is het uitstekende plan van het gouvernement derhalve nog niet bekend op die eilanden, dan zouden wij beleefdelijk een verlenging van termijn willen verzoeken, opdat te gelijker tijd een volledige opgave van alle beschikbare velden in de geheele kolonie kan geschieden. Dit zal een beteren indruk maken in Holland en des te eerder ons geldelijken steun verzekeren, dien wij niet kunnen ontberen. De enkele planters, echter, die reeds nu onafhankelijk van subsidie (is hier niet voorschot bedoeld?) bij machte zijn, zich later de verschillende uitgaven te veroorlooven, zouden wij zoo krachtig mogelijk, aanraden, onmiddellijk opgaven te doen, opdat het gouvernement de overtuiging ontvange, dat het plan ingang heeft gevonden. Hierin zal ons koloniaal bestuur zeker aanleiding vinden om ook van zijn kant verdere stappen te doen bij de regeering en zoo zal het particulier initiatief, geleid door de »Curaçaosche Maatschappij« krachtig gesteund worden en wij met vereende krachten samenwerken in onze kolonie een nieuwe cultuur in te voeren, welke zeer veel kans van slagen heeft, in korten tijd onzen landbouw tot bloei kan brengen en veel verbetering in de economische toestanden onzer eilanden.«

## De landbouw in de Panama-republiek.

Onze landgenoot, de heer Max Teixeira de Mattos, die in het *Vaderland* zijne »Reisindrukken" uit Panama weergeeft, deed ons in het laatste stuk, dat opgenomen werd in het middagblad van 17 en 18 Juli onwillekeurig weêr om ons stokpaardje »de Irrigatie" denken. Hij vergelijkt de nieuwe republiek der landengte met eene groene Sahara; er is overal plantengroei, weelderige plantengroei zelfs, maar nergens cultures die iets opbrengen en dit, hoewel de grond voor den bouw van verschillende producten zeer geschikt is. Er zouden b.v. prachtige rijstvelden kunnen worden aangelegd, maar de rijst, die men eet, wordt ingevoerd. De heer T. de M. kon dit niet goed aanzien en hij zond eene nota aan den president en den vice-president der Panama-republiek, waarin hij hen twee wegen aangaf om in den toestand verbetering te brengen. Eerstens moeten zij een N. O. Indischen Inspecteur van cultures laten komen om hun advies te geven, wat voor soort winstgevende gewassen met voordeel zouden kunnen geplant worden en tweedens trachten ervaren en vreedzame landbouwers te krijgen, bij voorkeur Zuid-Afrikaansche boeren. Nog wees de heer T. de M. er op, dat de presidenten zeker zouden kunnen rekenen op een gunstig antwoord, als zij aan H. M. de Koningin en de Regeering van Nederland het verzoek deden om eenige Panamasche jongelui hierheen te mogen zenden om b.v. als geneeskundige of als ingenieur te worden opgeleid!

Wij kennen de landengte van Panama niet door persoonlijke aanschouwing, maar onze kanaalstudiën hebben ons zulk een goeden kijk gegeven op dat land en zijn maatschappelijken toestand, dat wij de tweede raadgeving van onzen landgenoot volkomen kunnen vatten. Het is zeker in de eerste plaats aan het gemis van gezeten landbouwers te wijten, dat er daar zoo weinig aan den landbouw is gedaan gedurende den grooten kanaalarbeid, waarbij een ieder die werken wou, flink geld kon verdienen. Reeds gedurende den aan die periode voorafgeganen arbeid aan den spoorweg tusschen Colon en Panama zal de landbouw wel reeds verwaarloosd zijn geworden.

De, zoo al niet met medewerking der Ver. Staten v. N.-Amerika, dan toch met hunne instemming, van Columbia afgesneden Staat zal echter door de zorg van zijne voogden, die de bezitters van het te voltooien Panamakanaal zijn, spoedig, ook op landbouwgebied, een welvarende staat worden, ook zonder dat andere mogendheden daartoe de middelen verschaffen. Geen land ter wereld verkeert in het opzicht van landbouw onder zoo gunstige omstandigheden. De bouwgrond is goed en de werken die ter regulariseering van de Chagres noodig zijn om het kanaal tegen de in den regentijd voorkomende stortvloeden te beveiligen, zullen een of meer waterreservoirs in het leven roepen, die eene prachtige irrigatie gedurende het gansche jaar mogelijk maken. En dat de Noord-Amerikanen weten wat irrigatie en landbouw is, ook in die gedeelten van hun land, die tot de subtropen behooren, hebben onze lezers nog onlangs kunnen vernemen uit de inleidingsrede, door den ingenieur Post te Wiesbaden op de vergadering van het Internationaal Koloniaal Congres gehouden.

Het Gouvernement der Panama-republiek zal ook niet noodig hebben hare jeugd naar Nederland te zenden om kanalen te leeren maken, waar de ingenieurs der Vereenigde Staten van Noord-Amerika het machtigste kanaalwerk zullen gaan ondernemen, dat ooit ter wereld werd uitgevoerd. De presidenten der Republiek zullen evenwel het bewijs van belangstelling van onzen landgenoot op prijs stellen, de internationale beleefdheid is eene deugd.

Wat wij echter zouden wenschen is, dat onze jonge ingenieurs hun best zullen doen om bij het groote Amerikaansche werk eene plaatsing te krijgen. Men zal dáár heel wat technische werkkracht noodig hebben en de Nederlanders staan in het buitenland als waterstaatsmannen goed aangeteekend. Voor ons Nederlanders zou de practische kennismaking met de afdamming van groote bergvalleien en het daardoor vormen van machtige bovenmeren voor het latere afdoend irrigatiewerk en de regularisatie der rivieren op Java en enkele andere eilanden groot nut hebben.

Wordt door de Kanaalcommissie der Vereenigde Staten het voorstel aangenomen om een kanaal te graven geheel op niveau van den zeespiegel, dan bestaat er kans, dat een deel van het water uit de Chagres, door middel van gegraven leidingen en tunnels door de Cordilleras wordt gebracht naar den Stillen Oceaan in de buurt van de oude thans verlaten stad Panama en eene gansche provincie, zal dan in behoorlijke cultuur kunnen worden gebracht met uit een ander stroomgebied aangevoerd water.

Blijft men echter bij het ontwerp van een sluizenkanaal, eene beslissing die voor den wereldhandel te betreuren zou zijn, maar die toch met het oog op de mindere kosten niet onmogelijk is, dan blijft toch uit een irrigatie-oogpunt het werk niet minder belangwekkend. Een tweede meer op lager peil wordt dan noodzakelijk, de afvoer naar de Stille Zuidzee uit het bovenmeer vervalt, maar de waterdruk zal al de kracht moeten leveren, die voor de beweegbare kunstwerken in de kanaalpanden noodig is en daarenboven nog kunnen dienen ten bate van industrieele doeleinden. Dit laatste is trouwens evenzeer het geval bij het graven van een open kanaal met een enkel groot bovenmeer; wij hebben er trouwens reeds dikwijls op gewezen, dat ook het maken van groote waterreservoirs op Java in dat opzicht van veel nut zal zijn.

En nu moeten onze ingenieurs zich niet laten afschrikken door de treurige tafereelen, die de heer T. d. M. ophangt van den hygienischen toestand op 't schiereiland. Wij twijfelen niet aan de waarheid van zijn beschrijving, maar dit weten wij zeker, dat onder de groote Fransche Kanaalmaatschappij, in de eerste periode van het werk, de hygienische eischen goed werden nagekomen, maar wij kunnen ons best voorstellen, dat de later opgetreden »Compagnie Nouvelle« die met weinig geld veel moest doen, daaraan niet behoorlijk de hand heeft gehouden. De Commissie der Vereenigde Staten echter, zal beginnen met in dit opzicht alles in volmaakte orde te brengen en eerst dan wanneer aan de eischen der gezondheidsleer volkomen is voldaan, zal de krachtige voortzetting van het werk een aanvang nemen.

## Sedekah's en Slametans.

In *de Locomotief* van 2 Juni jl. geeft de heer H. A. van Hien zulk eene duidelijke en belangrijke beschrijving van het doel en de beteekenis dezer *heilige* en *feest*-malen, dat wij gaarne ook onzen lezers daaruit het een en ander wenschen mede te deelen.

Schrijver begint met vooral eene korte schets te geven van het begrip der Javanen omtrent het bestaan van geesten en van het leven hiernamaals, welke schets is getrokken uit het geschrift *»de Wali Sanga"* en aangevuld met gegevens uit het geschrift *»Kadilangoe"*.

Volgens de bovengenoemde schriften is de Atma de kracht, die het lichaam, d.i. Kama, samen met prama, den adem, het stoffelijk lichaam doet leven.

Behalve deze vergankelijke eigenschappen ontvangt het nog de soekma, geest, ook manas genoemd, d.i. de denkende geest of de geest vereenigd met manasa, het verstand, en de djiwa of ziel, in welken toestand het menschelijk lichaam wordt genoemd Kama roepa, d.i. het begeerde lichaam. Volgens andere geschriften heeft ook de aarde, Boemie, en hebben ook de dieren, boomen, planten, gewassen, erts van metalen, steenen en van vader op zoon overgegane wapens en stokken, Poesaka, een geest en een ziel.

Na het afsterven van het lichaam houden de Atma en de prama op te bestaan, doch de soekma vereenigd met manasa en de djiwa verlaten den derden dag na het overlijden het lichaam in een omhulsel geheel gelijk aan en van dezelfde gedaante als het stoffelijk lichaam doch van fijnere gehalte, linga genaamd, d.i. het astrale lichaam nog behept met alle begeerten en lusten van het stoffelijk lichaam.

De geest wordt door een Malaëkat of Godsgezant geleid naar de kama loka de plaats, alwaar de geest zich voorbereidt voor zijn reis naar den eersten dewakhan of hoogere verblijfplaats en hemel der geesten. Op zijn weg naar de kama loka komt de linga den zevenden dag aan de grens van deze plaats. De linga kan echter de poort van de kama loko niet ingaan, alvorens een bijna onzichtbare brug over te gaan, genoemd Sirat'almoestakim onder welke brug in een diep ravijn de naraka of hel is gelegen. De brugliggers van deze brug zijn gemaakt van haren eener vrouw, in zeven gespletèn en aan elkander geknoopt. De geest, wiens astrale lichaam door een slecht leven als mensch nog te veel behept is door ondeugden, lusten en begeerten, is te zwaar om deze brug te betreden en valt in de hel en kan deze plaats niet verlaten, dan nadat zijn astrale lichaam door boetedoening ijler is geworden en de linga door opstijging de hel kan verlaten.

Is het astrale lichaam bij de komst aan genoemde brug reeds voldoende ijl, dan zweeft deze als het ware over de brug heen en komt zonder hindernissen in de kama loka, alwaar de linga blijft tot den 43sten dag na het overlijden, ten einde zich voor de reis naar den eersten hemel voor te bereiden.

De kama loka wordt door vijf nabi's, die ook de aarde bewaken, om de beurt bewaakt. De linga is echter vrij en is aan deze plaats niet gebonden, doch bij zijn gaan of terugkomen moet hij de gevaarlijke brug overgaan en wordt hij telkens op nieuw op de proef gesteld. De nasaka wordt bewaakt door een Malaëkat.

Gedurende den tijd dat de linga doorbrengt in de kama loka kan hij door verdikking van het astrale lichaam, zich voor het menschelijk oog zichtbaar maken. Hoe meer de linga hecht aan zijn astrale lichaam en zijn begeerten nog niet geheel heeft beheerscht, hoe gemakkelijker het voor hem is, zich zichtbaar te maken voor den mensch.

Indien de mensch reeds bij zijn leven zich er op heeft toegelegd, zijn lusten en begeerten te bedwingen, gaat de overgang naar den eersten dewakhan geleidelijk en wordt de geest den 40sten dag nadat hij het aardsche lichaam verliet, van de linga verlost, het astrale lichaam sterft dan nogmaals en blijft zijn schim achter als tweede lijk, dat echter onsterfelijk is en weder bezield kan worden door oproeping. Deze schim blijft als lagere demon op de aarde bestaan. De schimmen der voorouders worden genoemd leloehoer, die van bloedverwanten lelemboet. Deze schimmen kiezen bij voorkeur het huis waar zij stierven tot woonplaats en zijn niet alleen beschermgeesten van huis en erf, maar ook bestemd als nieuwe geesten voor de kinderen der familie, die geboren worden, van daar dat kinderen dikwijls op overleden grootouders of bloedverwanten gelijken en dikwijls dezelfde karakters hebben.

Nadat de geest is bevrijd van het begeerte-lichaam, welke bevrijding Moeksa wordt genoemd, gaat de geest over naar den eersten dewakhan, alwaar hij zich voorbereidt voor zijn opname in den 2en hemel en zoo vervolgens totdat hij in den 7en hemel of swarga komt.

De 1e, 2e en 6e hemel worden bewaakt door Malaëkat's en de 3e, 4e en 5e hemel door Nabi's of bijzondere gezanten van Allah.

De poort van de Swarga, alwaar Allah woont, wordt mede door een Malaëkat bewaakt.

Volgens den Wali Sanga duurt het verblijf van den geest in den 1sten dewakhan minstens tot den 100sten dag na het afsterven van het stoffelijk lichaam, terwijl het verblijf in den 2den dewakhan duurt minstens tot den 1000sten dag na bedoeld afsterven. De overgang naar den 3den, 4den, 5den, 6den dewakhan en naar den Swarga heeft in het gunstigste geval plaats respectievelijk na het 4de, 5de, 6de, 7de en 8ste jaar na het afsterven van het stoffelijk lichaam. Volgens het geschrift Kadilangoe is de overgang naar den 6den dewakhan en naar den swarga zeer moeielijk en heeft eerst plaats na tal van incarnaties, waarbij de geest telkens weder de verschillende dewakhan's moet doorloopen, om na geheel gelouterd te zijn den overgang naar den swarga deelachtig te worden.

De 6de dewakhan wordt ook genoemd Soeralaja, de verblijfplaats van Batara Goeroe en van de goede geesten, die nu en dan op de aarde komen om den mensch voor te lichten, te beschermen of te waarschuwen voor naderend onheil of om zendingen op de aarde te vervullen, die hun door Batara Goeroe worden opgedragen. Deze geesten, Gods gezanten, bijzondere gezanten en nabi's moeten daarom door het geven van sedeka's, slametan's en wadina's gunstig worden gestemd voor een doel dat men beoogt of iets dat men wenscht te ondernemen.

Volgens bovengemeld geschrift begint de mensch gedurende zijn eerste leven als een woest en zeer laag staand wezen, om vervolgens na herhaalde malen te zijn herboren en naar mate zijn wetenschap en kunde toenemen, ten laatste herboren te worden als een in alle opzichten ontwikkeld mensch en nadat bij de verschillende rangen en standen in de maatschappij heeft doorloopen. Na deze incarnaties, komt het nu voornamelijk er op aan den overgang naar den swarga deelachtig te worden. Is de geest eenmaal in den swarga gekomen, geniet hij het geestelijk leven met volle teugen en is bij ontslagen van verdere incarnaties, tenzij de Allerhoogste dat gebiedt tot onderricht en leiding van het menschelijk geslacht, als wanneer de geest 40 dagen nadat deze het stoffelijk lichaam verliet, naar den swarga terugkeert om den Allerhoogsten rekenschap te doen van de ontvangen opdracht.

De geest, dien het niet gelukt door boetedoening zich van zijn astratle lichaam te verlossen, blijft in de naraka of in de kama-loka. Zij, die in de kama-loka zijn en deze plaats nog kunnen verlaten, trachten in hun ongelukkigen toestand zich op den mensch te wreken, door dezen op allerlei manieren te plagen en te doen schrikken. Indien de lasten en begeerten van het astrale lichaam toenemen, komt de geest van zelf in de naraka, indien hij naar de kama loka wenscht terug te keeren. Vele geesten daarvoor bevreesd, blijven op de aarde ronddolen, tot dat zij ten laatste door berouw toch in de naraka komen of zich nog bij tijds beteren.

Verbetert de geest zich in de naraka niet, dan gaat hij over als dier en verandert in een tijger, krokodil, roofvogel of ander roofdier, in welken toestand hij zijn menschelijken geest behoudt en daarvan bewust is, opdat hij, na het afsterven van zijn dierlijk lichaam, zal trachten door boetedoening zich te louteren voor zijne opname in den 1sten dewakhan. Mislukt hem dit opnieuw, dan gaat zijn geest bij een volgende incarnatie over in een boom, plant of gewas, vervolgens in erts van metaal en ten laatste in steen, doch telkens wordt hij na zijn leven, dat al langer en langer wordt, in de gelegenheid gesteld zich te beteren. Gelukt hem dat, dan moet hij echter in omgekeerde volgorde leven, tot dat hij weder als mensch wordt herboren.

Na deze uitweidingen gaat schrijver over tot het verklaren van het doel en de beteekenis der sedekah's en slametan's. Het geven van sedekah's en van slametan's is een gebruik, overgehouden uit de vereering van de zielen der afgestorvenen en van kwade geesten in het luchtruim en naar de tegenwoordige begrippen gewijzigd.

Ofschoon het mohamedaansche geloof de sedekah's en slametan's niet voorschrijft, zijn die na de invoering van den Islam op Java naast den nieuwen godsdienst behouden en door de hoofden als iets godsdienstigs in de hand gewerkt; ook omdat na de invoering van den Islam op Java de vroegere vereering van geesten niet geheel werd afgeschaft, deze zelfs naast den Islam als een aanhangsel daarvan werd behouden, waarom deze mengelmoes van godsdiensten weleens Javanisme wordt genoemd en tengevolge van welke vermenging de sedekah's en slametan's naast den Islam op Java het burgerrecht hebben gekregen en geen Javaan iets gewichtigs zal ondernemen, voor dat hij een slametan heeft gegeven, waarbij hij door het roepen van een

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 19, Donderdag 21 Juli 1904.

modin als voorbidder en door het doen opzeggen van gebeden, daaraan een godsdienstig karakter heeft gegeven, ten einde voorspoed af te smeeken voor hetgeen hij wenscht te ondernemen. Eigenaardig is het echter dat vooral in Midden-Java de gebeden uit den veelgodendienst bij de sedekah's en slametan's behouden zijn gebleven en meestal ook door een modin op echt inlandsche wijze worden opgezegd.

De Javanen onderscheiden drie soorten van malen en wel de sedekah's of heilige malen, slametan's of feestmalen en wadina's of offermalen.

Het doel van dit opstel is de verklaring der sedekah's en der slametan's. Het doel der wadina's vindt de lezer op bladzijde 239 en 240 van het 1ste deel van »De Javaansche Geestenwereld«.

De sedekah's worden gegeven uitsluitend voor het heil van de ziel en den geest van een afgestorven bloedverwant, terwijl de slametan's dienen tot heil van den gever en diens bloedverwanten.

De dood is voor den Javaan niet anders dan een overgaan naar een ander leven, alwaar hij zijn familie in groote gelukzaligheid later hoopt weder te vinden. De dood is dus voor hem geen verschrikking. De voor het heil van de ziel en den geest van een overledene gegeven sedekah's, vloeien dus voort uit een geloof aan het bestaan van een leven na dit leven.

Den dag van overlijden van een bloedverwant en nadat deze op de gebruikelijke wijze is ter aarde besteld, wordt er een sedekah gegeven »ngesoer tanah« of »soertanah« genoemd, tot heil van den geest van den of de overledene, opdat deze geen moeielijkheden zal ondervinden, bij het onderzoek naar zijn of haar geloofsbelijdenis, goede en slechte daden door de verschillende Malaëkat's of Godsgezanten, Roeman, Moenkar, Nakir, Rakib ook genaamd Kiraman of Katabah en Atid ook genaamd Katibin of Katabah en den nabi Ahmad of Mohammad gunstig te stemmen voor den of de overledene.

De Malaëkat Roeman komt namelijk den dag van overlijden en wel dadelijk na de begrafenis bij den geest van den of de overledene om hem of haar te herinneren aan zijn of haar goede zoowel als slechte daden, opdat de geest zich die zal herinneren.

De Malaëkat's Moenkar en Nakir komen den 2den dag bij den geest van den of de overledene en vragen hem of haar naar zijn of haar geloofsbelijdenis ten einde deze den Allah te kunnen mededeelen.

De Malaëkat's Rakib en Atid komen den 2den dag na bovengemeld bezoek bij den geest van den of de overledene. De eerste vraagt hem of haar naar de reden van zijn of haar goede daden terwijl de tweede vraagt naar de redenen van zijn of haar slechte daden, ten einde deze den Allah mede te deelen.

Het gebruikelijke gebed voor deze sedekah is »het donga Rasoel« gevolgd door »het donga slamet.«

De gerechten, die bij deze sedekah worden voorgediend, als voor de volgende sedekah's zijn niet bepaald voorgeschreven. De hoeveelheid der voorgediende gerechten hangt dan ook geheel af van de welgesteldheid van den gever.

Den 3den dag na het overlijden wordt er een sedekah gegeven, die »sedekah teloenan« of »neloengdina« wordt genoemd. Het doel van deze sedekah is, om de scheiding van den geest van het lichaam op dezen dag gemakkelijk te maken, tevens om den Malaëkat Malik gunstig te stemmen, daar deze Godsgezant na de opstanding van den geest, deze geleidt naar kamaloka of verblijfplaats der geesten.

Het gebruikelijke gebed voor deze sedekah is het »donga Rasoel«, alsmede voor alle volgende sedekah's, daar men geen zekerheid heeft dat het den geest van den of de overledene gelukt is, de brug Sirat' almoestakim over te komen en de geest evengoed in de naraka, kamaloka als in een der dewakhan's kan zijn, daar de overgang binnen vorengenoemde tijdperken slechts in de gunstigste gevallen plaats heeft.

Op den 7en dag na het overlijden wordt een sedekah gegeven, genaamd »Iman padang« of »mitoeng dina« tot heil van den geest van den of de overledene, die op dezen dag voor de poort van de Kama loka komt, opdat het hem of haar zal gelukken de brug Sirat almoestakim zonder hindernissen over te komen.

Den 40sten dag na het overlijden wordt er een sedekah gegeven, genaamd »matang poeloeh dina« tot heil van den geest van den of de overledene, opdat hij of zij den 43sten dag na het afsterven of den 40sten dag na de opstanding van den geest, den overgang nnaar de 1sten dewakhan moge deelachtig worden.

De beslissing of de geest naar den 1sten dewakhan overgaat of niet, wordt den 40sten dag na het afsterven door Allah genomen, van daar dat de sedekah ook op dezen dag wordt gegeven, tevens om de bijzondere gezanten van Allah namelijk Ahmad, Djabaraïl, Joesoep, Ngidjiraïl en Ibrahim, die om de beurt de aarde bewaken en tevens de messiassen of bewakers zijn van de Kama loka, dan wel den Malaëkat Malik als den bewaker van de Naraka gunstig te stemmen voor den geest van den of de overledene, aangezien deze gezanten een gunstig rapport bij den Allah moeten inbrengen, alvorens hij vergunning geeft dat de overledene naar den 1sten dewakhan mag overgaan.

De overgang naar genoemde plaats hangt echter geheel af van den of de overledene zelve, aangezien deze overgang niet kan plaats hebben dan nadat door boetedoening het astrale lichaam zoo ijl is geworden, dat de geest zich daarvan door een tweeden dood kan ontdoen.

Den 100sten dag na het eerste afsterven wordt voor den of de overledene weder een sedekah gegeven genaamd »Njatoes«. Deze sedekah heeft ten doel Allah gunstig te stemmen voor den overgang naar den 2den dewakhan. Voor dezen overgang wordt de Malaëkat Ismaïl als bewaker van den 1sten dewakhan niet vergeten.

Op den eersten en ook op den tweeden jaardag van het overlijden wordt er telkens een sedekah gegeven genaamd »pendak pisan« en »pendak pindo« als herdenkingsmalen van het afsterven, terwijl den 1000sten dag na het eerste afsterven weder een sedekah wordt gegeven genaamd »njewoe« om den Allah gunstig te stemmen voor den overgang van den of de overledene naar den 3den dewakhan. Bij deze sedekah wordt mede hulde gebracht aan den Malaëkat Raubaïl als den bewaker van den 2den dewakhan, op wiens gunstig rapport deze overgang kan plaats hebben.

Den 3den en den 4den jaardag van het overlijden wordt er telkens een herdenkings-sedekah gegeven genaamd »kaping teloe« en »kaping pat« terwijl den 5den, 6den, 7den en 8sten jaardag, de laatste een windoe of eeuw van 8 jaren na het overlijden, telkens een sedekah wordt opgegeven genaamd »kaping lima«, »kaping nem«, »kaping pitoe« en »kaping woloe«, om den Allah gunstig te stemmen voor den overgang naar den 4den, 5den en 6den dewakhan en naar den swarga, waarbij tevens hulde wordt gebracht aan de Malaëkat's en Nabi's, die deze dewakhan's bewaken.

Volgens vorenbedoelde geschriften is de Malaëkat Thanthaïl de bewaker van den 6den dewakhan, terwijl de Nabi's Isa, Moesa en Noeh zijn aangewezen als de bewakers van den 3den, 4den en 5den dewakhan. In andere geschriften wordt dit niet bevestigd, terwijl na de verhalen, die door oude Javanen worden gedaan de 3de, 4de en 5de dewakhan's geen vaste bewakers hebben, en die door Allah worden aangewezen.

Indien een kind sterft dan wel een bloedverwant buiten de desa komt te overlijden, worden de vorenbeschreven sedekah's allen in eens gegeven. Zulk een sedekah wordt genoemd »ngesah« of afdoening-sedekah, aangezien een kind nog geen zonden heeft en voor den in een andere *desa* stervenden bloedverwant, door anderen de voorgeschreven sedekah's worden gegeven.

Na de herdenking van den 8sten jaardag van het overlijden worden er geen sedekah's meer gegeven en wordt nadien de afgestorvene nog herdacht op den 1sten van de maand Soera, d. i. den nieuwjaarsdag of taoen baroe, ook genaamd taoen baroe hadji, aangezien de kleine man dezen dag niet viert, verder op den 1en van de maand Roewah, een specialen gedenkdag der afgestorvenen, den 1en van de maand Poeasa, d. i. het begin der vasten, den 21en, 23en, 25en en 27en of 29en van dezelfde maand, d. i. maleman en den 1en van de maand Sawal, d. i. lebaran poeasa of einde der vasten. Op genoemde dagen worden de graven schoongemaakt en met bloemen bestrooid. (Wordt vervolgd).

# Van Vreemde Koloniën.

**De behandeling van lepra.** Aan de *Times* werd over dit onderwerp het volgende uit Rangoen geschreven:

»Kapitein E. R. Rost van den indischen militairen geneeskundigen dienst en verbonden aan het Algemeene hospitaal te Rangoen, is er in geslaagd de lepra-bacil te cultiveeren en heeft met die cultuur een stof verkregen, die hij *leproline* noemt en die, door inspuiting in het lichaam van lepra-lijders gebracht, uitwerkt, dat de symptomen der ziekte er door verzacht worden. Hij heeft ontdekt dat men voor de cultuur der lepra-bacil het zout moet onttrekken aan de daarvoor te bezigen voedingspreparaten. Ter verkrijging van zulk een voedingspreparaat voor zijn ongure voedsterlingen distilleert hij vleesch-extract uit daarmee gedrenkten puimsteen in oververhitten stoom. Het alsdan verkregen kostje is juist iets van de gading van lepra zoowel als van tubercel-bacillen. Leproline wordt zoo ongeveer op dezelfde manier verkregen als professor Koch eerst aanwendde om tuberculine te vervaardigen.

Meer dan honderd lepra-gevallen worden nu in Birma behandeld door middel van leproline, terwijl ook in dertig verschillende plaatsen van Voor-Indië daarmeê proeven genomen worden. Er werd reeds melding gemaakt van vier gevallen van genezing, en in de meeste van de, onder behandeling zijnde gevallen, werden duidelijk merkbare teekenen van verbetering waargenomen.

In de laatste vergadering van de plaatselijke afdeeling der »Britsche geneeskundige vereeniging« werden de vier gevallen, waarin genezing werd geconstateerd, onderzocht. Een der gewezen lijders was een Birmaan, die, na slechts tien dagen onder behandeling te zijn geweest, naar het scheen volmaakt genezen was. De man had reeds vijf jaren lang geleden aan verzwering van de voeten en aan anaesthesia aan de beenen.

De uitwerking van leproline moet ongeveer dezelfde zijn als die van tuberculine in lupus-gevallen, behalve dat inspuitingen met eerstgenoemd middel gevaarloos schijnen te zijn. Tot nu toe ten minste zijn geen kwade verschijnselen opgemerkt na inspuiting met leproline. Het meest opvallend is hierbij wel hoe plotseling het gevoel terugkeert in de, door de ziekte aangetaste en dientengevolge gevoelloos geworden deelen.

Het middel schijnt zijn goede uitwerking te behouden in alle verschillende vormen der ziekte. Het gevoel keert terug in de witgevlekte deelen, die daarbij hun oorspronkelijke kleur aannemen in gevallen van witte lepra, terwijl de knobbels en zweren verdwijnen, waar het gevallen van knobbellepra betreft.

In den regel worden de inspuitingen eens in de veertien dagen toegepast, terwijl een zoutsmeerseltje op de aangetaste deelen wordt gestreken en zout inwendig wordt toegediend.

Wat de, door Dr. Hutchinson voorgestane visch-theorie aangaat, heeft kapitein Rost een aantal proeven genomen met monsters slecht geconserveerde visch, welke proeven naar zijne meening hebben aangetoond, dat er in zulke visch nog genoeg zout was om den groei der bacillen te beletten.

De vraag naar leproline is nu zeer groot, en het locaal bestuur heeft de engelsch-indische regeering verzocht om kapitein Rost in de gelegenheid te stellen zijn tijd uitsluitend te wijden aan deze belangrijke en veelbelovende proeven. Hij heeft op eigen kosten een laboratorium ingericht, waar hij nu al jaren bezig is, zoodra de dienst hem dat toeliet, om den aard van verschillende ziekten, met name kanker, beri-beri en lepra te bestudeeren.«

Onze regeering zal ongetwijfeld niet in gebreke blijven om hare aandacht te schenken aan deze hoogst belangwekkende proefnemingen.

**Britsch Noord Borneo.** Den 12en dezer had te Londen de halfjaarlijksche vergadering van de »British North Borneo Company« plaats, onder voorzitterschap van den heer Sir C. J. Jessel.

Uit het, in die vergadering uitgebracht verslag blijkt nu, waarom de vorige gouverneur, Birch, van het britsche protectoraat aan Borneo's Noordkust, wiens plotseling vertrek van daar naar Engeland nog al wat opzien baarde, eigenlijk is heengegaan. De heer Birch is eenvoudig aan den dijk gezet, omdat hij wat de uitgaven betrof zich niet aan de, door directeuren opgemaakte begrooting wou houden, zoodat niettegenstaande de inkomsten der Maatschappij ten vorigen jare bijna 1 millioen gulden meer bedroegen dan in 1902, er toch niet veel ter verdeeling onder aandeelhouders overbleef. Herhaaldelijk werd de heer Birch tot het betrachten van meer zuinigheid aangezet, maar onveranderlijk luidde dan steeds het antwoord van den gouverneur, dat het toch zoo goed was om flinke, duurzame werken in het leven te roepen en de bestuursinrichting met haar tijd mee te doen gaan. Dat zullen heeren bestuurders ook wel hebben begrepen, maar wijl 't dezen vooral te doen is om zoo spoedig mogelijk en tot zoo hoog mogelijken prijs de heele uitgebreide maatschappelijke concessie aan Engeland over te maken, is 't duidelijk, dat 't beter in hun kraam zou zijn te pas gekomen, indien ze niet, zooals nu, met een dividend van slechts 2 percent voor den dag hadden moeten komen.

We ontleenen verder aan het vorenbedoeld verslag dat de Maatschappij de katoencultuur op haar grondgebied wenscht te steunen. Directeuren hebben aan de »British Cotton Growing Association« een vrije schenking van 10000 acres (zoo ongeveer 4000 hectaren) grond aangeboden voor die cultuur en een bijdrage van 5 percent van 't bedrag of de bedragen, welke de Vereeniging aan de teelt der vezelplant op het grondgebied der Maatschappij zal besteden.

De lijn Jesselton—Beaufort is nu eindelijk definitief voor het publiek verkeer opengesteld.

**Engelsch koloniale producten.** Aan het tweede Bulletin van het »Imperial Institute«, waarin vooral aan de engelsch-afrikaansche bezittingen aandacht wordt geschonken, ontleenen we het volgende:

Wat Britsch Centraal Afrika aangaat, wordt onder de daar geteelde voortbrengselen met name gewag gemaakt van de thee, waarover een gunstig oordeel wordt uitgesproken, een nieuwe concurrent dus voor onze indische theeboeren. De onderzochte, van dáár afkomstige monsters bleken van zeer goede qualiteit te zijn en een quantum caffeine te bevatten, dat ongeveer overeenkomt met dat, hetwelk men in de engelsch-indische theesoorten aantreft. Den planters werd aanbevolen om te trachten groene thee voor de amerikaansche markt te produceeren, wijl dit hun voordeeliger zou uitkomen dan de fabricage van zwarte thee, waarvoor mededinging met het engelsch-indisch en ceylonsch product noodig is.

Ook op de tabakscultuur is men zich in die streken gaan toeleggen, zoodat 't nu reeds te voorzien is, dat behoudens meerdere zorg voor de bereiding van het blad, bedoeld protectoraat een der bronnen zal worden, waaruit de engelsche markt haar tabak-voorraden put.

Onder de engelsch-indische voortbrengselen vinden we gewag gemaakt van een monster *cesalpina coriaria* (divi-divi), hetwelk van veel betere qualiteit werd bevonden dan vorige bezendingen en geheel gelijk gesteld kon worden met 't zuid-amerikaansch product.

**De Mozambique-Maatschappij.** De portugeesche regeering maakt voor de ontwikkeling der portugeesche bezittingen in Afrika, gebruik van de medewerking van groote maatschappijen, waaraan uitgebreide, ja nagenoeg souvereine rechten zijn toegekend op de, haar toegewezen concessieterreinen. Onder deze lichamen neemt de »Mozambique-Maatschappij«, waaraan bij koninklijk besluit van 11 Februari 1891, het bestuur en de exploitatie van een, 17 millioen hectaren omvattend gebied werden overgedragen, eene eerste plaats in.

Onder het bestuur der Maatschappij heeft de provincie Mozambique met de hoofdstad Beira, uitvoerhaven voor Noord-Rhodesië en hiermeê door een spoorweg verbonden, werkelijk niet onbelangrijke vorderingen gemaakt.

De inkomsten der maatschappij bestaan in de opbrengst der douane-rechten, de, door de inlanders op te brengen belasting, bosch-exploitatie, vergunningen voor mijnbouwkundig onderzoek, mijn-belasting, concessie-rechten, enzoovoort, en brachten volgens de laatste, openbaar gemaakte balans ongeveer 4 millioen franken op, of bijna 600.000 franken meer dan waarop bij de begrooting gerekend was.

De haven van Beira wordt steeds verbeterd en uitgebreid. Zoo vindt men er een, 156 meters lange, steenen kaâmuur, waarlangs rails zijn aangelegd voor de, bij het lossen der handelsgoederen te bezigen stoomkranen.

Beira zelf moet al een mooie stad van moderne constructie zijn, terwijl de maatschappij, die daar over uitgestrekte, nu reeds zeer waardevolle terreinen beschikt, er steeds voortgaat met den bouw van huizen. In de andere steden van haar gebied gaat men over tot verfraaiingen, bouw van kerken, hospitalen, enzoovoort, en aanleg van telefoon-lijnen.

De landbouw biedt de schoonste vooruitzichten. We hebben onlangs reeds meegedeeld, dat naar aanleiding van, met goeden uitslag bekroonde proeven met de katoen-cultuur, in 1902 en 1903 ondernomen, besloten is om onmiddellijk over te gaan tot die cultuur in een uitgestrekt gebied, dat tot 100 kilometers in het binnenland langs de kust reikt.

De aanplantingen van kokospalmen breiden zich voortdurend uit. Door het verstrekken van zaad aan de inboorlingen en door eigen aanplant, wordt de cultuur van Cearacaoutchouc in de hand gewerkt. Op verschillende plaatsen zijn proeven genomen met de cultuur van graansoorten om in de voeding der inboorlingen te voorzien. Te Govuro is reeds een landbouw-proefstation in werking, terwijl de Maatschappij ten behoeve van den landbouw talrijke meteorologische waarnemingsposten heeft opgericht.

Aan de veeteelt wordt veel zorg besteed en men hoopt eerlang de vruchten daarvan te plukken door den uitvoer van vee naar de engelsche bezittingen in Zuid-Afrika. Er worden nu in het district Sena proeven genomen met het fokken van ezels uit, daartoe van Mascate ontboden exemplaren, om zoo mogelijk de dieren voor 't vervoer van lasten te gebruiken, wat der Maatschappij veel goedkooper uit zal komen dan door, zooals nu, daarvoor inlandsche dragers te bezigen. De aanwezigheid van Boeren-hoeven in de nabijheid van de grens van Melsetter wijst er op, dat die streek voor schapenteelt in aanmerking komt.

Te Sena levert de Maatschappij het hout aan de stoomers, die de Zambesi bevaren.

Op mijnbouwgebied schijnt het tijdperk van winstgevende exploitatie eerlang te zullen aanbreken. Goud is er op verschillende plaatsen gevonden, zoowel alluvionaal als in kwartsformatie, terwijl men nu o. a. doende is, om in de buurt van Beira naar steenkool te zoeken.

De Beira-spoorweg bood dit inconvenient aan, dat de lijn in den zwaren regentijd door het onderwater loopen van het lage terrein in het stroomgebied van den Pungue niet kon worden benut, zoodat 't verkeer dan stop gezet moest worden. De Maatschappij heeft zich reeds opgemaakt om hierin te voorzien door de uitvoering van belangrijke werken ter verbetering van de lijn.

Het kost 't bestuur niet weinig moeite om de inboorlingen tot duurzame vestiging te nopen, welke evenwel, met het oog op de hutbelasting, in het belang der Maatschappij is, waarom dan ook, ter aanmoediging tot zulk een vestiging kosteloos plantmateriaal wordt verstrekt.

Op het gebied der Maatschappij zijn verschillende andere, daartoe door haar gemachtigde Maatschappijen werkzaam, waaronder de voornaamste zijn: de »Portugeesch Oost-Afrikaansche Suikermaatschappij«, die reeds meer dan 3000 tonnen suiker produceert; de »Luabo-Compagnie«; de »Buzi-Compagnie« met concessie-terreinen, ter grootte van 17000 hectaren; de »Landbouwmaatschappij Moribane«, die reeds aardige dividenden kan uitkeeren; verschillende goudmijnen enzoovoort.

De Maatschappij wordt beheerd door een internationalen raad, waarvan de, in de afrikaansch-koloniale zaken alom tegenwoordige belgische kolonel Thys deel uitmaakt.

**Indo-China.** De politie laat in ons Indië veel te wenschen; daarover zijn we 't allemaal eens. Toch herinneren we ons, dat toen 'n paar jaren geleden de directeur der Tandjong-Pagar-Docks te Singapore door chineesche inbrekers in zijne woning van kant gemaakt werd, de singaporsche bladen, met het oog op de toenemende driestheid van 't chineesch en inlandsch geboefte in het engelsch handelscentrum aan den ingang der Straat van Malakka, het bestuur der Straits Settlements in overweging gaven om het nederlandsch-indisch politiewezen te bestudeeren en daarmeê zijn voordeel te doen. En toch weten we ook, dat tòen de organisatie der singapoersche politie eene betere was dan die, welke in onze bezittingen werd en wordt aangetroffen, en zeker meer en beter zou hebben kunnen uitrichten, indien men slechts meer zorg had besteed bij de keuze van het menschenmateriaal.

Zoo viel er ook op dit gebied van weerszijden leering te putten uit de toestanden, die zich over en weêr voor deden. Men zal 't echter ook wel met ons eens zijn, dat ook misstanden elders ons tot leering kunnen strekken en 't is op zulk een misstand, dat we hier even de aandacht willen vestigen met betrekking op de fransche kolonie in Achter-Indië.

Men heeft vroeger veel van de Zwartvlaggen in Tongking hooren gewagen, benden die in den geest van onze atjehsche maraudeurs, zich niet konden neêrleggen bij het denkbeeld, dat 't nu maar alles pays en vreê moest zijn in hun land onder vreemde vlag. Langzamerhand verliepen die benden en werden de voornaamste hoofden in genade door het bestuur aangenomen en zooals b.v. den Dé-Tham in het district Bac Giang, aan de noordelijke grenzen van Tongkin verging, in alle eer en aanzien hersteld.

Lang hield de man zich rustig, maar sedert ongeveer een jaar wordt het district Bac Giang weer in onrust gebracht door roofpartijen, die, alles wijst er op, van het voormalig Zwartvlaggen-hoofd moeten uitgaan, zonder dat het bestuur iets doet om den man tot beter inzicht te brengen of hem guitenstreken af te leeren, zooals b.v. een diefstal van Lebel-geweren in den post der Zeven Pagodes. Men bood den resident aan, die geweren weer in handen van het bestuur te spelen, zonder dat zulks een mannetje of een centime zou kosten. Maar de heer Luce gaf er de voorkeur aan, om er een bekend volgeling van den Dé-Tham, Ly Track voor te spannen, om hem de acht geweren terug te bezorgen. Ly-Track kreeg een vrijgeleide, haalde de acht geweren, leverde er één in, en ging er met zeven van door. Sedert worden de dorpen in de buurt voortdurend verontrust en aangevallen. Eenmaal had men Ly-Track bijna te pakken, men had hem in zijn schuilhoek omsingeld, toen de order van den resident luidde den man te laten gaan, ten einde bloedvergieten te voorkomen.

# Boekbespreking.

**Over Zee van Amsterdam naar Ned.-Indië,** *Gids voor reizigers met de Stoomvaartmaatschappij Nederland* door Dr. I. Groneman, uitgegeven in 1904 te Amsterdam bij *J. H. de Bussy.*

Zelden zagen wij in bevalliger kleed een zoo aangenaam geschreven reisboekje, vol hoogst nuttige aanwijzingen en opmerkingen, als het door Dr. Groneman voor de Mij. Nederland geschrevene. Door de firma J. H. de Bussy werd het geïllustreerd bewerkt, en gestoken in een band van katoen met sarong-patroon, afkomstig van de »Leidsche Katoen-Maatschappij."

Met het meest mogelijke genot hebben wij het gezellige verhaal van den gemaakten zeetocht doorgelezen en daarbij van de duidelijke en goed gekozen illustraties genoten. Het is jaren geleden, het was in den tijd, dat men nog om de Kaap de Goede Hoop naar Oost-Indië ging, dat wij de laatste maal de golf van Gascogne (of van Biskajes) bezochten maar ook onze herinneringen van die reis langs de Fransche en Iberische kusten zijn van dien aard, dat wij best begrijpen hoe Dr. G., die nooit zeeziek is, zoo'n tocht van harte aanbeveelt. Vooral met een kleine beurs en veel kinderen is de reis over land naar Genua ook niet alles; men wordt zoo goed verzorgd op de Mailbooten.

Nieuw in het boekje was voor ons de beschrijving van de Sabang-baai op Poeloe-Weh, in de toekomst onze groote vrije handelshaven bij den noordpunt van Sumatra, die echter, hoe gaarne wij dit ook zouden willen, wel nimmer de concurrente zal kunnen worden van Singgahpoera, de *aanleg-stad* zooals Dr. G. uitlegt, zoo uitnemend daarvoor gelegen, zoowel opzichtens den Maleischen archipel als voor Fransch-Indië, China en Japan.

Een aardig kijkje in zijn edel gemoed geeft de schrijver, waar hij voor de apen van Poeloe-Weh miséricorde vraagt aan de jachtlustigen en nog meer sympathiseeren wij met hem, waar hij met warme woorden, den terugkeer in zijn aangenomen vaderland, in zijn geliefd Java beschrijft. De twee alinea's van het boekje schrijven wij over:

En ik, die deze reis meermalen, en telkens met groote voldoening, volbracht, en die weet wat het zegt, op indischen grond ontvangen te worden met de hartelijkheid van *indische* vrienden, en voor wien dat welkom sedert vele jaren geldt als een begroeting van mijn tweede vaderland — een vaderland niet door geboorterecht, maar door toewijding en waardeering na degelijke ervaring — ook ik roep allen die dit boekje gelezen hebben en, waar ook, in Indië landen, *mijn* welgemeend *welkom* toe, en, zij of worde 't een *welkom te huis.*

Te huis in 't onschatbare land, dat ons door velen, en die machtiger zijn dan wij, benijd wordt, maar dat we tòch zullen behouden, wanneer wij den *inlander* geleerd zullen hebben *ons te vertrouwen,* boven alle anderen, en *wij zullen kunnen rekenen op hem.*

Den reisgids van Dr. Groneman ter lezing aanbevelende, kunnen wij mededeelen, dat hij tegen betaling van *f* 1.— op bestelling te krijgen is bij de firma *J. H. de Bussy* te Amsterdam, Rokin 60, en dat de agenten der Mij. Nederland zeker overal genegen zullen zijn de verspreiding te bevorderen.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercunr, 19 Juli 1904. No. 29.

K. W. van Gorkom: De Deli-tabaks markt en handel. — De inzameling van geneeskrachtige en andere nuttige producten in de koloniën. — Verslag van het Mijnwezen over het 4e kwartaal 1903. — Suikerindustrie. — Staat van den uitvoer der kolonie Suriname over 1903. — Landbouwdepartement in Ned.-Indië. — Een nieuwe melkmachine. — Verslagen van Maatschappijen. — Bijlage: Officieele vergelijkende prijsopgave van de tot 15 Juli 1904 en 1903 verkochte partijen Sumatra en Borneo tabak (oogsten 1903 en 1902).

Tijdschrift van de Vereeniging het Ned. Zeewezen, 15 Juli 1904.

Het Marine Etablissement te Soerabaja. Zijn ontstaan, ontwikkeling en tegenwoordigen toestand I.

Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap, 1904. No. 4.

Reis van Ali Ali Onin over Patipi en Degén naar Kajoni (Nieuw-Guinea), door J. S. A. van Dissel. — Verslag van de Saramacca-expeditie door A. J. van Stockum (met kaart en illustratie's) (vervolg). — Litteratuur O.-I. Archipel.

Mededeelingen vanwege het Ned. Zendelinggenootschap, 1904, 2e stuk.

De tendi in verband met Si Dajang, door J. H. Neumann. — Lijstje van verbeteringen en aanvullingen betreffende verschillende mijner opstellen, door M. Joustra. — De Delizending in het jaar 1903: *a.* onder de Karo Bataks; *b.* Boekoem; *c.* Sibolangit. — Jaarverslag van de Kweekschool te Koeranga (Tomohon). — Statistiek betreffende de christenen, het onderwijs, enz. in de Minahassa.

Handelingen v/d Ned. Anthropol. Vereeniging. Juni 1904.

W. L. Jens: De Papoea's der Geelvinksbaai.

Maandbericht v/h Ned. Zendelinggenootschap. Juli 1904.

Kost- en dagschool voor dochters van Hoofden en aanzienlijken in de Minahassa, te Tomohon. — Verslag over de scholen van het ressort Mådjå-Warnå. — Een verhaal van drie jongelingen. Uit eene verzameling Javaansche verhalen, door S. Luinenburg.

Berichten v/d Utrechtsche Zendingsvereeniging. Juli 1904.

Halmahéra. Tobèlo. — Bezwaren verbonden aan het aanleggen van den klappertuin. — Invloed van de toovenaars. — Teekenen van nieuw leven. — Een onverstandige praktijk. — Verwachtingen van de verspreiding van een Bijbelsch leesboek.

# Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

Te Amsterdam hebben zich ingescheept per stoomschip »Koningin-Regentes", 16 Juli vertrokken naar Batavia: W. C. Geill, dr. U. W. E. Thür, H. J. Grijzen, echtg. en kind, J. A. van der Zijl en echtg., G. Philippi, E. E. Rijnders, Thiery Dufour, R. Roelfzema, mevr. A. Vogel—van Weers, J. H. Wigeri von Edema, F. W. L. Kroon, E. F. Rab en echtg., mevr. J. Scheltema—Cramer, mej. A. Kloppenburg, W. A. E. H. Canter Visscher, mevr. wed. A. van der Zijl.

Te Genua zullen zich inschepen: A. A. A. Gaymans, echtg. en 2 kind., J. Veen, C. de Rooy, echtg. en 2 dochters, A. J. Salm, J. Lambooy, Oskar Witscher, H. W. de Ridder, A. C. Siewersz van Reesema, mevr. M. Müschter—Karthaus, mevr. wed. Müschter en volw. dochter.

Naar Southampton: mr. A. H. van Nierop en 2 zoons, A. Roelvink, echtg. en 3 volw. kinderen.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 20. Donderdag 28 Juli 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 4.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De onderge teekende*

*wonende te* ............ *wenscht*

*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f

............ den ............ 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Aan onze Oost-Indische leden.

Door bemiddeling der Nederlandsch-Indische Handelsbank ontvingen wij uwe contributie over het jaar 1903.

Wij zouden nu ook dienzelfden weg kunnen inslaan om de contributie over 1904 te ontvangen, maar daaraan zijn belangrijke onkosten verbonden, daarom willen wij liever eene poging doen, thans de uitgave voor de inning tot een minimum te brengen en richten het vriendelijk en dringend verzoek tot U allen, om voor het bedrag uwer jaarlijksche contributie over 1904, **eene postwissel te willen toezenden,** aan het adres van den heer *W. van der Zijl*, administrateur van ons orgaan, 212 Riouwstraat, Den Haag.

Wij voegen bij dit verzoek nog een tweede: Aannemende, dat het doel onzer Vereeniging, zooals het in korte woorden hierboven wordt omschreven, uwe sympathie heeft, en uitgaande van de overtuiging, dat het in Nederland verschijnen van een *Koloniaal Weekblad*, dat de belangen van Indië behartigt, gaarne door U zal worden gesteund, doen wij U de vraag: of het ook niet op Uwen weg zou liggen, om persoonlijk voor *onze Vereeniging propaganda te maken?*

Het moet U, zoo komt het ons voor, met het oog op de geringe minimum-contributie van f 2.50 *'s jaars* niet moeilijk vallen onder uwe vrienden en bekenden eenige nieuwe leden te winnen, hen bovenstaand formulier te doen invullen, het uit te knippen en toe te zenden aan den heer *L. P. F. Schimpf*, secretaris van het Hoofdbestuur, *Plaats* 9, *den Haag.* Zoowel door de hoofdartikelen en ingezonden stukken, als door onze weekoverzichten, betreffende den inhoud der Nederlandsche bladen op Indisch gebied, en van de voornaamste gebeurtenissen in West-Indië en in Vreemde Koloniën, heeft toch het weekblad voor de lezers in Indië zeker ook zijne bijzondere waarde.

**Uwe medewerking zal door ons zeer op prijs worden gesteld.**

*Het Dagelijksch Bestuur*
*der Vereeniging «Oost en West»:*

N. VAN ZUYLEN—TROMP, *Presidente.*
G. A. SCHERER, *Vice-President.*
G. P. H. H. GONGGRIJP, *Penningm.*
L. P. F. SCHIMPF, *Secretaris.*

## De Benoeming.

In ons vorig nummer deelden wij, op gezag van het Algemeen Handelsblad, mede, dat de benoeming van den Luit.-Generaal J. B. van Heutsz, tot Gouverneur-Generaal van Ned-Indië, in het eerstvolgende Staatsblad zou verschijnen.

Het Amsterdamsche blad was blijkbaar goed ingelicht; het Koninklijk besluit der benoeming, gedateerd 20 Juli 1904, werd Donderdagavond (21 Juli) bekend gemaakt.

Wij zullen onzen lezers niet behoeven te verzekeren, dat de keuze van den nieuwen Gouverneur-Generaal ons heeft verheugd. Wij waren een tijd geleden niet zonder vreeze, dat men den aftredenden Gouverneur-Generaal, ook nu weder zou vervangen door iemand, die Oost-Indië slechts van hooren zeggen kent en gelet op den toestand, waarin dat schoone land verkeert, en de belangrijke koloniale vraagstukken, die hangende zijn, zou de langdurige studie, die voor een nieuweling noodig is, thans zeker dubbel te onpas zijn gekomen.

Zal aan den Gouverneur-Generaal Van Heutsz, de oplossing van die belangrijke vraagstukken, hem voor een deel tot nog toe misschien vreemd gebleven, geen hoofdbreken kosten?

Buiten allen kijf heeft hij als Gouverneur van Atjeh getoond een doortastend, in alle opzichten hoogst bekwaam en intelligent, in 't kort een bijzonder man te zijn, maar hij stond in Atjeh tegenover een betrekkelijk concreet vraagstuk, dat hij door ondervinding en studie volkomen machtig was.

En hoe weinig overeenkomst is er tusschen de taak van den veroveraar, den pacificator zelfs, van het moeielijk te onderwerpen sultansrijk en die van den reformator op staathuishoudkundig gebied, van den hersteller van het nog steeds achteruitgaand economisch bestaan der sedert eeuwen aan ons onderworpen Javanen, van den chef-pionier, die de op velerlei gebied nog zeer achterlijke buitenbezittingen tot ontwikkeling moet brengen, van den verzienden staatsman eindelijk, die, gelet op de onmiskenbare strooming, die zich in Azië openbaart, de Oost-Indische eilanden moet weten voor te bereiden en de inlanders op te voeden tot den graad van zelfstandigheid, die leiden zal tot coalitie onderling en tot een innig verband met het souvereine Nederland, hetgeen de eisch zal worden om in de toekomst tegen de overheersching van het gele ras, of van den Australiër, beveiligd te zijn.

De taak, die door den Gouverneur-Generaal J. B. van Heutsz wordt aanvaard, is ongetwijfeld eene zeer schoone, maar zij is tevens eene meer dan hoogst moeilijke, voor een man, zooals de nieuwbenoemde, die in het bloot volgen van den stroom geen behagen schept, maar dezen leiden wil. Iemand echter, met het nuchtere gezond verstand, dat hij bewees te bezitten, heeft dit alles wel vooraf ten volle ingezien en waar hij zelf, en ook anderen, die in de gelegenheid waren hem goed te leeren kennen, de verzekering geven, dat het bekleeden eener hooge positie, voor hem geen lokaas is, dáár mogen wij ons verzekerd houden, dat hij zich opgewassen voelt tegen het zware werk, dat hem wacht, dat hij bewust is de kracht en den lust te bezitten om, ook verder, het bewijs te leveren, dat het juist gezien was, toen men het oordeel over hem uitsprak: «groot als krijgsman, maar grooter nog als staatsman»!

En al volgen wij zeker niet dat deel der Nederlandsche pers, 't welk, vijf jaar geleden, in Rooseboom den redder ziende van ons staatsbeleid in Oost-Indië, thans bij diens vervanging, komt verklaren, dat niemand zou geweten hebben, wien men tot Gouverneur-Generaal moest benoemen, als niet van Heutsz — door wat of wien dan ook — met den vinger daartoe ware aangewezen, wij stemmen toch gereedelijk in met de sympathie, die de benoeming van den oud-Gouverneur van Atjeh tot Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië, algemeen in het moederland ondervond en die ze, zooals wij vertrouwen, ook in Oost-Indië ondervinden zal. Want al moge ook de hoofdredacteur van het *Bondsblad*, in het nummer van 11 Juni, theoretisch aantoonen, dat 't het Indië's Europeesche burgerij onder het tegenwoordig regeerstelsel volkomen koud laat, aan wien de benoeming tot hooge landsbetrekkingen in O.-Indië te beurt valt, in de praktijk is dit gansch anders; een ieder — zoowel Europeaan als Inlander — begrijpt volkomen goed, dat juist bij een gecentraliseerd bestuur, zoo erg veel afhangt van de deugden of ondeugden der personen, die het gezag uitoefenen en die de wetten en koninklijke besluiten, door ordonnantiën, naar eigen opvatting aanvullen.

Bij al de vreugde, die de plaats gehad hebbende benoeming bij ons opwekt, is er echter eene zeer ernstige ongerustheid over ons gekomen, die, zoo ze al niet is voortgevloeid uit de warme juichtoonen der dagbladpers, toch zeker daardoor machtig is versterkt.

Wij zijn zoo erg bang, acht gevende op hetgeen, volgens de opsomming in verschillende bladen, van den nieuwen Gouverneur-Generaal verwacht moet worden, dat men zal gaan denken, dat door zijn benoeming alleen, nu alles gedaan werd wat noodig is om wat tot nu toe in Indië verkeerd is gegaan, weder in het reine te brengen.

In eene der redevoeringen, die wij gehoord hebben, tijdens de welkomstfeesten den Generaal Van Heutsz aangeboden, werd in het bijzonder gewezen op de groote verdienste der goedkoopte van den pacificatie-arbeid, die reeds zóó heel ver gevorderd was, zonder dat dit tot buitengewone geldelijke opofferingen uit de staatskas had geleid. Wij hebben, waar mindere uitgaven door bezuiniging en vereenvoudiging der krijgsinrichting, werden verkregen, op die groote verdienste natuurlijk niets af te dingen en erkennen ze ten volle, maar het zou zoo licht kunnen gebeuren, dat het gros van het Nederlandsche volk, dat van Oost- en West-Indië nog zoo bitter weinig afweet, daaruit de gevolgtrekking maakte: dat het denzelfden bekwamen man, nu ook wel gelukken zal om op Java en de Buitenbezittingen alles in volmaakte orde te brengen, zelfs zonder dat er sprake behoeft te zijn, van den geldelijken steun door het moederland, die niet alleen door de pessimisten, maar zelfs door enkele optimisten onder de voorstanders der belangen van Oost-Indië, noodzakelijk, ja zelfs «dringend noodzakelijk en voor geen uitstel vatbaar» (*) wordt geoordeeld.

Wij zijn innig overtuigd, dat de nieuw benoemde Gouverneur-Generaal zelf de eerste zou zijn, om het te betreuren, wanneer hij van uit het moederland niet krachtig financieel werd bijgestaan, zooals dit onvermijdelijk noodig zal zijn, om het vele goede tot stand te brengen, dat men van hem verwacht en om het niet goede te kunnen verbeteren.

Men verdenke ons niet van zwaartillendheid, maar wij zijn ten opzichte van het *afdoende* der te nemen reddingsmaatregelen voor Java nog steeds ongerust, omdat met de «draagkracht van het volk», die, onder meer, de rem was, waardoor, — hoewel toch jaarlijks millioenen voor de defensie worden uitgegeven — iedere beduidende verbetering van Neerlands levende weerkracht steeds werd tegengehouden, thans ook voortdurend wordt geschermd als er van aan Indië te verleenen financiëele hulp sprake is.

Het spreekt immers van zelf, dat voor iedere door den staat te doene uitgave, rekening moet worden gehouden met de draagkracht van het volk, maar zoowel bij de huishouding van den Staat als bij die van iedere andere gemeenschap, wordt de draagkracht beoordeeld naar rede van het nut, dat 't dragen belooft. Het *te zwaar* wordt eerst dan vernomen als de meerderheid aan 't groote nut twijfelt.

Weg echter met al die zorgen vóór den tijd. Laat ons, met C. Th. van Deventer in het *Sociaal Weekblad* van gisteren, hopen en vertrouwen, dat het optreden van Gen. van Heutsz als Gouverneur-Generaal een eerste stap zal zijn, die door veel andere goede gebeurtenissen op koloniaal gebied zal worden gevolgd.

**Een hartelijken gelukwensch, namens „Oost en West" aan den benoemde!**

(*) Eene geijkte uitdrukking uit den tijd, toen wij nog meewerkten aan het in Indië opmaken der jaarlijksche begrooting. Zelfs in den bloei der batig-slot-periode, toen het moederland jaarlijks de millioenen kreeg, die overbleven, moest het dringend noodzakelijke en onuitstelbare worden aangetoond, vóór men een werk op de begrooting kreeg.

## Week-Overzicht.

De afgeloopen week bracht ons op koloniaal bestuursgebied het verwachte besluit der benoeming van generaal van Heutsz tot gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië en de verrassing van het, voor den tijd van drie maanden aan den gouverneur van Curaçao, Jhr. de Jong van Beek en Donk, naar Nederland verleend verlof.

Wat betreft de benoeming van generaal van Heutsz tot den hoogsten post, die voor een nederlandsch onderdaan kan zijn weggelegd, kunnen wij verwijzen naar hetgeen hiervoren in het hoofdartikel van heden werd opgemerkt.

Dezelfde *Staatscourant*, die het besluit dezer benoeming bevatte, gaf ook dat van het, aan den heer Rooseboom verleend ontslag, met diens gelijktijdige benoeming tot commandeur in de orde van den Nederlandschen Leeuw.

Het, aan den gouverneur van Curaçao verleend verlof valt toevallig? samen met den terugkeer naar Nederland uit Suriname van den heer Havelaar, wien een paar jaar geleden een reisje naar de west-indische eilanden werd opgedragen, speciaal met het oog op de watervoorziening. Van

## FEUILLETON.

### DWAZE VOORKEUR.

DOOR VEHA.

VI.

Vervolg van No. 19.

„Mac Donald," zoo breekt eindelijk De Jonghe 't stilzwijgen en zich tot kalmte dwingend, vraagt hij dan: „Ken je ook bijgeval een zekeren . . . . John Stevens?"

Verschrikt opspringend, 't gelaat als met een lijkkleur overdekt, bevend, doch met giftige oogen staart Mac Donald zijn bezoeker aan.

„U . . . . zegt? . . . . U . . . . bedoelt?"

In 't volgend oogenblik heeft hij zich reeds wederom hersteld, doch voor De Jonghe is wat hij gezien heeft voldoende geweest.

Een onbeschrijfelijk wee maakt zich meester van den ouden man bij de gedachte aan zijn arm, bedrogen kind.

„Ha! ha!" lacht zijn tegenover, na zich weder op zijn plaats te hebben gezet. „Hoe dwaas van me, om van zoo'n simpelen naam te schrikken. Maar u moet weten, ik heb indertijd een John Stevens gekend, doch neen, hij heette Fred. . . Ik heb hem later uit 't oog verloren — we hebben indertijd samen quaesties gehad — quaesties — ja — ach — hoe was 't ook weer — u begrijpt, 't ongelijk was aan zijn kant — maar hoe was 't ook weer. . . 't is al zoo lang geleden. . . ."

Plotseling staakt de jonge man zijn op hakkelenden toon uitgebracht relaas, als hem van de andere zijde der tafel een blik treft, duidelijk sprekend van innerlijke woede en diepste verachting:

„Lieg niet verder, John Stevens, je bent herkend."

Als door een adder gestoken, springt de aldus toegesprokene op; nog hoopt hij blijkbaar door brutaliteit zijn positie te redden:

„Hoe, zulk een beleediging in mijn eigen huis? Bedenk, dat mijn eerbied ook voor U zijn grenzen heeft."

De oude heer laat zich door deze bedekte bedreiging niet intimideeren; hij verbaast zich zelf over de plotselinge kalmte, die over hem gekomen is, en rustig vraagt hij dan ook, 't ons bekende portret te voorschijn halend en dit onder de lamp den ander voorhoudend:

„Een goed getroffen beeld, niet waar, van den echtbreker — van den . . . . dief?"

Een enkele blik op 't portret, een uitroep dan van angst, van woede, en met één sprong staat de ontmaskerde naast den ouden heer, om dezen, die, de bedoelingen van den ander radend, schielijk de hand teruggetrokken heeft, 't gevaarlijk herkenningsteeken te ontrukken. Een worsteling volgt — niet lang — de oudere delft dra 't onderspit — en in snippers bedekt weldra 't portret den grond.

Een haastig openrukken der deur nu — een angstig vrouwengelaat vertoont zich in de opening en staart verschrikt op die beide, nog van woede en inspanning hijgende mannen.

„Papa!" hevige zielsangst zich uitend in dien enkelen uitroep, die De Jonghe plotseling weder tot bezinning brengt. Weg! Weg uit dit huis! schiet hem bliksemsnel in de gedachte en op Jeanne toeijlend, vat hij haar bij den arm:

„Ga mee, kind, ik zal je alles vertellen."

Aarzelend blijft Jeanne een oogenblik staan, bevreemd haar man aanziende; doch haar vader dringt haar hem te volgen en reeds wendt ze zich tot heengaan.

„Blijf hier Jane" dondert de gewaande Mac Donald haar toe en verschrikt blijft ze wederom staan, als aarzelend te kiezen tusschen vader en echtgenoot, welke laatste met groote stappen op haar afkomt, doch, plotseling door een enkelen blik van den ouden heer getroffen, als vastgenageld blijft staan. Wat gaat er op dit oogenblik in 't hart van den ontmaskerden bedrieger om? Wie kan 't zeggen? In 't naaste oogenblik ligt hij op de knieën voor de jonge vrouw, met beide armen háár knieën omvattend:

„Jane, verlaat mij niet. Ik heb je lief", smeekt hij, Jane, is mijn liefde je niets, niets?"

„Zwijg", buldert De Jonghe, trachtend Jeanne te bevrijden. „Beleedig mijn kind niet verder. Moet ik haar alles hier vertellen?"

Jeanne begrijpt intusschen niets van dat alles, alleen vat ze dat er iets vreeselijks moet gebeurd zijn, maar wat? Onthutst, verbijsterd, waagt ze niet te vragen, terwijl tegelijkertijd haar oogen, bevreemd, met een angstige uitdrukking tevens, op den aan haar voeten knielenden man gericht zijn. Is dat de man, wien zij meent haar liefde geschonken te hebben, is deze armzalige smeekeling dezelfde als die trotsche, zelfbewuste Engelschman, dien zij juist om zijn trots, zijn zelfbewustzijn uitverkoren heeft? Is dat de man, aan wien zij zich tot vrouw heeft kunnen geven, geheel haar ik, gelijk zij meent? Nog weet zij niets, maar reeds maakt een soort afgrijzen zich van haar meester.

Tevergeefs tracht De Jonghe den knielende te bewegen van zijn dochter af te laten.

„Jane, Jane, ik heb je lief", klinkt nog steeds diens smeekende stem. Daar voelt hij een lichte huivering door 't lichaam gaan, dat hij nog steeds met zijn armen omvat, houdt. Raadt hij wat daartoe aanleiding geeft? In een oogwenk is hij weder op de been, en de hand van

deze gelegenheid zal door den minister zeker wel gebruik worden gemaakt tot mondeling overleg in deze, voor Curaçao zoo belangrijke aangelegenheid. Ook overigens ontbreekt 't niet aan stof voor eene ernstige bespreking tusschen minister en gouverneur. We herinneren hier slechts aan de merkbare ontstemming van den Kolonialen Raad, zich uitend in 't schrappen van eenige werkelijk nuttige posten van de, door den gouverneur aangeboden begrooting, om toch maar te toonen, dat men niet méér »op het moederland leunen« wil, dan de uiterste noodzaak voorschrijft, aan Venezuela's beschermende, voor de Antillen zoo hoogst nadeelige maatregelen, aan de katoen-cultuur en zoo veel meer, terwijl de heer de Jong, naar het voorbeeld van gouverneurs uit den vreemde, als Paul Doumer en graaf Goertzen, b.v. door zich persoonlijk in verbinding te stellen met de propagandisten van de katoen-cultuur in de koloniën, voor het gewest onder zijn beheer veel ten goede zou kunnen uitrichten.

Den 19en dezer was bij wijze van protest tegen het gejubel, waarmeê generaal van Heutsz hier te lande werd ontvangen, te Amsterdam in het lokaal d'Geelvinck een meeting belegd door de sociaal-democratische arbeiderspartij.

Mr. Mendels uit Zaandam voerde alleen het woord, daar mevrouw Roland—Holst, ook als spreekster voor deze samenkomst aangekondigd, bericht had gezonden, verhinderd te zijn en de poging, om haar door een anderen spreker te doen vervangen, niet was mogen gelukken.

Aan het, in het *Alg. Hbl.* gegeven verslag van het door Mr. M. gesprokene, ontleenen wij het volgende:

»Ook onder het tegenwoordige regime licht men vrouwen en kinderen op, om hen als pand te houden en hun familieleden zoodoende te dwingen tot onderwerping; ook onder het gouverneurschap van generaal Van Heutsz wordt de oogst van de inlanders opzettelijk verwoest, worden padivelden in brand gestoken, worden huizen en woningen met den grond gelijk gemaakt; volgt men in één woord dezelfde tactiek, voor de toepassing waarvan Engeland in den Zuid-Afrikaanschen oorlog het verwijt trof van iedere beschaafde natie, ook van Nederland."

Wij hebben hier blijkbaar te doen met een, door nog niet eens halve kennis van zaken, tot onbewusten leugen verworden voorstelling.

De wijze, waarop vrouwen en kinderen van hoofden van het verzet op Atjeh werden behandeld en verzorgd, na in handen der patrouilles te zijn gevallen, en het vernielen der ladangs, opgeschuurde voorraden en optrekjes der zich tijdelijk, in afwachting van wederom een slag te kunnen slaan, schuilhoudende benden, van legerkampen dus, op ééne lijn te stellen met het ophoopen van duizenden vrouwen en kinderen in de, door Miss Hobhouse beschreven moordenaarskampen, en het vernielen van nagenoeg alle bebouwde eigendommen in de beide republieken buiten de enkele, door de engelsche troepen duurzaam vastgehouden plaatsen, zoodat het land na den oorlog ééne woestenij geleek, zou eenvoudig belachelijk wezen, indien 't niet zoo in-treurig ware, dat dusdoende een groot deel van het volk vervreemd wordt van de koloniale idee, welker algemeene verbreiding toch zoo noodig is voor een koloniale mogendheid, om juist in het belang der koloniën zelve door krachtige samenwerking daar iets goeds tot stand te brengen.

Den 19den dezer is te Keulen de »Duitsch-Nederlandsche Telegraaf-Maatschappij« opgericht, die zich ten doel stelt van Menado naar het eiland Yap en vandaar eenerzijds naar 't eiland Goeam, ter aansluiting aan den Pacific-kabel der »Commercial Cable Cy« onderzeesche kabels te leggen en te exploiteeren. Het aandeelenkapitaal bedraagt 7 millioen marken. Voor 't leggen der kabels wordt een kapitaal van ongeveer 14.5 millioen marken noodig geacht. Voor zoover dit bedrag niet door het aandeelenkapitaal gedekt is, zullen er obligatiën uitgegeven worden, waarvan rente en aflossing door de, aan de Maatschappij gewaarborgde subsidiën van het duitsche rijk en van den nederlandschen staat verzekerd zijn. Voor de eerste maal zijn tot directeuren benoemd de kapitein der infanterie van het indisch leger le Roy en Dr. Strack te Keulen.

**Uit de pers.** De nieuwe gouverneur-generaal en de pers. *Uit verschillende bladen.* Een interview van generaal van Heutsz over het optreden der Gajoe-colonne *Nieuwsblad v/h Noorden.* Niet op de hoogte, *Alg. Hbl.* 22 Juli. Een belangrijke beslissing *Nieuwe Crt.* De Delische millioenen *Alg. Hbl.* 19 Juli.

De *Standaard*, die een woord van waardeering wijdt aan den aftredenden gouverneur-generaal, laat zich als volgt uit over den nieuwen titularis:

»Hij is een man uit één stuk. Eenvoudig, wars van alle praalzucht, recht op het doel afgaande. Wij mogen van hem een krachtig bestuur verwachten. Maar wij hebben ook genoegzamen grond, om er op te rekenen, dat hij zal besturen naar de beginselen van christelijk-koloniale politiek.«

De *Residentiebode* wenscht het land en de regeering met Van Heutsz' benoeming geluk.

Het *Centrum* heeft, als het deze benoeming toejuicht, naast erkenning van de, door generaal van Heutsz aan den dag gelegde bestuurstalenten, vooral oog voor diens militaire capaciteiten, die naar het meent in deze onrustige tijden wel eens te pas zouden kunnen komen.

Ook de *Zutphensche* ziet vooral in die richting heil van het optreden van den heer van Heutsz.

Ook het *Dagblad* begroet diens benoeming met vreugde, nu 't zoo dringend noodig is, dat een energiek man verbetering brengt in den »ontredderden stand van zaken« in Indië. Den nieuwen landvoogd wacht nog zwaarder taak dan indertijd van den Bosch.

Dat zal uitkomen! 't Is makkelijker te nemen dan te geven.

De *Nieuwe Rotterd.* schreef: »Met recht verwachten ook wij, dat generaal van Heutsz, in de hoogste waardigheid geplaatst, ook onder de tegenwoordige bestuursinrichting tot heil van moederland en kolonie werkzaam zal zijn. Daarom verheugen wij ons over deze regeeringsdaad en wenschen wij den bedwinger van Atjeh met zijne benoeming geluk.«

»Groot is ons vertrouwen in de krachtige en beleidvolle hand van generaal van Heutsz, en wij kunnen slechts de hoop uitspreken, dat het door de uitkomst nog overtroffen worde. Worden onze wenschen vervuld, dan zal Nederland hem, als hij eenmaal als onderkoning van Indië aftreedt, eeren als den man, die voor een groot deel van Indië, en bovenal voor Java, orde, welvaart en bloei heeft verzekerd«, zoo laat 't *Hbl.* zich uit.

Maar opdat de vervulling dier wenschen mogelijk zij, nu dan toch eens flink in den zak getast om Indië bij te springen, en zoo den heer van Heutsz in de gelegenheid te stellen om waar te maken, wat 't *Vaderland* schreef, die in hem niet alleen den man ziet die deed, maar ook den man, die doen zal.

De *Nieuwe* noemt de benoeming van generaal van Heutsz tot gouverneur-generaal »eene daad« van dit ministerie, en verwacht veel voor Indië van zijn beleid, doortastendheid en superieure bekwaamheden. Zij verwacht, dat door hem met vaste hand de nieuwe koers zal worden ingeslagen en gevolgd, die beslist noodig is om Indië te doen worden wat het kan worden voor Indië en Nederland beide.

Het *Nieuws van den Dag* acht de benoeming van generaal van Heutsz een gelukkige gebeurtenis, welke in Indië vooral met groote vreugde zal worden begroet. »Generaal Van Heutsz heeft zich als legeraanvoerder, maar meer nog als regeerder, in Atjeh groote verdiensten verworven. Moge het hem gegeven zijn, zijne groote gaven dienstbaar te maken aan de belangen van Indië, die ook die zijn van geheel Nederland,« schreef 't blad.

Het *Utrechtsch Dagbl.* liet zich als volgt uit:

»Zooveel is echter zeker, dat in Van Heutsz een man gevonden is, wiens antecedenten hem als 't ware bestemden voor den buitenzorgschen troon. Een man, die getoond heeft bekwaam te zijn om als landvoogd op te treden. Een man van karakter en wilskracht, die, Indië van nabij kennende, op de hoogte is van zijn nooden en behoeften. Een man eindelijk, die Indië liefheeft en geen moeite onbeproefd zal laten om Indië tot hoogeren bloei te brengen.«

Aan een onderhoud, dat generaal van Heutsz aan een correspondent van het *Nieuwsblad van het Noorden* toestond, die 's generaals opinie wenschte te vernemen, omtrent de, aan de Gajoes bij verschillende gelegenheden toegebrachte verliezen aan vrouwen en kinderen, ontleenen we, dat op de vraag: hoe zulks toch mogelijk was?, het volgend antwoord werd gegeven:

»Wel, dat komt hierdoor: de Gajoes gebruiken hun vrouwen als een levend bastion. Zij weten, dat wij niet op vrouwen en kinderen schieten en daarom gelooven zij niet alleen veilig te zijn achter de ruggen hunner vrouwen, maar bovendien schieten zij van achter die veilige borstwering op onze troepen. Onze geweren schieten natuurlijk verder dan de hunne, en nu is hun *taktiek* van zich achter de vrouwen en kinderen op te stellen om ons binnen het werkzame bereik hunner vuurwapenen te lokken. Zij laten ons kalm, op zekeren afstand, soms tot op 10 à 15 meter van den kampongrand komen, wetende dat de compagnie niet schiet als de soldaten vrouwen tegenover zich zien, en dan geven zij eensklaps een overweldigend vuur af. Nu moet u wel bedenken, dat er soms bij deze expeditie een paar duizend Gajoes tegelijk tegenover 200 soldaten komen te staan. Daarom, al zijn hun wapenen inferieur aan de onze, kan toch zoo'n vuur op zeer korten afstand onder het klein getal onzer troepen zooveel slachtoffers maken, dat de geheele expeditie er door mislukken zou, wijl de transportmoeilijkheden het onmogelijk maken de gewonden ter verpleging weg te zenden.

Daarom zijn wij wel genoodzaakt in de massa's, die zich opeenhoopen, enkele salvo's af te geven en daardoor, daardoor *alleen* komt het, dat er ook vrouwen en kinderen getroffen worden. Ik moet er nog aan toevoegen dat, voordat wij vuren, herhaaldelijk den mannen gevraagd is geworden hun vrouwen en kinderen uit de versterkte kampongs te verwijderen. Er bevinden zich bij de colonne Van Daalen gidsen, die de Gajoetaal spreken en bovendien het wettig hoofd: Radja Patiambang. Maar deze waarschuwingen hebben geen uitwerking.«

Heeft deze correspondent wel ten volle goed begrepen, wat generaal van Heutsz hem gezegd heeft? Deze vraag komt bij ons op, lezende, wat een onderofficier der »4e afd. marechaussée« over dezelfde quaestie in 't Indische *N. v. d. D.* schrijft. Het sneuvelen der vrouwen wordt daarin op voor de Gajoes eervolle manier uitgelegd, luister:

»Dat vrouwen en kinderen door kogels getroffen zijn, wordt ook door ons betreurd, maar de Gajoes hebben gelegenheid genoeg gehad ze vóór 't gevecht te verwijderen. Bovendien ble-ken de vrouwen niet de minst fanatieke tegenstandsters te zijn. Als ware furies gingen ze, met lans en klewang gewapend, te keer, de mannen opzweepend tot verzet, de vluchtenden trachtend tegen te houden en daadwerkelijk deelnemend aan 't gevecht. Voorzeker deden ze niet onder voor de vrouwtjes van Haarlem onder de moedige, onsterflijke Kenau, en we gevoelen bewondering voor haar kranige dapperheid. Doch er gedurende den strijd van te doen blijken, zou misplaatst geweest zijn en bovendien wat gevaarlijk.«

Hoe weinig men zich in christelijke kringen in Nederland voor Indië interesseert, zoodra het buiten de zending ligt, blijkt wel uit het volgend bloempje, dat het *Handelsbl.* in zijn nummer van den 22en dezer plukte uit den redactioneelen tuin van het *Zendingsblad*:

»Ten slotte« — zoo schrijft de redacteur — »nog een woordje over de opleiding onzer zonen voor Ned.-Indië. Een heele goede betrekking is ingenieur bij den waterstaat. . . . Voor administratieve en rechterlijke betrekkingen (controleur, resident, secretaris, gouverneur) is in den regel academische studie noodig. Doctoren in de staatswetenschap of in de rechtswetenschap kunnen zich, naar ik meen, daarvoor bekwamen door eene speciale studie in mohammedaansch recht en indische talen. Men kan zich ook bekwamen te Delft aan de Indische Instelling voor het groot-ambtenaarsexamen . . Nu staat het niet zoo, dat men voor deze betrekkingen zich kan laten opleiden en als men dan klaar is, direct kan vertrekken. Men moet benoemd worden en als er vele sollicitanten zijn, wordt er een keuze gedaan. De kansen op eene benoeming staan echter beter, wanneer men voor dergelijke betrekkingen in Nederland solliciteert«. . . .

Van het treurig uiteinde der Indische Instelling en van de instelling van het candidaat-ambtenaarschap onder het huidig ministerie weet deze voorlichter der trouwe schare nog niets af. Wat hij meent te weten, is: dat de indische »ongeloovige« chefs de »geloovige« ondergeschikten niet naar waarde weten te schatten. En minister Idenburg en de geestverwante kapitein Colijn dan?, vraagt 't *Hbld.* terecht.

Onlangs vond men onder de namen van hen, die geslaagd zijn voor het groot-ambtenaarsexamen, dien van een Javaan van aanzienlijken huize vermeld. De *Nieuwe* vraagt zich af, welke beslissing zou moeten worden genomen, indien deze jonge man zich eens mocht aanmelden bij het departement van koloniën, om te worden gesteld ter beschikking van den gouverneur-generaal en hij ook overigens aan de gestelde vereischten voldoet.

Het blad herinnert aan een analoog geval en zegt dan: »dat volgens (gewijzigd) Koninklijk besluit van 19 September 1864 ook, »inboorlingen van de eilanden van den Indischen Archipel, voor zoover deze tot Nederlandsch-Indië behooren« benoembaar zijn tot ambtenaren bij den burgerlijken dienst in Nederlandsch-Indië, zoodat geen wettelijke bepaling zich feitelijk tegen een ter beschikking-stelling zou verzetten.

Toch zou het, hoewel in beginsel het gebruik maken van inlandsche elementen voor de koloniale bestuurstaak toejuichend, aarzelen eventueel ten deze de consequentiën van dat beginsel ten volle te aanvaarden. Het meent dan, dat de Javaan, opgenomen in het europeesch ambtenaarskorps, ten aanzien van zijn landgenooten, welke meer of minder aanzienlijken rang innemen, zich in een positie zou geplaatst zien, zóó kiesch, dat zij een tact vereischt, bijna niet te bezitten of steeds aan te wenden, terwijl het, bij zijne eventueele plaatsing op de buitenbezittingen voorziet, dat zulk een ambtenaar het, van den Europeaan uitgaand prestige zou derven.

»Misschien, merkt 't blad ten slotte op, ware plaatsing op een der bureau's een uitweg of beter een geschikt middel ter toetsing, of werkelijk ook in deze materie een nieuwe koers kan worden gevolgd.«

Dat voorloopig opbergen op een bureau, lijkt ons wel 'n gemakkelijken *uitweg*, om 't kind bij zijn waren naam te blijven noemen, want dat het 't geschikte middel zou wezen voor het beoogde doel, betwijfelen wij. De quaestie is van te belangrijken aard om zoo maar in een paar woorden te worden afgedaan. Er zijn ongetwijfeld bezwaren, maar die zijn nu eenmaal overal in de wereld, om te worden overwonnen, en om met een tweede gemeenplaats aan te komen: »wanneer de wil er is, zal ook de weg gevonden worden.« En dat onze wil er opgericht moet wezen, om aan het inlandsche element aandeel te geven in de bestuurspractijk, erkent ook de *Nieuwe.*

In geen geval echter, zouden we zoo zeggen, zette men, zeker niet bij wijze van proef, den domper van bureau-routine op de javaansche energie, waar die zich baan breekt. Zulk een proef zou er een wezen, die *moet* mislukken.

In het nummer van den 19en dezer van *het Handelsblad* sommeert de heer Jacques Deen Mr. van den Brand om den naam te noemen van den medicus, die volgens dezen schrijver zich zou hebben schuldig gemaakt aan 't in gevaar brengen van twee menschenlevens in een delisch hospitaal, door op twee aldaar verpleegde chineesche koelies een operatie te beproeven, alvorens die op een onder zijne behandeling zijnden hoofdadministrateur toe te passen. De heer D. wendde zich, naar aanleiding van deze beschuldiging tot eenige, hier te lande gevestigde oud-delische geneesheeren, die hem allen mededeelden niets van dat geval te hebben gehoord. Zonder nu met den heer D. het afdoende van zulk eene enquête in te zien, waarbij alleen de eene partij vluchtigjes gehoord werd, beamen we met hem ten volle, dat het nu toch eens tijd wordt, dat de heer v. d. B. bij zijne algemeen gestelde aanklachten, die op geheele categorieën van menschen een blaam werpen, namen gaat noemen, zonder zich door Rücksichte »op familieleden der betrokkenen in Holland« te laten weêrhouden en aldus zelf buiten schot te blijven. Wie den moed der overtuiging heeft, gaat recht door zee op zijn doel af.

# Boeatan.

Ofschoon „*Boeatan*" nu reeds een half jaar gevestigd is op een der drukste plekjes (*Plaats 9*) van Neerland's residentie-stad, gebeurt 't nog heel dikwijls, als wij dien naam noemen, dat zelfs Hagenaars uitroepen: Hé, wat is dat?

Telkens kan men hun dan uitleggen, dat „Boeatan" maleisch is, hier eigenlijk eene afkorting van boeat-boeatan, den meervoudsvorm van een, van het werkwoord *memboeat* (doen, maken) afgeleid zelfstandig-naamwoord, en dus beteekent: allerlei werk of maaksel, ongeveer hetzelfde als het Nederlandsche huisvlijt; dat dit de naam is, aangenomen door eene vennootschap, opgericht door eenige in de Indische kunstnijverheid en de kunstnijveren belangstellenden, die, gesteund door belangrijke bijdragen van het Koninklijke Huis en van het Ministerie van Koloniën, de vereenigng „Oost en West" in staat stelt om een der punten van haar program: *bevordering van huisvlijt, nijverheid en kunst in de Nederlandsch-Indië*, op praktische wijze ten uitvoer te brengen, door het openen van een tentoonstellings- en verkooplokaal van Indische artikelen, onder dienzelfden naam. Door deze uitlegging schijnt der meesten nieuwsgierigheid volkomen bevredigd, want zoodra 't een of ander voornamelijk de koloniën aangaat, dan laat 't den doorsnee-Nederlander — zelfs dikwijls ook hen, die het beste deel van hun leven in Indië doorbrachten — tamelijk koud en zal hij meestal niet eens de moeite nemen er verder zijne gedachten over te laten gaan, veel minder er nog eens met anderen over te spreken, om tot het besef te komen: dat het ook op *zijn* weg ligt een steentje bij te dragen tot verbetering van zijn eigen koloniaal gebouw. Daarom leek 't ons niet ondienstig deze uitlegging nog eens in ons Weekblad te doen voorafgaan aan eene beschrijving, die tegelijk onze belangstellende lezers op de hoogte houdt van hetgeen er in „Boeatan' omgaat, en dezen wellicht in 't bizonder aanleiding kan geven, om dit nummer van ons blad, met een begeleidend woordje, ter kennismaking toe te zenden aan bloedverwanten of vrienden, die nog niet genoeg op de hoogte zijn van dit ons gezamenlijk streven, dat niet alleen op den duur Indië maar thans reeds dadelijk alle Europeesche kunstliefhebbers en beoefenaars te stade kan komen.

Dit laatste ziet men in het buitenland meer in dan bij ons. Herhaaldelijk krijgt „Boeatan" aanzoeken, vooral uit Duitschland, om in de groote steden tentoonstellingen te houden of filialen op te richten, waartoe zekerlijk, als er eerst in Nederland en Ned.-Indië zelf genoegzame belangstelling betoond wordt, reeds het volgende jaar besloten zal kunnen worden.

In het *Kunstgewerbemuseum* te Berlijn werd onlangs eene kleine batik-tentoonstelling gehouden, en in een der stedelijken bladen, vinden wij, na een beschrijving der batik-techniek, die hier en daar wel eens de plank mis slaat (de verslaggever had zeker niet het standaardwerk van de heeren Juynboll en Rouffaer hierover bestudeerd), o. a. aangeteekend:

»'t Is eigenaardig, hoe uitmuntend dit eenvoudige (?) Javaansche werk past bij onze moderne interieurs, zoowel wat versierings-motieven als wat kleuren betreft, omdat beide natuurlijk, ongedwongen en toch zoo juist zijn. Hoe langer hoe meer zullen wij in de toekomst teruggaan tot de primitieve kunstuitingen, omdat wij daaraan kunnen zien hoe de ware kunstzin bij de eenvoudige, wilde (?) volkeren haar oorsprong nam, en onze opvattingen door het bestudeeren van hun arbeid kunnen worden opgefrischt en hernieuwd.

Zoo heeft thans een schilder, Prof. Fleischer, uitgevonden om de batik-techniek voor iets nieuws te benutten. Tot versiering gebruikt hij geene geometrische regelmatig herhaalde ornamenten, doch vrije, losse lijnen en laat hier en daar de was op het doek blijven, waardoor, als men het patroon tegen het licht ziet, eene eigenaardige schittering verkregen wordt, die sterk herinnert aan den kleurengloed van oude glasschilderingen. Deze stukken zijn bedoeld om als« vitrages« te dienen. Natuurlijk is ook zijn kleurenkeuze anders dan die der Javanen, maar toch ziet men duidelijk, dat de kunstenaar alle moeite deed om het karakter der batikkunst te behouden. Er ligt eene bizondere bekoring juist in het primitieve (?) dezer kunst. hebben kleur en ornament zich onder des schilders behandeling gewijzigd, men mag nooit vergeten, wat er den stoot toe gegeven heeft! Ons gevoel voor kleuren is in den loop der tijden geducht afgestompt, wij schijnen niet meer in staat om eenvoudige, sterke kleuren mooi te vinden. Wij houden van flauwe tinten, die verwaterd in elkander vloeien. Ook uit die strenge versierings-motieven valt véél te leeren, dat aan onze, in kakelbont lijnengewirwar behagen scheppenden smaak ten goede zou komen. Er ligt ongetwijfeld eene suggestieve symboliek in de kleuren en lijnen der natuurvolkeren; alle tegenwoordige eenigszins gelijksoortige industrieën kunnen daaruit onberekenbaar nut trekken. Een nieuwe rijkdom van ideeën en mogelijkheden stroomt er mee binnen, die tot in de afgelegenste hoekjes van het meest eenvoudige handwerk tot navolging opwekkend werken kan. Men moet die kunststukken — zulk een gebatikte doek doet eenigszins denken aan een turksch tapijt — lang en telkens opnieuw aandachtig beschouwen, dan ziet men, dat alles precies zoo is, als het noodzakelijk zijn moet, en kan men er veel uit leeren.

In Holland is de batiktechniek algemeen (?) bekend en wordt er ook meer en meer beoefend. Hier, is nu een eerste poging gedaan, om langs andere wegen deze primitieve (?) kunst ook in onze kringen binnen te voeren. Maar al mogen deze nieuwe proeven ons misschien nader staan, de oorspronkelijke Javaansche ornamentiek en blijft veel eigenaardiger en merkwaardiger«.

Vooral met dit eind-oordeel zijn, dunkt ons, nog maar weinig Nederlanders het eens; wellicht, omdat zij zich niet genoeg moeite gaven *„aandachtig beschouwen"* om tot leeren en bewonderen te geraken — zij die jaren in Indië doorbrachten, waren toch veelal wel daartoe in de gelegenheid! — misschien dat zij er eindelijk toe zullen komen, wanneer zij 't uit het buitenland steeds meer en luider, ook uit dagbladen en tijdschriften, zullen vernemen; de loffelijke uitzonderingen natuurlijk niet te na gesproken. Zoo lazen wij o. a. met voldoening eene, van voel[...]

---

den ouden heer, die hem tracht tegen te houden, ruw van zich stootend, zoodat De Jonghe begint te wankelen, omvat hij wild de leest der jonge vrouw en drukt haar aan zich, haar gezicht met kussen bedekkend.

»Jane, Jane, jou heb ik lief, ik heb je lief, hoor je? Die andere heb ik nooit bemind. Maar jij bent mijn en blijft mijn, hoor je Jane?«

De jonge vrouw, haar vader ziende wankelen, walgend nu van de hartstochtelijke liefkozing, tracht zich te verweren, zich los te rukken. Reeds heeft zij zich ten deele bevrijd en wil zij zich verder losmaken om haar vader bij te kunnen staan, die uitgeput van aandoening en vermoeienis zich op een stoel heeft neergezet, als een kreet van pijn aan haar mond ontsnapt.

De woesteling heeft haar polsen in zijn ijzeren vuisten geklemd.

»Blijf bij mij«, knarsetandt hij heesch.

In 't volgend oogenblik voelt Jeanne zich bevrijd en tuimelt Stevens, gelijk wij hem nu maar noemen zullen, door een forsche hand gedreven, achterover.

Met een afgrijselijken vloek is hij onmiddellijk weêr op de been; daar grijpt zijn hand in den zak van zijn pantalon — Jeanne begrijpt wat dat beteekent — hij draagt altijd een wapen bij zich, voor »them brown rascals«, die hij nooit recht vertrouwt, gelijk hij zegt. In 't naaste oogenblik ziet zij dan ook den blinkenden loop van een »bulldog« op haar beschermer gericht. Sprakeloos van schrik en ontzetting is zij — een ondeelbaar oogenblik slechts — niet bij machte een voet te verzetten, dan echter — reeds hoort men 't overhalen van den haan — ijlt zij op Stevens toe, om hem 't wapen te ontrukken. Een schot gaat af — Jeanne wankelt — Stevens, die nog op 't laatste oogenblik getracht heeft 't wapen een andere richting te geven, ziet ontsteld, wat hij aangericht heeft — met den uitroep »Jane! Jane!« snelt hij naar de wankelende, die — hem af willende weren, voorover en in zijn armen stort — een gelukkige lach 't gelaat van den schuldige voor één seconde slechts verhelderend, dan weder een hevige ontroering zich van hem meester makend, als hij de werkelijk beminde vrouw zoo zwaar in zijn armen voelt liggen — een besluit zich teekenend nu op zijn sprekend gelaat — dan richt hij, Jeanne met één hand loslatend, den revolver tegen de rechterslaap en drukt af: »Te zamen Jane, met jou Jane,« op 't eigen oogenblik, wanneer de toegeschoten Van der Steen zijne hand grijpt.

Zwaar ploffen de beide lichamen neder, zij op hem met 't gelaat naar beneden gekeerd, hij starend met die groote verglaasde oogen naar boven met een lach om de lippen, als willen zij nog zijn laatste gedachte weergeven: »Hoe zalig te sterven met zijn liefde, wanneer 't leven hem deze ontnemen gaat.«

't Is stil in 't ruime en luchtige vertrek. De glazen ramen geopend zijnde, dringt door de reten der jalousieluiken toch slechts een schemerachtig licht, getemperd nog door zware damasten overgordijnen.

In 't groote ledikant, de witte neteldoeksche klamboe aan de voorzijde door schildpadden haken opgehouden, ligt roerloos eene gestalte, bijna geheel door lakens ingehuld, alleen 't bleeke door donkere lokken omlijste gelaat zichtbaar, de groote oogen als in gelukzalige verwachting op de deur gericht.

Eindelijk opent zich deze en we zien, hoe een weemoedig lachje om de lippen der zieke speelt, als zij den ernstigen jongen man gewaar wordt, die aan de zijde eener oudere dame 't vertrek binnentreedt.

Een oogenblik later staat hij tegenover haar, met moeite een traan weerhoudend bij den aanblik van haar door lijden vermagerd, ingevallen gelaat.

»Jeanne? spreekt hij dan, vragend als 't ware, waarom zij hem heeft doen ontbieden en toch begrijpend alles, alles, wanneer hij die eens zoo levendige oogen tot hem ziet spreken een taal van diep gevoeld berouw.

»Heb je, kun je me vergeven?« vraagt ze zacht op nauw hoorbaren toon, hem de hand reikend daarbij.

»Jeanne,« valt hij dan uit, zich op de knieën naast 't bed werpend. »Wat spreek je van vergeven? Lag de schuld niet aan mij? Had 't dien morgen me niet maar één woord gekost om alles weêr in orde te brengen? Maar ik wou niet spreken, ik wou niet, dan toen 't te laat was. . . , .«

Droef 't hoofd schuddend, heeft de zieke deze zelfbeschuldiging aangehoord. »Alles in orde?« vraagt zij dan, als in gedachten verzonken voor zich uitstarend. »Dien morgen ja misschien, maar later. , , .« En ze ziet zich nu, gelijk ze toen was, een onnadenkend, behaagziek meisje: »Van der Steen, ik ben slecht geweest, maar als ik niet meer ben. . . .

Krampachtig drukt de jonge man de hand, die hij nog altijd in de zijne hield:

»Spreek zoo niet, Jeanne. Je zult, je mag niet sterven, je zult leven Jeanne, dat ik alles, alles goed kan maken. . . .«

Hij houdt plotseling in, als hij ziet, hoe haar oogen als in hevige zielepijn zich sluiten. De arme. Ze voelt zichzelf nog zoo jong, nog veel te jong om te sterven, om op te gaan in dat Eeuwige Niet. Hier wenkt haar 't geluk, dat zij eens op zoo lichtvaardige wijze van zich gestooten heeft en ginds . . . . niets, niets dan — indien alles waar is, wat men haar heeft geleerd —, 't samentreffen met — dien man. Een huivering gaat haar door de leden.

Zwijgend met een medelijden, dat zich niet meer in woorden weet te uiten, houdt hij nog steeds haar hand om[...]

Een snik doet hen beiden omzien en ze zien nu, hoe haar moeder, die al dien tijd zwijgend dit tooneeltje heeft ga[...] geslagen, zich plotseling omwendt en 't vertrek verlaat. [...] oude dame heeft niets gehoord van 't geen die twee elkander hebben mede te deelen, maar ze begrijpt alles, na de door Jeanne afgelegde bekentenis harer voortdurende liefde voor den eens verstooten, nog steeds beminden man. Lang heeft ze zich goed gehouden, maar de aanblik van dit weder[...] zien, van dit afscheid wellicht voor eeuwig, is te veel geweest voor haar reeds geschokte zenuwen — ze gaat heen, om daar buiten ongehinderd te kunnen weenen, troost te zoeken bij de oudere dochter.

Nauw heeft zich de deur gesloten, als een lachje den mond der zieke plooit en onweerstaanbaar voelt de jonge man zich door haar hand aangetrokken, nader, steeds nader. . . .

»Max, ik heb je lief,« murmelt zij, de oogen half gesloten. Een oogenblik later vinden zich hunne lippen tot een langen, langen, eindeloozen kus. . . . plotseling ontrukt ze zich aan zijne omhelzing.

»Max, ik wil niet sterven, ik wil leven, leven met jou, voor jou. . . . mijn Max«.

En hij, de tranen hem in de oogen springend bij dezen wanhoopskreet, neemt haar weder in zijn armen:

»Neen Jeanne, mijn lief, je zult niet sterven«, en met zijn lippen de hare wederom zoekend, drukt hij haar zacht aan zijn borst, doch plotseling voelt hij, hoe de druk harer armen vermindert — vermindert:

»Jeanne,« gilt hij eensklaps, als zij, de oogen gesloten, een gelukkig lachje om de lippen, roerloos in de kussens terugvalt. Door de smart overmant, verbergt hij snikkend 't gelaat in de kussens.

Zoo vinden hem Nelly en hare moeder. (*Wordt vervolgd.*)

en begrijpen getuigende zinsnede, als op blz. 299 der *Hollandsche Revue* van Mei jl.:

»Als bedrijf om schoonheid in te uiten, staat deze fabrikage (van rieten meubelen) hooger dan het mandenmaken. Men versta ons echter wèl. Het mandenvlechten, gelijk, dat o. m. in onze koloniën beoefend wordt en waar het op sommige eilanden een tak van *kunst*-ambacht, ja, men zou bijna zeggen van onbewust toegepaste kunst geworden is, staat véél hooger dan het maken van Europeesche rieten-, tuin- en veranda-meubeltjes. Maar om zùlk mandenwerk ging 't hier niet. Zelfs aangenomen, dat er hier op het oogenblik handwerkslieden gevonden zouden worden, die kunnen opwerken tegen de inlandsche vlechters uit onze koloniën, dan nog zou het ernorme verschil in de loonen tusschen hier en de Indische kampongbewoners het onmogelijk maken; men zou er hier de noodzakelijke hoogere prijzen niet voor kunnen bedingen.«

En deed 't ons goed, dat de Nederlandsche Afdeeling van de thans gehouden tentoonstelling, behoorende bij het Congres van Teekenonderwijs te Bern, er bizonder op gesteld was, ook de platen der beide door ons uitgegeven werkjes: „*Bamboe-ornament der Kajan Dajaks*", en „*Oost-Indisch vlechtwerk*" te exposeeren.

Gelukkig begint, tegelijk met de belangstelling in het welvaren onzer koloniën, in de laatste jaren langzamerhand ook die in het meest intieme werk der Inlanders, hun huisvlijt, te ontwaken. Onze achtereenvolgens gehouden groeptentoonstellingen, al werden ze niet overdruk bezocht, hebben daar merkbaar het hare toe bijgedragen, doordat menige onverschillige, die er toevallig inliep, na door een ingewijde op enkele schoonheden gewezen te zijn, als een opgetogen bewonderaar huiswaarts keerde en later dikwijls onwillekeurig zijne opgetogenheid in woord of geschrift mededeelde aan eigen omgeving. Daarom gaat „Oost en West" op den ingeslagen weg van exposeeren en uitleggen voort, zooveel zij kan. Hoe zéér noodig dit nog is, bewijzen ook opmerkingen als: „*Al weer een winkel van Japansche dingen*" welke dikwijls door kijkers voor het uitstalraam Plaats 9 worden geuit.

Onlangs zond „Boeatan" gaarne, op verzoek, eene kleine collectie naar de tentoonstelling van *Pictura Veluvensis*, die den 17den dezer te Renkum geopend werd, en zooals onze leden weten, — maar 't kan niet te dikwijls herhaald worden — heeft tot de permanente tentoonstelling, tevens verkooplokaal: „Boeatan", Plaats 9 den Haag, ieder belangstellende, elken werkdag van 's morgens 10 uur tot 's middags 6 uur, vrijen toegang. De daar aanwezige directrice is gaarne bereid de bezoekers rond te leiden en desgewenscht zooveel mogelijk in te lichten, terwijl zij ook alle opmerkingen en wenken in het belang der zaak trouw zal noteeren en ter behartiging aan den Raad van beheer overbrengen, want — ook dit kan niet genoeg met nadruk gezegd: *alleen door algemeene' samenwerking* kan het doel worden bereikt. Een ieder, die maar een greintje gevoelt voor het welzijn van de Inlanders onzer Koloniën, *moet* belangstellen in het streven van „Boeatan" en dit o. a. uiten door er telkens heen te gaan en ànderen nu en dan op te wekken hetzelfde te doen. Een herhaald bezoek aan Plaats 9 is ook werkelijk op zichzelf wel de moeite waard, want bijna met iedere mail worden nieuwe, belangrijke bezendingen aangebracht.

Om hier met Ned. West-Indië, dat zoo dikwijls achteraan komt, te beginnen: Uit *Curaçao* vlecht- en kantwerk; uit *Suriname* bij een volledige verzameling monsters van alle in de kolonie aanwezige houtsoorten, die ook tot het vervaardigen van meubels bizonder geschikt en fraai zijn, enkele voorwerpen daarvan gemaakt als: een kapstokje, portierknoppen, verschillende wandelstokken, servetbanden, vouwbeenen, maasballen, sigarenpijpjes, een docter's gehoor-hoorntje, bekertjes van koorts werend bitter-hout, enz. enz. en verder, behalve de bekende, mooie porselein-calabassen enige Boschneger-parels, Indiaansch vlechtwerk in den vorm van manaries, pagaaltjes, matapies en waaiers, en van het eigenaardige aardewerk de prachtige koelkommen en potten, ook proefjes van allerlei ingemaakte vruchten, de overheerlijke gezouten lemmetjes, cabes en birambie op azijn, de beroemd smakelijke guavegelei en bizonder lekkere tamarinde-siroop (die de bezoekers van Boeatan in de theesalon ook per glas kunnen gebruiken), alles gemaakt onder zorgvuldige leiding en gestadig toezicht van een bekende Surinaamsche weldoenster.

De bekende artist, W. O. J. Nieuwenkamp, die van zijn Oost-Indische reis sedert een paar dagen weer in het land en op zijn woonschip, *de Zwerver*, terug is, zond ons na de eerste groote kist vol met de zoo geestige houten wajangpoppen, weefsels, batiks, vlechtwerken en eigenaardige Inlandsche sieraden van allerlei aard, onlangs weder eene bizondere fraaie collectie artikelen uit *Bali* en *Lombok*, waarbij o. a. de om hunne kleurenpracht en teekening zoo zéér geroemde ikat-doeken en *planggi's*, ook mooi vlecht- en aardewerk, b. v. gendi's in kipvorm, alleraardigste bamboekokertjes met houten deksel, een haan voorstellende, die daar dienen om palmwijn te bevatten, een paar smaakvolle pinangknippers van geïncrusteerd staal, die hier dienst zouden kunnen doen als „origineele" sigarenpunt-afsnijders, en eenige typische koperen sirih-kalkdoosjes, waarvoor hier ook wel eene andere bestemming te vinden zal zijn. Met recht schreef hij ons: „Er is hier héél veel mooi's. Bali is een heerlijk land, het gaat me aan 't hart het te moeten verlaten".

Uit *Java* ontving „Boeatan" per laatste mail weder aanvulling van goede batiks, gekleurd lederwerk en Baweansche matten; door tusschenkomst van Notaris Mens Fliers Smeding, den president der Soerabajasche Afdeeling van „Oost en West", eenige zeer zeldzame koperwerken, als:

Een bokor (kom) uit Lamongan afkomstig, met sierlijke, hoogopgewerkte *toempal*-motieven; twee stervormige, zeer fijn bewerkte deurknoppen, te Sidaijoe gemaakt; een vierkant presenteerblaadje met wajangfiguren er op geciseleerd en staanden, opengestoken rand, uit Grissee; een paar groote schelpvormige vruchtenschalen uit Pasoeroean, zeer fraai van vorm en verhouding.

Buitendien een vorstelijk pronkstuk van zilversmeedkunst uit het oude Sultansrijk van Madura, een bevoorlijk slanke vaas, waarvan het bolle onderstuk rijk met gedreven bloemmotieven versierd is. De heer M. F. S. schreef ons hierover: „Verscheidene belangstellenden in de Indische kunstnijverheid hier waren opgetogen over dit kunstwerk. Die vaas werd alleen bij zeer groote feesten als bruiloften enz. gebezigd, met rozen-water, waarin een paar druppels rozen-olie gevuld, dat door de kleine openingen van de stop in de vertrekken werd rondgesprenkeld. Mij dunkt, dat het een voorwerp is, dat eene plaats moest krijgen in de Indische kamer, welke voor H. M. de Koningin wordt gemaakt."

Uit *Sumatra* kwamen o. a. weder vlechtwerken en weefsels, ook de bekende, hier zoo gewilde doeken uit Siloenkang, zoowel de bizonder fijne wit zijdene, mooi met gouddraad doorwevene, als de meer eenvoudige katoenen buffet- en tafelloopers, theekleedjes en venstergordijntjes (z.g. brise-bise), waarvan de prijzen om en bij de gulden bedragen, en die dus binnen veler bereik vallen.

Zoo is er zeker in „Boeatan" wel naar ieders gading wat te vinden, en niemand zal, *met recht*, over te hooge prijzen kunnen klagen, want de Raad van beheer zet op het bedrag, dat aan de Inlandsche werkers, meestal reeds bij voorschot, uitbetaald wordt, behalve de 10 pCt. van transport, emballage en inkomend recht, niet anders dan een billijke vergoeding voor winkel- en administratie-onkosten, — zeker niet meer dan iedere handelaar voor den verkoop van gewone gebruiksartikelen berekent — op alle voorwerpen, uitgezonderd de zéér zeldzame, waarvan thans toevallig een enkel exemplaar voorradig is, maar zoodra deze geregeld nabesteld kunnen worden, vervallen zij ook in het gewone tarief. Natuurlijk moet men deze verkoopsprijzen hier niet gaan vergelijken met hetgeen men in Indië, soms na lang afdingen, betaalt, meestal aan menschen, die op dat oogenblik erg om geld verlegen zijn.

Zeer stelt de Raad van beheer het op prijs, wanneer personen, die mooie Indische kunstnijverheids-voorwerpen bezitten, deze tijdelijk ter expositie in Plaats 9 willen afstaan. Zoo zijn daar nu fraaie oude koperwerken, waaronder een reuzenvaas, in bruikleen. Clichés van Ind. foto's zijn zeer welkom; er zijn nu reeds drie albums met zeer belangwekkende opnamen, ook op kunstgebied, van Timor, Zuid-Celebes en Z. O. Borneo, waaruit door liefhebbers per stuk kan worden gekozen.

Om haar bestaan meer algemeen bekend te maken, over ons geheele land en zelfs daarbuiten, heeft „Boeatan" handige, goed in 't oog vallende, gekleurde reclame-platen in drie talen doen drukken en daarvoor zooveel mogelijk in hotels, societeiten, vergader- en feestlokalen een goed plaatsje gezocht. Welwillende hulp van belangstellenden wordt ook bij deze verspreiding dringend ingeroepen. Op aanvrage kan men in *Plaats 9* zooveel *affiches* krijgen, als men wenscht.

N. v. Z.

## Oost-Indische berichten.

**Timor en Onderhoorigheden.** Onder dagteekening van 18 dezer seinde de resident van Timor, dat de politieke toestand over het geheel bevredigend was, behalve in Larentoeka. De gezondheidstoestand was er gunstig.

**Liberiakoffie.** Het is met deze koffie nog maar dunnetjes gesteld. Gedurende de laatste dagen, leest men in *het Bat. Nbl.*, zijn ruim 6000 picols Liberia herverkocht door de oorspronkelijke koopers tot prijzen, die in sommige gevallen een verlies van f 4½ per picol op den inkoopsprijs aantoonen.

**Emigratie naar Sumatra.** Blijkens *de Locomotief* zal een gedeelte van het aan de koloniën geschonken renteloos voorschot worden aangewend voor emigratie naar de buitenbezittingen; niet zoozeer met het oog op ontlasting van den bevolkingsdruk op Java, als wel op bevolking van Sumatra.

**Dr. Snouck Hurgronje**, adviseur der regeering voor inlandsche en arabische zaken, zal waarschijnlijk in het begin van het jaar 1906 met verlof naar Europa vertrekken.

**Inspecteur van den arbeid.** De benoeming van den heer Hoetink tot inspecteur voor den arbeid in Deli kan spoedig worden tegemoet gezien. In verband daarmede wijst *het Bat. Nbl.* op de nalatigheid in het nemen van maatregelen op Banka en elders, ter verzekering eener blijvende verbetering in den toestand der contract-koelis, o. a. op Banka, waar nu wegens gebrek aan werkvolk verschillende mijnen zijn gesloten.

**Postspaarpank.** Velen zullen het gouvts besluit toejuichen, waarbij bepaald is, dat burgerlijke en militaire landsdienaren, die eene vaste maandelijksche bezoldiging hebben, zoomede zij, die non activiteits-tractement of wachtgeld genieten en gepensionneerden, een gedeelte hunner inkomsten mogen doen inhouden, om op hun naam bij de postspaarbank te worden belegd.

**Tengkoe Poetri**, de vrouw van den president-sultan van Atjeh, is te Batavia aangekomen. Zij gaat haar zoon bezoeken, die te Bandoeng op school is.

**Cursus voor tropische ziekten.** Het voorstel is gedaan tot indienststelling van een hoofd en drie verpleegsters bij den cursus voor tropische ziekten te Weltevreden.

**Bandjermasin.** Het *Bandj. Nbl.* meldt dat uit alles valt op te maken dat de lui in de Boven-Doesson er nog niet aandenken de wapens neer te leggen. Een zekere panglima Boerong Noeri toch kwam door Soengei Kwatan naar de Kapoeas en trachtte daar in Kapan enz. de menschen op te ruien. De kamponghoofden, waarmede hij een onderhoud had, waarvan dezen geen bericht gaven aan het districtshoofd of diens plaatsvervanger, moeten voor hun geheimhouding opgepakt en in de gevangenis gebracht zijn. Panglima Boerong Noeri moet 60 volgelingen bij zich gehad hebben. Welke plannen hij had, zullen gevangen genomen kamponghoofden waarschijnlijk wel weten; in elk geval is het vernieuwde optreden der vijanden in den Midden-Kapoeas, terwijl onze troepen nog te Kwantan zijn, een feit waarmede rekening dient gehouden te worden.

**Hadjiwezen.** Aan *de Locomotief* wordt uit Probolinggo geschreven, dat een der inlandsche ambtenaren aldaar, min of meer in verband met de jongste gebeurtenissen te Sidhoardjo, der regeering eenige beschouwingen wil aanbieden omtrent het hadjiwezen, de bijoogmerken met een tocht naar het »heilige« land, enz. Hij meent o. m. dat die pelgrimstocht naar Mekka niet noodig is, wanneer men op Java zelf, bijv. in Demak, de gelegenheid om hadji's te vormen wilde openstellen.

**Ons gezag op Celebes.** Uit Makassar schrijft men aan *het Soer. Hbl.*, dat de vorstin van Loewoe aan het hoofd der van haar afhankelijke Toradja's eene hoeveelheid los kruit met één patroon heeft gezonden, hetgeen volgens uitleggingen van deskundigen moet beteekenen, dat hun vergund wordt om de wapens tegen de blanda's op te vatten. Kan 't erger, vraagt de berichtgever, is 't geen openlijke beleediging en eene bespotting van het gezag?

**De rijkste Chinees** van geheel Java, de oud-majoor der Chineezen Beh Beauw Tjoan, is 28 Juni j.l. in den ouderdom van 80 jaren te Semarang overleden.

**Lid van den raad van Nederlandsch-Indië.** Zooals reeds bekend is, is de oud-resident van Bali en Lombok, F. A. Liefrinck, thans op non-activiteit, benoemd tot lid van den raad van N.-I.

**De Sumatrapost.** De heer Tervooren heeft de redactie overgegeven aan den heer A. I. Lievegoed.

**Tot tegengang van de peperdiefstallen in Malang** zal het, te beginnen met 1 Juli, in de afdeeling Malang verboden zijn peperranken en pepervruchten te vervoeren, tenzij gedekt door een pas. Dit besluit is genomen naar aanleiding van het request der malangsche vereeniging van koffieplanters, zoo lezen wij in het *Soer. Hbld.*

**Geen steun aan de „Bintang-Hindia".** Het *N. v. d. D.* deelt mede, dat door het hoofdbureau van den post- en telegraafdienst een circulaire is rondgezonden, het streng verbod inhoudende aan alle chefs van postkantoren om zich te bemoeien met de »Bintang-Hindia« of dit blad bijzonder te begunstigen.

Gratis-exemplaren en ook premiën aan postloopers moeten geweigerd worden op straffe van ontslag.

**Inlandsche welvaart.** Wederom heeft er te Djokja een bijeenkomst plaats gehad van eenige heeren bij den resident, om besprekingen te houden in het belang van de inlandsche welvaart. Het voornaamste punt van bespreking was thans het oprichten van een onderlinge veeverzekering voor de inlanders in de residentie Djokjakarta.

Ook werd gesproken over den veestapel in dat gewest en bleek het, dat volgens de bestaande gegevens daar ongeveer 6200 paarden, 132.000 sappies en 57000 karbouwen zijn.

**Onderwijs-fanatisme** noemt een correspondent van *het Soer. Hbl.* het voorstel door den directeur van O. E. en N. gedaan, om op Java twaalfhonderd scholen voor europeesch onderwijs voor inlanders op te richten.

**De decentralisatie.** In *de Locomotief* vinden wij medegedeeld dat behalve Batavia (met Meester Cornelis) ook Buitenzorg in 1905 de decentralisatie krijgt, terwijl Soerabaja, Semarang, Bandoeng, misschien ook Solo, Djokja, Soekaboemi, Padang en Makassar in 1906 aan de beurt komen.

**De suiker-campagne.** Van alle kanten krijgt *het Soer. Hbl.* bericht, dat moeder natuur het dit jaar bijzonder goed maakt met de suikermenschen.

Opmerkelijk is vooral het hooge sapgehalte; in de omstreken van Djombang en Sidhoardjo bedraagt dit op sommige fabrieken niet minder dan 12 procent, een ongekend cijfer. Van daar dat dit jaar buitengewoon hooge opbrengsten zullen worden verkregen. Wat intusschen de suikerfabrikanten minder prettig stemt, dat zijn de regenbuien, die nog herhaaldelijk nederplassen. In 't geheel zijn in den Oosthoek reeds 6,225,000 pikols verkocht. Daar zal de kleine man ook wel bij varen.

**Strafwetboek voor inlanders.** De invoering van het nieuwe strafwetboek voor inlanders kan binnen niet te langen tijd worden tegemoet gezien. De adviezen en voorstellen zijn thans reeds in Holland. De invoering zal tegelijk plaats hebben met die van het nieuwe strafwetboek voor Europeanen. Het gevolg van een en ander zal zijn eene reorganisatie van de rechtspleging, waardoor o. m. de afstand tusschen de justitieabelen en de rechtbanken wordt verkort door vermeerdering van het aantal landraden en politierechters.

**Katoencultuur.** Uit Lamongan wordt aan *de Soer. Crt.* medegedeeld, dat de assistent-resident, die steeds voor de belangen van den kleinen man een open oog heeft, aan de regeering het voorstel heeft gedaan, om in zijne afdeeling een proef te nemen met de katoencultuur, daar hij die voordeeliger acht dan de meeste andere tweede gewassen. De proef zal volgens zijn voorstel genomen worden op 5 bouws grond, behoorende tot de dessa's Deket, Toeri en Ngimbang. Een leiddraad van de cultuur zal in 't maleisch worden vertaald en onder de betrokken ambtenaren worden verspreid. Ter verkrijging van zaden der meest aanbevelenswaardige variëteit van katoen zal de assistent-resident zich wenden tot den directeur van 's Lands plantentuin.

Het voorstel schijnt te Batavia in goede aarde te zijn gevallen, zooals later gebleken is, alleen heeft de regeering in plaats van tot den directeur van 's Lands plantentuin, tot de kamer van koophandel het verzoek gericht hare tusschenkomst te willen verleenen tot bestellen van goed katoenzaad tegen den prijs van f 40 of zoo noodig meer per pikol.

**Militaire bezetting ingetrokken.** De militaire bezetting van Tandjoeng Pandan en Mangar worden ingetrokken, terwijl in de plaats daarvan tijdelijk twee korpsen gewapende politie-dienaren zullen worden aangesteld.

**Het algemeen proefstation voor bergcultures.** Door de vergadering van leden van het kinaproefstation de Vrij is besloten toe te treden tot het op te richten »algemeen proefstation voor bergcultures« te Salatiga.

**Mislukking van den padi-aanplant.** Van den resident van Soerabaja is het bericht ontvangen, dat in het district Karanggeneng, afd. Grissee, eene uitgestrektheid van 1711 bouws padi-aanplant in die mate door omomentek en omo-merah is aangetast, dat de oogst geheel zal mislukken. Ook in het district Karang-binangoen in genoemde afdeeling zullen 78 bouws gewas verloren gaan en in Modjokerto 25 bouws.

**Een regent van politie te Djokja.** Met 1 Juli zou te Djokja de politie een regent rijk zijn, die den titel van regent-politie krijgt en zich alleen met politie-aangelegenheden moet bemoeien, schrijft het *N. v. d. Dag voor N. I.* Het inkomen per maand van dezen inlandschen ambtenaar met zijne ondergeschikten, door Z. H. den Sultan uit te keeren, wordt geraamd op pl. m. f 1500. Tot dit ambt is door het europeesch bestuur aangewezen Raden Toemenggoeng Sosronegoro, onder-regent bij den rijksbestierder.

**Sumatra-spoorweg.** De *Sem. Ct.* vernam uit Batavia dat er van den spoorwegaanleg in Zuid-Sumatra waarschijnlijk niets zal komen wegens de enorm hooge kosten en de twijfelachtige rentabiliteit der exploitatie. Nagenoeg 100 millioen is dan ook ontzettend, zegt dat blad. Of dit te betreuren is, gelooft het blad niet. De spoorwegaanleg zou in direct verband staan met landverhuizing *en masse* van Java's overtollige bevolking.

Maar omtrent het welslagen dier immigratie in Zuid-Sumatra verkeert men evenzeer in het onzekere.

Gelijk het blad vroeger reeds opmerkte, alvorens het gedraineerde Indië met een last van 100 millioen voor spoorwegaanleg, waarvan het nut bijzonder problematisch is, te bezwaren, zal de regeering eerst dienen te overwegen, of niet andere streken in N.-I. *even* geschikt zijn voor kolonisatie en immigratie van Javanen en dan met enorm *minder* kosten en *meer* kans op succes.

**Bereiding van verbandartikelen in Ned.-Indië.** In het *Bondsblad* van 18 Juni j.l. komt een opstel onder bovenstaanden titel voor van den chef van den geneeskundigen dienst, waarin de heer Haga de aandacht vestigt op de wenschelijkheid om in Indië de meeste verbandartikelen te doen vervaardigen. Niet alleen dat men door het in 't leven roepen dezer industrie aan tal van inlandsche vrouwen een behoorlijk bestaan zou kunnen verzekeren, maar ook zou men, in geval van verwikkelingen met een buitenlandschen vijand, op dit gebied in mindere mate afhankelijk zijn van het moederland.

Ook de prijzen zouden vermoedelijk wel geringer worden, dan ze thans zijn en men zou bovendien grooten afzet der artikelen kunnen vinden, indien ze in de zoutpakhuizen bijv. tegen den kostenden prijs plus verzendingsonkosten voor de behoeftige bevolking verkrijgbaar werden gesteld. Moge de tijd niet ver af zijn, dat deze industrie in onze koloniën tot stand komt! zoo besluit de schrijver dit opstel.

**Scholen voor aanzienlijke Inlanders.** De *Sum. Post* meldt dat een voorstel aan de regeering is ingediend tot oprichting van speciale scholen voor zonen van aanzienlijke inlanders in de residentie Sumatra's Oostkust.

## Amerikaansche Koloniale Politiek.

Onder den titel: „*De Inlandsche Politiek*" schreef onze fransche vriend, J. Chailly-Bert, in de *Revue Economique Internationale*, een hoogst merkwaardig artikel, dat dadelijk in onze gedachten terugbracht een onderhoud, dat wij met hem hadden, op de terugreis van het Maritiem Congres te Lissabon, enkele dagen te Parijs vertoevende.

Van ons verblijf in Portugal hadden wij gebruik gemaakt om, zoo goed als dit in een paar weken kon gebeuren, ons op de hoogte te stellen van den geest, die daar in dat moederland heerschte, betreffende de koloniale politiek en waarlijk!, wij hebben toen, tot zelfs onder de Regeeringspersonen, mannen gevonden, die meenen, dat het hoog tijd wordt, om bij het bestuur van overzeesche bezittingen, meer te gaan letten, niet alleen op de materieele, maar ook op de intelluctueele belangen der inlandsche bevolking. Ook op het congres zelf was trouwens de koloniale quaestie ter sprake gekomen. De heer Almeida d'Eça, een der professoren aan de Marineschool, gaf getuigenis van de waardeering der Portugeezen voor de wetenschap en den goeden raad, die zoo dikwijls uit Frankrijk zijn gekomen, maar liet daarop tevens volgen:

»Men rade ons echter niet aan, zooals dit onlangs is gebeurd, om onze koloniën aan anderen over te doen. Gij zijt, mijnheer de Voorzitter, op de hoogte van ons koloniaal bezit en in uwe openingsrede hebt gij den waren karaktertrek van ons volk goed geschetst; wij zijn van den oorsprong af aan geweest: een maritiem en koloniaal volk en wij willen dit ook blijven. Men spreke ons niet van de koloniën weg te doen; dat nooit! Aan onze overzeesche bezittingen besteden wij ons geld en ook onze levenskracht. Zij zijn het hart en de ziel van Portugal en wij hebben er dus alles voor over om ze te behouden.«

Deze indrukken waren de aanleiding tot ons gesprek met den bovengenoemden, bij uitstek koloniaal aangelegden Franschman, en al spoedig kwam de vraag te berde: wat de toekomst zou zijn van koloniën, die door de zorg van het moederland intellectueel goed worden ontwikkeld? Op die vraag nu is het artikel van C. B. in de *Revue Economique* een antwoord. In het eerste hoofdstuk geeft hij zijne denkbeelden omtrent de politiek, door den overheerscher tegenover den inlander te volgen, en komt in het tweede tot het besluit, dat die, — zij het dan ook in de verre toekomst, wanneer er weinig onderscheid meer zal zijn tusschen de ontwikkeling van den Europeaan en den inlander, — moet leiden tot een zelfstandig bestaan der nu overheerschte landen.

Hij herinnert er aan, hoe reeds in 1858, na den bedwongen Cipayer-opstand, in Engeland stemmen opgingen, die op een toekomstige zelfregeering van den inlander de aandacht vestigden, en hoewel nu, na de vestiging van het Britsch-Indische keizerrijk, die gedachte bij de Engelschen nagenoeg geheel op den achtergrond is geraakt, gaat thans een ander Angelsaksisch volk, eerst sedert enkele jaren koloniale mogendheid geworden, zonder er over te theoriseeren, ze eenvoudig in praktijk brengen op de Philippijnsche eilanden.

Tot in de hoogste Regeeringsbetrekkingen vindt men Philippino's. De gemeentebesturen zijn nagenoeg geheel in hun handen, zij bezetten 892 plaatsen van president (burgemeester) en 2900 van gemeente-secretaris of ontvanger. Ter hoofdplaats Manilla, die door eene commissie van drie leden wordt beheerd, is één van de drie een Philippino.

Het lager onderwijs — dat nu reeds geheel georganiseerd is — telt 1000 Amerikaansche onderwijzers en 2500 á 3000 Philippino's. De lagere rechtbanken worden geheel uit inlanders saâmgesteld, in de daarboven staande rechtbanken zijn, tegenover 15 Amerikaansche rechters, 6 Philippino's, en tot de 7 leden van het Hooggerechtshof behooren 3 inboorlingen van het eiland.

Zelfs in het hoogste Gouvernementscollege, de „Commissie voor de Philippijnen", die namens de Vereenigde Staten de kolonie regeert, hebben naast 5 Amerikanen, 3 Philippino's zitting.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Het moet worden erkend, dat de administrateur van financiën, de heer van Wieringen, niet bepaald van geluk kan spreken bij de verdediging van zijne, o neen van 's gouverneurs op zijn departement betrekking hebbende ontwerpen. Dat bleek nu onlangs weêr bij de gewijzigde balata-verordening. Heel veel belangstelling legden de Staten voor dat ontwerp niet aan den dag. Er ontbraken toch in de tweede, aan dit onderwerp gewijde zitting niet minder dan vijf leden op 't appél, waaronder er naar 't ons voorkomt zijn, wier afwezigheid zoo geleidelijk een chronische dreigt te worden. Maar, de aanwezigen bereidden den gedelegeerde van het bestuur met zijn ontwerp eenige onverkwikkelijke oogenblikken.

Er werden toch een vier of vijftal amendementen aangenomen met algemeene of nagenoeg algemeene stemmen, niettegenstaande de gedelegeerde dat, verwijzende telkenmale naar 't bestuursstandpunt, had ontraden.

Maar, de hoofdzaak, waarom het 't bestuur bij deze verordening te doen was, de geldquaestie bleef onaangetast — eene retributie van 10 cent per kilogram gewonnen balata werd door de vergadering geaccepteerd.

Behoudens de verschillende, aangenomen amendementen, waaronder er b.v. een was tot wijziging van de voorgestelde bepaling, dat beheerders, bestuurders of commissarissen van maatschappijen of vennootschappen ter zake van ontduiking of poging tot ontduiking strafbaar zijn, niet voor 't geval ontduiking of poging daartoe hun bewezen kan worden, maar tenzij *zij* het bewijs leveren, dat 't misdrijf buiten hun toedoen is gepleegd, werd de geheele verordening met algemeene stemmen aangenomen.

Na afloop interpelleerde het lid Wilmans, den gedelegeerde over den toestand van den waagsteiger, die veel te klein voor

het toenemend verkeer dringend verbetering eischt, b.v. geheel door houtluizen is aangetast. Deze interpellatie was door spreker aangekondigd, maar toen hij er nu, zoo onmiddellijk na de overwinning? meê voor den dag kwam, zeide de administrateur van financiën, alleen gedelegeerd te zijn om het bestuur bij de beraadslagingen over de balata-verordening te vertegenwoordigen, weshalve hij zich van bespreking van het, nu aangevoerde meende te moeten onthouden.

Dat kwam, volgens het *Onze-West*-verslag den gedelegeerde op een terechtwijzing van de zijde van het lid, Coutinho te staan, terwijl de vergadering, na eenige discussie, waarbij de heer van Wieringen niet meer aan 't woord kwam, bepaalde, dat de interpellatie in de eerstvolgende vergadering hervat zou worden, als wanneer de gedelegeerde gelegenheid zou hebben gehad, de noodige instructiën van den gouverneur te bekomen.

*Onze West* acht, met het oog op de voorgestelde invoering der katoencultuur in de kolonie, voorlichting dringend noodig.

»Nu zijn er wel«, schrijft het, »verschillende practische boekjes uitgegeven door het Britsch-West-Indisch Landbouw-departement, die ook ons van nut zouden kunnen zijn, doch het komt ons voor, dat de bewerking daarvan door deskundigen moet geschieden. Het zou een nuttig werk zijn, indien van bestuurswege zoo spoedig mogelijk een practische handleiding voor de cultuur van katoen in Suriname werd uitgegeven.»

Even practisch bijvoorbeeld op cultuurgebied als de bekroonde handleiding onzer zaansche specialiteit, Dr. Schoo 't op malaria-gebied is?

Meergenoemd blad meent bij bespreking van laatstbedoeld werkje, hetwelk nu à 25 cent in de kolonie verkrijgbaar is gesteld, dat er niet veel nieuwe gezichtspunten in voorkomen en toepassing op groote schaal der aangegeven en reeds bekende middelen, uithoofde van de groote kosten, wel tot de vrome wenschen zal behooren.

Op kleine schaal zal bv. het middel der gaasafsluiting in toepassing worden gebracht door twee amerikaansche ingenieurs, Winchester Dickinson en Winston, die voor een maatschappij in de Vereenigde Staten, een bezoek zijn gaan brengen aan het concessieterrein der Eerste W. I. Goudbaggermij. De heeren zullen verblijf houden in een drijvende, door gaas tegen ongenood muskietenbezoek beschermde woning.

Bij een der laatst ontvangen *Gouvernements Advertentiebladen* is als bijlage gevoegd een staat van in- en uitvoer der kolonie over het jaar 1903.

We ontleenen daaraan dat er in dat jaar voor een waarde van *f* 6.305.639 werd ingevoerd en tot een bedrag van *f* 4.292.256 uitgevoerd.

Wat den invoer aangaat was het leeuwendeel voor Nederland weggelegd met een bedrag van *f* 3,523,919, dan volgden de Vereenigde Staten, Engeland, Fransch Guyana, Demerary, Barbados, Frankrijk, Curaçao en Trinidad met bedragen van resp. 1.406.331, 556.798, 402.648, 256,962, 40.648, 29.796, 18.944 en 4590 gulden, terwijl dan nog een bedrag *f* 65.003 op rekening van diverse landen van herkomst valt.

Wat den uitvoer betreft staat Nederland de eerste plaats af aan Uncle Sam, die voor een waarde van *f* 1.761.989 uit de kolonie betrok, dan volgen Nederland met *f* 1.576.739, Demerary met *f* 483.105, Frankrijk met *f* 213.535, Engeland met *f* 209.546, Curaçao met *f* 43.957 en andere landen van bestemming met *f* 3.385.

Opmerkelijk is, wanneer we nu eens nagaan wat aan invoerrechten geheven werd, dat, b.v. op een totaal bedrag van *f* 1.184.717 aan invoerrechten, *f* 318.953 op voedingsmiddelen werd geind en wel 25 percent, b.v. van de waarde van een voedingsmiddel als rijst, terwijl van aardappelen nog geen 8 percent, van boter enz. iets meer dan 8, van geconserveerde eetwaren 10 percent van de waarde werd geheven.

Hoogst opmerkelijk is ook de geringe invoer van lucifers, 841 gros pakjes of doozen van 72 of minder, en 15 pakjes of doozen met meer dan 72 lucifers — dat komt bij een zielental van 75000 op een invoer van nog geen 2 doosjes per hoofd der bevolking in een heel jaar — terwijl wanneer er in de kolonie geen biertje, geen gedistilleerd en geen wijn gedronken, geen opium, geen sigaren en geen tabak gerookt werd, zij aan inkomsten een som van ongeveer *f* 450.000 zou moeten derven.

**Curaçao**. De waterquaestie kan zich nog altijd in de belangstelling van het publiek en de aandacht van het bestuur verheugen, maar van flink aanpakken verneemt men tot nu toe niet veel. De opinies zijn ook nog al verdeeld. Putten boren, zegt de een. Dat zou op schatten komen te staan, meent een ander. Dammen aanleggen, om 't nu naar de zee afvloeiend hemelwater vast te houden, geeft er een aan, die rekening houdt met hetgeen Curaçao eens met zijn dammen-systeem is geweest. Artesische putboring, beveelt X nu weêr in de *Vrijmoedige* aan.

Wij meenen ons te moeten onthouden, op grond van onbekendheid met desbetreffende locale toestanden, van een aanprijzing van dit of dat stelsel, maar blijven slechts aandringen op eene, zoo spoedig mogelijke oplossing dezer levensquaestie voor het hoofdeiland onzer kolonie.

De jongste maatregel van venezuelaansche zijde wijst er op, dat de curaçaosche doorvoerhandel, die eens naast plantage-bouw aan 't eiland welvaart schonk, voorloopig ten minste geheel of nagenoeg geheel dreigt te loor te gaan. En wanneer nu ook de landbouw door aanhoudende droogten onmogelijk wordt gemaakt — zelfs sisal en divi-divi zullen op den duur op den kaalgeschuurden curaçaoschen rotsbodem geen vat meer kunnen krijgen — is 't ons niet recht duidelijk, waarvan de bewoners dan wel zullen moeten leven.

Geef Curaçao water, opdat het zich zelf aan den kost kunne helpen, en zijn onvergelijkelijke schoone hoofdplaats het klein Parijs blijve voor gindsche streken.

Met oplevenden landbouw en industrie, aan welke laatste de voortbrengselen van den bodem kunnen worden dienstbaar gemaakt, zal ook de handel weder toenemen.

## Voordrachten over Indië.

Wij ontvingen het jaarverslag 1903—1904 van de Vereeniging tot het houden van voordrachten met lichtbeelden" te Amsterdam, en zagen daaruit met genoegen, dat het getal series lantaarnplaten, die op Indië betrekking hebben toeneemt en dat ze, hoewel lang niet genoeg, toch nog al eens gebruikt werden. 18 maal in het jaar was dat het geval met „Kijkjes op Java", 8 maal met „West-Sumatra", 7 maal met »Ned. Oost-Indië", 4 maal met „Waar komen de koloniale waren van daan?", 2 maal met Guyana en Curaçao. In het geheel betroffen dus 39 van de in totaal gehouden 422 voordrachten met lichtbeelden, onderwerpen van kolonialen aard.

Vóór het aanstaande winterseizoen, hoopt de Vereeniging nog twee nieuwe series lantaarnplaten met tekst over Indië beschikbaar te hebben, de eene van het Gouvernement Suriname, de andere van de Residentie Timor.

Reeds nu, in het midden van den zomer, vestigen wij op het bovenstaande de aandacht, niet alleen van de Afdeelingen en Correspondentschappen onzer Vereeniging, maar ook — door bemiddeling van de Nederlandsche Dagbladpers, voor zooverre ze tot propaganda genegen is, — van alle andere Vereenigingen, die in het winterseizoen voordrachten of lezingen doen houden.

De van Heutsz vereering had, behalve dat het hier goldt eene zeer rechtmatige hulde aan algemeen erkende verdienste, uit ons oogpunt nog daarenboven het voordeel van bij een groot deel van het volk de belangstelling op te wekken of te verlevendigen voor Oost-Indië en voor hetgeen daar voorvalt. Aan onze geestverwanten de taak, dien vonk brandende te houden en door woord en beeld tot een weldadig vuur van krachtdadige geestdrift aan te wakkeren!

## Van Vreemde Koloniën.

**Italiaansche kolonisten in den Congo**. De vraag of tropische landen geschikt kunnen worden geacht voor duurzame vestiging van europeesche kolonisten, is nog steeds niet afdoende in bevestigenden of ontkennenden zin beantwoord. Op het oogenblik is nog steeds de quaestie hangende tusschen de italiaansche regeering en die van Belgisch Congo, of eerstgenoemde hare toestemming geven zal voor eene proeve met de vestiging van italiaansche emigranten in de hooggelegen streken nabij de groote meeren.

Het was reeds in 1902 dat de secretaris-generaal van het departement van binnenlandsche zaken van den Congo-staat, Liebrechts, te Rome het voorstel deed voor zulk eene proeve, waartoe hij uit naam zijner regeering, uitzending van een bevoegd persoon verzocht, aan wien zou kunnen worden opgedragen den toestand uit een gezondheidsoogpunt in bedoelde streek te bestudeeren. Mocht het oordeel gunstig uitvallen, dan zou de Staat bereid wezen, om op zijne kosten een zeker aantal italiaansche landbouwersgezinnen over te brengen.

Het *Bolletino dell' Emigrazione* deelt nu omtrent deze quaestie mede, dat de opdracht om zich op de hoogte van den toestand aan den Boven Congo te stellen werd toevertrouwd aan een officier van gezondheid der italiaansche marine, kapitein Edoardo Baccari. De kosten voor diens reis van Antwerpen naar de, te bezoeken streek in het Congo-gebied en terug worden geheel door den Congo-staat gedragen.

De heer Baccari vertrok den 11en Juni 1903 uit Brussel en kwam na een reis van acht maanden op den oever van het Kiwoemeer. Hij moet in hoofdzaak de westelijke oevers van het Kiwoe- en van het Tanganyika-meer en van de Rufizi, die beide verbindt verkennen. Uit de reeds, van hem ontvangen brieven blijkt, dat de streek in de buurt van het Kiwoe-meer zeer vruchtbaar moet wezen, terwijl de bevolking er, zelfs in de meest vruchtbare streken niet bijzonder dicht is. Vette weiden zijn er in overvloed, terwijl wat landbouw, aangaat, groote uitgestrektheden met bananen zijn beplant, die overvloedig, gezond en voedzaam voedsel aan de inboorlingen verschaffen. Dezen gebruiken de bladeren voor veevoeder terwijl zij uit de bastvezels grove, maar sterke touwen vervaardigen. Ook dienen de vruchten vermengd met sorgho, ter bereiding van een volksdrank. Het klimaat schijnt er, niettegenstaande men zich onder den evenaar bevindt, gezond te zijn.

De italiaansche regeering wenscht echter niet over één nacht ijs te gaan, en wil zich eerst volledig laten inlichten over de toestanden in den Congo, op bestuurs- en sociaal-economisch gebied, voordat zij landskinderen in de gelegenheid wil stellen zich aan de proef te onderwerpen. Een bedenkelijke factor komt haar de afstand voor, waarop de lieden van 't vaderland verwijderd zouden zijn. Voor het traject Boma (de haven van den Congo-staat)—Kiwoe-meer zijn, in rechtstreeksch verkeer, gedeeltelijk langs den waterweg, gedeeltelijk per karavaan, minstens vier maanden noodig, terwijl men drie maanden reizen moet om de Oostkust van Afrika te bereiken.

Vooral zal 't noodig wezen na te gaan, hoe de verhouding tusschen blanken en inboorlingen is, daar dezen het werkvolk voor de kolonisten zullen moeten leveren.

't Ligt dus niet in de bedoeling, dat dezen zelven de handen aan den ploeg slaan, doch meer in den geest van het blanke element in Zuid-Afrika zich als kleine heerenboeren op den grond zouden vestigen.

**Indo-China**. De *Dépêche Coloniale* ontving een belangrijk schrijven van haren correspondent te Hanoi, dat wij hier in zijn geheel wêergeven:

»In onze laatste correspondentie hebben wij u de oprichting van een chineesche maatschappij tot exploitatie van een nieuwe steenkolenmijn in de buurt van Ninh—Binh bericht.

De opening van deze mijn heeft plaats gehad en het is een inboorling, een Annamiet, de eigenaar van de mijn, die bij de plechtigheid voorzat.

Dat is uit een algemeen oogpunt van koloniaal bestier een feit van beteekenis.

De uiterste voorzichtigheid is hier geboden voor adspirant-kolonisten in het moederland. Men moet niet vergeten, dat met het, door ons verspreide onderricht en de middelen, die wij den inboorlingen aan de hand doen, dezen nu reeds onze mededingers zijn en binnen weinige jaren ons niet meer noodig zullen hebben.

Alle kinderen uit den middenstand, van de kooplieden, kennen de fransche taal. Hunne positie en meerdere kennis van het land stellen hen in staat om gemakkelijker dan wij de voortbrengselen van het land te exploiteeren. Op het oogenblik treft men inboorlingen aan onder de leveranciers voor het leger, als aannemers, terwijl de bosch-exploitatie nagenoeg geheel in hunne handen is. Wij hebben er één gezien, die den aanleg van een gedeelte van een spoorweg had aangenomen. Deze inboorling had fransche daglooners en opzichters onder zijne bevelen.

En nu zien we een inboorling, die zonder de hulp van Franschen, een belangrijke maatschappij weet op te richten, tot exploitatie van eene, hem toebehoorende steenkolenmijn.

Deze inboorling heeft bij de opening van zijn mijn een feest gegeven en daarbij de volgende toespraak gehouden:

»Mijn eerste woorden zijn, gij twijfelt er wel niet aan, voor mijnheer den resident bestemd, wiens welwillendheid en goedheid de Annamieten sedert geruimen tijd op prijs weten te stellen, om hem te bedanken, dat hij heden een woord van aanmoediging tot ons heeft willen richten bij de opening van deze mijn, en om hem den hartelijken groet te brengen van een oud lid van het personeel van het fransche onderwijs, sedert landbouwer en industrieel geworden.

Mijne heeren, alvorens u te bedanken, dat gij dit openingsfeest wel hebt willen bijwonen, verzoek ik u verschooning voor mogelijke taalfouten. Want ik vergeet niet, dat ik eens onderwijzer was der Vereeniging voor wederzijdsch onderricht; maar nu, heb ik mijn fransch wel een weinig verleerd, zoo alleen in de wildernis, waar de vruchtbaarheid van den bodem en de rijkdom van den ondergrond mij sedert jaren hebben vastgehouden.

Hoewel mijn fransch niet zeer correct moge wezen, mijn hart is goed fransch. Wanneer wij Annamieten Frankrijk als een moeder beschouwen, dan is dat niet omdat het een groote zeemogendheid en tevens een groote natie van het europeesche vasteland is, maar omdat het aan het hoofd der beschaving staat, omdat het zich rechtvaardig heeft betoond en het alleen er op uit is geweest om de volkeren, die het beschermde, vooruit te brengen, hunne levensvoorwaarden te verbeteren.

Ik ben een diergenen, die wat zij weten verschuldigd zijn aan het, in de fransche scholen gegeven onderricht. Zij, die daar hunne opleiding ontvingen, zijn alleen in staat om partij te trekken van de economische beweging van dit land.

Zij zijn ten volle overtuigd van de meerderheid der fransche beschaving, der fransche wetenschap over chineesche beschaving en litteratuur, die tot voor de komst der Franschen, de beschaving en litteratuur van Indo-China uitmaakten.

Zonder de fransche leerwijzen, die ons verstandelijk peil verhoogen, zou het onderwijs van het Hemelsche rijk ons, evenals onze voorouders, doen vasthouden aan belachelijk bijgeloof. De chineesche boeken, en onze landgenooten gelooven die, schrijven aan de tusschenkomst van genius en draak den regen toe, de maansverduisteringen, komeetverschijningen, cholera-epidemiën, hongersnooden. Die werken houden er bij hunne lezers het geloof in aan spoken, toovenaars en amuletten.

Kortom, zonder de elementen der europeesche wetenschappen, waarvan de kennis mij door mijne opvoeders werd geschonken, zou ik, toen ik in dit verloren hoekje een dorp stichtte, geen voordeel hebben weten te trekken van mijne positie als landbouwer, zou ik ook niet de waarde hebben gekend van de brandstof, die ik in den grond ontdekte bij het bewerken mijner velden. Ik zou er geen oogenblik aan gedacht hebben, dat ik het brood der nijverheid voor mij had.

Het is het fransche onderwijs, dat ik genoot, waaraan ik alle voordeelen heb te danken, waarin ik mij thans verheug. Ik dank hun, die door hun verlichten raad en hun edelmoedigheid, tot mijn welzijn hebben bijgedragen.»

Die toespraak is niet kwaad en toont dat de heer Bui-van-Thai intelligentie bezit, maar vele Tongkineezen zijn intelligent, en wanneer ook niet allen fransch kunnen spreken als hij, hebben toch allen onze goede tusschenkomst begrepen en daarmêe hun voordeel gedaan.

Wij kunnen niet anders dan ons verheugen over de verkregen resultaten, maar we moeten erkennen dat we heelemaal den verkeerden weg hebben ingeslagen voor een duurzame vestiging onzer landgenooten in dit land.

Het bestuur, onvolkomen op de hoogte van den toestand, heeft zich beijverd kolonisten aan te trekken. Maar Indo China is geen land voor eigenlijke kolonisten; het heeft geen behoefte aan werklieden en ambachtslieden. Het eenige wat het ontbreekt zijn de groote kapitalen.

Doch kapitalen vindt men er niet of weinig; kolonisten buiten betrekking zijn er bij de vleet, en de werklieden, die toen de groote werken aan den gang waren, in 't land zijn gekomen, kunnen nu niet meer aan den slag komen.

Men zij dus voorzichtig met onze landgenooten den raad te geven naar Indo China te gaan; wij hebben hier, zooals een locaal blad onlangs schreef, kolonisten noodig met minstens 500000 franken op zak.

Men moge er zich van overtuigd houden, dat de Franschman hier nooit tot de voortbrenger, doch slechts tot de overbrenger van hetgeen de bodem oplevert zal kunnen behooren, d. w. z. dat hier plaats voor hem is als handelsman of industrieel, doch niet als planter of landbouwer."

**Lord Curzon aan 't woord.** De onderkoning van Engelsch-Indië, lord Curzon of Kedleston, op 't oogenblik met verlof in Engeland, bracht den 20en dezer zijn beloofd bezoek aan de City van Londen en zag zich daar in de Guildhall het eereburgerschap der City aangeboden.

Lord Curzon is ongetwijfeld iemand van groote hoedanigheden, die voor 't onmetelijk indisch rijk veel goeds heeft toe stand gebracht, doch met zijne capaciteiten nog veel meer had kunnen uitwerken, zoo niet het imperialisme de leiddraad van al zijne handelingen ware.

Dat hij het in theorie goed met Indië voor heeft, blijkt wel uit de, door hem bij bovengenoemde gelegenheid gehouden redevoering, die ons ook in andere opzichten merkwaardig genoeg, ter vergelijking met onze toestanden, voorkomt, om daaruit 't een en ander aan te halen.

Zoo b. v. waar de heer Curzon 't heeft over de belangstelling die zijne landgenooten voor Indië aan den dag leggen.

»Het komt me zoo af en toe als het meest opmerkelijke van de engelsche heerschappij over Indië voor dat men er hier zoo goed als niets van weet. Zeventig jaar geleden, zeide lord Macanlay, dat een vechtpartijtje in 'n londensche achterbuurt, hier meer opschudding verwekte dan drie hevige veldslagen in Indië . . . . Ik meen dat sedert wel eenige verbetering is waar te nemen. Maar toch, in hoofdzaak blijft de opmerking juist; gij hebt er slechts de dagbladen op na te slaan, behoudens enkele uitzonderingen. De doorsneê-Engelschman stelt veel meer belang in den jongsten voetbal- of cricket-wedstrijd, in een motor-proeftocht, een worstelkamp, dan in de grootste verantwoordelijkheid, die zijne landgenooten hier op aarde op zich hebben geladen . . . . Hij vergeet dat het grootste bestanddeel van het rijk, in omvang zoowel als wat belangrijkheid betreft, niet te zoeken is op onze eilanden of in de eigenlijke koloniën, maar in ons groot aziatisch bezit . . . . Voor mij is de engelsche heerschappij over Indië het grootste, wat 't engelsche volk heeft verricht of thans verricht; zij is de verheven toetssteen van onzen nationalen plicht".

Hebben anderen zoo iets met 't oog op ons Indië ook niet reeds zoo lang, en met nog zoo bitter weinig succes aan ons volk voorgehouden?

Wat de belangrijkheid van Engelsch-Indië voor Engeland aangaat, begon lord Curzon met de vermelding van het aandeel van engelsch-indische troepen in de handhaving en uitbreiding van het Empire. Voor zijn engelsch gehoor moge dit practisch wezen, voor den onbevangen criticus moet dat aandeel, gebracht ten koste van een hongerlijdend volk, tot een minder gunstigen dunk van de engelsche heerschappij over Indië leiden.

Toch, meent lord Curzon 't goed met Indië, zoodra het eerst en vooraf heeft voldaan aan de eischen der imperialistische politiek, die b.v. de landen om de Perzische Golf, Arabië en de Oostkust van Afrika, Thibet, Afghanistan en zoo meer, binnen de sfeer niet der engelsche maar der engelsch-indische belangen trekt, ten einde het moederland te ontheffen van de, daaruit volgende geldelijke consequentiën.

Laten we nu weer aan lord Curzon 't woord over hetgeen hij voor Indië deed en wenscht te doen:

»In de eerste plaats begonnen wij de departementen, de gouvernements-bureau's aan een grondig onderzoek te onderwerpen, de werkwijze te herzien, door ze te ontlasten van overdadig schrijfwerk met zijne gevolgen, het dooden van alle initiatief en langzaamheid van handelen. Daarop begonnen wij aan de verschillende diensten onze aandacht te schenken. Wij hebben getracht voorschriften samen te stellen tot bestrijding der pest, waartegen de denkbeelden en gevoelens der inboorlingen zich niet zouden verzetten; tot bestrijding van hongersnooden, met inachtneming van de lessen van het verleden; betreffende het onderwijs, waardoor het ontwikkeld intellectueel streven van de inboorlingen uit de verlammende greep van den examen-duivel zou worden verlost (hiervoor zijn vele Engelsch-Indiërs zelven lord Curzon geenszins dankbaar); hebben getracht een spoorweg-politiek in elkaar te zetten, welke zou voorzien in de groote uitbreiding, die onzes inziens te wachten staat; een irrigatie-politiek, waardoor het nuttig gebruik van alle hulpbronnen ter watervoorziening, loonend of niet, tot het maximum moet worden opgevoerd, niet alleen door middel van kanalen, maar ook van vijvers, reservoirs en putten; hebben ook verbetering der politie beoogd, om het volk te bevrijden van een weinigje tirannie en verdrukking; . . hebben getracht de landrente billijker op de bevolking te doen drukken, den landbouwer tegen den woeker te beschermen, en paal en perk te stellen aan die roekelooze vervreemding van den grond, waardoor hij in vele streken van het land hard op weg was om van vrijen eigenaar tot dienstplichtigen slaaf te worden.»

Hoezeer imperialist is lord Curzon toch geenszins het denkbeeld toegedaan, om daar waar 't inlandsch zelf bestuur nog bestaat, het rechtstreeksch bestuur daarvoor in de plaats te stellen:

»Vast is steeds mijn geloof geweest in het voortbestaan der inlandsche staten in Indië. Den inlandschen vorsten heb ik steeds 't beste toegewenscht, maar ik geloof in hen niet als reliquieën, maar als regeerende vorsten, niet als poppen maar als werkelijke factoren in het bestuur van het land. Ik wensch dat zij in de verantwoordelijkheid zoowel als in den roem der engelsche heerschappij deelen. Daarom heb ik gepoogd hun het evangelie te prediken van plicht, van samenwerking in 's rijks belang, van een hoog en wakker doel. Maar, ge kunt niet van hen verwachten, dat zij zulk een hoog standpunt innemen, tenzij gij hun een daaraan evenredige opleiding schenkt, en 't is daarom, dat wij, *in overleg met hen*, het geheele leerplan der inlandsche hoofdenscholen hebben herzien. En indien ge hen aldus opleidt, *moet ge hun ook een doel, een carrière openen*. Daarom heb ik, met toestemming van Zijne Majesteit den Koning, het Imperial Cadet Corps opgericht, waarbij aan de élite der indische aristocratie een militaire opleiding wordt gegeven, zoodat daaruit t. z. t. voor 't eerst indische hoofden, edellieden en notabelen tot engelsch officier zullen worden benoemd».

En nu de grondslag voor de engelsche heerschappij over Indië?

»Het is geen militaire macht, geen burgerlijke autoriteit, geen prestige, hoewel dit alles op zich zelf daarvan een deel uitmaakt. Moet onze heerschappij over Indië een blijvende zijn, dan moet zij op meer solieden grondslag rusten. Zij moet opgebouwd zijn op de eeuwige moraal van rechtvaardigheid en gerechtigheid . . . . . Tenzij wij de millioenen van Indië kunnen overtuigen, dat wij hun volkomen rechtvaardigheid tegenover allen zullen geven, gelijkheid voor de wet, vrijheid van dwingelandij, onrechtvaardigheid en verdrukking, zal uw rijk niet tot het hart der volkeren spreken en ten onder gaan. Niemand zal gereeder toegeven dan ik, dat een volkomen samengaan niet wel mogelijk is. Aan de eene zijde rassentrots, de plicht van zelfbehoud, het machtsbesef; aan den anderen kant gevoeligheid en onderdrukte verlangens. Maar, een brug moet daartusschen gebouwd worden, en op de brug moet de gerechtigheid staan met nimmer falende schalen.»

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur, 26 Juli 1904, No. 30.

De Indigo-crisis in Britsch-Indië, door G. K. — Eene welverdiende hulde aan Sir George Watt. — Cacaocultuur, door J. Ritzema Bos. — Vereeniging tot ontwikkeling der katoencultuur in de Nederlandsche koloniën. — Een geneesmiddel tegen zeeziekte, door Dr. C. L. van der Burg. — Kinaproefstation »De Vrij« en de fusie met het proefstation voor cacao. — Malangsche Landbouw Vereeniging. — Uit de oude doos: Een theepraatje, door S. Kalff. I. — Verslagen van Maatschappijen, enz. Bijvoegsel: Portret van Z. Exc. J. B. van Heutsz, gouv.-generaal van Ned.-Indië.

Teysmannia, 1904, afl. 6.

Proeftuinen voor vruchtboomen, door H. J. Wigman. — Vruchtententoonstellingen door W. G. Boorsma. — Nogmaals drijfrijst, door J. van Breda de Haan. — Wortelziekte bij de peper op Java, door J. van Breda de Haan. — Beschikbare zaden en planten. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties: Bemesting van vruchtboomen. — Zephyrantes-soorten. — Orchideeënveiling in Engeland. — De Kaki's van Japan. — Desinfectie van katoenzaad. — Cassave-stijfsel. — Mahoniehout in Engeland.

Weekblad voor Indië, No. 8.

Om mensch te blijven, door M. van Geuns. — Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel. — Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met illustraties). — Astrale adviezen, door W. van Delft. — Uit de vrouwenwereld, door M. S. — Het bloedblad te Keboan Pasar (met plaat).

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

Passagiers vertrokken van Batavia per ss. Sindoro, aangekomen te Marseille 23 Juli.

W. Meijer Timmerman Thyssen met echtg. en dochter, mevr. M. Borel, geb. Suermondt en 3 kind., J. H. Ten Hoet met echtg. en dochter, H. C. Moll met echtg. en 3 kinderen, H. Th. De Santy met echtg. en 3 kind., G. W. Wiebenga met echtg. en 4 kind., mej. Th. Masquerier Hofland, J. J. Doffegnies, mevr. H. Z. Zegers de Beyl, geb. Horsting, mej. Zegers de Beyl, H. C. Douwes Dekker met echtg. en 2 kind., W. Schuit met echtg. en 4 kinderen, jongeh. N. J. Sieburgh, mej. A. M. van Schouwenburg, A. J. N. Engelenburg, G. van Olden met echtg. en 1 kind, mevr. de wed. M. C. van Daalen Wetters, geb. Velsink, W. Andrau met echtg. en 2 kind., mej. P. Michell, mevr. C. M. Staverman, geb. Bosch, mevr. P. A. J. Simon Thomas, geb. Tyl en 2 kinderen, mevr. Z. C. Guise, geb. Demmeni en 1 kind, P. C. Muller, mevr. K. van Andel, geb. Huijgens en 2 kind., P. Lagaaij, mevr. de wed. P. L. S. Smith, geb. Hahn, Ch. May en 3 dames May, mej. J. M. Boumeester, mevr. de wed. J. C. E. Jensen, geb. Van der Walle, mevr. A. C. Wassing, geb. Vonck, H. Croes, Raden Hoessein Djajadiningrat, J. van Stiphout, W. Wiegel, P. O. Lepke, P. F. van Cauter, benevens Hr. Ms. troepen.

Te Padang embarkeerden: T. Ten Broek met echtg. en 2 kinderen, J. F. H. Schultz van Vlissingen met echtg. en 2 dochters, L. R. Wentholt met echtg. en 4 kinderen, dr. H. P. Muntendam, G. F. A. Büsscher met echtg. J. A. Waleson met echtg. en 4 kinderen, mevr. Brugman en 1 kind.

Passagiers van het ss. Gedé, kapt. W. Bagchus, vertrokken 23 Juli van Rotterdam naar Ned.-Indië.

Mej. H. C. E. Bodemeijer, mej. S. Bodemeijer, mej. J. Bodemeijer, J. M. Willeman, C. H. Heitmann, J. van Gennep.

Naar Marseille: A. C. Volker Azn. en echtg., mej. A. Volker.

Inscheping te Marseille: W. Bloemen, W. C. Engel, H. C. Tamson, D. Lohman, W. O. H. Seelig en echtg.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom — H. E. van Blommestein.

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION
*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
LA HAYE.



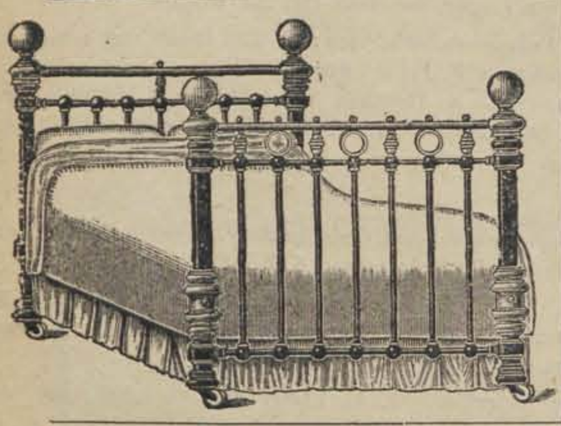
**MARIE DERWEL**
Jacob v. d. Doesstraat 36
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

TE KOOP,
**voor de helft der waarde,**
een **geëmailleerd ijzeren Badkuip** met nieuwste soort **koperen Geijser,** een **zinken Badkuip** met **Geijser, nieuwe groote zinken Badkuipen,** van f 25 voor f 10, 2 zoo goed als nieuwe **Cilindermangels, 2 Brandkasten, 4 Zitbadkuipen, 8 notenhouten Stoelen** en **1 Speeltafel,** idem.
HOFSPUI Nos. **93** en **103**, den Haag,
BIJ
**Fresco.**

**Th. A. A. SIMONIS**
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



**Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.**
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Eerste Nederlandsche
## Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.
Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.
Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.
**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

## van Soest en van der Weijde.
Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

**Met 1 dag opzegging** . . . . . . . . . . 2 pct.
**Voor 1 maand** . . . . . . . . . . . . . $2^3/_4$ „
„ **3 maanden** . . . . . . . . . . . . . 3 „

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

## C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

## R. Glastra.
**5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.**
in VERHUIZINGEN,
**MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.**
☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

## F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

## Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

**Transport-Maatschappij DUINOORD**
**Bergplaats voor Inboedels 2800 M□**



N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

## Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Oengaran** . . . . . . . . . | 6 Aug. | 18 Aug. | 23 Aug. | 11 Sept. | 13 Se[illegible] |
| **Sindoro** * . . . . . . . . | 20 „ | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 „ | 27 „ |
| **Salak** . . . . . . . . . . . | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 Oc[illegible] |
| **Lawoe** . . . . . . . . . . | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 „ |
| **Ardjoeno** . . . . . . . . | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 No[illegible] |
| **Goentoer** * . . . . . . . | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |
| **Merapi** . . . . . . . . . | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 7 De[illegible] |
| **„Ophir"** * . . . . . . . . | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 „ |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

## Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** [illegible] inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. de Witt, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huis-houden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben [illegible] gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huis-bewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 21. Donderdag 4 Augustus 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.



**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Inhoud van dit nummer.**



## J. W. POST. †

Toen wij, in ons no. 15 van 23 Juni j.l. een hoofdartikel wijdden aan de hoogst verdienstelijke inleiding door den ingenieur J. W. Post, van het onderwerp *„irrigatie"* in de op 18 Mei te Wiesbaden gehouden, Vergadering van het „Institut Colonial International", vermoedden wij in de verste verte niet, dat wij zoo spoedig het overlijden van dien bekwamen en warmen verdediger van een der groote belangen van den Oost-Indischen Inlander zouden hebben mee te deelen.

*Joannes Willem Post*, Ingenieur bij de Exploitatie der Staatsspoorwegen te Utrecht, overleed den 26 Juli j.l., 49 jaren oud, in het Diaconessenhuis te Amsterdam.

Hij was van „Oost en West" een der leden, die ten volle met het streven der Vereeniging sympathiseeren. Bij de oprichting van Boeatan zond hij ons voor dat doel eene voor hem belangrijke gift.

Wij wijden hem een woord van groote waardeering, bij zijn onverwacht heengaan!

## Jhr. I. A. G. van der Staal. †

Niet minder treffend was de tijding, dat Jhr. I. A. G. VAN DER STAAL, adjudant in buitengewonen dienst en particulier secretaris van H. M. de Koningin, na eene kortstondige ziekte in den nacht van 1 op 2 Augustus, ten Paleize het Loo was gestorven.

De overledene stelde warm belang in het welzijn der koloniën, die hij als marine-officier persoonlijk had leeren kennen en ging geheel mede met het streven van „Oost en West". In het bizonder ondervond de commissie tot bevordering der Indische kunstnijverheid en huisvlijt, — die meermaals met hem in nauwere betrekking kwam, tijdens het houden der tentoonstellingen in het Koninklijk Paleis op de Kneuterdijk, en bij gelegenheid, dat H. M. de Koningin der vereeniging de eer deed die Exposities te bezoeken, of een voordracht bij te wonen, — steeds de meest mogelijke welwillendheid en medewerking en toen daarna „Boeatan" ook met den zoozeer gewaardeerden steun onzer geëerbiedigde Vorstin tot stand kwam, volgde hij dit Hooge voorbeeld, en gaf evenals Post, dadelijk blijk zijner groote belangstelling, door deel te nemen in de naamlooze vennootschap.

Waar het streven van „Oost en West" nog niet overal de medewerking ondervindt, die zoo hoog noodig is om het goede doel te bereiken, is ook voor ons het zoo onverwacht en op veel te jeugdigen leeftijd heengaan van dezen sympathieken man dubbel te betreuren.

## Mededeelingen.
### Van „Boeatan".

Tijdens het Nederlandsch Taal- en letterkundig Congres, van 28 Augustus tot 1 September te *Deventer*, zal, in overleg met het Congrescomité, daar ter plaatse eene tentoonstelling worden gehouden van Oost- en West-Indische Kunstnijverheid en Huisvlijt, waar de Congresleden vrijen toegang zullen hebben.

## *Draagkracht.*

Naar aanleiding van het hoofdartikel in ons vorig nummer, werd ons de opmerking gemaakt, dat wij met de «draagkracht van het Nederlandsche volk» wel wat lichtelijk hadden omgesprongen; het moest ons toch bekend zijn, dat de Nederlandsche Minister van Financiën, reeds zonder den aan O.-Indië tijdelijk te verleenen steun, moeite had, door de inkomsten de uitgaven van den Staat te doen dekken en dat, om dit ook in de toekomst te kunnen doen de, bij velen in den lande zeer impopulaire protectie-voorstellen waren ter tafel gekomen. De verbetering van de maatschappelijke toestanden der niet-bezitters in het moederland, eveneens voor het grootste deel «niet voor uitstel vatbaar», zal immers, ook zonder dat er nog een Oost Indische lastpost bij komt, aan de draagkracht van de bezitters reeds hooge eischen stellen.

Men vroeg ons of de vergelijking van hetgeen voor Oost-Indië hoog noodig is, met de eischen der goede inrichting van Nederlands weervermogen in Europa wel eene juiste is, omdat er heel wat Nederlanders zijn, die het betreuren, dat voor leger en vloot zooveel millioenen worden weggeworpen, zooals onze *men* het noemde, terwijl dat geld voor sociale verbeteringen, ook voor Indië, zoo nuttig zou kunnen zijn gebruikt en nog gebruikt zou kunnen worden.

Het verwijt werd ons ten slotte gedaan, dat de Vereeniging «Oost en West» zich blind tuurt op de belangen van Dajak, Javaan en Boschneger en daardoor met de nooden van het moederland geen rekening houdt.

Wij beginnen met den opmerker onzen dank te betuigen voor de belangstelling in hetgeen wij schreven, al leidde ze hem ook tot het verwijt van bekrompenheid aan het adres der leiders van «Oost en West». Waar hij zich voorstelt, dat O. en W. eene Vereeniging is, die uitsluitend op het belang van Oosterling en Westerling let, kunnen wij hem al dadelijk formeel geruststellen door het aanhalen van art. III der bij K. B. van 28 Februari 1903 n°. 8 goedgekeurde Statuten, luidende als volgt:

Het doel der Vereeniging is:

«Den band tusschen Nederland en zijne Koloniën in Oost- en West-Indië voortdurend te versterken en het bevorderen zoowel van beider gemeenschappelijke belangen, als van die van Oost- en West-Indië in het bijzonder.»

Juist het groote belang dat voor het moederland gelegen is in de welvaart en het goed beheer der bezittingen en koloniën van het Rijk buiten Europa, was een der voornaamste redenen van het oprichten van «Oost en West», en van de vorming der commissie, die met het verspreiden van populaire, koloniale kennis onder het Nederlandsche volk werd belast. In den arbeid van die commissie nam het Koloniaal Weekblad zijn oorsprong en wanneer nu in dat weekblad over de directe belangen van Europeesch Nederland slechts gesproken wordt, in zooverre als ze met die van een der beide Indiën in betrekking staan, dan is dit niet uit gemis aan belangstelling in zuiver moederlandsche zaken, maar alleen omdat de periodieke Nederlandsche pers, zeer zeker in dat opzicht, niet behoeft te worden aangevuld. Waar trouwens de meeste leden van «Oost en West» zich, voor goed, in Europa hebben gevestigd, behoeft het geen betoog, dat hetgeen hier te lande geschiedt hun even goed ter harte gaat als aan alle andere Nederlanders.

Door de belangen der inboorlingen van Oost- en West-Indië op den voorgrond te schuiven, staren wij ons dus niet *blind* voor al het andere en al zou ongetwijfeld, het gevoel van zedelijken plicht reeds een machtigen hefboom zijn om ons tot pleitbezorgers van den inlander te maken, toch komt daarbij ook het besef, dat in het koloniale tijdperk dezer eeuw, de welvaart en de ontwikkeling van den inlander, de plechtankers zijn, waaraan het blijvend bezit van overzeesche koloniën is vastgelegd. En zoolang wij nu de overtuiging hebben, dat voor Nederland, het zijn van koloniale mogendheid, meer nog misschien dan eigen degelijke weerbaarheid in Europa, het onafhankelijk bestaan van het land waarborgt, hebben wij ook de zekerheid, dubbel ten goede te arbeiden, door te wijzen op het groote belang om door trouw en goed beheer van zaken, ons den Oost-Indischen Inlander tot een oprechten en ons daadwerkelijk ter zijde staanden vriend te maken.

Met het wegen der draagkracht van den Javaan is vooral in vervlogen tijden soms losjes rondgesprongen, maar wil Nederland hem vooruit helpen, langs de velerlei wegen, die wij niet weer op nieuw behoeven op te sommen, dan zal zijn kracht om zware lasten te torschen in betrekkelijk korten tijd zoodanig toenemen, dat hij, niet alleen zonder weerspannigheid, maar zelfs zonder morren, zijn aandeel betaalt in de kosten van het bestuur der gemeenschap, dat hij tevreden over de gelukkige wending in zijn lot, met ons te zamen pal staat, wanneer gevaar van buiten hem met verandering van heerschappij zou bedreigen.

Kort kunnen wij zijn waar het geldt den aanval op ons beweren, dat ook waar het de landsverdediging gold, de «draagkracht van het volk» in hoofdzaak de rem was, die de eenige afdoende oplossing tegenhield. Meer en meer won onder de jongeren de overtuiging veld, dat niet aan hoogstwaarschijnlijk nimmer noodige doode weermiddelen, 's lands geld moest worden besteed, maar dat alleen een krachtig en goed georganiseerd leger in staat zou zijn ons van vreemden druk vrij te houden en nog kort geleden, lazen wij met vreugde hetzelfde door ons een kwart eeuw geleden gehouden pleidooi, dat alleen algemeene dienstplicht en een militair-samengaan met, het eveneens alles onder de wapens hebbende, België, de positie van beide landen in Europa zou kunnen waarborgen.

Niemand heeft ooit aangetoond, dat die stelling onjuist was of beweerd, dat wij ook zonder algemeenen dienstplicht onze krijgstoerustingen ontzag genoeg zouden inboezemen, om Nederland voor oorlog of schending zijner neutraliteit te waarborgen, doch zoodra er van algemeenen dienstplicht sprake was kwamen de bedenkingen der *draagkracht* In de politieke programma's der kiesvereenigingen van allerlei kleur en nuance, zag men de verklaring, dat voor de verdediging van het vaderland wel moest worden gezorgd, doch tevens rekening er mee gehouden, dat de financiëele en personeele draagkracht van het volk niet mocht worden overschreden. Dat men eene legerwet aannam, waarvan de meerderheid geen afdoend resultaat verwachtte, had naar onze meening tot oorzaak, dat een deel der meerderheid de overtuiging miste dat krachtiger legervorming de veiligheid zeer zou vergrooten, terwijl een ander deel, aan de verdediging onzer onafhankelijkheid niet zóó groote waarde hechtte om den daarvoor noodigen last op de schouders te nemen.

De toestanden in Indië onvoldoende kennende, heeft het grootste deel van ons volk eveneens de overtuiging nog niet dat, uit het aan O-Indië onthouden van een spoedigen en krachtigen steun gevaar zou ontstaan voor het ergste! Had het die wel, dan zou de rem «draagkracht van het volk» denkelijk worden te huis gelaten.

Van dààr onze vergelijking!

De quaestie of het geld, besteed aan de tegenwoordige inrichting van het leger en aan het onderhoud en de bemanning eener met onze positie in Europa onevenredige en voor de defensie van Indië weinig nut aanbrengende vloot, niet beter te gebruiken zoude zijn, laten wij ditmaal rusten, ze behoort niet onmiddelijk tot het bestek van hetgeen in dit artikel aan de orde is.

Wij komen nu aan de eerste en meest ernstige van de ons gemaakte opmerkingen: Wij zouden de draagkracht van het Nederlandsche volk overschat hebben! Wij hadden ongelijk te beweren, dat er middelen zouden te vinden zijn om die draagkracht in evenredigheid te brengen met eene, zelfs belangrijke, vermeerdering van jaarlijksche uitgaven, zoodra maar de overtuiging bestond, dat het *to be or not to be* (het zijn of niet zijn) van Nederland daarvan afhing.

Wij hebben vroeger, de door Nederland aan O.-Indië te verleenen hulp in het Koloniaal Weekblad besprekende, de behandeling dezer zelfde vraag op zij gezet, als gaande buiten ons program, maar het herlezen van het aangehaald art. III der Statuten van O. en W. heeft ons tot andere gedachten gebracht. Het geldt hier toch zeer zeker het gemeenschappelijk belang van 't moederland en van Indië, en waar nu, naar onze meening Indië financieel flink kan worden geholpen, zonder dat de, zeker ook in 't moederland hoog noodige, maatschappelijke verbeteringen in den toestand der mindervermogenden, daardoor zullen behoeven ten achter te staan, zijn wij verplicht die meening duidelijk te maken.

De heer *C. R. C. Herckenrath*, die *Gide's* leerboek der Staathuishoudkunde vertaalde, heeft onder den titel «De Sociale quaestie en het erfrecht» getracht eene oplossing te vinden voor

---

## FEUILLETON.

# DWAZE VOORKEUR.

DOOR VEHA.

VII. *Slot.*

Vervolg van No. 20.

Een jaar later. Een ongewone drukte heerscht in en voor 't huis van den koopman De Jonghe. Een aantal wagens is reeds naast en vóór de woning, tot op den weg zelfs opgesteld en nog steeds ziet men langs den omtrek van 't ruime plein de lichten van aankomende rijtuigen zich bewegen, dansend, huppelend.

In de helder verlichte voorgalerij staat nabij den ingang de heer des huizes, aankomende gasten begroetend, den ingaanden, met een gelaat stralend van blijdschap en geluk, de hand reikend, ten dank voor de bewezen attentie.

De aankomenden houden zich niet te lang op bij den gelukkigen vader, doch haasten zich naar binnen. . . .

Onder een soort troonhemel in 't midden der in een zee van lichten badende ruime binnengalerij, staat 't jeugdig echtpaar, zoo even uit de kerk teruggekeerd, waar een blijmoedig „ja" voor hun God den band voor 't leven heeft bezegeld.

In een eenvoudig grijs toiletje staat daar de jonge vrouw, bleek en aangedaan, doch met een tevreden lach, de gelukwenschen der vrienden en kennissen te ontvangen. . . .

't Wordt later, de bezoekers verdwijnen langzamerhand, één voor één, eindelijk is ook de laatste gast heengegaan en de jonge echtgenoot, die in de laatste oogenblikken herhaaldelijk bezorgde blikken op de liefelijke verschijning naast zich heeft geworpen, vat eensklaps hare hand:

„Ben je moe, Jeanne?" vraagt hij bezorgd.

„Neen," spreekt zij zacht: „Maar zoo gelukkig, zoo gelukkig, ik kan haast niet gelooven, dat alles waar is."

Een oogenblik staren de beide jongelieden elkander zwijgend aan, terwijl de ouders en ook Nelly, als begrijpend, wat in dit oogenblik in die beiden omgaat, op eerbiedigen afstand 't tooneeltje blijven gadeslaan.

Van der Steen, want deze is, gelijk de lezer wel zal hebben begrepen, de schoonzoon en — een nieuwtje — tevens compagnon van den heer de Jonghe, ziet zich 't eerst weder uit dien lijdenstijd tot de werkelijkheid teruggeroepen.

„Kom Jeanne, 't leed is vergeten, 't geluk lacht ons toe, je bent mij hergeven en ik laat je niet weer los, dit lange, lange heerlijke leven, dat voor ons ligt."

Zwijgend laat ze zich in zijn uitgebreide armen vallen en een zachte vrede komt over haar, een innige dank tevens in haar oprijzend voor die Macht, die in de bangste ure haars levens gehoor gegeven heeft aan dien, uit een jeugdig, naar liefde, naar leven smachtend hart opgerezen wanhoopskreet: „Ik wil niet sterven, leven, leven." 't Leven werd haar hergeven, de liefde lacht haar toe en ze voelt zich zoo gelukkig — zoo gelukkig.

„Kom Jeanne," vraagt hij nu zacht. „Wil je niet afscheid nemen van je ouders?"

Een zachte huivering doortrilt hare leden.

„Ben je bang, mijn lief?" zijn stem klinkt haar streelend en zacht in de ooren. Zij antwoordt niet, doch één blik treft hem uit haar oogen, een lange, welsprekende blik, dan maakt ze zich met een blosje uit zijn omarming los . . . .

„Nelly," spreekt Van der Steen, alleen met zijn schoonzuster achter gebleven tot deze, haar hand vattend. „Ik dank je nog wel, voor alles, wat je voor Jeanne hebt gedaan."

„Is zij niet mijn zus?" vraagt 't meisje op den haar eigen bedaarden toon, waarin zich nu echter tevens iets bevangens uitspreekt.

„Ja Nel, zeker, maar je hebt voor Jeanne gezorgd als een moeder en als ik aan iemand dit gelukkigste uur van mijn leven te danken heb, dan is 't wel aan jou, mijn best, braaf zusje." Zacht wil hij haar tot zich trekken, doch voelt hij haren weerstand.

„Wel Nel, je staat mij toch wel toe, je den broederkus te bieden?" vraagt hij lachend. Ze weerstaat hem niet meer en ontvangt lijdelijk zijn kus, terwijl een doodelijk bleek haar lief en vriendelijk gelaat overtrekt.

„Wat is er Nel?" vraagt hij onthutst.

Onmiddellijk heeft 't meisje zich wederom hersteld en met afgewend gelaat, als beschaamd op een fout betrapt te zijn, spreekt zij:

„Ik ben zoo blij, Max, dat alles weêr terecht gekomen is."

En hij gelooft haar: „Goede, beste Nel" en kust haar weder en zij de oogen sluitend even, als om de noodige kracht te verzamelen, beantwoordt zijn kus, zacht, heel eventjes.

En hij begrijpt haar koelheid niet-

Als straks echter zijn jonge vrouw aan den arm harer moeder wederom naar voren komt, als 't oogenblik van 't afscheid is gekomen, dan ziet hij hoe de zusters elkander in de armen vallen, hoe Jeanne 't zacht weenende meisje omvat en kust en kust en nog eens kust. „Goede, goede, beste, brave Nel".

De zusters hebben elkander begrepen en voor de jonge vrouw is deze voor eenigen tijd geworden erkentenis een bittere droppel geweest in den overvollen beker van vreugde en geluk . . . .

Van der Steen heeft echter 't ware niet begrepen en is dit ook nimmer te weten gekomen, zoodat, toen eenige maanden later Nelly hem hare verloving mededeelde met een ouden bekende, die haar verzocht had voor zijn verweesde kinderen een tweede moeder te willen zijn, hij slechts aan een huwelijk dacht als 't zijne en hij — onbewust wreed — 't meisje plaagde met haar liefde voor een zooveel ouderen man . .

Eindelijk heeft Jeanne haar zuster losgelaten, nog één blik werpt zij achter zich — komt de herinnering in haar op aan 't oogenblik, waarop zij aan den arm van een ander den drempel der ouderlijke woning overschreed? Vast klemt ze zich aan den arm van den geliefden man en hij, haar meer dragend dan leidend, voert haar de trappen af naar den gereedstaanden wagen, die hen naar de, voor de jonggehuwden in gereedheid gebrachte woning brengen zal — van een huwelijksreisje hebben zij toch afgezien.

De zware Sydneyers zetten zich in beweging, zij trekken aan en in gestrekten draf gaat 't verder, de toekomst tegemoet.

Onder de neergelaten kap trekt hij de jonge vrouw tot zich. „Eindelijk, eindelijk mijn."

En in de overmaat van hun geluk vergeten zij elk leed en lijden — de toekomst ligt vóór hen, rozig, zonnig . . .

wat men gewoon is de «sociale quaestie» te noemen. Hij stelt voor het individueel erfrecht geheel af te schaffen, den Staat te maken tot generaal erfgenaam en dan aan ieder ingezetene zijn aandeel in de algemeene erfenis uit te betalen

Er is over dat zeer ingrijpende voorstel reeds veel gezegd en ook zeker heel wat te zeggen. Wij zijn het eens met hen, die, gelet op den alouden oorsprong van het tegenwoordige erfrecht, het vooral in de rechte lijn vooreerst onuitvoerbaar achten. Wij meenen echter, dat het tevens aan de Regeering den weg wijst, waarop, door belangrijke verhooging van het successierecht, de inkomsten van den Staat aanzienlijk kunnen worden vermeerderd en de draagkracht van het volk verhoogd, zonder eenige stoornis in den gang der maatschappelijke verhoudingen. Er is zeker geen belasting, die gemakkelijker te dragen valt en waarvan de inning zoo eenvoudig is, als het recht voor successie. En ook tegen hare billijkheid is, naar ons gevoelen niets in te brengen want dat de erflater zijn vermogen heeft kunnen verkrijgen en het veilig heeft kunnen behouden, dankt hij toch voor een groot deel aan de maatschappelijke inrichtingen en de maatregelen voor orde en veiligheid, die uit de Staatskas worden betaald.

Aan de financiers onder onze staatslieden bevelen wij daarom aan, niet alleen eene ernstige studie van het geschrift van den heer Herckenrath, maar ook die van de daarop geleverde kritieken.

Persoonlijk hebben wij reeds sedert jaren volgehouden, dat voldoende geld voor socialen arbeid van beteekenis en voor het vereffenen onzer schuld met Indië, alleen uit een grooter aandeel van den Staat in het erfrecht zou kunnen worden gevonden, maar wanneer wij aan die gedachten uiting gaven, ondervonden wij bij onze, in hunnen aard meestal conservatief aangelegde, landgenooten weinig sympathie. Meer en meer gaat men echter begrijpen, dat het toch wel dien weg uit zal moeten en het was, lettende op die strooming, dat wij de meening uitspraken, dat de «draagkracht van het volk» best zou kunnen worden vermeerderd, wanneer men maar eerst de volle overtuiging heeft, dat het dragen noodzakelijk is.

## Week-Overzicht.

In de afgeloopen week deed zich een incident voor, dat in den lande 'n beetje opzien verwekte. Voor den 28en Juli ll. was in het engelsch Lagerhuis een interpellatie aangekondigd over het optreden der Gajoe-colonne, speciaal wat betreft de laatste affaires in de Alas-landen, waarbij tal van vrouwen en kinderen der tegenstanders het leven lieten. De conservatieve afgevaardigde, Henniker Heaton, die intusschen 't aan een collega overliet om op den, voor de interpellatie bepaalden dag, voor hem 't woord te voeren, wensch te te weten of het engelsch ministerie van buitenlandsche zaken van 't noodlottig verloop dier gebeurtenissen, zooals de dagbladen die hadden meêgedeeld, op de hoogte was, of dat optreden der nederlandsche troepen geen gevaar opleverde voor de rust in de maleische staten, waar 't europeesch element zich in de verhouding van een tot honderd tegenover het inlandsch element bevindt, en of 't geen zaak was voor de engelsche regeering om der nederlandsche haren wensch te kennen te geven, dat aan een dergelijk optreden een einde zou worden gemaakt.

De aankondiging dezer interpellatie deed zich zelfs aan deze zijde van 't Kanaal, ter beurze gevoelen, waar — men weet 't daaraan — de nationale fondsen zwak begonnen te staan.

Het antwoord van den engelschen onder-minister van buitenlandsche zaken, graaf Percy, die zeide dat bij zijn departement geene mededeelingen als de genoemde waren ontvangen, maar dat 't hier in elk geval eene zaak betrof, waarin de engelsche regeering zich niet wel kon mengen, zal de vreesachtigen weêr hebben doen herademen.

In de pers is gelukkig niet al te veel aandacht geschonken aan dit incident, dat volgens den londenschen correspondent van 't *Handelsbl.* slechts in 't leven geroepen werd uit een zucht, om aan 't adres van Nederland 'n hatelijkheid te plaatsen, naar aanleiding van onze houding in zake het optreden der Engelschen in Zuid-Afrika.

Bedoeld incident heeft evenwel niet kunnen nalaten, dat ook hier natuurlijk weêr de aandacht is gevestigd op de, daarbij besproken gebeurtenissen. Wij hebben daarover reeds onze meening te kennen gegeven en wenschen nu daaraan nog dit toe te voegen, dat onzes inziens niet genoeg aandacht geschonken is aan het feit, dat de in zijne officieele rapporten door den luitenant-kolonel van Daalen gedane specificatie der, aan den tegenstander toegebrachte verliezen, er op wijst, dat hij zich wel bewust was van den indruk dien 't bericht daarvan moest teweeg brengen, zijne volle verantwoordelijkheid voor de daden zijner colonne inzag en zich sterk genoeg gevoelde die te dragen.

Reuter seint, dat heden H. H. op nieuw in het lagerhuis zal interpelleeren, nu over den langen duur van den Atjeh-oorlog.

Van den tocht van controleur van Walcheren naar de Apo-Kajan, gelijk men weet naar wensch geslaagd, werden aan het *Handelsblad* en de *Nieuwe Courant* door hare bataviasche correspondenten telegrafische voorproefjes gezonden uit een uitgebreid verslag, dat 't *Bat. Nieuwsbl.*, als altijd als de kippetjes 'r er bij om hare lezers op de hoogte van 't laatste nieuws te brengen, over dezen tocht naar het midden van 't eiland Borneo kon geven.

't Blijkt dat de heer van Walcheren en de zijnen 't niet altijd even ruim gehad hebben op hun langen tocht, die het voordeel heeft gehad, dat de, met 'n bezoek vereerde Dajaks hun voornemen te kennen gaven 't koppensnellen er aan te willen geven, terwijl ze tevens om invoering van rechtstreeksch bestuur verzochten.

Als zoo'n verzoek van de pegoestian eens uitging, zouden we 'n heel eindje verder zijn in die contrijen.

Niet bijster gelukkig was de bataviasche correspondent van het *Handelsbl.* met zijn, niet al te duidelijk bericht omtrent de, door Dr. Ellinger van Tegal gevonden malaria-*parasiet* en diens malaria-theorie. Zoo vaag gesteld, als het bericht was, is 't slechts een herhaling van hetgeen reeds maanden te voren in de indische bladen daaromtrent de ronde deed. Mogelijk is hier sprake van de ontdekking door Dr. E. van een malaria-*serum*. De betrekkelijke parasiet behoefde toch niet meer te worden gezocht; die hadden anderen, vóór Dr. E. reeds gevonden.

Het opstootje, dat arbeiders, zonen van 't Hemelsche Rijk, te Semarang, volgens een telegrafisch bericht aan de *N. Crt.*, verwekten en door geweld van wapenen moest worden bedwongen, zoodat vier hunner ernstig werden gewond, voert ons in gedachten terug midden in het sedert afgesloten exploitatie-tijdperk, toen we, ter wille van zijne handlangersdiensten, den gelen broeder gereedelijk binnenhaalden, zonder te bedenken dat er eens een tijd kon komen, dat we, in 't belang van de eigenlijke bevolking van het land, van die diensten zouden moeten afzien, om dan met 't gele factuurtje in onze maag te blijven zitten.

We weten wel dat 'r nog genoeg rood-wit-blauwe luitjes onder de gestaarte broeders worden aangetroffen, maar kunnen ons niet verhelen dat er vooral onder de singkèhs mindergewenschte elementen, door de gebeurtenissen in het Verre Oosten 'n beetje roerig geworden, in genoegzamen getale worden aangetroffen, om daarop 'n wakend oog te houden.

Het koninklijk besluit, waarbij de gepensionneerde luitenant-kolonel der cavalerie, Jhr. L. D. C. de Lannoy in activiteit wordt hersteld, kan, zooals reeds in de *N. R. C.* werd opgemerkt, als uitvloeisel van de benoeming van generaal van Heutsz tot gouverneur-generaal beschouwd worden, onder wiens bevelen de heer de Lannoy zich eene bevordering bij keuze waardig maakte.

Toch zou 't ons verwonderen, zoo ook de tegenwoordige titularis op den buitenzorgschen troon niet mede tot dezen stap zou hebben geadviseerd.

Toen overste de Lannoy, in het voorjaar van 1902 geen instemming met zijne denkbeelden bij het legerbestuur vindende, dit met zijne telegrafische ontslagaanvrage verraste, waarop van die zijde in de gegeven omstandigheden wel moest worden ingegaan, was 't de heer Rooseboom, die de brug legde voor opgemeld besluit, door Jhr. de Lannoy, ter vervanging van zijn ranggenoot bij het wapen, Jhr. de Villeneuve, te kiezen als adjudant, voor welke betrekking te voren organiek een hoofd-officier in actieven dienst moest worden aangewezen.

Dit koninklijk besluit heeft de gevolgen van een onbezonnen stap in opwelling van 't oogenblik gedaan, nu geheel opgeheven en 't leger telt weêr 'n flink officier te meer, voor wien 't voorafgegane zeker wel 'n lesje zal zijn geweest, al was 't ook geen harde les.

**Uit de pers.** Financieële hulp *Alg. Hbld.* van 26 Juli. Vuurwapens op Java. Id. van 25 Juli. Opiumregie en smokkelhandel. Id. van 27 Juli. Surinaamsche grensquaestie. Ingezonden *Nieuwe Cour.* van 28 Juli. Woorden en Daden. *Nieuwe Cour.* van 29 Juli. Varia.

Men sta ons toe, dat we, wat de uit 't *Handelsbl.* aangehaalde stukken aangaat, deze bij de bespreking zoo'n beetje door elkaâr verwerken voor 't verband.

In zijn nummer van den 27en Juli slaakt 't *Handelsbl.* de verzuchting, dat 't in indische bladen wordt verweten, dat 't van Indië en ons beheer niets dan goed weet te vertellen. Het verwijst dan naar zijn strijd voor de afschaffing van heerendiensten, tegen de ongerechtigheden bij desaverkiezingen, die 't daarom zou willen zien afschaffen en zoo meer.

We meenen dan ook dat vorenbedoeld verwijt niet geheel verdiend is. Maar wat men 't amsterdamsche liberale blad, hetwelk zeker aanspraak maken mag op de erkenning, dat het de belangstelling zijner lezers in de koloniën tracht op te wekken en levendig te houden, evenmin kan ontzeggen, is de misschien wel wat twijfelachtige eer zijner halfheid.

Het zegt niet tot de aftuigers te behooren, maar waartoe dan? Tot de opbouwers misschien, voor wie zeker 'n ieder, die 't met de koloniën welmeent, sympathie moet gevoelen? Dat betwijfelen wij en dat waarom?

Omdat wie meê opbouwen wil, in zich moet voelen de kracht om daartoe meê te werken. Blijkt daar nu van, in hetgeen 't *Handelsbl.* schrijft?

Dit treedt onzes inziens al te zeer op in de rol van een gemoedelijken feilen-toonenden vriend, die weer dra gereed staat met 'n »'t Is zoo erg niet, hoor. We zulle kijke of 'r wat op te vinde is. Maar langzaam an, dan breekt 't lijntje niet."

Of beter gezegd. »dan hoef ik als vrind niet zoo diep voor je in den zak te tasten als feitelijk *noodig* is."

Ja noodig, want waar 't *Hbl.* in zijn artikel »Financieele Hulp" aangeeft, tot hoever die hulp z. i. zou kunnen gaan, erkent 't middellijk, dat Indië daarmeê niet geholpen zal zijn, doch meent 't, »dat men niet alles tegelijk moet verlangen, de tering naar de nering zal moeten zetten, en men er niet op mag rekenen, dat het moederland meer zal kunnen doen" dan: gedurende b.v. een tiental jaren den rentepost voor zijne rekening te nemen.

Gaan we nu nog na, dat 't *Hbl.* voor dit laatste nog den voorslag doet daarvoor leeningen te sluiten, in schappelijken termijn af te lossen, dan weet men zoo ongeveer, tot welke krachtsinspanning het blad ons land in staat acht, om zich zijn verwaarloosd bezit door betere zorg te verzekeren.

Het *Hbl.* weet wel beter, weet dat er wel degelijk meerdere krachtsinspanning van ons land mogelijk is, maar dien weg te wijzen, waagt 't niet, uit vreeze wellicht voor zure gezichten op den Kruidberg, langs Heeren- en Keizersgrachten, en in de Gooische Lustwarande, waar de Van dag-tot dag-schrijver zich juist zoo echt senang voelt.

We behooren niet tot degenen, die 't onmogelijke van ons land vergen om in een ommezien alles te herstellen, wat vorige generaties in Indië hebben verknoeid, doch meenen, dat 't land zich wel degelijk tot buitengewone krachtsinspanning moet opmaken, om 't kelderen van 't koloniale schip te voorkomen, waarmeê de sufferige loods, die zich eindelijk de oogen begint te wrijven, ook wel eens naar de haaien kon worden gesleurd, nog voordat hij klaar wakker geworden is.

Instede nu van een »hallo! word wakker, ouwe jonge", doet 't *Hb.*. een wiegeliedje nooren van tering naar de nering en de oude dommelt voort. En dàt meenen we 't blad niet als verdienste te mogen aanrekenen.

In zijn »Vuurwapens op Java" dringt 't blad aan op een goede contrôle op alle bezitters van vuurwapens op Java. Daar is, om ongelukken te voorkomen, zeker alles voor te zeggen, vooral met 't oog op 't misbruik, dat ketjoe's en dergelijken van dat gevaarlijk speelgoed maken.

In het artikel over »Opiumregie en smokkelhandel« blijft het *Hbl.* tegenover enkele indische bladen zijne meening handhaven over de gunstige uitwerking der opiumregie op 't verbruik van het heulsap — de amsterdamsche zetter maakte er, op zijn manier verbeterend, huilsap van —, terwijl het aan de hand b.v. van de, voor Madoera bekende gegevens, betwijfelt, dat de smokkelhandel onder het regie-stelsel weliger zou bloeien dan te voren.

In een ingezonden schrijven aan de *Nieuwe Cour.* meent v. d. M., naar aanleiding van hetgeen *Onze West* opmerkte bij gelegenheid van het bekend worden der scheidsrechterlijke uitspraak van den koning van Italië in het anglo-braziliaansche grensgeschil, dat eene interventie onzerzijds tijdens de aanhangige arbitrage de zaak niet verbeterd zou hebben doch slechts tot complicatiën aanleiding had kunnen geven. Schrijver twijfelt overigens niet of ook de vraag, of de New-River de grensscheiding tusschen Britsch- en Nederlandsch Guyana uitmaakt al dan niet, zal evenals zoovele grensquaesties in die buurt langs den weg der arbitrage tot 'n bevredigende oplossing worden gebracht.

In haar artikel »Woorden en Daden« komt de *Nieuwe* op tegen een, door Mr. C. Th. van Deventer in het *Sociaal Weekblad* van den 27en Juli ll. gegeven voorstelling van de houding der verschillende liberale fractiën ten opzichte van het koloniale vraagstuk.

De *Nieuwe* herinnert er in dit artikel aan, dat zij steeds op daden voor Indië heeft aangedrongen, en bereid is mede te werken tot krachtige hulp, zoo die noodig mocht wezen, en betreurt het overbrengen van den politieken strijd op koloniaal gebied, zooals b.v. ook de *Standaard* deed in hare appreciatie van de benoeming van generaal van Heutsz.

»Moet de scheiding van ons land in christenen en andere Nederlanders ook in dit opzicht worden doorgedreven? En ook de scheiding tusschen meer naar links en minder dito? Waarom toch? Hier kon toch de neutrale zône bijna alomvattend zijn, dunkt ons. Dan kunnen de daden beter geëvenredigd worden aan de woorden tevens.«

Ziehier een stelling, zoo logisch als tweemaal twee vier, en die ook wij herhaaldelijk hebben vooropgesteld en daarom met genoegen elders zien verkondigen, ter behartiging door allen, die het met de koloniën wel meenen.

Er wordt maar al te dikwijls tegen die stelling gezondigd, terwijl zelfs indische bladen, we hebben nu geen *Java-Post* op 't oog, maar al te zeer er 't handje van hadden, om de eene politieke partij in Nederland tegen de andere uit te spelen, niet beseffende dat zij daardoor de propaganda voor de »alles omvattende koloniale idee« beslist tegenwerkten. Men populariseert een denkbeeld niet, door nu eens bij deze, dan eens bij die partij in Nederland alle heil te zoeken.

Het heil der koloniën en daarmeê ook van 't moederland eischt samenwerking van allen, zonder onderscheid van partij of kleur tot een gemeenschappelijk doel.

In een aanteekening van de *Maasbode* op 'n bericht over den, door bataviaasche Chineezen op de maleische bladen ter hoofdplaats toegepasten boycot, door oprichting van twee maleische bladen met chineesch kapitaal, zegt het rotterdamsche blad hierin een teeken te zien, hoe de Chinees den inlander ook op dit gebied verdringt. Bedoelde bladen worden, voor zooverre ons bekend is niet door inlanders maar door Indo-Europeanen uitgegeven en geredigeerd.

Toen we in de *Nieuwe*, na afloop van de jongste hengelosche vergadering, in het betreffend verslag gewag zagen maken van een Excellentie, die als gezaghebber op Sint Eustatius troont, meenden we dit aan 'n drukfout te moeten toeschrijven. Maar in de *Indische Mercuur* van den 26en Juli ll. komt bij overname van een circulaire, in gemeld verslag reeds geciteerd, diezelfde titulatuur voor. De deskundige *Mercuur*-redactie had die vergissing in het haar aangeboden stuk o.i. wel kunnen redresseeren, evenals die, waarin, naast de paramaribosche *Onze West* de curaçaosche *Amigoe* als bron wordt geciteerd, van 't bericht eener, te Paramaribo gehouden vergadering.

## Herinnering.

Een azuur-blauwe hemel, de zee effen-stil met kleine schuimkopjes; in het verschiet, de Italiaansche kust, als een prachtig panorama, de bergen en rotsgroepen groen, de witte huisjes helder afstekend tegen den donkeren achtergrond, scheepjes licht-rank, van eigenaardig maaksel, scherend langs het water, het strand als eene eindelooze streep.

»All hands on deck«, eerste en tweede klassers leunend over de verschansing, turend door verrekijkers en binocles naar het schoone vergezicht. Jonge meisjes in vroolijk-lichte kleedjes, samenscholend, geheel in »extase« gilletjes, kreten, uitroepen van: verrukkelijk, magnifique, goddelijk! »Reizend«, fluistert de zieke Duitsche zendeling uit de Battaklanden, zacht liggend in zijn lange rottanstoel, blij in het vooruitzicht, over een paar dagen weer in zijn »Heimath« te zijn. Allen zijn dan ook in eene opgewekte stemming. Morgen, in Genua, Genova al superba, voor de meesten het eindpunt van de zeereis, om verder met den trein weg te sporen, om er Parijs, of eerst na een uitstapje naar Milaan of de Riviera, door Zwitserland en langs den Rijn naar patria, het lage land aan de zee, Holland om daar herstelling van ziekte te zoeken of voor goed stilletjes en rustig te leven, om familiebanden weder aan te halen, en van het verlof naar Europa zooveel mogelijk te genieten.

Onder de tweede-klassers, staat eene jonge vrouw met haar allerliefst goudlokkig dochtertje. Ook zij kijkt naar de schoone kust, doch haar gelaat is droevig en teekent inwendige beroering.

Zoete herinneringen gaan haar voorbij, als zij hare blikken richt op het schilderachtig verschiet; zoete herinneringen, haar terugvoerend naar den tijd van haar verloving en huwelijk. Weer hoort zij hem zingen:

»Kennst die das Land, wo du citronen blühen,
Im dunkeln Laub die Gold-Orangen glüh'n?
. . . . . . . . . . . . . . . . . . . .
Dahin! Dahin. . . . . .
Möcht'ich mit dir, o mein Geliebter, zieh'n. —«

En ze hadden hun huwelijksreis gemaakt door Italië, langs de tooverachtige Riviera, die heerlijke kusten daar vóór haar; hun huwelijksreis, gepaard met het vertrek uit Holland, om te gaan naar het verre Insulinde, waar hij tot opzichter van den Waterstaat was benoemd.

En wat vond ze het prettig, hoe voelde zich reeds thuis op Java, waar zij zich te »Goenoeng Gadoeng« hadden genesteld!

Hoe goddelijk vond ze de natuur, hoe lief hun eenvoudig, wit huisje, dat zij in een gezellig »home« had herschapen; met welk een plezier deed hij zijn arbeid; wat al illusies voor de toekomst hadden ze niet samen gemaakt! —

De kleine Mita werd geboren. Hoe zalig waren zij beiden in het bezit van een kind, dat zij zouden opvoeden, overladen met liefde, hun kind, hun dot van een Mita, toen. . .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

de wreede cholera kwam, die zich niet stoorde om huwelijksgeluk en oudervreugd, en in één nacht haar man wegnam.

Thans zou zij met Mita weer naar Holland gaan, om van haar pensioentje stil te leven. —

Tranen komen haar in de oogen, het wordt haar te machtig, zij snikt, de vroolijke meisjes kijken nieuwsgierig in hare richting.

Mita klemt zich aan haar moedertje vast en smeekt lief — zacht: »Waarom huilt Matie? — Niet huilen Matie! — Mita zoet.«

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

Toen omhelsde zij hartstochtelijk haar kind en fluisterend: »Niets lieveling«, kustte zij haar lang, zeer lang. —

KEMOENING.

## Oost-Indische berichten.

**Chineezen-opstootjes.** Aan de *N. Ct.* werd reeds de vorige week geseind dat er te Semarang een ernstige rustverstoring heeft plaats gehad van chineesche werklieden, waarbij de politie onmachtig bleek. Vijftig soldaten rukten uit en maakten 40 gevangenen, terwijl 4 Chineezen ernstig verwond werden.

**Inspectie van den arbeid ter Sumatra's Oostkust.** Aan hetzelfde blad werd geseind dat de heer Hoetink benoemd is tot inspecteur van den arbeid ter Sum. Oostkust. Hem zouden twee adjunct-inspecteurs worden toegevoegd.

**Gedangan.** Uit Weltevreden werd gemeld dat de directeur van het B. B. van Rees, de ass. resident de Graaf en de controleur Johan in commissie het onderzoek naar de oorzaken van de woelingen hebben aangevangen.

**Adjunct-houtvester.** De regeering opende het vooruitzicht dat jongelieden in 't bezit van een einddiploma der 5jarige H. B. S. in aanmerking kunnen komen voor de benoeming tot adjunct-houtvester tweede klasse.

**Uitbreiding postpersoneel.** Een telegram uit Weltevreden aan de *Sum. post* meldt dat er machtiging is verleend tot tijdelijke tewerkstelling van 30 aspiranten-adjunct-commiezen bij den postdienst op *f* 50 tractement per maand.

**De lijn Padalarang naar Telefer** is gedeeltelijk ingezakt. Een koelie is gedood en een ingenieur zwaar gewond.

**Hoenderpark.** Naar men aan *de Locomotief* bericht, is door den assistent-resident van Kendal voorgesteld, aan de Regeering een bedrag van f 5000 te verzoeken voor de oprichting van een hoenderpark in zijne afdeeling, ten behoeve van de inlandsche bevolking.

Met deze som zullen dan rashoenders uit Europa w[orden] aangekocht, o. a. de welbekende soorten Wijandottes, [Ply]mouth Rocks, Minorcas en witte Leghorns. Dit fokma[teriaal] zal worden aangewend tot kruising met de kampon[ghoenders] ter verbetering van het ras. De verkregen waard[evolle] hoenders zullen dan successievelijk onder de bevol[king] worden verdeeld, ten einde daardoor de rasverbetering [uit] te breiden.

**Decentralisatie.** Volgens de *Sumatrabode* zijn [door] de ingezetenen van Padang een paar verzoekschriften [in] rondlezing, één gericht aan den gouverneur-generaal en [een] aan de leden der Tweede Kamer, w. i. in hoofdzaak te[leur]stelling wordt uitgedrukt over de voorstellen, welke, vol[gens] de batavische bladen, door den regeerings-commissaris [voor] de decentralisatie aan de regeering zouden zijn ge[daan,] meer in 't bijzonder met betrekking tot de instelling [van] een gemeentebestuur te Batavia, waarbij, zooals be[kend] de vrije keuze van de leden van den gemeenteraad do[or de] ingezetenen voorloopig tot de vrome wenschen blijft beho[oren.]

Zoowel aan den landvoogd als aan de Staten-Gen[eraal] wordt in overweging gegeven de bezwaren der rekwestr[anten] in ernstige overweging te willen nemen.

**Onttrekking van koffie aan de verpli[chte] levering.** Den hoofden van pl. en gew. bestuur op [Java] en Madoera is opgedragen om de onder hen dien[ende] europ. en inl. ambtenaren aan te sporen tot strengere [con]trole, dat de inlanders zich niet onttrekken aan de verpl[ichte] levering van koffie, hetgeen nog al veel voorkomt.

**Timor en Onderhoorigheden (Flores)** S[edert] 10 Juni meldden zich achtereenvolgens alle afvallige [in]hoofden te Manmerie met olifantstanden en geld, als [teeken] van onderwerping, ook die van kampong Hobor. T[e] Pitang en drie andere raddraaiers werden door zelfbe[stuur] veroordeeld tot 20, 10 en 6 jaren dwangarbeid b[uiten het] gewest. De rust is volkomen hersteld.

**Afschaffing van het klein ambtenaars-examen** is door het hoofdbestuur van het Ned. Onderwijzers-genootschap voorgesteld voor de leerlingen [der] openbare lagere scholen.

**Het geschiedkundig overzicht van het o[nt]staan der spoor- en tramwegen in N. I.** is [de] titel van een werk, dat den 1en Augustus, bij den ja[vaan]schen boekhandel en drukkerij zou verschijnen en sa[men]gesteld is door den kapitein A. W. E. Weijerman, s[ecre]taris der permanente spoorwegcommissie.

Dit overzicht, hetwelk ongeveer 120 vel druks zal be[slaan,] toont op duidelijke wijze aan met welke moeilijkhe[den] men te kampen heeft gehad met den eersten spoorweg[aanleg] in deze koloniën, doch ook hoe lang het geduurd [heeft] vóórdat men daartoe durfde over te gaan. Er blijkt u[it dat] men reeds in 1840 plannen had om op Java spoorw[egen] aan te leggen en het is eigenaardig de denkbeelden, [die] men in dien tijd over spoorwegbouw had, te lezen. [De] *Javabode* voegt hieraan toe dat het overzicht zeer [veel] bijzonderheden, geeft en met eene beschrijving va[n den] toestand, zooals die tegenwoordig is, eindigt.

**Het tijdelijk gouverneurschap van Atjeh [en] Onderhoorigheden** legt den generaal Jhr. van der W[ijck] geen windeieren. Gedurende den tijd van zijn verblijf op A[tjeh] is hem een toelage van f 40 per dag toegekend. Generaal [van] der Wijck is in het hotel van generaal van Heutsz getrok[ken,] terwijl zijn gezin het huis op het Waterlooplein blijft bew[onen.] Een betere illustratie op de legende van Indië's geld[kist] is blijkbaar niet denkbaar, zegt het *Bat. Nbl.*

**Reorganisatie-plannen voor Djokja.** N[aar] het *Soer. Hbl.* vernam, is met 1 Juli een belangrijke r[eor]ganisatie in werking getreden in de afdeeling Goenoeng [Kid]oel van de residentie Djokja. Op dien datum zou [het] gouvernement de exploitatie overnemen van des sul[tans] djatiboschcultuur, waarvoor den laatste de helft der [door] het bedrijf te maken winsten zal worden uitgekeerd.

Verder zullen de wacht- en rondediensten, de dien[sten] bij den loerah petah enz. worden vervangen door [een] hoofdgeld van f 6 per jaar, hetgeen zeker in het be[lang] der bevolking is.

Eveneens worden in deze afdeeling verschillende an[dere] onbetaalde diensten, zooals het onderhoud van wegen, brug[gen,] pasanggrahans, het transporteeren van brieven, verva[ngen] door *vrijen arbeid* met behoorlijke betaling.

**Surra-onderzoek.** Den gouvernements-veearts Schat is opgedragen zich naar het eiland Rotti te beg[even] ten einde daar een onderzoek in te stellen naar het v[oor]komen van surra. Men vermoedt namelijk dat gev[allen] van deze ziekte van daar naar Java zijn overgebracht, meldt het *Soer. Hbl.*

**Nederlandsch voor Inlanders.** Het *Bat.* [Nbl.] meldt dat door den directeur van O. E. en N. aan de [Re]geering is voorgesteld om in elk gewest op Java en Mad[oera] aan één der eerste klasse inlandsche scholen een cu[rsus] voor het nederlandsch te verbinden, met intrekking [van] de subsidies, thans toegekend aan de z.g. holland[sche] cursussen. Voor de 17 gewesten van Java zouden dus [17] gelegenheden bestaan, voor zonen van inlandsche hoo[fden] en gegoede inlanders om onze taal te leeren, wat, vol[gens] dat blad, niet te veel is.

**Een enquête naar den invloed van [de] suikercultuur.** In den boezem der gehouden verg[ade]ring van het dagelijksch bestuur van het algemeen syndi[caat] voor suikerfabrikanten op Java is, naar *het Soer. Hbl.* ve[r]nomen heeft, het verweer van den heer H. H. van K[ol] door dezen toegezonden aan de voornaamste indische bla[den] ter sprake gekomen. De vergaderden verklaarden geen re[den] te hebben om een enquête, als waarop de heer van K[ol] doelt en onzen lezers zeker bekend zal zijn, tegen te werk[en,] ja haar zelfs te zullen toejuichen, onder voorwaarde dat [een] weg gevonden werd om het onderzoek onpartijdig en [...] 't openbaar te doen geschieden. Algemeen was men v[an] gevoelen dat de suikerindustrie op Java een zoodan[ig] onderzoek niet behoeft te vreezen.

**Boven Doesoen.** Uit een correspondentie [uit] Bandjermasin aan *het Soer. Hbl.* blijkt dat het op M[oeara] Téwé ook al niet erg veilig blijkt te zijn; de bezetting [is] versterkt tot 125 man, ook met 't oog op de twee nie[uw] opgerichte blokhuizen bij Toembang Boemban en Toemb[ang] Pendreh. Centraal Borneo wordt een reusachtige puzzle [en] een ieder is nieuwsgierig hoe de generale staf te Batav[ia] die zal weten op te lossen. Middelerwijl breidt zich [de] streek van het verzet uit en het is buiten twijfel dat [het] weldra Boentok zal bereiken.

De Maleiers en Dajaks kunnen het onderling niet altij[d] even goed met elkander vinden, maar de »blanda's« zij[n] toch hun algemeenen vijand en al naar gelang van [het] succes sluiten zich stammen aan. Het koppensnellen is n[og] steeds bij die stammen in gebruik, hetgeen nog onlang[s] bleek, toen koeteische Dajaks van den Hebon-stam bij d[en] assistent-resident van Samarinda 3 koppen medebrachten van Siang Dajaks, die verblijf houden in de nabijheid v[an] Poeroek Tjaoe.

Lieden van dezen laatsten stam hadden bij een vorige[n] sneltocht twee Hebon Dajaks gedood en nu wilden [de] laatsten wraak nemen en zijn het gebied der Siang Moeroe[ng] binnengegaan. Wel kostte dit één hunner het leven [en] werd één gewond, maar de buit van 3 koppen was [...] *eerlyk* mede verdiend.

**Rijstschaarschte.** Uit Fort van der Capellen wordt aan *de Sum. bode* bericht, dat er in die streek reeds vele[n] door gebrek aan rijst er toe hebben moeten besluiten zich met »sagoe anari« te voeden. Daarenboven vreest men dat van den rijstoogst van dit jaar zoogoed als niets zal terecht komen door de langdurige droogte, die er geheerscht heeft

en ter elfder ure werd afgebroken door hevigen regen, die ongeveer 2 etmalen aanhield.

Te Koeboe Karambil werden wekelijks 4 à 5 spoorwagenladingen rijst voor Fort van der Capellen aangevoerd, d.i. dus 576 à 720 picols.

Men mag nog van geluk spreken, als men zich die rijst kan aanschaffen, meldt de berichtgever.

**Een kostbare steen.** Naar de *Sum. Post* verneemt heeft de sultan van Deli van de bekende firma Lévie Hermanus te Parijs, door bemiddeling van de firma Cornfield te Medan, een briljant gekocht ter grootte van 112½ karaat. Het is de z.g. steen-Napoleon, afkomstig van de Kaap. Naar men vertelde moet dit de grootste briljant zijn die in heel Nederlandsch-Indië te vinden is.

De sultan heeft ± f 35000 voor dezen diamant betaald.

**Nog niet genoeg schrijverij,** zegt het *Bat. Nbld.*, bij het vermelden der aansporing aan de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur tot het schrijven van nuttige leer- en leesboeken in de maleische, javaansche, boegineesche en andere talen. Ten overvloede heeft men hen gewezen op de medailles en premies, die daarvoor door de regeering worden toegekend.

**Dr. Zehnters Rampas-methode.** Zooals bekend is, beproeven de cacaoplanters op Java, op raad van Dr. Zehnter, de cacaomot uit te roeien door op een bepaalden tijd van het jaar alle kolven van de boomen te plukken en diep in den grond te begraven.

Op den Kawi nu hebben deze proeven zonderlinge resultaten opgeleverd.

Op het eene perceel hadden zij het gewenschte gevolg en werden later goede vruchten geoogst, terwijl op een vlak naast gelegen perceel de resultaten *nihil* waren.

De vraag dringt zich op, of de methode niet afdoende is dan wel of op die perceelen, waar geen resultaten werden verkregen en de mot blijken gaf een taai leven te bezitten, wel de noodige zorg is besteed aan haar uitroeiïng, de kolven wel diep genoeg in den grond begraven werden en op het afplukken voldoend toezicht werd uitgeoefend, vraagt het *Soer. Hbl.*, waaraan het vorenstaande is ontleend.

**Clockener Brousson vervolgd.** Aan *de Locomotief* ontleenen wij het bericht dat de justitie een vervolging instelt tegen den heer Clockener Brousson, van de *Bintang Hindia*, op grond van art. 222 van het wetboek van strafrecht. De beschuldiging luidt: bedreiging van het leven van den heer Wijbrands, redacteur van het *N. v. d. Dag voor N. I.*

**Waterregeling.** De *Javabode*, laat zich als volgt uit, bij de bespreking der in de *Java Ct.* reeds gepubliceerde waterregeling in de irrigatie-afdeeling Brantas:

„'t Werd tijd, zoo'n regeling te treffen, want een der weinige economische kwestiën, waaraan de gesneuvelde geestdrijver Kjai Kasan Mookmin, althans blijkens de bij zijn moerids achterhaalde zendbrieven, houvast had, was die der irrigatie van de tweede gewassen.

De winnende hand zal misschien mild zijn geweest en ook kan het besef, onder den druk van angst, wat levendiger zijn geworden dat den kleinen man toch ook het zijne competeert. Die krijgt dan nu ten minste 's nachts water op zijn sawahs en in den westmoesson zooveel als 't God belieft. Als het heel erg is, mag de chef der irrigatie op eigen gezag ingrijpen."

**Overname der Intercommunale Telefoonmaatschappij.** Op iniatief van den directeur van B. O. W. zijn de onderhandelingen betreffende de overname der Intercommunale door het gouvernement weder geopend, thans echter op meer aannemelijke en billijke voorwaarden.

**Bezoldiging der onderwijzeressen.** Het antwoord van den directeur van O. E. en N. op het verzoek van het N. I. Onderwijzersgenootschap, om opheffing der onbillijkheid, die er in gelegen is dat den onderwijzers een hoogere bezoldiging toegekend wordt dan aan de onderwijzeressen, welke bepaling ten nadeele van het onderwijs strekt, luidde, dat een voorstel tot wijziging nu geen nut zal hebben, daar de regeering eerst kort geleden die zaak heeft overwogen.

**De zoutbriquetten-verkoop.** Uit Batavia wordt aan het *Soer. Hbl.* medegedeeld, dat men aan het departement van O. E. en N. thans druk bezig is aan de invoering van den zoutbriquettenverkoop over geheel Java en Sumatra's Westkust, aan te vangen met het begin van 1905, terwijl in 't midden van 1905 de verkoop zal worden uitgebreid over de overige buitenbezittingen.

**Een omnibusdienst te Soerabaja.** Aan Mr. J. Schoutendorp te Batavia is vergunning verleend tot de exploitatie van een electrischen omnibusdienst te Soerabaja voor een tijdvak van 30 jaren.

**Uitbreiding van het aantal plaatsen op de militaire school.** De *Javabode* deelt mede dat het aantal plaatsen op de militaire school te Mr. Cornelis door den gouverneur-generaal van 20 op 30 is gebracht. Deze beslissing is uitgelokt door het legerbestuur, omdat dit jaar voor 't eerst 5 jongelieden met het toelatingsexamen niet toegelaten werden wegens gebrek aan plaatsen.

**Ongerustheid in de afdeeling Bandoeng.** Het *Nieuws van den Dag* verneemt van betrouwbare zijde uit Bandoeng, dat de assistent-resident en de regent aldaar met de politie een driedaagsche tournée in de afdeeling hebben ondernomen om clandestiene vuurwapens bij de bevolking te Tasikmalaja en Padalarang in beslag te nemen.

**Het oud-lid van den Raad van Indië Michielsen** heeft den 3en Juli Batavia verlaten. Hij maakt, alvorens te repatrieeren, een korte reis over Java. Op zijn verlangen wordt alle eerbetoon achterwege gelaten.

**De Kedoeng Kandang-werken.** Het tweede gedeelte van de werken ter bevloeiing uit de Kedoeng Kandang-leiding bij Malang zal in daghuur worden uitgevoerd. De kosten zijn geraamd op *f* 65.792.

**Het Roode Kruis.** De *Locomotief* heeft uit de telegrammen over den tocht van den luitenant-kolonel van Daalen door de Gajoe- en Alaslanden een lijstje van gesneuvelde en gewonde tegenstanders opgemaakt, waaronder zich bevinden 149 vrouwen en kinderen. Gedood totaal 2208 en gewond 76 personen.

Het blad is er van overtuigd dat noch den bevelvoerenden officier, noch den militairen geneesheer der colonne eenig verwijt kan treffen, maar het zou toch gaarne het *Roode Kruis* aan het werk zien bij dergelijke tochten, om den overwonnen vijand door dadelijke en liefderijke verpleging tot de overtuiging te brengen dat niet de wil om te dooden of te wonden voor onze troepen *doel* is.

**Mindere welvaart.** De *Sem. Ct.* weet mede te deelen dat er onlangs ten residents-huize te Semarang een bijeenkomst heeft plaats gehad van alle assistent-residenten van het gewest, alle regenten en eenige controleurs, waarin door den resident een *nieuwe* leiddraad werd ter tafel gebracht van den voorzitter der commissie tot onderzoek naar de oorzaken van de mindere welvaart der inlandsche bevolking op Java. Daarin worden, met vervallenverklaring van de destijds uitgegeven leiddraad, detailsgewijze vastgesteld de wegen, die voor het hierbedoeld onderzoek moeten gevolgd worden. De bestuursambtenaren zouden dienovereenkomstig het onderzoek in dit gewest, ieder voor zooveel hen aangaat, instellen en uiterlijk *binnen een jaar* van hun bevinding rapport uitbrengen.

**Soerja Soemirat.** De *Javabode* vestigt de aandacht op de matige prijzen van de verschillende zaken, welke in de werkplaatsen dezer vereeniging te Semarang worden aangemaakt; vooral wat de afdeelingen schoenmakerij, smederij, lederfabricage en zadelmakerij aangaat. Uit ondervinding is bekend, dat Soerja Soemirat goed en degelijk werk levert en deze wetenschap doet het blad, naast de omstandigheid dat de vereeniging een menschlievend doel beoogt, niet aarzelen haar bij ieder, die iets gevoelt voor haar streven: brood te geven aan indische jongens, die werken willen, aan te bevelen.

**Groote diefstal.** Het *Soer. Hbl.* bericht, dat de nederlandsch-indische gasmaatschappij te Soerabaja bestolen is voor f 6000 door haren boekhouder. De directeur, Steijgerwald, is voor het verlies aansprakelijk.

**Pamor-smeedkunst** Een kunst van hooge waarde, die misschien verloren zal gaan, zegt Dr. Groneman in de *Javabode*. In de beide Vorstenlanden wordt zij natuurlijk nog beoefend, maar Groneman is thans bezig te onderzoeken in hoever zij ook buiten de Vorstenlanden en waar beoefend wordt. De resident Couperus heeft zijn hulp toegezegd en reeds inlichtingen verzocht aan vele ambtenaren van het binnenlandsch bestuur op Java, Bali en Lombok.

In den kraton te Djokja wonen nog twee wapensmeden of empoe's, in Pakoe Alam is er één, die met 3 of 4 zonen en neven werkt.

Eigenaardig is 't te vernemen van waar die wapensmeden het pamor verkrijgen.

Meer dan een eeuw geleden is er te Parambanan een blok uit den hemel gevallen en dat blok is in de vorige eeuw naar den kraton te Soerakarta overgebracht. De toenmalige hoofd-ingenieur van het mijnwezen Dr. R. Verbeek heeft het ook onderzocht en verklaard dat het meteoor-ijzer is.

Het blok echter is al belangrijk geslonken, daar de wapensmeden van den vorst, telkens als zij voor Z. M. een kêris of een lanspunt moeten vervaardigen, daarvan eenige brokstukken gebruiken.

Het meteoor-ijzer is harder dan ijzer en staal, zooals die wapensmeden verklaard hebben en zal, wanneer het werkelijk meteoor-ijzer is, over een 10 tal jaren geheel opgebruikt zijn, in welk geval het nikkel dat hemelsch metaal zal kunnen vervangen en de pamor-smeedkunst, althans niet dáárom, verloren gaan.

Wie nog meer over deze kunst wenscht te lezen, leze de *Javabode* van 29 Juni j.l. no. 151.

**Afschaffing van den Raad van Indië.** De altijd juist ingelichte *Soerab. Courant* weet al te vertellen, dat generaal van Heutsz als voorwaarde voor zijn optreden zou hebben gesteld, dat in beginsel zou worden toegezegd: afschaffing van den Raad van Indië. Als het waar is, zal die voorwaarde wel niet worden ingewilligd; daargelaten dat dit college voor, met Indië onbekende „nederlandsche staatslieden" van groot nut kan zijn, ook al willen de laatsten dat niet altijd erkennen, is het voor een partij-regeering een veel te mooie gelegenheid om invloed te kunnen uitoefenen op den gang van zaken. Dit zal vermoedelijk spoedig genoeg blijken, zegt de *Javabode*.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De goud-industrie houdt nog steeds 't hoofd op en de Surinaamsche Bank, die toch anders graag sekuur gaat, blijkt wel eenig vertrouwen in deze industrie te hebben, met name in het Placer de Jong, waarvoor blijkens het meêgedeelde in de jongste algemeene vergadering te Paramaribo nog maar steeds niet de middelen kunnen worden gevonden, om de exploitatie zij 't ook op bescheiden schaal te hervatten. Directie en commissarissen hadden voortdurend met financieele moeielijkheden te kampen, vooral wegens achterstallig loon van personeel en betaling van disconto op promessen. Toen in November het concessierecht ten bedrage van *f* 2000 moest worden voldaan, gaf de Surinaamsche Bank blijk van vertrouwen in de waarde der concessie, door het disconteeren van twee promessen, ieder van *f* 1000, de een, geëndosseerd door den Raad van commissarissen, de andere door commissarissen in privé. Men hoopt, wanneer de concessieterreinen van Paramaribo per trein bereikbaar zullen zijn, ze tegen goeden prijs van de hand te kunnen zetten.

Op de Concessies Gros wordt maar steeds in afwachting van de rif-exploitatie, lustig er op gesluiced en gelongtomd en op die manier een vrij aardig quantum goud verkregen. In de maand Juni bedroeg de aldus gewonnen hoeveelheid edel metaal in totaal 6601 gram, waaronder niet minder dan 1500 gram in den vorm van grove pepites.

*Onze West* deelt omtrent de proefboringen op het terrein dezer Maatschappij mede dat reeds zeer bemoedigende resultaten zijn verkregen. Er is onder andere een kwartsader aangeboord met een goudgehalte van omstreeks 40 gram goud per ton.

De „Compagnie des minis d'or" keert ook dit jaar, niettegenstande menigen tegenvaller, wêer 5 percent. dividend uit.

Met 't oog op de, eerlang aan te vangen bosch-exploitatie is 't wellicht niet ondienstig om aan een artikel van den heer Berkhout in de *Ingenieur* te ontleenen, dat recente onderzoekingen aan het proefstation der belgische staatsspoorwegen te Mechelen hebben aangetoond, dat er in West-Indië houtsoorten worden aangetroffen, die 2½ tot 3 maal grooteren tegenstand tegen doorbuigen bieden, dan respectievelijk noorsch grenen en eik.

't Is toch maar waardeloos hout, wat? dat de surinaamsche bosschen kunnen opleveren?

Op cultuur-gebied vernemen we met genoegen dat de cacao-productie in Nickerie dit jaar weer goed belooft te zijn. De „Paramaribo" bracht den 1en Juli ll. drie honderd balen cacao uit Nickerie te Paramaribo aan.

Maar al mocht op eens de heele cacao-cultuur weer herleven, dan zouden toch de surinaamsche planters wel zoo verstandig wezen, om 't niet meer in hoofdzaak op die éénе cultuur te laten aankomen. Voorloopig is de stand der cacao-cultuur echter over het algemeen nog verre van hoopvol. En dus zullen wel de pogingen om nieuwe cultures in te voeren met kracht worden aangevat.

Het gouvernement laat er geen gras over groeien en heeft nu reeds 4000 planten van de, op Jamaica voor uitvoer geteelde bacove-soort, Gros-Michel, ter beschikking van de planters gesteld tegen 9 cent per stuk.

En wat de vezel-cultuur aangaat, weet de *Surinamer* mee te deelen, dat per „Prins Willem I" ongeveer 100000 plants voor die cultuur uit Amerika werden verwacht. Het blad berichtte reeds, dat eenigen tijd te voren per „Korona" omstreeks 60 kisten machinerieën te Paramaribo waren aangekomen voor een Maatschappij van vezelbereiding. Het voegde nu nog hieraan toe, dat die machinerieën binnenkort naar de Cassipoera in Boven-Suriname zouden worden vervoerd. Men dacht zoo spoedig mogelijk een aanvang te maken met dezen tak van nijverheid. Op Cassipoera werden reeds gebouwen opgetrokken.

Daar zullen de Yankees wel met hun geld achter zitten en als het hun goed gaat, de zaken marcheeren, dan beginnen we hier in Holland af te geven op die vreemdelingen, die ons de beste kluifjes voor den neus wegkapen, terwijl we ons hier door allerlei pessimistische praatjes van den een of anderen teleurgestelde eenvoudig weg laten bedotten.

Met de Javanen-proef, op Johan en Margaretha gaat 't heelemaal niet. 't Lijkt 'n uitgezocht zootje te zijn geweest, dat voor die proef werd gebruikt. De een voor, de ander na, keert der kolonie den rug toe, terwijl de Brisch-Indiërs alweer klaar staan, om zich op die grondjes te vestigen, tegen vergoeding zelfs voor de planken gebouwtjes, die het bestuur voor Kromo's verblijf had opgericht.

Moge deze mislukte proef echter geen aanleiding geven aan onze Volksvertegenwoordiging om de gelden, welke voor het uitzenden van een paar jonge inlandsche bestuursambtenaren voor de leiding eener te herhalen proef zijn uitgetrokken op het ontwerp der begrooting voor 't volgend jaar te weigeren. De voorlichting dier ambtenaren zal zeker ook dienstig kunnen wezen voor eene richtige keuze van het menschelijk proef-materiaal.

Dat een tweede proef beter moge slagen, zal zeker wel door velen in de kolonie worden gewenscht, en niet in de laatste plaats door de *Surinaamsche Bode*, die na den aanslag van een half gekken Britsch-Indiër op den waarnemend agent-generaal voor de immigratie, van Drimmelen, wel gaarne alle Britsch-Indiërs op staanden voet in Kromo's zou willen gemetamorphoseerd zien. Den heer v. D. werden door dien koelie, die hem met een knuppel stond op te wachten kwetsuren toegebracht, die gelukkig niet van zeer ernstigen aard bleken.

De verontwaardiging, die allerwege over deze aanranding te Paramaribo aan den dag werd gelegd, leverde 't duidelijk bewijs dat deze ambtenaar bij 't publiek in een beter blaadje staat, dan b.v. de Commewijne-commissaris van Breen bij de *Nieuwe Sur. Crt.*, die dezen ambtenaar zijn aandeel niet gunnen wil in de, door een consortium voor een prikje aangekochte cacao-plantage Mariënbosch. Het blad meent, dat plantage-bezit en commissarisschap niet kunnen samengaan. Als dat zoo ware zou, dunkt ons, 't bestuur den heer v. B. wel op de bepalingen hebben gewezen.

Onlangs vertrok uit de kolonie een ander districts-commissaris met verlof, die zich in de gunst van *Onze West* mocht verheugen, welk blad hem vóór zijn vertrek naar patria een waardeerend woordje wijdde, waarin de epitheten lui en vadsig den vertrekkende hoogst aangenaam in de ooren moeten hebben geklonken.

Maar zouden we hier èn *Onze West* èn *Nieuwe Surinaamsche* willen vragen, meenen zij werkelijk het algemeen belang te dienen door ambtenaren te verkleinen op eene wijze, als zij deden? De taal is ons gegeven, om onze gedachten uit te spreken, maar, gesteld eens dat beide bladen 't bij 't rechte eind hadden, heeft men, in eene kolonie vooral, niet rekening te houden met factoren, die het gewenscht maken zich van eene taal te bedienen, waardoor 't gezag niet wordt aangerand, al legt men daarbij feiten en toestanden bloot.

Het, onlangs openbaar gemaakte overzicht van de opbrengst der middelen gedurende de eerste vijf maanden van dit jaar, toont in vergelijking met het gelijknamig tijdperk van 1903 een merkbaren vooruitgang aan, in de opbrengst van 't patentrecht, van de belasting op de huurwaarde, van de invoorrechten, de goudbelasting en de balata-concessierechten. Daarentegen brachten de geneeskundige belasting, de accijns en de passagegelden belanger minder op dan in 1903.

## Mevrouw A. F. BOS.

Reeds sedert enkele maanden ontving „*Boeatan*" van de verdienstelijke vrouw, wier naam aan het hoofd van dit artikel staat, allerlei monsters van producten uit Suriname en deed de Raad van Beheer zijn best om met de van haar ontvangen proeven voordeel te stichten voor de West-Indische producenten, toen wij de tijding ontvingen, dat de ijverige bevorderaarster van Suriname's belang zelve, voor enkele maanden in Nederland zou komen. Wij hadden het voorrecht kennis met haar te maken en te kunnnen overleggen, hoe op de beste wijze voor uitvoer van die verschillende producten uit ons West-Indisch vasteland naar Nederland zou kunnen worden gezorgd.

In ons locaal, *Plaats 9 den Haag*, is alles tentoongesteld en iederen werkdag van 10 tot 6 uur voor alle belangstellenden te zien en te koop. Desgewenscht is Mevr. Bos — die ook de ziel en werkkracht was der Surinaamsche Commissie, welke gezorgd heeft voor de uitstekende West-Indische inzending op de Tentoonstelling van Vrouwenarbeid in 1898 — gaarne bereid omtrent het een en ander persoonlijk inlichting te verschaffen.

Ook van haren humanitairen arbeid deelde zij ons met de meest mogelijke bescheidenheid een enkel woord mee. Van derden echter mochten wij meer hieromtrent vernemen en van ganscher harte geven wij gevolg aan het ons gedane verzoek: om te trachten haar voor dat nuttige werk steun in Nederland te bezorgen.

De lezers van het Kol. Weekblad, die de Takitories van Tropicus onder de oogen kregen, zullen zich herinneren, wat deze schreef van enkele bizondere kolonisten in Suriname, ook van mevrouw de Wed. A. F. Bos; hoe die dame zich in Paramaribo beijvert voor sociale belangen, voor de opvoeding der hervormde weezen vooral, doch ook aan anderen arbeid voor behoeftigen en verwaarloosden met hart en ziel deelneemt. Er werd ook door Tropicus melding van gemaakt, dat zij een belangrijken steun heeft gegeven aan de stichting van een gebouw — naar haar Annetta's Bedehuis genaamd — op 's lands grond, een klein uur van de eigenlijke stad verwijderd, welk gebouw dienen moet voor de behoefte, die er in die buurt bestaat aan eene gelegenheid voor godsdienstige samenkomsten, voor zondagsscholen, voor handwerklessen, voor bewaarschoolonderricht. Daar de hollandsche boeren vooral in die omgeving wonen, zijn het deze, die in dat gebouw *hun* kerkje en in 't algemeen *hun* vereenigingslokaal zien. Hun kinderen inzonderheid ontvangen daar godsdienstig en ander onderricht. En het is dan ook een bizonder groote weldaad voor de meesten, die daar op eenigen afstand van de stad wonen, dat zij zulk een net vereenigingslokaal hebben, dat, met de bewaarschool er naast, een belangrijke verfraaiing is bovendien van een zich van lieverlede ontwikkelende buurt.

Mevrouw Bos, die als de stichtster van dat gebouw kan beschouwd worden, is thans in Nederland. Afgemat van de groote inspanning, waartoe zij zich in laatste jaren steeds meer geroepen zag, komt zij voor eenige maanden rust en versterking zoeken in 't vaderland, dat zij in den tijd van 31 jaren niet zag. Zij kwam hier, tot oude verwanten en vrienden, voor herstel van gezondheid, doch niet om te rusten alleen. Haar liefdewerk zal, hoopt zij, ook winst hebben van haar „verlof". Want zij stelt zich voor, dat ook in Nederland wel sympathie kan worden opgewekt voor 't geen zij in 't verre hollandsche gewest doet. Of die verwachting niet zal worden teleurgesteld? Wij hopen het voorwaar niet. Zulk krachtig streven voor de ontwikkeling van de volksklasse in Suriname verdient alle ondersteuning.

Mocht dus in dezen zomer tot enkele vermogende landgenooten, per brief, of door een persoonlijk bezoek, een bede om hulp komen, dan blijve die niet onverhoord. Mevrouw Bos deelde ons mede, dat het haar vooral zoo aangenaam zou zijn indien zij, naar Suriname terug keerende iets mocht medebrengen, waardoor de schuld van „Annette's Bedehuis", die nog voor een deel onafgedaan bleef, kan worden verminderd. En zoo dit toch niet te stoute ideaal onverhoopt mocht blijken te veel te omvatten, dat zij dan ten minste in staat werd gesteld een flink seraphine-orgel te bekostigen, dat in het gebouw moet dienen voor godsdienstoefening, bewaarschool, zangklassen enz.

Wij wenschen, dat de hooggewaardeerde vrouw dit geschenk als „welkom thuis" zal mogen meebrengen.

Wie, ook van hen, die slechts een kleinigheid kunnen afstaan, werkt daartoe mede? Vrienden van Suriname, oud-kolonisten ten onzent, doet uw best en zamelt mede wat in. Wat gij hebt te geven, zendt dat aan **Mevr. de wed. A. F. Bos, p/a den heer Van der Bom, Kloveniersburgwal 105, Amsterdam.**

## Javaansche Regentendochters.

Op verzoek, ons van verschillende kanten door belangstellende lezers, gedaan, nemen wij, ook in verband met hetgeen vroeger hierover door ons werd geschreven, met ingenomenheid uit de *Java-Bode* onderstaand artikel over, dat ook door de meeste andere Indische bladen geheel of gedeeltelijk werd weergegeven:

„Hoe treffend waar en vermakelijk tevens de jonge Victor Hugo eenmaal geweest moge zijn, toen hij zong:

> Noble sire
> Pour écrire
> Prend vilain;
> Quand il signe,
> Sa main digne
> Egratigne
> Le vélin.

we zouden ons op een dwaalspoor bewegen, wanneer we te algemeen ons de edelen der middeleeuwen gingen voorstellen als uitsluitende krachtmenschen, vechtersbazen en kennisverachters. Hoeveel adelijke beoefenaars van letteren en wetenschappen zijn er niet aan te wijzen, juist in de tijdperken der latere middeleeuwen en der renaissance. Maar bovendien, is het niet een onmiskenbaar feit, dat juist de eerste kroniekschrijvers, bespot wellicht om hun inktpot en veder, toch treden in de gastvrijheid dierzelfde voorname spotvogels en van hun dochters en edelvrouwen eene ongeveinsde belangstelling ondervonden, opwekster en voedster vaak van grootere dingen, eenmaal door hen volbracht.

En die schijnbaar zoo geheel buiten mijn onderwerp liggende inleiding, heb ik noodzakelijk geacht, omdat ik juist onder den glans dier, voor beschaafd Europa sinds lang vervlogen tijdperken beschenen, de hedendaagsche javaansche maatschappij wensch te beschouwen.

Te veel wordt de noodzakelijkheid hiervan uit het oog verloren. Over het, volgens philanthropische inzichten min of meer christelijke of zedelijke dezer verschijnselen wil ik thans niet spreken, maar natuurlijk, logisch in 's wereldsloop acht ik het, dat op een gegeven oogenblik, door louter eigenbelang gedreven, vrucht eener sterke energie, het meer beschaafde volk verre zeeën doorkruist of hooge gebergten overtrekt en zich vestigt, of zijn gading komt halen bij mindere stammen, minder ver op de baan der geleidelijke evolutie.

Zoodra men geen andere bedoelingen heeft, dan voor zichzelf voordeel te behalen en het overwonnen volk, zonder gewetenswroeging te laten arbeiden, blijft de zaak gezond, zoolang het geld maar toevloeit, en naar de mogelijke ontwikkeling dier welvaartbrengers wordt geen onderzoek ingesteld. Men scheldt ze uit en geniet de voordeelen van hun arbeid. Hoogst eenvoudig!

We beleven gelukkig andere tijden. Er waait een weldadige zoelte uit ethische richting. De Javanen zijn kinderen geworden van het vaderlijk gouvernement, maar helaas niet altijd kinderen van veel belofte! Wat worden die vaders steeds teleurgesteld!

Wie zou kunnen miskennen, dat hier nog alles en alles te doen is! Natuurlijk! Maar men miskenne niet de eerlijke wet der langzame evolutie. In Europa zijn eeuwen voorbijgegaan, met wonderdoening van groote, heftige schokken, die met reuzenduw de menschheid vooruit hebben gestuwd; Indië heeft de laatste eeuwen slechts dompers gekend.

De Compenie is slechts met wapenen opgetreden, waar de ruiten der kruidenierszaak werden bedreigd. Was de rust verzekerd, dan maar goede-maatjesschap met het volk, dat noch overwinnend, noch tot wanhoop geslagen, onder veel druk kalmweg indommelde.

Het zou wel belangwekkend zijn met zekere gegevens na te gaan, hoe de geschiedenis onzer oost-indische eilanden zich zou hebben ontsponnen, zonder Portugeezen, zonder Nederlanders, zonder Europeesche kolonisten in het algemeen.

We hebben aan den eenen kant nog de nazaten, nu geketend, die vorsten, die overweldigden en hun volk deden zwoegen om eigen lusten te bevredigen. De merkwaardigheid doet soms het jammerlijke van den toestand vergeten: hoe duizenden, opgebracht door het zwoegen van den kleinen man, heengaan om ijdelheid in ledig niets doen te streelen en hieraan herinner ik even, ter wille der vergelijking, die ik maken wilde met de Europeesche geschiedenis der late middeleeuwen.

Naast de vorsten, die het gouvernement onderhoudt met een zorgzamen blik van zeer nabij, staan de inlandsche hoofden, die het gebruikt als zijn ambtenaren.

Onder dezen heeft zich sinds eenige jaren een sterke drang naar vooruitgang en ontwikkeling geopenbaard. Nu treft dat prachtig samen met de ethische richting onzer koloniale politiek: geen leus van staatkundig opportunisme, maar een oprecht streven naar ideaal bij velen, door hooge gevoelens van edelaardigheid ingegeven, bij anderen althans een rechtgeaard meegaan met den tijdgeest.

De regeering, ernstig willend de opheffing van den Javaan, zal bij die vooruitstrevende hoofden uitstekende voorlichting en hulp vinden, doch voorbij zien moet ze niet, dat zich hier een verschijnsel voordoet, uit zichzelf ontsproten en voordat de aansporing van de regeering kwam.

Bekend toch is het, hoe enkele regenten, zelfs onder degenen, wier zonen nu mannen van rijperen leeftijd zijn, kosten noch moeiten spaarden om hun zoon een gouverneur te geven voor jaren achtereen.

Waar men wenscht opheffing en ontwikkeling van het volk, daar richtte men in de eerste plaats het oog op degenen, die aan den spits staan: de hoofden van 't volk.

Maar gaat een volk werkelijk vooruit, waar de vrouwen stilstaan in ontwikkeling en beschaving?

Toch lijkt dit ten opzichte der Javanen een groot bezwaar, een moeilijk te omzeilen klip. Zien we even naar Japan het land van het wondersnelle voortschrijden. Wij vernemen ook vandaar, hoe krachtig de vrouwen zich daar ontwikkeld neen: „geëmancipeerd" hebben. Onder de Javaansche vrouwen ook zoo iets te verwachten in de eerste tientallen jaren is ondenkbaar ten opzichte van haar, die door haar adat zoo streng aan banden worden gelegd.

Toch hebben regenten moedig het voorbeeld gegeven, door middel eener bekwame gouvernante hunne dochters een Europeesche ontwikkeling te verzekeren en den omgang met beschaafde Europeesche vrouwen sterk in de hand te werken. Doch, wat baat dat aan die enkelen!

Wat beteekent het voor een volk, dat enkele dochters van hoofden zich onder Europeanen gemakkelijk bewegen, terwijl het duidelijk is, dat ook daarop bijna uitsluitend haar streven of het streven der ouders zich richt.

Eene weldaad voor het land zal de ontwikkeling der dochters van inlandsche hoofden slechts zijn, den dag, waarop deze vrouwen zelf haar nationaal bewijstzijn zullen voelen ontwaken; waarop ze in zich voelen de wijding eener hoogere roeping, den drang eener ernstige zaak.

Dat is iets van groote waarde en het is bereikt in een afgelegen hoekje van Java, waar de reiziger zelden komt, omdat de hoofdplaats zich uitstrekt palen ver van den grooten weg en geen buitengewone bezienswaardigheden de reizigers er heen trekken: dat is bereikt te Japara.

De dochters van den regent, Raden Mas Adipati Ario Sosroningrat, zijn sinds lang bekend. Onder den schuilnaam

# ADVERTENTIËN.

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Indische Verlofgangers.**
Billijk over te nemen, *Duinoord*, een **kleine complete inboedel.**
Te bevragen adres bureau *Koloniaal Weekblad.*

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.
**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

**Eene jonge Dame**
van goeden huize, met akte L. O en Handw., ook kennis van vreemde talen en muziek zag zich gaarne **geplaatst** bij eene familie, die naar Indië gaat, ook genegen het toezicht van een paar kinderen op zich te nemen.
Br. fr. bur. v. d. blad onder motto **Indië.**

---

***Scheveningen.***
Pension „HUIS-TER-DIUN",
**SEINPOSTDUIN 54.**
Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.
Ingericht tot seizoen- en doorloopend verblijf. ook voor hulp- of toezicht behoevenden.
*Billijke prijzen.*
Aanbevelingen van HH. Geneeskundigen en Familiën voorhanden.

---

**AGUILAR'S**
**PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,**
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

---

Degelijk Pension
aangeboden te **Apeldoorn**, door twee Dames, desgewenscht onderricht in alle huishoudelijke bezigheden en leiding bij studie. **f 500** 's jaars.
Brieven bureau v. d. blad. Lett. E. J.

---

**EN GROS. EN DETAIL.**
**WIJNHANDEL**
J. H. ZUIJDERDUIJN,
**Beeklaan** hoek **Daguerrestraat,**
Den Haag.
**Port, Bordeau en Sherry,**
zeer fijne Tafelwijn,
**à f 0.55 per fl.**

---

**„Pension L. SMISSAERT"**
**Reinkenstraat 46,**
'S-GRAVENHAGE.

---

**Pension Büchner.**
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te bespreken**
**maand, week en per dag.**

---

***PENSION***
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

**Complete Meubeleering**
van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

---

Fournisseurs de la Cour.
**KOK & ZOON,**
**Tailleurs,**
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

**Zutphen.**
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903,** vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:
Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**
Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèquerekening,** in de **spaarkas.**
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**STENOGRAPHIE.**
Onderwijs in de **Nederlandsche, Fransche, Duitsche** en **Engelsche** Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY". Prijs *f* 36 per cursus.
Cath. W. ECK,
**1e Schuijtstraat 28. Den Haag.**

---

**Bij eene beschaafde familie**
te NIJMEGEN, met een jongen van ongeveer 12 jaar, leerling H. B. S, bestaat gelegenheid **tot opname van een jongen,** liefst van denzelfden leeftijd. Toezicht op en hulp bij de studie wordt verzekerd.
Brieven bureau van dit blad onder No. **27.**

---

**Te Scheveningen**
bestaat bij gehuwde lieden gelegenheid **tot opvoeding en verzorging van kinderen en jongelieden** voor wien verblijf onmiddellijk aan zee onder flink toezicht, alsmede goede scholen (ook middelbare) gewenscht wordt.
Inlichtingen worden gaarne verstrekt door den Alg. Secretaris der Afdeeling 's-Gravenhage der Vereeniging OOST en WEST, *Laan van Meerdervoort* 195 te 's-Gravenhage.

---

**Ter overname aangeboden**
te 's-Gravenhage, Koningsplein, een **goed onderhouden INBOEDEL**, desv. met overname van huur.
Franco brieven onder No. 1904 bureau van dit blad.

---

Elixer de la Haye,
Fijnste Likeur
der Wereld.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

**A. SCHARENBERG,**
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
**Thee- en Presenteerbladen,**
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
**'s-Gravenhage, Hoogstraat 15**

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.

**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.**
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

---

**Onze beroemde Santal Parelen**
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** echt verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P, A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag
TELEPHOON 1447.

---

**Directe import uit Indië.**
Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin
Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc.
Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerworedjo) - Guava (Djamboe bidji)
Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe
Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

---

**VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN**
***binnen de stad,***
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland
**J. J. MESKER,**
**Casuariestraat 13, - Den Haag**
TELEFOON No. **259.**

---

**CHOCOLADE:** Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
**BONBONS:** Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
**SURPRISES:** Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
Drops, Chocolade Bûches en Oublieën.
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:
**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN
***Prijs 40 cent.***

---

**Firma A. KOKEE.**
Nieuwe Havenstraat 46.
**UITZENDING VAN DINERS**
***f 0.80 - f 1.00.***
Vele Indische recommandatiën.

---

**STAAT**
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model)
Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
**Prijs 2½ cent.**

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 21, Donderdag 4 Augustus 1904.

van »Tiga Soedara" heeft men in Nederlandsch-Indische en Nederlandsche tijdschriften hare pennevruchten kunnen lezen, haar ijveren voor de inlandsche nijverheid in samenwerking met »Oost en West«, haar pogingen om eigen studie voort te zetten, hetgeen het Kamerlid van Kol over haar schreef na een bezoek in de japarasche kaboepaten en kort geleden het huwelijk der oudste zuster, Raden Adjeng Kartini, met den regent van Rembang. Dit alles heeft gemaakt dat deze jonge vrouwen geen onbekenden zijn gebleven voor hen, die met belangstellenden blik het leven op Java volgen.

Zelden slechts verlaten zij hare afgelegen hoofdplaats, doch wat zij daar verrichten, verdient bekend te zijn, tot aansporing voor vele anderen, terwijl voor ons de waarde van haar arbeid wordt verhoogd, door het zuivere bewustzijn, waarmee ze dien vervullen, het bewustzijn: een roeping te volgen jegens haar volk, baanbreeksters te zijn eener betere toekomst.

Dat is leven in idealen, dat is geloof, en zoo slechts zijn in den loop der eeuwen groote dingen volbracht, zoo slechts zijn ze te aanvaarden, zullen ze ooit tot stand komen.

Sinds ruim een jaar al houden zij in de Kaboepaten een schooltje voor dochtertjes van inlandsche hoofden. Wat ze zelf eenmaal geleerd hebben, willen ze ten nut doen strekken aan die jonge wezentjes, wier mogelijk lot het zijn kan, de echtgenoote te worden van een ontwikkeld Javaan, die b.v. het onderwijs der hoogere burgerschool heeft gevolgd en ook van zijne vrouw wat meerdere ontwikkeling wenscht en verwacht.

Aanvankelijk vonden de ouders het denkbeeld wat vreemd en ongewoon. Is het wellicht, omdat hoog tegen de Kaboepaten wordt opgezien, dat de eersten hunne kinderen zonden, even merkwaardig als verblijdend is wel zeker het verschijnsel, dat het aantal leerlingetjes thans reeds tot achttien is gestegen, waaronder twee getrouwde vrouwtjes.

Vijf dier meisjes wonen zelfs in de Kaboepaten onder het onmiddellijk toezicht en in de koestering der liefderijke zorgen van de regentsdochters; de ouders wonen te ver af, of wel ze vinden bij nader inzien, dat hun dochtertje thuis wat lastig, wat moeilijk vast te houden is.

Kinderen liegen niet. Van een dier kleine meisjes wordt de vader overgeplaatst; de ouders willen haar meenemen, doch het kleintje bidt en smeekt te mogen blijven.

Een ander meisje is met de Raden-ajoe van Rembang mee getrokken.

Het is te begrijpen, dat zooveel blijken van vertrouwen van de zijde van hen, die eerst met wantrouwende oogen de toenemende ontwikkeling der regentsdochters aanzagen, en wellicht dure eeden hadden gezworen, dat hunne eigene dochters geheel javaansch, d. i. hier onwetend, zouden blijven, de edele jonkvrouwen sterk aanmoedigen in haren arbeid en haar dezen met nog grooter opgewektheid doen vervullen.

Verdient zulk een voorbeeld dan geene navolging?

En ware het niet ernstig te wenschen, dat dochters van andere regenten trachtten in eigen omgeving hetzelfde te bereiken?

Met Javaansche kinderen gaat van een leien dakje, waar met hollandsche kinderen de grootste bezwaren zouden worden ondervonden.

Men laat geen vijf, zes Hollandsche kinderen straffeloos zonder toezicht, of op zijn minst een luidruchtig ravotten is het gevolg. Op hun plaats blijven? Niet afgeleid worden door den komenden en gaanden man? Men denke er niet aan. Neen, gesloten schoolvertrekken en belet voor ieder, of het is mis.

Hoe geheel anders zijn hier de toestanden en hoe geduldig, kalm en rustig toonen zich die kleine wezentjes. Het schoolvertrek is een zijgalerijtje der Kaboepaten; een lage, javaansche tafel dient voor allen, een schoolbord is ter zijde geplaatst, zoodat ieder er het gezicht op heeft en geen twee passen verder is de achtergalerij, waar de familie zich beweegt, waar wordt gesproken, gewerkt en bezoek wordt ontvangen. Dat hindert niet. Hoogst geduldig maken die kleine meisjes van zes tot elf jaar haar letters na, sommige zeer netjes, hier Javaansch daar Hollandsch; een paar jongentjes, te jong om de school te bezoeken, zitten er ook al, verscheidene weren zich dapper in het streepjes zetten en teekenen van prauwen. De getrouwde vrouwtjes leeren alleen Javaansch schrijven, opdat zij ordelijk zouden kunnen boekhouden voor haar huishouden.

Het lezen gaat heel aardig, in het Hollandsch, met verklaringen in het maleisch en de onderwijzeressen verdienen dubbelen lof, dat zij zooveel nadruk leggen op aanschouwelijkheid en juist begrip.

Onhoorbaar, rustig, met een glimlach van opgewektheid bewegen zij zich tusschen de kleintjes, op 's lands wijs neerhurkend voor de tafeltjes. Zij zeggen het ook met fijnheid: Ze wenschen wel europeesche beschaving en ontwikkeling maar ze blijven javaansch . . . Ze behooren aan haar volk! Een les voor velen!

Ze meenen dan ook te moeten geven, alles waaraan de dochteren van haar volk behoefte kunnen hebben.

Na de gewone lessen, beginnen de handwerken, (*zeker vooral de Inlandsche als batik, planggi enz? R.*) waarbij reeds zeer aardige dingen gemaakt zijn en dan nog het koken der Indische tafel, met alle bijgerechten en toespijzen. »Ze moeten leeren de handen flink uit de mouw te steken", zeggen deze meisjes van hoogen javaanschen adel en zelve overtuigd, hoe adeldom verplichtingen oplegt, evenzeer als arbeid adelt, hurken ze neer voor de kleine areng-komforen, houden nauwlettend toezicht en zorgen dat niets door gebrek aan ervaring bij de leerlingetjes verloren gaat.

In de middaguren wordt bovendien nog met de meisjes in de Kaboepaten gehuisvest, gehandwerkt.

Dit onderwijs kan voorzeker nog methodischer worden ingericht, doch onder de gegeven omstandigheden betwijfel ik, of het beter ware. Het te geven met meer liefde, met meer opwekking en ijver is niet mogelijk. Hulde daarom aan de edele jonkvrouwen, die zoo werkzaam haar dagen doorbrengen, haar volk ten heil en met de vaste overtuiging, dat ze hier een heiligen plicht vervullen.

Moge haar voortreffelijk voorbeeld blijven en navolging vinden!

## Uit Oost-Indische Bladen.

**Een museum.** De redacteur van de *Deli Crt.*, die den 1en Juli als zoodanig zou aftreden, uit, met 't oog op de aanstaande ontginning in de groote wouden van Sumatra, zijn vrees dat er weldra veel verwoest zal worden in de heerlijke bosschen van de Buitenbezittingen en veel zal verdwijnen, waarvan men (Europeaan zoowel als Inlander) het nut niet kende door gebrek aan openbare voorlichting.

Daarom acht hij een der beste wijzen van populair onderwijs, een museum, daar noodig en nuttig.

Niet een enorm gebouw met grieksche kolommen, maar eenvoudig een monster-kamer van landbouwproducten, voor zoölogische, enthomologische en ook voor botanische en handelsbotanische doeleinden, met een klein appendix voor ethnographie, geologie en geographie van het land.

Prof. Treub, met wien hij voor de eventueele oprichting de eer had te spreken, zeide dat het hoofdbezwaar in het geld zou liggen, maar beaamde het nut van zulk een instelling.

Hij stelt zich de monsterkamer voor als een aanschouwelijke bibliotheek, een boek dat voor iedereen opengeslagen ligt, want, zegt hij, dit is bepaald noodig, aangezien het bedroevend is zoo weinig als het gros der inwoners van Sumatra's Oostkust, en in Atjeh vermoedelijk ook, van de hen omringende natuur weten.

Aan de monster-kamer wenscht hij verbonden een bibliotheek, bevattende werken over botanie, boschcultuur, groenten- en vruchtenteelt, giftige en geneeskrachtige kruiden, zoölogie, enthomologie, geologie, mineralogie, scheikunde, cultuurwijzen, bereiding van indische producten voor locale zoowel als voor europeesche markten.

Bij de bibliotheek behoort een herbarium en zoo mogelijk worde in de nabijheid van het museum een tuin aangelegd, waarin specimen der planten en boomsoorten in natura, want er is in het bestaande oerwoud nog zoo oneindig veel, dat wij niet kennen en waarvan wij het nut en de beteekenis niet beseffen; zelfs de inlandsche hoofden en bevolking kennen de waarde der voortbrengselen van het land slechts ten deele. En het zou toch werkelijk jammer zijn, indien daar mettertijd nog meer waardevolle oerbosschen met nog *onbekende* producten werden neergeveld en neergebrand, d. w. z. voor eeuwig vernietigd. Van groot belang is dan verder de afdeeling plaatwerken en monsters.

Van elke tabaksoogst zouden van enkele saillante partijen monsters moeten worden geconserveerd, gewogen, gemeten en afgebeeld. In Holland zouden van sommige der zich daartoe leenende monsters goede chromolithographische afbeeldingen moeten worden gemaakt, die na verloop van jaren een juist beeld zouden geven van de fancy der tabaksopkoopers.

Die afbeeldingen zouden somwijlen bij 't optreden van analoge oorzaken en verschijnselen bij 't veranderen van smaak, of 't optreden van ziekten door de planters geraadpleegd moeten worden.

Van elken hier voorkomenden boom, diende evenals in het museum te Kew-Garden een monster aanwezig te zijn, een uit den boom gezaagde schijf van ca 1 d.M. dikte, weergevende een bast, een doorsnede van het hout, hetwelk voor een gedeelte ruw, voor een gedeelte geschaafd en gepolijst dient te zijn; daarboven moet een afbeelding van den boom hangen, met de wetenschappelijke en diverse inlandsche namen, benevens een verwijzing naar plaatwerk en bladzijde van het werk, waarin dit exemplaar beschreven is, met beschrijving van bloeiwijze, voortplanting, blad en zaadafbeeldingen.

Op flesschen of in natuurlijken staat bevatte de verzameling verder monsters van kola en cacao, van koffieboomen, daarbij behoorende schaduwboomen, koffieboonen, verpakking, staten van productie, verscheping enz. enz. hetzelfde van caoutchouc en getah pertja, van kokospalmen, van inlandsche geneeskrachtige en vergiftige kruiden, van harsen, kaneel, kapok, notemuskaat, kruidnagelen, rotan, manilla rameh, hennep, oliën, looi- en verfstoffen, katoen, kina, thee, peper, een pharmacognostische collectie, een volledige collectie rijstsoorten, sago, suiker, vanilje, reukwaren, was, vetten, zijde en zijdeachtige producten.

Alle monsters geëtiquetteerd, met de diverse namen en verwijzing naar de werken daarover in de bibliotheek.

Een afzonderlijk vak vereenige nogmaals alles wat tot volksvoedsel en een ander datgene wat tot de producten van den inlandschen landbouw, vischteelt, jacht en nijverheid behoort.

In de landstaal geschreven staten, aangevende wat een inlander met de teelt van eenige combinaties van die zaken kan verdienen zullen zeker, mits alles in populairen eenvoudigen vorm gesteld, hun nut hebben.

In Britsch-Indië frappeerde het den heer Mulier, dat de talrijke musea zoo druk door de *bevolking* werden bezocht. Overzichtskaarten van de geologische gesteldheid der landen en een verzameling mineralen, grondsoorten, kwarts- en metaalertsen zullen de ontwikkeling van den mijnbouw verder bevorderen.

Een tentoonstelling van inlandsche industrieelen en textielen arbeid, van houtsneewerk, vervaardiging van gereedschappen, weefsels, vlecht- en mandewerk, smeed- en versieringsarbeid zal met de verzameling zoogdieren, vogels, visschen en insecten, alsmede wapens en volkskleederdrachten daar van zelf aan worden toegevoegd.

Ook de oprichting van een **vereeniging tot verbetering van het inheemsche paardenras** behoort nog tot de desiderata, die hij op zijn lijst heeft staan.

Een in de Batak-landen gevestigde stoeterij, een stamboek voor de daar ingeschreven kruising van de beste bataksche paarden met een paar prachtige exemplaren van het ras, dat zich tot fokken van een stevige, doch minder nukkige export-poney aanwijst, een vereeniging van paardenliefhebbers, die zich verbinden om, van de onder hen te verloten veulens, in de eerste 3 jaren niet door verkoop buiten de residentie afstand te doen, hunne veulens niet voor een aangegeven leeftijd te gebruiken en, wanneer het bestuur der vereeniging na het 4e jaar hunne paarden weer wenscht terug te koopen, deze tegen de vorenbepaalde som onmiddelijk af te leveren, opdat ze voor dekmateriaal dienst zullen doen.

Na verloop van tijd zou er een flink ras ontstaan, dat, door doelmatige regeeringsbepalingen voor ontaarding behoed, weldra een gewild exportpaard zou leveren voor de bergplateaux.

## Van Vreemde Koloniën.

**Inlandsch onderwijs.** Algemeen begint men thans in te zien, dat 't zoo niet langer kan gaan met het onderwijs, hetwelk aan de inboorlingen in de koloniën wordt verstrekt.

Aan de *Times* ontleenen we b.v. de volgende opmerking:

»Het is een gemeenplaats in de indische bladen uit te roepen dat, indien de Indiërs, nadat zes generatiën onder engelsche heerschappij zijn heengegaan, nu nog niet rijp zijn voor zelfbestuur, zulks den grootsten blaam werpt op onze bestuurders. 't Moge hier in herinnering worden gebracht aan deze ongeduldige critici, dat de opvoeding der Indiërs, in den nieuweren zin des woords, niet van zes geslachten hèr dagteekent, maar dat daarmeê eerst in 1854 een aanvang is gemaakt. Veel is in die vijftig jaren tot stand gebracht; kennis is onder 't volk gebracht, nieuwe beroepsvelden zijn geopend, en men heeft een zeer bevredigende verandering kunnen waarnemen in het gehalte der inlandsche beambten. Maar anderzijds hebben onze pogingen op het gebied der volksopvoeding veel te wenschen gelaten. Op de vijf dorpen is er een zonder school, drie op elke vier jongens groeien zonder onderwijs op, en slechts een op elke veertig meisjes bezoekt een school. Hierin kan verbetering worden gebracht, en het jongste besluit van het indisch gouvernement betreffende de, te volgen onderwijs-politiek wijst er op, dat 't elementair onderwijs nu beschouwd moet worden als een eersten plicht, en dat het zal worden uitgebreid zoover als de grenzen toelaten, die door den financieelen toestand van elke provincie zijn gesteld. In Indië vindt men uitstekend materiaal om te onderwijzen; en zij, die uit Engeland vertrekken om bij 't onderwijs in Indië dienst te doen, zullen er veel vinden, wat goede vruchten belooft. Zij zullen zien zich in een land te bevinden, waar de traditiën van oude wetenschap nog levendig zijn; zij zullen er jongens vinden, met vlug begrip en vol ijver, maar ongelukkiglijk zullen zij er ook, zij 't ook niet veel getuigen aantreffen van ons gebrekkig opvoedingsstelsel uit vroeger dagen. Hier ligt de fout toch niet aan den Indiër maar aan het stelsel van opvoeding. Beperkt als dit was, wanneer we daarbij 'n vergelijking treffen met de geheele bevolking van Indië, was 't tevens van hoogst gebrekkigen aard.

Men beoordeelde het, naar de door de statistiek aangegeven resultaten, evenals dat ten opzichte van andere, dergelijke ondernemingen in Indië geschiedde, maar men vroeg zich niet af, wat er van het individu terecht kwam. Het was er een van een groep leerlingen, die een examen moesten ondergaan, en zijne persoonlijkheid in het oog van den, te zwaar belasten onderwijzer was ongeveer van denzelfden aard als die, welke een pottenbakker aan z'n klei toekent. Onze voortdurende fout in Indië is ons aanhoudend streven om alles op 'n goedkoopje te doen en wij hebben de qualiteit aan de quantiteit opgeofferd. .....

Volgens de bewoordingen van het aangehaalde gouvernements-besluit, moet de volksopvoeding beschouwd worden als 'n voorbereiding voor 't werkelijke leven.«

Ontleenen we dus aan 't City blad, dat in Engelsch-Indië volle aandacht aan deze zoo belangrijke materie wordt geschonken, ook voor ons Indië en meer in het bijzonder voor Java wordt, gelijk in de rubriek »Indische Berichten« van ons vorig nummer werd overgenomen, door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid een belangrijke uitbreiding der scholen voor inlanders voorgesteld.

Uit een correspondentie aan de *Dépêche Coloniale* uit Hanoi, die we onlangs, ook om de belangrijkheid van het onderwerp, overnamen, zou men allicht tot de conclusie komen, dat daar alles pour le mieux dans le meilleur des mondes is, op onderwijsgebied namelijk. Dat dit geenszins 't geval is blijkt wel uit 'n desbetreffend rapport, hetwelk door den heer Deherme, o. a. daartoe door den franschen minister van koloniën in commissie benoemd, werd uitgebracht, en van hetwelk de, daarop betrekking hebbende aanteekeningen in de *Quinzaine Coloniale* van den 25sten Juli ll. werden opgenomen.

We ontleenen hieraan, dat voor de indo-chineesche provincie Tongkin met een bevolking van 7 millioen zielen op het koloniaal budget, met inbegrip van 14.520 piasters, die door de gemeente Hanoi aan hare scholen werden ten koste gelegd, slechts een totaal bedrag van 153.636 piasters, ongeveer gelijkstaande met 'n gelijk bedrag aan guldens, is uitgetrokken.

Het aantal kinderen op de openbare scholen, europeesche en inlandsche, bedroeg in 1903 2074.

Naast het onvoldoend openbaar onderwijs heeft men enkele instellingen van onderwijs van particulieren aard, zooals de, door een vrijmetselaars-loge opgerichte, »Bibliothèque populaire de Hanoi", de »Alliance française" en bovenal de »Société d'enseignement mutuel de Tonkinois."

Wat laatstgenoemde instelling aangaat, waarvan ook reeds sprake was in het, hiervoren door ons aangehaalde schrijven uit Hanoi, is het eigenaardige, dat zij haar bestaan aan 't initiatief der inboorlingen zelven heeft te danken.

In 1892 besloten eenige inlandsche onderwijzers en tolken te Hanoi, die wat meer wenschten te weten dan hetgeen zij aan hunne ietwat gebrekkige opleiding dankten, om tweemaal in de week bij een hunner samen te komen. Den 1en April van dat jaar werd de Vereeniging, geen April-visch, opgericht, die zich spoedig ontwikkelde. Als haar doel gaf zij aan: »de leden aan te sporen zich de kennis der fransche taal deelachtig te maken, en de kennis dier taal in Tongkin te verbreiden, om aldus binnen de grenzen harer middelen de banden nauwer aan te halen en te versterken, die reeds de fransche natie en het annamietische volk verbinden." Eenige fransche ambtenaren moedigden deze pogingen aan en vormden in 1897 een »Comité de patronage." Eindelijk sloot de Vereeniging zich in 1898 aan bij de »Association polytechnique de Paris."

Laatstgenoemde vereeniging telt op 't oogenblik in Tongkin 18 afdeelingen; 11 cursussen, waarop de beginselen der fransche taal, van het rekenen, de spraakkunst, aardrijkskunde en het metrieke stelsel kosteloos worden onderwezen aan ieder, zonder onderscheid van stand of leeftijd; en 4 scholen.

De »Société d'enseignement mutuel" telde in 1902 500 leden en onderhield 14 scholen, die door 440 leerlingen werden bezocht.

Het bestuur heeft ingezien, met name in Tongkin, dat in den toestand verandering moest komen en met 't oog hierop zijn nu onlangs, op voorstel van den resident dier provincie, eenige besluiten genomen, waarvan de inhoud, volgens de *Quinzaine Coloniale* op 't volgende neerkomt:

»Het eerste der besluiten voorziet in de instelling van twee categoriën van openbaar onderwijs, de eerste bestemd voor Franschen of daarmeê gelijkgestelden, de tweede voor Annamieten of daarmeê gelijkgestelden. Men heeft dus gebroken met het stelsel der gemengde scholen.

Voor de fransche kinderen zal men inrichtingen voor elementair onderwijs hebben, met aanvullingscursussen en een school voor middelbaar onderwijs; voor de jeugdige Annamieten elementaire onderwijs-inrichtingen, zoogenaamde franco-annamietische scholen en twee inrichtingen voor aanvullingsonderwijs. Het inlandsch onderwijs zal niet in zuiver franschen geest worden gegeven, maar er zal daarbij wel degelijk rekening worden gehouden met de oude, aan annamietische en chineesche schrijvers ontleende zedeleer. De Annamiet wordt dusdoende niet uit den kring weggerukt, waaruit hij is voortgekomen, en loopt niet de kans, een vreemdeling te worden in zijn eigen land.

Men schijnt met een inlandsch onderwijs, geheel op fransche leest geschoeid, zooals dat in Cochin-China bestaat, genoegzaam leergeld te hebben betaald, om zich voor Tongkin niet aan denzelfden steen te stooten.

Een tweede besluit dient om de organisatie van de inlandsche ambachtsschool te Hanoi te voltooien, en schept een inrichting voor handelsonderwijs, eveneens ter opname van inlandsche leerlingen, te Haiphong, onder het toezicht van de Kamer van Koophandel aldaar, in het leven.

Verder werd bij besluit een Raad voor het openbaar onderwijs in het leven geroepen. Voorgezeten door den resident of zijn gedelegeerde, maken van dezen Raad deel uit, behalve de uit het onderwijs-personeel aan te wijzen leden en verschillende andere fransche of inlandsche ambtenaren, één magistraatspersoon, één geneesheer en vertegenwoordigers van de gemeentebesturen van Hanoi en Haiphong.

**Afrika voor de Afrikanen.** We ontleenen het volgende aan de *Deutsche Kolonial Zeitung*:

»In het laatste nummer van de *Deutsch—Südwestafrikanische Zeitung* kwam 't verhaal voor van een blanke, die vele jaren onder de Hereros leefde en zooals men dat in de kolonie noemt geheel verkafferd was. Dezen man, die met hen tegen zijne blanke rasgenooten ten strijde was getrokken, hebben de Hereros onlangs gedood.

In de *Südwestafrikanische* heette 't hierover woordelijk »De man bemerkte, toen de opstand uitgebroken was, dat de lieden van zijn kraal zich anders dan vroeger tegenover hem gedroegen, en hij gaf daarover zijne bevreemding te kennen. Eens werd hij niet bij eene beraadslaging toegelaten, terwijl hij anders steeds aan zulke beraadslagingen had deelgenomen. Toen hij naar de reden van deze uitsluiting vroeg, werd hem geantwoord, dat wanneer hij tevoren steeds aan de beraadslagingen had deelgenomen, ditmaal een goede reden bestond om hem niet daarbij tegenwoordig te doen zijn, wijl men 't juist over hem gehad had. Hij vroeg verder en kwam toen te weten, dat 't de vraag gegolden had, of men hem al dan niet in 't leven zou laten. Toen hij er op wees, dat hij, hoezeer blank, nu toch tot de Hereros behoorde en een der hunnen was, gaven de Hereros dit wel toe, doch zeiden, dat de mogelijkheid niet uitgesloten was, dat hij zich zou herinneren een blanke te zijn, en dan zou hij hun veel kwaad kunnen doen. Om dit gevaar te ontgaan, had men besloten, hem te dooden. Men bond hem aan een boom, en slachtte hem als een schaap, door hem den strot af te snijden."

Duidelijker als wat ook legt dit verhaal getuigenis af van de scherpe tegenstelling tusschen het blanke en het zwarte ras. En daar, waar men slechts Zuid-Afrika op 't oog heeft, moet worden geconstateerd, dat er minstens vijf maal meer zwarten dan blanken zijn, is het gevaar niet denkbeeldig, dat de zwarten op deze of gene wijze de blanke kolonisten overweldigen en uit hun land verjagen.

In Amerika heet 't dat de rook van 't haardvuur van het bleekgezicht den rooden man doodt. De Papoeas en andere Zuidzee-eilandbewoners zijn, waar ze met de blanken in aanraking kwamen, als 't ware ter dood veroordeeld geworden en hun aantal neemt van jaar tot jaar af. Er zijn zelfs op enkele eilanden stammen, die door vrijwillig af te zien van voortplanting den stam willen doen uitsterven.

Bij de negers is dat alles heel anders. Waar de blanke verscheen, heeft deze aan de bloedigste aller geesels, die onder de afrikaansche stammen woedde, aan de slavenjacht grootendeels een einde gemaakt. De blanke heeft echter met de beschaving ook een zeker nationaal bewustzijn aan de negers geschonken. Door dit bewustzijn gedragen hebben erkend flinke negervorsten, als de Zoeloe Tsjaka, de Matabele Mofalikatse, de Basoeto Mosjech zich voor hun stam een rijk weten te scheppen en voor hunne dynastie een troon te verzekeren. Op 't oogenblik is Dinizoeloe de ziel van 't zelfbewustzijn van het zuid-afrikaansche zwarte ras.

In de laatste tien jaren heeft in dit opzicht een nieuwe factor zijne intrede in Zuid-Afrika gedaan, en wel op godsdienstig gebied. Amerikaansche neger-bisschoppen hebben in 1896 de zoogenaamde ethyopische kerk in 't leven geroepen, een vertakking van de methodistische kerk. Snel breidt deze kerk zich uit en werft overal onder de zwarten proselieten. Hiermeê houdt verband 't streven der amerikaansche negers om naar 't land hunner voorvaderen, naar Afrika terug te keeren — in zekeren zin dus een dergelijk streven als dat der zionistische beweging. Daarbij valt 't duidelijk genoeg in 't oog, dat de godsdienst hier niet zoozeer op den voorgrond staat als wel het zelfbewust vooruitstuwen der massa. De zuid-afrikaansche zwarten hebben hun eigen scholen, hun eigen dagbladen en mijden elk intiem verkeer met de blanken, zooals b.v. ook in zake 't huwelijk. De Bantoe-journalisten zijn ontwikkeld genoeg en kennen de *socialistische litteratuur* van Europa voldoende, dat ze zich de scherpe pamfletten-stijl hebben kunnen eigen maken, om nu fanatiek het: »Afrika voor de zwarten« te prediken. »Want — zoo heette 't onlangs in een zoutpansbergsch Kafferblad — de blanken zijn slechts de gasten der inboorlingen.«

Dat alles wijst er op, dat de negers zich vrij willen maken van 't blanke ras, dat ze op zekeren dag de gelegenheid zullen aangrijpen, om 't bestuur der blanken, dat hun een juk voorkomt, af te schudden. Vroeger werden de negers door de blanken naar het *divide et impera*-recept beheerscht, of beter gezegd, de negerstammen waren 't onder elkaar oneens, zoodat het den blanken kolonist gemakkelijk gemaakt werd, over hen den baas te spelen. In Zuidwest-Afrika streden de Hereros b.v. tegen de Witboois. De Herreokrijg bewijst dat de gedachte aan wraak ook zwarte stammen, die anders vijandig tegenover elkaar stonden, vereenigen kan.

Hoe kunnen wij, blanken, ons nu wapenen tegen een, door vele voorteekenen aangekondigden algemeenen opstand van 't zwarte ras?«

Het verdere gedeelte van het artikel komt hierop neer, dat de Hereros ten onder moeten worden gebracht, de schuldigen streng gestraft en den overigen door een streng regiment den lust en de gelegenheid voor een nieuwen opstand moet benomen worden, waartoe in overeenstemming met andere koloniale mogendheden, die in die buurt gevestigd zijn, ook gemeenschappelijke maatregelen zouden moeten worden getroffen tegen den smokkelhandel in vuurwapenen.

't Schijnt evenwel, dat de Hereros voorloopig nog geen plan hebben, om zich gewonnen te geven. Volgens de laatste berichten zouden zij er in geslaagd zijn om aan de omsingeling door generaal von Trotha's troepen te ontkomen en zich in noordelijke richting uit de voeten te maken, waar, gelijk men weet, de Ovambos door de Duitschers ook al niet al te best vertrouwd worden.

Het zwarte gevaar is voor de blanke kolonisten in Zuid-Afrika verre van denkbeeldig en niet weinig vergroot door de verdeeldheid, welke onder dezen heerscht en reeds tot menige bloedige botsing heeft geleid.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië. No. 9.

Een leemte in de Indische litteratuur, door M. van Geuns. — Een nest Indische menschen, door F. P. H. Prick van Wely. — J. P. Kohn, door T. ter Horst de Boer (met portret). — Astrale adviezen door W. van Delft. — De verwonding van resident Lange (met afbeelding). — Geen verdediging, door Dr. J. Groneman. — Liefde, roman van Arma de Savornin Lohman.

Onze Eeuw, Augustus 1904.

Onze plicht in Indië, door Dr. E. B. Kielstra. — Naar het Toba-Meer, door W. Meyer Ranneft.

Indisch Militair Tijdschrift 1904. No. 7.

Het transport over den Trans-Siberischen spoorweg, door A. W. E. Weyerman (met plaat). — Het infanteriegeweer, door E. P. M. (vervolg). — Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog? door v. d. B. (vervolg). — Plaatselijke militaire commandanten in tijd van vrede, door B. H. L. — Komt de Javaansche soldaat in den oorlog tegen een B. V. volkomen tot zijn recht bij de tegenwoordige wijze van opleiden en bij de huidige organisatie? door Menre. — Mondingsbeschermers, door d. G. — Soerat 2 katrangan door d. G. — Aandere landen — andere zeden, door M. — Afscheidswoord van den redacteur: C. F. H. Tückermann.

De Indische Gids. Augustus 1904.

Soerakarta, door H. H. van Kol. — Nederlands voorgenomen geldelijke hulp aan Oost-Indië, door Ganesa. — Het boschbeheer op Java, door A. H. Berkhout. — Een paar aanteekeningen over »De Hoofden op Java", door Wong Tani Sr. — Spoorwegverkenning in Zuid-Sumatra, door J. E. de M. — Varia: De contracten met de Vorstenlanden betreffende de Semarangsche Enclaves. — Gevolgen van Japan's zegepraal. — Maandel. Revue van brochures, en van tijdschrift- en dagbladartikelen. — Koloniale literatuur: Luitenant-Generaal J. B. van Heutsz, door Alex. — Wetenschap en industrie: De invloed van het beheer der Indische kas op de geldmarkt. — De Oost-Indische Compagnie op Sumatra in de 17de eeuw, door N. Mac. Leod. — Maandel. bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. M. — Financieel overzicht.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.S. »Oranje« vertrokken van Batavia den 7den en aangekomen te Genua den 31sten Juli 1904.

Te Genua hebben zich ontscheept:

E. de Haan, J. C. H. Fischer, J. Rijksen echtg. en 2 kind., W. Tromp, W. H. J. Ch. Brugman, A. van Limburgh echtg. en 2 dochters, J. H. Roodhuijzen en echtg., Mej. Ch. H. de Quant, P. van Leersum en echtg., E. Kalff en en kind., J. Haak echt. en 5 kind., J. A. Fischer echtg. en 3 kind., H. M. van Straaten, Mej. C. Lim, Jongeheer J. K. H. de Roo van Alderwerelt, J. A. C. van Bruggen en echtg., H. J. Hooghwinkel en echtg., A. Wit echtg. en 2 kind., M. M. Luchsinger, J. van Leeuwen, Mej. E. L. van Ingen, Mevr. de Wed. L. E. Julius-Meijer Gluiven en 2 dochters, Mr. A. H. Walkate, echtg. en 3 kind., J. H. C. Vermeer en echtg. en kind., Mevr. de Wed. A. M. Lout-Henze en 2 dochters, J. W. van der Spek, echtg. en 2 kind., E. Hekman en echtg., J. C. Frederiks, J. H. Brückmann, G. L. Nolten, J. D. Adama van Scheltema, Edw, A. Sas, A. J. A. Engelkamp, A. Egers, J. H. F. Lebäube, J. Alberti en A. Schorz.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen:

D. F. Droste, Mejuffr. S. H. von Wolzogen Keihr, A. Schermers, echtg. en 3 kind., L. P. C. de Laive, echtg. en 2 kind., Jongeheer L. A. van der Ent, Jhr. W. Strick van Linschoten, J. C. van Hasselt, E. A. de Haan, echtg. en 3 kind., Mevr. de Wed. Hagenzieker-Olthuijs en 2 kind., K. van der Hooff, F. W. Knufman, echtg. en kind., R. de Vries, J. Beerends, A. J. Renaud en echtg., S. P. H. Havers, echtg. en kind., C. F. Ch. Feldt, G. van Duren, G. Smits. Benevens H. M. troepen en schepelingen.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION

*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
**LA HAYE.**



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**
Prinsestraat 39,
'S-GRAVENHAGE.

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
**CONCURREERENDE PRIJZEN.**

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**
Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

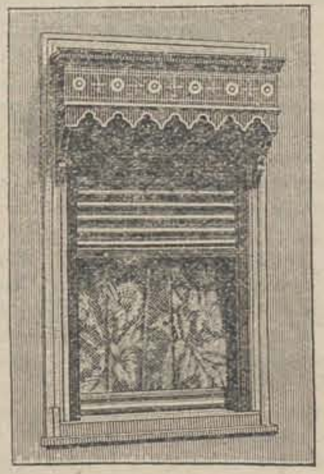
# C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---



## HEINEKEN's
(Oudste) Glazenwasscherij
**Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.**
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

---

## Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

## OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** / **voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

**Vraagt de bekende Sauces en** [FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD] **Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
|---|---|
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |
| IJZEREN KOFFERS. | LEEREN KOFFERS. |

| TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. | TRADING Co. LATE **Perry & Co.** 6, Hoogstraat 6. |
|---|---|
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| HANDKOFFERS. | RIETEN KOFFERS. |
| | LICHT. — SOLIDE. |
| **Van af f 3.— tot f 60.—.** | **70 pCt. vrachtbesparing.** |

---

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES / WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk.** **Te bekomen bij alle Apothekers.**

---

# Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

---

**Transport-Maatschappij DUINOORD**
**Bergplaats voor Inboedels 2800 M□**




N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

## Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Sindoro** * | 20 Aug. | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 Sept. | 27 Sept. |
| **Salak** | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 Oct. |
| **Lawoe** | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 „ |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 Nov. |
| **Goentoer** * | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 7 Dec. |
| **„Ophir"** * | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 „ |
| **Gedé** | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 1905 2 Jan. | 1905 4 Jan. |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie, den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 22. Donderdag 11 Augustus 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat,** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**
**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**
**Zij die f 5 of meer contribueeren of een [illegible] in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**
**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



# CURAÇAO.

«Curaçao is weêr uit de mode", schrijft H. P. de Vries in de *Indische Mercuur* van den 2en dezer, om dan daaraan toe te voegen: «Na de laatste opflikkering van officieele en particuliere belangstelling is het arme eilandje helaas weêr in den doofpot geduwd. Het is jammer, want de ziekte, waaraan de kleine kolonie lijdt, eischt voortdurende zorg en veel, zeer veel toewijding.»

Wij zijn 't wat den tekst aangaat, waarop de schrijver zijn predicatie opbouwt, geheel met hem eens. De anemische toestand, waarin de heele kolonie, waartoe naar de schrijver wel zal meenen nog andere eilandjes dan eigenlijk Curaçao behooren, reeds sedert eenige jaren verkeert, vereischt ongetwijfeld buitengewoon veel zorg en toewijding van de zijde van geneesheer en verpleger. En juist, omdat we hiervan overtuigd zijn, doet het ons altijd onaangenaam aan, wanneer we heelmeesters zich zien opwerpen, die zonder rekening te houden met den algemeenen ziekelijken toestand van den patient, zouden willen, dat men alle pogingen tot verbetering tot een der aangetaste organen zou beperken en smalend gewagen van elk ander streven dat ter verbetering mocht worden aangewend.

Zulk een heelmeester herkennen we in de volgende passage uit het, hiervoren aangehaald artikel:

«Wij zouden het nieuwe tijdperk, dat Curaçao is ingetreden tengevolge van den acuten aanval van algemeene belangstelling willen noemen »de agrarische periode.» Bij alle maatregelen, die men genomen heeft, is de hoofdgedachte steeds geweest, dat Curaçao's wedergeboorte in direct verband staat met de herleving van den landbouw. Men benoemde een nieuwen gouverneur, die uit het hartje van Noord-Brabant kwam en van wien men blijkbaar verwachtte, dat hij goed op de hoogte was van den landbouw, van tropische cultures in het bijzonder. Curaçao werd bezocht door eminent geleerde menschen, uit Holland gezonden, die over de mogelijkheid om van het eiland een vruchtbaar Eden te maken, zonder twijfel interessante rapporten geleverd hebben. Eene Maatschappij tot bevordering van Landbouw, Veeteelt, Zoutaanwinning, Visscherij, enz. enz. werd opgericht en schijnt in korten tijd zooveel te hebben gepresteerd, dat hare voorzitter met een ridderorde bedeeld werd. Kort geleden is de nieuwbenoemde Directeur van Publieke werken naar Curaçao vertrokken, na in Europa eene bijzondere studie te hebben gemaakt van artesische putten en de verschillende methodes om boringen te verrichten. Verder is er op het eiland een proefstation aangelegd, waarvan de practische resultaten, tot dusverre verkregen, ons nog niet ter oore zijn gekomen.

Men ziet het, de agrarische tendenz is duidelijk waarneembaar.

En vraagt nu eens een Curaçaoenaar, hoe hij over die tendenz denkt. Hij zal zeer bepaald het hoofd schudden en U vertellen, hoe weinig hij van den nieuwen koers voor het heil van Curaçao verwacht. Hij klaagt over slechte tijden, maar zal de schuld niet werpen op een mislukten oogst of op gebrek aan water.

Geeft Curaçao gelegenheid om handel te drijven en er zal aan die malaise een einde komen".

Men ziet het, de commercieele tendenz is in dit schrijven duidelijk waarneembaar, eene tendenz die zelfs niet schroomt zich van zoutelooze *would-be* geestigheden te bedienen om al wat niet met hare inzichten strookt tegen beter weten in te verkleinen of zoo'n beetje belachelijk te maken. Tegen beter weten in? Ja, want we kunnen toch niet van iemand, die zich als heelmeester van het zieke Curaçao opwerpt, denken, dat hij zoo weinig op de hoogte is van het heden, dat hem b.v. onbekend zou zijn gebleven, wat de «Curaçaosche Maatschappij» gedurende haar ruim tweejarig bestaan reeds in het belang van de kolonie heeft gepresteerd. Of, zegt het feit, dat zij er in slaagde, om voor het eerst te Willemstad eene tentoonstelling van nijverheid en landbouw te organiseeren, den schrijver niets? En zou 't hem dan werkelijk onbekend zijn, dat de kolonie zich eerst sedert eenige maanden in de aanwezigheid van een landbouwdeskundige op het eiland mag verheugen, doch dat toch reeds de inspecteur van den landbouw, dr. van Hall, bij een bezoek aan Curaçao eenige practische wenken kon geven, waaraan de proefnemingen van den landbouwdeskundige, Rijkens, zeker niet vreemd zullen zijn geweest?

En wat die vraag aan een Curaçaoenaar betreft, we hebben ons er niet toe bepaald, gelijk de heer d. V. dat schijnt te hebben gedaan, om het oordeel van een enkelen ingezetene of van een bepaalde categorie van ingezetenen der kolonie te vernemen, maar we hebben er eens de pers, die toch eenigermate kan worden geacht de publieke opinie weêr te geven, op nageslagen en nog den 25n Juni ll. vonden wij in een ingezonden stuk in *De Wekker* de volgende opmerking:

«Wil Holland Curaçao in ernst helpen, men dient het land van dijken te voorzien; daarmede zal Curaçao een eigen bestaan worden verzekerd. Dat Curaçao vroeger productiever is geweest, is een feit en aan niets anders moet zulks worden toegeschreven, dan aan de duizenden dammen en slooten, waarvan men thans alleen de sporen ziet. Van ouden van dagen hebben wij meermalen gehoord, dat de slooten van «Poos Cabaar», «St. Michiel» en meer vroeger van zoetwatervisschen krioelden; zelven hebben wij een stroompje gekend, dat van uit Scherpenheuvel door Zuurzak liep; nog kan men op Zuurzak een gemetselde brug zien, waaronder vroeger het water stroomde en die reeds ettelijke jaren daar voor luxe staat.»

En de *Amigoe di Curaçao* heeft 't ook niet laten ontbreken aan steun van de verschillende voorstellen om verbetering te brengen in de verwaarloosde watervoorziening van het eiland, welke alleen den landbouw, die vroeger productief is geweest, er weder bovenop kan helpen. Nog in haar nummer van den 9n Juli ll. verdedigde zij het nemen eener proef met landbouwgeschut, welke ook door de heeren van Kol en Havelaar werd aangeraden, tegen het afwijzend advies van dr. C. H. Wind in deze materie.

Wij weten het, er zijn stemmen in de kolonie opgegaan, die waarschuwden om niet alle heil voor de kolonie van den landbouw en de daarvoor verlangde watervoorziening te wachten. En we wijzen hier dan ook weer op het nuttig streven der «Curaçaosche Maatschappij», die der strohoeden-industrie op Curaçao weer nieuw leven tracht in te blazen. We willen nog wijzen op het streven onzer Vereeniging om de kunstnijverheid ook in deze kolonie te bevorderen, een streven, waaraan de jongste curaçaosche tentoonstelling zeker ook wel dienstbaar zal zijn geweest, af te leiden uit 't feit, dat reeds aangedrongen werd op het houden eener permanente tentoonstelling van voorwerpen van kunstnijverheid, te Willemstad, in navolging van Boeatan alhier.

Maar de handel dan?

We ontkennen evenmin de voordeelen, die voor Curaçao zijn voortgevloeid uit den transitohandel, voornamelijk op Venezuela. Maar heeft niet de jongste door Venezuela getroffen maatregel ten duidelijkste aangetoond, hoe onzeker die bron van welvaart was?

We ontkennen evenmin dat in de laatste jaren, door verwaarloozing der landbouwbelangen, door verwaarloozing eener bestaande industrie, de handel, met name de transito-handel de hoofdbron van welvaart, niet der kolonie, maar van hare hoofdstad uitmaakte, maar we vragen ons af, of in deze onzekere richting met blijvende verwaarloozing van den landbouw, die eens *de* hoofdbron van welvaart der kolonie uitmaakte, moet worden gestuurd?

Dit, zou men uit het schrijven van den heer de Vries moeten opmaken, is toch de weg, dien hij voorstaat, door alles wat op landbouwgebied en op het gebied der watervoorziening staat te geschieden en bagatelle te behandelen en in een ietwat belachelijk daglicht te stellen en daartegenover het heil der kolonie op ééne kaart, die van den handel te zetten.

Dit neemt niet weg, dat wij de volgende wenken van den schrijver gaarne in overweging zouden willen zien nemen:

«Zoover ons bekend is» zegt hij «bestaat er op Curaçao geen Kamer van Koophandel. Zou het in 't leven roepen van zulk een lichaam niet veel kunnen bijdragen tot eene toenadering tusschen handelsstand en regeering, tot een nauwer band, waardoor de Gouverneur de belangen der kooplieden zou leeren kennen, en beter kunnen behartigen?

Vooral moet ook worden overlegd of de handel, die thans bestaat tusschen Curaçao en Columbië niet voor uitbreiding vatbaar is. Columbië heeft geene beperkende bepalingen in zijne wetgeving, waardoor de invoer van uit Curaçao komende goederen bemoeielijkt wordt. De zoutuitvoer van Curaçao naar Columbiaansche havens is niet onbelangrijk, Rio Hacha, de oostelijkste haven van Columbië drijft een levendigen handel met Curaçao, er zijn gevallen bekend van kooplieden uit Barranquilla, die met goed gevolg uit Curaçao goederen geimporteerd hebben.

Als wij niet dwalen, is er eens sprake van geweest, een stoomvaartlijn in 't leven te roepen van Curaçao naar Savanilla, de haven van Barranquilla. De Koninklijke West-Indische Maildienst liet met dat doel een schip bouwen, dat echter voor dien dienst niet geschikt bleek te zijn. Het is toen bij dien poging gebleven.

Toch gelooven wij stellig, dat zulk eene lijn

# FEUILLETON.

## Een perronbezoek.

Tal van dos-à-dos zijn voor 't station opgereden, ééne lange rij, evenwijdig aan de voorzijde van het gebouw; de Inlandsche koetsiers hebben 't zich gemakkelijk gemaakt en liggen lang uitgestrekt of in andere achtelooze houding, 't hoofd slechts naar de paarden gekeerd op de met een gekleurd wollen dek belegde zitplaatsen — lachend, pratend heen en weer, het lucifers verslindend strootje tusschen de parelwitte tanden geklemd, zweepknallend af en toe tot tijdverdrijf — een enkele, zoo even van een verren rit hier gekomen, trachtend zijne paardjes wederom geschikt te maken voor 't vervoer van het bij aankomst van den sneltrein verwachte nieuwe vrachtje, door hunne beenen op te lichten een voor één, en deze te doen knappen in 't gewricht, gelijk de inlander gewoon is te doen met zijne handen — knak één vinger, knak een tweede, dan alle vingers tegelijk — om deze de vereischte lenigheid te doen behouden.

Een blik slaande op de omgeving dan zien wij hoe ginds op den achtergrond een vriendelijk woelig tafereel zich voor onze oogen ontrolt.

Hoog boven den ingesneden weg ligt de pasar met hare talrijke kleine loodsjes, waartusschen eene bonte menigte zich beweegt, ordelijk, netjes, geheel anders dan koopers en kooplustigen bij ons. Geen schreeuwerig loven en bieden — 't gaat alles even kalm en bedaard — en hoogst kalm ook, onverschillig haast ziet de achter zijne waren op een matje gehurkte verkooper al dat volkje zijne uitstalling voorbijgaan. Och, de strijd om 't bestaan teekent zich zoo niet af in dit voor den inboorling gezegende land, waar deze zich voor eenige luttele centen een vorstelijk maal bereiden kan. Hij kent geen gebrek, geen koude — de vruchtbare bodem levert hem nog wel het schepje rijst, benoodigd voor zijn levensonderhoud en de zon verlaat hier den arme niet, want hetzij uit onbewolkten blauwen hemel hare stralen op 't aardrijk afzendend, hetzij achter donkere wolken zich verschuilend, steeds blijft hare kracht nagenoeg onveranderlijk zichzelf gelijk, tot heil voor den inlander — een gruwel voor den Europeaan, die dikwijls in de nachten nog tevergeefs eene afkoeling zoekt voor de verzengende hitte van den dag. Dan wij zijn hier in de bergen en de vriendelijke morgenzon lacht ons vroolijk toe, niets hinderlijk, integendeel aangenaam verkwikkend aan 't omringend landschap een heerlijk aanzien gevend, fel terugkaatsend toch de schelle kleuren der baadjes van de passarbezoeksters, rood, groen, geel, lichtblauw zich dooreenmengend in die dichte menschenmassa.

In het stationsgebouw heerscht nog de meest volmaakte rust: de vestibule, tevens wachtkamer voor derde klasse passagiers, is nog bijna geheel ledig. Een paar inlanders slechts, groote manden met groenten en kwalijk riekende koopwaar voor zich, benevens een aardige inlandsche schoone hebben zich eene plaats uitgezocht op de aan weerszijden gestelde lange banken — het vrouwtje eenigszins verscholen achter eene der breede toegangsdeuren in een hoekje weggedoken, bedeesd de groote droomerige oogen neerslaand voor onzen onderzoekenden blik, een blosje op de koelitlangsepwangen, [1]) toch coquetteerend telkenmale den over den schouder hangenden roze gazen doek, de plooien van de sarong verschikkend, deze laatste af en toe over de gevulde beenen vlak strijkend, en — dat alles met een blik, droomerig, starend, als ging de geheele wereld 't menschje niet aan. —

Daar treft ons oor 't zwaar geluid van een naderend rijtuig, hotsend over 't grint op 't stationsplein; meerdere wagens uit de verte reeds hoorbaar door 't knallen der lange zweepen, speeltuig in handen van den inlandschen koetsier.

Een jong mensch stappend uit 't rijtuig, zooeven voorgereden, loopt langzaam de vestibule door, om zich heen ziende en, achter gindsche deur 't mooie blanke kopje ontwarend, stilstaand dan eene wijle — in extase haast. Daarna haar even toeknikkend verder gaande naar 't perron, zet hij zich op eene der gereedstaande banken neder, vlak naast eene deur, waarop „verboden toegang" staat te lezen en voorzien van eene brievenbus, waarboven in half vergane letters „buslichting" zonder meer — wie heeft hier noodig den juisten tijd te weten voor de postverzendingen? Men schrijft, bezorgt zijn brief op de post, vertrekt deze heden niet, nu dan wellicht morgen; heerlijk land — van langzaamheid en volslagen apathie.

Meerdere bezoekers volgen thans, eenigen zich op de bank naast den eerst gekomene nederzettend, de anderen een kring vormend, waarin het nieuws van den dag besproken wordt, beginnende met waarmede men gisteren ter zelfder plaatse is geeindigd, habitués die zij zijn, blijkende ook uit 't vertrouwelijk knikje, waarmede de stationschef hen begroet.

Het zijn de gasten van het herstellingsoord Soekaboemi, die ongaarne de gelegenheid zouden laten voorbijgaan om dagelijks hier den sneltrein van Batavia op te wachten, die nieuwe gasten, voorbijtrekkende kennissen, in elk geval nieuws in 't kleine plaatsje brengt.

„Murge heerre," klinkt plotseling een krassende, scherpe stem, waaraan iets geaffecteerds niet kan worden ontzegd en als door tooverslag opent zich de kring voor den nieuw aangekomene, blijkbaar eene bekende, en geachte figuur, door allen toch even hartelijk begroet met een: „goeden morgen, majoor." Ook zonder deze titulatuur zouden wij in de kaarsrechte gestalte, de aan de jas bevestigde slechts half gevulde linker mouw en het eerekruis op de borst reeds onmiddellijk den ex-militair hebben herkend.

„Apropos, Willems, kom eens even meê, ik heb je wat te vertellen," zoo wendt de „Majoor" zich tot een der jongste leden van 't gezelschap, dezen bij den arm vattend en naar de vestibule geleidend, de jonge man hem glimlachend volgend.

„Nu wat zeg je daarvan?„ vraagt de Majoor op de ons reeds bekende schoone wijzend.

„Heel aardig," is 't met een fijn lachje gegeven antwoord. „Ik heb den mandoer [1]) van 't hotel dan ook reeds de noodige instructies gegeven."

„Wel verduiveld . . ." juist wil de oude heer uitvaren, dat zulk een jong broekje [2]) als de toegesprokene zich vermeten heeft om vóór hem, oud-Majoor en connaisseur de femmes, cré nom, deze ontdekking te hebben gemaakt als eensklaps. . . .

„Ah, zoo Majoor, dat zie ik nu juist toevallig, pas maar op, dat zal ik mevrouw eens vertellen. Fi-donc, op uw leeftijd nog naar mooie inlandsche vrouwtjes te kijken."

Een vlug stemmetje, 't Indisch accent daaraan niet vreemd. Met een „pardon Willems," heeft de Majoor zich schielijk omgekeerd teneinde twee dames, die hem glimlachend aanstaren, te begroeten, zich tot de spreekster daarop wendend:

„Ah mevrouw van Laar? 't Was of een voorgevoel mij herwaarts dreef. Vrouwelijk schoon oefent steeds een magnetischen invloed op mij uit."

„Dat meen ik zooeven te hebben opgemerkt," spreekt het jonge vrouwtje, een schelmsch lachje hare woorden vergezellend.

„U verstaat mij verkeerd, mevrouw."

„Ah neen, ik begrijp u heel goed, ja? U tracht mij met complimentjes om te koopen. Nu enfin," eensklaps gemaakte ernst den lach van 't aardig gezichtje verdrijvend. „Ik zal voor ditmaal maar eens wat door de vingers zien."

De Majoor nu vragend, waaraan hij 't genoegen heeft te danken de dames hier te ontmoeten, verneemt dat de heer Van Laar met den sneltrein wordt verwacht, daar zijne gezondheid een verblijf in het bergklimaat noodzakelijk maakte.

„Toch niet ernstig hoop ik?" vraagt hij.

„Och neen," is 't antwoord schouderophalend. „'t Zal wel niet veel te beteekenen hebben, hij klaagt altijd zoo gauw.

1) koelit = huid schil, langsep = eene lichtgele vrucht. Koelit langsep = benaming voor eene lichtgele huidskleur bij blank af.

1) eerste bediende. De hotelmandoers zijn steeds op de grootere verkeersplaatsen bij aankomst der treinen aanwezig.

2) jong broekje geliefkoosde benaming voor de jongere lieden, hun door het oudere geslacht toebedeeld.

productief zou kunnen worden gemaakt, mits een geregelde dienst kon worden onderhouden tusschen Curaçao en Colon en de schepen alle Columbiaansche havens aan de noordkust aandeden. Wij maken ons sterk dat de onderneming, die zulk een dienst in 't leven roept, kan rekenen op den steun en de medewerking der Columbiaansche regeering, die er groot belang bij heeft, dat hare havens onderling verbonden worden door een geregeld varende stoomvaartlijn.»

Maar, was het, zoo vragen we ons nog eens af om deze o.i. nuttige wenken tot aansporing hoofdzakelijk van het particulier initiatief te plaatsen, noodig om alles, wat in een andere richting van bestuurswege geschiedt om, gelet op Curacao's verleden, aan de kolonie met vrij groote mate van zekerheid een *bestaan* te waarborgen, af te tuigen, omdat er nog een ander middel bestaat, dat 't tot nu toe niet bijster groot particulier initiatief dienende, die waarborg zou kunnen vermeerderen?

Neen, Curaçao is kwijnende. De handel, niet altijd langs rechte wegen geleid, der kolonie eenmaal voorspoed brengende, is ziek. De landbouw kwijnt. De industrie idem.

En nu gaat 't niet aan, om den handel alleen bij den kop te nemen en dien, met kunst- en vliegwerk, op te willen beuren. Neen vooral niet den handel alleen. Want een, door landbouw, veeteelt, en industrie welvarende kolonie Curaçao kan aan Willemstad bronnen voor den handel openen, maar een door den handel welvarend Willemstad stampt omgekeerd geen mais uit den verdorden bodem der buitendistricten en van Bonaire en Aruba, doet op Saba, Sint Eustatius en Sint Martin de eenige bron van welvaart die van den landbouw, voor de eilandbewoners niet weder vloeien.

Neen, wij hopen voor de kolonie dat de regeering volharde in haar streven, om der bevolking door waterverschaffing, landbouwvoorlichting enz. werkelijke *bestaans*middelen te openen. Zij kan den grond, die eens productief was, dwingen dit weêr te worden, maar den handel te willen dwingen, zonder dat energie en initiatief van de handelaren zelven daartoe medewerken, zou o. i. voor de regeering een werk wezen, waarvan weinig heil te verwachten is.

Men spore vooral nederlandsche energie en initiatief aan, wijze den handel nieuwe wegen, gelijk de heer de Vries er een aangaf, trachte hiervoor den steun der regeering te verwerven, die ten deze veelal in moreelen zin reeds veel ten goede kan uitwerken, maar trachte nimmer aan één groot belang een ander, levensbelang op te offeren.

Het eene ga zooveel mogelijk met het ander hand aan hand. De West-Indische Maildienst, die nu zeker ook den nadeeligen invloed der venezuelaansche additioneele rechten zal ondervinden, zou willicht dit schadepostje weer kunnen goed maken door hare poging van weleer te hervatten en tot 'n goed einde te brengen. De kolonie zou ze hiermeê echter in den kolonialen handel 'n goeden dienst bewijzen, waarvoor een wederdienst niet anders dan billijk kan worden geacht, want mocht ook voor Columbië evenals dat ten opzichte van Venezuela geschiedde een buitenlandsche maatschappij zich van de officieele kustvaart weten meester te maken, dan zouden onze curaçaosche handelaren, al bleven Columbië en de kolonie ook nog zulke goede maatjes, zich al heel spoedig de columbiaansche markt voor den neus zien afsluiten door dezelfde beperkende bepalingen als die, welke Venezuela nu in toepassing gaat brengen. Men trachte dit te voorkomen en er zelf zijde bij te spinnen.

Maar intusschen onthoude men Curaçao niet langer dan nu nog noodig is het water, dat één Curaçaoenaar blijkbaar niet noodig acht, maar waarnaar de curaçaosche bevolking in haar geheel snakt als naar een middel, dat redding zal brengen uit bangen nood, terwijl de handel dan 'n handje kan helpen om de oude welvaart weêr in het leven te roepen.

## Week-Overzicht.

Voor heel de journalistische wereld is 't komkommertijd, waarom dus ook niet voor ons? De heer Henniker Heaton, lid van het Engelsch Lagerhuis heeft het daarom zeker ook noodig geacht, om ons aan een weinig stof te helpen. Zijne laatste interpellatie, welke lord Percy geen andere verklaring ontlokken kon, dan eene verwijzing naar hetgeen deze reeds, ten opzichte van eene te voren, door den heer Heaton gestelde vraag had opgemerkt, geeft ons aanleiding tot de volgende opmerking.

Gold het toen voor den heer Heaton te trachten zoogenaamd om de engelsche regeering te bewegen de onze de wet te stellen inzake de wijze waarop de Gajoes tot rede moeten worden gebracht, nu wilde de heer Heaton het geschil? tusschen den, zich reeds aan ons gezag onderworpen hebbenden sultan van Atjeh en ons land aan een scheidsrechterlijke uitspraak onderworpen zien.

Ware die vraag een vijftien of twintigtal jaren geleden te berde gebracht, toen het gemodder in Atjeh van onzen kant zelf velen hier te lande tegenstond dan zou zij eenigermate begrijpelijk zijn geweest. Maar, toen bestond er nog geen Hof van arbitrage, maakten de singaporesche en penangsche kooplieden nog, niettegenstaande den goeden wil ten onzen opzichte van het bestuur der Straits Settlements, goede zaken met den smokkelhandel op Atjeh, en was Sabang nog niet dààr om aan Singapore en Penang concurrentie aan te doen.

De heer Henniker Heaton beriep zich in zijn afkeurend oordeel over den stand van zaken in Atjeh, welke hem het denkbeeld aangaf den armen luitjes in dien kleinen hoek van Sumatra verder lijden door den oorlog te besparen door alle mogelijke twistpunten scheidsrechterlijk uit de wereld te helpen, op het schrijven van een, in zake het bestuur in Nederlandsch-Indië bevoegd beoordeelaar, die zelfs de Gajoes en hunne gewoonten schijnt te kennen, hoewel zoover ons bekend is, met de eerste colonne van Daalen de eerste Europeanen die streken hebben betreden. Die aanhaling van den «bevoegden beoordeelaar» doet ons twijfelen of we het wel bij het rechte eind hadden, toen we de eerste interpellatie van den heer Heaton toeschreven aan eene soort revanche, naar aanleiding van onze houding gedurende den zuid-afrikaanschen oorlog.

Het komt ons nu veeleer voor, dat de heer Heaton onbewust zich tot mondstuk heeft gemaakt van den een of anderen Straits-intriguant, van welk type de singaporeesche en penangsche locale pers steeds bereid was de meest hatelijke uitingen over het nederlandsch-indisch bestuur over te nemen, in tegenstelling zeggen we met het optreden van het bestuur der engelsche nederzettingen aan de Straat van Malakka, hetwelk — in eene der zaakrijke atjeh-correspondentiën aan *de Nieuwe Courant* wordt hierop zoo terecht gewezen — steeds de meest correcte en welwillende houding tegenover het indisch bestuur aannam.

Voor den handel van Singapore en Penang is onze nieuwe haven op het eiland Weh een doorn in het oog. En beseffende, dat we nu in Atjeh op den goeden weg zijn om daar rust en orde duurzaam te verzekeren, welke niet anders dan aan de opkomst van Sabang ten goede komen, schromen de intriguanten ginds niet om een geacht afgevaardigde er in te laten loopen tot het doen van een stap, die hunnerzijds geenszins beoogd is om tot een spoediger beëindiging van den Atjeh-oorlog te geraken, maar om behoorlijk door de Straits-pers gecommentarieerd, door tusschenkomst van de onverzoenlijke Atjehsche réfugiés aan den overwal, den nog in geringen getale overgebleven hoofden van het verzet in Atjeh en wankelmoedigen te worden meêgedeeld.

De «Urheber», van dezen storm in een glas water hebben tevens gemeend, dat het nu juist het geschikte oogenblik was om weêr in Atjeh te stoken en der verzetspartij nieuwe hoop te geven, nu de ziel der pacificatie van dat gewest, dit verlaten heeft, maar zij vergeten dat deze mannen heeft achtergelaten, die in zijn geest het werk zullen voortzetten.

Oppassen, zal 't thans echter in Atjeh eene wijle, nog meer dan anders, de boodschap wezen.

Op den jongsten, vierden gereformeerden zendingsdag onlangs op het huis ter Heide gehouden, was de heer J. van Lonkhuizen, predikant te Aarlanderveen zoo welwillend om het javaansche volk te kenschetsen als «godsdienstig laag staand en moreel diep gezonken.» We weten niet, hoe deze voorganger in naastenliefde er toe komt, om zulk een onjuist en onrechtvaardig oordeel over de Javanen uit te spreken. De heer J. J. Verwijnen, gepensionneerd kaptein van het indisch leger, heeft den spreker van toen in een ingezonden schrijven aan de *Nieuwe Rott. Cour.* over zijn, van volslagen onkunde getuigenden uitval ter verantwoording geroepen. Is het op die manier, dat de geloovigen moeten worden aangespoord, om hun penningske te offeren, ten einde licht te brengen in zooveel duisternis? We zouden dan moeten gelooven, dat de, overal met verontwaardiging afgewezen leus, dat het doel de middelen heiligt, toch nog enkele aanhangers vindt.

De Surinaamsche bladen hebben reeds het bericht gebracht, dat de werkzaamheden op Granplacer van de Mijnbouwmaatschappij Suriname zijn gestaakt. Dit bericht werd bevestigd door de volgende mededeeling van het bestuur dier Maatschappij:

«Het ongunstige resultaat, door de *Mijnbouw-Mij. Suriname* verkregen sedert den aanvang der machinale exploitatie van een deel harer terreinen in Suriname, heeft der directie verplicht, deze ontginning te staken.

De onvoldoende goudopbrengst van den baggermolen was een direct gevolg van de vele bezwaren, welke voortdurend werden ondervonden en die een geregeld verloop van den arbeid in hooge mate belemmerden; zij zijn in hoofdzaak toe te schrijven aan de locale toestanden in het binnenland van Suriname, welke een onoverkomelijke hinderpaal schijnen te vormen voor iederen arbeid op groote schaal in die kolonie.

Hoewel door de *Mijnbouw-Maatschappij Suriname* in elk opzicht en in den ruimsten zin was voldaan aan de eischen, welke kunnen en mogen gesteld worden, om à priori aan een goudbaggerexploitatie een succes te verzekeren, zoo bleek niettemin in Suriname dit succes niet bereikbaar.

Omtrent de verdere bestemming van de terreinen der Vennootschap en van haar kostbaar materieel zal t. z. t. aan aandeelhouders een voorstel worden gedaan.»

Die toestanden, welke een onoverkomelijke hinderpaal schijnen te vormen voor iederen arbeid op groote schaal in de kolonie, schijnen dan toch niet overal te worden gevonden, waar zooals men in onze west-indische rubriek kan lezen de «Compagnie des mines d'or» in het Lawa-gebied, de, zeker niet minder groote bezwaren wel wist te overkomen en in het afgeloopen jaar een winst kon boeken van f 30000 of 6 percent van het maatschappelijk kapitaal ad 1 millioen franken.

De débâcle van eerstgenoemde maatschappij, welke wij ten zeerste betreuren, wijl daardoor weer voedsel zal worden gegeven aan de bekende pessimistische beschouwingen over Suriname, en ook wijl daarmeê weer zooveel nederlandsch kapitaal zal verloren zijn, zal zeker tot meerdere voorzichtigheid aansporen.

Hopen we intusschen, dat de «Concessies Gros», die nu het benoodigde werkkapitaal hebben gekregen, het bewijs zullen leveren, dat naast de genoemde fransche maatschappij ook andere maatschappijen met vrucht den arbeid op groote schaal in de kolonie kunnen ter hand nemen.

**Uit de pers**. Javaansche aristocratie. *Alg. Hbl.* van den 5en dezer. Iets over Curaçao. *Indische Mercuur* van den 2en dezer. De Koninklijke. Een polemiekje. Een keerpunt. *De Groene* van den 7en dezer.

De, door de *Nieuwe* opgeworpen quaestie, of de regeering den onlangs voor het groot-ambtenaarsexamen geslaagden prins, Koesoema Yoeda, uit het huis van Pakoe Alam, bij het europeesch binnenlandsch bestuur zou plaatsen, is sedert, behoudens de beslissing der indische regeering, zooals genoemd blad wist mee te deelen opgelost door 't feit, dat de betrokkene eene plaatsing bij het onderwijs ambiëert.

De quaestie zelve wordt in vorengenoemd nummer van het *Handbl.* aan een bespreking onderworpen, waarin het zich als volgt uitlaat:

«Wat zal de Indische Regeering doen?

Zoolang er eene volstrekte afscheiding bestaat tusschen Europeesch en inlandsch bestuur, kan zij er, dunkt ons, niet aan denken een Javaan te benoemen tot controleur, adsistent-resident of resident, — evenmin als zij er ooit aan denken zal van een Europeaan te maken een Javaansch regent.

Ambtenaar bij het Binnenlandsch Bestuur is juist het eenige in «den Burgelijken dienst» wat de heer Koesoema Yoeda *niet* kan worden.

Maar o. i. is dat geen bezwaar. Bij de departementen van algemeen bestuur of de algemeene secretarie zal hij carrière kunnen maken; men zal hem, als adviseur voor inlandsche zaken, kunnen toevoegen aan dr. Snouck Hurgronje en zelfs, indien hij daarvoor geschikt blijkt, tot diens opvolger kunnen bestemmen; voor knappe en ijverige menschen is in Indië *altijd* wel een geschikt emplooi te vinden, — wij maken ons daarover allerminst ongerust.

Aannemende dat de omstandigheden niet medebrengen dat hij 's lands dienst verlaat, schijnt het ons ook geenszins onmogelijk dat hij te eeniger tijd wordt geplaatst aan het hoofd van een regentschap, wanneer daar de aangewezen opvolger (zoon of nabestaande van den vorigen regent) ontbreekt of voor eene benoeming niet in aanmerking komt. Wij zouden de benoeming van zoodanige regenten zeer toejuichen, want daarmede zou de bemoeiing van de Europeesche ambtenaren eene belangrijke beperking kunnen ondergaan. Wanneer men het eenmaal zoover heeft gebracht dat de regenten even ontwikkeld zijn als de Europeesche ambtenaren, dan behoeven zij de leiding van deze niet meer en blijft alleen controle, toezicht van de residenten noodig. Dit schijnt ons de hoogst wenschelijke toekomst. Hoe meer wij gaandeweg het eigenlijk, inwendig bestuur over de inlanders kunnen overlaten aan vertrouwde, bekwame inlandsche hoofden — hoe beter.

Onze Europeesche ambtenaren, hoe verdienstelijk ook, blijven toch altijd vreemdelingen ... en trekvogels!

Laat de Indische regeering alzoo, door de wijze, waarop zij Koesoema Yoeda zal behandelen, bij de zonen der Javaansche regenten den lust opwekken, zijn voorbeeld te volgen. Het is hare taak, de Javaansche aristocratie te vormen tot vertrouwde en degelijke leidslieden van hun volk.

Eenigszins in verband hiermede stellen wij de vraag, hoe het toch staat met de quaestie der opleiding van zonen van inlandsche hoofden tot officier bij het Indische leger. Het denkbeeld vond groote sympathie bij den afgevaardigde Idenburg, maar is na diens optreden als Minister nog niet verwezenlijkt.»

Onze lezers weten, dat het denkbeeld om aan inlandsche jongelieden van aanzienlijke afkomst de gelegenheid open te stellen, om den officiersrang te bereiken, reeds in Engelsch-Indië toepassing vond, naast de reeds lang bestaande instelling van den inlandschen officiersrang, die uit de gelederen kan worden bereikt en uitsluitend bij de inlandsche korpsen bekleed.

Hoe eer dit voorbeeld op eenige wijze in Indië navolging vinde, hoe beter.

Betreffende hetgeen de heer de Vries in de *Indische Mercuur* over Curaçao ten beste geeft, zijn we zoo vrij naar ons hoofdartikel te verwijzen. 't Is werkelijk jammer dat de schrijver overigens nuttige wenken in een aan de goede zaak schadelijk eenzijdig kleed heeft gewikkeld.

Naar aanleiding van een correspondentie van den bekenden heer van Oss in de financieele rubriek van de *Times*, werd deze door de *Dag. Beurs-Cour.* terecht gewezen, als zou hij omtrent de Koninklijke onjuiste voorstellingen aan het City-blad hebben gegeven. In een schrijven aan de *Nieuwe*, waarin deze terechtwijzing werd overgenomen, houdt de heer van Oss zijn bewering vol, dat de daling in den koers der aandeelen van de Koninklijke verband houd met Rockefeller's concurrentie in zake het artikel benzine, waaraan de maatschappij in hoofdzaak de groote winsten der laatste jaren zou hebben te danken.

Wie het doodsklokje over Indië, trots 't optreden van gouverneur-generaal van Heutsz, wil hooren luiden; wie zich meê verontwaardigen wil over den jongsten «huldigingsrun» en het «vreugdegekrijsch» over generaal van Heutsz' benoeming, verwijzen we naar de jongste *Groene*.

## Oost-Indische berichten.

**Witte Kruis-Kolonie.** De gouverneur-generaal zond aan deze kolonie te Salatiga een persoonlijke gift van f 250.

Ofschoon daartoe geen verzoek was gedaan, heeft de regeering er over gedacht om aan deze kolonie eene jaarlijksche subsidie te verleenen. Thans echter is beslist dat er geen subsidie zal worden verleend, lezen wij in *de Sem.*

**Java—Japan—Chinalijn**. Door de regeering is aan de residenten op Batavia, Semarang en Soerabaja kennis gegeven van het plan, met het doel hun advies daarop te vernemen, om met de stoomvaart-maatschappij Java—Japan—Chinalijn een overeenkomst aan te gaan voor het vervoer naar en van Japan gepensionneerde ambtenaren en militairen die instede van naar Holland als gouv. passagiers naar China of Japan wenschen te gaan. Ook is het denkbeeld geopperd om de uit Ned.-Indië verwijderde Chineezen met deze booten naar hun negorij terug te zenden.

**Dienstreizen**. Burgerlijke landsdienaren en andere personen behoeven voortaan geen gebruik te maken van spoor- en stoomtramwegen, voor zoover deze gelegen zijn in de richting der plaats van bestemming van den reiziger in de gevallen, waarin dit door den onmiddelijken chef van den reiziger in het belang van den dienst noodzakelijk wordt geacht.

**Prijsvraag-Sirihverhandeling.** Aan den heer H. A. Rookmaker, oud assistent-resident te 's-Hage is de gouden medaille toegekend voor de beantwoording der prijsvraag, uitgeschreven door de commissie voor het Koloniaal Museum te Haarlem voor de beste bijdrage tot de kennis van het gebruik der sirih in N.-O.-Indië, waarop 19 antwoorden waren ingekomen.

**Persdelict.** De raad van justitie te Soerabaja heeft mr. W. F. Schimmel, redacteur van de Soer. Ct., schuldig verklaard aan laster jegens den regent van Soerabaja en hem deswege veroordeeld tot een geldboete van f 1.., subsidiair 15 dagen gevangenisstraf en tot betaling der kosten.

**Naar de Alas-landen.** De *Sum. Post* weet mede te deelen dat de overste Bleckman den 17en Juli met de colonne Wilhelm, die 11 Juli uit de Alas-landen te Medan terugkeert, op marsch zou gaan, ten einde de colonne van den kapitein de Graaff te ontmoeten. Een officier van gezondheid zou de colonne vergezellen. Luitenant van Cam... moet uit Kwala Simpang ontboden zijn, om met deze colonne mede uitterukken. Indien de gezondheid van luitenant ...gorge het toelaat, gaat ook deze officier mede evenals luitenant van Rhenen, wanneer hij vóór 17 Juli te Medan is aangekomen.

**Amboina**. Blijkens een telegraphisch bericht van den resident van Amboina van 2 Juli is de algemeene politieke toestand over het algemeen gunstig. Enkele gevallen van pokken kwamen voor ter hoofdplaats Ambon en op het eiland Boeroe, alwaar respectievelijk 3 en 10 personen daaraan zijn overleden; de noodige voorzieningen zijn genomen tot tegengang der ziekte. Overigens was de gezondheidstoestand vrij gunstig.

**De prang sabil**. De *Mataram* deelt mede, dat in de dessa Krapjak van het regentschap Kalasan weer een hadji in hechtenis is genomen, die bevriend was met de te voren opgevatten hadji Abdoel Djalib en die zich ook al zou hebben schuldig gemaakt aan gevaarlijke geestdrijverij.

Hetzelfde blad meldt dat 400 opgezetenen van de onderneming Gemanpir zich gezamenlijk hebben begeven naar den panewoe, om zich te beklagen, dat zij in drie jaar tijds geen betaling hadden ontvangen voor geleverde ... en daarom te vergeefs vroegen. De klagers eischten ontslag van den administrateur en twee hoofdgeëmploijeerden der onderneming. Deze onderneming ligt in het regentschap in de afdeeling Klaten der residentie Soerakarta; zij wordt geëxploiteerd door een naamlooze vennootschap, wier zetel gevestigd is te Rotterdam; administrateur is de heer M. W...

**Vulkanen op Java**. De correspondent van *het N...* te Batavia seinde in de afgeloopen week dat er een verhoogde werking van den vulkaan Slamat merkbaar is, als kenmerkende door aschregens. Ook de Smeroe werkt. Aardschokken werden gevoeld.

---

Maar toen 't voor mij bepaald noodig was naar boven [1]) te komen, toen was 't maar altijd, vrouwtje, is 't nu wel zoo noodig?" dit laatste op lijzigen toon. «En" zich tot haar metgezellin wendend, «'t was toch werkelijk hoog tijd, niet waar Betsy?"

De toegesprokene knikt even toestemmend 't hoofd met een allesbehalve overtuigd «zeker."

«Natuurlijk mevrouw, daar twijfelt niemand aan," valt de Majoor spotlachend in. «Laat eens kijken, u kwam geloof ik den twintigsten Juli hier aan op den dag van 't groote feest in de societeit; zeker, des avonds had ik nog 't genoegen een dans van u te bekomen."

't Kopje in den nek, een nijdig vlammen der vurige oogen.

«U schijnt een groot herinneringsvermogen te hebben."

«Zoude ik dan zoo spoedig den avond moeten vergeten, waarop mij 't onschatbaar voorrecht ten deel viel u voor 't eerst te ontmoeten?"

Onmiddellijk klaart 't gezichtje weder op.

«Maar mevrouw, dan zullen we u morgen wel bij onzen pic-nic moeten missen?"

«Waarom?" schouderophalend weder. «Voor ziekenverpleegster deug ik nu eenmaal niet, dat weet Van Laar zelf ook wel. En dan heusch, 't zal zoo erg niet wezen, misschien neem ik hem wel mee, een vroolijke gast te meer. Ha! ha!"

De Majoor is reeds genoeg te weten gekomen omtrent Van Laar om zich dezen voor te stellen als iemand, die niet de minste aanspraak maken kan op den naam een vroolijke gast te zijn, maar kan het toch niet met zijn goed hart overeen brengen, om in te gaan op dit stuitend lachen over den afwezigen echtgenoot.

«Pardon dames, daar zie ik juist een kennis, dien ik noodzakelijk spreken moet."

En den hoed lichtend gaat de oude heer zijns weegs.

't Is intusschen levendig geworden op 't perron.

Hier eene Indo-Europeesche familie, die een plezierreisje gaat ondernemen — schreeuwerige kinderen, schreeuwerige moeder, een sullige vader, een vieze oude baboe, 't jongste kind in een verkleurden slendang voor zich uitdragend, 't oude mensch een harer vervelende slaapliedjes intoneerend.

«Njo, non, hier blijven — jullie niet loopen op die rails — als straks komen die trein hij rijdt over — Mari, njo, [1]) bij dit laatste met een nijdigen ruk aan 's jongskens eene arm trekkend. «Tida dengar apa mama bilang, [2]) hé.» Nog een ruk, die 't jonge mensch aanleiding geeft een keel van belang op te zetten.

Mama, nu eenigszins maloe voor het talrijk publiek, tracht den zoon tot bedaren te brengen, die niets beters weet te doen dan zijne moeder, die zich met allerlei vriendelijke woordjes tot hem overbuigt, een klap in 't gezicht te geven.

Papa moet er thans bij te pas komen om in een afgelegen hoekje van het station de lijfstraffelijke rechtspleging op zoontjelief toe te passen.

Ginds zien we een vettige, dikke Chineesche matrone, één kwab als 't ware, den geldzak in de hand, rammelend de daarin aanwezige rijksdaalders — hinderlijk geluid voor een jeugdig ambtenaar op minimaal tractement; in 't midden van de maand nog wel.....

Verderop weder zien wij eene aanzienlijke Inlandsche vrouw met haren stoet van volgelingen, allen een deel der bagage en reisbenoodigheden dragend, pakken en pakjes van allerlei vorm en grootte, kleedingstukken bevattend zoowel als vruchten en de ingredienten van het onmisbaar sirihpruimpje — het gevolg plotseling als op commando hurkend nu de radenajoe [3]) blijft staan.

Elders merken we een paar oud-gedienden op, zoogenaamde sergeburgers, wijl zij zich in het sergepak, dat als hun eigendom hun bij 't verlaten van den dienst gelaten werd, blijven tooien, natuurlijk ontdaan van alle mogelijke insignieën. Zij wachten hier de aankomst van den sneltrein af om eventueel passeerende, «ouwe kameraien» de hand te drukken. Lastige luidjes dikwerf die sergeheeren, houders van geheime drankwinkels en speelhuizen, opkoopers van militaire kleedingstukken, vechtersbazen, van alles vindt men onder deze categorie van ingezetenen vertegenwoordigd — een enkele slechts het handwerk van voorheen, voordat hij 't soldatenpakje aantrok, weder opnemend ten nutte van 't algemeen en van de eigen beurs.

Tusschen deze typen door inlanders, chineezen, een waar mengelmoes, die zich eensklaps onrustig begint te toonen — eene onrust och overal op te merken niet waar, wanneer de stoomfluit van den locomotief de nadering van den reeds lang verbeiden trein aankondigt.

Eenige seconden nog en deze komt op de gewone manier het station binnenrijden, alleen de locomotief, onder de glazen kap gekomen, een wolk van rook en stoom verbreidend, vriendelijke attentie van den inlandschen machinist tegenover 't perronpubliek.

Daar houdt 't gevaarte stil en een officier van gezondheid ijlings den trein verlatend spoedt zich naar den ons bekenden «Majoor».

«U kent zeker wel alle menschen van de plaats. Is mevrouw Van Laar ook hier?» vraagt de dokter haastig.

«Ja......»

«Neen, niet wijzen Majoor. Tracht u haar weg te krijgen, haar man is even voor 't laatste station in den trein overleden..... Bereid haar tenminste voor.....»

«Goed dokter, maar.» — Het gesprek tot nu toe op fluisterenden toon gevoerd zijnde, gaat de «Majoor» luide voort. «Is mijnheer Van Laar niet medegekomen.»

«Neen,» antwoordt de dokter, de bedoelingen van den ander radend.

Fluks begeeft deze zich eerst rondziende naar mevrouw Van Laar en de haar vergezellende dame, die zich evenwel op eenigen afstand van den trein hebben opgehouden.

«Och, ik houd niet van die malle vertooningen, we zien elkaar nu toch weer genoeg,» had 't jonge vrouwtje geoordeeld.

«Dames, mag ik u een plaats in mijn wagen aanbieden. Uw man is niet medegekomen, mevrouw. Maar ik heb niet veel tijd, ik moet onmiddellijk naar huis. Gaat u mede, dames?»

«Niet medegekomen? Wat doet die sukkel me dan schrijven, dat hij met dezen trein zou komen. We hebben 't waarlijk druk genoeg met de voorbereidende maatregelen voor onzen pic-nic. Gaarne, majoor. Ga je mee, Betsy?»

En reeds wendt 't drietal zich tot heengaan, als eensklaps de met «Betsy» aangesprokene blijft staan.

«Hé, daar schijnt iets te zijn gebeurd. Kijk eens, Nelly, wat een oploop».

«Dames, ik heb heusch geen tijd», spreekt de majoor, snel der spreekster van zoo even iets in 't oor fluisterend, dat haar een oogenblik zichtbaar doet ontstellen, maar zich onmiddellijk beheerschend en den toestand overziende wendt zij zich daarop tot hare vriendin.

«Komt, 't zal wel niets bizonders wezen. Kom mee Nelly, de majoor wacht onz.

Telaat echter. Mevrouw Van Laar is steeds blijven staan en ziet nu hoe men onder een grooten toeloop volks een passagier uit den trein draagt; 't gelaat kan zij evenwel door de groote menigte daaromheen niet onderscheiden. Nieuwsgierigheid, instinct drijven haar voort. De majoor tracht haar tegen te houden; tevergeefs het stompje in den linkermouw valt machteloos terug. Dan ziet hij, hoe de jonge vrouw zich een weg baant door de menschenmassa en eensklaps — een gil — hartverscheurend, alles doordringend.

Bewusteloos is 't vrouwtje naast 't lijk van den «sukkel» ineengezakt.

Comedie? Och neen — zij verloor toch in hem den man die als een slaaf zwoegend, eigen lijden niet tellend, haar de gelegenheid stelde alle hare grillen bot te kunnen vieren, alle hare wenschen ingewilligd te zien.

Die gil — 't was een kreet van angst voor de toekomst.

«Arm vrouwtje», mompelt het niet-wetend publiek.

Maar de stationschef laat afbellen — en doodgewoon als ware er niets gebeurd vertrekt wederom de trein, de passagiers slechts uit de raampjes hangend, om nog zoolang mogelijk te genieten van 't interessante geval.

1) men spreekt in de lager gelegen streken in Indië van het hoogere bergland als „boven", in tegenstelling van „beneden" d. i. de laagvlakte.

1) kom hier.
2) niet hooren wat mama zegt. Hoor je niet wat mama zegt?
3) vrouw van een aanzienlijk inlandsch hoofd of ambtenaar.

De Slamat is, zooals bekend, een vulkaan op de zuidelijke grens der residentie Tegal, de Smeroe in de afdeeling Malang der residentie Passoeroean.

**Sumatra's oostkust.** (Oogst- en weerbericht over de maand Juni 1904). Aan *de Deli-Crt.* ontleenden wij de mededeeling dat zonder uitzondering alle ingekomen rapporten over gebrek aan regen in de tweede helft der maand klagen. De eerste halve maand was, wat den regenval betreft, gunstig, zoodat het gewas, dat in dezen tijd rijpen moest, zijn eisch gehad heeft. De sinds 15 tot 17 Juni zoowel in Langkat en Serdang als in Deli intredende droogte was voor het oogsten goed, maar de jonge aanplant stond te dorsten op het veld. „Regen en spoedige regen was dringend gewenscht, het gewas had veel te lijden van de droogte, sinds 16 Juni zonder regen", dat zijn de berichten.

Deze droogte heeft geduurd tot 13 Juli, zoodat zeker een deel van den jongen aanplant is verloren gegaan.

Een ander deel der ondernemingen geeft den stand van het gewas op als goed en bevredigend, terwijl een maatschappij kan meedeelen, dat ze bijna geheel is afgeoogst. De wormenplaag op sommige beneden-ondernemingen is nog niet overwonnen.

Boven-ondernemingen in het Serdangsche en Deli hebben begin Juni eenigen last gehad van den Bohorokwind, die ook een eenigszins nadeeligen invloed had op het drogen der tabak in de schuren. Door een buitje regen werd de schadelijke werking van den wind grootendeels opgeheven.

Over hoeveelheid en hoedanigheid der tabak in schuur zijn de planters vrij goed te spreken. De kwaliteit schijnt over 't algemeen bevredigend en goed, al wordt door sommigen het voorbehoud gemaakt: »tot nu toe.«

De verschepingen zijn afgeloopen.

Het oogsten nam overal de handen in beslag; enkele maatschappijen hebben bijna alles reeds in schuur; met het verwerken van den grond voor 1905 werd een begin gemaakt.

Slijmziekte en pesin kwamen op eenige ondernemingen veelvuldig voor; over bibitziekte viel minder te klagen deze maand.

De gezondheid van het personeel wordt als goed opgegeven; onder het vee van twee ondernemingen kwam mond- en klauwzeer voor.

**Het dure Tjimahi.** Er wordt erg geklaagd over de toelating van Chineezen te Tjimahi, die den doodsteek zal geven aan het bedrijf van tal van waranghoudende gegageerde europeesche en inlandsche militairen. Tegen de concurrentie van de Chineezen zullen zij onmogelijk op kunnen. Onder deze Europeanen heerscht dan ook ontevredenheid, temeer daar het civiel bestuur niet altijd toeschietelijk is gewezen militairen aan een baantje te helpen.

Wij lezen dan ook in *de Deli Ct.*, waaraan deze berichten zijn ontleend, dat er een geval bekend is, waarbij zich wel een dozijn gegageerden tot den werkgever wendden, maar ze konden geen van allen geholpen worden, omdat het baantje per sé aan een ambtenaar als bijbaantje gegeven moest worden. Dat het pauperisme door dergelijke dingen toeneemt en menige hongerende europeaan het fanatisme helpt aanwakkeren, spreekt.

Hoe menig Europeaan is in de Preanger en elders al niet tot den Islam overgegaan alleen om tot een beetje welvaart te kunnen komen? Ze kunnen nu eenmaal hun europeaanschap niet ophouden, daarvoor ontbreken hun de middelen.

Er is een jong korporaal, geëmployeerd bij de hospitalen, die, vreezende voor zijn lot als hij tot den burgerstand zal zijn teruggekeerd, geheel tot het inlandsche geloof is overgegaan. Men ziet den korporaal elken dag trouw naar de moskée gaan om zijn gebeden naar Mohamed op te zenden. Hij moet bepaald een mohamedaan zijn en in den kring zijner vrienden voelt hij zich niet meer thuis.

Dergelijke verschijnselen geven te denken als men zich de Gedangan-zaak voor den geest roept zegt het blad.

Het leven te Tjimahi wordt voor de talrijke gegageerde Europeanen met den dag duurder en duurder. Het is al een heele toer om aan één kip per week te komen, al wil men er 50 cent voor geven. Dit komt, omdat het hospitaal alleen vijf à zes honderd kippen per dag verslindt. Men moet de dames maar eens hooren over de duurte van kippen en andere levensmiddelen. Voor één klapper betaalt men niet minder dan 9 centen.

En men spreekt er nog wel van, dat hier nog minstens drie bataillons zullen bijkomen. Voor de kleine burgerij is de tijd nu gekomen om bijtijds van het dure en duurder wordende Tjimahi te verdwijnen, zegt de schrijver.

**Toestanden op Banka.** Niettegenstaande het indertijd van regeeringswege ingesteld onderzoek naar den toestand in de tinmijnen op Banka, schijnen deze, blijkens *het Bat. Nbl.*, nog verre van behoorlijk te zijn.

Wel zijn er sedert het vertrek van Dr. Winckler verschillende verbeterende bepalingen ingevoerd, maar deze raken niet de behandeling van den koelie in de mijn zelf.

Hoe 't daarmede gesteld is, leert hetgeen de muntoksche correspondent ter zake mededeelt.

In de mijn No. 2, gelegen bij kampong Aer Linding, aan den grooten weg naar Pangkal-Pinang, zoo schrijft hij, schijnt het weder niet pluis te zijn. In het afgeloopen jaar kwamen in diezelfde mijn o. a. opstootjes voor naar aanleiding van de dagtaken, welke volgens beweren, der klagers te zwaar zouden zijn. Wat thans als oorzaak der heerschende ontevredenheid moet worden aangemerkt, is nog niet bekend. De controle-opziener Engel is onlangs naar de mijn vertrokken, om een onderzoek in te stellen. De uitslag hiervan zal natuurlijk (!) wel geheim worden gehouden.

Ondertusschen vernam hij van goed ingelichte zijde het volgende:

De gezondheidstoestand in het mijndristrict Muntok zou in den laatsten tijd, in het bijzonder wat het werkvolk betreft, nogal iets te wenschen overlaten. Zeer zeker bestaat de bepaling dat zieke koelies niet langer dan vier dagen in de mijn mogen worden aangehouden en bij ziekte van langeren duur naar het hospitaal te Muntok moeten worden geëvacueerd, doch zooals men weet, bepalingen zijn gemaakt om ze te ontduiken en vooral op Banka verstaat men wonderwel de kunst om door lamlendigheid en gemakzucht de beste bepalingen illusoir te maken. Het mijnwezen is nog steeds oppermachtig en een geneesheer kan, zelfs met den besten wil, weinig doen.

Zoo werd hem medegedeeld, hoe het zeer dikwijls zou voorkomen, dat zieken veel langer dan het voorgeschreven maximum-aantal dagen in de mijn worden aangehouden, dikwijls tot de komst van den dokter-djawa die slechts tweemaal 's maands de mijn bezoekt. Wel heeft het mijnhoofd de bevoegdheid, bepaald ernstige zieken al dadelijk naar Muntok te evacueeren, doch uit den aard der zaak laat een dergelijke bevoegdheid altijd zeer veel speling toe. Vooral als men in aanmerking neemt dat elke evacuant voor de mijn een schadepostje vertegenwoordigt, zal men inzien dat zeer zeker een gestrenge contrôle op de ziekenverpleging in de mijnen noodzakelijk is. En zooals schrijver zooeven zeide, daartoe is een veertiendaagsche visite van den dokter-djawa volstrekt onvoldoende. Daarenboven gaat zoo'n bezoek vliegensvlug; op één tournée worden alle mijnen van het district bezocht en is het dus niet mogelijk, iets meer dan een vluchtig overzicht te verkrijgen.

Iets verder lezen wij:

»Zeer kort na het vertrek van dr. Winckler ontzag een technisch ambtenaar zich niet, tegen den uitdrukkelijken wil van den behandelenden dokter djawa, zieken uit het hospitaal te doen ontslaan, voorgevende dat ze genezen zouden zijn, hoewel dit volgens de pertinente verklaring van dien dokter-djawa niet het geval was. Een dergelijk optreden in een hospitaal, door een totaal onbevoegd ambtenaar, die zich daarbij niet ontzien zou hebben door rottanslagen hier en daar kracht aan zijn betoog bij te zetten, kan moeilijk den indruk vestigen dat een inspectie vele goede gevolgen heeft. Volgens ter zake deskundigen zou de publicatie van een en ander schrijver destijds in aanraking met den strafrechter hebben gebracht, ook al waren de feiten volkomen waar. Achteraf vernam hij echter dat de betrokken dokter djawa, bij de, kort na het voorgevallene, gehouden inspectie, de autoriteiten, belast met de inspectie, met het gebeurde in kennis zou hebben gesteld. En aangezien de beschuldigde ambtenaar tot heden nog in dienst is, moet wel worden aangenomen dat de ingediende klachten al evenmin uitwerking hebben gehad. Waren de klachten ongegrond, dan zou toch zeker de dokter djawa, die ze uitbracht, administratief gestraft zijn. Doch daarvan bleek al evenmin iets.«

**Atjeh.** Aan de *N. R. Ct.* werd uit Batavia geseind, dat, bij een welgeslaagde overrompeling van Toekoe Keumangan in Tado door kapitein Heldens, de luitenant der marechaussee van der Zee gesneuveld is.

Het blad teekent hierbij aan dat Toekoe Keumangan de aanlegger is der klewang-aanvallen in het Senagansche, waarvan de patrouille-Tolhuijs en Campionie het slachtoffer werd en waarbij laatstgenoemde sneuvelde.

Tado ligt op de westkust, in de onderafdeeling Meulabah.

De gesneuvelde luitenant van der Zee was eerst kort bij de marechaussee geplaatst. Hij was een zoon van den bekenden oud-burgemeester van Enschedé, die zelf wegens op Atjeh bekomen zware verwording als luitenant werd afgekeurd.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seint, dat bij een klewangaanval in Peusangan gesneuveld is luitenant Smit.

**Solor-eilanden.** De correspondent van de *N. R. Ct.* te Batavia seinde dat bij een tuchtiging van de kampong Moeda op Adonara de luit. t. zee Van der Berg gesneuveld is.

Resident Heckler, die ernstig verzet wacht, heeft de »Mataram« naar Makassar gezonden om instructies. Het Hinga-complex is sedert tien jaren oproerig.

Het blad teekent hierbij aan dat het eiland Adonara ten oosten van straat Flores ligt, en bij de onderafdeeling Solor van de afdeeling Larantoeka der residentie Timor behoort.

**Kapas-productie te Demak.** Naar *de Locomotief* verneemt wordt van de kapasproductie van dit jaar in de afdeeling Demak veel verwacht. Bedroeg de opbrengst van het vorig jaar in geld uitgedrukt plm. f 600.000, dit jaar zal zij naar gissing ruim f 1,000,000 halen.

**Subsidie ingetrokken.** Het *Bat. Nbl.* meldt dat de subsidies, ten behoeve van de cursussen in de nederlandsche taal aan inlanders, met het einde van dit jaar worden ingetrokken.

**Kolonie Pangoengsen.** De resident P. F. Sijthoff te Semarang doet in verschillende bladen een dringende bede om geldelijke hulp, ten behoeve van bovengenoemde kolonie, nabij Tajoe, afd. Pati. Door verschillende periodieke en andere bijdragen is mejuffrouw M. Jansz in staat gesteld genoemde kolonie, gelegen tegen het Moeria-gebergte, op een hoogte van ± 1800 voet, te stichten, alwaar zij van de oprichting af, nu twee jaar geleden, aan honderden noodlijdenden voedsel, kleeding, werk en geneeskundige hulp heeft verschaft.

De kolonie telt thans 96 personen, w. o. 49 kinderen. Een niet gering aantal dezer lieden is daar van het oogenblik der stichting af. Dit pleit meer dan woorden kunnen doen, voor de goede verpleging en behandeling, welke zij daar genieten. Het aantal zieken is er opvallend klein.

De geldmiddelen dier inrichting zijn echter helaas bijna uitgeput, want gedurende de laaste maanden zijn door mejufrouw Jansz geen giften meer ontvangen.

Daarom wordt een krachtig beroep gedaan, ook door ons, op de mildheid van allen, die willen medewerken tot de instandhouding en zoo mogelijk uitbreiding van de landbouwkolonie Pangoengsen.

**Inlandsche Nijverheid.** Een aardig denkbeeld was het van een tiental Soerabajasche kopergieters om onder de auspiciën van den controleur Jasper en den heer Canter Visser, chef van de firma G. C. T. van Dorp & Co., alhier een toko te openen, waarin hun artikelen zullen worden tentoongesteld. Een Inlandsche bazar dus, op coöperatieven grondslag gevestigd.

Moge de drempel van het winkeltje dra versleten zijn, schrijft het *Soer. Hbl.*

**Verbetering der positie van schouten en politieopzieners.** De heer L. R Priester, laatstelijk assistent-resident van Brebes en onlangs uit Nederland teruggekeerd, waar hij speciale studiën heeft gemaakt van het politiewezen aldaar, heeft thans van de regeering de opdracht ontvangen om een plan op te stellen, dat zal leiden tot verbetering der positie van de politie-opzieners en schouten te Batavia, Semarang en Soerabaja, lezen wij in het zelfde blad.

**Stafreis naar Centraal-Borneo.** Het *Soer. Hbl.* weet mede te deelen dat de chef van den generalen staf, de generaal majoor der artillerie van Kooten zich naar Borneo gaat begeven en wel naar het apanagegebied der Pegoestian, ten einde poolshoogte te nemen van het zich steeds uitbreidend verzet in die streken.

**Muizenplaag.** Professor Treub heeft stappen gedaan, tot het nemen van proeven met een nieuw, door het instituut Pasteur gevonden, serum tegen deze plaag, dat in Frankrijk goede uitkomsten gaf.

Zijne proeven met Loffeler-serum, dat in Thessalie goede resultaten gaf, zijn mislukt, vermoedelijk wegens het verschil in constitutie, tusschen de europeesche veldmuis en de indische veldrat.

**Examen dokter-djawa.** Voorgesteld is de gelegenheid op te heffen tot het afleggen van het examen in natuurkunde en de theoretische geneeskunde in Indië, in verband met de voor de dokters-djawa open te stellen gelegenheid om in Holland het arts-examen af te leggen.

**Beoefening Papoea-taal.** De heer van Dissel, ambtenaar ter beoefening van inlandsche talen thans te Fak-fak, heeft om de toezending van een fonograaf verzocht.

**Uitbreiding vrije geneeskundige behandeling.** De regeering heeft den directeur van O. E. en N. opgedragen een ontwerp in te dienen, strekkende tot de toekenning van vrije geneeskundige behandeling aan inlandsche burgerlijke ambtenaren, hun weduwen en weezen.

**De reis van den Directeur van O. E. en N.** De directeur van O. E. en N. is weer te Batavia terug; het rapport van zijn reis over Java, met betrekking tot de inlandsche nijverheid is gereed.

**Palembang** In den avond van den 21n op den 22n Juni overviel een patrouille onder sergant Van Cann te Telok-Rendah, aan de Batang hari, de schuilplaats van pangeran Adi en maakte 2 gevangenen. De buit bestond uit een voorlaadgeweer, munitie en blanke wapens.

Op den 22n Juni kwamen aldaar aan de gevangen genomen dochter van sultan Taha met haar 4 kinderen en haar tante, benevens de zuster en dochter van Mattahir en de vrouw van pangeran Adi.

Den 9n Juni werd een patrouille onder onder-luitenant Vroman aan de Alei beschoten. Levensgevaarlijk werden bij die gelegenheid gewond de eur. sergeant Remie stb. no. 54390 en de eur. fuselier De Jong stb. no. 50504; de laatste is sedert aan zijn wonden overleden. Bij de vervolging maakten wij 12 prauwen buit, 2 donderbussen en oorlogsvoorraden.

Naar aanleiding van ingekomen berichten uit het Kompehgebied vertrok op den 6en Juli uit Palembang een patrouille sterk 40 bajonetten onder luitenant Nepveu derwaarts; docter Urbanck en de gewestelijke militaire commandant vergezelden de patrouille.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Een treffende illustratie op de wijze, hoe in deze kolonie teleurgestelde verwachtingen worden in het leven geroepen, levert het bericht in *Onze West* over de staking der werkzaamheden op het placer der Mijnbouw Mij. Suriname, voorheen Granplacer. Genoemd blad schreef in zijn nummer van den 13en Juli ll.:

»De vorige week is een gedeelte van het personeel afgezakt van het placer der Mb. Mij. Suriname (voorheen Granplacer) terwijl de rest van het personeel, op enkele wachters na, de volgende week met den ingenieur Ball zal volgen. De werkzaamheden op het placer zijn gestaakt.

Het was te voorzien dat het daartoe komen zou. Men kent de lijdensgeschiedenis van het transport van den grooten goudbaggermolen die op Granplacer gemonteerd is. Dit transport (op zich zelf een kranig stuk werk *R. K. W.*) heeft meer dan een jaar tijd gevorderd en schatten verslonden, zoodat het kapitaal van de maatschappij uitgeput was, nog vóór de molen goed en wel gemonteerd was. Daarop volgde eene reorganisatie der maatschappij. Genoeg zij het, op te merken dat na de reorganisatie, de herboren maatschappij in 't bezit was van een bescheiden kapitaal, dat geenszins in verhouding stond tot den opzet der onderneming. Het was dan ook te voorzien, dat indien niet aanstonds het baggeren winsten opleverde, ook dit kapitaal weldra zou zijn uitgeput. En op spoedig te behalen winsten bestond weinig kans, daar de reusachtige baggermolen zich zelf een kanaal zou hebben te graven naar het gedeelte der Diakreek, waar volgens nauwkeurige voorafgaande prospectus de exploitatie loonend zou zijn . . . . Op dit oogenblik is, zoo vernemen wij, de plaats waar de feitelijke exploitatie zou aanvangen, nog niet bereikt."

In het zelfde nummer van genoemd blad wordt er op gewezen, hoe nu op verschillende placers van grootere maatschappijen, die uit gebrek aan middelen om de exploitatie op groote schaal voort te zetten, niet meer voor eigen rekening werken als H. & F. de Jong, Guyana Goud Placer, Saramacca Co. en andere, weer goud gewonnen wordt door ze in onderhuur uit te geven aan kleine ontginners (meest creolen), die een deel van de bruto-opbrengst aan goud aan concessionarissen afstaan.

De creolen moeten blijk gegeven hebben uitstekende goudzoekers te zijn, maar als loonarbeiders in dienst der goud-maatschappijen niet bijster hebben voldaan, omdat men hun nu wat al te scherp op de vingers kijkt, zoodat er voor hen maar 'n schijntje aan den strijkstok kan blijven hangen. *Onze West* is overtuigd dat de minder goed gezindheid der arbeiders niet zonder invloed is op de resultaten van het bedrijf der maatschappijen, en meent dat het, in het welbegrepen belang der ondernemingen, overweging verdient, om de belangen der arbeiders in zekeren zin te verbinden aan die der ondernemingen, door hun een zeker percentage in de goudopbrengst in geld toe te kennen.

De goudaanvoer te Paramaribo bedroeg in de maand Juni ll. 88113 grammen tegen gemiddeld 46 kilogrammen per maand in de vijf eerste maanden van dit jaar.

De grootste door een enkele Maatschappij bewerkstelligde aanvoer was weder afkomstig van de placers der »Compagnie des mines d'or" tot een hoeveelheid van 28865 grammen.

Omtrent de resultaten van het bedrijf dezer maatschappij ontleenen wij het volgende aan hetgeen H. D. daarover in de *Dépèche Coloniale* schrijft:

»De »Compagnie des mines d'or" zal ook dit jaar een zeer bevredigend dividend kunnen uitkeeren. Hieruit blijkt des te meer hoe de Maatschappij op vasten grondslag rust, nu de moeilijkheden in Guyana aan de exploitatie verbonden van dien aard zijn, dat geen enkele andere maatschappij dit jaar een dividend heeft kunnen uitkeeren. Hierbij komt nu nog de hoop op groote voordeelen, welke door besparing op de bedrijfskosten zullen worden verkregen, zoodra de spoorweg zal zijn voltooid, die de haven van Paramaribo met de placers der maatschappij zal verbinden. Deze maatschappij kan zoowel wat bestuur, als de wijze, waarop de ontginning geleid wordt, aangaat ten voorbeeld gesteld worden aan overeenkomstige koloniale ondernemingen. De Nederlanders zijn meesters op het gebied der kolonisatie, maar zij weten het initiatief van den vreemdeling op prijs te stellen, en van dien kant heeft het der maatschappij aan aanmoediging en bescherming niet ontbroken. Officieele zendingen zijn haar voortdringen in het zuiden van Guyana gevolgd; evenals zij dit door hare gemachtigden heeft laten doen, worden nu van bestuurswege geologische onderzoekingstochten in, tot dusverre onbekende streken gemaakt; een geheel aan goud werkelijk rijk gebied, zal door haar initiatief ten algemeenen nutte opengesteld worden.

Niettegenstaande de moeielijkheden aan de exploitatie verbonden, ditmaal bijzonder groot, wegens het gebrek aan werkkrachten en de buitensporige eischen der Boschnegers voor het transport langs de Marowijne, heeft de Maatschappij over 1903 eene winst gemaakt van ruim f 30000. Hierbij gevoegd het, op 't einde van 1902 op nieuwe rekening overgebracht saldo ad circa f 93000, zou een bedrag van f 123000 ter verdeeling onder aandeelhouders, enz. beschikbaar zijn. De maatschappij heeft echter gemeend slechts een bedrag van ruim f 41000 te moeten aanwenden voor het uitkeeren van een dividend ad 5 percent, en een som van ruim f 82000 op nieuwe rekening over te brengen, waardoor ook voor 1904 de uitkeering van een, minstens even groot, dividend verzekerd is.

De werken aan den spoorweg hebben een groot aantal arbeiders aan de placers der maatschappij onttrokken, waardoor deze oogenblikkelijk handen tekort komt, maar na afloop van den spoorwegaanleg zullen een groot aantal, met grondverzet vertrouwde arbeiders vrij komen, welke de maatschappij juist voor hare alluvionnaire ontginning noodig heeft.

Wat de exploratie van 't Lawagebied betreft, hebben reeds twee of drie officieele zendingen die streek doorkruist, onder de leiding van bij uitstek deskundige ingenieurs, en andere zendingen volgen elkander op dit oogenblik op.

Om kort te gaan, de »Compagnie des mines d'or« kan de toekomst met de meest hoopvolle verwachtingen tegemoet zien."

Domme luitjes die Franschen toch, wat? Zoo heelemaal geen begrip van gokken. Waarom niet de heele winst opgemaakt in plaats van zoo'n simpele 5 percent uit te keeren. Dat zou 'n rush geven voor Compagnietjes. 't Werkkapitaal zou 'r wel meê gemoeid wezen, zoodat stagnatie in het bedrijf kon worden verwacht, maar is dit dan wel hoofdzaak en niet het edele beursspel? Domme luitjes, die Franschen! Neen dan zouden wij er heel wat meer uit halen, niet uit de concessie, da's bijzaak, maar uit de zakken van 't groote publiek, dat wil bedrogen zijn en dus ook moet worden bedrogen.

De bacove-aanplant blijkt nog al in den smaak der planters te vallen. Voor de, door het bestuur van Jamaica ontboden plants, waren zooveel aanvragen ingekomen, dat de aanvragers ieder slechts de helft van de, door hen gewenschte hoeveelheid kunnen ontvangen.

Betreffende de cacao-cultuur ontleenen we weer 'n gunstig berichtje, ditmaal aan een correspondentie uit Coronie aan de *Nieuwe Surinaamsche*. De correspondent schrijft dan:

»Degene, die vóór een 15 jaren zou zijn komen aanwaaien met katoen-aanplant, toen de cacao-plantages in fleur stonden, zou wel geen gehoor tot het planten van katoen gevonden hebben. In zulk 'n toestand verkeert Coronie alsnog. We hebben geen cacao-ziekte, geen krulloten. En wij maken geregeld product. De pluk begint een beetje en met deze mail gaan pm. 90 balen naar Paramaribo, waarbij dan nog komt wat de kottertjes geregeld vervoeren."

Den 14en Juli ll. is het voorstel van den heer Wilmans in de Statenzitting van dien dag in behandeling genomen. 't Gold namelijk de quaestie om den Gouverneur te verzoeken, maatregelen te willen doen nemen, ter verbetering van waagsteiger en entrepôt. Over het geheel genomen was men het over de strekking van het voorstel vrij wel eens, maar de geopperde twijfel of de gekozen weg wel de ware moest worden geacht, deed den heer W. besluiten zijn voorstel in te trekken.

We hadden ons al lang afgevraagd, hoe 't toch komt, dat er te Paramaribo zoo weinig behoefte aan pers-voorlichting bestaat, zoodat er slechts? een vijftal bladen werden gevonden, *Onze West*, *Surinamer*, *Nieuwe Sur. Cour.*, *Surin. Bode* en *Suriname*. Sedert den 15en Juli ll. is het half dozijn vol gemaakt door de verschijning van het eerste nummer van *Paramaribo* wier redactie in hare inleiding zegt: »*Paramaribo* zal een onverbiddelijk zedenmeester zijn, een eerlijk volksleider en niemand ontzien, waar het geldt recht en billijkheid«.

Hier geldt wellicht met 'n kleine variatie op 'n oude spreuk »zooveel bladen, zooveel partijtjes." Och, och! welk 'n verdeeldheid.

## Uit Oost-Indische Bladen.

**Kadji's (bedevaartgangers), of Santri's.** Het is een opmerkelijk feit in onze indische geschiedenis, zegt Opmerker in het *Soer. Hbl.*, waaraan dit opstel is ontleend, dat wij na ruim drie eeuwen sedert onze eerste vestiging in Indië, de propaganda van den Islam en de daarmede gepaard gaande en toenemende dweepzucht onder de bevolking kalmweg blijven aanzien, hoe vaak men ook de schadelijke gevolgen daarvan heeft moeten ondervinden. Niettegenstaande de herhaaldelijk reeds voorgekomen uitbarstingen van dat fanatisme, worden er maar geen afdoende maatregelen genomen om dergelijke beroeringen te voorkomen en voor goed onmogelijk te maken.

Schrijver betoogt verder de urgentie daarvan, omdat dat fanatisme zich niet alleen bepaalt tot de bevolking, onder welke het, zooals een ieder in de binnenlanden kan constateeren, met de jaren toeneemt, maar hoofdzakelijk ook omdat het zich meer en meer onder hare hoofden op een bedenkelijke wijze begint te uiten en dat van grooten invloed op het volk is, dat zich daardoor gewilliger tot allerlei ongeoorloofde daden laat aansporen.

Men maakt zich ongerust — zegt de schrijver — over een buitenlandschen vijand in 't verschiet en rust zich toe ten koste van millioenen, terwijl men zich om een veel grooter gevaar, nl. den inlandschen vijand, vertegenwoordigd door den Islam en zijne propagandisten, met name de kadji's of santri's, volstrekt niet bekommert en de afreis van honderden Mekkagangers zonder eenige beperking of bemoeielijking, behalve den geldelijken waarborg, gewillig toelaat, er niet aan denkende dat, zoo handelende, in niet geringe mate het daaraan verbonden gevaar dat de hun zoo onderdanige bevolking ten langen leste in eene moeielijk handelbare zal veranderen, in de hand gewerkt wordt.

Dat men dit niet wil inzien, en er geen voorzorgsmaatregelen tegen neemt (men bemerkt er althans niet veel van) en steeds vertrouwt dat het met dat toenemend fanatisme wel zoo'n vaart niet zal loopen, laat zich moeielijk verklaren.

Het is intusschen onverantwoordelijk om alles bij het bestaande te laten en voorzorgsmaatregelen voor den vervolge te veronachtzamen.

»Aux grand maux les grands remèdes« en regeeren bestaat niet alleen in de loopende zaken te administreeren en te zorgen dat de uitgaven en inkomsten van den staat in evenwicht worden gehouden, maar tevens in het voorzien der mogelijke gebeurtenissen en het zich daarop voorbereiden. Alléén in dat geval kan men spreken van eene *krachtige* regeering.

Daarna gaat de schrijver over tot het bespreken der voorzorgsmaatregelen, die men, naar zijn meening, zou moeten nemen.

Ingevolge de wet der evolutie heeft ook de javaansche bevolking zich in de laatste jaren meer en meer geëmancipeerd. Van kind, is zij met de jaren mensch geworden, waartoe het onderwijs op de inlandsche scholen, de maleische dagbladpers en het verkregen onderricht bij de verschillende industrieele ondernemingen in niet geringe mate heeft bijgedragen. Thans komt zij voor een groot deel voor hare menschelijke rechten op en laat zich niet meer slaafs door hare hoofden behandelen; wat maar al te duidelijk aangetoond wordt bij werkovereenkomsten van verschillenden aard, waarbij zij zeer goed voor hare rechten weet optekomen.

Die evolutie is eene der natuurwetten welke wij niet kunnen tegenhouden; doch het daarmede gepaard gaande en toenemend fanatisme behoeven wij althans niet in de hand te werken door het te laten voortwoekeren, tot tijd en wijle het ons overmant.

Daartegen maatregelen te nemen ter bevordering der algemeene orde in den staat en ter voorkoming van latere rampen, is derhalve een gebiedende plicht.

Die repressieve en preventieve middelen aan te toonen en te bespreken kan derhalve zijn nut hebben.

Daartoe dienen wij vooraf de redenen nategaan, welke de jongste oproerige beweging hebben teweeggebracht.

Dat ontevredenheid onder de bevolking tengevolge der polowidjo-kwestie, of andere zaken in verband met den grondhuur en werkovereenkomsten, van het voorgevallene de oorzaak zouden zijn, is niet aanneembaar.

De bevolking is over het algemeen genoegzaam ontwikkeld om in dergelijke zaken niet tot feitelijk verzet tegen het gezag overteslaan, daar zij zich zeer goed bewust is dat zij in haar verzet tegen de openbare macht geen steun bij de overige bevolking van Java zal vinden, en wel alleen reeds omdat elke ontevredenheid van dien aard slechts plaatselijk is en nimmer algemeen kan zijn.

Bovendien heeft zij andere middelen tot hare beschikking om haar recht te verkrijgen en weet zij zeer goed, dat men haar niet door dwang kan noodzaken hare gronden of haar arbeid te verhuren, daar aanbod en afwijzing voor beide partijen openstaan en men daarin volkomen vrij is.

Eene meer geldige reden zou te vinden zijn in het afpersingssysteem, waaraan de volking sinds onheuglijke tijden stelselmatig blootstaat en dat wordt uitgeoefend door hare hoofden, groot en klein, op alle mogelijke wijzen. Het is bekend dat de inlander aan chronisch geldgebrek lijdt en dat deze kwaal toeneemt, naarmate zijn inkomen hooger wordt. De regenten hebben, behalve voor het ophouden van hun maatschappelijken stand, nog tal van uitgaven te doen, waarvoor zij buiten hunne bezoldiging van gouvernementswege geen vergoeding ontvangen.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 22, Donderdag 11 Augustus 1904.

De wedono's en assistent-wedono's hebben behalve de tegemoetkoming aan hunne familieleden, dikwerf kinderen die de europeesche scholen of hoogere burgerscholen bezoeken en behalve die geldelijke opofferingen nog belangrijke uitgaven, verbonden aan het opsporen van misdadigers, welke uitgaven hun niet vergoed worden.

Met dessa-loerah's, politieoppassers, is dit eveneens het geval, en om daarin tegemoet te komen, leent de een bij den ander en betaalt ten slotte de dessaman het gelag.

Doch, ook dit kan geen ernstige reden tot ontevredenheid, althans niet tot opstand zijn; daarvoor is de gewone Javaan te veel gehecht aan zijn hoofden; die toestand bestaat trouwens al sinds eeuwen en is zoo een adat geworden.

Een andere oorzaak van de heerschende ontevredenheid is, volgens schrijver, te vinden in de toenemende verarming der bevolking, waartoe niet zoozeer bijdraagt hetgeen zij als tegemoetkoming aan hare hoofden afstaat, — hetgeen per persoon slechts een onbeduidend bedrag kan vertegenwoordigen en wat ook gewillig en zonder dwang geschiedt; — doch hoofdzakelijk hare oorzaak vindt in het groote getal santri's, die in alle dessa's aanwezig zijn en op kosten van de bevolking leven. Het gevolg hiervan is, dat op vele plaatsen de kleine man slechts sawahbezitter in naam is, terwijl hij dat vroeger in werkelijkheid was. Van grondbezitter is hij feitelijk daglooner geworden; en de daaruit ontstane ontevredenheid wordt door die santri's als een welkom middel aangegrepen om de lieden tegen ons bestuur op te hitsen, door het te doen voorkomen, alsof die verarming uitsluitend te wijten is aan den grooten vooruitgang van het verkeerswezen, de meer en meer toenemende ontwikkeling der industrie en dergelijke sophisterijen meer.

De invloed dier santri's gaat uit van hunne kleedij, waardoor zij door de goedgeloovige bevolking als „heiligen" vereerd worden.

Ook hier maken de kleederen den man; ontneemt men die lieden hun eigenaardige kleeding dan verdwijnt hunne heiligheid en hun invloed op de bevolking.

In werkelijkheid zijn het gewone inlanders, zich in niets van de overigen onderscheidende, dan door eenigszins hoogere ontwikkeling alias geslepenheid, waarvan zij partij trekken om op eene gemakkelijke wijze tot welvaart en aanzien te geraken.

Om dat te bereiken sparen zij zooveel mogelijk van hunne dagelijksche verdiensten, welke zij door woeker of diefstal trachten te vermeerderen, en gaan daarmee naar Mekka, wat hun tegenwoordig niet al te moeielijk en te duur wordt gemaakt: wel wetende dat zij met de van daar medegebrachte uiterlijke kenteekenen in kleederdracht een onbegrensden invloed op hunne minder ontwikkelde dessagenooten zullen uitoefenen, een invloed dien zij op handige wijze exploiteeren.

Die kleederdracht in het dagelijksche leven bestaat uit: een ketoe of kooplook, zijnde een mutsje, waaromheen zij een doek wikkelen, die daarmede den tulband vormt, dan wel een fez, als hoofddeksel; verder een zwart lakensch of mohair baadje of vest; een geruite sarong, en sandalen als schoeisel of schoenen.

Het complete kostuum bestaat daarentegen uit den tulband, als hoofddeksel; de minten (wit hemd); de sadarijah of kort vest; en de djoebah of de lange jas; als schoeisel hebben zij sandalen of schoenen, verder zijn zij steeds gewapend met een zijden paraplui als zonnescherm.

Het zijn deze attributen, waaraan zij hun invloed op de bevolking ontleenen en die hen in de oogen dier bevolking tot heiligen verheffen.

Zonder deze kleederdracht is die invloed verdwenen en zullen zij door haar als gewone inlanders beschouwd worden, en de vraag is thans niet: hebben zij krachtens hun geloof in den islam en hun verblijf te Mekka een speciaal recht verkregen tot het dragen dier kleedij? namelijk: is die kleedij daaraan inherent; doch, in welk verband staat zij tot hunne nationaliteit, en is het dragen dier kleedij, in verband met hunne geestdrijverij en de daaruit herhaaldelijk voortspruitende instigaties tegen ons gezag, niet als eene dwaling of misslag in onze wetgeving te beschouwen, welke ten spoedigste dient hersteld te worden, zoowel ten opzichte van het daarmede gepaard gaande gevaar, als de daarmede gepaard gaande extra kosten voor toezicht op hunne handelingen in de verschillende en zoo talrijke dessa's."

In alle beschaafde landen bestaan er wetten om het gezag van den staat te handhaven; ook de kleederdracht is hieraan onderworpen. Hier te lande ziet men dat Arabieren, Chineezen of Javanen niet de europeesche kleederdracht mogen adopteeren, behoudens bijzondere vergunning. Het dragen van maskers, wapenen, of eene kleedij, in strijd met de sekse der persoon, wordt niet dan bij uitzondering toegelaten, zelfs niet een vreemde ridderorde, een degenstok, enz.

Zoo zien wij dat in Frankrijk het dragen van mannenkleeding slechts aan Jeanne d'Arc, wijlen Rosa Bonheur, wijlen George Sand, en in onze dagen slechts aan Madame Dieulafoi werd toegestaan. Aan allen, wegens redenen verband houdende met hare verrichtingen. Deze concessies waren echter alle uitzonderingen.

Het geloof in den Islam heeft niets met de nationaliteit van den persoon die haar belijdt, te maken; evenmin als met de kleederdracht van sommige volken. Ware dat het geval, dan zoude iedere aanhanger eener godsdienstige sekte er eene speciale kleedij op na kunnen houden, wat al zeer spoedig de vroegere tweedracht onder de bevolking, met name de vroegere godsdiensttwisten, zoude doen herleven.

Waartoe is het dus noodig dat men ten faveure der santri's of kadji's een uitzondering op dien regel toelaat en hun het dragen der arabische kleederdracht al of niet oogluikend toelaat, waardoor de rust in den staat telkens gevaar loopt?

Zooals is aangetoond, houdt de door de santri's geadopteerde kleederdracht hoegenaamd geen verband met den door hen beleden godsdienst.

Die kleedij is de nationale kleederdracht der bevolking van Arabië en de noordkust van Afrika; en dat zij niet inherent is aan den islam wordt duidelijk genoeg bewezen door de kleedij der Turken, die eveneens belijders van den Islam zijn, doch die de europeesche kleedij volgen.

Maar ook uit een ander oogpunt beschouwd, is die toegevendheid (zwakheid) tegen de santri's ten zeerste laakbaar.

Het bezit dezer koloniën is ons niet gegeven om uitsluitend te dienen om ons te verrijken, doch wij hebben, gelijk thans algemeen wordt erkend, ook de moreele verplichting op ons geladen de bevolking tot een hoogere ontwikkeling te brengen en haar tevens te beschermen tegen alles wat haar welvaart in die moreele ontwikkeling kan bezighouden. Het is derhalve niet voldoende haar scholen te geven welke, haar verstandelijk tot een hooger peil kunnen brengen, maar ook dienen wij haar te vrijwaren voor het gevaar, door een legioen van geldwolven te worden uitgeschud. Die bevolking moet reeds zware lasten opbrengen; deze behoeven werkelijk niet vermeerderd te worden door de afzetterijen van Mekkagangers.

Door mede te werken aan hare toenemende verarming, benadeelen wij bovendien ons zelf en zoo is het ook uit een politiek oogpunt niet raadzaam den toestand te bestendigen.

Welke middelen zijn binnen ons bereik om de geschetste praktijken den kop in te drukken?

Naar schrijver's gevoelen is het doeltreffendste middel te vinden in de verscherping van de wet, krachtens welke het een ieder verboden is zich anders te kleeden dan met zijne nationaliteit overeenkomt en hier zonder aanzien des persoons gestreng de hand aan te houden.

Derhalve voor volbloed-Arabieren, die thans uit de dessa's geweerd worden en ook geen invloed op de bevolking uitoefenen, daar zij zich meer in de hoofdplaatsen met handel onledig houden, de arabische kleedingdracht; voor Chineezen, de chineesche; voor inlanders, hetzij islamiet, nl. Mekkaganger of niet, de *inlandsche* kleedij, men late de inlanders, die daaraan behoefte gevoelen, vrij in hun gaan naar Mekka; doch, als politioneele maatregel, late men niet toe dat zij, terugkeerende hetzij als geneutraliseerde arabier of niet, zich aan wal begeven in eene andere kleedij als die van den gewonen inlander. Arabische kleederen, door hen medegebracht, moeten worden geconfisceerd, evenzoo als alle kenteekenen, welke hen als Mekkagangers zouden doen herkennen.

Verder worde het hun op zware straffen verboden zich in het openbaar in arabische of in gewijzigde arabische kleederdracht te vertoonen. Evenzoo moet het dragen van een fez verboden worden.

Die maatregel moet niet alleen voor latere mekkagangers verbindend zijn, maar evenzeer van kracht verklaard worden voor alle huidige santri's of kadji's, die thans reeds over onze bezittingen verspreid zijn.

Stelt men daarbij tevens het verbod dat geen inlander van mannelijke sekse zich kleeden mag in eene neerhangende sarong, wat voor een herkenningsteeken van santri's zoude kunnen worden aangezien, en stelt men elke inbreuk daarop behoorlijk en gevoelig geldelijk strafbaar, dan zal daarmede hoogst waarschijnlijk de geestdrijverij bezworen zijn en daarmede tevens de bevolking tegen hun noodlottigen invloed beschermd worden.

F.

## Van Vreemde Koloniën.

**Het gele gevaar.** Men is, naar aanleiding van het, voor velen onverwacht succes der japansche wapenen in buitenlandsche koloniale kringen zoo'n beetje benauwd geworden.

In de *Deutsch-Asiatische-Warte* werd reeds meêgedeeld, hoe men zich te Tsingtau bezorgd maakte, dat de Japanners, na zich van Port-Arthur te hebben meester gemaakt, zich tegen het duitsche Kiaotsjau-gebied zouden wenden, om daar de zwart-wit-roode vlag neêr te halen.

De *Deutsche Kolonial Zeitung* laat zich in haar jongste nummer spottend uit over die vrees, hetgeen evenwel niet wegneemt, dat zij erkent, dat het door de Japanners in de laatste maanden op Rusland behaald succes onvermijdelijk moet ten gevolge hebben, dat de aspiratiën, welke „onder de leuze: „Oost-Azië voor de Oost-Aziaten" zich een plaatsje in den gedachtengang der volkeren in gindsche streken hebben veroverd, aan kracht zullen winnen.

Ook in engelsche kringen is men geenszins geheel blind voor het gevaar, dat een overwinnend Japan voor Albion's machtstelling in Oost-Azië zou opleveren.

Zoo wist de berlijnsche *Morgenpost* reeds het volgende te berichten:

„Er worden hoogst belangrijke onderhandelingen gevoerd tusschen de kabinetten van Parijs, Londen en Berlijn. Koning Eduard VII en keizer Wilhelm II hebben na onderling overleg het initiatief genomen voor een fransch-engelsch-duitsche entente. Er is hier, niet in 't minst, sprake van een verbond tegen Rusland, maar de gebeurtenissen in het Verre Oosten zijn niet vreemd aan de besprekingen van 't oogenblik. Het jongste bezoek van den heer Estournelles de Constant aan Kiel heeft de onderhandelingen een goeden stap vooruitgebracht, en de zending van baron Hammerstein, rechtstreeks door den keizer afgevaardigd, naar Londen en Parijs heeft een gansch ander doel dan de eenvoudige bestudeering van het gemeentebestuur in die beide hoofdsteden."

Het berlijnsche blad verklaarde een officieel démenti te verwachten, maar bij voorbaat in te staan voor de juistheid van het bericht. Het herinnerde aan de tegenspraak, welke volgde op haar mededeeling, in de maand Maart j.l. van de onderhandelingen, die aan het duitsch-engelsch arbitrage-verdrag voorafgingen, hetwelk sedert in Juli werd onderteekend.

Gesteld dat het berlijnsche blad ook thans juist zou zijn ingelicht, dan wijst de naam Estournelles de Constant, in dit verband genoemd, er op, dat het vredesdenkbeeld aan de, hier bedoelde onderhandelingen niet vreemd is, een denkbeeld, van welks toepassing men ongetwijfeld hoopt, aan Rusland verdere vernederingen door de, in dezen oorlog elkâar opvolgende nederlagen te besparen, welke een verderfelijken invloed moeten hebben op het europeesch prestige in die streken en daardoor niet alleen tal van economische, maar ook territoriale belangen van de betrokken europeesche landen in gevaar kunnen brengen.

We zouden nu nog lang en breed kunnen uitweiden over de mogelijkheid al of niet van het welslagen eener vriendschappelijke tusschenkomst op dit oogenblik, over de vraag of Japan niet reeds te veel roem heeft ingeoogst om niet naar meer te verlangen, of Rusland wel geneigd zal blijken, om er in te berusten, slechts klappen te hebben ontvangen, zonder die ook uittedeelen, maar dat behoort alles niet in deze rubriek tehuis.

We willen slechts constateeren, dat de, om hun koloniaal bezit, of hunne koloniale politiek meest bedreigde europeesche mogendheden, altijd indien de *Morgenpost* het bij 't rechte eind heeft, op middelen zinnen, om het gele gevaar, dat zich plotseling zoo schrikwekkend aan het verbaasde oog vertoont, te breidelen.

Voor een dier mogendheden zou eene entente als vorenbedoeld zeker niet ongelegen komen, met name voor Frankrijk, dat het gele gevaar reeds aan zijn indo-chineesche poort heeft hooren kloppen.

Men meldde toch onlangs uit Hanoi dat te Pointe Pagode stukken waren achterhaald, waarin de mogelijkheid der ontscheping van een japansch leger werd uiteengezet, zonder dat dit bij zijn opmarsch op eenigen tegenstand zou stuiten voordat het voor de poorten der tongkineesche hoofdstad, Hanoi, zou zijn gekomen.

Japan legt sedert eenigen tijd reeds groote belangstelling voor Siameezen en Annamieten aan den dag, en dus is 't wel eenigszins begrijpelijk, dat men in fransche, koloniale kringen aan bedoeld bericht nog al waarde hecht.

Sedert het uitbreken van den japansch—russischen oorlog heeft men zich in het Pavillon du Flore de mogelijkheid voor oogen gesteld, dat 't geval zich zou voordoen, in het alliantie-verdrag met Rusland gesteld als voorwaarde voor den bondgenoot, om het zwaard te trekken en zich mede in het strijdgewoel te storten.

Maar, met het besef dier mogelijkheid, kwam ook de ongerustheid. Want men is in Indo-China op het punt van defensie bijna even onvoorbereid als men tot voor korten tijd in ons Indië was, waar men nu dank zij eenige strandbatterijen en de, in staat van wording zijnde centrale stelling op Bandoeng's hoogvlakte, zich een weinig geruster meent te mogen gevoelen.

't Is niet, dat men in Indo-China niet zooals vroeger in Indië zijn gedachten over het defensie-vraagstuk heeft laten gaan. Er bestaan zelfs twee plannen. Het eene, afkomstig van generaal Coronnat, berust op het denkbeeld van een inval in Tongkin van de landzijde en brengt de verdediging over naar den Mekong. Het andere werd door wijlen generaal Borgnis Desbordes uitgewerkt. Deze voorzag reeds de mogelijkheid van een japanschen aanval, en wenschte kustversterkingen om den, van de zeezijde te verwachten aanval te weêrstaan. Beide plannen zijn evenwel onder het loodje gelegd en men is het nog niet over de defensie-quaestie eens.

Den 24en Juli ll. is de afgevaardigde voor Indo-China, Deloncle, met den zee-officier, Castex, in commissie naar Saigon vertrokken, om zich op de hoogte te stellen van wat er alzoo op bedoeld gebied is tot stand gekomen, en van wat er behoort te worden gedaan, om verbetering in den toestand te brengen; terwijl in den loop der vorige week eene commissie van vlag-, opper- en hoofdofficieren van de marine en van het koloniale leger, onder voorzitterschap van den minister van marine, te Parijs is samengekomen om te beraadslagen over de middelen om de koloniën, en in het bijzonder Cochin China en Tongkin in staat van verdediging te stellen.

Intusschen mag men hieruit niet afleiden, alsof nog alles te doen ware voor Indo-China's defensie.

Het schiereiland Kaap Saint Jacques, dat den ingang van den Mekong-mond beheerscht, welke rechtstreeks naar de rivier van Saigon en naar dit steunpunt voor de fransche vloot in de oost-aziatische wateren voert, wordt versterkt; terwijl een batterij bewapend met 194 millimeter-kanonnen den toegang tot Soirap en Vaico, twee andere meer zuidelijk gelegen Mekong-monden afsluit.

Voorts heeft de fransche vloot in die wateren eene niet onbelangrijke uitbreiding ondergaan, terwijl in tegenstelling met vroeger, toen de oudste schepen goed genoeg geoordeeld werden om daar den tricolore te vertoonen, nu de nieuwste kruisers, een aantal torpedo-jagers en ook eenige onderzeesche booten, deze laatste speciaal voor de verdediging van Saigon, daarvan deel uitmaken.

Wat de strijdkrachten te land betreft, hebben we reeds kunnen zien, dat buitengewone aanvullingen europeesche troepen naar Indo-China werden uitgezonden, terwijl hier ook even kan worden verwezen naar een, onlangs in Tongkin met goed gevolg genomen proef met de invoering der conscriptie in een streek in de buurt van Langson.

Daar is een regiment thós opgericht, zonder dat dit op eenige moeielijkheden stuitte. Niet één, der door het lot aangewezenen ontbrak op het appèl. Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat de bevolking in die streek vrij dun gezaaid is, de middelen om desnoods tot opkomst te dwingen, zoo goed als geheel ontbraken, dan mag de verkregen uitkomst zeker wel toegeschreven worden aan den goeden wil der bevolking, om aan den haar opgelegden nieuwen plicht te voldoen.

Deze uitkomst doet reeds in fransche koloniale kringen de hoop levendig worden, dat een meer algemeen beroep op de annamietische bevolking van Indo-China om de wapens in dienst der republiek te voeren niet tevergeefs zal weerklinken.

**Onderzoekingstochten in 1903.** Het jaar 1903 was voor onze koloniën op het gebied van wetenschappelijke onderzoekingen, niet onbelangrijk. We herinneren hier slechts aan de expeditie naar Nieuw-Guinea en de verschillende met succes bekroonde tochten naar het binnenland van Suriname. Maar ook, ten opzichte van de koloniën van andere natiën valt op te merken, dat de betreffende mogendheden steeds meer het gewicht erkennen van meerdere kennis van land en volk in de, door haar overheerschte gebieden.

't Is voornamelijk het zwarte werelddeel, dat de aandacht der regeeringen en koene onderzoekingsreizigers trok.

Onder de, in 1903 van fransche zijde ondernomen tochten in Afrika nemen die van den heer Auguste Chevallier en van den kapitein Lenfant eene eerste plaats in.

De expeditie Chevallier, behalve den leider bestaande uit de heeren Courtet, officier van administratie, Decorse, officier van gezondheid, en Martret, agronoom, vertrok in Mei 1902 uit Parijs en had ten doel, het Tsjad- en Sjarigebied te bereizen voor een onderzoek op wetenschappelijk en economisch gebied.

De expeditie kwam den 18en Juli 1902 te Brazzaville in Fransch-Congo aan. Daar begon zij zich dadelijk te wijden aan de studie der caoutchouc-leverende gewassen in de kolonie. Langzaam werd daarop de tocht naar den Boven Oebanghi gemaakt, ten einde onderweg de noodige studiën te kunnen maken der flora en fauna van die tropische wondstreek. Den 2en September kwam men aan het fort Possel, aan de samenvloeiing van Oebanghi en Kemo. Daar in de buurt bij Fort Sébut legde de heer Chevallier den grondslag voor een proeftuin, waarvan hij de leiding aan den heer Martret opdroeg. Den tocht vervolgende, zette de expeditie hare onderzoekingen voort in den omtrek van het Tsjad-meer. In vijftien maanden tijds legde zij een afstand van 6000 kilometers af, voor een derde langs te voren geheel onbekende wegen. Te Fort Lamy voegde de heer Decorse zich weer bij de expeditie, na in het duitsche Bornoe uitgravingen te hebben gedaan in oude begraafplaatsen. Van Fort Lamy aanvaardde de expeditie den terugtocht langs de Sjari, naar Brazzaville, waar zij in Juli 1903 aankwam. De door haar verkregen inlichtingen op wetenschappelijk gebied, kunnen grooten invloed hebben op de ontwikkeling der door haar bezochte streken; terwijl zij tevens haren tijd dienstbaar maakte aan de geografische opname van verschillende te voren onbekende streken.

Een andere belangrijke tocht was die van den kapitein Lenfant, wien gelijk onzen lezers bekend is, was opgedragen een waterweg te zoeken, die het stroomgebied van de Benoeé met het Tsjad-meer verbindt.

Kapitein Lenfant vertrok in de maand Juni 1903 uit Frankrijk met bestemming naar Garoea aan de Benoeé, om vandaar den eigenlijken tocht te beginnen, waartoe hem een speciaal voor het doel vervaardigde ijzeren sloep was medegegeven. Den 27en Augustus van Garoea vertrokken, kwam men den 16en September in een groote kom, waarin het water van de Mayo-Kebbi, een zijtak van de Benoeé, met groot geraas door een 30 tot 35 meters breede rotsspleet neerstort. Daar moest de vaart worden onderbroken en werd over land naar het punt gezocht, waaar de Mayo-Kebbi weêr bevaarbaar wordt. Dit werd daags d. a. v. reeds na 6 uren klimmens gevonden. Maar nu de boot? Dragers waren in de buurt niet te vinden, daar de wilde bevolking bij de nadering der blanken de vlucht had genomen. De opperwachtmeester Lahure, die reeds meer zulke tochtjes heeft meêgemaakt en nu kapitein Lenfant vergezelde, ging er op uit naar Laï om hulp te halen en kwam daarmee naar 3 weken te zijn weggebleven, terug. Het resultaat van dezen tocht is dat men het Tsjad-meer nu in twee maanden tijds kan bereiken, instede van in vijf maanden langs den te voren gebruikelijken weg door Fransch-Congo.

Van engelsche zijde werd een belangrijke expeditie ondernomen, die door den Amerikaan Mac Millan geleid ten doel had verbinding te zoeken tusschen den Blauwen Nijl en de Roode Zee. Te Adis Abeba, de hoofdstad van Abessynië, sloot zich de engelsche vertegenwoordiger aldaar, kolonel Harrington, bij de expeditie aan. Deze zending mislukte ten eenenmale. Al spoedig werden hare booten in de stroomversnellingen van den Blauwen Nijl of stuk geslagen of ernstig beschadigd, zoodat de expeditie tot den terugkeer naar Engeland moest besluiten. (Op het oogenblik bevindt de heer Mac Millan zich weder in die streken, met opdracht van engelsche zijde, naar men zegt, om de streek te verkennen tusschen den Sobat en het Rudolf-meer. Mevrouw Mac Millan, die den reiziger een eindweegs vergezelde, moest te Itang, waar kolonel Harrington een post oprichtte, als toekomstig station van den spoorweg Khartoem-Rudolfmeer, achterblijven en keerde met den heer H. dwars door streken, waar nooit te voren een blanke vrouw gezien was, naar Abis Abeba terug, om van daar in de maand April jl. over Djiboeti naar Europa te vertrekken.)

Een andere merkwaardige tocht, van engelsche zijde ondernomen, was die van den heer Mac Clounie, ter verkenning van de nog weinig bekende bergstreken, ten Oosten van het Nyassa-meer. Van Karinga aan het meer vertrokken, doorkruiste de onderzoekingsreiziger het land over Fort Hill, door het Mamitoea- en het Panda-gebergte, en keerde van hier naar het meer terug, met tal van belangrijke gegevens betreffende de economische waarde van het land.

Van duitsche zijde was in dit opzicht vooral de aandacht op Kameroen gevestigd en de belangrijkste tocht, in 1903 van die zijde ondernomen, was wel die, welke uitgaande van het „Kolonial Wirtschaftliches Komittee" onder leiding van den heer Bauer werd gemaakt en hoofdzakelijk de verkenning van 't Boven-Benoeé-gebied beoogde.

Van dezen tocht bracht de heer Bauer voor den duitschen handel hoopvolle gegevens betreffende het landschap Bornoe mede, waar hij drie maanden verbleef en dat hij als een rijk en vruchtbaar land afschildert, zoodat de inwoners er zelfs graan kunnen uitvoeren, en dat zegt wat voor die lieden, die in den regel niet meer verbouwen dan voor de eigen behoefte noodig is.

## *Boekbespreking.*

Van den sigarenfabrikant A. Hillen te Delft ontvingen wij ter kennisneming een present-exemplaar van het op den 1sten Augustus j.l. voor het eerst verschenen nummer van het maandblad **„le fumeur"**. (Waarom niet „de **rooker?**")

Doel van dit maandblad is het tabaksverbruik te bevorderen, door de tabak beter te leeren kennen, hare geschiedenis meer publiek te maken, het voor en tegen van het rooken aan het oordeel van het publiek te onderwerpen, met in achtneming van de meest mogelijke onpartijdigheid, wenken en raadgevingen te geven bij het aanschaffen van rookbenoodigdheden en in 't algemeen op onderhoudende wijze het publiek voor te lichten.

De firma Hillen is, zooals wij in de inleidingsrede lezen, hiertoe overgegaan, omdat zij blijkens ervaring er van overtuigd is dat afnemer en fabrikant in beider belang elkander van tijd tot tijd iets te zeggen of te vragen hebben en zij van oordeel is dat door een dergelijk maandblad de band, die gewoonte en tijd zoo zachtkens aan gevormd hebben tusschen afnemers en de firma, nauwer kan worden toegehaald.

De redactie zal steeds getrouw verslag uitbrengen over al het nieuwe en wetenswaardige, dat op het gebied van tabak en sigaar verschijnt, terwijl middels een „vragenbus" aan dames en heeren gelegenheid zal gegeven worden op dit gebied allerlei vragen tot haar te richten, welke naar beste weten zullen worden beantwoord.

De abonnementsprijs bedraagt slechts f 1.50 per jaar franco door het geheele land.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 2 Augs. 1934. No. 31.

Soekaboemische Landbouwvereeniging. — M. Greshoff: De zetmeelsoorten van West-Indië. — H. P. de Vries: Iets over Curaçao. — Malangsche Landbouw-Vereeniging. — M. Gr[eshoff:] Kurk en kurkafval. — Wortelziekte bij de peper op Java. — Uit de oude doos: Een theepraatje, door S. Kalff (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Idem. 9 Augustus 1904. No. 32.

Wortelziekte bij de peper op Java (slot). — Biedt de klappercultuur goede vooruitzichten aan het Europeesch kapitaal? — Kamer van Koophandel en Fabrieken te Rotterdam. — Verpondingsordonnantie. — Proefstation Oost-Java. — Uit de oude doos: Een theepraatje, door S. Kalff (2e vervolg). — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Weekblad voor Indië. No. 10.

Een regeeringscommissaris voor de reorganisatie door M. van Geuns. — L. J. F. Timmermans (met portret), door D. D. — Het nieuwe postkantoor te S[illegible] [illegible]ling) door E. van G[illegible] [illegible] vreemden door J. J. G[illegible] [illegible] vlucht van de R[illegible] K[illegible] 1[illegible] De Boer. — De Indische postdienst. — L[illegible] kelijke roman van Anna de Savornin Lohman.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 Aug. 1904.

Het Marine Etablissement te Soerabaya, zijn ontstaan, ontwikkeling en tegenwoordigen toestand, II, door P. K. — Een bijna vergeten eilandje in den Ind. Oceaan (Kerstmis Eiland), door M. G. Brederode.

De Economist. Juli—Augustus 1904.

Gouv.-Gen. J. B. van Heutsz. — Indische jaarverslagen en de suiker.

Berichten van den Sint-Claverbond, 1904. No. 3.

Brief van pastoor L. Jennissen. A. Engano. — Makasser in het jaar 1903, door pastoor H. Leemker. — Wailamoe, uit het dagboek van een missionaris door pastoor W. Schweitz. — Van Magelang naar Larantoeka, brief van pr. Th. Rouppe van der Voort. — De Chineezen in het verleden en in de toekomst, door pr. A. Kortenhorst.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.S. „Oengaran" Kapt. de G. de Boer van Rotterdam naar Nederlandsch-Indië.

Mevr. F. C. van Hengst de Jong van Beek en Donk, Mej. C. van der Voren, Jonkvrouwe J. A. Vaillant, * Jhr. J. J. van Asch van Wijck en echtgenoote, † P. Geerke, J. P. Jung, † E Hermann, echtgenoote en kind, P. van Veen.

S. S. Salak, kapt. J. Sharp te Morsellie.

Mevrouw Ch. Matzen en kind. Dr. A. C. Wittenrood met Echtg., Mevr. C. J. Hausmann geb. Van Potonanen Petel, Mr. J. Brunger, Mej. M. Nieuwenhuyzen, H. Hoven, K. E. Jäger T. A. A. Dommers, J. Oeisienpoo, A. de Smit, J. Brouwer, benevens H. M. onderofficieren en minderen van Land- en Zeemacht, te Padang embarkeerden: Mevrouw Godin, Th. J. Verrein Stuart naar Padang, W. N. Wintershoven en dochter.

* Naar Southampton.
† Embarkeeren te Marseille.

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene Dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor administr. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 23. Donderdag 18 Augustus 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels . | - 0.09 |
| » » » 1000 » . | - 0.08 |
| » » » 3000 » . | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éèns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* ............ *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*
*f*
den 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Meer licht.

We wenschen hierbij een oogenblik te verwijlen, langer dan uiteraard bij ons overzicht uit de indische bladen mogelijk is, bij een, door de jongste mail tot ons gekomen bericht.

Onze lezers zullen zich herinneren dat ruim twee maanden geleden een schrijven aan de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* niet meer of minder bevatte dan de beschuldiging tegen den resident van Ternate, dat deze lieden, die zich door de vlucht aan beweerde wreedheden van hun vorst, den sultan van Tidore hadden onttrokken, had doen oppakken en naar hun land terugbrengen, hen aldus overleverend aan de wraak van den, als uitermate wreed afgeschilderden sultan en de zijnen.

We hebben toen, onder voorbehoud eener nadere bevestiging door de indische bladen, ons oordeel over zulk een optreden niet voor ons gehouden en op een serieus onderzoek aangedrongen. Het gold hier toch een feit, waarbij de vertegenwoordiger van ons gezag uit het oog zou hebben verloren, dat ons zijn in Indië niet beoogt de willekeur der inlandsche vorsten onder onze suprematie tegenover hunne onderdanen te bestendigen, maar integendeel hun de verplichtingen te leeren, welke beschaving en een juist inzicht hunner werkelijke belangen hun opleggen, om met ons samen te werken tot heil der landen, waarover zij onmiddellijk zijn gesteld.

Sedert brachten de, hier omstreeks een maand na dien aangevoerde makassaarsche couranten eene soort bevestiging van opgemeld bericht, zoodat we ruim twee maanden lang de vrij groote waarschijnlijkheid voor oogen hebben gehad, dat er in een hoekje van dien grooten archipel, die we aan onze zorgen zagen toevertrouwd, door een nederlandsch ambtenaar een groot onrecht was geschied.

En nu bracht de jongste fransche mail ons onder andere bladen ook de *Java Bode*, warin omtrent deze zaak het volgende werd meêgedeeld:

„Uit de hoofdplaats van dat gewest (Ternate) wordt ons thans geschreven door iemand, die uit hoofde van zijn betrekking in staat moet worden geacht de zaken te kunnen beoordeelen, dat de voorstelling daarvan in het makassaarsche orgaan niet in overeenstemming was met de waarheid, en dat juist tengevolge van het beleidvol en kalm optreden van den resident en den ernstigen wil van den sultan, om zich strikt te houden aan de bepalingen van zijn contract met het gouvernement, ernstige beroeringen zijn voorkomen. Het hoofd van gewestelijk bestuur had de adat des lands te eerbiedigen, wilde het zijne bevoegdheid niet overschrijden. Begint het volk aan die adat te ontgroeien, door meerdere beschaving, dan zal de vorst, die in een europeesche omgeving is opgevoed, zich daartegen, bij een bezadigde leiding wel niet verzetten, maar met geweld kan hij daartoe door den resident, zonder vooraf verkregen instemming van de regeering, niet gedwongen worden. In het door ons ontvangen schrijven wordt gezegd, dat de bevolking zich door verkeerde raadgevers zou hebben laten opruien, en dat de sultan daarover zeer verbitterd was. De berechting der zaak heeft hij evenwel overgelaten aan den resident, de vrede tusschen hem en zijne onderhoorigen is geheel hersteld, en tegen den verspreider der beweerde valsche geruchten zal eene vervolging worden ingesteld."

Heel veel wijzer maakt deze, gelijk uit de inkleeding blijkt, uit ambtelijken koker komende rectificatie met verzwijging van feiten en de eenvoudige mededeeling, dat hetgeen we 't eerst vernamen niet overeenkomstig de waarheid was, ons zeker niet.

We nemen gaarne aan, dat èn resident van Ternate èn sultan van Tidore door de, tegen hen aangevoerde beschuldigingen onrecht is aangedaan, doch zijn niet overtuigd dat er in die beschuldigingen niet een kern van waarheid is, welke wellicht door een beroep op de adat niet geheel te rechtvaardigen is. Men ziet in Indië maar al te dikwerf de adat met tal van ongerechtigheden belast, die er feitelijk niet bij thuis hooren.

Gaarne zagen we dan ook in deze aangelegenheid, evenals in zoo menige andere te voren meer licht ontstoken, hetwelk nu door de, in uitzicht gestelde vervolging mogelijk zal worden gebracht.

Maar als dan straks, naar we hopen, zonneklaar de laster op de kaak is gesteld, hebben intusschen de praatjes maanden lang de ronde gedaan, die zeker niet in staat zijn, om de, bij ons volk ongetwijfeld niet al te groote sympathie met de koloniën te vermeerderen, maar tevens de taak zullen hebben bemoeilijkt van een dier inlandsche vorsten, die naast bezadigde leiding ook aanmoediging noodig hebben, om den moeilijken weg, dien wij hun zullen hebben te wijzen, met goeden moed te betreden en ten einde toe af te leggen.

De regeering zal zeker niet nagelaten hebben zich in deze quaestie te doen voorlichten, maar hare geslotenheid in aanmerking nemende, waarop zoo menige perspijl als op een pantser is afgegleden, zal ook nu, als zoo dikwerf te voren, van die zijde het meerdere licht niet komen, dan bij de begrootingsdebatten ..... misschien.

Maar waar 't heden den sultan van Tidore, den ternataanschen uithoek geldt, kan 't morgen een ander hoekje van den archipel betreffen, kunnen, bij gebreke aan goede voorlichting, andere onverantwoordelijke lieden ons op sensatieberichtjes vergasten, die onnoodig kwaad bloed zetten en onrust zaaien, waar we die dingen best kunnen missen.

We zijn overtuigd, indachtig aan wat we op Atjeh zagen geschieden, dat wanneer de nieuw benoemde gouverneur-generaal den Koningspleiningang van zijn bataviaasch paleis zal zijn opgereden, de Geheimtuerei langs Rijswijk zich uit de voeten zal hebben gemaakt, maar om wellicht met 'n opvolger weêr triomfantelijk haar intocht te houden.

Daarom, ook gegeven de geslotenheid van het Plein, gegeven de onweerstaanbare neiging der vaderlandsche groote pers om haar koloniaal nieuws nagenoeg uitsluitend aan de, zoo lang verguisde indische bladen te blijven ontleenen, zouden wij der indische pers in overweging willen geven om op 'n middeltje te zinnen, om zich waar noodig door, alle veeten voor een oogenblik vergetend, de handen in een te slaan, een zaakkundige, onafhankelijke berichtgeving te verzekeren van de voornaamste deelen van den archipel. Ze zou zich daarmeê, dunkt ons, 'n eerezuil stichten in het belang van moederland en kolonie, beide.

## Week-Overzicht.

Den 9en dezer weer een interpellatie in het engelsch Lagerhuis betreffende een aangelegenheid, die een onzer koloniën raakt. Ditmaal was 't de afgevaardigde Fowler, die van de regeering wenschte te vernemen hoe 't stond met de zaak van den engelschen onderdaan Godden, wien door het bestuur eener hollandsche kolonie onrecht zou zijn aangedaan. De engelsche onderminister van buitenlandsche zaken, lord Percy, deelde hierop mede, dat op het jongste vertoog van engelsche zijde, pas veertien dagen geleden ingediend, nog geen antwoord was bekomen van de nederlandsche regeering, die evenwel had laten weten, dat ernstige aandacht door haar aan de betrekkelijke zaak wordt geschonken.

Wijl deze aangelegenheid met betrekking op het stijfhoofdig phosphaat-koninkje van Santa Barbara op Curaçao allicht in verband zou kunnen worden gebracht met het verlof van gouverneur de Jong van Beek en Donk naar patria, ontleenen wij aan de bladen het, door het „Correspondentie-bureau" verstrekte bericht, dat het verlof van den heer de Jong werd verleend wegens de noodzakelijkheid eener operatie, die zijne echtgenoote moet ondergaan, en dat in tegenstelling met het bericht van het *Centrum*, welk blad wist meê te deelen, dat de gouverneur niet meer op zijn post zou terugkeeren, deze er niet aan denkt ontslag uit zijne hooge betrekking aan te vragen.

Met het oog op het groote belang van de inrichtingen van landbouwonderwijs te Wageningen voor de koloniën ontleenen we aan de betrekkelijke koninklijke besluiten van 3 en 10 Augustus ll., waarbij met ingang van 1 September a.s. met betrekking tot die inrichtingen eene ingrijpende hervorming is tot stand gebracht, het volgende:

Maakten tot dusver, ter voldoening aan art. 19 der wet op het Middelbaar Onderwijs, vier inrichtingen, te weten de afdeeling Landbouwschool, de afdeeling Tuinbouwschool, de afdeeling Hoogere burgerschool, en de afdeeling Hoogere Land- en Boschbouwschool, te zamen de Rijkslandbouwschool uit, thans is ééne daarvan, namelijk de afdeeling Hoogere Land- en Boschbouwschool, gereorganiseerd, als instituut ter voldoening aan genoemd wetsvoorschrift gehandhaafd en wel onder de benaming van Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool.

Tegelijkertijd zijn de drie overige afdeelingen in gewijzigden staat tot zelfstandige inrichtingen van onderwijs verheven.

Voor twee harer, de Rijkslandbouwschool en de Rijkstuinbouwschool, werden afzonderlijke reglementen vastgesteld, terwijl voor de Hoogere Burgerschool, wier cursusduur bovendien verlengd is, toepasselijk is verklaard het reglement voor de Rijks hoogere burgerscholen.

De Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool is bestemd voor de opleiding van wetenschappelijk gevormde land-, tuin- en boschbouwkundigen voor Nederland en de Koloniën, alsmede voor de vorming van leeraren bij het land-, tuin- en boschbouwonderwijs.

Voor zooveel niet gegeven in één of meer bijzondere cursussen, wordt het onderwijs over drie studiejaren verdeeld in dier voege, dat zes studie-richtingen te onderscheiden zijn, te weten:

a. voor Nederlandschen landbouw;
b. voor kolonialen landbouw;
c. voor Nederlandschen boschbouw;
d. voor kolonialen boschbouw;
e. voor landbouwscheikunde en landbouwtechnologie;
f. voor tuinbouw.

Terwijl de propaedeutische studiën zullen plaats hebben in het eerste jaar, wordt de duur der eigenlijke vakstudie gesteld op twee jaren.

In een vierde, geheel facultatief gesteld studiejaar, wordt gelegenheid gegeven tot voortzetting hunner studiën aan hen, die mochten wenschen zich verder te bekwamen, hetzij uit liefde voor de wetenschap, hetzij om voor bepaalde betrekkingen in dienst van den Staat of van particulieren in aanmerking te kunnen komen.

Het diploma van landbouwkundige wordt bij het einde van ieder schooljaar uitgereikt aan de leerlingen van het derde studiejaar, na afgelegd examen, waartoe onder zekere voorwaarde, ook niet-leerlingen kunnen worden toegelaten.

Ten aanzien van de opleiding van technische ambtenaren bij het boschwezen in Ned.-Indië zal de reorganisatie er toe leiden a. dat de keuze van de aanstaande Indische houtvesters, welke thans gedaan wordt uit de jongelieden, die bij het eindexamen van de Indische afdeeling der Hoogere Land- en Boschbouwschool voldoen — welk examen wordt afgelegd na 2 jaar — voortaan geschiedt uit hen, die bij het propaedeutische examen, hetwelk na één jaar wordt afgenomen, zijn geslaagd; b. dat de duur van den Indischen houtvesterscursus gebracht wordt van twee op drie jaren. Daar tegelijkertijd de vóóropleiding, blijkens hetgeen gezegd is sub a, met één jaar wordt verkort, komt de wijziging wat dit punt aangaat, feitelijk neer op eene, om verschillende redenen aanbevelenswaardig geoordeelde, verschuiving van leervakken.

## FEUILLETON.

# HET POSTENLEVEN.

Door VEHA.

### I.

De weg heeft de laagvlakte met hare rijstvelden, hare suikerriettuinen verlaten en — opwaarts gaat 't nu naar den kam van gindsche bergreeks, die rechts en links schijnbaar voor 't oog als in 't oneindige zich voortzet. Berg op, berg af, door ravijnen, over bergstroomen, beekjes, gaat 't nu langs 't smalle slechts voor voetgangers en enkele ruiters begaanbare pad, over de schilderachtige op inlandsche wijze geconstrueerde hangbruggen, door het oerwoud, langs schrale tegalvelden, terrasvormig tegen de hellingen van 't gebergte aangeleund, kale hoogvlakten met kort gras en struiken bezet, steeds verminderend 't aantal der getuigen van menschelijk leven en werken.

Enkele armzalige hutjes, hier en daar verspreid, het verweerde, verwaaide atappendak nog slechts half rustend op de wankelende bamboestijlen, 't geheel als gereed om met den eersten windstoot van het aardrijk te worden weggevaagd.

Woest en wild wordt de natuur hoe verder wij gaan. Hier 't zwaar geboomte, verrijzend onmiddellijk naast den weg, de getah-pertjaboom met zijn lederachtig dik donkergroen blad, de kaneelboom, rood en groen dooreengemengd, de statige waringin, eene macht van kleine wilde duiven, kirrend zich verschuilend in de machtige kruin, azend op de kleine besvormige vrucht, en tusschen de rijzige stammen dier woudreuzen de meer dan manshooge dsjungel eene geliefkoosde verblijfplaats voor tijgers, slangen en ander wild gedierte. Daar peillooze afgronden, voor welke de voetganger, angstvallig terugdeinzend, zich aan den nabij zijnden rotswand moet vastgrijpen, bevangen door de attractie van 't gevaar, 't geheimzinnige.

Nog een enkele maal voert ons de weg langs bewoonde streken, armzalige kampongs met even armzalige bewoners, tevreden reeds met hetgeen zij voor de opbrengst hunner bosschen zich kunnen verschaffen, slechts zooveel arbeidend als noodig is om 't leven door te komen.

Verderop etappes-gewijze slechts een enkele passanggrahan *) voor doortrekkende reizigers met een kleinen warong daarneven, door een af anderen ondernemenden inlander gehouden voor de weinige militairen en verdere voetgangers op hunnen marsch bergop of naar de vlakte.

Dagen en dagen duurt de tocht — voor den meer bevoorrechten reiziger in eene tandoe †) heen en weergeschud aan den draagstok — overigens te voet.

En bij elke etappe die wij verlaten, begint weder 't zelfde leventje van den vorigen dag, ravijn in, ravijn uit, berg op, berg af en steeds die onveranderlijke grootsche natuur, grootsch, prachtig, maar — vervelend — voor een gewoon mensch wel te begrijpen.

*) Een soort logement van gouvernementswege opgericht en onderhouden voor reizigers in de binnenlanden.
†) tandoe = draagstoel.

En wederom hebben de koelies ons al trippelend en kakelend als oude besjes uit een ravijn naar boven gewerkt, als 't eensklaps licht om ons wordt en op de kleine hoogvlakte, die zich aan 't oog vertoont, het rood wit en blauw der nederlandsche vlag ons 't welkom biedt.

Aarden wallen — de taluds met kort gras bedekt, de berm met djoewarboomen beplant — omsluiten eene vierkante ruimte waarbinnen het logies voor de bezetting zich bevindt — de bruine atappen daken zichtbaar tusschen 't groen der boomen.

De droge gracht om de wallen en een gedeelte van het glacis vertoonen één groen al groen, eene dichte massa van aloëplanten, hier en daar de lange bloemstengels meters hoog boven den grond uitstekend.

De weg is in de nabijheid onzer vestiging een weinig verbreed en geëffend en voert onder eene dubbele rij boomen ons voorbij de benting langs twee zeer primitief gebouwde woningen, waarvoor bamboe en atap het grootste aandeel hebben gehad in de gebezigde materialen.

En een weinig voorbij die huisjes verliest de weg zich wederom tusschen 't geboomte en begint opnieuw het maagdelijk woud, majestueus, donker, dreigend.

't Is middag en een officier verlaat met loome schreden de benting, zich begevend naar de nabij gelegen woning — 't hoofd gebogen, 'n ontevreden trek op 't gelaat — zijn geheele houding op een weinig opgeruimde levensopvatting wijzend.

Mismoedig werpt hij, in de voorgalerij gekomen, zijn pet op de tafel, daarna als oververmoeid een zwaren zucht slakend plaats nemende.

Nauwelijks is hij gezeten als een vlugge stap zich op den krakenden sessakvloer *) doet vernemen en eene jeugdige vrouw, op hem toetredend, hem de hand op den schouder legt.

„Dag Hans, kom je niet achter? Je bittertje staat al te wachten."

Zwijgend schudt hij ontkennend 't hoofd met een gebaar als om te verzoeken met rust te worden gelaten. Maar 't vrouwtje laat zich niet zoo spoedig uit 't veld slaan.

„Kom man, zet de bokkepruik nu af. De post bracht van morgen juist de leestrommel. Gooi dat warme pakje nu uit, dan kunnen we voor de rijsttafel eerst nog eens gezellig samen de illustraties doorsnuffelen, ik heb expres daarmeê op jou gewacht."

Hij blijft evenwel strak voor zich uitstaren, zwijgend, om daarna, als tot zichzelf sprekend, eensklaps uit te varen:

„Neen, ik houd 't hier niet uit, ik vraag mijn aflossing aan. 't Is om gek te worden in dit vervelende gat."

„Kom, dat meen je niet, pas drie maanden hier ..."

„Pàs drie maanden," valt hij haar in de rede, den nadruk leggend op 't eerste woord, om daarna uit de hoogte voort te gaan: „Je schijnt al te hebben vergeten, wat we in dat tijdsverloop van pas drie maanden al hebben ondervonden.."

Pijnlijk vertrekt zich 't zacht, lief gezichtje der toegesprokene, maar slechts eventjes, nauw zichtbaar. Op den toon van zacht verwijt spreekt zij dan:

„Neen Hans, ik heb ons jonkske niet vergeten en dat weet je ook wel beter, niet waar?"

En hij ziet plotseling in zijne verbeelding het kleine graf voor zich, door de liefderijke moederhand steeds met frissche

*) sessak = gevlochten bamboe.

Het internationaal-sociaal-democratisch congres, waarbij ook het, reeds te voren aangehaald koloniaal program der partij wordt behandeld, is thans te Amsterdam in vollen gang.

Wij kunnen ditmaal nog niets mededeelen betreffende de besprekingen en besluiten, naar aanleiding van het ontwerp-program en moeten dit onderwerp dus tot de volgende week laten rusten.

**Uit de pers.** De *Indische Gids* en generaal van Heutsz, *Alg. Hbl.* 12 dezer; Malaria-theorie Dr. Ellinger, *Alg. Hbl.* 13 dezer; Kleine militaire posten in de binnenlanden, *Alg. Hbl.* 15 dezer; Zedelijk peil van den Javaan, een antwoord van Ds. van Lonkhuijzen, *Standaard* 15 dezer.

In het avondnummer van den 12den dezer brengt het *Handelsblad* der redactie van de *Indische Gids* in herinnering, hoe toen in 1896 het stelsel van Heutsz op Atjeh in toepassing werd gebracht, in genoemd maandblad een 57 bladzijdig artikel werd opgenomen, waarin de toenmalige overste werd aangevallen en de zwakke punten in zijne bekende brochure met nauwgezetheid werden opgespoord.

Naar aanleiding nu van de opmerking der *Gids*-redactie in haar Augustus-nummer, dat „haar bestek niet toelaat een overzicht te geven van al de verslagen en redevoeringen betreffende de feestelijke ontvangst van den gevierden aanvoerder, geeft het *Handelsbl.* te kennen ditmaal te hebben gewenscht, dat de redactie haar bestek wat ruimer had genomen en eenigszins uitvoerig had weêrgegeven wat in verschillende bladen ter waardeering van Atjeh's pacificatie is gezegd."

„Wanneer, wij nu, schrijft 't blad, in 1904 (in bedoeld *Gids*-artikel) zelfs opmerken dat aan van Heutsz „Atjehsche grootspraak", aan hen die aan zijne beschouwingen waarde hechten, „Hollandsche lichtgeloovigheid" wordt verweten, wanneer wij zien hoe de anonyme schrijver zich telkens „bevoegd tot oordeelen" noemt, maar aan van Heutsz die bevoegdheid ontzegt, en zelfs den heer Snouck Hurgronje, die op Atjehsch gebied zoo bijzonder groote verdiensten heeft, noemt een „jeugdig geleerde, gelijk alle eenzijdig ingelichten uitermate vlug in 't oordeelen en haastig in het trekken zijner conclusies", dan vragen wij ons af, of het niet goed zou zijn geweest als *De Indische Gids*, die, met volle overtuiging en volkomen ter goeder trouw, in October 1896 wantrouwen wekte ten aanzien van Atjeh's toekomst onder de leiding van Van Heutsz, nu de gelegenheid had aangegrepen om, indirect, zijn standpunt van 1896 te desavoueeren en in het licht te stellen hoe zeer hij toen in zijne beoordeeling heeft gedwaald?

Van Heutsz heeft, niet alleen in Groot-Atjeh, maar in geheel Atjeh, groote dingen gedaan, — *méer* dan zijne lofredenaars in 1896 hadden kunnen verwachten. *De Indische Gids* welks „bestek" *toen* wel toeliet, 57 bladzijden critiek op te nemen, had, meenen wij, thans, al ware 't slechts door over te nemen wat de door de feiten in 't gelijk gestelde „lofredenaars" thans hebben geschreven, de onjuistheid van zijn vroeger oordeel in het licht mogen stellen. En het doet ons leed, dat de tegenwoordige redactie daaraan blijkbaar niet heeft gedacht."

Zaterdag ll. heeft de nieuwbenoemde gouverneur-generaal van Heutsz in handen van Hare Majesteit de Koningin op het Loo den eed afgelegd. Het vertrek van Zijne Excellentie is op den 9den September a. s. uit Genua vastgesteld; tot zoolang blijft de heer van Heutsz te 's Gravenhage verblijf houden.

In een Medische Kroniek, voorkomende in het avondnummer van het *Handelsbl.* van 13 dezer wordt het, door dit blad ontvangen ietwat onduidelijk telegram betreffende Dr. Ellinger's bekende malariatheorie als volgt verklaard.

Aan een, te Tegal verschenen brochure over die theorie handelende worden in algemeene trekken de gegevens ontleend, waarop die is opgebouwd, waarna de schrijver het volgende opmerkt:

„De gevolgtrekking lag dus voor de hand dat werkelijk de malaria-plasmodiën nestelden in de neusholte, en dat zij daarin kwamen door inademing door den neus. De gewone ervaring klopte met deze conclusie ook volkomen. Vóór het uitbreken der koortsen hebben vele lijders een neuskatarrh; zij zijn verkouden of hebben last van niezen. Die verkoudheid houdt op zoodra de koorts begint. Men kan dikwijls voorspellen dát men een aanval van koorts zal krijgen door het gevoel van droogte en warmte in den neus, dat men waarneemt. De verklaring is eenvoudig. Wanneer plasmodiën eerst aan de oppervlakte woekeren, begint de malaria met neuskatarrh; dringen ze in de diepte, dan verdwijnt de katarrh evenals een dragende zweer gaat opdrogen, als de infectie zoogenaamd naar binnen slaat en inwendige ontstekingen veroorzaakt. Dringen de plasmodiën dadelijk in de diepte, dan vangt de koorts aan zonder katarrh."

Dat alles klopt dus als een bus, maar — „de kroon op de theorie zou zijn: het vinden van malariaplasmodiën in het klierweefsel der neuskeelholte." Iets was in die richting al wel gevonden. „In twee gevallen, dat kleine klierstukjes door de behandeling te voorschijn kwamen, meent dr. E. zeer verdachte lichaampjes gezien te hebben." Maar nu schijnt de sluitsteen van het gebouw dat door hem is opgetrokken, zooals dr. Ellinger het noemt, inderdaad gevonden te zijn. Dat moet de beteekenis zijn van het telegram. Er zijn culturen gemaakt en inentingsproeven gedaan, en de zaak is dus en volgens de eischen der wetenschap bewezen."

„Ten minste, laat de schrijver dan volgen, als alles wat ons hier verteld wordt, waar is en in staat een goede critiek te doorstaan. Als men mij vraagt wat ik er van denk, moet ik echter verklaren dat ik voorloopig van de heele zaak nog geen woord geloof. Wat ons thans meegedeeld wordt is zoo wonderbaarlijk en vreemd, dat een afwachtende houding niet alleen geoorloofd, maar zelfs geboden schijnt. Het boekje dat wij nu gekregen hebben geeft geen voldoende basis tot critiek; eerst als de heer Ellinger zijn proeven en meeningen zal hebben meedegedeeld in een vorm die een juiste beoordeeling mogelijk maakt en wij het oordeel van bevoegde kenners van het vraagstuk kunnen vernemen, zullen wij weten waar wij aan toe zijn."

Het jongste opstootje te Sidhoardjo heeft in de indische pers weer de quaestie doen oprakelen van de wenschelijkheid al of niet van het bestaan van kleine militaire posten in Indië als preventief middel tot beteugeling van kwaadwilligen.

Het *Handelsbl.* komt in zijn avondnummer van den 15en dezer op tegen de beschouwingen van den soerabajaschen correspondent van de *Locomotief*, die de oprichting van posten op Probolinggo en Bondowoso voorstaat.

De, door het amsterdamsch orgaan aangevoerde argumenten tegen het preventieve middel kunnen niet anders dan steekhoudend worden genoemd. Het twijfelachtig nut van zulke aan zuiver locale bescherming en etappe-diensten dienstbaar te maken kleine posten, weegt niet op tegen de groote kosten en het op bedenkelijke wijze verzwakken der militaire waarde van het leger.

En bovendien, we laten hier het genoemde blad aan het woord:

„Neen, onze ambtenaren op Java moeten niet steunen op het leger, maar op zich-zelven, op de inlandsche hoofden die zij leiden en controleeren, op de inlandsche bevolking, die in hen haar meerderen erkent in wijsheid en goede trouw. De militaire macht moet, in sinds lang onderworpen landstreken een wapen blijven, dat men zoolang mogelijk verborgen houdt en dat eerst in geval van nood wordt gebezigd.

Ambtenaren, die de kracht in zich gevoelen om eene grootere of kleinere afdeeling met vrucht te besturen en ten bate der bevolking werkzaam te zijn, hebben geen militairen steun noodig.

Zooals wij in ons vorig nummer mêedeelden, werd Ds. van Lonkhuijzen, die op een zendingsdag het javaansche volk als moreel diep gezonken in de clementie zijner toehoorders meende te moeten aanbevelen tot aansporing om dien beweerden nood te leenigen, daarover door den heer Verwijnen in de *Nieuwe Rotterdamsche* ter verantwoording geroepen.

In opgemeld *Sandaard*nummer vinden we de motieven van den heer v. L. uiteengezet. Deze begint dan met op te merken, dat men ter beoordeeling van de moraliteit van een volk verschillende maatstaven kan aanleggen, en erkent dan de moreele superioriteit van den Javaan boven eene maatschappij, waarin de vrije liefde wordt gehuldigd, het Neo-Malthusianisme tot de meest gewone praktijken behoort, de bordeelen een „hygienische maatregel" worden geheeten, diefstal geen maar eigendom diefstal is geworden, moord niet meer schandelijk maar slechts schadelijk is.

Dit laatste is een op het *Volk* gerichte pijl, welk blad zich in dien zin naar aanleiding van den moord op von Plehwe uitliet. Maar welk een logica legt de heer v. L. hierbij aan den dag, die hem ook in den steek liet, toen hij het medelijden van zijn auditorium inriep niet voor eene maatschappij, waarin de geciteerde, niet alleen van christelijk standpunt als zoodanig veroordeelde misstanden en wanbegrippen voorkomen, maar voor een moreel superieur volk, als het javaansche volk.

Het leven van den onvervalschten javaanschen desa-man kan gevoegelijk ten voorbeeld gesteld worden aan zoo menigeen ten onzent, terwijl het ontwakend nieuwe leven in de hoogere javaansche kringen zeker al evenmin getuigt van hoogen moreelen nood.

„Charité bien ordonnée commence par soi-même", achten we hier geenszins misplaatst.

## Oost-Indische berichten.

**Een interessant geval.** Naar het *Soer. Hbl.* verneemt, is door den raad van justitie alhier de terechtstelling geweigerd van den neef van den sultan van Koetei, Raden Ario, uit Goenoeng Taboer, welke neef beschuldigd werd een lijfeigene, die door een Soeloenees was ontvoerd, te hebben nagezet en den schaker te hebben doodgeslagen. De raad ontsloeg den beschuldigde van rechtsvervolging op grond dat hij onbevoegd was van de zaak kennis te nemen in overeenstemming met de memorie van suggestie van den raadsman van den beschuldigde, waarin uithoofde van de tusschen het Ned. Ind. Gouvernement en Koetei en tusschen dit gouvernement en Goenoeng Taboer bestaande contracten, onbevoegdheid werd bepleit.

Niet onwaarschijnlijk gaat de officier van justitie in verzet, zegt het blad.

**Onderwijs.** Bepaald is dat voor het schooljaar 1904—1905 tot de vierde klasse van het gymnasium of de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus te Semarang en Soerabaja zonder examen kunnen worden toegelaten jongelieden. die in 1904 geslaagd zijn in het eindexamen der afdeeling A van de Koningin Wilhelminaschool en in het bezit zijn van een verklaring van den directeur der laatstgenoemde school dat zij geschikt geacht worden het onderwijs in de vierde klasse der hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus te volgen.

**Colonne van Daalen.** Den 18en Juli seinde de overste van Daalen dat de colonne, den 1en Juli uit de Alaslanden vertrokken, door het westelijk Karogebied naar de Pakpaklanden trok en overal vriendschappelijk werd ontvangen. Er viel geen schot. Alle Karohoofden der doorgetrokken streek maakten hun opwachting en leverden rijst en vee tegen contante betaling.

Den 10en Juli vertrok de colonne van Sidioalang, terwijl kapitein de Graaf met troepen uit Deli over Sidilimakoek naar Medan terugkeerde. Denzelfden dag is de colonne doorgerukt naar Bakara. De houding der Toba-bataks was geenszins vriendschappelijk, Perboeloehan zelfs beslist vijandig; daar werden drie mannen nedergelegd en een geweer buit gemaakt. Pertaki van Si Bira meldde zich, Litong, Koeta-galoeng, Koeta-djoeloe, Koetapaoeng en Polloeng waren door de bevolking verlaten. Enkele gewapende mannen, in de kampongs aanwezig, pleegden geen vijandelijkheden, doch vluchtten bij onze nadering. In Litoeng verscheen radja Sore van Limboeng, doch de voornaamste radja, Donggi Manauer, kwam niet, Poelabas en Ompoe Batoean van Siregar zonden afgezanten naar Koetanjoeloe.

Den 16en Juli kwam de colonne te Bakara aan, waar het bestuur verdere hulp verleende.

**Hulp voor tijdelijk werkloozen.** Het *Bat. Nbl.* deelt mede dat door een commissie *ad hoc*, samengesteld uit den voorzitter C. R. Bakhuizen van den Brink, den secretaris C. Rogge en 13 andere leden, op ruime schaal een oproep is verspreid, met het doel een tehuis opterichten voor tijdelijk werklooze Europeanen. Een ieder wordt uitgenoodigd zijn beschouwingen aan haar of aan een der leden te willen zenden vóór half October, ten einde in het laatst dier maand een openbare vergadering te kunnen houden.

Wie meer hiervan wil weten, raadplege het 2e blad van het *Bat. Nbl.* van 16 Juli jl. no. 193.

**Volksverhuizing.** Uit Probolinggo werd aan *de Locomotief* geschreven dat zich al meer en meer inlanders van midden-Java in den oosthoek komen vestigen; wildernissen zijn sedert uitgeroeid en bewoonde streken geworden en nu ziet men bijv. op Kentjong, zelfs zoogenaamde inlandsche Christenen, afkomstig van Modjowarno en elders, voorloopig van de jacht levend, totdat de aan hen afgestane gronden eenmaal productief zullen zijn. Tusschen Kalisat en Banjoewangi is al veel bosch uitgekapt en zijn nederzettingen verrezen; nog steeds verhuizen naar bedoelde streken menschen uit Rembang, Kediri, Madioen, enz., zoodat er eenmaal een tijd zal aanbreken dat men niet meer kan zeggen dat de bevolking van den oosthoek voor het meerendeel uit Madoereezen bestaat.

**Een veertigjarig ambtenaarsjubileum.** De regent van Tjandjoer viert den 24en Augustusa. s. zijn veertigjarig ambtenaarsjubileum.

Groote toebereidselen worden gemaakt om dien merkwaardigen dag feestelijk te vieren.

**Singkel.** Te Singkel werd in den afgeloopen nacht van 20 Juli de schildwacht voor het vivresmagazijn door eenige uitgeweken Gajoes aangevallen.

Een uitgezonden patrouille raakte met de Gajoes handgemeen, waarbij niet levensgevaarlijk gewond raakten de sergeant Ringger, de fuseliers Schulz en Wongsodikromo. Drie Gajoes zijn gesneuveld.

**Onderzoek naar de klachten van de opgezetenen van Gemampir.** Den 17 Juli is de resident van Solo te Klaten gekomen, om een onderzoek in te stellen naar de klachten van de inlandsche opgezetenen van het land Gemampir.

**Onderwijs in de japansche taal.** Het *Soer. Hbld.* weet te vertellen dat de Chineezen een school willen oprichten, „Tiong Hwa Hwee Koan" genaamd, waar behalve in andere vakken, onderwijs zal worden gegeven in de japansche taal, ten einde de chineesche kinderen later in de gelegenheid te stellen zich gemakkelijk tot Japanners te laten naturaliseeren, ten einde met Europeanen gelijk gesteld te zijn.

**Kettingjongens bij militaire expedities.** Door de regeering is aan den directeur van justitie opgedragen om in den vervolge, wanneer veroordeelden gevraagd worden om koeliediensten te verrichten bij militaire expeditiën, in de eerste plaats daarvoor te doen aanwijzen dezulken, die zich daartoe bereid verklaren en die aan de daarvoor gestelde eischen voldoen. Het ligt dus blijkbaar in de bedoeling, om te trachten bij expeditiën voortaan zoo mogelijk geen misbruik meer te maken van de diensten van dwangarbeiders, die daartoe niet veroordeeld zijn en geen lust hebben om mede te velde te trekken.

**Verlof aan officieren.** Bij Z. Ex. den Gouverneur Generaal bestaat thans geen bezwaar tegen het wederom verleenen van buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst aan de officieren.

**Runderpest.** Wegens runderpest is de uitvoer van vee uit Penang en Malakka verboden.

**Critiek op de Gajo-expeditie.** In een klaarblijkelijk door vorsten van de Oostkust van Sumatra geïnspireerd artikel, zegt de *Sinar Betawi*, dat de expeditie naar de Gajo-landen onnoodig geweest is.

Het blad brengt in herinnering, dat in 1877 door den controleur van Langkat, Tromp, den lateren resident van West Borneo, onderhandelingen met de hoofden in de Gajo- en Atlaslanden werden aangeknoopt; de hoofden kwamen toen den controleur uitnoodigen hun land te bezoeken, doch de regeering maakte hiertegen bezwaar, zoodat van het bezoek niets kwam.

**De djokjasche tentoonstelling van vlechtwerk.**

Den 10en Juli werd deze tentoonstelling van vlechtwerk door den resident geopend. De sultan kwam met groot gevolg een kijkje nemen. Een talrijk publiek bezichtigde het geëtaleerde. Vooral het spinnen en het weven van den widoeri-vezel trok zeer de aandacht.

De geëxposeerde artikelen, ruim 1500 in aantal, zijn grootendeels het eigendom van den controleur J. E. Jasper te Soerabaja en lagen keurig netjes en zeer oordeelkundig gerangschikt in het nieuwe, kapitale woonhuis van den kapitein der Chineezen. Voor iemand, die veel rondgereisd heeft in den archipel, schrijft men uit Djokja aan *de Locomotief*, was er, om zoo te zeggen, niets nieuws te zien, maar des te meer voor hen, die weinig of niet in Indië gereisd hebben. Sumatra, Java, Celebes, Borneo, de Molukken waren vertegenwoordigd, terwijl het eiland Bawean een kranig figuur maakte met de van daar afkomstige ligmatjes.

Het mooiste, wat verder te zien was, was een gevlochten portière, benevens stoelkleedjes en tafelloopers uit Solok en de buikbanden en het tafelkleed uit Ceram, waarin gevlochten was de naam van den heer van Eekelen, schout te Djokja, die deze artikelen had ingezonden.

**De indische rijkspostspaarbank.** Zooals wij reeds vroeger mededeelden, is aan de burgerlijke en militaire landsdienaren de gelegenheid geopend, een gedeelte van de door hen uit 's lands kas genoten wordende inkomsten te doen inhouden om ten hunnen name op de postspaarbank te worden belegd.

Thans is nader bekend geworden dat zij daartoe een formulier in triplo hebben in te vullen, waarvan één aan den directeur der postspaarbank en het andere aan de autoriteit wordt toegezonden, die de inkomsten van den betrokkene betaalbaar stelt of bij wie hij in betaling is.

**Hulde-adres van Heutsz.** In een der laatst ontvangen *Deli Couranten*, was er sprake van een voorstel der redactie van dit blad, om, namens de ingezetenen van Sumatra's Oostkust, den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal telegraphisch hunne eerbiedige hulde en gelukwenschen aan te bieden.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De jongste aanval, door een Britsch-Indiër op den waarnemend agent-generaal voor de immigratie, moet volgens de *Surinamer* aan waanzin tengevolge van ganja-gebruik worden toegeschreven.

Het rooken van ganja is verderfelijk en werkt nog meer verwoestend dan het opiumgebruik. Het ondermijnt niet alleen de physieke krachten, maar ook de geestelijke vermogens van den mensch, evenals het opium trouwens, maar sleept nog andere verderfelijke gevolgen na zich.

Nu zou men zoo zeggen dat ganja niet zoo gemakkelijk onder de menschen kon worden gebracht, want bij gouvernementsbesluit van 4 November werd o. m. *herba cannabis indicae*, in de gewone taal ganja, onder de vergiften genoemd, die door de apothekers niet mogen worden afgegeven dan op voorschrift van een genees-, heel-, verlos- of tandheelkundige, tenzij aan apothekers . . . . (en) aan andere bij hen bekende personen, mits de aanvraag voor gezien is geteekend: indien de aanvrager in Paramaribo woont, door den commissaris van politie en indien de aanvrager buiten Paramaribo woont, door den commissaris van het district waar hij woont.

Toch moet het gebruik van dit bedwelmingsmiddel onder de Britsch-Indiërs veelvuldig voorkomen. De *Surinamer* meent dit ten deele daaruit te verklaren, dat er veel ganja in de kolonie wordt binnengesmokkeld, terwijl overigens ook op vele plaatsen daar ganja geteeld wordt.

Er komt echter ook veel ganja langs den gewonen weg de kolonie binnen, zooals valt op te maken uit den jongsten, in het *G. A. B.* gepubliceerden staat van in- en uitvoer der kolonie over het jaar 1903. Op dien staat wordt aan ganja ook de plaats toegekend, die het naast het opium in het volksleven inneemt, terwijl de kolonie een niet onaanzienlijk bedrag aan invoerrechten op dit artikel beurt, zoodat het bestuur niet onkundig kan wezen van de noodzakelijke overtreding van 8 Mei 1896, waarbij de verkoop van vergiften alleen aan apothekers onder bepaalde voorwaarden is toegestaan.

Een beter toezicht op het ganja-misbruik komt ons zeker niet ondienstig voor, als 't waar is wat de *Surinamer* zegt te hebben vernomen, nl. dat in het krankzinnigengesticht [illegible] britsch-indische immigranten verpleegd worden, van wie [illegible] als ongeneeslijk voor de samenleving zijn afgeschreven, [illegible] alle 22 in dien rampzaligen toestand moeten zijn gebracht door het gebruik van ganja.

De vooruitzichten van de cacao-cultuur beginnen steeds beter te worden. De pluk van Juni moet zeer bevredigend zijn geweest, zoodat per stoomschip „Procida" 1400 balen cacao naar Amerika konden worden verscheept. Dat geeft den planter zeker hoop. Maar te wenschen blijft 't ongetwijfeld, dat de mannen van de wetenschap zich niet door deze bemoedigende verschijnselen laten afleiden van het onderzoek naar de oorzaken der krulloten-pest, die aan Suriname zooveel schade heeft berokkend.

---

bloemen getooid — en, zijne wreedheid inziende, springt hij van zijn stoel op, haar omvattend bij het middel.

„Vergeef me, Anne, 't Was niet zoo bedoeld."

„Neen, neen, dat weet ik wel. Maar spreek nu ook niet meer van heengaan. 't Is hier zoo kwaad niet. Je hebt immers zelf gezegd, toen we hierheen gingen, dat je nu in alle gerustheid je promotie kunt afwachten. En als je kapitein geworden bent, dan hopen we toch weer eens een aangename plaatsing te krijgen, niet waar?"

„Als, als — wanneer."

„Kom, kom, geen zorgen voor den tijd."

En zacht haar arm op den zijne leggend troont ze hem meê naar binnen, maar nauw hebben zij de voorgalerij verlaten als ze zich eensklaps door een paar forsche armen voelt optillen.

„Mijn klein, klein wijfje", spreekt hij, haar innig aan zijn hart drukkend.

Blozend maar toch gelukkig, tracht ze zich zachtkens los te wringen.

„Kom Hans, als de bedienden 'ns binnenkwamen. Wat zouwen ze wel van ons denken?"

„Dat jij 't baasje blijft," is zijn antwoord, schertsend, terwijl hij haar daarna zachtkens als ware 't breekbare waar, die hij in de armen houdt, op den grond terugplaatst.

't Is niet voor de eerste maal, dat een dergelijk tooneeltje in 't kleine bamboehuisje was afgespeeld.

Nauwelijks was een maand verstreken, sedert luitenant Westerman zich hier als postcommandant zag geplaatst, toen door den dood van hun eenig kind de jonggehuwden een zwaar verlies hadden geleden. Toch behield de jeugdige vrouw hare kalmte en dit te meer toen zij bemerkte, hoe haar echtgenoot, reeds van den aanvang af niet zeer ingenomen met zijne plaatsing alhier, nu, onder den zwaren, slag gebukt gaande, al 't goede over 't hoofd zag, de lichtzijde vergat, om slechts de keerzijde van 't leven waar te nemen.

Reeds menigmaal heeft 't wakkere vrouwtje hem de rimpels van 't voorhoofd verjaagd om telkens en telkenmale weder hem in zijn droefgeestige stemming te zien vervallen.

En — nog menigmaal na dezen moet zij zich de sterkere in geestkracht betoonen om hem van een onberaden stap terug te houden.

Maar — steeds blijft ze tegenover hem zichzelf gelijk steeds treft hem uit 't zacht en vriendelijk gelaat haar liefderijke, deelnemende blik, en voor die groote innige liefde moet alles zwichten — zij 't dan ook slechts tijdelijk.

Dan — niet alleen binnenshuis maar ook daarbuiten doet zich haar werken gevoelen.

Wij hebben gezien dat naast hunne woning nog een ander huisje staat.

Daar woont de met 't civiel gezag belaste controleur, een jong mensch en ongehuwd.

De eenzaamheid en de verveling op die kleine binnenplaatsjes zijn dikwerf oorzaak, dat tusschen hen, die geroepen zijn het gezag, civiel en militair, hoog te houden, de noodige samenwerking wordt gemist niet alleen, maar zelfs een ware strijd wordt gevoerd — zij 't ook veelal slechts een pennestrijd.

Daar toch ziet men dan controleur of militair commandant zijn toevlucht nemen tot 't papier om den ander te verzoeken wel te willen mededeelen op welk uur hij voor eenige dienstaangelegenheid is te spreken, om op gelijke, hoogst officieele wijze daarop antwoord te bekomen — en dit terwijl hunne woningen pal aan elkander grenzen, zij elkander als 't ware dagelijks moeten zien — dan daar zien we ook b.v., dat zoo de controleur op zijne avondwandeling rechts af is gegaan, de militaire commandant links af gaat en omgekeerd.

Men begrijpt hoe bij zulke toestanden, die waarlijk meer voorkomen dan men wel zou denken, die menschen zich dikwerf 't leven onaangenaam en onhoudbaar maken op plaatsen waar zij de eenige vertegenwoordigers zijn van de beschaafde europeesche maatschappij.

Doch om op ons verhaal terug te komen — ook hier dreigt dikwerf de bom los te barsten. Westerman, wat 't aantal zijner dienstjaren betreft, een reeds vrij oud officier, ziet in oogenblikken, wanneer zijne sombere stemming de overhand behoudt, in alle handelingen van den jeugdigen ambtenaar eene soort van aanmatiging, waartegen hij vermeent zich te moeten verzetten.

Dan treedt evenwel zijne vrouw als bemiddelaarster op om de breuk te voorkomen en gelukt 't haar ook steeds den wagen weder in 't rechte spoor terug te voeren. Zij begrijpt hoe anders vooral voor den alleenstaanden jongen man het leven eene hel moet worden en — na elke overwinning op den gemeenschappelijken vijand, aan wien haar echtgenoot zich maar al te gereedelijk overgeeft, juicht zij, innig verheugd daarbij een medemensch een dienst te hebben bewezen.

Ook de onderhebbenden van haar echtgenoot weten van hare goedheid te verhalen — sergeant Sastro vertelt het iederen nieuw aankomende op de post, hoe de njonja-commandant zijn kind, dat zwaar ziek lag, bij zich op 't erf had genomen en in 't bedje van den overleden sinjo had gelegd en hoe zij 't dagen en nachten had opgepast met de moeder m'bok 1) ketjil, totdat het geheel genezen was.

„Hei ketjil, marénéhă," 2) roept de man na zijn verhaal te hebben beëindigd.

Een kleine kleuter komt aangeloopen, den duim in den mond, op 't hoofd een rond zwart mutsje, de rand versierd met goud galon van een afgelegde sergeantsstreep, het eenige kleedingstuk dat we bij den jeugdigen wereldburger opmerken.

„Mama anak anak soldadoe sijapa?" vraagt de vader nu.

„Kandjeng njonja commandant", spreekt 't ventje op ernstigen toon, den duim uit den mond nemende om daarmede op de commandantswoning te wijzen.

En — de bezetting gevoelt als bij instinct, dat, zoo op dagen wanneer de commandant zijn „booze bui" heeft, deze zich toch steeds gelijk blijft, zulks te wijten is aan den goeden invloed zijner echtgenoote en — eerbiedig staren allen op 't kleine, schijnbaar zoo zwakke vrouwtje.

1) Mbok (Jav.) = moeder.
2) marénéhă (Jav.) = Kom hier.

*(Wordt vervolgd.)*

De expeditie Grutterink is, zooals hier te lande reeds bericht werd, in goeden welstand te Paramaribo teruggekeerd, waarmee de voorbereiding der exploratie van het Lawa-gebied zoo goed als afgeloopen is. De heer Middelberg is nu ook uit Indië te Paramaribo aangekomen met den ingenieur van Faber, die al eens meer de kanten van Marowijne en Lawa is op geweest.

Uit die streek kwamen onlangs over Albina twee gouddelvers in de hoofdstad terug, die daar door hunne respectieve familieleden reeds als niet meer tot het rijk der levenden behoorende van de rol afgevoerd waren. Een hunner bracht 'n 2½ kilogram goud mee van de reis, die niet zonder gevaren was. Met zes anderen er op uit getrokken naar het goudveld, schoten drie er het leven bij in, door het omslaan van de corjaal in de vallen.

Den 19en Juli ll. vierde Bethesda, het liefdewerk der protestanten in Suriname, haar zesde jaarfeest. Het was een recht aangename dag voor de verpleegden, schreef *Onze West*, en niet weinig werd de vreugde verheugd door de afdeeling Commewijne-vereeniging, die de verpleegden verrastte met een geschenk van honderd gulden, naar eigen goedvinden te besteden.

Van feestvieren gesproken, Paramaribo zal den 31n dezer weer eens flink pret maken. De feesten ter gelegenheid van den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin zullen bestaan in een optocht van gecostumeerde kinderen; des voormiddags ten 9 ure; een roeiwedstrijd ten 10½ ure; volksspelen op het gouvernementsplein, des namiddags ten 4 ure; een volksbal op de overdekte markt aan den Heiligenweg, des avonds ten 8 ure; een uurtje later vuurwerk op het Gouvernementsplein en feesten voor de leerlingen der openbare scholen voor gewoon lager onderwijs en der gesubsidieerde bijzondere scholen. — Voor een voorgenomen allegorische voorstelling der paramaribosche algemeene verbroedering, achtte men ook ditmaal het juiste oogenblik niet gekomen. Maar, we leven in 'n christelijken tijd en wie weet wat 'r nog gebeuren kan.

**Curaçao.** Aan de curaçaosche bladen valt te ontleenen dat het den gouverneur voor den tijd van drie maanden verleend verlof, wegens dringende familieaangelegenheden werd toegestaan. De *Curaçaosche Courant* vernam van betrouwbare zijde, dat toen er sprake was dat de heer de Jong van Beek en Donk met verlof naar Nederland zou vertrekken, de heer Sol. C. Henriquez, waarnemend ondervoorzitter van den raad van bestuur, te kennen had gegeven, dat hij, wegens zijn gevorderden leeftijd, niet in aanmerking wenschte te komen om te worden aangewezen als tijdelijk gouverneur.

De heer Statius Muller, die toen daartoe werd aangewezen, heeft in een buitengewone plechtige zitting van den Kolonialen Raad, den voorgeschreven eed in handen van den voorzitter afgelegd.

In het eerste jaarverslag van de "Curaçaosche Maatschappij" werd melding gemaakt van de doelmatigheid der "spray-pumps" ter bestrijding van pies-pies in oranje — en andere cultuur-boomen en planten. Het koloniaal bestuur heeft nu drie zulke sproei-machines laten uitkomen, welke ter beschikking van de planters worden gesteld.

De *Amigoe* meldt dat er een onderzoek wordt ingesteld naar het phosphaat op Klein-Curaçao en hoopt dat het onderzoek tot ontginning zal leiden. Wat kunnen we beter doen dan ons bij dien wensch aansluiten?

# Uit Oost-Indische Bladen.

## I. Volkswelvaart is het bolwerk tegen fanatisme.

Het *Nieuws van den dag voor N. I.* van 6 Juli j.l. vestigt de aandacht der regeering op de zeer belangrijke mededeelingen in het hoofdartikel van zijn blad van dien datum en stelt zich voor den ernst en betrouwbaarheid van den verslaggever persoonlijk verantwoordelijk.

Dat hoofdartikel, met den titel hierboven vermeld, de beade schets uit het javaansche volksleven, voor dat blad geschreven, heeft tot motto het arabische spreekwoord: "**Verholen leed — als een gesloten oven — verbrandt het hart, waarin het woont, tot asch**" en vestigt de aandacht er op dat men, omdat men, in Indië gekomen, niet de ganse bevolking in rijen geschaard vindt met korans in de eene en zwaarden in de andere hand, gereed om den strijd op leven en dood te aanvaarden, daaruit opmaakt dat het karakteristiek element van den Islam (n.l. dat de moslim, in tegenstelling met jood of christen, zich beschouwt als het werktuig in Allah's hand, om reeds op aarde niet alleen het ongeloof, maar ook de ongeloovigen te verdelgen) in Oost Indië niet is overgebracht.

Men wil dan zoo gaarne beweren, zegt de schrijver, dat de mahommedaansche leer op Java bij de inlanders slechts als een dun vernisje er op zit.

"Het stopwoord is steeds: "De oostindische mohammedanen zijn slechts geloovig in naam, maar heidenen in hun hart! Vrees voor uitbreiding van het Pan-Islâmisme en den invloed der hadjies is ongegrond, terwijl een algemeene uitbarsting van geloofshaat dus wel eeuwig zal uitblijven".

Schrijver is deze theorie — en o. i. te recht — in 't geheel niet toegedaan.

Om de duidelijkheid van het opstel niet te schaden, geven wij verder het woord aan den schrijver, die zijn oordeel als volgt weergeeft:

"Zij die zoo denken, laten zich door den schijn in slaap wiegen; moge het ontwaken niet bitter treurig zijn. Volgens die zich zulke voorstellingen scheppen, als in de Menangkabausche oendang-oendang worden uitgedrukt, zijn wel degelijk een gevaarlijke brandstof. En Dr. Snouck Hurgronje heeft nogmaals gelijk als hij zegt, dat: "waar de Europeaan den moslim lang heeft overheerscht, daar is zekere klasse dier moslims zich aan dien toestand gaan gewennen en hem, voor een tijd althans, als natuurlijk gaan beschouwen. Overal elders, in 't gebied der Halve Maan zelfs, heeft de geloovige geleerd, zij het ook tandenknarsend, voor de vijanden van Allah neder te hurken en te kruipen! "Dan roept Dr. Sn. Hurgronje dien twijfelaars toe: "Kunt ge niet gelooven, dat het buskruit is, waarmede gespeeld wordt? voordat de lont er in gestoken wordt? Dat dit buskruit, eenmaal ontbrand, zijnen gloed ook aan de minder ontvlambare brandstof in zijne omgeving zal mededeelen?"

En dat hierover maar niet zoo gemakkelijk gedacht mag worden, toonen ons de gebeurtenissen in de tweede helft der 19e eeuw. Waar geestdrijverij en fanatisme blijkbaar zooveel vat hebben op de gemoederen van 't volk, is het onze eerste plicht die bevolking niet tegen ons in te nemen, door haar te kort te doen ter wille van 't kapitaal en den fiscus. Wanneer de javaan in zijn algemeene grieven niet wordt te gemoet gekomen en hem een betere bescherming tegen de hem vijandige elementen wordt gewaarborgd, — zij mogen dan dieven, loerahs, of suikerfabrikanten heeten, — geloof dan vrij dat hierin op den duur de lont gevonden wordt welke de vlam in 't buskruit steekt.

De duivel in den vorm van goeroe's en hadjies loert om 't hoekje en lacht in 't vuistje, wanneer ontevredenheid het volk als brandstof hem in de armen voert. En de kracht, welke van 't fanatisme uitgaat, is er eene, waarmede men wel degelijk rekening heeft te houden; een wijze staatkunde mag die niet langer ignoreeren. Deze kracht is den laatsten tijd in volle werking, z. a. nu weer blijkt in Djambi, Korintji, de Gajoe-landen. Het treurspel van Tjilegong, de geestdrijverij overal elders, en nu weer de onlusten te Gedangan wijzen 't uit. Deze onlusten in Sidhoardjo, als 't ware onder den rook van twee sterke garnizoensplaatsen, toonen ons die kracht. Men noemt dit fanatisme, doch volledigheidshalve dient er te worden bijgevoegd dat deze geestdrijverij voedsel vond in de ontevreden gemoederen der bevolking.

Zij was over menig ander gewest verspreid, doch brak los juist daar, waar de ontevredenheid 't grootst was.

Menigeen is intusschen zoo naïef te denken dat alleen fanatisme aanleiding gaf tot dit oproer. Men spreekt over prang sabil, waar slechts sprake is van "kraman krantèn moesakat!" (letterlijk vertaald: "oproer om redenen ellende en nood.") De ware moslim spreekt 't woord prang sabil nimmer uit, dan alleen wanneer 't sein uit Mekka wordt gegeven. Het woord is hem veel te heilig en kalm wacht de geloovige dit sein af uit de groote heilige stad, maar dan ook zullen wij weten wat prang sabil is.

Men spreekt voorts van onkwetsbaarheid, door geestdrijvers aan hunne volgelingen gewaarborgd; ook dit is onjuist, evenals de veronderstelde bewering, "dat de geweren der compagnie zonder uitwerking zouden zijn of niet zouden afgaan." Alles fantasie en nonsens, waarmede de zaak nog meer wordt bedorven. Wij onderschatten met zulke gedachten en beweringen het gezond verstand van den inlander.

Eerstens is de javaan fatalist; tweedens is de geloovige die, door onthouding, vasten, waken, bidden en concentreering zijner gedachten op één punt in een abnormalen en ontoerekenbaren toestand verkeert, op zulk moment iemand die geen cent geeft om djiemats, noch om sarats voor onkwetsbaarheid. De gevonden amuletten en die, welke de oproermakers bij zich dragen, zijn niet anders dan voorbehoedmiddelen tegen ongelukken en gevaren niet alleen, doch dikwijls arabisch schrift (de spreuk of 't wachtwoord der eedgenooten). Is de orang kraman niet ontoerekenbaar, dan is 't zijn fatalisme en zijn doodsverachting die hem zelfs niet voor kanonnen zal doen wijken. Halen wij hierbij 't geloof aan onkwetsbaarheid, zoo zouden wij den javaan, wat betreft zijn moed en doodsverachting te kort doen. Alleen bij dieven en moordenaars neemt 't geloof aan onkwetsbaarheid wel eens een vasten vorm aan, in zooverre dat 't een idée fixe wordt.

Geloofde de oproerling aan onkwetsbaarheid, hij zou immers niet door ngedoes kramas, d. i. baden en 't hoofdhaar met een soort reinigings-preparaat wasschen (in de beteekenis van alle zonden van zich afschudden), de lijkwassching van te voren op zich toepassen. Dit en het aandoen van lijkkleêren (geheel witte kleederdracht met de boenkoes majit of witte lijkkleed als tulband om z'n hoofd) bewijst dat de opstandelingen zich al van te voren voor dit leven afschrijven en rekenen op hun dood.

Wel verre van deze slachtoffers van wanbeheer te gaan uitmaken voor dom en onnoozel volk en te gaan bluffen op onze macht, moesten wij deze martelaren voor die in hun oog heilige zaak bewonderen en het diep betreuren tegen hen te moeten strijden met zulke ongelijke wapens kris tegen bajonet en repeteergeweer. Helden zouden wij eerst dàn zijn, wanneer wij den zedelijken moed bezaten om voor eens en altijd toestanden, welke tot oproer leiden, te vernietigen. Wanhoop drijft den mensch tot uitersten, ook den lankmoedigen inlander: "Verholen leed verbrandt het hart, waarin 't woont, tot asch!"

Wij weten bij ondervinding dat in die dessa's waar ieder tevreden is, geen goeroe's noch hadjies kwaad konden stichten. Daar waren zij spoedig verraden."

**II. De Dikir-el-Djellela** met het motto: **Voorwaar, de dag des oordeels zal eenmaal aanbreken en op dien dag zal God de dooden doen opstaan. Voorwaar gij zult dan gaan over de brug "Sirat almoesta Kim"**, dat is de onzichtbare brug, onder welke in een diep ravijn de *naraka* of hel is gelegen, (Zie Kol. Weekblad dd. 21 Juli n°. 19.) (Donga Tlèkim der dooden).

Daarna deelt de schrijver **Wongso** de woorden mede, waarmede Kiahi Kassan Moekmin zijn toespraak begon tot de in grooten getale opgekomen moerids en oud-moerids, van heinde en ver toegestroomd op den 27en Mei 1904, ten einde gezamenlijk de *dikir-el-Djellela* te ondernemen.

Die woorden luiden:

"Gedenkt, mijne volgelingen, de ons door onze voorgangers na veel zoeken en overwegen gegeven êlmoe, zij is tot ons bestwil!" (Moetawa Wawyah, toedjoe wiar; Moetawa Wasytah!") dit is en zal blijven de geheime spreuk van alle eedgenooten!"

Op den 12en der maand Rabingoelawal is het de groote viering van de geboorte van Mohamad, de gerebeg mauloed, tevens voor hen, die behooren tot het geheim genootschap der Qaderiya Naqschabendya de voorbereiding tot viering van de "Haul" of sterfdag van den grooten stichter dier orde, van Abd el Qader-al-Djelani. De werkelijke viering heeft echter juist 30 dagen later, d. i. op den 11den van elke maand Rabi oelachier plaats. Op dien dag en zoo op elke drie Vrijdagen, die dezen dag voorafgaan, worden de voorgeschreven sacramenteele formules door alle aanwezige "dakirs" (d. w. z. zij die dikirren) gepreveld, terwijl het leven van den grooten stichter en heilige in dichtmaat wordt bezongen.

Op dien avond van gerebeg mauloed dan, waren ver over de honderd volgelingen van Kiahi Kassan Moekmin in de dessa's Soementoro, Keboan en Botokan vereenigd en naar de opgewonden gemoederen te oordeelen, scheen het, dat er groote gebeurtenissen op til waren.

Het was op het mahrip-uur (schemeruur) dat de geestelijke meester in 't midden van 't volk verscheen, dat in doodsche en eerbiedige stilte zijn komst te gemoet zag. Van de opgewonden drukte was niets meer te bespeuren.

Aan den hem zoo ruimschoots bewezen vorstelijken eerbied was het wel te zien dat de goeroe zich in hooge mate de gave van het concentreeren van wil en gedachten zijner volgelingen had weten eigen te maken. Zijne bijzondere africhtings-methode en de verkregen resultaten, gaven hem in de oogen dezer dweepers het aanzien van een heilige, van een bovennatuurlijk wezen.

Na het gebed te hebben uitgesproken, waarbij voor deze gelegenheid bijzonder nadruk werd gelegd op de zinsnede: "O, Heer! wij vragen u lankmoedigheid vóór onzen dood, barmhartigheid tijdens den dood, algeheele vergeving na den dood! O, Heer! zij onzer genadig en schenk vergiffenis, wanneer de ophanden zijnde daden zullen worden gewikt en gewogen! Amin!" — werd door den orde-schêch het doel dezer groote bijeenkomst uitgelegd en beraadslaagd hoe verder gehandeld zou worden.

"Voorwaar, gij geloovigen, ik vraag u: is er van onzen "kant wel genoeg gedaan om recht te verkrijgen en aan de "vele grieven van ons volk een einde te zien maken? Zoo "ja, en indien alles te vergeefs is geweest, hoe anders "zouden wij kunnen handelen dan de wapenen op te vatten "om, ten koste van leven en vrijheid, allen te vernietigen, "die oorzaak waren van onze ellende? Alle verschillende "genootschappen in de andere gewesten van Java, ook zij "zijn besloten de "kraman krantèn moesakat!" op den dag "van baqda mauloed, welk dit jaar op Djoemahat Wagé "valt, uit te voeren. Voorwaar ik zeg u: de aandacht van "honderd duizenden uwer geloofsgenooten zijn op uwe a. s. "daden gevestigd."

Kiahi Kassan Moekmin wees nogmaals zijne volgelingen op al de gevaren, verbonden aan den te ondernemen strijd tegen willekeur en onrecht.

Kiahi Bôtôkan, een goeroe in de buurt der suikerfabriek Sroeni woonachtig, een der gevaarlijkste geestdrijvers en afkomstig uit Bankalan op het eiland Madoera, was hier ook aanwezig met een zijner gevaarlijkste moerids, den jongeling, genaamd Sarejan, een Sasakker uit Lombok.

Deze Sarejan werd als kind in den Lombok-oorlog door een patrouille opgenomen, nadat zijn vader gesneuveld was en hij zijn moeder onder de mishandelingen der Balineezen had zien sterven. Een inlandsche sergeant ontfermde zich over 't kind en bracht het mede naar Java, doch te Soerabaja werd de onderofficier in 't hospitaal opgenomen, kon niet verder voor Sarejan zorgen en besteedde hem bij kennissen uit te Sepandjang, van waar uit hij de godsdienstschool Kiahi Bôtôkan volgde en een zijner beste en trouwste volgelingen werd. De jongeling was goed op de hoogte van 't geen op de nabijgelegen suikerfabrieken gebeurde en in andere residenties, waar de ontevredenen ook al tot een uitbarsting dreigden te komen, algemeen bekend onder verschillende namen. Hij wist alle hoekjes en gaatjes in Djombang, Modjokerto, Kediri, en dit is een van de redenen, waarom de politie hem en zijn geestelijken meester Kiahi Bôtôkan, tot op dit oogenblik, tijdens 't schrijven dezer schetsen, nog niet heeft kunnen inrekenen.

Niet Kiahi Kassan Moekmin, maar wel deze twee personen waren de raddraaiers bij het oproer van Gedangan. Zij hadden niet zulk een treurigen afloop verwacht; hoewel door den dood van Kiahi Kassan Moekmin (feitelijk hun tegenstander), zij in aanzien en eer zouden toenemen, durfden zij niet blijven in de streek van jammer en ellende. Kiahi Bôtôkan als woordvoerder, bracht de aanwezigen, waaronder enkele vrouwen waren, onder 't oog, dat kort geleden het onderzoek der pôlôwidjo (tweede gewassen) en de hindoploegen-kwestie plaats had, welk onderzoek in 's volks nadeel uitliep. "Bij die gelegenheid hebben wij "vele andere grieven aan onze dessahoofden blootgelegd, "doch alles te vergeefs; immers, zoo doet zich 't geval "voor dat bij den toch reeds niet geheel vrijwilligen afstand "van gronden aan de fabrieken (*), het geheele bedrag der "grondhuur wordt ingehouden door de dessa-hoofden in "afbetaling, of ter geheele afdoening onzer belastingen en "landrente, waardoor wij bij het verlies onzer bouwgronden "op den koop toe nog verstoken zijn van contanten, en "dat, terwijl de regeering zelf ons toestaat onze belastingen "in termijnen af te betalen, waarvoor negen maanden tijd "gegeven wordt. Of doen de dessahoofden en de boven hen "gestelde inlandsche ambtenaren dit, om ons te dwingen "de zoo hoog noodige contanten voor ons huishouden te "zoeken, door ons als taak- of daglooners op fabrieken of "bij andere prémans (d. i. particulieren) te verhuren, zoo"doende aan werkgevers het zoeken van werkvolk te vergemakkelijken? Is dit van de dessahoofden een soort ver"plichting omdat aan hen grondhuur-premie, soms tot f 5 "de bouw, wordt uitgekeerd? Zoo ja dan zij wij door onze "hoofden verkocht en die hoofden niets anders dan koelie"wervers".

"Doch bovendien hebben velen uwer weinig of geen "begrip van rekenen en maken die vele belasting-regelingen "u in de war, zoodat het voor uw hoofden weer een heerlijk "visschen is in troebel water en van daar die kwesties over "'t niet eens zijn, omtrent wat reeds betaald is en nog "betaald moet worden!"

"Hoe hebben wij niet gewezen op den soms zwaren arbeid "aan de wegen en de vele te presteeren dessadiensten? "Vooral aan dessa-wegen en bruggen, die hoofdzakelijk in "orde gehouden worden ten gerieve der fabrieken, voor een "gemakkelijk en goedkoop riettransport en om met bendijs "en voertuigen voor de contrôle in de riettuinen overal te "kunnen komen. Immers wij, die niets te vervoeren hebben "en voor onze vereelte voetzoelen kunnen volstaan met "smalle kampong- en sawah-wegen, liefst zelfs niet begrint, "wij hebben die wegen immers niet noodig en waarvoor "bekostigen zij, die zulke wegen en bruggen *wèl* noodig "hebben, niet zelf aanleg en onderhoud?"

"Algemeen hoort men dat de regeering als compensatie "voor verminderde heerendiensten aan de groote wegen "over heel Java ons hoofdelijk heeft aangeslagen.

"Behalve dat het menigen Javaan gemakkelijker valt een "paar dagen meer aan die wegen te werken, dan voor het "vinden van dien eenen gulden hoofdelijken omslag, vier à "vijf dagen aan geldzoeken te verknoeien, blijkt nu toch "achteraf, dat wij nog evenveel wegen-arbeid verrichten als "voorheen; is dit billijk?

"Voorwaar mijne volgelingen? broeders in het eenig ware "geloof, er is nog zooveel, dat anders had kunnen zijn!"

"Zoo is het u bekend hoe het menig keer gebeurt dat, "nog *vóór* onze padi op 't veld volkomen rijp is en geoogst, "reeds door de fabriekanten de rand- en dwarsgoten worden "geslagen en hoe dikwijls de niet volkomen rijpe padi moest "worden geoogst, omdat de huurder precies op den dag dat "het huurcontract ingaat, de gronden hebben moet. Alsof "wij stervelingen, het in onze hand hebben het geplante "op tijd te doen rijpen!"

"Niet alleen in deze residentie, ook elders hooren wij "klagen over te veel en dan weer te weinig bevloeiings"water. Te weinig, wanneer dit water, in stede van naar "onze sawahs, naar de riettuinen wordt afgeleid. Het is van "hooger hand zoo billijk mogelijk geregeld, maar zoolang "degene, die met de verdeeling is belast, vatbaar blijft voor "bemesting in den vorm van blinkende guldens en door "zucht naar weelde een oogje sluit, wanneer het ons toeko"mende water naar elders vloeit, zoolang zullen wij aan "het kortste eindje trekken!"

En zoo ging deze goeroe steeds door, het volk in zijn ontevredenheid te sterken en op te ruien. De gelegenheid was te schoon, om hem den weg naar eer en aanzien te doen voorbijgaan, "Want", zoo dacht deze vijand der on"geloovigen, wie weet hoe 't zaakje zal afloopen; wanneer er met deze paar honderd voorrechters succes te halen is, dan volgen wel duizenden anderen; de stroom is dan niet te stuiten en mij, als baanbeker, zal men 't hoofd van den Islam noemen en tot heilige verklaren."

En de opgeruiden dachten er slechts aan, dat, wanneer een oproer plaats had, ook het onderzoek naar de oorzaken niet kon uitblijven. Ofschoon men onder de eedgenooten vast besloten was bij gevangenneming en ondervraging niet anders te antwoorden, dan dat zij allen door hunnen geestelijken meester tot oproer werden gedreven en deze hen in ontoerekenbaren toestand de wapens deed opvatten, toch hoopten zij dat de onderzoekingen der regeering er toe mochten leiden, overal betere toestanden te doen geboren worden. (*)

"En zoo waar er geen god is dan Allah en Mohammad "is zijn profeet, overal elders heeft het volk dezelfde en "zelfs meerdere grieven, in die streken waar zucht naar "weelde onze hoofden nimmer verlaat en waar pàngwasa"ning doewit (de macht van 't kapitaal) regeert."

"Op uwe klachten wordt zoo weinig gelet en nimmer "daarop recht verkregen. En wanneer een uwer hoofden "'t goed met z'n volk meent en zooals de Wedono van "Boelang voor de belangen van 't volk in de bres springt, "dan wordt zoo iemand van z'n flinkheid zelf de dupe. "Ook wij hebben aan 't ongeluk van dat districtshoofd "groote schuld, door de vrees van ons volk om voor z'n "meening uit te komen, dan wel om naar waarheid te "antwoorden op de ons gestelde vragen. Maar uwe hande"lingen in deze polowidjozaak waren natuurlijk, menschelijk; "wat toch was de kwestie?

"Toen de wedono de vele klachten aan hoorde en werk "maakte om recht te verkrijgen in de polowidjo-zaak en "andere voor het publiek nog geheim gehouden kwesties, "den Boepati van Sidhiordjo aanklaagde (wel is waar en "volgens zeggen door een persoonlijke veete er te gauwer "toe bereid) was het gelijk en het recht aan zijn kant.

"Immers, in 't begin naamt gij *geen* genoegen met de "uitroeiing uwer plantsoenen en hadt ook nog geen schade"loosstelling voor uw verlies ontvangen.

"Nauwelijks was de aanklacht bekend en werd tot een "onderzoek besloten, of gij kwaamt tot de erkenning vrij"willig en zonder pressie uw polowidjo-aanplantingen te "hebben afgestaan, zelfs beamende dat dit tot uw voordeel "was, omdat padi-dalem er voor in de plaats kon komen; "ik zeg: *kòn* komen, want hoeveel uwer hebben er inder"daad padi-dalen **geplant?** En in hoeverre er bij uwe "verklaringen invloed van elders heeft gewerkt, moet elk "voor zijn geweten verantwoorden. Ook de schadeloosstel"ling is eerst later gevolgd, volgens bewering van velen "uwer. Het kon dus niet anders of het onderzoek viel in "het nadeel uit van hem, die uw partij opnam. Toch weten "uwe hoofden althans zij dienen dit te weten, dat het, "vernielen van iets wat ge zelf geplant hebt, gelijk staat "met moord en ons Javanen ongeluk aanbrengt. Bij de vele "wraaknemingen onder ons volk, zelfs tegenover de onge"loovigen, wordt vernieling van aanplant slechts hoogst "zelden toegepast. (*)

"Voorwaar, ik zeg u, er is geen andere uitweg voor ons "dan overtegaan tot de "kraman krantèn moesakat." Ge"schiedt dit als moslim, om tevens zooveel als mogelijk is "de ongeloovigen uit te roeien, dan hebt gij een Allah "welgevallig werk verricht!

Aldus sprak de goeroe.

De sluwe goeroe wist wel hoe het aanteleggen om zich het grootst mogelijk aantal volgelingen te verwerven, doch gaf aan de gogols (ingeschreven vaste landbouwers) den raad zich voorloopig op den achtergrond te houden, om eerst mee te doen wanneer terrein gewonnen en verzekerd was. Zij toch hadden bij een mislukking 't meest te verliezen.

De slimme Sarejan voegde er 't zijne bij om de wankelmoedigen niet te doen wanhopen aan den goeden uitslag en verzekerde dat de eedgenooten te Modjokerto, Djombang, Grisée, Kertosono, Kediri enz. hun steun zouden verleenen om gelijktijdig op te staan. Wanneer dan de compagnie over zooveel plaatsen moest worden verdeeld, allicht dat er dan één plaats was waarvoor geen soldaten genoeg waren en daar zou 't resultaat 't grootste zijn (**).

En, wetende dat er oude en doorloopende grieven bestonden tegen sommige fabrieken, werd er besloten om, na zich ten doode gewijd te hebben, zich 't eerst tegen deze fabrieken te keeren. De gogols uit de dessa's Darmasari, Keboan, Botokan en Soementoro zouden zich wel van zelve aansluiten, terwijl eenige mandoers en werklui uit de fabriek als gidsen zouden fungeeren. Aldus, na de Ngedoes kramas en het aandoen der kleederen van de dooden, zouden de eedgenooten het middag-gebed op Vrijdag, 12e der maand Mauloed van het jaar Wawoe 1833, Jav. jaartelling, afwachten, waarna de groote slag zou worden geslagen.

Een diepe stilte volgde op de rumoerige voorafgaande besprekingen, want de groote meester Kiahi Kassan Moekmin zoude thans de dikir-el-Djellala inleiden.

In diep gepeins daar neergezeten, het hoofd opwaarts gericht tot Allah, de handen voor de oogen, was het of aan onzen goeroe een droombeeld verscheen. Hij had z'n blik gevestigd op 't verleden: "1882, z'n vader, betrokken in de geheimzinnige zaak van de sedert verbannen Batoe Kedaton van Djocjakarta, moest het land zijner geboorte ontvluchten, doch bleef met de eedgenooten aldaar in relatie, om in 1883, den 5 en 6 April, er weder te keeren, ten einde met den oudsten zijner beide toen nog jeugdige zoons, zich aan te sluiten bij hen, die de ontvluchting van den Batoe Kedaton zouden bewerkstelligen; zag alles mislukken en ontvluchtte voor de derde maal zijn geboortegrond, stervende in 't Malangsche, terwijl hij, Doerahman, in 't verre land van Q[illegible] toefde!"

Kiahi Kassan Moekmin ontwaakte als uit een droom. Met diep ernstige stem riep hij tot driemalen de aanwezigen toe: "Wie uwer een verrader is, hij verwijdere zich "in tijds; zoo neen, dan, zoo waar er geen andere God is "dan Allah en Mohammad zijn Profeet, zal de vloek van "God hem treffen tot in 't zevende geslacht!"

"Luistert naar mij, gij uitverkorenen, die aangewezen zijt "als werktuig in Allah's hand om de ongeloovigen te be"bekeeren en zoo neen, aan verdelging prijs te geven, be"denkt dat de Tariqah u is aangewezen, n. m. dat gij, als "zijnde een uitvloeisel van God, ook reeds in dit leven naar "eene hereeniging met hem behoort te streven. Maakt uw "geest en hart van al wat aardsch is los; doodt alle zin"nelijke gedachten en tracht uw lichaam door vasten en "kastijding te bedwingen."

"Maar omdat het voor u allen niet mogelijk is dit eind"doel van het leven; n. m. de vereeniging met God te "bereiken, zoo tracht dan eerst u een voorstelling te maken "van het beeld van den Stichter onzer broederschap of van "diens vertegenwoordiger, uwen geestelijken meester, door "wiens bemiddeling gij u een voorstelling vormt van het "beeld Gods. Zoo hebt gij dan God in uw zelven gevonden!"

"Evenals bij de voorbereiding van uw moeridschap, zeg "ik u nogmaals: "Gij zult zijn in de hand van uwen orde"schèch gelijk het lijk in de hand van dengeen, die het "reinigt!"

"Gij zult afstand doen van alles wat u tot een redelijk "wezen stempelt, afstand van gedachten en vrijen wil! Gij "zult gehoorzamen uwen geestelijken meester in al wat hij "zegt en beveelt, want het is God die in hem spreekt."

"De orde-schèch is de uitverkorene van Allah; verheven "boven al uwe medemenschen neemt hij rang in na den "Profeet. Vereert hem met al de kracht die in u is en "richt uw wil naar den zijnen. Houdt uwen geestelijken "meester ten allen tijde en onder welke omstandigheden "ook in de gedachte, met verbanning uit uw hart van alle "gedachten die geene betrekking op hem hebben!"

"Als geneesheer van uwe ziel zult gij geen enkele uwer "gedachten voor hem verborgen houden, gelijk de kranke "geen geheimen voor zijn geneesheer hebben zal. Dien uwe "broeders met toewijding en liefde; bemin die hen bemin"nen; haat die hen haten, want zij allen maken één ziel uit!"

Plechtig klonk het "Amin!" na deze inleiding door den goeroe. En zie hier een dier leerstellingen, nauw verbonden aan het mohammedaansch geloof, waarbij als fondamenteele stellingen gelden, de almacht en onfeilbaarheid van den geestelijken meester aan den eenen, en de geheele vernietiging van de individualiteit der volgelingen en eedgenooten aan den anderen kant.

Al zulke mystieke vereenigingen, bestemd om de geloovige los te maken van elke aardsche gedachte, zijn er door een buitengemeen practischen zin op berekend om bij eventueelen strijd tegen de ongeloovigen een groote moreele en materieele kracht te ontwikkelen. Immers, het eene individu krijgt over het andere zulk een absolute macht dat dit in menig geval aan het onbegrijpelijke grenst.

Hoe de broeders in een geheim genootschap de eendracht

---

(*) Een ooggetuige en gezeten landbouwer, die den schrijver deze gegevens verstrekte, deelde het ondervolgende geval mede: Eenige gogols wenschten hun sawah niet te verhuren. Het dessahoofd verklaarde het heele bedrag der landrente opvorderbaar, zoodat de gogols, wegens gemis aan contanten, ten laatste toch genoodzaakt waren hun gronden te verhuren.

(*) Reeds gaat de regeering in goede richting, daar in Thiemes blad van 1 Juli no. 151 staat:

„Heden had in den dalem van den regent een conferentie plaats „ter bespreking van maatregelen ter vermindering van den druk „der dessa-diensten. Daarbij waren tegenwoordig de heeren Hasselman, assistent-resident in commissie, de assistent-resident, de „controleur van politie, de wd controleur kota, de regent en de „districtshoofden in het regentschap Soerabaja."

(*) De redacteur van het *N. v. d. D. voor N. I.* merkt hier op dat de schrijver of de goeroe de plank misslaat, want hoe verklaart men dan de suikerrietbranden? zegt hij.

(**) Gelukkig hield men zich niet aan de afspraak en kwam er wantrouwen onder de eedgenooten elders, die rustig bleven, terwijl Sidhoardjo zich roerde.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 23, Donderdag 18 Augustus 1904.

en standvastigheid betrachten, blijkt alleen reeds daaruit dat het moeite kost, dikwijls zelfs niet mogelijk is, om te weten te komen tot welke broederschap of secte zoo iemand wel behoort en welke zijn elmoe is. De santri houdt dit hardnekkig voor zich en dikwijls gebeurt het dat de gewone moerid van den 2en rang niet ingewijd wordt in de hoogere leer en zelf niet weet tot welk eedgenootschap hij feitelijk is toegetreden. Het doel dezer soort moerids is slechts om achter de beginselen der leer te komen, welke kennis hem genoeg is voor de vervulling zijner godsdienstplichten.

Voor dezulken, indien zij in een der mystieke genootschappen wenschen te worden opgenomen, is het voldoende van den goeroe de silsilah, d. i. de stamboomketting, in de gedachte te hebben en de elmoe met de daarbij behoorende spreuk te kennen.

Op dien bewusten nacht van Donderdag op Vrijdag den 27 Mei 1904 waren er zendelingen uit andere plaatsen te Soementoro, Keboan aanwezig, die de meest stellige verzekeringen gaven dat men elders ook tot opstand gereed was, waaronder er echter een was die de mededeeling doen kon dat te Kertosono de zaak was verraden en men hier dus de uiterste voorzichtigheid moest betrachten.

Kiahi Kassan Moekmin zag echter in, dat terugtreden hier gelijk stond met allen invloed en schijn van heiligheid verliezen, zoodat hij besloot het sein te geven tot het ondernemen van de algemeene „dikirel-Djellala."

Aan menigen lezer dezer schetsen is de beteekenis van het dikirren wel bekend, doch het zal voor 't vormen van een recht begrip omtrent den in den moslim op zulke oogenblikken gerezen geloofstoestand noodig zijn, dat wij er even over uitwijden.

Onder de belijders van den Islam op Java, vindt men geen enkel individu die, bij een oproeping tot verhoogd godsdienstig leven, zich niet dadelijk aansluit bij een der vele geheime of mystieke genootschappen, over welker oorsprong, beteekenis en werking, hier om der beknoptheidswille niet in beschouwingen kan worden getreden.

Elke geestelijke meester of goeroe (niet te verwarren met de doekoens elmoe die de zwarte kunst beoefenen en „stille kracht" tot bondgenoot denken te hebben) in zulk mystiek genootschap begint aan zijn volgelingen den geestelijken stamboom van den Stichter dier orde bekend te stellen. Het komt er hoofdzakelijk op aan 't bewijs te leveren, dat zijn onderwijs in rechte lijn van Allah en den Profeet afstamt en het volmaakte nabij komt.

Zulk een genealogische lijst of ketting noemt men silsilah. Zoodra is de moerid hiervan volkomen op de hoogte, of de goeroe leert hem zijn „diker" of „wird", d. i. een kort gebed volgens formule door den ordestichter vastgesteld.

Zulke „dikirs" bestaan uit fragmenten uit de koran, uit den naam van Allah en van een of meer Zijner attributen.

De „dikir" wordt in een voorgeschreven houding, zittende of staande, verscheidene malen, soms in de honderden malen, opgedreund of gepreveld.

Er zijn twee hoofddikirs, waarvan één dienstig is na het dagelijksch gebed, terwijl de andere — en deze nu is de „dikir-el Djellala" (Gode welgevallig) — alleen voor de Vrijdagdiensten en in de moskee gebruikt wordt. Deze „dikir-el-Djellala" sluit met de vaste formule: „la Illaha ill' Allah!" er is geen God dan God.

De gebeden en preeken door den orde-schèch of goeroe uitgesproken, noemt men de „Hezb" en deze vormen den waren eeredienst. Een dikir-el-Djellala kan worden uitgesproken, zonder door een „Hezb" te zijn voorafgegaan.

In gewone omstandigheden zijn zulke godsdienst-oefeningen betrekkelijk onschuldig en worden bij die gelegenheid geen zaken van politieken aard aangeroerd. Anders is het, wanneer een oproer wordt voorbereid, gelijk dit, naar door ons bekomen informatie, sedert de maand Sawal reeds telkens in de langars der genoemde goeroes plaats had. Onnoodig is het te zeggen dat, indien de hoofden wakker geweest waren, zij hiervan op de hoogte hadden moeten zijn. Indien de inlandsche ambtenaren op de hoogte waren van de gestie der mohammedaansche broederschappen en dit hun zooveel mogelijk werd onderwezen, zoo zouden de voorbereidingen tot oproer in 't gebied van Ned.-Indië niet onopgemerkt kunnen plaats hebben.

Zoo onschuldig als de gewone dikir is, kan dit van de „dikir-el-Djellala" niet altijd gezegd worden. Deze toch brengt onwillekeurig den „dakir", (degeen die dikert) in een abnormalen toestand en in extase, welke dikwijls eindigt met in vergetelheid van het bestaan te geraken.

Bij deze soort van dikirren worden door den dakir aan hoofd, of bovenlijf, of wel aan het gansche lichaam regelmatig versnelde bewegingen gegeven, totdat congesties in ruggemerg en in de hersenen te voorschijn treden.

Zoowel die physische oorzaak als de groote overspanning van geest door het onafgebroken gericht houden van de gedachte op één punt, n.m. op het beeld van den meester, brengt den dakir in een religieus hysterischen toestand.

Gelijktijdig dat de dakir met den mond het formulier prevelt, tracht hij met 't gemoed Allah te zien en schijnt het hem toe, alsof hij zelf in grootheid toeneemt boven alles om hem heen. Hij geraakt dan door voortdurende godsdienstige invocatie in een toestand van algeheele geestvervoering. Zelve ziet, noch hoort hij meer, en hij gelooft dat elkeen de dikir van zijn hart aanhoort. De gevolgen van de dikir-el-Djellala, wanneer zij ongestoord en consequent wordt door gedreven, zijn dan ook deze, dat de geloovige tot ongevoeligheid en verlies van bewustzijn komt.

Stelt men zich hierbij voor de versnelde rythmische bewegingen van de aangewezen lichaamsdeelen, onder het „dikir-el-Djellala" opzettelijk voorgeschreven, teneinde pathologische verschijnselen te voorschijn te brengen, dan begrijpt men de ongevoeligheid van den dakir, welke ongevoeligheid hem brengt tot vergetelheid van het bestaan.

Het is dan ook onbegrijpelijk dat, bij het treffen der militairen met de opstandelingen te Keboan-Paser, de regent van Sidhoardjo (zelf godsdienstig) den resident er niet merkzaam op maakte, dat de groep aankomende, zich ten doode gewijd hebbende opstandelingen in zulk een toestand verkeerde (zichtbaar aan hun regelmatige bewegingen; de kris getrokken met beide handen omvat, omhoog gehouden en het gedreun van „la Illaha ill' Allah", dat de menschen voor geen reden meer vatbaar waren en eerst door 't een of ander plotseling verschijnsel, bijv. een salvo over hun hoofden, *moesten worden wakker geschud*. En, eenmaal op de hoogte van den toestand, behoefde een hoofdambtenaar zijn prestige en heiligheid, ook onschendbaarheid in de oogen van den inlander, niet prijs te geven, met den parlementair te spelen tegen windmolens, zooals de opstandelingen toen op dat moment waren.

In zulk een toestand van ongevoeligheid verkeerden de ver over de honderd *moerids* dien nacht van 11 op 12 Rabingoelawal, aldaar verzameld, zittende in een kring met drie, vier dubbele gelederen, op de maat regelmatig het hoofd voor- en achterover en het lichaam al sneller en sneller bewegende en uitroepende: „*la Kaoula oula Kouata bi Allah!*" (Alleen in God is de kracht en de macht). Na eenige malen met 't hoofd te hebben gewerkt, volgden het bovenlichaam en de armen, terwijl onder den uitroep van „la Illaha ill' Allah!" zij het bovenlijf voorover wierpen op den grond, zich gelijktijdig als één man oprichtende, om op die zelfde wijze in tegenovergestelde richting te werken.

Het was een fantastisch, ja akelig gezicht, die donkere gedaanten te zien zitten met naakt bovenlijf en sommigen met los hangende haren en verwilderde oogen, starende op één punt, in 't twijfelachtige licht der enkele *antjors* (kleine bamboekokers met een in petroleum gedoopte lap er in). Die van geestesoverspanning verwilderde gezichten hadden niets menschelijksch meer.

Stil kroop uit een donkeren hoek een gedaante, die al schuifelende en wringende als een slang zich een doortocht baande.

Buiten het erf komende, zien wij hem de beweging maken van een hond, die, zoo pas uit het water komende, alle nattigheid van zich afschudt.

Vermoedelijk gevoelde de man zich verlicht, nu hij ongemerkt uit de benauwde atmosfeer dier geestdrijvers kon geraken.

Het was één enkele uit die velen, die niet overtuigd van zich zelve en aan wien de moed ontbrak, zich intijds terugtrok. Een oogenblik dacht hij er over om de eedgenooten te verraden, naar het districtshoofd te gaan en te rapporteeren dat men met slechte bedoelingen hier vergaderde maar dan zweefde hem 't spook der wrake voor oogen en hij besloot ten laatste maar te zwijgen. Later, toen bij een onderzoek ook hem gevraagd werd te zeggen hoeveel er dien avond bij elkaâr waren, antwoordde hij met een stalen gezicht van slechts hoogstens 25 eedgenooten af te weten. Er waren volgens dezen zegsman verscheidene clubjes, doch die verspreid op sawahs en tusschen riettuinen hun gebeden en de *dikir* verrichten.

Een volgende maal zullen wij trachten het oproer van inlanders te beschrijven, die door slechte economische toestanden en ontevredenheid een willig werktuig van eerzuchtige, dweepzieke priesters en goeroes werden.

F.

## Van Vreemde Koloniën.

**Irrigatie-fanatisme in Egypte.** In Egypte, waar onder engelsche bescherming reeds veel ten goede is verricht ten behoeve van den landbouw, blijft men aan irrigatie, waaraan uitgestrekte landstreken thans hare vruchtbaarheid hebben te danken, voortdurend aandacht schenken.

De egyptische onderminister van publieke werken, Sir William Garstin, heeft thans in dit opzicht grootsche plannen ter goedkeuring aan de egyptische regeering voorgelegd, welke door den engelschen gevolmachtigde te Kairo, lord Cromer, ter kennis van zijne regeering werden gebracht en nu onlangs door het engelsch ministerie van buitenlandsche zaken in een Blauwboek zijn openbaar gemaakt.

Lord Cromer bepaalt er zich voorloopig toe om, hoewel de plannen van den heer Garstin hem wel aanstaan en uitvoerbaar voorkomen, voor te stellen een bedrag van 24000 ponden sterling uit te trekken voor de bestudeering dier plannen, welke in het kort hierop neerkomen, dat men het water van den Witten Nijl dienstbaar wil maken aan de bevloeiing van Egypte en dat van den Blauwen Nijl aan die van Soedan.

De kosten worden door den ontwerper geschat op 21.400.000 egyptische ponden (omstreeks 250 millioen gulden) waarvan 13 millioen in Soedan en 8.400.000 in Egypte zouden worden verwerkt.

Een werkelijk koen plan is dat, waarbij de ontwerper voorstelt om het water van den Bahr-el-Gebel, die uit de groote equatoriale meeren wordt gevoed, tusschen Bor en Taufikia, over een afstand dus van meer dan 200 engelsche mijlen af te leiden langs een nieuw gegraven kanaal, waardoor de papyrus-moerassen zullen worden vermeden, waarin nu een groot gedeelte van het water te loor gaat, dat aan Egypte zou kunnen ten goede komen.

Het zal, merkt de heer Garstin op, noodig wezen na te gaan of de topografische gesteldheid van het terrein het graven van bedoeld kanaal mogelijk maakt, waarmede naar schatting een uitgaaf van 5,5 millioen egyptische ponden zou gemoeid zijn, welke uitgaaf den ontwerper meer rationeel voorkomt dan die, welke anders ten bedrage van 3,400000 ponden noodig zal wezen, ter verbetering van den, door bedoelde moerasstrook voerenden Bahr-el-Zeraf. Laatstbedoelde verbetering zou dan bestaan in het maken van een breede geul in de moerasstrook zelve.

De, bij verwezenlijking der plannen te verkrijgen economische resultaten zouden zijn, dat in Egypte 750000 acres land geregeld zouden worden geirrigeerd in stede van afhankelijk te zijn van de jaarlijksche overstroomingen, die men wil trachten te voorkomen, 100000 acres door middel van pompen zullen kunnen worden besproeid, en bovendien nog 800000 acres in cultivatie zullen kunnen worden genomen, al hetwelk het land meerdere inkomsten ten bedrage van 1,205,000 egyptische ponden in het jaar of nagenoeg 9 percent van het aan te leggen kapitaal zou verzekeren.

In Soedan zouden 1 millioen acres meer in cultivatie kunnen worden genomen, waardoor in den vorm van landrente een bedrag van 500000 egyptische ponden meer in de bestuurskas zou vloeien, een percentage dus van 6,5 percent van het te besteden kapitaal — van het hiervoren genoemd bedrag van 13 millioen in Soedan te verwerken, zouden toch 5,5 millioen voor het graven van het Bor-Taufikia-kanaal, als uitsluitend aan Egypte ten goede komend, op egyptische rekening worden gesteld.

Uit sir Garstin's rapport willen we het ondervolgende aanhalen:

„In het rapport over den Boven-Nijl, in 1901 gepubliceerd, komt het navolgende voor:

„Soedan is op het oogenblik nog niet het land voor irrigatie-werken op groote schaal. Zou op dit oogenblik de beschikking worden gegeven over een groote hoeveelheid water, dan zou daar toch geen gebruik van kunnen worden gemaakt. De voornaamste behoefte voor Soedan is voor vele komende jaren — een bevolking."

Deze uitspraak past evenzeer op den huidigen toestand als op dien van een drietal jaren geleden.

't Komt mij voor dat een bron, waaruit immigratie voor Soedan zou kunnen worden geput, zou kunnen worden aangemoedigd, mits het mogelijk ware tot een overeenkomst tusschen Engeland en Abessynië te komen. De bedoelde bron is het land der Galla's, in Zuidwest-Abessynië. Alle reizigers, die die streek hebben bezocht, zijn het er over eens, dat die lieden goede landbouwers zijn en wat intelligentie betreft staan boven het gemiddelde der afrikaansche rassen. Het klimaat van hun land moet overeenkomen met dat der aan den Nijl grenzende streken. Het zou zeker de moeite waard zijn om te trachten de Galla's te bewegen zich in Soedan te vestigen, voordat men er over denkt om kolonisten uit een ander werelddeel in te voeren.

Hoewel hiervoren nadruk is gelegd op de schaarschheid der bevolking in Soedan, moet men niet denken, dat de bedoeling was een politiek te bepleiten om niets te doen ter verbetering van de irrigatie in dat land. Integendeel. Indien niets gedaan wordt, is er ook geen vooruitgang mogelijk, en tenzij een begin gemaakt wordt, kan ook geen wezenlijke verbetering in den toestand van den landbouw worden verwacht. Het is zeer raadzaam om alle opgemelde ontwerpen zoo spoedig mogelijk te bestudeeren en die, welke zelfs maar een matig succes beloven, onmiddellijk ten uitvoer te brengen, zoodra de fondsen daarvoor kunnen worden verstrekt."

Zou het misschien niet aanbeveling verdienen om met het oog op onze emigratie-plannen voor Indië eene commissie te benoemen, om eens af te kijken hoe men, gesteld dat op sir Garstin's plannen wordt ingegaan, in Soedan het immigratie-vraagstuk zal oplossen? Komen die plannen tot uitvoering, dan zijn daar volgens den ontwerper op zijn minst 10 of 15 jaren meê gemoeid. Dat is nu nog eens 'n buitenkansje om 'n doorwrochte commissioriale studie in elkaâr te zetten en intusschen zouden emigratie-vraagstuk en irrigatie-quaestie voor onze buitenbezittingen voor 'n aardig poosje van de baan geknikkerd zijn.

Komen sir Garstin's plannen tot uitvoering dan zal zijne volgende opmerking zich ten volle bewaarheiden:

„Den Boven-Nijl te bevrijden van de moerassen, waarin hij de helft van zijn water verliest; de groote equatoriale meeren te reguleeren en ze te dwingen zooveel water af te geven aan den Nijl, als men verkiest; den Blauwen Nijl een hooger niveau te verleenen, waardoor de uitgestrekte vruchtbare streken langs zijn loop kunnen worden bevloeid; aan Egypte een constanten en voldoenden aanvoer van water te verzekeren voor het heele gebied tusschen de watervallen en de Middellandsche Zee; dat land te bevrijden van het voortdurend dreigend gevaar eener rampzalige overstrooming — dit zijn taken, die waard zijn te worden vergeleken met eenige andere in de wereldgeschiedenis opgeschreven, en die, zoo ze met succes worden volbracht, in de herinnering zullen blijven voortleven, lang nadat de laatste sporen van herinnering aan een vroegere beschaving zullen zijn uitgewischt".

Klein-Nederland, voelt ge u ook niet geroepen om zulk een taak te vervullen tegenover dat grooter deel van uw rijk, waaraan ge bovendien nog zooveel dank verschuldigd zijt?

**Katoencultuur in Kambodja.** Met het oog op de belangstelling, die in ons Indië aan die cultuur staat te worden geschonken, komt het ons niet van belang ontbloot voor, het een en ander over dat onderwerp met betrekking op Fransch Achter-Indië te vernemen.

De laatste economische verslagen der besturende ambtenaren in Kambodja behelzen gegevens over den jongsten katoenoogst; deze schijnt goed te zijn uitgevallen in de streken, waar de cultuur in het groot beoefend wordt.

In de provincie Pnom-Penh, is de jongste hoeveelheid katoen ongeveer even groot als de ten vorigen jare verkregen oogst, hetgeen echter vooral moet worden toegeschreven aan de uitbreiding, welke daar aan de cultuur is gegeven. De heesters hebben veel takken gezet, maar niet te veel vrucht opgeleverd; de inboorlingen schrijven zulks toe aan het uitblijven der regens in de maanden Jannari en Februari. De talrijke daarop gevolgde stormen in de maand April hebben de landbouwers verplicht de katoen te plukken voor dat ze rijp was en ze onder bedekking te doen rijpen.

Men schat den oogst in de provincie toch nog op ten minste 128,000 pikols.

De katoenfabriek werd gedwongen met den opkoop van het product een begin te maken door aankoopen van minstens 30,000 pikols niet van pitten gezuiverde katoen voor Hongkong en Sjanghai door chineesche opkoopers. De prijs per pikol bedroeg 11 piasters, wat vrij hoog moet worden genoemd.

In de provincie Kratié is de oogst goed; de vezels zijn zachter dan die van het vorige jaar; de bebouwde oppervlakte is met één achtste toegenomen. Intusschen hebben de regens hier, door een maand te vroeg in te vallen veel kwaad gedaan, wijl de vruchten zich te vroeg openden. De schade wordt op 25000 pikols geschat. De prijzen bleven zich tusschen 10 en 10.5 piaster staande houden.

Alle katoen uit deze provincie ging tot nu toe naar Japan, en ook nu rekent men daar op dit land als afnemer, waarom de landbouwers hun product op prijs houden. Hoewel de kans niet uitgesloten is dat er tengevolge van den oorlog wat minder navraag van japansche zijde komt, hebben de katoenbouwers blijkbaar goed gedaan met zich niet al te grif van hun product te maken, want de chineesche opkoopers loopen de heele Mekongstreek, tegen elkaâr opbiedend, af.

In de provincie Kompong-sjam is het de Noordenwind geweest, die tot in de maand Februari aanhoudend, aan de bloesems veel kwaad heeft gedaan en de vruchten te vroeg deed openspringen. Het product wordt evenwel tot bevredigende prijzen van de hand gezet.

**De Israëliet als kolonist.** Men heeft zich wel eens afgevraagd, toen er sprake was van de vestiging eener joodsche kolonie in Britsch-Oeganda, wat er daar wel van terecht zou komen met het oog op de bekende voorliefde van het joodsche ras voor den handel, en zijne niet bekende eigenschappen als landbouwer. Het behoeft hier wel niet te worden uitgelegd, hoe de positie van het, uit zijn land verdreven joodsche volk te midden van eene, het eeuwen lang vijandig gezinde omgeving, het in de beroepskeuze, beperkingen oplegde, waardoor het zich ook den landbouwstand zag afgesloten.

Dat het daarvoor niet geschikt zou wezen, is een fabel die door de geschiedenis ook van den lateren tijd words weêrlegd en de „Alliance Israëlite" gaat thans in Algiers het hare doen om den algerijnschen Joden de mogelijkheid te openen om zich in den landbouw een bestaan te scheppen, door oprichting van een landbouw-school naar het voorbeeld van de reeds bestaande instelling te Djedeida in Tunis.

Genoemde vereeniging heeft onlangs voor dit doel een uitgestrekt terrein, ter grootte van 1800 hectaren in de omstreken van Algiers aangekocht.

De landbouwschool van Djedeida, waarvan de nieuw op te richten eene copie zal wezen, ligt omstreeks 40 minuten sporens van Tunis verwijderd aan een knooppunt van de lijn Tunis Constantine.

De school bestaat sedert 1895 en heeft ten doel jongelieden van 13 tot 18jarigen leeftijd voor den landbouw en de landbouwbedrijven op te leiden, en wel hoofdzakelijk om hen in staat te stellen zich op eigen beenen in Noord-Afrika te vestigen.

Het klimaat van Djedeida laat wel ietwat te wenschen over, maar overigens zijn er alle factoren voor het welslagen aanwezig.

Men heeft van den beginne getracht het voorbeeld der joodsche kolonie van Jaffa in Palestina na te volgen, waar de Israëlieten in 1902 omstreeks 30000 hectaren land in eigendom bezaten, waarvan 20000 hectaren waren bebouwd, 13000 dienden voor graanteelt, 3000 voor mijnbouw, en de rest voor ooftteelt.

De school van Djedeida begon met 180 hectaren in cultuur te brengen; in 1901 was de uitgestrektheid der bebouwde oppervlakte 500 hectaren; en op het oogenblik is het heele oppervlak van hare bezitting, ter grootte van 1400 hectaren in cultuur gebracht . . ongeacht twee eigendommen, van 2100 en 600 hectaren, die reeds ten deele geëxploiteerd worden door uit de school voortgekomen pachters.

Het terrein der landbouwschool bevindt zich aan beide oevers van de Medjerda. Op den rechteroever vindt men de school, op den linker de hoeve, beide door een monumentale brug met elkaâr verbonden.

De inrichting der gebouwen zoowel als van het onderwijs is in hooge mate practisch.

Prachtige, kraakzindelijke keukens, toegerust met de nieuwste vindingen ook op hygienisch gebied; luchtige slaapvertrekken, met niets te veel er op, wat het toezicht zou kunnen hinderen of verspreiding van besmettelijke ziekten in de hand werken, waschvertrekken, badkamers en verdere gemakken, alles voldoende aan de nieuwste eischen; en een welvoorziene bibliotheek, waarvan druk gebruik wordt gemaakt.

In de werkplaatsen leeren de jongelieden de, bij den landbouw in gebruik zijnde werktuigen herstellen en vervaardigen. Het vee wordt door de leerlingen zelven op de weide gebracht en van daar naar de stallen teruggeleid. Het schoonmaken van de stallen, het voederen der dieren, enzoovoort geschiedt eveneens door leerlingen, evenals alle overige landbouw-werkzaamheden, afgewisseld met voordrachten en aanschouwelijk onderricht op de proefvelden. Het stelsel is betrekkelijk goedkoop, daar de leerlingen zelven het benoodigde graan verbouwen voor het brood, dat zij zelven bakken, enzoovoort.

Dit neemt niet weg dat er per leerling en per jaar nog een sommetje van 700 franken bij moet want er zijn slechts weinig, betalende leerlingen, vijf of zes op een totaal van 70 tot 80.

De leerlingen, die na volbrachte studie de school verlate n komen als pachters op de bezittingen der „Alliance", die hun crediet verschaft voor den aankoop van al het benoodigde voor hunne vestiging en ook het noodige werkkapitaal voorschiet, om hun 50 hectaren in cultuur te brengen. Daar het werk op den pachtgrond slechts 4 tot 5 maanden in beslag neemt, arbeiden zij gedurende de overige maanden van het jaar voor rekening van de „Alliance" op daggelden van twee tot drie franken.

## Varia.

### Middelen tot het bevorderen van de kennis en het gebruik der Nederduitsche taal (in vroeger tijden.)

Nu in den laatsten tijd de kwestie van het leeren der ned. taal aan inlanders zoo op den voorgrond treedt, is het niet onaardig kennis te nemen van de maatregelen welke de Ind. Regeering in 1641 nam om de beoefening van het nederlandsch in Indië aan te sporen.

In het Ned.-Indisch plakaatboek, uitgegeven door Mr. J. A. van der Chijs (dl. I, 1885, blz. 459) lezen wij onder bovenstaanden titel:

„Door toedoen van slaven en slavinnen nam het gebruik der Portugesche taal te Batavia en op andere kantoren van de Compagnie zoozeer toe, dat de Regering voorzag, „deselve eyndelyck d' overhant nemen ende onse vaderlantse tale 't eenmael onderdrucken soude, dat om vele ende gewichtige polytycque consideratien soodanich niet en behoort."

De Regering nam dientengevolge hare toevlucht tot de navolgende beperkende maatregelen:

1o. aan slaven was „in voortyden, tot onderscheyt" verboden hoeden te dragen. Thans werd hun vergund hoeden en mutsen te dragen, indien zij de Ned. taal „redelyck verstaen ende spreecken" konden, waarvan zij een schriftelijk bewijs, afgegeven door de Commissarissen voor huwelijksche zaken, moesten kunnen vertoonen. Anders werd hun hoed of muts verbeurd verklaard en zij zelve strengelyck gegeesseld";

2o. aan slaven of slavinnen, toebehoorende aan Christen eigenaren, mogten geene vrij-brieven verleend worden, tenzij dezen „bescheyt" hadden de Ned. taal redelijk te kunnen spreken;

3o. inlandsche vrouwen, „die onze Nederlantse tale niet redelyck verstaen ende spreecken," mogten niet trouwen met Nederlanderen;

4o. bij het „verkiesen der borgerlycke wacht" (schutterij) moest er op gelet worden, „dat onder de Mardijkers geene g'eligeert en werden, als die matelijck Nederlantsch connen spreecken."

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 16 Aug. 1904. No. 33.

Koloniaal Museum te Haarlem. Verslag aangaande de antwoorden, ingekomen op de [Sirih-] Prijsvraag voor het jaar 1994. — Getah pertjah en Caoutchouc. — Goud-industrie in Suriname. — Proefstation Oost-Java (vervolg. — Uit de oude doos: Een theepraatje door S, Kalff (slot). — Uit consulaire verslagen. — Verslagen van Maatschappijen. — Djagoeng, enz.

Weekblad voor Indië. No. 11.

Gouverneur-Generaal J. B. van Heutsz, door M. van Geuns (met portret). — Godsdienst, bijgeloof en adat, door J. E. Jasper. — Astrale adviezen, door W. van Delft. — Het huldeblijk van Indië aan de Koningin, door D. D. (met plaat.) — De djokjasche „pransabil", door J. J. Samwel. (met portret van den aanlegger). — „Indische" hotels in de vreemde, door A. de Priester. — Liefde, oerspronkelijke roman van Anno de Savornin Lohman (vervolg).

Mededeelingen van het Ned. Zendeling-genootschap 1904, 3e stuk.

Land- en volkenk. van N. I.: Gebruiken in het maatschappelijk leven der Bataks, door J. H. Meerwaldt. — Dagboeken, Verslagen, enz.: Verslag omtrent Madja-Warna, Kediri, Para-redja, Segeran, Swaroe, Savoe, alles over 1903. — Over de scholen van Madja-Warna over 't tijdvak Sept. 1903—Maart 1904.

Organ der Vereeniging van Krijgswetenschap. 1903/1904. Afl. 9.

De Artillerie tegen den inlandschen vijand (Voordracht door W. J. Giel).

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

SS. „Prins Hendrik" van Amsterdam naar Batavia 13 Augustus 1904.

Te Amsterdam schepen zich in: W. Houwing, R. H. Wijmans, H. van Essen, Mej. W. A. Nilant, H. M. van der Leeuw, Mevr. de Wed. W. H. Haaxman—Knebel, Jongeheer A. J. Haaxman, F. Aardeweijer, J. A. Hoffs, J. G. Gooijer, R. Wever, J. Schagen, H. A. Wachter, W. Piersma, G. B. van der Heijden, P. Cremers, J. Knaagt, A. W. van Herpen, C. W. Wolf, C. A. Nijland, A. Visser, H. Beumet, C. Hoekstra.

Benevens een transport Marine schepelingen.

Te Genua zullen zich inschepen: A. M. Kan, F. Kruijs, Mr. J. Elshout, Mr. I. J. Dermout, Mevr. de Wed. B. N. Reuvekamp Gille—de Jong, Mej. J. J. C. Reuvekamp Gille, W. Kooiman, D. J. Over echtgenoote en 2 kinderen, J. A. A. Cobben, E. Verbeke echtg. en kind, J. van den Brugge, F. C. Matzinger.

Naar Genua: Mr. P. W. de Koning.

Naar Southampton: C. A. den Tex en echtg.

ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom — H. E. van Blommestein.

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

Medailles d'Or et de Vermeil Obtennes
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION
*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
**LA HAYE.**



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fiesschen f 7.—,
**12 flesschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

**C. HOYNG,**
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

**Transport-Maatschappij DUINOORD**
**Bergplaats voor Inboedels 2800 M□**




N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

**Vraagt** de bekende Sauces en — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — **Uw Leverancier** Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

**F. H. BOTHE,**
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

**OOST en WEST.**
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen werkdag van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00, voor 12 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,**
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES / WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
**LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.**
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
**Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.**

# Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

**CHOCOLADE:** Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
**BONBONS:** Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
**SURPRISES:** Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
**Drops, Chocolade Büches en Oublieën.**
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
**V^ve^ A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.**

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

**Brandapparaten**
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
**TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.**
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

**Nederlandsch Wapenmagazijn**
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Sindoro** * | 20 Aug. | 1 Sept. | 6 Sept. | 25 Sept. | 27 S[illegible] |
| **Salak** | 3 Sept. | 15 „ | 20 „ | 9 Oct. | 11 O[illegible] |
| **Lawoe** | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 [illegible] |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 N[illegible] |
| **Goentoer** * | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 [illegible] |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 7 D[illegible] |
| **„Ophir"** * | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 [illegible] |
| | | | | 1905 | 190[illegible] |
| **Gedé** | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 J[illegible] |

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Com[illegible] den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor [illegible] geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een [illegible] houden.

Twee Dames om met eene familie op [illegible] te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor [illegible] bewaarders, adm. betrekking, [illegible]

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van [illegible] zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor [illegible] betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

No. 24. Donderdag 25 Augustus 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**
Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.
Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éëns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* .................... *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**” *tegen een jaarlijksche contributie van* f ..........
.................... den .................... 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### Tentoonstelling te Deventer.

De door „**Boeatan**” te Deventer te houden tentoonstelling van **Indische Kunstnijverheid**, waarvan in ons nummer 21 van 4 Augustus het voorloopig bericht voorkomt, zal plaats hebben in het nabij de congreslocalen gelegen gebouw **Odéon.**

Zooals vermeld, hebben de congresleden en natuurlijk ook de leden der Vereeniging „Oost en West” *vrijen toegang*, maar tevens wordt op het bezoek van vele andere belangstellenden en nieuwsgierigen uit Deventer en omstreken gerekend en het entrée daarom op slechts f 0.10 per persoon gesteld.

De tentoonstelling, die **Maandag 29 Augs.** — misschien zelfs Zondagnamiddag — geopend wordt, zal iederen dag tot en met **Donderdag 1 September** te bezichtigen zijn van *des voormiddags 10 ure tot 12½ uur* en van *1½ tot 6 uur* namiddag.

Men zal er steeds een paar leden van „Oost en West” vinden, bereid om inlichtingen te geven, die op verzoek van werklieden-vereenigingen en scholen ook aan dezen vrijen toegang zullen verleenen.

De voorwerpen der inzending van „*Boeatan*” kunnen worden *gekocht* of *nabesteld*.

*De* **Pers** *zal de* **Indische Kunstnijverheid** *bevoordeelen door aan dit bericht* **zooveel mogelijk publiciteit te geven.**

## Australië.

Daar het kapitalisme een tijdelijke toestand is, die bij de economische evolutie onvermijdelijk — ook door de koloniën — moet worden doorgemaakt, is het noodig de ontwikkeling van het industrieele kapitalisme mogelijk te maken, lezen we in de resolutie, die door den heer van Kol ter goedkeuring aan het Internationaal Sociaal Democratisch Congres was voorgelegd.

Deze stelling, waarvan het bewijs o. i. niet moeilijk te leveren valt, vond geen onverdeelde instemming in de commissie, belast met het onderzoek der, bij bedoeld Congres ingekomen koloniaal-politieke resolutiën, gelijk zij blijkbaar ook geen genade vond in de oogen der machtige Arbeiderspartij in het Gemeenebest, dat aan de oostelijke grenzen van ons indisch rijk in de eerste dagen onzer nieuwe eeuw werd opgericht.

Bij de eerste verkiezingen voor Senaat en Huis van afgevaardigden in 1900 reeds, toen de leuzen «vrijhandel» en «protectie» het jonge gemeenebest in twee groote kampen verdeelden, was het genoemde partij, die zich door haar ijveren voor een «blank» Australië, bij oproeping van het spookbeeld eener aziatische invasie, de stemmen van vele weifelaars wist te verzekeren. Maar, toen de leider der protectionnisten, Barton, in den stembusstrijd de zege op zijn tegenstander, Reid, behaalde, bleek al ras na het optreden van het kabinet Barton, aan handen en voeten gebonden aan de Labour-party, door wier steun alleen het zich de meerderheid in het parlement kon verzekeren, welke beteekenis aan de leuze van een «blank» Australië moest worden gehecht.

Het jonge gemeenebest, voor ontwikkeling nog zoo vatbaar, werd als door een chineeschen muur omringd, welke alle ontwikkeling, die van buiten moest komen, afsloot. Geheel vergetend, hoe de Vereenigde Staten van Noord-Amerika hun merkwaardig snelle vorderingen op economisch gebied juist te danken hadden aan dien geweldigen stroom van menschen, voor wie in de Oude Wereld de plaats aan 's levens disch te eng werd, zag het eerste australische kabinet zich, onder den druk der veeleischende bondgenooten, genoodzaakt, om het gebied van het gemeenebest te maken tot verboden terrein, voor allen, blanken, zoowel als lieden van gekleurd ras, die hun arbeid wilden stellen in dienst van het kapitalisme, dat tot de ontwikkeling van het land zou moeten bijdragen.

Geheele streken, zooals het noordelijk territorium van Zuid-Australië, het noordelijk tropisch gedeelte van Queensland zagen zich daardoor den weg naar ontwikkeling afgesneden, terwijl de bestaande suikerindustrie in Queensland door het verbod op den arbeid van Kanakken, zelfs dáár waar de blanke arbeider niet kon worden gebruikt, zich met den ondergang bedreigd zag, ter wille van de opkomende beetwortelsuikerindustrie in den staat Victoria.

De leuze van een «blank» Australië, werd tot die van een Australië, waarin de arbeider van nu ten nadeele der ontwikkeling van 't, nog in de kinderjaren verkeerende land, op de meest onzinnige wijze werd beschermd.

Ontwikkeling van het spoorwegwezen, de quaestie van een geregelden wateraanvoer voor het telkens door droogten geteisterde binnenland, waar diensvolgens landbouw en veeteelt herhaaldelijk enorme schade leden, toekomstbelangen, alles, alles moest zwichten voor de belangen van het *huidig* geslacht van slechts éëne, zij 't ook talrijke klasse.

En hoe deze belangen werden gediend, kan ook o. i. alweer het best blijken uit de verhandelingen van het jongste sociaal-democratisch Congres, waarop de vertegenwoordiger van het zoogenaamd australisch proletariaat, Claude Thompson, zich aansloot bij eene resolutie, waarbij het Congres zou veroordeelen, elken wettelijken maatregel, die «den invoer van vreemde arbeiders, door ellende tot landverhuizing gedwongen, verbiedt of verhindert», zou veroordeelen dus het régime, waaronder de jonge staat Australië door toedoen der Labour-party gebukt gaat, een régime, dat zijn toppunt bereikte, toen, weinige maanden geleden, het kabinet Deakin, * omdat het niet ver genoeg naar den zin der bondgenooten wilde gaan, door dezen werd ten val gebracht, en het eerste arbeiders-ministerie ter wereld, het kabinet Watson in zijne plaats de teugels van het bewind in handen nam. Voor slechts korten tijd echter, want den 12en dezer zag dit zich, tengevolge van een, in het afgevaardigdenhuis geleden nederlaag verplicht, af te treden, nadat de gouverneur-generaal, lord Northcote, geweigerd had in te gaan op het voorstel van den premier, om het parlement te ontbinden.

Een coalitie-ministerie is nu opgetreden van protectionisten en free-traders, een kabinet Reid-Mac Lean. Zullen de oogen der australische politici en ook van het australische volk zijn opengegaan voor den afgrond, aan welks rand het is gebracht, door eene uitermate egoistische sociale wetgeving, die aan de belangen van het heden de toekomst van een onmetelijk en aan hulpbronnen rijk gebied wil zien opgeofferd?

Voor de toekomst van Australië, in het belang der, naar nieuwe kolonisatie-gebieden dorstende menschheid, is 't te hopen, dat die vraag bevestigend mag worden beantwoord. Dan zal voor Australië nog een grootsche toekomst zijn weggelegd en met die mogelijkheid, ja waarschijnlijkheid voor oogen, wenschen wij in herinnering te brengen wat onze ijverige consul-generaal te Melbourne, in een zijner consulaire verslagen opmerkte:

«Nederlandsch-Indië kan niet genoeg werk maken van het verkeer met zijn buurman. Australië heeft een zéér groote toekomst, en daarop dienen wij het oog te houden voor onzen afzet. Hoe meer wij met elkander in aanraking komen, hoe meer wij elkander zullen leeren kennen en waardeeren. Wij zijn veel te weinig in dit werelddeel bekend en daarom is het uitstekend als — zooals in den laatsten tijd geschiedt — meer en meer kundige, ondernemende mannen van Nederlandsch-Indië hierheen komen.»

Aan het onvermoeid streven van den heer Bosschart, is reeds de oprichting van een nederlandsche Kamer van koophandel in Australasia te danken, welke ongetwijfeld zeer veel zal bijdragen om het, door hem geschetste doel te bereiken.

En reeds meenen we op een uitvloeisel van haar nog zoo jong werken te kunnen wijzen, waar de mailbladen ons onlangs het bericht brachten, dat de heer Frederic Jones, met eene officieele opdracht van het australisch gouvernement, als commissaris voor handelsaangelegenheden te Batavia was aangekomen, om op Java nieuwe markten te zoeken voor australische producten, en ook na te gaan of de uitvoer uit Nederlandsch-Indië naar Australië, welke thans niet veelbeteekenend is, mogelijk voor uitbreiding vatbaar zou zijn.

Mocht door het samengaan der beide groote politieke partijen in Australië nu een einde zijn bereid aan de dwingelandij der Labour-party, dan zal de opkomst van het gemeenebest niet kunnen uitblijven, en zal Nederlandsch-Indië door zijne bevoorrechte ligging zonder eenigen twijfel met vrucht kunnen deelnemen in de voorziening der dan steeds stijgende behoeften van het nabijgelegen gemeenebest.

Met deze mogelijkheid voor oogen achten wij, zoo die niet overbodig mocht wezen, den wenk aan onze reederijen niet misplaatst, om den toestand nauwkeurig gade te slaan en haar voordeel te betrachten.

Nu reeds zien een drietal buitenlandsche maatschappijen er haar voordeel in om de javaansche havens in hare australische routen op te nemen, en straks wanneer de «Messageries Maritimes» (zie onze rubriek Vreemde Koloniën) ook de «Compagnie Nationale» zal hebben opgeslokt, zal waarschijnlijk ook de nieuwe lijn, waarvan we in n°. 6 van dezen jaargang gewaagden, een beklonken zaak wezen — de vierde verbinding onder vreemde vlag dus tusschen ons Indië en Australië. En onder nederlandsche vlag? . . . .

* In September 1903 in de plaats getreden van 't geestverwante ministerie Barton.

---

# FEUILLETON.

## HET POSTENLEVEN.

Door VEHA.

II. (*Slot.*)

Twee jaren zijn zoo voorbij gegaan als, nadat de post de bevordering van luitenant Westerman tot kapitein heeft medegebracht, op zekeren dag de nieuwe commandant aankomt. Alles staat reeds gepakt, en als de overgave van 't commando heeft plaats gehad, kan eindelijk het vertrek worden bepaald.

De controleur heeft allen, zoowel nieuw aangekomenen als vertrekkenden, bij zich ten eten genood voor den laatsten dag, om dit hun laatste samenzijn nog eens feestelijk te vieren.

De gastheer heeft zijn uiterste best gedaan en put zich aan tafel uit in beleefdheden, om den vertrekkenden zijn dank te betuigen voor de aangename en hartelijke wijze, waarop hem steeds in de gastvrije commandantswoning 't welkom was geboden.

En Westerman accepteert dien dank met de noodige plichtplegingen, zonder meer — hij heeft die futiliteiten, die echter zonder de tusschenkomst van eene derde, zoo dikwerf tot ernstige conflicten dreigden aanleiding te geven, reeds lang vergeten. Maar — zijn vrouwtje is zeer tevreden en gelukkig — uit die blijkbaar oprechtgemeende woorden blijkt 't haar, dat zij niet vergeefs heeft gestreden, geen ondank 't loon voor haar werken is — zij heeft die futiliteiten nog niet vergeten, maar alleen om zich over 't schoone einde des te meer te verheugen.

Genoegelijk zit men nog eenigen tijd na 't eten bijeen totdat eindelijk de in 't vooruitzicht zijnde vermoeienissen der lange reis Westerman tot opstaan nopen.

Zwijgend keert 't echtpaar huiswaarts, opvallend bepaald, zoodat hij dan ook, thuis gekomen, als ter sluiks zijne vrouw even aan ziet, verbaasd dan haar blik ontmoetend, vreugdestralend, gansch andere oogen, hem herinnerend weder aan de gelukkige dagen hunner eerste liefde toen alles, alles zoo mooi leek.

Eene wijle, vluchtig, blijft hij haar zoo aanstaren, tot hij ziet hoe eensklaps onder zijn vragenden blik die blauwe oogen zich met tranen vullen, hoe die lichte teedere gestalte beeft en trilt . . . . plotseling voelt hij zich de hals door hare armen omkneld, haar hoofd rustend aan zijn borst.

„Oh! Hans! eindelijk, eindelijk,” hoort hij haar zacht snikkend uiten.

Ontsteld over deze, bij haar zoo ongewone gevoelsuiting heft hij haar hoofd op.

„Wat is er toch, Anna, wat is er?” vraagt hij nieuwsgierig, maar toch ook 'n beetje angstig.

„Ach vergeef me, ik had me goed willen houden tot 't einde toe, maar ik kan niet meer, ik voel me zoo gelukkig nu wij weggaan, 't was hier zoo stil, zoo . . . . niets! niets!”

Ontzet hoort hij deze in korte, door snikken afgebroken, zinnen geuite bekentenis aan — eensklaps is hem daarbij ook weêr 't in die twee jaren doorleefde voor zijn geest voorbijgegaan. Wat moet ze door hem hebben geleden, voor hem hebben gestreden.

„Anna, kind!!”

„Neen, neen, ik heb veel geluk gehad,” spreekt 't vrouwtje, snel zijne gedachten radend, haar tranen bedwingend dan. „Je hadt me vroeger zooveel van 't postenleven verteld, dat, toen we hier heengingen ik maar één doel had, maar aan éëne zaak dacht, aan jou geluk, en dat heb ik immers bereikt, is 't niet Hans?”

En na die woorden, zoo kalm, zoo geheel zonder eenige aanmatiging uitgesproken, blikt zij tot hem op, volkomen zeker van zijn antwoord, vriendelijk triumfeerend lachend, door haar tranen heen.

En hij begrijpt eensklaps de grootheid van wilskracht, van zelfopofferende liefde, en 't is hem als ziet hij die tengere, lichte gestalte zich uitstrekken grooter, steeds grooter en — de forsche gestalte van den krachtigen man buigt zich, buigt zich.

„Dank, dank Anne,” mompelt hij.

't Is nog vroeg in den morgen, maar de ochtendschemering reeds begonnen en daar ginds boven 't gebergte, nu nog door wolken aan 't gezicht onttrokken, begint door de grijze tint van den nacht het purper door te breken, lachend, heerlijk schoon, bode van den nieuwen dag. Doch, het purper verdwijnt weldra, zich uitbreidend versmeltend met de lichte vederwolkjes, en, de eerste zonnestraal overtrekt dan als met een gouden gloed de toppen van het, in een blauwgrijs gehuld gebergte, onder het vlekkeloos azuur van den lichtblauw getinten hemel.

Het morgenkoeltje gaat door de kruinen van 't geboomte zacht als de vriendelijke ochtendkus van den nieuwen morgen.

En daar ginds onder 't geboomte een kleine groep, onbewegelijk, stom. Hij, 't hoofd gebogen in stille smart, staande, zij geknield naast den gecementeerden grafsteen. Dan buigt ze zich voorover totdat de lippen den kouden steen aanraken, blijft zoo eene wijle in die houding, met de oogen, als zoekend, starend, tevergeefs.

Zacht beurt hij haar van den grond op, zijn arm om haar middel en ziet toe, hoe zij den medegebrachten krans aan het eenvoudige houten kruisje hecht, haar dan vriendelijk dwingend wegvoerend.

Nog even houden zij stil op hun weg, nog één laatste blik, en dan ligt 't grafje daar weder eenzaam en verlaten — na 't laatste afscheid der ouders.

't Uur voor 't vertrek is daar — de tandoes staan gereed, en juist wil Westerman den achterblijvenden kennissen de hand ten afscheid reiken, als zijn opvolger hem op den weg wijst, alwaar 't detachement, voor deze gelegenheid in groote tenue uitgedost, staat opgesteld.

„De bezetting heeft mij permissie gevraagd u vaarwel te mogen zeggen. Ze staan daar. Misschien dat u ze nog zou willen zien.”

„Zeker, zeker,” spreekt Westerman, getroffen door dat blijk van genegenheid. „Ga je mee vrouwtje?”

Nauwelijks heeft zich 't gezelschap in beweging gesteld als van den weg reeds 't commando zich doet hooren: „Geeft acht.”

Pal staan de mannen — grootendeels Inlanders — in 't gelid; met hoogst ernstige gezichten zien zij hun ouden commandant op hen toetreden.

Daar maakt de voor den troep staande onderofficier eenige passen vooruit om den naderenden 't militair saluut te brengen; de man heeft blijkbaar iets te zeggen, en Westerman blijft dus een wijle staan om hem de gelegenheid tot spreken te laten.

„Commandant”, begint de woordvoerder dan, „oen ook sie Mefrau, wir wünschen ihnen eene angename reise oen eene gute Plaatsing in de neue garnison. Oen Mefrau, sie behoeven sich gar nit ongeroest zoe machen oem den kleinen Hans, wir wollten oe sagen dat so lange wir hier sind de kleine Man noit vergebens op seine bloemen sal warten. Joengens”, eensklaps keert de oud-gediende zich om, in goed duitsch „verflucht das verdammte Augen und Nasengekritzel” mompelend dan en, daarna den helmhoed van 't hoofd nemend, luide uitroepend:

„Leve de commandant oen seine lieve frau. Hoera!”

En volgaarne, uit den grond des harten, stemmen Kromo en Wongso en Sidin met dien uitroep in. En daar zien zij hoe de vertrekkenden hunnen woordvoerder hartelijk de hand drukken, de kapitein hun ten afscheid den militairen groet brengt, hoe de njonja-commandant den kleinen Ketjil, die aan de hand zijner moeder hard komt aangeloopen, nog vaarwel zegt, de moeder eerbiedig hare hand kussend, en nogmaals en nogmaals herhalen zij hun afscheidskreet, totdat eindelijk de tandoe's zich in beweging hebben gesteld en, als bij eene kromming van den weg, deze uit 't gezicht verdwijnen, dan klinkt nog voor 't laatst hun ruw nagebootst hoera den heengaanden in de ooren.

Eenige oogenblikken nog, en het plaatsje ligt daar weder even rustig en stil als te voren.

# Week-Overzicht.

Bij een terugblik op de afgeloopen week is zeker wel het voornaamste, van wat over hetgeen hier te lande op koloniaal gebied voorviel, valt te melden, de stellingname der sociaal-democratische partij op het Internationaal Sociaal-Democratisch Congres, dat van den 14en tot den 20en dezer te Amsterdam is bijeengekomen, ten opzichte van den te volgen koloniale politiek.

't Begon den 17en dezer met eene resolutie, gesteld door een der engelsche vertegenwoordigers ten Congresse, den heer Hyndman, die, met erkenning van het recht der bewoners van beschaafde landen zich te vestigen in landen, waar de bevolking op lager trap van ontwikkeling staat, het Congres wilde zien opkomen tegen de »kapitalistische veroveringszucht, onder het kapitalistisch stelsel onzer dagen«, dat tot algemeene onderdrukking in de koloniën leidt, waarvan de gevolgen met name in Engelsch Indië veel grooter en veel verschrikkelijker zijn dan elders.

Zoowel deze resolutie als die door den heer van Kol gesteld, waarbij o. a. de noodzakelijkheid van het kapitalisme als factor voor de economische evolutie der koloniën werd erkend, waren daags te voren in de sectie-vergadering gewikt en gewogen. De beraadslagingen hadden geleid tot aanneming in de sectie eener nieuwe resolutie, luidende als volgt:

„Het congres, constateerende dat de kapitalistische uitbuiting van een steeds groeiend koloniaal gebied al maar grooter en bandeloozer wordt, dat zij de natuurlijke rijkdommen vernietigt en de inboorlingen aan de zwaarste en vaak bloedigste onderdrukking blootstelt, zoodat zij voor het proletariaat slechts eene verzwaring der ellende brengt;

in herinnering brengend het besluit van het Parijsche congres 1900, betreffende de koloniale en imperialistische politiek;

verklaart dat het de plicht der socialistische partijen van de verschillende landen en parlementaire fracties is:

1°. Zich zonder voorbehoud tegen elke imperialistische en protectionistische wet, tegen elke koloniale veroveringszucht, elke militaire uitgave voor de koloniën te verzetten;

2°. Elk monopolie, elke concessie van groote landstreken te bestrijden, en scherp acht te geven, dat de rijkdommen der koloniale wereld niet door de grootkapitalistische klasse ingepalmd kunnen worden;

3°. Zonder voorbehoud alle gruwelijke onderdrukking aan de kaak te stellen, wanneer daar inboorlingen het offer van zijn; voor hen de krachtigste bescherming tegen militaire ruwheid en kapitalistische uitbuiting te bedingen, en in het bijzonder daarop te letten, dat zij niet door list en geweld van hunne bezittingen beroofd worden;

4°. Maatregelen voor te stellen en te steunen, die den toestand der inboorlingen verbeteren kunnen, als: arbeid ten algemeenen nutte, hygiënische maatregelen, oprichting van scholen enz. Zij zullen zich inspannen om den schadelijken invloed der zendelingen tegen te gaan.

5°. Eene zoodanige vrijheid en zelfstandigheid der inboorlingen te bevorderen als in overeenstemming is met hunne ontwikkeling, daarbij steeds de emancipatie der koloniën als eindoel in het oog houdende;

6°. De buitenlandsche politiek onder de parlementaire contrôle te brengen, daar deze tengevolge van de natuurlijke ontwikkeling van het kapitalistische systeem meer en meer aan den geheimen invloed eener plutocratische bende is onderworpen."

Intusschen was aan de resolutie Hyndman, eene van den hindoe-gedelegeerde, Dadabhai Naoroji, toegevoegd, waarmêe de heeren in de koloniale sectie-vergadering zich wel hadden kunnen vereenigen en die dus aan het Congres ter goedkeuring werd voorgelegd.

Die goedkeuring op den heftigen aanval van den heer Naoroji op het engelsch-indisch regeeringsbeleid, — de hulpbronnen des volks plunderend en leegmalend, opzettelijk de uiterste armoede veroorzakend, de plaag van hongersnood en ontbering in het leven roepend — waarom een beroep gedaan wordt op de arbeiders van Groot-Brittanje, om te trachten een einde te maken aan die toestanden en den Hindoes zelfregeering onder den meest toepasbaren vorm onder engelsche souvereiniteit te verschaffen, bleef niet uit, waaruit de voorzitter concludeerde, dat het Congres aan Engeland het brandmerk der schande op het voorhoofd had gedrukt.

Achteloosheid en verwaarloozing waren hier dunkt ons beter geplaatst geweest dan het woord schande, hetwelk door de vergadering van den 17en met daverend gejuich werd geaccepteerd. Engelands verdiensten ten opzichte van Britsch-Indië zijn evenmin gering als zijne tekortkomingen. Op deze laatste en hare gevolgen te wijzen als afschrikwekkend voorbeeld, kan o. i. slechts nuttig werken in het belang van heerschers zoowel als overheerschten in de koloniale landen, maar de eerlijkheid gebiedt ook de eerste niet uit het oog te verliezen, en dat heeft het Congres naar onze meening wel gedaan met zijn brandmerk der schande.

Den 18en werd vorengengenoemde sectie-resolutie door het Congres aangenomen. Men was in de sectie niet tot overenstemming kunnen komen over het beginsel, dat het kapitalisme een noodzakelijke factor moet worden geacht voor de ontwikkeling der koloniale hulpbronnen.

Men zal het wel met ons eens zijn, dat het sociaal-democratisch koloniaal program, zooals het nu in algemeene trekken voor ons ligt veel van zijn waarde heeft verloren.

Voegen we hier nog aan toe dat op den 18en eveneens besloten werd, om naar Hollands voorbeeld in de landen, die zich in het bezit van koloniën mogen verheugen?, sociaal-democratische koloniale studie-clubs zullen worden opgericht.

Den 20en kwam nog een koloniaal onderwerp ter sprake bij behandeling van het onderwerp „Immigratie en emigratie." Het bleek evenwel dat hier, omtrent verschillende punten, toelating of uitsluiting van vreemde arbeiders, Chineezen zoowel als blanken, geen overeenstemming kon worden verkregen, zoodat op voorstel van den heer Keir Hardie werd besloten de beslissing uit te stellen tot een volgend Congres, in 1907 dus.

In zake de, door de Commissie van het Koloniaal Museum te Haarlem uitgeschreven prijsvraag voor de beste bijdrage tot de kennis van het gebruik van sirih in Nederlandsch Oost-Indië, werd, na kennisname der rapporten Schmeltz-Juynboll en Habbema-Rouffaer (de heer Dr. Schmeltz had in Maart 1904, na indiening van een afzonderlijk rapport, mede onderteekend door Dr. Juynboll, ontslag genomen als lid der jury voor deze prijsvraag), door de Commissie besloten den prijs, een gouden medaille, toe te kennen aan den heer H. R. Rookmaaker, alhier, terwijl de heeren C. Hartwich, te Zurich, een verguld zilveren medaille, J. H. Meerwaldt te Ouden Rijn bij Utrecht en L. A. T. J. F. van Oyen, alhier, ieder een zilveren medaille, en Sastro Winangoen te Djokjakarta, L. Th. Mayer, te Meester Cornelis, en A. B. Lucardie, te Rotterdam, ieder een bronzen medaille werd toegekend.

Men weet dat reeds sedert eenigen tijd in Indië proeven werden genomen met draadlooze telegrafie. Naar het *Vaderland* uit goede bron zegt te hebben vernomen, zal eerlang in Indië worden overgegaan tot het oprichten van Marconi-telegraafstations op meerdere plaatsen en wel o.a. te Makassar en Sabang en op Banka.

**Uit de pers.** De koloniale vendutie, Ambtenaarsverplichtingen, Billijk of niet, De lastpost Sumatra's Westkust, *Alg. Hbl.* 17, 16, 18 en 19 dezer. Mag een zendeling doopen en het avondmaal bedienen? *Nederlander* van 23 dezer (ingezonden stuk). Varia.

In de drie eerstgenoemde, van de uit het *Hbl.* geciteerde artikelen, vervult het blad weer zijn terechtwijzende rol. In het eerste stuk wordt de *Deli Cour.* er op attent gemaakt dat een door haar uit de *Straits Echo* overgenomen bewering betreffende een tegenover Engeland voorwaardelijk recht van vervreemding aan derden onzer aziatische bezittingen in strijd is met hetgeen werkelijk in het, daartoe door het Straitsblad aangehaald tractaat van 1824 staat.

Den gouverneur van Celebes, die zich openlijk zou hebben uitgelaten betreffende de onbillijkheid van het heffen van rechten in de oude vrijhaven Makassar, wijst 't blad op zijn plicht, om zich te houden aan hetgeen zijn lastgevers voor de hoofdplaats van zijn gewest goed hebben geoordeeld, nadat tegemoet gekomen was aan den wensch van havenverbetering.

Ten slotte wordt den heer van Kol, naar aanleiding van zijn jongste *Indische Gids*-artikel, waarin hij 't voor den Soenan van Solo opneemt, in de enclave-quaestie, ruil van gouvernements- en solosch gebied, door het gouvernement niet onbillijk is behandeld.

Met een oorspronkelijk denkbeeld komt het blad in het laatste der geciteerde artikelen voor den dag. Sumatra's Westkust is een lastpost, omdat, zegt het blad, het naar evenredigheid, b.v. in vergelijking met Java, veel te weinig in de bestuurskosten bijdraagt.

Het blad geeft dan aan de hand om voor het geval het werkelijk onmogelijk zou wezen om op Sumatra's West tot belastingheffing over te gaan — men weet dat het blad aan het plakkaat pandjang van 1833 geen waarde toekent — het gewest van het tolgebied uit te sluiten en tot heffing van een afzonderlijk tarief van in- en uitvoerrechten over te gaan.

„En, schrijft 't dan, wanneer men ons nu zegt, dat een afzonderlijk tarief in strijd is met economische grondbeginselen dan geven wij dat volkomen toe; maar het strijdt met alle billijkheid, voort te gaan op den tot nu toe gevolgden weg, en is o. i. nog bedenkelijker.

Er is, om het tekort te denken, nog wel eens een ander middel aangewezen: volgens het lange plakkaat moest de bevolking koffie en peper planten. Koffie plant zij slechts in enkele streken, peper nergens.

Laat ons nu, zegt men, *overal*, of de grond geschikt is of niet, de gouvernements-koffie-en-peper-cultuur invoeren en daaraan onder toezicht der ambtenaren de meest mogelijke uitbreiding geven. De bevolking zal dan wel zelve komen vragen, tegen betaling van dien zwaren last ontheven te worden — en zoo komt men dan vanzelf tot eene behoorlijke geldelijke belasting.

Ons komt het voor, dat dit niet de rechte manier is! Als men vreest, ontevredenheid op te wekken door de menschen een billijk aandeel in de belastingen te laten dragen — moet men dan niet veeleer voor die ontevredenheid vreezen wanneer men velen dwingt tot onnut werk? Wanneer men meent, iets niet langs den openlijken, koninklijken weg te kunnen bereiken, dan moge men nog te eer afzien van omwegen, waarvan het gebruik ons bestuur zeker gehaat zoude maken.

Ons advies zou zijn: voer belastingen in, zoo mogelijk met afschaffing van de gehate gouvernements-koffiecultuur; en wanneer dat niet dadelijk mogelijk wordt geacht, laat Sumatra's Westkust dan door bijzondere toltarieven behoorlijk bijdragen tot de behoeften der schatkist.

Maar het eerste is om zoovele redenen verkieselijk, dat men het uiterste moet beproeven om tot zoodanige regeling te geraken, en daarvoor zelfs niet tegen eenige tijdelijke ontevredenheid, *zelfs* niet tegen eenig verzet zoude mogen opzien. Het gaat toch niet langer aan dat wij, uit vrees van de Maleische heeren boos te maken, hunne lasten maar laten dragen door de meer inschikkelijke Javanen."

De heer Schut, indisch zendeling met verlof, had in de *Nederlander* van den 14en dezer gevraagd of de zendeling eigenlijk wel gerechtigd was te doopen en het avondmaal te bedienen. De secretaris van het Ned. Zend. Gen., de heer Gunning, stelde den vrager in het nummer van den 23en dezer van genoemd blad gerust.

„De schrijver ziet over het hoofd, dat de Protestantsche Kerk in Ned. Indië, welke hier te lande vertegenwoordigd wordt door de Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken in Ned. Oost- en West-Indië, officieel het mandaat heeft om zendeling-leeraren te examineeren en in te zegenen. Zendelingen die van deze commissie het diploma hebben ontvangen van zendeling-leeraar, zijn dus volkomen bevoegd tot het bedienen van Doop- en Avondmaal op het hun aangewezen terrein. Bovendien wordt van oudsher in de Ind. Kerk toegestaan, dat door zendeling-leeraren (hulppredikers staan met hen in dezen gelijk) de sacramenten worden bediend bij ontstentenis van een predikant of ook in bijzondere gevallen in diens tegenwoordigheid. Br. Schut weet, dat nog steeds eenige hulppredikers in Indië als waarnemend predikant fungeeren, en zulks op voorstel van het kerkbestuur. Er is dus geen de minste reden om te twijfen aan het goed recht tot het bedienen van Doop- en Avondmaal door de zendelingen, die door de Ind. Commissie in Den Haag zijn geëxamineerd. Trouwens ook zij, die dit examen niet hebben afgelegd, behoeven zich niet ongerust te maken; er is voor het standpunt, dat in 1900 door ds. Callenbach in zijn door den heer Schut bedoeld referaat werd verdedigd, ook nog wel wat te zeggen, al moet ik erkennen de door hem aangewezen methode niet de meest gelukkige te achten".

Voor een enkele maal eens iets op algemeen gebied nu we toch bij de *Nederlander* zijn beland. Maar we gelooven dat het vaderland van den Prins-Gemaal toch ook in de koloniën wel op 'n beetje belangstelling aanspraak mag maken.

Nu werd onlangs in de meeste bladen, ook door de *Nederlander*, een stukje overgenomen uit de *Bairische Lehrerzeitung*, waarin, naar wij vernemen, een passage uit Reuter's werken als op den huidigen toestand betrekking hebbende werd weêrgegeven, terwijl in de vertaling, die vrij algemeen de ronde deed, sprake was van het reiken van wijwater aan den pastoor door den mecklenburgschen onderwijzer, als een van diens verplichtingen.

Dat bladen van algemeene strekking als de *Nieuwe*, die b.v. Weenen door de Romeinen als voormuur tegen de Osmanen deed bouwen, eenige eeuwen voor dat er Osmanen bestonden, een russisch kolonel van den Krimoorlog vijftig jaren later als generaal Liniewitsch aan den russisch-japanschen oorlog laat deelnemen, op zoo'n enormiteit ingaan, is te begrijpen, maar dat de protestantsche *Nederlander* nog niet eens weet dat het vaderland van Prins Hendrik overwegend evangelisch is, en wel zoo militant, dat nog weinige jaren geleden den katholieken te Wismar geweigerd werd voor hun eeredienst een gebouw te doen inrichten, dat uitwendig op een kerk zou gelijken, dat geeft te denken. Het verklaart ons ook veel. Wanneer aldus op algemeen en speciaal gebied door de vaderlandsche pers gezondigd wordt, dan mogen we ook op speciaal koloniaal gebied in het algemeen geen al te hooge eischen stellen. Maar arme koloniën dan en arm Nederland tegelijk.

## Oost-Indische berichten.

**Peperhandel.** Thans, nu de pepercultuur op Java zich meer en meer uitbreidt en voor sommige ondernemingen van een nevenproduct een hoofdproduct geworden is, verdient, blijkens *de Soer. Ct.*, het overweging of men voor dat specerij-artikel niet een betere markt kan vinden dan Amsterdam en Rotterdam aanbieden.

Zoo vond schrijver in een rapport van den nederlandschen consul te Marseille vermeld, dat de prijs van de witte peper aldaar in 1903 varieerde tusschen f 97,85 en f 104 per 100 kilo, wat overeenkomt met f 60 tot f 64 per pikol.

De consul vermeldt tevens, dat van Java geen peper werd ingevoerd en meent dit, aanvankelijk met kleine partijtjes, wel te mogen aanbevelen, te meer omdat de verzending per booten van de Rotterdamsche Lloyd rechtstreeks kan geschieden.

Marseille is voor peper een betrekkelijk groote markt, die echter geheel gevoed wordt van uit Singapore. Het zijn dus de kooplieden aldaar, die van de voordeelen van dien handel het leeuwenaandeel genieten.

**Clockener Brousson—Wijbrandts.** Blijkens *de Javabode* heeft de officier van justitie te Batavia het optreden van den heer C. Clockener Brousson tegenover den redacteur van het *Ind. N. v. d. D.* (het doen zenden van z.g. dreigbrieven) niet strafrechtelijk vervolgbaar geacht.

**Kolonie Pangoengsèn voor noodlijdende inlanders.** (*Verantwoording over Juni*).

| | |
|---|---|
| Saldo 31 Mei | f 402.61 |
| Gift van Z. E. den Gouv.-Generaal | - 250.— |
| Id. van andere vrienden en winst van verkoop van twee stieren, gelei, stroop enz. | - 107.20 |
| Totaal ontvangsten | f 759.81 |
| Uitgaven over Juni | - 153.60 |
| Saldo in kas 30 Juni | f 506.21 |

Verder brengt de directrice, Mejufvrouw M. Jansz., haar dank aan allen, die haar bewijzen van deelneming zonden bij het overlijden van haar vader.

Wat de giften betreft, was de afgeloopen maand eene maand van verrassingen schrijft zij in het verslag, waarvoor zij eveneens hartelijk dank zegt. Een enkele klacht werd geuit over het telaat betalen van bij haar bestelde zaken, als stroop, gelei enz.

Het aantal opgezetenen bedraagt thans 100. Ook heeft zij deze maand eene helpster bijgekregen, n.l. haar nicht mej. H. Jansz.

**Een jubileum,** dat zeer zeker in breeden kring belangstelling zal wekken, staat den 24sten Augustus a. s. met grooten luister te worden gevierd, zegt *het Bat Nbl.* Dan zal 't 40 jaar geleden zijn dat de algemeen bekende en geachte regent van Tjandjoer, Radhen Adipati Aria Prawira di Redja in 's lands dienst is getreden. Hij is een der oudste en verdienstelijkste regenten van Java. De regeering heeft die diensten erkend door hem den titel te verleenen van Adipati en hem te vergunnen den gelen songsong te voeren. Hij is voorts officier der orde van Oranje-Nassau en sedert gisteren ridder v. d. Ned. Leeuw.

**Inlandsche kunst en nijverheid.** Ter gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin, zal te Weltevreden op het Koningsplein een groote pasarmalem worden gehouden, hoofdzakelijk bestaande uit voorwerpen van inlandsche kunst en nijverheid. In alle residentiën van Java is daartoe medewerking gevraagd voor de inzending van artikelen, waarin elke streek bijzonder uitmunt. Zoo worden bijv. gevraagd van Solo, Banjoemas en Pekalongan sarongs, van Rembang geweven goederen, van Koedoes gevlochten matten, Soerabaja koperwerken en troempa's sandalen. De troempa's van Soerabaja zijn overal gewild en de heer Jasper, controleur voor de politie aldaar, heeft beloofd, voor de inzending van een paar honderd stuks te zullen zorgen.

De heer Zimmerman van de firma Maintz en Co. te Batavia heeft zich belast met de correspondentie.

Inzenders, die persoonlijk hun goederen naar Batavia wenschen te brengen, ontvangen ten laste van den lande vergoeding van reis- en verblijfkosten.

Deze tentoonstelling is ongetwijfeld het eerste resultaat van de onlangs door den directeur van O. E. en N. gedane reis over Java.

**De spaarbank te Bandoeng, een nuttige instelling.** Deze spaarbank is een jeugdige instelling, die een jaar geleden zonder kapitaal, maar gegrond op een goeden basis wat betreft de door de indische regeering gesanctionneerde statuten en verdere bepalingen, hare werkzaamheden aanving en weinige maanden nà hare oprichting een kapitaal had van twintig duizend gulden, om bij het afsluiten van het eerste semester van dit jaar onder ultimo Juni jl., op drie malen dat cijfer te kunnen wijzen.

Het aanvankelijk succès is vooral toe te schrijven aan:

1o. het zuinig beheer. Alle nuttelooze uitgaven worden vermeden. Geen kostbaar gebouw, geen talrijk personeel en de debiteuren betalen, in den vorm eener *commissie*, het grootste deel van de onkosten;

2o. de soliede gelduitzettingen;

3o. de coulante afdoening van zaken. Terugbetaling, ook van aanzienlijke bedragen, zonder vóórafgegane opzegging bijv.;

4o. de discretie en geheimhouding tegenover derden betracht, ten aanzien van inleggers en inlagen en de voor een ieder steeds ter inzage liggende statuten en overzichten zonder namen en van het grootboek. Gelden worden uitgezet op hypotheek, pand of borgtocht op zulke voorwaarden dat het gemakkelijk zal vallen aan de *gewone* inleggers — dat zijn zij die honderd gulden of veelvouden van die som tegelijk inleggen — steeds minstens *vijf procent* rente 's jaars over hunne inlagen te verzekeren.

Bandoeng is een aanzienlijke plaats in den dop, sommigen spreken er van als van de a. s. hoofdstad van N. I.; in elke buurt wordt gebouwd en de gelegenheden tot het voordeelig en veilig uitzetten der kapitalen, het plaatsen van gelden op hypotheek enz. zijn er frequent. Onder die omstandigheden gaat de B. Spaarbank met vertrouwen de toekomst te gemoet.

**Koffieoogst.** Als een bewijs hoe slecht de jongste koffieoogst op Java geweest is, releveert het *Soer. Hbl.* dat een vrij aanzienlijke hoeveelheid braziliaansche koffie besteld is om op Java in de behoefte der consumptie te voorzien. Over een maand wordt te Soerabaja een partij verwacht, in hoofdzaak ten behoeve der koffiebranderijen.

Dit geval heeft zich een jaar of zes geleden ook eens voorgedaan, zegt het blad. Te hopen is 't intusschen, dat men de koffie van de concurrenten niet meer zal hebben in te halen. Gelukkig laat de volgende oogst zich niet ongunstig aanzien; de voorbloei belooft iets, maar droog weer is een eerste eisch.

**Een belangrijke gift.** Naar de *Deli Crt.* verneemt, is door bemiddeling van den resident een bedrag van f 2000 overgemaakt naar Batavia, als gift aan de Koningin-Emma-stichting en aan de vereeniging voor ziekenverpleging in Ned.-Indië. Dit bedrag is door de chineesche hoofden onder de chineesche ingezetenen van Medan bijeengebracht.

**Banka-tin.** In 1905 zullen naar schatting 200,000 pikol tin geveild worden, meldt hetzelfde blad.

**Timor.** Volgens een telegram van den resident van Timor en onderhoorigheden van 16 Juli is de politieke toestand in zijn gewest bevredigend, behalve in de afdeeling Larentoeka. De gezondheidstoestand is gunstig, schrijft de *Java Crt.*

**Bataksche zaken.** De *Sumatrapost* deelt mede, naar aanleiding van de benoeming van den controleur Kok tot controleur voor de bataksche zaken te Soenggal, dat de heer Kok voor deze standplaats in aanmerking is gekomen, omdat hij de bataksche taal machtig is. Het ligt in de bedoeling in de toekomst de standplaats naar een andere plaats te verleggen. Voorloopig heeft deze controleur alleen met delische doessoens te maken, doch later zal hij ook de serdangsche doessoens onder zijn beheer nemen.

't Zal dan noodig zijn dat deze ambtenaar, hetzij te Deli Toewa of te Petani, zijn vaste standplaats krijgt, het waarschijnlijkst is in eerstgenoemde plaats. De keuze dezer plaats houdt verband met de eigenaardige gesteldheid van het terrein, hetwelk door de diepe ravijnen, oorzaak is dat men reusachtige omwegen moet maken, om van den eenen oeroeng naar den andere te komen. Het centrum, vanwaaruit men het snelste alle deelen der doessoens kan bereiken ligt daardoor betrekkelijk dicht bij Medan.

**Controleur te Simaloengoen.** Hetzelfde blad weet mede te deelen dat over weinige dagen een controleur benoemd zal worden over Simaloengoen, in de bovenstreek van Batoe Bahra.

Nu het blad Simaloengoen noemt, merkt 't tevens op, dat het in dàt landschap is en niet in het Rokkangebied, waar de caoutchoucultuur onder de inlandsche bevolking zulke vorderingen maakt, zooals het vroeger abusievelijk heeft medegedeeld.

**Bestuurswijzigingen.** Aan *De Deli Crt.* ontleenen wij het draadbericht uit Batavia van 27 Juli, dat de *Java Crt.* de opheffing bevat van de betrekking van assistent-resident van Lingga.

De afdeeling zal voortaan bestuurd worden door een controleur met standplaats Tandjong Boeson.

De afdeelingen Batoe Bahra, Asahan en Loeboean Batoe zijn vereenigd tot een afdeeling Asahan, onder den assistent-resident te Tandjong Balei. De assistent-residentie zal verdeeld worden in onder-afdeeling Batoe Bahra, onder den controleur te Laboean Roekoe en Laboean Batoe, onder den controleur te Laboean Bilik.

De landskas te Tandjong Balei zal worden beheerd door den assistent-resident van Asahan.

Bengkalis wordt een rechtsgebied met een landraad te Tandjong Balei, die ook over Asahan zit.

**Inspecteur arbeid Hoetink.** Aan hetzelfde blad ontleenen wij de mededeeling, dat de heer Hoetink half Augustus in Deli denkt aan te komen. Als zijn adjuncten zullen vermoedelijk geen ambtenaren voor de chineesche zaken kunnen worden aangewezen; — die zijn niet beschikbaar -- vermoedelijk zullen de adjunct-inspecteurs worden gezocht onder de controleurs van het binnenlandsch bestuur, een gissing, die ook steun vindt in het salaris dat voor den post is uitgetrokken.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Het kan niet worden ontkend dat 't bestuur zijn beste beentje voorzet om den planters in hun ellende, door de cacao-ziekten veroorzaakt, tegemoet te komen door invoer en beschikbaarstelling van plantmateriaal voor nieuwe cultures, maar ook de cacao wordt niet vergeten.

Stelde de heer F. W. Hensen in de algemeene vergadering van de Vereeniging voor den grooten landbouw van den 2en Juni ll., waarvan 't verslag door ons in dank van een vriendelijken inzender werd ontvangen, voor om plantnoten voor die cultuur van Trinidad te laten komen, het bestuur stelt nu voor planters een aantal kiemplantjes, afkomstig van uitgelezen vruchten van den gouvernements cacao-tuin te Trinidad, in den cultuurtuin beschikbaar.

Of de zwartgallige voorspelling, dat de ziekte ook de planten van uitheemsche origine zal aantasten, zal worden bewaarheid? Laat ons hopen van niet.

Wat de middelen van verweer tegen die ziekte betreft, blijkt men de hoop te moeten opgeven, dat deze door middel van het uitschrijven eener prijsvraag zouden kunnen worden gevonden. Wij vernemen toch, dat de landbouwinspecteur Dr. van Hall zou hebben te kennen gegeven, dat het voor den grootsten geleerde in Europa, zittende voor zijn schrijftafel of hier werkende met gezonden materiaal, onmogelijk zou wezen het vraagstuk op te lossen.

Intusschen worden, gelijk bekend, proeven met nieuwe cultures genomen. Het is de teelt van bacoves vooral, waaromtrent grootsche verwachtingen worden gekoesterd. Ook hiervan werd een hoeveelheid plantmateriaal, nu van Jamaica afkomstig, ter beschikking van planters gesteld.

Dr. van Hall, kort geleden van zijn reis door West-Indië teruggekeerd, heeft zich bereid verklaard om op de eerstvolgende vergadering der Vereeniging voor den grooten landbouw een en ander meê te deelen over cacao en bacoves, voornamelijk naar aanleiding van zijne bevindingen op die reis. In dezelfde vergadering zal, naar *Onze West* meêdeelt, het bestuur der Vereeniging trachten hen, die nog bacove-plants verlangen tot een gecombineerde bestelling te bewegen. Wanneer het nu maar ook spoedig komt tot een europeesche bestelling van de geteelde vruchten.

De groote landbouw is met dat al leelijk in de versukkeling, maar toont toch nog genoeg levenskracht om zich niet zoo maar mir nichts dir nichts door evolutie naar den kelder te laten dringen. De heer Halfhide, die het met de *Nieuwe Surin.* niet al te best schijnt te kunnen stellen, of deze niet met hem, wijst er in een ingezonden schrijven aan de *Surinamer* nog eens, ten overvloede, op hoe verkeerd 't is den grooten landbouw nu maar vast dood te verklaren en den kleinen daarop op te bouwen.

Wat den kleinen landbouw aangaat, zei de *Surinamer* te hebben vernomen, dat binnenkort omstreeks 120 perceelen in de nabijheid van Koffiedjompo, langs den spoorweg daar, voor dat doel zullen worden uitgegeven. 't Zullen natuurlijk hoofdzakelijk wel weêr Britsch-Indiërs zijn, die zich daar zullen vestigen. Voordat de javaansche emigranten zoover zijn, dat ze zich onder de gezeten kleine burgerij willen laten opnemen, zal nog heel wat moeten gebeuren.

In het district Commewijne, waarvan men gehoopt had dat dàar van Johan en Margaretha de victorie zou beginnen der javaansche kolonisatie, hoort men over Kromo al heel vreemde noten kraken.

Aan de *Surinamer* werd den 26en Juli ll. het volgende uit Commewijne over den bruinen broeder geschreven:

„Het kerkgebouw der Moravische Broeders op Rust en Werk is afgebrand; alleen de keuken is overgebleken. Het kerkgebouw was onbewoond en strekte 's avonds tot schuilplaats aan een troep javaansche stroopers, die de bananencultivatie van Johannesburg bij nacht uitplunderden. Sommigen dier stroopers zijn door den majoor der politie Kruger aangehouden, maar dat waren slechts „avondstroopers", de eigenlijke nachtstroopers werden niet gesnapt. De Javanen zijn slimme kereltjes!"

En den 29en Juli ll. werd aan hetzelfde blad uit Commewijne geschreven, dat twee Britsch-Indiërs, die tusschen Berlijn en Johan en Margaretha bezig waren eene karbouwenkraal te bouwen, dàar twaalf, met houwers gewapende javaansche vluchtelingen langs den weg zagen trekken. De hiermee in kennis gestelde politie waagde het niet, in den nacht die gewapende luitjes te gaan opsporen, en zou er 's anderen daags op uit gaan.

De commewijnsche correspondent van de *Surinamer* zegt dat velen in het district het bedrijf der javaansche roovers in de hand werken, door van die lieden zoowel bananen als cacao in pluimvee op te koopen, omdat dezen die artikelen zoo goedkoop kunnen leveren, hoewël 't toch bekend is dat de Javanen zelven niets in de kolonie verbouwen.

We herinneren ons dat indertijd op dergelijke wijze in onze Oost de koffie-diefstal werd gesanctionneerd door het bestuur, hetwelk zijn goedkeuring verleende aan contracten, waarbij de leverancier zich verbond de koffie te leveren tegen een prijs, véél lager dikwijls dan dien, welke voor de gouvernements-koffie werd behaald. Sedert is daar meenen we 'n stokje voor gestoken, zooals o. i. ook aan Kromo's onwettig koopmansbedrijf in de Commewijne en elders een einde zou kunnen worden gemaakt.

Dit alles onder voorbehoud, dat de *Surinamer* ten allen deele juist is ingelicht, omtrent Kromo's handel en wandel in Suriname. Daaruit zou men, als we 't niet beter wisten, tot de conclusie moeten komen, dat de nederlandsch-indische autoriteiten er de hand in zouden hebben gehad, om alle Gantangkjes naar Paramaribo te evacueeren, in de hoop dat de surinaamsche lucht hun ten goede zou komen.

Onnoodig te zeggen dat juist met 't oog op de grootere vrijheid in Suriname en de uniforme rechtspraak in die kolonie, de beste elementen uit den javaanschen landbouwstand voor surinaamsche immigratie in aanmerking behoorden te komen, ten ware door een streng regime de tuchtelooze bende, waarover op Java zoo menige krokodillen-traan is gestort, tot rede zou kunnen worden gebracht.

Met britsch-indische doodslagers en javaansche bégals zou Suriname denzelfden weg opgaan als Fransch Guyana, waar de maraudeurs een tijd lang in het binnenland den baas speelden, terwijl over het algemeen de toestand in die fransche kolonie, in vergelijking zelfs met surinaamsche toestanden, door Franschen zelven wordt gehekeld.

Het surinaamsch bestuur schijnt er echter toch wel wat in te zien, om een drukkere gemeenschap tusschen Paramaribo en Cayenne tot stand te brengen. De beheerder der koloniale vaartuigen is toch den 27n Juli l.l. per fransche mail naar Cayenne vertrokken, om daar eens met de autoriteiten te rade te gaan over eene vaart op Cayenne. Tenzij dat deze zou moeten dienen met 't oog op een te verwachten Abschub op groote schaal van gevluchte fransche déportés, zou zulk een drukkere gemeenschap den surinaamschen landbouw ongetwijfeld ten goede kunnen komen. Sedert de goudvondsten in de Ininistreek is de landbouw in Fransch Guyana vrij wel verwaarloosd en de placer-arbeiders dáár moeten toch te eten hebben om van te leven.

De voorloopige uitkomsten der exploratie van het Lawagebied blijken nog al gunstig te zijn, nu toch, naar het *Vad.* vernam door het surinaamsch bestuur is verzocht om uitzending van twee mijningenieurs voor staats-goudmijnexploitatie. Naar dat blad tevens vernam zouden twee adspiranten reeds op ietwat vreemde wijze, na voorafgegane loting, door het delftsch collegium voor een benoeming zijn aanbevolen.

## Werkeloosheid van Europeanen in Ned.-Indië.

Meermalen hebben wij, wanneer „Oost en West" omtrent het gaan naar Indië om er een bestaan te zoeken of om te trachten eene modeste positie in het Vaderland door wat beters te vervangen, ernstig gewaarschuwd tegen de kwade kansen aan zulk een pogen verbonden. Er zijn immers in Oost-Indië zelf reeds tal van Europeanen-landskinderen, die met moeite den strijd om het bestaan voeren.

Dat deze onze opvatting volkomen juist is wordt bevestigd door de per laatste mail ontvangen circulaire van eene commissie, die zich onder voorzitterschap van den Resident C. R. Bakhuizen van den Brink te Batavia heeft gevormd om aan de vele werkelooze Europeanen tijdelijken steun te bezorgen.

Met het oog op de uitgebreidheid van het stuk hadden wij eerst plan van de circulaire slechts een resumé te geven, maar er wordt gevraagd om hulp en *voorlichting* en dit geeft ons aanleiding ze hieronder in haar geheel af te drukken:

„Wij vragen Uwer aller aandacht voor een onderwerp van maatschappelijk belang, dat dringend voorziening vereischt en dat wij in het kort zouden kunnen aanduiden als: hulp voor tijdelijk werklooze Europeanen, die, buiten werk gesteld, zonder eigen vermogen, en zonder familie van wie zij onderkomen of onderhoud verwachten of bekomen kunnen, dringend hulp behoeven.

Wij wenschen ons niet te begeven op het gewone gebied der liefdadigheid: de zorg voor weezen, armen, gebrekkigen, die *voortdurend* behoefte hebben aan hulp. Behalve deze ongelukkigen zijn er echter velen, die, hoewel in 't algemeen in staat, geheel voor zich zelven te zorgen, door den loop der omstandigheden tijdelijk buiten machte zijn, den strijd om het bestaan vol te houden, wanneer hun geen steun wordt geboden.

In dit opzicht vraagt het lot der Europeanen alhier dikwijls onze belangstelling.

Heeren ambtenaren, geestelijken, chefs van handelshuizen, en allen, die gaarne weldoen, staan meermalen voor het feit, dat zij onmachtig zijn, hulp te verleenen, zelfs aan jongelieden, die in de kracht van hun leven hunne betrekking verloren, en hopeloos zich alle moeite geven om eene andere betrekking te verkrijgen, maar door den toenemenden stroom van werkzoekenden geen houvast kunnen grijpen en voortgesleept worden naar de zee van ellende, — den maatschappelijken ondergang.

Het is niet altijd eigen schuld. Eenvoudig door een bezuinigingsmaatregel kunnen velen een betrekking verliezen, die zij jaren lang tot genoegen van den werkgever met ijver hebben vervold. Zonder familie, zonder invloedrijke kennissen, zoeken zij tevergeefs eenigen loonenden arbeid en hunne laatste spaarpenningen zijn zeer spoedig verbruikt.

Ten einde raad loopen zij alle kantoren af, maar vinden de plaatsen ingenomen; en de tijden zijn er niet naar om overtollig personeel uit menschlievendheid aan te nemen. Daarbij men kent de persoon niet, en een goed werkbriefje van den vorigen meester is niet afdoende om elders werk te verkrijgen.

De Gouvernementsbureaux kunnen ook geen personeel opnemen, en een beroep op de algemeene liefdadigheid stuit velen tegen de borst en ook, door de vele aanvragen om hulp, vindt men op die wijze het noodige niet.

Als gunst komt men eindelijk bij het bestuur vragen om in de schoutsetablissementen, in de verblijven, bestemd voor vagebonden, opgevatte dronkaards enz., een tijd te mogen onderkomen, of, is men in Europa geboren, om als behoeftige naar zijn geboorteland te worden opgezonden, waar de ongelukkige misschien in een nieuwen poel van ellende verzinken zal. Er zijn er van goeden huize, die tot dien stap gedwongen worden. Jong, vol hoop en verwachting, een blijde toekomst hun tegenlachende, gingen zij het land der zonne tegemoet; en door tegenspoed geknakt, de wanhoop in het hart, het leven verwenschend, dat hun eenmaal zoo heerlijk toescheen, keert de jonge man terug, een schim gelijk van hetgeen hij nog weinige jaren te voren was — de jonge, krachtige man, die zoo dapper de wereld inkeek.

Er is zeker niemand, die dezen niet de behulpzame hand zou willen bieden, maar er zijn er zoo velen, die hulp vragen en men helpt liefst de nabestaanden, of hen met wie men eenmaal in betrekking heeft gestaan. En dan, hoe weinigen bezitten de middelen om doeltreffend hulp te verleenen! Een aalmoes, ja voor een enkelen dag of een korten tijd, maar de honger blijft den ongelukkige in de verte aangrijzen!

Een ieder wil helpen, maar ieder op zich zelf kan zoo weinig doen. En behalve naaste familiebetrekkingen wordt dan alleen geholpen wie door toeval in aanraking komt met een weldoend mensch. Doch hoeveel armoede blijft verborgen?

Door samenwerking zou zooveel meer kunnen gedaan worden, zou men misschien in staat zijn, een toevluchtsoord te stichten voor werkloozen, voor personen, die tijdelijk buiten werk zijn, indien men na rijpe overweging meent, dat daarin de oplossing van het vraagstuk moet worden gezocht.

Naar schuld of niet, mag niet gevraagd worden dan voor zoover, dat personen, die aan orde en regel gewoon zijn onder andere voorwaarden zouden kunnen worden opgenomen dan anderen, wier omgang voor de goeden aanvankelijk hinderlijk of schadelijk zou kunnen zijn.

Uit verschillende afdeelingen zou dat toevluchtsoord moeten bestaan, zoodat personen van zoo uiteenloopende geaardheid, dat bij onderling dagelijksch verkeer botsing haast onvermijdelijk is, van elkander gescheiden kunnen gehouden worden.

In dat huis en de aanhoorigheden er van zou ieder tot eenig werk verplicht moeten worden, ieder naar zijn vermogen.

Wie iets betalen kan, betale voor het onderkomen, en de inkomsten van het werk moeten voor een groot deel ten bate van de stichting zijn.

Die inrichting behoeft niet te Batavia gevestigd te zijn; is er een geschiktere plaats, dan worde deze gekozen, want het oord moet een toevlucht zijn voor de werkloozen onder de Europeesche ingezetenen van *geheel* Nederlandsch-Indië.

Het geldt een algemeen belang, ook voor de orde en veiligheid. Daarom zal men, indien het particulier initiatief in deze flink optreedt, ongetwijfeld kunnen rekenen op een krachtigen steun van de Regeering.

Het is zeker, dat tegen het stichten van een toevluchtsoord, waarin plaats zou moeten zijn voor lieden van zeer uiteenloopende gewoonten, opvattingen en behoeften, zeer ernstige bezwaren zijn aan te voeren, niet het minst de groote kosten, verbonden aan eene inrichting, die aan de eischen zou kunnen voldoen.

Hoe het zij, aanvankelijk zouden de liefdadige bijdragen kunnen strekken ten einde, waar noodig, hulp te verschaffen op de meest practische wijze, bijv. een vergoeding te betalen aan hen, die bereid zijn een daklooze op te nemen. Met de verschillende, bestaande liefdadige instellingen of vereenigingen tot hulpverleening of werkverstrekking zal men zich in betrekking moeten stellen, zoo ook met de werkgevers in den ambtelijken en den handels- of nijverheidsstand, ten einde hun, die zich tot ons wenden, den weg te wijzen.

Een commissie zal gekozen moeten worden uit mannelijke en vrouwelijke ingezetenen, versterkt met een staf van jongelieden, die genegen zijn, met die ongelukkigen zich bezig te houden, hun handelen gade te slaan, waar noodig hen te leiden.

Deze oproeping wordt geacht gericht te zijn tot alle Europeesche ingezetenen in Nederlandsch-Indië, zonder onderscheid of zij hier of buiten Indië geboren zijn, onverschillig van welken stand en rang, onverschillig van welke godsdienstige gezindte.

Bewijzen van instemming hopen wij vele te ontvangen.

Een ieder kan het treffen, dat, zoo niet hij zelf, personen, door familie- of vriendschapsbanden aan hem verbonden, in het ongeluk geraken.

De groote steden zijn de uiterste toevlucht der werkzoekenden; daar ook wordt de meeste ellende aangetroffen, vooral bij hen, die afkomstig zijn uit het binnenland of aldaar hunne betrekkingen hebben.

Onze roepstem zal ongetwijfeld ook gehoor vinden in Nederland, dewijl het geldt de zonen en dochteren van dat Vaderland en hunne afstammelingen.

Bepaaldelijk wordt er nogeens op gewezen, dat het niet de bedoeling is, een blijvend onderkomen te verschaffen aan leegloopers, die werken *kunnen*, maar niet werken *willen*, en allerlei voorwendsels te baat zouden willen nemen om door de zorg der liefdadigheid een lui, zorgeloos leven te leiden. De bedoeling is alleen: een tijdelijk onderkomen aan dak- of werkloozen, en steun naar vermogen in hun zoeken naar arbeid.

De ondergeteekenden, daartoe uitgenoodigd, hebben zich gevormd tot een commissie, die op zich genomen heeft, door openbaarheid te geven aan het hiervoren aangeduid streven, zich te overtuigen van de sympathie en medewerking van het publiek, uit te lokken de bekendmaking in dagbladen, tijdschriften, of wel in brieven aan de commissie of een harer leden, van beschouwingen en gedachten daaromtrent en de wijze, waarop het doel het best te bereiken is.

Wij ontveinzen ons de moeilijkheden en bezwaren niet; wij zijn er van overtuigd, dat menigmaal ons streven zal uitloopen op teleurstelling, op ondank der geholpenen. Moge dit anderen evenmin afschrikken als ons; het bewustzijn van dat alles zal ons een prikkel zijn om alle krachten in te spannen om door een praktischen koers de klippen te ontzeilen, niet om het doel op te geven!

Bij gebrek aan ondervinding in Indië op dit gebied zal nog naar dien koers moeten worden gezocht; wij houden ons dus aanbevolen voor practische voorstellen, wenken of mededeelingen.

Indien de Commissie eenigszins weet in welke mate zij op den steun kan rekenen van de ingezetenen van Nederlandsch-Indië en, mocht het zijn, van belangstellenden in Nederland, zal zij verslag doen in eene voor het doel bijeengeroepen openbare vergadering en een naar omstandigheden uitgewerkt plan voorleggen.

Beleefd noodigt de Commissie u daartoe uit om vóór half October uw beschouwingen aan haar of aan een harer leden te willen zenden, ten einde in het laatst dier maand een openbare vergadering te kunnen houden."

Bericht van hulp of beschouwingen in 't belang der zaak dienen dus vóór 15 September a. s. van hier te worden verzonden.

Wij noemden reeds den voorzitter der commissie, secretaris is de heer C. Rogge.

## Sperdammen.

In het weekblad „*De Ingenieur*" van 20 Augustus jl. n°. 34, komt eene beschrijving met teekeningen voor van den sperdam (Thalsperre), die in het Urftdal thans wordt uitgevoerd met het doel:

1° de banjers (stortvloeden) van de Urft en dus ook van de Roer, waarin de Urft uitloopt, op te vangen en het water regelmatig te doen afvloeien.

2° In 't belang van den landbouw, dus ook in den drogen tijd, de Roer van voldoende water te voorzien.

3° Electrische energie te scheppen, tot levering van kracht en licht.

Het voordeel, uit dit laatste te trekken, gaf aan eene Naamlooze Vennootschap aanleiding het werk te ondernemen; de beteugeling der stortvloeden en het leveren van water voor het geregeld bevloeien der velden zal gratis geschieden.

Wij moeten onze technische lezers, die in de detailleering van den arbeid belang stellen, naar „*De Ingenieur*" verwijzen en zullen hier alleen enkele cijfers geven, die ook den leek van den grootschen arbeid een denkbeeld zullen geven.

De sperdam is 226 M. lang en heeft den vorm van een cirkelboog met 200 M. kromtestraal; de grootste hoogte is 58 M., de grootste bodembreedte 50,5 M. en de grootste bovenbreedte 5,5 M. De maximum opstuwhoogte van het water boven den dalbodem bedraagt 52,5 M., de oppervlakte van het gevulde bekken, dat wil zeggen: van het te vormen meer of reservoir, zal zijn 216 hectaren en er wordt dan $45\frac{1}{2}$ millioen $M^3$ water opgehouden.

De kosten van den spermuur met overlaat en grondverzet zijn geraamd op $2\frac{1}{2}$ millioen gulden, zoodat het opgestuwde water aan eersten aanleg, ongeveer 5,4 cent per $M^3$ zal kosten.

Zij, die het nog in aanbouw zijnde werk willen bezoeken en in de buurt van Keulen komen, kunnen dit gemakkelijk doen. Van uit het centraalstation aldaar worden retourkaarten gegeven over Düren naar Hembach en langs Gemünd terug, die in staat stellen in één dag te gaan zien: de kracht-centrale bij Hembach en het stuwbekken, dat ontstaan zal door den aanleg van den Sperdam beneden Gemünd.

De ingenieur R. A. van Sandick die het artikel in „*De Ingenieur*" heeft geschreven, zegt in zijn slotwoord:

«Daar wij meenen te kunnen profeteeren, dat «in Nederlandsch-Indië de aanleg van vergaar«kommen voor irrigatie-doeleinden een groote rol «zal gaan spelen, durven wij ook den Indischen «ingenieur de kennismaking met ons opstel aan«bevelen.»

Reeds bijna twintig jaren geleden hebben wij de aandacht der Regeering gevestigd op de groote voordeelen, die afdamming der boven-bassins in een land van bergstroomen, zoowel voor waterkeering als voor regelmatige waterverdeeling zou aanbieden, terwijl tevens eene belangrijke arbeidskracht voor secundaire en tertiaire spoorweglijnen zou worden opgezameld.

Telkens, wanneer het pas gaf, zoowel in het Instituut van Ingenieurs, als elders hebben wij sedert op hetzelfde aambeeld gehamerd.

Het is dus niet te verwonderen, dat wij met voldoening in den heer v. S. den eersten medestander in 't openbaar, begroeten, die ons bekend wordt.

Moge hij goed gezien hebben!

E. v. Z.

# INGEZONDEN.

## Magneet-IJzer op Sumatra.

Mijn zoon, de kapitein, Wielrijders-instructeur J. J. W. van Bennekom, bracht eenige jaren geleden prachtig ijzer-erts van Sumatra mede. Het is hier en zelfs in Essen onderzocht en uitstekend verklaard. Het verre transport zou echter een groot bezwaar zijn. In „*Allen weerbaar*" van 5 Augustus komt het volgende artikel voor:

„Nergens misschien heeft het zwaard een zóó hooge rol gespeeld en is het maken daarvan tot een zóó hoogen trap van volmaking gekomen, als in Japan.

De werkplaatsen, waar die zwaarden worden gemaakt, zijn bijzonder klein. Zij bevatten aan den eenen kant alleen de blaasbalgen en vlak voor de windpijpen daarvan een kuil in den grond, welke vol houtwol is, en waarin het staal heet wordt gemaakt. Als aambeeld doet een niet al te groot blok ijzer dienst, dat aan de oppervlakte is hard gemaakt en in den grond vaststaat.

Vrouwen en kinderen mogen nooit zulk een werkplaats betreden. Men vreest, dat zij het staal zouden bederven, omdat zij altijd door booze geesten worden vergezeld.

De eenige werktuigen, welke men er gebruikt, zijn twee groote smidshamers en een kleineren hamer, niet zwaarder dan één kilogram, welke de meester-wapensmid in de hand houdt.

Men gebruikt voor de zwaarden alleen Japansch staal, hetwelk daardoor wordt verkregen, dat ijzererts in een houtskooloven gesmolten en terstond in koud water gegoten wordt. Het staal wordt gevormd tot klompen van $\frac{3}{4}$ KG. en vijftien van die klompen zijn noodig voor het maken van een zwaardkling, welke, als zij gereed is, (zonder scheede, gevest, enz.) niet meer dan $\frac{3}{4}$ à 1 KG. zwaar is.

Eerst wordt zulk een staalblok witgloeiend gemaakt en tot een plaat gesmeed, welke men, terwijl ze nog gloeiend is, in koud water werpt, waardoor zij zeer hard wordt. Die plaat wordt dan in 20 à 30 stukken gebroken, welke alle nauwkeurig worden nagezien. Vertoonen zij, waar ze doorgebroken zijn, een gelijkmatig fijnkorrelig vlak van grauwe kleur, dan wordt het staal als bruikbaar beschouwd; anders wordt het stuk weggeworpen.

Die kieskeurigheid bij het uitzoeken is de oorzaak, dat er zooveel staal wordt gebruikt bij het maken van een onberispelijke kling.

Nu wordt alles gloeiend gemaakt tot één staalklomp en daarna uitgeklopt tot een platte staaf, welke in de lengte wordt gespleten in twee deelen, 60 à 75 millimeter breed. De aldus verkregen stukken staal worden op elkaar gelegd, nogmaals in het vuur gloeiend gemaakt en met hamers bewerkt, totdat alles in een vaste massa is samengesmeed. Men heeft dan echter eerst een blok staal van 10 à $12\frac{1}{2}$ centimeter lengte, $3\frac{1}{2}$ centimeter breedte en 8 à 9 millimeter dikte.

Drie van zulke staven worden dan eindelijk door den meester-wapensmid en twee helpers met den kleinen hamer tot een zwaardkling gesmeed.

Ten slotte wordt het staal hard gemaakt en daarbij roept men onder gebeden den god der wapensmeden aan.

Het Japansche zwaard is, eenmaal afgewerkt, een der voortreffelijkste wapenen in zijn soort, welke men kan vinden."

Zou het voorbeeld van Japan geen navolging kunnen vinden in Sumatra? Een heerlijk land, maar grootendeels nog in een doodslaap.

Van hoeveel nut zou het ongebruikte ijzererts kunnen worden indien er zwaarden en bajonetten van gesmeed werden even goed als de Japansche!

En wat voor voordeel ware er niet te trekken en eer te behalen door het stichten van een wapenfabriek in de Padangsche Bovenlanden!

Zutphen, Aug. 1904. K. H. O. van Bennekom.

## Dit teekent.

Aan de Redactie van het *Koloniaal Weekblad*.

Toen in een hoofdartikel van uw blad onlangs de benoeming van *J. B. van Heutsz* tot Gouverneur-Generaal werd besproken, maakte uwe Redactie daarbij de zeer juiste opmerking, dat dit nu maar een eerste stap was en men aan v. H. van uit het moederland nu ook de financieele middelen moet geven om nuttig werkzaam te zijn.

Met U bekruipt mij echter de vrees, dat de berg eene muis zal baren en teekenend vond ik in dit opzicht, wat in de *Middelburgsche Courant* van 4 Augustus voorkomt.

De Redactie van dat dagblad verheugt er zich in, dat men nu eens een Gouverneur-Generaal zal krijgen, die niet telkens aan 't draadje trekt om te weten, hoe men er in den Haag over denkt, maar zelfstandig zal handelen, des noods in strijd met de telegrammen uit Patria.

„Zoo wenschen en verwachten wij, dat het zal zijn. En al geeft na zooveel jaren sleur en slendergang, na zooveel decennia ambtenaarderij, een frisscher bewind van een, die den wil en de kracht heeft, niet dadelijk de resultaten, die men gaarne zou zien — *daartoe ontbreken ook voorshands de financieele middelen* — dit heeft men al dadelijk gewonnen: dat er beweging komt en ruimte en een voorbeeld, dat prikkelt tot navolging."

Hoe lang zal dit *voorshands* moeten duren?

Nu is de *Middelburgsche Courant* wel geen Regeeringsblad, maar als ik mij niet bedrieg, staat hare Redactie toch heel dicht bij een Staatspartij, die er een prachtig koloniaal program op na houdt en in beginsel het bestaan der „Eereschuld" heeft aangenomen!

Hoogachtend!

Uw Dw.

V. D.

## De lastpost: Sumatra's Westkust.

Zoo luidt een artikel in het „Handelsblad" van 19 Augustus. Behalve dat het daarin aangeprezene uit een staatkundig oogpunt te veroordeelen is, werd, dunkt mij zelden ondoordachter en zwartgalliger stuk over Sumatra geschreven.

Er worden theorieën in verkondigd, getuigende van een geest van teruggang, zelfzucht en poging tot afpersing, welke verontwaardiging wekken. De schrijver, sprekende over de op Java door de bevolking opgebrachte belastingen, (men zou zich in Turkije of Rusland wanen) wenscht ook den Sumatraan te doen bloeden en kiest daartoe — tegen alle gevoel van billijkheid en vrijzinnigheid — *Verhooging van tariefwetten.* Hooge invoerrechten zijn van alle te veroordeelen belastingen wel de slechtste: 1°. omdat ze smokkelaars scheppen, 2°. wijl zij de armen, die zich toch ook kleeden en voeden moeten, het gevoeligst treffen. Alle belastingen zijn een overblijfsel uit een barbaarschen tijd, een ongeoorloofde heffing op, en korting van hetgeen in een vrij land, vrije menschen trachten te verdienen of verdiend hebben. Waarschijnlijk zullen *later*, in de moderne maatschappij, deze misbruiken en de hatelijke belemmeringen aan de grenzen verdwijnen. De mogelijkheid daartoe bestaat, zoodra de gemeenten bezitters zullen zijn van *alle* gronden.

Hierover niet verder uitwijdende, is het echter niet ondienstig te wijzen op den eigenaardigen toestand, waarin zich de maleische landen ter Sumatra's Westkust ten opzichte van den *adat* bevinden. Volgens de begrippen der Maleijers is de Schepper van het Heelal: *Allah*, steeds de eigenaar van alle schepselen en van alle voorwerpen op aarde, dus ook van grond en water. De menschen, door *Allah* — de Godheid — bestemd, om den grond te ontginnen, te bebouwen, te verbeteren, zijn slechts *vruchtgebruikers*. De mensch kan echter niet alleen staan. De eerste, door Allah gewilde vereeniging is die van man en vrouw. Daaruit ontstaat het huisgezin, maar ook de gezinnen hebben onderling steun en hulp noodig. Deze nieuwe vereeniging vormt de gemeente. De gemeente is de zelfstandige éénheid, die, ter bescherming van de bewoners en voor hun welzijn en ontwikkeling, een bestuur kiest. Dat bestuur zal, als het zijn plicht kent, naar recht en billijkheid voor alles zorgen, en toezien, dat elke bewoner zijn aandeel van den grond in gebruik of huur krijgt.

Nu is door allerlei misbruiken van dezen aartsvaderlijken toestand afgeweken en zijn er vele onrechtmatige daden gepleegd. Op Sumatra is echter van den primitieven toestand nog veel overgebleven. De gemeenten zijn daar nog steeds de grondslag van alle bestuur, ofschoon met zeer primitieve en onverantwoordelijke regelingen, wat het gezag betreft. Onder de Nederl. Indische Regeering staan de gemeenten onder toezicht van assistent-Residenten en Controleurs. In het Gouvernement S. W. K. ware een stelsel in te voeren, als volgt: de gemeente ontvangt alle huurpenningen van de tot de gemeente behoorende gronden; er is een bezoldigd en verantwoordelijk gemeentebestuur; de gemeente betaalt alle uitgaven voor scholen, politie, wegen, bruggen, kanalen, enz.

Bovendien keert zij jaarlijks percentsgewijze een zekere som uit, ten behoeve der regeering van het gewest. De uitkeering van de gezamenlijke gemeenten zal, mits goed beheerd, voldoende zijn om alle Regeeringsuitgaven te bestrijden. Zonder belasting of andere „zoogenaamde" rechten.

Zutphen, 22 Aug. 1904. K. H. O. Van Bennekom.

*Geachte Redacteur!*

Wil aan het onderstaande, waar 't eene zaak geldt, waarbij het belang van zoo menig Indisch man gemoeid is, mij een plaatsje gunnen in het Koloniaal Weekblad.

Voor mijne pupillen, wier ouders in Nederlandsch Oost-Indië verblijf hielden, werd ik in de „Belasting op bedrijfs- en andere Inkomsten" over 1900/1901, 1901/1902 en 1902/1903 aangeslagen.

Toen de Hooge Raad in de zaak van den ontvanger der Directe Belastingen te Amsterdam tegen mr. P. G. Van Anrooy q.q. bij vonnis van 3 April 1904 uitmaakte, dat de belasting niet behoefde te worden betaald, wendde ik mij tot den Minister van Financiën om restitutie van het over die *drie* jaren betaalde.

Aan mijn verzoek. werd echter slechts voldaan wat betrof het belastingjaar 1902/1903.

Hierbij mij, zeer natuurlijk, *niet* kunnende neêrleggen, vroeg ik om teruggave ook van 't over 1900/1901 en 1901/1902 betaalde.

Dat verzoek onbeantwoord blijvende, herhaalde ik het.

Ook hierop geen bericht krijgende, wendde ik mij toen met de zaak tot de Tweede Kamer der Staten-Generaal onder vermelding der onheuschheid bij Financiën ondervonden.

Al heel gauw na de indiening van dit rekest meldde zich iemand van den Fiscus hier bij mij aan om namens den Minister van Financiën meêtedeelen, dat daar de jaren 1900/1901 en 1901 1902 al afgesloten waren, toen ik mijn verzoek — 17 Juni 1903 — deed, mij over die jaren geen restitutie, kon worden gegeven.

Alsof ik had kunnen reclameeren *vóór* dat vonnis van den Hoogen Raad van 3 *April* 1904!!

Tegen deze beslissing ben ik niet opgekomen met 't oog op het door mij bij de 2de Kamer ingediend rekest — dato 19 Febr. 1904 — waar ik tot nu toe geen antwoord op kreeg!

Zou het Hoofdbestuur van Oost en West, het bovenstaande onder de oogen krijgende, zich 'r niet voor willen spannen? Immers verscheidenen zullen met mij in 't geval verkeeren en, het Hoofdbestuur in deze handelend optredende, zou naar mijn bescheiden oordeel, geheel handelen naar het doel van de Vereeniging neêrgelegd in art. III der Statuten.

Hoogachtend,

Nijmegen, 22 Aug. 1904.

K. F. Caspersz.

## ADVERTENTIËN.

### Alle Hygienische Artikelen N.M.

zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

### Fransche Breukbanden zonder Veer

nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.

Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.

**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**

Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

### „Pension L. SMISSAERT"

**Reinkenstraat 46,**

'S-GRAVENHAGE.

---

### PENSION

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

Gemeubileerde Apartementen te huur

met of zonder pension,

**per maand, per week of per dag.**

---

### Schilderen.

Een schilderes (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het **schilderen, teekenen, aquarelleeren en pastel.**

Atelier Kazernestraat 25.

---

### Complete Meubeleering

van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**

Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

---

### INDIË.

TE KOOP GEVRAAGD eenige in goeden staat zijnde **Hut- en Mailkoffers** met opgave van prijs en afmeting.

Fr. br. lett. **R**, G. LOS Adv.-Bureau *Leiden.*

---

### Firma H. G. J. L. MEIJNERS.

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.

's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

### Te Scheveningen

bestaat bij gehuwde lieden gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van kinderen en jongelieden** voor wien verblijf onmiddellijk aan zee onder flink toezicht, alsmede goede scholen (ook middelbare) gewenscht wordt.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door den Alg. Secretaris der Afdeeling 's-Gravenhage der Vereeniging OOST en WEST, *Laan van Meerdervoort* 195 te 's-Gravenhage.

---

### HAAGSCHE KOFFERFABRIEK

PASSAGE 53-55-57, Den Haag, Tel. 1597.

NOORDBLAAK 93, Rotterdam, Tel. 3424.

Grootst gesorteerde Magazijnen in Nederland.

***Soliedst en goedkoopst adres van***

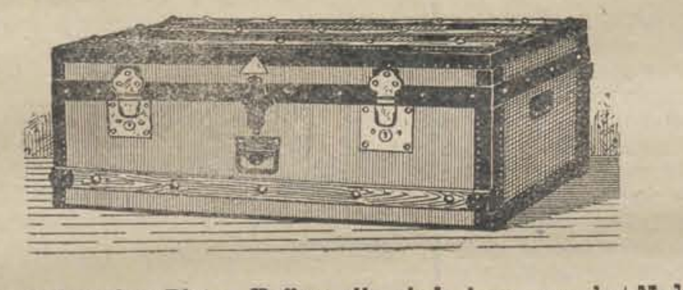
**Koffers, Tasschen en Lederwaren.**

**Echte Rieten Koffers**

**met vijf jaar schriftelijke garantie.**

70 PCT. VRACHTBESPARING

**EIGEN FABRIKAAT**



Onze wereldberoemde echte Rieten Koffers zijn sinds jaren aan het Nederlandsche Hof en bij duizende families met tevredenheid in gebruik.

Mail- en Hutkoffers in alle afmetingen.

---

Abonneert U op de

### Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***

**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**

HAAGPOORT 4.

**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

### Onze beroemde Santal Parelen

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche

### Crediet-vereeniging en Depositokas

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

### Jonge dame,

Ind. v. geboorte, met acte L. O. handw. en gymn., in staat onderwijs te geven in Eng. taal en pianospel, z. z. g. gepl. als gouvernante in Indie. Br. fr. bur. v. d. blad onder no. **118.**

---

### Opvoeding.

Ouders die naar Indië vertrekken of om eene andere reden hunne kinderen niet bij zich kunnen houden, vinden hiervoor **eene geschikte gelegenheid** bij eene beschaafde familie, waar men zich tegen billijke vergoeding gaarne met de opvoeding belast.

Brieven franco onder N°. **48** aan het Bureau van dit Blad.

---

### Middelbare school voor Handel en Administratie.

Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,

***F. TIJMSTRA.***

---

### Zutphen Vooruit.

Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen,** enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

### Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN

HEERENHOEDEN en PELTERIJEN

Prinsestraat 39,

'S-GRAVENHAGE.

---

### P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij

HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG

**te 's-Gravenhage**

is verkrijgbaar:

AANTEEKENBOEK

voor betaalbaar gestelde

COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.

***Prijs 40 cent.***

---

| Sanitas Mannenhulp. | Sanitas Vrouwenhulp. |
| --- | --- |
| Pillen van Prof. Dr. Spencer herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen. Prijs per flacon Drie Gulden. Prospectus fr. tegen inzending van 10 c. | Pillen van Dr. Mortin pijnstillend, herstellen den normalen toestand. Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij |

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

### „Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

### Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag

TELEPHOON 1447.

**Directe import uit Indië.**

Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin

Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc.

Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerworedjo) - Guava (Djamboe bidjie)

Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe

Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

---

### HANDELSZAAK.

**TE KOOP**: een der beste zaken in **HUISHOUDELIJKE ARTIKELEN.**

Reflecteeren met voldoende middelen, onder no. **18** a/h bureau van dit blad.

---

**CHOCOLADE:** Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.

**BONBONS:** Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.

**SURPRISES:** Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.

**Drops, Chocolade Büches en Oublieën.**

HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.

Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***

per flacon à 30 pastilles **f 0.50**

» » » 100 » **f 0,75**

Onze versterkende **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.60**

» » » » 1000 » **f 3.25**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen**

***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

Eerste Nederlandsche

### Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur**: P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

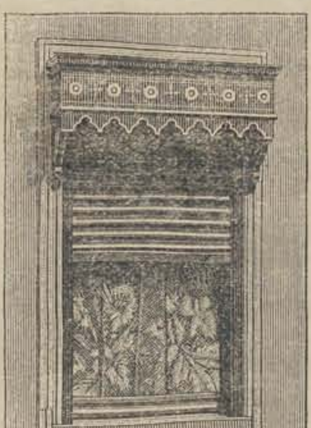
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---



### HEINEKEN's

(Oudste) Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag

Telefoonnummer 2478.

**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**

**Utrecht, Potterstraat 20.**

Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

---

### Zwakte, Onmacht, Uitputting,

**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.

Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 24, Donderdag 25 Augustus 1904.

## Van Vreemde Koloniën.

**De negerbevolking van Jamaica.** Den 29sten Juli ll. schreef de correspondent van de *Times* te Kingston het volgende aan zijn blad:

»Er is in de kolonie juist een verslag gepubliceerd van de Commissie, die in opdracht had de werking na te gaan der wettelijke bepalingen op het huwelijk en de inschrijving in het geboorteregister — een onderwerp, dat in de laatste dertig jaren telkens weêr opnieuw de aandacht van bestuur en publiek heeft getrokken. Het geldt hier een verslag betreffende het zedelijk peil der negerbevolking en heeft als zoodanig recht op meer dan locale belangstelling. De Commissie, waarvan de aartsbisschop van West-Indië en andere invloedrijke personen deel uitmaakten, wijdde in het bijzonder hare aandacht aan het hooge percentage der onwettige geboorten op het eiland, de desbetreffende statistieke gegevens voor andere deelen van het rijk, de wetgeving in sommige koloniën, en aan de wenschelijkheid om de wettelijke bepalingen, waarvan hiervoren sprake was, aan te vullen. Sedert 1878, van af welk jaar eerst over de betrekkelijke statistieke gegevens wordt beschikt, valt er, met lichte schommelingen, een vermeerdering in het percentage der onwettige geboorten te constateeren, zoodat voor 1902 de cijfers uitwijzen dat 64 op iedere 100 geboorten onder de onwettige moeten worden gerangschikt. De Commissie heeft bevonden, dat deze staat van zaken moet worden toegeschreven aan verschillende oorzaken, waarop langs den weg der wetgeving slechts weinig invloed kan worden uitgeoefend. Daar er niet meer dan 2000 blanken boven den 16 jarigen leeftijd in de kolonie worden aangetroffen en er in 1902 20022 onwettige kinderen werden geteld, is de commissie de meening toegedaan, dat er slechts weinig blanke onwettige kinderen zijn en dat bijna alle onwettige, op het eiland geboren kinderen, kleurlingen of negers zijn. In alle lagen der maatschappij heeft 't kwaad zich vertoond, maar nimmer te voren in de geschiedenis der kolonie hebben ambtenaren en lieden der hoogere klassen in dit opzicht zulk 'n goed voorbeeld gegeven als thans. Het hooge cijfer der onwettige geboorten wordt hoofdzakelijk toegeschreven aan de overgeërfde neigingen en het huidig temperament der lieden, hunne onwetendheid en armoede, aan den toestand hunner woningen, waarin geen plaats is voor de scheiding der seksen of de nakoming der regelen van welvoegelijkheid, aan de afwezigheid van gezonde ontspanning voor de jeugd, en aan de onderwijswet, die de kinderen noodzaakt om op 14-jarigen leeftijd de school te verlaten, waardoor luiheid en ondeugd worden in de hand gewerkt. Een factor, welke het sluiten van een huwelijk in den weg staat, is de overtuiging van den man dat de vrouw zich beter gedraagt en haar werk beter verricht, zoolang ze niet getrouwd is, terwijl omgekeerd de vrouw meent, dat de man haar trouwer is en beter behandelt, zoolang ze met hem in concubinaat leeft. De commissie gelooft evenwel niet, dat de trouw, in het concubinaat betracht, toenemend is. Zooals de zaken nu staan, wordt het bezit van een onwettig kind door de groote massa geen ouder aangerekend als iets kwaads, en waar de publieke opinie op zulk een laag peil staat, zeggen de commissieleden, mogen geen belangrijke uitkomsten langs den weg der wetgeving worden verwacht. Toch verdient 't wel aanbeveling, die wetgeving eenigermate te wijzigen. Zoo zou met een enkele huwelijksafkondiging moeten kunnen worden volstaan, zouden vrederechters, griffiers en andere door den Gouverneur aan te wijzen ambtenaren moeten worden gemachtigd tot afgifte van speciale, goekoope huwelijkslicentiën; bij redelijken waarborg tegen misbruik, faciliteiten worden verleend voor inschrijving van een onwettig kind op den naam van den vader, een tijdelijke legimitatiewet in het leven kunnen worden geroepen. Talrijke aanhangsels begeleiden het verslag, ten bewijze van het verschil van meening op sommige punten.«

**Engelsch-Indië in het Lagerhuis.** »Onder de gewone kalmte, die de jaarlijks terugkeerende indische matinée te Westminster kenmerkt, en voor het traditioneele huis van zoo ongeveer twintig leden, schetste de heer Brodrick (minister voor Indië) den financieelen toestand van onze groote bezitting. Zoowel naar vorm als inhoud zijner rede verdient spreker te worden gelukgewenscht... Sommigen mogen met Sir Charles Dilke zich ergeren over het feit, dat de indische aangelegenheden onveranderlijk voor den laatsten werkelijken zittingsdag worden bewaard, anderen mogen deelen in 's heeren Brodrick's welbehagen, ten aanzien van het bezielend en ongewone schouwspel eener discussie, zonder dat er sprake is van partijbelangen; .... maar onzes inziens zou een weinig meer belangstelling in het bestuur over Indië, niet alleen voor Indië, maar ook voor het engelsche volk niet schaden. Het schouwspel van een kalm en ledig huis moge voor den heer Brodrick bezielend zijn, het kan niet in staat worden geacht, om het afgetobd bestuur van Engelsch-Indië zich tot meerdere krachtsinspanning op te maken.«

Aldus de *Times* in een leader, naar aanleiding van het verhandelde in de zitting van het Lagerhuis van den 12en dezer, die toch niet zoo geheel vrij van partij-quaesties was, als uit het vorenstaande zou zijn op te maken. Geen partijquaesties in den zin van geharrewar tusschen liberalen, radicalen, conservatieven, unionisten en Ieren, maar er is in het engelsch Lagerhuis een heel kleine partij, die het voor Indië tegen Engeland opneemt, en nu bijvoorbeeld bij monde van den Hindoe-afgevaardigde, sir M. Bhownaggree, een amendement indiende, gesteund door den heer Herbert Roberts, en strekkende om een belangrijk deel der kosten van de Thibetaansche missie op de rijksrekening over te brengen, terwijl de, immer de eigen partij-regeering lastig vallende heer Gibson Bowles er op aandrong, te mogen vernemen wat de regeering toch met Thibet voor had.

De heer Brodrick wees den voorsteller van het genoemde amendement terecht door verwijzing naar de uitspraak der Welby-commissie, die eens en voor altijd had uitgemaakt dat bescherming der grenzen eene zaak was, die uitsluitend Indië aanging. Dit steekhoudend? argument bewoog den voorsteller, die toch op zijn vingers kon narekenen, dat er voor zijn amendement op geen meerderheid in de vergadering te rekenen viel, om dit in te trekken. Den heer Gibson Bowles antwoordde de heer Brodrick, dat de regeering sedert hare verklaring in de maand November ll. geen verandering in hare plannen had gebracht. Zoodra het tot een afdoende regeling te Lhassa zou zijn gekomen, zou de thibetaansche hoofdstad worden ontruimd en de expeditie terugkeeren. Er zou natuurlijk van Thibet schadevergoeding worden geeischt, maar spreker verzocht dat het Parlement ten deze der regeering zijn vertrouwen zou schenken. 't Lag niet in de bedoeling om Thibet blijvend te bezetten, noch er een protectoraat van te maken, noch om een engelsch resident te Lhassa te vestigen; maar de regeering beoogde eerbied af te dwingen voor den engelschen naam en . . . . de grens te beschermen.

Dit laatste behoorde er natuurlijk, in verband met het voorgaande bij, om nog eens duidelijk te doen uitkomen, dat Indië behoort op te komen voor dezen voor Engelands machtsstelling in Centraal-Azië noodig geachten tocht.

De lezing van het overzicht der rede van den minister voor Indië, in den aanvang der zitting gehouden, doet ons zien, dat in het begrootingsjaar 1903—1904 de uitgaven door de inkomsten met een bedrag van omstreeks 30 mill. gulden werden overtroffen, terwijl gelijk bekend ook in de laatste voorafgaande jaren soortgelijke gunstige uitkomsten werden verkregen, ten koste evenwel van verschillende belangen, welke, zooals uit de hier aangehaalde rede blijkt, op behartiging of meerdere behartiging wachten, zooals het spoorweg- en irrigatie-wezen, het onderwijs voor 18 millioen jongens (dit aantal komt ons op 'n bevolking van 200 millioen zielen wel wat klein voor), waarvan slechts het een zesde eenig onderricht ontvangt, de hervorming van het politiewezen en zoo meer.

En toch wordt ook nu weêr door den heer Brodrick, ter verklaring van de meerdere uitgaven, die voor het dienstjaar 1904-1905 worden noodig geacht, gewezen op de noodzakelijkheid om een aanzienlijk bedrag voor militaire doeleinden te besteden. Een groote som was noodig als uitgave in eens voor de herbewapening van het leger, terwijl de opperbevelhebber van het engelsch-indisch leger, lord Kitchener, aan het bestuur te Calcutta een plan had voorgelegd voor de spoedige mobilisatie van een voldoend aantal troepen in cas van gevaar op het noordwester frontier. Voorts zal Indië zelf over inrichtingen voor aanmaak van wapens moeten kunnen beschikken, en ook in ander opzicht, ook wat vervoermiddelen aangaat, zelf in de aanvulling der voorraden en het troepenvervoer moeten kunnen voorzien.

Zelfs de *Times* kan niet nalaten een waarschuwing te plaatsen, door zich als volgt uit te laten over de militaire plannen in Indië:

»Met 't oog op andere en misschien evenzeer dringende bestuursnooden, moeten wij hopen, dat lord Kitchener's plannen geleidelijk ten uitvoer zullen worden gebracht. In den gewonen beschouwer moeten de jongste gebeurtenissen in 't Verre Oosten veeleer de hoop hebben opgewekt, dat het militair programma voor de eerstvolgende jaren zich slechts zou bepalen tot matige en weinig kostbare hervormingen ter verhooging van de waarde van het leger en ter verbetering van het legerbestuur. Maar het, door den heer Brodrick aangeduide plan wijst op meer ingrijpende en kostbare veranderingen. En nu dringt zich de vrees op, dat sommige van Indië's meest dringende nooden op verbetering zullen moeten blijven wachten, en dat het sabelgekletter de stemmen zal tot zwijgen brengen, die de eischen overbrengen tot verbetering van onderwijs, politie-wezen en andere hongerlijders onder de indische takken van bestuur."

Maar, naast het, vooral omdat Indië, dat er veel minder belang bij heeft dan het moederland, uitsluitend met de uitgaven wordt belast, groote militairistische kwaad, valt er toch ook te wijzen op wat der navolging waard is.

Zoo zien we dat de engelsch-indische regeering steeds voortgaat op den weg van steun der provinciale kassen, met het oog op onderwijsbelangen en aanleg van publieke werken, uit de centrale kas. Die steun, in cijfers gebracht, nam van ruim 3 millioen gulden over het dienstjaar 1897—1898 toe tot nagenoeg 28 millioen gulden in het dienstjaar 1903—1904.

Zoo zal voor den dienst der spoorwegen een afzonderlijk departement in het leven worden geroepen, terwijl aan den raad van directeuren, die den onderkoning terzijde staat, een nieuw lid zal worden toegevoegd, dat zich uitsluitend de behartiging der belangen van den handel zal zien toevertrouwd.

De instelling van een nieuw spoorwegdepartement wordt als een eersten stap in de goede richting aangemerkt, maar zoolang de financieele contrôle op dien dienst in handen van den minister van koloniën blijft berusten, vreest men dat het, niet op economische gronden opgebouwde zoogenaamde spoorweg-program voor Indië den ondernemingsgeest op dit gebied en aan de ontwikkeling van het spoorwegwezen in het algemeen hindernissen in den weg zal stellen.

**De stoomvaartverbindingen tusschen Frankrijk en Indo-China.** Sedert 1902 verheugde Indo-China zich in het bezit van niet minder dan vier stoomvaartverbindingen met het moederland, waarvan de jongste in genoemd jaar opgerichte »Compagnie de l'Est-Asiatique français" eigenlijk een filiaal was van de »Compagnie danoise de l'Est-Asiatique«.

Dit, voor een betrekkelijk kleine kolonie als Indo-China groote aantal geregelde verbindingen, was te danken aan de groote vlucht van het verkeer tusschen moederland en kolonie, tengevolge van de uitvoering van groote publieke werken, waarvoor de materialen, spoorstaven enz., grootendeels, zoo niet uitsluitend uit het moederland werden betrokken. Dit had reeds aanleiding gegeven tot de oprichting der »Compagnie des Chargeurs Réunis«, wier booten in 1902 voor het eerst hare verschijning in de indo-chineesche wateren maakten, toen de »Est-Asiatique« op het tooneel verscheen. Beide Maatschappijen hadden Duinkerken als uitgangspunt en deden Havre en Marseille aan en op de uitreis alleen geregeld ook Suez, Singapore, Saigon en Haiphong, terwijl voor de thuisreis rekening werd gehouden met de plaatsen, waar de booten lading zouden vinden.

Behalve de genoemde verbindingen heeft men nu nog de »Compagnie des Messageries Maritimes« en de »Compagnie Nationale.« Nu het tijdperk van uitgebreiden spoorweg-aanleg staat te worden gesloten, door voltooiing van het voorloopig plan, en b.v. in de drie eerste kwartalen van 1903 reeds voor een waarde van 12 millioen franken aan spoorwegmateriaal alleen minder dan in het jaar te voren naar de kolonie kon worden vervoerd, begon voor de vier concurrenten de spoeling dun te worden.

De »Compagnie Nationale« leed er het minst onder, verzekerd als zij was van het vervoer van troepen, ambtenaren en gouvernementsgoederen, terwijl hare booten voor de thuisreis steeds konden rekenen op volle ladingen rijst te Saigon voor de industrieelen te Marseille, in wier handen hare aandeelen zich hoofdzakelijk bevonden.

Onlangs is 't nu tusschen de »Messageries« en de »Est Asiatique« tot een overeenkomst gekomen, waarbij laatstgenoemde zich verbindt af te zien van de vaart tusschen Europa en de oostelijk van Singapore gelegen havens. Met het oog daarop heeft zij vier harer grootste schepen »Annam,« »Laos«, »Junnan« en »Kouang-Si,« van elk gemiddeld omstreeks 6500 tonnen inhoud aan de »Messageries overgedaan, die bovendien de »Cambodge« van 4198 ton van genoemde maatschappij voor den tijd van drie jaren heeft ingehuurd.

Thans verluidt, dat in een buitengewone algemeene vergadering van aandeelhouders der »Compagnie Nationale« in September a.s. het voorstel eener fusie met de »Messageries« zal worden ter sprake gebracht.

Komt die fusie tot stand, dan heeft de »Messageries«, met het oog op hare toekomstplannen, waarvan wij reeds te voren melding maakten, voor ons Indië van belang, nog slechts éène concurrente te duchten, de »Chargeurs Réunis«.

Deze jonge Maatschappij beschikt o. a. over 6 schepen van het type »Amiral«, elk van 5400 tonnen, en was in dit opzicht, vóór de overeenkomst tusschen »Est Asiatique« en »Messageries« deze laatste de baas, wijl de vijf laadbooten der »Messageries«, waarvan drie bijna 18 jaar oud zijn, slechts een gemiddelden inhoud van 3947 tonnen bezaten. Wel had ze nu onlangs ook de »Himalaya« van 6000 tonnen doen bouwen, maar dit eene schip kon haar niet de gelijke harer mededingster maken, laat staan haar het overwicht verschaffen.

Bedoelde overeenkomst heeft haar nu het benoodigde materiaal verschaft, om der concurrentie 't hoofd te bieden, terwijl eene fusie met de »Nationale« hare positie ongetwijfeld versterken zal.

## Varia.

### Noodlot.

De herinnering is een der schoonste gaven der Godheid. Hoe heerlijk als men zijn gedachten kan laten gaan over lang verloopen tijden, over liefelijke en verschenen beelden van personen, die men gekend heeft, maar die van het aardsche schouwtooneel verdwenen zijn.

Heden zweeft mij een beeld voor oogen van een kameraad, van een ridderlijk officier, van een trouw, dapper, plichtbetrachtend man, zooals er weinigen voorkomen.

Het was Sorg, ik vermeen een Zwollenaar, maar met het type van een Franschman. Niet groot, vlug en lenig, donker haar en donkere oogen; ziedaar zijn uiterlijk. Hij had de Militaire Willemsorde, natuurlijk! Was hij in leven gebleven, dan zouden alle eerbewijzen de zijne geweest, alle rangen door hem bekleed geworden zijn.

Ik kwam in 1847 te Fort de Kock bij het 10de Bataljon, waarbij Sorg als 1ste Luitenant diende.

Geen edelman uit den riddertijd, geen held uit een roman van *Alexandre Dumas*, kon braver, kraniger, edeler en dapperder zijn dan Sorg. Hij was zeer matig, vooral in het gebruik van geestrijke dranken, maar toch was hij een opgewekt en aangenaam *causeur* in onze gezelschappen. Slechts iets zou een te strenge zedepreeker hem kunnen verwijten; hij hield veel van de teedere sexe. Misschien is deze eigenschap de oorzaak geweest van zijn betrekkelijk kort leven; van de verdwijning eener ster uit het Indische Officiers korps, van een groote ramp, die dat korps weldra treffen moest.

Sorg was kapitein geworden en te Padang in garnizoen gekomen.

Iedereen had eerbied voor den rechtvaardigen, eerlijken, trouwen hoofdman. Wat hebben echter zulke heerlijke eigenschappen voor invloed op het karakter van den gewonen mensch, wien alle gevoel voor ridderlijkheid en vergevensgezindheid vreemd is, vooral wanneer ijverzucht in het spel komt.

Een javaansch soldaat, dien ik Sariman zal noemen, werd door Sorg om een klein vergrijp met politiekamer gestraft. Hij moest dus 's nachts opgesloten worden. Terecht of te onrecht verdacht Sariman, die een mooie vrouw had, den kapitein van minnerij met zijn ega. Het noodlot wilde dat Sariman op wacht was — de wachten trokken met geladen geweren op — en Sorg als kapitein van politie op het avondappèl in de kazerne verscheen. Sariman schoot zijn kapitein verraderlijk dood! Hoe vreeselijk! Welk een slag voor alle kameraden en welk groot verlies voor het Indische leger. De edele Sorg, *le héros sans peur et sans reproche*, was door een ellendeling vermoord! Hij boette zijn schanddaad aan de galg! Maar dit kon het verlies van een Sorg niet goed maken. *)

*Zutphen*, 13 Augustus 1904. ATHOS.

* Een broeder van onzen Sorg sneuvelde als overste op Borneo. Een ander werd als Kolonel gepensioneerd.

## Eene herinnering voor Ethnografen in de toekomst.

In het laatst verschenen nummer van de »Berichten uit Ned. Oost-Indië voor de leden van den Sint-Claverbond«, een Roomsch Katholiek Zendingstijdschrift, komt een opstelletje van pastoor L. Jennissen voor over de bewoners van het eiland Engano op de Westkust van Sumatra, waarop we gaarne de aandacht vestigen om de den tekst vergezellende plaat, met onderschrift: »*De laatste bijenkorf van Engano.*" Die plaat, reproductie van een door den heer Schuller tot Peursum, Secretaris van Benkoelen, ter plaatse genomen foto, geeft te zien een in den vorm van een bijenkorf gebouwd huis op palen, zooals tot voor korten tijd vervaardigd en bewoond werden door de Engano'ers, een, naar men weet, uitstervende volksstam.

Met de publiceering der afbeelding van dat eigenaardige huis, *kakario* in 't Engano'sch, waarmede wat den vorm aangaat eenigermate vergeleken kunnen worden eenige huizen-typen van Timor, Soembawa (Bima), Soemba en West-Flores, verrichtte pastoor J. een goede daad, ze betreft nl. het laatste huis van dat bijenkorf-type hetwelk op Engano bestond.

En met de wetenschap dat datzelfde huis volgens een opstel van J. H. M(eerwaldt) in het zooeven verschenen nummer van »De Rijnsche Zending«, 35e jaarg. afl. 2, zeer kort geleden is afgebroken, waarmede het type dus voor goed verdwenen is, aangezien de Engano'ers thans huizen bouwen in den gewonen Maleischen vorm, mogen de belangstellenden in de zeden en gewoonten der bewoners van den Indischen Archipel des te meer die publiceering toejuichen. *) Geheel in het midden latend waarom men gemeend heeft aldus te moeten handelen met een uit ethnographisch oogpunt zoo hoogst belangrijk voorwerp, vermelden we nog dat de »uit één stuk fraai gesneden deur van dit huis haar weg gevonden heeft niet naar het Museum van het Bat. Genootschap, evenmin naar 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden, doch naar het buitenland; dat zendeling Dannert »haar voor het zendingsmuseum te Barmen (heeft) veroverd«, zooals Meerwaldt in de R. Z. letterlijk aanteekent. X.

*) Een dergelijke afbeelding bevindt zich in het minder bekende Italiaansche werk over Engano van E. Modigliani, Milaan 1894 (blz. 113).

## Boekaankondiging.

Van den uitgever, *J. H. de Bussy*, te Amsterdam ontvingen wij ter recensie de twee hieronder genoemde geschriften:

*W. Mulier.* »**Over de onderwerping en ontwikkeling van Sumatra** *in verband met* **eenige vraagstukken van den dag**."

*M. J. G. Bousquet*, ingénieur E. C. P., *ancien inspecteur des mines du Transvaal.* »**Les Richesses Minerales des Indes Orientales Néerlandaises**."

De eerste brochure is, zooals de schrijver in de inleiding zegt, een resumé van in de *Deli Ct.* geschreven artikelen in de maanden Meï en Juni 1904.

»Uitdrukkelijk zij echter gezegd", zoo luidt die inleiding ten slotte, »dat deze opstellen moeten beschouwd worden »als journalistieke arbeid en vraag ik verschooning voor »de publicatie in dezen vorm, wijl de tijd ontbreekt om ze »op uitgebreider schaal om te werken, alvorens de onder»werpen aan de orde komen."

De heer Mulier veroorlove ons, het niet met hem eens te zijn, wanneer hij meent, dat doordachte en goedgeschreven dagbladartikelen als regel in waarde moeten winnen, wanneer ze op uitgebreider schaal worden omgewerkt. Wij hebben dan ook door hetgeen in zijn vlugschrift voorkomt een volkomen duidelijk denkbeeld gekregen van hetgeen hij wenscht en tracht te betoogen, doch het is alleen de veelheid der belangrijke onderwerpen, die hij behandelt en die naar onze opvatting niet innig met elkander verbonden zijn, die het uitbrengen van een oordeel over het geschrevene moeielijk maakt.

Wij hebben over de schoone toekomst van het eiland Sumatra dikwijls het woord gevoerd en achten ook immigratie daartoe een belangrijke factor. Wij beschouwen echter die emigratie niet als het *voornaamste* middel om den economischen toestand op Java te verbeteren en in onzen gedachtengang zou de ontwikkeling van Sumatra op geleidelijke wijze en langs meer vredelievenden weg moeten gebeuren, dan de heer M. bedoelt. Wat er op *Java* te doen en te verbeteren valt zal in de eerste jaren reeds de grootste aandacht van de bestuurders en vele krachtige maatregelen met belangrijke financieele gevolgen vorderen; dus vooreerst hoofdzaak moeten blijven.

Emigratie van Javanen naar Sumatra wordt ook door ons voor nuttig gehouden, doch wij zouden het betreuren, wanneer daaraan, uit ruime beurs, veel van het goede geld werd besteed, dat 't moederland aan zijn O. I. Bezittingen zal ten koste leggen en om die reden zijn wij dan ook geheel op de hand van den heer M., waar hij 't dure spoorwegplan afkeurt.

Wij zullen hier niet verder op 't aangekondigde vlugschrift ingaan. Hen, die zich een volledig denkbeeld willen scheppen van 't geen er voor Oost-Indië nog te doen valt en van de verschillende wegen, die worden aangewezen, raden wij aan het met aandacht te lezen.

Er is ook een heel interessant kaartje van Sumatra bij, waarop *met donkere arceering* de stukken zijn aangegeven, die alsnog *met wapengeweld* zullen *moeten* onderworpen worden!?

Wij vertrouwen, dat de nieuwbenoemde Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië, slechts in geval van onvermijdelijke noodzaak, wapengeweld zal gebruiken.

De brochure van den heer *Bousquet* is een overdruk uit de memoriën der *Société des Ingénieurs Civils de France* (April 1904). De schrijver heeft de aandacht van het Buitenland willen vestigen op den mineralen rijkdom onzer Oost-Indische bezittingen. Pas van eene zomerreis terug, hadden wij nog geen tijd ons te overtuigen, hoe hij dit heeft gedaan en stellen onze recensie dus uit tot een volgend nummer.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

**Weekblad voor Indië. No. 12.**

De lessen van het verleden, door M. van Geuns. — Kollewijnsch in Indië, door F. P. H. Prick van Wely. — Overdrijving door Stefanotos. — Henri Brondgeest en zijn ensemble, door J. F. H. van de Wall. — Enz.

**Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Juni 1904.**

Over het belang van de instandhouding onzer Javaansche wildhoutbosschen voor den landbouw, door J. S. van Braam. — Caoutchouclianen als bijcultuur, door W. G. Leembruggen. — Biedt de klappercultuur goede vooruitzichten aan het europeesch kapitaal? — De wijziging der verpondings-ordonnantie, door H. 's Jacob. — Europeesche houtmarkt. — Productenmarkt en productenprijzen in Mei 1904. — Persoverzicht.

**De Indische Mercuur. 23 Aug. 1904. No. 34.**

W. G. Leembruggen: Iets voor Caoutchouc-planters. — E. L. Selleger: Papierfabricage in Ned.-Indië. — Bijenteelt in de Tropen. Naar het Engelsch door R. W. Tuinzing. — Het A. B. C. van den katoenplanter. Vertaling van de Engelsche uitgave van het Imperial Departement of Agriculture for the West-Indies, door R. W. Tuinzing. — De Rorako, (door A. F. Hermann.) — Proefstation Oost-Java (vervolg). — Kina-Cultuur in de Preanger-Regentschappen. — Uitvoer van Java. — Verslagen, enz.

**Lichtstralen op den Akker der Wereld. 1904. No. 4.**

Oud Batavia, door Jonkvr. de la Bassecour Caan (met illustraties).

**Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Aug. 1904.**

Het Marine-Etablissement te Soerabaija. Zijn ontstaan, ontwikkeling en tegenwoordigen toestand, III, door P. K. (Met illustraties).

**Maandbericht van het Ned. Zendel. Gen. Aug. en Sept. 1904.**

Verslag van den staat en de werkzaamheden van het Genootschap van 1 Juli 1903 tot 30 Juni 1904.

**Orgaan der Ned. Zendingsvereeniging. Aug. 1904.**

De 4e conferentie onzer zendelingen, van 9 tot 11 Mei 1904, gehouden te Indramajoe, door J. Verhoeven.

**Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereeniging. Aug. 1904.**

Mededeelingen van zendelingen en goeroe's op Zuid-Celebes: Tanetteya. — Boeroe: Tifoe. — Nieuw-Guinea: Mansinan.

## „De Lawoe".

De directeur-generaal der posterijen en telegraphie brengt ter kennis, dat de per stoomschip *Lawoe* aan te brengen mail uit Ned.-Oost-Indië, wegens vertraging van dat stoomschip, niet vóór het einde van deze week in Nederland kan worden verwacht.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië

S.S. „Sindoro" kapt. N. Guthrie, van Rotterdam naar Ned.-Indië. op 20 Aug.

H. Gramberg, echtgen. en 1 kind, M. J. G. E. van der Horst en echtg., ** F. Oertel, * G. Ballot, * Mejuffrouw Lucie Ballot, * P. H. Andriesse en echtg., * C. C. Ouwerling en echtg., * L. Petri, * C. J. M. Bovens, echtg. en 1 kind, * Mej. M. van der Spoel, * S. Boom en echtg., * Mej. M. F. C. Döderlein de Win, * W. Th. Immink en echtg., * Max Stunze, * A. van Oven, ** W. Klaassen Dzn., * G. de Jongh, echtg. en 1 kind, Mej. Gerda Jönsson, E. Klaassen Dz., echtg. en 3 kinderen, * Dr. A. W. F. Dekema en echtg. * Mevrouw A. H. C. Bannink-Schröder, L. Tip, echtg. en 1 kind, Mejuffr. G. Empting, Mejuffr. P. J. Vis, Mevrouw M. T. A. van Eck—van den Bergh en 3 kinderen, Mr. E. Ch. Grivel, Zuster L. K. Coenraads, * P. Woesthoff en 2 dochters, D. Kappelle, N. Straatman, W. M. Hijmans, G. Langenbach, J. L. Wessels, Mejuffr. J. E. Pijma, C. Hendriks en echtg., C. J. Buys, A. A. van Haalen, echtg. en 1 kind, C. P. de Kat, P. Dijke, J. S. Lotsy, H. van der Spoel, W. Theijssen, C. J. Bijvoet, H. H. M. Kuypers, H. Bossers.

Benevens een detachement suppletietroepen sterk 4 onderofficieren en 30 mindere militairen.

* Embarkeeren te Marseille.
** Naar Marseille.

S.S. »Koning Willem II« vertrokken van Batavia den 25 Juli 1904 en aangekomen te Genua den 15 Augustus 1904.

Te Genua hebben zich ontscheept: J. J. D. Milder, Mevr. de Wed. W. Smits en 2 kinderen, C. F. H. Tuckerman echtgen. en 2 kinderen, G. J. la Bastide echtgen., volw. dochter en zoon, J. E. G. van Lookeren echtgen. en 3 volw. kinderen, W. S. Bazendijk, J. E. van Cleef, echtgen. en kind, W. de Jong, K. Burm, M. Winkel, Ch. Beijnon, echtg. en 4 kinderen, D. Breedveld Boer, echtgen. en 5 kinderen. S. J. D. Esser, echtg. en kind. Mej. M. van Geijt, Mej. C. Muller, Mevr. J. Hartmann en 2 dochters, Jongejuffrouw E. L. de Vletter, Mevr. E. de Vries en 3 kind., Mej. G. M. Vonck, Mevr. J. C. de Neve en kind., R. Schorr, Mr. H. Graaf van Hogendorp, Mej. C. Jacobsz., J. Hoekstra, J. Herman, O. Gronert, G. Maasjansen, Mevr. C. J. van van der Velde—Smit, C. de Graaf, J. C. Harte, H. Cleijndert, F. Halkema, J. C. Kolling, F. G. Dumas, J. L. Moons, C. J. Tönjes, A. H. Velsen, M. G. van der Est, L. Overink, B. Creutzberg, F. H. Bolten, echtg. en kind, N. van Wichen.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen: Th. Louwerier en echtg., J. P. Bolman, H. Drost, echtg. en 4 kind., J. Rijnberg en echtg., Dames F. F. E. Lamback, Jongeheer M. M. S. Winkler, Mevrouw H. Borel—de Hartog, Mevr. de Wed. S. Sythoff en 2 kind., G. M. C. Kiliaan, F. Boonstra, en echtg., Th. Soeterik, H. A. van Seeters, N. P. J. M. van Riel, H. Dijkman, P. J. F. Krijger, D. H. Spiel, Mej. A. A. Hoogenstraaten.

Benevens H. M. troepen en schepelingen.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom – H. E. van Blommestein.

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION
*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
**LA HAYE.**



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 flesschen f 7.—,
**12 flesschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.
Vraag prospectussen voor advertentiën.

**C. HOYNG,**
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

**Transport-Maatschappij DUINOORD**
**Bergplaats voor Inboedels 2800 M□**



N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.
**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.**
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

**Koopen of verkoopen, huren en verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
**FALKENBURG en Co.**
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

**OOST en WEST.**
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.** }
Het lokaal is **telefonisch verbonden**, zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
**6, Hoogstraat 6.**
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
**6, Hoogstraat 6.**
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
**6, Hoogstraat 6.**
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
**6, Hoogstraat 6.**
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

**Weekblad voor Indië**

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

**van Soest en van der Weijde.**
Lange Voorhout 23. — Den Haag.
**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

| | | |
|---|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** | **2** | **pct.** |
| **Voor 1 maand** | **2¾** | „ |
| „ **3 maanden** | **3** | „ |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
Prijs per jaargang ***f 4.—.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

Vraagt de bekende Sauces en [FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD] Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

**Nederlandsch Wapenmagazijn**
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1904 | van Marseille. 1904 | te Port-Said. 1904 | te Padang. 1904 | te Batavia 1904 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Salak** | 3 Sept. | 15 Sept. | 20 Sept. | 9 Oct. | 11 Oct. |
| **Lawoe** | 17 „ | 29 „ | 4 Oct. | 24 „ | 26 „ |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 Nov. |
| **Goentoer** * | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 7 Dec. |
| **„Ophir"** * | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 „ |
| | | | | 1905 | 1905 |
| **Gedé** | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie, den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een **flinke baboe** om *zoo spoedig mogelijk* met een familie naar Indië te vertrekken.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, goldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 25. Donderdag 1 September 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éèns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende*
*wonende te* ................ *wenscht*
*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f
den ................ 190
*Handteekening:*
*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.
### „BOEATAN".

De voorzitter van den Raad van Beheer begaf zich ter audiëntie van den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië, om Z. E. voor zooveel dit noodig zou zijn, omtrent den aard en den arbeid der Vennootschap in te lichten; hij mocht de verzekering ontvangen, dat Z. E. groot belang stelt in het pogen van „Boeatan" om de Indische nijverheid, kunst- en huisvlijt te bevorderen. H. M. de Koningin had met groote belangstelling met Z. E. over „Boeatan" gesproken. Ook de Vereeniging „Oost en West" waaraan „Boeatan" zijn ontstaan te danken heeft, bezit de sympathie van G.G. van Heutsz. Krachtige samenwerking van de vereeniging (vroegere afdeeling) in Oost-Indië met het moederinstituut, achtte Z. E. vooral gewenscht. Naar alle waarschijnlijkheid zou nog vóór zijn Z. E's vertrek naar O.-I. een bezoek aan de permanente tentoonstelling — Plaats 9 — worden gebracht.

Te Deventer is de tentoonstelling van Indische kunstnijverheid, die tijdens het Nederlandsch- taal- en letterkundig Congres zou plaats hebben op Maandag 28 Aug. geopend. Naar luid van ontvangen berichten is deze goed geslaagd, hetgeen wij voornamelijk danken aan de goede zorgen der dames K. W. van Baak en J. Tromp, die na eerst hier de collectie uit „Boeatan" te hebben ingepakt en verzonden, Zaterdag morgen naar Deventer vertrokken om met een paar onzer overige leden aldaar, de heeren J. W. Doyer en L. C. Westenenk, geholpen door den bekenden schilder en teeker Nieuwenkamp voor het smaakvol rangschikken en plaatsen zorg te dragen.

Na afloop van congres en tentoonstelling hopen wij in de laatste een meer uitvoerig verslag te kunnen geven.

Op Koninginnedag den *31 Augustus* hebben ook wij gemeend door eene toepasselijke versiering in ons uitstalraam meê hulde te moeten brengen aan de geëerde en geliefde vorstin, die zoo warm belang stelt in het lot van den Ned.-Indischen Inlander en eene niet hoog genoeg te waardeeren beschermster is van ons pogen om de Oost- en Westindische kunstnijverheid en huisvlijt te bevorderen.

Zooals in het weekoverzicht reeds wordt meegedeeld, kwam onder „Letteren en Kunst" in de Nieuwe Rotterdammer een zeer waardeerend oordeel over onze tentoonstelling met verkoop en nabestelling — Plaats 9 — Den Haag — voor.

Wij nemen daaruit over, wat er van den winkelvoorraad gezegd wordt:

»Het Indische weefsel is er het talrijkst vertegenwoordigd. We vinden er een belangrijke collectie tjinde's, de zijden doeken van Bali, kleurige weefsels van echt-Balineesch karakter, de meer eenvoudige van de Saleyer-weefindustrie, eenige zeer mooie katoenen slimoet's van Roti en Timor, minder kleurrijk dan die van Bali, maar nobeler van patroon en kleurverhouding. Hetzelfde stemmig, maar gedistingeerd karakter toonen de vele doeken, van de Karo-Batak's afkomstig. Er zijn er bij met bruinroode banen, warm van gloed, naast een gelig-witte, waarin een mooi ornament als sluiting en aanvang is gewerkt. Eén ervan is krasser van kleur; de middenbaan is zwart genomen, wat het roodbruin nog meer doet gloeien. Eveneens van Sumatra zijn een aantal tafelloopers in rood, geel of groen op witten grond en vooral interessant, omdat ze uit de weverijen der Padangsche Bovenlanden afkomstig zijn en voor Europeesch gebruik vervaardigd zijn. In den regel is dat een gevaarlijk experiment en gaat dikwijls gepaard met een volkomen verliezen der oorspronkelijke schoonheid. Bonte, slecht-bedoelde kleuren, en hybridisch en onbegrepen ornament hebben meermalen dien overgang van eigen gebruiksgoed tot Europeesche handelswaar vergezeld. Dit Padang'sche werk is gelukkiger geweest; het ziet er alleszins smakelijk uit! De sierindeeling van den grooteren slimoet is op den kleineren tafellooper verkleind nagevolgd; een doorloopende rand langs de lange zijden en afsluitend ornament aan de beide uiteinden, terwijl een blank middenveld voor het bewaren der zoo noodige rust zorgt. Vooral dat sluitornament heeft de goede eigenschappen van het oude weefsel behouden; het is door en door geometrisch van samenstelling en toch niet dor en droog door de verrassende samenstelling der sierlijnen, die kunstig dooreengewerkt zijn. Dit mooi-geometrisch ornament is te merkwaardiger, omdat men het in varieërende vormen op een groot deel van Sumatra vindt; in de katoenen doeken der Lampongs in Benkoelen, in de Bataksche ragi-doeps en het Padangsche vlechtwerk. Daarbij zijn deze tafelloopers technisch goed bewerkt en matig van prijs twee dingen, die voor de handelswaarde van veel belang zijn.

Van de Sangir-eilanden worden wij verrast met eenige kralen doozen. Bizonder mooi kralenwerk is dit, prachtig van kleur en gelukkig van ornament. De aanwezigheid van dit werk aldaar was geheel onbekend; men hoorde alleen van het bekende kofo-weefsel, en nu komt opeens dit voor den dag! Wel heeft dit kralenwerk door den hoogen prijs minder praktische waarde, maar het laat weer zien hoeveel er nog op dit kunstnijverheidsgebied verborgen kan zijn.

Zoo geeft deze permanente tentoonstelling van allerlei te zien, mooi en minder mooi, maar het verheugt ons te kunnen zeggen, dat het eerste verreweg de overhand heeft!»

Voorts enkele goede lessen voor de kunstnijveren en voor de beschermers der kunstnijverheid, waarvan zeker ook in Indië partij zal worden getrokken. Het ligt op den weg onzer vennootschap om alle degelijke opmerkingen, ook die, welke door bezoekers in den winkel gemaakt worden, over te brengen bij de belanghebbenden. Onze Directrice, Mej. C. Loebér, houdt daarvan aanteekening in een boekje, dat zij eens in de maand aan den Raad van Beheer voorlegt. Men kan dus, ook zonder te koopen, door een belangstellend bezoek aan onze inrichting de goede zaak steunen. En men kan er in den namiddag een heerlijk kop Rajah-thee drinken, een uitmuntend product van de Preanger thee-tuinen. Deze zoo gezellige en heerlijk koele gelegenheid voor *„afternoon tea"* met Indisch gebak is zeker nog niet algemeen genoeg bekend. Er zou anders nog meer gebruik van worden gemaakt, dan thans reeds het geval is.

## Internationale Koloniale Bemoeienis.

Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat ieder land, al behoorde het ook tot de kleine mogendheden en al had het ook nog zoo weinig in het Europeesch concert in te brengen, vrij en ongestoord naar eigen opvatting zijn koloniale politiek kon voeren. Het algemeene stelsel was: dat veroveringen of vestigingen buiten Europa in hoofdzaak moesten dienen om het moederland te voeden en te verrijken, en wanneer er op de belangen der oorspronkelijke bewoners van de wingewesten al werd gelet, dan gold dit meer het welzijn dier volkeren *na* dit brooze aardsche leven; vooral de Spanjaarden en Portugeezen onderscheidden zich in dit opzicht.

Uit een humanitair oogpunt kwam er echter in de opvatting van plicht, wat de zorg voor de materieele en intellectueele belangen der overheerschte volkeren betreft, reeds van af het begin der 19e eeuw bij enkele koloniale mogendheden eenige kentering. Waren het de beginselen van het *droit de l'homme*, die nawerkten? Wie zal het zeggen. Zeker is het echter, dat eerst door zeer enkelen, later door meerderen, eene voor de inlanders meer liberale koloniale politiek werd gepredikt en voorgestaan, beginselen die echter bij de aan koloniale baten gewende volkeren slechts langzaam doordrongen, maar die toch ten slotte baan hebben gebroken en in verschillende Europeesche Staten Regeeringsbeginselen zijn geworden of zullen worden. De Vereenigde Staten van Noord-Amerika hebben dadelijk bij hun optreden als koloniale mogendheid de vlag der liberale koloniale politiek ten volle ontplooid.

Bij de bovenbedoelde humanitaire beginselen, die tot meerdere zorg voor de overheerschte inlanders aanspoorden, voegden zich gelukkig voor hen, ook Staatkundige redenen. Men begon te begrijpen, dat er kans bestond op intellectueele ontwikkeling van een deel der overheerschten, tegen den wil, of liever: zonder de medewerking van den meester; en het was duidelijk, dat in zoo'n geval gevaar zou ontstaan voor het rustig bezit van het wingewest. Groote, machtige overweldigers hadden zich die overweging minder aan te trekken, maar voor de kleineren was ze van ernstigen aard, dit is gebleken uit de gebeurtenissen op Cuba en de Philippijnen, waarvan de bevolkingen tegen Spanje in opstand kwamen. Trouwens ook Groot-Brittanje had er een ernstige voorproef van gehad in 1857—58, doch het bezat de macht om het verzet te bedwingen. Ook Spanje zou wellicht, wanneer niemand buitenaf er zich mee bemoeid had, geeindigd zijn, door geweldenarij tijdelijk baas te blijven, maar het zou daarna hebben moeten doen, wat de Britten na 1858 deden, wilde het niet aan eene spoedige herhaling van verzet blootstaan.

Over het algemeen worden dus uit een humanitair oogpunt en ook uit eigen politieke overwegingen de koloniën, wat de wetten en voorschriften betreft, vrijzinniger en eerlijker bestuurd dan in het verledene, doch sedert ettelijke jaren waait die wind van beter beheer der onderworpen volkeren en veroverde landen, ook uit den Internationalen hoek.

Het is best mogelijk, dat de bedoelingen der staatkundigen niet altijd voortkomen uit een edeldenkend hart en dat vreemde reizigers en onderzoekers, die ongunstig oordeelen over hetgeen zij in vreemde koloniën zagen, daarbij soms gedreven worden door persoonlijke of nationale baatzucht, maar of men dit al zegt en herhaalt dit doet ter zake niets; wij hebben rekening te houden met de feiten, die er ons dagelijks op wijzen, dat — daargelaten de edele bedoelingen der idealisten en koloniaal humanitairen wier beginselen men veelal als mom gebruikt — onderlinge ijverzucht er steeds op uit is om, zonder op eigen fouten te letten een der buurlui zwart te maken.

Niet ernstig was de poging onlangs in het Engelsche Lagerhuis gedaan om Nederland een verwijt te maken van den ongelijken strijd, die in de Gajoe- en Alas-landen is gevoerd; het gold, zoo meende men meer den lust tot het nemen van revanche over het door de Nederlandsche pers zoo onmeedoogend veroordeelen der hardheden van den oorlog in Zuid-Afrika.(*) Ernstiger waren de daaraan voorafgedane beschuldigingen van wreedheid tegen het bestuur van den vrijen Congo-Staat.

Die Staat werd geconsolideerd, bij de acte van 26 Februari 1885 door de Diplomatieke Conferentie van Berlijn, waarin ook Engeland zitting had; de bekende reeks van grieven tegen het bestuur van den Vrijen-Congostaat werd door de Britten geformuleerd en ..... door de geïncrimineerden beantwoord. Er is lang en breed, ook in ons blad, hierover geschreven, doch het meest houtsnijdende wat in de gedachtenwisseling voorkomt is o.i.: dat men in België met de meest mogelijke gerustheid het onderzoek eener internationale commissie afwacht, mits deze zich niet bepale tot het onderzoek naar de fouten in den Congostaat, maar ze ook in alle andere koloniale landen bloot legge.

Ingrijpender nog op het gebied der internationale bemoeienis met het koloniaal beheer van anderen was die, welke door de Vereenigde Staten van Noord-Amerika is in praktijk gebracht, toen ze Cuba en de Philippijnen aan de Spanjaarden ontnamen om het eerste vrij te maken en de Philippijnen tot zelfstandigheid voor te bereiden.

Men behoeft ons niet te vreezen, zei, met eenigszins andere woorden, President Roosevelt, toen onlangs het jaarfeest der vrijverklaring van Cuba werd gevierd; wij beoogen geen koloniaal bezit ten voordeele van ons rijk, maar wanneer wij handelingen zien in strijd met het menschenrecht, dan achten wij ons verplicht op te treden en het recht te herstellen.

Behalve die feitelijke bemoeienis der machthebbenden met het koloniaal beleid van anderen, is er echter nog eene andere, die wellicht langzamer, maar toch *zeker* werkt: die der idealisten en koloniaal-humanitairen, waarvan wij hierboven gesproken hebben.

(*) Zie ons weekoverzicht.

Het eerst kwamen deze met kracht aan het woord op een Koloniaal Congres, dat in 1898 te Brussel werd gehouden.

Daarna werd door hen in 1900 te Parijs het eerste *Congrès International de Sociologie Coloniale* gehouden, dat wij meermalen in het Koloniaal Weekblad hebben aangehaald en waarvan wij zoo gaarne de tweede zitting in Nederland hadden zien plaats hebben.

Die kans is echter, zijn wij goed ingelicht, thans verkeken, want de permanente Congres-Commissie trad in onderhandeling met een anderen kolonialen Staat en vond een willig oor zoowel bij de Regeering, als bij hen, die het Congres zullen moeten organiseeren. In Augustus of September 1905 zal die tweede zitting ergens in onze buurt worden gehouden, zoodat deelneming daaraan voor ons gemakkelijk zal zijn.

Het was in de ontvangst van dit bericht, dat wij aanleiding vonden op de internationale bemoeienis in koloniale zaken de aandacht te vestigen. Nederland kan aan dat congres een waardig en nuttig aandeel hebben. Onze koloniale mannen staan, wat bekwaamheid betreft, niet bij die van andere landen ten achter en wanneer het stelsel van mild en vrijzinnig koloniaal beleid, dat, zoowel van de Regeering als van de Volksvertegenwoordiging het verlangen is, met ernst en zonder weifelen wordt doorgevoerd, dan zal men ons land ook in deze tijden van progessie, gerust wat ons koloniaal beleid aangaat weder tot voorbeeld kunnen stellen aan vele anderen.

Dat wij, in dit opzicht, niet met *volle* gerustheid wachten op de dingen, die komen zullen, gaven wij enkele weken geleden te kennen, doch wij desespereeren niet. De humaniteit, geholpen door het gezond verstand zullen zegevieren.

## Week-Overzicht.

Aan de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend tot verhooging der Indische Begrooting met een totaal bedrag van 86.500 gulden, voor de aanstaande verwisseling op den buitenzorgschen troon, van welk bedrag 80000 gulden voor den optredenden en 6500 gulden voor den aftredenden titularis zijn benoodigd.

Aan het jongste nummer van *Neerlandia* ontleenen wij, dat, naar aanleiding van een fout, bij de wijziging der statuten van het Algemeen Nederlandsch Verbond in 1901, het hoofdbestuur voorstelt, het verbond den 1en Januari a.s. te ontbinden, om het evenwel dadelijk weer onder denzelfden naam en geheel in denzelfden vorm op te richten. De quaestie zit 'm hierin dat men in 1901 een artikel heeft laten vervallen, hetgeen volgens de statuten niet voor wijziging vatbaar was en men toch niet meer in de statuten van het Verbond wil zien voorkomen.

Het geldt hier uitsluitend een quaestie van vorm, die den 23en November a.s. op de algemeene vergadering wel onmiddellijk haar beslag zal krijgen.

Het Verbond schrijft twee prijsvragen uit:

voor een ontwerp voor een reclame-plaat, de bedoeling van het verbond toonende en aan de verbreiding zijner beginselen dienstbaar te maken, worden prijzen van f 150 en f 50 uitgeloofd, en van f 75 en f 25 voor een ontwerp voor een geschrift van ongeveer 16 bladzijden, waarin op bevattelijke wijze doel en werking van het verbond wordt uiteengezet, geschikt om, in wijden kring verspreid algemeene bekendheid te geven aan het verbond.

Den 27en Augustus ll. had te Kampen de aanbieding van het huldeblijk aan den gouverneur generaal van Heutsz plaats in de, daartoe versierde exercitieloods van het Instructie-bataljon, waarbij de heer van Heutsz zijne eerste militaire opleiding ontving.

Door voorzitters en leden van het eere- en van het uitvoerend comité voor het huldeblijk aan het station ontvangen, ging de tocht in een achttal rijtuigen naar de kazerne, waar het bataljon op het voorplein in orde van parade stond opgesteld. Nadat het bataljon voor den hoogen gast gedefileerd had, begaf deze zich naar de exercitie-loods alwaar het bataljon ook reeds weder was opgesteld en tal van genoodigden zich met hun dames bevonden, om getuigen te zijn van de plechtige aanbieding.

Na toespraken van luitenant generaal Snijders en den heer J. H. Solkesz voor de aanbieding van het huldeblijk, een schilderij, den generaal van Heutsz en zijn staf bij de Samalanga expeditie voorstellende, aanvaarde de heer van Heutsz dit met een woord van dank, daarbij te kennen gevende daaraan geen betere bestemming te kunnen geven dan door het te schenken aan het instructie bataljon.

Nadat majoor Spieringhs, commandant van het bataljon voor het schoone en waardevolle geschenk zijn dank betuigd had, was de plechtigheid afgeloopen.

Luitenant generaal Snijders kon in zijne toespraak nog mededeelen, dat Prins Hendrik het beschermheerschap over het van Heutszfonds heeft aanvaard.

Aan de *Nieuwe Rott.* wordt van hier het een en ander over Boeatan geschreven.

In Boeatan, lezen we daar, in de permanente tentoonstelling verleden jaar door de vereeniging »Oost en West»

alhier gesticht, is eene gereedelijke vooruitgang merkbaar. In den aanvang zag men er voornamelijk voorwerpen op Java gemaakt, daarentegen zijn nu van heel wat plaatsen in die verspreidliggende eilandengroep produkten aanwezig. Een blijk dat er genoeg vrienden van inlandsche kunst in Indië te vinden zijn om zich met de vele zorgen van inkoop en verzending te belasten.»

Naast lof voor het mooie, dat hem in de permanente trof, geeft schrijver ook eenige wenken ten beste, om te besluiten met een:

»Zoo geeft deze permanente tentoonstelling van allerlei te zien, mooi en minder mooi, maar het verheugt ons te kunnen zeggen, dat het eerste verreweg de overhand heeft."

Dat velen zich mogen geroepen voelen om zich van de waarheid dezer opmerking te overtuigen.

In zijn avondnummer van den 23en Augustus ll. wijst het *Alg. Hbld.* in een artikel over de belangen der indische ambtenaren op de noodzakelijkheid voor de regeering om zorg te dragen voor een behoorlijke, geregelde, op statistieke gegevens berustende aanvulling der ambtenaarskorpsen, om te voorkomen, dat, zooals thans weer noodig bleek te zijn, den ambtenaren in verschillende takken van dienst uithoofde van incompleet moet worden geweigerd gebruik te maken van hun verlofsrecht, eene weigering wel voorzien in de bepalingen op het toekennen van verlof met het oog op buitengewone omstandigheden, waarmeê echter naar den geest niet bedoeld kunnen wezen omstandigheden, te voorschijn geroepen door het gebrek aan voorzorg der regeering, ter verzekering eener behoorlijke, geregelde aanvulling.

In het ochtend-nummer van den 24en Augustus ll. dringt het *Alg. Hbl.* onder het hoofd »Kleine Middelen" aan op afschaffing van tal van kleine middelen op de buitenbezittingen, zonder evenwel uit het oog te verliezen dat ook deze in de algemeene lasten behooren bij te dragen.

»In het algemeen", schrijft het blad, »— en met enkele uitzonderingen zooals Oost Sumatra en Banka, misschien ook Palembang — dragen de Buitenbezittingen niet genoeg bij in de algemeene kosten van beheer.

Men kan het dus slechts prijzen, wanneer daar maatregelen worden getroffen om 's lands inkomsten belangrijk te vermeerderen; door hoofdelijken omslag, douane-rechten, zoutmonopolie, enz. zal in die richting nog veel behooren te worden gedaan. Maar, met »kleine" middelen als de bovenbedoelde komt men er niet; die kunnen slechts dienen, niet om de schatkist te vullen, maar om de bevolking last te veroorzaken en het land op te jagen.

Er moeten overal ter wereld alleen belastingen geheven worden, die de moeite van het innen ruimschoots waard zijn!"

Oost-Sumatra, hiermeê bedoelt het blad in zijn voren aangehaald artikel de residentie Oostkust van Sumatra. Het zou n.l., zooals het in een op 't vorengenoemd volgend stuk »Namen van indische gewesten" uiteenzet, willen dat de namen van verschillende gewesten in Indië verandering, herziening ondergingen. Het geeft dan eenige voorbeelden aan.

Oost-Sumatra komt ons evenwel als we toch aan het veranderen gaan al even minder juist voor als Oostkust van Sumatra. Tanah Tembakoe ware wellicht wel zoo typisch, waardoor ook voor de toekomst der plant de eere werd gegeven, waaraan 't gewest opkomst en bloei te danken had.

De heer H. van Kol richtte tot de redactie van het *Alg. Hbld.* het verzoek tot plaatsing van het navolgend schrijven, gericht aan den kolonialen medewerker van dat blad, Dr. E. B. Kielstra:

»Wil mijn hardnekkig zwijgen vooral niet toeschrijven aan instemming met den inhoud uwer artikelen in het *Alg. Hbld.* Als een horzel gonst gij voortdurend om mij heen, zoekende naar een plekje waar ge mij steken kunt, doch ik ga ongestoord mijn gang, gevoelloos voor uw prikjes.

Mijn tijd kan en moet ik nuttiger gebruiken dan op al uw gezochte opmerkingen in te gaan, al mocht het daardoor sommigen schijnen, dat alles wat ik schreef, zoo niet geheel onjuist, dan toch geheel »overdreven« is. Vol vertrouwen laat ik de bewijzen van mijn beweringen aan den tijd over, en aan de feiten der toekomst.

Gij echter, de man van de boekentafel, zwerende als een openbaring bij de officieele mededeelingen, kunt voortgaan op den weg, waarop gij door het weer in slaap wiegen der gewetens en het sussen van scherpe aanklachten, meer kwaad hebt gedaan dan gij wel weet, en waarschijnlijk ook bedoelt. Mijn devies blijft als voorheen: »laat ze knagen!«

Het antwoord van den heer Kielstra op dit, hem toegezonden schrijven luidde als volgt:

»Ik vermoed, dat bovenstaand schrijven is uitgelokt door het artikel »Billijk of niet?«, handelende over de regeling der Solosche enclaves. Nu is het wel in strijd met de gewone persmanieren, dat de heer Van Kol over dat artikel, hetwelk niet onderteekend is, mij persoonlijk aanvalt; maar aangezien ik geen enkele reden heb om te ontkennen, dat het stuk van mijne hand is, stap ik daarover heen.

Het artikel over de enclaves was uitgelokt door de, zonder eenig bewijs door den heer Van Kol neergeschreven zinsnede dat de Soesoehoenan »eenvoudig benadeeld« was. Ik heb over de zaak alles gelezen wat onder mijn bereik was, en kwam, behoorlijk rekenschap gevende van mijn argumenten, tot het tegengesteld resultaat.

Nu is het wel eenvoudig, de »officieele mededeelingen«, o. a. die van den minister van koloniën aan de volksvertegenwoordiging verdacht te maken, maar daarmede alleen worden zij zeker niet weerlegd!

De heer Van Kol vergist zich ten eenemale wanneer hij meent dat het mijn streven is »te zoeken naar een plekje waar ik hem steken kan«. In tegendeel, wanneer ik iets met hem eens ben, zeg ik dat ook; ik acht het mijn plicht, naar mijn beste weten de lezers van het *Algm. Hbld.* in te lichten. Meent hij dat ik daarmede slechts kwaad sticht, — ik ben van een tegengesteld gevoelen, en kan niet beloven dat ik zal zwijgen wanneer er naar mijne overtuiging, aanleiding tot spreken is. Zeker ben ik niet lichtgeloovig genoeg om alles wat de heer Van Kol op Indisch gebied beweert als eene »openbaring« aan te nemen. . zooals hij blijkbaar verlangen zou.

Tegenover het devies van den heer Van Kol stel ik het mijne: onderzoek leidt tot waarheid«.

In de *Figaro* oppert Pierre de Conbertin het plan om de fransch-engelsche entente-cordiale uit te strekken tot bescherming der nederlandsch-indische bezittingen tegen eventueele plannen van Japan in de toekomst. Ons dunkt dat de beste waarborg voor de verzekering onzer heerschappij over Indië nog steeds zal moeten worden gezocht in de tevredenheid der volkeren onder ons beheer. Hebben we daartoe eenmaal den grondslag gelegd, dan behoeven we geen enkelen B. V. te duchten, terwijl in het tegenovergesteld geval ons Indië open ligt voor den eersten liefhebber den beste, die zich daartoe een weinig moeite en wat offers wil getroosten.

Wat Japan in het bijzonder aangaat, wijzen we er op hoe het, als slecht kolonisator, nog steeds op Formosa, den van *'t volk* uitgaanden tegenstand niet heeft kunnen breken.

## Oost-Indische berichten.

**Havencommissie te Soerabaja.** In hoofdzaak is in de bijeenkomst dezer commissie overeenstemming verkregen tusschen de inzichten van de havencommissie en de kamer van koophandel. Het vooruitzicht bestaat dat belangrijke verbeteringen tot stand zullen komen.

**Pangoengsèn.** Naar aanleiding van het verzoek om hulp in de bekende circulaire van den resident Sijthoff voor de kolonie Pangoengsèn, beheerd door mejufrouw Jansz, nabij Pati, is tot heden aan bijdragen van Europeanen en Chineezen te Djokja de som van f 97,25 ontvangen.

**Onderzoek-Sidhoardjo.** Het is gebleken dat de regeeringscommissaris van Rees zich ernstig bezig houdt met de drie ondervolgende vragen:

1°. Heeft de opstand eenig verband met de bekende polowidjo-quaestie?

2°. Had de oproerige beweging in Sidhoardjo vertakkingen op andere plaatsen?

3°. Zijn de betrokken bestuurshoofden niet onkundig geweest van hetgeen in hun ressort gaande was en wat is door hen gedaan om het een en ander te voorkomen?

Met lof wordt gesproken over de wijze, waarop het onderzoek geleid wordt, terwijl in 't algemeen de minzaamheid en voorkomendheid van den leider van het onderzoek geprezen worden en de nauwkeurigheid zijner ondervraging niets te wenschen overlaat.

Onder de ontevredenen op Sroeni bevond zich ook, naar nu uit de verhooren gebleken moet zijn, zekere Kiai Botokan.

Hij had van eenige personen, die hun gronden aan de suikeronderneming Sroeni verhuurd hadden, doch maar geen geld kregen, twintig bouws gehuurd, natuurlijk voor weinig geld, en die gronden beplant met padi en polowidjo; toen kwam de bewuste printah (?) om alles uit te roeien en verschenen lieden van Sroeni om die gronden te bewerken voor de suikercultuur, waartegen kiai Botokan zich aanvankelijk verzette, hij moest echter later voor de overmacht zwichten, doch zwoer ten aanhoore van een ieder zich geducht te zullen wreken; kiai Botokan ruide de ontevredenen van Sroeni op en bracht hen naar Hassan Moekmin, hij was het die bij dezen grooten fanatist aandrong om den prang sabil maar zoo spoedig mogelijk te beginnen, maar op den bewusten dag koos hij het hazenpad en nog is hij voortvluchtig.

**Bevordering van het handelsverkeer met Australië.** In het hôtel des Indes te Soerabaja heeft gelogeerd de heer Frederic Jones, commissaris voor handelsaangelegenheden van het gouvernement van Queensland, in Australië, die een officieel bezoek aan Java brengt. Het hoofddoel zijner zending naar onze koloniën is naar de bataviasche bladen mededeelen, voor de voortbrengselen uit zijn land nieuwe markten te zoeken. Deze producten zijn in hoofdzaak: steenkolen, meel, vleesch en boter in blik, gecondenseerde melk, kaas, leder, geleien en andere verduurzaamde levensmiddelen.

**De onlusten op Flores.** In aansluiting met de verschillende vorige berichten van den resident van Timor en Onderhoorigheden over de minder gewenschte toestanden op het eiland Adonare, door het optreden van den radja van Larantoeka op Flores, is 16 Juli jl. een telegram ontvangen van den resident, meldende dat de radja van Larantoeka Don Lorenzo gevankelijk naar Koepang is opgezonden.

De hoofdplaats Larantoeka wordt sedert bewaakt door de *Mataram* en gewapende politiedienaren.

Tot het vertrek dezer bewaking werd geen verzet geboden.

De meeste hoofden meldden zich. Eenigen toonden zich vijandig en zullen getuchtigd moeten worden.

**Resident Lange** is geheel hersteld en heeft den 25en Juli zijn dienst hervat; hij bezocht het residentiekantoor en nam zijn gewone functie weer waar.

**Treurige onderwijsresultaten.** Bij de *Javasche Ct.* van 19 Juli jl. is het verslag gevoegd van de in April en Mei van dit jaar te Batavia afgenomen examens voor de akten van het lager onderwijs, waaruit blijkt dat 91 personen dongen naar 92 akten. Daarvan trokken zich 10 terug en van de rest slaagden er 52 of $65\frac{1}{2}$ pct, tegen 50 pct. in 1903 en $65\frac{7}{20}$ pct. in 1902.

Onder meer was de kennis der geschiedenis van Indië bij de meeste candidaten niet zeer groot; er waren er, die niets wisten van de inrichting en het bestuur der O. I. Compagnie, noch van den raad van defensie, terwijl er zelfs één was, die nooit gehoord had van het cultuurstelsel. De kennis der nederlandsche taal en geschiedenis was zeer onvoldoende, en bekendheid met het bestuur onzer republiek in de vaderlandsche geschiedenis ontbrak bijna bij allen.

**De toestand op de particuliere landerijen in Batavia** De bataviasche *Sinar Betawi* zegt dat sedert het optreden van resident Bakhuizen van den Brink de handelingen der politierechters door groote humaniteit worden gekenmerkt.

De geest der opgezetenen op de particuliere landen in de residentie Batavia is volgens het blad uitmuntend en de assistent-residenten van Mr. Cornelis en Buitenzorg genieten hun onbepaald vertrouwen.

Deze ambtenaren worden door de meesten op de handen gedragen; in de medsjids wordt voor hen gebeden, onder de Chineezen is slechts één roep over hunne integriteit. Hunne verdiensten worden door de betrokken landraadvoorzitters openlijk geroemd.

**Vreemde Oosterlingen in de binnenlanden.** Door de regeering is uitgemaakt dat onder de term »nijverheid«, voorkomende in de bepaling van art. 3 van Stbl. 1866 no. 57, het drijven van *handel* niet is begrepen, zoodat vergunningen aan vreemde Oosterlingen om zich, tot wederopzeggens toe, te vestigen op plaatsen, waar hun geen wijken zijn aangewezen, niet in het belang van den handel mogen worden verleend.

**De pisang.** De heer W. F. A. Loonen vraagt in *de Preangerbode* of er van Java — het land waar de banaan in alle variëteiten en overal voorkomt — geen bananen naar plaatsen in noordelijk Azië., z. a. Shanghai, al de havens van Japan en verder geheel Australië en Nieuw-Zeeland gezonden zouden kunnen worden. Deze streken toch zijn best binnen 10 à 14 dagen per directen stoomer te bereiken en, het is een feit, dat Chineezen en Japanners evengoed geld voor goed en goedkoop voedsel willen besteden als Europeanen. Een zeer belangrijke handel in het product zou volgens schrijver kunnen ontstaan, vooral nu wij een Java—China—Japanlijn bezitten, die in de slappe maanden, als er geen suiker te vervoeren is, wel voor direct en goedkoop vervoer te vinden zal zijn, als de booten in eens en direct voor een bepaalde plaats gecharterd kunnen worden.

Al de eilanden rondom Singapoer zijn overdekt met ananasplantages, waarvan het product verschillende fabrieken in staat stelt om op groote schaal ananasconserven te maken, die door de geheele wereld een goede reputatie hebben verworven. Zouden wij nu onder de vele eilanden, die rondom Java liggen, er niet kunnen vinden, die winstbaar en geschikt voor de pisangcultuur blijken en door het gouvernement tegen billijke voorwaarden zouden worden afgestaan? Daardoor worden transportkosten vermeden en kan de verscheping direct plaats hebben. Ook kan de onderneming met weinig kapitaal gedreven worden; zij vereischt niet zooveel zorg en onderhoud als andere cultures en werpt al heel spoedig product af.

Wie zal dat nu eens aanpakken?

**Opname in Zuid-Preanger.** Uit Soekaboemi wordt aan *het Bat Nbl.* geschreven dat de opname van de Zuid-Preanger nu eindelijk met kracht zal worden ter hand genomen. Eerstdaags wordt daar een officier van den topografischen dienst met eenige opnemers verwacht, ten einde de breede strook lands tusschen Soekaboemi en de Wijnkoopsbaai, waarvan tot nu toe slechts een klein gedeelte is opgenomen, verder geheel in kaart te brengen. Naar men hoopt zal ook dit groote werk, dat geruimen tijd duren zal, er het zijne toe bijbrengen om deze vruchtbare streek op te heffen uit haar staat van isolement.

**Het bestuursbeleid in Zuid Oost Borneo.** De *Javabode* bevat een opstel, waarin wederom de aandacht gevestigd wordt op de zeer ongelukkige keuze, die de regeering deed, toen zij den heer J. F. A. de Rooij de leiding van zaken in de Z. en O. afd. van Borneo toevertrouwde. De misslagen, door dezen ambtenaar na zijn optreden begaan, waarvan nu, en in de toekomst waarschijnlijk nog meer, de wrange vruchten geplukt worden, worden door den schrijver in het volle licht gesteld. Het desavoueeren van de door den resident C. A. Kroesen gevolgde politiek, waartoe de regeering zich leende, voorgelicht door overigens bekwame, doch met den toestand in het gewest onbekende mannen; het onhandige optreden tegenover de gezanten van den president sultan, die naar Bandjermasin waren gekomen; de gevangennemingen van Goestie Arsad en anderen en nog veel meer feiten in het blad genoemd, die slechts dienden om wantrouwen te zaaien en te vergrooten, worden hier nogmaals besproken.

De schrijver besluit met de volgende raadgevingen:

»Wil men het vertrouwen der pagoestian herwinnen en den noodlottigen invloed van de Soerapatis op deze aanwenden, dan lijkt ons de eerst noodige stap, dat Goesti Arsad, Antoeng Doerachman en Goesti Atjil — zij 't slechts voor eenigen tijd — naar Bandjermasin terug worden gevoerd en daar op betamelijken voet onderhouden, opdat de overtuiging in den Boven Doessoen veld winne, dat dezen menschen geen haar gekrenkt is en dat het woord der N. I. regeering zoo goed is als goud.

In de tweede plaats zal van dat aardsche slijk een goede hoeveelheid moeten worden afgezonderd, om de diensten te beloonen van de districtshoofden, die der regeering trouwe diensten bewijzen. Hieraan schijnt niet gedacht te zijn, al sedert de bovenstreken z. g. onder ons rechtstreeksch bestuur zijn gebracht. Iets, dat zeker heel zuinig is, maar geen verknochte vrienden maakt.

Daarmede zou gepaard moeten gaan een krachtig beleid, uitteoefenen door een hoofdambtenaar of hoofdofficier, met den toestand in de binnenlanden der Zuider- en Oosterafdeeling door en door vertrouwd.«

**Stand der voedingsmiddelen op Java en Madoera over de maand Mei.** De oogst was over 't algemeen bevredigend. Het rijstgewas te velde stond goed, behalve in het district Bogoram (Pati), alwaar de vooruitzichten van het gewas, tengevolge van ziekten, minder bevredigend zijn. Door ziekte, muizen en bandjirs zijn mislukt of vernield totaal 16744 bouws, terwijl in het district Grogol (Semarang) de jonge padi aanplant van 1600 bouws door gebrek aan water is mislukt.

De prijs van de witte rijst varieërde tusschen f 3 en f 7 per picol, die der roode tusschen f 2.75 en f 5.75.

De andere voedingsgewassen stonden over 't algemeen goed. Door de vele regens zijn in de afd. Kendal plm 300 bouws polowidjo-aanplant mislukt.

Er bestaat met 't oog op den stand der veld-gewassen geen bezorgdheid in de naaste toekomst, althans wanneer de regens ophouden. Geschiedt dit niet, dan wordt gevreesd voor eene herhaling, zij 't ook op kleiner schaal, dank zij de dessaloemboengs- van den ramp in 1900.

De invoer bedroeg 2000 KG. rijst; de uitvoer 93670 KG.

**Atjeh.** In Pidië is licht gewond, door een steek met een grasmes, de 1e luitenant W. H. Warnsinck, terwijl ook bericht is ontvangen dat de 1e luitenant der infanterie P. A. Charbon op Atjeh is gesneuveld.

**Slavernij en pandelingschap.** Aan *het Bat. Nbl.* ontleenen wij het bericht, dat de regeering kort geleden, toegevend aan den drang, ter zake uitgeoefend van het Plein uit, in een vertrouwelijk schrijven aan de betrokken residenten er op heeft aangedrongen, met kracht werkzaam te zijn in het belang eener spoedige afschaffing van de nog in verschillende deelen van Indië bestaande slavernij en pandelingschap.

De overweging, dat uit het oogluikend doen voortbestaan van de heerschende toestanden wel eens ongewenschte bemoeienis van buiten zou kunnen voortvloeien bij de belangstelling, welke Indië thans overal trekt, zou aan deze zaak niet geheel vreemd zijn.

Tevens verneemt het blad, dat de regeering zou hebben laten doorschemeren desnoods niet tegen een *krachtig (militair) optreden* op te zien, indien alle middelen van overreding mochten falen.

Dit laatste zou het blad bevestigd moeten zien, alvorens het te gelooven.

Het zou een gevaarlijk spelen met vuur zijn, zegt het *Bat. Nbl.*



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Wat het te exploreeren gebied in de Lawa-streek betreft, weet *Onze West* te melden, dat de grenzen zullen worden bepaald door drie tracés, Avivisiti-Emmarivier, Emmarivier-recht Zuid, Awaraval-West. Beide laatstgenoemde tracés zijn nog niet voltooid, omdat de, met dit werk belaste expedities, wegens zwaren regenval en het dientengevolge voorkomen van dysenterie onder de arbeiders, moesten terugkeeren.

De leider der exploratie, de ingenieur Middelberg, zoomede de ingenieurs von Faber en Grutterink bevonden zich in het begin der vorige maand te Paramaribo, met den opziener Kampmeynert en 18 chineesche boorlieden, terwijl aan de expeditie nog een tiental creoolsche arbeiders zullen worden toegevoegd, om het boorwerk te leeren.

*Onze West* vernam dat de heeren Middelberg en von Faber spoedig naar het placer Gros zouden gaan, om daar eenige proefboringen te verrichten, met het oog natuurlijk op de verwachtingen, die men omtrent dat placer koestert, terwijl het blad vermoedde, dat ook een bezoek zou worden gebracht aan de Savana-Mine, in Mindrinetie, waar onlangs eenige kleine diamanten werden gevonden.

Het plan van den heer Middelberg zou wezen om over een week of zes, medio September dus, nieuwe expedities uit te rusten naar het Lawa-gebied en zelf daarheen te vertrekken. Dan kunnen ook de onlangs benoemde tijdelijke koloniale mijningenieurs, Duyfjes en Visser, in de kolonie zijn aangekomen. Als basis van de werkzaamheden in het Lawa-gebied zal Poeloegoedoe dienen, aan de samenvloeiing van Lawa en Tapanahony, waar reeds een woning voor den leider is gebouwd.

Glück auf! Dat men er heel veel goud vinde, waardoor meê de kolonie op dreef zou kunnen worden gebracht.

De maand Juli was schijnbaar niet zoo voordeelig voor de verschillende goud-ondernemingen als de voorafgaande. In het geheel werd zoo ongeveer 64,5 kilogram aangevoerd te Paramaribo tegen 88 in Juni, maar de maand Augustus heeft zich goed ingezet. Den 6en waren reeds ongeveer 25 kilogrammen van het edele metaal ter hoofdplaats aangebracht.

Niettegenstaande de kleine producties in de vijf eerste maanden van dit jaar, is men toch reeds, bij 1903 vergeleken vooruitgegaan, gelijk ook blijkt uit de opbrengst der goud-belasting, die over het eerste halfjaar 1904 *f* 15649.71 bedroeg tegen *f* 12430,42 over het gelijknamig tijdvak van het vorige jaar. Ook aan invoerrechten in de koloniale kas een kleine *f* 20000 meer dan in het jaar te voren, nl. ruim *f* 601.181 tegen ruim *f* 582.359. Maar de ontvangsten uit de accijnzen bleven met *f* 69.371,20 ruim *f* 8000 achter bij de desbetreffende ontvangsten in het eerste halfjaar van 1903.

Op landbouw gebied valt melding te maken van een, door het Surinaamsch Onderwijzersgenootschap uitgeschreven prijsvraag. Voor het beste lees- en leerboekje voor de hoogste klassen der volksschool, handelende over de belangrijkste surinaamsche vruchten en voedingsmiddelen uit het plantenrijk, looft het Genootschap een gouden medaille of de waarde van *f* 100 uit. De jury bestaat uit drie personen, waartoe zich de heeren Dr. D. H. Benjamins, Dr. C. J. J. van Hall en C. R. Frowein Jr. welwillend bereid hebben verklaard.

De *Nieuwe Surin.*, die in den loop der jaren nog al eens voor den kleinen landbouw en wel met name voor de creoolsche kleine landbouwers in de bres sprong, legt den heer Halfhide, die uit een artikel in genoemd blad de [illegible] geheel onlogische gevolgtrekking maakte, dat het thans [illegible] tijdstip gekomen achtte, waarop de groote landbouw voor den kleinen behoorde plaats te maken, niet dat het zich [illegible] geenen deele onder diegenen wil zien gerangschikt, die den grooten landbouw coûte que coûte zouden willen zien te ondergaan. Uit een, in dit blad overgenomen artikel van genoemde courant, blijkt dan ook wel, dat zulke snoode gevoelens haar vreemd zijn.

De heer Libertador Ellis neemt ook thans weêr aan de hand van gegevens, ontleend aan officieele bescheiden, de creoolsche kleine landbouwers in bescherming tegen de aanklacht, als zouden zij minder voor hun werk deugen dan de Britsch-Indiërs.

Na te hebben verwijld bij de voordeelen, welke deze lieden van dezen landaard van den aanvang af werden toegekend, bij nederzetting op de vestigingsplaatsen, schrijft de heer Ellis:

»En toch niettegenstaande de ongunstiger conditiën waarin de creolen-kleine landbouwers in vergelijking met de Britsch-Indiërs verkeerden, is er geen enkele Britsch-Indiër in de geheele kolonie aan te wijzen, die zulke mooi en goed produceerende cacao-grondjes heeft als eenige creolen in Commewijne en in Saramacca«.

Een planter ducht, blijkens een ingezonden schrijven in *Onze West*, groote gevaren voor de plantages, met het oog op de jaarlijks wederkeerende bosch-bierie-bieriebranden; om die te keeren zullen op de thans ontvolkte ondernemingen handen te kort schieten.

De *Surinamer* vernam dat eene ontwerp-verordening tot wering (bestrijding zal zeker bedoeld zijn) van lepra de Koloniale Staten spoedig zou bereiken.

In een ingezonden schrijven aan genoemd blad had de heer H. F. Meijer te voren reeds gewezen op de aanvankelijk, met goeden uitslag bekroonde proeven van behandeling der lepra-ziekte met de tua-tua-plant op Groot-Chatillon. De, door Dr. Hirschfeld aldaar verkregen resultaten waren werkelijk alleszins bemoedigend, doch was de proeftijd nog te kort om een antwoord te geven op de vraag of de verbetering in de behandelde gevallen eene blijvende zou zijn. Dit en verdere uit het buitenland verkregen gegevens gaven den heer M. aanleiding om aan te dringen, dat door 't particulier initiatief een proefgesticht zou worden opgericht, opdat het werk niet langer op de schouders van slechts één enkel geneesheer op Groot-Chatillon ruste.

Het, door den heer M. aangehaalde rapport van Dr. [illegible] is 18 October 1903 gedagteekend. Sedert is al weer een jaartje bijna voorbijgegaan en 't is dus wel jammer dat de heer M. niet meer recente gegevens omtrent de proeven op Groot-Chatillon kon bijbrengen, terwijl ook de, door hem geproduceerde brieven met het buitenland, waarin gesproken wordt, van de veelbelovende eigenschappen der tua-tua-plant, twee tot vier jaren oud zijn, zoodat 't ons voorkomt, dat de tua-tua niet gehouden heeft wat zij beloofde.

**Curaçao.** Naar aanleiding van een brief, van den heer J. A. Snijders Jr., hoofdcorrespondent voor de nederlandsche Antilllen van het Algemeen Nederlandsch Verbond, besloot het hoofdbestuur, voorloopig twee beursen, ieder van f 500 beschikbaar te stellen voor de opleiding hier te lande van jongelui uit de Antillen, hetzij voor koloniaal ambtenaar of voor officier, ingenieur of iets dergelijks. De verdere regeling wordt met den hoofdcorrespondent vastgesteld.

*Neerlandia* waaraan 't vorenstaande is ontleend, vermeldt ook nog, dat het Verbond op Bonaire een boekerij wil oprichten. Bonaire — een der Bovenwindsche eilanden — leeraart o. a. de *Nieuwe Rott.*, wier redactie blijkt niet te weten, dat hiertoe wel Sint Eustatius, St. Martin en Saba, maar noch Bonaire, noch Aruba, noch Curaçao behooren.

## Poging tot sluipmoord.

Onder *Varia* namen wij in ons nummer van [illegible] Augustus een stukje op, ons ter verheerlijking der nagedachtenis aan een zijner oude krijgskameraden van ruim een halve eeuw geleden door *Athos* toegezonden. Onze lezers zullen zich herinneren, dat wij vroeger van denzelfden inzender een zeer amusant feuilleton hebben opgenomen, waarin het officiersleven van *tempo dehoeloe* met levendige kleuren werd geschetst, maar niemand van hen heeft toen, evenmin als wij dit deden, er aan gedacht, dat wij door het opnemen der beschrijving van dien woeligen tijd, eenig nadeel deden aan de eer of den goeden naam van het Indische officierskorps; de gansche Indische samenleving toch is sedert dien ouden tijd eene geheel andere geworden. En hoewel wij nu den door *Athos* in zijn laatste stukje verheerlijkten ridder lang niet „*sans reproche*" vonden, meenden wij die vraag over rust aan het oordeel van ieder onzer lezers te kunnen laten, waar toch de Redactie voor den inhoud van ingezonden stukken niet verantwoordelijk is, en hoogst vervelend zou worden, wanneer zij telkens met haar eigen op- en aanmerkingen op de proppen kwam.

Volgens iemand, die als X in het Algemeen-Handelsblad van 28 Augustus schrijft, is die meening echter onjuist, want na *Athos* flink te hebben onderhanden genomen, zegt hij ten slotte:

»Welke moraal houden de heeren van het »Koloniaal »Weekblad« er op na als zij zulke herinneringen plaatsen? »Begrijpen zij niet, dat zij daarmede niet hoog houden de »eer van ons Indisch officierskorps?«

X vindt, evenals wij, dat de vermoorde kapitein niet vrij te pleiten is, van verwijt, maar hij vindt daarenboven, dat de moordenaar, die, *op vermoeden van* [illegible]

...bij met zijn vrouw, iemand verraderlijk dood schoot, geen ellendeling is; hij zou medegevoel en medelijden met dien man hebben gewenscht.

*Et pour cause!* want het zij ons vergund den anonymus uit het Handelsblad er op te wijzen dat wij in zijn optreden tegen ons eenige overeenkomst met poging tot sluipmoord meenen te vinden. Vooreerst zouden onze kolommen voor hem evenzeer hebben opengestaan, waar hij onze regie meende te moeten aanvallen en tweedens, zijn er drie en een halve jaargang van ons orgaan ter zijner beschikking om over onze moraliteit te oordeelen.

Hij tracht ons echter een dolksteek in den rug te geven door een stukje ingezonden varia, op en top, voor onze rekening te brengen.

*De Voorzitter der Redactie-Commissie.*

# Irrigatie.

Toen wij in ons vorig nummer de brochure bespraken, waarin de heer Mulier op spoedige, c. q. geweldadige annexatie van geheel Sumatra aandringt, om daarna met volle kracht dit schoone eiland tot ontwikkeling te brengen, maakten wij de opmerking: dat ook hij in de emigratie van Javanen het groote middel ziet, om den economischen toestand der achterblijvers te verbeteren. Het verwondert ons, dat dit dwaalbegrip zooveel aanhangers blijft tellen, niettegenstaande herhaaldelijk en door velen, met cijfers is aangetoond, dat het een onmogelijk werk zou worden, vooral ook uit een financieel oogpunt, om de periodieke vermeerdering der bevolking op dit eiland door voortdurende verhuizing tot nul te brengen.

In het *Bondsblad*, orgaan van den Indischen Bond, komt eene soort van „week tot week" voor, onder den naam „Ditjes en Datjes". In no. 382 van 23 Juli wordt emigratie en irrigatie behandeld en *Bondslid*, zoo noemt zich de schrijver, blijkt een geestverwant van ons te zijn. Wel heeft hij 't alleen over menschenverplaatsing in 't groot en met Regeeringshulp op Java zelf, b. v. van Bagelen naar de Preanger, maar hij waarschuwt ernstig tegen de al te goede resultaten, die men zich daarvan voorstelt.

Wat hij daarna over irrigatie schrijft is zoo typisch, dat wij het hier in zijn geheel doen volgen:

»En dan: irrigatie, irrigatie en nog eens irrigatie. Het verwondert mij altijd, dat er nog menschen worden gevonden en zelfs hoofd-ingenieurs, die durven zeggen en zelfs durven schrijven, »dat het nut van irrigatie twijfelachtig is«. Men moest die heeren eigenlijk overtuigen door ze twee bloempotten voor den neus te zetten, waarvan er één in geen veertien dagen water heeft gehad en de ander voortdurend begoten is. En dan diende er te worden bijgevoegd: Geachte Heer Hoofd-ingenieur, zoodra die niet begoten plant dood is, zult gij worden opgehangen!« Ge zoudt eens zien, waarde Bondsleden, hoe snel de Hoofd-ingenieur — op wetenschappelijke gronden, natuurlijk — van meening veranderde.

Maar, zoo zeggen anderen, die irrigaties zijn niet rendabel. Wanneer wij aan de Solo-vallei-werken zooveel millioen uitgeven, dan is de vermeerderde opbrengst der belastingen niet gelijk aan de rente van het uitgegeven kapitaal. En daarom laten we die werken na . . .

Ik roep foei over zulke overwegingen! Geldt het dan alléén belastingen? Zijn daar geen menschenlevens, is daar geen menschengeluk bij betrokken? Is de mensch dan alleen maar eene machine om belastingen op te brengen? Uit die bezwaren van niet-genoegzame-rentabiliteit spreekt de meest ergernisverwekkende zelfzucht; dat is werkelijk het kapitalisme in al zijne hartelooze naaktheid. Geen levensgeluk, geen welvaart, geen tevredenheid, geen opgewekt dragen van de toch nog wel voorkomende verdrietelijkheden . . . dat al die uitkomsten, gevolgen van verzekerde oogsten, telt de kapitalist niet: »Is het werk rendabel, dat wil zeggen: komt er meer rente van, dan wanneer ik het geld bij de Bank deponeer? Zoo neen, dan deponeer ik het bij de Bank en kunnen de landbouwers voor mijn part uitsterven".

Nu willen wij de discussie niet heropenen: of het Solo-vallei-ontwerp, zooals het zou worden uitgevoerd, wel in een degelijk algemeen irrigatieplan voor Java, zou passen?, men weet genoeg, dat wij, waar dit mogelijk zal blijken, den voorkeur geven aan afdamming der stroomen in de bergstreken en het vormen van groote reservoirs, die regularisatie van den waterafloop mogelijk maken en dus in den westmousson het nadeel der overstroomingen wegnemen en in den oostmousson een geregelden wateraanvoer door de rivier mogelijk maken. Het is echter de oude, hier weder herhaalde philippica tegen het rentabiliteitssysteem, die ons zóó goed doet, want, zonder dat men er direct voor uitkomt, zijn er ook thans nog voorstanders van het stelsel dat de uitgaven voor irrigatiën door onmiddellijk, in 's landskas vloeiende baten, als rente moeten worden gedekt.

Te vergeefs voor die ongeloovigen heeft onlangs weder o. a. wijlen ons medelid *Post* in het *Institut Colonial International* zoo volkomen duidelijk betoogd, hoe irrigatie in alle tropische en subtropische landen als het eerste middel beschouwd wordt, om de velden vruchtbaar te maken en hoe het vroeger arme Egypte door de irrigatie van het Nijlwater een rijk land geworden is!

Te vergeefs zullen ook wij blijven hameren op dit aanbeeld, maar toch is het ons vast voornemen, om telkens, wanneer uit andere landen ons geschriften onder de oogen komen, die het reeds een paar jaren oude irrigatie-rekest, waaraan ook „Oost en West" meewerkte, wellicht nieuwe kracht kunnen geven, ze ter kennis van onze lezers te brengen; ditmaal is het de *Quinzaine Coloniale* van *Chailley—Bert*, die ons hiertoe reden geeft.

In het nummer 184 van 25 Augustus j.l. wordt het verdienstelijk boek besproken, dat door *Etienne Aymonier*, den directeur der Fransche Koloniale School, is geschreven over Kambodja (Cambodge) waar hij als ambtenaar zijne practische koloniale kennis opdeed. Aan het slot der geschiedenis van het oude rijk van Khmer en de beschrijving van het tegenwoordige Kambodja, geeft hij zijne persoonlijke meening omtrent de regeeringsbeginselen, die Frankrijk moeten leiden, bij het verdere bestuur van dit protectoraat.

In de eerste plaats, zegt hij: Wacht U voor annexatie; behoudt het erfelijke Koningschap, waaraan de bevolking gehecht is, als aan het levende symbool zijner nationaliteit. Oefen de voogdij uit, maar ga ook daarin niet te ver en tracht de bevolking op te heffen uit het zedelijk verval, waarin opvolgende overheersching haar heeft gebracht.

*Materieel kunt gij daartoe in belangrijke mate bijdragen, door het herstel der bewonderenswaardige waterwerken, waardoor de vroegere vorsten het land welvaart hadden geschonken!*

Op de bespreking van het boek van *Aymonier* volgt die van een duitsch werk van *Alex Kuhn* over „Reizen en Werken in Duitsch-Zuid-West Afrika in het jaar 1903". Het is een verslag eener wetenschappelijk expeditie van onderzoek, waarvan ook de gesteldheid van den bodem en de cultures een deel uitmaken. *La question de l'irrigation l'occupe fortement* zegt de Fransche recensent!

Overal elders, dan in Ned.-Indië, is dit het geval!

## Leiddraad voor de samenstelling van een plan tot decentralisatie der burgerlijke openbare werken.

Deze leiddraad werd door den regeering-commissaris, voor de decentralisatie, Jhr. O. van der Wijck, aan de meeste dagbladen in Indië ter kennisneming toegezonden.

Wij ontleenen daaraan het volgende:

Verschillende onderwerpen van staatszorg komen voor decentralisatie niet in aanmerking, omdat zij zijn van algemeen, niet van locaal belang, bijv.: de *rechtsbedeeling*, de *eeredienst* en de *defensie*, evenals gouvernements-monopolies, als de *verplichte koffielevering*, het *zoutmonopolie*, het *brievenvervoer* en de *telegraphie*.

Er zijn voorts onderwerpen van staatszorg, die wel voor toepassing van decentralisatie vatbaar zijn, als *gevangeniswezen, politie, onderwijs, geneeskundige dienst*, en *havenbeheer*, maar die *thans* daarvoor nog niet in aanmerking kunnen worden gebracht.

Zoowel bij het voordragen als bij het verdedigen der decentralisatie-wet is door de regeering in Nederland te kennen gegeven, dat aan de locale besturen aanvankelijk een beperkte taak zou worden opgelegd, die bij welslagen van dezen maatregel, geleidelijk zou worden uitgebreid.

In overeenstemming hiermede bepaalt de invoering der decentralisatie, buiten de locale wetgeving, zich voorshands tot de burgerlijke openbare werken en wel tot de zoodanige, die niet met een der hooger genoemde onderwerpen verband houden.

Alle gebouwen, pakhuizen, scholen, hospitalen, haveninrichtingen, ten dienste van de niet voor decentralisatie vatbare onderwerpen van staatszorg blijven dus buiten beschouwing, zoomede de paleizen van den Gouverneur-Generaal, de gebouwen voor het algemeen bestuur, 's lands Plantentuin, enz.

Bovendien dient in het oog te worden gehouden dat de wet beoogt: *a.* gewestelijke decentralisatie, *b.* decentralisatie van onderdeelen van gewesten, die onder een hoofd van plaatselijk bestuur zijn gesteld en *c.* decentralisatie van daarvoor in aanmerking komende steden.

Men dient dus onderscheid te maken tusschen *werken*, die in aanmerking komen om onder *gewestelijk beheer* te worden gebracht; *werken*, die in aanmerking komen om onder *afdeelings-beheer* en *werken*. die in aanmerking komen om onder *stedelijk* beheer te worden gebracht.

Er zijn verschillende steden, waarvan mag worden aangenomen, dat er reeds thans behoefte wordt gevoeld aan een stedelijk bestuur. Op Java kunnen als zoodanig worden genoemd: Batavia, Soerabaja, Semarang, Meester Cornelis, Bandoeng, Buitenzorg, misschien ook Soerakarta, Djokjakarta en Soekaboemi. Op de buitenbezittingen Padang en Makassar, om niet te spreken van de plaatsen in de residentie Oostkust van Sumatra, waar door de instelling van zoogenaamde gemeentefondsen reeds een begin van plaatselijk zelfbestuur in het leven geroepen is. Een eerlang in te stellen onderzoek zal wellicht aan het licht brengen dat deze lijst met eenige namen mag worden aangevuld. Voor zulke plaatsen ga de oprichting van een stedelijken raad vooraf aan de oprichting van een raad voor de afdeeling, waarin de stad gelegen is.

Ofschoon bij de behandeling van het wetsontwerp door de regeering is aangegeven, dat de *gewestelijke* decentralisatie zou voorgaan aan de *plaatselijke* en wel, omdat de laatste eerst voor mogelijk werd gehouden, nadat zou zijn ingevoerd en gedurende eenige jaren toegepast een bijzondere boekhouding van de uitgaven, welke uit 's lands kas voor specifiek plaatselijke behoeften worden gedaan, is aan de laatste de voorrang gegeven, sedert gebleken is, dat dit bezwaar te ondervangen was.

Daartoe heeft ook genoopt de algemeen — en zeer terecht gehuldigde opvatting, dat het gemakkelijk zal zijn, belangstelling te wekken voor plaatselijke behoeften. Want hieruit volgt dat de bereiking van het, door den wetgever beoogde doel zal worden bevorderd, door te beginnen met den belanghebbenden aandeel te geven in de behartiging van plaatselijke en eerst daarnà hunne medewerking in te roepen voor de verzorging van gewestelijke belangen.

Het ligt derhalve thans in de rede, te beginnen met *stedelijke raden* (gemeenteraden) in te stellen, overal waar de noodige stof daartoe aanwezig wordt geoordeeld; vervolgens tot de oprichting van *afdeelingsraden* over te gaan, waar deze levensvatbaar worden geacht, en eerst daarna de instelling van *gewestelijke raden* ter hand te nemen.

De hoofdplaats Batavia komt het eerst in aanmerking voor de instelling van een gemeenteraad. Daarvoor en voor de oprichting van nog een tweetal gemeenteraden kunnen de noodige gegevens nog tijdig worden verzameld, verwerkt en bij de regeering overgebracht, om op de afzondering van fondsen bij de ontwerp-vergrooting van N. I. voor 1905 te rekenen, mits de laatsbedoelde twee raden gevestigd in de nabijheid van de standplaats van den regeeringscommissaris, derhalve te Meester-Cornelis en te Buitenzorg. Met ingang van 1906 zullen dan Soerabaja, Semarang en andere plaatsen gemeenteraden krijgen.

De bedoeling is om te berekenen, hoeveel in de vijf laatste jaren, waarvan de uitkomsten bekend zijn te Batavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg, gemiddeld jaarlijks is uitgegeven voor de werken, die onder stedelijk beheer kunnen worden gebracht en die straks nader zullen worden aangeduid, en dit gemiddelde als grondslag te nemen voor de bedragen, die voor die gemeenten uit de algemeene geldmiddelen zullen zijn aftezonderen, waardoor derhalve de, aldaar te vestigen gemeenteraden al dadelijk in staat worden gesteld voor de openbare werken, aan hun zorgen toevertrouwd, evenveel te doen als tot dusver de regeering er voor deed.

Hoe echter te handelen tegenover die gebiedsdeelen, waar nog weinig of geen kostbare werken zijn uitgevoerd? Hen te dwingen tot het opbrengen van buitengewoon hooge belastingen ter verkrijging van hetgeen elders uit de algemeene geldmiddelen werd tot stand gebracht, ware met de billijkheid slecht overeen te brengen. De eenige practisch uitvoerbare oplossing schijnt: in beginsel te besluiten tot het verleenen van subsidie uit de algemeene kas voor bijzonder kostbare locale werken, met inachtneming van de financieele krachten van elk gebiedsdeel en de eventueele rechtstreeksche baten, die de werken voor de locale kas kunnen opleveren.

Het ligt in de bedoeling dat voor den localen dienst geen afzonderlijk personeel zal worden aangesteld, althans aanvankelijk niet, maar dat de locale werken zullen worden ontworpen, uitgevoerd en opgenomen door het personeel van den Waterstaat en 's lands B. O. W. De kosten van het personeel behooren derhalve buiten rekening te blijven bij de becijfering van het voor elk gebiedsdeel af te zonderen bedrag.

Wordt personeel in dienst gesteld voor bepaalde werken en tijdelijk, dan komen de kosten daarvan uitteraard ten laste van die werken. Waar thans van heerendienstplicht en den arbeid van veroordeelden wordt gebruik gemaakt, blijft dit aldus in de nieuwe orde van zaken.

Voor de beplanting der wegen roepen de locale besturen de hulp van de afdeeling Boschwezen in en voor zoover contracten met aannemers loopende zijn, worden deze door die besturen overgenomen.

Wat het waterstaatspersoneel betreft, dat de plaatselijke en gewestelijke werken uittevoeren zal krijgen, schijnt, wat de praktijk betreft en met het oog op buitenlandsche verloven, pensioen en opklimming in rang, de beste oplossing te zijn, dat de werken, gelijk gezegd, door de gouvernements-ambtenaren worden uitgevoerd, tot tijd en wijle de gemeenten zóóveel openbare werken voor hunne rekening krijgen, dat deze een voldoenden werkkring opleveren voor afzonderlijk personeel.

De zeer uitvoerige uitenzetting van de administratieve regeling, de wijze waarop de ontwerpen ingeleverd en vastgesteld worden, begrootingen gemaakt en ingediend en het benoodigd materieel uit de gouvernements voorraden tot kostenden prijs, met bijberekening van het daarvoor vastgestelde percentage van onkosten en vracht, achten wij voorloopig van te weinig belang voor het publiek, om daaraan veel ruimte te besteden.

Wat de landswerken betreft, die onder beheer der gemeenten en der gewestelijke raden zullen worden gesteld, deze zijn:

I. Wegen en bruggen.

II. Rivier- en waterkeeringswerken, zoomede bevloeiingswerken.

III. Drinkwatervoorzieningen.

IV. Gebouwen.

V. Parken en begraafplaatsen.

Onder wegen en bruggen behooren ook mijlpalen, trottoirs, kaaimuren, beschoeiingen, paardenwedden, tegelgoten en riolen. Voorts in ruimeren zin, ook de straatverlichting, de besproeiing van wegen en het ophalen van vuilnis, het schoonhouden der afwateringssloten en het onderhouden van bermen en dijkjes, alsmede de beplanting langs den weg. Ook bruggen en duikers in het algemeen, behalve die, welke voor particuliere doeleinden zijn aangelegd, behooren tot deze afdeeling.

Bij het onderwerp rivier- en waterkeeringswerken zoomede bevloeiingswerken is een zeer heldere en uitvoerige uiteenzetting gevoegd over de wijze waarop de, met betrekking tot de bevloeiingswerken op Java bestaande toestand is geboren en bij de vraag: Welke toepassing kan nu aan decentralisatiewet worden gegeven met betrekking tot het waterbeheer en wat daarmede in verband staat? antwoordt de Leiddraad:

Vooropgesteld mag worden, dat overdracht van ter zake tot dusver door of vanwege het centraal gezag uitgeoefende bevoegdheden slechts dáár met vrucht geschieden kan, waar het beheer reeds georganiseerd is. Overdracht op locale besturen van het waterbeheer in stroomgebieden, waar dat beheer nog niet geregeld en door indienststelling van het noodige technische personeel mogelijk gemaakt is, zou aan de ontwikkeling van dezen tak van staatszorg zeker niet bevorderlijk kunnen zijn, vermoedelijk zelfs in de meeste gevallen die ontwikkeling tegenhouden. De middelen, waarover de locale besturen beschikken, zullen ongetwijfeld nog lange jaren onvoldoende blijven om eene organisatie tot stand te brengen, welke aan haar doel beantwoorden kan. Daartoe zal alleen het centraal gezag in staat zijn. Dit ga dus voort op den ingeslagen weg en roepe de medewerking der locale besturen slechts in om, waar beheer en toezicht op goede grondslagen gevestigd zijn, d. i. in de irrigatie-afdeelingen, het tot stand gebrachte te behouden en verder te volmaken.

Men zal wellicht aanvoeren dat ook buiten de irrigatie-afdeelingen bevloeiingen worden aangetroffen, die onder geregeld beheer en toezicht van speciaal daarvoor aangewezen technisch personeel zijn gesteld, en vragen of zoodanige bevloeiingen niet mede al dadelijk onder locaal beheer kunnen worden gebracht. Het antwoord moet luiden, dat zulks niet wenschelijk ware. In verband met hetgeen is opgemerkt omtrent het onderling verband, dat tusschen al de deelen van eenzelfde stroomgebied bestaat, zou het toekennen van zelfstandigheid aan het beheer over één of meer dier deelen, voordat het beheer over de andere deelen geregeld is, het totstandbrengen eener goede regeling voor het geheel kunnen bemoeilijken.

De kosten van aanleg van groote irrigatiewerken en, om overeenkomstige redenen, ook die van bijzonder dure opnemingen en van groote rivier- en waterkeeringswerken, zullen derhalve wel ten laste van de algemeene geldmiddelen moeten blijven. Dit kan echter op tweeërlei wijze geschieden: het centraal gezag kan n.l. óf voortgaan met dergelijke werkzaamheden zelf te doen uitvoeren, òf de zorg daarvoor overlaten aan de locale besturen en deze daarbij te hulp komen door toekenning van subsidie.

Het zal uitteraard wenschelijk zijn, met de toepassing der hiervoren aangegeven denkbeelden te beginnen dáár, waar die toepassing betrekkelijk het eenvoudigst is, en wel in de irrigatie-afdeeling Serang, waarbij in hoofdzaak slechts de belangen van één gewest betrokken zijn. Eerst daarna kome de irrtgatie-afdeeling Serajoe en in de laatste plaats de irrigatie-afdeeling Brantas aan de beurt, terwijl in deze laatste afdeeling de decentralisatie van waterbeheer het eerst op het laagst gelegen gewest Soerabaja, vervolgens op Kediri en eerst daarna op Pasoeroean worden toegepast.

Thans rest nog een enkel woord te wijden aan werken tot zeewering. Gewoonlijk worden dergelijke werken aangelegd ter beveiliging van havens, reeden en ankerplaatsen en van gelegenheden om te laden of te lossen; in zulke gevallen zullen zij, evenals al hetgeen op haveninrichtingen betrekking heeft voorshands ten laste van de algemeene geldmiddelen moeten blijven. Dit geldt ook voor de werken tot verbetering van de toegangen tot Soerabaja. Werken, uitsluitend ten doel hebbende gevaar te bestrijden dat de zee voor, door haar bespoeld land oplevert, kunnen naar het voorkomt onder afdeelingsbeheer gebracht worden, mits ook voor zulke werken zoo noodig subsidie worde verleend uit de algemeene kas.

Voor zoover drinkwatervoorzieningen niet tot haveninrichtingen behooren en niet uitsluitend bestemd zijn voor militaire kampementen, krankzinnigengestichten of andere lands-inrichtingen, maken zij een onderwerp uit van stedelijk of van afdeelingsbelang, naarmate zij strekken ter voorziening in de behoefte van de bevolking in of buiten de steden.

Voor den aanleg van nieuwe drinkwatervoorzieningen zouden, evenals bij andere waterwerken, zoo noodig subsidiën te verleenen zijn.

Voor het boren van artesische putten zullen plaatselijke besturen de vergunning van den gouverneur-generaal moeten vragen (Staatsblad 1884 n°. 50). Voorts zullen zij voor de boringen meestal en soms ook voor het schoonspoelen van bestaande putten, de hulp van den dienst van het grondpeilwezen behoeven.

De brandweer voorziet in eene zuiver stedelijke behoefte en behoort dus onder stedelijk beheer te komen. Het onderhoud enz. van bestaande brandspuithuizen en de bouw van nieuwe zullen derhalve ten laste van de stedelijke geldmiddelen zijn te brengen. In sommige gevallen dienen dergelijke gebouwtjes tevens als wachthuis; het stedelijk bestuur zal alsdan bij de overdracht zoo noodig kunnen worden verplicht, te zorgen dat zij ook aan deze bestemming blijven beantwoorden. De bezoldigingen van het personeel bij de brandspuithuizen en van de boodschappers bij de algemeene brandmeesters, de kosten van onderhoud enz. van het brandweermaterieel en van aanschaffing van nieuw materieel, benevens de thans ten laste der IVde begrootings-afdeeling komende premiën bij brand, zullen ten laste van de stedelijke geldmiddelen te brengen zijn. Evenzoo de kosten van onderhoud enz. van woningen voor opzichthebbend personeel bij de brandweer en van brugwachterswoningen en woningen voor mandoers bij peilschalen, sluizen en andere waterwerken.

Pasarloodsen zijn gebouwen, die een locaal belang dienen, maar men vindt ook pasars buiten de steden.

De zorg voor pasarloodsen zou daarom aan het afdeelingsbestuur kunnen worden opgedragen behalve in steden met eigen raad. In zoodanige steden toch zullen aan inrichting en uiterlijk der loodsen allicht hoogere eischen worden gesteld dan elders en het ware niet billijk, de buitenwonenden tot bevrediging van zulke hoogere eischen te doen bijdragen. In steden met een eigen raad zullen derhalve de pasar-loodsen ten laste van de stedelijke geldmiddelen zijn te brengen.

Als zijnde van algemeen belang, blijven ten laste van de algemeene geldmiddelen de kosten voor het gebouw van het Bataviaasch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen, het Oudemannenhuis te Samarang en andere instellingen van weldadigheid, waarvoor ten laste van 's lands kas uitgaven worden gedaan. De bestaande monumenten en societeitsgebouwen, die ten laste van de algemeene geldmiddelen worden onderhouden, zoowel als postloodsen en stallen, pasanggrahans en passantenhuizen blijven buiten bemoeienis der stedelijke en gewestelijke administratiën.

Pakhuizen voor opslag van aan particulieren behoorend buskruit dienen wel is waar een zuiver locaal belang: de plaatselijke veiligheid, maar zij dienen tevens een meer algemeen belang: dat van den handel, en daarom verdient het aanbeveling om deze gebouwen voorloopig onder gouvernementszorg te houden, totdat over de haveninrichtingen een beslissing zal kunnen worden genomen.

Daarentegen kunnen schouwburgen, waar deze aan het land behooren, onder beheer van den stedelijken raad worden gebracht, daar zij strekken ter bevrediging eener zuiver stedelijke behoefte.

Dit laatste geldt voor slachthuizen en voor openbare badplaatsen, latrines en urinoirs, die derhalve mede onder stedelijk beheer kunnen worden gebracht.

De openbare plantsoenen, welke op sommige plaatsen worden aangetroffen, bevredigen eene stedelijke behoefte en komen dus in aanmerking om onder stedelijk beheer gebracht te worden. Soms treft men voor het publiek toegankelijke plantsoenen aan op militair terrein; mettertijd zullen ook deze veelal in aanmerking komen om onder stedelijk beheer te worden gebracht, wanneer daartegen uit een militair oogpunt geen bezwaar bestaat. Het komt echter niet noodig voor, dergelijke plantsoenen op militair terrein al dadelijk in de decentralisatie te betrekken.

Voor aanleg van begraafplaatsen worden uitgaven gedaan ten laste van de IVde begrootingsafdeeling. Europeesche begraafplaatsen worden in den regel beheerd door eene commissie, die uit de baten der exploitatie de kosten van onderhoud enz. bestrijdt. De zorg voor aanleg, onderhoud en beheer van openbare begraafplaatsen ware in steden met eigen geldmiddelen aan den stedelijken raad over te laten. Elders ware de bestaande toestand voorloopig te handhaven.

Overdracht van bestaande begraafplaatsen, door eene commissie beheerd, zal natuurlijk slechts kunnen plaats hebben, nadat is onderzocht of de tot dusver door die commissie uitgeoefende rechten daartegen geen beletsel opleveren. Eene zelfde opmerking is te maken met betrekking tot schouwburgen, welke aan eene commissie ter exploitatie zijn afgestaan.

# Van Vreemde Koloniën.

**De fransch-engelsche overeenkomst.** In No. 5 van dezen jaargang hebben wij reeds den inhoud meêgedeeld van de overeenkomst, die den 8en April ll. tusschen de engelsche en fransche regeeringen werd aangegaan, met betrekking tot de geschillen op koloniaal gebied, welke herhaaldelijk en met name nog niet lang geleden in de Fasjoda-quaestie op 'n haar na den vrede tusschen beide landen in gevaar brachten.

Naar aanleiding van hetgeen, onmiddellijk voor en na de onderteekening dier overeenkomst, welke evenwel nog de bekrachtiging der beide betrekkelijke wetgevende lichamen vereischte, in de fransche zoowel als in de engelsche pers daarover te doen is geweest, kon men gevoegelijk opmaken, dat beide partijen nog al tevreden waren over hetgeen zij elk voor zich hadden weten te bedingen.

Doch, toen de eerste opwinding voorbij was, begon van weêrskanten eerst recht het wikken en wegen. Hetgeen nu van fransche zijde tegen de overeenkomst werd aangevoerd, gaf den heer Gibson Bowles aanleiding om in de zitting van het engelsch Lagerhuis van den 12en Augustus ll. bij de voortgezette behandeling der onderwerpelijke aangelegenheid voor te stellen deze te verdagen, tot tijd en wijle, dat de fransche regeering voor den dag zou zijn gekomen met de wijzigingen, die zij — interpellant achtte zulks voldoende bekend — in de overeenkomst zou willen zien gebracht. Alvorens dus zich de handen te binden door de gevraagde credieten voor de ten uitvoerlegging der bepalingen van het verdrag toe te staan, achtte de heer Bowles het, bij uitgebleven bekrachtiging van fransche zijde, geraden een afwachtende houding aan te nemen.

De eerste minister, Balfour, hulde brengende aan de vaderlandslievende bedenkingen van den interpellant, achtte de, door dezen voorgestelde gedragslijn niet vereenigbaar met de regelen van politieke welvoegelijkheid. Het is volkomen waar dat het fransche parlement de, op de overeenkomst betrekking hebbende wet nog niet heeft aangenomen en het is ook volstrekt niet zeker, dat zulks in de November-zitting wel reeds zal geschieden. Maar de heer Balfour meende dat interpellant het toch niet bij 't rechte eind had, door het voor te stellen alsof de fransche regeering voornemens zou zijn eenige wijziging in de aanhangige overeenkomst te doen brengen. Wat hemzelf betrof, verklaarde de heer Balfour nimmer van dergelijke plannen, hetzij uit officieele, hetzij uit andere geloofwaardige bron te hebben vernomen.

De slotsom was dat de heer Bowles zijn protest introk, waarop de betrekkelijke wet met algemeene stemmen door het lagerhuis werd aangenomen.

Hoewel het mogelijk is dat de fransche regeering er in slagen zal, het verdrag zooals het nu daar ligt door de wetgevende macht te doen aannemen, kan niet worden ontkend dat een strooming met name in de fransche koloniaal-politieke kringen het er op toelegt, om deze uitkomst te voorkomen.

Men erkent in die kringen de waarde, der aan Frankrijk in West- en Noord-Afrika geboden concessiën, welke laatste wat de vrije hand ten opzichte van Marokko aangaat, onlangs den liberalen gewezen engelschen premier, lord Roseberry reeds aanleiding tot bedenkingen gaven, maar men vraagt zich af of in andere opzichten de fransche belangen niet al te zeer door de bepalingen van het verdrag worden geschaad.

Het is vooral de oude French-Shore-quaestie, die niet naar den zin van velen in Frankrijk blijkt te zijn geregeld. De uitleg, die van fransche zijde aan de betrekkelijken clausulen van het verdrag werd gegeven, dat nu ook de regeering van New-Foundland de z. g. Bait-Bill, wet op het verbod van verkoop van visch-aas aan vreemdelingen zou moeten intrekken, blijkt niet juist te wezen. Dit verbod leidde er reeds toe, dat de fransche visschers de kabeljauwvangst er grootendeels aan moesten geven, om zich te bepalen tot de kreeftenvisscherij langs de French Shore, waar een groot aantal inrichtingen verrezen voor het conserveeren van de vangst. Nu evenwel de French Shore zou moeten worden ontruimd, zouden vele handen buiten werking worden gesteld, die tengevolge van de Bait-Bill ook niet weêr voor de kabeljauwvangst zouden kunnen worden gebruikt, d. w. z. dat het visschersbedrijf in die streken voor vele Franschen zou worden gesloten. En welk nadeel dit voor Frankrijk in heeft, legde admiraal Humann den 17en Juni ll. der, onder voorzitterschap van den heer Etienne te Parijs bijeengekomen parlementaire commissie voor buitenlandsche en koloniale aangelegenheden nog eens uit.

Admiraal Humann, die van 1873 tot 1888 bijna onafgebroken met het bevel over het fransch maritiem station in de new-foundlandsche wateren is belast geweest, kwam tot de logische gevolgtrekking dat het verlaten van de French Shore door de fransche visschers noodzakelijk een einde zou maken aan de deelneming van fransche zijde

ADVERTENTIËN.

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

„Pension L. SMISSAERT"
**Reinkenstraat 46,**
'S-GRAVENHAGE.

---

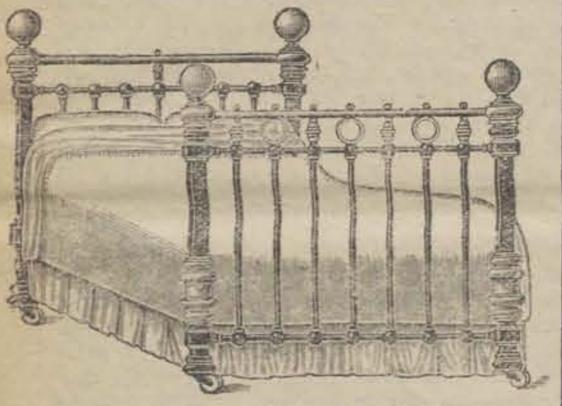
***PENSION***
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

***Te Arnhem***
voor de wintermaanden of langer voor een billijken prijs te huur een **gemeubileerd zeer logeabel huis.** Te bevragen onder motto «huis» bij den Boekhandelaar, J. HEUVELINK, te *Arnhem.*

---

Th. A. A. SIMONIS
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

AGUILAR'S
PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

---

Pension Büchner.
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te verkrijgen**
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis.

---

Complete Meubeleering
van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

---

**INDIË.**
TE KOOP GEVRAAGD eenige in goeden staat zijnde **Hut- en Mailkoffers** met opgave van prijs en afmeting.
Fr. br. lett. **R**, G. LOS Adv.-Bureau *Leiden.*

---

**Zutphen.**
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*

A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZOON,
**Tailleurs,**
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

***Scheveningen.***
Pension „HUIS-TER-DUIN",
**SEINPOSTDUIN 54.**
Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.
Ingericht tot seizoen- en doorloopend verblijf, ook voor hulp- of toezicht behoevenden.
*Billijke prijzen.*
Aanbevelingen van HH. Geneeskundigen en Familiën voorhanden.

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:

AANTEEKENBOEK
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover.

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

's-Gravenhaagsche
Crediet-vereeniging en Depositokas
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Jonge dame,**
Ind. v. geboorte, met acte L. O. handw. en gymn., in staat onderwijs te geven in Eng. taal en pianospel, z. z. g. gepl. als gouvernante in Indie. Br. fr. bur. v. d. blad onder no. **118.**

---

Middelbare school voor Handel en Administratie.
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.
**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**EN GROS. EN DETAIL.**
**WIJNHANDEL**
J. H. ZUIJDERDUIJN,
**Beeklaan hoek Daguerrestraat,**
Den Haag.
Port, Bordeau en Sherry,
zeer fijne Tafelwijn,
**à f 0.55 per fl.**

---

Magazijn „HET ANKER",



Veenestraat 49, Den Haag.
Indische Uitrustingen
voor DAMES en HEEREN,
***in alle Prijzen.***

---

Onze beroemde Santal Parelen
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen, Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Sanitas Mannenhulp.
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

Sanitas Vrouwenhulp.
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**Directe import uit Indië.**
Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin
Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc.
Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerworedjo) - Guava (Djamboe bidjie)
Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe
Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

---

CHOCOLADE: Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
BONBONS: Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
SURPRISES: Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
**Drops, Chocolade Büches en Oublieën.**
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***
per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*
Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**
**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**
***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

---

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
**CONCURREERENDE PRIJZEN.**

---

**STAAT**
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**
**Prijs 2½ cent.**

---

**Firma A. KOKEE.**
Nieuwe Havenstraat 46.
**UITZENDING VAN DINERS**
***f 0.80 - f 1.00.***
Vele Indische recommandatiën.

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 25, Donderdag 1 September 1904.


in de zalm- en kreeftenvisscherij aldaar. »Dat men dan ten minste«, zoo besloot hij »onze visschers en reeders toesta om de grootere visscherij op de banken op de kust van New-Foundland voort te zetten. Het gaat hier niet alleen om het belang der visschers, wier talrijke huisgezinnen uitsluitend van de vischvangst leven, en van de reeders, wier bedrijf in Frankrijk zelf werk verschaft aan tal van neven-industrieën, maar ook om een hoog landsbelang, want het zijn die visschers, wier bedrijf zoo hard en zoo gevaarlijk is, die aan onze oorlogsvloot de beste matrozen leveren«.

Bedoelde commissie besloot dan ook na nog de opinies van verschillende belanghebbenden en belangstellenden in deze zaak te hebben gehoord, den minister van buitenlandsche zaken, Delcassé den éénstemmigen wensch der betrokken reeders en visschers over te brengen, strekkende om afschaffing te verkrijgen van de Bait-Bill, in verband met het fransch-engelsch verdrag.

Mocht nu ook de fansche regeering niet voornemens zijn dezen, met het oog op den reeds al te vaak gebleken onwil der New foundlanders onvervulbaren wensch tot de hare te maken, ontegenzeggelijk zal 't haar niet weinig moeite kosten om de bedenkingen te overwinnen, die zich tegen de aanneming van het geheel ongewijzigd engelsch fransch verdrag verzetten.

Behalve die visch-quaestie heeft men nog het Nieuwe-Hebridenvraagstuk, waarin de onbekende is de vlag, waaronder die eilanden definitief zullen komen te staaan, voor zoover nl. Frankrijk en Engeland daarin een woordje hebben meê te spreken.

We hebben 't al zoo dikwijls over die eilanden en het daaraan vastgekeoopte vraagstuk gehad, dat een vluchtige blik op die streken wellicht niet ondienstig is.

De eiland-groepen, die onder den naam van Nieuwe Hebriden worden samengevat liggen tusschen den 13en en 21en zuidelijken breedtegraad, ten Noordoosten van de fransche kolonie Nieuw-Caledonië, zich over een lengte van meer dan 1000 kilometers uitstrekkende in eene richting Noordwest-Zuidoost.

De Spanjaarden Quiros en Torrès ontdekten den archipel in 1606 en lieten zich er in enthusiaste bewoordingen over uit. Kapitein Fernandez de Quiros ried koning Filips III aan om ze hoe eer hoe liever in bezit te nemen. Bongainville, Cook, d'Entrecasteaux en Dumont d'Urville, die achtereenvolgens de eilanden bezochten spaarden al evenmin hun lof, waar het gold hun natuurpracht en rijken plantengroei te prijzen.

Het hoofdeiland van den archipel, Spiritu Santo (Heilige Geest) heeft een oppervlakte van 5786 vierkante kilometers, d. i. circa $\frac{1}{7}$ van de oppervlakte van ons land, doch telt slechts 4 tot 5000 inwoners. Ook hier moet dat evenals op zoo menig eiland in den Stillen Oceaan geheel anders geweest zijn. Don Fernandez de Quiros spreekt toch in zijn verslag aan koning Filips van een dichte bevolking rondom de baai van Sint Jacob en Sint Filips, terwijl hij ook op verren afstand in het binnenland overdag veel rook en des nachts talrijke vuren ontwaarde, ten teeken dat ook daar vele menschen moesten wonen. Toch hebben de Heilige-Geest-luitjes weinig te lijden gehad van rechtstreeksche bemoeienis van de zijde der blanken. Terwijl de inboorlingen van Nieuw-Holland, Tasmanië en Nieuw-Zeeland door vuur en zwaard der blanke kolonisten werden verdelgd of gedecimeerd, zorgden hier de inwoners zelven er met hun binnenlandsche oorloogjes voor, dat hun zielental in den loop der eeuwen afnam, terwijl de engelsche zendelinghandelaren door den invoer van gemeene foezel en door soortgelijke practijken mede tot de ontvolking bijdroegen, zonder zich evenwel in het binnenland te wagen. Ze bleven wijselijk aan de kust waar ook de arbeiders-wervers alias slavenjagers hunne operatiën beperkten. Sedert don de Quiroz deze streken bezocht had geen blanke voet het binnenland van Spiritu Santo betreden, totdat de heer Higginson, een Franschman met een engelschen naam, door de engelsche bladen wel eens smalend de Cecil Rhodes van Australië geheeten, besloot met eigen middelen en op eigen kosten het binnenland te exploreeren.

In de maand Augustus van het jaar 1901 nam de eerste welgeslaagde tocht naar het binnenland een aanvang. Typisch was de eerste ontmoeting met de, als vreeselijk woest afgeschilderde inboorlingen. In de nabijheid van het dorp Lessitiré gekomen, zagen de expeditie-leden de bewoners hals over kop uit het dorp vluchten. »Komt ge hier om ons te dooden?«, werd hun uit de wildernis aan de overzijde der rivier toegeroepen, waar langs ze hun tocht voortzetten. »Neen, wij komen alleen om uw land te zien«, luidde 't antwoord, waarop de vluchtelingen uit hun schuilhoeken te voorschijn kwamen en 't der expeditie aan niets lieten ontbreken. Dat het doel van deze en volgende expeditie niet zuiver-wetenschappelijk was, en niet alleen dáárin bestond om eens 'n kijkje van het land te nemen, blijkt wel uit de rapporten, waarin telkens melding gemaakt wordt van den aankoop van terreinen langs de gevolgde route.

Ook van hoogst zonderlinge gebruiken onder de inboorlingen maken die rapporten gewag. We zouden dan ook elke hollandsche jonge dame beslist moeten ontraden om op een spiritu-santist hare keuze te laten vallen. Behalve dat er ginds aan het toilet, niets mag worden ten koste gelegd, bestaat er bijvoorbeeld bij de inboorlingen van kaap Cumberland de ietwat onaangename verplichting voor de vrouwtjes om, bij overlijden van den echtgenoot, hem door middel van den koorde in den dood te volgen. Het lijk van den overledene wordt gedurende twee dagen ten toon gesteld, omringd van zijn vrouw of vrouwen, die in afwachting van het lot, dat haar wacht, hare klaagliederen aanheffen, totdat het oogenblik is gekomen, waarop men haar den strop aanlegt en ook haar klaagzangen voor altijd verstommen.

Sedert eenigen tijd hebben zich zoowel australische als fransche kolonisten op Spiritu Santo neêrgezet, waarvan de grond zich thans evenwel reeds grootendeels in fransche handen bevindt, waarop dan ook van fransche zijde meê de aanspraken berusten, die zij op het bezit van dit eiland maakt.

Maar, heeft Engeland ten opzichte van de French-Shore-quaestie en hare definitieve oplossing rekening te houden met de gevoelens van een paar honderdduizend kolonisten op New-Foundland, eene oplossing der Nieuwe-Hebriden-quaestie vereischt de moreele sanctie der millioenen van Nieuw-Holland en Tasmanië, die meer dan eens blijk gegeven hebben desnoods hun eigen zin door de kunnen drijven.

Charles Dilke hield in Juni bij de behandeling der ratificatie van het bedrag in tweede lezing der regeering reeds voor, hoe jammer 't was, dat bij dit verdrag niet alle geschilpunten tot oplossing waren gebracht. Maar 't is de vraag of de engelsche regeering wel hiertoe bij machte was, zonder kolonisten voor 't hoofd te stooten, wier steun zij reeds getoond heeft niet te kunnen ontbeeren.

Zagen we nu wat van fransche zijde in hoofdzaak tegen het onderwerpelijk verdrag werd aangevoerd, ook in Engeland geven ontevredenen aan hunne gevoelens lucht.

Lord Roseberry zeide te vreezen dat de entente betrekkelijk Marokko eer tot verwikkelingen tusschen de beide verdragsmogendheden aanleiding zou geven dan tot verdere toenadering. Zoo geheel onmogelijk is dat niet, indien het engelsche volk zich slechts ten halve bij de te nemen beslissing neêrlegt en voort blijft gaan zijne pionniers uit te zenden, ter verzekering van het overwicht van den engelschen invloed in die streken. Op 'n gegeven oogenblik als die luitjes dan in 't nauw raken, zullen ze steeds een groot deel der pers bereid vinden om voor hen den grooten trom te voeren, de bescherming der Union Jack in te roepen. Geen nood, zal men zeggen, want de arbitrage-clausule is er nog, die echter, laat ons dit er bijvoegen, ook de rekbare bepaling bevat, dat van scheidsrechterlijke uitspraak zijn uitgezonderd die gevallen, waarmeê de eer van een land is gemoeid.

Voorts vinden we nog van engelsche zijde de klacht, dat door afstand van een punt aan het bevaarbaar gedeelte van de Gambia in de engelsche kolonie Gambia, de engelsche regeering het voortbestaan bedreigt dier, uitsluitend op den handel aangewezen kolonie, bestaande uit twee smalle stroken langs de oevers van de Gambia, geheel omringd door fransch gebied.

Zoo ziet men dat 't steeds moeilijk is 't een ieder naar den zin te maken, terwijl, wanneer ook de fransche regeering er in slagen mocht het gesloten verdrag onveranderd door te drijven, dit toch slechts als een eersten, zij 't ook hoogst gewichtigen, stap moet worden beschouwd, om aan de bestaande engelsch-fransche geschillen op koloniaal gebied een duurzaam einde te maken.

**Henniker Heaton-specialiteit.** Naar aanleiding van de Atjeh-interpellatiën van vorengenoemden afgevaardigde in het engelsch Lagerhuis, werd ook in dit blad het vermoeden uitgesproken, dat de heer Heaton de gelegenheid slechts aangreep tot een soort wraakoefening wegens onze houding en die van onze pers in den zuid-afrikaanschen oorlog. Bij het nasnuffelen van oude couranten, d. w. z. van 'n maand of wat geleden, troffen we echter ook weêr den naam van den heer Heaton aan in verband met een interpellatie, naar aanleiding van beweerde mishandeling en onrechtvaardige behandeling van een chineeschen koelie door de autoriteiten van Britsch Noord-Borneo. De waarschijnlijkheid is dus groot, dat we in den heer Heaton een man moeten erkennen, wiens humaniteitsgevoel hem noopt voor de verdrukten op te treden, gelijk hij ook nu, door gebrekkige ex tendensieuse voorlichting daartoe gedreven, meende te moeten doen.

## RECLAMES.



## Uit Oost-Indische Bladen.

**Een oproer op Java.**

»Wij hebben een onschatbaar voorrecht. Geen volk »is gemakkelijker te regeeren dan de Javanen, geen »volk meer geschikt hen te besturen dan wij.

»Zonder onze ellendige zelfzucht zou Java de ge»lukkigste kolonie van den aardbol zijn

(Roorda van Eijsinga. Ontleding van onze kol. staatkunde.)

Zoo begint **Wangso** in het *Nieuws v. d. dag v. N. I.* zijn beloofde beschrijving van het oproer van inlanders, die door slechte economische toestanden en ontevredenheid een willig werktuig van eerzuchtige, dweepzieke priesters en goeroes werden en gaat dan als volgt voort:

Het was Vrijdag den 12den van de maand Rabingoelawal van het jaar 1833 der jaartelling.

Het tweede kraaien van den haan verkondigde dat de nacht ten einde liep. Door de verschillende vergaderingen der geloovigen werden de »Moerakabah«, d. w. z. de twintig laatste hoofdstukken van de devotie der mysticke leer, in gedachten gereciteerd

Daarna werd het algemeen sein tot reiniging gegeven, bij welke gelegenheid ook het hoofdhaar een wassching met gewijd water ondergaat en daarna het doodskleed: nl. de witte ongewasschen kleeren en een wit lijkkleed als tulband om het hoofd, aangedaan. De moslim, *die zich ten doode wijdt*, verzekert zich hierdoor van niet ongereinigd te worden ter aarde besteld, wanneer hij mocht komen te vallen.

Op een gegeven teeken worden krissen en andere wapenen uit de scheede genomen en gedompeld in een vergiftigd vocht. Zij mogen niet anders dan in des vijands lichaam de scheede weder terugvinden.

Nadat door den oude-schêch de zegen was uitgesproken, gingen ongeveer honderd eedgenooten in optocht en in gesloten gelederen al *dikirrende*, de kris in beide handen omvat en omhoog gehouden, op weg naar de verzamelplaats. Deze verzamelplaats was een juist geoogst padiveld van de dessa Kedoong-Kebo en gelegen op korten afstand der suikerfabriek »Sroeni«.

Hier werd met het noodige ceremonieel de standaard geplant. Om de niet algemeen begrepen bedoeling te verklaren, dient hier de mededeeling dat deze standaard bestond uit een langen bamboestaak, waaraan was gehangen *klaras*, d. i. droge pisangbladeren.

Het javaansche woord *laras* kan beteekenen stemmen van instrumenten of zaken met elkaar in harmonie brengen, regelen of schikken; het beteekent ook iets beoordeelen; maar is dit woord afgeleid van *klaras*, dan beteekent het uitdrogen.

En zoo gold dit veldteeken hier als symbool van dorheid, weemoed, vergankelijkheid, daar de opstandelingen in die gemoedsstemming verkeerden en tevens als een weerspiegeling van den toestand van het land, de dorheid in de harten van 't volk dat zich te kort gedaan en niet of onvoldoende beschermd acht, tegenover de sedert jaren bestaande en grooter en grooter proportie aannemende corruptie van sommige inlandsche ambtenaren en hadjies, in combinatie en in handelsrelatie met soerabajasche Chineezen, ja zelfs europeesche rijsthandelaren.

De meer genoemde **Kiahi Botokan** is een berucht individu uit Bankalan, wiens ware naam is **Kiahi Djénal**. Hij is, voor zoover aan schrijver bekend, voortvluchtig overigens een bekende handlanger van een sidhoardjoschen chineeschen rijsthandelaar. Hij profiteerde van de armoede der grondbezitters en huurde in compagnieschap met **Kiahi Kassan Moekmin** en **Kiahi Bintoro** van Kedoong Kebo telken jare de sawahs der arme luiden.

En zoo waar; dit volk woont in een centrum van fabrieken; die immers geld, veel geld onder 't volk brengen? Toch verkwanselen zij uit armoede hun bouwgronden telken jare aan die uitzuigers.

De prachtige overal gewilde gedangan-rijst is indirect hiervan de schuld.

Na het voorgaande zal 't een ieder duidelijk zijn, dat ruchtbaarheid aangaande de voorbereidingen tot den opstand niet kon worden vermeden. Voor het uitvoerig beschrijven van de wijze, waarop zich bij de Javanen een verhoogd godsdienstig leven uit, wanneer de ontevredenheid tot de kookhitte is gekomen en waardoor wij een blik slaan in het volksleven, beoogt de schrijver mede de punten aan te wijzen, welke tot de grootste grieven tegen de machthebbenden behooren en toont hij tevens aan, dat een zeer vruchtbare bodem aanwezig was, waarop het zaad van ontevredenheid welig opschoot, door geestdrijvers met al te treurig resultaat gebruikt.

De kruik ging zoolang te water tot zij barstte. En *wàt* nu die kruik heeft doen barsten en waarover geen dagblad heeft gerept, omdat de betrokkenen er belang bij hadden het geheim te houden, dit zal schrijver later meedeelen.

Onwillekeurig rijst in ons de vraag, hoe zulke samenscholingen, optochten en uitingen van verhoogd godsdienstig leven verborgen kunnen zijn gebleven voor de inlandsche ambtenaren, immers tot aan de uitbarsting toe.

Naar de ons gegeven verzekeringen door sommigen die zich hadden teruggetrokken en anderen die op den achtergrond stonden, gereed om als reserve in te grijpen, wanneer slechts eenig succes behaald zou zijn, moeten de ambtenaren wel degelijk op de hoogte zijn geweest van de tot kookhitte gerezen ontevredenheid der bevolking.

Men noemt zelfs den datum van 23 April 1903, dus een jaar geleden, dat de wedono van het district Boeloeng den regent van Sidhoardjo gewaarschuwd heeft voor de groote ontevredenheid van de bevolking der districten: Gedangan, Krian en Porong en het drijven van sommige godsdienstleeraars.

Indien deze thans geschorste ambtenaar het wist, zouden dan de andere ambtenaren het *niet* geweten hebben? Zouden zij óók niet geweten hebben dat Kiahi Kassan Moekmin in relatie stond met eenige goeroes in het district Mlandingan, res. Bezoeki, in Tempeh, Loemadjang, in Bankalan, Madura en dat Sarejan, de Sasakker, degeen was die de communicatie tusschen al die plaatsen onderhield? Zoo neen, dan is hier alweer 't bewijs geleverd dat de opleiding der inlandsche ambtenaren niet deugt. Dat de afstand tusschen hen en 't volk al grooter en grooter wordt en er geen of niet genoeg toenadering is tusschen hen en de boven hen geplaatste europeesche ambtenaren.

Denkt niet dat die toenadering verkregen wordt door hunne vereuropeesching en 't aanleeren en spreken van de hollandsche taal. Integendeel: elk volk uit z'n gedachten nooit beter dan in de taal door de kinderen met de moedermelk ingezogen en die vereuropeesching is juist oorzaak van den thans gapenden afgrond tusschen de inl. ambtenaren en hun volk.

Spreekt niet van evolutie, gij die, zonder dit volk te kennen, u autoriteit en bevoegdheid tot oordeelen aanmatigt. Zelfs geen prof. Kern, die hier geboren is, zelfs geen Dr. Koster uit de Bandong-school kunnen hierover oordeelen. Elk volk heeft z'n evolutie, zeer zeker, maar die van het javaansche volk is niet zooals wij, Westerlingen, die willen opdringen. »Arm volk dat op die wijze door toedoen van enkelen, waar zucht tot populariteit als hoofdfactor voorzat, moet worden gedemoraliseerd!« Arme kinderen van ons Indiërs, die gedoemd zullen zijn in de toekomst met een verknoeid ras te moeten te doen hebben! . . . ondanks de »1200 scholen« van den Directeur van O. E. en N.

Wel wat laat, doch toch op den middag vóór het oproer, moet het districtshoofd order gehad hebben om enkele verdachten op te lichten. Doch hier struikelt men weer over de leemte in de opleiding van inl. ambtenaren, n. m. dat zij in 't geheel niet of onvoldoende op de hoogte zijn van wat zij als bestuurders dienen te weten op juridisch-theologisch gebied der mohammedaansche leer, ten einde genoeg overwicht te bezitten over goeroes en hadjies. Want de Wedhono van Gedangan gevoelde zich steeds de mindere van deze geestelijke meesters, vanwege de èlmoe en de igama en durfde blijkbaar niet optreden. Ook alweer niet omdat geen moslim gedoogt dat hij in de uitoefening zijner Godsdienstplichten (hier de dikir-el-Djellala) wordt gehinderd, en zeker deze omstandigheid de politie heeft weerhouden om dien nacht nog over te gaan tot de gevangenneming.

Nog een andere vraag rijst in ons op, zegt de schrijver: Heeft wellicht schuldbesef èn den Wedhono èn het dorpshoofd weerhouden om de schuldigen bijtijds onschadelijk te maken? En deze vraag overwegende, komt schrijver van zelf tot de bespreking van de kwestie waardoor de te water zijnde kruik is gaan barsten.

Ziehier wat hij vernam:

Men vindt bewesten, dus achter de suikerfabriek »Sroeni«, een complex sawahs volgens zeggen ± 20 bouw. Deze sawahs zijn reeds langen tijd te voren verhuurd aan de bovenvermelde fabriek voor plantjaar 1904. De eigenaren dier gronden hadden, om reeds elders omschreven redenen, niettegenstaande den verhuur van hun bouwgronden, tòch geen contanten en om daaraan te komen, deze gronden tusschentijds weder voor padi verhuurd aan minder misdeelde landgenooten, o. a. aan Kiahi Botokan. Vóór dat nu de op die sawahs staande padi rijp was en omdat de tijd was aangebroken dat »Sroeni« over deze gronden moest beschikken, volgens huurcontract, werd met de bewerking van deze sawahs voor riettuinen aangevangen en had dientengevolge een begin van vernieling van de te velde staande padi plaats.

Kiahi Botokan en Kiahi Bintoro, dit gewaar wordende, verboden het werkvolk onder bedreiging, om aan die sawahs te komen, zoolang er padi op stond; en toen eenige gotenmakers dit niet goedschiks wilden laten, hebben zij den voorman er van (zooals men dit noemt onder inlanders) geteekend, d. i. met een mes den onwillige in z'n gezicht òf in z'n oor gesneden, het bloed direct gaan stelpen en gezegd: »ziedaar ongelukkige, gij die door uw goeroe zijt geteekend omdat ge meer hecht aan de woorden van een kafir dan aan die van uw geestelijken meester, daarom zult gij aan dat teeken ten eeuwigen dage herkenbaar zijn, tot dat de dag des oordeels daar is!"

Intusschen werden de werkzaamheden aan die sawahs gestaakt en kwam de zaak in onderzoek. Doch vóór dat er een beslissing kwam, werd het werk later toch weer hervat en de goten enz. geslagen. De eigenaren van het te velde staand en vernield gewas, met Kiahi en Botokan aan 't hoofd, verloren hun geduld en begonnen met 't oog op de a. s. gerebeg mauloed (als de beste tijd daarvoor) bij de andere goeroes in de residentie en buiten de residentie aan te dringen op het doen uitbreken van de »kraman krantèn moesakat!" of tot kampak over te gaan.

Of nu de eigenaren der gronden met voorbedachten rade aan de tusschenhuurders den dag dat die gronden aan de fabriek kwamen te vervallen, abusievelijk hadden opgegeven, is niet uit te maken. In allen gevalle mag ook uit een juridisch oogpunt geen beschadiging noch inbeslagneming van andermans aanplant plaats hebben dan langs den weg van rechten. En waar het districts- en het dorpshoofd in deze zaak nalatig bleken, is dit op treurige wijze gestraft.

Als men nagaat wat al brandstof van ontevredenheid daar opgestapeld lag, dan valt het ligt te begrijpen dat deze betrekkelijke kleinigheid reeds voldoende aanleiding was, om het uitbarsten van een oproer te bespoedigen.

**We geven deze zaak weer, zooals die ons door ooggetuigen en dessamenschen in vertrouwen is medegedeeld; aan de Regeering is het onderzoek naar de waarheid**, zegt **Wongso**.

»Zonder onze ellendige zelfzucht zou Java de gelukkigste kolonie van den aardbol zijn", zegt Roorda in zijne »onthullingen van onze Koloniale Staatkunde", en waarachtig, die zelfzucht, wáár men in Indië den blik keert, ze grijnst u overal aan. Is deze sawah-kwestie de droppel geweest die den beker heeft doen overloopen, dan wee den ambtenaar die zulke geschillen tusschen de bevolking en de huurders harer gronden niet wist te voorkomen; vooral omdat deze eigenlijke occupeering van bouwgronden wáár nog plantsoen op staat, zoo dikwijls voorkomt.

En de wedono van Krian, ten opzichte van Kiahi Kassan Moekmin, en de wedono van Gedangan tegenover Kiahi Botokan, alias Kiahi Djénal en Kiahi Bintoro van Kedoong Kebo, waren dus op de hoogte van wat gebeuren zou, doch zij durfden vermoedelijk niet ingrijpen wegens absentie van bepaald strafbare feiten, wel wetende welke wraak hun te wachten stond, indien wegens koerang terang de verdachten niet konden worden schadeloos gemaakt. Men zegt dat Kiahi Djénal den wedono heeft gedreigd, toen deze ambtenaar zich tusschen de opstandelingen bevond, o. a. met de woorden: »ga uws weegs en tracht u tegenover de Regeering te verantwoorden, zoo neen, dan zullen wij u scheren!« Of de inl. ambtenaren zich zullen kunnen verantwoorden? en of wellicht om politieke redenen die verantwoording door de Regeering zal worden aanvaard? Het antwoord hierop zal eerst heel wat later gegeven kunnen worden.

Kan soms het aan den wedona van Boelang overkomene, de andere inlandsche ambtenaren tot voorzichtigheid hebben gemaand en hebben weerhouden om zonder betere bewijzen, als toen geleverd konden worden, weer een onderzoek van hooger hand uit te lokken?

Over 't algemeen hebben de inl. ambtenaren in de afd. Sidhoardjo den indruk gekregen dat hun Boepatie bij regeering en particulier steeds steun vond. Vooral was dit zoo ander de vorige ass.-Residenten.

De afloop van het **polowidjo**-onderzoek heeft hen in die opinie nog gesterkt en zoo zijn er enkelen onder hen, die in 't uitbreken der onlusten in Sidhoardja den eenigen weg zien, die kon leiden tot verbetering der economische toestanden, omdat een streng onderzoek nu niet kan uitblijven.

Doch laat ons, deze overdenkingen voorloopig latende rusten, terugkeeren tot het oproer.

De twee goeroe's dan hadden van te voren het volk wijs gemaakt, dat zij van elders steun zouden ontvangen en de geloovigen in de andere gewesten gelijktijdig zouden opstaan. Dit nu was in zooverre niet waar, dat naar Probolinggo, Kraksaän, Loemadjang, Djember en Bondowoso vertrokken zendelingen onverzichterzake waren wedergekeerd.

Men was daar niet gereed, integendeel zeer bevreesd dat het slecht zou afloopen en daarom was men er, met 't oog op stellig niet uitblijvende huiszoekingen, direct overgegaan tot verberging van verboden of verdachtmakende wapenen, boeken en djimats enz.

(*Wordt vervolgd.*)

F.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.S. »Oranje" van Amsterdam naar Batavia op 27 Augustus 1904.

Te Amsterdam hebben zich ingescheept: A. J. Gouka Jr., Mevrouw A. Kamerling-Smeding en 2 kinderen, en Mejuffrouw C. Becker, Mejuffrouw G. Empting, Mejuffrouw W. Borgesius, P. Posthumus, echtg. zoon en dochter, Mej. A. J. F. Gouka, Mej. C. Peters, Mej. A. S. Goteling, Viunis, Zuster Anna van Eijk, J. W. Hageman, echtg. en 3 kind., Mevr. H. E. Borgesius de Jager, Mevrouw A. C. de Klerk-Sigmond, A. L. Donker. Mevrouw M. Donker-Schmid, en 3 kind., A. J. Nieuwenhuizen, Jhr. E. P. van der Wijck, H. Karsten, J. F. W. Jansen en echtg., J. Oberweis echtg. en 3 kind., A. M. Smit, H. Hooijer, H. A. Heule, Mevrouw A. Welter-Terwogt, Mevrouw D. Jansen, J. P. W. Segov en echtg.

Te Genua zullen zich inschepen: Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal van Nederl. Indië J. B. van Heutsz, echtg. en kind., H. J. L. Homburg, Mejuffrouw C. H. L. van Deventer, A. E. J. Bus, echtg. zoon en dochter, H. Colijn, A. Geertsema Beckeringh, J. H. Heyl en echtg., J. F. H. de Vignon van de Velde, J. C. Baggelaar, J. W. Rooseboom en echtg. en kind., Mevrouw Ph. Schellekens-Raymakers, A. Grolld, O. J. Oppenheim, W. H. B. van der Zwaan en echtg., H. W. Hoeke en echtg. en 3 kind., W. J. R. Zieck Jr., G. Groeneveld, E. T. R. A. Burghgraaf, Mej. P. G. de Liser de Morsain, J. W. Nauta, G. van Marle, Mevr. J. C. Doornberg-Roerdrinkholder, 2 dochters en kind., J. G. Meilink, Mevrouw de Wed. E. R. Leussen-Suyck, W. van Zijp, D. S. van den Berg, P. R. de Rochemont, Jhr. H. M. E. van den Brandeler, D. P. C. Schillemans, B. Schmitz.

Naar Genua: G. L. Everts, Mej. E. Everts, J. Edelkoort, F. B. Woodward.

S.S. »Lawoe" Commandant H. Meijer, te Marseille 26 Augustus 1904: Mej. H. E. Korndörffer, T. C. Etty, J. Barrau, E. K. Plasschaert, Jongejuffrouw L. Raat, L. K. Krijgsman en echtg., P. Adema, R. L. van der Steenen, J. Dubbeld, J. G. Fleeschman, B. Jeig, J. A. Hendriks, A. Kommers, Jongejuffrouw M. A. Rommers. Benevens H. M. troepen en schepelingen.

Te Padang embarkeerden: de Heeren Biegman.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur.
Juli—Augustus 1904.

Coöperatie in de desa, door H. Carpentier Alting. — Beantwoording van eenige der vraagpunten betreffende het Landbouwcrediet door F. P. Sollewijn Gelpke. — De Javaan (vertaald uit de Bintang Hindia). — Iets over afkoop van heerendiensten in de Minahasa door v. S. — Tweede jaarverslag van de Hulp-, Spaar- en Landbouwcredietbank te Toeloeng-Agoeng. — Varia: Het Algem. Handelsblad en Prof. Treub over zachten dwang, door C. J. Hasselman. — Desabestuur en desaverkiezingen. — De levensvoorwaarden onder volken op hoogen en lagen trap van beschaving. — Encyclopaedie van Ned.-Indië. — Bijlage: Staatsie, gevolg en songsongs van inlandsche ambtenaren in de Gouvernementslanden op Java en Madoera, door J. E. Jasper.

Verhandelingen van het Bat. Genootschap.
Dl. 54. 3e stuk.

Mededeelingen omtrent Beloe of Midden-Timor, door H. J. Grijzen.

De Indische Mercuur. 30 Aug. 1904. No. 35.

Gouvernements Kina-Cultuur in Bengalen, door Dr. K. W. van Gorkom. — Het A. B. C. van den katoenplanter (vervolg). — Overproductie van suiker en katoennood. — Proefstation Oost-Java (vervolg). — Cultuur van Hevea Brasiliensis (Para Rubber). — Zwavel. — Verslagen van Maatschappijen. — Nieuwe Maatschappijen, enz.

Weekblad voor Indië. No. 13.

Arbeid en vermaak, door M. van Geuns. — Jos. M. Orelio (met portret), door E. F. E. Douwes Dekker. — De tocht van overste van Daalen door de Gajolanden. — Kiekjes van de Medan-colonne, door C. J. A. van Bruggen (met afbeeldingen). — Het is wel! Een protest, door Totok. — Indische schetsen, I. Wajang Gollèk, door Henri Borel. — Indische hotels in den vreemde, ingezonden door Henri Borel. — Liefde, roman van Anna de Savornin Lohman (slot). Nieuwe uitgaven. — Belangrijk bericht.

ADVERTENTIËN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom — H. E. van Blommestein.

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION
*Marie Derwel,*
**Corsets sur Mesure**
**LA HAYE.**



***MARIE DERWEL***
**Jacob v. d. Doesstraat 36**
la Maison est transferée
**Anna Paulownastraat 45.**

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

**C. HOYNG,**
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

**Transport-Maatschappij DUINOORD**
**Bergplaats voor Inboedels 2800 M□**



N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.
**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.**
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

Abonneert U op de
**Bintang Hindia.**
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
**DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.**
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

**OOST en WEST.**
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
Diné *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.** }
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
**Van af f 3.— tot f 60.—.**

TRADING Co. LATE
**Perry & Co.**
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
**70 pCt. vrachtbesparing.**

# Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

**Brandapparaten**
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

Vraagt **de bekende Sauces en** FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD Uw Leverancier **Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**
***TIELEMAN & DROS, Leiden.***

**Nederlandsch Wapenmagazijn**
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Saïd. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 |
| **Lawoe** | 17 Sept. | 29 Sept. | 4 Oct. | 24 Oct. | 26 Oct. |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 „ | 7 Nov. | 9 Nov. |
| **Goentoer** * | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 7 Dec. |
| **„Ophir"** * | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 „ |
| | | | | 1905 | 1905 |
| **Gedé** | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een **flinke baboe** om *zoo spoedig mogelijk* met een familie naar Indië te vertrekken.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, gildincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 26. Donderdag 8 September 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

*De ondergeteekende* ..............................

*wonende te* .............................. *wenscht*

*donateur-trice / lid* *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f ..............

.............. den .............. 190

*Handteekening:*

*Straat of gracht:*

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### Afd. Utrecht.

Het secretariaat en het penningmeesterschap der Afdeeling is op 30 Augustus j.l. tijdelijk overgegaan van den heer *D. F. Romein* op den heer *F. E. Luitjes*, Nassaustraat 15.

Het Bestuur der Afd. brengt hartelijken dank aan den heer Romein, voor de nauwgezetheid en den onverdroten ijver, waarmede hij jarenlang, de belangen der Afdeeling en dus die der Vereeniging heeft behartigd.

### Vereeniging „Moederland en Koloniën".

*Algemeene vergadering* op Donderdag 15 September 1904, des avonds te 8 uur, in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt 37.

Agenda:

1° Mededeelingen van het bestuur.

2° Benoeming van de Commissie van twee leden der Vereeniging (en hunne plaatsvervangers) die de jaarlijksche rekening en verantwoording zullen hebben na te zien.

3° Voordracht van den heer P. J. F. van Heutsz, oud Assistent-resident op Java, over

"*De toenemende onveiligheid op Java, hare vermoedelijke oorzaken en de middelen tot redres (zulks in verband met de jongste oproerige bewegingen in Midden-Java.)*

Punten van behandeling:

1° De toenemende onveiligheid op Java is een gevolg van de ontevredenheid van den Javaanschen adel en den kleinen man over den bestaanden gang van zaken.

2° De tekortkomingen in het algemeen van de besturende Europeesche en Inlandsche ambtenaren op Java.

3° Over betere practische opleiding van deze ambtenaren voor hun bestuurstaak, en ernstiger studie van den geest des volks.

4° De oorzaken van ontevredenheid zijn:
a. moreele,
b. materieele of economische,
c. godsdienstige.

5° De kuiperijen tegen het gezag strekken zich over geheel Java uit, doch zijn sedert 1900 vooral in Midden- en Oost-Java te voorschijn getreden.

6° Over het wegnemen van de bestaande grieven als preventief middel.

7° Over betere organisatie van de Europeesche en Inlandsche politie. De invoering van een Europeesche rijkspolitie is urgent.

8° Formatie en Kader van die politie.

## Gouverneur Generaal J. B. van Heutsz.

Vrijdag den 2den September bracht de nieuwbenoemde Gouverneur-Generaal, de heer J. B. van Heutsz, zijn voorgenomen bezoek aan *Boeatan*, onze permanente tentoonstelling met verkoop en nabestelling, Plaats 9, den Haag. Zonder vooraf bericht te zenden, kwam hij als een gewoon bezoeker binnen, en liet zich, na alles met belangstelling bekeken te hebben, onder het drinken van een kopje thee, door de Directrice omtrent verschillende punten inlichten. Bij zijn vertrek gaf hij duidelijk zijne sympathie te kennen voor het streven van «Oost en West» om voor de kunst, nijverheid en huisvlijt van den inlander in Ned. Oost- en West-Indië, ook in Europa een afzetgebied te veroveren.

***

Zondag morgen, den 4den September, vertrokken Z. E. en Mevrouw van Heutsz naar Genua, waar Donderdag den 8sten de reis naar Indië wordt aanvaard. Behalve enkele officieele personen, waren aan het station de familieleden en vele vrienden en vriendinnen van den heer en mevrouw v. H., om hen nog voor de afreis het laatst de hand te drukken. Met warmte werd, ook door tal belangstellenden, die zich op het perron verzameld hadden, bij het wegstoomen van den trein, een welvaartsgroet aangeheven.

***

Op het Koninklijk gala-diner van 31 Augustus te Apeldoorn, waaraan de Gouverneur Generaal van Heutsz als H. M. adjudant-generaal deelnam, stelde de Koningin een dronk in op den spoedig vertrekkenden Gouverneur-Generaal en op het welzijn der Koloniën.

***

Een dag later, op 1 September, was er een afscheidsmaaltijd in den Vieux-Doelen te 's-Hage, waartoe de Minister van Koloniën eenige zijner ambtgenooten, enkele oud-Ministers, twee oud-Gouverneurs-Generaal, hooge ambtenaren en Kamerleden, verscheidene ambtenaren van zijn departement en enkele bevoorrechten had uitgenoodigd. De heildronk op dat diner door den Minister-gastheer, ook namens zijne gasten, ingesteld en het antwoord daarop van den nieuwbenoemden G. G., zijn door de pers in extenso opgenomen.

In andere landen is het gebruikelijk, dat Ministers en bekende Staatslieden van dergelijke tafelredevoeringen (toosten zooals ze hier te lande genoemd worden) gebruik maken om den volke politieke onthullingen te doen of aanwijzingen te geven, waar elders de gelegenheid tot openbaarmaking ontbrak. Bij ons bestaat zulk eene gewoonte niet, maar het wil ons voorkomen, dat hier de gastheer, bij het stellen van den feestdronk, aan die, bij de buren gebruikelijke zeden heeft gedacht. Waart rouwens beide toosten, door het zoo goed als woordelijk, openbaar maken er van, publiek domein zijn geworden, meenen wij het recht te hebben daaraan enkele beschouwingen vast te knoopen.

De Minister begon met een gelukwensch, liet daarop volgen eene korte herinnering aan de verdiensten van Gen. van Heutsz als krijgsman en als bestuurder, deed uitkomen, dat deze het hooge ambt, waartoe hij benoemd was, niet had gezocht, maar 't aanvaardde als een plicht, die in 't belang van Indië en Nederland sâam, hem werd opgelegd, dien hij op zich nam, met diepen ernst, maar ook met blijden moed, de moeielijkheden kennende en ze zich niet ontveinzende, maar met den vasten wil ze te overwinnen.

En dan vervolgde de Minister:

"Nog eens Generaal, het is mij een voorrecht Uwe Excellentie als benoemd Gouverneur-Generaal te mogen begroeten.

Niet slechts omdat uw gaven en bekwaamheden waarborgen, dat door u de schoonste tradities van uw voorgangers zullen worden hoog gehouden, maar ook, en niet minder, omdat de samensprekingen, die wij den laatsten tijd hielden, mijne overtuiging bevestigd hebben, dat vruchtbare samenwerking tusschen ons mag worden verwacht.

Uw Excellentie weet, dat u op mijn steun kunt rekenen, bij datgene wat u in het belang van Indië acht.

Ik weet, dat uw bestuur in recht zal wortelen en daaraan zijn kracht zal ontleenen: dat het gericht zal zijn op de bevordering van de geestelijke en stoffelijke belangen van de inlandsche bevolking, dat wij samenstemmen in waardeering voor de Christenmissie, als in het waarachtig belang dier bevolking. Wij mogen dus verwachten, dat ons gezamenlijk streven — onder God's zegen — zal strekken in het belang van Nederland en Indië beide.

Uw benoeming tot Landvoogd, generaal, is vrij algemeen met meer dan gewone ingenomenheid begroet. Daarin ligt natuurlijk iets opwekkends en streelends. Maar het komt mij voor, dat in de wijze, waarop zich hier en daar die ingenomenheid heeft geuit en in de verwachtingen, die door sommigen daaraan zijn verbonden, voor een koel hoofd en een nuchter verstand, dat de zaken ziet zooals zij zijn, ook wel iets benauwends ligt. Ik althans wil dit benauwende in dit oogenblik niet vermeerderen door ook mijnerzijds van verwachtingen te gaan spreken. Liever bepaal ik mij tot wenschen.

Dat Uw Excellentie de zware taak, die u te Buitenzorg wacht, niet slechts met blijden moed moge aanvaarden, maar haar ten einde toe met diezelfde blijmoedigheid moge volbrengen.

Dat gezondheid en krachten Uw Excellentie en de uwen mogen blijven bewaard; niet het minst ook aan mevrouw Van Heutsz, opdat zij ook in uw nieuw ambt steeds en ten volle voor u kunne blijven, wat zij tot nu toe voor u was.

Dat God uw bestuur over Indië zegene. Dat Hij land en volk voor groote rampen beware.

En zij het u gegeven om dat schoone land verder te brengen op den weg van ontwikkeling, zoodat eens, als de geschiedenis spreekt, uw landvoogdij in dankbare herinnering zal blijven bij de volken van den Archipel.

Stemmen wij samen in onze wenschen voor het welzijn van den generaal en mevrouw Van Heutsz en voor een voorspoedig bestuur van den benoemden Landvoogd."

Bij een paar belangrijke zinsneden in deze kernachtige rede, waarvan wij den bijzonderen vorm, die van 's Ministers christelijk-politieke overtuiging het uitvloeisel is, geheel in zijne waarde laten, willen wij een oogenblik met onze lezers stil blijven staan. Met voldoening hooren wij den Minister zeggen, dat hij van den nieuwbenoemden Gouverneur-Generaal meer verwacht dan zelfs het hoog houden van de schoonste tradities zijner voorgangers, en dat deze bij den weg, die zal moeten worden ingeslagen, bij den nieuwen koers dus, op den steun van hem, Minister, zal kunnen rekenen.

Maar iets verder volgt eene waarschuwing tegen de al te groote verwachtingen, die door sommigen aan de benoeming van Generaal Van Heutsz zijn vastgeknoopt. Ook wij hebben in ons blad dezelfde waarschuwing doen hooren, waar de pers door het feit der benoeming alleen reeds den aanstaanden voorspoed van Oost-Indië gewaarborgd achtte, doch waar thans de Minister de verzekering geeft, dat op zijn steun kan worden gerekend voor hetgeen de Gouverneur-Generaal in het belang van Indië noodig zal achten en wij de overtuiging hebben, dat de voorstellen des Ministers een goed onthaal zullen ondervinden in de Volksvertegenwoordiging, verbeiden wij met blijmoedigheid wat de naaste toekomst ons zal brengen.

En wij doen dit te eerder, nu de nieuwbenoemde de plichtplegingen, waarmeê hij den tot hem en zijne echtgenoote gerichten dronk beantwoordde, besloot met de hoop uit te spreken, dat het gemeenschappelijk pogen van de Regeering in Nederland met die in Indië zou voeren tot de erkenning, ook door andere volken: dat onze schoone bezittingen de best bestuurde der aarde genoemd zullen mogen worden!

Op denzelfden dag, waarop G.-G. v. Heutsz deze merkwaardige woorden sprak, begon ons blad met een artikel over de toenemende internationale bemoeienis op Koloniaal gebied.

## Deventer.

Op het XXVIIIe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres, dat van 29 Augustus tot en met 1 September gehouden werd in de gezellige stad Deventer — de vierde koopstad van ons land, hoorden wij haar op 't congres noemen — kwamen ook enkele malen Ned. Oost- en West-Indië ter sprake.

In zijne, in de Algemeene Vergadering van den 31en Augustus gehouden rede over: „Uitbreiding van ons taalgebied en de middelen daartoe," behandelde *Dr. A. A. Fokker* uit Amsterdam ook het onderwijs in de Nederlandsche taal aan de inlanders van den Oost-Indischen archipel. Eerst in den namiddag van den 31en kwamen wij te Deventer aan en hadden daardoor niet het voorrecht Dr. F. te hooren, maar uit de daarvan door de pers gegeven verslagen hebben wij begrepen, dat spreker zich geheel plaatste op het ook door ons ingenomen standpunt, en iedere gedwongen invoering van het Nederlandsch afkeurende, de gelegenheid tot goed onderwijs in onze taal echter zoo ruim mogelijk wilde zien opengesteld, opdat ze voor den inlander zou worden: de *eerste* der westersche talen, die hij aanleert, vooral om ze als voermiddel te gebruiken bij wetenschappelijke studiën. Het moet niet kunnen gebeuren, zooals ons dit uit Padang werd medegedeeld, dat tal van inlanders Engelsch leeren, omdat er ter plaatse geen degelijk onderwijs in het Nederlandsch te krijgen is (zie ons n°. 19 van 21 Juli).

Donderdag 1 September kwamen wij juist de vergadering van de 4e afdeeling binnen, toen *Ds. H. H. Zaalberg*, gewezen predikant in Suriname, het woord voerde over: „De belangen van onze taal en onzen stam in Suriname". Op de eenvoudige, maar overtuigende wijze, die steeds alles kenmerkt, wat door Dr. Z. wordt gesproken en geschreven, schetste hij den strijd, die onze taal in Suriname te voeren heeft tegen het neger-engelsch en wees hij er op, hoe het voor onzen stam van belang is, dat een ieder, waar hij dit ook maar kan, meewerkt om te zorgen, dat ze op den voorgrond blijft en algemeen de spreek- en schrijftaal worde van de gansche bevolking. Hij getuigde, dat veel Nederlanders in Suriname niet de blijken geven, dat zij zulks beseffen, en krachtig kwam hij op tegen het soms wel eens geuite begrip: dat Suriname eerst dan tot zijn recht zou komen, wanneer de tegenwoordige inheemsche bevolking, door eene andere, meer Nederlandsche zou vervangen zijn. Hij erkende, dat de tegenwoordige Surinamers vele ondeugden hebben, maar men moest daartegenover ook hunne deugden stellen en het zal bij ernstige samenwerking niet moeielijk zijn, er langzamerhand degelijke Nederlanders van te maken. Die algemeene samenwerking moet dan ook het wachtwoord zijn!

Niemand vroeg het woord om den heer Zaalberg te bestrijden, of hem inlichtingen te vragen, doch niet uit gemis aan belangstelling kwam dit voort, want het talrijk gehoor had met aandacht zitten luisteren en een applaus doen hooren, dat van instemming getuigde. Voor de meesten der aanwezigen was het echter misschien wel de eerste maal, dat zij iets intiems van Suriname hoorden.

De voorzitter der afdeeling, *Prof. Mr. W. van der Vlugt*, Lid van de Tweede Kamer voor Leiden, hield ten slotte eene redevoering over het „Algemeen Nederlandsch Verbond", waarin hij in de eerste plaats tot actie aanmaande. Zoo stelde hij o. a. ook voor: een comité te benoemen, dat — met het oog op de vele onjuistheden, die in het buitenland over onze koloniën worden meegedeeld, er eene grondige studie van zou maken om alle groote en kleine lasterpraatjes met degelijke bewijzen en aanhaling van feiten te weerleggen. In de geschiedenis van Transvaal was het gebleken, hoe verkeerd het is, den laster hooghartig en met schouderophalen voorbij te gaan, en door dit voorbeeld geleerd, was het zaak voor den Dietschen stam, om iederen smet, dien men er op wierp, dadelijk en voor goed uit te wisschen.

Onze lezers weten, hoe wij staan tegenover de aanmerkingen, die, als uitvloeisel van den geest des tijds, al meer en meer door schrijvers of zeggers van het eene volk op de koloniale handelingen van het andere worden gemaakt. Het was ons daarom een genoegen van Prof. v. d. V. te mogen vernemen, dat ook hij bedoelde, dat het te benoemen comité wel het uitwisschen der vlekken in de eerste plaats tot taak zou hebben, maar dat het evenzeer grondig zou moeten onderzoeken: of er in de aantijgingen wellicht ook eenige waarheid ligt, opdat het besef daarvan in eigen boezem tot verbetering van fouten zoude kunnen leiden.

Op die manier opgevat, zouden wij de instelling der bedoelde commissie voor het Algemeen Nederlandsch Verbond een groot voordeel achten. De kennis van Indische toestanden en de belangstelling daarin zouden er zeker door vermeerderen bij zeer velen, die zich thans van hetgeen in Groot-Nederland buiten Europa gebeurt in den regel weinig aantrekken.

Wij hebben van de weinige bekendheid van Indië bij ons volk op nieuw het bewijs gekregen op de tentoonstelling van Indische Kunstnijverheid, die **Boeatan** tijdens het congres te Deventer heeft gehouden.

Onder de vele bezoekers, die ze tot onze groote voldoening heeft getrokken, was een groot aantal congresleden, zoowel Belgen als Nederlanders, maar ook voor de meeste van onze landgenooten was het eene openbaring, dat er zooveel schoons door die half wilde (?) Oostersche Nederlanders wordt gemaakt en dat uit het tentoongestelde de kunstsmaak en de intelligentie der makers zoo ontwijfelbaar blijkt. Het was wel een moeilijk, maar te gelijk een dankbaar werk voor de dames en heeren, die het geven van inlichtingen op zich hadden genomen.

Om een ieder in de gelegenheid te stellen, te komen zien en leeren, was de toegangsprijs zeer laag gesteld; menig handwerksman kwam dan ook een kijkje nemen. Met bewondering stonden zij niet alleen voor het fraaie batik- en weefwerk, maar ook het smeedwerk en de geciseleerde koperen voorwerpen trokken bijzonder de aandacht. Volgens de oorspronkelijke aankondiging zou tegelijk met het congres ook de tentoonstelling Donderdag gesloten worden, doch van verschillende kanten kwam eerst het verzoek om ze nog Vrijdag open te houden en daarna, om er — vooral met het oog op de scholen — ook den Zaterdag aan te knoopen. De meerdere kosten en inspanning hieraan verbonden werden ruimschoots beloond. De tentoonstelling is een volkomen succes geweest! Zelfs op de Vrijdagmarkt vroegen de buitenlui elkaar: of ze die mooie tentoonstelling van Boeatan al waren gaan zien? Zaterdags kwam de schooljeugd met drommen tegelijk.

Het is bovenal het streven van „Oost en West" en ook van Boeatan, om bij voordrachten en tentoonstellingen in de eerste plaats aan het opkomend geslacht te denken. Hoe dit gedaan wordt, blijkt het best uit hetgeen wij uit een der Deventerbladen hier overnemen:

„Eén ding moet ons van 't hart: we kwamen toevallig onder 't gehoor van een jonge dame, die den schoolkinderen van alles over het tentoongestelde vertelde, op zulk een prettige, aangename wijze, dat 't voor die kleintjes werkelijk een ontspanning was naar haar te luisteren. En toen dachten we zoo bij ons zelf: of 't nu onmogelijk was de kinderen dit alles op school te vertellen? Aardrijkskunde op de lagere school moet ontwikkelend werken en vele onderwijzers maken van hunne geographie-lessen een dorre opsomming van plaatsen en landen, die hun leerlingen toch weer vergeten. Maar dergelijke dingen vergeten ze niet, en als ze er al iets van vergeten, dan hebben de lessen toch een diepen indruk nagelaten.

Ons verbaasde eenigszins het feit: dat de kinderen van dit alles nog niets gehoord hadden".

Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd, zouden wij op dit laatste kunnen antwoorden. Hebben de vertoogen van „Oost en West" indruk gemaakt op den Minister van Binnenlandsche Zaken, dan komt ook in ons aardrijkskundig onderwijs spoedig verbetering.

In het geheel werd de tentoonstelling te Deventer bezocht door 1379 personen, waaronder 800 betalenden.

Tot een bedrag van ± f 250 werd verkocht of nabesteld, zoodat ze ook uit een financieel oogpunt eene bate voor Boeatan opleverde.

Aan de Vereeniging „Oost en West" bracht ze vele nieuwe donateurs en leden, die toegetreden zijn na het aanschouwen en begrijpen van dit deel van haren nuttigen arbeid.

Wij danken dit succes in de eerste plaats aan het initiatief onzer presidente en tweedens, in niet mindere mate, aan de krachtige hulp, die zij mocht ondervinden van ons correspondeerend lid te Deventer, den oud-kapitein-luitenant ter zee *J. W. Doyer* en aan de dames, leden onzer kunstnijverheidscommissie, *H. W. van Baak* en *J. G. Tromp*, die van uit den Haag naar Deventer gingen om voor het uitstallen zorg te dragen en, geholpen door een paar Deventersche leden, aan de bezoekers inlichtingen te geven.

Bij het binnentreden der Odéon-zaal waren wij dadelijk vol bewondering over de smaakvolle en doelmatige tentoonstelling. Ook uit de stad zelve hadden een twaalftal eigenaars zeer fraaie voorwerpen tot opluistering afgestaan en een hunner, de controleur BB. met verlof L. C. Westenenk, hielp trouw bij alles. De schilder Nieuwenkamp, zooals onze lezers weten, kort geleden van zijne reis uit Indië terug, bracht vooral fraaie weefsels van Bali. In 't kort, de samenwerking was algemeen en ook de plaatselijke pers verleende door publicatie en waardeerende artikelen hare zeer op prijs gestelde hulp.

Het *Deventer Dagblad* gaf in zijne nummers van 30 en 31 Augustus eene uitgebreide beschrijving, die wij echter niet overnemen, omdat onze lezers uit de eigen aankondigingen van Boeatan, reeds genoeg weten, wat wij te Deventer zooal hebben kunnen tentoonstellen.

Waar wij ten slotte aan allen, die meewerkten, onzen oprechten dank betuigen, maken wij hier de opmerking: dat ook voor „Oost en West" geldt, wat Prof. Mr. *Van der Vlugt* zoo goed deed uitkomen bij zijne rede over het Algemeen Nederlandsch Verbond: *Slechts door actie komt men tot vooruitgang*. Dit zij met het voorbeeld van Deventer voor oogen en voor zooverre dit noodig is, onzen Afdeelingen, onzen correspondenten en onzen leden, in gemoede, herinnerd!

## Week-Overzicht.

Over gebrek aan stof, hebben we ditmaal zeker niet te klagen; het Deventersch Congres met zijn, ook voor de verbreiding onzer taal in de koloniën gewichtig besluit, om in den vervolge de samenstelling van het programma aan het Algemeen Nederlandsch verbond over te laten, zoodat meerdere opwekking tot handelen van volgende Congressen zal kunnen uitgaan; Boeatan's Tentoonstelling te Deventer; en de laatste dagen, door generaal van Heutsz in patria doorgebracht, het afscheidswoord, dat onze minister van koloniën bij den door dezen aan den vertrekkende, aangeboden feestmaaltijd, den nieuwen gouverneur-generaal meêgaf op zijn moeilijken weg; de belangstelling door den heer van Heutsz voor het werk onzer Vereeniging en van Boeatan aan den dag gelegd, dat alles zou voldoende wezen om de kolommen, voor ons overzicht bestemd, te vullen, ware het niet, dat al die onderwerpen reeds hiervoren werden besproken, zoodat ons nu slechts rest om op 't afgemaaide veld zoo'n beetje aren te gaan lezen.

Daar hebben we dan in b. v. in de afgeloopen week de gebruikelijke lange lijst van onderscheidingen gehad, die telken jare bij gelegenheid van den verjaardag onzer beminde Vorstin over tal van gelukkigen in den lande worden uitgestort.

Wanneer we nu b.v. met genoegen constateeren de onderscheiding, den gouverneur van Suriname, met het commandeurskruis van den Leeuw te beurt gevallen, en nog bij vele andere gevallen met dien orde-regen over Oost- en West-Indië met voldoening zouden kunnen verwijlen, dan geloove men toch niet, dat wij ook maar in eenig opzicht zouden twijfelen aan de verdiensten van een der vele bevoorrechten. Allen hebben de hun verleende onderscheiding natuurlijk dubbel en dwars verdiend, en velen zullen ook nu weer de teleurgestelden zijn geweest. Wat ons 'n beetje teleurstelde, is de karige wijze, waarop ook thans weêr de inlandsche hoogere ambtenaren en hoofden in onze Oost werden bedeeld. Een Leeuwtje en drie Oranje-Nassautjes, dat is voorwaar niet veel, om er den goeden geest in te houden of te brengen. We gaan volstrekt niet meê met den Indischen Penkrasser, waar deze in een zijner epistels de regeering den raad meende te moeten geven, om op den 31en Augustus jl. met kwistige hand de nederlandsche orde-teekenen op Java rond te strooien. Maar ons dunkt, dat met inachtneming van den eisch, om ten minste voor wat de koloniën betreft de waarden onzer orden hoog te houden, dat vooral in het stadium, waarin we in de Oost verkeeren, 'n vrijgeviger hand dan die van heden meer goed zou hebben gedaan tot aansporing der goede krachten, tot opwekking van die nog sluimeren, doch reeds teekenen van leven gaven in de hoogere kringen der inlandsche maatschappij, en zonder wier hulp en medewerking de regeneratie onzer groote aziatische kolonie en hare bewoners 'n onbegonnen werk zou blijken.

Den 4en dezer is volgens bericht uit Batavia aan de *Nieuwe Rott. Cour.* eene excursie uit Medan naar de onafhankelijke Bataklanden aangevangen. Men heeft blijkbaar ingezien dat het werk der pacificatie van Noord-Sumatra niet alleen van Atjeh moet uitgaan, maar dat hiertoe de samenwerking wordt vereischt van de, daaraan grenzende gewesten, ten einde te voorkomen bv. dat het, door van Daalen in de Gajoe- en Alas-landen gebroken verzet zich opnieuw zou kunnen organiseeren en gevoed worden uit het Batak-complex, dat onze souvereiniteit nog niet erkent.

Zooals het Rotterdamsch orgaan terecnt aanduidt, zal nu ook van Sumatra's Westkust en wel van Taroetoeng uit de actie moeten beginnen, welke, laat ons hopen op minder bloedige wijze, een even groot succes behalen moge als der colonne van Daalen ten deel viel. Afgaande evenwel op de ondervinding bij vroegere excursiën in die streken opgedaan, gelooven wij dat de troepen van Sumatra's Oost- en Westkust van de zijde der Bataks niet zulk 'n ernstig verzet zullen hebben te duchten, als de colonne van Daalen in de Gajoe- en Alaslanden ondervond.

Met genoegen lazen wij 'n berichtje in de bladen, volgens hetwelk 't den heer A. M. Verkerk te Haarlem gelukken mocht, om voor de veertien indische jongens, die aan de Kweekschool voor zeevaart te Leiden worden opgeleid, gedurende de vacantie een tehuis buiten de inrichting te verschaffen,

Den indischen ouders, die hun jongens zoo ver van huis moesten zien gaan, zal deze daad van gastvrijheid geen geringe verlichting der zorg om hun kinderen hebben bereid.

Aan het *Nieuws van den Dag* ontleenen wij het bericht, dat generaal-majoor jhr. van der Wijck bestemd zou wezen, om ten volgenden jare het leger-commando over te nemen van luitenant-generaal Boetje, die dan twee jaren zijne hooge functiën zal hebben bekleed.

Zooals men zich herinneren zal, was 't de nieuwe gouverneur-generaal, toenmaals gouverneur van Atjeh, van Heutsz, die bij de benoeming van generaal Boetje tot legercommandant den heer van der Wijck wist te bewegen af te zien van zijne pensioensplannen. De aanwijzing, nu onlangs weêr, van den heer van der Wijck om generaal van Heutsz voorloopig tijdelijk in Atjeh te vervangen, wees er op dat laatstgenoemde in den heer v. d. W. iemand zag, die in zijn geest zou willen en weten te handelen. Niets natuurlijker dus dan dat de gouverneur-generaal van Heutsz het opperbevel van het leger volgaarne aan handen zou zien toevertrouwd, die de door hem gestichte school tot haar recht zullen weten te brengen, en te gelegener tijd dienovereenkomstig zal adviseeren.

De, bij deze combinatie te berde gebrachte, ten volgenden jare te verwachten benoeming van den heer van Daalen tot gouverneur van Atjeh, is reeds lang genoeg voorzien om daarbij nu nog te verwijlen, tenzij voor deze enkele opmerking, dat indien het politiek succes van zijn laatsten schitterenden tocht evenredig mocht blijken aan dat, op militair gebied behaald, het atjehsch bestuur aan geen betere handen zou kunnen worden toevertrouwd, nu de groote meester voor een hoogere taak werd weggeroepen van zijn post.

Naar de *N. R. Ct.* vernam, zal gouverneur-generaal van Heutsz zijn aandacht wijden aan een reorganisatie van het, tot zoovele klachten aanleiding gevend, zeer achterlijke post- en telegraafwezen. De gouverneur-generaal deed aan den heer Beelenkamp, commies der posterijen te Gorinchem weten, dat hij in de gelegenheid hoopte te komen een nuttig gebruik te kunnen maken van de indertijd door dien heer in de *Indische Gids* geschreven artikelen over dien tak van dienst.

**Uit de pers.** Waterkracht op Java; Boni; Opleiding van indische ambtenaren, *Alg. Hbl.* van 1 en 2 dezer. Drie doode letters. *Amsterdammer* van 4 dezer.

Naar aanleiding van een, van den heer T. Graham Gribble, vertegenwoordiger van het, te Londen gevestigde „Java-syndicaat", ontvangen mededeeling betreffende een onderzoek naar de mogelijkheid om waterkracht te gebruiken als drijfkracht voor electrische tractie en verlichting te Soerabaja, Semarang en andere steden, waarvoor het Syndicaat de, op naam van Mr. J. Schoutendorp ingeschreven concessiën heeft verkregen, teekent het *Hbl.* het volgende aan.

„Ten aanzien van één punt echter kunnen wij de opmerking niet weerhouden dat onzes inziens het nuttig aanwenden van de waterkracht op Java een dier takken van industrie is, waarvan de controle het allerminst in handen van vreemdelingen behoort gelaten te worden. Geschillen over waterrechten zijn ten allen tijde en in alle landen een vruchtbare bron van moeielijkheden geweest."

Omtrent Boni, dat in den laatsten tijd weer veel van zich doet spreken, scheef het *Hbl.* o. a. het volgende;

„Het is reeds geruimen tijd geleden dat ons uit Indië geschreven werd: „onze verhouding tot Boni is zeer gespannen. De leenvorst houdt zich ondanks alle vermaningen en waarschuwingen niet aan het contract, en — aan alle lankmoedigheid zal eenmaal een einde moeten komen! — het laat zich aanzien dat hij zal moeten worden gedwongen zijne verplichtingen beter na te komen. Eene militaire expeditie dus in 't vooruitzicht."

Moeten wij weder, als in 1859 en 1860, geld en bloed offeren om voorloopig onze suprematie erkend te zien, met juist dezelfde kans dat na eenige jaren dezelfde historie zich herhaalt?

Het is mogelijk, dat de vorst van Boni ons thans dwingt, de in 1860 begane fout te herstellen. Maar dan moge ook gezorgd worden dat voor de toekomst volledige waarborgen verkregen worden.... en ook, dat Boni betaalt wat het ons kost. Het gevolg van „politiek zonder perspectief" op Celebes is nog steeds geweest dat het gewest een lastpost was, — daaraan moet toch eenmaal een einde komen. Als er nu eene expeditie naar Boni moet gezonden worden, dan moet dat ook de laatste zijn, en moeten wij daar zoodanige stelling innemen dat Boni, zoo in staatkundige als ook in fiscalen zin, geheel aan ons onderworpen is."

Wat de opleiding van indische ambtenaren aangaat, schreef het blad met veel genoegen de eenparige verklaring der commissie, die onlangs het groot-ambtenaarsexamen afnam, te hebben gelezen: „dat de studie voor dit examenprogramma door candidaten met de voorbereiding van deze studenten niet behoorlijk in twee jaar kan geschieden, maar drie jaar behoeft."

Ruim een jaar geleden heeft het blad hetzelfde beweerd. Het voegt daar nu nog aan toe: „wanneer de jonge lieden ook eens wat, in den goeden zin van het woord *student* zijn, zullen zij na afloop hunner studiën bruikbaarder leden zijn van de maatschappij en, waar het hier op aankomt, bruikbaarder ambtenaren, betere vertegenwoordigers van het gezag.

Geen „schooljongens" maar „mannen" hebben wij in Indie noodig.

Een jaar langer verblijf aan de Universiteit, zonder uitbreiding van leerstof, zal daarvoor nuttig zijn. Wij hopen dus, dat het eenparig advies der examencommissie bij de Regeering instemming vinden zal."

In de *Amsterdammer* wordt in een tweetal artikelen, waarvan het laatste waarschijnlijk in het aanstaand nummer zal verschijnen, het decentralisatie-plan van den heer van der Wijck afgetuigd. Het eerste artikel in de *Groene* van 4 dezer dient als inleiding om alvast stemming te maken. Het „vorstelijk salaris" van den regeeringscommissaris ontbreekt daarbij natuurlijk niet. Zijn rapport heet een „kostelijk stuk". Nu weten we genoeg, ook zonder de *Groene* van 11 dezer of later.

## Decentralisatie.

In ons vorig nummer hebben wij, ter wille onzer lezers, een uittreksel overgenomen, door een der Bataviasche bladen uit den „Leiddraad voor de samen„stelling van een plan tot decentralisatie der burger„lijke openbare werken" saamgeteld door den regeeringscommissaris Jhr. O. van der Wijck en door dezen aan een deel der O.-Indische pers toegezonden.

Wij hebben bij dat stuk toen geen opmerkingen gevoegd, omdat wij van meet af de decentralisatie, zooals ze ten slotte door onze wetgevers was opgevat, van weinig beduidenis achtten, vooral tegenover de groote economische vraagstukken, waarvan de spoedige en degelijke oplossing, destijds reeds aan de orde had moeten zijn en thans nog altijd aan de orde komen moet.

Wij stonden tegenover de ontworpen decentralisatiewet nagenoeg op denzelfden voet, als later tegenover de voorgestelde oprichting van een afzonderlijk departement van landbouw. Wij achtten de beginselen, die tot beide maatregelen leidden, goed en hadden geen bedenking tegen de uitvoering, omdat wij meenden, dat deze weinig zou kosten en toch wel eenige verbetering kon brengen. —

Wij hielden ons, toen wij onze kritiek op den leiddraad achterwege lieten, daarenboven overtuigd, dat opmerkingen van wege de Indische bladen niet zouden achterwege blijven en hadden hierin goed gezien. Als een staaltje der gevoelens in Indië, drukken wij hieronder het een en ander af uit het *Soerab. Handelsblad*:

„Aan een paar Bataviasche bladen, die zich schijnen te mogen verheugen in de blakende gunst van den apostel voor de decentralisatie, is toegezonden een „Leiddraad voor de samenstelling van een plan tot decentralisatie der burgerlijke openbare werken". Hoe groot en zwaar deze decentralisatie-bijbel is, weten wij niet, want hij is onzen neus voorbijgegaan; maar de *Javabode* spreekt van een „lijvig stuk" en te oordeelen naar wat het *Bataviaasch Nieuwsblad*, dat de hoofdstukken laat afdrukken, zijn geduldige lezers voorzet, is het een eerbiedwaardige uiting van schrijf- en verwateringsvermogen. Wij hadden willen zeggen: peutervermogen, maar als onparlementair, vooral tegenover een zoo groot man als Jhr. O. van der Wijck, houden wij dit woord in de pen.

J. Chailley-Bert, die een grondige kennis heeft van Java en onze bestuurs-inrichting, bovendien beschikt over een scherpen blik, maakt in zijn „Java" de opmerkingen:

„Java wordt te veel bestuurd. Het Hollandsche bestuur heeft alles willen bewaken en regelen: publieke en private zaken; aangelegenheden van Inlanders en Europeanen en vreemde Oosterlingen; niets kan verricht worden, of het bestuur heeft er den neus in te steken. — De Europeesche ambtenaren verongelukken in de détails; deze omgeven hen van alle kanten, en noch hun opleiding, noch de opvatting die zij van hun taak mogen vormen, stellen hen in staat een middel te vinden tegen dezen overstelpenden vloed. — En de particulieren komen in opstand tegen een bemoeizucht, die het werk belemmert en een centralisatie, die de afdoening van zaken vertraagt".

Dat verongelukken in détails is eene schoone zaak, die wij ook thans weder mogen aanschouwen. De bestuursdecentralisatie is toegezegd. Wij vernemen, dat de gemeenteraden er het eerst zullen komen, daarna de „afdeelings-raden" en vervolgens de gewestelijke raden. Het zal blijken, dat die afdeelingsraden ondingen zijn, maar dit en passant. De zaak is, dat wij gemeenteraden zullen krijgen. Jubelt, o zonen en dochteren van Batavia, Soerabaia, Semarang, Meester-Cornelis, Bandoeng, Buitenzorg, Soerakarta, Djokjakarta en Soekaboemi, jubelt en verkwikt u aan bataillons- en dangsoemuziek en aan den parelden schuimwijn! Gij zult u zelf mogen zijn . . . .

O neen, daar vergissen wij ons. Dat komt er van, als men aan champagne denkt. Bedenkt, o zonen en dochteren, broederen en zusteren, gij zult u zelf mogen zijn zonder u zelf te mogen zijn!

Men zal ons verwijten, dat wij in raadselen spreken. O neen, dat doen wij niet. De heer commissaris voor de decentralisatie is er de schuld van. Zijn leiddraad op leiddraad zal namelijk ten gevolge hebben, dat wij als geduldige kinderen aan den leiband zullen hebben te loopen...

Het spijt ons, dat wij niet kunnen vertellen, hoeveel kilogrammen Jhr. O. Van der Wijcks leiddraad weegt. Met kilogrammen is men in deze quaestie veel welsprekender dan met bladzijden. Laat ons er een slag naar slaan: wij zullen circa vier kilogram voorschriften hebben op te volgen!

Vier kilogram voorschriften.

Tot in de aller-, allerfijnste détails wordt door den grooten Van der Wijck aangegeven, waar wij onzen burgerlijken neus in zullen mogen steken en waarin niet. Er wordt in de vier kilogram niets vergeten. De boodschappers in dienst van de algemeene brandspuitmeesters worden nauwgezet vermeld. Ook de „pakhuizen voor opslag van aan particulieren behoorend buskruit" hebben de aandacht van den grooten decentralisator. En het doorspoelen van artesische putten ontgaat hem niet! O roerende zorg! O treffende waakzaamheid! Juicht o zonen en dochteren, enzoovoort, enzoovoort.

Neen neen, Chailley-Bert sloeg de plank mis. Hij doorgrondde de oudvaderlandsche deugden niet. Hij was niet ontvankelijk voor de bekoring, uitgaande van een groot hervormer, die zijn zorgen wijdt aan de pakhuizen voor opslag van aan particulieren behoorend buskruit en aan het doorspoelen van artesische putten en aan de boodschappers van de algemeene brandspuitmeesters en honderden zulke gewichtige dingen meer!

En dan zijn er menschen, die den commissaris, voor de inventarisatie, pardon decentralisatie, zijn traktement niet gunnen. Wat beteekent een half millioen in vergelijking met zulke onvergelijkelijke diensten, „den lande bewezen?"

En ook zijn er menschen die ongeduldig worden. Houdt u rustig, lieve broederen en zusteren. Hier te Soerabaja zullen wij al in 1906 gemeenteraadje mogen spelen. Nog slechts twee jaren geduld. Oefent u inmiddels in het „uitoefenen van het kiesrecht", zooals het parlementair heet. Of liever: doet dat maar niet. Want daar schiet ons te binnen, dat de eerste gemeenteraad zal springen uit het brein van den gouverneur-generaal. Zingt dus liever: „Wij leven vrij, wij leven blij op Neerlands dierbren grond".

Zij wordt interessant, die decentralisatie-inventarisatiespecificatie. Jammer, dat Van Dedem dood is, gij weet wel, de vroegere minister van koloniën. Dit is een van de weinige ministers op het Plein geweest, die iets van decentralisatie begrepen hebben.

Maar Van Dedem was in Britsch-Indië geweest. Hij had den invloed ondergaan van de breede opvatting, van het „Go ahead" der Britsche bestuurders ginds, mannen, die niet praten, maar handelen; die niet reglementeeren tot op één duizendste cent nauwkeurig, maar zeggen: „Hier heb jullui wat nieuws! Pakt aan! Als het in de praktijk niet deugt, well, dan veranderen wij het eventjes."

Als wij jhr. O. van der Wijck, onzen decentralisator, daar eens heen zonden, op zijn volle salaris, met een extra daggeld van veertig gulden? Of, als Calcutta wat ver is ... en wat ongezond, naar Manilla?

Ja, dat zou niet kwaad zijn. Van der Wijck naar Manilla, dat moet de leus worden! Daar werd in den jare ... Heeren 1899 door Mac Kinley een commissie heengezonden, bestaande uit vijf menschen, met William Taft aan het hoofd. Deze vijf heeren zijn er drie jaren geweest. In dien tijd hebben zij voor het burgerlijk bestuur den grondslag gelegd, departementen gesticht, civiele en crimineele wetten gemaakt, de financiën geregeld, het militair beheer ingericht, de gezondheidsdienst verzorgd, openbare inrichtingen in 't leven geroepen. In drie jaren tijd. Is het voor onze decentralisatie-man niet om de handen ineen te slaan!



## Oost-Indische berichten.

**Djambi.** Nadat alle nog voortvluchtige hoofden, w... de beruchte Kedemang Bakar van Soengei Bengkal en ... vloedrijke Temenggoeng Achmad van Teloek Rendah, ... mede Soewaners van doesoens benedenstrooms Moeara Te... zich hadden gemeld, onderwierp zich door hun bemiddel... te Teloek Bendah bij den controleur van Boven-Bat... Hari Pangerin Adi Koesoemo, zoon van wijlen Soelt... Taha, diens zoon Raden Achmad Pangeran Mat Tahir, Ra... Brahim, Raden Boeroek, Raden Karto en Raden Ali, ... zoons van wijlen Pangeran Dipo, diens weduwe, doch... en kleinzoon Raden Mat Ripin. Tot den 26en Juli ... werden door hen ingeleverd vier achterlaadgeweren, ... voorladers, een donderbus en veel munitie.

**Inlanders op de europeesche school.** ... *het Onderwijs* ontleenen wij het een en ander om... klachten, die nog al eens voorkomen over het niet toel... van inlandsche jongens en meisjes op de europeesche schol... bij dozijnen worden ze afgewezen, onder voorwendsel ... er geen plaats is. Op één school zijn niet minder ... *veertig* jongens afgewezen.

Door den directeur van O. E. en N. is een circul... gericht aan de hoofden van gewestelijk bestuur, welk schrij... is doorgezonden naar de „Commissie van Toelichting...

Uit door schrijver genomen informatiën bij eenige hoof... van scholen, bleek dat er werkelijk zooveel inlanders ... plaatsing verzocht hadden en, wanneer plaatsing geweig... moest worden, was dit meestal om de gebrekkige ke... van het nederlandsch, maar soms ook omdat er te we... plaats was.

De toestand is op 't oogenblik kritiek, zegt schrijver.

De regeering wil inlanders in de gelegenheid stellen ... europeesche school te bezoeken, maar wanneer aan ... aanvragen voldaan wordt, moet zulks volgens vele onder... zers, hoogst schadelijk zijn voor de europeesche kinder... omdat nu eenmaal de kleine inlanders niet voldoende ... landsch kennen.

Worden de inlanders geweigerd, dan vragen de ou... zich af, waartoe het dient, dat de toegang tot de europe... school hun uit een geldelijk oogpunt gemakkelijk gem... wordt, als hun kinderen toch niet toegelaten wor... De regeering verleent aan inlandsche kinderen wel toe... tot de lagere school, maar door gebrek aan voorberei... onderwijs zijn deze niet geschikt om het onderwijs te vol... En de onderwijzers mogen niet anders doen dan weig... willen zij niet ten zeerste de belangen der europe... kinderen benadeelen.

Plaatsgebrek is spoedig en met geringe kosten te ... helpen, maar te geringe kennis van het nederlandsch ... moeilijker goed te maken. Men had van onderen op moe... beginnen.

**Bureau voor chineesche zaken.** In het ... *overzicht* van het *Soer. Hbl.* lezen wij dat bij de regee... plannen in bewerking zijn, om te Soerabaja, Semarang ... Padang bureaux voor chineesche zaken oprichten, met ... in die plaatsen gevestigde, ambtenaren voor chinee... zaken aan het hoofd. Deze bureaux zullen worden inge... in den geest van die in de Straits Settlements, wa... „proctectorates" heeten. Mettertijd zullen dan registers ... den burgelijken stand voor de Chineezen worden aangel... passen worden uitgereikt enz.

Het blad juicht dezen maatregel ten zeerste ... Tegenwoordig zijn het in hoofdzaak de hoofden ... plaatselijk bestuur, die zich met de aangelegenhe... der Chineezen, met name die der immigranten, hebben ... occupeeren en hebben te beslissen over het uitreiken ... kaarten voor voorloopige en later definitieve toelating.

**Een tocht door centraal-Borneo.** Het *Bat.* ... publiceerde een verslag van den controleur Van Walch... over deze expeditie naar de Apo-Kajans, die in Nov. ... vertrok.

Zij had met groote moeilijkheden te kampen en ... geweldige ontberingen, doch het doel der expeditie w... bereikt. De Apo-Kajans verzochten namelijk onder re... streeksch bestuur te worden geplaatst, boden geschen... aan en beloofden het koppensnellen zooveel mogelijk ... zullen tegengaan.

**Eigenaardige toestanden.** Het *Nieuws van ... Dag voor Ned.-Indië* bericht dat den 23n Juli twaalf inlan... met een politie-oppasser van den demang van Tange... een inval in de woning van een Chinees in Tangerang de... De bewoner werd doodgeschoten en voor een waarde ... 2000 gulden buit gemaakt.

De politie-oppasser werd gearresteerd.

**Een onaangenaam staartje van de djati... geschiedenis.** Het *N. v. d. Dag voor N.-I.* deelt m... dat de Algemeene Rekenkamer zich niet kan vereeni... met de djatikwestie, w. i. indertijd de thans gepensionne... hoofdinspecteur van cultures van Lawick werd betrokk... Vermoedelijk zal zij het nadeelig verschil, veroorzaakt d... de onderhandsche aanbesteding, op het pensioen van ... heer van Lawick verhalen.

**De inspecteur Hoetink.** Als inspecteur voor d... arbeid ontvangt Hoetink een traktement van 1200 gul... Hij wordt rechtstreeks ondergeschikt aan den directeur ... binnenlandsch bestuur, waardoor eventueele bemoeil... van zijn werk door den resident van Sumatra's Oo... is uitgesloten.

Zijn werkkring omvat speciaal Deli, waarvoor, ... bekend, nog twee adjunct-inspecteurs zullen worden aang... steld. Hun instructie luidt, dat de inspecteerende ambtena... belast worden met het rechtstreeksch toezicht op de uitvoer... der werkcontracten en geregeld de ondernemingen moe... bezoeken, controle uitoefenen op de heerschende toestan... en eventueele klachten van werkgevers en werknemers moe... ontvangen, zoo schrijft men in het *Soer. Hbl.*

**Inlandsche artsen.** Er is ingesteld een commis... die te Batavia zal bijeenkomen ter beantwoording van ... vraag, aan welke voorwaarden met betrekking tot de ken... van verschillende vakken der medische wetenschap en v... digheid de kweekelingen der opleidingsschool voor inlandsch... artsen bij het afleggen van het eindexamen moeten vold... om de hun op te dragen taak van inlandschen arts m... billijke eischen te kunnen vervullen.

Benoemd is tot voorzitter dier commisse de inspecteur ... van den geneeskundigen dienst; tot lid, de directeur v... het geneeskundig laboratorium De Haan, de leeraar aan de ... cursus voor tropische ziekten Kiewit da Jonge, de zendeling... arts van Modjowarno Bervoets en de geneesheer van Kedir... Van Buuren.

**Een excursie op Ceram.** Uit Ambon werd aan ... *het Soer. Hbld.* bericht dat den 20en Juli een detachement ... sterk 30 manschappen aan boord van het gouv. stoomsch...

»Arend« embarkeerde, met bestemming naar Piroe (West-Ceram.)

Het doel der reis was den militairen commandant, tevens civiel gezaghebber te Piroe, behulpzaam te zijn bij eene excursie naar de Alfoersche bergnegorij, genaamd Hoenitetoe. (Westkust van Ceram). De aanleiding tot dezen tocht is, naar verteld wordt, de volgende:

De beruchte Alfoeren van Hoenitetoe (koppensnellers) hebben van een der ons onderhoorige strandnegorijen, als belooning voor de voor dezen bewezen diensten, geëischt vijftien repeteergeweren en een zeer groot aantal borden.

Natuurlijk kon de negorij aan dezen ongehoorden eisch niet voldoen en zocht bescherming bij het bestuur.

Toen de pogingen van den civielen gezaghebber, om die zaak in der minne te schikken, mislukten en de radja van de bovengenoemde negorij aan de herhaalde oproeping van het bestuur geen gevolg had gegeven, terwijl er van de zijde van de Alfoeren teekenen van vijandschap werden bespeurd, (getuige het stellen van springlansen en het planten van randjoes langs de terreinen door die Alfoeren) besloot de bedoelde officier bij dien radja een bezoek te gaan brengen.

**De cultuur der malariaparasieten gevonden.** Het *Soer. Hbld.* dankt den heer Dr. A. Ellinger te Tegal ten zeerste voor zijne aan dat blad gedane hoogst belangrijke mededeelingen, omtrent de door hem gevonden en bevestigde malaria-theorie, mededeelingen, zegt dat blad, van zóó revolutionairen aard en tevens zóó onloochenbaar door proeven bevestigd, dat weldra Dr. Ellinger's naam in één adem zal genoemd worden met die van professor Koch, Ross, Manson, Golgi en dergelijke mannen, die de huidige malaria-theorie hebben opgebouwd en pogen te demonstreeren. Aanvankelijk was het blad jegens die theorie eenigszins sceptisch gestemd, omdat het niet voetstoots kon aannemen, dat theoriën, waarop geleerden als prof. Koch het zegel hadden gedrukt, zoo maar konden worden aangetast; na lezing echter van Dr. Ellinger's uiteenzetting, is zijn leekentwijfel verkeerd in een vast geloof in zijn ontdekking en meent het blad te mogen voorspellen, dat Dr. Ellinger op wetenschappelijk gebied een revolutie heeft ingeleid.

**Indigo.** In de indigo komt volstrekt geen verbetering; er is zeer weinig vraag en dan nog tot ongekend lage prijzen. De ziekte (het ineenschrompelen en zwart worden der bladeren), die zich in den vorigen oogst vooral bij den tweeden en derden snit der Guatemala-indigo openbaarde, vertoont zich nu weder bij de jonge plantjes, zoodat van deze soort indigo dit jaar weder weinig zal terecht komen.

Veel Guatemala is evenwel thans niet uitgeplant en die het hebben gedaan, laten, wijl het nu nog tijd is, deze uittrekken en door Natal-indigo vervangen. Deze laatste soort staat, blijkens *Mataram* goed.

**De Vereeniging tot verbetering van het lot der blinden** hield 30 Juli haar jaarlijksche vergadering. In het door den voorzitter uitgebrachte jaarverslag werd de opening der nieuwe inrichtingen herdacht, die uitstekend voldoen. Er werd voorts in het verslag sterk op aangedrongen blinde kinderen op te sporen en voor hun opvoeding aan het instituut af te staan.

Er zijn thans 9 leerlingen. Ook de werkinrichting heeft het eerste jaar goed voldaan; thans werken daar 17 blinde inlanders. De financieele toestand is niet ongunstig.

De vergadering werd gesloten met een openbare les, waarbij de leerlingen blijk gaven van groote bevattelijkheid en algemeene kennis.

**Een school voor inlandsche meisjes.** Op het voorbeeld van mevrouw Bakhuijzen van den Brink heeft zich, blijkens het *Bat. Nbl.*, een dames-comité gevormd, dat den volgenden oproep rondzond: Nu wij toch in het teeken staan, den inlander onze begrippen van kundigheden te helpen bijbrengen, opdat zij in het meer en meer door Europeanen overheerschende leven niet blijven stilstaan bij het oude, voor hen zoo gemakkelijk bestaan, doch mede kunnen gaan in het rusteloos en zenuwachtig leven, waarin ook zij in de toekomst zouden moeten mededoen, willen zij niet geheel ten onder gaan, zoo zou de oprichting van een school voor inlandsche meisjes zeker zeer aan te bevelen zijn.

Voor het inlandsche meisje zou een school om haar te leeren naaien, haken, borduren, batikken, zeker van groot nut zijn en voor zichzelf en voor haar meesteresse een uitkomst zijn.

De bedoeling is, het inlandsche meisje geheel inlandsch te laten en haar alleen de europeesche begrippen van orde, netheid op uiterlijk en doen en laten te leeren, handigheden, waardoor zij steeds, hetzij in de dessa, hetzij als baboe, naaister, of kokkin, practisch-behoorlijk op de hoogte van haar taak zal zijn.

De dames van Batavia en allen, die deze onder de oogen krijgen, zullen zeker wel belangstelling willen toonen in dit streven.

Thans, zooals het steeds gaat met de oprichting van het een en ander, dat nuttig blijkt te zijn, ontbreken de fondsen geheel, algemeene belangstelling is dus ten zeerste gewenscht.

De bedoeling is in algemeene trekken (daar de zaak nog geheel niet is vastgesteld) met een of twee dergelijke scholen te beginnen, de uitgaven tot een minimum te beperken: Het bekostigen van een indische dame, die de meisjes in de bovengemelde huiselijke handigheden moet onderwijzen; de betaling der batikster, (inlandsche vrouw) huur van het lokaal of oprichten van een flinke loods als schoolgebouw.

Meende men eerst ten minste in het begin, de meisjes kosteloos les te laten geven, in de practijk zal dit niet kunnen worden volgehouden, de meisjes moeten dus schoolgeld betalen f 0.50 of f 0.25 per maand, de schooltijden waren te stellen van 8 tot 12 uur, bijv. 3 dagen les in het naaien enz., 3 dagen batikken, 3 dagen koken.

Wij stellen de dames en heeren voor, van hun belangstelling te doen blijken, door maandelijksche contributies van f 1 t/m f 3, ook mindere bedragen zijn welkom.

Uit de contribuanten zal een commissie van toezicht moeten worden samengesteld, w. o. een thesaurierster en een secretarisse.

Dankbaar zullen worden aanvaard: giften in geld, garen, band, naalden, of andere voorwerpen, zooals naaimachines, scharen, chitsen, wit katoen, vol mooi wit katoen om te batikken, was, batikbenoodigdheden, keukengerei, enz. enz. om het begin der zaak gemakkelijk te maken, terwijl we hopen dat de algemeene contributies ons in staat zullen stellen niet slechts tijdelijk werkzaam te zijn, doch de school of scholen een voortdurend bestaan te verzekeren.

Het koken zal het lastigst zijn. Door de commissie van toezicht zal hierin het noodige moeten worden vastgesteld, bijv. het verkoopen der gereedgemaakte spijzen, te beginnen met inlandsche gerechten, gebakken enz. die door de bemoeienis der lesgevende dames zouden moeten worden van de hand gedaan.

**Goesti Arsad**, van wien wij vroeger reeds mededeelden, dat hem met zijn vijf volgelingen een onderstand van f 300 's maands is toegelegd, is Buitenzorg als verblijfplaats aangewezen.

**Drijfrijst.** Uit Ambarawa wordt aan *de Loc.* geschreven, dat de daar in de rawa Pening door den controleur genomen proef met het planten van drijfrijst in zoover goede resultaten heeft opgeleverd, dat ze met kans op goeden uitslag in den a.s. westmoesson zal worden hervat. De gebezigde bibit is van Siam afkomstig, waarschijnlijk door tusschenkomst van den daar vertoevenden ingenieur Homan van der Heide ontvangen.

De rawa Pening heeft oevers, die telkens bij den minsten regen overstroomd worden, de gewone javaansche padie, door de bevolking geplant, kan daar niet best tegen.

De drijfrijst daarentegen groeit in 't water voort alsof dit haar element is. Schrijver heeft die padie in 't water gezien, ze lag er als 't ware boven op; de stengels zijn in vergelijking met die der Java-padie bijzonder zwaar en de bladen ruwer en harder; de karbouwen lusten ze waarschijnlijk zelfs niet.

Vijf maanden na het uitplanten werd geoogst en was de opbrengst per bouw niet veel minder dan op sawah geteelde padie. De korrels verschillen in vorm en grootte met de Java-padie, ook vindt de inlander dat Java-rijst veel smakelijker is, doch de zekerheid, dat die padie geen last ondervindt van water en ook minder van muizen, wekt bij de bezitters van gronden aan den rand van genoemde rawa den lust op, om die soort aanteplanten. Liever iets minder lekkere rijst dan niets, denken ze, want menige bouw Java-padie is daar mislukt wegens de bandjir.

Een proef met drijfrijst in sommige gedeelten van Demak en Koedoes zou zeer zeker de moeite wel loonen.

Schrijver brengt hulde aan den controleur, die allen lof verdient voor zijn poging, om voor de rawa Pening-streek een padi-soort in te voeren, die een goed beschot belooft, trots bandjir en muizen.

**Rameh-cultuur.** Vermoedelijk zoo schrijft men uit Soekaboemi aan *het Bat. Nbld.*, zal men daar een nieuwe, tot dusverre in die streken onbekende, cultuur krijgen.

In Nederland heeft zich, zooals bekend is, de Rameh-Union gevormd, welke de cultuur der rameh in Indië ter hand wil nemen. Een der leden van deze Union bevindt zich te Soekaboemi, ten einde een onderzoek in te stellen in hoeverre de gesteldheid van den bodem en het klimaat daar gunstig zijn voor den groei en wasdom van het product.

Mochten de uitkomsten gunstig zijn, en tot den aanplant van het nieuwe gewas worden overgegaan, zou dit een bron van welvaart te meer kunnen worden voor afdeeling en gewest.

Veel grond ligt er maagdelijk en onontgonnen en een ruim veld is er aanwezig voor iets nieuws, terwijl waterkracht voor eventueel te bouwen installaties ter verwerking van het product, er overal in ruime mate aanwezig is.

**Irrigatie-werken.** Uit Kediri wordt aan *het Soer. Hbld.* medegedeeld, dat in dat gewest onder het bestuur van den tegenwoordigen resident, voornamelijk in de afdeeling Berbek, verscheidene irrigatie-werken tot stand zijn gekomen, die niet weinig geld gekost hebben.

Nu is door de regeering op voorstel van den resident weder een bedrag n.l. f 183.860 beschikbaar gesteld voor bevloeiïngs-werken in de districten Waroedjajeng en Kertosono, ressorteerende in bovengenoemde afdeeling.

Al die irrigatiewerken kunnen niet anders dan ten goede komen aan de bevolking en ook de suikerfabriek Baron zal daarbij goed varen, want vroeger leden haar riettuinen zeer door watergebrek.



## West-Indische Berichten.

**Curaçao.** Alweêr een stap in de goede richting. Het bestuur heeft reeds getoond den goeden weg op te willen, door aan boringen naar water op het hoofdeiland der kolonie aandacht te gaan schenken en nu ontleenen wij aan de curaçaosche bladen dat bij het gouvernement het voornemen bestaat om eenige proeven betrekkelijk damaanleg ter bevordering van de teelt van voedergewassen te nemen en wel op plantages van eigenaren, die genegen zouden zijn om daartoe mede te werken.

De aanleg der dammen zal geschieden onder toezicht der eigenaren, die de verantwoordelijkheid van eene goede uitvoering op zich nemen tegen vergoeding van een, nog nader vast te stellen som per kubieken meter grondverzet of metselwerk.

De inrichting der dammen, wat aangaat profiel, grondstof, tracé, overlaten, enz., worden vastgesteld van gouvernementswege, waarvoor plaatselijk de noodige aanwijzingen gegeven zullen worden.

De aanleg der dammen zal zoo mogelijk voor den 31en December a.s. voltooid moeten zijn.

De plantage-eigenaren nemen de verplichting op zich om de, aldus door hen aangelegde dammen gedurende één jaar na de voltooiing steeds naar behooren te onderhouden en op de, door die dammen beheerschte terreinen proeven te nemen met de teelt van voedergewassen.

Door het gouvernement worden verder drie prijzen (elk van f 100) uitgeloofd: één aan den eigenaar, die de meeste zorg aan de uitvoering van den damaanleg besteed heeft; één aan den eigenaar, die het best gecultiveerde veld met voedergewassen heeft onder de terreinen, welke door middel van bovenbedoelde dammen kunnen worden bevloeid; en één aan hem, die vóór 1 Juli 1905 het beste overzicht geeft van de ervaringen, door hem opgedaan met den damaanleg (kosten, inrichting, enz.) en de teelt van voedergewassen.

De gouverneur noodigde plantage-eigenaren, die onder de bovenstaande voorwaarden genegen mochten zijn om een gedeelte van hun terrein voor bovenbedoelde proeven beschikbaar te stellen uit, zich tot den gouvernementssecretaris te wenden met aangifte van de hoegrootheid van het, door de dammen te bereiken terrein en de mededeeling of dit terrein sterk of flauw hellend, en sterk of weinig geaccidenteerd is, ten einde daardoor zoo noodig eene keuze uit de aanbiedingen te vergemakkelijken.

De *Amigoe di Curaçao* wist te berichten dat op St. Patrick reeds een dam van ongeveer 1000 meters lang wordt aangelegd.

Met 't oog op de omstandigheid, dat herhaaldelijk door gebrek aan water, de oogst van maïs, het hoofd-voedingsmiddel voor de bevolking mislukte, komt 't ons wel ietwat zonderling voor, dat ten aanzien van de proeven alleen van de teelt van voedergewassen wordt gesproken en niet ook van voedingsgewassen, ten zij dit laatste als sous-entendu moet worden beschouwd, omdat bv. juist de maïs zoowel voeder- als voedingsgewas is, de korrels den mensch tot voedsel strekken, het loof aan 't vee wordt voortgezet.

Doch met 't oog op de noodige égards voor het genus homo ware 't dan toch o. i. meer gepast geweest om van voedings- en voedergewassen te spreken.

De wapen-uitvoerquaestie is weer eens in de curaçaosche bladen ter sprake gebracht, naar aanleiding van een besluit van het bestuur om het verbod van uitvoer van buskruit, ammunitie, vuur- of blanke wapenen en andere oorlogsbehoeften uit de kolonie Curaçao voor één dag te schorsen.

De *Amigoe*, die hierin reeds een voorteeken zag van den vrijen uitvoer van wapenen, enz. naar Venezuela, gaf hare dankbaarheid te kennen, omdat, schrijft 't blad »wij weten dat een dergelijk besluit reeds jaren lang gewenscht werd door de bevolking, omdat zij hierin een middel zag, waardoor de hollandsche regeering haar prestige ten opzichte van andere naties hoog zou houden en tevens aan haar volk 't bewijs zou leveren, dat het diens rechten verdedigde."

Ook de *Wekker* wijdde een artikel aan bedoeld schorsingsbesluit, hetwelk ten doel zou hebben gehad om den uitvoer naar België mogelijk te maken van een hoeveelheid, in 's Lands-Magazijn opgeslagen en aan een curaçaosch koopman toebehoorende geweren, die daar lagen te verroesten. Het blad, overtuigd dat bij deze en verdere in uitzicht gestelde uitvoeren, alle wettelijke bepalingen in acht zullen worden genomen, om te verhinderen, dat de oorlogsbehoeften naar een andere dan de opgegeven bestemming vervoerd worden, gaf eenige beschouwingen ten beste over de ondankbaarheid van Venezuela, dat het ten zijnen behoeve uitgevaardigd verbod niet op den rechten prijs wist te stellen, waarna het ten slotte de volgende vragen stelde:

»Hoe lang nog zal Nederland met geduld den handel zijner onderdanen zien benadeelen en fnuiken, zonder bedacht te zijn op commercieele represaille-maatregelen? Hoe lang nog zal Nederland ons verbieden, vrij en ongestoord handel te drijven in artikelen, die evenals zoovele andere bestemd zijn, om gekocht en verkocht te worden?«

Tegenover de opmerkingen en vragen der curaçaosche pers in deze aangelegenheid wenschen wij nog even op te merken, dat het prestige der kolonie, zoowel als dat van Nederland zullen worden geschaad door Willemstad tot 'n smokkelhaven te verlagen, dat in den handel, die daaraan ten grondslag zou liggen geen duurzame bron van welvaart voor nu en in de toekomst kan worden gezocht, dat de toekomst der kolonie veeleer zal worden gebaat door een rustig en welvarend, dàn geen protectie meer behoevend Venezuela, dat deshalve de wenschen van genoemde pers ons in het belang van Nederland zoowel als van de kolonie onvervulbaar voorkomen.

Wat goede diplomatie nog redden kan voor de kolonie, mag o. i. niet worden nagelaten. Maar daarbij blijve het. Vooral geen dreigementen met een maatregel dien wij uit 'n oogpunt van menschelijkheid moeten verfoeien, en die in de toepassing niet nalaten zouden Nederland in zijne kolonie in conflict te brengen met tal van vreemde belangen, die juist eischen dat aan den toestand van wanorde en onzekerheid in een, voor ontwikkeling zoo vatbaar land als Venezuela een einde koom!

**Suriname.** Den 8sten Augustus ll. hield de Vereeniging voor den grooten landbouw weêr een algemeene vergadering te Paramaribo.

Aan de, door de surinaamsche bladen gegeven verslagen ontleenen wij, dat de bacove-aanplant nog al in den smaak valt. Van 31 plantages werden toch bestellingen ontvangen voor een groot aantal plants, voor welker uitzending van Jamaica de Vereeniging de noodige stappen zal doen.

Wat scheepsgelegenheid en markt voor het product der in te voeren bacove-cultuur aangaat, meent men de hoop te mogen koesteren, dat 't aan beide niet zal ontbreken, wanneer de vruchten er maar eenmaal zijn.

Wat de katoencultuur aangaat, schijnt het, ten minste te oordeelen naar hetgeen het bestuur der kolonie en zijne voorlichters daarvan denken, geraden te wezen zich te bepalen tot den aanplant van den, vroeger in de kolonie geteelden katoenheester. Voor Sea-Islandkatoen b. v. zou Suriname met zijn zwaren regenval niet geschikt wezen. De »West-Indische Maildienst« heeft zich reeds bereid verklaard, proefzendingen van katoen kosteloos over te voeren, mits de verzending geschiedt door tusschenkomst van den landbouw-inspecteur.

De voorzitter, de heer F. C. Curiel, brak in zijn openingsrede een lans voor de cacao-planters, ter bestrijding der voorstelling als zouden dezen, door gebrek aan voorzorg in de goede dagen der cacao-cultuur, zelven 'n deel der schuld dragen voor den financieelen nood, waarin zij door achteruitgang dier cultuur oogenblikkelijk verkeeren. In het klein begonnen met weinig kapitaal, werden de winsten hoofdzakelijk voor uitbreiding gebezigd, en toen de eerste tegenslagen zich deden gevoelen, werden kleine hypotheken op de huizen genomen, zoodat toen de tegenspoed aanhield, gegeven den tegenzin voor tweede hypotheken in de kolonie, zij zich ook dien weg om aan geld te komen voor 't benoodigde werkkapitaal zagen afgesloten.

Dat 't met de cacao-cultuur nog treurig gesteld was, niettegenstaande de goede vooruitzichten, waarvan in den laatsten tijd herhaaldelijk sprake was, blijkt wel daaruit dat tot begin Augustus 4510 balen werden verkregen tegen 17333 in 1903.

Toch wanhoopt men nog niet algemeen, getuige de, op de plantages Berlijn en Maasstroom met een nieuwe plantwijze genomen proeven.

De inspecteur van den landbouw, Dr. van Hall, gaf in deze vergadering eenige beschouwingen ten beste over de cacao-cultuur op Trinidad, die de door 't noodlot vervolgde surinaamsche planters wel moeten hebben doen watertanden. Een lesje gaf de heer van Hall hun door te wijzen op de samenwerking der planters van Trinidad, die veel bij elkaar komen en geen geheimen voor elkaâr hebben op cultuur-gebied. Spreker spoorde de surinaamsche planters aan, de proeven op Berlijn en Maasstroom in oogenschouw te nemen en elkaar dikwijls te bezoeken, daar men veel van elkaâr kan leeren.

Ten slotte werd in deze vergadering ook de quaestie der bosch bierie-bierie-branden ter sprake gebracht, maar toen men dengene, die het onderwerp aanhangig maakte, voorhield, zelf te beginnen met zijn brandpad schoon te maken, zou deze, volgens de *Surinamer*, gezegd hebben daarvoor te bedanken, als zijn buurman het niet deed. Het element voor goede samenwerking: »allen voor één, één voor allen« schijnt nog niet diep bij de planters te zijn doorgedrongen.

Uit Nickerie wordt aan de *Surinamer* geschreven dat op Paradise met goed succes rijst geplant wordt.

Voorts ontleenen we nog aan de surinaamsche bladen, dat door den dienst der Koloniale Vaartuigen een veertiendaagschen dienst tusschen Paramaribo, Albina en Cayenne zal worden geopend, in aansluiting met dien tusschen Paramaribo en Demerara.

Het bericht der, onlangs aan mevrouw de wed. Bos te beurt gevallen koninklijke onderscheiding zal ongetwijfeld te Paramaribo met onverdeeld genoegen worden ontvangen.

## Voordrachten over de Aard- en Delfstofkunde.

Van *Dr. H. van Cappelle*, leeraar aan een der Haagsche Hoogere Burgerscholen, en onzen lezers wel bekend door zijn onderzoekingstocht in Suriname en de daarover gehouden voordrachten, ontvingen wij het prospectus van eene soort van populairen cursus over *Aard- en Defstofkunde*, die hij in de winterseizoenen van 1904—1905 en 1905—1906 hier in Den Haag wil houden. Hij deed ons de vraag: of wij zijn plan in het Koloniaal Weekblad zouden willen bekend maken en c.q. een aanbevelend woord bijvoegen.

Wij voldoen gaarne aan dit dubbel verzoek, primo: omdat wij, evenals *Dr. H. v. C.* meenen, dat met het oog op de zich steeds meer ontwikkelende mijnindustrie in Ned. Oost- en West-Indië, de kennis, die hij ook buiten den kring der vaklieden wil aanbrengen, voor de Nederlanders van belang is en ook aan de Koloniën voordeel zal brengen, daar de bodem mede voor een deel haar rijkdom daarvan uitmaakt; secundo: omdat wij het met 't negental ingenieurs, professoren en geographen, die het prospectus steunen, volkomen eens zijn, dat de taak van wetenschappelijke voorlichting hier in goede handen is.

Bij de weinige plaatsruimte, die een weekblad aanbiedt, kunnen wij tot ons leedwezen het vrij uitgebreide program van de 28 voordrachten, over de twee winters verdeeld, niet overnemen, maar wij houden ons overtuigd, dat *Dr. van Cappelle* de gewenschte inlichtingen dadelijk zal geven, wanneer hem door belangstellenden hierom wordt gevraagd.

De kosten zijn *f* 10.-- voor het bijwonen eener serie van 14 voordrachten. Voor onderwijzers en onderwijzeressen, alsmede voor leerlingen van onderwijsinrichtingen, wordt dit nog verminderd tot *f* 6.— per serie.

In de maand Augustus 1905 zal den deelnemers gelegenheid worden gegeven eene geologische excursie te maken in de omstreken van Maastricht en Luik, terwijl in 1906 een tocht zal gemaakt worden in het diluvium van Nederland.

Om deze excursies zoo vruchtbaar mogelijk te maken, zal de geologie van de landstreek in eene afzonderlijke voordracht vooraf behandeld worden.

## INGEZONDEN.

### Stand van Voedingsmiddelen op Java en Madoera over de maand Mei.

*Geachte Redactie.*

Onder bovenstaand opschrift komt bij de O. I. Berichten in no. 25 van 1 September eene prijsopave voor, die ik niet volkomen begrijp.

Fraai schijnen de vooruitzichten in Midden-Java nog altijd niet te zijn. In de afdeeling Pati door ziekte, muizen en *bandjirs* mislukt of vernield 16744 bouws, terwijl in het district Grogol, afdeeling Semarang, de jonge padi-aanplant van 1600 bouws *door gebrek aan water* is mislukt. *Door vele regens zijn in de afd.* Kendal 300 bouws polowidjo-aanplant mislukt.

Aan water-afvoer en water-toevoer schijnt dus in die streken nog niet veel verbeterd te zijn, want houden de regens wat lang aan, dan wordt gevreesd voor eene herhaling, zij 't ook op kleiner schaal, van de ramp van 1900!

Dat alles is duidelijk, maar nu komt voor mij het duistere:

De prijs van witte rijst varieërde tusschen *f* 3.— en *f* 7.— per picol. Is dat verschil in prijs niet verbazend groot, waar toch thans bijna overal spoor- en tramlijnen zijn?

Misschien wilt U, of een onzer medeleden mij dit wel uitleggen?

Hoogachtend

Q.

## Van Vreemde Koloniën.

**Indo-China.** De heer Alleyne Ireland zet in de *Times* zijne studiën over »koloniale besturen in de tropen« voort en had 't nu laatstelijk in het City-blad over de groote fransche kolonie in Achter-Indië.

Na den desolaten toestand te hebben geschetst, waarin Indo-China in 1893 verkeerde, zoodat de kolonie, in de 35 jaren nadat admiraal Rigault de Grenouilly de forten van Saigon vernielde, aan het moederland op 'n bedrag van 750 millioen franken was komen te staan en toch nog tot 1895 toe millioenen van het moederland eischte, komt de schrijver tot den huidigen toestand en de oorzaken, die tot 'n zoo groote verandering ten goede hebben geleid.

Laten we den heer Ireland aan 't woord:

»'t Is niet voldoende te zeggen dat Fransch Indo-China thans een der belangrijkste fransche koloniën is, dat 't zulk een trap van voorspoed heeft bereikt, dat deze bij de meest gewone voorzichtigheid in de leiding van zaken van jaar tot jaar moet toenemen. Om recht te doen wedervaren aan den opmerkelijken vooruitgang in de laatste tien jaren, moet de nadruk gelegd worden op het feit, dat er geen kolonie is, waar in zoo korten tijd zoo groote veranderingen tot stand kwamen. . . . .

Het zijn voornamelijk de bestuurshervormingen van 1897 welke onze aandacht vragen, want zij vertegenwoordigen, zoo in hare werking als in de wijze, waarop zij werden ingevoerd, een nieuw en beteekenisvol element in de fransche koloniale expansie.

In de maand December van het jaar 1896 werd de heer Paul Doumer benoemd tot gouverneur-generaal van Indo-China. Het ambt was toen een van betrekkelijk weinig beteekenis, doch toen hij vijf jaren later zijn post verliet, was deze tot een der belangrijkste geworden, die de fransche regeering heeft te vergeven.

Spoedig na aankomst in de kolonie stelde hij een programma van hervormingen op, waaronder de voornaamste betrekking zouden hebben op de volgende onderwerpen:

1. verbetering van den financieelen toestand van Indo-China en het scheppen eener financieele politiek, passende voor het land en zijne behoeften;
2. pacificatie van Tongkin;
3. de organisatie van het algemeen bestuur;
4. de vervollediging en hervorming van het bestuur der protectoraten (Annam, Kambodja, Tongkin en Laos);
5. uitbreiding van den franschen invloed en de ontwikkeling der fransche belangen in het Verre Oosten, in het bijzonder in de, aan de kolonie grenzende landen, d. i. in Siam en China.

Van al die zaken was de organisatie van het algemeen bestuur de moeilijkste en tevens de meest dringende quaestie. Voor 1897 administreerde de gouverneur-generaal Tongkin, maar hij regeerde niet over Indo-China. Zijn verplichtingen waren hoofdzakelijk van localen aard, en hij had de beschikking noch over het personeel, noch over de financieele hulpbronnen om eenige algemeene contrôle uit te oefenen op het bestuur der gewesten, die de kolonie uitmaakten. De heer Doumer deed het wijs beginsel zegevieren, dat de functiën van den gouverneur-generaal medebrengen, dat hij heel Indo-China regeert, en niet dat hij een deel der kolonie administreert. De eerste zijner hervormingen was het overdragen zijner administratieve bevoegdheden in Tongkin aan een resident. Hij kon toen vrijelijk zijne aandacht wijden aan de vorming van een algemeen bestuur, en aan de schepping van een budget voor dat doeleinde.

Zijn eerste stap was toen een Wetgevenden Raad samen te stellen. Hiertoe werd de Conseil Supérieur van Indo-China, die eigenlijk nooit meer dan in naam had bestaan en feitelijk door de oprichting van den Raad voor het protectoraat Tongkin was verdrongen, weder in het leven geroepen en met uitgebreide bevoegdheden toegerust. De Conseil Supérieur bestaat op het oogenblik uit den gouverneur-generaal, de bevelhebbers van land- en zeemacht in Indo-China en in het Verre Oosten, den secretaris-generaal van Indo-China, den luitenant-gouverneur van Cochin-China, de residenten van Tongkin, Annam, Kambodja en Laos, de hoofden van departementen van algemeen bestuur, den voorzitter van den Kolonialen Raad van Indo-China, de voorzitters van de verschillende Kamers van koophandel en landbouw in de kolonie, vier inlandsche leden, en de chef van het kabinet van den gouverneur-generaal, die tevens als secretaris van den Raad fungeert. Aan dit lichaam worden het algemeen budget der kolonie en de lokale begrootingen ter beoordeeling voorgelegd, terwijl het den gouverneur-generaal van advies dient met betrekking op locale wetgeving en andere zaken, die hij het mocht voorleggen. Voor een betere afdoening van zaken zijn vier commissiën van den Raad ingesteld. De eerste behandelt militaire en marinezaken, publieke werken, spoorwegen, handel en landbouw, de tweede wetgeving en bestuursorganisatie, de derde de begrootingen, en de vierde andere financieele aangelegenheden. Bovendien is er een permanente commissie, die als Uitvoerenden Raad optreedt.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 26, Donderdag 8 September 1904.

Het in elkaar zetten van het algemeen bestuur hield den gouverneur-generaal en den Conseil Supérieur meer dan twee jaren bezig. De algemeene diensten, die onder rechtstreeksch toezicht van den gouverneur-generaal staan, zijn die van land- en zeemacht, de rechterlijke macht, civiel bestuur, financiën, in- en uitvoerrechten en accijnzen, publieke werken, landbouw en koophandel, posterijen, telegraphie en telefoonwezen, en het kabinet van den gouverneur-generaal, een soort centraal-departement, samengesteld uit vier bureaux, een politiek, een administratief en een militair bureau en de secretarie. Van administratief standpunt beschouwd heeft het algemeen bestuur van Indo-China veel overeenkomst met het bestuur der gefedereerde maleische staten, maar het is meer uitgewerkt en in den Conseil Supérieur bezit het een wetgevend lichaam, dat op het oogenblik op 't maleische schiereiland nog niet bestaat.

Om nu te voorzien in de uitgaven van het nieuwe gouvernement werd in 1898 een algemeen budget ingesteld. Het beginsel, waarop dit budget berustte, was dat de inkomsten uit de directe belastingen voor de locale budgetten zouden zijn weggelegd, en die uit de indirecte belastingen voor het algemeen budget.

De begrootingen voor dit jaar sluiten met de volgende getallen: Algemeen budget, 65 millioen franken, Cochin-China, 10 millioen; Annam, 5 millioen; Laos, 2 millioen — een totaal dus van 97 millioen franken.

Door de hiervoren genoemde hervormingen zijn in Indo-China de meest radicale veranderingen teweeggebracht. De onafhankelijkheid der locale besturen, die men toegelaten had een dwaze en verderfelijke hoogte te bereiken, is heilzaam beperkt. Er is eenheid en samenwerking gekomen in het vroeger zoo verdeeld en tegenstrijdig optreden der vijf onderdeelen der kolonie. Terwijl nu met betrekking tot de zaken van algemeen belang het toezicht werd gecentraliseerd, bleven de aangelegenheden van zuiver localen aard, waaraan centralisatie zou hebben geschaad door uniformiteit, waar verschil van toestanden ook een verschillende behandeling van zaken eischt, toevertrouwd aan de handen der locale besturen. De beteekenis evenwel van de, tot stand gekomen wijziging, springt duidelijk in het oog, wanneer in herinnering wordt gebracht, dat terwijl vóór 1898 elk deel der kolonie de volle beschikking had over zijn inkomsten, in 1904 65 millioen franken aan het algemeen budget ten goede kwamen en slechts 32 millioen aan de ondergeschikte besturen.

De plaatsruimte verbiedt om te specificeeren welke belangrijke veranderingen in de verschillende diensten met deze wijzigingen in de politieke samenstelling van Indo-China gepaard gingen. Noch kan meer van de onderwerpen van sheeren Doumer's program van hervormingen gezegd worden dan dat, waar nog geen volkomen succes werd behaald, de weg ter voltooiing duidelijk is aangewezen.

Dat de rechtsbedeeling verbeterd is; dat een betere toon in de civiele diensten heerscht; dat het nominaal protectoraat over Kambodja, Annam en Laos in een feitelijk gezicht is omgezet; dat vele ernstige misbruiken zijn uit den weg geruimd; en dat de goede naam en het prestige der kolonie in de laatste vijf jaren zeer veel hebben gewonnen, wordt zelfs toegegeven door hen, die zich het meest ergerden aan de drastische wijze van optreden van den heer Doumer.

De feiten, die het meest spreken, zijn dat Indo-China duidelijk en ten laatste zich zelf kan bedruipen en dat Frankrijk wel verre van in de laatste vijf jaren iets voor het onderhoud der kolonie te hebben betaald, meer dan 40 millioen franken van de kolonie ontving als haar aandeel in de militaire uitgaven — beide uitkomsten verkregen, terwijl de belastingdruk er belangrijk lichter is dan in eenige engelsche kolonie in de tropen.

Ik zeide hiervoren dat de feiten van de laatste tien jaren in Indo-China den groei van een nieuw en beteekenisvol element in de fransche koloniale politiek aanwijzen. Voor hen, die op de hoogte zijn van de geschiedenis der fransche koloniën, is het schouwspel van een fransch gouverneur-generaal, die niettegenstaande een sterke locale oppositie radicale hervormingen invoert even nieuw als verfrisschend. Dat de autoriteiten in het moederland aan den heer Doumer in Indo-China en aan generaal Gallieni op Madagaskar de vrije hand lieten, en dat deze heeren lang genoeg op hun posten konden blijven, om hun plannen ten uitvoer te brengen, moet iemand, die weet hoeveel politieke intrigues onder de oppervlakte van 't fransche koloniale leven verscholen liggen, weinig minder dan een wonder voorkomen. Die inmenging juist van de politiek in het koloniale leven is de rots, waarop bijna elke fransche koloniale onderneming gestrand; en, al mocht 't kunnen worden aangetoond, dat het werk van den heer Doumer nog slechter is dan zijn ernstigste vijand gelooft, dan zou 't toch nog een buitengewoon heilzaam teeken wezen, voor zooverre de fransche koloniale politiek betreft, dat men hem zijn gang heeft laten gaan.

Een ieder, die ook maar een flauwe notie heeft van de kennis van koloniaal bestuur, zou gemakkelijk stof vinden voor een ongunstige critiek op de indo-chineesche toestanden. De tarief-bepalingen zijn hoogst verderfelijk, en hebben in hooge mate de economische ontwikkeling der kolonie tegengehouden; er zijn veel te veel Europeanen in gouvernementsdienst; de lagere rangen van het europeesch personeel worden bezet door minderwaardige elementen, zoowel wat karakter als bekwaamheid betreft; de organisatie van het politiewezen is gebrekkig. Indien ik niet den nadruk legde op deze en soortgelijke gebreken, dan is 't omdat de koloniale tekortkomingen der Franschen zoo dikwerf tot vermaak van 't engelsch publiek werden opgedischt, dat het mij meer aantrok om op hervormingen te wijzen in deze fransche kolonie, zoowel omdat 't iets nieuws is als uit 'n oogpunt van rechtvaardigheid.

Niemand zou heden ten dage Indo-China kunnen bezoeken zonder een gevoel van diepen eerbied voor de geniale wijze, waarop 't land is verfraaid door tal van publieke werken, in de puntjes afgewerkt en van hoog nut. 't Is misschien waar, dat 't artistiek element in het fransche karakter weinig plaats heeft gelaten voor die meer ernstige bedanigheden, welke het succes der britsche kolonisatie verzekerden. Maar, al hebben de Franschen tot nu toe gefaald om den handel in Indo-China tot 'n hoog standpunt op te voeren, zij hebben er ten minste een der meest behoorlijke tropische landen van gemaakt; en de jongste feiten schijnen te wijzen op groot materieel succes in de naaste toekomst.»

Wij hebben deze opmerkingen van den heer Ireland met genoegen gelezen, omdat ook wij steeds er op hebben gewezen, hoezeer men het bestuur van Indo-China onrecht doet, door nu nog van die kolonie als van 'n ambtenaarskolonie te gewagen, eene benaming, die misschien 'n tiental jaren geleden nog pas gaf, maar thans na hetgeen de heer Doumer tot stand bracht en zijn opvolger Beau verder verricht, in het belang van land en volk, zeker misplaatst moet worden geheeten.

Tal van maatregelen van den jongsten tijd, op het gebied van spoorweg- en irrigatie-wezen, van onderwijs en zoo meer, wijzen er op, hoezeer het huidig koloniaal bestuur er op uit is, om de fouten van voorheen te herstellen en aan den landzaat, den inboorling 'n welvarend land van inwoning te verschaffen, waarin hij zich een goed bestaan kan verzekeren.

Tot de maatregelen behoort o. a. de voorgenomen naasting der groote land-concessiën in Tongkin, welke in het onzalig begin der fransche kolonisatie te hooi en te gras aan lieden zonder eenigen waarborg, dat dezen het land werkelijk zouden kunnen ontginnen, werden verleend.

Om kort te gaan, Indo-China moge ons ten voorbeeld strekken, hoe de arbeid van één man, met groote wilskracht en helderen blik, veel ten goede heeft kunnen uitwerken door het vertrouwen en de volmacht, hem bij de aanvaarding van zijn ambt geschonken.

## Uit Oost-Indische Bladen.

**Opheffing der inlandsche nijverheid.** In het verslag van den directeur van O. E. en N., dat de vrucht is van veel ijver en toewijding, schuilt, volgens *de Javabode*, waaraan dit overzicht is ontleend, veel kaf onder het koren.

Hard is er gewerkt, zegt de schrijver, om in zoo korten tijd een zoo rijken voorraad materieel bijeen te kunnen brengen, maar bij het schiften en ordenen heeft de praktische blik ontbroken.

Het gouvernement komt voor *alles* op, moet de schulden betalen van den inlandschen werkman, hem leeren werken, grondstof en werktuigen voor hem aankoopen en voor zijn product een markt zoeken. Het gouvernement moet de booze concurrenten, die alles zonder hulp en voorlichting geleerd hebben, uit de buurt houden van zijn onhandigen beschermeling, de onverschilligen belangstellend, de slordigen nauwgezet maken; kortom het gouvernement krijgt zooveel te doen en zooveel te betalen, moet leermeester, opvoeder, keurmeester, koopman, technicus, bankier en deurwaarder te gelijk zijn, dat men den indruk krijgt, alsof er niets van terecht komt en men te veel hooi op zijn vork neemt.

Het blad is van meening dat door het geheele verslag een draad loopt van vriendelijk, maar zeer onpraktisch optimisme; de aangeprezen middelen botsen voor het meerendeel tegen de natuur der dingen en der menschen, die men helpen wil.

En dan de kosten?

De heer Abendanon komt met de 3 millioen niet toe, die voor het doel zijn toegestaan en die hij, in de hoop en het vertrouwen op het welslagen zijner pogingen, als voorschot beschouwt.

En dan de vraag, wanneer de proefneming zal zijn afgeloopen en het blijkt dan dat het voorgeschoten geld niet terugkomt, wat dan?

De taak is zeer zeker door den heer Abendanon breed opgevat, te breed zelfs naar de meening van den schrijver.

Hij heeft zich een nieuwen tak van dienst gedacht, met een inspecteur en twee adjunct-inspecteurs aan het hoofd, ter zijde gestaan door een technisch adviseur, die een werktuigkundig ingenieur zal moeten zijn en door een administratief ambtenaar aan het departement. Een complete en duur betaalde staf dus, terwijl het eigenlijke werk toch ten laste zal komen van het reeds met arbeid overkropte binnenlandsche bestuur of van de »commissiën van nijverheid«, zooals deze nieuwe rapporteur-colleges door den directeur betiteld worden en die zullen bestaan uit het hoofd van plaatselijk bestuur als voorzitter, den regent, een controleur of aspirant-controleur als secretaris, verder een der districtshoofden of een ander inlandsch ambtenaar en *waar mogelijk* een niet-ambtelijk persoon, »die bijzondere belangstelling koestert voor de inlandsche maatschappij en in zijn adviezen en handelingen geheel vrij kan blijven van de bevordering van eigenbelang«.

Wij zullen aanstonds zien welk een zee van werk aan deze gewestelijke commissiën wordt toegedacht, een werk dat tusschen neus en vinger moet worden klaargespeeld, maar waarmede een afzonderlijk korps ambtenaren de handen vol zou hebben.

Van het aan de hand gedaan denkbeeld, om meer gebruik te maken van particuliere werkkracht en bijv. het geldelijk beheer, dat geen peulschilletje is, aan door particulieren beheerde credietbanken toetevertrouwen, heeft de regeeringscommissaris niet willen hooren. De credietbanken zouden buiten het ressort van de algemeene rekenkamer vallen en de gewestelijke commissiën blijven meer in het gebruikelijke weggetje van periodieke verantwoordings-staten en ambtelijke verslagen aan de regeering.

Dit moge zoo zijn, maar of zoodoende een schat van ervaring niet ongebruikt gelaten wordt — de besturende ambtenaren kunnen niet van alles op de hoogte zijn — is nog zeer de vraag, zegt de schrijver.

In zijn inleidend woord betoogt de heer Abendanon dat de reden, waarom de inlander de gelegenheid mist om iets meer te worden dan werkman in dienst van anderen, gezocht moet worden in de knellende banden, die hem drukken en steeds gedrukt hebben. Zoodra de inlandsche nijverheid hier of daar poogde het hoofd opteheffen, werd hij dadelijk dienstbaar gemaakt door den vreemden Oosterling, die misbruik wist te maken van de onnoozelheid der inlanders.

Alles wat van staatswege voor hem gedaan wordt, wantrouwt de inlander, en het zal nu nog moeite kosten hem aan het verstand te brengen dat men de bedoeling heeft om hem vrij te maken van den woekeraar en alles doet uit waarachtige belangstelling in zijn lot, dat men hem wil wennen aan kapitaalvorming en zelfstandig werken, buiten het bereik van hen, die langs slinksche wegen zich de vruchten van zijn arbeid weten toe te eigenen.

Ofschoon het niet de bedoeling van den regeeringscommissaris is, dat de regeering een strijd aanbinde tegen de vreemde Oosterlingen, al streeft hij er naar, om hun exploitatie van den javaan te fnuiken, toch beveelt hij krachtig aan, om de onbeperkte toelating dier vreemdelingen te doen ophouden.

Dat de aard van den inlander een blijvend beletsel zou vormen tegen een krachtige ontwikkeling der inheemsche nijverheid, gelooft de heer A niet. Alleen de ondernemingsgeest ontbreekt. Het beweerd gebrek aan gemeenschapsgevoel bij den inlander telt bij hem niet zwaar en meent hij gemakkelijk te kunnen ondervangen, door middelen, die er op berekend moeten zijn om het bestaande gebrek aan onderling vertrouwen weg te nemen en de meening te vestigen, dat door samenwerking met anderen tot stand kan worden gebracht, wat voor den enkeling onmogelijk of hoogst moeilijk zou zijn.

**Als middelen om de inlandsche nijverheid direct en indirect te hulp te komen** worden in het rapport genoemd:

*a. verlaging der spoorweg-, tram- en stoombootvrachten;*

*b. pogingen, om de transporten van gouvernementsgoederen, gelden, reizigers, enz., weer in handen van den inlander te brengen.*

Bij uitbestedingen daarvan, waaraan de inlander niet medefingt, omdat het hem aan kapitaal ontbreekt, evenals aan ondernemingsgeest en voorlichting, verricht de javaan het werk en steekt de chinees de winst op.

Hetgeen beweerd wordt omtrent gebrek aan koopkracht bij de inlandsche bevolking weegt evenmin zwaar bij den heer A. en hij haalt cijfers en voorbeelden aan, om die bewering te bestrijden.

Ook bij leverantiën en aankoop van benoodigdheden voor 's lands dienst, verricht de javaan het werk en plukt de chinees de voordeelen, zegt de heer A. en dit zal wel door *een ieder* erkend worden.

Of het echter gelukken zal den inlander in de mededinging te betrekken, ondanks alle welwillendheid der regeering en ondanks de gunstigste bepalingen der comptabiliteitswet, is een andere vraag.

Indolentie en gebrek aan *durf*, zullen wel steeds de struikelblokken blijven.

De slimme chinees zal in zaken wel altijd de meerdere blijven van den javaan, meent de schrijver vast.

Iets anders is het, waar het geldt den javaan het leveren van artikelen op te dragen, zonder daartoe de bemiddeling van derden in te roepen, van artikelen, die hij gemakkelijk kan vervaardigen. als *zakken voor rijst en koffie, schoolbanken, steenen en pannen voor den waterstaat, paardentuigen, singels, slobkousen, riemen, patroontasschen, helmhoeden,* enz. *voor het leger.*

Onder de dadelijke middelen van hulp, die aanbevolen worden, beslaat de *verstrekking van gelden en materiaal door het gouvernement* de eerste plaats.

Dat men door het verleenen van zulke voorschotten niet verder zou komen, omdat het geleende geld spoedig zou zijn opgemaakt gelooft de heer A. niet. Hij vertrouwt dat, wanneer een nauwkeurig onderzoek en bekendheid met de personen, n.l. dat zij vertrouwen dienen, voorafgaat bij het verleenen der voorschotten, over te veel teleurstellingen niet te klagen zal zijn. De bestaande landbouwcredietbanken toch hebben reeds voldoende bewezen, dat misbruik van verleende voorschotten tot de hooge uitzonderingen behoort.

De *Javabode* vermeent dat hier twee dingen met elkaar worden vergeleken, die van geheel uiteenloopenden aard zijn. Het voorschot aan den javaanschen handwerksman, dien men uit de handen van den woekeraar wil bevrijden en van een sommetje voor werkkapitaal wil voorzien, is blanco crediet en geleend op 's mans eerlijke gezicht; de voorschotten van credietbanken worden verleend met vaste goederen tot onderpand en met het binnenlandsch bestuur op den achtergrond, als onbezoldigd deurwaarder.

Nu zegt de heer A. wel dat een nauwkeurig onderzoeken en de zekerheid dat de geholpene vertrouwen verdient vooraf moeten gaan, maar al deze tijdroovende gegevens moeten komen van het binnenlandsch bestuur, die deel zouden uitmaken van de gewestelijke commissiën, dus valt het, zegt de schrijver, licht te begrijpen, dat van nauwkeurig onderzoeken en navragen in de meeste gevallen weinig zal kunnen terechtkomen. Het blad zou dan ook meer geneigd zijn, om het geldelijk beheer in handen van behoorlijk gecontroleerde credietbanken te stellen en zou zelfs billijke renten van het voorschot willen heffen.

De heer A. daarentegen zegt juist dat alles moet gedaan worden om den inlander de overtuigen, dat geen enkele fiscale bijbedoeling bij de regeering bestaat en hierbij bestaat geen renteheffing, iets waarmede ook wij volkomen instemmen.

Na de middelen, die dienstig kunnen zijn, om de belemmeringen weg te nemen, welke de inlandsche nijverheid thans beknellen, en haar in staat te stellen zich te verheffen uit haar staat van verval, bespreekt het rapport de middelen om den afzet van producten der inlandsche nijverheid te bevorderen en noemt als zoodanig allereerst het houden van jaarmarkten. Van gouvernementswege moet het bezoeken van jaarmarkten door de inlandsche nijveren zoo gemakkelijk en aantrekkelijk mogelijk gemaakt worden, bijvoorbeeld door vrij vervoer van menschen en goederen te verleenen op de staatsspoorwegen en bij gebruikmaking van particuliere spoor- en tramlijnen, vergoeding van de gemaakte kosten te geven; door er voor te zorgen, dat tentjes en uitstalplaatsen voor menschen, die van elders komen, op de markten gereed zijn; door het uitloven van premiën voor de beste goederen; door feestelijkheden te organiseeren, enz.

Voorts beveelt het verslag aan, het inrichten van pasarloodsen van gouvernementswege om het bezwarende inhuren van uitstalplaatsjes, thans meestal ten bate van chineesche verhuurders, te ondervangen; het bevorderen, op billijke voorwaarden, van den verkoop van goederen in de spoorwegstations, thans ook al een zoet appeltje voor de chineesche buffetpachters; het inrichten van monsterlokalen en het houden van tentoonstellingen.

Een krachtig middel tot bevordering van den afzet der geproduceerde inlandsche goederen noemt de heer Abendanon den opkoop van regeeringswege en heeft hierbij in de eerste plaats het oog op die producten, welke zijn voortgekomen uit bedrijven, die nieuw of herleefd genoemd kunnen worden en voor welke de inlander niet dadelijk een goede markt kan vinden.

De *Javabode* acht het denkbeeld aanlokkelijk genoeg en ook zeer goed uitvoerbaar, maar toch moet de aandacht gevestigd blijven op de voetangels en klemmen, die te over aanwezig zijn.

Zooals bekend, geschiedt de opkoop van zoogenaamde inlandsche producten thans bijna uitsluitend door chineezen. De groothandel eischt de aflevering van belangrijke hoeveelheden tegelijk en de chinees, als tusschenpersoon dienst doende, brengt de kleine partijtjes te zamen om die vervolgens in handen te stellen van den uitvoerhandel.

Ook hier wenscht het rapport den chineeschen tusschenman te verdringen en daarvoor in de plaats te stellen — met de meeste overtuiging nog wel! — inlandsche opkoopers of inlandsche ambtenaren, onder genot van provisie. De heer Abendanon heeft al, in gedachten, een 20-tal van deze rara avis aangesteld op gemiddeld *f* 125 's maands — »om geen aanleiding te geven tot misbruiken« — en f 2.50 reiskosten per dag.

Het blad acht dit denkbeeld wel wat te optimistisch. De beginselen van deze inlandsche opkoopers moeten, dan al rots-vast zijn, om niet in verzoeking te komen. Immers wat men van het toezicht van den eenigen inspecteur en zijn beide inlandsche adjuncten in deze zal mogen verwachten, kan niet veel zijn en dat de gewestelijke commissiën een oog in het zeil zullen komen houden, is nog minder waarschijnlijk. Het zou dus wel kunnen gebeuren dat men door dezen ruil van den regen in den drup kwam.

(*Wordt vervolgd*). F.

Wij hebben dit, ons ter plaatsing aangeboden stuk, al dadelijk opgenomen om onze lezers in Nederland op de hoogte te brengen eener brandende quaestie van den dag. In een volgend nummer zullen wij onze eigen meening meedeelen. R. C.

## Varia.

### Eene Tentoonstelling te Utrecht.

Een voorstandster zoowel van gezonde sport, die van veel kwaad afhoudt, als van de propaganda der kennis omtrent onze Koloniën en wat daarmede in verband staat, te Utrecht wonende, zendt ons 't ondervolgend ter opname:

»Op 29 en 30 Augustus j.l. werd te Utrecht eene tentoonstelling gehouden van Oostersche en Westersche kunst.

De aanleiding daartoe was: de slechte staat, waarin de kas verkeerde van een voetbalclub van kleinere jongens, die altijd spelen op en waarvan velen wonen om en bij een driehoekig stuk bouwterrein in een van de nieuwe stadswijken achter 't Ooglijdersgasthuis, dat door hen »de Kampong« werd gedoopt, terwijl de club den naam van »Kampongclub« voert.

Een paar oudere jongens, die de kas voor de kleineren wilden versterken, opperden toen 't plan tot het houden eener tentoonstelling van voorwerpen uit Transvaal, O. en W. Indië enz., welke door heeren en dames uit den omtrek welwillend zouden worden afgestaan.

Er werd, ook al met behulp van geleend goed, oude lakens, planken, traploopers, karpetten, waschlatten enz. door de jongens, onder veel voor- en tegenspoed, een tentje gebouwd, veel bescheidener van uiterlijk, dan al 't fraais, dat er later in tentoongesteld werd en dan ook werkelijk veel bezoekers trok, die meer voldaan heengingen, dan 't onaanzienlijk uitzicht van 't tentje hen deed verwachten; want werkelijk de waarde van 't uitgestalde maakte 't noodzakelijk, dat er goed gewaakt werd, 't geen de jongens ook trouw deden, 's nachts met behulp van de politie op 't veld.

't Was werkelijk zeer aardig en daar aldus door de jongens ook iets werd bijgedragen tot de verbreiding van kennis omtrent 't geen voortgebracht wordt door den bewoner van onze Koloniën, besloot ik U mededeeling te doen van hun aardigen inval en den uitslag er van, hopende dat U 't der moeite waard zal achten er melding van te maken in het weekblad van »Oost en West«.

### NAAMLIJST VAN LEDEN
**toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maanden Juli en Augustus 1904.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| Mevr. | M. E. Maas | Amsterdam | f 1.50 lid |
| Heer | P. Stempels | Bochum | 2.50 „ |
| „ | L. Tampier | Bordeaux | 2.50 „ |
| Mevr. | M. C. van Schreven geb. Ottenhoff | Bussum | 1.50 „ |
| Heer | W. M. K. B. Idsinga | Curaçao | 2.50 „ |
| „ | W. J. H. de Visser | De Bilt | 2.50 „ |
| Mevr. | de Wed. P. Kusky geb. Loudon | 's-Gravenhage | 2.50 „ |
| Heer | S. A. Webb | „ | 2.50 „ |
| „ | H. Th. de Santy | „ | 1.50 „ |
| „ | A. Herkenrath | „ | 1.50 „ |
| Mevr. | J. G. de Vignon van der Velde | „ | 2.50 „ |
| Heer | K. H. Schadd | „ | 2.50 „ |
| Mevr. | W. O. Gallois geb. Hester | „ | 2.50 „ |
| „ | C. H. Buis Godin | „ | 1.50 „ |
| Heer | A. L. Wawo-Runtu | Menado | 5.00 don |
| „ | A. de Braconier | Kampen | 1.50 lid |
| „ | A. K. J. Kaffer | Tjitjoeroeng Pr. Reg. | 2.50 „ |

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis te geven aan den Administrateur, Riouwstraat 212, den Haag.*

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. September 1904.

Is voor het Indische leger nog een afzonderlijk strafdetachement noodzakelijk? Door D. J. Ruitenbach. — Een nieuw middel tot herkenning van personen; door J. C. van Eerde. — Tempus en genus van het Javaansche werkwoord; door H. N. Kiliaan. — *Varia*: Een belangrijke afstandsrit. Aquasi Boachi, Hadji vrees. Overeenkomsten met inlandsche vorsten. — Maandelijksche revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagbladartikelen. — *Koloniale literatuur*: Over de onderwerping en ontwikkeling van Sumatra, door W. Mulier. — Zendelingen en Koloniaal bezit, door H. J. Bartels. Les Richesses minérales des Indes néerlandaises, par M. J. G. Bousquet. — *Wetenschap en industrie*: Formosa onder Japan's beheer. Het bewaren van steenkolen onder water. — Eene merkwaardige memorie door S. Kalff. — Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. M. — Financieel overzicht.

Vragen van den Dag. September 1904.

Dr. H. Blink: Katoennood, Katoencultuur en katoenindustrie, mede in betrekking tot Nederland en de Koloniën. — Het Gajo-land en zijn bewoners (met een kaartje).

Geneeskundig Tijdschr. voor Ned.-Indië. Pl. 44, 3e afl.

Eenige statistische en andere gegevens ontleend aan de civiel geneeskundige verslagen en aan de rapporten omtrent besmettelijke ziekten van Java, Madoera en de Buitenbezittingen over het jaar 1903. — Over een geval van »forme hépatique« der febris thyphoides, door Dr. L. E. Benjamins. — Over infectie en re-infectie bij malaria, door E. W. K. von dem Borne. — Het gebruik van balsamica bij de poliklinische wondbehandeling, door J. Luining. — Experimenteele grendslagen voor de verklaring van de therapeutische werking van eenige balsamica, door G. van Houtum. — Vier gevallen van febris recurrens, door Dr. R. Römer.

Weekblad voor Indië. No. 14.

Voorheen en thans, door M. van Geuns. — Over pamor en pamorsmeedkunst, door Dr. J. Groneman. — Aquasie Boachie, door G. (met portret) — G. J. G. van Bockom Maas, door R. B. M. (met portret). — De brand op Pasar Kampong Djawa te Padang (met plaat) — Astrale adviezen, door W. van Delft.

De Indische Mercuur, 6 September 1904.

Vruchtboomen uit zaad, door Dr. K. W. van Gorkom — Verpondingsbelasting, canon, spoorvrachten, door W. J. Immink. — Fabriek van etherische olieën »Odorata«. — Onze hedendaagsche kennis van het caoutchouc en zijn voorkomen in de natuur, door W. R. Tromp de Haas (vervolg). — Het verleden en de vooruitzichten van de Mijnbouw-Maatschappij Redjang Lebong. — Uit consulaire verslagen. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

### Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.S. »Salak« van Rotterdam naar Batavia.

* J. H. Broekhuijsen en echtgenoote, * J. F. A. van Bruggen, echtgenoote en 2 kinderen, * J. C. Immink en echtgenoote, ** H. Schoolbud, * B. H. van Gorcum, * J. Z. van der Lee, A. D. Korste, echtgenoote en 3 kinderen, J. Nepveu, S. Kamp, * Mej. Dr. M. Schulz, L. H. Smits, F. C. Goedhart, G. Rijnders, J. A. Habig, J. W. P. Erkelens, G. J. H. Verbeek, F. K. E. Kennedy van Dam.

* embarkeeren te Southampton.
** » » Marseille.

S.S. »Kon. Willem I« van Batavia naar Amsterdam 4 Aug. 1904.

Te Genua hebben zich ontscheept: J. Teppema, F. C. J. Sneep, G. A. Ilgen, H. K. Franken, M. B. H T. van der Zwaan echtg. en zoon, G. J. Nijweide echtg. en 2 kind. M. A. F. van Blommenstein echtg. en 2 kind., A. H. van Mastrigt echtg. en 2 kind. H. Kerremans en echtg. M. L. A. C. Kolff, J. P. Hendriks echtg. en kind, J. J. Romswinckel echtg. en kind, M. D. H. van Gelder en dochter, T. Graham Gribble, P. H. Hekkema echtg. en kind, Ds. J. A. T. Krol en kind, Th. J. H. van Driessche echtg. en 5 kind., S. Ketting Olivier, A. E. E. van Aarum, K. W. F. van Laugen, B. J. Wolff, W. G. van Oostveen, P. B. van Staden ten Brink, L. E. A. Th. ter Haar en echtg., W. C. Gerlach, V. L. A. Razoux Schultz, J. P. H. Grootendorst, A. Visman, G. van der Voort en echtg., P. Knegtmans, G. F. Schröder echtg. en 4 kind., Jongeheer Sarapil, F. Vauhaerens, A. F. G. Croese, Mevr. A. L. M. Schwartz en dochter, C. J. Versluijs, G. C. Wetters, H. Wassum Wint echtg. en kind, J. Bukofzer, P. B. Ras, J. M. Weyhenke.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen: Mevrouw J. J. Kunst en 3 kind., G. Kooman, G. Schröder echtg. en dochter, D. Bosman, J. Batenburg, W. van der Here, E. W. Paul, H. A. de Jongh, S. A. Duitgenius. Benevens H. M. troepen en schepelingen.

S.S. »Ardjoeno« van Batavia naar Rotterdam 10 Aug.

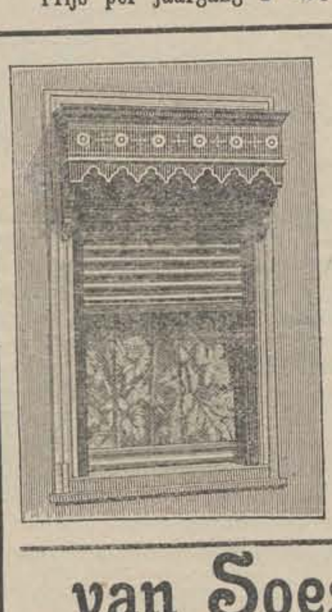
Kapt. der Genie T. W. P. Clignett met echtg. en 2 kinderen *, Mejuffrouw E. Caspari *, de heer W. de Waard *, Mevrouw E. A. S. Crone geb. Loonen, de heer W. de Jongh Dzn. * Benevens H. M. onderofficieren en minderen van Land- en Zeemacht.

Te Padang embarkeerden: Luitenant-Kolonel der infanterie E. W. J. de Beyer met echtg., officier van gezondheid 1e kl. P. Wyga met echtg. en 2 kind., 1e luitenant der infanterie J. P. Jeltes.

* naar Padang.







De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

N°. 27. Donderdag 15 September 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Bij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. *f* 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . *f* 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. De laatste aanvullingen van „Boeatan".

Het is ons eene aangename taak onze lezers van tijd tot tijd op de hoogte te houden van hetgeen er in onze permanente tentoonstelling met gelegenheid tot verkoop en nabestelling omgaat, van de veranderingen en aanvullingen, die er plaats hebben; want al behooren velen onzer lezers tot de trouwe klanten van „Boeatan", niet alleen onder de Haagsche leden, maar ook onder de buitenstadsche, die, als zij in de residentie komen, nimmer zullen verzuimen een kijkje te gaan nemen in *Plaats* 9 en ook hunne vrienden daartoe op te wekken, onze localen raken thans zoo wel voorzien, dat een oningewijde bezoeker, zonder aanwijzing, er niet gemakkelijk den weg vindt, veel minder de voorwerpen der laatst aangekomen bezendingen van de vroegere zou kunnen onderscheiden. Heeft men echter hier daaromtrent het een en ander gelezen, dan wordt men van zelf eenigszins spoorwijs en behoeft in „Boeatan" slechts te vragen naar datgene, waarin men bizonder belang stelt, om het dadelijk aangewezen en toegelicht te krijgen.

Onlangs is er weder eene nieuwe collectie typische Javaansche wapens en eene bezending geciseleerd koperwerk ontvangen, waarbij o. a. de afzonderlijke kleine, open schaaltjes, die in Indië deel uitmaken van het *sirih* (betel)-stel en hier zoo aardig als aschbakjes te gebruiken zijn; ook fraaie borden met wajangfiguren of een zeer eigenaardig sterornament versierd, *bokors* (kommen) van verschillende grootte, waarbij de uitgesneden motieven prachtig tegen een zwarten achtergrond van *golo* (geprepareerde was) uitkomen, en smaakvolle muurkandelabres, die den Inlander dienden tot plaatsing van zijn olie-pitje, maar ook in een Europeesch vertrek als kaarsenhouders langs den wand zeer sierlijk staan.

Uit de Vorstenlanden kreeg „Boeatan", behalve batiks en bizonder mooie lederen wajangfiguren, eene zeer belangrijke verzameling van kleinoodiën, zoowel étagère-voorwerpen: kleine vaasjes, bakjes, doosjes enz. in gedreven zilver, als ook zilververgulde lijfsieraden: een volledige bruidstooi, verschillende soorten van armbanden, kettingen met amber-bolletjes en andere charivaries, oorbellen en knoopen. Van de kleinste en fijnste dezer laatsten kunnen allerliefste heerendasspeldjes, en van de grootere manchette-knoopen worden gemaakt, terwijl de zoo fijn bewerkte *soebings* (oorknoppen) uitmuntend voldoen als hoedenspeldknoppen of, het bovenstuk alleen, als broche.

Eindelijk is ook de langverwachte kist uit Palembang aangekomen. Deze bevatte: het bekende, vroolijk gekleurde lakwerk, als groote en kleine presenteerbladen, bakjes en schalen, *tennongs* (ronde mandjes) en doosjes in den vorm van Indische vruchten en zelfs een kinder-ameublement van zwart lak met vergulde randjes; verschillende artikelen als sigaren- en sigarettenpijpjes, vouwbeenen in dolkvorm, pennehouders, haakpennen, knoopen voor witte heerenjassen, en een olifantskop als stokknop, alles keurig uit ivoor gesneden door den reeds bejaarden kunstenaar *Radhen Agoes* te Palembang; en het veelgeliefde *krawangan*, *fil-tiré*, als opengewerkte randen voor zakdoekjes, theekleedjes en loopers.

Dit laatste kwam ook uit Billiton, waar een minder fijn geweven batist gebruikt wordt en de patronen van het *krawangan* weer een heel ander karakter dragen.

Voor het uitstalraam zijn thans tentoongesteld: als achterwand in het midden een zeldzaam fraai weefsel, waarvan het zwarte katoen, door de goed-aangebrachte oranje versieringen, een fluweelachtigen gloed krijgt en waartegen de decoratieve, torenvormige Sangireesche vrouwenveldhoed bizonder fraai uitkomt. Aan beide zijden hangen de eigenaardig gekleurde *batikans* van Madoera en daar vóór liggen, behalve eenige stukken koper- en houtsnijwerk, de mooie Siloengkan-kleedjes, die als theebladbedekking, onder-gordijntjes (z.g. *brise-bise*) en loopers over tafels, canapé's of piano's zooveel aftrek vinden, ook eenige weefsels uit de bekende werkplaatsen te Pekajon en te Buitenzorg en een stuk fijn *koffo* voor blouses of onderrokken, daarnaast allerlei artikelen van uitgeslagen, gekleurd leder: waaiers, leeswijzers, hoekjes voor vloeiboeken enz., die zoo verdienstelijk door Mevr. T. ter Horst—de Boer met duidelijke illustraties in *Eigen Haard* van 3 Sept. j.l. beschreven zijn, en eindelijk staan ter zijde nog eenige flesschen met proeven van Surinaamsche inmaakkunst o.a. birambie-zuur en lemmetjes in 't zout, zuurzak- en guave-gelei, klapperolie en tamerinde-stroop, die alle van uitmuntende kwaliteit bevonden zijn.

Binnen in het locaal heeft ook eene groote verandering plaats gehad, want in het midden-deel werd een *interieurtje*, geheel in Indischen trant, ingericht. Daar zijn de fraaie djatihouten meubels, met koffo bekleed, gezellig geschikt om een salontafeltje, waar, op een rijken, witzijden met gouddraad doorweven Siloengkanlooper, de slanke rozenwatersprenkelaar, een pronkstuk van zilver drijfwerk, de aandacht trekt en daar kan men zien, hoe het grover koffoweefsel en ook de gekleurde paneeltjes van Padangsch snijwerk als lambriseering voldoen; hoe fijn de wajang-figuren tegen de zachtgetinte muurbekleeding uitkomen en hoe uitstekend daarbij passen de gepolygromeerde Balibeelden op de consoles en naast het scherm van Japaraa'sch snijwerk geplaatst. Dit smaakvolle geheel is waarlijk wel een kijkje waard!

Nu het langzamerhand te guur begint te worden om te Scheveningen of elders buiten te zitten, trekt ook de theesalon van Boeatan, tusschen 3 en 5 uur n. m., meer en meer liefhebbers van een geurig kopje lafenis, met of zonder Indisch gebak.

### II. Koloniaal-economische bijdragen.

Onder het hoofd *Tweede Kamer* kwam in de dagbladen van 9 September het bericht voor, dat de Minister van Koloniën gevolg had gegeven aan zijn voornemen, om zich door deskundigen te doen voorlichten omtrent den economischen toestand der bevolking van Java en Madoera, den financieelen toestand van Ned.-Indië en de middelen, die tot verhooging van het economisch heil der bevolking van Java en Madoera zouden kunnen leiden.

Naar aanleiding daarvan ontving Z. E. drie adviezen, saamgesteld onder leiding van en door *mr. C. Th. van Deventer, dr. E. B. Kielstra* en *mr. D. Fock*, welke hij, zooals ook in ons weekoverzicht vermeld wordt, aan de leden der Tweede Kamer heeft doen toekomen.

Begeerig om ook onzen lezers den hoofdinhoud der adviezen te doen kennen en van meening, dat eene tijdige bespreking er van, op zoo ruime schaal als mogelijk, niet anders dan de kans op het doeltreffende der te nemen maatregelen kan vergrooten, hebben wij aan Z. E. den Minister van Koloniën verzocht aan onze Redactie een exemplaar der adviezen te willen doen toekomen.

Wij ontvingen gisteren op dat verzoek het antwoord, dat ze door de firma *Martinus Nyhoff* te 's Gravenhage worden uitgegeven en dáár verkrijgbaar zijn. Die firma gaf ons dan ook in druk de volgende opgave van titel en prijs der werken, met de mededeeling dat ze in het begin der volgende week verschijnen zullen:

I. Overzicht van den Economischen toestand der Inlandsche Bevolking van Java en Madoera, samengesteld onder leiding van en door Mr. C. Th. v. Deventer. 261 blz. *f* 2.75.

Aanhangsel: De voornaamste industrieën der Inlandsche bevolking van Java en Madoera, door G. P. Rouffaer. 128 blz. *f* 1.25.

II. De financiën van Nederlandsch-Indië, door Dr. E. B. Kielstra. 128 blz. *f* 1.50.

III. Beschouwingen en voorstellen ter verbetering van den Economischen toestand der Inlandsche bevolking van Java en Madoera, door Mr. Dr. D. Fock. *f* 1.50.

In blad *B* avondblad van het Haagsche *Vaderland* van Woensdag 14 dezer, werd de inhoud reeds besproken. Dat blad was dus gelukkiger dan wij in zijn pogen om de geschriften machtig te worden. —

## MAATREGELEN in het belang van de Inlandsche Nijverheid op Java en Madoera.

Toen wij in ons vorig nummer uit de *Java-Bode* beschouwingen overnamen, die het Rapport betreffen, door den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid aan den Gouverneur-Generaal ingediend, over de «Maatregelen in het belang van de Inlandsche Nijverheid op Java en Madoera» te nemen, in verband met de «door het moederland voor dit doel beschikbaar te stellen fondsen», beloofden wij om in een volgend nummer omtrent dat stuk onze eigene meening mee te deelen.

Zooals wij veronderstelden, werd dadelijk door genoemden Directeur een exemplaar van het Rapport, met de daaraan toegevoegde verslagen der gehouden vergaderingen en de verdere bijlagen, aan de Vereeniging «Oost en West» toegezonden en was het ons dus gegeven, van het stuk zelf, voor zooverre dit in korten tijd mogelijk is, nu reeds eene studie te maken.

Shakespeare's woorden: *Say as you think and speak it from your souls*, werden als motto gedrukt boven den korten aanbiedingsbrief van het rapport aan den Gouv.-Generaal en nagenoeg iedere bladzij er van getuigt, dat de steller het volste recht had om die spreuk tot de zijne te kiezen. Wij hebben ons verlustigd bij het lezen van een verslag, waarin de heer Abendanon, op grond van het door hem gehoorde op zijne rondreis over Java en Madoera en van de hem daarenboven door enkelen verstrekte schriftelijke gegevens, niet alleen geen enkelen tak van de bestaande of in de toekomst mogelijke nijverheid en kunstnijverheid overslaat, maar ook, met den warmen gloed van een innig overtuigde, de middelen aan de hand geeft, die zijns inziens tot een bloeienden en voor den inlander voordeeligen nijverheidstoestand op Java en Madoera zullen leiden. — Wij kunnen ons dan ook ten volle begrijpen, dat bij de aan dezen arbeid niet gespaarde kritiek, de lof in Indië algemeen is over de volijverige wijze, waarop de Directeur zich van de hem opgedragen taak heeft gekweten.

Zijn boek — zoo kunnen wij het gerust noemen — heeft, als gegeven voor hen, die aan het tot stand brengen van nieuwe nijverheidstakken in onze Oost-Indische bezittingen arbeiden of trachten wat er thans aan industrie, huisvlijt en kunst bestaat te verbeteren en omhoog te brengen, de grootste waarde en wij vertrouwen vast, dat het als zoodanig ook aan de Regeeringen in O.-Indië en Nederland goede diensten zal bewijzen, wanneer zij er met kalm overleg datgene uit zullen kiezen, wat tot geleidelijke ontwikkeling zal kunnen leiden van veel, wat nu reeds aan het opgroeien is of waarvan althans de kiem bestaat.

Wij hebben tegen dit rapport van den Directeur van O. E. en N. echter twee ernstige grieven; de eerste: dat hij *te veel te gelijk* wil doen, en de tweede: dat hij de voor een beperkt gebied overal schadelijk geblekene *protectie door hooge inkomende rechten* wil gebruiken om de inheemsche nijverheid *kunstmatig* er boven op te helpen en dan veronderstelt op die wijze de algemeene welvaart te zullen vermeerderen.

Het meest opvallend is dit laatste b.v., waar hij ten bate der inheemsche visscherij, dus om aan een deel der bevolking grooter voordeel te verschaffen, een oneindig veel grooter deel van dienzelfde bevolking, — dat van den landbouw leeft en, volgens het rapport zelf, slechts noode in eigen onderhoud kan voorzien —, door hooge rechten op den ingevoerden visch, meer geld voor een artikel van eerste levensbehoefte wil doen betalen. Zal het niet genoeg zijn, wanneer door allerlei tijdelijke hulp: door voorschotten, onderwijs in het zouten en het verstrekken van goedkoop zout aan de visschers, deze in staat gesteld worden om met voordeel te kunnen concureeren tegen hunne buitenlandsche mededingers en geld te verdienen op den ingevoerden visch, niet alleen, zonder dat de prijs daarvan duurder wordt dan die van de thans geïmporteerde, maar tevens zelfs met de kans, dat Javaan en Madoerees voortaan minder zullen betalen voor die bij hun rijst bijna onontbeerlijke toespijs.

Wij herinneren ons, dat ongeveer vijf en twintig jaar geleden bij eenige particulieren het plan heeft bestaan om voor de behoefte van Java een stoomtrawl-visscherij te beginnen en dat zij, die dit plan hadden ontworpen, na nauwkeurige berekening, den invoer van gezouten visch van elders volstrekt geen bezwaar achtten en bij hun voorloopig verzoek aan de Regeering om een tijdelijk monopolie als stoomvisschers, zelfs durfden spreken van een belangrijk aandeel in hunne overwinst, dat de schatkist zou ten goede komen, terwijl zij daarenboven aantoonden, dat de inlandsche visschers niet alleen door hun bedrijf geen schade zouden lijden, maar zelfs bevoordeeld zouden worden. Wel duchtten zij de concurrentie van collega's, en toen het monopolie voor een zeker getal jaren hun niet kon worden toegezegd, lieten zij hun plan varen. Wij halen dit hier aan, hoofdzakelijk om te toonen, hoe, ook zonder den invoer van buiten door hooge rechten te weren, de zeevisscherij een voordeeligen tak van bedrijf kan worden.

Nu zou men hiertegen kunnen aanvoeren dat dergelijk kapitalistisch bedrijf juist niet in de bedoeling ligt van den Directeur van O. E. en N., omdat hij den inlandschen producent overal direct in contact wil brengen met den verbruiker. Waar dit pracisch *op den duur* mogelijk en voordeelig is, zou het ook geheel in onze bedoeling liggen en veel, wat in het rapport in dien geest wordt aangeraden, kunnen wij, als in de eerste jaren nuttig, ook best onderschrijven, doch het zal niet gaan, wanneer men werkelijk Java's krachtigen vooruitgang beoogt, er een soort Arcadië van te willen maken, waar de overal elders heerschende verhoudingen tusschen werkman en ondernemer of opkooper, door den zorg der Regeering moeten en kunnen worden afgeschaft.

Men make zich trouwens niet ongerust, dat bij algemeene ontwikkeling, zooals thans iedereen die wenscht, de inlander, na betrekkelijk korten tijd, niet even goed als de Europeaan of Vreemde Oosterling als ondernemer of opkooper zal optreden. Wij hebben veertig en meer jaren geleden te Soerabaja reeds ontwikkelde inlanders gekend, die belangrijke leverantiën van bouwmaterialen aan de rijkswerken uitvoerden, terwijl — met hun eenvoudig, naar hunne hand staand, licht gereedschap — onder de Javanen zeer goede timmerlieden en bekwame meubelmakers waren, die als baas er eene ploeg werklieden op na hielden.

Wij vinden het in bovenstaanden zin een uitnemend iets, dat men den inlander op coöperatie bij den arbeid wijst, want *niet* de voortdurende regeeringsbemoeienis met wording en verkoop der nijverheidsartikelen, die het individu slap houdt, maar alleen *eigen initiatief* en het succes daaruit geboren, kunnen Java en Madoera brengen tot welvaart, ook in de nijverheidslijn.

Over het algemeen doet de groote drukte, die thans van nijverheidsontwikkeling wordt gemaakt, en die, blijkens de stukken, van Den Haag is uitgegaan, denken aan het gedrag van een voogd, die na lange jaren de bezittingen van zijn pupil niet in alle deelen goed te hebben beheerd, en voor goeden raad van buiten doof te zijn gebleven, op eens wakker wordt met het geloof, dat alle heil zit in het, met stoom en electriciteit, zonder aanzien van kosten, tot ontwikkeling brengen van hetgeen tot heden door hem werd veronachtzaamd. Het o. a. door Gouvernements opkoop kunstmatig in het leven roepen van eene markt voor artikelen, die voor dagelijksch gebruik nog onvoldoende worden gevraagd, is naar onze meening een gevaarlijk werk en wij zijn het volkomen eens met hetgeen in een der Indische bladen wordt gezegd: dat namelijk de vraag naar tal van kleine nijverheids- en huisvlijt artikelen van zelf zal komen, als men door krachtigen steun en wijs beleid maar zorg draagt, dat de landbouw, *die toch zeker de hoofdbron van bestaan voor Java en Madoera moet blijven*, in betere conditie komt en de landbouwers niet alleen weder volop eten, maar ook nog eenig geld over hebben voor het aanschaffen van huiselijke benoodigdheden.

Wilden wij verder over ieder onderdeel van het zoo veelzijdige rapport ons oordeel geven dan zouden wij zeker eenige honderden bladzijden kunnen vol schrijven; het bevat stof genoeg om gedurende het gansche winterseizoen de voordracht-avonden te vullen van de vier hier in den Haag bestaande Vereenigingen, die zich met Indische belangen bezighouden. Wij zullen daarom liever den invloed afwachten, dien het zal uitoefenen op de eerlang in behandeling komende jaarlijksche begrooting voor Ned.-Indië in 1905; dan zal hetgeen wij daaromtrent meenen te moeten opmerken voor onze lezers van meer belang zijn.

Enkele malen wordt in het rapport ook „Boeatan" genoemd, doch ten onrechte als eene op-zichzelfstaande Vereeniging, terwijl het toch eene Naaml. Vennootschap is, die wel haar eigen financieel beheer heeft, doch overigens een deel uitmaakt van de Vereeniging „Oost en West."

Onder de bijlagen, die bij het rapport behooren, komt op blz. 256 en volgende ook een aan den Directeur van O. E. en N. gericht advies voor van onze vroegere afdeeling, thans «de Indische Vereeniging Oost en West». Deze is echter hare moeder geheel vergeten en bij hetgeen zij aanraadt, als noodig om in Indië op de hoogte te komen van hetgeen Europa en Amerika zouden kunnen gebruiken van het door Ned.-Oost-Indië geproduceerde, ziet zij volkomen over het hoofd, dat er hier te lande eene Vereeniging «Oost en West» en een «Boeatan» bestaan, die reeds sedert eenige jaren datgene verrichten, waartoe volgens haren raad een ruim bezoldigd agent in Nederland zou moeten worden aangesteld.

Met instemming lazen wij echter haar voorstel om te Batavia (Weltevreden) bij de permanente tentoonstelling van Kunstnijverheid er ook eene

van gewone nijverheidsartikelen te voegen, met den titel van Handelsmuseum Voor Boeatan kan dit eene goede gelegenheid worden tot het inrichten van hare, reeds bij de oprichting van «Oost- en West» beraamde, ook zeker, hier in den Haag, zeer nuttige monsterkamer.

# Week-Overzicht.

„Gevolg gevende aan het voornemen, uitgesproken bij de behandeling van de begrooting van Ned.-Indië voor het loopende jaar, heeft de minister van koloniën aan deskundigen verzocht hem voor te lichten omtrent den economischen toestand der bevolking van Java en Madoera, omtrent den financieelen toestand van Ned.-Indië en omtrent de middelen welke tot verhooging van het economisch peil der bevolking zouden leiden.

Naar aanleiding daarvan ontving de minister de volgende adviezen:

1. Overzicht van den economischen toestand der inlandsche bevolking van Java en Madoera, samengesteld onder leiding van en door mr. C. Th. van Deventer;
2. De Financiën van Ned.-Indië, door dr. E. B. Kielstra;
3. Beschouwingen en voorstellen met betrekking tot de verbetering van den economischen toestand der inlandsche bevolking van Java en Madoera, door mr. D. Fock."

Van deze verhandelingen heeft de minister ten behoeve van de leden der Kamer en van haar boekerij de noodige exemplaren aan de Kamer toegezonden.

Voor wie de hiervoren genoemde adviseurs van den minister van koloniën in hunne werken en woorden heeft gevolgd, kan het niet twijfelachtig zijn, in welken geest hun advies werd gesteld.

Bedoelde verhandelingen zullen als het ware eene trilogie vormen waarin de Eereschuld en hare gevolgen, de financieele consequentiën voor het moederland, en de maatregelen om hare gevolgen voor Indië op te heffen, ten tooneele worden gevoerd.

Dat de minister wat de financiëele consequentiën voor het moederland aangaat, te rade ging bij den, hoezeer bij uitstek deskundigen, onzes inziens evenwel veel te optimistischen voorlichter op koloniaal gebied van het *Alg. Hbl.*, achten wij 'n bedenkelijk teeken.

Wanneer men 'n zaak flink wil aanpakken, is zeker een goede dosis optimisme verkieslijker dan 'n voortdurend gezemel van: „We komen 'r toch niet." Maar hoofdvereischte is, dat men zich niet door zijn optimisme laat verblinden en op die wijze de taak zich gemakkelijker voorstelt, dan zij in werkelijkheid is. En aan die fout gaan zeker 't *Handelsblad* mank en zijn voorlichter, die nu ook de regeering van advies moest dienen.

Nog in zijn nummer van den 10en dezer schreef genoemd blad het volgende:

„Voor de residents-benoemingen geen ancienniteitsstelsel meer, maar zeer zorgvuldige keuze uit de assistent-residenten, bij wie het „heilig vuur" nog niet is uitgedoofd en op wie de Regeering zich onder alle omstandigheden gerust kan verlaten.

*Het zou nog de vraag zijn, of men daarmede Indië in het algemeen niet nog grooter dienst bewees dan met financieele hulp van het moederland.*

Met geld kan men veel doen, maar lang niet alles.

Voor een knaap die in de wereld vooruit moet komen, is het bezit van verstandige ouders meer waard dan dat van rijke, maar onverstandige. En zoo hangt ten slotte de ontwikkeling der welvaart in een gewest ook in de allereerste plaats af van het gehalte der personen welke die ontwikkeling moeten leiden."

De cursiveering in het citaat is van ons. Hoezeer blijkt toch uit die zinsnede en het daarop volgend beeld van den knaap, die in de wereld vooruit moet, hoe gemakkelijk 't blad heenstapt over de oorzaken, waarom de knaap in quaestie, Indië nog vooruit moet worden geholpen.

We hebben, om bij dezelfde beeldspraak te blijven, geen gezonden jongen voor ons, maar een door zijne ouders langen tijd verwaarloosd, anemisch kind, waarvoor ze ten slotte wat meer beginnen te gevoelen. Laat ze nu de beste geneesheeren, in casu de beste ambtenaren er bij halen, zonder degelijke voeding brengen ze van den stumperd niets terecht.

En die voeding is 't geld, dat zij tientallen van jaren aan hun kind hebben onthouden, om er zich zelven van vet te mesten.

Zoo is de toestand van het oogenblik, waarin dus geen sprake kan zijn om alleen van 's jongskens eigen erfdeel, goede geneesheeren te bekostigen, maar ook zijn krachten te hergeven, door de verwaarloosde opvoeding te loor gegaan.

Het bestuur der Vereeniging van Ridders der Militaire Willemsorde beneden den rang van officier heeft zich tot Hare Majesteit de Koningin gewend met een request, inhoudende het verzoek om herziening der bepalingen, op de aan die orde verbonden toelagen.

De verlangde herziening komt in het kort hierop neer, dat aan niet-actief dienende ridders, onverschillig welken graad zij bij de vloot of in het leger bekleedden, eene uniforme toelage ad f 200 zou worden toegekend, waar tegenover op de ridder-soldijen der actief dienende onderofficieren en minderen eene vermindering zou kunnen worden toegepast.

*Uit de Pers.* De Marconi Wireless in Indië *Alg. Hbl* van 6 dezer: *Utrechtsch Dbl.* Emigratie naar Nederlandsch-Indië *Telegraaf* van 10 dezer. Het hollandsch-koloniale stelsel, idem. Kunst in Indië. *Telegraaf* van 7 en 10 dezer.

Het *Alg. Hbl.* deelde in zijn nummer van den 6en dezer het volgende mede:

„Wij vernemen dat onlangs na een bespreking met Gouv.-Gen. v. Heutsz aan een syndicaat, aan welks hoofd een tweetal Nederlanders staat, concessie zal worden verleend tot het exploiteeren van het draadlooze telegrafiesysteem Marconi in Nederlandsch Indië."

Het blad schrijft met verwondering te hebben vernomen dat een tak van dienst als de telegrafie in Indië niet meer geheel onder het beheer van den Staat zal zijn. Hoewel geen voorstanders van Staats- of gemeentelijke exploitatie in alle vormen meenen wij dat de telegrafie toch in den regel in handen van den Staat moet zijn.

Het wil zich niet in den strijd mengen, welk stelsel van draadlooze telegrafie het beste is, doch teekent aan, dat de prijs van de Marconi-toestellen met de daaraan verbonden „royalty" ongeveer tweemaal zoo hoog is, als die van de Telefunken.

Het vervolgt dan:

„Misschien heeft die prijs invloed gehad op de beslissing van de regeering om de exploitatie niet in eigen handen te nemen. Doch één ding is zeker: tenzij het syndicaat zeer slechte zaken maakt en dus de toekomstige aandeelhouders de kosten moeten dragen, zal de Nederlandsche (indische, niet waar *Handelsblad?*) regeering zelve het gelag op den duur moeten betalen. Want de voornaamste — in enkele gevallen, misschien de eenige — gebruiker van de draadlooze telegraaftoestellen, zal de regeering zijn.

Wij kunnen slechts hopen, dat het contract met het syndicaat zoodanig gesteld zal zijn, of is, dat het onmogelijk zij, dat eventueel de draadlooze toestellen in handen van vreemdelingen komen of dat de overneming door onze regeering slechts tegen een buitensporigen prijs kan geschieden".

Het *Utrechtsch Dagblad*, met zijn pan-germaansche tendenzen, die bevrediging zullen vinden in den duitsch-nederlandschen kabel Menado-Goeam-Sjanghai, is niet al te best over deze beslissing te spreken en ziet onze vrijmaking van de engelsche kabels, met de wet van 1902 beoogd, weêr geheel ongedaan gemaakt, terwijl het onzes inziens, terecht opmerkt, dat de telegrafie in het belang van het land en van de defensie in handen van den Staat behoort te blijven,

In de *Telegraaf* van den 10en dezer wordt melding gemaakt van een request van een, in patria tijdelijk vertoevend nederlandsch-indische ingezetene aan Hare Majesteit de Koningin gericht request, waarin na de noodige toelichting het volgende wordt verzocht:

1e Door het garandeeren van eene rente van 5% gedurende 30 jaren aan eene op te richten emigratie-maatschappij van 1 millioen gulden kapitaal en ten doel hebbende de beoefening van veeteelt door Nederlandsche en Vlaamsche gezinnen, facultatief met indo-europ. weeskinderen als pensionnaires, op Sumatra, — op dit eiland, ten einde het Europeesche element zoo weinig mogelijk onder den invloed der Oostersche meerderheid en economie te brengen,— waardoor het acclimatisatie of deterearatie en regeneratie-proces dezer Europeanen en afstammelingen daarvan, op vaderlandschen en economischen grondslag mogelijk is; terwijl de beoefening van den landbouw alsdan van zelf komt, evenals, bij welslagen, de oprichting van meedere dergelijke maatschappijen.

2e Door het op individueel verzoek in de 1e legerreserve brengen van goed oppassende en daartoe geschikte europeesche militairen (onderofficieren enz.), na voldoende geoefendheid als soldaat of graadbekleeder, binnen 2 jaren effectieven dienst (bij langer kazerneering wordt de bekwaamheid van burger-werkman grootendeels verloren); met behoud hunner respectieve landinkomsten, tot hun dienstverband is geeindigd en hen daarna weder in de gelederen op te nemen of vergunning te verleenen in Indië te blijven en bij de 2e reserve over te gaan, ter benutting bij de verdediging der koloniën

3e Door het op individueel verzoek met gedeeltelijk of tijdelijk pensioen bij de legerreserve brengen van officieren en ambtenaren, die c. q, binnen vijfjaren in hunne oude positie kunnen terugkeeren (men kan een zeer geoefend officier of ambtenaar zijn, zonder te slagen in de zoozeer gecompliceerde burgermaatschappij).

4e. Door het in het leven roepen van Europeesche wijken en het streng daarin weren van Oosterlingen; dienstboden kunnen hun nachtverblijf gemakkelijk elders vinden.

5e. Door het heffen eener betrekkelijk hooge belasting op het houden van inlandsche dienstboden, de luxe in dezen te matigen, waardoor de Europeesche vrouw zich minder vervele en gezonder blijve.

In hetzelfde nummer van de *Telegraaf* wordt aan het nummer van den 1en dezer van het te Kairo verschijnend islamitisch weekblad *Arafate* een hoogst ongunstig oordeel over het hollandsche koloniale stelsel ontleend.

Het blad teekent daarbij het volgende aan:

„Niets is gemakkelijker dan uit te bazuinen, dat bovenstaand artikel is ingegeven door fanatieke Mohamedanen, en den heeren Islamieten uit te duiden, dat zij zèlf in de praktijk van het voeren van heerschappij er al heel rare stelsels plegen toe te passen. Maar dat is het eieren eten niet. Moeilijker is het, te erkennen, dat de schrijver in menig opzicht spijkers met koppen slaat.

Het is een veeg teeken, dat ons van andere dan de Christelijke zijde op onze fouten in de koloniale politiek wordt gewezen. Aangezien het Mahomedanisme in alle oostersche landen met een niet te onderschatten kracht werkzaam is, ligt het onzes inziens voor de hand, dat de algemeene bewustwording van de moreele tekorten van ons koloniaal regeeringsbeleid zich onder de inboorlingen in Nederlandsch-Indië eerder zal openbaren dan het meerendeel onzer veronderstelt. En al gelooven wij niet, dat de Nederlandsch-Indische inboorlingen even on-Hollandsch gezind zijn als de fanatieke hadji in Batavia, die eenmaal de merkwaardige woorden uitte: „Als wij, Islamieten, allen eendrachtiglijk op den grond spuwden, zouden alle kafirs, Hollanders, in die zee verdrinken!" — toch zijn er teekenen genoeg, die op de noodzakelijkheid wijzen, dat onze volksvertegenwoordiging voortaan meer rekening houde met de stemmen, die ons uit der inboorlingen mond bereiken."

Henri Borel zet in de *Telegraaf* van den 7en en 10en dezer zijne beschouwingen over de kunst in Indië voort. We ontleenen daaraan o. a. dat de schrijver niet al te optimistisch gestemd is, wat het succes aangaat, door het Brondgeest-ensemble te behalen. Wij verwijzen overigens de vele belangstellenden in dit onderwep naar de aangehaalde nummers van genoemd blad. Willicht dat wij ter anderer plaatse nog eens hierop terugkomen.



## Vooreerst geen Tram- of Spoorwegen maar Renard-Treinen in Zuid-Sumatra.

Het rapport betreffende een terrein-verkenning, noodig tot het opmaken van een algemeen spoor- en tramwegplan in Zuid-Sumatra, eindigt met de conclusie:

„Zonder spoorwegen in Zuid-Sumatra geen kolonisatie en zonder kolonisatie geen spoorwegen".

Om aan deze uitspraak de noodige kracht bij te zetten, wordt gewezen op het feit dat tijdens den aanleg van de spoorwegen tusschen Banjer en Maos, in het Zuiden van Banjoemas, en tusschen Djember en Banjoewangi, inlanders, die oorspronkelijk bij den aanleg van die spoorwegen werkzaam waren, zich van lieverlede nedergezet hebben in de bosschen aan weerszijden van den spoorweg en bezig zijn het oerwoud te veranderen in sawah-velden, terwijl als tegenstelling wordt aangehaald dat de indertijd in het schaarsch bevolkte zuidelijk gedeelte der Preanger-Regentschappen van bestuurswege bevorderde kolonisatie uit de Kadoe en Bagelen slechts weinig beduidende resultaten heeft opgeleverd.

De gunstige resultaten met de eerst bedoelde wijze van emigratie verkregen, mogen stellig als bewijs gelden dat verbetering van verkeerswegen tot kolonisatie uitlokt naar streken, die overigens ook de geschiktheid daarvoor bezitten, hoewel niet uit het oog mag worden verloren, dat onderwerpelijk tot de verkregen goede uitkomsten veel zal hebben bijgedragen het hulpvaardig optreden van het spoorwegpersoneel, dat met raad en hulp tegemoet kwam, waar dit noodig bleek bij het bouwen door de kolonisten van hunne woningen of bij het uitzoeken der voor nederzetting geschikte gronden. (Zie bl. 78 van het rapport.) Op dit laatste zij de aandacht gevestigd van hen die geroepen worden aan emigratie mede te werken.

Wil men van de opgedane ondervinding gebruik maken, door aan den eenen kant Java te ontlasten van een deel zijner overbevolking en aan den anderen kant de natuurlijke bronnen van Zuid-Sumatra tot ontwikkeling en het land tot productiviteit te brengen, dan dient dus als onafwijsbaren eisch gesteld te worden, dat de toevoer van Javaansche arbeidskrachten en de vestiging van eene arbeidzame bevolking op groote schaal, daar waarheen geemigreerd wordt, gepaard ga met eene duurzame verbetering der verkeerswegen.

Moet onder deze verbetering echter in de eerste plaats aan spoorwegaanleg worden gedacht, zoo als het rapport dit te verstaan geeft? Dit is aan rechtmatigen twijfel onderhevig.

„Dat de inlander, die eenmaal gewend is bij den aanleg van Staatsspoorwegen te werken, graag dien aanleg volgt en van zelf komt opdagen, als hij hoort dat nieuwe lijnen in uitvoering zijn, waar voor hem gelegenheid bestaat geld te verdienen, wordt gaarne aangenomen; doch deze lust wordt in de eerste plaats gekweekt door den wegaanleg in betaalden arbeid en zal het den Javaan wel onverschillig zijn, of die weg gewonen weg blijft dan wel spoorweg wordt.

Toch mag daarbij weer niet uit het oog verloren worden dat de lust om de lieden in de streek te doen blijven, waarheen zij getrokken zijn om geld te verdienen, stellig zal worden bevorderd door een verkeersmiddel, dat hen goedkoop en snel in de gelegenheid stelt zich het benoodigde aan te schaffen en desverlangd weer voor eenigen tijd naar hun vaderland terug te gaan. En dit zal wel een der voornaamste redenen zijn waarom spoorwegaanleg als aanlokkelijker wordt voorgesteld. Daartegenover staat intusschen:

dat de aanbevolen spoorwegverbinding van Telok Betong naar Benkoelen en Palembang, over Moeara Enim en Tebing Tinggie, met verschillende kleine zijtakken, op 94.5 millioen wordt begroot en in verband met deze hooge kosten 21 jaren noodig heeft om geheel tot stand te komen;

dat de zeer primitieve economische toestand, waarin Zuid-Sumatra verkeert, maakt dat het spoorwegverkeer jaren lang den Staat op aanzienlijke, zij het ook van lieverlede verminderde tekorten zal komen te staan en dus de aanleg uit een oogpunt van rentabiliteit verre van gewettigd is.

Zoodanige vooruitzichten moedigen den economist niet aan om in te gaan op het aanbevolen denkbeeld. En niet geheel te onpas is dan ook de in verband hiermede door „Indicus" in de April-aflevering, van het Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N. I. gestelde vraag of eene emigratie op groote schaal naar de Buitenbezittingen, bij de weinige behoefte, die de Inlander aan spoorwegverkeer heeft, niet evengoed zonder spoorweg aanleg zou kunnen plaats hebben naar streken, die van goede land- en waterwegen voorzien zijn. Er schuilt zelfs humor in zijne opmerking dat, zou al het stoute plan van den spoorweg aanleg in Zuid Sumatra, ook buiten de spoorwegmannen, menig voorstander gevonden hebben, wanneer wij nog in de tijden der batig sloten verkeerden, in de tegenwoordige omstandigheden ongetwijfeld meer gevoeld wordt voor eene emigratie zonder spoorwegaanleg, als door den Assistent Heyting is voorgesteld, naar een door hem daarvoor zeer geschikt geacht *van goede land- en waterwegen voorzien* terrein ter Sumatra's Westkust, tusschen Tikoe Sassak.

Tegen deze redeneering valt echter ook weer wat in te brengen.

Eerstens kan om de hierboven vermelde redenen niet worden toegegeven dat de inlander, vooral de emigrant, geen behoefte heeft aan spoorwegen. Ware dat het geval, dan zouden immers de tram- en spoorwegen op Java minder loonend zijn.

Maar bepaald eene dwaling acht ik de bewering, dat er tusschen Tikoe en Sassak terrein is, *voorzien van goede land- en waterwegen.* Geen van beide aan zee gelegen plaatsen, noch het tusschen beide gelegen Mandiangien, is van de zeezijde gemakkelijk te bereiken. Zij die, even als ik, de zware branding gezien hebben op de geheele kuststreek, waar die plaatsen liggen, zullen dit erkennen. Een landing van emigranten met vrouwen en kinderen, hoewel in Tikoe misschien nog wel het best te doen, komt mij toch gevaarlijk voor. Zelfs te Priaman zou ik die niet durven aanbevelen. Naar mijne meening kan die nergens anders geschieden dan te Padang, van waar de emigranten langs goede wegen, gedeeltelijk zelfs per spoor, naar Tikoe kunnen gaan. Een landweg van hier naar Mandiangien langs het strand bestaat niet. Wel kan men de strandlijn volgen en vindt men hier en daar nog sporen van een vroeger bestaan hebbenden weg, doch, tenzij na 1898 deze weg weer vernieuwd mocht zijn, kan hij dien naam niet meer dragen. De Massang, die bij Madiangien uitwatert en daar telkens haar bed verlegt, moet met kleine vaartuigjes worden overgetrokken. De weg van daar naar Sassak heb ik te paard afgelegd; karren ziet men daar niet. Van Sassak loopt een karrenweg naar Taloe, waarlangs de koffie uit de Ophir Districten vervoerd wordt en die voor karren bruikbaar is, hoewel de rivierovergangen uit bamboe vlotten bestaan. Aan verbetering van dezen weg is in de laatste jaren veel gedaan.

De keus tusschen een landverhuizing naar de Lampongs, Palembang, zelfs Benkoelen of naar de Tikoe-Sassak streek, moet m.i. dan ook beslist ten gunste van eerst gemelde landen vallen, hoewel de eene landverhuizing de andere niet behoeft uit te sluiten.

Het transport der landverhuizers naar Padang en verder, zal veel meer kosten.

Emigratie moet alzoo nòch naar Zuid- nòch naar West-Sumatra geschieden, omdat er goede wegen zijn, maar omdat ze er niet zijn, dus om ze er te maken en daarna het land door landbouw en andere nijverheid tot ontwikkeling te brengen.

Nu bestaan in Zuid-Sumatra wel een viertal waterwegen, die een vrij goedkoop, hoewel traag verkeer toelaten, te weten: in Palembang, de Moesie, Lematang, Ogan, en Kommering, en in de Lampongs de Toelang Bawang, de bestaande landwegen zijn echter zeer slecht. De eenige rivier van beteekenis in Bengkoelen, de Katahoen is zoo moeielijk bevaarbaar dat de transportprijzen die, wat de landwegen betreft varieeren van f 0.30 tot f 1.31 per ton kilometer op de Katahoen 56 cent per T. K. bedragen.—

Deze onhoudbare toestand is daaraan toe te schrijven, dat de bestaande landwegen door de uiterst schaarsche bevolking niet in behoorlijken staat kunnen worden gehouden, laat staan gebracht. Men doet wat men kan, doch hoe meer men duurzaam verbetert, hoe grooter het jaarlijks onderhoud wordt. Zonder aanvoer van werkkrachten van buiten, kan in dezen toestand geen verbetering komen.

Kolonisatie is dus hier het aangewezen middel. — Door de kolonisten aan den weg te laten werken, stelt men ze in de gelegenheid zich daarlangs te vestigen. Volgens het rapport zal echter wegverbetering in vrijen arbeid veel kosten en slechts eene geringe verlaging van den vervoerprijs ten gevolge hebben, aangezien trekvee er schaarsch en duur, en de loonstandaard er eveneens hoog is.

Het is van veel belang bij deze bewering een oogenblik stil te staan en na te gaan of er buiten de tram- en spoorwegen geen vervoermiddel bestaat dat aan het tweeledig desideratum: goedkoop en snel vervoer kan voldoen, want daarmede zal tevens de voornaamste reden, waarom spoor en tram verkeer wordt aangeprezen komen te vervallen.

II.

Uit de mededeelingen in het rapport (bl. 6) dat uitgebreide opmetingen noodig zijn om behoorlijke tracés te bepalen, ten einde de onoordeelkundig aangelegde wegen naar deze tracés te verleggen, moet niet worden afgeleid dat de bestaande wegen allen onoordeelkundig aangelegd werden, doch alleen dat daarin, vooral in het berg terrein, stukken voorkomen, welke door omlegging verbeterd kunnen worden. Het beweerde schijnt dan ook meer speciaal betrekking te hebben op de Residentie Palembang. Dit blijkt uit bl. 5 van het rapport waar van de landwegen, in die Residentie, wordt gezegd „dat zij in het bergland niet altijd rationeel zijn aangelegd, en noodelooze klimmingen en dalingen met steile hellingen een ongewenschte verhooging van vrachtprijzen veroorzaken", hetgeen op bl. 16 nader verklaard wordt. De wegen in de Lampongs en Benkoelen vorderen hoofdzakelijk verharding en hier en daar omlegging, waarmede op enkele plaatsen reeds een aanvang is gemaakt.

Hoewel in dit rapport verder wordt aanbevolen om de bedoelde verleggingen in betaalde diensten te doen plaats hebben, wegens gebrek aan voldoende Heerendienstplichtigen, wordt er wel in beweerd dat de daarvoor noodige opmetingen en die betaalde diensten hooge kosten met zich voeren, doch een kosten berekening is achterwege gelaten. Men is daardoor onwillekeurig geneigd zich de vraag te stellen of in het rapport de meening wordt voorgestaan dat, wanneer spoor- of tramwegen worden aangelegd, verbetering van het bestaande wegennet, ten behoeve van voetgangers, rijtuigen en ruiters achterwege kan blijven.

Is dit werkelijk de bedoeling, dan dient deze meening te worden weerlegd. Heeft men ooit in een land, waar spoor- of tramwegen zijn aangelegd, daarom den aanleg van nieuwe of het onderhoud van bestaande wegen gestaakt? Het tegendeel is veeleer waar. Voordat de spoorweg Padang—Emmahaven bestond, werd de behoefte aan een rijweg tusschen die twee plaatsen niet gevoeld. Nauwelijks werd met den spoorwegaanleg een begin gemaakt of die behoefte begon zich te openbaren en werd van lieverlede zoo dringend, dat het bestuur heeft moeten besluiten een grooten rijweg aan te leggen van Padang naar Emmahaven en een kostbare brug te bouwen over de Padangrivier, welke vóór dien slechts doorwaad of met kleine bootjes en vlotten overgestoken werd. Spoorwegen en tramwegen ontslaan Regeering en Bestuur alzoo niet van de verplichting om voor het bestaan van goede landwegen voor voetgangers en voertuigen te zorgen, zelfs niet wanneer zoodanige zorg hooge kosten zouden medebrengen. Deze wegen zijn voor de ontwikkeling van Zuid-Sumatra, grondontginning en emigratie onmisbaar. En hoe hoog de kosten van verbetering der bestaande wegen ook moge wezen, aan deze verplichting kan en mag de regeering, om der wille der ontwikkeling van Zuid-Sumatra, zich niet onttrekken, zelfs al ging men dadelijk tot spoor- en tramwegen over.

Nu dit laatste om financieele reden moet worden uitgesteld, blijft te onderzoeken over, op welke wijze de bestaande wegen en voetpaden van Sumatra in den kortsten tijd in rijwegen kunnen worden veranderd.

Het rapport stelt voor de emigratie in de allereerste plaats te leiden naar de streek tusschen Telok Betong en Moeara Enim, waar het aan de westzijde gelegen bergland de uit bergstreken afkomstige Javanen wel tot zich zal trekken, en de aan de oostzijde gelegen uitgebreide vlakten, bij uitnemendheid geschikt worden geacht voor den rijstbouw. In de tweede plaats zouden komen de streek tusschen Bengkoelen en Kepahiang, terwijl in de derde plaats die tusschen Kepahiang en Tebing Tinggi aan emigratie dienstbaar kan worden gemaakt, omdat tusschen Tebing Tinggi en Kepahiang en tusschen Kepatriang en Moeara Lintang zoomede in de richting naar Moeara Bliti en Tandjong het land zich eveneens tot kolonisatie leent.

De emigranten zouden dus van Gouvernementswege moeten worden overgevoerd naar Telok Betong, Benkoelen, Tebing Tinggi en Moeara Enim. Van daaruit zouden zij zich geheel op de wijze als in het rapport wordt voorgesteld, in kleine kolonies van ongeveer families langs de bestaande wegen kunnen nederzetten en dadelijk kunnen beginnen deze op behoorlijke breedte te brengen en daarna te verharden. Natuurlijk dat waar, vooral in het Palembangsche, omlegging van weggedeelten noodig blijkt, dááraan wordt gewerkt in plaats van aan verbetering van het thans gebruikte stuk. De vestiging der kolonisten behoort slechts langs die gedeelten van de wegen te geschieden waar deze door schaarsch- of onbevolkte streken gaan. Toch zal men alleen hen en niet ook de inheemsche bevolking voor de wegverbetering moeten bestemmen, omdat deze tegen dagloon geschiedt, dat betaald wordt om de emigranten in de gelegenheid te stellen dadelijk bij aankomst aan den kost te komen.

Worden tevens nog, voordat de emigratie een aanvang neemt, alle in de te verbeteren wegen gelegen bruggen en duikers, die nog niet uit duurzame materialen zijn opgetrokken vernieuwd en zijn deze gereed tegen dat de emigratie begint, dan kan het gevaar dat aanvoer van levensmiddelen bezwarend zal wezen door de hooge transportkosten worden ondervangen door van een snel en goedkoop vervoermiddel te land gebruik te maken dat niet tot de spoor- en tramwegen behoort.

In den Renard-trein kan men dit middel vinden. Hij zal de spoor- en tramwegen gedurende de eerste tientalen van jaren moeten vervangen. Eerst wanneer het verkeer zoo in omvang zal zijn toegenomen, dat een vervoer per spoor en tram loonend belooft te zijn, kan daaraan worden gedacht.

III

Wat Renard-treinen zijn valt niet met een enkel woord te verklaren. Ik zal dan ook niet trachten er hier meer dan een oppervlakkig beeld van te geven.

De kenmerkende eigenschap van dezen trein, die bestemd is om over de gewone wegen zonder rails te rijden, is, dat hij een doorgaand drijfvermogen bezit; d. w. z. dat de kracht noodig om den trein in beweging te brengen, middels samenkoppeling van stangen, over alle wagens verdeeld wordt, waardoor elk dezer zich zelf voortbeweegt. De automobiel, van waar de kracht uitgaat en waarop zich de chauffeur bevindt, die den trein in beweging moet brengen, sturen en stil doen staan, doet dus hier geen dienst als trekwagen, maar als centrale, die de drijfkracht voortbrengt, noodig niet alleen voor zich zelf, maar ook voor de andere wagens, welke daardoor om zoo te zeggen „automobiel bij délégatie" worden. Hierdoor vervalt de noodzakelijkheid om de automobiel zoo zwaar te maken, dat hare adhaesie

den weerstand van al de andere wagens overtreft, wanneer deze worden voortgetrokken. De automobiel van den Renard-trein weegt dan ook niet zwaarder dan 1500 kilo, d. i. even zwaar als elk der 5 wagens, welke met haar den trein vormen en die ieder 2 ton goederen kunnen laden of 18 personen bergen.

Een ander voordeel van de doorgaande drijfkracht is dat de treinen met automobielen van 50 p. k. hellingen kunnen bestijgen van 10—12 %.

Maar nog een tweede belangrijke eigenschap heeft de bekende fransche Kolonel Renard aan zijn treinen weten te verzekeren. Daaraan wordt de naam gegeven van „le tournant correct", wat vertaald kan worden door de „nauwkeurige draai". Weer door een zeer vernuftig systeem van aankoppeling of verbinding in den geest van het Cardanus-gewricht, worden de wagens gedwongen het spoor van de automobiel of van den voorsten wagen te volgen. Dit geschiedt met het grootste gemak en de meeste nauwkeurigheid, zelfs bij de scherpste krommingen in den weg en met de langste treinen. Alle straten en wegen, hoe kronkelend en slingerend zij mogen wezen, kunnen alzoo door Renard-treinen worden begaan. Onwillekeurig denkt men hier aan een trein of tram op fictieve rails.

De voordeelen, die het gebruik van dezen trein aanbiedt, zijn niet gering.

1°. Is er slechts kapitaal noodig voor de aanschaffing van het rollend materieel en wordt het leggen van rails en het bouwen van zware kunstwerken uitgespaard, terwijl de weg volkomen geschikt blijft voor gewone transportmiddelen.

2°. Wanneer het vervoer met een Renard-trein in een bepaalde streek blijkt geen voordeelig bedrijf te zijn, belet niets hem ergens anders dienst te laten doen; wat bij spoor- en tramwegen schier onmogelijk is gebonden als deze zijn door den ijzeren band aan de richting, die voor hen is aangewezen.

Hiertegenover staat dat het rollend materieel der Renard-treinen vooralsnog in verhouding duurder zal zijn dan dat van spoor- en tramwegen, omdat voor het patent moet betaald worden. De zooeven besproken bezuiniging op rails en kunstwerken verkregen, maken intusschen dat de exploitatiekosten niet zoo veel zullen stijgen, dat de tarieven voor personen- en goederenvervoer aanmerkelijk hooger zullen zijn dan op Java voor spoor- en tramvervoer zijn vastgesteld.

Zij, die bewezen dat spoorwegaanleg voor immigratie op Zuid-Sumatra noodzakelijk is, omdat zij den factor snelheid onmisbaar achten voor kolonisatie op groote afstanden van bereikbare centra, zullen moeten toegeven dat, nu over dien factor op veel goedkoopere wijze kan worden beschikt door verbetering en verlegging der bestaande wegen en het organiseeren daarop van een dienst met Renard treinen, aanleg van spoor- en tramwegen niet verantwoord is zoolang het massaal vervoer nog niet dien omvang bereikt heeft, dat de aanleg loonend beloofd te worden.

Voor den enkelen keer toch, dat een zeer snel vervoer verlangd wordt kan men met een of meer automobielen, waarachter een wagen is gekoppeld met snelheden rijden van 40 tot 60 kil. per uur; terwijl automobielen met 2 en 3 wagens achter zich, zich met snelheden van 30 tot 40 en met 4 en 5 wagens met snelheden van 15 tot 30 kil. per uur kunnen voortbewegen op vlak terrein. —

Uit het vorenstaande kan men in het algemeen de conclusie trekken, dat het gebruik van Renard-treinen de gelegenheid opent om daar, waar, tengevolge van slechte wegen primitieve vervoermiddelen en een hoogen loonstandaard, het transportwezen zeer veel te wenschen overlaat, daarin gewenschte veranderingen te brengen zonder daarvoor al te groote uitgaven noodzakelijk te maken. — Zij zijn de aangewezen voorloopers van spoortreinen en trams tot tijd en wijlen het massaal vervoer dien omvang zal hebben bekomen, dat dit vervoer met die transportmiddelen noodzakelijk wordt en daardoor ook financieel voordeelig belooft te zijn.

Welke voordeelen kunnen voor Indië niet uit deze nog nieuwe uitvinding worden getrokken.

H. E. Prins.

## Oost-Indische berichten.

**Voor de ooftteelt.** Aan *de Locomotief* ontleenen wij het bericht dat door den gouverneur-generaal bepaald is dat, behalve het door de vereeniging oofttcelt te verstrekken plantmateriaal, bestaande uit vruchtboomen voor erven van pasanggrahans en andere gouvernements-gebouwen, ook andere planten ten behoeve der inlandsche bevolking te verspreiden, bij verzending met de staatsspoor als gouvernementsgoed vervoerd kunnen worden, mits dat plantenmateriaal is besteld door en geadresseerd aan een hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur.

**Vezel.** De directeur van onderwijs heeft f 300 toegestaan, om te Probolinggo proeven te nemen met het aankweeken van een plant, waaruit men de vezelstof, die voor het maken van suikerzakken vereischt wordt, kan winnen. De keus is gevallen op de wadoeri- of badoeriplant, waarvan het zaad voorzien is van lange, witte zijdeachtige zaadpluimen. Zie hier dan de vezelstof der toekomst, zegt het *Soer. Hbld.* De proef geschiedt onder persoonlijk toezicht van den assistent-resident van Probolinggo. De badoeri vindt men veel in het wild op bergachtige vlakken. Zij schijnt niet veel water noodig te hebben en gemakkelijk te teelen te zijn.

**Inlanders als rechter.** Dr. Snouck-Hurgronje heeft, volgens *het N. v. d. D. voor N. I.*, afwijzend geadviseerd op het denkbeeld, van inlanders opteleiden tot ambtenaren bij de rechterlijke macht.

**De cholera.** De directeur van O. E. en N. maakte bekend dat de cholera epidemisch voorkomt in de onderafdeeling Balangnipa. (Celebes).

**Gorontalo.** Bij wijze van tijdelijken maatregel is bepaald, dat de afdeeling Gorontalo van de residentie Menado, in stede van in twee, wordt verdeeld in drie onderafdeelingen:

a. Gorontalo, bestaande uit de districten Kota, Telaga, Kabila, Tapa, Bone, Boalemo en Pagoeat, onder een controleur bij het binnenlandsch bestuur, bijgestaan door een aspirant-controleur, beiden met standplaats Gorontalo.

b. Limbotto, bestaande uit de districten Tibawa, Batoedoa en Pagoejaman, onder een controleur met standplaats Limbotto.

c. Soemalata, bestaande uit de districten Kwandang en Attinggola, onder een controleur met standplaats Soemalata.

Met buitendienststelling van den aspirant-controleur der afdeeling Limbotto, wordt ten behoeve van het bestuur der onderafdeeling Soemalata in dienst gesteld een controleur bij het binnenlandsch bestuur.

**De Buitenbezittingen.** Aan de mededeelingen nopens den gezondheidstoestand, de weersgesteldheid en den landbouw in de residentie's Benkoelen, Riouw en Onderhoorigheden en Menado over de maand April, ontleenen wij: dat ter hoofdplaats Tandjong Pinang nog steeds malaria voorkwam. Elders was de gezondheidstoestand in die afdeeling bevredigend.

Op de Anambas- en Natoena-eilanden heerschte in vrij hevige mate een ziekte, die veel overeenkomst vertoonde met beri beri en waaraan vele personen overleden zouden zijn. Van de ondernemingen kwamen vele zieke koelies in behandeling.

Met uitzondering van de kampong Batoe Idjal en de Boven Retihstreek heerschte rijstgebrek in de bovenstreken der afdeeling Indragiri; in de benedenstreken was echter voldoende rijst aanwezig.

In verschillende streken van de afdeelingen Menado, Tondano en Amoerang had de padi van veldmuizen te lijden, waardoor nog al schade werd aangericht.

Tweede gewassen werden hier en daar in Benkoelen voornamelijk voor eigen gebruik aangeplant. Voor de in de marga Ipoe, afd. Mokko Mokko, aan te leggen koffietuinen werden pl. m. 29000 zaden uitgeplant, terwijl in Seblat pl. m. 1780 peperranken werden geplant. In de afd. Seloema, Manna en Kauer had overal bijplanting van cultuurgewassen plaats. In laatstgenoemde afdeeling bleef men zich in 't bijzonder op de pepercultuur toeleggen, terwijl ook aan de klappercultuur eenige uitbreiding werd gegeven.

**Weer iets nieuws.** De legercommandant is gemachtigd twee subalterne officieren aan te wijzen, om tot ultimo Juni 1905, onder genot van een toelage van *f* 100 per maand ieder, als leeraren op te treden aan een te Batavia als proef op te richten cursus ter betere voorbereiding van officieren van gezondheid voor de uitoefening van den militairen geneeskundigen dienst te velde.

**Een Chineesche begrafenis.** De begrafenis van den majoor-titulair der Chineezen te Semarang Beh Biauw Tjoan is een zonderlinge gebeurtenis geweest, waarop de qualificatie „plechtigheid", niet toepasselijk was. Beh Biauw Tjoan, is, naar westersche begrippen, alles behalve plechtig ten grave gebracht, maar wel onder een waarlijk algemeene belangstelling.

En toen de zware djati-houten kist, uit één stuk hout bewerkt, in den kuil werd nedergelaten, scheelde het weinig of tientallen belangstellenden, aan den rand van den kuil opeengepakt en van achteren opgestuwd, hadden den overleden majoor naar de onderwereld vergezeld.

De chineesche begrafenis heeft van 's morgens 7 tot 's middags 3 uur geduurd. De brandende zon, het gewoel en het gedrang deden menigeen ten slotte huiswaarts gaan, schier zoo „doodop" als Beh Biauw Tjoan zelf. Een der muziekcorpsen speelde den bekenden treurmarsch van Chopin, deze combinatie van Chopin, de gamelans en de Goliath, die in den onafzienbaren stoet werd voortgedragen, mag zeker potsierlijk worden genoemd.

Wat te zeggen van den stoet zelf? Men zag voorbij schuiven een eindelooze reeks van in kleurige zijde gekleede poppen op lange staken, een ontelbaar aantal blauwzijden baldakijnen, met chineesche opschriften beschilderd of bestikt, de in lijst gevatte bullen der benoeming van Biauw Tjoan tot ridder der orde van den Witten Olifant van Siam en tot ridder der oostenrijksche orde van Frans Joseph, eenige rijkversierde draagbaren met de toebereide spijzen voor het doodenmaal en de doodenbaar zelf, op een katafalk door 125 man gedragen en nog allerlei méér en last not least, een reuzenpop van bizar uiterlijk, min of meer gelijkend op den Goliath met de rollende oogen in het rijksmuseum, afkomstig uit het oude amsterdamsche doolhof. Fabelachtige verklaringen omtrent den rijkdom, die bij dit vertoon werden tentoongespreid, werden door de toeschouwers gretig aangehoord en grif geloofd. Men zeide dat de zijden kleeren van de geringste dier poppen meer dan 2000 gulden kostte en het vermogen van den overledene steeg binnen enkele minuten tijds in de schatting van het publiek van 27 tot 40 millioen gulden.

Onder de poort aan den voet van den heuvel dwarrelden loovertjes op de baar neder en aan de groeve zelf scheen een der voornaamste ceremoniën het verdrijven der kwade geesten uit den grafkuil, met welke taak twee half naakte, beschilderde, gewapende mannen waren belast. Tegen 11 uur, toen de kist in den kuil was nedergelaten, kwamen eenige autoriteiten, onder wie de resident, het graf bezichtigen. En des middags werden de kostbare poppen op de begraafplaats verbrand.

**De geneeskundige dienst.** Zooals vroeger reeds is medegedeeld, is door den directeur van O. E. en N. aan de regeering voorgesteld om den civiel geneeskundigen dienst van den militairen geneeskundigen af te scheiden en den eerstgenoemden dienst te brengen onder een hoofdinspecteur, aan wien dan een inspecteur en een adjunct-inspecteur zouden worden toegevoegd. Naar *de Java-Bode* thans verneemt, heeft de regeering, wat het eerste deel van dit voorstel aangaat, wegens de hooge kosten aan de verwezenlijking verbonden, afwijzend beschikt, doch daarbij te kennen gegeven dat zij een vermeerdering van het aantal inspecteurs in het belang van den dienst acht. In dezen geest is thans een voorstel door de indische regeering aan het opperbestuur gezonden, maar met 't oog op de omstandigheid dat de gelden, voor deze formatiewijziging, eerst op de begrooting voor 1906 zullen kunnen worden gebracht, terwijl een uitbreiding van het inspecteurspersoneel reeds dadelijk wordt noodig geacht, is aan den directeur van onderwijs tevens opgedragen om nu reeds naar daarvoor geschikte personen om te zien. Samarangs 1e stadsgeneesheer, Dr. W. Th. de Vogel, is daarvoor in aanmerking gebracht.

**Verbetering bij de staatsspoorwegen.** Gelijktijdig met de restauratierijtuigen zullen zeer vermoedelijk ook de postrijtuigen worden in dienst gesteld, zegt *de Soer. Ct.*

**Gemengde compagniën.** Bij het 5de, 12de en 14e bataljon zal een proef genomen worden met het gebruiken van gemengde compagniën. De compagniën van het 5de bataljon zullen bestaan uit 2 sectiën Europeanen en 2 sectiën inlanders: die der twee andere bataljans uit 1 sectie Europeanen en 3 sectiën inlanders, schrijft men in *de Java-Bode.*

**Het nieuwe Landbouw-departement** zal 1 Januari in werking treden; de heer A. A. Gobius, referendaris ter Alg. Secretarie, met September toegevoegd aan prof. dr. M. Treub, is bestemd om als secretaris op te treden.

**De speelpacht.** Het *Bat. Nbl.* noemt de afschaffing der speelpacht voor de hoofdplaats Mr. Cornelis (zie *Java-Ct.* 9 Augustus) een goede maatregel, die niet zal nalaten invloed ten goede uit te oefenen op de veiligheid in die afdeeling.

Behalve te Mr. Cornelis, is de pacht ook in Tangerang en te Buitenzorg afgeschaft. De openbare speelhuizen zijn daardoor vervallen; de Chineezen kunnen nu nog wel spelen, maar enkel op eene bijzondere vergunning. De deelneming der bevolking wordt echter tegengegaan en daarop komt het aan.

Zoo kan Staatsblad no. 322 een zegen worden voor de bevolking van Meester-Cornelis.

**Djambi**, Uit Batavia werd in de afgeloopen week aan het *Hbl.* geseind, dat Abdullah Joussouf, een Arabier, die beweerde turksch kolonel van den geneeskundigen dienst te zijn, in de kampong Petjinan, Djambi, waar hij vergaderd was met gewapende inlandsche hoofden, gevangen is genomen.

**Excursie naar de Bataklanden.** Aan de *N. R. Ct.* ontleenen wij het draadbericht dat den 5 en September een excursie van 200 man uit Medan naar de onafhankelijke Bataklanden begint.

**Welvaart-commissie.** De resident van Pekalongan, H. E. Steinmetz, is, blijkens *de Deli. Ct.*, eervol ontslagen uit zijn betrekking en te Batavia geplaatst, belast met de centrale leiding van het onderzoek naar de oorzaken der mindere welvaart op Java en Madoera.

**Raad van justitie te Medan.** Blijkens hetzelfde blad werd aan *de Javabode* bericht, dat de minister genegen is gelden toetestaan voor de vestiging van een raad van justitie te Medan. Het grootste bezwaar echter is het gebrek aan rechterlijke ambtenaren in Indië. Het zal slechts dan mogelijk zijn in Medan een raad van justitie te scheppen, wanneer de raad te Makassar wordt opgeheven en de jurisdictie van dezen wordt overgebracht naar Soerabaja.

**Ontwerp-Koelieordonnantie.** De heer Hoetink is met zijn ontwerp-koelieordonnantie gereed gekomen en heeft het bij de regeering ingediend. In hoofdzaak, schrijft *de Deli Ct.*, komt het ontwerp overeen met de thans vigeerende ordonnantie. De grondslagen zijn dus niet veranderd, alleen is wijziging aangebracht op die plaatsen, waar door de ondervinding gebreken zijn gebleken.

De heer Hoetink heeft, door aan de principen der ordonnantie niet te tornen, het bewijs geleverd, een juister inzicht in de werkelijke verhoudingen en de eischen der practijk te bezitten dan zij, die alle gebreken en tekortkomingen wijten aan het systeem.

De wijzigingen zullen o. m. betreffen de loonregeling, de quaestie der huisvesting, de onzekerheid betreffende expiratie der contracten en de berekening van het taakwerk.

**Arbeids-inspectie.** De heer Hoetink zal nu weêr staan onder de onmiddellijke bevelen van den landvoogd en met dezen rechtstreeks correspondentie over ambtszaken voeren.

De aanstelling is eene tijdelijke, omdat de regeering geen bevoegdheid bezit een maatregel, die vrij belangrijke financiëele gevolgen heeft, vast te stellen, zonder goedkeuring van de Kamers. Het lijdt echter geen twijfel dat de tijdelijke maatregelen later tot een blijvenden zal bevestigd worden.

**De inlandsche ambtenaren worden ellendig betaald.** In het *weekoverzicht* der *Sem. Ct.* van 30 Juli jl. wordt de aandacht gevestigd op de geringe bezoldiging van den assistent-wedono, die, in tegenstelling met de wedono's, die van gouvernementswege een comfortabele woning krijgen in het district, waar zij geplaatst worden, zelf daarin moeten voorzien en zich dikwijls moeten behelpen met de ellendigste krotten, waarvoor nog huur betaald moet worden. Bovendien is het onderdistrict gewoonlijk van zoo'n uitgestrektheid, dat de assistent-wedono's minstens over twee paarden moeten kunnen beschikken om hun dessa's behoorlijk na te gaan.

Voor den aankoop en onderhoud van deze paarden wordt niets te goed gedaan. Dit alles moet hij zich uit *eigen* middelen aanschaffen.

Dat men dan vaak hoort van knoeieren en knevelarijen in dessa's, bedreven door assistent-wedono's, die ten einde raad hun toevlucht nemen tot welgestelde loerah's, die zij als een citroen uitpersen of bij Chineezen geducht in 't krijt komen, behoeft geen verwondering Het tractement is voldoende voor het werk dat zij presteeren, maar wat zij nog noodig hebben, is een goede woning en tegemoetkoming voor paarden fourage.

Verder voor landraadsleden geen actief dienende inlandsche ambtenaren, maar gepensionneerden, die op de hoofdplaats, wonen.

Dat zij, die de macht in handen hebben, toch begrijpen dat de inlandsche hoofden de personen zijn, die den inlander kennen, met hem omgaaan, hem bestieren en allen invloed op hem uitoefenen.

Een asst. wedono met f 100 *wettige* inkomsten en f 300 *noodige* uitgaven, is geneigd het nadeelige saldo in zijn kas te verhalen op de bevolking.

*De inlandsche ambtenaren worden ellendig betaald.* Schrijver acht dit een politieke fout.

Indien een inlandsch hoofd uitstekend bezoldigd wordt, kan men ook hooge eischen stellen.

**Inlandsche nijverheid.** Van den directeur van O E. en N. ontvingen de verschillende indische dagbladen het rapport met bijlagen en de verslagen der vergaderingen, betreffende de maatregelen in het belang van de inlandsche nijverheid op Java en Madoera, in verband met de, door het moederland bij de begrooting voor 1905 voor dit doel beschikbaar te stellen fondsen. Dit rapport dat ter landsdrukkerij is verschenen, is 537 pagina's groot en vangt aan met een citaat van Shakespeare: „Say as you think and speak it from your soul".



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De werkzaamheden aan den spoorweg schieten op en eerlang zal 't oogenblik zijn aangebroken, waarop de dienst op een gedeelte van de, in aanleg zijnde lijn kan worden aangevangen. Met het oog hierop is door den gouverneur een ontwerp-verordening tot regeling van de exploitatie der koloniale spoorwegen, waarmede de, door de kolonie zelve geexploiteerde worden bedoeld, aan de Koloniale Staten ingediend.

De bepalingen van het ontwerp komen in hoofdzaak overeen met de, hier te lande bestaande; doch is natuurlijk hiervan afgeweken voorzoover de toestanden in de kolonie, alsmede het feit, dat dáár de exploitatie van bestuurswege zal geschieden, dat noodzakelijk maakten.

Van de Tapanahony-expeditie onder leiding van den heer Franssen Herderschee werden te Paramaribo de eerste berichten uit het exploratiegebied ontvangen, welke in het *Gouv. Adv. Bl.* werden opgenomen. Daaruit blijkt dat de expeditie, den 5en Juli van Paramaribo vertrokken, den 23en d. a. v. Drietabbetje bereikte, de verblijfplaats van den Granman Oseisi, die, nadat hem het doel van den tocht was uiteengezet, der expeditie alle hulp toezegde. Deze, wier leden evenals de arbeiders in uitstekenden welstand mochten verheugen, zou den 29en Juli de reis vervolgen.

Wij ontleenen nog aan de mededeelingen van den heer Franssen, dat de bevolking in de buurt van Drietabbetje juist bezig was met het binnenhalen van den rijstoogst. Het achterland van Albina blijkt dus ook geschikt te wezen voor de teelt van dit voedingsgewas, wat van belang moet worden geacht op de, zeker nog niet opgegeven kolonisatie-plannen met Javanen, die echter voorzooverre ze nu reeds in Suriname aanwezig zijn, schijnen te willen demonstreeren, dat men nu niet al te groote verwachtingen in die richting behoort te koesteren. Diefstal en roof zijn schering en inslag onder de vertegenwoordigers van 't javaansche ras in de kolonie, die van Paramaribo en omstreken 'n soort Meester Cornelis schijnen te willen maken, zooals 't nog kort geleden in die indische afdeeling toeging.

Met de „Prins Willem IV" is weer 'n factuurtje Kromo's en Sarina's naar Nederland gedirigeerd, om van hier naar Java te worden teruggezonden; 136 menschen namen in het geheel *f* 1524 aan spaarpenningen meê. De dubbeltjes zijn huns inziens blijkbaar alleen in de wereld, om ze te laten rollen. Een maand te voren keerden 269 Britsch-Indiërs naar hun vaderland terug, w. o. 100 met een bedrag van *f* 27787 aan spaarduitjes, terwijl de sieraden, die het heele transport meenam, een totale waarde van *f* 6000 vertegenwoordigden.

De verdiensten der Javanen blijven dus nagenoeg geheel in de kolonie, dat zou dus 'n voordeeltje voor Suriname wezen, ware 't niet dat de wijze, waarop Kromo z'n geld stuk slaat, grootendeels aan elementen ten goede komt, niet dienstig aan de ontwikkeling van het land, terwijl man of vrouw, eenmaal berooid en wel, het vagebondeerend element versterken.

Enfin, laat ons het beste hopen. Wanneer de uitzending van 'n paar jonge, energieke inlandsche ambtenaren uit Java doorgaat, zal 't waarschijnlijk wel lukken om den javaanschen immigrant in Suriname, na afloop van zijn contracttijd tot 'n nuttig lid der surinaamsche maatschappij te maken.

't Gaat daar in die maatschappij, ook in hoogere kringen, niet altijd even vreedzaam toe, zooals blijkt uit het, den 17n Augustus ll. voor den kantonrechter te Paramaribo aangevangen beleedigingsproces, dat op aanklacht van notaris E. A. Cabell *tegen den directeur der koloniale spoorwegen*, jhr. J. C. van Reigersberg Versluys, werd ingesteld.

Het schijnt, op te maken uit het zittingsverslag van *Onze West*, dat laatstgenoemde, het opnemende voor boschnegers-leveranciers van hout aan den dienst der spoorwegen, zich heeft laten verleiden notaris C. langs telefonischen weg op, voor dezen minder aangename wijze te bejegenen, omdat genoemde notaris, op verzoek dier leveranciers, hunne kruismerken op de, in te dienen nota's had gecertificeerd, waarvoor bij de uitbetaling der quitanties, door 'n klerk van den notaris voor ieder der gecertificeerde handteekeningen *f* 2, *f* 1 voor den notaris en *f* 1 voor den tolk, was in ontvangst genomen.

Hierop was den notaris van wege het spoorweg-departement kennis gegeven, dat het cerficeeren van handteekeningen op quitantiën voor den dienst der spoorwegen voortaan niet meer noodig was, daar ook zonder dat de uitbetaling kon plaats vinden. De heer Versluys zou daar toen nog 'n woordje bijgevoegd en den notaris gevraagd hebben, of deze, het den boschnegers „afgenomen" geld, niet aan die luitjes zou terug geven.

Dit voorval had reeds den 9n Maart ll. plaats. De procureur-generaal had geen termen gevonden, om tot vervolging over te gaan, waarop de heer C. zich met zijne aanklacht tot 't hof van justitie wendde, met 't bekende gevolg.

De uitspraak in deze zaak werd op den 24n Augustus ll. bepaald.

Zonder ons aan 'n appreciatie van 't feit, zooals 't door *Onze West* werd meêgedeeld, te wagen, achten wij het te betreuren, dat juist de leider van den spoorweg-aanleg, wiens volle aandacht bij de belangrijke onderneming noodig is, in deze zaak is betrokken.

Hoogst aangenaam was 't ons aan de *Surinamer* het bericht te ontleenen, dat in het begin van deze maand de levering van surinaamsch hout voor eene proefneming bij de waterstaatswerken in Nederland in het openbaar zou worden aanbesteed. Wanneer men nu maar ginds weer niet 't onderste uit de kan wil hebben, en zich met 'n matige winst tevreden stelt om deze proefneming, ook wat aanmoediging der particuliere industrie betreft, mogelijk te maken.

**Curaçao.** Evenals in de zusterkolonie, Suriname, bereidde men zich op Curaçao voor om den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin, op waardige wijze te vieren.

Werd onlangs de opmerking gemaakt, waarom op Curaçao toch geen Kamer van koophandel bestaat, aan de laatst ontvangen curaçaosche bladen ontleenen wij, dat bij gouvernementsbeschikking een zestal heeren werden aangezocht, zich in commissie te willen vereenigen, om den gouverneur te dienen van advies omtrent de wenschelijkheid al of niet der wederoprichting van een Kamer van koophandel.

Van harte wenscht de *Amigoe* dat hiertoe zal worden overgegaan, wijl het noodzakelijk van grooten invloed moet wezen op den handel, wanneer ervaren kooplieden het bestuur kunnen voorlichten en wijzen op de beste middelen om den handel te bevorderen.

Wij betwijfelen echter of zulk een lichaam zich bij den wensch van *Amigoe* en andere bladen zou aansluiten, in zake den wapenuitvoer. Genoemd blad hamert in zijn nummer van den 15en Augustus ll. weder op hetzelfde aanbeeld, naar aanleiding van de opmerking van de *Curacaosche Courant*, dat schorsing van het bedoeld verbod, slechten invloed op den toestand der kolonie zou kunnen uitoefenen.

Onnoodig te zeggen, na al wat we hierover schreven, dat we het met de *Curaçaosche* eens zijn. Dat met 'n blik op de toekomst *Amigoe*, *Wekker* en andere bladen zich toch afvragen, of het belang der kolonie al of niet medebrengt, om aan de ontwikkeling der nabijgelegen zuid-amerikaansche republieken hindernissen in den weg te leggen, afgescheiden nog van, wij herhalen, het uit 'n oogpunt van menschelijkheid zoowel als van 'n goede politiek afkeurenswaardige van een maatregel, die aan den goeden naam van Curaçao en dien van Nederland, aan de toekomst dier kolonie evenwel in de eerste plaats, vooral uit handelsoogpunt, afbreuk zou doen. Men zegge niet, 't geldt hier slechts 'n dreigement. Eerlijke politiek, eene van recht door zee, maakt geen gebruik van bedreigingen met maatregelen, die zij zelve verafschuwt. Terwijl men hier bovendien op zijn vingers kan narekenen, dat de bedreiging het gewenschte effect zou missen, en dus alleen, bij ten uitvoerlegging, van Willemstad 'n smokkelhaven zou maken, die 't bovendien in conflict zou brengen met de vele geïnteresseerden in de ontwikkeling der zuid-amerikaansche republieken.

Dat de curaçaosche pers dit moge inzien is de wensch van ons, die der kolonie 't beste toewenschen.

## Het werk van J. van der Steur.

De Vereeniging „Oost en West" heeft het vorige jaar, toen de heer *Joh. van der Steur* in Nederland was, gedaan wat zij kon, om het goede werk, dat onder diens leiding en persoonlijke goede zorgen in Oost-Indië geschiedt, aan te bevelen.

Thans ontving zij het 7de jaarverslag der, door hem als directeur bestuurde, **„Vereeniging tot bevordering van Christelijk leven en onderling hulpbetoon"**, te *Magelang.*

Daaruit blijkt, dat de pogingen van den Directeur om, tijdens zijn tot herstel van gezondheid verplicht verblijf in Nederland, gelden in te zamelen voor zijnen arbeid, met gunstigen uitslag zijn bekroond en dat het hem o. a. mogelijk was om f 6678.66 te besteden voor een jongenshuis, dat thans te Magelang in aanbouw is.

Bij het einde van het jaar sloot hij echter met een saldo in kas van slechts f 943 en hij moest den vloer van zijn nieuw gebouw voor de jongens nog voltooien.

Ook hiervoor en nog voor meer nuttigs, zal het geld wel gevonden worden, vooral wanneer het zoo eenvoudig en pakkend gestelde jaarverslag door velen gelezen wordt.

In Indië vormen eenige ingezetenen van Magelang onder presidium van den Dirigeerend Off. van gezondheid, *W. J,*

# ADVERTENTIËN.

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Uitstekend voor Indië!**
Terstond ter OVERNAME een geheele of gedeeltelijke inventaris eener photogr. zaak bestaande uit: **Camera, Objectieven, enz. enz.** alles zoo goed als nieuw, en toebehoorende aan een vakphotograaf. Te zien **Koningsplein 8.**

---

In het Restaurant van
**Oost en West,**
**Laan van Meerdervoort 195,**
zijn aanwezig of worden orders aangenomen op: al mijne **Spaansche, Portugeesche** en **Madeira-Wijnen**, diverse **Vermouth's, Frat. Cora, Champagnes, Cognacs, Rum** en **Dewar's Whiskies.**

Vraagt Prijscouranten.

**Plaats 24.**
C. L. DROSSAERS.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam,** **N. Heerengracht 9.**

---

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

**Zutphen.**
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903,** vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

**EN GROS.** **EN DETAIL.**
**WIJNHANDEL**
J. H. ZUIJDERDUIJN,
**Beeklaan** hoek **Daguerrestraat,**
Den Haag.
Port, Bordeau en Sherry,
zeer fijne Tafelwijn,
**à f 0.55 per fl.**

---

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

Fournisseurs de la Cour.
**KOK & ZOON,**
**Tailleurs,**
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

„Pension L. SMISSAERT"
**Reinkenstraat 46,**
'S-GRAVENHAGE.

---

***Scheveningen.***
Pension „HUIS-TER-DUIN",
**SEINPOSTDUIN 54.**
Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.
Ingericht tot seizoen- en doorloopend verblijf, ook voor hulp- of toezicht behoevenden. *Billijke prijzen.*
Aanbevelingen van HH. Geneeskundigen en Familiën voorhanden.

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Complete Meubeleering**
van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

---

**Pension Büchner.**
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te verkrijgen**
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis

---

**AGUILAR'S**
PORT-, SHERRY, MADEIRA
en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

---

**Groothertoginnelaan 103.**
**Deze en volgende week,**
telkens van **10—4** uur,
**is te zien en over te nemen:**

6 mah. Kussenstoelen f 16.
1 mahonie Kruisvoettafel f 13.
1 zwartmarmeren Pendule f 15.
1 laken Tafelkleed f 3.
1 massief eiken Buffet, met daarbij passende Eettafel en 6 eiken Kussenstoelen, samen f 82.
1 eiken Heeren Cylinderbureau f 55.
1 mooie Gaslamp f 3.
2 Eng. Ledikanten, beiden f 19.
1 tweepers. mah. Waschtafel, met twee compleete Stellen f 19.
1 massief eiken Ledikant f 30.
1 prachtige noten Spiegel f 6.50.
1 paar noten Gravures f 5.
1 wollen Deken f 3.
Italiaansche Tochtdekens f 1.10.
1 compleet Eetservies (gaaf) f 21.
1 echt Meissener Eetservies, heeft gekost Mark 450, nu f 120.
1 eiken Vestibulebank f 13.
1 portemanteau gesl. Spiegel f 3.80.
1 Pièdestal met beeld f 3.
6 Japansche kop en schotels f 2.
1 bamboes Theetafel, 2 bladen f 6.
1 fraai Japansch Tafeltje f 6.
1 groot velvet Tafelkleed f 8.
1 overbekleede Canapé, 6 rugstoelen, rood trijp en Salontafel f 110
1 drie-pits Gastoestel, 5 kranen f 7.
1 Axminster Karpet f 13.50.
1 im Smyrna Karpet aan weerszijden 't zelfde 3×2 M. f 9,

**en nog enkele artikelen.**
**Alles te zien en over te nemen deze en volgende week,**
van **10—4** uur.
**Groothertoginnelaan 103.**

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:
AANTEEKENBOEK
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
***Prijs 40 cent.***

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**Directe import uit Indië.**
Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin
Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc.
Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerworedjo) - Guava (Djamboe bidjie)
Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe
Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

---

**CHOCOLADE:** Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
**BONBONS:** Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
**SURPRISES:** Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
**Drops, Chocolade Büches en Oublieën.**
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

---

**LEIDEN,**
**Stationsweg 19.**
EERSTE MODES.

**DEN HAAG.**
Gedempte Burgwal 8,
bij de Wagenstraat.
**E. v. d. Horst.**
MAGASIN de SOLDES.

**DELFT,**
**21, Choorstraat.**
NIEUWSTE GARNEERING.

Grootste keuze **echte LYONSCHE ZIJDE** in zwart en gekleurd, ook andere kleedingstoffen bijzonder geschikt voor Indië,
***voor de helft der gewone prijzen.***
Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden, worden gaarne omgeruild.
**Stalen worden op aanvrage franco toegezonden.**

---

**HAAGSCHE KOFFERFABRIEK**
**Passage 53, 55, 57, 's-Gravenhage,**
**TELEPHOON 1597.**
**Noordblaak 93, Rotterdam,**
**TELEPHOON 3424.**

Grootst gesorteerde Magazijnen in Nederland.
Soliedst en goedkoopst adres van
**Koffers, Tasschen en Lederwaren.**
**Echte Rieten Koffers,**
**met vijf jaar schriftelijke garantie.**
**70 pCt.** vrachtbesparing, eigen fabrikaat.
Onze wereldberoemde echte Rieten Koffers zijn sinds jaren aan het Nederlandsche Hof en bij duizende families met tevredenheid in gebruik.
Mail- en Hutkoffers in alle afmetingen.

---

**STAAT**
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**
**Prijs 2½ cent.**

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**Instituut „De Oorsprong", te Baarn.**
Opleiding voor den **Handel** voor **4e kl. H. B.-S.** en **3e kl. Gymnasium** en daarmede gelijkstaande **examens.**
Prospectus, examenresultaten en verdere inlichtingen worden gaarne toegezonden door den Directeur **W. MARIS.**

---

**Onze beroemde Santal Parelen**
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD No. 27, Donderdag 15 September 1904.

van *Portengen*, het Bestuur. In Nederland is een Comité van Bijstand bestaande uit:
*Ds. H. Pierson* te Zetten, *Eere-Voorzitter*; *Baron van Heemstra* te Doorn, *Voorzitter*; *Gravin van Randwijck*, geb. van *Hogendorp* te den Haag, *Mevrouw van Idsinga, geb. van Hogendorp* te den Haag, *Secretaressen*. *Mr. Jb. Bierens de Haan* te Amsterdam, *Penningmeester*; *Dr. Snethlage*, gep. Dir. off. van gezondheid, den Haag, *lid*.

## INGEZONDEN.

### De Restaurant in „Oost en West".

*Laan van Meerdervoort 195.*

„Geurt, ga jij eens kijken, wat de Donna da Casa in restaurant „Oost en West" van daag op het menu heeft."

Aldus luidde de opdracht van een Indischen vriend, die jaren lang ter Oostkust v. Sumatra was geweest, en die zich thans voor goed metterwoon in het Moederland kwam vestigen.

„Zoo'n echte rijsttafel, weet je!" — Hij had er dikwijls over hooren boomen, maar zich jaar en dag op Sumatra moeten behelpen met de rice and currie van een Klingaleeschen of Chineeschen kok.

Maar toch eerst even zien, wat ze in O. en W. van daag opscheppen, want om vleesch te eten, moest men niet naar een Indiesche spijskokerij gaan. — Biefstuk, lappies, smoor, gebakken aardappelen en prampoean-te-balik of flensjes met...... klapperolie of in klapperolie! Geen dezer gerechten stond op het lijstje van verlangen, en, daarom maar eerst eens poolshoogte nemen.

Ik ging, en toen ik binnen trad, en een kijkje nam, eerst boven en toen beneden, moest mij de opmerking van de tong: dat „Oost en West" hier in die mooie allée van Meerdervoort, alleraangenaamst gelegen is, en over eene localiteit beschikt heel wat beter en vriendelijker dan aan de Heerengracht.

In de eetzaal vroeg ik naar een spijskaart. „Maoe lagkie-di-kitapp", zeide mij een kleine, vriendelijke, maar geen Bataviaasch-Sapolio-brandheldere-gesarongde baboe.

Alzoo gèèn menu.

Kijk, daar staat iets in de — Koloniale Courant — „*het diner bestaat uit bijna het dubbele van de lunch.*"

Zeldzaam eigenaardige, vernuftige aanwijzing, om iemand, uitsluitend door vermenigvuldiging zelf te laten vinden, uit welke schotels het diner zal bestaan. Gegeven: een lunch, waaromtrent niets anders bekend is, dan een beperkt aantal hoeveelheden.

Vermenigvuldig nu alles met $1\frac{1}{3}$ (bijna het dubbele) en het product is: uw menu voor 5 uur.

„Duidelijk niet waar, helder?" — „Als een hap — waterchocola!"

Waarom niet iederen dag der week het menu samengesteld voor Lunch en voor Diner?

Zoo iets gebeurt in ieder hotel of restaurant.

„ — Allah, soesah," en dan mist men de vrije hand, „om allerlei poespas voor te zetten, zooals = Boleh „djoegah; bagimanah ada; tida apa; djeddi en sam-„peh-lá u. s. w."

Steller dezes geeft in overweging, om met deze „laisser aller", alias „boleh djoega"-gewoonte te breken, en in het vervolg iederen dag in de spijszaal op te hangen: de menu's van den dag.

Voor de chef cuisinière zal het alsdan een streven zijn, om voortdurend haar beste zorgen te wijden aan de schotels van het menu.

Er zal gepiekerd en gewerkt worden, om de Indische rijsttafel te verbeteren en aan te vullen met tal van zaken, welke men hier zooveel beter kan krijgen, dan in Indië.

Een chef cuisinier in een Europeesch Hotel is een vakman bij uitnemendheid. Kokkie's zijn geen vakmenschen. Het kokki-bestaan is een overgangstijdperk tusschen *baboe* en *toekang-pidjit*. Maar, onder een goede leiding, en deze ontbreekt zeker niet in O. en W., kan men een jeugdige, buigzame, toch wel opleiden.

Vleeschgerechten, dat schiet mij nog even te binnen, behooren bij een lunch of een diner van zoo weinig beteekenis, minder, of in het geheel niet thuis.

Om vleesch te eten, gaat men in een gerenommeerd Europ. hotel. Neen, men geve visch, gebakken, gegrilleerd, in 't zuur enzoovoorts. Als een paar uitzonderingen frikadel, deng-deng van hertevleesch, maar dun als papier en heerlijk gekruid en . . . *sateh kambing*.

Bijna alle hotels maken des Zondags heel veel werk van het menu table d'Hôte. Waarom in deze restaurant niet?

In overweging alsnog: in het nommer van de Koloniale Courant, afdruk van het menu voor Zondag.

Dit kan en zal zeker eene aansporing zijn voor velen om te gaan middagmalen in de allée van Meerdervoort.

Des Zondags als lunch eene veritabele „*Bami*" tout complet met ham en *tirem*.

Ja, waarom niet aldus den weg van de reclame op? Onbekend, onbemind. — *Small profits, quick returns.*

Den Haag, Sept. '04.

G. B. à B.

## Van Vreemde Koloniën.

**Een dure spoorweg.** Zooals men weet, werd den 14en April 1900 door het fransche parlement aan de kolonie Madagaskar een leening toegestaan van 60 millioen franken, waarvan 48 millioen zouden dienen voor den aanleg van den spoorweg Brickaville—Tananarive, in aansluiting met den, naar de haven Tamatave voerenden waterweg langs de Vohitra en het kanaal der Pangalanes.

Nadat successievelijk een bedrag van 41 millioen franken aan het bestuur der kolonie is ter beschikking gesteld, is men nu zoover gevorderd, dat in de maand November a. s. waarschijnlijk de lijn van Brickaville tot Tamovana, over 'n afstand dus van 101 kilometers, in exploitatie kan worden genomen. Van de 41 millioen zullen dan nog slechts 3 millioen over zijn, zoodat die 101 kilometers gemiddeld ieder 375000 franken voor den aanleg hebben opgeslokt, terwijl Tananarive nog ver ligt, 176 kilometers van Tamovana verwijderd.

Omstreeks het midden van het vorige jaar toen nog slechts eenige tientallen kilometers van de eerste sectie van den ontworpen spoorweg, Brickaville—Mangororivier ter lengte van ongeveer 170 kilometers, gereed waren, werd bij decreet, den 29en Juli 1903 door het parlement goedgekeurd, bepaald, dat van de, toen nog resteerende 21 millioen franken, 8 millioen zouden worden gebezigd ter voltooiing van de eerste, en 13 millioen voor den aanleg van de tweede sectie, Mangororivier—Tananarive, ter lengte van circa 110 kilometers.

In den loop van dit jaar, bleek dat gemelde 8 millioen voor het doel niet voldoende waren, waarom het koloniaal bestuur verzocht om 10 van de 13 voor de tweede sectie bestemd millioenen te mogen benutten voor de voltooiing der eerste sectie. De minister van koloniën, oordeelende die 13 millioen niet aan de aangewezen bestemming te mogen onttrekken, diende hierop een wetsontwerp in, tot machtiging van het koloniaal bestuur om een nieuwe leening ad 15 millioen te sluiten. Dit ontwerp, door de Kamer van afgevaardigden in hare zitting van den 31sten Mei ll. aangenomen, kon geen genade vinden in de oogen der financieele commissie uit den Senaat, die het raadzaam oordeelde in te gaan op het oorspronkelijk voorstel van het koloniaal bestuur. De minister legde hierop den president der republiek een decreet ter teekening voor, waarbij 6 millioen franken ter beschikking van het koloniaal bestuur werd gesteld, zoodat dit toen, gelijk wij hiervoren aangaven, zich in het geheel 41 millioenen had zien toegewezen.

Den minister van koloniën is nu door het koloniaal bestuur een werkplan voor 1905 voorgelegd, waarbij in de eerste plaats de nog ontbrekende 65 kilometers van de eerste sectie, dus van Tamovana tot de Mangoro-rivier zouden worden voltooid, en verder twee korte stukken van de tweede sectie, waar de aanleg 't minst bezwaren oplevert, onder handen genomen.

Men rekende den minister voor, dat de 7 millioen, die van de geheele leening nog niet uitgegeven zijn, voor bovenstaand doeleinde zouden toereiken, maar men schijnt nu in het Pavillon du Flore te Parijs 'n beetje huiverig te zijn geworden, om de juistheid dier berekeningen aan te nemen, al moet erkend worden dat 'n schatting der kosten van aanleg voor het stuk Tamovana-Mangoro-rivier ad 108000 franken per kilometer tegenvallers als 't ware zou moeten uitsluiten. (De aanleg van de Oesambara-lijn in Duitsch Oost-Afrika, waarbij men ook met ontzettende moeilijkheden heeft te kampen gehad, kostte gemiddeld 100000 franken per kilometer).

Op het oogenblik is dus de kolonie zoover, dat zij voor de somma van 41 millioen franken een spoorwegverbinding tusschen Brickaville en Tamovana heeft gekregen, en van 1 November a.s. dus de tocht van Tananarive tot Tamatave kan worden gemaakt, tot Tamovana per automobiel, vandaar tot Brickaville per spoor, en verder per stoomboot.

Voordat de eerste locomotief van Brickaville het station te Tananarive binnenstoomt, zal nog wel 'n enkel jaartje moeten voorbijgaan en nog 'n enkele nieuwe koloniale leening gesloten.

**Het engelsch bestuur in Birma,** maakt het onderwerp eener studie van den bekenden Alleyne Ireland in de *Times* uit.

De heer Ireland ziet er 't voordeel niet van in, dat Birma administratief tot Engelsch-Indië behoort, en zou het veel raadzamer vinden om Birma, met de gefedereerde staten van Malakka en de Straits-Settlements tot één groot gouvernement te vereenigen.

Voor Engelsch Indië moge 't voordeelig wezen de financiën zijner grootste en rijkste provincie te beheeren, voor Birma zou 'n afscheiding zelfs als zelfstandige Kroonkolonie veel voordeeliger uitkomen.

„Men zal", schrijft de heer Ireland, „wellicht beweren dat Birma eer verliezen dan winnen zou bij regeling zijner aangelegenheden van Londen uit instede van Calcutta. Maar 't is juist de onmiddellijke nabijheid van Birma, die den indischen ambtenaar 't absoluut verkeerd denkbeeld ingeeft, dat hij over 'n dosis locale kennis beschikt, die hem in het bijzonder in staat stelt te oordeelen over Birma rakende quaesties en deze tot 'n oplossing te brengen. Een verblijf in Engelsch Indië evenwel sluit geen bijzondere kennis van birmaansche toestanden in; en het verschil tusschen het engelsch-indisch gouvernement en het ministerie van koloniën als machthebbende over Birma zou hierin gelegen zijn, dat het eerste, door 'n te groot vertrouwen op eigen kennis van zaken, steeds klaar staat om zich met de bestuursaangelegenheden van Birma in te laten, terwijl men te Londen, in het besef van eigen gemis van plaatselijke kennis, geneigd zou wezen het advies van het birmaansche gouvernement in te winnen in zake voorgenomen maatregelen.

Ook de natuur wijst er op dat Birma niet tot Engelsch-Indië behoort. Machtige bergruggen scheiden het van het overige deel van het indisch rijk. Wel is waar is gemeenschap over land met Bengalen en Assam mogelijk, maar de zee en niet het land is de aangewezen weg tusschen deze provincie en Voor-Indië.

Men heeft in Birma het nooit erg op gehad met die vereeniging met Engelsch-Indië, waardoor het de helft zijner inkomsten ten bate van de calcutta'sche schatkist moet afstaan.

„Twintig jaar geleden", schrijft de heer Ireland, „werd deze kwestie in Birma ernstig besproken, en de Kamer van Koophandel nam in hare bijeenkomst van 29 Juli 1884 de volgende motie aan: „De Kamer betuige aan het locaal bestuur hare ernstige ontevredenheid over de wijze, waarop over de inkomsten van Britsch Birma wordt beschikt. De Kamer is van oordeel, dat een grooter deel van de inkomsten voor de provincie zelve behoort te worden uitgegeven." Uit een brief . . . . van dien tijd . . . , blijkt dat slechts één district van heel Britsch Birma behoorlijk van wegen voorzien was, dat er minstens één was, waar feitelijk in het geheel geen wegen werden gevonden, dat in Birma de bevolking veel zwaarder belast was dan in eenig ander deel van Engelsch-Indië, en dat de provincie dus naar evenredigheid veel meer dan eenig ander deel van het rijk in de algemeene lasten bijdroeg."

De oorlog van 1885—1886 heeft die klachten 'n weinig op den achtergrond gebracht, uithoofde van de aan dien oorlog verbonden kosten, waarvoor de koloniale kas moest bijspringen, terwijl de handelswereld van Neder- of Britsch-Birma van de annexatie van Opper-Birma groote voordeelen verwachtte, ook voor 't land zelf. In den laatsten tijd duiken de klachten echter weêr op, en toen de heer Ireland in 1903 Birma bezocht, bleek hem dat daar ook al zoo slecht door de ambtenaren gediend wordt, dat dezen instemden met het koor in niet-ambtelijke kringen, welks refrein was: „los van Engelsch-Indië", als eenige hoop om de buitengewone hulpbronnen van het land tot behoorlijke ontwikkeling te kunnen brengen.

'n Fortuintje toch voor die ambtenaren, dat het *Handelsblad* geen engelsch blad is. Wat zouden ze 'r anders van langs krijgen. Nee maar, niet malsch hoor.

**De Indian Tea-Cess.,** waaromtrent wij t. z. t. reeds het een en ander mededeelden, heeft onlangs haar eerste jaarverslag gepubliceerd. Het was voornamelijk de aanmoediging tot de fabricage van groene thee, waaraan het Comité de beschikbare fondsen besteedde. In zijne eerste zitting van den 1en Juni 1903 besloot het Comité een premie van een halve anna (2½ cent) per pond op een totaal van 4 millioen engelsche ponden te produceeren groene thee uit te loven. Er kwamen aanbiedingen in voor de fabricage van ruim 3 millioen ponden, maar ten slotte moest slechts voor ruim 2.5 millioen ponden de premie worden uitbetaald.

In zijn tweede zitting van den 29en Januari ll. besloot het Comité eene premie uit te loven van 9 pies (3¾ cent) per pond op een totaal van 5 millioen in het loopend seizoen te fabriceeren groene thee. Den 15en Juli ll. bedroeg echter de totale hoeveelheid, voor bedoelde premie ingeschreven thee slechts ruim 4 millioen ponden.

De premie wordt alleen uitgekeerd voor in goeden toestand, door het Comité te beoordeelen, verkeerende thee, die over zee wordt uitgevoerd.

Met het oog op het belang, dat Perzië kan bieden als markt voor de indische thee, besloot het Comité een bedrag van 5000 roepijen (4000 gulden) ter beschikking te stellen als zijn aandeel in de uitgaven voor de handelsmissie in dat land, die in de maand October as. van Bender-Abbas zou vertrekken.

Een, in den boezem van het Comité gedaan voorstel om den uitvoer van indische thee naar Zuid-Afrika aan te moedigen, door het uitloven eener premie, kon de goedkeuring der meerderheid niet wegdragen. De thee-invoer is daar reeds in handen van engelsche en ceylonsche importeurs, terwijl ook Natal zelf in 1901 reeds 1.750.000 engelsche ponden thee produceerde. Men meende zijn geld beter te kunnen gebruiken, door in Amerika reclame te maken voor de indische thee en de teelt en fabricage van groene thee aan te moedigen.

Van reclame in Europa meende men te moeten afzien, met het oog op de beschikbare fondsen. Er zou vooral in Duitschland, waar het gemiddeld jaarlijksch verbruik slechts 59 grammen per hoofd der bevolking bedraagt, veel nut kunnen uitrichten voor den thee-export, maar men was van oordeel, dat zoolang zulks niet op groote schaal kon geschieden het maar beter was, daarmeê niet te beginnen.

**De British Cotton Growing Association** is, zooals men weet, de engelsche vereeniging, die zich de uitbreiding der katoen-cultuur in de engelsche koloniën ten doel stelt, in de eerste plaats om de eigen katoennijverheid onafhankelijk te maken van de noord-amerikaansche producenten der ruwe grondstof.

De vereeniging kan reeds op gunstige resultaten wijzen en zal haar doel dan ook wel bereiken. Maar hoe?

In de maand Juni 1902 begon zij met een kapitaal van 50000 ponden sterling, waarop in Juli 1903 nog slechts voor een bedrag van 30800 ponden was ingeschreven. Doch in de maand October van het vorige jaar zag zij reeds kans haar kapitaal tot 100000 ponden sterling uit te breiden en geplaatst te krijgen, terwijl in de maand Mei van dit jaar het maatschappelijk kapitaal tot 500000 ponden sterling werd vergroot. Tegelijkertijd vroeg zij de bewilliging van het koninklijk charter aan, die haar werd verleend. De vereeniging zag zich de eer eener vermelding in de troonrede waardig gekeurd; in een volle zitting van het Lagerhuis op den 27en April ll. was zij op de agenda geplaatst, de eerste minister, Balfour, heeft den 22en Augustus ll. te Cambridge, een harer groote zittingen gepresideerd. Zij heeft niet alleen alle engelsche industrieelen om zich heen geschaard, maar ook alle arbeiders-syndicaten. Haar arbeid is tot 'n nationaal werk geworden, waaraan zelfs Engelschen deelnemen, die niet dan heel in de verte in de katoen-industrie zijn geïnteresseerd.

Iedereen in Engeland kent thans de B. C. G. A. en stelt belang in haar werk, en dat niet uitsluitend, omdat Engeland het land der katoen-industrie bij uitnemendheid is, maar omdat genoemde vereeniging alles in het werk gesteld heeft, om propaganda voor haar arbeid te maken. Zij is niet dadelijk daarin geslaagd, al was 't in een bij uitstek gunstig milieu, dat zij optrad. Sedert hare oprichting gaat er geen week voorbij, waarin zij niet van zich doet spreken, hetzij door mededeelingen aan de pers, hetzij door het houden van samenkomsten en besprekingen.

De vice-president der vereeniging, de heer Hutton, liet zich in een onderhoud, dat hij te Manchester met een medewerker aan de *Dépêche Coloniale* had als volgt uit:

„'t Is alleen, dank zij een dagelijksche propaganda, door tusschenkomst van de pers, en door middel van brochures, besprekingen en verdere hulpbronnen der publiciteit, niet te vergeten de parlementaire debatten, dat wij er in geslaagd zijn om het geld binnen te krijgen. Want het is niet met een enkel millioentje, dat wij in staat zullen zijn het amerikaansch gevaar te bezweren, en de verplichting na te komen, die wij tegenover het ministerie van koloniën op ons hebben genomen, nl., om zelfs met verlies gedurende drie jaren alle katoen, goed, zoo zoo, of slecht, van de inboorlingen op te koopen tegen voor dezen loonenden prijs, om hen aan te moedigen bij deze cultuur te blijven. Wij hebben 'n 500000 ponden sterling daarvoor noodig, en we zullen ze hebben, dat verzeker ik u, door dagelijks van ons te doen spreken."

'n Lesje, dat onzes inziens verdient te worden in overweging genomen.

**Een inlandsch vorst, die het goed meent** is de nieuwe koning van Kambodja, de opvolger van wijlen Norodom. Het was reeds in de zitting van October 1903 dat de raad van ministers zijne instemming betoogde met de afschaffing van rotan-slagen, als middel van overtuiging bij de behandeling van crimineele zaken of overtredingen. Maar Koning Norodom stelde steeds de onderteekening van het hem voorgelegde ontwerp uit. Zijn opvolger heeft het stuk nu geteekend, nadat dit was vervolledigd door de bepaling dat alle lijfstraffen worden afgeschaft.

Een der eersten, die de nieuwe wet overtrad, was een prins van den bloede, Mayura, die naar aanleiding van 'n juweelendiefstal ten zijnent, drie zijner bedienden liet afrossen, om hun bekentenissen te ontlokken. Na daarvoor te zijn aangeklaagd, werd de prins tot 'n boete en uitkeering eener schadeloosstelling aan de slachtoffers veroordeeld door den Raad van ministers.

De prins nam het vonnis niet aan en beleedigde zijne rechters, die het geval aan koning Sisawath rapporteerden. Deze deed onmiddellijk een bijzonder gerechtshof samenkomen, door hem zelf voorgezeten, dat prins Mayura tot 5 jaren verbanning, met verplicht verblijf in Cochin-China veroordeelde.

## Boekaankondiging.

Beknopt overzicht van de Aardrijkskunde van Suriname, met kaart, door **Julius W. Lobatto en J. Abarbanel.**

Dit overzicht der aardrijkskunde is, zooals de schrijvers in het voorbericht zeggen, geschreven voor de middelklassen der Hendrikschool (O. S. v. U. L. O.) te Paramaribo, en, naar zij meenen, „voor andere scholen ook". Nu de redactie van O. en W. een beoordeeling van dit werkje vraagt, moeten wij van dat doel uitgaan, en de vraag stellen, of het boekje eenigszins voldoet aan de eischen, die men voor goed aardrijkskundig onderwijs in genoemde klasse mag stellen? Tot ons leedwezen moeten wij die vraag beslist ontkennend beantwoorden. Het boekje herinnert ons van 't begin tot het einde door vorm en inhoud aan de aardrijkskunde, zooals die vóór ruim een halve eeuw in Nederland onderwezen werd; het is een verzameling van namen en cijfers zonder meer, die blijkens de vragen, welke aan het eind van elk hoofdstukje gevonden worden, bestemd zijn om letterlijk van buiten te worden geleerd. Onbeduidend zijn die vragen dikwijls voor een kind van dat land, zonder ontwikkelings-elementen, zonder dat er zelfs nadenken bij vereischt wordt, als althans de methode en inhoud van den tekst maatgevend is voor de wijze, waarop die vragen beantwoord moeten worden volgens de schrijvers, en dat mogen wij aannemen. Maar van den anderen kant zijn de vragen te moeielijk voor deze klasse en in den tekst niet voldoende toegelicht.

Wij willen een paar voorbeelden daarvan geven. De vragen van les 1 luiden: *Van welk land is Suriname een kolonie? Welken naam draagt Suriname daarom ook?* („Ned.-Guyana", zegt de tekst.) *Welke andere Guyana's kent gij nog? Van welke landen zijn zij een kolonie? Hoe liggen zij ten opzichte van elkaar? Welke is de oostelijke en welke is de westelijke grens-rivier van Suriname? Aan welk land grenst Suriname ten zuiden? Wat is de noordelijke grens? Wat zyn natuurlijke grenzen? Welke heeft Suriname?* enz.

Zoo gaat het voort met vragen te stellen, die telkens met een paar woorden in het boekie behandeld worden. In het tweede lesje verzeilen de schrijvers reeds in de bevolking, waaraan zij 8 regels wijden, en daarna wordt het bestuur in 7 regels totaal behandeld, om vervolgens te vragen: *Waarom noemt men de bevolking gemengd? Wie worden eigenlijk Boschnegers genoemd? Wat zijn immigranten?* enz., en over het bestuur: *Wie staat aan het hoofd der Kolonie?* (Antw.: „De Gouverneur".) *Door wie wordt hij benoemd?* (Antw.: „Door de Koningin van Nederland".) *Wat verstaat men onder den Raad van Bestuur?* (Antw.: „Eenige heeren, die door de Koningin worden benoemd, staan den Gouverneur bij met hun raad".) *Wat doen de Koloniale Staten?* (Antw.: „Samen met de Koloniale Staten maakt de Gouverneur de wetten".) (Verordeningen.)

Zie hier eenige der vragen uit de twee eerste hoofdstukken, eenige woordelijk beantwoord uit het boekje.

De derde les begint aldus: „*De hoofden der departementen zijn: de Procureur-Generaal, de Administrateur van Financiën, de Gouvernements-Secretaris, de Agent-Generaal, de Inspecteurs voor het Onderwijs, voor den Geneeskundigen dienst en voor den Landbouw, de Chef van het Bouwdepartement, de Beheerder der Koloniale Vaartuigen en de Directeur der Koloniale Spoorwegen*". Er volgen in deze zelfde les nog acht regels in dien geest en het hoofdstukje is uit, om daarna weder vragen in denzelfden trant te stellen.

Aan het klimaat worden 10 regels gewijd, vóór dat er nog iets over den bodem is gezegd, over hoogland, laagland, enz. De volgorde had omgekeerd moeten zijn, omdat de hoogte der ligging een factor is van het klimaat. Maar dit nog doorgelaten: ook hier geen enkel helder begrip, geen enkel inzicht, en niets dan uitdrukkingen als deze: „*Het klimaat van Suriname is heet, maar gezond!*" Hoe zou de onderwijzer reeds bij de middelklasse voor leerlingen uit het land zelf aan een dergelijk onderwerp belangrijke besprekingen kunnen verbinden, die kinderen het merkwaardige van dit klimaat leerden kennen, enkele verschijnselen zelfs leerden begrijpen? Maar van dat alles niets!

Doch ik moet eindigen. Als dit boekje het aardrijkskundig onderwijs in Suriname teekent, dan kunnen wij daarvan geen hoogen dunk hebben, en is herziening dringend noodig!

BL.

## Irrigatiewerken in Perzië.

De heer Graadt van Roggen, ingenieur in dienst van Z. M. den Sjah van Perzië, thans met verlof hier te lande vertoevende, zal zich dezer dagen naar Parijs begeven in verband met te nemen maatregelen voor de definitieve opnamen der werken aan de Karoenrivier, in het zuidwesten van Perzië.

Het voor-ontwerp dezer irrigatiewerken ten behoeve van een landbouwonderneming diende genoemde ingenieur vóór eenige maanden, na zijn terugkomst te Teheran van zijn reis naar het Zuiden, bij den Sjah in, en thans werd hem het voor bedoelde opnamen noodige crediet telegrafisch toegezegd. („*N. Crt.*")

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië, Juli 1904.

Open brief aan den heer Mr. D. Fock, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, van A. E. J. Bruinsma. — Cokes als brandstof voor het drogen van thee, door J. Stortenbeker. — Naschrift van C. E. Croiset van Uchelen. — Het zeevisscherij-bedrijf; haar toestand in 1870—1902, haar achteruitgang en middelen tot herstel, door G. N. Verloop. — De Javasche Ren- en Harddraverij-vereeniging, door D. M. — Europeesche houtmarkt. — Productenmarkt en productenprijzen in Juli 1904 — Persoverzicht.

Indisch Militair Tijdschr. 1904. No. 8.

Een woord vooraf van de opgetreden redactie. — Over het beoordeelen van troepenofficieren, door Ducimus. — Legeradministratie, door Criticus. — Naar aanleiding van de debatten over de gemengde compagnie in de Ind. Krijgsk. Vereeniging, door H. C. Kerkkamp. — Beschouwingen over het gebruik van veld-artillerie in afwisselend open en bedekt, doorsneden terrein, door R. — Officiersvenduvereenigingen door een gewezen lid van zoo'n vereeniging. — De korpsen barisan van Madoera, door A. K. K, Gijsberti Hodenpijl. — Het vervoer over den Transkaukasischen spoorweg, door A. W. E. Weijerman. — Het Infanterie-geweer, door E. P. M. (vervolg). — De Russisch-Japansche oorlog, door J. M. Baretta (vervolg). — Generaal T. W. J. Buijs (†), door J. A. Vink. — Enz.

De Indische Mercuur. 13 Sept. 1904, No. 37.

Vruchtboomen uit zaad, door Dr. K. W. van Gorkom (vervolg). — De handel in ruw getah-pertja op de Philippijnen en te Singapore. — Uitgifte van gronden in erfpacht. — Prijsvragen uitgeschreven door het Algem. Syndicaat van Suikerfabrikanten op Java. — Uitvoer van Java. — Verslagen van Maatschappijen. — Dividenden, enz.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 Sept. 1904.

Iets over Mentawei [op de Westkust van Sumatra,] door J. S. de H. (met illustratiën).

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.S. „Kon. Willem II" van Amsterdam naar Batavia 10 September 1904.

Te Amsterdam schepen zich in: F. L. de Kroon, J. C. van Nispen, O. Büsch, Dames C. en A. L. Kool, Mevrouw F. A. F. W. Kauman-Heuss. Mevrouw R. Sissingh-Mulder en dochter, M. W. E. van Bloemen Waanders, Mej. J. E. Dulon Barre, Mevrouw A. G. Douwes Faceel, Mevrouw Wed. M. K. E. Petter-Harthoorn, Mejuffrouw C. de Klerk, J. von IJzeren echtg. en 3 kind., A. Sauer, J. H. Echtman echtg. en kind, J. M. J. van den Brink, H. de Quay, E. W. van Tent, J. Th. van Oordt, R. K. L. Scheuzer, Mevr. C. J. Mulder-Arents en kind, A. de Neve, W. Burgemeestre, H. Roosevelt, H. Droogendijk, L. F. K. Secreve, J. van Veelen, G. J. Gersen, L. A. Dijkstra. Benevens een detachement suppletietroepen.

Te Genua zullen zich inschepen: J, L. C. Anten echtg. en 3 kind, Mej. H. M. Klein, C. van Lissa' J. G. Larivè, Mevrouw J. F. Metzelaar Verkerk, G. van Houten echtg. en 2 kind., J. van der Dussen echtg. en 2 kind., E. H. Karsten en echtg., Mevr. J. Doyer-Terret, P. W. J. Bischoff echtg. en kind, Mejuffrouw H. J. Halewit, S. H. L. Scipio eshtg. en 3 kind., A. C. Schotel en echtg., C. J. Wegenaar en echtg., Mevrouw C. J. Textor en dochtertje, Dr. F. G. van Marle, P. C. van Stein Callenfels, F. F. G. Muschter, J. J. M. A. Popelier, J. Th. Jarman, C. E. F. E. Gonggrijp en eshtg., E. A. Mantz, T. G. J. ten Doesschate C. du Rij van Beest Holle, Raden Mas Ario Koesoema Jhoeda Soemiada, H. G. van Os van Delden, Mevrouw J. Plas-Dikkers, Nejuffrouw M. Plas, Mej. E. P. L. Baars, Mejuffrouw J. H. C. de Gruyter, H. M. E. van Lier en echtg., Mevrouw C. M. Horning-Heersche, J. H. Vellinga, H. Duif, J. W. Elberts, J. F. W. Meltzer, J. Vader.

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van f
den 190
Straat of gracht: Handteekening:



Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van 2—... inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Co... den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. ... geven van privaatlessen tegen billijken ...

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene dr...

Vier Dames voor waarnemen van ... houden.

Twee Dames om met eene familie ... te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, D... Fransch en Engelsch spreekt, hebben ... gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor ... bewaarders, adm. betrekking, goldincasso...

Twee gew. O.-I. ambt. voor administr... betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handw...

Twee jonge Meisjes om als kinderj... mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van ... zieke dame.

Een jonge dame met akte L. O., Handw... en Nuttige Handwerken, zag zich gaarne geplaatst als ... nante voor Indië.


De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 28. Donderdag 22 September 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**
[Bij] aan huis of franco per post
[Bi]nnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
[Voo]r Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
[Afzo]nderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**
Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

[M]ededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een som in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 4de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Raden-Adjeng Kartini. †

„Een zeer goede maatregel tot verheffing „van het batikbedrijf werd te Rembang in over„weging gegeven. Geheel op dezelfde wijze als „men zich voorstelt gemeenschappelijke werk„plaatsen in te richten voor timmerlieden, „smeden enz., zou dáár een vereeniging van „batiksters zijn in het leven te roepen, die onder „leiding van de begaafde Raden Ajoe Adipati „*Djojo Adi Ningrat* voor gemeenschappelijke „rekening zouden arbeiden".

Aldus op blz. 90 van het Rapport van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, dat wij in ons vorig nummer bij onze lezers hebben ingeleid.

Den 20 September werd alhier per draad het droeve bericht ontvangen, dat de toekomstige bestuurster dier coöperatie, de vroegere Raden-Adjeng Kartini, dochter van den Regent van Djapara, Raden Mas Adipati Ario Sasraningrat, echtgenoote van den Regent van Rembang, bij de geboorte van haar eersten zoon het leven liet.

Van af de oprichting eener afdeeling van onze Vereeniging in Oost-Indië was R. A. Kartini lid van „Oost en West" en zeker zal men zich herinneren, hoe zeer wij waren ingenomen met het schoone en edele plan van haar en hare jongere zuster om, na verdere ontwikkeling door een verblijf in Europa, de leidsters te worden der vrouwen van hoogeren stand op Java.

Korten tijd nadat dit plan moest worden opgegeven, trad R. A. Kartini in het huwelijk en als Raden-Ajoe bleef het voor haar niet alleen een ernstigen, maar tevens een gelukmakenden plicht om, zooveel als in haar vermogen was, bij te dragen tot de wedergeboorte van het Javaansche volk, dat zij zoo zeer lief had.

Niet alleen voor hare naastbestaanden, maar voor de gansche Residentie Rembang is juist in deze tijden, nu een ieder den weg op wil, die tot stoffelijken en vooral zedelijken vooruitgang voert, het overlijden dezer bekwame en energieke vrouw een groot verlies!

## TROONREDE.

Van de Troonrede, uitgesproken door H. M. de Koningin bij de opening van de Vereenigde Vergadering der Staten-Generaal op Dinsdag 20 September jl., nemen wij de volgende vijf alinea's over, die met Indië in verband staan:

«Het door mij betreurde uitbreken van den oorlog in Oost-Azië noopte Mij voor Nederland en voor zijne koloniën en bezittingen in andere werelddeelen eene verklaring van neutraliteit uit te vaardigen.

Zee- en Landmacht gingen voort zich, zoo hier te lande als over zee, op loffelijke wijze van haren plicht te kwijten. Het korps burgerlijke ambtenaren gaf door nauwgezetheid en ijver in den dienst bij voortduring reden tot tevredenheid.

De verdere bevestiging van hetgeen tot dusver in Noord-Sumatra verkregen werd, maakte opnieuw niet onbelangrijke vorderingen. Krachtiger optreden in de Gajoe- en Alaslanden kon met het oog hierop niet uitblijven. Dat hierbij ook ongewapenden ten offer vielen, wordt, al was het niet te voorkomen, door Mij betreurd.

De bevolking van Java verkeert, dank zij de betere gesteldheid van haar hoofdbedrijf, in iets minder gedrukten toestand. Maatregelen ter verhooging van haar oeconomische kracht blijven niettemin noodzakelijk. De stand der Indische financiën eischt, nevens groote behoedzaamheid bij het doen der uitgaven, verruiming der inkomsten.

De steeds klimmende eischen aan 's Rijks Schatkist gesteld, zonder daaraan geëvenredigde stijging der inkomsten, maken het ten plicht elke niet dringend noodzakelijke uitgave te verdagen en op aanvulling der middelen bedacht te zijn.»

## De Indische begrooting voor 1905.

De door ons, met spanning verwachte Indische begrooting voor 1905, is verschenen. Zij bestaat uit twee, nagenoeg geheel afzonderlijke deelen, ieder met zijn eigen Memorie van Toelichting.

Het eerste deel, dat wij de gewone begrooting zouden kunnen noemen, is vergezeld van twee afzonderlijke wetsontwerpen:

een tot aanleg van stoomtramweg van *Madioen* over *Ponorogo* naar *Balong* met een zijtak van *Ponorogo* naar *Soemoroto*;

een tot instelling van plaatselijk zelfbestuur te *Batavia*, *Meester-Cornelis* en *Buitenzorg*.

Het tweede deel betreft eene wijziging en verhooging der oorspronkelijke begrooting, *ten behoeve van maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling* van Nederlandsch-Indië!

Wij zullen onze lezers niet vermoeien met eene opsomming van het vele, dat in de verschillende begrootingen en de toelichtende memoriën te vinden is, en dat zij waarschijnlijk reeds hebben gelezen in de dagbladen, die een vrij omstandig uittreksel er van inhielden. Ons weekoverzicht geeft eenige cijfers en opmerkingen. Wij kunnen, na het lezen der Memorie van Toelichting bij het ontwerp tot „wijziging en verhooging der oorspronkelijke begrooting enz." onmogelijk besluiten om over de onderdeelen van 's Ministers voorstellen nu reeds ons oordeel te zeggen en stellen dit liever tot later uit. Thans moet ons alleen dezen eenen uitroep van 't hart:

*Is dit nu alles, wat Nederland voor het in nood verkeerende Indië doen wil!?*

Want dat Nederlandsch Oost-Indië en bij name Java *ernstig* hulp behoeft, dit wordt ook door den Minister beaamd. Wij laten hem hierover zelf aan 't woord:

„De door den ondergeteekende in de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 20 November 1902 erkende noodzakelijkheid om met financieele hulp van Nederland maatregelen te nemen, strekkende om Indië voor verdere inzinking te behoeden en het economisch peil der inlandsche bevolking te verhoogen, bestaat, naar zijne overtuiging, ook heden nog, en stellig niet in mindere mate.

De omstandigheid, dat het jaar 1903 zich in vele opzichten gunstig heeft onderscheiden van de daaraan voorafgaande jaren, heeft van meer dan eene zijde aanleiding gegeven tot beschouwingen van meer geruststellenden aard en twijfel doen rijzen aan de noodzakelijkheid om buitengewone voorzieningen te treffen in het belang van de economische ontwikkeling van Indië.

Voor dit optimisme is evenwel, naar het den ondergeteekende voorkomt, geen grond. Wel blijkt uit verschillende mededeelingen dat, dank zij de zooveel gunstiger uitkomsten van het landbouwbedrijf, de inlandsche bevolking zich voor het oogenblik in belangrijk betere omstandigheden bevindt dan gedurende de laatste kommervolle jaren, zoodat directe ondersteuning van behoeftigen en noodlijdenden slechts in beperkte mate noodig is. Maar hoezeer de ondergeteekende zich over dezen verbeterden staat van zaken verheugt, hij mag zich daardoor niet laten verleiden de oogen te sluiten voor het feit, dat de economische toestand der inlandsche bevolking, inzonderheid op Java en Madoera, in den grond der zaak niet geheel bevredigend is te noemen, dat die bevolking in economischen zin niet krachtig, dat haar weerstandsvermogen zelfs gering is.

Bewijs voor deze stelling levert de in de laatste jaren gebleken noodlottige uitwerking van elken tegenslag in het hoofdbedrijf der bevolking."

De Minister heeft dan ook, om de Kamerleden te overtuigen, aan *Mr. C. Th. van Deventer* opgedragen, na rijp overleg met andere gecommitteerden een boek te schrijven, waarin duidelijk wordt aangetoond: «*dat met kracht maatregelen moeten genomen worden om dien toestand te verbeteren.*»

De financieele toestand van O.-Indië laat echter niet toe om bedoelde maatregelen uit de Indische middelen te bestrijden. Ook dit is, op verzoek van den Minster, breedvoerig gedocumenteerd en met veel cijfers aangetoond door *Dr. E. B. Kielstra*, die — in overeenstemming met zijne vroegere geschriften en na gewezen te hebben op het groot getal millioenen, dat door het moederland, zonder op Indie's toekomst te letten, gebruikt is geworden tot delging van staatsschuld en andere doeleinden voor eigen nut en voordeel, — tot de conclusie komt: dat het thans plicht is voor het moederland om het noodlijdende Indië te hulp te komen.

Die hulp zal, zegt *Dr. K.*, waar de billijkheid van den thans op de Indische begrooting voorkomenden rentepost ad *f* 3.861.000 geenszins vaststaat, wel het best kunnen worden verleend door, althans tijdelijk, *van het doen betalen dier som af te zien.*

En niettegenstaande zoowel uit *Van Deventer's* overzicht als uit de eveneens op verzoek van den Minister geschreven «Beschouwingen en Voorstellen» van *Mr. D. Fock* duidelijk blijkt, dat een *krachtig* optreden noodig is, kan de ontwerper der begrooting, met al den goeden wil, die hem zonder twijfel bezielt, het niet verder brengen dan tot de toezegging eener jaarlijksche hulp uit de Nederlandsche staatskas van *f* 1.200.000, die slechts schroomvallig aanpakken en halfheid toelaat.

Al dadelijk bij het bespreken der maatregelen, die genomen zullen moeten worden, treft dan ook de omzichtigheid van den Minister. Hij gevoelt, dat zijne voorstellen geen afdoend reddingsplan voor Indië kunnen genoemd worden en acht het dus ongerijmd, om, zooals sommigen deden, van een algemeen reddingsplan te spreken, alsof het «mogelijk ware een plan samen te stellen, dat «men slechts zou hebben uit te voeren, om Indië «zich te zien ontwikkelen in een land van louter «welvaart». Men kan, zegt de Minister niets anders doen, dan eenige maatregelen aangeven, van welker uitvoering men heil verwacht voor de economische ontwikkeling van Indië, en dan afwachten of tijd en omstandigheden zullen medewerken om het beoogde resultaat te bereiken. Meer te doen is niemand gegeven.

Volkomen juist! Maar wat is het beramen van die maatregelen anders, dan een reddings*plan* waarvan de meerdere of mindere *algemeenheid* voortvloeit uit de uitgebreidheid der maatregelen die men voorstelt, terwijl de kans op succes, evenals bij iedere andere, zelfs de meest eenvoudigste poging tot redding afhangt, zeker ook van omstandigheden en toevalligheden, maar in hoofdzaak toch van het doelmatige en het voldoend krachtige der beproefde middelen!

Een tweede punt zegt de Minister is: „dat „men zich bij het beramen van maatregelen, „zorgvuldig moet onthouden van al wat leidt tot „verhooging van vaste uitgaven, omdat de actueele „inkomsten niet gedoogen, daarop zwaardere „lasten te leggen." En dan constateert hij, dat juist dit een ernstige belemmering is, omdat ze vele maatregelen buitensluit, *die in hooge mate tot verbetering van economische verhoudingen zouden leiden.*

Maar als dat zoo is, dan moeten ze bij een goed reddingsplan immers *niet* worden buiten gesloten. De *actueele* inkomsten gedoogen niet, dat de gewone uitgaven worden vermeerderd dit valt niet te betwijfelen doch juist daarom zal in den eersten tijd jaarlijks financiëele hulp moeten worden verleend door Nederland. Bovendien de actueele inkomsten zijn immers niet die van het meer welvarende land der toekomst? Waartoe zouden anders irrigatie-vermeerdering, landbouwkrediet, verbetering der gemeenschapsmiddelen, schepping en uitbreiding van industrie enz., dienen?

En, bij een ernstig onderzoek en eenen vasten wil, zoowel hier als te Buitenzorg, kan men nog véél vinden, wat op de uitgaven der Indische begrooting kan worden bezuinigd!

Wanneer de Minister en zijn medeleden der Regeering overeenkomstig Kielstra's conclusie hadden kunnen besluiten en dit hun plan de goedkeuring zou verkrijgen van Kroon en Volksvertegenwoordiging, dan zou in de eerste tijden *f* 2.661.000 's jaars meer aan het reddingsplan kunnen worden besteed en nu dadelijk de hand worden geslagen aan *onderwijsverbetering*, die zeker al even hoog noodig is, als al het andere.

De aard der financieele verhouding tusschen Moederland en Kolonie, die de Minister, o. i. zeer terecht, wenscht, zou door de krachtigere hulp, volstrekt niet verloren gaan.

## Week-Overzicht.

Den 17en dezer zijn bij de Tweede Kamer ingekomen de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1905, benevens een tweetal wetsontwerpen, strekkende tot wijziging dier begrooting: 1e. ten behoeve van den aanleg van een stoomtram van Madioen over Ponorogo naar Balong, met een zijtak van Ponorogo naar Soemoroto, en 2e. ten behoeve van de instelling van plaatselijk zelfbestuur te Batavia, Meester Cornelis en Buitenzorg, terwijl bovendien een wetsontwerp werd ingediend, dat de strekking heeft om met financieele hulp van Nederland maatregelen te nemen om Indië voor verdere inzinking te behoeden en het economisch peil der inlandsche bevolking te verhoogen.

Daar al deze zaken het onderwerp eener nadere bespreking in dit blad zullen uitmaken, meenen wij in dit overzicht te moeten volstaan met het volgende:

De ontworpen begrooting voor 1905 wijst voor de uitgaven een cijfer van f 161.338.579 aan en voor de middelen een van f 146.744.691 en sluit dus met een tekort van f 14.593.888.

De middelen zijn voor 1905 in Nederland f 3.849.000 en in Indië f 2.182.415 lager geraamd dan voor 1904. Hoofd oorzaak is de geringe koffie-oogst, voor dit jaar op slechts 65000 pikols geschat, terwijl ook de inkomsten uit boschwezen, spoorwegen, steenkolen en accijnzen, te zamen ongeveer 1.5 millioen lager werden geraamd dan voor het loopende begrootingsjaar.

Verwacht wordt dat deze verlagingen van de inkomsten niet van blijvenden aard zullen zijn, terwijl daartegenover staat dat vele andere middelen een zoo al niet onafgebroken dan toch gestadige vermeerdering aantoonen; zooals het geval is met de opbrengst van het patentrecht in geheel Indië, de bedrijfsbelasting in de buitenbezittingen, de personeele belasting en de in- en uitvoerrechten aldaar, enz. enz., terwijl voor Java meerdere inkomsten worden verwacht door uitbreiding der landrente-regeling, en toeneming van de opbrengst der voor vast aangeslagen velden, benevens door invoering van het brikettenstelsel voor het zoutdebiet.

Voor productieve werken is het bedrag van f 9.332.000 uitgetrokken, waarvan o. a. f 1.172.000 voor irrigatie-werken, f 5.282.000 voor aanleg en uitbreiding van spoorwegen, f 1.874.000 voor aanleg van den Atjeh-tramweg en f 600.000 voor een kabelschip.

Het tekort waarmede de begrooting sluit zal worden gevonden uit een geldleening.

Aan de memorie van toelichting op de ingediende begrooting ontleenen wij nog, dat voorstellen ter vermeerdering der opbrengst van de in- en uitvoerrechten door tariefsherziening en van het patentrecht bij de indische regeering in behandeling zijn, terwijl door den, onlangs benoemden gouverneur-generaal maatregelen aan de orde zullen worden gesteld, om sommige deelen der buitenbezittingen, waaronder in de eerste plaats Sumatra's Westkust, meer te doen bijdragen in de algemeene en in de bestuurskosten en om de inkomsten voor den Staat uit mijnbouw te vermeerderen.

Aan de toelichting op het laatste der hiervoren genoemde wetsontwerpen ontleenen wij verder nog dat het, door den minister voorgestelde programma van daarbij bedoelde maatregelen de volgende onderwerpen omvat: bevordering van irrigatie, emigratie, verschaffing van bedrijfscrediet aan de inlandsche bevolking, bevordering van veeteelt en paardenfokkerij, aanleg en verbetering van voor de bevolking nuttige wegen, bevordering van nijverheid, voor de inlandsche bevolking van belang.

In cijfers omgezet, bedraagt het totaal nog geen 3 millioen gulden, waarvan f 1.682.000 voor irrigatie, f 260.000 voor emigratie, f 490.700 voor credietverschaffing. f 86.000 voor veeteelt en paardenfokkerij en f 300.000 voor wegen zijn bestemd.

In den loop der verslagweek hebben de indische telegraafcorrespondenten der nederlandsche bladen zich niet onbetuigd gelaten.

Het bericht van de arrestatie van drie mindere militairen te Semarang wegens het in handen spelen van defensiegeheimen aan agenten eener buitenlandsche mogendheid, leert ons dat we nu in Indië wat voorzichtiger geworden zijn dan eertijds, toen 't elk en een iegelijk vrijstond om overal, waar hij wilde, poolshoogte te nemen, gelijk een paar jaartjes geleden nog het geval was met 'n engelsch-indisch stafofficier.

De plannen zouden betrekking hebben op de in Midden-Java bij oorlogsgevaar te treffen maatregelen.

Van de Medan-colonne, die kortelings ter sterkte van 200 bajonetten de onafhankelijke Bataklanden binnentrok, werd bericht ontvangen, dat ten koste van 17 lichtgewonden onzerzijds de kampongs Lingga en Lingga Di oeloe werden genomen, waarbij de vijand 17 dooden en 50 geweren achterliet.

Op Flores, waar nu na de afzetting van den radja van Larantoeka en diens vervanging door een bloedverwant, de rust in dat rijkje was hersteld, laten de Endehneezen weêr van zich hooren. De etat-major van de „Mataram", waarvan de luitenant-ter-zee van der Borg op Andonare sneuvelde, verloor wederom een officier, door verwonding, terwijl een matroos sneuvelde en twee licht gewond werden, ter gelegenheid eener aan het strand plaats hebbende conferentie.

Een streep door de rekening der katoencultuur-bevorderaars is wellicht de conclussie, waartoe de heer Treub in een desbetreffend rapport zou zijn gekomen. Deze ontraadt toch uitbreiding der katoencultuur, en zou voorshands enkel bevordering der tegenwoordige aanplantingen raadzaam achten.

Aan een schrijven van den nederlandschen gezant te Washington wordt ontleend, dat de invoer van indische

kapok in de Vereenigde Staten, in den laatsten tijd vrij belangrijke afmetingen aannemende, bedreigd wordt door de ondervinding dat deze grondstof, in hoofdzaak gebruikt bij den aanmaak van reddingsgordels, hiervoor niet voldoet, wijl zij bij aanraking met water haar drijfkracht verliest. Dat zou o.a. gebleken zijn bij de groote ramp van de »General Slocum« in de haven van New-York.

De koninklijke onderscheidingen, aan den luitenant-kolonel G. C. E. van Daalen, Mr. C. Th. van Deventer en Mr. D. Fock ten deel gevallen, door de benoeming resp. tot commandeur van de Militaire Willemsorde en ridders in de orde van den Nederlandschen Leeuw, zullen zeker door velen in den lande den bevoorrechten van harte zijn gegund.

De *Deutsche Wochenzeitung* vernam dat de toewijzing der concessie tot exploitatie van het Marconi-stelsel in Indië nog niet vaststond en nog steeds een onderwerp van bespreking uitmaakt.

Uit *de Pers.* Zwavelindustrie in Indië. *Alg. Hbl.* 14 dezer. Het gele gevaar in onze Oost. *Maasbode* 20 dezer. Inlandsche officieren bij het nederlandsch-indische leger. *Nieuwe Rott. Cour.* 16 dezer. De zending als economische factor. *Standaard* 19 dezer. Politie op Java. Ingezonden. *Nieuwe Cour* 17 dezer.

Het *Handelsbl.* levert ditmaal 'n mageren oogst en komt naar aanleiding van de, in de *Preanger-Bode* geopperde vraag, of het niet op den weg der regeering, om de zwaveldepots in de vulkanen op Java, door staats-exploitatie tot 'n bron van inkomsten voor de kolonie te maken tot de conclusie, dat het voor staats-exploitatie hier nog geen reden ziet.

Het blad merkt hierbij op:

1o. dat, bij particuliere exploitatie, de Staat juist door pacht, bedrijfsbelasting, vermeerdering van vervoer op zijne spoorwegen, eventueele heffing van uitvoerrecht, zich een behoorlijk aandeel in de winst kan verzekeren;

2o. dat de particuliere ondernemers zich zoo noodig, even goed »speciale vrachtbooten« kunnen aanschaffen, zooals de petroleumindustrie heeft getoond;

3o. dat hier van concurrentie geen sprake is, aangezien de prijs der producten bepaald wordt op de wereldmarkt;

4o. dat de bereiding van zwavel en zwavelzuur zoo eenvoudig is, dat een aantal fabriekjes op gunstig gelegen punten allicht de voorkeur verdienen boven ééne »exploitatie op groote schaal«.

De, door den heer Abendanon in zijn bekend rapport aangestipte maatregelen tot breideling van den onzaligen invloed van Arabieren, maar vooral van Chineezen op den economischen toestand der bevolking, waartegen tusschen twee haakjes ook Mr. D. Fock in zijn eveneens bekend rapport maatregelen urgent acht, geven der *Maasbode* aanleiding om op dit onderwerp door te gaan. In een eerste artikel blijkt het blad het geheel eens te zijn met vorengenoemde rapporteurs.

De *Nieuwe Rott.*, die ook al, tusschen twee haakjes, den 11en dezer de primeur had van den inhoud der, onlangs aan den minister van koloniën ingediende rapporten betreffende den economischen toestand van Java en de middelen om daarin verbetering te brengen, bevatte in hare nummers van den 16en en 17en dezer een artikel over de inlandsche officieren bij het nederlandsch-indisch leger.

De schrijver beginnende met de opmerking, dat steeds meer en meer duidelijk wordt, dat de regeering niet ongenegen is weder inlandsche officieren in de formatie van het indische legeger op te nemen, komt na de geschiedenis der quaestie te hebben behandeld, w. o. de houding van den toenmaligen afgevaardigde Idenburg in de zitting der Tweede Kamer van den 27en November 1901, tot de volgende beschouwing:

»Sedert zijn drie jaar verloopen, de heer Idenburg is minister geworden, maar veel hoort »men« niet meer van de zaak, die volgens den afgevaardigde Idenburg een maatregel gold van groote beteekenis en veelomvattenden goeden invloed.

Voor de buitenwacht is alleen verluid, dat het bedoelde overleg met de Indische regeering het aanzien heeft te geven aan een stapel adviezen, waarin over de hoofdzaken zoo weinig eenstemmigheid is verkregen, dat de gouverneur-generaal geen voorstellen heeft weten te doen en de minister er al evenmin eene conclusie uit heeft weten te trekken.

Dit is dus op dit oogenblik de toestand waarin de zaak »Opneming van zoons van voorname inlanders in het Indisch officierskorps« verkeert.«

De in hoofde geciteerde duidelijkheid der bedoelingen van de regeering in deze aangelegenheid zou dan dus toch wel iets te wenschen laten.

Schrijver komt ten slotte tot de volgende conclusie:

1. Nimmer keere men terug tot de aanstelling van inlandsche officieren, zooals die vroeger bij het Indische leger zijn ingedeeld geweest. Misschien zou het overweging verdienen voor den gewonen inlandschen onderofficier de positie van inlandsch-onder-luitenant te creëeren.

2. Gepoogd moet worden zonen van voorname inlanders van Javaanschen landaard in de gelederen als officier te doen plaats nemen.

3 De inlandsche aspirant-officieren ontvangen hunne militaire opleiding in Nederland. Oppervlakkig beschouwd lijkt mij het 't beste die opleiding uitsluitend te doen plaats hebben aan de Cadettenschool of de Koninklijke Militaire Academie.

4. Inlandsche cadetten en inlandsche officieren behooren in bezoldiging, positie en promotievooruitzichten geheel gelijk te staan met de Europeesche cadetten en officieren.

5. Daartoe is het noodig, dat aan hunne opleiding de meest mogelijke zorg worde besteed.

6. De inlandsche officieren zullen ook recht hebben op verlof naar Europa, evenals hunne Europeesche ranggenooten.

7. Inlandsche officieren zijn benoembaar bij alle wapens, naar gelang van hunne opleiding.

8. Inlandsche officieren worden bij voorkeur ingedeeld bij inlandsche compagnieën, zonder dat het echter uitgesloten is, dat zij ook bij Europeesche compagnieën kunnen dienst doen.

De heer F. Fokkens heeft de *Standaard* verblijd met een artikel, waarop hij op 't, ook door ons onder zekere voorwaarden erkende nut der zending in Indië wijst. en vraagt of het niet op den weg der zending in ver-affe streken van ons koloniaal gebied zou zijn gelegen, om aan de bevolking door voorlichting op landbouwgebied den weg te effenen om een hooger economisch peil te bereiken.

De heer Fokkens verpraat zich evenwel, waar hij zich de volgende opmerking liet ontvallen:

»In de residentie Timor en onderhoorigheden zag ik de zending in al haar kracht, in een zestigtal jaren dingen tot stand gebracht hebbend, waartoe wij als overheerschers en bestuurders *in eeuwen niet in staat zijn geweest.*"

De cursiveering is van ons. Het zal den heer F., als oud-bestuurder van de residentie Timor, toch wel bekend zijn, dat de bestuurspogingen om de bewoners dier eilanden op te heffen, niet van eeuwen her dagteekenen.

## Oost-Indische berichten.

**Katoencultuur.** Zooals reeds bekend is, werd uit Batavia aan het *Hbld.* geseind, dat het rapport van den heer Treub, betreffende de katoencultuur, nieuwe proeven ontraadt met den aanplant van katoen. Hij acht voorshands enkel bevordering der bestaande aanplantingen aanbevelenswaardig.

**Indische bond.** Het hoofdbestuur van den indischen bond zond aan de verschillende dagbladen een propoganda-artikel, waarin, met het oog op de komende gebeurtenissen, die een wending zullen geven aan de koloniale politiek, wordt opgewekt tot meerdere deelneming aan het openbare leven en aansluiting bij den bond.

Met genoegen zien ook wij intusschen dat de lange lijdensgeschiedenis van den bond nu achter den rug en alles behoorlijk geregeld is, zoodat eindelijk de vereeniging op een deugdelijken grondslag rust en een vruchtbare taak kan volbrengen.

Moge nu ook de zoozeer gewenschte aansluiting gevonden worden.

**Onderwijs.** De regeering heeft machtiging verleend om te Weleri, afd. Kendal (Semarang) een openbare, europeesche, lagere school op te richten,

**De billijkheid betracht.** Het *Bat. Nbld.* deelt mede dat door den legercommandant is bepaald, dat de troepen van Mr. Cornelis voortaan niet meer behoeven mede te doen aan parades, welke te Weltevreden ter gelegenheid van koninklijke jaardagen worden gehouden. Hiermede is een einde gemaakt aan een sinds menschen heugenis bestaande onbillijkheid, zegt dat blad, de feestdagen worden voor de troepen te Mr. Cornelis nu werkelijk feestdagen, nu zij niet meer vóór dag en dauw uit de veeren moeten, om eerst tegen den middag in de kampementen terug te keeren, gelijk tot dusver het geval was.

**Landbouw-crediet.** Wij ontleenen aan *de Locomotief* het bericht dat de heer *G. F. K. Van Huls*, controleur B. B., toegevoegd aan den hoofdinspecteur van den pandhuisdienst, ter zake der voorbereiding van een Landbouwcredietregeling in de residentie Semarang, zich thans reeds op deze plaats bevindt om zijn omvangrijke taak aantevangen.

De heer van Huls zal een onderzoek doen naar het effect in de dessa van de in de laatste jaren getroffen maatregelen, om de bevolking van Pati, Koedoes, Demak en Poerwadadi aan geld, voedingsmiddelen, vee, zaad, enz. te helpen en zal voorts overwegen op welke wijze het best éénheid zal zijn te brengen in de wijze, waarop de verstrekte voorschotten door de bevolking worden terugbetaald.

Gaandeweg zal dan een stelsel worden ontworpen van padie-credietverschaffing. Tevens zal de heer van Huls het landbouwcrediet bestudeeren en zich op de hoogte stellen van de ervaring door credietinstellingen elders op Java opgedaan, daarbij in 't oog houdend de wenschelijkheid van een coöperatieve credietverstrekking voor het geheele gewest. Intusschen zal hij den resident des verlangd bijstaan bij de oprichting van plaatselijke credietinstellingen voor inlandsche ambtenaren of van dessa-loemboengs.

**Palembang.** Pangeran Singa Laga en Raden Kertopati. zoons van wijlen pangeran Dipo en sultan Taha, onderwierpen zich den 21en Juli. De eerstgenoemde vluchtte echter, blijkbaar uit wantrouwen, op de reis naar Moeara Tebo, vermoelijk naar Beneden-Tabir, waar hij nu door patrouilles wordt achterna gezet.

In de Koempihostreek werden door een compagnie Amboineezen en twee mobiele-sectiën de Radens Mat Tahir en Pamoek achtervolgd.

In verschillende doesoens keerde de bevolking terug. Negen kwaadwilligen werden opgevat. Een europeesche fuselier werd niet levensgevaarlijk gewond.

Katan, de schoonzoon van den ex-sultan Taha, meldde zich bij den kommandant eener patrouille te Rantau Langkap, aan de boven-Batanghari. Pageran Singo week uit naar het stroomgebied der Ketalo, waar hij door patrouilles wordt vervolgd.

**Singkel.** Reeds de vorige week werd bekend dat Gosong Telaga in den nacht van 14 Augustus door vier kwaadwilligen bezocht werd; een hunner werd door de bevolking afgemaakt. Hij droeg kleeding, gelijksoortig aan die van de onlangs te Singkel neergelegde kwaadwilligen. Den daarop volgenden nacht werd Gosong Telaga andermaal door kwaadwilligen aangevallen, vermoedelijk twee in getal. Twee lieden van Gosong Telega bekwamen lichte verwondingen door klewangs.

**Veertig-jarig jubileum.** De planten- en dierentuin heeft den 21en Augustus jl. zijn veertig-jarig jubileum gevierd met een groot ochtend bloemen-corso, 's avonds een jubileum-corsobal, prijsuitdeeling en vuurwerk.

De inkomsten van den tuin bedroegen over het afgeloopen boekjaar f 12.512.46; de kosten voor de electrische verlichting en de algemeene onkosten hebben gezamenlijk ruim f 8000 daarvan verslonden; aan rente voor opgenomen gelden werd bijna f 2500 betaald; de rest werd grootendeels gebruikt voor afschrijvingen, terwijl dan nog een kleine f 400 overblijft voor de noodige herstellingen.

**Atjeh.** Te Simpang Simpat overviel de 1e luitenant der infanterie P. H. van Rijn de schuilplaats van den oelama Teungkoe di Langkra van Leubenë Roseb. Deze geestelijke aanvoerder sneuvelde.

**Geneeskundige dienst.** Bij Staatsblad no. 329 is eene wijziging gebracht in het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst en is bepaald dat de officieren van gezondheid in actieven dienst en die op eervolle wijze den dienst hebben verlaten, voortaan bevoegd zijn tot uitoefening van de geneeskunst in haren vollen omgang in geheel Ned. Indië.

**De heer Abendanon.** Het bericht dat de heer Abendanon 's lands dienst gaat verlaten, wordt in *het Bat. Nbld.* beslist tegengesproken.

**Vereeniging tot voorbereidend onderricht aan kinderen van minvermogenden in N.-I.** Aan het 26e jaarverslag van deze vereeniging ontleenen wij de mededeeling dat de 1-te school op ultimo December 1903 140 leerlingen telde, 63 meisjes en 77 jongens. Hiervan waren 48 gratis leerlingen.

De 2de school telde toen 106 leerlingen, waarvan 60 jongens en 46 meisjes, waaronder 60 gratis.

Het onderwijs werd onder de bekwame leiding van de dames Merz en Meis met zorg gegeven en getuigde van de geschiktheid en den ijver van het personeel.

De leerlingen onderscheidden zich gunstig van die, welke van het Fröbelonderwijs verstoken bleven. Zij zijn vrijmoedig en oplettend, bezitten eenige vaardigheid in het spreken onzer taal en zijn voldoende ontwikkeld om, na hun intrede in de lagere school, het daar gegeven onderwijs met vrucht te volgen.

Het onderwijs werd gegeven door 16 dames aan de beide scholen op 260 leerlingen, d.i. gemiddeld één op de 15.

**Verdiensten beloond.** In ons nieuwe gebied Korintji, te Sandaran Agoeng, had den 20en Juli de feestelijke uitreiking plaats der sterren voor trouw en verdienste aan vijf korintjische hoofden, die zich vóór en tijdens de expeditie getrouwe helpers van ons gouvernement hadden betoond. Vier van hen waren afkomstig uit Rawang; één, Depati Sirah Goemi, uit Soeleman.

De kruisen trokken zeer de aandacht der menigte en ieder trachtte zich door betasting te overtuigen van het wezen der zaak, lezen wij in de *Sumatra-bode.*

**Bataklanden.** De assistent-resident C. J. Westenberg is, na twee maanden verblijf op Java, weder naar het land vertrokken, waar hij sedert 1888 nagenoeg voortdurend het veld zijner werkzaamheid vond; door zijn ijverige bemoeiingen is het zuid-oostelijk deel der Bataklanden langzaam aan onder ons gezag gebracht.

Vooral ook met den steun van den tegenwoordigen resident van Sumatra's Oostkust werd het mogelijk de bewoners der hoogvlakte van het Batakgebied langs den weg van vreedzame aanrakingen tot onderwerping te brengen.

Ten gevolge van deze politiek hebben zich de districten Poerba en Dolok reeds volledig onderworpen, zoodat dit terrein nu reeds als rechtstreeksch gouvernementsgebied moet worden beschouwd. De daaraangrenzende oeroeng Silan, een onderhoorigheid van Dolok, is kortelings eveneens onder ons gezag gebracht, zoomede de Lima Kota en Sipitoe Kota, met de hoofdplaats Baroe Djahé. Vermoedelijk zullen de landschappen Sipitoe, Kota Tengging en S. Anam Kota weldra volgen. Naar het westen liggen echter nog tal van landschappen, waar de hoofden het met elkander nog niet eens zijn, òf zij zich al dan niet aan ons gezag zullen onderwerpen. Zij zijn geen van allen het gouvernement vijandig gezind, wel bestaan er onderlinge veeten.

Een belangrijke en gunstige factor voor de geleidelijke onderwerping van dit gebied is de omstandigheid, dat de Islam hier geen remmenden invloed kan uitoefenen; de Batakkers zijn namelijk heidenen; een nadeelige factor is de vrees, die vele Batakhoofden koesteren, dat de tabaksplanters van Deli in hun land kebons zullen gaan aanleggen.

Die vrees behoeft echter, naar de heer Westenberg aan schrijver mededeelde, geenszins te bestaan, waar in de eerste plaats het land zoo dicht bevolkt is, dat geen terreinen van eenige beteekenis voor den tabaksbouw beschikbaar zouden zijn; ook is het klimaat voor deze cultuur minder gunstig.

Door den resident van Sumatra's Oostkust zijn aan de regeering, in verband met het verder optreden in het nog onafhankelijke gebied, voorstellen gedaan, welke door den gouverneur-generaal zijn goedgekeurd. De heer Westenberg zal, na aankomst in Deli, zich vestigen in het centrum van het reeds onderworpen gebied van Dolok en Poerba. Daar zal hij beginnen met een zuivering te houden in de toestanden der onderworpen streken; hij zal plannen maken voor den aanleg van wegen door het gansche gebied en tegelijk aanrakingen onderhouden met de hoofden der thans nog onafhankelijke landen, om door vriendschappelijke onderhandeling met hen tot een vredelievende schikking te komen. De plaats waar de heer Westenberg zich vestigen zal, is vastgesteld in de omgeving van Si Lima Kota. Voorts zal binnenkort een controleur benoemd worden, waarschijnlijk de controleur van Soenggal, de Munnick, over Simaloengoen in de bovenstreek van Batoe Bahra, wiens afdeeling zal komen te staan onder den assistent-resident Westenberg. Verder is voorgesteld de aanleg van een grooten weg van Bangoen Poerba naar Poerba bij het Toba-meer, waarvoor *f* 75.000 zijn aangevraagd.

Zooals bekend, zijn de streken aan den zuidelijken, westelijken en noordelijken oever van het Toba-meer reeds aan ons gezag onderworpen. De nieuwe weg zal leiden langs de grenzen van het nog onafhankelijke gebied, waardoor de aanraking met de bevolking ten zeerste zal worden vergemakkelijkt.

Uit een en ander blijkt dus, dat de algeheele onderwerping van dit gebied slechts een kwestie is van tijd. Een optreden, waarbij de vijandschap der bevolking zou worden opgewekt, zou in deze streken zeer gevaarlijk zijn, daar onmiddellijk er aan grenzen, de in cultuur gebrachte streken.

Bovendien zou een gewapend optreden onzerzijds met groote bezwaren gepaard gaan; de bataksche kampongs in het nog niet onderworpen gebied zijn tengevolge van de eeuwigdurende, onderlinge veeten der bevolking allen als kleine vestingen aangelegd, die niet alleen door de aangebrachte verdedigingsmiddelen, maar nog meer door hun natuurlijke ligging, stroomen bloeds zouden kosten, alvorens ze werden genomen.

Ongetwijfeld zal de nieuwe gouverneur-generaal zijn goedkeuring aan de tegenwoordige politiek in de Batak-landen hechten. Reeds vroeger is gebleken dat zij zijn volkomen instemming heeft, en de vreedzame ontvangst, welke de colonne van Daalen bij haar tocht door dit gebied deelachtig werd, zal er niet weinig toe bijdragen, om die meening te bestendigen.

**Troebelen op Flores.** De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde dat de onlusten in Larantoeka zijn bedwongen.

Op de terugreis Endeh aandoende, bevond de »Mataram« de bergkampongs tot verzet zwaar versterkt. Bij een conferentie op het strand werd de landingsdivisie beschoten.

De luitenant ter zee Mulder werd licht gewond, terwijl een matroos gedood en twee minderen niet gevaarlijk gewond werden. De kampong Nagabaa werd genomen.

Watoesipi werd uit zee beschoten.

De beschikbare macht was niet voldoende, voor de bestorming. De »Mataram« haalt aanvulling en officieren en orders uit Soerabaja.

**Schending van defensiegeheim** Naar aanleiding van de draadberichten uit Batavia hierover, werd nader aan de *N. R. Ct.* geseind, dat een sergeant en twee soldaten-teekenaars te Semarang zijn gearresteerd, verdacht van het verkoopen van plannen en teekeningen, betreffende de defensie van Midden-Java aan eene onbekende buitenlandsche mogendheid. Het blad teekent hierbij aan dat zij vermoedelijk de plannen der verdedigingswerken van Semarang verkocht hebben. Bovendien is voorbereid de terugtocht van Semarang naar de binnenlanden en zijn in verband daarmede depotplaatsen in plan gereed. De gearresteerde militairen hadden omgang met drie onbekende engelsch sprekende Europeanen, wier doen en laten reeds achterdocht had gewekt. Bij huisonderzoek bij deze militairen zijn verdachte papieren gevonden.

Verscheidene mindere militairen, meestal Duitschers, zouden bij de zaak zijn betrokken.

**De Medan-expeditie.** De correspondent te Batavia aan de *N. R. Ct.* seinde in de afgeloopen week eveneens, dat de troepen uit Medan (zie ons vorig blad) Lingga en Lingga Djoeloe op de bataksche hoogvlakte na lichten tegenstand hebben genomen. Wij hadden 17 licht gewonden; de vijand liet 17 lijken en 58 geweren achter.



**Batavia, zetel van den Landvoogd.** Het *N. v. d. D. v. N.-I.* bepleit het verblijf van den gouverneur-generaal te Batavia en een verhuizing van de algemeene secretarie naar die plaats, met een gelijktijdige inkrimping van dat lichaam.

Door zijn zetel te Batavia te vestigen zou de G.-G. dagelijks met de hoofden der departementen kunnen confereeren, waardoor zijn conferentiën met den raad van Indië zouden worden beperkt. Een en ander zou strekken tot vereenvoudiging en bekorting bij afdoening van zaken en zou de landvoogd beter »an courant« van de zaken zijn, waardoor hem ook meer ruimte zou worden gelaten voor eigen initiatief.

**Grootambtenaars-examen.** De uitslag is verre van schitterend geweest. Slechts aan 19 van de 41 candidaten kon het diploma worden uitgereikt en onder die 19 waren er nog enkelen, waarover de commissie langdurig heeft beraadslaagd of zij dezen al of niet zou afwijzen.

**Landbouw-crediet.** De *Javasche Courant* bevat een besluit regelende het verleenen van credieten aan de kleine landbouwers uit de inlandsche bevolking. Deze materie is in hoofdzaak geregeld naar den grondslag, aangegeven door den rapporteur der pauperisme-commissie.

De erfpachtsaanvragen van minvermogende Europeanen of met dezen gelijkgestelden worden in handen gesteld van de plaatselijke *kolonisatie-commissie*, ten einde van advies te dienen nopens de vraag in hoever en onder welke voorwaarden aan dat verzoek gevolg kan worden gegeven. Deze commissiën verschaffen voorts steun en voorlichting nopens de regeling van het bedrijf, de verkrijging der noodige middelen, de bereiding en afzet der verkregen producten, het gebruik van verleende credieten als anderszins, terwijl naast het bestuur door de colleges ook toezicht zal moeten worden gehouden op de vervulling der op de erfpachters rustende verplichtingen en mededeelingen en voorstellen moeten worden gedaan in 't belang der ontwikkeling van het bedrijf en tot handhaving eener goede naleving van de gestelde voorschriften.

Het besluit betreft verder een betere regeling der voorwaarden van uitgifte van gronden voor den kleinen landbouw en de verstrekking van voorschotten aan kleine landbouwers.

De kleine landbouwers en belangstellenden, die meenen dat in den kleinen landbouw werkelijk een toekomst ligt voor vele werkzoekenden, kunnen den gouverneur-generaal niet dankbaar genoeg zijn voor dit besluit.

**Handel te Soerabaja.** Aan *de Loc.* ontleenen wij het bericht dat er in den handel van lijnwaden te Soerabaja vooral in den laatsten tijd meer leven komt; er vallen hoogere prijzen te bedingen voor madapolams en drills, en er zou zeker meer omgezet worden, indien de europeesche importhuizen op langer termijn wilden verkoopen. Cambrics van zeer gewilde merken, zooals de tjap cent, tjap djangkrik en tjap kapal zijn alleen op een maand crediet te verkrijgen. Witte goederen in den regel op drie maanden; met prints wordt zoo nauw niet gekeken en ze worden zelfs op zes of zeven maanden crediet verkocht. Er zullen dus faciliteiten moeten worden toegestaan, wil men goede zaken doen.

**Inlandsche nijverheid.** Wij lezen in *de Loc.* ... van verschillende afdeelingshoofden reeds aanvragen ... ontvangen voor plaatsruimte voor artikelen, ten behoeve van den op den 21 Augustus te Semarang te houden tentoonstelling van inlandschen handel en nijverheid. De jaarmarkt belooft schitterend te zullen zijn.

**Een tentoonstelling van pluimvee** zal ... 30 October te Solo worden gehouden; deelnemers moeten zich vóór 1 October bij de regelings-commissie aanmelden, w.i. ook Pangeran Ario Mataram zitting heeft.

**Liquidatie der Solovallei-werken.** Door de regeering is machtiging verleend om met de N. I. ... aankapmaatschappij op haar kosten een onderhandsche overeenkomst aantegaan omtrent de verhuur van het établissement voor houtzagen te Glonggong met bijbehoorende werktuigen, een en ander behoorende tot den inventaris der geschorschte werken in Solovallei, zoo schrijft men *de Loc.*

**Koffie.** Hetzelfde blad schrijft dat het met de particuliere koffiecultuur — naar uit Loemadjang wordt geschreven — nog steeds treurig is gesteld. Niet alleen dat in de laatste jaren verscheidene ondernemingen verlaten zijn geworden, ook de overblijvende hebben het hard te verantwoorden. Waar men eertijds den oogst op duizenden picols ... moet men zich thans tevreden stellen met eenige honderden. Op de meeste tractementen van de administrateurs en employé's moet dan ook bezuinigd worden.

Enkele landen beginnen de koffie thans geheel als ... cultuur te beschouwen, zeker afgezien van Zuid-Malang. Een der landen zal zich geheel op de kina-cultuur ... leggen; ook peper zal er worden geplant.

**Een ondersteuningsfonds voor postambtenaren.** Er worden thans weêr pogingen gedaan door ... verdienstelijk post- en telegraafambtenaar om een fonds te stichten, dat de niet breed bezoldigde ambtenaren van den post- en telegraafdienst in moeilijke dagen kan bijstaan.

De ontwerper heeft zich een »hulp- en uitkeeringsfonds« gedacht, dat, bij overlijden van een lid, aan diens weduwe, kinderen of andere personen, een bepaalde som uitkeert, aan het lid zelf een kapitaaltje verzekert bij ontslag uit den dienst, en de nagelaten weduwen en weezen, als die in behoeftige omstandigheden verkeeren, zooveel mogelijk geldelijk bijstaat. Ook een voorschotfonds zal er aan verbonden worden.

Voor deze ambtenaren dus — als het plan uitvoerbaar zal blijken — de blijde boodschap, dat er iets nuttigs voor hen op komst is.

**Balangnipa.** De besmetverklaring wegens cholera van deze zeeplaats is officieel opgeheven.

**Invoering van het landbouwcrediet.** De controleur De Bie is te Soekabòemi geplaatst in verband met de practische voorbereiding van de invoering van het landbouwcrediet in de Preanger-regentschappen.

**Bestuursambtenaren tegen bevolking.** In het *N. v d. D. v. N. I.* van 10 Augustus j.l. wordt de aandacht gevestigd op het *Weekblad voor Indië* No. 15, waarin een zeer belangrijk hoofdartikel voorkomt, van de hand van den controleur B. B. J. E. Jasper. Het is eene doorloopende en felle aanklacht tegen het bestuurs-systeem, dat den ambtenaar **geen tijd laat om zijn plicht te doen.**

Wie er meer van weten wil, leze eerstgenoemd blad en het weekblad voor Indië. Beide bladen liggen op de leestafel in het gebouw van Oost en West (Laan van Meerdervoort 195).

**Rietbranden in Kraksäan.** Naar men uit Kraksäan aan *het Soer. Hbl.* schrijft, zijn in drie dagen tijds niet minder dan 33½ bouws riet van de suikerfabriek Phaiton verbrand.

Dit feit verdient zeker de aandacht, te meer daar onder den assistent-resident van Gennep — die thans met verlof is — dat euvel door zijn krachtig optreden zoo beperkt was.

Het blad twijfelt er dan ook niet aan of de resident van Pasoeroean zal aan dezen zeer ongewenschten toestand ... zijn aandacht willen wijden en het beproefde systeem van Gennep weer in eere herstellen.

**Examen in 't javaansch en maleisch voor officieren.** Voor het examen in de javaansche taal voor officieren hadden zich 4 candidaten aangemeld. Geslaagd zijn de kapitein der infanterie C. F. H. Dumont en de 1e luitenant van dat wapen L. F. van Gent. De andere candidaten trokken zich voor het examen terug, terwijl voor het examen in de maleische taal slaagden de officieren Harencarspel, Holle, Philippi, Scheffer, Visser en Visscher.

**Ambon.** De resident van Amboina seinde 1 September dat de algemeene politieke toestand goed is. De militaire patrouille van West-Ceram bereikte zonder actief optreden de alfoersche bergnegorij Honitetoe en andere negorijen.

De gezondheidstoestand is vrij goed te noemen. Op Ambon en Boeroe kwamen enkele gevallen van pokken voor.

**Bataklanden.** Blijkens de *Sum. post* hebben de kampongs Teran, Batoe Karang en Kwala den oorlog verklaard aan kampong Lingga, omdat de sibajak van Lingga geweigerd

heeft om deel te nemen aan een komplot tegen Pa Palita te Kaban Djahé, van wien men het nog steeds niet zetten kan, dat hij *sobat* is met het gouvernement. Het schijnt dat tegen Pa Palita en tegen Pa Malga vooral naar aanleiding van de door hen aan het gouvernemeut bewezen diensten ten tijde van de aanwezigheid onzer troepen op de Hoogvlakte verbittering is ontstaan.

**Tentoonstelling van inlandsche nijverheid.** Dit jaar zou te Batavia een proef genomen worden bij gelegenheid van Koningin's verjaardag met een tentoonstelling van in Indië vervaardigde voorwerpen, die, onder de auspiciën van „Oost en West" van 22 Augustus tot 3 September zou duren.

**Intensieve sawahbewerking.** In de *Javabode* wordt melding gemaakt van iemand, die uit Europa werktuigen bestelde om zijn sawahs, in de buurt van Padang Sidempoean intensiever te bewerken. Het resultaat van het onvermoeid streven van dezen klein-landbouwer is dat hij thans 72 pikols padi heeft geoogst van een even groote uitgestrektheid, als waarvan zijn inlandsche buren niet meer halen dan 18 à 22 pikols.

**Koeli-passen.** Wegens het geknoei, dat daarmede alweer plaats heeft, heeft de resident van Semarang voor koelies, bestemd voor de buitenbezittingen, de passen afgeschaft, die zij moesten meebrengen van de plaats hunner herkomst.

**De gouverneur van Celebes en onderhoorigheden**, de heer C. A. Kroesem, deelde aan het *Soer. Hbl.* mede in antwoord op diens informatie, dat hij waarschijnlijk in 1906 met pensioen zou gaan.

**Tripang.** Aangezien tripangvangst een tak van bestaan uitmaakt van vele visschers en wellicht in de toekomst een artikel zou kunnen worden om te belasten met uitvoerrecht, vond P. D. het niet ondienstig in het *Vakblad* daarover datgene te vermelden wat hem daarvan in zijn vijfjarigen werkkring daarvan bekend is.

De uitvoer van tripang bedroeg in 1902 36603 en in 1903 22666 kilo's tw. naar Singapore. De jaarlijksche uitvoer op 550 pikols stellende tegen een gemiddelde waarde f 50 per pikol, zou dit een bedrag van f 27500 vertegenwoordigen.

**Djokjakarta.** De resident alhier heeft reeds de noodige instructiën ontvangen ter voorbereiding van den gemeenteraad. Uit 's lands middelen zullen f 60.000 ter beschikking van den gemeenteraad worden gesteld, schrijft de *Mataram*.

**Ons gezag in de Gajoelanden.** Aan de *Deli Crt.* ontleenen wij het bericht dat door den wd. civielen gezaghebber in de Gajoelanden de landstreken Tampoer en Djerne reeds zijn geregisteerd, terwijl weldra de registratie zal volgen van de landstreken Serboe Djadi en Pinding Oreng. De uitvoer van karbouwen, wier teelt een der hoofdbronnen van inkomsten der bevolking vormt, is vrijgesteld. De bewoners van Lingga worden om hun vijandige houding gestraft met verbod van karbouwenuitvoer.

De atjehsche hoofden Toengkoe di Paja-Bakoeng, Toengkoe di Barat Mohammed, Dia Toengkoe Hoesin Oleë Gadja, Radja Lingga en pengoeloe Gending zijn uitgeweken naar Sjamar Kilang, waar zij zich op het oogenblik veilig rekenen.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Nu 't met den grooten landbouw zoo treurig gesteld is en geen of zoo goed als geen nieuwe immigranten in de kolonie komen, vreest de *Nieuwe Surin.* dat er geen gegadigden zullen zijn, wanneer men kan beginnen met het uitgeven der gronden van den Saramaccapolder. Het blad geeft daarom in overweging een proef te nemen met kolonisatie van luitjes van Barbados, en zou zelfs willen, dat het bestuur de kosten dier proef voor zijne rekening zou nemen. Voordat de kolonie er evenwel toe zou overgaan om, met toestemming van het opperbestuur, haar geld te besteden om nog meer british subjects binnen te halen, dan er nu reeds zijn, ligt het zeker veeleer op haren weg om een ernstige proef te nemen met javaansche kolonisatie, in den geest als door den heer Morren en anderen werd aangegeven.

Wij ontleenden onlangs aan de surinaamsche bladen het bericht, dat door den dienst der Koloniale Vaartuigen een geregelde verbinding tusschen Paramaribo en Cayenne, in aansluiting met de bestaande lijn Paramaribo-Demerara zou worden in het leven geroepen. Het schijnt evenwel nog slechts een plan in wording te zijn, dat bij vorengenoemd blad niet in den smaak valt, wijl in de kolonie zelve nog zooveel te doen valt ter verbetering van de communicatie.

*Onze West* is beter over het plannetje te spreken en schrijft daaromtrent het volgende:

„Nu stellen wij ons voor, dat een eventueele verbinding met Cayenne onzen handel ten goede zou komen. Het is bekend, dat Cayenne vrij wat goederen betrekt van Demerara en Barbados. Dank zij de goede verbindingen met New-York, is Suriname thans in staat als concurrent op te treden en lijkt het niet te optimistisch, te verwachten dat bij het tot stand komen van een stoomvaartdienst Paramaribo-Cayenne een deel van den handel met genoemde engelsche koloniën zal worden verplaatst.

Nog een ander voorbeeld, dat een verbinding met Cayenne ook onze kolonie ten goede zou komen, levert het volgende: Over eenigen tijd zal in Cayenne, voor den bouw of voor het verbouwen van een steiger, een beduidende hoeveelheid hout noodig zijn, waarvan de levering openbaar zal worden aanbesteed. Ook in Suriname is de aandacht op deze leverantie gevestigd en het ligt voor de hand dat onze kolonie, als het naastbijgelegen, het gemakkelijkst het hout zou kunnen leveren, tenzij de verzending bezwaar oplevert. De fransche mailboot schijnt zich voor dit vervoer minder goed te leenen. Een eigen stoomverbinding zou daarvoor als aangewezen zijn. In ieder geval schijnt te mogen worden aangenomen dat het vrachtvervoer naar Cayenne niet onbeduidend zou zijn."

Het blad raadt dan ook aan met bedoelde verbinding een proef te nemen, ook in het belang van Albina.

Door den gouverneur is bij de Koloniale Staten eene verordening ingediend tot regeling van de heffing en inning van een bijdrage van de eigenaren van gronden in den Saramacca-polder.

Hiermede worden verstaan de gronden, gelegen binnen de inpoldering van de terreinen langs het Saramaccakanaal in de Wanica, zooals die zal plaats hebben krachtens de verordening van 18 Juni 1904 betreffende bedoelde inpoldering.

De bijdrage is niet verschuldigd voor eene oppervlakte van 285 hectaren van de plantage Uitkijk gedurende den tijd dat, ter beoordeeling van den chef van het bouwdepartement, de voorpolder van deze plantage langs de Saramacca rivier en de daarop loozende sluizen in goeden toestand worden gehouden.

De bijdrage bedraagt jaarlijks f 2.50 per hectare, met dien verstande dat zij over het eerste jaar slechts over $^1/_{10}$ der oppervlakte is verschuldigd. Over ieder volgend jaar is de bijdrage over $^1/_{10}$ meer verschuldigd, tot dat zij na verloop van 10 jaren over de geheele oppervlakte geheven wordt.

Naar de *Surinamer* vernam, zou binnenkort den Kolonialen Staten een verordening worden aangeboden tot nadere wijziging der verordening op de geneeskundige belasting, die naar men weet, in de huidige omstandigheden zwaar op de planters drukt.

Den 24en Augustus ll. werd de directeur der koloniale spoorwegen. Jhr. van Reigersberg Versluys, wegens beleediging van notaris Cabell tot f 25 boete subs. 3 dagen veroordeeld. De kantonrechter overwoog dat de, door den heer Versluys langs telefonischen weg aan nosaris Cabell toegevoegde uitdrukkingen voor dezen een beleediging inhielden.

Bij het vele goede, wat in den laatsten tijd tot stand komt, valt op één punt in de kolonie nog een betreurenswaardige achterlijkheid op te merken, meent *Onze West*.

Het betreft de bescherming van dieren.

De wijze waarop, vooral bij het vervoeren van vee, met de beesten wordt omgesprongen, is werkelijk ongehoord.

En hadden de dieren alleen door ruwheid of onvoorzichtigheid te lijden, het zou, hoewel steeds afkeurenswaardig, nog half kwaad zijn. Maar — het is treurig, dit te moeten constateeren — ook opzettelijke, verfijnde wreedheden komen vaak in 't spel.

Het is een gewoon verschijnsel, de vervoerders van het vee met wilde kreten de beesten te zien opjagen, alleen om het genoegen te hebben door een plotselingen ruk aan de kruiselings vastgebonden pooten, de arme dieren voorover te doen storten, waardoor kneuzingen aan de knieën ontstaan.

Het maken van een lus om de horens voor het vervoer van vee, is alleszins geoorloofd, mits een vaste lus wordt aangelegd. Gewoonlijk geschiedt echter het tegendeel. Er worden losse lussen aangelegd, die onder het loopen steeds strakker worden aangehaald, zoodat niet zelden kneuzingen en bloedingen ontstaan.

Nog ergerlijker is het te zien, dat soms de begeleiders uit pure kwaadaardigheid den staart van een beest omkrullen, zoodat deze op verschillende plaatsen gebroken wordt, wat een verschrikkelijke pijn moet veroorzaken. Men heeft zelfs vervoerders in den staart zien bijten van de beesten die zij begeleidden. Ook gebeurt het wel dat de dieren met gescheurde ooren het abattoir bereiken.

Dit zijn slechts enkele staaltjes van de wreedheden die dagelijks bij het vervoer van vee plaats vinden.

Minder erg, maar toch ergerlijk, is de manier waarop wordt omgegaan met trekdieren.

Alle wettelijke voorschriften en politietoezicht ten spijt, schijnt het zwaar laden van wagens vaak niet te kunnen worden voorkomen. Waarschijnlijk echter, is niet zoozeer het te zwaar laden, dan wel het verkeerd verdeelen van den last, de oorzaak van veel leed der dieren. Is de last te veel naar voren geplaatst, dan ziet men het beest moeizaam, met een diepe bocht in den rug, zich voortslepen. Of, erger nog, het dier valt herhaaldelijk op de knieën, tot groote woede van den voerman, die met luide kreten en stokslagen het beest tot voortgaan aanzet, zonder blijkbaar zich rekenschap te geven van de oorzaak van het vallen.

Er is bijna geen ezel in de stad, zonder wonden op den rug. Deze zijn meestal een gevolg van onoordeelkundige behandeling, verkeerd zadelen, tuigen, enz. Medicijn of verpleging echter, zijn woorden die in de vocabulaire van de voerlieden niet voorkomen. Het beest blijft op zijn gewonden rug het zadel torschen. De eenige behandeling bestaat hierin, dat op de afzichtelijke open plekken een zak gelegd wordt. Erkend moet worden, dat de politie dikwijls karren in beslag neemt van voerlieden met gewonde ezels. Die karren blijven dan op het bureau, tot de eigenaar kan toonen dat de ezel genezen is. Of de maatregel voldoet weet het blad niet. Men wil beweren dat de betrokken karrelieden wel eens den ezel van hun buurman leenen om aan de politie te toonen.

Naast het zichtbare leed van de beesten, heeft men nog gevallen waarin het lijden meer verborgen blijft. Zoo loopen er heel wat dieren rond met abnormale hoeven, waarop in 't geheel niet gelet woadt. Het loopen op krom gegroeide hoeven (een gevolg van ontsteking of spiercontractie) is voor de beesten uiterst pijnlijk en dikwijls oorzaak van rotstraal.

Ook dient de vraag gesteld of voor voldoende drinkwater gezord wordt. 't Blad betwijfelt het sterk. Het is overtuigd dat de beesten die zoo hard moeten werken, bovendien vaak door ondragelijken dorst gekweld worden.

Zoo zou dus de vereeniging in vele opzichten zich nuttig kunnen maken.

Onze West zou een poging wagen, om het initiatief tot oprichting eener vereeniging tot bescherming van dieren uit te lokken, en noodigde daarom ieder die sympathie voelt voor het denkbeeld uit, om aan de redactie van dit blad een kaartje te zenden.

Bleek voldoende instemming met het plan te bestaan, dan zou willicht een comité kunnen worden gevormd, tot voorbereiding van verdere stappen om tot verwezenlijking van het doel te geraken.

## DE NIEUW-GUINEA-EXPEDITIE.

In de jongst verschenen Aflevering van het Tijdschrift van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap komt een artikel voor van den voorzitter dier wetenschappelijke inrichting, den heer *J. W. Yzerman*, over hetgeen tot nu door den heer *R. Posthumus Meyjes* is verricht tot voorbereiding der Nieuw-Guinea-Expeditie.

Wij vestigen de aandacht van het publiek op dit artikel en op de belangrijke onderneming, die door initiatief van het Genootschap tot stand kwam.

Vóór zijne reis naar Indië in Februari en Maart 1904 had de heer P. M. te Florence eene samenkomst met eenige geleerden en Nieuw-Guinea-reizigers, met wie hij zijne plannen besprak.

In de Sabang-baai ontving hij door bemiddeling van kapt. *Colyn* de instemming van den Gouverneur *van Heutsz* om voor de veiligheid der wetenschappelijke expeditie eene brigade (20) maréchaussées af te staan.

Te Batavia, waar de heer Jonckheer reeds veel had voorbereid, werden op eene audientie bij den Gouverneur-Generaal te Buitenzorg de plannen nader uiteengezet en het noodige den 26 Maart per request schriftelijk aangevraagd, waarop spoedig een gunstig besluit volgde.

Den 5en April werd tot het doen van een voor-onderzoek de reis naar Merauke aanvaard, waar na aankomst met de „Lombok" eerst de kust in de buurt van Kaap Valsch werd verkend en daarna Thursday-eiland bezocht. Van die tochten en van zijne verdere plannen gaf de heer P. M. in verschillende brieven een zeer onderhoudend verslag.

Van alle kanten wordt tot het doen slagen der expeditie volkomen medewerking ondervonden.

## Van Vreemde Koloniën.

**Uit den Bismarck-archipel.** Een waar bloedbad hebben de inboorlingen van het Gazelle-schiereiland op Nieuw-Pommeren, niet ver van de hoofdstad der kolonie, Herbertshöhe, onder de paters en zusters der katholieke zendingsstations in de Baining-bergen aangericht. Niet minder dan tien Europeanen, waaronder de Hollanders Rutten, Plaschaert en Schellekens en vijf duitsche zusters werden op gruwelijke wijze om 't leven gebracht. Onmiddellijk is de gewapende politie van Herbertshöhe er op uit gezonden om de schuldigen te straffen; 15 dezer of die er voor werden aangezien werden doodgeschoten en 21 gevangen genomen. De rust moet nu, volgens officieële kennisgave van den gouverneur Hahl weer volmaakt hersteld zijn in de Bainingbergen.

Met 't oog hierop ontleenen we aan de jongste *Deutsche Kol. Zeit.* de volgende beschouwingen over den toestand in den Bismarck-archipel:

„In de duitsche koloniën in de Zuidzee (Samoa uitgezonderd) zijn van af het oogenblik der eerste inbezitneming misdaden van de zijde der eiland-bewoners te melden geweest. Er zijn daar Engelschen, Duitschers doch meerendeels inboorlingen der Salomo-eilanden, in het gevolg van handelaren, vermoord geworden, hetgeen tal van straftochten ten gevolge had. De meeste gevallen kwamen in den Bismarckarchipel voor en de roep, die van de bewoners dier eilanden uitgaat, is derhalve een zoo slecht mogelijke en toch heeft menig handelaar jaren lang onder hen geleefd, zonder door hen te worden lastig gevallen. In het algemeen krijgt men den indruk dat in vele gevallen onvoorzichtigheid en zorgeloosheid, te voorschijn geroepen door 'n al te groot vertrouwen, dat op zijne beurt uit onbekendheid met het karakter van den inboorling voortsproot, de feiten hebben in de hand gewerkt.

De handelaar tracht natuurlijk, in ruil voor zijn artikelen zooveel producten te krijgen als mogelijk is. Maar wie in de Zuidzee handel gedreven heeft, weet hoe spoedig het daarbij tot onberekenbare geschillen komen kan, die licht slecht afloopen. Er is daartoe niet eens de poging om den inboorling te bedriegen noodig. Moord is ook volgens de begrippen der Melanesiërs geen bijzonder groot misdrijf, terwijl een, naar onze begrippen onbeduidend voorval, door een blanke te voorschijn geroepen, in de oogen der inboorlingen eene, met den dood te straffen of den dood ten gevolge hebbende *taboe*-beleediging zijn kan, die eene boete eischt, om hare gevolgen voor den inboorling te doen uitblijven. Dat deze daartoe 'n geschikt oogenblik afwacht, kan ons niet verwonderen.

Is nu door de inboorlingen een moord begaan, dan moeten dezen daarvoor boeten, al hebben ze zich, naar hunne begrippen, niet aan een misdaad schuldig gemaakt. Maar de boete moet evenredig zijn aan de aanleiding tot de daad. Zijn nu de straftochten de juiste middelen daartoe?

„Ja," meent het duitsch-koloniale blad, „mits de uitkomst deze is, dat de dader of daders gevat en aan het gerecht overgeleverd worden."

Daar echter, met de voorhanden gebrekkige bestuursmiddelen van zulk een uitkomst geen sprake kan zijn, besluit 't blad zijne beschouwingen als volgt:

„Wij moeten vreezen, dat wanneer niet spoedig andere maatregelen tot bescherming der blanken getroffen worden, maar nog steeds aan de straftochten een afschrikkende uitwerking wordt toegeschreven, de ontvolking van den betreffenden archipel steeds grooter afmetingen zal aannemen, zoodat ten slotte het voor ons meest waardevolle menschen-materiaal geheel dreigt verloren te gaan. Alleen wanneer wij deze inboorlingen langs vreedzamen weg trachten te bereiken, kunnen wij hun behoud verzekeren; daartoe behoort evenwel een grooter aantal vaste stations, waarin de handelaar steun vindt, van waar uit de inboorling beschaafd, beiden echter gecontroleerd kunnen worden. Straftochten hebben tot nu toe niets uitgericht en zullen ook in den vervolge geen nut afwerpen, doch nadeelig werken."

Bij deze beschouwingen werd blijkbaar uitgegaan van de onderstelling, dat 't hoofdzakelijk handelaars en de, hun vergezellende lieden zijn, welke als slachtoffers vallen van de zonderlinge begrippen der Bismarckeilandbewoners. De jongste moord op groote schaal, gericht ook tegen blanke vrouwen, van wie de moordenaars zeker niets anders dan zelfopofferende naastenliefde zullen hebben ondervonden, bewijst weer eens te meer hoe de uiterste voorzichtigheid moet worden betracht bij het proces der beschaving van de halfwilde of nog geheel wilde volkstammen in Melanesië.

**De enquête in den Congo-staat.** Naar aanleiding van de aanvallen, die van engelsche zijde nog steeds tegen het bestuur van den Congo-staat worden gericht, heeft de regeering van dien staat besloten eene commissie van enquête te benoemen, waarvan de heeren Edmond Janssens, advocaat-generaal aan het belgisch hof van cassatie, baron Nisco, waarnemend voorzitter van het hof van appel te Boma en Dr. Schumacher, hoofd van de rechterlijke macht, in het zwitsersch kanton Luzern, resp. als voorzitter en leden deel uit maken. Secretaris is de substituut van den procureur des konings te Antwerpen, Denys. Als tolk fungeert de heer Grégoire, doctor in de letteren en wijsbegeerte, terwijl Dr. Dupont, een welbekende persoonlijkheid in koloniaal-afrikaansche kringen als geneesheer aan de commissie is toegevoegd.

De commissie is den 8en dezer aan boord van de „Philippeville" uit Antwerpen naar Boma vertrokken.

Het officieel orgaan van den Congo-staat bevatte laatstelijk den tekst der, aan de commissie gegeven instructie. Het betrekkelijk schrijven van den secretaris-generaal voor buitenlandsche zaken, ridder de Cuvelier, gericht aan voorzitter en leden der commissie, luidt als volgt:

„Ik heb de eer U het decreet van den 23en Juli 1904 te doen toekomen, waarbij een commissie van enquête werd ingesteld en U als leden dier commissie zijt aangewezen.

Het gouvernement heeft der commissie geen andere instructiën te geven dan deze, al hare krachten te wijden aan het, aan 't daglicht brengen van de volle waarheid. Te dien einde laat het haar de volle vrijheid, hare zelfstandigheid en haar initiatief.

Het decreet van den 23en Juli ll. heeft, door aan de leden der commissie de bevoegdheid te verleenen, bij de wet toegekend aan de officieren van het openbaar ministerie, hun een onbegrensde macht gegeven tot het hooren van alle mogelijke getuigen. De commissie zal dus niet alleen de getuigen kunnen hooren, die zij voor zich laat verschijnen, maar ook diegenen, die eigenerbeweging zich daartoe bij haar zullen melden. Anderzijds heeft de commissie het in hare macht om onwillige getuigen te dwingen voor haar te verschijnen.

Het gouvernement stelt der commissie geene grenzen, noch wat het veld harer werkzaamheden aangaat, noch wat betreft den duur van haar mandaat. Zij zal het onderzoek houden, waar ze dit noodig acht, en dat wel zoolang als 't haar noodig voorkomt. Haar eenige zorg zij de noodige inlichtingen in te winnen, om zich een oordeel te kunnen vormen.

Maatregelen van wetgeving zijn uitgeschreven, opdat de getuigenissen voor de commissie kunnen worden afgelegd in alle oprechtheid en zonder vrees voor eigen veiligheid. De bepalingen op valsch getuigenis en omkooping van getuigen in het Strafwetboek vermeld, zijn van toepassing verklaard op de procedure voor de commissie van enquête; maar tevens wordt met straf bedreigd een iegelijk die zich aan persoon of goederen der getuigen vergrijpt. Bijzondere voorschriften zullen aan het parket worden gegeven met het oog op eventueele overtredingen in bedoelde opzichten, die zich tijdens het onderzoek mochten voordoen, opdat deze ter onmiddellijke berechting aan de rechtbanken kunnen worden overgedragen. De commissie zal er op toezien, dat aan de maatregelen van wetgeving, waardoor de waarheid der getuigenissen en de veiligheid der getuigen moet worden verzekerd, de grootst mogelijke openbaarheid wordt gegeven.

De commissie zal, bij deze gevoegd, te harer voorlichting, een dossier van inlichtingen vinden, betrekking hebbende op het onderwerp harer zending."

In Engeland, nl. in belanghebbende engelsch-commercieele kringen, heeft men het niet erg op deze commissie begrepen, en zelfs een brusselsch blad, liet zich verleiden tot de opmerking, dat de commissie een willig werktuig zou blijken in handen van het bestuur van den Congo-staat.

De instructiën aan de commissie gegeven, doen echter o. i. het beste verwachten van hare werkzaamheden, in dien zin nl. dat zij de waarheid en niets dan de waarheid geven zal.

Dit kan niet gezegd worden van de lieden, van wie de aanvallen op den Congo-staat uitgingen. Burrows bleek 'n leugenaar, consul Casemet bleef bezijden de waarheid, de zendeling Campbell, een der laatste getuigen à charge van den staat, werd door den Hongaar Torday in de *Times* van grove leugens overtuigd, en om nu nog 'n staaltje te geven van het optreden der engelsche zendelingen in deze laster-campagne nog dit.

Toen de commissie van enquête nauwelijks benoemd was, vroegen de zendelingen van de Congo-Bolobo-Mission om vóór haar vertrek door haar te worden gehoord. Blijkbaar was op 'n ontkennend antwoord gerekend, om uit die weigering munt te slaan. Maar de commissie liet weten dat allen van bedoelde zending, die zulks verlangden, onmiddellijk door haar zouden worden gehoord, waarop de lieden der Congo-Bolobo-Mission verklaarden, dat zij er van afzagen om te getuigen.

**Stoomvaart.** Zooals wij reeds mededeelden, bestond het voornemen om de „Compagnie nationale de navigation de Marseille", een der drie nog bestaande diensten tusschen Frankrijk en Indo-China te doen opgaan in de „Compagnie des Messageries Maritimes". In de jongste algemeene vergadering van aandeelhouders in eerstgenoemde Maatschappij is aldus besloten. Met algemeene stemmen is het voorstel goedgekeurd om de vloot, bestaande uit de vijf groote voor troepenvervoer ingerichte booten „Cao Bang", „Cholon", „Chodoc", „Colombo" en „Cachar" te verkoopen aan de „Messageries Maritimes", die door deze aanwinst, gevoegd bij de, onlangs van de „Est asiatique français" overgenomen vier laadbooten, over een vloot zal beschikken, welke haar in staat zal stellen gevolg te geven aan hare plannen, welke ook betrekking hebben op onze koloniën.

Het is dus te verwachten, dat wij weldra iets meer zullen hooren van de nieuwe lijn, Saigon-Batavia-Sydney-Noemea, welke reeds eenige maanden te voren in de fransch koloniale bladen werd aangekondigd.

**Decentralisatie.** Nu bij de ontwerp-begrooting voor 1905 gerekend is op de instelling van gemeenteraden te Batavia, Meester Cornelis en Buitenzorg, is het volgende bericht uit Indo-China niet van belang ontbloot.

Bij besluit van den gouverneur-generaal van Indo-China van den 19en ll. is bepaald:

Ten eerste. De annamitische of chineesche leden van de gemeenteraden te Hanoi en Haiphong zullen in den vervolge niet mogen deelnemen aan de stemmingen voor de benoeming van adjuncten?, leden van gemeentelijke commissiën en van provinciale commissiën voor de kolonie Tongkin.

Ten tweede: Den resident van Tongkin wordt de uitvoering van dit besluit opgedragen."

Deze beschikking schijnt te zijn genomen op verzoek van de fransche leden der beide genoemde gemeenteraden, die haar reeds geruimen tijd op hun verlangenslijstje hadden geplaatst.

Het besluit werd door verscheidene parijsche bladen in ongunstigen zin gecommentarieerd, met verwijzing naar het feit, dat de inboorlingen het meeste bijdragen om de gemeentekassen te voeden.

De *Dépêche Coloniale* zet zich vierkant tegen deze meeningen en verklaart, zonder verder te verwijlen bij de wijze, waarop de inboorlingen hun recht van stemmen op vatten en in toepassing brengen, er op aan te dringen, dat den inlandschen gemeenteraadsleden nooit anders dan 'n raadgevende stem worde toegekend.

**De districts-rechter in Engelsch-Indië.** Te oordeelen naar hetgeen de *Times* er van zegt, is het ambt van districts-rechter, zooveel als landraad-voorzitter in ons Indië nu niet een van de aanlokkelijkste in Engelsch-Indië.

Wanneer wij, schrijft het blad, het gewone leven van onze districts-rechters nagaan, dan moeten wij ons gelukwenschen dat er nog zoovelen onder hen gevonden worden, beleefd, geduldig en vertrouwende in den mensch; en wanneer wij hunne werkzaamheden en wat er zoo al bij komt vergelijken met die der ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, dan moeten we ons verbazen hoe iemand er toe komt zich aan de rechterlijke loopbaan in Indië te wijden. Den heelendag in een warme en dikwijls slecht-geventileerde raadzaal te zitten luisteren naar de heesche welsprekendheid van den pleiter, de waarde van gefabriceerd getuigenbewijs te wegen, te weten dat voor een Indiër niets onmogelijk is, wanneer hij voor het gerecht verschijnt, altijd op zijne hoede te zijn tegen de goed in elkaar gezette politie-complotten, is er niet op berekend, om van den mensch een optimist te maken. De atmosfeer van de indische rechtbanken is eene kunstmatige en slecht. De Indiër is in zijn eigen dorp, te midden van den landelijken eenvoud, over het geheel waar en oprecht; maar wanneer hij door den kring van schurken en jakhalzen, die om onze rechtbanken loeren, is voorbijgegaan en de rechtzaal betreedt, doet hij hetzelfde wat anderen doen, en doet vrijelijk en dikwijls volmaakt onnoodig 'n valschen eed. Kortom, de districtsrechter ziet den Indiër niet van de beste zijde, en dat kan in strafzaken en verdere rechtsgedingen tot minder goede gevolgen leiden."

Vroeger werden ambtenaren van het binnenlandsch bestuur dikwerf met rechterlijke betrekkingen bekleed, en gingen omgekeerd rechterlijke ambtenaren over bij den administratieven dienst. Dit had zijne goede zijde wijl aldus rechters zoowel als bestuursambtenaren een meer algemeenen kijk op de zaken, tot hun ressort behoorende, kregen.

In den lateren tijd is er in Engelsch-Indië een streven om te specialiseeren, zoodat de rechterlijke macht daar nu ook een afzonderlijken dienst uitmaakt.

Bevorderlijk aan de eendracht schijnt dit niet te zijn geweest, want, 't is de *Times*, die we weer citeeren:

„Het doel van het gouvernement moest wezen een eensgezind korps bestuurs- en rechterlijke ambtenaren te hebben, allen tevreden, ijverig en onafhankelijk hun werk doende, en alle pogingen zouden in het werk moeten worden gesteld, om te voorkomen, dat deze beide takken van dienst zich tot elkaâr vijandige kampen vormen. Er is een gevaar in het steeds aangroeiend gevoelen onder de rechters, dat de reden van hun bestaan is het arbitraire optreden der bestuursambtenaren tegen te gaan, en evenzeer is het te betreuren dat sommige bestuursambtenaren de overtuiging hebben, dat de grootste zorg der rechters is de politie te wantrouwen en de bestuursambtenaren lastig te vallen."

## Boekbespreking.

Het Groepbestuur in Ned.-O.-Indië van het *Algemeen Nederlandsch Verbond* schreef in 1903 eene prijsvraag uit voor geschikte leesboekjes als lektuur: 1o. voor Indo-Europeesche kinderen, 2o. voor Inlanders.

Naar men ons meedeelt, werd voor het laatste gedeelte een tweede prijs toegekend aan mejuffrouw A. M. Gerth van Wijk te 's-Gravenhage voor haar onder den pseudoniem *Emira* geschreven boekje: „*De jeugd van Djimin*".

Daar wij de intelligente fijngevoelige schrijfster die in 1898 een zoo werkzaam deel nam aan de Oost-Indische rubriek der tentoonstelling van vrouwenarbeid en die dadelijk bij de oprichting lid werd onzer Vereeniging, kennen als een belangstellende en oprechte vriendin van den Inlander, zijn we verlangend met haar werk kennis te maken.

## ADVERTENTIËN.

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f5.—** dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f5.—** dubbel **f10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

---

In het Restaurant van
**Oost en West,**
Laan van Meerdervoort 195,
zijn aanwezig of worden orders aangenomen op: al mijne **Spaansche, Portugeesche** en **Madeira-Wijnen, diverse Vermouth's Frat. Cora, Champagnes, Cognacs, Rum** en **Dewar's Whiskies.**
Vraagt Prijscouranten.
**Plaats 24.**
C. L. DROSSAERS.

---

P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

„Pension L. SMISSAERT"
**Reinkenstraat 46,**
'S-GRAVENHAGE.

---

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.
Vraag prospectussen voor advertentiën.

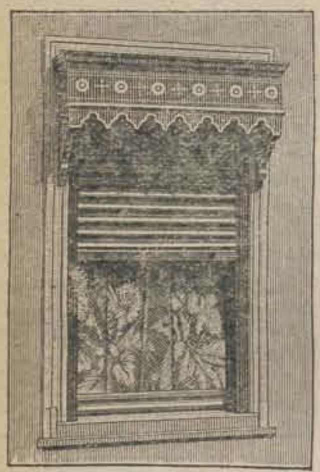
---

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

Complete Meubeleering
van HUIZEN tegen **aannemelijke condities.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat 68.*

---



HEINEKEN's
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
FALKENBURG en Co.
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

---

Onze beroemde Santal Parelen
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche
Crediet-vereeniging en Depositokas
**Den Haag. — Buitenhof 46.**
Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.
Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas.**
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

Groothertoginnelaan 103.
**Deze en volgende week,**
telkens van **10—4** uur,
**is te zien en over te nemen:**

6 mah. Kussenstoelen f 16.
1 mahonie Kruisvoettafel f 13.
1 zwartmarmeren Pendule f 15.
1 laken Tafelkleed f 3.
1 massief eiken Buffet, met daarbij passende Eettafel en 6 eiken Kussenstoelen, samen f 82.
1 eiken Heeren Cylinderbureau f 55.
1 mooie Gaslamp f 3.
2 Eng. Ledikanten, beiden f 19.
1 tweepers. mah. Waschtafel, met twee compleete Stellen f 19.
1 massief eiken Ledikant f 30.
1 prachtige noten Spiegel f 6.50.
1 paar noten Gravures f 5.
1 wollen Deken f 3.
Italiaansche Tochtdekens f 1.10.
1 compleet Eetservies (gaaf) f 21.
1 echt Meissener Eetservies, heeft gekost Mark 450, nu f 120.
1 eiken Vestibulebank f 13.
1 portemanteau gesl. Spiegel f 3.80.
1 Pièdestal met beeld f 3.
6 Japansche kop en schotels f 2.
1 bamboes Theetafel, 2 bladen f 6.
1 fraai Japansch Tafeltje f 6.
1 groot velvet Tafelkleed f 8.
1 overbekleede Canapé, 6 rugstoelen, rood trijp en Salontafel f 110
1 drie-pits Gastoestel, 5 kranen f 7.
1 Axminster Karpet f 13.50.
1 im Smyrna Karpet aan weerszijden 't zelfde 3×2 M. f 9,
**en nog enkele artikelen.**
**Alles te zien en over te nemen**
**deze en volgende week,**
van **10—4** uur.
Groothertoginnelaan 103.

---

**Zutphen Vooruit.**
Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.
De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen**, enz.
M. M. F. LUPPES, Voorzitter.
M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

**Te Scheveningen**
bestaat bij gehuwde lieden gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van kinderen en jongelieden** voor wien verblijf onmiddellijk aan zee onder flink toezicht, alsmede goede scholen (ook middelbare) gewenscht wordt.
Inlichtingen worden gaarne verstrekt door den Alg. Secretaris der Afdeeling 's-Gravenhage der Vereeniging OOST en WEST, *Laan van Meerdervoort* 195 te 's-Gravenhage.

---

***MÉDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3. — of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

Sanitas Mannenhulp.
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

Sanitas Vrouwenhulp.
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij
**„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

**Directe import uit Indië.**
Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin
Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc.
Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerworedjo) - Guava (Djamboe bidjie)
Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe
Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

---

CHOCOLADE: Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
BONBONS: Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
SURPRISES: Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
**Drops, Chocolade Bûches en Oublieën.**
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

---

**DEN HAAG.**
Gedempte Burgwal 8,
bij de Wagenstraat.

**LEIDEN, Stationsweg 19.**
EERSTE MODES.

E. v. d. Horst.
MAGASIN de SOLDES.

**DELFT, 21, Choorstraat.**
NIEUWSTE GARNEERING.

Grootste keuze **echte LYONSCHE ZIJDE** in zwart en gekleurd, ook andere kleedingstoffen bijzonder geschikt voor Indië,
***voor de helft der gewone prijzen.***
Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden, worden gaarne omgeruild.
**Stalen worden op aanvrage franco toegezonden.**

---

**STAAT**
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**
**Prijs $2\frac{1}{2}$ cent.**

---

van Soest en van der Weijde.
Lange Voorhout 23. — Den Haag.
**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

| | |
|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** . . . . . . . . . | **2 pct.** |
| **Voor 1 maand** . . . . . . . . . . . . | **$2^3/_4$ „** |
| **„ 3 maanden** . . . . . . . . . . . | **3 „** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

Eerste Nederlandsche
Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.
**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**
**Directeuren:**
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.
**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.
Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.
Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.
Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.
**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.—** per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 28, Donderdag 22 September 1904.

## Vereeniging „MOEDERLAND EN KOLONIËN".

Algemeene Vergadering op Donderdag 15 September 1904, 's avonds te 8 uur in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis.

De voorzitter opent de zeer talrijke vergadering, heet de aanwezigen welkom, inzonderheid de vele dames.

De voorzitter deelt mede welk aandeel de vereeniging gehad heeft in de met zulk een groot succes bekroonde huldebetooging aan den Luit.-Generaal van Heutsz, waartoe het initiatief van het Bestuur is uitgegaan.

Vervolgens wijst de voorzitter op de onderscheiding, verleend aan het verdienstelijk lid der Vereeniging, Mr. C. Th. van Deventer, door diens benoeming tot Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij stelt voor, dat den genoemden heer de gelukwensch van de Vereeniging zal worden overgebracht, waarmede de aanwezigen met levendig applaus hunne instemming betuigen.

Daarna brengt de voorzitter onder de aandacht, dat in de maand Maart aanstaande de tijd van vier jaren, waarvoor het tegenwoordig bestuur zitting heeft, zal verstreken zijn en alsdan een nieuw bestuur zal moeten worden gekozen. Naar zijn, 's Voorzitters, meening zou het voor de kracht van de Vereeniging getuigen, indien al de tegenwoordige bestuursleden door anderen konden worden vervangen. Minder wenschelijk acht hij zulks ten aanzien van den Secretaris, die de dagelijksche werkzaamheden behartigt, de traditiën der Vereeniging voortzet, en wiens continuïteit daarom aanbeveling verdient.

Wat betreft punt 2 der agenda: de benoeming der commissie voor het nazien van de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar, wordt door den voorzitter voorgesteld, dat door hem eenvoudigheidshalve 4 aanwezigen zullen worden uitgenoodigd. De vergadering schenkt daaraan hare goedkeuring. De voorzitter noemt daarop als leden der commissie: de heeren V. L. de Lannoy en J. W. [illegible]foort en als plaatsvervangende leden de heeren H. L. [illegible]tenbos en F. Fokkens. Genoemde leden nemen de benoeming aan.

Daarna verleent de voorzitter het woord aan den heer P. J. F. van Heutsz, assistent-resident op Java, die een voordracht zal houden over: »*De toenemende onveiligheid op Java, hare vermoedelijke oorzaken en de middelen tot redres (zulks in verband met de jongste oproerige bewegingen in Midden-Java).*

Na afloop van de door applaus gevolgde reden van den heer van Heutsz werd de gelegenheid geopend tot debat. Daaraan werd deelgenomen door de heeren Fokkens, Ruiten[illegible], Dr. Blink, Sigal, van Lawick van Pabst en de Quant. Na repliek van den heer van Heutsz, wordt den spreker door den Voorzitter de dank der Vergadering betuigd en wordt daarna gesloten.

De rede van den heer van Heutsz, de gevolgde opmerkingen van de leden en de repliek van den inleider zullen achtereenvolgens in het Koloniaal Weekblad worden opgenomen, terwijl aan elk der leden van de Vereeniging »*Moederland en Koloniën*« een afdruk daarvan zal worden gezonden.

De Secretaris,
J. S. SWART.

De Voorzitter,
P. H. v. d. KEMP.

## De toenemende onveiligheid op Java, hare vermoedelijke oorzaken en de middelen tot redres.

*Voordracht gehouden door den Heer P. J. F. van Heutsz in de vergadering van 15 September 1904 der Vereeniging „Moederland en Koloniën".*

Het onderwerp, waarvoor ik eenige oogenblikken uwe welwillende belangstelling durf in te roepen, is zeker een van *actueel* en *groot* belang.

Wanneer wij hier in Holland de Indische dagbladen volgen en de maandelijksche bloemlezing nagaan uit dagblad- en tijdschriftartikelen in onze zoo uitnemend geredigeerde „Indische Gids", dan blijkt ons voortdurend, dat in Indië op het terrein der openbare veiligheid, rust en orde de toestand der laatste jaren lang niet meer die is, wat zij behoorde te zijn en is geweest.

De vele misdrijven, die op Java voorkwamen, droegen in den laatsten tijd een gevaarlijk en meer gecompliceerd karakter dan vroeger.

Krojok-, kampak- en ketjoepartijen in gewapende benden, straatroof in vereeniging door meerdere personen op zelfs klaarlichten dag bedreven — brandstichtingen, moorden op desahoofden en inlandsche ambtenaren — bedreigingen tegen het leven dier ambtenaren en hoofden, beschadiging der eigendommen der ingezetenen — ze kwamen in verscheidene streken voor in de laatste jaren.

De bladen spraken van een heerschend *terrorisme* in Midden- en Oost-Java — van de *Maffia* in West-Java — van *onrust* overal.

Spreker had in 1902, in de toen door hem bestuurde afdeeling Ngawi (1), een getal van 13 ketjoepartijen en 6 moorden — in 1903 van 5 ketjoepartijen en 9 moorden — behalve nog de vele andere zware misdrijven als brandstichting, veeverminking op stal en in de weide, veediefstallen, straatroof enz. te bestrijden en haalde het aantal zware misdrijven in die afdeeling in 1902 het cijfer van 668 om in 1903 te dalen tot 360, een normaal getal in die streken.

Elders was het niet beter! In *Blora, Bodjonegoro, Magetan, Grobogan, Pati, Salatiga, Soekaboemi, Bandoeng, Koetoardja* en *Keboemen* — in *Meester-Cornelis, Tangerang, Batavia* en *Buitenzorg* kwamen ketjoe- en rampokpartijen op groote schaal voor — om van de binnenlanden niet eens te spreken. In *Tjiamis* en *[illegible]dang* werd in 1901/02 met moeite een complot tot opstand onderdrukt — de omverwerping van het bestuur beoogende — hetzelfde vond plaats in 1901/03 in de residentie *Madioen*, onder leiding van den hoofdgoeroe, zekeren Kjaï *Kasangalwie* in het onderdistrict [illegible] der afdeeling *Ngawi*, zich uitstrekkende over *Ngawi, Magetan, Sragen, Blora* en *Bodjonegoro*.

Vooral in den Oosthoek van *Java* hadden diefstallen van koffie en peper op groote schaal plaats en de residentie *Bezoekie* verwierf in de laatste jaren den naam van „het brandend hoekie".

Honderdtallen bouw's met *riet* beplant werden een prooi der vlammen en de *tabakkers* konden met moeite hunne verzekeringen sluiten tegen brandschade voor hunne schuren. Inbraken bij en moorden op Europeanen in de binnenlanden en zelfs op de hoofdplaatsen der gewesten en afdeelingen kwamen voor en wezen op de zucht tot het bemachtigen van geld en vuurwapenen. De bedoeling was blijkbaar: benadeeling van den gehaten Europeaan, bemoeielijking van het bestuur, het scheppen van een anarchistischen toestand, het bedreigen der goedgezinde bevolking met weerwraak, indien zij niet wenschte mede te doen aan de algemeene beweging.

De sporen der bedreven misdrijven werden zooveel mogelijk uitgewischt, lijken van menschen en overblijfselen van gestolen vee werden verbrand, bezwarende getuigen omgekocht of plotseling afgemaakt — der vervolgende justitie werden zooveel mogelijk moeielijkheden in den weg gelegd en meermalen had verduistering van stukken plaats.

Ook corpora delicti verdwenen uit handen der instrueerende inlandsche ambtenaren. In de bosschen hadden devastatiën op groote schaal plaats. —

Spreker ontving als assistent-resident van *Ngawi* over de post een vijftigtal dreig- en scheldbrieven van de ergste en brutaalste soort. In de dagbladen werd tegen de besturende ambtenaren, die waakzaam waren en blijk gaven de beweging te doorzien — een campagne van laster en hoon gedreven. — Vooral enkele Maleische couranten deden hieraan mede en spreker is nog in het bezit van tal van die dreigbrieven en pamfletten.

Elders in de geteisterde streken was het niet beter! Zelfs de eigendommen der besturende Europeesche en inlandsche politiehoofden waren niet zeker meer tegen de woede en vernielzucht der ronddolende benden en afzonderlijke boosdoeners. Het boeventuig had zich georganiseerd tegen al wat Europeesch was (1). Het inlandsch ambtenaars personeel bleef, met enkele gunstige uitzonderingen, lijdelijk toezien. —

Van tijd tot tijd zwijgt de beweging, om telkens weer op te flikkeren op eene andere plaats. Die uitingen herhalen zich luider en telkens luider.

Tot tweemalen toe werd in de jaren 1900—1903 de postkar, de Gouvernements-brieven medevoerende, waarin groote geldsommen waren gestoken, aangevallen — de koetsiers van het leven beroofd en de inhoud van de postkar geplunderd — eens op het traject *Temanggoeng—Wonosobo*, een andermaal op het trajtet *Bodjonegoro—Panolan*.

Dit waren vroeger ongekende feiten.

De landhuurders en landeigenaren in de *Bataviasche ommelanden, Meester-Cornelis* en *Tangerang* moesten een bepaalden krijg voeren met het gewapend geboefte, dat onder leiding stond van Indo-Europeanen en inlandsche ambtenaren, zooals de Demang van *Bekassi* in 1903.

Herhaaldelijk hadden op verschillende plaatsen tusschen de bereden bandieten en de politie-patrouilles schermutselingen plaats, waarbij aan weerszijden dooden vielen.

Ook *nu* blijkt uit de reeds door de plaatselijke ambtenaren ingestelde onderzoekingen, dat het feitelijk verzet tegen de gestelde machten te *Gedangan* en *Sepandjang* in de afdeeling *Sidoardjo* der residentie *Soerabaja* zich uitstrekte over meerdere residentiën en de hoofdzetel van het oproer in *Djokjakarta* lag.

Evenals in 1900—1903 in *Madioen* toonden de onderschepte zendbrieven de uitgebreidheid der organisatie aan — overal hadden arrestatiën van verdachte individuën — meestal Santrie's plaats, en belangrijke voorraden wapenen - veelal vuurwapenen -- werden achterhaald.

De oproermakers hadden zich ten doode gewijd!

Als opruiërs tegen het gezag werden in 1902 zeven goeroe's of dwaalleeraren uit de desa *Seman* der afdeeling *Ngawi* residentie *Madioen* met hunne wettige gezinnen levenslang naar verschillende plaatsen (Gouvernements besluit dato 18 April 1902 n°. 6) verbannen en was door *die* verwijdering een formeele opstand, waarin ook verscheidene desahoofden in stilte betrokken waren, voorkomen.

In *Madioen* werd *preventief*, in *Soerabaja repressief* opgetreden; in het eerste geval werd de ambtsplicht *juist* verricht — in het laatste geval *vermoedelijk niet*.

Zij, die *Java* en zijne bevolking kennen, weten hoeveel er noodig is om den desaman in staat van opwinding te brengen. *Geringe* motieven zijn *daartoe* niet voldoende. Doch wanneer onophoudelijk zijn levensstrijd wordt verzwaard en hij *materieel* door allerlei omstandigheden tot wanhoop wordt gebracht, dan is er weinig overredingskracht en suggestie van goeroe's en sectariërs noodig om hem te maken tot een gedwee werktuig in landen van op macht en aanzien beluste, gewetenlooze geestdrijvers.

Steunen daarbij, door eene lijdelijk afwachtende houding, hoogere en lagere inlandsche hoofden *indirect* den opkomenden geest van wrevel en verzet, dan verandert al zeer spoedig, onder den invloed van sarats en dzikirrans van ultra-godsdienstig en politiek karakter, de meest goedige *gogol* (2) in een fanatiek, ten doode gewijd waanzinnige. In dien toestand waren destijds in *Tjilegon*, nu weder in *Gedangan* de samenzweerders of eedgenooten gebracht onder den invloed van den dziker-el-djellola op den sterfdag van een der stichters der secte van de beruchte Quadariah-Naqsjabendiah-orde, *Abdel Kadir el Djailani* (3) en was de 12e der maand *Robingoe lawal* 1833 — de dag tevens van de Garebeg Moeloed — uitgekozen voor het begin van den opstand.

Op het programma stond in de eerste plaats: moord op de Europeanen, aanwezig op de fabrieken *Sroenie* en *Boedoeran*, met het doel geld en vuurwapenen te bemachtigen om, zoo verkregen, aan de zaak verdere uitbreiding te geven.

Hetzelfde zou tegelijkertijd plaats vinden onder *Kertasana, Blitar, Loemadjang, Djombang* en *Modjokerto* en ook elders in *Bodjonegoro* en *Blora* was het niet rustig, ja zelfs te *Bangkallan* op *Madoera* was men voorbereid.

Zooals in de meeste gevallen, deugde ook bij deze poging tot opstand onder inlanders de organisatie niet voldoende en hielden de overige plaatsen op den afgesproken tijd zich rustig, hetzij uit vrees, hetzij omdat men nog niet gereed was en begon de uitvoering alleen te *Gedangan* en *Sepandjang*, onder den rook der garnizoenen van *Soerabaja* en *Ngawi*. In *Kertasana* was de zaak verraden.

In 1888 had hetzelfde in *Bantam* plaats en hielden daar, door een nog onbekende oorzaak, de eedgenooten *Tangerang, Blaradja, Tanara, Pandeglang* en *Tjaringin* zich rustig, vermoedelijk wel uit vrees voor de toenmalige daar besturende hoogste europeesche of inlandsche ambtenaren, dan wel omdat er nog iets aan de regeling der zaak haperde, toen reeds te *Anjer* en *Tjilegon* den voorgenomen opstand uitbrak en het garnizoen van *Serang* de zaak smoorde.

In *Bantam* kwam destijds het wachtwoord uit *Mekka* (4) en bleken de voornaamste leiders en deelgenooten *Hadjie's* te zijn.

Te *Gedangan* stonden aan het hoofd der beweging *Kjai Kasan Moekmin, Kjai Botokan* en *Kjai Bintara*, drie Javaansche santrie's of *goeroe's-elmoe* (5) en diende een zekere *Sarĕjan*, een Sasakker, als aangenomen kind door een inlandsch sergeant van *Lombok* medegebracht en een ijverig sectariër geworden in de leer van *Kasan Moekmin*, den Quadariga-sectariërs als rondreizend agent der beweging.

Voorts bleek, dat de centrale leiding der zaak van *Djokja* uitging en vermoedelijk over geheel Java hare vertakkingen had.

In een serie schetsen uit het Javaansche volksleven in het Nieuws van den Dag van N. I. onder het motto: „Volkswelvaart is het bolwerk tegen fanatisme", waarin de geheime roerselen van den jongsten opstand nauwkeurig worden beschreven, haalt de schrijver „*Wangso*" herhaaldelijk het Arabische spreekwoord aan:

„Verholen leed, als een gesloten oven, verbrandt het hart, waarin het woont, tot asch" . . . . . . .

Naar mijn vaste overtuiging *is het verholen leed*, dat tot dezen jongsten opstand en tot alle vorige van dien aard, tot de reeks van ongeregeldheden der laatste jaren, aanleiding gaf. Aan dàt *verholen* leed zijn *wij* ten deele schuld.

Misoogsten in de eene streek, overstroomingen in de andere, zware inlandsche belastingen, steeds verminderende baten uit de koffiecultuur, afpersingen bij de inning der belastingen, onvoldoende bescherming van persoon en goed in de binnenlanden, zware epidemische ziekten onvoldoende bestreden, lage en steeds lagere loonen op suikerondernemingen en houtaankappen, zoomede op erfpachtsperceelen, meerdere inmenging van het europeesch bestuur in zuiver inlandsche zaken en in desa-aangelegenheden, verminderde positie in rang en aanzien der regenten en andere inlandsche ambtenaren, de reorganisatie van het inlandsch bestuur, die zoo vele (456) bestuursplaatsen voor den adel wegnam, hoogere kosten voor de betere opleiding tot bestuursambtenaar, intrekking van enkele Regentschappen (Salatiga, Djoewana, Patjitan) en de mogelijke opheffing van nog meerdere Regentschappen en districten, langwijlige en kostbare procedure voor de inlandsche rechtbanken, afschaffing der opiumpacht in de Vorstenlanden, vermeerdering van administratief en politiewerk der mindere inlandsche ambtenaren, dit alles heeft groote ontevredenheid onder den adel en de kern des volks (de gezeten landbouwers) gewekt. Ook de priesterraden doen kwaad bij de boedelverdeelingen en heffen te veel. —

Vooral de misbruiken, die in de centra der Europeesche cultures nog steeds met den verhuur der gronden plaats hebben — het geraken der te verhuren gronden in handen van enkele (hadjie's en chineezen) — in één woord de totale verarming van den landbouwerstand — de weinige bescherming van het Europeesche bestuur daarbij genoten, dit alles is de kiem der ontevredenheid in de desa — in het huisgezin — onder den adel en de hoofden — ja over geheel Java.

*Oorzakelijk* is de toenemende onveiligheid op Java een gevolg van ontevredenheid bij den adel en de kern des volks, de *gogol's, Santrie's* — met den gang van zaken bij bestuur en rechtspleging. —

Dat deze stelling waarheid bevat, bewijst wel de wijze, waarop door een der voorgangers van den jongsten opstand, den woordvoerder *Kjaï Botokan* (1) propoganda werd gemaakt voor de zaak.

Hij bracht den avond vóór den opstand den verzamelden eedgenooten in de desa *Soementara* onder het oog, dat kort geleden het onderzoek naar het uittrekken van de te velde staande palawidja en de kwestie der aan de bevolking verstrekte 400 hindoeploegen plaats had gehad — welk onderzoek door den resident van *Soerabaja* gevoerd — in het *nadeel* des volks uitliep. „Bij die gelegenheid, zeide hij, hebben wij *vele* andere „grieven aan onze desahoofden blootgelegd, doch alles „te vergeefs; immers toch bij den niet geheel vrij„willigen afstand van gronden aan de fabrieken (bij „de zoogenaamde Arends-contracten) wordt het geheele „bedrag der reeds vooruitbetaalde grondhuur, in geval „men niet wenscht te verhuren, ingehouden door de „desahoofden, in afbetaling of ter geheele afdoening „onzer belastingen, waardoor wij, bij het verlies onzer „bouwgronden, op den koop toe nog verstoken zijn van „contanten en dát, terwijl de regeering zelven ons toe„staat onze belastingen in termijnen aftebetalen, „waarvoor negen maanden tijd gegeven wordt"

„Of doen de desahoofden en de boven hen gestelde „inlandsche ambtenaren dit, om ons te dwingen de „zoo hoog noodige contanten voor ons huishouden te „zoeken, door ons als taak- of daglooners op fabrieken „of bij andere particuliere te verhuren, zoodoende aan „werkgevers het zoeken van werkvolk te vergemak„kelijken?"

„Is dit van de desahoofden eene soort verplichting, „omdat aan hen grondhuur-premiën — soms tot *f* 5 „de bouw worden uitgekeerd?"

„Zoo ja, dan zij wij door onze hoofden verkocht en „zijn die hoofden niets anders dan koeliewervers!"

„Doch bovendien hebben velen uwer weinig of geen „begrip van rekenen en maken die vele belasting„regelingen U in de war, zoodat het voor uwe hoofden „weer een heerlijk visschen is in *troebel* water en „vandaar die kwesties over het niet eens zijn omtrent „wat reeds betaald is en nog betaald moet worden. „Hoe hebben wij niet gewezen op den soms zwaren „arbeid aan de wegen en de vele te presteeren desa„diensten"?

„Vooral aan desawegen en bruggen, die hoofdzakelijk „in orde gehouden worden ten gerieve der fabrieken, „voor een gemakkelijk en goedkoop riettransport en „om met bendy's en voertuigen voor de contrôle in „de riettuinen overal te kunnen komen".

„Immers wij, die niets te vervoeren hebben en voor „onze *vereelte* voetzolen kunnen volstaan met *smalle* „kampong- en sawah-wegen — liefst zelfs *niet* begrint „— wij hebben *die* wegen toch niet noodig. En waarom „bekostigen zij, die zulke wegen en bruggen *wel* noodig „hebben, niet zelf aanleg en onderhoud? Algemeen „hoort men, dat de regeering, als compansatie voor „verminderde heerendiensten, aan de groote wegen „over heel Java ons hoofdelijk heeft aangeslagen".

„Behalve dat het menigen Javaan gemakkelijker „valt een paar dagen *meer* aan die wegen te werken, „dan voor het verdienen van dien éénen gulden hoof„delijken aanslag, vier à vijf dagen aan geldzoeken te „verknoeien, blijkt nu toch achteraf, dat wij nog even„veel wegenarbeid verrichten als voorheen: is dit „billijk?"

„Voorwaar mijne volgelingen, broeders in het eenig „ware geloof, er is nog zooveel, dat anders had kunnen „zijn! Zoo is het u bekend, hoe het menig keer „gebeurt dat, nog vóór onze padi op het veld volkomen „rijp is en geoogst, reeds door de fabrikanten de rand„en dwarsgoten worden geslagen en hoe dikwijls de „niet volkomen rijpe padi moest worden geoogst, „omdat de huurder precies op den dag, dat het huur„contract ingaat, de gronden hebben moet. Alsof wij, „stervelingen, het in onze hand hebben het geplante „op tijd te doen rijpen!"

„Niet alleen in deze residentie, ook elders hooren wij „klagen over te veel en dan weer te weinig bevloeiïngs„water. Te weinig, wanneer dit water, in stede van „naar onze sawah's, naar de riettuinen wordt afgeleid".

„Het is van hoogerhand zoo billijk mogelijk gere„geld, maar zoolang degene, die met de verdeeling is „belast, vatbaar blijft voor bemesting in den vorm „van blinkende guldens en door zucht naar weelde „een oogje sluit, wanneer het ons toekomend water „naar *elders* vloeit, — zoolang zullen wij aan het „kortste eind trekken" — enz.

Ziehier eene reeks van de voornaamste grieven van den inlandschen landbouwersstand op Java.

De langzame verarming van den landbouwer door de concurrentie der suikerondernemingen, het vasthouden van den huurder op ongelegen tijdstippen aan zijne gemakkelijk verkregen rechten — slecht geleide proeven van het bestuur op agricultuur en agronamisch gebied - van welke de bevolking onder alle vormen het gelag betaalt — te lange huurtermijnen der bouwvelden op grond der grondhuurordonnantie toegelaten — conniventie der dessahoofden met de huurders bij den inhuur — waardoor partijdigheid ontstaat bij klachten der bevolking — het maken van moeielijkheden en het veel voorkomen van afpersingen bij de inning der belastingen, vooral van de landrente — het verlies der bouwgronden op reeds vergeten tijdstippen bij 4½ jarige en 6½ jarige contracten — het ontstaan van een proletariaat in den omtrek der fabrieken, waar mandoers, hadjie's en chineezen (1) langzamerhand alle goede bewaterbare gronden in handen weten te krijgen, middels inlandsche bijwijven — de vele onderscheiden inlandsche belastingen, die door elkander geïnd worden — het onderhoud der vele desawegen en desabruggen, waarlangs Decauville-spoor ten behoeve van het riettransport wordt gelegd — de partijdige verdeeling van het water tusschen de velden der fabrieken en die van de bevolking, soms van bestuurswege, en zoo honderden andere grieven tegen het bestuur, verschillend al naar gelang de streek, waaruit zij voorkomen, zijn *oorzakelijk* de redenen tot ontevredenheid, wrevel en wraakzucht bij den kleinen man.

Ernstige grieven van den *adel* en van den inlandschen ambtenaarsstand zijn: de afschaffing der pantjendiensten in 1882, waardoor hun naar inlandsch begrip alle aanzien werd ontnomen — de opheffing van regentschappen, districten en onderdistricten in 1900 — de steeds hoogere eischen en hoogere kosten voor de opleiding hunner zonen — de steeds grootere inmenging van het Europeesche gezag in zuiver inlandsche zaken van huishouding, het voortrekken van Nederlandsch sprekende en schrijvende inlandsche ambtenaren bij allerlei benoemingen, de meerdere onverschilligheid door Bestuur en Regeering voor de inlandsche talen, traditiën, zeden en gewoonten, herhaaldelijk getoond in de laatste jaren.

Het is niet gemakkelijk het vertrouwen van de hoofden en het volk te winnen, doch spreker, die altijd en overal met het volk en zijne hoofden meeleefde, is dit enkele malen gelukt.

Ik kan u verzekeren, mijne heeren, dat zoowel onder den kleinen man, als onder de lagere en hoogere inlandsche ambtenaren, ons bestuur *impopulair* is. Meer kan ik hier thans niet zeggen dan: . . . . .

„De toenemende onveiligheid op Java en Madura is „*oorzakelijk* een gevolg van ontevredenheid van den „adel en de kern des volks met den gang van zaken „bij bestuur en rechtspleging".

Sinds het laatst van 1900 heerscht op *Java* een bepaald *terrorisme*, is een *georganiseerd* verzet ontstaan, dat op de centra der bureaucratie niet begrepen werd.

De leiding der zaken gaat uit van enkele voorname goeroe's in de beide Vorstenlanden, die door strenger optreden van vroegere hoofden van bestuur veel van hunne inkomsten hadden verloren en naar alle zijden goeroe-ilmoe of dwaalleeraren uitzonden, om de kwaadwilligen tot verzet aan te sporen.

Dat de zaak telkens grootere uitbreiding kreeg, moet daaraan worden geweten, dat inlandsche ambtenaren van rang en positie dergelijke woelingen niet rapporteerden, ja soms zelfs die euveldaden steunden en in stilte bevorderden, zooals destijds in Tjilegon de Regent van *Serang* en de Demang van *Bekassi* in *Meester-Cornelis*, die reeds vier jaren lang van roof en buit leefde, totdat dit eindelijk in het laatst van 1903 werd aangetoond door den kontroleur van politie *Johan* te *Batavia*.

In een goed gesteld artikel in de *Java-Bode* van 28 Juni j.l. No. 150, getiteld: „*Hadjie-vrees*", zegt de schrijver — terwijl men *Dr. Snouck Hurgronje* als de daarin genoemde autoritaire bron denkt te herkennen, — een zeer juist woord, n.l.:

„Op geheel Java zijn er maar zeer enkelen, die „zich moeite geven om het geestelijk leven van den „inlander te leeren kennen. Zelfs de in de eerste plaats „daartoe aangewezen personen, de bestuursambtenaren „en de planters, de menschen, die het nauwst met „de bevolking in aanraking komen, geven zich, — een „zeer enkele gunstige uitzondering niet te na gesproken, „— nimmer eenige moeite om het innerlijk leven van „het volk, dat zij besturen of voor hen arbeidt — „mede te leven."

Zoo wisten enkele bestuursambtenaren op Java niet, dat het sinds 1901 overal onder de bevolking verspreide boekje, in het arabisch karakter geschreven en geheeten: „*Oendang-oendang Menangkabau*", de meest opruiende taal tegen ons gezag inhield — zoo wisten in *Banjoemas* in 1889/90 de besturende ambtenaren langen tijd niets af van de „*Hirizil jaman*", een in Pégon-schrift gesteld boekje met ultra-orthodoxe leerstellingen van *Kjai Noerhakim* in de pardikandesa *Posiraman*-Koelon, afdeeling *Poerwokerto*, die zich als Messias opwierp en in *Banjoemas, Bagelen* en *Kedoe* onder alle rangen en standen duizenden volgelingen telde, totdat dit door den Regent van *Ledok* in 1891 aan het licht werd gebracht.

Zoo weten vele besturende ambtenaren niet, welke onder hen dienende inlandsche ambtenaren sectariërs, d. i. aanhangers, hetzij van de Quadaria — hetzij van de Çatarija — hetzij van de Naqsjabendiah 2) tarèkat of leerstelling zijn.

Ook ontgaat het hun oog, welke goeroe's ilmoe zich in hunne afdeelingen ophouden; wat zij verkondigen en van waar zij komen, en velen kennen het onderscheid niet tusschen geloovige en ongeloovige ilmoe.

Overkropt met schrijfwerk, met periodieken, verslagen en adviezen, belastingzaken en politiewerk of onderzoek van rechtszaken, kan nòch de Europeesche, nòch de inlandsche besturende ambtenaar veel tijd meer besteden om onder en met het volk te leven en de stroomingen daarin na te gaan en te begrijpen.

Slechts zeer enkelen gelukt dit en die zijn in de inlandsche wereld dan ook zeer goed bekend. Vandaar, dat wij steeds voor verrassingen staan en bijna altijd *repressief* moeten optreden.

Dit behoorde echter niet zoo te zijn! Het behoefde ook niet zoo te wezen. Maar het zijn lang niet allen koks, die lange messen dragen!

*Gubbels* wist in 1888 niet, dat er iets broeide in zijne afdeeling *Hendriks* wist het in 1902 wèl in *Soemedang* en Resident *Donner* voorkwam in 1901 door tijdig handelen oproer in zijn gewest. Ziedaar het verschil! Het is noodig, dat de besturende europeesche en inlandsche ambtenaar *politiedoorzicht* hebben, willen zij aan hunne bestemming kunnen voldoen. Dat is eene

---

(1) Met eene oppervlakte van ± 27 vierkante geographische

(1) Ook de vele rietbranden zijn uit deze zucht tot benadeeling zeer goed te verklaren.
(2) Gezeten landbouwer of Javaansche boer.
(3) Hadjie Abdel Kadir heeft de devotie der Naqsjabendiah het eerst op Java nl. te Samarang gebracht in 1875.
(4) Lees H. Chauvigny de Blot: De wording en het verloop der Tjilegonsche troebelen.
(5) Dwaalleeraren of sectariërs.

(1) Ook bekend onder den naam van Kjai Djenal.

(1) als tusschenhuurders.
(2) Verschillende benamingen naar orthodoxe islamitische secten, van welke de stichters arabieren zijn en die naar hen genoemd worden.

gave, die niet ieder bezit! Doch kennis van ilmoe's en van islamitische propaganda kan en moet elk bestuursambtenaar zich eigen maken.

Hoe moeielijk dit ook is — tusschen de ambtenaren, die op het punt zijn met bestuursgezag te worden bekleed — zou een schifting moeten worden gemaakt en slechts ernstige, helderziende en handige bestuursmannen zouden aan het hoofd van Regentschappen, afdeelingen, districten en onderdistricten mogen worden gesteld, want zooals reeds herhaaldelijk en nu onlangs weder duidelijk is gebleken op Java en elders:

„Onze kracht en onze zwakheid schuilen bij het „besturend ambtelijk personeel, Europeesch zoowel als „Inlandsch, in onze Koloniën".

Dat het noodzakelijk geworden is om bij de aanstelling tot besturend ambtenaar zeer voorzichtig te zijn en alleen hen met bestuursmacht te bekleeden, die blijken hebben gegeven voldoende de inlandsche talen machtig te zijn om zich met gemak op de hoogte te kunnen stellen van de stroomingen onder het volk van buiten en van binnen Java en Madoera en trouwens over den geheelen Archipel aangebracht, bewijzen zeer zeker de gebeurtenissen der laatste vijftien, maar speciaal der laatste *vier* jaren, op Java en over den geheelen Archipel — Borneo niet te vergeten.

Het mag niet voorkomen, dat de besturende europeesche ambtenaar onkundig blijft van de goeroe-elmoe, die in zijne afdeeling komen, zich daar vestigen en geloovige of ongeloovige elmoe verkoopen aan de bevolking, dat zendelingen van de anti-christelijke-leer met zendbrieven en boekjes van verdachten inhoud uit *Constantinopel*, *Kaïro* en *Mekka* of *Djeddah* het land afreizen en die op de pasars verkoopen. Boekjes als de *oendang-oendang*, *Menangkabau* en verschillende *Hikâjat's*, die bepaaldelijk opruiende taal bevatten tegen al wat ongeloovig is uit een Moslimsch oogpunt, mogen niet meer, zonder dat het bestuur het weet, kunnen worden verspreid.

Het onderwijs in de langgar's (1), die steeds in aantal toenemen nu de groote bekende pesantrens (2) zijn verloopen en niet meer bezocht worden, moet terdege kunnen worden nagegaan.

Zoo werd als boven gezegd de „Hiriziljaman" van *Kjaï Noerhakim* twee jaren lang in de desa's van *Banjoemas*, *Bagelen* en *Kedoe* verkondigd, zonder dat het bestuur er iets van wist, althans een exemplaar in handen kreeg).

Het boekje, dat geloovige elmoe predikte, was zeer gevaarlijk van inhoud voor de rust en orde.

Meer nog is het noodig, dat de Europeesche bestuursambtenaar zoodanig op de hoogte blijft van de internationale Pan-islamitische stroomingen, die in de laatste dertig jaren niet alleen onzen archipel, maar ook *Siam*, *Cochin-China*, *Voor-Indië*, *Perzië* en *Japan* beroeren, dat de inlandsche hoofd- en subalterne ambtenaren tegenover hen geene onwetendheid meer kunnen voorwenden, dat het inlandsch bestuur en de inlandsche rechtspraak zuiver blijven en niet in den naam onzer geëerbiedigde Vorstinne onrecht en willekeur worden gepleegd in allerlei richting, uitsluitend met het doel om Bestuur en Regeering gehaat te maken.

Het is nog niet lang geleden, dat in het zuiden der residentie *Bezoekie* de domme desabevolking op last van en door twee hooge inlandsche ambtenaren naar de moskeeën en langgar's werd gedreven onder voorgeven, dat het europeesch bestuur, dat vrijheid van godsdienst in zijn vaandel schrijft, dit gaarne zag.

Daar werd toen de ongelijkheid onzer rechtspraak over inlanders en europeanen besproken in stede van den godsdienst.

Juist op hen in de desa en in de vele verspreide kleinere gehuchten, die al onze regelingen en bepalingen *verkeerd* uitleggen, is toezicht noodig. Alleen doordat een verslapt inlandsch bestuur verzuimt de in translaat-Javaansch vertaalde staatsbladen in verstaanbare taal aan de bevolking bekend te maken en uit te leggen, is het mogelijk, dat aan alles wat Regeering en Bestuur doen, ter verlichting en opheffing des volks, een kwaadaardig karakter wordt gegeven door de raddraaiers der anti-gouvernementeele partij in onzen archipel, waartoe behooren verarmde Indo-Europeanen, Chineezen, Javanen en Arabieren, maar vooral de vele goeroe-elmoe, santrie's en doekoen's en een deel der inlandsche ambtenaren van het oogenblik, zooals gebleken is.

In het te Kaïro uitkomend weekblad „*Arafate*", eigenaar Directeur Mahmoed-Salem, onder den titel: „Hebdomadaire islâmite, paraissant tous des Jeudis", telkens een andere korâns-preuk als motto voerende, vond ik onder meer het ondervolgend artikel in het nummer van 21 Juli jl. no. 29, „La Hollande et l'islâm" geheeten.

Daarin zegt de Mohamedaansche auteur het volgende: „On nous donne une nouvelle incroyable! La Hollande „serait sur le point de changer sa politique coloniale". „Cette politique sera bientôt *douce*, autant qu'elle à „été *dure*, *méticuleuse* et *tracassière*; *libérale*, autant „qu'elle à été *sans entrailles* et *rapace*.

„Le système actuel occasionerait, dit-on, trop de „frais inutiles! Un système plus libéral serait, en „somme, plus profitable. Cette nouvelle nous inté„resse bien plus que tout autre! Si jamais les Hol„landais mettent de pareilles idées en pratique . . . .

„Mais cela est impossible"!!

„La Hollande veut d'abord voir ce que feront les „Français en faveur des Musulmans! Elle prétend que „le Musulman est exigeant et que plus on lui donne, „plus il demande. Elle préfère donc ne rien accorder „du tout et attendre la . . . . . . *débâcle* (3). . .

In het nummer van 11 Februari n°. 6 van hetzelfde weekblad komt in het hoofdartikel „*Une guerre utile*" het andervolgende voor, de kansen der mogendheden besprekende, tot uitbreiding van gebied bij den Russo-Japanschen oorlog.

„L'Angleterre a une occasion, qu'elle ne perdra pas, „espérons-le! Autrement qu'elle se fasse aussi *modeste* „que la Hollande! La fortune *sourira* à un peuple „plus *audacieux*"!

Men gevoelt de opruiende en suggestieve taal in dit blad tegen het Hollandsche gezag in Indië. De redactie van „Arafata" is geheel in handen van Mohamedaansche Egyptenaren. Zouden hier andere invloeden in het spel zijn?

Andere bladen, zooals de *Servet*, die te *Constantinopel* verschijnt, en pan-islammitische gevoelens voorstaat, behelzen niet minder tendenzieuse artikelen tegen ons gezag en het is duidelijk waarneembaar, dat er over de geheele Mohamedaansche wereld eene anti-christelijke godsdienstige propaganda werkt, die ook Java en al de eilanden van den archipel beroert, waar de Islâm wordt beleden.

Van dergelijke stroomingen behooren de besturende Europeesche ambtenaren op de hoogte te zijn en te blijven. Het is niet voldoende, dat er één centrale adviseur als Dr. Snouck Hurgronje is, die bovendien vaak maanden lang van Java is verwijderd, zoodat in 1888 te Tjilegon in 1890 te Srikaton, in 1902 te Soekaboemie en in 1904 te Sidoardjo alleen *repressief* kon worden opgetreden.

Naar aanleiding van de in de laatste vijftien jaren voorgekomen feiten op Java en ook elders in den archipel — geloof ik, dat *betere*, meer *practische* opleiding voor de bestuurstaak en ernstiger *studie* van de stroomingen onder de bevolking noodig zijn voor de besturende ambtenaren op Java en Madoera, en daarbuiten. —

Hoe die opleiding tot en oefening als besturend ambtenaar dan practisch moeten worden ingericht — ligt buiten het kader dezer voordracht. — Elk volge zijn weg! —

Onder de moreele oorzaken, die medewerken tot de algemeen heerschende ontevredenheid behoort voorzeker de geringe ontwikkeling van het volk en de weinige moeite, die de meeste bestuursambtenaren, vooral de inlandsche zich geven om de regelingen, bevelen en reglementen van het Gouvernement der bevolking klaar en duidelijk te maken.

Dit is ook moeilijk want de meeste desahoofden en bijna alle desabestuurders zijn analphabeten.

Daardoor wordt geregeerd en bestuurd buiten het volk om. — Vandaar veel verkeerd begrip en wantrouwen tegen ons in de desa en gemak voor den doekoen, goeroe-elmoe of den goeroe-weri (1) om het volk tegen ons op te ruien, dan wel mede te slepen in misdrijven en samenscholingen. —

Een voorname grief der hoofden is voorts te zoeken in de concentratie van arbeid, waardoor het Europeesch bestuur langzamerhand het inlandsch bestuur in alles is gaan verdringen en zich allengkens ook is gaan bemoeien met zuivere desa- en godsdienstaangelegenheden als b. v. b. het toezicht op het gebruik der moskeekasgelden, op last der Regeering, de desadiensten enz. Ook de regelingen der apanages van desahoofden en desabestuurders onder het voorwendsel dat dit noodig was voor de invoering eener nieuwe en billijke landrente regeling, het onderzoek tot regeling der desa-politiediensten van 1892 al aangevangen en nog niet beëindigd — hebben kwaad bloed gezet bij het volk.

Tegenover de als zoodanig beschouwde bemoeizucht der Europeesche bestuursambtenaren, die zich thans met allerlei détails der inlandsche huishouding bezighouden staat lijnrecht hunne machteloosheid om iets nuttigs te doen voor de streek onder hunne bevelen gesteld. Alles stuit in de laatste jaren af op la bonne grace der Necidelen en op de zuinigheid der controle regeering. Dit schaadt het gezag in het oog van den Aziaat.

Tactische fouten werden bij de behandeling van inlandsche zaken bij de centrale bureaux door onkunde en slecht begrip telkens en telkens gemaakt, geen wonder dus dat die bevolking van ons vervreemd is en blijft.

Het groote landbouw-proletariaat, dat steeds toeneemt bij een jaarlijkschen aanwas der bevolking met twee procent (alzoo met ongeveer 600,000 zielen) is eveneens oorzaak der toenemende onveiligheid op Java en nu ligt het wel een weinig in den aan fantaisie en verbeeldingskracht zoo rijken inborst van den niets bezittenden Javaan om gaarne mede te doen aan inbraken, diefstallen, straatrooverijen, kampak, ketjoe en rampok-partijen.

Het zoo gemakkelijk verkregen geld, middels pandhuizen en helers in de dessa, wordt dan in enkele dagen tijds aan dobbelen, schuiven en aan ronggeng's verbrast.

Dat ligt zoo in den volksaard, zegt Mr. W. de Veer in zijne brochure over de „onveiligheid en de particu„liere landerijen op Java", doch zou het onder gelijke omstandigheden in andere westersche landen beter zijn? Ik geloof van neen! Tenzij men mij overtuige van het tegendeel.

Zoogoed als de Islâm, ondanks den eeuwenlangen invloed weinig tot het hart van den Javaan is doorgedrongen, even weinig zijn ook de heerschende begrippen van ons bestuursstelsel en de wisselende inzichten daaromtrent tot het begrip van den dessaman doorgedrongen. Laten wij ons geene *illusiën* maken. Wij besturen *te* geleerd en *te* geheimzinnig en dat *is onze* fout. In de eerste plaats hebben besturende, zoowel als contrôleerende ambtenaren hoe langer hoe minder tijd om zich veel met hoofden en bevolking op Java in te laten, bovendien zijn weinigen lĕmĕs (2) genoeg om zich bij hoofden en bevolking *bemind* te maken. Dit is slechts zeer weinigen gegeven.

De dienst van het binnenlandsch bestuur is door de invoering van opium en zoutdebiet in onze handen hoe langer hoe meer gedétailleerd, het schrijf- en rekenwerk *reusachtig* geworden.

Dit zijn technische fouten, die het gezag schaden en zelfs ondermijnen. Een flink bestuursambtenaar kan geen goed winkelier zijn en kleine winkeltjes drijven. Groote langdurige tournées van besturende en contrôleerende ambtenaren zijn *nolens volens* uitzonderingen geworden.

Dit zijn technische fouten der Regeering, die moeten ophouden.

Door het verkeerd gebruik, dat van de besturende en contrôleerende ambtenaren voor allerlei doeleinden als tentoonstellingen, musea, verzamelingen, landbouwcrediet, dat zij niet verstaan, adviezen van allerlei aard, gegevens tegen den buitenlandschen vijand, statistieken, kaarten enz., kortom voor alles en nog wat, wordt gemaakt, kunnen woelingen worden voorbereid, kunnen dwaalleeraren aanhang verkrijgen en propoganda maken, kunnen onlusten worden georganiseerd, zooals in 1885—1888 in *Bantam*, in 1900—1903 in *Madioen*, in 1901—1903 in *Soekaboemie* en *Soemedang*, in 1904 in *Djokdja* en *Soerabaija*, zonder dat die woelingen naar juiste waarde en beteekenis tot het besef der besturende Europeesche en inlandsche ambtenaren, nog veel minder tijdig tot dat der Regeering doordringen.

Het gehalte der inlandsche ambtenaren van hoogeren en lageren rang is in enkele streken, zooals *Banjoemas* en *Bagalen* uitgezonderd, nog inferieur. Ook zij vervreemden van de bevolking door ons toedoen.

Onder de hoogere inlandsche ambtenaren zijn twee partijen ontstaan, die van de moderne opleiding, die de Nederlandsche taal spreken en schrijven en de Oud-Javaansche partij, die strijdt voor het behoud van taal en adat. Die scheuring is door ons in de hand gewerkt en gevoed door enkele onhandige verwisselingen in de hoogste inlandsche rangen.

Een zeer voorname grief van den kleinen man vooral schuilt in de slechte regeling der inlandsche belastingen en in de weinige omzichtigheid van vele besturende ambtenaren bij het regelen van de wijze van inning en de keuze der juiste tijdstippen daartoe.

Evenals in Britsch-Indië is ook in onze koloniën de wijze waarop de inlandsche belastingen door leden van het desabestuur wordt geïnd, een bron van veel kwaad en van de ergerlijkste knoeierijen. Daardoor wordt door den kleinen man, die niet kan rekenen en spoedig vergeet, dikwijls verscheidene malen het bedrag betaald, dat hij verschuldigd is, vooral indien de aanslag niet hoofdelijk of persoonlijk is en over al de desalieden wordt omgeslagen.

Wordt de landrente b. v. tijdens of onmiddellijk na den oogst geïnd, zooals hier en daar geschiedt, dan is de bevolking gedwongen, om aan contanten te komen, haar product tegen spotprijzen te verkoopen aan Chineesche, inlandsche en Indo-Europeesche opkoopers en woekeraars, die haar in de 5 schrale maanden (December tot Maart) voorschotten in geld of in natura hebben verstrekt.

Kitirs en stempelmethoden helpen, zooals gebleken is, niet afdoende tegen deze afzetterijen.

Eene voorname grief van den kleinen man schuilt in de slechte regeling der indische belastingen.

Er zijn er te veel en te onderscheiden.

Het is elk jaar hetzelfde rijtje!

Eerst de rijtuigbelasting, die zeer hoog en vêxatoir en oorspronkelijk eene weelde-belasting was — dan hoofdgeld — daarna bedrijfsbelasting en eindelijk de landrente.

Een bezitter van een bouw sawah, huisje en erf en een karretje in de desa, dat hij verhuurt, betaalt in één jaar tijds successievelijk f 12 + f 1 + f 4 + f 3·50. = f 20.50 van een bruto inkomen van f 160 of 12 pct. van zijn bruto-inkomen, 29 pct. van zijn netto-inkomen ad f 105 à f 125.

Voorts verricht hij immers nog eenige heerendiensten en desadiensten — stel te zamen 80 dagen van het jaar en als hij kan koopt hij die diensten af tegen f 0.20 aan 't desahoofd of aan zijn directen vervanger — alzoo wordt het inkomen van den doorsnee-desaman, dat kan gerekend worden te bedragen netto f 25 van zijne sawah (1) en f 80 à f 100 voor zijn bedrijf als karverhuurder, belast met f 36.50 of met ruim 29 zegge 30 procent van zijn gemiddeld netto inkomen. En dit belastingcijfer varieert van 29 procent tot 76 procent over geheel Java, al naar gelang de verschillende omstandigheden van den belastingbetaler in vlakte en bergstreken.

Zooals ik reeds in mijn boek over het inlandsch landbouwcrediet op Java, van Dorp en C°., Batavia 1901, aantoonde, is de belastingdruk op den inlander op Java *enorm*, nog niet eens gesproken van onregelmatigheden en afpersingen bij de inning.

De doorsnee-Javaan weet zeer goed, dat een goed deel van hetgeen hij aan directe belastingen opbrengt door ons elders wordt besteed, vooral nu in 1902 in beginsel is aangenomen om ook het hoofdgeld en ook het exedent daarvan, als gewone belasting in 's lands schatkist te doen vloeien.

Hebben wij wat de *directe* belastingen betreft, de draagkracht van het doorsnee-individu van de inlanders op Java, speciaal van de landbouwende klasse, reeds *lange* jaren overschreden en den inlander geconverteerd van een *zwoegend* lastdier onder het cultuurstelsel in een *hijgend* belastingbetaler onder het stelsel der vrije exploitatie, het is daarom dat al onze pogingen om de productiviteit des lands te verhoogen door de kern des volks steeds gewantrouwd zijn geworden.

Ook de uitgebreide onderzoekingen, die van af 1878 van tijd tot tijd plaats hadden en steeds uit liepen op voor den inlander voelbare verhooging van lasten (landrente-enquête Sollewyn-Gelpke. 1880—1886, koffie-enquête Mounier naar de verhouding van arbeid tot loon 1887—1889 onderzoek naar de oorzaken der mindere welvaart in 1901 gelast en in 1904 aangevangen), zij allen hebben het vertrouwen in onze billijkheid en rechtvaardigheid geschokt en zijn voornamelijk de technisch-oeconomische of materieele oorzaken der huidige ontevredenheid.

Het is algemeen bekend, dat de Islam in Oost- en Midden-Java weinig wortel heeft geschoten.

In West-Java daarentegen, vooral in *Bantam*, de *Preanger-Regentschappen* en *Cheribon* zijn vele goedgeloovige moslims en van daaruit dringt de meer orthodoxe leer langzamerhand oostwaarts op. Maar de leer der secten als de *Nacgsobendicil*, der *Quodarial*, der *Çotarisa* en *Soeroessia* zijn pan-islamitisch. Deze secten werden uit *Kaïro*, *Djedda*, *Mekka* en *Medina*, doch ook uit *Constantinopel* gesteund. De goedgeloovige moslims wantrouwen de mystieke genootschappen. Het is mij bekend, dat enkele Regenten in Midden-Java aanhangers zijn der *Catârijâ*-sekte. (2) Verschillende inlandsche ambtenaren en aanzienlijken in de dessa behooren tot de *Nagsjabendiah*-orde.

In *Bantam* worden vele volgelingen der latere orthodoxe leer van *Aboe Hanifât* aangetroffen — zelfs *Wahabietische* leerstellingen worden daar aangehangen en nergens is de opvolging der ritueële voorschriften omtrent de salât of gebeden, der wôloe of wasschingen, der isjârat en ibâdat of godsdienstige voorschriften in het algemeen, zoo sterk als in West-Java.

Ook de voorschriften omtrent de besnijdenis en de vasten worden in West-Java vlijtig, zelfs door vrouwen opgevolgd en hebben in West-Java hadjie's en Arabieren de overhand en meer invloed op het volk dan de door ons gezag aangestelde inlandsche ambtenaren en hoofdambtenaren. Dit kan op den duur voor ons een gevaar worden.

Midden- en Oost-Java daarentegen hebben veel minder goedgeloovige Mohamedanen. De godsdienstige leer is daar een mengelmoes van Moslimische sanitaire voorschriften. Boeddhistische gebruiken en van allerhande bijgeloof, mythen en legenden, gepredikt door santrie's en zoogenaamde goeroe-ilmoe.

De strijd om het bestaan, de vermenging met andere rassen als Europeanen en Chineezen is er veel grooter, het materiëel leven iets slechter dan in West-Java.

De inlander heeft vooral in Oost-Java met zijne vele Madoereezen en van handel, scheepvaart en vischvangst levende landgenooten een meer cosmopolitisch karakter gekregen dan de Soendanees in West-Java. Ook de legering der garnizoenen in het hartje van Midden- en Oost-Java, te *Magelang* en te *Malang* heeft hiertoe veel bijgedragen, terwijl de stellingen van *Bandoeng* en *Tjimahi* nog van den jongsten tijd dateeren.

De priesters, panghoeloe's, naïbs-district en naïbs-onderdistrict, modins, ketibs en wat zij al zoo meer mogen heeten, hebben ook hunne grieven tegen den gang van zaken. Vooreerst laten vele besturende ambtenaren de prediking van allerlei ilmoe, geloovige en ongeloovige, in hunne gewesten en afdeelingen ongestoord toe en nemen ook de Regenten daarvan weinig notitie. Dat hindert de aangestelde priesters. Bij de reorganisatie van het inlandsch bestuur heeft men de naib's geheel vergeten, zoodat toen 363 onderdistricten en 97 districten werden opgeheven er thans evenveel, dit is 460 naibs-district en -onderdistrict in de lucht hangen en zonder wettige inkomsten zijn geraakt.

Bovendien heeft het bestuur, op last der Regeering sinds 1900 overal regelingen getroffen omtrent de heffingen bij huwelijken, echtscheidingen, verstootingen en herroepingen daarvan, zonder de priesters zelve te raadplegen, die daaruit moeten bestaan en eindelijk zijn, op last der Regeering, van af 1901 de Europeesche bestuursambtenaren zich gaan bemoeien met het beheer en de inkomsten der moskeekassen, zelfs wel met de inning en heffing van djakât en pitra, iets wat vroeger streng werd afgekeurd door de hooge autoriteiten.

Volgens bijblad 2795 moet die inmenging zooveel mogelijk worden vermeden. Het zal u allen duidelijk wezen, dat geen bepaald fanatisme de basis vormt der ontevredenheid, die wij in de laatste jaren overal op Java waarnemen, doch dat slechts de woelingen der sectariërs en ook dat invloeden van buiten den Javaanschen adel, die reeds ontevreden was over stelselmatige benadeeling harer belangen en het volk, dat zucht onder zeer bezwarende omstandigheden des levens waarin het reeds verscheidene décennia geen verbetering zag komen, geneigd maken om aan iedere poging tot benadeeling van het gezag, mede te doen, dan wel die te steunen door eene afwachtende lijdelijke houding.

5. Zooals thans ook weder bij het *Gedangan*-oproer gebleken is, hadden de samenscholingen onder *Kjai Kasan Moekmin* en zijn beide helpers minder een *fanatiek*, dan wel een *politiek* karakter. Dat bleek uit de door den panghoeloe van Modjokerto ontvangen brieven. Van heinde en verre waren er lieden opgekomen om deel te nemen aan den opstand, wien meerendeels door den Kjaï materieele voordeelen beloofd waren.

Wel kwamen er heilige *wapens*, heilige *krissen* en een heilige vaan (1) bij te pas, maar dit waren slechts hulpmiddelen om het volk te boeien.

Als altijd werd ook hier hocus pocus verkocht en werden zelfs verschillende dzikirrans met lichaamsbeweging ter hulpe genomen om een toestand van verdooving bij de eedgenooten teweeg te brengen. Vooral de dzikir el Djellala en de donga teekim (2) werden gebeden.

De „*Moerakabah*", dat zijn de laatste twintig hoofdstukken van devotie der mystieke leer van de Quadaria-naqsjabendiah secte werden daarna gereciteerd, waarna de eedgenooten zich ten doode wijdden om alzoo, als zij vielen, niet ongewasschen hemelwaarts te gaan.

Ik voerde reeds aan, dat de Islam in Midden- en Oost-Java weinig wortel heeft geschoten en zelfs hebben daar het meerendeel der priesters-panghoeloe's en hoofdpanghoeloe's incluis — nooit *Mekkâh* of *Medina* gezien.

In de laatste jaren treden vooral *drie* secten op den voorgrond, die pan-islamitische propaganda verbreiden, namelijk de *Quâdaria*, de *Çâtarija* en *Naqsjabendiah-orde*.

Verscheidene inlandsche ambtenaren op Java, behooren tot een dezer secten en gaan daartoe over, veelal als zij een zekeren hoogen leeftijd bereikt hebben. Sinds 1900 werd over geheel Midden- en West-Java een verhoogd godsdienstig leven waargenomen en overstroomden goeroe's van *Solo* en *Djokdja* afkomstig de desa's, dwaalleeringen verkondigende, djimats en sarat's verkoopende aan den kleinen man, ook wel optredende als wonderdokters. Zelfs danseressen zongen profane liederen van ongeloovige elmoe en kwamen uit *Madioen*.

Bandjarreezen van *Borneo* werden opgemerkt, die onder een geoorloofden titel als *Kora'am*, *Kitâb Toeh...*, *Kitâb Siten* enz. de meest opruiende boekjes op kleine pasars der binnenlanden verkochten als *oendang-oendang Menangkabau* en dergelijke zeer opruiende geschriften tegen ons gezag.

De Regeering verbood den invoer en de verspreiding van de te Constantinopel verschijnende bladen: de *servet* en de *Maleimat* doch hiermede was de beweging niet gestuit, van Regeeringswege had een politioneel onderzoek moeten worden ingesteld naar de oorzaken der onrust. — Dit werd verzuimd. —

De Ketjoepartijen in Midden-Java van 1901—190.. werden bedreven door lieden van verschillende ver uit elkander liggende streken — hadden soms roof of buit — vooral wapenen — ten doel doch hadden ook vaak geene andere bedoeling dan onrust te stoken en den kleinen man te verbitteren of tot deelname te dwingen. — De ketjoe's waren allen in het wit gekleed — met witte hoofddoeken (kaftan of lijkdoek) om het hoofd gebonden en voerden walmende ontjor's (3) mede. Doodslag had daarbij herhaaldelijk plaats. Bij het oproer te *Gedangan* en *Sepandjang* zien we de in *Madioen*, *Soekaboemie* en de *Bataviasche ommelanden* voorgenomen uiterlijkheden op grooter schaal terug.

Zooals reeds gebleken is uit de tot hier overgewaaide berichten was het voorloopig doel van den opstand — het uitmoorden van het personeel op de fabrieken *Sroenie* en *Boedoeran* — het oogmerk was geld en wapens te bemachtigen.

Eenmaal voldoende van geld en vuurwapenen voorzien, zou men wel verder gaan.

De leiding kwam blijkbaar uit *Djokja*. Daar en over geheel Oost- en Midden-Java hadden arrestatiën plaats. De zendbrieven te *Pamekassan*, *Bangkalan*, *Bezoekie*, *Djember*, *Bondowoso*, *Loemadjang* en elders ontvangen, bewijzen, dat meer politieke dan godsdienstige drijfveeren op den voorgrond traden.

De leiders noemden zich: „anak soeltan Djokja". De Sultan was daaraan geheel vreemd.

Dit werd eveneens geconstateerd bij de woelingen in *Madioen* van 1901—1903, waar door den *Kjai Kasanngalwie* of *Kasanngalowie* een pseudo-asceet, die er echter een twintigtal vrouwen op na hield in de desa *Som...* onder *Paron*, afdeeling *Ngawi*, met nog een zestal andere goeroe's allerlei ongeloovige elmoe werd gepredikt, amuletten en sarat's tegen hooge prijzen aan de bevolking werden verkocht en de omliggende streken werden uitgeroofd en geplunderd, alleen om aan geld en vuurwapenen, zoo ook slagwapens te komen.

Door het krachtig optreden van het bestuur onder Resident *Donner* werd echter *Kjai Kasanngalwie* met de zes andere goeroe's op een dag, 31 Augustus 1901, gearresteerd en vielen alle geschriften, wapenen, djimats enz. in onze handen. Hunne straf, verbanning naar de Buitenbezittingen, volgde acht maanden later.

Langen tijd daarna bleef de rust in *Magetan*, *Ngawi* en *Sragen* nog verstoord en hadden voortdurend ongeregeldheden plaats totdat einde 1903 de rust daar en ook in *Blora* en *Bodjonegoro* geheel was hersteld en alle ongeregeldheden hadden opgehouden. Medio 1902 nog was in *Ngawi* alle verkeer gestaakt, sloot de bevolking zich na zes uur 's avonds op in hare huizen, die zij van binnen had versterkt en gebarricadeerd en

---

(1) Desabedehuizen.
(2) Javaansche priesterscholen.
(3) Het motto van dit weekbladnummer was: Suivez la loi, que Dieu nous a envoyée, ils répondent: Nous suivons les usages de nos pères. Mais est-ce que leurs pères n'étaient pas des gens, qui n'entendaient rien et qui n'étaient point dans la droite voie? (Coran).

(1) goeroe weri of goeroe lêtjet is een onderwijzer in het stelen en moorden.
(2) lĕmĕs beteekent leuk, glad en zacht.

(1) De opbrengst van een bouw sawah 2de soort op 30 pikol padi nat of 18 pikol rijst gesteld tegen f 2 de pikol. Af f 10 karbouwenhuur en f 1 kosten van offeranden — rest netto f 25.
(2) Ook Sjattârijâ geheeten, de in Midden-Java meest gebruikelijke devotie zonder dzikirrans ongevaarlijk evenals de Quadarijâ.

(1) Een lange bamboestaak, waaraan klaras of gedroogde rietstengels hingen als teeken van dorheid of uitdrooging des gemoeds.
(2) Ook dongakoeboer geheeten, dat grafgebed beteekent.
(3) Bamboekokers met petroleum gevuld en een witte lap er in als pit, in petroleum gedrenkt.

moest er buitengewone politie in de desa worden aangesteld.

Was daar toen niet met kalmte en overleg opgetreden, voor zeker had ook in *Madioen* een ernstig oproer onder de ontevredenen uitgebroken. Elders was het niet veel beter. Overal kwamen van af 1900 op groote schaal dezelfde wandaden onder dezelfde verschijnselen vóór en was het leven van europeesche en inlandsche ambtenaren lang niet altijd verzekerd, getuige den aanslag tegen het leven van den Resident van *Samarang* en den assistent-Resident van *Grobogan* in 1903 in hunne eigen woningen.

Zoowel in *Madioen* als in *Soerabaija* bleken geen hadjie's aan het oproer deel te nemen, wel desahoofden, santrie's en erkende schavuiten in de desa. De houding van verscheiden inlandsche ambtenaren bleek verdacht te zijn.

Het is dan ook bij mij en meerdere andere bestuursambtenaren aan geen redelijken twijfel meer onderhevig, dat de dieper liggende oorzaken der toenemende onveiligheid op Java en der jongste uitingen van verzet zijn gelegen bij den verarmden inlandschen adel en ambtenaarsstand, maar vooral gericht zijn tegen de doorvoering van Westersch-oeconomische instellingen en begrippen, taal, zeden en gewoonten, waartegen eene contra-evolutie in den boezem der inlandsche bevolking en van den adel valt waar te nemen.

Om de domme massa te bewegen, worden godsdienstige leuzen en prétexten ter verdachtmaking onzer bedoelingen en van onze leerstellingen en begrippen omtrent vrijheid van godsdienst te baat genomen en onze rechtspleging van partijdigheid beschuldigd.

Met behulp van doekoen's, goeroe-ilmoe, santrie's, djimats en dzikirran's-wonderen (¹) en dergelijke middelen wordt op de desabevolking ingewerkt en zelfs worden uiterste dwangmiddelen als zware eeden, eerwraak en moord toegepast om het volk tot deelname te dwingen.

De telkens verijdelde of in de geboorte gesmoorde opstanden wijzen heen op een heerschende geest van ontevredenheid en de verbreiding der zaak — over geheel Midden- en Oost-Java — duidt op een gewilligheid der bevolking, die tot nadenken moet stemmen.

Er wordt gewerkt deels met geloovige, deels met ongeloovige ilmoe. De eerste voorspelt de aanstaande heerschappij van den Vorst der gezelligheid, *Rocoe Ali*, onder wiens heerschappij een gelukkig tijdperk zal aanbreken.

Het komt mij voor noodig te zijn met ferme hand middelen tot redres van den gevormden chaotischen toestand op Java aan te wenden en zal ik trachten enkele daarvan onder uwe aandacht te brengen.

Onlangs verscheen in de dagbladen een koloniaal verslag over 1903 (zie de Haagsche Courant van 24 en 25 Augustus l.l.) en loopende over het jaar 1903 tot en met Juni 1904, in twee gedeelten, een over Java en een over Atjeh en onderhoorigheden. Daarin worden de jongste woelingen in Midden-Java en het laatste bloedige oproer van Sidoardjo (27 Mei 1904) toegeschreven aan *fanatisme.*

Dat zulks niet juist is, zullen mijne geachte hoorders mij zeker wel toegeven.

Zelfs wordt in dit verslag gesproken van de zaak „prang sabil" (³), van welke nog nimmer kwestie is geweest op Java.

Verder wordt er in gezegd: „veilig is het op Java nog *niet*".

„In de residentiën *Madoera, Pasoeroean, Samarang, Besoekie* en *Soerabaija* kwamen respectievelijk 136, 69, 68, 66 en 43 gevallen van moord en doodslag voor. In *Rembang* alleen 203. Het getal ketjoepartijen bedroeg 75 in 1903 in 10 gewesten tegen 90 in 8 gewesten over 1902."

Deze gewesten waren *Kediri, Madioen, Rembang, Samarang, Bagelen, Soerabaja, Pasoeroean, Bezoekie, Banjoemas* en *Madoera.*

„In de residentie *Batavia* hadden in 1903 122 rampok partijen plaats tegen 114 in 1902.

De toestand is dus achteruitgaande.

Nog steeds acht de Regeering plaatselijke oorzaken, slechte economische toestanden, zooals uit het jongste koloniaal verslag blijkt, zelfs slechte wegen (in Batavia) de oorzaken van al deze ongeregeldheden.

Niet alleen de inlandsche bevolking, ook de met haar gelijkgestelde, de Chineezen, zijn blijkens de herhaaldelijk voorgekomen feiten ontevreden met den gang van zaken.

Zij hebben daartoe ook reden. De bepalingen, waaronder die natie, die vóór ons in de koloniën was gevestigd, leeft en werkt, zijn dan ook zoo vexatoir, dat verzet niet uit kan blijven. Men ziet het, overal en onder alle bestaan grieven tegen ons, die zoowel in Midden- en Oost-Java, doch ook in West-Java reeds ernstig te voorschijn traden.

## MIDDELEN TOT REDRES.

Het zal in de eerste plaats noodig zijn te trachten de bij de bevolking, hoofden en ambtenaren bestaande grieven weg te nemen. Er wordt nog te veel in Indië de leer gevolgd: dat met het ambt ook het verstand komt.

Vooral is dit het geval op het gebied der politie en justitie. Velen worden tot inlandsch politiehoofd bevorderd, die nimmer eenig blijk van scherpzinnigheid, ervaring of doorzicht in politie- en justitiezaken hebben gegeven.

In West-Java komen over het algemeen weinig politie- en justitiezaken voor — in *Banjoemas, Bagelen* en *Kedoe* kwamen tot voor enkele jaren geleden *zelden* groote misdrijven voor — in andere streken zooals *Madioen, Kediri, Soerabaja, Pasoeroean, Bezoeki* en in het algemeen in den geheelen Oosthoek komen zware misdrijven jaarlijks bij tientallen en *nu* bij honderdtallen voor. Daar bestaan de voornaamste bezigheden van den Europeeschen en inlandschen bestuursambtenaar in het nasporen van misdrijven, het voorloopig onderzoek en het pas-klaar maken van allerlei soort zware misdrijven en overtredingen voor den landraad. Duizenden daftar's (⁴) worden daar jaarlijks door de inlandsche ambtenaren in elkander gezet, waartoe langdurige getuigenverhooren moeten dienen.

De Europeesche bestuursambtenaren worden van West- naar Oost- en van Oost- naar West-Java overgeplaatst bij geheel verschillenden en zeer ongelijksoortigen arbeid. Dat is een verkeerd systeem. Veel werk van praeventieve politie wordt niet gemaakt en de inlandsche ambtenaren merken dit al zeer spoedig.

De geroutineerde schavuiten krijgen dan vrij spel — de geloovige of ongeloovige ilmoe begint te werken, de goeroe-meri (⁵) of de goeroe lètjèt (⁵) — de geheime directeuren van het boevengespuis organiseeren benden en rampokpartijen, die maanden te voren worden voorbereid en weldra treedt een toestand van anarchie en terrorisme in, zooals van af 1900 Midden- en Oost-Java in haar geheel te aanschouwen gaven, waarbij het niet ontbrak aan brandschattingen en bedreigingen tegen het leven.

Er ontbreekt nog zeer veel aan de opleiding, de verplaatsing, de bevordering en de beoordeeling van Regeeringswege van de besturende ambtenaren en hoofdambtenaren; het centrale gezag beging hierin wel eens vergissingen, die van nadeeligen invloed werden op de handhaving in ons gezag in de koloniën.

Van strafrecht en strafvervolging maakten slechts enkelen studie, van stroomingen onder en van den heerschenden geest bij de inlandsche bevolking nog veel minder.

Politioneel doorzicht is weinigen gegeven, waar de fundeering daartoe ontbreekt.

Op Java bestaat dan ook feitelijk, de hoofdplaatsen incluis, geen politie, welke dien naam verdient.

De schouten en onderschouten op de centra leerden hun ambt op empirische wijze en worden gewoonlijk gerecuteerd uit gegageerde Europesche militairen, zonder voorafgaande opleiding.

De inlandsche politie in de binnenlanden, in hoofdzaak bestaande uit desahoofden, desabestuurders, inlandsche oppassers en mantrie's politie — onder de bevelen van onderdistricts en districtshoofden — is een parodie op al wat politie heeten mag.

Voor het eene deel onbezoldigd, voor het andere deel slecht en onvoldoende betaald, is de inlandsche politie onbetrouwbaar en geheel ongeschikt om tegen Europanen en Chineezen op treden, zooals telkens blijkt als arrestatiën dienen plaats te hebben. Van corruptie wil ik hier niet eens spreken.

Tegen Europeanen en met hen gelijkgestelden zijn de hoofden van bestuur zelfs niet bevoegd op te treden en moeten zij de bevelen afwachten der officieren van Justitie, enkele gevallen uitgezonderd.

Het is tengevolge dezer hoogst gebrekkige organisatie en door onthouding van bevoegdheden. dat over geheel Java en Madoera een toestand van terrorisme is kunnen ontstaan, waarvan de jongste koloniale verslagen over 1901, 1902, 1903 en 1904 voor zoover verschenen, u hebben blijk gegeven.

Voor de gewone politie is het dan ook bijna ondoenlijk om in tijden van samenspanning en samenrotting iets afdoende te verrichten tegen de eedgenootschappen van dieven, moordenaars en brandstichters. Met de boschpolitie is het al niet beter.

Vele grieven van adel en bevolking zullen dienen te worden nagegaan en zooveel mogelijk moeten worden weggenomen. De inlandsche belastingen moeten worden herzien en vereenvoudigd; de inning zal door ambulante collecteurs moeten worden verricht en niet meer mogen worden overgelaten aan bandieten, de veiligheid van personen en goederen zal vooral in Midden- en Oost-Java dienen te worden verzekerd, vóór en aleer er aan kon gedacht worden den Javaan oeconomisch op te bouwen.

Het thans onder verschillende commissiën weggeworpen geld zou dienen te worden besteed aan de organisatie van het politiewezen en alle andere onderzoekingen van stonde af dienen te worden gestaakt, zoolang die politie niet behoorlijk is georganiseerd.

Door het vorenstaande vlei ik mij, dat U allen duidelijk zal zijn geworden, dat het hoogst urgent is op Java en Madoera tegen den voortschrijdenden geest van feitelijk verzet onder de bevolking een behoorlijke Rijkspolitie te organiseeren en dat deze organisatie den voorrang hebben moet boven alle andere maatregelen tot nu toe genomen in het werkelijk belang van den inlander.

Na eene organisatie der politie op eenigszins afdoende schaal met vermijding van uiterlijk vertoon, middels „kanarievogels, die als kindermeisjes fungeeren", gewapende inlandsche militaire politiedienaren, die gevangenen vervoeren, zouden ook spoedig de economische toestanden van den inlander verbeteren en zouden sommen worden uitgespaard aan onnutte traktementen, getuigengelden, gerechtskosten enz. van het oogenblik.

Ik houd mij zoo overtuigd van het bien-être van den in te voeren maatregel, ook voor 's lands schatkist, dat het mij onnoodig voorkomt, door bezuiniging elders, eerst naar fondsen te zoeken, ter bestrijding dezer allereerst en dringend noodige behoefte.

Men zou moeten beginnen met de politiezorg aan de Residenten en assistent-Residenten te ontnemen, om op de hoofdplaats van ieder gewest op Java en Madoera een commissaris van politie aan te stellen op een tractement van b. v. f 500 of meer 's maands.

Op iedere afdeelingshoofdplaats een ondercommissaris van politie op f 300 's maands of minder.

In elk gewest zouden onder deze titularissen bereden europeesche politieagenten moeten worden aangesteld op f 50, 75 en f 100 's maands, alzoo te verdeelen in drie klassen met f 25 huishuur en f 25 paardenfourage 's maands in iedere klasse, als paarden moesten worden gehouden.

Slechts een deel dezer politieagenten zouden bereden dienen te zijn., b. v. de helft, al naar het terrein hunner actie. Deze politieagenten zouden te zamen niet alleen hebben te zorgen voor de veiligheid ter hoofdplaats van hun gewest of afdeeling, doch iedere bestuursafdeeling zou dienen te worden gesplitst in een zeker aantal politiesectoren, die onder hen zouden moeten worden verdeeld, zoodat elk hunner één *sector* had te surveilleeren volgens op te maken rooster.

De inlandsche politiebeambten tot en met den rang van onderdistrictshoofd, zoomede de chineesche officieren zouden aan de Europeesche politie in politiezaken ondergeschikt dienen te worden verklaard. De districtshoofden zouden de bevelen der commissarissen en ondercommissarissen van politie hebben op te volgen. De nasporing van voorgekomen misdrijven en overtredingen, de opmaking der verhooren en verbalen van het voorloopig onderzoek zou aan de Europeesche beambten der politie — elk voor zijn sector — dienen te worden opgedragen en via het districtshoofd aan den Regent en zoo verder langs den gewonen hierarchischen weg aan de hoofden van het Europeesch bestuur moeten worden gezonden.

De commissarissen en ondercommissarissen der Rijkspolitie zouden het beheer moeten voeren der geheime politiefondsen, de geheime politie moeten regelen en voorts rechtstreeks ondergeschikt dienen te zijn aan de hoofden van gewestelijk bestuur, zoomede aan hoofden van plaatselijk bestuur, die *wettelijk* het hoofd der algemeene veiligheids- en gezondheidspolitie, elk in hun ressort, zouden moeten blijven.

Zij zouden alleen de leiding en de dagelijksche zorg der *uitvoerende* politie moeten overdragen aan de commissarissen en ondercommissarissen, doch wetgevende en verordenende bevoegdheid dienen te behouden in zake de reglementen en keuren van politie (art. 72 R. R.). Hierdoor zou decentralisatie van macht en déconcentratie van arbeid ook bij de inlandsche bestuurshoofden worden verkregen.

Al deze ambtenaren en beambten der Rijkspolitie zouden zooveel mogelijk uit gegageerde militairen, gep. officieren, onderofficieren en Indo-Europeanen, die aan zekere physieke en intellectueele eischen voldeden, moeten worden gerecruteerd.

Op de standplaats van iederen commissaris en ondercommissaris van politie zou een politiestation in een landsgebouw moeten worden geopend — waar al de hulpmiddelen der politie en justitie — ook de corpora delicti zouden moeten worden opbewaard.

De anthropometische identificatie van *Bertillon*, nu nog alleen te *Batavia, Samarang* en *Soerabaija* ingevoerd, zou dan over geheel Java kunnen werken en moeten worden in praktijk gebracht op de politiestations en zou ook deze kostbare maatregel dan tot zijn recht komen, wat nu niet het geval is.

Met de decentralisatie in het vooruitzicht zouden wij daarmede alvast een eersten stap doen om het met al te veel functiën overladen bestuurshoofd in zijn veelzijdigen arbeid te verlichten.

Chailley Bert schreef reeds in zijn „Java": „Java „est trop gouvernée. L'administration hollandaise a „voulu tout surveiller et tout diriger; affaires publi„ques et affaires des colons, rien ne peut se faire „qu'elle ne soit, á un moment donné, appelée á y mettre „la main. Les fonctionnaires européens se noient „dans le détail; ils sont débordés de toutes parts; et „ni leur éducation, ni l' opinion qu'ils se font de leur „rôle, ne leur permet de trouver un remède à cet „envahissement".

„Les colons s'insurgent contre une surveillance, qui „gêne les affaires et une centralisation, qui retarde „les solutions". (¹)

De hoofden van gewestelijk en plaatselijk bestuur zouden politierechters moeten blijven in hun ressort en zelfs hunne bevoegdheden nog meer dienen te worden uitgebreid om den hoogeren rechter te verlichten en hun aanzien te verhoogen, tevens ter verkrijging van snel en goedkoop recht.

De behandeling der misdrijfzaken en der overtredingen van 's lands pachten kan op dezelfde wijze voor den landraad blijven doorgaan, doch mogelijk zoude het beter zijn de besturende ambtenaren te belasten met de behandeling der *civiele* zaken voor den landraad, indien hun de dagelijksche zorg voor de politie en de veiligheid werd ontnomen, waardoor hun de gelegenheid wordt geboden tot locaal onderzoek. De commissarissen en ondercommissarissen van politie zouden met de inspectie en het toezicht der 's lands gevangenissen, huizen van bewaring, stadsverbanden etc. kunnen worden belast; de agenten met het vervoer van gevangenen naar de étappen.

Het toezicht op de plaatselijk tewerk gestelde dwangarbeiders en politioneel veroordeelden — het toezicht op de étappestations dier veroordeelden en nog menige andere kleine functie zou aan die afzonderlijke Europeesche politiebeambten kunnen worden opgedragen.

In tijden van onrust en oproer zou men op die menschen kunnen rekenen, wat van oppassers, gewapende politiedienaren, piekeniers, gevangenisbewakers enz. — alleen van inlandschen landaard niet altijd kon gezegd worden. Aan de jongste ongeregeldheden namen herhaaldelijk politieoppassers deel. Nu staat men vrijwel weerloos in gevallen als te *Tjilegon*, te *Soemedang*, te *Gedangan* en *Sapandjang*, te *Srikaton* enz. Een min bloedige oplossing van dergelijke woelingen zou dan altijd kunnen bereikt worden, want niet altijd zijn de bestuursambtenaren even waakzaam en even goed op de hoogte van wat er onder bevolking en hoofden omgaat.

Thans overgaande tot eene financieele beschouwing wat de organisatie eener Europeesche *Rijkspolitie* op Java alleen zou kosten en welke uitgaven daartegenover zouden kunnen vervallen, dan leert ons de begrooting met toelichting van 1904, dat jaarlijks ten behoeve der openbare veiligheid worden uitgegeven:

| | |
|---|---|
| Hoofdstuk I uitgaven in Nederland: | |
| Gewapende korpsen in het belang der openbare veiligheid . . . . . . . . | f 39.550 |
| Hoofdstuk II uitgaven in Indië: | |
| Afdeeling IV, onder afdeeling 46: Gewapende korpsen onder burgerlijk bestuur ter handhaving der openbare orde. . . | „ 950.726 |
| Onderafdeeling 48 andere plaatselijke uitgaven in het belang der openbare orde en veiligheid. . . . . . . . | „ 193.206 |
| Onderafdeeling 45 gevestelijke politie en communicatie vaartuigen . . . . . | „ 207 996 |
| Afdeeling II onderafdeeling 11 verdere kosten voor het rechtswezen als justitie bedienden enz. . . . . . . . . | „ 440.380 |
| Totaal generaal voor justitie en politie 's jaars. . . . . . . . . . | f 1.831.858 |

Van de bijna 2 millioen aan uitgaven ter handhaving van rust en orde over den geheelen archipel komt meer dan twee derde deel ten laste van Java n. l. ± *f* **1.225.238.** Java en Madoera tellen na de reorganisatie van 1900 nog slechts **17** Residentiën en **80** afzonderlijke afdeelingen, alzoo totaal **97** bestuursroyans.

| | |
|---|---|
| Er zullen dus moeten worden aangesteld 17 commissarissen van politie op *f* 500 's maands traktement 's jaars . . . . . | f 102.000 |
| 80 onder-commissarissen van politie op gemiddeld *f* 250 's maands traktement, 's jaars . . . . . . . . . . . . . | „ 240.000 |
| Gemiddeld 10 agenten op elke bestuurshoofdplaats op gemiddeld *f* 75 's maands geeft 970 agenten op ± *f* 900 's jaars. . | „ 873.000 |
| Locaalhuren voor 97 politiestations ad *f* 80 's maands . . . . . . . . . | „ 58.200 |
| Uitmonstering, kleeding en onderhoud van gebouwen, fournitures, bewapening ad *f* 100 per hoofd 's jaars over 970 agenten | „ 97.000 |
| Totaal . . | f 1.370.200 |
| Onvoorziene uitgaven 's jaars . . | „ 137.020 |
| Totaal Generaal . . | f 1.507.220 |
| Hiervan afgetrokken de nu reeds gedane uitgaven 's jaars ter handhaving der openbare orde en veiligheid op Java . . . . | „ 1.225.238 |
| Meerdere uitgaven 's jaars ten behoeve der invoering eener Rijkspolitie . . . . | „ 281.982 |

of nog geen drie ton 's jaars meer dan thans.

Veel willekeur, veel bedrog, veel afpersing, of dreiging en knevelarij, menige manslag en voorbedachte moord, menige brandstichting, menige ontvoering, menige verkrachting, menige uitbuiting ontgaan nog steeds aan het oog van het bestuur, al behandelt en berecht men in zekere streken ook honderden misdrijven 's jaars.

Menige belasting wordt nu dubbel geïnd, twee- en driemalen opgebracht, menige reden tot ontevredenheid over ons bestuur en onze heerschappij lieten wij bestaan.

Maar toch..... het zoo volgzame, kinderlijke en goedig bijgeloovige Javaansche volk komt slecht zelden tot opwinding, tot uiting van lang verkropt leed!

Laten wij niet inslapen en denken, dat ons gezag op Java is geconsolideerd. Dat is zoo geweest, *maar is niet meer zoo.*

In de laatste jaren hoorden en zagen wij die uitingen van wrok en wrevel vaker en luider dan voorheen.

Er was reden toe. De „Kraman kerantan moesâkat" was opstand uit nooddruft.

Wij hebben den inlander doctrinaire begrippen en stelsels trachten op te dringen omtrent heeren- en cultuurdiensten, grondverhuur, grondbezit, ontginning, directe belastingen enz. Wij hebben hoofden en bevolking verbitterd met al onze onderzoekingen, commissiën, enquêtes, die Java's inwoners hebben gemaakt tot een ontevreden volk met een zorgelijk bestaan en een zwaren levensstrijd.

Wij hebben *niets* gedaan tot bescherming van de veiligheid van persoon en goed. Ze heeft voortdurend zich zelve moeten helpen en dat ondanks artikel 55 Regeeringsreglement.

Het schavuiten gebroed in de desa speelt de baas; kiest de desahoofden, vermoordt hen, desahoofd en inlandsch ambtenaar, die ons trouw zijn en hun plicht deden.

Dit kwam in Oost- en Midden-Java herhaaldelijk voor in den laatsten tijd. Het gezag *is* ondermijnd in alle richtingen. De verbeterde communicatie-middelen hebben geleid tot de heerschappij der bureaux, tot de verkleining van het gezag der bestuursambtenaren, die over het algemeen, buiten hunne schuld, weinig meer op de hoogte zijn van taal, zeden en gewoonten, stroomingen onder het volk en bijgeloof, het drijven der sectariërs niet kennen en begrijpen, de goeden niet te na gesproken.

Voeg hierbij nog de rampen, die van 1880 af Java voortdurend hebben geteisterd en de redenen van ontevredenheid, die ook de Regenten en hooge inlandsche ambtenaren over ons stelsel van regeeren en besturen hebben, de grieven van de gezeten landbouwers en het steeds zich uitbreidend inlandsch proletariaat, en het zal geen verwondering baren als ik hier zeg: dat Java's inwendige bestuurstoestanden dringend verbetering behoeven.

DEN HAAG, September 1904.

P. J. F. VAN HEUTSZ.

*De discussies over deze voordracht in een volgend nummer.*

(1) Zooals in Soemedang en Madioen in 1901 en 1902.
(2) Madioen, Kedirie, Banjoemas en Bagelen.
(3) Prang sabil of djihad wordt alleen gevoerd als de Islam in gevaar komt door toedoen der ongeloovigen.
(4) Dossiers of verbalen van onderzoek.
(5) Plaatselijke benamingen voor schurk.

(1) Men leze ook het hoofdartikel in Arafate van 1 September j.l. No. 35 getiteld: „Ou demande des réformes dans les Indes Neërlandaises".

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

### Teysmannia 1904. Afl. 8.

Het Bosch in de nabijheid van Tjibodas, door H. J. Wigman. — Mededeelingen omtrent de Rijstcultuur in Noord-Italië (vervolg), door J. van Breda de Haan. — Patchouly-cultuur, door W. R. Tromp de Haas. — Over de behandeling van den grond in den droogschuren van tabak door Dr. E. C. Julius Mohr. — Ziekten in klapperaanplantingen, door Dr. J. C. Koningsberger.

### Tijdschr. van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap 1904. No. 5.

Beschrijving van een tocht naar het landschap Bahaam, (Nieuw-Guinea) door J. S. A. van Dissel. — Verslag van de Saramacca-expeditie, door A. J. van Stockum (met kaart en illustraties) (vervolg). — De Nieuw-Guinea-expeditie van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap, door J. W. IJzerman. Litteratuur-overzicht Oost- en West-Indië.

### De Indische Mercuur, 20 Sept. 1904 No. 38.

Vereeniging voor den Grooten Landbouw (in Suriname) — Bericht omtrent de Gouvernements-Kina-Onderneming over het 2e kwartaal 1904. — Koloniaal Verslag van 1904. — Stoomvaartverbinding Paramaribo-Cayenne. — Reorganisatie der Rijkslandbouwschool. — Verbetering van hout door suiker. — Fermenteeren van cacao. — Verslagen van Maatschappijen, Dividenden. — Enz.

### Weekblad voor Indië. No. 17.

Vreemde woorden, door Dr. I. Groneman. — Natuurhistorische Causeriën II, door Dr. J. C. Koningsberger. — De feesten te Semarang ter gelegenheid van de inwijding van den stadstuin, door E. van Ghert (met platen). — De djokjasche onruststoker Djalegong (met portret). — Radiografieën (met foto's). — Astrale adviezen, door W. van Delft. — De ledige plaats door V. H., Hoe luitenant van Slijpe de vrouw van zijn postcommandant haar streken betaald zette (humoreske), — Onze prijsvraag.

### Vragen des Tijds. Sept. 1904.

De civiel-geneeskundige dienst op Java en Madoera, door W. J. van Gorkom.

### Het Nederlandsche Zeewezen 15 Sept. 1904.

Iets over Mentawei, II, door J. S. de H. (met illustraties). — Suriname in woorden beeld, door Dr. H. van Cappelle I, Inleiding.

### Eigen Haard, 1904. No. 38.

De havenwerken te Makasser, door C., met afbeeldingen naar foto's tijdens den aanleg genomen.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.s. „Lawad" van Rotterdam naar Nederlandsch-Indië:

J. D. F. Was, J. van den Ende, J. E. Dambrink, * Dr. A. Bosch en echtg., * W. Fryling en echtg., * R. Cecconi echtg. en dochter, * J. M. de Lange en echtg., * K. J. Staverman echtg. en 2 kinderen, * C. C. M. Henny, * J. R. F. Verschoor van Nisse, * J. Soutendam, * L. E. Noll, H. J. Gunther Moor, L. van den Bos, A. F. Nuhn, * Ch. Gusdorf, * A. A. Allaries, A. de Bruin, * J. J. Stuffers, * J. Bovenkerk, * Mevrouw J. D. F. Was, ** Mevrouw J. E. Dambrink en kind en M. G. Diepenheim. Benevens een detachement suppletie troepen, sterk 3 onderofficieren benevens 40 minderen.

* embarkeeren te Marseille.
** embarkeeren te Southampton.

S.s. „Prinses Sophie" vertrokken van Batavia 18 Augustus en aangekomen te Genua 15 September.

Te Genua hebben zich ontscheept: D. J. K. Wetselaar, Fh. G. Vincent, J. van Weerden Tollman echtg. en 3 kind., F. H. baron van Dedam, Mevrouw de wed. J. Kieviet—Lieftinck en kind, A. A. A. J. C. Hoorn echtg. en 2 kind., C. H. de Wilde echtg. en kind, W. Boijerfuck echtg. en 2 kind., Mevrouw J. C. R. Hombracht en 2 kind., Johan van Diermen, Ch. Mioulet, D. B. Sandfort Johan Jures.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen: Mevrouw de wed. T. van der Zee en 2 kind., B. Zammant, D. Belmer, C. Looy, H. Tuinstra, J. Michel en C. den Haan. Benevens H. M. troepen en schepelingen.

ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,

***F. TIJMSTRA.***

---

***PENSION***
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

Magazijn „HET ANKER”,



Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen
voor DAMES en HEEREN,
***in alle Prijzen.***

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

# C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

**DE MALEISCHE TAAL**

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot

**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.**

---

## Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

Abonneert U op de
## Bintang Hindia.
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***
per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*
Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**
**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**
***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

## OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** / **voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

# Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95

## W. POPPINK,
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.**

N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

---

**Instituut „De Oorsprong", te Baarn.**
Opleiding voor den **Handel** voor **4e kl. H. B.-S.** en **3e kl. Gymnasium** en daarmede gelijkstaande **examens.**
Prospectus, examenresultaten en verdere inlichtingen worden gaarne toegezonden door den Directeur **W. MARIS.**

---

**Vraagt de bekende Sauces en** FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD **Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 |
| **Ardjoeno** | 1 Oct. | 13 Oct. | 18 Oct. | 7 Nov. | 9 Nov. |
| **Goentoer** * | 15 „ | 27 „ | 1 Nov. | 21 „ | 23 „ |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 7 Dec. |
| **„Ophir"** * | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 „ |
| | | | | 1905 | 1905 |
| **Gedé** | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |
| **Lawoe** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat nº. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, gildincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te wensch
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging „Oost en West"
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
***Atelier voor nette reparatiën.***

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

No. 29. Donderdag 29 September 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

In huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels . | - 0.09 |
| » » » 1000 » . | - 0.08 |
| » » » 3000 » . | - 0.07 |

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten; om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een bedrag in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 4de pag. van het Bijblad.**

### Inhoud van dit nummer.



## Mededeelingen.

### Boeatan.

Onze permanente Tentoonstelling ontving Vrijdag ... September een belangstellend bezoek van Jhr. J. O. de Jong van Beek en Donk, Gouverneur van Curaçao, en zijne echtgenoote.

De presidente der Vereeniging „Oost en West" en de voorzitter van den Raad van beheer waren van deze komst verwittigd en maakten van de gelegenheid gebruik om over het nut, dat voor de nijverheid van Curaçao uit Boeatan zou zijn te trekken, met den Gouverneur van gedachten te wisselen, die van zijn groote sympathie te kennen gaf met ons streven en als Donateur tot de Vereeniging „Oost en West" toetrad.

## Nederlandsch-Indische Huisvlijt en Kunstnijverheid.

De heeren *G. P. Rouffaer*, *J. A. Loeber Jr.* en *E. Jasper* zijn wel de drie mannen, die in de laatste jaren, op het gebied van Oost-Indische huisvlijt en kunstnijverheid, door hunne studies en publicaties er van, het meest op den voorgrond zijn getreden. Opmerkelijk is hierbij, hoe zij die elkander ontmoetten op dit, uit dezelfde aangeboren voorliefde betreden en, met even groote belangstelling verkend, terrein, onderling mede uit den aard hunner verschillende levensomstandigheden —, zoo zeer uiteenloopende persoonlijkheden zijn. Natuurlijk is dit ook in hunne geschriften duidelijk merkbaar; die vullen elkander als het ware aan, hetgeen ongetwijfeld aan de bevordering der Indische huisvlijt en kunstnijverheid te stade kan komen. Want uit hoe meer oogpunten eene zaak ernstig bekeken en besproken wordt, des te beter toch kan ze behartigd worden.

Van de beide eerstgenoemden, die wij het voorrecht hebben persoonlijk te kennen, is de heer G. P. Rouffaer, de oudste in jaren, een studieman van goeden huize, een echte navorscher en uitpluizer, kunstliefhebber tevens, die na eene wetenschappelijke opvoeding te hebben genoten, veel heeft gereisd, o. a. ook in Nederl.-Indië en thans als beheerder van de Koloniale bibliotheek de bronnen zijner nasporingen in zijne onmiddellijke nabijheid heeft; de heer J. A. Loebèr, vroeger kunstboekbinder te Leiden en sedert eenigen tijd leeraar in de kunstnijverheid te Elberfeld, is meer de welopgevoede man van de praktijk met een aangeboren goeden smaak, die, zich sterk aangetrokken gevoelende tot de Indonesische sierkunst, deze in verschillende Europeesche musea en verzamelingen op zoo grondige wijze ging bestudeeren, dat hij zich zelfs met onderscheidene der technieken geheel vertrouwd heeft gemaakt. De heer Jasper, ambtenaar van het Binnenlandsch bestuur, thans Controleur van politie te Soerabaja, die wij niet anders kennen, dan uit zijne talrijke pennevruchten, ook op novellistisch gebied, en uit een particuliere briefwisseling van de laatste jaren, is een jong Indischman, op Java geboren en getogen, met veel kunstzin en grooten werklust, die, in het land van voortbrenging zelf, de gelegenheid gezocht en ook meer en meer gevonden heeft om zich met de Inlandsche kunstnijveren en hunnen arbeid in nauwe betrekking te stellen. Wat zij alle drie gemeen hebben, is een groote liefde voor de Indische kunst en het waardevol talent om, ieder op eigen wijze, meeningen en gevoelens in voor anderen aantrekkelijken en pakkenden vorm te boek te kunnen stellen.

Voor den in de Oost-Indische huisvlijt en kunstnijverheid belangstellenden lezer, zullen wij hier uit een van ieders jongste geschriften een paar fragmenten doen volgen.

Bij het «Overzicht van den Economischen toestand der Inlandsche Bevolking van Java en Madoera», samengesteld onder leiding van en door Mr. C. Th. van Deventer, is als aanhangsel gevoegd een «Verslag over de voornaamste Industriën», door G. P. Rouffaer, waarvan de schrijver in zijn voorbericht zelf zegt:

„Wat aspirant-controleur A. M. K. de Does — de jong gestorvene — gedaan heeft voor de afdeeling Bandjarnĕgara in zijn in 1892 verschenen studie over den „Toestand der Nijverheid" aldaar, tracht dit Verslag te geven voor geheel Java en Madoera. Hetgeen Raffles in 1817 met zeer vluchtige trekken het allereerst geschetst heeft, werd hier in vaster en ruimer lijnen gebracht.

Zooveel mogelijk werden daartoe ook de geschiedkundige gegevens nagegaan, die beschikbaar waren omtrent den vroegeren toestand der inlandsche nijverheid. De tegenwoordige verschijnselen kregen daardoor hun vertrouwbaren historischen grond.

Dat er echter aan de kennis der tegenwoordige verschijnselen nog heel wat hapert, is een feit. Juist daarom mag dit Verslag niet anders opgevat worden dan als voorloopig. Veel valt er nader te onderzoeken, veel vast te stellen; veel nieuws te ontdekken zeker ook nog.

Doch daarom tevens moet het van groot belang wezen eens eerst bijeen te brengen wat wij nu, op dit oogenblik, weten van die voornaamste industrieën op Java en Madoera. Daarmede kan dan doorgewerkt worden door anderen, die al hun aandacht zullen kunnen wijden aan vergrooting dier kennis, en aan de op grond dier kennis ernstig te beginnen bevordering der industrieën-zelve."

In zes hoofdstukken behandelt hij breedvoerig: De Textiel-nijverheid, Houtbewerking, Huis- en scheepbouw, Vlechtwerk en Vezelstoffen-bewerking, Steen- en Pottenbakkerswerk, Steenhouwerij, Metaalbewerking en Lederbewerking. Na omtrent ieder onderwerp de oudste bronnen, waaronder voornamelijk Raffles, te hebben geraadpleegd, wordt de geschiedenis tot op den huidigen dag vervolgd en ten slotte, al die gegevens samenvattende, raad gegeven voor de toekomst. Als staaltjes daarvan nemen wij hieronder over van hetgeen hij op blz. 1—3 en later op blz. 14 en 15 over de Javaansche textiel-nijverheid en daarna op blz. 72 tot 75 o. a. over het vlechtwerk zegt:

„Op geen industrieel gebied heeft de vreemde overheersching, waaraan Java sinds den aanvang zijner geschiedenis zoo te zeggen voortdurend onderworpen is geweest, dieper sporen achtergelaten dan op dat der textiel-nijverheid.

Achtereenvolgens onderworpen en gekoloniseerd door Hindoes, daarna — zeg sinds 1600 — door Nederlanders, moest Java van den beginne af wel voorbestemd zijn om textiel-producten uit den vreemde bij groote hoeveelheden op te nemen, om de volgende redenen. 1°. De groote rijkdom van Java heeft steeds bestaan in Landbouw en Veeteelt; Java, zooals dat in vroegere eeuwen aan vreemde natiën bekend werd, was begeerlijk om zijn overvloed van Rijst en van Vee; het was een Victualie-eiland, waarvan het groote uitvoerproduct steeds Rijst was, evenals Siam thans; de Nijverheid kwam er eerst in de vierde of vijfde plaats; want na Landbouw en Veeteelt, volgden in de rij van belangrijkheid éérst scheepvaart en handel — alweder vrachtvaart en handel in rijst, en in van de Molukken gehaalde specerijen. 2°. Daarentegen was Voor-Indië, en zelfs speciaal dat deel, waaruit de meeste Hindoes naar Java verzeilden, de Koromandelsche en Klingsche kust (van kaap Comorin tot Jaggernaut), van oudsher een land van Groot-industrie, industrie voor export, vóór alles weer van tallooze kleedingstoffen; plaatsen als Masulipatam of Palikat waren tot ca. 1800 nijverheids-centra zooals vroeger Leiden ten onzent, Manchester thans; de Hindoes, die naar Java kwamen als kooplui, hebben het dan ook van oudsher als 't ware o v e r s t r o o m d met de producten hunner nationale textiel-nijverheid. 3°. De voorname handel dien sinds 1600 de Hollanders in Voor-Indië zochten, was desgelijks de „kleedjes"-handel; zij zetten dus op Java ook vóórt, wat de Hindoes van ouds er gedaan hadden: k l e e d j e s i m p o r t e e r e n; en toen, tegen 1800, de Europeesche textiel-nijverheid al meer overweldigend werd met hàår aanvoer, veranderde het wezen van dit belangrijk deel des handels niet, maar gingen nu de Nederlanders voort op Java te importeeren kleedingstoffen van Europeeschen oorsprong, zooals zij er vroeger Voor-Indische „katoentjes" bij scheepladingen hadden ingevoerd. 4°. Geen artikel is makkelijker te verpakken en te verzenden dan juist weer kleedingstoffen; het breekt niet, vergt klein bestek, kan in elke gewilde hoeveelheid gesorteerd worden; voor de vroegere zeilvaart, met haar lange zeereizen, was het misschien de meest geriefelijke lading.

Z o o m o e s t het gebeuren, dat de eigen textiel-nijverheid van Java steeds neergedrukt werd door den aanzienlijken import uit den vreemde. D e g r o v e r e k l e e d i n g s t o f f e n w e r d e n o p h e t e i l a n d z e l f v e r v a a r d i g d, m a a r d e r ij k e r e k l e e d j e s e n f a n t a s i e - s t o f f e n w a r e n u i t h e e m s c h; dat wil hier zeggen: V o o r - I n d i s c h. Datgene, waarmee zich de Javaansche adel — zeg tot ca. 1830 — bij voorkeur kleedde voor bijzonderen tooi, was katoen- of zijdeweefsel van Suratte, of Madras, of Bengalen, of Perzië, aangevoerd. Toen Admiraal Speelman op 19 en 20 Oct. 1677 de eerste twee diep-ingrijpende contracten sloot met „den grooten Soesoehoenan", d. i. den Vorst van zoo goed als gansch Java (West-Java bewesten den Hoek van Pamanoekan daargelaten), beloofde die Vorst zijnerzijds aan de Compagnie Rijst („rys") te zullen leveren, maar aan de Compagnie vergunde hij harerzijds „alleen en met uytsluytinge van alle andere natie, wie se oock syn mogten, . . . den aanbrengh en vercoop van alle sorteringe Chormandels, Zouratse, Bengaalsche off Persiaanse, witte geverwde of geschilderde [d. i. gebatikte] doeken, geen uytgezondert en amphioen".[1]) Dus K l e e d j e s — nl. Weefsels, Batik's, of ander textielwerk —, en Opium, dit waren de twee artikelen, die de Compagnie begeerig was met het monopolie van import op Java te beleggen; terwijl zij die zelve beide weer opdeed in Voor-Indië..

De verhouding van gebruik der fijnere en duurdere Voor-Indische tot de grovere en goedkoopere Javaansche textiel-producten wordt in 1705 goed aangegeven door den Raad van Indië Chastelein, die, bij Batavia woonachtig, in zijne memorie „Invallende Gedagten ende aanmerkingen over colonien", o. a. het volgende schreef:

„Cattoen planten en weeven dat is reets zo gemeen [= algemeen] op Java geworden, dat wij [nl. de Compagnie met haar Monopolie] ons niet moeten inbeelden, het selve ooijt te kunnen beletten, daar syn ook reedenen om te twijffelen of sulx aan 's E[delen] Comp[agnies] kleederhandel wel so schadelijk is geweest als men sig inbeelt w a n t h e t J a v a a n s e g e w e e f b e s t a a t i n k o r t e, g r o v e, s l e g t e [= eenvoudige] lijwaten, die D[e] E. Comp. daer noijt in eenige naamswaardige quantiteijt vertiert heeft, v a n w e l k e h a a r J a v a a n s g e w e e f z ij e e n g e d e e l t e v a n d e f ij n s t e s o o r t o p h a a r e w ij z e s c h i l d e r e n, g e n a a m t B a t e x o f t s e l i n d a n g s,

[1]) Zie De Jonge's „De Opkomst van het Ned. gezag in Oost-Indië", VII, 1873, p. 165 en 168.

---

# FEUILLETON.

## De Hechtste Band.

*Naar het Engelsch door N. v. Z.*

„*The Stronger Claim*", hetgeen wij niet beter dan door: „De Hechtste Band" weten te vertalen, is de naam van een zeer boeienden roman, waarin de schrijfster, Alice Perrin, op meesterlijke wijze verschillende toestanden in Britsch-Indië en vooral ook den zielestrijd beschrijft van haar held: een Indo-Europeaan, die in Engeland wordt opgevoed en later, met een volbloed Engelsche predikantsdochter getrouwd, als bestuursambtenaar in zijn geboorteland terugkomt.

Dit mooie boek, dat bij onze overburen in 1903 reeds een tweeden druk beleefde, is in ons land nog weinig bekend, daarom dachten wij goed te doen, met het onder de aandacht te brengen van de lezers van het Koloniaal Weekblad, door er een algemeen overzicht van te geven, enkele deelen van hoofdstukken te vertalen, in de hoop, dat daardoor menigeen zich geneigd zal voelen het oorspronkelijke werk ter hand te nemen, ook om dat het zeer eigenaardig is de overeenkomsten en de afwijkingen tusschen de in Engelsch- en Nederlandsch-Indië heerschende toestanden en gebruiken te kunnen vergelijken.

*Hoofdstuk I.*

De ondragelijke hitte van een Indischen en verschroeienden dag begon langzamerhand te luwen, en de zon ging sommige onder aan den eentonigen, mistigen gezichteinder in een koperkleurig waas van stofwolken, opgedreven door het naar huis keerende vee. De arme dieren hadden al heel weinig te grazen gevonden reeds sedert weken, want lang hadde men tevergeefs op regen; alle bladeren en grashalmpjes waren zóó verwelkt en verschrompeld, dat zij bij de minste aanraking tot stof vielen. De ijzerharde grond had zich in vele gapende kuilen gespleten; op alle wegen zakte men tot over de enkels in het zand; de lucht was benauwend drukkend; zelfs de vogels gaapten naar adem en hielden onder het vliegen hunne droge bekjes wanhopend wijd open. Als een Tantalus-kwelling zag men telkens de dikke wolken aan den hemel zich samenpakken, doch ook telkens zich weder verspreiden. Er woei met vlagen een heete, ongezonde wind, doch zonder de zoo verlangde regen aan te brengen; de hitte nam toe, totdat eindelijk alle werk gestaakt moest worden, hongersnood onrustbarend naderde en lange lijsten van gestorvenen, tengevolge van overmatige hitte en koortsen, de kolommen der Engelsch-Indische bladen vulden. Te Pragpur scheen de toestand wel op zijn ergst, want nu de regens maar niet komen wilden, om ziekte en vuil weg te spoelen en de mijlenlange verspestende moerasgronden langs rivierbeddingen met water te vullen, was er een cholera van zeer ernstigen aard uitgebroken onder de dichte bevolking der stad. Telkens zag men een begrafenis-stoet rivierwaarts trekken, en van alle kanten weerklonk het geweeklaag over de dooden; de lijkverbrandingsplaats was van den morgen tot den avond overvuld en op het Mahomedaansche kerkhof moesten aanhoudend nieuwe graven gedolven worden.

Het was een tijd van groote ellende, van lijden, angst en dood overal, niet alleen in de door cholera bezochte Inlandsche stad, maar ook in de wijken der Europeanen; zoowel de blanke, als zijn donkere broeder, ontwaakte 's morgens met het onvermijdelijk besef, dat hij veel kans had nog vóór zonsondergang koud en stijf ter neer te liggen. Nog dienzelfden morgen was Paul Vereker, de jonge assistent-resident (joint magistrate) opgestaan, oogenschijnlijk als een sterk, gezond man en nu, 's avonds, ligt hij dood in zijn verlaten, holweerklinkend buitenhuis (bungalow), zonder één andere levende ziel in zijn nabijheid dan een ouden, blinden poenkah-koelie, die, in de buitengalerij gezeten, werktuigelijk aan het touw trekt en het doode lichaam zijns meesters met de gelijkmatigheid van een uurwerk blijft waaien.

Deze oude inlander had niet begrepen, wat er eigenlijk gebeurd was. Hij had gehoord, dat de heer des huizes (*sahib*) thuis was gekomen, en met de vrouw des huizes (*mem-sahib*) gesproken had; daarna was de dokter gehaald en had men hem, den poenkah-koelie, geboden aan de poenka van de slaapkamer te trekken. Toen hij dit ongeveer een uur lang had gedaan, was er veel beweging in huis gekomen; de vrouw des huizes had gegild, terwijl al de bedienden heen en weder liepen. De dokter was teruggekomen en na eenigen tijd, misschien wel een uur, weer weggereden; een poosje daarna schenen mevrouw en al de bedienden het huis te verlaten. Niemand had iets tegen hem gezegd, daarom was hij maar doorgegaan met het waaien, zooals hem bevolen was, en hij zou dit zoolang volgehouden hebben, tot hij afgelost werd of men hem gelastte het te staken. Binnen in de kamer was alles doodstil, hoorde men niets dan het regelmatig geklep van de poenkah, en nu en dan een vogelkreet van buiten door het luchtgat aan de zoldering. Zoo ging de tijd voorbij en langzamerhand werd het schemerdonker; nog altijd trok hij door, doch langzamer nu, want hij werd slaperig en zijn gerimpeld, blind gelaat neeg meer en meer naar zijne knieën toe.

Op eens werd de stilte verbroken door het geluid van kleine, trippelende voetjes op den steenen vloer der galerij; een jongentje in een wit zeemanspakje liep hard het huis in en duwde de gesloten deur open. Er lag een uitdrukking van angstige nieuwsgierigheid in zijn groote, heldere oogen, maar vol vertrouwen liep hij naar het bed toe en keek in zijn vaders aangezicht.

„Paatje!" riep hij.

Toen hij geen antwoord kreeg, begon hij de hand, die zwaar langs den rand van het bed afhing, sterk te schudden.

„Paatje, opstaan!" riep hij luid in vloeiend hindostansch. „Mama is al naar grootpapa's huis gegaan met de baboe (*ayah*) en al de bedienden. Zij huilt en wil niet met mij praten, zij heeft mij verboden om hierheen te gaan. Wat beteekent dit toch allemaal?"

Weer schudde hij de hand en riep al luider en luider zijn vader, totdat de echo van zijn schel stemmetje hoog in de zoldering weerklonk. Toen hield hij op en keek angstig over zijn schouder heen achter zich.

Het begon donker te worden in de kamer, en zijn vader lag daar zoo vreemd beweegloos. Er was niemand anders in zijn buurt om hem te vertellen, wat er gebeurd was, dan de poenkah-koelie, en het kind was bang om de duistere ruimte van de kamer over te steken, die hem scheidde van de deur. En zijn kindergemoed werd door een naamlooze schrik bevangen. Hij begon hard te schreeuwen en op de gewone, aan eigen-gevoel-toegevende manier der Engelsch-Indische kinderen, wierp hij zich op den grond en lag daar al gillende heen en weder te rollen.

„Mijn Hemel," riep de baboe, terwijl zij in al haar schommelende dikte om de hoek der deur kwam kijken, „hoe hebben ze 't kind hierheen kunnen laten loopen! Kom hier mijn schat — gauw! — gauw! — Kijk eens, hier buiten is de man, die zijn aapjes kunsten laat vertoonen, hij wacht op je bevelen!" Daarna zeide zij binnensmonds: „Mogen de Goden mij beschermen! maar ik durf die kamer niet binnen te gaan, waar mijnheer dood ligt aan de cholera!"

Het kind hield op met huilen, ging rechtop zitten om te luisteren, nog pruilend en gereed om dadelijk opnieuw te gaan gillen, als baboe's woorden valsch bleken te zijn, maar deze herhaalde haar verhaal omtrent de aapjes met zooveel nadruk, dat hij eindelijk overgehaald werd; hij was ook blij dat zij gekomen was en liet zich naar den uitgang lokken, waar bedrog hem wachtte, want er waren geen kunstenmakende aapjes te zien; hij werd dadelijk stevig in baboe's dikke armen gesloten en, al schoppende en gillende, naar een huis aan den overkant van den weg gedragen.

Weinige oogenblikken daarna reed de geneesheer het hek binnen en terwijl hij snel over het erf stapte, trof hem de verlatenheid van het huis en zijn omgeving. Hij trad het leege zitvertrek binnen en liep door naar de slaapkamer daarachter. Geen drie uur geleden had hij hier Paul Vereker aan de cholera zien sterven en was toen dadelijk geroepen geworden bij een ander dergelijk ziekte-geval. Vóór zijn vertrek had hij aan de hysterisch verschrikte weduwe gezegd, dat hij zoo spoedig mogelijk weer zou keeren; en nu bij zijn terugkomst vond hij den doode door allen verlaten, behalve door den ouden koelie, die slaperig aan het poenkah-touw trok. De dokter staarde met weemoedig medelijden op het fraaie, stijfgetrokken gelaat.

„Arme kerel!" stamelde hij. „Misschien is dit nog het beste, dat hem overkomen kon. Wat een schepsel, om zoo maar dadelijk weg te loopen! Van de bedienden verwondert het mij niet — maar van zijn vrouw! Als zij wat meer engelsch bloed in de aderen had, zou zij niet zoo hebben kunnen doen."

Hij kruiste den overledene de armen over de borst en trok het laken over het witte gelaat, riep den koeli toe niet meer aan de poenkah te trekken, en zoo doodmoe als hij was, ging hij de noodige maatregelen nemen voor de begrafenis.

die men voor 5 tot 8 a 10 schellingen het stuk kan kopen; daar benevens makense ook voor de Gemeene man haar kleeden, diese om 't onderlijff dragen welke een ent ander bij haar al Eeuwen in gebruijk geweest is, zijnde niet anders als de armoede de ware oorsaeke, dat de vertier der fijnste Kust [nl. Koromandel-kust] en Souratse kleeden dagelijx declineert ende daarenteegen haar eijgen gweef door de vermenigvulding der arme menschen ook meer en meer is toegenomen.... Blijvende evenwel de vertier van onse fijne kleeden, amphioen, en koopmansschappen nog al meest op een voet [d. i. op dezelfde hoogte], voor zo veel de hofsgroten, en vermogende onder haar lieden (regardeert) die met waaren.... betalen konnen konder dat gem[eld] haar eijgen slegt [= eenvoudig] geweef, waarvan de arme lieden en gemeente haar bedienen, daar veel deel of gemeenschap meede heeft.» [1])

Zoo gaat de schrijver voort, om daarna, de verschillende gegevens samenvattende, te komen tot het volgende besluit:

»De conclusie is dus: I. de oprichting van een of meer stoomspinnerijen op Java, die allereerst willen voldoen aan de groote inlandsche vraag naar katoenen garens, is hoogst gewenscht; te meer, daar zij oorzaak konden wezen, dat de vroeger zoo belangrijke Javaansche katoenteelt weer tot ontwikkeling en bloei kwam; II. de oprichting van één of meer stoomweverijen op Java kan in zooverre slechts gewenscht worden geacht, indien die dan slechts wit goed wilden weven, daar dit toch een artikel is, dat bij massa's op Java wordt ingevoerd, vooral ook als grondstof voor batikkerij; de oprichting van bontweverijen daarentegen zou zoo goed als zeker doodelijk wezen voor de Javaansche huisvlijt, weinig begeerlijk dus; men voelt echter in deze tweeërlei beantwoording hoe een conflict op zou rijzen, zoodra een in Java bestaande witweverij, tevens of uitsluitend tot bontweverij wilde worden; iets, dat men dan toch waarlijk moeielijk verbieden kon; III. hoogst wenschelijk is het, de Javaansche huisweverij zooveel mogelijk te ontwikkelen, èn technisch, door het algemeen trachten te maken van breeder getouwen, met voetbeweging; èn artistiek, door het meerder wijzen op wat er buiten Java voor prachtige weefsels vervaardigd worden met het ook op Java voorkomende, maar daar min of meer sluimerende, *ikat*-procédé.»

Desgelijks schrijft hij over het vlechtwerk, eindigende met:

»Wanneer wij dan nu weer de deugden en de gebreken van de Javaansche vlecht- en vezelstoffen-nijverheid trachten samen te vatten, dan zoude men moeten zeggen: 1°. de vlechtnijverheid eener inlandsche bevolking staat uit technisch oogpunt sterk, omdat fabriekmatig nadoen van vlechtarbeid onmogelijk is; vlechtwerk is en blijft altijd hand-arbeid, is dus zeldzaam geschikt voor aanmoediging in onze Oost in het algemeen, en op Java in het bijzonder; 2°. op Java in diverse centra bestaat inderdaad eene vlecht-nijverheid, die nu reeds het karakter van groot-industrie bezit. Terwijl het voldoen aan de behoefte naar vlechtwerk voor huiselijk gebruik over geheel Java in de eigen woning van ieder inlander gebeurt, en dit dus een ding is, dat geheel zichzelf volgens die behoefte blijft regelen; terwijl evenzeer het grove *krandjang*-vlechten voor de suikerfabrieken uitsluitend bepaald wordt door de vraag daarnaar; zoo is die andere vlecht-industrie, welke zich in een 8-tal streken thans geconcentreerd heeft, iets dat de hoogste aandacht verdient; 3°. die centra zijn: Tanggĕran, Buitenzorg, Singaparna, overig Tasikmalaja, Bagĕlen, Moentilam, Lasem, en Bawean; 4°. nog nooit heeft het Gouvernement zich wezenlijk gelegen laten liggen aan deze vlechtnijverheid, welke te Tanggeran, Singaparna, Moentilan, en op Bawean te zamen voor eenige millioenen aan arbeidsloon onder de inlanders verspreidt, — en zulks niet sinds vandaag of gisteren, maar *minstens* sedert 1880! Nog nooit heeft eenig ambtenaar van Binnenlandsch Bestuur zich met dit bescheidene, doch gewichtige inlandsche vlechtwerk ingelaten, in opdracht der Regeering; alle goede berichten dienomtrent kwamen van particuliere zijde; en het uitgeven van een onnoozel pakje »Patronen voor inlandsch vlechtwerk» in 1884, samengesteld door den edel-willenden, maar ten deze onkundigen K. F. Holle, of van een even onnoozel pakje »Voorbeelden voor inlandsch mat- en vlechtwerk door wijlen [sic] Raden Mangkoemihardjo», in 1896, door de Regeering, mag alleen als blijk van slap begrip der wezenlijke belangrijkheid dezer zaak gelden; 5°. de eer, het technische en het artistieke belang van het vlechtwerk in onze Oost het allereerst werkelijk begrepen te hebben, komt toe aan den heer J. A. Loebèr Jr., die in 1902, bij het door hem inrichten eener tentoonstelling van »Oost en West» te 's-Gravenhage, tegelijk uitgaf een met mooie afbeeldingen verrijkt boekwerkje »Het vlechtwerk in den Indischen Archipel» (Haarlem, Kleinmann & Co.), waarin de verschillende vlechtwerk-typen in onze Oost helder en verrassend-nieuw omschreven en afgebeeld werden, en een daarbij aansluitenden »Catalogus van Oost- en West-Indisch vlechtwerk [1]), Weefsel-versiering en Kaartweefsel», ('s-Gravenh. 1902), die te zamen aldus de eerste degelijke studie vormen over wat ons Indië aan vlechtarbeid levert; terwijl dezelfde daarna nog uitgaf een rijk geïllustreerd boekje in handig formaat »Het Indische vlechtwerk voor export» ('s Grav. 1903, uitgave der Vereeniging »Oost en West"), na welke uitgaaf de Regeering met haar plaatwerkjes zonder tekst van 1884 en 1896 gerust »hàar matten oprollen» mag; 6°. toetst men aan de aldus door den heer Loebèr het eerst verbreide kennis omtrent het vlechtwerk in onze Oost, het gehalte der Javaansche vlechterij, dan wordt ten volle bevestigd hetgeen bij den aanvang dezer afdeeling gezegd werd over de minderwaardigheid, èn artistiek èn ook technisch, van den arbeid op Java; immers, hoe fijne hoeden men ook vlechte te Tanggeran, hoe prachtig-fijne sigarenkokers van pauwenveeren men make te Lasem, hoeveel honderdduizenden matten men ook vervaardige te Buitenzorg, Moentilan, en Bawean, — met artistiek vlechtwerk heeft dit alles niets te maken; en wat het technisch-goede daarin betreft, gaat dat alleen door voor de fijnheid van het product, het stilgeduldige van den vlecht-arbeid, waarbij echter verscheidenheid ten eenenmale ontbreekt.

Zooals men ziet, is deze Vlechtwerk-afdeeling dus weer eene die veel blijdschap geeft; blijdschap, om het vele dat, met karakter van groot-industrie, zoo van zelf nù reeds op Java vervaardigd wordt; blijdschap ook, om het zéér vele, dat hier ter gezonde bevordering en ontwikkeling gedaan kan worden. Want dat zeer veel meer vlechtwerk, mits het mooi en sterk zij, afzet kan vinden èn op Java, èn in de Buitenbezittingen, èn in Achter-Indië, èn ook in Europa en Amerika, staat vast, waar nu reeds de Moentilan'sche matten gingen naar Singapore en Bangkok, en de Tanggeran'sche hoeden een geregelde markt vonden te Parijs.»

***

In deel LVI der Bijdragen, uitgegeven door het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl.-Indië, schrijft J. A. Loebèr Jr. in het verslag zijner studiereis:

»Toen de Conservator van het K. Z. A. E. Museum te Dresden, Dr. Oswald Richter, in den aanhef eener studie »Zur Timor-Ornamentik» (Abh. u. Ber. d. k. Zool. u. Antr. ethn. Museum zu Dresden 1899 No. 3) met eenigen wrevel gewaagde van: »der bisher so gut wie noch gar nicht bearbeiteten Ornamentik der indonesischen Völker,» met vermelding van de weinige opstellen van vreemde schrijvers op dit gebied, kon hij nauwelijks vermoeden, dat in de daarop volgende jaren van Nederlandsche zijde een krachtige poging zou gedaan worden tot bewerking van het inlandsche kunstgebied; dat in de jaren 1900—1903 een reeks van 24 grootere en kleinere opstellen te vermelden zouden zijn.

Toch had het vóór dien niet aan belangstelling in den handenarbeid van den inlander ontbroken.

Vooral de H.H. F. W. van Eeden en Dr. Wijnmalen drongen herhaaldelijk aan op grootere behartiging dezer zaak, terwijl in Indië van Gouvernementswege een onderzoek werd ingesteld naar het voorkomen van kunstnijverheid onder de inlanders.

Dat dit goedbedoeld streven nagenoeg zonder resultaten is gebleven, lag vrijwel aan den opzet. Men ging teveel van het standpunt uit, dat dit onderzoek geheel en al in Indië zou moeten plaats vinden, daarbij rekenend op het groot aantal ambtenaren, in de verschillende deelen van Indië verspreid.

Dit was een onmogelijk verlangen! Studie van inlandsche kunstnijverheid kost veel tijd en zij, die belangstelden, misten dien. Bovendien is belangstelling alleen niet voldoende; men moet kunnen afbeelden, wat men beschrijft, 't zij door teekening, 't zij door fotografie. Deskundige voorbereiding is evenzeer gewenscht, en dit vooral werd pijnlijk gemist. Zij, die zich interesseerden voor kennis der inlandsche talen, der Indische flora en fauna en geologie, konden zich voorbereiden met den uitgebreiden wetenschappelijken arbeid, die reeds bestond. Hier was men op geheel vreemd terrein, dat door zijne bijzondere vormen allerlei moeilijkheden aanbood. Geen ambtenaar op Timor heeft uit de verschillende keeren, dat hij een Timorees aan het sirih-pruimen zag, kunnen opmaken, dat de daarbij gebruikte bamboekokers teekenen van een hoogst merkwaardige ornamentiek konden zijn.

Wat belangrijk kon zijn, was haast niet te beoordeelen. Men miste daarvoor vergelijkingsmateriaal. Het Europeesche kunstgebied kon daartoe weinig bijdragen, een bamboe-ornamentiek bestaat hier niet, het weven heeft zich steeds in heel andere richting bewogen, het vlechtwerk is weinig ontwikkeld gebleven. Daarentegen: op metaal- en aardewerkgebied, waarin Europa gedurende vele eeuwen veel merkwaardigs heeft geleverd, waarin de Europeaan bij uitstek deskundig zou kunnen wezen, werd juist door den inlander over het algemeen weinig gepresteerd.

Door het gebrek aan literatuur en de enorme afstanden was het vrijwel onmogelijk de enkele gegevens, in een bepaalde streek gevonden, naar waarde te beoordeelen en de juiste beteekenis er van te beschrijven.

Dit vergelijkingsmateriaal, de zoo belangrijke leerstof op dit nieuwe studiegebied, is daarentegen in ruime mate in onze ethnografische verzamelingen te vinden. Hier is het mogelijk het werk van verschillende streken rustig te beoordeelen en de eigenaardigheden zuiver te ontleden. Door de aanwezigheid van andere voorwerpen, die in het oorsprongsland verdwenen zijn, is het mogelijk te letten op hetgeen de inlander gemaakt heeft, tot historische vergelijking. Toen men in Nederland, moede van het wachten op lokalen arbeid in Indië, de handen aan het werk sloeg, was men zich feitelijk niet bewust, dat deze museumstudie het meest urgente deel van dit vraagstuk was en bleek eerst successievelijk, dat het langs dezen weg mogelijk was, de voornaamste verschijningen op kunstnijverheidsgebied in het haar toekomend licht te stellen, een algemeen overzicht te geven. Zoo is het in de laatste jaren mogelijk gebleken het Indonesische weven en vlechten aldus te behandelen, terwijl het metaal-, kralen- en aardewerk en het bamboesnijwerk in bewerking zijn. Van een enkel eiland als Timor mocht het gelukken een dieper gaande studie te publiceeren. Verrassend nieuwe feiten zijn aldus in het licht gesteld, die bewezen hebben, dat er eene Indische kunstnijverheid bestaat, welke alleszins recht heeft op meer behartiging.

Het spreekt vanzelf, dat langs dezen weg op compleete behandeling niet gerekend kan worden. Het verkrijgen van voorwerpen voor ethnografische verzamelingen berust te veel op louter toevallig verzamelen; methode is alleen bij die series van voorwerpen gevolgd die, zooals bezweringsmiddelen en wapens, reeds eenigermate wetenschappelijk bewerkt waren. Volken als de Bataks en Dajaks, die sinds lang de aandacht van geleerden hebben getrokken, zijn tamelijk uitvoerig vertegenwoordigd, terwijl van andere, minstens even belangrijk, nauwelijks of in 't geheel niets in de musea te vinden is.

Maar toch, welk fragmentarisch geheel het aanwezig materiaal ook aanbiedt, het is in ieder geval mogelijk geweest den grondslag dezer studie te leggen, waarop een lokaal onderzoek in Indië met goede resultaten zal kunnen voortbouwen. Het gepubliceerde over deze materie kan tevens dienstbaar gemaakt worden op practisch terrein. Bij pogingen tot herleving der kunstvlijt door onderwijs of ondersteuning van inlanders is het van het grootste belang te weten, waarop hun versieringskunst berust, wat de inlander presteeren kan, welke de sterke en zwakke punten in zijn technieken zijn. Ook het toegankelijk maken van mooie patronen, het verspreiden van goede inlandsche modellen kan hier èn aan de wetenschappelijke studie èn aan de practische behoefte tegelijk voldoen.

Tot 1903 was dit onderzoek van Nederlandsche zijde voornamelijk gebaseerd op de voorwerpen in openbare en particuliere collecties hier te lande. Toen van haar inhoud voldoende kennis genomen was, werd het ten zeerste wenschelijk de voornaamste ethnografische verzamelingen in den vreemde te bezoeken, met het doel het ginds aanwezige studie-materiaal door fotografie of teekening vast te leggen en in aanteekeningen te bewaren ter aanvulling van het reeds gevondene.

Het Departement van Koloniën stelde mij daartoe in staat.»

Hierop laat de schrijver een verslag van zijne studie-reizen volgen daarbij menige praktische wenk ter bevordering der hedendaagsche Indische kunstnijverheid gevend.

***

Bij het onlangs verschenen Rapport van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid betreffende «De maatregelen in het belang van de Inlandsche nijverheid op Java en Madoera» is, als bijlage VII, eene nota gevoegd van den Controleur J. E. Jasper, waarin deze o. a. de volgende, op kennis van den Inlander gegronde, aanwijzingen geeft:

»Bij den aanvang van de besprekingen der middelen, welke zouden kunnen leiden tot de opheffing van de Inlandsche industrie, is het n. b. m. wenschelijk, den aard van den nijveren, welke men steunen wil, in het algemeen voorop te stellen en te kwalificeeren als een lastige hinderpaal voor eenig energiek streven.

Die aard van den Inlander, het vreezen voor een nog vergrooten van onkosten tot een bijna ondraaglijken schuldenlast, het niet zeker zijn van winsten met het oog op de hem aangedane concurrentie, het niet kunnen beginnen, krachtig en beslist, van een werk, uit gebrek aan aanvangskapitaal, het ten opzichte hiervan nergens financieelen steun kunnen vinden, en het beseffen van toch niet vertrouwd te worden, als hij ergens voorschot tracht te zoeken, dat alles doet hem maar liever met een berustend conservatisme vasthouden aan het bestaande.

In den grooten loop der tijden raakte de nijverheid, in de eerste plaats door de vermindering van het aantal debitanten onder de verarmende Inlandsche bevolking en in de tweede plaats door de concurrentie van fabrieken, die de voor hetzelfde doel te gebruiken voorwerpen konden leveren tegen veel goedkoopere prijzen, gaandeweg op den achtergrond, d. w. z. ze werd in al haar primitieve behelperigheid, met al haar gebrekkige instrumenten en technieken bijna geheel overvleugeld door de industrieën, voor welke men met energieke leiding de krachtige vooruitgang van wetenschap wist te benutten.

. . . . . . . . . . . . . . . . . .

Indien men de theoretische bevordering van nijverheid door invoering van verbeterde werktuigen onder vaste regelen zou willen brengen, dan zou het hoofdprincipe moeten zijn, dat men niet aantast, wat de eigenlijke essence is der kunst en dat men, zoo, door nood gedwongen, toch daartoe moet worden overgegaan, de aandacht der moderne nijveren steeds met klem blijft vestigen op het schoone, dat, door hun voorvaderen gewrocht, als eigen volkskunst onvergankelijk dient te bestaan.

. . . . . . . . . . . . . . . . . .

Evenals bij de bevordering van de batikindustrie kan bij die van de koperbewerking onmogelijk den arbeider belet worden, dat hij naast de kostbare dingen voor de meer gegoeden, ook inferieure artikelen vervaardigt voor het lagere volk, dat goedkoope gebruiksvoorwerpen vraagt, en zich volstrekt niet gelegen laat liggen aan artistieke afwerking, en dit beletten is vooral onmogelijk, waar de bevolking in kwestie zich nog niet uit hare verarming heeft opgeheven.

Het eene staat n. b. m. met het andere nauw in verband, en wanneer het afzetgebied van de Indische nijverheidsproducten voor het grootste deel nog in Indië gezocht moet worden, is het begrijpelijk, dat de werkman, gedwongen door een algemeene vermindering van de welvaart, bedacht is op nog meer tijd uitsparende vereenvoudigingen van zijn soms toch al primitieve werkwijzen.

. . . . . . . . . . . . . . . . . .

Gelijk reeds in de laatste jaren is gebleken uit de verschillende ook uit Europa gedane bestellingen, kan de vergrooting van het afzetgebied van Inlandsche nijverheidsproducten verzekerd worden, kan het debiet geleidelijk toenemen, wanneer maar eenigszins, waar mogelijk, met het noodige beleid, de Indische nijverheid aangepast wordt aan den goeden smaak van het publiek, waardoor men ziet gebeuren, dat de bestaande vormen der voorwerpen, vroeger uitsluitend gebezigd voor de Inlandsche huishouding, gaandeweg gewijzigd worden tot die van gebruiksvoorwerpen, waarop toch de volle Indische kunst kan zijn toegepast, voorwerpen die niet banaal behoeven te zijn, doch de bekoring blijven bezitten van specifiek Indische handwerks-nijverheid en ook in de woning van den Westerling een goed-afstekend figuur zullen maken tusschen, naast of bij de overige dingen van Europeesche industrie.

Wil men bovendien met betrachting van het doel, om gebruiksvormen te laten scheppen, den werkman tevens, waar noodig, en wanneer er vraag naar is, laten arbeiden naar oude modellen, dan moeten die oude modellen er zijn.

Tot nog toe bestaan zij niet in eenige volledigheid.

Het museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen bevat een zeer uitgebreide verzameling ethnografische en archaeologische voorwerpen, welke als model zouden kunnen dienen, doch die voorwerpen blijven voor practische doeleinden in het belang van den Inlandschen werkman ongebruikt liggen, ten eerste, omdat de collectie specimina bevat op velerlei gebied en dus alleen hierdoor niet compleet is, en ten tweede, omdat het museumgebouw niet ligt in centra van nijverheid.

Elk zoo'n centrum dient een eigen modelzaal te hebben, dat, ingericht voor een speciaal nijverheidsonderdeel van eenige beteekenis, voor elken Inlander gratis toegankelijk gesteld zou moeten worden. Uit die modelzaal zou elk werkman gratis een stuk, een voorwerp voor een bepaalden tijd in bruikleen kunnen krijgen.

Uit den aard der zaak zal een gedeelte van het renteloos voorschot toch wel benut moeten worden voor uitgaven, welke, zeer in het belang der nijverheid, niet van den geholpene direct terugverwacht kunnen worden; wel indirect, zoo bijv. door vermeerdering later van bedrijfskapitaal, enz.

Onder die uitgaven nu reken ik in de eerste plaats de kosten, benoodigd voor oprichting en instandhouding van dergelijke modelzalen.

. . . . . . . . . . . . . . . . . .

Ook zou het Departement nuttig kunnen optreden, door middels aan te knoopen connecties bv. den geregelden invoer van gewilde artikelen in zekere landen te bekrachtigen. Corresponderende met de Europeesche en Inlandsche ambtenaren, die de gedane bestellingen zouden kunnen doen uitvoeren, raadgevend bij zijn groep-verzamelingen, waarover hierboven reeds is uitgeweid, die groep-verzamelingen exposeerend waar zulks mogelijk en in het belang der nieuw aangeknoopte connecties is, den uitvoerders der bestellingen aanwijzingen gevend wat verlangd wordt, leverend de verschillende machines, die het ingevoerd heeft ter verbetering van verschillende technieken, de adviezen inwinnend van zijn praktici, zou het op die wijze na verloop van eenige jaren ten opzichte van nijverheid in den geheelen Archipel gaandeweg een kennis bijeengaren, die uit den aard der zaak door een enkelen persoon onmogelijk verkregen kan worden, en terwijl het op die wijze zeer praktisch en nuttig zou optreden, zou het er tevens voor kunnen zorgen, dat door slordig werken geen inferieure waar wordt afgeleverd, en dat de kunst niet verbasterd wordt door vreemde motieven.

De weinige kennis die het nu nog heeft, moet natuurlijk geen beletsel zijn, om met kracht een aanvang te maken met de bevordering en zal wellicht de enkele nadeelige gevolgen kunnen hebben.

1) Naar den (corrupt afgedrukten) tekst bij J. Faes „Geschiedenis particulier landbezit op West-Java," I. Batavia 1893, p. 254—255. Er staat daar bv. „de vertierden fijnste kunst... kleeden," lees ten rechte: „de vertier der fijnste Kust... kleeden!" — De spatieering in deze en volgende aanhalingen is van mijzelven.

1) Het West-Indisch vlechtwerk werd in dezen Catalogus beschreven door Jhr. L. C. van Panhuys, l. c. p. 77—84.

---

Vier en twintig uren lang, na haar mans dood, lag mevrouw Vereker lang uit op het bed in haar moeders logeerkamer te huilen, haar rijke, zwarte haardos geheel in wanorde, een verfrommelde morgenjapon losjes om hare gezette leden heengeslagen, want sinds kleine Paul's geboorte was mevrouw Vereker haar »lief figuurtje» kwijt geraakt. Zeven jaar geleden was zij werkelijk een mooi achttienjarig meisje en nu nog ging zij voor een knappe vrouw door, wat haar trekken betreft, maar de frissche roode kleur harer wangen was weg, haar huid was vettig geel geworden en haar kin had zich verdrievoudigd.

't Was wel jammer, dat Paul Vereker, niet een kijkje in de toekomst had kunnen hebben, op dien noodlottigen avond, tijdens het muziekfeest te Pragpur, toen hij verliefd werd op Una Jahans. Eigenlijk had haar moeder, een koperkleurige matrone in abrikooskleurige zijde gehuld, die steeds een welriekende geur van muskus en uien om zich heen verspreidde, reeds een voldoende waarschuwing voor hem moeten zijn, maar Vereker was toen pas anderhalf jaar in Indië en, ofschoon een heel knap, veel belovend jongmensch van goeden huize, was hij ongelukkiglijk te veel overtuigd, dat hij zijn eigen weg wel zou vinden, hetgeen maar al te dikwijls wil zeggen: alle ingevingen van het oogenblik te volgen, wat dan ook leidde tot zijn huwelijk met mejuffrouw Una Jahans, de dochter van een Indo-europeeschen venduhouder. Dit heerschap dreef handel in allerlei tweedehands goederen, van af meubels tot blikjes sardientjes en worst toe, en hij was de reddende engel voor alle Engelsche ambtenaren, die van standplaats veranderden, want hij kocht hun ouden rommel, die 't verhuizen niet waard was, op, of nam het in commissie in zijn bazaar, waar hij nog verwonderlijke prijzen wist te maken voor waardelooze lampen, versleten uurwerken, oude kleeren, gebarsten aardewerk en lekkend keukengereedschap.

De dames van Pragpur deden al haar best om den jongen Vereker van zijn verloving af te brengen, door hem te vertellen, dat het meisje, ofschoon zij er werkelijk allerliefst uitzag, van geboorte »zoo zwart was als zijn schoenen», en natuurlijk geheel onopgevoed; doch die welmeenende huismoeders praatten en redeneerden tevergeefs. Zonder uitwerking bleven ook de plagerijen zijner vrienden over zijn halfbloed »vlam», en eveneens hunne ernstige waarschuwingen: om niet zoo'n domme streek te doen. Het lag in zijn natuur, dat juist tegenwerking en pogingen tot overreding hem nog meer aanzetten tot het volgen zijner eigen plannen en tot het toonen, dat hij den moed had naar zijne overtuiging te handelen.

»Ik geloof», zeide hij tot de vrouw van zijn chef, toen deze hem haar spijt en ergenis te kennen gaf, »dat u beter over mij zoudt denken, als ik nu zelfs nog van het meisje afzag en haar hart brak».

»In dat geval zou ik geen eerbied meer voor mij zelven kunnen hebben; nu verlies ik alleen de achting van mijne zoogenaamde vrienden, door niets laakbaarders te doen, dan naar mijn eigen zin te trouwen, zonder iemand anders kwaad te doen.»

Paul Vereker was zijn eigen meester, dit hield hij zich zelf en ieder ander, die zich met hem bemoeide, altijd voor. Zijne ouders waren gestorven en zijne eenige zuster, die tien jaren ouder was dan hij, nu getrouwd en onafhankelijk; hij had geen naaste betrekkingen, die bij de zaak betrokken waren. Daarom trotseerde hij de openbare meening in Pragpur, bepaalde den dag van zijn huwelijk, en reed met zijn bruid door de plaats rond; werd zelfs gedurende de muziek-uitvoeringen gezien met de geheele familie Jahans in hetzelfde rijtuig gezeten. Toen gaven al zijne welmeenende raadgevers hem op en lieten hem verder aan zijn lot over.

In den beginne was hij heel gelukkig met de vrouw zijner keuze, maar al spoedig kwam het oogenblik, waarop hij begon in te zien, dat hij zich door zijn huwelijk zoowel wat zijn ambtelijke loopbaan, als wat zijn maatschappelijk verkeer betrof, nadeel had berokkend. Een ambtenaar met een »onmogelijke» echtgenoote, kon niet in aanmerking komen voor verhuizing naar plaatsen, waar zoowel maatschappelijke als ambtelijke plichten te vervullen vielen en waar hetzij een »op-en-top» waardige gastvrouw noodig is, of in het geheel geene. Zoo zag hij menigeen zijner tijdgenooten bevorderd of tot een secretaris-ambt verkozen, terwijl hij op zijn oude standplaats Pragpur bleef, waar iedereen de afkomst van zijn vrouw kende, waar hare familieleden hem telkens onvermijdelijk herinnerden aan zijn misslag en waar hij genoodzaakt was zich bijna uitsluitend tevreden te stellen met het gezelschap van Una en hare betrekkingen.

Daarentegen was mevrouw Vereker altijd bizonder met zichzelve ingenomen geweest; met recht in haar eigen kring als een schoonheid geroemd, hadden alle ongetrouwde halfbloed klerkjes en mindere ambtenaren der Gouverments-bureaux steeds aan hare voeten gelegen. Zij bezat een album, haar trots, waarin hare aanbidders in sentimenteele rijmpjes hunne gevoelens voor haar hadden vereeuwigd. Zij was goed thuis in de bloementaal en hield er een aanteekenboek op na, waarin zij uittreksels schreef van allerlei romannetjes. Zij was een bekoorlijk, hersenloos schepseltje; doch die herszenloosheid ontdekte Paul Vereker eerst toen het te laat was. Nu kwamen hem echter zijne natuurlijke karaktertrekken te stade. Hij wilde door woorden noch daden erkennen, ter nauwernood aan zichzelven, dat hij een misslag had begaan. Una was de vrouw zijner keuze; niets ter wereld zou hem doen bekennen, dat zijn oordeel gefaald had; de omstandigheden zouden hem niet de baas worden. Daarom bleef hij met Una voortleven, alsof hij volkomen tevreden was en toonde nimmer zijn inwendige ergenis. —

Maar met Una was het anders gesteld. Zij was eerlijk verliefd geweest op den jongen ambtenaar; maar grooter dan haar liefde, was haar eerzucht.

Toen hij haar gevraagd had, scheen 't haar toe, dat haar stoutste droomen vervuld zouden worden door dit schitterende huwelijk. Hij was wel niet zoo mooi als de keurige jonge officiertjes, die op het militairen-bal met haar dansten of haar gedurende de muziek-uitvoeringen toelonkten, maar hij was een Indisch-ambtenaar en zou eens resident, misschien wel luitenant-gouverneur, worden! Zij zou in een mooi rijtuig rondtoeren, en alles hebben wat zij, in haar bekrompen geest, onder geluk verstond.

Daarom werd Una na haar huwelijk erg »uit te hoogte», veronachtzaamde haar vroegere vrienden, en ging slechts met hare naaste betrekkingen om — doch hierin kwam haar man tusschenbeide. Het feit, dat zij door haar huwelijk in een anderen stand was gekomen, moest geen reden zijn om haar eigen bloedverwanten onheusch te behandelen; Vereker wist aan de Jahans, de Passanah's de Souza's en alle andere familieleden zijner vrouw te kennen te geven, dat zij in zijn huis altijd welkom zouden zijn — en dit lieten zij zich geen tweemaal zeggen.

Met betrekking tot de »dubbele zessen» der plaats ondervond Una bittere teleurstelling; enkele der dames waren haar beleefdheidshalve een bezoek komen brengen, en zij had »in de puntjes» de bezoeken teruggebracht, maar hiermede was alles geëindigd. Eenige ondergeschikte ambtenaren waren ook voor de grap gekomen en hadden later den draak gestoken met haar eigenaardig accent en haar belachlijk vertoon van deftigheid. Niemand kwam voor den tweeden keer en toen eindelijk Una haar toestand inzag, kende hare verontwaardiging over haar mans gelatenheid in dezen stand van zaken geen grenzen.

Tevergeefs trachtte hij haar te overtuigen, dat de zoo begeerde omgang haar niets waard moest zijn, nu 't bleek, dat die menschen toch niets om haar gaven. Una was voor dergelijke redeneeringen niet vatbaar. Waarom had zij dan zoo'n prachtig Engelsch tapijt uitgekozen vol gele rozen; en zulke schitterend fraaie spiegels en zwarte tafels met verguld, als er toch niemand bij haar kwam? Welk genot was er voor haar in gelegen, om een aanstaande luitenant-Gouverneurs vrouw te zijn, als geen andere bezoekers kwamen om haar in hare grootheid te eeren, dan hare eigen bloedverwanten? Una wier bewondering zij erg vervelend begon te vinden? Una schreide hierover heel wat verbolgen tranen en vroeg eindelijk aan Paul, om maar met haar naar Engeland te gaan, waar niemand wist, dat haar vader slechts een venduen bazaar-houder was.

Zij barstte in een heftig snikken uit, toen hij haar uitlegde, dat hij nog geen recht had op verlof en toch in geen geval van plan was om naar zijn land terug te keeren. In waarheid zag hij er tegen op Una eens aan zijn zuster, Lady Jardine, te moeten voorstellen. Hij had bij de aankondiging zijner verloving alleen den naam van zijn meisje genoemd en er bij vermeld, dat zij heel mooi was; en Lady Jardine, die gewoon was aan de geslotenheid van haar broeder en hoegenaamd geen onaangenaamheden zou ondervinden van zijn huwelijk, had hare huwelijksgeschenken gezonden en allerhartelijkste brieven vol gelukwenschen geschreven, in de heilige overtuiging, dat Paul eene goede partij had gedaan!

Zoo gingen de jaren voorbij, terwijl Una zich moest tevreden stellen met het gezelschap harer oude vrienden en aanbidders, en Paul hoe langer hoe onverschilliger en teruggetrokkener werd, totdat de dood hem opeischte, een einde makende aan zijn mislukt leven, en Una achter bleef, als een vadsige, dikke weduwe met een zoontje van vijf jaar, die veel van zijn vaders koppig karakter had overgeërfd bij de eigenaardigheden, afkomstig uit het Inlandsche bloed zijner moeder.

*Wordt vervolgd.*

dat, nu opeens in het groot moet worden begonnen, eerst later het onpraktische van genomen maatregelen zal blijken.

En om het m. i. zeer juiste van de bewering, haal ik hier iets aan uit een opstel van den Redacteur van de Locomotief, die o. m. zegt, dat »het gevaar van hulp zonder voldoende voorbereiding niet half zoo groot is, als dat der verschuiving van alle hulp tot tijd en wijle de cijfers en feiten ten slotte wellicht onweersprekelijk zullen hebben aangetoond, dat men den rechten tijd tot hulp heeft laten verstrijken«. Bij het aanleggen van groepverzamelingen, het organiseeren, zoowel in als buiten Indië, van groeptentoonstellingen sluit zich nog aan: het houden, eens, of 2 × per jaar, bij bijzondere gelegenheden, van gewestelijke markten of »pasar's malem«, die, gelijk bekend, hier en daar reeds eenig nut hebben gesticht (1).

Het door die maatregel vergrooten van het afzetgebied in eigen kring, zou den hoofden van gewestelijk bestuur in ernstige overweging gegeven kunnen worden.

Dat de spoortarieven voor de verschillende zendingen ten behoeve van dergelijke openbare markten geëlimineerd of gereduceerd moeten worden, behoeft zeker geen nader betoog, waar iedereen weet, dat zulks zonder twijfel het inzenden van voorwerpen in de hand zou werken.

Deze jaarmarkten te regelen, aanwijzigen te geven voor het richtig exposeeren en uitstallen enz., dat alles zou mede een taak kunnen worden van het Departement van O. E. N.

Bij de beantwoording van de vraag nu, hoe het beschikbaar gestelde bedrag in algemeenen zin moet worden verdeeld, houde men vooral in het oog, dat het wenschelijk zal zijn, om de voorschotten, althans in de 2 of 3 eerste jaren van de — laat ik zeggen — officieele nijverheidsbevordering, te doen verstrekken aan de meest bekwamen der werklieden.

Dezen treden dan op als toekang's in werkplaatsen, waar zij de minder bekwamen om zich heen moeten vereenigen, niet met het doel om dezen niet zelfstandig te doen arbeiden maar enkel en alleen, om hen van de nieuwe verbeterde, toegepaste technieken op de hoogte te brengen, opdat zij, later bekwaam genoeg geworden, zelf voorschot kunnen ontvangen tot oprichting van een eigen atelier. Men schept hiermee tevens een praktische Inlandsche industrie- of vakschool. (2).

. . . . . . . . . . . . . . . . . . .

Dat nu reeds bij de nijveren zoo'n streven wordt waargenomen tot zich coöpereeren tot één vereeniging, dat ook nog niet alle energie in den Inlandschen arbeider gedoofd is, blijkt bv. hieruit, dat de Soerabajasche koperwerkers mijn voorstel, om alles samen te brengen in één en dezelfde werkplaats met dankbaarheid aannamen, terwijl zij mij meer dan eens gesproken hebben over het door hen gezamenlijk huren van een gebouw, dat als permanent expositielokaal benut kan worden.

Ook door vele Inlandsche ambtenaren wordt een dergelijke werkwijze in overweging gegeven.

Met het ter beschikking stellen van machines, werktuigen enz. worde op dezelfde wijze gehandeld.

Ik behoef hier niet nader te betoogen, dat de coöperatieve geest al van ouds in de Javaansche nijveren schijnt gezeten te hebben, dat er steeds een streven in hen is om samen in één huis, in één kampong hun bedrijf uit te oefenen, en ik wijs alleen maar op de voorbeelden, die zich bij massa's voordoen in de hoofdstad Soerabaja: kampong Ampel, vroeger »de" kampong van songketweverijen, Dapoean, de buurt der stoelmatvlechters, Boeboetan, sinds jaren bekend om de hoorn- en beenwerkers, die er wonen, Kemajoran om de plangikleurders. Waar de nijverheid op eenigszins grootere schaal beoefend wordt, ziet men dus vaak gebeuren, dat de arbeiders zich vereenigen tot heele kampongs of dessa's.

Die oude neigingen nu dus weer in hen aan te moedigen, kan mijns inziens tot het goede leiden.«

Deze nota van den heer Jasper, welke in de vergadering van 9 April 1904 te Soerabaja werd voorgelezen, lokte bij enkele zijner collega's de opmerking uit, dat hun dienstwerk een uitgebreide zorg voor de Inlandsche nijverheid onmogelijk maakt, waarop de Directeur van O., E. en N. o. i. zoo terecht zeide: «dat deze arbeid voor de ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur een bij uitstek sympathieke moet zijn. Vroeger bemoeide niemand zich met de Inlandsche nijverheid en er bestond toen misschien ook minder aanleiding toe. Langzamerhand is evenwel een andere toestand ontstaan. De dwangcultures zijn op kleine uitzonderingen na afgeschaft; hierdoor hebben de Inlanders meer tijd beschikbaar gekregen, die zij niet meer geheel aan de landbouw behoeven te besteden. Daarbij is de bevolking sterk vermeerderd, een tweede reden, om uit te zien naar een ander middel van bestaan bij den landbouw. Thans stelt de Regeering een flink bedrag beschikbaar om de nijverheid op te beuren; er kan nu allerwege bedrijvigheid ontstaan, en het moet een aangename taak zijn voor hen, die daartoe de gelegenheid hebben, hierbij de leidende hand te zijn . . . .»

Dat de ambtenaren en ook de andere helpers bij deze taak nog wel eens voorlichting van deskundigen noodig zullen hebben, spreekt van zelf. Mogen de bovenstaande aanhalingen, die zeker duidelijk genoeg spreken voor onze meening: dat het talentvolle driemanschap, — Rouffaer, Loebèr en Jasper —, in gemeenschappelijke samenwerking met Europeaan en Inlander, véél ten goede zal kunnen uitrichten, bij menigeen den lust opwekken tot het lezen, bestudeeren en *behartigen* van het door hen geschrevene in zijn geheel, opdat meer en meer belangstellenden hier en in Indië medehelpen tot bereiking van het door «Oost en West», en speciaal door «Boeatan», voorgestane doel:

**Bevordering der Ned.-Indische nijverheid in allen deele.**

N. v. Z.

(1) De markten van nijverheidsprodukten, geregeld gehouden in Djocdja en Pekalongan zijn van algemeene bekendheid.

(2) Men zou deze benaming in verband met het door mij beoogde doel eenigszins onjuist kunnen noemen. Beter ware het misschien om te spreken van een inrichting tot praktische vorming van speciale werklieden. Kortheidshalve echter zullen hierna steeds de woorden: industrie- of vakschool gebezigd worden.



# Week-Overzicht.

**Uit de pers** De begrooting en de troonrede. Fantastisch bewijsmateriaal *Nieuwe Cour.* van 26 dezer. — De Millioenenrede. — Amokpartij voor de Societeit te Kota-Radja (Avondpost).

De *Nieuwe Rott.* haalt, bij hare bespreking van de indische begrooting, na kennis te hebben genomen van de maatregelen, strekkende om het economische peil der kolonie te verhoogen, de woorden van den minister aan, de hoop uitsprekende, dat, de geleidelijke uitvoering dier maatregelen, gepaard met een zuinig beheer, met herstelling van de inlandsche bevolking, in een deel van Indië, van den tegenspoed, die haar in de laatste jaren trof en met het nemen van voorzieningen, die haar economische ontwikkeling kunnen bevorderen, tot het zoo noodzakelijke vaste en bestendige evenwicht tusschen de ontvangsten en uitgaven leiden zal.

Het blad merkt naar aanleiding hiervan het volgende op:

„Wij willen geen woord zeggen om dit optimisme aan het wankelen te brengen. Reeds sedert jaren hebben de opvolgende ministers van koloniën hun best gedaan, door het opsporen van nieuwe bronnen van inkomsten en door het verbeteren der bestaande, het perspectief onzer Indische financiën ruimer en helderder te maken, maar de wisselvallige inkomsten uit producten en de ongunstige economische omstandigheden, gepaard aan de dringend om voorziening roepende behoeften, maken niettemin het koloniaal financieel beleid tot een leven bij den dag. Wèl heeft een minister onder deze omstandigheden noodig optimist te zijn en wij willen alleen de hoop uitspreken, dat zijne blijmoedige verwachting niet beschaamd zal worden."

De bespreking van eenige posten op de begrooting schenkt 't blad de gelegenheid te wijzen op het „gebazel" over nederlandsch imperialisme, terwijl het, naar aanleiding van het uitgesproken voornemen, om de bevordering van het inlandsch onderwijs te zoeken, vooral in het particulier initiatief, door zendings- en katholieke scholen, zich afvraagt of de controleurs, aan wie, in stede van aan schoolcommissiën, het toezicht op deze scholen zal worden opgedragen, steeds voor het geval zulks noodig mocht blijken, sterk genoeg zullen staan tegenover het geestelijk hoofd van zulk eene school.

Het *Algemeen Handelsbl.* geeft als zijn algemeenen indruk over de begrooting het volgende:

„Onder de gegeven omstandigheden heeft de minister zich zoo goed mogelijk van zijn administratieve taak gekweten. Dat wij de mededeeling, dat sommige buitenbezittingen, in de eerste plaats West-Sumatra, meer in de algemeene en bestuurskosten zullen bijdragen, en men zint op maatregelen om 's lands inkomsten uit mijnbouw te vermeerderen, met genoegen lazen, behoeft voor onze lezers geen betoog meer."

Het blad grijpt, volgens zijn nummer van den 22en dezer, naar aanleiding van een ontvangen tegenschrift, de gelegenheid aan om nog eens zijn standpunt, in zake Sumatra's Westkust, bij voorbaat in West-Sumatra omgedoopt, te handhaven.

Over hetgeen in de Troonrede in zake de koloniën werd opgemerkt, lieten de, na te noemen bladen zich als volgt uit:

De *Nieuwe Rott.* schreef:

»Wij mogen verwachten, dat het dit jaar anders zal zijn en dat, naast de politieke kwesties, ook de financiën de vereischte belangstelling zullen wekken; niet alleen die van het moederland, maar ook die van Indië, welke met die van het moederland in zoo nauw verband staan, en waarvan in de Troonrede gezegd wordt, dat zij nevens groote behoedzaamheid bij het doen van uitgaven ook verruiming van inkomsten eischen.

Naast deze uiting over de financiën van Indië bevat de Troonrede de erkenning, dat, hoewel de bevolking op Java, dank zij de betere gesteldheid van haar hoofdbedrijf, in iets minder gedrukten toestand verkeert, maatregelen ter verhooging van haar economische kracht desniettemin noodzakelijk blijven. Gelijk men weet, zijn dezer dagen door de regeering reeds voorstellen aanhangig gemaakt om de eerste stappen in die richting te doen.

Van Indië gewagende laat de Troonrede niet na te vermelden, dat de toestand op Noord-Sumatra steeds vooruitgaat. En zij geeft tevens te kennen, dat een krachtiger optreden in de Gajoe- en Alaslanden, als in den laatsten tijd plaats had, niet kon uitblijven; een meening, die ook de onze is, al wordt het door ons, evenzeer als door de regeering, betreurd, dat ook vrouwen en kinderen daarbij als slachtoffers vielen, al was dit ook niet te voorkomen.«

Het *Alg. Hbl.*, de opmerking makende, dat de Troonrede niet veel meer dan algemeene opmerkingen bevat, schreef:

»Met instemming zal men zeker de verwijzing lezen naar de betreurenswaardige, doch onvermijdelijke offers van ongewapenden, die bij den tocht in de Gajoe- en Alaslanden zijn gevallen. Met eenige bevreemding echter zal men in de zinsneden elke vermelding missen van de hulde, welke aan generaal van Heutsz en het indisch leger is gebracht.«

Ook het *Nieuws v/d Dag* noemt de mededeeling omtrent het vallen van ongewapenden in Noord-Sumatra sympathiek.

Het *Vaderland*, dat in het ontbreken der belofte van krachtigen moederlandschen steun een ontmoedigend begin ziet van van Heutsz landvoogdij, valt er over, dat over de West geheel gezwegen werd.

Ook het *Dagblad* is zulks opgevallen en merkt naar aanleiding daarvan het volgende op:

»Twee zinsneden worden aan Oost-Indië gewijd. Waarom geen enkel woord omtrent West-Indië? Is de toestand van Suriname en Curaçao van zulk een schitterenden aard, dat de regeering het overbodig kan achten zelfs maar een woord van die koloniën melding te maken?

Wij gelooven het niet en vooral niet wat Curaçao betreft.

Waar blijven de maatregelen om die kolonie voor werkelijke »inzinking« te behoeden? Had de tegenwoordigheid van den gouverneur van Curaçao in onze residentie niet kunnen leiden tot het bespreken van maatregelen, welke aan de Staten-Generaal konden worden aangekondigd? Waar blijft de zoo urgente mijnwet voor Curaçao?

Ziedaar eenige vragen, waarop misschien bij de adresdebatten wel eenig antwoord zal volgen.«

De *Arnhemsche* zou gaarne uit de Troonrede vernomen hebben, door welke maatregelen de regeering zich voorstelt Oost-Indië verruiming van inkomsten te verkrijgen.

Dat was wel wat veel verlangd en bovendien had de M. v. T. op de indische begrooting op die vraag reeds uitsluitsel gegeven.

Kennisneming van dit stuk, zou ook der *Residentiebode* aanleiding hebben kunnen geven hare opmerkingen te wijzigen, waar zij de aangekondigde aanvulling der middelen in Nederland besprekende, hieraan de vraag vastknoopte:

»En zou de verkregen »aanvulling van middelen« tevens moeten dienst doen om de verruiming van inkomsten voor onze Oost in de hand te werken? Het debat, ten vorigen jare over eereschuld en nog wat in onze Tweede Kamer gevoerd, geeft het recht zulks in twijfel te trekken. Maar de millioenenrede zal over een en ander waarschijnlijk meer licht verspreiden.«

De gloeiende spijker was reeds door het indisch millioenen-schrift vertoond.

De *Standaard* was natuurlijk uitermate in z'n nopjes over deze rede. Voor ons van belang waren in dat blad de volgende opmerkingen:

»Over de koloniale zaken kunnen wij hier zwijgen, omdat er in dit opzicht, tot dusverre althans, geen partijoppositie is waar te nemen tegen het beleid van dit ministerie. Intusschen mag er toch wel aan herinnerd worden, dat met de decentralisatie een begin van uitvoering is gemaakt, en dat de regeering zich gehouden heeft aan het beginsel, in de Troonrede van den 17en September 1901 uitgesproken, geheel het regeeringsbeleid te doordringen van het besef, dat Nederland tegenover de bevolking in den indischen archipel een zedelijke roeping heeft te vervullen.«

Afgescheiden nog van de vraag, of de uiting van dit beginsel zoo sterk op den voorgrond treedt, als het blad wil doen gelooven, is o. i. de opmerking niet misplaatst, dat het hoofdorgaan der regeeringsgezinde pers zich over het geheel weinig van de roeping schijnt aan te trekken, welke in de eerste plaats eischt verspreiding der kennis van de koloniën onder het nederlandsche volk. Onbekend maakt onbemind, dat moest ook de *Standaard* weten.

Het *Volk* bevat voor de Troonrede den volgenden passus:

»En Atjeh, nu voortgezet in de Gajoe- en Alaslanden. Een traan op het graf der vermoorde vrouwen en kinderen: dat was niet te voorkomen, zei de Koningin. Maar was die nieuwe uitbreiding van den oorlog zelven, die opening van een nieuw dertigjarig tijdvak van veroveringsoorlogen op Sumatra, was die niet te voorkomen? En als daarna wordt geklaagd over de Indische financiën, is daar dan geen verband met dien oorlog, en met de tabaksdividenden, die hun veiligheid laten betalen door den Javaan?"

De *Nieuwe* merkt het volgende op:

Verruiming van inkomsten voor Indië wordt door den stand der koloniale financiën insgelijks noodzakelijk genoemd. Vermoedelijk wordt hiermede niet alleen gezinspeeld op de herziening van het tarief van invoerrechten en van het patentrecht, waaromtrent de Minister van Koloniën reeds ten vorigen jare met de Indische regeering in overleg is getreden, maar tevens op verhooging van de productiviteit der Indische bronnen van welvaart, ook door werkelijken steun van het moederland. Ook daarvan kan »verruiming van inkomsten" voor Indië het gevolg zijn, zij het dan ook nog niet in het heden aangebroken zittingjaar.

Fantastisch bewijsmateriaal noemt de *Nieuwe Cour.* het wanneer de heer van Heutsz in zijne, in Moederland en Koloniën gehouden voordracht voor het bewijs der redenen, die z. i. hebben geleid tot het opstootje te Sidhoardjo, zich beroept op het artikel van Wangso in het *N. v. d. D. v. N. I.*, hetwelk de *Nieuwe* een volkomen gefantaseerd verhaal acht. Het blad merkt ten slotte op:

»Het gehoor van den heer van Heutsz in de zaal van Moederland en Koloniën bestond voor het meerendeel uit deskundigen, die geglimlacht hebben, toen de spreker de de mooie oratie van den Kjaï voordroeg, wel wetend, dat van de vergadering der eedgenooten in de dessa Soementara geen notulen zijn gemaakt. Maar nu de lezing gedrukt is en in handen van velen kan komen, is het niet ongewenscht den niet met Indische zaken bekenden lezer op het een en ander opmerkzaam te maken.«

Wij hebben dit aangehaald omdat wij in ons weekoverzicht onpartijdig ieders meening weergeven.

In verband hiermede namen we uit de jongste Indische Penkras het volgende op:

»Er zijn heel wat hazen hier onder de Europeanen in Indië, menschen die voor een *Hadji* sidderen en steeds maar weer terugkomen op 't dwaze chapiter: de *prang sabil* of »heilige oorlog!« We komen daar van zelf later bij 't spreken van 't opstootje in den Oosthoek op terug, doch 'k wil nu wel al reeds verzekeren, dat al die sensatietelegrammen en corresponnentie's in de Indische dagbladpers meestal de treurige uiting zijn van een verontrust geweten en gebrek aan mannenmoed.

Van een »wijdvertakte samenzwering over Java« is geen sprake, wel van een troepje blanke »ondernemers«, die zoolang de bruine arbeiders lijdzaam waren, o zoo'n toon aansloegen en o zoo'n misbruik van die domme groote kinderen maakten, om bij 't eerste gebrul van den lang getergden tijger te verbleken van schrik.«

Aan de jl. Donderdag gehouden millioenenrede van den minister van financiën ontleenen wij het volgende:

»Ten vorigen jare kwam, zooals der Kamer bekend is, op het Xde hoofdstuk een post voor van f 2.188.800 tot het verleenen van renteloze voorschotten, strekkende voor werken die òf niet òf eerst in eene verwijderde toekomst van hunnen goeden invloed op de Indische financiën zullen doen blijken. Dit voorschot komt op de ontwerp-begrooting voor 1905 niet meer voor, terwijl tevens f 1.000.000 minder is uitgetrokken voor den spoorweg van Parimaribo in de richting van het Lawagebied.

Belangrijk is de stijging van het VIIde hoofdstuk A (Nationale Schuld). De kasbehoeften van Nederlandsch-Indië nemen voortdurend in omvang toe, zoodat het onvermijdelijk voorkomt, den post voor de renten der vlottende schuld f 1.100.000 hooger te stellen dan ten vorigen jare. Tot dusver werden onder dezen post alleen geraamd de kosten van schatkistpapier dat ten behoeve van Nederland noodig werd geoordeeld, terwijl voor de behoeften der Indische kas gerekend werd op de gelegenheid tot overschrijving uit de vrijvallende renten van de waarborgkapitalen voor de muntbiljetten. Vermits echter deze kapitalen, ingevolge art. 5 der wet van 31 Dec. 1903, Staatsblad no. 336, tot intrekking dier biljetten, met 1 October 1904 op het hoofd »Geamortiseerde Schuld« worden overgeschreven, en mitsdien de beschikking over de renten daarvan vervalt moet er voor gezorgd worden, dat 't art. betreffende de kosten der vlottende schuld toereikend zij voor de behoeften zoo van de Nederlandsche als van de Indische kas. Daar staat echter tegenover, dat ten gevolge van de evengenoemde amortisatie der waarborgkapitalen voor de muntbiljetten de rente der gevestigde schuld f 450.000 lager kon worden gesteld dan voor 1904.«

Voorts kreeg men een verwijzing te hooren naar de betrekkelijke memorie van toelichting van den minister van koloniën, waarin mededeeling wordt gedaan van het »aanzienlijk« offer, waartoe de nederlandsche schatkist in staat wordt geacht te zijn.

Aan de toelichting van den minister van marine op hoofdstuk VI der staatsbegrooting ontleenen wij het volgende:

Wat het werkplan betreft, waarin de geleidelijke aanbouw van het nog voor de defensie benoodigde materieel, met de verdeeling der daaraan verbonden uitgaven over eenige jaren, zal worden geregeld, de minister zal dit plan doen opmaken, zoodra, na kennisneming en overweging van het rapport der commissie en na gehouden overleg met den minister van Oorlog, de door hem noodig geoordeelde sterkte van dit deel onzer zeemacht is vastgesteld. Uit den aard der zaak zal daarin ook moeten worden opgenomen de aanbouw van het materieel, dat nog voor de verdediging onzer Oost-Indische bezittingen noodig is.

Een wijziging der voor deze scheepsmacht thans vastgestelde organisatie zal, in verband met de denkbeelden daarover reeds door den minister bij de behandeling der vorige begrootingen verkondigd, daaraan moeten voorafgaan waartoe hij het noodige overleg met den minister van Koloniën reeds geopend heeft.«

In den loop dezer week ontving de *N. R. C.* het bericht van eene amokpartij voor de Societeit te Koeta-Radja.

De *Avondpost* teekende hieromtrent in haar nummer van den 26en dezer o. a. het volgende aan:

»Is de onderstelling juist, dat het amok door Gajoes bedreven is, dan geeft dit feit op zichzelf echter een ernstiger karakter aan het gebeurde, zooals ik in den aanvang reeds even aanstipte. Die Gajoes toch hebben dan een langen tocht gemaakt om dat waagstuk te volbrengen; op dien tocht van landschap tot landschap, van kampoeng tot kampoeng hebben zij inlichtingen moeten vragen, hulp noodig gehad, zullen zij het duiveltje wel niet op hun hart hebben laten smoren, maar nu en dan, of hier en daar lucht gegeven hebben aan hunne gevoelens en voornemens, zullen zij ten slotte ook wel helpers noodig hebben gehad, en daarvan is niets uitgelekt, niets bekend geworden aan ons bestuur. Als het juist is, dat Gajoes de schuldigen zijn, dan geeft dit meer te denken, dan het amok zelf, dan ligt in de mogelijkheid van de uitvoering m.i. de voornaamste beteekenis van dit betreurenswaardige feit, dat ons zoo diep treft door de gedachte aan de beklagenswaardige slachtoffers."

Het blad ziet in dezen overval 'n waarschuwing om toch voorzichtig te zijn, en niet tegelijkertijd alle personen van Atjeh weg te nemen, die, naast den afgetreden gouverneur zelf, in de uitvoering van de van Heutsz-politiek een rol hebben gespeeld.

# Oost-Indische berichten.

**Atjeh.** Toekoe Sabé Silang onderwierp zich den 22en Augustus te Lhosemawé.

**Begroeting van Van Heutsz.** De gouverneur-Generaal heeft zijn adjudant, den luitenant ter zee Diemer Kool opgedragen zich den 15en September naar Sabang in te schepen, om namens hem generaal Van Heutsz te verwelkomen.

**Geen vreemden bij de Schutterij.** Van welingelichte zijde wordt vernomen dat de regeering het voornemen heeft de vreemdelingen niet meer bij de schutterij in te lijven, wegens de voortdurende klachten, die daarover worden geuit en uit overweging dat in tijd van nood het land op hen geen staat kan maken.

**Samenzwering op Sabang.** Op Sabang is een samenzwering ontdekt onder de chineesche koelies, ten doel hebbende om op den 27en Augustus alle Europeanen op het eiland te vermoorden. De belhamels zijn gearresteerd.

**Overvalling te Kota Radja.** In de afgeloopen week werd uit Batavia aan de *N. R. Ct.* geseind dat den 21en dezer door onbekende Atjehers, vermoedelijk Gajoes, vóór de Atjeh-club te Kota-Radja amok is gemaakt.

Vermoord werden de kwartiermeester van Mourik en de stafiamboer van het 3e bataljon; zwaar gewond werd de echtgenoote van doctor van Dorsten; licht gewond docter van Dorsten en de heeren Kugelman en Snippenburg en elf inlanders en chineezen. Van de onbekend gebleven amokmakers zijn twee gedood; de anderen ontkwamen in de paniek.

Het garnizoen kwam onder de wapenen.

**Djambi.** Uit Palembang werd 23 Augustus aan de *Javabode* geseind dat de pangeran Raden Mamoet in onderwerping kwam. Na te vergeefs de hulp van den commandant van het bivak te hebben ingeroepen voor het tegengaan van wanordelijkheden door europeesche fuseliers op den pasar te Moeara Tebo en zelf met moord te zijn bedreigd, loste de controleur A. A. Burgdorffer een revolverschot op een drietal europeesche fuseliers, die zijn woning binnendrongen. waardoor een hunner levensgevaarlijk werd gewond, deze is later ook overleden.

**Hongersnood.** Volgens het *Bat Nbl.* staat in Semarang hongersnood voor de deur. De 17474 bouws gewas in Mei als vernield opgegeven blijkens den stand der voedingsmiddelen over Juni, zijn aangegroeid tot 21738 bouws. En terwijl het in Mei nog heette dat voor de toekomst geen bezorgdheid bestaat, althans wanneer de regens ophouden (anders werd gevreesd voor eene herhaling van de ramp in 1900, zij 't ook op kleiner schaal, dank zij de dessa-loemboengs) wordt over Juni gemeld dat reeds groote bezorgdheid bestaat voor de naaste toekomst.

De voorwaarde om die groote bezorgdheid weg te nemen, is weder dat de regens zullen ophouden.

In *één* maand tijd is de toestand dus veranderd tot bij het ergste. Achteraf blijkt dus dat het semarangsche bestuur in Mei bedoeld heeft te zeggen: voor de toekomst bestaat bezorgdheid, indien de regens niet ophouden; in Juni veroorzaakten zij reeds groote bezorgdheid.

Sedert Juni zijn de regens in Semarang niet opgehouden en waar in één maand tijds, Mei—Juni, diezelfde regens reeds voeren van geen bezorgdheid tot groote bezorgdheid, kan men gemakkelijk nagaan wat er anderhalve maand later is bijgekomen.

Het blad heeft verder reden om aan te nemen dat de beteekenis der loemboengs is *overschat*, gelijk de ernst van den toestand, die zich in Mei reeds dreigend liet aanzien, werd *onderschat*.

*In Semarang staat derhalve weder hongersnood voor de deur.*

Behalve in Semarang dreigt nog schaarschte of hongersnood in eenige dessa's van het district Rangkasdangklok (Krawang) en in de afdeelingen Poerworedjo en Wonosobo. Hier windt men er echter geen doekjes om en mag verwacht worden dat tijdig ingegrepen zal worden.

Wat overigens den algemeenen toestand betreft, behalve de 21783 bouws, in Semarang mislukt, gingen reeds in Juni verloren in Bantam, Cheribon, Pekalongan, Pemalang, Rembang, Modjokerto, Grissee, Banjoewangi, Tjilatjap, Wonosobo en Kedirie, te zamen 23780½ bouws en wanneer de helft nog terecht mag komen, dan blijven er nog ruim 19000 bouws af te schrijven. Te zamen met Semarang ruim 40.000 bouws rijstgewas, ter waarde van eenige millioenen.

De *Locomotief* noemt vorenstaande opmerkingen eene **ondoordachte beschuldiging**, ingebracht door *het Bat. Nbl.* tegen het gewestelijk bestuur van Semarang.

**Westrumite.** De directeur van B. O. W. heeft, naar *de Locomotief* meldt, de aandacht van de hoofden van gewestelijk bestuur gevestigd op het tegenwoordig in Europa in gebruik zijnde middel om wegen stofvrij te maken, bekend onder den naam van *Westrumite* en hun tevens medegedeeld dat, mochten zij daarmede op de wegen in hun gewest proeven wenschen te doen, de aanvragen om westrumite door het departement tegemoet gezien worden.

**Steenkolen ter Oostkust.** In voorbereiding is de exploitatie van de steenkolenlagen aan de Batang Serangan. Proeven, met de daar gevonden kolen genomen, hebben, blijkens *de Deli Ct.*, goede resultaten gegeven.

Een verder onderzoek van het kolenveld is echter noodig vóór tot de exploitatie kon worden overgegaan. Ook moet de afvoerkwestie nog worden bestudeerd, alvorens men over de rentabiliteit kan oordeelen.

Dit alles vordert nog geruimen tijd. Er wordt echter aan de zaak gewerkt. Een ander kolenveld, aan de Kwaloe, is dichter bij de exploitatie. De boringen en proefnemingen zijn sinds 1902 aan den gang. Het exploitatieplan omvat het uitdiepen van de Kwaloerivier, om een goeden afvoerweg voor het product te verkrijgen.

Een maatschappij met een kapitaal van 4 millioen is in vorming. Hierover kan echter nog niets definitiefs gezegd worden, zegt het blad.

**Alexander Cohen in Indie.** Het *N. v. d. D.* bericht de aankomst in Indië van den bekenden heer Cohen uit Parijs, met een bijzondere opdracht van de fransche regeering. Hij is de vertaler van Multatuli's werken.

**Verbetering van den veestapel.** Men meldt uit Probolinggo aan *het Soer. Hbl.*, dat de suikerfabrikanten in de afdeelingen Probolinggo en Kraksaän circa f 3000 bijeengebracht hebben ter uitvoering van de plannen betreffende de verbetering van den veestapel. Zooals bekend, ligt het in de bedoeling fokstieren te stationeeren.

De gelden zijn aan de hoofden dezer afdeelingen ter hand gesteld.

Door de inlandsche bevolking in het Tenggergeberte is ook ongeveer f 3000 bijeengebracht om hollandsche en madoereesche dekstieren aan te koopen. Dit bedrag is gevonden door den verkoop van de bastaarddekstieren, die tot nu toe in eigendom aan de bevolking toebehoorden. De regent van Pasoeroean heeft zich in dezen veel moeite gegeven.

# ADVERTENTIËN.

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.—** dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.—** dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Een gem. ben.huis te huur**
tegen 1 November voor den prijs van **veertig gulden per maand**, staande VAN BRAKELSTRAAT 74.
Te bevr. *Van Brakelstraat* 68.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
**Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.**
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
**Uitgebreide Weverij en Passementfabriek**
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in solide qualiteit en iedere verlangde kleur.
**CONCURREERENDE PRIJZEN.**

---

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**A. SCHARENBERG,**
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
**Thee- en Presenteerbladen,**
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
**'s-Gravenhage, Hoogstraat 15**

---

**Pension Büchner.**
**Laan van Meerdervoort 198,**
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te verkrijgen**
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis

---

**HAAGSCHE KOFFERFABRIEK**
Passage 53-57, DEN HAAG. **Tel. 1597.** — Noordblaak 93, ROTTERDAM. **Tel. 3424.**
Grootst gesorteerde Magazijnen in Nederland.
**Soliedst en Goedkoopst adres**
voor
**KOFFERS, TASSCHEN en LEDERWAREN,**
**Mail- en Hutkoffers,**
gepantserd en ongepantserd, in alle afmetingen.
**„VULCAN FIBRE" KOFFERS**
**in onze Magazijnen voorhanden.**

---

**Onze beroemde Santal Parelen**
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**
**Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.**
Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas.**
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

***Scheveningen.***
Pension „HUIS-TER-DUIN",
**SEINPOSTDUIN 54.**
Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.
Ingericht tot seizoen- en doorloopend verblijf, ook voor hulp- of toezicht behoevenden. *Billijke prijzen.*
Aanbevelingen van HH. Geneeskundigen en Familiënvoorhanden.

---

**Zutphen.**
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:
Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

**Groothertoginnelaan 103.**
**Heden en volgende dagen, is te zien en over te nemen:**
telkens van **10—4** uur,
1 dubbel breed eiken Buffet f 50.
6 daarbij behoorende stoelen f 26.
1 daarbij passende tafel f 20.
1 fraai, blauw gestreept, Salonstel, Bank, 2 Fauteuils, 6 Rugstoelen en 1 Tafelf 150.
1 mooie groote Spiegel f 6.50.
1 prachtig Axminster Karpet f 13.50
1 fraai velvet Tafelkleed f 8.
12 gegraveerde waterglazen f 1.
1 Gasganglamp f 3.
1 driepits koperen Gaskroon f 18.
1 fraaie Salonlamp, zijde kap f 13.
Italiaansche Tochtdekens f 1.10.
1 persoons Wollen Deken (nieuw) f 3.
1 Eng. een pers. Ledikant met Matrassen, geheel compleet f 35.
1 mahonie Waschtafel marmerenblad en compleet waschstel f 11.
1 massief eiken Dressoir f 20.
1 marmeren Pendule met 2 coupes en slagwerk f 19.
1 Theetafel 2 losse bladen f 6.
1 Kleedkast pitchpine f 45.
6 mahonie Stoelen met riet f 14.50.
1 twee pers. mahonie Waschkast zwaar marmer opzet f 30.
1 im. Smyrna Karpet $3\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ M. aan weerszijden 't zelfde f 14.
prachtige Beddekleedjes f 2.
1 noten Stijlspiegel f 15.
benevens een partij gravures, aquarellen en schilderijen waaronder van bekende meesters.
**Alles te zien en over te nemen heden en volgende dagen telkens**
van **10—4** uur.
**Groothertoginnelaan 103.**

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3. — of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
**Eenig Importeur voor Nederland.**
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
**Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.**
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
**Directe import uit Indië.**
Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin
Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc.
Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerworedjo) - Guava (Djamboe bidjie)
Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe
Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

---

**AGUILAR'S**
**PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,**
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
**BATAVIA, B. DE BAS & Co.**
**Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.**
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Hagpoort 4.**
Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.
Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsvertering zijn onze
***CASCARA PASTILLES,***
per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**
Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*
Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**
**Vraagt uitsluitend ons merk.**
**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**
***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---




**Porto Sanitario van de Compa Hollandesa:**
**Rood à f 1.60 de fl., f 64.— per anker.**
**Wit à 1.85 „ „ 76.— „ „**

---

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.
**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.**
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.—** per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 29, Donderdag 29 September 1904.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De 31e Augustus is te Paramaribo op feestelijke wijze gevierd. Eerst de audientie ten Gouvernementshuize, daarna de gebruikelijke parade, waaraan ook de schutterij deelnam — de *Surin. Bode*, die soms typisch uit den hoek kan komen, gaf dezen wakkeren — de vele flinken niet te na gesproken — den gemoedelijken raad „den tragen en vadsigen gang na te laten" en meende dat, indien de schutterij-muziek maar wat vroolijker mopjes speelde, dit „een beetje leven aan het lichaam van die schutters (zou) kunnen geven". Na de parade, optocht der marktvrouwen, daarna roeiwedstrijd, een matineé in het Park, des namiddags volksspelen, des avonds bal ten gouvernementshuize, waarop ook de officieren van het, voor Paramaribo liggende duitsche oorlogsschip „Panther" waren genoodigd, een mislukt vuurwerk, kermispret voor de „kleine luyden" en de dag was weêr voorbij.

Een paar dagen te voren was het monument voor wijlen Jhr. Mr. T. A. J. van Asch van Wijck op plechtige wijze onthuld op het plein voor het Gouvernementshuis. Nu Paramaribo zijn eerste gedenkteeken heeft, begint men zich af te vragen of, behalve dezen ook voor Oost-Indië te vroeg ontslapen staatsman, niet nog anderen in aanmerking komen, om aldaar in brons te worden vereeuwigd. In een ingezonden schrijven aan de *Nieuwe Surinaamsche* wordt het denkbeeld aan de hand gedaan, om ook wijlen gouverneur van Sijpensteyn een monument op te richten.

Den 8en dezer werden de leden der Lawa-exploratie-missie van hun uitstapje naar het Mindrinetie-district te Paramaribo terugverwacht. We zijn erg nieuwsgierig naar wat die heeren zullen hebben meê te deelen. Tot nu toe was daarvan niets tot de surinaamsche bladen doorgedrongen.

*Onze West* wees, naar aanleiding van het, in de moederlandsche pers opgenomen bericht betreffende het staken der werkzaamheden door de „Mijnbouwmaatschappij Suriname" nog eens ten overvloede op het feit, dat uit de jaarverslagen dier maatschappij viel op te maken, dat de Diakreek, die men hebben moest, zóó grondig geexploreerd was, dat het gemiddeld goudgehalte mathematisch vaststond. De vraag was dus maar of de baggermolen zou voldoen en de plaats zou bereiken, waar de feitelijke exploitatie zou beginnen. Dit laatste nu, schrijft het blad, een vroeger bericht handhavend, wordt beweerd niet het geval te zijn.

Suriname is verbazend ongezond; niet waar, daar zijn we 't dank zij goede voorlichting, al lang over eens? 't Blijkt ook ten duidelijkste weer uit den gezondheidstoestand der arbeiders aan den spoorweg in het kamp ten Zuiden van Republiek, dus al 'n eindje het moordend binnenland in. Onder de 500 arbeiders, die daar al 'n tijdje aan den gang waren, hadden zich toch reeds vier ziektegevallen voorgedaan. Hoe komen de luitjes er anders toe, om ziek te worden, als 't er niet ongezond zou wezen?

De gouverneur van Britsch-Guyana begint nu waarachtig ook z'n neus in den gezondheidstoestand van Suriname te steken, en zou zoo waar onze zoo moeilijk, op kennis van zaken opgebouwde theorie willen omverwerpen, door Demerara aan te sporen 'n voorbeeld aan Suriname te nemen, en wat meer zieltjes te winnen door geboorten en wat minder te verliezen door sterfte.

Maar, alle gekheid op 'n stokje, 't deed ons genoegen, dat *Onze West* en de *Nieuwe Surin.* weer eens de aandacht vestigden op het abnormaal hoog cijfer levenloos-geborenen en der sterfgevallen vooral onder de zuigelingen. In 1901 kwamen zoo ongeveer 7 levenloos geborenen op de 100 geboorten voor, terwijl 11 percent onder het jaar overleden. Aan kwade practijken moet hierbij volgens *O. W.* niet worden gedacht, doch wel o. a. aan onoordeelkundige opvoeding. Evenals dat met de javaansche moeders het geval is, zouden de surinaamsche er 'n handje van hebben, om haar kinderen tot stikkens toe vol te proppen, de rest overlatend aan de goede functionneering van op dubbele taak gestelde slokdarm en verteringsorganen.

Het, aan dit blad door de surinaamsche bladen ontleend bericht, betreffende de proefnemingen met leproline te Rangoen heeft der Commewijne-Hulpvereeniging voor Bethesda aanleiding gegeven zich in correspondentie te stellen met Dr. Rost, te Rangoen, om, zoo haro middelen het toelaten, met diens anti-lepra-middel proeven te doen nemen in Suriname.

„Een woord van lof aan deze kleine, maar wakkere vereeniging, is zeker niet misplaatst", schrijft *Onze West* terecht.

Het denkbeeld, van dit blad uitgegaan, om te Paramaribo een vereeniging tot bescherming van dieren op te richten, blijkt nog al in goede aarde te zijn gevallen. Behalve mondelinge betuigingen van sympathie zonden der redactie reeds meer dan twintig dames en heeren, ten bewijze daarvan, hunne kaartjes toe, zoodat het wel te verwachten is dat de vereeniging er komt.

Dit laatste kan, afgaande op hetgeen de correspondent uit Nickerie van de *Surinamer* aan zijn blad schrijft, niet zóó grifweg getuigd worden van de katoen-cultuur, waarmêe men in dat district proeven wilde nemen.

De oorzaak zou wezen, dat men om katoen te planten òf nieuwe gronden zou moeten ontginnen òf de cacao-plantages rooien, terwijl wanneer men het met rijst probeert, de cacao-boeren het nog eens met hun boompjes zouden kunnen aanzien en onderwijl daartusschen rijst konden planten.

Er is, naar aanleiding van de bewering dat bolletrie-boomen door slecht bleeden (aftappen) afsterven, bij het bestuur een aanvraag ingekomen om die boomen, waarbij dat het geval was, te mogen kappen. Een landmeter is er op uit geweest, om zich van de juistheid dier bewering al of niet te overtuigen.

**Curaçao.** Ook Willemstad heeft zich den 31en Augustus niet onbetuigd gelaten.

„Buitengewoon geestdriftig werd ditmaal de verjaardag van Hare Majesteit onze geëerbiedigde Koningin wederom gevierd", schreef de *Amigoe*. Parade, audientie, volksspelen, bloemen-corso op rijwielen, muziek en vuurwerk wisselden elkaâr af, en alles liep dank zij de politie, die ditmaal een pluim kreeg, in goede orde af.

Tot de feestvreugde zal niet weinig hebben bijgedragen de benoeming van bisschop van Baars, die kort te voren zijn vijf en twintig jarig priesterjubileum vierde, tot ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw, een onderscheiding, die vijftig jaar geleden aan den eersten apostolischen vicaris van Curaçao, M. J. Niewindt, werd toegekend en sedert tot onlangs aan geen zijner opvolgers te beurt viel.

Voorts was natuur, nog al gunstig gestemd. Een flinke regenbui tegen 't eind van Augustus deed het beste voor den aangebroken zaaitijd verwachten, zoodat men met goeden moed de nieuwe maand in kon gaan.

## Moederland en Koloniën.

*Discussie over de, in het vorig nummer opgenomen, voordracht van den heer P. J. F. van Heutz.*

De heer F. Fokkens heeft de rede van den heer van Heutsz met veel belangstelling gevolgd. Wat deze te hooren gaf, was geen opwekkend beeld van den bestaanden toestand. Aan de waarheid kan echter niet getwijfeld worden. Het denkbeeld van eene rijkspolitie lacht ook den heer Fokkens toe.

Volgens den Inleider zijn de ambtenaren, vooral de Inlandsche, niet in alle opzichten voor hun taak even goed onderlegd. Gaarne zoude de heer Fokkens nog meer omstandig van spreker vernemen, op welke wijze hij zich voorstelt, dat beter personeel kan verkregen worden.

De heer D. J. Ruitenbach heeft eveneens de rede van den heer van Heutsz met belangstelling gevolgd. Gaarne zoude hij echter nog naar aanleiding van den door S. ontwikkelde reorganisatie van de politie, aan den heer v. H. de vraag willen stellen, of die heer bij zijne studie over deze quaestie ook kennis heeft genomen van een opstel, voorkomende in het Ind. Mil. Tijdschrift, jaargang 1902, van de hand van den luitenant Boonstra, over hetzelfde onderwerp. Die officier wenscht niet alleen op Java en Madura maar ook op de buitenbezittingen die reorganisatie in te voeren, iets waaraan de heer Ruitenbach de voorkeur geeft, ómdat men in deze niet alleen aan Java en Madura mag denken. De heer Boonstra rekent voor de vorming en aanvulling van het politiekorps niet op Europeanen maar op Ambonneezen. Hoe denkt de heer van Heutsz aan zijne 970 voor den politiedienst geschikte personen te komen? Het leger is nog steeds niet compleet te houden, en even moeilijk zullen meer dan 900 physiek en intellectueel geschikte gepasporteerden en gegageerden te vinden zijn. Daarbij stelt de heer v. H. geen bijzonder schitterende bezoldiging in het vooruitzicht. Een tractement van f 500 voor de zoo zware en verantwoordelijke betrekking van hoofdcommissaris is al zeer gering.

Overigens komen de kosten, door den Inleider op ± 1.5 millioen geraamd, vrij wel overeen met de begrooting van den heer Boonstra, die voor geheel Indië ruim 3 millioen noodig acht.

De heer Ruitenbach acht het noodig nog op een belangrijke zijde der quaestie te wijzen. Door de Indische politie op den voet te brengen van de Nederlandsche maréchausseé, volgens de denkbeelden van den heer Boonstra, verkrijgt men in oorlogstijd de beschikking over een troepenmacht, die, als onderdeel der algemeene reserve van het leger, onschatbare diensten bewijzen kan. De belangen van de veiligheid en van de weerbaarheid gaan hier dus samen, en er bestaan derhalve alle redenen om de Indische politie op militairen leest te schoeien even als de Nederlandsche maréchausseé.

De heer Dr. H. Blink, van den Inleider gehoord hebbende op welke onrustbarende wijze het Pan-Islamisme ook in onze Oost-Indische Koloniën bezig is door te dringen, zou gaarne nog van hem vernemen of zulks nog niet anders dan alleen door politie-maatregelen zou kunnen worden bestrijden.

De heer J. H. J. Sigal vermeent van den geachten spreker verstaan te hebben, dat hij de beweging der Wahhâbieten op gelijke lijn stelt met de verkondiging der leer van den Imâm Aboe Hanifât. De heer Sigal twijfelt aan de juistheid hiervan. Wel wordt de leer van Aboe Hanifat niet zoozeer beoefend, is op Java niet zoo verbreid als die van den Iman M'sjafeï, maar noch in het werk over de beginselen van het Mohamedaansche recht van Mr. L. W. C. van den Berg, noch in de Handleiding tot de kennis van de Mohamedaansche Wet door Dr. Th. W. Juynboll wordt de leer van Aboe Hanifât als verderfelijk voor de Staatsorde voor gesteld.

De Heer H. J. W. van Lawick van Pabst.

Met zeer veel belangstelling heb ik de voordracht gevolgd, maar het spreekt van zelf dat het niet mogelijk is alle beschouwingen, cijfers, feiten en kansen dadelijk te verwerken en te beoordeelen, vooral omdat men wel eens een deel van het voorgedragene niet goed hoort.

Toch hebben mij enkele punten getroffen, die mij niet geheel helder zijn.

Er is gezegd, dat sinds het laatst van 1900 op Java terrorisme heerscht; nu blijkt het . ook uit de koloniale verslagen dat de onveiligheid op Java is toegenomen, maar tusschen terrorisme en toenemende onveiligheid ligt nog zulk een groote afstand, dat men waar men alleen het laatste bewijzen kan, zonder aanvoering van nog andere gegevens van het eerste niet mag spreken.

De verschillende misdrijven en woelingen zouden niet zijn plaatselijke verschijnselen, maar de uiting van een georganiseerd verzet, van eene algemeene samenspanning, waarvan de leiding zou uitgaan van Djokja; als voorbeelden worden aangetoond verschillende gevallen o.a. de samenzwering te Soemedang, de rietbranden te Bezoekie, het oproer te Sidoardjo.

Blijkens het rechterlijk vonnis in de Soemedangsche zaak gewezen, was het godsdienstig tintje aan de beweging gegeven niet anders dan een middel om van de goedgeloovigen geld te krijgen, en meen ik dat de schuldigen zijn veroordeeld wegens oplichting.

Over de rietbranden in Besoekie, heeft de heer van Gennep, assistent-resident van Kraksaän, het land der rietbranden, een artikel geschreven, naar ik meen, in het tijdschrift voor het B.B. waarin hij alle gevallen gedurende 2 jaren opsomt met de redenen, die de daders er toe brachten dat misdrijf te plegen; daaruit blijkt dat in verreweg de meeste gevallen persoonlijke wraakoefening daarvan de drijfveer was en van een samenspanning of georganiseerd verzet geen sprake was.

Naar aanleiding van in de dagbladen voorkomende berichten, dat door het bestuur te Sidoardjo last zou zijn gegeven om te veld staande tweede gewassen vóór zij behoorlijk afgeoogst waren, uit te trekken of te vernielen en dat de bevolking zou zijn gedwongen zich europeesche ploegen aan te schaffen, werd mij in mijne kwaliteit van Hoofdinspecteur der Cultures in het begin van dit jaar opgedragen naar de juistheid van die berichten een onderzoek in te stellen; daarbij bleek mij, dat er ontevredenheid bestond, omdat er werkelijk tweede gewassen vóór zij geheel waren afgeoogst, waren uitgetrokken, omgeploegd en vernield, misschien niet op last van het bestuur, maar toch om gevolg te kunnen geven aan een lastgeving van den Regent, om ± 12.000 bouws sawah's $1\frac{1}{2}$ maand vroeger dan gewoonlijk in bewerking te nemen voor de beplanting met padie en ook omdat van bestuurswege een ongeoorloofde drang op haar was uitgeoefend om ongeveer 600 europeesche ploegen te koopen.

Waar nu spreker een rede aanhaalt van den leider van het oproer, waarin dezelfde grieven worden voorgebracht, komt het mij voor dat ook hier meer moet worden gedacht aan een plaatselijke en zeer begrijpelijke uiting van ontevredenheid over enkele verkeerde bestuursdaden dan aan een georganiseerd algemeen plan van verzet.

Behalve deze drie zijn nog andere gevallen genoemd, maar ik mis in het betoog het bewijs, dat die gevallen niet op zich zelve staan, maar uitingen zijn van eene algemeene beweging, die van uit Djokja zou worden gevoed: zoo iets moet niet alleen gezegd maar ook bewezen worden.

Evenmin vind ik eenig bewijs van de mededeeling dat de toenemende onveiligheid een gevolg is van ontevredenheid van den kleinen man.

De adel zou ontevreden zijn o. a. omdat bij de reorganisatie eenige regentschappen zijn ingetrokken en ook omdat er thans minder plaatsen bij het bestuur zijn dan vroeger. Wat het eerste betreft, de bedoelde intrekking zou in werkelijkheid ontevredenheid kunnen wekken bij den hoogen inlandschen adel — de Regenten dus — indien tengevolge daarvan het aantal plaatsen zoozeer zou zijn ingekrompen, dat geene débouchés meer bestaan voor een hunner zonen of nabestaanden om hen later als Regenten te vervangen, met andere woorden als er minder plaatsen zouden zijn dan Regentszonen, die aanspraak zouden kunnen maken op een eventueele benoeming tot dien hoogen rang; wij zien echter het tegendeel: de Regeering is, niettegenstaande zij streng de hand meeent te moeten houden aan het voorschrift vervat in het regeeringsreglement, al dikwijls genoodzaakt geweest wegens gebrek aan daarvoor geschikte nabestaanden, den regentszetel door anderen te doen vervullen.

Eene vergissing is het ook dat minder ambtenaren bij het bestuur zouden kunnen worden geplaatst, daar bij de reorganistie ± 950 schrijversbetrekkingen zijn gecrëeerd; doch al ware dit niet het geval geweest, men vergete bij de beoordeeling van deze aangelegenheid niet, dat veel van wat vroeger door het bestuur werd verricht, thans is opgedragen aan andere diensttakken, waarbij ook inlandsche ambtenaren en beambten worden geplaatst; bij de landrente alleen werkten ± 150 mantries van het kadaster en hoevelen vinden niet hun bestaan bij het boschwezen, den waterstaat, de spoorwegen, de post- en telegraafdienst, het onderwijs, enz.

De gelegenheid om in behoorlijke betrekking in 's Lands dienst te worden geplaatst, is veel grooter dan vroeger.

De kleine man heeft zeker geen reden over den tegenwoordigen loop van zaken ontevreden te zijn, in de laatste jaren is veel voor de bevolking gedaan: ik wijs alleen op de afschaffing van alle heerendiensten, met uitzondering van die voor gewoon onderhoud van wegen en leidingen.

De aanleg van groote werken, waarvoor vroeger honderdduizenden werden opgeroepen, zijn afgeschaft; in sommige gewesten wordt daarenboven het verhardingsmateriaal voor de wegen, in andere de arbeid aan die wegen en in enkele beide betaald.

Ik meen ook gehoord te hebben, dat spreker als gemiddelde landrente per bouw aanneemt *f* 12; dat moet eene vergissing zijn: volgens de laatste raming zullen op Java en Madoera 5 millioen bouws bouwgronden zijn; de geheele landrente bedraagt 18 millioen, derhalve *f* 3.60 per bouw.

Spreker heeft nog vele andere oorzaken genoemd van de ontevredenheid der bevolking, zooals onregelmatigheden bij den aanslag en de inning der belasting, misbruiken bij het heffen van de landrente, slechte politie enz., maar zoo die misstanden bestaan, dan doen zij dat reeds tientallen en tientallen van jaren en heb ik niet in de voordracht de verklaring gevonden waarom of de bevolking dit alles eerst de laatste 4 jaren is gaan voelen en aan dat gevoel uiting is gaan geven.

Er zijn nog meer punten, die mij niet duidelijk zijn, maar, zooals ik daarover reeds zeide, het is moeilijk eene zoo uitvoerige rede dadelijk geheel te verwerken; ik geef daarom slechts deze punten aan en zoude gaarne daarop eenige toelichting hebben.

De heer P. C. de Quant. De indruk, die de voordracht van den heer Heutsz op mij maakte, was dat hij de *algemeene* veiligheidstoestand op Java veel te ongunstig voorstelde. Daarom acht ik het niet ondienstig de aandacht der toehoorders er op te vestigen, dat men niet uit het oog moet verliezen, dat men op Java te doen heeft met eene bevolking van bijna 30.000.000 zielen, dat het aantal diefstallen, inbraken en moorden bij zoo'n groot zielental natuurlijk ook belangrijk moet zijn; dat men zelfs in Nederland, met eene bevolking van nog geen 6.000.000 zielen, ook dikwijs hoort van moord, inbraak en diefstal.

Ik vraag den spreker of hij misschien cijfers ter zijner beschikking heeft, om de *verhouding* der onveiligheid hier te lande en die op Java te kunnen nagaan.

Wat de organisatie der politie betreft, merk ik op, dat ik meermalen in afdeelingen heb gediend, waar de politie zeer voldoende was, omdat niet alleen de districts- en onderdistrictshoofden, doch ook de Assistent-Residenten en Regenten zich veel moeite gaven in zake politie. Het komt mij dus voor dat, ook met de *bestaande* organisatie der politie, in zeer vele streken met veel succes zal kunnen worden gewerkt, indien door de Hoofden van Plaatselijk Bestuur wat flinker wordt opgetreden, vooral tegenover de Regenten, die in den regel niet veel uitvoeren, en toch door hun invloed zoo veel goeds tot stand zouden kunnen brengen. Naar mijne bescheiden meening wordt, zoowel van de zijde der Regeering als van die der bestuurs-ambtenaren, te dikwijls met de Regenten gecoquetteerd!

De heer Van Heutsz, de verschillende sprekers repliceerende, zegt het volgende:

Ik zou de aanstaande ambtenaren en beambten der Rijkspolitie willen recruteeren uit het leger.

Door aan alle plaatselijke mititaire commandanten een schrijven te richten met de vraag, welke der onder hen dienende officieren en onderofficieren voor eene eventueele plaatsing bij de Rijkspolitie in aanmerking zouden kunnen en wenschen te komen, zouden allicht dadelijk enkele honderden geschikte daarvan kunnen worden gevonden.

Ook hier in Nederland is het moeielijk, naar ik zoo juist hoor, om voor de betrekking van Rijksveldwachter, die op eenzame posten aan de grenzen zijn geplaatst, geschikte en vertrouwde personen te vinden. Dat bezwaar onderschat ik ook voor Indië niet, doch 970 agenten van politie zouden allicht in het leger en onder de landskinderen wel kunnen gevonden worden.

Ik heb niet gezegd, dat de ambtenaren B. B. slecht onderlegd zijn voor eenvoudige politiezaken, doch wel dat slechts weinigen onder hen, Europeesch, zoowel als inlandsch, politiedoorzicht hebben. Dat is eene gave, die men bij zijne geboorte mede ter wereld brengt of niet.

Ik heb het opstel van den Luitenant Boonstra in het Indisch Militair Tijdschrift, jaargang 1902, niet gelezen tot mijn spijt.

Wat het denkbeeld van den Heer Ruitenbach betreft, aan de hand van voornoemd opstel, om het kader der Rijkspolitie te betrekken uit Ambon, daarmede kan ik mij slechts bezwaarlijk vereenigen.

De ondervinding toch met detachementen van Amboineesche militairen, na de onlusten van Tjilegon, in de residentie *Bantam* opgedaan ter handhaving van rust en orde, heeft doen zien, dat zij al zeer spoedig in al te familiare relatiën traden met de inlandsche omgeving daar ter plaatse.

Dat moet in casu in de eerste plaats vermeden worden. Uit het kader van het leger en uit ontwikkelde Indo-Europeanen zal de aanstaande Rijkspolitie dienen te komen. In hoeverre daarbij tevens aan reserve en weerbaarheid moet worden gedacht, kan ik niet beoordeelen.

Tegen sectariërs politioneel op te treden is zeer moeielijk, want bij de groote verscheidenheid der secten, vooral van de Nacqsjabendiah-orde (er zijn er met drie tot zeven graden van devotie) moet daartegen met voorzichtigheid worden gewaakt, en zijn het in casu de besturende ambtenaren, die op de hoogte moeten zijn en de noodige maatregelen van waakzaamheid moeten leiden. Zoolang de woelingen niet in daden naar buiten treden is tot beperking van de vrije uitoefening van den godsdienst niet veel te doen, doch men dient die daden van geweld en ongeregeldheden te voorkomen.

Ik heb niet gezegd, dat de Hanofietische leer, en de Walabietische verderfelijk of zelfs zeer gevaarlijk zoude zijn voor de rust en vrede, maar wel dat in Bantam de leer van den *Imâm Aboe Hânifat* en zelfs ook wahhâbitiesche leerstellingen worden aangehangen.

Van de vier Imâms, die na Mohamed's dood scholen (madskab) gesticht hebben, hebben die van de Imâm's M'sjafeï en Aboe Hanifât den meesten invloed op Java uitgeoefend; de eerste op Midden- en Oost-Java en de laatste op West-Java en speciaal in Bantam.

Abd al Wahab, de stichter der orde van dien naam, die onder de Bedouïnen in het hoogland van Arabië, in de provincie Nedjo veel aanhangers telde en zeer streng was, verbood het rooken als bedwelmend genotmiddel, het aanbidden van heilige beelden en het vereeren van heilige graven, zoomede het dragen van opschik. In Bantam zijn volgelingen zijner leer, doch ook daar schuilt het gevaar in de mystieke secten.

Aboe Hanifat, aanvankelijk zeer liberaal, veranderde later, na onderzoek door de godgeleerden te Cairo zijne school in eene meer orthodoxe.

De heer *van Lawick* heeft zoo veel gevraagd, dat ik waarlijk niet weet waarmede ik moet beginnen om hèm te beantwoorden.

De grens tusschen groote onveiligheid en terrorisme is zeker moeielijk te trekken, doch waar op allerlei gebied de een den ander uitbuit, daar kan ik gerust van „*terrorisme*" spreken. Ik heb feiten en jaartallen gegeven, alle of bijna alle nà 1900, ook cijfers, geput uit koloniale verslagen, die naar mijne meening welsprekend genoeg zijn.

Te *Soemedang* trok eene kleine jongen op, die wonderen deed en zich uitgaf voor den aanstaanden vorst van Java en dadelijk grooten aanhang kreeg, waarbij een oude vrouw hem behulpzaam was. Zooals bekend, spelen bij de mystieke secten vrouwen steeds een rol.

Met alle respect voor de rechterlijke macht in Indië heb ik op inlandsch gebied, speciaal op dat van woelingen en ongeregeldheden, vele dwalingen zien begaan.

De rietbranden in Besoeki, van welke ik herhaaldelijk maandstaten zag met 80 en meer gevallen van brandstichting en honderden bouws per maand, vallen m. i. geheel in het kader van de doorgaande benadeeling van het geheele Europeesche element in de laatste jaren, — waar wraak wordt uitgeoefend moet daartoe ook aanleiding zijn gegeven.

De Heer van Lawick erkent dat er misbruiken bestaan en ook dat het uittrekken en onder water zetten der palawidja-aanplant en de kwestie der Hindoeploegen feiten zijn.

Uit de onderzoekingen der plaatselijke ambtenaren, zoowel in Madioen vroeger als nu in Soerabaja, is gebleken, dat de centrale leiding der woelingen van uit *Djokdja* kwam.

De reorganisatie van het inlandsch bestuur van 1900 heeft wel degelijk kwaad bloed gezet bij den adel, waartegen ondergeteekende genoeg heeft gewaarschuwd.

Er zijn ± 460 hoogere rangen van inlandsche ambtenaren vervallen en onderscheidene Regentschappen zijn ingetrokken. Bij die opheffing heeft men in het geheel geen rekening gehouden met de traditie en zelfs zeer oude Regentschappen zooals Djoewana laten vervallen. Weliswaar zijn er 963 plaatsen als onderdistrictsschrijver eerst op *f* 10, later op *f* 15 's maands gecreëerd, maar hiernaar dingen geen zonen van aanzienlijken.

Verscheidene, hier in Nederland bekende en zeer geachte Regenten hebben mij dit medegedeeld. Voor een inlandsch jongeling van aanzienlijken huize blijft het desideratum steeds een plaatsing bij het bestuur. De adel op Java heeft zelfs lange jaren onbezoldigden dienst er voor over om bij het bestuur geplaatst te worden. Zij redeneeren niet als hier in Holland en denken niet dat alle betrekkingen bij den staatsruif goed zijn en de duurst betaalde de beste is.

Zij blijven liever lange jaren, ja hun geheele leven op een klein traktement doordienen, dan elders als b. v. bij de staatsspoorwegen met betere vooruitzichten geplaatst te worden.

Dit is eene opvatting, waarmede rekening dient te worden gehouden.

Toezicht op het vee, zooals de heer van Lawick aangeeft, zal geen enkel Javaan van afkomst willen houden.

Er is weinig, veel te weinig voor den Javaan gedaan, voor den desa-Javaan eenvoudig niets en den adel heeft men voortdurend voor het hoofd gestooten. Ik heb niet gezegd dat er *f* 12 landrente per bouw werd betaald. Ik heb gezegd *f* 12 voor een karretje (rijtuigbelasting), *f* 1 hoofdgeld, *f* 4 bedrijfsbelasting en *f* 3.50 voor een bouw aan landrente totaal *f* 20.50.

En wat nu de opmerking van den heer de Quant aangaat — eene vergelijking tusschen Nederlandsche en Javasche toestanden is moeilijk te maken. Ik geef toe dat er in een groot corps als dat van B. B. wel eens hoofden van plaatselijk bestuur voorkomen, die hun poids tegenover den Regent en andere inlandsche ambtenaren niet konden bewaren, maar afdeelingen, waar de politietoestanden gunstig zijn komen alleen in de Preanger-Regentschappen voor, zoodat mij steeds werd ontraden om naar eene plaats in dit gewest te dingen. De oud-Resident Kroesen zeide eens: ga niet naar de Preanger, daar wordt gij een slaapkop!

## Schoolmusea.

De Directeur van het Haagsche Dagblad *De Avondpost* de heer *F. J. van Paasschen*, zond aan de Presidente onzer Vereeniging ter inzage eenige nummers van zijn blad, waarin artikelen voorkomen over het oprichten te 's Gravenhage van een „Museum voor het onderwijs," en deed daarbij de vraag: of zij aan dit plan, eventueel aan de samenstelling van een dergelijk museum, haren steun zou willen verleenen.

Het is, naar aanleiding eener opdracht van de Presidente voornoemd, dat wij deze goede zaak hier met een enkel woord bespreken. Er is immers in onzen tijd eigenlijk geen betoog meer noodig, dat aanschouwelijk onderwijs het beste is en dat het denkvermogen der kinderen het doelmatigst in de goede richting wordt gestuurd door aan de jeugd zooveel mogelijk rekenschap te geven van de wording en de eigenschappen der dingen, die hen omgeven en die ze dus zelve waar kunnen nemen. Er wordt in die richting bij, het lager onderwijs reeds sedert eenigen tijd met vrucht gewerkt, doch het is duidelijk, dat, welke moeite men zich daarvoor ook geve, het onmogelijk is bij iedere school eene verzameling te hebben, die den onderwijzer dienen kan om alles, wat hij aan zijne leerlingen wil uitleggen, tevens in natura voor te leggen. Uitstekend is daarom het

denkbeeld om in groote steden en ook in andere centra verzamelingen aan te leggen, die door belangstellenden voor hunne studie kunnen worden bestudeerd maar die ook in de eerste plaats dienen om op aanvraag al hetgeen bij het onderwijs noodig is, aan de scholen uit te leenen. En dan niet alleen aan de lagere scholen, maar, zooals een der voorstanders van het plan in De Avondpost, het wil, desgewenscht ook aan de inrichtingen voor Middelbaar onderwijs.

Eene aandachtige lezing van de verschillende artikelen, die wij ter inzage kregen, noopt ons echter de waarschuwing te doen hooren: ook hier niet naar »te veel van het goede« te verlangen. En dit vooreerst, omdat wij, ook zonder pedagoog te zijn, het gevaar van overlading der jeugdige hersenen duidelijk voelen en tweedens, omdat de centrale musea, uit een geldelijk oogpunt anders, door de kosten van gebouwen en van beheer, waarschijnlijk de grens van het bereikbare zouden overschrijden.

Wordt dit in het oog gehouden, dan achten wij ons geroepen om reeds uit een algemeen oogpunt, »het plan van Paasschen«, zooals wij het maar noemen zullen, warm aan te bevelen bij onze lezers en bij een ieder, die het tot stand komen dezer magazijnen van praktische leermiddelen, in geld of in materie, het zijne kan bijdragen. Wij hebben uit het standpunt van »Oost en West« ditmaal nog eene bijzondere reden. Men heeft immers bij het opmaken van het plan er aan gedacht, dat ook aanschouwelijk onderwijs in de land- en volkenkunde der overzeesche deelen van ons Rijk, beter zou dienen om voor die gewesten belangstelling in te boezemen, dan de dorre opsomming van namen, die thans de hoofdschotel uitmaakt der Indische aardrijkskunde. Men zou in het nieuwe Museum gaarne eene zoo volledige mogelijke collectie uit Oost- en West-Indië hebben.

Deze wensch sluit volkomen aan bij het reeds meermalen besproken rekest, dat ons Hoofdbestuur den Minister van Binnenlandsche Zaken aanbood, en er is voor ons dus eene reden te meer, niet alleen om anderen tot helpen aan te sporen, maar ook om te overwegen, wat wij zelven hiervoor kunnen doen.

Waar eigen pogingen om de belangstelling van Nederland in zijn overzeesche gewesten te vergrooten en algemeen te maken reeds offers vorderen, belangrijk in evenredigheid tot de inkomsten der Vereeniging, zal directe geldelijke steun helaas wel niet mogelijk zijn, doch zoodra het op verzamelen aankomt, kan »Oost en West«, met »Boeatan« naast zich, waarschijnlijk heel veel doen om kosteloos, of weinig kostbaar, uit Indië te verkrijgen, wat er noodig is; de oprichters van het Museum, of van de Musea als er meer komen, kunnen daarvoor gerust rekenen op krachtigen steun van onzen kant.

## Surinaamsch Hout.

Door het Departement van Koloniën werd ons een overdruk toegezonden van het in het weekblad „*De Ingenieur*" van 16 Juli j.l. no. 29 voorkomende artikel van den heer A. H. Berkhout over Surinaamsch hout.

De verdienstelijke oud-houtvester vestigt daarin opnieuw de aandacht op de bijzondere goede eigenschappen van verscheidene houtsoorten, die in Suriname groeien. De vroegere proeven betreffende de deugdzaamheid zijn in Maart j.l. door nauwkeurige onderzoekingen, die de heer B. zelf bijwoonde, ten volle bevestigd.

In België wordt in de bestekken veelvuldig op het gebruik van Surinaamsch hout gerekend.

Te Bergen-op-Zoom gebruikte oplegstukken van druk gebruikte kazernetrappen toonden zeer weinig slijtage, en ook uit een hygienisch oogpunt is bewezen, dat het Surinaamsche tot de beste houtsoorten behoort, omdat het nagenoeg geen water opneemt en wassching met water of antiseptische oplossingen dus geen schade doet.

De *Annales des travaux publics de Belgique* (April 1904 p. 307) beveelt purperhart-hout zeer aan voor parquetvloeren.

Het door ons besproken artikel eindigt als volgt:

»In het belang van Suriname en de industrie in Nederland, veroorloof ik mij, bij wijze van proef, aan te dringen op het gebruik van Surinaamsch hout.

Ik vestig daarbij voor paalwerk, dat in contact komt met het zeewater, de bijzondere aandacht op het manbarklak hout en voor andere waterstaatswerken vooral op bruinhart.

Laatstgenoemd is een voortreffelijke houtsoort, die 100 jaar aan de buitenlucht kan worden blootgesteld, zonder daaronder te lijden.

Op 5 K.M. afstand van het voorloopig eindpunt van den Surinaamschen spoorweg is in het begin van dit jaar door den landmeter, den heer Samson, een uitgestrekt bosch ontdekt met een fabelachtigen rijkdom aan bruinhartboomen. (Zie mijn artikel in de Ind. Mercuur 10 Mei 1904).

De mogelijkheid bestaat dus, dat in de toekomst groote hoeveelheden van dat hout, als surrogaat voor eikenhout, naar Europa zullen worden gezonden.«

## INGEZONDEN.

### Naar aanleiding der voordracht van den heer P. J. F. van Heutsz.

De Vereeniging »Moederland en Koloniën« heeft een gelukkige gedachte gehad, door 't seizoen of werkjaar 1904—1905 te openen met eene openbare voordracht gevolgd door debat, over het belangrijkste onderwerp, in verband met Java's huidigen ongezonden toestand.

De keuze van den persoon, die zij daarvoor aanzocht is o. i. ook eene goede geweest, want de lezer was zijn onderwerp goed machtig en in aanmerking nemende tijd en plaats, heeft hij de hoofdpunten voldoende uitgewerkt en toegelicht.

Jammer alleen, dat de geachte woordvoerder de gave niet bezit van te zijn een redenaar of voordrager.

Veel van zijn belangrijke lezing ging voor de hoorders verloren door een te vlugge lezing, met weinig intonatie en gebrek aan »cursiveering«, daar waar 't noodig was.

Het volgen van de voordracht was dientengevolge te veel eene inspanning, en 't maken van aanteekeningen hoogst bezwaarlijk, wat later bij de debaters dan ook duidelijk bleek.

Aan een debat waagde ik mij niet: 1e omdat ik in 't openbaar niet spreken kan en ..... durf, 2e zoo'n debat, waar de debaters de benoodigde wapens, »als cijfers en feiten niet bij de hand hebben om aan hun bewijsgronden kracht bij zetten, in 't algemeen onvruchtbaar blijft, 3e men rekening moet houden, met 't geduld van de belangstellende hoorders.

Om al die redenen wenschte ik hier wel te behandelen eenige mijner overpeinzingen, slotsommen en s. m. als gevolg van de voordracht van den heer van Heutsz.

In *hoofdzaken* hebben wij uit de lezing bevonden, dat de heer van H. in vele opzichten onze medestander is, op enkele punten b.v. (als ik den woordvoerder ten minste goed begrepen heb) de quaestie van de zoogenaamde »Westersche opleiding« van den a s. Inlandschen ambtenaar voor 't Binnenlandsch Bestuur, gaan wij niet accoord.

Ik meen dan, vernomen te hebben, dat de heer v. H. sprak, dat er onder den Inlandschen adel, twee, in verband met de opvoeding hunner zoons, sterke stroomingen bestaan; de eene partij is vooruitstrevend westersch gezind, de andere partij conservatief Javaansch, die met hand en tand in hare zonen wenscht te doen voortleven de liefde en gehechtheid aan de oude tradities en adat. Hij van zijn kant acht de laatste stroom voor 't Javaansche volk beter.

Ziedaar een meeningsverschil.

Het bestaan dier stroomingen wil ik niet tegenspreken, de een is net zoo goed als de ander »eene opvatting«.

De meeste lezers van dit blad achten wij zoo voldoende op de hoogte van onze meening te dien opzichte, dat 't niet noodig is daarmede hier nog een paar kolommen te vullen.

Om enkelen ter wille te zijn verwijzen wij hen naar de Ind. Gids aflevering Augustus 1904, alwaar een stuk van ons geplaatst werd »Een paar aanteekeningen over De Hoofden op Java, door Boeka«.

Wij begrijpen inderdaad niet hoe men bij, kalm gezond nadenken, tot eene conclusie kan komen en daarbij blijven, dat een Javaansch edelman om een goed Javaan te blijven alle opleiding, die van een westerling afkomstig is, mijden moet, en dat 't aanleeren van een Europeesche Taal uit den booze is!

In deze materie is 't tawarstelsel« niet van toepassing, en zijn de »conservatieven« niet consequent met hun raad, om ten dienste van den Javaanschen leerling, de Europeesche studieboeken in 't Javaansch of Maleisch te vertalen.

Achten zij de westersche leerstellingen, leervakken en wat dies meer zij, in de Hollandsche taal per sé nadeelig voor den Javaanschen leerling, zoo zullen immers die vakken niet in »voordeelig« voor den beoefenaar veranderen, wanneer ze onderwezen worden in de Javaansche dan wel Maleische talen.

Waarom kunnen de tegenstanders van den vooruitgang op geestelijk gebied, zich geen denkbeeld vormen van eene vreedzame en goede vereeniging van de goede, mooie, hooger beschaafde en zedelijke Javaansche adat, met de westersche wiskundige' natuurkundige en andere wetenschappen?

Waarom moeten wij, voorstanders van eene hoogere geestelijke opleiding, dadelijk aangezien worden voor »Ultra's« die den Javaan willen overbakken tot een »imitatie- of te wel waardeloos Europeaan«?

Wij achten wel degelijk mogelijk en bereikbaar dat b.v. over een menschenleeftijd, men op Java, door eene consequent toegepaste, goede wijze van opvoeding en opleiding, een corps van Inlandsche ambtenaren rijk is, die, hoewel echte Javanen zijnde, geestelijk niet de minderen zijn van hun Europeesche collega's.

Hoewel hooge uitzonderingen, heeft ook de heer van Heutsz gesproken van Europeesche ambtenaren, die door hun plichtsgevoel en ware opvatting van hun taak, den Inlander *goed* hebben leeren kennen en daardoor de liefde en 't vertrouwen van den kleinen man konden verwerven.

Aangezien dit feit niet te weêrspreken is, en er wel degelijk Europeanen waren en nog zijn, die bij den Inlander in zeer hoog aanzien stonden en staan, zoo moet in verband met 't voorgaande toch vanzelf de gedachtengang volgen, waarom dan een Javaansch edelman-bestuurder, even hoog geestelijk staande als zijn Europeeschen collega, met een normaal plichtsgevoel van zijn bestuurstaak, door den kleinen man gewantrouwd zou moeten worden, en door zijn meerdere ontwikkeling als landgenoot verder af staan, dan zijn voorgangers zonder die betere opleiding?

Wij erkennen gaarne en deemoedig, dat deze redeneering of meening, voor onze hersens niet te bereiken is.

Zijn de Japansche voorgangers op allerlei gebied van exacte wetenschappen, zulke slechte Japanners geworden? En staan zij zooveel verder af van den gewonen Japanner, dan de edellieden van 50 jaar geleden? Nu slaan wij nog niet eens een terugblik op de Europeesche volken.

In de opmerkingen van den oud Hoofd-Inspecteur der cultures enz. den heer H. J. W. van Lawick, zijn ook een paar onderwerpen, die nadere toelichting behoeven.

Die oud hoofdambtenaar dan weêrsprak de bewering van den heer v. H. dat de reorganisatie met hare intrekking van regents, districts en onderdistrictplaatsen kwaad bloed heeft gezet bij den Inlandschen adel, om de eenvoudige (sic) reden dat de zonen van onze Inl. hoofden, thans meerdere plaatsing vinden bij staatsspoorwegen, kadaster, opium en zoutverkoop, veetoezicht en d. m.

De heer v. H. heeft bij zijn repliek aan den heer v. L. slechts gewezen, op 't feit dat door de hoofden bovengenoemde betrekkingen worden beschouwd als van veel lagere orde te zijn, dan 't ambt van besturend ambtenaar, en zij die betrekkingen eigenlijk minachten voor hunne kinderen.

Grooter waarde heeft o. i. 't feit, dat de door de inkrimping van 't Inl. corps verkregen geldelijke voordeelen bijna geheel ten bate kwamen, van 't corps Europ. ambtenaren.

Dit feit heeft ontegenzeggelijk „rancune" opgewekt.

Wij begrijpen den heer v. L. niet, waar hij die enorme inkrimping tracht te vergoelijken door eene verwijzing naar „baantjes", die den beambte, gegeven 't gebrek aan technische ontwikkeling, tot zijn dood toe een laag salaris aanbieden zonder eenige tegemoetkoming voor zijn gevoel aan »hormats« bewijzen.

Met eene zelfde studie, zoo niet meer, kan een magang bij 't kadaster 't hoogstens brengen tot Mantrie 1e kl. terwijl bij 't B. Bestuur, 't ambt van Patik voor den goeden ambtenaar bereikbaar is met alle eerbewijzen daaraan verbonden. En wat is de toekomst van een Javaansch spoorman, opium of zoutverkooper, vee- dan wel bosch-mantrie?

Wij vinden het vreemd dat een oud-ambtenaar van 't B. B. eene stelling komt verkondigen, die ons aan weinig kennis van de Javaansche volkenkunde doet denken.

Zeer eigenaardig klonk ook uit den mond van dezen oud hoofdambtenaar, de meening, dat 't optreden tegenwoordig in 't belang van den Javaan, in enkele opzichten aan ziekelijke overdrijving grenst.

Om niet scherp dan wel bitter te worden over dit oordeel uitgesproken in de tegenwoordig voor den Javaan zoo intreurige tijden, zullen wij er maar niet op in gaan.

Als een staaltje hoe anderen over die »ziekelijke overdrijving« denken laten wij hier woordelijk volgen een deel uit een brief van een onzer vrienden, dezer dagen ontvangen.

Zonder toestemming openbaren wij deze woorden, wij achten het in 't algemeen belang goed, dat zulke uitingen van wrevel bekend worden.

De ambtenaar die ze schreef, begon zijn loopbaan met geestdrift en zoovele illusies; helaas! de nuchtere werkelijkheid, van laksheid, 't idée, 't zal mijn tijd wel uithouden, de vrees van de chefs zich aan koud water te branden, of veel soesah te krijgen, dan wel door met goede redenen omkleede voorstellen dringend om 't noodige te vragen in 't belang van hun gewest of afdeeling, ontijdig te worden gepensionneerd, waren ook hier wel de oorzaken van een wreeden verstikkingsdood van krachtige gezonde kiemen, zoo noodig ter verkrijging van een goed besturend ambtenaar.

Ik laat mijn vriend thans even aan 't woord:

»Voor controleur schijn ik niet te deugen, omdat ik altijd *te veel* (1) in eens vraag en daardoor in botsing kom met mijn chefs, die liefst alle zaken maar blauw blauw laten. Ik hoop dat u hierin geen verwaandheid ziet. Een feit is 't, naar mijn overtuiging althans, dat de doorsnee-ambtenaar kortzichtig en laks is, Holland kan geen ambtenaren afleveren als de Engelschen en moet dus z'n koloniën in dier belang, maar kwijtraken (2) malgré de Haagsche droogstoppels. Ze rekenen nu hier in Indië op verbetering door van Heutsz. De man zal niets anders kunnen doen dan zijn kop te pletter stooten tegen den muur van Hollandschheid in den Haag, als te Batavia en elders."

Commentaren zijn overbodig. Tot nader begrip van de zaak diene, dat wij hier te doen hebben met een echte Hollandsche jongen, in Holland opgevoed en ambtenaar geworden.

Met verwijzing naar 't artikel »Java's welvaart" door 't Algemeen Handelsblad in Juni l.l. gepubliceerd en door ons behandeld in No. 22 van diezelfde maand, waarop een Naschrift van de Redactie, alles later in de Indische Gids — Augustus afl. — besproken, moeten wij, in verband met onze stelling en innige overtuiging dat »Java's welvaart", in stede van vooruit te gaan, achteruitgaande is; de aandacht vestigen op de beschouwingen van 't advies van Mr. C. Th. van Deventer (overzicht van den economischen toestand der Inlandsche bevolking van Java en Madoera).

Waar deze hoogst begaafde deskundige op koloniaal gebied, na raadpleging van de meest uitgebreide en voltallige bronnen, de verklaring aflegt: »Alles te zamen genomen, valt dus voor den Javaanschen landbouwer achteruitgang, stellig geen vooruitgang in welvaart te constateeren", is 't voor ons een reden dat onderwerp niet verder te behandelen, ter voorkoming door herhalingen etc. de zaak schade te berokkenen.

Tot vóór het verschijnen van van Deventers Handboek voor de Kamerleden, kon men nog spreken van twee »opvattingen", thans kan men dat o. i. niet meer doen, de opvatting van de partij der zoogenaamde pessimisten is thans een ook door de Regeering erkend feit.

In 't K. Weekblad van 15 September l.l. komt een stukje voor overgenomen uit 't N. v. d. D. voor N.-I., waarin gemeld werd dat Dr. Snouck Hurgronje afwijzend geadviseerd heeft, om inlanders op te leiden voor de rechterlijke macht.

Op hoeveel waardeering en eerbied Dr. S. H. ook aanspraak kan maken, wat zijn enorme kennis van de Mahomedaansche leerstellingen en de volkenkunde van vele Inlandsche stammen betreft, zoo zijn wij toch als een »klein mannetje" zoo vrij, beslist deze meening van den grooten geleerde te bestrijden.

Zijn hypothese dat de Inlander niet geschikt is zelfs na goede opleiding, om bij de rechterlijke macht goede diensten te vervullen, is op niets gebasseerd en zelfs in strijd met zoovele feiten in 't verledene en 't heden. Onder 't kader djaksa's, zonder vakopleiding en eenige voorbereiding, vond en vindt men immers ook nu nog vele zeer goede elementen.

Van harte hopen wij dan ook dat de Ind. Regeering zich door dat advies niet zal laten afschrikken om in de toekomst, goed voorbereide en ten uitvoer gebrachte proeven te nemen, om ten voordeele van land, volk en financiën, meer gebruik te maken van de uitmuntend geschikte Javaansche krachten, zoowel voor bestuurs- als rechterlijke ambtenaren.

Den Haag, 17 September 1904. WONG TANI SR.

(1) Ik cursiveer. (2) Ik ben 't hiermede met den schrijver niet eens.

## Witte Kruis-Kolonie bij Salatiga. Java.

De Vereeniging Oost en West heeft zeer veel bijgedragen tot het in standbrengen der Witte Kruiskolonie, en daar de kolonie volgens het oordeel van velen die haar kennen, (om van mijn eigen oordeel niet te spreken) een nuttige instelling is, heeft de Vereeniging reden tot groote voldoening met betrekking tot den door haar verleenden financieelen en zedelijken steun.

In het bijzonder moet ik hier melding maken van het bedrag van f 1000.— (een duizend gulden) door de Vereeniging toegestaan voor het bouwen van een regenwaterbak op de kolonie. (Indertijd stond in dit blad vermeld dat daarvoor toegestaan was f 4000.—. Dit was een drukfout).

De uitgaven voor den bak zijn geweest:

| | |
|---|---|
| Voor materiaal (kalk, zand, roode en portlandcement en bergsteenen) . . . . . . | f 895.52 |
| Voor aankoop vrachtdieren, vracht- en werkloon. . . . . . . . . . . . . . . | - 587.25 |
| Kosten, wissel van f 1000 . . . . . . | - 1.50 |
| Totaal | f 1484.27 |

zoodat voor de bak een f 500 meer is uitgegeven dan daarvoor werd toegestaan.

De bak is lang 24 meter, breed 3.30 meter en diep 3 meter met een éénsteens muur midden over de lengte waarop rust de dubbele boog die haar geheel afsluit en 2 scheidsmuren in de breedte zoodat de bak kan bevatten ongeveer 210.000 liter water. De specie is van de beste kwaliteit, en van blauwe cement is een ruim gebruik gemaakt. Het is een flinke degelijke bak, waarin buiten nog een steen zal gemetseld worden waarin gebeiteld: **Oost en West-bak**.

Gedurende den drogen tijd van 1902 en 1903, in het geheel ongeveer 9 maanden moest al het water op de kolonie benoodigd van Salatiga gehaald worden, een afstand van drie palen of naar de kolonie, bergopwaarts, twee uren gaans. Als men nagaat dat er minstens 300 en hoogstens 400 zielen op de kolonie waren, waarvan ruim honderd zieken en zwakken, dan kan men eenigszins nagaan welke moeielijkheden wij te doorworstelen hebben gehad en hoe dankbaar wij jegens Oost en West gestemd zijn. Een andere reden tot groote dankbaarheid voor ons is de aanwezigheid op de kolonie van de zuster mijner vrouw wier overtocht uit Europa bekostigd werd door mevrouw Nellie van Kol met de hulp van Oost en West. Mijne zuster gevoelt zich in hare positie hier zeer gelukkig en is onafgebroken werkzaam onder de zieken, met de naaimachine voor de duizenden stuks kleeding die op de kolonie in den loop van een jaar noodig zijn en voorts met schrijfwerk. Voor hare persoonlijke behoeften gebruikt zij f 4.— 's maands uit de koloniekas. Hare aanwezigheid op de kolonie wordt dubbel door mij gewaardeerd omdat mijn vrouw na acht jaren zeer zwaren arbeid op Java zich in een zwakken toestand bevindt. Ondanks dit en het bezit van 4 eigen kinderen sta ik nog dikwijls verbaasd over hetgeen door haar voor de kolonie verricht wordt.

Sedert den aanvang van onzen arbeid onder de noodlijdenden nu ruim 30 maanden geleden zijn door ons ongeveer 800.000 (acht honderd duizend) porties voedsel verstrekt.

Hieronder laat ik eenige uitknipsels volgen uit mijn maandblaadje.

In Januari en Februari zijn weer een zestigtal nieuwelingen op de Kolonie gekomen, meestal kinderen, die door de districts politie te Salatiga waren opgepakt en op last van den wedono herwaarts werden gebracht. Van deze kinderen, gewoon als zij zijn aan bedelen in de kazerne en op de passer en aan kleinen diefstal, gingen velen na een verblijf op de Kolonie van eenige dagen of weken, aan den haal om in vrijheid op te groeien tot nietsdoeners, bedelaars en dieven. Nu en dan wordt door onze eigen menschen zoo'n kleine of min of meer opgeschoten vluchteling opgepakt en thuis gebracht, maar op den duur gaat dit zoo niet.

Onder de jongens en meisjes die nu reeds langer dan een jaar op de Kolonie zijn, bevinden zich tientallen die hun uiterste best doen om werkelijk goed te zijn en ongetwijfeld zullen zij nuttige leden der maatschappij worden. Om geen kans te loopen dat deze door nieuwe, slechte elementen worden bedorven zal ik geen pogingen doen om meer zwervende kinderen te krijgen totdat wij in het bezit zijn van een gebouw waar de nieuwelingen onder bijzonder toezicht kunnen geïnterneerd worden.

Twee jaar geleden toen onze woning te Salatiga bestormd werd door honderden van de ellendigste menschen werd onze aandacht bijzonder aangetrokken door een vrouw die verbazend zeuren kon. Trouwens zij verkeerde met haar man en twee kinderen in een zeer treurigen toestand.

De vrouw is nu een der flinkste vrouwen op de Kolonie. Haar man is geen slimmert maar werkt toch. Hun kinderen ontwikkelen zich flink. Haar oudste jongen, een kereltje van een jaar of 12 is een flinke grassnijder en een bolleboos in lezen en schrijven. Een poos geleden ging de familie voor een paar dagen naar hun vroegere desa. Toen zij van ons kwamen pamit (afscheid nemen) zeide de vrouw tot ons dat zij zoo dankbaar was dat haar zoon in elk geval niet zoo'n koeiestraart zou zijn als zijn vader. (Bodo kaja boentoet kebo).

Als de vader niet zoo dom was geweest had hij zich het stuk grond dat hij vroeger bezat zoo gemakkelijk niet af laten troggelen. De Assistent-Resident voor de emigratie, de heer Heijting had hierover eens een gesprek met hem.

Allen die ziek en zwak zijn kunnen wij in de ziekenhuizen opnemen en de rest van de volwassenen en niet te kleine kinderen moet werken dat het een aard heeft en ik moet zeggen dat zij met veel meer lust werken dan ik, toen ik ruim 20 jaar geleden achter een lessenaar ter Algemeene Secretarie in Oostersche landerigheid Conceptbesluiten zat op te maken.

Zooals meer in deze nootjes vermeld is, worden door onze menschen eiken Zondag als het weer zulks toelaat met begeleiding van fanfare-muziek koempoelans gehouden in de omliggende desas. De loerahs hebben dit over het algemeen gaarne. De loerah van Samirono vooral heet ze hartelijk welkom. Niet alleen dat hij ze allen uitnoodigt om in zijn pendoppo te komen, maar hij stuurt er ook zijn vrouw op uit om de desa-luidjes voor zijn huis bij elkander te krijgen opdat ze kunnen profiteeren van de goede woorden die gesproken zullen worden.

Met het oog op onzen zich uitbreidenden veestapel en de groote moeielijkheid om in deze streken in den drogen mousson gras te krijgen, zijn wij bezig met eenige bouws van het wildhout-bosch, behoorende bij de Kolonie, met Bengaalsch gras te beplanten.

De proef door ons op kleine schaal met dit gras genomen is zeer bevredigend. Op deze hoogte (pl. m. 2400 voet) schijnt dit gewas buitengewoon goed te gedijen. Het bereikt een hoogte van ruim zeven voet en is malsch, voedzaam en wordt gaarne door het vee gegeten.

Over eenige maanden zullen wij in staat zijn het zaad kilosgewijs te verkoopen.

Zooals ik reeds meer vermeld heb, is de oogst van onze 1½ bouw katoen in het jaar van den aanplant nagenoeg nihil geweest. Over eenige maanden verwachten wij echter een beteren oogst en waarschijnlijk zullen wij in staat zijn een beduidende hoeveelheid katoenzaad te schenken aan den assistent-resident van Salatiga ter verdeeling aan de bevolking.

Het zaad voor onzen aanplant werd mij indertijd ten behoeve der kolonie toegezonden door den heer Eekhout van Tendjoresmi (Preanger).

De duizenden pikols rijst (gabah) die wij op de kolonie gebruikt hebben en daar gepeld hebben, hebben natuurlijk een zeer groote hoeveelheid kaf opgeleverd. Deze kaf wordt gebruikt bij het maken van houtskool en de asch die er van overblijft is zeer geschikt voor de bemesting van den moestuin.

Na onzen laatsten rijstoogst liet ik het op het veld staande stroo (dami) afsnijden en van elke bouw verzamelen in groote vierkante ondiepe kuilen. Hier boven op kwam toe een flinke laag koelie- of paardemest. In Juli en Augustus zal de zoo verkregen mest op het land verspreid worden.

De meeste Europeesche bezoekers der Kolonie geven, nadat zij alles bezien hebben onverholen uiting aan hunne verbazing over hetgeen hier in zulk een korten tijd tot stand is gebracht. Vooral de school schijnt een onuitwisbaren indruk op velen te maken, hetgeen blijkt uit de uitdrukking der verschillende aangezichten en uit de onwillekeurige uitroepen van bewondering. Vooral de gelukkige, opgewekte uitdrukking op het gelaat der meeste kinderen, komt velen een zeer hoopvol teeken voor.

Daar de kinderen een groot gedeelte van den dag op het veld arbeiden en slechts ruim 2 uren per dag school gaan, is het ook verbazend wat zij in zulk een korten tijd geleerd hebben. De meesten kunnen reeds schrijven met Javaansche en Latijnsche karakters. Zij beginnen heel aardig te rekenen en lezen, terwijl zij vlot van noten kunnen zingen.

Op voorstel van den resident van Kedoe heeft de regeering beslist, dat de javaansche jongen Oesen, die in een misdrijfzaak was betrokken en veroordeeld werd tot opzending naar een verbeterhuis, naar de Witte-Kruis-Kolonie zou gezonden worden. Het jonge mensch is nu sedert eenige weken op de kolonie.

Nadat hij hier eenige dagen was, gaf hij mij zijn wensch te kennen om naar zijn familie in de desa terug te gaan. In mijn deugdzame verontwaardiging over zijn totaal gemis van schuldbesef, gaf ik hem een alles behalve malsche schrobbeering, die het goede resultaat had, dat hij meer kalm aan het werk ging. Hij is in de leer bij onzen kolonie-timmerman en hij schijnt allesbehalve lui of dom te zijn. En als hij blijft, is er heel wat van hem te maken.

Eenigen tijd geleden kwam een man uit een ver afgelegen desa op de kolonie met het doel om van de opium af te komen. Wij stelden hem dadelijk aan als waker en gaven hem nu en dan een sterk bakje thee of koffie. Na een verblijf van eenige weken op de kolonie ging hij naar zijne familie in de desa terug.

Een onzer menschen bracht hem kort geleden een bezoek en bracht het blijde nieuws tot ons, dat de man nog steeds vrij van opium is en het lichamelijk zeer goed maakt, terwijl zijn vrouw, die ook aan het ellendige goedje verslaafd was, nu het gebruik er van geheel heeft opgegeven.

Over opium sprekende, zegt men dikwijls, dat het een noodzakelijk kwaad is. Kwaad kan onmogelijk noodzakelijk zijn. Het goede alleen is noodzakelijk. Met de erkenning van de noodzakelijkheid van het kwaad erkent men tevens de onmacht van God om het te overwinnen of te vernietigen en komt ze dus feitelijk neer op godslastering.

Nog steeds zijn er, vooral onder de nieuwelingen, kinderen op de kolonie die bijna niet in het leven te houden zijn, ofschoon mijn vrouw alles doet wat zij kan om ze tot krachten te brengen.

Door het verlies van melkklanten kunnen wij nu die kinderen heerlijke vette koemelk geven.

Een tijdje geleden kwam een man zich tot opname op de kolonie aanmelden, die zich in een onbeschrijfelijken staat van vervuiling bevond. Zijn haar werd bij elkander goed gehouden door een stuk vies vod, en toen ik hem goed bekeek, kwam het mij voor alsof er zich een mierennest onder dat vod bevond. De lezer begrijpt dat het geen mieren waren.

Ik was blij dat hij er dadelijk in toestemde om van zijn schoone lokken middels een schaar verlost te worden. Dat werkje was nu niet bepaald eetlust-wekkend, maar het was een groote genoegdoening te zien hoe zijn uiterlijk er door verbeterd werd. De man is een idioot en de Japanners vertellen dat hij niet geboren is als gewone menschenkinderen, doch uit de lucht is komen vallen.

Gedurende al de maanden dat hij op de kolonie is, heeft hij geen reden tot klagen gegeven. Hij is waker over den aanplant en trotsch op zijn eigen ijver en eerlijkheid. Hij schat zich zelven vrij wat hooger dan zijn collega's, al kan hij zijn eigen lof er niet anders uitbrengen dan door éénlettergrepige klanken. Zoo ziet men dat hoogmoed, eigenwaan en eigengerechtigheid niet slechts wonen onder kunstenaars, hoogwaardigheidsbekleeders en dergelijken. Het Evangelie glijdt langs Kabit (zoo heet onze idioot) af als of het hem in het geheel niet aanging. Hij schijnt te denken: „Het is goed voor dievengespuis of schorriemorrie zooals die anderen op de kolonie, maar niet voor zoo'n fatsoenlijken kerel als ik ben.”

Onder de andere nieuwelingen zijn vele verzwakte stumpers met wonden, waterzucht en allerlei andere kwalen. Wat zijn wij dankbaar dat wij een plaatsje en eten voor hen hebben. Al lukt het ons niet altijd ze in het leven te houden, dan is het toch een groote troost voor ons te weten dat zij die sterven althans het noodige hebben gehad.

Er zijn nu vijf blinden op de kolonie: twee jongens, twee mannen en een vrouw. Deze blinden behooren zeker niet tot de minst tevredenen, integendeel zij steken wat dat betreft, gunstig af bij anderen. Heel dikwijls heeft hun zingen mij opgevroolijkt.

Met het oog op hetgeen wij hier op de kolonie voor de Javanen trachten te doen zijn er sommigen die zeggen: „Waarom blijven de stomme Javanen ook zoo aan hun desa vastkleven, waarom gaan zij niet naar streken waar zij meer ruimte en meer vruchtbaren grond kunnen vinden?”

Wel, de Javaan is nu eenmaal zoo, voorloopig moeten wij er in berusten, totdat wij ze met een zoet lijntje uit hun schulp gekregen hebben. Mopperen er over geeft toch niets, wij zouden er even goed over kunnen mopperen dat Europeanen nagenoeg geheel ongeschikt zijn om den patjol te hanteeren.

Hier wil ik een staaltje geven van de domheid van den gewonen desa Javaan.

Op zekeren dag had ik te Semarang geld gewisseld en eenige zakjes met nieuwe dubbeltjes thuis gebracht. Een paar dagen later toen ik een troep desa-koelies te betalen had wilde ik een aardigheid hebben. Ik vroeg of ze mij ook konden helpen aan f 3.— klein geld en hield ze drie guldenstukken onder den neus. Natuurlijk was geen hunner zoo rijk. Ik nam toen een ouden koffiemolen wierp de guldens er boven in en liet er 30 spiksplinter-nieuwe dubbeltjes onder uitvallen waarmede ik ze met een kalm en ernstig gezicht uitbetaalde. Op hun phlegmatieke gezichten met halfgeopenden mond las ik toen duidelijk het woord: „Kolosaal!” en een heelen tijd lang bleven zij de dubbeltjes bekijken en de vorderingen der wetenschap bespreken waardoor het geldwisselen zooveel makkelijker gemaakt werd.

Een paar dagen later toen ik weer te betoelen had nam ik den koffiemolen weer en gooide er een stuk soldeerlood in om onder het draaien weer een handvol nieuwe dubbeltjes er uit te laten vallen. Ze dachten toen zeker: „Nu als mijnheer van guldens dubbeltjes kan maken, waarom dan niet van een stuk ruw zilver!”

Den volgenden dag liet ik hun zien hoe ik ze beetgenomen had en vertelde hun dat ze zoo aartsdom waren omdat ze niets geleerd hadden en drong er sterk bij hen op aan om ze naar school te zenden, zoo spoedig als wij uitvoering zullen hebben gegeven aan ons plan om een groot schoolgebouw op te zetten voor de desa-kinderen.

Nog steeds komen er nu en dan volwassenen en kinderen zich in een hoogst ellendigen toestand tot opname op de kolonie aanmelden. Wij zouden soms wel willen juichen van blijdschap dat wij in staat zijn ze op te nemen.

Ter overweging.

Hongersnood heerschte eens in Perzië,
En den Koning werd geboodschapt
Dat in de allerrijkste steden
Honderden van honger stierven.
Toen bedacht der Perzen koning
Peros — een snelwerkend middel:
Eigenhandig schreef hij brieven
Aan de oversten der steden:
„Telkens”, schreef hij, als een arme
In uw vest' van honger omkomt,
Zal ik een der rijken nemen
En hem, in een duisteren kerker,
Van den honger laten sterven.”

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

Niemand stierf in 't land van honger,
Niet één arme, niet één rijke;
Rijken deelden van het hunne
Aan hun arme broeders mede,
En zoo bleven ze allen leven.

*Naar het Duitsch van Fr. Rückert.*

Vorenstaande nootjes heb ik zonder veel regel onder elkaar geplakt. Ik heb er nog heel wat meer liggen, maar ik vrees dat ze te veel ruimte in beslag zouden nemen.

De kolonie kas is geheel uitgeput. God zal zorgen. Het laat zich aanzien dat wij over een jaar zelf onderhoudend zullen zijn.

Salatiga, 16 Augustus 1904.

A. VAN EMMERIK.

# Van Vreemde Koloniën.

**De Engelschen in Arabië.** Arabië is wel is waar nog geen engelsche kolonie, doch dit ligt niet aan de engelsche machthebbenden, die van de Roode Zee een engelsch meer zouden willen maken, waarin Italië desnoods nog kan worden geduld, zoolang het Engeland met zijn schepen helpt tegen leveranciers van oorlogsgerij aan gekke mollahs en diergelijken. Van Aden uit rukt Engeland langzaam maar zeker het arabisch erfdeel der turksche Padisja's binnen, die het niet al te best kunnen vinden met hun arabische onderdanen en dus van deze zijde niet op steun kunnen rekenen tegen den britschen landhonger. Voor dezen is dat geharrewar tusschen Arabieren en Turken juist 'n kolfje naar de hand, gelijk blijkt uit het spelletje, dat de Engelschen in Koeëit aan de Perzische Golf spelen, langs welker boorden, niet lang geleden, de indische onderkoning zijn triomfantelijke spelevaart heeft gemaakt, in afwachting van meer doortastende maatregelen, zoodra, gelijk geschiedde, de japansche bondgenoot op den russischen beer zou zijn losgelaten.

Te Koeëit, waar sjeik Moebarrek ben Sobah, door de Engelschen gesteund, zijn meester den Grooten Heer te Konstantinopel gewoon weg trotseert, is nu niet alleen een engelsch consul geinstalleerd, maar zal daar ook een engelsch-indisch postkantoor en een engelsche ambulance worden opgericht.

De inlandsche kooplieden aldaar zitten in zak en asch, want ze zien er reeds de engelsch-indische confraters hun intrek nemen, tegen wier concurrentie, gesteund als dezen zullen worden door het engelsch consulaat, zij niet opgewassen zijn, daar hun steeds de willekeur der plaatselijke autoriteiten boven het hoofd hangt. Het voorbeeld van andere arabische kustplaatsen, als Djedda, Aden, Sjeir en Mokallé, Mascate en Bahrein leert hun genoegzaam, wat hun te wachten staat.

En intusschen zitten de Engelschen te Koeëit op het vinkentouw en trekken aan de draden. In het arabisch binnenland hebben twee kemphanen het met elkaâr aan den stok; de eene, Ben Rasjid, door het turksche gouvernement gesteund en eens 'n lastig en gevaarlijk tegenstander van sjeik Moebarrek, die door dat heerschap wel eens leelijk in het nauw werd gebracht, waaruit de engelsche vrindjes hem dan weer redden, en de ander, Ben Saoed 'n soort arabisch patriot, die zich willens of onwillens door de Engelschen mêe voor hun plannen laat spannen, en onlangs aan Ben Rasjid met zijn turksche bondgenooten een gevoelige nederlaag toebracht.

In het begin van dit jaar verzocht Ben Rasjid den sultan om hulp, ten einde de heilige steden, Mekka en Medina, te kunnen beschermen tegen het optreden van Ben Saoed, den kleinzoon van den laatsten imam van de secte der Wahhabieten. Ben Rasjid kreeg de verlangde versterking en rukte in het einde van Mei naar Haïl, de laatste der in zijne macht gebleven versterkte plaatsen op, om daar door zijn tegenstander te worden geslagen.

Sjeik Moebarrek heeft den sultan op vrij ondubbelzinnige wijze laten weten, dat zoo deze voortging met aan Ben Rasjid hulp te verleenen, hij en zijne medestanders niet zouden aarzelen gebruik te maken van de hulp, die hun ten dienste stond, daarmêe openlijk te kennen gevende, dat hij zich onder engelsche bescherming stelde.

Wel is waar bestond het engelsche protectoraat over Koeëit feitelijk reeds een jaar of vier, en verklaarde de heer Balfour zelfs den 8en April 1903 al, dat Engeland met sjeik Moebarrek afzonderlijke tractaten had gesloten, maar deze kon zulks gevoegelijk ontkennen en den schijn van onderwerping aan den sultan bewaren. Het partij trekken van dezen voor Ben Rasjid heeft nu ten langen leste sjeik Moebarrek in de armen van Engeland gedreven.

Wat dit zeggen wil is duidelijk, wanneer men in het oog houdt dat Koeëit de sleutel is, zoowel voor het binnenland van Arabië als voor het rijke Mesopotamië.

Van hier uit zal dus de engelsche invloed zich over die streken uitstrekken; en is Ben Saoed eenmaal door engelsche hulp heer en meester te Mekka, dan zal van daar onder engelschen invloed het wachtwoord worden uitgegeven voor de millioenen en millioenen mohammedaansche onderdanen van andere koloniale mogendheden.

Men begrijpt welke vèr-strekkende gevolgen dit zou kunnen hebben, en het is dus niet zonder de noodige belangstelling, dat wij het streven volgen in fransch-koloniale kringen tot het verkrijgen eener fransch-russische entente, met het oog op de neutraal-verklaring van Arabië, om de onafhankelijkheid van Mekka te waarborgen.

**Mijnbouw in Nieuw-Caledonië.** Evenals in onze groote aziatische koloniën is in Nieuw-Caledonië de toestand verre van schitterend, en terwijl ten onzent gestreefd zal worden naar verruiming van inkomsten uit den mijnbouw, is men daarmeê ook in de fransche australische kolonie doende.

De oppositie van den Generalen Raad der kolonie deed gouverneur Picanon besluiten dat lichaam te ontbinden en nieuwe verkiezingen uit te schrijven. In de maand Juli l.l. is de nieuwe Generale Raad bijeengekomen, om over de bestuursvoorstellen te beraadslagen, die ook nu echter geen genade konden vinden.

De, te heffen rechten zouden zijn, die naar de uitgebreidheid der concessiën en die op den uitvoer.

Met uitzondering van concessiën voor ontginning van steenkolen-mijnen of velden, waarvoor een retributie werd verlangd van 50 centimes per hectare voor een uitgestrektheid van 1 tot 5000 hectaren, 75 centimes voor eene van 5 tot 10000 hectaren, en 1 frank per hectare voor concessiën boven de 10000 hectaren, werd voorgesteld voor alle mijnbouwconcessiën een recht vast te stellen, afwisselend van 60 centimes per hectare voor uitgestrektheden van 1 tot 1000 hectaren tot 2 frank 50 centimes per hectare voor uitgestrektheden boven de 15000 hectaren.

Hiertegen werd door een lid van den Raad het volgende in het midden gebracht:

„De voorgestelde rechten zijn een onbillijke verzwaring van lasten voor de groote maatschappijen waartegen met groote woorden als monopolie en landwoeker stemming is gemaakt in de publieke opinie zoowel als in den Raad zelf. In werkelijkheid is er, zooals iedereen weten kan, geen sprake van monopolie en woeker, wijl er, zooals de gouverneur zelf heeft moeten erkennen, nog onmetelijke terreinen beschikbaar zijn.

Wanneer de groote maatschappijen zich in het bezit hebben gesteld van uitgestrekte concessiën, dan is dat, omdat het voor haar een voorwaarde uitmaakt van haar bestaan, over de noodige terreinen-reserve te beschikken, om niet telkenmale genoodzaakt te zijn hare kostbare inrichtingen over groote afstanden te verplaatsen. Het is voor haar een onafwendbare eisch zooveel mogelijk gewaarborgd te zijn voor den dag van morgen.

Wat denkt men overigens te trekken van zulk een progressieve belasting? De groote maatschappijen zullen eenvoudig de terreinen, die ze niet gebruiken kunnen, en waarvoor ze nu een recht betalen, aan de kolonie teruggeven.

De waarheid is dat de groote maatschappijen in groote mate bijdragen tot de welvaart van het land; wij zouden den verkeerden weg inslaan door tegen haar stelling te nemen.

Het is zeer de vraag of de maatschappijen, dat wil zeggen het serieus kapitaal, dat wij naar de regels eener goede politiek tot ons behooren te trekken, als een aanmoediging zal opvatten den strijdkreet, dien de heer Picanan in zijn overigens lofwaardigen ijver om de koloniale financiën te versterken, tegen die maatschappijen aanheft.”

De Raad bepaalde met 14 tegen 4 stemmen dat een recht van 75 centimes per hectare zou worden geheven van concessiën tot 1500 hectaren, en van 150 centimes voor concessiën van grootere afmetingen dan 1500 hectaren, terwijl voor steenkool-concessiën een uniform recht van 50 centimes per hectare werd aangenomen.

Het recht op den uitvoer, door het bestuurvoorstel op 3 percent naar de waarde van het product vastgesteld, werd door den Raad gebracht op 125 centimes per ton nikkel of koper, 2 franken per ton chromium, 7 franken per ton kobalt.

**Onderling hulpbetoon in de koloniën.** Er zullen weinig landen of koloniën zijn, waar het onderling hulpbetoon op zoo uitgebreide schaal is geregeld als dat in de fransche kolonie Réunion het geval is.

In 1848 werd daartoe den stoot gegeven door den heer François Deloncle, industrieel te Saint Denis, door de oprichting eener „Société Ouvrière”, die hare leden recruteerde uit de creoolsche arbeiders. Deze vereeniging bestaat nu nog, niettegenstaande zij in 1893 haar geheele kapitaal te loor zag gaan, door een financieele crisis, welke de tot dien bloeiende Vereeniging van Landbouwcrediet doormaakte, waarbij zij haar geld had belegd.

Maar deze „Société Ouvrière” evenals de, op geestelijke aansporing opgerichte vereenigingen van Saint François Xavier en van den Patronage de St. Joseph, benevens nog vele andere diergelijke vereenigingen bepaalden zich tot het verleenen van steun in geval van ziekte, het verleenen van geneeskundige hulp en eventueel van de begrafeniskosten

De wet van 1 April 1898 bood de gelegenheid om zich een meer uitgebreid doel te stellen en de „Prévoyance”, in 1899 door het initiatief van den heer Eugène Seymour in het leven geroepen, beoogt: den leden geneeskundige hulp en geneesmiddelen te verschaffen; hun een tegemoetkoming uit te betalen, gedurende den duur hunner ziekte, ingevolge de door de statuten voorgeschreven bepalingen; hun een passende begrafenis te verzekeren; en een pensioenfonds op te richten.

De heer Seymour bleef bij zijn eerste werk niet stilstaan, maar zon er op daaraan meerdere uitbreiding te geven. Zoo werd bij decreet van den 19n Juni 1901 de door hem opgerichte „Caisse des retraites pour la vieillesse” goedgekeurd welke den leden na twintigjarig lidmaatschap en op minstens vijftigjarigen leeftijd een jaarlijksche lijfrente van 300 franken waarborgt.

De „Prévoyance” droeg bij tot oprichting van verschillende andere vereenigingen tot onderling hulpbetoon, en breidde haren werkkring nog verder uit door het, in het leven roepen eener schoolbeurs voor den leerling der lagere school, die door ijver en aanleg in het schooljaar heeft uitgemunt. Voorts besloot zij om cursussen voor volwassenen in het leven te roepen, zoodra de omstandigheden haar dat zouden veroorloven. Dan kwam door hare zorgen den 9den April ll. eene coöperatieve verbruiksvereeniging tot stand.

Om een eendrachtig streven der verschillende Vereenigingen te waarborgen, deed de „Prévoyance” een beroep op alle, tot eene algemeene vergadering, die den 20en December 1903 leidde tot oprichting eener federatie, welke zich ten doel stelt: de vereeniging en samenwerking van alle Vereenigingen voor onderling hulpbetoon, de ontwikkeling dier vereenigingen te bevorderen, in elke gemeente waar er nog geen vereeniging bestaat, te trachten de oprichting te bewerken, een algemeen fonds samen te stellen om eventueel noodlijdende Vereenigingen te steunen.

Voegen we hier nog aan toe, dat er ook een Vereeniging is tot onderling hulpbetoon voor jongelieden, die de school verlaten hebben en den 18jarigen leeftijd nog niet bereikten, den 9en Maart 1904 opgericht, en men nu ook doende is een vereeniging voor schoolkinderen op te richten, dan zal men ons moeten toegeven, dat Réunion ten deze een navolgenswaardig voorbeeld gaf.

**Uit duitsche koloniën.** Dar-es-Salam, de hoofdstad van Duitsch Oost-Afrika, heeft zijn eerste tentoonstelling voor landbouw, veeteelt en industrie achter den rug.

De inzendingen kwamen niet alleen uit de kolonie zelve, maar ook uit Zanzibar en Britsch Oost-Afrika. De algemeene indruk moet volgens de duitsche en engelsche bladen van Oost-Afrika buitengemeen gunstig zijn geweest. „De eerste rondgang” schreef de *Deutsch Ost-afrikanische Zeitung* „bracht verrassing op verrassing. Men vroeg zich af, hoe en van waar al dat tot nu toe nooit geziene daar was gekomen.”

Het beste verwachtte het blad van de, bij deze tentoonstelling aan het daglicht gekomen eendracht der kolonisten, waardoor de, voor de ontwikkeling der kolonie zoo hoog noodige samenwerking van allen, schijnt te zijn tot stand gekomen.

Het bezoek was eveneens boven verwachting talrijk en de meest verschillende volksstammen leverden daartoe hun contingent. Van Zanzibar alleen kwamen ongeveer 1000 bezoekers, meerendeels inboorlingen, voor een kijkje over.

Graaf von Götzen, de gouverneur der kolonie, zeide het te betreuren, dat de omstandigheden tot nu toe niet veroorloofd hadden, eene duitsch-oost-afrikaansche tentoonstelling in het moederland te organiseeren, waardoor anders wellicht vele Duitschers, die op het oogenblik niets van de koloniën willen weten, voor de koloniale idee zouden kunnen worden gewonnen.

Met het oog op de bevordering der katoen-cultuur in deze kolonie werd bij verordening van den 4en Augustus ll. de invoer van alle, uit Amerika afkomstig katoenzaad verboden. De invoer van katoenzaad mag bovendien slechts plaats hebben over Tanga, van waar het, na een verklaring van de landbouw-instelling te Amani, dat 't vrij van katoenkevers en andere schadelijke insecten als anderszins is, kan worden verder gebracht. Elk katoenplanter is verplicht van het optreden van den katoenkever en andere vijanden der cultuur in zijne aanplanting kennis te geven aan genoemde instelling, ook van de teekens, die op zulk een optreden mochten wijzen. Aanplantingen, waarin dit werkelijk wordt geconstateerd, moeten op aanwijzing der politieoverheden door het vuur worden vernield. Voorts is elk katoenplanter verplicht om na den oogst de stengels, of bij meerjarige planten de afgesneden deelen door vuur of op andere afdoende wijze te vernietigen.

Hoe de planters in Oesambara aan hun werkvolk denken te komen, moge blijken uit een der, den 7den Augustus ll. in een algemeene vergadering der vier plantersvereenigingen van het Noorderdistrict geuiten wenschen:

„Vermeerdering van den toevoer uit het binnenland, eventueel door een *druk* op de sultans”.

Wat zoo'n druk op de sultans zou beteekenen, kunnen we ons voorstellen. En het komt ons weêr vreemd voor, dat in de *Deutsche Kolonial Zeitung* het blad van de „Deutsche Kolonial Gesellschaft”, wier voorzitter zich zoo ergerde over de beweerde ongerechtigheden in den Congostaat, het bericht van de, voren bedoelde vergadering, opneemt, zonder daarop de noodige commentaar te geven.

Een druk op de inlandsche hoofden zou toch den planters van Oesambara wel meer menschenmateriaal opleveren, maar onder omstandigheden, die veel op de zoo zeer gewraakte slavernij gelijken.

# Boekbespreking.

Van de uitgevers ontvingen wij ter inzage de eerste aflevering van „**Nederlandsch Oost- en West-Indië,** *geographisch, ethnographisch en economisch beschreven* door Dr. H. Blink”, privaat-docent in de aardrijkskunde aan de Rijks-Universiteit te Leiden, gedrukt en uitgegeven door de firma E. J. Brill aldaar.

„Oost en West”, die ruime verspreiding wenscht van degelijke kennis omtrent Nederland in Azië en Amerika, kan niet nalaten de verschijning van dit werk met groote vreugde te begroeten. Jammer echter, dat goede werken op wetenschappelijk gebied, vooral met toevoeging van mooie platen en kaarten, meestal zoo duur moeten worden. Bij inteekening zal het boek ƒ 15 kosten, een te hooge prijs om daarbij aan algemeene volksopvoeding te denken.

Doch ook in de kringen, waar het boek van Dr. B. zeker koopers zal vinden, is de kennis van de Indiën in doorslag ook nog niet groot genoeg; de onderhoudende wijze, waarop de schrijver al het hoogstwetenswaardige vertelt, zal tot kennisname nopen.

Verwonderd heeft het ons, bij de juistheid der schetsen en gevolgtrekkingen van den schrijver, dat hij de onnauwkeurigheid voortzet, waarmee bijna iedereen, met de Nederlandsche Regeering te beginnen, meestal spreekt van Indië of van *Indischen Archipel*, wanneer daarmee alleen *Oost*-Indië of het *Oost*-Indische eilandenrijk wordt bedoeld, terwijl toch het titelblad van zijn werk wel degelijk tusschen Oost- en West-Indië onderscheid maakt.

---

Onlangs is Aflevering III verschenen van het door de firma H. Kleinmann & Co. te Haarlem uitgegeven prachtwerk: „**De Batikkunst in Nederlandsch-Indie,** *en hare Geschiedenis,* door *G. P. Rouffaer* en *Dr. H. H. Juynboll.*” De daarin voorkomende platen waaronder eenige in natuurgetrouwen kleurdruk, zijn minstens even fraai als die der beide vorige afleveringen, terwijl de tekst zeker ook niet minder uitvoerig en nauwgezet is. Jammer, dat dergelijke standaardwerken al te hoog in prijs zijn, om binnen veler bereik te kunnen vallen, hetgeen toch in het belang van de bevordering der Indische nijverheid zoo zeer wenschelijk zou zijn.

Belangstellende leden van „Oost en West” kunnen het vinden in de leeskamer der Afdeeling 's Gravenhage, Laan van Meerdervoort 195; op aanvrage bij den secretaris aldaar, kan men het ook voor enkele dagen ter lezing thuis ontvangen.

---

Weerda's boekhandel te Leiden zond ons een proefvel van eene **Handleiding ten gebruike bij het voorloopig onderzoek in strafzaken**, door Mr. W. F. Haase, leeraar in de rechtswetenschap aan de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Probolingo en Mr. W. Boekhoudt, O.-I. rechterlijk ambtenaar met verlof, laatstelijk voorzitter van den landraad te Malang.

In hun Voorwoord zetten de schrijvers het doel van hunnen arbeid uiteen. Het uit te geven boek moet in de eerste plaats dienen als gids voor de inlandsche politieambtenaren, wier kennis „van de „eischen, welke men aan een behoorlijk voorloopig „onderzoek in strafzaken mag stellen, geenszins vol„doende kan genoemd worden”.

Hebben zij dit bij hunne jarenlange Landraadspraktijk ondervonden, zij kregen daarbij tevens de overtuiging, dat deze ambtenaren zelven dat gebrek aan opleiding voor hunne politie-taak gevoelen en betreuren, en dit deed hen besluiten een boek samen te stellen, waarin beknopt en duidelijk werd omschreven: „vooreerst „de omvang van de werking der strafwet en de „competentie der rechters, voor wie het door de politie „gehouden voorloopig onderzoek moet dienen. Vervolgens „de wijze waarop dat onderzoek behoort te worden „gehouden, zooals de wet en meer nog de ondervinding „ons hebben geleerd. Ten slotte eenige algemeene leer„stukken van strafrecht, gevolgd door een aantal van „de meest voorkomende of niet dan wel te weinig aan „de inlandsche politie bekende strafbare feiten.”

Behalve voor de politieambtenaren achten zij hun boek ook zeer nuttig voor de Hoofden van Plaatselijk bestuur, terwijl het ook dienstig kan zijn, voor jeugdige collega's rechterlijke ambtenaren, die bij een heel ander strafwetboek zijn opgevoed en voor wie de Indische rechtstoestanden dus zoo goed als vreemd zijn.

Het boek verschijnt met het oog op de huidige talenkennis der Inlandsche ambtenaren in twee talen, het Nederlandsch en het Maleisch.

De proeve van bewerking geeft den indruk, dat de nederlandsche tekst in *duidelijk verstaanbaar* maleisch is overgezet, waardoor deze handleiding in alle deelen van den O.-I. Archipel een welkome gast zal zijn.

Dat de spelling van Prof. van Ophuijsen is gevolgd, bewijst dat de schrijvers ernstig streven om hun werk in overeenstemming te brengen met de tegenwoordige wetenschappelijke eischen der maleische taal. In hoeverre de heer Abdul Rivai, die de vertaler is, het noodig oordeelde van die spelling af te wijken — zooals in het voorbericht wordt meegedeeld — kan eerst na de verschijning van het geheele werk worden vastgesteld.

Niet alleen als een grooten steun voor de goede uitoefening van het recht, maar ook met het oog op het gemeenschappelijk belang der nederlandsche en maleische talen in Nederlandsch-Indië, achten wij de Handleiding van *Mr. W. F. Haase* en *Mr. W. Boekhoudt* een zeer belangrijk werk, dat vooral door de talrijke inlandsche ambtenaren en ook door vele Europeanen, zoowel particulieren als landsdienaren, met blijdschap zal worden ontvangen.



### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Het Recht in Ned.-Indië. Dl. 82, afl. 7—9.

Art. 1081, 2e alinea van het Hollandsch Burgerl. Wetboek en Art. 1035 alinea 2 van het Ned.-Indisch Burgerl. Wetboek. Verhandeling van Mr. F. H. Gerritzen. — Particuliere landerijen en de openbare veiligheid in de residentie Batavia. Verhandeling van Mr. J. A. Nederburgh.

De Cultuurgids. 6e jaarg. 4e afl.

d. B.: Het fermenteeren van cacao. — F. Ottolander: De anggroeng als schaduwboom. — K. V.: Sprokkelingen. — Het Koloniaal Museum te Haarlem. — Diverse mededeelingen: 1. De Hamburgsche cacaomarkt. 2. Behandeling van Liberia koffie met stoom of met kokend water, 3. Rapport over de Liberiapulper van den heer Beversluis te Solo. 4. Kina en Kinine. 5. Het schaduwvraagstuk in Suriname. 6. Vermenigvuldiging van Ficus Elastica. 7. Helopeltis op den tamarindeboom. 8. De zwarte en witte Hevea. 9. De lage organismen in den bouwgrond. — Korte berichten omtrent Thee, Koffie, Coca, Caoutchouk en Kina.

De Indische Mercuur. 27 September 1904, N°. 39.

Verpondingsbelasting, door W. J. Immink. — Het Indische boschwezen aangevallen en verdedigd, door t. W. — Verhoogd invoerrecht op thee in Engeland. — Katoenteelt in Suriname. — Koffij-Hybriden. — Koloniaal Verslag van 1904 (Vervolg). — Feuilleton: Naar de cacaoplantages van Ecuador. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Den Gulden Winkel. 1904 No. 19.

Duitschers over onzen Oost, door J. H. van Balen.

Verslagen en Mededeelingen der Kon. Akad. v. Wetenschappen. Afd. Letterk. 2e Stuk 1904.

Eene Buddhistische Inscriptie afkomstig van Java. Mededeeling van Prof. J. S. Speer (met platen).

Weekblad voor Indië No. 18.

Bestuursambtenaren en pers tegenover de suikerindustrieelen, door M. van Geuns. — Onze prijsvraag, eenige opmerkingen van Dr. R. Broersma. — D. A. S. Carpentier Alting, door V. D. (met portret) — Het blindeninstituut en de werkinrichting te Bandoeng, door Dr. C. H. A. Westhoff (met afbeeldingen). — Nogmaals Djalegong, door J. J. Samwel. — Racebal (de hoogst bekroonde prijsvraaginzending).

## ADVERTENTIËN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

---

### Middelbare school voor Handel en Administratie.

Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,

**F. TIJMSTRA.**

---

**PENSION**
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

**EN GROS.** **EN DETAIL.**

**WIJNHANDEL**
J. H. ZUIJDERDUIJN,
**Beeklaan** hoek **Daguerrestraat,**
Den Haag.

**Port, Bordeau en Sherry,**
zeer fijne Tafelwijn,
**à f 0.55 per fl.**

---

Fournisseurs de la Cour.

**KOK & ZOON,**
**Tailleurs,**
**VEENESTRAAT 39,**
La Haye.
**Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.**

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van Broekman en Honders schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

# C. HOYNG,

## Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

**CHOCOLADE:** Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
**BONBONS:** Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
**SURPRISES:** Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.

**Drops, Chocolade Büches en Oublieën.**
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
**Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.**

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

## DE MALEISCHE TAAL

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot

**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.**

---

## Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,
**HAARLEM, Barteljorisstraat 32.**
**'s GRAVENHAGE. Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

---

## Brandapparaten

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

## F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

## OOST en WEST.

RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

## STAAT

voor aanvraag van **VERLOFSTRACTEMENT**
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**
**Prijs $2\frac{1}{2}$ cent.**

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te
wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

---

# Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
**Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.**
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.--.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

Abonneert U op de

## Bintang Hindia.

**Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.**
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

**Vraagt** de bekende Sauces en **Uw Leverancier** Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

Stoomvaart-Maatschappij

## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"

**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 |
| **Goentoer** * | 15 Oct. | 27 Oct. | 1 Nov. | 21 Nov. | 23 Nov. |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 7 Dec. |
| **Gedé** | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 „ |
| | | | | 1905 | 1905 |
| **„Ophir"** * | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |
| | 1905 | | | | |
| **„Oengaran"** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 Mrt. |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

---

## Vereeniging OOST en WEST.

### *Afdeeling 's-Gravenhage.*

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. de Witt, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 30. Donderdag 6 October 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.
Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen:

### I. Van de Afdeeling 's Gravenhage.

Wegens schoonmaak zal ons locaal Laan van Meerdervoort 195 op Vrijdag en Zaterdag, 7 en 8 October, gesloten zijn.

Den Algemeenen Secretaris der Commissiën zal die dagen te spreken zijn ten zijnen huize in de Reinkenstraat 16.

### II. Indisch Genootschap.

Algemeene Vergadering op Dinsdag 11 October 1904, des avonds te **acht** uren, in het lokaal van het Genootschap, van Galenstraat 14.

Onderwerp van behandeling:

Bespreking van het bestuursbeleid in Nederlandsch Oost-Indië, toegelicht in verband met beschouwingen over de behoeften van de verschillende deelen van Indië en meer speciaal van Midden-Celebes.

In te leiden door den heer A. J. N. Engelenberg, ass. res. titulair in de Tominibocht.

## Naar aanleiding der Millioenenrede.

In het Weekoverzicht van ons vorig nummer is reeds het een en ander uit de *Millioenenrede* aangehaald; hier volgen daarover nog enkele opmerkingen.

Wellicht zijn er onder onze lezers, die vragen: wat is de Millioenenrede? Voor hen diene tot verklaring, dat bij het voorleggen der Staatsbegrooting aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de Minister van Financiën telken jare eene rede houdt, waarin de algemeene financieele toestand van het Rijk wordt besproken en in verband daarmede de aangebodene ramingen voor het volgende jaar, zoowel van de uitgaven als van de middelen (inkomsten), in hoofdtrekken worden toegelicht; dit jaarlijks in de Kamer voorgedragen of voorgelezen stuk, noemt men «de Millioenenrede».

Ze was op den 22 September jl. niet opwekkend. Wel kon de Minister zeer gunstige cijfers noemen van de afgeloopen jaren 1902 en 1903, die, hoofdzakelijk door hoogere inkomsten dan de raming was, in plaats van de gevreesde tekorten, te zamen eene, zonder nadeelig saldo sluitende rekening geven; slecht was echter het uitzicht op hetgeen, volgens de uitkomsten in de reeds verstreken maanden, in het jaar 1904 de middelen beloofden, zoodat de Minister in verband met een geraamd tekort van minstens f3,400.000 op de concept-begrooting voor 1905, op versterking van 's lands geldmiddelen door nieuwe belastingen had moeten rekenen.

Door verhooging van den accijns op sterken drank (gedistilleerd), tot f 70 per HL. en door het heffen van 5 opcenten op de vermogens- en bedrijfsbelasting, zouden, zoo werd berekend, ongeveer drie millioen gulden 's jaars geïnd worden.

Ruim een derde van het tekort van 3,400.000 over 1905 geraamd, vindt zijn oorsprong in de hulp, die men uit de Nederlandsche Staatskas aan Oost-Indië wil verleenen. Slechts met een zeer kort en koel woord werd door den Minister van Financiën over die door het Moederland te verleenen geldelijke hulp gesproken; de daarover handelende alinea's nemen wij in haar geheel over:

„In het Ontwerp der Middelenwet komt niet meer voor de daarin jaarlijks voor *Memorie* uitgetrokken post: „Aandeel van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië in de „uitgaven, wegens uitgifte of beleening van bewijzen van „vlottende schuld". Het wegvallen van dezen post uit de lijst der middelen houdt verband met de, bij de begrooting voor Ned.-Indië te nemen beslissing ten aanzien van de wijze, waarop Nederland financieele hulp zal verleenen om Indië voor verdere inzinking te behoeden.

„Zooals nader door den Minister van Koloniën wordt uiteengezet in de Memorie van Toelichting tot eene wetsvoordracht tot wijziging en verhooging der Indische begrooting voor 1905, wordt het voorstel gedaan: voor rekening van het Moederland te nemen: de rente der vlottende schuld, die volgens de tot dusver gevolgde regeling ten laste voor Indië zou komen. Dat rentebedrag wordt voor 1905 op f 1,200.000 geraamd. De vlottende schuld zal echter — in verband met den toestand van 's Rijks schatkist — vermoedelijk in het volgend jaar worden geconsolideerd tot een bedrag tusschen 30 en 40 millioen gulden (dit wil zeggen, dat er voor dit bedrag eene leening zal moeten worden gesloten). Na de consolidatie zal behalve de rente ook de aflossing van deze schuld ten laste van de Nederlandsche schatkist komen. Het voorstel strekt dus om ten behoeve van de Indische financiën een offer te brengen, dat aanvankelijk op f 1,200.000 wordt geraamd, doch na de consolidatie van de loopende en van de eerste maanden nog uit te geven vlottende schuld eenigermate zal stijgen. Welk cijfer het dan zal bereiken, is niet met juistheid te zeggen. Immers dit hangt af, zoowel van het te leenen bedrag als van de voorwaarden, waartegen de leening zal worden geplaatst. Vermoedelijk zal intusschen te dier zake op eene jaarlijksche uitgave van ongeveer f 300,000 à f 400.000 boven de evengemelde f 1.200.000 zijn te rekenen."

Nu moge het ons, gelet op de gebruiken, niet verwonderen, dat de Minister van Financiën bij zijn beschouwingen over de Nederlandsche Staatsbegrooting zich niet in het breede bezig houdt met hetgeen Oost-Indië betreft en zich bepaalt tot de typische uitdrukking, dat de hulp verleend wordt: «om Indië voor verdere inzinking te behoeden», toch zou het met het oog op alles, wat over Java's nood en over het bestaan eener *Eereschuld* van Nederland geschreven is, zeker velen goed gedaan hebben, wanneer met een enkel woord, zij het dan alleen tot troost voor de belastingbetalers, op het plichtmatige en het ook voor Nederland hoogst nuttige van het geldelijk bijstaan van Oost-Indië ware gewezen geworden.

Wellicht had de Minister dan ook daarbij de verklaring kunnen afleggen, of de Regeering meent, dat met het nu voorgestelde *alles* wordt gedaan, wat voor het herstel van den gezonden economischen toestand op Java en de geleidelijke ontwikkeling der Buitenbezittingen *noodig* is, en of er van *nog verder hulp verleenen* al dan niet sprake zal kunnen zijn.

Zijne Excellentie heeft echter blijkbaar het kenbaar maken der Regeeringsmeening hieromtrent geheel aan haar collega voor Koloniën willen overlaten en wij zullen dus uit diens, in de Millioenenrede aangehaalde, Memorie van Toelichting moeten putten om onze lezers ter zake voor te lichten.

Aan het uiteenzetten der voorgestelde *Financieele Regeling* zijn in dat staatsstuk drie en een halve bladzijde gewijd en toch blijkt niet duidelijk, of de Regeering van meening is, dat door het overnemen der vlottende schuld, tot een bedrag van f 30 à f 40 millioen, nu door Nederland alles is gedaan, wat het voor Indië doen *kan* of liever: doen *wil*. Let men op de volgende alinea:

„Nederland zal eens en vooral weten, welke eischen aan zijne middelen worden gesteld en voor de regeling der Staatsfinanciën is elk element van onzekerheid weggenomen. Dit zou nog niet geheel het geval zijn, wanneer de bedoeling voorzat om over een zeker aantal jaren de thans naar Nederland overgaande schuld weder terug te brengen ten laste van Indië, voor zoover zij op dat tijdstip nog niet mocht zijn afgelost en casu quo van Indië terug te vorderen het bedrag, dat inmiddels door Nederland was voldaan. Met loslating van vroeger daartegen gekoesterde bedenkingen, is de ondergeteekende echter van oordeel, dat het èn voor Nederland èn voor Indië de voorkeur verdient, dat de hulp van Nederland eene afgesloten rekening vorme, waarop niet wordt teruggekomen, vooreerst omdat alléén in dat geval alle onvastheid is te vermijden, en ten andere omdat de verplichting tot terugbetaling ten gevolge zou hebben, dat de behartiging van economische belangen, die vehooging van jaarlijksche uitgaven vorderen, meer zoude vertraagd worden dan zonder schade kan worden toegelaten."

dan zou men denken, dat verder hulp verleenen niet zou staan op het program van deze Regeering, doch leest men dan daarna:

„De gevolgen der voorgestelde regeling voor Indië zijn deze: Gelijk hooger is toegelicht, zullen de fondsen voor de uitvoering van het economisch programma moeten worden verkregen door het opnemen van geld en daardoor ontstaat een met elk jaar stijgende uitgaaf, wegens rente van vlottende schuld. Tot goedmaking van deze rente zal Indië kunnen beschikken over het hooger genoemd, onder de uitgaven vrijvallend, bedrag, waaruit volgt, dat het ten behoeve van de noodig geachte economische maatregelen in totaal een zoodanig kapitaal zal kunnen besteden, dat de daarover verschuldigde rente gelijk staat met het bedrag, dat het, dank zij de hulp van Nederland, jaarlijks bespaart. Dit minimum rentebedrag wijst dus tevens de grens aan, tot waar de thans gedachte hulpverschaffing reikt."

dan mag men uit het slot daarvan afleiden, dat ook de Minister van Koloniën de deur wil openlaten om meerderen financieelen steun te verleenen, wanneer het blijkt, dat de 40 millioen, die als een gevolg dezer eerste mildheid van het Moederland voor de goede uitvoering van eenigszins doeltreffende verbeteringsplannen, lang niet voldoende zullen zijn.

In dezen laatsten zin werd de ministerieële verklaring dan ook opgevat door *Het Vaderland*, want, in zijn nummer van 23 September, de millioenenrede besprekende, geeft het o. a. 't volgende te lezen:

„Deze vrij aanzienlijke som (het tekort van f 3.400.000) zou lager zijn geweest, wanneer niet, ten behoeve van de Oost, 's Rijks schatkist op een kier ware gezet. Voorgesteld zal nl. worden de rente der vlottende schuld, die volgens de tot dusver gevolgde regeling ten laste van Indië kwam, voor rekening van het Rijk te nemen. Na de waarschijnlijke consolidatie der vlottende schuld zal deze rente vermoedelijk een jaarlijksch bedrag van zestien ton uitmaken.

Daartegen protesteeren wij allerminst, de Minister van Koloniën is hier op den goeden weg en hij zal wel bemerken, dat met dezen maatregel het eindstation door hem nog niet is bereikt."

Anders is, naar hetgeen wij uit een redactieartikel van den 2en October opmaken, de meening van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Het blad betreurt, dat uit de memorie van den Minister niet blijkt, of met de thans voorgenomen hulp het doel, menschelijkerwijs gesproken, zal worden bereikt, bij het vele wat te doen valt, wordt dit evenwel betwijfeld, doch debat hier-

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar het Engelsch door N. v. Z.*

*Hoofdstuk II.*

Twee maanden waren verloopen sinds Paul Vereker op het kerkhof van Pragpur was ter ruste gelegd, en de goden waren genadig geweest. Er was regen gevallen, lang achtereen; de verschroeide, uitgedroogde grond had die weldadige stroomen hemelwater hoorbaar in zich opgenomen; de dampkring was, tusschen die stortbuien in, zwaar met uitwasemingsdampen bezwangerd; als door een tooverslag was de plantenwereld tot herleving gekomen, men kon de boomen en grassprieten *zien* groeien.

Het erf der Jahans, was nu, in plaats van een akelig kaal en stoffig stuk grond, een tropisch woud in miniatuur geworden, vol vuurroode slingerplanten en helder groene boschjes van reusachtig onkruid. Onder het lage dak der woning was alles klam en schimmelig van de vocht, kleine kikvorschen sprongen over den vloer, hagedissen kleefden aan de muren, de lucht was er vunzig, bedompt, sterk doortrokken met den geur van inlandsche tabak — want, niettegenstaande de afkeuring zijner familieleden, gaf de heer Jahans zich 's avonds altijd over aan het genot eener turksche pijp (*hoekah*).

In de ruime voorgalerij zat mevrouw Jahans in een schommelstoel, haar voorharen stijf in krulijzers gedraaid, haar voeten in gele sloffen van antilopenvel gestoken, haar lichaam gehuld in een kleed, dat blijkbaar van stofdoekenkatoen was gemaakt. De galerij stond vol krukkerige stoelen en tafels (meest afval der venduties), rijen planten in potten, en rieten kooien, waarin lievelings-eekhoorntjes, tamme duiven, een pratende beo, en een paar luidruchtige patrijzen waren opgesloten. De vloer was bedekt met half versleten en door de vocht verrotte matten, waarin door de witte mieren groote gaten waren uitgevreten.

Tegenover haar moeder in den schommelstoel, lag mevrouw Vereker lang uit op een bamboebank, en de beide dames waren in een heftig twistgesprek over een brief, dien mevrouw Jahans in haar dikke, bruine handen hield; haar breed aangezicht glom van opgewondenheid onder de woordenwisseling met haar dochter.

„O neen", riep zij uit, „wat ik je raden mag, zendt het kind niet zoover weg. Hij zou ons in veertien dagen vergeten zijn. Dat zou afschuwelijk wezen!"

De brief, welke 't goede mensch in zoo'n onrustigen toestand had gebracht, was van wijlen Paul Vereker's eenige zuster en naaste bloedverwant, die der weduwe en haar kind in Engeland een tehuis aanbood, en mevrouw Vereker had de opwinding harer moeder nog aanmerkelijk vergroot door op te merken, dat het wel zoo wijs zou zijn dit aanbod ter wille van den kleinen Paul aan te nemen, ofschoon zij 't voor zich zelve van de hand zou wijzen. Zij was slim genoeg, om tijdens haar huwelijk te hebben begrepen, dat deze bloedverwanten van haar man, menschen van aanzien waren, en zij voelde welk een voorrecht het voor den jongen zou zijn, om als een Engelschman van goeden huize te worden grootgebracht en opgevoed.

Op het oogenblik bezat zij niets anders dan haar eigen pensioen en dat van haar kind, en zij wist dat Sir Robert en Lady Jardine tot de rijken behoorden, zelfs onder de in Engeland wonenden, die in hare vage verbeelding allen welgesteld waren. Zij herinnerde zich de foto, die haar man bezat, van een groot statig huis met spitse gevels, fraaie vensterbogen en een reeks schoorsteenen, gelegen te midden van uitgestrekte graspleinen door bloembedden en breedgetakte boomen afgewisseld. Zij had daaruit besloten, dat zij vele bedienden moesten hebben en dat de stallen vol rijtuigen en paarden waren. Ongetwijfeld waren de Jardines „groote lui" en daarenboven hadden zij geen kinderen.

Voor haar zelve zag zij, als meer dan half Inlandsche, nu er tegen op om het land, waarin zij geboren en getogen was, te verlaten. Het denkbeeld om de reis naar die onbekende streken te ondernemen, joeg haar schrik aan — van daar haar voorstel om Paul alleen te laten gaan, waarmede zij zich zoo'n storm van verwijtingen op den hals haalde. Doch zij bleef op haar stuk staan.

„'t Zou voor hem beter zijn, er heen te gaan", zeide zij en herhaalde dit telkens, na iedere tegenwerping van mevrouw Jahans, die de voordeelen van het aanbod maar niet vatten kon. Deze scheen 't een afschuwelijke, onnatuurlijke manier van doen toe, om haar aangebeden kleinzoon uit den boezem zijner familieleden te rukken en hem over het „zwarte water" te zenden, waar onbekende gevaren en ongemakken hem wachtten.

„'t Zou voor hem beter zijn, er heen te gaan", had mevrouw Vereker voor de twintigste maal herhaald, toen een vervallen wagentje, door een mager inlandsch paard getrokken (beide jaren geleden op een van Jahans' eigen venduties gekocht) tot voor de stoep der galerij sukkelde en het hoofd van het gezin uit dit rijtuig steeg. Hij had een zware dagtaak achter zich, een belangrijke vendutie gehouden, waarbij hij zich schor geschreeuwd en zijn brein uitgeput had met het verzinnen van flauwe opmerkingen om de koopers aan 't lachen te maken; hij riep verlangend om zijn thee, terwijl hij in een rieten stoel neerviel, welke onder zijn gewicht luid kraakte.

Zijn vrouw overhandigde hem in spanning den veel betwisten brief, en hij las dien aandachtig door, terwijl hij langs zijne weerspannige knevels streek, zonder acht te slaan op de breedsprakige uitleggingen zijner echtgenoote. Toen hij den brief uitgelezen had, gaf hij dien terug en keek vragend zijn dochter aan, die op denzelfden toon haar meening herhaalde: „'t Zou voor hem beter zijn, er heen te gaan — maar voor mij niet."

„Una heeft gelijk", was Jahans' oordeel, dat hij met een grove keelstem uitsprak.

„Wel heb ik ooit van mijn leven!" schreeuwde zijn vrouw. „Jou slechte, zelfzuchtige man! Je weet niet, wat beter voor het kind is. Hij kent niet veel Engelsch, hij heeft een zwakke maag, iederen avond moet hij met mosterd-olie ingewreven worden. Wie zal daar voor hem zorgen? Er is geen mosterd-olie in Engeland, en er is te veel kou en regen! Hij zal er dood gaan; ik *wil* niet, dat hij er heen gaat — jij begrijpt niets — je bent een stommerik!"

Una keek rustig toe, hoe haar moeder van verdriet in tranen losbrak, — terwijl Jahans zijn knevels opstreek en met aandacht een paar zwarte vlekken van zijn vingers wreef —, tot dat dit tooneel onderbroken werd door het binnenkomen van een vuilen Mahomedaanschen bediende in gore witte kleeding, die met veel kabaal het theegoed uit het huis bracht en het op een van de houten tafels klaarzette. Daarna verscheen mevrouw Mactarn, nog half slaperig na haar middagdutje, in een opzichtige schotsche blouse. Zij werd dadelijk door haar zuster in beslag genomen, moest den brief lezen en hare meening zeggen. Maar mevrouw Mactarn bleek met het plan ingenomen, uit een vaag gevoel van vaderlandsliefde — alleen betreurde zij, dat de Jardines niet in Schotland woonden," ofschoon zij er natuurlijk, zooals iedereen, in den warmen tijd naar toe gaan!" voegde zij er ten slotte bij.

Una's beide broeders, die opgegroeid waren tot helpers in hun vaders zaak, voegden zich bij den kring, en toen hun verontwaardigde moeder zich op hun oordeel beriep, vielen zij haar zonder aarzelen af, want het kind snuffelende in hun goed, als zij op het kantoor waren, nam hun foto's en minnebriefjes weg, verklikte hunne kwajongensstreken en was hun daarom een doorn in het oog.

De arme mevrouw Jahans was wanhopend.

„Jullie bent allemaal tegen mij," huilde zij, „het lieve kind moet *zelf* maar eens zeggen, of hij van hier weg wil." Zij verhief haar stem en riep om de baboe, deze bevelende het kind dadelijk bij haar te brengen; ofschoon baboe noch kind in 't gezicht waren, had het onwelluidende geroep nauwelijks opgehouden, of beide kwamen om den hoek van het huis te voorschijn.

De kleine jongen droeg een zomerhoed, die hem veel te groot was en daardoor op zijn ooren viel, zoodat deze wijd van zijn hoofd af gingen staan. Zijn klein gezichtje was mager en hoekig, in zijne oogen, van een eigenaardig olijfgroene kleur en buitengewoon groot, lag een knorrige uitdrukking, zijn mond was vuil en in zijn tengere handjes hield hij krampachtig eenige stukken inlandsch gebak. Hij liep hard vooruit en klom op zijn grootvaders knie.

„Ze willen je wegzenden mijn kleintje!" jammerde zijn grootmoeder. „Ze zijn allen wreede, zelfzuchtige menschen, — je moeder, je ooms, allemaal! Jij wilt niet van mij weggaan, wel, mijn kind (*batcha*)?"

Kleine Paul was onbeleefd genoeg, hierop niets te zeggen, maar mevr. Jahans ging voort hem op zóó heftige wijze te

over zou thans toch nutteloos zijn, omdat de f 1.600.000 voorstellen: «datgene, wat het moederland doen *kan* of op het «oogenblik doen *wil.*»

Het blad wijst verder op het onmogelijke (wij zouden liever zeggen onpractische) om de «buitengewone» maatregelen, met de daarvoor bestemde bijzondere bron van inkomsten, doorgaande stipt gescheiden te houden van de «gewone» Indische uitgaven en middelen, en het geeft in overweging om de gelden, waarmee Nederland voortaan als vasten post Indië wil steunen, te brengen onder de Indische middelen als: «bijdrage uit de «Nederlandsche schatkist voor de uitbreiding of «bevestiging van het Nederlandsch gezag in den «Indischen archipel.» De gelden uit de Indische schatkist, die daardoor minder voor de oorlogsbegrooting behoeven te worden besteed, kunnen dan, evengoed als dit door den Minister wordt bedoeld, benut worden als rente en c. q aflossing van het voor buitengewone maatregelen te leenen geld. De *N. R. C.* voorziet echter de bedenkingen en besluit het artikel met het ondervolgende:

„Misschien zou de Minister, werd dit denkbeeld hem op eene officieele plaats voorgelegd, met een schuwen blik op zijn collega van financiën, antwoorden: dat hij zijn hulpverschaffing zóó heeft ontworpen, dat „Nederland eens en vooral zal weten, welke eischen aan zijne Middelen worden gesteld". Met eene bijdrage van 16 ton in eene oorlogsbegrooting van 34 millioen, is dat zoo zeker niet. Heeft zij eenigen tijd onder de Indische Middelen eene plaats ingenomen, als „dood gewoon" te beschouwen, dat er voor het „buitengewone" weer bij ons zal worden aangeklopt.

„Excellentie" — zouden wij durven antwoorden, — „waag het er op. In de toelichting tot uwe voorstellen is altijd het bewijs terug te vinden, dat er met hetgeen nu toegestaan wordt, eene afrekening voorgoed bedoeld wordt. In aanmerking genomen de mate van goedgeefschheid, die den Nederlandschen wetgever tegenover Indië bezielt, twijfelen wij niet, of hij zal dààr de kracht uitputten, om onredelijke eischen af te wijzen."

Ware echter het verlangen niet onredelijk; had Indië inderdaad opnieuw en ruimer hulp noodig; moeten wij dan bij voorbaat onze ooren voor den noodkreet toestoppen?

Misschien zal de som van *f* 3.861.000, die dr. Kielstra (bl. 75 zijner Memorie) wil, dat, op gronden van billijkheid, aan Indië kwijtgescholden zal worden, met sprongetjes van anderhalf millioen eenmaal te bereiken zijn."

Uit hetgeen wij veertien dagen geleden over de «reddingsplannen» hebben geschreven, volgt van zelf, dat wij de voorstellen en opmerkingen, die wij zooeven aanhaalden, met vreugde begroeten, doch overtuigd als wij zijn, dat halve of kwart-maatregelen tot bestrijding van het kwaad niets zullen baten en een niet flink genoeg aanpakken van het reddingswerk, slechts op weggeworpen geld zal neerkomen, vragen wij: waarom die sprongetjes, wanneer men toch bereid is krachtiger steun te verleenen?

Waarom niet nu dadelijk kwijtgescholden de som van f 3,861.000, die jaarlijks door Indië wordt betaald voor rente en amortisatie der leeningen van 1883 en 1898?

De nieuw benoemde Gouverneur-Generaal en degenen, die hij zal kiezen om met hem aan het herstel van Java's welvaart en de gezonde ontwikkeling der Buitenbezittingen mee te werken, weten dan van meet af aan, dat zij zonder het evenwicht der gewone Indische begrooting te storen, de achtereenvolgende geldleeningen, die noodig zullen zijn, niet behoeven te beperken tot 40 millioen, maar dat ze de grondslagen van hun gebouw breed en stevig kunnen aanleggen, zonder bekrompen peuterwerk.

Men voere hier niet tegen aan: dat Nederland tot het onmiddelijk verleenen van ruimeren steun, dan thans voorgesteld, niet zou *kunnen* overgaan. Uit het vele, dat in den laatsten tijd over belastingverhooging werd geschreven, is het tegenbewijs gemakkelijk te putten. De zaak is echter, dat het «periculum» door de groote meerderheid des volks niet wordt beseft, want als men goed begreep, wat er op het spel staat, zou men *des noods* in offervaardigheid bij andere landen — Japan b.v. — niet ten achter staan.

Zullen onze Kamerleden, voor zoo verre zij niet reeds op de hoogte waren, uit de hun door den Minister van Koloniën toegezonden «Overzichten» de overtuiging hebben opgedaan, dat al het mogelijke moet worden gedaan om *met volle kracht* aan het stutten en opbouwen te beginnen?

Zullen zij tot het besluit komen, dat het niet is aan te raden om den Minister te volgen, waar hij bij het beramen van buitengewone maatregelen, opziet tegen het gebruik van buitengewone krachten en middelen?

Een enkel voorbeeld: Reeds sedert jaren is het bekend, en wij hebben daarop meermalen gewezen, dat het getal waterstaats-ingenieurs in Oost-Indië veel te gering is om aan de studie en de uitvoering van irrigatie-werken behoorlijk de hand te kunnen slaan.

Waar nu de Minister van Koloniën in «de Reddingsbegrooting», zooals we ze maar zullen noemen, voor reeds onderhanden en nog te beginnen, meer belangrijke irrigatiewerken, die over Java zijn verspreid, in totaal voor 1905, slechts *f* 1.282.000 uittrekt, hetgeen wij een veel te klein bedrag achten, geeft hij verder in zijne M. v. T. te kennen, dat het der Indische Regeering *met de beschikbare personeele middelen* niet mogelijk is, meer ten behoeve van die werken te benutten dan jaarlijks *f* 400.000. De reden daarvan ligt in *de moeielijkheid om steeds te beschikken over de noodigeprojecten*, welker samenstelling een niet te onderschatten arbeid vordert!

Van plannen om met den meesten spoed te zorgen voor eene belangrijke vermeerdering van het technisch personeel bij den Waterstaat hebben wij echter niets vernomen.

Toch zou, tegen behoorlijke betaling, de dadelijke hulp van bekwame ingenieurs wel te verkrijgen zijn.

Het onderzoek der begrootingsstukken in de Tweede Kamer, nam Dinsdag jl. een aanvang.

Welke opmerkingen van «vele», «enkele» en «andere» leden zal het «Voorloopig Verslag» ons brengen?

## Week-Overzicht.

In de afgeloopen week kwam bij de debatten over het Adres van antwoord de tocht in de Gajoe- en Alaslanden ter sprake. Gelijk te verwachten was, werd bij die gelegenheid door den heer van Kol tegen het militair optreden en zijne betreurenswaardige gevolgen in die streken een protest ingediend. Na al hetgeen we over deze aangelegenheid hebben in het midden gebracht, meenen we, naar aanleiding van de belofte van regeeringswege om volledig licht in deze zaak te verschaffen, ons eindoordeel te moeten opschorten. Toch kunnen we niet nalaten op te merken, dat er naast hetgeen reeds bekend is, omstandigheden zijn, die ons voor de eer van het indisch leger en daarmêe voor onze nationale eer het beste doen verwachten.

De bevordering van den commandant der Gajoe-colonne tot Commandeur in de Militaire Willemsorde, zou zeker niet zoo spoedig hebben plaats gehad, indien niet het voor de regeering afdoend bewijs geleverd ware, dat hem geen verwijt kan treffen en hem slechts het vervullen van een moeilijken en treurigen plicht ten deel viel.

Wanneer we het gesprokene nog eens nagaan, kunnen we ons niet verhelen, dat een enkele opmerking van den heer van Kol ons bijzonder getroffen heeft en dat wel in het bijzonder die, waarbij hij den engelschen afgevaardigde Henniker Heaton in bescherming nam, tegen verdachtmakingen, als zou deze met bijbedoelingen bezield zijn geweest, toen hij zijne bekende interpellatiën indiende.

De heer Heaton staat op 'n zuiver menschlievend standpunt. Hij heeft indertijd ook tegen de concentratiekampen geprotesteerd, zei de heer van Kol.

Wij nemen dit laatste aan en hoewel we niet weten, of de heer Heaton ook zijn stem heeft verheven tegen de wijze, waarop niet lang geleden, volgens 'n officieel rapport, de weigerachtige belastingbetalers van Sierra Leone schattend, brandend, doodend, tot hun plicht werden gebracht, hoe blijkens het, door het engelsch ministerie van oorlog uitgegeven „Precis of information concerning the Uganda Protectorate" nog in den jare 1901, tegen vijandige en oproerige stammen, op ruime schaal, gebruik werd gemaakt van inlandsche hulptroepen, soms bij duizenden tegelijk, gewapend met vergiftigde lansen en pijlen, zoo moest, dunkt ons het, den heer Heaton ten deze toegekend rechtvaardigheidsgevoel dezen dan toch hebben doen inzien, indien geen bijbedoelingen in het spel waren, dat zijne regeering wel de laaste was, om anderen gebrek aan humaniteit te verwijten.

Naar aanleiding van de opmerking van den heer van Kol, dat zending van den controleur Westenberg, het door hem gewraakte militair optreden zou hebben voorkomen, wees de *Nieuwe Caur.* op het juist ontvangen bericht, dat controleur Westenberg had gefaald in zijne vredelievende zending bij de Bataks in de Delische bovenlanden, terwijl de *Nieuwe Rott.* met betrekking op de, aanbevolen vredelievende uitbreiding van ons gezag, wees op het landschap Bakara, dat op verzoek van de hoofden werd ingelijfd, die nu evenwel tegenover de colonne van Daalen een vijandige houding aannamen. Wat dit laatste punt betreft, vragen we ons af, of het nederlandsch bestuur wel aan de verwachtingen heeft beantwoord, welke bedoelde hoofden koesterden, toen zij het vorenbedoeld verzoek deden.

Opmerkelijk was o. i. ook de vraag van den heer Pijnacker Hordijk, of de overste van Daalen wel rekening gehouden had met het indringingsvermogen der moderne projectielen, waardoor weerlooze vrouwen en kinderen, binnen het kampong-complex, konden zijn getroffen.

In elken oorlog, door beschaafden gevoerd, wordt voordat de vijandelijkheden tegen een versterkte plaats worden geopend, meestentijds aan vrouwen en kinderen en non-combattanten, de gelegenheid gegeven, zich in veiligheid te stellen. Wenscht de verdediger, gelijk hier geschiedde, daarvan geen gebruik te maken, dan komen de gevolgen voor zijne rekening, en het zou o. i. bij voorbeeld van de Japanners voor Port Arthur wel het onmogelijke gevergd zijn, door van hen te verwachten, dat ze zich bij het bombardement van stad, haven en vestingwerken gingen afvragen, hoe kunnen we onze granaten verbieden om weerloozen te treffen, die zich binnen 't schootsveld onzer kanonnen mochten ophouden?

Na de weigering der Gajoes en Alassers om vrouwen en kinderen uit de opgeeischte versterkte kampongs te verwijderen, hadden de maréchaussées van overste van Daalen al evenmin hun kogels aan een touwtje, als de Japanners hun projectielen, die mevrouw Stoessel en zoovele andere non-combattanten binnen de russische vestingwallen troffen.

Den 1en dezer is gouverneur-generaal van Heutsz te Batavia aangekomen, en heeft hij zijn hooge functiën aanvaard. Naar aan de *Nieuwe Courant* werd meêgedeeld, moet de ontvangst uitermate koel zijn geweest.

Toevallig treft met dit bericht samen dat, hetwelk de Maatschappij „Nederland" betreffende Singapore ontving, waar de „Prins van Oranje", met den nieuwen gouverneur-generaal aan boord, geen gemeenschap met den wal kon onderhouden uithoofde van de besmetverklaring dier haven wegens pest. De pest blijkt nu, volgens het, door de „Nederland" ontvangen bericht, op eens geheel van Singapore te zijn verdwenen.

Het is jammer, dat de heer van Heutsz zijn engelschen collega van de Straits niet zoo en passant de hand heeft kunnen drukken.

De benoeming onlangs van den heer de Bruyn Prince tot vice-president van den Raad van Indië valt samen met geruchten, uit Indië overgewaaid en bij voorbeeld in de bataviasche correspondentie van de *Telegraaf* opgenomen, als zou de heer de Meester ten volgenden jare reeds weêr in de, door hem bekleede functie naar Indië terugkeeren.

De gouverneur van Curaçao, Jhr. de Jong van Beek en Donk is met zijne echtgenoote alweêr vertrokken — naar New-York. 'n Snoepreisje naar de World's fair, misschien?

Het laatste woord in de vonktelegrafie-quaestie voor Indië, welke aan *Hbl.*, *Vad.*, *Deutsche Wochenz*, gelegenheid gaf berichtjes en rectificatiën te bieden, is nu aan het *Vad.*, dat o. a. het volgende opmerkt:

„Wij teekenen hier thans nog aan, dat de eventueel te verleenen concessie een veel minder wijde strekking heeft dan men over 't algemeen schijnt te denken. De eventueele concessie heeft uitsluitend ten doel, het seinen der scheepvaart, dat thans naar men weet bijna geheel in handen is van *Lloyds*, voor Indië te geven aan de zooveel beter en uitgebreider werkende vonktelegrafie. Met dat doel zullen c. q. op verschillende punten van onzen Archipel stations worden opgericht en al onze stoomschepen der groote vaart, inclusief de *Pakketvaart-Mij.*, worden voorzien van toestellen voor vonk-telegrafie, daar het den tegenwoordigen Gouv.-Generaal, op zijn reis uit Indië herwaarts, pijnlijk had getroffen, dat nagenoeg alle buitenlandsche stoomschepen, die hij passeerde, van zulk een inrichting waren voorzien, daarentegen geen enkel Nederlandsch. Zóó weinig echter geeft de Regeering door de eventueele concessie haar telegrafierecht uit handen of benadeelt zij haar eigen kabels, dat de stations der Mij. de van schepen ontvangen seinen slechts dàn door haar eigen toestellen naar Java of elders zullen mogen overbrengen, indien zulk een station niet door een gouvernemetskabel met het ontvangstation is verbonden, stel bijv. Riouw en Siak, in welk geval, maar ook alleen dàn, particulieren van de vonktelegraaf zullen mogen gebruik maken. Nu echter naar men weet, Pontianak, Bandjermassin, Makassar, Menado, Medan etc, in ons kabelnet zijn of worden opgenomen, zal nagenoeg geen enkele handelsplaats van beteekenis aan de gouvernementstelegrafie worden onttrokken. Bovendien krijgt, naar wij reeds vroeger meldden, de eventueele Mij. geen monopolie, en behoudt de Regeering zich ten allen tijde het naastingsrecht voor."

**Uit de Pers.** P. Brooshooft in het *Soc. Weekblad.* Het nieuwe ondersteuningsplan van Indië *N. R. C.* van 2 Oct. Gemeenten in Nederlandsch Indië *N. R. C.* van 28 Sept. De indische begrooting voor 1905 *N. v. d. D.* 29 Sept. Tegenwoordige militaire geneesk. dienst in Nederlandsch Oost Indië (Ingez.) *Vad.* 2 Oct. Sidhoardjo (Ingez.) *Nieuwe Cour.* 2 Oct. Verkeerd gezien. *Standaard.* 3 Oct. De Oost in de *Nederlandsche Werkman.*

In het *Sociaal Weekblad* van 1 October schrijft P. Brooshooft, de vroegere redacteur van *De Locomotief*, over den economischen toestand van Java en Madoera en over het reddingsplan van Minister Idenburg, die wel zeer juist en bondig heeft erkend, dat Java „inzinkt", maar niet krachtig wil ingrijpen om het kwaad te herstellen. Het ingediende ontwerp, zegt de heer B. lijkt eene bespotting, zoowel van de armoede op Java, als van den spoedarbeid, die de Minister aan de heeren van Deventer, Fock en Kielstra opdroeg. B. noemt het voorstel om Indië de betaling kwijt te schelden van *f* 1.200.000 rente voor *nieuwe* schuld, uitgetrokken op eene begrooting, die sluit met een te kort van 14½ millioen, geen ernstige politiek.

Aan *Het Vaderland* leest hij de les, omdat het eerst (16 Sept.) onjuiste kritiek uitoefende op de berekening van het gemiddeld inkomen van den Javaan door mr. van Deventer en later de van mr. v. D. ontvangen repliek plaatste in een bijvoegsel onder ingezonden stukken over tramconcessies en dergelijke.

In zijn nummer van 5 October constateert *Het Vaderland*, dat het niet behoort tot hen, die trachten te bewijzen „dat het nut van den Javaan nog zoo erg niet is", maar dat het blad 't van harte zal toejuichen, wanneer door het Moederland krachtige hulp aan Indië zal worden verleend. De bedoeling der kritiek op het zeer gewaardeerde werk van Mr. v. D. was alleen, om aan te toonen, dat de statische cijfers omtrent Java onbetrouwbaar zijn. Het blad blijft van meening, dat de theoretische Javaan, met zijn f 80 per jaar inkomen, geen juist denkbeeld geeft van den gewonen Javaanschen boer.

De *Nieuwe Rott.* begint nu uit 'r slof te schieten: twee flinke hoofdartikelen over Indië in nog geen week tijd en sedert de dagen van Sinte Kal steeds er op uit, om wanneer ze telegrafische berichten uit Indië ontvangt, daar 'n woordje tot uitleg bij te voegen.

Wat nu het eerste der, hiervoren aangehaalde artikelen van de *N. R.* betreft, is dit reeds in het hoofdartikel verwerkt en tot zijn recht gekomen, zoodat we hier alleen de strekking van het stuk willen aangeven: hulde aan den minister om het opgeven van het renteloos-voorschot-idee en instemming met het denkbeeld van moederlandschen steun aan Indië, dien het blad echter wil zien toegekend in den vorm van een bijdrage voor uitbreiding van het nederlandsch gezag in Indië — 'n hoogst gevaarlijke vorm naar onze meening, wijl dan naast het toch niet altijd gezond indisch imperialisme, nog 'n hollandsch amateur-ditotje kan optreden met de pretentie: „we betalen immers voor?"

De decentralisatie, zooals die nu in Indië wordt aangepakt, valt in den smaak der *Nieuwe Rott.*, die zelfs opgetogen blijkt over den bekwamen spoed, waarmede de regeeringscommissaris met plan zijn voor den dag is gekomen. Het blad vreest echter, dat men „de nieuwe zaak, met haar aankleve van reglementen, installatie en contrôle, in den aanvang misschien méér gecompliceerd zal maken dan onvermijdelijk is". „Wat echter in den eersten gemeentenkring: Batavia met hare voorsteden, Meester-Cornelis, Buitenzorg, van gunstige beteekenis lijkt, schrijft 't blad verder, is, dat deze drie gemeenten, waar de beste administratieve en burgerlijke krachten bijeen zijn, die men in Indië in een betrekkelijk klein bestek kan vinden, tevens een samenhangend en tamelijk gelijksoortig geheel vormen, waaruit als van zelf eene gewestelijke eenheid zal ontstaan. Ook in den kring van andere hoofdplaatsen zijn zulke eenheidsknooppunten wel aan te wijzen; maar het is een niet gering voordeel, dat de eerste kernvorming onder de oogen van het opperbestuur zal plaats grijpen."

Voorts richt het blad tot den M. v. K. het volgend verzoek:

„Wij zouden tot den minister van kolonien wel het bescheiden verzoek willen richten, de bronnen van wetenschap niet te willen onthouden aan hen, die van deze wordingsgeschiedenis eene studie willen maken. De regeerings-commissaris heeft een leiddraad, een plan van decentralisatie en een nota van hetgeen onder het beheer der locale besturen gebracht zal worden, samengesteld. Slechts drie exemplaren daarvan zijn, ter kennisneming van de leden der Tweede Kamer, op hare griffie neergelegd. Zou het niet mogelijk zijn deze en de verdere stukken, die het ontstaan der indische gemeente- en gewestelijke besturen tot onderwerp zullen hebben, onder het bereik van het publiek te brengen?"

Het *Nieuws van den Dag* gaf een overzicht van de indische begrooting met hier en daar 'n opmerking, waarvan echter naar het blad in zijn slotwoord opmerkt, het onderwerp weinig stof biedt.

Het juicht de beslissing toe om de bataksche landschappen si Goal en Oeloean, op verzoek der hoofden, onder direct bestuur te brengen; ook het subsidie aan de inrichting van den heer van der Steur draagt zijne goedkeuring weg, terwijl het met instemming vermeldt, dat, op deze begrooting een memoriepost is uitgetrokken om de niet wel te ramen uitgaven te kunnen bestrijden, „verbonden aan het



verzekeren, dat, als *zij* er niet was, hij dadelijk weggezonden zou zijn, dat hij eindigde met bang te worden en zich in haar schoot verschool, om van daar uit tegen de rest van het gezelschap leelijke gezichten te trekken, ofschoon hij niet verkoos te antwoorden op het smeekend vragen zijn grootmoeder: wat hij liever zou doen, weggaan of blijven?

„Wij zullen eens hooren. wat anderen er van zeggen", besloot zij ten laatste en met beslistheid zich tot de baboe wendend en wijzend naar de kleine, naburige woning, beval zij: „Ga mevrouw Passanah en de jongedames Passanah vragen, of zij hier willen komen theedrinken!" —

De baboe trok haar baadje recht en slenterde er heen. Het volgende tooneel was de aankomst van mevrouw Passanah en twee opgedirkte dochters, magere, uit haar kracht gegroeide indo-europeesche meisjes, nichten van mevrouw Jahans, die leefden van de kruimels, welke van de tafels hunner rijkere bloedverwanten afvielen, en zich kleedden van het salaris der oudste dochter, die overdag zich als kinderjuffrouw verhuurde Zij gingen zoo dicht mogelijk bij de theetafel zitten en hielden allerlei lofreden op kleinen Paul, daar dit de zekerste manier was om in mevrouw Jahans' gunst te komen. Daarop viel het geheele gezelschap op het maal aan, dat klaar stond; de meisjes Passanah aten stevige boterhammen met inlandsche suiker besmeerd, vader Jahans kreeg een schotel gebakken eieren met rijst en wat toespijs (*dal*); en de anderen verkozen koek en krentebroodjes, Paul wilde niets eten, doch riep om citroensap met water tegen den dorst. Moeder Jahans verhaalde toen de moeielijkheid, waarin zij geplaatst waren door den brief van Lady Jardine, waarop de Passanahs alle drie verklaarden 't volkomen met hare gastvrouw eens te zijn, want zij durfden de bezending inlandsche groenten, die zij om den anderen dag uit den tuin der Jahans kregen, niet in de waagschaal stellen, om niet eens te spreken van de eieren, de geitemelk en de boter, die zoo dikwijls hun weg van het groote huis naar het daar naast gelegen kleinere vonden.

Allen, behalve mevrouw Vereker en haar vader, praatten door elkander, de kleine jongen schreeuwde om allerlei dingen, die hem verboden waren, de beo snapte met geweld alles na, terwijl de twee patrijzen opgewonden raakten en oorverdoovende geluiden uit hun kooi lieten hooren.

Terwijl het rumoer op zijn ergst was, kwam ongemerkt een *ekka* (een tweewielig inlandsch voertuig) het erf oprijden en trok eerst de aandacht van het gezelschap om de theetafel, toen het voor de galerij stilhield. Oogenblikkelijk heerschte er algemeen stilzwijgen, als gevolg eener onaangename verrassing en werden er blikken van ergenis gewisseld, toen de verfrommelde katoenen gordijntjes, die de in het rijtuig zittende persoon onzichtbaar maakt, langzaam open werden geschoven.

Een oude inlandsche vrouw steeg met moeite van haar zetel af en keek met doordringend zwarte oogen de aanwezigen aan. Zij droeg een bont katoenen rok en een witten omslagdoek over hoofd en schouders; haar mond was bijna tandeloos, haar vel gerimpeld en getrokken, haar rug zóó gebogen door ouderdom en jicht, dat 't leek alsof zij aldoor een diepe buiging maakte.

Jahans stond op om haar tegemoet te treden, en met zijn hulp strompelde zij de trappen op, in zichzelve mompelende en achterdochtig rondkijkende.

Het familie-skelet was op het feest verschenen. Dit was de moeder van Jahans en dus kleinen Paul's over-grootmoeder.

Zulk een geschiedenis, als Jahan's afkomst, was iets heel gewoons in de dagen, toen het zes maanden duurde om van Indië naar Engeland te gaan, toen mannen zich voor langen tijd in de Oost vestigden, terwijl Engelsche vrouwen er zeldzaam waren.

Op de erven van sommige officieele woningen op buitenposten, die betere dagen hebben gekend, kon men nog de bouwvallen vinden van vierkante binnenplaatsen met hooge muren en nauwe kamertjes, die van den tuin naar het middenpunt leiden. Hier woonde in die oude tijden de „*Zenana*" van den europeeschen heer, want het is bekend, dat inlandsche vrouwen uit een hooge kaste dikwijls hun leven hebben verbonden aan dat van engelsche ambtenaren, en, algemeen geëerbiedigd en geëerd, in volkomen afzondering leefden, totdat de dood, of haar echtgenoots vertrek naar zijn moederland, den band verbrak. Soms werd er werkelijk een huwelijk gesloten volgens de Engelsche wet; er is tenminste één authentiek geval van een inlandsche vrouw, zonder twijfel de weduwe van een Bengaalsch burgerlijk ambtenaar, die, toen zij na vele jaren ingelicht werd, dat zij wettelijk recht had op een pensioen van het gouvernement, die enorme som, welke haar en haar kinderen toekwam, opeischte, waarop zij slechts gedeeltelijk succes had.

Jahans' vader was in dienst geweest van de Oude Oost-Indische Compagnie, had dertig jaren in het land doorgebracht zonder naar Engeland terug te keeren, leefde met bijna vorstelijke pracht en praal — en was eindelijk gestorven aan den onafgebroken invloed van gekruide schotels, bier en grogjes (*brandy-pawnee*), en gastmalen, die van drie uur 's namiddags tot middernacht duurden. Hij liet zijne spaarpenningen, die een aanzienlijke som bedroegen, na aan de schoone Hindoe-vrouw, die de laatste tien jaren van zijn leven zijn huishouden had bestuurd, zich bescheiden achter den voorhang (*purdah*) verschuilende, die met haar liedjes en lieftalligheden hem menig warm, ledig uurtje had verkort, die nooit een hinderpaal was geweest voor zijne vermaken en liefhebberijen, die hem lief had gehad met een gemengd gevoel van eerbied en teederheid en hem nimmer een oogenblik in verlegenheid had gebracht.

Zij had om zijn verlies getreurd, doch zich op inlandsche wijze in het onvermijdelijke geschikt, haar zaken geregeld, haar kleinen stoet van bedienden ontslagen en was met haar halfbloed zoon naar haar geboorteplaats, Pragpur, teruggekeerd. Daar leefde zij verder zeer teruggetrokken, bewoonde een wit steenen huis dicht bij de rivier, een flink eind van den grooten weg af, midden in een tuin van oranje-, granaat-, citroen- en manga-boomen, die de woning voor de voorbijgangers verborgen en daar onderwierp zij zich aan boetedoeningen tegenover de priesters en slaagde — door het schenken van ruime giften aan de tempels en door beloften van geld in de toekomst — er werkelijk in, de plaats in de kaste te hernemen, die zij door hare verbintenis met een Engelschman had verbeurd. Zij was godsdienstig van aard, gaf groote sommen aan de Bramaansche priesters en onderhield een onnoemelijk aantal bedelaars. Jahans hield veel van zijn moeder, hij vreesde en eerbiedigde haar, maar mevrouw Jahans had een afkeer van die bloedverwantschap, omdat ze het onomstootelijk bewijs was van haar man's inlandsch bloed. Zij was eene Indo-Europeesche met wat fortuin, en innerlijk trotsch op haar Engelsche afkomst en haar afschuw van die „zwarte schepsels", zooals zij de inlanders noemde. Zelden sprak zij over haar schoonmoeder, en stilzwijgend was 't in den familiekring aangenomen, dat het bestaan der oude vrouw een verboden onderwerp van gesprek was. Feitelijk hield alleen de verholen vrees, haar man's woede er door op te wekken, en het gevaar, de rijkdommen, die zij hoopte te erven, daardoor te verliezen, haar terug van het geheel ontkennen der verwantschap.

Een heel enkelen keer bezocht „Bibi Jahans", zooals zij in de bazaar genoemd werd, de vrouw van haar zoon en dan altijd zonder vooraf te waarschuwen, zoodat zij dikwijls de hoogmoedige vrouw in groote verlegenheid en woede bracht, door als onwelkome gast te verschijnen, wanneer er voornaam bezoek was, als b. v. de echtgenoote van den commies-ontvanger of mevrouw Watson, de zendelingsvrouw, die maar een paar huizen van haar af woonde en die veel belang stelde in kleinen Paul. „Bibi Jahans" was dol op haar achterkleinzoon, en sedert Vereker's dood en den terugkeer van diens weduwe tot haar eigen familie, kwam de oude inlandsche vrouw er veel meer be-

maken van een volledig ontwerp, onmisbaar om bij de samenstelling van eene volgende begrooting te kunnen beschikken over de noodige gegevens ter beantwoording van de vraag, hoeveel de aanleg van het dok zou moeten kosten en over hoeveel jaren die uitgaven kunnen worden verdeeld.»

Wat de, aangehaalde ingezonden stukken aangaat is dat wat het *Vad*, te lezen gaf, 'n beschouwing van een oud hoofdofficier bij den geneeskundigen dienst in Indië over den z. i. ongunstigen huidigen toestand bij dien dienst, waarvoor de animo in Holland er zoo'n klein beetje uitgaat. Als een der »talrijke redenen, die geleid hebben tot den ondergang van den militair geneeskundigen dienst »releveert de inzender het steeds vermeerderen der, aan de officieren van gezondheid opgedragen werkzaamheden.

In de *Nieuwe* een verweer van den heer van Heutsz tegen het verwijt van bij de bewijsvoering onlangs in M. en K. zijn verbeelding den teugel te hebben gevierd, en naar aanleiding van dat verweer nog 'n repliek van de *Nieuwe*, die o. a. het volgende opmerkt:

In de vier laatste nummers van de *Nederlandsche Werkman* een blad, dat te Doetinchem uitkomt en onder de werklieden in ons land veel lezers heeft, komt een artikel voor getiteld „Iets over onze Oost en hoe wij daaraan zijn gekomen". Reeds in het laatste nummer van 1 October is de beknopte geschiedenis van de tegenwoordige gesteldheid van land en volk afgeloopen en begint de beschrijving van: „hoe wij er aan gekomen zijn".

Wil de Redactie, na hare lezers in korte trekken ook dit laatste te hebben verteld, er een aanhangsel bijvoegen met het hoofd: „Wat wij moeten doen om ze niet kwijt te raken" dan zal ze een goed werk verrichten, door mee haren invloed te gebruiken om de koloniale periode, die wij intreden in uitbreidenden kring te doen begrijpen en sympathie op te wekken voor door het moederland te verleenen hulp.

# Oost-Indische berichten.

**Ceram.** In de afgeloopen week werd aan de *N. R. Ct.* geseind, dat wij, bij een excursie van de landingdivisie der »Ceram» met een militair detachement in de binnenlanden van Ceram, 16 gewonden kregen, waaronder de luitenant Dumbar, die een schot in de longtiop ontving. Hij is te Ambon achtergebleven.

**Singkel.** De toestand van Pamoeka in Boven-Singkel is zorgelijk. Volgens gerucht zullen uit Padang twee compagniën gezonden worden.

**Atjeh.** Bijeen klewangoverval van een patrouille in Lho Seumaweh werd luitenant van Rijn zwaar gewond on jl. Maandag werd zijn overlijden geseind.

**De nieuwe gouverneur-generaal.** Uit Batavia werd geseind dat de stoomer »Oranje» met den gouverneur-generaal van Heutsz aan boord den 29en September te Singapore buiten op de reede is geankerd. Aangezien Singapore door pest besmet is verklaard, kreeg het schip geen gemeenschap met den wal. De boot wordt 1 October te Batavia verwacht. Nader werd van wege het departement van koloniën medegedeeld, dat de nieuwe landvoogd den 1en October te Batavia is aangekomen en op denzelfden dag het bestuur heeft aanvaa.d.

De correspondent van *de Tel.* te Batavia seinde voorts dat de nieuwe gouverneur-generaal een plechtigen intocht heeft gehouden, en de heer Rooseboom den zelfden avond reeds is vertrokken.

**Het Atjeh-programma.** W. R. weet in zijn pennekras in *de Sum. post* het volgend programma mede te deelen, dat op Atjeh zal worden afgespeeld:

1o. inlijving van Tamiang bij Atjeh;
2o. opheffing van Koeala Simpang als militaire post;
3o. bezetting der Gajoelanden, door 1/3 divisie marechaussée en een mobiele colonne infanterie van Koeala Simpang.
4o. bezetting der Alas-landen door 2/3 divisie marechaussée;
5o. inlijving van de Pak-Pak en Singkel bij Atjeh. Te Batoe-Batoe komt een militaire post.
6o. inlijving der onafhankelijke Bataklanden bij S. O. K.

Op de hoogvlakte komt een vast kampement voor een mobiele colonne infanterie.

Dat alles onder militair beheer zal blijven, met van Daalen als centrum te Kota Radja, daaraan wordt niet getwijfeld.

Eindelijk toch na lang modderen verlaten wij de kust om ons te gaan vestigen in de binnenlanden van Sumatra, dat weldra zal blijken te zijn de parel van ons Insulinde.

**Bezoldiging aan hoofden der inheemsche bevolking.** Aan de regeering is het voorstel gedaan om de hoofden van de inheemsche bevolking op Bali en Lombok, voor zoover zij den hindoe-godsdienst belijden, te bezoldigen evenals de hoofden over de Mandhareezen, Boegineezen en Balineesche mohamedanen,

**Nog meer misère.** De *Soer. Ct.* meldt dat wederom in het district Karangbinangoen, afdeeling Grissee, ongeveer 250 bouws padi-aanplant door veldmuizen zijn vernield, terwijl in het district Bengawandjero van de afdeeling Grissee 150 bouws door de omomerahiziekte zijn aangetast, waardoor de geheele oogst thans als mislukt wordt beschouwd.

**Singkel.** Waarom het in Singkel zoo roerig is? Aan de *Deli-Ct.* ontleenen wij het draadbericht uit Padang aan de *Java-bode*, dat de dekking van de stoomsloep, welke was uitgezonden om de Simpang Kiri-rivier op te nemen, nabij de uitmonding van de zijrivier Batoe-batoe des nachts in het bivak licht beschoten werd.

Onzerzijds werden geen verliezen geleden. De vermoedelijke oorzaak van het vijandelijke optreden der bevolking van het Singkelsche schijnt haar zetel te hebben in den tegenzin, om onder het krachtige bestuur van Atjeh te worden gesteld. De bevolking is namelijk bekend met de bestaande plannen, om het door hen bewoonde gebied van het gouvernement van Sumatra's Westkust af te scheiden.

**Nederlandsche booten en engelsche mails.** Aan hetzelfde blad ontleenen wij het bericht dat de *Sraits Times* niet nalaat de engelsche autoriteiten te wijzen op den maildienst van de maatschappij „Nederland," die haar telkens de bladen van patria vroeger brengt dan de officieel voor den postdienst gebezigde lijnen. Nu de „Messageries Maritimes" telkens ongelukken heeft, die voor het postvervoer vertraging meebrengen, acht het singapoorsche blad den tijd gekomen, dat met de maatschappij „Nederland" een schikking getroffen wordt voor het mailvervoer naar de Straits via Sabang.

# West-Indische Berichten.

De maand Augustus schreef *Onze West*, is de eerste maand van dit jaar, waarin de cacao-uitvoer dien van dezelfde maand van het vorig jaar overtrof. In de eerste zeven maanden van dit jaar bedroeg de geheele uitvoer echter slechts 598.836 kilogrammen tegen 1.877.555 kilogrammen in het overeenkomstig tijdvak van het vorige jaar, zoodat 1904 in dit opzicht toch ver bij zijn voorganger zal achter blijven.

Uit Beneden-Commewijne, waar de cacao-cultuur zich eenige maanden te voren wat gunstiger liet aanzien, vernam de *Surinamer* nu uit goede bron, dat de cultuur in wanhopigen toestand verkeert en als verloren beschouwd wordt, zoodat vele ondernemingen het voornemen zouden hebben opgevat haar op te geven.

De algemeene malaise in de planters-wereld schijnt sommigen er toe te brengen om van het werkvolk meer te eischen, dan de billijkheid veroorlooft. De Commewijne-correspondent van laatstgenoemd blad maakt ten minste melding van een tweetal klachten, waarvan er een reeds tot de veroordeeling van een plantage-directeur door den ommegaanden rechter heeft geleid.

Wat de goud-industrie aangaat, heeft de maand Augustus het ook nog al schappelijk gemaakt. De aanvoer te Paramaribo bedroeg 80649,5 gram, wat, met den aanvoer in de vorige maanden, voor dit jaar 'n totaal uitmaakt van 463.073,5 gram, als volgt verdeeld over de districten: Suriname: 178.816,5 gram; Saramacca: 79.787,5 gram; Marowijne: 56.794,5 gram; Lawa: 152.675 grammen.

Uit de Lawa wordt, gelijk bekend, het leeuwendeel geleverd door de »Compagnie des mines d'or», zoodat wanneer het daarbij in de volgende maanden van dit jaar 'n zelfde gangetje gaat, als tot Augustus het geval was, ook 1904 haar 'n zoet winstje zal verschaffen.

Betreffende deze industrie nemen we uit *Onze West* het volgende over:

»Men heeft ons eenige battées laten zien, afkomstig van gestampt kwarts van het placer Dieu Merci, welke zouden wijzen op een goudgehalte per ton van 40 gram. Dit resultaat bevestigt de vroegere onderzoekingen, waarvan wij melding hebben gemaakt en waaruit bleek dat dit placer aan de Sarakreek vele goudhoudende kwartsgangen rijk is. Het is misschien niet van belang ontbloot de aandacht van het bestuur daarop te vestigen. Immers dit placer ligt in de onmiddellijke nabijheid van vroeger aan de Mij. Suriname geconcedeerde terreinen, die nu wêer in handen van 't gouvernement zijn overgegaan. Daaronder is ook het placer l'Union, waar de Mij. Suriname bijna een ton besteedde voor kwartsonderzoek, hetwelk halverwege werd gestaakt. Deze groote som is gerestitueerd aan de Mpij. Suriname, bij de overdracht harer rechten aan de regeering. Indien nu door deskundig onderzoek van gouvernementswege wordt bewezen, dat l'Union inderdaad rijke goudhoudende riffen bezit, spreekt het van zelf dat het bestuur het geld uitgegeven voor l'Union, dat anders geheel verloren zou zijn, meervoudig terugbekomen kan."

Daar zouden de heeren van de Lawa-exploratie misschien ook wel voor gespannen kunnen worden, wanneerze in Lawa met hun arbeid gereed zullen zijn gekomen, waarmeê nu spoedig een aanvang zal worden gemaakt, of wel reeds is gemaakt, nadat de tocht naar het Mindrinetie-district was afgeloopen. Een gedeelte der arbeiders voor de Lawa-exploratie zou, volgens de *Surinamer* den 13en September ll. alvast naar de Marowijne vertrekken.

Laatstgenoemd blad geeft een behartigenswaardigen wenk aan de inlandsche bevolking om toch de spaarzaamheid wat meer te betrachten. Wij nemen uit het desbetreffend artikel het volgende over:

»De spaarzaamheid der surinaamsche burgerij, hoewel zij is vooruitgegaan, is echter nog niet wat zij wezen moet, en staat verre achter bij die der Br.-Ind. immigranten. Volgens approximatieve berekening hebben de Br.-Indiërs voor ongeveer 300.000 gulden in de Koloniale Postspaarbank belegd, terwijl het totaal der ingelegde gelden ruim 407.000 gulden bedraagt. De ruim 100.000 gulden die niet door Br.-Indiërs bespaard zijn, werden hoofdzakelijk door inlanders, en voor een zeer gering gedeelte door Javanen ingelegd. Deze laatsten houden meer van dobbelen en van »het er van nemen.»

Wanneer wij nu berekenen, dat de inlandsche bevolking geschat wordt op 53.000 zielen en de Br.-Indiërs het getal 19.000 en de Javanen 6000 bereiken, dan komt de spaarzaamheid der inlanders, bij eerstgenoemde immigranten vergeleken, niet in een voordeelig licht te staan. Met ronde getallen gerekend zou een Br.-Indiër hoofdelijk 15 à 16 gulden sparen, terwijl het spaarcentje der inlanders hoogstens slechts op 2 gulden komt te staan.

Nu willen wij wel toegeven, dat de Britsch-Indiërs hunne spaarzaamheid wat te ver drijven. Maar ook mag niet ontkend, dat onder velen der Creolen een te groote verkwisting te betreuren valt. Er wordt geklaagd over slechte tijden, over gebrek aan geld, en honderden soortgelijke klachten worden vernomen; maar krijgt men een gulden in den zak, dan moet die aanstonds aan dwaze en overbodige zaken worden verspild.

Spaarzaamheid is eene nog weinig bekende deugd in onze kolonie. Verkwisting daarentegen is vooral onder de lagere bevolking een treurige ondeugd. Om één voorbeeld onder vele te geven; op Koninginne-verjaardag kon men personen van den lageren volksstand van 's morgens acht tot 's avonds 8 onafgebroken in den caroussel zien draaien. Welk een geld werd daardoor niet verkwist, daar elke rit van 3 minuten op 10 à 15 cts. komt te staan.

Er zijn ook tal van personen, die hun geld wel besparen, maar het renteloos in een kist laten liggen. Daar is het veilig, zegt men. Dat vroeger eenige vrees voor verlies bestaan kon, indien de spaarpenningen naar de spaarbank gebracht werden, willen wij toegeven. Maar alle soort van vrees is nu onredelijk. Immers het Gouvernement blijft thans borg voor de uitbetaling der ingelegde gelden. Het in de Postspaarbank ingelegde geld verliezen, is thans eene onmogelijkheid; het is in de Postspaarbank veel veiliger bewaard, dan in eigen huis, waar dieven het kunnen ontnemen. En daarenboven brengt het geld in de spaarbank nog vruchten voort, men ontvangt meer terug dan men ingelegd heeft.»

Op wetgevend gebied valt slechts te melden, dat de verordening betreffende de kaart van Suriname met algemeene stemmen werd goedgekeurd, na aanneming van een amendement van den heer Coutinho.

In diezelfde vergadering van den 5en September ll. werd de heer Schoch gekozen tot 3en rapporteur voor de verordening betreffende de Samaracca-polderlasten. Er gaan hieromtrent reeds stemmen op, dat de lasten te zwaar zouden drukken op de eigenaren der bestaande gronden, waardoor in sommige gevallen het uniformrecht van f 2.50 per hectare een ruine voor de betreffende eigenaars zou tengevolge hebben.



**G. P. Rouffaer: „De voornaamste industrieën der inlandsche bevolking van Java en Madoera.", Den Haag, 1904 en het Rapport v. d. Directeur v. O. E. en N. Batavia 1904.**

Het bovengenoemd verslag van den heer Rouffaer vult eenigermate een ledige plaats in onze koloniale literatuur. Wie iets weten wilde over den huidigen toestand der nijverheid op Java en Madoerá, vond enkele plaatselijk-behandelende-opstellen, moest zich daarnevens getroosten in de „Koloniale Verslagen" verspreide berichten op te zoeken, een arbeid, die door het veelal vluchtig karakter dier mededeelingen weinig veraangenaamd werd. Genoemde schrijver heeft dat alles bijeengevat en verwerkt, op de juiste plaats gezet, in het juiste licht geplaatst. Hij heeft het verder aangevuld met historische gegevens!

Dit laatste zal er wel toe bijdragen zijn arbeid tot een ondankbaren te maken. Die zal velen daardoor te gecompliceerd zijn geworden, een wetenschappelijk werk, dat natuurlijk alle praktische waarde mist.

Toch schuilt in die historische gegevens de groote verdienste! Er is reeds jaren en jarenlang betwijfeld, of de Javaan eenigen aanleg tot industrieële kracht bezit; het wordt nog gedaan, blijkens enkele verslagen der in Indië gehouden vergaderingen.

Deze oude gegevens geven daarop een bevestigend antwoord. Het verbaast soms te lezen, hoeveel de Javaan in industriëel opzicht heeft gepresteerd en hoeveel daarvan is verdwenen. Hetgeen van den huidigen toestand wordt medegedeeld, levert het bewijs, dat de inlander nog niet geheel ingeslapen of verdrongen is, dat er nog wel degelijk werkkracht en bekwaamheid is, die door het geven van een afzetgebied en goede leiding tot grootere productiviteit kan worden gebracht.

De heer Rouffaer noemt zijn arbeid onvolledig, doch wanneer men de beschouwingen over inlandsche nijverheid en de verslagender vergaderingen in het Indische rapport naleest, dan moet met eenige teleurstelling geconstateerd worden, dat deze nog minder zeggen van den huidigen toestand der industrie op Java, enkele feiten worden opgenoemd, maar een eenigszins compleet werk wordt geenszins gegeven.

Het is pijnlijk dit te moeten zeggen. Er spreekt uit dat Indische rapport een warme, hartelijke belangstelling, zooals nog nimmer in een Indisch regeeringsstuk is gevoeld, een krachtige, sterke wil, die beproeft, in te halen, wat jarenlang is verzuimd! Daartegen te moeten spreken, is iets zeer onaangenaams. Doch nu eenmaal van Regeeringszijde de noodzakelijkheid van hulpverleening wordt ingezien, moet er op aangedrongen worden, dat deze degelijk zij.

Onze grief tegen dit Rapport is, dat het *te* veel wil. Bijlage I vermeldt de volgende zaken, waaraan ondersteuning zal worden verleend: Visscherij en scheepvaart, Vezelstoffen, Vlechtwerk, Houtbewerking, IJzerbewerking, Koperbewerking, Blikslagerijen, Goud en zilverbewerking, Oliebereiding, Meelbereiding, Bewerking van huiden en sleder, teenen, potten- en pannenbakkerij, Steenbewerking, Kalkbranderij, Hoorn- en beenbewerking, Conserveeren van vruchten, Bereiding van jams enz., Wagen- en rijtuigmakerij, Suikerbereiding, Spinnen, weven, batikken en aanverwante bedrijven, Andere bedrijven, Jaarmarkten, Pasarloodsen en Ambachtsonderwijs. Al deze onderwerpen en vakken meent men te kunnen bevorderen met 3076525 Gld.

De vorm *) der ondersteuning is even veelzijdig. Alles, wat te bedenken is, wordt toegepast. Wanneer de vijf jaren van proefneming zijn verstreken, zal men alleen kunnen constateeren, *wat* er mislukt is, doch niet *waarom* het mislukt is, omdat elke leiddraad, elk systeem bij het verleenen der ondersteuning heeft ontbroken.

Begrijpelijk is het bij de veelheid van onderwerpen, dat de detailleering der voorstellen veelal zeer vluchtig is, iets, dat volkomen duidelijk is door den korten tijd van voorbereiding, waarover zeer terecht in enkele Indische vergaderingen is geklaagd. Terwijl vroeger in Indië zóó lang werd gewikt, tot alle geschikte gelegenheid verdwenen was, bestaat nu de vrees, dat met haastigen spoed van de geschikte gelegenheid niet geprofiteerd zal worden. Ambachtsonderwijs is bijv. een uiterst nuttige zaak, die terecht herhaaldelijk wordt aanbevolen in het Indische rapport. Maar te vergeefs zoeken wij naar besprekingen, die in het licht stellen, hoe men aan geschikte leeraren moet komen. En zonder goede leerkrachten is elk vakonderwijs vruchteloos! Het Duitsche onderwijs bijv. berust op uitstekende voorschriften, de Regeering besteedt er ontzaglijke sommen aan en toch wordt er in vakkringen terecht getwijfeld, of het nut niet grooter kan wezen. Iets, dat o. i. uitsluitend voortkomt uit het heerschend gebrek aan goede leerkrachten, wat tevens verklaart het aanstellen van vreemdelingen aan Duitsche scholen.

Een goede werkkracht is nog geen goede leerkracht en wie vakonderwijs wil geven, moet in dat vak meer dan bedreven zijn. Nu wordt op enkele plaatsen in het Indische rapport voorgesteld te onderzoeken, of er onder de Indische militairen personen zijn, die bijv. leerlooier zijn geweest. Met allen eerbied voor het Indische leger mag de vraag gesteld worden, of handwerkers, die in hun vak uitmunten, hun toevlucht moeten nemen tot de koloniale uniform. (1) Het zenden van inlanders in centra van mindere technische bekwaamheid, dat in grootere mate wordt voorgesteld, is tot nog toe vrijwel mislukt. In het inlandsche handwerk heerscht een zekere geheimzinnigheid, tenminste waar werkelijk vakgeheimen te bewaren zijn. Nu is het zeer goed mogelijk met zachten dwang een bekwamen inlander te „verzoeken", leerlingen aan te nemen, hem daarvoor met enkele rijksdaalders te beloonen. Maar wie kan en zal beoordeelen, of de leerling werkelijk wat geleerd heeft?

Toch niet de commissiën van Nijverheid, saamgesteld uit ambtenaren en een particulier, die veelal tijd en bevoegdheid missen. Evenmin de voorgestelde ambtenaren, die in één onderdeel hunner veelzijdige ambtstaak reeds meer dan voldoende bezigheid zullen vinden.

Zonder pessimistisch te zijn, dringen dergelijke bezwaren zich op den voorgrond. Men voelt in het Indische

*) Wij begeven ons hier allen op nijverheidsgebied met of zonder artistiek karakter.

(1) Wij kunnen onzen geachten medewerker verzekeren, dat er vooral onder de vreemdelingen, die zich bij het O.-I. leger engageeren, soms zeer bekwame handwerkslieden zijn. R.

---

[illegible]ken brengen.

Dezen namiddag had zij al rondkijkende een ondeugend leedvermaak, wel wetende hoe vervelend haar zoon's vrouw hare tegenwoordigheid vond. Toen zij de galerij binnentrad, liet zij hare vingergewrichten knakken boven het hoofd van kleinen Paul, terwijl zij vroom een bezwering tegen de booze geesten uitsprak. Zij omhelsde tegen wil en dank haar schoondochter, zeide beleefd de rest van het gezelschap goeden dag (*Ram-Ram*) en de haar aangeboden stoel weigerend, hurkte zij onder veel gesteun op den grond neder, en vroeg: waarover zij allen toch met zooveel heftigheid aan het redetwisten waren.

»Jullie leek wel papegaaien, die zich gereed maken om op de takken te gaan slapen!» voegde zij er aan toe, een minachtend geluid met haar vingers makend.

Mevrouw Jahans keek haar man vragend aan. Zij veronderstelde, dat het geval met den brief uitgelegd en de oude vrouw geraadpleegd moest worden over Paul's toekomst. In ieder geval was zij er zoo goed als zeker van, dat haar schoonmoeder dezen keer, op dit ééne punt haar meening zou deelen en daarom begon zij, op een toestemmenden hoofdknik van Jahans, in vloeiend Hindostansch den inhoud van den brief en de daarop gevolgde oneenigheid der familieleden te verhalen.

»Ik zeg, dat hij nog te jong is om nu naar Engeland te gaan. Als hij wat grooter en sterker is, laat hem dan gaan — het is veel beter, nog wat te wachten".

Het oudje luisterde, hare heldere oogen flikkerden, zij spuwde heftig op den grond en haar verwelkte lippen krulden zich om de enkele nog overgebleven stompjes van tanden, terwijl zij een woedende snauw uitte.

»Bah!» riep zij met een schelle, krakende stem, »jij doet de dingen half, mensch, houd het kind in zijn eigen land, als ge wilt, maar geef hem dan terug aan de goden en aan zijn eigen volk. Met jou denkbeelden zal hij, tot een man opgegroeid, precies zijn als mijn zoon, je man, [illegible] Hindoe [illegible] Engelschman, aan de eenen kant zijn afkomst vervloekende, en aan den anderen kant door de blanken veracht. Jijzelve moogt, zooveel je wilt, praten en je inbeelden en de manieren der blanken nabootsen, je blijft een halfbloed (*kerani*) en niets ter wereld kan iets anders van je maken».

»Mijn overgrootvaders' familie woonde in Londen, — op de Notinghill», begon mevrouw Jahans, maar Bibi wenkte haar zich stil te houden en zich tot mevrouw Vereker wendende, door met een krommen vinger naar haar te wijzen:

»En wat zeg jij? Jou man was een blanke en een heer, evenals de mijne. Begeert ge, dat je zoon flauwtjes zijn vaders voetstappen zal trachten te volgen? Stuur hem naar zijn vaders land, er zal een tijd komen, dat hij den dag zal vervloeken, waarop hij geboren werd; houd hem hier hij zal je eveneens vervloeken, maar geef hem weer aan de goden en aan het zwarte ras, laat hem geen weerstand bieden aan den hechtsten band, die in hem is, — dan kan 't hem goed gaan, en zal hij eens uwe nagedachtenis zegenen.»

»Maar hij is een engelsche jongen», sprak Una geërgerd tegen; »hoe kan ik hem aan de priesters overgeven en een Hindoe laten worden? U spreekt dwaasheid!»

Hierop begon het oudje hard te lachen, met scherpe, krakende geluiden en wees smalend op het bleeke gezichtje onder den zonnehoed.

»Een engelsche jongen!» spotte zij, lachend op de sirihpruim kauwend, totdat kleine roode stroompjes van het sap de mondhoeken uitstroomden en over haar kin liepen. Zij kwam overeind en stond, op haar stok geleund, heen en weder te schudden, met boosaardig vermaak op haar afstammelingen neerziende.

»Hier zit ge nu, en hebt veel praats», vervolgde zij. »Maar uwe woorden zijn aan den wind gelijk en hebben geen zin. Wie is hier de leider, wie voert er bevel?

Jij Jahans, die u zelven *heer* noemt — *Kurisa* (mesthoop) was de naam, dien ik je bij je geboorte gaf, om je voor kwaad te behoeden, toen mijn eerstgeborene aan de pokken gestorven was — jij ben tbang kraait! Waarom staat ge de vrouwen toe te babbelen en te twisten? Zij moesten liever luisteren dan praten, want het is een slecht huis, waar de hennen harder kakelen dan de haan kraait. Wees manlijk, beveel! Zeg, moet het kind het zwarte water over of zal 't in zijn geboorteland blijven?

»Ja, wat zal ik zeggen?» snauwde Jahans, voor een wkaden luimg ebracht door de herinnering aan zijn voornaam. »Ik zou willen doen, wat voor het kind het beste is, Maar hoe moet ik weten, wat het beste is? Ik kan het niet zeggen.

»Dan zal *ik* beslissen», bernam zijn moeder op een toon van gezag: »De jongen zal bij zijn landslui blijven.»

Oogenblikkelijk verhieven zich toestemmende of afkeurende stemmen van allen, behalve den heer en mevrouw Jahans, die zich stil hielden, de een uit twijfel, de ander uit voldoening.

»Maar 't zou voor hem toch beter zijn, dat hij ging», klaagde mevrouw Vereker, die haar stem boven die der anderen verhief.

»Ik heb gezegd»; sprak de oude vrouw uit de hoogte. »Mijn zoon, gij kent mijn wensch. Anders» met nadruk, »zullen de priesters er wèl bij varen.»

En de onwelkome gast reed zelf voldaan weg, in het volste besef, dat zij verdeeldheid achterliet.

Mevrouw Vereker barste in tranen uit, Mevrouw Jahans was trotsch op haar overwinning, en haar man vluchtte het huis in om troost te zoeken bij zijn turksche pijp.

»Zoo zie je», zeide mevrouw Jahans, »nu is alles ten beste geregeld. De Bibi is een wijze vrouw, al is ze zwart. Als wij tegen haar wil handelen, laat zij ons geen cent van haar geld; dan gaat het allemaal naar de priesters bij de rivier in de Fort-tempel, »één vogel in de hand» je weet wel! Huil nu maar niet, liefste, terwijl ze haar dochter liefkozend bij den schouder neemt » zij zal niet lang meer leven, en dan, als Paul grooter is en wij het geld eenmaal hebben, kunt ge hem er nog heen zenden, als ge wilt, en dan zal hij zich niet zoo vreemd en eenzaam daar voelen. Schep moed», »voegde zij er aan toe, alsof zij zelve geene neigingen had gehad in de een of andere richting.

Mevrouw Vereker zag met veel moeite van haar wensch af om Paul naar Engeland te zenden, zij redeneerde en weeklaagde nog dagen lang; maar het Noodlot, in den vorm van Bibi Jahans, was haar te sterk. Ten laatste besloot zij Lady Jardine te schrijven, dat zij het aanbod, tenminste voorloopig, niet aan kon nemen, doch liet daarbij doorschemeren dat zij er later, als de jongen wat grooter was, gaarne op terug zou komen.

Nu sleet kleine Paul zijn leven verder op dezelfde wijze als alle andere in het land geboren kinderen. Hij stond 's morgens vroeg op en speelde dan in de voorgalerij of op het erf, totdat het warm begon te worden en het machtige middagmaal opgediend werd; als dit afgeloopen was, ging hij gedurende de heetste uren slapen in een donkergemaakte kamer, stond knorrig en landerig op, had geen eetlust, maar daarentegen een sterk verlangen naar ijswater. Als dan de lucht wat afgekoeld was, ging hij op een magere ponny langs den stoffigen weg rijden, begeleid door de baboe met een groot zonnescherm en een staljongen, die het arme diertje vasthield, zoo zorgvuldig, alsof 't een verscheurend dier ware.

Soms mocht Paul bij de buren met andere Indo-Europeesche kinderen gaan spelen, of zij kwamen bij hem op visite, gingen dan allen gehurkt op een gestreept kleed onder een boom zitten en lieten zich door de baboes vermaken of luisterden met vroegrijp verstand naar de praatjes der vrouwen onderling. Als het dan bedtijd was, waren de kinderen niet in een stemming om te gaan slapen, en het avondtoilet, waartoe ook het belangrijke wrijven met mosterdolie behoorde, duurde een heele poos telkens onderbroken door booze buien en hevige standjes met baboe; dikwijls een volstrekte weigering om het avondmaal, bestaande uit brood en melk te eten, gevolgd door een bezoek aan de eetkamer, waar zijn toegevende grootmoeder hem toestond te proeven van de kerrie's, sambals en sterk gekruide vleeschgerechten, die het avondeten der Jahans uitmaakten. In het koude seizoen gedijde het kind beter. De frissche morgenlucht deed hem goed en dan kon hij den geheelen dag buiten blijven; het houtvuur 's avonds maakte hem slaperig en deed hem naar rust verlangen, het eten was dan ook frisscher en hij kon meer voedsel tot zich nemen.

Maar drie jaren, die zulk een groot verschil zouden teweegbrengen in uiterlijk, gewoonten en gestel van een zuiver engelsch kind, veranderden aan Paul slechts weinig; en ofschoon zijn magere beentjes langer werden, en zijn gezichtje nog meer vroeg-wijs, behield hij de meeste zijner kleinkindermaniertjes, schreeuwde als hij zijn zin niet kreeg, sprak maar heel weinig Engelsch en als het warm werd, reed hij 's avonds nog altijd op zijn geduldige, kastanjebruine ponny in een slakkenpas, bewaakt door de baboe met het groote zonnescherm. (*Wordt vervolgd.*)

## ADVERTENTIËN.

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

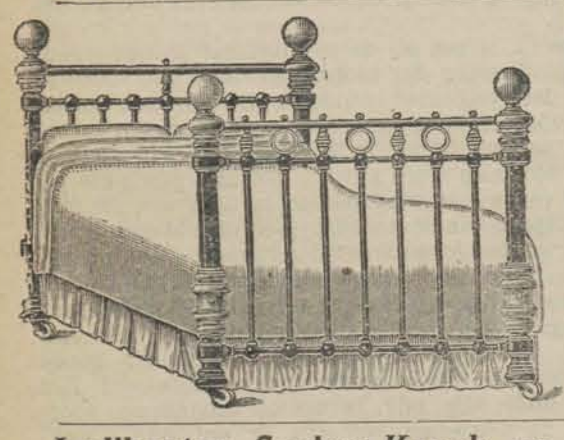
**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Een gem. ben.huis te huur**
tegen 1 November voor den prijs van **veertig gulden per maand**, staande VAN BRAKELSTRAAT 74.
Te bevr. *Van Brakelstraat* 68.

---

**Th. A. A. SIMONIS**
***34 Groenmarkt.***
DEN HAAG over de Prinsestraat.



**Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.**
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

„Pension L. SMISSAERT"
**Reinkenstraat 46,**
'S-GRAVENHAGE.

---

# HAAGSCHE KOFFERFABRIEK

Passage 53-57, DEN HAAG. **Tel. 1597.**
Noordblaak 93, ROTTERDAM. **Tel. 3424.**

Grootst gesorteerde Magazijnen in Nederland.

**Soliedst en Goedkoopst adres**
voor
**KOFFERS, TASSCHEN en LEDERWAREN,**
**Mail- en Hutkoffers,**
gepantserd en ongepantserd, in alle afmetingen.
**„VULCAN FIBRE" KOFFERS**
**in onze Magazijnen voorhanden.**

---

**Firma A. KOKEE.**
Nieuwe Havenstraat 46.
**UITZENDING VAN DINERS**
***f 0.80 f 1.00.***
Vele Indische recommandatiën.

---

**Onze beroemde Santal Parelen**
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèquerekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Te Scheveningen**
bestaat bij gehuwde lieden gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van kinderen en jongelieden** voor wien verblijf onmiddellijk aan zee onder flink toezicht, alsmede goede scholen (ook middelbare) gewenscht wordt.
Inlichtingen worden gaarne verstrekt door den Alg. Secretaris der Afdeeling 's-Gravenhage der Vereeniging OOST en WEST, *Laan van Meerdervoort* 195 te 's-Gravenhage.

---

**Groothertoginnelaan 103.**
**Heden en volgende dagen,**
**is te zien en over te nemen:**
telkens van **10—4** uur,

1 dubbel breed eiken Buffet f 50.
6 daarbij behoorende stoelen f 26.
1 daarbij passende tafel f 20.
1 fraai, blauw gestreept, Salonstel, Bank, 2 Fauteuils, 6 Rugstoelen en 1 Tafel f 150.
1 mooie groote Spiegel f 6.50.
1 prachtig Axminster Karpet f 13.50.
1 fraai velvet Tafelkleed f 8.
12 gegraveerde waterglazen f 1.
1 Gasganglamp f 3.
1 driepits koperen Gaskroon f 18.
1 fraaie Salonlamp, zijde kap f 13.
Italiaansche Tochtdekens f 1.10.
1 persoons Wollen Deken (nieuw) f 3.
1 Eng. een pers. Ledikant met Matrassen, geheel compleet f 35.
1 mahonie Waschtafel marmerenblad en compleet waschstel f 11.
1 massief eiken Dressoir f 20.
1 marmeren Pendule met 2 coupes en slagwerk f 19.
1 Theetafel 2 losse bladen f 6.
1 Kleedkast pitchpine f 45.
6 mahonie Stoelen met riet f 14.50.
1 twee pers. mahonie Waschkast zwaar marmer opzet f 30.
1 im. Smyrna Karpet $3\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ M. aan weerszijden 't zelfde f 14.
prachtige Beddekleedjes f 2.
1 noten Stijlspiegel f 15.
benevens een partij gravures, aquarellen en schilderijen waaronder van bekende meesters.

**Alles te zien en over te nemen heden en volgende dagen telkens**
van **10—4** uur.
**Groothertoginnelaan 103.**

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.
Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P, A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella.
Versche kruiden. — Gandaria assien.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze
***CASCARA PASTILLES,***
per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**
Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*
Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**
**Vraagt uitsluitend ons merk.**
**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen**
***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

**van Soest en van der Weijde.**
Lange Voorhout 23. — Den Haag.
**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

| | | |
|---|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** | **2** | **pct.** |
| **Voor 1 maand** | **2¼** | „ |
| **„ 3 maanden** | **3** | „ |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
**FALKENBURG en Co.**
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

---



**HEINEKEN's**
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

---

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.

**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.**
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 30, Donderdag 7 October 1904.

rapport een enthousiast aan het woord, die aan de nijverheid geheel vreemd is. Bijv. de vermelding van een halfjarigen leertijd als voldoende om het pottenbakken te leeren. Elke pottenbakker van beroep zal hierop kunnen antwoorden, dat het leeren draaien reeds dien tijd vordert en wie met de behoeften van de Indische pottenbakkerij bekend is, zal kunnen zeggen, dat de inlandsche pottenbakker, naast de technische kennis van zijn vak, een eenvoudige oven moet kunnen bouwen, de eigenaardige constructieve gegevens daarvan moet weten, om met vrucht het bakken en glazuren te kunnen bedrijven.»

Evenzoo gaat het met de beoordeeling der noodige werktuigen. Daarvoor moeten dienen de uit Europa gevraagde catalogi. Is het noodig uitvoerig mee te deelen, dat deze — en vooral de gewenschte machines — berekend zijn op een zeer ontwikkelijke techniek, die zich zelden zullen aansluiten bij de primitieve, inlandsche nijverheid. Machines, die te kostbaar zijn en te veel verwante machinale hulp vragen om toegepast te kunnen worden. Bij het weven bijv. zijn geen der Europeeschen weeftoetoestellen bruikbaar, omdat de goede — d.w.z. de veel produceerende — met stoom of electriciteit voortbewogen worden; machines voor spoelen en scheren zijn eveneens onontbeerlijk. Men voelt, hoe men op dit industriegebied gauw in het gedrang kan komen!

Neemt men de handweeftoestellen, dan verricht men een vrijwel overbodig werk. Het weeftoestel uit de Padangsche Bovenlanden is, met eene enkele wijziging, even praktisch en kan geheel door de inlanders vervaardigd worden. Gaat men daaraan de vliegende spoel toevoegen, dan moet het toestel gecompliceerder worden; waardoor men de toepassing in het inlandsche leven weer lastiger maakt.

Naast ambachtsonderwijs nemen voorschotten een groote plaats in. Dit voorschotsysteem hebben wij steeds een kanker geacht in de inlandsche nijverheid. De besteller geraakt daarbij eenigermate in de macht van den bewerker, en geeft aanleiding tot slordig werken, daar men in vele gevallen blij mag zijn iets van het bestelde terug te zien. Nu wordt het geven van voorschotten een regeeringssysteem! We willen ganschelijk niet beweren, dat het bestellen *zonder* die voorschotten thans reeds geschieden kan, maar wij missen in de voorstellen van den Directeur èn in de verslagen der vergaderingen elke bespreking van *die* mogelijkheid.

Zoo is er meer, dat degelijken ondergrond en bewerking mist. En de vraag mag gesteld worden: of het niet beter en voorzichtiger geweest ware, zich *vooreerst te beperken tot een klein deel van het groote verlanglijstje?*

Wanneer men zich bijv. beperkt had tot het *vlechtwerk* en het *aardewerk*, zou men gelegenheid gehad hebben deze *grondig* voor te bereiden en ernstig en veelzijdig te bevorderen. Wij kiezen met opzet deze twee technieken, omdat beide weinig machinale hulp vorderen, de grondstoffen ruimschoots in het land aanwezig zijn. Bij vlechtwerk is geen machinale concurrentie te duchten, bij aardewerk leveren transport en breekrisico een geduchte kostenverhooging. Bij het eerste is reeds zekere industrieële ontwikkeling aanwezig, zelfs een niet geringe export, die met meerdere technische capaciteit vrij zeker kan stijgen. Bij het laatste kan het oogmerk daarop gericht worden, te voldoen aan de behoeften van Indië, iets, dat reeds een belangrijke som onder de inlandsche bevolking zou brengen. Daar het bewerkingsmateriaal bij beide technieken betrekkelijk gering in kosten is en geheel door de inlandsche bevolking bewerkt kan worden, mogen deze twee de voorkeur hebben. Op deze bedrijven kan veel van het voorgestelde toegepast worden: verschaffing van middelen voor het aanschaffen van grondstof, bevordering der techniek door technisch onderwijs en het toevoegen van bekwame, inlandsche handwerkers (speciaal op vlechtgebied), verschaffing van goede voorbeelden in afbeelding en natura, vorming van coöperatieve arbeidskringen, opkoop en verkoop van gouvernementswege. Een gedeelte der nu voorgestelde som ware daarvoor noodig.

De sprong in het onzekere, die nu voorgesteld wordt, kan dan vermeden worden. Wij zouden dan degelijke kennis en ondervinding krijgen, hoe inlandsche nijverheid op de beste wijze kan worden bevorderd, die later toegepast zou kunnen worden op ander nijverheidsgebied.

Ten slotte iets, dat wel een betrekkelijk klein ding genoemd zal worden, maar dat wij niet zonder protest willen laten. Het is de wijze, waarop de beschermende rechten op katoen druk aanbevolen worden. Te veel wordt hierbij over het hoofd gezien, dat de geringe koopkracht den invoer van het goedkoope katoentje heeft bevorderd en dat verhooging dier koopkracht een gezonden opbloei van het batikken tengevolge zal hebben. Wordt het katoentje belangrijk in prijs verhoogd, dan is dit een geduchte druk op de bevolking. Doch dit is in de aanbeveling nevenzaak; het feit der namaak is de hoofdzakelijke reden: „het intellectueel eigendomsrecht worde den Inlander op de meest onbekrompen wijze gewaarbogd". Evenwel de namaak van batik's met tjappen is wel gepermitteerd; de voorsteller wil zelfs stellen stempels verschaffen.

De inlander mag dus wel namaken, niet de fabriek in het Moederland. Deze vindt „met uitgebreide relatiën" altijd wel gelegenheid om een ander afzetgebied te vinden. Weet men dan te Batavia niet, waarom ons Nederlandsch katoenbedrijf van alle kanten wordt bedreigd en overal gesloten kusten vindt? Waarheen moet het met onze duizenden arbeiders?

Wij gunnen den inlandschen werkman zooveel goeds als mogelijk is, maar willen, *zoo mogelijk*, ook rekening houden met de belangen van den Hollandschen werkman. Onze industrie en ons handwerk in Nederland verkeeren eveneens in een te weinig gunstigen toestand, dan dat op zoo *losse* grondslagen gehandeld mag worden.

Elberfeld, Oct. 1904. J. A. LOEBÈR JR.

## Bedenkelijke Moraal?

Wij hadden niet gedacht, dat het ingezonden stukje van zekeren X in het *Alg. Handelsblad* van 28 Augustus geschreven, nog zou nawerken.

Tot onze niet geringe verwondering vinden wij er melding van gemaakt in de *Revue* van Dagblad- en Tijdschrift-artikelen in *De Indische Gids* van October! Ons antwoord aan den anoniemen aanvaller van 't *Koloniaal Weekblad* (zie „*Poging tot sluipmoord*", in ons nummer 25 van 1 September) schijnt de Redactie van *De Indische Gids* echter niet te hebben gelezen.

Nu dit Tijdschrift het der moeite waard heeft gevonden de opmerkingen van X in een maandoverzicht van belangrijke schrifturen op te nemen, meenen wij goed te doen, er ook nog even op terug te komen en opnieuw partij voor Athos te trekken, waar hij den sluipmoordenaar een ellendeling noemt. Had de inlandsche soldaat recht om zijn kapitein van minnarij met zijn vrouw te verdenken, dan had hij het dezen ridderlijk moeten zeggen en hem zelfs kunnen aanklagen. Juist de militaire verhoudingen zijn zulke goede, omdat in geen enkelen stand de plichten zoo streng, maar ook de rechten zoo degelijk gewaarborgd zijn.

Wij geven toe, dat er redenen kunnen bestaan om een sluipmoordenaar te beklagen, maar ook dan nog blijft hij een ellendeling. „Sans reproche" was de te vroeg gestorven vriend van Athos niet. Zelfs niet *verdacht* mag de vrouw van Cesar kunnen worden!

Wij vragen verschooning aan onze lezers, als hun dit napleiten verveelt. Niet wij hebben daaraan schuld!

## De Welvaarts-Commissie.

Door den Voorzitter der zoo genoemde *Welvaarts-Commissie*, den resident van Pekalongan *H. E. Steinmetz*, werd ons toegezonden de „*Leiddraad van het gewestelijk onderzoek naar de oorzaken der mindere welvaart van de inlandsche bevolking op Java en Madoera*".

Nu het vaststaat, dat met het nemen, zelfs van krachtige maatregelen tot herstel en verhooging van den welvaart, niet op het eindrapport van de hierboven bedoelde commissie behoeft te worden gewacht, hebben wij tegen hare instelling geen bedenking meer.

Wel blijven wij van meening, dat uit de Bataviasche archieven, uit het brein van vele belangstellende gepensionneerde en nog ijverig dienende ambtenaren en ook van intelligente particulieren, *voldoende* antwoord op de meeste der te stellen vragen, dadelijk zal te putten zijn, maar wij geven gaarne toe, dat een gezet en nauwkeurig onderzoek naar den aardrijkskundigen en economischen toestand van de eilanden in Azië, die tot ons Rijk behooren, een hoogst nuttig werk kan zijn, wanneer het met kennis van zaken, ijver, en nauwgezetheid onder goede leiding wordt uitgevoerd.

En nu men toch plan heeft om de inzinking te beletten vóór de patient te diep gezonken is, komt het er ook minder op aan, of dit wetenschappelijk en statistisch onderzoek enkele jaren zal vorderen om tot een degelijk eindrapport te leiden.

Want dat dit zeer zeker het geval zal zijn, is onze vaste overtuiging na het doorbladeren van het tot No. 532 loopende vragenregister en het met meer aandacht nalezen van enkele hoofdstukken, die onzen vroegeren werkkring in O.-Indie meer van nabij betroffen.

Alleen reeds hetgeen omtrent irrigatie en de daarmee in zoo innig verband staande hydrographie gevraagd wordt, vordert een vrij langdurig en inspannend werk.

En niet minder is dit het geval, waar b.v. de verbetering der waterwegen aan de orde is. Onze lezers zullen hierover dadelijk een oordeel kunnen vellen als wij vraag 492 van den Leiddraad overdrukken:

»Wat kan gedaan worden om, zonder onevenredig hooge kosten, de bevaarbaarheid of vlotbaarheid der rivieren te verbeteren?

In korte trekken de mogelijkheid der voor te stellen verbeteringen en hun praktisch nut aangeven.»

Wij wenschen den heer Steinmetz geluk met de uitvoering van de belangrijke taak, die hem door de Regeering werd opgedragen en betuigen hem onzen oprechten dank, dat hij ons in de gelegenheid stelde van den leiddraad kennis te nemen en op grond daarvan over den aanstaanden arbeid, dien hij zal besturen, ons oordeel uit te kunnen spreken.

## Van Vreemde Koloniën.

### Indo-China.

Den 25en Augustus ll. heeft de gouverneur-generaal Beau de, aan de begrootings-discussiën gewijde zitting van den Conseil-Général der kolonie geopend met eene rede, waaraan wij het volgende ontleenen:

*Inleiding.* »Hoe groot ook de hulpbronnen van Indo-China mogen wezen, zei de heer Beau, hoe rasch zijne budgetten zijn uitgedijd, is het toch niet minder waar, dat het financieele draagvermogen van Indo-China nog verre van voldoende is om te voorzien in de behoeften zijner economische en politieke evolutie.

De algemeene beginselen, welke de Republiek bezielen bij het werk der regeneratie, dat zij onder de volkeren van Indo-China heeft ter hand genomen, dringen er bij ons met een kracht, die wij zeker niet moeten betreuren, op aan om spoed te maken met de verwezenlijking van den vooruitgang, dien onze beschermelingen van ons wachten als de uitvoering eener telkenmale herhaalde belofte, en als een weldaad, die zij op prijs weten te stellen.

Anderzijds moet Indo-China als een geheel wel het voorbeeld volgen der mededingende landen op de wereldmarkt en zich op handelsgebied zoo goed mogelijk uitrusten.

Onder deze beide, gelijkelijk dringende invloeden groeien de uitgaven der kolonie snel aan. Wanneer men de velerlei behoeften in het oog houdt, waarmee rekening moet worden gehouden, dan ziet men dat er voor de eene weinig, voor de andere zoo goed als niets beschikbaar is.

Om een paar voorbeelden te noemen ... de irrigatie ... wel zijn hier en daar kleine verbeteringen gebracht .... maar nergens heeft onze dienst der openbare werken ... ook maar 'n enkel groot irrigatiewerk kunnen uitvoeren.

De directie van landbouw heeft, uit gebrek aan geld, tot nu toe nog niet het uitgebreide practisch onderzoek kunnen ondernemen, dat tot grondslag moet dienen voor de industrieele cultures, tot welke zoowel de europeesche planter als de inlandsche landbouwer hoe langer hoe meer zullen overgaan. De dienst van den mijnbouw is ter nauwernood georganiseerd en begint nu pas zijne onderzoekingen. Moet ik spreken van de bescherming tegen veeziekten, waarvoor slechts een oneindig klein deel kan worden afgezonderd, van wat in werkelijkheid noodig zou wezen? Tot nu toe hebben we, uit gebrek aan fondsen, niets gedaan tot verbetering van het paardenras. Met de bescherming en het onderhoud der bosschen is ternauwernood een begin gemaakt. Wat te zeggen van het tot nu toe zoo verwaarloosd openbaar onderwijs, nauwelijks voldoende aan de behoeften van de europeesche bevolking? Saigon, Kaap Saint Jacques, Toerane, Hué en zooveel andere centra vragen om drinkwater. Voor Saigon alleen zijn uit dien hoofde 15 millioen noodig, voor Hué meer dan 1 millioen. Pnom Penh vraagt om rioleering, en Hanoi zal zijn stelsel misschien over moeten laten maken. En van alle zijden komen alleszins gerechtvaardigde verzoeken in om scholen, hospitalen, asylen, enz."

Na, uit het vorenstaande te hebben mogen afleiden, dat er evenals in ons Indië, in Fransch Achter-Indië nog veel te doen valt, willen we eens nagaan, welke middelen der kolonie ten dienste staan, om aan de bestaande behoeften tegemoet te komen.

**Begrootingen.** De algemeene begrooting voor Indo-China: 31.599.110,88 piasters aan ontvangsten, waartegenover 30.261.323,58 aan uitgaven staan. Cochin-China: 4.951.138,55 en 4.695.165,13; Tongkin: 5.469.062,13 en 4.771.313,74; Kambodja: 2.532.694,16 en 2.392.156,32; Annam: 2.417.291,06 en 2.289.702,63; en Laos: 990.538,06 en 947.859.16. Het totaal der, voor 1905 geraamde ontvangsten bedraagt dus ongeveer 50 millioen piasters (of nagenoeg evenveel guldens) op een zielental van ruim 20 millioen, terwijl de uitgaven slechts omstreeks 44.5 millioen piasters bedragen, zoodat een totaal bedrag van 5.5 millioen piasters in de verschillende reservekassen, algemeene en locale, zal kunnen worden gestort.

Bij de raming van uitgaven valt op te merken, dat Indo-China slechts ten deele de kosten draagt, van de, voor de kolonie benoodigde land- en zeemacht. Het aandeel der kolonie in die kosten is evenwel steeds stijgende, en wel van 3.252.000 piasters in 1899 bv. tot 7.066.000 piasters in 1904, en de bedoeling is, dat de kolonie ten langen leste het totaal der uit dien hoofde benoodigde uitgaven voor hare rekening neemt.

**Hoe het geld gebruikt wordt.** Dit zien we uit de in de rede van den heer Beau aangehaalde cijfers voor 1904. Tusschen haakjes zij hier even aangehaald, dat ook in Indo-China de ontvangsten uit de in- en uitvoerrechten in den loop van dit jaar een minder bevredigend resultaat opleveren.

Wat de algemeene begrooting der kolonie aangaat zijn voor 1904 resp. 35, 24, 22 en 16 percent der uitgaven bestemd voor openbare werken, militaire uitgaven, algemeen bestuur en kolonisatie. Onder kolonisatie worden samengevat alle uitgaven, die betrekking hebben op de ontwikkeling van landbouw, koophandel en industrie, zooals die voor het landbouwbestuur, scheepvaartpremiën, post en telegrafie, geologische en geographische diensten, wetenschappelijke instellingen en zendingen.

Voor verschillende provinciën is de verdeeling over de onderscheidene hoofden al hoogst ongelijk, hetgeen vooral opvalt met betrekking op de bestuurskosten, welke in Annam en Kambodja resp. 77 en 63.3 percent van het budget uitmaken, waaronder dan begrepen zijn de toelagen der vorsten en hunnner hofhoudingen. Voor Annam is verder b.v. daarentegen slechts 8.7 percent voor openbare werken, 3.6 percent voor kolonisatie en 1 percent, (of ruim f 20000 op een bevolking van eenige millioenen zielen) voor onderwijs uitgetrokken.

Over het geheel omgeslagen zijn de, voor 1904 toegestane uitgaven voor Indo-China als volgt over de verschillende hoofden verdeeld: bestuurskosten, waaronder die voor justitie en politie 31 percent; openbare werken, 29 percent; kolonisatie (zie boven) 14 percent; militaire uitgaven 16 percent; onderwijs, 2 percent; hospitaaldiensten 1 percent; diverse uitgaven 7 percent.

**Justitie.** Cochin-China, de oudste der, tot Indo-China behoorende koloniën en protectoraten is in dit opzicht het best bedeeld, maar geeft daarvoor ook jaarlijks een half millioen piasters uit. Tongkin kan met nog geen 150,000 piasters volstaan om zijn rechters te betalen, Kambodja met 23,000, en Annam met zelfs nog geen 12,000 piasters.

»Aldus, zei de heer Beau, moeten in de meeste landen van Indo-China de bestuursambtenaren ook het recht uitoefenen naast hunne bestuursplichten. Deze dubbele rol legt hun een taak op, die hen op enkele plaatsen geheel in beslag neemt.»

Met het oog daarop wordt voor 1905 één nieuwe rechtersplaats gecreëerd.

**Ambtenaarspromotie.** Er werd bij de verschillende diensten geklaagd over de ongelijkheid in de bevordering naar gelang de ambtenaren tot deze of die kolnoie behoorden. De heer Beau heeft die klachten doen onderzoeken, waarbij hem gebleken is, dat in Annam, Kambodja en Laos de promotie-kansen grooter waren dan in de andere provinciën. Dat komt hem, met het oog op de vele moeilijke en ongezonde posten in eerstgenoemde landen echter alleszins billijk voor, terwijl dit ook het geval is, wat aangaat de betere uitzichten voor de ambtenaren der algemeene diensten, waarvoor de besten worden uitgekozen.

De bevordering geschiedt in Indo-China op aanwijzing eener commissie. Hiervoor zijn nu de volgende bepalingen voorgeschreven. Elk lid der commissie, waartoe voortaan ook de directeur van financiën zal behooren, krijgt de conduites der ambtenaren ter inzage, en geeft daarvoor een cijfer, waarbij rekening moet worden gehouden met diensttijd, ancienniteit in den bekleeden rang, en kennis al of niet van inlandsche talen. Bovendien krijgt elk ambtenaar van zijn plaatselijken dienstchef, behalve het nummer dat deze hem onder zijn ranggenooten toekent, ook een cijfer, dat dan bij die der commissie gevoegd wordt, waaruit dan de aanspraak op bevordering van den betreffende wordt afgeleid.

**Openbare werken.** Voor 1904 was een bedrag van ruim 10 millioen piasters uitgetrokken, hoofdzakelijk voor de toegangen tot en de havenwerken van Saïgon, Toerane en Haiphong. Hiermee zal in 1905 waar noodig worden voortgegaan, terwijl bovendien wordt voorgesteld een nieuwen toegang tot Haiphong te maken, waardoor al vast in afwachting, dat de haven gereed komt, in de nabijheid een veilige ankerplaats voor oorlogsschepen en handelsvaartuigen van den grootsten diepgang zal worden verkregen.

**Spoorwegen** Voor de uitvoering van het, onder het bestuur van den heer Doumer ontworpen spoorwegplan, werd bij de wet van 26 December 1898 aan de kolonie toegestaan een leening van 200 millioen franken te sluiten.

Het plan omvatte aanleg der navolgende lijnen, Hanoi-Laokay, Hanoi-Nam Dinh-Vinh, Saigon-Khanhoa-Langbian, plateau, Toerane-Hué-Quang Tri, Mytho-Cantho.

Eerstgenoemde lijn moet den 1sten April a.s. door de klonie aan de Yoenan Spoorwegmaatschappij afgeleverd worden. De heer Beau zeide te hopen, dat het werk binnen den bepaalden tijd gereed zou zijn. Er moesten echter nog 100 kilometers worden gelegd en men sukkelt met de arbeiders.

Van de van Saigon uitgaande lijn zijn nog slechts 70 kilometers in exploitatie. Het werk was aanbesteed, maar de langzaamheid waarmee de arbeid vorderde, en andere redenen gaven het bestuur den 20sten Juli jl. aanleiding om den aanleg zelf ter hand te nemen.

Dit geschiedde ook met betrekking op de lijn Toerane-Hué.

De tweede der genoemde lijnen is gereed, terwijl de aanleg der lijnen Hué-Quang Tri en Mytho-Cantho en van de zijlijn naar het Lang-biangplateau nog in studie is.

Van het plan om op genoemd plateau een sanatorium op te richten is afgezien. Het klimaat is er te ruw voor de oud-gasten. Voor dezen zal waarschijnlijk op een voorgelegen plateau, omstreeks 1000 meters boven den zeespiegel 'n sanatorium verrijzen, terwijl de hoogvlakte voor de, pas uit het moederland aangekomen troepen zal blijven gereserveerd.

Hoewel de kolonie den aanleg der spoorwegen zelve ter hand heeft genomen, sluit dit niet uit, dat evenals in Suriname geschiedt onderdeelen van het werk in vakken worden uitbesteed.

Het einddoel van de verschillende geprojecteerde en in aanleg zijnde lijnen is een onafgebroken kustlijn te verkrijgen, die Cochin-China met Tongkin verbindt. Zijn de, hiervoren genoemde lijnen gereed dan ontbreken er toch nog een 900 kilometers aan, alvorens het doel te hebben bereikt. De studiën voor een lijn van Vinh tot aan Quang Tri zijn reeds zoo goed als beëindigd. Minder ver is men gevorderd, wat het traject Toerane—Nhatrang, aan de Saigonlijn, betreft.

Behalve deze plannen, zijn ook reeds de studiën in vollen gang voor een verbinding van het bevaarbaar gedeelte van den Mekong, boven de vallen, met de kust. Dit plan is, inzooverre voor ons van belang, wijl men hier te doen zou hebben met een spoorweg, die een van nature rijk, doch oogenblikkelijk nog arm en slecht bevolkt gedeelte der kolonie zal moeten ontsluiten.

**Handelsindustrie.** Wat handel en industrie betreft, gaf de heer Beau een nuttigen wenk aan het moederland:

»Onze kooplieden en industrieelen moeten voor de markt in het Verre Oosten werken, met Indo-China als basis en niet als doel. Verzekerd van den afzet tot loonenden prijs van een gedeelte hunner goederen in een groote kolonie als Indo-China, moesten zij op de groote chineesche markten den strijd aanbinden tegen de engelsche, amerikaansche, duitsche, belgische en japansche concurrenten.

't Is waar dat er verschillende artikelen zijn, ten opzichte waarvan Frankrijk niet hopen kan zijn concurrenten te slaan, hetzij wegens hooge vrachtkosten, hetzij wegens de hooge arbeidsloonen of de duurte der grondstof.

Voor de vervaardiging van deze artikelen moet en kan Indo-China in de plaats treden van het moederland, en op zijnen grond de industrieën in het leven roepen, welke niet loonend genoeg zijn om die in Frankrijk te scheppen.

Zoo zal geleidelijk een indo-chineesche nijverheid geboren worden en zich ontwikkelen door de schepping van zelfstandige takken van nijverheid, welke in het moederland niet gevonden worden, of filialen van fransche fabrieken, die zich hier het voordeel willen verzekeren van lage arbeidsloonen en goedkoopte der grondstoffen, om hun afzetgebied te kunnen uitbreiden.»

**Stoomvaartlijnen.** Behalve het plan eener wijziging in de, door de schepen der Messageries Maritimes te volgen route voor de australische lijn, gaf de heer Beau zijn verlangen te kennen, naar een betere verbinding met de Filippijnen, China en Japan.

**Irrigatie.** We laten hier den heer Beau zelf even aan het woord:

»Mijne Heeren, ik heb, uithoofde van gebrek aan het benoodigde personeel, geen irrigatie-dienst in het leven kunnen roepen, zooals ik mij ten vorigen jare had voorgesteld. Maar toch is het mogelijk geweest om voor Annam en Tongkin hoogst belangrijke voor-ontwerpen te maken. Wat Tongkin aangaat hebben studiën, hetzij op het terrein, hetzij op de kaart, aan het licht gebracht, dat het stelsel van afdamming der rivieren en irrigatie met eenvoudige gebruikmaking van terreinhelling daar niet anders dan bij uitzondering kan worden toegepast.

Bovendien is uit een gehouden onderzoek gebleken, dat het niet mogelijk is, om van de inboorlingen een speciale belasting te heffen voor het gebruik van het water; de ondervinding heeft geleerd, dat zij 't dan maar liever niet gebruiken.

Deze omstandigheid maakt dat particuliere irrigatie-ondernemingen van te voren verzekerd zijn, fiasco te zullen maken.

De Staat moet dus deze zaak ter hand nemen en wel de irrigatie tot stand brengen door middel van kanalen, die door gemalen worden gevoed. Bij dit stelsel kunnen de kosten van aanleg op 240 franken per hectare worden geschat, waarvan 180 vallen op den aanleg der kanalen en 60 op de oprichting der gemalen.

De jaarlijksche kosten, met inbegrip van kapitaalrente zouden per hectare 32,40 frank bedragen. Deze uitgaven mogen u hoog voorkomen, maar zijn toch veel lager dan die, voor groote irrigatiewerken in andere landen met name op Java, waar de aanlegkosten 6 tot 700 franken per hectare bedragen.

Maar wat het ook kosten moge, deze uitgaven zijn onvermijdelijk in overbevolkte landstreken als de delta's Tongkin en Annam, waar een sterk afwisselend klimaat de bevolking telkens aan schaarschte en zelfs aan hongersnood blootstelt.»

Voor Annam zal het dammenstelsel in toepassing kunnen worden gebracht. Voorgesteld wordt het leggen van een dam in den Songsju.

## Boekbespreking.

Wij ontvingen van de uitgeversfirma *M. M. Couvée* te 's Gravenhage eene brochure geschreven door den heer *F. Fokkens*, O.-I. Hoofdambtenaar en getiteld: **„Bescheiden Wenken voor de verbetering van den economischen toestand der Inlandsche bevolking op Java en daar buiten."**

Zooals uit de inleiding blijkt, was het 't doel van den schrijver om thans, nu maatregelen tot het verkrijgen van een gezonden economischen toestand op Java en tot ontwikkeling der O.-Indische Buitenbezittingen ernstig aan de orde zijn en spoedig tot uitvoering dienen te komen eenige wenken te geven, gegrond op ondervinding en ervaring, in het bijzonder strekkende om tot een gezonde basis te geraken, waarop veilig kan worden voortgebouwd.

De heer *Fokkens* is op 't gebied der O.-Indische staathuishoudkunde een goede bekende en in zijn brochure vindt men dan ook veel aangehaald uit vroegere redevoeringen of geschriften. Dat hij dit alles tot een geheel samenvoegde en het deed publiceeren nog juist vóór de O.-Indische begrooting zou in behandeling komen, was een goed idee.

Er kan zoowel voor belangstellenden, als voor hen, die 't doen moeten niet te veel degelijk licht verspreid worden omtrent Indische toestanden.

Wij zullen hetgeen hij in zijn vlugschrift als middelen tot verbetering aangeeft hier niet analyseeren. Hij behandelt achtereenvolgens: den strijd tegen woeker, vermindering van belastingdruk, verhooging der inkomsten verkregen door landbouw en kleinhandel, controle op de immigratie van vreemde Oosterlingen, emigratie der Javanen naar de Buitenbezittingen, enkele eenvoudige middelen in het belang der ontwikkeling van die Buitenbezittingen en ten slotte het noodzakelijke om eindelijk gevolg te geven aan het eene halve eeuw geleden genomen besluit tot afschaffing der slavernij.

In den grondslag zijn wij, in alles wat de heer F. voorstelt zijn geestverwant en juist daarom heeft het ons verwonderd, dat hij in zijne inleiding, sprekende over de 30 millioen, die in de bekende Nota ad 21 Februari 1903 van den Minister van Koloniën, werden aangewezen als bestemd om Indië er boven op te helpen, niet te gelijkertijd heeft te kennen gegeven, dat zulk een bedrag, ook als men zijne wenken zou willen ter harte nemen, verre van voldoende zouden zijn.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. October 1904.

De Residentie Djokjakarta, door H. H. van Kol. — Art. 81 van het Regeeringsreglement van Nederlandsch-Indië, door Mr. A. J. Immink. — Over het opbeuren van Inlandsche Nijverheid, door J. E. Jasper. — Varia: Neêrland's zeemacht. — Maandel. revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagbladartikelen. — Koloniale literatuur: Atlas met graphische voorstellingen v/d. samenstelling van voedingsmiddelen in N.-I. — Nederlandsch Oost- en West-Indië, geographisch, ethnographisch en economisch. — Geschiedk. overzicht van het ontstaan der spoor- en tramwegen in N.-I. — Wetenschap en Industrie: Oudste ontdekkingstochten naar Oost-Indië. — Postspaarbanken en nationaal crediet. — Odorata. — Het nut van wildhoutbosschen voor den landbouw. — De ontwikkeling van Sabang. — Eene merkwaardige memorie, door S. Kalff (slot). — Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. M.

Vragen van den Dag, October 1904.

Dr. H. Blink: Katoennood. Katoennijverheid en katoenhandel, mede in betrekking tot Nederland en zijn koloniën (slot). — De wereldproductie van katoen in 1902/3.

De Indische Mercuur. 4 Oct. 1904. No. 40

De Chineesche Likin's. — Verbetering van den veestapel. — Patchoulycultuur. — Gepleisterde graven, door R. W. T. — Koloniaal Verslag van 1904 (vervolg). — Uit consulaire verslagen. — Twee nieuwe boekjes over beri-beri, door Dr. C. L. van der Burg. — Verslagen van Maatschappijen. — Naar de cacaoplantages van Ecuador. — Enz.

Hollandsche Revue, October 1904.

Boeatan (met illustratie).

ADVERTENTIEN.

**den Haag**

Pension Koninginnegracht 47

**geopend geheele jaar.**

H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**

Pension Hollandaise

VILLA NINE

Avenue Auber

**geopend NOVEMBER—JUNI.**

H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

---

**BABOE.**

Mevrouw LOHMANN,

Willemsparkweg 72, Amsterdam

vraagt eene vertrouwde BABOE, om nog deze maand mede naar Java terug te keeren.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**

Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,

***F. TIJMSTRA.***

---

***PENSION***

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

Gemeubileerde Apartementen te huur met of zonder pension,

**per maand, per week of per dag.**

---

**Zutphen Vooruit.**

Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. **Huren matig.** Op het gebied van Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst en Wetenschap is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen, enz.**

**M. M. F. LUPPES**, Voorzitter.

**M. G. A. WENNIPS**, Secretaris.

---

**Eduard Pelger,**

MAGAZIJN VAN

**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**

Prinsestraat 39,

's-GRAVENHAGE.

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij

**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**

**te 's-Gravenhage**

is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**

**voor betaalbaar gestelde**

**COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.**

***Prijs 40 cent.***

---

**C. HOYNG,**

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

**CHOCOLADE:** Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.

**BONBONS:** Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.

**SURPRISES:** Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.

**Drops, Chocolade Büches en Oublieën.**

HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.

Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

**DE MALEISCHE TAAL**

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot

**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.**

---

Eerste Nederlandsche

**Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.**

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---

**F. H. BOTHE,**

21, Veenestraat — Den Haag.

SPECIALITEIT IN

**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**

***Nouveauté's voor elk seizoen.***

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

**Prijs per jaargang f 4.-. Los nummer franco na inzending van f 0.50.**

---

**OOST en WEST.**

RESTAURANT

***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.

Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.

Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.

Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** f 0.80.

**Diné** f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.** }

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende

wonende te wenscht

$\frac{\text{donateur-trice}}{\text{lid}}$ te worden der Vereeniging „Oost en West"

tegen een jaarlijksche contributie van f

den 190

Straat of gracht: Handteekening:

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**

KLEEDERMAKERS,

***Franklinstraat 92***

en

***Jan van Riebeekstraat 56,***

**DEN HAAG.**

**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**

van solide stoffen en billijken prijs.

**Atelier voor nette reparatiën.**

---

**Weekblad voor Indië.**

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch

**Weekblad voor Indië,**

onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.

***Abonnementsprijs voor Nederland f 3 per kwartaal.***

Agent voor Nederland,

Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",

**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman**, getiteld: „Liefde".

---

**STAAT**

voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT

VOOR

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).

**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**

**Prijs 2½ cent.**

---

**Vraagt de bekende Sauces en** FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD **Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**

***TIELEMAN & DROS, Leiden.***

---

Stoomvaart-Maatschappij

**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 |
| **Goentoer** * | 15 Oct. | 27 Oct. | 1 Nov. | 21 Nov. | 23 Nov. |
| **Merapi** | 29 „ | 10 Nov. | 15 „ | 5 Dec. | 7 Dec. |
| **Gedé** | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 „ |
| | | | | 1905 | 1905 |
| **„Ophir"** * | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |
| | 1905 | | | | |
| **„Oengaran"** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 Mrt. |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

Vereeniging OOST en WEST.

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 31. Donderdag 13 October 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

### Inhoud van dit nummer.



## Mededeelingen:

### Achttiende Algemeene Nederlandsche Zendingsconferentie.

Vrijdag 28 October 1904, des morgens te 10½ ure, in het lokaal „Bellevue", Leidsche-Kade — Amsterdam.

Agenda:

1. De prediking van den Christus in het midden der Mohammedanen. In te leiden door Zendeling H. van der Spiegel.

Stellingen:

I. De kennis van het wezen der Mohammedanen is onmisbaar.

II. Het getuigenis van den Christus is noodzakelijk.

III. De prediking in haar ruimste beteekenis is des Christens voornaamste factor.

2. Eenheid in het werk der Zending (samenwerking, samenvoeging, samensmelting). In te leiden door Dr. H. M. van Nes. 's-Gravenhage.

Stellingen:

I. Bij onzen zendingsarbeid moet het belang van Indië op den voorgrond staan; niet dat van onze vereenigingen en kringen. Ware dit steeds bedacht, dan zouden onze krachten minder versnipperd zijn, zoowel hier als in de koloniën.

II. Deze versnippering heeft ten gevolge, dat wij tegen den tegenwoordigen toestand op het arbeidsveld niet zijn opgewassen. De noodzakelijke concentratie is alleen door samenwerking te verkrijgen,

III. Samenvoeging, allereerst tot het verkrijgen eener gemeenschappelijke opleiding, door velen gewenscht, is aan te bevelen op paedagogischen en moreelen, voor de toekomst ook op financieelen grond.

IV. Tot samensmelting, moeilijk door de historie en door onzen volksaard, kan misschien de tegenwoordige beweging voor kerkelijke zending den weg wijzen, mits gewaakt worde tegen nog verdere versnippering.

## Week-Overzicht.

De minister van koloniën heeft nu ook de beide westindische begrootingen aan de Tweede Kamer ingediend.

Wat Curaçao aangaat, wijst het definitief ontwerp, zooals het hier aan het departement nader is uitgewerkt, een totaal van f 793,969.73 aan uitgaven en van f 497,496.71 aan ontvangsten aan, zoodat de bijdrage uit 's Rijks schatkist op f 296,473.02 of f 11,377.68 lager dan ten vorigen jare is geraamd.

Voorloopig ten minste, wijl twee memorieposten op deze begrooting voorkomen voor posten, door den Kolonialen Raad verworpen, ten onrechte onzes onziens vooral wat betreft den voor Sint Eustatius noodig geachten steiger. De minister, heeft dezen post, op advies van den gouverneur weder op de begrooting gebracht, voorloopig voor memorie, in afwachting van het advies van den nieuw opgetreden directeur van openbare werken, Fauel, omtrent de beste wijze van uitvoering van het werk en de daaraan verbonden kosten.

Een andere memorie-post werd uitgetrokken voor detacheering naar Nederland van ondergeschikte ambtenaren, waarover in de kolonie heel wat te doen is geweest, maar de door den gouverneur voor de districtsmeesters voorgestelde tractementsverhooging, door den Kolonialen Raad verworpen en waarvoor de heer J. H. J. Hamelberg alhier in een ingezonden schrijven aan de *Amigoe* (voorkomende in het nummer van den 10den September ll.) een lans brak met het oog op het groot belang van een deugdelijk districtsbestuur voor de plattelanders, heeft de minister gemeend niet meer op de begrooting te moeten brengen.

Heeft de minister voor Curaçao gemeend verder te moeten gaan, dan de mokkende Koloniale Raad onder de gegeven omstandigheden oirbaar achtte, de surinaamsche begrooting, zooals die door de paramaribosche Koloniale Staten werd aangenomen, heeft met het snoeimes kennis gemaakt.

Tegenover een raming aan gewone inkomsten van f 2,307.980 staat eene van f 2,808.662,36½ aan gewone uitgaven, zoodat het subsidie op f 500.682,36½ of f 24.830,22 lager dan voor het loopende dienstjaar kan worden geschat

Onder de, door den minister noodig geachte uitgaven zal men te Paramaribo eenige posten missen, zooals die voor verbetering van de Picornekreek en andere meer.

Den memoriepost voor wetenschappelijk onderzoek van Suriname, kon de minister gerustelijk doen wegvallen, na advies der betrekkelijke Commissie, die bedoelden post onnoodig achtte, omdat, wanneer de expeditie, die in dit jaar naar de brongebieden van de Tapanahony- en Suriname-rivieren wordt ondernomen, haar taak heeft volbracht, het doel bereikt zal zijn, waarvoor de tot dusver verleende subsidies hebben moeten strekken. Dan toch zal, met uitzondering van den driehoek Wilhelmina-keten, Acarai-gebergte en Coroni, aan een verkenning waarvan, om de hooge kosten, vooralsnog niet te denken valt, de op de kaart van Suriname voorkomende witte vlek »onbekende wildernis» geheel verdwenen zijn.

Nu we 't toch over onze West hebben, kunnen we niet nalaten melding te maken van een ons geworden opmerking, naar aanleiding van onze gissing, dat de heer de Jong van Beek en Donk voor de retourreis naar Curaçao den weg over New-York zou hebben gekozen voor 'n uitstapje naar de World's Fair te St. Louis.

Der geachte inzendster, die zich daardoor pijnlijk getroffen voelde in de wetenschap, dat de familie de Jong hare kinderen op Curaçao had achtergelaten, verzoeken, wij, ons te mogen veroorloven er op te wijzen, dat het de heer de Jong was, die tijdens de voorbereidende maatregelen voor de Louisiana Purchase Exhibition» het advies der »Curaçaosche Maatschappij» inwon over de wenschelijkheid al of niet voor de kolonie om aan de tentoonstelling deel te nemen.

In een buitengewone algemeene algemeene vergadering van genoemde Maatschappij werd besloten tegen bedoelde deelneming te adviseeren, maar ten duidelijkste was toch o. i. gebleken hoe de heer de Jong zich voor die zaak interesseerde in het belang der, door hem voorgestane kolonie.

Zou het nu zoo iets vreemds wezen, dat de heer de Jong, zijn kinderen in goede handen wetend, van de gelegenheid gebruik had willen maken om, met de resultaten der jongste Curacaosche tentoonstelling nog voor oogen, zelf eens te gaan kijken, of Curaçao niet zou kunnen mededingen met omringende koloniën, of van het dáár geziene voordeel te trekken voor de kolonie, die in hem een belangstellend bestuurder heeft gevonden?

Wij zouden dit alles ook in ons vorig overzicht hebben kunnen opnemen, en daardoor zeker ook den pijnlijken indruk hebben voorkomen, die onze opmerking zeer tegen de bedoeling in heeft gemaakt.

Maar 'n overzicht leent zich niet altijd tot breede bespiegelingen. Er is dikwerf zooveel aan de hand.

Zoo zou bijvoorbeeld het bericht, dat luitenant-kolonel van Daalen door den nieuwen gouverneur-generaal de zending van overste van Daalen naar Bandjermasin ter voorlichting van den resident der Zuider Oosterafdeeling van Borneo werd gesteld, aanleiding kunnen geven tot heel wat commentaren. Wij wagen ons echter ten deze liever heelemaal niet daaraan en wachten af, wat de mailbladen ons zullen mededeelen. Dat de boel in de Zuider Ooster zoo'n beetje in het honderd is geloopen, weten we al lang, maar op Atjeh heeft men toch ook nog, en nu misschien vooral, van Heutsz-mannen noodig?

Eindelijk heeft dan de grensregeling tusschen Portugeesch- en Nederlandsch-Timor haar beslag bekregen. Volgens de *Times* is daarmeê een bron van voortdurende verwikkelingen tusschen beide landen weggenomen.

**Uit de pers**. Verkeerd gezien, *Standaard*. — Gajoelanden. *Nieuwe Crt*. van 3 October. — Een stapje verder op den goeden weg, id. van 8 October

In de *Standaard* van den 3en dezer komt onder het hootd »Verkeerd gezien" een merkwaardig artikel voor, waaruit we tot ons genoegen ontwaarden, dat het blad tot het inzicht is gekomen, dat er nog iets anders is dan de zending in Indië alléén, die de belangstelling van Nederland verdient.

Men zal zich herinneren dat wij herhaaldelijk onze bevreemding hebben te kennen gegeven over het feit, dat de *Standaard*, een hoofdorgaan voor een der regeeringspartijen, zich zoo weinig laat gelegen zijn aan de koloniale vraagstukken van den dag. Het blad geeft hiervan de volgende verklaring:

Thans weet men in onze kringen van onze koloniale aangelegenheden zoo goed als niets af. Bijna alle stukken over Indie komen van andere zijde. Prof. van den Bergh maakt zeer zeker een gelukkige uitzondering, en onlangs liet ook Mr. Fokkens zich hooren. Maar de breede schare van indische specialiteiten staat toch beslist aan de overzij."

Deze verklaring komt ons op zijn zijn zachtst genomen hoogst zonderling voor, in verband met de opmerking van de *Standaard* zelve, nog zeer onlangs, dat tot nu toe van geen partij-oppositie in koloniale aangelegenheden was gebleken.

Juist op koloniaal gebied, waar van waardeering voor een ieders streven om tot den opbouw der kolonie zijn steentje bij te dragen sprake kan en moet zijn, kan die ideale neutraliteit worden betracht, welke de samenwerking van allen, die het met de kolonie goed meenen, mogelijk maakt.

Ware het nu de zuivere drang tot medewerking aan dat éene, groote doel, de koloniën te maken tot dat, wat wij er met onze ondervinding en uit een gevoel van dankbaarheid van kunnen en moeten maken, dan zouden wij zeer zeker dit *Standaard*-artikel met onverdeelde vreugde hebben begroet.

Maar al te duidelijk blijkt evenwel daaruit, dat nog steeds de zending hoofdzaak blijft, terwijl enkel en alleen als middel om dat éénige doel te bevorderen, nu 'n aansporing tot christelijke kringen wordt gericht, om zich meer dan tot nu toe het geval was op de ambtenaarswereld in Indië te werpen, opdat deze »allengs een aanbeveling voor de waardij der christelijke wereld- en levensbeschouwing en van het christelijk Nederland worde.»

Een middel dus, dat strijd tegen, en verkleining van de factoren, waarmede samenwerking behoort te worden gezocht in zijn schild voert.

Wil men 'n staaltje van die verkleining hooren?

»En daar het nu een notoir feit is, dat zoowel de commercieele als de ambtenaarskring op Java grootendeels uit personen bestaat, die zich om religie zoo goed als niet bekreunen, een weinig verheffenden levenstoon voeren, en den standaard van het ethische leven niet zeer hoog houden, kan het niet anders of een Javaan ontvangt van den christelijken godsdienst een beschamenden indruk.»

We zouden dit 'n notoiren leugen kunnen noemen, ware het niet dat de gulle bekentenis van het blad, dat »men in onze kringen van onze koloniale aangelegenheden zoo goed als niets af» weet, ons noodzaakt te spreken van 'n onbewuste onwaarheid, als middel tot zelf-verheffing gebezigd.

Zeer terecht plaatste het blad de woorden »Verkeerd gezien» boven zijn artikel, dat slechts bereiken kan twist en tweedracht te zaaien, dáár, waar eendracht 'n levensvoorwaarde is.

Wat we van 'n streven, als door de *Standaard* vooropgesteld, te wachten hebben, laat ons Orang Betawie in de *Tijd* reeds zien, die nu reeds voor »onze menschen» een program van actie heeft opgesteld voor de aanstaande ge-

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar het Engelsch door N. v. Z.*

*Hoofdstuk III.*

»Bibi Jahans zendt hare heilgroeten (*salaam*); zij is ongesteld en laat vragen, of de kleine jongen haar van middag mag komen bezoeken.»

De man, die deze boodschap overbracht, stond, door het scherpe morgenlicht beschenen, voor het huis der Jahans; een oude inlander, die, in zonderlinge navolging van de uniform der gouvernements-politieagenten, opgetuigd was met een rooden sjerp, een tulband van dezelfde kleur en een koperen onderscheidingsteeken. Paul, die hem goed kende, kwam dadelijk uit het huis naar hem toe loopen.

»Ik zal komen, — ik zal komen,» riep hij met zijn schel stemmetje, want hij ging graag naar het witte huis bij de rivier, waar zijn over-grootmoeder hem inlandsch speelgoed en lekkers gaf, en hem naar de wallen van het fort liet wandelen en met de priesters van den tempel praten.

»Wel!» riep mevrouw Jahans uit de voor-galerij, waar zij bezig was het voeder voor de geiten en de vogels af te wegen, — »wat is er, Piru Lal?»

De man herhaalde de boodschap, terwijl het kind hem bij de hand hield.

»Hij kan pas laat komen», antwoordde mevrouw Jahans op knorrigen, luiden toon. Het hinderde haar aan die oproepingen te moeten gehoorzamen, maar zij durfde toch niet weigeren. »Wat scheelt haar?» vroeg zij hoopvol, terwijl zij, met een tinnen lepel zwaaiende, tot bij de stoep kwam.

»Zij heeft weer koorts. Zij begint oud en zwak te worden».

»Ja, dat is zoo — wij kunnen niet altijd jong blijven. Zeg maar, dat de kleine jongen komen zal, maar niet voordat de lucht wat afgekoeld is». Zij beduidde den man door een beweging van haar lepel, dat hij weg kon gaan en toen zij zich omkeerde, ontmoette zij haar dochter, die uit het huis uit kwam slenteren. »O, ben jij daar Una! Paul moet van avond weer bij de oude vrouw (bhurya) komen. Zij laat hem tegenwoordig telkens roepen. In ieder geval is 't beter, dan dat zij zelve hier komt. Piru Lal bracht de boodschap en hij zeide, dat zij weer koorts heeft. Zij is den laatsten tijd dikwijls ziek. Ik denk, dat zij opium gebruikt, — dat afschuwelijk goed!»

»Wel mogelijk», zeide Una onverschillig. »Ik zal zorgen, dat Paul zijn beste pak aankrijgt en zijn nieuwen hoed opzet».

»Een rozenkrans en een *dhoti* zouden meer naar haar zin zijn», zeide mevrouw Jahans lachend.

»Dat weet ik wel, en *ik* zorg juist altijd, dat hij er echt engelsch uitziet, als hij naar haar toe gaat! Ik wou, dat zij hem niet meer liet roepen; doch daar is niets aan te doen." Daarom moest Paul, volgens het begrip zijner moeder, er zoo Europeesch mogelijk uitzien, (d.w.z, uitgedost in 't rood fluweel, met koperen knoopen en een paar glacé handschoenen, die 't kind van zijn handen trok, zoodra hij uit haar gezicht was), en met zijn gewone gevolg: baboe, pony en staljongen, reed hij den stoffigen weg op, die naar de rivier toe, zacht-hellend afliep.

Het erf van Bibi Jahans was dicht begroeid, een menigte vruchtboomen dienden als een scherm voor het huis tegen wind en inkijk. De oude vrouw lag in de voorgalerij in een hangmat tusschen goor-witte kussens; zij trachtte een turksche pijp te rooken, maar eigenlijk ontbraken haar kracht en lust om iets te doen. Haar oogen stonden dof en lusteloos, en haar huid voelde droog en brandend aan, toen zij hare handen op het hoofdje van het kind legde.

»*Salaam*, kleintje,» zeide zij, den jongen naar zich toehalende, »je overgrootmoeder is erg ziek, maar je bijzijn zal haar goed doen. Ga hier naast mij zitten, op den rand van mijn rustbed, en vertel mij van alles wat je alzoo gedaan hebt. Gaat maar heen», riep zij de baboe en den staljongen toe, »in de bijgebouwen kunt ge met de bedienden gaan rooken en jij ook Piru Lal», tot den ouden boodschaplooper, die altijd bij zijne meesteres de wacht hield, »ik zal je later wel weer roepen.»

Paul zette zich op den rand der beweeglijke legerstede en liet zijn beenen bengelen, terwijl zijn overgrootmoeder met gesloten oogen achterover tegen de kussens leunde.

»Ik heb niet veel gedaan,» zeide Paul, nadenkende, »ik heb alleen een schorpioen doodgemaakt, die onder de mat in mijn badkamer was; en laatst heb ik een beetje wit water opgedronken uit een fleschje op Mama's kamer, waar ik misselijk van ben geworden. Ma was erg boos en zeide, dat 't niet was om op te drinken, maar om het gezicht wit mee te maken — »o ja, en eens ben ik bij mevrouw Watson, de zendelingsvrouw, geweest! Zij is erg lief, zij leerde mij een gezang en zeide, dat ik naar de zendingskerk moest gaan; maar Mama gaat daar nooit naar toe — die gaat naar de groote engelsche kerk, waar ook al de soldaten komen en geen zwarte menschen, en zij zeide, dat 't mij te veel vermoeien zou en ik dan midden in weg, zou willen gaan. Mevrouw Watson roept al hare bedienden in haar mooie kamer om samen te bidden, en dan zitten ze allemaal op stoelen . . . .»

Het kind babbelde maar door, zonder op te merken, dat de oude vrouw blijkbaar niet luisterde; doch toen hij moe werd van het vertellen, liet hij zich van de hangmat afglijden en begon in de galerij heen en weer te loopen, waarbij zijn dikke, door een inlander gemaakte schoenen hard op den steenen vloer klotsten. Door dit geluid werd zij wakker en keek hem aan met doffe, diepliggende oogen.

»*Kuriya*?" (mesthoop) riep zij zacht.

»Zoo heet ik niet!" antwoordde Paul verontwaardigd; doch zij lette niet op deze tegenwerping; haar geest dwaalde in het verledene, en zij verwarde hem met haar zoon, toen deze denzelfden leeftijd had. »Maak alles gereed voor de komst van den meester", vervolgde zij, voor zich uit starende. Om dezen tijd komt onzen heer thuis om uit te rusten van het vermoeiende werken voor het gouvernement. Zet een stoel voor hem klaar, en groet je vader zoo gauw ge hem ziet. Ik zal de liedjes voor hem zingen, waar hij van houdt en zijn voorhoofd zoolang *pidjiten* met mijne handpalmen, die zoo zacht zijn als de dauw, tot al de vermoeidheid verdwenen is —"

Vol verbazing, met zijn vinger in den mond, keek Paul de vrouw aan. Wat vertelde zij toch? Blijkbaar verwachtte zij bezoek, daarom deed hij, zooals ze vroeg en schoof een versleten stoel naar voren, in afwachting van den gast, terwijl Bibi Jahans weer in de kussens terugzonk en met een bevende stem gedeelten van liedjes neuriede. Op eens ging zij met inspanning rechtop zitten en trachtte haar voeten op den grond te zetten, maar niettegenstaande Paul haar den ebbenhouten stok gaf, dien zij altijd gebruikte en hij haar zijn hand bood, om haar te helpen, was zij genoodzaakt weer te gaan liggen, terwijl tranen van teleurstelling haar langs degerimpelde wangen liepen.

»Wat wilt u hebben?" vroeg Paul, »kan ik iets voor u halen?"

»Ja, mijn kind, de doos — de sandelhouten doos, onder mijn hoofdkussen op het bed in huis. Breng die hier."

De jongen ging door de glazen deur van de galerij naar de slaapkamer — een groot vertrek, dat bijna leeg was, alleen lag er een prachtig perzisch tapijt op den vloer en was er een met gouddraad ingelegd houten ledikant, behangen met fijn muskietengaas. Hij voelde onder het hoofdkussen en vond een bruine, gesneden doos, welke hij naar de oude vrouw bracht, die ze met bevende vingers opende, terwijl zij hem verzocht den inhoud na te zien.

»Dit is je vader, kleine Kuriya", stamelde zij, een prentje in haar hand houdende — je vader, de engelschman, die vriendelijk en rechtvaardig is in al zijn doen. Je lijkt niet op hem, mijn kind. De kleine, die aan de pokken gestorven is, was zijn evenbeeld: die had het blonde haar en de hemelsblauwe oogen van de landslui van mijn heer, en wij noemden hem Billam, naar zijn vader. Toen jij geboren werd, gaf ik je een afschuwelijken naam, om de aandacht der booze geesten van je af te leiden. Jij bent er een van *mijn* volk, hebt donker bloed in je aderen —".

Zij boog zich al fluisterende over het schilderijtje, het werk van een inlandsch kunstenaar, voorstellende een dikken, kalen man in een blauwen jas met koperen knoopen, wiens lichtblauwe oogen uitdrukkingloos in het sterk gekleurd aangezicht stonden.

Met groote nieuwsgierigheid rommelde Paul in de doos, zonder acht te slaan op de uitweidingen van het oudje, die voor hem niets beteekenden. Zij ijlt van de koorts, dacht hij; gewend menschen, die lijden aan de gewone ziekte van het land, nonsens te hooren praten. Een dik gouden horloge in een onbehouwen doos trok zijn aandacht, hij hield 't in de hoogte en liet de zware oude stempels bengelen, die aan den ring hingen; er was ook een mooi zilveren mondstuk van een turksche pijp bij, want weleer was er niet zulk een groot onderscheid tusschen de inlandsche en de europeesche gewoonten als thans; ook was er een ovale snuifdoos, waaruit bij het openmaken bruin poeder viel, die hem aan het niezen bracht. Onderin lag een bundel geel geworden brieven, met gefrankeerde enveloppen, waarop met een puntige hand geschreven stond, aan: »William Johns, Esquire, of the Most Honorable East India Company's Service», deze schoof hij op zijde, daar zij voor hem al even weinig beteekenis hadden, als voor zijn overgrootmoeder, die, daar zij geen engelsch kon

meentelijke decentralisatie: »Tegen den schouwburg.«

Wellicht staat 'r nu ook 'n Orang Betawie voor de *Standaard* op. Mogen walang-sangits en diergelijke insecten dezen dan van de pennerij alras afkeerig maken, want heusch, van zoo iets verwachten we geen heil, en voor de »religie«, die onverdraagzaamheid wil kweeken en zich tot onbewuste onwaarheden verlaagt, een afkeer.

»Verkeerd gezien!« Heusch *Standaard*, ge hebt 't goed gezegd.

In de *Nieuwe Cour.* werd naar aanleiding van het, in de Tweede Kamer over den tocht naar de Gajoe-landen gesprokene, gevraagd of nu de regeering zelve nog inlichtingen had verlangd omtrent de, aan de Gajoes toegebrachte verliezen, of het wel het geschikte oogenblik geweest was, om overste van Daalen nu reeds dààrvoor te beloonen. De *Nederlander* viel hier over en merkte op, dat de belooning niet verleend was dààrvoor, maar voor heel wat anders. Der *Nieuwe* werd verder in 'n ingezonden stukje den raad gegeven, om toch haar eenmaal, aan de hand der, haar door haren Atjehschen correspondent verstrekte gegevens, ingenomen standpunt niet te laten varen ter wille van de sensiblirie, die ons reeds èenmaal in Atjeh fausse route had doen maken. De *Nieuwe* ging niet op dien raad in, al ware het dat zij eens 'n enkele maal een zelfde gevoelen deelde met 'n socialist.

De *Nieuwe* acht in haar nummer van den 8en dezer het 'n stapje verder op den goeden weg, dat nu 'n memoriepost op de begrooting voorkomt, om den vrijkoop van of schadeloosstelling voor slaven mogelijk te maken. »Hopen wij nu maar«, schrijft 't blad, »dat de memoriepost op een volgende begrooting in een geraamden post worde veranderd. Dergelijk geld zal zeker zijn groot nut hebben!«

Ook de indische troonrede werd in dit blad in zijn nummer van den 10en dezer besproken.

# De Indische Troonrede.

Het *Bataviasch Nieuwsblad* herinnert zich niet in de laatste jaren, op den Koninginnedag te Batavia eene zoo welsprekende en goed voorgedragen rede van gelukwensching te hebben gehoord als die van den Raad van Indië Mr. W. Lagerwey, optredende bij afwezigheid van den Vice-President den heer de Bruyn Prince.

Het moet zeker wel de voordracht zijn geweest, die bij de redactie van het Indisch blad den indruk van bijzondere welsprekendheid te weeg bracht, want bij het lezen der rede, kwam het ons voor, dat ze niet afweek van den gewonen vorm, die van eene dergelijke gelegenheidsrede, een vereischte is. Wij zullen er voor onze lezers alleen datgene uit overnemen, wat op den politieken en economischen toestand van Oost-Indië betrekking heeft; dit luidt als volgt:

Wenden wij den blik naar het jaar, dat achter ons ligt, dan is er in menig opzicht reden tot dankbaarheid — ook al viel hier en daar de schaduw naast het licht.

De pacificatie van sommige deelen van dezen Archipel vorderde belangrijk; in andere kwam die geheel tot stand. Maar bij de herdenking van de aan beide zijden gevallenen wordt de toon onzer feestvreugde door weemoed getemperd.

De wetgeving werd in het afgeloopen jaar op menig punt herzien en verbeterd. Met belangstelling zien wij uit naar gewichtige en ingrijpende wijzigingen in onze burgerlijke rechtsvordering en een deel onzer handelswetgeving, die haar zooveel mogelijk in overeenstemming zullen brengen met die van het Moederland. Ook werd in de jongste Troonrede een wijziging van het Regeeringsreglement toegezegd, ten einde een meer gewenschten rechtstoestand en rechtsbedeeling voor de inlandsche Christenen mogelijk te maken.

De inlandsche landbouw leverde over het algemeen bevredigende uitkomsten. Wel leed de bevolking in enkele gewesten onder misgewas, wel was er ook in vele streken geen overvloed, maar toch wint meer en meer de overtuiging veld, dat de voorstelling, in de laatste jaren van Java's achteruitgang gegeven, te somber gekleurd is; dat inderdaad geen reden bestaat om de toekomst zoo donker in te zien. Zeker, wij willen het ons niet verhelen: er blijft nog veel, nog ontzaglijk veel, te doen in het belang der bevolking, om haar landbouw meer onafhankelijk te maken van de weersgesteldheid en beter te beschermen tegen ziekten en plagen; om te trachten de productie meer gelijken tred te doen houden met de toeneming der bevolking; om die bevolking de gelegenheid te openen zich naast den landbouw ook andere bestaansmiddelen te verschaffen.

Maar al blijven wij erkentelijk voor de hulp van het Moederland om hierin tegemoet te komen, toch blijft het bij den zorgelijken toestand van 's lands financiën voor de Regeering een hoogst moeilijke taak om voor dit alles de noodige middelen te vinden.

Doch, zoo vervolgde spreker «waartoe hierbij «langer stilgestaan op dezen feestdag, waarop alles «overstemd wordt door de blijmoedige gedachte, «dat wij onze geliefde Vorstin wederom een jaar, «in welstand, mochten behouden». En verder uitweidende over dat geluk en daarbij den Gouverneur-Generaal herinnerende aan de verzekering van groote belangstelling in Ned.-Indië, die deze mondeling van de Koningin ontving en bij zijne komst in het Oosten nu vijf jaren geleden aan het volk in Indië overbracht, zeide de heer L. ten slotte:

Terwijl wij ons vleien, dat Uwe Excellentie de zoo even door ons uitgebrachte wenschen wel aan Hare Majesteit zal willen overbrengen, verzoeken wij u tevens eerbiedig om, in Nederland teruggekeerd, Hare Majesteit wederkeerig de verzekering te geven van onze onveranderlijke gevoelens van trouw en verknochtheid aan Haar en Haar doorluchtig Huis, en Haar de overtuiging te schenken, dat wij allen, zonder onderscheid van rang of stand, zullen medewerken tot bevordering van de ontwikkeling dezer schoone gewesten en van de eer en de hoogheid van ons geliefde vaderland!

Volgens de getuigenis van het reeds door ons genoemde B. N. viel het op, dat de rede, die in antwoord daarop door den Gouverneur-Generaal gehouden werd, op matten toon werd uitgesproken. Groot was het onderscheid, zoo meent dit blad, tusschen den heer Rooseboom, vijf jaar geleden een beeld van kracht en zelfvertrouwen en tusschen den nu op het punt van vertrek staanden landvoogd, die verklaarde, dat hij gegeven had wat hij geven kon, maar dat hij, ondanks allen goeden wil en een stalen ijver niet had kunnen geven, wat men van zijn opvolger verwachtte: Een bestuur tot veler tevredenheid.

Wij zullen de redevoering van den G.-G., hoewel ze voor een deel de opsomming bevat van feiten en gebeurtenissen der laatste jaren, die aan onze lezers reeds bekend zijn, toch in haar geheel overnemen, omdat wij ze daarna door enkele opmerkingen willen doen volgen. De G. G. zeide:

Met waardeering en, ik behoef het nauwelijks te zeggen, met geheele instemming, heb ik, mijnheer de waarnemend vice-president van den Raad van Ned.-Indië, de woorden gehoord, waarin u uitdrukking wist te geven aan de gevoelens, die u en de hier aanwezige colleges, landsdienaren en andere ingezetenen van Ned.-Indië, uit wier naam u hier het woord voerde, bezielen op dezen dag, den feestdag bij uitnemendheid in Nederland en zijne koloniën.

De gevoelens en de wenschen door u voor het heil onzer geëerbiedigde Vorstin en Haar Huis uitgesproken, zullen, ik twijfel hieraan niet, door Hare Majesteit zeer op prijs worden gesteld.

De blik door u op het jaar, dat achter ons ligt, geworpen, deed u tot de uitspraak komen, dat naast in menig opzicht reden tot dankbaarheid, ook hier en daar schaduw naast het licht viel; dat, al blijft er veel, nog ontzaglijk veel te doen in het belang der bevolking, toch meer en meer de overtuiging veld wint, dat de voorstelling in de laatste jaren van Java's achteruitgang gegeven, wat somber gekleurd is.

Ook aan mij is door personen, die, naar ik meen, tot het uitbrengen van een oordeel ten deze wel bevoegd zijn, medegedeeld, dat naar hun meening van een mindere welvaart van den Javaan in het algemeen, vergeleken bij den toestand van ongeveer een kwart eeuw geleden, geen sprake is.

Het is intusschen moeilijk uit te maken of die meening en de overtuiging, waarop u doelde, op goede gronden berusten; daarvoor zou toch noodig wezen behalve een volledige kennis van den toestand op geheel Java op het tegenwoordig oogenblik, ook dien van een aantal jaren geleden.

Hoe dit ook zij, een feit is, dat de toestanden, na de twee op elkander volgende ongelukkige oogsten van 1901 en 1902, duidelijk hebben aangetoond, dat althans op een deel van Java het weerstandsvermogen der inlandsche bevolking zeer gering is. Of het mogelijk zal zijn al de oorzaken van dit gebrek aan weerstandsvermogen, althans binnen niet te langen tijd, weg te nemen, valt te betwijfelen, aangezien een deel daarvan gelegen is in het volkskarakter, dat niet zoo spoedig veranderd kan worden.

Toch moet daarnaar worden gestreefd en ook het mogelijke gedaan om de overige oorzaken, zoo al niet geheel weg te nemen, dan toch te verzwakken.

In die richting wordt gewerkt en blijkens de aanvankelijke resultaten in de voor korten tijd nog noodlijdende streken, niet zonder succes. Intusschen blijkt opnieuw bij dezen buitengewoon natten Oostmoesson, hoezeer de landbouw afhankelijk is van klimaatinvloeden.

Ook door de geleidelijke uitbreiding der pandhuisregie wordt het beoogde doel nagestreefd. De opiumregie, die ongetwijfeld, evenens een groote verbetering teweeg bracht, is thans op geheel Java ingevoerd.

Vertrouwd mag worden, dat de aanstaande oprichting van een departement van landbouw belangrijk nut voor den inlandschen landbouw en andere bronnen van welvaart zal opleveren. Voorts werden voorstellen gedaan om met behulp van door het moederland te verstrekken fondsen met meer kracht de zaak van het landbouwcrediet te bevorderen, op ruimer schaal irrigatiewerken aan te leggen, maatregelen te nemen in het belang van paarden- en veeteelt en een proef te nemen met emigratie uit de zwaarst bevolkte gedeelte van Java op landskosten. Ook ligt het in de bedoeling de inlandsche nijverheid op krachtdadige wijze te steunen.

Op Java werd de rust alleen in de residentie Soerabaja op ernstige wijze gestoord; de orde werd echter zeer spoedig hersteld. Omtrent de ware oorzaken dier rustverstoring is een onderzoek ingesteld, waardoor het gewenschte licht daaromtrent zal worden verkregen.

De toestand op Sumatra geeft over het geheel groote reden tot tevredenheid. De pacificatie van Atjeh en onderhoorigheden schrijdt onafgebroken voort. Ten einde den nieuwen toestand, die aldaar langzamerhand verkregen wordt, een vasten grondslag te geven, werd het reeds sinds geruimen tijd noodig geacht onzen invloed ook in het achterland, de Gajoe- en Alaslanden, waarheen vele ontevredenen uit Atjeh en onderhoorigheden de wijk namen, uit te breiden.

In het noordelijk gedeelte van dat achterland, was langs vreedzamen weg reeds veel verkregen, maar in het zuidelijk gedeelte, waar dit eveneens werd beproefd, werd de verwachting teleurgesteld en bij den hoogst merkwaardigen vijfmaandschen veldtocht van een afdeeling marechaussee, werd op verschillende punten hevige weerstand geboden met het treurige gevolg, dat aan de bevolking groote verliezen moesten worden toegebracht en ook van onze troepen menig offer werd geeischt. Waarschijnlijk mag vertrouwd worden, dat deze offers niet te vergeefs zijn gebracht, maar dat de tocht heilzame gevolgen voor de toekomst zal opleveren.

In Djambi en de aangrenzende landschappen Korintji, Serampas en Soengei Tenang, is het Nederlandsch gevestigd. Het sneuvelen van den ex-sultan Taha, het overlijden van diens broeder Dipo Negoro en de onderwerping van verschillende leden van het vroegere vorstengeslacht en andere hoofden, geven waarborgen, dat, hoewel nog eenige vijandige benden rondzwerven, de weerstand in Djambi gebroken is. Van de bevolking zelf, die algemeen den nieuwen toestand schijnt te waardeeren, behoeft vermoedelijk geen verzet meer gevreesd te worden.

Bij de verzoeken om inlijving bij het rechtstreeks bestuurd gouvernementsgebied, door verschillende andere landschappen op Sumatra gedaan, schijnt de tijd niet meer verre, dat op het geheele eiland de gewenschte toestand zal zijn verkregen.

In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo laat de toestand daarentegen meer te wenschen over. Al zijn de benden van de partij van den pretendent-sultan niet sterk, de uitgebreidheid van de landstreek, waar zij optreden, gepaard aan de overgroote moeilijkheden, die het terrein aan het ageeren met eenigszins belangrijke troepenafdeelingen in den weg legt, maken het bezwaarlijk die benden in den gewenschten korten tijd geheel onschadelijk te maken.

In het oostelijk gedeelte van den Archipel viel op politiek gebied niet veel belangrijks voor. Alleen moest in de residentie Timor een paar maal van de wapenen gebruik worden gemaakt. Ook bleek een met klem optreden noodig tegen den radja van Tabanan, die, in strijd met den uitgedrukten wil der Regeering, weduwenverbranding had toegelaten.

De decentralisatiewet, strekkende om zelfbestuur van gewesten en gedeelten van gewesten mogelijk te maken, kwam tot stand. De bedoeling is, dat met het begin van het volgend jaar het zelfbestuur in de afdeelingen Stad en Voorsteden, Meester-Cornelis en Buitenzorg der residentie Batavia in werking zal treden.

De arbeid aan spoor- en tramwegen op Java en in Atjeh en Onderhoorigheden wordt ijverig voortgezet. De telegraafkabels tusschen Batavia, Billiton, Pontianak, Banka en Palembang werden gelegd; een wetsontwerp is ingediend strekkende tot het verkrijgen eener kabelverbinding tusschen West-Borneo en Saigon, waarvan een nieuwe telegrafische verbinding met het moederland het gevolg zal zijn.

Een geregelde stoomvaartdienst op China Japan trad in werking.

Te Batavia werd een ambachtscursus geopend.

De nieuwe drinkwaterleiding te Soerabaja werd in gebruik genomen.

De kennis van ons gebied van den Archipel zal opnieuw worden uitgebreid als gevolg van een langdurigen tocht door een bestuursambtenaar in het nog onbekende Noordelijk gedeelte van ons gebied in Borneo gedaan en van een wetenschappelijke, door de Regeering gesteunde expeditie van particuliere zijde, die naar het onbekende Sneeuwgebergte op Nieuw-Guinea wordt ondernomen.

Het uitbreken van den Russisch-Japanschen oorlog eischte bijzondere maatregelen tot het zoo noodig met klem handhaven van onze neutraliteit.

Land- en zeemacht vervulden ook in het afgeloopen jaar met lof haar dikwijls moeilijke taak. Bij de noodzakelijkheid, die zich bij voortduring doet gevoelen, om ter verkrijging van betere toestanden in die streken van den Archipel, waar onze bestuursinvloed zich tot dusverre in geringe mate doet gelden, dien invloed uit te breiden, blijft het te voorzien, dat, hoezeer ook gestreefd moet worden, dat doel langs vredelievenden weg te bereiken, dit niet altijd mogelijk zal zijn en ook in de toekomst nu en dan een beroep op onze krijgsmacht zal moeten worden gedaan. Dat ook dan, evenals vroeger op haar gerekend zal kunnen worden, lijdt geen twijfel.

Met waardeering en instemming zal ongetwijfeld door velen hier te lande zijn kennis genomen van de groote en algemeene hulde in Nederland aan den luitenant-generaal Van Heutsz en in hem aan het Indische leger gebracht.

Aan het slot uwer rede, mijnheer de waarnemend vice-president van den Raad van Ned.-Indië, werd door u gezinspeeld op mijn aanstaand vertrek en een welwillend woord naar aanleiding daarvan geuit. Wil mijn dank daarvoor ontvangen. Dat niet aan aller wenschen is voldaan, niemand is daarvan meer doordrongen dan ik en ik betreur dit te meer, omdat een groot deel mijner eigen wenschen niet in vervulling is gekomen. Maar de mensch kan niet meer doen, dan wat zijn eigenschappen, en de omstandigheden, waaronder hij werkzaam is, hem veroorlooven. Van harte hoop ik, dat het mijn opvolger, van wiens beste — en zeker niet zonder reden — hooge verwachtingen worden gekoesterd, zal gelukken aan veler wenschen te voldoen.

De wenschen door u aan Hare Majesteit de Koningin en Haar Huis naar aanleiding van dezen dag uitgesproken, zullen door mij aan H. M. worden overgebracht, terwijl ik tevens gaarne gevolg zal geven aan uw verzoek om, nadat ik in Nederland zal zijn teruggekeerd, de tolk te zijn der door u hier uitgedrukte gevoelens bij onze geëerbiedigde Koningin, indien H. M. mij daartoe wel de gelegenheid zal gelieven te stellen.

Ik noodig u uit, mijne heeren, hier nogmaals uiting te geven aan de gevoelens door met mij driemaal uit te roepen: Leve de Koningin!

Het eerste punt waarbij wij moeten stilstaan is de herhaling, bevestiging en verduidelijking van hetgeen Mr. Lagerwey had gezegd, de verklaring namelijk van den Gouverneur-Generaal, dat — hoewel er nog ontzaglijk veel in het belang der bevolking te doen valt — toch meer en meer de overtuiging veld wint, dat de voorstelling in de laatste jaren van Java's achteruitgang gegeven, wat somber gekleurd is. Verscheiden personen, naar de *meening* van den Gouverneur-Generaal wel tot het uitbrengen van een oordeel bevoegd, hadden hem medegedeeld, dat naar hun *meening* van eene mindere welvaart van den Javaan, *in het algemeen* vergeleken bij den toestand van ongeveer een kwart eeuw geleden, geen sprake is.

Wij zouden tegen deze vage veronderstelling (men lette op de door ons cursief gedrukte woorden) geen bedenking hebben, wanneer de Indische Troonrede alleen bestemd was om in Indië dienst te doen als een kleine opwekking tot den erkenden plicht om nog «ontzaglijk veel» te doen in het belang der bevolking. Maar de Indische Troonrede bereikt ook Nederland, waar men nu zoo algemeen overtuigd is van het ontzaglijk vele, dat voor Indië gedaan moet worden en van den «zorgelijken toestand van Indië's finantiën» en waar juist thans het voorstel om den economischen toestand van Java, door geldelijken steun van het Moederland te bevorderen, bij de Tweede Kamer in behandeling is.

Wat wij, in de tweede plaats liever in de Indische Troonrede zouden gemist hebben is de door den G.-G uitgesproken twijfel, of binnen niet te langen tijd, de oorzaken van het gebrek aan weerstandsvermogen der Inlandsche bevolking wel zouden zijn weg te nemen en zulks: omdat een deel dier oorzaken gelegen is in het volkskarakter, wat moeielijk in korten tijd te verbeteren zal zijn. Toch moet er naar worden gestreefd dit wel te doen en dan ook «het mogelijke gedaan worden om de overige oorzaken, zoo al niet geheel weg te nemen, dan toch te verzwakken».

Ook hier werd, immers zonder noodzaak [...]

---

lezen, nimmer gewetenhad, dat het minnebrieven waren, die zij zoo zorgvuldig had bewaard, lang geleden geschreven door een jonge dame te Bath, die later den heer in de blauwe jas met koperen knoopen teleur had gesteld door met »een ander« te trouwen, in plaats van haar belofte te houden en bij hem in Indië te komen; terwijl in deze wreede behandeling waarschijnlijk de verborgen oorzaak lag van zijn troost-zoeken in het afgezonderde inlandsche verblijf achter in zijn groote woning.

Toen Paul eindelijk het snuffelen in de doos begon te vervelen, liet hij de oude vrouw over aan hare droomen uit het verledene, en sloop de stoep af om wat in den tuin te gaan wandelen. De baboe en de staljongen waren druk aan 't praten en rooken met de andere bedienden in de bijgebouwen, dus was hij vrij en kon ongestoord met zijn handjes plassen in de kleine steenen leidingen, die dienden om den tuin te bevloeien met het water, dat door twee geduldige stieren onder een krakend geluid werd opgepompt; hij kon een citroen uitzuigen, hetgeen hem verboden was, de goudsbloemen en asters van hunne steeltjes rukken, de grijze eekhoorntjes, die langs de boomen liepen, trachten te vangen, de groene papagaaien roepen, die zich in de oranjeboomen nestelden. Op eens vloog hij haastig op zijde, en keek aandachtig naar een bruin slangetje, dat in een gat onder een boom kroop. Dit zou hij eens aan zijn overgrootmoeder vertellen en haar vragen, er iederen dag een schoteltje met melk neer te zetten om in den gunst van het heilige dier te komen. Het verwonderde hem, dat de tuinman dit nog niet opgemerkt had.

Hij slenterde door tot aan de grens van het erf, dat omgeven was door een heg van groote, bestoven aloës en ging door de poort van witte pilaren, die den ingang afsloten, ook zonder dat er een hek was.

Aan den overkant van den weg helde de grond naar den oever van de rivier toe, die juist op dat punt begroeid was met groote pompoenen, waartusschen visschers en mandenvlechters zaten. Iets verder, op de zandbanken, die als eilandjes in de rivier lagen, kon men dikke, bruine krokodillen zien liggen, half in en half uit het water. Paul liep vlug langs den kant van den weg tot hij aan een pad kwam, dat naar het heiligdom van Hanuman, den aapgod, voerde, onder de hooge, roode muren van het fort; en toen zette hij 't op een drafje, want hij verlangde zeer naar zijn vriend, den priester, en hij was bang door de baboe achterhaald en teruggeroepen te worden.

Hij liep langs de stevige, roode muren van zandsteen, — het sterke fort van Akbar, dat daar als wacht stond bij de samenvloeiing der heilige rivieren — tot hij aan een vredig plekje kwam: het blauwe water lag daar zoo kalm, aan weerszijden door het gele zand begrensd, waarop een kleine groep hutten, bestaande uit eenige stokken door wat vlechtwerk verbonden, een bed vol koninklijke goudsbloemen, die de lucht met haren doordringenden geur vervulden, eenige luie pelgrims zaten of lagen tegen de zijden van een zonderling ingezonken heiligdom, dat er uit zag als een vierkanten bak, maar als men over den rand leunde, zag men het levensgroote beeld van Hanuman, den aap-god, »met de lange kaken«.

Paul was bang om er alleen over heen te kijken, maar bij de hand vastgehouden door den ouden dienstdoenden priester, had hij dikwijls met ontzag naar het afgodsbeeld gekeken, dat vuurrood beschilderd was ten zinnebeeld van het bloedoffer, een reusachtig beeld, op zijn rug liggend, de armen en beenen in dreigende houding uitgestrekt, met een ontzettende mond van oor tot oor reikend, en grimmig starende oogen van spiegelglas. Het kind ontweek zorgvuldig den rand van het heiligdom en naderde de afdakjes, van waar zich een snurkend geluid liet hooren.

»Zeg! Baba-jee!« riep hij luid, »kijk eens, ik ben gekomen«. En telkens zijn stem verheffende, op echt inlandsche manier, bleef hij zoolang zijn vriend roepen, tot het kale hoofd van een ouden, Brahmaanschen priester slaperig te voorschijn kwam. De heilige man droeg een saffraan-geel overkleed, een snoer gesneden kralen om den hals en een gewijd koord over de linker schouder.

»Ben jij 't, kleintje? Ik heb je in lang niet gezien«, mompelde hij, zich met moeite oprichtende, want zijn ledematen waren stijf en de nabuurschap tusschen heiligdom en rivier moedigde zijn vijand, de rheumatiek, aan, niettegenstaande hij in de gunst stond der goden. Toen strompelde hij naar buiten in den weldadigen zonneschijn en het saffraankleurige kleed om zich heenslaande, hurkte hij lui neder op den rand van Hanumans rustplaats, en sprenkelde wat gewijd water over het beeld. Paul zat op zijn hielen naast den priester en overlaadde hem met vragen, zich door het gezelschap van den Baba-jee beveiligd achtende tegen de loerende oogen en uitdagende ledematen daar beneden.



»Nu is de jaarmarkt voorbij, en komt vooreerst niet weer« zeide Paul spijtig. De jaarlijksche pelgrimstocht in de maand Januari naar de plaats van samenvloeiing der heilige rivieren, was altijd, zoolang hij zich herinneren kon, een heerlijkheid voor het kind geweest. Men had hem nimmer toegestaan tusschen de volksmenigte te gaan, maar hij had dan toch stroomen menschen voorbij de poorten van het erf zien trekken, dag en nacht door, steeds zingende en stampende en de goden aanroepende; dan kreeg hij allerlei aardig speelgoed en heerlijk lekkers, dat de bedienden voor hem meebrachten van dat tooneel van gemengde feestvreugde en godsdienstvertoon, en eens had de baboe hem meegenomen naar het fort, waar hij van de hooge borstwering neer had gekeken op de wemelende menigte, die in en uit het water steeg; hij had het eiland gezien, waar de fakirs zich verzamelden, en opgetogen geluisterd naar de verhalen, die de baboe hem deed van mirakelen en wonderen, met een groot verlangen er zelf ook aan mee kunnen te doen.

»Negen maantijden moeten nu weer voorbijgaan, eer de menigte pelgrims terugkomt«, hernam de oude Brahmaan, »en eerst drie jaren daarna wordt weer het groote feest gevierd.«

»En waarom pas over drie jaar?« vroeg de jongen.

»Omdat het slechts om de twaalf jaar plaats heeft, mijn kind, als zon en maan daartoe bijzonder gunstig zijn, dat de fakirs hier samenkomen, nadat zij achtereenvolgens al de heilige plaatsen hebben bezocht. Op den grooten dag gaan zij in optocht baden — een aanblik, die nergens anders in de wereld te zien is. Op de jaarmarkten zag ik dikwijls duizenden pelgrims bijeen, maar op de *Koombh Mela* heb ik er wel drie millioen zien komen en gaan, gedurende de weken dat er jaarmarkt was.

»En hoevele *Koombh Melas* hebt ge bijgewoond, heilige vader?«

»Zes heb ik er meegemaakt — de eerste, toen ik nog een kind was als gij, en de laatste, negen jaren geleden. Misschien nog één, misschien twee, zal ik er zien, als de groote Siva dit waardelooze leven wil behoeden. Als ge tot een man zijt opgegroeid en doen kunt, wat ge wilt, moet ge ook te goeder tijd in het heilige water baden en uw hoofd kaal scheren — om lichaam en geest te verheerlijken.«

Hij keek naar het begeerige gezichtje van het kind, en zijne oogen namen een vage, afdwalende uitdrukking aan.

»En de aapgod?« snapte de jongen voort, weinig acht slaande op de woorden van den priester, »zal die op de volgende groote jaarmarkt ook hier zijn? Hoe lang heeft hij hier, op deze plaats, gelegen? Hoe kwam hij hier?« vervolgde hij met kinderlijke, onverzadigbare weetgierigheid.

»Hij is hier voor altijd,« antwoordde de andere, »en hij is hier al sinds onheuchelijke tijden; maar vroeger, toen de goden nog op aarde rondliepen en zich aan de menschen openbaarden, kwam er een boot stroomafwaarts naar de plaats der heiligen toe — en dat schip droeg het beeld van Hanuman, den grooten held, die ook wel Mahabir wordt genoemd. Maar toen het op de samenvloeiings-plaats der heilige rivieren kwam, hield het vaartuig stil en geen menschelijke kracht kon er eenige beweging in krijgen. Toen werd de god, dien ge voor U ziet, uit het schip gehaald en hier aan den oever gezet. Dat was eeuwen geleden; later heeft de groote Koning Akbar het fort gebouwd. Ofschoon niet van ons geloof, was hij toch een man, die altijd de ware godsdienst der Hindoes geëerbiedigd en hoog heeft geacht. Hij liet de vesting optrekken rondom den tempel van Siva, die reeds duizenden jaren vóór de komst der Mongolen gebouwd was, en tot op dezen dag binnen die muren ligt. Hij heeft ook dit heiligdom van Hanuman geëerbiedigd en het met rust gelaten, waarvoor zijn ...

naar het oordeel van velen, zeker ook zonder grond, koren gebracht op den molen van hen, die het nemen van flinke maatregelen tot het scheppen van een gezonden economischen toestand op Java, uit een averechts-zuinigheidsbegrip, een onbegonnen werk achten. De *hoofd*oorzaken van den achteruitgang op Java — gemis aan vooruitgang wordt die achteruitgang door sommigen euphemisch genoemd — zijn toch waarlijk door tal van tot oordeelen gerechtigde sprekers en schrijvers voldoende aangetoond. Het is niet tegen te spreken, dat de volksaard, zooals die onder ons bestuur geworden is, in geringe mate de spoedige werking der tot herstel aan te wenden middelen zal in den weg staan, maar zoodra het volk ziet, dat het ons ernst is om den toestand te verbeteren en het eigen heil duidelijk begrepen wordt, zal het meewerken, daarvan kan men zeker zijn. Doet men echter slechts het mogelijke om de hoofdoorzaken der ellende *te verzwakken* omdat men het te moeielijk of te duur vindt om ze voor zoover zulks kan, ten spoedigste *geheel weg te nemen*, dan zal diezelfde slapheid ook in den aard der Inlandsche bevolking blijven voortduren.

Waar verder in zijne rede de G.-G. opsomde het goede wat in de laatste tijden was tot stand gekomen, kunnen wij hem met onze beschouwingen niet voet voor voet volgen, omdat wij anders op bedenkelijke wijze de ruimte zouden overschrijden, die aan het hoofdartikel kan worden afgestaan.

Wij kunnen echter, hoe gaarne wij dit ook zouden willen, den toestand op Sumatra niet on besproken laten, omdat wij hem niet zoo bijzonder gunstig vinden. Een nog al lang verblijf op dit schoone eiland, waarvan wij vooral de westkust en het noorderdeel leerden kennen, schonk ons de overtuiging, dat het bij een liberaal en wijs bestuur tot groote ontwikkeling voorbest md is en meermalen hebben wij in de laatste jaren in de openbare vergaderingen onzer Vereeniging daarop gewezen.

Wij hebben echter nimmer gedacht, dat ook hier de beschaving, te vuur en te zwaard aan de tot nog toe vrije, Battak-stammen zou worden opgedrongen, doch wij stelden ons voor, dat het zien van den vooruitgang, die het natuurlijk gevolg moet zijn van wijze maatregelen tot ontwikkeling en degelijk recht voor den inlander, van zelf in den loop der tijden, het denkbeeld van Koning Willem I: een geheel aan ons onderworpen Sumatra; tot verwezenlijking zou brengen.

Het humaniteitsbeginsel nog daargelaten, wil het ons voorkomen, dat iedere onderwerping, die van wapengeweld het gevolg is in de toekomst veel tegenstand te overwinnen heeft vóór ze vruchten draagt. En wanneer wij in de berichten, die van Indië tot ons komen, lezen van grootere en kleinere militaire expeditiën op verschillende punten, terwijl ook uit Atjeh nog tijdingen van overvalling en verraderlijke aanvallen ons bereiken, dan denken wij aan de kans op meerdere uitgaven voor het leger, waarvan wij de noodzakelijkheid hoogst noodlottig zouden vinden, juist in deze tijden nu het, zooals mr. Lagerwey zeide: *voor de Regeering eene heel moeilijke taak is om voor al het tot verbetering van den toestand noodige, de middelen te vinden.*

Het was een schadelijk gevolg van het succes, door Generaal van Heutsz door zijn beleid op Atjeh behaald met kleine troepen-afdeelingen van uitgezochte mannen, dat eene imperialistische krijgshaftigheid in een deel der voorlichters van de publieke meening is gevaren.

Een staaltje daarvan is o. a. te vinden in *het Vaderland* van 6 October, waar de redactie het een en ander ontleent, uit een haar ter inzage gegeven schrijven van iemand, die sedert lang in Indië woont en het volk goed kent.

Schrijver van dien brief heeft aan oorlog in de onafhankelijke Battak-landen niet genoeg, ook de Padangsche bovenlanden moeten er aan gelooven, men luistere:

»Het plakaat Pandjang moet opgezegd en belastingen worden ingevoerd en de bevolking onder ons rechtstreeksch bestuur gebracht. Het geschipper met den arroganten Maleier moet eindigen, zal Sumatra ooit worden wat het zijn kan, het schoonste en rijkste eiland van Indië.»

Zeker, er is een groot onderscheid tusschen het zelfstandigheidsgevoel van den arroganten (?) Maleijer en de onderworpenheid en lijdelijkheid van den gedweeën Javaan. Dit lijdelijk onderworpene van den inlander op Java, aan alles wat hem overkomt, moet den Gouverneur-Generaal voor den geest hebben gestaan, toen hij klaagde over het volkskarakter.

Wanneer wij de plannen van de verschillende onder-direct-gezag-brengers lezen, dan komt ons onwillekeurig de plaat in de gedachte, die Braakensiek voor de Amsterdamsche *Groene* teekende, toen de Generaal van Heutsz tot aanstaand Gouverneur-Generaal werd benoemd. De staatsman ontgespte zijn sabel en gaf dien aan zijn adjudant te bewaren, zeggende: dat hij in plaats van vechten, nu heel iets anders te doen had.

## Oost-Indische berichten.

**Bandjermasin.** Het *Bandj. Nbl.* brengt weer een serie berichten uit de Boven-Kapoeas omtrent voorvallen, niet van ingrijpenden aard, maar wel aantoonend dat de toestand daar met den dag verergert, nu wij er met de beschikbare macht zoo goed als niets kunnen uitrichten. Uit de Boven-Doesson hetzelfde liedje van beschietingen door den vijand en onmacht onzerzijds; een liedje dat, naar *de Javabode* hoopt, met de komst van den nieuwen landvoogd te Buitenzorg en den nieuwen militairen commandant te Bandjermasin wel spoedig van toon zal veranderen.

Nader werd uit Batavia geseind dat de overste van Daalen telegraphisch ontboden werd om met den resident van Z.-O. Borneo de zaken te regelen, hetgeen wel zóó zal moeten worden opgevat, dat overste van Daalen het civiel en militair gezag in handen krijgt.

**Circulaire van den algemeenen secretaris.** De regeering vestigt in deze circulaire de aandacht op de behandeling der inlanders en vreemde oosterlingen voor landsdienaren, die bij de vervulling hunner ambtelijke plichten met hen in aanraking komen, welke behandeling niet altijd vrij te pleiten is van aanmatiging en noodelooze ruwheid. Uit welke oorzaken de gewraakte wijze van optreden ook moge voorkomen, de gouverneur-generaal acht het noodig, dat alle landsdienaren worden gewezen op hun plicht om inlanders en vreemde oosterlingen op behoorlijke wijze te behandelen en dat met kracht worde opgetreden tegen daarmede tegenstrijdige handelingen.

**Het Gedangan-onderzoek** is afgeloopen en volgens het *Soer. Hbl.* zal de uitslag van het onderzoek uitwijzen dat niet de strijd van belangen de dadelijke en feitelijke oorzaak is geweest, *maar wel dat eigenbelang en het zoeken van eigen grootheid, met werkelijk, vermeende of vergroot en valsch voorgestelde belangen (grieven?) van anderen schijnen te zijn samengestrengeld.*

Ook de correspondent van *de Locomotief* heeft een en ander vernomen van den uitslag, dat, kort samengevat, hierop neer zou komen, dat de regent en de assistent-resident wel wisten dat er iets broeide, maar dachten aan groote overdrijving, tot zij den 27en Mei overvallen werden door de tijding dat de opstand zou beginnen. Dus was het bestuur niet voldoende op de hoogte van den toestand en zoo het nog noodig ware, rechtvaardigt dit ten volle wat het blad van den aanvang af heeft geschreven, dat een goed bestuur den opstand had kunnen en moeten voorkomen.

Hulde brengt het blad aan den heer van Rees, op wiens aandringen door publicatie van het officieel rapport het volle licht over deze zaak zal worden verspreid.

**Proefstation voor bergcultures.** Uit goede bron wordt aan het *Soer. Hbl.* medegedeeld, dat de oprichting van een algemeen proefstation voor bergcultures een beklonken zaak is.

Ofschoon het benoodigde kapitaal nog niet is volteekend, neemt het dagelijksch bestuur van het Algemeen Syndicaat voor koffiecultuur en andere bergcultures in Ned.-Indië de verantwoordelijkheid op zich voor het nog te kort komende bedrag, overtuigd als het is dat die ontbrekende gelden nog wel bijeen zullen zijn te brengen.

De meeste bankinstellingen, die in bergcultures betrokken zijn, hebben hun financieelen steun toegezegd.

**Goudsmeedkunst.** In de jongst verschenen aflevering van het *Tijdschrift voor Ind. taal-, land- en volkenkunde*, uitgegeven door het Bat. genootschap, komt een zeer belangrijke nota voor betreffende de atjehsche goud- en zilversmeedkunst, van de hand van den heer Veltman, civiel gezaghebber te Padang Tidji, waaraan ter verduidelijking tien fraaie fotografische afbeeldingen zijn toegevoegd.

**Dr. Snouck Hurgronje,** de adviseur der regeering voor inlandsche en arabische zaken, is naar de *Javabode* uit de beste bron heeft vernomen niet ziek en denkt er evenmin over binnen afzienbaren tijd met verlof naar Europa te gaan.

**De stand der gewassen in Semarang.** Blijkens *de Locomotief* is in de laatste 14 dagen, gedurende welke de weersgesteldheid gunstig is geweest, de aanplant van tweede gewassen in Grobogan gestegen tot 25745 bouws, meest djagoeng. In de desa-loemboengs der afdeeling zijn 236000 pikols padie opgeschuurd en de voorraad op dit oogenblik bij de bevolking in huis wordt op 400.000 pikols geschat.

**De petroleumbronnen te Pendawa.** Van de beide onlangs op de concessie Fendawa van de mijnbouwmaatschappij Atjeh aangeboorde putten is de eerste door modder verstopt en zal men dus de capaciteit daarvan nog nader moeten bepalen.

Die van de andere schat de „Koninklijke" op een voorloopige productie van 500 vaten olie daags. De opzettingskosten zijn op f 86000 geraamd, de maandelijksche onkosten op f 11000. De „Koninklijke" heeft een aanbod gedaan van f 4 per ton voor de eerste 100.000 ton olie, de rest tegen f 2.50 per ton.

**Bandoengsche kinine-fabriek.** De inschrijving voor de nieuwe uitgifte van aandeelen in de Bandoengsche kinine-fabriek is 1 Sept. gesloten. Het benoodigde bedrag is ruim volteekend.

**Singkel.** Aan de *Deli-Ct.* ontleenen wij in de afgeloopen week het bericht dat de Moslims in Singkel weer vijandig gebinnen op te treden. Te Pamoeka is een wachthuis verbrand. Het hoofd van Pajaboemboeng neemt een dreigende houding aan en de oproermakers hebben een benting opgeworpen. Reeds heeft zich een militaire patrouille, vergezeld van den controleur derwaarts begeven. Vermoedelijk zullen, zooals ook ook in ons vorig blad reeds werd medegedeeld, een paar compagniën daarheen worden gezonden.

**Van de Hoogvlakte.** Aan hetzelfde blad ontleenen wij de officieele mededeeling dat de colonne Bleckman den 7en September via Sikeben en Boeloe-Nipis op de hoogvlakte en den 8en te Kabon Djahé is aangekomen. De bij Kabon Djahé aangelegde loopgraven en versterkingen en de daarachter gelegen heuvel werden genomen. De vijand trok in wilde vlucht weg, na vooraf de kampong Lingga in brand te hebben gestoken. Niettegenstaande onze troepen dadelijk die kampong binnenrukten en den brand trachtten te stuiten, werden 41 van de 55-huizen een prooi der vlammen.

Nog dienzelfden ochtend werd na korten tegenstand het nabijgelegen versterkte Lingga Djoeloe genomen. De vijand telde 15 à 20 dooden, het aantal gewonden is nog onbekend. Aan onze zijde werden eenige fuseliers gewond.

Serbakti, het landschap Peran en de meeste vijandelijke dorpen aan de overzijde der Laoe Biang lieten den ass.-res. Westenberg weten, dat zij van verder verzet wilden afzien. Den hoofden werd te kennen gegeven, dat zij persoonlijk hun opwachting moesten maken.

Ook Lingga Djoeloe werd in den nacht van 9 op 10 September vermoedelijk door vijandelijke lieden in den asch gelegd.

Onzerzijds telden wij voor Lingga 13 gewonden, allen door rantjoes, behalve een inl. fuselier, die een schotwond opliep; voor Lingga Djoeloe hadden wij 4 gewonden.

De vijand liet bij Lingga 5 dooden, bij Lingga Djoeloe 12 dooden in onze handen; ook een 50-tal geweren.

**Zoutmonopolie ter Oostkust.** Het voorstel is door de regeering gedaan tot invoering van het zoutmonopolie ter Oostkust van Sumatra.

Naar aanleiding hiervan schrijft de *Deli-Ct* niet te kunnen gissen welke redenen de regeering er toe leiden om, tegen den wensch van het gewestelijk bestuur ter Oostkust van Sumatra, het zoutmonopolie te willen invoeren.

Wel heeft het blad vroeger gehoord van een plan aan generaal van Heutsz toegedicht, om de bevolking van Atjeh te helpen aan een nieuwe bron van inkomsten door daar een gouvernements briquetten-zoutfabriek oprichten, welke zou voorzien in de behoeften, o. a. van de Oostkust, maar acht het niet aannemelijk, dat de nieuwe gouverneur-generaal reeds nu zijn invloed heeft doen gelden in een richting als door het regeeringsvoorstel aangewezen.

**De koffie- en suikerprijzen** blijven vrij goed; men had slechts op 28 cent per half kilo koffie gerekend, terwijl er 31½ cent voor werd besteed.

Voor flinke hoeveelheden suiker uit den volgenden oogst wordt nu f 3¾ betaald; een enkele partij muscovados ging reeds tot f 7. Gaat het zoo door, dan wordt 1905 een nog beter jaar dan 1904.

**Landbouwdepartement.** Aan den chemicus bij de 8e afdeeling van 's lands plantentuin, Dr. E. C. I. Mohr, zal worden opgedragen zich naar Nederland en Amerika te begeven voor zijn voorbereiding voor de betrekking van chef geoloog bij het departement van landbouw.

**Het te kort aan ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur.** Was er, volgens het *Bat. Nbl.* sprake van eenige der in het laatste groot-ambtenaars-examen geslaagden bij de departementen van binnenlandsch bestuur en financiën te plaatsen, thans is het voorstel gedaan allen in aanmerking te brengen voor een aanstelling op de buitenbezittingen. Onder de candidaten zijn er, bestemd om op Java geplaatst te worden en deze zullen niet langer dan noodig is op de buitenbezittingen blijven.

**Officieren van gezondheid.** Door de regeering is bepaald dat de officieren van gezondheid, die eervol uit hun betrekking zijn ontslagen, de bevoegdheid hebben tot de uitoefening van de geneeskundige praktijk in haar vollen omvang in Ned.-Indië.

**Spoorwegaanleg in Zuid-Sumatra.** De ingenieur van den waterstaat A. A. Meijers bestrijdt in het *Soer Hbl.* de meening dat:

I. Emigratie van de overbevolking van Java dit eiland afdoend uit zijn economischen crisis kan redden en de hiervoor meest aangewezen streken zijn de nabijgelegen residenties van Zuid-Sumatra, waar de bevolking schaarsch en de bodem vruchtbaar en rijk is.

II. Het emigreeren der overbevolking van Java naar Zuid-Sumatra wordt slechts afdoend door den aanleg van spoorwegen mogelijk gemaakt.

In de ongunstige verhouding tusschen productie en bevolkingstoename, zal, zegt de heer Meijers, men nooit een afdoende verbetering kunnen aanbrengen, als men er niet in slaagt de Javanen zelf te veranderen tot een volk energiek genoeg, om zijn eigen economischen strijd uit te vechten.

Men zal 't moeten hebben van de agrarische wetgeving, van het onderwijs, de afschaffing van onbetaalde diensten, de verbetering der desa-politie en dergelijken en dan zal tevens door meer direct werkende geneesmiddelen in den nood der eerste tientallen van jaren moeten worden voorzien. Deze zullen rechtstreeks moeten ingrijpen in het materieele, wat niet zoo ongewis is als in het volkskarakter.

Volgens schrijver kan het tijdelijk herstellen van het verbroken evenwicht in de javaansche staathuishouding in twee richtingen plaats hebben.

1e. Men poogt de bevolkingstoename te beperken;

2e. Men poogt de productie te vermeerderen. Emigratie door middel van een spoorwegaanleg in Zuid-Sumatra behoort onder 1. In de tweede rubriek behooren: nieuwe uitbreiding *van de irrigatie met verbetering der afwatering* en het in toepassing brengen van cultuurverbeteringen; aansluiting van nog onontgonnen streken op Java door middel van karrewegen met de spoorlijn of een havenplaats; bevordering van de visscherij; tijdelijke staatshulp aan europeesche en inlandsche industrieën en dergelijken.

Schrijver vindt hoegenaamd geen reden om aan emigratie uit Java door middel van een spoorwegaanleg in Zuid-Sumatra de voorkeur te geven boven andere hulpmiddelen, door er in een twintigtal jaren een som aan te besteden, die de toepassing in het groot, van elken anderen maatregel finantieel onmogelijk zal maken.

Bovendien berekent hij dat de emigratie, die, bij uitvoering van de sumatraansche spoorwegplannen ontstaan zou, naar alle waarschijnlijkheid slechts bescheiden en lang niet afdoende zou wezen.

Er is dan ook nog geen onderzoek ingesteld naar de vraag of spoorwegaanleg de immigratie beter in de hand zal werken dan andere openbare werken. En dit is geen opvatting, die men à priori behoeft aan te nemen. Legt men gewone wegen aan, normaliseert men rivieren en herschept men in de buurt van deze op staatskosten bosschen in sawahs, dan bereikt men dezelfde factoren, die de immigratie bij de spoorwegen zouden veroorzaken. Ook dan ontstaat er een goede verbinding met Java en voor deze gouvernementswerken kan men ook duizenden javanen laten overkomen, terwijl daar meteen de sawahs voor de volksplanters geschapen zijn. Nog een voordeel van deze combinatie van werken is daarenboven, dat daarbij de te besteden gelden alle in het land zelf uitgegeven worden, terwijl bij spoorwegaanleg aan rails, bruggen, locomotieven enz. een groot deel naar Europa verdwijnt. Schrijver eindigt zijn opstel met er op te wijzen dat men, tegelijk met de uitvoering op voldoend ruime schaal van bevloeiïngs- en afwateringswerken, in het klein zou kunnen beginnen met spoorwegaanleg in Zuid-Sumatra, daar waar dit voor immigratie het meest gunstig is, bijv. van Telok Betong naar het achterland.

**Tuchtiging Mentawei.** Blijkens het *Bat. Nbl.* heeft het flotilje vaartuig »Assahan« orders ontvangen om tegen den tienden September naar de Mentawei-eilanden te vertrekken, tot tuchtiging der bevolking wegens gepleegde onregelmatigheden, die ook na het verstrijken van het ultimatum voortduurden.

**Klein land- en tuinbouwbedrijf.** Door den directeur van B. B. werd aan alle dagbladen in N. I toegezonden eene in druk uitgegeven uitvoerige toelichting der »Regelen omtrent den afstand van grond en de verschaffing van geldelijken bijstand van staatswege tot uitoefening van *het kleine land- en tuinbouwbedrijf* door minvermogende Europeanen en met dezen gelijkgestelden.«

Blijkens *de Loc.* wordt omtrent de definitie »minvermogende Europeanen« enz. in de toelichting gezegd, »dat het begrip *minvermogendheid* voor de toepassing der bepalingen omtrent het klein landbouwbedrijf niet met angstvallige bekrompenheid te beperken was tot *behoeftigen*, tot personen, die op den steun der openbare liefdadigheid aanspraak zouden kunnen maken; doch in meer uitgebeiden zin zijn daaronder mede te verstaan: *personen van een gering geldelijk vermogen*, als gewezen landsdienaren en dergelijken, wien zoo mogelijk aldus een middel tot verbetering hunner levensomstandigheden wordt verschaft. Dat evenmin in het andere uiterste zal mogen worden vervallen, door ook meervermogenden in het genot der aangeboden voordeelen te stellen, volgt reeds uit de strekking der voorzieningen zelve.

Immers, waar in 't algemeen daarmede wordt beoogd bestrijding van het *pauperisme* onder de ingezetenen van

---

beloond moge worden. Hij wist in zijne wijsheid, dat er vele wegen ten hemel leiden; dat een ieder er door zijn eigen poort binnen kan gaan; maar», besloot hij met verandering van stem en een diepen zucht, »ik wilde, dat het den god behaagd had, wat verder van het water te rusten, want in het regenseizoen wordt het heilige beeld met modder bedekt en hebben wij heel wat moeite om dien weg te ruimen en alles weer schoon te maken. Ook trekt de vocht der rivier in mijn beenderen en veroorzaakt pijn en stijfheid.»

Op dit oogenblik naderden een paar toevallige bezoekers eerbiedig het heiligdom en lieten hun geldoffers op het roode beeld glijden, waardoor het verhaal van den priester werd afgebroken, want, zijn plicht indachtig, begon hij dadelijk het gewijde water te sprenkelen en loftiederen te zingen.

De rosse gloed der ondergaande zon verhoogde de levendige kleur van het beeld en gaf een karmozijnen weerglans aan de groote, spiegelglazen oogen. Vleermuizen begonnen door de schemerlucht te fladderen; kraanvogels en steltloopers brachten valsche geluiden voort, terwijl zij langs den waterkant hun avondmaal van kleine vischjes zochten. De wind was gaan liggen en het door den neus gezongen lied van den ouden priester weerklonk schel en helder door de stille, zoele lucht. Kleine Paul zat droomerig stil, met de onwereldsche, geheimzinnige uitdrukking in zijne oogen, welke aan het Oostersche ras zoo eigen is. Instinctmatige aantrekkingskracht en het besef van over-oude gewoonten vervulden zijn ziel met eene kalme tevredenheid; ofschoon hij zelf niet zou weten te zeggen waarom, voelde hij zich hier, in deze omgeving, gelukkiger dan thuis, waar hij onwillekeurig heen en weer geslingerd werd tusschen Oostersche en Westersche gebruiken.

Nauwelijks hield Baba-jee's gezang op, of men hoorde een zacht belletje weerklinken binnen de muren van het fort; Paul stond op en riep: »Hoor, vader, daar gaat de bel van den Siwa-tempel. Neem mij mee naar binnen en laat mij den nimmer afstervenden vijgeboom zien, die, zooals men zegt, daar reeds was, toen de tempel werd gebouwd. Kom, — ik durf niet alleen — en zou toch zoo graag naar binnen gaan». Hij trok ongeduldig den ouden man bij de hand, die onder hevig gesteun opstond en zijne stijve gewrichten in beweging bracht. Paul plukte een ruiker goudsbloemen als offerande, en hand aan hand stapten zij daarna samen door het mulle zand naar een kleinen ingang van de vestingmuren, welke gedurende de jaarmarkt open wordt gezet voor de pelgrims, die hulde wenschen te brengen aan het zinnebeeld van Siva, en den wonderbaren vijgeboom bezichtigen.

Zij beklommen den donkeren, hellenden ingang; het kind omklemde stevig de vingers van den priester en hield, uit spanning, zijn adem in; daarna daalden zij een paar uit ruwen steen gehouwen treden af, welke leidden naar een langen, onderaardschen gang, verlicht door katoenen pitten, drijvende in bakjes met olie, die in nissen van de muur waren geplaatst en een walmend, vettig schijnsel afwierpen. Deze gang liep uit op een vierkante, overwelfde ruimte, waar twee fakirs in gepijns verzonken zaten voor een steenblok, dat glom van de zalvingen met olie en boter. Daaromheen lagen hoopjes geld en ruikers bloemen verspreid.

»Ontbloot je voeten — verontreinig het godsverblijf niet», herinnerde hem de Baba-jee, waarop Paul haastig zijn schoenen uittrok. Een der fakirs stond langzaam op; hij was afschuwelijk mager en een paar losse haarvlokken hingen aan weerszijden van zijn aangezicht. Hij wisselde een groet met den binnentredenden priester, die hem uitlegde, dat het kind den vijgeboom wenschte te zien.

»Ziedaar!» zeide de fakir naar den hoek wijzende; wat Paul daar zag was niets anders dan een wortelloozen boomstronk met eenige verdorde bladeren er aan, die tijdens de jaarmarkt, dus drie maanden geleden, frisch waren geweest. Dit moest denzelfden boom verbeelden, die hier reeds sedert de stichting van den tempel gestaan had — alleen schandelijk ongeloovigen hielden 't er voor, dat hij heimelijk ieder jaar door de priesters werd vernieuwd.

Zij toonden Paul een vierkant gat achter den vijgeboom en vertelden hem, dat dit de opening was van een gang, die den tempel verbond met een heilige stad, wel honderd mijlen van daar verwijderd; hij hoorde ook, dat enkele dagen te voren, de god het heiligdom bezocht had, in den vorm van een adder (*Cobra*); dat die er nu nog wel kon zijn en men dus omzichtig moest wezen bij het neerzetten van zijn voeten. Hierop keek hij angstig rond en kreeg onwillekeurig reeds een gevoel, alsof zich iets om zijn teenen kronkelde, maar hij stelde zichzelf gerust met de gedachte, dat naar alle waarschijnlijkheid de god toch wel op zou passen, niet vertrapt te worden.

»Geef je offerande, kleintje« sprak de Baba-jee; »bloemen hebt ge in de hand en hier is een zilveren munt, dien ge geven kunt».

»Ik heb nog een geldstukje in mijn zak», zeide Paul gewichtig, »dat offer ik ook.»

Hij maakte een eerbiedige buiging voor het beeld en legde de munten en den ruiker goudsbloemen er bij neder. Daarna keek hij schuw rond, terwijl de heilige mannen met elkander fluisterden en het zwarte oppervlak van het zinnebeeld van Siwa aldoor glinsterde in het vage licht der olielampjes.

Het kind voelde zich slaperig, de vochtige glans van den steen hinderde zijn oogen; de bedompte lucht, het gegons der fluisterende stemmen en de sterke geur van sandelhout en wierook bedwelmden hem, langzamerhand viel hij van vermoeienis met zijn rug tegen den natten muur gehurkt in slaap. Toen de priesters wat luider begonnen te spreken, schrok hij wakker, en hoorde hen een zegenbede prevelen; hij voelde, dat men iets nats op zijn voorhoofd legde, waarop Baba-jee tot hem zeide: »kom, kind, nu zijt gij ingezegend, op je voorhoofd hebt ge 't teeken, dat ge in den tempel uw gebed hebt gedaan».

Paul stond, verschrikt rondkijkende, op. Met de hand langs zijn voorhoofd strijkend, voelde hij daarop het kasteteeken van sandelhout en asch. Hij haalde diep adem en trachtte zichzelf te overmeesteren, doch barstte in tranen uit. Al huilende, werd hij behoedzaam door den ouden priester, die hem kalmeerend toesprak, door den gang naar het daglicht geleid; aan den oever der rivier zagen zij de baboe onrustig heen en weder loopen, in schelle toonen den naam van het kind roepende. Zij holde naar hen toe, haar sarong fladderde in den wind, de zilveren ringen om hare enkels en polsen rinkelden, haar gelaat was verwrongen van angst en een stroom van scheldwoorden brak uit haar mond los.

Opeens hield zij zich in, staarde het kind in 't gelaat, neigde zich en keek eerbiedig vragend den ouden Brahmaan aan, die den jongen zachtjes naar haar toe duwde.

»Ga, mijn kind», zeide hij: »Ga met de baboe mee. Wellicht komt ge weer — zoo niet spoedig, dan misschien later — maar als de goden u noodig hebben, zult ge gehoorzamen».

Hij sprak een zegenbede over Paul's hoofd uit, en ging langzaam naar het heiligdom van Hanuman terug; en het kind, dat hard met de baboe mee moest loopen, keek dikwijls om naar de gebogen gestalte, totdat deze achter de muren van het fort verdwenen was.

»Kom, kindje, gauw», zei de baboe, »'t is al laat en de knecht wacht met de pony op den weg. Mevrouw zal boos wezen, dat wij zoo lang weg zijn gebleven, en wij moeten niet naar de woning van Bibi Jahans teruggaan, maar regelrecht naar huis».

Paul was nog geheel onder den indruk van den plotselingen overgang uit het duister van den tempel en van zijn eigen ongewone gemoeds-aandoening. Hij reed zwijgend tot aan het huis der Jahans, waar de olielampen reeds brandden, want het begon avond te worden.

Mevrouw Vereker zat alleen in de kamer, toen haar zoon binnenkwam, zwak op zijn dunne beentjes staande en klagende over vermoeidheid. Zij keek even van haar roman op.

»Kom bij Mama, liefje», zeide zij teeder, maar toen het kind naar haar toe kwam geslenterd, gaf zij een gil.

»Wat heb je op je gezicht? Waar ben je geweest?»

Paul wreef met zijn handje langs 't nu opgedroogde merkteeken op zijn voorhoofd en keek naar het beetje poeder, dat daardoor op zijn vinger kwam. En, zijn afkomst getrouw, jokte hij er in vlot Hindoestansch op los:

»Ik ben nergens anders geweest, dan bij overgrootmoeder.»

»En heeft zij dit teeken op je voorhoofd gemaakt?» vroeg mevrouw Vereker bits.

»Ja, natuurlijk», zeide het kind, wel wetende, dat hij zichzelven en de baboe een standje op den hals zou halen, door van zijn bezoek aan den tempel te reppen. Daarop riep hij de baboe, die in de galerij achtergebleven was.

»Heeft de Bibi dit teeken niet op mijn gezicht gemaakt?» vroeg hij, en deze knikte toestemmend. »Zij had koorts, en omdat zij er plezier in had, liet ik haar begaan. Zij was zóó ziek, dat zij buiten kennis was, en ik denk», voegde hij er nadenkend aan toe, »dat zij wel spoedig dood zal gaan».

»'t Is te hopen», riep mevrouw Vereker heftig, »zij zou een echten inlander van je maken. 't Is al te erg! Als ik mijn zin had gehad, dan zou je nu bij de Jardines geweest zijn, die je hun geld en hun titel na zouden laten en een grooten mijnheer van je maken. Nu, groei je op tot een halfbloed, net als wij allemaal», zeide zij bitter, »en ik kan er niets aan doen! Ga naar bed, en zorg, dat de baboe het vieze, inlandsche merkteeken van je gezicht afwascht.»

*(Wordt vervolgd.)*

# ADVERTENTIËN.

**Alle Hygienische Artikelen N.M.**
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

**Fransche Breukbanden zonder Veer**
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
**„De nieuwe breukband"** syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

## Een gem. ben.huis te huur

tegen 1 November voor den prijs van **veertig gulden per maand**, staande VAN BRAKELSTRAAT 74.
Te bevr. *Van Brakelstraat* 68.

---

Wegens spoedig vertrek zeer voordeelig over te nemen
**een prachtig Salonameublement ook een Tapijt,**
te bezichtigen Vrijdag, Zaterdag en Zondag van 10—5 uur
**VILLA MARINETTE,**
Dirk-Hoogenraadstraat 142,
*Scheveningen.*

---

**PENSION**
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag**

---

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

## Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**
Ook aan huis te ontbieden.

---

**AGUILAR'S**
PORT-, SHERRY, MADEIRA
en fijne TAFELWIJNEN,
**zijn alom bekend.**
**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.
**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**
*Interc. Telephoon 264.*

---

**Pension Büchner.**
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te verkrijgen**
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis

---

LEEST ALLEN

## Uit de nagelaten papieren van een Indischen Nurks,

door **Mr. PAUL J. KOSTER CHz.**

Groot 8o. 411 bladz. Prijs ***f 3.90*** Franco Indië ***f 4,50.***

„'t Is geheel iets naar ons hart, want het heldt hier een, wel nurkschen en krassen, maar toch fatsoenlijken tegenhanger, hooren we. van Bas Veihs onzalig product. Dat fs een boek, welks verschijning we lang reeds verqeiden als de plichtmatige veavulling van een nationalen plicht.

Hoewel dit werk in Holland onaangename stemmingen teweeg moet brengen en dus ook huat zal kweeken, juich ik toch, ter wille der rechtvaardigheid, de uitgave er van toe".

Franco toezending na ontvangst van het bedrag door D. BUYS Dz, 252 Ceintuurbaan, Amsterdam.

---

Verrschenen A. bij VAN KLAVEREN, te Amsterdam.

**Th. H. BAKKER, Clara de Chanteuse.**
246 Bladzijden. Prijs . . . . . f 1.50.

**KEPINGIN, Liefdesavonturen eener Creoolsche op Java.**
193 Bladzijden. Prijs. . . . . f 1.50.

Alom verkrijgbaar. Tegen Prostwissel franco van den Uitgever.

---

## Onze beroemde Santal Parelen

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urinelozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèquerekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

***Scheveningen.***
Pension „HUIS-TER-DUIN",
**SEINPOSTDUIN 54.**

Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.

Ingericht tot seizoen- en doorloopend verblijf, ook voor hulp- of toezicht behoevenden. *Billijke prijzen.*

Aanbevelingen van HH. Geneeskundigen en Familiënvoorhanden.

---

## Groothertoginnelaan 103.

**Heden en volgende dagen,**
**is te zien en over te nemen:**
telkens van **10—4** uur,

1 dubbel breed eiken Buffet f 50.
6 daarbij behoorende stoelen f 26.
1 daarbij passende tafel f 20.
1 fraai, blauw gestreept, Salonstel, Bank, 2 Fauteuils, 6 Rugstoelen en 1 Tafel f 150.
1 mooie groote Spiegel f 6.50.
1 prachtig Axminster Karpet f 13.50
1 fraai velvet Tafelkleed f 8.
12 gegraveerde waterglazen f 1.
1 Gasganglamp f 3.
1 driepits koperen Gaskroon f 18.
1 fraaie Salonlamp, zijde kap f 13.
Italiaansche Tochtdekens f 1.10.
1 persoons Wollen Deken (nieuw) f 3.
1 Eng. een pers. Ledikant met Matrassen, geheel compleet f 35.
1 mahonie Waschtafel marmerenblad en compleet waschstel f 11.
1 massief eiken Dressoir f 20.
1 marmeren Pendule met 2 coupes en slagwerk f 19.
1 Theetafel 2 losse bladen f 6.
1 Kleedkast pitchpine f 45.
6 mahonie Stoelen met riet f 14.50.
1 twee pers. mahonie Waschkast zwaar marmer opzet f 30.
1 im. Smyrna Karpet $3\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ M. aan weerszijden 't zelfde f 14.
prachtige Beddekleedjes f 2.
1 noten Stijlspiegel f 15.
benevens een partij gravures, aquarellen en schilderijen waaronder van bekende meesters.

**Alles te zien en over te nemen heden en volgende dagen telkens**
van **10—4** uur.

## Groothertoginnelaan 103.

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 flesschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**Sanitas Mannenhulp.**
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

**Sanitas Vrouwenhulp.**
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc 1976

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella.
Versche kruiden. — Gandaria assien.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***
per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*
Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**
***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---




**Porto Sanitario van de Compa Holandesa:**
**Rood à f 1.60 de fl., f 64.— per anker.**
**Wit à - 1.85 „ „ - 76.— „ „**
Ook verkrijgbaar in het Restaurant van Oost en West
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

---

# DE KOLENMIJN.

**Brandstoffenhandel.**

PRIMA!! PRIMA!! ANTHRACIET.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Engelsche | No. 1 | 45/80 | mM. p. H. L. | *f* 2.15 |
| » | » 2 | 25/40 | » » » | » 2.10 |
| » | » 3 | 10/15 | » » » | « 1.60 |
| Belgische | » 1 | 30/50 | » » » | » 1.65 |
| » | » 2 | 45/80 | » » » | » 1.70 |
| » | 3 3 | 20/30 | » » » | » 1.35 |

PARELCOKES!
**5 maal zoo groot als de gewone Parelcokes.**
per H. L. . . . . . **f 0.55.**

Bij de aflevering zijn de knechts verplicht indien dit verlangd wordt, de Brandstoffen voor te meten of te tellen.

***Kantoor Prins Hendrikstr. 167.***
Uw dw. dn.
**N. BOVELANDER.**

---

**Zwakte, Onmacht, Uitputting,**
**Overspanning, Slapeloosheid, Droomen** enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

genoemden landaard, zij 't niet louter bij wijze van armenzorg, doch mede in ruimeren preventieven zin, spreekt 't van zelf, dat voor in werkelijk onbekrompen omstandigheden verkeerende personen die maatregelen niet getroffen zijn.»

**Flores.** Uit Batavia wordt aan de *N. R. Ct.* geseind dat de »Gelderland« en de »Mataram« de stranddessa's van Zuid-Flores gaan tuchtigen.

**Hyangplateau.** Het comité, dat zich sedert geruimen tijd bezig hield met de voorbereiding der plannen voor de oprichting en exploitatie van een gezondheids- en ontspanningsoord op de Hyangplateaus op Java (residentie Besoeki en Pasoeroean) is thans definitief als volgt samengesteld: mr. P. C. Bloys van Treslong Prins, voorzitter; J. M. Schmitz, secretaris, en C. J. van Griethuijsen; terwijl als medisch adviseur aan het comité is verbonden dr. F. J. Soesman, allen te 's Gravenhage.

Het comité wenscht deze zaak, gesteund door de meest gunstige gegevens, rapporten, beschouwingen enz. van Dr. J. Groneman, van den ass.-resident van Gennep en anderen en niet het minst door het verslag der regeerings-commissie, nu met kracht ter hand te nemen.

**Landbouwcrediet.** Door de regeering is machtiging verleend om aan de Soekapoera Hulp-, Spaar- en Landbouwcredietbank tot wederopzeggens toe uit te keeren eene maandelijksche tegemoetkoming in de kosten van het beheer van *f* 70, mits de vereeniging zich onderwerpe aan blijvend toezicht van regeeringswege op de aanwending dezer tegemoetkoming en in 't algemeen op al haar operatiën en binnen zes maanden na afloop van elk boekjaar aan de regeering een omstandig verslag uitbrenge nopens het gevoerd beheer, onder overlegging van balans-, winst- en verliesrekening. Ten slotte mogen in het huishoudelijk reglement geen veranderingen worden gebracht buiten medewerking van den met het regeeringstoezicht belasten hoofdambtenaar.

**Doorgangshuizen voor onverzorgde kinderen.** Naar aanleiding van het door den godsdienst-leeraar J. van der Steur ter sprake gebrachte kwaad, dat vooral voor minderjarige meisjes voortvloeit uit het niet tijdig vervullen van opengevallen voogdijen, is door den directeur van justitie het denkbeeld overwogen aan de regeering in overweging te geven om inrichtingen in het leven te roepen, w. i. onverzorgde weezen en kinderen van europeesche afkomst ten spoedigste voorloopig opgenomen zouden kunnen worden en waarin zij voeding, kleeding, verpleging en onderwijs zouden ontvangen totdat een voogd benoemd is, die zich hun lot aantrok of eenige liefdadige vereeniging zich met hen inlaat.

De regeering heeft dien directeur uitgenoodigd dit denkbeeld nader te overwegen en in behandeling te willen nemen.

Daarom is door hem een circulaire aan alle hoofden van gew. bestuur rondgezonden, met verzoek ter zake de noodige inlichtingen te willen verschaffen en een nominative opgave te willen bezorgen van alle verlaten en onbeheerde kinderen van europeesche afkomst in hun gewest, waaronder alleen te verstaan zijn de kinderen, die geen onderkomen hebben.

**Beperking van gelijkstelling met Europeanen.** *Het Bat. Nbl* deelt mede dat de hoofden van gew. en pl. zijn uitgenoodigd bij het doen van voorstellen tot gelijkstelling van inlandsche en chineesche christenen met Europeanen, niet alleen vooraf te doen onderzoeken of zij voldoende de hollandsche taal verstaan en schrijven, doch ook en vooral of zij na die gelijkstelling een voldoend middel van bestaan hebben om hun stand als Europeaan verder op te houden.

## West-Indische Berichten.

**Curaçao.** Naar aanleiding van ons artikel betreffende deze kolonie in ons nummer van 11 Augustus ll., dat door de *Vrijmoedige* met 'n waardeerend woord in zijn geheel werd opgenomen, merkte de *Amigoe di Curaçao* op, dat men in Holland niet denken moet, dat er reeds veel in de kolonie op landbouwgebied gedaan werd. Er is, zegt 't blad, met dat alles slechts een begin gemaakt.

Hoewel het blad onmiddellijk hierop laat volgen: »Wij gaan echter zeer gaarne samen met het *K. W.*, waar het meent onderscheid te moeten maken tusschen stad en buitendistricten, Curaçao en de overige eilanden", gelooven we niet, dat de *Amigoe*, na hetgeen zij uit ons artikel overnam, kan bedoeld hebben die opmerking tot ons te richten.

Juist, omdat we hier aan het beginpunt staan van een nieuw en nuttig bestuursstreven, om den »kwijnenden« landbouw op te beuren, de bevolking te redden uit »bangen nood", een eind te maken aan de »verwaarloozing der landbouwbelangen«, hebben we indertijd gemeend front te moeten maken tegen 'n poging om dit begin weêr af te breken, ter wille van een speciaal belang, welks behartiging evenwel zeer goed kan samengaan met die van andere koloniale interessen.

Onder deze neemt ook de industrie eene plaats in en we ontleenen aan de *Amigoe*, dat men onlangs op de plantage Waterloo van de familie de Windt tot de ontdekking moet gekomen zijn van den grooten rijkdom eener ozokeriet-mijn, wier aanwezigheid op genoemde plantage echter reeds 'n twintig jaar geleden, toen professor Martin het eiland bezocht, was geconstateerd.

»Uit Amerika en Holland werd reeds een bod gedaan, en op het oogenblik is men in besprek met iemand in België.»

Moge de kolonie meer plezier beleven van de ozokerietmijn van Waterloo dan van de phosphaat-mijn van Santa-Barbara.

Met betrekking op de quaestie tusschen den engelschen concessionaris van laatstgenoemde mijn, Godden en het koloniaal bestuur, welke nu langs diplomatieken weg wordt behandeld, schreef de *Wekker* het volgende:

»De zaak van den engelschen onderdaan, den heer John Godden, betreft de gronden, die hem op Aruba in concessie zijn verleend voor de uitoefening van den landbouw, welke gronden, waarvoor hij trouw elk jaar pacht betaalt, door de »Aruba Phosphaat Maatschappij« in exploitatie zijn genomen, doordien er phosphorzure kalk op voorkomt, zoodat zij ongeschikt voor den landbouw zijn geworden, en de heer Godden zich in zijne rechten te kort gedaan beschouwt. Het gouvernement beweert, dat de op genoemde gronden ontdekte phosphorzure kalk tot het rijk der delfstoffen behoort en het dus het volste recht op de ontdekte mijn heeft. De heer Godden daarentegen houdt staande, dat de ontdekte stof geen delfstof is en de gronden, die hij in exploitatie heeft, onrechtmatig worden geëxploiteerd. Nu de zaak in handen is der engelsche en nederlandsche regeering, is het te hopen, dat zij moge worden opgelost op een wijze, die alleszins in overeenstemming is met recht en rechtvaardigheid«.

En Curaçao's ingezetenen wenschen voor zich en de overige eilanden der kolonie het recht, om te genieten van de schatten van den bodem, die Mr. Godden, bij wijze van millionnairs-liefhebberijtje maar liever onder den grond zou willen zien blijven.

Hopen we, dat het der nederlandsche diplomatie gelukken moge de engelsche regeering te overtuigen, welk 'n onhebbelijk facturtje het bestuur in de kolonie haalde bij het verleenen der concessie van Santa-Barbara, en dat Johnny in deze zaak ten minste zijn, voor de kolonie reeds zoo noodlottig gebleken wil niet zal weten door te drijven.

We hopen, maar vreezen tegelijk. Hoog gespannen zijn dus onze verwachtingen ten deze niet.

Dat kan evenmin gezegd worden, wat de landbouw-inspectie aangaat, betreffende de katoen-cultuur in de kolonie. Officieel is toch ter kennis gebracht van belanghebbenden op Curaçao, Bonaire en Aruba, dat door den inspecteur van den landbouw in West-Indië nader er op gewezen wordt, dat het, met het oog op het twijfelachtige van het resultaat, niet gewenscht is, dat proeven in het groot genomen worden, en het niet in het belang van den proefnemer zelf moet geacht worden, dat door hem meer dan ½ acre als proefveld wordt aangelegd.

**Suriname.** Onze lezers zullen zich herinneren, dat wij de aandacht vestigden op de proeven, te Parijs genomen met het drogen van bananen. Uit de jongstleden met de mail aangebrachte *Onze West* blijkt, dat nu ook in Suriname in den laatsten tijd door eenige personen proeven worden genomen met het drogen van bacoven.

Aan iemand uit Duitschland, die tijdelijk te Paramaribo vertoeft en zich voor de zaak interesseert, zijn monsters van gedroogde bacoven afgestaan, die door hem naar Europa zijn gezonden.

Zooals men zich herinneren zal, geschiedde bij de parijsche proeven het drogen langs machinalen weg. Bij de jongste proef te Paramaribo zijn de vruchten in de zon gedroogd. Zoo op 't eerste gezicht, schreef *Onze West*, maakten zij 'n goeden indruk. Proeven zullen echter nog moeten uitwijzen, of wellicht machinale drogerij beter voldoet, en tevens moeten aantoonen, welke bacove-soorten zich het best voor deze bereiding leenen.

Met het oog op mogelijke belangstellenden in deze materie onder onze Oost-Indische lezers ontleenen we aan een schrijven uit Commewijne aan de *Surinamer* het volgende omtrent een, der door *Onze West* bedoelde proeven:

»De heer A. Fernandes, geneesheer te station Frederiksdorp, neemt reeds eenige weken proeven met het drogen van „*Banana-Bacove*" — de reuzen boomsoort — en hij is volkomen geslaagd.

Die proeven deed hij op verschillende wijzen, t. w. overlangs gesneden, dwars gesneden schijven enz. De dwars gesneden schijven smaken overheerlijk en zien er aantrekkelijk uit. F. heeft ze ook verpakt in blikkken doosjes, ter verzending naar Europa. Tusschen iedere rij ligt een velletje papier. De verpakking is keurig netjes uitgevoerd. Bij den eersten oogopslag lijken die schijfjes op vijgen — wij kunnen ze gerust doopen met den naam van „Bacovevijgen."

Wanneer die Bacovevijgen goed in Europa mochten komen, zal men dáár werkelijk gaan denken, dat zij geconfijte vruchten zijn, naar reden van het groote suikergehalte welke die bacoves bezitten. Ik geef u de verzekering echter, dat al die suikerdeelen van de bacove zelve zijn.

De heer F. is thans bezig om die proeven op uitgebreide schaal te nemen. Hij heeft van invloedrijke mannen bestellingen gekregen, die gaarne „monsterkistjes" naar het buitenland willen zenden, o. a. koopman ter Laag en Dr. van Hall. Laatstgenoemde vindt de proef voor de kolonie van zeer belangrijken aard.

Het is wel jammer, dat er zoo'n gebrek aan banana-bacove is. Met groote moeite kon de heer P. M. Nahar enkele bossen opkoopen voor den heer F. ad 60, 50 45, en 30 cts.

De banana-bacove wordt zooals nu gebleken is, ten koste van de appel-bacove, verwaarloosd. De laatstgenoemde soort is thans bij duizenden bossen voor enkele centen verkrijgbaar en wordt „waardeloos" genoemd; doch ook met deze soort wil de heer F. een proef nemen. Slaagt hij er in, dan kan de kolonie dadelijk door de nu „waardelooze" appel-bacove een bron van inkomsten verkrijgen.

De kosten zijn:

Voor het 1e jaar (zeer royaal genomen):

| | |
|---|---|
| *a.* Vellen etc. f 20.— (kappewerie); 2 kl. tr. delven f 10. | = f 30.— |
| *b.* 528 gaten f 5.28; 528 plantsoenen à 10 ct. f 52.80 | = f 58.08 |
| *c.* plantsoenen vervoeren, aandragen en gaten vullen | = f 2.40 |
| *d.* dito planten f 2.64; 4 maal wieden à f 6 = f 24. | = f 26.64 |
| *e.* 18 maal bacove kappen à 60 ct. | = f 10.80 |
| *f.* Transporteeren naar Paramaribo 528 bossen à 10 cts | = f 52.80 |
| Het 1e jaar v. 1 akk. totaal uitgaven | = f 180.72 |
| Opbrengst 528 bossen bacoves à 50 ct. | = f 264.— |
| Winst na aftrek van de uitgaven. | = f 83.28 |

In het 2e jaar vervallen de uitgaven vermeld in *a*, *b* *c* en een gedeelte van *d*. Het wieden wordt alsdan f 3.— per akker 2 à 3 maal per jaar en er komt bij het disselen van 8 rijen bacoves à 80 cents. = f 6.40 per jaar, en zoo vervolgens p.m. 10 jaar achtereen. — Bovenstaande berekening is bestemd v. d. Kleinen Landbouwer, die zelf geen veldarbeid kan verrichten."

*Onze West* deelde verder mede, dat eenige monsters van in Suriname geteelde rameh per hollandsche mailboot naar Europa zijn verzonden.

De planters blijkens dus niet voornemens om bij de pakken te gaan zitten, maar steken de handen uit de mouw, om te trachten het nu over 'n anderen boeg te gooien, nu de cacao hun in den steek laat.

Met instemming lazen we dan ook het betoog in de *Paramaribo* voor aan den grooten landbouw te verstrekken gouvernementssteun. Waar de elementen voor den wederopbouw van den grooten landbouw teekenen geven van deugdelijke levenskracht, kan het zeker op den weg van het bestuur geacht worden, om bij dien opbouw 'n handje te helpen. Want mochten vorenbedoelde proeven door den huidigen precairen financieelen toestand de meeste ondernemingen falen, dan zou zeer zeker door de vernietiging van den grooten landbouw een nagenoeg onherstelbare ramp voor de kolonie worden in het leven geroepen.

Het is 'n opmerkelijk verschijnsel hoezeer nagenoeg alle belastingen beneden de raming blijven, en onderscheidene middelen aanvankelijk geringere opbrengsten aantoonen dan in 1903 het geval was, en zulks niettegenstaande de spoorwegaanleg aardig wat geld in de kolonie bracht; maar de krulloten- en andere ziekten zijn het land blijkbaar op heel wat meer te staan gekomen.

Wanneer er in Suriname toch ook maar eens 'n Inini ontdekt werd. Maar zelfs de goudbelasting bleef in de eerste zeven maanden van dit jaar beneden de raming.

## INGEZONDEN.

### Bevloeiing en Waterkracht.

*Hooggeachte Redactie,*

In het maandelijksch overzicht van brochures, tijdschrift- en dagbladartikelen van „De Indische Gids" over October wordt de aandacht gevestigd op een artikel in 't *Algemeen Handelsblad* van 29 Augustus jl. handelende over 't verleenen eener vergunning tot onderzoek naar 't verkrijgen van waterkracht voor industrieële doeleinden (tractie van omnibussen, electrische verlichting) te Soerabaja, Semarang en andere plaatsen.

Eigenlijk is, uit hetgeen in „De Indische Gids" staat, op te maken, dat de concessie voor het gebruik dier waterkracht reeds zou zijn verleend en zulks alléén op grond van de verklaring van den Engelschen ingenieur Graham Gribble, vertegenwoordiger van het Engelsch-Amerikaansch „Java-Syndicaat": *dat uit de bovenrivieren van Java, zonder schade voor de irrigatie een overvloed van water kan worden afgeleid en dat men, zelfs in den drogen tijd voor Soerabaja en Semarang over eene hoeveelheid van 10000 paardekracht kan beschikken.*

Het *Handelsblad* maakte de opmerking, dat het nuttig aanwenden van de waterkracht op Java een dier takken van industrie is, waarvan de controle het allerminst in de handen van vreemdelingen behoort gelaten te worden, omdat geschillen over waterrechten tot moeielijkheden (internationale?) kunnen leiden. Mij komt dit bezwaar gering voor, omdat van vreemden geen sprake kan zijn, wanneer de maatschap, waaraan de concessie verleend wordt in Nederland of Nederlandsch-Indië is gevestigd. Wanneer onze eigen menschen geen energie of geen durf hebben, kunnen wij dat wel jammer, vinden maar wij mogen de vreemden niet weren.

Ik zou het echter een comble vinden, een ongehoord iets, dat men de beschikking ging geven over waterrechten op Java, zoolang men zelfs nog niet weet, hoeveel water men voor den landbouw op Java, nuttig zal kunnen gebruiken en waar men dat van daan zal halen! Zoolang er voor het watergebied, waarvan men zijn waterkracht verkrijgen wil, nog geen algemeen irrigatie-plan bestaat.

In plaats van aan dien heer Gribble de gevraagde concessie te verleenen, had men den man, die door zijne opnamen nu reeds zoo goed op de hoogte is van 't water, wat wij in 't Soerabajasche en 't Semarangsche hebben en van de hoeveelheid, die wij daarvan, zelfs in den oostmoesson voor de bevloeiing der velden best missen kunnen, een flink aanbod moeten doen om hem in Nederlandschen dienst te krijgen en hem dan dadelijk aan 't werk zetten, *eerst* aan de werken tot het verkrijgen van de maximum nuttige irrigatie en daarna, of misschien wel ook in verband daarmee, aan het verkrijgen der noodige waterkracht, waarvoor, als men ze heeft, de industrieelen zeker ruim betalen zullen.

In uw blad meen ik, vóór eenigen tijd, gelezen te hebben, dat reeds jaren geleden de aandacht der Indische Regeering op die groote voor de industrie zoo nuttige waterkracht in Java's bergen is gevestigd geworden. Zij zal toch zeker het onderzoek hiervan niet op dien Engelschen Consulting-Engineer hebben doen wachten?

Door bovenstaande beschouwing in uw blad op te nemen, zult u verplichten

Uw dw. dienaar,

Den Haag, 7 October 1904. TOEKAN AYER.

## RECLAMES.



## Eene lezing in het Indisch-Genootschap.

Dinsdagavond 11 October had in het locaal van het Indisch Genootschap te 's-Gravenhage de, ook door dames druk bezochte, lezing plaats van den Assistent-Resident-titulair A. I. N. Engelenberg, die wij in ons vorig nummer hebben aangekondigd.

Over het algemeen zeer welsprekend en op duidelijken, krachtigen toon, gaf de voordrager den gedachtengang aan, die hem had geleid tot de hieronder volgende stellingen:

„Op Nederland is door de geschiedenis de verplichting gelegd te zorgen voor een harmonische ontwikkeling van de ontwikkeling van de volken van den Ned. Indischen Archipel.

De achteruitgang van de welvaart der Javanen is voor ons een waarschuwing om bij de ontwikkeling van de andere volken de fouten te vermijden, die op Java zijn gemaakt.

De voornaamste fout schijnt te zijn, dat wij den Javaan niet voldoende in de gelegenheid hebben gesteld zelfstandig zich te ontwikkelen.

Voor een gezonde, harmonische ontwikkeling is economische en administratieve zelfstandigheid een vereischte.

Aan inlandsche zelfbesturen is door het Regeeringsreglement autonomie gewaarborgd. Daarvan is nog te weinig een verstandig gebruik gemaakt.

Gelegenheid tot verstandige inrichting van autonomie doet zich voor in Midden-Celebes, waar tengevolge van het heerschen van primitieve toestanden nog grondslagen kunnen gelegd worden voor een harmonischen groei.

De inlandsche zelfbesturen, te vereenigen tot een federatie doen een beroep op Nederland om in de gelegenheid gesteld te worden door middel van een zelfstandig optreden, los van de centrale administratie, zich op te werken tot een hooge ontwikkeling.

De toestanden in Midden-Celebes, waar voortdurend onrust heerscht door oorlogen, koppensnellerijen, het brengen van menschenoffers, beletten op het oogenblik het volk om te komen tot hoogere ontwikkeling. Een krachtig beslist optreden van het N.-I. gouvernement wordt door de omstandigheden geboden.

De christelijke zending is van groote beteekenis voor de beschaving van het volk, dat Midden-Celebes bewoont, zoodat zij aanspraak mag doen gelden op steun van Regeering en particulieren."

Uit heerschzucht en hebzucht ontstond alle koloniaal bezit en dus ook het onze. Langzamerhand breidde het zich uit en verklaarden wij ons zelven tot voogd van een uitgestrekt grondgebied. Slechts op eigen voordeel bedacht, verwaarloosden wij echter de opvoeding onzer pupillen en beheerden de bezittingen niet in hun belang. Het reveil is echter gekomen en oordeelende, dat herstel der vroegere fouten boven onze krachten zou gaan, deed men het voorstel om een deel van ons bezit aan anderen over te doen. Spreker heeft echter vertrouwen in den ouden kloeken Hollandschen geest en als dit vertrouwen niet beschaamd wordt, dan acht hij ons volk sterk genoeg om de opvoeding en ontwikkeling van den ganschen Oost-Indischen Archipel voor zijne rekening te nemen, want het zijn geen millioenen schats die wij er moeten brengen, maar een wijs en degelijk bestuur, gesteund door intellectueele krachten en slechts arbeidende met de wet voor oogen, dat van nu af aan alle te nemen maatregelen slechts strekken moeten tot voordeel van het inlandsche volk, dat wij onder voogdij namen.

Dat op Java de welvaart schromelijk is achteruitgegaan werd door Mr. van Deventer onlangs op nieuw aangetoond. Ook hier was slecht beheer der bezittingen daarvan de oorzaak, doch naar sprekers overtuiging was dit meer nog, het feit: dat men den Javaan niet behoorlijk had opgevoed, hem alle zelfstandigheid had ontnomen.

Leering was hieruit te trekken, voor de Buitenbezittingen en de Indische Grondwet, het Regeeringsreglement wees den weg dien men volgen moet. Aan Inlandsche zelfbesturen wordt autonomie gewaarborgd, doch tot nu toe werd van die wijze bepaling nog te weinig gebruik gemaakt.

Spreker gaf eene schets van den nog hoogst inhumane opvattingen der Toradja's van Midden-Celebes, waar slavernij en menschenmoord tot de volksinstellingen en gebruiken behooren, doch geholpen door den invloed der Christelijke zending was het hem gelukt dat volk de eerste schreden te doen zetten op den weg die leidt tot een ordelijk volksbestaan Hij zou onder Europeesche leiding in Midden-Celebes zelfbesturen willen stichten, die door onderlinge federatie een krachtig rijk zouden kunnen vormen, vasal van Nederland, doch met eene eigene economische en administratieve zelfstandigheid, die tot groote welvaart van de bewoners dier streken zou leiden.

Krachtig en beslist moet echter de Indische Regeering te kennen geven, dat zij dien weg wenscht betreden te zien en den besten steun zal zij dan kunnen ontmoeten bij de christelijke zending mits deze zich voortbewege op den ingeslagen weg en mannen (en vrouwen) afvaardige, uitmuntende niet alleen door degelijke karaktereigenschappen maar ook door allerlei bekwaamheden, die tot het stoffelijk en geestelijk ontginnen van een oer-land noodig zijn.

Wij meenen te kunnen volstaan door aan onze lezers den indruk weer te geven, die de lezing op ons maakte. Ze verschijnt later in haar geheel in de handelingen van het Indisch-Genootschap.

Zoo zullen wij ook de niet onbelangrijke discussie slechts resumeeren. Men bestreed den spreker niet, maar vond hem in hooge mate idealist. Aan de mogelijkheid om in niet al te langen tijd menschen als de Toradja's tot zelfbestuur op te leiden werd getwijfeld. Mr. van Deventer had hem in een opzicht misverstaan, hij dacht dat spreker de opheffing van het „verknoeide" Java, wilde achterstellen bij de zorg voor de Buitenbezittingen. Met een kort woord, helderde de heer Engelenberg dit misverstand op en toonde nogmaals aan, dat hetgeen hij wenschte en reeds ten deele beproefd had, geen idealisme was, doch eene practische mogelijkheid.

Een krachtig applaus en eene warme dankbetuiging van den voorzitter konden hem de overtuiging schenken, dat een groot deel der aanwezigen het met hem eens was.

### NAAMLIJST VAN LEDEN
### toegetreden tot de Vereeniging »Oost en West" in de maand September 1904.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Heer J. E. van Someren Brand, | Amsterdam, | f 1.50 | lid. |
| Mej. C. W. Becking, | Bergen op Zoom, | 1.50 | » |
| Mevr. Ch. Elbers, geb. Rueck, | Buitenzorg, | 2.50 | » |
| Heer C. J. de Bruyn Kops, | Deventer, | 1.50 | » |
| » J. M. A. ter Beek, | » | 1.50 | » |
| » H. W. Bunschoten, | » | 1.50 | » |
| Mej. M. van Doornink, | » | 1.50 | » |
| Heer Mr. A. J. Dijckmeester, | » | 1.50 | » |
| Mej. H. J. G. Gantvoort, | » | 1.50 | » |
| Heer J. Hortsma Mulier, | » | 1.50 | » |
| » Mr. B. C. Nieuwenhuys, | » | 1.50 | » |
| » J. W. van Oostrom Meyes, | » | 1.50 | » |
| » J. van Terwisger, | » | 2.— | » |
| » W. L. Varossiau Jz., | » | 1.50 | » |
| » Baron W. H. F. van Heemstra, | » | 1.50 | » |
| » Mr. C. Vermeer, | » | 2.50 | » |
| » Mr. M. A. Doorninck, | » | 1.59 | » |
| » Mr. D. van Doorninck, | Diepenveen, | 1.50 | » |
| » Jhr. Otto Smissaert, | » | 5.— | don. |
| » F. W. Kromhout, | 's Gravenhage, | 1.50 | » |
| Mevr. M. S. S. M. F. van Vliet geb. Johse, | » | 1.50 | » |
| Heer M. H. C. Douwes Dekker, | » | 2.50 | » |
| » P. F. Helwig, | » | 1.50 | » |
| » J. W. Bosch, | » | 1.50 | » |
| » G. C. B. B. de Graeff, | » | 10.— | » |
| » P. J. N. Dekker, | » | 1.50 | » |
| Mevr. Stutterheim geb. Moet, | » | 1.50 | » |
| Heer P. C. de Quant, | » | 1.50 | » |
| » G. van Rijn, | Gent (België), | 2.50 | » |
| » D. A. Doijer, | Gorinchem, | 1.50 | » |
| » W. F. G. Hendriks, | Maastricht, | 2.50 | » |
| » J. C. van der Belt, | Nijmegen, | 1.50 | » |
| » C. Spat, | Teteringen, | 1.50 | » |
| » W. Greve, | Utrecht, | 2.— | » |
| » Prof. J. W. Muller, | » | 2.50 | » |
| » F. C. Gerth van Wijk, | Vollenhoven (Overijssel), | 2.50 | » |
| » H. Colijn, | Buitenzorg, | 2.50 | » |

Mej. A. M. Gerth van Wijk, den Haag, is van gewoon lid f 2.50 donatrice geworden met eene contributie van f 5.

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis te geven aan den Administrateur, Riouwstraat* 212, *den Haag.*

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. voor het Binnenlandsch Bestuur. Sept. 1904.

Verslag over de Temanggoengsche Hulp-, Spaar- en Landbouwcredietbank over het Tweede Boekjaar 1903. — Reglement voor de Dessaloemboengs in de residentie Cheribon, met Toelichting. — Een en ander over een proefaanplant van drijfrijst in Ambarawa, door L. J. Schippers. — Het idjon- en voorschotten-stelsel en het accapareeren van gronden der bevolking door H. Th. Kal. — Een reorganisatieplan [voor inlandsche ambtenaren], door Raden Soeria Nata Pamekas. — Kamerdebatten over de oprichting van een Departement van Landbouw in Ned.-Indië. — *Varia*: De politie en de particuliere landerijen. — Prijsvraag van het Koloniaal Museum over 1905.

Tijdschrift Bataviaasch Genootschap 1904 Afl. 3/4.

Aanteekeningen over Timor en Onderhoorigheden, 1668 tot en met 1809, met eene toelichting van J. de Roo van Alderwerelt. — De vâhana's van het Brahmaansch en Boeddhistisch pantheon, door J. Knebel. — Nota betreffende de Atjèhsche goud- en zilversmeedkunst, door T. J. Veltman (met platen). — Corrigenda in het Extract uit een verslag der Noord Nieuw-Guinea expeditie, door P. E. Molenburgh (zie dl. 47, bl. 168—188). — Iets over eene oude wijze van lijkbezorging op Java. Mededeeling van R. A. Kern.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 October 1904.

Iets over Mentawei, III, door J. S. de H. (met ill.). — Suriname in woord en boeld, II, door Dr. H. van Cappelle (met ill.).

Weekblad voor Indië No. 19.

Een merkwaardig feit uit het plantenrijk, door Dr. J. Groneman (met plaat). — Prof. Dr. M. Treub, door M. (met portret). — Het Tjioko-feest der Chineezen, door J. E. Jasper (met afbeeldingen). — Nieuwste sprookjes uit het morgenland door W. van Delft. — De indische woorden en de hollandsche lexicographie, door T. P. H. Prick van Wely. — Den onderdrukking van de opstand in het Boven-Kapoeasgebied (met kaart). — Enz.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 32. Donderdag 20 October 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . *f* 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . . . . *f* 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen:

### I. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

Vrydag 28 October 1904 (*'s avonds ten 8 ure*).

In het gebouw der *Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen* **Prinsegracht 4.**

**VOORDRACHT MET LICHTBEELDEN**

door den Assistent-resident-titulair
A. I N. ENGELENBERG.

**Onderwerp:**

*Opmerkingen naar aanleiding van eenige beschouwingen over*

**MIDDEN-CELEBES.**

DONATEURS en LEDEN *der Vereeniging „Oost en West"* hebben vrijen toegang, zoowel *in de zaal als op de galerij.*

Huisgenooten van leden betalen voor toegang tot *de zaal* **f 0.25;** op *de galerij* **f 0.10.**

Voor andere niet-leden is het entrée **f 0.50** voor *de zaal* en **f 0.10** op *de galerij.*

Leerlingen van Onderwijsinrichtingen en leden van Vereenigingen, mits zich collectief aanmeldende, worden voor half entrée-geld toegelaten.

Kaarten zijn te koop en plaatsen kunnen DONDERDAG en VRIJDAG worden besproken van 10—12 en van 2—4 ure aan het **gebouw Prinsegracht 4** voornoemd.

Entrée-kaarten kunnen ook op den avond der voordracht worden gekocht.

### II. Van het Dagelijksch Bestuur.

Van het Departement van Koloniën werden ter verspreiding door ons ontvangen 40 overdrukken der „Mededeelingen van Staatkundigen en Algemeenen aard" uit het *Koloniaal Verslag* over 1904.

Een exemplaar daarvan ligt op de leestafel in ons lokaal, 195 Laan van Meerdervoort, terwijl aan ieder onzer Afdeelingen en aan bibliotheken en leesinrichtingen te zamen nog ruim twintig stuks zullen gezonden worden.

De overige zijn voor belangstellenden beschikbaar en kunnen persoonlijk of schriftelijk worden aangevraagd aan den Algemeenen Secretaris der Commissiën, den heer *G. C. A. de Witt*, op zijn kantoor Laan van Meerdervoort 195 voornoemd, dat iederen werkdag van 10—12 en van 2—4 ure geopend is.

Voor verzendingskosten gelieve men de aanvrage te doen, per postwissel van *f* 0.10, of dit bedrag insluititende.

## Opleiding der O.-I. Bestuurs-Ambtenaren.

Van den dit jaar afgetreden Rector Magnificus der Leidsche Hoogeschool, Dr. H. Kamerlingh Onnes ontving onze Redactie het «*Verslag van de lotgevallen der Universiteit in het afgeloopen jaar, uitgebracht op 19 September j.l., bij het overdragen der waardigheid aan zijn opvolger*», waarschijnlijk met 't doel: dat wij in 't bijzonder onze aandacht zouden schenken aan dat deel der rede, waarin de spreker de opleiding der aanstaande O.-Indische Bestuursambtenaren behandelde.

«Het verheugt mij», zoo staat op blz. 14 te lezen, «na dit eerste tweetal jaren er op te mogen wijzen, dat de bemoeiïngen van onze Hoogeschool met de ambtenaarstudie tot krachtige ontwikkeling zijn gekomen».

«Reeds werden», zoo vervolgt de Hoogleeraar, «de commissiën tot het afnemen der beide laatste examens samengesteld uit academische docenten, vermeerderd met een actief dienend of gepensioneerd O.-Indisch Hoofdambtenaar, zoodat al de voordeelen van Universitaire boven Staatsexamens tot hun recht konden komen. Daarenboven heeft het in 1903 ingevoerde Candidaat-Ambtenaarsschap aan het Groot-Ambtenaarsexamen in Nederland het karakter van vergelijkend punten-examen voorgoed ontnomen. Daardoor zal de ambtenaarsstudie alweder een flinken stap in de richting van onze academische studie kunnen doen.

«Zij dient echter geheel tot dit peil te worden opgevoerd, waartoe in de eerste plaats de duur van dezen leergang van twee op drie jaren moet worden gebracht, zonder de candidaten aan dezen duur hunner studiën te binden en met opheffing van het voorschrift, dat wie eenmaal bij het examen wordt afgewezen, voor goed van de baan is. Eindelijk moet bij de aanstaande O.-I. Ambtenaren zelf veldwinnen, eene andere opvatting van de universitaire opleiding dan die, waarvan thans de meerderheid blijk geeft.»

Wij hebben vroeger, tijdens het voeren van den hevigen strijd over de verschillende systemen van opleiding voor den O.-I. Burgerlijk Ambtenaar, reeds meermalen te kennen gegeven, dat in zekere mate die strijd ons koud liet, omdat wij het geschikt worden van den jongen ambtenaar voor zijne taak, hoofdzakelijk toeschrijven aan zijn natuurlijken aanleg en aan de leiding, die hij in de eerste jaren van zijn werk in Indië ontvangt van resident en andere chefs, aan wie hij wordt toevertrouwd. Ongetwijfeld is een zeker peil van theoretische kennis, vooral van talen, van Indische land- en volkenkunde, van staathuishoudkunde, van landbouw, techniek en oostersche kunstgeschiedenis een onbetwistbaar voordeel voor den Indischen ambtenaar van het civiel bestuur, maar wij kunnen niet inzien, — en prof. Dr. H. Kamerlingh Onnes, die, zooals wij best begrijpen, eene andere overtuiging is toegedaan, duide ons zulks niet ten kwade — dat eene universitaire opleiding de meest verkieselijke is voor den aanstaanden Controleur. Er is echter hierover reeds genoeg geredetwist, vóór het tegenwoordige stelsel van opleiding werd aangenomen en aangezien aan de Leidsche Hoogeschool van de aspirant-ambtenaren, bij het ernstig vorderen van degelijke bekwaamheid in het dáár onderwezene vóór men ze hun diploma geeft, reeds heel wat kan worden gemaakt, zien wij er *thans* geen nut in het opleidingssysteem te bepleiten, dat naar *onze* opvatting de beste vruchten zou dragen, maar wat wij wel van belang achten, is op te komen tegen het door den aftredenden rector met zooveel warmte bepleite idée: dat de voor den Indischen dienst bestemde jongelui eerst dan ten volle nut van de Akademische opleiding zullen trekken, wanneer zij geheel aan het studentenleven deelnemen, door lid van het Leidsche studentenkorps te worden. Wij zullen hierover eerst den Leidschen hoogleeraar zelf aan 't woord laten.

Na de grofheden te hebben gekapitteld, die bij 't groen-loopen soms plaats hebben en zijne groote instemming te hebben doen hooren met den afkeer voor het spel, die door de meerderheid der studenten werd te kennen gegeven, vervolgt hij aldus:

»Zeker, wij zouden wenschen dat nog algemeener dan thans reine en zachte zeden, en eene eenvoudige leefwijze bij de studenten gevonden werden, dat zij nog meer dan thans vrij waren van de vooroordeelen der groote maatschappij. Wij zouden het gelukkig achten wanneer nog meer dan thans algemeene beschaving een kenteeken van den gestudeerden man werd geacht, en wie daarin aanvankelijk te kort kwam, zich meer inspande om zijne schade in te halen.

Doch wie op het geheel der uitingen van het Studentenleven let, moet er van overtuigd worden, dat in de Studentenwereld eene kracht leeft, die den enkele tegen verleiding kan steunen, de gemeenschap ten goede voortstuwt, en den omgang der studenten voor de Universitaire vorming de gewenschte vruchten doet dragen.

Tal van gezelschappen en vereenigingen van alle mogelijke samenstelling en aan de meest uiteenloopende zaken gewijd bevorderen dien omgang. Zij brengen jongelieden van de meest verschillende herkomst ongedwongen samen door gemeenschappelijke belangen, sympathieën, uitspanningen, liefhebberijen en genoegens en geven hun aanleiding tot gedachtenwisselingen, door welke zij elkanders verschillende idealen, overtuigingen en richtingen kunnen leeren waardeeren. Welk een tal van middelen om het latere leven te verrijken met herinneringen, die het tot het einde toe verwarmen, om individualiteit en karakter te ontwikkelen en tevens den weg te banen, langs welken wij één volk van broeders moeten worden!

Dat alles gaat voor het grootste deel om buiten die studenten, welke enkel met den trein de colleges te Leiden komen bijwonen. Ik acht het mijne plicht er op te wijzen dat dit aan de Universitaire vorming van velen ernstig afbreuk doet en zeer voor de hand liggende nadeelen voor velen van hen medebrengt. Het spoor-studentenwezen schijnt mij een euvel, waarop m. i. tot nog toe niet genoeg de aandacht is gevestigd.

Ieder begrijpt, dat er tal van gevallen van elders gevestigden zijn, die ik niet bedoel. Hoe meer belangstellenden, die anders niet met de Universiteit in aanraking zouden kunnen komen, door den trein hierheen worden gebracht, des te beter.

Wanneer ik tegen het spoorstudentenwezen optreed, heb ik diegenen op het oog, voor wie het verblijf te Leiden door den aard hunner studiën aangewezen is, en voor wie dit verblijf niet onmogelijk of onraadzaam is. Voor het welslagen in hun lateren werkkring zijn niet alleen energie en bekwaamheid maar ook menschenkennis, takt en geschiktheid, benevens zin voor kameraadschappelijke samenwerking noodig. Om deze eigenschappen te ontwikkelen is er geen betere leerschool voor hen dan de omgang met hunne medestudenten aan de Universiteit. Zoo het eenigszins mogelijk is late men zich van het verblijf aan de Universiteit dan ook niet terughouden door eenige meerdere kosten, welke het medebrengt. Deze zijn te beschouwen als noodzakelijke uitgaven om de opleiding, waaraan toch reeds zooveel wordt ten koste gelegd, werkelijk doel te doen treffen. Wie als student geen partij trekt van het voorrecht zich in de studentenwereld te kunnen bewegen, zal een belangrijken steun in het latere leven ontberen.

Ten zeerste is het dan ook te betreuren, dat de meeste der aanstaande O.-I. bestuurs-ambtenaren spoorstudenten zijn.

De candidaat-ambtenaren mogen zeker wel ernstig bedenken of zij het tegenover hunne toekomst kunnen verantwoorden alleen maar examen-studenten te zijn. Zelfs de omgang met de aanstaande Indische rechterlijke ambtenaren of met aanstaande bestuursambtenaren van een ouder jaar blijft voor hen als spoorstudenten zoo goed als afgesloten.

Voor opleiding aan eene vakschool is voor hen in 1902 akademische studie in de plaats getreden. Zullen nu toch de belanghebbenden zich tot vakkwe[e]kelingen maken in plaats van tot volle studenten der akademie? Wie heeft meer behoefte aan den veelzijdigen omgang, waartoe het verblijf aan de Universiteit de gelegenheid geeft, dan de bestuursambtenaar, die in Indië reeds op jeugdigen leeftijd in tal van uiteenloopende verhoudingen tot de meest verschillende Europeanen, inlanders en vreemde oosterlingen komt te staan, die bestuur zal moeten voeren, bruggen zal moeten bouwen, politierechter zal moeten zijn, die met cultures in aanraking komt en voor wat niet al heeft te zorgen, die in al deze verhoudingen zijne beschaving en in het bijzonder zijne wellevendheid moet toonen, opdat de zoozeer aan vormen hechtende beschaafde Inlander hem niet

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar het Engelsch door N. v. Z.*

*Hoofdstuk IV.*

Mevrouw Watson, de zendelingsvrouw, trad door de achtergalerij haar huis binnen en wierp met een gebaar van vermoeidheid haar zonnehoed op een stoel. Den geheelen morgen was zij bezig geweest het evangelie uit te leggen aan eenige inlandsche christenvrouwen en meisjes.

„John", riep zij, „ben je al terug?" Zij keek even in de schaars gemeubelde slaapkamer en toen zij daar niemand zag, ging zij naar de voorgalerij, waar de tafel voor het middagmaal gedekt stond. Haar schrander gelaat, met zijn nogal scherpe trekken en heldergrijze oogen, was vroeg oud en gerimpeld door hard werken in het warme klimaat, een al te sober leven en het onweerstaanbaar verlangen naar hare kinderen, die in Engeland door betrekkelijk vreemden werden opgevoed, terwijl zij en haar man in ballingschap zwoegden en strijd voerden om de zieltjes der „heidenen" te bekeeren. De laatste dagen schitterden hare oogen van blijde verwachting, want de scheiding zou spoedig opgeheven en haar hartewensch vervuld worden. Men had den heer Watson verzocht naar Engeland te komen om daar lezingen te houden over de zending, gedurende een half jaar. Zoodra de regenmoesson doorbrak, zouden zij vertrekken, en der vurig verlangende moeder, die de dagen, welke vóór hun afreis nog moesten verloopen, telde, schenen deze laatste weken bizonder lang toe. Het was nu einde Maart en niet vóór half Juni zouden zij weg kunnen gaan.

Zij stond op de stoep, en zag de lange, eenigszins gebogen gestalte van haar man in de verte naderen.

„Je bent laat", riep zij, toen hij dichtbij kwam, het ongeduldige in den toon van haar stem onderdrukkende. „Je zult wel moe zijn."

„Ja, wel een beetje," bekende hij, zijn warm hoofd ontblootende, terwijl hij de galerij binnentrad. „Ik heb een erg drukken morgen gehad in de school en daarna nog gepreekt op de *passar*. Ik geloof echter, dat het voorrecht mij heden te beurt is gevallen, ten minste één hart bewogen te hebben. Het verheugde mij op te mogen merken, dat de graanhandelaar, die, zooals je weet, anders altijd zoo onbeleefd en hinderlijk is, naar mij toe kwam en rustig bleef luisteren naar Gods Woord, en — een Nieuw Testament kocht, ofschoon ik moet bekennen, dat hij schandelijk afpingelde en het voor verminderden prijs kreeg. Toch voelde ik dat het goede zaad niet tevergeefs wordt uitgestrooid en dat besef schraagt mij."

De man ging zitten; een zucht, voortkomende uit lichamelijke vermoeidheid, werd onmiddellijk onderdrukt. Zijn gelaat was smal en mager, en de uitdrukking zijner diepliggende oogen gaven hem het aanzien van een profeet, een heilige, een martelaar. Zijn geloof was zuiver en krachtig, zijn hoop onuitputtelijk; herhaalde teleurstellingen en ontmoedigingen konden zijn ijver slechts aanvuren, terwijl de minste vooruitgang in de goede richting hem met vertrouwende geestdrift vervulde.

»En wat deed gij, liefste?", vroeg hij teeder, zijn hand op haar schouder leggend.

»O, mijn gewone werk" zeide zij kalm, terwijl zij doorging met theezetten — »lesgeven, psalmen zingen, rekeningen nazien en een paar onaangename dingen ondervinden. Herinner je je dat knappe vrouwtje, dat eenige dagen geleden tot ons kwam?"

»Ja zeker. Zij kwam bescherming bij de zending zoeken tegen de wreede vervolging, die zij van haar man en kastegenooten ondervond, omdat zij zoo gretig naar ons onderwijs had geluisterd. Wat is er met haar?"

»Welnu, 't is mij gebleken, dat zij verliefd is op een der nietswaardige slenteraars van de passar, en dat *dit* meer de reden der »vervolging" was, dan iets, dat in betrekking zou staan tot ons onderwijs. Zij kwam hier, omdat zij begreep, dat haar jaloersche en achterdochtige echtgenoot haar anders op een goeden dag haar neus af zou snijden. Van morgen kwam zij mij smeeken, je te vragen, haar en dien kerel te doopen en hen dan te trouwen volgens de Christelijke geboden, om daarna op ons erf te mogen wonen, waar zij veilig zouden zijn, voor de wraak hunner familieleden."

Mevrouw Watson vertelde droogjes deze kleinzielige geschiedenis, welke zij zoo goed doorzien had. Zij was een uitstekende echtgenoote, een ware Christin, met veel plichtsbesef en practischen zin voor het zendingwerk; maar haar gezond verstand en scherp waarnemingsvermogen beletten haar dikwijls haar mans optimistische inzichten in het bekeeringswerk te deelen.

»O Julia! hoe bedroevend!" zeide de leeraar, »en ik vertrouwde er zoo vast op, dat hare geloofsbelijdenissen echt gemeend waren! Wat hebt ge daarop gedaan?"

»Natuurlijk heb ik haar dadelijk gezegd, dat ge daartoe nimmer te vinden zoudt zijn. Zij was blijkbaar van meening, dat wij gaarne voor alles de oogen zouden sluiten, alleen om een paar »zoogenaamd bekeerden" meer op ons doopregisters te kunnen zetten. Ge zoudt niet weinig verbaasd gestaan hebben over de taal, die zij toen uitsloeg! Zij begon dadelijk haar boeltje te pakken, aldoor op ons scheldende, en maakte dat zij wegkwam, het nest! Gelukkig ook, want zij had werkelijk een slechten invloed op de anderen, die ons erf bewonen; ik heb haar reeds van den beginne gewantrouwd."

»Je ziet de dingen meestal goed in", zeide Watson meewarig.

»Ja" dat is zoo, hernam zijn vrouw, »maar, daar komt 't eten, maak je nu maar niet moeilijk meer over dat wicht. Zij was een ondeugend ding, en kwam alleen tot ons, omdat zij dat den kortsten weg dacht tot bereiking van haar slecht doel en ik wed, als wij de waarheid konden te weten komen, dat de oude graanhandelaar de testamentboeken alleen heeft gekocht, om tot pakpapier voor zijn waren te dienen. Je bent veel te goedvertrouwend, en 't is gelukkig, dat ik er nog ben, om je van tijd tot tijd de oogen te openen!"

Zij gingen eten en Mevrouw Watson begon — zooals zij iederen morgen opnieuw deed, sinds zij wist, dat zij naar Engeland zouden gaan — plannen te maken voor de reis en voor het tijdelijk opbreken der inrichting.

»Wij moeten alles maar laten bewaren", zeide zij reeds met voldoening aan het inpakken denkende. »Wij hebben niets, dat de moeite van het verkoopen waard is. Wat ouden rommel kunnen wij ter vendutie naar de bazaar van Jahans zenden. Hij is maar een nuttig man, en zijn dikke, domme vrouw is toch erg goedhartig! Ik moet haar eens op gaan zoeken, want laatst zond zij mij een groote mand vol *djamboe*; daar heb ik gelei van gemaakt om mee naar Engeland te nemen voor de kinderen. Die kleine Vereker krijgt daar een erg verwaarloosde opvoeding — zij moesten hem toch naar school sturen of op een andere manier onderwijs laten geven."

»Zij nemen hem nooit mee naar de kerk;" klaagde Watson.

»Neen. De geheele familie gaat naar de kerk van het garnizoen — ik denk, meer om naar de soldaten te kijken en met hun eigen mooie kleeren te pronken, dan uit eenig godsdienstig gevoel, en het komt waarschijnlijk niet in hen op, dat 't kind er ook heen moet gaan. Waaraan zou de kleine jongen eigenlijk gelooven? — aan de Hindoe goden, veronderstel ik! Laatst was hij eens hier; hij is schrander genoeg — maar erg onontwikkeld. Mijn hemel!", voegde zij er aan toe, haar oogen eenigszins dichtknijpend om in den fellen zonneschijn te turen — »daar komt zijn moeder bij ons de poort in, met een grasgroene japon aan, die zij door de stof laat slepen! Wat zou zij willen?»

De gewoonlijk zoo kalme mevrouw Vereker hijgde van aandoening. Zij knipte met haar oogen en had moeite haar tranen te bedwingen, terwijl zij mevrouw Watson een slappe, klamme hand toestak.

als een barbaar beschouwe, doch tegen hem opzie en toegeve aan zijn intellectueel overwicht?

Moge mijn opvolger kunnen vermelden, dat — mede onder den invloed van een op drie jaren gebrachten leergang — in den toestand, waarop ik hier gewezen heb, verbetering is gekomen, en alle belemmeringen van den bloei van de O.-I. ambtenaarsstudie zijn uit den weg geruimd. Moge verder de inspanning der Universiteit om bij de aanstaande ambtenaren een hoog besef van hunne roeping te ontwikkelen, tot heil strekken van de Oostersche volken, over welke Nederland de leiding tot zich getrokken heeft en aan welke het tot onafwijsbare plicht heeft, materieele en intellectueele verheffing te brengen. Zoo naast eigen plichtbesef nog iets Leiden kan aanvuren bij het vervullen van zijn taak in dit opzicht, dan is het zeker de wetenschap, dat, gelijk de audientie ten paleize te Amsterdam in 1903 aan de deputatie uit den Senaat mocht bewijzen, het oog van H. M. onze geëerbiedigde Koningin met belangstelling op deze laatste uitbreiding van Leidens werkkring gevestigd is.»

Hebben wij er nu bedenkingen tegen, dat de zonen van vermogende ouders, die voor ambtenaar bij het B. B. worden opgeleid, te Leiden gaan wonen en zelfs tot de meest verdienstelijke leden van het studentenkorps gaan behooren? Volstrekt niet, — ook al vreezen wij, dat des professors billijke wenschen naar meer zachtheid van zeden en eenvoud in leefwijze dáár nog zeer lang onvervuld zullen blijven en al zijn wij overtuigd, dat beschaving en wellevendheid niet tot het bijzonder domein van de korpsleden behooren, — maar wij zouden het betreuren, wanneer, zoowel onder de studeerenden zelf, als daar buiten, de gedachte zich vestigde, dat zij, die van huis-uit beschaafd en wellevend aan de Akademie komen en zich dáár uitsluitend met hunne studiën bezig houden, in de toekomst minder bruikbare mannen beloven te worden, dan de geldelijk meer bevoorrechte korpsleden. Want de reden, dat de meeste der aanstaande O.-I. bestuursambtenaren spoorstudenten zijn, ligt immers daarin, dat hun belang of dat hunner ouders *vordert*, dat zij met een minimum van kosten hun doel bereiken. Mag hiervan nu het gevolg zijn, dat zij, door wien ook, met een oog van geringschatting worden aangezien?

Dit bedoelt zeker ook Prof. Dr. K. O. niet, maar door onjuiste opvatting zou het uit zijne rede kunnen worden afgeleid en wij stellen er prijs op hier alle misverstand te doen verdwijnen, omdat wij zoo ten volle instemmen met het slot zijner rede, dat van hetgeen wij er uit overnamen, de laatste alinea is.

Onder één voorbehoud echter, dat namelijk de verlenging van den leergang tot drie jaren, dan ook dienstbaar worde gemaakt om de theoretische kennis van den aspirant-controleur, voor zooverre dit aan eene Hoogeschool mogelijk is, uit te breiden, in den zin als door ons in het begin van dit artikel aangegeven. Wij stellen ons als den besten gang van zaken voor, dat ouders of voogden, die hun kinderen voor ambtenaar bij het B. B. in O.-Indië willen opgeleid zien, beginnen met ze te zenden naar de landbouwschool te Wageningen. Voor landbouwstudie behoeft daarom o. i. de universiteit niet te zorgen, doch naast den landbouw, die de hoofdbron van het bestaan is der Inlandsche bevolking van den Oost-Indischen archipel, zal echter, wil men het land tot «materieele en intellectueele verheffing brengen», ook de nijverheid zich belangrijk moeten ontwikkelen en de in verval verkeerende Indische Kunstnijverheid moeten worden opgebeurd. Het zou zeker een onbegonnen werk zijn, te beproeven den aanstaanden bestuursambtenaar zoodanig met kennis te overkroppen, dat hij bij aankomst in O.-I. b.v. al dadelijk kon gaan «bruggen-bouwen» of een batikkerij besturen, maar nu de Leidsche Hoogeschool de opleiding dier ambtenaren op zich neemt, zouden wij wenschen, dat bij hen ook de grondslagen worden gelegd, waarop zij later kunnen voortbouwen, wanneer de omstandigheden, waarin zij geplaatst worden, hen in aanraking brengen met Inlandsche huisvlijt en kunstnijverheid. Ongetwijfeld maken deze beide reeds thans een onderdeel uit van het onderwijs in de land- en volkenkunde, doch wat wij bedoelen is, dat er bij de studie speciaal het licht op valt, zoodat ook de Indonesische sierkunst niet worde vergeten.

En dan nog een wensch, dien wij hopen, dat niet tot «den vrome» zal blijven behooren: «Oost en West» kan er niet genoeg op wijzen, hoe gebrek aan kennis der Indische toestanden bij het Nederlandsche volk, de hoofdoorzaak is der onvoldoende belangstelling, die het toont voor de landen en volken, over welke het «de leiding tot zich getrokken heeft en aan welke het tot onafwijsbare plicht heeft, materieele en intellectueele verheffing te brengen».

De Leidsche Hoogeschool, met hare leerstoelen, dienende tot het verspreiden der kennis omtrent O.-Indië, kan, in onze richting, nog nuttiger werkzaam zijn, dan ze nu reeds is, wanneer professoren en studenten meer de overtuiging krijgen, dat het *ook voor hen, die in het vaderland blijven*, van 't grootste gewicht is, degelijke kennis op te doen van de land- en volkenkunde — in den ruimsten zin van het woord — betreffende Nederlands Koloniën en Bezittingen buiten Europa.

Uit aan de universiteiten gepromoveerden bestaan immers voor een groot deel de beide Kamers der Nederlandsche Volksvertegenwoordiging!

# Week-Overzicht.

**Uit de Pers.** De tocht naar het Sneeuwgebergte. *Nieuwe Cour.* van 15 dezer. Goede politiek *id.* 14 dezer. De zending van overste van Daalen naar Borneo. *Avondpost*, *Nieuwe Rott. Cour.* van 12 dezer. Indische hervormingen *Nieuws v/d Dag.* van 12 dezer De zwerver *Alg. Hbl.* De curaçaosche begrooting *Vaderland*. Indisch optimisme *Alg. Hbl.* van 13 dezer. Ten einde raad *Amsterdammer* van 16 dezer.

Daar, met uitzondering van het door de *N. R. C.* ontvangen bericht der zending van den kruiser „Gelderland" en het flotieljevaartuig, „Mataram" tot tuchtiging van de kustbewoners van Zuid-Flores, die zooals men weet de landingsdivisie van de «Mataram» aanvielen, terwijl de onzen aan het palabberen waren, en van de lezing van den heer Engelenberg in het Indisch Genootschap waaromtrent reeds in ons vorig nummer op een andere plaats verslag werd gedaan, uit de naaste omgeving niets bijzonders te melden valt uit de afgeloopen week, moeten we ons nu tot 'n peroverzicht bepalen.

Omtrent den tocht naar het sneeuwgebergte, waarvan de deelnemers blijkens de mailbladen per «Flamingo» reeds naar Merauke waren vertrokken, ontleend de *Nieuwe* aan een particulier schrijven eenige wetenswaardige bijzonderheden.

Met voldoening stippen we daaruit aan, hoezeer men op het welzijn der bij den tocht mede te voeren koelies is bedacht geweest. Alle 135 waartoe het eiland Rotti, de Key-eilanden en het eiland Madoera hunne contingenten stelden, krijgen ieder een klamboe en waterdichte grondligging. Bovendien geeft de genie in bruikleen 60 strekkende meter geraamte van chineesche barakken en neemt men de noodige atappen meê, om in het landingsbivouak dadelijk zoo goed mogelijk mannen en vivres onder dak te brengen. Voor de Rottineezen, die in hun land aan klip- en bergklimmen gewend, waarschijnlijk voor de koudere bergstreken zullen worden gebruikt, worden wollen dekens, baaien hemden, broeken en sokken, hooge zeildoeksche rijgschoenen, enz. meêgenomen.

In het landingsbivak zullen 25 man van de mobiele colonne te Merauke onder officier worden achtergelaten, terwijl 40 man tot geleide van de expeditie zullen strekken en tot bewaking van langs den weg op te richten depôts.

Aan den tocht nemen, gelijk bekend is, deel de oud.-zeeofficier Posthumus Meyes, de genees-natuurkundige Dr. Koch, de mijn-ingenieur Moerman, de controleur Seyne Kok en de kapitein der genie de Rochemont.

Ten slotte merkt de schrijver het volgende op:

«Ge ziet hoe krachtig de Regeering en al haar ambtenaren helpen. Die dikwijls zoo belanglooze hulp is juist daarom eene groote moreele steun geweest bij de oplossing van de vele moeilijkheden, die zich voordeden. Het geeft een warm gevoel, dat in dat cynisch geheeten land toch Goddank nog niet alles om belooning en geld gaat, maar dat men nog symphatie kan voelen voor een zaak als deze. Van zijden, die nooit van de expeditie of haar leider gehoord hadden, en niet wisten hoe de Regeering erover dacht, werd de verzekering verkregen: «op alle hulp van het Bestuur te kunnen rekenen» en we ondervonden dan later, dat dit geen frases waren. Het is een voorrecht geworden, vol aangename herinneringen voor later jaren, op die wijze het werk te hebben mogen doen.

Wij mogen tot 1 Maart met de schepen uitblijven en dan weer op Java terug; dus pl.m. 6 maanden. De eigenlijke landtocht zal pl.m. 4 maanden duren. Men vertrekt allereerst naar den N. ingang der Mariannestraat en begint van daar af de kust te onderzoeken en alle rivieren zoo mogelijk op te stoomen.»

Zonderling toch de tirade over «dat cynisch geheeten land,» dat nu dan toch voor dezen schrijver tot de sprookjeswereld zal zijn verwezen.

Goede politiek acht de *Nieuwe* het terecht om, gegeven den geuiten wensch van de hoofden van een aantal landschappen aan het Toba-meer en in het Boven-Barossche, om onder ons rechtstreeksch bestuur te worden gesteld, door bestuursuitbreiding te gemoet te komen.

Omtrent een der regeeringsmotieven tot afscheiding van de landschapen Siantar en Tanah Djawa van Batoe Bahara, de vrees voor het ontstaan van uit een politiek oogpunt ongewenschte, al te nauwe aanrakingen van de nu nog in hoofdzaak heidensche bevolking dezer landschappen met de moslemsche kustbewoners, merkt het blad op:

Het komt ons juist gezien voor, dat het Gouvernement in deze lastige materie, dáár ter plaatse prefentief optreedt. Iets anders zoude het natuurlijk wezen, indien bepaaldelijk stelling werd genomen tegen den Islam. Wat hierbij natuurlijk niet plaats vindt.»

Hoewel wij gemeend hebben ons vooralsnog te moeten onthouden van commentaren op de zending van overste van Daalen naar Bandjermasin ontslaat dit ons niet van de verplichting om melding te maken van hetgeen in andere bladen daaromtrent werd opgemerkt.

De *Avondpost* meende te weten, dat tijdens de afwezigheid van overste van Daalen van Atjeh, de kapitein Colijn daar zou blijven als adviseur in den geest van den voormaligen gouverneur van dat, nog zoo moeielijk gewest.

Hiertegenover staat, dat naar het *N. v. d. D.* vernam het beginsel van decentralisatie van het bestuur in Nederlandsch-Indië ook nog in andere richting zal worden verwezenlijkt dan bij de tegenwoordige indische begrooting reeds is aangegeven door het voorstel tot oprichting van gemeentelijke besturen.

't Ligt n.l. in de plannen der regeering een afzonderlijk bureau te vormen, dat zich bepaaldelijk zal bezighouden met de zaken der gewesten buiten Java en Madoera. Met geleidelijke uitbreiding van jaar tot jaar zou dit bureau zich allengs ontwikkelen tot een zelfstandig «departement voor de Buitenbezittingen", met afdeelingen voor de verschillende gewesten.

Als de feitelijke oprichter en toekomstige chef van het nieuwe bureau wordt nu genoemd de kapitein H. Colijn.

In verband met het vorenstaande zouden deze plannen dan toch eerst kunnen worden verwezenlijkt, zoodra indien de *Avondpost* juist ingelicht bleek, de heer Colijn op Atjeh kan worden gemist.

Over het in hoofde genoemde onderwerp schrijft van Heekeren, een ander dan de medewerker aan dit blad, in de *Nieuwe Rott.*, na gewaarschuwd te hebben om niet, door in den geest van een, in het *Ind. Mil. Tijdschrift* aanbevolen plan, om de Pegoestian in hoofdzaak met inlandsche hulptroepen te bestrijden. dáár 'n Toekoe-Oemar-periode in het leven te roepen, het volgende:

«Willen wij werkelijk de bewoners van de Boven-Doesoen van onze kracht doordringen, vooral nu het succes der wapenen tot nu toe vrijwel aan hun zijde was, dan zal onze troepenmacht het moeten uitvechten, al zullen daarbij de dajaksche hulptroepen uitstekende diensten kunnen bewijzen, ja, al kunnen wij zonder medewerking van die helpers niets in korten tijd tot stand brengen.

Ik heb er een blasse Ahnung van, dat de pas opgetreden gouverneur-generaal op dit gebied een voldoend aantal van elkaar afwijkende adviezen zal gevonden hebben. Nog onlangs kon men in een der indische bladen de verzuchting lezen, dat de niet lang geleden opgetreden resident alles omverwierp, wat door zijn voorganger werd goedgekeurd. Om nu een beslissing te kunnen nemen zal de G.G. iemand naar de Z. en O. afdeeling van Borneo hebben gezonden, in wiens oordeel en inzicht Z.E. een onbeperkt vertrouwen heeft, iemand, van wien hij persoonlijk zeker weet, dat het woord «onmogelijk» niet in zijn dagelijksch woordenboek voorkomt. Zoo beschouwd geloof ik niet, dat de oproeping van den overste van Daalen door den te velde schitterend bekend staanden luitenant-kolonel Drijber als een geringschatting behoeft te worden opgevat, zooals hier onder gezelligen kout wel wordt beweerd. Van de Borneosche zaken hebben beide hoofdofficieren evenveel verstand, daar de overste Drijber eerst kort geleden als gewestelijk militair commandant optrad. Het zal er dus alleen op neer komen, dat de landvoogd, wetende hoe de overste van Daalen een onverzettelijken wil aan een goed doorzicht paart en zijn zijn sporen verdiend heeft in het organiseeren en uitvoeren van tochten, waar veel ontbering en een onvermoeid ageeren geboden is, dezen hoofofficier heeft aangewezen om, in overleg met den resident, Z.E. van advies te dienen omtrent de te volgen gedragslijn, die dan ook tot in de uiterste consequentiën zal gevolgd worden.»

Indertijd deelden wij mede — schreef het *Hbl.* — hoe de teekenaar W. O. J. Nieuwenkamp, meer algemeen bekend onder den, op hem overgegaanen naam van zijn woonschuit, De zwerver, weer een reis naar Indië ging doen, niet alleen om studie materiaal te verzamelen, doch ook om voor verschillende musea (en voor *Boeatan*) inkoopen te doen.

De heer Nieuwenkamp keerde dezen zomer terug en dezer dagen kwam hij weer voor den dag en meerde zijn woonschuit aan een van Amerfoorts kaden om er, evenals in Amsterdam en zoovele andere steden, een tijdelijke tentoonstelling van zijn houtsneden en etsen te houden.

Studies van zijn reis zijn er eigenlijk, voor het publiek, nog niet te zien. Toch is hij bezig tal van schetsen en aanteekeningen uit te werken, om die te verzamelen in een prachtwerk over Bali, waar hij den langsten tijd van zijn reis doorbracht.

In het voorjaar echter zal hij een tentoonstelling te 's-Gravenhage houden (naar wij vermoeden in *Boeatan*) van verschillende zeldzame en mooie producten der zoo hoogst interessante Balineesche kunstnijverheid.

Den duur van zijn reis moest Nieuwenkamp ditmaal bekorten, omdat hij door een ernstigen aanval van malaria werd aangetast. Doch den volgenden winter keert hij waarschijnlijk weer terug om zijn onderbroken studies te kunnen voortzetten.

In een bespreking van de curaçaosche begrooting komt het *Vaderland* nog eens terug op het nu, door den op de begrooting gebrachten memorie-post zoo goed als te niet gedane besluit van den Kolonialen Raad, om den aanleg van een steiger voor Sint Eustatius niet goed te keuren.

Men weet dat, behalve dezen post ook verschillende andere posten door den Raad werden geschrapt, waaronder er ook waren, die voor het hoofdeiland zelf, ja voor Willemstad van groot belang moesten worden geheeten. We hebben toen dat Raadsbesluit geweten aan de nawerking der ontstemming over een, zeker niet zóó bedoeld ministerieel woord, als dit te Willemstad werd opgevat, om nu eens ter dege te toonen, dat men er niet maar steeds op uit was, om op de moederlandsche kas te leunen.

Dit neemt niet weg, dat we het met 't *Vaderland* toch eens kunnen zijn, dat de curaçaosche vertegenwoordiging eenzijdig is samengesteld; dat de eilanden Boven den Wind er niet tot hun recht komen.

«Om daartoe te geraken, schrijft zij, zijn twee dingen noodig: samenstelling van den raad door verkiezing, niet langer door benoeming door de Kroon en betere communicatie tusschen de Boven en de Benedenwindsche eilanden."

Voorts verwijlt het blad bij het onderzoek naar intensiever bevissching van de Caraibische Zee, dat in dit jaar niet zal afloopen en dus gedurende het volgend jaar zal worden voortgezet, bij de maatregelen tot opbeuring van den landbouw.

«Wanneer er nu ook nog een mijnwet komt, zoo schrijft zij verder, die tot de wederontginning der fosfaatlagen op Santa Barbara zal noodzaken — want de heer Van Kol is er niet in mogen slagen den Engelschman Godden, wien in hoofdzaak de plantage behoort, tot een vergelijk met zijn mede-eigenaren te brengen en dus tot wederopvatting der ontginning — waarbij een zeshonderd arbeiders brood zullen kunnen vinden; en wanneer de absurde onderlinge invoerrechten der zes eilanden zullen verdwenen zijn, die nu het onderling handelsverkeer belemmeren, dan komt er wezenlijk kijk op betere toestanden.

Op ingrijpende verbetering van het belastingstelsel der kolonie is inderdaad nu kans. In de Algemeene Toelichting op de raming der middelen wordt meegedeeld, dat de invoering der nieuwe inkomstenbelasting, die in den Kolonialen Raad met zooveel moeite is tot stand gekomen, wacht op de beantwoording der vraag of het niet de voorkeur verdient haar op te te nemen «in een algemeene herziening van het belastingstelsel, die het onderwerp uitmaakte van eene gedachtenwisseling met den Gouverneur der kolonie.»

Waarschijnlijk zal de minister van koloniën wel genegen zijn in zijn Memorie van Antwoord, wanneer er in de afdeelingen naar gevraagd wordt, mede te deelen waarop die gedachtenwisseling is uitgeloopen.»

In het nummer van den 13en dezer wijst het *Alg. Hbl.* op het indisch optimisme, dat voorzit bij de raming van inkomsten van het boschwezen. In het zesjarig tijdvak 1898—1903 zijn de ontvangsten in het geheel 4 millioen beneden de raming gebleven. Dit zou als 'n gewone, hoe wel steeds pijnlijke tegenvaller zonder meer zijn te beschouwen, ware het niet, dat juist die optimistische ramingen dienen om het feit der steeds aangroeiende uitgaven te verklaren.

In de *Groene* verklaart de heer C. v. d. Pol zich ten einde raad over de voorgestelde maatregelen om Java voor verdere inzinking te bewaren en over het begin van uitvoering der decentralisatie-plannen.

## Oost-Indische berichten.

**Afschaffing der schutterijen.** De *Deli-Crt.* weet mede te deelen dat reeds in beginsel is besloten tot afschaffing der indische schutterijen, waarvoor een algemeene weerbelasting en jaarlijksche herhalingsoefeningen in het schieten in de plaats komen.

**Van de hoogvlakte.** Nader meldt de *Deli-Crt.* dat de colonne Bleckmann den 15en September is opgerukt naar Batoe Karang, waar pengoeloe Si Kiras — gesteund door een kleine bende Gajoes — tegenstand bood. Na een half uur was de kampong ingenomen; de vijand liet 7 dooden en 1 gewonde liggen; onzerzijds 1 inlandsch fuselier gewond, terwijl 1 europeesch fuselier een schampschot kreeg.

Dienzelfden dag werd het diepe ravijn der Laoe Biang overgetrokken en na een hevig gevecht des vijands stelling bij Negorie genomen, waarbij de vijand 14 dooden — waaronder twee Gajoes — achterliet, terwijl onzerzijds luitenant de Jongh Swemer licht werd gewond.

Door de hoofden van alle westelijke oeroengs is thans hun onderwerping aangeboden. De colonne was voornemens op 17 September via Perbesi, Kwala en Djochar naar Kaban Djahé terugtekeeren.

**De organisatie der arbeidsinspectie.** Het zelfde blad bevat in algemeene trekken eenige mededeelingen omtrent de wijze, waarop de arbeidsinspectie ter Oostkust van Sumatra aanvankelijk zal geregeld zijn.

Openbaarheid zal de eerste leuze zijn der inspectie. Samenwerking zou bijv. kunnen worden gezocht met het Planters-Comité tot het beleggen eener vergadering, waarin een overzicht zou worden gegeven van hetgeen gebeurd is en gebeuren gaat.

Krachtens hun aanstelling zijn de inspecteurs belast met de zorg voor de richtige naleving der koelie-ordonnantie. Zij hebben daarbij de belangen van beide contractanten van het arbeidscontract in 't oog te houden.

De inspecteur informeert zoowel bij den ondernemer als



„U gaat spoedig naar Engeland terug, niet waar, bij het begin van den regenmoeson?", begon zij, met de deur huis in vallend.

„Binnen drie maanden, vertrekken wij, met Gods wil," zeide de heer Watson, „tegen half Juni naar wij hopen. Wat scheelt er aan mevrouw Vereker? Ik maak mij ongerust, dat er iets is gebeurd, dat u van streek heeft gebracht."

Mevrouw Vereker viel in een stoel neer en de Watsons lieten uit beleefdheid hun eten koud worden, om naar haar verhaal te luisteren. Het kwam niet in haar op, hun te verzoeken met den maaltijd door te gaan.

„Ja, dat is zoo, er is iets gebeurd, dat wij allemaal erg vervelend vinden. Mijn grootmoeder is gestorven; eergisteren hebben de priesters haar lijk verbrand op de daartoe bestemde plaats. U weet wel, wie ik bedoel, mevrouw Watson; u hebt haar wel eens bij ons gezien, ik behoef voor u niets te verbergen. Zij was een zeer rijke, oude inlandsche vrouw en wij hebben er altijd op gerekend, al haar geld te krijgen na haar dood."

Watson schudde zijn hoofd, als stilzwijgende vermaning tegen zulk een wereldsche uiting, maar zijn vrouw vroeg belangstellend, of zij het fortuin der oude vrouw hadden geërfd of niet?

„Neen", vervolgde mevrouw Vereker, half huilende van woede. „Zij heeft vele duizenden guldens vermaakt aan de Brahmanen om er een tempel van te bouwen ter harer eere — die akelige, oude heidin," zich tot den zendeling wendend, die op dit punt zeker met haar mee zou voelen — „en ons liet zij niets na," mevrouw Watson haar handen toestekend — „wij blijven er koud van! Mijn vader en moeder zijn woedend! Zij zeggen, dat zij gek was — zij is altijd gek geweest! Maar wij kunnen er niets aan doen. Het testament is uitstekend in orde. O, 't is om dood te gaan van ergernis! Mijn vriend, mijnheer Alexander Christian — een indo-Europeesche apotheker, die in den laatsten tijd groote bewondering voor mevrouw Vereker had getoond — zegt, dat 't misdadig is, om verwachtingen op te wekken en die dan te vernietigen." — Twee dikke tranen rolden over haar wangen, want de weduwe vreesde, dat het schandelijk testament van Bibi-Jahans de „verwachtingen," die zij in haar hart omtrent den heer Christian koesterde, zou vernietigen.

„En die arme Paul!", vervolgde mevrouw Vereker snikkend. „Zijn oom en tante zouden hem tot zich genomen en opgevoed hebben; ik heb dit aanbod alleen van de hand gewezen, omdat de oude vrouw er tegen was en wij dachten, dat zij al haar geld aan de priesters zou vermaken, als wij hem niet hier hielden. Maar nu zend ik hem *toch* naar Engeland!" — met vervaarlijke stemverheffing — „juist omdat zij 't niet graag had! Ik heb wat geld in de bank, en zal er wat bij leenen. Ik zal aan mijn schoonzuster schrijven en vragen, of zij en haar man Paul tot zich willen nemen en hem opvoeden als hun eigen kind. Ik zal haar vertellen, hoe arm ik ben, en dat ik daarom alleen zijn overtocht en zijn uitzet kan bekostigen, maar dat zij het pensioen, dat ik voor hem krijg, naar willekeur mag besteden. Het gouvernement kan dat wel regelen, dan heb ik er niets meer mee te maken! Hierover kwam ik u spreken. Zoodra ik op het denkbeeld kwam, ben ik door stof en hitte naar u toegekomen. U gaat naar Engeland; mag ik aan Lady Jardine schrijven, dat u Paul mee zult brengen, als zij hem hebben wil? Ik zal alle kosten betalen, en u ook eenige guldens geven voor de moeite."

„Aan dit laatste denken wij niet", wierp Watson tegen, nog vóórdat zijn vrouw kon antwoorden," maar een gift ten bate der zending zou voldoende belooning zijn voor welke moeite ook."

„Wij gaan tweede klasse en geheel over zee", zeide mevrouw Watson wijfelend, „en in den regenmoesson is 't een akelige reis. Zou 't niet beter voor hem zijn, te wachten tot het koele jaargetijde en hem dan met iemand mee te geven? Gaat u zelve niet?"

De arme vrouw had zich zoo verheugd op kalmte en rust gedurende de reis; zij kon 't nu niet over zich verkrijgen, gretig de zorg op zich te nemen voor een bedorven, indo-europeeschen jongen, ofschoon zij het kind wel mocht lijden en belang in zijn toekomst stelde. Zij wist te goed, hoe lastig kinderen aan boord kunnen zijn; de verantwoordelijkheid, die op haar zou rusten, de hitte der badkamers, als zij gewasschen moeten worden, het vroege uur hunner maaltijden; de afkeer, die zij hebben van de kajuit en hun dwingen om laat op te blijven.

Maar mevrouw Vereker was er niet van af te brengen; zij legde breedvoerig uit, waarom zij zelve Paul niet weg kon brengen, waarbij zij zich zelve nogal eens tegensprak en bleef pal in haar stoel zitten, totdat mevrouw Watson van berusting beloofde, de zorg van den kleine gedurende de reis op zich te nemen en hem bij aankomst aan Lady Jardine of haar vertegenwoordiger over te geven.

„Nu, dat is een pak van mijn hart," riep Uno uit, eindelijk opstaande. „Nu ga ik huiswaarts en dadelijk aan mijn schoonzuster schrijven, dan hebben wij nog ruimschoots tijd om haar antwoord terug te krijgen. Dat zal ik u laten lezen. Ik zal mijn jongen erg missen, maar voor hem is 't veel beter, dat hij gaat. Mijn moeder huilt er om en kan het denkbeeld niet verdragen; zij zegt, dat ik zeker mee moet gaan — maar ik ben niet sterk genoeg voor dat klimaat," zeide zij op den toon eener martelares.

Zij keerde terug naar haar huis, het tooneel van tranen en twist gedurende de rest van den dag; maar niettegenstaande allen tegenstand, schreef zij haar brief aan Lady Jardine, de herinnerende aan de vroegere correspondentie betreffende Paul, en haar vragende, of haar huis nog open stond voor den jongen, zonder zijne moeder; „want ik mag mijn ouders niet alleen laten, die zijn reeds te oud," schreef zij aandoenlijk, tot groote verontwaardiging van mevrouw Jahans. In vage termen, zonder in bijzonderheden te treden, legde zij uit, dat de geldelijke vooruitzichten harer familie veel ongunstiger geworden waren, dat het kind niets anders bezat dan zijn pensioen, dat hem tot aan zijne meerderjarigheid zal worden uitbetaald, en dat dus zijn eenige kans op een opvoeding volgens zijn stand, berustte in de handen zijner bloedverwanten van vaders zijde.

*(Wordt vervolgd.)*

bij de koelies, welke klachten zij hebben in te brengen. Slechts wanneer daartoe noodzaak bestaat, zal de inspectie aanleiding vinden tot een aangifte bij de bevoegde justitieele macht; waar het even kan wordt minnelijke schikking bevorderd.

Naast het B. Bestuur werkzaam gesteld, hebben de inspecteurs geen justitieele bevoegdheid. Hun zelfstandige positie stelt hen echter in staat bij gebleken noodzakelijkheid in hooger beroep te gaan voor de door hen aangebrachte zaken. Tot moeielijkheden met de ambtenaren van BB. bestaat in deze verhouding geen aanleiding.

De inspecteurs zullen gevestigd zijn op de standplaatsen Medan, Tebing Tinggi en Bindjeij. Voor Tebing Tinggi is voorloopig de heer Bijkveld aangewezen. De heer Hoetink vestigt zich op de hoofdplaats en de tweede te benoemen adjunct komt te Bindjeij. De regeering heeft haar keuze voor dezen ambtenaar nog niet bepaald. De heer Bouwmeester zal waarschijnlijk niet worden aangesteld.

De inspecteurs zullen op hun tochten worden vergezeld van een javaanschen en een chineeschen tolk.

De details der inspectie zijn overgelaten aan de inspecteurs zelf. Na een half jaar verwacht de minister van de inspecteurs een rapport op grond waarvan aan de Kamer definitieve voorstellen betreffende de inspectie kunnen worden gedaan.

**Een theemarkt te Batavia.** Toen in Januari de londensche theefirma Rowley Davies en Co. te Batavia een branche opende om rechtstreeks van de Java-planters het geurige product op te koopen, zooals wij vroeger reeds hebben medegedeeld, dachten wij niet dat dit de eerste stap zou mogen zijn voor een theemarkt te Batavia. En ziet, zegt het *Bat. Nbl.*. de wensch staat verwezenlijkt te worden. De firma Dunlop en Kolff, die de kat de bel heeft aangebonden, verspreidde op ruime schaal een circulaire, aan theeplanters en belangstellenden in de cultuur, ten einde hen tot samenwerking op te roepen. Bij de gestadige uitbreiding, welke de theecultuur, op Java gedurende de laatste jaren onderging, kan ook in de toekomst een verdere niet onbelangrijke toename in de productie worden tegemoet gezien, waarvan het zeker van groot belang is, zegt het blad, dat ook in den vervolge de meest mogelijke zorg worde besteed aan pluk en bereiding en zoodoende de goede reputatie van het Java-product worde hoog gehouden.

Daartoe is het echter een *hoofdvereischte*, dat de firma Rowley Davies en Co. om nieuw débouchés voor het Java-product te scheppen, naar Batavia te trekken en krachtig uittebreiden, door producenten zooveel mogelijk worden gesteund. Vooral in den aanvang zal 't noodig zijn mede te werken, ten einde dit streven, om ook te Batavia geleidelijk een theemarkt van beteekenis in het leven te roepen, geheel naar wensch te doen slagen.

Is eenmaal een thee-markt te Batavia tot stand gekomen, zijn de hier in den loop van dit jaar gevestigde thee-firma's er eenmaal in geslaagd elders een geregelde afname van beteekenis voor het Java product te scheppen, heeft diengevolge het verbruik onzer thee zich verder uitgebreid en is de vraag naar Java-thee daardoor uit den aard der zaak opnieuw toegenomen, dan zullen de hoogere prijzen hieruit van zelf moeten voortvloeien en zullen de planters derhalve in de allereerste plaats de voordeelige gevolgen ondervinden van den thans door hen aan de opkoopers te Batavia te verleenen steun. Zie daar het plan.

De zaak wordt door het blad met aandrang in de warme belangstelling vooral aan de planters, aanbevolen.

**Boschexploitatie in Atjeh.** De regeering heeft geen bezwaar tegen de vestiging van particuliere ondernemingen van bosch-exploitatie in de landschappen Langsar en Madjapahit, Soengei Raja, Perlak, Pedawa Besar en Edi Besar, onder voorbehoud dat door den gouverneur van Atjeh wordt bepaald, welke gedeelten van genoemde landschappen in verband met de veiligheid achtereenvolgens in aanmerking komen.

**Kota Radja.** Den 7en September werd, tijdens de werkzaamheden aan het nieuwe bivak, de bezetting van Sinabang (Semeuloeë) door roovers van Simeuloeë besar overvallen. De passar werd geplunderd.

Gesneuveld een eur. sergeant en een mindere; gewond twee minderen en 10 geweren werden weggevoerd. Een colonne van 75 man met 2 officieren en de civiele gezaghebber vertrokken van Tapatoean daarheen.

**Atjeh.** Aan de *Tel.* wordt van Kota Radja geseind, dat bij een klewangaanval in Peusangan gesneuveld is luitenant Scheuer, die deel uitmaakte van een troep, die tot dekking diende van de wegwerkers aan den Gajoe-weg.

**Naar Bandoeng.** Uit Soerabaja wordt aan *de Locomotief* geschreven dat het nu ernst schijnt te zijn met de overbrenging naar Bandoeng van de Artillerie constructiewinkel en van de Pyrotechnie werkplaatsen. De officieren en ambtenaren van eerstgenoemde inrichting hebben reeds een last ontvangen om binnen een week hun gevoelen kenbaar te maken hoe het best die overbrenging te bewerkstelligen.

**Rameh-cultuur.** Op de vergadering van de »Soekaboemische Landbouwvereeniging« hield de heer H. von Mechel een hoogst interessante voordracht over rameh. De heer von Mechel stelde zich beschikbaar tot verstrekking van benoodigd plantmateriaal en inlichtingen betreffende de cultuur, vooreerst op kleine schaal. De assistent-resident van Soekaboemi, die de vergadering bijwoonde, toonde zijn zeer gewaardeerde belangstelling, door de mededeeling dat hij de rameh-cultuur bij den kleinen man wil aanmoedigen, waartoe de noodige stappen eerstdaags zullen worden gedaan.

**Poerwodadi.** De assistent-resident alhier ontving dezer dagen een brief, gedagteekend Tjepoe, 28 Augustus, waarin drie personen, twee hadjies en een kiahi, de vraag stelden waarom Mat Tahir die eenigen tijd geleden den assistent-resident wilde vermoorden en niet overweldigd kon worden, werd doodgeschoten. De brief bevatte verder een waarschuwing dat zij den assistent-resident verantwoording zouden komen vragen. Zij voegden er bij te willen zien of de islamieten van Poerwodadie gelukkiger zijn tegen de kafirs dan hun geloofsgenooten te Sidoardjo. Ten slotte bevatte de brief schimpscheuten op den regent die, als hoofd van den godsdienst, geen vinger uitstak om Mat Tahir te beschermen. Het drietal zou nu zelf recht zoeken.

Na den resident geraadpleegd te hebben, zond de assistent-resident een vertrouwd spion met den brief naar Tjepoe, waar het handschrift werd herkend als dat van raden Soerodiwirjo, koeliewerver, die veel met de justitie heeft uitstaan en gezocht wordt.

Een kleine paniek ontstond bij de europeesche ingezetenen toen de brief bekend werd gemaakt. De resident verzamelde alle mannelijke europeesche ingezetenen te Poerwodadi en verklaarde dat de brief slechts een mystificatie was en geen reden tot ongerustheid behoefde te geven. Daarna is de paniek verdwenen.

**Een nieuwe industrie.** Een engelsche firma heeft het plan opgevat een nieuwe industrie in het leven te roepen, nl. van kolteer briquetten voor brandstof te fabriceeren.

Een agent dezer firma vertoefde op Java, om na te gaan hoeveel vaten koolteer wel zouden kunnen worden opgekocht. Dit zou dan verscheept worden naar de steenkolenmijnen te Poeloe Laut, waar het koolteer vermengd met het steenkolengruis, dat daar bij groote hoeveelheden onbenut ligt, met uitgeplozen touw enz. tot briquetten geperst zal worden.

Reeds zijn machineriën tot dit doel uit Europa besteld, zoodat binnenkort een eerste proef met deze nieuwe brandstof kan worden te gemoet gezien, lezen wij in de *Sem. Ct.*

**Bandjermasin.** Volgens het *Bandj. Nbl.* heeft in de Kwatan een scheiding plaats gehad. De eigenlijke bevolking van daar heeft zich voor het gouvernement verklaard en tengevolge daarvan is de positie der brandals onhoudbaar geworden, zoodat zij zich hebben teruggetrokken.

In de Midden-Kapoeas willen de toestanden nog maar niet verbeteren.

**Post- en telegraafdienst.** Het *Bat. Nbl.* verneemt dat het voorstel is gedaan om 50 postambtenaren, der 2e klasse en 50 der 3e klasse uit Nederland te laten komen.

**Flores.** Hinga heeft de opgelegde boete van f 5000 betaald en nog vijf bekende raddraaiers uitgeleverd. Landingsdivisie en politiemacht vonden op den eindtocht door het gebied Hinga en Kliwang-Ona overal witte en nederlandsche vlaggen uitgestoken. Zij werden overal goed ontvangen en door de hoofden vergezeld zelfs door den zoon van het gevangen hoofd Djoega van Kiwang-Ona.

In verband met den geheelen afloop der troebelen in de afdeeling Larantoeka is de „Mataram" den 30en Augustus van Koepang naar Soerabaja vertrokken.

Dit bericht werd den 30en Augustus door den risident van Timor en Onderhoorigheden geseind. Den 30en October j. l. werd, zooals bekend, hier het draadbericht ontvangen dat de „Gelderland" en de „Mataram" de stranddesa's van Zuid-Flores zouden gaan tuchtigen.

**De Gajoelanden.** Volgens de *Deli Ct.* zal van Atjeh uit een nieuwe militaire excursie worden gehouden naar de Gajoe-Locös, met een troep van 120 man, op verzoek van den wd. civiel gezaghebber der Gajoelanden. De groep, bestaande uit manschappen van de garnizoenen van Idi en Bajan, onder bevel van majoor van Swieten, zal oprukken naar Samer-Kilang, een complex van negen kleine kampongs. Dit complex ligt oostelijk van de door de colonne van Daalen bezochte streek. Deze excursie is noodig om een einde te maken aan den overlast, die van Samer-Kilang uit den onderworpen kampongs wordt aangedaan.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** In de *Argosy of Demerara* kwam een bericht voor over de inbezitneming van een eiland aan den mond van de Corantijne-rivier.

*Onze West* teekende naar aanleiding hiervan het volgende aan:

»De wijze waarop de Engelschen hier spreken van het in bezit nemen van het eiland in naam der Britsche Regeering, wekt den schijn alsof zij zelven twijfelen aan het rechtmatig bezit ervan. Waarom anders die solemneele aankondiging van in bezit nemen?

Inderdaad is het questieus, wie de geldigste rechten heeft op dit lapje grond, vroeger deel uitmakende van een bank in zee, welke door aanslibbing in een eiland transformeert, zooals op de kusten der Guyana's herhaaldelijk plaats vindt.

Bij de grensregeling in 1799, tusschen de Gouverneurs de Frederici en van Batenburg, werd de westelijke oever der Corantijn als grens aangegeven en uitdrukkelijk bepaald dat alle eilanden in de rivier aan Suriname behoorden. Deze grensregeling werd in 1816 bij de teruggaaf van Suriname door de Engelschen, stilzwijgend behouden.

De vraag of het eilandje waarvan hier sprake is aan Suriname behoort, zou dus vermoedelijk geheel afhankelijk zijn van de vaaag of het eilandje in de monding der Corantijn ligt dan wel in den Atlantischen Oceaan. De opgaaf in The Argosy, dat het eiland ligt op 60° N.B. moet een drukfout zijn; bedoeld is natuurlijk 6° 02'22" N.B.

Op de kaart beschouwt. ligt het eiland oogenschijnlijk buiten de Corantijn, op de noordoostkust van Berbice. De afstand die scheidt van Suriname, is tenminste 6 × zoo groot als de afstand tusschen het eiland en Engelsch Guyana. Rekent men verder dat Suriname's noordergrens reikt tot 6° N.B. en het eiland nog noordelijker ligt, dan moet erkend worden dat het zeer dubieus is of het eiland geacht zou mogen worden te vallen binnen de Corantijn. En alleen in dat geval zou Nederland aanspraak op het eilandje kunnen maken.

Dit geval leert ons echter opnieuw de noodzakelijkheid om de grenzen van Suriname behoorlijk te regelen en niet te wachten tot zich moeilijkheden voordoen.«

**Curaçao.** Zooals wij in ons vorig nummer meêdeelden brak de heer Hamelberg alhier in de *Amigoe* van 10 September ll. een lans voor de nu ook door den minister van koloniën van de curaçaosche begrooting geschrapte, door den gouverneur noodig geachte verhooging van de tractementen der districtmeesters.

Aan het betoog van den heer H. ontleenen wij alsnog het volgende:

Dat de behoorlijk gesalarieerde districtscommissarissen van vroeger niet hebben voldaan, is nog geen bewijs, dat een goed districtmeester niets goeds zou kunnen tot stand brengen. Ik heb een paar dier ambtenaren gekend; brave menschen, uitstekende bureaucraten, voorzeker, doch m. i. lang niet idealen van districtmeesters. Ik erken, dat het moeilijk zal zijn voor dat ambt wezenlijk geschikte personen te vinden, doch het nut, dat de rechte man kan doen, is aan geen twijfel onderhevig.

Als districtscommissaris moet men iemand hebben, die geheel opgaat in de bevordering van de belangen zijner onderhoorigen; iemand, die de nooden en behoeften kent, het leven en den wandel van alle bewoners van zijn district uit eigen ervaring en onderzoek kent; iemand, tot wien een ieder zich met het volste vertrouwen wendt om hulp of raad — kortom, een werkelijken burger*vader* en daarbij begaafd met de noodige kennis van de zaken, die tot bevordering van de welvaart van zijn district kunnen leiden.

Doch een districtmeester moet niet zijn een bureaucraat en het hoofdbestuur moet hem niet lastig vallen met allerlei administratieve beuzelarijen, of van hem juristisch werk vergen en de toepassing van wetsbepalingen en voorschriften, voor welker goed begrip een jarenlange studie noodig is.

Districtcommissarissen als ik bedoel zijn er zeker niet voor het grijpen — ik erken dat gaarne — maar zij zullen in het geheel niet te vinden zijn, indien men hun niet een goed salaris geeft.

Een districtmeester behoorde te zijn de rechterhand van den gouverneur, doch in 1870 (?) heeft men er een soort van bomba, een politie-opzichter van gemaakt en hem bij een hongerloon overladen met administratief werk. Kan men dan redelijkerwijs verwachten, dat de districtmeester van thans zich veel bekommert om het wel en wee zijner onderhoorigen? En toch kan het niet billijk worden geacht, niet waar? de duizenden bewoners van de buitendistricten aan hun lot over te laten.

Ten slotte, mijnheer de redacteur, ik geloof ook, dat een goed districtsbestuur paal en perk zou stellen aan de menigvuldige diefstallen van klein vee en landbouwproducten.

In ons vorig nummer wezen wij reeds in het kort op een artikel in de *Paramaribo*, waarin op steun aan den grooten landbouw in deze moeilijke tijden wordt aangedrongen. Wellicht kan het zijn nut hebben dit artikel in zijn geheel hier weer te geven.

»Het Kol. Bestuur zoo schreef genoemd blad, schijnt geene termen te vinden om den gr. landbouw met financieele hulp tegemoet te komen.

Wij geven gaarne toe dat het niet op den weg van een Bestuur ligt om particuliere ondernemingen uit hare precaire toestanden door eene bijdrage uit 's lands schatkist tegemoet te komen, maar het betreft hier de instandhouding van een der voornaamste stapelproducten van onze Kolonie.

Met allen eerbied voor het door ons Gouvernement in deze levenskwestie ingenomen standpunt meenen wij toch er op te mogen wijzen dat het nadeel welk de totale achteruitgang van de cacaoplantages zoowel aan de fiscus alswel aan duizenden menschen in de kolonie reeds heeft berokkend en nog berokkenen zal, (daargelaten dat immigratie onder deze omstandigheden niet langer raison d'être zal hebben) zwaarder weegt dan elk ander punt van consideratie.

De mogelijkheid van het in het leven roepen van nieuwe takken van nijverheid is niet uitgesloten. Het kan gebeuren — en wij hopen zulks — dat de Spoorweg naar- en de daarmede in verband staande exploratie van het Lawagebied ons nieuwe bronnen zullen aanwijzen, maar wij handelen verstandiger en voorzichtiger voorloopig onze hoofdbron van bestaan (de cacao-industrie) in het leven te houden; wij zijn niet gerechtvaardigd in afwachting van onzekere of twijfelachtige ontdekkingen den gr. landbouw, de bronader der kolonie aan zijn lot over te laten. De heerschende malaise in handel en nijverheid moet voor een groot deel gezocht worden in de geringere cacaoproductie.

De planters hebben — op weinige uitzonderingen na — geen middelen meer om de crisis het hoofd te bieden en zullen wanneer het gelukt de krullotenziekte te overwinnen, zich niet in eene positie bevinden de vernietigde cultivaties te herstellen. Van particuliere zijde valt aan geen hulp te denken; de achteruitgang van de plantages hebben vele welgezeten burgers ten gronde gericht.

Er ligt o. i. gevaar in het kalm afwachten van den loop der gebeurtenissen; daarom wenschen wij het een en ander weder onder onder de aandacht van het Bestuur te brengen; eene geldleening tot de instandhouding van den gr. landbouw is dringend noodzakelijk; de wetenschap moge den weg aanwijzen om de krulloten te beheerschen en te vernietigen, zonder geld kunnen de plantages niet wederom productief worden gemaakt.

In het naburige Demarara hebben zich ook gevallen voorgedaan, welke zonder de tijdige tusschenkomst van het Kol. Bestuur onmetelijke gevolgen na zich zouden hebben gesleept, doch het Gouv. van die kolonie voorkwam het ergste door het beschikbaar stellen van eene leening om de dreigende crisis het hoofd te bieden.

Een geval betrof »The British Guyana Bank«, die door het faillissement eener zeer groote onderneming hare betalingen zou moeten staken en den handel met een grooten ramp treffen. Het Gouv. met goedkeuring van The Court of Policy (Wetgevende Kamer aldaar) redde evenwel de positie van de Bank door waarborgstelling van ongeveer 300.000 d. terwijl een Gouv. Directeur, de heer Hamley werd aangesteld.

Als het gevolg van het voorgaande moest het Gouv. wederom handelend optreden om de effecten (schepen, foundery etc.) van de firma Sproston & Co. voor gerechtelijke executie te redden. Het Gouvernement deed zoo niet om de personen van de firma, maar om te vooorkomen dat een duizendtal menschen op één dag buiten brood zouden worden gesteld door het sluiten van die inrichting. Later werd de zaak overgenomen door eene maatschappij onder den naam van Sproston Ltd.

We hebben het vorenstaande aangehaald om aan te toonen dat ons Gouv. *wel* gerechtvaardigd is eene leening tot stand te brengen om den gr. landbouw welke den besten waarborg van blijvenden welvaart kan geven en aan *vele duizenden* menschen een heenkomen verschaffen, voor totale vernietiging te behoeden. Wij verzoeken daarom het Bestuur om deze materie nogmaals in ernstige overweging te nemen, Wij vreezen dat algeheele vernietiging van den gr. landbouw wat onder de gegeven omstandigheden *moet* volgen voor de kolonie een onherstelbare ramp zal zijn.«

## RECLAMES.



## Soerja Soemirat.

Wij ontvingen van deze te Semarang gevestigde Vereeniging het laatste Jaarverslag en zagen daaruit, dat ze steeds blijft voortgaan om hoogst doeltreffende hulp te verleenen aan werkelooze Indo-Europeanen, door hun in verschillende ambachten onderwijs te doen geven en ze dan verder arbeid te verschaffen tot ze elders beter te recht kunnen komen.

In de namen der bestuursleden, de wisselende namen der geëmploieerde werklieden of de cijfers der balans en winst- en verliesrekening, zal het grootste deel onzer lezers wel geen belang stellen. Wel echter in het feit, dat deze zoo nuttige inrichting met eigen ateliers en 't bezit van een klein kapitaal, toch niet alleen geen winst, maar zelfs geen gelijke rekening kan maken. Op een groot deel der ateliers wordt verlies, soms zelfs, zooals bij de schoenmakerij, belangrijk verlies geleden.

Omdat ook ons dit trof hebben wij inlichtingen gevraagd aan iemand, die den gang van zaken in de Vereeniging goed kent en kregen toen het volgende antwoord:

„Dat er jaarlijks op de ambachten verloren en niet „verdiend wordt komt omdat de bestellingen en de „gelegenheid tot afzet van het gemaakte, niet in even„redigheid zijn met de verschillende kosten als: kosten „van onderhoud der gebouwen, het onderhoud en den „aankoop van de noodige machineriën en gereed„schappen, de tractementen van werkbazen, helpers enz.

„S. S. is geen industriëele onderneming, maar zou „toch zich zelven kunnen bedruipen, als meer afnemers „in het karakter der onderneming meer belang stelden „en o.a. de Regeering daarin vóórging. Zoolang dit „niet het geval is moet de zeer nuttige liefdadige „inrichting door *giften* worden in stand gehouden en „het beroep, dat het bestuur doet op de weldadigheid is „alleszins gewettigd en kan door U gerust worden „gesteund."

Wij stellen in onzen berichtgever volkomen vertrouwen en zijn dan ook bereid giften te ontvangen en aan het bestuur over te maken.

## INGEZONDEN.

# Bevloeiing en Waterkracht in Ned.-Indië.

*Zeer geachte Redactie van O. en W.*

Het opstel van Toekan Ayer in het *Kol. Weekbl.* van 13 October j.l. trok uiteraard mijn speciale attentie.

Terug van een nog al uitgestrekte reis geeft 't misschien aanleiding om mij, met uw verlof, bij hernieuwing af en toe in Koloniale zaakjes te mengen waar 't pas geeft, door middel van ons *Kol. Weekbl.*

En zoo meen ik dan wel gerechtigd te zijn tot protest tegen de door T. A. gebruikten zin in boven vermeld stuk, waar deze zegt (of insinueert?). „Wanneer „onze eigen menschen geen durf hebben, kunnen wij „dat wel jammer vinden, maar wij mogen de vreem„den niet weren."

't Is een beschuldiging die gaarne wordt gebruikt, maar dikwerf zonder recht of reden.

In dit geval vooral schijnt ze mij niet steekhoudend.

Eerst wanneer de Nederl.-Indische Regeering alom bekendheid zal hebben gegeven van haar geneigdheid om op billijke voorwaarden concessie's, (één enkele concessie en nog wel aan vreemden, acht ik een absurditeit) te verleenen tot het Exploiteeren van Waterkrachten in Ned.-Indië, daar waar deze geen inbreuk maakt op de bevloeiings of waterrechten, en . . . , . er deden zich geen ernstige Nederlandsche applicanten op, gesteund door onze eigen Electro-Technische Industrieëlen, eerst dan zou de blaam op onze eigen menschen geworpen, verdiend zijn.

Vooraf gelde de vraag, heeft de Nederl.-Indische Regeering van haar gewijzigd inzicht ter zake doen blijken? Zoo ja, dan zouden allicht vroegere applicanten de stoute voetzoolen nog eens hebben aangebonden, dunkt mij.

Hetgeen waar Ceilon, en andere Br.-Indische Koloniën nog op moeten wachten, in spijt van de dikwerf zoo hoog opgehemelde Engelsche energie, had Java al lang kunnen hebben!

Van af het begin 1882 toen ondergeteekende 't voorrecht had om voor een Nederlandsche Maatschappij, voor 't eerst op eenigszins uitgebreide schaal op Java de Elektro-Technische Industrie te introduceeren, tot misschien nu kort geleden, heeft de Nederl.-Indische Regeering maar zeer matige aandacht en nog minder geloof geschonken blijkbaar, aan dit machtige hulpmiddel, voorbestemd geweest van den beginne af, om op Java en Sumatra een zeer gewichtige rol te spelen, mits gesteund in plaats van genegeerd, aangemoedigd in stede van gewantrouwd!

Nu ja, men heeft een enkel Elektrisch-tramlijntje toegestaan, en 'n Telefoonlijntje hier en daar, maar op zulke bezwaarlijke voorwaarden soms, dat ik voor mij, een dezer laatsten afwees, of eigenlijk weg gaf, aan mijn opvolger, die er ook geen raad mee wist, ik werkte toen voor eigen rekening, en de eeuwigheid die 't duurde eer Batavia antwoord zond schrikte mij (en anderen na mij) bepaald af, om de kosten te maken noodzakelijk voor serieuze aanvragen van grooter omvang. De moeiten had ik er altijd gaarne voor over, terwijl ik dit schrijf, staan mij mijn tochten door 't oerwoud, palen ver langs en tegen de bedding van 'n bergstroom, over rotsblokken en geplaagd door stekende rottan en bamboedoeri, allerlei giftig gedierte opschrikkend, aan den Smeroe en den Ardjoeno, nog voor den geest, teneinde een waterval te verkennen of te vinden aan zijn oorsprong, met 't oog op exploitatie.

Billijkheidshalve dient gezegd, dat 't niet geheel en al lag, aan gebleken of veronderstelden onwil der Nederl. Indische Regeering. Ten eerste wist ik als nieuweling op Java, spoediger den weg bij de particuliere suiker-industrie en bij de Inlandsche Vorsten op Midden-Java, en welken mij Right royaly hebben gesteund, dan bij de niet altijd zoo gemakkelijk genaakbare Gouvernements Bureaux te Batavia en Buitenzorg! Ten andere kwamen de crisis-jaren in de suiker en koffie van af 83, vele levensvatbare plannen in de geboorte verstikken.

Hoe dit zij, er was en is nog zóó ontzettend veel te doen op Java ook door particulier initiatief, indien slechts *niet* tegengewerkt door de Autoriteiten. Van den Ardjoeno gesproken, er lag ten dien dage een zeer bloeiende koffie-onderneming eenige palen van den hoofdweg naar Malang, naar boven toe, een mooie bijna gelijkmatige klimming ravijnen uitgezonderd langs zwaar geboomte, of oude Gouvernements koffietuinen met hooge schaduwboomen, (jammer dat ik de naam der onderneming ben vergeten) alles ging zoo prachtig, maar de afvoer van 't product naar den hoofdweg alleen, over of door diepe ravijnen verslond het grootste deel der winst.

Niets ware eenvoudiger geweest dan de aanleg van 'n Telpherlijntje, 't één railsysteem, langs de daartoe pasklaar te hakken boomen, met hier en daar eenige ijzeren palen hoog over de ravijnen, waterkracht was er in overvloed voorhanden, de motorische kracht had bovendien slechts de leege wagentjes op te trekken, naar beneden (even als alles op dit ondermaansche) gaat 't van zelf, de ondernemer zou er een halve ton in gestoken hebben, en onderweg hadden nog enkele andere ondernemingen er van kunnen profiteren, maar helaas daar komt me die ellendige koffiebladziekte!

Wie mijner lezers, bekend in Java's Oosthoek, herinnert zich niet 't prachtige water van Oemboelan, bij Pasoeroean, 'n enthousiast aanvrager tot exploitatie er van, de oude ingenieur Booth, uit Australië, had er zijn tenten opgeslagen, en wachtte mijn komst af uit Midden-Java om zijn aanvraag in de Bataviasche zee te sturen. Booth, die Java lief had gekregen, en persoonlijk, en voor zijn plannen, mijn volle sympathie had, op goed geluk altijd, misschien ook omdat hij Australië een zandwoestijn placht te noemen, en Java, 't moederland zijner kinderen, een paradijs, heeft zijn laatste levensjaren er als 't ware aan geofferd, maar ofschoon binnen den raijon van den eigenlijken waterval geen enkele droppel werd afgevoerd ten behoeve van bevloeiing, en de Turbine zooals bekend, wel water gebruikt, maar niet verbruikt, de concessie heeft Booth nooit gekregen. Wat heb je ook aan de soesah van al die nieuwigheid, zoo is jaren lang aan de gouvernementsbureaux op Java geredeneerd!

Toch wil ik niet beweren, of als de suikercrisis en de finantieele krach in haar gevolg niet ware uitgebroken, had hier de particuliere aandrang gesteund door wakkere Nederlanders „vol durf en energie" als o. a. Mr. M. van Soerabaja, zich hier ook wel krachtiger doen gelden, ten andere strekt tot eeuwige schande het feit; dat de goden te Batavia of Buitenzorg uit die, en volgende dagen, Soerabaja nog jaren lang hebben laten vergiftigen door kaliwater, in plaats den heer M. te vergunnen zuiver bronwater van Oemboelan er heen te leiden tot drinkwater. Wij hebben Java gekend onder 't echte bureaucratisch regime, 't lot vraagt niet, maar beschikt, bij alle omzwervingen in Afrika, en in de zonne van voorspoed, bleef ons altijd een heim'lijk verlangen naar 't eigen Java, we zouden 't willen weerzien, thans bestuurd door 'n man uit één stuk, zulk een als Indië hoog noodig had, en naar wij hopen eindelijk kreeg!

Hoogachtend,
J. VAN ZWIETEN.
Rijswijk, 18 October 1904.

Den Haag, 15 October 1904.

*Geachte Redacteur!*

In het Koloniaal Weekblad van 13 October ll. komt een ingezonden stuk voor, waarvan de onderteekenaar „Toekang Ayer", als zijn meening te kennen geeft dat „het een comble, een ongehoord iets zou zijn, dat men „de beschikking ging geven over waterrechten op Java, „zoolang men zelfs nog niet weet, hoeveel water men „voor den landbouw op Java, nuttig zal kunnen ge„bruiken en waar men dat van daan zal halen! Zoo„lang er voor het watergebied, waarvan men zijn

## ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Een gem. ben.huis te huur**

tegen 1 November voor den prijs van **veertig gulden per maand**, staande VAN BRAKELSTRAAT 74.

Te bevr. *Van Brakelstraat* 68.

---

TE HUUR:

het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**

Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

---

**Electro-Medische toestellen**

overeenkomstig het systeem van Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.

Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.

Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.

***Massa getuigschriften.***

---

***PENSION***

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

Gemeubileerde Apartementen te huur

met of zonder pension,

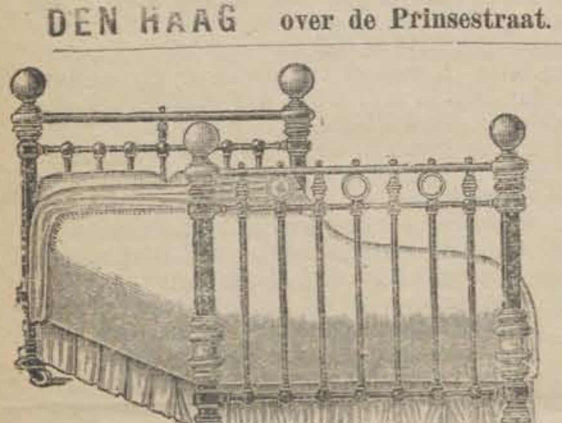
**per maand, per week of per dag.**

---

**Th. A. A. SIMONIS**

***34 Groenmarkt.***

DEN HAAG over de Prinsestraat.



**Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.**

in GROOTE KEUZE,

BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

**P. Happel Jr.**

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

Ook aan huis te ontbieden.

---

**„Pension L. SMISSAERT"**

**Reinkenstraat 46,**

'S-GRAVENHAGE.

---

**Te Scheveningen**

bestaat bij gehuwde lieden gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van kinderen en jongelieden** voor wien verblijf onmiddellijk aan zee onder flink toezicht, alsmede goede scholen (ook middelbare) gewenscht wordt.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door den Alg. Secretaris der Afdeeling 's-Gravenhage der Vereeniging OOST en WEST, *Laan van Meerdervoort* 195 te 's-Gravenhage.

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor,

's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

**AGUILARS**

**PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,**

**zijn alom bekend.**

**Hoofdkantoor:**

**Heerengracht 3, Den Haag.**

**Bijkantoor:**

BATAVIA, B. DE BAS & Co.

Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.

**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**

*Interc. Telephoon 264.*

---

's-Gravenhaagsche

**Crediet-vereeniging en Depositokas**

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito,** in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Kinderjuffrouw.**

Eene tegen half November uit Oost.Indië komende familie, zoekt voor een dochtertje van 3 jaar, een **beschaafd meisje van opgeruimd humeur,** dat bij wederzijdsche overeenstemming genegen zou zijn over eenige maanden **mee naar Indie te gaan.**

Reflecteerenden gelieven zich tusschen **half twee** en **half drie** persoonlijk aan te melden

bij Mevrouw N. VAN ZUYLEN-TROMP,

7a *Heerengracht, Den Haag.*

---

**TOKO BAROE.**

**Van Kinsbergenstraat 115,**

DEN HAAG.

**Aangekomen:**

Goela Djawa, Goela Arein, Trassie Oedang, Mie, Kroepoek Oedang, Ketan Poeti, Petis Oedang, Soeoen, Ikan Sepat, Ikan Pedah, Ikan Gaboes, Telor Troeboek, Sirie Bladen, Cambier, Pinang, Teng Teng Widjen, Bekow Bekow, Obat Seriawan, enz.

***Billijke prijzen.***

Minzaam aanbevelend,

**W. BARNAS.**

---

**Zutphen Vooruit.**

Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een gezellige, niet te dure woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen,** enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

***MEDICINALE COGNAC.***

2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,

**12 fleschen f 14.—**

Franco door Nederland.

Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.

Eenig Importeur voor Nederland.

**W. F. NOMAN,**

**Scheveningen.**

Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

GIDS

VOOR

***Repatrieërenden,***

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**

**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatrieërenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

---

**Vereeniging OOST en WEST**

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

**VRIJDAG 28 October 1904 ('s avonds ten 8 ure)**

in het gebouw der

Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen PRINSEGRACHT 4

**VOORDRACHT MET LICHTBEELDEN**

door den Assistent-resident-titulair

***A. I. N. ENGELENBERG.***

ONDERWERP:

Opmerkingen naar aanleiding van eenige beschouwingen over **MIDDEN CELEBES.**

DONATEURS en LEDEN der *Vereeniging „Oost en West"* hebben vrijen toegang, zoowel in de zaal als op de galerij.

Huisgenooten van leden betalen voor toegang tot de zaal **f 0.25;** op de galerij **f 0.10.**

Voor andere niet-leden is het entrée **f 0.50** voor de zaal en **f 0.10** op de galerij.

Leerlingen van Onderwijsinrichtingen en leden van Vereenigingen, mits zich collectief aanmeldende, worden voor half entrée-geld toegelaten.

Kaarten zijn te koop en plaatsen kunnen DONDERDAG en VRIJDAG worden besproken van 10—12 en van 2—4 ure aan het **gebouw Prinsegracht 4** voornoemd.

Entrée-kaarten kunnen ook op den avond der voordracht worden gekocht.

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

**Bankoewang. — Ketella.**

**Versche kruiden. — Gandaria assien.**

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsvertering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***

per flacon à 30 pastilles **f 0.30**

» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**

» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen**

***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

BRANDSTOFFENHANDEL

C. AANDEWIEL.

Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

KANTOOR:

**Sumatrastraat 145,** ***Telephoon 1427,*** **'s-Gravenhage.**

FILIAAL:

**Badhuisstraat 103,** ***Telephoon 2854,*** **Scheveningen.**

---

**van Soest en van der Weijde.**

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

| | | |
|---|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** | **2** | **pct.** |
| **Voor 1 maand** | **2½** | **„** |
| **„ 3 maanden** | **3** | **„** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

Eerste Nederlandsche

**Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit**

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---



**Dr. HÖGYES'**

**Sanitaire Asbest Zolen,**

**voor gevoelige voeten.**

Ter voorkoming van: **Eeltknobbels, Ontsteking, koude** en **natte Voeten,** enz. **Onmisbaar** voor hen, die **veel moeten loopen.**

Prijs per paar: ***f 0.40, f 0.60, f 1.20.*** **(Drie kwaliteiten.)**

Verkrijgbaar bij de navolgende Schoenhandelaren: **J. H. BEKKER,** Bezuidenhout 106; **H.** en **M. A. GREVE,** Korte Poten 8; **D. HESS,** Heerenstraat 12 B; **A. KOGELS & ZN.,** Prinsestraat 56; **F. KONERT,** Zoutmanstraat 74; **J. KRUG,** Dennenweg 15; Coöp. Winkelvereeniging **„DE VOLHARDING",** Ged. Burgwal 21; **J. P. WASSENAAR,** Prins Hendrikstraat 132.

Voor engros: „DE HAAGSCHE LEDERINDUSTRIE",

***RAAMSTRAAT 57a.***

**Vraagt Prospectus.** **Wacht U voor namaak.**

---



**HEINEKEN's**

(Oudste) Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**

**Utrecht, Potterstraat 20.**

**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

---

Vraagt de bekende Sauces en — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

**TIELEMAN & DROS, Leiden.**

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD No. 32, Donderdag 20 October 1904.

„waterkracht verkrijgen wil, nog geen algemeen irri-„gatie-plan bestaat".

Indien het werkelijk noodzakelijk ware dat al deze gegevens voorhanden moeten zijn vóór tot het verleenen van vergunningen tot watergebruik voor industrieele doeleinden mocht worden overgegaan, dan zou het te betreuren zijn dat reeds eenige honderden van die vergunningen zijn uitgereikt en zou men hiermede gedurende vele jaren moeten ophouden, want een onderzoek als door den inzender bedoeld zou van langen duur en zeer kostbaar zijn, terwijl er geen sprake van zou kunnen zijn dit aan één enkel persoon, hetzij dan den heer Graham Gribbe of een ander, op te dragen.

De eisch dat zulk een omvangrijk onderzoek eerst zou moeten zijn afgeloopen behoeft echter volstrekt niet te worden gesteld. Het is voldoende als bij elke aanvraag wordt nagegaan of de inwilliging van het verzoek tot watergebruik niet ten nadeele van de betrokken inlandsche bevolking zou strekken of andere personen, bijv. europeesche of chineesche erfpachters, in hun rechten zou verkorten.

De vergunningen tot watergebruik werden vroeger door den G. G. en worden tegenwoordig door den Directeur der B. O. W. gegeven, nadat uit een grondig onderzoek bij diens departement is gebleken dat er geen bezwaren tegen bestaan.

Dit onderzoek heeft tot grondslag het proces-verbaal der bevinding van een commissie waarin de betrokken controleur en een inlandsch hoofd zitting hebben, terwijl in twijfelachtige gevallen nog dikwijls een plaatselijke inspectie aan een waterstaats-ambtenaar wordt opgedragen.

Indien de in het stuk van „Toekang Ayer" bedoelde concessie aan den heer Graham Gribbe werkelijk is verleend, dan behoeft men zich dus niet ongerust te maken dat zulks alleen op grond van een verklaring van dien persoon zal zijn geschied en dat daarbij de belangen der inlandsche bevolking over het hoofd zijn gezien.

Men bedenke dat watergebruik voor industrieele doeleinden niet noodzakelijk water*verlies* meêbrengt; alleen het *verval* wordt gebruikt en wanneer er tusschen het punt van aftapping en dat waarop het water weêr in de rivierbedding wordt teruggevoerd, geen sprake van het gebruik voor irrigatie of andere doeleinden kan zijn, dan bestaat er tegen het verleenen der gevraagde vergunning geen bezwaar, onder de voorwaarde, die ook steeds wordt gesteld, dat geen schadelijke verontreiniging, tengevolge van het fabricatie-procès waarvoor het wordt afgetapt, mag plaats hebben.

In vroegere jaren is in dit opzicht wel eens minder nauwgezet op de belangen der bevolking gelet en werd o. a. door het Gouvernement een slecht voorbeeld gegeven bij den buskruidmolen te Ngawi, waar de beweegkracht werd geleverd door water, hetwelk eenige kilometers hooger werd afgetapt en na het gebruik in de Solo-rivier terecht kwam en dus verloren was, terwijl de bevolking er groote behoefte aan had. Een twintig-tal jaren geleden bestond deze toestand nog, tot ergenis der betrokken bestuursambtenaren, maar, als ik mij niet bedrieg, is er sedert eenige jaren een einde aan gemaakt en wordt de benoodigde drijfkracht tegenwoordig door een stoomwerktuig geleverd.

De hierboven vermelde reeks verleende vergunningen hebben meestal betrekking op aanvragen van erfpachters die beweegkracht noodig hebben voor de bewerking van hun koffie enz. Van die vergunningen wordt dan in 't algemeen ook gebruik gemaakt. Anders is het gesteld met de voorloopige vergunningen die reeds verscheidene malen aan particulieren zijn verleend tot gebruikmaking van waterkracht voor *groote* ondernemingen, zooals de electrische verlichting van Soerabaia en dergelijke; voor zooveel mij bekend is werd nog voor geen dier ondernemingen het benoodigde kapitaal gevonden en het is dan ook nog zeer de vraag of het c. q. aan den heer GRAHAM GRIBBE zal gelukken om zijn plan uit te voeren. Beweegkracht door water moge goedkoop in het gebruik zijn, de installatie is dikwijls zóó kostbaar dat de meerdere rente van het aanlegkapitaal ruim tegen de bezuiniging opweegt die door het niet gebruiken van brandstof wordt verkregen.

Aan sommige reeds uitgevoerde irrigatiewerken zou echter, zonder dat dit veel zou behoeven te kosten, waterkracht kunnen worden ontleend, In de hoofdleiding der Tjihea-werken, in de afdeeling Tjiandjoer der Preanger -Regentschappen komt, bijvoorbeeld, een gemetselde goot voor, waarlangs bijna 6 M³ per seconde over een hoogte van plm. 16 M. naar beneden worden geleid en dus ongeveer 1280 theoretische paardekrachten beschikbaar zijn. Op een ander punt zijn negen stortdammen nabij elkander gelegen, met een totaal verval van plm. 14 M., waarlangs 8 M³ in de seconde worden afgevoerd en dus over plm. 1500 theoretische paardekrachten kan worden beschikt. Eenige jaren geleden werd voorloopige vergunning voor het gebruik der bij de bedoelde goot voorkomende waterkracht ten behoeve van een op te richten papierfabriek verleend, maar voor zooveel mij bekend is, zijn daarvoor nooit definitieve plannen ingediend en vermoedelijk is ook voor deze onderneming het benoodigde kapitaal niet gevonden.

Ook voor de electrische verlichting van Tjimahi en Bandoeng zou aan de Tjiheawerken méér dan voldoende waterkracht kunnen worden ontleend, maar aangezien de afstand tot deze plaatsen respectievelijk ongeveer 40 en 50 K. M. zal bedragen, zoo bestaat hiertegen uit een finantieël oogpunt wel eenig bezwaar en méér in de nabijheid is trouwens gelegenheid genoeg om voor dat doel de noodige waterkracht te vinden.

U dank zeggende voor de opname van het bovenstaande blijf ik achtend

Uw dw. dr,

L. H. SLINKERS,

Oud-Hoofding. B. O. W. in N.-I.

## Van Vreemde Koloniën.

**Tinwinning in Malakka.** Naar aanleiding van het, in verschillende duitsche bladen opgenomen bericht, dat in Oost-Kameroen rijke tin-aders zouden zijn ontdekt, schreef de heer Sucro aan de *Deutsche Kolonial Zeitung* hieromtrent inlichtingen te hebben ingewonnen, welke z. i. de vreugde over bedoelde ontdekking wel ietwat zullen temperen. Uit hetgeen hij vernam viel toch op te maken, dat het tin in ertsvorm gevonden was, waardoor de exploitatie niet zou kunnen plaats hebben, dan door middel van kostbare installatiën, zooals die op Banka en Billiton noodig zijn. Heel anders zou de toestand zich laten aanzien, indien in het nieuwe tin-gebied, het metaal in kristalvorm of in zoogenaamde nesten in diepere kwartsachtige zandlagen werd aangetroffen, zooals dat op het schiereiland Malakka het geval is, waar in de laatste tientallen van jaren zich uit een begin op kleine schaal een wereldindustrie heeft ontwikkeld.

Omtrent de tinwinning in Malakka, waaraan de heer Sucro deel heeft genomen, als mede-eigenaar van verschillende tinmijnen, deelde hij aan vorengenoemd blad het volgende meê:

»Toen in de tachtiger jaren der vorige eeuw de ontdekking van tin in de provinciën Wellesley en Perak leidden tot de geleidelijke totstandkoming te Penang van een kleine desbetreffende industrie met tin-wasscherijen en tinsmelterijen, trachtten velen, vaklieden of niet, zich in het bezit van concessiën voor de tinwinning te stellen in de kleine inlandsche staten van Malakka tot de siameesche grens toe, en het engelsch bestuur kwam hen verstandiglijk tegemoet. Of het een Engelschman of een Duitscher betrof, een Franschman, Skandinaviër of Chinees, een ieder kon voor weinig geld, 8 dollars, voor een bepaald terrein een zoogenaamde *prospecting license* bekomen, en de werkzaamheden vingen dan daarmeê aan, dat men het zand of de aardmassa door wasschen in een vlakke schaal naar het gehalte aan tinkristallen onderzocht. Was het resultaat gunstig, dan kon men voor een bepaald afgebakend terrein een *mining license* verkrijgen, die op onkosten ten bedrage van ongeveer 25 dollars kwam te staan en dan kon met de exploitatie een begin gemaakt worden.

De daartoe in den aanvang noodige aanschaffingen vereischten over het algemeen weinig uitgaven, en eerst bij uitbreiding van het bedrijf zijn pompen, pulsometers, enz., noodig, wier kosten van aanschaffing evenwel nimmer hoog komen. Ik had in den beginne met mijne vrienden verschillende mijn-concessiën verkregen, zoodat ik in de gelegenheid was om alle desbetreffende toestanden in Malakka te leeren kennen.

In den staat Malakka hadden wij aan de Koeala Linggi een ongeveer 70 acres groot terrein, dat omstreeks 20 meters boven den zeespiegel ligt en naar het strand steil afloopt. De humuslaag was er van een rijk gehalte aan tinkristallen van matglinsterend donkergrijze tot zwarte kleur.

De winning van het erts was hier ietwat kostbaar, wijl wij om stroomend water te krijgen voor de waschtroggen een locomobiel noodig hadden, die het zeewater op de »bluff« moest oppompen, om van daar de troggen te voeden. De bodem was echter zoo rijk aan kristallen, ter grootte van 3 tot 5 mM³., dat de meerdere kosten er makkelijk uit gehaald werden. De aanwezigheid der ertskristallen bepaalde zich tot de 1—2½ voet dikke humuslaag, terwijl in de daaronder gelegen lateriet-laag geen spoor van tinerts te bekennen was.

Andere tinmijnen, waarbij wij de ertskristallen, onder de humuslaag, uit de kwartsachtige zandlagen moesten winnen, openden wij in de buurt van Tambin. Daar viel het ons niet mee, waarom wij het binnenland in gingen naar het gebergte, waar wij in Negri Sembilan vele geschikte plaatsen ontdekten. Ik noem in de eerste plaats Oeloe Pedas, Ajer Panas, Soengei Gaing, en a. m., die ons ten deele uitstekende resultaten opleverden. Wij verlegden hierbij herhaaldelijk den loop der rivieren, die hier volkomen het karakter van wilde bergstroomen hebben, en hadden dikwijls het geluk om juist in de oude rivier-beddingen, zoogenaamde nesten te vinden van 3 tot 5 M³. in omvang, die ons een schitterende opbrengst aan tinerts leverden. De kristallen hadden hier veelal een lichte vuilgrijze, in licht rose overgaande kleur, en bij het »testen« of proefsmelten werd een gehalte van 78—89 pct. aan zuiver tin aangetoond.

Hier hadden wij dikwijls pompen en primitieve schepraderen noodig voor het drooghouden der open groeven, maar het water voor de wasscherij leverden de rivieren, zoodat ook hier de kosten van inventaris en materiaal gering waren, en slechts de arbeiders en hun onderhoud betrekkelijk groote uitgaven vereischten.

Voor het transport van het, in zeildoek verpakte, voor Singapore bestemde erts van de kust naar het gebergte, werd van ossenkarren gebruik gemaakt, het hoofdvervoermiddel in die streken.

Ik kan niet nalaten hier bij te voegen, op welke bepaald ideale wijze deze door ons toch op bescheiden schaal aangevangen exploitatie door het engelsch bestuur werd ondersteund en het waren vooral de toenmalige resident van Malakka, Mc. Lister, en het hoofd van bestuur van het district Tambin, Hale, die al het mogelijke deden, om onzen arbeid te verlichten en daarmeê ons succes te verzekeren. Nauwelijks was een »mining concession« verleend of onmiddellijk werden de, daarheen voerende wegen onder handen genomen, nieuwe weggedeelten aangelegd, kleine politie-stations met 2 tot 4 inlandsche politiedienaren opgericht, de telefoon ons ter beschikking gesteld, onze poststukken overgebracht en zoo meer. Daarvoor hadden wij toen, in 1902, voor elke honderd pond tinerts aan het gouvernement een halven dollar te betalen. Maar bij alle tegemoetkoming van het bestuur werd toch streng er op toegezien, hoe men zijne arbeiders behandelde, en ons duidelijk gemaakt, dat wij ons stipt aan de bestaande bepalingen hadden te houden.

Omstandigheden deden, na onzen terugkeer naar Europa, het bezit der mijnen in andere handen overgaan, en nu, tien jaren later, zijn in het indertijd door ons voor de tinwinning ontsloten Negri Sembilan nieuwe lieden en corporatiën opgestaan, en hebben er, naar het voorbeeld der andere provinciën, eene voor het bestuur en de bevolking zegenrijke industrie in het leven geroepen. Ik heb dit alles meêgedeeld, om aan te toonen, hoe het voorkomen van zulke bodemschatten den kolonisten van nut zijn kan en hun onder zekere voorwaarden een schoone toekomst kan bieden. Ook de inboorlingen zullen zich licht aan dezen tak van industrie wijden (dat is juist met de Maleiers van de Straits Settlements niet het geval. Red. *K. W.*), waar zij de resultaten zoo voor het grijpen voor de oogen hebben, en langzaam maar zeker zal zich daar een arbeidende klasse ontwikkelen, (ik leg er den nadruk op, dat dit ook bij de negers het geval zal zijn). De tin-industrie in Malakka heeft zich zoo spoedig kunnen ontwikkelen, en is in staat geweest om in weinige tientallen van jaren de Straits-Settlements tot de grootste en rijkste tin-leverancier op de wereldmarkt te maken, enkel en alleen door de wijze, waarop daar het licensie-stelsel werd in toepassing gebracht.

Hebben de pionniers maar eerst op verschillende plaatsen den arbeid aangevangen, en worden de resultaten gunstiger, de enkele vindplaatsen loonender bevonden, dan springt zooals bijv. in Malakka het kapitaal wel bij, waarbij ook de tot dien tijd geinteresseerde kleine luiden en arbeiders hunne rekening vinden en dan is het menschenmateriaal aanwezig, dat het kapitaal een loonenden arbeid en den staat zijn voordeel waarborgt.«

**Een portugeesch échec.** Sedert lange jaren heeft de tot de Ovambos behoorende stam der Coeanhamas, die in de portugeesche kolonie Angola het land ten Oosten van den middenloop der Coenini bewoont, ongestraft zich aan het plegen van veediefstallen, niet alleen in de naaste omgeving maar ook op verre strooptochten, schuldig gemaakt, eensdeels om aan den kost te komen, wijl hun land weinig oplevert, anderdeels om uit den verkoop van het geroofde vee, wapens en munitie aan te kunnen schaffen. Deze voortdurende verontrusting van een uitgestrekt gebied, deed het den Portugeezen noodig voorkomen, om eindelijk met de Coeanhamas af te rekenen, en zulks vooral wijl men voor tusschenkomst van duitsche zijde vreesde, zoodra het den Duitschers zou zijn gelukt de rust in Zuidwest-Afrika te herstellen, en deze wederom gevaar zou loopen door het roerig optreden der portugeesche Ovambos. Dat een expeditie tegen de Coeanhamas geen militair wandelingetje zou beteekenen, wist men te voren, want de lieden van dezen stam zijn van jongs af gewend deel te nemen aan de stoutste strooptochten, goed voorzien van Henry Martinigeweren (waarvan 'n 3 tot 4000 stuks in hun bezit moeten zijn) en bijbehoorende munitie. Voorts beschikken zij over ongeveer 800 tot 1000 uitstekende, tegen alle vermoeienissen in die onherbergzame streken geharde rijpaarden, en zijn ze geoefende schutters. Hun aantal, vereenigd met dat der, met hun verbonden Coeamatos en Vales wordt door handelaars op 50000 geschat.

De troepen, die door de Portugeezen tegen deze stammen werden uitgezonden en nu onlangs bij de Coenini een gevoelig échec leden, bestaan ten deele uit blanken, ten deele uit zwarten van Noord-Angola.

De opmarsch naar de Coenini ging met zeer groote bezwaren gepaard, daar eerst uitgestrekte zandvlakten langs slechte wegen moesten worden doorgetrokken, en met name de watervoorziening hoe langer hoe moeielijker werd. Reeds na de eerste marschweek, waarin de afstand van Mossamedes tot de Loebango werd afgelegd, moest een groot gedeelte der blanke soldaten wegens ziekte worden teruggezonden — de zwarte troepen bleken veel beter tegen de vermoeienissen van den marsch bestand. Hoogst onaangenaam deed zich op dezen marsch het gebrek aan boerenwagens gevoelen, die voor dat terrein uitsluitend voor het vervoer van proviand en munitie kunnen worden gebruikt. De Boeren, die reeds sedert geruimen tijd in het district Hoempata een aanzienlijke kolonie vormen, waagden het eensdeels niet om hunne, door de droogte van het vorige jaar verzwakte trekdieren in een zoo moeilijk terrein te brengen, terwijl zij anderdeels de voorkeur geven om hunne wagens te gebruiken voor het vervoer langs den meer beganen handelsweg van Caconda naar Benguella. Zoo kwam het, dat slechts 50 Boerenwagens de colonne vergezellen.

De gouverneur-generaal van Angola, Custodio Borja, heeft zich naar de Loebango begeven, om vandaar beter de lotgevallen der expeditie te kunnen volgen en zoo noodig in te grijpen.

In de maand October valt daar de regentijd in, maar de zware regens komen eerst tegen het einde van het jaar los, zoodat dan eerst de operatiën zouden moeten worden afgebroken.

Nadat de portugeesche colonne reeds in verschillende gevechten bij het overtrekken van de Coenini op den 20en September ll. en daarna de gelegenheid gehad had, zich op 'n geduchten tegenstand der Coeanhamas voor te bereiden, die herhaaldelijk zelven tot den aanval overgingen, werd nu onlangs het bericht ontvangen van een geslaagde overvalling eener portugeesche afdeeling door de Coeanhamas, waardoor de expeditionnaire colonne genoodzaakt was, de Coenini weder over te steken.

Naar men wil zou de portugeesche regeering thans besloten hebben tot het uitzenden eener 5000 man sterke expeditie. Voordat deze troepenmacht in Angola kan zijn aangekomen, zal echter het tijdstip zijn aangebroken, waarop de operatiën moeten worden gestaakt, zoodat het zeer de vraag is, of het mogelijk zal wezen om binnen den gewenschten tijd den indruk van het geleden échec uit te wisschen.

Deze indruk zal zich ver over de grenzen van Angola doen gevoelen en niet in de laatste plaats onder de duitsche Ovambos van Zuidwest-Afrika, die zich geen illusie maken over de gevoelens hunner heerschers en volkomen overtuigd zijn, dat zoodra dezen met Hereros, Witboois en anderen zullen hebben afgerekend, aan hen de beurt is, om de kracht der duitsche wapens te voelen. De overwinning hunner stamgenooten op de, als dapper bekend staande portugeesche troepen, zal hun wellicht den moed geven om niet het, voor de Duitschers geschikte oogenblik der eindelijke afrekening af te wachten, maar nu reeds den dans te beginnen.

Het gaat daar spannen in Zuid-Afrika: de naweeën van den mijn-oorlog, die de toekomst van dat, door klimaat en schaarschte der inheemsche bevolking voor de expansie van het blanke ras als aangewezen gebied in de waagschaal stellen.

De uitkomst is onzes inziens niet twijfelachtig, maar waar eens de mogelijkheid bestond op een vreedzaam samengaan van blank en zwart, waarvoor ruimte in overvloed aanwezig is, heeft de, door kortzichtige engelsche staatslieden ten eigen bate ontketende rassenhaat aan die mogelijkheid wellicht voor goed een einde gemaakt, en zal het daar ginds hard tegen hard gaan, blank tegen zwart — poor niggers.

**Het bestuur der duitsche koloniën.** De heer Julius Papendieck, doctor in de rechten, stelt in de jongste *Deutsche Kolonial Zeitung* de vraag, of men handelslieden als ambtenaren naar de koloniën zal zenden.

»Het is opvallend, schrijft hij, dat de belangstelling in onze koloniën in de drie Hanze-steden zoo gering is. Nog voor weinige jaren stond die belangstelling nagenoeg onder nul. Hieraan draagt niet de geringe materieele uitkomst voor den handel schuld. Integendeel hebben de kooplieden van Bremen en Hamburg bijna altijd succes gehad van hunne ondernemingen. In het bijzonder hebben die van Bremen in West-Afrika en die van Hamburg in de Zuidzee sedert eenige jaren heel goede zaken gemaakt.

Op de vraag, waarom de kooplieden van Bremen en Hamburg slechts weinig vertrouwen stellen in de ontwikkeling der duitsche koloniën, krijgt men van dezen bijna altijd tot antwoord, dat er van geen goede ontwikkeling sprake kan zijn bij een bestuur, zooals dat bij ons in de koloniën wordt aangetroffen.

Zoolang uitsluitend officieren en assessors aan het hoofd van het bestuur staan, en de vloed van wetten en verordeningen van dag tot dag aangroeit, zou van onze koloniën niets terecht komen. De koopman gaat liever in een engelsche of hollandsche kolonie; daar wordt verstandig geregeerd, daar voelt hij zich op zijn gemak en kan rustig zijn geld verdienen. Zulk een opvatting heerscht in Bremen en Hamburg algemeen. Waar rook is, is ook vuur.

Zonder eenigen twijfel steekt er veel waars in, dat het bestuur onzer koloniën te wenschen overlaat. Het komt dus den, in zijn vaderland en in de engelsche of hollandsche koloniën aan meerdere vrijheid gewenden koopman onhoudbaar voor.«

De duitsche regeering heeft ook wel ingezien, dat de eenzijdige ontwikkeling der elementen, waaruit zij hare koloniale ambtenaren kiest, niet bevorderlijk is aan den goeden gang van zaken.

Om hieraan eenigermate tegemoet te komen, heeft zij assessors, die zich aan den kolonialen dienst wilden wijden, naar de Hanze-steden gezonden, om daar bij de handelskamer, in een bankinstelling of groot magazijn gedurende een half jaar tot een jaar werkzaam te zijn.

»Iedere koopman«, schrijft de heer Papendieck, zal zonder meer toegeven, dat deze maatregel geheel verkeerd was. Een jurist, die een half jaar in een handelszaak werkzaam is, kan slechts weinig leeren, wijl hij van den eigenlijken gang van zaken weinig of in het geheel niets te zien krijgt.«

De schrijver komt dan tot de conclusie, dat het zeer gewenscht is, dat de algemeene kennis, die een koopman zich in den vreemde eigen maakt, meer dan tot dusverre het geval is, den duitschen koloniën ten goede kome.

»Men probeere het eens, schrijft hij, met den een of anderen jongen koopman. Berouw zal men er niet van hebben, en het vertrouwen van uitgebreide kringen in het bestuur onzer koloniën, zal daardoor worden verkregen.«

**Katoen in West-Indië.** Langzaam aan, raadt de heer Treub in onze Oost. Toch vooral geen overijling, maant de heer van Hall in onze West. En intusschen gaat men op de engelsch-westindische eilanden onverdroten voort met uitbreiding c. q. invoering der katoen-cultuur.

In eene, onlangs door de Kamer van koophandel te Liverpool gehouden vergadering deelde de directeur van den landbouw in West-Indië, sir Daniel Morris, mede, dat in dit jaar 3200 hectaren met katoen beplant zijn. Niettegenstaande de minderwaardigheid van het, ten vorigen jare gebruikte zaad, werden toch goede prijzen gemaakt, voor katoen van Barbados, wat de betere qualiteiten betreft afwisselend van 15 tot 18 pence (75 tot 90 cents) per pond. Voor de eerstvolgende jaren zou men op aanvoeren van 20000 tot 50000 balen uit West-Indië kunnen rekenen.

## Boekbespreking.

Opnieuw heeft de heer G. ROESSINGH VAN ITERSON eene brochure in het licht geven, het onderwerp betreffende, waarover hij sedert jaren heeft gepredikt „**Eenige onrustbarende feiten,** is de titel van het 9e nummer in de serie: **Waar vele millioenen reeds gebleven zijn? En waar vele millioenen nog zullen blijven?"**

Volgens den schrijver heeft ook de zending van den heer DE MEESTER, als Vice-President van den Raad van Indie, tot geen verbetering geleid. Het door dezen ingevoerde kasboek heeft b. v. de belangrijke verduistering van gelden uit 's lands kas te Djocjocarta niet kunnen beletten, die over een groot tijdperk liep en eerst het vorig jaar, op vermoeden van den Resident werd ontdekt. Had men mijne voorstellen ter verbetering der financieele boekhouding en contrôle aangenomen, zegt de heer v. I., dan zou 's lands kas veel minder aan aftapping door ontrouwe ambtenaren blootstaan en de gewezen secretarissen van Djocdjaocarta van Amerom en de Bie, zouden niet belast zijn geworden met de terugbetaling van f 18000 en f 25000, zooals dit thans is geschied.

Uit het in 't licht geven dezer nieuwe brochure blijkt, dat de schrijver hoop blijft voeden eindelijk gehoord te worden. Het eenige middel tot eene afdoende verbetering der Indische financieele regelingen, is, naar zijn idee: de benoeming eener commissie van beproefde financie-ambtenaren in Europa.

Eene voor den lezer zeer duidelijk „korte omschrijving van den inhoud" der brochure maakt het lezen en resumeeren gemakkelijk.

Nu de Indische begrooting voor 1905 bij de Tweede Kamer in behandeling is, zal ze zeker de aandacht trekken.

In een naschrift wordt gewezen op het onlangs ongevraagd gegeven ontslag aan den assistent-resident P. T. F. VAN HEUTSZ en dit in verband gebracht met het in Indië ook op den schrijver zelf toegepaste stelsel om hen, die men voor den gewonen sleur van zaken lastig vindt, ongevraagd en terwijl ze nog in den kracht van 't leven zijn, te pensionneeren. Dit voor den vooruitgang in de Kolonien schadelijk systeem zal eerst dan hebben uitgediend, als volgens het voorgeschrevene bij art. 49 van het Regeeringsreglement: het ontslag van de Indisch-ambtenaren bij de wet zal zijn geregeld.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië no. 20.

Vaderlandsliefde en geschiedschrijving door Dr. R. Broesma. — Jozà Srogl (met portret) door J. F. H. van de Wall. — Het veertigjarig jubileum van den Regent van Tjiandjoer (met afbeeldingen). — De indische woorden, en de hollandsche Lexicographie door F. P. H. Prick van Wely (slot). — Van twee jonge harten (bekroonde prijsvraag-inzending), door mevr. C. van Bruggen. — De Balrecruut door Creusesol.

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Oct. 1904.

Iets over Mentawei, IV, door J. S. de H. (met afbeeldingen).

Indisch Militair Tijdschrift 1904 no. 9.

Over bevordering van officieren bij de Nederlandsch-Indische landmacht, door C. S. — Eenige aanteekeningen op het exercitiereglement der infanterie (1902), door V. — Waterdicht grijs keperlaken, door J. H. A. van de Water. — Welke is de *eenige* weg tot algeheele onderwerping van de Boven-Doessoen? door C. F. H. Dumont (met plaat). — De Russisch-Japansche oorlog, door J. M. Baretta (vervolg). — Over de infanterie-schietopleiding, door d. G. — Naar aanleiding der debatten over de gemengde compagnie in de Indische krijgskundige vereeniging, door H. C. Kerkkamp (slot), met naschrift van S. H. Schutstal van Woudenberg. — Voorlezing van krijgsartikelen, door d. G. — Naschrift over »Legeradministratie« voorkomende in No. 8 van dezen jaargang, door Criticus. — Voor de practijk. — Varia. — enz.

De Indische Mercuur 18 Oct. 1904 No. 42.

De Chemie der Zuckerarten, door v. d. W. — Koloniaal Museum. — Rapport van den directeur van 's Lands Plantentuin betreffende de katoen cultuur in Ned.-Indië. — Kina en Kinine. — Geneeskrachtige planten uit de tropen, door Dr. C. L. van der Burg. — De organisatie der arbeidsinspectie op Sumatra's Oostkust. — Behen-olie. — Een engelsch pleidooi voor de noodzakelijkheid van houtvesters in de Nederlandsche Buitenbezittingen. — Uit consulaire Verslagen. — Verslagen van Maatschappijen. enz.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.s. „Koningin Regentes" vertrokken van Batavia den 15en September 1904 en aangekomen te Genua den 11en October 1904.

Te Genua hebben zich ontscheept:

P. H. F. Ockers. L. C. H. Derx en echtg., Jongeh. J. A. E. Erkelens, J. Kempen en kind, Mevrouw de Wed. E. Reynst, J. Sieburgh en echgt., C. M. Pompe echtg. en 3 kind., C. J. Laseur echtg. en 2 kind., A. de Jong en echtg., J. Alvarez Correa, C. Külsen echtg. en 1 kind, Mej. S. Baumgarten, H. G. M. Mathol de Jongh, J. H. Enlein en echtg., Dr. G. Hondius Boldingh en echtg., V. Deggeler, J. A. Niet echtg. en 2 kind., M. H. Dam, W. H. Dam, W. A. Beijer echt. en 3 kind., T. F. Goudschaal, B. Bernhard, L. M. Dielemans, G. C. van der Meer van Kuffeler, G. E. van Ledden Hulsebosch, T. C. Haazer, A. Touschik echt. en 3 dochters, H. Rijnhard.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen:

H. Ekhart echtg. en 2 kind., P. H. Frölick, Mej. W. Schuurmans, J. J. Nater, C. J. Rippel, Mevrouw E. Jansen en kind, Th. M. J. Rombout, H. T. A. Benevens, H. M. troepen en schepelingen.

Telegrammen:

Madura van Amsterdam naar Batavia arriveerde 13/10 te Sabang.

»Rotterdam« vertrok 12/10 van New-York naar Rotterdam.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

**Magazijn „HET ANKER", Veenestraat 49, Den Haag.**



Indische Uitrustingen
voor DAMES en HEEREN,
***in alle Prijzen.***

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.

***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

# C. HOYNG,
## Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

**CHOCOLADE:** Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
**BONBONS:** Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
**SURPRISES:** Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
**Drops, Chocolade Büches en Oubliëen.**
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
V^ve^ A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

## DE MALEISCHE TAAL

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot
**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.**

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

## FALKENBURG en Co.

***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

---

## F. H. BOTHE,
21, Veenestraat — Den Haag.

SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

## OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** f 0.80.
**Diné** f 1.50 bestaat uit hetzelfde als 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** | **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

# Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zuid-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D. D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman,** getiteld: „Liefde".

---

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.

## W. POPPINK,
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG**

N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

---

## STAAT
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model)
Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
**Prijs 2½ cent.**

---

Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 |
| **Merapi** | 29 Oct. | 10 Nov. | 15 Nov. | 5 Dec. | 7 D |
| **Gedé** | 12 Nov. | 24 „ | 29 „ | 19 „ | 21 |
| | | | | 1905 | 190 |
| **Ophir** * | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 J |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 F |
| | 1905 | | | | |
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 M |
| **Goentoer** * | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 M |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1 *d*, *'s-Hage.*

---

## Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Comm. den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseerder.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mee naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te ............ wenscht
$\frac{\text{donateur-trice}}{\text{lid}}$ te worden der Vereeniging „**Oost en West**"
tegen een jaarlijksche contributie van *f* ............
............ den ............ 190
Straat of gracht: ............ Handteekening: ............

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 33. Donderdag 27 October 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Per regel . . . . . . . . . | | | | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels | | | . | - 0.09 |
| » | » | » 1000 | » . | - 0.08 |
| » | » | » 3000 | » . | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VANZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

### Inhoud van dit nummer.



## Mededeelingen:

### I. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

Vrijdag 28 October 1904 (*'s avonds ten 8 ure*).
In het gebouw der *Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen* **Prinsegracht 4.**

**VOORDRACHT MET LICHTBEELDEN**
door den Assistent-resident-titulair
A. J. N. ENGELENBERG.

**Onderwerp:**
*Opmerkingen naar aanleiding van eenige beschouwingen over*
**MIDDEN-CELEBES.**

DONATEURS en LEDEN *der Vereeniging „Oost en West"* hebben vrijen toegang, zoowel *in de zaal als op de galerij.*

Huisgenooten van leden betalen voor toegang tot *de zaal* **f 0.25;** op *de galerij* **f 0.10.**

Voor andere niet-leden is het entrée **f 0.50** voor *de zaal* en **f 0.10** op *de galerij.*

Leerlingen van Onderwijsinrichtingen en leden van Vereenigingen, mits zich collectief aanmeldende, worden voor half entrée-geld toegelaten.

Kaarten zijn te koop en plaatsen kunnen DONDERDAG en VRIJDAG worden besproken van 10—12 en van 2—4 ure aan het **gebouw Prinsegracht 4** voornoemd.

Entrée-kaarten kunnen ook op den avond der voordracht worden gekocht.

### II. Van de Afdeeling Rotterdam:

Zaterdag 29 October 1904 (*'s avonds ten* 8 *ure*) in de groote Zaal van *De Vereeniging* **Schiekade W. Z.**

**VOORDRACHT MET LICHTBEELDEN**
door den assistent-resident-titulair
A. J. N. ENGELENBERG.

**Onderwerp:**
*Opmerkingen naar aanleiding van eenige beschouwingen over*
**MIDDEN-CELEBES.**

N.B. De Secretaresse Mej. J. VAN DER SCHUIJT is verhuisd naar **Schermlaan 11.**

### III. Boeatan.

Op Vrijdag 28, Zaterdag 29 en Zondag 30 October wordt, met onze medewerking door de *Tielsche Kunstvereeniging* te Tiel eene tentoonstelling gehouden van Oost- en West-Indische huisvlijt- en kunstnijverheidsvoortbrengselen.

Zij zal geopend zijn:

Vrijdag van 1—4 ure n. m. Zaterdag en Zondag van 11 ure v. m. tot 4 ure n. m.

De bezoekers zullen de tentoongestelde voorwerpen kunnen koopen of bestellingen daarvan doen.

Het gekochte wordt na sluiting der tentoonstelling afgeleverd.

De raad van beheer van „Boeatan" vindt 't natuurlijk een zeer verblijdend teeken, — het beste bewijs van toenemende belangstelling in den handenarbeid en de versieringskunst der inboorlingen van Nederlandsch Indië, — als van verschillende plaatsen zelfs uit het buitenland het verzoek komt om ook daar tentoonstellingen te willen organiseeren; alleen is 't jammer dat, al werd ook in den laatsten tijd veel nieuws ontvangen, de voorraad artikelen in Plaats 9. toch daardoor tijdelijk erg wordt gedund, maar daar staat weer tegenover, dat Boeatan's doel en streven er in ruimeren kring door bekend worden, hetgeen op den duur zeker niet zonder gunstige uitwerking zal blijven op den omzet niet alleen, maar ook op de zoo noodige algemeene medewerking om met blijvend en toenemend succes in de aangegeven richting voort te kunnen gaan. Zoo terecht werd reeds meermalen door tot oordeelen bevoegden opgemerkt, dat de smaak van het publiek, ten opzichte van de Indische kunst, grootendeels nog moet worden gevormd; dat velen niet weten, dat er zooveel moois wordt gemaakt, omdat zij het nooit te zien hebben gekregen of zoo zij 't al zagen, er nimmer met aandacht en begrip naar hebben gekeken. Welk middel is er nu beter, om groote en kleine menschen te leeren zien en belangstellen dan eene met smaak en oordeel gerangschikte tentoonstelling, waarbij, zooals ook onlangs te Deventer, uitleggingen en toelichtingen van allerlei aard door ingewijden, uit den drang des harten, worden gegeven. Dikwijls is daarbij gebleken, dat zelfs bestuursambtenaren en andere personen, die midden in de centra van Indische huisvlijt hadden geleefd, eerst toen tot de ontdekking en de overtuiging kwamen, dat hetgeen zij daarginds met onverschilligheid hadden gadegeslagen, werkelijk iets bewonderenswaardig moois was, en menigeen maakte dan ook de opmerking: „Nu zie ik pas welk een waarde er in de scnijnbaar zoo eenvoudige voorwerpen schuilt; als ik weer in Indië terug kom, zal ik beter uit mijn oogen kijken" — of: „aan dit werk kunnen wij Nederlanders toch nog menig lesje nemen!" Ongetwijfeld zullen ook in Tiel dergelijke ondervindingen worden opgedaan, en dan kunnen de zes, onder goede zorgen, daarheen gezonden kisten zeker haar nut doen.

## Java's Opheffing.

Van het Indisch Genootschap ontvingen wij de aankondiging, dat MR. C TH. VAN DEVENTER op Dinsdag 1 November a. s. des avonds ten 8 ure in het lokaal van het Genootschap v. Galenstraat 14, in Den Haag, als onderwerp van behandeling zal inleiden «Java's Opheffing.»

Ter ommezijde van den aankondigingsbrief, als toelichting, of beter gezegd, als stellingen van den inleider lezen wij het volgende:

„Van de „maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling van Ned.-Iddië", door den Minister van Koloniën voorgesteld bij het wetsontwerp tot wijziging en verhooging der indische begrooting voor 1905, kan, hoe voortreffelijk zij ook in menig opzicht zijn, niet méér verwacht worden, dan dat zij de inlandsche bevolking in de streken, waarj die maatregelen worden genomen, voor verdere *inzinking* zullen behoeden.

Tot Java's *opheffing* zullen die maatregelen niet kunnen leiden.

Deze zal slechts dàn met grond kunnen worden verwacht, indien niet alleen in de richting door den Minister aangegeven, met grooter voortvarendheid wordt te werk gegaan. maar vooral indien daarnevens, door volksopvoeding en door vermindering van overmatigen belastingdruk, op een duurzame verhooging van het peil der intellectueele ontwikkeling en der stoffelijke welvaart wordt aangestuurd.

De aldus onmisbare factoren voor Java's opheffing vereischen eene dadelijke vermeerdering van de jaarlijksche uitgaven, die uit de tegenwoordige middelen van Indië niet te vinden is.

Daarom behoort de, in de gegeven omstandigheden, allerminst te billijken „rentepost", ad3.8 millioen gulden 's jaars, door Nederland te worden geschrapt.

Met behulp van het, dientengevolge voor Indië vrij komend bedrag, kan het onderwijs voor Inlanders op Java naar behooren ingericht en de belastingdruk niet onbelangrijk verlicht worden."

In een der dagbladen vonden wij, bij de aankondiging van deze voordracht, de zeer juiste opmerking, dat thans, terwijl de buitengewone maatregelen in het belang van O-Indië in de Tweede Kamer aan de orde zijn, het Indisch-Genootschap voor zijne vergadering geen beter onderwerp had kunnen kiezen. De Koloniale Raad toch zal hier, hoewel hij nog niet officieel bestaat, aan de Volksvertegenwoordiging advies uitbrengen en het Indische Genootschap toont, dat het, zeer terecht, ongevoelig voor de kwade kans om «vóórparlement» te worden genoemd, gestand doet aan hetgeen 't bij het onlangs gevierde vijftig jarigfeest heeft aangekondigd.

Het *Koloniaal Weekblad* kan wel niet anders, dan zeer ingenomen zijn met hetgeen als den hoofdinhoud van het door Mr. v. Deventer te houden betoog is aangekondigd, omdat dit, wat de strekking betreft, geheel overeenkomt met hetgeen in onze hoofdartikelen: *De Indische begrooting voor* 1905 en *Naar aanleiding der Millioenenrede* in de nummers 28 en 30, van 22 Sept. en 6 October werd betoogd.

Men zou kunnen aanvoeren, dat wij, in hetgeen wij schreven, niet zoo welwillend gestemd waren tegenover den Minister van Koloniën, als de heer v. D. dit verklaart te zijn, doch ook wij hebben de goede bedoelingen van dien Minister met dankbaarheid erkend en op onze lezers heeft het den indruk moeten maken, dat wij het ontoereikende der voorgestelde maatregelen niet zoeken op het Haagsche-plein, maar in 't Voorhout en 't Binnenhof, waar de Ministeriën van Financiën en Binnenlandsche Zaken zijn gezeteld.

Hoogst voorzichtig is trouwens ook de heer v. D., bij zijne appreciatie van hetgeen «in het belang der economische ontwikkeling van Ned.-Indië,» werd voorgesteld, wanneer hij zegt: dat daarvan niet meer kan verwacht worden, dan dat zij «de inlandsche bevolking *in die streken waar die maatregelen* (*) zullen worden genomen, voor verdere *inzinking* zullen behoeden.»

Verplichte afwezigheid zal ons misschien beletten tot het gehoor van onzen geachten medestander te behooren, maar wij zijn er zóó zeker van, dat hij in sierlijke taal en goede bewijsgronden aanvoerende, zijn gehoor zal boeien — ook al zal het hem moeielijk zijn iets aan te voeren, wat niet reeds door hem zelven of door anderen werd gezegd en geschreven — dat wij een ieder, die daartoe de gelegenheid heeft, aansporen om de bespreking te gaan bijwonen en zijne aandacht te schenken aan datgene, wat *op dit oogenblik,* — wij herhalen, wat wij vroeger reeds hebben betoogd — voor Nederland *de belangrijkste sociaal-economische quaestie is.*

Wij hopen dan ook, dat het debat belangrijk zal worden, doordat ook tegenstanders zich doen hooren en wanneer dan duidelijk wordt aangetoond, dat halfwerk geldverknoeien is en dat krachtiger optreden *dringend noodzakelijk* moet worden geacht, dan zal het slotvoorstel van den inleider zeker instemming vinden. Moge dan ook de vraag aan de orde komen: of de onafwijsbare plicht voor Nederland — niet alleen uit een humanitair, maar ook uit een staatkundig oogpunt, uit eigenbelang dus — om op voldoend ruime schaal O. Indië te hulp te komen, geacht kan worden *boven 's lands eigen krachten te gaan.*

Gelukkig telt het Indisch-Genootschap onder zijne leden, ook in dit opzicht tot oordeelen bevoegden, terwijl daarbij te verwachten is, dat evenzeer, buiten den kring van het Genootschap, in de aangekondigde voordracht veel belangstelling zal worden gesteld.

* * *

Het bovenstaande was reeds geschreven, toen wij in het bezit kwamen van de *Voorloopige Verslagen* der Tweede Kamer over de O.-Indische begrooting voor 1905 met hare bijlagen, en over de door den Minister van Koloniën voorgestelde «wijziging der begrooting van uitgaven «van Nederlandsch-Oost-Indië voor het dienstjaar «1905, ten behoeve van maatregelen in het belang «van de economische ontwikkeling van Ned.-Indië.» Wij hebben het voornemen deze beide stuk-

(*) Hier cursiveeren wij.

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar het Engelsch door N. v. Z.*

*Vervolg Hoofdstuk IV.*

De Aprilmaand verstreek, en Mei brak aan met zijn gloeiende hitte, verzengende winden en brandend witte stofwolken.

In de binnengalerij der zendelingswoning, waarvan de glazen deuren stijf dicht waren om hitte en wind buiten te sluiten, zat mevrouw Watson, met een halven kring van inlandsche meisjes om zich heen, geduldig een nieuw kerklied in te oefenen, dat den volgenden Zondag in het bedehuis zou worden gezongen en waarvan zij het refrein, in een droefgeestige melodie, voorzong; maar hare gedachten dwaalden telkens af. Zij kon niet nalaten te droomen over hetgeen thans de overhand hand in haar geest: het weerzien van haar kinderen. Het was nu vier jaar geleden, dat het wanhopend schreiende groepje om haar heen had gestaan, haar smeekende hen niet te verlaten, terwijl de jongste, nog een heel kleine peuter, lachend in zijn handjes klapte, denkende dat 't een grapje was, dat zij met hem uithaalden. Wat zullen ze veranderd zijn; de jongste zal zijne moeder wel niet herkennen; en dan . . . als zij opnieuw hun vertrouwen gewonnen, en zich weer in hunne harten genesteld zal hebben, dan zal 't haar dure plicht zijn hen weer te verlaten en naar Indië terug te keeren, om het Evangelie te brengen aan onwetende inlandsche vrouwen, psalmen voor te zingen, handwerklessen te geven en voor haar man te zorgen, opdat hij zich niet overwerke.

Niettegenstaande hare dappere natuur, begonnen tranen hare oogen te verduisteren, kwam er een brok in haar keel, en zou zij genoodzaakt zijn geweest een plotseling einde te maken aan de zangoefening, als niet op datzelfde oogenblik de deuren wijd opengeschoven waren geworden, een warme windvlaag binnenlatend en het gezang plotseling onderbrekend, doordat de leerlingen zich allen omkeerden en keken naar mevrouw Vereker, die met een brief in de hand op den drempel stond.

„Zij vindt 't goed!" riep Una, „zij vindt het goed!", zonder eenige verontschuldiging voor de door haar veroorzaakte stoornis. „O, mevronw Watson," vervolgde zij met ongeduld, „zend al die menschen maar weg, en lees wat Lady Jardine schrijft — het is zeer belangrijk. Zij trad onderwijl de kamer binnen; mevrouw Watson kon niet anders dan haar gehoorzamen en de bijeenkomst eindigen, wel bewust van de macht en het doorzettingsvermogen van haar bezoekster. Daarna gaf zij Una een stoel, nam er zelve een en begon den brief te lezen, die haar botweg in de hand werd gestopt.

Lady Jardine schreef welwillend, zelfs bijzonder hartelijk:

„Lieve Una, mijn broeders kleine jongen zal ons zeer welkom zijn. Hij zal met alle mogelijke zorg en goedheid behandeld worden, zoodat ik er zeker van ben, dat gij nimmer berouw zult hebben over uwe onzelfzuchtige, heldhaftige beslissing om hem naar Engeland te zenden. Ik vind, dat ge goed en wijs doet met daar te blijven om U aan Uwe geliefde ouders te wijden" (misschien had Una's brief, op dun, blauwgestreept bazaar-papier, met veel spelfouten en in slechten stijl geschreven, wel iets met dit oordeel te maken) „maar natuurlijk, zult ge, wanneer gij eens lust mocht krijgen over te komen om uw kind te zien, ons ook zeer welkom zijn op „Farm-Park." Het doet mij leed, dat Uw familieomstandigheden een minder gunstigen keer hebben genomen, maar gij kunt er van verzekerd zijn, dat er niets ontbreken zal aan de opvoeding, die wij Paul zullen geven om hem wel onderlegd het leven te doen ingaan. Meer kan ik U niet beloven, want ik bezit geen persoonlijk vermogen, onze bezittingen zijn erfgoederen en gaan met den titel over op een neefje van mijn man, een jongen, die nu veertien jaar oud is en zijne vacanties bij ons doorbrengt. Ik hoop dat Paul en hij goede vriendjes zullen worden, niettegenstaande hun verschil in leeftijd. Ik ben blij, dat ge vriendelijke menschen gevonden hebt, die gedurende de reis op Paul zullen passen en ik hoop spoedig van U te hooren op welken datum en met welk schip wij het kind kunnen verwachten. 't Is goed, dat hij hier in den zomer aankomt dan zal hij den overgang van klimaat niet zoo erg voelen. Indische kinderen zijn dikwijls erg teer —" Zoo ging de brief op gemoedelijken toon voort, — en viel zeer in den smaak van Mevr. Watson.

„De jongen zal er best behandeld worden — dit is een brief van een vrouw met een goed hart," zeide zij, toen zij het document aan mevrouw Vereker teruggaf."

„Nu zullen er nog heel wat kleinigheden te bespreken en te regelen zijn, en gij moet met deze mail alle bizonderheden omtrent zijn aankomst aan zijne tante schrijven. Ik heb 't vandaag erg druk en dus geen oogenblikje voor u over, kom morgen maar eens bij mij."

„Morgen is het Zondag" zeide Una.

„Ja, en dat is altijd een drukke dag voor ons, maar tegen theetijd ben ik vrij. Wilt ge 's middags in de zendingkerk den dienst komen bijwonen, breng Paul mee, dan drinken wij samen hier thee.

Una vond dit plan goed. In de gegeven omstandigheden mocht zij mevrouw Watson niet beleedigen door te weigeren naar de zendingkerk te gaan; een middagdienst kon zij wel eens bijwonen, die was ook niet zoo lang om Paul te vermoeien en lastig te maken.

„Ja, ik zal komen," zeide zij schijnbaar onverschillig. Zij wilde vooral niet toonen, dat het haar streelde bij de zendelingsvrouw op de thee gevraagd te worden — zij, de weduwe van een bestuursambtenaar.

Den volgenden dag moest baboe den jongen vroeg uit zijn middagdutje wekken en hem een schoon pak aantrekken.

„Je moogt mee naar de *gerjäh* (kerk)" vertelde deze hem vroolijk, terwijl hij, nog slaperig, zich tegen het opstaan verzette en zijn voeten onder zijn lichaam vouwde, toen de vrouw hem zijn schoenen aan wilde doen, — en daar zult ge leeren gelooven in je eigen goden, die ge tot nu toe verwaarloosd hebt. Het beste is om geen der goden, van welk geloof ook, te beleedigen; daarom bid ik altijd op het graf van den Mahomedaanschen heilige langs den weg, als ik een offerande ga brengen naar den Hindoe-tempel, want de goden zijn oppermachtig, de geheele wereld over." Zoo babbelde zij voort, totdat het kind klaar-wakker en de aankleederij afgeloopen was.

Hij volgde zijn moeder, wier breede rug zich baan brak tusschen een rij van nette, christen-inlanders, — de mannen aan de eene en de vrouwen aan de andere zijde — onder het gedreun van een blazend harmonium, dat door mevrouw Watson bespeeld werd; eerst toen zij goed en wel in de bank gezeten waren, bemerkte mevrouw Vereker, dat Paul zijn matrozenhoed nog op zijn hoofd had. Zij greep dien en trok hem zóó hard af, dat het elastiekje zijn kin striemde; een luidruchtige stoornis werd bij den aanvang gesmoord door het binnenkomen van den heer Watson, die er in zijn toga nog grooter en deftiger uitzag dan anders en dadelijk den dienst in het hindostansch begon.

Toen zat Paul heel stil en keek met verbazing en nieuwsgierigheid naar den *padre-sahib* (zendeling), zijn best doende om te vatten wat deze voorlas, ofschoon hij slechts weinig begreep van de woorden, die de zendeling zoo welluidend uitsprak. De geelkoperen lezenaar boeide hem meer — een grooten vogel voorstellend met vooruitstekenden bek en uitgespreide vleugels. Dit was zeker *Garoeda,* de goede god, die, zooals de baboe hem verteld had, de heerscher was over de vogels. Hij had reeds dikwijls garoeda's gezien in de kleine koperwinkels bij het fort, waar de godenbeelden bij honderdtallen werden verkocht. Hij bekeek het beschilderde venster, dat een aanbidding der Wijzen uit het Oosten voorstelde, en zijn gezicht begon te stralen. Daar zag hij pelgrims op dezelfde manier gekleed, als hij ze meermaals aan den rivieroever had gezien, en blijkbaar deden zij hun gebed en brachten offeranden aan Krishna, het heilige kind, waarvan de baba-jee en zijn overgrootmoeder hem dikwijls verteld hadden — maar Paul kende dezen god nog beter in de gedaante van een jongen man fluitspelend of een bal van boter in de hand houdend. De moeder en vader van Krishna stonden ook op de schilderij en nog meer anderen, die hij op zoo grooten afstand niet kon onderscheiden, ook zag hij den kop van een heilige koe, doch was teleurgesteld, dat hij zijn geliefkoosde „*Ganesh-jee*" nergens ontdekte. Hij hield veel van den olifant-god, met zijn bolronden buik en vriendelijk uiterlijk, en zou nooit nalaten hem een hartelijken welkomsgroet toe te fluisteren zoodra hij ergens het aangezicht met den tot vroolijkheid opwek-

ken met onze lezers, ook in hunne onderdeelen na te gaan, doch kunnen niet nalaten reeds nu eenige indrukken neer te schrijven, die ze op ons hebben gemaakt.

Het is in den regel zeer moeilijk om uit hetgeen door sommigen, anderen, velen of enkelen leden, soms zelfs door één lid werd gezegd, de stemming op te maken van de meerderheid der Kamer, tegenover een ingediend wetsontwerp. Slechts enkele gevallen van eenstemmigheid of van groot enthousiasme ten opzichte van het voorgestelde, maken op dien regel eene uitzondering.

In de verste verte is daarvan echter in dit geval geen sprake en wanneer wij alles, wat wij in de voorloopige verslagen lezen, samenvatten en overwegen, dan blijkt daaruit eerder teleurstelling dan opgewektheid en is het slechts noode, dat men tot de overtuiging komt, dat er toch wel iets voor Oost-Indië zal moeten worden gedaan. Vooral het denkbeeld, dat er tegenover Oost-Indië iets zou bestaan dat gelijkt op eene «Eereschuld», is voor een groot deel onzer kamerleden een onmogelijk begrip en zij beweren stout-weg, dat dit dan ook, bij herhaling, op afdoende wijze is weerlegd geworden. Uit hetgeen de Minister schrijft tot toelichting zijner voorstellen ontstaat het vermoeden, dat ook hij behoort tot hen, die van meening zijn, dat Nederland, door het verledene tot eereplicht heeft, om zijne, economisch achteruitgaande, bezittingen in Oost-Indië financieel te steunen en men wenscht van hem eene verklaring, dat dit niet het geval is. Sommige leden hebben zelfs gezegd hunne stem *vóór* of *tegen* de aan Indië te verleenen hulp aan het al of niet afleggen van die verklaring te willen verbinden.

Als een gevolg van den weinigen lust om doortastende maatregelen tot redding te beproeven, is ook de door den Minister gebruikte uitdrukking »*inzinking*" van Java, voor vele leden een grief en zooals wij dit wel verwacht hebben, wordt munt geslagen uit de redevoeringen van den afgetreden Gouverneur-Generaal en van den Vice-president van den Raad van Indië, Mr. Lagerwey om te betoogen, dat het lang niet zoo erg is als vele *niet verantwoordelijke* schrijvers het wel willen voorstellen

Wèl vond die uitdrukking »niet-verantwoordelijke schrijvers" in het Voorloopig Verslag eene andere plaats, maar ze bracht ons zoozeer terug, tot den tijd van de »Heeren Staten die het maar weten moesten" dat wij ze, ook in verband met de a.s dinsdag in het Indisch-Genootschap te houden besprekingen, niet onopgemerkt willen laten. Heeft dan niet ieder schrijver of spreker, die in het openbaar de belangen van den Staat behandelt, de verantwoordelijkheid van den Staatsburger?

Vóór den aanleg en de verbetering van de irrigatiewerken vonden wij in de verslagen eene sterke strooming. Evenals het ons was opgevallen, had het ook in de sectiën der Kamer de aandacht getrokken, dat voor het aanleggen van irrigatiewerken van kleinen omvang slechts *f* 400,000 was uitgetrokken, omdat er geen projecten genoeg gereed waren, terwijl toch juist van die kleine werken zooveel dadelijk voordeel kon worden verwacht. Men sloeg echter geen geloof aan dat ontbreken van projecten, maar drong er bij den Minister op aan, het uitgetrokken bedrag te verhoogen.

Men betreurde, dat het plan tot den aanleg van vergaarkommen ten behoeve van de Bendjawang—Djerostreek nog steeds in overweging of voorbereiding is.

Enkele leden drongen nader aan op vaststelling van een algemeen irrigatieplan op Java en op verdeeling van het eiland in de noodige irrigatieafdeelingen en ..... slechts één enkel lid betoogde, dat spoedige totstandkoming der reorganisatie van den Waterstaat (vermeerdering van het getal ingenieurs) waarvan de wenschelijkheid door den Minister niet is ontkend, *dringend noodig* is!

Wij wenschen aan dit eene lid succes met zijn pogen, wanneer hij bij het verder behandelen der begrooting zijne opmerking in een voorstel zal omzetten.

Van verschillende zijden, werd er op gewezen, dat het gekenmerkt streven van den laatsten tijd om ook in de Buitenbezittingen, waar zulks mogelijk is, rechtstreeks bestuur in te voeren, tot veel uitgaven aanleiding zal geven, die het goede wat men doen wil, ten deele onmogelijk zullen maken.

Waar Nederland, dat zelf niet rijk is, den plicht heeft om Indië financieel te steunen, werd gewezen op de mogelijkheid om op de bestaande uitgaven voor Europeesch bestuur aanzienlijk te bezuinigen, door het vervangen van Europeesche ambtenaren door Inlanders; als door het verminderen van veel te hooge traktementen en pensioenen.

Ook over den besten vorm, waarin de aan O.-Indië te geven steun dient te worden verleend, waren de gevoelens blijkbaar zeer verdeeld en al zij het slechts door «enkele leden» ook de stelling, die de heer van Deventer in het Indisch-Genootschap zal verdedigen, het overnemen door Nederland van de uitgaven voor rente en aflossing der leeningen van 1883 en 1898, vond hare voorstanders.

Wij kunnen ons overzicht niet beter besluiten, dan door woordelijk te herhalen, wat ter zake in het Voorloopig Verslag (bl. 4) staat opgeteekend:

«Het denkbeeld om de kosten van beide leeningen voor rekening van Nederland te brengen vond steun bij sommige leden, die den Minister erkentelijk waren voor het naar hun inzien, in de richting van de bekende motie-VAN KOL (13 Maart 1903) liggende voorstel, maar die toch meenden, dat de door den Minister toegezegde steun onvoldoende is en dat de Regeering bij haar voorstel te veel aan de belangen van de Nederlandsche schatkist en te weinig aan de behoeften van Indië heeft gedacht. Zij oordeelden, dat Nederland de middelen moet weten te vinden om te verschaffen wat Indië noodig heeft. waartegen werd opgemerkt, dat Nederland toch niet meer kan geven dan het missen kan. Onder hen, die de kosten van beide leeningen voor rekening van Nederland wilden nemen, waren er, die verklaarden dat zij zich wel bezwaard vonden eene zoo hooge bijdrage te verleenen, nu in Nederland zelf nog zoo groote uitgaven noodig zijn voor sociale hervormingen, maar dat zij toch bereid waren daartoe over te gaan, mits de Indische middelen niet zouden worden gebruikt voor het voeren eener imperialistische politiek en eene gepaste zuinigheid zou worden in acht genomen in het Indisch beheer, vooral wat betreft de militaire uitgaven, die thans 38 pct van alle uitgaven beloopen.»

## Week-Overzicht.

Met bekwamen spoed hebben de afdeelingen der Tweede Kamer de indische begrooting onderzocht en hare meeningen daaromtrent wereldkundig gemaakt.

Daar het verslag zich niet leent om zoo maar in 'n paar trekjes te worden behandeld en weergegeven, wenschen we ons in dit overzicht tot de bovenstaande mededeeling te bepalen.

Ook het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer op de afdeeling Buitenlandsche Zaken der Staatsbegrooting voor 1905 is verschenen. Leuk was daarin de vraag, naar aanleiding van 's ministers mededeeling, dat de tentoonstellingen te Osaka, St. Louis, waar Nederland en zijne koloniën zoo schitterend vertegenwoordigd zijn, en Luik zijne aandacht en werkzaamheid vergden: „Och kom? hoe bedoelt U dat?"

Overigens werd op koloniaal gebied, den minister o. a. gevraagd, of hem iets bekend was van mishandelingen, die naar men zegt, nederlandsch-indische pelgrims op hun bedevaart naar Mekka ook dit jaar weder hadden te ondergaan. Zoolang de Porte zelve den sjerif van Mekka, die met de bandieten langs den karavaanweg Djeddah—Mekka heult, zoo weinig aandurft, dat ze ten pleziere van hem en zijne diefjesmaats afziet van een spoorwegverbinding tusschen laatstgenoemde plaatsen, zal 'n Mekka tocht zonder hindernissen voor onze indische pelgrims wel tot de illusiën moeten worden gerekend.

Voorts verwachtte men, dat de minister langs diplomatieken weg zal optreden, om den heer Godden te bewegen, de ontginning der phosphaatmijnen op Curacao, waartoe hem concessie is verleend, eindelijk wêer eens ter hand te nemen.

Dan wenschte men, dat de nederlandsche regeering overleg zou plegen met de fransche, ten einde gezamenlijk na te gaan, of er niet wat aan te doen zou wezen, om aansluiting met de amerikaansche kabels te verkrijgen langs een korteren weg dan over Celebes. Voor den korteren weg zouden de Filippijnsche eilanden aangewezen zijn, ware het niet dat de „Eastern Extension Telegraph Co." het monopolie heeft van het landen harer kabels op de kusten van bedoelden archipel.

Verder wilde men weten, hoe het toch zat met de uitzending van nederlandsche en nederlandsch-indische ingenieurs voor den aanleg van irrigatie-werken in Siam. Gevreesd werd dat dit ten nadeele zou strekken van den Nederlandsch-Indischen waterstaatsdienst, waarbij men aan tal van bekwame ingenieurs behoefte heeft.

Inlichtingen werden verzocht betreffende de mildere bepalingen, welke naar de minister meêdeelde van de russische regeering verkregen zijn op het stuk van den invoer van Java-thee in Rusland.

Enkele leden hoopten, naar aanleiding van de bevordering van den afzet van Nederlandsche koloniale uitvoer-artikelen door eene circulaire aan de nederlandsche consulaire ambtenaren, dat op dezen weg van bevordering der indische belangen zal worden voortgegaan.

Onze consulaire vertegenwoordiger, tevens minister-resident te Teheran, Knobel is, blijkens zijne schriftelijke uitlatingen, blijkbaar niet de man, om ook in het belang van den nederlandschen handel, in Perzie dien weg uit te sturen. Gevraagd werd, of het maar niet beter was den heer Knobel te Teheran te vervangen of den post te Teheran op te heffen, indien deze werkelijke zoo weinig belangrijk is, als hij het voorstelt, in tegenstelling met den heer Hotz, schrijver van een artikel over „Perzië met betrekking tot Nederland," in het September-nummer van de *Economist*, waarop nu onlangs in het Octobernummer ven dit tijdschrift een vervolg is verschenen.

Ten slotte werd nog gevraagd naar de reden van de voorkeur aan indische ambtenaren verleend voor den consulairen post te Djeddah.

Den 1en November a. s. zal de heer, Mr. C. Th. van Deventer in een vergadering van het Indisch Genootschap het onderwerp: „Java's opheffing" inleiden, in verband met de, bij de indische begrooting van regeeringswege gedane vooorstellen en hetgeen volgens den inleider, bovendien zal vereischt worden, om niet enkel de inlandsche bevolking voor verdere inzinking te behoeden, maar ook voor Java's opheffing metterdaad werkzaam te zijn.

'n Ribbenstootje! Moge het succes niet uitblijven, wenscht men, maar de hoop? . . .

De „Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap" heeft voor de voordrachten gedurende het winterseizoen nu ook weer 'n aantal indische onderwerpen op het repertoire: „De zeemacht in Nederlandsch-Indië, benevens een en ander omtrent haar samenwerking met de landmacht aldaar; de humaniteit in den strijd tegen minder beschaafde volken; de strategie in Nederlandsch-Indië (een vervolg); wat leert de oorlog in Zuid-Afrika aan het indische leger; en over de opleiding tot officier van het leger in Nederlandsch-Oost-Indië.

Het aantal leden der Vereeniging bedroeg 1 October ll. 1930, waarvan 1273 in Nederland en 657 in Indië, tegen 2005 op 1 October 1903, waarvan 1307 in Nederland en 698 Indie.

Den 22en dezer hield de heer A. J. N. Engelenberg voor de leden van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap te Amsterdam in Artis eene lezing, waarvan het onderwerp in hoofdzaak verband hield met dat van zijne jongste voordracht in het Indisch Genootschap. De aardrijkskundige beschrijving en de ethnographie van Midden-Celebes traden evenwel bij deze lezing meer op den voorgrond.

Hoogst naïef toch, die *Nowoe Wremya*, waar ze meent, dat we er maar zoo dadelijk in zouden toestemmen, om een eilandje, een haven of wat ook als steunpunt voor de russische vloot in den Indischen Oceaan zouden willen verkoopen aan Rusland.

Het balletje, dat het russische blad opwerpt, geeft echter te denken, in verband met het optreden der russische Oostzee-vloot in de Noord-Zee. 't Zal misschien wel noodig wezen, om goeden uitkijk te houden, ten einde niet, bij verrassing, dus zonder dat we er iets tegen zullen hebben kunnen doen, te staan voor 'n feit, accomplii, dat ons in 'n moeilijk parket zou kunnen brengen.

**Uit de pers.** Emigratie of verplaatsing. *Nieuwe Rott. Cour.* van 20 dezer. Katoenteelt op Sint Eustatius id. van 22 dezer. Van Daalen's moed, beleid en trouw. *Alg. Hbl.* van 22 dezer. Bestuursambtenaren en inspecteurs in Indië. id. van 24 dezer. De moord op hollandsche priesters in Duitsch Nieuw-Guinea. *Tijd* van 22 dezer.

In het eerste, hiervoren aangehaalde artikel bepleit de *Nieuwe Rott.* het nalaten van de, door den minister van koloniën voor 1906 in het vooruitzicht gestelde eerste proefneming in de Lampongsche districten met de vestiging van javaansche kolonies in de buitenbezittingen, zoolang men nog aan het proefnemen is met de verplaatsing van javaansche gezinnen op Java zelf, waarvoor op de inge[diende] begrooting een bedrag van f 158.683 wordt ge[vraagd], strekkende om 530 gezinnen uit Kedoe over te brengen naar Banjoewangi. Het blad schrijft dan:

„De minister beveelt dan ook deze „eerste proef" van verplaatsing op 's lands kosten eigenlijk aan als eene leer-school in het emigreeren. „Door eerst eene emigratie op Java zelf te beproeven," — schrijft hij — „ontstaat de gelegenheid om eenige ervaring te verkrijgen nopens tal van details van het vraagstuk, zooals de lust tot emigreeren, de voorwaarden waaronder de verhuizing dient te geschie-den enz."

Welnu, zouden wij zeggen, zoolang kweekelingen op de oefenschool gaan, pleegt men hun het zelfstandig onderricht niet toe te vertrouwen. Met andere woorden: zoo lang men bezig is het verplaatsen te bestudeeren, moet men met de emigratie niet beginnen.

De wenschelijkheid van kolonisatie der buitenbezittingen door Javanen staat boven twijfel; maar, terugkeerende tot den gedachtengang, door de nota van den directeur der B. O. W. gewekt, zien wij in het strooien van enkele volks-plantingen eene bijna belachelijke onevenredigheid tusschen doel en middel. Het is niet mogelijk, onder de tegenwoor-dige financieele omstandigheden, aan het spannen van een spoogwegnet over zuidelijk Sumatra te beginnen; maar even onmogelijk is het, om de opening van dit groote eiland voor de beschaving en zijne economische ontwikkeling op voor te stellen zonder spoorwegen. Eenmaal zal het daartoe moeten komen.

De minister van koloniën heeft in de Memorie van Toe-lichting tot de Indische begrooting zijne overtuiging uit-gesproken, dat de door hem met den nieuwen gouverneur-generaal beraamde maatregelen tot bezuiniging, ter vermeer-dering van inkomsten en tot opheffing der inlandsche bevolking uit haar oogenblikkelijken tegenspoed zullen „leiden tot het zoo noodzakelijke, vaste en bestendige evenwicht tusschen de ontvangsten en uitgaven". Is dat evenwicht eenmaal bereikt, dan zal er over het maken van een ont-ginnings-spoorweg op Sumatra ernstig gedacht moeten worden. Dat deze een werktuig is, om emigratie mogelijk te maken waarbij alle „proefnemingen" en „leerscholen" in 't niet zinken, zal toch wel niemand ontkennen.

En intusschen is er alleen aan den uitersten Oosthoek van Java, in Banjoewangie, voor 300,000 menschen uit het door overbevolking geprangde midden-Java plaats!"

Aan een particuliere correspondentie van Sint Eustatius aan de *Nieuwe Rott.* ontleenen we het volgende:

„De aanhouder wint", zegt het spreekwoord. Ook voor de katoenteelt? Als dat zoo was, zou ik je wel elke week over de katoen willen schrijven: van veldjes met Egyptische katoen en van een lang vezelige Upland-variteit; maar het meest van de Sea-Island, die door ondernemende blanke[n] [en] zwarte werkers, 't zij voor proef, 't zij in grootere hoeveel-heid, geplant wordt.

Waarom dralen ze zoo in Holland, waarom komt geen jongmensch uit Wageningen aangesneld, koopt, huurt [of] krijgt een stuk land en plant katoen?

„Met passen en meten, wordt de tijd versleten" — [m]aar op de Engelsche eilanden, pasten ze kort en maten [niet] lang, maar plantten ze honderden akkers vol en elke akker geeft minstens £ 5 zuivere winst.

Jonge mannen, huisvaders gaan naar Bermuda, naar [het] dok; vrouwen en kinderen bedelen om werk. Je hoort: „[Oh] my dear Massa," geeft me werk om brood te koopen en dan knikken ze op oude slavenmanier, op hun knieën door.

Op de Engelsche eilanden handen te kort, — en hier werk te kort. Maar niet lang meer. Want, weet je, wat [er] gebeuren zal? De yams en bataten van de markt verdwij-nende, zullen plaats maken voor de katoen. En dan zal [de] katoen van het Hollandsche eiland, door Engelsche handen opgekocht en op Engelsche markt gebracht worden, terwijl wij toch in Nederland een Twente hebben."

De van Dag tot Dag-schrijver van het *Hbl.* merkte in [het] nummer van den 22en dezer o.a. het volgende op:

„Wij hebben met hartelijke instemming eenigen tijd [ge]leden het Koninklijk besluit gelezen, waarbij overste [van] Daalen bevorderd werd tot commandeur van de Militaire Willemsorde.

Wanneer ons vaderland zijn eer en bestaan ooit [te] verdedigen had, zou geheel het volk — ook de felste anti-militairist — de handen strekken naar mannen als dezen kloeken krijgsman, dezen voortreffelijken aanvoerder.

Hoe zouden wij ooit eindeloozen strijd in Sumatra en [de] buitenbezittingen vermijden, indien wij niet krijgsoversten van doorzettende geestkracht hadden als hij, wiens beslist flink optreden oneindig menschlieverder is dan zeer gerekt oorlogvoeren onder een slappen aanvoerder.

Men is ontevreden over den langen Atjeh-oorlog . . . maar als de kloeke officieren optreden, die zulk zulk langen oorlog beeindigen of voorkomen, klaagt men over de menschenlevens, welke besliste en krachtige onderwerping van den vijand kost.

En dat doet men, ofschoon thans ieder weet wat door-tastend optreden in Sumatra ten laatste tot stand bracht.

En nu gaat Van Daalen tijdelijk naar Borneo, —

---

kenden slurf zag. Het speet hem, dat zijn vriend hier vergeten was en hij besloot den heer Watson te vragen, om vooral den goeden Ganesjee te gedenken en diens beeld op het altaar te plaatsen, nu dat niet op de schilderij stond.

Langzamerhand vermoeiden Paul de eentonige stem van den zendeling en de langzame dreun van het gezang, terwijl de sterke geur van klapperolie, die de lucht vervulde, hem in slaap deed vallen. Toen de dienst ten einde was, gaf hij een luiden gil, omdat zijn moeder hem onzacht overeind trok.

Buiten de kerk kwam mevrouw Watson bij hen en gingen zij gezamenlijk naar de zendelings-woning, waar zij zich genoeglijk te goed deden aan eigengemaakte boterhammetjes en beschuitjes met klapbessengelei, en thee met versche geitenmelk.

„En nu, wat Paul's kleeren aangaat", begon mevrouw Watson, nadat ook andere dingen betreffende het naderend vertrek besproken waren, „hij zal wat dikker goed noodig hebben voor de laatste tien dagen van de reis, want, ofschoon 't in dat jaargetijde niet koud is, zal 't toch een groote overgang zijn van den Indischen Oceaan en de Roode Zee. En het kan ook slecht weer zijn, als wij aankomen, dat kan men nooit weten. Als je eens 't een en ander door de zending voor hem liet maken? Onze meisjes kunnen al zoo aardig werken!"

Dit voorstel wierp Una ver van zich.

„Kleeren van inlandsch maaksel, als hij naar Engeland gaat!" riep zij uit. „O, neen — alles moet engelsch zijn en van het allerbeste. Ik zal naar Calcutta schrijven om prijscouranten met platen en stalen, dan kan ik uitkiezen. Mijn moeder heeft daar een neef, — die zal zorgen, dat alles, wat ik krijg, goed en mooi is."

„Maar u zult hem toch zijn andere goed door laten dragen tot Bombay en gedurende het warme deel van de reis?" vroeg mevrouw Watson.

„O, ja, dat kan hij doen en dan kunt u het weggooien — want voor Engeland moet hij engelsche kleeren hebben".

„Zooals u wenscht," zeide mevrouw Watson beleefd, maar inwendig rilde zij in 't vooruitzicht.

„Nu moet ik naar huis, om al die brieven te schrijven," zeide mevrouw Vereker eindelijk, langzaam opstaande en Paul roepende, die door het erf naar de bijgebouwen was geloopen, waar hij in een kring van bedienden de algemeene bewondering opwekte.



„Ik vrees, dat zij 't arme kind afschuwelijk zal toetakelen," zeide mevrouw Watson tot haar man, toen moeder en zoon vertrokken waren; en drie weken later, toen zij werd uitgenoodigd om Paul's uitzet te komen zien, vervulde haar die aanblik met nog meer schrik, dan zij reeds voorzien had.

Mevrouw Vereker had fluweelen pakjes in verschillende kleuren voor hem aangeschaft, met bijpassende petjes en groote, geplooide kragen van borduursel; hij kreeg verlakte schoenen met elastieke zijstukken, witgestikt en versierd met rijen paarl-knoopjes; een heele voorraad gemberkleurige handschoenen waren ook ingekocht en de sokken, die slechts halverwege zijn bruine beentjes kwamen, waren van allerlei kleur en patroon. Mevrouw Jahans drukte mevrouw Watson op het hart, dat zijn haar vooral goed met cocosolie bevochtigd en dan als een tunnel op de kruin van zijn hoofd gerold moest worden.

„En dit moet hij bij zich hebben, als hij aan wal stapt," vervolgde de bezorgde grootmoeder, een groote paraplu, met glazen bal als handvat, voor den dag halende, „want 't regent daar in dat land al te erg. En Una zou nooit om een overjas gedacht hebben; maar kijk eens wat een pracht mevrouw Mactarn voor hem gekocht heeft! Zij ontvouwde daarop een dikke overjas, van een groote schotsche ruit gemaakt met wit beenen knoopen. „Deze zal hem beschutten tegen dat verraderlijke klimaat daarginds!"

De geelgeverfde blikken doos, waarin dit prachtige uitzet moest worden verpakt, werd ook vertoond; er was een stevig hangslot aan en in flinke letters stond er „Mr. Paul Vereker" op geschilderd.

„Och, och," zuchtte mevrouw Watson bij zichzelve, toen zij naar huis wandelde, „wat zal zijn tante wel van hem denken?"

* * *

Eindelijk brak het oogenblik van vertrek aan. De mailtrein naar Bombay vertrok om negen uur 's avonds en Paul werd tot het station uitgeleide gedaan door zijn moeder, den heer en mevrouw Jahans, zijn ooms, en tante Mactarn in den ruimen familie-wagen. Een *ticca-ghary* (inlandsch voertuig) volgde met de familie Passanah en de neven en nichten De Souza, die tot zelfs op den bok en op den kap van het rijtuig zaten, zoodat dit één zich voortbewegende hoop levende wezens geleek; en allen kwamen op het perron samen, een opgewonden, babbelende menigte, ieder had een afscheidsgeschenk meegebracht in den vorm van suikertjes, koekjes en vruchten, opdat de vertrekkende onderweg wat te eten zou hebben.

Mevrouw Vereker en haar moeder schreiden luid, zonder zich in te houden; Jahans was stil en deed gewichtig, de twee jongens in hunne stofkleurige katoene pakken, met kurken hoeden op het hoofd, zagen goedig belangstellend toe en tante Mactarn verzekerde het kind herhaaldelijk, dat zij op een goeden dag ook naar haar land terug zou gaan en dan moest hij haar in Schotland komen opzoeken. Op den achtergrond stond Piru Lal treurig te kijken, zoo ook de staljongen en de baboe; de laatste telkens hare tranen stil wegvegende; en te midden van al dit rumoerige gedoe stond Paul met een uitdrukking van ontdaanheid op het gelaat, en van angstige spanning in zijn groote oogen. Hij was opeens een belangrijk persoon geworden. Zij smeekten hem allen hen niet te vergeten; hij werd overladen met geschenken en liefkoozingen; hij ging naar Engeland om daar een heer te worden — en toch zou hij veel liever naar zijn eigen ijzeren ledikantje terugkeeren onder de zorgzame hoede zijner baboe, om 's morgens bij het ontwaken te ondervinden, dat al die verandering en opgewondenheid niets anders dan droomen waren geweest.

Hij liet zich maar herhaaldelijk kussen en eerst nadat hij in het rijtuig geduwd was en de trein zich in beweging zette, werd hij zich zijn toestand bewust: dat hij nu van zijn moeder] en zijn tehuis wegging, en het gemakke-lijke, luie leventje achter zich liet — en plotseling beving hem een groote angst voor de toekomst. Hij gaf een gil, als van een beangst dier en vloog naar het raampje, zijn oogen stonden vol tranen en zijn hart kromp ineen van leed. Maar mevrouw Watson hield hem stevig vast; hij zag de lichten van het station nog even door een tranenfloers heen en een glimpje van het gelaat zijner dikke grootmoeder, dat opgezet was van het huilen, terwijl haar rood-fluweelen hoed scheef was getrokken; hij hoorde nog slechts een verward geluid van inlandsche stemmen, terwijl hij zich in de be-vriendelijk toegestoken armen van mevrouw Watson wierp om daar zijn leed en spijt uit te huilen.

De trein reed sneller, de zendelingsvrouw trachtte het kind liefkoozend tot bedaren te brengen, door hem allerlei prettigs van de reis en de toekomst te vertellen; toen het ratelend geluid der wielen aankondigde, dat zij op de ijzeren brug de heilige rivier overgingen, keek hij met zijn betraand gezichtje uit het raam over het stille, donkere water. De flikkerende lichten van het fort trokken zijn aandacht; en hij herinnerde zich den dag van de lijkver-branding zijner overgrootmoeder, toen hij belangstellend met de baboe gekeken had naar den blauwen rook, die opsteeg uit de hooge, roode muren en aankondigend, dat de asch van Bibi-Jahans weldra in de heilige rivier zou wegdrijven.

Beneden aan het fort zag Paul een rij kleine lampjes schijnen, welke hij een stilzwijgend vaarwel toewuifde, want hij wist, dat zij het heiligdom van den aap-god ver-lichtten en dat dicht daarbij de Baba-jee zou gezeten zijn, die het schijnsel van den trein voorbij zou zien glijden. O, zou hij wel ooit, ooit meer terugkomen? De Baba-jee had hem gezegd: dat, zoo de goden hem eens noodig mochten hebben, hij gehoorzamen moest, maar — Engeland was zoo erg ver weg en wie kan zeggen, wat er in de toekomst gebeuren zal?

*(Wordt vervolgd.)*

der eerste daden van Van Heutsz. Ik vind dat uitstekend! Men heeft daar reeds vele maanden gemodderd, zonder iets verder te komen. Nu stuurt van Heutsz er den besten aanvoerder heen waarover hij beschikken kan, een man, die niet tegen groote bezwaren opziet en met weinig middelen veel weet te bereiken . . . . Is dat soms niet goed?

Grievend schijnt mij de miskenning welke Van Daalen hier en daar ten deel valt. Moge daarom de moedige en zeer beleidvolle krijgoverste, die voor zijn vaderland nu weder een zeer zware taak op de moedige schouders genomen heeft, niet in Borneo hooren dat hij hier te lande aangevallen werd, zonder tevens te vernemen, dat wij, die ons den geheelen Atjeh-oorlog herinneren, dankbaar voor zijn heldhaftig optreden, — dat ons reeds eens uit het moeras ophief — hem dank en hulde brengen, en hem verzekeren van onzen innigen eerbied voor zijn groote militaire gaven, zijn trouw, beleid en moed.

In het hiervoren aangehaald artikel, laat het *Hbl.* zijn stem hooren tegen het voortdurend aangroeien van het aantal inspecteurs in Indië voor taken, die feitelijk tot de bemoeiens der bestuursambtenaren hooren. Het blad schrijft dienaangaande »dat het niet goed kan zijn, de residenten te ontheffen van een goed deel der verantwoordelijkheid, die op hen, en op hen alleen, behoort te rusten. Zijn er die haar niet kunnen dragen, dan moeten zij onverwijld vervangen worden door hoofd-ambtenaren die dat wèl kunnen.

Wat praten wij over het nut van decentralisatie, wanneer wij te gelijk het werk dat residenten behooren te doen, centraliseeren bij de »inspectie« te Batavia?«

Naar de meening van een bij uitstek deskundige, wiens oordeel het blad in deze materie vroeg, moet de schuld voor dit verschijnsel gezocht worden in de eeuwige schrijverij: »Al de ellende vindt haar oorsprong in de eeuwige schrijverij. De inspecteurs zouden onnoodig zijn, wanneer men in dàt opzicht onze ambtenaren wat meer met rust liet . . . en nu zullen die inspecteurs lange rapporten schrijven over de tekortkomingen der ambtenaren, maar die tekortkomingen zijn de schuld niet van dezen.

»Geef den ambtenaren den noodigen tijd om de volksbelangen te behartigen en hunne ondergeschikten behoorlijk na te rijden, — dan kunt gij het lapmiddel der »inspecteurs« gevoegelijk missen. En anders zal men, gelijk nu blijkt, steeds meer dwarskijkers noodig hebben om den wagen eenigszins — *en vooral op papier* — in het rechte spoor te houden.

»Onze ambtenaren zijn goed genoeg, *maar zij worden misbruikt.*«

In de *Tijd* van den 22sten dezer vindt men een uitvoerig relaas van den gruwelijken moord op katholieke missionnarissen, w.o. ook een drietal Nederlanders, en geestelijke zusters door de Bainingers op Nieuw-Pommeren.

## Oost-Indische berichten.

**Sumatra.** De *Sumatra-bode* is ook al, en misschien wel terecht, niet best te spreken over de gevolgen van het opereeren der colonne van Daalen *buiten* de Gajoe-Loeos en had liever gezien dat zij van uit die streek via Meulaboh of de Oostkust naar Kota Radja was teruggekeerd.

Sedert dezen tocht is het in Singkel onrustig geworden en tot nu toe gebleven, mede als gevolg van het bekend geworden voornemen om die onderafdeeling eerstdaags bij het gouvernement Atjeh in te lijven.

Ook de verhoudingen der onafhankelijke rijkjes in het binnenland van Singkel en Baros en om het Toba-meer tot ons bestuur zijn minder bevredigend geworden, terwijl het grootste deel daarvan vroeger zelfs bereid was zich onder ons rechtstreeksch bestuur te plaatsen.

Het blad acht daarom dien tocht een politieke fout en deelt dus onze meening waar wij het laatst in ons blad van 18 October jl., een lans braken voor het *beschavingswerk* op Sumatra op andere wijze dan te vuur en te zwaard.

Deli zal wel tevreden zijn met de instelling der **arbeidsinspectie** en het nieuwe **ontwerp-koelieordonnantie,** die 27 Sept. in de *Javasche Courant* zijn gepubliceerd. Beide dragen echter in zeker opzicht een tijdelijk karakter. De bedoeling is een *algemeene* arbeidsinspectie voor Indië intevoeren en voor de inrichting daarvan gebruik te maken van de te verkrijgen ervaringen.

Ook is eene nieuwe **politie-reorganisatie** ter Oostkust door den resident voorgesteld, ten doel hebbende ordelijker toestanden te scheppen en onwettige gevangenhoudingen te voorkomen. Binnen elken raijon van 8 kilometer zal een politiestation verrijzen, dat ongeveer in 't midden van een 3 of 4 tal ondernemingen ligt. Elk station zal 6 man en 1 gegradueerde herbergen. Het aantal te stichten posten zal ongeveer 50 bedragen, terwijl de jaarlijksche kosten der politie-uitbreiding, zonder de gebouwen, op [illegible]0.000 gulden begroot worden.

De *Deli-Ct.* wijdt een artikel aan de invoering van den nieuwen Straits-dollar en vreest dat de tijd nabij is dat men met de *oude* dollars niet meer terecht kan. Verscheiden firma's ter Oostkust doen reeds hun noteeringen in Straits-dollars geschieden, terwijl de leden der Deli-Plantersvereeniging van 26 September af op hunne ondernemingen de nieuwe dollars hebben ingevoerd. Nu de oude dollar geen wettig betaalmiddel in de Straits meer is en de uitvoer der nieuwe dollars is toegestaan, terwijl de handel zich begrijpelijkerwijze in tijds wil dekken voor verliezen door het weigeren van minwaardig geworden geld, voelen wij veel voor het streven dezer firma's, hoewel van de andere zijde dient gewaakt tegen een al te plotselingen overgang van de oude naar de nieuwe dollars, wijl de houders der britsche en mexicaansche dollars er dan wel eens de dupe van zouden kunnen worden, omdat er kans bestaat dat de waarde dier dollars tot beneden hun zilverprijs gaat dalen, hetgeen op den koers al een zeer slechten invloed zou uitoefenen.

De nieuwe gouverneur-generaal, die den 26en September, zooals wij weten te Sabang is aangekomen, hield nog denzelfden dag tot 2 uur 's nachts conferentie met den gouverneur van Atjeh en den assistent-resident. Met teleurstelling en weemoed zal hij wel kennis genomen hebben van de laatste voorvallen op Atjeh, als de beschieting van Indrapoeri, het afloopen van Si Maloer en de moordzaak vóór de Atjeh-club en vermoedelijk is 't ook daaraan te danken dat de kapitein Colijn tijdelijk met het bestuur zal worden belast over de XXII Moekims te Selimoen, in stede van voorloopig te Buitenzorg te blijven.

Gisteren werd per draad uit Batavia bericht: 1e dat Batoe Batoe door ons na hevig verzet werd genomen. De vijand had 196 dooden, onder welke de radja, zijn broer en drie ooms. Wij maakten 4 kanonnen en 16 lilla's buit. Aan onze zijde werden 3 gedood en 11 gewond, allen minderen. 2e. dat heden uit Kota-Radja zes brigades marechaussée naar Medan vertrekken, om onder kapitein Colijn een tocht naar de Gajoelanden te ondernemen.

In **Atjeh** wordt nog steeds druk gepatrouilleerd. Bij den marsch eener patrouille in missigit Bosse (Pedië), werd een europeesch sergeant door een Atjeher licht gewond; de aanrander werd neergelegd. Eene marechaussée-patrouille onder luitenant Vastenou ageerde een maand in Meulaboe, Lentong en Laoes Tawar. 34 dooden met hunne wapens bleven in onze handen.

Ook patrouilleerde luitenant Sloos eenige weken tusschen Djamtaije en Keureutoi, in Lhö Seumawe. Vele nederzettingen en voorraden des vijands werden opgeruimd en 12 vijanden neergelegd. De buit bestond uit 8 geweren en blanke wapens. Ten slotte werd een patrouille uit Boeloe Blangara, onder luitenant P. H. van Rijn, den 28en Sept. in kampong Boeloe Tengos (Lhö Semawe) aangevallen- Vijf vijanden werden neergelegd. Aan onze zijde werd zwaar gewond luitenant van Rijn (sedert overleden) en licht gewond vijf inlandsche fuseliers.

Aan *de Locomotief* ontleenen wij het nadere bericht dat de daders van den moordaanslag vóór de Atjehclub Nja Daoed van Daja en Nja Oesoep van de XXV moekims Lambadeue zijn.

Eerstgenoemde vertoefde meermalen te Penajoeng en kreeg onderricht in den godsdienst van Teungkoe Lambera. Hij had een djimat. Zijn daad is vermoedelijk een uitvloeisel van bloedwraak wegens geleden verliezen door zijn familie in Waja. Nja Oesoep is een gewoon kampongbewoner, 17 jaar oud, en zonder beteekenis; hij had geen djimat. De toestand der gewonden moet zeer bevredigend zijn.

**Java.** De *Locomotief* bespreekt de *volkstelling* van 1905 en trekt een parallel tusschen de invullingen der bevolkingstabel in 1900 en 1905. Toen werd, voor zooveel de Inlanders, Chineezen en vreemde Oosterlingen betreft slechts opgave gevraagd van het nummer van het woonerf, de naam van den bezitter van het erf of van den hoofdbewoner en de namen der *hoofden* van de gezinnen, het *aantal* personen in elk gezin, mannen, vrouwen, jongens, meisjes en voorts het aantal paarden, koeien, karbouwen, voertuigen en karren. Thans echter loopt de tabel over 34 rubrieken, waardoor het gouvernement in 1905 zal te weten komen de namen van *alle* Inlanders, Chineezen en Arabieren, groot en klein; of zij ouder of jonger zijn dan 50 jaar; of zij gehuwd zijn of ongehuwd; weduwnaar, weduwe of gescheiden; of zij in N.-I. of elders zijn geboren en welken godsdienst zij belijden; of zij, indien levende van den landbouw, bezitters zijn van den bouwgroad, daarin slechts aandeel hebben of den bouwgrond hebben gepacht of wel in dienst van anderen het veld bearbeiden; welke betrekking zij vervullen, zoo zij niet van den landbouw leven of welk bedrijf zij uitoefenen; hoeveel paarden, runderen of buffels zij bezitten en of deze geschikt of ongeschikt zijn voor den arbeid en eindelijk of zij voertuigen of vrachtwagens bezitten.

Deze statistiek zal dus, wanneer de staten nauwkeurig worden ingevuld, een volledig beeld geven van de inlandsche bevolking, haar bestaansmiddelen en haren veestapel. Wij achten het regeeringsbesluit betreffende de volkstelling van 1905 ook van bijzondere beteekenis, omdat men thans ten gevolge daarvan een volkomen gelijkstelling ontwaart van den inlander met den europeaan. De overheid wenscht in de toekomst van de samenstelling der inlandsche bevolking evenveel te weten als van die der europeesche, hetgeen aan het *N. v. d. D. voor N.-I.* aanleiding geeft tot de opmerking dat deze, op europeesche leest geschoeide, opneming en vastlegging der formatie van de inlandsche maatschappij misschien wel de belangrijkste hervorming is, onder het bestuur van den gouverneur-generaal Rooseboom voorbereid.

Verder kunnen wij nog een paar goede maatregelen van de regeering mede deelen, nl. 1e de bepaling dat voortaan **lepralijders** kunnen worden opgezonden naar de gouvernements-leprainrichting „Plantoengan" op Java. De leprozen zullen, mits daarvan vooraf worde kennis gegeven, met de booten der paketvaartmaatschappij vervoerd worden. Op de spoorwegen zullen zij 3e klasse reizen;

en 2° dat de regeering het voornemen heeft te Batavia, Semarang en Soerabaja **bureaux voor Chineesche zaken** te vestigen, naar het voorbeeld der Engelschen. Aan het hoofd van zulk een bureau staat de ambtenaar voor Chineesche zaken, bijgestaan door chineesche klerken. De werkkring zal bestaan uit het aanhouden van een burgerlijken stand voor Chineezen; uitreiking van passen en bewijzen voor vestiging aan Chineezen. De bureaux zullen onder het binnenlandsch bestuur komen.

Uit Soerabaja wordt aan de *de Locomotief* geseind dat den 26n September ten gevolge van hevige regens de rivieren Laban en Besoek, in het Loemadjangsche, buiten hare oevers zijn getreden, waardoor helaas vele kampongs en sawahs, gelegen aan den grooten weg naar Tempe, werden overstroomd. Zeven meters van de spoorbrug over de Besoek en één paal van de baan zijn onder zand bedolven.

**Flores.** Naar aanleiding van het optreden tegen de negorij Roemah Soal op Ceram seinde de resident van Amboina den 21n September dat de uitgezonden militaire patrouille den 20n in het kampement was teruggekeerd, de colonne Roemah Soal rukte 12 September uit Boema op en keerde den 15n d.a.v. over Wakolo naar Lisobatta terug. Roemah Soal, bestaande uit enkele verspreide woningen op de bergen, beschoot onze troepen, de luitenant ter zee G. Dumbar werd bij die gelegenheid zwaar, terwijl 8 europeesche en 5 inlandsche minderen licht gewond werden. Verliezen der Alfoeren zijn niet bekend; de toestand der gewonden is bevredigend.

**Bali.** Het is thans een voldongen feit dat de weduwenverbranding is afgeschaft. Blijkens een ontvangen telegram van den resident van Bali en Lombok is op den 23sten September met den nieuw opgetreden radja van Kloenkoeng een contract gesloten, waarbij dat gebruik (mesatia) voor goed tot de geschiedenis behoort.

**Borneo.** Dat de zaken in Centraal-Borneo ook nog niet naar wensch gaan, blijkt uit een op den 16en September jl. van het gewestelijk bestuur der Z. en O. afdeeling van Borneo ontvangen draadbericht, waaruit blijkt dat het blokhuis Montallat door een 100 tal kwaadwilligen is aangevallen en 4 dagen lang beschoten werd; een inlandsche fuselier, met houtkappen bezig, sneuvelde, een ander verdronk.

Voorts werd op 7 September het stoomschip »Otto« bij Batoe Ngohong, benedenstrooms kampong Bekanoen, beschoten, waardoor een europeesch fuselier aan boord zwaar verwond werd.

## Cursus in Zendingsgeschiedenis.

*Afdeeling II Java.*

Onze lezers zullen zich herinneren, met hoeveel lof wij den vorigen winter melding maakten van den Cursus in Zendingsgeschiedenis door *Jonkvr. de la Bassecour Caan*, in Pulchri te 's Gravenhage, gehouden.

Wij ontvingen thans een prospectus van Afdeeling II van dien cursus, handelende over Java, waarvan wij den inhoud hieronder laten volgen:

*I. Bantam en Batavia in den ouden tijd.*

De Portugeezen op Bantam. Aankomst der Nederlanders. Moeilijkheden met Bantammers en Engelschen. Verovering van Djacatra. Kerkorde voor Indië. Kerkelijke vergadering te Batavia bijeengeroepen. Valentijn's karakterschets van enkele Gouvern.-Gen. De ingezetenen van het oude Batavia. Verordeningen omtrent de slaven. Godsdienstonderwijs. De Portugeesche en Maleische gemeente. Ontstaan van Toegoe en Depok.

*II. Batavia in den nieuweren tijd.*

Het Zendingswerk in de 19de eeuw. De Christen-werklieden en hun beteekenis voor Java. De ambachtsschool van den Heer Te Niet. Het pauperisme onder Europeanen. Hoe het bestreden werd en wordt. Stichtingen te Batavia en elders. De inlandsche gemeente te Depok. Het Seminarie aldaar.

*III. Het Zendingswerk op hoofdplaatsen.*

Chineezen in Ned.-Indië. De Chineezenmoord in 1740. Het werk van den Gosznerschen evangelist Grimm onder hen. De Nederlandsche Zendings Vereeniging. Haar werk onder Chineezen, Maleiërs en Soendaneezen te Batavia en omstreken, Buitenzorg, Indramajoe, Cheribon, Bandoeng. De gemeenten door den Heer Anthing gesticht. De Zending in Bantam.

*IV. De Zending in verband met economische toestanden.*

Een enkel woord over de geschiedenis van Java. Het Hindoetijdperk. De vestiging van den Islam. Het rijk van Mataram. Djokjakarta en Solo. Gouv. Gen. Daendels. Het Engelsche tusschenbewind. Cultuurstelsel. Het oude regeeringsstelsel overwonnen door het nieuwe. Zending en landontginning op West-Java, Tjideres, Panharépan.

*V. Animisme en Hindoeisme op Java en Bali.*

Sporen van Animisme. De rijstmoeder Ciwaïsme en Boeddhisme. Bali. Geschiedenis der Zending aldaar. Bijzonderheden omtrent land en volk door Zendeling van Eck medegedeeld. Plechtigheden bij begrafenissen, weduwen verbranding enz.

*VI. De Islam en het Javanisme.*

De beteekenis van het Mohammedanisme. Zijn invloed op Java. Het Javanisme door Zendeling Harthoorn beschreven. Ilmoe. De Christelijke Vrienden te Soerabaja. De landheeren Gunsch en Coolen.

*VII. Aanvang van het Zendingswerk van het Nederl. Zend. Gen. op Java.*

Jellesma. Zijn verhouding tot Gunsch en Coolen. Opleiding van Javaansche helpers. Kjaï Ibrahim en Jacobus Soengo Troeno. Sidokari, Modjowarno, Malang, Samarang en Midden-Java.

*VIII. Voortgang van het Zendingswerk.*

Salatiga Zending. Haar ontstaan, haar beginsel, haar werk. De Zending der Doopsgezinde Gemeente. Mergaredjo. Landbouwkoloniën en landontginning op Oost-Java. Modjowarno in den tegenwoordigen tijd.

*IX. Java-Comité en Zending der Gereformeerde Kerken.*

De Madoereezen. Het Zendingswerk onder hen. De Tengereezen. Het Zendingswerk der Gereformeerde Kerken op Midden-Java. Sadrach. Medische Zending.

*X. Het Zendingswerk op Soemba. Naar Europa terug.*

Soemba. Het Zendingswerk aldaar. Kerkelijke Zending en genootschapszending. Inrichting van de Zending der Schotsche Kerk. Het geldelijk beheer Zending. Hoe hebben wij tegenover de Zending te staan?

Gedurende het aanstaande winterseizoen zal in den Haag, Toussaintkade 11*a*, te beginnen met Donderdag 5 Januari n.m. half drie, dit tweede deel van den cursus worden behandeld, terwijl in Amsterdam, Rotterdam en Utrecht zal worden begonnen, met de 1e Afdeeling, waarvan wij het prospectus in onzen vorigen jaargang hebben opgenomen.

Belangstellenden zullen verdere gegevens kunnen vinden in eene in dit nummer geplaatste advertentie, waaruit wij hier alleen overnemen, dat inlichtingen, ook omtrent de voorwaarden van deelneming kunnen worden verkregen:

te *Amsterdam* in het Bijbelhuis, Heerengracht 366.
„ *Rotterdam* Zendingshuis, R. Rottekade 57.
„ *Utrecht* id. Janskerkhof.
„ *den Haag* bij den boekhandelaar J. G. van Peursen, Zeestraat 40 en in „Boeatan" Plaats 9.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Twee bladen, de *N. S. C.* en *Onze West* hadden het onlangs met elkaar aan den stok over de vraag, waar het nu op het gebied van kindersterfte wel het droevigste gesteld was, in Demerara of in Suriname. Uit alles blijkt, we hebben er vroeger ook al eens aan de hand van de officieele gegevens op gewezen, dat in Suriname de betreffende toestand allerbedroevendst moet worden geheeten. Of het nu in Demerara nog treuriger in dit opzicht gesteld is of niet, doet o. i. weinig ter zake. Men spiegele zich om het goede te bereiken nimmer aan het slechte. In de *Surinamer* van den 2en October ll. vonden we dan ook een artikel, waarin aan de hand van de *Barbados Advocate* van 8 Sept. het een en ander wordt meêgedeeld, over de in die kleine eilandkolonie reeds lang geleden op touw gezette beweging om het vraagstuk der kinderbescherming op te lossen, welke leidde nu onlangs tot indiening van een desbetreffend wetsontwerp door den gouverneur dier kolonie.

Wij hopen dat het bestuur onzer kolonie zijne aandacht aan deze materie zal wijden evenals aan het zedelijk peil der lagere klassen. Een moreel hoogstaand volk is ook een levenskrachtig volk. En levenskracht hebben we in de kolonie toch zoo broodnoodig.

't Is waar, op het oogenblik zijn er nog honderden leegloopers in de kolonie, zoodat dit zelfs de *Sur. Bode* aanleiding gaf, om op een, onlangs in *Neerlandia* van de hand van den heer J. van de Lijke verschenen artikel over kolonisatie met hollandsche boeren op te merken, dat men, alvorens anderen de kolonie binnen te halen, beter deed, de honderden werkeloozen in het eigen land te helpen, om het landbouwbedrijf op gemakkelijker wijze dan tot heden te kunnen uitoefenen.

Wij vreezen, waar dit blad zelf onlangs 'n voorbeeld noemde van het vooroordeel in de klasse, welke die werkeloozen levert, tegen het landbouwbedrijf — het gold hier 'n zoon van landbouwers, die omdat hij wat lezen, schrijven en rekenen had geleerd zich verheven waande boven den stand, waaruit hij was voortgekomen — dat het niet zoo gemakkelijk zal gaan, die werkeloozen aan den arbeid te krijgen, zelfs niet met de noodige faciliteiten.

Suriname is groot genoeg voor zijn minimale bevolking om eenige honderden werkeloozen aan den kost te helpen. Maar bij rassche toeneming der bevolking, zou de ijzeren »moet" Suriname's creolen tot den arbeid drijven, naar het voorbeeld van den noordamerikaanschen neger. Er is geen stimulans voor den arbeidschuwen man in de kolonie.

De *Bode* merkte eveneens onlangs terecht op, dat het leven er te gemakkelijk is.

Brengt nieuwe krachten in de kolonie, die wel willen werken zouden we dus zoo zeggen, om door hun voorbeeld tot nieuw leven te dwingen.

Immigratie, waarbij de zorg voor ontwikkeling der bestaande elementen niet uit het oog mag worden verloren, is ongetwijfeld een der machtigste factoren voor de ontwikkeling van dit zoo rijk, en tijdelijk toch zoo arm land.

Bij die quaestie der immigratie behoort onzes inziens zooveel mogelijk versterking van het nederlandsch element op den voorgrond te staan, en in elk geval die van het nu reeds zoo talrijk uitlander-element van één en denzelfden landaard te worden vermeden. En daarom zouden wij het, gegeven o. a. hoe de afstammelingen der, toch onder zulke ongunstige voorwaarden in de kolonie gekomen hollandsche boeren er over denken, raadzaam achten een nieuwe proef, met veel meer kans van slagen te nemen, n'en déplaise de *Surinamer*, die vreest dat de britsch-indische concurrentie de nieuwe kolonisten zou dooddrukken.

De *Suriname* is evenwel met zulk een proef niet tevreden en zou liefst den stroom van emigranten, dien de Yankee nu langzamerhand blijkt te willen keeren, naar de kolonie af willen leiden — 'n hersenschim, zoolang het hier 'n land in wording betreft, dat er op 't oogenblik alles behalve goed voor staat.

Laatstgenoemd blad somt in een aantal leaders de oorzaken van dit verschijnsel op — het welig tierend functionnarisme de verkeerde wijze, waarop de goud-industrie is aangepakt en die het speculatief karakter van het bedrijf in de kolonie op den voorgrond deed treden, en de afhankelijkheid van het moederland, dat slechts in staat is beperkten steun te verleenen, terwijl de beperkte middelen, waarover de kolonie beschikt, nog worden aangewend voor doeleinden als aanleg van den Saramacca-polder, welke naar het blad meent, met het oog op de millioenen hectaren beschikbaar bouwland in de kolonie, gevoegelijk achterwege had kunnen blijven.

De kolonie staat er niet te best voor, zeiden wij, maar wanneer de regeering steun zou willen verleenen en haar crediet ten dienste stellen aan den noodlijdenden grooten landbouw, dan zou het bladje zeker wel keeren, mits dan ook de groote landbouw niet weder in de oude euvelen van voorheen vervalle.

En blijft de goud-industrie de nieuwe wegen volgen, dan zal zulks haar zelve en niet in de laatste plaats ook de koloniale kas ten goede komen.

Wanneer we hiervoren immigratie bepleitten, zij vooropgesteld, dat onzes inziens verbetering en consolidatie van het bestaande, waar dit, zooals door steun van den grooten landbouw, met groote kans op welslagen mogelijk is, op den voorgrond behoort te staan, terwijl het onzes inziens tevens ernstige aanbeveling verdient, om eens na te gaan, of de klacht van de *Suriname* over het welig tierend functionarisme niet maar al te zeer gegrond is.

De *Surin. Bode* vond het wel begrijpelijk, dat het moederland, met het oog op de subsidiën een aantal zijner zonen meê laat profiteeren van de koloniale kas, maar wij zijn zoo vrij te betwijfelen, dat zulks de bedoeling van den nederlandschen wetgever is geweest.

We herinneren hierbij nog weer eens aan de vergelijking door den heer Dr. H. Muller van Suriname en zijn bestuursinrichting met een kind met 'n waterhoofd.

**Curaçao.** Werkkapitaal is het, wat onze Oost noodig heeft, om hare hulpbronnen tot ontwikkeling te brengen, om werkkapitaal vraagt Suriname en vraagt ook het kleine Curaçao, waar al evenmin als elders aandacht is geschonken aan het zoo hoog noodige landbouw-crediet. Men sla er slechts de *Amigoe* op na, die in haar nummer van 24 September ll. het volgende opmerkte:

»Armoede bekennen valt hard, maar soms moet het wel tegen wil en dank.

Curaçao heeft geld noodig om vooruit te komen. Eerst en vooral geld, daaraan hebben wij het meest gebrek. Een ieder is er van overtuigd; alle goede plannen zullen niets uitrichten, zoo de uitvoering daarvan niet wordt mogelijk gemaakt door een flink kapitaal.

Landbouw en handel worden gedrukt door te groote uitstaande schulden, zoodat een poging om ons wat op te heffen uiterst zwaar en moeilijk wordt.

De groote vraag blijft echter, hoe komen wij aan dat broodnoodige geld?

Is het wonder, dat wij het eerst naar hulp uitzien van Nederland, ons Moederland? Wij begrijpen echter, dat het een dwaas verlangen is, te begeeren, dat het groote Rijk, waartoe wij gelukkig zijn te behooren, ons zoo maar de goudstukken in den schoot zal werpen.

Dit zoude voor ons wel de gemakkelijkste oplossing wezen, maar men moet bedenken, dat de kolonie toch reeds zeer veel kost aan het Moederland, en dit ook nog voor andere uitgaven staat, dan voor die van Curaçao. . . . .

De Regeering in Holland moest het Koloniaal Bestuur in staat stellen eenige particuliere gronden aan te koopen, en niet zoozeer een of meerdere grootere plantages in haar geheel, dan wel juist, gedeelten der grootere.

Door het geld, dat hierdoor ontvangen wordt kunnen de hypotheken worden afgelost, de plantage wordt weer vrij; de weinige verdiensten komen geheel ten goede aan den eigenaar, die hierdoor wederom in staat is zijn gronden goed te beheeren.

Eerst dan is het mogelijk dat de landbouw vooruit gaat in onze Kolonie.

Dit is dunkt ons de eenig uitvoerbare wijze, waarop geld gebracht kan worden, in de groote plantages. Gaarne echter geven wij onze opinie voor een betere.

Het Rijk, of het Gouvernement zal daar ook geen schade bij lijden. De aanvraag naar kleine huurgronden houdt steeds aan. Zoo er slechts meerdere goede terreinen beschikbaar zijn, zal het Gouvernement zonder moeite wel huurders vinden. Het kapitaal, benoodigd voor het aankoopen der strooken gronds van de groote plantages, zal dus zijn rente spoedig opbrengen en opent een blijvende bron van inkomsten voor het Gouvernement.

Wanneer de kleine man over meer terrein kan beschikken, zal er voor hem minder aanleiding wezen om te stelen, of zijn beesten te laten weiden op de groote plantages. Bij het verhuren der gronden kunnen ook maatregelen worden getroffen om dit groot euvel te verhelpen.

Men versta ons dus wel, wij gaan niet in op de voorstellen van Went, Havelaar, van Kol, om gedeelten der groote plantages te onteigenen of te naasten, maar wij vragen, of het niet mogelijk is dat de groote grondbezitters vrijwillig een gedeelte hunner terreinen willen verkoopen en dat het Gouvernement dan de kooper zij. Volgens onze wijze van beschouwen zal deze vrijwillige verkoop voordeel afwerpen aan het Gouvernement, de groote plantage-houders en den minderen man, derhalve strekken tot algemeen belang.«

# ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

Een **administratief goed onderlegd** persoon, biedt zich aan voor eene hem passende betrekking in fabriek of landelijke onderneming in Ned. Oost- of West-Indië. Gezond gestel. Zelfstandige werkkracht. Brieven bureau dezer courant, letter C.

---

## Electro-Medische toestellen

overeenkomstig het systeem van Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.

Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.

Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.

***Massa getuigschriften.***

---

## PENSION

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

Gemeubileerde Apartementen te huur

met of zonder pension,

**per maand, per week of per dag.**

---

## P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

---

## OUDE en INDISCHE BRILLANTEN

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

Ook aan huis te ontbieden.

---

## TE HUUR:

het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**

Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

---

## Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN

HEERENHOEDEN en PELTERIJEN

Prinsestraat 39,

's-GRAVENHAGE.

---

## 's-Gravenhaagsche Crediet-vereeniging en Depositokas

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito,** in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

## Kinderjuffrouw.

Eene tegen half November uit Oost.Indië komende familie, zoekt voor een dochtertje van 3 jaar, een **beschaafd meisje van opgeruimd humeur,** dat bij wederzijdsche overeenstemming genegen zou zijn over eenige maanden **mee naar Indie te gaan.**

Reflecteerenden gelieven zich tusschen **half twee** en **half drie** persoonlijk aan te melden

bij Mevrouw N. VAN ZUYLEN-TROMP,

*7a Heerengracht, Den Haag.*

---

## Pension Büchner.

**Laan van Meerdervoort 198,**

hoek PERPONCHERSTRAAT,

Den Haag.

**Logies te verkrijgen**

per maand, per week en per dag.

Volledige Badinrichting in huis.

---

## "Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

---

## Vereeniging OOST en WEST

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

**VRIJDAG 28 October 1904 ('s avonds ten 8 ure)**

in het gebouw der

Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen PRINSEGRACHT

### VOORDRACHT MET LICHTBEELDEN

door den Assistent-resident-titulair

***A. I. N. ENGELENBERG.***

ONDERWERP:

Opmerkingen naar aanleiding van eenige beschouwingen over **MIDDEN CELEBES.**

DONATEURS en LEDEN der *Vereeniging „Oost en West"* hebben vrij toegang, zoowel in de zaal als op de galerij.

Huisgenooten van leden betalen voor toegang tot de zaal **f 0.25**; op galerij **f 0.10.**

Voor andere niet-leden is het entrée **f 0.50** voor de zaal en **f 0.10** de galerij.

Leerlingen van Onderwijsinrichtingen en leden van Vereenigingen, mits collectief aanmeldende, worden voor half entrée-geld toegelaten.

Kaarten zijn te koop en plaatsen kunnen DONDERDAG en VRIJDAG worden besproken van 10—12 en van 2—4 ure aan het **gebouw Prinsegracht 4** voornoemd.

Entrée-kaarten kunnen ook op den avond der voordracht worden gekocht.

---

## Cursus in Zendingsgeschiedenis,

**te houden door**

**Jonkvrouwe DE LA BASSECOUR CAAN.**

PROSPECTUSSEN en INLICHTINGEN te bekomen:

**Amsterdam, Bijbelhuis, Heerengracht 366.**
**Rotterdam, Zendingshuis, R. Rottekade 57.**
**Utrecht, Zendingshuis, Janskerkhof.**
**'s-Gravenhage, Boeatan, Plaats 9 en Boekhandel G. J. van Peursem, Zeestraat 40.**

In Amsterdam, Rotterdam en Utrecht worden behandeld Afd. I, de **Molukken;** den Haag: **Java.**

Aanvang van den Cursus: AMSTERDAM **Vrijdag 11 Nov.** des namiddags **half drie,** Heerengracht 366.

ROTTERDAM **Dinsdag 8 Nov.** des avonds **half acht,** Gebouw „Tot Nut van 't Algemeen", Oppert.

Op beide plaatsen **vrijen toegang,** daar een bus geplaatst wordt voor giften ten behoeve der Zending, na aftrek der onkosten.

UTRECHT aanvang **Zaterdag 5 Nov. half drie,** Zendingshuis Janskerkhof.

's-GRAVENHAGE aanvang **Donderdag 5 Jan. half drie,** Toussaintkade 11*a.*

**KAARTEN f 4.—. FAMILIE KAARTEN f 6.—.**

---

## Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella.

Versche kruiden. — Gandaria assien.

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**

van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

## FALKENBURG en Co.

***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***

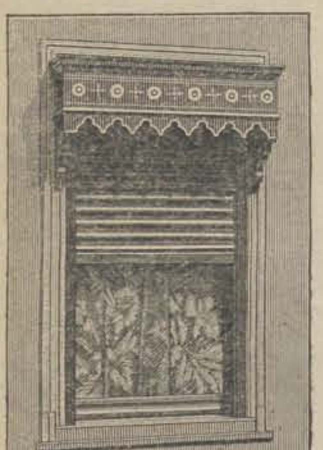
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

**Toezending Woninggids gratis.**

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden

---



## HEINEKEN's

(Oudste) Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**

**Utrecht, Potterstraat 20.**

Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

---

## Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903,** vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*

A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

## Scheveningen.

Pension „HUIS-TER-DUIN",

**SEINPOSTDUIN 54.**

Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.

Ingericht tot seizoen- en doorloopend verblijf. ook voor hulp- of toezicht behoevenden. *Billijke prijzen.*

Aanbevelingen van HH. Geneeskundigen en Familiënvoorhanden.

---

## Vereeniging „OOST EN WEST".

**Afdeeling Arnhem.**

**VRIJDAG 4 November 1904 ('s avonds te 8 ure)**

in het gebouw der LOGE, Rijnstraat 42.

### VOORDRACHT MET LICHTBEELDEN.

**Over Land en Volk van Midden-Celebes,**

door den Assistent-Resident Titulair A. I. N. ENGELENBERG.

Donateurs en Leden der Vereeniging „Oost en West" hebben **vrijen toegang,** met hunne huisgenooten en recht van vrije introductie.

---

## MEDICINALE COGNAC.

2 liter f 3.— of 6 flesschen f 7.—,

**12 flesschen f 14.—**

Franco door Nederland.

Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.

Eenig Importeur voor Nederland.

**W. F. NOMAN,**

**Scheveningen.**

Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---



## Dr. HÖGYES'

## Sanitaire Asbest Zolen,

**voor gevoelige voeten.**

Ter voorkoming van: **Eeltknobbels, Ontsteking, koude** en **natte Voeten,** enz. **Onmisbaar** voor hen, die **veel moeten loopen.**

Prijs per paar: ***f 0.40, f 0.60, f 1.20.*** **(Drie kwaliteiten.)**

Verkrijgbaar bij de navolgende Schoenhandelaren: **J. H. BEKKER,** Bezuidenhout 106; **H.** en **M. A. GREVE,** Korte Poten 8; **D. HESS,** Heerenstraat 12B; **A. KOGELS & ZN.,** Prinsestraat 56; **F. KONERT,** Zoutmanstraat 74; **J. KRUG,** Dennenweg 15; Coöp. Winkelvereeniging **„DE VOLHARDING",** Ged. Burgwal 21; **J. P. WASSENAAR,** Prins Hendrikstraat 132.

Voor engros: „DE HAAGSCHE LEDERINDUSTRIE",

***RAAMSTRAAT 57a.***

**Vraagt Prospectus.** **Wacht U voor namaak.**

---

## GIDS VOOR Repatriëerenden,

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**

**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

## *CASCARA PASTILLES,*

per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**

***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

Vraagt de bekende Sauzen en

FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD

Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

## BRANDSTOFFENHANDEL

## C. AANDEWIEL.

Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

KANTOOR:

**Sumatrastraat 145, *Telephoon 1427.* 's-Gravenhage.**

FILIAAL:

**Badhuisstraat 103, *Telephoon 2854,* Scheveningen.**

## INGEZONDEN.

# Een bedenkelijk feit.

In het Koloniaal Weekblad van 29 September j.l. komt als eenvoudige mededeeling onder „Oost-Indische berichten" het volgende voor:

„*Djambi.* Na tevergeefs de hulp van den commandant van het bivak te hebben ingeroepen voor het tegengaan van wanordelijkheden door europeesche fuseliers op de pasar te Moeara Tebo, en zelf met moord te zijn bedreigd, loste de Controleur A. A. Burgdorffer een revolverschot op een drietal europeesche fuseliers die zijn woning binnendrongen, waardoor een hunner levensgevaarlijk werd gewond; deze is later ook overleden".

Dit bericht werd den 23en Augustus aan de *Javabode* geseind. Wij zijn nu twee maanden verder, en toch heb ik tevergeefs in de Hollandsche bladen gezocht naar nadere bizonderheden en moet aannemen dat ik niet slecht gezocht heb aangezien ook in deze courant niet meer erover gerept is.

Heeft deze verschikkelijke gebeurtenis dan misschien plaats gehad slechts in het brein van den correspondent der Javabode?

Wij zouden het zoo gaarne gelooven, indien niet aan te nemen ware dat het verhaal wel eenige grond van waarheid zal hebben.

In ieder geval acht ik het niet alleen verwonderlijk, maar hoogstbedenkelijk dat de attentie niet algemeen gevallen is op deze — ik herhaal de woorden — verschikkelijke gebeurtenis.

Er is onlangs zelfs in de vertegenwoordiging geïnterpelleerd over de afgezaagde Gajovrouwenquaestie Humaniteitswille zou in Engeland daaraan de stoot zijn gegeven, en ik wil gaarne aannemen dat ook wel uit dat oogpunt onze bekende afgevaardigde-specialiteit in Indische aangelegenheden een hartig woordje daarover heeft meenen te moeten spreken.

Maar ook om politieke redenen, tegenover de inlandsche bevolking in het algemeen, zou een eventueel onnoodig wreed optreden van militairen — die uit den aard der zaak bij den inlander toch al heel laag aangeschreven staan — ten zeerste aftekeuren zijn.

De domste kampongman begrijpt echter dat oorlog geen schrijfschieten is op vijandige schrijven, en in 't algemeen zien zij van hun kant er niet zoo erg tegen op eene vrouw te dooden: ik wijs slechts op het koppensnellen, en op de jongste gebeurtenissen te Singkil en Kota Radja.

Maar nu is er heel iets anders geschied — altijd volgens het bericht, dat bij gebrek aan tegenbericht als basis moet blijven. Eenige Europeesche fuseliers, klaarblijkelijk dronken, hebben wanordelijkheden begaan op de pasar te M. Tebo, zij zijn zoo ver gegaan dat eindelijk de besturende ambtenaar met een revolverkogel een eind aan de ellendige geschiedenis heeft moeten maken.

Wij staan dus voor de volgende hartverheffende feiten. Eenige Europeanen — om hun zeg maar „Hollanderschap" reeds geschuwd bij den inlander — loopen *dronken* (tweede reden tot diepe minachting door den Mohammadaan) op de pasar, en beleedigen daar de pasarvrouwen, ware het slechts door er wanordelijkheden te bedrijven. Nu komt er nog bij dat die dronken Hollanders bovendien *militair* zijn, wat samengaat met verafschuwing door niet aan militairen gewende inlandsche bevolking.

Toen riep de Europeaan, dien het Gouvernement den inlanders gegeven heeft als hoofd en beschermer, de Controleur, de hulp in van den Europeaan die chef was der dronken soldaten. Dat is zoo de aangewezen weg, en is gewoonte in Indië waar dergelijke feiten helaas zoo dikwijls voorkomen.

Het doet zich dan ook wel voor, speciaal op plaatsen waar nagenoeg niets te doen valt (in Atjeh nooit) dat de zich — ook — autoriteit — voelende officier zich niets van de zaak wil aantrekken, niet den schijn willende aannemen „de orders van den Controleur" op te volgen (zie Regeeringsreglement over civiel en militair gezag en bedenk alle verkwikkelijkheden die op het Indisch tooneeltje daarover afgespeeld zijn en worden).

Ook deze officier weigerde blijkbaar, waarop..... ja, waarop de controleur een rasgenoot — mede overheerscher neerschoot! Kan niet een ieder zich even indenken welken onuitwischbaren indruk dit feit gemaakt moet hebben op de inlandsche bevolking?

Ik eindig, want ik borduur — ik hoop het eigenlijk zoo — op een onvast bericht.

Maar ik vlei mij dat het weinige wat ik niet heb kunnen zwijgen, hen, die het ernstig meenen met Indië en dus in de eerste plaats met het wel en wee van de aan onze zorg toevertrouwde inlanders, tot nadenken zal brengen, en er stemmen, krachtiger dan de mijne, zullen opgaan om licht te vragen en opheldering ter zake van de houding van den militairen commandant, die de onmiddellijke oorzaak geweest zoude zijn van deze betreurenswaardige gebeurtenis, welke een gevoelige knak moet gegeven hebben aan ons dikwijks zoo slecht begrepen maar toch noodzakelijk prestige.

Laten wij helder inzien dat dergelijke feiten dieper schaduw werpen op ons beleid, en gevaarlijker zijn voor rust en orde, dan vele dingen die in de societeiten druk beredeneerd worden met opgezette borst van zwellenden humaniteitszin.

RANTAU BARAT.

Wij verwijzen den geachten inzender van dit stuk naar *de Javabode*, waarin het bewuste bericht voorkomt en naar *de Javasche Courant*, die de officiëele toedracht daarover heeft gepubliceerd. (Leestafel Laan van Meerdervoort 195) R. C.

## Correspondentie.

De repliek van *Toekang-Ajar* kunnen wij eerst in een volgend nummer opnemen.

# Van Vreemde Koloniën.

**De Engelschen in Afrika.** Men weet, dat de heer Morel met zijn adres aan president Roosevelt, om dezen te bewegen zich aan te sluiten bij het schijnheilig gedoe van liverpoolsche kooplieden, gesteund door Foc Bourne c. s., door *Reynold's Newspaper* behoorlijk op de kaak gesteld, als door eigen belang gedreven tot de campagne tegen den Congo-staat, met 'n kluitje in het riet gestuurd is. Zelfs het engelsch ministerie van buitenlandsche zaken achtte 't maar beter, den heer Fox Bourne op diens adres, overvloeiende van verdachtmakingen van de, onlangs door het bestuur van den Congo-staat ingestelde commissie van enquête te antwoorden, dat uit hetgeen de regeering omtrent die commissie was ter oore gekomen, haars inziens niet viel af te leiden, dat nu reeds van 'n partijdig onderzoek sprake kon zijn, waarom zij het oirbaar achtte om af te wachten, hoe de commissie hare taak zou opvatten.

De aanmatiging ontbreekt dus evenwel ook in dit antwoord niet, en het is voor onze zuidelijke buren wel iets om uit hun vel te springen, om te zien, hoe het machtig Albion den neus steekt in hun zaken, door hiervan een verdraaide voorstelling te geven en hun allerlei beschuldigingen naar het hoofd te werpen, die kant noch wal raken, terwijl in de engelsche koloniën zelve in die buurt toestanden heerschen, waarop die beschuldigingen ten volle zouden kunnen worden toegepast.

In een, onlangs betreffende den toestand in het protectoraat van Britsch-Centraal-Afrika uitgegeven Blauwboek, lezen wij bijvoorbeeld het volgende, van de hand van den commissaris voor dat protectoraat, sir Alfred Sharpe:

„De toestand van de arbeidsmarkt is vrijwel dezelfde als in het vorige jaar (1902—1903). Die toestand is in Britsch-Centraal-Afrika ietwat eigenaardig. Gedurende acht maanden van het jaar, van 1 Maart tot 1 November, overtreft het aanbod de vraag, maar in het natte jaargetijde, van November tot Maart, hebben de planters voortdurend te sukkelen met 'n tekort aan handen voor het bebouwen hunner velden. Dit zal, naar 't schijnt, wel altijd zoo zijn. . . . 't Is aan geen twijfel onderhevig, dat tenzij een volledig stelsel van gouvernements-contrôle op de emigratie kan worden opgedwongen en doorgevoerd, telken jare steeds meer inboorlingen van het protectoraat hun weg zullen vinden naar andere deelen van Afrika, waar hun betere vooruitzichten van de zijde der werkgevers wachten dan in het protectoraat. Op deze tochten op eigen gelegenheid lijden de lieden groote ontberingen en kleine afdeelingen worden dikwijls beroofd door de menschen, wier dorpen zij doortrekken. Indien een stelsel van emigratie in al onze districten kon worden van kracht gemaakt, dan zou het mogelijk wezen, niet alleen om te zorgen voor vervoermiddelen, waardoor niet alleen de ontberingen van heden en de ongemakken dier inlandsche reisjes zouden komen te vervallen, maar ook de emigratie zóó zou kunnen worden geregeld dat geen dorp of district telken jare zulk een groot aantal arbeiders uitzendt, dat het werk in de dorpen en de locale industriën van het protectoraat daaronder lijden . . . . 't Komt mij voor, dat tenzij de werkgevers in Britsch Centraal Afrika in staat zijn ietwat hoogere loonen te bieden, en (wat nog essentieeler is) gemakkelijker dienstvoorwaarden, het aanbod ter arbeidsmarkt zeker telken jare zal verminderen; en het eenige middel om deze vermindering tegen te gaan is, gelijk reeds werd aangegeven, een bestuursvoorschrift op de emigratie van arbeidskrachten, waardoor bij stricte toepassing der voorschriften op vervoer, betaling en behandeling der arbeiders, de uittocht jaarlijks van meer dan een bepaald aantal uit een zelfde district zou kunnen worden voorkomen."

Men zal zelden in een officieel voor publicatie nog wel bestemd stuk, zulk 'n schandelijk voorstel hebben aangetroffen. Elders bestaan voorschriften op de emigratie van arbeiders, ter voorkoming evenwel dat dezen aan vreemde uitbuiters ten prooi zullen vallen. In Britsch Centraal Afrika worden evenwel voorschriften verlangd om de lieden in hun land te houden, en hun het vel over de ooren te kunnen doen halen door engelsche uitbuiters, terwijl hun hooger loon en betere behandeling over de grenzen wachten. Ja, over de grenzen! En nu krijgt men dat huichelachtig engelsch gefemel te hooren over ontberingen, welke die arme duivels op hun tochten hebben te verduren. Alsof de heer Sharpe zich daarover in werkelijkheid ongerust maakte. Uit het slot van vorenstaande aanhaling blijkt ten duidelijkste, dat de door hem voorgestane maatregel geen b e s c h e r m i n g van den inboorling, maar b e g u n s t i g i n g van de uitbuitende Engelsche planters beoogt.

Is er werkelijk sprake van uitbuiting?

Aan door het engelsche „Emigrants Information Office" openbaar gemaakte gegevens, ontleenen wij dat met name in Britsch Centraal Afrika sommige arbeiders 5 shillings per maand uitbetaald krijgen, waarvoor ze geheel voor eigen onderhoud moeten zorgen.

In Oeganda moeten ze zich zelfs met 4 shillings tevreden stellen, terwijl het loon van een arbeider in Engelsch Oost Afrika van 4 tot 6 roepijen (à 80 cents) bedraagt.

De heer Sharpe, hoewel blijkblaar erkennende dat er iets voos in is, om de lieden met zulke hongerloonen af te schepen, ontziet zich niet een maatregel voor te stellen, waardoor de menschen, waarover Engeland zijn beschermende hand heeft uitgestrekt, gedwongen zullen worden voor die hongerloonen beschikbaar te blijven.

De engelsche philantropen hebben werkelijk volop stof in de eigen koloniën, om hunne theoriën daaraan te toetsen, doch in stede van de „valuable service" van woeste horden en ongedisciplineerde troepen in Sierra Leone en Oeganda, en het uitbuitingsstelsel, waaronder de negerarbeider in de engelsche koloniën van Midden- en Oost-Afrika zucht, op de kaak te stellen, is het wel zoo streelend voor het nationaal gevoel, om op anderer gebied te grasduinen en sprookjes te verzinnen.

**Fransch West-Afrika.** Bij besluit van den president der fransche republiek van den 18en October jl. is wederom wijziging gebracht in de organisatie van het bestuur dezer kolonie. Sedert de reorganisatie van 1 October 1902 bestond dit uitgestrekt gebied uit de koloniën Senegal, Fransch Guinea, Ivoorkust, Dahomey en Senegambië-Niger.

Elk dier koloniën, behalve de laatste, die rechtstreeks onder het bestuur van den gouverneur-generaal werd gesteld, werd bestuurd door een luitenant-gouverneur, bijgestaan door een Conseil d'Administration, terwijl den gouverneur-generaal, wiens zetel te Dakar werd gevestigd, een Conseil de Gouvernement werd toegevoegd.

Van de kolonie Senegambië-Niger maakten de drie militaire territoriën deel uit, welke over het Tsjad-meer de verbinding met het fransche gebied aan den Congo daarstelden.

De toestand in het tweede militaire territorium, aan den Boven Senegal, schijnt thans van dien aard te zijn, dat daar het civiel in de plaats van het militair bestuur kan worden gesteld, terwijl sedert 1902 tevens langs vreedzamen weg in het, door moorsche stammen bewoonde gebied ten Noorden van den Senegal het rechtstreeksch bestuur, bij wijze van voorloopigen maatregel, kon worden ingevoerd.

Ten einde nu den bestaanden toestand te consolideeren werd besloten de kolonie Senegal, die tot nu toe uit een aantal enclaves in het gebied der kolonie Senegambië-Niger bestond, af te ronden met de protectoraten, ten Westen van Kayes, het uitgangspunt van den spoorweg naar Bammako aan den Niger, terwijl het gebied ten Westen van Kayes, reikende tot het Tsjadmeer, tot een afzonderlijke kolonie van den Boven-Senegal en Niger worden samengevoegd, onder het bestuur van een luitenant-gouverneur, ook bijgestaan door een Conseil d'Administration, waarvan de leden krachtens hun ambt deel uitmaken of wat de drie, uit de notabelen aan te wijzen leden betreft, door den gouverneur-generaal op voorstel van den luitenant-gouverneur worden benoemd.

Tevens werd Mauritanié onder het bestuur van een commissaris tot een afzonderlijke kolonie gemaakt.

Zooals reeds meer door ons gezegd werd, worden in Frankrijk van Fransch West-Afrika groote verwachtingen gekoesterd, en de lof, door engelsch-koloniale bladen, aan het fransch bestuur dier gewesten, in vergelijking met dat van Engeland in naburige streken, schijnt er wel op te wijzen, dat men daar op den goeden weg is, om van die landen wat te maken.

Opmerkelijk is zeker de rassche toeneming der bevolking van de beide senegaleesche havens Dakar en Rufisque, die resp. in 1878 en 1881 nog slechts 1500 inwoners telden en nu een zielental van resp. 18000 en 12000 bergen.

Weinig business like schijnt het ons evenwel, dat volgens een schrijven uit Dakar aan de *Dépêche-Coloniale*, daar, in de hoofdplaats der kolonie, niet eens een hotel te vinden is, sedert de eigenaar van het Grand Hotel zijn etablissement van de hand deed aan het bestuur, dat er een post- en telegraafkantoor van gaat maken.

Onlangs, schreef die correspondent, kon men 'n luitenant, kersversch uit Europa aangekomen, met 'n, zijn valies dragenden neger achter zich aan, door de straten zien dwalen, op de zoek naar een passende verblijfplaats, totdat de secretaris-generaal zich over hem ontfermde en hem toestond den nacht in een bureau door te brengen. Een magistraat zag zich genoodzaakt een kamer in de gendarmerie voor lief te nemen.

De collegialiteit schijnt bij de fransche officieren en ambtenaren wel wat te wenschen te laten!

Zooals men weet, heeft de jongste fransch-engelsche entente den Franschen het uitzicht geopend op een behoorlijke verbinding tusschen den Niger en het Tsjadmeer, waardoor, wanneer die eenmaal zal zijn verkregen, ook Fransch Congo in de west-afrikaansche unie zou kunnen worden opgenomen.

Daar, in het fransche gedeelte van het Congo-gebied moet het, op het oogenblik ietwat zonderling toegaan. Men weet dat er onlangs een viertal agenten van de Ibenga-Maatschappij zijn vermoord door de inboorlingen.

Het schijnt, dat daar het optreden der inlandsche troepen, bij het innen der belastingen niet vreemd aan is. Men schrijft d.d. 1 September ll. uit Libreville het volgende aan de *Dépêche Coloniale:*

„Men maakt zich hier ongerust over den toestand in Gabon en de kuststreken. Men vreest dat de ernstige voorvallen in het binnenland in die streken een herhaling zullen vinden. Dáár evenals elders, heeft het innen der belasting, hetwelk door den commissaris-generaal met zooveel activiteit in het belang van het koloniaal budget wordt doorgevoerd, niet zonder moeilijkheden plaats. Men moet erkennen, dat die moeilijkheden veeleer te zoeken zijn in het optreden der met de inning belaste militie, dan in de belasting zelve, waaraan men de inboorlingen wil trachten te gewennen.

De militie is de schrik der bevolking, die bij hare nadering in de wildernis vlucht. De handelingen der soldaten rechtvaardigen die vrees; onder voorwendsel de belasting te innen, plunderen zij de dorpen, mishandelen de inboorlingen en ontvoeren de vrouwen; hun chefs zijn niet bij machte hen te weerhouden.

De soldaten bedreigen zelfs de Europeanen."

De schrijver, verhaalt dan hoe 'n troep dronken soldaten onder de leiding van 'n onderofficier, den directeur eener factorij beleedigden en ten slotte de factorij, waarbinnen de beambten zich gewapend terugtrokken, beschoten, waarna ze, alles in den omtrek vernielend, aftrokken.

Doux pays!

**Katoen in de duitsche koloniën**. Onze landbouw-specialiteiten in Oost en West hebben zich treffend eenstemmig en nagenoeg gelijktijdig weinig gunstig over de uitbreiding der katoen-cultuur resp. in Oost-Indië en in de kolonie Curaçao uitgelaten. Op Sint Eustatius schijnt men zich, te oordeelen naar een schrijven aan de *N. R. C.* niet veel daaraan te storen, maar overigens zal zeker de, van zoo gezaghebbende zijde gegeven waarschuwing niet nalaten hare uitwerking te doen gevoelen.

In de duitsche koloniën, met name in Togo en Oost-Afrika gaat men echter steeds op den ingeslagen weg voort. De oogst in beide koloniën wordt voor dit jaar voor ieder op 1000 balen à 250 kilogrammen geschat, terwijl in laatsgenoemde kolonie voor 1905 op 'n twintig maal grooteren aanplant dan in in 1904 wordt gerekend.

*Macau*, is de portugeesche spelling voor den naam der kolonie Macao, het eilandje aan de chineesche kust, dat de afstammelingen van Hendrik den Zeevaarder in die streken hebben weten te behouden. Dat is geen nieuws zal men zeggen. Toch wel. In eenige onzer dagbladen, het doet er niet toe welke, vonden we gewag gemaakt van Macau als van een haven in Portugal, of van 'n provincie van dat rijk, bij overneming van 'n bericht uit de *Staats-Cour.* betreffende havenverbetering in die kolonie.

## Boekbespreking.

**„Uit de nagelaten papieren van een Indischen Nurks:** zoo luidt de titel van een ons door den uitgever D. Buys Dz. te Amsterdam toegezonden boek in donkergrauwen omslag, waarop met witte letters, behalve de titel, waarschijnlijk als pseudoniem van den auteur, gedrukt staat *Mr. Paul I. Koster Chz.*

In een zeer onderhoudend geschreven proloog wordt verteld, hoe *Koster* aan 't manuscript van *Nurks* gekomen is en de vergunning kreeg om het uit te geven.

Als even achttienjarig jongeling (reeds op zeer jeugdigen leeftijd dus, als meester in de rechten gepromoveerd) verliet hij Nederland en kwam er op zijn vijf-en-dertigste jaar terug, financiëel „binnen" en in goede positie, hopende er eene hem liefhebbende vrouw te vinden.

Gedurende den tijd, dat hij in de Oost zijn fortuin maakte, had hij vader en moeder verloren, maar toch vol illusie over het terugzien van zijn andere familieleden en vrienden, was hij bitter teleurgesteld over de ontvangst. Alleen als hij bij een oud vriend zijns vaders kwam, die met eene studeerende dochter, van een kleine lijfrente afgezonderd leefde, en ook tehuis bij de dame, waar hij in pension was, ondervond hij dezelfde oprechte hartelijkheid, waaraan hij in Indië was gewoon geraakt.

Van die dame in 't pension, de weduwe van den Indischen Nurks, kreeg hij het pak nagelaten brieven, die ettelijke jaren te voren hadden gediend om een Indiër, die repatrieeren wilde, te waarschuwen tegen 't geen hij in 't vaderland vinden zou!

Indien dit boek de wereld ingezonden is, zooals de schrijver op blz. 24 van zijn proloog zegt: „opdat „Hollanders en Indische-oudgasten, loten van dezelfden „stam elkaar over de hoofden dier lasteraars (van „Indie) heen, de hand reiken en elkaar liefhebben „zouden enz. enz." dan heeft de schrijver al een zeer zonderling denkbeeld van hetgeen men doen moet om iemands genegenheid te winnen.

Was hetgeen enkele jaren Bas-Veth over O.-Indië schreef uit geen enkel oogpunt goed te praten, evenmin is dit het geval met de weinig smakelijke, soms zelfs erg platte, brieven van Van Waveren—Nurks, die ons in dit werk worden aangeboden als eene schets van den aard en het zijn van Nederland en de Nederlanders.

**Neerlands daden in Oost en West** is de titel van een door de maatschappij *Elsevier* uitgegeven net gebonden boekje waarin JAC. M. VOS uit Lochem een „beknopt geschied- en aardrijkskundig overzicht van onze bezittingen en kolonies" geeft.

De schrijver zegt in zijn voorbericht:

Wat ons land aangaat — de groote beteekenis, die het nog heden bezit als koloniale mogendheid dankt het aan de energie onzer voorvaderen, aan hetgeen zij in Oost en West hebben verricht. Onze buitenlandsche bezittingen toch, hoe ook in den loop der 19e eeuw vermeerderd, zijn de nalatenschap der Oost- en der West-Indische Compagnie. Daarom is eenige bekendheid met de geschiedenis dier Compagniën voor elk beschaafd Nederlander gewenscht, zoowel als met de voortgaande uitbreiding en ontwikkeling onzer bezittingen in de 19e eeuw.

Die kennis te helpen verbreiden is 't doel der volgende bladzijden. De lezer zal daarin tevens in zeer beknopten vorm iets vinden over de opkomst van onzen handel en scheepvaart en over 't aandeel der Nederlanders in de ontdekkingsreizen van de 16e en 17e eeuw. Met een kort aardrijkskundig overzicht van onze bezittingen wordt dit werkje besloten. Dat het doel, met het geven van dit overzicht beoogd en op uitnoodiging der Uitgevers-Maatschappij „Elsevier" geschreven, moge bereikt worden, is de wensch van den schrijver.

Van Prof. Mr. J. E. HEERES uit Leiden gaat eene aanbeveling vooraf, waaruit wij het volgende overnemen:

Voor die onzer landslieden, welke geen tijd hebben voor het lezen of bestudeeren van groote werken op dit gebied, maar toch zich op de hoogte willen stellen van wat daar ginds aan de overzijde der wereldzeeën voorviel onder Nederlands bestuur, is dit boekje geschreven. Verdere pretensies heeft het niet en aan deze voldoet het, behoudens enkele feilen en vergissingen, die bij den grooten omvang der te behandelen stof zeker den schrijver allesbehalve euvel zijn te duiden en die bij een tweeden druk gemakkelijk zijn te herstellen. Moge deze niet uitblijven!

Bij het doorbladeren komt ook ons het boekje voor het beoogde doel wel geschikt voor, al hadden wij ook, de schildering van den tegenwoordigen stand van zaken in Oost-Indië (blz. 127) juister gewild en minder ophemelend en vergoelijkend.

De schrijver heeft nu wel getracht, dit te verbeteren door de volgende noot: *Ondanks al die verbeteringen is door verschillende oorzaken de financiële toestand onzer bezittingen tegenwoordig zorgwekkend. Hopen wij, dat de Regeering en Vertegenwoordigiug, de juiste middelen zullen vinden om daarin verbetering te brengen.* Wij kregen echter den indruk, dat die noot, op aanwijzing van Prof. HEERES werd bijgevoegd.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.



## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.s. „Koningin Wilhelmina" gezagvoerder P. Ouwehand. vertrokken van Amsterdam naar Batavia 22 October 1904.

Te Amsterdam scheepten zich in:

Mevr. E. A. Edie—Schaafsma, Mej. M. S. G. Verloop M. W. H. de Gorter en echtg., H. Deen en echtg., Mevr. A. Birnie—Kauschmann en 2 kind., Mej. A. Kauschmann, Mej. F. A. Schippers, J. L. Coster echtg. en kind., Mej H. N. Balkenende, W. Meijboom, G. Bezoet de Bie en echtg., B. E. de Jong, F. J. van Voorthuijsen, R. A. van Oosterloo, Mevr. Th. L. van Hasselt—Uljée.

Naar Port-Said, G. Hulshof en echtg.

Te Genua zullen zich inschepen:

J. L. B. Heijligers en dochter, Mevr. J. Canter Visscher—Visker, Mej. L. W. Resner, M. Knappert echtg. en kind., Dr. J. Kleinenhausmans, B. Klasens echtg. en kind., Th. D. Struick echtg. en kind, Dr. P. A. A. F. Eijken echtg. 2 kind., R. de Bruijn echtg. en kind. Mevr. C. J. Hausmann van Polanan Petel, F. L. H. Dessauvagie en echtg. P. Kolff, C. A. F. F. R. J. Romswinckel, echtg. en kind, J. Kuijper en echtg. W. de Kempenaer, W. van Heusden echtg. en 2 kind., Ooscar Völcker, H. M. de Groot, P. J. Dikkers, J. Th. Hamaker en echtg., Mej. E. Meijer, R. A. van Santen, Mej. E. Freudenberg, W. J. Baron van Heeckeren van Molecaten, J. Th. Hamaker Jr., Mr. G. L. Mens Fiers Smeding, Mej. Jenny Perelaer, Mevrouw H. Scheltema—Coster, P. J. F. van Heutz en echtg. Alex Freudenberg, A. Ch. P. van Cattenburgh, R. Huygen de Raad en echtg. Mr. J. W. G. Kruseman, J. J. G. Kruseman, G. J. de Jaager en echtg., B. C. M. Manz, Mej. P. Borchardt, C. G. Baas Becking, J. H. F. Lebanbe en kind, K. F. Drayer, C. E. N. Sandberg, Mej. J. A. M. Holen, J. A. van Beusekom, J. G. Mühlenfeld, L. J. F. Habedouck,

Naar Port-Said, Jhr. H. M. van der Wijck en echtg.

Naar Sabang C. Pino, M. F. J. Smith.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

***Ned. Fabriek van***
**Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.**
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
**Uitgebreide Weverij en Passementfabriek**
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
**CONCURREERENDE PRIJZEN.**

---

**A. SCHARENBERG,**
Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE
**Thee- en Presenteerbladen,**
**THEESERVIEZEN,**
**Koffiestelletjes, Bouilloirs,**
enz. enz., enz.
**'s-Gravenhage, Hoogstraat 15**

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**
**voor betaalbaar gestelde**
**COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.**

***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

# C. HOYNG,
**Den Haag. — Utrecht.**
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

**DE MALEISCHE TAAL**

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot
**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
**Haagpoort 4, Den Haag.**

---

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat — Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

# OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

# Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
**TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.**
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

Abonneert U op de
# Bintang Hindia.
**Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.**
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te ______ wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f* ______
den ______ 190
Straat of gracht: ______ Handteekening: ______

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

---

## Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord," door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman,** getiteld: „Liefde".

---

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.

**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. DEN HAAG**
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

---

**STAAT**
**voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT**
VOOR
**H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).**
Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
**Prijs 2½ cent.**

---

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 |
| **Gedé** | 12 Nov. | 24 Nov. | 29 Nov. | 19 Dec. | 21 Dec. |
| | | | | 1905 | 1905 |
| **Ophir** * | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |
| | 1905 | | | | |
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 Maart |
| **Goentoer** * | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 „ |
| **Merapi** | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ | 29 „ |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

No. 34. Donderdag 3 November 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**
**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**
**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**
**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**
**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Week-Overzicht.

**Erratum.** Onze lezers zullen wel begrepen hebben, dat het *feit, accomplii* in ons vorig overzicht aan den zetter te danken is.

—

Behalve de in ons vorig overzicht genoemde voorloopige verslagen zijn nog die verschenen op de wet tot bekrachtiging der fransch-nederlandsche kabel-overeenkomst, waarop wij in ons volgend nummer terugkomen, en op de wet tot wijziging der indische begrooting, in verband met het optreden van een nieuwen gouverneur-generaal. Sommigen waren van meening dat, in de tegenwoordige omstandigheden, wel wat had mogen worden afgedongen op uitrustingskosten en tractement.

**Uit de Pers.** Het rapport van Mr. van Deventer. *Nieuwe Cour.* 25, 26, 27, 28, 29 October ll. Surin. begrooting, *Het Vaderland.* De moraliteit van den Javaan *Tijd* van 31 Oct. ll. Eenige opmerkingen en rectificatiën *Alg. Hbl.* 28, 29 en 31 Oct. ll.

De *Nieuwe Courant* wijdde een viertal artikelen aan een overzicht van het werk van Mr. C. Th. van Deventer, om in een slotartikel in haar nummer van den 29en October daaraan eenige beschouwingen harerzijds toe te voegen.

»De verdienste, schrijft 't blad, van het rapport van Deventer, ligt grootendeels hierin, dat het in het licht stelt, voor degenen, die met indische toestanden bekend zijn, hoe weinig er in die toestanden is, wat met den naam van buitengewoon zou kunnen bestempeld worden; voor degenen, die zich weinig met indische quaesties bezighouden, hoe die toestanden ten zeerste de belangstelling en de zorg van het moederland eischen.

In den economischen toestand der javaansche bevolking valt, meenen wij, wanneer men op de, naar ons oordeel, over het algemeen vrij juiste beschrijving van den heer Van Deventer afgaat, weinig buitengewoons te bespeuren. Gelijk de toestand heden ten dage is, was hij reeds twintig, dertig jaar of langer nog geleden ook. Dat wil zeggen, de bevolking verkeerde toen ter tijde reeds in dienzelfden toestand van economische zwakte, welke op het oogenblik, als had men met een plotseling zich openbarend ziekteverschijnsel te doen, het gemoed van velen onzer landgenooten verschrikt.«

Het blad erkent de billijkheid der klacht, dat in al die jaren niets of bitter weinig gedaan is, om verbetering in den toestand te brengen, en gaat dan voort:

»De toestand van Java's bevolking is onbevredigend. Hem aan de hand van den heer Van Deventer bestudeerend kan men slechts tot deze conclusie komen. Doch of hij dit in erger mate is dan een vorig tijdvak, of hij inderdaad het verschijnsel van »inzinking« vertoont, dat vinden wij in diens werk geenszins bewezen. Wel kan men er uit lezen, dat veestapel en paardenras achteruitgaan, de uitgestrektheid der nieuw ontgonnen velden geen tred houdt met de toeneming der bevolking, zekere, te weinig nog in haar omvang bekende opeenhooping, van grondbezit in handen van enkelen ten nadeele van den kleinen landbouwer zich voordoet, de zeevisscherij op sterven ligt, de bevolking in een zeker tijdperk minder aan enkele categorieën van goederen besteedde dan in een voorafgaand — maar uit al deze verschijnselen, hoezeer ook te betreuren, hoe ernstige sommige ook mogen worden genoemd, valt nog niet tot een algemeen verval te concludeeren. *Ten eerste*, omdat sommige dier verschijnselen over te korten tijd zijn waargenomen, dan dat men er conclusies uit zou mogen trekken (men zie b.v. de statistiek van invoeren op blz. 251) of omdat andere zich evenzeer in landen waar groote voorspoed heerscht kunnen voordoen, zooals opeenhooping van grondbezit of kwijning van den een of anderen tak van nijverheid; of weer omdat de oorzaak ervan door betrekkelijk gemakkelijk aan te wenden middelen, als bevloeiing, kan worden weggenomen. En *ten tweede*, omdat tegenover die verschijnselen er andere zijn op te noemen, die juist op hechtheid van de fundeering der volkswelvaart duiden. Daaronder valt dadelijk in het oog de reusachtige toeneming der bevolking. Waren de fundeeringen van Java's welvaart niet sterk, dan zouden op het oogenblik geen commissies nauwgezette en langdurige onderzoekingen behoeven te houden, geen dikke boeken te worden geschreven, om uit te maken of er al dan niet verschijnselen van inzinking vallen waar te nemen. Dan zou Java's welvaart onder den in den loop eener eeuw van 5 tot 30 millioen zielen toegenomen bevolkingslast reeds lang zijn ingestort en nauwelijks stof tot discussie meer opleveren.«

De *Nieuwe* meent, waar de tweede en derde afdeeling van Mr. van Deventer's werk een, zij het ook nog zoo licht geschetst beeld geven van de groote dingen, welke Nederland in den loop der 19e eeuw op Java gedaan heeft, schrijver moeilijk kan bedoeld hebben te verklaren, dat de Javaan door den nederlandschen invloed »verknoeid« zou zijn, hetgeen in het begrip »inzinking« vrij wel opgesloten ligt.

Na deze meening te hebben gemotiveerd, merkt het blad nog het volgende op:

»Aan ons Nederlanders is in den regel de gave van zelfcritiek genoegzaam toebedeeld — zelfvertrouwen daarentegen is den huidigen Nederlander zeer weinig eigen. Daarom is het goed om, waar wij aan het uitmeten zijn der feiten, welke ons bestuursstelsel in Indië aankleven, in herinnering te brengen, hoe onze bewindvoering aldaar naast die fouten ook zeer belangrijke deugden vertoont. Zelfcritiek kan zwakheid baren, wanneer niet zelfvertrouwen daarnevens staat. Hoe kunnen wij ooit hopen den Herculesarbeid van het tegenhouden van den achteruitgang eener bevolking van 30 millioen menschen te volvoeren, wanneer wij niet, naast het besef van plicht, de volle bewustheid bezitten van onze kracht, zooals die zich getoond heeft in de daden van het geslacht, waaruit wij voortgekomen zijn?

Een groot werk is door Nederland in Indië begonnen; het voortzetten daarvan staat in onze macht.

Deze opvatting, meer nog dan het besef van schuld tegenover Indië, moet ons, meenen wij, in de tegenwoordige omstandigheden leiden. Zelfs al ware het niet grootendeels door onze schuld, dat Indië in economisch slechten toestand verkeerde, dan nog, ja evenzeer, zou het onze plicht en ons belang zijn aan zijn opheffing te arbeiden. Ongetwijfeld zijn de redenen, waarom Indië aanspraak kan maken op onze hulp, klemmend genoeg, daarop wenschen wij niets af te dingen. Maar krachtiger nog dan de zucht om begane fouten goed te maken, moet de drang zich doen gelden om den goeden invloed, welke naar wij gelooven, van ons volk en onze beschaving uitgaat, ten bate en ter ontwikkeling der aan onze zorgen toevertrouwde bevolking aan te wenden.«

Het *Vaderland* gaf eenige beschouwingen over de surinaamsche begrooting. Betreffende den post voor het laten uitkomen van twee inlandsche ambtenaren met den rang van assistent-wedono voor de vestiging van Javanen, vroeg het blad, of detacheering van een europeesch oost-indisch ambtenaar bij het emigratie-departement, van een man, die op Java geleerd heeft Javanen te leiden en met hen spreken kan, niet minstens even nuttig ware. Dat gelooven wij niet. Met de uitzending van inlandsche ambtenaren, wordt beoogd de aanstaande javaansche kolonisten al dadelijk onder rechtstreeksche bestuursleiding te brengen, zooals die, waaraan ze in hun land gewend zijn. Bij richtige keuze van de, uit te zenden personen, stellen we ons daar veel meer van voor dan van een maatregel, die zonder o. i. evenredig met het aantal hoofden aan de koloniale ruif, wêer met een zou vermeerderen.

Het *Vaderland* wijst er, ten overvloede, zelf op, hoe onder het ambtenaarspersoneel in Suriname misbruik gemaakt wordt van buitenlandsche verloven. Van misbruik kan evenwel o. i. geen sprake zijn, zoolang de desbetreffende bepalingen niet worden overschreden. Een andere vraag is het, of die bepalingen niet voor herzieningen vatbaar zijn, ten einde, zooals het *Vadnrland* wenscht, den omvang der kwaal te beperken.

»Daar moet, schrijft zij, beperking in komen. Bij de keuring zal nauwlettend dienen te worden nagegaan of een ambtenaar, die zich ziek meldt, bij ziektebevinding niet kan volstaan met eenige maanden verlof, hetzij naar een nabijgelegen plaats (Barbados b.v.), hetzij naar Europa. Want anders duurt zoo een eerste verlof gewoonlijk alvast een vol jaar, later allicht nog verlengd, soms tot 2½ jaar, alles met behoud van een hoog verloftractement en van het ambt, dat intusschen door een ander wordt waargenomen, meestal alweer met een toelage. Herhaaldelijk is er op gewezen, dat de goede gang van zaken in deze kleine maatschappij hier zeer door lijdt. En waar dikwijls het eergevoel van dergelijke verlofsaanvragen niet schijnt terug te houden, dienen wettige maatregelen deze misbruiken te voorkomen."

Verder meent *Het Vaderland*, dat het Surinaamsche gouvernement misschien niet onbeduidend geldelijk profijt zou kunnen trekken van de uit Cayenne gevluchte gedeporteerden, die tegenwoordig op kosten der koloniale kas weer worden uitgezet, als men die lieden, evenals in Demerary geschiedt, ten bate der kolonie aan het werk ging zetten.

Een middel om de inkomsten te doen toenemen, dat overdacht verdient te worden, is naar het oordeel van het blad de wederinvoering der koopmans-patenten.

Ten slotte spreekt zij de meening uit, dat de *f* 24,000 subsidie voor de telegrafische verbinding der kolonie met de naburige koloniën en staten en met Europa, een begrootingspost is, die beter besteed zou kunnen worden, door der fransche kabelmaatschappij te beduiden, dat belangrijke berichten uit Nederland dienen vóór te gaan boven allerlei onbeteekenende nieuwtjes uit Frankrijk.

Orang Betawie is het in de *Tijd* van den 31en October l.l. met Ds. van Lonkhuyzen eens dat de Javaan moreel diep gezonken is. Hij haalt hiertoe o.a. een stukje uit de *Getuige* aan, die op een correspondentie aan het *Bat. Nieuwsbl.* uit Soekaboemi wijst, waarin n.b., juist bijwijze van uitzondering, gewezen wordt op het lichtzinnig karakter van de Soendaneezen. Wanneer de indische brieven-schrijver van het Amsterdamsch katholiek orgaan dan nog verder in den breede uitweidt over misstanden op zedelijk gebied in de kampong, bemerken we, dat wel en ter dege een orang-betawie aan het woord is.

De koloniale medewerker van het *Alg. H.bl.* zit thans, naar het schijnt, met de te verwerken stof verlegen. In een nummer, dat van Maandag l.l., drie artikeltjes onder mekaar, Een paar cijfers, Indische statistieken en krachtig of slap bestuur, waarnaar we kortheidshalve verwijzen. In datzelfde nummer geeft het blad naar aanleiding van den, in het V.V. op de indische begrooting geuiten wensch naar bezuiniging een heel lijstje van in dat zelfde verslag geuite wenschen, die op vermeerdering van uitgaven aansturen. Het blad schrijft dan:

»In het algemeen nu, zal wel ieder de wenschelijkheid, of zelfs noodzakelijkheid, van al de opgesomde punten beamen; maar wie de verwezenlijking verlangt, mag zich — hoe ook in sommige opzichten kan worden bezuinigd — de meening wel voor goed uit het hoofd zetten dat ooit de gewone uitgaven van het Indisch budget zullen kunnen dalen.«

Maar, vragen wij, is het niet bezuiniging op het bestaande, die vermeerdering van uitgaven voor nieuwe doeleinden mêe mogelijk maken moet.

In het nummer van den 29en October ll. betoogt het blad, tegenover enkele bedenkingen in het V. V., dat er niets inconstitutioneels school in de gelijktijdige indiening van de indische begrooting, en de in den vorm van een wijzigingswet voorgestelde maatregelen tot verbetering van den economischen toestand der indische bevolking.

Vragen staat vrij, meent het blad in zijn nummer van den 28sten October ll., maar de vraag, opgesloten in de volgende opmerking in het V. V.: »Deze leden zouden het op prijs stellen, van de Regeering eene opgave te ontvangen, waaruit blijkt, in welke mate ons gezag sedert 1816 in Indië is uitgebreid: 1o. op vreedzame en 2o. op gewelddadige wijze« gaat het blad te ver. Er zijn bronnen genoeg, waaruit die gegevens te putten vallen voor wie daar belang in stelt. »De Minister is niet de particuliere secretaris van de Kamer en nog minder die van enkele leden, meent het blad.

(*Gedeeltelijk gecorrigeerd*).

## Midden-Celebes.

De eerste leesavond door de Afdeeling 's-Gravenhage, Vrijdag 28 October gehouden was druk bezocht. De heer Engelenberg, assistent-resident-titulair, gaf van de leefwijze, de geaardheid, de nijverheid en kunstnijverheid, het lief en leed der Toradjas van Midden-Celebes eene boeiende beschrijving en vertoonde eene reeks lichtbeelden, besloten met enkele schetsen uit de Minahassa. Sprekers beschouwingen waren vooral belangwekkend, waar hij ook hier weder aantoonde, dat door opvoeding, de thans nog zeer weinig ontwikkelde volksstammen van Midden-Celebes tot zelfbestuur kunnen worden gebracht en dan onderling een statenbond zullen vormen, niet alleen onderworpen maar ook gehecht aan het Nederlandsch gezag, een bond, die, voor eigene huishouding geen uitgaven uit 's Rijkskas zal vorderen en gemakkelijk zijn aandeel in de algemeene bestuurskosten van Ned.-Indië zal kunnen dragen. Voor de opvoeding der thans nog koppensnellende en slavenslachtende stammen van Midden-Celebes rekende spreker in de eerste plaats op de christelijke zending en het was daarom, dat hij in beeld aantoonde wat die zending in een tijdsverloop van tachtig jaren in Noord-Celebes heeft verkregen.

Voor de ontwikkeling van Midden-Celebes is echter, de traditioneele onderworpenheid der Toradja-stammen aan Loewoe een belemmering, zoolang tenminste die staat, gerugsteund door Boné niet alleen alle streven tot beschaving en ontwikkeling in den weg staat, maar Boné zelfs door plundering, brandschatting en moord ons gezag hoont en bespot.

Van hetgeen de zendingsarbeid in Midden-Celebes thans reeds beteekent, gaf spreker in woord en beeld eene schets, zijne hoorders tevens een denkbeeld gevend van de hooge eischen, waaraan de zendelingen moeten voldoen willen zij bij zulk een natuurvolk werkelijk iets goeds kunnen uitwerken.

Bij het begin zijner rede, gaf hij te kennen, dat het voor hem een groot voorrecht was, zijn denkbeelden in enkele steden, waar afdeelingen van „Oost en West" gevestigd zijn, te kunnen toelichten omdat „het voortdurend versterken van den band tusschen Nederland en zijne bezittingen en koloniën in Oost- en West-Indië", blijkens hare statuten het doel onzer

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar het Engelsch door N. v. Z.*

*Hoofdstuk V.*

Stel u voor een warmen namiddag in een ouderwetschen, engelschen tuin; de lucht bezwangerd met laterus- en reseda-geur, het gezoem van nijvere bijen, die over al deze door de zon geblakerde bloemen zwerven; hier en daar een boschje bloeiende planten, zonder eenige vooraf beraamde teekening, afgewisseld door helder groene grasvlakten; hoogklimmende, purpere clematis en kleine roode roosjes, waarboven witte vlindertjes fladderen; gladgeschoren iepenheggen en een steenen, met wilden wingerd begroeiden muur, die, volgens de regelen der welvoegelijkheid, den onmisbaren moestuin voor het oog van den voorbijganger verbergt.

Een der vleugels van het huis, een vierkante pastorie in Georgiaansche stijl — met een lange reeks groote ramen, — kijkt uit op een terras, waar muskusplantjes tusschen de voegen der steenen groeien, aan weerszijden afgezet door groote, uit graniet gehouwen urnen, waarin lak-geraniums en helderblauwe lobelia's welig bloeien. Een lage stoep, waarop zich hier en daar het gele leverkruid genesteld heeft, leidend naar het grasperk met den prachtigen ceder in het midden, die met zijne, als met mos bedekte, wijd-uitgespreide en tegelijk laag-neerhangende takken, de gasten van den predikant van Alconburt tegen de al te felle zonnestralen beschermt.

In de weide bij de pastorie werd juist de jaarlijksche bloemententoonstelling gehouden, en daar deze slechts door een lage heining was afgescheiden, heerschte er op het landgoed een drukte, die men bijna luidruchtig zou kunnen noemen. Allerlei soort van voertuigen bewogen zich over de keurig begrinte oprijlaan, feestelijk getooide menschen wandelden over de paden, op het veld staan enkele losse tentjes met wapperende vlaggen, een mallemolen draaide vroolijk rond; muzikanten bliezen flink er op los en een opgewonden menigte op hun zondags aangekleede dorpelingen, bewogen zich tusschen de notabelen uit den omtrek. Deze laatsten hadden bijna allen mijlen lang door stoffige lanen of over kale straatwegen moeten rijden om de verplichte bezichtiging te houden van de in de tentjes tentoongestelde, reeds verleppende bloemen en de tot reusachtige afmetingen gekweekte groenten, waarnaar zij zoo spoedig mogelijk rust en koelte gingen zoeken in den tuin der pastorie.

Onder den boom op het grasveld zat de vrouw van den gemeente-geneesheer; zij was algemeen bekend om haar spotzucht en juist bezig verontschuldigingen over de saaiheid van het feest te maken tegen een vriendin, die zij mee had gebracht — een dame, die, pas uit Indië teruggekomen, haar schoolkameraad in *het* „goede land" op was komen zoeken en die nu de opmerking maakte, dat haar gezellin zeker wel »iedereen« hier zou kennen.

»O ja, iedereen. En jaar in jaar uit, blijven het dezelfde personen. Bijna nooit gaat er een dood, zelden trouwt er een of hebben er geboorten plaats. Kijk, die grijze dames van middelbaren leeftijd daar, die worden hier »de *meisjes* Tucker« genoemd, en de jongste juffrouw Frost heet nog altijd »*Baby*«, ofschoon zij reeds twee en veertig jaren telt; en het ergste is, dat zij zich als zoodanig aanstelt! Deze samenkomst is *de* groote gebeurtenis van het jaar voor de gemeente Alconburt, en iedereen verschijnt er, omdat er een tuin-feest in de pastorie aan verbonden is.«

»En wat is dan de groote aantrekkelijkheid er van?« vraagt de andere op vriendelijken, maar hooghartigen toon.

»De predikant is de aantrekkelijkheid! Ds. Herbert Neale is bij iedereen geliefd. De mannen houden van hem, omdat zij hem verdraagzaam en gezellig vinden en hij ook een beetje aan sport doet. De vrouwen dragen hem op de handen, omdat hij vriendelijk deelnemend is en alles gelooft, wat zij hem vertellen; en de jonge meisjes loopen hem achterna, omdat hij een knappe weduwnaar is met één kind — het kleine meisje, dat wij bij onze aankomst gezien hebben — dat juist op een leeftijd is, om een goede stiefmoeder noodig te hebben.«

»Werkelijk?« merkte de luisterende onverschillig op, »wie was de vrouw van de predikant?„

»Zij stierf bij de geboorte van het kind, ongeveer zes jaar geleden. Zij had wat geld en was van goeden huize. De domine is niet onvermogend en stamt ook uit een oude familie. Dat kleine meisje zal, als zij groot is, een begeerlijke partij zijn.«

»Maar de predikant kan toch hertrouwen.«

»Och, tot nu toe heeft hij daartoe nog geen neiging getoond. Hij leidt een prettig leven, heeft een uitstekende keukenmeid en een uiterst fatsoenlijke huishoudster, die tegelijk ook kinderjuffrouw is van kleine Selma — een leelijke naam, maar zoo heette haar moeder ook. Zullen wij wat vruchten gaan eten? Het fruit is voor mij de grootste aantrekkelijkheid van deze soort partijen — altijd, als er nog wat over is gebleven! De luitjes nemen gewoonlijk dadelijk om de eettafel plaats en peuzelen, als sprinkhanen, alles leeg.«

Zij stonden op en wandelden het huis in. »Ik geloof,« vervolgde de doktersvrouw diepzinnig, »dat de dominé met hertrouwen zal wachten, tot hij in doodeman's schoenen kan stappen.«

»Wat meent u daarmede? vroeg de eerst zoo onverschillige dame, die nu eindelijk tot belangstelling geprikkeld was.

»Wat ik meen is, dat de landheer hier van de buurt een onaangename, oude, rijke heer is en dat diens vrouw er goed uitziet en twee-en-twintig jaar jonger is dan hij. Waarom zij ooit met dat monster getrouwd is, begrijp ik niet, tenzij dat zij in haar jeugd een teleurstelling had en toen, bang om als oude vrijster te blijven zitten, blij was zelfs Sir Robert Jardine te kunnen nemen, die, niettegenstaande hij toen reeds vijf-en-vijftig jaar en een nurks was, toch een titel en eenige duizenden 's jaars had. Zij behoort tot die soort vrouwen, die veel met predikanten op hebben en ik geloof zeker, dat, als Sir Robert op de jacht zijn nek eens brak of aan jicht kwam te overlijden, de heer Neale zijn geluk zou beproeven — maar of zij hem trouwen zou, dat staat nog te bezien.«

»Dat zal afhangen van wat zij bij een tweede huwelijk verliezen zou,« denk ik. »Heeft zij geen kinderen.«

»Neen, geen enkel, Stil! Daar komt zij aan, en Sir Robert ook; het kind, dat er bij is, moet de jongen zijn, dien zij uit Indië verwachtten — een neefje van Lady Jardine. Wat een stumpertje!«

Over het grasveld liep een knappe vrouw van middelbaren leeftijd en naast haar strompelde — alsof hij er knieën noch enkels op na hield — een man, met paars-roode wangen en neus, en wijduitstaande wenkbrauwen. Terwijl

Vereeniging is en ook bij „Oost en West” het bevorderen der belangen van die bezittingen en koloniën op den voorgrond staat. Overtuigd dat zijne plannen van opvoeding tot een goed zelfbestuur der daartoe aangewezen deelen van de Buitenbezittingen in den kring zijner hoorders sympathie zouden vinden, vroeg hij medewerking om ze te helpen verwezenlijken.

Bij het begin der Voordracht stelde de voorzitter der Afdeeling 's Gravenhage de heer George Kepper den inleider aan de vergaderden voor en na afloop sprak genoemde president in goed gekozen woorden warmen dank uit voor de leerrijke voordracht, hetgeen door een krachtig applaus der aanwezigen werd bevestigd.

Wij behoeven aan onze lezers niet te zeggen, dat de koloniale leer van den heer Engelenberg in haren grondslag geheel de onze is. Meermalen hebben wij in denzelfden geest onze gevoelens te kennen gegeven en o.a. over de toekomst van Sumatra sprekende, een bond van, onder Nederlands suprematie, zich zelf besturende staten, de beste oplossing genoemd. Er was echter in zijn opvatting één punt, dat onze ongerustheid opwekte; in een vroeger in „Het Vaderland” gepubliceerd artikel, had de heer E. de stelling vooropgezet dat voor Midden-Celebes niets te bereiken kon zijn, zonder dat eerst door de kracht der wapenen, de ontrouw en het verzet van het Lawoe rugsteunende Boné zouden zijn gestraft en onderdrukt.

Als tegenstanders van ieder wapengeweld, dat niet onvermijdelijk is gebleken, hadden wij hierover met den heer E. een onderhoud en vernamen toen tot onze voldoening, dat ook hierin hij onze geestverwant is. Men heeft het echter, zoo verzekerde hij ons, zoover laten komen, dat Lawoe en Boné thans zich niet in het minst storen aan de vertoogen onzer bestuursambtenaren en dezen, wanneer ze met hen in aanraking komen, onwelvoegelijk bejegenen.

Wij vernamen trouwens ook van andere zijde, dat nog kort geleden een der aan Lawoe onderworpen bergstammen zich niet heeft ontzien een drietal Nederlandsche onderdanen naar de bergen mee te nemen, ze te martelen en te dooden. De afgeslagen hoofden werden op lansen gestoken om in glorie te worden rondgedragen. Dit schandelijk feit bleef ongestraft.

Boné is bezig zich op weerstand voor te bereiden. Het is, zoo was de meening van den heer E., onvermijdelijk om volledige onderwerping te vorderen of anders te straffen. En dan hoe eer en hoe krachtiger, hoe beter om daardoor de kans op een langdurigen strijd zoo gering mogelijk te maken.

## Java's opheffing.

Het was gisteren avond eene zeer druk bezochte vergadering van het Indisch Genootschap waar de in dit weekblad reeds ingeleide voordracht over „Java's opheffing” door mr. C. Th. van Deventer werd gehouden, en met groote belangstelling werd aangehoord.

Spreker deelde mede, dat in het Novembernummer van „de Gids” onder den titel „Koloniale hervorming?” van zijn hand een artikel verschijnt waarin het nu voorgedragene wordt behandeld.

Zijn rede ving aan met een woord van lof aan den minister van koloniën, die èn door de aanbevolen maatregelen ten behoeve van de economische ontwikkeling van Nederlandsch-Indië èn door de financieele regeling, het geld dat door het kwijtschelden van Indië's aandeel in de vlottende schuld beschikbaar komt afzonderlijk te administreeren, ongetwijfeld het goede wil ter bevordering der wezenlijke belangen van de inlandsche bevolking.

Verdient dan ook de qualiteit lof en instemming, de quantiteit noemt spr. mager. Die voorstellen toch zullen waarschijnlijk wel tijdelijk eene verdere inzinking verhoeden, maar tot eene algeheele opheffing van de bevolking van Java zullen zij niet voeren.

Spr. wees er op, dat het tekort der Indische begrooting voor 1905 bedraagt 14.6 millioen gulden. Het werkelijk tekort gaat echter de som van 5.3 millioen niet te boven aangezien voor 9.3 millioen besteed zal worden voor productieve werken. De zéér teleurstellende opbrengst van de gouvernements-koffieoogst over 1904 is een belangrijke factor tot deze uitkomst. Maar het meest bedenkelijke van den toestand is niet zoo zeer het tekort aan middelen als wel dat, ten einde een nog veel belangrijker tekort te vermijden, bij de raming der uitgaven van 1905 groote zuinigheid moet worden betracht en verscheidene op zich zelf zeer wenschelijke maatregelen moeten worden uitgesteld. En zóó ging het reeds jaren, en ligt hierin de verklaring van den ongunstigen economischen toestand die over het algemeen in Indië valt waar te nemen.

Spr. behandelde nu het renteloos voorschot van 22 ton en de zeer geringe ingenomenheid met dit stelsel; en het thans door minister Idenburg gedane voorstel: Indië's aandeel in Nederland's vlottende schuld, dat in den loop van 1905 een bedrag van tusschen de 30 en 40 millioen zal hebben bereikt, voor rekening van het moederland overte nemen. De door den minister voorgestelde maatregelen kortelijk opsommende, gelooft de spreker niet dat deze ooit die mate van economisch en intellectueel vermogen aan de inlandsche bevolking kunnen geven, om door eigen kracht haar toekomst te verzekeren; zelfs indien men zich wilde beperken tot de verbeteringen die geen stijging der vaste uitgaven ten gevolge hebben, zou men veel verder moeten gaan dan met 30 à 40 millioen te bereiken was.

Spreker wil dat volgens een weloverdacht plan de hand worde gelegen aan de opvoeding des volks. Hij wil geschrapt zien den rentepost van 3.8. millioen, Indië's jaarlijksche bijdrage aan Nederland wegens het aandeel der kolonie in de moederlandsche staatsschuld, en wil dit bedrag ook afgescheiden houden van de gewone begrooting.

„Waar Nederland alleen in zijn staatsspoorwegen „153 millioen Indische voorschotten heeft belegd en „bovendien uit die voorschotten niet minder dan 236 „millioen van zijn staatsschuld afloste, kan de vraag „of het billijk zou zijn Indië wegens 100 millioen aan „kasvoorschotten belast te laten met eene uitgave die „het belet zijn toekomst te verzekeren, geen vraag zijn.”

Vóór alles acht spr. noodig: uitbreiding van het onderwijs en verlichting van de op den landbouwersstand drukkende belastingen. Een volk, mits leergierig, kan door goed onderwijs herboren worden; dat bewijst Japan waar de groote meerderheid der bevolking in 1867 niet veel hooger stond dan thans de bevolking van Java.

Spr. vraagt verdubbeling van het aantal bestaande scholen, verder zal ook de gelegenheid tot het vormen van inlandsche onderwijzers uitgebreid moeten worden en het elementaire ambachtsonderwijs bedacht moeten worden, Verder vraagt spreker verdubbeling van de capaciteit der opleidingscholen voor inlandsche ambtenaren, een tweede school voor Javaansche geneesheeren en eene technische- en stoomvaartschool in Oost-Java.

Dit onderwijsplan wordt door spr. geraamd op *f* 1.350.000 meerdere kosten; wordt er nog *f* 150.000 aan toegevoegd tot steuning van inlanders van buitengewonen aanleg in hunne studiën en tot het verleenen van meer subsidiën dan particuliere instellingen, dan blijft van den „rentepost” nog *f* 2.361.000 beschikbaar waarmede volgens sprekers betoog ongetwijfeld verlichting van de lasten die op den landbouwersstand drukken, kunnen worden bekostigd. Spr. geeft eene regeling aan de hand om binnen enkele jaren te komen tot afschaffing van de heerendiensten, wat volgens sprekers berekening met 2 millioen zal kunnen volbracht worden. Een 3.5 millioen gulden zal dus voldoende zijn om op de aangegeven wijze te voorzien in de dringende behoefte. Drie ton blijft dan nog van den „rentepost” over en zal met dit overschot gewerkt moeten worden volgens dezelfde goede methode als de minister ten aanzien van de vrijgevallen 1.2 millioen wil toepassen.

Het schrappen van den rentepost — zoo was het slot van deze interessante voordracht — en het besteden van de daardoor vrijkomende gelden uitsluitend ten bate van Java's opheffing, vormen het complement van de schoone taak, tot welker vervulling de heer Idenburg de Nederlandsche natie oproept. Met dit complement zal echter een ander terrein kunnen worden betreden aan welks horizon het morgenrood gloort van een beteren dag, die nieuwe banen verlichten en nieuwe werelden ontsluiten zal. Het is het terrein van de „politiek met perspectief”, de politiek der koloniale hervorming.

Van de gelegenheid tot debat werd allereerst gebruik gemaakt door den heer *van Santen*, die de voorstellen van den minister en van inleider beschouwen moet als het morsen met een houtje in de goot aangezien de hoofdfout zit in het treurig gehalte van het desabestuur; ook omtrent de regeling van en de controle op de heerendiensten hangt spreker een treurig tafereel op.

De heer *van Kol* is het geheel eens met de conclusie en het einddoel van den inleider, maar, om met eene uitdrukking van inleider te spreken: „Zoo komen wij er niet.” De inleider heeft hem niet bevredigd daar hij terugdeinst voor de conclusie's. Met luttele bedragen is Indië niet te helpen. Het desabestuur is gedemoraliseerd, door ons cultuurstelsel, de Javaan is minder geschikt voor ontwikkeling dan de Japanner door zijne langdurige onderworpenheid. Er moet veel, veel meer gedaan worden. Aan de inlandsche nijverheid wordt nog niets gedaan. De Staat zal z. i. plantages en fabrieken moeten gaan exploiteeren. Een groote fout acht spreker dat de inleider niet aandrong op bezuiniging der militaire lasten die 30 pct. der begrooting bedragen.

Terwijl de heer *van Kol* milioenen bespreekt maakt de voorzitter Mr. N. G. Pierson hem attent op het vergevorderde uur, waarop de heer van Kol antwoordt: „Ja, mijnheer de voorzitter, ik zal mijne conclusie „maken, ik begrijp wel dat een oud minister van „financiën niet gaarne over milliöenen hoort spreken!”

*De heer Fokkens* acht het eene illusie dat de heerendiensten met eenige millioenen zouden zijn af te schaffen.

*De heer Mr. Ketjen* ontkent in een spitsvondig tot den inleider gestelde vraag, dat de achteruitgang van den Javaan zou zijn toeteschrijven alleen aan de politiek der batige sloten. Zonder cultuurstelsel zouden er noch saldo's voor Indie, noch voor Nederland geweest zijn.

In zijn repliek betoogde de inleider dat door de meeste inlanders een verhoogd hoofdgeld zou worden verkozen boven de heerendiensten. Er is gezegd dat hij veel te weinig vraagt, maar z.i. is elke onderwijsuitbreiding van groot belang. De heer van Kol heeft schrapping van den rentepost een druppel in den oceaan genoemd, maar twee jaren geleden noemde hij het in de Tweede Kamer de eenige redding. Met den heer van Kol zou spr. de landrente willen verlaagd zien, maar geld *moet* er zijn en daarom wenscht hij allereerst de welvaart, de draagkracht te verhoogen.

Wat de batige sloten betreft, had Nederland niet uit Indië getrokken dan bezat men daar reeds vele spoorwegen en behoefde geen *f* 4 000.000 rente daarvoor te betalen. Wij hebben hier het zonderlinge feit dat Indië de spoorwegen van Nederland bekostigde, en leenen moest voor de hare!

De militaire lasten zijn niet te verlagen, zij zijn reeds dalend, en percentsgewijs berekend en vergeleken bij Nederland, niet ongunstig, Al wat echter voor leger en vloot noodig is, moest zooveel mogelijk in Indië zelf aangemaakt worden, wat ten nutte zou komen van de inlandsche bevolking.

Ook wordt voor leger en vloot veel te weinig gebruik gemaakt van inlandsche krachten.

„Inkrimping van gebied,” door den heer van Kol ook hier weder aangeraden, *„zijn laatste panacée”*, acht de heer van Deventer onzedelijk, omdat wij medeplichtig zijn als later de kooper uit de door hem duur betaalde landstreken zijn kapitaal tracht terugtewinnen. Ook zeer onpolitiek zou die handelwijze zijn daar de geheele bevolking van Indië ons niet meer vertrouwen zou en steeds het gevaar voor zich zien eerlang ook *verkocht* te zullen worden. Bovendien zou aanleiding kunnen gegeven worden tot internationale conflicten. En last not least: hoe zouden wij aan den eenen kant alles doen ter opheffing en opvoeding van de bevolking van Java waardoor deze eerlang, niet meer als koeli's maar als zelfstandige individu's zich zullen verspreiden in kolonie's over den archipel — en aan den anderen kant, tegelijk dat wij dat doen, hun de gelegenheid ontnemen zich te vestigen op de eilanden zoo dicht in de buurt gelegen, door die te verkoopen. Men betrachte toch de historie: wat was Australië voor 100 jaar? Men bedenke dat Japan den vreeselijksten en bloedigsten oorlog die in de geschiedenis bekend is, voert, om zijn invloed op Korea en Zuid-Mandsjoerije te behouden. (Luid applaus.)

R. B.

## Oost-Indische berichten.

**Java.** De *Locomotief* merkt naar aanleiding van het gebeurde te Poerwodadie **met den brief uit Tjepoe** op, dat er voldoende aanwijzingen zijn, waaruit blijkt dat onder het volk niet het geringste broeit, nergens is er een spoor van een schaduw, die groote gebeurtenissen vooruitwerpen. De opmerking van den resident acht het blad dan ook zeer juist, dat men daar met een geheel individueel feit te maken heeft. Schrijver zou slechts één reden kunnen constateeren voor volksontevredenheid in die afdeeling en die is: afgunst en nijd tegenover de bevolking van het aangrenzend district Godong. Dáár ziet men op dit oogenblik uitgestrekte velden met *rijpende, hier* enorme complexen met *halfvolwassen* padie, terwijl men *ginds* druk bezig is met planten. En in Grobogan geen scheutje water voor de djagoeng, aan padie-planten, denkt niemand. Bij een eenigszins jaloersch aangelegde natuur, zou dat groote verschil in economischen toestand wel tot wrevel kunnen leiden, maaar de bevolking dier streek berust in het onvermijdelijke en wacht geduldig op betere tijden, wanneer de irrigatiemannen aan 't werk gaan.

Het blad bepleit verder het bestaan der **dessa-loemboengs** en weet mede te deelen dat deze zoo vol zijn opgeschuurd met padie, dat zelfs, bij tegenspoeden met de weersgesteldheid, een herhaling van de toestanden in 1901 en 1902 niet meer plaats kan hebben. Hij noemt de dessaloemboengs een Porth-Arthur tegen den kwaden dag. Opmerkelijk noemt de schrijver het, dat zoowel de inlandsche ambtenaren als de kleine man zelf op de vraag of de dessa-loemboengs zouden kunnen blijven bestaan, indien het bestuur ze geheel aan de dessa overliet en zich er niet meer mede bemoeide, een beslist ontkennend antwoord gaven en daarom acht hij het urgent hun bestaan niet afhankelijk te stellen van persoonlijke gevoelens, maar het eens en voor altijd bij Gouv. besluit te verordenen.

Daarna wijdt hetzelfde blad een zeer belangrijk hoofdartikel aan **de expeditie naar het sneeuwgebergte**, omdat deze expeditie een zuiver nederlandsche mag genoemd worden, in tegenstelling met de meeste andere, zoo niet alle, wetenschappelijke expedities der laatste tientallen jaren in Ned.-Indië ondernomen.

Reeds sinds jaren was in de bestuursvergaderingen van het K. N. Aardrijkskundig Genootschap het onderwerp ter sprake gebracht, omtrent het instellen van een onderzoek naar de groote, witte plek, welke op de bestaande kaarten het onbekende binnenland van Nieuw-Guinea aangaf en welke zich nog veel grooter zou voordoen, indien daarin niet voorkwam het alleen uit de verte aanschouwde sneeuwgebergte, waarna slechts enkele toppen door peilingen van uit zee zijn vastgelegd. Na een overzicht te hebben gegeven van de bekende voorbereidingen en uitrusting, behandelt het blad de verdere uitbreiding, welke de expeditie heeft ondergaan.

Verder vestigt *de Locomotief* nog de aandacht op de vreemde verhouding, die er bestaat tusschen het **departement van oorlog en de rekenkamer in N.-I.** en toont middels een aantal sprekende bewijzen aan, dat de algemeene rekenkamer het in den regel heeft begrepen op het **D. v. O.** en dat op het gebied van legeruitgaven niet veel aan het speurend oog van het contrôle-college ontsnapt.

De *Sem. Ct.* weet mede te deelen dat door den heer G. F. W. van Maanen, van Bodja een **kapokmachine** is uitgevonden, waarvoor zich de maatschappij »de Vlijt« interesseert en waardoor het mogelijk wordt kapok machinaal te zuiveren, zonder de tot heden noodzakelijke localiteit en zonnewarmte te gebruiken.

Moge het practische nut spoedig blijken!

De heer Borel is verontwaardigd over het geringe bezoek aan de **tentoonstelling Nieuwenkamp** in den »Kunstkring te Batavia; het indische publiek doet alsof er geen kunstkring en geen kunst bestaat en trekt zich van zoo'n met liefde en toewijding verzorgde tentoonstelling niets aan, schrijft hij in het *Bat. Nbl.* En toch is deze tentoonstelling zeer merkwaardig, vooral om het feit, dat het in-hollandsche van Nieuwenkamp in Indië te zien is, dat werkelijk meer dan *zeven* bezoekers waard is.

De nabloei op de koffieperceelen noord en zuidwest van den Kloet is volgens het *Soer. Hbl.* bevredigend. Op de perceelen op de hellingen van den Kawi staat de **koffie** minder gunstig; in het malangsche en op den Smeroe is de bloei voor een groot deel mislukt. Op de perceelen in het Yanggebergte staan de zaken gunstig, maar in het banjoewangische zijn de bloesems grootendeels verregend. Tengevolge van een en ander zijn de vooruitzichten van den aanstaanden oogst over 't algemeen niet zoo gunstig als aanvankelijk verwacht werd.

Een groote teleurstelling voor de **Witte Kruis Kolonie** is het, dat door de regeering bezwaar is gemaakt om deze kolonie geldelijk bij te staan voor de door haar gedane uitgaven in 1901 en 1902 ten behoeve van de verhongerde inlandsche bevolking in de residentie Semarang, die door het bestuur naar het gesticht werden gezonden, zooals door het *Bat. Nbl.* wordt medegedeeld.

Bij de **verwisseling van landvoogd** werden geen bepaalde redevoeringen gehouden; beiden excellenties bepaalden zich tot korte toespraken.

Bij het vertrek van Z. E. Rooseboom werd veel belangstelling getoond.

In *het Nieuws van den dag voor N.-I.* komen uit de Preanger van zekeren **Am** eenige interessante losse opmerkingen voor over de oorzaken van **den ongunstigen economischen toestand der bevolking.** Hij is van meening dat er nog veel te doen is ter wille van het volk en het schoone vruchtbare land, ja oneindig veel meer dan thans gedaan wordt omdat er beter van den bodem *kan* geprofiteerd worden, doch *ook* en *vooral*, omdat men tegenover den javaan (eigenlijk zou hij van den soendanees behooren te spreken) veel goed te maken is en wij verplicht zijn hem de hand te reiken, nu 't noodig is, na zooveel van hem te hebben getrokken.

Het zijn toch niet enkel »rampen van hooger hand« of abnormale weersgesteldheid, die de schommelingen in den economischen toestand van het volk gebracht, het financieel verval bewerkt en de »inzinking« bevorderd hebben, zegt hij zeer juist.

Onvoldoend bestuursbeleid, onberedeneerde opvoering van lasten, praktische ongeschiktheid der industrieelen en voornamelijk het volkskarakter zijn, volgens schrijver, de hoofdoorzaken van den finantieelen achteruitgang van het volk, terwijl bodem en klimaat toch alles aanbieden, wat men bedenken en wenschen kan, om rijkdom en welvaart aan te doen toenemen.

Op zijn reizen nu en dan in de gelegenheid om met dezen en genen planter en erfpachter over de toestanden van gedachten te wisselen, heeft schrijver indrukken opgedaan waarvan hij er enkele weergeeft, ten einde ook iets te kunnen bijdragen om de handen aan het werk geslagen te zien, ter opheffing van het volk en ter betere exploitatie van den zoo enorm vruchtbaren en rijken bodem.

De volbloed Soendanees en in sterke mate de halfbloed Soendanees-Javaan heeft een soort luiheid, een *laisser aller* over zich, die verderfelijk werkt op land en volk. Hij acht dezen volkskaraktertrek den grootsten vloek voor het volk zelf, aan welker verbetering niet genoeg kan worden gearbeid.

De weg, die daarbij gevolgd moet worden, kan naar zijn meening niet anders zijn dan ontwikkeling als landbouwer, aansporing tot spaarzaamheid om te leeren op eigen beenen te staan en de egoistische hulp van hoofden en belanghebbende europeesche menschenvrienden te kunnen ontberen.

»Onderwijs den Soendanees *niet* door hem in zijn jeugd »naar een europeesche school te zenden en hem nederlandsch »te leeren spreken en lezen, maar leer hem proef-ondervindelijk, hoe rijk zijn land is; doe hem de schatten van »den bodem duidelijk opmerken, leer hem beseffen dat, door die »schatten er uit te halen, hij kan en moet komen tot den staat »van een welgesteld man. Doe hem inzien, dat de welgestelde man door spaarzaamheid zich hoedt tegen »rampen van »hoogerhand«, als slechte weersgesteldheid, misgewas en zij »wijst aan het volk de grootste weldaad. Landbouw-credietbanken en economisch goed ontwikkelde bestuurders zijn voor »de schoone Preanger zijn hoogst noodig. In deze richting »dient snel en bedachtzaam gehandeld te worden om de »bevolking te helpen en tegen verdere »inzinking« te behoeden.«

Duizenden en tienduizenden bouws zijn nog onontgonnen en nog veel uitgestrekter zijn de complexen braak liggende gronden, die slechts wachten op de hand van den ontginner om hun schatten te toonen.

Ook van het aanstaand Landbouwdepartement verwacht schrijver veel goeds voor de thans aan financieele uitputting lijdende javaansche bevolking.

Schrijver is niet best te spreken over emigratie naar Sumatra en Borneo en wel met 't oog op het enorme verschil in volkskarakter tusschen inboorlingen *van* en emigranten *naar* die gewesten, en het tegenstrijdige hunner respectievelijke begrippen omtrent eerbied en gehoorzaamheid jegens eigen hoofden en aanzienlijken en de kompeni.

Het wil hem voorkomen dat eerst met alle inspanning behoort te worden getracht den Javaan hulp te verleenen des noods met door leening verkregen geld, door exploitatie op de meest oordeelkundige wijze van Java's bodem, met de aanwezige hulpbronnen en den verbeterden rijstbouw, waartoe het nieuwe landbouw-departement den sterksten stoot zal behooren te geven.

De erfpachters en planters in de Preanger zijn voor het grootste gedeelte zeer ingenomen met de oprichting van het



zijn vrouw glimlachend boog en dezen en genen de hand schudde, keek hij rond met een uitdrukking op zijn gezicht, alsof hij het liefst de beleefde begroetingen van al die vrienden en kennissen zou beantwoord hebben door hun zijn stok voor te houden.

Achter hen aan kwam kleine Paul Vereker, die nu sedert een week in Engeland was, en door geoefende handen veel meedoogenloozer met borstel en spons verzorgd werd dan door zijn geliefde en veel betreurde baboe. Zijn fijn bruin haar was nu behoorlijk geknipt en gekapt, de fluweelen pakjes waren door keurige »Etons« vervangen en het kleine petje door den geëikten strooien hoed. Het was een aanvallig kind, zooals het daar liep met zijn lenig, welgevormd lichaampje en zijne buigzame ledematen, zijne regelmatige trekken en glinsterende oogen; ofschoon op zijn puntig, mager gezichtje thans voornamelijk vrees, wantrouwen en bevreemding te lezen stonden.

De jongen voelde zich diep ongelukkig. Zijn engelsch was nog zeer gebrekkig, ofschoon hij gedurende de reis reeds veel aangeleerd had; niemand in »Farm Park« (of ergens anders in dit vreemdsoortige land) verstond een woord hindostansch of wist of iets van Indië af. Hij kreeg geen rijst met suikerstroop voor zijn ontbijt; hij werd 's morgens om vijf uur wakker, maar mocht zich dan niet dadelijk aankleeden; hij moest een bad nemen als hij opstond, in plaats van midden op den dag; hij miste erg zijn baboe, zijn grootmoeder en mevrouw Watson; hij wist nooit zeker, of de hem omringende menschen heeren en dames of bedienden waren, en dacht, dat hij wel nooit het onderscheid tusschen hen zou leeren. De vriendelijkheid zijner tante begreep hij niet en voor den ouden oom was hij bang. En nu hadden zij hem hier gebracht naar een groot *rameh-rameh* (*tomasha*), na een langen rit, vroeg in den namiddag (heelemaal niet de goede tijd om uit te gaan, volgens Paul's begrip) en hij voelde zich erg slaperig en misplaatst.

De predikant kwam hen vriendelijk groetend tegemoet. »En dit is de kleine vreemdeling?« zeide hij, Paul oplettend beschouwende. »Hoe bevalt je de overgang van de zwarten naar den blanken kleine man? Heb je 't koud? Wij zullen Selma eens op gaan zoeken. Ik wed, dat zij bij de theetafel staat koekjes te eten. Kom, Lady Jardine, laat ik U een kopje thee geven — en U ook, sir Robert.

»Wat?« riep de laatste luid; noch zijn vrouw, noch de dominee letten echter op deze vraag, want dat was het stopwoordje van den landheer en Lady Jardine beweerde dan ook, dat zij, zoo zij hem iets bizonders te zeggen had, altijd begon met iets onverstaanbaars te mompelen, om de onvermijdelijke vraag uit te lokken. Maar Sir Robert had geen lust in thee; hij verlangde zeer zijn eigen bloemen en groenten te gaan bekijken, die door zijn oppertuinbaas waren ingezonden; en de dominee geleidde Lady Jardine naar het huis, pratende over eenige gemeente-aangelegenheden, waarin zij veel belangstelde; Paul volgde hen lijdelijk.

De dominee had gelijk. Selma stond bij de theetafel, doch onder het wakend oog van Pritchard, de huishoudster, die met haar aschkleurigen haardos glad op het voorhoofd geplakt, achter de tafel stond om thee en koffie te bedienen. Selma liep netjes, in een witgesteven jurkje met blauwe lintjes en met lange, over haar schouders vallende blonde krullen, tusschen de gasten rond, dezen borden met allerlei lekkers aanbiedend en zelve genietend van de aandacht, die zij trok. Zij was juist bezig een schaal met roode en witte schuimpjes te presenteeren aan een oude dame, die vriendelijk tegen haar lachte en reeds de hand uitstak om een gebakje te nemen, toen de schaal omsloeg en een stroom van koekjes op den grond viel, op hetzelfde oogenblik, dat de dominé met Lady Jardine binnen kwam.

»Daar is de lieve Selma!« riep Lady Jardine, midden in de hoop koekjes trappende.

»Geef mij een zoen, lieveling; en kijk eens, deze kleine jongen — is heelemaal uit Indië gekomen om bij ons te wonen; je moet heel lief voor hem zijn, want hij heeft ook geen broertjes en zusjes — net als jij.«

Zij keerde zich tot Paul en duwde hem naar Selma toe; de kinderen gaven elkaar verlegen en onwillig de hand. Zij vormden eene eigenaardige tegenstelling — de jongen met zijn strak arabisch-achtig gelaat en zijn vreemde groote achtige oogen — en het meisje met haar frissche, zachte gelaatskleur, onschuldigen oog-opslag en glanzende blonde haren.

»Wel« vroeg Lady Jardine aan den dominè, terwijl zij naar de theetafel toeliepen, »wat zegt U van mijn neefje?«

»Hij lijkt mij een aardig ventje. Het zal mij verwonderen »wat de jonge Bob Jardine van hem zeggen zal.«

»Gelukkig komt Bob in deze vacantie niet bij ons. Hij »zou zeker het arme kind heelemaal van streek brengen. »Mevrouw Jardine gaat dezen zomer met al haar kinderen »naar Schotland, daarom komt Bob niet bij ons vóór de kerstvancantie. Het spreekt van zelf, dat wij graag hebben, dat »hij telkens eenigen tijd op »Farm Park« komt doorbrengen, »daar hij later de erfgenaam zal zijn, maar toch ben ik altijd »blij, als zijn bezoeken weer achter den rug zijn. Hij is zoo »levendig en luidruchtig, en maakt zooveel vuil, wat echter »heel natuurlijk is voor een jongen van veertien jaar.«

»Dit kleine ventje ziet er kalm genoeg uit — hij zal »niet veel last veroorzaken.«

Ja, hij schijnt er zich nu rustig bij neer te leggen, maar in het begin was hij lastig genoeg. Ik hoop, dat hij zich gelukkig zal gaan gevoelen. Alles moet nu zoo vreemd voor hem zijn in deze andere omgeving. U weet niet, hoe allergekst hij er bij zijn aankomst uitzag! Ik was erg blij, dat Bob toen niet op »Farm Park« was om hem uit te lachen. Een zendelingpaar heeft hem mij te Londen afgeleverd, grappig-uitziende menschen, beladen met allerlei bundels en pakjes. Zij schijnen erg lief voor hem geweest te zijn, want hij huilde vreeselijk, toen hij van hen af moest.

zelfstandig landbouw-departement, al zijn ze niet blind voor de moeielijkheden, die voor hen kunnen ontstaan bij mogelijk verschil van gevoelen tusschen chefs en ambtenaren van de departementen van B. B. en Landbouw.

Het *Bondsblad* wijdt een artikel aan **de reorganisatie bij de Staatsspoorwegen** die met verlangen wordt te gemoet gezien en geeft in verband daarmede eenige wenken, die zoowel den lande als den minderen man ten goede kunnen komen.

O. m. acht schrijver de tegenwoordige opbrengst van bagage te miniem, *omdat* de vrije en vaste koelies de opbrengst in hun eigen zakken laten glijden, wijl de vrijen geen betaling ontvangen en toch moeten leven, terwijl de vaste koelies geen voldoende salaris krijgen, want wat is, zegt schrijver, f 2.50 à f 3 's maands?

Hij raadt dus aan geen vrije koelies op de stations en halten toetelaten.

Ook zorge men er voor dat de mandoers, rangeermeesters, conducteurs en klerken beter betaald worden. De benoeming van klerken tot halte-chef eischt ook een betere regeling, zoodat de lui eenigszins kunnen rekenen op een behoorlijke beurt. Ook de positie der stations-commiezen verdient een betere regeling; er zijn er nu bij, die 7 jaren op hetzelfde tractement loopen en nog geen kans zien om stationschef te worden.

En zoo gaat schrijver voort met te wijzen op lotsverbetering der commiezen, halte-chefs, sous-chefs, stations-chefs en last not least op de afschaffing van de indemniteit voor schrijfbehoeften. Ook vestigt het blad zeer terecht de aandacht op de **hooge vrachten** op de meeste lijnen. Wanneer eenmaal europeesche landbouwers aan het werk zullen gaan, mag hieraan wel eens gedacht worden, want die hooge vracht is een groote hinderpaal voor hen, die door kleinen landbouw in hun onderhoud zullen moeten voorzien. Zoolang dit bezwaar niet uit den weg wordt geruimd, zal er niet veel winst gemaakt kunnen worden met het telen van groenten en vruchten voor de europeesche markt.

**Over de herziening der telegraaftarieven** is het *Bat. Nbl.* niet erg tevreden; het blad acht de verbeteringen gebaseerd op een toestand *niet* van vooruitgang, maar van stilstand. Zijn voornaamste bedenking tegen dezen overigens van ernstig willen getuigenden, arbeid is dan ook dat de kruidenierspolitiek daarin overheerschend is. De eenvoudige waarheid dat, vooral in het post- en telegraafverkeer zoo dikwijls aangetoond, verlaging van tarieven *altijd* en *overal* toeneming van het verkeer tengevolge heeft, is bij deze herziening over 't hoofd gezien. Ook waarschuwt het blad er tegen de hervorming niet te beginnen in de details, maar in de hoofdzaak.

*De inrichting, het stelsel* van het post- en telegraafwezen is verouderd, *dáárin* moet allereerst verbetering worden gebracht, de bijzaken volgen van zelf daarna.

Het *Soer. Hbl.* bespreekt in een belangrijk hoofdartikel **de defensie en de tegenstanders, die wij in Indië kunnen verwachten.** Het blad acht alléén Amerika en Japan in staat om, althans in een enkel deel der wereld, gunstiger maritieme posities intenemen dan Engeland en dat wel in Oost-Azië.

Is de sterkte ter zee en de strategische positie van Engeland, dat nooit zal kunnen toestaan, dat een groote mogendheid het kleine, onschadelijke Nederland in den O.-I. archipel verdringt, reeds voldoende om het oude Europa van aanslagen daartegen af te houden, tegen die van de genoemde jongere rijken vermag het ons slechts bij te staan, wanneer wij zelve in staat zijn, om den strijd zoolang te rekken tot zijn ondersteuning in kan grijpen en dan nog alleen wanneer onze weermiddelen van dien aard zijn, dat ze voor de aanvalsmiddelen van den bondgenoot een waardevolle toewas zullen vormen.

Met moet dus 1e trachten den oorlog te rekken, ten einde vreemde mogendheden gelegenheid te geven in te grijpen en 2e de weermiddelen zoolang mogelijk in tact houden, opdat de bondgenoot terstond krachtig door ons gesteund kan worden.

Is dit tweeledig doel te bereiken door een verspreid leger van pl.m. 40.000 man, bijgestaan door een escader, dat dien naam niet verdient, omdat het er alle eigenschappen van mist en dat zoo zwak is, dat aan eenige offensieve onderneming niet te denken valt, terwijl het als steunpunt een haven heeft als Soerabaja? Op deze vragen geeft de schrijver een beslist ontkennend antwoord. Men heeft zich tevreden gesteld, wat de kustbescherming betreft, met het bouwen van eenige min of meer sterke batterijen, veelal bewapend met voor zijn taak niet voldoende berekend geschut, waarbij alleen het idée kan voorgezeten hebben zich te beveiligen tegen ondernemingen van *geisoleerde* vijandelijke kruisers; tegen gewone coups de main van een eenigszins krachtige scheepsmacht voldoen zij niet en kunnen zij niet voldoen, ook al waren zij dubbel zoo zwaar bewapend als nu 't geval is, omdat noch te Semarang, noch te Sabang, noch te Soerabaja een voldoende troepenmacht aanwezig is, om een landingsdivisie op eenigen afstand van die batterijen gedebarkeerd, met het doel deze onschadelijk te maken, krachtig te gemoet te kunnen treden. Door een *betere* vloot gesteund, kunnen de aangelegde kunstwerkjes voldoende medewerken bij de handhaving onzer onzijdigheid; in een strijd tegen een vijand op onze kusten verschenen, met 't oogmerk *ons zijn wil op te leggen*, vermogen ze weinig, kustverdedigingen en drijvende verdedigingsmiddelen moeten elkaar aanvullen; de een kan den steun van den ander niet ontberen. Met 16-mijls kustverdedigers, als onze schepen van het type Koningin Regentes, kan schrijver zich niet vereenigen. Twee à drie mijl minder vaart zou de onvoldoende pantsering en zwakke bewapening zeer ten goede gekomen zijn en deze kustverdedigers geschikt hebben gemaakt om krachtige schepen het hoofd te bieden, terwijl ze nu voor den flinken gepantserden kruiser de vlag zullen moeten strijken of ondergaan.

Alles wat gedaan is, met betrekking tot de kustverdediging, acht de schrijver hoogst onvoldoende en *hoogstens* geschikt om mede te werken tot handhaving van de neutraliteit. Landingen zullen niet voorkomen kunnen worden, noch op Java, noch op Sumatra, om van de andere eilanden niet te spreken, welke alle versterking missen, terwijl de vloot ongeschikt is tot offensieve handelingen.

Het landleger zal dus den strijd moeten uitvechten; wij moeten dus onzen uitgebreiden archipel op Java verdedigen en kunnen tegen elke bezitneming van een gebied *buiten* dat eiland niets anders dan een protest stellen, dat nutteloos zal zijn. omdat de wapens ontbreken, die dit kracht moeten bijzetten. Een leger van eenige beteekenis toch bezit slechts Java, de andere eilanden kunnen aan geen tegenweer denken.

Java zal verdedigd moeten worden achter de accèssen, welke voeren tot Bandong's vlakte. Ofschoon hierbij wel het idée heeft voorgezeten om den vijand aan het lijntje te houden en den oorlog te rekken, betwijfelt schrijver of dit resultaat bereikt kan worden.

Schrijver eindigt zijn opstel met de opmerking dat een verdediging van den archipel op Java een even groot onding is, als een verdediging van Java bij de accèssen tot de hoogvlakte van Bandong, hetgeen hij later hoopt aan te toonen.

**Sumatra**. De *Sumatra-bode* behandelt in een zijner hoofdartikelen **den spoorwegaanleg op Sumatra** en weet medetedeelen dat er thans bij de regeering twee voorstellen in overweging zijn, n.l. *a. Spoorwegaanleg in Zuid-Sumatra* en *b. Uitbreiding van Ombilin kolenontginning in verband met spoorwegaanleg in Midden-Sumatra.*

Een eigenaardige indruk maken volgens den schrijver de verschillende artikelen over dit onderwerp in eenige Indische bladen, terwijl de heer Van der Waarden zich in het *Soer. Hbl.* nog al voorbarig uitte, door den wensch uit te spreken, onverwijld met de opnemingen van de Ligtvoetlijnen zou begonnen worden. Schrijver meent dat de regeering een goed werk zou doen wanneer zij hare zienswijze over het emigratie-vraagstuk en den spoorwegaanleg op Sumatra openbaar maakte.

Met zijn betoog toont schrijver aan:

1⁰. dat voor een bevredigend debiet der Ombilin-kolen afvoer via de Oostkust naar Singapore dringend noodzakelijk is;

2⁰. dat, om dien afvoer zoo goedkoop mogelijk te doen plaats hebben,

*a.* de mijn verbonden moet worden met eenig punt aan een der groote rivieren, die aan de Oostkust uitmonden;

*b.* het transport voor de te Sabang en Padang te verkoopen kolen bekort moet worden, waardoor de vervoerkosten minder op het product zullen drukken;

3⁰. voor het vervoer te water komen noch de Rokan, noch de Indragiri, noch de Djambi in aanmerking;

4⁰. de Siak rivier is aanwezig voor het transport over zee;

5⁰. uit het oogpunt van kolenvervoer, zoowel als uit dat van het belang van den handel in inlandsche producten is noodig de aanleg eener spoorlijn van de mijn naar Pakan Baharve, waar voor de kolen het watertransport moet aanvangen;

b. de bekorting van het traject naar Padang behoort plaats te hebben door den Soebangpas en verder Fort van der Capellen verbonden te zijn met de spoorlijn.

Door die bekorting wordt een goedkooper kolenvervoer verkregen en tevens is zij van groot belang voor den padangschen handel.

De schrijver eindigt zijn beschouwingen met er op te wijzen dat, een emigratie *en masse* niet doenlijk zijnde, een emigratie op *kleine schaal* van goede javasche landbouwers aanbeveling verdient; het doel moet dan zijn om zekere streken der buitenbezittingen tot ontwikkeling te brengen.

Als zeer geschikt voor een proef acht hij het door den assistent-resident Heijting bezochte terrein tusschen Sasak en Tikoe op de kust. Dit terrein is daarom zooveel te meer aan te bevelen, omdat het plan bestaat, de geprojecteerde spoorweg-zijlijn van Loeboek-Aloeng naar Priaman door te trekken tot Soengei-Linau aan de kust, waardoor dat terrein dus in de nabijheid een spoorwegverbinding krijgt. De omwonende maleiers kunnen dan bovendien eens zien wat een werkelijk landbouwer van zijn gronden weet te maken.

De *Deli Ct.* **den nieuwen tocht naar de Gajoe Loeös** besprekende, acht een spoedige herhaling van ons bezoek aan deze streken gewenscht daar de kleinzielige hoofden herhaaldelijk aan hun plicht moeten worden herinnerd tot het behartigen der volksbelangen. Hoewel het verzet op afdoende wijze is gebroken, heerscht er nog een uiterst vicieusen toestand. De hoofden hebben volstrekt geen besef van verantwoordelijkheid en dienen meer hun eigen dan het volksbelang, zoodat de mogelijkheid bestaat dat de eene of andere raddraaier toch nog weer tot verzet weet aan te moedigen; ook daarom is een tweede tocht daarheen niet ongewenscht.

Het *N. v. d. D. voor N. I.* en het *Bat. Nbl.* de **nieuwe koelie-ordonnantie** besprekende zijn het vrij wel eens, dat daarin veel goeds voorkomt, maar dat ook de oude ordonnantie goed was, indien zij maar *naar behooren was nageleefd.* Ware aan de bepalingen strikt de hand gehouden, het bestuurstoezicht minder nalatig geweest en waren de aan den dag getreden misbruiken voorkomen kunnen worden, dan zou het nog te bewijzen vallen of het stelsel bij richtige uitvoering, verkeerd gebleken zou zijn en inderdaad herziening behoefde. Wanneer deze nieuwe ordonnantie wordt overtreden, zal men het betere niet bemerken. Het *N. v. d. D.* acht de ordonnantie *te* uitsluitend gericht op het beschermen van den werkman. Het is goed dat deze wordt gewaarborgd tegen willekeur, maar men behoeft niet te overdrijven zegt de heer Wijbrands. Er worden te overdreven voorzorgen genomen voor het heil van den koelie, welken indruk ook wij bij het lezen van het concept kregen.

De **onderwerping van de geheele Hoogvlakte** aan ons gezag is dus, blijkens de *Deli-Ct.* een voldongen feit, ofschoon aan de formaliteiten nog niet in alle opzichten is voldaan. Dit geldt meer voor het oostelijke dan wel voor het westelijke gedeelte, daar de kampongs in het westen hun eedformules hebben uitgesproken zoodat de arbeid van den assistent-resident in deze streken is afgedaan. Het overschot van het bedrag, na aftrek van de excursiekosten, die op een 6000 dollars worden begroot, wordt voorgesteld door den assistent-resident te besteden tot het maken van een begin met bevloeiïng van de hoogvlakte door de regeering.

Moge dit plan spoedig doorgaan!

De *Deli Ct.* deelt mede dat de medansche troepen den 3en October van Deli Toewa zijn teruggekeerd van hun **excursie op de Hoogvlakte**. De tocht van Bahroe djoeloe naar de Hoogvlakte moet bijzonder zijn meegevallen, dank zij de 3000 Batakkers uit den Deli-doekoen, die in heerendienst bezig waren een breeden weg aanteleggen van het sanatorium naar de Hoogvlakte, waardoor men voortaan per kar naar de Hoogvlakte zal kunnen komen, daar de weg 4 meter breed wordt.

Uit **Palembang** wordt medegedeeld dat de sergeant Kok een vijandelijke schuilplaats in Boven-Pidjoan heeft overvallen, waarbij de vijand vier man verloor en wij een gewonde hadden.

**Overige buitenbezittingen. — Boni**. Uit Celebes wordt aan het *Soer. H.bl.* geschreven dat de oorlog met Boni, zooals bekend, loopt over het afstand doen van het recht tot heffen van bea door de boegineesche vorsten en dat dezen hiertoe vooralsnog niet genegen zijn. Van hun standpunt, met wat zij in Bwool en Dongala zien gebeuren voor oogen, kan men volgens den schrijver moeielijk anders doen dan hun gelijk geven.

De vorst van Boni is dan ook ongenegen tot het sluiten van een contract, waarbij hij tegen een vaste som afstand zou doen van zijn bea-recht. Als reden van zijn weigering gaf de vorst op dat het toch niet aangaat om zoo'n grooten heer als den toewan besar te belasten met de inning van zijn bea, want stemde hij er in toe, dan zou feitelijk de toewan besar zijn mandoer wezen.

Uit Dongala werd bericht dat het landschap met begin 1905 zal ressorteeren onder Menado met een assistent-resident te Dongala en een civiel gezaghebber te Palos. De vorst zal dan alleen ontvangen de 4000 gulden, waarvoor hij indertijd zijn bea-recht aan het gouvernement afstond en heeft verder nergens mee te maken. Het zou verder reeds vaststaan dat Tontoli onder den assistent-resident van Dongala komt, met een controleur te Tontoli en de vorst alleen zijn f 2000 krijgt, het bedrag voor het bea-recht.

Er schijnen volgens den schrijver plannen te bestaan om de wenschen van het bestuur met geweld door te drijven en is dit zoo, zegt hij, dan zal er heel wat bloed vloeien voor die paar tienduizend guldens, daar men als zeker mag aannemen dat de andere vorsten Boni zullen bijvallen, want ook zij, gesteund door dit vorstendom blijven weigeren. Wat de vorsten van Bwool, Tontoli en Dongala zullen doen in het onderstelde geval, is vooralsnog niet uit te maken.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** De kolonisatie blijft zich in de aandacht der surinaamsche pers verheugen. De *N. S. C*, raadde aan, het eens met Barbadianen te probeeren, waartegenover de *Suriname* opmerkte, dat afgezien van de minder goede eigenschappen dier luitjes, van 'n dergelijk plan niet veel te verwachten was, omdat Barbados geen noemenswaardig aantal mannelijke kolonisten zou kunnen leveren, omdat het ze niet heeft. Het vrouwelijk geslacht schijnt daar de sterkere helft in aantal verre te overtreffen. In de *Sur. Bode* resumeerde een inzender, L. zijn betoog tegen immigratie van Barbadianen, in den surinaamschen volksmond ietwat minachtend Bedjans geheeten, door het volgende rijmpje:

Hollandsche boeren in Suriname — ellende!
Barbadiaansche boeren naar hier — het ende!

De welwillendheid van het bestuur tegenover de boeren of kleine landbouwers van nu en die zich langs den spoorweg zullen vestigen, blijkt wêer uit hetgeen de *Surinamer* weet te vertellen omtrent de voornemens van het bestuur bij de aanstaande exploitatie van het spoorweggedeelte Paramaribo-Republiek, waarmee, zooals reeds werd meegedeeld in het begin van 1905 een aanvang zal worden gemaakt. Genoemd blad schrijft toch betreffende die exploitatie:

»De bedoeling is om aan het Pad van Wanica op elken kilometer afstand de tram te doen stoppen, ten gerieve der kleine landbouwers. Om diezelfde reden zullen de prijzen tot aan P. Republiek zeer laag worden gesteld, b.v. op 15 cents 2e klasse tot Koffiedjompo en 50 cent tot P. Republiek. De biljetten 2e klasse zullen de dubbele som bedragen.«

Daar de afstand van Paramaribo tot Republiek ongeveer een 50 kilometers bedraagt, mag zoo'n tarief wel matig worden geheeten, terwijl de exploitatie er waarschijnlijk toch beter bij zal varen, dan indien men een duur tarief stelde. In elk geval zal de spoorweg beter aan zijn doel, de ontsluiting van het binnenland, kunnen beantwoorden

De verordening van 25 Juni 1904 tot nadere wijziging der balata-verordening is nu toch afgekondigd, niettegenstaande den gedrukten prijs, die voor dat product gemaakt wordt.

»Wij hadden niet gedacht" schreef *Onze West*, dat het bestuur den treurigen moed zou hebben, om deze verordening af te kondigen, waarbij o. m. een retributie wordt ingesteld van 10 cents per kilogram verkregen balata.«

Het denkbeeld, dat op het besluit van het bestuur een, uit de derde hand vernomen postscriptum in een particulieren brief aan de echtgenoote van een Staten-lid invloed zou hebben uitgeoefend, waarvan een inzender in de *Suriname* de mogelijkheid scheen aan te nemen, is zooals *O. W.* terecht opgemerkt al te dwaas.

Den 16en October ll. deed de ommegaande rechter te Paramaribo uitspraak in eene nog al belangrijke rechtsquaestie. Het gold n.l. de vraag of het bestuur de, van de plantages overgenomen contractanten voor de werken bij Tout lui faut, kon doen vervolgen wegens dienstverzuim en desertie daar ze toch slechts tijdelijk in gouvernementsdienst waren. De rechter besliste in bevestigenden zin, wijl de immigranten hun contract in het land van herkomst aangingen met gemachtigden van het gouvernement, waardoor een rechtsverband is ontstaan tusschen beide partijen. waaruit voor de immigranten de verplichting voortvloeit, om veld- of fabrieksarbeid te verrichten, waar het gouvernement aanwijst. Daar de luitjes evenwel in de meening verkeerden, dat dit niet zoo was, werd hun bij het bepalen der straf, een boete van 50 cent, als verzachtende omstandigheid aangemerkt.

Met de rijstcultuur der Beneden-Saramacca gaat het 'n goed gangetje. Aan de *Surinamer* werd van daar geschreven:

»En nu over onze rijstcultuur, die meer en meer de aandacht van velen trekt. Het is reeds ettelijke jaren dat men hier aan rijstcultuur doet, evenwel nooit op zoo uitgebreide schaal als dit jaar. Ik schat de rijstproductie van dit jaar op pl. m. acht à negen duizend balen gepelde rijst. De district-commissaris is in commissie met de planters van Genderen en Hermelijn de rijstcultuur gaan inspecteeren, naar men zegt, in verband met 'n door het gouvernement op st. Groningen te plaatsen stoomrijstpelmolen. Ook twee landbouwers, w. o. een Br. Indiër, zijn reeds in onderhandeling voor het laten uitkomen van handmolens.«

Met de cacao in die streek, evenals in Commewijne is het nog altijd treurig gesteld. Wel schijnen de krulloten het 'm nu niet te leveren, maar het resultaat is toch, dat er geen of slechts weinig product gemaakt wordt.

**Curaçao**. Naar aanleiding van het standpunt, dat wij in het belang der kolonie zelve zoowel als van het moederland meenden te moeten innemen ten opzichte van den, in de curaçaosche pers, met uitzondering van de *Curaçaosche Courant*, vrij wel unaniem geuiten wensch, om den maatregel der additionneele rechten van venezuelaansche zijde te beantwoorden met opheffing van het verbod op den wapenuitvoer voor de kolonie, teekende de *Wekker* het volgende aan:

»Wij zijn overtuigd, dat de opmerkingen der redactie van het *Koloniaal Weekblad* haar in de pen zijn gegeven door hare liefde voor de kolonie, doch zij is op een dwaalspoor, waar zij zich verbeeldt, dat men Curaçao tot een smokkelhaven wil verlagen enz., zooals hierboven te lezen staat.

De handel in oorlogsbehoeften was, toen hij jaren geleden wettelijk veroorloofd was, evenals tot nu toe aan zoodanige beperkingen en bepalingen onderworpen, dat er geen quaestie van openbaren uitvoer dier behoeften kon zijn dan ten bate van een wettig geconstitueerd gouvernement, in geen geval van rebellen of opstandelingen. Dat er in dien tijd *clandestien* wapenen en munitie werden uitgevoerd, is nooit wettelijk geconstateerd, zoodat het prestige der kolonie, evenmin als dat van Nederland, geschaad werd, hetgeen allicht ook thans

---

Den geheelen avond in het hotel was hij erg lastig, aldoor dwingende om citroensap met water en broodjes met anchovis, om allerlei dingen, die niet te krijgen waren. Maar nu denkt hij daar niet meer aan.

»Selma moet maar goede vriendjes met hem worden", zeide de dominé, vriendelijk naar het ernstig gezichtje van het knaapje kijkend; »zij is jonger dan hij, maar zij is een bijdehand ding en ik denk wel, dat zij het goed samen zullen kunnen vinden — ten minste, totdat Bob ten tooneele verschijnt!« voegde hij er glimlachend aan toe, want Selma was erg dol op Bob Jardine, die kwajongen van een neef en erfgenaam van den landheer; zij zag altijd er verlangend naar zijn komst op Farm Park uit. Zij mocht op zijn rug zitten, hij knipte mooie dingen voor haar van papier, maakte poppen en booten van hout, was in één woord: een held, in het oog van het kleine meisje.

Terwijl de dominé en lady Jardine aan het praten waren, was Selma de eerste der twee, die haar verlegenheid overwon, en met een vriendelijk gebaar Paul toefluisterde:

»Kom, ik zal je wijzen waar de zwarte bessen zijn.«

Zij gluurde even naar Pritchard, die druk bezig was bij de ververschingen en naar haar vader, die in een gesprek gewikkeld was met lady Jardine, waarop zij Paul meetrok naar den gang, en langs de oprijlaan naar de poort in de steenen muur, waarachter het verboden land der zwarte bessen lag. Zij gingen den moestuin in en Selma plukte een handjevol der vruchten, die zij Paul aanbood, zonder er echter zelve van te durven eten.

»Ze zijn niet zoo lekker als »*djamboe*« en »*doekoe*«, zeide hij, »eigenlijk is hier niets lekker,« vervolgde hij lusteloos, »niemand kan hindostansch met mij praten, en ik begrijp de gewoonten hier in Engeland niet.«

»Eet maar veel bessen«, troostte Selma. »Kun je paardrijden? En kun je cricket-spelen?

»Cricket-spelen kan ik niet, maar paardrijden wel.« En met hartzeer dacht hij opeens terug aan zijn kastanjebruine pony, aan de baboe, den staljongen en den langen, witten weg door reuzenboomen overschaduwd. Hij voelde zich benauwd in dit nette moestuintje, tusschen hooge muren besloten, waar netten om de vruchtboompjes waren gespannen en de groentebedden met randjes van geschoren palmboompjes waren omgeven.

»Bob kent cricket-spelen en paardrijden ook,« zeide Selma, »hij is zoo'n groote jongen, veel grooter dan jij, en 's winters gaat hij op de jacht; eens heeft hij voor mij een vossestaart meegebebracht — die was nog heelemaal bloederig! Ik mag met Bob mee op de jacht als ik ouder ben.«

Paul had al veel van Bob Jardine gehoord en voelde reeds levendig, dat die oudere jongen veel op hem voor had. Bob was de ergenaam van Sir Robert, hadden de bedienden hem verteld; zoo ook, dat hij groot, sterk en knap was, iedereen sprak zijn lof, zelfs dit kleine meisje scheen hem als iets bizonders te beschouwen — en ijverzucht sloop in Paul's hart binnen.

»Bob zal je allerlei dingen leeren,« zeide Selma moederlijk.

»Ik *wil* niets van hem leeren,« riep Paul. »ik ken zelf al genoeg. Hij kan geen hindostansch spreken, ik wél; hij heeft nooit een luipaard geschoten en ik verscheidene. Paul's verbeelding wies en gloeide. »Hij kan geen adder opnemen, zóó, dat hij niet gebeten wordt. Ik heb dieven midden in den nacht op de vlucht gejaagd, en ik heb geesten gezien — een heele massa, — en ik was niets bang. Heeft Bob ooit een geest gezien?«

„Dat zal ik hem eens vragen,« zeide Selma, onwillekeurig eenigszins onder den indruk; »maar je moet niet zoo bluffen,« voegde zij er aan toe.

»Zeker wel; als ik er lust in heb,« zeide Paul.

»Bob doet het nooit!«

»Hij heeft niets om over te bluffen, hij heeft niet zulke dingen gedaan als ik.«

Hij keerde zich half om en keek haar met half dichtgeknepen oogen, kwaadaardig aan; een manier van doen, die hij van de Indische bediende had afgekeken!

»O, je kijkt precies als de slang in mijn bijbelsch-prentenboek,« riep de kleine meid, half bevreesd en zich toch ook eenigszins tot hem aangetrokken gevoelende.

»Och, je hebt hier in Engeland geen slangen«, vervolgde Paul smalend, geen vergiftige. Je hebt nog nooit een *cobra* of een *karait* gezien. Dat zijn slangen, die je in twee minuten dood maken, als ze je bijten, maar ik — hoogmoedig — »heb geen vrees er voor!«

Daar schonk hij de bessen zijn aandacht weer, en juist op dat oogenblik kwam een groote, zwarte poedel, die door een van de gasten meegebracht en uit de stal ontvlucht was, den moestuin inhollen, naar zijn meesteres zoekende. In zijn wilde haast liep het dier tegen kleine Selma aan en wierp haar achterover in de bessenstruik. Paul zette 't op een loopen en rende den tuin uit, door de laan, midden tusschen het gezelschap op het grasveld, met een gelaat bleek van schrik en wijdopengesperde oogen.

»Een duivel! een duivel!« riep hij in het hindostansch, »die is daar in den tuin, een zwarte duivel — zeker de booze geest (*mosan*) van het kerkhof achter den muur« (wijzend op de begraafplaats tegen de helling achter het huis), die heeft de kleine gedood. O! O!

Iedereen keek om naar het verschrikte kind (de doktersvrouw en haar vriendin waren er ook bij) en Lady Jardine, die juist uit het huis kwam, liep met uitgestoken handen op hem toe.

»Paul, wat is er?« vroeg zij deelnemend, trachtend de woordenvloed, die hem ontsnapte, tot bedaren te brengen; maar Paul kon niets anders doen, dan wijzen naar het kerkhof en zijn uitlegging in de vreemde taal brabbelen. Het raadsel werd pas opgelost, toen Selma zonder hoed kwam aangeloopen, met een opengereten gezichtje en haar nette jurk met aarde bevuild. Zij zag er bedrukt en ontdaan uit, maar toch zeer zelfbewust. Met haar klein, rooskleurig vingertje wees zij op Paul.

»Hij was bang voor den poedel van mevrouw Blake!« riep zij op smalenden toon. »Hij zegt, dat hij niet bang is voor dieven of geesten en slangen, maar toen Sambo daar aan kwam en mij op den grond wierp, liep hij hard weg! Hij was bang, en is niet eens gebleven om mij op te helpen. Bob wordt niet bang van poedels, en hij zou Sambo geslagen hebben voor zijn stoutheid.«

»Maar misschien heeft hij nog nooit een poedel gezien«, zeide de dominé. Hij nam zijn dochtertje op zijn arm en streek de blonde krullen uit haar verhit gezichtje; zijn oogen ontmoetten die van Lady Jardine en beiden glimlachten. Daarna werden de twee overspannen kinderen aan de zorg van Pritchard toevertrouwd, die hen thee gaf, en oogenschijnlijk was toen de vrede weer tusschen hen hersteld, ofschoon Selma toch nog een paar schampere uitdrukkingen liet hooren, terwijl zij haar boterham met koek at en een lang verhaal van Bob's deugden ophing.

Het besluit der gebeurtenissen van dezen namiddag was, dat Paul met zijn oom en tante naar huis reed, stil en in gedachten verzonken, en vervuld met een doodelijken haat tegen Bob Jardine. Hij was 't nog niet met zichzelven eens, of de poedel toch niet een soort van engelschen duivel uit het kerkhof was en meer dan ooit verlangde hij vurig terug naar zijn gemakkelijk Indisch leventje en de zachtvloeiende klank der hindostansche taal.

De doktersvrouw en haar vriendin wandelden samen huiswaarts door het veld, toen de »garden-party« afgeloopen was. »Die kleine jongen kwam uit Indië, zei U?« vroeg haar bezoekster.

»Ja, hij is de zoon van den broeder van Lady Jardine die daar gestorven is.«

Nu, dan zou 't mij niet verwonderen, dat haar broeder een inboorlinge of althans eene grootendeels inlandsche vrouw getrouwd had. Ik geloof zeker, dat het kind zwart bloed in de aderen heeft.«

»Maar hij heett tamelijk lichte oogen en bruin haar, en zijn huidskleur is niet donker. Hij ziet er niet naar uit.«

»In Uw oog niet, en misschien zelfs niet in dat van vele menschen, die in Indië geweest zijn, maar ik weet helaas heel wat van het halfbloed ras af en ik heb er meer gezien met zulke vreemde, groene oogen. Ik heb ook op zijn nagels gelet en zijn handpalmen, toen hij het grasveld op kwam loopen. Ik zou er natuurlijk geen eed op durven doen, maar ik zou wel zeggen, dat het een indo-europeesch kind is.«

»Het zou mij verwonderen, of de Jardines dit weten? zeide de andere dame met levendige belangstelling.

»Waarschijnlijk niet; en als zij 't al weten, kunnen zij zich toch niet verbeelden, veel minder begrijpen, wat het zeggen wil. Het heeft niets te beduiden, zoolang de jongen in Engeland blijft, maar de hemel bewaar hem, als hij ooit weer naar Indië terug gaat!«

(*Wordt vervolgd.*)

plaats zou hebben, zoo de handel in oorlogsbehoeften geoorloofd was.

Men wil geen smokkelhandel in oorlogsbehoeften drijven maar wel een wettigen handel net als in alle andere artikelen, die gekocht en verkocht worden. Waarom zoude Curaçao niet de voordeelen trekken, verbonden aan den verkoop van wapenen en munitie, welke voordeelen thans genoten worden door Europeesche en N.-Amerikaansche fabrikanten?

Uit het oogpunt van menschelijkheid verfoeien ook wij, zeer als onze geachte collega, den oorlog, vooral den burgerkrijg. Doch nergens, ook niet in Venezuela, Columbia zullen de menschen nalaten, elkaar wegens gebrek aan moordtuigen om politieke of andere redenen te bekampen om te brengen. Hebben zij daartoe geen moderne geweren en kanonnen te hunner beschikking, welnu zij zullen nood gebruik maken van knodsen, speren, pijl en boog andere verouderde wapenen. De oorlogen, ook die tusschen burgers van hetzelfde land, hebben een reden van zijn, die dieper ligt, dan de gemakkelijkheid ter verkrijging van krijgsbehoeften. Zoolang door staatshoofden, regeeringen volken de rechtvaardigheid niet behoorlijk betracht wordt de rechten van anderen niet geëerbiedigd worden, zal de oorlog de *ultima ratio* niet alleen van koningen, maar van de democratische volken blijven »

De *Wekker* zal ons wel moeten toegeven, dat wat de Curaçaosche pers ter zake opmerkte, niet den indruk moest wekken, dat het in de bedoeling lag een tak van handel in het leven te roepen, waarbij geen quaestie van openbaren uitvoer dier behoeften kon zijn dan »ten bate van een wettig geconstitueerd gouvernement, in geen geval van rebellen of opstandelingen.« Wel niet zoo ronduit, maar toch duidelijk genoeg werd betoogd: »Het venezulaansch gouvernement gunt ons niet ter wille (welk lot Curaçao intusschen met alle Antillen-koloniën deelt) het moet nu maar uit wezen met dat verbod op den wapenuitvoer, zoodat we tenminste nog zij kunnen spinnen uit de levering van oorlogsbehoeften aan . . .? Het wettig geconstitueerde venezuelaansche gouvernement? Neen, geachte collega, laten we 't kind bij zijn waren naam noemen. Smokkelhandel behoeft niet officieel te worden gedreven om dien naam te verdienen. Wordt de wapenuitvoer op Curaçao geoorloofd, dan zou de waarschijnlijkheid geopend worden, dat het 'n groot arsenaal werd, waaruit de onrustige elementen in de zuid-amerikaansche republieken wel middelen en wegen zouden weten te vinden, om de benoodigde voorraden te putten, al zou officieel niet van clandestienen uitvoer verluiden.

Duidelijk zou daar zeker wel 'n centje meê te verdienen zijn; maar gelooft men, dat waar steeds meer vreemde belangen in de zuid-amerikaansche republieken worden gelegd, belanghebbenden niet al spoedig hunne regeeringen zullen wijzen op de bron van gevaar, die in onze kleine onbeduidelijke eilandkolonie voor hen in hunne ondernemingen verscholen liggen? En dan?

Wij gelooven verder dat op den duur ook in Venezuela rust en orde zullen zegevieren, en dat Curaçao daar ten slotte meer baat bij zal vinden, dan door de onrustige elementen ginds in de hand te werken, ter wille van tijdelijk gewin, ten nadeele van Venezuela's ontwikkeling, die ook onze kolonie ten goede moet komen — dit alles afgezien van de moreele zijde der quaestie, die we tevoren reeds aanstipten.

## Bevloeiing en Waterkracht.

Het heeft mij voldoening gegeven, dat mijn ingezonden stukje in n°. 31 van het *K. W.*, twee niet onverdienstelijke pennen heeft in beweging gebracht, die mij ieder op háar manier hebben terechtgewezen.

Ik zou willen, dat de leden van *Oost en West* en de lezers van 't *Koloniaal Weekblad* veel meer van de gelegenheid gebruik maakten om over Indische toestanden en gebeurtenissen hun meening te zeggen. *Du choc des opinions jaillit la verité* zeggen de Franschen en dit is somtijds heel juist, maar ons Hollandsch *door wrijving ontstaat warmte* is een bepaald niet te bestrijden en juist *warmte* is het, die wij bij het behartigen van koloniale belangen in Nederland zoo heel erg noodig hebben.

De twee ingezonden stukken staan in n°. 32, om mij te toonen, dat ik 't mis had, doch mij dit toonende zijn ze in hoofdopvatting met elkander in strijd.

Laat ik ze ieder afzonderlijk en in de volgorde, waarin ze in 't Weekblad werden opgenomen, met een kort woord mijn waardeering betuigen door een tegenpleidooi.

Van den heer I. van Zwieten, die ik mij uit vroeger tijden nog herinner als een oprecht vriend van de Boeren en als een niet minder oprecht man, die tijdens den Zuid-Afrikaanschen-oorlog, ook de fouten der ons sympathieke Boeren niet verbloemde, kan ik 't mij best begrijpen, dat hij mij te lijf gaat, omdat hij meent, dat ik zonder gronden vele anderen napratende, schreef, dat onze eigen menschen geen durf hebben! Dit heb ik zeker niet daarmee bedoeld, dat hij en andere kloeke Nederlanders, die op onderzoek uitgaan dit zouden durven, dat weet ik uit ondervinding wel beter, maar 't was duidelijk dat ik 't kapitaal op 't oog had en alles wat de heer v. Z. heeft aangevoerd, heeft mij niet overtuigd, dat ik ongelijk had. Dat de Indische Regeering meer en beter zou kunnen om de ontginning der hulpbronnen van het land te bevorderen, geef ik gaarne toe, maar de tijden, dat een hoog landsambtenaar te Batavia, de concessieaanvragers voor de ontginning van een steenkoolveld onrustige menschen vond, die de orde in de natuur verstoorden, liggen toch ver achter ons!

Ik heb met pogingen om in Oost-Indië Nederlandsche ondernemingen tot stand te brengen nog al eens te doen gehad en den indruk gekregen, dat vooral waar het iets betrekkelijk nieuws geldt, de durf bij 't kapitaal niet groot is. Ik zou voorbeelden kunnen aanhalen, maar ik doe dit liever niet.

En nu de oud-hoofdingenieur L. H. Slinkers?

Hem ben ik zeer dankbaar voor zijne toelichting. Dat er in den vorm steeds een onderzoek wordt ingesteld vóór men concessies voor watergebruik geeft was mij bekend, maar mij kwam het voor, dat men thans, nu men voelt, dat iedere droppel water op Java goud waard is, die concessie vooral voor zulk een groot watergebruik als in 't onderhavige geval bedoeld, niet mag verleenen, zonder dat men *zeker* weet, dat de bevloeiing der velden *onmogelijk* er onder lijden kan.

De toekang-ajar (waterman) weet natuurlijk heel goed, dat het ontleenen van waterkracht geen verlies van water, maar alleen verlies van *niveau* ten gevolge heeft, maar ook dit kan reeds schadelijk zijn.

Zou het werkelijk waar zijn, dat het *nog vele jaren moeten duren* eer er een goed algemeen irrigatieplan voor Java is opgemaakt?

Zal dan niemand den wetgever kunnen overtuigen, dat onder de aan te brengen verbeteringen, die tot een gunstiger economischen toestand zullen leiden, een der voornaamste zaken, zoo niet de *voornaamste* is. Zijn 20 ingenieurs meer niet voldoende om het spoedig klaar te maken dan zoeke men er 40. De zaak is *urgent*. Men houde toch eindelijk eens op met lapperen, middelen, plooien en wat dies meer zij.

Wat mij ook voor het *Koloniaal Weekblad* goed heeft gedaan is, dat de heer S., die het van nabij weten kan, er op wijst, hoe weinig men tot nog van Regeeringswege op bedacht was om van het waterverval een nuttig gebruik te maken.

Dat overbrenging van door waterverval verkregen electrische kracht naar ver afgelegen plaatsen, geld kost en verlies van kracht geeft is zeker juist, doch dit belet niet, dat men er in andere landen practisch gebruik van maakte.

Den lezer saluut!

TOEKANG AJAR.

## INGEZONDEN.

### De hoogste kabelbaan der wereld.

De hoogste kabelbaan en tevens de hoogst gelegen machine-installatie der wereld wordt thans in Argentinië gebouwd. Zij moet het transport van ertsen uit het in de Cordilleras gelegen mijn-district Mexicana bewerkstelligen naar het spoorwegstation Chilicito van de Argentijnsche Noordlijn, waarbij eene daling van niet minder dan 3536 Meter met eene totale lengte van 35 KM. moet worden overwonnen. Van de stoutheid dezer onderneming, waarvan de uitvoering geschiedt door de Firma Adolf Bleichert & Co. te Leipzig-Gohlis, kan men zich een denkbeeld vormen, wanneer men bedenkt, dat het eindpunt van de baan is gelegen op 4585 Meter boven den zeespiegel, dus nog 400 M. hooger dan de top der Jungfrau, waarheen zooals bekend, een tunnelbaan in aanbouw is.

Daar ook het beneden-station nog altijd op ± 1049 M. ligt, is het natuurlijk dat de geheele aanleg te kampen heeft met alle moeilijkheden, die een woest begroeid hooggebergte het indringen van den mensch in zijne oerwouden in den weg legt.

Zoo is het op enkele plaatsen noodzakelijk, de kabels waarlangs de transportwagens loopen, tot zelfs 850 M. vrije spanning te geven, waarbij zich het laatste punt ongeveer 200 M. boven den dalbodem bevindt, op andere plaatsen zijn wederom ijzeren torens van 40 Meter hoogte noodig om de kabels op voldoende hoogte te ondersteunen. Alle constructiedeelen, de ijzeren pijlers, de enorme kabels, de stoommachines, kortom de bestandeelen van de geheele baan kunnen slechts op muildieren naar de bouwplaats worden gebracht, waardoor het noodig werd, alle deelen op een bepaald maximum gewicht te brengen. Zoo zijn dan ook de zware machine-deelen, stoommachines, kabelschijven, pijlers, alle in kleinere stukken gesplitst, waarvan geen enkele de draagkracht van een lastdier overschrijdt, om dan eerst ter plaatse van bestemming in elkander te worden gezet. Het zeetransport eischt natuurlijk zeer bijzondere kosten. Niet minder dan 16000 stuks colli, kisten en balen, met een totaal gewicht van ongeveer tien millioen Kilogram werden in 't geheel naar de haven van Rosario verscheept.

Noodig zijn totaal 140 K.M. kabel, overeenkomende met den afstand van Berlijn tot Maagdenburg.

De aanleg van de baan is op het oogenblik reeds zoover gevorderd dat het gebruik van het eerste gedeelte aanstaande is.

Na voltooiïng zal de baan in staat zijn per uur ongeveer 40000 K.G. erts, met eene snelheid van 2½ Meter per seconde te verplaatsen, waarbij telkens om de 45 seconden een wagen van 520 K.G. inhoud aan het eindstation wordt ontladen.

### VERWAARLOOZING.

Vóór 55 jaar hoorde ik in particuliere gesprekken, ambtenaren op Sumatra reeds weeklagen over de jammerlijke wijze, waarop de kamferboomen in de noordelijke afdeeling vernield werden en spreken over het wenschelijke van behoorlijken aanplant. Bij het bestuur was het aan doovemansooren geklopt; dus alles bleef zooals het was. Eenigen tijd later was ik op Baros en hoorde hoeveel kamfer die landstreek vroeger had opgebracht. De naam *kamfoer Baroes* was de oorsprong van dien van *kamfer*, of omgekeerd. De uitvoer van kamfer was in mijn tijd reeds gering, ofschoon een pikol f 6000 waard was. Van oudsher ging alles meest naar China en Japan, omdat de kamfer, die daar voorkwam, van veel mindere hoedanigheid was. Hoeveel schatten werden verloren door verwaarloozing en zorgeloosheid.

Veertig jaren geleden waren er in de Baroes-Bataklanden nog veel mooie, deugdzame paarden. Zooals ik hoor, zijn die nuttige prachtige dieren bijna uitgestorven. Is er geen middel om die voor het paardenras, zoo geschikte hooglanden, weer van jeugdige merriën en hengsten te voorzien? Wellicht waren Baskische paardjes daartoe te gebruiken? Ze zijn zeker voor weinig geld te bekomen.

*Zutphen*, 28 Oct. 1904. ATHOS.

## Van Vreemde Koloniën.

**Koloniale bestuursorganisatie.** Maanden lang reeds, schreef de heer Frederick Pollock aan de *Times*, hebben lieden van uiteenloopende richting op politiek gebied doch overtuigd dat de eenheid en het welzijn van het britsche rijk in zijn geheel boven de partijpolitiek behooren te staan, hunne gedachten laten gaan over eene bestuursinrichting, waarin de koloniën alle tot haar recht zouden komen.

Als het resultaat der gedachtenwisseling gaf de heer Pollock het een en ander weêr, waaraan wij het volgende ontleenen:

»Er is te zijner tijd sprake geweest van het zoeken naar een plan voor de samenstelling van een Bond in den letterlijken zin van het woord, dus met een federaal parlement toegerust. Afgezien van het feit, dat noch in het moederland, noch in de autonome koloniën dat denkbeeld aanhang vindt kan men zich, op het oogenblik ten minste, niet voorstellen dat het engelsch Parlement genoegen zou nemen met zijn, dan noodzakelijk tot zuiver locale aangelegenheden te beperken rol.

Vertegenwoordiging der koloniën in het engelsch Parlement is vrij wel onuitvoerbaar. Het Lagerhuis telt nu al te veel leden, en het eerste, wat bij zoodanige vertegenwoordiging zou te doen staan, ware een geheel nieuwe indeeling te maken voor de verkiezingen — 'n reuzentaak. Dan staat 't ook te bezien of de koloniën zouden genegen blijken, om aldus eene beperking van de macht der eigen wetgevingen in het leven te roepen. Indirecte vertegenwoordiging in het Hoogerhuis ware mogelijk door benoeming voor het leven van 'n aantal koloniale peers, doch met zulk eene vertegenwoordiging kan moeilijk gezegd worden, dat de koloniën werkelijk deel nemen in het bestuur van het rijk.

Het is de Privy-Council, waarop men het oog gevestigd heeft, om eene vertegenwoordiging der gemeenschappelijke belangen te verkrijgen, waarbij 't evenwel niet in de bedoeling ligt om een nieuwe uitvoerende macht te scheppen, maar om de zekerheid te erlangen, dat besluiten, het algemeen belang van het rijk rakende, genomen worden met volle kennis van zaken, waartoe 'n gewone departementale-commissie niet in staat zou wezen de vereischte inlichtingen te verschaffen. Het precedent van den Council of India is er om aan te toonen, dat een Raad, uit speciaal bevoegde personen samengesteld, niet noodzakelijk onbeduidend behoeft te wezen, al is zijne bevoegdheid slechts van raadgevenden aard.

Naast het plan eener, uit den Privy Council te vormen Imperiale Commissie, waarin de best mogelijke vertegenwoordigers van koloniale kennis en meeningen zitting zouden nemen, werd ook dat te berde gebracht van de versterking van het kabinet, door oproeping van koloniale premiers en andere ter zake bevoegde personen, om c. q. de zittingen van den Ministerraad bij te wonen.

Het een zou zeer wel met het ander kunnen samengaan. De leden eener Imperiale Commissie van den Privy Council zouden de aangewezen personen zijn, om in voorkomende gevallen de zittingen van den Ministerraad bij te wonen. De aanwezigheid af en toe van zulke personen bij bedoelde zittingen, zou de gemakkelijkste en zekerste weg zijn om het Kabinet op de hoogte te stellen van de meeningen der Imperiale Commissie, en zou dienstig kunnen wezen om de schrijverij in aangelegenheden van hoogst vertrouwelijken aard uit te sluiten. De Imperiale Commissie of Raad zou echter tot taak hebben om een goede dosis materiaal te verzamelen en te verwerken, om wanneer het Kabinet of eenig speciaal departement daarom mocht aankloppen, onmiddellijk de gewenschte inlichtingen te kunnen verschaffen. Voor dit doeleinde en met het oog op de te verwachten uitgebreide correspondentie, zou de Commissie over een staf van bureaulisten moeten kunnen beschikken, die aan den Premier, als voorzitter van het Kabinet en van de Commissie beide, zou kunnen worden toegevoegd

Zulk een Imperiale Commissie met hare secretarie, zou 'n belangrijke plaats in de britsche constitutie kunnen innemen, als een lichaam, waartoe ook verantwoordelijke vertegenwoordigers van de hoofdbestanddeelen van het rijk zouden behooren, en dat toch door zijn samenstelling boven de partij-wisselingen zou staan.

Daar het dus in de bedoeling ligt om een raadgevend lichaam samen te brengen van verschillende deelen van het rijk, waarbij het niet aankomt op *afdoening* van zaken met meerderheid van stemmen, is het niet noodig en zelfs niet wenschelijk om het, aan strenge voorschriften betreffende samenstelling enzoovoort te binden.

Gedelegeerden van de groote autonome koloniën, op aanbeveling der zelfbesturen ontboden, zouden geregeld de zittingen der Commissie bijwonen, maar de koloniale ministers, zoowel als die van het moederland zouden ter bijwoning kunnen worden opgeroepen door den voorzitter, tevens Premier. De besturen van Indië en van de kroonkoloniën zouden voldoende vertegenwoordigd zijn door de ministers voor Indië en van koloniën.

De zaken, waarover de Imperiale Commissie (of Raad) de gedachten zou laten gaan, zijn die. welke betrekking hebben op de buitenlandsche en handelspolitiek, en al die aangelegenheden, waaromtrent het wenschelijk is, dat eenheid in voorschriften en wetgeving besta, zooals scheepvaart, auteursrecht, naturalisatie, toelating van vreemdelingen, huwelijk, enzoovoort.

Een voorstel in dezen geest zou in de aanstaande Koloniale Conferentie van eerste ministers, welke niet later dan medio 1906 zal bijeenkomen, een punt van behandeling moeten uitmaken, nadat het tevoren ter overweging aan de verschillende koloniale besturen zou zijn aangeboden»

Het denkbeeld van sir Frederik Pollock c.s. lokte, hoewel de grondgedachte sympathie wekte, van eenige kanten bedenkingen van principieelen aard uit.

Zoo werd, evenens in de *Times*, er op gewezen dat de financieele consequentiën van alles, waarover de, in het leven te roepen Commissie of Raad advies zou moeten uitbrengen, ten laste van het moederland zouden komen, zoodat terwijl de vertegenwoordigers van het moederland wel ter dege bij hun advies rekening zouden houden met bedoelde consequentiën, deze voor de koloniale vertegenwoordigers niet zoo zwaar zouden wegen. Welk gewicht, vraagt men, zouden het britsche volk of het Parlement hechten aan het advies van een aldus samengesteld lichaam, wanneer het op betalen aankomt?

De heer Pollock wees op de gewichtige stelling, die de Council of India, trots zijn zuiver raadgevend karakter, in de britsche Staatsmachine inneemt. »Dat komt, merkt men op, »omdat het engelsche volk niet meê de finantieele lasten heeft te dragen, welke Indië zijn opgelegd. Daarom en ook omdat andere belangen zijn tijd en werkkracht in beslag nemen, laat het Parlement over het geheel het bestuur over Indië aan den minister in Rade over. Maar, komt het er ooit toe, dat Engeland zijn aandeel draagt in de rijksbelangen, dan zal het met de macht en heerlijkheid van den Council of India zijn gedaan, deze nog slechts 'n schaduw wezen van wat hij nu is.»

Een ander gaf, naar aanleiding van het voorstel Pollock, in overweging om bij den franschen overbuur 'n kijkje te nemen.

»Algiers, als een deel van Frankrijk geen kolonie, niet meêgerekend, zijn de volgende koloniën in de nationale vergadering vertegenwoordigd: Guadeloupe, Martinique, Réunion, Indië, Guyana, Senegal en Cochin-China, alle, behalve de laatste, oude koloniën. Maar de huidige fransche koloniale politiek dagteekent van twintig jaren hèr. Vóór dien werd den koloniën zonder aarzelen vertegenwoordiging toegestaan; sedert niet meer. Men is er in Frankrijk op uit, niet om de koloniale vertegenwoordiging in de wetgevende macht uit te breiden, maar veeleer om haar in te trekken. De niet vertegenwoordigde koloniën hebben evenwel hare agenten in den Conseil Supérieur des Colonies. Deze Raad bestaat uit de senatoren en afgevaardigden dier enkele koloniën, gedelegeerden uit de andere koloniën, en ambtenaren en andere, uit hoofde van bijzondere kundigheden als anderszins benoemde personen.

Geen Imperiale Commissie, voortgekomen uit den Privy Council, maar een Raad in den geest van den franschen Conseil Supérieur, geheel zelfstandig dus, is het wat deze schrijver voor Engeland en zijne koloniën wenscht.

**Goud op Madagaskar.** We hebben onlangs gezien hoe men in onze West tot de conclusie is gekomen dat het voor de ondernemers in de goud-industrie aanbeveling verdient om hunne arbeiders bij de zaak te interesseeren. Dit schoot ons te binnen, toen we het volgende lazen betreffende den huidigen stand der goud-industrie op Madagaskar.

»Het vleugje in den mijnbouw houdt aan. Overal ziet men de piket-signalen uit den grond oprijzen; de dienst van het mijnwezen heeft het meer dan volhandig wegens gebrek aan personeel. 't Is tijd dat gevolg gegeven wordt aan de beschikkingen, voorzien bij de begrooting van het volgend jaar, waarbij posten van mijncontroleurs en een laboratorium onder technische leiding zullen worden in het leven geroepen.

Jongste ontdekkingen, gevolgd door ernstige studie, hebben niet alleen het bestaan van vele goudaders aan het licht gebracht, maar ook aangetoond, dat het goud er in explotabele hoeveelheid voorkomt. De oprichting van krachtige maatschappijen is nu verzekerd; de groote werken zullen waarschijnlijk in de eerste maanden van het komende jaar, onmiddellijk na afloop van het regenseizoen een aanvang nemen. Intusschen vermeerdert de opbrengst aan goud volgens de oude werkwijze met den dag. De gevaarlijkste klip voor de prospectors ligt in de schaarschte en wispelturigheid der arbeiders. Hij zij Betsimisaraka, Antaimoro, Hova of Sakalava, de bewoner van Madagaskar is bij uitzondering slechts in staat tot gezetten arbeid. Zoodra hij voldoende heeft verdiend om de belasting te betalen, en 'n klein spaarduitje over te leggen, keert hij naar zijn dorp terug, om daar op zijn lauweren te rusten, totdat de nood hem weer tot den arbeid dwingt. Anderzijds is het loon van den goudwasscher aan sterke wisselingen onderhevig. Zij worden betaald naar de hoeveelheid goud, die zij opleveren, dat is de eenige practische weg om hen aan den arbeid te krijgen. Daar de prijs, dien zij voor één gram goud uitbetaald krijgen overal op omstreeks 2 franken is vastgesteld, wisselt het loon af van van ½ frank tot soms 100 franken daags. Denken nu de arbeiders op een placer, terecht of ten onrechte, dat elders meer te verdienen valt, dan zien ze er niet tegen op om in massa er tusschen uit te trekken. De reglementeering van den inlandschen arbeid is, sedert de vestiging van het fransch bestuur, een der voornaamste zorgen van dat bestuur geweest. Men schijnt tot nu toe geen ideale oplossing van het vraagstuk te hebben gevonden.»

**Bestrijding van lepra.** Deze quaestie maakt nog steeds in onze oost- en west-indische bezittingen een punt van overweging uit.

In de fransche koloniën gaat men aan dit onderwerp meerdere zorg wijden. Zoo ontleenen we aan de rede, waarmeê de gouverneur-generaal Beau de jongste zitting van den Conseil Supérieur van Indo-China opende, dat op een eiland in den Mekong een asyl is opgericht voor de vagebondeerende leprozen, die voor dien van de algemeene liefdadigheid afhingen, terwijl de heer Camille Guy in een, onlangs door hem uitgebracht verslag over den toestand in de, door hem beheerde kolonie Senegal zich over het onderhavige onderwerp als volgt uitliet:

»De lepra is niet waargenomen door den hospitaaldienst te Saint-Louis, maar het lijdt helaas! geen twijfel, dat de ziekte onder de inlandsche bevolking veelvuldig voorkomt. Een proeve, te Sor genomen, onder leiding van den chef van het civiel hospitaal, met de oprichting van een leproserie, en de daarbij op het einde van 1903 bevonden resultaten, mogen alleszins bevredigend worden geheeten. Overigens schijnt het vast te staan, dat wanneer men nu ook al de lepra niet geneest, men toch, met aanhoudende zorg, den toestand van den lepralijder kan verbeteren en hem min of meer ongevaarlijk maken voor de maatschappij. Daar met de afzondering alleen dit resultaat te bereiken is, zal het noodig wezen om van nu af te beginnen de inrichting van leprozendorpen, niet van werkelijke leproserieën, op zekeren afstand van bestuurscentra, waar geneesheeren zich bevinden, voor te bereiden. De kosten van eerste inrichting zullen door het locaal bestuur moeten worden gedragen, de onderhoudskosten door de districten of landen van herkomst, en de geneesheer van den localen of gemeentelijken dienst zou zich door wekelijksche bezoeken aan de afzonderingskampen moeten overtuigen van de nakoming der hygienische voorschriften. Het reizen en trekken van den lepralijder zou feitelijk verboden zijn; en de ziekte zou ter plaatse verdwijnen door het verdwijnen van den lepralijder.»

## Boekbespreking.

Van **Nederlandsch Oost- en West Indië** *Geographisch, ethnographisch en economisch beschreven* door *Dr. H. Blink*, uitgegeven bij *E, J. Brill* te Leiden, ontvingen wij de 2e Aflevering.

Het doorlezen daarvan noopte ons, op nieuw dit recht wetenschappelijk werk aan te bevelen aan allen, die van Oost- en West-Indië degelijke kennis willen opdoen.

Het boek wordt uitgegeven in hoogstens 15 afleveringen van 4 vellen druks, tegen den prijs van f 1 per aflevering.

### NAAMLIJST VAN LEDEN toegetreden tot de Vereeniging »Oost en West" in de maand October 1904.

| | | |
|---|---|---|
| Heer J. M. C. Ten Sijthoff, Apeldoorn | f 2.— | lid. |
| » Dr. J. Doyer, Aardenburg, (Zeeland) | » 2.50 | » |
| » C. J. de Jaager, Batavia | » 5.— | don. |
| » Lim Soey Hay, Batatoelies, (Buitenzorg) | » 2.50 | lid. |
| » E. A. O. Was, Breda | » 1.50 | » |
| Mevr. de Wed. J. B. van Florensteijn, Breda (Teteringen) | » 1.50 | » |
| » A. van der Wijk, Scheveningen | » 5.— | don. |
| Heer R. W. P. de Vries, Hilversum | » 1.50 | lid. |
| » Ph. Begeman, 's-Gravenhage | » 2.— | » |
| » J. F. E. ten Brink, » | » 1.50 | » |
| » F. L. Broekveldt » | » 1.50 | » |
| » H. T. Hesselaar » | » 2.50 | » |
| » P. H. Willemse, » | » 1.50 | » |
| » C. J. Snijders Jr. » | » 2.— | » |
| » S. C. Knappert, » | » 2.50 | » |
| Mevr. Meyer Timmerman Thijsen » | » 1.50 | » |
| » M. E. Lefèbre geb. Tollens » | » 1.50 | » |
| » J. H. Kruyt geb. Moulijn » | » 1.50 | » |
| Mej. M. N. Kruyt, » | » 1.50 | » |

Baron W. H. F. van Heemstra, Deventer heeft de contributie van f 1.50 verhoogd op f 2.50.

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis te geven aan den Administrateur, Riouwstraat* 212, *den Haag*.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Aug./Sept. 1904.

Een voorbeeld van organisatie in de voorziening in arbeidskrachten voor den landbouw, door v. B. — Exploitatie door den staat van spoorwegen aangelegd door particulieren, door J. Monod de Froideville. — Het verbruik van ruwe petroleum tot opwekking van arbeidskracht. — Iets over de geiten hier te lande, door L. Th. M. — Om het wormstekig worden van hout te voorkomen. — Europeesche houtmarkt. — Productenmarkt en wisselkoers van 1 Aug. tot 15 Sept. 1904. — Persoverzicht.

Geneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië. Dl. 44. (1904), afl. 4.

Gerechtelijk-scheikundige onderzoekingen in Nederlandsch-Indië, door H. B. Cayaux. — Een vaatlis in het glasvocht, door Dr. C. H. Felix. — Ankylostonum duodenale en ankylostomiasis, door Dr. G. W, Kiewiet de Jonge en Dr. W. Schuffner. — Eenige statistische gegevens, ontleend aan de civiel geneeskundige jaarverslagen en aan de rapporten omtrent besmettelijke ziekten van de Buitenbezittingen over het jaar 1903 (vervolg).

Weekblad voor Indië. No. 22.

Een woordje over examens en een aanklacht, door M. van Geuns. — Hans Sachs en de Meesterzangers van Neurenberg, door R. R. F. Verbeek (met afbeeldingen). — Natuurhistorische causeriën III (het eiland Krakatau), door Dr. J. C. Koningsberger. — De nieuwe Societeit te Medan (met afbeelding). Boekaankondiging; Feuilleton, enz.

Orgaan der Ned. Zendingsvereeniging. Oct. 1904.

Hoe de Chineezen hunne afgestorven voorouders vereeren, door L. Tiemersma (vervolg).

Maandbericht Ned. Zendel. genootschap. Oct. 1904.

Verslag van de zending in Kediri, over 1903, door F. de Munnick. — Uit een paar brieven van Alb. C. Kruyt te Posso.

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereeniging. Oct. 1904.

Halmahéra: Tobèlo (Jaarverslag van Br. Hueting). — Nieuw-Guinea: Meoswaar (verschillende mededeelingen).

De Indische Mercuur. No. 44. 1 Nov. 1904.

Geschiedenis van de Gouvernements Theecultuur op Java, door Mr. J. A. van der Chys. door v. G[orkom]. — Uitbreiding van het Spoorwegnet op Sumatra's Westkust. — Sesamcultuur in Ned.-Indiä, door M. G. — Een theemarkt te Batavia. — Automatische Laadmachines. — Verslagen van Maatschappijen. — Feuilleton: Naar de cacaoplantages van Ecuador (vervolg).

Bijvoegsel: Officieele vergelijkende prijsopgave van in de jaren 1904 en 1903 verkochte Sumatra en Borneo Tabak (Oogsten 1903 en 1902).

De Gids. November 1904.

Koloniale Hervorming? door Mr. C. Th. van Deventer.

ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**

Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus**, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie**, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,

***F. TIJMSTRA.***

**Zutphen Vooruit.**

**Zutphen**, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen**, enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.
M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

***MEDICINALE COGNAC.***

2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
te 's-Gravenhage
is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
**COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.**

***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover.

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

# C. HOYNG,

## Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag**, is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

## DE MALEISCHE TAAL

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot

**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.**

# F. H. BOTHE,

## 21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seizoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

**Prijs per jaargang *f 4.--*. Los nummer franco na inzending van *f 0.50.***

## Cursus in Zendingsgeschiedenis,

te houden door
Jonkvrouwe DE LA BASSECOUR CAAN.

PROSPECTUSSEN en INLICHTINGEN te bekomen:
Amsterdam, Bijbelhuis, Heerengracht 366.
Rotterdam, Zendingshuis, R. Rottekade 57.
Utrecht, Zendingshuis, Janskerkhof.
's-Gravenhage, Boeatan, Plaats 9 en Boekhandel G. J. van Peursem, Zeestraat 40.

In Amsterdam, Rotterdam en Utrecht worden behandeld Afd. I, de **Molukken**; den Haag: **Java.**

Aanvang van den Cursus: AMSTERDAM **Vrijdag 11 Nov.** des namiddags **half drie**, Heerengracht 366.

ROTTERDAM **Dinsdag 8 Nov.** des avonds **half acht**, Gebouw „Tot Nut van 't Algemeen", Oppert.

Op beide plaatsen **vrijen toegang**, daar een bus geplaatst wordt voor giften ten behoeve der Zending, na aftrek der onkosten.

UTRECHT aanvang **Zaterdag 5 Nov. half drie**, Zendingshuis Janskerkhof.

's-GRAVENHAGE aanvang **Donderdag 5 Jan. half drie**, Toussaintkade 11*a*.

**KAARTEN f 4.—. FAMILIE KAARTEN f 6.—.**

Abonneert U op de

## Bintang Hindia.

**Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.**

***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***

**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
HAAGPOORT 4.

**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

## Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch **Weekblad voor Indië,** onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.

***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***

Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D. D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman**, getiteld: „Liefde".

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95

**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG**

N. B. **Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.**

## STAAT

**voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT**
VOOR
**H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model)**

**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**

**Prijs 2½ cent.**

Stoomvaart-Maatschappij

## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"

**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 | 1904 |
| **Gedé** | 12 Nov. | 24 Nov. | 29 Nov. | 19 Dec. | 21 Dec. |
| | | | | 1905 | 1905 |
| **Ophir** * | 26 „ | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 F |
| | 1905 | | | | |
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 M |
| **Goentoer** * | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 „ |
| **Merapi** | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ | 29 „ |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.**, *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp**, Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

## Vereeniging OOST en WEST.

***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10—12** en van **2—4** inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Comm. den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te
wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 35. Donderdag 10 November 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

rij aan huis of franco per post
innenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
oor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
fonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen of Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen:

### I. Van de Administratie.

Dikwijls worden klachten vernomen wegens het niet of *niet geregeld* ontvangen van het Koloniaal Weekblad, die bij onderzoek blijken het gevolg te zijn van het niet *onmiddellijk* kennis geven aan den Heer **W. van der Zijl, Riouwstraat 212**, in geval van verhuizingen.

Daarom wordt nogmaals beleefd, doch dringend verzocht dit in den vervolge niet meer te verzuimen.

### II. Van de Afdeeling Amsterdam.

In eene op 5 November gehouden bestuursvergadering werd o. a. besloten:

1°. Om te Amsterdam gedurende dezen winter een drietal openbare lezingen te doen houden, waartoe op koloniaal gebied bekende sprekers zullen worden uitgenoodigd.

2°. Om er op te wijzen, dat in Oost- en West-Indië meer bekendheid dient te worden gegeven aan het onbetaald en geheel belangeloos door de Vereeniging geven van inlichtingen, ook aan repatrieerenden, omtrent *vestiging, inrichting, scholen, pensions* enz., als ook omtrent het opnemen van kinderen, die men wil achterlaten of die voor hunne opvoeding naar Nederland worden gezonden in gezinnen, waar de daartoe benoemde speciale Commissie weet dat ze goed zijn, terwijl die Commissie, desverlangd, toezicht houdt.

De meening werd uitgesproken, dat het wenschelijk zou zijn om van dit deel van den arbeid der Vereeniging, in het Koloniaal Weekblad geregeld mededeeling te doen.

## West-Indië.

De West-Indische begrootingen zijn in de afdeelingen der Tweede Kamer onderzocht, welk onderzoek tot tal van opmerkingen heeft aanleiding gegeven, waaruit de gevolgtrekking kan worden gemaakt, dat de belangstelling, welke in de laatste jaren voor onze west-indische bezittingen werd opgewekt, nog geenszins verflauwd is.

Bepalen we ons eerst tot Suriname dan treft ons in het V. V. de, tot den minister gerichte opmerking, om bij het schrappen van hem niet strikt noodzakelijk voorkomende posten in de voorloopig, door de Koloniale Staten vastgestelde begrooting niet te ver te gaan, en met alle omstandigheden rekening te houden. Het was ons daarom eenigszins een teleurstelling, in dit verslag een ernstig woord te moeten missen, tot opwekking om maatregelen te beramen tot dadelijke hulp aan den noodlijdenden landbouw, en zulks te meer, waar, zooals we straks bij Curaçao zullen zien, het landbouwcrediet-vraagstuk wel degelijk de aandacht werd waardig gekeurd.

Zeker, de toestand van den surinaamschen landbouw is der Kamer niet ontgaan, en 't was juist naar aanleiding daarvan, dat naast erkenning der juistheid van den, door den gouverneur betoogden financieelen vooruitgang der kolonie in de laatste 25 jaren. de waarschuwing eene plaats vond tegen optimistische verwachtingen in de toekomst; eene waarschuwing zeker niet misplaatst, waar de laatst openbaar gemaakte cijfers aantoonen, dat niettegenstaande de buitengewone gunstige omstandigheid van spoorweg-aanleg de huidige landbouw-crisis een overheerschenden schadelijken invloed op de opbrengst van nagenoeg alle middelen uitoefent.

Landbouw-bevordering door invoering van nieuwe en verbetering van bestaande cultures, wordt wel is waar bepleit, doch het zijn voornamelijk de belangen der kleine landbouwers en inboorlingen, welke hierbij den doorslag gaven. In deze lijn past ook het, overigens niet onverdienstelijk denkbeeld der oprichting van centrale suikerfabrieken van staatswege, waaraan de landbouwers de grondstoffen zouden leveren. Maar hiermeê, zoowel als door de aanbevolen oprichting van pelmolens, ter bevordering van de rijstcultuur, — waartoe overigens reeds in de kolonie zelve de stoot werd gegeven voor wat het district Saramacca aangaat; — zal de groote landbouw niet zijn gebaat, die oogenblikkelijk in een critieken toestand verkeert, welke door gebrek aan werkkapitaal en nagenoeg algeheel gemis in de kolonie van crediet-instellingen op zijn eindelijken val schijnt te moeten uitloopen, waarbij, men vergete dit niet, het kolonisatie-vraagstuk nauw betrokken is, ten ware het bestuur zich voor laatstgenoemd doeleinde de noodige offers zou willen getroosten, waarmeê nu èn groote landbouw èn kolonisatie zouden zijn gebaat.

Te meer meenen wij op dezen wensch, o. a. in *Onze West* belichaamd, de aandacht te mogen vestigen, waar niemand er aan denkt, aan deze hulpverschaffing het karakter eener schenking te verleenen, maar integendeel deze steun vrij groote zekerheid biedt, om, bij goede voorlichting en de, ook thans aanbevolen maatregelen ter verbetering van den afzet der producten, kapitaal en rente beide te zien binnenkomen.

Wat de kolonisatie aangaat, kwam in het Verslag ook de uitzending van jonge inlandsche ambtenaren van Java ter sprake, met welken maatregel algemeen werd ingestemd. Hierbij werd het, ook in de Koloniale Staten-vergadering van den 3den Mei ll. door het lid Morren te berde gebrachte bezwaar der geringe bezoldiging genoemd. Wij vermoeden dat sedert Mei intusschen wel de noodige inlichtingen zullen zijn ingewonnen om zich te vergewissen, dat voor 't op deze begrooting uitgetrokken bedrag werkelijk de gewenschte personen zullen kunnen worden verkregen tot het welslagen der javaansche kolonisatie-proef, welke ook wij van groot belang voor de kolonie achten. In verband hiermede nemen we, in tegenstelling met vroegere ongunstige berichten dienaangaande, het volgende uit eene der jongst aangebrachte nummers van de *Surinamer* op:

«De Javaansche landbouwer Kasro, op Johan en Margaretha, heeft met zijn passagegeld twee koeien gekocht en is bezig zijn geheele perceel gereed te maken voor beplantingen. Sorotono begint al welgesteld te worden. Nog drie anderen vorderen ook en gaan thans hun rijst inoogsten; hunne vrouwen houden zich gaarne bezig met den aanplant van bruine boontjes, waarvoor zij gereed geld krijgen.

Het schijnt nu, dat meerderen hun voorbeeld willen volgen». Bravo, Kromo!

Naast landbouw en kolonisatie is het de goud-industrie, die de aandacht verdient, niet het minst wegens de, in den jongsten tijd opgedane ervaringen. Het hadde, waar alle zeilen moeten worden bijgezet om te trachten het financieel evenwicht in de koloniale huishouding te herstellen, o. i. op den weg der Kamer gelegen de vraag te pas te brengen, of niet wellicht de stemmen, die in de kolonie opgaan ten betooge, dat men ten aanzien dezer industrie den verkeerden weg heeft ingeslagen, het bij 't rechte eind hebben. Wij wijzen op de, in deze leerzame September-productie der Saramacca Co. Is 't wonder, dat men, o. a. de *Suriname*, zich begint af te vragen, of het niet beter ware geweest. zoo we in deze materie bij onze fransche buren in de leer waren gegaan, instede van het stelsel der groote maatschappij en van Demerara te copieeren?

Eigenaardig trof ons in dit Verslag eene vraag ten opzichte van het Granplacer. Zou het bestuur ook ten opzichte van deze mislukte onderneming de erfenis moeten aanvaarden van Suriname's grootsten vriend?

In verband met de goud-industrie, komt ons de vraag in dit Verslag om schrapping van den post voor politie-toezicht in Lawa minder geslaagd voor, nu juist het groote aantal déportés, dat we telkens bij factuurtjes naar Cayenne terugsturen, de aandacht trok, maar ons tevens moet in het oog doen houden welke elementen de naburige kolonie binnen hare grenzen bergt.

Wel verre van opheffing van politie-toezicht voor te staan, zouden we dit veeleer willen zien verscherpen.

De, in het Verslag uitgesproken wenschelijkheid eener enquête naar de kindersterfte in de kolonie, en de middelen om aan dit euvel tegemoet te komen, zouden we gaarne onderschrijven. Wel zijn de, in dit opzicht in naburige engelsche koloniën verkregen resultaten uit practisch oogpunt weinig bemoedigend geweest, maar een, voor de toekomst van een volk zoo groot kwaad als dit, laat niet toe, dat we daar met gekruiste armen en 'n «non possumus» voor blijven staan.

De, in het Verslag gestelde vraag, hoe het met de maatregelen tot bestrijding der lepra stond, werd reeds door den gouverneur der kolonie beantwoord door indiening van eene desbetreffende ontwerp-verordening.

Ten slotte nemen we, met betrekking op de vraag betreffende het plan tot oprichting eener tuchtschool voor knapen in Suriname, het volgende op uit de mededeelingen van den bestuursgedelegeerde ter Koloniale Staten-zitting van den 2en Mei ll.

«Binnenkort, zei de heer Hofstede Crull, kon het verslag ingewacht worden van de Commissie tot voorbereiding. Spreker meende er wel te mogen bijvoegen, dat hij voor zich de overtuiging droeg, dat de gouverneur op dat verslag zou ingaan, zoodat binnen niet al te langen tijd de oprichting van een tuchtschool kon worden tegemoet gezien.»

Wat Curaçao aangaat, werd de vraag gesteld, hoe nu eigenlijk de economische toestand van de kolonie is. Is er sprake van vooruitgang, of is de toestand van dien aard, dat meer dan ooit hulp van het moederland noodig is?

Voor het laatste geval, en uit het Verslag blijkt genoegzaam, dat de Kamer tot deze opinie overhelt, werd de opmerking gemaakt, dat gegeven de weinige inschikkelijkheid vanden Kolonialen Raad om mede te werken tot belangrijke maatregelen ter verbetering in den toestand, het wellicht op den weg der regeering kon worden geacht, om ten deze het intiatief te nemen.

De toestand van den handel gaf aanleiding tot een aantal vragen, waarvan die betreffende de wenschelijkheid der weder-oprichting eener Kamer van koophandel voor Curaçao, reeds in de kolonie onder de oogen werd gezien, door de benoeming

---

# FEUILLETON.

## De Hechtste Band.

*Naar het Engelsch door N. v. Z.*

*Hoofdstuk VI.*

„Farm Park" was oorspronkelijk een groote boerenwoning en is dit honderd jaren lang gebleven, totdat de grootvader van Sir Robert Jardine, die tot belooning van zijne krijgsverrichtingen in de Oost in den adelstand verheven was, met een aardig fortuin naar Engeland terugkeerde en van een behoeftigen bloedverwant het huis en het omliggende land kocht. Zoowel het een als het ander had hij aanmerkelijk uitgebreid en zijn zoon had zijn voorbeeld gevolgd, zoodat de tegenwoordige eigenaar een onregelmatige maar schilderachtige woning rijk was, gelegen tusschen vruchtbaar bouwland en fraai houtgewas — een uitgestrekte bezitting, die een fatsoenlijke rente opbracht en een uitstekend jachtgebied was. Het recht tot jagen hadden de Jardines, die groote jachtliefhebbers waren, zich daar altijd voorbehouden.

Kleine Paul Vereker had dus, wat gemak, goede zorg en aangename omgeving betreft, een benijdenswaardig tehuis en langzamerhand begonnen zijne herinneringen van Indië verward en vaag te worden. Het met klimplanten begroeide Indische huis, de oostersche moederlijke liefde, de luidruchtige bezorgdheid zijner grootmoeder, de oude Bibi Jahans, de heilige rivier en de Baba-jee werden meer en meer droombeelden in zijn kinderlijken geest. Mevrouw Vereker schreef hem met lange tusschenpoozen op dun blauw gelijnd papier. Sir Robert merkte niet zonder reden op, dat „die vrouw met het verkeerde eind van haar pen scheen te schrijven", en daar Paul werkelijk niet in staat was deze epistels te ontcijferen en Lady Jardine ook dikwijls hare geduldige pogingen daartoe moest opgeven, werden de, met veel moeite samengestelde, beantwoordingsbrieven van het kind ook hoe langer hoe zeldzamer, totdat er eens een buitengewoon vreemdsoortig schrijven kwam, blijkbaar het nieuws bevattend, dat mevrouw Vereker ging hertrouwen, — en daarna hield de gemeenschap tusschen moeder en zoon geheel op.

Maar hoewel vaag stond Indië Paul nog altijd voor den geest en menigmaal wekte een doordringende geur, een felle zonnegloed of een prachtige maneschijn plotseling een herinnering bij hem op, die hem wanhopend deed schreien, ofschoon hij, als men er hem naar vroeg, in waarheid kon antwoorden niet te weten waarom hij eigenlijk verdriet had. In den oogsttijd had hij eens zijn toevlucht gezocht in een Zigeuner-kamp, aangetrokken zoowel door enkele woorden, die hem gemeenzaam toeklonken, als door de donkere gezichten en de heldere kleuren. Maar het opperhoofd van den troep had hem dadelijk teruggebracht en een flinke belooning voor zijn moeite ontvangen, terwijl Paul zóó streng onderhouden werd over zijn slechten smaak, om zich tot zulk volk aangetrokken te gevoelen, dat hij huilend en kribbig naar bed ging.

De gezondheid van het kind was door den voedzamen engelschen kost, het geregelde leven en het versterkende klimaat zeer verbeterd en zijn zenuwgestel normaal geworden, zoodat plotselinge buiën van aandoening en woede al zeldzamer werden.

Hij had al heel spoedig lezen geleerd, onder de leiding van de kamenier van Lady Jardine, een ontwikkelde vrouw, die er bizonder op gesteld was hem ook de kerkgeschiedenis en den catechismus te leeren, daar zij hem voor een heiden uit een vreemd land hield. Hij bleek een dankbare leerling te zijn, want hij was nooit gelukkiger dan met een boek en stelde veel belang in godsdienstige aangelegenheden.

Hij kwam veel met Selma Neale in aanraking, want er waren daar in de buurt maar weinig kinderen, en zij hadden bij gebrek aan beter misschien,nog al warme vriendschap met elkaar gesloten. Selma bewonderde onwillekeurig de geestesgaven van haar speelkameraad, maar zij minachtte hem om zijn gebrek aan lichaamskracht. Hij deed haar dikwijls allerlei verhalen — wat Bob nooit had gedaan — over slangen en duivels, over geesten in de boomen en op de heuvels, over avonturen en ontvluchtingen. Hij kon soms grappige Hindostansche liedjes zingen in droefgeestige melodie, doch dit viel hem moeilijker naar mate de Westersche omgeving al meer en meer zijne indische herinneringen uitwischte en de beteekenis der woorden hem ontglipte. Werkelijkheid en verbeelding werden tot een vreemd mengelmoes voor zijn brein, en dan kon hij onmogelijk gekke verhalen doen omtrent zijn vroeger leven en toenmalige ondervindingen, waarmede hij de bedienden van „Farm Park" vermaakte en die zijn oom dikwijls in een onbedaarlijken schaterlach deden uitbarsten.

Lady Jardine luisterde gewoonlijk maar half naar zijn gebabbel en maakte dan de opmerking, dat „Indië een afschuwelijk land moest zijn om in te wonen". Zij droeg zorg, dat hij behoorlijk werd gekleed en gevoed, dat hij vriendelijk werd bejegend, dat hij bijtijds naar bed ging en zij bleef altijd bij hem terwijl hij zijn avondgebed zei, maar zij kon hem toch niet recht liefkrijgen, en dit feit deed haar leed.

Op een namiddag sprak zij vertrouwelijk hierover met den predikant. De heer Neale was Lady Jardine komen bezoeken om haar te raadplegen over eenige aangelegenheden betreffende de Kerstmisviering in het dorp en hij had Selma meegebracht. Zij was met Paul naar de speelkamer gegaan en de predikant met zijn gastvrouw hadden zich na de bespreking der kerstgeschenken, in lage zetels aan weerszijden van een gezellig en knappend houtvuur neergevleid. Lady Jardine warmde hare fijne handjes, die door de vlammen doorzichtig rozenrood gekleurd leken. Het gesprek viel op Paul Vereker.

„Ik doe zooveel voor hem als ik kan", zeide Lady Jardine, „en ik tracht van hem te houden ter wille van mijn armen broer, maar ik ben er zeker van, dat ik hem nooit zal leeren begrijpen, hij is zulk een vreemd kind. Robert noemt hem een kleine kabouterman."

En Pritchard kan hem niet uitstaan", zeide de predikant spijtig. „Selma en ik zijn altijd bij haar in ongenade, als Paul in de pastorie geweest is. „De laatste keer dat hij bij ons was liep de maat over, toen hij haar vroeg, waarom zij haar snor niet afschoor!"

„Wat zeide zij toen? Die vraag lag mij ook dikwijls op de tong".

„Zij zeide, dat zij niet wilde weg doen, wat de Heer haar gegeven had" antwoordde de predikant droogjes, waarop zij beiden lachten.

„Pritchard speelt heerlijk den baas over u, beste man, en ge zult u nooit uit haar heerschappij los weten te maken. Ik geloof, dat 't altijd verkeerd is, bedienden erg lang te houden, hoe uitmuntend ze ook zijn, want men eindigt altijd met onder den duim te raken."

„Ik kan niet ontkennen, dat Pitchard den baas speelt; maar wat zou ik zonder haar moeten beginnen? Zij zorgt zoo goed voor Selma, en dat is juist nu het noodigste. Later zal Selma veel bij mijn zuster zijn, die haar met haar eigen dochter verder op zal voeden en ik zal haar eenige jaren naar het buitenland laten gaan, als zij daartoe den leeftijd heeft. — Vertel mij eens, wat zijt ge van plan met Paul te doen?"

„O, de jongen zal een betrekking moeten kiezen, die hem weer naar Indië voert; hij spreekt er altijd van dat hij daarheen terug wil als hij volwassen is. Wij denken er over hem het volgende jaar naar school te zenden."

„Ik vrees", zeide de predikant, langs zijn kin strijkend, „dat het kind op school een moeilijken tijd zal hebben Hij munt niet uit in lichaamsspelen, wel?

„Dat zou ik niet precies kunnen zeggen; hij heeft nog niet veel gelegenheid gehad te toonen, waar hij toe in staat is. Robert bemoeit zich niet veel met hem, behalve dat hij om zijn verhalen lacht, hij heeft niet eens een pony voor hem gekocht. Hij stelt Bob en hem nooit op dezelfde lijn, hij zegt dat Paul van de negers afstamt en dat hij nergens anders voor deugen zal, dan om in den smaak der vrouwen

van bestuurswege eener commissie van deskundigen om ter zake te rapporteeren.

De quaestie der, door Venezuela ingestelde additionneele rechten werd natuurlijk ook aangeroerd, en het zou ons verheugen, zoo de minister ten deze 'n bevredigend antwoord zou kunnen geven op de vraag naar den uitslag der onderhandelingen met Venezuela over de onderhavige, voor den handel onzer kolonie bezwarende bepalingen. Maar wij vreezen, dat we hier als zoovele malen te voren ons de kaas van het brood hebben laten eten, zonder hoop op redres. De bevoorrechte ligging van Curaçao lokte uit om daarvan zooveel mogelijk te profiteeren, zonder te bedenken, dat men in den tegenwoordigen tijd moet weten te geven om wat te krijgen. Thans wordt de vraag gesteld, of in den handel met Columbia geen compensatie kon worden gezocht, voor wat de kolonie met betrekking op Venezuela moet derven. Die Flagge folgt dem Handel, heeft de IJzeren kanselier eens gezegd. De waarheid dier stelling moge wel eens uitgekomen zijn, met vrij groote zekerheid is het omgekeerde dier stelling aan te nemen, wanneer het ten minste de handelsvlag is, die wij vooruitsturen. Wanneer straks door de opening van het Panama-kanaal, voor de landen, daaraan en in de nabijheid gelegen, een nieuwe aera zal zijn aangebroken, moet de oplevende handel, wil Curaçao, wil Nederland daarvan profiteeren, de kolonie daartoe gereed en den weg daarheen onder nederlandsche vlag gebaand vinden.

Met betrekking op den landbouw konden de, tot dusverre getroffen maatregelen, als zoovele stappen op den goeden weg, de goedkeuring wegdragen. Krachtig drong men aan op dammenaanleg, waartoe in verband met de geaccidenteerde terreingesteldheid, uitzending van 'n deskundigen topograaf werd verlangd. Gevraagd werd naar het gevoelen van den minister ten aanzien van de oprichting eener landbouwcrediet-bank, waarover ten vorigen jare al in de Kamer te doen is geweest, zonder dat de minister daarop bescheid kon geven, wijl toen nog het rapport van den landbouwkundige moest worden gebracht. Ook het denkbeeld van de *Amigoe*, om een deel der plantages van bestuurswege over te nemen, tot uitgifte aan kleine landbouwers, opdat de planters, dan vrij van bezwarende hypotheeklasten, zich beter aan de exploitatie hunner ondernemingen zouden kunnen wijden, vond weêrklank in dit verslag.

Wat de industrie aangaat, was de vraag, hoe het nu eindelijk met de, in uitzicht gestelde mijnwet en de heropening der exploitatie van de phosphaat-mijnen op Santa Barbara stond, zeker niet ongewettigd. Ten vorigen jare reeds werd de indiening eener mijnwet binnen een niet te lang tijdsverloop toegezegd, terwijl daarbij tevens de waarschijnlijkheid werd vooropgesteld van de hervatting der werkzaamheden op Santa Barbara. Nu zijn we nog even ver als te voren, behalve dat er nog dat grapje van Aruba bij is gekomen. In zooverre is, gegeven de soesah, die een vreemdeling ons in mijnzaken bezorgde, 't wel begrijpelijk, dat men zich de vraag stelde, of 't maar niet beter zou wezen, om wat de, onlangs op plantage Waterloo ontdekte ozokerietmijn aangaat, tot staats-exploitatie over te gaan, waardoor de kans, dat de concessie in vreemde handen kome, zou worden ontloopen. Overigens zal bij de betreffende opmerking in het Verslag wel niet deze overweging, maar het sociaal-economisch standpunt der staatsexploitatie voor alles hebben voorgezeten.

Behalve de mijnwet, wordt ook de reorganisatie van het belastingstelsel der kolonie, waarvoor de inspecteur Bartelink ten vorigen jare reeds bij het departement van koloniën gedetacheerd werd, verlangend door de Kamer tegemoet gezien.

Over meer andere nuttige zaken nog, sprak men zich in de afdeelingen van dat lichaam uit, zooals over de wenschelijkheid van wegen-verbetering op Sint Eustatius. Men vroeg den minister hoe het stond met het plan tot oprichting van een model-zoutpan op Bonaire.

Over alles en nog wat, op beide koloniën betrekking hebbende, moge de M. v. A. genoegzaam uitsluitsel geven.

---

# Week-Overzicht.

Zooals te verwachten was, werd in de Memorie van Antwoord op het V. V. in zake het kabelwetje, bevreemding te kennen gegeven over de opvatting, als zoude onze regeering zich wat al te gul betoond hebben, door zonder eenige tegen-prestatie het verdrag betreffende den kabel Saïgon—Pontianak met de fransche regeering te sluiten. De aanleg van dezen kabel, die onze kolonie een nieuwe verbinding schenkt, geschiedt geheel voor fransche rekening, en wel zoo dat de fransche regeering, zoo de aanleg door particulieren mocht falen, dien op staatskosten zal ten uitvoer brengen.

Naar aanleiding van hoofdstuk X (Koloniën) der Staatsbegrooting werd de vraag gedaan, of de billijkheid niet meebracht, om voor de, ten behoeve van Indië te houden aanbestedingen geheven zegel-, leges- en registratie-gelden af te schaffen, dan wel de, aldus verkregen gelden aan Indië te restitueeren. Wij hebben er al vroeger in dit blad op gewezen, dat het de moeite zou loonen, eens na te gaan, welke voordeelen het moederland nog, niettegenstaande de afsluiting van het batig-saldo-tijdperk uit de koloniën trekt, en wanneer men eens zuiver de rekening ging opmaken, zou men versteld staan over onze kortzichtigheid, waardoor de zuinigheid de wijsheid bedriegt. Maar nu zit men toch weer op die kleine faveurtjes af te dingen, als hiervoren aangegeven en op de 3/4 percent van de millioenen-opbrengst der door de Handelmaatschappij aan de markt gebrachte producten? En het moederland restitueert immers telken jare eenige tonnen gouds uit de bedrijfsbelasting aan de kolonie? Och, 'n aalmoes in vergelijking met, wat het moederland nu nog telken jare indirect aan zijn koloniaal bezit te danken heeft.

In hetzelfde Voorloopig Verslag werd de vraag gedaan of met het oog op het principe, dat het defensie-vraagstuk in West-Indië voor moederlandsche rekening komt, het onderhoud der forten in Suriname en Curaçao niet ook door Nederland behoort te worden bekostigd. Deze vraag gaf een inzender in de *Nieuwe Cour.* aanleiding er op te wijzen, dat slechts sleur oorzaak was, dat er nog van forten in Suriname wordt gesproken. Het fort Nieuw Amsterdam b.v. heeft op het oogenblik met zijn dichtgeslibde gracht en ingezonken wallen niet de minste waarde meer als sterkte. Sleur doet er echter nog steeds een wacht plaatsen en 'n fortwachter, die beiden gemist kunnen worden.

Ook werd gevraagd, hoe 't stond met de plannen betreffende de militaire bezetting. Uit 't feit, dat de detacheering van den luitenant der artillerie Snijders met twee jaren is verlengd, zei de *Amigoe*, zou men kunnen afleiden, dat in de eerste twee jaren geen verandering te wachten was. Het blad voegde daaraan toe, dat er ook anders over geoordeeld werd.

Van de belangrijke lezing van Mr. C. Th. van Deventer in het Indisch Genootschap over «Java's opheffing», werd reeds op een andere plaats in het vorig nummer van ons blad verslag gedaan, zoodat we daarnaar meenen te mogen verwijzen.

Den 1en dezer vierde de «Vereeniging Het Eereteeken voor belangrijke krijgsbedrijven» alhier haar 35jarig bestaan met 'n feestelijke bijeenkomst in den foyer van het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen.

Aan het verhandelde op het achttiende zendingsfeest te Amsterdam ontleenen wij nog het volgende:

Dr. H. M. van Nes te 's-Gravenhage bepleitte eenheid in het werk der zending (samenwerking, samenvoeging, samensmelting). Hij legde zijne gedachten neer in de volgende stellingen: I. Bij onzen zendingsarbeid moet het belang van Indië op den voorgrond staan; niet dat van onze vereenigingen en kringen. Ware dit steeds bedacht, dan zouden onze krachten minder versnipperd zijn, zoowel hier als in de koloniën. II. Deze versnippering heeft tengevolge, dat wij tegen den tegenwoordigen toestand op het arbeidsveld niet zijn opgewassen. De noodzakelijke concentratie is alleen door samenwerking te verkrijgen. III. Samenvoeging, allereerst tot het verkrijgen eener gemeenschappelijke opleiding, door velen gewenscht, is aan te bevelen op paedagogischen en moreelen, voor de toekomst ook op financieelen grond. IV. Tot samensmelting, moeilijk door de historie en door onzen volksaard, kan misschien de tegenwoordige beweging voor kerkelijke zending den weg wijzen, mits gewaakt worde tegen nog verdere versnippering.

De heer R. A. de Monchy Jr., secretaris der Vereeniging ter ontwikkeling der Katoencultuur in de Ned. Koloniën, schreef aan de bladen, naar aanleiding van een onlangs gedane mededeeling over het rapport van prof. Treub, dat deze volstrekt niet ontraadt verdere proeven met deze cultuur in Indië te nemen. Integendeel beveelt hij *zelfs met aandrang* aan «in die gewesten waar de katoen-cultuur in stand en van beteekenis voor de bevolking is gebleven, eene *ernstige* poging tot bevordering dier cultuur en vermeerdering harer beteekenis te doen».

Alleen in die gewesten waar het bewijs duidelijk geleverd is dat aldaar de katoen *onmogelijk* met succes geteeld kan worden, ontraadt prof. Treub verdere proefnemingen.

Ook over de cultuur der «Kapas rampit», de katoensoort die op Borneo wordt aangetroffen, zegt het rapport: «Omtrent het eventueel rentegevende dezer cultuur dienen proeven in Borneo zelf, een paar jaar achtereen voortgezet, te beslissen»; en geeft prof. Treub in overweging een proefaanplant in Borneo te doen aanleggen.

Wel zegt prof. T. dat er in de eerste jaren geen sprake van mag zijn, menschen van Java naar de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo te doen emigreeren met het oog op eene in dat gewest te drijven cultuur der «Kapas rampit». En dit, aangezien men omtrent de mogelijkheid dat die cultuur daar kans van slagen zou hebben en rendeerend zijn, nog in het onzekere verkeert.

**Uit de Pers.** — Een crisis *Standaard* 31 Oct. ll. — Candid.-Ind. Ambtn. en spoorstudenten *Nieuwe Cour.* 1 dezer. — Misverstand *Nieuwe Rott. Cour.* 1 dezer.

In haar hoofdartikel «Een crisis» van den 31sten October ll. wijdt de *Standaard* eenige beschouwingen aan den huidigen, financieelen toestand van Indië. Erkennende dat het onredelijk, in ieder geval hard zou wezen, de liberale regeeringen verantwoordelijk te stellen voor den benarden staat der indische financiën, wil het toch geconstateerd zien, dat waar het huidig ministerie de handen vol heeft met de financiën van het moederland, daar nu nog de zorg bij komt voor dekking van aanzienlijke koloniale tekorten.

Het blad onderscheidt ons koloniaal beheer, sedert de invoering van het cultuurstelsel, in drie periodes, die der gouvernements-cultures, de industrieele periode, en die, waarin de sociaal-economische zijde van het vraagstuk tot haar recht moet komen.

Wat de eerste betreft, heeft 't blad natuurlijk niet veel op te merken. Alle partijen hebben toch meêgedaan aan het leunen op Indië.

Wat het tweede tijdperk aangaat, dat, waarin de europeesche industrie werd bevorderd, teekent het blad aan:

«In hooge mate onredelijk zou het zijn, indien het goede, hetwelk die industrieele exploitatie voor de bevolking opleverde, werd miskend; maar toch zou het wijs zijn geweest, indien naast de maatregelen der regeering in het moederland om aan de industrieele ondernemingen van Europeanen voordeelen te verschaffen, wat meer ernstige pogingen in het werk werden gesteld om den landbouw voor de inlandsche bevolking tot bloei te brengen.»

't Is dus met een crisis, dat we de nieuwe periode binnentreden, zoodat zelfs voor 1905 de gewone uitgaven niet door de gewone inkomensten worden gedekt. Het blad heeft echter goeden moed, nu minister Idenburg in de nieuwe richting stuurt:

«Indien de Staten-Generaal hem daarin steunen, dan zal op den duur Indië deze crisis wel te boven komen; al mag niet ontveinsd, dat men in dit opzicht te lang gedraald heeft en dat mede daardoor de eerstvolgende indische begrootingen hoogstwaarschijnlijk wel niet sluitend zullen zijn te maken.»

In haar avondnummer van den 1en dezer teekent de *Nieuwe Cour.* naar aanleiding van de bespreking in het nummer van den 20en October ll. van ons blad van dat gedeelte der rede, door den afgetreden rector magnificus der leidsche universiteit, gehouden bij de overdracht van het rectoraat, hetwelk is gewijd aan de opleiding van oostindische ambtenaren, o.a. het volgende aan:

Zij meent dat er hoogstens sprake kan zijn van een *schijn*, welken te willen doen verdwijnen 't blad overigens prijzenswaardig acht, van misverstand naar aanleiding van des rectors woorden, waar deze uitdrukkelijk gezegd heeft, dat hij, wanneer hij tegen het spoorstudentenwezen optreedt, het oog heeft op diegenen, voor wie het verblijf te Leiden niet onmogelijk of onraadzaam is.

Waar in het, door de *Nieuwe* uit ons blad geciteerde duidelijk werd te kennen gegeven, dat slechts *onjuiste opvatting* van het gesprokene tot misverstand aanleiding zou kunnen geven, zou deze opmerking vrij wel de ten deze te kennen gegeven meening dekken, ware het niet, dat de *Nieuwe*, wat de uitkomst betreft, feitelijk den spoorstudenten voor hunne toekomstige carrière een cachet van minder waardigheid toekent, gelijk uit de volgende aanhaling uit dat blad blijken moge:

«Een aantal studenten te Leiden en te Delft ingeschreven en die zeer goed — wat financieele overwegingen betreft — daar hun kamers konden hebben, wonen in Den Haag of elders, omdat zij het daar aangenamer vinden, om welke redenen dan ook. Wij hebben hierbij niet alleen het oog op a.s. Oostindische ambtenaren, maar spreken in het algemeen. En tegen dergelijk absenteïsme moet ook onzes inziens met kracht worden opgetreden. In dit opzicht scharen wij ons beslist aan de zijde van den afgetreden rector. Het voorrecht, dat gelegen is in het student zijn, zit 'm niet alléén in het kunnen volgen der colleges; ligt ook in het genieten van het studentenleven in zijn vollen omgang. Het studentenleven met zijn gevaren, maar ook met zijn uitnemende hoedanigheden!

En niet het minst is dit leven meê te leven nuttig voor den aanstaanden Indischen ambtenaar. Met een korten studietijd, thans nog (hoelang?) van twee jaar, uit den schooltijd (althans voor de meesten) naar een betrekking waarin zooveel gevraagd kan en moet worden van karakter en takt! Welke andere jonge man met opleiding aan een universiteit heeft dien overgang door te maken? Daarom zou het zoo goed zijn, dat die korte studietijd tevens een gezonde studententijd werd, mét de voordeelen door den Leidschen rector aangegeven. En dit wordt tegengehouden door het spoorstudentenwezen; en — ook door het candidaat-ambtenaarschap, dat het spoorstudentenwezen en het niet-corpslid-zijn aanwakkert.»

Eenige ingezonden artikelen in genoemd blad o.a. van den 4en en 8en dezer behandelen hetzelfde onderwerp.

De *Nieuwe Rott. Cour.* zet in haar nummer van den 1sten dezer uiteen, dat haars inziens ten opzichte van de uit het V. V. op het wetsontwerp betreffende de economische maatregelen voor de ontwikkeling van Indië gebleken opvatting omtrent de financieele betrekking, welke tusschen het moederland en Nederlandsch-Indië ontstaan zal bij aanneming van bedoeld ontwerp, van misverstand sprake is.

«Gedreven door de menschkundig-verklaarbare begeerte om tusschen zijne vroegere plannen en het nu voorgestelde een schijn van overeenstemming te bewaren, heeft de minister beide dooreengemengd, en daarin is de Kamer hem gevolgd. Laat ons beginnen het misverstand te doen ophouden door aan te toonen, dat hetgeen de minister in 1902 aangekondigd en in 1903 gedeeltelijk uitgevoerd heeft, slechts dáárin gelijkt op wat hij in 1904 wil, dat op beide manieren uit de Nederlandsche schatkist geld zal worden gegeven voor Indische uitgaven. Het zou geschieden tijdelijk en voor afloopende ondernemingen; het zal plaats hebben altijddurend en als een onherkenbaar deel van het geheel. Ziedaar het verschil», schrijft zij.

Zij betoogt dan, hoe eerst in de bedoeling lag dat de hulpverschaffing geschieden zou in den vorm van renteloos voorschot gedurende vijf jaren, te besteden volgens een aan de Kamers voor te leggen plan, terwijl thans noch aan het geld, noch aan den tijd, noch aan het doel een grens wordt gesteld.

In aanmerking nemende, dat de bijdrage uit Nederland zal worden besteed voor, met bijna elk onderdeel der indische administratie verwante hoofden van uitgaaf, acht het blad 't louter phraseologie, wanneer in de betreffende M. v. T. een scherpe onderscheiding wordt toegezegd tusschen de gewone middelen en bedoelde buitengewone inkomsten, welke laatste gereserveerd dienen te blijven voor buitengewone uitgaven.

«Wij zien», schreef het, «in onze verbeelding den toekomstigen begrootingswetgever al in het zweet zijns aanschijns napluizen, wat hij, in het geheel der onder handen zijnde of reeds voltooide ontwikkelings-maatregelen, nog als buitengewoon, of reeds als gewoon, «nauwkeurig» moet boeken! Het kan niet wenschelijk zijn, het stelsel van koloniaal beheer nog méér ingewikkeld te maken door het openen van een nieuw veld voor contrôle van den moederlandschen wetgever. Ook zonder dat blijft het zijn plicht om al wat voorgesteld wordt, ook de «maatregelen in het belang der economische ontwikkeling», te onderzoeken en te beoordeelen. Wil de Kamer aan de, door den minister ontworpen regeling haar goedkeuring schenken, dan geschiede het met klare erkentenis van haren inhoud en dus niet met invoering eener onderscheiding, welke in 1902 en 1903 hare plaats geweest, maar na 1904 een anachronisme zou zijn. Onder dit voorbehoud, zou het blad het ontwerp willen aannemen, evenwel zonder dat het ook dan zijn onverdeelde instemming zou wegdragen.

De *Standaard* merkte, naar aanleiding van dit artikel op, dat voor wie de betrekkelijke M. v. T. goed heeft gelezen, van misverstand als door de *N. R. C.* bedoeld geen sprake kan zijn.

## Oost-Indische berichten.

**Sumatra.** Het *Soer. Hbl.* weet te voorspellen dat, na het optreden van den nieuwen landvoogd, veel meer dan tot nu toe de aandacht zal worden geschonken aan Sumatra en eenige daar sinds jaren hangende questies tot oplossing zullen worden gebracht. Onder deze questies is er een die het geduld zoo heeft op de proef gesteld **als het belastingvraagstuk in West-Sumatra**. Het blad is er dan ook vast van overtuigd dat binnen één jaar in genoemde gebied een **hoofdelijke belasting** met eenige andere zullen worden ingevoerd.

**Atjeh** blijft nog steeds slachtoffers eischen; vernamen wij onlangs dat de luitenant L. HANSMA bij de arrestatie van een Atjeher in de IV Moekims gewond werd, thans hebben wij in de afgeloopen week weer het sneuvelen te betreuren gehad van den 1sten luitenant J. J. B[...] bij de vermeestering van Teungkoe Noeradin in Pedir. Deze officier bracht in Atjeh bijna zijn geheelen diensttijd als officier door en was een der meest bekende Atjeh-fi[...]. Hij was ridder der M. W. O.

De engelsche mail bracht ons, middels de *Deli-Courant* weer eenig belangrijk, waaronder zeer verrassend, nieuws.

Eerstens eenige beschouwingen van dat blad, over de **Concept-Koelieordonnantie,** waaruit blijkt, dat naar de meening van den heer VAN BRUGGEN, het concept van den heer HOETINK doortrokken is van het streven om den contract-arbeider te maken tot een geheel vrij arbeider en, bij het opstellen der bepalingen, dezelfde beginselen hebben voorgezeten, die aan het nederlandsche of [...] arbeidscontract ten grondslag dienen, dat ongelijke [...]nikken dus voorzien zijn van gelijke kappen.

Waar het op aankomt is, dat de arbeider goed behandeld wordt, niet bedrogen in de vaststelling en niet beknibbeld bij de uitbetaling van zijn loon, dat geen overmatige [...] zijn deel zij, dat hij niet blootstaat aan willekeur en

---

te vallen. — Bob zal hem eens onderhanden moeten nemen». Zij dacht een oogenblik na. «Ik denk dat Bob een flink man zal worden, hij is eerlijk en openhartig, goed voor dieren en niet begeerig of zelfzuchtig. Er zal een goed soldaat uit hem groeien. Zijn moeder staat er heel wijselijk op, dat hij officier zal worden, niettegenstaande de vooruitzichten, die hem wachten, en reeds nu is hij dol op het leger. Soldaten zijn flinke lui», voegde zij er met een zucht bij.

«Gedurende de stilte, die nu volgde, vroeg de predikant zich af, of Lady Jardine bij deze laatste woorden aan het verledene terugdacht.

Hij keek het in schemer gehulde vertrek eens rond, hij bewonderde die smaakvolle omgeving en zijn oog rustte met welgevallen op de vrouw, die naast hem achterover geleund in haar stoel zat, terwijl hij zich voorstelde hoe buitengewoon aanvallig zij een twintig jaar geleden wel moest geweest zijn. De predikant wist, dat Lady Jardine niet erg ontwikkeld was, zij behoorde tot een geslacht dat geleerdheid als onvrouwelijk beschouwde; hij lachte heimelijk over haar geliefhebber op letterkundig en ander kunst-gebied — (zij schreef gebrekkig sentimenteele verzen en schilderde snoezige bloempjes) — maar toch was hij nooit gelukkiger dan in haar gezelschap.

«Sally Walker heeft den ouden Job Hawkins maar bij zich in huis genomen, om het wat gezelliger te hebben» zeide hij om weer tot de dorpsaangelegenheden terug te komen.

«Dat klinkt wel een beetje vreemd,» zeide Lady Jardine «ik dacht, dat Sally eene ontroostbare weduwe was?»

«Dat is zij ook, de arme ziel, maar uit haar oogpunt, is dit toch geen kwade schikking. Hawkins is te oud om te werken, hij was in de bedeeling en ik maakte mij wel eens wat ongerust over hem. Toen ik Sally laatst bezocht, zag ik hem in den armstoel van wijlen Walker genoeglijk bij den haard zitten en Sally legde den toestand kort en bondig uit: «Ik kon niet goed langer alleen blijven, daarom heb ik hem maar bij mij genomen». Lady Jardine vond het een grappige geschiedenis. «In elk geval zal de oude Hawkins het nu op zijn ouden dag goed hebben. Sally is altijd een zorgzame ziel geweest en ik denk, dat zij een aardig spaarduitje bezit." «Ja maar dat is gedeeltelijk voor haar begrafenis bestemd. Zij vertelt mij altijd, dat zij, als zij eenmaal een engel zal zijn, het zoo prettig zou vinden om haar lichaam zoo statig mogelijk naar het graf te zien brengen. Den ouden Walker heeft zij ook plechtig begraven.»

«Ik kan mij Sally moeilijk als een engel voorstellen», hernam Lady Jardine, wat zijn die dorpslui toch vreemd, zij schijnen niet veel om hun dooden te geven, maar wel om de begrafenis! Ik herinner mij nog zoo goed, toen Walker in dat kleine, benauwde kamertje ziek lag, dat ik Sally eens vroeg, of er mogelijkheid op zou zijn, hem den draaitrap af te dragen, toen zij daarop in zijn bijzijn antwoordde: «Och, dan laten wij hem het raam maar uit, denkende, dat ik had gemeend: na zijn dood in de kist! Maar hij scheen er niets buitengewoons in te vinden.»

«Zij zal zich nu verder heel gelukkig voelen bij de verzorging van den ouden Hawkins, maar hoe zij zijn kwalen kan verdragen, begrijp ik niet. Ik kan mij zoo begrijpen dat zij niet van de eenzaamheid houdt, ik vind het zelf ook afschuwelijk alleen te zijn.»

Hierop ging de deur open en kwam de knecht met het theeblad binnen, spoedig daarna trad Sir Robert de kamer in met veel geraas de deur openmakende en hard stappend met zijn stevige hooge laarzen, en een lucht van vochtigen kleigrond in het vertrek brengend. Hij groette den predikant luidruchtig, pookte het vuur totdat het bijna uitdoofde, viel in een leuningstoel neder en vroeg om een spoelkom vol met thee. «De theekoppen zijn mij nooit groot genoeg," gromde hij, terwijl hij allesbehalve geruischloos dronk, onderwijl mopperend over het slechte weder en de onvoordeelige jacht. «Wat hebt ge den geheelen dag gedaan?» vroeg hij zijn vrouw «bij het vuur zitten droomen en allerlei nonsens geschreven zeker.»

„De heer Neale en ik hebben allerlei voorbereidselen betreffende het Kerstfeest besproken,» antwoordde Lady Jardine waardig, «wij vinden dat de huisgezinnen met vele kinderen beter moeten worden bedeeld dan de andere.»

«Wel,» — wierp de landheer tegen, — «waarom zou men het hebben van groote gezinnen aanmoedigen, hoe minder de menschen te verteren hebben, hoe meer kinderen zij krijgen.



Zoo gaat 't altijd: de gekken krijgen de kaart en de armsten hebben de meeste nakomelingen?»

«Over kinderen sprekende», viel de predikant, niet zonder eenigen wrevel in, «zoudt u Selma willen laten roepen en mijn rijtuig doen inspannen? Wij moeten naar huis, anders bromt Pritchard, dat Selma door de avondlucht gaat.» Hij dronk zijn thee leeg, terwijl de noodige bevelen werden gegeven. Selma en Paul kwamen samen binnen.

«Zoo, kleine neger» riep de landheer plagend, terwijl hij Paul met de punt van zijn schoen aanraakte, «wat heb heb jij vandaag gedaan?»

«Ik ben niet uit geweest», antwoordde het kind kortweg.

«Je speelt natuurlijk geen cricket», ging Sir Robert voort, Paul bij zijn kraag pakkend, «Bob zal je dat allemaal nog moeten leeren. Als die hier is, dan zul je niet den geheelen dag in huis blijven muffen, daar zal hij wel een eind aan maken!

Selma spreidde haar korte rokjes uit en begon de kamer rond te dansen. «Over vier dagen is Bob hier», zong zij «morgen, overmorgen, nog een dag en nog één, en is hij er.» Zij stond vlak voor Paul stil en maakte een buiging, terwijl zij boosaardig riep: «Hij is veel grooter dan jij!»

Paul wendde zich wrevelig van haar af. Hij had een hekel zelfs aan den klank van Bob Jardine's naam; en toen vier dagen later de aanstaande erfgenaam van het landgoed kwam binnenstormen om er zijn kerstvacantie door te brengen, wekten diens hartelijke ontvangst door oom en tante, bedienden en de honden, bij Paul eenige jalousie en neerslachtigheid op. Hij hield zich stug op den achtergrond als een beleedigd dier, en keek met wangunst naar het met sproeten bezaaide gelaat en de welgevormde, gespierde gestalte van den nieuw aangekomene. Bob's tegenwoordigheid scheen het geheele huishouden op stelten te zetten, reeds het eerste half uur na zijn aankomst. Zijn stem, die nu eens piepend hoog dan weer kelderlaag klonk, hoorde men het geheele huis door en hinderde Paul ontzettend, en wat hem het meest dwars zat, was, dat Bob, na hem onverschillig de hand te hebben toegestoken bij het binnenkomen in de gang, verder volstrekt niet naar hem omkeek. De [...] Jardine had wel geweten, dat er een kleine bengel uit [...] op «Farm Park» was komen wonen, maar hij vond het beneden zijn waardigheid van grooten schooljongen om bijzonder voorkomend te zijn tegen iemand, die zooveel jonger was dan hij. Toch was Bob een beste, verstandige jongen en daarom verwaardigde hij zich den volgenden morgen na het ontbijt den kleine voor te stellen, samen naar de pastorie te wandelen. Hij slingerde met zijn stok in de lucht en zeide kortweg: «Kom, blijf hier niet zitten muffen, het is buiten heerlijk weer. Ik moet een brief naar de pastorie brengen. Ga je mee?»

Paul had eerst lust te weigeren, maar onwillekeurig voelde hij zich toch gestreeld door de uitnoodiging.

«Is het koud?» vroeg hij om tijd te winnen.

Neen, het is snikwarm. Ga maar gauw je schoenen aantrekken. Ik moet vóór de koffie weer terug zijn.»

(Wordt vervolgd.)

handeling dat hij geheel vrij is op het oogenblik waarop hij een nieuw contract aangaat, dat geen onrechtmatige pressie op hem wordt uitgeoefend, dat hij de gelegenheid heeft zich vrijelijk bij de bevoegde autoriteit te gaan beklagen, wanneer daartoe gegronde redenen zijn, dat hij ontbinding van zijn contract kan krijgen wanneer de noodzakelijkheid daarvan is gebleken, dat niet over hem wordt beschikt als over een trekos, die tot de onderneming behoort.

Dit alles, in het concept geregeld, vindt het blad uitstekend. Dat daarbij een arbeidsinspectie zal optreden, zorgend voor de richtige uitvoering van het voorgeschrevene, waarborgt dat de bescherming, door de wet aan den koelie verleend, hem werkelijk zal geworden.

De politieuitbreiding, brengend de bevoegde politiemacht binnen het bereik der ondernemers, die er behoefte aan hebben, zal zeker bijdragen tot de rust en veiligheid in het gewest en de koelies terughouden van ongeregeldheden, terwijl ze tevens grootendeels een eind kan maken aan het gevangen zetten van koelies door ondernemers, met het daarmede wel eens gepaard gaande machtsmisbruik. Het dichter bijbrengen van een justitie met volledige bevoegheid zal het de inspectie gemakkelijker maken, waar zij niet anders kan, gestreng op te treden.

Maar juist dit samenstel van maatregelen maakt het mogelijk, zegt het blad, zonder gevaar voor het ontstaan van "slavernij" den werkgever die rechten toetekennen, welke hem de gekochte arbeidskracht der ingevoerde werklieden verzekeren.

De koelie *is* en *zij* geen vrije arbeider.

Wil dàt de regeering, dan scheppe zij hier een toestand — over de wenschelijkheid spreekt het blad niet — als in Europa bestaat en voere zelf, voor haar rekening, koelies in. Wanneer de werkgever, zonder kosten, over een overvloed van arbeidskrachten beschikken kan, heeft hij weinig belang bij het vasthouden en aan zijn onderneming binden van een bepaald individu. Dan wordt het de beurt der arbeiders om zich aan den broodheer zoo vast mogelijk te verbinden.

Zoolang de omgekeerde toestand bestaat en de werkgever niet het economische voordeel heeft boven zijn werklieden, behoort hem, vooral bij een zoo onbeschaafde en onwetende arbeidersbevolking, als waarmede hier gewerkt wordt, een disciplinaire macht te worden toegekend om den arbeid mogelijk te maken.

Tegen misbruik van die macht wake de regeering.

Verder ontleenen wij aan die bladen de reeds bekende **dagorder**, waarin de luitenant-generaal van Heutsz, namens H. M. de Koningin, de groote tevredenheid betuigde over de wijze, waarop een ieder op Atjeh onafgebroken zijn plicht en meer dan zijn plicht heeft gedaan en bovenal voor de **zeer humane** wijze, waarop de oorlog is gevoerd en tegen een ieder, ook in de Gajó- en Alaslanden door den luitenant kolonel van Daalen en zijn colonne, is opgetreden. De kapitein H. Colijn zal, zoodra de overste van Daalen, in de helft van het volgend jaar (na tot kolonel te zijn bevorderd) als gouverneur van Atjeh zal zijn opgetreden, dezen voorloopig vervangen als wd. assistent-resident der Gajó- en Alaslanden, waarna hij in een speciale betrekking te Batavia zal worden geplaatst. Alsdan zal, volgens *de Javabode*, de luitenant-kolonel van der Maaten worden aangewezen, om hem in dat gebied als bestuurder te vervangen.

Volgens een particulier telegram uit Batavia aan *de Deli Ct.* is overste van Daalen aangewezen tot bereddering van den toestand in **Boven-Doesoen**. Hij zal eerst aan het hoofdbureau van den staf de dossiers, betreffende de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bestudeeren en daarna te Buitenzorg een conferentie hebben met den gouverneur-generaal. Vervolgens zal de overste zich naar **Celebes** begeven, om gegevens op te doen voor een eventueele **expeditie naar Boni**.

Naast overste van Dalen wordt genoemd als commandant der eventueele expeditie de overste-intendant der gouvernements-hôtels Jhr. L. de Lannoy.

Het laatste nieuws door de engelsche mail medegebracht en voor de Oostkust van belang, is het voornemen der regeering, om de **emigratie van contract-arbeiders** door een bijzonder reglement te regelen en onder supervisie te stellen van daartoe aangewezen ambtenaren.

Een correspondent van *de Deli-Ct.* meldt dat in September de **registratie** beëindigd werd van Serbödjadi, Bönin en het stroomgebied der Poenteh-rivier in de Gajoelanden.

Het patrouilleeren werd zeer zwaar door de vele regens en bandjirs. Bij de bevolking stuitte de registratie slechts hier en daar op lijdelijk verzet, dat door het afnemen van padi werd gebroken.

In Singgö is de toestand nog bedenkelijk. De Kedjoeroean heeft zich nog niet gemeld. Het land, vooral Samarkilang, strekt tot schuilplaats aan de vijandelijke benden. De colonne van den wd. civiel gezaghebber kwam toevallig samen met een colonne onder majoor van Swieten uit Idi en Bajan, die in opdracht had Linggö te pacificeeren en Samarkilang schoon te vegen. Beide colonnes konden in Serbödjadi ter nauwernood genoeg rijst krijgen, zoo schaars is de bevolking daarvan voorzien.

De laatste colonne vertrok 25 September via Salamoeda, Boer-n-Tetakör naar Tokiq in Linggö.

De wd. civiel gezaghebber keerde 29 September terug te S. Djerné.

Van hier uit zou getracht worden het binnendringen in het gepacificeerde gebied van benden uit Samarkilang bij het voelbaar worden van de actie der colonne van Swieten, te beletten.

**Java.** De meeste, zoo niet alle dagbladen in Indië, zijn vol lof over hetgeen door den afgetreden landvoogd voor Indië is gedaan. De *Sem. Ct.* o. m. erkent dat aan den aanleg en verbetering van irrigatie-werken veel is gedaan, althans zooveel als de geldmiddelen toelieten. De heerendiensten voor aanleg van waterwerken werden afgeschaft. Waterwerken geschieden thans in vrijen arbeid. De bezetting in heerendienst van wachthuizen langs de groote wegen werd vervangen door een bezoldigden politiedienst of door betaalde wakers. Te Batavia werd de Wilhelminaschool opgericht met daarbij behoorende vakschool en een ambachts-cursus, de subsidie der semarangsche ambachtschool steeg van *f* 500 tot *f* 1000 per maand. Te Soerabaya werd in een dringende behoefte voorzien door den aanleg van een drinkwaterleiding.

Op medisch gebied noemt het blad de oprichting van een cursus voor tropische ziekten en de benoeming op de drie hoofdplaatsen van stadsgeneesheeren, die — tot welzijn van de armen en de stadshospitalen — niets anders mogen zijn dan stadsgeneesheeren.

Het Dept. van Landbouw zal, dank zij den krachtigen steun van Z. E., met 1 Jan. 1905 in werking treden.

De spoorweg-verbinding tusschen de Oost- en Westkust van Java werd geheel voltooid, terwijl krachtig gewerkt is aan de zijlijnen.

Op Atjeh is men bezig met 't leggen van 'n spoorbaan over de waterscheiding ten Oosten van Groot-Atjeh.

De opneming voor spoorwegen in Zuid-Sumatra had plaats.

Een geregelde stoomvaartdienst met Japan en China onder subsidie der regeering kwam tot stand.

De haven van Makasser werd verbeterd.

Telegraafkabels werden gelegd tusschen Batavia en Biliton; Pontianak, Bangka, Palembang en tusschen de Oostkust van Borneo (Samarinda) en Menado.

Een wetsontwerp werd op voorstel van den G. G. ingediend tot het leggen van 'n kabelverbinding tusschen West-Borneo en Saigon, waarvan 'n meer gewenschte verbinding van Indië met 't moederland 't gevolg zal zijn.

De opium-regie werd over geheel Java ingevoerd; de pandhuis-regie geleidelijk uitgebreid.

Een ordonnantie, regelende de emigratie van inlanders naar de Buitenbezittingen is in bewerking.

Ter bevordering van den kleinen landbouw werden milde bepalingen in 't leven geroepen.

Ook de organisatie van de defensieve en offensieve strijdmiddelen was hoofdzaak voor gouverneur-generaal Rooseboom en is tot in de kleinste bijzonderheden geregeld. En met 't oog op dat hoofddoel staat men verbaasd over de werkkracht van dezen begaafden man op elk ander regeeringsgebied.

Hij was een man van groote werkkracht, van volkomen toewijding aan 's lands belangen en tevens een man van stipte rechtvaardigheid. Hierover is men het allen eens. Met leedwezen ziet men Z. E. dan ook vertrekken, een landvoogd, die Indië verlaat zonder smet noch blaam, die steeds het goede wilde en veel tot stand bracht, waarop zijn opvolgers kunnen voortbouwen.

Ook *de Locomotief* en het *Weekblad voor Indië* wijden een zeer waardeerend artikel aan het vertrek van den ouden landvoogd en erkennen dat hij zijn onvoldoende kennis van indische toestanden door hard te werken steeds getracht heeft aantevullen en dat hij gedaan heeft voor den "tuin van het oosten", wat hij er bij mogelijkheid voor heeft kunnen doen.

Zooals algemeen bekend is, heeft de bemesting niet slechts een grooten invloed op de hoedanigheid, maar ook op de hoeveelheid van het gewas. Behalve de bemesting, welke de plant den benoodigden voorraad aan voedingsstoffen moet verzekeren, oefenen ook het licht en het water een grooten invloed uit. Het *Soer. Hbl.* wijdt aan dezen **quantatieven en qualitatieven invloed der bemesting op het gewas** een zeer belangrijk hoofdartikel en bepleit daarin de betere en snellere resultaten bij het Cheribon-riet, waarom het proefnemingen hiermede ten zeerste aanbeveelt. Over 't algemeen bemerkt men weinig resultaten der bemesting met phosphorzuur en kali, zegt de schrijver, de heer P. J. van Maanen; bij eene extra-toevoeging van kali en phosphorzuur beide, vindt men weer lager suiker-gehalte bij wat grooter rietproductie; alléén Cheribon-riet maakt een uitzondering op dezen regel, hier brengen een paar groepen belangrijk meer op; vooral de complete bemesting met stikstof, phosphorzuur en kali heeft zoowel de riet- als de suikerproductie belangrijk vermeerderd.

Het blad acht deze aangelegenheid belangrijk genoeg om er de aandacht op te vestigen van allen, die belang hebben bij den vooruitgang onzer suikerriet-cultuur en niet het minst van onze planten-physiologen bij de bestaande proefstations.

De *Javasche-Courant* bevat een ontwerp-reglement van Java en Madoera, omtrent de **aanneming van candidaten voor de betrekking van magang** en de plaatsing van magangs op de bureaux der europeesche en inlandsche ambtenaren, alsmede op de bureaux der hoofddjaksa's en djaksa's. Een ieder zal dezen maatregel niet anders dan toejuichen.

In verschillende nummers van het *Soer. Hbl.* worden beschouwingen geleverd over de **landbouwtoestanden in de Vorstenlanden** en daarin een overzicht gegeven van het agrarisch stelsel, dat tot op onzen tijd in de Vorstenlanden heeft stand gehouden, daarna een beschrijving geleverd van den toestand op één der europeesche landbouwondernemingen in Solo en wel van Gantiwarno, gelegen bij de halte Srowok, tusschen Solo en Djokja, om dan het conflict te behandelen tusschen de landhuurders in Djokja en den resident van dit gewest.

Ten slotte stelt de heer van Geuns de algemeene quaestie aan de orde: langs welken weg het agrarisch stelsel in Djokja rationeel kan worden verbeterd. Deze quaestie, zegt schrijver, raakt het vorstenlandsche huurstelsel tot in zijn merg en heeft, zooals hij vroeger reeds heeft verklaard, een onvast karakter. Gerust mag dan ook worden beweerd dat het in een land, waar een westersch volk een behoorlijk georganiseerd staatsgezag heeft gevestigd, niet meer op zijn plaats is. Het is geheel en al verouderd; hoort thuis in de middeleeuwen. Het hangt samen met een inlandsche gemeenschap, die niets anders is dan een groote familie, wier hoofd, de sultan, patriarchaal voor allen den disch spreidt. Het zou kunnen worden veraanschouwelijkt door een vervallen gebouw, dat met stutten, balken en krampen in stand wordt gehouden. Geheel is schrijver het met den resident Couperus eens, dat er een nieuw voor in de plaats moet worden opgetrokken.

Deze opvatting strookt niet alleen geheel met die van den resident Couperus, maar ook met die van de meerderheid der landhuurders.

Alle apanage bezit moet opgeheven worden; hierin moet door de vorsten worden toegestemd en hun familieleden, hofgrooten, ambtenaren, beambten en verder personeel moeten in geld betaald worden. Hen daartoe te brengen is regeeringszaak, regeeringsplicht, ook uit een politiek oogpunt, want dit zal blijken de eenige weg te zijn tot geleidelijke oplossing van al meer en meer onmogelijk wordende politieke toestanden.

Hoe langer de indische regeering weifelt met forsche hand in te grijpen, des te onhoudbaarder worden de toestanden aan de vorstenlandsche hoven. Het moet den resident Couperus als een groote verdienste worden aangemerkt, dat hij met hand en tand ijvert voor een nationale verbetering der agrarische verhoudingen door de **opheffing van het apanagebezit**. Is dit een voldongen feit, dan keeren de gronden terug naar den sultan en kunnen zij met een zakelijk recht bijv., een **erfpachtsrecht** voor 75 jaar worden uitgegeven.

Schrijver brengt verder nog de **annexatie der Vorstenlanden** ter sprake. Er zijn er, — zegt hij — die hiervoor geijverd en gewezen hebben op het voorbeeld van Bantam, Cheribon en andere vroegere vorstendommen of sultanaten. Ingeval Solo en Djokja tot gouvernementsgebied worden gemaakt, zal het hoogheidsrecht op den grond door den staat aan zich getrokken worden, doch de agrarische verhoudingen niet gelijk kunnen worden gemaakt aan die buiten de Vorstenlanden in het laagland, waar de suiker- en indigo-cultures gedreven worden, voor en aleer aan de tegenwoordige opgezetenen der huurlanden bezitsrechten op den grond zullen zijn toegekend. Dit is ten aanzien van de bevolking der na den Javaoorlog in 1830 ingelijfde, gewesten Madioen, Kediri enz geschied, doch toen had zich daar nog geen particuliere laaglandcultuur van eenige beteekenis ontwikkeld.

De quaestie der annexatie, men ziet het, is in verband met de groote ontwikkeling der europeesche cultures in de Vorstenlanden, — in Djokja alleen zijn 21000 bouws ingehuurd — van ingewikkelden aard. Voorloopig laat schrijver haar dan ook rusten. Zijns inziens zou het wenschelijk zijn, als van overheidswege een onderzoek werd ingesteld naar de mogelijkheid der toekenning van bezitsrechten aan de inlandsche bevolking, in verband met de belangen der tegenwoordige landhuurders. Want te avond of morgen zal de regeering het vraagstuk der inlijving van de Vorstenlanden onder de oogen hebben te zien.

Voor de naaste toekomst gelde daarom slechts de leus: **opheffing van het apanagebezit en toekenning van zakelijke rechten op de door de tegenwoordige landhuurders geoccupeerde gronden.** Zeer hoopt schrijver dat het den resident Couperus mag gegeven zijn dit desideratum tot vervulling te brengen, en tevens dat de landhuurders hem in volle loyauteit hunne medewerking zullen verzekeren.

In het *Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N. I.* komt een studie voor van de hand van den heer J. Monod de Froideville, chef van weg en werken bij de staatsspoorwegen te Bandoeng, over de **uitbreiding van het spoorwegnet door particulieren, met exploitatie door den staat,** welke studie zeer de aandacht verdient, omdat daarin een zaak van het hoogste belang voor de ontwikkeling onzer koloniën wordt besproken. De *Java-bode* bespreekt deze studie en brengt — hoewel 't niet eens zijnde met de door den heer M. de F. aangewezen oplossing van het vraagstuk — gaarne den schrijver hulde voor de wijze, waarop hij zijn onderwerp voor de tribune der publieke opinie heeft gebracht.

De heer M. de F. tracht aan te toonen *dat de spoorwegen in Indië voortaan door particulieren aangelegd en door den staat ge-exploiteerd moeten worden*, maar de wijze, waarop hij het particuliere kapitaal hierbij te hulp zou willen roepen, lacht de *Java-bode* in 't geheel niet toe. Het blad kan volstrekt niet inzien, dat de staat een zoo omslachtigen weg, als door schrijver wordt aangewezen, zou moeten volgen, waar een gemakkelijke en veel minder kans op verrassingen opleverende vlak voor de hand ligt en waarom men zulke dure en omslachtige contracten zou sluiten met een alleenheerschende bouwmaatschappij, waarvan alleen het gevolg kan zijn, dat de beste vruchten der exploitatie in den schoot vallen van de aandeelhouders en een aantal vette baantjes worden gecreëerd voor de vriendjes.

Met 't oog op de beperkte ruimte in ons blad, treden wij niet in verdere details en bepalen ons tot het vorenstaande. Hen, die er meer van wenschen te weten, verwijzen wij naar de *Java-bode* van 4 October j.l.

Het weekblad voor N. I. *de Java post*, bespreekt nogmaals het **nijverheids-rapport** en kan zich, zooals ieder ander, wel vereenigen met de zienswijze van den ontwerper, omtrent de *wijze*, waarop de gelden en het materiaal door het gouvernement behooren te worden verstrekt, n. l. door dadelijke hulp voor de meeste ambachten en bedrijven te verleenen middels verstrekking van, bij gedeelten terug te betalen gelden, hetzij aan een bepaald persoon, hetzij aan vereenigingen van personen, om te dienen:

*a.* voor aanschaffing van werktuigen, gereedschappen en materiaal;

*b.* voor bedrijfskapitaal;

*c.* voor het zich losmaken van woekeraars, die op het bedrijf een belemmerenden invloed uitoefenen.

Het optimisme van den ontwerper van het rapport, *dat alle voorschotten weder in 's lands kas zullen terugvloeien*, kan dat blad echter niet deelen. De ondervinding, opgedaan bij de bestaande landbouw-credietbanken, dat misbruik van verleende voorschotten tot de hooge uitzondering behoort, kan in dit geval niet als voorbeeld strekken. Het verschil ligt reeds hierin, zegt het blad, dat bij het verleenen van landbouw-crediet, *zekerheidsstelling* wordt geëischt, terwijl dat voor ambachtslieden in den regel niet mogelijk zal zijn.

Wel stelt de ontwerper hiertegenover de opmerking dat de kracht van het landbouw-crediet hem eigenlijk slechts zit in de *bemoeienis van het bestuur*, maar het blad ziet juist in die *besturs-bemoeienis* de voornaamste oorzaak van mislukking der proef en is er vast van overtuigd, dat minstens de helft van het kapitaal, hetwelk men op de bovenaangegeven wijze tot steun van de inlandsche nijverheid wil besteden, eenvoudig verloren geld zal zijn.

De inlandsche bevolking besteedt in den regel veel geld aan onnoodige of ongemotiveerde feesten, deze en nog vele andere gewoonten en gebruiken houden den economischen vooruitgang der bevolking tegen, zooals de groote onveiligheid der vruchten op het veld en have en goed in de dessa, alles steelt men, water, wat roerend is in huis en wat boomvast is op de erven. Een goede dessa-politie acht dat blad de grootste economische welvaart voor de bevolking. Opium en dobbelen, vuurwerkmanie en opschik verslinden een te groot deel van het geld, dat voor de gewone levensbehoeften moest worden bewaard. Voorts niet vreemd aan verkwisting van het kapitaal noemt het blad "das weibliche", omgezet in polygamie. Niet alleen, dat oververdiensten vaak geheel worden verbruikt, aan het voldoen van zinnelijke neigingen, doch de inlander in al zijn zorgeloosheid overziet de gevolgen daarvan niet en is daarom te eer geneigd een wissel te trekken op de toekomst. Beschikt hij in den aanvang van het bedrijf reeds over kapitaal, in den vorm van een voorschot, dan zal de wetenschap, dat de geldleener geen verhaal op hem heeft bij in gebreke stelling, hem er toe brengen, dat kapitaal te gebruiken voor andere doeleinden, dan waarvoor het was bestemd.

Wat de quaestie der **renteheffing** betreft, hiervan is het blad een voorstander, terwijl de ontwerper juist er tegen is.

De ontwerper grondt zijn zienswijze daarop, dat, waar door de regeering hulp wordt verstrekt, het niet aangaat daarvoor te doen betalen op de zelfde wijze als een geldschieter. Men zou daarenboven, volgens den ontwerper, aanleiding geven tot de opvatting dat de hulp van het gouvernement ten slotte neerkomt op een nieuwe belasting en vooral dit denkbeeld moet worden vermeden.

De *Java-post* is daarentegen van oordeel dat de ontwerper de begrippen "steun" en "liefdadigheid" te veel met elkaar verwart, althans geen onderscheid tusschen beide maakt. Ook bij het verleenen van steun kan men *mildadig* wezen, zonder daarom juist *liefdadig* te zijn. Zoo behoeft regeeringshulp die niet te zijn van een gewonen geldschieter, wanneer voor die hulp een kleine rente beneden den gewonen rente-standaard, in rekening wordt gebracht.

Het rente-verlies wordt onttrokken aan de gemeenschap en evenals de credietbanken heeft die gemeenschap noodig te beschikken over inkomsten tot dekking van de kosten van hare huishouding. Wij voor ons scharen ons aan de zijde van den ontwerper, waar hij de uitgaven voor de huishouding feitelijk op rekening van den Staat stelt en den inlander dus hiervan ontheft.

Ten slotte pleit het blad voor de oprichting van **credietbanken**, met den steun der regeering, **door particuliere krachten** en zouden landbouw- en nijverheids-credietbanken vereenigd kunnen worden. De banken zouden zich bovendien kunnen inlaten met de beleening, den koop en verkoop van de producten van landbouw en nijverheid zoowel van de binnenlandsche als buitenlandsche markt.

De statuten der banken worden door de regeering in overleg met den directeur der bank vastgesteld, terwijl de regeering zich het benoemen van een of meer commissarissen bij de bank voorbehoudt.

Het blad is van meening dat particuliere banken met gouvernementssteun in de practijk veel voordeeliger zullen blijken, dan wanneer de crediet-verschaffing door het gouvernement in eigen beheer wordt genomen en verwacht hiervan niet allen een betere bereiking van het doel, maar ook een zuiverder administratie en betere registratie der verkregen uitkomsten.

Voorloopig kan worden volstaan met de oprichting van drie landbouw- en nijverheidscredietbanken, één op West-, één op Midden- en één op Oost-Java; zij zouden gehouden zijn op de voornaamste plaatsen in haar ressort agentschappen te vestigen. De exploitatiekosten zouden in ieder geval veel goedkooper zijn dan die, welke verbonden zijn aan de rechtstreeksche credietverschaffing van gouvernementswege, het werk der ambtenaren wordt aanzienlijk verlicht en daardoor het algemeen belang beter gediend.

Uit Sjanghai is te Batavia aangekomen de bekende indoloog Pater Josef Dahlman, S. J. Deze geleerde priester doorreisde de twee laatste jaren Japan en China voor wetenschappelijke doeleinden en is thans voornemens op Java de **Hindoe-monumenten** in oogenschouw te nemen en daarna zijne onderzoekingen voort te zetten in Siam en Britsch-Indië.

Ook van Java bracht de laatstaangekomen engelsche mail verrassend nieuws mede.

Eerstens dat de nieuwe gouverneur-generaal aan de **leden van den Raad van Indië** heeft verzocht naar Buitenzorg te verhuizen, ten einde hem in de gelegenheid te stellen, in dringende gevallen dadelijk een vergadering ten paleize bijeen te roepen.

Verder dat tot de plannen van den nieuwen landvoogd, waaromtrent reeds overeenstemming is verkregen met den minister van koloniën, **uitbreiding der onderzeesche kabelverbindingen** en **oprichting van eenige stations voor draadlooze telegrafie** behooren; **opleiding van zonen uit den inlandschen adel tot officier** bij het leger en een **reorganisatie van het inlandsche onderwijs** op meer practischen grondslag, voornamelijk in de Minahassa, waar het thans veel te hoog is opgevoerd.

Dan weet *de Javabode* te vertellen dat Z. E. voornemens is te breken met de infame geheimzinnigheid, waarin de indische regeering voorheen gewoon was zich te hullen en die aanleiding gaf, vooral in de pers, tot allerlei scheeve voorstellingen. Het plan zou zelfs bestaan een behoorlijk **infomatiebureau** te scheppen, ten dienste der pers, wat het blad niet hoog genoeg kan waardeeren.

Voortaan zal ook **schorsing** van dienaren, wier benoeming en ontslag door de hoofden van gewestelijk bestuur geschiedt, onmiddellijk ter kennis van de regeering worden gebracht en de aanleiding tot die administratieve bestraffing omstandig worden vermeld, waarbij tevens het voorstel kan worden gedaan tot ontslag uit 's lands dienst van den gestrafte. Vroeger kon de schorsing plaats hebben, zonder dat de regeering daarin werd gemoeid.

Het *Bat. Nbd.* verneemt uit de beste bron, dat **het Sidhoardjo-rapport** waarschijnlijk niet openbaar zal worden gemaakt, wegens de vele bijzonderheden van persoonlijken aard. De beslissing daarover is aan den gouverneur-generaal. Het rapport is nog niet officieel ingediend, daar steeds nog nadere berichten inkomen. Het blad werd van bevoegde zijde ingelicht, dat de ontslagen wedono van Boelang, radhen Djojo Adiningrat, die volgens een correspondentie in *de Soer. Ct.* het slachtoffer is geworden van partijdigheid bij het onderzoek, een hoogst onbetrouwbaar persoon is, die door lage intriges den regent van Sidhoardjo trachtte te doen vallen, om zelf in zijn plaats te komen. De eerste poging daartoe was de bekende polowidjo-quaestie, waarin echter de regent hem de baas bleek. Het is gebleken dat de wedono een der geestelijke leiders van den opstand was. Hij zal nu naar Holland gaan, om bij de Koningin recht te zoeken. De regent van Sidhoardjo blijft gehandhaafd.

Ook in Indië zal men er toe overgaan van regeeringswege de **lepra** te bestrijden, het *Bat. Nbd.* weet mede te deelen dat den directeur van onderwijs reeds is opgedragen nader een uitgewerkte raming in te dienen.

Ook in Rembang is het debiet ingevoerd van **gebriketteerd en verpakt zout**; een kati zout wordt verkrijgbaar gesteld voor acht cent; een half kati voor vier cent; een kwart kati voor twee cent; een pakket van 20 kati in verpakking voor f 1.60.

Met de **suikerproductie** blijft het steeds goed gaan. Volgens uit Soerabaja aan het *Bat. Nbl.* gezonden bericht heeft de fabriek Wonolangan het record geslagen, de productie bedroeg 101.600 pikol suiker, verkregen van 596 bouws, neerkomende op 176 pikol per bouw. Dit is vermoedelijk de hoogste productie in den Oosthoek. De gemiddelde rietopbrengst bedraagt 1556 picols, het suiker rendement is 13,09 pct., een resultaat dat aantoont, hoe in de laatste jaren de productie is verbeterderd. In 1897 bedroeg die 83 pikols suiker.

Den 10en October had onder zeer veel belangstelling, ook van de zijde van het volk, de opening plaats van de **inlandsche nijverheids-tentoonstelling te Semarang**. Alle afdeelingen der residentie hebben voorwerpen ingezonden. De totaal-indruk van de tentoonstelling moet zeer bevredigend zijn. De exposanten drijven echter de prijzen op. Algemeen wordt gehoopt dat het groote succes zal leiden tot periodieke tentoonstellingen.

Het schijnt dat de regeering iets wil gaan doen ter opbeuring van de **indische zeevisscherij**.

Het *Soer. Hlb.* bericht althans dat er reeds gegevens worden verzameld omtrent de hoeveelheid zeevisch, die langs de spoorwegen pleegt te worden vervoerd, terwijl plannen worden ontworpen, om, als dit noodig blijkt, speciale wagens te laten aanmaken voor het transport der visch.

Het *Bat. Nbl.* bespreekt in een hoofdartikel de ontmaskering van "Kolonel" **Abdoelah Joesoef,** die indertijd wegens politieke wandaden tegen ons bestuur te Djambi is gearresteerd en naar Batavia opgezonden. Zijn ware naam is Karl Hirsch; hij is geboren te Buda-Pest uit gegoede israëlitische ouders en heeft als zoodanig een beschaafde opvoeding genoten.

De valsche afgezant van den grooten heer te Stamboel, die hem naar Djambi had afgezonden, zal nu wel moeten boeten voor het onbevoegd uitoefenen van deze politieke geneeskunde.

Terwijl, gelijk wij hierboven zeiden, het *Soer. Hbl.* verwachtte dat er vooral veel voor Sumatra zou worden gedaan, onder het tegenwoordige régime, meent de *Soer. Ct.*, zoo lezen wij in *het Bondsblad*, dat Java eerst aan de beurt komt.

De *Soer. Ct.* is van meening dat de omstandigheid dat èn de heer de Bruijn Prince èn de heer Liefrinck èn nu de laatstelijk gekozen heer de Jaager een groot deel van hun beste levensjaren besteed hebben aan het bestuur over den Javaan zeker geen toevalligheid is. Daaruit spreekt duidelijk de wensch van de regeering en den landvoogd om op gezonden basis de ontwikkeling van de inlanders hier te bevorderen, een programma gelijk het niet anders te wachten was van den gouv.-generaal Van Heutsz, die genoeg economist is om te weten dat de welvaart van een volk af hangt van den toestand van de groote menigte.

Men behoeft niet bevreesd te zijn, zegt het blad, voor sentimenteele zachtheid tegenover den inlander onder het beheer van den nieuwen landvoogd, maar men kan ook gerust zijn dat misstanden en onbillijkheden een kwaden tegenstander in hem zullen hebben.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Zooals wij onlangs aan de *Surinamer* ontleenden, werd de indiening van een ontwerp-verordening tot bestrijding der lepra toen binnenkort in de kolonie verwacht. Het ontwerp is er nu, volgens de laatstelijk ontvangen surinaamsche bladen.

In deze ontwerp-verordening, is de grondgedachte: afzondering van alle lijders aan lepra, onverschillig in welken vorm deze ziekte zich voordoet. Afzondering en wel gedwongen afzondering. Wat de milde bepaling der vrij-

## ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Electro-Medische toestellen**

overeenkomstig het systeem van Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.

Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.

Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.

***Massa getuigschriften.***

---

**PENSION**

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

Gemeubileerde Apartementen te huur

met of zonder pension,

**per maand, per week of per dag.**

---

**W. H. C. Th. SASSE**

Français. Méthode Berlitz.

Leçons de choses. Lectures intuitives. Lecture de journaux, Etude de pièces de théâtre. **BINCKHORSTSTRAAT 124.**

---

**Een gem. benedenhuis**

van Brakelstraat 74 te huur, **à veertig gulden per maand.**

Dadelijk te aanvaarden adres:

A. MOJET *van Brakelstraat* 68.

---

**TE HUUR:**

het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**

Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

---

**Eduard Pelger,**

MAGAZIJN VAN

**HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**

Prinsestraat 39,

'S-GRAVENHAGE.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

Ook aan huis te ontbieden.

---

**A. SCHARENBERG,**

Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE

**Thee- en Presenteerbladen,**

**THEESERVIEZEN,**

**Koffiestelletjes, Bouilloirs,**

enz. enz., enz.

**'s-Gravenhage, Hoogstraat 15**

---

**P. Happel Jr.**

CUISINIER.

**v. Kinsbergenstraat 85d,**

**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

---

**Inboedel.**

TE KOOP aangeboden een zeer nette, goed onderhouden, **complete inboedel,** slechts 2½ jaar gebruikt. Desverkiezende met overname huur van ruim bovenhuis, zeer gewilden stand op Duinoord.

Br. fr. Bureau van dit blad, 's-Gravenhage, Haagpoort 4.

---

**Zutphen.**

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903,** vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*

A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

**Pension Büchner.**

**Laan van Meerdervoort 198,**

hoek PERPONCHERSTRAAT,

Den Haag.

**Logies te verkrijgen**

per maand, per week en per dag.

Volledige Badinrichting in huis.

---

**Magazijn „HET ANKER",**



**Veenestraat 49, Den Haag.**

**Indische Uitrustingen**

**voor DAMES en HEEREN,**

***in alle Prijzen.***

---

**Firma H. G. J. L. MEIJNERS.**

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.

's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

---

**'s-Gravenhaagsche**

**Crediet-vereeniging en Depositokas**

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito,** in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Groothertoginnelaan 103.**

**Heden en volgende dagen,**

telkens van **10—4** uur,

**is te zien en over te nemen:**

1 Canapé, 2 Crapauds, 4 stoelen en 1 Tafeltje, te samen *f* 45.
1 mah. Eettafel, met 2 Bijbladen *f* 10
1 losse mahonie Linnenkast *f* 31.
1 mah. Waschtafel, zwaar marmer *f* 8.
1 eiken Eetkamer, als: 6 Stoelen, 2 Fauteuils, 1 étagère-buffet en 1 Tafel met 3 bijbladen *f* 155.
(Ook afzonderlijk verkrijgbaar).
1 massief eiken Bureau-ministre, ook aan de achterzijde afgewerkt, *f* 60
1 daarbij passende Bureaustoel *f* 12.
1 Gaslamp compleet *f* 7
1 Heerenstoel, noten met leer, *f* 8.50.
1 Axminster Karpet *f* 13.50.
1 1-pers. nieuwe Wollendeken *f* 3.50.
1 Amerik. vernikk. Vulkachel *f* 19.
1 Divan bekleed met brons leer *f* 30.
6 gebeeldh. noten Stoelen, met rood zijden velours *f* 32.
6 mahonie Kussenstoelen *f* 15.
1 noten geslepen Spiegel *f* 6.50.
1 rood Tafelkleed *f* 3.
12 Jap. Kop. en schotels *f* 5.
1 Theetafel met 2 losse bladen *f* 6.
1 bamboes Portemanteau *f* 3.80.
1 kop. Gasbouilloir met Ketel *f* 12.
1 keurig Canapé-kussen *f* 1.40.
Italiaansche Tochtdekens à *f* 1.10.
1 Im. Smyrna Karpet, 3 × 2 M., *f* 9.
1 dito dito 3½ × 2½ M, *f* 13.50.
1 paar mooie noten Gravures *f* 5.
1 Jap. 4-deelig Kamerschut *f* 6.50.
1 eiken Eettafel, marmer blad, *f* 20.
1 geheel compl. pitch-pine Slaapkamer met matrassen enz. *f* 145.
1 Japansch Theeblad *f* 1.
en nog enkele artikelen.

**Alles te zien en over te nemen heden en volgende dagen telkens van 10—4 uur.**

**Groothertoginnelaan 103.**

---

**Hoogste Waarde voor Oude en Indische Brillanten**

Goud, Zilver en Platina.

MAGAZIJN van

**Gouden, Zilveren en Juweelen**

voorwerpen.

***S. SCHUIJER,***

**Korte Poten 44, Den Haag.**

Inkoop en Ruil.

---

GIDS

VOOR

***Repatriëerenden,***

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**

**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella. — Versche kruiden.
Samballans. — Boemboe's. — Atjars. Manissans.
Roode Visch. — Ketjap Benting. — Klapperolie.
Assem koekjes. — Goelalie. — Kwee Sahoe-Mie.
Goela-aren. — Soeoen. — Kroepoek etc.

---

Het mooiste

**St. Nicolaas Gadeau**

IS EEN




**Lewenstein's Naaimachine.**

Wagenstraat 18a. — Den Haag.

---

**„Arnhem"** **Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".**

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***

per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**

***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

**BRANDSTOFFENHANDEL**

**C. AANDEWIEL.**

Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

KANTOOR:

**Sumatrastraat 145, *Telephoon 1427.* 's-Gravenhage.**

FILIAAL:

**Badhuisstraat 103, *Telephoon 2854,* Scheveningen.**

---




**De Firma TER MARSCH & Co.**

**Hofleveranciers te ROTTERDAM**

levert, onder nevenstaand Fabrieksmerk, uitsluitend

prima kwaliteit

**Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,**

ENZ. ENZ.

***Vraagt uitgebreide Prijscourant voor Export of Binnenland.***

---



**Dr. HÖGYES'**

**Sanitaire Asbest Zolen,**

**voor gevoelige voeten.**

Ter voorkoming van: **Eeltknobbels, Ontsteking, koude** en **natte Voeten,** enz. **Onmisbaar** voor hen, die **veel moeten loopen.**

Prijs per paar: ***f* 0.40, *f* 0.60, *f* 1.20. (Drie kwaliteiten.)**

Verkrijgbaar bij de navolgende Schoenhandelaren: **J. H. BEKKER,** Bezuidenhout 106; **H.** en **M. A. GREVE,** Korte Poten 8; **D. HESS,** Heerenstraat 12 B; **A. KOGELS & ZN.,** Prinsestraat 56; **F. KONERT,** Zoutmanstraat 74; **J. KRUG,** Dennenweg 15; Coöp. Winkelvereeniging **„DE VOLHARDING",** Ged. Burgwal 21; **J. P. WASSENAAR,** Prins Hendrikstraat 132.

Voor engros: „DE HAAGSCHE LEDERINDUSTRIE",

***RAAMSTRAAT 57a.***

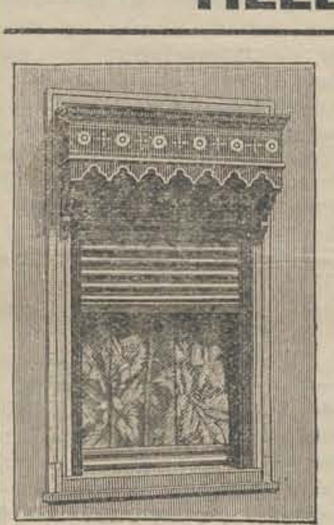
**Vraagt Prospectus.** **Wacht U voor namaak.**

---

Vraagt **de bekende Saucen en** FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD Uw Leverancier **Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---



**HEINEKEN's**

**(Oudste) Glazenwasscherij**

**Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.**

**Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.**

Telefoonnummer 2478.

**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**

**Utrecht, Potterstraat 20.**

**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

---

**OOST en WEST.**

RESTAURANT

***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.** }

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 35, Donderdag 10 November 1904.

willige isolatie in het noorweegsche stelsel betreft, durfde de gouverneur blijkens zijne in *Onze West* geëxtraheerde M. v. T. voor Suriname niet aanbevelen, Zoowel met het oog op de verspreidheid der bevolking in de buitendistricten en de woningstoestanden te Paramaribo als op de geringe vrees, die bij de surinaamsche bevolking voor deze ziekte bestaat, stelt de heer Lely zich weinig goeds voor van de onderwerpelijke isolatie binnenshuis.

Hoewel gelegenheid tot vrijwillige aangifte blijft opengesteld, wordt de verplichting daartoe voor de lijders te stuitend geacht. Zoodanige verplichting wordt evenwel opgelegd aan geneesheeren, wijkmeesters en onderwijzers ten aanzien van de gevallen, die hun in hunne practijk, respectieve wijken of ten aanzien hunner leerlingen ter kennis komen of verdacht voorkomen.

Wijders wordt aan de politie de verplichting opgelegd tot aanhouding van alle suspecten, welke zij in het openbaar ontmoeten, terwijl te Paramaribo den commissaris van politie en in de districten den. betrokken districts-commissaris de bevoegdheid wordt toegekend om, na bekomen schriftelijke opdracht van de, met het toezicht belaste ambtenaren, procureur-generaal en geneeskundig inspecteur, suspecten, ook wanneer zij zich niet in het openbaar vertoonen, aan te houden of te doen aanhouden, in afwachting van het geneeskundig onderzoek, waaraan alle aangehoudenen worden onderworpen, ten overstaan van eene commissie van 5 geneesheeren-leden, waarvan de geneeskundige inspecteur ambtshalve lid, tevens voorzitter is.

Er zal minstens één gouvernements-gesticht bestaan tot opneming van die lijders, welke niet de voorkeur geven aan of uit anderen hoofde niet in aanmerking komen voor opneming in particuliere gestichten, waarvan het bestuur door zooveel mogelijken steun de oprichting zal aanmoedigen. Aan de vereischte vergunning tot oprichting, uitbreiding of verplaatsing van een gesticht zijn o. a. de volgende voorwaarden verbonden:

dat het gesticht uitsluitend bestemd is ter verpleging van lijders aan de genoemde ziekte;

dat er voor wordt gekozen een gezond gelegen plaats met voldoende gelegenheid tot beweging in de open lucht;

dat deze plaats op voldoenden afstand van bewoonde oorden is verwijderd;

dat er geen gemeenschap met de omgeving mogelijk is, dan door de strikt noodzakelijke toegangen;

dat de loozing plaats heeft op een wijze, die voor de openbare gezondheid ongevaarlijk kan worden geacht.

Ten aanzien van de bestaande gestichten, de Gerardus-Majella Stichting en van het gesticht Bethesda worden uitzonderingsbepalingen voorgesteld, met dien verstande dat zoo men later van meening mocht zijn, dat de plaats van eerstgenoemde stichting een gevaar oplevert voor de openbare gezondheid, naar het voor komt de weg van minnelijke schikking of indien daartoe termen zijn, die van onteigening zal moeten worden ingeslagen.

Al moge, merkt de gouverneur op, de plaats der Gerardus-Majella-Stichting ook bezwaar opleveren, dat bezwaar weegt in de verste verte niet op tegen den grooten invloed ten goede, welke wordt uitgeoefend door deze instelling, waarin lijders, die anders wellicht voor een groot gedeelte onopgemerkt zouden gebleven zijn, onder behoorlijk toezicht worden bijeengebracht.

Waar elders, b.v. op het Robben-eiland der Kaapkolonie, voor de lijders het *lasciate ogni speranza* geldt om in de wereld terug te keeren, door eene verbintenis der kolonie den rug te keeren, is in dit ontwerp den lijders na hun opneming de bevoegdheid gelaten om, met toestemming van den gouverneur en onder door dezen te stellen voorwaarden de kolonie te verlaten, kunnende zij zelfs, zoo hiertoe termen bestaan, (b.v. wat de immigranten betreft) daaruit worden verwijderd.

Met het oog op de mogelijkheid van bevordering der ziekte door geboorten uit leproze ouders, verdient het aanbeveling de samenleving tusschen lijders van verschillende kunne niet te gemakkelijk te maken, weshalve onder de voorwaarden voor de betrekkelijke gestichten nog die te vinden is, van afscheiding, behalve ten aanzien van kinderen beneden de tien jaren en van lijders, tusschen wie een huwelijk bestaat, tusschen de verblijven der beide seksen.

Tot nu toe vonden we slechts in de *Suriname* 'n enkel woordje over het ontwerp. Wanneer straks ook de andere bladen hunne opinie zullen hebben meegedeeld, komen we hierop terug.

In de maand September ll. werd te Paramaribo in het geheel een hoeveelheid van 75569 gram goud aangevoerd, waardoor de totale aanvoer voor het loopende jaar steeg tot 538.643 gram.

De *Nieuwe Surinaamsche* wil nu toch te veel bewijzen. Na te hebben meegedeeld dat in de maand September ll. het aantal geboorten 93 en dat der sterfgevallen 79 bedroeg, komt ze bij een specificatie van dit laatste cijfer tot het resultaat, dat hieronder alleen 121 sterfgevallen van kinderen beneden het jaar begrepen waren. Dat zou iets wezen voor de, in het V. V. voorgestelde commissie van enquête.

Aan hetzelfde blad ontleenen wij dat reeds 1000 landaanvragen van Britsch-Indiërs zijn ingekomen, terwijl onder de Javaantjes animo voor den landbouw schijnt te komen — 14 hunner zagen ten minste af van de retour-passage.

**Curaçao**. In eene, den 6den October ll. gehouden vergadering der „Curaçaosche Maatschappij", werd o. a. meegedeeld, dat de Maatschappij dit jaar meer bijzonder werk meende te moeten maken van rasverbetering der melkgeiten in de kolonie, waartoe 4 bokken en 1 geit van Teneriffe werden aangeschaft, die in de maand October te Willemstad moesten aankomen.

In dezelfde vergadering werd besloten een cursus voor hoedenvlechtsters te openen. Dat er overigens op Curaçao nog vrouwen gevonden worden, die de vlechtkunst voldoende verstaan, blijkt uit eene naar de *Amigoe* meêdeelde, ingekomen bestelling, vóór Maart a. s. uit te voeren, van 7000 dozijn hoeden, te leveren tegen f 3.50 het dozijn, waarvan den vlechtsters f 3 wordt uitbetaald.

Met den damaanleg begint men het nu ernstig te meenen. Aan genoemd blad ontleenen wij dat in het tweede district reeds 5068 strekkende meter voor den aanleg zijn opgenomen. De dammen moeten 75 centimeter hoog zijn, de hellingen aan beide zijden 1.5 meter en de top 2 voet breed zijn. Ze hadden nu al goede diensten kunnen bewijzen daar het op Curaçao, evenals op Bonaire en Aruba flink geregend heeft, zoodat de planttijd goed heeft ingezet.

## Van Vreemde Koloniën.

**Kleine oorzaken, groote gevolgen.** De Portugeezen hebben in Angola 'n hoogst lastig zaakje te beslissen, nu ze 't met Coeanhamas en Ovambos moeten zien klaar te spelen. Als ze nu eens bedenken, van welk een kleinigheid 't heeft afgehangen, dat de soba van eerstgenoemden stam zich eigener beweging had onderworpen. Vooropgesteld, dat luitenant Jose Felix te Mossamedes niet aan het ophakken is geweest, toen hij aan den correspondent aldaar van het *Diario de Noticias* in een interview 't volgende meedeelde:

„Toen luitenant Felix als commandant van 't district Humbe in Angola vertoefde, had hij, goede maatjes zijnde met den soba der Coeanhamas, dezen voorgeslagen, een vertegenwoordiger der portugeesche regeering in zijne omgeving toe te laten. De soba had hem geantwoord, persoonlijk geen bezwaren te hebben, 't hem integendeel aangenaam zou wezen, om, wanneer hij de hulp van den portugeeschen koning mocht behoeven, dadelijk met iemand daarover te kunnen spreken. Maar, daar 't 'n nieuwigheid betrof, moest hij eerst met zijne hoofden en verwanten daarover praten. In een vergadering, die een vollen dag in beslag nam, werd het voorstel van den luitenant aangenomen, en bij het uiteengaan der vergadering had de soba nog 'n, juist ter plaatse aanwezigen duitschen koopman toegevoegd: „Zeg aan je regeering, die meent, dat dit gebied haar toebehoort, dat wij hebben uitgemaakt, dat Portugal hier de baas is, onder welks bestuur wij willen staan," wat bedoelde koopman aan 'n paar portugeesche collega's had overgebracht, met de bijvoeging, dat 't 'm *schnuppe* was, wie hier de lakens uitgaf, wanneer men hem maar toestond, zaken te doen. Eenige dagen na de vergadering kwamen ongeveer 100 Coeanhamas, de *pengoeas* of krijgshoofden te paard, de anderen te voet, te Humbe aan, waar luitenant Felix hen uit z'n eigen zak goed onthaalde, en 'n overeenkomst geteekend werd, waarbij de Coeanhamas vroegen om een vertegenwoordiger van het portugeesch bestuur en 'n zendingstation. De duitsche zendelingen, die daar waren, leerden de kinderen slechts de taal van het land spreken en lezen, maar de soba wenschte, dat zijn menschen portugeesch leerden spreken en schrijven, om zaken te kunnen doen met de blanken. Bovendien vroeg de soba, om 'n dubbelloops Martini-jachtgeweer. Hij herinnerde er aan, dat in de engelsche koloniën aan inlandsche vorsten in dezelfde omstandigheden tractementen werden toegekend; hij verlangde echter niet meer dan het gevraagde. Luitenant Felix had van dit alles verslag gedaan aan zijne regeering en met bekwamen spoed verscheen dan ook pater Lecomte om een statie in te richten voor de „Vaders van den heiligen geest", De regeering weigerde echter het geweer, en zond ook, waarschijnlijk met 't oog op de duitsche aanspraken, geen vertegenwoordiger. De soba verzocht toen den luitenant meê te willen deelen, dat hij 't g weer niet om niet wenschte, dat hij er den prijs voor zou betalen. Toen ook hierop een weigering volgde, had de soba met de Duitschers 'n accoord getroffen, die hem niet alleen het verlangde geweer, maar ook 'n prachtig paard cadeau deden".

**Katoen in West-Indië**. In Engelsch West-Indië wel te verstaan. De *Times* ontving 't bericht, dat den 28sten October ll, op Barbados een vergadering van katoenplanters had plaats gevonden. De voorzitter, sir Daniël Morris, zeide dat op 't oogenblik 10,000 acres op het eiland met katoen beplant waren. De vooruitzichten van den oogst waren uitstekend. De waarde van het product werd op omstreeks 100,000 ponden sterling geschat. Een andere spreker gaf als zijne overtuiging te kennen, dat de katoen van de engelsche Antillen met de beste soorten op de europeesche markt zou kunnen concurreeren.

**Voor de vriendelijke hulp bedankt.** De Portugeezen hebben, gelijk bekend, de ontwikkeling hunner oost-afrikaansche bezittingen aan groote maatschappijen toevertrouwd, waaronder de Nyassa-Maatschappij eene eerste plaats inneemt. Nadat de inboorlingen in het gebied dier maatschappij al sedert eenigen tijd teekenen hadden gegeven van weinig vredelievende bedoelingen, werden nu onlangs door hen twee europeesche geëmployeerden van een engelsch handelshuis vermoord. De chef van dat huis, tevens vice-consul voor Engeland in die streek, seinde onmiddellijk om hulp aan den commandant van 't engelsch eskader voor Zanzibar, met bijvoeging dat de Nyassa-Maatschappij niet in staat was de orde te herstellen. Het eskader wendde onmiddellijk den steven naar Mozambique, onderweg een kleinen kruiser achterlatend voor Ibo, waar evenwel reeds een portugeesch oorlogsschip lag, terwijl een kanonneerboot daar elk oogenblik van Mozambique werd verwacht. Bij aankomst te Mozambique bood de engelsche vlootvoogd den gouverneur zijne diensten aan, die evenwel onder mededeeling van de reeds getroffen maatregelen niet werden geaccepteerd.

**Panama en de Antillen.** In het laatste Bulletin van de „Ligue Maritime Française" komt een artikel voor van Pierre Montagne, waaruit gevoegelijk kan worden afgeleid, dat de opening van het Panama-kanaal de fransche Antillen-havens, doch hoofdzakelijk Fort de France op Martinique, bereid zal vinden om haar voordeel te doen met het te verwachten verkeer langs den nieuwen handelsweg.

Onder de havens, die daartoe in aanmerking komen, mist Basse-Terre op Guadeloupe hoewel de plaats uit handelsoogpunt eenige waarde heeft, alle faciliteiten voor de scheepvaart. Er is geen spoor van kaden en eerst onlangs besloot de Kamer van Koophandel het noodige te verrichten voor den aanleg van een hoofd en een entrepôt voor handelsgoederen.

Pointe à Pitre, eveneens op Guadeloupe, staat er ook al niet te best voor, zonder droogdok en zonder kolenpark. Wat dit laatste betreft, is in 1903 concessie gevraagd voor opslag van steenkolen langs de kaden. Maar met steenkolen alleen is de haven niet geholpen. In de eerste plaats zouden twee steigers noodig zijn voor de ontscheping van passagiers en goederen. Dat kost evenwel geld, en dat heeft de kolonie niet.

Martinique verkeert ook niet in gunstige financieele omstandigheden, maar de ramp, die het eiland trof door de uitbarsting van de Montagne Pelée, heeft het Parlement in het moederland edelmoedig gestemd, zoodat der kolonie waarschijnlijk eene leening zal worden toegestaan, welke ten deele voor groote openbare werken zou worden bestemd. Alvorens bedoelde leening toe te staan, hebben de Kamers verlangd, dat haar een plan zou worden overgelegd van de, onderhanden te nemen werken, en de kolonie heeft toen in de eerste plaats verbetering der haven van Fort de France op het program gezet. Komt het onderhavige plan tot uitvoering, waarbij naast aanleg van kaden, het uitdiepen van de baai des Tourelles, en het opruimen van een paar banken, ook de vergrooting van het bestaande droogdok wordt beoogd, dan zal Fort de France gereed zijn om als mededingster in het krijt te treden, maar ook niet eer.

**Inlandsche ambtenaren in Indo China**. Tot voor korten tijd, konden de inboorlingen in Indo China slechts plaatsing erlangen bij het inlandsch bestuur, en als schrijver en tolk bij het europeesch bestuur. Toen de post- en telegraafdienst op zekeren dag het initiatief nam door een korps inlandsche telegrafisten in het leven te roepen, sloeg men de handen in elkaar over zulk 'n vermetelheid. De uitkomst stelde dien dienst in 't gelijk; juist door het oordeelkundig gebruik maken van het inlandsch element, kon men, zonder noemenswaardige vermeerdering van kosten, het hoofd bieden aan de, voortdurend stijgende eischen van den dienst. Andere diensten, zooals die van openbare werken en van de douanes en regieën hebben dan ook niet geaarzeld om eveneens hun toevlucht te nemen tot indienststelling van inlandsche beambten, en ze hebben er zich wel bij bevonden. Thans heeft het hoofd van bestuur in Tongkin, de Résident supérieur, een nieuwen stap in bedoelde richting gedaan, door de instelling bij besluit van den 23en Augustus ll. en bijwijze van proef, van een korps inlandsche commiezen op de residentie- en afdeelings-bureaux. Voorloopig is 't aantal dezer inlandsche ambtenaren bescheidenlijk op 17 vastgesteld, over 3 klassen verdeeld. Het betrekkelijk besluit bepaalt, dat deze inlandsche ambtenaren altijd onder de leiding van een fransch ambtenaar moeten worden gesteld, niet met bestuursfunctiën, noch met het beheer over 's lands gelden kunnen worden belast. Hoe bescheiden deze stap ook moge wezen, beteekent hij principieel een algeheele omwenteling in de, in Indo China bestaande toestanden. Tot de meest ondergeschikte betrekkingen in de europeesche bestuursmachine worden er door Franschen vervuld, die men nu geleidelijk door inlanders wil doen vervangen, zoodra de vorderingen van het onderwijs de daartoe noodige elementen ter beschikking der autoriteiten zullen stellen. Het bestuur zal er uit tweeërlei oogpunt bij winnen, want 't is aan geen twijfel onderhevig, dat in de ondergeschikte betrekkingen, die geen eischen aan het persoonlijk initiatief stellen en slechts zorg, aandacht bij het werk, en regelmaat vereischen, de inlander bijna altijd beter zal voldoen, dan de Europeaan, die dikwerf geneigd is het hem opgedragen werk beneden zich te achten. Voorts vereischt een korps inlandsche commiezen veel minder uitgaven aan tractement en pensioenen, dan het europeesch personeel van gelijken rang, waarvoor nog bovendien moet worden gerekend op uitgaven van overtocht, verlofstractementen en zoo meer. Bovendien zal deze maatregel, uit politiek oogpunt, niet nalaten een goeden indruk op de inlandsche bevolking teweeg te brengen, voor wie daarbij een plaats aan de staatsruif wordt ingeruimd.

**Een pleit voor de verdrukten**. Zooals men weet, is niet lang geleden Engeland het brandmerk der schande op het voorhoofd gedrukt, door een besluit van het Internationaal Sociaal-democratisch Congres te Amsterdam, nadat dit den heer Dadabhai Naoroji de zaak zijner honderden millioenen landgenooten in Britsch-Indië had hooren bepleiten. Het is intusschen ten zeerste de vraag, of, zoo het engelsch bestuur aldaar moest wijken voor 'n indische zelfregeering, de toestanden er op zouden verbeteren.

Ontzaglijke moeite heeft 't der engelsche regeering gekost om het gebruik der weduwen-verbranding te bestrijden en uit te roeien. Tal van misbruiken echter, door het kastenstelsel als anderszins in het leven geroepen, is zij nog niet bij machte geweest te onderdrukken, zoodat nog millioenen en millioenen harer onderdanen daaronder lijden, wier lot bij inlandsch zelfbestuur er niet op zou verbeteren.

In de October-aflevering van het tijdschrift *East and West* vinden we, van de hand van een Indiër, Sachchidananda, een pleit voor de 10 millioen Mahars, oorspronkelijke bewoners van Voor-Indië, die thans tot 'n treurig bestaan veroordeeld zijn:

„Laat ons, schrijft hij, eerst de zaak opnemen voor de Mahars. Zij beklagen zich, dat de hoogere kasten hunne aanraking, ja zelfs hun schaduw schuwen als onrein, en zij vragen klagelijk om eenige kans in den levensstrijd, welke de eigen landgenooten hun ontzeggen. Zij halen het geval aan van een Brahmaan als magistraat, die een Mahar veroordeelde, wijl deze door 't enkele feit van uit den dorpsput water te hebben geput dien zou hebben verontreinigd. Wie zijn nu die Mahars? Zij noemen zich zelven Bhoeipoets, of zonen van het land. Naar alle waarschijnlijkheid zijn ze daartoe alleszins gerechtvaardigd. Hunne positie, op de onderste sport van de maatschappelijke ladder, wijst er op, dat zij tot de oudste bewoners van Indië behooren en door de, achtereenvolgens in hun land gevallen indringers tot hun tegenwoordige positie zijn teruggedrongen. Zij zijn inboorlingen van Indië, evenzeer als wij dat voor den Engelschman zijn. En hoe behandelen wij nu deze inboorlingen? Wij behandelen ze niet als beesten, maar erger dan dit. De schaduw van geen enkel dier verontreinigt ons, de aanraking der meeste dieren is onschadelijk en die van enkele dieren, zooals die van de koe, is zelfs zuiverend.

Welke zijn de eischen van het beschaafde Indië? Zij komen in 't kort neer op den eisch om op gelijken, of zooveel mogelijk gelijken voet gesteld te worden met den Engelschman.

Zijn onze handen schoon bij het stellen van dien eisch? Hoe kunnen wij, gegeven de wijze waarop wij de Mahars behandelen, den eisch stellen op gelijken voet gesteld te worden met den Engelschman, die zich evenzeer boven ons verheven acht als wij ons verheven wanen boven den Mahar? Zeker, de Mahars zijn niet erg ontwikkeld. Maar aan wie ligt de schuld? Hebben wij niet het bestuur moeilijkheden in den weg gelegd, waar dit ten deze zijn plicht wilde betrachten?"

De schrijver verhaalt dan, met welke bezwaren de bouw van een dorpsschool voor Mahars nog kort geleden gepaard ging, en houdt zijn landgenooten dan het volgende onder de oogen.

„Lord Curzon's redenen om de hoogste posten in het bestuur van Indië voor Engelschen te reserveeren, is scherp veroordeeld. Maar wij vergeten, dat wij ons in onze behandeling van de Mahars hebben veroorloofd het recht met voeten te treden, uithoofde van kaste d. i. ras-vooroordeelen. Die in 'n glazen huisje wonen, moeten niet met steenen gooien."

Dezelfde schrijver wijst dan nog op de taaiheid, waarmeê zijn landgenooten vasthouden aan het misbruik, dat duizenden en duizenden meisjes in hun prilste jeugd reeds voor hun leven tot den weduwstaat veroordeelt.

Een volk, dat zich op wil heffen, moet eerst tot 't inzicht komen van eigen fouten.

## INGEZONDEN.

### Zijn er menschen met staarten?

In het begin van Augustus jl. zond mij een in Duitschland wonend familielid een uitknipsel uit de „Tägliche Rundschau", bevattende een zeer merkwaardig artikel, getiteld: „Gibt es Menschen mit Schwänzen?"

Dat artikel, ethnologisch getint, is op zich zelf als gewoonlijk dergelijke beschouwingen zijn; ook hier ontbreken niet enkele flonkeringen, hier en daar handig aangebracht. Ik reken daaronder „de in groote boomen getimmerde huizen der Poenans", het „overleg van den soeltan van Koetei *met zijne rijksgrooten* (!) om zonder bloedvergieten een der wilden te vangen (!)", het terugbrengen van den knaap (weken ver de rivier op) zonder dat de Poenans konden uitvisschen wie de dieven geweest waren, het „onderzoek" van den knaap (in bijna den geheelen archipel loopt een knaap van 5 à 6 jaar volkomen naakt, laat staan dus bij volkomen nomadisch levende Dajaks) enz.

Zooals blijken zal is de hoofdzaak: de staartmensch. Ik heb dadelijk na lezing Nieuwenhuis, „Quer durch Borneo" opgeslagen, het nieuwste werk over dat eiland; op pag. 52 vond ik slechts dat onder de namen Poenan, Boekat en Beketan eenige jagerstammen in Midden-Borneo een nomadenleven voeren, wat trouwens wel bekend was.

Al ben ik nu de meening toegedaan dat de staartmensch en „de groote zeeslang" in dezelfde duistere sferen voorkomen, toch zou ik mij verheugen met den ontdekker van een der vormen van de „missing link."

Het bovengenoemde artikel schrijf ik hier in hoofdzaak over: *Gibt es Menschen mit Schwänzen?* Ein Herr, der jahrelang in leitender stellung in Niederländisch-Indien gelebt hat, schreibt der „Köln. Ztg.:" Verschiedene Naturforscher in Niederländisch-Ostindien haben schon vor Jahren geschrieben, man hätte ihnen versichert, dass es im Innern von Borneo Menschen met Schwänzen gäbe, und zwar bei einem Stamme der Dajaks; aber noch niemals ist es einem Naturforscher gelungen, eines solchen Wesens ansichtig zu werden, da es sehr schwer ist, sich dem Stamme der Dajak Poenan (wohl, weil holländisch *Punan* zu sprechen) zu nähern, von dem ihnen berichtet worden war. Diese Poenans leben sehr tief im Innern Borneos in langgedehnten Urwäldern; in grossen Bäumen zimmern sie sich bequem vor Wind und Wetter geschützte Wohnungen; sie nähren sich von Jagd und Fischfang und von dem, was ihnen der Wald zum Lebensunterhalt bietet.

Von der Sucht geleitet, zu erfahren ob die Poenans wirklich Schwänze besässen, drang ich in den Sultan, zu versuchen eines dieser Wilden habhaft zu werden, und so beratschlagte er mit seinen Reichsgrossen, auf welche Weise das zu erreichen sei, ohne Blutvergiessen und ohne die Rache der Dajaks aufzustacheln. Es wurde beschlossen, das Haupt eines anderen Stammes der Dajaks zu gewinnen, mit dem wir in näherer Beziehung standen, und der mit seinem Volk in regelrechten Dörfern nahe den Poenans lebte, damit er durch List sich einen jungen Poenans bemächtigte.

Monatelang warteten wir vergebens auf eine Botschaft, bis mir endlich der Sultan mit seinen Reichsgrossen einen Besuch machte und mir einen jungen Poenan van 5 bis 6 Jahren vorsteltte. Bei der Untersuchung fand ich, dass das Kind thatsächlich als Verlängerung des Rückgrats einen Anwachs hatte, der sehr einem Schwanz ähnelte. Dieser Schwanz war vollständig unbehaart, 10 bis 12 Zentimeter lang und ohne Knochen, aber mehr oder weniger beweglich; er war spitz auslaufend, so breit und so dick wie ein kleiner Finger. Übrigens war der Kleine sehr gut gebaut. Sprechen konnte man mit dem Kinde nicht da niemand aufzutreiben war, der die Sprache der Poenans verstand, und ich somit nicht nachfragen konnte, ob seine Eltern und die andern Poenans solche Schwänze besässen. Die in der Nähe der Poenans lebenden Dajakstämme haben keine Schwänze. Man hatte den Kleinen einfach(!)aus dem Walde gestohlen und fortgeführt und musste ihn nun so schnell wie möglich mit Geschenken wie Korallen, Kupferdraht und andern Kleinigkeiten zurück bringen, ehe die Poenans ausfindig machten, wer das kind geraubt hatte, um ihrer Rache gegen die benachbarten Dajaks vorzubeugen. Dieses gelang auch vollständig. Das Vorgefallene hat aber keinen Anlass gegeben zu einer Annäherung dieser Wilden.

De „Tägliche Rundschau" voegt hieraan nog de volgende beschouwing toe:

„Aus dieser Schilderung geht hervor, dass das Anhängsei „kein echter Schwanz is; ein solcher müsste Wirbel haben. „Derartige häutige Fortsetzugen an oder über dem unteren „Theil der Wirbelsäule sind als seltsame Missgestaltungen schon „öfter beobachtet worden. Leider bleibt die wichtigste „Frage ob mit diesem Anhängsel der ganze Stamm oder doch „viele seiner Angehörigen behaftet sind zunächst noch unbe„antwortet. Man darf aber wohl annehmen, dass der Junge „nicht der einzige damit ist."

Ten zeerste nieuwsgierig den naam te kennen van den „Herr, der jahrelang in leitender Stellung" een bestuursambtenaar hoogstwaarschijnlijk ook te oordeelen naar de verhouding tot den Soeltan) in Indië doorgebracht heeft, antwoordde ik mijn duitschen oom, hem verzoekende mijn brief aan de „Rundschau" te zenden ter plaatsing, en met mijn naam er onder.

Volgend schrijven ging daarop aan de redactie van genoemd blad:

*Giebt es Menschen mit Schwänzen*? Als ich diese Ueberschrift las, sagte ich mir gleich: „aha, das wird sich wohl um Borneo handeln!"

Vorausgeschickt muss werden, dass in der wissenschaftlichen Welt „der Schwanzmensch auf Borneo" mit der „grossen Seeschlange" gleich gemacht wird. Uber dieses Thema ist schon enorm viel geredet und geschrieben. In allen Fällen hat sich herausgestellt, das Gerüchte von derartigen Erscheinungen auf eine allzulebhafte Phantasie zurückzuführen waren. Wahrscheinlich sind die Geschichte von den Malaien erfunden um die Dajaks als minderwertige und den Tieren ähnliche Wesen inzustellen.

Die Geschichte von dem sechsjährigen beschwänzten Jungen hat augenscheinlich durch das Gewand einiger wahrer „adat" — Einrichtungen (Volkssitten) das Gepräge wissenschaftlicher Erobachtungen erhalten sollen.

Oder sollte vielleicht eine irrthümliche Verwechselung vorliegen . . . . . . ?

Ich habe Poenans gesehen; nie sah ich bei ihnen einen Schwanz. Bedecken hätten sie ihn unmöglich können, denn der von vorn durchgezogen „tjawat" (Schamgürtel) hat hinten nur etwa die Breite eines Fingers. Ein Junge von 5 à 6 Jahren geht uberdies bei den Poenans vollkommen nackt. Der Herr hätte mithin den boy nicht erst so genau untersuchen brauchen um eine unbehaarte 12 c. M. lange merkwürdige Verlängerung bei ihm zu entdecken.

Weiter möchte ich den Fremden kennen lernen der aus einem Poenanwalde einen Jungen raubt, ohne dabei niedergeblasrohrt zu werden! Der Herr Entdecker lässt die Poenans auch in auf Bäumen gezimmerten Häusern wohnen. Die Poenans haben aber gar keine Häuser, sind vielmehr urechte Nomaden!

Vielleicht wird hierdurch der Herr Verfasser zur Stellungnahme unter Namennennung veranlasst.

w. g. (

Maar hoe wij ook de „Täglische Rundschau" daarna bestudeerden, geen woord meer over de staartmenschen. En op brieven aan de redactie om inlichting kwam eerst ook geen antwoord, totdat ten slotte half October volgend schrijven ontvangen werd van de „Schriftleitung der Täglichen Rundschau", luidende:

Ich habe von ihrer Zuschrift über die geschwänzten Menschen mit Interesse Kenntnis genommen. Ich denke, die Sache ist damit noch nicht zu Ende, sondern es werden von gelehrten Seiten über Kurz oder Lang Aeusserungen zu der Sache gemacht werden. Ich möchte deshalb Ihre Zuschrift, wenn Sie gestatten, zurückbehalten und die Aeusserung Ihres Gewährsmannes bei gegebener Gelegenheit mit abdrucken. Ich denke dass dadurch Sie und Ihr Gewährsmann mit ihrer Meinungsäusserung zu Ihren Rechte kommen."

Het ware misschien meer gepast indien ik niet nu al dadelijk bovenstaande brieven etc. in een courant publiek maakte. Maar het rekbare „über Kurz oder Lang" der redactie van de T. R. zag ik plots voor mij als een „langgedehntes Urwald" waarin men alles uit het oog verliest, en ik zou het zoo betreuren, indien een dergelijk wetenschappelijk vraagstuk, ons Borneo betreffend en nu aangeroerd in Duitsche bladen, verder onder het lood zou blijven.

RANTAU BARAT.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. October 1904.

In memoriam W. H. Vrijburg van der Hell. — Een tocht door de afdeeling Sampit, Residentie Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo, door H. P. Wagner. — De inrichting van het inlandsch hulpbankwezen, door M. J. van de Pauwert. — Te veel schrijfwerk door H. Ch. A. Poublon. — De warme bronnen van Tiris, door J. L. van Gennep. — Jaarverslag der Probolinggosche Bank over 1903. — Kamerdebatten over de oprichting van een Landbouwdepartement in Nederl.-Indië (vervolg). — *Varia*: Een Politiealbum. — Recherchelijsten.

De Indische Gids. November 1904.

Koffiecultuur en Belasting ter Sumatra's Westkust. — De Tominiebocht door J. E. Jellesma. — *Varia*: Het onderzoek naar de mindere welvaart op Java. — Gebrek aan hout voor de bevolking op Java. — De toestand in Centraal-Borneo. — Overeenkomsten met inlandsche vorsten. — Maandelijksche Revue van Brochures en van Tijdschr. — en Dagbladartikelen. — *Koloniale literatuur*: Koloniaal-Economische Bijdragen, samengesteld door Mr. C. Th. van Deventer, G. P. Rouffaer, Dr. E. B. Kielstra en Mr. D. Fock; aangekondigd door J. E. de M[eyier]. — *Wetenschap en Industrie*: De scheepvaartbeweging in eenige havens van Ned.-Indië. — Nog een Kalang-legende? door T. J. Bezemer. — Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië; door W. C. M[uller]. — Financieel toezicht.

De Indische Mercuur. 8 Nov. 1914. N°. 45.

L. Maurenbrecher: Verslag over de Kinineveilingen te Batavia, over 1902 en 1903, door van Gorkum. — De Java-suikerindustrie gedurende het tijdvak 1894—1903. — Proefstation voor Cacao te Salatiga. — Kina en Kinine. — Feuilleton: Naar de Cacao-plantages van Ecuador (slot). — Uit Consulaire Verslagen. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom — H. E. van Blommestein.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
**F. TIJMSTRA.**

---

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in solide qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:
**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

# C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

**DE MALEISCHE TAAL**

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot
**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.**

---

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat — Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
# FALKENBURG en Co.
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te te **'s-GRAVENHAGE** en **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

---

# Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

Abonneert U op de
# Bintang Hindia.
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

# Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr. Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D. D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman,** getiteld: „Liefde".

---

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.

**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.**
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

---

**STAAT**
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**
**Prijs 2½ cent.**

---

Stoomvaart-Maatschappij
# „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1905 | 1905 |
| **Ophir** * | 26 Nov. | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |
| | 1905 | | | | |
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 Maart |
| **Goentoer** * | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 „ |
| **Merapi** | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ | 29 „ |
| **Ophir** * | 4 Maart | 16 „ | 21 „ | 10 April | 12 April |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

---

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Drie jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren,

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te
wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
Straat of gracht: den 190
Handteekening:

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

**N°. 36.** **Donderdag 17 November 1904.** **4de Jaargang.**

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.


Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éèns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**

**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Boeatan.

Vestigt de aandacht op de vele voor **St. Nicolaas** en de **Kerstdagen** bizonder geschikte cadeaux, die in de permanente tentoonstelling, tevens verkooplokaal van *Oost- en West-Indische Huisvlijt en Kunstnijverheid* **Plaats 9**, *den Haag* te krijgen zijn.

Verschillende belangrijke bezendingen werden in den laatsten tijd ontvangen of worden iederen dag verwacht. *Men zie onze advertentie in dit nummer.*

### II. Van de Afdeeling Nijmegen.

**Donderdag 24 November 1904,** *des avonds ten 8 ure*, in de zaal van het **Nut van 't Algemeen, Causerie over de Molukken** door *Jhr. E. von Bose.* *Vrij entree* voor de leden en *introductie* voor niet-leden.

*Introductiekaarten* te bekomen bij den Secretaris der Afdeeling *Jhr. E. von Bose, Kelfkensbosch 10a* of aan *den ingang der zaal.*

### III. Van de Nederlandsche Afdeeling der Nederl. Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw.

**Vrijdag 18 November 1904**, *des avonds ten 8 ure*, in een der zalen van het **Zuid-Hollandsch Koffiehuis** op de *Groenmarkt* te *'s-Gravenhage*, **Openbare Vergadering** waarin de heer *R. R. Rookmaaker*, oud-assistent-resident in Ned.-Indië, zal spreken over de **Koelie-ordonnantie**.

Een goede regeling van het werkkontrakt is niet alleen van groot belang voor den arbeider, maar evenzeer voor den ondernemer. In den laatsten tijd is over de *Koelie-ordonnantie* veel gesproken en geschreven. Op last der Regeering is door den heer *B. Hoetink* het ontwerp eener nieuwe *Koelie-ordonnantie* opgemaakt. De heer *R. R. Rookmaaker* heeft niet alleen de werking der bestaande ordonnantie in Indië door ondervinding leeren kennen, doch maakte van de verhoudingen tusschen werkgever en arbeider in onze tropenlanden eene bijzondere studie. Het bestuur der afdeeling rekent daarom op groote belangstelling en op een *belangrijk debat.* Introductie voor niet-leden aan het locaal op den avond der vergadering. **Toegang vrij.**

### IV. Van de Afdeeling Utrecht:

**Dinsdag 22 November 1904** (*'s avonds te half 8*) in het gebouw **Irene**, *Keistraat 2.* **Voordracht met lichtbeelden** door den heer *E. H. van der Heide.* *Onderwerp*: **Een en ander over Java.**

*Donateurs en Leden der Vereeniging Oost en West* hebben, op vertoon van hun Bewijs van Lidmaatschap, *vrijen toegang* met *één introducée.*

Voor *niet-leden* is het *entréegeld f* 0.50 per persoon. Voor leerlingen van Onderwijs-inrichtingen en leden van Vereenigingen, mits zich collectief aanmeldende, is het *entréegeld f* 0.10 per persoon.

Kaarten zijn te koop *Maandag* en *Dinsdag* 22 November bij de firma *A. van Dorsten Jr., Rijnmarkt 41.*

*Entreekaarten* zijn ook op den avond der voordracht te bekomen *aan het gebouw Irene.*

Als Secretaris der afd. *Utrecht* is opgetreden de heer *F. E. Luitjes* ter vervanging van den heer *D. F. Romein*, die daarvoor bedankt heeft. Alle brieven en stukken bestemd voor de afd. *Utrecht*, gelieve men te zenden aan het adres van *F. E. Luitjes, Nassaustraat no. 15* te *Utrecht.*

## De kabel Saigon-Pontianak.

We hebben onlangs gezien, hoe in de afdeelingen der Tweede Kamer het denkbeeld werd uitgesproken, dat de nederlandsche regeering der fransche wat al te zeer ter wille zou zijn geweest bij de onderteekening den 6en April l.l. van de overeenkomst betreffende den, in hoofde genoemden kabel.

Naar aanleiding van die meening is het misschien nog wel van belang, hier eene fransche bespreking van bedoelde overeenkomst aan te halen, welke laatste intusschen door het fransche parlement reeds is goedgekeurd.

„Zooals blijkt uit de memorie van toelichting op het ontwerp van wet ter goedkeuring van de den 6en April 1904 te 'sGravenhage onderteekende overeenkomst, is de kabel Saigon-Pontianak, met tusschenliggend station op Poeloe Condor, een van die, voorzien bij de wet van 28 November 1903, waarbij machtiging werd verleend tot den aanleg der kabels Brest-Dakar, Madagaskar-Réunion, Réunion-Mauritius, en Saigon-Poeloe Condor-Pontianak," schreef de heer T. Hubler in de *Dépêche-Coloniale* van den 13en Juli ll, en ging dan voort:

„De nieuwe kabel, ter lengte van 800 mijlen (ruim 1480 kilometers,) waarvan 140 op de sectie Saigon-Poeloe Condor en 660 op de sectie Poeloe-Condor-Pontianak vallen, zal aan Indo-China het voordeel verschaffen eener verbinding met zijn vooruitgeschoven post op Poeloe Condor, en dat, het oogenblik van ondergeschikt belang, eener verbinding met Nederlandsch Borneo en van daar met de andere deelen van Nederlandsch-Indië, waarmeê onze handelsrelatiën voor het oogenblik van niet groot belang schijnen te zijn.

De sectie Poeloe Condor-Pontianak zou evenwel beter tot haar recht komen, wanneer het telegrafisch verkeer tusschen Japan, China, zelfs Europa en de nederlandsch-indische bezittingen zich vrij zou maken van de kabels der »Eastern Extension," wier uitgebreid net nu reeds de nederlandsche bezittingen, met uitzondering van Nederlandsch Borneo en Celebes (en nog wat), bedient en zich van Java naar Australië en van Kodah op Malakka naar Madras en Europa uitstrekt.

Dit verkeer zou kunnen worden afgeleid langs de lijnen en kabels der «Compagnie des Télégraphes du Nord", waarvan de kabel Shanghai-Amoy eene voortzetting vindt in den franschen kabel Amoy-Toerane, en eerlang, na goedkeuring door het Parlement, in den kabel Saigon-Pontianak.

Doch tenzij aanmerkelijke reductiën op de tarieven worden verleend, of het nederlandsch gouvernement er belang bij heeft om geen gebruik te maken van de engelsche lijnen, zal men op deze mogelijkheid, die een bron van inkomsten voor onze kabels zou openen, niet mogen rekenen; de ontvangsten zullen beperkt blijven tot het rechtstreeksch verkeer tusschen Indo-China en Nederlandsch-Indië, en tot de opbrengst van die telegrammen, welke bij gelijk tarief en zonder aanduiding van den, te kiezen weg, langs den kabel Saigon-Pontianak, als de kortste route, zullen worden overgebracht.

Ingevolge het eerste artikel der overeenkomst, zal de fransche regeering den ontworpen kabel voor hare rekening aanleggen of doen aanleggen, met de bevoegdheid evenwel den aanleg en de exploitatie, of wel de exploitatie alleen aan eene maatschappij op te dragen.

In het eerste geval zal de fransche regeering dat deel van den kabel, hetwelk gelegen zal zijn in de nederlandsche territoriale wateren of op nederlandsch grondgebied, tegen vergoeding der kosten van aanleg, aan de nederlandsche regeering afstaan, welke laatste dan bovendien voor de verbinding zorg draagt tusschen het landingspunt van den kabel en het kantoor te Pontianak.

In de beide andere gevallen, staat de nederlandsche regeering aan de betrokken maatschappij gedurende veertig jaren het recht van landing en exploitatie van den kabel, dan wel het recht van exploitatie alleen toe, met bevoegdheid van overdracht harer rechten aan een andere maatschappij, onder voorbehoud eener schriftelijke toestemming van de beide betrokken regeeringen.

Zooals gebruikelijk in zulke gevallen, wordt door de onderscheiden machtigingen geen afbreuk gedaan aan het souvereiniteitsrecht van den nederlandschen staat:

»Bijgevolg zal de nederlandsche regeering, binnen de grenzen van haar gebied en voor het geval zij dat noodig oordeelt, ten allen tijde de exploitatie der lijnen door haar eigen ambtenaren kunnen doen verzekeren."

Na een vluchtig overzicht van de volgende bepalingen der overeenkomst, gaat de schrijver voort:

»Een belangrijk punt is de, aan de fransche regeering verleende bevoegdheid om binnen den termijn van vijftien jaren, na ratificatie der overeenkomst, voor eigen rekening aan te leggen of te doen aanleggen:

1e. kabels, uitgaande van Java (in de nabijheid van Batavia of eene andere, bij gemeen overleg te kiezen plaats) in de richting van den Indischen Oceaan;

2e. een kabel, uitgaande van Java in de richting van Saigon.

Dit is een belangrijk voordeel en het ware te hopen, dat onze hulpbronnen ons toelaten, om hoe eer hoe liever daarvan gebruik te maken, om Madagaskar te verbinden met een kabelnet, dat niet onder engelsch toezicht staat, en ons niet — men weet nooit welke verrassingen de internationale politiek ons bereiden kan — ons niet opnieuw aan een strenge censuur blootstelt.

Het Parlement zal wel niets tegen dat ontwerp hebben in het midden te brengen, waar de memorie van toelichting het volkomen in staat stelt om zich met kennis van zaken uit te spreken.

Wat ons betreft, komt het voor, dat de maatschappij, die zich, na den kabel te hebben gelegd, met de exploitatie zou belasten, of eenige andere in hare rechten tredende maatschappij, niet aan-

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar het Engelsch door N. v. Z.*

*Hoofdstuk VI.*

Paul stond langzaam op om zijn hoed en zijn schoenen te gaan halen. Daarna togen zij samen op weg door de lange olmenlaan met een heldere winterzon aan den blauwen hemel, waartegen de bladerlooze takken scherp afstaken. De opwekkende lucht en het krachtig gezonde van Bob's gestel werkten zóó aanstekelijk op Paul, dat deze nog vóór zij de pastorie bereikt hadden, levendiger en openhartiger begon te antwoorden op al de vragen die Bob tot hem richtte.

»Wat ben je van plan te gaan doen, als je volwassen bent?" vroeg Bob vaderlijk. Dit was een vraag, waarmede de anderen hem zoo dikwijls hadden verveeld.

»Dan ga ik naar Indië," antwoordde Paul eenigszins weifelend.

»Nu ja, maar in welke betrekking? Naar Indië gaan is geen ambt. Ik ga waarschijnlijk ook naar Indië. Ik zal er mijn best voor doen, want ik zou op de tijger- en berenjacht willen gaan, maar dan ga ik in het leger en zou ik met een regiment naar toe gaan."

Paul dacht eenige oogenblikken na. »Ik zou wel zendeling willen worden," zeide hij eindelijk.

»Och kom!" riep Bob uit.

»Ik zou 't wel prettig vinden om te preken. Soms houd ik een preek voor Selma; dan trek ik mijn nachthemd aan of het hare, al naar mate wij thuis zijn of in de pastorie en dan ga ik in de vuilgoedmand staan bijwijze van preekstoel. Selma denkt, dat ik met gemak de heidenen zou bekeeren."

»Wat weet Selma daarvan, dat kleine ding? Als je zendeling wordt, dan moet je half hongerlijden, geheelonthouder worden, nooit rooken en alles, waar je op gesteld bent laten, omdat het wellicht slecht is.

»In elk geval wil ik naar Indië," zei Paul. Zoolang als ik hier ben, heb ik al terug verlangd, maar ik zal nog vele jaren geduld moeten hebben. Tante Corrie zegt, dat ik niet terug kan gaan, voordat ik volwassen ben. In Indië is het altijd warm en altijd zomer, alles is er veel grootscher en er zijn heerlijker geuren."

Hij keek droomerig voor zich uit naar den bleeken kouden hemel, die er uitzag als blauw gaas, naar de naakte, bruine akkers door stijve steenen muurtjes omsloten, naar den kalen, rechten weg, waarlangs van afstand tot afstand hoopjes steenen lagen en naar de kleine slootjes, waar Selma zoo graag met een flinken aanloop over heen sprong. Dit kille voor hem zoo onaantrekkelijke landschap maakte in zijn geest plaats voor een ander vol kleuren en geuren, maar ook dit loste zich op en liet een drukkend gevoel van eenzaamheid bij hem achter.

Bob nam hem met aandacht op. Hij vond Paul een grappigen kleinen kerel, aan wien misschien wel een steekje los was en eigenlijk was hij heel blij, toen zij de pastorie bereikten en er een einde kwam aan deze tweespraak. Selma kwam de trap afhollen, viel Bob om den hals en kuste hem hartelijk. Bob liet dit kalm toe. Daarna sprong zij om hem heen, met van vreugde schitterende oogjes.

»O, Bob, je bent nog grooter geworden. En wat zeg je wel van Paul? Hij is erg klein en mager, vind je niet? Wil je bij mijn Kerstboom komen en zul je mij schaatsen leeren rijden? Morgen zal het ijs op den eendenvijver bij den stal wel sterk genoeg zijn. Kom, ga nu naar de schoolkamer om mijn nieuw speelgoed te zien."

Zij trok hem mee den gang door en Paul bleef alleen achter. Selma had in het geheel niet naar hem omgezien; hij was niets meer voor haar, nu Bob gekomen was. Paul had dit wel verwacht, maar hij had niet gedacht, dat hij 't zich zoo erg aan zou trekken, Hij draaide zich om, ging langzaam de deur uit, en wandelde langs het huis tot vóór het raam van de schoolkamer, waar hij zonder opgemerkt te worden naar binnen kon kijken. Er brandde een lekker vuurtje en het raam stond op een kier. Hij zag hoe Selma op Bob's knie zat, haar arm om zijn nek geslagen, terwijl hij bezig was een »puzzle« op te lossen, zoo goed en zoo kwaad als hare lange krullen, die hem op de hand hingen, dit toelieten.

»Ja, je hebt 't gevonden!" riep zijn bewonderaarster; »je bent ook zoo knap Bob, en ik ben zoo blij dat je weer hier bent. Als ik groot ben, ga je met mij trouwen, is 't niet?"

»Ja àls ik ooit trouw" zei Bob edelmoedig.

»Maar eerst moet ik bij tante Flora gaan wonen, die een groot huis in Londen heeft en waar ik veel zal moeten leeren en dan wil vader mij nog naar een kostschool te Parijs zenden."

»En ik ga in 't leger en heel ver weg met mijn regiment, dan zal je mij wel vergeten en met den een of anderen graaf trouwen, of misschien" — voegde hij er lachend aan toe, »trouw je wel met Paul."

»O neen! dan zou ik nog liever een oude vrijster worden, net als Pritchard. Zij zegt, dat zij wel honderd keer heeft kunnen trouwen, en nog zou kunnen als zij wilde, maar zij wil liever ongehuwd blijven. Paul is heel anders dan jij Bob, ik ben soms bang van hem. Dikwijls gaat hij heel alleen in een boschje zitten en dan mag niemand iets tegen hem zeggen; hij vertelt, dat hij geesten heeft gezien en dat hij alles voorspellen kan, wat er gebeuren zal!"

»Wat een gekkepraat; laat hij je toch niet zulke nonsens wijsmaken, Selma. Er bestaan immers geen geesten en Paul is een stomme ezel." »Ik ben geen ezel!" riep Paul van het venster »en ik haat jullie allebeide!" Zoo, luistervink!" zeide Bob, opkijkende, terwijl Selma haar hoofdje tegen zijn schouder liet rusten en hem nariep: »Luistervink!"

»Ga weg", ging Bob voort, »wat doe je aan het raam te luisteren. Hij zette Selma van zijn schoot en liep met een dringend gebaar op Paul toe. Paul, liep weg. Hevig lijdend onder woede en ijverzucht, verlangde hij vurig iets te doen om zich te wreken en die twee in de schoolkamer schaamte en verdriet aan te doen.

Het Oostersche instinct van zelfmoord als een middel aan te wenden om den beleediger leed en wroeging te bezorgen, kwam onwillekeurig bij hem boven; hij liep op een draf door den tuin naar de stallen toe. Hij stapte door de modder heen, die den eendenvijver omringt, over het water lag een dun vliesje ijs, dat toen hij er op trapte onder zijn voeten kraakte. Hij wilde zich maar dadelijk in dit koude water verdrinken. Naar de klok boven de staldeur kijkende, zag hij, dat het, bijna één uur was.

»Bob zal te laat komen voor de koffie, bedacht hij met voldoening, »en zijn geheele vacantie-tijd zal bedorven zijn."

Hij hoorde in het gekakel der eenden nog steeds het woord: luistervink! Plotseling schoten zijn voeten uit, onwillekeurig trachtte hij zich in evenwicht te houden, doch zonk al dieper en dieper in het ijskoude water.

Hij hoorde een luid geklap, daarna een gil en een voetstap in zijne nabijheid, terwijl op hetzelfde oogenblik iemand hem stevig bij zijn kraag vatte; hij werd uit den vijver getrokken en als een visch op het droge gelegd. Toen hij zijn oogen opsloeg, keek hij in het gelaat van Bob Jardine en Selma stond er bij te huilen. Dat zij schreide, was tenminste een voldoening voor hem.

»Jou leelijkert!" riep Bob, hem overeind trekkend »wat ging je toch doen? Gelukkig voor je, dat Selma er op stond, om je achterna te loopen om weer vriendschap te sluiten, anders zou je verdronken zijn."

»Dan zou het jullie schuld geweest zijn," zeide Paul spijtig.

»Nonsens! Kom ga mee om je te drogen. Je zult een jurk van Selma aan moeten doen en hier zoolang blijven tot je andere kleeren gestuurd worden. Loop maar vast vooruit Selma en zeg aan Pritchard, dat wij komen. Ik beklaag je hoor Paul, als Pritch je onderhanden neemt."

Paul sukkelde naast Bob voort, druipnat en rillend, maar in het minst niet berouwvol of dankbaar!

»Ik haat je!" kwam er klappertandend uit. »Je maakt dat Selma mij niet uit kan staan, zij hield van mij, voor dat je kwam. Ik wou dat ik maar verdronken was, dan zou jij tot je straf opgehangen worden." »Nonsens« herhaalde Bob, hem tot harder loopen aanzettend.

»Het is geen nonsens«, riep hij, »ik hoop, dat de duivel je halen zal — ik hoop —" Maar het woedende kind kon zijn verwenschingen niet verder vervolgen, want zij stonden nu voor de deur der pastorie, waar Paul door Pritchard werd gegrepen en met verontwaardiging de trap opgejaagd.

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

Toen Lady Jardine dien avond in Paul's slaapkamer kwam, om hem zijn gebed te hooren doen, vond zij hem nog in opgewonden toestand in zijn bedje liggen, zijn oogen schoten vuur. Het koude bad had hem niet veel kwaad gedaan, waarschijnlijk zou hij er wel met een verkoudheid afkomen. Hij wilde zijn tante niet aankijken noch zijn gebed doen.

»Je bent heel stout", zeide Lady Jardine teneinde raad, besluitende hem maar aan zijn lot over te laten.

Beneden gekomen, verlichtte zij haar gemoed door te zeggen: Paul moet maar zoo gauw mogelijk naar kostschool".

»Dat zal zeker het beste voor hem zijn", merkte Sir Robert op, zonder van zijn courant op te kijken.

»Hij is een rakker", merkte Bob wijs op, »maar ik geloof niet, dat hij het helpen kan, en ik heb toch waarlijk medelijden met hem."

(*Wordt vervolgd*).

stonds groote winsten zal maken, en dat de fransche regeering zich verplicht zal zien, om in den aanvang aan concessionarissen een subsidie te bewilligen, ten einde hen in staat te stellen hunne verplichtingen na te komen."

Wat nu het, door den heer Hubler laatstelijk aangehaalde belangrijke bij de onderwerpelijke overeenkomst aan de fransche regeering toegekende voordeel aangaat, zal men het wel met ons eens zijn, dat eene verbinding, die onze koloniën nader brengt tot de zuidelijke helft van het zwarte werelddeel ook Nederlandsch Indië kan ten goede komen, terwijl het hiervoor toch ook van belang kan worden geacht, in rechtstreeksche verbinding te staan met concurrenten of een toekomstigen concurrent als Madagaskar.

## Week-Overzicht.

De Memories van Antwoord op het door de Tweede Kamer uitgebracht voorloopig verslag op de indische begrooting voor 1905 en op de voorgestelde maatregelen in het belang der economische ontwikkeling van Indië zijn verschenen.

Wij moeten voor dit overzicht volstaan met hier en daar uit beide staatsstukken het een en ander aan te stippen. Uit het eerstgenoemde b. v. de herhaalde verzekering van den minister dat zijnerzijds voortdurend gestreefd wordt naar elke mogelijke beperking speciaal van de militaire uitgaven, welke beperking ook het onderwerp heeft uitgemaakt van ernstige besprekingen met den nieuw opgetreden landvoogd, die zich daarbij heeft doen kennen als een voorstander van de inlandsche elementen in het leger. Dan de mededeeling dat de benoeming van overste van Daalen tot commandeur van de Willemsorde geschied is, niet op schriftelijke rapporten alleen, maar op de mondeling met aandrang gedane aanbeveling van luitenant-generaal van Heutsz. Dan vernamen we, dat de minister noodig acht, dat de mindere welvaart-commissie hare werkzaamheden voortzet, dat meer dan te voren aandacht zal worden geschonken aan het concubinaat van onderofficieren en ambtenaren, dat een dezer dagen, ontwerpen van wet ter behoorlijke regeling van de rechtspositie der inlandsche Christenen de Kamer zullen bereiken, het rapport van Mr. Rhemrev niet voor overlegging geschikt geacht wordt, een voorstel tot definitieve regeling van de indische ambtenaars-opleiding in den loop van dit zittingjaar waarschijnlijk kan worden tegemoetgezien.

Aan deze Memorie is o. a. toegevoegd de instructie voor overste van Daalen voor zijn tocht naar de Gajoe- en Alaslanden.

Wat het tweede hiervoren genoemde stuk aangaat, ook nog op eene andere plaats in ons blad besproken, stelt de minister voorop, dat het niet de bedoeling is het moederland een geregeld terugkeerend subsidie op te leggen, doch slechts het geven van een kapitaal, als gift ineens.

Uitvoerig zet de Minister nogmaals uiteen de reeds jaren lang besproken quaestie wat al dan niet onder gewone uitgaven is te verstaan.

De Minister ontkent ten sterkste dat de voorgestelde hulpverschaffing in karakter (geheel) zou overeenstemmen met den financieelen steun die door Nederland aan de West-Indische koloniën wordt verleend,

Ook de opmerking dat de steun van het moederland eigenlijk aan Indië is opgedrongen, kan de Minister niet als juist erkennen. Voor het door Nederland over te nemen deel van de reeds op Indië drukkende lasten heeft de Minister genomen de vlottende schuld.

Dat de Regeering bij haar voorstel te veel aan de belangen van de Nederlandsche schatkist en te weinig aan de behoeften van Indië heeft gedacht, kan de Minister niet toegeven. Het ligt in de bedoeling der Regeering van de uitgaven in het belang van de economische ontwikkeling van Indië eene afzonderlijke rekening te doen houden.

De minister van Koloniën heeft inlichtingen verschaft op de adressen van de Nederlandsche afdeeling der *Nederlandsch-Indische Maatschappij voor Nijverheid en Landbouw*, en anderen, waarbij wordt aangedrongen op het onverwijld nemen van maatregelen tot opheffing of schorsing der fiscale rechten op de particuliere koffiecultuur op Java.

Het adres bevat verschillende beschouwingen over den achteruitgang van de particuliere koffiecultuur op Java als een gevolg van verminderde productie en lage marktprijzen en over de nadeelige gevolgen, die zoowel voor de koloniën als het moederland uit dien stand van zaken voortvloeien. In verband hiermede wordt het verzoek gedaan om het uitvoerrecht op koffie en de verpondingsbelasting onverwijld te schorsen en den canon terug te brengen tot een gulden per bouw.

De minister meent echter, dat voorkeur verdient het stelsel van het verleenen van kwijtschelding van verschuldigden canon, als aangetoond wordt dat zoodanige kwijtschelding voor het voortbestaan van een onderneming noodzakelijk is. En sedert in het laatst van 1903 een andere regeling in de plaats is getreden van de aanvankelijk gevolgde methode, ter verkrijging van de gegevens die vereischt worden om te beoordeelen of kwijtschelding van canon in eenig geval verleend behoort te worden, is reeds aan een aantal ondernemingen in dezen vorm hulp verleend.

Het *Alg. Hbl.* ontving in den loop dezer week een minder gunstig bericht omtrent den landbouw in de, toch reeds zoo zwaar beproefde residentie Semarang. De waarde van den kapas oogst in het Demaksche, tot voor korten tijd, op 5 ton geschat, wordt na de veelvuldige regens nu slechts op 150000 gulden begroot.

De geïnteresseerden in de suikercultuur op Java kregen echter van het blad een gunstiger bericht te hooren. Van den nieuwen oogst zijn nu reeds 10 millioen pikols tegen prijzen varieerende tusschen $6\frac{1}{4}$ en $7\frac{1}{2}$ gulden den pikel afgedaan. Nu willen de javasche planters hun product niet eens meer tot laatstgenoemden prijs van de hand zetten.

De Indologen-vereeniging te Leiden heeft, naar de *Nieuwe* vernam, een dezer dagen een request ingediend, om vrijstelling van militieplicht voor aanstaande indische ambtenaren.

Het nut der draadlooze telegrafie, waarmede de schepen van het auxiliair eskader in Indië successievelijk zullen worden toegerust, is onlangs gebleken bij de uitzending van het pantserschip »Hertog Hendrik" naar Indië, toen bericht kwam, dat juist op 'n oogenblik, dat dit schip in het kanaal moest wezen, bericht kwam van 'n aanvaring, tusschen een hollandsch oorlogsschip en een fransche bark. Uit een draadloos telegram van de Hertog Hendrik", naar Ouessant, op de fransche kust, geseind, bleek dat dit schip slechts 'n aanvaring had bijgewoond tusschen twee handelsvaartuigen, waarbij 'n engelsche stoomer hulp verleende.

Uit vrij zekere bron wordt ons meegedeeld, dat in 1905 te Luik het tweede internationaal »Congrès de Sociologie Coloniale« zal gehouden worden.

**Uit de Pers.** Gouverneur-generaal Rooseboom. *Amsterdammer* 13 dezer. Voorgestelde hulp aan Indië. *Alg. Handelsbl.* 8 dezer. Noodige decentralisatie. *Nieuwe Rott. Ct.* 11 dezer. Soerabaja en de onderzeesche mijnen. (Ingez.) idem 14 dezer. Het nieuwe pantserschip. *Nieuwe Cour.* van 12 dezer.

In de *Groene* van den 13en dezer wijdt G. eene bespreking aan den afgetreden gouverneur-generaal, en wel, na de hoop te hebben uitgesproken dat, nu voor de laatste maal een proef is genomen met de uitzending van een out-sider, in het bijzonder naar aanleiding van diens uitlating in de jongste z.g. indische troonrede, dat het met de mindere welvaart van den Javaan, vergeleken bij den toestand van 'n kwart eeuw geleden, zoo'n vaart niet zou loopen.

Waar de heer Rooseboom zich hierbij beriep op personen, die *naar hij meende, wel tot oordeelen bevoegd* waren, dus niet bepaald, op grond van verkregen gegevens kon verklaren: »We hebben ons vergist — er is van economischen achteruitgang op Java geen sprake", betreurt G. even als wij dit deden, die uitlating, omdat daardoor voet zal worden gegeven aan hen, die zich van het verleenen van steun aan Indië willen onthouden. En dat juist thans, nu eindelijk de zoo noodige belangstelling voor Indië is gewekt!

G. besluit met als zijne meening te kennen te geven, dat het voor Indië te hopen is, dat de heer Rooseboom hier niet als indische specialiteit zal worden beschouwd. De indische bladen spreken anders nog zoo slecht niet over den heer Rooseboom.

Het *Alg. Hbl.* bespreekt in zijn avondnummer van den 8en dezer de voorgestelde hulp aan Indië. Dat deze ontoereikend moet worden geheeten, wordt nog eens ten overvloede uiteengezet.

Krachtige maatregelen? En dat door de inkomsten, voor 1905 op bijna 147 millioen geraamd, met één procent 's jaars te verhoogen?

Het ligt, meent 't blad terecht, wel voor de hand dat men er op die wijze onmogelijk komen kan.

Intusschen, merkt het dan op, staat de zaak zoo, dat Indië op geen grooter hulp van het moederland kan rekenen, zoodat 't, bij gebrek aan beter, zich voor het oogenblik neêrleggend bij het algemeen plan der regeering, zich de vraag stelt of de wijze, waarop wordt voorgesteld, de kleine 3 millioen voor 1905 te besteden, goedkeuring verdient.

Zooals bekend, had het *Handelsbl.* het nooit op Javanen-emigratie begrepen, ten minste niet met bestuurshulp, zoodat het nu ook, den op het algemeen plan voorkomenden emigratie-post zou willen zien schrappen, om de gelden te bestemmen tot verbetering van den inlandschen landbouw, b.v. door het »scheppen van irrigatie-afdeelingen, die misschien wel de blijvende uitgaven vermeerderen, maar de waarborgen geven, dat het geld, voor irrigatiën bestemd, beter besteed wordt«, of tot bevordering der zeevisscherij.

Wat de, voor wegen op bedoeld algemeen plan uitgetrokken 4 ton aangaat, hoopt het blad, bijzonderlijk wat de voor Krawang voorgestelde wegen betreft, dat men de urgentie zal onderzoeken, voordat men tot de uitvoering overgaat. »De wegen in Krawang zullen 6 ton kosten . . . en *misschien* kan dit geld voor de gouvernements-districten (de helft der bevolking bijna woont op de particuliere landerijen) nuttiger worden aangewend«.

Met de bestemming van gelden voor irrigatie-werken, crediet-verschaffing aan de inlandsche bevolking, en verbetering van veeteelt en paardenfokkerij, bij het algemeen plan voorzien, gaat 't blad accoord.

Noodige Decentralisatie, is de titel van een artikel in de *Nieuwe Rott. Cour.* van den 11en dezer, 1e blad C., waarin wordt aangedrongen om, anders dan in het tot feiten bepaald Koloniaal Verslag, aan hen, die uit ambtelijken hoofde door jarenlange ervaring tot spreken bevoegd zijn, stem te geven ter voorlichting in aangelegenheden, waaromtrent nu dikwijls in de Kamer aangedrongen wordt op openbaarmaking van allerlei ambtelijke rapporten, even dikwijls geweigerd met de verklaring, dat de gedachtenwisseling tusschen de regeering en hare ambtenaren niet in het publiek moet plaats hebben.

Het Koloniaal Verslag, door den minister onderteekend, kàn geen betoogen inhouden, die de minister niet voor zijne rekening neemt.

»Het gevolg daarvan is echter, schrijft 't blad, dat een indisch ambtenaar, al is hij nog zoo hoog geplaatst, elke gelegenheid mist om op authentieke wijze zijne inzichten en voorstellen ter sprake te brengen daar, waar in hoogsten aanleg over de koloniale belangen beslist wordt: bij de volksvertegenwoordiging, bij de regeerings-lichamen en bij de publieke opinie in Nederland.«

Het herinnert er dan aan, hoe eenmaal een kleine verandering scheen te zullen komen onder het bestuur van gouverneur-generaal Pijnacker Hordijk, die in 1891 bij rondschrijven aan alle hoofden van gewestelijk bestuur, dezen opdroeg »voor zoover zij lang genoeg aan het hoofd van hun gewest stonden om van nabij met de toestanden bekend te zijn, een zakelijk algemeen overzicht samen te stellen van den voor- of achteruitgang der bevolking op economisch of maatschappelijk gebied, bestemd om voorzoover het door belangrijkheid van inhoud daarvoor in aanmerking komt, in zijn geheel te worden opgenomen onder de bijlagen van het Koloniaal Verslag.«

De uitkomst van deze eerste proef, niettegenstaande de zeer beperkte opdracht, noemt het blad verrassend. »Niet alleen zijn àl de overzichten, »door belangrijkheid van inhoud« de opneming waard gekeurd bij de koloniale verslagen van 1891—93, maar zij hielden zulk een schat van wetenswaardige dingen in, dat, toen nu, twaalf jaren later de heer G. P. Rouffaar, met eene belezenheid, eene vlijt en een critisch onderscheidingsvermogen waarvoor wij niets dan bewondering hebben, zijn verhandeling over »de voornaamste industrieën der inlandsche bevolking van Java en Madura« ging samenstellen, hij voor den tegenwoordigen toestand van dit onderdeel der indische huishouding geen beter aanwijzingen kon vinden dan in de residents-rapporten van 1891—1893.«

Het blad haalt dan 't een en ander aan, ten bewijze van de belangrijkheid dier rapporten. Een laatst citaat doet het tot een slotsom komen betreffende 'n actueel vraagstuk:

»De bestuurder van een der meest uitgestrekte gewesten, de Preanger-regentschappen, resident Heijting, stelt op den voorgrond, dat de staat van zaken in de onderscheiden deelen van zijn gebied zóó ver uiteenloopt, dat eene alleomvattende gevolgtrekking waardeloos zou zijn. »Generaliseeren is onmogelijk. Men krijgt niets zeggende, gevaarlijke gemiddelden, waaruit ieder, die bekend is met de uiteenloopende factoren, weigeren zal conclusiën te trekken«.

Waar dit gezegd wordt van ééne residentie en bijna al de andere rapporteurs, ieder van zijn gewest, hetzelfde getuigen, blijkt het welk eene ontzaglijke taak er is opgedragen aan de commissie, die over geheel Java den voor- of achteruitgang zal hebben vast te stellen. Laat men hetzelfde eens beproeven voor Nederland, waar de kenbronnen zooveel overvloediger zijn! Voor »nietszeggende gemiddelden« zal de commissie zich zeker wachten; maar zij zal zulk eene bonte verscheidenheid van verschijnselen en maatregelen voor den dag brengen, dat het de regeering welhaast onmogelijk zal zijn eene keus te doen«.

Naar aanleiding van de ondervinding, voor Port Arthur met het gebruik van onderzeesche mijnen als havenafsluiting door den aanvaller opgedaan, komt de heer J. van der Elst in een ingezonden schrijven aan de *N. R. C.* tot de volgende conclusie:

»Het behouden van Soerabaja als steunpunt in oorlogstijd heeft t h a n s alléén waarde voor onze torpedobooten, daar deze zich veel minder behoeven te storen aan onderzeesche mijnen, door hunne kleine afmetingen en geringen diepgang; onze groote schepen echter moeten zich g e h e e l o n a f h a n k e l ij k van eenige gemakkelijk te versperren haven kunnen bewegen. Zoolang geschut en ligging der batterijen, die ter verdediging van Soerabaja moeten dienen, niet aan de eischen voldoen die aan hen gesteld kunnen worden, zoolang heeft onze vloot niets aan die plaats als maritieme basis. Wij moeten thans de keus doen tusschen beter geschut en geschikter opstelling er van of geheime, moeielijk te genaken steunpunten: de tegenwoordige toestand kan niet bestendigd blijven, dat heeft Port Arthur ons geleerd."

Omtrent het nieuwe pantserschip, zooals dit thans is voorgesteld, teekent de *Nieuwe* het volgende aan:

»Het nieuw aan te bouwen schip zal voor Indië per se onbruikbaar zijn, omdat zijn werkingssfeer te klein is; het zal slechts 2400 zeemijlen kunnen afleggen zonder aanvulling van zijn kolenvoorraad. Voor de schepen van het R e g e n t e s-type bedraagt dit aantal 4000 à 4500.

Wij betreuren dit. Gaarne hadden wij gezien, dat het nieuwe schip door bewapening en kolenbergruimte — wij spreken thans niet van andere eischen — als vechtschip voor onzen Indischen archipel ware ontworpen. De eenig zins grootere vaartsnelheid zouden wij daarbij gaarne hebben opgeofferd. Het getal bekwame marine-officieren, die ter wille van grooter of- en defensief vermogen voor onze oorlogsbodems in dit opzicht hun eischen lager stellen schijnt gestadig toe te nemen.

Waren wij op die wijze over een paar jaar in het bezit gekomen van een klein slagschip voor Indië, wat snelheid betreft homogeen met de reeds aanwezige pantserschepen, dan zou daarmede onze zeemacht in den Archipel niet onbelangrijk versterkt zijn. Desvereischt zou men dan zij het tijdelijk, een der laatstbedoelde schepen voor de defensie van het moederland hebben kunnen bestemmen.

Wij herhalen wat wij ten aanzien van onze Oostindische bezittingen reeds vroeger schreven: »Onze nationaal-economische belangen, onze rijkdom, onze grootheid, onze roem, zij liggen daar, in het verleden, in het heden en — op straffe van te worden u n e n a t i o n é t e i n t e — ook in de toekomst.«

Wie zal den sluier oplichten, waarachter de toekomst de gebeurtenissen verbergt, welke ons dwingen zullen alles met kracht van wapenen te verdedigen?

Laat ons trachten sterk — zoo sterk mogelijk — Indië te zijn«.

## De Memoriën van Antwoord

Zes en zeventig bladzijden druks groot formaat had de Minister van Koloniën noodig, om de opmerkingen te beantwoorden, in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamerleden gemaakt omtrent zijne ontwerp-begrooting voor 1905.

Voor ons is dit op nieuw een bewijs der noodzakelijkheid van *decentralisatie*! Van eene decentralisatie echter die begint met het bestuur der Oost-Indische bezittingen in al zijne onderdeelen niet langer op te dragen aan eene Nederlandsche Volksvertegenwoordiging zonder voldoende kennis van het land, waarvoor het tot in kleinigheden de uitgaven goedkeurt!

Van af het oogenblik, dat het woord en de gedachte «decentralisatie» hunne intree deden op het gebied der Koloniale Staatkunde, hebben wij te kennen gegeven, dat deze ook ons als verbetering in den regeeringsvorm welgevallig was, doch dat geen machtsoverdracht tot het regelen der details van eigen huishouding ons zóó noodzakelijk voorkwam als die, waardoor de Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië en zijn verantwoordelijke Raad, het eerste en laatste woord zouden krijgen in het vaststellen en doen uitvoeren der maatregelen, die den goeden gang van zaken moeten verzekeren in de gewesten waarvan de Regeering hen werd toevertrouwd.

Algemeene beginselen van de te volgen staatshuishoudkunde en de hoofdcijfers van het budget vastgesteld in het Moederland, maar geen verketenen van de mannen, die het ginder werken moeten aan eene begrooting, die alleen als re[...] schoen werken kan.

Wanneer deze gedachte dadelijk bij ons opkomt bij het doorlezen vooral der *Memorie van Antwoord*, die de zoogenaamde «reddingsmaatregelen» voor Java betreft, dan is het omdat wij den benauwenden indruk hebben gekregen dat men ook hier den Indischen Bestuurder en zijne hooge adviseurs zoodanig aan banden wil leggen, dat het reddingswerk onmogelijk wordt.

Met leedwezen hebben wij in het genoemde staatsstuk gezien, dat de Minister van Koloniën zijn zoo ruiterlijke verklaring omtrent Java's *inzinking* tracht te verzwakken en dat hij zich schaart aan de kant van hen, die niet erkennen, dat het de *plicht* van Nederland is om goed te maken, wat zucht tot eigen voordeel, in vroeger dagen heeft bedorven, want die beteekenis toch, ligt voor ons in het woord *eereschuld* opgesloten.

Het zal, zoo vreezen wij, de wakkere phalanx in de Tweede Kamer, die op degelijker hulp van Nederland voor Indië zal aandringen, dan thans door de Regeering wordt voorgesteld, wel niet gelukken, de meerderheid te overtuigen. Deze zal het den Minister nazeggen: «dat het «verleenen van financieelen steun boven de «krachten van het Moederland, noodzakelijk moet «uitloopen op noodlottige gevolgen voor Rijk en «Kolonie beide». Zonder daarbij echter te bedenken dat het *volkomen onbewezen* is, dat meerdere financiëelen steun dan thans voorgesteld, boven de krachten zou liggen van het Moederland, [...]

## FEUILLETON.

### Schilderkunst in Japan.

In 1860 ongeveer, ontdekte een Fransche schilder op eene Oostersche tentoonstelling in Parijs, die ook Japansche kunst en kunstindustrie omvatte, een paar weinig opgemerkte albums met gekleurde houtsneden, aquarellen en houtskoolteekeningen, die zijne levendige æsthetische bewondering opwekten. Teekening, kleur en toon, stijl en compositie van deze werken weken, wel is waar aanmerkelijk af van Europeesche begrippen, maar toch gaven deze merkwaardige bladen den indruk van belangwekkende kunstwerken. De mededeeling hierover vloog als een loopend vuurtje van atelier tot atelier en weldra zaten de Fransche kunstenaars verdiept in de portefeuilles en staarden met bewonderende oogen op de vreemdsoortige, tot nu toe onbekende kunst. De geestdrift der schilders ging over op schrijvers en enthousiaste artikelen van deze, brachten haar spoedig over bij het groote publiek. Japansche platen sierden weldra alle wanden, Japansche meubels en snuisterijen vulden de boudoirs; theaters speelden Japansche operettes, ja, zelfs de kleeding der dames werd gejapaniseerd.

Van Parijs breidde de manie zich uit naar Londen.

Fransche en Engelsche kunstenaars deden kruistochten naar Japan. Montesquieu te Parijs schilderde zelfs Maria met het Jezuskind »à la Japonaise« en indien de andere kunstenaars al niet zoo ver gingen, zij werden toch sterk geïnfluënceerd door de Japansche kunst. Vooral de Fransche impressionisten waren zeer gevoelig voor dien invloed, die later zich ook tot Duitschland uitstrekte.

Dat alles is bekend genoeg, maar minder bekend is het misschien, dat de Japansche kunstenaars langzamerhand begonnen zich te laten influënceeren door Europeesche kunst.

De slimme Japanners zagen dadelijk in, dat evenzoogoed als de Europeesche cultuur in het algemeen boven de hunne staat, het ook zoo is met de Europeesche kunst. De kunst van het Westen is ernstiger, grooter en edeler en reikt in hare wijze van uitdrukking veel verder dan de groteske karikaturen der Japanners en hunne ziekelijk wellustige of melancholieke gevoelsuitingen.

Met denzelfden ijver, waarmee de Japanners zich werpen op de navolging van het Europeesche krijgswezen enz. trachtten zij ook hunne kunst op te heffen tot de Westersche hoogte, maar hier werd spoedig bewezen, dat de uiterlijke vormen zich wel laten navolgen, maar dat *ras* is en blijft *ras*, en dat de vervorming van een volksziel zich niet in een oogenblik laat bewerkstelligen — zooals ook het geval geweest is met de Japansche muziek.

De uiterlijke vormen der Japanners zijn Europeesch, maar zij voelen nog Aziatisch, en daar »kunst« de zuiverste uitdrukking is voor het meest culmineerend »gevoel«, zoo is en blijft hunne kunst voor eens en altijd on-Europeesch.

Zij schiepen zich ondertusschen eene moderne kunstorganisatie naar Europeesche modellen. Zij richtten eene soort academie op, geleid door schilders, die in Parijs gevormd zijn. Maar er wordt in die schilderschool voorloopig niet veel groots uitgericht. De ondersteuning van den staat is slechts klein, en de leeraren worden slecht betaald — Leger en vloot gaan voor.

Maar niettegenstaande dezen ongelukkigen financiëelen toestand werken de jonge, in Europa geschoolde kunstenaars onverdroten aan hun doel om het Japansche kunstleven naar Europeesche voorbeelden te hervormen. Zij hebben kunstlokalen, kunstvereenigingen, tentoonstellingen, tijdschriften voor kunst, kunstmededeelingen in bladen en een belangstellend publiek — dat echter niets koopt.

Het eenige, waarvoor geld wordt uitgegeven, is voor monumenten, die in menigte opgericht worden en — die afschuwelijk zijn. Maar ze worden door de Japanners aangezien voor heel mooi en in hoogen graad »Europeesch«; dat is het voornaamste.

In Tokijo staat in het Ueno-park op een domineerenden heuvel een bronzen standbeeld van Marshal Saigo Takamori, één van Japan's hervormers. Het beeld is eenvoudig monsterachtig en lijkt veel op de twee afzichtelijke duivelfiguren, die bij groote tempels aan weerszijden vaa de poort achter tralies als ingekerkerd staan. Het eenvoudige volk gebruikt Saigo Takamori's beeld ook als zoodanig en het Europeesche monument zit altijd vol propjes papier. Het Japansche godsdienstige gebruik wil namelijk, dat men om 's hemels gunst af te smeeken, het stukje papier, waarop het gebed geschreven staat, tot een propje zal kauwen en het dan naar eene der duivelfiguren zal spuwen. Blijft het er aan vast plakken, dan bestaat er groote waarschijnlijkheid, dat het gebed verhoord wordt. Zoo staat de Europeesche beeldhouwkunst ook ten dienste van het Japansche volksleven. Iets beter is het gesteld met de Europeesche schilderkunst; die is niet zoo parvenu-achtig belachelijk als de beeldhouwkunst. Reeds langen tijd streeft men er naar meester te worden in de olieverf-techniek. Olieverfschildering werd zeven en twintig jaar geleden officieel ingevoerd bij de oprichting van een »School voor schoone kunsten". De leeraren waren Italianen. Na drie jaar verloop werd de school opgeheven en eene school voor oud-Japansche kunst er voor in de plaats gesticht.

Eerst in 1896 werd er weer eene kunstschool opgericht naar Europeesch voorbeeld en met Europeesche principes, onder leiding van den schilder Saiki Konrado. Professor Konrado, die 40 jaar oud is, reisde oorspronkelijk naar Parijs om Jura te studeeren, maar de moderne Fransche kunst bracht hem zóó in geestdrift, dat hij bleef en leerling werd van Collins. Hij copieerde oude meesters in Holland en wekte in 1893 in den Parijschen Salon de aandacht met eene schilderij: »Le lever." Het was het eerste vrouwenbeeld van de hand van een Japanner in modern Europeesch genre. Die schilderij werd in 1895 tentoongesteld in Japan en wekte een storm van ergernis, niet zoozeer bij de Japanners, die gewoon zijn aan het naakte, maar bij de Amerikaansche zendelingen.

Als gevolg van eene overeenkomst tusschen Saiki Konrado en Minister Kaneko, grondveste de eerstgenoemde onder den naam »Het witte paard« Japans vrije tentoonstelling.

De oorsprong van dezen naam is, dat de stichters plachten samen te komen in een restaurant, waar zij een soort rijstbrandewijn dronken, die dat etiquette droeg.

»De vrije tentoonstelling« die gesticht werd door 10 schilders, telt nu 17 schilders, 2 beeldhouwers, 2 critici, 1 houtsnijder en een Belgisch kunstenaarspaar. De eerste tentoonstelling had plaats in 1895 en was zeer bescheiden, maar de toestroom was enorm, geheel als in Europa bij zulke gelegenheden.

De meest bekende Japansche »secessionisten« schilderen in een klein dorp aan zee. Hunne schilderijen moeten, naar het zeggen van een kenner, onberispelijk zijn. Ze zijn niet origineel maar interessant en merkwaardig als een Japansch spel met Parijsche kunst. De schaduwen zijn overdreven violet, het licht overdreven wit, de compositie recht onbeholpen en linksch, hetgeen toegeschreven moet worden aan het gestadige copieeren van de Fransche voorbeelden, wat de oorspronkelijken scheppingskracht verlamt. Het zijn de landschappen, waarmee een Europeaan zich het best kan verzoenen; zij ademen dikwijls een fijn natuurgevoel.

Maar in het voorstellen van menschenfiguren zijn de Japanners nog niet over het popachtige heengekomen. Eene menschengestalte met leven en ziel hebben zij nog niet kunnen tooveren op het doek.

De Japansche »secessionisten« zijn zich dat ook wel bewust, maar zij hopen spoedig op de hoogte te zijn met de Europeesche kunst. Wat hen het meest verwondert, is, dat onze nieuwe impressionistische stijl eigelijk niet anders is dan hun oude stijl.

Yokohama, September 1904. J. PH. R.

een Moederland ten minste, *dat de groote ernst van den toestand volkomen zou begrijpen!*

Doch ook al wordt het Regeeringsvoorstel aangenomen, zooals het daar is liggende, dan nog is er niet veel bedorven, mits men den Gouverneur-Generaal de vrijheid late om — onder nadere goedkeuring der Staten-Generaal, hetgeen bij de bestaande wetten niet te vermijden is — de taak der redding breeder op te vatten, dan ze hier aan het Ministerie van Koloniën werd begrensd.

Tot aan het maximum van f 40.000.000 zal voor Indië kunnen worden geleend! Alleen een krachtig ingrijpen en doorzetten zal hier baten. Alle gepeuter is uit den booze!

## Oost-Indische berichten.

**JAVA.** Den 8sten October jl. werd het nieuwe gebouw van het **proefstation Oost-Java** te Pasoeroean feestelijk geopend. Dit proefstation is een particuliere onderneming, maar het doet erg *gouvernementeel*, zegt het *Soer. Hbl.*, dat erg ontstemd is, omdat ter gelegenheid der opening van het nieuwe gebouw de pers bejegend is als eene quantité negligeable.

*Somber* bespreekt in het *Soer. Hbl.* den **aanleg van wegen in de binnenlanden** en, hulde brengende aan de **B. O. W.** die, de wegen op Java, hebben aangelegd, die elke vergelijking met die in andere koloniën kunnen doorstaan, daar zij goed en praktisch zijn, keurt hij echter die in het binnenland af, d. w. z. die wegen, die niet meer onder toezicht van de **B. O. W.**, maar onder beheer van het B. B. staan, de dessawegen.

Hij geeft in zijn opstel verschillende goede wenken en raadgevingen, in acht te nemen bij het aanleggen van dergelijke wegen.

In het *Wekelijksch Financiël Overzicht* van het *Bat. Nbl.* komt een bespreking voor van een prospectus der heeren van Buuren en Co. tot het oprichten eener **nieuwe Thee-onderneming** in de Zuid-Preanger, genaamd: »Landen aan de Zuid.« Het *N. v. d. D. v. N.-I.* is ten rechte diep verontwaardigd over hetgeen in bedoeld prospectus voorkomt en lof betuigende aan de energie der ondernemers, moet het schrijver toch van het hart, welk een koud cijnisme er uit de regelen spreekt, die over het werkvolk handelen.

»Een bodem van kleigrond zal diep en intensief bewerkt moeten worden onder een gloeiende zon.«

Een zware arbeid! Maar gelukkig zijn de loonen laag! Vijftien à achttien centen daags zal aan mannen worden uitbetaald, anderhalve cent voor een uur spitten en graven, zoodat de lendenen kraken en het zweet langs het gelaat gudst....

En voor theeplukken, voor wieden enz. langs de berghellingen, die verzengd zijn door de zonnestralen, waar geen tasje schaduw te bekennen is, zal aan de vrouwen de vorstelijke som van iets minder dan één cent per uur worden uitgereikt. Acht cent per dag? Er bestaat geen concurrentie en daar de omliggende streek sterk bevolkt is, ook geen de minste vrees voor gebrek *aan* werkvolk.

Prachtig, zegt het blad, maar wel angst voor gebrek *bij* het werkvolk!

Zeer juist heeft schrijver aan het hoofd dezer beschouwingen geplaatst: **Europeesche cultures en mindere welvaart.**

De *Sem. Ct.* bespreekt in de rubriek »van Week tot Week« de reorganisatie van den burgerlijk-geneeskundigen dienst in N. I. als een der zaken die in hooge mate de aandacht der regeering vragen. Op de hoofdplaatsen is het aantal geneesheeren voldoende in overeenstemming met de behoeften, misschien meer dan voldoende, maar in de binnenlanden en op de buitenbezittingen is de toestand hoogst treurig en dient hierin ten spoedigste verbetering gebracht te worden, alhoewel het blad erkent dat de regeering hierbij een moeielijke taak te vervullen zal hebben, want men ontkenne het moeilijke, het bijna onmogelijke niet, om een bevolking van ruim 32 millioen zielen over een zoo uitgestrekt gebied als Indië verspreid, van voldoende geneeskundige hulp te voorzien. Het aantal geneeskundigen, dat de docter-djawaschool te Batavia jaarlijks levert, is niet veel meer dan een druppel in den emmer, terwijl zich daarbij nog de ongunstige omstandigheid voegt, dat een niet onaanzienlijk gedeelte der docters-djawa al heel spoedig weer 's lands dienst verlaat en in 't particuliere overgaat, zoowel wat rang en stand als inkomen betreft, zijn onze inlandsche geneeskundigen slechts karig bedeeld door het gouvernement, en de particuliere praktijk brengt hun ook geen schatten op.

In No. 24 van het *Weekblad voor Indië* komt onder den titel **Iets over de Java-suikerindustrie, de Bevolking en de Indische bestuursambtenaren** een repliek voor van den heer J. F. A. C. van Moll, 1en secretaris van het Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten op Java, op een artikel van den controleur Jasper getiteld: »Bestuursambtenaar tegenover Bevolking,« vroeger in hetzelfde weekblad verschenen, waarin de heer van Moll het betreurt, dat de heer Jasper, die een voorbeeld mag genoemd worden voor zijn collega's en een sieraad is van zijn corps, zich ook al komt scharen onder de reeds talrijke vijanden, die de suikerindustrie onder het corps ambtenaren van B. B. telt.

Schrijver heeft eerstens bezwaar tegen het generaliseeren van enkele op zich zelf staande feiten, zooals veelal en ook in het artikel van den heer Jasper geschiedt, tweedens tegen minder juiste qualificaties van sommige gewraakte handelingen en ten derde tegen onbewezen insinuaties. Zoo wordt in bedoeld artikel gesproken van den *oneerlijken suikerfabrikant*,« terwijl het toch zeker de bedoeling van den heer Jasper niet *kan* geweest zijn, *alle* suikerfabrikanten als oneerlijk te qualificeeren. Iets verder schrijft de heer Jasper, dat »*het doen graven van afvoerleidingen, zonder dat daarvoor de arbeiders, tevens verhuurders, beloond worden, vieles is, dat bij sommige employés als vanzelf spreekt, al is het van te voren nooit en nergens bedongen.*«

Ook hiertegen protesteert de schrijver, omdat hij er zeker van is dat dit niet zoo dikwijls voorkomt, als men uit de aangehaalde zinsnede zou opmaken. In de eerste plaats zij opgemerkt, dat de grond, benoodigd voor het graven van bepaalde waterleidingen, als regel afzonderlijk gehuurd wordt, buiten het tuincomplex om, en bij speciale overeenkomsten.

Bij het aangaan van die overeenkomsten kunnen en mogen natuurlijk alle bepalingen gemaakt worden, waarin beide partijen overeenstemmen en die niet strijdig zijn met de wet of met bestaande voorschriften.

In de tweede plaats behoort dergelijke grond veelal aan geheel andere personen dan die, welke het tuincomplex verhuurden. Van dwang uitoefenen op die verhuurders kan dus moeilijk sprake zijn.

»*Het ontnemen aan de bevolking van haar irrigatiewater door dammen te doen aanaarden of stuk te slaan, komt zelfs op last van den administrateur voor.*«

Ook dit is een schromelijk overdreven voorstelling van zaken, al moge zulks dan ook een enkele maal zijn voorgekomen — *èn gestraft.*

*En dat de onderneming het water noodig had en daarom » wel een boete van f 25 voor over heeft »!*... Hoeveel van die gevallen zijn den heer Jasper bekend?

Te meer acht de heer van Moll deze insinuatie onbillijk, waar talrijke bewijzen geleverd kunnen worden, hoeveel de suikerfabrikanten zich gelegen laten liggen aan een geregeld en goed geordend irrigatiewezen en hoezeer zij voorstanders zijn van een door vakmannen, ter zake kundig, bestuurde regeling der bevloeiing en dat zij er niet voor terugdeinzen, dit door klinkende bewijzen te staven, door daarvoor belangrijke bedragen ter beschikking van de regeering te stellen.

Ook de wijze, waarop de grondhuur plaats heeft, kan in de oogen van den heer Jasper geen genade vinden. *Den planter, die oneerlijk te werk wenscht te gaan, zouden namelijk vele middelen ten dienste staan, om gogols, die niet wenschen te verhuren, toch daartoe te verplichten.*

Ook deze beschuldiging wordt door schrijver weerlegd.

Hetzelfde weekblad wijdt, evenals ook wij in der tijd gedaan hebben, een artikel aan de nagedachtenis van **Raden Ajoe Adipati Djoijo Adhiningrat,** die den 17den September te Rembang is heengegaan.

En ver buiten de Kaboepaten, buiten het onderhuis te Japara, waar een oude vader en liefhebbende zusters treurden, werd het met droefheid vernomen, dat Kartini, een der edelste en eerste van haar volk, niet meer was. Het kraambed was tevens haar doodsbed.

Raden Adjeng Kartini stamde uit het geestelijk hoog ontwikkelde regentengeslacht van Japara. Grootvader en vader hadden begrepen wat de westersche ontwikkeling vermag en zoo werden zoon en kleinzoon westersch opgevoed en mochten zij zich op één lijn stellen met de ontwikkelde nederlanders. Maar ook de dochters werd vergund den geest te verheffen. Langzamerhand veroverden zij door haar warm hart het gansche volk, zij waren de weldoensters der armen, eerst in kleinen, later in uitgebreiden kring. Een schooltje werd gesticht in de Kaboepaten en spoedig was het schooltje een school, waar ternauwernood plaats genoeg was voor wie gaarne wat wilden leeren van de lieve Raden Adjengs, die zoo geduldig konden arbeiden aan de ontwikkeling van haar volk.

En daarom rouwt het dankbare Rembang en daarom rouwt menigeen op Java over den vroegen dood van deze waarlijk edele figuur uit de inlandsche wereld.

**Dr. W. G. Boorsma** is best te spreken over den stap, dien het hoofdbestuur van het N. I onderwijzersgenootschap wil doen in de goede richting, die door het **afschaffen van de rangnummers op de rapporten** is ingeslagen. Het gewurm met cijfers zou door de invoering van drie-maandelijksche rapporten een nuttige beperking kunnen ondergaan. Toch zou hem, zooals blijkt uit zijn leading-artikel in de *Javabode*, onder den titel: **Gewichtige onderwijsbelangen**, een radicaler voorstel n. l. algeheele afschaffing van de rapporten te vragen, meer hebben toegelachen.

Men kan gerust aannemen, zegt hij, dat èn repetitiewerk op vastgestelde tijden èn geregelde becijfering onnoodig zijn voor den onderwijzer om een juist denkbeeld te hebben over de kennis van zijn leerlingen, om betrouwbare rapporten in te vullen.

Men kan de rapporten gerust heelemaal missen en ze vervangen door de verplichting, den onderwijzer op te leggen, om bijv. eens in de drie maanden aan ouders of voogden van leerlingen, die niet voldoende gevorderd zijn of wier vlijt of gedrag te wenschen overlaat, van dat feit kennis te geven. Belanghebbenden zijn dan toch gewaarschuwd en kunnen zich c. q. tot den onderwijzer wenden om inlichtingen. Zoodoende zou volgens hem een gezonden toestand in het leven geroepen worden.

Ook met een ander voorstel gaat hij van ganscher harte mede, n. l. met dat tot **afschaffing van huiswerk,** in dien zin, het maken van schriftelijk werk thuis van de laagste en middelste klassen geheel vervalt, terwijl het voor de beide hoogste afdeelingen blijve bestaan in zooverre de onderwijzer dit noodig oordeelt als noodzakelijk repetitiewerk. Het leeren van lessen worde niet begrepen onder de hier bedoelde afschaffing.

Dr. Boorsma is van oordeel dat beperking van het huiswerk tot het strikt onvermijdelijke op de leerlust, in 't algemeen op de opgewektheid van geest bij de kinderen, een gunstigen invloed zal uitoefenen.

Aan het reeds eenigen tijd geleden door de regeering geopperd plan om voor alle eventualiteiten de **Artillerie-Constructiewinkel** en **de Pyrotechnische werkplaatsen** van Soerabaja naar Bandoeng te doen overbrengen, schijnt dan toch uitvoering gegeven te zullen worden. De *Locomotief*, die hieraan een hoofdartikel wijdt, weet mede te deelen, dat het meerendeel van het werkvolk, met hun bazen aan het hoofd, verklaard heeft bezwaar te hebben om den A. C. W. naar Bandoeng te volgen, in tegenstelling van de werklieden van de P. W, waarvan verscheidenen te kennen gegeven hebben gaarne naar Bandoeng te verhuizen en daar bij de P. W. voort te arbeiden.

Deze verplaatsing zal tengevolge hebben, dat ook ruim 100 officieren, onderofficieren en minderen, Soerabaja verlaten, en waarschijnlijk, zoo niet zeker, zal ook naar Bandoeng overgebracht moeten worden de buskruitmolen te Ngawi, als makende deze een onderdeel uit van de P. W.

Met die overbrenging zullen zeker tonnen gouds gemoeid zijn, schrijft L in bovengenoemd blad, maar zij is, uit een militair oogpunt beschouwd, niet alleen wenschelijk, maar gebiedend.

Het Sidhoardjosche oproer heeft wat al pennen in beweging gebracht. In het *Nieuws van den Dag voor N. I.* vervolgt **Wongso**, in zijn »schetsen uit het Javaansche volksleven,« zijn **onderzoek naar de oorzaken en aanleiding tot een oproer** in het algemeen en die der afdeeling Sidhoardjo in het bijzonder en begint al dadelijk met de bekentenis, dat elk onderzoek in N. I., waar het geldt de handelingen van volk en hoofden, uiterst moeielijk is. Nimmer wordt volgens hem het ware licht over alle details, ja dikwijls zelfs niet aangaande hoofdzaken, ontstoken. Men heeft bij elk onderzoek met allerlei factoren en invloeden rekening te houden, behalve het lijfsgevaar van den onderzoeker in zaken van politieken aard. Dit is genoeg bekend uit antecedenten der laatste dertig jaren. Hoeveel schuldigen toch loopen er nog rond uit de zaak der Ratoe Kedaton, uit de zaak Te Mechelen—Donker Curtius, uit den opstand van Poeloong in Ponorogo, uit de Brotodiningrat-zaak en andere, schuldigen, die bij gebrek aan wettig bewijs of door verdonkeremaning van personen, die tegen hen getuigen kunnen, buiten schot blijven of geheel verdwenen?

Daarom kan schrijver niet nalaten hulde te brengen aan de drie mannen, door de regeering aangewezen, om een enquête in stellen naar de oorzaken van het Gedangan-oproer en den economischen toestand in Sidhoardjo, juist omdat hun daar zooveel moeielijkheden in den weg stonden.

Bij vele regeeringen en ook bij die van Ned.-Indië is het gewoonte, zegt hij, om te zoeken naar soortgelijke gevallen in het verleden en dan de toen genomen beslissingen te raadplegen. Dit kan zijn nut hebben, niet alleen om consequent te blijven in zijn beslissingen, maar ook als richtsnoer in de behandeling van die nieuwe kwesties.

Schrijver wil dit voorbeeld eens volgen en terug gaan tot het jaar 1833. Het was ongeveer tien jaren geleden dat hij te Kali-Sat een toen ruim tachtigjarigen grijsaard, genaamd Bak-Troeno, vond wonen. Deze man had als jongeling o. a. den Java-oorlog (1825-1830) onder Sentot Aria Bassa medegemaakt en heeft kort voor zijn dood den schrijver dikwijls zijn lotgevallen verhaald.

In 1833 bevond zich deze inlander in het district Winongan der residentie Pasoeroean en verhaalde eens van een oproer, dat aldaar uitbrak, omdat de druk der suikercultuur de bevolking zoo ontzettend zwaar viel en herhaalde verzoeken om vrijstelling door de regeering werden geweigerd.

Na raadpleging van de werken van Van Soest, Van Deventer en Pierson, kwam de schrijver tot de conclusies, dat de uitbarsting van het Pasoeroean-oproer in Augustus 1833 werkelijk was toe te schrijven aan het cultuurstelsel van Van den Bosch en dat de gouvernements-suikercultuur de inlandsche bevolking in verzet heeft doen komen.

De hoogste prijs, die de bevolking voor een bouw suikerriet kon bekomen, was *f* 160.— Hier tegenover staat dat zij gedurende ruim een jaar de bouwgronden moest missen en telkenmale aan misgewas was blootgesteld, terwijl het onderhoud der suikervelden onafgebroken zorg vereischte. Plantte die bevolking daarentegen padi en tweede gewas, dan had zij ten hoogste vier maanden te arbeiden en hieruit trokken genoemde schrijvers de conclusie dat, de gouverneur-generaal J. van den Bosch door al deze dwangmiddelen en dwangcultures het belang van den Javaan met voeten had getreden. Er ligt in deze zienswijze volgens den schrijver in zooverre waarheid, waar er gewezen wordt op het feit, dat de javaan voor slechts vier maanden arbeid aan zijn velden, aan rijst en tweede gewas meer verdient, dan wanneer hij bij gemis zijner bouwgronden gedurende ruim een jaar te ploeteren, arbeiden en zwoegen heeft voor een schamel loon.

Maar niet dáárom deugde het cultuurstelsel niet, het paste zich goed aan bij een volk als het javaansche, dat voortdurende leiding en aansporing tot arbeid behoeft, maar de eeuwig voortdurende fout lag daarin, dat alles uitliep op *schandelijk slecht betaalden arbeid*!

Sedert drie vierde eeuw is deze treurige toestand helaas hetzelfde gebleven. *Zware arbeid bij schamel loon!*

Onvrijwillige afstand zijner bouwgronden, tegen een onevenredige vergoeding voor het gemis dier gronden gedurende 18 maanden, in welk tijdsverloop hem twee padi-oogsten en een polowidjo-oogst konden ten deel vallen. Dit was zoo in 1833 en is nog zoo in 1904.

En hiertegen verheft schrijver nogmaals zijn waarschuwende stem; men dwingt het javaansche volk een evolutie op, die zich eenmaal tegen de opdringers zal keeren en dan is het te laat; dan komt de voorspelling uit in Sentot's vloekzang, de voorspelling, die wij vroeger ook reeds in ons blad hebben medegedeeld.

Ook mr. P. Merkus heeft in zijn werk: »Een blik op het bestuur in Ned.-Indië", in 1835 te Kampen in druk verschenen, reeds geschreven dat de overspanning der suikercultuur, het wederrechtelijk beschikken over de eigendommen der landbouwers en het omverwerpen der bestaande dorps-instellingen, gevoegd bij den dwangarbeid, waaraan de geheele bevolking moest deelnemen, zulk een misnoegdheid verwekte, dat het oproer eindelijk in verscheidene districten uitbrak.

Tot zoover komt de geschiedenis overeen met het verhaal van den ouden grijsaard, echter stelt schrijver, voor de volledigheid en om der waarheidswille, de lezers ook in kennis met de tegenspraak van andere schrijvers, die ook wel tot oordeelen bevoegd worden geacht, hoewel de bron, waaruit deze geput hebben, schrijver niet altijd kan bevallen.

In de brochure van van Elten, in 1838 op last en onder toezicht van minister van den Bosch geschreven, worden de feiten weersproken, terwijl De Bosch Kemper in zijn »Geschiedenis van Nederland na 1830" op blz. 146 een eigenhandig schrijven van het oud-lid van den Raad van Indië van Nes, destijds resident van Pasoeroean, publiceert, waaruit blijkt dat niet de opgegeven redenen, maar andere motieven de oorzaken waren van de ontevredenheid, n.l. een wraak, welke de Panembahan van Pamekassan, op Madoera, trachtte te nemen op het gouvernement ter zake eener weigering, om aan een door hem gestelden eerzuchtigen eisch te voldoen, in verhouding tot den sultan van Madoera en tot dien van Sumenap, wier hoogere titels en grootere inkomsten hij benijdde en tusschen wier beide machtiger rijken zijn land gelegen was, waardoor zijn ijverzucht voortdurend werd geprikkeld en zijn aanzoeken om daarin tegemoet te komen herhaaldelijk door het gouvernement moesten worden afgeslagen.

Het onderzoek had ten gevolge een veroordeeling door de rechtbank van ommegang van 32 onruststokers tot verbanning.

Verder werd een conferentie gehouden met den waarnemend gouverneur-generaal Baud, den luitenant-generaal De Eerens en den directeur der cultures te Buitenzorg, waarbij werd voorgesteld, de vernieuwing der contracten met verhooging van plant- en snijloon aan de suikerfabrikanten, ten einde de bevolking in de groote voordeelen van suikerfabrikaat te doen deelen.

Dit was dus de *officiëele* waarheid, maar de *werkelijke* waarheid — zegt schrijver, was dat de gevangen genomen en verbannen woordvoerders exploiteurs waren van de rietplantende Javanen, die telken jaren kolosale hoeveelheden padi opkochten, doch dit nu niet meer konden doen, omdat bijna alle bouwgronden door de suikercultuur in beslag waren genomen en zij daarom, en ook van wege den grooten druk van zulk een dwangcultuur op het volk, er weder voor zich voordeel in zagen, indien het volk de vrije beschikking over die gronden terug kreeg.

Zie hier dan een antecedent, dat de schrijver onder de aandacht wenschte te brengen, juist omdat het in één opzicht overeenkomst heeft met de Gedangan-zaak, in zoover er ook hier bij het onderzoek gezocht is naar opstokers.

**De oorzaken van een oproer liggen dieper!**

Nu het gebleken is, dat ook **dames** met succes de betrekking van **Commies bij den Post- en Telegraafdienst** kunnen vervullen, heeft, zooals de *Locomotief* weet te vertellen, de hoofdinspecteur bepaald dat die dames tot den rang van 1sten commies kunnen opklimmen, waaraan een salaris van *f* 350 's maands is verbonden.

In het *Bondsblad* komt van de hand van **P.** een beschouwing voor over **den werkman in Indië**, waarin hij een loflied zingt op den ambachtstand, als zijnde langzamerhand gebleken dat het niet zoo erg vernederend is, om werkman te zijn, daar de toenemende industrie met hare meer en meer gecompliceerde machines steeds hoogere eischen stelt aan het intellect van den werkman, die met de behandeling of reparatie is belast. Daardoor hebben de europeanen een voorsprong op inlanders en chineezen, die naar de meening van den schrijver nog te weinig schranderheid en ervaring bezitten om een ingewikkeld mechanisme naar behooren te doen werken en in stand te houden.

Schrijver is van oordeel dat het geheel anders zou worden in Indië dan nu nog het geval is, wanneer het publiek wat meer geld over had voor degelijk en net werk, daar het dan nog eens de moeite waard zou wezen voor een europeaan, om zich op een handwerk toe te leggen, de ambachtstand zou dan meer in aanzien komen, honderden europeanen zouden hun brood kunnen verdienen met het nuttige handwerk; dan zou er ook een grootere concurrentie in het leven worden geroepen met inlanders en chineezen.

Tegenwoordig worden de schrijvers beter betaald en meer gewaardeerd dan de handwerkers, omdat men nog altijd in den waan verkeert dat het eervoller en gewichtiger is om klerk te zijn dan werkman.

Verder wijst de schrijver op het staatsbelang, daar het kweeken van een bekwamen en ontwikkelden handwerkstand de welvaart van een land ten zeerste zou bevorderen en betreurt het dat men in Indië nog geen algemeene arbeidswet heeft, geen behoorlijke inspectie op fabrieken en bedrijven, geen ongevallenwet, vrijheid van vereenigen enz. enz., terwijl hij voor de jeugd vooral het practische leven en aanmoediging voor het ambachtswerk bepleit.

**Atjeh.** Naar de *Telegraaf* uit Kotaradja per draad vernam, heeft luitenant E. J. Geldrop in Simaloer een schotwond aan den arm gekregen.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Men kan voorshands niet zeggen dat de ontwerp-lepraverordening, waarvan wij in ons vorig nummer een résumé gaven, zich verheugen mag in wat men *une bonne presse* noemt. Waren we eerst voornemens af te wachten, wat de andere bladen naast de *Suriname*, die de spits afbeet, daarover hadden op te merken, nu ook *Onze West* zich in afkeurenden zin uitliet, zullen we vast beginnen enkele der te berde gebrachte bezwaren mede te deelen.

Beide bladen stellen voorop dat het beter ware geweest, om aan de indiening van het ontwerp een algemeene visitatie te hebben doen voorafgaan, waartoe het bestuur krachtens de Publicatie van 30 Juni 1855 bevoegd ware geweest, en die zou hebben kunnen aantoonen of werkelijk de toestand van dien aard is, dat drastische maatregelen tegen de uitbreiding der ziekte behooren te worden genomen.

En beide bladen zien ook een bron van mogelijke willekeur in de, aan sommige autoriteiten toe te kennen bevoegdheid om suspecten in hunne woning aan te houden of te doen aanhouden.

De, voor de Gerardus-Majella-stichting getroffen uitzonderingsbepaling vindt in de oogen van *Onze West* geen genade, die overigens meent, dat de verordening in de practijk hierop zal neerkomen, dat een zeker aantal lijders, waarschijnlijk een klein gedeelte van het geheel, uit hun huizen zullen worden gehaald om te worden afgezonderd.

Het blad zou voorloopig willen: strenge toepassing der bepaling op het aanhouden van leprozen, die zich in het openbaar vertoonen, en invoering van de verplichting om de huizen, waarin zich melaatschen bevinden, van een aanplakking te voorzien. Dat het bestuur zich dan zekerheid verschaffe omtrent den stand der ziekte in de kolonie, om, indien zekerheid verkregen wordt, dat streng optreden urgent is, maatregelen te ontwerpen, die geen halfslachtig regime in het leven roepen, maar consequent worden doorgevoerd.

De *Suriname* wijst er in haar slotwoord op, dat de wetenschap nog niet haar laatste woord over de ziekte gesproken heeft. Er heerscht nog verschil van meening over de vraag, of de ziekte al dan niet besmettelijk is, terwijl de tot nu toe gangbare voorwaarden, waaronder de besmetting c. q. kan worden overgebracht, moeilijk te vervullen zijn, weshalve het blad voor zachtere maatregelen pleit.

Waar zich onzerzijds, juist naar aanleiding van hetgeen de surinaamsche pers over dit onderwerp successievelijk te berde bracht, de meening had gevestigd, dat het werkelijk hoog tijd werd om in de kolonie de hand aan den ploeg te slaan, om het kwaad te keeren, begroetten wij de poging daartoe met ingenomenheid. Nu evenwel reeds twee persstemmen opgingen, die den ernst van den toestand in twijfel blijken te trekken, zoude het misschien op den weg van het bestuur liggen, om zich ten deze volle zekerheid te verschaffen, om is die zekerheid omtrent den ernst van het kwaad verkregen, dan ook flink aan te pakken en geen uitzonderingstoestanden te scheppen, die het bestuur principieel veroordeelt.

Edoch, waar men hier voor zulke ingrijpende maatregelen staat, tegenover een kwaad, welks uitbreiding men niet kent, begrijpen wij de aarzeling van het bestuur, om zich langs den aangegeven weg de verlangde zekerheid te verschaffen. 'n Algemeene visitatie, 't is geen kleinigheid, waartoe de Publicatie van 30 Juni 1855 aan het bestuur de bevoegdheid verleende, en waarop thans de, door ons geciteerde bladen aandringen.

Wij gelooven dan ook niet, dat zulk 'n maatregel nog noodig zou wezen, om vast te stellen, dat de ziekte in Suriname groote afmetingen heeft aangenomen, welke op zich zelve reeds het nemen van strenge maatregelen rechtvaardigen. Doch dat die consequent behooren te worden doorgevoerd, zijn we met *Onze West* eens. Het is daarom o. i. niet goed gezien van het bestuur om exceptiën, als ten opzichte van Bethesda en Gerardus-Majella-stichting, als het ware te sanctionneeren. Vreemd doet het aan, dat waar de gouverneur in zijne M. v. T. als argument tegen de vrijwillige afzondering de weinige vrees onder de bevolking voor de betreffende ziekte aanvoert, het bestuur zelf 'n onbepaalde verlenging zou toestaan aan eene inrichting, waarvan het de plaats niet dienstig acht voor de beteugeling van het kwaad.

Dat bestaande instellingen niet van vandaag of morgen, bij afkondiging eventueel der verordening kunnen worden opgedoekt, verplaatst of naar de eischen ingericht, geven we gaarne toe. Maar we hadden daarom in deze verordening met haar zoo ernstig karakter, een bepaalden termijn in naaste toekomst willen zien gesteld, waarbinnen aan de gestelde eischen zou moeten zijn voldaan.

Kom, genoeg over dat lugubere onderwerp. De Koloniale Staten hebben weer 'n M. v A. te verhapstukken gekregen met betrekking op de hondenverordening. De gouverneur heeft hier wat toegegeven en dáár voet bij stuk gehouden, zoodat als de verordening wordt aangenomen zooals ze nu is, voor elken hond twee gulden zal moeten worden betaald, waarvoor de eigenaar een penning krijgt, die bij verlies door een nieuwe tegen den vollen prijs moet worden vervangen.

't Is dwaas misschien, maar daar we zoo'n beetje schuld gevoelen aan de proeven met het drogen van bacoven in Suriname, ter verzending naar Europa, stellen we daar nogal belang in, en doet 't ons genoegen, het volgende aan *Onze West* te kunnen ontleenen.

»De resultaten met enkele voorloopige kleine zendingen gedroogde bacoven naar Europa behaald, moedigen aan tot verdere proefneming. Op eene bezending gedroogde appelbacoven (heele vruchten) in blik, kwam als antwoord: uitstekend van smaak; verzoeke direct grootere hoeveelheden in kisten verpakt als dadels te zenden; er is zeker wel een markt voor te vinden! Niet alleen van enkele plantages, ook vanwege het proefstation en van de firma C. Kersten & Co. zijn thans grootere bezendingen van verschillende gedroogde bacove-soorten naar Europa onderweg.«

Suriname heeft 'n 75000 inwoners, maar over hoeveel kerkgenootschappen en godsdiensten verdeeld? We zouden er al dadelijk een tien of twaalf op kunnen noemen, ook zonder het obia-geloof, waarmeê de *Suriname* die arme Bedjans wil doodverven. Maar prettig doet de geest van verdraagzaamheid aan die over de heele kolonie waart. Men disputeert daar heel kalmpjes over wie 't nu aan 't rechte eind heeft, zooals onlangs het geval was tusschen Sjeik Mohamed Buksh en zijn Christen-landgenoot, Abraham Linkon. De laatste had er 't eerst genoeg van.

## ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

TE HUUR:

het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**

Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56**.

---

**Een gem. benedenhuis**

van Brakelstraat 74 te huur,

**à veertig gulden per maand.**

Dadelijk te aanvaarden adres:

A. MOJET *van Brakelstraat* 68.

---

**PENSION**

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

Gemeubileerde Apartementen te huur

met of zonder pension,

**per maand, per week of per dag.**

---

**W. H. C. Th. SASSE**

Français. Méthode Berlitz.

Leçons de choses. Lectures intuitives. Lecture de journaux, Etude de pièces de théâtre. **BINCKHORSTSTRAAT 124.**

---

**Electro-Medische toestellen**

overeenkomstig het systeem van Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.

Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.

Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.

*Massa getuigschriften.*

---

**AGUILAR'S**

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,

**zijn alom bekend.**

**Hoofdkantoor:**

Heerengracht 3, Den Haag.

**Bijkantoor:**

BATAVIA, B. DE BAS & Co.

Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.

**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**

*Interc. Telephoon 264.*

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

Ook aan huis te ontbieden.

---

's-Gravenhaagsche

**Crediet-vereeniging en Depositokas**

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Inboedel.**

TE KOOP aangeboden een zeer nette, goed onderhouden, **complete inboedel,** slechts 2½ jaar gebruikt. Desverkiezende met overname huur van ruim bovenhuis, zeer gewilden stand op Duinoord.

Br. fr. Bureau van dit blad, 's-Gravenhage, Haagpoort 4.

---

**Zutphen Vooruit.**

**Zutphen**, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst en Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen,** enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

# BOEATAN.

***Plaats 9, Den Haag.***

## Permanente Tentoonstelling,

Verkoop en Bestelling voor

## St. Nicolaas en Kerstmis

**Groote Keuze**

**van allerlei voorwerpen van INDISCHE HUISVLIJT en KUNSTNIJVERHEID, zoowel Prachtige Cadeaux als Kleine Voorwerpen ook voor Surprises en vallende binnen ieders bereik:**

**Batiks, Weefsels** van af de eenvoudigste tot de prachtigste, **Houtsnijwerk, Koperen Graveer- en Drijfwerk, Palembangs Lakwerk**, zeer fraaie **Gevlochte Matten**, allerlei mooie **Fantaisie Artikelen,** waaronder **Hoed- en Dasspelden, Kettingen, Knoopjes enz., Filigraan-werk, Gesneden Ivoor, Wandelstokken, Wajang-figuren,** fraai **Gesneden en Beschilderd Leerwerk** en allerlei meer ***te veel om op te noemen.***

***Bijzondere Etalage***

**van af VRIJDAG 18 NOVEMBER.**

**TOMBOLA.**

**Winkel en Tentoonstelling zijn open met VRIJ ENTREE VOOR EEN IEDER, elken werkdag van 10 ure v.m. tot 9 ure 's avonds.**

THEE en INDISCH GEBAK van af 3 tot 9 ure n.m.

***Zegt het voort.***

---

**Prins Hendrikstraat 151. W. POPPINK.**

## Speciaal Magazijn van Lederartikelen

**van de allerfijnste tot de meest gewone soorten.**

Grootst mogelijke sorteering in City Bags. — Gladstone Bags. — Wide mouth Bags. — Courriertasschen. — Portemonnaies. — Portefeuilles. — Sigarenkokers. — Visite- en Photographie-Etuis. — Damestaschjes — Hondenhalsbandjes en dekjes, (uitsluitend Fransche modellen) etc. etc. ete. Alles bij uitstek geschikt voor

**St. Nicolaas-Cadeaux.**

Steeds het allernieuwste voorhanden. — Tot een bezoek noodigt beleefdelijk uit

**W. POPPINK. 151 Prins Hendrikstraat.**

---

Het mooiste




## St. Nicolaas Cadeau

IS EEN

## Lewenstein's Naaimachine.

Wagenstraat 18a. — Den Haag.

---

**Eduard Pelger,**

MAGAZIJN VAN

HEERENHOEDEN en PELTERIJEN

Prinsestraat 39,

'S-GRAVENHAGE.

---

**Hoogste Waarde voor Oude en Indische Brillanten**

Goud, Zilver en Platina.

MAGAZIJN van

Gouden, Zilveren en Juweelen voorwerpen.

***S. SCHUIJER,***

**Korte Poten 44, Den Haag.**

Inkoop en Ruil.

---

**Poppen.**

**OUDST en MEEST GESORTEERD adres in POPPEN en POPPENKLEEDING.**

**Poppen welke kunnen worden uit- en aangekleed,**

tevens inrichting van alle voorkomende reparatiën aan de Poppen.

**Goedkoopst adres van de poppen merk COSMOPOLITE.**

***Al onze Poppen zijn geprijsd.***

**Th. A. KEET,**

**OUDE MOLSTRAAT 11 bij de Papestraat.**

---

**Vraagt de bekende Sauzen en** [FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD] **Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella. — Versche kruiden.
Samballans. — Boemboe's. — Atjars. Manissans.
Roode Visch. — Ketjap Benting. — Klapperolie.
Assem koekjes. — Goelalie. — Kwee Sahoe-Mie.
Goela-aren. — Soeoen. — Kroepoek etc.

---

## HAAGSCHE KOFFER- EN LEDERWARENFABRIEK

**MAGAZIJNEN:**

Passage 53-57, Den Haag. Noordblaak 93, Rotterdam.

**Telephoon 1597. Telephoon 3424.**

Grootste sorteering hier te lande, soliedst en goedkoopst adres.

## Sint Nicolaas-Cadeaux.

*Lederen Tasschen*
*met Toilet-Inrichtingen,*
**in diverse grootten**
*Gladstone Bags.*
*City Bags.*
*Reisnécessaires.*
*Schrijfmappen.*

*Fijne Lederwaren,*
**met en zonder zilveren montuur, in diverse prijzen.**
*Portemonnaies.*
*Zak-Portefeuilles.*
*Sigaren- en Sigaretten-Etui's.*
*Acte- en College-Mappen.*

*Hand- en Footbal-Koffers.*
**ENZ.!! ENZ.!!**
*Echte Rieten Koffers*
**met 5 jaar garantie.**
**70 pct. vrachtbesparing.**
*Lohengrin-Koffers.*
**Licht en solide.**
*Mail- en Hutkoffers*
**in alle afmetingen.**

**EIGEN FABRIKAAT.**

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***

per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**

***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

**BRANDSTOFFENHANDEL**

**C. AANDEWIEL.**

Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

KANTOOR:

**Sumatrastraat 145, *Telephoon 1427.* 's-Gravenhage.**

FILIAAL:

**Badhuisstraat 103, *Telephoon 2854,* Scheveningen.**

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 36, Donderdag 17 November 1904.

De *Surinamer* heeft van haar Commewijne correspondent weer eens 'n bemoedigend bericht:

»Thans, schrijft hij, komt weer verandering in de aangetaste cacao-cultivaties. De erythrina-schaduwboomen komen nu weer in blad en tegelijk komen de cacao-boomen ook in nieuw blad, knopjes en bloesems. Wanneer er voor gezorgd wordt de vruchttakken van de droge krulloten te bevrijden, en — zoo mogelijk — de cultivaties te irrigeeren dan kan men vol hoop de toekomst te gemoet gaan.

## Onze Afdeelingen.

Zooals blijkt uit de „Mededeelingen" in de laatste nummers, zijn de meeste Afdeelingen reeds begonnen met de tot verspreiding van kennis omtrent Indië zoo nuttige wintervoordrachten, vooral dan nuttig, wanneer behalve aan de leden, ook aan het publiek gratis, dan wel tegen een matig entree, gelegenheid wordt gegeven die voordrachten en lezingen bij te wonen.

Wegens gebrek aan plaatsruimte bleef de vorige keer liggen, een van Arnhem ontvangen bericht betreffende de voordracht met lichtbeelden over Midden-Celebes, die ook daar door den heer Engelenburg voor een groot getal aanwezigen werd gehouden. Wat onzen berichtgever daarbij vooral had getroffen, was de duidelijke wijze waarop spreker ditmaal te kennen gaf, dat ook voor hem, de middelen tot hersiel van den economischen toestand op Java, het voornaamste was, wat dadelijk en zonder uitstel te doen viel. Het zelfbestuur en de eigen ontwikkeling, die hij voor Midden-Celebes en voor een groot deel der Buitenbezittingen voorstelde, behoefden daarom niet achterwege te blijven, want wat hij wilde, zou geen bijzonderen geldelijken steun van het moederland vorderen; hier gold het meer eene wijziging van regeerbeleid.

Anders is dit voor Java. Er is in dit opzicht werkelijk periculum en uit den mond van den spreker teekende onze berichtgever met sympathie de ondervolgende woorden op:

„Nederland moet Java redden, wil het niet uit de rij der Koloniale mogendheden worden weggevaagd!"

## Meer licht.

In de *Java-Bode* van den 24en September l.l. lazen wij het volgende:

»Het relletje, door den ternataanschen koopman J. de Hurler eerst in de *Makassaarsche Courant*, daarna in het *Bat. Handelsblad* opgetuigd over de »mishandeling« van de onderdanen door den sultan van Tidore, nog wel liefst met steun van den resident, heeft in Nederland gepakt. Het *Koloniaal Weekblad*, waarvan de redactie toch geacht mag worden beter vertrouwd te zijn met indische toestanden dan de leiders der groote pers aldaar, roept om meer licht. En smalend op de mededeelingen, die wij ter zake uit officieuse bron konden geven, raadt het der indische pers heel welwillend aan, de handen ineen te slaan en zich te verzekeren van een zaakkundige, onafhankelijke berichtgeving uit de voornaamste deelen van den archipel.«

Wanneer de *Java-Bode* zich de moeite getroost had, het artikel „Meer licht" in ons nummer van den 18en Augustus ll. werkelijk te lezen, dan zou ze ontwaard hebben, dat we wel verre van op de, door haar verstrekte officieuse mededeelingen te smalen, daaraan wel zekere bewijskracht toekenden. Maar waar het bestuur van Ternate was, dat aangevallen werd, hadden we toch wel gaarne iets meer hooren, dan de, uit ambtelijken koker dus van geïnteresseerde zijde komende, *in vage bewoordingen* gestelde rectificatie.

De *Java-Bode* is nu zoo vriendelijk om aan ons verzoek gevolg te geven, door mededeeling van het volgende:

»Intusschen kunnen wij thans wel in korte trekken de feiten mededeelen, waarnaar het *Koloniaal Weekblad* zoo brandend nieuwsgierig is. — Vijftien mannen en evenveel vrouwen hadden geweigerd ten behoeve van den sultan heerendiensten te verrichten, waartoe zij wettelijk verplicht waren. De resident van Ternate gelastte hun dit wèl te doen en toen zij aan dien last goedschiks geen gevolg wilden geven, liet hij de menschen terugbrengen naar Tidore. Daar liepen ze weg en de bevolking van een paar kampongs loopend naar den kedaton, waar zij dreigde den kolano (sultan) te zullen vermoorden. De eerewacht van den sultan, bestaande uit enkele militairen, nam toen de geweren ter hand, vuurde op de dreigende menigte en maakte enkele dooden en gewonden. De bewering van de berichtgevers van het Oosten« dat ook uit den kedaton zou zijn geschoten, is bewezen onwaar te zijn; in de eerste plaats omdat dit niet zou hebben kunnen geschieden zonder de eerewacht in hare partes te poffen en in de tweede plaats uit de verklaring van den geneesheer dat uit de lichamen der dooden en gewonden uitsluitend projectielen zijn getrokken, afkomstig uit de klein kaliber geweren onzer militairen.

Het is dus laster dat de sultan van Tidore zelf met zijn trawanten op zijn volk een soort Bartholomeus-dag zou hebben gehouden."

Wij wenschen der *Java-Bode* op te merken, dat de quintessence van de eerste, hier ontvangen berichten niet lag in de wijze, waarop het opstootje op Tidore den kop werd ingedrukt, maar in het feit, dat het bestuur van Ternate ten laste werd gelegd, dat het menschen, die zich over mishandelingen van de zijde van hun inlandsch bestuurshoofd kwamen beklagen, zonder onderzoek naar de al of niet gegrondheid dier klachten, harerzijds gedwongen zou hebben, zich weder aan die willekeur te onderwerpen.

Het gold hier dus een belangrijke quaestie, nl. die of ons bestuur al dan niet de kracht en den wil bezit, om waar het zulks in zijne macht heeft, zijne beschermende hand uit te strekken over die velen, wier lot uit onzen naam door inlandsche potentaten en potentaatjes wordt beheerscht, wier opvoeding tot de, ons opgelegde taak tot de eerste bestuursplichten behoort.

Het aangekondigde lasterproces zal in deze het noodige licht verschaffen, en naar wij hopen en vertrouwen ons bestuur schoon wasschen van hetgeen het aangewreven werd. Maar wat wij gewenscht hadden, en wat wij meenen dat mogelijk is, bij voldoende samenwerking der indische pers, ware een afdoende, categorische tegenspraak geweest van alle punten der aanklacht.

Onze hooggeachte collega van de Binnen-Nieuwpoortstraat herinnerde ons er aan, dat die samenwerking zijnerzijds niet gewenscht wordt.

## Menschen met staarten.

Van een paar kanten werd ons de opmerking gemaakt, dat het beter zou zijn geweest, wanneer wij het Duitsch, dat in ons vorig nummer werd gebruikt in het Nederlandsch hadden vertaald. Toen wij het ingezonden stuk van *Rantau Barat* plaatsten, hebben wij ons natuurlijk de vraag gesteld wat in deze te doen? En wij gingen met den inzender mee en veronderstelden, dat het Duitsch voldoende op 't Nederlandsch gelijkt om door iedereen begrepen te worden.

Aangezien echter 't Koloniaal Weekblad, als Orgaan der Vereeniging „Oost en West" in de eerste plaats moet luisteren naar de wenschen en wenken van de leden der Vereeniging, zullen wij alsnog hieronder in 't kort laten volgen, wat voor eenige onzer lezers in 't ingezonden stuk onverstaanbaar was:

„Door de medewerking van den Sultan van Koetei gelukte het aan een man van invloed in Indië om kennis te maken met een jeugdigen Poenan (de Poenans zijn menschen, die volgens sommigen er staarten op na houden) en hij bevond toen, dat dit kind werkelijk eene verlenging van den ruggegraat had, die op een staart geleek. Die staart, zonder haar, was 10 tot 12 centimeter lang, had geen wervels, maar was toch meer of min beweeglijk en puntig uitloopend tot pinkdikte. Het kind was goed gebouwd, maar niemand kon er mee praten, omdat er geen tolken waren in de Poenantaal en men kon dus niet vragen of alle andere Poenans, die zich hutten in de boomen bouwen en van jacht, vischvangst en boschproducten leven, ook zulke staarten hebben.

De naburige Dajaks hadden het kind uit het bosch gestolen en om nu wraakneming der Poenans te voorkomen moest het zoo spoedig mogelijk en onder aanbieding van geschenken weer worden teruggebracht.

Onder dit verdachte verhaal, schreef de *Tägliche Rundschau*, die het van de *Kölnische Zeitung* had overgenomen, dat een staart zonder wervels, geen eigenlijke staart is en dat dergelijke wanstaltige uitwassen ook bij menschen buiten den Poenanstam wel enkele malen voorkomen. De gewichtige vraag of het verschijnsel bij dien stam regel was, bleef echter onopgelost."

*Rantau-Barat* nu, die Borneo kent, heeft geprobeerd er achter te komen, wie de gewichtige man was, die door zijn tastbaar gefantazeerd verhaal, de fabel der staartmenschen op nieuw op 't tapijt bracht. Waarschijnlijk, zegt hij, is de uitvinding der geschiedenis van de Maleyers afkomstig, die de Dajaks als menschen van mindere orde wilden doodverven. Hij heeft meermalen Poenans ontmoet, doch steeds zonder een staart, die anders zeker onder de tjawat (schaamtegordel) die van achter maar een vinger breed is, had moeten uitsteken. De Poenans wonen ook niet in huizen, die in de boomen gebouwd zijn; zij houden er geen huizen op na en zijn oe-rechte nomaden.

Ten slotte noodigde R. B. den schrijver van het artikel in de *Kölnische Zeitung* uit stelling te nemen en zijn naam te noemen.

Daarop kwam echter niets anders als een bericht van de redactie van de *T. R.*, dat zij den brief van R. B. had ontvangen en met belangstelling gelezen. Dat zij daarmede de zaak niet beeindigd achtte, maar dat ongetwijfeld na korteren of langeren tijd van geleerde zijde, nadere mededeelingen daarover zouden worden gedaan!

Die nadere mededeelingen kwamen spoediger dan de *Rundschau* ze verwacht zal hebben. Niet echter bij haar, maar bij ons.

Dr. H. Breitenstein, de door zijn werken over Indië bekende oud-geneesheer, schrijft ons uit Karlsbad:

„De legende van de staartmenschen heb ik op het „eenigen tijd geleden gehouden, *Congres van Duitsche „Natuurvorschers* en *Artsen* te Karlsbad totaal be-„graven. De lezing over dit onderwerp stuur ik u „heden, misschien heeft u de beleefdheid van haren „inhoud in het volgend nummer van het Koloniaal „Weekblad gewag te maken. Het wordt tijd, dat „ook in Holland, bij 't groote publiek, dit sprookje „van de „Staartmenschen" spoedig verdwijne."

In ons volgend nummer is dus Dr. Breitenstein aan 't woord.

## Van Vreemde Koloniën.

**Boschbeheer in Duitsch Oost-Afrika.** Bij ordonnantie van den gouverneur dezer kolonie van den 9n September werden de volgende bepalingen vastgesteld, ter voorkoming van outwouding en bevordering eener geregelde exploitatie.

Eerste artikel. Onder boschproducten, in den zin dezer ordonnantie, worden verstaan de voortbrengselen van al of niet omheinde bosschen, zoowel als van alleenstaande boomen, kreupelhout en struiken, bamboestoelen, palmen en lianen, en wel in hoofdzaak het hout, de schors, hars, gom, caoutchouc, bladeren, bloemen en vruchten.

Art. 2. Onder het voorbehoud van de, hieronder bij artikel 8 getroffen bepalingen, kunnen op nog niet in exploitatie gebrachten domeingrond alle boschproducten door inboorlingen en niet-inboorlingen worden geëxploiteerd op de navolgende voorwaarden:

Art. 3. Houtaankap en het inzamelen der schors, hetzij voor plaatselijk gebruik, hetzij om hout of schors naar elders te vervoeren, geven aanleiding tot betaling van een recht van 3 tienden van de waarde ter plaatse van bedoelde producten.

Die waarde wordt bij gouvernementsbesluit vastgesteld voor de verschillende deelen van het protectoraat. Bij gemis van zulk besluit, wordt de waarde telkens, voor elk afzonderlijk geval, door het hoofd van bestuur in het district vastgesteld.

Art. 4. Het in artikel 3 bedoelde recht is niet verschuldigd:

*a.* voor hout, door inboorlingen gebruikt voor den bouw en het onderhoud van hunne hutten of woonverblijven, dan wel noodig voor verwarming hunner verblijven;

*b.* voor hout, rechtstreeks bestemd voor den bouw van kerken, scholen, kapellen, klokketorens en het onderhoud dier gebouwen, dan wel voor de oprichting van openbare gebouwen in de dorpsgemeenten.

*c.* voor hout, waarvan de gratis-expoitatie in bijzondere gevallen bij geschreven, uitdrukkelijke machtiging van het bestuur werd verkregen.

Art. 5. De stations, alwaar het in art. 3 genoemde recht moet worden afgedragen, zullen bij gouvernements-besluit worden aangewezen.

Ten bewijze dat het recht betaald werd, zal een quitantie worden uitgereikt, die telkenmale op gedane navrage moet worden vertoond, aan de geëmployeerden bij het boschwezen, de politie en dienst der douane, tot op het oogenblik dat bedoelde boschproducten zijn te gelde gemaakt of voor het doel, waarvoor ze werden ingezameld verbruikt.

Art. 6. Voor het geval iemand in het bezit bevonden wordt van boschproducten, afkomstig van woeste domeingronden, zonder dat hij kan aantoonen het verschuldigd recht te hebben betaald of van de betaling van het recht te zijn vrijgesteld, zal hij dit alsnog moeten betalen, overeenkomstig het tarief, geldig voor de plaats van bevinding.

Art. 7. In geval van fraude evenwel zal het vijfvoudige van het verschuldigd recht moeten worden voldaan. Den schuldigen kan bovendien een geldboete van ten hoogste 1000 marken worden opgelegd en gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden, afgescheiden van de confiscatie der gereedschappen en werktuigen, welke bij de overtreding hebben gediend.

Art. 8. Het gouvernement kan:

*a.* bij besluit, ter openbare kennisneming gebracht, de exploitatie van andere, dan de in art. 3 genoemde boschproducten, afkomstig van de in art. 2 bedoelde terreinen met een recht belasten, waarop de bepalingen dezer ordonnantie mede van toepassing zullen zijn;

*b.* regelen voorschrijven, bij de inzameling van bepaalde boschproducten in acht te nemen, of wel met het oog op die inzameling na te komen, ter vervulling van zekere voorwaarden, bepaaldelijk wat de reboisatie aangaat.

*c.* de exploitatie van alle of enkele met name te noemen boschproducten op de in art 2 bedoelde terreinen verbieden;

*d.* aan zekere ondernemingen op bijzondere voorwaarden het uitsluitend recht van exploitatie der boschproducten verleenen.

Art. 9. Op de terreinen, die na inbezitneming bij ter openbare kennisneming gebracht gouvernementsbesluit verklaard zijn gereserveerd te wezen, is de exploitatie van àlle boschproducten zonder onderscheid verboden en voor den fiscus gereserveerd.

Art. 10. De overtredingen der bepalingen in de artikelen 8 en 9 of van de voorschriften en verbodsbepalingen, naar aanleiding van eerstgenoemde bepalingen uittevaardigen, zullen worden gestraft, zooals in art. 7 is aangegeven, wordende als regel vastgesteld, dat geldboete en vrijheidsstraf tegelijk kunnen worden uitgesproken, en dat in alle gevallen de confiscatie der, bij de overtreding verkregen producten, kan worden uitgesproken.

Art. 11. Deze ordonnantie laat de regelen betreffende boschpolitie en dienst der douane onaangetast.

Art. 12. Deze ordonnantie treedt den 1en October in de kustdistricten in werking, in de andere districten den 1en December 1904. De ordonnantie van den 1en April 1899 betreffende de inning der rechten op den houtaankap, en die van den 29en April 1900 betreffende hetzelfde onderwerp, benevens de maatregelen ter uitvoering dier ordonnantiën worden hierbij ingetrokken."

Opmerkelijk is, wat de *Kölnische Zeitung* naar aanleiding van vorengenoemd besluit schreef:

»Deze ordonnantie zegt dus, met de gewone administratieve wijdloopigheid, dat het bestuur van Duitsch Oost-Afrika eindelijk besloten heeft, het voorbeeld van den Congo-Staat te volgen. De voorschriften op den houtaankap zijn, over het algemeen, dezelfde als die, uitgevaardigd bij de ordonnantie van 1 April 1899 betreffende het recht van houtaankap; zij zijn zonder eenigen twijfel — met enkele kleine wijzigingen — alleen in de nieuwe ordonnantie overgenomen, om de geheele materie in een enkel besluit te vereenigen. Wat het belangrijkste in dit stuk is, dat zijn de artikelen 8 en 9. Het gouvernement was toch reeds, krachtens de ordonnantie van den 26en November 1895 op het kroondomein gerechtigd alle onbeheerde terreinen in de kolonie tot kroondomein te verklaren, 't doet er weinig toe, of dit zooals in den Congo-Staat, bij eenvoudige verklaring geschiedt, of ingevolge de ordonnantie, met inachtneming van zekere formaliteiten.

Het kroondomein is het eigendom van den staat, en de artikelen 8 en 9 voornoemd zijn het logisch uitvloeisel van dit grondbeginsel, in zooverre dat het niet a priori aan derden vrijstaat zich dien eigendom te benutten. Dat ligt trouwens reeds opgesloten in het begrip van den eigendom. De Congo-Staat heeft niet alleen sedert geruimen tijd die logische gevolgtrekking gemaakt, maar deze ook in practijk gebracht. De, door zekere personen zoo scherp aangevallen domein-politiek van dien Staat is niets anders. Dank zij die politiek, is de Congo-Staat er in geslaagd om alle koloniale mogendheden in Afrika voorbij te streven uit het vóór alles belangrijke oogpunt der financieele politiek.

Wij gaan hier niet in op de vraag, of de »clementie« daar altijd tot haar recht is gekomen. Voor ons is 't van belang, dat deze ordonnantie de eerste stap is, om naar het voorbeeld van den Congo-Staat hulpbronnen te scheppen, en wij beschouwen dit als een vooruitgang, dien wij met vreugde begroeten.

Als boschproducten zijn 'n aantal artikelen opgesomd, maar 't meerendeel schijnt slechts te dienen als omlijsting der drie voornaamste: hars, gom en caoutchouc. Caoutchouc is voor den Congo-Staat een bron van inkomsten van den eersten rang geweest, en ook wij bezitten in Oost-Afrika uitgestrekte bosschen met caoutchouc-aanplantingen, waarop tot nu toe geen voldoende toezicht werd uitgeoefend, en die ten deele op schandelijke manier door de inboorlingen zijn vernield. Indien het gouvernement voortaan, in zekere mate de bescherming dier natuurlijke rijkdommen ter hand wil nemen, is het daartoe zonder twijfel gerechtigd. Waarschijnlijk zullen ook ten onzent stemmen opgaan voor de verdrukte negers en van diefstal en geweld gewagen, omdat den armen lieden een bron van inkomsten ontnomen wordt, waarover zij tot nu toe vrijelijk beschikten. Maar wij meenen, dat de Staat volkomen in zijn recht is, om aldus op te treden, omdat door den roofbouw der inboorlingen belangrijke kapitalen verloren gaan, waarvan de kolonie voordeel behoorde te trekken. De Staat moet zulks voorkomen. Dat wil niet zeggen, dat de inzameling van caoutchouc den inboorlingen bij algemeen verbod moet worden ontzegd. Die inzameling behoort echter te worden geregeld, waarbij de Staat tevens moet worden in staat gesteld om zijn aandeel in den rijkdom van het land te ontvangen. In den Congo-Staat zijn den inboorlingen dan ook uitgestrekte districten voor de inzameling van het product voor eigen rekening toegewezen, maar 't is niet meer dan billijk, dat de Staat eischt dat de aanplantingen niet verwoest worden, en dat de inboorlingen tot herbeplanting overgaan, waar zij den aanplant hebben vernield. De nieuwe ordonnantie laat toe, »die quaestie ook in ons Oost-Afrika te regelen.«

Wij noemden deze aanteekening van de *Köln. Zeit.* opmerkelijk, omdat, gelijk dit blad reeds aangaf de domeinpolitiek van den Congo Staat een der hoofdredenen is, zoo niet de hoofdreden is, waarom de liverpoolsche kooplieden, met de heeren Fox Bourne cs. als bijloopers voor het gevoels-ornament, de campagne tagen den Congo-Staat op touw hebben gezet. Zij zouden nl. willen dat heel het Congo-gebied open werd gezet, om dan op groote schaal roofbouw te kunnen plegen, zich zelven in een minimum van tijd te kunnen verrijken, terwijl dan van den Congo met zijn uitgeroeide en gehavende bosschen voor hun part mag komen wat wil. Zij gronden dien eisch, welke hun alleen voordeel moet brengen, aan den natuurlijken rijkdom van den Congo-Staat een gevoeligen knak zou toebrengen, op de bepalingen van het verdrag van Berlijn, die bedoelde domein-politiek niet zouden toelaten. Maar het Verdrag van Berlijn had niet enkel betrekking op den Congo-Staat, doch op een zône van gebieden, waartoe ook Duitsch Oost-Afrika behoort. Waar nu in deze kolonie besloten wordt de aangevochten domein-politiek van dien Staat, en een zoo invloedrijk orgaan als het keulsche blad niet aarzelt om, met erkenning van het gestelde voorbeeld, dien stap toe te juichen en rechtmatig te heeten, mag het wel worden betwijfeld, dat het, van zekere belanghebbende zijde, opgeëischt dwaas en misdadig recht, om een land willens en wetens te gronde te richten, aan de bepalingen van bedoeld verdrag zou kunnen worden ontleend.

**Hoe de „British Cotton Growing" aan haar geld komt.** Zooals wij hebben meêgedeeld is deze Vereeniging bij koninklijk charter van den 27sten Augustus ll. als naamlooze vennootschap ingeschreven, met 'n maatschappelijk kapitaal van 500000 ponden sterling, verdeeld in 500000 aandeelen, van 1 pond ieder.

Van deze aandeelen waren den 7den dezer 125,882 genomen, zoodat er nog 374,668 moeten worden geplaatst. Men begrijpt dus dat de reclame er bij te pas moet komen om het maatschappelijk kapitaal vol te krijgen. Deze reclame of propaganda wordt stelselmatig gemaakt met medewerking van een aantal dagbladen, officieuze organen der Vereeniging, en door een wekelijksch overzicht in het officieel orgaan, de *West-African Mail*. De Vereeniging is toch de meening toegedaan, dat de grootste inspanning moet worden geconcentreerd in de west-afrikaansche bezittingen om er de katoenteelt als volkscultuur ingang te doen vinden.

Aan het onlangs door de Vereeniging openbaar gemaakt prospectus valt te ontleenen, dat de betaling der nog te plaatsen 374.668 aandeelen moet gescehieden door storting van een bedrag van 4 shillings bij inteekening, en verder van een gelijk bedrag op den 31sten October van elk der vier eerstkomende jaren.

De bedoeling zal wel niet zijn om naaisters, dienstmeisjes, koetsiers en diergelijken in staat te stellen deel te nemen in de zaken der Vereeniging, maar om die lieden te bereiken, die er des noods wel een 4 shillings 's jaars voor over hebben, om 'n goed doel te steunen, met de kans dat ze dit, als 't ware als 'n jaarlijksche contributie aan te merken bedrag, als de zaken goed gaan, nog weer ten volle met 'n zoet winstje bovendien terug zullen krijgen.

Wat de aandeelen betreft, waarop nu reeds werd ingeteekend, heeft de Vereeniging zich de moeite getroost om die te schikken naar de districten, waaruit ze afkomstig zijn en de beroepen en bedrijven, waartoe de inteekenaars behooren, om daaruit te kunnen afleiden, waar de propaganda het werkzaamst kan optreden.

Manchester alleen teekende voor 53.218 ponden sterling in, Liverpool voor 11.475, Noord- en Noord-Oost Lancashire voor 16.670, Oldham en omstreken voor 10.038, andere katoendistricten voor 7.447 en Londen met andere plaatsen samen voor 3.576 ponden sterling.

Wat de beroepen en bedrijven aangaat, teekenden de Verzekeringsbanken en maatschappijen voor 'n bedrag van 6.407 ponden sterling in; de Steenkolenmaatschappijen van Lancashire en Cheshire voor 5125, de Werkliedenvereenigingen voor 2.505, en de Coöperatieve vereenigingen voor 3.784 ponden sterling.

Opmerkelijk is 't, dat de »Bank of British West Africa«, wier bloei toch nauw samenhangt met de opkomst van West Afrika voor 'n bedrag van slechts 32 ponden sterling inschreef.

De belangstelling der Werkliedenvereenigingen, vooral in de katoen-districten, in het streven der Vereeniging, om aan den katoennood een einde te maken, is alleszins begrijpelijk, wanneer men bedenkt dat ten vorigen jare door 'n enkelen beurszet ter new-yorksche beurs een heel district van Lancashire zich tot openbare soep-uitdeeling genoodzaakt zag, en de Werkliedenvereeniging van Oldham een bedrag van 10000 ponden sterling aan hare kas moest onttrekken, om de werkeloozen te steunen.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw in N.-I. October 1904.

Verslag van de eerste boschbouwkundige bijeenkomst te Soerabaia, door E. Tobi. — Groene bemesting, door W. G. Leembruggen. — Zeevisscherij naast de inlandsche landbouw, door G. N. Verloop. — Ervaringen bij het kweeken van Ficus-elastica uit zaad, in het boschdistrict Banjoemas, door H. Beekman, — Europeesche houtmarkt. — enz.

Tijdschrift van het Bat. Genootschap. 1904 Afl. 5,

Iets over koedjang en badi, door C. Snouck Hurgronje (met platen). — Iets over koedi en tjoendrik, door Dr. G. A. J. Hazeu. — De waarde van Tjandi Prambanan tegenover de andere oudheden van Java en een hartig woord over de deblayeering, door Dr. J. Brandes. — Beschrijving van een tocht naar het landschap Bahâam, door J. van Dissel. — Enkele oude stukken, betrekking hebbende op Oud-Javaansche opschriften, en bewaard in de Rijksuniversiteits-boekerij te Leiden, door Dr. J. Brandes. — Een puzzle opgehelderd (Het Lingga-voetstuk van Singasari), door Dr. J. Brandes (met 2 platen). — Hoe de Bataks over wijlen Dr. H. N. van der Tuuk dachten, mededeeling van C. M. Pleyte.

Weekblad voor Indië. No. 24.

Iets over de Javasuiker-Industrie, de bevolking en de indische bestuursambtenaren (repliek op 't art. van Contr. J. E. Jasper), door J. F. A. C. van Moll. — Nikkel pamor, door Dr. J. Groneman (met afb.). — Willem Elize van Charante (met portret), door A. F. Herrmann. — Raden Ajoe Adipatie Djoijo Adhiningrat (met portret), door Mr. C. H. Nieuwenhuijs. — enz.

Eigen Haard. No. 46.

Raden Ajoe Djojo Adiningrat Kartini, door Est- H. Hartshalt-Zeehandelaar (met afb.).

De Indische Mercuur, 15 Nov. 1904. No. 46.

Opening van het nieuwe gebouw van het Proefstation voor Java-suiker »Oost-Java. — Het conserveeren van visch. — Bemesting van cacaoboonen. — Uit Consulaire Verslagen: Hongkong. — Algemeen Proefstation. — Staat aantoonende de Suikerproductie van de in den Westhoek gelegen fabrieken, oogstjaren 1902—1904. — Dividenden. — Nieuwe Maatschappijen, enz.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.S. »Sindoro« van Batavia naar Marseille.

J. E. Bijlo met echtgenoote en dochter, E. P. Thal Laroen met echtgenoote en 3 kinderen, Mej. M. Borg, M. L. Fauel met echtgenoote en 1 kind, Mevrouw H. Matthes en dochter, J. F. W. van Vloten met echtgenoote en 2 kinderen, Mej. D. Jansen, Mevr. D. Geistz geb. van Roosendaal, C. J. Duyster met echtg., W. J. Sluiter met echtg. en 1 kind, L. Stroband met echtg. en 5 kinderen, Jongeheer H. B. Moreu, J. van Koetsveld met echtg., A. M. Vermast, Mr. H. van der Goes, B. J. Visscher, H. W. Verkerk, F. J. Prager, P. H. J. Vetter, H. F. E. Verstift, H. Borel en zoontje, F. Zeegers met echtg., W. Lorentzen met echtg. en 1 kind, H. Jarman, M. Kok, W. L. C. G. Halverhout, W. Dijk, R. Huizing, J. Nieuwmeijer met echtg. en 4 kinderen, W. P. Rosel, C. H. F. Kolf, A. C. G. Steffen, A. van Linden Tol, A. P. Romswinckel, C. van den Bergh, L. Th. Luder, A. Leyssenaar, J. de Pater, S. J. Douma, S. G. Kemp, J. Ch. Gresser, A. Bosma, G. Koot, M. Laines, F. Bobadilla.

Benevens H. M. troepen en schepelingen.

Te Padan embarkeerden: M. J. Woortman Spandau, R. A. J. van Delden met echtg. en 2 kinderen, Brouwer met echtg. en 1 kind, Niederer, Jongeheer Brijl, H. A. Reydon met echtg. en 3 kinderen, M. A. Dufaut.

S.S. »Gedé« van Rotterdam naar Ned.-Ind vertrokken:

* J. G. B. van Heck en echtgenoote, * George Riche, echtgenoote en 1 kind, * D. Th. Adama, * P. Teljer, * Dr. O. L. E. de Raadt, * Jhr. W. J. E. van Riemsdijk, * O. S. Knottnerus, * F. A. A. van Gogh, * C. van Overeem, * J. C. van Hartingsveldt, * J. J. van der Leeuw, * L. C. Vonck, N. Boivin, W. P. C. van der Horst, echtgenoote en kind, * W. Wolterbeek Muller, ** G. Burfitt, ** W. Crowther, ** R. Hadden.

* eembarkeeren te Marseille.

** » naar Southampton.

ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus voor leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

# C. HOYNG,
## Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

# Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

**DE MALEISCHE TAAL**

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot

**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
**Haagpoort 4, Den Haag.**

# F. H. BOTHE,
21, Veenestraat — Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seizoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***




De Firma TER MARSCH & Co.
**Hofleveranciers te ROTTERDAM**
levert, onder nevenstaand Fabrieksmerk, uitsluitend
prima kwaliteit
**Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,**
ENZ. ENZ.
***Vraagt uitgebreide Prijscourant voor Export of Binnenland.***

# van Soest en van der Weijde.
Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

**Met 1 dag opzegging** . . . . . . . . . **2 pct.**
**Voor 1 maand** . . . . . . . . . $2^{1}/_{4}$ **„**
**„ 3 maanden** . . . . . . . . . **3 „**

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

**OOST en WEST.**
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 12 plats du jour f 7.00,** / **voor 12 diners f 12.50.** }

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te wenscht
$\frac{\text{donateur-trice}}{\text{lid}}$ te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
***Atelier voor nette reparatiën.***

# Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman,** getiteld: „Liefde".

Eerste Nederlandsche
# Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.
**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.
Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.
Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

Stoomvaart-Maatschappij
# „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1905 | 1905 |
| **Ophir** * | 26 Nov. | 8 Dec. | 13 Dec. | 2 Jan. | 4 Jan. |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 „ | 27 „ | 16 „ | 18 „ |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |
| | 1905 | | | | |
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 Maart |
| **Goentoer** * | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 „ |
| **Merapi** | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ | 29 „ |
| **Ophir** * | 4 Maart | 16 „ | 21 „ | 10 April | 12 April |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Drie jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 37. Donderdag 24 November 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

| | |
|---|---|
| Per regel . . . . . . . . | f 0.10 |
| Bij plaatsing van 300 regels . | - 0.09 |
| » » » 1000 » . | - 0.08 |
| » » » 3000 » . | - 0.07 |

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**

**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**

**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**

**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**

**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden. Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen:

### BOEATAN.

Reeds maanden geleden is „Boeatan" er op bedacht geweest, om — door besprekingen met naar Indië vertrekkenden en door er over te schrijven aan vele personen, met wie zij daar ginds in betrekking staat — te zorgen, dat haren voorraad tegen de *Sint-Nicolaas-* en *Kerst-feesten* in ruime mate zou worden aangevuld. En gelukkig is dit thans dan ook het geval! Dank zij de toewijding en vlijt van verschillende belangstellenden in Oost- en West-Indië, die den inlander bij zijn huisvlijt- en kunstnijverheid-arbeid met raad en daad hebben bijgestaan, diens werk voor „Boeatan" hebben opgekocht en het bijtijds hierheen gezonden, is er in **Plaats 9** eene groote keuze van smaakvolle en veelal tegelijk ook practische artikelen, van allerlei soort en prijs, bizonder tot feestgeschenken geschikt, zoowel voor smalle als voor meer gevulde beurzen.

Zoo zijn er onlangs weer ontvangen: De zeer welluidende *gongs* uit Semarang, *matten* uit Bawean, Moentilan en de Padangsche Bovenlanden; *weefsels* uit Siloengkan, Atjeh, de Bataklanden, Buitenzorg, Pekajon en nog vele andere streken, eenvoudige in katoen voor dagelijksch gebruik en zeer sierlijke in zijde met goud en zilverdraad doorwerkt. De rijke roomkleurige slendangs bv. staan prachtig als looper op een met mooi damast gedekte tafel; er zijn thans ook gelijksoortige kleine doekjes bij om onder vingerkommetjes of ijsbakjes te gebruiken.

Uit den Timor-archipel komen eerstdaags een groote collectie *„selimoets"*, groote decoratief gekleurde weefsels van dik katoen, uitstekend voor tafelkleeden en portières geëigend, en ook een verzameling *„tibaqs"*, de bekende, mooie, fijn besneden bamboe-kokertjes. Uit de Vorstenlanden zijn er behalve de beroemde *„batiks"*, allerlei goud- en zilverwerken, en de in „Eigen Haard" onlangs zoo goed beschreven leder-arbeid.

Verder allerlei voorwerpen van gesneden hout, o. a. uit Japara, — waarvoor wijlen *Raden Adjeng Kartini* zich zoozeer beijverde —, van geciseleerd koper en tin; kantwerk uit Curaçao en elders, ook zeer artistiek uit klei geboetseerde koppen en nog veel meer, véél te veel om hier alles op te noemen. Ieder, die kan, moet er zich zelf maar van komen overtuigen en ook zijne kennissen daartoe opwekken. Tot en met Zaterdag 3 December is Boeatan van 's morgens 10 tot 's avonds 9 uur open. Alle belangstellenden zijn er hartelijk welkom. En wie zou geen belang stellen in den huisvlijt- en kunstnijverheid-arbeid van onze broeders en zusters in Nederlandsch Oost- en West-Indië, die onzen steun zoozeer behoeven?

Buitendien verdient hun werk ten volle de warme belangstelling en oprechte waardeering van ieder weldenkende. Menig kenner hooren wij bij het nauwkeurig bekijken der voorwerpen in „Boeatan" uitroepen: „Wat is bijna alles hier mooi, juist begrepen en goed uitgevoerd. Die menschen hebben heel wat fraaiere gebruiksvoorwerpen dan wij. Zij kunnen ons nog menig lesje geven!"

Daarentegen hapert er hier en daar natuurlijk ook nog wel eens een kleinigheid aan, vooral in de constructie. Maar juist dit kan door onze belangstelling langzamerhand verbeterd worden. Voor het geld, dat de thans in „Boeatan" aanwezige voorraad voorwerpen opbrengen, kunnen weer andere, meer en meer volmaakte worden ingekocht. Allen dus, die er voor zichzelve of voor vrienden het een en ander koopen, helpen daardoor het doel bevorderen, dat tot de oprichting van Boeatan heeft geleid. En wie zou hiertoe niet willen medewerken?

## De Koelie-ordonnantie.

Een zeer belangrijke openbare vergadering werd op Vrijdag 18 November gehouden door de «Ned. Afd. der Ned.-Indische Maatschappij van Nijverheid en Lanbouw». De heer *Rookmaaker*, oud assistent-Resident in Ned.-Indië, besprak daarin de „Koelie-ordonnantie", waaronder verstaan wordt: de door de Indische Regeering vastgestelde regelen voor de overeenkomst, die ondernemers van land- en mijnbouw op de Buitenbezittingen sluiten met het werkvolk, dat door hen op Java geworven wordt.

Met een kort woord wees de vooorzitter er op, hoe niet alleen bij ons, maar bijna in alle nederzettingen in van het moederland ver afgelegen landen, van zoogenaamd koloniseerende mogendheden, het stellen van regelen voor den aanvoer van werkvolk naar industrieële ondernemingen, die aan arbeidskracht gebrek hebben, een onderwerp is van herhaalde bespreking en van warmen strijd; ja, hoe, zelfs in de Europeesche staten en Amerika de groote moeielijkheid wordt gevoeld om door de arbeidswetten den werkgever voldoende zekerheid te verschaffen voor zijn bedrijf en toch den werkman tegen misbruik te beschermen.

Het bestuur had daarom gebruik gemaakt van de gelegenheid om deze, ook voor de nijverheid en den landbouw in Oost-Indië zoo voorname questie in de Nederlandsche afdeeling aan de orde te stellen, nu de heer R., die in Indië de praktijk der koëlieordonnantie in verschillende gewesten had gezien en er blijkens zijne geschriften eene bijzondere studie van had gemaakt, zich bereid verklaarde om als inleider op te treden.

Het woord was daarop aan den heer R., die in eene welsprekende, gevoelvolle rede eerst treffend het leed schilderde, dat onder hardvochtige, soms slecht opgevoede meesters door de kontrakt-koelies geleden wordt, daarna grove misvattingen in de meeste artikelen der bestaande koelieordonnantie aantoonde, vervolgens er op wees, dat het op last der Regeering opgemaakte ontwerp Hoetink voor eene nieuwe proef-koelieordonnantie wel veel administratieve verbeteringen bevatte, maar in het wezen der zaak geen verbetering bracht, om ten slotte tot de conclusie te komen, dat de bestaande koelie-ordonnantie, zóó diep moet worden begraven, dat er zelfs geen luchtje van overblijft, en vervangen door een eenvoudig civiel-contract, waarin boete in de plaats komt van gevangenisstraf. Naar zijne overtuiging zou de arbeid voor de ondernemers onder de werking van zulk een contrakt even gemakkelijk gaan, mits men het uitschot der maatschappij, dat thans aangeworven wordt, zou kunnen vervangen door fatsoenlijke, aan regelmatigen arbeid gewone lieden, hetgeen hij met Regeeringshulp zeer mogelijk acht, vooral nu de minder gunstige economische toestand op Java het voor menig gezin zóó gewenscht maakt om uit te wijken naar eene streek, waar zij door arbeid zeker zijn het noodige voor hun dagelijksch bestaan te verdienen.

Vooral de gevangenisstraf tegen desertie was hem een gruwel in 't oog, want 't is een economische wet, die vast staat als een goed ingeheide paal: dat niemand wegloopt, waar hij 't goed heeft; maar juist de wetenschap, dat deserteurs door de politie worden opgespoord om, gebonden en geketend, naar de meest hardvochtige meesters te worden teruggevoerd, was de oorzaak van de slechte huisvesting, kleeding en voeding, die er, met een vloek en een schop als toegift, voor de contraktkoelies op overschoot. Spreker gaf toe, dat er ook goede meesters waren, bij wie zelden of nooit desertie voorkwam, vooral ter Sumatra's Westkust had hij ze ontmoet, maar dikwijls is het ook volkomen anders en meermalen was het hem voorgekomen, dat in de gevangenissen opgesloten contrakt-koelies hem vroegen: om kettingganger te mogen worden worden, want dan werden ze minder hard behandeld.

Voorwaar een treurige opvoeding is het, zei spreker, wanneer onze wetten en voorschriften den inlander er toe brengen om in gevangenisstraf geen schande meer te zien!

Nog erger dan 't lot van den slaaf of den pandeling, is dat van den contrakt-koelie, meende de inleider, want voor beide eerste categorieën was in sommige gevallen vrijkoop mogelijk. Voor den contraktkoelie echter niet!

Wij zouden voor onze lezers gaarne de gansche rede van den heer R. hebben overgenomen, die gedurende anderhalf uur zijne hoorders op boeiende wijze in beslag nam, doch behalve, dat wij zouden treden in de rechten van «De Indische Mercuur», die als orgaan der Afdeeling van Landbouw en Nijverheid, het in hare vergaderingen verhandelde steeds in extenso opneemt, deden wij dan meer, dan bij het schrijven van dit artikel in ons plan lag. Enkele grepen slechts namen wij dus uit het warme pleidooi in het belang van den Indischen inlander, dien spreker, zooals hij zeide, om zijne goede eigenschappen had lief gekregen, en wanneer wij daarna ook van het debat hebben aangehaald, wat wij, zonder aanteekeningen te maken, er van onthielden, stellen wij ons voor met ons eigen oordeel over de quaestie te besluiten.

*Jhr. van der Does de Bye*, Directeur der Singkep-tinmaatschappij, kwam het eerst aan 't woord en wees op een euvel, de tegenwoordige koelie-ordonnantie aanklevende, dat, naar hij meent, ook door het ontwerp Hoetink niet zal worden weggenomen. Contract-koelies mogen niet tot een maatschap (kongsi) zich vormen en werk bij aanneming voor den werkgever verrichten. Men heeft niet begrepen of niet willen begrijpen, dat de koelie-ordonnantie, ontworpen met het oog op tabak-cultuur, in denzelfden vorm niet dienstig kan zijn voor verschillende nijverheidsondernemingen. De Singkep-tinmaatschappij heeft daarvan de nadeelen ondervonden en toch heeft de Regeering, waar zij zelf op Banka tin exploiteert, wel met kongsies van werklieden te doen; en voor Billiton, waarin ze geïnteresseerd is, werd zelfs eene afzonderlijke ordonnantie gemaakt, waarbij aannemingswerk door groepen werklieden is toegelaten!

Op nog een ander geval van z.i. zeer onpraktisch handelen werd door hem gewezen. Een vijftiental Chineezen kwam op Singkep en wilde voor eigen rekening, op bijzondere manier, een der aan de Mij toebehoorende tinvelden exploiteeren, aanbiedend om een deel van het product aan de Singkep-tinmaatschappij af te staan. Ook voor dien vrijen arbeid kon men echter van het bestuur geen vergunning krijgen.

Oud-bestuursambtenaren, in de vergadering aanwezig, gaven hun twijfel te kennen omtrent de mededeelingen van den heer v. d. D. d. B., die echter zijne verzekering herhaalde.

De oud-resident KOOREMAN, die daarop het woord vroeg, bestreed ernstig de conclusie van den inleider, waar deze de koelie-ordonnanties voor goed zou willen begraven en er een civielcontract voor in de plaats stellen. Wat beduiden voorschriften tot boeteoplegging voor eene contraktsovertreding tegenover den armen niets bezitter, vooral wanneer die niets-bezitter behoort tot die klasse van menschen, die zich op Java verbinden, om als koelie op eene onderneming in de Buitenbezittingen te gaan werken? Het zijn grootendeels weggeloopen soldaten of dwangarbeiders, dan wel personen, die het op Java zóó bont maakten, dat zij het geraden oordeelen te verdwijnen, en wat dies meer zij. En nu heeft de inleider wel gezegd, dat het, vooral in deze tijden van economischen druk, voor den ondernemer gemakkelijk zal zijn om op Java werkvolk van beter gehalte te krijgen, maar hij heeft dit door niets bewezen en volstrekt niet aangetoond, hoe dit zou moeten gebeuren.

Daarenboven, het is niet de koelie-ordonnantie, die de schuld is, dat de contrakt-koelies soms hard behandeld worden, maar 't is in de eerste plaats het onbetamelijk gevoel van geringschatting van den inlander, door niet weinig Europeanen, waarop ook de inleider wees. Komt daar nog bij gemis aan afdoend toezicht op de uitvoering der koelie-ordonnantie door het Bestuur, in streken bv.

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar den Engelsch-Indischen roman van ALICE PERRIN,*
door N. v. Z.

*Hoofdstuk VII.*

In de volgende lente, kort nadat Paul Vereker naar een kostschool was gezonden, werd Sir Robert Jardine door eene beroerte getroffen. Daar den zieke volkomen rust werd voorgeschreven, waren de jongens vooreerst ook gedurende de vacantietijden uit »Farm Park« gebannen; Bob Jardine bleef bij zijn moeder en zuster, terwijl voor Paul een onderkomen gevonden werd aan eene zeebadplaats. Deze verbanning duurde langer, dan men eerst dacht; »Farm Park« werd voorloopig gesloten, omdat Sir Robert verschillende buitenlandsche badplaatsen moest gaan bezoeken; toen hij eindelijk terugkwam en het gezelschap der schooljongens hem niet meer zou hinderen, was Selma Neale aan de zorgen van haar tante toevertrouwd, zoodat ons drietal in hunne kinderjaren slechts zelden meer bij elkander was. Een enkelen vacantiedag waren zij nog eens samen geweest, maar geen van hen dacht hieraan met bijzonder genoegen terug, want Bob was toen op een leeftijd gekomen, dat »bakvischjes« geen aantrekkingskracht op hem uitoefenden, hij behandelde Selma erg uit de hoogte; Paul trok zijn neus op voor meisjes, en Selma hield niet van jongens, zij vond haar grootste genoegen in het studeeren van classieke muziek en het lezen van poëzie en gewijde letterkunde.

Na hard blokken, slaagde Bob er in (met een heel laag nummer), een plaats bij het leger te krijgen en al heel gauw moest hij met zijn regiment naar Egypte. Paul was toen op de gewone openbare school, bestemd om voor Indisch bestuursambtenaar te worden opgeleid; over het algemeen was hij niet erg bemind onder zijne makkers, maar hij werkte blijkbaar met groot gemak, terwijl zijn scherp oog en zijne lenige ledematen maakten, dat hij bij het spel ook niet achteraan stond. Selma genoot ondertusschen de meest uitstekende opvoeding, tegelijk met hare nichtjes, te Londen en werd daarna, volgens haar vaders plan, ter voltooiing, naar de beste kostschool van Parijs gezonden. De oude heer Jardine is nooit meer op krachten gekomen, doch bleef, geheel verlamd, nog twaalf jaar leven, terwijl hij hoe langer hoe hulpbehoevender en onaangenamer van humeur werd; als zijn vrouw niet altijd even kalm en dapper ware geweest, zou hij zeker reeds veel eerder ten grave zijn gedaald.

Toen Sir Robert Jardine stierf, bevond de erfgenaam van diens titel en landgoed zich in Indië, waarheen hij juist was getrokken. De krijgsdienst in den vreemde was voor hem een groot genot; tot zijn voldoening was 't hem dan ook gelukt, toen zijn regement uit Egypte terugtrok, zich bij het bataillon voor Bengalen te doen inschrijven, en op het oogenblik der erfopvolging was hij juist bezig een opstand aan de grenzen te helpen bedwingen. Daarom was het hem onmogelijk geweest gevolg te geven aan het dringend verzoek van Lady Jardine, om dadelijk terug te keeren, want onder deze omstandigheden kon hij natuurlijk geen verlof aanvragen, en zoo verliepen er bijna twaalf maanden, vóór hij vrij was om naar Engeland te kunnen gaan.

Op een kouden April-avond zat de weduwe in de voorkamer verlangend te wachten op de aankomst van den nieuwen Sir Robert. Zij had hem sedert eenige jaren niet gezien, want de verloftijden gedurende zijn dienst had hij liever elders doorgebracht, waar meer op het gebied van jacht voorviel. Zij luisterde aandachtig naar het overgaan der bel en zoodra zij deze hoorde, legde zij haar naaiwerk neder en stond op. Het volgende oogenblik stapte Bob Jardine de kamer binnen; hij was tot een stevigen man opgegroeid, met een grooten neus, breede jukbeenderen en een dikken, rooden knevel.

»Mijn hemel Bob! Beste jongen, ik zou je niet herkend hebben. Je bent nog een heel stuk gegroeid. Ik behoef niet te vragen, hoe je 't maakt!"

Hij lachte, terwijl hij haar hartelijk kuste.

»Ja, ik geloof, dat ik in ieder geval wel veel breeder geworden ben, zoo al niet langer. Maar U is niet veel veranderd, tante Carrie; hij hield zijn handen op haar schouders en keek haar in het gelaat, »een paar grijze haren, enkele kleine rimpeltjes en wat is dat. . . . . een lorgnette? Dat is iets nieuws en dan natuurlijk — dit,« voegde hij er zachter aan toe, op haar rouwjapon wijzend.

»Jonge menschen veranderen zooveel merkbaarder dan oude. Ik ben blij, je als zoo'n flinken man weer te zien, Bob; en al je leelijke sproeten zijn ook verdwenen, je huid is nu mooi bruin gebrand. Je arme oom zou trotsch op je geweest zijn, ofschoon hij er natuurlijk niet voor uit zou zijn gekomen,« zeide zij met een glimlach.

Bob Jardine liep naar den haard toe, en warmde zijn sterke, bruine handen voor het vuur. Daarna verschoof hij de ornamenten op den schoorsteenmantel van hun plaats, hetgeen zijn tante herinnerde aan de beweeglijke jongen van vroeger.

»Ik heb u zooveel te vragen, dat ik niet weet, waarmee te beginnen,« zeide hij.

»Je hadt veel eerder terug moeten komen, Bob! Je hebt geen denkbeeld van wat er allemaal gedaan moet worden. Het geheele landgoed is verwaarloosd sedert de ziekte van je oom, hij heeft nooit een goeden zaakwaarnemer willen aanstellen, en zelf kon hij natuurlijk al heel weinig doen. Er zal minstens twee jaren hard gewerkt moeten worden, eer alles weer op orde is.«

Hij maakte een beweging van ongeduld.

»Maar, weet u, tante Carrie, in den loopbaan van een man, en vooral van den soldaat, zijn er tijden, dat hij geen verlof zou kunnen vragen, zelfs niet om naar het sterfbed van zijn moeder te gaan.«

»Ja, daar hebben vrouwen misschien geen verstand van. Maar nu ben je er, gelukkig, en zullen wij heel wat werk af te doen hebben. Ook moet ik thans mijn eigen plannen vaststellen. Na het eten zullen wij dat alles bespreken; je hebt nu nog juist den tijd, om je te gaan kleeden. Trotter zal je je kamer wijzen, een groote aan den voorkant, natuurlijk niet je kleine kamertje van vroeger«.

»Het kan mij weinig schelen, waar ik slaap, als ik maar een bed heb«, zeide Bob, terwijl hij den gang doorliep.

Hij stond een oogenblik stil, en met een vaag gevoel van spijt, besefte hij, dat hij in zijn eigen huis was. Hij hield niet van banden en van verantwoordelijkheid. Hij zou heel blij zijn geweest, als zijn oom maar altijd had kunnen blijven leven, want hij wenschte niets liever, dan soldaat te zijn en in den vreemde te jagen. Hij vond het hard, dat hij voortaan zijn aandacht bovenal zou moeten wijden aan vee- en groenteteelt, aan de grieven zijner pachters, afgewisseld door een slechts zeer beperkt jachtvermaak. Gedurende den maaltijd was hij gedrukt en stil, maar toen hij gevoed en uitgerust was, en daarna in de rookkamer een lekkere sigaar had genoten, kwam hij goed gestemd bij

midden in de wildernis, ver van den Bestuurszetel, dan kunnen er ergerlijke dingen gebeuren. Maar dit gaat om buiten de koelie-ordonnantie, want toen de heer K.jong controleur was in de Minahassa, waar de koelie-ordonnantie niet bestond, hadden ook dáár grove mishandelingen plaats. En hoort men niet bij herhaling, dat ook op de ondernemingen van Java soms met de vuist en den rotting wordt geregeerd?

Men moet weten, wat men wil! Wordt de koelie-ordonnantie begraven, dan zinge men tegelijk den lijkzang over de Europeesche landbouw- en mijn-industrie op een groot deel der Buitenbezittingen.

De sterk gekleurde lijdensgeschiedenis van den kontraktkoelie, zooals de inleider die gaf, was, op zijn zachtst genomen, zeer overdreven, dit weet hij uit eigen jarenlange ondervinding. Ook uit het onderzoek van mr. Rhemrev moet dit trouwens gebleken zijn.

Mr. van Deventer kwam daarna aan de beurt en bestreed eveneens de conclusie van den inleider. Hij constateerde echter wel, dat de bestaande koelie-ordonnantie genoegzaam algemeen was veroordeeld en zulks ook door de Regeering, want zij had den heer Hoetink het maken van het ontwerp voor een nieuwe opgedragen,

En al roemde hij hoog, de litteraire verdiensten van hetgeen de inleider had voorgedragen, ook hij achtte zich verplicht er de aandacht op te vestigen, dat positieve bewijzen van eigen stellingen in de voordracht ontbraken, terwijl enkele van die stellingen op misverstand of onjuist begrip berusten. Zoo schetste de heer R. het bestaan van den kontract-koelie als erger dan dat van den pandeling, maar toch is het karakter van het pandelingschap, met zijn totaal verlies van eigen vrijheid, geheel iets anders, dan dat der verplichtingen, die uit de koelieordonnantie voortvloeien. De opvatting, dat gevangenis, als bestraffing voor het niet nakomen van eene verbintenis, in een arbeiders-kontrakt niet zou mogen voorkomen, is van ouden datum en hoogst bekwame juristen van lateren tijd hebben daartegen geen bedenkingen gehad. En al is nu ook, naar de meening van den heer v. D., eene met straffen bedreigende koelieordonnantie te qualificeeren als een noodzakelijk kwaad, toch is het zijne overtuiging, dat men er niet buiten zal kunnen, wanneer men de Buitenbezittingen werkelijk tot ontwikkeling wil brengen, want, dat het vraagstuk zelfs op Java onder goede voorwaarden volop werkvolk te krijgen, niet zoo gemakkelijk is, kan men lezen in het rapport der Solovalleiwerken.

Hij nam dan ook het ontwerp Hoeting tegenover den inleider in bescherming en toonde aan, dat juist daarin ook de werkgever en de zijnen, bij overtreding der contractsbepalingen, aan ernstige straffen zullen blootstaan, eene opmerking, die nog door den heer Kooreman werd versterkt.

Als voorbeeld, dat ook in Nederland, de politie behulpzaam is bij het opzoeken en tot hun werkgever brengen van onwillige contractranten, haalde de heer Canter Visser het Nederlandsche contract voor schepelingen aan.

Uit de inleiding en de discussie zijn indruk weergevende, kwam de Voorzitter der Vergadering tot het besluit: dat eene verbeterde koelie-ordonnantie niet te vermijden zal zijn, *zoolang wij er niets beters voor in de plaats weten te stellen.*

Met het oog op het reeds late uur, antwoordde de heer R. slechts in korte woorden zijne bestrijders, te kennen gevende, dat hij door die bestrijding in geenen deele van meening was veranderd.

—

Heeft deze openbare bespreking van het vraagstuk der voorziening in den handenarbeid, op plaatsen, die aanvoer van werkvolk noodig hebben om er landbouw te kunnen drijven of mijnarbeidsondernemingen te kunnen stichten, de zaak een stap vooruitgebracht?

In directen zin zeker niet, want de inleider bleef in gebreke, aan te toonen, dat hetgeen hij als de oplossing voorstelde, ook practisch uitvoerbaar zou zijn.

Veel voelen wij echter voor zijn uit de leer der staathuishoudkunde gegrepen argument: dat gebrek aan arbeidskracht niet kan blijven bestaan op plaatsen en in landen, waar de arbeider behoorlijk onderhoud vindt voor zijn gezin en in goede maatschappelijke positie komt.

Waar emigratie van Javanen thans staat op het program der Regeering, zouden wij het volstrekt niet onmogelijk achten, dat door hare zorgen, iets anders, dan het schuim van het volk, naar die deelen der buitenbezittingen verhuist, waar landbouw en industrie voldoende werk verschaffen

De Regeering moet dan echter ook tevens zorgen, dat er een Bestuur zij, dat den arbeider tegen exploitatie bescherme, en aan den anderen kant bepalingen weten in het leven te roepen, waardoor de werkgever gewaarborgd is, dat hij door luiheid en moedwil geen schade lijdt.

Wij voelen eveneens voor de opmerking van den heer Kooreman, dat veel minder de voorschriften eener ordonnantie, dan het gemis aan Bestuursbescherming, de oorzaken zijn van de met de wetten der humaniteit en tevens met die eener gezonde koloniale politiek strijdende gebeurtenissen en toestanden, waarop in den laatsten tijd herhaaldelijk de aandacht werd gevestigd en die zelfs, wanneer men aanneemt, dat de schildering overdreven is, nog genoeg afkeuringswaardigs overlaten. (1)

Wij hebben jaren lang met den O.-Indischen inlander gewerkt, zoowel op Java als op andere eilanden, en nimmer het nuttige, laat staan het noodige, van stompen of trappen bij de aansporing tot werken opgemerkt. Steeds ook hebben wij de waarheid ondervonden, van hetgeen de Belgische majoor Thijs, die den Congo-spoorweg maakte, op de vergadering van het Institut Colonial-International in 1899 te Brussel verklaarde: dat de beste manier om volop goed werkvolk te krijgen, bestaat in het billijk betalen en goed behandelen.

Is het de *uitdrukkelijke wil* der Regeering, dat dit de grondslag zij, ook van den contract-arbeid en maakt zij dien wil kenbaar, niet alleen aan de beide contracteerende partijen, maar ook aan hare ambtenaren, hetzij dan inspecteurs van den arbeid of anderen, dan zouden ook wij het noodzakelijk kwaad eener nieuwe koelie-ordonnantie, in den geest van het onderwerp-Hoetink, niet vreezen.

Het moet bij den ambtenaar niet kunnen opkomen, te denken, dat hij minder gunstig bij zijne meerderen en bij de Regeering zou kunnen worden aangeteekend, wanneer hij stipt zorg draagt voor humane en billijke toepassing van het voorgeschrevene in een kontrakt van den inlandschen werkman met den Europeeschen landbouwer of industrieel. En niet, zooals thans, moet men door dezen, als verschooning voor harde behandeling, het argument hooren bezigen, dat de kontract-koelie, waar hij voor Gouvernementsondernemingen werkt, het nog minder goed heeft dan bij particulieren.

Goede, niet te langwijlige, maar toch behoorlijk alle hoofdzaken regelende kontraktsbepalingen zijn een vereischte. Maar nog meer zal de goede toestand afhangen van de opvatting door de Regeering en hare ambtenaren van wat men noemt *den geest der bepalingen.*

En dan: werving van goede elementen voor den arbeid onder Regeeringsinvloed. Flinke betaling, zoodat er, behalve voor volop noodig onderhoud, ook voor iets meer een stuiver overschiet, dan zal het ook op onze ondernemingen gaan als bij den Congo-Spoorweg van majoor Thijs; er zal werk genoeg zijn, zooals het trouwens ook bij onze Nederlandsche staatsspoorwegen het geval was. Wij kennen alle bijomstandigheden niet, waaronder men bij de Solovalleiwerken, tegen ruim loon geen voldoend getal arbeiders kon krijgen, maar bij de vele werken, die wij zelf hebben uitgevoerd, was dit in den regel anders, vooral wanneer door kleinere of grootere kongsies (samenwerkers) arbeid kon worden aanbesteed.

Wanneer dit alles, en nog veel meer, goed wordt overwogen — en de voordracht-Rookmaaker bracht daartoe het hare bij, — dan is er alle reden, om den bekwamen steller van het stuk dankbaar te zijn en te verklaren, dat de Ned. Afd. van de Indische Mpij van Nijverheid en Landbouw een goed werk deed, door het vraagstuk der *main d'oeuvre* (2) (van den handenarbeid) te doen bespreken in den vorm, waarin dit in de openbare vergadering geschied is.

1) Men zie hierover de Ministerieele Nota omtrent het rapport-Rhemrev, die wij elders in dit nummer opnemen.

(2) Onder deze benaming zal er zeker ook op het aanstaand internationaal congres te Luik wel over gesproken worden.

## Week-Overzicht.

De Landsdrukkerij heeft in de afgeloopen week weer heel wat te doen gehad op koloniaal gebied: de memories van antwoord betreffende de west-indische begrootingen; de wetsontwerpen tot wijziging van de artikelen 75 en 109 van het Regeerings-reglement met intrekking van art. 86 van dat reglement, in verband met de regeling der rechtspositie van de inlandsche christenen; het voorloopig verslag betreffende de marine-begrooting telt ook zoo'n beetje mee; en ten slotte nog de nota, waarin de minister van koloniën van het rapport van Mr. Rhemrev zooveel loslaat, als hij oirbaar acht.

Wat genoemde memories van antwoord aangaat, daaraan ontleenen we, wat Suriname betreft, dat van dadelijke hulpverschaffing aan den grooten landbouw, — door eenige leden bezwaarlijk geacht —, voorloopig wel niets zal komen. De minister verklaart wel, niet alvorens ter zake door den gouverneur te zijn ingelicht, mede te kunnen deelen, of hij zich al dan niet met de meening dier leden kan vereenigen, maar wanneer nu, bij den huidigen stand van zaken, nog inlichtingen moeten worden gevraagd en afgewacht, is intusschen wellicht reeds het laatste uurtje voor menige onderneming geslagen. In het ondernemen van groote cultures in Suriname, ziet deze minister geen heil. Ook het balletje, dat ten behoeve van Granplacer werd opgeworpen, ging niet op. Verbeeld je dan ook eens, dat de Staat nu ook weer, na overneming, te hooren kreeg: 't heele zootje is eigenlijk niets waard.

Wat Curaçao aangaat, vernamen we, dat de handelsquaestie met Venezuela een punt van bespreking tusschen den minister en den gouverneur, tijdens diens verblijf in patria, heeft uitgemaakt. Veel hoop koestert de minister echter niet. Ietwat bevreemdend was ons de uitspraak, dat bevordering van den handel met Columbia iets is, waarop van bestuurswege weinig of geen invloed kan worden uitgeoefend. Zou het subsidie aan de Java-China-Japan-lijn zoo geheel vreemd zijn aan de opleving der handelsbetrekkingen tusschen Indië en Japan? — 't zij ons hier vergund enkel te wijzen op den sedert vermeerderden invoer van ruwe Java-suiker in het land der Rijzende Zon? Wat de houding van den Kolonialen Raad aangaat, die ook zijne aandacht niet is ontgaan, meent de minister, dat door eene wijziging in de samenstelling, vertegenwoordiging der andere eilanden dus, ten deze geen verbetering zou worden verkregen. Aan een betere verbinding tusschen de eilanden onderling, welke aan zulk een wijziging zou moeten voorafgaan, wordt de aandacht geschonken.

De beide vorengenoemde wetsontwerpen hier te resumeeren, terwijl zij in dit blad nader zullen worden besproken, gaat buiten het bestek van dit overzicht. Teekenen wij slechts aan, dat de eigenlijke regeling van den rechtstoestand der inlandsche Christenen nader bij ordonnantie zal worden vastgesteld.

Uit het voorloopig verslag der marine-begrooting ontwaren we, dat de bedenkingen van *De Nieuwe* tegen het nieuwe pantserschip, in 'n vorig overzicht vermeld, in de Kamer werden gedeeld. Toch stonden tegenover de „verscheidene" leden, die zich tot den raad gedrongen voelden, dat het streven der regeering er steeds op gericht moet zijn onze marine voor Indië zoo krachtig mogelijk te maken, „verscheidene andere leden", die de vrees ongegrond achtten, dat de belangen van onze zeemacht in Oost-Indië zouden moeten worden opgeofferd aan den wensch, de verdediging van het rijk in Europa zoo krachtig mogelijk te maken.

De Ministerieele nota over het rapport van Mr. Rhemrev werd, in verband met het Hoofdartikel van heden, in haar geheel in dit nummer opgenomen.

Ernstige berichten kwamen in de afgeloopen week van Batavia tot ons overwaaien. Een controleur in Djambi vermoord, en dit land voor den mijnbouw gesloten, toch ook zeker niet wijzende op 'n gunstigen politieken toestand; de radja van Sigi op Celebes, door zijne weigering om de moordenaars van Tambarana uit te leveren, aanleiding gevende tot een straftocht; de gouverneur van Celebes te Buitenzorg ontboden, waarschijnlijk met het oog op de dreigende expeditie naar Boni; en ten slotte de vloedgolf die duizenden bewoners der Nanoesa-eilanden in ellende dompelde.

In, den 20en October ll. te Amsterdam gehouden zendings-conferentie is blijkens de *Standaard* van den 21en dezer het, door den heer F. Fokkens in dat blad aangegeven denkbeeld, om de zending te doen medewerken om den inlandschen landbouw tot een hooger peil te brengen door Dr. M. H. van Nes ter sprake gebracht. Deze deelde mede, dat directeur en leeraren der Landbouwschool zich bereid verklaarden de a.s. zendelingen op de hoogte te brengen van voor hen in die richting nuttige lectuur en hen bij verblijf te Wageningen de noodige inlichtingen te geven.—

In de *Standaard* wordt thans in overweging gegeven aan de gezamenlijke directeuren der Zendingshuizen om aan de regeering het verzoek te doen den a.s. zendelingen het hoofdzakelijke van de practijk van den inlandschen landbouw te leeren kennen, door het openen van een cursus ten hunnen behoeve aan 's Lands Plantuintuin te Buitenzorg.

**Uit de pers.** Officieele publiciteit in Indië *Nieuwe Cour.* 18 dezer. Gemeenten in Ned.-Indië en de indische begrooting. *Telegraaf* 10, 12 en 14 dezer. Boni *Nieuwe Rott. Cour.* 17 en 18 dezer. Spoorwegen in Indië, Chineezen in Indië, Zeevisscherij op Java, Sumatra's Westkust, *Alg. Hbl.* resp. 14, 16, 17 en 17 dezer. De Indische begrooting *Nieuwe Cour.* 19 dezer. Zaken doen idem.

De *Nieuwe* heeft 't al eens meer gehad over het gebrek aan publiciteit betreffende actueele koloniale aangelegenheden van de zijde van opperbestuur en Indische regeering, en maakt nu onder de maatregelen, waartoe, naar de on-dits gouverneur-generaal van Heutsz zou willen overgaan, ook melding van het plan tot oprichting van een officieel bureau tot informatie der pers.

»De laatste questie, — en geen wonder — houdt de aandacht der Indische persmannen bezig«, schreef zij. Ons dunkt, dat de moederlandsche pers, in deze bijna evenzeer geïnteresseerd is als de indische. Eene, zoo volledig mogelijke openstelling der officiëele bronnen, waaraan men het Oost-Indisch nieuws kan ontleenen, is toch ook voor de nederlandsche pers niet te versmaden?

De *Nieuwe* gaat echter eenigszins accoord met *De Locomotief*, waar deze de vrees uitte, dat de pers op den duur niet zeer gebaat zal zijn met deze officiëele hulpvaardigheid: »zoo'n officieel bureau tot informatie«, schreef 't Soerabajaasch blad »wordt onvermijdelijk een bureau van officiëele informatie« en de officiëele lezing van gebeurtenissen mist wel eens iets aan frischheid, wat het aan »tendenz« te veel heeft.

Dit voorbehoud overnemend, vindt het Haagsche blad, dat er althans voor Indië wel een goed denkbeeld in het plan zit, en dringt dan op openbaarmaking, voor zooveel doenlijk, van enkele rapporten aan, als dat van de heeren van Lawick en van Rees van 1898 omtrent quaesties, de suiker-industrie rakend, dat betreffende de Gedangan-zaak en het rapport-Rhemrev. Maar ligt dat dan niet op het gebied dier gewraakte officiëele informatie?

Zoolang in Indië, door gebrek aan samenwerking, ter wille van de publiciteit, welke de pers, in moederland en koloniën beide, behoort te dienen, geen plaats is voor 'n onafhankelijk pers-informatie-bureau, dat in staat is de officiëele gegevens te verwerken, moet dunkt ons, wanneer het betreffend bericht op waarheid berust, het plan van den heer Van Heutsz onvoorwaardelijk worden toegejuicht, wijl we daarin 'n middel zien, om 't somwijlen onverantwoordelijk gedoe van, dikwerf niet belangelooze berichtgevers den mond te snoeren.

In het hiervoren aangehaald artikel uit de *Nieuwe* teekent dit blad, naar aanleiding van het bericht in de indische bladen der voorgenomen verplaatsing van den Raad van Indië naar Buitenzorg, 't volgende aan:

»Uit de heden ontvangen Indische bladen schijnt te blijken, dat dit laatste bericht voorbarig is. Omtrent de plaats waar de Raden van Indië wonen moeten, is niet anders bepaald dan dat deze op een afstand van minder dan vijf palen van de plaats van 's Raads vergaderingen verwijderd moet zijn. Wordt nu die plaats daar Buitenzorg verlegd, dan kunnen de raadsleden ook naar Buitenzorg verhuizen.«

Het *Alg. Hbl.* teekende hierop aan, dat het van die palen-quaestie niets afweet, dat alleen gesproken wordt van 'n verblijf ter hoofdplaats, van de hoofdplaats 'n nadere aanwijzing ontbreekt, hoewel erkend wordt, dat van gezaghebbende koloniaal-politieke zijde Batavia en hoofdplaats synoniem verklaard zijn.

Aan 't slot van een, drietal artikelen over het in hoofde genoemde onderwerp komt *Amat* in de Telegraaf tot de volgende conclusie:

»Gelijk wij in den aanvang zeiden, de auspiciën, waaronder deze begrooting c. a. de wereld ingaat, zijn voor den Minister zoo gunstig mogelijk. De politieke samenstelling der Kamers, de groote verwachtingen, die men koestert, aangaande den nieuwen Gouverneur-Generaal en niet het minst de feitelijke, absolute onbekendheid van het meerendeel der Kamerleden met dit onderwerp, staan er borg voor, dat ook deze begrooting, met toebehooren, er glad, vermoedelijk wel zonder wijzigingen, zal ingaan.

Maar om het beeld der *Nieuwe Rott. Cour.* nog eens te gebruiken, wij gelooven, dat met deze vorming van gemeenten in Ned.-Indie wij niet te doen hebben met een kiem, die zal groeien en wassen, maar veeleer met een tak, op goed geluk afgehouwen en in den grond geplant. Wellicht loopt die wel uit en wil wortel schieten, men ziet soms zulke dingen gebeuren in de tropen. Wij gelooven, dat zelfs tientallen jaren van op deze wijze en op dezen grondslag voortgezette »decentralisatie« Indië niet zullen begiftigen met een gemeentelijke organisatie, noch ook zullen opwekken den frisschen geest, het initiatief en den durf, die met een goed, opgewekt gemeenteleven gepaard gaan. Het eenige resultaat, dat er van kan worden verwacht, zal zijn: dat dan hier en daar in Indië eenige commissies, huishoudelijke, half-ambtelijke onder-onsjes zullen bestaan, om zoo goed en zoo kwaad als het gaat de gelden te beheeren, die de centrale regeering hun wel wil afstaan.

Een beter perspectief is het ons helaas niet gelukt in dit wetsontwerp te ontdekken.«

In de *Nieuwe Rott. Cour.* van 17 en 18 dezer wordt de quaestie besproken, waarom een meer energiek optreden tegen Boni urgent moet worden geacht.

Schrijver somt de volgende punten van beschuldiging op:

1o. De vorst ontzag zich niet, zelfs naar de Gouvernementslanden, van een gewapend geleide vergezelde afgezanten te zenden om uitgeweken Bonieren te achterhalen of zich van hunne bezittingen meester te maken. Zoo heeft het bestuur in 1902 een dergelijk gezantschap van Saleyer moeten wegjagen. Zoo liet hij een dergelijk gezantschap zich uit zijn naam de erfenis van een te Kewa op N.-Flores, niet ver van Maumerie, den zetel van onzen posthouder, overleden Bonier, toeëigenen (zaak-Oewa Tjinggogo). De brutaliteit van die gezanten ging zoover, dat zij zelfs de Boegineesche wijk te Maumerie binnendrongen om de slaven en lijfeigenen van wijlen Tjinggogo op te eischen. Dit wist echter onze posthouder door persoonlijk optreden te verijdelen.

2o. Lapawawooi maakt misbruik van de zwakheid van de andere inlandsche staten (b.v. Wadjo en Loewoe) door deze gewapenderhand sommen geld af te persen.

3o. Ook speelt hij den baas in het Z.-O. schiereiland, gelijk ten vorigen jare bleek. In Maart 1903 ontmoette de gouverneur van Celebes op zijne reis naar Mingkoka en Kendari eenige zendelingen van den vorst van Boni, die de bevolking overlast aandeden en daarom werden opgevat. Bij die gelegenheid viel den gouverneur tevens een formeelen lastbrief van Kraëng Segeri in handen.

4o. de meest krachtige vertoogen van den gouverneur van Celebes bleven zonder gunstig gevolg.



zijne tante, om haar aan te hooren en desnoods zijne eigen opmerkingen ten beste te geven.

»Wat meende u, tante Carrie, toen u vóór het eten sprak van uw eigen planuen? Zoudt u niet hier willen blijven?«

»Ik geloof, dat ik beter zou doen met naar »Dower house« te gaan.«

»Och kom! Natuurlijk blijft u hier, — tenzij, dat u liever ergens anders heen zoudt willen gaan.«

»'t Is heel vriendelijk van je,« antwoordde lady Jardine weifelend. »Als je moeder nog leefde of je zuster niet getrouwd was, zoudt ge natuurlijk je eigen familieleden hier bij je hebben.« Het hinderde haar, dat zij een gunst zou moeten aannemen van iemand, dien zij nog zoo kort geleden als schooljongen voor zijn slordigheid en ruwheid had moeten beknorren.

»Het spreekt van zelf, dat je het leger nu moet verlaten en je hier vestigen.« Dit zeide zij op eenigszins bevelenden toon en dat hinderde hem.

»Ik zou niet weten, waarom ik zou *moeten*«, antwoordde hij, »maar het zal wel het beste zijn, nu alles hier in wanorde is. Het zou mij erg spijten mijn regiment te verlaten; ik moet er nog eens over nadenken. Ik heb zes maanden verlof gekregen en vóór dien tijd behoef ik niet te beslissen.«

»Nu, ik denk, dat je wel zult doen, wat je het meest »aanstaat — dat is mannen-gewoonte«, zeide lady Jardine. Zij begreep niets van hetgeen er in hem omging. »Ik zal dan ook wel zoo lang hier blijven en ben blij, dat ik niet overhaast mijn boeltje behoef in te pakken. Natuurlijk zul je vroeger of later trouwen Bob«, voegde zij er aan toe, hem nieuwsgierig opnemend, om te zien, of er ook reeds van verliefdheid sprake bij hem was geweest;« en dan ga ik weg, maar ik wil wel blijven, totdat die gelukkige gebeurtenis plaats heeft.«

Bob bleef in het vuur staren. »Ja, ik denk wel, dat ik eens zal trouwen.« Na een lange tusschenpoos keek hij op en zeide: »Tante Carrie, ik kan 't u wel vertellen: van kindsbeen af, heb ik altijd gedacht, dat Selma Neale een goede vrouw voor mij zou zijn. Ik geef niet om andere meisjes. Maar ik zou nooit aan trouwen gedacht hebben, als oom Robert nog leefde.«

»Selma was als kind dol op je; ik zie niet in, waarom zij dat nog niet zou zijn. Zij zou een uitstekende vrouw »voor je wezen.«

»Wij zullen zien. Er is nog tijd genoeg. Waar is zij tegenwoordig?«

Zij woont nu weer met haar vader in de pastorie, en ik heb hen beiden juist voor morgen ten eten gevraagd. Ik heb haar de laatste jaren weinig gezien. Hare tante bracht haar verleden jaar te Londen in de wereld en ook aan het hof. Zij ziet er goed uit, en haar vader is erg trotsch op haar. Die beste man is nog precies dezelfde, alleen is hij, net als wij allemaal, wat ouder geworden.«

»Ik zal Selma erg veranderd vinden,« zeide Bob, de kamer op en neer loopend. »Alle duivels, ik word al zenuwachtig bij de gedachte, haar, nu zij volwassen is, weer te zien. Ik ben er niet eens zeker van, of 't mij niet een pak van 't hart zal zijn, een mededinger in 't kamp te vinden, zoodat mijn kansen verkeken waren!«

»Ik heb nooit van een mededinger gehoord. Ik meen, dat zij te Londen twee goede partijen afsloeg, en nog geheel vrij is. Wat zullen wij morgen prettig samen zijn — Paul is er ook bij. Hij komt uit Oxford hier zijn Paaschvacantie doorbrengen en ik verwacht hem nog vóór het eten. Je moet weten, dat hij bestemd is om bestuurs-ambtenaar in Bengalen te worden, en reeds dezen herfst naar Indië gaat.«

»Dat doet mij genoegen. — Hij zal nu ongeveer twee en twintig jaar zijn, nietwaar? Wat een gek kereltje was hij toch! Hij is zeker knap?«

»Ja, *begaafd* zou eigenlijk meer 't woord zijn, maar hij heeft een vreemde, tegenstrijdige natuur, ik heb hem nooit goed kunnen vatten; hij zegt trouwens, dat hij zichzelf niet begrijpt. In menig opzicht zullen wij morgen een aardig gezelschap vormen, hij en Selma hebben elkander de laatste jaren ook niet ontmoet, en hij zal voor haar evengoed als voor jou, een vreemdeling zijn.«

»Hoort u nog wel eens iets van zijn moeder?«

»Zij heeft Paul, noch mij, ooit weer geschreven, sinds zij hertrouwd is, een jaar, nadat het kind hier kwam! Ik kon den naam van haar tweeden man niet lezen, hare brieven waren altijd onontcijferbaar; ik weet dus niet eens of zij dood of levend is. Ik denk, dat Paul 't wel uit zal vinden, als hij daar komt; hij heeft trouwens nooit veel belangstelling getoond in zijne familieleden, en ik geloof, dat hij zoowat alles van hen vergeten is. Maar over Indië spreekt hij altijd, daar is zijn hart vol van!«

Bob zat met de borduurschaar zijner tante te spelen.

»Er zijn heel wat slechtere oorden dan Indië. Natuurlijk zijn de inlanders er beestachtig, evenals het klimaat, maar de jacht is er prachtig, het is een heerlijk land voor een soldaat.«

Hij zuchtte, terwijl hij de schaar onophoudelijk open en dicht deed. Toen zijne tante hem die afnam, begon hij opnieuw de kamer op en neer te loopen.

»Heb je daar veel mooie vrouwen gezien?« vroeg Lady Jardine.

»Ik geef niet veel om vrouwen. In den regel ben ik bang voor haar of zij vervelen mij.«

»Het zal mij verwonderen, welke uitwerking Selma op je zal hebben?«

»Wij zullen zien,« zeide hij lachend; »maar als zij nog altijd wil, dat er zooveel werk van haar gemaakt wordt, als toen zij een kind was, dan zal ik mijn handen vol hebben. Wat kon zij dien armen Paul plagen!« Hij stond stil voor het vuur en vergeleek zijn tegenwoordigen toestand met dien van Paul Vereker. Hij benijdde dezen diens vrijheid om zijn eigen gang te kunnen gaan.

(*Wordt vervolgd.*)

Wat betreft het ons door den vorst betwiste recht, om hem, tegen billijke vergoeding, de heffing van in- en uitvoerrechten, de *bea*, te ontnemen, verwijst schr. naar het den 18en Februari 1896 met den vorst gesloten contract, waarbij het gouvernement zich het recht voorbehield om bestaande belastingen ten allen tijde tegen schadevergoeding over te nemen.

Schrijver merkt dan op:

Tegenover andere staten is dan ook van deze bepaling, blijkbaar in de contracten opgenomen om een einde te kunnen maken, op elk willekeurig moment, aan de vexaties van schraapzuchtige inlandsche potentaten, reeds herhaaldelijk gebruik gemaakt. Nu de leenvorst van Boni de belastingheffing ook gebruikt om zich op onrechtmatige wijze te verrijken, ten koste van zijne onderdanen, is het N.-I. Gouvernement niet alleen formeel in zijn recht, maar is het zelfs tegenover de Bonische onderdanen verplicht, dit artikel toe te passen, kan het zijn goedschiks, anders kwaadschiks.

En nu de serie artikelen in het *Alg. Hbl.* Het eerstgenoemde is 'n bespreking van het artikel van den heer Monod de Froideville over aanleg van spoorwegen door particulieren met staats-exploitatie, opgenomen in het *Tijdschrift voor nijverheid en landbouw in Nederlandsch-Indië*, in onze oost-indische rubriek reeds geresumeerd.

»Wat ons betreft", schreef 't blad bij die bespreking, »in *beginsel* zijn wij, vooral in Indië, zeer stellig voorstanders van aanleg en exploitatie door den Staat. Maar zoolang het zoo moeilijk schijnt te zijn om door leening de gelden te verkrijgen, die ter bestrijding van buitengewone uitgaven in Indië noodig zijn, hellen wij meer en meer over tot de meening, dat het in Indië's voordeel zou zijn geweest, indien daar *geen* staatslijnen waren aangelegd en alles op dat gebied was geschied door particulieren, met rentegarantie van den Staat en eventueel aandeel in de winst. Met goede naastingsbepalingen en de noodige voorschriften betreffende de exploitatie zou het bezwaar niet overwegend geweest zijn; maar daarentegen zou de indruk van Indië's financieelen toestand een geheel andere zijn dan thans, zou het nu aan spoorwegen besteedde geld eene andere bestemming hebben kunnen vinden."

Het blad laat zich door »het oppervlakkige schema" van den schrijver niet overhalen tot diens denkbeelden. Het ziet b.v. niet in, waarom de Staat minder zou betalen voor zijn personeel, voor het onderhoud van weg en werken, van locomotieven, rijtuigen en wagens voor brandstoffen enz.; evenmin waarom Staatsambtenaren zuiniger zouden zijn.

»En", schreef het, »wat zegt men van deze redeneering: als bestaande spoorwegen door den Staat gehuurd worden, dan moet het daarbij werkzame personeel buiten de deur gezet, want: »het reeds aanwezige personeel in Staatsdienst heeft aanspraken verkregen, waaraan door het inschuiven van anderen te kort gedaan wordt!"

Dat is, dunkt ons, de zuivere uitdrukking van de ambtenaarspretenties, die in de Indische maatschappij al te dikwijls voorkomen..."

In het tweede der genoemde artikelen neemt het blad een, door de voorgestelde wijziging van art. 109 van het Regeeringsreglement actueel vraagstuk bij den kop, waar het een pleit bevat voor de rangschikking der afstammelingen van Chineezen en inlandsche vrouwen onder de gewone inlanders, ten einde met het oog op wat de toekomst baren kan, niet zulk een talrijk uitlander-element kunstmatig te bestendigen.

Betreffende de zeevisscherij op Java heeft de heer Verloop onlangs zijn licht laten schijnen. 'n Valsch licht, meent 't *Handelsbl.* blijkbaar, waar het aantoont, dat, toen de heer V. in 1870 de zeevisscherij onder het pachtstelsel op Java's Westerstrand in bloeienden welstand zag verkeeren, de betreffende pacht reeds in 1863 was afgeschaft.

Het blad geeft der regeering den raad geen waarde te hechten aan adviezen, die de goede werking van pachtstelsels in het licht trachten te stellen, en meent, dat kapitaal-krachtige maatschappijen zich dezen tak van industrie moeten aantrekken, om dien tot bloei te kunnen brengen.

In haar nummer van den 19en Augustus l.l. beval het *Alg. Hbl.* aan, om den lastpost Sumatra's Westkust te doen bijdragen in de algemeene uitgaven der kolonie, het aandeel, dat in evenredigheid van dat gewest mag worden verlangd. Dat artikel, in het week-overzicht van no. 24 van dezen jaargang geresumeerd, lokte in datzelfde nummer een ingezonden stuk uit, waarin het, door het *Hbl.* gegeven advies, om *als het niet anders kon* in hooge douane-rechten voor Sumatra's Westkust het middel te vinden, om aan de schatkist te bezorgen, wat haar toekomt, werd gewraakt, als verkondigende »theorieën getuigende van een geest van teruggang, zelfzucht en poging tot afpersing, die verontwaardiging wekken.«

Het blad komt in zijn nummer van den 17en dezer op deze quaestie terug en zegt ondanks even vermelde qualificatie van den schrijver van bedoeld ingezonden stuk, te zullen voortgaan met zijn aandrang om Westkust Sumatra te doen bijdragen wat het in alle billijkheid verschuldigd is. Het wijst daarbij op het betoog van den heer C. Lulofs in het November-nummer van de *Indische Gids*, waarin o. a. tegenover den beweerden achteruitgang van Sumatra's Westkust het volgende wordt gesteld:

»Van achteruitgang in welvaart — meent de heer Lulofs — is geen sprake; bijna alles, integendeel, wijst op vooruitgang. Niet alleen deelen de ambtenaren ter Westkust, die ik sprak, bijna zonder uitzondering deze meening, ook bejaarde hoofden der bevolking zijn van hetzelfde gevoelen; zij constateerden een sterke stijging van den levensstandaard in de laatste 20 jaren, aan welke meerdere uitgaven, zonder bezwaar, het hoofd wordt geboden.«

Na op enkele onderwerpen, die in de indische begrooting van 1905 zijn behandeld, de aandacht te hebben gevestigd, komt de *Nieuwe* in haar nummer van den 19en dezer tot 'n algemeene bespreking van dat stuk.

Al te best is het blad daarover niet te spreken.

»Het »kleingoed-allerhande« van den tegenwoordigen bewindsman lijkt veel onschuldiger dan het is: het doet Nederland komen op een weg, waarop de eerste stapjes gemakkelijk zijn te zetten, maar welks verder voortbetreden moeielijker en moeielijker zal zijn.«

Het doelt hiermee op de financieele hulp aan Indië. »Hoopvol durven goed. Stappen in 't duister, liever niet«, merkt het op.

Het wijst op wat gedaan moet worden, vraagt zich af, of de middelen wel zooveel ruimer zullen vloeien, door de voorgestelde maatregelen, of bezuiniging wel te verwachten is, nu militair optreden in de eerste tijden nog noodig zal blijken »op Atjeh, in Djambi, vermoedelijk op den zuidwesthoek van Celebes?«

Is voor *De Nieuwe*, Boni naar den zuidwesthoek van Celebes verdwaald? Een kaart van Indië op de bureaux, heeren redacteurs, dan is 'n enkele blik voldoende om vergissingen te voorkomen, zooals b.v. die van den van Dag tot Dag-schrijver en van de *Avondpost*, die tevergeefs hun herinneringen raadpleegden om de plaats Tabak Betong weer te vinden, waarheen de Oostzee-vloot koers zou willen zetten om er 'n operatie-basis van te maken, terwijl één blik genoeg zou zijn geweest om uit te vinden, dat langs de aangewezen route door Straat-Soenda, het eens door de Krakatau-ramp zoo deerlijk geteisterd, en toen zooveel besproken Telok betong is gelegen.

Nu terug tot 't betoog van de *Nieuwe*. Zij ziet slechts heil in flinke leeningen voor Indië, en niet in de druppelsgewijze toediening van enkele millioenen. Het wees daarbij tevoren op het vele geld, dat in Indië in spoorwegen is vastgelegd. »Dit vormt een belangrijken post op de balans, een post, die niet mag worden vergeten, als men zich een meening daaromtrent vormt. Een post, die o. i. ook het redmiddel aan de hand doet, om over de telkenjarige tekorten heen te komen; . . . . een leening«.

In die richting moet h. i. ook worden gezocht »de hulpverschaffing van Nederland aan Indië, voorzoover die noodig is.«

Onder het hoofd »Zaken doen« wijst een lezer van de *Nieuwe* er op, hoe Engelschen en Duitschers daar meer begrip van hebben dan onze landgenooten.

»Te Singapore verwaardigen zich »trotsche« Engelschen, »stramme« Duitschers hun firma's in het Maleisch en in het Chineesch te doen invoeren bij »native« handelaars. Waarom doen wij Hollanders dat ook niet?«

Zou dat bij onze indische handelaars ook niet gebeuren? En zouden londensche en hamburgsche of bremer handelaars dat wel doen?

De opmerking toch gold de ontvangst van een maleischen brief door 'n sigarenfabrikant hier te lande, dien de man niet kon ontcijferen.

'n Andere quaestie door dezen schrijver aangevoerd, is het feit, dat engelsche en duitsche handelsreizigers wel Java's stranden opzoeken, maar op zijne reizen geen enkelen hollandschen handelsreiziger werd ontmoet.

Dit is zeker 'n quaestie, die door onze nederlandsche commercieelen wel onder de oogen mag worden gezien, en aangenaam was 't ons dan ook uit 'n advertentie in de bladen te lezen, dat men hieraan de aandacht gaat schenken. Een firma zoekt toch in connectie te komen met andere, om iemand voor den tijd van 8 maanden voor gezamenlijke rekening op Java te doen reizen.

## Oost-Indische berichten.

De afgeloopen week bracht ons, op militair gebied althans, niet veel nieuws uit Indië, meestal aanvullingsberichten, betreffende reeds bekende gebeurtenissen, zooals over den nieuwen tocht van kapitein Colijn naar de Karo hoogvlakte en de Gajoe Loeos en Alaslanden; over den overval op het detachement-Scheuer en de omstandigheden, waaronder deze officier is gesneuveld; verder het draadbericht van den gouverneur-generaal, betreffende het door Sigi niet voldoen aan den eisch tot uitlevering en het zenden van een ambtenaar met troepen daarheen om uitlevering der schuldigen, schadevergoeding en sluiting van een nieuw contract te eischen.

Voorts wist de *Deli-Ct.* over **de ontmoedigde stemming**, die in Atjeh tengevolge van de mindere veiligheid en het ontbreken van een man uit de school van Van Heutsz zou heerschen, mede te deelen, dat inderdaad door de, in den laatsten tijd plaats gehad hebbende, noodlottige voorvallen en gebeurtenissen, de stemming zeer moet hebben geleden. Juist eenige dagen voordat de generaal op Sabang kwam, was Kota Radja in opschudding gebracht door het optreden der beide Atjehers, die zooveel slachtoffers hebben gemaakt. Onder den indruk van het gebeurde waren toen de beperkingen gemaakt in de vrijheid van Atjehers binnen de stad. Generaal van Heutsz moet, toen hij dit vernam, zeer verontwaardigd zijn geweest en hebben gezegd: »zoo zijn wij weer tien jaren achterop!« De beperkingen werden daarna ingetrokken.

Toen onlangs de vader van een der aanvallers van 22 Sept. jl. een poging deed om zijn zoon te wreken, werd hij neergelegd, maar werden tevens weer enkele personen licht gewond. Dit, gevoegd bij de tegenvallers in Seunangan en het sneuvelen van een aantal kranige officieren, hebben zeer zeker medegewerkt tot het veroorzaken van een minder goede stemming en een gevoel van onveiligheid, welke wij bovendien ook toeschrijven aan de reactie en toevallige omstandigheden, althans meer dan aan een minder sterke vuist of wankelmoedigheid van de zijde van het bestuur.

De **colonne van Swieten** is den 21en October te Lho Soekon teruggekeerd, zonder aanraking gehad te hebben met den Kendjoeran. Enkele malen slechts werden vijandelijkheden gepleegd; de meeste kampongs waren verlaten. Luitenant Pimental werd, gelukkig slechts onbeduidend, gewond. Wanneer men, zooals ook het *Advertentieblad van Atjeh*, onlangs over den toestand in Gajö-Loeös schreef, weet dat de door de bevolking geleden verliezen zoo enorm zwaar zijn geweest en meer dan 850 geweren in onze handen zijn gevallen en vernietigd, waardoor het volk grootendeels geheel is ontwapend, dan hadden wij — even als de *Deli Ct.* — dezen uitslag van den tocht wel kunnen verwachten. Het ontzag voor de »kompeni« zit er in en het is dan ook te wenschen dat men zich spoedig bij de nieuwe orde van zaken geheel zal nederleggen.

**De colonne**, onder kapitein **J. van Leijden**, uit Padang naar Singkel gezonden, heeft het, zooals wij reeds vroeger uit de telegrammen weten, met den radja van Batoe-batoe en de zijnen ook klaar gespeeld. De radja zelf, radja Moeda Timang, en eenige zijner familieleden zijn bij het krachtig verzet gesneuveld. De zwaar versterkte Kota Batoe-batoe werd van Singkel uit genomen. Jammer dat zich onder de 172 dooden bij den vijand weer 34 vrouwen en kinderen bevonden, maar het blijkt weer hun eigen schuld te zijn geweest. De commandant heeft bij herhaling te voren de vrouwen gesommeerd de benting te verlaten, maar te vergeefs, zij vielen met doodsverachting onze troepen aan met geweren en klewangs.

Uit Batavia werd per draad het bericht ontvangen van het **sneuvelen van controleur Kroesen**, die te Djambi in een hinderlaag viel en vermoord werd, terwijl de controleur Sanders, die in de Lampongsche districten werkzaam was, is verdronken.

Op Djambi schijnt het dus nog niet naar wensch te gaan. Dit gewest is dan ook voor den mijnbouw gesloten, alle aanvragen blijven buiten beschouwing.

Op aanwijzing van het districtshoofd van het Koempihgebied werden op den 24 October door een patrouille in Berboh's stroomgebied de voornaamste panglima van Raden Mat Tahir in Koempih, Kemas Ma Noe, opgelicht en ook de voortvluchtige panghoeloe van Arang-Arang, Ma Asik.

Nader wordt in de *Deli-Crt.* omtrent de **excursie-Colijn** geschreven, dat het doel van dezen tocht is de vestiging der militaire posten in de onlangs door de colonne van Daalen bezochte streken.

Opgeheven wordt de bezetting van Singkel. Deze, 175 man sterk, zal worden overgebracht naar het 88 K.M. stroomopwaarts de Simpang Kiri gelegen Moeara Batoebatoe. Dit is het hoogste punt, per sloep bereikbaar.

Later zullen hier bovendien gevestigd worden vier brigades marechaussées (80 man), onder bevel van den divisie-commandant, die tevens civiel gezaghebber wordt over Singkel en de Pakpaklanden. De colonne van Leijden blijft er voorloopig. De nieuwgevormde onderafdeeling zal indirect worden bestuurd, met uitzondering van de benedenstreken en de Banjaq-eilanden, welke onder direct bestuur blijven.

Van uit Moeara Batoe-batoe zal de bezetting geregeld worden van de Alaslanden, waar vier brigades marechaussées onder een luitenant komen, die tevens civiel gezaghebber zal zijn.

In de Gajö-Loeös wordt geplaatst een van de beide mobiele colonnes van Kwala Simpang.

Een gebied bestaande uit de eigenlijke Gajö-Loeös en en Serbodjadie zal als onderafdeeling bestuurd worden door den colonne -commandant, waartoe kapitein Nolthenius van Bajan is aangewezen.

De vierde onderafdeeling, de Gajö-landen, zal bestaan uit het meergebied (Laut Tawar) en de Dörötstreek. Hier komt een bezetting van vier brigades marechaussées onder luitenant Velsing, tevens civiel gezaghebber.

Met de bezetting van Gajö-Loeös wordt voorloopig gewacht. De kapitein Colijn denkt eenige maanden in de »rimboe„ te blijven om een en ander te regelen.

Hij is officiëel belast met de politieke aanraking met de hoofden en bevolking in de Gajö- en Alaslanden, terwijl kapitein Geertsema Beckering belast is met het bestuur in de afdeeling Seulimoen, met den titel van civiel gezaghebber.

Ook op Java neemt men maatregelen voor het geval dat de **Oostzeevloot** komt; een compagnie infanterie wordt van Kedong Kebo naar Tjilatjap gezonden, ter bewaking van het steenkolen-depôt.

In afwachting van de komst der oorlogschepen, de *Gelderland* en de *Mataram*, is de controleur Helwig den 8sten Sept. weder naar **Endeh** vertrokken met een afdeeling gewapende politiedienaren en een aantal ammunitiedragers ter opname van den toestand aldaar.

Den 23sten Sept. werd door het bevriende kamponghoofd van Abbomba, nabij Watoesipi, de spoedige hulp ingeroepen van den controleur, omdat Abbomba door den vijand was ingesloten en van de waterbron was afgesneden.

Om die reden zou men zich moeten overgeven, waarna een uitmoording van de dessa zeker zou volgen.

De controleur verjoeg met de politie en de hulptroepen den vijand, die 6 dooden achterliet. Van ons werden een politiedienaar, een man der hulptroepen en een instructeur gewond.

Des avonds keerde men terug, na de hulptroepen in Abbomba te hebben achtergelaten. Toen er geen nader bericht kwam omtrent de komst der oorlogschepen, keerde de controleur met het meerendeel der politiemacht den 1en October naar Koepang terug en zulks om noodelooze uitgaven te vermijden.

Ter bescherming van de bevriende kampongs in Endeh werd een detachement politiedienaren onder een inlandschen sergeant achtergelaten, omdat door de verwonding van den instructeur Morgenstern en het ontslag van een anderen instructeur nog slechts één instructeur beschikbaar was.

Watoesipi en omliggende versterkingen zijn bezet door kwaadwilligen, gesteund door het landschap Ndora, ten noorden er van.

Do berichten uit de **Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo** zijn niet erg belangrijk, blijkens het *Bandj. Nbl.*, maar het feit, dat de grootspraak der opstandelingen tot zwijgen is gebracht, verdient de aandacht. Een ander feit van beteekenis is, dat Damang Gaman, het districtshoofd van Boentok, naar Teweh gestuurd werd. Het komt dat blad voor dat men van zijn betrouwbaarheid gebruik wil maken, te midden van zoovelen, die door hun handelwijze het vertrouwen meer of minder geschokt hebben.

De *Sumatrapost* weet te vertellen dat de overste van Daalen met verlof naar Europa en niet naar Borneo gaat.

Indien er iets is, dat men een bij het leger in N-I urgent intevoeren verbetering mag noemen, is dit wel de **invoering van een kleeding**, waarin zoowel officier als soldaat behoorlijk zwaar werk kunnen verrichten. De *Locomotief* wijdt aan dit onderwerp eenige beschouwingen. Een gewoon burgermensch heeft in den regel minstens twee pakken kleeren, n.l. een om aan te trekken bij het werk en een van een ander fatsoen, om mede te wandelen en uittegaan, ten minste die burgers, die zwaar werk doen. Niet alzoo ons leger. Hetzelfde pakje moet dienen zoowel om op straat te wandelen, als om mede parade te maken, om te jagen, om te werken en te vechten. In de meeste legers bezit dan ook de soldaat buiten de gewone uniform een praktisch werkpak. In Duitschland draagt men den van veel en diepe zakken voorzienen jachtkiel (litewka), in Nederland het mouwvest en werd voor de officieren een soort buis ingevoerd, veel gelijkend op de indische atjeh-jas. Ook Engeland, Frankrijk, Rusland en Japan hebben de noodzakelijkheid ingezien om den militair bij zijn werk behoorlijk te kleeden. Ook op verbetering van de veldkleeding en het invoeren van zeildoeksche schoenen vestigt het blad de aandacht.

Verder deelt het blad nog een nieuwtje mede, dat de collega's van het zware wapen vermoedelijk met belangstelling zullen hebben vernomen. Een van de laatste daden van den afgetreden landvoogd zou zijn geweest vergunning te geven tot voorloopige **uitvoering** van de reeds langen tijd geleden voorgestelde **reorganisatie der artillerie**. Zooals bestemd is zal de nieuwe reorganisatie voornamelijk gebaseerd zijn op de taak, welke in geval van oorlog aan de artillerie zal worden opgedragen. Alle overblijfselen uit de middeleeuwen zullen in de toekomst komen te verdwijnen, waaronder ook de opvatting, dat de artillerie-hoofdofficier voor niets beters zou zijn te gebruiken, dan voor het zorgvuldig beheeren van 's lands materieel en voor den dienst achter de schrijftafel.

Een samenvoeging van de veld- en bergbatterijen tot divisiën, gezamenlijk onder bevel van een hoofdofficier, commandant van de bereden artillerie, van de vestingartillerie tot bataljons en afzonderlijke detachementen onder bevel van een afzonderlijken commandant der vestingartillerie, het beheer van het materiëel samengebracht onder toezicht van een te Batavia resideerend chef van het materiëel, afschaffing van de gewestelijke artillerie-commandanten, zijn wel de voornaamste wijzigingen, welke nu in de naaste toekomst te verwachten zijn. Ook is de organisatie van den trein afgekomen en krijgt dus de trein-commandant te Semarang eenige bezigheid.

**De Gouverneur-generaal eischt....** Onder dezen titel vestigt het *Bat. Nbl.* de aandacht op de circulaire van den landvoogd, waarbij hij niet parlementair den wensch te kennen geeft, maar *eischt* dat de noodige zuinigheid zou worden betracht, opdat de uitgaven van de gouvernements-bureaux zullen blijven binnen de grenzen, door de begrooting gesteld; dat *binnen drie maanden* het tijdelijk, boven de formatie gevoerd personeel, zal worden afgedankt enz. enz.

En aan de departementen te Batavia was men verschrikt en ook ontsticht over den krachtig — bevelenden toon uit Buitenzorg, zegt het blad. Het lijkt wel of er een compagnie soldaten wordt gecommandeerd, zeggen de ambtenaren.«

Ook op de departementen heeft deze krachtige circulaire een zenuwachtige drukte gebracht. Chefs van afdeelingen worden overstelpt met nota's om afdoening van dit of dat onderwerp; staten worden gevraagd van den achterstand, met aanteekening, waarom de stukken nog niet zijn afgedaan, aan wien of waaraan zulks te wijten is enz. enz.. In 't kort, er waait een frissche wind door de bureaux en met de omslachtige wijze van werken op de bureaux zal, op last van den landvoogd, worden gebroken. Ook de algemeene secretarie schijnt niet te worden gespaard.

Zooals wij vroeger reeds hebben medegedeeld is door de regeering bezwaar gemaakt om de **Witte Kruis-kolonie** geldelijk bijtestaan voor de door haar gedane uitgaven in 1901 en 1902 ten behoeve van de verhongerde, inlandsche bevolking in de residentie Semarang, die door het bestuur naar het gesticht werden gezonden.

Thans beklaagt de heer van Emmerik zich in het *Bat. Nbl.* daarover. Dit blad wijdt een hoofdartikel aan deze klacht en verheft zijn stem tegen deze ongelijkvormigheid van waardeering. Duizenden en duizenden worden ieder jaar besteed in den vorm van subsidies om half en heele wilden in allerlei uithoeken van de wereld geestelijke spijzen te brengen, subsidies, *die grootendeels door den Javaan betaald worden* en aan den anderen kant wordt geld geweigerd om denzelfden Javaan, als hij niet meer kan, het noodige voedsel te brengen. En dit acht het blad, hoewel allerminst vijand van de zending, niet billijk.

Er wordt in den laatsten tijd veel gesproken en geschreven over de armoede der Javanen, economische toestanden, achteruitgang enz. enz.; de een schrijft dit toe aan dit, de ander aan dat; daarom laten wij hieronder eens volgen, wat een prijajie daarover in het *Bondsblad* zegt.

„Ach, zoo begon hij, het spoor bezorgt ons veel soesah. Doeloe orang berdjalan kaki sadja, dan soengoe wang sedikit soeda tjoekoop Sekarang orang naik spoor sadja, ongkosnja moerah, tapi paling moerah satoe paal lima cent, kaloe djalan kaki satoe cent sampe dan kita orang djawa tida pikir dari sedikit berkoempoel banjak. Soengoe sobat, spoor bikin melarat kita orang. Wel trekt in zekeren zin de *handeldrijvende* javaan er voordeel van, maar niet de *landbouwer.* Waar veel menschen zijn, daar loopt het spoor en waar veel menschen zijn, daar valt wat te verdienen, maar langs onbevolkte streken gaat het spoor niet.

Buitendien heeft het gouvernement verkeerd gedaan met de oprichting van een postspaarbank. Het gouvernement laat het volk sparen, dat is een goed idée en het domme volk krijgt van zijn zuurverdiend geld ook wat rente, maar hoeveel??

Van dat opgespaarde geld gaat nu datzelfde gouvernement een pandhuis houden, leent gelden uit aan *dieselfde bevolking* en verlangt op zijn beurt ook rente, maar nu hoeveel???

Noemt men dat den Javaan helpen? Laat een inlander dat eens probeeren, dan is hij spoedig zijn vrijheid kwijt en wordt bovendien nog een woekeraar en bloedzuiger genoemd.

Zoo gaat 't ook met de opium. In de Preanger mogen alleen Chineezen opium schuiven, de Soendaneezen niet. Wie nu durft te beweren, dat de Soendanees geen opium gebruikt, die is een ezel. Op deze wijze helpt het gouvernement zonder te weten de zoo gehate Chineezen. De Soendanees wil opium hebben, doch weet dat hij dat heulsap niet koopen mag. Dientengevolge gaat hij naar een chineeschen sobat en baba helpt hem uit den nood en geeft hem opium, maar natuurlijk niet voor niets. En nu is de vraag, wie hier het meeste lijdt?

Het gouvernement doet goed met wat irrigatiewerken aanteleggen, een Serajoe-leiding bijv. loopende van uit de afdeeling Bandjarnegara naar Zuid-Bagelen en Zuid-Banjoemas. Het zal wel millioenen kosten maar geheel Zuid-Bagelen en Zuid-Banjoemas zullen er dan bovenop komen. Al die sawah's in die streken zijn nu van regenwater afhankelijk. Komt er geen regen, dan wordt er ook geen padie geplant en de Javaan kan honger lijden. Bestaat zoo'n Serajoe-leiding eenmaal, dan zal 't anders worden. Het gouvernement wil den Javaan, waar noodig, gaarne helpen, maar de ambtenaren en beambten, enkelen uitgezonderd, doen dat niet. De Javaan wordt meestal als een stom beest behandeld. Ga eens naar het gouvernementspandhuis te Poerworedjo of Koetoardjo, dan zal men zien hoe de arme Javanen daar zitten te koekeloeren. De Javaan, die zijn goederen komt inlossen, kan daar zitten wachten, zoolang het den administrateur goed dunkt. Soms moet hij den geheelen dag wachten.

En zoo gaat het met meer dingen. De Javaan, per spoor gaande, mag geen koe- of buffelhuiden als bagage meenemen, maar een Europeaan mag wel een doodgeschoten wild varken als bagage vervoeren. Is dat billijk?

Er zijn pandhuis-administrateurs en spoor-conducteurs, die een verbeelding hebben, alsof zij Gouverneur zijn.

Waar men ook komt, de Javaan wordt overal met minachting behandeld, een Europeaan, die voor den Javaan in de bres springt, wordt door zijn landgenooten gehaat en beschimpt.«

Zonder commentaren hebben wij het vorenstaande overgenomen, doch laten wij de laatste zinsnede geheel voor rekening van den prijajie.



## Het rapport-Rhemrev over de koelie-mishandeling.

In een nota naar aanleiding van het verslag over de Indische begrooting, deelt de Minister van Koloniën mede, dat hij tot zijn leedwezen geen termen heeft kunnen vinden om te voldoen aan het verzoek tot overlegging van het rapport van mr. Rhemrev, betreffende de behandeling der koelies in Deli.

Hetgeen mr. Rhemrev gebleken was, zoowel uit het justitieel onderzoek, als uit de verklaringen van ambtenaren, geneesheeren, planters, particulieren en contractarbeiders, leidde hem tot de conclusie:

1o. dat de toestand op verscheidene ondernemingen ter Sumatra's Oostkust nog zeer veel te wenschen overlaat. Slaan met de hand of met den stok werd tijdens het onderzoek op verreweg de meeste ondernemingen nog gedaan;

2o. dat ernstige mishandelingen tot korten tijd vóór het onderzoek op onderscheidene ondernemingen voorkwamen;

3o. dat onwettige vrijheidsberooving, al of niet vergezeld van lichamelijke pijniging, tot kort vóór zijn komst ter Sumatra's Oostkust vaak plaats had;

4o. dat doodslag door Europeanen gepleegd, wel is voorgekomen, doch tot de zeldzaamheden behoort; tot

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 37, Donderdag 24 November 1904.

dusver heeft zich op de ondernemingen geen enkel geval van moord, door een Europeaan gepleegd, voorgedaan; het getal der doodslagen en moorden door inlanders en vreemde Oosterlingen op personen van gelijken landaard gepleegd, is zeer groot;

5o. dat de verhouding van den werkgever tot den contract-arbeider deze is: dat de werkgever zich steeds heer en meester over den werkman heeft gevoeld en dat deze altijd de overtuiging met zich heeft gedragen, dat hij van den werkgever geheel afhankelijk was.

De door den heer Rhemrev aanbevolen maatregelen tot wegneming van de geconstateerde misstanden zijn drie in getal, te weten: instelling van een arbeidsinspectie ter Oostkust van Sumatra, verbetering van de politie in dat gewest en oprichting van een raad van justitie te Medan.

Voorstellen, betreffende de verbetering der politie, zijn kort geleden uit Indië ontvangen. Naar aanleiding van die voorstellen hoopt de Minister nog in den loop dezer zitting een voorstel tot verhooging van de Indische begrooting te kunnen indienen.

Wat eindelijk het voorstel tot vestiging van een raad van justitie te Medan betreft, dienaangaande heeft de directeur van justitie de opdracht ontvangen om daarover van consideratiën en advies te dienen.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Alweer 'n nieuw kluifje voor de surinaamsche pers. Nog hebben alle niet de tanden gezet in de anti-lepra-verordening, waartegen een sterke strooming zich in de kolonie heeft geopenbaard, of daar komt de gouverneur met 'n nieuwe verordening op de geneeskundige belasting aandragen. Deze zou dan geheven worden naar drie grondslagen, instede van één, en wel naar het aantal hectaren in cultuur, de uitbetaalde loonen aan arbeiders in het, aan het belasting-jaar voorafgaande, en naar de opbrengst van het verkregen product. Door de aanneming van deze drie grondslagen, met behoud van de eindsom, welke de belasting in normale omstandigheden zal moeten opbrengen, wordt ongetwijfeld meer rekening gehouden met den feitelijken toestand, dan bij het vasthouden aan den éénen grondslag van het aantal hectaren in cultuur, onverschillig of, zooals met de meeste cacaoplantages het geval was, er geen of zoo goed als geen product gemaakt werd, en ongeacht ook het aantal arbeiders op de plaatsen, dat voor geneeskundige behandeling in aanmerking kwam.

Ten einde de noodlijdende cacao-plantages zoo spoedig mogelijk in staat te stellen van deze, meer billijke heffing te profiteeren, wordt voorgesteld de verordening den 1sten Januari a. s. in werking te doen treden.

Wat de anti-lepra-verordening aangaat, hebben zich nu ook *Surinamer* en *Surin. Bode* daartegen verklaard. Eerstgenoemd blad neemt het, vooral voor de plaats der Gerardus-Majella-stichting op, met verwijzing naar Noorwegen, waar de leprosen-gestichten dicht bij (maar dan toch niet in) de bewoonde plaatsen zijn opgericht, terwijl het evenals *Onze West*, *Suriname* en *Sur. Bode* de deur geopend ziet voor schromelijke willekeur bij de gedwongen afzondering van lijders, die zich niet in het openbaar vertoonen. Het bestuur geeft zelf toe, en dit geeft ook voor de *Surinamer* den doorslag, dat de verordening, wegens de groote kosten, niet dadelijk in haar vollen omvang zal kunnen worden toegepast. Zij raadt het bestuur dan ook aan, de ontwerp-verordening in te trekken en een meer humaan en meer voor de omstandigheden geschikt ontwerp in te dienen.

De surinaamsche pers gaat steeds voort in haar acuut, loffelijk streven om de actueele vraagstukken van den dag onder de oogen te zien. Jammer echter, dat de kleine bladen het noodig oordeelen om daarbij ook de persoonlijke veeten niet uit het oog te verliezen, waarbij dan typische staaltjes voor den dag komen.

Zoo b.v. dat verhaal van iemand in één der bladen, 's nachts door 'n redacteur van 'n ander blad te zijn aangehouden, heel amicaal: „Nou dat treft, ik heb juist in mijn krant gezet, dat de menschen, die me aanvielen, wel anders zouden hebben gesproken, als ze jou eerst gehoord hadden," of zoo iets. En nu 's anderen daags dat verwonderde gezicht van den toegesprokene, toen hij uit 't bewuste artikel gewaar werd, dat de ander hem alles behalve vriendelijk had getracteerd.

Enfin, dat zijn zoo van die kleine incidentjes, die er den goeden geest in de kolonie schijnen te moeten in houden. Een ernstiger incident ontleenen we aan 'n verslag eener rechtszitting in de *Sur. Bode.*

Den 22en October l.l. stonden 'n paar Javanen voor het hof van justitie terecht wegens diefstal. Uit de verhandeling bleek het bestaan van 'n overtuigingsstuk, dat evenwel niet ter zitting aanwezig was. We nemen nu het relaas van de *Bode* over:

„Al moet ik de zaak uitstellen tot Maandag — ik moet weten, waar dat papier is gebleven," zegt de president. De geachte heer advocaat-generaal gaat ijlings naar de telephoon om op station Frederiksdorp naar dat overtuigingsstuk te vragen. Tusschentijds richt de president den blik naar de tribune der pers en zegt: „Dat zijn me districts-commissarissen! Dàt zijn dingen, waarover jullie in de krant moeten schrijven, en niet over . . .; knoeiers wat doen jullie hier?" Uit eerbied voor zijn hoogen onderdom als anderszins mogen wij niet op de zaak ingaan, maar spreken slechts de hoop uit, dat het hem, praeses, moge gegeven zijn, de liefde en de hoogachting van een ieder tot zijn dood toe weg te dragen."

Ons dunkt, dat, zoo vorenstaande uitdrukkingen werkelijk zijn gebezigd, de betrekkelijke hooge functionnaris zich meer door 'n ontstemming heeft laten beïnvloeden, dan met de waardigheid van zijn ambt is overeen te brengen.

Wat de actueele vraagstukken van den dag aangaat, levert de *Surinamer* nog 'n pleit tegen hollandsche boerenkolonisatie, door verslag te doen van bij tien afstammelingen van hollandsche kolonisten in de buurt van Paramaribo gedane navrage, naar de wenschelijkheid van zoodanige kolonisatie. Over het algemeen werd nog al geklaagd over de concurrentie der Britsch-Indiërs.

De *Paramaribo* pakte het vraagstuk der sterfte bij den kop en wees het verband in de kolonie aan tusschen moraliteit en mortaliteit, terwijl *Onze West* in den schrijver van een ingezonden stuk, om de belangrijkheid van het onderwerp in het redactioneel gedeelte van het blad opgenomen, een medestander vond in haar pleit voor hulp aan den grooten landbouw. Schrijver meent, dat met een millioen aan den grooten landbouw te leenen, om over een niet te groot aantal jaren te worden terugbetaald, 't kwaad kan worden gekeerd. Hij geeft aan de hand daartoe een petitie op te stellen.

Met de koloniale geldmiddelen is het nu toch, tengevolge van de crisis, maar treurig gesteld. In de eerste 9 maanden van dit jaar brachten de middelen ongeveer één ton minder op dan in hetzelfde tijdvak van 't vorige jaar, en komt er geen verandering in den grooten landbouw, alleen mogelijk, naar het ons voorkomt, door bestuurshulp, dan zal het in de eerstvolgende jaren, trots spoorweg en kleinen landbouw, al even treurig met de financiën blijven gesteld.

**Curaçao.** De gouverneur der kolonie, Jhr. de Jong van Beek en Donk, is den 23en October ll. per stoomschip „Caracas" in de kolonie teruggekeerd. De president der Venezuelaansche republiek had al reeds voor 'n kleine surprise gezorgd. Weinige dagen na aankomst, deed toch de gouverneur ter algemeene kennis brengen, een nota van president Castro, van den nederlandschen zaakgelastigde te Caracas ontvangen, waarin de president den administrateurs der douane in Venezuela aanschrijft, dat het uit moest wezen met de ontduiking van invoerrechten door reizigers, die van de eene haven in de republiek naar de andere reizen, en dan onderweg een der Antillen aandoende, zich daarvan lijfgoed, hoeden, schoenen en andere benoodigheden voorzien, om die dan tolvrij onder de gewone bagage in de haven van bestemming in te voeren. Voortaan moeten zulke reizigers in de haven van vertrek een opgave van hunne bagage ter teekening aanbieden aan den daartoe aangewezen ambtenaar en deze opgave voor de contrôle vertoonen in de haven van ontscheping.

Venezuela blijkt op de kleintjes te moeten passen. En toch, hebben we niet onlangs hier op onze grenzen een jacht kunnen aanschouwen van 'n pruisisch douanebeambte op 'n meisje, dat even over de grenzen gewipt om in een hollandschen winkel inkoopen te doen, daarbij 'n stukje worst had toegekregen?.

't Is treurig dat Venezuela, nu juist tot zulke maatregelen zijn toevlucht gaat nemen, maar steeds meer klemt daardoor de noodzakelijkheid voor onze kolonie om in de eerste plaats te trachten zich zelve genoeg te zijn.

Het bestuur heeft daartoe de eerste schreden op den goeden weg gedaan, moge het dien blijven bewandelen. Hoezeer de damaanleg door de bevolking wordt geapprecieerd, blijkt uit 't volgend treffend schrijven, in *la Cruz* opgenomen en door de *Amigoe* vertaald weergegeven:

„Wij herhalen hier altijd het woord: „God is groot," en werkelijk dit woord schenkt ons groote voldoening, als men den goeden God van harte aanroept. Meermalen, als ik den grond opliep, dien ik van het Gouvernement heb gehuurd, zeide ik tot mijzelve: ik heb geen boomen om houtskool te branden, noch dividivi om te verkoopen, mijn grond staat leeg, maar God is groot.

En zie, ik heb reeds de waarheid van dit woord ingezien, de goede God immers legde in het hart van onze goede Koningin Wilhelmina die groote gunst om ons toe te staan een dam aan te leggen op ons eigen grond. De H. Maagd heeft ons evenzeer geholpen, in deze gezegende maand. (Er is veel regen gevallen).

Goede God, zegen de Koningin en schenk H. M. en haar Gemaal leven en gezondheid, vrede in hun paleis en eensgezindheid gedurende geheel hun leven.

Deze woorden drukken mijne wenschen uit en mijne dankbaarheid jegens onze goede Koningin en haar Gemaal, want de stem eens armen dringt door tot den hemel."

## Van Vreemde Koloniën.

**Decentralisatie.** 'n Goed voorbeeld doet goed volgen, zegt men wel eens en deze waarheid schoot ons te binnen, toen we het volgend schrijven van 'n correspondent van de *Times* onder de oogen kregen:

„De maharadja van Travancore (een der inlandsche rijken in Britsch Indië) heeft, naar het voorbeeld van Mysore, een raadgevende vergadering ingesteld, uit omstreeks 80 afgevaardigden uit alle deelen van het land en vertegenwoordigers van verschillende openbare lichamen bestaande. De openingsbijeenkomst had den 12n October ll. plaats, waarbij de heer P. Madhava Row een gedetailleerd verslag gaf betreffende het bestuur, de financiën en de wetgeving van het land gedurende de voorafgaande 12 maanden, en de redenen uiteenzette, welke den maharadja er toe hadden geleid, deze vergadering bijeen te roepen. „De afgevaardigden, zeide hij, konden het bestuur zeer behulpzaam zijn, door niet alleen te helpen bij de oplossing van die bestuursvraagstukken, welke rechtstreeks invloed hebben op het welzijn van het volk, maar ook bij de pogingen tot wijziging van sommige maatschappelijke toestanden, welke hinderend werken op den materieelen en moreelen vooruitgang van het land. De maharadja zocht de medewerking van landbouw-, industrie- en handelsbelangen met afgevaardigden van verschillende standen en godsdiensten, ter bevordering van het algemeen welzijn. Travancore was 'n goed voorbeeld van wat 'n Hindoe-staat kan zijn, wanneer die onder den invloed gebracht is van verlichte en vooruitstrevende denkbeelden uit het Westen, en het lag nu aan de afgevaardigden om dit voorbeeld nog duidelijker te doen spreken tot hun landgenooten in Indië."

Wij zochten te vergeefs in dit schrijven naar de mededeeling, of dit besluit van den maharadja van Travancore berustte op een spontane opwelling, dan wel op het weldoordacht, na rijpe studie dus uitgebracht advies van 'n regeeringscommissaris, en eventueel hoe lang deze wel werk gehad heeft voor zijn advies. 't Is jammer!

**Een sanatorium in Indo-China.** Toen de heer Paul Doumer nog gouverneur-generaal van Indo-China was, gold het voor hem 'n uitgemaakte zaak, dat het plateau van Langbian, op 430 kilometers van Saigon in Annam gelegen, eerlang zou dienen als herstellingsoord voor zieke ambtenaren en particulieren uit Cochin-China, en tevens als legerplaats voor de aanvullingstroepen uit Frankrijk.

Sedert werd de Lang-bian-quaestie herhaaldelijk besproken door voor- en tegenstanders, maar schot kwam er niet in. Dat er tegenstanders waren is wel te begrijpen, wanneer men nagaat, hoe de zaak werd aangepakt.

Een plateau werd uitgekozen. Dàår zou en moest 't herstellingsoord verrijzen. Na eenige maanden van voorbereidende werkzaamheden kwam men tot de conclusie, dat de gekozen plaats niet deugde. Dat deed er niet toe! Dan maar 'n andere plaats uitgezocht. Men begon wegen aan te leggen en nam dien aanleg zelfs met voortvarendheid ter hand, om er dan weêr plotseling meê uit te scheiden. Op die manier werden daaraan zoowat 4 of 5 millioen franken vermorst, meer dus nog dan ten onzent aan de Velzer-pont, die zich ook niet in de algemeene sympathie mag verheugen.

Op 't oogenblik, nu men de zaak ernstig wil aanpakken, moet alles weêr worden overgedaan. Er is geen enkele weg, die naar het plateau leidt. Wel zijn er wegstukken, her en der, door nauw begaanbare paden met elkaâr verbonden. Enkel de studiën van den, naar het plateau ontworpen spoorweg, schijnen met de noodige zorg te zijn doorgezet.

Oorspronkelijk lag 't in de bedoeling een zijlijn aan te leggen, die ter lengte van 200 kilometers zich van de ontworpen hoofdlijn Saigon-Khanhoa zou afbuigen om door 't land der Moïs en over Djiring het plateau te bereiken. De door te trekken streek bleek echter arm en bovenal ongezond te zijn, waarom dit ontwerp spoedig werd opgegeven voor 'n ander in eene richting, waardoor de afstand van Saigon tot het plateau wel met 100 kilometers werd vergroot, maar de aanlegkosten een besparing van 20 millioen franken zouden toestaan.

Zooals wij reeds aan de rede van den heer Beau bij de opening der zitting van den Conseil supérieur ontleenden, is het de bedoeling om het herstellingsoord niet te plaatsen op het eigenlijk plateau van Lang-bian, maar op het voorgelegen plateau van Dan-Hin, ter hoogte van 1000 meters boven den zeespiegel gelegen.

Op het oogenblik zijn 3 missiën naar Dalat op laatstgenoemd plateau gezonden: eene militaire commissie met de opdracht om een emplacement uit te zoeken voor een legerplaats van 2000 man europeesche troepen; eene civiele commissie, waarbij twee landmeters van het kadaster, die de plaats moeten bepalen van de toekomstige stad; en een derde commissie, onder leiding van een ingenieur van de openbare werken, belast met het onderzoek naar de toegangswegen en de groote werken, die het oprichten dier stad zal vereischen.

De kosten van dit grapje worden op ongeveer 30 millioen franken geschat,. . . . en aan de irrigatie is in deze kolonie, die herhaaldelijk door overstroomingen wordt geteisterd, nog zoo goed als niets gedaan!

**Ambtenaren-handelaars.** Wij hebben onlangs gezien, dat voor de duitsche koloniën werd voorgesteld, om eens 'n proef te nemen met ambtenaren, uit den handelsstand aan te wijzen, doch zeker niet met de bedoeling, dat die ambtenaren bij hun nieuwe functiën ook het oude metier zouden waarnemen, gelijk in de fransche koloniën maar al te zeer het geval blijkt te zijn. Onlangs heeft toch de fransche minister van koloniën zich genoodzaakt gezien, de volgende circulaire aan de hoofden van bestuur in de verschillende koloniën te zenden:

„De minister van koophandel, nijverheid, post en telegrafie heeft van een groot aantal Kamers van Koophandel, handels- en bedrijfsvereenigingen klachten ontvangen over handelstransactiën van ambtenaren, die zich met den verkoop van wijnen, alkoholische dranken, koffie, zeep, bijouteriën, horloges, enz. zouden inlaten, en aldus aan den eigenlijken handel, die daarvoor patent te betalen heeft en zware lasten te dragen laakbare concurrentie aandoen.

Er kan niet worden toegelaten, dat beambten of ambtenaren van den staat voordeel trekken uit den invloed of den eerbied, welken zij aan hunne betrekkingen ontleenen, om zich met handelstransactiën in te laten en den gevestigden kooplieden ernstige schade te berokkenen.

Ik heb bijgevolg de eer, u te verzoeken den ambtenaren en beambten onder uwe bevelen in herinnering te brengen, dat zij volgens de bepalingen der circulaire van een mijner voorgangers, dd. 4 Mei 1897, ingeschreven in het *Bulletin Officiel* van het ministerie van koloniën, pag. 463, gehouden zijn, hun geheele werkzaamheid te wijden aan den dienst van den staat, en dat het hun verboden is zich met handelsoperatiën in te laten, hetzij openlijk, hetzij bedektelijk.

U zult mij wel de ambtenaren willen aanwijzen, die geen rekening mochten houden met de voorschriften, vervat in deze circulaire, van welker ontvangst U mij wel zult willen berichten."

En nu wil men nog wel eens beweren, dat den Franschen handelsgeest ontbreekt!

**De vreedzame verovering van Marokko.** De fransch-engelsche *entente cordiale*, die nu onlangs, na reeds door 't engelsch Parlement te zijn bekrachtigd, ook de goedkeuring van de fransche Kamer van afgevaardigden mocht verwerven, benevens een fransch-spaansche overeenkomst, hebben aan Frankrijk de vrije hand ten opzichte van Marokko geschonken, behoudens eventueele reclames van duitsche zijde. Wel is van deze zijde niet te verwachten, dat al te diep wordt ingegaan op de, in sommige kringen gestelde eischen: Marokko te reserveeren voor duitsche kolonisatie of ten minste aan Duitschland een marokkaansche haven aan den Atlantischen Oceaan af te staan. Van gezaghebbende zijden werd toch tegenover die eischen gesteld de werkelijkheid, dat duitsche kolonisten niet dan ten koste van hevigen strijd met de oorspronkelijke bewoners hun intocht in Marokko zouden kunnen doen, en dat 'n nieuwe haven aan de atlantische kust eer 'n verzwakking, dan 'n versterking van de duitsche vlootactie zou tengevolge hebben, terwijl voor de bezetting een vrij aanzienlijke troepenmacht zou moeten worden afgestaan, die men elders beter kan gebruiken. Maar Duitschland heeft nog al belangrijke handelsbelangen in Marokko te verdedigen, en deze niet door 'n eventueele fransche occupatie te zien verloren gaan, zal het doel van zijn streven wezen.

De Franschen hebben evenwel met nog 'n anderen factor rekening te houden, voordat ze er over kunnen denken te Fez en overal elders in het land de lakens uit te geven. De vraag is nl.: hoe de luitjes van Marokko zelven over de quaestie denken? Van fransche zijde wordt er wel op gewezen, dat de menschen maar eventjes hun neus over de algerijnsche grens hebben te steken, om te bespeuren hoe de voormalige algerijnsche zeeroovers en woeste Berbers nu in alle gemoedsrust hun land kunnen bebouwen en hun kudden laten weiden. Maar de fanatieke Moslem voelt niet veel voor de zegeningen der beschaving, vooral niet wanneer die hem door 'n *giaour*, als meester, moeten worden gebracht.

Toch wanhoopt men in Frankrijk, waar met de duitsche aspiratiën niet te veel rekening wordt gehouden, niet om het zaakje met de Moslems van Marokko op vreedzame wijze tot 'n goed einde te brengen.

Daarbij worden natuurlijk verschillende plannen ter sprake gebracht en van één daarvan willen we nu hieronder het een en ander meêdeelen.

De bedoeling is om er de onderwijzers en geneesheeren voor te spannen.

Van Tanger zou de beweging moeten uitgaan. Daar zou de directie zetelen, een opleidings-school, en een opleidings-hospitaal moeten worden opgericht, waarvoor in verband met andere noodzakelijke uitgaven, jaarlijks door Dr. H. Abragon, den ontwerper van het plan, een bedrag van 634.100 franken wordt noodig geacht, d. i. à 3 percent berekend de rente van een kapitaal van 22 millioen franken. De kosten van eerste inrichting op 3 millioen stellende, meent de heer A. dus met 'n bedrag van 25 millioen franken van wal te kunnen steken.

Hij maakt zich sterk deze som bijeen te krijgen, zonder 'n beroep te doen op de schatkist van den Staat, door de oprichting eener liga.

Wat de uitvoering van het plan betreft, zou men dan te Tanger krijgen:

De directie met een reserve-magazijn voor het materieel en de medicijnen, welke laatste kosteloos aan de inboorlingen zouden worden verstrekt;

De opleidingsschool, waaraan onderwijzers en onderwijzeressen twee jaren een cursus zouden moeten volgen, om na afloop daarvan, naar het binnenland te worden gezonden voor dàår op te richten scholen. Gedurende dien cursus zou hun het arabisch, tamagirt, en paardrijden worden bijgebracht, zouden zij 'n cursus in ziekenverpleging in het hospitaal moeten bijwonen, de artsenijbereidkunst met het oog op de meest gebruikelijke geneesmiddelen leeren kennen, en de geneesheeren van het hospitaal volgen, wanneer die op de marktpleinen consult houden; en

Het opleidingshospitaal, waaraan dokters en dokteressen gedurende twee jaren een cursus zouden volgen in de meest voorkomende ziekten van het land, en zich tevens op de hoogte stellen van het arabisch, tamagirt en het paardrijden, evenals de onderwijzers en onderwijzeressen.

Van Tanger uit, zou dan, gelijk gezegd, de beweging zich geleidelijk over Marokko moeten voortplanten. Hoe aan die beweging, om ze te doen slagen, eigenlijk zoo'n beetje voor-den-gek-houderij ten grondslag moet liggen, geeft de heer A te kennen in de volgende opmerkingen:

„Aan de kinderen, die onze scholen bezoeken, zullen we van tijd tot tijd nuttige zaken of lekkernijen schenken, dat kweekt de vriendschap aan. 't Zal goed wezen de *tolba's* of inlandsche onderwijzers op onze hand te krijgen, door hen aan onze scholen te verbinden voor het Koranonderwijs. Hebben wij ze op onze hand gekregen, dan zullen we er hen toe brengen die gedeelten uit den Koran weg te laten, die haat prediken tegen de ongeloovigen. Wij zullen *later* zelfs korans doen drukken en verspreiden, waarin die gedeelten niet meer voorkomen. De meisjes zullen niet in onze scholen komen, evenmin als in Algiers; maar de onderwijzeressen zullen de dokteressen als infirmières vergezellen bij ziekenbezoeken. Zij komen er dan weêr om wonden te verbinden of zoo, knoopen vriendschap aan met de families der patienten, en nemen zoo geleidelijk de opleiding der meisjes ter hand."

**Portugeesche koloniën in Afrika.** Portugal heeft zijn koningspaar, benevens de ministers van buitenlandsche zaken en van marine en koloniën naar het land van den bondgenoot gezonden, dat de hooge gasten met veel eerbetoon binnenhaalde — om de bittere pil te vergulden? Want bondgenoot of niet, Engeland staat op zijn vermeende rechten, die het nu over een vijfde gedeelte van de portugeesche kolonie Angola doet gelden.

Bij het verdrag van 20 Augustus 1890 werd de Cambompo aangewezen als grensscheiding tusschen engelsch en portugeesch gebied, maar de portugeesche Cortes verwierpen het verdrag. Sedert zijn de engelsche eischen nog wat verder gegaan en werd het land tot aan de Cuito maar vast bij voorbaat op de kaart roodgekleurd. Hoewel de Portugeezen reeds in de annexatie door Engeland van Barotse-land hebben berust, gaan de huidige eischen der vrienden hun toch wat al te ver. Toch hebben zij er maar in toegestemd om het geschil aan de scheidsrechterlijke uitspraak van den koning van Italië te onderwerpen. Die uitspraak is nog niet gevallen, maar wordt behalve in Portugal, ook in duitsche koloniale kringen belangstellend te gemoet gezien, waar men alles behalve gaarne ziet, dat de portugeesche grens steeds meer teruggedrongen wordt en het duitsche gebied tusschen de engelsche bezittingen ingeklemd raakt.

Er moet daar in die streek door de inboorlingen zonder behoorlijk toezicht, schandelijk huisgehouden zijn onder de natuurlijke rijkdommen van het land. Een portugeesch handelaar, Correia, die in 1901—1902 over Lealoei, langs de Zambesi, over Boeloewayo naar Kaapstad reisde, deelde mee dat er zoo goed als geen caoutchouc meer te vinden was langs de oevers van Cuito, Cubangui en Cussibi, tengevolge van door de inboorlingen gepleegden roofbouw.

Hoe de koning van Barotse-land, Levanika, dien de Engelschen de kroningsfeesten lieten bijwonen over de nieuwe heerschers over zijn land denkt, blijkt wel uit zijne uitlatingen tegenover genoemden Correia: „Je denkt misschien wel, dat ik overtuigd ben, dat wanneer de Afulos (Engelschen) mij met geld en geschenken overladen en mij goed behandelen, dit ter wille van mijn mooie oogen geschiedt? Neen, ik weet heel goed, hoe ze Lobengula, 't hoofd der Matabeles, en anderen behandelden, en dat een zelfde lot mij wacht. Maar zoodra ik iets merk van hun kwade bedoelingen, laat ik hun den tijd niet om 'n schot te lossen, doch trek de rivier over op portugeesch gebied. Daarom zet ik mijn vee in goud om, dat gemakkelijker mee te nemen is. En wanneer de Portugeezen mij dan ook niet goed behandelen, ga ik naar een of ander plekje in Europa, want men heeft mij gezegd, dat een zwarte met geld dàår evenzeer in tel is als 'n blanke."

## Tijdschriften en periodieken over Oost Indië.

Van den schrijver den heer W. C. Muller, ontvingen wij een afdruk van hetgeen onder de benaming *Tijdschriften en periodieken* in de „Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië" van zijne hand werd opgenomen. Het was voor den steller zeker een moeilijk vraagstuk om hier niet te weinig maar ook niet te veel te leveren en ongetwijfeld was niemand beter in staat dan hij om in deze lijn voor eene Encyclopaedie te leveren, wat daarin noodig is.

Naar onze meening is hij daarin over het algemeen goed geslaagd. De rubriek E waarin alphabetisch de tijdschriften worden genoemd, die slechts nu en dan artikelen over Indië behelzen, had o.i. wel achterwege kunnen blijven; zoo langzamerhand toch mag men aannemen, dat iedere Nederlander en dus ieder tijdschrift, zelfs de speciale vakbladen, van tijd tot tijd hunne aandacht aan de Koloniën en bezittingen van het Rijk buiten Europa zullen schenken.

Ook het „Koloniaal Weekblad" werd in de beschrijving der in Nederland verschijnende periodieken, die, zooals de schrijver het zegt, *geheel aan Indië zijn gewijd*, niet vergeten. Waar hij echter „het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën" noemde als het hoofddoel onzer Vereeniging hadden wij wel gaarne gezien, dat hij ook de rest van hetgeen omtrent dat hoofddoel aan het hoofd van ons blad vermeld wordt, hadde overgenomen, want *het opwekken van ware belangstelling en onderlinge genegenheid tusschen de verschillende deelen van Groot-Nederland* is evenzeer een belangrijk onderdeel van ons program.

Wanneer bij de letter *V* in de Encyclopaedie het woord *Vereenigingen* aan de beurt komt, zal dit naar wij hopen, tot zijn recht komen.

## Correspondentie.

Het slot over de „Staartmenschen" kunnen wij eerst in 't volgend nummer opnemen.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap. 1904. No 6.

Bijdrage tot de kennis van Boven-Djambi; ontleend aan eene nota van O. L. Hellfrich (met kaart.) — Eene verkenning in het binnenland van Noord-Nieuw-Guinea, door L. A. van Oosterzee (met kaarten). — Nota over eenige gesteenten van Nieuw-Guinea, door L. A. van Oosterzee. — Verslag van de Saramacca-expeditie, door A. J. van Stockum (slot). — Het werk onzer opnemingsvaartuigen in den Ned.-Indischen-Archipel, door C. Graandijk (met kaart). — De Nieuw-Guinea-expeditie van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap, door J. W. IJzerman. — Litteratuur Oost-Indische Archipel en Ned. West-Indië.

Teysmannia. 1904, afl. 10.

Djeroek-cultuur, door H. J. Wigman. — Spontane generatie, door J. van Breda de Haan. — In Europa, door J. J. Smith. — Is kapokpittenboengkil met evenveel recht te gebruiken als katjang- of ricinuspittenboengkil? door W. R. Tromp de Haas. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties: Over de gevolgen van het branden van den grond op de assimileerbaarheid van het phosphorzuur bij den natten rijstbouw; over den invloed van het kalken der gronden op de werkzaamheid van het phosphorzuur der handelsmeststoffen. — Vragen en beknopte mededeelingen uit de praktijk. — Beschikbare zaden en planten.

De Indische Mercuur. 22 Nov. 1904. No. 47.

Een en ander over Deli (Voordracht door Dr. D. J. Hissink op uitnoodiging van het Koloniaal Museum). — Manilla Hennep in Nederlandsch-Indië, door F. W. J. Sieben. — Een nieuw boek over katoenteelt, door R. W. T. — Bestrijding van witte mieren, door Dr. L. Zehntner. — Bericht van Schimmel en Co. — Uit consulaire verslagen: Hongkong, Saigon, Kobe. — Verslagen van Maatschappijen. — Dividenden, enz. — Ingezonden: De theemarkt te Batavia, door J. van der Chijs.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus**, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.
**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie**, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.
**Een-jarige vervolgcursus voor leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

**Pension Büchner.**
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te verkrijgen**
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis.

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 flesschen f 7.—,
**12 flesschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

**A. A. KNUIJVER & ZONEN,**
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
**Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
**Uitgebreide Weverij en Passementfabriek**
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
**CONCURREERENDE PRIJZEN.**

**C. HOYNG,**
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

**BOEATAN.**
***Plaats 9, Den Haag.***

**Permanente Tentoonstelling,**
Verkoop en Bestelling voor
**St. Nicolaas en Kerstmis**

**Groote Keuze**
**van allerlei voorwerpen van INDISCHE HUISVLIJT en KUNSTNIJVERHEID, zoowel Prachtige Cadeaux als Kleine Voorwerpen ook voor Surprises en vallende binnen ieders bereik:**
**Batiks, Weefsels** van af de eenvoudigste tot de prachtigste, **Houtsnijwerk, Koperen Graveer- en Drijfwerk, Palembangs Lakwerk**, zeer fraaie **Gevlochte Matten**, allerlei mooie **Fantaisie Artikelen**, waaronder **Hoed- en Dasspelden, Kettingen, Knoopjes enz., Filigraan-werk, Gesneden Ivoor, Wandelstokken, Wajang-figuren**, fraai **Gesneden en Beschilderd Leerwerk** en allerlei meer *te veel om op te noemen.*

***Bijzondere Etalage***
**van af VRIJDAG 18 NOVEMBER.**
**TOMBOLA.**
**Winkel en Tentoonstelling zijn open met VRIJ ENTREE VOOR EEN IEDER, elken werkdag van 10 ure v.m. tot 9 ure 's avonds.**
THEE en INDISCH GEBAK van af 3 tot 9 ure n.m.
***Zegt het voort.***

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
**FALKENBURG en Co.**
*Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.*
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden

**F. H. BOTHE,**
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
Prijs per jaargang **f 4.-**. Los nummer franco na inzending van **f 0.50.**

**Weekblad voor Indië.**
Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D. D. (met portret); Richard Hol, door Dr A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman**, getiteld: „Liefde".

Vraagt de bekende Sauces en
FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD
Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

**Brandapparaten**
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
**TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.**
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1905 | 1905 |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 Dec. | 27 Dec. | 16 Jan. | 18 Jan. |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |
| | 1905 | | | | |
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 Maart |
| **Goentoer** * | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 „ |
| **Merapi** | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ | 29 „ |
| **Ophir** * | 4 Maart | 16 „ | 21 „ | 10 April | 12 April |
| **Gedé** | 18 „ | 30 „ | 4 April | 23 „ | 25 „ |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie, den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

| | |
|---|---|
| Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice. | Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar. |
| Een bekwame linnennaaister. | Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs. |
| Drie jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen. | Eene Dame voor Zanglessen. |
| Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz. | Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij. |
| Vier dames voor pianolessen. | Twee Dames voor waarnemen van een huishouden. |
| Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester. | Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd. |
| Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden). | Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren. |
| Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma). | Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking. |
| Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking. | Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan. |
| Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking. | |
| Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken. | |

***INTEEKENBILJET.***
De ondergeteekende
wonende te wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 38. Donderdag 1 December 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. *f* 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**
Per regel . . . . . . . *f* 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.
Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

### Mededeelingen:

Vereeniging «MOEDERLAND EN KOLONIËN.

OPENBARE ALGEMEENE VERGADERING op **Vrijdag 2 December 1904**, des avonds te 8 uur, in het **Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt 37.**

Voordracht van den heer K.H. H. VAN BENNEKOM over: „*Een Indische Kamer van Koophandel in Nederland.*"

Voor introductie gelieve men zich te wenden tot den heer **J. L. Swart,** Secretaris der Vereeniging.

*Namens het Bestuur*
*de Secretaris der Vereeniging,*
J. L. SWART,
*Stephensonstraat* 23.

### Inhoud van dit nummer.



## De O.-Indische Begrooting voor 1905 en de Buitengewone hulp aan Oost-Indië.

Zeer juist was zeker de opmerking, in de Tweede Kamer gemaakt, dat althans de volksvertegenwoordiging blijk geeft van eenigszins verhoogde belangstelling in den gang van zaken in Tropisch-Nederland. Vijf dagen werden besteed aan de Algemeene Beschouwingen, die nagenoeg geheel waren gewijd aan den minder goeden economischen toestand, waarin Java verkeert, en aan de vragen: of de bekende zegetocht in de Gajoe- en Alaslanden te kort had gedaan aan de wetten der humaniteit en die van internationaal recht, en of het overbrengen van den oorlog uit Atjeh naar de andere deelen van Sumatra al dan niet was eene politieke fout? —

Het ligt niet in ons bestek om ieder der negentien Kamerleden, die gesproken hebben, afzonderlijk aan het woord te laten; onze lezers kunnen meer of minder lange verslagen van de Kamerzittingen vinden in de meeste groote dagbladen en wij wenschen ons daarom te bepalen tot het weergeven van den indruk, die de soms vrij lange redevoeringen der verschillende Indische specialiteiten of vóórmannen van partijen en fracties in de Kamer, het daarop gevolgde antwoord van den Minister en de re- en duplieken op ons hebben gemaakt. —

Het meer of minder juiste van het woord «inzinking», door den Minister gebezigd, toen hij, van den economischen toestand op Java sprak, gaf van verschillende kanten aanleiding tot beschouwingen, die hare waarde hoofdzakelijk daaraan ontleenen, dat de sterkste afkeuring werd ondervonden van hen, die slechts noode door Nederland *iets* voor de verbetering van den toestand willen laten doen en dan toch liefst *zoo min mogelijk*! Zooals wij dit vermoed hebben, werd om aan te toonen, dat het ginder zoo erg niet is, aangehaald, wat het lid in den Raad van Indië, Mr. Lagerwey, op den Koninginnedag te Batavia heeft gezegd.

Ook de eereschuldquaestie werd weder op het tapijt gebracht en een der Kamerleden toonde op dit punt zich zóó gevoelig, dat hij als kritiek op een voorstel tot het verstrekken van financiëele hulp, in een anderen vorm, als het door de Regeering voorgestelde, aanvoerde: dat het bedrag van f 100,000,000, dat voor de achtereenvolgens aan te gane leeningen was genoemd, te veel deed denken aan cijfers, die bij het bespreken van *verplichtingen* van Nederland tegenover Indië waren genoemd.

De voorsteller toonde zich echter op en top conciliant, verklaarde, dat hij bij het stellen van dat cijfer aan eene eereschuld niet had gedacht. Mocht men zijn voorstel willen aannemen, dan zou hij zeker ook met de grens van één millioen meer of minder tevreden zijn.

Zooals wij reeds vroeger hebben te kennen gegeven, zouden wij wenschen, dat aan het woord *eereschuld*, door hen, die het gebruiken, eene beteekenis werd gegeven, los van de geleverde betoogen omtrent minder juiste beschikking over koloniale fondsen in vroeger dagen. Wij zouden willen, dat bedacht werd, hoeveel millioenen in der tijd, als batige sloten, ten behoeve van het moederland zijn gebruikt, zonder dat men toen in aanmerking nam, dat er nog zoo heel veel tot verbetering van den toestand te doen viel in het land zelf, waaruit die gelden als vrucht van den arbeid der inlanders tot ons kwamen. Wij, die dat tijdperk, der batige sloten in Indië hebben beleefd, en dus weten, hoe menig voorstel tot verbetering toen werd op zijde gezet, kunnen ons niet voorstellen, dat, mits goed ingelicht, een enkel Nederlander het bestaan eener eereschuld van het moederland aan Oost-Indië zou betwisten.

Zoo vinden wij het ook practisch verloren tijd, wanneer men er in de Tweede Kamer over gaat redetwisten, of de minder goede, economische stand van zaken op Java eerst in de laatste jaren is ontstaan, dan wel of hetgeen de minister de inzinking noemde — een gevolg is van een reeds in veel vroeger jaren begonnen, minder juist Regeerbeleid. De vraag is immers: of de *actueele toestand* buitengewone maatregelen noodig maakt en welke die maatregelen zullen moeten zijn?

Wat dit voorname punt der Algemeene Beschouwingen betreft, komt het ons voor, dat de methoden van hulpverschaffing door de heeren *Pynacker Hordijk* en *Bos* voorgesteld, beide zullen kunnen leiden tot het doel, dat thans gelukkig, de meerderheid van het Nederlandsche Volk bereiken wil. Zelfs zijn wij van meening, dat het voorstel der Regeering daartoe kan worden dienstig gemaakt, wanneer men het denkbeeld laat varen om reeds nu, hier, te willen vaststellen, wat men in het volgende jaar in O.-Indië zal mogen doen met de gelden, die als een gevolg der door Nederland te betalen *f* 1.200.000 aan rente en aflossing, voor afdoende en flink uit te voeren maatregelen zullen kunnen worden geleend.

Waar het echter vooral op aankomt, is: dat men daarvan losmake de door den Minister nog op nieuw en duidelijk aangegeven voorwaarde, dat het geschenk van *f* 40.000,000 te leenen geld alles is, wat Nederland aan de verbetering van den toestand in zijne O.-Indische bezittingen wil besteden.

Waartoe dient die verklaring en hoe is ze bij mogelijkheid thans te geven? Dat cijfer van *f* 40,000,000 moet, als het op iets gegrond is, dan toch gevonden zijn door eene *zeer* globale raming, van wat men er mee doen wil en welke baten dit zal aanbrengen. En welke zekerheid heeft men thans, dat de raming in dit opzicht juist is, dat niet onvoorziene omstandigheden teleurstelling kunnen brengen? Moet de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging thans het besluit nemen, dat Ned. O.-Indië maar verder aan zijn lot zal worden overgelaten, wanneer rente en aflossing eener leening van 40 millioen, tot redding niet voldoende blijken?

Wij verwachten zeker, dat dergelijke vragen bij de verdere debatten in de Kamer op zoodanige wijze zullen worden gesteld, dat de Vertegenwoordigers van het Ned. Volk daarop een duidelijk antwoord moeten geven.

Stelt men zich niet voor dadelijk krachtig in te grijpen, vooral op het gebied der productie van den landbouw, ook door den aanleg en de verbetering van irrigatie- en waterkeeringswerken, dan zal de voorspelling bewaarheid worden van hen, die in de Kamer de vrees hebben te kennen gegeven, dat de luttele sommen, die de Minister zou willen aangewend zien, in den maalstroom der gewone uitgaven verdrinken en voor de verbetering van den toestand van geen nut zijn.

Van groot belang is, dat men in O. Indië, waar het groote werk moet worden ontworpen en verricht, van meet af aan begrijpe, dat men hier ernstig helpen wil en dat men ook hier beseft, dat alleen een krachtig optreden er toe leiden kan om te maken, dat na ettelijke jaren de toestand zoodanig is geworden, dat de door den Minister geconstateerde periodieke tekorten van de jaarlijksche begrooting verdwijnen en er zelfs voor de geleidelijke intellectueele opheffing van het Javaansche Volk geld overblijft.

Over hetgeen van den oorlog tegen de Alassers en Battaks in de Kamer gezegd werd, kunnen wij kort zijn, omdat onze lezers wel weten, dat wij de argumenten van staal en ijzer niet de beste vinden bij het drijven van koloniale politiek en wij ze slechts in gevallen van onvermijdelijke noodzakelijkheid zouden willen zien toepassen. Dat de Minister van Koloniën in dit opzicht geheel dezelfde meening is toegedaan, hebben wij nimmer betwijfeld; zijne mededeelingen in dit geval hebben echter ook ons niet kunnen overtuigen, dat het noodzakelijk was om den oorlog naar het gebied der Battaks over te brengen.

Men heeft in en buiten de Kamer gezegd, dat het Kamerlid *Jhr. de Stuers* de eer van het O. Indische leger zou hebben bezoedeld en Neerlands goeden naam tegenover het buitenland zou hebben benadeeld.

Sterk gekleurd was, dit moeten wij erkennen, zijne voorstelling van zaken, doch wij hebben er niet uit kunnen lezen, dat hij op het leger een blaam heeft willen werpen. Zijn verwijt was gericht tegen de Regeering, die den tocht van van Daalen heeft gewild. Dit werd vooral duidelijk door zijne aanhaling van het historisch gezegde: c'est pire qu'un crime, c'est une faute.

In de daarin uitgedrukte meening lag, zooals ook door nadere toelichting gebleken is, voor hem de kern van zijn betoog.

In ons Week-overzicht deelen wij mee, hoe de groote bladen van verschillende politieke richting het optreden van den afgevaardigde uit Weert hebben beoordeeld.

Dinsdag 29 November is de behandeling der Indische begrooting voortgezet en heden, Woensdag, terwijl wij dit schrijven, is de Minister aan het woord over de Koelie-ordonnantie en hare toepassing ter Oostkust van Sumatra.

### Aan de leden der Afd. Amsterdam.

Dames en Heeren!

't Is wel wat zonderling, dat ik het Koloniaal Weekblad gebruik om te spreken met U, met wie ik in dezelfde stad woon. Dat zonderlinge valt evenwel weg, als we bedenken, dat de afstanden in A'dam zoo groot zijn, de meeste menschen er hun drukke zaken hebben en het vrij wel onmogelijk is om alle leden van „Oost en West" op een bepaalde plaats, op een bepaalden dag en op een vastgesteld uur tot een vergadering bijeen te krijgen. Als het niet te druk loopt, zal de Redactie er wel niet op tegen hebben om de kolommen van het Weekblad, dat ons allen wordt toegezonden, zoo nu en dan als spreekbuis tot onzen dienst te stellen. En heusch, 't is wel eens noodig, dat we elkaar van tijd tot tijd eens een mededeeling doen, een vraag stellen, of — in gepasten vorm natuurlijk, — een terechtwijzing toedienen. Aanleiding tot dit schrijven is de klacht van dezen, dan weder van genen kant vernomen: dat de Afd. A'dam niets doet en dat men voor 't lidmaatschap bedanken wil van zoo'n .... (vul 't praedicaat zelf maar in) Afdeeling. Den tijd om eens bij 't Bestuur te informeeren, vinden slechts enkelen en daarom brengt men zijn klachten maar bij een medelid, in de hoop, dat ze, al golvende en deinende, wel aan 't goede adres zullen komen. Nu, dat gebeurt dan ook wel eens, maar deze wijze van doen lijkt mij niet de beste, de meest afdoende te zijn.

Tot uw geruststelling zij dan gezegd, dat het tegen-

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar den Engelsch-Indischen roman van ALICE PERRIN,*
door N. v. Z.

*Vervolg Hoofdstuk VII.*

Den volgenden dag tegen etenstijd stond Bob Jardine 's avonds midden in de groote ontvangkamer, in een eenigszins onrustige gemoedstemming, op de gasten uit de pastorie te wachten. Paul Vereker was een half uur geleden aangekomen en dadelijk naar zijn kamer gegaan om zich te verkleeden.

Lady Jardine kwam statig binnen, een mooie vrouw in haar sleepend, dof-zwart gewaad.

„Ze zijn laat″, zeide zij, de bloemen in een der vazen verschikkend en een leuningstoel rechtzettend. Daarna Bob opnemend: „Wat zie je er in je rok knap uit! Ik ben blij weer eens een man in huis te hebben. Hoor, daar zijn ze! Houd je nu maar dapper, want ik verzeker je, dat Selma Neale lang geen „doetje″ is.

Trotter, de huisknecht, kondigde de bezoekers aan; een oogenblik daarna hoorde men het zachte ruischen eener damesjapon, waarop Lady Jardine naar voren trad om den predikant en zijne dochter te begroeten.

„Ik ben erg blij je hier te zien,″ zeide zij het meisje kussend, terwijl zij den heer Neale vriendelijk haar linkerhand toestak. Toen Bob naderbij kwam: „Jullie hebt elkander in tijden niet gezien,″

Bob mompelde iets onverstaanbaars bij de begroeting, hij voelde, dat hij opeens verlegen en linksch werd. Miss Neale daartegen was zeer op haar gemak.

„Ik vind 't erg prettig, dat u weer terug is″, zeide zij, „en ik hoop, dat u niet meer weg zult gaan.″

„In menig opzicht, vind ik 't jammer, dat ik waarschijnlijk wel voor altijd hier zal moeten blijven,″ antwoordde hij.

Zij trok vragend hare wenkbrauwen op.

„Ik zou liever in 't leger gebleven zijn,″ voegde hij er aan toe. „Ik ben eigenlijk nauwelijks mijn loopbaan begonnen, weet u.″

Terwijl zij zijn flinke gestalte opnam, zeide zij daarop:

„Dat kan ik mij begrijpen. U hebt altijd zoo verlangd soldaat te worden. U is er eigenlijk voor geboren.″

„Ja, ik houd erg veel van het leger,″ zeide hij lachend, bij wijze van verontschuldiging, verwonderd, dat zij zoo dadelijk zijn gemoedsstemming had begrepen en sterk onder den indruk van hare vriendelijke schoonheid. Hij kon 't zich haast niet voorstellen, dat dit meisje, met al hare verfijnde bekoorlijkheid en hare welopgevoede manieren, die haar ouder dan haar leeftijd deden schijnen, dezelfde was als de eigenzinnige, uitbundige kleine Selma van vroeger, die hij zoo dikwijls op zijn knie gezeten, hem naar haar handje gezet had, en — wat nog 't verbazingwekkendst was — hem met hare liefkoozingen placht te overladen. Dit scheen voor den niet heel vlug denkenden Robert een onverklaarbaar wonder. Terwijl dit alles nog in zijn geest omging, werd de deur geopend en trad Paul Vereker binnen.

„Alle duivels,″ zei Bob, binnensmonds, „wat kan de mensch veranderen!″ Zijn oogen zochten die van Selma, toen de begroetingen voorbij waren en de slanke, donkere jongeling door zijn tante in beslag werd genomen.

„Wie zou in dezen man het vreeemde, kleine kereltje van vroeger herkend hebben?″ Bob sprak zachtjes, met eenigszins spottende stem. „Hij lijkt wel dertig in plaats van twee- en twintig en zijn gezicht heeft de strakke uitdrukking van een beeld.″

Selma antwoordde niet. De aanblik van Paul Vereker's gladgeschoren, onbeweeglijk gelaat met de groote, groenachtige, zoo droefgeestige oogen, even ondoorgrondelijk als altijd, en de fraaie, strenge, — men zou ze haast Grieksche, trekken kunnen noemen, scheen haar opeens met stomheid geslagen te hebben.

Aan Bob's arm ging zij naar de eetkamer. Toen zij gezeten waren, nam zij haar vroegeren speelkameraad eens goed op en vond, dat hij een prettig gezicht had om naar te kijken; zij bewonderde zijn kracht, zijn manlijk uiterlijk; de openhartige uitdrukking van zijn gelaat en zijn merkbare eenvoudigheid trokken haar aan. Zonder dat zij zelve begreep waarom, durfde zij haar anderen buurman niet aankijken, — misschien was 't, omdat zij voelde, dat Paul Vereker zijn oogen niet van haar afhield.

„Hoe vondt U Indië?″ vroeg zij, hare handschoenen uittrekkend. Zij wilde zoo spoedig mogelijk een gesprek aanknoopen en deed daarom maar vlug eenige vragen. „Waar kwam U nu van daan, uit welk deel?″

„Uit Meeroet — daar lag mijn regiment. Een heerlijke plaats, in het koele jaargetijde. Ik wou, dat ik er in het najaar weer heenging!″

„Ja, maar U moogt uw plicht hier niet in den steek laten, niet waar?″

„Neen, natuurlijk niet", zeide Bob spijtig, „maar ik heb mijzelf toch de voldoening verschaft, dat ik pas over zes maanden mijn eigen schepen behoef te verbranden."

„Gelooft u niet, dat een mensch het recht heeft, zijn leven zóó in te richten, als hij zelf wil?" vroeg Paul's zachte stem naast haar.

Zij keerde zich plotseling naar hem toe, en werd meer dan ooit getroffen door de groote tegenstelling tusschen deze beide mannen. Het was haar, alsof zij van een gezonden, frisschen, winderigen lentedag in een stillen, tropischen zomergloed kwam.

„Neen", zeide Selma beslist, „dat vind ik zeker niet, als daarmede plichtsverwaarloozing gepaard zou gaan."

„Maar wat is plicht? Onze vriend Bob is door de natuur bestemd tot soldaat — hij is een best krijgsman en zou wellicht geen goed landheer zijn. Er is groote behoefte aan goede krijgslieden, en naar alle waarschijnlijkheid zouden deze landerijen vooreerst even goed door een zaakwaarnemer beheerd kunnen worden. Ik vind, dat een mensch zijn roeping moet volgen."

Er kwam een harde, eigenzinnige uitdrukking op zijn gelaat. Lady Jardine, die juist naar hem keek, werd sterk herinnerd aan haar broeder — zijn vader.

„Bravo! Paul", zeide Bob hartelijk, „zoo is 't. Ik zou zeker een slecht landheer zijn, maar toch is er iets in mij, dat mij hier houdt; misschien is dat ook een soort roeping, en zou ik, volgens jou, goed doen die te volgen, of misschien is het een overlevering uit mijn kindschheid, die mij bijgebleven is: dat hetgeen wij het minst gaarne doen, juist het beste is."

„Al moge het u ook moeilijk vallen, ik ben zeker, dat u gelijk hebt; wat mijnheer Vereker er ook van zeggen moge." Selma kon niet over zich verkrijgen hem Paul te noemen, hij scheen haar veel minder na te staan dan Bob Jardine. „Maar om op Indië terug te komen. Kon u goed met de inlanders daar overweg? Dat moet, dunkt mij, een groote schaduwzijde van het verblijf daar zijn, zoo altijd zwarte gezichten om zich heen te zien. Ik zou het afschuwelijk vinden."

„O, ik kwam maar zoo min mogelijk met hen in aanraking. Het zijn akelige, leugenachtige, vuile schepsels; er is er geen één te vertrouwen."

„Dat heb ik meer hooren zeggen", viel de predikant in, „terwijl weer anderen beweren, dat die van het goede soort zeer betrouwbaar en aanhankelijk zijn, als men ze goed behandelt; gedurende de opstanden heeft menigeen zijn levensbehoud aan zijn bedienden te danken gehad."

„Dan kan ik niet zeggen, dat ik er veel van het goede soort aangetroffen heb, en misschien heb ik ze ook wel niet goed behandeld, trouwens heb ik er ook nog maar weinig ondervinding van. Hoe 't ook zij, ik houd niet van hen, en heb ook nooit hun vreemdsoortig taaltje kunnen leeren, hetgeen mij alleen speet, als ik het een of ander omtrent de jacht te vragen had.″

„Als zij je dan niet verstonden, sloeg je er zeker maar

woordige bestuur (1), van zijn optreden af, diligent is geweest. Het stond echter voor een taak, waarvan gij U zoo geen idee zult kunnen maken. De contributies waren, — o.a. door onverwacht vertrek naar Indië van den toenmaligen penningmeester — in een paar jaren niet geïnd en de ledenlijst was niet bijgehouden. Ga nu uw gang maar! Deze arbeid is nu, dank zij den ijver der bestuursleden aan wie die taak werd opgedragen, zoo goed als afgeloopen. Op medewerking van *alle* leden viel hierbij niet te bogen. Ook andere teleurstellingen vallen bij dien arbeid te constateeren, waarvan ik U alleen noem, dat, zelfs met behulp van het Bevolkingsbureau, niet alle adressen te vinden waren. Andere decepties kunnen slechts in een vergadering der afd. besproken worden.

Verder kan ik U mededeelen, dat het Bestuur, behalve dat het tracht twee of drie goede sprekers voor dit seizoen te engageeren, zich steeds bezig houdt, — voor zooverre dit gevraagd wordt — met dat, wat ik zou willen noemen: den stillen arbeid der Vereeniging, n.l. het geven van raad aan naar Indië vertrekkenden of uit Indië terugkeerenden. Ook vindt men het Bestuur steeds bereid hulp te verleenen aan ouders, voor wier kinderen hier huisvesting en onderwijs verlangd wordt. Zij neemt zelfs kosteloos de geheele voogdij dier kinderen op zich. Een enkele is er, die hiervan reeds gebruik maakte. Maar — om nu alles aan de besturen der Afdeelingen over te laten, gaat toch niet aan. Elk lid der Afdeeling, individueel, moet naar zijn vermogen (geldelijk en geestelijk) de Vereeniging steunen. — Is het lid zijn — op zich zelf reeds een bewijs, dat men het met het streven der Vereeniging eens is, in vele gevallen is dit echter nog niet genoeg. De meeste leden kunnen zeer zeker meer praesteeren.

Voor het meerendeel der leden van „Oost en West", die een groot gedeelte van hun leven — meestal 't belangrijkste — in Indië doorbrachten, kan en mag de band met dat land en volk niet verbroken heeten bij den terugkeer in Nederland. Moreel hebben ze dan nog niet met Indië afgerekend, al zijn er helaas! onder hen, die getuigen blij te zijn uit dat akelige (zoo heet het nu) land teruggekeerd te zijn en die nu beweren voortaan met niemand anders te maken te hebben, dan met hun bankier of — den Rijksbetaalmeester in Nederland. Zoo iets heeft Indië toch werkelijk niet aan hen verdiend! En bovendien, hij, die medewerkt aan 't welzijn van *het Nederland ginds*, bevordert — en dit geldt ook hen, die Indië nooit gezien hebben — in hooge mate de belangen van het Nederland, dat hij thans bewoont.

Ik hoop, dat dit schrijven eenigermate de leden der Afd. A'dam bevredigen en geruststellen moge en hen aanspore ook door propaganda, de belangen der Afd. en daardoor die der Vereeniging krachtig te *blijven* steunen.

A'dam Nov. '04.

E. A. H. van der Heide,
Onder-Voorz. der Afd. A'dam v. O. en W.

(1) dat bestaat uit:
Mr. H. Smeenge, president; — E. A. H. van der Heide, vice-president; — P. L. van Genderen, 1e secretaris; — W. J. W. Sikman, 2e secretaris; — H. W. Praasterink, 1e penningmeester; — J. P. W. Witkamp, 2e penningmeester: — W. van Esseld, lid.

# Week-Overzicht.

Een week vol emotie ligt achter ons, en toch levert ze voor dit overzicht slechts 'n schralen oogst, daar de parlementaire geschiedenis van den dag, uit redactionneel oogpunt beschouwd, op 'n andere plaats in dit blad 'n onderwerp van bespreking zal uitmaken.

Wat de lezingen en vergaderingen betreft, verwijzen wij naar de aankondiging eener voordracht van den heer K. H. H. van Bennekom, a.s. Vrijdag in een vergadering der Vereeniging „Moederland en Koloniën" te houden over het onderwerp: „Een Indische Kamer van Koophandel in Nederland," terwijl wij aan het verhandelde in de jongste vergadering der „Vereeniging tot beoefening van krijgswetenschappen" het volgende ontleenen:

Spreker was de gepensionneerde kapitein-ter-zee J. P. van Rossum, die een voordracht hield over „De zeemacht in Nederlandsch Indië, benevens een en ander omtrent haar samenwerking met de landmacht aldaar."

De heer v. R. verklaarde reeds dadelijk een beslist tegenstander te zijn eener koloniale marine, los van de nederlandsche. Nederland moet voor de marine zorgen en het commando in Indië worden gevoerd, onder het bestuur niet van den minister van koloniën, maar van zijn collega van marine.

De taak der zeemacht in Indië moet zijn de verdediging tegen 'n buitenlandschen vijand. Het leger *alleen* kan z. i. die verdediging niet op zich nemen, al waren de kosten geen bezwaar; het kan slechts de marine ondersteunen, wier beteekenis moet domineeren.

Spreker acht de aanwezigheid in Indië noodig van 8 pantserschepen, ten opzichte waarvan, betrekkelijk pantsering, vooral rekening te houden is met het gewicht in verband met de snelheid der bewegingen, en 24 torpedobooten met geen grooter waterverplaatsing dan 100 ton. Torpedobootjagers acht hij niet wenschelijk, met het oog op de teere constructie en groote kosten. Wachtschepen passen in dit stelsel niet.

Naast deze vecht-marine zouden 6 flottilje-vaartuigen voldoende zijn, tot bestrijding van zeeroof, terwijl aan de gouvernements-marine, naast de politie-diensten, worde opgedragen, de marine te steunen waar gezag en orde moeten worden gehandhaafd.

De commandant zou een vlag-officier moeten zijn, verblijf houdende op een der schepen en niet te Batavia.

Omtrent de samenwerking met de landmacht, merkte spreker op, dat de zeemacht moet optreden los van de plaatselijke verdediging; waar samenwerking kan plaats hebben moet deze mogelijk worden gemaakt door gelijkheid van bewapening en andere indirecte middelen.

Bij het debat werd door den kapitein-luitenant Cohen Stuart de wenschelijkheid van snelle kruisers in den archipel verdedigd. Torpedobooten van 100 ton kwamen dezen spreker, die ook geen bezwaar zag tegen het verblijf van den commandant der zeemacht te Batavia, te klein voor. Ook begreep de heer Cohen Stuart niet recht, hoe de marine in Indië onder het toezicht van den minister van marine zou moeten staan: de gouverneur-generaal moet het oppergezag houden.

Kapitein-luitenant Smit wierp nog het bezwaar op van de aanvulling van het personeel voor 'n vloot als door den inleider gewenscht, en wees op de belangrijke diensten, door de flottilje-vaartuigen bewezen bij rustverstoringen, waarom vermindering van het aantal dier vaartuigen niet wenschelijk geacht werd.

De gepensionneerde majoor G. Nypels merkte op, dat de taak van het leger bij de verdediging tegen een buitenlandschen vijand belangrijker zou zijn, dan inleider zich scheen voor te stellen.

**Uit de Pers.** Zeevisscherij op Java. *Nieuwe Rott. Cour.* van 22 Nov. ll. Een impasse *Nieuwe Cour.* van 22 Nov. ll. De voorstellen van Mr. Fock. *Nieuwe Cour.* van 23 Nov. ll. Het incident de Stuers in de pers.

De *Nieuwe Rott.* wijst er, naar aanleiding van hetgeen de heer G. N. Verloop over het, in hoofde dezes genoemde onderwerp schreef, op hoe weinig medewerking deze voor zijne plannen tot opbeuring van de zeevisscherij op Java van de indische regeering mocht ontvangen, en schrijft dan:

„Wij stellen ons in 't minst niet partij voor den heer Verloop en laten alle mogelijke ruimte voor redenen, die de indische regeering gehad kan hebben om op zijne aanzoeken niet in te gaan. Daar staat echter als onbetwistbare waarheid tegenover, dat de zeevisscherij een tot dusver door de indische bureaucratie over 't hoofd geziene en door bestuursmaatregelen in verval geraakte tak van volksbestaan is; terwijl er, om aan het particulier initiatief eenige aanmoediging te geven, in dit geval slechts een gering offer, of eene kleine tegemoetkoming noodig ware geweest. Ongerijmd, of de aandacht onwaardig, zijn de plannen van den heer Verloop blijkbaar niet gekeurd; maar het is bekend, dat een „particulier sadja" in Indië, al kent men hem eenig besef van openbare belangen toe, nog altijd niet voor „vol" aangezien wordt.

Hierop de aandacht te vestigen bij het naderen der beraadslaging over de indische begrooting, leek ons niet zonder nut. Onder de economische ontwikkelingsplannen van den minister wordt alleen nog genoemd, zonder nadere aanduiding: de „stichting eener zeevisscherijbank". Daarnaast zou plaats gevonden kunnen worden voor andere maatregelen en, vooral misschien, voor wat meer voortvarendheid en tegemoetkoming."

De *Nieuwe* meent, met betrekking tot het nieuwe pantserschip, dat de minister van marine niet afkeerig zou zijn een schip op stapel te zetten, als door hem het vorige jaar werd aangegeven, maar:

„Zulk een schip kan niet te Amsterdam worden gebouwd, altijd vanwege de sluis. Het werkvolk te Amsterdam dient aan den gang te worden gehouden, dus kan het schip niet op een particuliere werf worden gebouwd. Alzoo, dan maar een schip voor de binnenlandsche defensie? Ziedaar de *impasse*.

Wij vragen ons af, of daaraan dan niets te doen is, of het dan niet mogelijk is Amsterdam aan het werk te houden, door daar eenige torpedobooten te laten maken, die thans wel bij particulieren worden besteld. Op *De Schelde* of op Feijenoord zou dan het schip voor Indië op stapel kunnen worden gezet.

Want — wij willen het nogmaals herhalen — op onze koloniën moet bij den nieuwen aanbouw het oog in de eerste plaats gericht zijn. Dat lijdt geen uitstel. En wie zou willen wachten op de lessen van den Oost-Aziatischen oorlog, hij moet ook het schip voor de binnenlandsche defensie afstemmen; die lessen gelden toch ook voor de Europeesche wateren".

In een ingezonden schrijven aan het blad wordt door X de opmerking gemaakt, dat rekening moet worden gehouden met de quaestie der verbreeding van de Oosterdok-sluis, met het oog op eventueele herstellingen. De *Nieuwe* acht dit 'n verkeerde tactiek, en meent dat in de eerste plaats gelet moet worden op de, aan de vloot te stellen eischen, terwijl het andere daarnaar moet worden geregeld.

Na de uitvoerige bespreking van het rapport van Mr. C. Th. van Deventer betreffende den economischen toestand der bevolking van Java en Madoera, wijdt de *Nieuwe* ook 'n artikel aan de voorstellen van Mr. Fock.

Eerstgenoemd werk komt 't blad juist daarom van zoo groote beteekenis voor, wijl het — in het algemeen gesproken — zoo weinig een persoonlijk karakter draagt. „Met het werk van den heer Fock echter, staat het anders. Men heeft hier enkel met een particuliere opinie te doen; van een talentvol, scherpzinnig en verdienstelijk man voorzeker, maar toch van iemand, die op het gebied van indische politiek nog te weinig heeft gedaan, dan dat men juist zijn advies boven dat van zooveel anderen, niet enkel zou zoeken — daar zou de minister volkomen toe gerechtigd zijn — maar het op de wijze, gelijk geschied is, zou publiceeren. Als tijdschriftartikel zouden de „Beschouwingen en Voorstellen" van den heer Fock als een verdienstelijke bijdrage kunnen worden begroet; als officieele publicatie zijn zij niet op hun plaats".

De *Nieuwe* licht dit oordeel nader toe, door er op te wijzen, dat de schrijver herhaaldelijk in bijzonderheden afdaalt, waarmee de wetgever zich niet kan en dan ook niet wil bemoeien, en die het best in Indië kunnen worden beoordeeld en geregeld.

Dat neemt niet weg, dat het blad de nauwkeurige lezing van dit boek aanbeveelt.

„Als werk op zich zelf heeft het ontegenzeggelijk waarde; het is de vrucht van de ernstige studie van een bekwaam man. Waartoe het echter dienen moest, er een officieel karakter aan te geven, kunnen wij niet begrijpen. Het krijgt daar iets aanmatigends door, zeer zeker niet overeenkomstig de bedoeling van den schrijver, en dit moet den goeden invloed, dien 't zou kunnen oefenen, schaden".

Het incident de Stuers heeft heel wat pennen in beweging gebracht, en niet in de laatste plaats natuurlijk die der Kamer-overzicht-schrijvers van de groote bladen.

Het sterkst sprak zich in dit opzicht al dadelijk het *Alg. Hbl.* uit, dat den spreker voorhield, zeer zeker voor zijn persoon aanspraak te kunnen maken op *le beau rôle*, maar hem het recht ontzegde, zoo te spreken als hij deed. Het oordeel van dit blad vinden wij geresumeerd terug in het overzicht der Vrijdagzitting.

„Wat den vorm van zijn eerste spreken belangt, bleef de afgevaardigde zijn woorden gestand doen. Er moet wel eens, zoo verdedigde hij zich, in schrille kleuren worden geschilderd om indruk te maken.

Zeer zeker. Wij zullen de laatsten zijn om een frisch, krachtig, scherp, hard, zelfs soms ruw woord af te keuren, als het noodig is. Maar onder tweeërlei beding. Ten eerste, dat geen hooge belangen door zoodanige taal worden geschaad of bedreigd ... en dat het buitenland misbruik van het gesprokene kan maken, heeft de heer De Stuers slechts met een grapje weerlegd. En ten tweede, dat men op volkomen vasten bodem sta, dat men geheel zeker zij van de dingen, die men in zoo krassen vorm uit.

Dat nu ook dit tweede beding niet door den afgevaardigde uit Weert was vervuld, heeft hij heden zelf doen blijken."

Men weet, dat de heer de Stuers in zijne Vrijdag-rede erkende, dat 't moeilijk was te strijden over de noodzakelijkheid al of niet van den tocht naar de Gajoe-landen, wijl daarbij te veel afhing van „persoonlijke appreciatie."

„Welnu," schreef ook de *Nieuwe Rott. Cour.*, die al dadelijk in den „ondoordachten uitval" van den afgevaardigde, evenmin als de *Nieuwe* een aanval op 't indisch leger, doch slechts eene critiek op de regeering meende te mogen zien, „had dan deze overtuiging alleen reeds den heer de Stuers, die zelf toegaf, dat ons leger, toen het er eenmaal voorstond, niet anders kòn dan zijn plicht vervullen, niet er toe moeten leiden, zich in zijne beschouwingen te matigen?"

Beide bladen voelen veel voor de algemeene richting van het pleidooi van den heer de Stuers tegen militaire expeditiën, maar hier laten we de *N. R. C.* aan 't woord:

„Nu willen wij geen oogenblik den vorm verdedigen, waarin de heer De Stuers gemeend heeft zijn aanval te moeten gieten. Men kan zonder overdrijving en zonder „dikke woorden" veel meer bereiken, als maar de redenen krachtig zijn. In zooverre heeft dus de heer De Stuers zijn zaak geen goed gedaan. Ook meenen wij, dat hij de gelegenheid om te zeggen, hetgeen hij te zeggen had, niet juist gekozen heeft. Zijn doel was, eens ernstig en met klem eene stem te doen hooren, van eene zijde, vanwaar die zelden wordt gehoord, om te waarschuwen tegen de vele expedities, die tegenwoordig in alle deelen van den Archipel in de lucht hangen. Helaas koos hij nu als voorbeeld uit eene expeditie, die onvermijdelijk was, en met tal van grondige redenen door de regeering afdoende is verdedigd."

En de *Nieuwe*, ook na 't woord van verweer van den heer d. S.:

»Van waarde blijft — al zien wij niet in, dat zij de expeditie Van Daalen treft — een ernstige waarschuwing om zich tienmaal te bedenken, alvorens men tot het uitzenden eener expeditie besluit. Had de Weertsche afgevaardigde zich in eersten termijn daartoe bepaald, hij hadde een even goed werk gedaan, als in de laatste dagen door eenige andere afgevaardigden verricht is. De poging om zijn buitengewone heftigheid te rechtvaardigen met de overweging, dat aldus de publieke opinie eens een schok krijgt, moet falen. Want aldus verwekt, doet een schok meer kwaad dan goed.»

Van de vriendjes moet de heer d. S. het ook heelemaal niet hebben. Men weet, hoe de katholieke club hem bij monde van den heer Kolkman vormelijk desavoueërde door hare »Verklaring", die in de *Telegraaf* van de zijde van Mr. Levy protest uitlokte, als strijdig met het constitutioneel, onafhankelijk standpunt van den afgevaardigde.

Wat de Woensdag-rede van den heer d. S. aangaat, liet de *Standaard* zich ook vrij scherp uit.

Het blad stelt voorop, dat zijnerzijds volstrekt geen bezwaar bestaat tegen het deelnemen aan de koloniale debatten door leeken . . . . . »wanneer de leeken beantwoorden aan dezen eenvoudigen eisch, dat zij de zaak, waarover hunnerzijds gesproken wordt, behoorlijk hebben bestudeerd. De heer de Steurs is ook een leek in koloniale zaken, en het bleek uit zijn antwoord van gisteren (Vrijdag), dat hij Woensdag een rede hield, welke door ieder ander ontwikkeld mensch had uitgesproken kunnen worden, die slechts van de socialisten had vernomen, dat in de Gajoe- en Alaslanden 3000 mannen, vrouwen en kinderen waren „vermoord", zonder dat hij dus eenige studie van de stukken en van de aanleiding tot de expeditie had gemaakt!»

En de *Tijd* merkte in haar Kameroverzicht van Donderdag ll. het volgende op:

„Het bovenstaande geeft niet meer dan een zwakke weerklank van sprekers geweldige phillippica. Eene beoordeeling van het gesprokene ligt over 't algemeen genomen niet op den weg van het overzicht. Toch willen wij niet verhelen, dat, al moge ook eene waarschuwing tegen overdreven militarisme en imperialisme aan het adres der Indische Regeering niet overbodig schijnen, de heftige beschuldigingen, door den heer de Stuers geuit, ons allerminst gerechtvaardigd voorkomen. Ook gelooven wij, dat de vorm, welken hij voor zijn aanval op ons koloniaal bestuur heeft gekozen, allerminst navolgenswaard mag heeten. O. i. behoort in de Kamer het gebruik van groote en »dikke« woorden, gelijk er zóóveel voorkomen in de rede van den heer De Stuers, te worden overgelaten aan de socialisten. Men kan door dergelijke krachtsuitdrukkingen een en andermaal zonder veel moeite op een vergadering indruk maken. Op den duur doet men daardoor aan de zaak, welke men tracht voor te staan, geen goed.»

De overzichtschrijver van de neutrale *Telegraaf* zag de gelegenheid schoon, om er 'n mopje van te maken. Ook 'n opvatting.

Toch geeft ook deze schrijver zoo tusschen de bedrijven door, eenige ernstige beschouwingen ten beste, zooals b. v.:

»Maar de tocht naar de Gajoe- en Alaslanden was nu eenmaal noodzakelijk. Daar waren brandpunten van verzet en wanneer die haarden van infectie niet radicaal werden vernietigd, zou het één lange lijdensgeschiedenis geworden zijn, zooals in Djambi en op Lombok.

Tegen dit alles is niets in te brengen, dan alleen dit, dat menschen met een teeder besnaard gemoed bloedvergieten toch altijd zullen blijven afkeuren, hoe verstandig van den anderen kant ook wordt geredeneerd. Dit is de eeuwige strijd tusschen gevoel en verstand, die ten slotte steeds weer eindigt in een overwinning van het gevoel. En dat is maar goed ook, want bleven de verstandige menschen oppermachtig, het ware met de menschheid gedaan.»

De *Nieuwe* meent dat 't 'n zucht tot schoolmeesteren was, toen wij er op wezen dat Boni niet in den Zuidwesthoek van Celebes is gelegen, en vroegen of 't daarheen was verdwaald. 't Blad merkte dienaangaande op:

»Heusch niet daarheen verdwaald, het rijk heeft voor ons altijd op dien Zuidwesthoek van Celebes gelegen. Hadden wij gezegd, dat het lag aan de Zuidwestkust of aan de Zuidwestpunt, de vraag van het orgaan van *Oost en West* ware op haar plaats geweest, maar nu? Hadden wij dan moeten zeggen: op de Oostkust van den Zuidwesthoek? Of moeten wij schrijven: op het zuidwestelijk schiereiland van Celebes? Met zuidwesthoek bedoelen wij natuurlijk niet alleen het uiterste zuidwestelijke puntje, zoomin als b.v. met den Oosthoek van Java bedoeld is geworden, b.v. alleen het Banjoewangische of het Blambangansche.»

Wij hebben aan de mogelijkheid van den gedachtengang van het blad gedacht, maar gewoon aan zuivere stelling in de *Nieuwe*, zouden wij dan verwacht hebben dat *zuidhoek* te lezen. Van 'n zuidwestelijk schiereiland, waarop dan Makassar zou zijn gelegen, kan toch o. i. geen sprake wezen, waar dit schiereiland zich ter weerszijden van den 120en Lengte-graad in recht-zuidelijke richting uitstrekt, door dien lengte-graad in twee nagenoeg gelijke deelen verdeeld, en het meest westelijke deel nog 'n eind oostelijk teruggeweken bij Kaap Mandar. De zaak komt dus o. i. op 'n verkeerde appreciatie neer.

Maar 't blad vergist zich heusch, wanneer het ons van schoolmeesteren verdenkt. In den tegenwoordigen tijd, nu alle zeilen moeten worden bijgezet, is o. i. kennis van onze koloniën een eerste vereischte om belangstelling te wekken. En waar zullen we die kennis eerder moeten zoeken dan bij hen, die het nederlandsch publiek moeten voorlichten, om het met kennis van zaken tot krachtig handelen te kunnen aansporen? Wanneer we nu b.v. melding maken van het feit, dat don Lorenzo van Larantoeka door den kamer-overzicht-schrijver van de *Telegraaf* tot de Dajakkers wordt gerekend, dan is dit niet, omdat we ons gedwongen voelen, te laten zien dat wij weten, dat er geene Dajakkers op Flores worden gevonden, maar omdat het ons leed doet, dat iemand, die zoo dikwerf indische onderwerpen te behandelen krijgt, zich niet de moeite getroost, om zich van de meest gewone op Indië betrekking hebbende zaken op de hoogte te stellen.

---

op los?" vroeg Paul glimlachend.

Bob kreeg een kleur. »Ja, ik vrees, dat ik dat wel eens gedaan heb," bekende hij met schaamte. »Maar ik bleef toch altijd mijzelf meester en heb die zwartjes nooit al te hard afgeranseld, terwijl ik later ook altijd een pleister op de wond legde. Geld maakt bij die menschen alles goed!"

»Ik meen, dat u mijn oom en tante — Kolonel en mevrouw Everard — daar wel eens ontmoet hebt,« zeide Selma. »Hij heeft daar een soort van burgerlijke betrekking, niettegenstaande hij soldaat is. Toen zij verleden zomer met verlof waren, heb ik hen veel in Londen ontmoet, en toen spraken zij ook over u.«

»O ja, ik ken hen heel goed," antwoordde Bob levendig, »allerliefste menschen, zij waren bizonder vriendelijk voor mij toen ik pas aankwam en niet goed wennen kon. Dat ik uw vader en u kende, was dadelijk een band tusschen ons. Wij hebben samen een groote jachtpartij meegemaakt en mevrouw heeft mij nog heel veel groeten aan u opgedragen.«

»Zij zeide altijd, dat de inlandsche bedienden onbetaalbaar waren, en was vol lof over haar kokkin en haar huisknecht, ook over haar naaister en vooral over haar waschbaas. Zij miste hen erg en was blij toen de tijd naderde, dat zij weer terug konden gaan. Zij vroegen, of ik niet eens een winter met hen mee zou willen gaan, doch ik had er niet veel lust in.«

»Neen,« verzekerde Bob, »het leven zou er u stellig niet bevallen zijn. De jacht en het regiment zijn er voor mij de grootste aantrekkingskrachten.«

»Herinnert u zich nog veel van Indië?« vroeg Selma, zich tot Paul wendend. Zijn slanke vingers speelden met de broodkruimels naast zijn bord. »Ik heb geen duidelijke herinneringen er meer van», antwoordde hij, zijn wenkbrauwen saamgeknepen, als over iets peinzend. »Ik moet al een heel achterlijk kind geweest zijn voor mijn leeftijd, toen ik hier kwam, of anders moet de plotselinge overgang van omgeving het meerendeel uit mijn geest weggevaagd hebben, want ik heb slechts zeer flauwe herinneringen omtrent mijn leven daar en dit hindert mij soms erg. 't Is zoo vreemd, dat ik dikwijls heel levendig over Indië droom, en dan altijd in het hindostantsch, maar vijf minuten, nadat ik ontwaakt ben, kan ik er mij niets duidelijks meer van herinneren, zelfs geen enkel ander woord dier taal, dan hetgeen ik te Oxford geleerd heb. Ik verlang er nog altijd even sterk naar terug, al is alles in vage nevels voor mij gehuld, en ik lees zooveel over Indië, als ik maar kan.«

»U gaat er spoedig weer heen, niet waar?« vroeg zij deelnemend.

»Ja,« zeide hij rustig, »maar« — hij weifelde een oogenblik en keek daarbij Selma diep in de oogen.

Zij ondervond een oogenblikkelijke aandoening, die haar schrik aanjoeg. Haastig keerde zij zich tot Bob, als een tegenwicht, en begon een levendig gesprek met hem over paarden en honden. Intusschen voelde zij, dat de ander zijn blik op haar gevestigd hield en was het een verlichting voor haar toen de maaltijd ten einde was en zij zich met Lady Jardine naar een ander vertrek kon begeven.

»Maak de piano open, Selma, en steek de kaarsen aan; Paul moet straks wat voor ons zingen, hij heeft een prachtige stem«!

Lady Jardine zette zich bij den haard en nam een streng wol ter hand.

»Werkelijk, Lady Jardine, Paul is zóó veranderd, dat ik een gevoel heb, alsof ik mij niets meer van hem herinner en hem van avond voor den eersten keer ontmoette. Het is vreemd, dat, ofschoon hij zooveel jonger is dan Bob, men toch den indruk krijgt, dat hij veel ouder is.«

»Hij is heelemaal een rare snaak. Ik denk dikwijls, of hij wel recht snik zou zijn. Hij heeft zulke vreemde denkbeelden.«

»Hij ziet er uit, of hij erg koppig is, »beslist« zal hij het misschien zelf noemen.«

»Zijn vader was ook zoo stijfhoofdig«, zeide Lady Jardine met een zucht, »Paul heeft dat van hem geërfd, denk ik;



zijn liefde voor kunst en vooral voor muziek, en zijn droomige, poetische natuur moet hij van zijn moeders kant hebben, mijn broer deed daar niet aan.«

Selma begon de muziek eens in te kijken, die in het rekje lag, blijkbaar Paul's eigendom, toen zich stappen in den gang deden hooren. De predikant kwam het eerst binnen, hij zette zich bij de gastvrouw neder en bracht de streng wol, die over een stoel gespannen was, op zijn handen over. Bob liep dadelijk naar het vuur toe en Paul Vereker naar de piano.

»Zing eens iets«, vroeg hij met aandrang.

Selma schudde het hoofd. »Ik heb ongelukkig geen stem, ik kan alleen spelen« — hare vingers gleden over de toetsen en als vanzelf begon zij de »Mondschein-Sonate«. Paul luisterde zóó aandachtig, dat 't leek alsof hij in slaap was gevallen. Bob praatte met den predikant en Lady Jardine, zonder eenigen aandacht te schenken aan de muziek. Toen Selma ophield met spelen, vroeg hij haar: »Speel de Mondschein-Sonate eens, die was je juist bezig te leeren, toen ik je den laatsten keer, zag«.

»Maar die heb ik pas gespeeld«, lachte zij. »Wat heb je goed geluisterd!«

»Nu, speel die dan nog eens,« zeide hij, niet in 't minst uit het veld geslagen.

»Ik denk er niet over. — Mijnheer Vereker, nu is 't Uw beurt om te zingen. Men hoort tegenwoordig zoo zelden een mooie mannenstem, zelfs niet op concerten. Zal ik U acompagneeren?«

»Gaarne«. Hij plaatste een lied voor haar, en zij hief haar hand op en riep: still«, om Bob's gebabbel op te doen houden. Zij was er zeker van, dat hun een bizonder genot wachtte.

Paul zong met een volle, warme bariton-stem, waarin een eigenaardig droefgeestigen klank lag, Har Dyal's Minnelied; de hartstochtelijke wanhoop, in woorden en muziek uitgedrukt, brachten tranen in Selma's oogen, en wekte dezelfde soort aandoening op, die zij wel eens had ondervonden bij den geur van kamperfoelie of jasmijn; er werd een begeerte naar iets onbereikbaars bij haar opgewekt en allerlei droeve herinneringen kwamen haar voor den geest.

Gedurende de stilte, die op het gezang volgde, slaagde zij er in, zichzelve weer meester te worden en Paul behoorlijk dank te zeggen voor zijn lied, terwijl Bob op luiden toon aanmerking maakte op den overdreven droefgeestigen zin der woorden en uit eigen beweging, heel jolig »John Peel« en »We 'll all go a hunting today« begon te neuriën. Daarna brak het gezelschap onder lach en kout op; de beide jongelui beloofden den volgenden middag naar de pastorie te komen wandelen en er een kopje thee te blijven drinken. »Misschien kom ik ook wel«, zeide Lady Jardine, »maar dan in het pony-wagentje — ik houd niet van wandelen.«

(*Wordt vervolgd*).

# Tentoonstelling te Luik in 1905.

Er heeft zich een voorloopige commissie gevormd, als zoodanig door het Belgische comité erkend, die het aan de Nederlandsche industrieelen en andere belanghebbenden mogelijk zal maken om, in eene te vormen Nederlandsche Afdeeling, deel te nemen aan de Internationale Tentoonstelling, die in 1905 te Luik zal worden gehouden.

Zooals aan de meeste onzer lezers bekend zal zijn, heeft de Nederlandsche Regeering hare medewerking aan de Luiksche Tentoonstelling onthouden, omdat men daaraan de herinnering had verbonden van het vijf-en-zeventig-jarig bestaan van België als onafhankelijken staat.

Nu het echter zoo goed als vaststaat, dat de Nederlandsche Industrie, ook zonder directe medewerking der Regeering, te Luik zal vertegenwoordigd zijn, komt bij ons als van zelf de vraag op, of dan die deelneming zich ook niet tot de koloniën zal moeten uitstrekken, want er is eene koloniale afdeeling en een afzonderlijk Palais Colonial.

Nu is het zeker al vrij laat om te zorgen, dat vóór 15 April eene behoorlijke uitstalling plaats hebbe van hetgeen de belangen van Oost- en West-Indie raakt, doch in 1889 hebben wij te Parijs ondervonden, dat met ernstigen, goeden wil ook in Nederland zelf, veel dadelijk in voorraad is, wat voor zulk eene tentoonstelling kan dienen en bovendien, bij zoo spoedig mogelijke bestelling, kan ook nu nog uit Oost- en West-Indië wel het een en ander worden ontboden.

Bij de voorloopige commissie heeft zich ook de Voorzitter van den Raad van Beheer van Boeatan aangesloten, nadat hij trouwens reeds, met het Belgische commissariaat, het deelnemen der vennootschap aan de tentoonstelling had besproken. Er kan zeker geen betere gelegenheid gedacht worden om de aandacht der gansche wereld op de producten van inlandsche kunstnijverheid en huisvlijt te vestigen, dan de het volgende jaar te Luik te houden wereldtentoonstelling, „worldsfair", zooals de Noord-Amerikanen deze nieuwerwetsche jaarmarkten hebben gedoopt.

Niet alleen koopmans-goederen en producten worden te Luik voor de koloniale afdeeling gevraagd, ook schriftelijke gegevens van land- en volkenkundigen, van economischen en politieken aard; in verband met het, tijdens de tentoonstelling te houden Congres van Koloniale Sociologie, is het zaak, dat Nederland, ook in dit opzicht niet achterblijve.

Met het oog op een en ander laten wij hieronder volgen een uittreksel van het Algemeen Program der Tentoonstellingscommissie:

KLASSE 117.

*Wijzen van kolonisatie.*

I. — Verhandelingen over afzonderlijke onderwerpen en statistieken omtrent de staatkunde, het bestuur, de nijverheid, den landbouw en den koophandel.

Voortbrengsels van den grond, voortbrengsels van den ondergrond, voortbrengsels van het dierenrijk.

Bescheiden betreffende de voortbrengst, den invoer, den uitvoer, invoerhandel, ruilhandel, handelsvennootschappen.

Gebruik, voor de kolonisatie, van den arbeid van inboorlingen, van landverhuizers, van bannelingen.

Bestaande takken van nijverheid, vervoernijverheid.

Genootschappen tot verspreiding en aanmoediging van de kolonisatie.

II. — Het land (aardrijkskunde, klimaatkunde, weerkunde, aardkunde, delfstofkunde; beschrijving van dieren en planten).

De bewoners (natuurleer van den mensch, volkenkunde, taalkunde).

Staatkundige en zedelijke ontwikkeling. — Geschiedenis, inrichting en bestuur.

Inrichting van den eigendom. — Middelen van overgang.

Onderwijs aan inboorlingen. Onderwijs aan inboorlingen gegeven tot verspreiding onder hen van de kennis der beschaafde volkeren en tot bevordering van de handelsbetrekkingen.

Onderwijs in koloniseerende landen gegeven tot ontwikkeling van de koloniale zaken en tot voorziening in de verschillende diensten.

Zendingen. Ontdekkingsreizen. Door reizigers meegebrachte verzamelingen voor den handel en voor de wetenschappen.

KLASSE 118.

*Koloniaal materieel.*

Bijzondere bouwstoffen en bouwwijzen voor de koloniën.

Woningen der inboorlingen; paleizen; openbare en godsdienstige gebouwen; bazars; hutten; stroohutten.

Handelsgebouwen; kantoren.

Woningen der kolonisten: Paviljoens; huizen; hotels; sanatoria.

Bouwwerken tot verdediging.

Allerlei bijzonder gereedschap en bijzondere middelen van vervoer te land en te water voor landen, die voor kolonisatie openstaan.

KLASSE 119.

*Bijzondere voortbrengselen, bestemd tot uitvoer naar de koloniën.*

Typen van bijzondere waren voor het verbruik in de koloniseeren landen. Uitvoerwaren, ruilwaren.

Versjouwing en behandeling van die waren. Wijzen van verzending.

Gewichten, maten, munten in gebruik in de koloniën.

Bescheiden omtrent de wisselwaarden.

# Oost-Indische berichten.

Naar aanleiding van de plannen, die er schijnen te bestaan, tot invoering van **belastingen ter Sumatra's Westkust**, behandelt Ophir in het *Soer. H.bl.* het belastingvraagstuk en kan hij niet gelooven, dat de zoo goede maleische bevolking een lastpost is voor het Gouvernement, terwijl de arme, reeds zoo zwaar belaste Javaan moet bijdragen in de kosten van het bestuur, en toch is het een feit, dat de maleier op Sumatra geen directe belasting betaalt. De Javaan brengt die op in den vorm van landrente, belasting op het bedrijf, op inlandsch gedistilleerd, op rijtuigen en op het slachten van vee, de maleier is van dit alles vrijgesteld, terwijl hij indirect alleen getroffen wordt door de op de kustplaatsen geheven invoerrechten en het gouvernements-zoutmonopolie. Ook wat de heerendiensten betreft, die beide presteeren, heeft de maleier het veel gemakkelijker; hij weet er altijd een akal op te vinden om tegelijk te verhuizen, als hij heerendienst moet verrichten. Toen in vroeger jaren de gouvernements-koffiecultuur op Sumatra's Westkust nog voldoende baten gaf, was er geen reden om een directe belasting van de maleische bevolking te heffen, thans zijn die baten zoo onbeduidend, dat men de koffiecultuur gerust kan intrekken. Als het getij verloopt, moet men de bakens verzetten, en daarom acht Ophir het niet meer dan billijk, dat thans een directe belasting in dit gewest wordt ingevoerd.

Wel zal dit hier en daar op verzet stuiten, maar daarom heeft hij in overweging, zoo min mogelijk met de hoofden te parlementeeren en hen, zonder langwijlig gepraat, te plaatsen voor een fait accompli, dat de belasting bij gouvernements-besluit **is ingevoerd**.

Nu de **suikerprijzen** zoo naar de hoogte gaan en allen, in de eerste plaats de administrateur, zulke prachtige tantièmes krijgen, schrijft een geëmployeerde op een suikerfabriek aan zijn ouders, zou het toch billijk zijn, wanneer de aandeelhouders van die schitterend hooge winstcijfers eenig geld beschikbaar zouden kunnen stellen om het leven der ge-employeerden wat te veraangenamen. Men zou meer aanraking met elkaar hebben en elkaar meer leeren waardeeren, die paar duizend gulden zouden zeer zeker hun rente wel opbrengen.

Het *Bat. Nbl.* vestigt de aandacht van de geldschieters van landelijke ondernemingen op het bovenstaande en zegt, dat er fabrieken zijn, waar veel te weinig wordt gedaan in het belang der europeesche ge-employeerden. Dit is een groote fout, die zich steeds wreekt.

Van onzen kant zouden wij er willen bijvoegen: of ook de inlandsche ge-employeerden en het werkvolk niet voor een toeslag zouden in aanmerking komen. Wij denken daarbij aan hetgeen de heer Van Vloten vroeger in het Indisch Genootschap heeft bepleit.

Hetzelfde blad bericht, dat er belangrijke veranderingen bij de **opiumregie** op til zijn, in het bijzonder wat de algemeene leiding en het beheer der fabriek betreft. Aan het hoofd der fabriek zal een technicus komen, wiens taak zal zijn, zoo economisch mogelijk werkende, het product zoo goed mogelijk af te leveren. En waar de verkoop in 't geheel geen handelskennis vereischt, zal hem tevens de opperleiding der regie worden toevertrouwd, terwijl voor het onderzoek van het opium een scheikundige wordt aangesteld. De ondervinding toch heeft geleerd, dat men vroeger een fout heeft begaan, door een militair apotheker als directeur aan het hoofd der fabriek te plaatsen en daarom was het goed gezien met dezen toestand te breken, ten einde meer bevredigende resultaten te verkrijgen.

**Japara** heeft eindelijk een stoomvaartverbinding met Semarang gekregen. Heel Japara juicht en geen wonder, een ieder, die weet hoe eentonig het daar is, zal dit met ons eens zijn. De »Charlotte« is in de vaart gebracht door den heer Berendsen van Djoana; met het drijven der onderneming heeft de heer Grooss van Koedoes zich belast. Wij wenschen deze onderneming van harte succes toe.

Onder den titel: **72 pikols padie per bouw. f162 netto winst** vestigt de *Javabode* de aandacht op zekeren Europeaan, **Sjoerd Klerksma** geheeten, die het ongeëvenaarde resultaat van 72 pikols per bouw met *f* 162 netto-winst bereikte. Eenvoudig als hij is, beweert **Sjoerd** dat hij dit minder bereikte door wijsheid dan door geluk en dat het zijn eigen verwachtingen overtrof. Zijn streven was aanvankelijk alleen gericht op besparing van arbeid door het gebruik van europeesche werktuigen, ten einde tegen den inlander te kunnen concurreeren, omdat hij had ondervonden er anders niet te zullen komen. De inlander verdient met zijn sawaharbeid hoogstens 20 à 25 ct daags; een dagloon voor een arbeider bedraagt 40 cent, wilde hij nu als landbouwer baten kloppen uit betaalden arbeid, dan moest hij dien productiever maken, dan de inlander vermag te maken met *zijn* hulpmiddelen. Het middel zou de *ploeg* zijn. En zoo volgde het een uit het ander, op den ploeg de kluitenbreker; op den kluitenbreker de buffelhark; op de werktuigen voor grondbewerking die voor oogstverwerking, de dorschmachine, de wanmolen, de zeef enz. en de goede oogsten volgden, nadat hij zijn sawah's aanvankelijk totaal bedorven had, door het bovenwerken van den onvruchtbaren ondergrond. En zoo heeft hij ten slotte *f* 162 op één bouw rijst verdiend, zuivere winst, na aftrek van alle uitgaven. En **door arbeidsbesparing** neemt hij aan het in die richting nog verder te brengen.

Over drie jaar, en mogelijk nog eerder, hoopt hij weer in de omgeving van Padang te beginnen.

Voor het landbouw-departement deugt zijne methode niet, wanneer men ze zóó maar dadelijk op de gansche rijstcultuur wilde toepassen, want volgens deze methode moeten de sawah's aanvankelijk finaal bedorven worden en er zou dus eerst minder rijstproductie, misschien wel hongersnood ontstaan. Overigens is die methode goed zegt Sjoerd, want voor gelijke uitgestrekheden gronds had hij 8 malen minder arbeid te besteden dan zijn buurman en maakte hij 4 malen grooter oogst, zoodat hij $8 \times 4 = 32$ pikols rijst produceerde, tegen zijn buurman één. Verdiende hij dus per dagdienst 20 cent, dan maakte hij er $32 \times 20$ cent = f 6,40 uit. En nam hij nu voor zoo'n dag dienst een koelie van f 0,40, dan had hij nog f 6 winst. Maar om 40 cent uittegeven en er 20 cent voor terug te ontvangen, dat ging niet en daarom heeft hij er in den beginne geld bijgelegd, tot hij aan het uitvinden ging.

Als er een honderdtal van zulke menschen op Sumatra te krijgen waren, zou het blad in overweging geven nog eens een vestiging van hollandsche boeren te beproeven op de Oro-oro-vlakte en eventueel op het Diëng-plateau.

Wij vertrouwen echter dat het werk van Sjoerd, ook de aandacht van de Indische Regeering niet zal ontgaan en dat zij zal overwegen, of ook zonder immigratie van europeesche boeren, voor de inlandsche bevolking door geleidelijke invoering, geen partij zal kunnen worden getrokken. Juist thans nu een ieder zich het hoofd breekt, hoe de economische toestand van Java moet verbeterd worden is deze quaestie van het hoogste gewicht.

Goed voorbeeld doet goed volgen. Na de welgeslaagde **tentoonstelling** te Blitar, worden, naar het *Soer. Hbl.* verneemt, plannen gemaakt om het volgende jaar ook te Soerabaja een groote tentoonstelling te houden. De plannen zijn nog van voorloopigen aard, maar er wordt reeds op veler offervaardigheid gerekend, vooral op die van de handelshuizen en de bankinstellingen, ten einde de expositie op grootsche schaal te kunnen organiseeren.

Eenige **Lombokkers**, zes in getal, hebben onder geleide van den controleur van Oost-Lombok, den heer van Affelen van Saemsfoort, een bezoek gebracht aan de steen- en pottenbakkerij te Kepoetran.

De Lombokkers, waaronder een Sasaksche Raden, de eerste die tijdens de expeditie van 1894 onze troepen zijn hulp aanbood, zijn overgekomen met het doel een kijkje te nemen bij de javaansche klein-industrie.

De controleur voor de politie Jasper gaf het gezelschap een assistent-wedono tot geleider mede. Na de steenbakkerij werden verschillende zeepziederijen met en zonder stoomvermogen en kopergieterijen bezocht. De vreemdelingen bleken zeer veel belang te stellen in hetgeen hun vertoond werd.

Daarna zijn zij via Madioen naar Batavia vertrokken, waar zij eveneens hun oogen den kost zullen geven. De heer van Affelen van Saemsfoort zal door den gouverneur-generaal in audiëntie worden ontvangen, om het een en ander in zake de bevordering van de nijverheid op het eiland Lombok te bespreken.

De gouverneur-generaal heeft, zooals bekend, zijn adhaesie geschonken aan een voorstel tot **afschaffing van de pajongs** der europeesche bestuursambtenaren. Er wordt nu verwacht, dat wij in de afschaffing dezer oostersche teekenen van waardigheid de manisfestatatie zullen zien van een geest, die uiterlijke praal verwerpt. Niet door gouden pet of pajong, maar door zedelijk overwicht zal de bestuursambtenaar zijne omgeving hebben te overheerschen. De afschaffing kan alleen van invloed zijn op de verhouding van de inlandsche hoofden, de inlandsche ambtenaren en de inlandsche bevolking tot het europeesch bestuur, schrijft de *Locomotief*. Om den pajong optebergen, moet men niet alleen kunnen aannemen, dat de europeesche ambtenaar dit attribuut kan missen voor zooveel zijn bekwaamheid en karakter betreft, maar tevens dat ook de inlander gevoeliger is voor het zedelijk overwicht dan voor den luister van den pajong. Zijn gehechtheid aan eeuwenoude traditie, zijn ontzag voor pronkerij rechtvaardigt de opvatting, dat tegenover hem met de afschaffing van den pajong niets gewonnen kan worden, vooral nu de *inlandsche* ambtenaren hun zonnescherm behouden.

Niets verloren ook, zouden wij er bijvoegen, wanneer zooals te vertrouwen is, de nieuwe koers de daden der Europeesche ambtenaren duidelijk kenmerkt.

**Naar het sneeuwgebergte**. Uit Merauké wordt aan de *Locomotief* bericht, dat de Nieuw-Guinea-expeditie te Merauké tot de ervaring is gekomen, dat er nog geen vorderingen waren gemaakt met de exploiratie der kust. Een nadere poging om een goeden weg naar het binnenland te zoeken mislukte. De leider der expeditie besloot daarom tot een nadere voorbereiding van den tocht en zond in verband hiermede een deel van de voorraden en van het personeel terug, om ze later e. q. weer tot zich te trekken. Nader wordt uit Batavia aan het *Hbl.* geseind, dat de expeditie is opgeheven en het plan thans bestaat het Charles Louis-gebergte oostelijk van het Sneeuwgebergte, te bezoeken, doch is gebleken, dat de afzender van dit bericht niet goed ingelicht is geweest, daar de expeditie *niet* is opgeheven en het Sneeuwgebergte het doel is en blijft. Allleen zal, omdat de *oostelijke* weg te veel moeielijkheden oplevert, thans de *westelijke* weg gevolgd worden. Abusievelijk heeft de berichtgever het Charles Louis-gebergte oostelijk van het Sneeuwgebergte aangeduid, terwijl het »westelijk« ligt.

Men verwacht dat de **nieuwe politie-reorganisatie** op 1 Januari 1906 te Soerabaja, Batavia en Semarang ten uitvoer zal kunnen worden gelegd. De assistent-resident L. R. Priester, belast met het ontwerp, is met zijn plan voor Semarang gereed gekomen, welk plan ook als basis zal moeten dienen voor de reorganisatie in de andere steden van Java en Sumatra. Indien de reorganisatie haar beslag krijgt zullen er, blijkens *de Locomotief*, evenals nu drie groepen van politie zijn: *de gouvernements-politie, de stadspolitie* en *de kampongpolitie.*

I. De *Gouvernements-politie* zal door uitbreiding van het reeds actieve korps op een sterkte van 100 man worden gebracht. Er zullen dan hoofdagenten en agenten zijn; als hoofdagent zullen naast inlanders ook europeanen en in Indië geboren afrikanen worden aangesteld. De europeesche hoofdagenten zullen vermoedelijk den titel van »rechercheur" krijgen; de titels „oppasser, opziener en schout" verdwijnen. De geheele stad wordt in 4 politiesectiën verdeeld en in elk dezer sectiën zal als politiechef optreden een „commissaris" of „ondercommissaris". Bij gebleken ijver en geschiktheid zullen graden worden toegekend als: korporaal, sergeant en sergeant-majoor. Twintig man zullen van de 100 van een fiets worden voorzien. Deze 20 fietsers vormen in tijden van onrust of gevaar een keurbende ter bescherming van de dragers van het openbaar gezag.

II. De *stadspolitie* zal ongeveer 60 man sterk zijn en zal des nachts de handelshuizen en de haven bewaken en wordt voor het grootste deel bekostigd uit een afzonderlijke kas, te vormen uit de bijdragen van de belanghebbende europeesche ingezetenen, chineezen en vreemde oosterlingen.

De europeanen zullen dan 24 agenten moeten bekostigen, de chineezen 20 en de vreemde oosterlingen 4. Deze agenten zullen f 15 's maands ontvangen.

III. De *kampongpolitie* bewaakt de kampongs. Een *wachtpostenkorps*, bezoldigd, bezet de gardoe's langs den weg, die voortaan *wachtposten* zullen heeten. Langs de wegen zullen 48 van die posten komen, en elke post, dag en nacht door 3 à 5 mannen worden bezet. De kampong-politie zal voorloopig, als voorheen, in desa-dienst worden verricht, maar men zal trachten, geleidelijk, door een stelsel van afkoop, te geraken tot een *bezoldigde* kampongpolitie.

Bij wijze van proef zullen reeds dadelijk in de kampongs met *gemengde* bevolking de bewakers door den kampong zelven worden bezoldigd. Tegenover de inkrimping van het aantal schouten en opzieners, zullen twee nieuwe inlandsche politiebeambten worden aangesteld, een wedono-politie en een mantri-politie. Deze zullen de daders opsporen van gepleegde misdrijven. Waar voortaan de gardoe- en kampongbewaking gecontroleerd zal worden door de gouv-politie, komen alle prijaji's-ronden te vervallen, waardoor tal van mantri's, schrijvers, teekenaars enz worden ontheven van de verplichte nachtronden.

| | |
|---|---|
| Een commissaris 1e kl. zal maandelijks krijgen | van *f* 250—*f* 350 |
| Een idem 2e kl. | „ „ 175—„ 225 |
| „ ondercommissaris | „ „ 125—„ 145 |
| „ eur. rechercheur | „ „ 60—„ 80 |
| „ inl. hoofdagent | „ „ 25—„ 35 |
| „ agent | „ „ 15—„ 25 |

Men zal voorstellen 3 commissarissen en ondercommissarissen op te nemen, in het korps gouv-ambtenaren. De diensttijd voor de eur. politiebeambten zal loopen van het 35e tot het 55e levensjaar, zoodat ook oud-militairen kunnen worden aangenomen. De eur. sollicitanten zullen zich moeten onderwerpen aan een examen, overeenkomende met het klein-ambtenaars-examen. Zij worden, als zij slagen, als volontair geplaatst en na 3 maanden wordt over hun aanneming beslist.

Op het residentiekantoor zullen dagelijks theoretische lessen worden gegeven met het oog op een vakexamen.

Het nieuwe politiecorps zal bewapend worden met stok en klewang, het kader buitendien met een revolver en de fietsrijders zullen geoefend worden op de karabijn.

De regeling zal een uitgaaf vorderen van *f* 80,000 's jaars. De Semarangsche politie kost nu per jaar *f* 56.000. Er wordt gerekend voor de reorganisatie op *f* 720 bijdragen 's maands van belanghebben, zoodat de *f* 56.000 mogen vermeerderd worden met *f* 8600; men kan alzoo rekenen op *f* 64.600, zoodat het gouvernement *f* 20 mille per jaar zal moeten bijpassen.

De *Locomotief*, deze reorganisatie besprekende, vindt 't niet duidelijk, waarom de heer Priester, die het nederlandsche stelsel heeft gevolgd, voor de twee groote steden twee afzonderlijke groepen, gouv.- en stadspolitie, wil creëeren, wijl hier toch beide groepen organen van een en hetzelfde gezag, het binnenlandsch bestuur, zullen zijn. In Nederland streeft men juist naar eenheid, daar is het verschijnsel waar te nemen, dat in de groote steden met een uitgebreide gemeentepolitie de rijkspolitie op den achtergrond raakt. Dan, zegt dat blad, wordt de kampongpolitie *niet hervormd of verbeterd*, alleen zal gepoogd worden te geraken tot bezoldiging der wakers in enkele kampongs. De eisch: reorganisatie van de politie, is echter juist het gevolg van de slechte *kampong- en desapolitie*, die alweer oorzaak is dat de inlander van de hand in den tand leeft, niet spaart, niet hecht aan bezit en dus niet tot welvaart komt. Om deze redenen is *de Locomotief* dan ook van oordeel, dat de samensteller van het ontwerp te veel heeft gelet op de europeesche belangen en te weinig op die van de inlandsche bevolking.

Het *Bat. Nbl.* weet te vertellen, dat de overste van Daalen er niet aan denkt met buitenlandsch verlof te gaan, alvorens de bandjermasinsche zaken te hebben beredderd en geheel aan de hem gegeven opdracht te hebben voldaan.

Uit Batavia werd aan het *Hbl.* geseind, dat een patrouille onder den 1en luitenant E. G. Gaarlandt, sterk 100 man, boven Tadde, in een hinderlaag is gevallen. Twee minderen en twee dwangarbeiders sneuvelden, acht minderen en twee dwangarbeiders werden gewond. De vijand verloor 26 man aan dooden.



# West-Indische Berichten.

**Suriname**. Den 31en October l.l. hield de »Vereeniging voor den grooten landbouw« eene algemeene vergadering te Paramaribo. De bijeenkomst, waarop 32 ondernemingen vertegenwoordigd waren, schreef *Onze West* (aan wier verslag wij het een en ander betreffende die vergadering ontleenen), werd ook bijgewoond door een aantal belangstellenden.

In deze vergadering kwam het artikel in genoemd blad ter sprake, waarin het plan geopperd werd, een petitie te richten tot het koloniaal bestuur, onderteekend door allen, die direct of indirect lijden tengevolge van de cacao-crisis, en het dringend verzoek behelzend om gedurende eenige jaren financiëelen steun te verleenen voor de invoering van nieuwe cultures. Het bleek, bij monde van den Voorzitter, den heer F. C. Curiel, dat bedoeld artikel was geplaatst met medeweten van het bestuur der Vereeniging. Na lang debat werd door de vergadering bij acclamatie de wenschelijkheid uitgesproken van financiëele hulp van bestuurswege voor de invoering van nieuwe cultures en werd aan het bestuur der Vereeniging opgedragen een petitie als vorenbedoeld op te maken.

Uit het verhandelde ter vergadering, bleek o.a., dat het bestuur der Vereeniging met het oog op de onvoldoende gegevens, welke het betrekkelijk rameh-cultuur, wat marktwaarde en zoo meer aangaat, mocht ontvangen, niet tot die cultuur durfde adviseeren, doch haar evenmin ontraadde. Een, der ter vergadering aanwezigen deelde mede, rameh-monsters naar Europa te hebben gezonden, doch het resultaat nog niet te hebben vernomen.

Onder de nieuwe cultures neemt die van bacoven eene eerste plaats in, terwijl daarnaast de cultuur van rijst wordt geacht bijzonder voor uitbreiding, welke trouwens reeds plaats vindt, in aanmerking te komen.

Door den, ter vergadering aanwezigen, inspecteur van den landbouw, Dr. van Hall, werd alsnog voor Suriname de aanplant van Hevea aanbevolen.

Wat de bacoven-cultuur aangaat, deelde de heer Curiel mede, dat tegen het einde der vorige maand het zeilschip kon worden verwacht met de, ten behoeve van den grooten landbouw op Jamaica bestelde 23000 jonge planten. Nog lang niet genoeg, meent de heer van Hall, die alvorens der vergadering eenige mededeelingen te verstrekken over de caoutchouc-cultuur, het ook over den aanplant van bacoven had.

Er waren 50000 planten besteld. Over een jaar zouden die 50000 bossen bacoven kunnen opleveren. Maar dan zou men nog even ver zijn, meende hij. Want geen stoomvaart-maatschappij zou daarvoor een geregelden dienst willen openen. Nu zijn er plantages, die niet in staat zijn dadelijk op uitgebreide schaal de cultuur ter hand te nemen. Maar er zijn ook andere, die wel in staat zouden zijn wat meer te doen. Zij zouden daartoe ook wel bereid zijn, indien zij verzekerd waren van afzet en van goede gelegenheid om hun product te verzenden. Nu zei de heer van Hal, het op goede gronden buiten twijfel te achten, dat zoodra er genoeg bacoven geproduceerd worden, ook onmiddellijk gelegenheid tot verscheping zal geopend worden. Het verbruik van bacoven neemt in Europa, vooral in Frankrijk, en ook in Nederland, geregeld toe. In de Vereenigde Staten kunnen, om zoo te zeggen, onbeperkte hoeveelheden worden aangevoerd. Spreker meende dan ook de ondernemingen, die daartoe in staat zijn, te kunnen aansporen de bacoven-cultuur op groote schaal ter hand te nemen. De naar Holland gezonden proefzendingen hebben een steeds beter resultaat opgeleverd. De bananebacove, mits op den juisten tijd afgesneden, bleek de reis van 23 dagen gemakkelijk te kunnen doorstaan. Een groot percentage kwam in uitnemenden staat in Nederland aan.

Wat de rijstcultuur aangaat, ontleenen we aan *Onze West* dat de firma C. Kersten & Co. reeds een stoomrijstpelmolen besteld heeft. De bedoeling is, den molen te Paramaribo te plaatsen.

Met betrekking op de, door den heer van Hall aanbevolen Hevea-cultuur, valt op te merken dat, staande de vergadering, door eene combinatie van planters een bestelling van 32000 plantjes, die het stuk op ongeveer 10 cents zullen komen te staan, werd gedaan. De *Suriname* meende, in hare bespreking van deze vergadering en het daar verhandelde, een waarschuwende stem te moeten laten hooren tegen de rubber-cultuur. Deze, zeide ze, rendeert eerst na 10 tot 15 jaar. Zoolang kan de kolonie niet wachten. De rubber speelt nu een groote rol in de industrie. Doch omwentelingen in den een of anderen tak van industrie komen bijna elken dag voor.

Voor de noodlijdende onder de plantages is Hevea-cultuur natuurlijk uitgesloten, en voor de andere, zooals gemeenlijk, als bijcultuur, is 'n kansje o.i. te wagen. Het lang-leven-motief heeft reeds menigeen van de caoutchouc-cultuur afgehouden, die nu daarvan de vruchten had kunnen plukken.

Hoe ook in Suriname op mijnbouw-gebied zonderling gedaan werd en nog wordt, blijkt wel uit het volgend relaas in de *Suriname* betreffende den strijd om een concessie, waarbij politie, ter sterkte van één brigadier en 4 man, moest optreden om te waken tegen ongeregeldheden.

»De oud-bekende concessie M. S. Levie in Boven-Suriname, Centraal-Placer genoemd, was drie maanden geleden vervallen. Door de hooge retributie van f 0.50 voor een uitgestrektheid van 6200 hectaren, werd zij niet door de houders vernieuwd en ook door niemand anders aangevraagd. Den 1sten November j.l. was de retributie weer f 0.10 geworden en daarop wachtten velen. 's Morgens vroeg reeds waren de liefhebbers voor den ingang van het Domeinkantoor geposteerd. Toen de deuren geopend werden, vond er een hevige worsteling plaats,

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 38, Donderdag 1 December 1904.

waaronder het inschrijvingshokje bijna bezweek, en kwam de heer Polanen zegevierend uit den strijd, als eerste inschrijver. Daarmeê had hij echter de concessie nog niet. Door den heer Samson was n.l. reeds den vorigen dag ingeschreven en had deze dus het recht er op tegen de retributie van f 0.50 per hectare. De belangen werden verzoend en streek de heer P. f 250 op voor afstand van zijn recht aan den heer S., die, naar wij vernemen, in deze met Dr. Bradley in compagnonschap gaat."

Heel duidelijk is ons dit zaakje niet. Waar de heer S. door zijn inschrijving op 31 October een recht kon verkrijgen, staat het o i. vast, dat daarmee ook voor het bestuur een recht verkregen werd, n.l. op de hoogere retributie ad f 0.50. Waarom nu, toch tot 'n nieuwe inschrijving werd overgegaan, komt ons eenigszins zonderling voor. Der kolonie kan 't toch niet onverschillig zijn, of zij voor eene concessie 620 gulden of vijf malen dat bedrag opstrijkt?

De pogingen van *Onze West* om eene vereeniging tot bescherming van dieren in Suriname op te richten, zullen met succes bekroond worden. Reeds werd de leiding opgedragen aan een comité, waarvan een twaalftal dames en heeren deel uitmaken.

Wat de actueele koloniale vraagstukken aangaat, treffen we, met het oog op het bevolkingsvraagstuk in de *Suriname*, naar aanleiding van het in de *Surinamer* opgenomen interview van 'n tiental afstammelingen van hollandsche kolonisten, het betoog aan dat daaruit geenszins afteleiden is, dat overwegende economische bezwaren zich tegen immigratie op kleine schaal van hollandsche boeren zouden verzetten. De gevreesde en nu reeds gevoelde concurrentie der Britsch-Indiërs bepaalt zich tot het melkbedrijf. Waar nu nog de melk te Paramaribo 25 cent de liter kost, een prijs, die door de kosten van den veestapel niet gerechtvaardigd wordt genoemd, meent 't blad, dat er voor bekwame veefokkers en melkboeren nog plaats is in de kolonie. Ook tuinders met degelijke kennis van het bedrijf zouden er zeker nog 'n rijk arbeidsveld vinden. De Britsch-Indiërs, in wier handen de groententeelt nu is, beoefenen dit bedrijf zonder kennis van zaken. Ook zijn de prijzen der groenten nog te hoog en worden er niet genoeg soorten verbouwd. Wat betreft de moeielijkheid der keus van een geschikt *uitvoer*produkt, door nieuwe kolonisten te verbouwen, schrijft 't blad, dat het een bezwaar is, dat het wezen der kolonie zelf raakt, maar dat dan ook alleen waarde heeft bij de beschouwing van een massale immigratie.

De anti-lepra-verordening vond nu toch 'n verdediger, en wel in den redacteur van de *Nieuwe Sur. Cour.*, het Staten-lid, den heer Libertador-Ellis, die zelfs meent, dat het bestuur nog niet ver genoeg is gegaan, waar het z. i. vaststaat, dat de toestand wel degelijk van dien aard moet worden geacht, dat krachtig ingrijpen noodig is.

**Curaçao**. Wij ontleenen aan de *Wekker* het volgend bericht:

„De Commissie, kort geleden door het Bestuur der kolonie benoemd, om rapport uit te brengen omtrent het al of niet oorbare van de oprichting eener Kamer van Koophandel op dit eiland, heeft, naar men ons mededeelt, op de meest gunstige wijze omtrent die oprichting gerapporteerd. Ook wij gelooven en hebben bereids ons gevoelen daarover kenbaar gemaakt, dat zulk een, uit zaakkundigen en ervaren leden samengestelde Kamer zeer nuttig werkzaam zou kunnen zijn en goede wenken en adviezen geven.

Zooals het thans hier met den handel gesteld is, behooren er geen middelen ongebruikt te worden gelaten, om dien op te beuren en, des noods door vrijgevige vrijdommen, weder te doen verlevendigen. Zulk een Kamer nu is als aangewezen, om in dien geest werkzaam te zijn. Hare leden kunnen, door hunne besprekingen, tot resultaten ten gunste van den handel geraken."

## De Molukken.

De **afdeeling Nijmegen** hield Donderdag 24 November eene openbare Vergadering, waarin *Jhr. E. von Bose*, secretaris dier Afdeeling, op het verzoek van het bestuur eene causerie hield over *de Molukken*, die door de aanwezigen met groote belangstelling werd aangehoord.

Aan „*De Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant*" ontleenen wij het volgende kort verslag:

In de Nutszaal hield gisteravond de plaatselijke afdeeling der vereeniging „Oost en West" eene openbare vergadering, waarin na eene openingsrede van den voorzitter, den heer K. F. Caspersz, die daarbij tot meerderen steun der Vereeniging krachtig opwekte, jhr. C. M. R. C. E. von Bose een causerie hield over de Molukken-archipel, het eilandenrijk, dat, ter grootte van 5200 vierkante mijlen, de grondlegging onzer vestiging in de Indiën geweest is. Spreker beschouwde dit gebied allereerst uit geographisch oogpunt en herinnerde er o. a. aan, dat het in twee residentiën, Amboina en Ternate is verdeeld. Vervolgens werd eene korte schets gegeven van de historie dezer eilandengroepen, waar de eerste gouverneurs-generaal der Oost-Indische compagnie zetelden, waar herhaaldelijk opstanden gedempt moesten worden, dikwerf de rijke cultuur van de velden werd verwoest, en waar de Hollanders de eerste moeielijkheden met hunne Engelsche naburen ondervonden. Ten slotte weidde de heer Von Bose op zeer boeiende wijze verder uit over de beide belangrijkste eilanden van dezen Archipel, het zoo dikwerf door vulcanische rampen geteisterde Amboina en het muskaatnoten-eiland Banda. Geheel dit uitgestrekte gebied te bespreken zou met het oog op den beschikbaren tijd onmogelijk geweest zijn, en juist daarom beperkte de spreker zich tot deze beide eilanden, op het eerste waarvan hij in het fort Nieuw-Victoria het levenslicht aanschouwde en veertig jaren later terugkeerde om eenigen tijd achtereen in het ouderlijk huis van de schoonheid van zijn geboortegrond te genieten. Als kundig en ervaren gids, al noemde hij zichzelf ook een leek, leidde de heer Von Bose ons over Amboina rond; hij beschreef ons de aankomst van de veertiendaagsche pakketboot, die het eiland uit zijn isolement komt verlossen; hij voerde ons temidden der eigenaardig gemengde bevolking van het eiland, waar zoo talrijke stammen van naburige eilanden, o. a. van Saparoea verblijf houden, evenals natuurlijk de Arabieren en Chineezen; hij maakte met zijn gehoor de bergtochten, die de weelderige natuurtafereelen van het eiland zoo in vollen rijkdom te zien geven, hij schetste ons de heerlijke schoonheid der reede van Ambon, bovenal bij avond, wanneer de zilveren gloed der maan daaraan dezelfde bekoring als van een Zwitsersch of Italiaansch meer schenkt; hij deed ons de oude stad in haar meest karakteristieke verschijnselen en gebouwen kennen, beschreef de inwoners, de karaktereigenschappen der eigenlijke Amboineezen, bij wie de militaire stand zoo hoog in aanzien staat; hij releveerde de vele hooge bezoeken, die het eiland o.a. van prins Hendrik en nog voor korten tijd van den tegenwoordigen Oostenrijkschen kroonprins, aartshertog Frans Ferdinand, mocht ontvangen. Een uitstekend beeld van het huiselijk leven der inlanders, van hunne spelen en vermaken, van den levenstoestand op het eiland sloten zich bij deze interessante mededeelingen aan, terwijl tot slot de gloedrijke beschrijving van Banda's natuurtafereelen er in niet mindere mate toe zal hebben bijgedragen om het dankbare auditorium belangstelling in te boezemen voor die beide, zoo rijke en zoo belangwekkende eilanden, in dien uitersten hoek bij Nieuw-Guinea gelegen in den smaragdenketen onzer bezittingen. Een dankbaar applaus beloonde den spreker voor zijne aangename causerie.

## INGEZONDEN.

## De Koelie-ordonnanties.

In de over dit onderwerp door den Heer H. R. Rookmaaker gegeven verhandeling, op de vergadering der Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, en de daarop gevolgde debatten zijn eenige beschouwingen ten beste gegeven, die niet geheel juist zijn.

Ik vind daarin aanleiding, voor zoover ik daarvan aanteekening heb gehouden, de geschiedenis te verhalen van de Koelie-ordonantie ter Sumatra's Westkust, opgenomen in het Staatsblad van N.-I. van 1886 no. 223.

Uit dit verhaal zullen zij, die minder juiste mededeelingen hebben gedaan, kunnen lezen in hoever zij zich hebben vergist.

De Europeesche landbouw of door het Gouvernement van N.-I. in erfpacht uitgegeven perceelen dateert van het jaar 1874, toen bij Staatsblad van dat jaar no. 94 *f* eene regeling te dien aanzien werd getroffen.

Vooral in de eerste jaren had de landbouw-industrie te kampen met gebrek aan werkvolk. De koelieloonen werden daardoor opgevoerd tot ongeveer het dubbele van die op Java; en toen desalniettemin de noodige handen toch bleven ontbreken, kwam de Regeering te gemoet met de zoogenaamde Koelie-ordonnantie, regelende de onderlinge rechten en verplichtingen der werkgevers en de *van elders* afkomstige werklieden op de ondernemingen van landbouw en nijverheid in dat gewest (Stbl. 1886 no. 223).

Werd het den ondernemers hierdoor mogelijk gemaakt werklieden te ontbieden uit Hindostan (Voor-Indië), Java en Nias), de proeven door hen met de werving genomen liepen veelal uit op negatieve resultaten. De werving op Java ondervond, naar men beweerde, de volgende moeielijkheden:

1°. onbekendheid bij de besturende ambtenaren aldaar van de waarde van een werkcontract en dikwerf tegenwerking van die ambtenaren bij het aanwerven van koelies;

2°. het eischen van exorbitante werfloonen door de wervers, die dan nog in den regel het schuim der bevolking opzonden.

De moeielijkheden om Niassche koelies te krijgen werden daaraan toegeschreven, dat de meeste emigranten verkozen op Padang te blijven, alwaar vele hunner landgenooten gevestigd zijn.

De Kamer van Koophandel te Padang vond in een en ander aanleiding in Sept. 1888 aan de Regeering het verzoek te doen, de uitvoer van werkvolk uit Britsch-Indië ook naar Sumatra's Westkust mogelijk te maken. Wegens de bezwaren tegen sommige gewichtige bepalingen der met dat doel reeds ontworpen conventie gerezen, is van het openen van onderhandelingen met genoemd Gouvernement moeten worden afgezien.

In April 1889 was door de Deli-Maatschappij en 22 andere belanghebbenden bij ondernemingen van landbouw ter Sumatra's Oostkust een verzoekschrift ingediend aan den Minister van Koloniën, met bijlagen, betreffende de emigratie van werkvolk uit Britsch- naar Nederlandsch-Indie. De bezwaren, welke de Nederlandsche Regeering, in het belang harer zelfstandigheid of ter vermijding van verwikkelingen, meende te moeten maken tegen de ontwerp overeenkomst tusschen Nederland en Groot Brittanje, werden door adressanten niet gedeeld. De eisch door de Britsche Regeering gesteld, dat aan Britsche Consulaire agenten of ambtenaren van tijd tot tijd gelegenheid zou worden gegeven om zich ter plaatse op de hoogte te stellen van den toestand der emigranten, kwam hun volkomen verklaarbaar en billijk voor. Beter toch dan door de meest omvangrijke rapporten en statistieken, kon die Regeering door eigen aanschouwing op de hoogte blijven harer in groote getale elders vertoevende geëmigreerden, en zij had hierbij dubbel belang, want de emigranten hadden den band met het moederland niet verbroken, daar zij zoo lang hun werkcontract duurde, 't recht hadden op een vrije terugreis. Het verlangen der Britsche Regeering, dat onze Ned. Indische wetgeving, regelende de verhouding tusschen werkgevers en werklieden, wijziging onderging, waar het gold werklieden uit Britsch Indië afkomstig, gaf adressanten aanleiding tot de samenstelling eener ontwerp-verordening met memorie van toelichting, waarin de voornaamste bepalingen der koelie-ordonnantie van 1880 van 't Britsch Indisch ontwerp tractaat waren opgenomen. Aan den Minister van Koloniën was het verzoek gedaan deze stukken ter overweging te zenden aan de Indische Regeering en, door bemiddeling der gewestelijke autoriteiten, ook aan de voornaamste belanghebbenden.

De Kamer van Koophandel te Padang, ter zake o. a. gehoord, achtte de totstandkoming der ontwerp-verordening zeer in 't belang der particuliere landbouw-nijverheid, ook op de Westkust. Daarin kwamen echter enkele punten voor, die speciaal op toestanden in Deli schenen te doelen, doch waarvan de vaststelling even zoovele bezwaren zou opleveren voor de Westkust van Sumatra:

1o werd door de K. v. K. verlangd, dat de aanvoer van werkvolk ook per zeilschip werd toegelaten. In de concept-verordening was er alleen sprake van aanvoer per stoomschip. Het vervoer per zeilschip werd in het belang van den werkman geacht, omdat het door hem aan te zuiveren voorschot er zoo veel kleiner door zou worden.

2o zou gaarne worden gezien, dat de ordonnantie de gelegenheid opende om met de werklieden overeenkomsten voor taakwerk aan te gaan, met weglating van een minimum dagloon.

3o werd voorgesteld de werkman tot terugbetaling van *f* 50, inplaats van *f* 30 te verplichten bij verbreking van het contracht, daar bij de proeven vroeger genomen met importatie van Hindoes, was gebleken dat dit werkvolk te Padang niet zoo goedkoop was kunnen worden aangevoerd.

4°. Werd de vrees gekoesterd, dat er verschillen zouden kunnen rijzen aangaande de vraag, door welke Regeering de inspecteurs der Britsch-Indische emigratie moesten worden benoemd, en daarom voorgesteld dit door den Gouverneur-Generaal te laten doen, waardoor zij dan ook werkelijk Nederlandsch-Indische ambtenaren zouden wezen.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust kon zich met het gevoelen der Kamer wel vereenigen, met uitzondering van het door haar aangevoerde over het niet stipuleeren van een minimum dagloon in de werkcontracten, aangezien hij daarin een gevaar zag voor den werkman, en het vaststellen van een minimum loon, natuurlijk toch de mogelijkheid in zich sloot om dit te verhoogen.

Uit het bovenstaande blijkt, dat bij de samenstelling van verordeningen, waarbij de belangen van handel en nijverheid betrokken zijn, de vertegenwoordigers daarvan wel degelijk geraadpleegd worden. Meer reden tot klagen te dien opzichte zouden de werklieden hebben, die daarbij in het geheel niet gekend worden en wier hoofden, hun wettige vertegenwoordigers, ook als zoodanig, in den regel niet worden geraadpleegd. — Het is hier echter niet de plaats daarover uit te wijden.

De Koelie-ordonnantie voor Sum.-Westk. heeft ten doel: ingeval van immigratie van werklieden, hetzij van buiten, hetzij van binnen Ned.-Indië, doch van buiten den vasten wal, tengevolge van werving door werkgevers, de belangen te verzekeren van het Gouvernement, van de werkgevers en der werklieden.

Ten einde aan dat doel bevorderlijk te zijn, werden omtrent eenige onderwerpen bij de ordonnantie geregeld met de Regeering van gedachten gewisseld.

Zoo werd wijziging van art. 1 noodig geacht, omdat een ondernemer een gewezen contract-koelie van eene andere onderneming, wiens contract was geëxpireerd, in dienst had genomen zonder werkcontract. Men meende dat een van buiten den vasten wal geëmigreerde, immigrant bleef al had hij ook een tijd lang ter Sum.-Westk. met of zonder contract gewerkt, en dat, waar art. 1 bepaalde, dat werklieden, *afkomstig* van buiten den vasten wal, slechts in dienst genomen worden krachtens eene schriftelijke overeenkomst, zoodanig contract ook ten tweede male behoorde te worden aangegaan met den immigrant.

De Regeering was echter van gevoelen, dat zoodra de eerste overeenkomst afgeloopen is, het aan iederen werkgever op den vasten wal ter Sum.-Westk. vrij staat om met den geïmmigreerden te contracteeren, zonder schriftelijke overeenkomst.

Het woord „afkomstig" moet dus worden verstaan in den zin van „verkregen of aangeworven," en niet in dien van „geboortig".

De ordonnantie is alzoo niet toepasselijk op werknemers, die moeten gerekend worden te behooren tot de opgezetenen van den vasten wal, ook al zijn zij geen Maleiers of Batakkers, maar ingedeeld in wijken of kampongs, onder het bestuur van de plaatselijke hoofden; alzoo personen, die daar „eingeburger" zijn.

Zoo werd de vraag gedaan, of onder het aantal werkuren, bedoeld bij art. 2 al. 1 § 3 der ordonnantie, ook dienen begrepen te worden de schaftijd en de tijd, die de koelie moet besteden om naar zijn werk te gaan en terug te keeren.

De regeering beantwoordde de vraag aldus: schaften is rusten en eten, en er bestaat dus alle reden om den tijd daaraan besteed *niet* als werktijd mede te tellen, terwijl de gang naar en van het werk daarentegen een deel uitmaakt der vermoeienissen van den dag in dienst van den werkgever, en dus behoort te worden medegerekend.

Volgens art. 3 zijn de werkcontracten eerst van kracht na de registratie. Indien de overeenkomst is gesloten op eene plaats in het buitenland, waar volgens de uitdrukkelijke en openlijke verklaring der regeering, voldoende contrôle op de landverhuizing bestaat, weigert het hoofd van plaatselijk bestuur alleen dan de registratie, als de overeenkomst niet voldoet aan de vereischten gesteld bij art. 2 der ordonnantie. Indien de overeenkomst *elders* is gesloten, gaat het hoofd van plaatselijk bestuur tot de registratie niet over dan na zich door ondervraging te hebben overtuigd, dat de arbeider vrijwillig tot de overeenkomst is toegetreden en met hare voorwaarden behoorlijk bekend is.

Wat wordt met „elders" verstaan? Dit woord slaat op overeenkomsten gesloten in Ned.-Indië en op plaatsen in het buitenland, *waar geen voldoende contrôle op de landverhuizing wordt uitgeoefend*. Ondervraging behoefde intusschen, naar het oordeel der regeering, ook waar zij niet uitdrukkelijk voorgeschreven is, niet achterwege te worden gelaten, als het bestuur ze om de eene of andere reden noodzakelijk achtte.

Nog werd voorgesteld te bepalen, dat de werkgever op den datum van expiratie van het contract, den arbeider voor het hoofd van plaatselijk bestuur zou moeten doen verschijnen, ten einde dezen in de gelegenheid te stellen te onderzoeken in hoever het verband van den arbeider, wegens afwezigheid, ziekte of ondergane straf moet worden verlengd. Naar het inzien der regeering zou, ingeval van geschil tusschen ondernemers en hoofden van plaatselijk bestuur, aangaande de voortduring van het contract na het verstrijken van den termijn, waarvoor het oorspronkelijk was aangegaan, de rechter moeten beslissen.

Op een verzoek in 1889 door de Kamer van Koophandel te Padang gedaan, om van regeeringswege tusschenbeide te komen, door het verleenen van overtocht aan valide Javanen, des gewenscht met vrouw en kinderen naar Padang, waar zij dadelijk werk in overvloed zouden vinden, gaf de regeering ten antwoord, dat zij geen termen kon vinden om rechtstreeks in zake emigratie van Javanen handelend op te treden. Het Bestuur vond echter in dit verzoek aanleiding om na te gaan, of er op de particuliere ondernemingen werkelijk gebrek was aan handen; of dit in het bevestigend geval lag aan schaarschte van bevolking, aan behandeling of betaling, of aan meerdere concurrentie door den spoorwegaanleg; welke bezwaren er voor de ondernemers waren tegen het aanvullen van het te kort door aanvoer van meer werkvolk op den voet der Koelie-ordonnantie, zoodat tusschenkomst der Regeering noodzakelijk zou zijn. Uit dit onderzoek bleek, „dat er werkelijk op de verschillende ondernemingen gebrek heerschte aan werkvolk, niet zoozeer als gevolg der concurrentie met den spoorwegaanleg, als wel van wege de schaarschte in het algemeen aan werklieden, genegen om op de ondernemingen te werken. Het gebied in de Bovenlanden, waaruit de werkkrachten ten behoeve van de landbouwondernemingen worden getrokken, bepaalt zich tot Lintau en Boea, de Danau-Districten, Palembajan en Bondjol. Ware de bevolking der Bovenlanden overal even genegen buiten de negrie harer geboorte naar arbeid te zoeken, dan zou vermoedelijk van gebrek aan handen geen sprake zijn. De weinige opgewektheid, die bij den Menangkabauschen Maleier bestaat om zich als Koelie op de erfpachtsondernemingen te gaan verhuren, vindt hare oorzaak in de welvaart, die over het algemeen onder den Maleier heerscht en de gemakkelijke wijze, waarop hij in zijne behoefte kan voorzien, zoodat hij er slechts bij uitzondering toe overgaat zijne kampong te verlaten om zich voor een loon van f 0.40 tot f 0.60 per dag op de ondernemingen, waar hij hard moet werken, te verhuren. Doet hij dit, dan is het steeds zeer tijdelijk en neemt hij elke gelegenheid te baat om weder voor eenigen tijd naar zijne moeder-kampong terug te keeren, zoodat als blijvende werkkracht niet op hem gerekend kan worden. De behandeling en betaling der werklieden gaven geen aanleiding tot klachten. Het gebrek aan werkvolk werd voornamelijk gevoeld tijdens het bewerken der sawahs en het oogsten der padi, speciaal wanneer een of ander samenvalt met den grooten pluk. Vele erfpachters konden er daarom niet aan denken hunne ondernemingen uit te breiden tot op de geheele in erfpacht afgestane uitgestrektheid; evenmin aan grondbewerking of andere werkzaamheden tot vermeerdering der vruchtbaarheid van den bodem. Het wieden der aanplantingen, dat met het oog op bodem en klimaat op sommige ondernemingen minstens 4 à 5 malen per jaar zou moeten geschieden, kon met alle inspanning slechts 2 keer plaats hebben, ook ontbrak het dikwijls aan de noodige handen, om den oogst binnen te halen, waardoor soms een gedeelte verloren ging. Ondernemingen, die 500 man daags noodig hadden, konden veelal over niet meer dan de helft of 2/3 van dat aantal beschikken.

Tegen het beweren van gebrek aan werkvolk kwam een planter in *De Indische Gids* van September 1894 op. Volgens hem was het een feit, dat de landelijke ondernemingen in de Bovenlanden van Sumatra's Westkust gedurende een groot gedeelte van het jaar niet weten wat zij met al de koelies zullen aanvangen,

Deze bewering gaf het Bestuur aanleiding de bestuurders van al de landbouwondernemingen in 1895 onder meer de vraag te stellen, welke bizonderheden er te vermelden waren ten aanzien van het verkrijgen van werkvolk. Uit de ontvangen antwoorden bleek het volgende:

Een ieder was het er over eens, dat de ondervinding opgedaan met het verkrijgen van contract-koelies, allertreurigst is geweest.

Verscheidene erkenden in 1894 en 1895 geen gebrek te hebben gehad aan werkvolk, wat zij toeschreven aan de kleine oogsten en het exploiteeren van slechts gedeelten van het perceel, zij vreesden echter, bij grootere oogsten en wanneer meerdere ondernemingen in ontginning kwamen, weder gebrek aan werkkrachten te zullen krijgen, welk gebrek trouwens reeds door de meeste ondernemingen in meerdere of mindere mate ondervonden werd tijdens den grooten pluk, de sawa-bewerking, den rijstoogst en gedurende de poeasa. Slechts de onderneming Batang Baros had nimmer gebrek gehad aan werkvolk. Twee ondernemingen werkten nog met contract-koelies, Soerian en Loeboe-Selasie.

De tot 1898 opgedane ondervinding ter Sumatra's Westkust met het werkvolk op particuliere ondernemingen, komt dus hierop neder:

Zoolang men buiten contract-koelies kan blijven, doet men dit. Nu in de laatste jaren met meer gemak werkvolk aan den vasten wal kon worden verkregen dan vroeger, wordt, ook van Bestuurswege, al het mogelijke gedaan om dezen gunstigen toestand te bestendigen en te bevorderen. Mochten de uitbreiding, die het aantal erfpachtsondernemingen van lieverlede ondergaat, of andere oorzaken, daarin verandering brengen, dan moet aanvulling van werkvolk van buiten liever gezocht worden op Java en Nias, dan in Britsch-Indië of ergens anders buiten Ned.-Indië, daar dit laatste met te veel bezwaren en onkosten gepaard gaat.

H. E. PRINS.

## Sumatra's Westkust.

Andermaal komt een belasting-voorstander in het *Handelsblad* met allerlei argumenten opdagen om toch de gelukkige Maleiers van Sumatra aan te vallen en van hun vermeende rijkdommen voor een deel te ontlasten, door hen te dwingen naar een — denkelijk weldra aan te stellen — belasting-gaarder te gaan en daar een zekere som gelds neer te leggen. Een echte dwang. — Contributie! Omdat Sumatra's Westkust in gelukkige omstandigheden verkeert en de bewoners geen misbruik maken van opium, zooals op Java, dus wijl die bewoners wijzer en zelfstandiger zijn dan hun natuurgenooten in andere landen van *Insulinde*, die grootendeels door wanbestuur en allerlei misbruiken tot ellende vervallen zijn, wil onze belastingsliefhebber hen eens aan de geldbeurs komen en in toepassing brengen het gehate en onbillijke belastingstelsel, waaronder zoowel de beschaafde als de onbeschaafde volken zuchten en dat onrustbarend stijgende is. Evenals veel andere misbruiken zijn ook de belastingen overblijfsels uit onverantwoordelijke, despotische regeeringen, uit tijden van willekeur en onderdrukking van de zoogenaamde edelen, gerugsteund door de geestelijkheid. Er wordt wel geschermd met mooie woorden, als *decentralisatie*, maar, als het er op aankomt, wordt dat woord en de toepassing er van geheel op zijde geschoven. Zoo er personen zijn, die door eigen schuld of ongelukken in armoede geraakt zijn, mag dan de buurman, die zich een goed bestaan heeft weten te verschaffen aangesproken en des noods geplunderd worden, omdat hij meer bezit dan die verarmden? — Ik blijf bij mijn beweeren, dat Sumatra juist een land is om het systeem van *grondbezit uitsluitend voor de gemeenten*, in toepassing te brengen. Met zulk een systeem zou het barbaarsche stelsel van belastingheffing — eigenlijk afzetterij — kunnen vervallen. De gemeenten zouden rijk genoeg zijn om al het noodige te bekostigen en bovendien nog bij te dragen in het onderhoud en de bezoldiging van een Hoofd- of Rijksbestuur. Ik vermeen, dat de steeds stijgende schuldenlast en de dientengevolge immer hooger stijgende belastingen, in alle landen tot een *catastrophe* aanleiding zullen geven, die niet anders te redden zal zijn dan door *Communaal grondbezit*.

ATHOS.

Zutphen, 18 November 1904.

## Boekbespreking.

Van het *Koloniaal Museum* te Haarlem ontvingen wij Bulletin no 31 (October 1904) inhoudende:

**Studiën over Nederlandsch-Indische Vezelstoffen** door *E. L. Selleger*, Technoloog, expert voor papier-industrie.

Onze lezers hebben vroeger reeds met den heer Selleger kennis gemaakt, toen wij de voordracht beschreven door hem in eene Openbare Vergadering der *Ned. Afdeeling van de Ind. Mij. van Nijverheid en Landbouw* over **papierfabricage** in Indië gehouden.

Dit bulletin nu is op die voordracht een vervolg, geschreven na afloop van eene serie proeven, die destijds reeds waren aangevangen. Thans, na een zorgzaam en methodisch onderzoek, dat in zijn geheel en met bijvoeging van toelichtende platen in het bulletin is opgenomen, komt de vakman terug op zijn vroeger voorstel: dat de een of andere ondernemende suikerfabrikant in Indië eens de proef zal willen nemen om de *ampas* van het suikerriet — eene waardevolle grondstof, zooals hij ze noemt — tot pakpapier te verwerken, zeker een voordeeliger bestemming, dan ze, zooals nu geschiedt, tot brandstof te gebruiken. Eene weinig kostbare inrichting en een klein werkkapitaal zijn daartoe voldoende, terwijl deze tevens zou kunnen dienen om practische proeven te nemen met rotan-afval, rijststroo, alang-alang, ananas- en agave-vezel, die zich, volgens schrijvers onderzoekingen, bij niet te hoogen prijs van levering aan de fabriek, tot het maken van verschillende papiersoorten uitstekend zullen eigenen.

Wij hopen, dat dit Musem-bulletin veel lezers zal vinden en verwachten dan zeker, in dezen voor de suikerindustrie voordeeligen tijd, dat de een of andere planter-fabrikant, wien het belang van O-Indië genoeg ter harte gaat, de raadgeving van den vakman zal opvolgen. De productieprijs toch zal, zooals de heer *S* zegt, zéér laag zijn, zoodat de goede kwaliteit pakpapier, die vervaardigd zal worden, voor zooverre ze in Indië geen afzet vindt, ook uitgevoerd zal kunnen worden.

Het bulletin No 31 is gedrukt bij *J. H. de Bussy* te Amsterdam en met de platen, te koop voor *f* 1.25.

Als bizonder goede lectuur voor kinderen van 10—16 jaar, herinneren wij, nu het Sint-Nicolaasfeest op handen is, nog eens aan het aardige boekje uit Nellie's Kinderbibliotheek: **Jong Java's Lief en Leed**, door *M. C. Kooy—van Zeggelen*, uitgave van Massereeuw en Bouten, Rotterdam, bij iederen boekhandelaar verkrijgbaar voor 30 cents, in keurig linnen bandje voor f 0.50.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 29 Nov. 1904. No. 48.

Kina, door Dr. K. W. van Gorkum. — Ned. Afd. der N. I. Mij. van Nijverh. en Landb. Openbare Vergadering op 18 Nov. 1904. Onderwerp: De Koelieordonnantie, ingeleid door H. R. Rookmaaker. — Der Suezkanaal, seine Geschichte, seine Bau- und Verkehrsverhältnisse, besproken door Dr. H. Blink. — Boschbouwkunde. — Verslagen van Maatschappijen. — Enz.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus voor leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus voor akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin-Moeder.

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën

---

# C. HOYNG,
## Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

### Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D. D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman**, getiteld: „Liefde".

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

## DE MALEISCHE TAAL

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot
**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.**

---

# F. H. BOTHE,
## 21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seizoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang **f 4.-.** Los nummer franco na inzending van **f 0.50.**

---

# BOEATAN.
***Plaats 9, Den Haag.***

## Permanente Tentoonstelling,
Verkoop en Bestelling voor
## St. Nicolaas en Kerstmis

### Groote Keuze
**van allerlei voorwerpen van INDISCHE HUISVLIJT en KUNSTNIJVERHEID, zoowel Prachtige Cadeaux als Kleine Voorwerpen ook voor Surprises en vallende binnen ieders bereik:**

**Batiks, Weefsels** van af de eenvoudigste tot de prachtigste, **Houtsnijwerk, Koperen Graveer- en Drijfwerk, Palembangs Lakwerk,** zeer fraaie **Gevlochte Matten,** allerlei mooie **Fantaisie Artikelen,** waaronder **Hoed- en Dasspelden, Kettingen, Knoopjes enz., Filigraan-werk, Gesneden Ivoor, Wandelstokken, Wajang-figuren,** fraai **Gesneden en Beschilderd Leerwerk** en allerlei meer ***te veel om op te noemen.***

***Bijzondere Etalage***
**van af VRIJDAG 18 NOVEMBER.**
**TOMBOLA.**

**Winkel en Tentoonstelling zijn open met VRIJ ENTREE VOOR EEN IEDER, elken werkdag van 10 ure v.m. tot 9 ure 's avonds.**

THEE en INDISCH GEBAK van af 3 tot 9 ure n.m.

***Zegt het voort.***

---

### Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag**
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

Vraagt de bekende Sauces en — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---

Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
**Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië**
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. | te Batavia |
|---|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1904 | 1904 | 1905 | 1905 |
| **Sindoro** * | 10 Dec. | 22 Dec. | 27 Dec. | 16 Jan. | 18 Jan. |
| | | 1905 | 1905 | | |
| **Salak** | 24 „ | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 „ | 1 Febr. |
| | 1905 | | | | |
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. | 15 „ |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 Maart |
| **Goentoer** * | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 „ |
| **Merapi** | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ | 29 „ |
| **Ophir** * | 4 Maart | 16 „ | 21 „ | 10 April | 12 April |
| **Gedé** | 18 „ | 30 „ | 4 April | 23 „ | 25 „ |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

## Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Drie jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Dame middelbaren leeftijd, biedt zich aan om met een familie met kinderen naar Indië te gaan.

Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 39. Donderdag 8 December 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**
Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.
Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**
**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**
**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).**
**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**
**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Vereeniging „Moederland en Koloniën."

Algemeene Vergadering op **Vrijdag** 2 December 1904, des avonds te 8 ure.

De Voorzitter opent de vergadering en verleent, nadat de notulen der vorige vergadering zijn voorgelezen en goedgekeurd, het woord aan den heer K. H. H. van Bennekom, oud-lid van de Kamer van Koophandel te *Padang*, die een voordracht zal houden over:

### Een Indische Kamer van Koophandel in Nederland.

Naar aanleiding van een artikeltje van mijn hand over dit onderwerp, voorkomende in het Tijdschrift der Maatschappij van Nijverheid, werd mij, namens het Bestuur der Vereeniging Moederland en Koloniën, het verzoek gedaan dit belang te dezer plaatse in te leiden.

In genoemd tijdschrift schreef ik het volgende:

„Wij hebben den laatsten tijd met genoegen de oprichting van verschillende Nederlandsche Kamers van Koophandel in het buitenland kunnen constateeren. Londen gaf het voorbeeld (in 1891), later gevolgd door New York, Brussel, Parijs, Smyrna en Melbourne. Alle die Kamers beoogen de reeds tusschen Nederland en het buitenland bestaande banden op handels-, landbouw- en nijverheids-gebied nog nauwer aan te halen en hunne adviezen zijn voor Nederland reeds van zeer veel belang geweest. Hetgeen de Londensche Kamer gedaan heeft voor onze zuivelnijverheid is een van de talrijke voorbeelden van hoeveel nut dergelijke instellingen voor ons vaderland kunnen zijn.

Zou het daarom geene aanbeveling verdienen hier te lande een Kamer van Koophandel te stichten, wier hoofddoel zal zijn de belangen van onze koloniën (en dus ook van het moederland, want Nederland en zijne koloniën zijn één: *Groot Nederland*) te behartigen.

„Zeker, de handel van Nederlandsch-Indië is reeds goed in het moederland vertegenwoordigd, doch ons ontbreekt nog een college, dat niet uitsluitend op de belangen van den enkeling let, maar voornamelijk op die van de gemeenschap.

„Vereenigingen als het Indisch Genootschap, Moederland en Koloniën, Oost en West beoogen allen het welzijn van Indië en van de Indische bevolking, maar een instituut, waarin deskundigen op handelsgebied zitting hebben, en dat, naast die van het moederland, in het bijzonder op moet komen voor de belangen van Handel en Nijverheid in Indië, hebben wij nog niet.

„Wil eene dergelijke Kamer intusschen met succes werkzaam zijn, dan dient zij (minstens) officieus door de Regeering erkend te worden en door haar in de gelegenheid gesteld te worden rechtstreeks aan haar advies uit te brengen. Voor Indië kan dat werkelijk van voordeel zijn bij de behandeling van handelstraktaten met het buitenland. Thans wordt het belang van Indië dikwijls niet voldoende behartigd, natuurlijk niet met opzet, maar omdat in Nederland geen college bestaat, dat voor Indië met adviezen kan optreden, evenals zulks geschiedt voor Nederland door de Kamers van Koophandel en Fabrieken.

„Om een voorbeeld te noemen: In Frankrijk, met zijne beschermende tarieven, worden voortbrengselen van niet-Fransche bezittingen niet zoo zwaar belast, indien die producten rechtstreeks van de plaatsen van herkomst komen dan indien zij verscheept worden via een Europeesche haven. Eene lading copra van Java wordt dus niet met hooge inkomende rechten getroffen, indien de partij rechtstreeks van Java te Marseille wordt aangebracht, maar, o-wee, indien die partij door eene werkstaking te Marseille of om andere reden via Nederland moet komen, Het zelfde kan gezegd worden van andere produkten. Als ik mij niet vergis, maakt het artikel rijst hierop een uitzondering, waarschijnlijk omdat alle pellerijen in Nederland hiervoor een lans gebroken hebben, terwijl voor andere artikelen geen ridders in het strijdperk zijn getreden.

„Ook zou een Indische Kamer, desverlangd, als scheidsrechter kunnen optreden of scheidsrechters kunnen aanwijzen bij geschillen tusschen koopers en verkoopers. Verder zou zij de Indische belangen kunnen behartigen bij het opmaken van voorwaarden van koop, verkoop, levering, veiling, enz., welke thans uitsluitend door heeren makelaars en importeurs in Nederland worden vastgesteld, zonder dat daarbij altijd de belangen van Indië voldoende in het oog worden gehouden.

„Ik wil hiermede niet zeggen, dat de Kamer perse voor de Indische en tegen de Nederlandsche belangen moet optreden. Neen, zij moet in hoofdzaak bemiddelaarster zijn tusschen de Kamers van Koophandel en Handelsvereenigingen, d. w. z. den handel en de nijverheid in Indië aan de eene zijde en den moederlandschen handel aan den anderen kant. Zij moet, indien maatregelen genomen worden, waarop Indië, wegens gebrek aan tijd, geen invloed kan uitoefenen, steeds klaar staan om te verzoeken de vaststelling te verdagen, totdat de zusterinstellingen in Indië tijd gehad hebben de aangelegenheid te overdenken. Ook aan de Regeering zou zij kunnen verzoeken geen overhaast besluit te nemen, om Indië niet te overrompelen door maatregelen van economischen aard, zonder dat de kolonie tijd gehad heeft van advies te dienen".

Ik herhaal, dat eene instelling, als door mij bedoeld, slechts reden van bestaan heeft, indien zij door de Regeering als adviseerend lichaam erkend wordt, en indien op hare adviezen meer acht geslagen wordt, dan dit gewoonlijk in Indië gebeurt bij de adviezen van de Kamers aldaar. Als oud-lid van de K. v. K. te Padang, is mij toch uit eigen ervaring bekend, hoe weinig daarmede rekening gehouden wordt.

Ik beschik niet over de noodige gegevens om alle voorstellen of raadgevingen van de Kamers aan te halen, die spoorloos verdwenen zijn in de papiermanden of andere veilige bergplaatsen van de bureaux te Batavia en elders.

Ik doe daarom slechts een paar grepen:

1. Toen een courantenartikel melding maakte van het voornemen om uitvoerrechten te heffen van boschprodukten in de Buitenbezittingen, dienden de Kamer van Koophandel en de Handelsvereeniging te Padang hunne bezwaren in tegen die rechten. Men deed uitkomen, dat de heffing van uitvoerrechten in strijd was met eene goede huishoudkunde en daarom in alle verlichte staten tot het verledene behoorde. Men wees op de moeilijkheid van eene billijke regeling, omdat, nam men de waarde van het artikel als maatstaf aan, de weg geopend werd voor veel geknoei en daardoor de eerlijke exporteur in eene slechtere positie zou geraken, dan de minder nauwgezette handelaar, terwijl, bij eene heffing naar het gewicht, de goedkoopere soorten te zwaar en de betere kwaliteiten te licht getroffen zouden worden. Men wees er op, dat boschprodukten reeds aan een binnenlandsche *hassil* onderhevig waren, zoodat feitelijk het zelfde artikel, bij den uitvoer, twee maal getroffen zou worden . . . De stem van Padang was die van den welbekenden roepende.

2. Generaal van Heutsz wilde zijn gewest eene rechtstreeksche stoomvaart-verbinding geven met Europa. Een prachtig idee op zich zelf, doch minder juist, omdat dit ten koste zou gaan van een ander gewest van Nederlandsch-Indië, van het gewest Sumatra's Westkust.

Weer kwam Padang hiertegen op. Egoïstisch waren de Padangers niet, want zij zeiden: Geef Atjeh dat, waarom het vraagt, maar ontneem ons niet wat wij noodig hebben; laten de stoomvaartlijnen dus zoowel Sabang als Padang aandoen . . . Het heeft niet mogen baten; zelfs de dubbeltjes-kwestie, anders niet de ongevoeligste snaar van de Indische politiek, legde blijkbaar geen gewicht in de schaal. Singapore werd bevoordeeld boven Padang, hetgeen de schatkist te staan komt op twee ton per jaar, ongeacht de hoogere subsidie van *f* 1800.— per reis aan de Stoomvaart Maatschappij „Nederland" en eene extra subsidie aan de Koninklijke Paketvaart-Maatschappij voor eene vluggere aansluiting van Sabang aan Padang.

Dat deze twee ton niet uit de lucht gegrepen zijn, blijkt uit de volgende cijfers:

De mailbooten der „Nederland" hebben noodig ongeveer 30.000 ton Ombilin-kolen per jaar. De prijs te Sabang is 15.50 per ton, en te Emmahaven, onder de kolenstort, *f* 13.60, dus te Sabang *f* 1.90 meer. Daarentegen betaalt het gouvernement aan vracht *f* 3.50, en aan den aannemer, voor alle manipulaties te Sabang, f 5.17, dus totaal f 8.67 per ton, zoodat het gouvernement te Sabang f 6.77 per ton minder verdient dan in Emmahaven, of, voor 30.000 ton, f 203.100.—.

3. De Post- en Telegraafdienst laat in Indië nog alles te wenschen over. Zekerheid, dat ter post bezorgde brieven aan hun adres komen, bestaat niet. De schuld daarvan is te zoeken in het minder goed gehalte van het ondergeschikt personeel. Dit wordt te slecht bezoldigd, is te weinig onderlegd en te veel aan mutaties onderhevig.

Ook zijn de tarieven te hoog. Is het niet dwaas, dat een mailbrief van Nederland naar Indië 12½ cent kost en in tegengestelde richting 15 cent? Nog grooter ongerijmdheid krijgt men bij brieven van Indië naar het buitenland, omdat dan het port 25 cent bedraagt, tegen 25 centimes, 20 Pfennige of 2½ penny van Europa naar Indië.

Toen ik tijdelijk in Frankrijk vertoefde, bereikten mij brieven uit Indië, via Nederland, voor 15 cent. Waren die brieven rechtstreeks naar Frankrijk geadresseerd, dan zouden zij met 25 cent gefrankeerd moeten zijn. De moraal van de geschiedenis is dus: zendt de voor het buitenland bestemde brieven naar iemand in Nederland, laat daar het adres veranderen, en ge zult 10 cent per brief besparen. Is dat geene abnormaliteit?

Nog een ander merkwaardig voorbeeld: Een brief uit Nederland, per zeepost verzonden naar Amoentai, Merauke of andere dergelijke wereldstad, kost 5 cent; daarentegen een brief van Batavia naar Weltevreden of naar Buitenzorg 10 cent, of te wel het dubbele. Ra, ra, hoe kan dat!

Ook het telegraaf-tarief is te hoog, terwijl de gemeenschap elk oogenblik gestoord is. Ik geloof niet, dat ik overdrijf, als ik zeg, dat de lijn Padang-Batavia vijftig keer per jaar in katszwijm ligt.

Dergelijke toestanden zouden in Nederland natuurlijk ondenkbaar zijn. In onze goede Oost is evenwel alles mogelijk, omdat partikulieren aldaar nog niet voor mondig aangezien, of stelselmatig onmondig gehouden worden en daarom hunne adviezen eenvoudig ter zijde gelegd worden.

Is het Indische publiek zoo dom, of zoo kwaadaardig, of beide? Men zou het haast gaan denken, als men nagaat, hoe lang onze vroede vaderen hier en ginds reeds aan het pikeren zijn of men ginds wel rijp is voor iets, wat op zelfbestuur lijkt, en hoe schroomvallig iets van het ambtelijke raderwerk in handen van het publiek gegeven zal worden, zelfs van eenvoudige plaatselijke belangetjes.

4. Het ijkwezen wordt in Indië vrijwel als overbodige weelde beschouwd. Op Java bestaat wel iets, wat daarop lijkt, wanneer althans niet een ambtenaar de snoodheid begaat met verlof te gaan, maar in de buitenbezittingen mag een ieder maten en gewichten bezigen, die hij het meest in het belang acht van zijn medeburgers . . . en van zich zelf.

5. De verpondingsaanslag voor geheel Nederlandsch-Indië geschiedt door eene te Batavia zetelende commissie. Vroeger geschiedde dit door plaatselijke commissies, maar — merkwaardige samenloop — juist ten tijde, dat *decentralisatie* de machtspreuk begon te worden, achtte men het beter alle draden in handen te geven van eene centrale commissie. Die centrale-commissie-leden zijn groote meneeren met hooge daggelden en weten het dus beter dan de plaatselijke commissietjes, wat wel eens aanleiding geeft tot groot ongerief voor en grove onbillijkheid ten opzichte van de aangeslagenen.

6. De kustvaart in Nederlandsch-Indië is geregeld

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar den Engelsch-Indischen roman van ALICE PERRIN,*
door N. v. Z.

*Vervolg Hoofdstuk VIII.*

Selma Neale kleedde zich den volgenden middag met nog meer zorg tot in de kleinste kleinigheden, dan gewoonlijk en terwijl zij bezig was haar prachtig blond haar op te maken, dat bijna niet donkerder was dan tien jaren geleden, neuriede zij de melodie van „Har Dyal's Minnelied". Toen zij klaar was en de trap afging, ontmoette zij beneden Lady Jardine, die juist bezig was zich van al hare omhulsels te ontdoen.

„Wat een afschuwelijke oosten-wind!" riep deze, terwijl zij Selma een harer armen toestak, om de mouw door haar te laten uittrekken; „ik ben heelemaal verkleumd."

De predikant kwam uit zijn kamer, zeggende: „Kom binnen, Lady Jardine, u heeft hier een lekker vuurtje en uit het raam een mooi gezicht over het dal. Bij oostenwind krijgt men de helderste vergezichten."

„En een zeere keel," voegde Lady Jardine er aan toe, terwijl zij hem volgde naar de kleine zitkamer, die zij zich nog zoo goed herinnerde uit de dagen, toen wijlen de vrouw van den predikant nog de bruid was. Het vloerkleed was nu oud en versleten, de gordijnen en het behangsel verschoten, en ook het tapisseriewerk van voetkussens en vuurscherm was zijn eerste glans reeds lang kwijt, maar voor Lady Jardine had dit vertrek iets rustig huiselijks, en zij voelde er zich op haar gemak. Hier had zij dikwijls in vertrouwen hare vele levensmoeielijkheden met den predikant besproken, menig troostvol uurtje had zij hier doorgebracht, en ook nu vleide zij zich met een zucht van tevredenheid in den grooten armstoel neder.

Selma ging in den tuin om viooltjes te zoeken aan den voet van den muur, totdat de jongelui aankwamen; de predikant en Lady Jardine keken haar slank figuurtje door het raam na.

„Selma doet mij erg denken om het portret van uw grootmoeder, Lady Elisabeth Neale, in de eetkamer. Vindt u er ook niet veel gelijkenis in? Zij heeft dat liefelijke, welgevormde in haar uiterlijk, dat, geloof ik, nog veel aantrekkelijker is dan volmaakte schoonheid. Haar ooren en haar handen zijn zoo fijn, en haar gewelfd voetje is zoo mooi, haar hoofd en hals staan zoo goed op haar schouders! En daarbij heeft zij uw waardig zelfbewustzijn en uwe aangename manieren! Zij is veel te knap, om hier buiten begraven te blijven."

De predikant antwoordde: „Zij kan zoo dikwijls naar hare familieleden toegaan als zij wil, en ik veronderstel, dat zij over niet al te langen tijd wel zal trouwen."

„Binnenkort zal Bob haar wel ten huwelijk vragen," zeide Lady Jardine rustig.

De heer Neale keerde zich plotseling tot haar met een scherp: „*Wat?*"

„O, zeg dat woord toch niet. Dat herinnert mij al te pijnlijk aan mijn armen Robert. U hebt heel goed gehoord wat ik zeide."

„Maar hij heeft haar bijna niet gezien, sedert zij een schoolmeisje was. —"

„Dat doet er niet toe, hij moet nu gaan trouwen en zich vestigen. Hij mag zijn pachters niet langer verwaarloozen en hij zeide mij, kort na zijn aankomst reeds, dat hij altijd gedacht had Selma ten huwelijk te vragen; dat iedere andere vrouw hem onverschillig was. Het zal nog wel een poosje duren, denk ik, vóór hij er mede voor den dag komt, Bob haast zich nooit erg, maar ik dacht goed te doen met U te waarschuwen. Het zou voor hen beiden uitstekend zijn, als Selma hem tot man zou willen nemen."

„Och, och, wat voelt een weduwnaar met een volwassen dochter zich toch onbeholpen! Ik hoop van ganscher harte, dat zij hem aan zal nemen, als hij haar vraagt. Zij is van nature wat teruggetrokken, evenals ik, en ik heb een gevoel alsof ik geen vat meer op haar heb, sedert ik haar ver van mij af liet opvoeden, — maar ik meende, dat het voor haar bestwil was." Hij begon onrustig door de kamer te loopen en kwam daarna nadenkend naast Lady Jardine staan. „Ik ben U heel dankbaar, dat U 't mij verteld hebt," zeide hij, met welgevallen op haar neerziende. „Wat zou ik zonder Uw vriendschap beginnen?"

„*Wij* zouden elkander erg missen"; antwoordde Lady Jardine daarop.

„Ik had," vervolgde hij met ernstig overleg sprekend, „ik had, U al lang willen vragen, of wij niet, altijd met een klein verschil, het voorbeeld van Sally Walker zouden kunnen volgen, die maar met haar ouden vriend samen ging wonen; dat herinnert ge U toch nog wel? Wat is dat al lang geleden!"

„Maar, dwaze man, waar denkt ge aan! Natuurlijk herinner ik mij Sally's vrijzinnige manier van leven. Wat zouden Uwe gemeenteleden wel van U denken, als zij U zóó hoorden praten!"

De predikant lachte. „Maar ik zeide immers: „met een klein verschil", niet waar"? Daarna zeer ernstig, hoffelijk en tegelijk teeder: „Zou Lady Jardine er op tegen hebben om dezen ouden heer tot haar echtgenoot te nemen?"

Tranen vulden hare oogen, terwijl zij haar dierbaarsten vriend beide handen toestak; hij drukte die in de zijne, en hun jarenlange, stille toewijding nitte zich eindelijk in woorden.

Zij kwamen overeen het geval vooreerst geheim te houden, zelfs voor Selma.

„Wij zullen eerst eens zien, wat de jongelui gaan doen," zeide Lady Jardine naar het venster gaande, „en dan het goede oogeblik uitkiezen, om hun het nieuws mede te deelen. Misschien spelen wij er dan wel een troefkaart mee uit. Daar komen ze aan; laat hen maar dadelijk binnen komen, anders vatten zij kou met dien scherpen wind. Als die jongens de influenza oploopen, steken ze mij ook nog aan." Zij tikte hard tegen het raam en wenkte het drietal, dat dadelijk gehoorzaamde; Bob Jardine ging fluitend voorop en Paul liep met opzet langzaam om Selma in de achterhoede te houden.

Toen Bob de gang binnenstapte, hield Paul haar staande: „Ik heb je nog geen oogenblikje alleen kunnen spreken. Met de zelfzuchtigheid, den man eigen, ben ik erg verlangend eens met je over mijzelf te praten."

„Ik hoop, dat je mij niet om raad komt vragen! Ik weet niet eens wat voor mij zelve goed zou zijn, dus nog veel minder voor anderen."

„Ik zal je nooit iets vragen, wat je mij niet geven wilt," hernam hij, haar in de oogen kijkend. Selma liep haastig door, zij werd zenuwachtig; die zachte, overredende stem en dat mooie arabischachtige gelaat, betooverden haar tegen haar wil. Zij spande zich in om de geestelijke betoovering weg te vagen, die haar verstand als met een nevel omhulde, en maakte, over haar schouder naar hem omkijkende, een onbeduidende opmerking, terwijl zij de voordeur binnenging. Hij antwoordde niet, maar een donkere blos overtoog plotseling zijn gelaat, en gedurende de rest van den middag was hij erg stil. Bob daarentegen was bizonder gezellig en vroolijk, en stond er op, dat Selma hem boven naar de oude kinderkamer zou brengen, waar nog hetzelfde behangsel-papier op den muur was, oudhollandsche tegeltjes voorstellend met een breeden blauwen rand; hij plaagde de ongenaakbare Pritchard zoolang, tot haar strakke trekken zich tot een glimlach plooiden; hij herinnerde Selma aan zoo menige gebeurtenis uit hunne kinderjaren en wees op de stoeltjes uit de poppenkamer, die hij destijds voor haar gemaakt had van oude kurken, evenals de bedjes van speldendoozen en de tafels van een stukje bordpapier met lucifers tot pooten. Hij nam lachend de prenteboeken van het rekje, en Selma, die naast hem stond, werd door deze herinneringen als teruggevoerd naar hare kinderjaren, zij voelde zich bijna weer het kleine meisje, dat zoo opgetogen kon zijn over de tegenwoordigheid van den bewonderenswaardigen Bob.

* * *

Op een morgen, verscheidene weken later, zaten Ds. Neale en zijn dochter aan de ontbijttafel in de eetkamer der pastorie, met de ramen wijd open, waardoor de geur van pasgesneden gras met den zoelen Juniwind binnenstroomde. Uit de lijst boven den schoorsteenmantel keek het portret van Lady Elisabeth op hare afstammelingen neer

bij Staatsblad 1850 No 42, en wordt daarbij de vreemde vlag geweerd. Die bepaling was 54 jaar geleden misschien gewettigd, thans echter is zij wel wat verouderd. Dit is ook het geval met de belasting, onder den naam van Haven- en Ankerage-gelden. Hierbij is nog de bepaling van anno 1818 van kracht, dat de ankeragegelden betaald worden voor een termijn van zes maanden. Het behoeft zeker geen betoog, dat, wat in Anno zooveel nuttig werkte voor zeilschepen, die maanden lang op een vrachtje moesten wachten, nu minder op z'n plaats is bij de stoomvaart. Het tarief van 16 cent per kub. meter is ontegenzeggelijk laag, maar waarom moet een stoomer, die slechts een lading suiker komt innemen en dus slechts een paar weken op onze reeden verwijlt, evenveel betalen als vaartuigen, die een volle zes maanden van de Indische havens gebruik maken?

7. Ter Sumatra's Westkust was in vroegere jaren Cassia, een soort kaneel, een vrij belangrijk uitvoerartikel, en leverde aan talrijke huisgezinnen de aanplant een niet onaanzienlijke bate op. Er had evenwel steeds op groote schaal diefstal plaats, omdat de bast gemakkelijk geoogst en dus gemakkelijk gestolen kon worden. In een enkelen nacht zagen dieven kans geheele plantsoenen af te stroopen. Met de gebrekkige Indische politie was het eene zeldzaamheid, indien de dieven achterhaald werden, en had men eens, bij geluk, den dader te pakken, dan was de straf belachelijk laag, zoodat het geen wonder was, dat de cassiadieven bij den dag brutaler werden. De toestand was zoo, dat de Maleier, van nature toch al liever lui dan moe, het nut van het aanleggen van nieuwe aanplantingen niet meer inzag, indien anderen toch met de vruchten van zijn arbeid gingen strijken. In het kort: de cultuur dreigde geheel te gronde te gaan. In 1903 wendde de Kamer van Koophandel te Padang zich ter zake tot den Gouverneur van Sumatra's Westkust en stelde voor om krassere maatregelen te nemen, ten einde de cultuur voor algeheelen ondergang te behoeden, o. a. door voor te schrijven dat het oogsten alleen na schraping aan den stam en de oogst slechts in een bepaalde maand van het jaar zou mogen plaats hebben. Daardoor kan het schillen slechts overdag geschieden, en heeft men daarvoor meer tijd noodig, dan indien men thuis op zijn gemak de geoogste basten van de kurkschors kan ontdoen, terwijl de eigenaar der boomen dan slechts een maand per jaar de wacht behoeft te houden. De tijd van het oogsten zou in elke „laras" afzonderlijk vastgesteld kunnen worden, in verband met de sawah- en andere werkzaamheden.

Van ingrijpen door het Bestuur is evenwel niets gekomen ... en een belangrijke bron van inkomsten is, langzaam maar zeker, aan het uitdrogen.

8. Algemeen bekend is het, dat de economische toestand van Sumatra's Westkust voortdurend achteruit gaat. Door particulieren werden tal van proeven genomen om daarin verbetering te brengen. O. a. dacht men, dat van schapenteelt meerdere welvaart te verwachten was, evenals zulks het geval is in Australië. Door eene firma werd daarom besloten schapen van Australië te laten komen, doch de invoer van Australië was, jaren geleden, verboden, en de Regeering had natuurlijk vergeten te onderzoeken, of de bepaling tot verbod, na X jaren, nog gewettigd was. Den 16den Januari 1900 diende bedoelde firma een rekest in om haar te vergunnen schapen van Australië te importeeren, op door de Regeering vast te stellen voorwaarden. Den 2den September, nog geen antwoord verkregen zijnde (vlugheid komt in het woordenboek van de Algemeene Secretarie niet voor), werd het verzoek door de Kamer van Koophandel te Padang ondersteund. Precies een jaar na het eerste rekest, ook dit nog altijd zonder beslissing zijnde, herhaalde die firma haar verzoek, deze keer ondersteund door den Gouverneur van Sumatra's Westkust. Weer ging er nagenoeg een jaar voorbij en men was juist van plan den tweeden jaardag te herdenken door een derde rekest, toen eindelijk, dus na bijna twee jaren, het besluit afkwam, dat aan de firma in kwestie vergunning verleend werd om, voor den tijd van één jaar, schapen te laten komen. Dat de voorwaarden van die vergunning van zeer drakonischen aard waren, behoef ik nauwlijks te zeggen. Enfin, de schapen kwamen in verschillende bezendingen. Het bleek echter, na eenige maanden, dat zij niet aan de verwachtingen beantwoordden, en wilde men daarom proeven nemen met eene andere soort, afkomstig van eene andere plaats van Australië. Het proefjaar was voor een deel verstreken, maar intusschen was de invoer op Java opengesteld. Tijdig werd voor een nieuw rekest gezorgd, waarbij gevraagd werd voor Sumatra's Westkust dezelfde bepalingen als voor Java van kracht te verklaren, dan wel om den termijn van één jaar met nog een jaar te verlengen. Het antwoord van de Regeering op 4 Augustus 1902 was kort en bondig: „Is goedgevonden en verstaan: Voorschreven verzoek af te wijzen". Zelfs de Gouverneur van Sumatra's Westkust was verbaasd over dit besluit. De, ten koste van veel geld, verkregen practische ervaring kon niet benut worden voor verdere proefnemingen in het algemeen belang. Op dergelijke wijze wordt door de Indische Regeering stelselmatig alle partikuliere ondernemingsgeest gedood! Is het wonder, dat initiatief in Nederlandsch Indië met een lantaarntje te zoeken is?

9. De Gouvernements koffiecultuur! Hoevele pennen zijn over dit onderwerp niet bezig geweest! Bij missive van 1899 werd door den Gouverneur Generaal aan den Gouverneur van Sumatra's Westkust opgedragen om m e t s p o e d voorstellen te doen om „de individualiteit van den planter, zijne verantwoordelijkheid en tegelijk zijn geldelijk voordeel, zoomede zijne belangstelling in den aanplant te verzekeren". Met spoed werd hieraan voldaan. Hoogst belangrijke rapporten werden, dikwijls op vrij bitse wijze, door den Gouvernements Secetaris, uit naam van den landvoogd, gecritiseerd. Door haarkloverijen verloor men het groote belang uit het oog. Iedereen was overtuigd, dat de tegenwoordige toestand niet bestendigd kon worden. Elke verandering zou eene verbetering zijn. En toch liet men de zaak zooals zij was. En de gouvernements koffiecultuur gaat vast en stellig geheel te gronde, gehaat door de geheele bevolking, ten nadeele van het gouvernement en van de geheele nationale welvaart. Eene lawine van papier heeft de spoedmissive van 5 jaar geleden ten grave gesleept. Alleen het skelet der eens zoo groote baten afwerpende cultuur is blijven staan, niet alleen met een spottende grijnslach, maar ook met verbittering door den inlandschen cultuurplichtige aangestaard, klaar om het rammelende geraamte met een voetstoot geheel in elkander te doen tuimelen.

Ik deed slechts eenige grepen, om aan te toonen, dat eene instelling, als door mij bedoeld, van veel nut kan zijn door het uitbrengen van adviezen, mits daaraan meer aandacht door de Regeering en de besturende ambtenaren geschonken wordt, dan nu dikwijls het geval is.

De Indische Kamer van Koophandel zou ook van nut kunnen zijn door het maken van propaganda voor Indische produkten, evenals zulks voor de Indische kunstnijverheid gedaan wordt door eene hier bestaande vereeniging.

Onze koffie toch staat in kwaliteit verre boven de Braziliaansche en vele andere soorten, en toch komt dat verschil niet voldoende uit, omdat de meeste menschen de kunst van koffiezetten niet verstaan. Waar drinkt men hier in koffiehuizen, in hotels of op passagiersbooten een lekker kopje koffie? Zou eene propaganda-vereeniging niet van veel nut voor onze koffie-cultuur kunnen zijn, door de superioriteit daadwerkelijk aan te toonen, middels een geurige kop op plaatsen van groot internationaal verkeer?

Hetzelfde kan gezegd worden van de Java-thee, die weliswaar jaarlijks in belangrijkheid toeneemt, maar waarvan de productie-cijfers nog onbeteekenend zijn in vergelijking met die van andere landen. Van Ceylon en Britsch-Indië kunnen wij, wat propaganda betreft, nog veel leeren.

De Java-kinabast heeft haar weg gevonden, zij het ook dat dikwijls een zware kamp gestreden moest worden met de Europeesche fabrikanten. De op Java gefabriceerde kinine verkeert evenwel nog steeds in groote verdrukking. Meer propaganda is hier ten zeerste gewenscht.

Djattiehout heeft nog geen burgerrecht kunnen verkrijgen in den Europeeschen houthandel. Het Achterindische Teak verkeert in heel wat betere conditie. Is dit te wijten aan de kwaliteit, of is hier het spreekwoord van „onbekend maakt onbemind" van toepassing? Bij den gedrukten toestand, waarin dit belangrijke produkt van Java verkeert, verdient het zeer zeker aanbeveling hiervan eene studie te maken.

En dan onze vezelstoffen! Wat ligt hierin nog een terrein braak!

Kokosvezels, in ons Indië weggeworpen, vormen in Britsch Indië een hoogst belangrijk uitvoerartikel. Ik heb wel eens hooren beweren, dat onze stoomvaartmaatschappijen daarvan de schuld zijn door hare vrachttarieven, die hooger zijn dan bijv. te Colombo, waar deze „fibres" tot een zeer laag tarief worden aangenomen voor opvulling van alle hoekjes en gaatjes op de schepen. Dit verwijt zal wel hoogst overdreven zijn. Als de hand maar aan de ploeg wordt geslagen, dan zullen onze reederijen wel een handje helpen.

Voor Rameh, Manilla-hennep, enz. zijn tal van streken in onze koloniën als geknipt. Als maar de eerste stoot gegeven wordt!

Voor de katoenteelt zijn wij nu op den goeden weg, dank zij het initiatief van Twente. Voorlichting en steun zal de jonge vereeniging in ons textiel-distrikt zeker wel waardeeren.

Hoevele basten en vezels, geschikt voor hoedenfabrikatie, blijven nu nog onbenut! Door het samenbrengen van consumenten en producenten en door voorlichting van deze laatsten zouden nieuwe bronnen van inkomsten geopend kunnen worden.

Met staatkundige onderwerpen houde de Indische Kamer van Koophandel zich niet bezig, maar wel zal zij haar stem kunnen doen hooren, indien daarmede economische belangen gemoeid zijn. Om een voorbeeld te noemen: een groot Amsterdamsch dagblad hamert nog al eens dikwijls op het aambeeld van ongenoegzame deelname door de bezittingen buiten Java aan de algemeene kosten van beheer. Om die buitenbezittingen meer te laten opdokken, stelde het blad o. a. voor om de invoerrechten aldaar hooger te stellen dan op Java. Stel U eens voor dat iemand zeide: Drente en Limburg dragen in verhouding niet zoo veel bij in de inkomsten van den staat als Zuid-Holland, en daarom moeten wij die twee provinciën meer invoerrechten laten betalen dan Zuid-Holland. Over een dergelijk voorstel zou men eenvoudig de schouders ophalen, maar bepalingen, die men in Nederland belachelijk zou noemen, zijn dikwijls voor Indië goed genoeg. Denk maar eens aan de uitvoerrechten ginds. Het is dus niet overbodig tijdig tegen dergelijke voorstellen een waarschuwende stem te doen hooren.

Het handelsverkeer tusschen de gewesten onderling en van de verschillende gewesten met het buitenland mag niet gehinderd worden door slagboomen met verschillende tolheffingen. Wat 'n last voor den handel, indien goederen, op Sumatra ingevoerd, later mochten blijken op Java beter verkoopbaar te zijn! Zou de importeur, bij verscheping naar Java, de te veel betaalde invoerrechten gerestitueerd krijgen? In het ontkennende geval zal hij zeer benadeeld worden. In het bevestigende geval staat de fiskus aan tal van malversatiën bloot.

Een verschil in rechten zal ook gevoeld worden door de gouvernements-ambtenaren, niet het minst door onze karig betaalde soldaten, als zij voor artikelen van genot of van behoefte in de buitenbezittingen meer zullen moeten betalen dan hunne collega's op Java.

Trouwens, is het wel juist, dat de meeste gewesten in de buitenbezittingen hunne eigen uitgaven niet kunnen bekostigen, plus hun aandeel in de algemeene bestuurskosten, aangenomen dat de Maleier en de Dajak en de Papoea er erg tuk op zijn om een deel der hooge traktementen en pensioenen van gouverneurs-generaal, raden van Indië, enz. voor hunne rekening te nemen? Een goed werkje voor de Indische Kamer om dat te gaan becijferen.

Neem bijv. Sumatra's Westkust. Algemeen hoort men de bewering, dat dit gewest niet voldoende opbrengt. Ook is het misschien niet onredelijk om den Maleier meer te laten betalen, maar het is n u niet de gelegenheid om daarover in den breede te gaan redeneeren. Ik durf evenwel beweren, dat, mocht er al een deficit bestaan, dit bedrag niet zoo groot is, als men wel denkt, indien rekening gehouden wordt met de uitgaven ter Sumatra's Westkust, die feitelijk niet op deze rekening behooren, en de inkomsten, die inderdaad op dit hoofd dienen te komen, maar nu in een ander laadje belanden. De kosten toch van de groote militaire hospitalen in de groote garnizoenen te Padang, Padang Pandjang en Fort de Kock geschieden eigenlijk ten behoeve van Atjeh, althans voor een groot deel. Uitgaven voor de Lima Kotas, Korintjie en de Bataklanden gaan den Maleier niet aan. Aanlegkosten van groote werken zouden niet als gewone uitgaven beschouwd mogen worden. Aan den anderen kant zou er belangrijk meer aan invoerrechten gebeurd worden, indien niet een aanzienlijk deel der invoeren via Java plaats had en daarvan dus de invoerrechten ten bate van Java komen.

Ik heb in grove trekken aangegeven in welke opzichten eene Indische Kamer van Koophandel hier te lande nuttig werkzaam kan zijn.

Om de noodige voorbereidende maatregelen voor de oprichting te nemen, stel ik voor, dat door het bestuur van de Vereeniging Moederland en Koloniën eene commissie van vijf leden benoemd worde, met het recht zich een viertal andere leden te assumeeren. Aan deze commissie worde opgedragen een reglement te concipieeren en verder alle werkzaamheden te verrichten, die tot het beoogde doel voeren.

*Debat in 't volgende nummer.*

## Week-Overzicht.

Veertien dagen, tal van zittingen en ook narigheden, zijn neêrgesabeld in het nevelzwart verleden, sinds de indische begrooting in de Tweede Kamer aan de orde werd gesteld.

Nu zijn we weêr voor 'n jaartje ingespannen en werden naast de eigenlijke indische begrooting, nog de hulpverschaffings-, decentralisatie- en Madioen-Balong-stoomtramwegwetten de fransch-hollandsche kabelovereenkomst, de verhooging der indische begrooting van dit jaar voor de uitzending van een nieuwen gouverneur-generaal, en de beide west-nidische begrootingen goedgekeurd.

Wat laatstgenoemde begrootingen aangaat, moet het den Curaçao- en Suriname-vrienden 'n geruststelling zijn geweest, dat zelfs een zoo streng criticus als de afgevaardigde van Kol uiting gaf aan de meening, dat we daar ginds over het algemeen op den goeden weg zijn en voortgaan, en dus de resultaten daarvan afwachten, nu de boodschap is.

Wat de houding van den minister in de nu afgeloopen begrootings-discussiën aangaat, lezen we dit aartje uit het veld der niet ministerieele pers, en wel uit de *Nieuwe Rott.*:

„Zoo liggen dus de koloniale discussiën achter ons. Over het algemeen genomen, hebben zij dit jaar geen hooge vlucht genomen. Na het algemeen debat stegen zij slechts enkele keeren boven het middelmatige. Vergissen wij ons niet, dan zal echter toch, zoowel bij de Kamer als bij den minister, een aangename herinnering aan deze veertiendaagsche campagne achterblijven. De minister heeft meer dan eens van de welwillende gezindheid der Kamer de blijken kunnen waarnemen. Zijn rond, open karakter, de loyale wijze, waarop hij de zaken behandelt, werden ondubbelzinnig op prijs gesteld. Hij is in het afgeloopen jaar in de bestuurszaken terdege thuis geraakt; een oogenblik, toen hij de financieele aangelegenheden te behandelen had, moge hij misschien wat te kort geschoten zijn, in zoo menig opzicht heeft hij zich een man van werkkracht en met werklust getoond, dat ook de Kamer gaarne deze zwakke oogenblikken door de vingers zal willen zien. Toegankelijk voor goeden raad als hij is, tot overleg en nadere overweging bereid, nooit halsstarrig vasthoudend aan eigen denkbeelden, wanneer inderdaad goede gronden daartegen worden aangevoerd, heeft hij ongetwijfeld bij de Kamer den indruk moeten achterlaten van een man te zijn, wien niets liever is, dan in het belang van onze koloniën te kunnen werkzaam zijn. En dat zal ook de Kamer zeker naar waarde weten te schatten."

**Uit de Pers.** Rechtstoestand der inlandsche Christenen. *N. R. C.* van 2 dezer. Fusie en Beroep op den heer de Stuers. *Alg. Hbl.* van 29 Nov. ll. en 4 dezer. Nieuw pantserschip *De Tijd* van 28 en de *Nieuwe Cour.* van 29 Nov. ll. Potpourri *Alg. Hbl.* van 28 Nov. ll. Geen por in den rug. *Tijd* van 4 dezer (Zondagsnummer). Een zware taak. *Standaard* van 30 Nov. ll. De delische koeliequaestie. *Amsterdammer* van 4 dezer en *Nieuwe Cour.* van 5 dezer.

In haar nummer van den 2en dezer bespreekt de *N. R. C.* de wetsvoordracht, betrekking hebbende op de wijzigingen in het Regeerings-reglement, de quaestiën rakende van het inlandsch recht en den rechtstoestand der inlandsche christenen.

Het blad is niet goed daarover te spreken: „kennisneming van de twee onafscheidbare en toch gescheiden wetsontwerpen — kan moeilijk anders werken dan verbijsterend."

Resumeerende waarom het hier gaat, herinnert het blad aan den, door den minister Cremer in Maart 1900 voorgeslagen weg: codificatie van het inlandsch privaatrecht, te beginnen met die plaatsen of streken, waar christen-inlanders de meerderheid der inlandsche bevolking uitmaken; en ziet 't noode den, in die richting reeds aangevangen arbeid nutteloos gemaakt, door deze ontwerpen, die „lichaam geven aan het afgezaagde denkbeeld om het eigen recht der inlanders gaandeweg te verdringen door verordeningen zooveel mogelijk overeenkomende met de in Nederland bestaande wetten."

Het blad zocht nu ook tevergeefs in de wetsontwerpen naar het artikel 124 R. R., welks wijziging nog in 1901 ter voorziening in het „dieper woundende" gebrek aan publiek-recht, in verband met de onderwerpelijke quaestie door deze regeering noodzakelijk werd geacht.

De strekking der ontwerpen acht het blad beslist revolutionnair. Doch, in stede van eenheid van het recht, waarnaar gezegd wordt te worden gestreefd — een streven, waarop z.i. ook nog valt af te dingen — ziet het, bij practische toepassing der aangeboden ontwerpen een mozaïk van privaatrecht, door „uitzonderingen en uitzonderingen op uitzonderingen, voor onchristen-inlanders eener en christeninlanders van velerlei gadinganderzijds."

„Verlangt men", merkt het blad in zijn slotwoord op, „een bevolkingsgroep, die van de overige inlanders wordt verwijderd; lieden met schoenen en een „rechtstoestand", zeker niet minder vadsig en verwaand dan waarover nu de zendingsberichten al gedurig klagen; een bevolkingsgroep, welker uiterlijk aanzien anderen, misschien velen, ten doop doet komen, — dan sluite men, zoo men het aandurft, de oogen voor al het rechtsbederf, dat deze voordracht aan de vingers kleeft, en late haar begaan."

Het *Alg. Hbl.* komt in zijn nummer van den 29en Nov. ll. nog eens op tegen het fusie-denkbeeld, waarvoor de „schrijver der brochure" nog steeds stemming tracht te maken. Het blad resumeert zijne opinie als volgt:

„Wat een leger boven alles noodig heeft, dat zijn officieren, die zich hechten aan het leger, waartoe zij behooren; die tevreden zijn niet alleen met hun maatschappelijk leven, maar ook in hun huiselijk leven. En daarom is de tegenwoordige toestand goed, en zou verandering verderfelijk zijn."

Het blad vlechtte in zijn betoog een lyrische ontboezeming van 'n zee-officier, die blij was, toen „die drie vervloekte jaren" er op zaten, en geacht wordt daarmee het algemeen oordeel zijner kameraden over het gedwongen verblijf in de kolonie te hebben weergegeven.

In datzelfde nummer doet het *A. H.*, de (initialen van den zoozeer op prijs gestelden en toch zoo dikwerf miskenden medewerker der *Soer. Cour.* een beroep op den heer de Stuers, om ter wille van zijn eer en die van het vaderland, openlijk zijn woorden in te trekken, welk beroep niet het gewenscht effect had, blijkens een in het nummer van 4 dezer van het blad opgenomen schrijven van den heer d. S.

In *De Tijd* van den 28en Nov. ll. geeft F. J. H. Evers een betoog tegen het, door de *Nieuwe* gevoerde pleit voor een pantserschip voor den algemeenen in stede van het aanvraagde zuiver voor den binnenlandschen dienst.

Beiden zijn het eens, dat we in Indië zoo sterk mogelijk moeten zijn, maar waar de *Tijd*-schrijver van oordeel blijkt, dat we er bij onze marine twee verschillende types van schepen op na moeten houden voor Indië en hier, gelooven we, dat men met de *Nieuwe* eerder zal zijn, waar men wezen moet, als men namelijk voor Indië



met oogen als die van Selma, helder diepblauw met lange wimpers, de mond, evenals die van het meisje, aan de hoeken eenigszins minachtend opgekruld. Een bijtje vloog gonzend door de kamer en in de verte hoorde men het scherpe geluid van de schaar, waarmede de tuinman de randen van het grasveld gelijkknipte.

Een uur geleden had de predikant een briefje van Lady Jardine ontvangen, meldende, dat hunne verloving nu dadelijk aan Selma kon worden medegedeeld. »Bob vertelde mij gisteren avond, dat hij besloten was Selma bij de eerste gelegenheid, die zich voor zou doen, te vragen,« schreef zij, »dus nu denk ik, dat 't beter is haar onze verhouding te doen kennen, daar dat wellicht Bob's kansen zal vermeerderen. Ik zal het hem heden zelf vertellen en ook aan Paul, die gisteren avond weer even uit Oxford is over komen vliegen . . .«

En de heer Neale handelde overeenkomstig dezen wenk. Vóórdat het ontbijt ten einde was, wist Selma alles betreffende haar vaders plannen voor de toekomst. Zij had hem gekust, terwijl zij hem gelukwenschte en hem daarna allerlei vragen gedaan, onder de verzekering, dat zij Lady Jardine gaarne mocht lijden; maar ondertusschen had zij moeite een zekere droeve verbazing, die bij haar was opgewekt, te onderdrukken; de predikant, die zich wat zenuwachtig en verlegen had gevoeld onder de noodzakelijkheid zijn dochter het groote nieuws mee te deelen, raakte weer op zijn gemak en was Selma dankbaar voor hare hartelijke deelneming.

»Zij zal een stiefmoeder zijn, waar niemand iets op aan te merken kan hebben,« zeide hij met trotsche voldoening.

»Wij zullen van middag naar »Farm Park« gaan, dan kunt ge haar je gelukwenschen aanbieden.«

»Ja zeker; en dan kan ik daarna meteen de jonge hondjes zien, waarover Bob mij al zoo dikwijls gesproken heeft, en waarvan ik er een voor mijzelf uit mag kiezen."

»Ha!" dacht de predikant, die herinnerd werd aan den inhoud van den brief van Lady Jardine, waarop hij zijn dochter onderzoekend aankeek en bij zichzelf overlegde, of het wijs zou zijn, haar nu te vragen, wat hem op de tong lag.

»Wat is er?" vroeg zij, glimlachend over zijn uitvorschenden blik.

»Wel, mijn kind, ik was aan het nadenken over iets, dat ik je wilde vragen, maar misschien vindt ge 't bemoeiallig — en — maar, het is een feit, dat ge veel samen zijt geweest met Bob Jardine sedert zijn terugkomst.«

Selma kreeg een kleur. »Ik weet wel, wat U meent«, zeide zij met een zenuwachtig lachje, terwijl zij naar het raam liep, zoodat zij met den rug naar haar vader stond.

»En?« vroeg hij belangstellend, »is er iets tusschen jullie beiden gaande?

»Er bestaat niets bijzonders tusschen ons, tot nu toe ten minste.«

»Selma«, drong de predikant angstig aan, »sluit mij niet buiten je hartsgeheimen, mijn kind. Ik heb den laatsten tijd wel eens gedacht, dat er iets is, dat je hindert«.

Zij was een oogenblik stil; de vaderlijke liefde, die uit zijn stem sprak, trok haar echter naar hem toe, en verbrak alle terughoudendheid. »Ik ben wat in de war, vadertje, en voel mij gedrukt, maar ik kan het niet goed onder woorden brengen, wat mij scheelt. Ik weet, dat Bob mij dezer dagen ten huwelijk zal vragen, 't zou flauw zijn, te doen alsof ik dat niet gemerkt had,« zeide zij met een minachtend glimlachje. De predikant hield zich wijselijk stil, waarop zij voortging: »Bob is juist de soort van man, met wien ik zou moeten trouwen; ik heb altijd gedacht, dat mijn echtgenoot er zoo uit zou moeten zien als Bob: goedig en groot, mannelijk, gezond en frisch, als helder bronwater en lentelucht«. Zij hield plotseling met een snik op, en beet zich op de lippen.

»Maar als dat zoo is, waarom —?« De predikant was verbijsterd en verdrietig, totdat hem plotseling een licht opging: »of denkt ge aan iemand anders? Aan Paul Vereker? Maar hij is nog een jongen, en je hebt hem na het einde van de Paaschvacantie slechts een enkelen keer ontmoet?«

Zij streek met de hand langs haar oogen. »Ik kan 't niet helpen, vader,« zeide zij zachtjes en haastig. »Ik kan 't niet uitleggen, waarom hij mij zoo wonderbaarlijk aantrekt, zelfs tegen mijn wil — of het moest juist zijn, omdat wij zoo van elkander verschillen Als hij niet bestond, zou ik met Bob Jardine trouwen, misschien doe ik dat toch wel, ondanks hem, maar als hij bij mij is, voel ik mij onweerstaanbaar tot hem aangetrokken, en als hij niet bij mij is, moet ik altijd aan hem denken!«

De predikant keek bedrukt. Zoo iets was hij van Selma niet gewend. »Maar lieve kind,« troostte hij, »waarom breng je jezelve zoo van streek. Ik geloof, dat je van een molshoop een berg maakt. Natuurlijk hadden wij allen liever gehad, dat je met Bob Jardine trouwdet, maar als je meer van den andere houdt, waarom zou je dan niet je eigen keus volgen? Ik zou wel gaarne willen, dat hij wat ouder was, dat je meer van hem af wist en dat hij een betrekking had, die hem hier in Engeland hield, maar hij zal een goed traktement hebben, en je moeders erfdeel krijgt ge natuurlijk mee ten huwelijk. Ik twijfel er niet aan, of hij is een beste kerel, — hij is een neef van Lady Jardine."

Zij lachte eenigszins gedwongen, doch had intusschen haar zelfbedwang herwonnen.

»Wij loopen wat hard van stapel, geloof ik", zeide zij weer met haar gewone stem, »ik weet niet eens, of Paul mij ooit ten huwelijk zal vragen. Alleen heeft hij met mij meer openlijk dan ooit met iemand anders, gesproken over zichzelven en zijn gemoedsbezwaren. Denk maar niet meer om wat ik u zeide. Ik weet niet, waarom ik zoo dwaas was er over te beginnen; misschien had het nieuws, dat u mij verteldet, mij van streek gebracht."

Zij stak haar hoofd door het open raam en riep den tuinman, wien zij eenige onnoodige bevelen gaf; onderwijl zat de predikant na te denken, verre van voldaan. Een beeld verrees voor zijn geest van twee kinderen, die elkander, lange jaren geleden, ontmoetten; hij zag ze voor zich, als op dien warmen zomernamiddag: een nukkigen kleinen jongen met schrandere, glinsterende oogen en een blonde, kleine meid met lange krullen langs haar schouders neervallend en groote nieuwsgierigheid op haar frisch gezichtje uitgedrukt.

Selma liet den tuinman gaan en liep naar de tafel toe. „Vader", vroeg zij met lachende oogen, »wie zal aan Pritchard gaan vertellen wat er tusschen u en Lady Jardine besloten is?

De predikant stond haastig op.

»Misschien is 't beter, dat jij 't doet; je hebt meer tijd dan ik", zeide hij, zich haastend om de kamer uit te gaan, zeggende dat hij bezoeken moest gaan afleggen en spoedeischende brieven had af te doen.

*(Wordt vervolgd.)*

geen eigen marine wenscht.

De *Nieuwe* kwam den 29en Nov. ll. tot de conclusie, dat 't in de gegeven omstandigheden maar beter ware een vijfde »Regentes« op stapel te zetten.

In zijn nummer van den 28en Nov. ll. heeft het *Hbl.* het over opium, ten opzichte waarvan 't niet op den weg der regeering wordt geacht, om in 'n overigens gesloten district, uitsluitend ten behoeve van de inlandsche militairen, het heulsap in te voeren — zou hier niet 'n zelfde motief als voor de bantamsche Chineezen voorzitten, nl. de vrees dat het opium anders zou worden binnengesmokkeld? Dan constateert ook dit blad met genoegen, dat de tegenwoordige gouverneur-generaal in zijne aanschrijvingen blijkt niet te „verzoeken" of „in overweging te geven," waaraan maar al te dikwerf niet werd voldaan, maar te „eischen," dat gehandeld wordt als door hem is aangegeven. En ten slotte krijgt het instituut der „tijdelijke," „waarnemend tijdelijke" en „tijdelijk waarnemende" ambtenaren in de kolonie er van langs.

Ook 'n aansporing? Het Zondagsnummer van *De Tijd* houdt er ook 'n politieke plaat op na. In het laatste nummer wordt, nadat men eerst de nederlandsche maagd de indische baten heeft zien opsteken, door minister Harte gouverneur-generaal van Heutsz gewezen op 'n haveloozen troep, de nederlandsche belastingbetalers, waaruit toch niets meer te halen is! De teekenaar heeft de file van betalers 'n oogenblik te vroeg afgesloten, zoodat men de gegalonneerde lakeien niet meer ziet, die met de lorrige paar gulden voor de belasting komen aandragen voor hun meesters, voor wie zoo'n kleinigheidje niet de moeite waard is om er 'n stap voor te verzetten, terwijl sommigen 't geld nog bij hoopen uit de noodlijdende kolonie toestroomt.

In de *Standaard* van den 30n November ll. een zwaarwichtig artikel over 'n zware taak, waarvan zij blijkbaar al 'n heel zonderling begrip heeft. De zware taak is die, welke op het huidig ministerie, als erfgenaam van het zoogenaamd liberaal regime der laatste 25 jaren, op koloniaal gebied rust. De liberalen krijgen er van langs, alsof die alleen het lot der koloniën in handen hebben gehad in die 25 jaren. Maar nu wordt alles beter.

»Verheffing van de inlandsche bevolking — dat was de richting, waarin het kabinet meende te moeten arbeiden. Vrucht van die verheffing zou van zelf zijn: stoffelijke verbetering. In die richting lag in de eerste plaats het streven, om alle belemmeringen voor de verbreiding van het Christendom in onze koloniën weg te nemen; om alle pogingen, die bedoelen de europeesch-christelijke beschaving onder de bevolking te brengen, krachtig te steunen.«

Ja, zeker is het 'n zware taak voor minister Idenburg om met broeders, die dergelijke theorieën zijn toegedaan, welke in de practijk, vide Ceram en Flores, zoo dikwerf op in 't oog loopende wijze faalden, zulk een grootschen arbeid, als voor hem is weggelegd, tot 'n goed einde te brengen.

Alsof door kerstening van Indië met de stoom-brandspuit, opeens irrigatie-kanalen als uit den grond zouden worden getooverd, spoor- en tramwegen van zelf komen aanrollen, en zoo meer.

Gelukkig bleken onze beide koloniale bewindvoerders onder dit regime, de meening te zijn toegedaan, dat niet de eerste plaats aan die quaestie, hoe belangrijk zij ook wezen moge, mocht worden toegekend.

Lieb Vaterland magst ruhig sein! Nu zijn we dan toch eindelijk op weg om Indië te verheffen, wanneer de inlandsche-christen-rechtstoestands-wetten er maar eenmaal door zijn. De *Standaard* heeft 't gezegd! Zal 't blad dan nooit wijzer worden?

Den zendeling en den christelijken godsdienst hoogschattend, als factoren voor de zedelijke verheffing van Indië, betreuren wij het, dat 'n ministerieel blad van zooveel invloed als de *Standaard*, niettegenstaande herhaalde betuiging van onkunde, het noodig acht hiervan ook blijk te geven en hare lezers op 'n dwaalspoor te houden, door dezen 'n stokpaardje voor te houden als ware 't 'n Derby-winner.

In de *Groene* wordt de meening bepleit, dat het op den weg der regeering zou liggen om Mr. van den Brand aan 'n betrekking in Indië te helpen.

In de *Nieuwe* van den 5en dezer komt een belangrijk artikel voor over Boni, van den oud-gouverneur van Celebes, baron van Hoëvell, die het grijpen naar de wapens onvermijdelijk en zelfs noodig acht, en meent dat nog slechts één middel overblijft om den strijd te voorkomen — groot machtsvertoon dat tot toegeven aan onze eischen noopt, welke in hoofdzaak de volgende voorwaarden zouden moeten omvatten:

1o. uitlevering en verbanning van den leenvorst met zijn nog overige echte en onechte zonen en andere schadelijke elementen, evenals zulks op Lombok geschied is;

2o. algeheele ontwapening en inlevering van alle vuurwapenen;

3o. uitlevering der rijksornamenten, die reeds eenmaal in onze handen zijn geweest en die afgebeeld zijn in 't werk van *Perelaer*. De Bonische expeditie (1859—1860). Zij zullen in handen gesteld moeten worden van den later met het toezicht te belasten Europeeschen ambtenaar en bewaard moeten worden in de op te richten versterking:

4o. het leggen van een militaire bezetting ter hoofdplaats en het oprichten van een militairen post te *Palima* of ergens anders aan de monding der Tjinrana-rivier.

## Oost-Indische berichten.

Zooals reeds bekend, hebben enkele daden van den nieuwen gouverneur-generaal, die terecht het betrachten van zuinigheid boven aan in zijn vaandel heeft geschreven, ontstemming te weeg gebracht, zoowel onder de departementale ambtenaren, door het bevel, dat allen, die boven de normale formatie worden gevoerd, binnen drie maanden moeten zijn ingesmolten of uit hunne betrekking ontslagen, als onder het officierskorps, door de intrekking der z. g. Atjeh-toelagen.

Een door de *Deli-Ct.* den 7n November j.l. ontvangen telegram bracht weder het nieuws van een **zuinigheidsmaatregel**, door den landvoogd, in overleg met alle directeuren der departementen, genomen.

Voortaan zullen n.l. ambtenaren, die minder dan f 450 tractement genieten, met uitzondering van bepaalde met name genoemde categorieën, van het land slechts tweedeklassepassage naar en van Holland ontvangen.

Dat blad is wel te spreken over dit besluit, daar, behalve de bezuiniging voor het gouvernement, de tweede klasse op de nederlandsche booten meer in aanzien zal komen en ook particulieren eer er toe zullen overgaan tweede klasse te reizen, zoodat in een niet te verre toekomst de hollandsche booten verscheiden passagiers zullen krijgen, die tot dusver met den Norddeutschen Lloyd reisden. Ook blijkt Zijne Exc. te willen breken met het kassianstelsel. Hij wenscht vooral een einde te maken aan de gewoonte: vóór pensioenaanvrage een snoepreisje naar Europa te maken. Wanneer oude officieren of ambtenaren verlof vragen, zullen zij voortaan c. q. een wenk ontvangen meteen maar met pensioen te gaan.

Ook het marinedepartement zal opgeheven en in de andere departementen worden opgelost, wordt uit Batavia gemeld.

Met de **baai van Langsar**, iets noordelijk van de tegenwoordige grens van Sumatra's Oostkust en Atjeh gelegen, heeft de regeering groote plannen. Deze baai is, zonder dat men gehouden is aan eb en vloed, toegankelijk voor de grootste schepen der Maatschappij Nederland. Alleen moet een kleine zandbank enkele voeten worden uitgediept om een uitstekende haven te verkrijgen. Een schrijver in de *Deli-Ct.* acht deze haven meer dan Sabang aangewezen voor de verscheping der producten van Deli en het zuidelijk deel van Atjeh. Alleen is voor hare afwikkeling noodig het tot stand komen der verbinding tusschen het delische spoorwegnet en de lijnen van de Atjehtram. Voor de tabak biedt de verscheping over Langsarbaai belangrijke voordeelen; met cijfers toont de schrijver zulks aan. Daarbij heeft Langsar het groote voordeel, dat de tabak er direct uit den spoorwagen in de mailboot geladen kan worden, hetgeen voor een zoo teer en gevoelig product als tabak een belangrijke winst is. Men is reeds bezig aan de Langsarbaai pakhuizen te bouwen. De bedoeling is ook de producten van de zuidelijke deelen van Atjeh over Langsar te leiden. Segli en Edi zouden dan, wanneer Langsar klaar is, voor de scheepvaart worden gesloten. Als havens op de kust van Atjeh blijven dan slechts over: Oleh-leh, Telok Semawé en Langsar.

Daar het terrein aan de baai minder geschikt is voor bewoning, zou men vijf kilometers meer naar binnen een beter terrein voor woningen kunnen bezigen. De pakhuizen en kantoren kunnen aan de baai zelf worden gebouwd en deze door een zijlijntje met de hoofdspoorlijn worden verbonden.

De Deli-spoorwegmaatschappij zal de exploitatie dan ter hand moeten nemen, daar het gouvernement, dat in Atjeh een tramlijn van 450 K. M. met een spoorwijdte van 75 cM. in exploitatie heeft, de lijn van Langsar (Edi) tot Pangkalan Brandan, die aansluiten moet met de 1,067 M. wijde lijnen van de Deli-Spoorwegmaatschappij, niet kan exploiteeren, zonder in groote kosten te vervallen voor werkplaatsen, dubbel materieel enz.

Met 't oog op een eventueele naasting van het Delispoorwegnet, wordt echter gedacht aan den aanleg van staatswege, daar de bestaande spoorwegen op Sumatra's Westkust en de toekomstige in Zuid-Sumatra staatsspoorwegen zijn; ook het Atjehnet is in handen van den Staat.

Men zou dus, wanneer nu in een voorloopig nog verre toekomst de verschillende gewestelijke spoorwegen op Sumatra met elkander in verbinding gebracht zullen worden, in Deli stuiten op een net, in handen van een particuliere onderneming; dit net zou dus genaast moeten worden. Daar het echter zaak is het te naasten deel niet grooter te maken, is aanleg van staatswege verkieselijker, meent men. Men kan dan verwachten, dat het *geheele* tabaksvervoer over Langsar zal gaan. De verscheping over Penang met den N. D. Lloyd en de Holt-lijn zal dan geducht verminderen en mogelijk geheel ophouden, wanneer een ander plan, dat in verband met de opening van de Langsarbaai wordt op touw gezet, slaagt.

Tijdens het verblijf van generaal van Heutsz in Holland zijn met de firma van Nievelt te Rotterdam besprekingen gehouden over een stoomvaartlijn tusschen Nederland, Middellandsche zeehavens, Calcutta, Rangoon, Sabang, Langsarbaai. Een vertegenwoordiger dezer firma komt binnen een paar maanden naar Indië, om met belanghebbenden en de betrokken autoriteiten de levenskansen van een dergelijke stoomvaartlijn te bespreken. Ook de technische adviseur der Deli-spoorwegmpij. zal aan de bespreking deelnemen. Bij het tot stand komen van een vrachtlijn, die ook Rangoon aandoet, zijn meer belangen betrokken dan enkel het vervoer van tabak en peper. De booten zouden op de uitreis rijst innemen, voor Atjeh en Sumatra's Oostkust bestemd, en uit Holland en Britsch-indië die artikelen aanvoeren, welke thans uit en via Penang worden betrokken.

De **Wittekruis-Kolonie** bij Salatiga had op ulto. December a. p. in kas f 485.58, welk bedrag in de drie eerste kwartalen van dit jaar aangroeide tot f 10.247 57.

Dit bedrag echter werd geheel uitgegeven aan voedsel, werkloon, salaris enz. Het aantal zielen op de kolonie bedraagt thans 311, waarvan 170 kinderen. Van deze kinderen gaan 132 op de kolonie school en wel 33 meisjes en 79 jongens. Bovendien doen zij bijna allen veldarbeid. De grootere jongens beginnen nu al flink achter den ploeg te loopen; de kinderen worden, ondanks de vele aanvragen, niet afgestaan voor huisbedienden, maar opgeleid tot vrije landbouwers, ook met 't oog op de aanstaande ten uitvoerlegging der emigratieplannen naar buitenbezittingen. De meisjes kunnen even goed met de »arit« en »patjol« als met de naald en de pen omgaan.

Aangemoedigd door de goede resultaten, die de evangelie-prediking op de bewoners der omliggende desa's blijkbaar heeft, zond de heer van Emmerik een 15-tal mannen en jongens met een tent, onder leiding van den assistent der kolonie, naar verder afgelegen desa's om het evangelie te verkondigen. Het zou zeker te betreuren zijn, wanneer het goede werk door den heer van Emmerik door geldnood in gevaar kwam. Hij zelf schreef daarover korten tijd geleden ook een artikel in het *Bondsblad*.

De *Locomotief*, vermeldt, in zijn kroniek de zaak Smith te Djokja besprekende, dat het proces heeft aangetoond, dat de secretaris van Djokja overkropt is met werk van velerlei aard en dat de beklaagde misschien minder licht tot het misdrijf zou zijn overgegaan, *indien destijds zijne handelingen geregelder en scherper waren gecontroleerd.*

Naar aanleiding hiervan wijdt de *Sem. Ct.* een hoofdartikel aan een **cumulatie van betrekkingen** en zet dan uiteen van welken aard en omvang de aan een gewestelijk secretariaat verbonden werkzaamheden zijn.

Niettegenstaande herhaaldelijk door de pers op het nadeel werd gewezen, hetwelk uit een dergelijke cumulatie van betrekkingen voor den Staat zouden kunnen voortvloeien, gaan sommige autoriteiten voort de meest uiteenloopende betrekkingen te cumuleeren, daarom acht dat blad het niet van belang ontbloot, de aandacht van de betrokken autoriteiten opnieuw op deze aangelegenheid te vestigen.

Wie de beteekenis van snelle gemeenschap voor den handel inziet, zal toestemmen, dat door het gemis van **indische nachttreinen** de ontwikkeling van Midden- en Oost-Java voortdurend wordt belemmerd, schrijft de *Locomotief* en daarom houdt dit blad een pleidooi voor het doen loopen van nachttreinen.

De autoriteiten vreezen, dat de kosten daaraan verbonden, niet gedekt zullen worden, doch terecht wijst het blad er op, dat het hier niet geldt het rendement der spoorwegen, maar een handelsbelang, *een product van de brievenmail.* Het vervoer van goederen is veel belangrijker dan dat van goederen of passagiers, al levert dit den staat niet veel op. Het voorkomen van ongelukken is een zaak van techniek en organisatie, terwijl het in dienst nemen van europeesch personeel voor den nachttrein zeker het gevaar voor »ongelukken" zal verminderen.

De **oogst der tweede gewassen** in de afdeeling Meester-Cornelis en in verschillende districten tusschen Buitenzorg en Meester-Cornelis is vrijwel als mislukt te beschouwen, in Tji-binong moet de nood zelfs zoo hoog gestegen zijn, schrijft het *Bat. Nbl.*, dat kinderen door de ouders te koop worden aangeboden. Te Depok zou 't nog onlangs voor zijn gekomen, dat een inlandsche vrouw uit dat district een kind van twee maanden oud voor een rijksdaalder te koop aanbood.

In **Soekaboemi** begint in den laatsten tijd de veiligheid nog al te wenschen over te laten, overal hoort men van gepleegde inbraken en zelfs van een poging tot brandstichting. Tegenover deze klachten, het goede bericht: dat men op 't punt staat er de eerste **rameh-onderneming** te openen. Zij is voorloopig op bescheiden schaal ingericht, heeft 20 bouws aanplant en wordt geëntameerd door een gewezen ambtenaar van B. B. Zij zal den naam dragen van Tji-hideung en ligt bij Saraganten in het gebergte, bezuiden Soekaboemi. Men rekent op 4 snitten, die per bouw c.a. 500 kilo ramehbast per snit opleveren. Moge deze onderneming door vele anderen worden gevolgd en weer een bron van welvaart te meer voor afdeeling en gewest opleveren, zegt het Indische blad, waaruit wij dit bericht overnemen.

In **Borneo** (Z. en O. afdeeling) was de gezondheidstoestand goed. De opbrengst van den ladangoogst in de afd. Bandjermasin en Ommelanden was echter niet bevredigend. Ook in Kendangan en Martapoera was de oogst over 't algemeen tegengevallen; in Pegatan en Koesan (Tanah-Boemboelanden) leverde de sawahoogst echter een ruim beschot op. In de overige afdeelingen werd met den aanleg van ladangs overal begonnen.

De onderlinge verzekering tegen de gevolgen van ziekten is in de westersche landen ontstaan uit een behoefte, die algemeen onder de werklieden der nijverheid werd gevoeld. En aangezien nu al meer Javanen in een levenspositie geraken van denzelfden aard, als die der europeesche werklieden zal het goed zijn bij tijds onder hen een instelling in 't leven te roepen, die in 't westen doeltreffend is gebleken, den weerstand versterkt en de economische ontwikkeling bevordert. Daarom houdt de *Locomotief* in een »Links en Rechts« een warm pleidooi voor het stichten van **ziekenfondsen in de kampongs**. In 't algemeen heeft men niet te klagen over gebrek aan samenwerking in de javaansche desa's en kampongs, daarom acht het blad een regeling van onderlinge hulp ter bestrijding van de gevolgen van ziekten even goed mogelijk als bijv. de »Soembangan«, d. i. het gezamenlijk bijdragen in de kosten van het huwelijk en andere ritueele feesten en de »Tekjan«, die het best vergeleken kan worden met europeesche begrafenisfondsen.

De proefneming tot **kolonisatie** met Javaansche gezinnen uit de residentie Kedoe in de afdeeling Banjoewangi der residentie Bezoeki, volgens gingen van den assistent-resident Heijting, schijnt thans een vasten vorm aan te nemen; een mantri der 1ste klasse bij de irrigatie-afdeeling Serang, is reeds door den directeur van B. O. W. aangewezen, ten einde het noodige te verrichten tot voorbereiding van den aanleg van bevloeiïngswerken door de belanghebbende bevolking.

Dr. Groneman moet, blijkens de *Mataram*, tegenwoordig onvermoeid bezig zijn, om de **pamorsmeedkunst**, waarover wij reeds vroeger in dit blad mededeelingen opnamen, voor verval te behoeden en zoo mogelijk meer tot bloei te brengen. Vooral door zijn toedoen zijn in den laatsten tijd te Djokja weder vele wapenen met pamor gesmeed en onlangs heeft de resident een conferentie met Dr. Groneman, prins Pakoe Alam en den rijksbestierder gehouden, om maatregelen te bespreken tot opheffing dezer smeedkunst.

Een zeer fraaie kris, onder Dr. Gronemans leiding vervaardigd, is aan *Bocatan* Plaats 9 den Haag, gezonden.

De *Javabode* deelt mede, dat het met de maren en bezwaren tegen **het invoeren der directe belastingen** ter Westkust van Sumatra van de zijde der oudere ambtenaren spoedig gedaan zal zijn. De gouverneur van dat gewest is door den landvoogd opgeroepen, om te vernemen op welken grondslag de zaak behoort te worden geregeld, om Sumatra zijn eigen kosten van beheer te doen dragen.

De mededeelingen omtrent een spoedig te verwachten **reorganisatie van het leger,** op initiatief van den tegenwoordigen landvoogd, schijnen minder juist te zijn. Het plan omtrent de nieuwe indeeling dier veldtroepen in brigades is van ouden datum. Een halfjaar geleden werd een uitgewerkt plan den minister reeds aangeboden. Als later geld beschikbaar mocht zijn voor dislocatie, kan er misschien wat van komen. Op de begrooting van 1905 komt deze reorganisatie echter niet voor.

Ook het overbrengen van europeesche minderen naar Java is reeds lang in de pen en ook dit kan niet zoo spoedig worden verwacht. Met 't oog op de slechte resultaten van de werving is van een wijziging, bij het D. v. O. niets bekend.

Men zal zich nog wel de kwestie herinneren, voorgevallen te **Moeara Tebo** in Djambi, tusschen de aldaar gelegerde militairen en den controleur **A. A. Burgdorffer** en dat deze, op het erf zijner woning, beleedigd door een aantal fuseliers, een schot uit een geweer loste, waardoor een europeesch fuselier werd getroffen, en dientengevolge later overleed. Ook in ons blad maakten wij vroeger van dit feit melding. Thans meldt de *Javabode*, dat de raad van justitie te Batavia tegen genoemden controleur rechtsingang heeft verleend, met bevel tot dagvaarding in persoon en met last tot instructie.

Niet alleen ligt het in de bedoeling van de regeering in Nederlandsch-Indië om den inlandschen adel in de gelegenheid te stellen plaats te nemen in het officierskorps, volgens overgewaaide berichten zal de gouverneur-generaal ook bepalingen in het leven roepen om het **dienstnemen der Indo's** zooveel mogelijk te bevorderen en de werving in Nederland tot de helft van hetgeen tegenwoordig gevraagd wordt, te doen verminderen. Tevens zal getracht worden het kapitulanten-stelsel in te voeren, waardoor aan het kader, na een zeker aantal dienstjaren een betrekking in de burgermaatschappij verzekerd wordt, waardoor de oudere elementen in het leger steeds door jongere krachten vervangen kunnen worden.

Een draadbericht uit Batavia aan de *N. R. Ct.* in de afgeloopen week meldde, dat het lijk van den op 1 Nov. in de doeson Nielau in Djambi **vermoorden controleur Kroesen** aldaar is gevonden. De schuldigen zijn allen op twee na opgevat. Het is gebleken, dat de pangerans Hadji Oemar en Seman de voornaamste opstokers zijn geweest. Niettegenstaande dus de hoofdfiguren in de Boven-Merangin, waarin de doesoen Nielau ligt, onschadelijk waren gemaakt en het voorval vooral in deze streek daarom niet direct te verwachten was, heeft de droeve gebeurtenis er toch plaats gehad. Op een zijner tournées is hij, alleen vergezeld door de tot de tanden gewapende hoofden, in een hinderlaag gevallen en vermoord.

De gouverneur-generaal heeft eenige nieuwe bepalingen vastgesteld met het oog op de door de schutterijen op Java te verleenen medewerking tot de handhaving van het nederlandsch gezag in Indië, waardoor men **twee soorten van schutterijen** zal krijgen, nl. de vrijwilligers-landverdedigers en de onvrijwillige heerendienstplichtigen.

De eerste categorie zal het voorrecht hebben bewapend te worden als het leger en in verband daarmede afzonderlijk geoefend worden. De tweede categorie mag op de oude manier doorgaan. Het is echter verwonderlijk, dat het staatsblad, waarin de bepalingen voorkomen, geen licht verspreidt omtrent de wijze, hoe de afzonderlijke oefeningen zullen worden geregeld en daarin ligt voor het oogenblik toch het geheele verschil. Ook vindt men er niets in omschreven, omtrent de regeling der positie van den burger, die zich verbindt tot medewerking aan de handhaving van ons gezag, als de nood aan den man komt, ingeval van verwonding, verminking of sneuvelen.

Niet alleen op Zuid- en West-Ceram, maar ook op **Noord-Ceram** beginnen de Alfoeren meer actief op te treden; hier verzetten de berg-Alfoeren zich niet alléén tegen het europeesch bestuur, maar zijn zij zelfs zoo vermetel geweest in de onmiddellijke nabijheid onzer vestiging te Wahaaij, den pleegzoon van den heer Mosselbekker te vermoorden en zijn hoofd als trophee mee te voeren. Overal hebben zij in de binnenlanden versterkingen opgeworpen en springlansen geplaatst.

Een colonne is dan ook den 19den October te Ambon uitgerust, om in vereeniging met de mobiele colonne van Wahaay een excursie te maken naar de vijandelijke kampongs op Ceram, zooals trouwens reeds bekend was. De tocht zal met het oog op het zware bergterrein, hoogstens drie maanden duren. Met de gewonden van den laatsten tocht gaat het uitstekend.

Het *Bandj. Nbl.* weet te vertellen dat het bericht bevestigd is, dat **Goesti Matsaman** uit Djaan is vertrokken en zijn onderdak verder-op heeft gezocht. Hij moet bij Hadji Matamin te Manjakan een toevlucht hebben gevonden.

Geruchten loopen er, dat men op schepen of vaartuigen, die daar voorbijgaan, zal schieten. De uit de Kwatan uitgewekenen houden zich vermoedelijk op in den bovenloop der soengei Mangkahoei. Hun aanvoerders moeten zijn Tagab Taroetoet en Djaga Mawoeng. Het troepje zal met vrouwen en kinderen een 105 personen tellen, de luidjes in de Doeson zoeken nog geen vrede, dit toonden ze onlangs door op een patrouille te schieten, zegt het blad.

Nadat de »Gelderland« en »Mataram«, den 21sten October voor **Endeh** waren aangekomen en de resident van Koepang was afgehaald, werd den 26 October de eerste actie tegen de oproerige kampongs Watoesipi en andere ondernomen. Het verzet was, blijkens een bericht in het *Soer. Hbl.*, onbeduidend, de oproerige kampongs werden genomen en door de kustbewoners verbrand. Nog eenige andere kampongs zijn eveneens genomen; verliezen werden onzerzijds niet geleden. Het blad noemt de actie uit een politiek oogpunt een onverwacht succes; zij moet op de bevolking een grooten indruk hebben gemaakt.

In **Palembang** kwamen op den 4den en 5den November in het Kompeh-gebied in onderwerping of werden door patrouilles opgevat 19 uitgewekenen en nog in verzet zijnde mannelijke personen met hun vrouwen en kinderen, onder wie 16 Radens.

De kans, om dit jaar nog een expeditie naar **Boni** te zenden, wordt door de dagelijks voorkomende zware regenbuien op Zuid-Celebes hoe langer hoe kleiner, schrijft men uit Makkassar aan het *Soer. Hbl.* Het gerucht hiervan is als een loopend vuurtje geheel Celebes doorgegaan. Men spreekt zelfs van een of- en defensief verbond, door de verschillende vorsten tegen de Kompeni gesloten.

Flink en doortastend handelen, is dus de boodschap en dat dit ook zal gebeuren, zal men er spoedig ondervinden.

## RECLAMES.



## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Door den gouverneur is den Kolonialen Staten een ontwerp-verordening aangeboden, tot aanvulling der strafbepalingen tegen het niet nakomen der voorwaarden van werkovereenkomsten. Met geldboete van drie tot vijftig gulden, en gevangenisstraf, met of zonder gedwongen tewerkstelling, van drie dagen tot twee maanden, te zamen of afzonderlijk, wordt bedreigd het in gebreke blijven of weigeren op den, door den huurder bepaalden tijd zich te begeven naar het werk of de onderneming, waarvoor zij zich hebben verbonden, of de daarheen aangevangen reis onafgebroken voort te zetten, welke strafbaar te stellen feiten den betrokken autoriteiten de bevoegdheid zullen verleenen tot voorloopige aanhouding der betrokkenen.

De *Sur. Bode*, dit ontwerp besprekende, gaat met de strekking accoord, doch zou liever gezien hebben, dat het bestuur de quaestie onder de oogen had gezien: waarom niet naleving van de bepalingen der werkovereenkomsten door de arbeiders voorkomt. Zij wijt dit aan de eenzijdigheid der contracten, doch vooral aan het voorschottenstelsel, waardoor de arbeider diep in de schuld steekt, voordat hij zijn taak aanvangt.

„'t Ellendig voorschotten-systeem", schrijft zij met 't oog op de balata-industrie, »is de oorzaak, dat vele arbeiders oneerlijk, onverschillig en lui worden; dat de heele kolonie er bij schade lijdt, omdat die arbeiders gewoonweg de bolletrieboomen vernielen om 't laatste drupje sap er uit te kunnen tappen. Ze moeten immers van hunne schulden afkomen.«

In bedoelde industrie moeten voorschotten van 100 tot 600 gulden worden gegeven, volgens 't blad, hetwelk dan ook bij de behandeling der onderwerpelijke aangelegenheid nevens bepalingen betreffende de te verrichten taken en het minimum-loon, ook zulk eene, betreffende het maximum-voorschot, zou willen geregeld zien.

De *Surinamer* heeft nu vier artikelen aan de lepraverordening gewijd. Hare hoop, aan het slot van het derde artikel uitgesproken, dat intrekking der voordracht door 't bestuur, een vierde schrijven zou onnoodig maken, mocht zich dus niet bewaarheiden. Aan de verzekering van het blad, dat het in zijn strijd slechts het algemeen belang voor oogen had, twijfelt wel niemand, maar met de *Nieuwe Surin.* betwijfelen wij, of de *Surinamer* zich wel rekenschap gaf, van wat het algemeen belang eigenlijk is, dat hieronder niet verstaan mag worden: uitsluitend het percentage rampzaligen, door de ziekte getroffen, maar, ook en wel in de eerste plaats: het overwegend gezonde deel der bevolking. In het algemeen belang der kolonie zou de *Surinamer* gesproken hebben, indien het land niet anders dan één leproserie ware, en dit kan 't blad toch niet

## ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**Een ruim gem. of ongem.**
**benedenhuis te huur,**
De Perponcherstr. 69.
Direct te aanvaarden.
Adres: **van Brakelstraat 68.**

---

***PENSION***
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

**Pension Büchner.**
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
**Logies te verkrijgen**
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis.

---

**W. H. C. Th. SASSE**
Français. Méthode Berlitz.

Leçons de choses. Lectures intuitives. Lecture de journaux, Etude de pièces de théâtre. **BINCKHORSTSTRAAT 124.**

---

**Electro-Medische toestellen**
overeenkomstig het systeem van
Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.
Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.
Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.
***Massa getuigschriften.***

---

**A. SCHARENBERG,**
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

---

**Zutphen.**

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzeu, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effecten is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

Hofleverancier van H. M. de Koningin. | Hofleverancier van H.M. de Koningin-Moeder

**Brandstoffenhandel**
**C. AANDEWIEL**

KANTOOR
Sumatrastraat 145
Telephoon 1427
'S-GRAVENHAGE.

FILIAAL
Badhuisstraat 103
Telephoon 2854
SCHEVENINGEN.

---

Allen, die de bekende
**Roode en Witte**
**Porto Sanitario**
(met gedeponeerd etiket v./d. COMPA HOLA)
als St. Nicolaas-Surprise
ontvingen, zij beleefd herinnerd dat deze merken te verkrijgen zijn bij
C. L. DROSSAERS,
**te Den Haag — Plaats 24.**

---

**Chr. Vereenigingslokaal**
4, Prinsengracht 4.

Tentoonstelling
VAN
**Indische Schilderijen.**
Geschilderd door:
**DANIËL NOTEBOOM** te Batavia.
Te bezichtigen van **9—31 December** alle werkdagen van 's morgens **10** tot 's middags **4** uur.
Entrée **f 0.25** per persoon.
Woensdags **f 0.50.**

---

's-Gravenhaagsche
**Crediet-vereeniging en Depositokas**
**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons.** **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito,** in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Hoogste Waarde**
voor Oude en Indische Brillanten
Goud, Zilver en Platina.
MAGAZIJN van
Gouden, Zilveren en Juweelen
voorwerpen.
***S. SCHUIJER,***
**Korte Poten 44, Den Haag.**
Inkoop en Ruil.

---

**Pierre Vos,**
**CUISINIER**
**v. Galenstraat 30.**
**DINERS**
in alle prijzen.

---

Magazijn „HET ANKER",



Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen
voor **DAMES** en **HEEREN,**
***in alle Prijzen.***

---

**Firma A. KOKEE.**
Nieuwe Havenstraat 46.
**UITZENDING VAN DINERS**
***f 0.80, f 1.00.***
Vele Indische recommandatiën.

---

**CITY-BAGS** echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.
**W. POPPINK,**
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
**151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.**
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

---

Eerste Nederlandsche
**Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.**

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**
**Directeuren:**
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.
**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.
Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.
Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.
Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**
Ook aan huis te ontbieden.

---

**Eduard Pelger,**
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

**Poppen.**
OUDST en MEEST GESORTEERD adres in POPPEN en POPPENKLEEDING.
**Popppen welke kunnen worden uit- en aangekleed,**
tevens inrichting van alle voorkomende reparatiën aan de Pop.
**Goedkoopst adres van de poppen merk COSMOPOLITE.**
***Al onze Poppen zijn geprijsd.***
**Th. A. KEET,**
**OUDE MOLSTRAAT 11 bij de Papestraat.**

---

**Lambert Waterreus,**
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella. — Versche kruiden.
Samballans. — Boemboe's. — Atjars. Manissans.
Roode Visch. — Ketjap Benting. — Klapperolie.
Assem koekjes. — Goelalie. — Kwee Sahoe-Mie.
Goela-aren. — Soeoen. — Kroepoek etc.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***
per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*
Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**
**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**
**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**
***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

**MEIJROOS & KALSHOVEN, ARNHEM Koningsplein 9.**
Export van **Piano's, Harmoniums, Muziek-, Blaas- en Strijkinstrumenten, Gramaphones, enz.** naar Oost- en West-Indië.
**Speciaal voor de tropen aanbevolen:**
Piano's en Vleugels uit de fabriek van JOHN. BUNS MEAD & SONS, LONDON! Garantie **5** jaar.
***Catalogus franco op aanvrage.***

---

**Instituut „De Oorsprong", te Baarn.**
Opleiding voor den **Handel** voor **4e kl. H. B.-S.** en **3e kl. Gymnasium** en daarmede gelijkstaande **examens.**
Prospectus, examenresultaten en verdere inlichtingen worden gaarne toegezonden den door Directeur **W. MARIS.**

---



Gedep. Fabrieksmerk.

De Firma TER MARSCH & Co.
**Hofleveranciers te ROTTERDAM**
levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend
prima kwaliteit
Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,
ENZ. ENZ.
***Vraagt uitgebreide Prijscourant voor Export of Binnenland.***

---

**OOST en WEST.**
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.00,** **voor 10 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

**STAAT**
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**
**Prijs 2½ cent.**

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 39, Donderdag 8 December 1904.

bedoelen, waar 't juist in den twijfel aan den ernst van den toestand 'n wapen vindt, om de noodzakelijkheid van draconische maatregelen te bestrijden.

Er zijn zeker wel scherpe kantjes aan de verordening, en zoo zou 't wellicht aanbeveling verdienen, om de vrijwillige afzondering in de eigen woning toe te laten in die gevallen, waarin ter beoordeeling der bevoegde autoriteit, van zulk een afzondering, met alle daaraan verbonden voorwaarden, werkelijk sprake *kan* zijn.

De verordening betreffende de bijdragen van de grondeigenaren in den Saramacca-polder, kon, blijkens het daarover uitgebracht voorloopig verslag niet de goedkeuring van de meerderheid der Statenleden verwerven. Dezen meenden dat het niet aanging om de bijdragen ook te heffen van de gronden, die niet in cultivatie zijn gebracht en met het oog op de moeilijkheid om aan geld te komen voor werkkapitaal eenerzijds en op de beschikbaarstelling van groote uitgestrektheden domeingrond op billijke voorwaarden anderzijds, door de eigenaren in afzienbaren tijd niet in cultuur gebracht of van de hand gedaan dan wel verhuurd kunnen worden.

Met de cacao ziet het dit jaar, zooals reeds meermalen werd opgemerkt, zelfs in vergelijking met het ongunstig jaar 1903 al erg bedroevend uit. De uitvoer, schreef *Onze West*, bedroeg tot eind September van dit jaar 752.030 kilogram. Gedurende de maand October vond geene verscheping van eenige beteekenis plaats, vermoedelijk slechts 5000 à 6000 kilogram. Op 2 November werd verscheept 35.300 kilogram. De geheele uitvoer bedraagt dus dit jaar tot begin November nog niet ten volle 800000 kilogram. Beduidende aanvoeren zijn de laatste maanden van dit jaar niet te wachten. Het vorig jaar bedroeg de uitvoer 2.224.668 kilogram. In normale jaren werd de cacao-productie van Suriname op 3 à 4 millioen kilogram geschat. In goede jaren (als 1895 en 1899) was de productie hooger.

De eene stoomrijstpelmolen volgt de andere naar de kolonie. Konden we laatstelijk aan *Onze West* ontleenen, dat de firma Kersten zoo'n voor de rijstcultuur onontbeerlijk dingsigheidje laat uitkomen, nu weet de *Surinamer* te berichten, dat de firma Manro, die zich uit Britsch Guyana in de kolonie komt vestigen, het voornemen had binnenkort ook 'n stoomrijstpelmolen naar Paramaribo te zenden.

Volgens, door *Onze West* uit de *Argosy* van Demerara overgenomen berichten, is nu oppassen in de kolonie, met betrekking op den veestapel de boodschap. Er heerscht in Demerara een kwaadaardige veeziekte en met het oog op den vrij belangrijken invoer van vee van daar, zou die ziekte wel eens kunnen overwaaien. Moge deze drinkbeker aan onze hollandsche kolonisten voorbijgaan! Naar wij aan de *Surinamer* ontleenen, zijn het gevallen van anthrax, die zich in Demerara hebben voorgedaan. De gouverneur van Britsch Guyana heeft een gedeelte van het district Berbice in quarantaine gesteld.

De goud-industrie wees over de maand October ll. eene productie aan, zooverre namelijk te Paramaribo werd aangevoerd, van 64286,5 gram, zoodat nu reeds in tien maanden tijds het totaal van het aldaar aangevoerd edel metaal over de 600 kilogrammen bedroeg, nog een heel eind beneden de 5000 van Fransch Guyana, maar wie weet welke gunstige uitkomsten de Lawa-exploratie oplevert, waarvoor de heer van Kol den minister 'n pluimpje gaf bij de behandeling der surinaamsche begrooting.

In de west-indische bladen trof ons de klacht, betreffende het optreden der schepelingen van H. M. Kortenaer, aldaar. De *Surinamer* teekende naar aanleiding van het vertrek van dezen oorlogsbodem het volgende aan: »De bevolking is verheugd, dat het oorlogsschip is vertrokken, daar een gedeelte der bemanning zich alles behalve net aan wal gedragen heeft. De socialistische geest schijnt ook op dit oorlogsschip niet vreemd te zijn. Van minister Ellis moet men niets hebben, daar »die meneer zoo streng tegenover den Marinebond optreedt, en 150 man uit de marine verwijderd heeft«. Het is te hopen, dat de surinaamsche minister van marine zijn taktiek zal blijven volgen en alle oproerige elementen uit 's lands dienst verwijderen. Het is ook gebleken, dat het meeral de jongere matrozen geweest zijn, die zich aan baldadigheden hebben overgegeven, hetgeen door de overige bemanning ten zeerste werd afgekeurd«.

Waar het blad spreekt van een surinaamschen minister denke men niet aan een eigen marine voor de kolonie. Bedoeld wordt dat de heer Ellis Surinamer van geboorte is.

## Van Vreemde Koloniën.

**Hongkong.** In het rapport van den heer A. Jully betreffende eene, bij gelegenheid van de tentoonstelling te Hanoi in Tongkin gemaakte reis in het Verre Oosten, geven we 'n levendige beschrijving aan van de stad Victoria op het eiland Hongkong, dat, toen het in 1841 door Sir E. Belcher voor Engeland in bezit genomen werd, slechts 'n roofnest was, 't welk aan 'n paar duizend piraten toevlucht bood.

Vier jaren later telde de nieuwe stad reeds een bevolking van 20000 Chineezen en 600 Europeanen, het 1800 man sterke garnizoen niet medegerekend, terwijl nu bij de laatste volkstelling in Januari 1901 het zielental der bevolking 285000 bedroeg, w. o. 3300 Europeanen en Amerikanen, 2000 Portugeezen of mestiezen, 1450 Britsch-Indiërs en 275000 Chineezen.

Het zestigjarig tijdvak, waarin de ontwikkeling van Hongkong tot eene der eerste stapelplaatsen in het Verre Oosten geleidelijk voortschreed, is er geen geweest, waarin alles van 'n leien dakje ging. In de eerste tijden richtten er zware koortssn, die b.v. van de maand Juni tot midden Augustus 1843 van het, daar in garnizoen liggende bataljon engelsche infanterie 100 slachtoffers maakten. Dan was de terreingesteldheid, een smalle vlakke strook tusschen den Mount Austen en de zee, niet gunstig voor de uitbreiding der stad. Ook de financiën baarden in den aanvang veel zorg en nog in 1867, toen Hongkong's bevolking reeds tot 'n zielental van 125000 was aangegroeid, en de tonnenmaat der in de haven binnengekomen schepen een totaal van meer dan 1 millioen aanwees, overtroffen de uitgaven de inkomsten met een bedrag van omstreeks 1,5 millioen gulden. Maar Engeland handhaafde het vrijhaven-stelsel, wel wetende dat het door geldelijke offers in den aanvang, den geheelen handel van Zuid-China op dit punt zou concentreeren, en gesteund door machtige handelshuizen, als die van Jardine, Dent, Livingstone, werkte het voor de toekomst. Ook met de slechte elementen, met de chineesche bevolking van het vasteland, had het bestuur in den aanvang veel te stellen. Maar door gestreng optreden tegenover die elementen, en aanmoediging der goeden, wist het, voor de ontwikkeling der stad zoo noodige, chineesche element tot zich te trekken en tot goede burgers te maken.

Wat het chineesche element voor Hongkong beteekent, toont ons het volgende. Op een tonnenmaat van ruim 16 millioen der, in 1896 in de haven verkeerende schepen, kwamen 4 millioen tonnen aan chineesche jonken. In de stad, met hare somwijlen als loodrecht stijgende straten, zijn het chineesche koelies met draagstoelen, die het verkeer tusschen de verschillende deelen onderhouden. Aan reeders en stoomvaartmaatschappijen leveren zij overvloedige, en zeer gewaardeerde werkkrachten. Intelligent van sobere levenswijze zien de Chineezen zich in de handelshuizen den weg tot de best bezoldigde betrekkingen geopend, en dat niet alleen bij firma's van den eigen landaard, maar ook in de meeste engelsche huizen treft men chineesche kassiers aan; (zooals trouwens in ons Indië ook reeds 't geval is) die sedert lange jaren in dienst nog nimmer het, in hun gestelde vertrouwen hebben beschaamd. Ook de goede eigenschappen van den chineeschen bediende komen in Hongkong tot hun volle recht.

Wat is er nu van de stad en omgeving intusschen geworden, waarvan de heer Haussmann in zijn *Voyage en Chine* in 1848 schreef:

»Het algemeen aanzicht van het land is droevig, wild... De engelsche stad Victoria strekt zich langs het strand uit, nauw tengevolge van de weinige ruimte tusschen berg en zee.«

Nu, in 1903, gaf de heer Jully als volgt zijn indruk weêr:

„Alvorens het schip te verlaten, laat ik mijn blikken weiden aan het bewonderenswaardig schouwspel dier, tegen den berg gebouwde stad. De Zuidzijde van de rots heeft ons doen zien, hoe Hongkong er vroeger uitzag; de Noordzijde leert ons wat de Engelschen er van hebben weten te maken. Opvolgende terrassen, in de rots uitgehouwen, bieden een steunpunt aan de huizen, die van den zeeoever tot den top van den Mount Austen langs de helling zijn gebouwd. En rondom de villa's overal frisch groen, ontleend aan den plantengroei van alle hemelstreken. Openbare parken en schaduwrijke lanen verbinden de verschillende wijken. Terwijl telken jare nog maar steeds verder naar boven wordt gebouwd, breidt de stad zich nu ook door kunstwerken naar de zeezijde uit, waar de reede wordt omzoomd door een stelsel van zware kaden".

Een wandeling door de stad met den heer Jully loont ook wel de moeite.

Voor 'n toerist zijn de hôtels natuurlijk hoofdzaak. Zij zijn er in respectabel aantal en worden zeer geroemd. Het voornaamste, het Hongkong-Hôtel, uitstekend ingericht, voorzien van speelsalons, een bibliotheek, enzoovoort, wordt voor alle beurzen toegankelijk geheeten, maar de minimum-prijs voor volledig pension à 7 gulden is toch vrij wat hooger dan in onze indische hôtels wordt berekend, waarover eens 'n enthusiast amerikaansch toerist, de naam van den goeden man is ons ontschoten, zooveel goeds wist mee te deelen.

Die prijs komt ook wel wat hoog voor, met het oog op de goedkoopte der levensmiddelen ter plaatse. Zoo stond rundvleesch, terwijl de heer J. te Hongkong vertoefde, op omstreeks 36 centen het kilogram genoteerd, varkensvleesch op 42 centen, schapenvleesch op 55 centen, verschillende vischsoorten op 22 centen, ganzen op 38 centen, alles per kilogram; een haas kostte iets meer dan een gulden, twee fazanten ongeveer vijf kwartjes, een patrijs 60 centen, en zoo verder alles naar rato, behalve dat vruchten er nog al prijzig zijn.

Hongkong betrekt de, voor de stad zoowel als voor het enorme scheepvaartverkeer benoodigde levensmiddelen uit verschillende landen. Japan, China, Indo-China en Britsch-Indië, tot zelfs Amerika leveren hun contingent.

De hiervoren genoemde marktprijzen zijn die van den groothandel en volgens den koers in de markthal, die er in ruime gebouwen is ondergebracht.

De weg daarheen leidt naar den Robinson-Road, 'n weg, die langs den heelen omtrek van den berg loopt van de chineesche wijk tot het race-terrein, en van waar men de stad en de reede kan overzien.

Bij het gouvernements-hotel ontwaart men den plantentuin, waar de zeldzame gewassen uit alle landen vereenigd zijn, en in de diepte der vallei, welke de tuinen begrenst, loopt de kabel-tram, die naar den top van den Mount Austen voert, het centrum van het bewoonde deel van Hongkong.

Aan het beginpunt van de tram-lijn, aan den voet van den berg, ontwaart men te midden van 'n compacte massa van gebouwen, dwars over Queens-Road, den klokketoren, het post- en telegraafkantoor, waar dagelijks aan de voorzijde de aankomst der verschillende stoomers wordt aangekondigd, het gebouw van het hooggerechtshof, waarin den 18en van elke maand zitting wordt gehouden, en het door openbare inteekening in 1865 tot stand gekomen stadhuis.

„Dit ruime gebouw," schrijft de heer J., »bevat in den linkervleugel een theater en in den rechtervleugel een bibliotheek, maar echt-engelsch heeft men boven de bibliotheek een zaal voor clubs en vereenigingen gebouwd, zoodat toen ik eens op 'n dag wat in de bibliotheek wilde naslaan, het mij onmogelijk gemaakt werd daar te werken: een vergadering van een of ander bijbelsch genootschap, psalmen zingend en daarbij door machtige orgels begeleid, maakte een langer verwijl in de leeszaal onmogelijk. Er moet hier aan toegevoegd worden, dat uitsluitend Portugeezen of portugeesche mestiezen, die bij de kachel hun partijtje domino spelen, de dagelijksche bezoekers der leeszaal uitmaken. De psalmen boven mijn hoofd en de domino-spelers in de zaal, hebben mij ten volle ingelicht over de waarde, die de koloniale Engelschen hechten aan het bezit eener gemeente-bibliotheek, al is deze ook nog zoo goed voorzien van zeer volledige gegevens over koloniale vraagstukken, niet te vergeten eene collectie van het officieel blad van het plaatselijk bestuur, van af het jaar 1841."

Wat de laatste opmerking van den heer J. betreft, treft ons de tegenspraak met hetgeen de bekende schrijver Alleyne Ireland over de hongkongsche bibliotheek in het midden bracht. Deze gaf toch juist te kennen, dat daarin te veel op algemeen en te weinig op koloniaal gebied te vinden was, zoodat hij te vergeefs zou hebben gezocht naar 'n collectie besluiten enz. op locaal gebied, welke toch zeker in genoemde verzameling van officieele bladen wel zullen zijn na te slaan.

Op het gebied van onderwijs, liefdadigheid en ziekenverpleging somt de heer J. de volgende inrichtingen op: het Royal College voor 1000 leerlingen en het italiaansche klooster der Sœurs de charité van Canossa, in 1860 gewijd aan de opvoeding van jonge meisjes uit den behoeftigen stand, waarin ongeveer 600 kinderen opgenomen zijn; het fransch asyl der Sainte Enfance, in 1848 opgericht, met plaats voor 350 pensionnaires; het vondelingenhuis, in 1861 door de Dames van Berlijn opgericht; de school en het weeshuis van West Point, waar jonge Chineezen worden opgeleid; het Civiele hospitaal, van 1848 dagteekenend; en het Alice-hospitaal.

Wat het leven en het verkeer in de stad aangaat, ontleenen wij aan 't verslag van den heer J. de volgende opmerkingen:

»Omstreeks 5 ure 's avonds van de terrassen van Robinson Road een blik omlaag werpend, geeft dat netwerk van straten, waarvan sommige trapsgewijze zijn aangelegd een denkbeeld van het buitengewoon verkeer in dit groot handelscentrum. Een cosmopolitische menigte, waarin het chineesche element domineert, verdringt er zich in de straten: de rijtuigen, ricksha's en draagstoelen volgen elkander op of kruisen elkaar, zonder dat 'r ooit een botsing plaats heeft, totdat de nacht allen huiswaarts doet keeren. Van 8 ure 's avonds af, is 't evenals in alle andere engelsche koloniën, rustig op straat: geen café-terrassen, geen openbare muziekuitvoeringen, geen wandelaars op de pleinen. Af en toe geeft een doortrekkend gezelschap eenige uitvoeringen in het theater, maar zelden; de Engelschman blijft te huis."

En hoe hebben de Engelschen nu den weelderigen plantengroei, waaraan het oog zich verkwikt, uit den barren rotsbodem weten te tooveren? De heer J. geeft het antwoord op deze vraag:

»Wanneer wij, gebruik makende van het laatste daglicht, onzen weg langs Robinson-Road in oostelijke richting voortzetten, komen we aan den Tytam-conduct, die 'n voortzetting is van dien weg, langs den berg omhoog kronkelt, de ravijnen omtrekkend. Daar kunnen we ons rekenschap geven van den enormen arbeid hier verricht. Elk dier ravijnen is met steenen bevloerd en aldus in 'n open waterleiding veranderd, waarin door een stelsel van eveneens bemetselde goten het water wordt geleid. Geen druppel gaat te loor. Van boven naar beneden, van Victoria Peak tot het Tytam-reservoir, wordt de minste uitzweeting van den berg opgevangen, en de talrijke goten voeren haar kostbaren oogst naar de reservoirs, waar het water gefiltreerd wordt. Ziedaar het geheim van dien weelderigen plantengroei, welke die eertijds dorre terrassen in frissche, schaduwrijke tuinen heeft veranderd; ziedaar echter ook het geheim van den verbeterden gezondheidstoestand, waardoor het den Engelschen mogelijk wordt gemaakt te Hongkong te leven en te arbeiden in dat klimaat, met zijn heete zomers en koude winters.

Eenvoudige opschriften, waarbij verboden wordt om honden en lijfgoed in de open leidingen te wasschen, zijn voldoende om te beletten dat het water op zijn langen weg besmet wordt. De bewoners, het officieel verbod eerbiedigend, zien zelven er op toe dat dit wordt opgevolgd. Dit is een sprekend voorbeeld van engelsche energie en wijsheid.«

Tot verbetering van den gezondheidstoestand te Hongkong, heeft ook niet weinig bijgedragen het droogleggen van de, aan den voet van het kerkhof gelegen Happy-Valley, eertijds 'n moerassige en voor den rijstbouw benutte strook gronds, thans sportterrein, waar de races gehouden worden en cricket- en voetbal-spel beoefend.

Welke races daar al zoo in een jaar gehouden worden, boezemt ons minder belangstelling in, maar de volgende opmerking van den schrijver, bij beschrijving van den terugkeer der menigte van de wedrennen, willen we hier wêergeven:

»De geëmailleerde gezichten der chineesche vrouwen doen het gele teint der engelsche dames uitkomen, en te midden van die oostersche weelde, schijnen de veroveraars de dienaren te zijn. Maar het is naar Engeland, dat het geld dier feestvierende menigte stroomt: die rijkdom zal daar ginds in het land van mist en nevel de scheepswerven, fabrieken en den handenarbeid voeden, die maar steeds voor nieuwe veroveringen werken.«

Ook het, aan Hongkong gewijde slotwoord van dezen Franschman zij hier nog aangehaald.

„Aan den voet van Victoria-Peak legt de reede, beschenen door de laatste stralen van de ondergaande zon, getuigenis af van den toekomstdrang: kleine stoomers heen en weêr varend tusschen de uitgestrekte dokken van Kowloen en Victoria verzekeren de verbinding tusschen de handelsstad en het industrie-centrum. Dit laatste breidt zich geleidelijk uit over het vaste land. Door opeenvolgende tractaten of overeenkomsten schrijdt Engeland voort langs den wijden mond der Kanton-rivier. Uitgaande van de punt van het schiereiland reikt de engelsche concessie nu reeds tot de chineesche stad Kowloengsjin. De spoorwegen zullen volgen en de Engelschen zullen de hand leggen op die dichtbevolkte landstreken, die alles bij de verovering te winnen hebben. Hongkong heeft den Chineezen getoond, dat Engeland in staat is 'n barre rots vruchtbaar te maken; zij weten dat zij onder het krachtig en verstandig engelsch bestuur kunnen leven en werken, zonder hun voorouderlijke gewoonten prijs te geven, geld kunnen verdienen, ja zelfs achting verwerven. Is 't te verwonderen, dat de verovering eigenlijk reeds voltrokken is, en dat zij onmiddellijk voltooid zal wezen, op den dag zelf, wanneer een nieuw tractaat die streken aan de engelsche expansie toewijst?

Patriotisme sluit de bewondering niet uit, en het is onmogelijk voor den oprechten bezoeker, om het, door de Engelschen te Hongkong voltooide werk, niet bewonderenswaardig te heeten, uit het oogpunt van helderziendheid, energie, geduld en activiteit. Een modelkolonie en volmaakt protectoraat, dat is het resultaat van zestig jaren van onafgebroken en methodische krachtsinspanning, zonder 'n oogenblik van zwakte, van overhaasting.

Dat waren mijn gedachten op den laatsten dag van mijn verbijf te Victoria, terwijl het geraas en het vertier uit dien handelspoel tot mij opstegen in den tuin, waarin ik was gezeten, en de vluchtige herinnering aan al onze koloniën, die ik reeds gezien had, verscheen mij als een teleurstellende tegenstelling. Het is onmogelijk voor 'n Franschman, voor 'n koloniaal vooral, om te Hongkong 'n diep gevoel van droefheid van zich af te zetten".

## Correspondentie.

Van bevoegde zijde ontvingen wij een stuk over de **Oost-Indische Mijnwet**, waarin de vrees wordt te kennen gegeven, dat op het in April j.l. door de Ned. Afd. van de Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw den Minister van Koloniën aangeboden rekest geen acht zal worden geslagen en de bepalingen in de genoemde wet, betreffende *betaling van den buitensporig hoogen cijns* en de *verscherping der eischen tegenover concessionarissen* nu toch zullen worden in werking gesteld.

Het artikel kwam te laat om het nog in dit nummer te plaatsen, maar 't komt in het volgende.

Ook het stuk van *Hollander* over de *Koeliekwestie* en de *Staartmenschen* van *Dr. Breitenstein* krijgen dan eene beurt.

### NAAMLIJST VAN LEDEN
### toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand November 1904.

| Naam | Woonplaats | Bedrag | |
|---|---|---|---|
| Heer Dr. H. Tonkes | Arnhem | f 1.50 | lid. |
| 〃 J. H. L. Rijken | Deventer | 1.50 | 〃 |
| 〃 W. Stoffel | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 J. H. Ankersmit | 〃 | 2.50 | 〃 |
| Mevr. de Wed. Dr. C. J. Themmen-Piekema | 〃 | 2.50 | 〃 |
| Heer H. J. Jordens | 〃 | 1.50 | 〃 |
| Mevr. H. Birnie—van Delden | 〃 | 5.— | don. |
| Heer J. J. van Huffel | 's Gravenhage | 1.50 | lid. |
| 〃 P. A. M. Spaan | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 E. Ph. Labaar | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 E. Q. Abels | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 F. H. W. J. B Logeman | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 J. W. Meerburg | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 L. B. Wentholt | 〃 | 1 50 | 〃 |
| 〃 E. W. Kuiper | 〃 | 1.50 | 〃 |
| Mej. L. G. J. Carpentier | 〃 | 1.50 | 〃 |
| 〃 Snellen | Harderwijk | 1.50 | 〃 |
| Heer C. Baaij | Keulen | 5.— | 〃 |
| 〃 H. Colijn | Koeta Radja | 5.— | 〃 |
| 〃 C. J. Brouwer | Leiden | 1.50 | 〃 |
| 〃 M. E. Bergendahl | Utrecht | 1.50 | 〃 |
| 〃 A. I. N. Engelenberg, | Dongala (Midden-Celebes) | 2.50 | 〃 |

Aan Donateurs, Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis te geven aan den Administrateur, Riouwstraat* 212, *den Haag*.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

**Indisch Militair Tijdschrift. 1904. N°. 10.**

Wenken en voorschriften gegeven door een troepencommandant, tevens civiel gezaghebber in een nog niet geheel gepacificeerd gebied. — Over de bevordering van officieren bij de Ned.-Indische landmacht, door C. S. (Vervolg). — Militaire rechtspraak, door J. H. C. Hunter. — Over het beoordeelen van troepen-officieren, door Ducimus (vervolg). — Een en ander over de broodbereiding in Indië, door J. G. Smit. — Kustverdediging door X. — De Infanterie-aanval, door d. G. — Zeep, door W. L. A. Warnier. — Meerdaagsche oefeningen voor den troep, door R. — Een kort woord naar aanleiding van »Oorlogschieten«, door C. Smith. — Voor de praktijk. — Varia, enz.

**Weekblad voor Indië. N°. 25.**

Nogmaals over suikerindustrie, ambtenaar en bevolking, dupliek van J. E. Jasper. — De intocht van Gouverneur-Generaal Van Heutsz, door F. H. K. Zaalberg, (met tal van afbeeldingen). — Natuurhistorische causeriën IV, door Dr. J. C. Koningsberger. — Een bekentenis, door Minnie. — Waar is mijn moeder? Indische tooneelschets in 2 bedrijven (vervolg).

**Berichten van den Sint-Claverbond. 1904. N°. 4.**

Het zilveren jubileum van Mgr. E. S. Luypen, door A. Kortenhorst. — Flores, de missiepost Maumeri, voorheen en thans, door Th. Korndörfer. — Larantoeka: Een tochtje naar Poelau-Mas, door A. v. d. Velden. — Troebelen op Flores, door A. IJsseldijk. — Sikaneesche kiekjes, door A. Asselbergs. — Chineesche gebruiken, tijdrekening en vertellingen van de maan, door A. Kortenhorst.

**Berichten uit de Zendingswereld. 15 Nov. 1904.**

Driemaandelijksch Bericht van de Zending op de Mentawei-eilanden.

**Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereeniging. Nov. 1904.**

Jaarverslag van Sidangoli, door J. Fortgens.

**Orgaan der Nederl. Zendingsvereeniging. November 1904.**

L. Tiemersma: Goed nieuws uit Krawang. Tjiamis, door J. H. Blinde. — Reisje naar Indrajamoe, door H. C. G. Ruttink.

**Maandbericht van het Ned. Zendelinggen. Nov. 1904.**

De zending naar Bolaäng—Mongondou, door Ds. L. C. Schuller tot Peursum, met mededeelingen van J. E. Jellesma. — Verslag aangaande den werkkring Sêgeran, over het jaar 1903, door S. S. de Vries.

**De Indische Gids. December 1904.**

Koffiecultuur en Belasting ter Sumatra's Westkust (slot), door C. Lulofs. — Prijangsche toestanden: Grootgrondbezit; door R. A. Kern. — Alweder de Minahassa, door J. E. Jellesma. — Ontwikkeling der Nijverheid in Nederlandsch Indië, door A. A. Hoos. — Rapport van den Directeur van O., E. en N. betreffende maatregelen in het belang van de inlandsche Nijverheid op Java en Madoera te nemen; door H. J. W. van Lawick. — Varia: Wie behoort Ned.-Indië te besturen? door J. E. de Meyier. — Een gewaagde vergelijking, door X. — Een merkwaardig voorbeeld van sleur. — Maandelijksche revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagbladartikelen, door J. E. de Meyier. — *Koloniale Litteratuur:* Handleiding ter beoefening Bataksche taal door J. H. Meerwaldt, door ***. — Wetenschap en Industrie. — Maandelijksche bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. Muller. — Financieel overzicht.

**Onze eeuw. December 1904.**

Een land van onrust (Boni), door Dr. E. B. Kielstra.

**Orgaan der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap 1904/1905. 2e afl.**

Over de opleiding tot officier van het Leger in Nederl. Oost-Indië, door C. Spat.

**Weekblad voor Indië. 1904. No. 27.**

De onlusten op Flores en Adonare, met tal van afbeeldingen en een kaart. — Waar is mijn moeder? Indische tooneelschets in 2 bedrijven (slot). — *No.* 28. Mijn reis over Java en nog wat, door A. Friedenthal. — De tentoonstelling van producten van land- en tuinbouw te Blitar (met photo's, door M. van Geuns)

**De Indische Mercuur. 6 December 1904. No. 49.**

De cultuur van Ficus elastica, door L. — Boschbouwkunde (slot), door A. H. Berkhout. — Jahresbericht über die Fortschritte auf den Gesamtgebiete der Agrikultur-Chemie. — Djokjasche Landhuurders-Vereeniging. — Vereeniging voor den Grooten Landbouw in Suriname. — Peperwasscherij en peperhandel op Atjeh. — Begrooting van Suriname en Curaçao. — Is kapokpittenboengkil met evenveel recht te gebruiken als katjang- of ricinuspittenboengkil? door W. R. Tromp de Haas. — Uitvoer van Java. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S. S. »Kon. Willem II« vertrokken van Batavia den 10en November 1904 en aangekomen te Genua den 2en December 1904.

Te Genua hebben zich ontscheept:

S. G. Heymering, echtg. en 4 kind., C. F. A. K Faudter de Bauchène, G. F. C. Küthe, D. A. N. Selier, echtg. en 2 dochters, J. F. J. L. Ezerman, F. P. A. van Gheel Gildemeester, echtg. en 1 kind, J. M. Moorrees, echtg. en 1 kind, Mevr. de Wed. E. Huber—Prinsen, 3 kind., W. G. J. Eschauzier, J. Heuleer, echtg. en 3 kind., G. Groeneveld, J. van Aalst, echtg. en 1 kind, H. Bosboom, K. van Andel, Mevr. M. C. Bos-Janszen, v. d. Bosch en dochter, W. M. de Virieu, Brouwer, Mej. E. J. Brouwer, J. Koeleveld, A. Tissoe en echtg. P. C. Ketjen, H. de Ronde en echtg. J. N. Koolemans Beynen, H. de Wolf en dochtertje, K. J. Westerhof, Jongeheer E. van Exter.

Van Sabang: G. J. L. Ankersmit, D. J. L. W. F. van Leent.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen:

J. Hoekstra, A. van Dijk, J. Tuhaen.

Van Sabang: M. Broos.

Benevens H. M. troepen en schepelingen.

ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus voor leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 flesschen f 7.—,
**12 flesschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

**C. HOYNG,**
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

**Weekblad voor Indië.**

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman,** getiteld: „Liefde".

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

**DE MALEISCHE TAAL**

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot
De Uitgevers Mpij. **„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
**Haagpoort 4, Den Haag.**

**F. H. BOTHE,**
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveaute's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Het weekblad **Themis,** Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren. Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

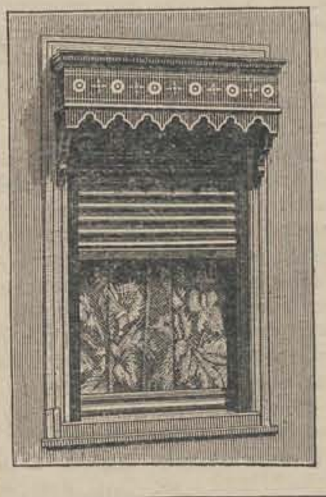
***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

Vraagt de bekende Sauzen en
FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD
Uw Leverancier **Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**
**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

Abonneert U op de
**Bintang Hindia.**
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**



**HEINEKEN's**
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN
**FALKENBURG en Co.**
***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
**Toezending Woninggids gratis.**
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. | van Marseille. | te Port-Said. | te Padang. |
|---|---|---|---|---|
| | 1904 | 1905 | 1905 | 1905 |
| **Salak** | 24 Dec. | 5 Jan. | 10 Jan. | 30 Jan. |
| | 1905 | | | |
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 „ | 24 „ | 13 Febr. |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ |
| **Goentoer *** | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. |
| **Merapi** | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ |
| **Ophir *** | 4 Maart | 16 „ | 21 „ | 10 April |
| **Gedé** | 18 „ | 30 „ | 4 April | 23 „ |
| **Sindoro *** | 1 April | 13 April | 18 „ | 7 Mei |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. de Witt, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Drie jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Dame middelbaren leeftijd, biedt zich aan om met een familie met kinderen naar Indië te gaan.

Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor geldincasseerders, bewaarders, adm. betrekking.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw naar Indië te gaan.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 40. Donderdag 15 December 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. *f* 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . *f* 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.**
voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeelingen.

### I. Afd. Amsterdam.

Buitengewone en Openbare Algemeene Vergadering op **Maandag 19 December e.k.**, des avonds ten 8 ure, in 't „**American Hotel**", ingang Marnixstraat. **Causerie over den Molukschen Archipel"** door Jhr. E. von Bose. Leden met hunne huisgenooten hebben vrij entrée, voor niet leden toegang 25 Cent.

### II. Boeatan.

Gedurende de week vóór Kerstmis, dus van Maandag **19 December** af zullen Tentoonstelling en Verkooplokaal **Plaats 9**, weder tot 9 ure 's avonds open zijn.

Zie de advertentie.

### III. Moederland en Koloniën.

OPENBARE ALGEMEENE VERGADERING

op Donderdag 22 December 1904 des avonds ten 8 ure

*in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis*

Voordracht van den heer P. J. KOOREMAN, oud-resident,

ONDERWERP:

Het debat in de Tweede Kamer over het

**Rapport Rhemrev.**

*„Dat rapport bevat niets dan aan de Indische Regeering reeds lang bekende feiten."*

Voor introductie gelieve men zich te wenden tot den secretaris der Vereeniging, den heer J. L. SWART, Stephensonstraat 23.

## De nieuwe Indische Mijnwet.

*(Aangeboden.)*

Het is nu vijf en een half jaar geleden, dat door de Kamers een nieuwe Mijnwet voor Nederl. Indië werd aangenomen, eene wet, die echter nog steeds niet in werking is. Ze was zoo herhaaldelijk gevraagd, ze was zoo dringend noodig, wilde men den grooten delfstoffelijken rijkdom van Nederlandsch Indië, die nu immers meer en meer aan den dag treedt, tot behoorlijke ontwikkeling zien gebracht. Meer dan een kwart eeuw had de voorbereiding van die wet geduurd. Ze had eene lange lijdensgeschiedenis doorgemaakt. Steeds opnieuw hadden opvolgende Ministers van koloniën hunne krachten op de samenstelling van zulk eene wet beproefd. Successievelijk verschenen er ontwerpen van de ministers Sprenger van Eijk, van Dedem en twee zelfs van Minister Bergsma. Maar telkens weder moesten de verschillende ontwerpen ingetrokken worden om plaats te maken voor nieuwe, die ook niet bestand bleken tegen den toets der critiek. Schoorvoetend en onwillig had men steeds bij beetjes toegegeven aan de gemaakte aanmerkingen en geuite wenschen. Het verste was in die richting gegaan het ontwerp-Cremer, dat ten slotte door de Kamers werd aangenomen. In de Kamer had geen enkel lid van deze moeielijke onderwerpen, het mijnrecht en de mijnhuishoudkunde, eene bijzondere studie gemaakt; de gevoerde debatten droegen er duidelijk de kenmerken van. Het waren bijzaken, die men besprak. De hoofdbeginselen bleven geheel onaangeroerd.

Geen onderwerp trok meer de aandacht dan de cijnsheffing en juist door dit feit werd de toestand zoo gekarakteriseerd. Ernstige mannen, die in ander opzicht blijk hadden gegeven van kunde en doorzicht, meenden hier belastingvoorstellen te mogen opwerpen en beschouwingen te mogen leveren, waardoor ze slechts blijk gaven van hunne groote onervarenheid op dit gebied.

Billiton spookte hun steeds door het hoofd.

Dat men bij de vaststelling van de belasting, die in Nederl. Indië van den mijnbouw zou worden geheven, niet te rade moest gaan met één enkel gelukkig geval, met eene onderneming, die buitendien in buitengewoon gunstige omstandigheden verkeerde, begrepen die heeren in het geheel niet. Dat men, wilde men in dit opzicht eene rationeele regeling treffen, zich eerst op de hoogte diende te stellen van de uitkomsten *over het algemeen* bij den mijnbouw verkregen, en niet slechts in Indië, waar men betrekkelijk nog zoo weinig ondervinding in dit opzicht had opgedaan, maar over de geheele wereld en door alle eeuwen heen, daaraan hadden die heeren blijkbaar in het geheel niet gedacht. Ze hadden, bij het uitwerken hunner phantasieën geheel over het hoofd gezien, dat de natuur, bij de vorming der delfstoffen [illegible] minder grillige wijze te werk was gegaan [illegible] elders op de wereld; ze hadden, misleid door hunne geringe kennis omtrent dit onderwerp, in het geheel niet in aanmerking genomen de overgroote moeilijkheden, die juist bij den mijnbouw, en juist in ons Indië, te overwinnen zouden wezen; moeilijkheden zoo oneindig veel grooter dan meestal elders zich voordoen en die daarom ook zoo veel grooter kosten na zich moesten sleepen. Het feit, door eene ondervinding van eeuwen gestaafd, dat geen enkele andere tak van industrie, *over het algemeen genomen*, zoo weinig eene directe belasting verdraagt als juist de mijnbouw, deze voedster aller andere industriën, was iets, dat hun blijkbaar nog nooit ter oore gekomen was, evenmin als het feit, dat juist om die reden de mijnbouw in de meeste landen in het geheel niet aan eene bijzondere belasting onderworpen is. In ons Indië bestonden nu eenmaal, in de oogen van die heeren, geheel exceptioneele toestanden. In dit geval mocht men gerust de huid verkoopen, eer de beer nog geschoten was. In ons Indië, waar de mijnbouwindustrie toch eerst nog op meer uitgebreide schaal in het leven moest worden geroepen, mocht men best al dadelijk decreteeren, dat hij dubbel belast zou worden. Niet alleen zou men er al de belastingen van eischen die daar voor andere industrieën golden, maar buitendien nog eene extra-belasting, den cijns, en wel tot zulk een bedrag, als nergens anders in de wereld geheven werd. Men had zich, bij het opvatten van die denkbeelden, alleen laten leiden door de populaire en toch zoo onjuiste opvatting, dat bij den mijnbouw overal schatten te verwerven waren en dat dus die schatgravers best een zeer belangrijk deel hunner gemakkelijk verworven schatten aan den Staat konden uitkeeren.

Hoe weinig vast de Minister zelf in het zadel zat, bij de verdediging dezer wet, bleek vooral uit zijne houding in deze aangelegenheid. Niet voldoende op de hoogte van het onderwerp om de geopperde en toch zoo weinig steekhoudende bezwaren te weerleggen, die tegen dit onderdeel van zijn ontwerp waren geopperd, liet hij zich overhalen om zijn oorspronkelijk, toch reeds te hoog, gestelden eisch te verdubbelen en daaraan eene regeling te verbinden, die het geheele voorstel in de praktijk onmogelijk maakte. Deze cijnsregeling van de nieuwe mijnwet is in geen enkel geval te verkiezen boven de nu bestaande, De gebreken van de thans bestaande regeling, welke door de nieuwe mijnwet uit den weg zouden worden geruimd, werden, integendeel, door deze nieuwe regeling slechts verdubbeld.

Eene andere, minder juiste regeling van de nieuwe mijnwet was die, waarbij de eischen verscherpt werden, waaraan voortaan concessionarissen zouden hebben te voldoen.

Ook hier had men, niet voldoende rekening houdende met de gevolgen, die zulk eene regeling na zich moest sleepen, het doel voorbij geschoten en eene regeling getroffen die bij de toepassing inderdaad slechts de moeilijkheden kon uitlokken, die men meende te hebben bezworen.

Dit alles is duidelijk uiteengezet bij de behandeling, juist van deze beide onderwerpen, in de Openbare Vergaderingen van de Nederl. Afdeeling der Nederl. Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, te 's-Gravenhage gehouden, den 9en en 25en Maart jl.[1])

Maar de nieuwe mijnwet bevat niet slechts deze beide minder goede bepalingen. Er zijn daarbij ook een aantal voorschriften, die werkelijk eene verbetering inhouden en die in staat zijn gebleken gebreken van de nog bestaande regeling uit den weg te ruimen. [illegible] in de bestaande regeling. Juist die verbeteringen waren zoo gewenscht, de toepassing er van zou aan de ontwikkeling van den mijnbouw zoo ten goede zijn gekomen. Maar vreemd genoeg: het was niet aan de invoering van die verbeteringen, dat de toenmalige Regeering het eerst dacht. De meest urgente onderwerpen waren volgens haar de invoering van den nieuwen cijns en de bepalingen, waaraan concessionarissen zouden hebben te voldoen; het waren juist de beide bepalingen, die, wel beschouwd, het meest in het nadeel van de ontwikkeling der mijnbouw-industrie waren.

Kort na de afkondiging van de nieuwe mijnwet verscheen een Koninklijk besluit, waarbij bepaald werd, dat, in afwachting van de in werking treding van de nieuwe mijnwet, die beide voorschriften van de nieuwe wet al dadelijk in de bestaande verordeningen zouden worden opgenomen. Toch moest ook de in werking treding van deze verordening wachten, totdat eerst in Indië de daarop betrekking hebbende uitvoeringsbepalingen zouden zijn vastgesteld.

Geruimen tijd heeft het geduurd, voordat die uitvoerige bepalingen gereed kwamen. Het was in de Indische Regeering zeer te prijzen, dat deze ze liet publiceeren, alvorens ze in werking te stellen. Zoodoende werd aan het publiek de gelegenheid geopend om een oordeel daarover uit te spreken en zijn wenschen te kennen te geven.

De zooeven aangehaalde bespreking dezer ontwerpen in eene Openbare Vergadering der Nederl. Afd. van de Nederl. Ind. Maatschappij van Nijverh. en Landb. was er het gevolg van.

Het resultaat van die bespreking was de indiening van een verzoekschrift aan den Minister van Koloniën in April van dit jaar, waarbij, onder aanbieding van een verslag der gehouden discussies, de volgende wenschen en meeningen werden geuit:

1o. Dat het in het welbegrepen belang, zoowel van de mijnbouw-industrie in Nederlandsch-Indië in het bijzonder, als dat van de Oost-Indische bezittingen in het algemeen, dringend wenschelijk werd geacht, om de beide hiervoren behandelde nieuwe voorschriften *niet* in de bestaande mijnverordeningen op te nemen en dat het dus, om de in het verslag der gehouden vergaderingen ontvouwde redenen, wenschelijk scheen, dat het op die voorschriften betrekking hebbende Koninklijk besluit ingetrokken werd.

2o. Dat daarentegen zeer sterk de wensch tot uitdrukking was gekomen, dat zonder verwijl in de thans van kracht zijnde mijnverordeningen die nieuwe beginselen van de reeds sedert meer dan vijf jaren geleden tot stand gekomen Indische mijnwet werden opgenomen, welke als eene werkelijke verbetering te beschouwen zijn, waaraan de mijnbouw-industrie in Nederl. Indië voor hare ontwikkeling behoefte heeft en waarvan de opname in de thans bestaande mijnverordering al dadelijk bij Koninklijk Besluit zou kunnen geschieden, zonder dat het noodig zou wezen daaraan eerst uitvoerige uitvoerings-bepalingen te verbinden. Met name waren hier bedoeld de voorschriften vervat in de artikelen 1, 5, 13 en 28 van de nieuwe mijnwet, welke in de plaats zouden moeten komen van de artikelen 12, 15, 16, 17 (alinea's 3 en 4) en 18 van de thans nog van kracht zijnde verordening, geregeld bij Koninklijk Besluit van 2 September 1873, No, 13 (Ind. Staatsbl. 1873 No. 217a).

3o. Dat ten slotte ook de meening algemeen werd uitgesproken, dat de nieuwe Indische mijnwet nog wenscht voorkwam, dat die nieuwe [illegible] niet in werking zou treden, alvorens aan eene nauwkeurige herziening onderworpen te zijn.

Het verzoekschrift houdende deze wenschen van de gehouden Vergaderingen werd door den Voorzitter der Afdeeling persoonlijk aan den Minister van Koloniën ter hand gesteld, die, zijn wij wel ingelicht, beloofde het in welwillende overweging te zullen nemen.

Sedert werden de afgekeurde ontwerpen wel in de Javasche Courant geplubiceerd, maar bleek nog niet, of het de bedoeling der Regeering is ze toch in werking te stellen. Evenmin is gebleken, of de Regeering genegen zal worden bevonden om het rekest in te willigen, dat aan den Minister van Koloniën werd ingediend.

Wij nemen met alle bescheidenheid de vrijheid Z. E. den Minister van Koloniën deze aangelegenheid in herinnering te brengen. Het is eene zaak, die zonder twijfel van het uiterste belang is voor Oost-Indië.

December 1904. X.

[1]) Zie Indische Mercuur van 5 en 22 Maart en 5 en 12 April 1904.

## Week-Overzicht.

De memorie van antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer op hoofdstuk X der Staatsbegrooting is verschenen.

Billijk of niet, de minister van financiën heeft nog ten vorigen jare uitgelegd, dat hij er geen plan op had om der moederlandsche kas het fortuintje te onthouden van de zegel-, leges-, enz. gelden, dat de, hier ten behoeve van Indië gehouden aanbestedingen haar in den schoot werpen. En dus, blijft 't zooals 't was. Den oost-indischen ambtenaar met verlof, dien men den minister bij zijn

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar den Engelsch-Indischen roman van ALICE PERRIN,*
door N. v. Z.

*Hoofdstuk IX.*

Toen Selma dien namiddag op »Farm-Park« was, vroeg de jonge Sir Robert Jardine haar ten huwelijk; hij had het gedeelte van den paardenstal, waar de jonge hondjes ondergebracht waren, als plaats voor zijn aanzoek uitgekozen. De zon scheen fel, en alles rondom was rustig en warm, de stilte werd alleen nu en dan verbroken door het ratelen van een ketting of het stampen van een paardehoef.

Toen Selma en Bob de stalpoort doorgingen, werd het geluid hunner stemmen en voetstappen door de vier wanden weerkaatst. Een jonge fox-hond, die nog niet goed loopen kon, volgde hen waggelend, en viel van tijd tot tijd tegen hun beenen aan.

Bob opende een der zij-deuren en daar werden zij in het halfdonker begroet door de moederpatrijshond, die, met een teedere, bezorgde uitdrukking in hare bruine oogen, te voorschijn kwam uit een hoop stroo, waar zij met haar kleintjes in lag. De kleine foxhond, die zich vooruit had weten te schuiven, vluchtte jankend weg, toen de angstige moeder hem bits toegrauwde. Bob nam voorzichtig één voor één de kleine hondjes op, totdat Selma naar zijn aanwijzingen haar keus had gedaan en daarna bleef hij afgetrokken naar den krioelenden hoop kijken.

»Ik denk, dat je vaders aanstaand huwelijk met mijn tante Carry wel een groote verandering voor je zal geven, Selma.?« zeide hij schijnbaar zonder nevenbedoeling.

»Ja, dan zal ik wel een beetje op den achtergrond komen in de pastorie, doch ik moet er mij maar in leeren schikken«.

»Ik zou wel eens willen weten« — kwam er stotterend uit — »ik zou wel willen weten.....«

Op dat oogenblik kwam een dikke staljongen binnen met een emmer vol melk en brood voor de jonge honden en keek hen nieuwsgierig aan.

»Zet maar neer«, riep Bob ontstemd, terwijl hij zich omkeerde om een sigaret aan te steken. Toen hij daarmede gereed kwam, was de indringer verdwenen.

»Ik zou wel eens willen weten«, hernam hij zijn sigaret uit den mond nemend, »met welk soort man jij trouwen zult«. Hij zag, dat zij sterk kleurde en dacht daarbij: »wat heeft zij een prachtige gelaatskleur, zoo heerlijk frisch en blond!«

»Er zijn heel wat belangrijker dingen om nieuwsgierig naar te zijn«, antwoordde zij, naar de deur loopend.

»Ga niet weg, Selma, wacht een oogenblikje Ik heb je iets te zeggen.« Hij schopte een paar strootjes met de punt van zijn voet weg. Selma keek hem rustig aan; zich bedwingende, want zij wist wat er komen moest.

„Zou je niet met mij kunnen trouwen?" Kwam er er eindelijk met moeite uit. Ik zou een goede man voor je zijn, werkelijk, bij mijn ziel!" Hij smeet de sigaret door de deur weg en vervolgde met zenuwachtige haast: »Ik kan je heusch niet genoeg zeggen, hoezeer ik den laatsten tijd van je ben gaan houden". Hij greep haar hand en kuste die.

Selma antwoordde niet. De moederpatrijshond liep naar haar toe en wreef langs hare rokken, al de kleintjes kroopen ook waggelend uit het stroo, de zon scheen door de deur als in een kolom van gloeienden rook. Zij zag het openhartige, mannelijke gelaat met de verbrande huid, en de trouwhartige, rood-bruine oogen verlangend naar haar opkijkend. Al was Bob's aanzoek meer overredend dan hartstochtelijk, zij kon niet anders dan opmerken, dat hij ziels-veel van haar hield.

„Mag ik er eerst over denken, Bob?" Vroeg zij op eenigzins bedroefden toon. „Ik kan onmogelijk op het oogenblik, hier, beslissen". Zij keek het erf op en zag, dat de staljongen hen uit de tuigkamer met groote oogen bespiedde. „Wilt ge mij wat tijd laten, vóór ik een besluit neem?"

„Natuurlijk" zeide Bob!« Maar bedenk daarbij, hoe heerlijk 't voor mij zou zijn, als je „ja" zou zeggen, en zeg dus geen „neen", als je eenigszins kunt. Eerst vond ik het een afschuwelijk denkbeeld om uit den dienst te gaan en mij hier te vestigen, maar dit is door jou allemaal veranderd, ik kan mij nu niets beters voorstellen, dan hier op „Farm-Park" mijn leven te slijten met jou tot mijn vrouwtje. Wat zou ik dan tevreden en gelukkig zijn! Maar als je niet met mij trouwen wilt, Selma, dan ga ik weer naar Indië.«

„Och kom, wat een onzin!" zeide Selma, terwijl zij de deur uitliep, welke Bob, die haar volgde, achter zich dicht sloot.

»Wij zijn al zulke oude vrienden«, bepleitte hij, terwijl zij den tuin doorgingen. „Je kent de plaats en iedereen, die hier woont. Denk je ook niet, dat je gelukkig zoudt zijn?"

„Ik kan heusch nu niet ineens beslissen", zeide zij eenigszins ongeduldig. „Ik vroeg je immers om mij tijd tot nadenken te laten".

„Neem mij niet kwalijk. Ik zal je maar niet meer lastig vallen", zeide Bob dadelijk, berouwvol, „maar hoe lang moet ik nog wachten? In enkele uren kun je heel wat afdenken. Kan je 't mij morgen laten weten?"

„Misschien — dat weet ik nog niet". Waarop zij vertrouwelijk liet volgen: „Bob, ik zou veel liever willen, 't je nu dadelijk te kunnen zeggen, maar er is iets, dat ik eerst met mijzelf moet uitmaken, vóór ik beslissen kan, wat het beste zal zijn.« Zij keek hem aan, bijna verlangend, dat hij haar op datzelfde oogenblik maar in zijn armen zou sluiten, weigerend eenige bedenking tot uitstel aan te nemen. »Ik zal je schrijven, maar verzoek je niet te trachten mij weer te ontmoeten, vóór je mijn brief hebt gekregen.«

Hij keek teleurgesteld, doch antwoordde dadelijk: »Goed, — natuurlijk wil ik alles doen, zooals je 't het liefst hebt.«

Zij wandelden nu door een laantje van bessenstruikjes, dat naar den bloementuin leidde, Bob liep dicht naast Selma.

»Mag ik je een kus geven, — éénţje maar — als een gedachtenis, wat er ook gebeuren moge?«

Het was nu het uur van den namiddag, dat de zomerlucht het meest bezwangerd is met allerlei bloemen- en kruidengeur en dat alle levende wezens zich, na de verlammende hitte van den dag, slechts met moeite bewegen. In het laantje waren zij koel en beschut, Selma gaf aarzelend toe, doch zij stak hem slechts haar wang toe, die hij met zijne lippen aanraakte, en versnelde daarop den pas.

»Kom, wij moeten naar binnen gaan,« zeide zij plotseling. »Vader zal weg willen rijden.«

»Ik denk niet, dat hij haast heeft,« zeide Bob, glimlachend, maar haastte zich gehoorzaam.

Geen van beiden hadden zij gemerkt, dat Selma één harer handschoenen in het laantje verloren had en dat Paul dien een poosje later opraapte.

's Avonds na het eten, toen Selma zag, dat haar vader rustig een dutje deed in zijn studeerkamer, opende zij de glazen deur, die van de zitkamer naar het terras leidde en ging naar buiten. Zij leunde tegen den steenen muur, die nog warm was van de zonnehitte, en spande zich in om tot het vaste besluit te komen met Robert Jardine

departement niet gunde, kan de heer Idenburg met het oog op het meerdere werk aan den winkel, wegens 't nieuwe landbouwdepartement, heusch niet missen. Maar de betrokkene zal nu definitief in nederlandschen staatsdienst overgaan, waarvoor de noodige f 3000 worden aangevraagd. Het rapport van de commissie tot regeling van de landmacht in West-Indië is er, maar de minister kan 't nog niet overleggen. Nu gaan eerst den Haag, Paramaribo en Willemstad 't zaakje samen bepraten. Den wiskundigen adviseur, dien men ook al te veel scheen te achten kan de minister evenmin loslaten. Nu is deze, Dr. P. van Geer, nog druk in de weer met de pensioen-regeling voor west-indische ambtenaren te onderzoeken.

Naar het *Haarl. Dbl.* wist mee te deelen, zou het Kamerlid J. T. Cremer voornemens zijn geen candidatuur aan te nemen voor de eerstkomende verkiezingen De heer C. zou, volgens dat bericht, voornemens zijn, zich uit het openbaar leven terug te trekken, en verschillende betrekkingen bij onderscheidene maatschappijen neer te leggen. Later werd dit echter door het Haagsche correspondentiebureau, uit goede bron, tegengesproken.

Dit bericht wordt tegengesproken als ten deele voorbarig en ten deele onjuist.

In het Christelijk Vereenigingslokaal alhier zijn een veertigtal schilderstukken, aquarellen en teekeningen van een jeugdig indisch schilder, Daniel Noteboom tentoongesteld. Het doel van den schilder is om in 't voorjaar naar Holland te komen, teneinde zijn studiën te voltooien. De *Nieuwe* meende dat dit jammer is „in zooverre, dat hij dan zeker *niet* tot meerdere diepte zal geraken in de wedergave van het indische landschapskarakter." Van het tentoongestelde waren Zaterdag ll. reeds enkele nummers verkocht.

**Uit de Pers.** Idealen *Alg Hbl.* 7 dezer. Deli-koelies *Nieuwe Cour.* van 6 dezer. Indische schutterij en regeeringsreglement id. van 10 dezer. Een bisschop naar de Minahassa *Volksbode.* Gajoe- en Alaslanden *Avondpost* van 11 en 12 dezer.

In het nummer van den 7en dezer komt 't *Alg. Hbl.* nog eens te spreken over de voordracht van den heer Engelenberg in het Ind. Genootschap. Het blad acht het noodig, na lezing der gedrukte rede den heer E., te waarschuwen: toch niet ongeduldig te worden, wanneer de verwezenlijking zijner idealen zich laat wachten:

„Ook voor den heer Engelenberg moge alzoo de leus zijn: het ideaal in het oog houden, naar de verwezenlijking er van streven, — maar niet ongeduldig en mismoedig worden, wanneer de hervorming nog geruimen tijd blijkt te vragen. Men doe zijn best om den akker te bewerken, maar wachte den tijd af, dat het uitgestrooide zaad ontkiemt en het gewas rijpt.

Goed gezegd; ongeduld is zeker verkeerd. Maar even verkeerd achten wij het, om als het *Hbl.* deed, zich de verwezenlijking van E's idealen voor te stellen, als een toekomstbeeld, dat misschien over een eeuw werkelijkheid zal worden, maar thans zeker nog zeer ver van de werkelijkheid verwijderd is.

Daar is voor ons in Indië 'n grootsche taak weggelegd, maar wanneer we daarbij alles van de toekomst hopen, vergeten we allicht op het richtige oogenblik in te grijpen, waarop zulk een ingrijpen de gewenschte toekomst scheppen kan.

Het *Hbl.*, zeer wel op de hoogte van de opkomst der inlandsche staten op het schiereiland Malakka, zal het met ons eens zijn, dat voor eenige tientallen van jaren weinigen droomden, dat binnen korten tijd die landen, door binnenlandsche woelingen en onderlingen krijg beroerd, ten voorbeeld zouden kunnen strekken aan anderen. Deze [illegible] in te grijpen. Daar bood hun de tinrijkdom van den bodem de hand, elders zal zich 'n andere factor voordoen.

Japan werd groot en doet nu, veertig jaren later, de overwinnaars van Sjimonoseki zorgvolle oogenblikken doorleven, omdat 't op 't juiste oogenblik zijn sjogoen over boord wierp.

Engelenbergs idealen komen ons slechts ter verwezenlijking door Nederlands tusschenkomst vatbaar voor, indien de nederlandsche ambtenaar aan hunne verwezelijking gelooft.

In de *Nieuwe Cour.* van den 6den dezer wordt verslag gedaan van een onderhoud met den heer Wintgens, oudhavenmeester van Belawan-Deli, waarin deze, door zijne vroegere betrekking in staat geweest, de contract-koelies, bij aankomst en vertrek in het gewest, gade te slaan 'n heel ander beeld ontwerpt, dan men geneigd zou zijn zich aan de hand van onderscheidene onderwerpelijke geschriften te maken.

Zoo behandelt de heer W. o. a. de quaestie van het, veelbesproken uiteenrukken der javaansche gezinnen. 't Komt voor, dat aan boord met bestemming naar Deli Kromo zijn Sarinah vindt, met wie hij voortaan lief en leed zou willen deelen. Bij aankomst blijkt Sarinah voor deze, Kromo voor gene onderneming bestemd te zijn. Dan doen zich aandoenlijke tafereelen voor, die veelal leiden tot 'n minnelijke schikking, zoodat Kromo bij Sarinah kan blijven, maar op iemand met licht geïmpressioneerd gemoed 'n weinig gemotiveerden, stuitenden indruk maken.

De heer W. erkent van misstanden te hebben gehoord, maar acht 't 'n onbillijkheid hiervan den planters in 't algemeen 'n verwijt te maken. Het Planters-Comité doet veel in het belang der koelies toe.

In een ingezonden schrijven in de *Nieuwe* van den 10en dezer bespreekt Mr. J. H. Ketjen de ordonnantiën van (27 October 1904 Ind. Stbl. no. 424 en 425), bevattende een voorloopige regeling ten aanzien der schutterijen.

In bedoelde ordonnantiën wordt bepaald, dat leden der dienstdoende schutterijen, die zich daartoe vrijwillig schriftelijk verbinden, kunnen worden opgeroepen om mede te werken aan de handhaving van het nederlandsch gezag in Indië.

Schrijver ziet in deze openstelling tot het aangaan eener vrijwillige verbintenis, omdat zij de mannelijke europeesche ingezetenen van 18 tot 45 jaar voor het zedelijk onhoudbare alternatief stelt: „wilt gij 's lands onafhankelijkheid helpen verdedigen, ja of neen", een hoogst ongeoorloofden dwang op de persoonlijke vrijheid.

Schrijver meent, dat het op den weg der indische regeering had gelegen, om op legeruitbreiding aan te dringen, of weerbaarheidscorpsen op te richten, tot steun van het leger tegen den B. V., doch betwijfelt, of het regeeringsreglement tot dit laatste middel de gelegenheid opent.

De indische regeering heeft 'n middenweg gekozen, die Mr. Ketjen tot de ontboezeming leidt:

„Er is een militarisme van onrustbarenden aard: de rechten van het civiele met al te veel ijver trotseeren."

Moge de heer Ketjen voor het „zedelijk onhoudbaar alternatief" bewaard blijven..

De vergunning van den gouverneur-generaal aan den bisschop van Batavia, Mgr. Luypen, om 'n dienstreis naar Minahassa te ondernemen, gaf reeds aanleiding tot hooge ontstemming in christelijk-historische kringen in het moederland. De heer G. H. Wagenaar te Leeuwarden noemde dit in de *Volksbode* een puurroomsche daad van den nieuwen gouverneur-generaal, waarmede aan het protestantisme 'n kaakslag is gegeven.

In de *Avondpost* van 11 en 12 dezer vraagt de heer G. Nypels, naar aanleiding van eene uitlating van den minister in de zitting van de Tweede Kamer van 25 Nov. ll.: hoe de minister zich het toezicht op de inlandsche bestuurs-organisaties in de Gajoe- en Alaslanden denkt?

„Hoe zou dat toezicht uit te oefenen zijn? Uit de verte, door den gouverneur van Atjeh en onderhoorigheden?" vroeg de schrijver, die blijkbaar toen nog niet op de hoogte was van de voorgenomen regeling van het bestuur in de Gajoe- en Alaslanden, wijl anders deze vraag en misschien 't heele artikel achterwege zou zijn gebleven.

De schrijver geeft evenwel in eene noot, die ons niet gelukkig gesteld voorkomt, het bewijs, dat hij toch niet onkundig is van de bestuursplannen, waar hij, naar aanleiding van de colonne-Colijn, omtrent den aanvoerder opmerkt: „naar men zegt, als assistent-resident van de Gajoe- en Alas-landen, terwijl daar 4 controleurs zullen medewerken om het inlandsch bestuur intact te laten."

„Meent de schrijver werkelijk, met de ironisch bedoelde opmerking, dat in een land, hetwelk te doorkruisen de colonne-van Daalen ongeveer 6 maanden noodig had, met het onvermijdelijk oponthoud voor het ondervonden verzet, een assistent-resident en vier controleurs te veel zouden zijn, om toezicht te houden op de inlandsche bestuursorganisaties? De heer N, van wien we beter gewoon zijn, zal bij nalezing van zijn artikel zeer zeker tot de conclusie komen, dat het beter ware geweest, indien hij het anders had geschreven.

## Kookkunsttentoonstelling.

In den Haag is sedert Vrijdag 9 December eene uitstekend geslaagde internationale tentoonstelling geopend van *Kookkunst, Hotelwezen en Industrie* [illegible] ook de restauratie onzer Vereeniging, die, zooals men weet, bij de stichting van een eigen vereenigingslokaal werd opgericht en nu een paar jaar geleden van de Heeregracht, naar de Laan van Meerdervoort no 195 is verhuisd.

Mevrouw M. ten Bosch-Bosscher, de penningmeesteres der afdeeling 's-Gravenhage, die welwillend het beheer der restauratie voert, heeft zorg gedragen, dat de tentoonstellingbezoekers van de Indische kookkunst en van onze Indische rijsttafel een goed idee krijgen en ook Mej. C. van der Hart, wier hulp voor het decoratief gedeelte werd ingeroepen, heeft alle eer van haar werk.

Het is zeer aardig de twee Javaansche vrouwen bezig te zien om de verschillende gerechten klaar te maken, terwijl een zestal inlanders en een hofmeester, door de Rotterdamsche Lloyd, daarvoor ter beschikking gesteld, de gasten vlug en net bedienen.

Door tal van bezoekers wordt dan ook gebruik gemaakt van de gelegenheid om met de Oost-Indische kookkunst kennis te maken en nog meer zijn er, die met groote aandacht, de uitstalling van Indische toespijzen, zoetigheden, vruchten enz. komen bekijken, die in het zoo keurig en in den waren nationalen toon versierde paviljoen zijn uitgestald.

Het is in alle opzichten een succes en de internationale jury kende dan ook aan de inzending een eerediploma en eene groote zilveren medaille toe.

## Tentoonstelling van Indische Schilderijen.

Wij zijn een kijkje gaan nemen op de tentoonstelling van Indische schilderijen, aquarellen en teekeningen van *Daniel Noteboom*, die in het „Christelijk Vereenigingslokaal voor jongelieden" Prinsegracht 4, verleden Vrijdag geopend is en, naar men ons meedeelde, gedurende de maand December op alle werkdagen van 10 tot 4 ure open zal blijven.

Wij hebben in de rubriek „Kunst" van verschillende dagbladen eene niet zeer waardeerende beoordeeling van deze tentoonstelling gevonden, doch met allen eerbied voor de kunst en voor het talent der critici, gelooven wij, dat dit ten deele is toe te schrijven aan onbekendheid met Indië en zijne bewoners, maar wellicht ook daaraan, dat zij niet lang genoeg in de tijdelijke kunstzaal zijn gebleven om den vollen indruk te krijgen, van datgene wat schilder en teekenaar hebben weergegeven. Telkens, als wij opnieuw vóór een der Indische schilderijen stilhielden, trof het ons, hoe het leven en de handeling, die er in uitgedrukt worden, meer en meer indruk op ons maakten.

In strijd met hetgeen anderen den heer Noteboom hebben aangeraden, gelooven wij, dat hij er zeer goed aan zal doen een korten tijd in Europa te komen om met de kunstenaren hier te verkeeren en nieuwe krachten op te doen. Wanneer hij dan zijn schetsportefeuille meebrengt, verwachten wij menig goed getroffen Indisch tafereel van zijn hand. Reeds het hier niet zoo snel drogen van zijn verf zal hem een bondgenoot zijn.

Zeer modest heeft hij hier zijn werk doen aankondigen: het was hier hoofdzakelijk te doen om Nederland kennis te doen maken met Java en zijn bewoners. Wij hadden, uit dit oogpunt, wel gewenscht, dat de catalogus eene korte beschrijving had gegeven van hetgeen de schilderij voorstelt, dit zou de belangstelling van niet-Indiërs hebben verhoogd. Meestal zullen zij echter in de zalen een der familieleden van den schilder vinden, bereid om uit te leggen.

Wij hopen, dat bij den geringen entreeprijs een druk bezoek den jongen artist zal aanmoedigen en . . . dat onder de vermogende kijkers ook koopers zullen zijn.

## Vereeniging „Moederland en Koloniën."

De heer H. J. Martijn deelt mede, dat hij, daartoe uitgenoodigd door het bestuur dezer vereeniging, den 21sten Januari aanstaande voor haar leden hoopt op te treden, ten einde een parallel te trekken tusschen den handel en de handelswetten in *Nederlandsch-Indië* en die in de *Straits Settlements*, waar hij langen tijd in den handel is werkzaam geweest. Ten aanzien van de rede van den heer van Bennekom, zegt spreker het navolgende:

Ik geloof de tolk te zijn van menigeen, wanneer ik zeg, dat wij met zeer veel genoegen de lezing hebben gevolgd van den inleider, den heer van Bennekom, en velen zullen met mij met genoegen constateeren, dat deze eerste stap, is eene stap in de goede richting, die het zijne kan bijbrengen tot het opheffen van den handel in onze overzeesche koloniën en een ieder, die het welmeent en het zijne daartoe bijbrengt, verdient onzen dank.

Wij zijn een klein volk, hetwelk door handel is groot geworden en juist daarin kunnen wij uitblinken. Een eerste schrede is door ons gezet, om te beletten, dat wij niet verdrinken in de economische draaikolk, die men concurrentie noemt, en het was eene goede gedachte om te trachten te vestigen eene Indische Kamer van Koophandel in Nederland op nader te regelen grondslagen, maar eene eerste vereischte zal moeten zijn, dat ze niet, zooals de geachte inleider bedoelt *officieus* moet worden erkend door onze regee- De regeering zal die kamer moeten beschouwen als hare vraagbaak, zoodra het op 't nemen van regeeringsmaatregelen den Indischen handel of industrie betreffende aankomt, en daarom zal die kamer moeten bestaan uit menschen in de kracht van hun leven, die èn Nederlandsch-Indië, èn de omliggende vreemde koloniën uit jaren lange praktijk kennen, menschen die dit werk doen uit liefde voor hun vaderland en die er niet tegen opzien het ontleedmes in de wonden te zetten.

Wil zij echter goed kunnen arbeiden d.w.z. met vrucht, dan dient zij er in de eerste plaats werk van te maken, dat de bepalingen, op Indische kamers van koophandel betrekking hebbende, door de regeering worden herzien. Het thans bestaande systeem, dat zal iedere handelsman moeten toegeven, deugt absoluut niet meer voor deze tijden van internationale concurrentie, en er moet meer actieviteit uitgaan van de kamers van koophandel, niet in naam, maar inderdaad.

Nu de regeering de leden der kamer van koophandel benoemt voor groote plaatsen, als bijv. Batavia 6 à 7, voor kleinere plaatsen als Padang 5 leden en zelden of ooit naar de adviezen dier kamers luistert en er niet naar handelt, zooals de geachte inleider ons uit ervaring mededeelde, nu moet er absoluut en dat, hoe eerder hoe beter, gebroken worden met het verouderde systeem, want de leden, die nu benoemd worden, kunnen in verband met bovenstaande, geen hart hebben voor de te behandelen zaken niet alleen, maar voor werkelijke handelsplaatsen is het aantal leden veel te gering, in verband met hetgeen we aan werkkracht mogen verwachten van eene kamer van *Koophandel*.

Der regeering zou in overweging kunnen worden gegeven, om het systeem in de Straits-Settlements door de Engelschen gevolgd over te nemen, een systeem, waaronder ik als lid meer dan 15 jaren heb gewerkt en hetgeen ik dus uit eigen ondervinding ken.

Daar zegt de regeering tot den handel, maken jullie maar eene kamer van koophandel, benoem onderling een president, vice-president en eenige leden van bestuur, inclusief secretaris (die bezoldigd dient te worden wil men verwachten, dat hij zijn werk goed doet) maakt je eigen reglement, heft je eigen contributie en laat iedere engros-firma toetreden en beslissen over de al of niet toetreding van anderen, door ballotage, dan zullen wij je erkennen en hebben wij advies noodig, komen wij ons licht bij jullie opsteken.

't Gevolg daarvan zal zijn, dat wij krijgen kamers van koophandel, bestaande uit alle branches van den uitgebreiden handel in 't oosten, die, op dezen leest geschoeid, inderdaad zullen blijken, kamers van koophandel te zijn, waar de vrijheid van speech van den geheelen handel, de wrijvingen van gedachten leiden zullen tot een gezonde basis, die thans in het huidige regeeringssysteem in Nederlandsch-Indië wordt gemist.

De regeering tast nu, wat verschillende branches van koophandel betreft, in het duister, en niemand behalve ambtenaren is daar, om haar voor te lichten, en hoe wordt dit uit den aard der zaak gedaan? En willen wij onze positie als handeldrijvende natie behouden, dan is een ingrijpen van de regeering niet alleen gewenscht, maar een gebiedende plicht. Dat de regeering meer licht noodig heeft, bewijzen de kamer-debatten, die alleen en bijna uitsluitend handelen over bestuurszaken, rechten van den inlander, opgeschroefde redevoeringen over expedities van onze dappere troepen, die men uit bakers en liefdezusters zou willen recruteeren en dergelijke slappe kost meer, maar waar men te vergeefs zoekt naar sprekers, die spijkers met koppen slaan, zoo noodig voor onzen stiefmoederlijk bedeelden handel.

Jammeren over chronisch geworden Indische tekorten doet men, zonder dat men zelfs denkt, om onze in verval zijnde industrie en onzen handel op te heffen en door de draagkracht te vermeerderen, welvaart en bloei rondom zich te verspreiden, en daardoor te komen tot het kloppend maken van onze Indische begrootingen, niet door kunstmiddelen, doch door gezonde logische maatregelen.

Er zijn sporen van ontwaken, laat dat ontwaken ons niet verrassen en ons niet stellen, tegenover toestanden, die we door onze misdadige kortzichtigheid niet hebben gezien en ons zullen afpersen een maar te zeer verdiend *Mea Culpa*.

De heer G. E. V. L. van Zuylen vermoedt, dat alle aanwezigen wel zullen instemmen met de wenschelijkheid van een *Indische Kamer van Koophandel* hier te lande, als door beide voorgaande sprekers bedoeld. De inleider heeft echter bij het noemen der vereenigingen, die in het bijzonder de belangen van O.-Indië behartigen, niet genoemd de „Ned. Afd. der Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw", die sedert circa 14 jaren zich beijvert adviezen te geven als door hem in zijn program bedoeld; spreker brengt dit niet te berde om het gedane voorstel te verzwakken, want beide lichamen zouden zeer goed met en naast elkander kunnen werken. In afwachting dat de verlangde Kamer van Koophandel er komt, houde men er evenwel rekening mee, dat genoemde afdeeling er is.

De heer Jhr. J. P. J. van der Does de Bye meent, dat de verlangde Indische Kamer van Koophandel ook veel nut zou kunnen stichten door klachten van kooplieden en industrieelen in de kolonien in behandeling te nemen. Tot wie kan men zich onder de bestaande omstandigheden wenden? Door de autoriteiten wordt men gewoonlijk met een kluitje in het riet gestuurd. De Indische industrie maakte geruimen tijd gebruik van een zeker, bekend merk van Engelsche stoommachines. Op een goeden dag werd door den Hoofdingenieur gedecreteerd, dat deze machines niet mochten gebruikt worden voor eene drukking grooter dan $\frac{2}{3}$ van het vermogen, waarvoor zij vervaardigd waren. De voorhanden machines waren daardoor eenvoudig waardeloos gemaakt, en geene vertoogen hebben kunnen baten om dezen door niets gemotiveerden maatregel op te heffen. En toch was nimmer iets van ongelukken gehoord.

Stoommachines, bij de firma Stork te Hengelo gemaakt, hier te lande gekeurd, mogen ook in Indië slechts gebruikt worden met $\frac{2}{3}$ van de stoomdrukking welke hier is toegestaan.

De heer Nypels betuigt instemming met de strekking en de conclusie van het betoog van den inleider, maar meent, dat daarin enkele punten niet geheel tot hun recht gekomen zijn, die toch aandacht zullen verdienen, als het denkbeeld van den heer van Bennekom nader tot verwezenlijking komt. Bij de aangehaalde voorbeelden van weinig medewerking van de regeering met de Kamers van Koophandel in Indië zou, ter juister waardeering, het hoor en wederhoor aan 't vormen van een oordeel moeten voorafgaan. Spreker is 't eens, dat de officieele en officieuse erkenning der Indische Kamer van Koophandel in Nederland door de Regeering zeer gewenscht is, maar vraagt, of de inleider zijn aandacht niet te uitsluitend aan dit punt gegeven heeft, waardoor niet genoeg is



te trouwen. Zij overwoog zijn onmiskenbaar trouwe genegenheid, zijn eenvoudig, mannelijk karakter, zijn vriendelijk, eerlijk gemoed, zelfs zijn rijkdom, zijn rang en stand; maar toch deden deze mooie zomernacht, de blauwe hemel, met schitterende sterren bezaaid, het liefelijke gezang van een nachtegaal in de verte, de zachte geuren in de lucht, haar alle denken aan Paul — Paul met zijn vreemde, diepliggende oogen en zijn mooie stem.

Zij herdacht de gesprekken, die zij in de laatste weken met Paul gevoerd had, hoe hij haar vertrouwelijk zijn onbevredigd verlangen, zijn strijd tegen zijn eigen inborst, zijn onvervulde idealen betreffende arbeid, godsdienst en kunst had medegedeeld; zij wist, dat hij zich daarover tegen niemand ooit zoo openlijk geuit had en deze herinnering was haar dierbaar. Maar als zij dit alles eens nuchter ging ontleden, wat beteekende het dan eigenlijk? Dat Paul Vereker een voor haar zeer ongewone persoonlijkheid was, die juist daardoor een bizondere aantrekkingskracht op haar uitoefende, welke niet heelemaal in den haak was. Zeker had hij een ingewikkeld, moeilijk te vatten karakter; hij wekte bij haar herinneringen op aan maanlicht, aan danszalen en aan verleidelijke muziek, aan alles, wat op de zinnen werkt; en met een duidelijkheid van inzicht, die voor een meisje van haar leeftijd vrij zeldzaam is, voelde zij, dat de bekoring, die van hem uitging, voor haar verderfelijk was. Zij werd ongeduldig op zichzelve, dat zoo'n onbestemde, droomerige betoovering haar oordeel kon benevelen en haar doen aarzelen om een man tot echtgenoot aan te nemen, die haar leven rustig en gelukkig zou maken en voor wien zij oprechte genegenheid voelde. Zij keerde toen plotseling om en ging het huis weer in, met groote beslistheid zette zij zich voor het schrijftafeltje, waar haar moeder ook menig beleefd briefje opgemaakt had, met een pen zoo dun als een speld. Zij schreef haastig, en deed den brief dadelijk in den omslag.

„Morgen heel vroeg zal ik hem verzenden", zeide zij hardop, terwijl zij het adres schreef, met een opgewekte stem, want zij had zichzelve overwonnen en Robert Jardine tot haar aanstaanden echtgenoot aangenomen.

Zij blies de lampen uit en ging naar de glazen deur om die te sluiten, maar toen zij de zoele nachtlucht voelde, bleef zij die onwillekeurig inademen en aarzelend, als onweerstaanbaar daartoe gedrongen, ging zij weer naar buiten, liep hard de trappen van het terras af naar het grasveld toe, een rusteloos dwalende geest leek zij in haar slepend witte japon; onder den cederboom zag zij twee rieten stoelen staan, die de tuinman vergeten had binnen te brengen. Opeens schrikte zij van het geluid, dat de klink der tuinpoort in den stillen avond maakte. Haar polsen klopten hevig en haar hart bonsde, als had zij er een voorgevoel van, wie daar aankwam, toen zij voetstappen hoorde naderen en een gedaante zichtbaar werd. „Wie is daar?" vroeg zij opstaande, bijna ademloos; maar zij wist, nog vóór zij antwoord kreeg, dat het Paul Vereker was.

„Wat een heerlijke nacht!" zeide hij kalm, „ik kon niet in huis blijven, en jij ook niet, naar 't schijnt. Ik had een goede verontschuldiging voor een wandelingetje, want ik heb van middag je handschoen opgeraapt en die meegebracht".

„Maar, wat een lange wandeling voor zoo'n kleinigheid," zeide Selma, terwijl zij een gevoel van duizeligheid over zich kreeg. „Ik heb mijn handschoen wel gemist, maar wist niet, waar ik dien verloren kon hebben".

Ik heb hem in het bessenlaantje gevonden. Mag ik hier een oogenblikje uitrusten, na die lange wandeling? Laat ons in die stoelen onder den boom gaan zitten".

Hij sprak op een toon, die te kennen gaf, dat zij beiden heel goed begrepen, dat de te berde gebrachte handschoen, de wandeling, de behoefte aan rust niets anders waren dan middeltjes om den tijd te verdrijven, totdat hij met het eigenlijke doel van zijn onverwacht bezoek voor den dag zou komen.

Zij zetten zich neder onder de beschermende armen van den stillen ceder, die hen met duizenden geuren scheen te willen bedwelmen.

De nachtegaal zong nog in de verte zijn klagend, hartstochtelijk lied. Opeens bemerkte Selma, dat Paul naast haar geknield lag. Zij voelde, dat zijn gelaat het hare naderde, zijn warmen adem, het onstuimig kloppen van zijn hart. Aandoening maakte haar roerloos.

„Selma, ik ben van avond hierheen gekomen, om je te zeggen, dat ik je lief heb".

„Zeg dat niet, — o, zeg dat niet!" riep zij, in wanhoop haar gezicht bedekkend. Zijne handen, die hij om hare polsen sloeg, om die naar beneden te trekken, waren gloeiend warm.

„Mijn lieveling", fluisterde hij. Zij trachtte op te staan, maar hij hield haar tegen. „Je moet luisteren, je moet mij aanhooren. Ik had gedacht te wachten, tot ik er zeker van was, dat je van mij hieldt, vóór ik je vroeg zoo ver met mij mee te gaan; maar vandaag zag ik je met Bob in het bessenlaantje en daarna kon ik mij niet meer stil houden, uit vrees je te zullen verliezen. Ik zag, dat hij je kuste; maar Selma, je gaaft hem alleen je wang, — niet je lippen — je waart koud en dralend — je houdt niet genoeg van hem. Durf eens te zeggen van wel?" Hij wachtte haar antwoord niet af, maar vervolgde zachtjes: „Ik heb je lief gekregen van het oogenblik af, dat ik dien avond de kamer in kwam, en je daar zoo lieflijk en slank zag staan, met het heldere licht op je haar schijnend. Ik zong toen alleen van jou, mijn liefste — heb je het gevoeld en geweten? O, dat haar! die lippen! die heerlijk warme hals!" — hij kuste haar telkens en telkens, terwijl hij haar in zijn armen hield — „mijn liefde is afgodisch! Selma, spreek toch, zeg mij, dat je ook mij lief hebt!" smeekte hij, zijn adem inhoudend.

Zij maakte zich van hem los en stond op. Zij deed een paar wankelende passen, doch viel sidderend tegen den boom. „O Paul" snikte zij, zich willoos aan hem overgevend, „O, Paul!"

*(Wordt vervolgd.)*

uitgekomen wat die Kamer zou kunnen doen, buiten en behalve hare aanraking met de Regeering, zij heeft voeling te krijgen en te houden met de Nederl. K's v. K. in 't buitenland, die alle in hare statuten vermelden, dat zij de belangen van den handel van *Nederland en zijne Koloniën* in het buitenland wenschen te behartigen, die zoo dus reeds werkzaam zijn of willen zijn, in eene richting, die de K. v. K. in Nederl. slechts heeft te steunen. Anderzijds moet voeling gehouden worden met de in Indië bestaande K's v. K., het verdient zelfs overweging of deze geen stem moeten krijgen in de verkiezing der leden van de Ind. K. v. K. in Nederland, teneinde zekerheid te hebben daarin alle belangen van Indië vertegenwoordigd te zien. Ook waar in 't buitenland geen Nederl. K. v. K. bestaat, zou een werkveld te vinden zijn. Eene actieve K. had b.v. 't verloop van onzen handel in Japan wellicht kunnen voorkomen.

Spreker wijst er op, dat in New-York de secretaris van de Ned. K. v. K. steeds te consulteeren is; als iets dergelijks hier noodig mocht blijken, zal de vraag ook overwogen moeten worden, of de leden al dan niet eene geldelijke vergoeding moeten krijgen, en wie dit dan zal betalen. Hij hoopt, dat deze leekenopmerkingen niet als te aanmatigend of te onbescheiden beschouwd zullen worden.

De heer W. F. Paehlig raadt aan, dat men zich met klachten over misstanden als door den heer van der Does de Bye geschetst, tot leden der Tweede Kamer wende, in het bijzonder tot Kamerleden als van Kol, Troelstra, Pijnacker Hordijk. Wat deze heeren vermogen is nog in de laatste dagen gebleken. Aan beide eerstgenoemde Kamerleden mocht deze Vereeniging wel een adres van hulde aanbieden voor de uitnemende wijze, waarop zij op ergerlijke misstanden van anderen aard de aandacht hebben gevestigd.

De heer Jhr. J. P. J. van der Does de Bye betuigt den heer Paehlig zijn dank voor dien raad. Den aangewezen weg heeft hij juist gevolgd en de Minister van Koloniën door tusschenkomst van een Kamerlid op de grieven der Indische industrie opmerkzaam gemaakt, maar zonder eenig gevolg.

De heer D. J. Ruitenbach vraagt: of de reden, dat de Kamers van Koophandel in Indië niet zoo populair zijn, ook daaraan zou kunnen worden geweten, dat zij te eenzijdig werken, bijv. niet opkomen voor de handelsbelangen der inlanders zelve?

De heer M. Hijmans van Wadenoyen herinnert zich, dat men reeds vele jaren geleden doende is geweest over de invoering van een katoencultuur, en heeft gelezen, dat door den heer Dr. Treub nog kort geleden proeven met deze cultuur zijn genomen, die tot geen gunstig resultaat hebben geleid. Waar de bleider dit onderwerp ter sprake bracht, zou spreker dienomtrent gaarne eenige inlichting vernemen.

De heer G. E. V. L. van Zuylen zegt, dat de voorlaatste spreker hem in herinnering heeft gebracht de uitdrukking door den heer Martijn gebezigd, dat wij: „door dien handel zijn groot geworden en juist daarin kunnen uitblinken." Dit geeft spreker aanleiding de aandacht op te vestigen, dat de handel wel een belangrijke factor is voor de ontwikkeling der koloniën, maar dat men niet vergeten mag, dat niet minder belangrijk is de lang verwaarloosde Indische nijverheid, waarvoor men gelukkig in deze dagen krachtig begint op te komen.

De heer H. J. Martijn vermeent, dat men, met zoo in bijzonderheden af te dalen, van het hart der quaestie afdwaalt. In de eerste plaats zij gezorgd, dat een Kamer van Koophandel als bedoeld tot stand komt. Aan den heer Nypels antwoordt spreker, dat de Kamer van Koophandel in Indië voorzeker medezeggenschap moet hebben bij de keuze van leden voor hare zuster in Nederland, en aan den heer van Zuylen, dat handel en industrie geheel samen gaan, zonder elkander niet bestaan. Spreker weet niet veel van de Kamers van Koophandel in Ned. Indië, maar verwondert zich niet, dat zij impopulair zijn. Waar hunne adviezen toch niet worden opgevolgd, laten zij uit den aard der zaak violen zorgen.

De heer W. van der Zijl acht het noodig, dat thans worde uitgemaakt, of door de Vereeniging gevolg zal worden gegeven aan het voorstel door den inleider aan het slot zijner rede, namelijk het benoemen van eene commissie ter voorbereiding van de gewenschte Kamer van Koophandel. Van de bestuurstafel verwacht hij thans een voorstel ter zake.

De Voorzitter antwoordt den heer van der Zijl, dat dit onderdeel der zaak niet uit het oog zal worden verloren. Van den heer v. Bennekom zou spreker nog gaarne vernemen: om welke reden dan toch de bewuste schapen niet op Sumatra's Westkust mochten worden ingevoerd? Wat de Kamers van Koophandel in Indië betreft, herinnert spreker zich, dat die in zijn tijd niet zoo van beteekenis ontbloot waren als men het thans wel laat voorkomen. Met name werd aan adviezen van de Bataviasche Kamer, toen daarin zitting hadden mannen als Mr. N. P. van den Berg, A. J. W. van Delden, Junius van Hemert enz., groote waarde gehecht.

De heer K. H. H. van Bennekom wijst er op, dat de heer Martijn, door te verlangen, dat de Indische Kamer van Koophandel in Nederland een officieel karakter zal erlangen in stede van een officieus, zooals door hem werd gevraagd, nog verder gaat dan hijzelf. Nogmaals constateert hij, dat de samenstelling van de Kamers van Koophandel in Indië alles te wenschen overlaat. Met den heer van Zuylen vertrouwt hij, dat de nieuwe Kamer hand aan hand zal kunnen gaan met de Ned. afdeeling der Indische Maatschappij van Landbouw en Nijverheid en den heer Nypels, geeft hij toe, dat, al zijn de leden der Kamer over het algemeen onbezoldigd, toch een hunner, die al het loopende werk doet, bezoldigd zal moeten worden. Wat betreft onze handelsrelatiën met Japan, is hij het met den heer Nypels volkomen eens.

Acht jaren geleden was spreker in *Japan* en vernam daar van een voornaam Japanner van groote ontwikkeling het navolgende: Toen men in *Japan* ondertijd tot het inzicht kwam, dat het noodzakelijk was spoorwegen aan te leggen, was men daar zeer afkeerig voor dat werk de aangeboden hulp aan te nemen van de groote mogendheden, wier invloed in het Rijk men vreesde en wilde keeren. Gaarne had men gebruik gemaakt van Nederlandsch kapitaal en Nederlandsche ingenieurs. Maar de agent te *Yokohama* der Nederlandsche Handelmaatschappij gaf te kennen, dat men in ons land niet op dit werk was ingericht. Zoo hebt gij U, zeide spreker's zegsman, door anderen de loef laten afsteken.

Aan den heer Hijmans van Wadenoyen antwoordt spreker, dat Dr. Treub te *Buitenzorg*, wel is waar, verklaard heeft, dat de grond en het klimaat over het algemeen in den Archipel niet geschikt zijn voor de teelt van de katoenplant, maar twee gewesten heeft aangewezen, waar de toestand in dat opzicht gunstiger is, namelijk de residentiën Semarang en Palembang, en dat eene vereeniging van fabrikanten in Twente bezig is met de noodige stappen voor eene proefneming aldaar.

Op 's Voorzitters vraag betreffende de schapen, antwoordt spreker, dat die geschiedenis iedereen een raadsel is geweest. De Gouverneur van Sumatra's Westkust begreep er niets van, en op raad van dien ambtenaar vervoegde spreker, die toch te Batavia moest zijn, zich bij den Directeur van Binnenlandsch Bestuur. Van die autoriteit vernam hij, dat de weigering tot import in Sumatra verband had gehouden met een nieuwe regeling op den invoer van vee!!

De Voorzitter betuigt den dank der Vergadering aan de heeren van Bennekom, Martijn en alle overige sprekers, die aan het debat hebben deelgenomen. Hij acht de ernst der zaak te groot om daarover reeds in eene vergadering als deze, waarin de Indische handel niet sterker is vertegenwoordigd, eene conclusie te nemen. Hij geeft daarom in overweging, dat, nadat de heer Martijn zijne lezing in medio Januari zal hebben gehouden, door het Bestuur naar bevind van zaken zal worden overlegd en gehandeld.

Nadat nog enkele der sprekers het woord hebben gevoerd om het door hen gesprokene toe te lichten, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

*De Voorzitter der Vereeniging,*
P. H. van der Kemp.
*De Secretaris,*
J. L. Swart.

## Oost-Indische berichten.

Het consulair verslag van Bangkok deelt blijkens de *Deli Ct.* mede, dat van een *import* van 4,206.207 gallons petroleum er 3,884.701 gallons uit Sumatra en 159.604 uit Java naar Bangkok zijn verscheept en dus de Sumatrapetroleum er bijna geheel in de behoeften van de markt voorziet. De totale waarde der invoeren uit Ned.-Indië bedroeg 2,724,225 tical in 1903, tegen slechts 1,209,506 tical in 1902, terwijl onder de 197,493 pikols geraffineerde suiker, uit Singapore aangevoerd, vermoedelijk nog een belangrijk gedeelte van Java afkomstig is.

De rechtstreeksche *uitvoeren* naar Ned.-Indië en Nederland hadden een waarde resp. van 6560 en 66 tikal, terwijl ook waarschijnlijk Siam-rijst naar Nederland is verscheept, hetgeen echter uit de douane-statistiek niet blijkt.

Het verslag vestigt naar aanleiding van het vorenstaande de aandacht op de wenschelijkheid van de vestiging van een **nederlandsch handelshuis** of van een tak van eene export-maatschappij te Bangkok; de uitbreiding der handelsbetrekkingen tusschen Siam en Ned.-Indië, zoo ook Nederland, wettigt zulks voldoende. Met het oog op de voortdurende stijging der grondprijzen aldaar, is het in het belang der reflectanten, om niet te lang met de vestiging te wachten.

Ook eenige nieuwtjes meldt het blad; een dezer is wederom een aanstaande **bezuinigingsmaatregel**, dien de gouverneur-generaal wil voorstellen, n.l. dat de officiersinkomsten zullen worden verminderd tot de voor de infanterie geldende tractementen en dat de tractementen van *alle* ambtenaren boven de f 400 met 10 pct. zullen worden verlaagd.

Het tweede, dat de officier van justitie te Batavia bezig is om een onderzoek in te stellen naar de gedragingen van den Controleur van politie aldaar, wegens ernstige klachten, die door de pachters van de speelpacht zouden zijn ingediend. (*) Verder wordt meegedeeld, dat bij de regeering het voornemen bestond de adjunct-hoofddjaksa's en adjunct-djaksa's op te heffen en de vestiging van een Raad van Justitie te Medan sterk wordt overwogen, terwijl die te Padang zal worden opgeheven. De gouverneur generaal moet zelfs den directeur van justitie hebben aangeschreven, dat hij geen bezwaren daartegen wenscht te vernemen. De voorstanders van een Raad te Medan zouden dan hun wensch krijgen, ten koste van een ander gewest, waar goede rechtspraak evenzeer gewenscht is.

Verder deelt het *Bat. Hbl.* mede, dat ook het voornemen moet bestaan, om het maximum **pensioen,** thans gesteld op f 9000 's jaars, te verlagen en in verband daarmede de pensioenen voor hooge ambten te verminderen. Dit alles zou slechts betrekking hebben op de toekomst, daar nu eenmaal niet getornd kan worden aan de reeds verkregen rechten van de thans in dienst zijnde ambtenaren en officieren

Waar de vorige landvoogd, gelijk bekend, er niets van weten wilde, dat het leger ook gebruikt werd voor **politiediensten,** denkt de tegenwoordige gouverneur-generaal er anders over. Indien het noodig mocht zijn, zullen voortaan de infanterie, desnoods de cavalerie, de politie te hulp komen. »Het houdt er meteen den gang in bij de troepen moet de gouverneur-generaal hebben gezegd." Ook met het bestaande stelsel tot toekenning van **gratificaties** zal, volgens het *Bat. Nbl.*, spoedig worden gebroken. De regeering wenscht namelijk, dat aan personen, die een betrekking waarnemen en na eindiging der waarneming in aanmerking zouden komen voor een geldelijke belooning, al dadelijk bij de aanvaarding der betrekking een zekere toelage boven hun maandelijksch inkomen wordt toegekend, waardoor het doen van voorstellen tot toekenning van gratificaties komt te vervallen. Het bedrag der toelage wordt dan bepaald door den betrokken departementschef, die van zijn besluit aan de regeering kennis geeft.

Ook de **nalatige belastingbetalers** worden niet vergeten. De landvoogd kan zich niet vereenigen met de wijze, waarop de achterstallige belasting wordt geïnd. Het uitreiken van dwangschriften, blijkbaar toch niet altijd het verwachte effect hebbende, zal voortaan achterwege blijven en zullen ter bespoediging der afdoening, de niet betalers terstond voor den residentie-rechter worden geroepen; zoo meldt de *Locomotief* althans.

Aan de Algemeene Secretarie wordt een **persbureau** gevormd met het doel den landvoogd op de hoogte te houden van hetgeen in de pers wordt geschreven. Een referendaris zal aan het hoofd van dit bureau komen. Het bureau zal zich ook belasten met het verstrekken van officiëele berichten aan de bladen tegen een nader te bepalen bedrag.

Ook in het belang der **marine** worden maatregelen getroffen. Wegens het gebrek aan marine-officieren, heeft de minister van koloniën bij de indische regeering de vraag aanhangig gemaakt, of het niet wenschelijk zou zijn voor jongelieden der hoogere burgerscholen in Indië de gelegenheid open te stellen, om het toelatingsexamen voor marine-instituten af te leggen, natuurlijk in het belang van de indische jongelingschap en natuurlijk niet minder in dat der nederlandsche marine. Verder is voorgesteld om aan de Koningin Wilhelminaschool een cursus te verbinden in de **zeevaartkunde**, ten einde jonge lieden tot stuurman voor de groote en kleine vaart op te leiden.

Ondanks het toenemend verkeer leverde, blijkens het verslag van den **Post- en Telegraafdienst** over 1903 het afgeloopen jaar een *nadeelig* saldo op van f 1.615.601, een cijfer geschikt, zegt het *Bat. Nbld.*, om allen drang tot hervormingen te bannen, ware 't niet, dat daaronder is begrepen een bedrag van f 1.261.000 voor het leveren en leggen van een kabel met toebehooren tusschen Sitoebondo en Bandjermasin. Een productieve uitgaaf dus, waarvan de opname onder de uitgaven in eens volgens dat blad niet goed te verdedigen is. De werkelijke ontvangsten bedroegen nog f 115.229 minder dan in 1902. De posterij gaf f 25,101 en de telegraaf f 59,727 minder.

Zooals wij weten zijn de afgevaardigden van de djokjasche landbouwers den 7den November door den gouverneur-generaal in particuliere audientie ontvangen, het onderhoud duurde 2½ uur en had, blijkens de *Locomotief* een bevredigend resultaat. De regeering zal hoogst waarschijnlijk afwijzend beschikken op het request der landhuurders van October 1903, doch wijziging brengen in het **landhuur-reglement,** waardoor beide partijen, resident en landhuurders, bevredigd zullen zijn.

Met de **tapioca-fabriek** te Tambakadjie, even voor de halte Karang Anjer van de Semarang—Cheribon Stoomtrammaatschappij, schijnt het goed te gaan. De *Locomotief* weet althans te vertellen, dat zij thans een vijf maal grootere oppervlakte beslaat dan het vorige jaar en zij met twee locomobielen werkt, waardoor dagelijks 50 picols meel worden verwerkt. Veertig daglooners werken aan de fabriek.

Wat de **overtochts-quaestie** betreft, deze heeft reeds een protest-vergadering door de onderwijzers uitgelokt. Een 40-tal onderwijzers waren aanwezig, benevens de inspecteur Den Broeder. De volgende motie werd met algemeene stemmen aangenomen:

»De vergadering acht een dergelijken maatregel grievend en vernederend, omdat uitzonderingen worden gemaakt en eenige landsdienaren met minder traktement, wel 1e klasse reizen;

zij spreekt haar diepgevoelde verontwaardiging uit over zulk een achteruitzetting van een geheel korps en besluit krachtig te protesteeren tegen een dergelijk voorstel, tenzij alle ambtenaren en officieren met minder dan f 450 tractement worden onderworpen aan dezelfde bepaling;

zij draagt het hoofdbestuur der N. I. O. V. op door tusschenkomst van den directeur van O. E. en N., den G. G. kennis te geven van haar gevoelen, zoodra blijkt dat het plan een vasten vorm aanneemt en wordt of is ingediend«.

De schuilplaats van Pangeran Poespo, bij Soengah Langkat, nabij Merboeng, werd door een patrouille overvallen. Deze pangeran, zijn schoonmoeder en 3 volgelingen sneuvelden. De patrouille Buskens arresteerde de nog voortvluchtige Pemoesiran Radens met gezin en volgelingen.

De *Locomotief* meldt, dat van het Legerbestuur een geheim schrijven is uitgegaan aan eenige autoriteiten, kennis gevend van de te verwachten **mobilisatie** van eenige troependeelen, in verband met de komst van de russische Oostzee-vloot. Een bataljon van Tjimahi gaat naar Wijnkoopsbaai, een van Magelang naar Tjilatjap. Vooral op deze plaats is de aandacht gevestigd. Vermoedelijk zal de »Hertog Hendrik« daar station houden.

Naar Semarang zullen worden gezonden een bataljon van Magelang, een escadron van Salatiga en een sectie snelvuurgeschut.

De **colonne Colijn**, die zooals wij reeds weten, zich naar de Pakpaklanden zou begeven, waarheen de radja van Batoe-batoe met een deel der bevolking zou zijn gevlucht, heeft den 7en November voeling gekregen met de colonne van Leijden, door middel van boodschappers. Kapitein van Leijden verzocht opzending van vivres en berichtte dat de bevolking der Pak-pak-landen zich rustig hield.

Voorloopig zal geen expeditie naar **Boni** worden gezonden, lezen wij in de laatst ontvangen *Deli Crt.* De gouverneur van Celebes is telegrafisch naar Buitenzorg ontboden, ter bespreking van den toestand aldaar.

Het *Bat. Nbl.* weet zeker, dat van dezen landvoogd niet te verwachten is, dat hij een voorstel zal indienen om het D. v. O. in vredestijd naar Bandoeng over te brengen.

(*) Het doet ons genoegen te kunnen mededeelen dat, volgens de *Javabode*, door de justitie nog geen enkel positief bewijs tegen dezen Controleur is gevonden en hij in geen enkel opzicht zijn bevoegdheid is te buiten gegaan.



## West-Indische Berichten.

**Suriname**. De West-Indische bladen brachten mededeelingen uit het Voorloopig Verslag van de Koloniale Staten op de ingediende inkomsten-belasting-verordening.

Over het algemeen viel het ontwerp niet in den smaak der heeren, ja werd dit onaannemelijk geheeten, waar het breekt met het beginsel, volgens hetwelk de belasting verschuldigd is over het zuiver bedrag der inkomsten, na aftrek eventueel der geleden verliezen. Dan wenscht men de deur open te laten voor vrijwillige aangifte, met aanslag waar die uitblijft of aan de uitnoodiging tot mondelinge of schriftelijke toelichting eener gedane aangifte, niet of niet op overtuigende wijze is voldaan. Dan werd 'n redactiewijziging noodig geacht ter vaststelling van belastingplichtigheid voor in de kolonie gevestigde zedelijke lichamen, die een bedrijf of beroep uitoefenen, en van vrijstelling van vereenigingen, als ziekenfondsen, societeiten, enz., die geen beroep of bedrijf uitoefenen, terwijl die vrijstelling ook verlangd wordt ten aanzien van instellingen van liefdadigheid, ook wat de liefdegiften uit het buitenland betreft. De Commissie van aanslag zou hebben te beslissen over de belastingplichtigheid? Geen quaestie van, dat moet in geval van nalatigheid in de aangifte, door den rechter uitgemaakt worden, meende men algemeen. Voorts meende men, dat de bepaling, volgens welke de belasting geheven zal worden van ieder, die in den loop van het belastingjaar in de kolonie zijn hoofdverblijf heeft, aanleiding kan geven tot onbillijkheid, b.v. door dubbelen aanslag van verlofgangers, in de kolonie en in het moederland. Voorts hebben de leden zitten te plukken aan de belastingplichtigheid van naamlooze vennootschappen, enz. Kijk 's, zeiden er velen, waar iedere vennoot voor zijn aandeel slechts een zooveelste in een lagere klasse zou moeten betalen, komt de vennootschap met het totaal bedrag der aandeelen in 'n hoogere klasse te staan en moet ze dus zooveel meer opdokken aan belasting. Dat is niet meer dan billijk, meenden anderen, waar juist samenvoeging der kapitalen, de vennootschap dus, leidt tot het maken van grootere winsten. Maar ook dezen meenden, dat in zoo 'n geval de vennooten van hun belastbare inkomens zouden mogen aftrekken hun aandeel in de uit de onderneming verkregen winsten, waarvoor de vennootschap reeds zal worden aangesproken. Dan acht men 't onbillijk, dat A of B, die in gebreke blijft rente te betalen van geleend kapitaal, deze niet van het belastbare inkomen mag aftrekken, terwijl ongeïnde huurpenningen wel op den staat zijner inkomsten moeten gehandhaafd.

Tegen de schaal van progressie, volgens welke de belasting zal worden geheven, had de meerderheid geen bedenking, ja er waren er zelfs, die meenden, dat vennootschappen, die een grootere winst dan 14000 gulden maakten, zwaarder zouden moeten worden belast.

Dit laatste 'n aanmoediging dus voor den surinaamschen fiscus, die anders zoo af en toe, wanneer het geen vervallen mijn-concessie betreft, toch al blijk geeft er te kunnen wezen, zooals b.v. 'n tijdje geleden, door het Comité voor het monument voor minister van Asch van Wijck invoerrecht te laten betalen voor het, aan de kolonie af te stane gedenkteeken. Het nieuwtje is al oudbakken, maar het kwam ons in de herinnering door het ongeluk, dat met het monument heeft plaats gehad. De mast van den vlaggestok voor het gouvernements-paleis is tegen de vlakte geslagen, na eerst het bronzen beeld van den overleden staatsman van zijn voetstuk te hebben geworpen, maar alles is nu weer netjes op zen plaats gezet. Moge aan de driekleur voortaan 'n veiliger stut worden verzekerd dan 'n, door houtluizen opgevreten vlaggemast.

Het schijnt met de bacove-bestelling op Jamaica niet zoo vlot te gaan als verwacht werd. Het bestuur van de Vereeniging voor den grooten landbouw achtte noodig, onmiddellijk stappen te nemen, om, zoo mogelijk, de uitvoering der bestelling te verzekeren. Het wendde zich, schreef *Onze West*, tot den gouverneur om een bijdrage, ook met 't oog op het feit, dat van gouvernementswege 26000 planten zijn besteld, tegen 23000 door de Vereeniging. Het gouvernement verklaarde zich bereid 60 percent in de kosten der zending tegemoet te komen, tot een maximum van f 1000.

Het bestuur der Landbouwvereeniging heeft den heer Gonggrijp, die voor haar naar Jamaica gaat, mede opgedragen een studie te maken van de cultuur en export van bacoven op Jamaica. De *Nieuwe Sur.* noemde deze zending, een buitenkansje voor den betrokkene, meer niet. *Onze West* ziet daarin 'n insinuatie en zou wel willen weten, wat het blad hiermeê bedoelt.

Als de Surinamers niet oppassen en maken, dat de Britsch-Indiërs elkaâr niet meer om 'n kip of andere kleinigheden onthalzen, of serieus trachten van kant te maken, zien we er nog van komen, dat Mr. Fock Suriname ook al onder de »vrijgevochten« zone zal opnemen. Onder de strafzaakjes in de surinaamsche bladen komt er ook een voor van een Britsch-Indiër, die omdat 'n landgenoot hem uitjouwde, dezen met zen schop bijna naar den koelie-hemel transporteerde. Maar, zoo iets komt hier herhaaldelijk voor onder die driftige Indiërs, zal men te Paramaribo zeggen. Ssst! Stil wat, 't zit 'm juist in dat herhaaldelijk voorkomen. 'n Kolonie, die zich zelve respecteert, moet maar zorgen, dat 't met die vechtpartijtjes uit is. Ze slaan hier in Holland op boerenkermissen, in Zeedijk en Zandstraat immers mekaar ook niet de hersens in? — Toch wel? Ja, zou 't dan in ons landje ook 'n vrijgevochten boel wezen?

In den laatsten tijd worden veel zieke arbeiders van sectie M van den spoorwegaanleg te Paramaribo aangevoerd. «Dit gedeelte van den spoorweg, schreef *Onze West*, schijnt in een ongezonde streek te liggen. De arbeiders weigerden echter de voorgeschreven voorzorgsmaatregelen behoorlijk na te komen. Het voorschrift b.v. om gekookt drinkwater te gebruiken, vonden zij ongehoord. Dat was goed voor zwijnen, meenden zij. Zonderlinge vooroordeelen heeft ons volkje! Als prophylaxe chinine te moeten drinken, vonden zij niets dan plagerij."

De gevolgen bleven niet uit. Buikziekten kwamen veel voor onder de arbeiders, waarvan er reeds twee overleden.

**Curaçao**. De *Amigoe*, die in hare feuilleton-rubriek grepen uit Curaçao's verleden doet, had 't in hare laatste nummers over de veelvuldigheid der misdrijven, vroeger in de kolonie in den slaventijd gepleegd, en de daartegen genomen maatregelen. In 'n gouvernements-publicatie van 7 Juni 1741 wordt melding gemaakt, van, op doodslag uitloopende vechtpartijen tusschen Birosis en Japanners. Zouden de negers van Curaçao al anderhalve eeuw te voren het voorgevoel hebben gehad van den, eens te wachten reuzenstrijd? Pientere luitjes dan toch!

Pienter zijn ook hun nakomelingen, maar als arbeiders vielen ze toch in Suriname niet in den smaak. Men wil daar alleen nog maar met arbeiders van Aruba uit de zuster-kolonie te doen hebben, maar daar protesteert een zekere Q in de *Amigoe* tegen, die meent, dat men op Aruba de aanwezige werkkrachten zelf noodig heeft, voor goud-, phosphaat- en landontginning.

De phosphaat-ontginning op Aruba levert de betrokken maatschappij geen winst op, gelijk men weet. De mededinging van de phosphaten uit Florida, Algiers, Tenessee en Tunis drukt den prijs te zeer, hoewel Mr. John Godden 't vertikt om ook *zijn* phosphaat op de markt te werpen.

Wat de quaestie met dezen Engelschman en zijne Santa-Barbara-concessie aangaat, ontleenen wij met betrekking tot de zoo vurig verlangde mijnwet, aan de *Wekker* het volgende:

»Wat betreft de bedoelde mijnwet, het zoude zaak zijn voor de nederlandsche regeering, zich niet te mengen in een twist tusschen particuliere eigenaars eener mijn. Wanneer de behoefte zich doet gevoelen, om de mijn te ontginnen, zullen partijen het wel met elkaar vinden, zonder dat de hooge regeering zich behoeft in te laten met een zaak, die, men weet niet, welke gevolgen zou kunnen hebben".

Dat ziet 'r bedenkelijk uit, en de minister zette onlangs ook al zoo'n ernstig gezicht. Zouden we de Santa-Barbara-ontginning maar niet onder de chronische desiderata opnemen? 't Is niet aangenaam, maar in dezen tijd van vredespaleizen en congressen is dubbel oppassen, vooral voor de kleintjes, geboden, om uit 't gedrang te blijven en niet uit louter vredelievendheid te worden doodgedrukt.

De kolonie begint 'r toch al, naar 't schijnt, weer zoo'n beetje boven op te komen; 't vorig jaar vielen de inkomsten 'n ton mêe en nu b.v. is in 't derde kwartaal voor Aruba en Bonaire een ontvangst te boeken van ruim f 13000 meer dan geraamd was.

De *Petit Bleu* heeft weer 'n nieuwtje betreffende de kolonie. 'n Volgende maal meer hierover. Laten we voorloopig hopen, dat 't blad even goed ingelicht bleek, als toen het Curaçao ten vorigen jare ten doode opschreef.

## Staartmenschen.

(Zie No. 37.)

Het Congres, waarin Dr Breitenstein het vraagstuk der Staartmenschen behandelde, werd gehouden te Carlsbad in September 1902. Hij begon zijne mededeeling met een verwijzing naar zijn werk: „21 Jahre in Indien," waarin o. a. wordt gezegd, dat hij gedurende de jaren 1877—1880, toen hij als officier van gezondheid in het hartje van Borneo geplaatst was, *duizend gulden* als premie uitloofde, voor dengene

# ADVERTENTIËN.

# BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 40, Donderdag 15 December 1904.


die hem een levend of dood exemplaar van een staartmensch bracht. Niettegenstaande die hooge belooning heeft hij nooit een staartmensch te zien kunnen krijgen; wel zag hij een inlandsch soldaat die aan het einde der wervelkolom een staartvormig uitwas van 3½ c.M. had, dat echter geen staart kon worden genoemd omdat bij dien man ook een dergelijk uitwas aan den rechter-enkel bestond. Bij nader onderzoek bleken beide huidhoornen (cornua cutanea) te zijn. Dr. B. was er dus niet ingeloopen, zooals Haeckel en andere geleerden, die zulke ziekelijke toestanden der huid als atavistische bewijzen beschouwden van de afkomst der menschen van de dieren. En hij maakte ook niet de fout van Bartels, Schäfer, Gerlach, Fleischmann en anderen, die weliswaar zulke aandoeningen der huid juist beoordeelden, maar lichtvaardig de diagnose „incompleete staart" maakten. De russische anatoom professor Zernaff heeft alle 120 tot nu toe beschreven gevallen van staartmenschen weggecijferd, omdat, volgens hem, bij geen één hiervan van een werkelijke staart sprake was; de uitwassen hadden immers nòch wervelbeenderen nòch een „fibreusen" streng, zooals het ééne geval door professor Virchow als staartmensch beschreven.

Ook Dr. Breitenstein heeft de ontleedkundige beschrijving dezer 120 gevallen nauwkeurig bestudeerd en komt tot de conclusie: 119 dezer gevallen zijn allesbehalve met een staart omdat geen enkel uitwas wervels of een duidelijken „fibreusen streng" had. Alleen het 120ste geval, door Virchow beschreven, voldoet aan de meest bescheiden eischen van deze diagnose. (1)

Daar zelfs geleerden, zooals bovengenoemde, deze uitwassen „staarten" noemden, alleen omdat gezwellen (tumoren) huidplooien, spleten in de wervelkolom (spina bifida) enz. enz. aan het onderste einde van den rug zaten, is het geen wonder, dat de verbeeldingskracht van zeevaarders en andere reizigers naar verre gewesten dezen noch minder voorzichtig maakte en ze van „staartmenschen" spraken als daarvoor heelemaal geen reden was.

De Dajaks op Borneo dragen bijv. bij hunne krijgstochten, op den rug een geitenvel, waarvan de staart tusschen de beenen naar beneden hangt. In Afrika zijn er verscheidene volksstammen, die de staarten van verschillende dieren als sieraad aan het onderste gedeelte van den rug dragen.

Zulke vergissingen en zulke fouten in de observatie kunnen de hoofdoorzaak zijn, dat sedert de 14de eeuw anatomen, anthropologen en ethnographen zich met de vraag bezig hebben gehouden of er zulke staartmenschen bestaan en waar zij voorkomen. (2)

Dat echter een groot gedeelte der bovenvermelde 120 gevallen van staartmenschen op de eilanden van den indischen archipel gevonden werden, komt hierdoor dat er daar bepaald naar *gezocht* is omdat het woord staartmensch (orang ékor of orang boentoet) door de kustbewoners van Borneo en Sumatra (Vide Atjeh van Snouck Hurgronje) veel gebruikt wordt als scheldwoord voor de minder beschaafde en onontwikkelde bewoners der binnenlanden. Toen in 't jaar 1879 de vorst van Moerong en Siang naar Moeara Teweh kwam, klaagde hij Dr. Breitenstein zijn leed, dat de Maleiers en Bekomfaiers zijne onderdanen haatten en ze voor staartmenschen uitscholden.

Het blijkt dus dat:

1e het getal der tot nu toe door de wetenschap geconstateerde gevallen van staartmenschen zich tot één beperkte. (Hoe groot is echter bijv. het getal menschen met zes vingers aan eene hand, enz. enz.)

2e. Tot nu toe is nooit en nergens een volksstam gezien, die als klasse-„staartmenschen" gedetermineerd kan worden.

3e. De in vroegere eeuwen medegedeelde gevallen van staartmenschen, droegen dezen naam zeer ten onrechte. Optisch bedrog of verkeerd opgevatte mededeelingen der inlanders van de verschillende eilanden gaven aanleiding tot de verspreiding dezer legende.

4e. dat Haeckel, cum suis, geen recht hadden het bestaan van staartmenschen in de rij der bewijzen op te nemen, dat de mensch van de dieren afstamt.

Bij de discussie over dit onderwerp beweerde M. Alsberg (Cassel) dat ook volgens zijne opinie geen menschenras met staarten tot nu toe gevonden werd, maar, dat Prof. R. Wiederstein feitelijk 3—4 gevallen van werkelijke staartmenschen beschreven heeft d.w.z. met overtollige wervels behebt. Dr. Breitenstein heeft kort geleden dit boek van W. gelezen. De gevallen van M. Braun en von Lessner beschreven, kunnen niet als bewijs voor het bestaan van staatmenschen beschouwd worden, omdat hunne staarten (??) niet ontleedkundig onderzocht werden. Van het 3e geval van Hower in dit boek geteekend met „een voet langen staart" zegt zelfs de schrijver: *van skeletelementen is niets te voelen.*

Dus bewijzen ook deze 3 gevallen niets en Dr. Breitenstein acht de legende van de staartmenschen dus voor goed begraven.

Van ons medelid L. J. Lefèbre ontvingen wij een brief uit Rome, waaruit wij het volgende overnemen:

*Geachte Redactie!*

Een paar woorden naar aanleiding van „zijn er menschen met staarten:"

R. B. veronderstelt: dat de geheele zaak waarschijnlijk neerkomt op een verzinsel van Maleiers, die de Dajaks als de dieren naverwant beschouwen. Ik voor mij acht deze veronderstelling van R. B. juist. Niet alleen de Dajaks worden door de Maleiers voor staartmenschen gehouden, ook de Battaks genieten dezelfde eer.

Met name de Straitsmaleier, (die zelfs op den Oostkust maleier neerziet, bewerende dat deze eigenlijk Battak is) spreekt van „Orang-Battak berêkor, maken arang" (De Battaks met staarten zijn menscheneters). Ik was in de gelegenheid meermalen een Maleier bijv. op een zich badende Battak te wijzen, vragende: waar is nu zijn staart? Antwoord: „Ja, meneer, dát is ook geen menschenetende Battak! De menscheneters wonen verweg en die hebben werkelijk staarten! Commentaar overbodig!"

Wij meenen hiermee de gedachtenwisseling over staartmenschen te mogen besluiten".

1) Professor Zernoff keurt ook dit geval af omdat deze man nog een tweede uitwas tusschen de schouderbladeren had met dezelfde bestanddeelen die ook het zachte gedeelte van een dierlijke staart heeft.

2) Ook in de geschriften der oude natuurkundigen komt deze legende voor. Bij de Kalystriers in Indië, ook in Afrika en op Sicilië zouden ze gezien zijn.

## INGEZONDEN.

*Geachte Redactie!*

Beleefd verzoek ik U om opname van het volgende in uw blad:

Met belangstelling kennis nemende van de behandeling der indische begrooting in ons Lagerhuis, trof mij, waar het rechtsgevoel zich zoo duidelijk uitsprak, dat het in het geval de Stuers zelfs niet schroomde tot drastische middelen toevlucht te nemen, welke ver buiten de omgeving, waarvoor ze waren bedoeld, een op zijn zachtst genoemd onbillijken indruk moesten teweeg brengen, trof mij in verband met het Deli-debat een grove onbillijkheid.

De verschijning der brochure van den Brand, door velen in den lande met instemming begroet, stuitte op veler en ook op officieele tegenspraak, die den schrijver overdrijving ten laste legde. Sedert is die tegenspraak verstomd, en uit de jongste debatten bleek unaniem de meening de heerschende, dat Deli werkelijk een beeld van „moreele inzinking" biedt. De oorzaak?. . . Het rapport Rhemrev.

Is dit rapport, voor ons de groote onbekende, doch in zijne conclusiën wereldkundig gemaakt, dan werkelijk de vrucht van een volstrekt onpartijdig, zonder eenige bevooroordeeling geleid onderzoek, hetwelk m.i. alleen zulk 'n radicalen ommekeer in de meeningen van zoovelen zou vermogen te wettigen?

Ik meen hier te moeten wijzen op de klacht der delische planters, in alle bladen indertijd opgenomen, en de wijze betreffende, waarop het onderzoek door Mr. Rhemrev zou zijn ingeleid, een klacht, naar mijn weten onweersproken, en die dan ook, toen de heer van Kol in de *Indische Mercuur* van zijn voornemen deed blijken, om aan te dringen op eene enquête naar de arbeiderstoestanden op Java, m.i. terecht den suikerfabrikanten aanleiding gaf, om naast betuiging van instemming met dat voornemen, den wensch kenbaar te maken naar 'n *onpartijdig* onderzoek.

De wijze, waarop blijkens de klacht der delische planters het onderzoek door Mr. Rhemrev zou zijn ingeleid: de uitzending van 'n aantal betaalde spionnen, Maleiers uit de Straits, tot zelfs Japanners, tot verzameling van bewijsmateriaal, maakte op mij den indruk, dat men hier te doen had met 'n gevestigde meening van den enquêteur vòòr den aanvang van het onderzoek, hetwelk in zijne uitvloeiselen ook 'n treffende overeenkomst bood met de, door den engelschen consul te Boma, Casement, in den Congo-Staat geleide enquête.

Evenals dáár, de aan den oever samengeschoolde inboorlingen den ambtenaren der Lulonga-Maatschappij toeschreeuwden: „Pak nu je biezen maar! 't Rijk van België is uit", zoo zagen we in Deli de arbeiders eener onderneming, waar een onderzoek had plaats gehad, de naastbijliggende plantage overstroomen, om hunne mede-arbeiders op te ruien, het werk te staken.

Wanneer we nu ook lazen dat later door den enquêteur, op aandringen der planters, die hun bedrijf in gevaar zagen gebracht, andere wegen werden ingeslagen, de inleiding van het onderzoek *kan* m.i. niet dienstig zijn geweest aan het verkrijgen van onpartijdige uitkomsten.

En, zonder aan de goede trouw van den delischen enquêteur, wien m. i., is de klacht der delische planters juist, beleid ten eenenmale moet worden ontzegd, ook maar eenigszins te twijfelen, is m. i. twijfel aan de hooge waarde van zijn rapport en daaruit getrokken algemeene conclusiën alleszins gerechtvaardigd.

Die conclusiën, zal men zeggen, zijn getrokken uit feiten. Pardon, conclusiën berusten gemeenlijk op de voorstelling van de feiten gegeven. En nu behoeft men waarlijk niet zoo heel veel wereldwijsheid te bezitten, om te weten, dat een zelfde feit aanleiding kan geven tot verschillende voorstellingen, zonder dat aan bewuste partijdigheid mag worden gedacht.

Wij hebben in de Deli-zaak slechts den *openbaren aanklager* gehoord, wiens optreden onafhankelijk van zijn wil, tot feiten-constructie *kan* aanleiding hebben gegeven, en gronden nu daarop ons recht, om gelijk geschied is, op heel de delische samenleving het odium van „moreele inzinking" te drukken, zonder hare verdediging te hooren?

Dat, geachte redactie, is m. i. een even groot onrecht, als hetwelk door enkele planters hunnen arbeiders zeer zeker is aangedaan.

NEDERLANDER.

## Van Vreemde Koloniën.

**Koloniale Pensioenen in Indo China.** De heer François Deloncle, afgevaardigde voor Cochin China, heeft der fransche Kamer van afgevaardigden een ontwerp-besluit ter goedkeuring voorgelegd, dat een der meest brandende vraagstukken voor het ambtenaarspersoneel in Indo-China raakt. Er is daarbij geen sprake van de oprichting, want het fonds bestaat reeds sedert 1898, maar van de verbetering van den toestand van het locaal pensioenfonds in Indo-China. Het ontwerp betreft uitsluitend Indo-China, wijl die fransche kolonie alleen over voldoende middelen beschikt, om de toekomst der ambtenaren te verzekeren, welke zij in haren dienst neemt en niet in aanmerking komen voor staatspensioen. Doch meent men, dat ook in de andere koloniën er op moet worden aangestuurd, dat ook dáàr den ambtenaren pensioen moet worden verzekerd door locale fondsen, werkende op overeenkomstige wijze als het, in Indo-China bestaande. Waar dit laatste dus als model geldt, waarnaar andere eventueel op te richten fondsen zullen worden gecopieerd, is het begrijpelijk, dat alles wat daarop betrekking heeft in hooge mate de belangstelling wekt van fransche ambtelijke koloniale kringen, terwijl het onderwerp ook, ter vergelijking met de ten onzent bestaande toestanden, wel aandacht verdient.

Hoe is men er toe gekomen om in Indo-China een locaal pensioenfonds op te richten? Daartoe bestonden twee redenen.

De eerste was, dat de ambtenaren door den gouverneur benoemd buiten de, door de wetgevende macht in het moederland georganiseerde diensten, in het geheel geen recht op pensioen hadden.

De tweede reden was, dat de ambtenaren, behoorende tot de bevoorrechte klasse van hen, op wie men de bepalingen der fransche wet van 1853 wel van toepassing had willen verklaren, daarvan in werkelijkheid geen voordeel konden trekken, door de bepalingen zelve, in die wet neêrgelegd.

Ja, die ambtenaren, welke uit het moederland van dàär bestaande diensten naar de kolonie werden gedetacheerd, konden na vijf en twintig dienstjaren waarvan vijftien in de kolonie doorgebracht recht op pensioen doen gelden, zoo ze tevens den vijf- en vijftig jarigen leeftijd hadden bereikt. Maar een groot gedeelte van het personeel in Indo-China behoort niet tot de kaders van het moederland. Vele beambten worden uit de plaatselijke elementen gerecruteerd en benoemd. Dezen maken hun heele carrière in de kolonie, en hoewel ze dus veel langer aan verderfelijke klimaatsinvloeden bloot staan, dan hunne collega's, die maar 'n zekeren tijd in den kolonialen dienst doorbrengen, bestond voor hen de bepaling, dat zij om aanspraak op pensioen te verkrijgen, evenals of ze in het moederland dienden, een dertig jarigen diensttijd achter den rug en den zestig jarigen leeftijd bereikt moesten hebben.

Het was deze abnormaliteit, welke bij de bespreking van de onderwerpelijke aangelegenheid in de zitting van den franschen Senaat van 1898, den heer Constans aanleiding gaf tot de volgende opmerking:

„Er is nog een derde categorie van ambtenaren, die der lagere en meest blootgestelde klassen, de categorie der locale beambten, opzichters bij het boschwezen, regie- en douane-beambten, geëmployeerden bij het kadaster en bij de openbare werken, allen verplicht tot harden arbeid op alle uren van den dag; dezen worden veel harder, bijna wreed behandeld. Zij moeten dertig jaren dienst in de kolonie hebben gepresteerd en zestig jaar oud zijn, om recht te hebben op pensioen. Nauwgezet houdt men van die ongelukkigen vijf percent van hun tractement in. Dat geld vloeit in de fransche staatskas en komt er nooit wêer uit, om de eenvoudige reden, dat er geen voorbeelden zijn van ambtenaren, die gedurende dertig jaren dienst in onze groote kolonie in het verre Oosten hebben verricht, en daarbij in de kolonie zelve zestig jaar oud geworden zijn".

Het was ten behoeve van deze ambtenaren, dat het voorschrift van 1898 werd in het leven geroepen, waarbij een locaal pensioenfonds voor Indo-China werd ingesteld, dat én door stortingen der ambtenaren én door bijdragen der verschillende koloniën en protectoraten van Indo-China moet worden in stand gehouden.

Volgens de bepalingen van het decreet van 5 Mei 1898 wordt zonder dat er van 'n leeftijd sprake is, recht op pensioen verworven door 'n vijf en twintig jarigen dienst waarvan minstens twintig jaren in Indo-China, met dien verstande, dat wat de laatstgenoemde voorwaarde betreft, de jaren met verlof doorgebracht tot vijf jaren toe, worden gerekend tot den kolonialen diensttijd te behooren.

De pensioenen bedragen voor elk dienstjaar het één-honderste van het tractement, door den belanghebbende gemiddeld in de laatste vier jaren van actieven dienst getoucheerd, zijnde het minimum dier pensioenen vastgesteld op 800 franken en het maximum op vijf-en-veertig ten honderd van het vorengenoemd gemiddelde.

Alle diensten, buiten Indo-China verricht, hetzij in Frankrijk, hetzij in een andere kolonie, worden voor niet meer dan vijf jaren in rekening gebracht.

Om gezondheidsredenen, of uithoofde van intrekking eener betrekking, kunnen pensioenen worden toegekend na vijftien-jarigen dienst, waarvan tien jaren in Indo-China, ten bedrage van het één-honderdste voor elk dienstjaar van het gemiddeld tractement in de laatste vier jaren tot een minimum van 480 franken.

De weduwen hebben recht op een pensioen, gelijk staande met vijftien-hondersten van het tractement van den echtgenoot in de kolonie; de weezen hebben recht op ondersteuning tot hun meerderjarigheid.

De heer François Deloncle heeft nu voorgesteld, in in deze regeling een wijziging te brengen, d. w. z. de pensioens-vooruitzichten der ambtenaren te verbeteren.

De stand van het pensioenfonds is, daar de regeling nog nieuw is en er weinig gepensionneerden onder die regeling zijn, gunstig. Het kapitaal bedraagt ruim 2 millioen gulden en in 1903 stond tegenover een totaal van 141.194 piasters aan uitgaven, een van 287.872 piasters aan inkomsten.

Voorgesteld wordt nu door den afgevaardigde voor Cochin-China om het minimum-pensioen te brengen van 800 op 1200 franken, en het maximum te verhoogen tot 8000 franken, terwijl de dienstjaren, niet in indo-chineeschen dienst verricht, bij de berekening van het pensioen niet voor slechts vijf jaren maar voor den vollen duur zouden moeten worden in rekening gebracht.

De *Dépêche Coloniale* meende, dat er van het maximum van 8000 franken wel wat af kon:

„Wanneer een oud-prefect, of een oud-directeur of directeur-generaal aan een der ministerie's zich met 6000 franken moet bedruipen, is dat maximum voldoende te achten voor een ambtenaar der douanes en regieën in Cochin-China en Tongkin".

**Slangen en tijgers in Engelsch Indië.** Evenals men hier wel eens luitjes griezelige verhalen hoort doen van slangen en tijgers, waarvan het in ons Indie zou wemelen, weten onze overburen aan de overzijde van het Kanaal, wanneer ze uit het land van Indus en Ganges teruggekeerd zijn, braaf op te snijden van hunne ontmoetingen met die ongure beestjes, die ze misschien nooit anders dan in een kooi, achter dikke tralies hebben gezien. Het geringe aantal blanken, dat aan de aanvallen dier dieren ten offer valt, is het duidelijkste bewijs, dat de Europeanen daar niet zoo heel veel last van hebben, waarbij echter nog moet worden erkend dat hunne kleeding hen tegen slangenbeten beschermt.

Maar de Indiër in zijn dorp, temidden of in de nabijheid van dichte wildernissen, kan van de verwoestingen, welke slangen en wilde dieren onder zijne landgenooten zoowel als onder zijne kudden aanrichten, terecht een woordje meêpraten.

Ten vorigen jare zijn niet minder dan 24,576 menschen en 96,226 stuks vee op die manier aan hun eind gekomen. Bij na 22,000 menschenlevens komen op rekening der slangen, terwijl de wilde dieren de grootste opruiming hielden onder het vee: 40,000 namen de luipaarden voor hunne rekening, terwijl de tijgers er 30,000 van kant maakten. Dat deze laatsten echter ook hoogst gevaarlijk voor den mensch kunnen worden, blijkt uit 't feit dat in één district 48 menschen door eene en dezelfde tijgerin werden gedood. Wel wordt ook omgekeerd onder de wilde dieren opgeruimd, zoodat b.v. ten vorigen jare 1285 tijgers, 4370 luipaarden, 2000 beren en 2086 wolven naar den dierenhemel verhuisden, maar er blijven er toch genoeg over, zoodat er geen vermindering in het aantal offers valt te constateeren. Daarvoor zorgt ook het indisch bijgeloof.

Evenals de Hindoe heel gemoedereerd zijn heelen oogst ziet vernielen door de, voor hem heilige antilopen en apen, zal hij ook, wanneer 't maar eenigszins kan worden vermeden, er niet toe komen, om den zoo gevaarlijke cobra eenig leed te doen. Dit beestje is ook een voorwerp van aanbidding en eerbied voor hem. Kan hij niet anders, dan wordt de gedoode cobra toch met de noodige eerbewijzen verbrand, onder herhaalde betuiging dat heusch niet anders dan harde noodzaak schuld draagt aan het betreurenswaardig feit.

Wat de wilde dieren aangaat, die het op zijn leven, zijn vee of aanplantingen gemunt hebben, staat de Indiër, waar het bijgeloof hem niet in den weg staat, vrij wel machteloos, door de strenge en beperkende bepalingen op 't bezit van vuurwapenen in de kolonie. In de *Times* wordt er dan ook op aangedrongen om de betreffende bepalingen in meer vrijzinnigen geest te herzien, en aan betrouwbare inlanders in streken, door wilde dieren onveilig gemaakt, toe te staan vuurwapens te houden en te gebruiken.

**De Straits Settlements.** Het verslag over 1903 van deze engelsche kolonie toont aan, dat ook dáár de inkomsten door de uitgaven worden overtroffen, niettegenstaande eerstgenoemde vergeleken bij 'n paar jaar te voren met ongeveer 11,5 pct, en wel van 7.315.001 dollars in 1901 tot 7.958.496 dollars in 1903 vooruitgingen. De in- en uitvoerhandel leverde, volgens het verslag, maar matig bevredigende uitkomsten op. Toch wees de invoerhandel, in dollars uitgedrukt op 'n vermeerdering van 8½ percent, en in ponden sterling wêergegeven, op eene van 12½ percent, terwijl de uitvoerhandel, in dollars uitgedrukt, met ½ pct. achteruitgegaan, in ponden sterling weêrgegeven 'n vooruitgang met 2 pct. aantoonde.

Opmerking verdient, wat in het verslag als reden wordt aangegeven voor het verschijnsel, dat de positie der kolonie, als distribuante van verschillende artikelen voor omliggende landen, neiging tot verzwakking aan den dag legt. Hooge vrachten, gebrek aan concurrentie in de scheepvaart, de natuurlijke neiging tot rechtstreeksch vervoer naar de landen van bestemming, en mogelijk de *toenemende ondernemingsgeest van hollandsche kooplieden*, worden in het verslag daartoe gereleveerd.

Niettegenstaande bedoelde neiging, nam echter het verkeer in de havens van Singapore en Penang in 1903 weêr toe met 1.249.000 tonnen aan in- en uitklaringen.

Zaken met de havens van Java bleven binnen nog nauwere grenzen dan gewoonlijk beperkt; en de *handel met Nederlandsch Borneo blijkt al meer en meer in handen van de kooplieden op Java over te gaan.*

De cursiveeringen hiervoren, doen ons zien, dat men in den vreemde begint te merken, dat de Jan-Salie-geest er zoo langzamerhand bij ons begint uit te raken.

**De fransch-engelsche overeenkomst** is op het laatste nippertje door den franschen Senaat goedgekeurd. Den 8en zou de overeenkomst zijn vervallen, wanneer zij nog niet de volle bekrachtiging van het fransche parlement had verkregen, maar de Senaat, waar verschillende sprekers tegen de aanneming adviseerden, bedacht zich nog bijtijds, en verleende den 7en zijne sanctie aan het verdrag, dat volgens sommigen nu eerst recht aanleiding tot hommeles tusschen beide contracteerende partijen zal geven.

Want het verdrag, dat in Engeland wordt beschouwd als 'n afdoende maatregel, om aan verschillende bisbilles 'n einde te maken, geldt voor vele Franschen slechts als 'n eersten, zij 't ook gewichtigen stap op den weg der minnelijke schikking van verschillende geschillen.

Frankrijk heeft wel zijn French Shore op New-Foundland opgegeven, maar in de stellige verwachting dat de New-Foundlanders nu ook de Bait-bill zullen intrekken, welke den franschen visschers, die van St. Pierre en Miquelon ter vischvangst gaan, belet aan aas te komen voor de groote visscherij. Maar, we zeiden het reeds, de New-Foundlanders hebben er geen plan op, om dien vreemden visschers op hunne kusten ter wille te zijn, en de quaestie blijft dus even actueel als te voren, behalve dat Frankrijk in die contrijen er nu minder goed voor staat dan te voren.

Ook de Nieuwe Hebriden-quaestie is nu weer 'n beetje opgerakeld, en er is nu ook de verklaring van den heer Reid in het australisch parlement, dat indien Frankrijk er toe zou willen overgaan om de Nieuwe Hebriden, al of niet met Engelands toestemming, te annexeeren, Australië voor zijne rechten zou weten op te komen.

Rare luidjes toch die Australiërs! Ze maken wetten voor hun land, om er de duizenden Kanakken, die er als arbeiders werkten, uit te drijven, en willen nu toch dat land der Kanakken aan het hunne toevoegen — om er ook 'n blank land van te maken. De Nieuwe Hebriden moeten voor europeesche kolonisatie geschikt bevonden zijn, en de Kanak, die buiten zijn land goed weet te werken, voert thuis gekomen weêr niets uit en wordt dus 'n onnut wezen, precies als dat met de Nieuw Hollanders het geval was, die men nu met 'n lantaarntje moet zoeken in „darkest Australia."

Op het oogenblik probeeren beide concurrenten elkaar in den archipel vliegen af te vangen, door stoomvaartsubsidies, uitzending van kolonisten en diergelijken, maar de uitkomst zal wel wezen, dat Frankrijk er 't loodje bij legt zonder veel misbaar, want van het huidige anticlericale regime is 't wel niet te verwachten, dat het voor den Heiligen Geest ten strijde zou trekken, die aan het hoofdeiland van dien archipel zijn naam schonk.

## Uit de Bintang Hindia.

*Bevordering van de Javaansche Kunst* zoo heet een artikel onderteekend *R. M. Soeporto* opgenomen in no. 22, 2en jaargang van het in den titel genoemde, geïllustreerd Maleisch blad.

Wij vestigen daarop de aandacht omdat wij den inhoud zoo bijzonder merkwàardig vinden, zoowel voor hen die even als wij, in het krachtig tot ontwikkeling brengen van het Javaansche volk, veel heil zien, als voor de weinigen, die oog en oor en daarbij liefst ook de beurs gesloten houden, waar het geldt de verbetering van den materiëelen en intellectueelen toestand van die volgens hen, aardslui, dobbelziek, zorgeloos, onnadenkende en domme inlanders!

R. M. Soeporto gaat uit van de stelling, dat er met het streven tot verbetering van den economischen toestand van zijn volk een begin is gemaakt en dat alle ontwikkelden onder de Javanen ernstig daaraan meewerken, maar hij meent ontdekt te hebben, dat bij dit pogen tot het veroveren van meer welvaart, het gevoel voor het schoone gaat verdwijnen en de nationale kunst verwaarloosd wordt. De oude Javaansche kunst, die zooals hij zegt, door de Europeanen hoog wordt geschat, doch die door velen onder zijn eigen landgenooten met geringschatting wordt verwaarloosd.

*Laat ons toch in de eerste plaats Javaan blijven!* is zijne aansporing. Dit is ook het verlangen, zegt hij, van Nederland, dat ons vooruit wil helpen!

Hij geeft eene korte schets om aan te toonen, hoe hoog, ook reeds in overoude tijden, de kunst bij den Javaan stond aangeschreven en bewijst dat hem de geschiedenis der Nederlandsche litteratuur niet vreemd is, door er op te wijzen, dat zijn voorvaderen, in de gouden eeuw der Javaansche letteren hun Muiderslot hadden.

Zijn oproep, gericht aan zijne stamgenooten kunnen wij niet beter doen begrijpen, dan door eenige alineas uit zijn stuk geheel over te drukken:

„Inzonderheid zijn mijne woorden echter aan u, ontwikkelden, leiders onzer natie, gericht en daarom moet één uit uw midden na het hooren onzer klacht, dadelijk het voornemen opvatten, om het in vervallen staat verkeerende gebouw onzer voorheen zoo hooggeschatte kunsten te hernieuwen.

De tijd is thans gekomen, waarin met dat werk een aanvang dient te worden gemaakt, nu wij den bouwtrant nog niet vergeten zijn, en voor het herkrijgen van den vorigen luister nog geen nieuwe materialen behoeven te gebruiken, in welk geval het gebouw ontsierd zou worden, wat tengevolge zou hebben, dat onze nakomelingen, zich minder door zijne schoonheid aangetrokken, het niet in stand hielden.

Wij zijn er zeker van, dat ook uw hart zal inkrimpen bij de gedachte, dat, tenzij de onverschilligheid bijtijds in vereering verandere, onze schoone en rijke taal eenmaal tot de doode gerekend, onze dichtkunst door ons nageslacht niet gekend en op Java de zachte tonen der gamelan niet meer gehoord zouden worden.

Al bezit gij misschien reeds de kracht van het ons niet eigen rusteloos streven en al kunt gij, door uw op Westerschen voet ingerichte opvoeding, ons ideaal van rust niet beseffen, toch geloof ik, dat ze u niet altoos onbekend zal zijn; want hoewel gedost in Westersch beschavingsgewaad, zult gij toch niet ontaard zijn: een Javaan zijt gij en zult gij altijd blijven en daarom durven wij u dan ook met zekerheid voorspellen, dat bij u vroeg of laat het gevoel van liefde voor onze eigen kunsten weder zal opvlammen.

Van nu af moeten derhalve de belangen onzer kunst net zoo goed als onze verheffing u ter harte gaan. Eerst wanneer deze twee hand aan hand gaan, zal Java zich in het bezit zijner oorspronkelijke bewoners kunnen verheugen.

Ten laatste zij hier uit ons aller naam nog de wensch uitgesproken, dat, mocht er uit uw midden een letterkundige opstaan, deze ons geen betere dienst kan bewijzen, dan door de vergemakkelijking der studie van onze eigen taal; evenals een musicus door het vereeuwigen onzer liederen en gamelanwijsjes in noten. En mocht later een uwer 't zoover brengen, dat hij zelfs een Westersche kunst machtig kon worden, gesteld eens de beeldhouwkunst, dat hij dan door de vervaardiging van een beeld, voorstellende een landgenoot zijn waar genot smakende, nl. „een Javaan in zijn djogetstand" (1), onze kunst verheffe. Zoo zij het!

(1) djoget (onze nationale dans)

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 41. Donderdag 22 December 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**.
voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

## Mededeeling.

**Van het Dagelijksch Bestuur:**

De Afdeeling 's-Gravenhage verrichtte het goede werk eene propaganda-circulaire te doen drukken, om te worden toegezonden aan personen, van wie men denkt, dat zij bij kennisneming met het doel en streven onzer Vereeniging, als *donateur* of als *lid* zullen willen toetreden. Vooral ook zal die circulaire kunnen dienen bij persoonlijke propaganda.

Wij zijn daardoor tot het besluit gekomen om in denzelfden geest eene circulaire van het Hoofdbestuur te doen uitgaan, waarvan hieronder een afdruk volgt. Aan *Afdeelingsbesturen*, *Correspondenten* of *leden der Vereeniging*, die van de circulaire willen gebruik maken, verzoeken wij aan onzen Secretaris eene opgave te zenden van het getal exemplaren, dat zij verlangen. De toezending geschiedt kosteloos.

## Circulaire.

Niet genoeg kunnen wij Nederlanders doordrongen zijn van het belang onzer schoone Koloniën; hoe hartgrondig worden zij door andere natiën ons benijd!

Omgekeerd, gevoelen de bewoners der Overzeesche gewesten door belangen van allerlei aard, innig zich aangetrokken tot het Moederland.

Eenerzijds kan daarom gebrek aan sympathie van velen hier te lande alleen worden verklaard door onvoldoende bekendheid met onze Indiën; ten andere is het een feit, dat men daarginds, niet zelden zich had te beklagen over het Moederland. Zoodanig werden de nadeelen van een en ander gevoeld, dat er een krachtigen aandrang ontstond tot het stichten van eene Vereeniging, bestemd om in de onmiskenbare behoefte aan een hechteren band te voorzien; zoo kwam tot stand de Vereeniging **„Oost en West"** en gedurende de weinige jaren van haar bestaan werd haar belangelooze, daarom niet minder belangrijke arbeid, in ruimen kring gewaardeerd. Zij stelt zich ten doel:

Vooreerst het verspreiden van populaire kennis in Nederland omtrent ons Oost- en West-Indië — over het algemeen laat die nog veel te wenschen over;

voorts het ontwikkelen van Inlandsche huisvlijt, nijverheid en kunst; ook in dit opzicht werd in een korte spanne tijds reeds veel gedaan;

vervolgens het geven van raad, in den meest uitgebreiden zin, aan hen, die hierheen komen of naar Indië vertrekken en wenschen te worden ingelicht; alsook aan ouders, die een in alle opzichten *goed* tehuis — en des gevorderd ook behoorlijk toezicht daarop — zoeken voor hunne kinderen, van wie zij zich, als zij ze in Europa willen doen opvoeden, moeten scheiden;

eindelijk het behulpzaam zijn in het verkrijgen van werkzaamheden, wanneer zij, wier belangen de Vereeniging voorstaat, zich hiertoe aanmelden; vooral ook in deze richting was zij ontegenzeggelijk met vrucht bezig.

De taak wordt dus breed opgevat en velen toonden, door toetreding tot het lidmaatschap, dit op prijs te stellen.

Om lid te worden kan men reeds volstaan met eene minimum-contributie van f 1.50 per jaar in Nederland, en f 2.50 in Oost- en West-Indië of in het Buitenland; maar zij, die in staat zijn meer bij te dragen doen dit zeker gaarne, om de Vereeniging ook finantieel krachtiger te maken tot het bereiken van haar doel.

Door eene jaarlijksche bijdrage van minstens f 5.— of eene schenking in éens van f 100.— is men donateur of donatrice.

Buiten en behalve den directen en zedelijken steun, dien men, lid wordende, verleent aan eene nuttige instelling, heeft men de voordeelen:

dat men gebruik kan maken van de tusschenkomst der Vereeniging;

dat men gratis en portvrij ontvangt het **„Koloniaal Weekblad"**, het orgaan der Vereeniging;

dat men in haar gebouw **Laan van Meerdervoort 195** aantreft eene leeszaal, met de voornaamste Oost- en West-Indische Dag- en Weekbladen, brochures, enz., zoomede eene uitstekende Indische restauratie, waarvan veel gebruik gemaakt wordt.

Mede heeft men toegang tot de interessante Winter-voordrachten, gewijd aan Indische aangelegenheden en tot de Tentoonstellingen van Indische Nijverheid en Kunst, ook die, welke uitgaan van onze stichting **„Boeatan", Plaats 9, Den Haag.**

Te betreuren is het, dat de toeneming van het ledental niet in overeenstemming is met de onbetwistbare diensten, door de Vereeniging bewezen; daarom dit opwekkend woord tot allen, die begrijpen en voelen, dat wij belang moeten stellen in onze Indiën, waar nog zooveel te doen, zooveel goed te maken is, zoowel in het belang van het Moederland zelf, als van de Koloniën. Waar wij — behalve de millioenen inlanders, die wat hun heil betreft grootendeels van Nederland afhankelijk zijn — ook bloedverwanten en vrienden hebben, die er werken, die weder tot ons komen, tijdelijk of voor goed, en allicht dan dringend welmeenenden raad of vriendschappelijke hulp behoeven.

Voorwaar, zoo gaarne zouden wij méér nog verrichten, overtuigd dat nog steeds veel braak ligt, wat op ontginning wacht, dat veel sluimert, [illegible] nog te doen is tot opheffing van de inlandsche bevolking.

Men stelle ons hiertoe in staat.

Reeds met eene betrekkelijk geringe bijdrage, kan men steun verleenen en wij durven ons daarom vleien, dat U het elders in dit blad te vinden inteekenbiljet **ingevuld** zult willen toezenden aan onzen Secretaris, dan wel aan een der afdeelingsbesturen of correspondenten, ten blijke Uwer belangstelling in den bloei van **„Oost en West"**.

*Namens het Hoofdbestuur,*
Het Dagelijksch Bestuur
N. VAN ZUYLEN—TROMP, *Presidente.*
G. A. SCHERER, *Vice-President.*
G. P. H. H. GONGGRIJP, *Penningmeester.*
L. P. F. SCHIMPF, *Secretaris.*
**Theresiastraat 8, Den Haag.**

**Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.**

**Inhoud van dit nummer.**



## FEUILLETON.

## De Hechtste Band.

*Naar den Engelsch-Indischen roman van ALICE PERRIN,*
door N. v. Z.

*Hoofdstuk X.*

De eerste dagen van September waren in het lagere deel van het Himalaija gebergte helder en droog; de hellingen der heuvels waren reeds in herfsttinten gehuld, de varens en mossen, die er bij massa's op de stammen en takken der boomen groeiden, begonnen al geel te worden en af te vallen, en de lucht was scherp en schel door den schitterenden zonneschijn. Dit waren geen voordeelige verschijnselen voor den aanstaanden oogst in de vlakten van Noordelijk Indië, want de wolken, die uit zee stijgen en landwaarts in trekken, tot zij tegen de bergen stooten, waren dit seizoen buitengewoon licht geweest, en de regens hadden schrikbarend vroeg opgehouden.

Mevrouw Everard, de echtgenoote van den Kolonel-Gouvernements-secretaris, zat in de achtergalerij van haar huis in een der belangrijkste posten van het heuvelland en keek naar den dikken damp, die zich uitspreidde over de eindelooze vlakte beneden haar; zij dacht met medelijden aan al de ongelukkige schepsels, die daar moesten leven in die zoele vochtigheid, welke het einde van het regenseizoen kenmerkt. Mevrouw Everard had in Engelsch-Indië, waar zij een groot deel van haar leven had doorgebracht, heel wat ondervinding opgedaan; zij bezat in groote mate dat hulpvaardige medegevoel en die goedhartige verdraagzaamheid jegens hare medemenschen, welke de in het oog vallende kenmerken zijn van Engelschen, die ver van hun land gebannen in gemeenschap leven. Menigen aan thyphus of dysenterie lijdenden onderofficier had zij met de grootste zorg zoolang verpleegd, tot hij weer gezond en krachtig was; menig jong vrouwtje, dat onbeholpen en hulpeloos in het vreemde land kwam, moederlijk op streek geholpen; menig door de baboe's bedorven kind weer terecht gebracht en altijd was zij klaar om dieren, wier eigenaars met verlof of voor goed weggingen, liefderijk in haar huis op te nemen. Zij was een *memsahib* van het ware soort, die altijd de beste *kokkie* van de plaats had en wier huis beroemd was om zijn echte gezelligheid; maar zij wist ook op een cent na de waarde van alle voortbrengselen van het land, zoodat 't al een heele domme inboorling moest zijn, die zou willen trachten haar te bedotten. Omtrent haar uiterlijke verschijning en andere weinig beteekenende vormelijkheden in het leven was zij erg onverschillig; zij vond, dat de kleermaker uit de bazar heel goed een pak voor haar »oudje«, zooals ze haar man noemde, en japonnen voor haar kon maken. Het gevolg hiervan was, dat hun kleeding, hoewel zeer voldoende uit een oogpunt van welvoegelijkheid en bescherming tegen de invloeden van het weer, volstrekt niet aan de eischen der mode voldeed. Een spotvogel maakte eens de opmerking: »dat het echtpaar Everards er altijd uitzag, alsof hij haar kleeren en zij de zijne gemaakt had.«

Maar, hoe simpel hun uiterlijk ook mocht zijn, in heel Engelsch-Indië kon men geen vriendelijker menschenpaar vinden, dat meer algemeen bemind was. Hun tegenwoordige post werd eigenlijk niet door hen gewaardeerd; wat zij het prettigst vonden, was een goede standplaats in de benedenlanden, waar mevrouw Everard een groot hoenderpark en een kudde koeien kon houden en nog veel tijd over hebben om aan hare huishouden te wijden, waar ook haar medicijnkist en verpleegkunst naar waarde werden geschat. In een hooggelegen hoofdplaats is niet veel beschikbare ruimte; daar zijn militaire docters en ook een burgergeneesheer, een uitstekend hospitaal en een staf van beroeps-verpleegsters; ook rusten daar op de hoofdofficieren en hunne vrouwen vele maatschappelijke plichten, en ofschoon de Everards oprecht gastvrij waren, hielden zij niet van uitgaan en ontvangen, en was hun de dikwijls opgeschroefde vroolijkheid van partijen hinderlijk.

Op dit oogenblik was mevrouw Everard druk bezig dikke, wollen sokken voor haar man te breiën, gezeten in een breeden, rieten stoel met een klein tafeltje naast zich, waarop haar grooten, kurken zonnehoed lag, dien zij zonder eenige versiering gewoon was op te zetten en meestal slechts met een stuk rood bureauband onder de kin vastbond. Aan hare voeten lagen zes honden van verschillend ras en buiten in de zon kregen de paarden onder haar wakend oog hun middagmaal. Haar eigen rijpaard was een Bhoetiya pony met gespleten ooren, ruige manen en een krommen nek. Zij bereed die altijd in haar gewone japon, wanneer zij boodschappen te doen of bezoeken af te leggen had, zelfs als zij naar een diner ging, want zij had er erg op tegen in een stoel, op mannen-schouders rustend, gedragen te worden, wat daar anders voor dames in de bergstreken het algemeen vervoermiddel was.

Een bediende kwam den hoek van het huis om met twee kaartjes op een blaadje.

»Vervelend!«, zuchtte mevrouw Everard. Maar toen zij na haar breiwerk op zijde gelegd te hebben, den naam op de kaartjes las, verhelderde haar breed, weinigsprekend gelaat. »De jonge Jardine, met titel en al!« riep zij verheugd, den bediende gelastend den wachtenden bezoeker dadelijk bij haar te brengen, die spoedig daarop door de binnengalerij naar haar toe kwam.

»Zoo, wat ben je gauw weer naar het warme land terug gekomen!« was hare begroeting. »Wij dachten, dat je waarschijnlijk wel voorgoed weg waart gegaan. Maar kerel, wat scheelt er aan? — Je lijkt uitgehongerd! Heb je een erg slechte *Khansamah* (menagemeester)?«

Bob Jardine legde zijn hoed en zweep neer en ging loom zitten. »Ik ben in Augustus weer tot mijn regiment teruggekeerd, en toen de regens ophielden, dadelijk aan het jagen gegaan, misschien wat te vroeg; ik heb er tenminste koorts van opgeloopen en ben nu voor veertien dagen met verlof in de bergen.

»Die je natuurlijk hier bij ons komt doorbrengen. Je hebt veel en goed voedsel noodig, wat je in je club niet krijgen kunt. Ik zal dadelijk je goed laten halen«.

Zij gaf hiertoe vlug het bevel en Bob nam dankbaar haar aanbod aan, zonder eenige bedenking te maken; alleen voegde hij er aan toe, dat hij hoopte spoedig weer zooveel hersteld te zijn, dat hij vóór het einde van zijn verloftijd eenige dagen op de patrijzen-jacht zou kunnen gaan.

»Dat zal wel lukken — ik wou, dat ik ook mee kon doen«, zeide mevrouw Everard. »Ik hoor, dat die vogels dit jaar heel goed zijn; maar van jagen zal voor ons de eerste drie maanden wel niet veel inkomen. Wij moeten al gauw op inspectie-reis. Maar tegen Kerstmis hebben wij plan om voor ons eigen genoegen ergens onze tenten op te slaan, waar ook wat klein wild in de buurt is, en dan rekenen wij er op, dat je bij ons komt«.

»Heel graag«, antwoordde Bob, zonder veel opgewektheid. Mevrouw Everard keek hem onderzoekend aan; zij was belangstellend nieuwsgierig te weten, wat hem weer naar

## Koloniale Tentoonstellingen.

Van verschillende kanten ontvingen wij berichten omtrent het deelnemen ook van wege den Oost-Indischen handel en de Industrie, aan **de internationale Tentoonstelling te Luik**.

Naar aanleiding daarvan hebben wij aan het commissariaat der Belgische Regeering gevraagd onder welke voorwaarden door gegadigden aan de tentoonstelling in het zoogenaamde *Palais Colonial* zou kunnen worden deelgenomen en tot antwoord ontvangen, dat geen afzonderlijk internationaal gebouw voor de Koloniale inzendingen zal worden opgericht, maar dat ieder land zorgen moet voor de inrichting van eigen localiteit. Tot nog toe hebben alleen Frankrijk en Engeland zich aangemeld om van een deel hunner koloniën exposities in te richten. De gebouwen komen in een afzonderlijk park.

De Minister van B. Z. heeft ter kennis van belanghebbenden gebracht, dat van 6 Mei tot 16 September 1905 in het „Crystal Palace" te Londen eene **Britsche Koloniale Tentoonstelling** zal worden gehouden, waarbij eene afdeeling is opengesteld voor *buitenlandsche fabrikanten* van artikelen, geschikt en nuttig voor het gebruik in de Koloniën.

Het bureau der Tentoonstelling is gevestigd te Londen 14 Victoriastreet. S. W.

## Week-Overzicht.

Van de Eerste Kamer kwamen de voorloopige verslagen in over de indische begrooting en de, gelijktijdig daarmeê ingediende wetsontwerpen. Algemeen werd instemming betuigd met 's ministers beleid en ook met de, door den minister gevoerde politiek kon men zich over het algemeen vereenigen. Ten aanzien van het ontwerp betreffende de economische ontwikkeling van Nederlandsch-Indië en den, door het moederland daartoe te verleenen steun, moet het worden gewaardeerd, dat meerdere leden van ons Hoogerhuis zich de vraag stelden: of de som van 40 millioen gulden niet te gering was om Indië afdoende hulp te verleenen?

De Tweede Kamer was niet weinig boos over de voorgestelde wijzigingen in de west-indische begrootingen voor het vorige jaar. Slordige raming zou daarvan de oorzaak wezen, als gevolg van de omstandigheid, dat tot dusverre dergelijke overschrijdingen steeds zijn goedgekeurd: »Als het weêr eens voorkomt, en geen afdoende en aanneembare uitlegging gegeven wordt, dan geven wij onze stem niet aan zulke voorstellen«, dreigden sommige leden.

Betreffende de wetsontwerpen tot voorziening in het kas-tekort op den indischen dienst 1904—1905 werd gevraagd: hoe de regeering aan de nog ontbrekende 18 millioen dacht te komen, die in elk geval ten laste van Indië blijven. Een leening? »Laat 't dan niet bij die 18 millioen blijven, maar gaat dan onmiddellijk een leening tot belangrijk hooger bedrag aan, daar anders te wachten staat, dat binnen zeer korten tijd een nieuwe leening voor aanstaande behoeften zal moeten worden gesloten«, maanden enkele leden den minister, en we gelooven, dat dezen 't bij 't rechte einde hebben, tenzij het moederland in den loop van het jaar alsnog zijn eigen belang in dat van de kolonie ziet, en eens flink in den zak tast. Maar Excellentie Harte kijkt nu al zuur, zoodat 't wel op 'n flinke leening voor Indië zal moeten uitloopen, wanneer we die maar kunnen plaatsen.

Door de commissie tot wetenschappelijk onderzoek van Suriname is van den leider der Gonini-expeditie, A. Franssen Herderschee bericht ontvangen, dat deze den 25en November ll. te Paramaribo is teruggekeerd. Zijn metgezel luitenant ter-zee de Goeje had zich einde Sen- [illegible] voor 'n tocht naar de Boven-Paroe, om daar nader kennis te maken met de Trio-Indianen. Deze is nog niet te Paramaribo teruggekeerd. Niettegenstaande de vermoeienissen van den tocht, die veel wetenwaardigs en bezienswaardigs heeft opgeleverd, was de gezondheidstoestand onder de deelnemers gunstig; en dat heel in 't hartje van het surinaamsche binnenland met zijn „moordend klimaat!"

We hebben sedert October weer een nieuwe politieke partij in den lande, de nationaal-historische en deze heeft nu ook haar program, waaraan we, uit koloniaal oogpunt, het volgende ontleenen:

Artikel 8 van het program van beginselen luidt:

Wat de buitenlandsche staatkunde aangaat, zij in hoofdzaak het streven der Overheid gericht op de krachtdadige bevordering en uitbreiding van de handelsbelangen der zoowel binnen als buiten de grenzen des Rijks en in de koloniën en bezittingen gevestigde Nederlandsche onderdanen — mede, door het steunen van met dit doel opgerichte particuliere instellingen en vereenigingen, — en op de verhooging van het aanzien van ons land in den vreemde.

De werkzaamheden der consulaire ambtenaren in het bijzonder behooren te strekken tot spoedige en voortdurende voorlichting en tot opwekking van den ondernemingsgeest.«

Van 'n eigen indische marine is de partij blijkbaar niet gediend. Artikel 13 toch luidt te dien opzichte:

»De strijdkrachten en weermiddelen ter zee en te land behooren zoodanig te worden samengesteld en toegerust, dat zij naar behooren in staat zijn het grondgebied des Rijks, zoo in als buiten Europa, te verdedigen, de neutraliteit te handhaven en aan het optreden der diplomatie tot bescherming der nationale belangen kracht bij te zetten«.

Het eigenlijk koloniaal program der partij vinden we in art. 16 vervat, dat de volgende beginselen aangeeft:

»Voor Ned.-Indië worde eene staatkunde gevolgd, welke streeft naar bevordering van de welvaart en beschaving der inlandsche bevolking, doch zich vóór alles onthoude haar Westersche instellingen en gebruiken op te dringen, welke met hare historische ontwikkeling en haar karakter niet strooken; zoo worde, onder meer, het rechtstreeksche bestuur over die bevolking, mits onder de noodige waarborgen en toezicht der Regeering, voor een niet onbelangrijk deel toevertrouwd aan hare vorsten en hoofden, de bevordering van wier ontwikkeling en beschaving inzonderheid eene van de voorname zorgen der Regeering zij.

Voorts worde in Oost en West de vaderlandsche ondernemingsgeest opgewekt en ondersteunt, ten einde de productiviteit der overzeesche gewesten te verhoogen en daar nieuwe bronnen van welwaart in het leven te roepen«

Dat was 'n ernstig bericht, hetwelk *'t Alg. Hbl.* van zijn bataviaschen correspondent ontving, betreffende 'n opstootje onder nieuw aangekomen chineesche mijnwerkers voor Banka. De *Nieuwe Cour.* herinnerde hierbij aan 'n onderhoud, dat de redactie van dat blad had met den oud-havenmeester te Belawan Deli, Wintgens, die verklaarde te hebben vernomen, dat 't wel eens voorkomt, dat Chineezen voor Banka bestemd door de werfagenten was voorgespiegeld, dat zij naar Deli zouden gaan, waaraan zij de voorkeur geven boven den arbeid onder de vaderlijke hoede van het gouvernement. Waar Deli nu in de Tweede Kamer zulk een »mauvaise marque« kreeg, zal 't gouvernement daarin wel 'n aansporing vinden, om nu eens serieus zich er toe te zetten, om aan de misstanden op Banka 'n einde te maken. Ditmaal blijken de 1300 nieuw aangekomenen, waarvan er 400 weigerden het contract te teekenen en naar boord teruggebracht moesten worden, toch met 'n stoomer te zijn aangevoerd, maar met de werving schijnt 'r toch iets te zijn gebeurd, wat niet in den haak is.

Reuter had wêer eens 'n sensationneel bericht betreffende den oorlog, waarvan we ons iets zouden hebben kunnen aantrekken, van dat bericht wel te verstaan. De Engelsche stoomer »Pegu« zou op 'n afstandje van Penang een oorlogsschip gezien hebben, geen vlag voerend en koers zettend naar het Westen, blijkbaar in de richting van Poeloe Wai. »Een der Banda-eilanden«, teekent de *Nieuwe Rott. Cour.* hierbij aan, die dus blijkbaar 'n nieuwe eilandengroep van dien naam ten Westen van Penang heeft ontdekt.

Daar we intusschen niets bijzonders van Sabang hebben gehoord, zal die vreemde snuiter zonder vlag, wel Poeloe Weh of Wai, zooals de Engelschen het gelieven te noemen, links hebben laten liggen.

Minister Ellis heeft zijn pantserschip voor de actieve verdediging onzer kusten er Woensdag 14 dezer doorgekregen. Bij de velen, die het ten deze niet met hem eens zijn, sloot zich nog in een »Ingezonden« in de *Nieuwe Cour.* van 15 dezer, een inzender B. aan.

**Uit de Pers.** Een ommekeer *Nieuwe Cour.* van 17 dezer. De heer van Kol en de suikerindustrie idem van den heer Rookmaker. Amsterdammer van 18 dezer; de heer Nypels in de *Avondpost*.

In »Een ommekeer« handelt de Nieuwe over het besluit van den gouverneur-generaal van Heutsz om den titulairen bisschop van Batavia, toestemming tot het maken eener dienstreis naar de Minahassa te geven.

Na den stand der quaestie te hebben uiteengezet en te hebben aangehaald, dat nog in de jongste memorie van antwoord, in zake de Indische begrooting, de minister had medegedeeld, dat bedoelde toestemming laatstelijk door indische autoriteiten, ter wier beoordeeling deze quaestie moest worden gelaten, geweigerd was op het daartoe strekkend advies van den resident van Menado, schreef het blad het volgende:

»Men ziet het: Van de zijde der roomsch-katolieken in ons parlement wordt aanhoudende aandrang op de Regeering geoefend, opdat deze op haar beurt den Gouverneur-generaal er toe bewege zou de gevraagde vergunning te geven. Van de zijde des Ministers, hun politieken bondgenoot, doch in deze bijzondere aangelegenheid hun natuurlijken tegenstander, een even sterk sprekende geneigdheid om zich te beroepen op de te dezen uitsluitende bevoegdheid van den Gouverneur-generaal, een houding, die hem inderdaad door het Regeeringsreglement wordt vergemakkelijkt.

Van den kant van de Indische regeering daarentegen thans een besliste wending — verklaarbaar in zekeren zin hierdoor, dat generaal Rooseboom door generaal Van Heutsz is vervangen, doch niet te verklaren, wanneer men bedenkt, dat, gelijk de Minister mededeelt, de resident van Menado »laatstelijk«, dus niet lang geleden, tegen de vergunning geadviseerd heeft en zich afvraagt, hoe een landvoogd, met de plaatselijke toestanden noodzakerlijkerwijs niet of slechts gebrekkig bekend, nog niet langer dan een paar maanden aan het bewind, in een voor een gewest zoo belangrijke zaak, dwars tegen het advies van den resident kan ingaan.

Twee vragen rijzen dan ook onwillekeurig op. Ten eerste: of de heer Van Heutsz bedoeld besluit heeft genomen, zonder dat tusschen hem en den Minister op een zoo gewichtig punt, dat zoo verstrekkende gevolgen kan hebben, overeenstemming was verkregen. Maar welke zijn dan de motieven van den landvoogd? Of, ten tweede: heeft men hier met een schikking van politieken aard te doen, waartoe de Minister wel zijn medewerking heeft verleend? Wordt de rust in de Minahassa, worden de degelijkheid, de heilzame gevolgen der protestantsche zending aldaar, door een protestantsch minister geofferd aan de rust in de gelederen der regeeringscoalitie in Nederland?«

De *Nieuwe*, er van afziende de beantwoording dezer vragen te beproeven, meent, dat de behandeling der indische begrooting in de Eerste Kamer den minister welkome gelegenheid zal bieden, om deze quaestie nader toe te lichten.

»Dat er misbruiken bij de suikerindustrie op Java voorkomen, valt niet te ontkennen; schreef de *Nieuwe* in haar nummer van den 8en dezer. Het blad komt evenwel op tegen de voorstelling van den heer van Kol, alsof die misbruiken zoo algemeen zijn en het gevolg zouden wezen van den »onleschbaren gouddorst« der kapitalisten. Het blad schreef:

»Dat het anders kan en met vrucht, heeft de heer Van Deventer bewezen, die in zijn, vroeger door ons besproken, overzicht eveneens op misbruiken en misstanden bij de suikerindustrie wees. Kalm en ernstig deed hij dit, onbevooroordeeld, en de Minister heeft dadelijk getoond met zijn betoog rekening te houden, door, gelijk hij in zijn repliek mededeelde, de aandacht van den Gouverneur-Generaal op de door den heer Van Deventer tegen de grondhuurordonnatie ingebrachte bezwaren te vestigen. Een dergelijke critiek en een dergelijk optreden als gevolg daarvan moet worden toegejuicht. Zoo komt men verder tot toetsing der waarde van de aangvoerde bezwaren en kan men geleidelijk tot verbetering der toestanden geraken«.

Wat de, door den heer van Kol aangeprezen middelen betreft om bedoelde misbruiken weg te nemen, teekende het blad in 'n slotwoord het volgende aan:

»Ten eerste het middel door de heer Stoll aangegeven en door den heer Brooshooft verdedigd, om den Staat zijn tusschenkomst te doen verleenen en als grondverhuurder te doen optreden, die de gelden aan den inlander zou uitkeeren in den tijd, dat deze het geld het meest noodig heeft. Dit middel zou wellicht eenige bezwaren kunnen wegnemen, maar stellig erger zijn dan de kwaal, aangezien het staatsvoogdij over den inlander zou helpen bestendigen en versterken, en de intrede van het tijdperk zijner economische mondigheid weder zou vertragen. Hetzelfde bezwaar, hetwelk men tegen de overigens, naar het schijnt, zeer goed werkende z.g. Arends-regeling in de afdeeling Sidoardjo moet aanvoeren, waarbij de landrente over alle gronden door de suikerfabrieken in 's lands kas wordt gestort, in stede van de grondhuur [illegible] aanleg van riettuinen wordt afgestaan. Opgemerkt zij hier, dat de heer Van Kol zich vergist, waar hij in zijn rede zegt, dat de grondhuren in Sidoardjo thans lager zijn dan de landrente; gelijk men uit het voorgaande kan zien, bedraagt de grondhuur, globaal, juist het drievoud der landrente.

»En wat het tweede middel betreft, het overgaan tot een suikerindustrie van Staatswege gedreven, hoe minder men daarvan zegt, hoe beter. Of de Staat zou in concurrentie moeten treden met de eigen onderdanen en trachten door gebruik te maken van de faciliteiten waarover hij beschikt, hen eronder te werken, òf hij moest zich een monopolie verzekeren en dit zou billijkheidshalve niet kunnen geschieden, dan tegen schadeloosstelling aan de belanghebbenden voor de uitgaven en arbeid, welke zij zich hebben getroost om hun industrie tot het tegenwoordige hooge peil van ontwikkeling op te voeren — waartegenover de Staat een groot risico op zich zou laden, daar de blijvende gunstige uitkomsten van een nieuwe Gouvernements-suikerindustrie volstrekt niet zouden vaststaan.

»Het spijt ons dan ook, dat de Minister het denkbeeld »om de gansche suikerindustrie in handen van den Staat te brengen« niet op krachtiger wijze afgewezen heeft. Misschien echter schuilt in zijn opmerking, dat het denkbeeld ook wel eens bij hem opgekomen was, maar hij op het oogenblik niet in staat was, het in al zijn consequenties te overzien, zekere ironie. Dit achten wij per slot van rekening zelfs waarschijnlijk; misschien was het de beste wijze om zich van zulk een denkbeeld af te maken«.

Wij hebben hierboven geheel weergegeven, wat de meening is van de *N. C.* Hoe wij zelf denken over eene inlandsche coöperatieve suikerindustrie door den Staat geleid, is genoegzaam gebleken, toen wij de lezing bespraken, die de heer van Vloten reeds geruimen tijd geleden, hierover in het Indisch genootschap heeft gehouden.

We moeten nog melding maken van 'n artikel in de *Groene* van den 18en dezer, van de hand van den heer Rookmaaker als antwoord bedoeld aan den heer Kooreman, naar aanleiding van de vergadering der nederlandsche afdeeling van de N.I. Maatschappij voor nijverheid en landbouw van 18 Nov. l.l., in welk artikel de schrijver eenige nieuwe onthullingen doet aan de hand van een oud-assistent bij de cultuur in Deli.

Daar dit artikel zeker heden avond in de vergadering van Moederland en Koloniën door den heer Kooreman zal worden ter sprake gebracht, vermeenen wij, met het oog op onze beperkte plaatsruimte hen, die in dit onderwerp belang stellen, te moeten verwijzen naar genoemd nummer van de *Amsterdammer*, met aanhaling hier van het slotwoord van den schrijver:

»In het openbaar, in schrift en woord, hebt gij, heer Kooreman, met welgevallen, ja met trots gesproken over wat gij hebt gedaan om het vaak rampzalig lot van contract-arbeiders te verbeteren. Ik wil uw woord niet in twijfel trekken, zelfs aannemen, dat ge in een lang ambtenaarsleven veel hebt kunnen doen voor hen, die bescherming noodig hadden, maar dàt begrijp ik niet, dat gij sedert ge het schoone zonneland hebt verlaten ge u zoo heftig kant tegen allen, die strijden een eerlijke strijd voor de belangen van de contract-arbeiders, wie ge, gelijk voorheen dan, ook nu nog nuttig zoudt kunnen zijn. Ik begrijp het niet; soms begrijp ik het wel; neen, ik begrijp het niet! Het inzicht in de zaak dat gij hebben moet, zou u moeten doen staan aan de zijde van mij en van mijn medestrijders en niet tegen ons; dáár is alleen de plaats voor onwetenden en belanghebbenden bij het nieuwerwetsch pandelingschap.

In de *Avondpost* van den 20en dezer lezen we het volgende:

»Ter zake van ons artikel over het bestuur in de Gajo- en Alaslanden, in *De Avondpost* van 11/12 December jl., wordt door het *Koloniaal Weekblad* van *Oost en West* van 15 December, in een nota van bemerking, gewezen op een loshangenden knoop aan onze atilla. Wij zouden ook naar ouden inspectie-trant, kunnen volstaan met: »zal voortaan op gelet worden«. Maar daar de berisping eindigt met eene vraag, achten wij het beleefd een woord te geven,

Of wij meenen, vraagt het *Kolon. Wbl.*, dat in een land, hetwelk te doorkruisen de colonne-Van Daalen ongeveer 6 maanden noodig had, een assistent-resident en vier controleurs te veel zouden zijn, om toezicht te houden op de inlandsche bestuursorganisatie?«

Neen, wij meenen, dat èn dit aantal ambtenaren èn dit toezicht houden ten eenenmale onvoldoende zullen zijn. Dit te betoogen was juist de strekking van het gewraakte gedeelte van ons artikel«.

Wij zijn reeds zeer tevreden met het »zal voortaan op gelet worden« van den heer N.

Wat den, door hem aan zijne noot, gegeven uitleg aangaat, meenen wij, dat weinigen zijner lezers dien, in het bestaande verband, daaraan zullen hebben toegekend.

## Oost-Indische berichten.

Hoe zeer ook erkend moet worden, dat het optreden van den tegenwoordigen civiel-gezaghebber, tevens **militairen commandant te Poeroek-Tjahoe**, 't ... de militaire actie in den **Boven-Doesoen** als 't ware nieuw leven heeft ingeblazen, zoo kan door *Veritas* in de *Locomotief* van 9 November j.l. aan den anderen kant niet worden ontkend, dat, ten aanzien van de politiek door hem beginselen worden gehuldigd, welke op verkeerde ethnografische en historische beschouwing van land en volk zijn gebaseerd.

Hij licht dan verder zijn oordeel als volgt toe:

Kapitein van Daalen, de civiel-gezaghebber te Poeroek-Tjahoe, dan is de meening toegedaan, dat de Soerapati's d. i. de feitelijke partij van verzet in de Boven-Doesoen door verdringing van de oorspronkelijke dajaksche bevolking, zich langzamerhand het gezag in de Boven-Doesoen over die dajaksche bevolking heeft aangematigd en zich thans als hare wettige heerschers beschouwt, terwijl feitelijk het dajaksche hoofd, Toemenggoeng Si... de vorst van dat uitgestrekte gebied zoude moeten wezen.

Ons streven moet daarom zijn — zegt hij, om de Soerapati's uit den Boven-Doesoen te verjagen en het ... weer aan de Siang Moeroeng Dajaks terug te geven.



Indië had doen gaan. Maar het jongemensch scheen heden niet zeer mededeelzaam en mevrouw Everard lokte nooit vertrouwelijkheid uit, wat wellicht juist de reden was, dat haar zooveel in vertrouwen werd verteld.

»Mijn nichtje gaat dus met een kennis van je trouwen«, zeide zij, terwijl zij een der honden hielp om op haar schoot te komen. »Ik denk, dat zij nu al getrouwd *is*; met de eerste mail verwachten wij berichten omtrent haar huwelijk. Natuurlijk heb ik reeds allerlei bijzonderheden betreffende hun verloving gehoord van Herbert Neale, mijn zwager, als ook over zijn eigen aanstaand huwelijk met je tante, Lady Jardine. Wij worden bijna bloedverwanten, Bob! Herbert heeft mij nooit geschreven, hoe die Vereker er uit ziet, en Selma heeft mij ook het portret niet gezonden, dat zij mij beloofd heeft. Ze hebben mijn raad nooit gevraagd, anders zou ik gezegd hebben, dat ik hem veel te jong vind om te trouwen. Herbert schrijft dan ook, dat iedereen hen heeft trachten te overreden om nog een paar jaar te wachten of in ieder geval zoolang, totdat de jonge man hier in Indië wat ondervinding zou hebben opgedaan; maar natuurlijk tevergeefs! Wie is er in staat om een jong paar, dat verliefd is, te overtuigen? En Selma volgt haar eigen wil, wat een ander er ook tegen zegt; in dat opzicht is zij precies als haar moeder, mijn jongere zuster, was«.

»Ik zie niet in, waarom zij haar eigen wil niet zou volgen«, zeide Bob, eenigszins heftig. Het was hem een pijniging over dat huwelijk te spreken. »Waarom zouden zij langer wachten, als niets hen belet om dadelijk te trouwen? Jong is hij zeker, maar overigens is er niets op hem aan te merken, anders zou zij hem niet genomen hebben, en hij ziet er ouder uit, dan hij is«.

»Wat een vage beschrijving. Ik zou graag willen weten, of hij donker of blond is, — heeft hij krullend of sluik haar — een havik's- of een wipneus, — een dikken snor of in het geheel geen?« —

»Ik kan mij niet herinneren, of zijn haar krult of niet; alleen weet ik, dat hij het veel korter moest laten knippen, dan hij doet. Hij heeft geen wipneus, zijn gelaat is glad geschoren en nogal donker. Hij kan zingen en spelen, teekenen en schilderen, en verzen-maken — allemaal dingen, naar ik meen, waar vrouwen veel om geven. Maar u zult hem spoedig zelf zien. Zij zullen half October naar Indië vertrekken.«

»Dat heb ik ook begrepen. Vereker is in deze provincie geplaatst en Selma schreef aan mijn »oudje«, of hij door zijn invloed bij het gouvernement zou kunnen gedaan krijgen, dat Paul te Pragpur komt, waar, naar 't schijnt, zijn vader vroeger gediend heeft en gestorven is. Zij zouden dit zeer waardeeren. Ik geloof, dat alles nu zoo geschikt is. Het spijt mij, dat wij er niet heen kunnen gaan om hen te ontvangen, maar juist tegen dat zij aankomen, moeten wij onze rondreis beginnen. De heer Goring, die onlangs te Pragpur geplaatst is, zal zijn chef zijn. Ik heb hem en zijn vrouw nooit ontmoet, maar ik heb gehoord, dat het aardige menschen zijn; ik zal hun schrijven en vragen het jonge paar terecht te helpen.«

Bob zeide niets; hij scheen weinig belang te stellen in de plannen van bruid en bruidegom.

»En wie was de moeder van Vereker?« vroeg mevrouw Everard, haar breiwerk weer opnemend.

»Dat weet ik heusch niet«, antwoordde Bob, zijn wrevel met moeite onderdrukkend. »Zijn moeder zond hem als kleinen jongen van ongeveer acht jaar naar mijn tante; later hertrouwde zij en liet niets meer van zich hooren.«

»Ik hoop, in 's hemelsnaam, dat zijn moeder niet van half-bloed familie is,« zeide mevrouw Everard; »te oordeelen naar wat ge daar vertelt, heeft 't er wel van.« Zij was, terwijl zij sprak, juist bezig een gevallen steek op te rapen, en zag daardoor niet de uitdrukking van schrik en angst, die hare woorden op het gelaat van haar gast brachten. Bob had een sterk vooroordeel tegen alles wat »kleurling« was en beschouwde de inboorlingen niet anders, dan als een noodzakelijk kwaad. Het denkbeeld alleen, dat Selma's man donker bloed in de aderen zou hebben, maakte hem nameloos ongerust.

»Waarom zou zij eene Indo zijn? Er leven hier toch genoeg families van zuiver engelsch bloed.« Al sprekende, riep hij zich Paul's huidkleur voor den geest, waaraan hij vroeger nooit eenigen aandacht geschonken had. Hij had ook nimmer over Paul's familie betrekkingen nagedacht, eenmaal wetende, dat diens vader een in Indië gestorven broeder van Lady Jardine was. De vreeselijke gedachte, die nu voor het eerst was opgewekt, bezwaarde zijn gemoed en kreeg de overhand boven zijn eigen leed en teleurstelling, die hij maar niet van zich af had kunnen zetten en die hem naar zijn regiment terug hadden gedreven, om er al mokkend berusting te leeren.

Van het oogenblik af, dat hij Selma's brief had gelezen, waarin zij hem schreef, dat zij zijn vrouw niet kon worden, omdat zij Paul Vereker lief had, was een gevoel van stille ellende over hem gekomen. Het was een ontzettende slag voor hem geweest, want de niet ver ziende Bob, had nooit van de mogelijkheid gedroomd, dat Paul zijn mededinger zou kunnen zijn.

Hij had toen dadelijk besloten de leefwijze, die hem het best aanstond, weer te volgen en Lady Jardine's overredingen en smeekbeden waren alle tevergeefs geweest; hij besprak een plaats op de boot en vertrok zonder mededogen, verlangend om weer tot zijn regiment terug te keeren in het vertrouwen, dat dan langzamerhand dat hopelooze gevoel van smartelijke teleurstelling zou slijten en hij met minder bitterheid aan Selma zou kunnen denken.

Hij had sedert erg zijn best gedaan om zijn leed te overwinnen en in zijn noodlot te berusten, maar de malariakoortsen, die hij zich door eigen onvoorzichtigheid op den hals had gehaald, hadden zijn geest ondermijnd en zijn wilskracht verzwakt, zoodat de gedachte aan de mogelijkheid, thans door mevrouw Everard verondersteld, meer was dan hij op het oogenblik in zijn neerslachtigheid vermocht te dragen. Hij bleek dan ook een alles behalve vroolijke gast te zijn, maar de vrouw des huizes, die wel vermoedde dat er meer dan malaria achter zijn gedruktheid zat, sloofde zich des te meer uit om hem naar lichaam en geest te versterken. En dit gelukte haar in zoover, dat Bob na eenige dagen genoeg opgeknapt bleek, om met een levenslustigen kameraad, dien zij voor hem gezocht had, op jacht te kunnen gaan; hij begon belang te stellen in dit vooruitzicht en al de toebereidselen daartoe en toen hij eenmaal aan het jagen was in de heerlijke frissche lucht onder een helderen zonneschijn, die zelfs het meest bedroefde hart in verrukking moest brengen, begon Bob weer op te leven en plezier in zijn bestaan te krijgen. De patrijzen brachten hiertoe ook het hare bij, want zij gedroegen zich zóó, dat hij gedurig de met eiken, pijnboomen en rhododendrums begroeide heuvels op en af moest klimmen om haar binnen schot te krijgen, maar zijn weitasch raakte toch vol en mevrouw Everard kreeg iederen morgen een bezending vette vogeltjes met roode pooten en prachtig gekleurde veeren, die Bob haar door een looper zond. Hij hield veel van de jacht en werd onwillekeurig door zijne omgeving tot berusting gebracht: de stille dalen waar bijna altijd een blauwe nevel hing en men 's nachts het geluid der wilde herten kon hooren; de bebouwde hellingen met hier en daar groepen van inlandsche hutten, bewoond door een stevig mongoolsch ras van menschen, die altijd tot babbelen en lachen geneigd waren; de groote, zwarte apen, die langs de ravijnen klommen en zich op de takken der boomen slingerden en het vergezicht op de eeuwig met sneeuw bedekte glinsterend witte bergtoppen, die bij zonsondergang als purper gloeiden om langzamerhand in grijze spookgestalten te veranderen, waarvan 's morgens soms enkele groepen door den dageraad in violetten schijn gehuld werden, terwijl op andere kruinen nog het zilvere maanlicht zichtbaar was.

Het viel Bob gemakkelijker om hier, in de vrije natuur, met den blik op het eindelooze, prachtige Himalaija-gebergte, kalm aan Selma te denken; en toen de laatste dag van zijn verlof daar was en hij weer op de garnizoensplaats terugkwam, voelde hij, dat zijn liefde voor het meisje hem eerder goed dan kwaad had gedaan, en was hij dankbaar in het besef, dat, zoo verdriet of moeilijkheden haar in dit land wachtten, hij tenminste dicht genoeg in haar buurt zou zijn, om haar hulp te kunnen verleenen, als zij die noodig mocht hebben. *(wordt vervolgd.)*

daarom die Dajaks zoover zien te brengen dat zij door ons gesteund, tegen de maleische indringers ten strijde trekken. En om dien strijd te vergemakkelijken zijn wegen noodig, welke door de bevolking zullen moeten worden aangelegd.

Deze redeneering heeft den civielen gezaghebber er toe geleid, om den penghoeloe van de kampong Poeroek—Tjahoe in de Benteng aldaar ze interneeren, tot tijd en wijle door de bevolking wegen zijn aangelegd aan de beide oevers der Barito-rivier, van de kampong Poeroek—Tjahoe af tot aan de grens van de Boven- en Beneden-Doesoen, zullende hij na den aanleg van die wegen eerst dan uit zijn gijzeling worden ontslagen, wanneer een waarborgsom van *f* 4000 gestort was, welk bedrag echter zou worden teruggegeven, indien gedurende twee jaren niet op onze troepen en onze schepen gevuurd was geworden.

Waarom werd de penghoeloe van Poeroek-Tjahoe in gijzeling gesteld, afgescheiden nog van het feit, dat die voorwaarden toch niet nagekomen zullen worden?

Ten eerste behoort hij niet tot de Soerapati-familie en zou, indien de noodzakelijkheid van een gijzeling inderdaad bestond, veeleer Kiai Adjis, de verrader, wel behoorende tot het Soerapati-geslacht, in gijzeling behooren te zijn gesteld.

Ten tweede behoort de kampong Poeroek-Tjahoe niet tot de invloedrijke kampongs van de Boven-Doesoen, zoodat het niet te verwachten is, dat de andere kampongs de opgelegde taak van wegen-maken zullen vervullen ter wille van die kampong.

Verder is in deze streken nooit de penghoeloe, maar het kamponghoofd verantwoordelijk voor de handelingen der kampongbevolking. Daarbij komt — zegt *Veritas* — dat door den civielen gezaghebber over het hoofd gezien wordt, dat die toestand van usurpatie door de Soerapati's een proces is geweest van bijna een halve eeuw lang, waarmede derhalve rekening moet worden gehouden en dat tusschen de Soerapati's en de Dajaks, door vermenging van Maleiers met Dajaksche vrouwen, thans wel degelijk familieverband bestaat. Trouwens, die Maleiers waren aanvankelijk zelf Dajaks en werden Maleiers genoemd na hun overgang tot den Islam, zooals ook elders in den Archipel valt waar te nemen. De z.g. Maleiers vormen in de Zuider- en Oosterafd. van Borneo geen afzonderlijk ras. Voorts moet niet vergeten worden, dat elke Dajaksche stam gedoemd is, om ten onder te gaan en zulks niet door verdelging, maar krachtens zijn langzame ineensmelting met de Maleiers, die eertijds ook Dajaks waren, doch door aanhuwelijking en overgang tot den Islam geen Dajak meer gebleven zijn.

Een scherpe onderscheiding tusschen Maleiers (de Soerapati's) en Dajaks valt derhalve niet te maken.

Toemenggoeng Silam zou, volgens den civielen gezaghebber, de vorst van het uitgestrekte gebied boven Poeroeq-Tjahoe moeten wezen, maar deze vorst toont zulke maleische neigingen — hij heeft te Toembang Koeloen eene maleische nederzetting willen stichten — dat de tijd niet veraf meer zal zijn, dat hij eveneens tot de Maleiers zal gerekend moeten worden te behooren.

Heeft de civiele gezaghebber zich dus volgens schrijver *ten aanzien van de politiek* op een verkeerd standpunt geplaatst, daartegenover staat, dat hij *als militairen commandant*, ten volle waardeering verdient voor de wijze, waarop door hem de militaire actie in den Boven-Doesoen geleid wordt.

Het is thans niet meer een angstvallig geconcentreerd blijven te Poeroek-Tjahoe, dat zoo deprimeerend werkt, het is thans een oorlog à outrance, die door den kapitein van Daalen met veel beleid, niet te miskennen doorzicht en bevredigend succes wordt gevoerd. Vooral de maand September heeft zich gekenmerkt door een prijzenswaardige militaire actie, waarvan de goede afloop aan de zorgvuldige voorbereiding van kapitein van Daalen mag worden toegeschreven.

Wel werden den vijand geen gevoelige slagen toegebracht, maar zeker is het dat vooral de excursie naar Diroeng Boentai de partij van verzet tot nadenken zal stemmen.

Het *Bat. Nbl.* weet thans te vertellen, dat uit Poeroek Tjahoe aan de *Soer. Ct.* is geschreven, dat aan het verzet aldaar thans een einde kan komen, daar de sultanspartij wederom haar onderwerping heeft aangeboden en zich daartoe door den civiel en militair gezaghebbervan Poeroek Tjahoe heeft aangemeld. Deze heeft zijn eenig vertrouwd hoofd, Raden Djaja Kesoema, die dit jaar met Goesti Arsad de reis naar Batavia heeft medegemaakt, uitgezonden om de onderhandelingen voorloopig te openen.

De assistent-resident, ter zake in kennis gesteld, heeft instructies gevraagd aan den resident. Men zij echter voorzichtig, schrijft de berichtgever, dat ook hier geen adder onder het gras is verborgen. De padi staat te velde en het duurt wel 3 à 4 maanden, vóór geoogst kan worden.

Het schijnt volgens de laatste berichten dus uitgemaakt. dat de resident van de Z.- en O.-afd. van Borneo met den luitenant-kolonel van Daalen in commissie zal gesteld worden of is gesteld, om voorstellen te doen ten opzichte der inrichting van het bestuur en de militaire bezetting in dat gewest.

De gouverneur-generaal wenscht verder volledige voorstellen te ontvangen, om aan de thans bestaande verwikkelingen in den Boven-Doesoen, de Boven-Kapoeas en de daaraan grenzende streken voor goed een einde te maken en daarbij zoo mogelijk gebruik te maken van inlandsche hulptroepen.

Voorop stelt Z. E., dat wijzigingsvoorstellen in overeenstemming moeten zijn met de opbrengsten van het gewest zelf, zoodat de meest mogelijke spaarzaamheid zal worden betracht en zooveel mogelijk het beginsel doorgevoerd, dat ieder gewest hoogstens uitgeeft wat het opbrengt.

De door den resident gedane voorstellen ten opzichte van de middelen van vervoer en verbinding met het binnenland zullen nader worden overwogen en later in verband met het uit te brengen rapport worden besproken.

De lange lijst van slachtoffers van dit jaar dreigt wederom met een te worden vermeerderd; volgens een telegram uit Kota Radja is in Lho-Semawe luitenant I. **Oudsburg** door een rentjongsteek in den buik levensgevaarlijk gewond.

De *Deli Ct.* van 24 Nov. jl. weet te vertellen, dat het **artillerie commando** op Sumatra's Westkust wordt opgeheven. De 14e compagnie wordt gerangschikt onder de veld en bergbatterijen op Java. De bergartillerie te Padang en te Fort de Kock worden zelfstandige onderdeelen der formatie. Het magazijn van oorlog te Padang komt onder den directeur van materieel te Batavia.

Naar het *Bat. Nbl.* mededeelt, zal een bevredigende oplossing worden gezocht van het geschil met het landschap **Sigi**, dat tot de bondgenootschappelijke landen van Kaili behoort, aan welks vorst een ultimatum wordt gesteld. De „Borneo" zou daartoe naar de Tambazana gaan.

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde, dat alle vorsten in Donggala (**Celebes**) contracten sloten, behalve twee onder de suzereiniteit van den vorst van Benawa, die weigerden hun opwachting bij den gouverneur te maken. Bij een poging tot dwang maakte het gevolg amok, bij welke gelegenheid 43 van hen sneuvelden. Onzerzijds werden 3 minderen gewond.

De colonne blijft voorloopig in Donggala.

Het *Soer. Hbl.* heeft vernomen, dat tot een expeditie naar Dongala thans besloten is.

Bijna iedere Bandjermasin-boot brengt nieuwe koelies in de Straits Settlements aan en neemt er terug naar Bandjermasin. Een Bandjarees, over 't algemeen genomen, heeft het land aan de Hollanders en wel door de heerendiensten en belastingen in hun land, zegt de *Straits-Times* daarom profiteert hij van de engelsche koloniën aan de straat van Malakka om, zonder zware diensten te presteeren, aan een kleine som geld te komen, echter genoeg om van te leven als hij terug gaat naar zijn familie in Zuid-Borneo.

De meeste komen uit de districten Kloewa, Amoentai Barabei en Kendangan, zegt het *Bondsblad*, waaraan deze beschouwingen zijn ontleend. Zij worden door de Engelschen zeer humaan behandeld en zijn na 9 uren werken per dag totaal vrij. Zelfs bestaan er op verscheidene ondernemingen *voetbal-clubs* voor de koelies en op zondagen worden *matches* gehouden. Javanen, Bandjareezen en Maleiers apprecieeren deze uitspanningen ten zeerste en men ziet dan ook in de „Native States" niet meer dat akelig-kruiperige, schuwe, wat een javaan in sommige deelen van Java over zich heeft, althans zoolang hij onder een hollander dient, zegt de schrijver. Mishandeling van arbeiders, zaken, die op Deli nog wel eens voorkomen, behooren daar tot de hooge uitzonderingen, want de magistraat van ieder district, die geregeld de ondernemingen bezoekt en daardoor de arbeiders in de gelegenheid stelt zich te beklagen over niet nakoming der werkcontracten enz., is de rechter, die voor kleine overtredingen onmiddellijk en persoonlijk de koelies bestraft en zoodoende direct een opstandje den kop indrukt. Verder hebben de arbeiders het recht zich bij den resident te beklagen en worden zij persoonlijk bij den resident toegelaten, die een zaak instrueert en binnen een week tijd is óf de planter óf de koelie gestraft.

Zeker, de **inlandsche bevolking van Java** is een volk van landhouwers, maar haar begrip van cultuur is zoo primitief. En waar in den loop van tijden haar behoeften zijn toegenomen door den omgang met vreemdelingen, daar heeft zij niet in dezelfde mate zich de hooger staande cultuur dier vreemdelingen eigen gemaakt. En als bij een sterk toenemende bevolking ook de behoeften toenemen, zonder dat de cultuur in evenredige mate verbetert, dan moet achteruitgang het gevolg zijn. Daarom, mijnheer E. J. Voute hebt u volkomen gelijk op deze aangelegenheid in de *Preanger-bode* de aandacht te vestigen, want het is beter in betrekkelijk welvarende streken dien achteruitgang, met wat inspanning, te voorkomen, dan dat later duizenden guldens moeten worden besteed, om de bevolking weer op de been te brengen.

De heer Voute heeft speciaal het oog op de afdeeling Limbangan. Heerscht hier al geen weelde, armoede evenmin, maar toch konden daar met wat meer zorg en ijver betere producten dus ook grootere inkomsten worden verkregen. De tijd, dat de landbouwers in Indië zullen luisteren naar voordrachten, waarin het „hoe" en „waarvan" duidelijk wordt aangetoond, is nog verre; proeftuinen hebben tot nu toe weinig uitgewerkt. zoodra de dwang, hoe zacht ook, ophoudt, gaat onze landman zijn ondergang tegemoet.

Over 't algemeen is de inlander meer landbouwer dan kleinhandelaar dan industrieel. Staat de landbouw niet zeer hoog, de nijverheid staat nog veel lager, en daar er nu tegenwoordig een neiging bestaat om de nijverheid te verheffen, terwijl naar schrijver's meening de daarvoor uitgetrokken gelden in de eerste plaats beter aan land- en tuinbouw zouden besteed zijn en de regeering het daarmede niet eens schijnt te zijn, moet het particulier initiatief maar te hulp komen.

Een kleine, bescheiden poging wordt daartoe thans te Garoet gedaan en men hoopt, dat dit voorbeeld op andere plaatsen navolging zal vinden Eenigen tijd geleden heeft er te Garoet een tentoonstelling plaats gehad van inlandsche land- en tuinbouwproducten en van klein vee, die alle verwachting heeft overtroffen. Er hebben zich meer dan 3200 inzenders aangemeld en er was genoeg te zien en te leeren voor hen, die het wel meenen met de bevolking.

De directeur van O. E. en N. bewijst met cijfers dat, de invoer van de goedkoope visch uit Siam de eigen vischvangst in Indië geducht achteruit gezet heeft en stelt daarom voor, bij de maatregelen tot verbetering van den economischen toestand der bevolking, allereerst het oog te richten op de **vischvangst**, de te kosten maatregelen worden geraamd op *f* 1 009.048

Naast de aanbevolen maatregelen, w. o. een pleidooi om de siameesche visch zwaarder te belasten en om de toegestane hoeveelheid zout bij den invoer van die visch te verminderen, omdat de Chinees dat zout dadelijk verwijdert en weder verkoopt, vindt men echter geen woord gerept over een der eerste voorwaarden om den inlander den strijd tegen de ingevoerde visch mogelijk te maken, nl. de verkrijgbaarstelling van goedkoop zout. En terwijl nog geen der voorgestelde maatregelen tot uitvoering is gekomen en een ernstig bedoelde poging, om den stoot te geven tot wederopleving onzer visscherij, afstuit op gebrek aan medewerking om het groote struikelblok, den te hoogen zoutprijs, uit den weg te ruimen, komt nu, meldt het *Bat. Nbl.*, de directeur de inlandsche visschers verblijden met een in de hollandsche taal gegeven handleiding tot het zouten van visch, opgenomen in het officieël nieuwsblad dat bijna door geen enkelen inlander wordt gelezen.

De inlandsche visschers kunnen nu aan den gang en het adres voor het noodige zout in de *goedang* (provisiekamer) van *Kandieng Gouvernement*, waar zij de waar kunnen koopen tegen *f* 6 à *f* 8 per picol, terwijl hun siameesche concurrent nog geen *f* 0,50 voor dezelfde hoeveelheid betaalt.

Het *Bat. Nbl.* spreekt dan ook van *practische hulp*!

Met de **suiker** blijft het gelukkig goedgaan; de geheele suikeroogst van 4904 bedroeg 17½ millioen picols.

In het belang der nijverheid kunnen wij mededeelen dat te Bandoeng een fabriek zal worden opgericht voor de **fabrikatie van steenen, pannen, potbuibuizen** en **tegels** en wel met 't oog op de steeds toenemende vraag naar goed materiaal. De fabriek, die op de meest moderne, europeesche wijze zal worden ingericht, zal den naam dragen van „Vereenigde Steenen- en Pannenfabrieken Sindanglaja."

Als directeur zal optreden de heer G. Boutmy en als commissarissen zullen fungeeren de oud-resident J. A. Ament, de heer M. van Delden te Soekaboemi en de gep. kapitein der genie G. N. van Renesse van Duivenbode. Het vorenstaande is ontleend aan de *Preangerbode*, die, met 't oog op het feit, dat daar ter plaatse nog heel wat te doen zal zijn door de bouwwerken te Tjikoe-dapatenk, de troepenvermeerderingen te Tjimahi en Bandoeng en de verplaatsing van den artillerie constructiewinkel naar Bandoeng, aan de levensvatbaarheid van de zaak niet twijfelt.

De nieuwe **politie-reorganisatie** begint ook te Soerabaja tot uitvoering te komen. De assistent- resident verspreidde er reeds een circulaire aan de chefs van handelshuizen enz., dat de eigen wakers zullen worden vervangen door 140 agenten waarvan 80 voor rekening van den handel komen, makende een uitgaaf van f 1200 's maands.

De reis van den controleur van Affelen van Saemsfoort schijnt volgens het *Soer. H.bl.* ook verband te houden met de aanstaande **openstelling van Lombok voor de particuliere cultures**, als tabak en suiker. Deze flinke ambtenaar schijnt de zaak bij den gouverneur-generaal te gaan bepleiten. Wat den verbouw van suiker betreft, hij ziet er geen bezwaar in, dat op een areaal van 15.000 bouws één fabriek verrijst, waardoor de bevolking geen gebrek aan gronden zal krijgen. Intusschen wenscht de heer v. A. in de vergunning tot het oprichten der fabriek de bepaling opgenomen te zien, dat per bouw een zeker bedrag, hoogstens 50 gulden, wordt uitgekeerd ten behoeve van het onderhoud der wegen, de uitoefening der politie enz. Als huurprijs acht hij *f* 40 per bouw voldoende. Wat de tabakscultuur aangaat, gelooft hij, dat het de voorkeur verdient de inlanders aan zich zelf overtelaten en het geteelde product op te laten koopen door Europeanen. Verder zou een klapperoliemolen op het eiland op zijn plaats zijn. Tot de oprichting van twee rijstpelmolens, waarvan één te Ampenan, is reeds vergunning gegeven. Lombok gaat zonder twijfel een mooie toekomst te gemoet, zegt het blad.

Alweder een nieuwe klacht van den inlander tegen de **suiker-industrie**, meldt de *Sem. Ct.* Een kenner van de toestanden in het binnenland schrijft aan dat blad, dat de inlanders klagen, dat hun voeten blauw worden bij, het bewerken der sawahs, die voor de suikercultuur gebezigd zijn; dat ze opzwellen en jeuk krijgen en dat de zwavelzure ammonia uiterst nadeelig werkt op den groei van de rijst en van de polowidjo. Schrijver verzocht door tusschenkomst van den resident ter zake inlichtingen bij 's Lands plantentuin en kreeg van Dr. Treub ten antwoord, dat de zwavelzure ammonia kwaad doet aan de rijst en de tweede gewassen. Bovendien is chemische mest een handelsartikel, dat aan vervalschingen onderhevig is. Voor de 145 suikerfabrieken zijn 200.000 bouws sawah noodig, 1/25 deel van het bebouwde gedeelte van Java dus.

Schrijver hoorde bij zijn onderzoekingen verder, dat, wie vóór rietbeplanting van zijn sawah 6 tot 8 hamet padi oogstte, na de rietbeplanting slechts op 3 tot 5 hamet van dezelfde sawah per bouw kan rekenen. Wie f 25 tot f 30 voor zijn kadjang-tjina uit zijn tegalan kreeg, krijgt niets na de rietbeplanting. Wie kedelé plant, haalt f 15 tot f 20 uit een bouw; na het riet slechts f 7 tot f 10.

De katjang-tjina-aanplantingen van de districten in Magetan zetten vroeger aan boengkil en katjang-olie om, een bedrag van ± f 600.000. Thans is 't uit en de welvaart in deze richting verdwenen. De katjang-tjina wil op de met zwavelzure ammonia bemeste tagalans niet groeien. Er is te Magetan geen katjang meer te vinden, maar men ziet er nu vele suikerfabrieken, waarvan er een dit jaar een winst hoopt te maken van f 300.000.

De wetenschappelijke expeditie waar het **sneeuwgebergte** in Zuid Nieuw-Guinea heeft, naar de telegrammen uit Makasser verluiden, met moeilijkheden te kampen, die het gevolg zijn van de gesteldheid der zuidkust en de daar uitmondende rivieren, tusschen den 136en en 138en lengtegraad. De leiders zijn nu besloten de Etnabaai in te gaan, die meer naar het westen gelegen is en van daar uit aanstonds de steile hellingen van het Charles Louisgebergte te beklimmen. Op de uitloopers van dit gebergte vinden zij vermoedelijk een matige temperatuur en een drogeren bodem.

Op het den 6en en 7en en 8en April 1905 te Soerabaja te houden **Suikercongres** zullen de volgende onderwerpen worden ingeleid:

de fabriekshygiène en de hygiènische eischen te stellen aan woonhuizen; de veestapel op Java en de mogelijkheid om daarin verbetering te brengen tot voorkoming van verderen achteruitgang, het zaaien van riet, het raffineeren van suiker op Java, d. w. z. het maken van witte suiker aansluitend aan het gewoon fabrieksbedrijf, het aanleggen van proeftuinen op suikerondernemingen massecuite-verwerking, zooals op de suikerfabriek Sragi wordt toegepast, en ten slotte de cultuur en de finantieele resultaten, verkregen met diverse rietsooorten en zaadrietvariëteiten.

Ten slottte weer een paar nieuwtjes; het eerste meest treurige: dat in Simpang Ponorogo, residentie Madioen, 76 woningen door zwaar weer zijn vernield, waarbij 7 menschen werden gewond en 2 gedood; het tweede: dat bepaald is, dat met ingang Januari de bijdrage voor het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren met één pct. verhoogd, en dus op 3 pct. gebracht wordt, het derde: dat met Juni de zetel van den Raad van Indië verplaatst wordt naar Buitenzorg en eindelijk: dat de termijn gedurende welken een ambtenaar op wachtgeld gesteld kan worden, is bepaald op 1 jaar.

De Gouverneur-generaal, öp grond van in Atjeh opgedane ondervinding van meening zijnde, dat het aanbeveling verdient om tot de afschaffing van de **desabewaking** over te gaan en meer gelden voor geheime politie te bestemmen, heeft in dien geest door den Directeur B.B. circulaire doen verspreiden aan alle hoofden van gewestelijk bestuur met opdracht zoo spoedig mogelijk ter zake te dienen voor consideratiën en advies. Het komt zijn Excellentie voor, dat hierdoor vermindering van uitgaven mogelijk zal zijn, terwijl de geheime fondsen onder controle zullen dienen gebracht te worden, door eene boekhouding daarvan voorteschrijven.



## Selepén.

Het vlechten van voorwerpen geschikt voor uitvoer naar elders en speciaal naar Europa, bepaalt zich in de afdeeling Karanganjar, hoofdzakelijk tot de zg. selepèn of sigarenkokers van pandan of fijn gras.

Opmerkelijk is het dat alleen de bevolking van de districten Gombong en Karanganjar zich er mede bezighoudt en in de andere totaal niet.

Maar in die twee districten is het vlechten van selepén dan ook een volksindustrie geworden, waarmede zich mannen, vrouwen en kinderen in ledige uren bezighouden. Ja zelfs ziet men in de dessa's kinderen van 4 of 5 jaar bezig met het vlechten van sigarenkokers.

De omvang die deze industrie heeft genomen kan blijken uit de volgende cijfers:

De afzetmarkt van selepèn is op de passar te Gombong, zeer groot; elken passardag worden p.m. 5000 kokers aangevoerd, dus p.m. 10000 in de week en 40 à 50000 in de maand. Tijdens den oogst vermindert dit aantal natuurlijk. Bijna al deze kokers zijn van eenigszins grof maaksel en gaan zelden den prijs van 10 cent per stuk te boven. Meestal worden aangevoerd kokers van 3 tot 5 à 7 cent per stuk. Al de aangevoerde selepèn worden opgekocht door handelaren, die ze naar elders uitvoeren

Blijkens ingewonnen informatiën vindt men in het district Gombong de volgende opkoopers van inlandsche sigarenkokers:

In de dessa Gatel 1 persoon, die voornamelijk uitvoert naar Magelang.

In de dessa Pakoentjen 10 personen die uitvoeren naar Tegal en het Noorderstrand. In de dessa Kedoenglo 1 persoon, die uitvoert naar Semarang en in de dessa Braugkoe 2 personen die uitvoeren naar Cheribon en West-Java.

Buitendien komen dikwijls opkoopers uit Magelang, Solo, Djokja, Koedoes, Semarang, Bandoeng en Keboemen naar Gombong om er inkoopen te doen.

Wat betreft het product voor de Inlandsche markt, kan gezegd worden, dat het aan alle vereischten voldoet. De kokers zijn licht, buigzaam, vouwbaar en daar ze van een stevigen groven binnenkoker (lambaran) zijn voorzien, vrij solide en buitendien zeer goedkoop. Dit is dan ook de reden dat ze over heel Java zoo gewild zijn. Toch zou nog een veel grooteren afzet te verkrijgen zijn, indien ze ook in Oost-Java meer bekend waren. Wellicht dat de collectie, die naar de tentoonstelling te Blitar is gezonden meewerken zal om dit vlechtwerk ook in Oost-Java meer ingang te doen vinden. Als product voor de Europeesche markt zijn de kokers niet fijn en niet groot genoeg. De fijnere soorten kosten van f 0.25 tot f 1.—, bedragen, die de gewone inlander natuurlijk niet besteedt voor een koker voor zijn seroetoe en tabak, waarom dus de vlechters zich zelden toeleggen op het vervolmaken van hun werk en zich liever houden bij de alledaagsche, goedkoope soorten, die zeker afzet vinden.

De fijne kokers voor Europeesch gebruik, worden dan ook slechts door enkele bekwame vlechters en alleen op bestelling gemaakt, zoodat het lang duurt eer een groote bestelling is uitgevoerd.

Het bezwaar, dat de kokers te klein zijn is gemakkelijk te ondervangen, daar ze met dezelfde moeite iets grooter gevlochten kunnen worden.

Voor bestellingen naar Europa en Batavia werden aan de vlechters de verlangde afmetingen opgegeven, waarnaar nu alle volgende bestellingen worden gevlochten..

Ten aanzien van de vlechtpatronen acht ik alle Europeesche inmenging onnoodig en overbodig; de inlandsche vlechtpatronen zijn zoo eenvoudig en toch zoo vol distinctie dat alle inmenging slechts schade aan de origineele motieven zou doen.

Zooals reeds boven werd aangestipt is een groot bezwaar bij het uitvoeren van bestellingen voor de Europeesche markt, dat slechts zóo weinig vlechters zich bezighouden met het maken van fijne sigarenkokers. Op het oogenblik zijn dit slechts 4 personen in de dessa Goemeng van het district Gombong, de fijnste kokers zijn van soeket Weloelangan, een soort gras, dat een bizonder mooie, gele kleur krijgt.

Wanneer dan ook gevraagd wordt of van die selepèn geregeld in groote hoeveelheden binnen betrekkelijk korten tijd kunnen worden geleverd voor den uitvoer, moet dit ontkennend worden beantwoord.

Wellicht echter, dat, nu men gaat inzien, welke groote voordeelen aan het maken van fijne kokers verbonden zijn, men zich daar meer algemeen op zal gaan toeleggen. Een geregelde afzet van groote hoeveelheden dezer kokers voor de europeesche markt zou dan van een niet te onderschatten belang voor de bevolking dezer streek zijn.

Reeds nu echter kunnen de goedkoopere, van pandan gemaakt, in elke verlangde hoeveelheid, desnoods bij duizenden tegelijk worden geleverd.

Slepèn maakt men van pandan of van een grassoort genaamd Soeket Weloelangan Daar dit gras, vooral na in reepen te zijn verdeeld, zeer elastisch is, gebruikt men het om er de fijne soorten kokers van te maken, die de meeste waarde hebben.

Na geplukt te zijn, worden de grasstengels gedurende 1 uur in water gekookt en daarna gedurende 2 dagen in de zon gedroogd.

Vervolgens trekt men de stengels in twee gelijke deelen die aan de binnenzijde van het merg ontdaan worden, door ze langs een scherp mes te trekken. Daardoor zijn dus 2 reepen ontstaan die ongeveer 35 cM. lang zijn en 3 à 4 mM. breed. Met een naald wordt nu elk der reepen weer in 4 tot 6 (6 voor de fijnste kokers) smallere reepen verdeeld, waarna begonnen kan worden met het vlechten.

De uitgekookte grashalm is wit-geel en om ze de, in de verschillende vlechtpatronen benoodigde, kleuren te geven volgt men de gewone inlandsche procédé's. Men maakt de repen rood, door ze te koken met een aftreksel van djatiebladeren; geel, met een aftreksel van koenjiet; zwart, door ze eerst te koken met djatiebladeren en daarna te weeken met zwarte aarde.

Dit zijn de meest gebruikte kleuren, minder veelvuldig komen groen en blauw voor. Vlechtpatronen zijn er in grooten getale. De meest bekende, zoogen. loerek's, zijn:

Oetjeng moedik, Poleng pasoer, Kadelen, Oedan liris, Latar poetih, Bras woetah, Gandaria, Slobog, Dam-daman, Kloewoeng, Sekar Batoe, Sekar tjengkè, Mioetoe Sewoe.

Met het vlechten van een fijne selepèn van gras is een persoon een 3 à 5tal dagen bezig.

Van pandan, zgn. pandansari, maakt men alle grovere soorten selepèn.

De lange driehoekige pandanbladeren worden met een klappervezel, dien men tusschen duim en middelvinger houdt ontdaan van de scherpe randen, waardoor ze tevens in twee gelijke deelen gesplitst worden, welke op dergelijke wijze weer in smallere reepen worden verdeeld.

De reepen zijn uit den aard der zaak grover dan die van Soeket Weloelangan.

Het kleuren en vlechten geschiedt verder op dergelijke wijze als boven. *Gombong, Oct.* 1904.

## West-Indische Berichten.

**Suriname**. Een zaak van verschillende kanten bekijken, voordat men haar aanpakt, is altijd 'n goed ding, maar eenmaal begonnen, dient zij ook met vasten wil te worden doorgezet, tenzij de zekerheid van haar niet-slagen als anderszins als voor het grijpen ligt. Dat dit à priori van de bacoven-cultuur kan worden gezegd, gelooven we niet te mogen aannemen, al moeten wij aan de *Surinamer*, die aan deze quaestie een hoofdartikel wijdde, toegeven, dat ook de zekerheid van het tegenovergestelde geenszins vaststaat.

Toch zou, dunkt ons, indien het bestuur niet overtuigd was van de groote waarschijnlijkheid van het succes van bedoelde cultuur, het hoogste wat men in deze verwachten mag, de inspecteur van den landbouw, Dr. van Hall, niet gesproken hebben als hij deed op de jongste vergadering van de Vereeniging voor den grooten landbouw. En met 't oog op die groote waarschijnlijkheid, zou dunkt ons de *Surinamer*, die nu op de vraag of subsidieering van het bestuur, om de bacove-cultuur op zeer groote schaal ter hand te kunnen nemen wel gemotiveerd is, geen antwoord durfde geven, gevoegelijk met 'n volmondig „ja" hebben kunnen antwoorden.

## ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

### PENSION

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

### W. H. C. Th. SASSE

Français. Méthode Berlitz.

Leçons de choses. Lectures intuitives. Lecture de journaux, Etude de pièces de théâtre. **BINCKHORSTSTRAAT 124.**

---

### Electro-Medische toestellen

overeenkomstig het systeem van Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.

Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.

Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.

***Massa getuigschriften.***

---

### Polikliniek

voor Ziekten der Urinewegen en Geslachts Organen.

**Dr. B. SWAAB Arts,**
Kloveniersburgwal 41, Amsterdam.

---

### Pierre Vos,

CUISINIER

**v. Galenstraat 30.**

**DINERS**

in alle prijzen.

---

### Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort [illegible]8,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.

**Logies te verkrijgen**

per maand, per week en per dag.

Volledige Badinrichting in huis

---

### Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903,** vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
*Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*

A. WALLAND,
*Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij

**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**

**te 's-Gravenhage**

is verkrijgbaar:

### AANTEEKENBOEK

voor betaalbaar gestelde

COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.

***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

Hofleverancier van H. M. de Koningin. | Hofleverancier van H. M. de Koningin-Moeder

Brandstoffenhandel

### C. AANDEWIEL

| KANTOOR | FILIAAL |
|---|---|
| Sumatrastraat 145 | Badhuisstraat 103 |
| Telephoon 1427 | Telephoon 2854 |
| 'S-GRAVENHAGE. | SCHEVENINGEN. |

---

### Kostleerlingen.

Een gepens. leeraar in den Haag, werkzaam geweest in Ned. en in Indië, is bereid in zijn gezin op te nemen, één of twee jongens of meisjes, voor wie **een aangenaam tehuis** en voor zooverre noodig, **toezicht op en hulp bij de studie wordt verlangd.**

Br. fr. letter T bij de boekhandelaren
VAN DER HAAR & VAN KETEL,
Prins Hendrikstraat 138.

---

Allen, die de bekende

**Roode en Witte**

### Porto Sanitario

(met gedeponeerd etiket v./d. COMPA HOLA)

als St. Nicolaas-Surprise ontvingen, zij beleefd herinnerd dat deze merken te verkrijgen zijn bij

C. L. DROSSAERS,

**te Den Haag — Plaats 24.**

---

**Hoogste Waarde**
voor Oude en Indische Brillanten
Goud, Zilver en Platina.
MAGAZIJN van
Gouden, Zilveren en Juweelen
voorwerpen.
***S. SCHUIJER,***
**Korte Poten 44, Den Haag.**
Inkoop en Ruil.

---

's-Gravenhaagsche

### Crediet-vereeniging en Depositokas

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito,** in **chèquerekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

NEDERLANDSCH-INDISCH
ADMINISTRATIE-KANTOOR EN HULPBANK
10, KORTENAERKADE 10,
**'s-GRAVENHAGE**
tegenover het Koninklijk Staldepartement.

**Credieten op korten en langen termijn met of zonder Levensverzekering.**

**BILLIJKE VOORWAARDEN.**

---

Magazijn „HET ANKER",



Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen voor DAMES en HEEREN,

***in alle Prijzen.***

---

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

***Ned. Fabriek van***
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.

Inrichting voor 't borduren van **Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**

Uitgebreide Weverij en Passementfabriek voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in solieden qualiteit en iedere verlangde kleur.

**CONCURREERENDE PRIJZEN.**

---

### Poppen.

OUDST en MEEST GESORTEERD adres in POPPEN en POPPENKLEEDING.

**Poppen welke kunnen worden uit- en aangekleed,**

tevens inrichting van alle voorkomende reparatiën aan de Pop.

Goedkoopst adres van de poppen merk COSMOPOLITE.

***Al onze Poppen zijn geprijsd.***

**Th. A. KEET,**

**OUDE MOLSTRAAT 11 bij de Papestraat.**

---

ZADEL- EN KOFFERMAKERIJ,
***W. POPPINK,***
**151 PRINS HENDRIKSTRAAT, DEN HAAG.**

Goedkoop adres voor sterke REIS- en HANDKOFFERS. Vooral wordt de aandacht gevestigd op mijn uiterst solide en goedkoope gepanserde HUT- en MAILKOFFERS. Reparatieinrichting voor alle soorten reisartikelen en lederwaren.

---

**Firma A. KOKEE.**

Nieuwe Havenstraat 46.

**UITZENDING VAN DINERS**

***f 0.80, f 1.00.***

Vele Indische recommandatiën.

---

### „Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

---

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN
worden tegen marktprijs ingekocht door
***N. BLOM,***
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**
Ook aan huis te ontbieden.

---

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

---

### Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

Directe import van indische ingrediënten voor de Rijsttafel.

Kwee assem - Krandjie - Goelalie - Manissan assem
Samballans - Versche Ketella - Boemboe's.

---

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsvertering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***

per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**

***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

MEIJROOS & KALSHOVEN, ARNHEM Koningsplein 9.

Export van **Piano's, Harmoniums, Muziek-, Blaas- en Strijkinstrumenten, Gramophones, enz.** naar Oost- en West-Indië.

**Speciaal voor de tropen aanbevolen:**

Piano's en Vleugels uit de fabriek van JOHN. BRINSMEAD & SONS, LONDON! Garantie **5 jaar.**

***Catalogus franco op aanvrage.***

---

Vraagt de bekende Sauces en — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---



Gedep. Fabrieksmerk.

De Firma TER MARSCH & Co.
**Hofleveranciers te ROTTERDAM**
levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend prima kwaliteit
Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,
ENZ. ENZ.

***Vraagt uitgebreide Prijscourant voor Export of Binnenland.***

---

Eerste Nederlandsche

### Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

**Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.**

**Directeuren:**

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

**Adjunct-Directeur:** P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

**Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

---

**Koopen** of **verkoopen, huren** en **verhuren**

van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

### FALKENBURG en Co.

***Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.***

DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

**Toezending Woninggids gratis.**

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de Leestafel der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

Hebben we nu alweer niet bij het sluiten van de rekening over 1903 kunnen zien, hoe in dat jaar onvoorzien een groot bedrag moest worden uitgegeven voor aankoop en in orde brengen van vestigingsplaatsen voor kleine landbouwers, om toch de door de malaise op de ondernemingen niet gereëngageerde contractanten voor de kolonie te behouden. Men heeft 't ten vorigen jare kunnen zien welk een nauw verband er tusschen kolonisatie en bloei van den grooten landbouw bestaat. Ligt 't dus niet op den weg van het bestuur om dien bloei zooveel mogelijk in de hand te werken, waar dit door tijdelijke hulp, die met vrij groote zekerheid weer binnenkomt, mogelijk is?

We hadden 't zooeven over Dr. van Hall. Volgens de *Sur. Bode* zou er in de kolonie druk over geredeneerd worden, waarom de inspecteur van den landbouw niet naar Jamaica gaat, instede van den heer Gonggrijp. „Wanneer de kolonie het buiten Dr. van Hall kon stellen, dan was hij niet noodig," meent de heer Valois Smith, heusch boos. We zouden dezen in gemoede willen raden, om zich van dat druk geredeneer in casu niets aan te trekken, daar 't hier toch 'n uitzending geldt voor een particuliere vereeniging, daartoe gesteund door het bestuur, en wijl, indien de inspecteur wat dikwijls op en neêr zou gaan, alweer gemopperd zou worden: „Maar we hebben toch geen reis-inspecteur noodig?" Heusch, laat ze mopperen, geachte redactie van de *Bode*, en doe niet meê.

Heel veel goeds wenscht de *Surinamer* het herleefde *Protestantenblad* toe, dat, nadat de uitgave zeven jaren geleden gestaakt was, omdat de uitgever de richting van het blaadje veroordeelde, nu onlangs zijn derden jaargang is ingetreden, met de verzekering, dat het niet in de bedoeling ligt „om met de roomschen te strijden over veel, waarover wij het toch nooit eens zullen worden, maar om het protestantsch bewustzijn onder de onzen te verlevendigen." Braaf zoo, meent de *Surinamer*, maar nu beter woord gehouden dan te voren! Straks pikken de kemphanen mekaar weer in den kam! De eerste uitdaging is er al vast. Moge er niet op zijn ingegaan, 't helletje is zoo àl warm genoeg te Paramaribo.

Goede menschen met goede harten zijn er echter nog genoeg te vinden, zooals blijkt uit het succes, dat de redacteur van *Onze West* met zijn denkbeeld had tot oprichting van een Vereeniging tot bescherming van dieren. Het bestuur der Vereeniging, zooals dit in de vergadering van 23 Nov. ll. is samengesteld, bestaat uit de heeren Mr. baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg, voorzitter, C. van Drimmelen, onder-voorzitter, M. Nassy, penningmeester, W. Kraan, eerste, en H. G. Janssen, tweede secretaris, en de dames mevrouw J. Janssen, mevrouw H. J. v. d. Sluijs, en mejuffrouw P. J. May, benevens de heeren W. L. ten Harmsen van der Beek, R. J. Gravenberch, J. S. Roos, en Ds. H. Buiskool, commissarissen.

Volgens het, in *Onze West* gegeven verslag van genoemde vergadering werd daarin door den heer H. Corsten voorgesteld om met de dieren tevens de kinderen in bescherming te nemen, die, gelijk men uit de sterftestatistieken weet, in Suriname 't over 't geheel genomen niet al te goed hebben. Maar Mr Schwartzenberg oordeelde terecht, dat bescherming van dieren en van kinderen twee geheel afgescheiden zaken zijn, die moeilijk onder één hoofd te vereenigen zijn.

Maar waarom nu juist aan de dieren den primeur eener Vereeniging gegund, zal men zeker hier en daar wel vragen. Laat ons hopen, dat nu eerlang te Paramaribo een Vereeniging tot stand kome, welke zich de bescherming van het kind aantrekke, voorzooverre daarin niet van bestuurswege kan worden voorzien.

Voorziening van bestuurswege eischt blijkbaar de toestand te Coronie nog altijd, die wat de communicatie tusschen reede en wal betreft, ook in het jongste Voorloopig Verslag op de begrooting werd ter sprake werd gebracht. In een correspondentie van de *N. S. C.* uit Coronie zien we den raad geven aan het bestuur om toch niemand als passagier met bestemming naar Coronie toe te laten, die niet met goed succes een proeve van bekwaamheid in de zwemkunst heeft afgelegd.

**Curaçao.** Wij maakten de vorige week melding van 'n artikel in de *Petit Bleu* zonder in details te treden, welke onze lezers evenwel toch reeds uit de dagbladen zullen kennen. President Castro zou de terugroeping geëischt hebben van gouverneur de Jong van Beek en Donk, wegens de door de kolonie aan politieke vijanden van den president geboden gastvrijheid. Bij niet voldoening aan dien eisch zouden de havens Coro en Maracaibo voor van Curaçao komende vaartuigen gesloten worden en later ook de andere havens dier republiek.

Reeds in het nummer van den 19en November ll. van de *Amigoe* lezen wij het volgende:

„Naar wij vernemen, is president Castro van plan om o. a. Maracaibo en Coro te sluiten voor schepen, komende van Curaçao. Dit zou een ware ramp zijn voor arm en rijk; de „Red D" booten zouden onze haven niet meer aandoen, waardoor de handel gedood zou worden en de armen hun voedsel, bananen, en hun stroo, waarmede zij nog iets kunnen verdienen, zouden ontberen. Is nu niet langs dimoplatieken weg de *ware* oorzaak van dergelijke besluiten te achterhalen? Geven wij daartoe schuldige aanleiding of niet? Zoo ja, dan moet die schuldige aanleiding worden weggenomen. Zijn wij echter daaraan niet schuldig, dat men Curaçao dan verdedige Zóó kan 't niet langer."

Uit het vorenstaande meenen we te mogen afleiden, dat 't curaçaosche blad niet zoo heel zeker is, dat onzerzijds geen aanleiding werd gegeven voor de houding en de voornemens van president Castro in den laatsten tijd, welke ons b.v. zeer verklaarbaar zouden voorkomen, indien Curaçao 'n zelfde rol ten opzichte van Venezuela vervulde, als indertijd New-York tegenover 't spaansch bewind op Cuba.

De vraag rijst bij ons, of we maar niet 't verstandigst hadden gedaan, om den eens op Guzman Blanco toegepasten maatregel consequent door te voeren? Dan zouden de venezuelaansche ruziemakers geweten hebben, waar ze zich aan te houden hadden, en die wetenschap hun ook de aanleiding hebben ontnomen, om bij de herhaalde bestuurswisselingen op het kussen gekomen, van ontstemming blijk te geven, als Blanco deed.

En de vraag is, dunkt ons nog: of we, zoo we ons die gedragslijn voor nu en later stellen, niet het best de belangen der kolonie dienen? Waar voor New-York de verontschuldiging kon worden aangevoerd, dat het medewerkte aan den strijd van recht tegen onrecht, van vrijheid tegen wreede verdrukking, zou in vorengenoemde los opgeworpen onderstelling, van Curaçao slechts kunnen worden gezegd, dat het voordeel trok en leefde van de beroeringen, die Venezuela telkenmale doormaakt. Gastvrijheid is 'n schoone deugd, maar ook de gasten hebben verplichtingen, en 't kan soms wel eens noodig wezen, ze daaraan te herinneren en als ze 't te bont maken hun beleefdelijk 't vierkante gat te wijzen.

## Van Vreemde Koloniën.

**Het Amerikaansch imperialisme.** Broeder Jonathan begint er spijt over te gevoelen, dat hij Cuba maar weêr heeft losgelaten en onder zijn voogdij tot 'n onafhankelijken staat gemaakt. De *New-York Herald* is tot de conclusie gekomen, dat Cuba nog heelemaal niet op eigen beenen kan staan, hetgeen o. a. blijken moet uit de laksche toepassing der, nog onder Amerikaansch bestuur tegen de gele koorts voorgeschreven maatregelen. De voorschriften dreigen 'n doode letter te worden voor 't land, welks bevolking zich geen rekenschap weet to geven van de gevaren, welke indolentie ten deze voor haar met zich brengt. Gunstig steekt in dit opzicht het, onder Amerikaansch bestuur gebleven Portorico bij Cuba af. De *Herald* vraagt zich in ernst af, of andere zeevarende natiën niet te eeniger tijd aan de Vereenigde Staten rekenschap zullen vragen van hunne dwaasheid om de macht uit handen te geven, daar, waar de bekwaamheid om die zelve uitteoefenen niet bestond.

Dat alles is echter blijkbaar maar 'n aanloopje van het betoog, dat Cuba evenzeer als Portorico behooren te worden opgenomen in de rij der staten van de groote unie.

„Wij kunnen niet toestaan, dat Cuba gevaar loopt van de zijde eener andere mogendheid, en indien we voortdurend onze vloot uitbreiden, is dit ten deele toe te schrijven aan de gevaren, die dat land als schakel in onze logische grenslijn bedreigen. Hoe ook de polititieke toestand op dat eiland moge wezen, zijn belangrijkheid voor ons kan niet worden overschat. Hoe groot ook onze gemeenschappelijke handelsbelangen mogen wezen, deze halen niet bij de strategische voordeelen, die het eiland biedt. 't Is een militair axioma, dat de strijd om de suprematie in dit gedeelte van het wereldrond zal geleverd worden in de buurt van het Panama-kanaal en Cuba is de strategische sleutel voor de Antillen, daar het een ideale basis vormt voor de eerste operatiën in die wateren. Cuba is voor de Vereenigde Staten, wat Ierland is voor Engeland.

Men weet, dat van den tegenwoordigen, onlangs herkozen president der Vereenigde Staten, Theodoor Roosevelt, den ouden rough-rider, verwacht wordt, dat hij, niettegenstaande alle vredelievende bedoelingen, waarvan hij in zijn jongste boodschap aan het Congres en ook in zijn uitnoodiging tot het houden eener nieuwe vredesconferentie blijk gaf, het onder zijn voorganger aangevangen expansie-stelsel eer voortzetten zal dan staken.

Na in zijne boodschap te hebben uiteengezet, dat en hoe hij wenschte, dat de Vereenigde Staten zich te land en ter zee zouden wapenen, zei de president geen gebiedsuitbreiding te wenschen, niemand den oorlog te willen aandoen. Maar, „de groote natiën hebben op aarde een taak te vervullen. En de bijzondere opdracht, die voor de Unie is weggelegd, is te zorgen, dat orde heersche in Amerika...... Al wat wat wij wenschen is, de landen in onze nabijheid in orde en voorspoed te zien leven. Wij zullen ons niet in hunne zaken mengen, dan in de uiterste noodzaak, indien het duidelijk uitkomt, dat hunne onbekwaamheid of kwade wil aan de rechten der Vereenigde Staten heeft tekort gedaan of een vreemde agressie heeft te voorschijn geroepen, die voor alle amerikaansche natiën schadelijk is."

Deze woorden hebben in Frankrijk met het oog op de bezittingen, welke de republiek in gindsche streken er nog op na houdt, de aandacht getrokken en H. Lorin komt in de *Dèpêche Coloniale*, met het oog op het politiek geharrewar op Martinique en Guadeloupe tot de volgende conclusiën:

„Laat ons van de Vereenigde Staten alleen zien te krijgen, handhaving van het opendeur-stelsel, of veel meer van het open-kanaal-stelsel, en verder arbeiden aan de zuiver economische ontwikkeling der bezittingen, die ons zijn gebleven. Dat moet de gedragslijn wezen van Holland op de kleine Antillen, van Engeland op Jamaica, van Frankrijk eindelijk op Martinique en Guadeloupe. Tegenover een eerzucht, waartegen het vergeefs zou wezen te protesteeren, rust op Frankrijk de ernstige plicht om aan de toekomst, de naaste toekomst onzer Antillen, te denken. De huidige crisis zou op een of anderen dag, wanneer we niet oppassen, ons op wreede verliezen kunnen te staan komen. Dat die eilanden weêr onder een nieuw arbeidsstelsel bouwvelden worden voor tropische producten, die een vriendelijke natuur hun gaarne zal opleveren. Laat ons den uitvoer dier producten naar de fransche markt aanmoedigen. Laat ons in hun belang een practischen dienst van publiciteit en verkoop in het leven roepen . . . en laat ons niet terugdeinzen voor de noodige administratieve verbeteringen, om eindelijk die schoone landen te immuniseeren tegen de politiek, waaraan zij sterven."

't Dacht ons niet van belang ontbloot, dat waarschuwend woord op te nemen, hetwelk in fransch-koloniale kringen opging, waar toch zeker geen gevoel van onmacht zal voorzitten, maar wel de erkenning van eigen schuld.

Lang vóór Roosevelts woord, is Nederland reeds tot die erkentenis gekomen, wat betreft de noodzakelijkheid te handelen om die eilanden, waarover onze driekleur wappert, in economischen zin weêr te doen opleven.

Maar staan wij, wat de quaestie van de goede orde aangaat, tegenover den zelfgekozen arbiter, wiens recht om te spreken als hij deed, reeds in Frankrijk wordt aangenomen en zeer zeker door ons niet kan worden aangevochten, zoo geheel schuldeloos daar?

Wij hebben van Curaçao wel eens hooren spreken als van 'n pied-à-terre voor venezuelaansche ruziezoekers gedurende de dagen en maanden, dat hunne partij onderlag, om in alle gemoedsrust zich op een volgende revolutie voor te bereiden. Is dat of was dat waar, dan zullen we hebben te zorgen, dat die toestand tot het verleden zal behooren of niet weêr in het leven geroepen wordt. En dat niet alleen, omdat de boeman nu gesproken heeft — wij schreven ook in dezen zin in de quaestie van de, in de kolonie gewensche opheffing van het verbod op den uitvoer van wapenen — maar met 't oog op den gulden regel: „Doet aan 'n ander niet wat gij niet wilt, dat u geschiedt".

Holland make Curaçao, dat wij kolonialen allen lief hebben, gelukkig en welvarend, maar immer langs rechte wegen.

**Lord Curzon en zijne plannen.** De onderkoning van Britsch-Indië is weer te midden zijner getrouwe Hindoes teruggekeerd, na het in Engeland doorgebracht verlof. Bij aankomst te Bombay heeft hij, in antwoord op 'n adres van verwelkoming 'n heel programma van hervormingen uiteengezet, welke voor de kolonie zullen zijn weggelegd en o. a. het volgende omvatten: reorganisatie van het politie-wezen, verbeteringen in den dienst der irrigatie, oprichting van een departement van koophandel, en van een spoorweg-raad, en voltooiing der reorganisatie van het openbaar onderwijs, alles heel nuttige en voor de kolonie noodige zaken, maar die veel geld zullen kosten, ten opzichte waarvan het te bezien staat, dat het land dat zal kunnen opbrengen naast de sommen, die noodig zullen wezen voor de grootsche militaire plannen.

Lord Curzon heeft toch tevens meegedeeld, dat die, door lord Kitchener ontworpen plannen, welke neêrkomen op het denkbeeld, dat het engelsch-indisch leger in staat moet wezen om het hoofd te bieden aan 'n invalsleger van 500000 man op zijne noordwestelijke grenzen, zijne goedkeuring wegdragen. Daar zal weer 'n heel kapitaaltje meê gemoeid wezen, dat de Hindoes even goed zouden kunnen gebruiken als dit, wat de Javanen betreft, het geval is met de millioentjes, die het B. V.-monster opslokt.

Maar Engeland houdt nog 'n mooie troef in de hand, die het tegen zijn B. V.-spook, den russischen beer, kan uitspelen, nl. Afghanistan, welks emir in den laatsten tijd weêr meer blijken van toenadering tot Engeland geeft.

De Afghanen zijn geen katjes om zonder handschoenen aan te pakken, dat hebben de Engelschen ondervonden, die toen ze eens met lord Roberts na heel veel moeite Kaboel binnengedrongen waren, blij waren met goed fatsoen den Kijber-pas weer te zijn doorgetrokken, en dat zouden ook de Russen ondervinden, wanneer de emir van Kaboel in cas van nood gemeene zaak ging maken met de Britten.

Lord Curzon sprak ook van 'n alliantie met Tibet, maar daarmeê zal 't wel zoo 'n vaart niet loopen.

**Indo-China.** In Indo-China maakt men zich, gelijk wij reeds mededeelden, niet weinig ongerust, met het oog op mogelijke toekomstplannen van Japan. Niet alleen, dat men er nu achter komt, dat tal van japansche bordeelhouders en kleine winkeliers even zooveel spionnen waren, die met kennis van zaken uit hun oogen keken, maar ook op andere wijzen blijken de Japanners de bewoners van het land voor een ommekeer in den gang van zaken te bewerken. Zoo werden o. a. onlangs te Nam-Dinh 12000 japansche prentbriefkaarten achterhaald, met overdreven voorstellingen van de japansche overwinningen. Vreemd genoeg was de importeur een Franschman.

De quaestie van het gevaar, hetwelk het voortbestaan van het fransch bestuur aldaar bedreigt, wordt in de *Quinzaine Coloniale* door Ch. Depince onder de oogen gezien in een artikel, waarbij de schrijver o. a. het volgende opmerkt:

„Onze inboorlingen-politiek is, evenals overigens die van alle koloniale mogendheden, langen tijd eene geweest van dwang en intensieve uitbuiting der inboorlingen. Het kwam niemand in de gedachte, dat voor den overheerscher naast rechten ook plichten stonden, en dat de veroveraar zedelijke verplichtingen kon hebben tegenover de overwonnenen. De inboorling werd beschouwd als een opstandeling in latenten staat, die slechts door machtsuitoefening er onder kon worden gehouden. Zijn functie was die van werkmachine, die den werkgever schatten moest opbrengen. 't Gebeurde wel eens, dat deze uit natuurlijke welwillendheid en juist in zijn eigen belang in de practijk eenige verzachting in het stelsel bracht. Maar dat waren uitzonderingen. . . Wij zijn gelukkig nu niet meer op dat punt. Op het oude bestuursstelsel, zuiver op de markt gebaseerd, is een nieuwe zienswijze gevolgd, waarin het begrip der voogdij voorzit, met al wat welwillends in dat woord ligt opgesloten. . Maar het zou alles vergeefsche moeite van het bestuur wezen, om de toenadering tusschen inboorling en overheerscher te verkrijgen, indien zijne pogingen worden te niet gedaan, en zelfs tegengewerkt door de houding, die de kolonisten tegenover de inboorlingen aannemen.

En, wij moeten het durven erkennen, dat die houding volkomen tegengesteld is aan de politiek van welwillendheid en sympathie, die wij omschreven. Op Madagaskar laat de locale pers geen gelegenheid onbenut om blijk te geven van vijandschap tegenover het inlandsch element. Maar het is vooral in Tongkin, dat die gevoelens van minachting en haat krachtig en voortdurend op den voorgrond treden. Het antagonisme tusschen den europeeschen kolonist en het inlandsch element is overigens niets nieuws, en ook niet speciaal aan onze koloniën eigen. Het verschil in taal, zeden en gewoonten maakt, dat die beide elementen elkander niet begrijpen, hetgeen niet bevorderlijk is aan een goede verstandhouding. Voegt daarbij, voor den één, het somwijlen buitensporig denkbeeld betreffende de hem, als tot het overheerschend volk behoorende, toekomende rechten; voor den ander de aan den overwonnene eigen rancune; en voor beiden de dagelijks wederkeerende tegenstrijdigheid hunner belangen. Daaruit laat zich dat antagonisme verklaren, dat men evenzeer in Engelsch-Indië en op Java, als op Madagaskar en Tongkin aantreft. Wat echter met betrekking hierop in onze koloniën op te merken valt, is de felheid, waarmede dat antagonisme zich uit. Wanneer een europeesch kolonist zich persoonlijk minder goed uitlaat over Malgassen of Annamieten in besloten kring, is dat iets, wat daarbuiten zonder uitwerking blijft. Maar heel anders is 't, indien de pers die meening voor hare rekening neemt en die openbaar maakt. De Annamieten, om slechts van hen te spreken, zijn nog niet zoo sceptisch ten aanzien van de pers en hare uitlatingen als sommige onder 't harnas vergrijsde politici. Alle tegen hen in de bladen gerichte aanvallen zijn raak, en vinden diepen weerklank, onder dat in bijgeloovigen eerbied voor alles wat geschreven is, opgegroeide volk. En onze taal is in Tongkin genoegzaam verspreid, zoodat elk onwelwillend oordeel over den inboorling in de pers geuit zijn weg vindt onder 't volk."

De Annamieten en Tongkineezen schijnen het echter nog al eens er naar te maken, dat nu niet zoo heel gunstig over hen gesproken wordt. Is 't op Java uitzondering, dat een Javaan zich met 'n voorschot, wanneer hij dat bedongen heeft, uit de voeten maakt, in Tongkin moet 't 'n dikwerf voorkomend verschijnsel onder de inboorlingen wezen, om met karbouwen, gereedschappen en voorschot van hun landheeren, plotseling van hun pachtgronden te verdwijnen. Dien indruk krijgt men ten minste bij lezing van de indo-chineesche pers. Overdrijft deze echter ten deze? — Onlangs wist de *Courrier d' Haiphong* te berichten, dat van de 10000 in heerendienst opgeroepen werklieden aan den Lao-Kayspoorweg dagelijks velen, niettegenstaande ruime belooning en goede behandeling, deserteeren, maar daarbij niet vergeten de, hun door 't gouvernement verstrekte nieuwe kleeren en dekens mee te nemen.

## Boekbespreking.

Onder de Nederlandsche weekbladen, die de Indische belangen ook tot de Moederlandsche rekenen en ze dus meermalen onder het oog der lezers brengen behoort zeker het **Weekblad de Amsterdammer** de door zijne goed geteekende en geestig bedachte platen, mede zoo gunstig bekende „**Groene**".

In het laatste nummer van 17 Dec. komt, zooals dit ook reeds in ons weekoverzicht werd meegedeeld, een stuk voor van den heer *H. R. Rookmaaker*, waarin deze aanvult de, met het oog op 't late uur, te korte repliek in de op 18 November gehouden openbare vergadering der Ned. Afd. van de Ind. Mij. van Nijverheid en Landbouw, waarin over de Indische Koelieordonnantie werd gesproken (zie ons n°. 37).

Wij verheugen er ons over, dat dit belangrijk vraagstuk, zoo algemeen de aandacht trekt. Van avond is in „Moederland en Koloniën", de heer *P. J. Kooreman* daarover aan het woord.

## Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

### Indisch Militair Tijdschrift 1904, No. 11.

Wenken en voorschriften gegeven door een troepencommandant, tevens civiel gezaghebber in een nog niet geheel gepacificeerd gebied (slot). — Over bevordering van officieren bij de Ned.-Indische landmacht, door C. S. (slot). — De onderwerping van den Boven-Doesoen. — Eenige opmerkingen door X; met Naschrift door C. F. H. Dumont. — Open brief aan de Redactie dnor B. H. Franssen Herderschee. — Over het beoordeelen van troepen officieren, door Ducimus (slot). — Militaire rechtspraak door J. H. C. Munter. — Opleiding van den Javaanschen soldaat, door de G. — Voor de praktijk. — Varia. — Enz.

### Weekblad voor Indië. No. 30.

Guido Gezelle, door Dr. B. Broersma. — De moordaanslag te Koetaradja in den avond van 22 Sept. jl. (met portretten der verslagenen en gewonden, enz.). — Das Lied vom braven Atjehmann, von Poa Tau. — Iets over graphologie, door Grapholoog. — Ontgoocheling, door A. C. L. E. K. D.; — Feuilleton.

### De Indische Mercuur. 13 December 1904. No. 50.

1854 December 1904. (50 jaar kina geplant op Java), door Van Gorkom. — Bijdrage tot de oplossing van het wortelrotvraagstuk bij het suikerriet door Jhr. Mr. C. H. J. van Haeften. (Vervolg). — Feuileton: Amerikaansche reisindrukken. — De Gouvernements-kina-onderneming over het 3e kwartaal 4904. — Is kapokpittenboengkil met evenveel recht te gebruiken als Katjang- of Ricinuspittenboengkil? — Spoor- en tramweg-ontvangsten. — Nieuwe Maatschappijen. — Overzichten van den koffie- en suikerhandel, enz.

### Eigen Haard. No. 49. 1904.

De Tenimber-eilanden en hare bewoners, met afbeeldingen.

## Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

„Koning Willem I", vertrokken van Batavia 24 Dec. 1904 en aangekomen te Genua 17 Dec. 1904.

Te Genua hebben zich ontscheept:

M. Wijt, E. J. van Son en echtg., A. van Laer echtg. en kind, A. Greve, W. S. Tnrner en dochter, F. G. Insinger echtg. en 2 kind. en mej. J. van Barink, mevr. E. O. Kerkhoven, Ch. Ph. Clous, Ph. J. W. S. Neijs, A. Wurfbain echtg. en 1 kind, J. H. Rietveld, T. E. H. Tanzer, P. C. Willems, L. Riekerk, C. de Groot echtg. en 3 kind, J. van der Oord echtg. en kind, C. du Rij van Beest Holle, A. A. J. Schil, Jhr. J. F. Coertzen de Kock echtg. en zoon, E. C. Rott, mevr. B. Reit en kind, P. A. Berest, A. Broese van Groenau en echtg., J. M. van Melle, J. Baden, H. Meijer, P. Akkerman, A. Hoven, G. W. de Boevé, H. G. Schot, J. A. C. Tempelaar, J. Kimmel en echtg.;

van Singapore: M. de Counnaille, J. Cascuel, F. Mange, A. Schlegel, W. F. Opie;

van Sabang: Mevrouv H. Ophorst—Baudet;

van Belauan Deli: A. S. J. van Kesteren echtg. en 2 kind., B. H. G. Wittenrood.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen:

H. H. Iding, D. van Gelder, H. Jurriens, A. Leenknegt, benevens H. M. troepen en schepelingen.

## FEUILLETON.

### De hofdansen in den Kraton.

Deze worden in drie groepen verdeeld:

1o. de dansen der *badåjåh's of serimpi's* (hofdanseressen);

2o. *de ringgit tijang* of het aan de oud-indisch-javaansche heldendichten ontleende tooneelspel, meer bekend onder de maleische vertaling van die benaming: wajang orang;

3o. de *bèksán*, die slechts enkele tooneelen uit deze en andere dichtwerken of ook wel oorspronkelijke krijgsdansen geeft.

Uit hetgeen Dr. Groneman over deze dansen en danseressen heeft geschreven, is bekend, dat de bådåja's adellijke meisjes zijn; het kunnen echter ook als danseressen verkleede adellijke jongens zijn. Van kindsaf geoefend, indien zij aanleg blijken te bezitten, treden zij op ongeveer huwbaren leeftijd in 't openbaar voor den sultan en zijn gasten op.

Als de resident op een feest in den Kraton zich eenigen tijd met den vorst van Djokja heeft onderhouden en de genoodigden plaats hebben genomen op de zetels langs de wanden der troonzaal, klinkt voor de bedåjå's (negen in getal), nimfen voorstellende van de Ratoe Kidoel (godin van de Zuidzee), het gamalansein. Door een zijdeur schuiven eerst de koorvrouwen hurkend binnen en daarop de danseressen, slanke adellijke jonkvrouwen, allen gelijk uitgedost. Vooral het kapsel met de grillige, kroonachtige voorhoofdversiering en den zwaren met melattie-bloemen versierden wrong, waarvan een evenzoo getooide vlecht neerhangt, is karakteristiek; om het middel der meisjes sluit een ceintuur, die de sarong houdt en in de hand rust de slendang.

Wie de *ronggeng* (dansmeiden) gezien heeft, kan zich van het costuum dezer danseressen gemakkelijk een voorstelling maken. Eerst toeven zij, hurkend, een poosje in rust voor den troon; dan maken zij de sembah, om die schier onmerkbaar te doen overgaan in de slepende dansbewegingen, welke verband houden met de zachte, trage muziek.

Hetgeen vertoond wordt, is ontleend aan een werk, dat door de moeder van den tegenwoordigen sultan, Ratoe Hamengkoe Boewono, vervaardigd werd ten behoeve van haar zoon, toen deze nog Pangeran Adipati Anom Hamengkoe Negara (kroonprins) was.

De strekking is: de goede eigenschappen van den kroonprins te doen uitkomen, opdat hij de genegenheid van zijn vader en jongere broeders zal verwerven.

Hij wordt geschilderd als de beroemde vorstenzoon van Mataram, de spil der wereld, de opperbevelhebber van het leger, gevreesd in den oorlog, een afstammeling van de machtige vorsten van Java; de zon, die licht en leven in het rijk Jogja verspreidt, en de trooster van zijn moeder, die zich bij hem steeds rustig gevoelt. Van hem wordt verder getuigd, dat hij de genegenheid had van zijn broeders en zusters, wier wenschen hij steeds vervulde; jegens het volk was hij vergevensgezind en hij stelde alles in het werk om de welvaart er van te verhoogen. De wenken van zijn vader volgde hij trouw op en aan de gebruiken van het hof hield hij zich stipt.

Als eens een verdrietig gevoel in hem opkomt, wordt het verdreven door het zien van sierlijk gekleede bedåjah's, die dansen om den lof van edele vrouwen te verkondigen, om den luister van het rijk te verhoogen. Deze Bedåjå's dansen als vogels, die, verheugd dat er regen zal komen, een kring in de lucht beschrijven. Echter verschijnen er onweerswolken aan den hemel, die hen bedroefd maken.

Het vordert een scherp waarnemingsvermogen, om in de standen, bewegingen en passen der Bedåjå's verschillende gedachten te zien. Maar ook voor hem, die geheel onkundig van de beteekenis der dansen, deze ziet uitvoeren, gaat er een vreemde bekoring van uit; de teere figuren der danseressen, die op de zuchtende tonen der gamelanmuziek door langzame wiegbewegingen van armen, handen, vingers, van beenen en voeten, van hals en heupen, dichterlijke gedachten vertolken, vertoonen steeds lijnen van groote schoonheid. Het voor- en achteruitzweven, af en toe afgewisseld door trippelende passen en door neerhurken, is steeds harmonisch; het heeft iets droomen-wekkends, de toeschouwer wordt er zoodanig door geboeid, dat hij zijn omgeving vergeet en gevoerd wordt in een sprookjes-wereld. Hij ziet geen stoffelijke wezens meer, wier bewegingen den muziekrythmus volgen, maar wezens uit een andere wereld, die in eindelooze afwisseling droomen en bespiegelingen verzinnelijken.

De bedåjå's en serimpies in de Vorstenlanden, passen geheel in de hoofsche omgeving. Haar dansen zijn rustiger en deftiger dan die van de gandroengs op Bali. Zij toonen reeds eene zekere waardigheid, en geven verder een afspiegeling van de javaansche kalmte, terwijl de gandroengs, dochters van het levendiger madoereesche volk, opgewekter zijn in haar bewegingen, tevens meer erotisch.

F.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom — H. E. van Blommestein.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus**, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.
**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie**, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.
**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

**MEDICINALE COGNAC.**
2 liter f 3.— of 6 flesschen f 7.—,
**12 flesschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder

---

GIDS
VOOR
***Repatrieërenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatrieërenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

---

**C. HOYNG,**
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

**Weekblad voor Indië.**

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D. D. (met portret); Richard Hol, door Dr A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière — van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere — van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman**, getiteld: „Liefde".

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

**DE MALEISCHE TAAL**

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**
Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.
Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot
**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.**

---

**F. H. BOTHE,**
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.
Prijs per jaargang ***f 4.—.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

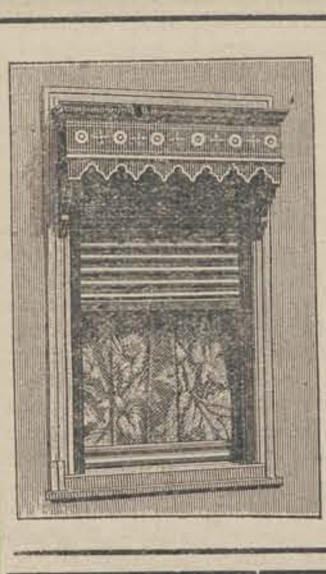
---

**STAAT**
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
**Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.**
**Prijs $2\frac{1}{2}$ cent.**

---

**OOST en WEST.**
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
**Diné** *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.00,** / **voor 10 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---



**HEINEKEN's**
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag
Telefoonnummer 2478.
**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**
**Hilversum. Arnhem. Nijmegen.**

---

Abonneert U op de
**Bintang Hindia.**
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
**DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.**
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

Stoomvaart-Maatschappij
**„ROTTERDAMSCHE LLOYD"**
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1905 | van Marseille. 1905 | te Port-Said. 1905 | te Padang. 1905 | te Batavia 1905 |
|---|---|---|---|---|---|
| **Oengaran** | 7 Jan. | 19 Jan. | 24 Jan. | 13 Febr. | 15 Febr. |
| **Lawoe** | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 Maart |
| **Goentoer** * | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 „ |
| **Merapi** | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ | 29 „ |
| **Ophir** * | 4 Maart | 16 „ | 21 „ | 10 April | 12 April |
| **Gedé** | 18 „ | 30 „ | 4 April | 23 „ | 25 „ |
| **Sindoro** * | 1 April | 13 April | 18 „ | 7 Mei | 9 Mei |
| **Salak** | 15 „ | 27 „ | 2 Mei | 21 „ | 23 „ |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Drie jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Dame middelbaren leeftijd, biedt zich aan om met een familie met kinderen naar Indië te gaan.

Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren,

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
Leveren **KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani

N°. 42. Vrijdag 30 December 1904. 4de Jaargang.

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging
# OOST EN WEST.

**Abonnementsprijs per jaar.**

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

**Prijs der advertentiën.**

Per regel . . . . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

**Mededeelingen** of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

**Het hoofddoel der Vereeniging is:**
**Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.**
**Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).**
**Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).**
**Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.**
**Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.**

**Inhoud van dit nummer.**



## Mededeeling.

### I. Afdeeling Zutphen.

De afdeeling Zutphen zal, gedurende de Paasch-vacantie van 1905, een tentoonstelling houden van Indische Kunstnijverheid.

„Boeatan" zal daartoe medewerken, terwijl gerekend wordt ook op de belangstelling van buiten, om die goede poging, tot het verbreiden van de bekendheid met den kunstarbeid en de huisvlijt onzer Oost- en West-Indische Inlanders, ten volle te doen slagen.

### II. Van de Redactie:

Door het te laat ontvangen der copie, kan het verslag der op den 23en December gehouden vergadering van „Moederland en Koloniën" eerst in een volgend nummer worden opgenomen.

## Decentralisatie.

In het *Sociaal Weekblad* van 17 en 22 Dec. no. 101 en 103 schreef mr. *C. Th. van Deventer* een artikel over de *decentralisatie van bestuur*, waarmee in 't aanstaande jaar eene eerste, zeer bescheiden proef zal worden genomen. Onze lezers weten reeds, dat dit begin zal bestaan in het benoemen van plaatselijke zelfbesturen te Batavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg, die, met een gering, daarvoor afgezonderd bedrag, zullen hebben zorg te dragen voor het onderhoud van wegen, kanalen en bruggen, het aanleggen van openbare wegen, straten, pleinen, tuinen, kanalen en bruggen, voor zooverre ze van plaatselijk belang zijn, besproeiing der wegen voor de begraafplaatsen en voor zooverre Meester-Cornelis en Buitenzorg betreft ook voor de brandweer.

In 1906 zullen, zooals de Minister van Koloniën dit bij de behandeling der begrooting voor 1905 heeft medegedeeld, dezelfde soort gemeentebesturen kunnen worden geïnstalleerd op 13 andere voorname plaatsen van Java, spoedig ook op de hoofdplaatsen van enkele Buitenbezittingen. De decentralisatieberg zal vooreerst dus slechts muizen baren; dit wordt, in andere woorden, ook door mr. v D zoo geoordeeld.

Het doel: den arbeid van den Gouv.-Generaal te verlichten, zal door deze eerste proefnemingen zeker niet worden bereikt, en het voornaamste wat er in gezien kan worden, is: eene leerschool voor kiesbevoegdheid . . . van groot toekomstig nut voor Ned.-O.-Indië!? Bij de ordonnantie, die voor Indië de gemeentewet zal zijn en die nu nog bij den Raad van State in studie is, zal namelijk worden bepaald, dat de in eerste instantie door de regeering aan te stellen Gemeenteraadsleden, voor zooverre zij Europeanen zijn, bij hun eerste periodiek aftreden, gedeeltelijk zullen worden vervangen door personen, die de gemeente zal kiezen. En ook wat de niet-Europeesche gemeenteraadsleden betreft, zal de Gouverneur-Generaal, waar hij dit nuttig oordeelt, hetzelfde stelsel kunnen toepassen.

Bij de thans zoo belangrijke levensvraagstukken, die voor O.-Indië aan de orde zijn, betreuren wij minder nog het geld, dat de ontworpen decentralisatieplannen hebben gekost en kosten zullen, dan wel den tijd, die ze in beslag namen en nog vorderen zullen, van wellicht in andere richting nuttiger te gebruiken ambtenaren, waarbij wij dan het eerst denken aan de ingenieurs, die er mee gemoeid waren en gemoeid zullen zijn, terwijl toch herhaaldelijk bleek, dat het technisch personeel ontbrak om irrigatiewerken te ontwerpen en uit te voeren.

Daarom verheugt het ons, dat Mr. v. D. op het denkbeeld kwam om uit de decentralisatiewet ook dadelijk een groot practisch nut te trekken, door aan het Gouvernement van Sumatra's westkust een eigen zelfstandig financieel beheer te geven. De zorg, dat de Buitenbezittingen, voor zooverre dit eenigszins mogelijk is, wat hunne kosten van beheer betreft, zichzelve bedruipen, is een ernstig vraagstuk van den dag en er is over de wijze, waarop men dit stelsel op Sumatra's Westkust zal toepassen heel wat te doen. In ditzelfde nummer komt Athos terug op zijn denkbeeld om zelfstandige gemeenten te vormen, eigenaren van den grond; doch hoe men nu de belastingopbrengst ook regele, wij zijn het geheel met den schrijver van het artikel in het Sociaal Weekblad eens, dat het veel gemakkelijker zal zijn het volk en de hoofden van het tot welvaart bestemde land, zonder verzet of moeielijkheden, hun eigen uitgaven en een deel in de kosten van algemeen bestuur te doen betalen, wanneer het hun, door een zelfstandig financieel beheer van het gewest, duidelijk zal blijken, dat het opgebrachte geld in eigen huishouding wordt besteed.

Zulk eene toepassing der decentralisatiewet zou zeker een eerste stap zijn op den weg der verlichting van den overzwaren arbeid in het centrum Batavia-Buitenzorg, waar nu iedere Gouverneur-Generaal, die niet zelf een deel zijner verantwoordelijkheid aan bevoegden weet over te dragen, zwoegt onder de overmacht der kleinigheden, en gevaar loopt, door te veel naar de boomen te kijken, het bosch niet te kunnen overzien.

Voor ons zou de grootere zelfstandigheid van Sumatra's-Westkust een begin zijn van den toekomstigen Statenbond Sumatra, die in de toekomst, te zamen met de andere eilanden van onzen archipel, de zelfstandigheid van het Rijk Insulinde in Azië zal moeten handhaven.

## Week-Overzicht.

Eerder dan de *Nieuwe Cour.* dacht, werd den minister de gelegenheid geboden, nu Vrijdag jl., toen in de avondzitting der Tweede Kamer Hoofdstuk X der Staatsbegrooting in behandeling kwam, om zich uit te spreken over de Minahassa-quaestie, die al reeds heel wat pennen in beweging heeft gebracht, sedert, zooals nu blijkt, gouverneur-generaal van Heutsz de ondervinding heeft opgedaan, dat aan een gezegde van den landvoogd al dadelijk heel wat gewicht wordt gehecht. Minister Idenburg zeide toch, naar aanleiding van eene, hem door den afgevaardigde Schokking gestelde vraag, dat hem zelf het bericht in quaestie reeds terstond onwaarschijnlijk was voorgekomen en hem op gedane telegrafische navrage door den gouverneur-generaal was geantwoord: „Nog niets vergund, mondeling door mij verklaard geen bezwaar te hebben tegen bezoek Menado, uitsluitend tot verleening vormsel." Ietwat vreemd klonk de betuiging van 's ministers tevredenheid over het feit, dat deze gouverneur-generaal onder zekere voorwaarde vergunning verleent, tot het bezoek dezer kinderen. Zou ooit 'n gouverneur-generaal, die het wel meent met de rust in de landen onder zijn beheer, er toe komen nu 'n propaganda-reis toe te staan aan 'n kerkelijk hoogwaardigheidsbekleeder naar een gewest, waar zijn eventueele komst nog in Mei van dit jaar als gevaarlijk voor de rust, dringend werd ontraden? Minister Idenburg blijkt, met 't oog op zijn antwoord op 'n opmerking van den afgevaardigde Roessingh, uit het telegram van den heer van Heutsz te hebben gelezen, dat slechts van eene reis naar de hoofdplaats en niet naar het gewest Menado sprake zou geweest zijn. Afgescheiden van de vraag, of dit wel de juiste lezing is, meenen wij, wat dit onderscheid aangaat, dat het, om zoo eens te zeggen, vrij wel „setali tiga wang" (het zelfde) is, of Mgr. Luypen alleen ter hoofdplaats blijft dan wel ook eens het binnenland intrekt.

De godsdienstige zijde der quaestie moet ons koud laten en laat ons ook koud, nu de *Nederlander*, in deze zeker wel het aangewezen orgaan om op te komen voor de belangen der protestantsche zending, in een artikel, waarin zij de *Nieuwe* verweet, politieke munt te willen slaan uit deze quaestie, vermeent dat men zich bij de consequentiën van de, eens in 1886 door gouverneur-generaal van Rees aan de katholieke zending verleende vergunning heeft neêr te leggen.

En nu wil 't er bij ons niet in, dat die consequentiën wel voor de hoofdplaats en niet voor de andere plaatsen, waar zich katholieke gemeenten bevinden, zouden gelden. Of zal men den katholieken toestaan om van heinde en verre in processie ter hoofdplaats op te trekken? Afgescheiden van het materieele nadeel aan zulke tochtjes verbonden, meenen we, dat daaruit eerst recht verwikkelingen kunnen voortvloeien. En staat men zulks niet toe dan zal men weêr ontevredenen hebben gemaakt.

Daarom, acht gouverneur-generaal van Heutsz zich verantwoord het bedoelde verlof toe te staan, dan zal dunkt ons de volle consequentie moeten worden aanvaard van hetgeen nu eenmaal is geschied. Maar alvorens *a* te zeggen, bevelen wij, met instemming, de volgende beschouwing in de *Nieuwe* van den 22 dezer de ernstige overweging aan:

„Den Katholieken der Minahassa mocht het bezoek van hun bisschop niet onthouden worden, nadat het vestigen eener statie te Menado was toegestaan — het is o. i. volkomen juist. Maar enkel onder het voorbehoud. dat de hoogere en algemeene belangen van orde en rust zich daar niet tegen verzetten."

In deze week zullen de indische begrooting en de daaraan toegevoegde wetsontwerpen reeds de goedkeuring van ons Hoogerhuis hebben verworven, zonder dat er heel veel over te doen zal zijn geweest, afgaande op wat de betrekkelijke verslagen en memoriën te lezen gaven. (*) En zoo zal Indië dan weêr voor 'n heel jaar ingespannen — het kas-tekort-wetje en zoo meer halen 't misschien ook nog wel — het nieuwe jaar binnentreden, dat wij met de beste wenschen, maar niet volkomen gerust, wat de vervulling aangaat van wel wat stoute verwachtingen aan kleine middelen geknoopt, nu voor ons koloniaal rijk tegemoet zien, dat we zoo gaarne, met en door Nederland, den weg van voorspoed en grootheid zouden zien betreden.

Bij de behandeling der Oorlogsbegrooting in de Tweede Kamer kwamen ook onze koloniën ter sprake. Generaal van Vlijmen rekende uit, dat we voor onze koloniën zoowat 8 millioen op Oorlog en Marine samen uitgeven. Hij vond dat niets te veel met 't oog op de voordeelen, die we uit onze koloniën trekken, maar wees er slechts op voor hen, die meenen, dat Nederland veel te veel aan het militairisme zou ten koste leggen.

Ook de fusie, waarvoor de onvermoeide Schrijver der brochure, in de *Nieuwe Cour.* van den 20en dezer nog eens 'n lans brak, kwam bij de algemeene beschouwingen ter sprake, met het oog op het incompleet aan officieren, maar minister Bergansius meende in zijne repliek, dat bij de tegenwoordige opleiding dat incompleet eerlang wel weêr tot het verleden zou behooren. De Schrijver

## FEUILLETON.

# De Hechtste Band.

*Naar den Engelsch-Indischen roman van ALICE PERRIN,*
door N. v. Z.

*Hoofdstuk XI.*

De mail-trein van Bombay stoomde langs stoffige, kale vlakten, afgewisseld door bebouwde streken, inlandsche dorpen en groepjes manga-boomen, hield nu en dan stil bij de groote kampementen met hun uitgestrekte terreinen voor wedrennen, lange, rechte lanen van reuzenboomen, rijen van eentonig witte gebouwen en holklinkende stationsgebouwen, waar de Europeesche passagiers hun maal moesten gebruiken in slecht geventileerde wachtkamers, ging daarna ratelend over een ijzeren brug, waaronder een breede rivier stroomde en stopte eindelijk om drie uur 's middags te Pragpur.

Selma Vereker stapte uit den trein, vermoeid door de massa's dwarrelende stof en het rumoer, stijf van het lange zitten en onuitsprekelijk dankbaar, dat het reizen en trekken nu ten einde was. Zij stond een oogenblik alleen, terwijl haar man bezig was hun goed uit het rijtuig te halen geholpen door een bediende, die zij te Bombay hadden gehuurd; zij keek naar eenige koelies die, druk babbelende, bezig waren koffers af te laden, en naar twee stroomen tegen elkander inloopende, schreeuwende inlandsche passagiers, de een den trein verlatende en de ander trachtend er in te komen, allen te zamen een oorverdoovend leven makende. Zij glimlachte, terwijl zij zich een beschrijving herinnerde, die Bob eens van zulk een tooneel had gegeven, met de opmerking er bij, dat het gouvernement iederen inlander moest verbieden in een spoorwegstation zijn mond open te doen, hetgeen zij thans volkomen met hem eens was. Daarna werd haar aandacht getrokken door een keurig in blauw met goud livrei gekleeden Mahomedaan, die zich een weg baande door de opgewonden menigte en met een nederigen *salaam* haar man een briefje overhandigde. Paul las het en reikte het toen verheugd aan Selma over.

„Van de Gorings", zeide hij. Hij en Selma hadden reeds door mevrouw Everards van hun chef gehoord „Wij moeten dadelijk bij hen komen en zoolang blijven tot wij een huis gevonden hebben. Ik ben erg blij, want het zal zooveel prettiger voor je zijn, dan in een hôtel te trekken."

Selma keek het briefje in met een gevoel van verlichting, daar ze nu tenminste de zekerheid had in een geriefelijk ingericht huis te komen, na zich weken lang in een hut van de boot en in een spoorwagen beholpen te hebben. Zij volgden daarna de reeks inlanders, die hun koffers en pakken zoodanig op den rug droegen, dat er niet anders dan een verzameling van magere, bruine beenen van hen te zien was; buiten wachtte hen een keurig open rijtuig hun door de Gorings gezonden, alsook een buffelkar voor hun goed.

Het was nu juist het seizoen, dat het klimaat in de vlakten van Britsch-Indië het best is, en de heldere zonneschijn, de frissche lucht, de vroolijke kleuren aan alle kanten een opwekkenden invloed uitoefenen. Selma keek met groote belangstelling rond en Paul praatte bizonder druk, wat anders niet in zijn aard lag — terwijl hij door deze streek stoomde, was hij uit het raampje van den wagon turende, steeds meer in een opgewonden stemming geraakt; op de halten zeide hij, dat hij de taal die de inlanders spraken, heel goed begreep, en toen zij over de ijzeren brug gingen herkende hij het fort en begroette het met een vreugdekreet. „Nu komt mij alles weer te binnen", riep hij, terwijl zij langs den effen witten straatweg reden, „doch nog altijd eenigszins vaag en met kleine beetjes. In het station aangekomen, herinnerde ik mij dadelijk den donkeren avond, toen ik onder tranen daar afscheid nam. Ik heb nu een gevoel, alsof plotseling mijn vergetene kindsheid mij weer duidelijk in haar geheel voor den geest zal komen. Alles, wat ik zie, zelfs de geluiden om mij heen komen mij bekend voor. Ook de geuren in de lucht zijn mij niet vreemd en ik begin mij hier hoe langer hoe meer thuis te gevoelen. Ik ben er zeker van, dat ik al heel gauw de taal zal leeren verstaan en spreken — dat zal mij heerlijk bij mijn werk te stade komen!" Hij nam haar handen in de zijne. „En met jou aan mijn zijde, is mijn geluk volmaakt!", voegde hij er aan toe, terwijl zij elkander diep in de oogen keken; waren zij alleen geweest, zou een kus hierop gevolgd zijn.

„Lieveling, ben je moe?" vroeg hij bezorgd. Zoodra ge kunt, moet ge maar dadelijk naar bed toe gaan, om uit te rusten. Ge hebt in den trein niet zoo goed kunnen slapen, als ik".

„Ik heb een gevoel, alsof ik zes maanden lang aan één stuk door zou kunnen slapen, als ik een lekker bed had!" zeide Selma. Maar toch zag zij er verwonderlijk frisch en opgewekt uit, want zij had een gelaatskleur, waarop de stof en vermoeienis van de reis geen zichtbare sporen achterliet en de jonge echtgenoot keek dan ook met innig welgevallen naar de glinsterend blonde krulletjes, die langs haar slapen en hals vielen, naar de kleine ooren, die op fijne, doorzichtige schelpen geleken en naar de statige houding van haar welgevormd hoofd.

„Je ziet er altijd zoo heerlijk frisch uit!" zeide hij, waarop zij hem met een gelukkigen glimlach antwoordde.

Nu reden zij een groot erf op, tusschen een poort van twee witte stijlen door naar een lang, blauwgeverfd gebouw met een groote voorgalerij, waarvan de reeks pilaren en de vierkant uitgesneden ingang reeds uit de verte zichtbaar waren. Mevrouw Goring stond op den stoep, een vrouw van ongeveer vijf en dertig jaar met een strak, bleek gelaat, mooie oogen en een eenigszins teruggetrokken houding Zij had een zachte, beschaafde stem en was in alle opzichten een vrouw van de wereld met veel ondervinding. Zij begroette de reizigers rustig en hartelijk, en bracht hen in een groote binnengalerij, die gezellig ingericht was met meubels van gedeeltelijk Engelsch en gedeeltelijk inlandsch maaksel.

„Ik houd niet erg van indische dingen", zeide zij, in antwoord op Selma's onwillekeurigen uitroep van bewondering; „maar deze hooge vertrekken met hun wit-gekalkte muren hier in dit laagland, zien er zoo kaal en vreemd uit, als men er alleen engelsche meubels in zet. Al mijne kleeden en gordijnen zijn indisch, ook het scherm van houtsnijwerk en de koperen tafeltjes, maar ik heb een afschuw van leelijke opzichtige kleinigheden, welke de meeste menschen zoo graag zien."

„En die men veel goedkooper kan krijgen in een der groote magazijnen van Londen.

„Ja juist. En nu wilt ge zeker wel een kopje thee hebben?" vroeg mevrouw Goring, terwijl zij op een tafelschel drukte; de indische gewoonte om tegen den indische bediende te roepen, had zij zich nimmer aangewend.

Zij spraken toen over koetjes en kalfjes, over de zeereis, de medepassagiers enz., totdat de thee werd gebracht en daarna ook de heer Goring binnenkwam, een groote man, eenigszins verlegen in zijn optreden, met een uitdrukking van oververmoeidheid in zijn diepliggende oogen. Hij dronk haastig zijn kopje thee leeg en nam daarna Paul mee naar zijn studeerkamer om, onder het rooken van een sigaar, zaken te bespreken.

Toen de beide heeren weg waren, vroeg mevrouw Goring: „Wilt u nu wat gaan rusten tot aan het eten of gaat u liever den tuin eens met mij in?"

„O, graag naar den tuin", zeide Selma, die zich een geheel ander mensch voelde, na het prettige ritje en de lekkere thee. Zij wandelden daarop het erf over naar een groot grasveld, waar eenige halfnaakte inlanders bezig waren tennis-velden af te bakenen; rondom waren vele bloemperken, prachtig bloeiende heesters en eenige groepen van groote boomen, waarin allerlei vogels van tak op tak vlogen.

„Wat is het hier heerlijk!" Selma was verrukt over den wolkenloozen hemel, den helderen zonneschijn, de zuivere lucht en al die kleurenpracht. „Waarom meten zij zooveel velden af? Het lijkt wel, of 't voor een tennisclub is!"

„Wij geven morgen een groote „*garden party*", ge zult dan dadelijk een denkbeeld krijgen van hetgeen men de engelsch-indische samenleving noemt. Er is hier veel goeds, en voor u is dit alles althans den eersten tijd nog een nieuwtje". En terwijl zij het veld nauwkeurig bekeek, zeide zij: „Het spijt mij, dat het gras er niet wat beter uitziet, maar alles is hier uitgedroogd; wij beginnen al gebrek aan water te krijgen — het heeft dit jaar erg weinig geregend. Als er nu niet gauw stortregens komen, dan zal er hier heel wat nood geleden worden en zullen de meeste ambtenaren zooveel te doen krijgen, dat zij zich dood moeten werken.

Selma kreeg hier, in dezen mooien tuin met zijn omgeving van schijnbaar vreedzame rust en voorspoed, voor een oogenblik, door de woorden van den gastvrouw, een glimpje te zien van de moeielijkheden en kwellingen, waaronder dit groote land, waar heen zij nu gekomen was, gebukt ging, en van het eindelooze zwoegen der ambtenaren bij deze oogenschijnlijk zoo rustig loopende bestuursinrichting. Zij zeide niets en mevrouw Goring bekeek

der brochure moet nu maar weêr zen paperassen opbergen, tot het volgend jaar of 'n andere tusschentijdsch geschikte gelegenheid.

Betreffende de vergaderingen van Moederland en Koloniën van 'n week geleden en van het Indisch Genootschap, Dinsdag jl., zullen onze lezers elders in dit blad het een en ander vinden. Daar we de lezing van den heer Kooreman niet persoonlijk konden bijwonen, moeten we, afgaande op wat daaromtrent in de dagelijksche pers verscheen, de gevolgtrekking maken, dat we ons vergisten, toen we de vorige week meenden, dat het artikel in de *Groene* van den heer Rookmaaker 'n punt van bespreking in de vergadering zou uitmaken.

De heer R. had trouwens nog niet uitgesproken, gelijk blijkt uit het in de jongste *Groene* voorkomend slot van zijn antwoord aan den heer Kooreman, waarover hieronder meer.

De afgetreden gouverneur-generaal Rooseboom is in de residentie teruggekeerd, bij zijne aankomst verwelkomd door minister Idenburg en tal van autoriteiten.

De ramp, die Solo trof en waarvan een telegram aan de *Nieuwe* gewaagde, zal weer veel leed in Indië hebben teweeggebracht, waar de luitjes geen enkel stootje kunnen velen. Met deelneming zal hier ook het bericht van het plotseling overlijden van den heer de Wolff van Westerrode, den man van de landbouw-credietbanken en laatstelijk ook van de pandhuis-regie vernomen zijn en van den ingenieur Quant, ook op journalistiek gebied geen onbekende.

Een onlangs geslagen koninklijk besluit verwijst het bericht dat de indische ambtenaren instede van 2, 3 percent zouden moeten storten als pensioens-bijdrage naar 't rijk der fantasiën.

**Uit de Pers.** Een allegaartje uit de *Nieuwe* en *het Alg. Hbl.* en het slot van het antwoord van den heer Rookmaaker aan den heer Kooreman in de *Groene* van 25 dezer.

Het *Alg. Hbl.* schreef in zijn nummer van den 22en dezer geen woord te gelooven van al wat in de indische bladen geschreven is over bezuiniging op de tractementen van ambtenaren en officieren. Een inzender in de *N. R. Ct.* had zich anders daar al boos over gemaakt. Het amsterdamsche blad herinnert aan dezelfde geruchten, die in 1868 bij de bezuinigingsplannen van minister de Waal en later onder minister van Bosse opdoken. Het herinnert ook aan hetgeen de minister van koloniën den 25en November ll. daaromtrent in de Kamer heeft gesproken: Van de tractementen kon niets af, wilde men zeker zijn een stel goede ambtenaren te hebben of te houden.

In hetzelfde nummer sluit het blad zich aan bij het betoog van 'n onderwijzer, die meent, dat wanneer de onderwijzers beneden de 450 's maands op de mailboot naar de tweede klasse worden verwezen, het peil van het onderwijzers-personeel in Indië weer zal dalen. Het blad geeft nog weer eens 't idée van de inrichting van een eerste klasse A en B aan.

In het nummer van den 23n dezer wijst 't *A. H.* op de vreemdsoortige requesten, waarmee de Tweede Kamer overstelpt wordt, en op 't wel eens in Indië aan 't daglicht komend wanbegrip, waardoor op rekening van dat lichaam wordt geschoven, wat des indischen bestuurs was.

In het ochtendblad van den 23n dezer heeft de heer E. B. Kielstra het weder over den lastpost Sumatra's Westkust, naar aanleiding van een stukje in de *Sumatra Post*, waarin met betrekking op dat onderwerp van Kielstra-cynisme werd gewaagd. Dr. K. schrijft liever van cynisme te worden beschuldigd, omdat hij bezwaar heeft tegen voortdurende alimentatie van den Maleier door den armeren Javaan, dan te worden geprezen door belanghebbenden, die dezen toestand nog langer willen bestendigen.

In het avondblad van den 23en zet v. N. in een ingezonden stuk de gunstige resultaten uiteen, welke de tot standkoming der brusselsche conventie voor Nederland en vooral voor Java gehad heeft.

In haar avondnummer van den 21n dezer schreef de *Nieuwe*, naar aanleiding van het bericht in de indische bladen, als zou de gouverneur-generaal den directeur van justitie hebben aangeschreven, dat hij geen bezwaren tegen de vestiging van een raad van justitie te Medan wenschte te vernemen, o. a. het volgende:

„Gouverneur-Generaal van Heutsz verstaat de kunst te leiden. Hij weet ook, dat geen ergere belemmering op den weg van vooruitgang bestaat, dan het dichte struikgewas van bezwaren, dat voor de schreden, dikwijls juist van de bekwaamsten en met de beste bedoelingen bezielden, opschiet.

En zooals hij in Atjeh gelastte de rimboe open te kappen, zoo gelast hij thans zijn directeuren het bezwarengewas op te ruimen, opdat hij dit op zijn weg niet ontmoete en het den opmarsch zijner maatregelen niet belemmere.

Bij den eersten den besten zou een dergelijk optreden als een hoogst bedenkelijke Don-Quichotterie moeten worden veroordeeld. Maar iemand als van Heutsz mag zoo iets doen — neen *moet* het doen, wil hij de taak, die op zijn schouders rust, volbrengen."

In datzelfde nummer geeft iemand, met het oog op het tekort aan werkkrachten op Banka, het denkbeeld in overweging om de aanwezige arbeiders allen te gebruiken voor de tin-winning, en de versmelting van het erts aan de Straits-Trading-Company te Singapore in handen te geven, op nader overeen te komen of dezelfde voorwaarden, als door particuliere maatschappijen voor haar erts worden bedongen.

In de *Nieuwe* van den 22en dezer komt X. in 'n ingezonden schrijven op tegen het z. i. schreeuwend onrecht, dat zij voorstaan, die voor alle indische jongelieden vrijstelling van militairen dienst verlangen. Hierdoor zouden deze jongelui, voor zoover zij in het moederland blijven, 'n onbillijken voorsprong op hunne tijdgenooten erlangen, die toevallig hier geboren zijn.

Het slot van het antwoord van den heer Rookmaaker aan den heer Kooreman in de *Groene* van den 25en dezer hetwelk ons nog een bestrijding van de „meening des heeren van Deventer, dat de contract-koelie geen pandeling is" in uitzicht stelt, is een betoog voor de stelling van eerstgenoemde, dat het gehalte der inlandsche arbeiders op de buitenbezittingen niet zoo goed is als het wel wezen kon, en dat het de toestanden in Deli en op de ondernemingen elders in de buitenbezittingen zijn, die maken, dat men „geen fatsoenlijk javaansch werkvolk kan krijgen, althans zeker niet in voldoende mate".

„Laat geen wervers, maar bestuursambtenaren, hun hulp verleenen om verarmde, fatsoenlijke en valiede menschen in de gelegenheid te stellen op de buitenbezittingen hun bestaan te vinden, en dan ben ik zeker, al kan ik dat ook niet bewijzen", wijl zoo iets onmogelijk bij voorbaat te bewijzen is, dat alvast in dit opzicht normale toestanden in de plaats zullen treden voor tot nog toe door mijn bestrijders en door mij als abnormaal gesignaleerde toestanden," schreef de heer R.

(*) Deze voorspelling is niet bewaarheid geworden. Een vrij belangrijk debat in de Eerste Kamer werd donderdag gevoerd en wordt heden vervolgd. Daarover dus nader.

# Oost-Indische berichten.

Onder den titel: **Het spel in de Preanger** wordt door het *Bat. Nbl.* een hoofdartikel gewijd aan het dobbelspel en de rol, die dit spel in het volksleven van Batavia en de Preanger speelt. Het blad is overtuigd dat het dobbelspel in 90 van de 100 gevallen oorzaak is van de misdaden daar en elders gepleegd, van den diefstal middels braak tot de georganiseerde rampokpartijen toe. En die den omvang van dat dobbelen heeft gepeild, wie tot de overtuiging is gekomen, dat het dobbelspel als een langzaam gif in alle lagen der inlandsche maatschappij is doorgedrongen, kan zich begrijpen waarom de strijd tegen het kwaad in de residentie Batavia bijna hopeloos lijkt.

Het blad deelt daarna de uitkomsten mede van een onderzoek naar de vorderingen van het spel in de Preanger, de ideaal-residentie, met haar betrekkelijk hoog peil van algemeene welvaart, deze zijn leerrijk en tevens een ernstige waarschuwing voor de Regeering.

Tot terrein van onderzoek werden twee welvarende centra, Soekaboemi en Tjiandjoer, gekozen en het bleek dat de speelduivel overal zijn triomfen viert, op de hoofdplaatsen, zoowel als in de desa's; op de hoofdplaatsen meer bedekt, daar buiten openlijk, een gevolg van het uitgebreider of liever meer nagereden politietoezicht. Overal echter viel toename van het kwaad te constateeren. Vooral de ondernemingen, die op de betalingsdagen, gewoonlijk eenmaal 's weeks, den inlander voor hem vrij groote sommen uitkeeren, zijn dikwijls de brandpunten van het spel. Een scherpe grens moet getrokken worden tusschen den inlander en den chinees. De laatste verkiest, tengevolge van zijn hoogere ontwikkeling, meer de samengestelde kaartspelen en legt het kalmer aan; gevallen, dat een chinees al zijn have en goed in een of een paar nachten totaal verspeelt, zijn niet bekend. Bij den inlander treedt daarentegen de blinde hartstocht meer op den voorgrond; de anders kalme en goedmoedige Soendanees levert zich als 't ware geheel daaraan over en het komt dan ook wel voor, dat een inlander op één nacht de waarde van zijn dos à dos en paard, benevens een groot deel van zijn huisraad ver beneden de waarde verkoopt en verspeelt.

Niet alleen is hij verslaafd aan het kaart- en tolspel, maar ook aan andere hazardspelen, waarbij het wedden een groote rol vervult, zooals hanengevechten, en krekelgevechten. Vooral het vischspel evenaardt de beide eerstgenoemde spelen in wreedheid; er wordt een kuil van ongeveer een voet afmeting in het vierkant gegraven en al dan niet met water gevuld. de spelers scharen zich om den kuil en een levende goudvisch wordt aan den rand op het droge gelegd. Aan weerskanten, naar en van den kuil af worden kleine inzetten geplaatst en de toeschouwers en medespelers wachten geduldig, totdat de visch opspringt en in den kuil dan wel daarnaast terecht komt. Dit maakt dan uit, welke inzetters het geld van de anderen mogen opstrijken. Daarenboven heeft men nog de wedrennen, die, behalve te Bandoeng, op kleinere schaal in bijna alle afdeelings-hoofdplaatsen in de Preanger plaats vinden.

En de politie staat vrijwel machteloos, wegens de uitgestrektheid van het terrein; of schuilt met de spelers onder één deken.

Het blad wijst op het groote gevaar, dat de regeering goed zal doen niet te onderschatten, vooral nu ook de opiumregie in de Preanger is ingevoerd. Spel en opium gaan er hand aan hand. Dat de regeering dus tijdig en vooral krachtig optrede, opdat 't niet te laat zij, om de inzinking eener eertijds welvarende en tevreden bevolking te keeren.

Wij zijn het volmaakt met het *Bat. Nbl.* eens, dat het dobbelspel een der groote menschelijke gebreken is en dan ook zooveel mogelijk moet worden bestreden. Dit geldt echter niet alleen de Preanger, en niet alleen Ned-Indië. De voorstelling, dat de *inzinking* der bevolking alleen door speellust zou kunnen worden veroorzaakt, komt ons voor niet juist te zijn. Ze doet ons denken aan een in zijn jongen tijd door Jan ten Brink geschreven boek, waarin hij, uitzonderingen beschrijvende, de gansche Europeesche maatschappij in O.-Indië geeselde.

Zou de strijd tegen het **concubinaat** weder worden aangebonden? Waarvoor is 't anders noodig, dat de regeering een opgave heeft verzocht, van al de gehuwde ambtenaren met vermelding wanneer gehuwd en hoeveel kinderen uit het huwelijk geboren zijn; een afzonderlijke staat, waarin opgenomen de niet gehuwde ambtenaren, die met huishoudsters leven en hun wettig erkende kinderen, en eindelijk een opgave van de niet gehuwde ambtenaren, niet levende of samenwonende met huishoudsters.

In de *Javabode* verheft iemand zeer terecht zijn stem tegen de **hooge spoorvrachten op vruchten**, die men in weerwil van klachten en protesten, jaar in jaar uit, durft te blijven eischen.

In vele streken toch wordt een overmatige, zij 't ook zeer primitieve, fruitoogst, aangetroffen, terwijl andere streken in hetzelfde tijdperk geheel van goede vruchten zijn verstoken; wanneer het spoorwegvervoer dus vlug en het tarief eenigzins *doelmatig* en vooral *billijk* ware, zouden welgestelden en zelfs minder bedeelden in de eene streek kunnen profiteeren van den rijken oogst elders, terwijl de inlandsche telers, hun gewas door vermeerderden afzet tot voordeelige prijzen van de hand kunnen doen, in stede van dit bijna te geef te moeten verkoopen. Bovendien zouden betere prijzen meer aanmoedigen tot verbetering der vruchten-teelt. Een groote reductie dier transportkosten moet thans bij de regeering in behandeling zijn, wordt er troostvol bijgevoegd.

Toen wij in ons blad van 27 October jl. 't hadden over de invoering van den nieuwen straits-dollar, dachten wij niet, dat reeds zoo spoedig daarna — 28 November — de **invoer van de z.g. Britsche- en Mexicaansche dollars** in Ned. Indië zou verboden worden. Van dit verbod zijn echter uitgezonderd muntspeciën, door opvarenden van schepen, die reeden, havens of andere plaatsen binnen Ned. Indië aandoen, aan wal gebracht, tot een bedrag van niet meer dan tien dollars per hoofd.

Al weder een bezuiniging in het verschiet; de regeering heeft namelijk tot de betrokken autoriteiten de vraag gericht, of **afschaffing der subsidies aan gezondheidsetablissementen** in het belang kan zijn van den dienst en van 's lands kas. De subsidies en de daartegenover voor de ambtenaren bedongen voordeelen, maken het ambtenaren zeer gemakkelijk met verlof te gaan en daarbij wordt niet altijd rekening gehouden met de belangen van den dienst.

**Het verplegings-gesticht voor zieke- en behoeftige inlanders** te Semarang wordt in deze maand geopend. Wij wenschen het comité en den ijverigen leider van den bouw, Raden Mas Soenario, van harte geluk met hetgeen door hen tot stand is gebracht en hopen, dat het met deze inrichting beter moge gaan dan met bijna alle philantropische instellingen in Indië, die, zoolang de oprichters aan het hoofd staan en zoolang er nog geld is, bloeien, maar meestal kwijnen, wanneer de oprichters verdwijnen en de fondsen uitgeput raken.

Zooals bekend is, heeft de minister van koloniën in de memorie van toelichting medegedeeld, dat door den gouverneur-generaal maatregelen aan de orde zullen worden gesteld, om sommige deelen van de buitenbezittingen, w.o. in de eerste plaats het gouvernement Sumatra's Westkust, mee te doen bijdragen in de algemeene bestuurskosten. Wat het gouvernement Sumatra's Westkust betreft, weten wij reeds, dat het plan bestaat daar belastingen in geld in te voeren, waarvan de bevolking tot dusver vrijgesteld was. Voor de overige deelen der buitenbezittingen beschikt men nog niet over voldoende gegevens en daarom heeft de eerste gouvernements-secretaris, blijkens het *Bat. Nbl.*, een circulaire gericht aan de gewestelijke bestuurshoofden op de buitenbezichtingen, w. i. zij worden verzocht een gedetailleerde opgave te willen indienen van de uitgaven, welke ieder gewest in de laatste drie jaren van de schatkist heeft geëischt en de ontvangsten, welke het daartegenover heeft kunnen stellen. Daaraan moet worden toegevoegd een becijfering van het gemiddeld batig of nadeelig saldo, dat het gewest heeft opgeleverd.

Daarna kan worden overwogen, hoe ieder gewest in de **kosten van eigen huishouding** kan voorzien en gebroken worden met den sleur, om den javaan steeds te belasten met de kosten voor het bestuur van een groot deel van de buitenbezittingen. Het geld door Java opgebracht kan dan worden aangewend ten nutte van den javaan.

Ook een circulaire met 't oog op de stipte inachtnemin[g] der bepalingen bij den aanslag der belastingplichtigen in de **bedrijfsbelasting**, vooral van het gegoede de[el] van hen, is van den landvoogd uitgegaan, omdat bij Z.E. is gebleken, dat de opbrengst van deze belasting in geenen deele gelijken tred heeft genomen met de toename der bevolking.

Verder heeft de gouverneur-generaal ook het plan o[m] een uitgebreider en economischer exploitatie van de **Ombilin-Kolenvelden** te bevorderen; de hoofdingenieur van den Sumatra-Staatsspoorweg en van de Ombilin-mijnen is reeds naar Buitenzorg opgeroepen om ter zake te worden gehoord.

De regeering heeft in den laatsten tijd veel belangstelling getoond in zake het verleenen van **geneeskundige hulp aan inlanders**, getuige o. m. het feit, dat de minister van koloniën bij suppletoire begroting nog meer geld heeft aangevraagd voor de oprichting van zieken-inrichtingen voor inlanders te Poerworedjo en te Magelang; desniettemin zijn er, die meenen, dat de zorg daaraan besteed toch onvoldoende, dan wel minder goed geregeld is; uit den kring der civiele geneesheeren wordt althans beweerd, dat hun zóóveel op de schouders wordt geschoven, dat zij niet naar behooren de taak kunnen vervullen, die hun in de laatste jaren van wege het Dep. van O. E. en N. wordt voorgeschreven. De *Javabode* heeft dan ook gemeend een goed werk te verrichten, door de bepalingen eens na te gaan, tegenover welke inlanders de regeering zich heeft verplicht tot vrije geneeskundige behandeling en verpleging, en ook nog ander materieel te verzamelen, waardoor men een zeker inzicht in deze aangelegenheid kan verkrijgen.

Zonder twijfel heeft het niet in de bedoeling der regeering gelegen de gansche inlandsche bevolking, ruim 28 millioen Javanen en Madoereezen, kosteloos, al ware 't ook alleen met castorolie, kinine en verbandmiddelen te gerieven, dit toch zou reeds een uitgaaf eischen van evenveel millioenen guldens per jaar, afgezien nog van de bezoldiging van personeel, maar dat er veel gedaan wordt voor de geneeskundige en hygiënische verzorging van den inlander, leert het cijferreeksje, ontleend aan de indische begrooting, met een totaal van ƒ 1,262,095 aan uitgaven ten behoeve dier verpleging

Na de redenen te hebben opgesomd, waarom de inlander zich liever niet ter verpleging laat opnemen in een op europeesche leest geschoeide ziekeninrichting, die reeds door de hooge steenen ommuring, aan een gevangenis doet denken, en waar verder te klagen is over het hinderlijk geloop van politiedienaren, (van wege een groot deel der verpleegde dwangarbeiders onvermijdelijk), waar de aanwezigheid van razende krankzinnigen, wier geschreeuw op de voorbijgangers den indruk zou maken, dat de lijders daarbinnen ergerlijk mishandeld zouden worden, terwijl daarin ook verpleegd worden zieke geprostitueerden en het onderzoeken van ingeschreven vrouwen plaats heeft, gaat het blad er toe over eenige maatregelen te bespreken, die het gehalte der hospitaal verpleging van inlanders zal kunnen verbeteren en komt dan tot de conclusie, dat het hoogst moeielijk zal zijn daartoe over te gaan, zonder te vervallen in onoverkomelijke uitgaven.

Voorstellen zijn gedaan om daartoe te geraken, in de eerste plaats door, op nog grooter schaal dan tot heden, subsidiën te verleenen aan inrichtingen in den geest van die te Modjowarno en te Djokjakarta, onder voorbehoud, dat aan de geneeskundige ambtenaren der regeering het recht worde verzekerd van nauwlettend toezicht op personeel en materieel. Nu zal in vele streken, zegt het blad, het doel van de zending: het kerstenen der patiënten, een bezwaar zijn om inlandsche zieken en gewonden te trekken, daarom behoort de regeering er op bedacht te zijn, mocht de neiging tot het oprichten van zulke gestichten zich openbaren bij voorname of welgestelde inlanders, in 't bijzonder Mahomedanen, van wie verondersteld mag worden, dat zij het ernstig meenen, ook dezen krachtig te steunen

Daar naast echter behooren de toestanden in de gouvernements-inrichtingen aanzienlijk verbeterd te worden, want daaraan ontbreekt heel wat, zooals uit een geheime nota is gebleken, gevoegd bij een rondschrijven van den directeur van O E. en N. aan de hoofden van gewestelijk bestuur. Te verwonderen is dit volgens den schrijver niet, want van eenig deskundig toezicht op en leiding van de civiele geneesheeren en der plaatselijke bestuurshoofden geen sprake kan zijn, waar dat toezicht voor Java en Madoera tot voor zeer korten tijd was opgedragen aan één inspecteur, die bijna nooit inspecteeren kan, omdat men tevens uitvoerige schriftelijke adviezen van hem begeert, over onderwerpen die veel voorbereidende studie eischen.

Er is eindelijk onlangs één tijdelijk adjunct-inspecteur voor den burgerlijken geneeskundigen dienst benoemd, maar dit is nog lang niet voldoende, daar van het toezicht, uit te oefenen door gewestelijke en plaatselijke bestuurshoofden, natuurlijk niets terecht komt, uit hoofde van gebrek aan tijd en deskundig toezicht.

Een voldoend aantal adjuncten aan den inspecteur toegevoegd, die alle inlandsche ziekeninrichtingen op hun beurt behoorlijk kunnen nagaan, zou den toestand al veel kunnen verbeteren. Voorts zal het inlandsche hulppersoneel bezoldigd moeten worden, in evenredigheid tot de diensten



---

opplettend haar nadenkend gezichtje. „Het zal mij verwonderen" vervolgde deze op gelijkmatigen, zachten toon, „hoe 't u hier bevallen zal. Ik ben een der weinige vrouwen, die een afschuw hebben van dit land".

Selma keek haar met haar groote blauwe oogen verwonderd aan. „Ik zeg dit niet uit mopperzucht!", zeide zij vergoelijkend „Er is geen enkele reden, waarom u zich hier niet heel gelukkig zoudt kunnen voelen, het is een prettige plaats voor jongelui. Maar toen ik trouwde en hierheen trok, was ik veel ouder dan u nu is, en misschien heb ik een niet genoeg plooibare natuur; ik mis zeer de schilderijen, de muziek, de schouwburgen, de nieuw-uitgekomen boeken en de belangstelling in het algemeen welzijn. Ik vind het afschuwelijk om inlandsche bedienden te moeten hebben, wat heel dwaas is, dat weet ik wel, maar ik kan 't niet helpen, en ik vind 't erg vervelend om iedereen hier op de plaats te moeten kennen, of ik wil of niet. Ik vrees, dat ik den naam heb van erg „uit de hoogte" te zijn, wat echter alleen komt, omdat ik geen belang stel in het gewone gebabbel over andere menschen en ik genoeg heb van het eeuwigdurend tennis-spelen, en naar diners en bals gaan."

„Ik veronderstel, dat men hier voornamelijk zijn vermaak moet zoeken in den omgang met anderen", zeide Selma, „maar ik hoop, dat ik van het land zal gaan houden, al was 't alleen ter wille van mijn man. Hij is in Indië geboren — op deze plaats — en zijn vader, die ook ambtenaar was, is hier gestorven en begraven. Paul is als kleine jongen bij zijn tante in huis gekomen, maar hij heeft altijd verlangd om terug te gaan".

„Nu, gelukkig is 't met mijn man juist anders-om, hij verlangt even hard naar Engeland terug als ik. Wij leven eigenlijk niet in het tegenwoordige, telkens spreken wij over wat wij in ons eigen land het laatst deden en maken plannen voor wat wij zullen doen, als wij weer met verlof gaan; zoo gauw als hij zijn pensioen verdiend heeft, gaan wij voor goed hier weg. Ik twijfel er niet aan, of 't is mijn eigen schuld, dat ik de Oost niet kan waardeeren, en ik geloof, dat er gelukkig niet velen zijn, zooals ik".

Selma hoopte dit ook, ter wille van zoovele anderen wier leven en toekomst, evenals met haar het geval was, nog aan het moederland vast zat, maar wat mevrouw Goring haar vertelde wekte zeer haar belangstelling en toen zij 's avonds naar bed ging, lag zij, niettegenstaande haar vermoeidheid, nog lang wakker, nadenkende over haar gesprek in den tuin. Haar kamer had ook witgekalkte muren, maar was ruim en luchtig, twee bedden stonden in het midden, de vloer was bedekt met cocos matten en de koffers waren langs den wand geschaard, ieder op vier baksteenen geplaatst om ze tegen de witte mieren te beschermen, een groote, glazen deur waarvoor een bont, gedrukt katoenen gordijn hing, leidde naar de voorgalerij. De *baboe* (*ayah*) van mevrouw Goring had haar hare diensten aangeboden, zij kende een weinig Engelsch, en was een kleine, bedaarde vrouw, in een witten rok met zwart jakje gekleed en een gouden ring door den neus geboord; maar Selma, die rilde bij de aanraking harer zachte, koude handen en een afkeer had van hare geruischlooze, kruipende manier van zich te bewegen, wees haar beleefd af, door te zeggen, dat zij zichzelve wel helpen kon.

Zij was bijna in slaap gevallen, toen Paul de kamer binnenkwam en zich op den rand van haar bed nederzette. Hij begon dadelijk tegen haar te praten en de eerste gedachte, die bij haar opkwam, toen zij hare oogen opensloeg, was: wat is hij toch een mooie man!

„Ik heb niets geen lust om naar bed te gaan", zeide hij, „ik heb een gevoel, alsof ik nooit meer zal kunnen slapen, aldoor zeg ik tot mijzelf: „Dit is nu Indië, Indië!" Ik herinner mij weer allerlei dingen, die ik heelemaal vergeten was. Vroeger reed ik altijd op een pony langs dezen zelfden witten straatweg met de *Ayah* en den staljongen naast mij, en dan ging ik tot aan den rivieroever om een oude vrouw te bezoeken, die naar ik meen, tot onze familie behoorde, doch dat weet ik niet precies meer. Ik zou hier nog overal den weg kunnen vinden en ik geloof, dat ik het huis nog zal weten te vinden, waarin wij woonden. Selma, heb je er wel eens over gedacht, dat mijn moeder waarschijnlijk hier nog wel zijn zal? Wij hebben nooit meer iets van haar gehoord, na haar tweede huwelijk. 't Is toch gek, niet eens te weten, hoe je eigen moeder nu heet! Ik heb den heer Goring gevraagd, of hij ooit gehoord had van een mevrouw Vereker, die hier gewoond heeft, doch hij is pas een paar maanden hier en weet niets van de menschen, die hier vroeger waren Wij moeten het toch zien uit te vinden. Selma, luister je wel?"

„Ja", zeide zij glimlachend, „maar ik moet bekennen, dat ik wanhopend slaperig ben."

Hij ging echter steeds door met praten: „Van avond ben ik met den heer Goring nog een wandeling gaan maken, nadat hij mij het een en ander van mijn werk had uitgelegd; de rook van de vuren der inlanders in de bijgebouwen, scheen mij naar het hoofd te stijgen — ik begroette er een oude bekende, een oud vriend in! En dan de belletjes der karren op den weg, het kraken der wielen en het gehuil van een jakhals in de verte, ik wist onmiddellijk wat al deze geluiden waren. Hoe komt 't toch, dat ik zooveel van Indië houd? Dat ik er als 't ware door bedwelmd wordt?

„Wel lieveling, dat komt zeker doordat je hier geboren bent", zeide Selma, terwijl haar oogleden van slaap dichtvielen.

Hij stond op, liep naar de glazen deur, en de gordijnen op zijde schuivend, duwde hij haar open. „Kijk eens, wat een prachtig maanlicht, men zou er bij kunnen lezen; en luister!, daar speelt iemand op een klein snaren-instrument; de melodie herinnert mij aan Har-Dyal's Minnelied". Neen, ik kan nu nog niet naar bed gaan. Ik moet naar buiten, rondkijken en luisteren, en mij alles weer te binnen roepen; ik kan niet rusten. Het is alsof ik dronken ben van Indië."

Door het geluid van zijn stem werd Selma weer wakker, zij lichtte haar hoofd op en zag haar man in verrukking staan voor de open deur. Zij had er een vaag bewustzijn van, dat zij op dit oogenblik voor hem niet bestond, dat zijn geest ver van haar afdwaalde, en zij strekte haar armen naar hem uit, onwillekeurig een kreet slakende. Zonder acht op haar te slaan, trad hij echter de deur uit en sloot die zachtjes achter zich. Op haar elleboog geleund, keek zij hem na, en zag hem beweegloos buiten in het maanlicht staan; zijn fraai hoofd achterover geworpen, de neusgaten wijd-opengesperd, zijn fijn besneden gelaat blozend en van aandoening trillend — hij zag er uit als een jeugdige Lucifer. Door de gesloten deur heen kon zij nog flauwtjes het klagend gezang en het aanhoudend tokkelen der snaren hooren. Deze vreemde, eentonige muziek deed ook haar denken aan „Het minnelied van Har Dyal"; de woorden schoten haar te binnen; „Keer spoedig tot mij weer, mijn geliefde, of ik sterf", en met een onverklaarbare onrust verlangde zij naar Paul's terugkeer! Doch zij trachtte zichzelve te overtuigen, dat zij dwaas en veeleischend was. Het was immers zoo natuurlijk, dat hij behoefte had even naar buiten te loopen, als hij zich rusteloos voelde; hij was niet zoo erg slaperig als zij, en nadat zij langzamerhand zoo, door verstandige redeneering, hare vermoeide zenuwen tot kalmte had gebracht, viel zij in een rustigen slaap.

*(Wordt vervolgd.)*

die men meent er van te mogen vorderen. Het gaat niet aan, bijv. de door Dr. Kohlbrugge opgeleide hulpartsen, die het toezicht uitoefenen op zalen met een paar honderd zieken, af te schepen met een koelieloon van ƒ 15 's maands.

Ook zal men, bij tijdelijke vermindering van het aantal patiënten, deze zoo maar niet als oud vuil aan de deur mogen zetten, zooals tot heden gebruikelijk is.

Het blad heeft dus, zooals wij boven reeds zeiden, de deugden en gebreken aangetoond van den civielen geneeskundigen dienst in de binnenlanden en ook den weg tot verbetering aangegeven, zooals die door bevoegde deskundigen reeds is afgebakend. De vraag blijft echter: of er met het oog op den algemeenen toestand van Java, bij meerdere ruimte van geld, geen maatregelen zijn, die vóór moeten gaan? Eene goede ziekenverpleging is zeker aan te bevelen, maar ziekte te voorkomen door het verschaffen van een beter bestaan aan het gros der bevolking, ligt nog eerder voor de hand. Wie te veel te gelijk wil doen, doet alles half.

Het *Bat. Nbl.* deelt mede, dat bij besluit van 15 Nov. jl. bepaald is, dat met behulp van de, aan de bevolking krachtens verschillende besluiten verleende voorschotten, voor zoover deze in geld of in natura zijn of zullen worden terugbetaald, **dorpscrediet-instellingen** in die streek in 't leven zullen worden geroepen, terwijl een commissie van beheer, ter bereiking van het doel, is benoemd, bestaande uit den resident van Batavia, als voorzitter, den assistent-resident van Krawang, als vice-voorzitter, en eenige aantewijzen ambtenaren of particulieren, als leden.

De *Locomotief* bespreekt in zijn »Links en Rechts« de **hormat-circulaire** en is van meening, dat deze inderdaad den grondslag van ons koloniaal bestuur aantast. Wij moeten — zegt het blad — daar wij den inlander niet rechtstreeks regeeren, maar door tusschenvoeging van zijn eigen adel, de volkszeden, die de verhouding tusschen de verschillende volks-lagen bepalen, ontzien.

De *hormat-circulaire* is gebaseerd op het beginsel, dat het respect van den inlander voor den ambtenaar niet gegrond moet zijn op uiterlijk vertoon of étiquette, maar op zedelijk en geestelijk overwicht. De regeering ziet nu in, dat het nog niet zoover is gekomen, dat de inlander reeds zelf in zal zien, dat verstandelijke vermogens en karakter meer respect verdienen dan sierlijke praal en aarzelt derhalve te diep in te grijpen in de verhouding tusschen den inlander en de inlandsche ambtenaren, maar zij ontneemt toch aan een europeeschen ambtenaar de attributen, waarvan, volgens haar eigen inzicht door den Javaan dan toch zekere gezagswaarde wordt toegekend. Ook dit blad vraagt dan: of daardoor niet noodeloos een wijziging uitgelokt wordt in de houding van den inlander tegenover den inlandschen en den europeeschen ambtenaar, in 't nadeel van den laatsten? Een vraag, waaromtrent wij reeds vroeger onze meening hebben kenbaar gemaakt.

De grondstellingen van ons koloniaal beheer, zoo vervolgt de *Locomotief*, hebben tot nu toe de regeering er toe geleid steeds bij voorkeur telgen uit de oude vorstenfamilies tot regent te benoemen. Deze handelwijze is een gevolg van het feit, dat de invloed der hoofden op het volk voor een groot deel berust in het verleden, in de geboorte, den rang, en de traditie. De consequentie van het inzicht van den nieuwen landvoogd moet er ongetwijfeld toe leiden, dat ook deze táctiek wordt verlaten. Niet het aanzien van den candidaat, maar zijn verstandelijke vermogens en zijn karakter zullen den doorslag geven. Maar, hoe nobel dit begrip ook zij, is de inlander in staat de waarde er van te beseffen, vraagt het blad?

Ook hierop is het antwoord meenen wij vrij eenvoudig. Hij zal die waarde best beseffen, wanneer hij in den ernst en de oprechtheid van den nieuwen koers vertrouwen leert stellen.

De **maïs** is, zoo zegt het *Soerab. Hbl.*, sedert een paar jaren een uitvoerartikel geworden op groote schaal. Vroeger meende men, dat zij niet naar Europa kon worden verscheept, eenige proeven daarmee waren slecht uitgevallen. Thans echter valt een aanzienlijk export van dit artikel aan te wijzen. Zij wordt verscheept naar Amsterdam, Rotterdam en Hamburg, en haalt betere prijzen dan de amerikaansche maïs. In Indië wordt een pikol djagong betaald met ƒ 2 á ƒ 2.40.

Aangezien van een bouw 20 á 30 pikols kunnen worden geoogst, wordt er per bouw uit het product 50 tot 72 gulden gemaakt. In verband met den snellen groei van de maïs is de cultuur dus zeer voordeelig. Men kan per jaar drie keer oogsten en haalt dan uit zijn bouw sawah van ƒ 120 tot ƒ 216.

Nu voor de maïs een uitvoermarkt is geschapen, laat het zich aanzien, dat de cultuur hand over hand zal toenemen, vooral op tegalgronden.

Aan weerszijden van de ijzeren baan naar Malang wordt dan ook veel maïs verbouwd; de inlander, die men voor zóó onmondig houdt, is uit eigen beweging er toe overgegaan maïs te planten, toen hij begreep, dat daarin voordeel zat.

De ketella is in den ban gedaan, sinds de djagong als redder is binnengehaald. Als nieuw product voor de wereldmarkt kan nog genoemd worden, de boon van de **kratok**, een soort van onkruid, dat door de Madoereezen in hoofdzaak placht te worden verbouwd, om het overige onkruid te verstikken. Nadat een firma te Soerabaja zich had vergewist, dat de boontjes der kratok in Europa aftrek vonden, begon zij links en rechts op te koopen, zij besteedde ƒ 45 per kojang, d. i. ƒ 150 per pikol. Toen de bevolking bemerkte, dat de boontjes zoo gewild waren, begon zij de kratok te planten, overal waar zij er maar kans toe zag.

Waar het vorige jaar 4000 pikols bij elkaar konden worden gehaald, wordt thans op een productie van 18 à 20.000 pikols gerekend. De prijs is gestegen tot ƒ 2 per pikol. Ook dit artikel belooft een goed uitvoerproduct te worden.

*Binnenlander* komt in de *Soer. Ct.* op tegen vorenstaand pleidooi van het *Soer. H.bl.*, ten gunste van de djagong als volkscultuur; hij heeft 't voornamelijk tegen de berekening van een product per jaar van ƒ 120 tot ƒ 216 per bouw. Hij ziet in djagong nog niets anders dan een goede polowidjo-plant, die bij gunstig weer den inlander wel ƒ 20 per bouw kan opleveren. Wij hopen, dat het *Soer. H.bl.* beter cijfert dan *Binnenlander*.

Tot slot de mededeelingen: dat in de *Javasche Ct.* van 25 Nov. jl. in een ordonnantie nieuwe bepalingen zijn vastgesteld op **binnenlandsche verloven** aan officieren en onderofficieren; dat, blijkens draadbericht, uit Batavia aan de *N. Ct.*, geweldige regens oorzaak zijn geweest van belangrijke **overstroomingen** op Midden-Java. Solo is geheel overstroomd, tal van menschen te Wonogiri hebben de vlucht moeten nemen op daken; en: dat, zooals het *N. v. d. D. v. N. I.* van zeer goed ingelichte zijde heeft vernomen de regeering er voorloopig niet aan denkt, om de pensioens-bijdrage der burgerlijke landsdienaren met 1 pCt. te verhoogen; evenmin zou het in de bedoeling liggen de tractementen van de civiele ambtenaren met 10 % te verminderen, de officiers-tractementen gelijk te stellen met die der infanterie en het maximum pensioen beduidend te verlagen.

Het *Bat. Nbl.* schijnt dus niet bijzonder goed ingelicht te zijn geweest, als ten minste het vorenstaande juist mocht blijken.

Naar uit goede bron aan de *Sem. Ct.* wordt medegedeeld, is het verleenen van gratie en remissie aan de gebroeders Gentis geschiedt op uitdrukkelijk verlangen van H. M. de Koningin. Hierdoor zou deze verwonderlijke zaak zich zeker in een geheel ander licht vertoonen.

Nopens het plaats gehad hebbend optreden tegen de negorij Roemah Soul op Ceram werd door den resident, van Ambon officieël medegedeeld, dat men in vrede met het gouvernement wenscht te leven en de schadevergoeding in damar en andere zaken wil voldoen, hetgeen is aangenomen.

## West-Indische Berichten.

**Suriname.** Toen wij de vorige maal, naar aanleiding van het waarschuwend woord van de *Surinamer*, tegen al te groote verwachtingen ten opzichte van de bacovecultuur, onzen twijfel te kennen gaven, of het blad daartoe wel 't juiste oogenblik gekozen had, dachten we er geen oogenblik aan, dat het bovendien op onvolledige gegevens zou zijn afgegaan, toen het op grond van de, op Barbados met bedoelde cultuur verkregen uitkomsten het »bezint eer gij begint« liet hooren, toen het begin al reeds daar was.

*Onze West* sloeg het West-India-Bulletin, waaraan de *Surinamer* hare wijsheid ten deele had ontleend, er eens op na, en kwam daarbij tot de conclusie, dat Barbados zelfs gunstiger gelegen werd geacht dan eenig ander van de engelsch-west-indische eilanden. De inspecteur van den landbouw in Engelsch-West-Indië, Dr. Morris merkte in een, in bedoeld Bulletin mede opgenomen schrijven o. a. het volgende op:

»Barbados heeft, voor 't oogenblik althans, geen speciale koel-inrichtingen noodig voor zijn bacoven. Men zal voortgaan de vruchten in kratten te verpakken en al wat noodig is, is een voorzichtige behandeling en flinke ventilatie door middel van fans (waayers) gedurende de geheele reis. Al de andere eilanden (Trinidad inbegrepen, vanwaar de bacoven los verscheept worden) zullen m. i. behoeven eene inrichting om, gedurende de reis, afgekoelde lucht door de vruchten te doen circuleeren.«

Den 30en September j.l. werd in een vergadering van de »Barbados Agricultural Society« een resolutie aangenomen, strekkende om aan de »Royal Mail Steam Packet Co« den wensch over te brengen, dat deze al hare schepen van koelinrichtingen zou voorzien, als die welke aan boord van de »Trent« en de »Tagus« doeltreffend gebleken waren. Deze resolutie schijnt in tweestrijd met de opinie van den heer Morris, maar terwijl deze zegt: »Barbados kan het voor de verscheping zijner bacoven des noods zonder koel-inrichtingen stellen«, merkt de Landbouwvereeniging tot de betrokken stoomvaartmaatschappij op: »Voorziet gerust al uw schepen van koel-inrichtingen,« wat zij zeker niet zou doen, indien het denkbeeld eener bacove-cultuur op groote schaal voor het eiland ware opgegeven.

»Wij verwachten,« schreef *Onze West*, »nu van de *Surinamer*, dat zij zal erkennen niet juist te zijn ingelicht. Door het voor te stellen, alsof Barbados reeds te ver is om bacoven naar Engeland te verschepen, worden de belanghebbenden in Suriname ontmoedigd, terwijl juist tot oplossing van het bacove-vraagstuk aller samenwerking in Suriname noodig is.«

In de *Suriname* wordt de doodsklok geluid voor de balata-industrie in Nickerie, die volgens dat blad in 1905 een natuurlijken dood zal sterven, uit gebrek aan balata. De *Suriname* schijnt niet veel te verwachten van cacao-, katoen-, en rijst-cultuur in dat district, want zij ziet met het oog op den naderenden ondergang der balata-industrie aldaar, het eenige middel om Nickerie te »redden« in de »goudindustrie«, waartoe den balata concessionarissen van heden kosteloos toestemming zou moeten worden verleend, om op hunne terreinen een onderzoek naar de aanwezigheid van goud in te stellen, welk edel metaal volgens Dr. van Cappelle's uitdrukkelijke verklaring daar ginds moet te vinden wezen.

»Lord, beware us of gold in Nickerie and them english poachers!« We hebben nog onlangs in 'n engelsche-venezuelaansch grensgeschilletje gezien, hoe die engelsche goudzoekers aan 't dwalen kunnen raken en dan nog 'n keel van belang opzetten, wanneer ze ingerekend worden, omdat ze »bij ongeluk« op buurmans grond wat goudkorreltjes lazen. Nu zou ten onzent in zooverre 'n geluk moeten worden geheeten in zoo'n geval, dat er niet ingerekend kan worden, omdat ons daartoe de middelen ontbreken. Maar, je weet toch nooit wat 'n gehaspel 'n goud-rijk Nickerie kan teweeg brengen, en dus meenen we, dat dáár de toestand zoo goed mogelijk moet worden geregeld, vóór men 't zaakje aanpakt.

Meenen balata-concessionarissen dat er wat in zit om 'n goud-onderzoek in te stellen, welnu laat ze dan de betrekkelijke vergunning aanvragen. Dat zou, naar onze bescheiden meening, ook met oog op de koloniale kas, de aangewezen weg zijn.

*Onze West* heeft weer eens 'n bericht over placer Dieu-Merci, dat zoo langzamerhand het puikje der surinaamsche placers staat te worden. Dieu-Merci is nu bij gedeelten in onderhuur uitgegeven; er werken thans een twintigtal Creolen, die grof geld verdienen, zooals blijken kan uit de aankomst te Paramaribo van een hoeveelheid goud, ter waarde van f 1800, het product van den arbeid van 'n, 3 man sterke ploeg gedurende ééne maand.

Opmerkelijk is wat de Commewijne-correspondent van de *Surinamer* over de javaansche kolonisatie schrijft:

»De javaansche landbouwers bedanken voor de wedono's in uitzicht: moeten ook die bloedzuigers en foppersbazen hier komen? vragen ze. Ze weten genoeg van die lui in de dessa's, zeggen ze. Sorotono en Kasro kochten op de vestigingsplaats twee koeien. Deze lieden ontmoette ik op Kroonenburg. Zij willen het liefst werken met surinaamsche opzichters. Het komt mij voor, dat ze genoeg hebben van hun eigen landgenooten als dessa-hoofden.«

Nu hebben zoovelen, en ook wij, met 't oog op de tot nu toe met de javaansche kolonisatie verkregen ontmoedigende resultaten, aangedrongen op uitzending van leiders van den eigen landaard; de gouverneur, de Koloniale Staten, de minister en de Tweede Kamer, allen gingen met dat ideetje accoord. De wedono's staan op de begrooting voor 't volgend jaar, en nu komt 'r zoo waar zoo'n Commewijne correspondent den heelen boel in mekaar trappen, omdat hij 'n paar geëmancipeerde Javanen ontmoette als uitzonderingen op den regel. Hoevelen van de, in de kolonie aanwezige Javanen hebben zich als landbouwer gevestigd? Een dozijntje? Dat is toch niet veel, zouden we meenen. En daarin zal o. i. onder goede, javaansche leiding ook wel 'n verandering ten beste komen.

Heeft de *Surinamer* 't wel erg voorzien op 'n uitgebreide javaansche kolonisatie?

De nederlandsche regeering heeft blijkbaar de opmerking, dat ze de zorg voor de west-indische forten voor hare rekening behoorde te nemen, in 'r ooren geknoopt en laat nu gauw de oude kanonnen van Nieuw-Amsterdam herwaarts overkomen, om ze te laten versmelten. Er zit voor 'n heele waarde in.

In de *Paramaribo* lezen we, dat den 25sten November ll. een vergadering heeft plaats gehad, welke waarschijnlijk zal leiden tot oprichting eener Algemeene Vakken-Vereeniging, welke allerlei bedrijven en ambachten, als bakkers, timmerlieden, schilders, kleermakers, smeden, klerken, kleine landbouwers, enzoovoort zal omvatten.

Moge deze vereeniging, waarvan onder oordeelkundige leiding veel goeds voor de kolonie kan uitgaan, tot stand komen en tot heil van de kolonie en hare leden bloeien.

Het feit, dat in de kolonie het besef levendig wordt, dat onderlinge aansluiting noodig is om tot iets goeds te geraken, verdient op zich zelf reeds te worden toegejuicht.

Het doel dezer vereeniging is: door bijeenkomsten, besprekingen, locaal onderzoek, het nemen van doortastende en doeltreffende initiatieven, het lezen van buitenlandsche vakbladen, het inroepen van bestuurshulp enz. enz., de verschillende beroepen te veredelen en voor winst afwerpen vatbaar te maken, misbruiken en wanverhoudingen te stuiten, de abnormale toestanden te bezweren, de zondagsrust in te voeren, den kleinen landbouw te bevorderen en voor eene markt voor uitvoerproducten te zorgen; middelen te beramen om langzamerhand het systeem van examens inheemsch te maken; den aannemer op billijke voorwaarden in de gelegenheid te stellen werkovereenkomsten aan te gaan en alzoo systematisch het werkaannemen onder de waarde tegenwerken; de hooge procenten op brooden af te schaffen en een verhoogd loontarief voor knechten in te voeren; arbeiders in bescherming te nemen tegenover werkgevers, en werkgevers tegenover den willekeur van arbeiders. Voorts om voor zoover mogelijk leden, die buiten schuld gedurende zekeren tijd broodeloos zijn, wegens ziekte, onderstand te verschaffen.

Een reservefonds kan hieraan worden toegevoegd, nl. tot verstrekken van onderstand aan: a. leden, die buiten schuld verongelukken of door ouderdoms- of lichaamszwakte worden aangetast in dier voege, dat zij ongeschikt worden voor den arbeid; b. weduwen en weezen van overleden leden gedurende een zeker aantal jaren.



INGEZONDEN.

## Sumatra's Westkust.

Het lust mij, als kampvechter op te treden voor dit gewest, waar ik 19 jaren geleefd heb, waar ik getrouwd ben en vier mijner kinderen en vele kleinkinderen geboren zijn.

Waarom een rustig en welvarend volk, 't welk nog niet verslaafd is aan opium, lastig te vallen en, onder den naam van belastingen, uit te plunderen, ten behoeve van andere landstreken van Insulinde, die door slecht beheer tot armoede vervallen zijn? Zoo iets vroeg ik reeds een maal; ik herhaal die vraag, op gevaar af, van een lans te breken of *gekielhaald* te worden. Het opstel: „De lastpost Sumatra's Westkust" (zie ochtendblad v. h. *Handelsblad* dd, 23 December) beantwoordende, merk ik allereerst op, dat, bij een behoorlijke ontwikkeling van Sumatra, dit gewest allerminst een lastpost behoorde te zijn. Het is toch een der schoonste, vruchtbaarste en aan delfstoffen rijkste landen der aarde. In handen van een energiek volk, zou het waarschijnlijk fabrieken en elektrische banen in overvloed hebben. De Regeering moet echter aan dergelijke exploitatiën geen belemmeringen in den weg leggen.

Wat de koffie-cultuur betreft, aan wie de schuld, dat die te niet gaat? Aan de te groote inmenging van ambtenaren, die veelal van landbouw en koffie-aanplant geen begrip hadden. Daardoor en door den dikwijls onnutten arbeid en de slechte resultaten, welke er uit voortvloeiden, werd de vrijheidlievende Sumatraan ontmoedigd, terwijl de gedwongen levering naar een vasten prijs, ook tegen het zoo weinig aan dwang gewende volkskarakter indruischte. Indien de koffie-aanplant geheel vrij gelaten wordt, des noods gesteund door menschkundige aanmoediging van deskundige Europeesche en inlandsche bestuurders, dan zal Sumatra spoedig weder veel koffie leveren, want de kwaliteit van het product is overal zeer gezocht.

Ik herinner mij, dat groote velden, kaal en aan den wind blootgesteld, op last van een Assistent-Resident of Controleur, met koffieboompjes beplant werden — natuurlijk alles in *rodie* (onbetaalden heerendienst). — Van die tuinen kwam niets terecht en de mannen, die er, ver van hun kampongs, in moesten werken, maakten liever de planten dood, dan dat ze er nog langer *soesah* meê hadden: »het gaf toch niets!«

Ik geef toe, dat de hervorming van het rechtswezen een misstap was en dat het veel beter geweest zou zijn, dat, volgens den al-ouden *adat*, te laten bestaan, al waren daarin langzamerhand verbeteringen aangebracht ook tengevolge van wijze en doeltreffende raadgevingen. Dat de bevolking, ook zonder belasting te betalen, in staat zal zijn, om zijn eigen bestuurders, zijn scholen, zijn politie, het onderhoud van bruggen en wegen enz. te bekostigen, geloof ik vast, wanneer langzamerhand een begin gemaakt wordt met, hetzij door overlijden der tegenwoordige bezitters, hetzij door onteigening — echter steeds tegen behoorlijke geldelijke vergoeding — alle gronden tot eigendom der gemeenten te maken; iets, dat ook zeer wel strookt met den maleischen *adat*.

Indien dan bv. over 50 jaren, dit *Communisme* een voldongen feit geworden is en de gemeenten, door de verpachte en verhuurde gronden, over geld in overvloed te beschikken zullen hebben, dan kan de Regeering vorderen, dat de gemeenten 10 of 20 pct. van hun inkomen afstaan, ten bate van het Hoofdbestuur. — De Regeering of het Hoofdbestuur, bovendien de winsten bekomende van spoorwegen, mijnen, post- en telegraafdienst, zegelverkoop als anderszins, zou natuurlijk zijn inkomen zien vermeerderen, naarmate de bevolking in welvaart vooruit ging.

Vrijheid overal! Vrijheid van handel en verkeer! Welk een ideaal!

Zutphen, 24 December 1904.

K. H. O. VAN BENNEKOM
(Athos).

## Van Vreemde Koloniën.

**Jamaica**. Een groot gedeelte van het onlangs gepubliceerd Koloniaal Verslag van den waarnemend-gouverneur dezer engelsche kolonie, Sydney Olivier, is gewijd aan den cycloon, waardoor het eiland den 11den Augustus 1902 geteisterd werd, en aan de maatregelen, welke tot herstel der aangerichte verwoestingen werden genomen. Opmerkelijk is het feit, dat niettegenstaande tengevolge van die verwoestingen het uitvoercijfer aanmerkelijk daalde, in het afgesloten begrootingsjaar 1903—1904, de uitgaven ad 822.876 ponden sterling toch met 'n bedrag van 103.288 ponden sterling door de inkomsten werden overtroffen. De invoer wees, waarschijnlijk tengevolge van den benoodigden aanvoer van levensmiddelen, een ietwat hooger cijfer aan dan het jaar te voren en wel ruim 2 millioen tegen 1 990.884 ponden sterling. Maar de gevolgen van den orkaan deden zich, gelijk aangeduid, in den uitvoer van landbouwproducten op zeer merkbare wijze gevoelen. Terwijl in 1902—1903 eene hoeveelheid van 14.660.582 bossen bananen ter waarde van 1.134.750 ponden sterling kon worden uitgevoerd, bepaalde zich de uitvoer van dat artikel over 1903—1904 tot 7.803.243 bossen, ter waarde van 585.243 ponden sterling. In het geheel bleef de uitvoer over laatstgenoemd jaar met een bedrag van 1.474.194 ponden sterling ongeveer 30 percent beneden dien van het jaar te voren.

Betreffende de gevolgen van den orkaan, liet de heer Olivier zich als volgt uit:

„De ontwikkeling van den landbouw op het eiland kreeg 'n ernstigen schok, maar werd in geen enkel opzicht door den orkaan tegengehouden. Integendeel, de noodzaak om de uitwerking van die ramp op te heffen, werkte als 'n stimulans, en het valt niet te betwijfelen, dat gedurende den herfst en den winter vele groote planters en ook kleine landbouwers, vooral zij, die voorschotten van het gouvernement ontvingen, en uit dien hoofde onder toezicht stonden, veel meer arbeid hebben verricht dan zij anders zouden hebben gedaan, terwijl er heel wat meer aangeplant werd dan in eenig jaar te voren voor den oogst in het aanstaande voorjaar. De uitwerking van een orkaan op den bodem en plantengroei schijnt gunstig te zijn, en het daarop volgend seizoen was over het geheel ook gunstig voor den landbouw, hoewel het koude weder in het vroege voorjaar het rijpen van den oogst heeft tegengehouden. Een gevolg van den orkaan, was de invoer van een groote hoeveelheid erwten- en boonzaden van goede hoedanigheid, die in ruimen kring werden uitgedeeld; een ander de uitdeeling en het uitplanten van een groote hoeveelheid zoete aardappelen van goede qualiteit. Werkelijk waren de aanmoedigende resultaten van den orkaan duidelijk zichtbaar in de betere qualiteit der op de tentoonstellingen in de gemeente Sint Andrew en elders ingezonden landbouwproducten«.

Na de, bij den orkaan geleden verliezen te hebben uiteengezet schreef de heer Olivier:

»Het is gebleken dat het eiland, aannemende dat zulk een slag niet onmiddellijk volgt op eenige voorafgaande ramp, in zich zelf voldoende hulpbronnen heeft, om zich door de er uit voortvloeiende crisis heen te helpen. Ik heb het verlies door de vernieling van eigendommen door den orkaan op niet minder dan 2,5 millioen ponden sterling geschat. Door vrienden der kolonie en deelnemers in haar lot werd een bedrag van 12.786 ponden sterling bijeengebracht, op zich zelf 'n mooie som als 'n liefdadige gift en als zoodanig ook op prijs gesteld, maar onbeduidend in vergelijking met de ramp, welker uitwerking te verzachten in de bedoeling der schenkers lag. Ik heb reeds uitgelegd dat er reden is om aan te nemen dat niettegenstaande het meest oordeelkundig streven van de zijde van het bestuur, van de pers, en van de comités, die zich met de leiding belastten in zake de uitdeeling van deze gift, om misvattingen en onmogelijke verwachtingen, wat het bedrag en de bestemming der gelden aangaat te voorkomen, de uitwerking van dit kleine fonds aan het eiland een nadeel heeft toegebracht, dat in geld omgezet een veel grooter bedrag zou vertegenwoordigen, om niet te spreken van het schadelijk effect in enkele districten. Als ik de zaak nog eens goed beschouw, kom ik eenvoudig tot de conclusie, dat het voor dit eiland in het geheel niet noodig is om onder zulke omstandigheden hulp buitenaf te zoeken. Zelfs indien de inschrijvingen tot 'n bedrag waren ingekomen, waarvoor alleen maar de vernielde huizen zouden kunnen zijn hersteld, wat thans niet het geval was, geloof ik, dat het daarmeê gestichte kwaad grooter zou zijn geweest dan het voordeel.... De hulpbronnen van het eiland, de bespaarde gelden en het crediet van Jamaïca kunnen gerust geacht worden voldoende te zijn, om zijn bewoners er boven op te houden, zelfs na zulk een groote verwoesting van voorraden en eigendommen, als door den jongsten cycloon werd aangericht.... Indien ooit eenig beroep ten behoeve van 'n eiland van den omvang van Jamaïca met zijne hulpbronnen op de liefdadigheid van Groot-Brittanje met vrucht zal kunnen worden gedaan, komt 't mij voor dat zulk een beroep gerust kan beperkt blijven tot verzoeken om steun van godsdienstige instellingen aan hare vrienden buiten het eiland voor den wederopbouw van kerken en scholen. Maar ik vertrouw dat in den vervolge nimmer weêr bij 'n dergelijke gelegenheid neiging zal bestaan voor het verzoek om een hulpfonds in het leven te roepen onder leiding van den burgemeester van Londen of eenigen anderen zoodanigen aalmoezenier«.

Het volgende betreffende het gedrag der britsch-indische immigranten na de ramp is ook voor ons niet van belang ontbloot:

»De indische immigranten, wier woningen werden vernield, toonden veel spoediger dan de meeste creoolsche landbouwers en arbeiders te begrijpen wat hun te doen stond. Zij waren er veel eerder bij om hunne huizen te herstellen en het werk te hervatten. In dit opzicht gaven zij een waardevol voorbeeld, en de behendigheid en scherpzinnigheid, waarmeê zij in sommige gevallen, zich zelven en hunne huisgezinnen onder dak wisten te brengen en de ruines van den storm op te ruimen, waren zeer prijzenswaardig. De indische immigranten zijn waardevolle kolonisten, en het is te hopen, dat de politiek om hun land af te staan in ruil voor de passage-gelden, zal bestendigd worden; behalve dat men er die gelden door uitspaart, zal 't 'n blijvend voordeel voor het eiland blijken te zijn. De deposito's in de gouvernements-spaarbank der immigranten vermeerderden in den loop van het jaar met 2000 ponden sterling en bereikten 'n bedrag van iets meer dan 24000 ponden sterling. Men schat de waarde van het onroerend bezit der immigranten op het eiland op omstreeks 30000 ponden sterling«.

**Burgerlijke pensioenen in Madagaskar.** Behalve van Indo-China is nu ook, wat de fransche koloniën aangaat, de quaestie der burgerlijke pensioenen voor Madagaskar geregeld. Het besluit dagteekent reeds van den 20sten November ll., doch zagen we het eerst onlangs bespreken. Daaruit blijkt, dat met uitzondering van het personeel der openbare werken in laatstgenoemde kolonie, waarvoor bij besluit van 2 Juni 1899 een speciale regeling werd in het leven geroepen, aan alle ambtenaren en beambten, van fransche nationaliteit, tot de verschillende diensten behoorende en geen rechten kunnende doen gelden op een pensioen van den staat, het recht op pensioen verzekerd wordt uit een fonds, dat zal worden gevoed als volgt: door een verplichte storting van 5 percent 's jaars van het koloniaal tractement (eventueel van het heel of half europeesch tractement), afgescheiden van alle toelagen, door de ambtenaren; een storting van 5 percent van het totaal der genoemde tractementen door de kolonie; kortingen op de tractementen voor Europa, uithoofde van verlof, en kortingen of inhoudingen, die bij wijze van disciplinairen maatregel mochten worden toegepast; inhouding van een twaalfde van het europeesche tractement bij eerste benoeming, af te doen in vier maandelijksche payementen; inhouding van een twaatfde van elke tractetementsverhooging; de renten van het fondskapitaal; giften en legaten: een jaarlijksch subsidie van 45000 franken gedurende de tien eerste jaren en verder van 10000 franken uit de koloniale kas.

## ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

**Justman Jacob**

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

---

**PENSION**

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur met of zonder pension,
**per maand, per week of per dag.**

---

W. H. C. Th. SASSE

Français. Méthode Berlitz.

Leçons de choses. Lectures intuitives. Lecture de journaux, Etude de pièces de théâtre. **BINCKHORSTSTRAAT 124.**

---

**Electro-Medische toestellen**

overeenkomstig het systeem van Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.

Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.

Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.

***Massa getuigschriften.***

---

**Polikliniek**

voor Ziekten der Urinewegen en Geslachts Organen.

**Dr. B. SWAAB Arts,**

Kloveniersburgwal 41, Amsterdam.

---

**AGUILAR'S**

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN, **zijn alom bekend.**

**Hoofdkantoor:**
Heerengracht 3, Den Haag.

**Bijkantoor:**
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
**Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.**

*Interc. Telephoon 264.*

---

**Zutphen Vooruit.**

Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een gezellige, niet te dure woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst en Wetenschap is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een Gymnasium, H. B. School (beiden ook voor meisjes toegankelijk), Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen, enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.
M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

---

**Th. A. A. SIMONIS**

***34 Groenmarkt.***

DEN HAAG over de Prinsestraat.



Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

---

Hofleverancier van H. M. de Koningin. | Hofleverancier van H. M. de Koningin-Moeder

Brandstoffenhandel

**C. AANDEWIEL**

KANTOOR
Sumatrastraat 145
Telephoon 1427
'S-GRAVENHAGE.

FILIAAL
Badhuisstraat 103
Telephoon 2854
SCHEVENINGEN.

---

**Kostleerlingen.**

Een gepens. leeraar in den Haag, werkzaam geweest in Ned. en in Indië, is bereid in zijn gezin op te nemen, één of twee jongens of meisjes, voor wie **een aangenaam tehuis** en voor zooverre noodig, **toezicht op en hulp bij de studie wordt verlangd.**

Br. fr. letter T bij de boekhandelaren VAN DER HAAR & VAN KETEL, Prins Hendrikstraat 138.

---

**18 à 20 pCt.**

De naaml. vennootschap Verbruiksvereeniging

**INSULINDE,**

2e Schuijtstr. no. 1, verkoopt à contant KRUIDENIERSWAREN en COMESTIBLES 18 à 20 pCt. beneden de gewone winkelprijzen. Vraagt prijscourant.

---

Bij de Uitgevers-Maatschappij
**HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG**
**te 's-Gravenhage**
is verkrijgbaar:

**AANTEEKENBOEK**
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.

***Prijs 40 cent.***

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij »Het Gemeenschappelijk Belang« is uitgegeven een »Aanteekenboek« voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

---

's-Gravenhaagsche

**Crediet-vereeniging en Depositokas**

**Den Haag. — Buitenhof 46.**

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons**. **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening**, in de **spaarkas**.

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

**Kantoortijd 9—3 uur.**

---

**Pierre Vos,**

**CUISINIER**

**v. Galenstraat 30.**

**DINERS**

in alle prijzen.

---

**A. SCHARENBERG,**

Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.

's-Gravenhage, Hoogstraat 15

---

Allen, die de bekende

**Roode en Witte**

**Porto Sanitario**

(met gedeponeerd etiket v./d. COMP^A^ HOL^A^)

als St. Nicolaas-Surprise ontvingen, zij beleefd herinnerd dat deze merken te verkrijgen zijn bij

C. L. DROSSAERS,

**te Den Haag — Plaats 24.**

---

**Hoogste Waarde voor Oude en Indische Brillanten**

Goud, Zilver en Platina.

MAGAZIJN van
Gouden, Zilveren en Juweelen voorwerpen.

***S. SCHUIJER,***

**Korte Poten 44, Den Haag.**

Inkoop en Ruil.

---



**HEINEKEN's**

(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek

Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

**Amsterdam, v. d. Helststraat 1.**
**Utrecht, Potterstraat 20.**

Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

---

**Brandapparaten**

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.

**Groote voorraad Fijne Houtwaren.**

TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.

**TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag**

Eenigst speciaal Magazijn. — Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

---

**„Arnhem"** Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

***Generaal-Inspecteur:*** C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

**Inspecteurs:** H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

---

**OUDE en INDISCHE BRILLANTEN**

worden tegen marktprijs ingekocht door

***N. BLOM,***

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

**Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

Ook aan huis te ontbieden.

---

**Eduard Pelger,**

MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
'S-GRAVENHAGE.

---

**Lambert Waterreus,**

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

Directe import van indische ingrediënten voor de Rijsttafel.

Kwee assem - Krandjie - Goelalie - Manissan assem
Samballans - Versche Ketella - Boemboe's.

---

Het meest aangenaam werkend *laxeermiddel*, zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

***CASCARA PASTILLES,***

per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

**Vraagt uitsluitend ons merk.**

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.**

**Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.**

***Te bekomen bij alle Apothekers.***

---

MEIJROOS & KALSHOVEN, ARNHEM Koningsplein 9.

Export van **Piano's, Harmoniums, Muziek-, Blaas- en Strijkinstrumenten, Gramophones, enz.** naar Oost- en West-Indië.

**Speciaal voor de tropen aanbevolen:**

Piano's en Vleugels uit de fabriek van JOHN. BRINSMEAD & SONS, LONDON! Garantie **5 jaar.**

***Catalogus franco op aanvrage.***

---

**Vraagt de bekende Sauces en** — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — **Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**

**TIELEMAN & DROS, *Leiden.***

---



Gedep. Fabrieksmerk.

De Firma TER MARSCH & Co.

**Hofleveranciers te ROTTERDAM**

levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend prima kwaliteit

**Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,**

ENZ. ENZ.

***Vraagt uitgebreide Prijscourant voor Export of Binnenland.***

---

ZADEL- EN KOFFERMAKERIJ,

***W. POPPINK,***

**151 PRINS HENDRIKSTRAAT, DEN HAAG.**

Goedkoop adres voor sterke REIS- en HANDKOFFERS. Vooral wordt de aandacht gevestigd op mijn uiterst solide en goedkoope gepanserde HUT- en MAILKOFFERS. Reparatieinrichting voor alle soorten reisartikelen en lederwaren.

---

**Poppen.**

OUDST en MEEST GESORTEERD adres in POPPEN en POPPENKLEEDING.

**Poppen welke kunnen worden uit- en aangekleed,**

tevens inrichting van alle voorkomende reparatiën aan de Poppen.

**Goedkoopst adres van de poppen merk COSMOPOLITE.**

***Al onze Poppen zijn geprijsd.***

**Th. A. KEET,**

**OUDE MOLSTRAAT 11 bij de Papestraat.**

---

**Instituut „De Oorsprong", te Baarn.**

Opleiding voor den **Handel** voor **4e kl. H. B.-S.** en **3e kl. Gymnasium** en daarmede gelijkstaande **examens.**

Prospectus, examenresultaten en verdere inlichtingen worden gaarne toegezonden den door Directeur **W. MARIS.**

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 42, Vrijdag 30 December 1904.

Het recht op pensioen wordt verworven door langdurigen dienst of wegens verwonding of lichaamsgebreken.

De diensttijd, welke recht op pensioen verleent, is vastgesteld op 25 jaren, zonder leeftijdsgrens. Van die 25 jaren moeten minstens 20 jaren op Madagaskar of in de onderhoorigheden zijn doorgebracht, met inbegrip van reizen en verloven, onder voorbehoud dat de gezamenlijke duur dier reizen en verloven niet meer dan zes jaren telt. Alles wat daarboven valt wordt voor twee derden van den staat van dienst afgetrokken, als wanneer de betreffende eerst recht op pensioen verkrijgt bij een effectief verblijf in de kolonie gedurende 14 jaren. Militaire en andere diensten voor den staat buiten Madagaskar verricht, worden voor hoogstens 5 jaren bij de berekening van den diensttijd in rekening gebracht, voor zooverre het niet-gepensionneerden betreft. De vorige diensttijd van gepensionneerde militairen, die in den burgerlijken dienst der kolonie treden, worden als effectieve jaren, in de kolonie doorgebracht, berekend, met dien verstande, dat het recht op burgerlijk pensioen eerst ingaat, wanneer de gepensionneerde weer 10 jaren in civielen dienst achter den rug heeft, waarvan minstens 7 effectieve koloniale jaren. Voor de burgerlijke pensioenen tellen evenwel de jaren vóór het afgelegde 20ste levensjaar niet meê.

Recht op het maximum-pensioen, 45 percent van het laatstelijk genoten tractement, tot 'n minimum van 800 franken, krijgt de ambtenaar, die buiten staat geraakt is zijn dienst te verrichten tengevolge van een daad van toewijding in het openbaar belang, hetzij door zijn leven te wagen om een of meerdere personen te redden, hetzij in een gevecht of worsteling in en voor de uitoefening zijner functiën, en die, tengevolge van een bevolen dienstverrichting onherstelbare verwondingen heeft bekomen, welke blindheid of het verlies van een of meer ledematen hebben veroorzaakt.

De ambtenaar, die tengevolge van een bevolen dienstverrichting minder ernstige verwondingen dan de vorengenoemde heeft bekomen, maar toch daardoor voortdurend buiten staat is gesteld zijn dienst te hervatten, of die in denzelfden toestand verkeert wegens ernstige gebreken, als het gevolg van epidemische besmettelijke ziekten en andere, bepaaldelijk en uitsluitend het gevolg van vermoeienissen of gevaren aan den dienst verbonden, heeft recht op het een-vierde van het gemiddeld tractement in de vier laatste jaren, vermeerderd met 1 ten 100 voor elk dienstjaar, kunnende die verhooging niet meer bedragen dan 20 ten 100.

De weduwen hebben recht op pensioen: wanneer de echtgenoot gepensionneerd was of een diensttijd achter den rug had, welke hem recht op pensioen verleende; wanneer de echtgenoot gestorven is tengevolge van een ongeval of verwonding in een bevolen dienst; wanneer de echtgenoot bij de uitoefening zijner functiën het leven verloor bij een schipbreuk of eenige andere gelegenheid, ook wanneer de dood eerst later als rechtstreeksch gevolg van het voorgevallene plaats had; wanneer de dood van den echtgenoot is veroorzaakt door ziekten of gebreken als bovenbedoeld; onder de mits, dat het huwelijk minstens 2 jaren vóór de pensionneering van den echtgenoot, of vóór diens dood, tenzij de overledene bij een bevolen dienstverrichting 't leven verloor, moet zijn gesloten.

Opmerking verdient, dat wat de weezen betreft, wier rechten op pensioen of onderstand worden erkend voorzoover zij vóór de pensionneering, of vóór den dood van den vader tijdens deze in actieven dienst was, zijn geboren, geen onderscheid wordt gemaakt tusschen de rechten van wettige en wettig erkende natuurlijke kinderen.

**Marokko.** 't Schijnt, dat nu de fransch-engelsche overeenkomst een voldongen feit geworden is, Frankrijk het ernstig gaat meenen met de rol, die het zich ten opzichte van de leiding van zaken in Marokko zag toegewezen.

In de eerste plaats gold het den Sultan te helpen aan 'n eenigszins geoefend leger, waartoe reeds een fransche militaire zending zich naar Fez had begeven. Die fransche militairen werden reeds bij aankomst met 'n scheel oog aangekeken door de omgeving van den sultan, waar de jaren-lange invloed van den Kaid Mac-Lean zich nog doet gevoelen. Maar toen nu onlangs weer 'n nieuw [illegible]tuurtje, één luitenant en twee onderofficieren van het 19e algerijnsche legerkorps te Fez aankwam, had de sultan zelf er genoeg van gekregen en weigerde deze den nieuw aangekomen luitenant Amis te ontvangen.

Daarbij gaf de sultan den, zich nog te Tanger bevindenden franschen zaakgelastigde Saint-René Taillandier zijn wensch te kennen, dat die fransche militaire zending te Fez maar wêer zou worden opgedoekt, gelijk met die der andere mogendheden. Blijkbaar heeft de sultan geacht wel te weten, hoeveel er nu wel al waren, maar niet hoeveel er zoo bij stukken en brokjes bij zouden komen.

Het antwoord van den franschen zaakgelastigde liet zich niet lang wachten. Den Maghzen, of ministerraad van den sultan, te kennen gevende dat hij, involge de beslissing zijner regeering, zijn vertrek naar Fez tot nader orde had uitgesteld, gaf de heer Taillandier, aan den franschen vice-consul, de fransche militaire zending en de leden der kleine fransche kolonie te Fez den last de hoofdstad te verlaten en zich naar Tanger te begeven.

Of dat kleine troepje, indien de sultan intusschen niet tot bezinning komt en 't er op waagt 'n conflict met Frankrijk uit te lokken, dien terugtocht zonder klêerscheuren zal kunnen volbrengen, staat te bezien.

El Ksar, gelegen op het kruispunt van de groote wegen, die naar Fez, Tanger, Larache en den Atlantischen Oceaan voeren, moet op 't oogenblik door de bergbewoners in den omtrek worden belegerd, die de uitlevering eischen van den franschen vertegenwoordiger Michaux-Bellaire, en van den engelschen politieken agent Carlton.

Wer weiss wie sehr, wer weiss wie bald! zei de oude kapitein van Hackländer's laatsten bombardier, en zeggen ook wij thans.

## LOMBOK.

In het *Indische Genootschap* hield Dinsdag 27 December, de heer *J. C. van Eerde* eene voordracht over „het grondbezit op Lombok" een onderwerp, dat hij gekozen had, omdat zijn vroegere werkkring op het genoemde eiland hem in het bijzonder tot de landbouwaangelegenheden had in betrekking gebracht.

Tot ons leedwezen konden wij onmogelijk die Vergadering bijwonen en kunnen wij er dus geen eigen verslag van geven. Om de vele lezers, die het verhandelde van belang zullen vinden, echter niet tevreden te stellen, nemen wij voor ditmaal over, wat daarvan in de dagbladpers is meegedeeld:

»Spr. zette uiteen dat op Lombok de vorst wordt beschouwd als heer over alles, eigenaar van alle goederen, bevoegd om over aller leven en eigendom te beschikken. Alle andere eigendomsrechten zijn van hem afgeleid.

Hij ging daarna in de eerste plaats na de rechten op woeste gronden. Allereerst de ongerepte wouden, waarvan het betreden slechts is toegestaan, na vergunning van den vorst. Daar in het oerwoud, op de ongerepte bergtoppen, wonen de goden. Wee den mensch, die zich daarheen, tegen den wil der goden, begeeft! Een tweede soort bosschen is bestemd voor jachtterrein voor den vorst. Ook nog staat de jacht bij de adellijke jongelieden op Lombok in groot aanzien. Niemand mocht de jachtterreinen van den vorst betreden, zelfs niet de vorstelijke prinsen.

Op de aan de jachtterreinen grenzende bouwgronden bracht het wild soms groote schade aan, zoodat de landrente daar de helft bedroeg van elders.

Een derde soort van bosschen waren die, welke aan de dessa's waren toegewezen en waarvan de grenzen bij de schenkingsakten nauwkeurig waren bepaald.

Het dorpshoofd had er voor te zorgen, dat alleen zijn onderhoorigen het boschgebied betraden. De vorst had het recht ontginningen te verbieden, wat van belang was voor het behoud van het irrigatiewater. De dorpsbewoners mochten geen hout kappen, zonder vergunning van de hoofden; wel hout sprokkelen.

Een vierde categorie vormden de particuliere bosschen, in erfelijk particulier bezit, waarvan echter de vorst het ontginningsrecht bezat.

In de tweede plaats behooren tot de woeste gronden de vlakten: 1°. de alang-alangvelden, gedeeltelijk dorpsbezit, waar elk vrij alang-alang mocht snijden, gedeeltelijk domein; 2°. de weiden, die eveneens tot de vorstelijke domeingronden behoorden of tot de dessagebieden. Een ander soort waren de algemeene weiden, waar de veehouders van heinde en ver bijeenkwamen. Het is van belang, dat deze in stand blijven. Ons bestuur heeft daarvoor dan ook steeds gezorgd. Ieder, die deze weiden gaat ontginnen, wordt streng gestraft. Geschiedde dit niet, dan zou er gebrek komen aan veevoeder, als de padi gesneden werd.

Spr. was hiermede gekomen tot de ontginning der woeste gronden bij particulieren in gebruik zijnde. Hij verdeelde deze in tijdelijke ontginning en ontginning voor rijstvelden.

De vorst hief belasting in natura voor de vergunning tot tijdelijke ontginning, o. a. een deel van de katoen- of rijstproductie. De irrigatiebelangen maakten een punt van onderzoek uit bij de beoordeeling, of er aanleiding was, vergunning te verleenen tot ontginning voor rijstvelden. Door de ontginning verwierf men zich het bewerkingsrecht. De grond bleef echter domein en was na 3 oogsten landrente-plichtig. Met de hoofden, die het initiatief namen tot ontginning, was iets dergelijks het geval: de grond bleef domein, maar was landrente-vrij. Bij ontginning van tuinen werd de verplichting tot het betalen van landrente geboren, als de boomen groot genoeg waren om rijpe vruchten te dragen.

Spr. behandelde vervolgens de bouwvelden, die hij verdeelde in: irrigeerbare sawahs, van regen afhankelijke sawahs, rijstvelden, die bevloeibaar zijn of door regen kunnen worden besproeid, tuinen, tijdelijke velden, permanente droog gecultiveerde rijstvelden en erven. Westelijk Lombok is geheel geïrrigeerd, oostelijk Lombok voor een groot deel, Midden-Lombok gedeeltelijk. Spr. schatte het totaal der oppervlakte van de rijstvelden op 50,000 bouws. Onder deze rijstvelden waren er domeingronden in de doode hand, die uitgegeven werden in bewerkingsrecht en privé-domeingronden, in pacht uitgegeven en beheerd door hofdignitarissen. Voorts is er een soort gronden, dat niet landrenteplichtig is aan den vorst, door schenkingen van den vorst aan Balische grooten en priesters ontstaan.

Later werden van dergelijke schenkingen behoorlijk gezegelde bewijzen opgemaakt. Die van de oudste tijden bestaan niet meer. Zoo is een groot complex gronden in particulier bezit geraakt.

De vorst vond het zeer aangenaam, dat de adel grootgrondbezitter was. Meestal gaven de groote particuliere grondbezitters een deel hunner gronden in bewerking aan een rentmeester. De eigenaars kregen de helft van de opbrengst, terwijl zij geen belasting aan den vorst behoefden te betalen. Die gronden zijn langzamerhand versnipperd door erfenis, enz. Toch zijn er nog complexen van 100 en meer bouws, o. a. Kareng Bajan.

Het erfelijk individueel bezit kon weer terugkeeren tot het domein: door naasting bij gemis aan erfgenamen (waarvoor kinderlooze families vaak kinderen adopteerden); door afstand aan den vorst, door verbeurdverklaring, of als bij een geschil beide partijen evenveel recht schenen te hebben. Dan nam de vorst den grond eenvoudig in beslag. Ook liet hij wel eens grond koopen, als hij het voor lusthoven noodig had.

Vervolgens wierp spr. nog een korten blik op de inmengingen van den souverein inzake vervreemding van grond, aan de hand van een door spr. gemaakte vertaling van enkele vorstelijke besluiten — uit den tijd van het vorstenbestuur op Lombok, sommige van de laatste 50 jaar — welke in de Balineesche taal op Lontar-bladeren gegrift zijn. Vele der registers, waarin de akten zijn opgenomen omtrent het grondbezit, zijn verbrand bij de verovering van Lombok, door onze troepen. Wat gered is, bevindt zich door de zorgen van den heer Brandes in het Leidsch Museum, doch wacht nog op ordening. De Sasaks hebben — in den tijd van onze overwinning op Lombok — getracht te fraudeeren door valsche akten aan ons over te leggen, die zij zelf hadden vervaardigd en gezegeld. Gelukkig hebben wij het bedrog ontdekt. Bij vervreemding van den grond moest de vergunning van den vorst worden gevraagd. Chineezen konden wel grond bezitten, doch niet vervreemden. Aan de leden der drie hoogste klassen mocht grond verpand of verkocht worden, tegen door partijen overeen te komen voorwaarden. De adel mocht den grond niet verkoopen aan den kleinen man. Gronden, waarvan de producten aan instellingen zijn toegekend, mogen niet vervreemd worden. Clandestiene vervreemding deed den grond vallen in handen van den vorst en werd bovendien hoog beboet.

Vóór de komst van de Nederlanders op Lombok heerschte een voortdurende strijd tusschen de Baliërs en Sasaks en lagen uitgestrekte gronden braak, zoo o. a. een woeste streek van verscheidene palen, die thans geheel is bebouwd. In 1896 of 1897 was dit een onafzienbaar alang-alangveld, waar allerlei kwade elementen rondzwierven. In den opstand van de Sasaks vóór onze komst gingen vele individueele rechten verloren, o. a. de apanagerechten.

Ons bestuur heeft getracht de oude toestanden te reconstrueeren. De oude eigenaren zijn in hun rechten hersteld, terwijl thans in de plaats van den souverein de Indische regeering is getreden, als opper-eigenaar van den grond. Spr. verwees voor het overige naar een artikel in »De Indische Gids« van 1901, daarin opgenomen door de groote welwillendheid van sprekers vroegeren leermeester, den heer van Sandick. Vele inlanders hebben zich tot spr. gewend, toen hij te Lombok was, om een billijker verdeeling van hun velden te verkrijgen.

Alle gronden zijn thans landrenteplichtig. Uitsluitend aan de inlandsche rechtbanken is het recht verleend, gronden uit te geven. Als hoofden dit doen, worden zij streng gestraft. Vervreemding van gronden is zoodoende behoorlijk geregeld.

Kort na den Sasakopstand werd een geregelden handel in gronden gedreven. Gronden werden verkregen als buit en vele Balische grondeigenaren verkochten hun grond uit geldnood. Vele Balische grondeigenaren verkeerden toen in een ellendigen toestand, hun ontbraken de middelen om aan eten te komen, en in dien tijd kwamen de Sasaks bij hen met geroofde rijksdaalders en kochten den grond. Waar ons gebleken is, dat de Baliërs door force majeure hun grond hadden van de hand gedaan, hebben wij hun den grond teruggegeven. Wij hebheb nl., omdat wij sympathie hadden voor de Baliërs, hen niet economisch afhankelijk willen maken van de Sasaks. Dit ware ook niet geweest in het algemeen belang.

Ook op andere wijze kan de grond vervreemd worden: door het pandcontract en de z.g. *menidjil*-overeenkomst.

Overeenkomsten omtrent te velde staand gewas waren nietig. Erven waren onvervreemdbaar. Alleen de erfelijk individueel bezeten gronden kon men vervreemden, doch slechts met toestemming van den vorst, b.v. als men geld noodig had voor lijkverbranding, iets wat een zeer kostbare plechtigheid is, daar dan een reusachtig feest gevierd wordt.

Bij vervreemding maakte de griffier van den vorst de koopakten op. Vreemdelingen mochten nooit eigenaars van den grond worden. Dit is geheel in overeenstemming met het Indisch Staatsblad van 1875 no. 179.

Spr. meende hiermede te hebben aangetoond, dat de souvereine grondrechten op Lombok van vèrstrekkenden aard zijn. De vorst had grooten invloed, ten goede en ten kwade.

Mocht het grondrechtenstelsel in eenig opzicht gefaald hebben, men bedenke, dat in ons oog grove tekortkomingen van het vorstenbestuur zulks in het oog der inlandsche bevolking geenszins waren. Dit was eerst het geval toen spoliatiën op groote schaal plaats hadden.

Exorbitant waren de grondrechten van den vorst zeker. Individueel kon men slechts een beperkt gebruiksrecht op den grond uitoefenen. De vorst had een grooter recht op den grond dan onze regeering op gronden op Java en Madoera heeft. De vorst kon den grond aan een ander toewijzen, hem naasten, enz.

Zijn nu die exorbitante rechten een oorspronkelijke Sasaksche instelling, dan wel hebben de Baliërs deze rechten medegebracht uit Bali?

Noch het een noch het ander is uitsluitend het geval. Men had op Lombok oorspronkelijk een aantal dessastaatjes. Alle gronden behoorden aan het dessa-gebied. Al brachten deze cijns op aan den vorst, zij waren volstrekt niet zoo ondergeschikt aan den vorst. De vrije had in den ouden tijd een uitgebreider recht op zijn akker dan later.

Op Bali was de vorst oorspronkelijk slechts de scheidsrechter tusschen de dessa's. Eerst geleidelijk breidde zijn bemoeienis zich uit over alle belangen. Doch over de onbebouwde gronden had hij oorspronkelijk weinig te zeggen. De grondrechten berustten dus ook hier oorspronkelijk bij de dessa's. In hoogste instantie berustten die rechten bij de goden.

De grondrechten op Lombok zijn ontstaan door een anderen factor: het veroveringsrecht, dat vaak een storenden invloed heeft geoefend op de bestaande inzettingen. De overwinnaar voerde niet zijn eigen instellingen in, maar maakte van dit veroveringsrecht gebruik. Spr. vergeleek deze rechtstoestand met dien der stipendiaria van de oude Romeinen, de verovering van Peru door de Inca's. De oorspronkelijke ontginners en bebouwers boetten daarbij hun rechten in.

De toestand dier gronden op Lombok viel te vergelijken met dien der Vorstenlanden op Java, waar de vorst wordt beschouwd als eigenaar van allen grond, bebouwd of onbebouwd. Ook daar is zulks, naar spreker's meening, een gevolg van usurpatie.

Men heeft beweerd, dat de Hindoe's bij hun komst op Java dien toestand reeds aantroffen. Dit is mogelijk. Maar het kan ook zijn, dat de Hindoe's van hun veroveringsrecht hebben gebruik gemaakt om een wijziging te brengen in den bestaanden toestand. Ook in Britsch-Indië (b. v. in centraal Pundjab) bestaat een dergelijke vorm van grondbezit, volgens Baden Powell toe te schrijven aan »the richt of conquest« van de Arische hoofden of radja's. Wat hij van die streek mededeelt, geldt evenzeer voor Lombok.

Zoo had dan het inlandsche veroveringsrecht veel invloed op de totstandkoming van het grondbezit, zooals wij dat aantroffen bij onze vestiging op het eiland.

Eeuwenlang heeft op Lombok de oorlogstoestand geheerscht. Na de vestiging der Baliërs hadden voortdurend opstanden plaats, steeds gesmoord in bloed. Het veroveringsrecht voerde toen hoogtij, dat recht was absoluut.

Aan die voortdurende oorlogen werd 10 jaar geleden — spr. hoopt voorgoed — een einde gemaakt, toen de machtigste onder de machtigen, de »Kompenie«, bezit van het eiland Lombok genomen heeft. Aan haar thans de taak: de souvereine rechten te handhaven, volgens de rechten der bevolking; aan haar het voorrecht: de grondrechten te beschermen; aan haar ook de dankbaarheid van den overwonnene, omdat zij de gronden niet heeft in bezit genomen voor de Sasaks, maar naar haar beste weten die gronden, met inachtneming van billijkheid en rechtvaardigheid, heeft verdeeld. Ons bestuur weet aan de behartiging van ieders belang te verbinden de billijkheid tegenover hen, die de gronden hebben te gebruiken.

Na deze toegejuichte rede werd een korte pauze gehouden, waarna gelegenheid bestond tot debat.

De heer **van Sandick** ving aan met de verklaring, dat het hem zou spijten, wanneer de Indische regeering niet langer van de diensten van den heer van Eerde zou kunnen gebruik maken, waar deze zulk een uitstekend kenner is van de agrarische toestanden aldaar.

Spr. vroeg: of de dammen en de leidingen voor de irrigatie ook in privaat bezit konden overgaan?

De heer **Pijnacker Hordijk** vroeg inlichtingen omtrent de landrenteregeling voorheen en thans. Brengen de Lombokkers thans minder belasting op?

De heer mr. **Canter Visscher** vroeg: of de naasting difinitief was bij een geschil, waarbij men het niet eens kon worden? Voorts rectificeerde hij een opmerking van den inleider omtrent de vroegere, gedeeltelijk verbrande registers, die niet zijn overgebracht, na de plundering van Lombok, naar Leiden, doch in deposito zijn bij het Bataviaasch Genootschap, blijkens een artikel van den heer Liefrinck.

De heer mr. van Deventer vroeg inlichtingen omtrent het communaal bezit en omtrent een volkje, de Boda's, waar de inleider eenigen tijd vertoefd heeft.

De voorzitter souligneerde de vraag van den heer Pijnacker Hordijk en vroeg: of de landvervreemding op Lombok van de Preanger-regeling afwijkt?

Deze vroeg nog: of het verbod van vervreemding van het gewas nog geldt?

De inleider bracht allereerst dank aan den heer van Sandick voor zijn vriendelijk woord. Dat het water behoorde aan den vorst, was ook een vorstelijk instituut. In een gedeelte der zee zelfs mocht alleen de vorst visschen. Het idee, dat de vorst eigenaar is van al het water, is zeer consequent doorgevoerd. Al komt in de practijk het water ten goede aan al de landbouwers, de vorst heeft steeds de macht in te grijpen, de dammen te doen stukmaken, enz. In hoeverre nu van privaatbezit der dammen kan gesproken worden, is moeilijk uit te maken. Spr. gelooft, dat men verstandig doet te zeggen: dat de dammen van den vorst zijn, omdat de dammen en leidingen geheel in beheer zijn bij vorstelijke ambtenaren. Het karakter der landrente is geprononceerd dat van grondbelasting, meer nog dan op Java.

Op een nadere vraag antwoordde de inleider, dat thans het geheele waterbeheer is in handen van de Indische regeering. Een controleur staat aan het hoofd van dit beheer, geen ingenieur, doch toch een zeer deskundig persoon. Ook ten aanzien der landrente is thans de bevolking in beter conditie dan vroeger. De vorst eischte nominaal de helft van de opbrengst der gronden. Er bestond echter een groot verschil tusschen den vorst en den particulieren grondeigenaar, in dezen zin: dat de vorst veel royaler was.

De vorst schold verscheidene bossen pady vrij en hief b.v. maar 150 in plaats van 200. Hij hief 25 procent van de bruto-opbrengst. Ook de tweede gewassen waren geheel voor den bewerker. De landrente was in origine een stilzwijgende overeenkomst tusschen den vorst en den pachter om elk de helft van den opbrengst te oogsten. In de practijk bracht de bouwer de helft naar den vorst, met een renumeratie voor het vervoer. Dien zwaren belastingdruk hebben wij weggenomen. Wij hebben in Lombok ingevoerd een eenheidsmaat van 3 meter. 7200 M. is de eenheid voor de landrenteberekening, terwijl de oude vorstelijker »*tanag*« ongeveer 5800 M. bedroeg. Onze *tanag* is dus 23 pct. grooter dan vroeger. De bos padi is door ons op 8 katties gesteld en ten laatste — en dit is de grootste verlichting — mag hij de belastingplichtige, in plaats van in natura, ons in geld voldoen (inplaats van 1 bos padie mag men 60 kepangs brengen of 7½ cent). Doet men al die berekeningen gelden, dan blijkt, dat de belastingdruk tot ½ pct. verminderd is. Later hebben we een indeeling in 5 klassen gemaakt en wordt rekening gehouden met den economischen toestand der streek, evenals in Britsch-Indië.

Het verbod van vervreemding van te velde staand gewas is gehandhaafd. Dit bleek te meer noodig, waar wij belasting in natura heffen. Van schulden-maken is geen quaestie, terwijl het gewas nog te velde staat.

De klassenindeeling wijkt op Lombok sterk af van de Preanger-regeling. Een belangrijke bepaling is die betreffende de productiviteit der bouwvelden. Dit systeem gelijkt bijzonder op dat in Britsch-Indië gehuldigd. Niet proefsneden worden als basis genomen, maar een behoorlijke beoordeeling van de gronden heeft plaats. Proefsneden voldoen niet. Dit heeft spr. zelf ondervonden. Men moet ze nemen op groote schaal en gedurende een reeks van jaren, anders geven ze weinig resultaat. Ook vallen zij niet zeer in den geest der bevolking. Veel beter resultaat is verkregen met een vergelijking van den toestand der watterschappen onderling. Zoo kwam men eerst tot 3, later tot 5 klassen. Het blijkt, dat de inlander een kolossalen kijk heeft op den grond. Als in Britsch-Indië gaat men af op de kleur van den grond.

In hoofdzaak wordt echter de oeconomische toestand van de streek in aanmerking genomen bij de beoordeeling van de hoogte der belasting.

Een naasting, als waaromtrent de heer mr. Canter Visscher inlichtingen vroeg, had hoogst zelden plaats. Doch die naasting was definitief.

Het geschrift, dat de heer Liefrinck heeft geraadpleegd, bevond zich te Batavia, doch sedert is de geheele handschriften-collectie-Brandes naar Leiden overgebracht. Het grondbezit op Lombok is geprononceerd individueel; het communaal bezit behoort tot de groote uitzonderingen.

De Boda's wonen langs 3 groote rivieren in Noord-Lombok. Langs de kust komen zij niet voor, behoudens op één punt, waar zij zijn gebracht, op bevel van een Balisch vorst om zijn poeri te beschermen. De Boda's van de Noorderdistricten zijn landbouwers; er zijn 383 gezinnen met 1600 zielen. In het Zuiden is nog een heel kleine nederzetting van Boda's. Dit zijn echter zuiver heidenen. Zij hebben echte Polynesische gebruiken. Koppensnellen komt echter niet bij hen voor. De Sasaks verklaren het woord Boda als „dom" (bôdo). Doch de Boda's zijn vaak veel geschikter dan de Sasaks. Spr. ziet in die Boda's Sasaks van vóór den tijd van het Mohammedanisme, dat in de 17e eeuw is ingevoerd. De Boda's aanbidden goden. Hun feesten zijn offerfeesten. Spr. heeft al hun heiligdommen bezocht op de bergen. Een steen stelt de godheid voor. De Boda's hebben geen priesters, doch enkele personen komen het meest in aanmerking om dien goden lekkernijen aan te bieden. De taal der Boda's is Sasaksch, doch hun gebedsformulieren zijn oud-Sasaks, vermengd met allerlei woorden uit andere talen. De Boda's aanbidden een voetafdruk; een zeer oud-Polynesisch begrip.

Nog vele merkwaardige bijzonderheden omtrent de Boda's deelde spr. mede: eeden komen bij hen niet voor; ook misdrijven zijn hoogst zeldzaam bij dit volk. In de 6 jaar, dat spr. te Lombok heeft vertoefd, heeft hij slechts éénmaal een Boda voor den rechter zien verschijnen. Geen wonder, dat men wel eens gemeend heeft, dat bij dit volkje een uitstekend terrein is te vinden voor de zending. Doch daarover zou spr. zich hier niet uitlaten.

Met een woord van dank aan den inleider, sloot mr. Pierson de vergadering.

### Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

**Weekblad voor Indië, n°. 30.**

Mijne reis over Java en nog wat, door A. Friedenthal (vervolg). — De tocht van de colonne van Daalen door de Gajoe-landen I (met kaarten en platen). — F. G. C. Dégent (met portret) door R. B. M. — Iets over »Brieven van een Indischen Nurks« door Missie van Meiland, enz.

**Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Dec. 1904.**

De waterweg naar Soerabaja, door I. P. Koster (met illustraties).

**Vragen des Tijds. December 1904.**

Kleine landbouw in Suriname, door H. van Breen.

**Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Deel 79, November 1904.**

Het rapport van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, betreffende de maatregelen in het belang der inlandsche nijverheid op Java en Madoera, door H. 's Jacob. — Voorstel tot reorganisatie van het Zeevisscherij-bedrijf, door G. N. Verloop. — Huidenbereiding in de Tropen, door Ludwig Kindt. — Coca. — Tentoonstelling te Blitar. — Bekroning ter tentoonstelling te Blitar op 15—17 October 1904. — De teakhandel in Siam en Burma, door A. B. — Productenmarkt, vracht en koersen. — Persoverzicht.

**Teysmannia. 15e jaarg. (1904), afl. 11.**

Iets over gezonde en zieke peper. — Voordracht gehouden op het koffiecongres te Malang, door Dr. J. van Breda de Haan. — Mededeelingen betreffende de caoutchouc-cultuur, IV. De samenstelling van caoutchouc van Ficus-elastika afhankelijk van den leeftijd der boomen, enz. door W. R. Tromp de Haas. — De inlandsche methoden van klapperoliebereiding, door Dez. — Vruchtboomen uit zaad, door H. J. Wigman. — Samenstelling van sinaasappelen en citroenen. — De strijd tegen de insekten door middel van hunne natuurlijke vijanden. — Stoken of niet-stoken in de droogschuren van de Delitabak, door Dr. E. J. Julius Mohr.

**De Ingenieur. 1904 n°. 51.**

Spoorwegen in Zuid-Sumatra, door J. L. Cluysenaer.

**Maandbericht van het Nederl. Zendelinggenootschap. December 1904.**

1854—31 October 1904.

H. Rooker (met portret) hulpprediker te Tondano. — Brief van Ph. H. C. Hofman te Posso. — Bericht omtrent mijn bezoek aan de Christen-nederzetting Toendjoengredja, door J. Kruijt. — Uit het verslag over de zending op Savoe in 1903, door J. H. Letteboer.

## ADVERTENTIEN.

**den Haag**
Pension Koninginnegracht 47
**geopend geheele jaar.**
H. W. G. ROOSEBOOM.

**Nice**
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
**geopend NOVEMBER—JUNI.**
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

---

**Middelbare school voor Handel en Administratie.**
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

**Drie-jarige voorbereidende cursus,** aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

**Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie,** aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

**Een-jarige vervolgcursus** voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
***F. TIJMSTRA.***

---

**P. Happel Jr.**
CUISINIER.
**v. Kinsbergenstraat 85d,**
**DEN HAAG.**

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

---

***MEDICINALE COGNAC.***
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
**12 fleschen f 14.—**
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
**W. F. NOMAN,**
**Scheveningen.**
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder

---

GIDS
VOOR
***Repatriëerenden,***
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
**Haagpoort 4.**

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

**Hôtel des Indes, Batavia.**
**Grand Hôtel „Java" „**
**Hôtel „Ort" „**
**„ Du Pavillon, Samarang.**
**„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.**
**„ Simpang, Soerabaja.**
**Oranje Hôtel, Padang.**

Vraag prospectussen voor advertentiën

---

# C. HOYNG,
## Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

## Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

---

## Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
**Weekblad voor Indië,**
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
***Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.***
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
**Haagpoort 4, Den Haag.**

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D. D. (met portret); Richard Hol, door Dr A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman**, getiteld: „Liefde".

---

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

## DE MALEISCHE TAAL

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot
**De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",**
**Haagpoort 4, Den Haag.**

---

# F. H. BOTHE,
## 21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
**GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.**
***Nouveauté's voor elk seisoen.***
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

---

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang **f 4.—**. Los nummer franco na inzending van **f 0.50.**

---

# STAAT
## voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT
VOOR
## H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
**Prijs 2½ cent.**

---

## OOST en WEST.
RESTAURANT
***LAAN VAN MEERDERVOORT 195.***

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) f 0.80.
**Diné** f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
**BONBOEKJES** { **voor 10 plats du jour f 7.00,** **voor 10 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden**, zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

---

## van Soest en van der Weijde.
Lange Voorhout 23. — Den Haag.

**Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.**

| | | |
|---|---|---|
| **Met 1 dag opzegging** . . . . . . . . | **2** | **pct.** |
| **Voor 1 maand** . . . . . . . . . | **2¹/₄** | **„** |
| **„ 3 maanden** . . . . . . . . . . | **3** | **„** |

**Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.**

---

Abonneert U op de
## Bintang Hindia.
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
***Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.***
**Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
**„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"**
HAAGPOORT 4.
**Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!**

---

Stoomvaart-Maatschappij
## „ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
**Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

| | van Rotterdam. 1905 | van Marseille. 1905 | te Port-Said. 1905 | te Padang. 1905 | te Batavia 190[illegible] |
|---|---|---|---|---|---|
| **Oengaran** . . . . . . . . . | 7 Jan. | 19 Jan. | 24 Jan. | 13 Febr. | 15 F[illegible] |
| **Lawoe** . . . . . . . . . | 21 „ | 2 Febr. | 7 Febr. | 27 „ | 1 M[illegible] |
| **Goentoer** * . . . . . . . . | 4 Febr. | 16 „ | 21 „ | 13 Maart. | 15 |
| **Merapi** . . . . . . . . . | 18 „ | 2 Maart | 7 Maart | 27 „ | 29 |
| **Ophir** * . . . . . . . . . | 4 Maart | 16 „ | 21 „ | 10 April | 12 A[illegible] |
| **Gedé** . . . . . . . . . . | 18 „ | 30 „ | 4 April | 23 „ | 25 |
| **Sindoro** * . . . . . . . . | 1 April | 13 April | 18 „ | 7 Mei | 9 M[illegible] |
| **Salak** . . . . . . . . . | 15 „ | 27 „ | 2 Mei | 21 „ | 23 |

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

---

## Vereeniging OOST en WEST.
***Afdeeling 's-Gravenhage.***

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** [illegible] inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Comm[illegible] den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Vier jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een geg. O. I. militair, jaren lang als fact[illegible] en in bibliotheek werkzaam geweest, v[illegible] magazijnsknecht, kantoorlooper. bode, concierge, opzichter, huisbewaarder enz.

Twee dames voor het geven van lessen [illegible] de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij [illegible]

Twee Dames voor waarnemen van een h[illegible] houden.

Twee Dames om met eene familie op [illegible] te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben [illegible] gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huis-bewaarders, adm. betrekking, geldincasseerder [illegible]

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mee naar Indië te gaan.

---

***INTEEKENBILJET.***

De ondergeteekende
wonende te ______ wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van f ______
______ den ______ 190
Straat of gracht: ______ Handteekening: ______

---

**R. E. J. Zieck en Zoon,**
KLEEDERMAKERS,
***Franklinstraat 92***
en
***Jan van Riebeekstraat 56,***
**DEN HAAG.**
**Leveren KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
**Atelier voor nette reparatiën.**

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani